16-A-1-5

Nº A 12 11

Biblioteca Universitaria
GRANADA
Sala A
Estante 17
Tabla
Número 11

Del collegio della Comp.ª de Jesus de Granada
R.5812

BARTOLI
COMMENTARIA IN PRIMAM CODICIS PARtem, cum non paucis additionibus D. Alexandri, & Petri Pauli Parisii nuper illustrata, accuratéque castigata: & in magnam Iurispe. vtilitatem recognita.

LVGDVNI
M. D. LII.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

Rubricæ primæ partis Codicis.

ACtiõibus emptι & uend. 191
Actione rerum amotarum. 207
Actionibus & obligationibus. 147
Acto. tuto. seu curato. 215
Ad senatusconsul. Macedo. 175. 176
Ad senatusconsul. Velleia. co.
Ad exhibendum. 143
Administratione tuto. 213
Aduocatis diuersorum iudic. 78
AEdilitijs actionib. 193
Aliena. iudi. mut. cau. fac. 109
Ali. pupil. præstan. 214
An seruus ex suo facto. 152
Apostatis. 32
Arbitrium tutelæ. 214
Authoritate præstanda. 215
Assessoribus. 45

Commercijs & mercato. 193
Commodato. 173
Communi diuidundo. 141
Communia utriusque iudic. 142
Communium rerum alienat. 193
Condictione indebiti. 145
Condict. ob causam. 146
Condict. ob turpem causam. 147
Condictione furtiua. co.
Condictione ex lege. co.
Confirmando tutore. 209
Compensationibus. 181
Consortibus eiusdem litis. 145
Constituta pecunia. 154
Contrahenda emptione. 189
Contrario iudicio tutelæ. 315
Curatore furiosi. 216

Defensoribus ciuitatum. 45
Depositi. 187
Dilationibus. 123
Diuersis rescriptis. 44
Diuortijs. 203
Diuortio fac. apud quem libe. 207
Diuidenda tutela. 215
Dolo malo. 95
Donationibus ante nup. 198
Donatio. inter uirum & uxo. 205
Dotis promißione. 202
Dote cauta non nume. 205

Edendo. 45
Eo qui pro tuto. nego. gesßit. 214
Episcopis & cleri. 29
Episcopali audientia. 31
Errore calculi. 77
Errore aduocatorum. 79
Etiam per procur. cau. resti. 106
Eunuchis. 190
Ex delict. defun. 153
Exercitoria uel instituto. 174
Ex quib. cau. infa. irrog. 80
Excusationibus tut. & temp. earum. 215
Excusatione ueteranorum. 216

Feriis & dilationibus. 124
Fideiussoribus minorum. 98
Fide instrumentorum. 168
Fideiussoribus tutorum. 215
Filiofamilias minore. 98
Finium regundorum. 143
Formulis. 112
Fundo tali. 207
form. hezesc: 140

Hæreditate uel actio. uen. 190
Hæreditarijs actionibus. 152
Hæredibus tutorum. 215
Hæreticis & Manichæis. 31
His quæ ui metusue causa. 93
His qui potentiorum nomine. 90
His qui ad eccle. confug. 33
His qui ue. æta. impetra. 106

Incestis nuptijs. 199
In integ. resti. postula. 107
In integ. resti. 97
In ius uocando. 51
In litem iurando. 115
Inofficioso testamento. 188
Inofficiosis donationibus. 132
Inofficiosis dotibus. 133
In quibus cau. in integ. 103
In quibus cau. haben. tu. 213
In quibus cau. mili. fori. 218
Interdict. matri. 199
Iudæis & Cœlico. 32
Iudicio famil. ercis. 139
Iudicijs. 115
Iurisdict. om. iudi. 124
Iuris & facti ignor. 36
Iureiurando propter calum. dan. 112
Iure emphyteutico. 176 145
Iure dotium. 203

Lege Aquilia. 139
Legibus & consti. principum. 33
Legitima tutela. 209
Liberis alendis. 270
Litis contestatione. 121
Locato & conducto. 194

Magistratibus conue. 217
Mandatis principum. 36
Mandati. 188
Modo mulctarum. 45
Monopolijs. 193

Naturalibus liberis. 208
Nautico fœnore. 187
Ne fideiusso. do. dentur. 208
Ne filius pro patre. 151
Ne fiscus uel Respublica. 90
Negotijs gestis. 91
Ne liceat potentiorib. 89
Ne quis in sua causa. 110
Ne sanctum baptisma ite. 32
Ne tutor uel cura. uecti. 213
Non numerata pecunia. 177
Ne uxor pro marito. 151
Nouo Codice componendo. 2
Noua uecti. insti. non pos. 193
Noxalibus actionibus. 143
Nundinis. 193
Nuptijs. 198

Officio præfec. prætorio. 44
Officio præfec. urbis. co.
Officio magistri officiorum. 44
Officio rectoris prouin. co.
Officio præfecti uigilum. 55
Officio diuersorum iudicum. co.
Officio eius qui uic. alte. gerit. co.
Ordine iudiciorum. 112

Pactis conuentis. 205
Pactis inter empto. & uend. 192
Pactis. 52
Paganis & sacrific. eorum. 32
Patribus qui filios distra. 190
Pedaneis iudicibus. 120
Per quas perso. nob. acquir. 175
Periculo tuto. & cura. 213
Periculo & commodo rei uen. 192
Petitione hæreditatis. 133
Pignoratitia actione. 173
Plus petitionibus. 123
Plus ualere quod agitur. 172
Postulando. 77
Precibus Impera. offer. 40
Prædijs & alijs rebus mi. 215
Probationibus. 124
Procuratoribus. 81
Prohibita sequestratione. 145
Prosocio. 189

Quando decreto opus non est. 217
Quando libellus principi datus. 41
Quando ex facto tuto. 213
Quando fiscus uel priuatus. 152
Quando licet unicuique sine iud. 128
Quando impe. inter pupil. & uid. 125
Quando liceat ab emp. disced. 191
Quando mulier tute. offi. fun. 207
Quando tut. esse desinant. 210
Qui dare tuto. uel cura. 209
Qui & aduer. quos in integ. 105
Qui legitimam personam. 120
Qui numero liberorum. 216
Qui ætate se excusant. co.
Qui numero tutelarum. 209
Qui petant tut. uel cur. 209
Qui pro sua iurisdict. 120
Quibus ex causis maiores. 109
Quod cum eo qui in aliena. 174

Rebus alienis non alienam. 192
Rebus creditis & iureiur. 143
Receptis arbitris. 110
Rei uendicatione. 135
Rei uxoriæ actione. 204
Religiosis & sumpti. fu. 143
Rem alie. geren. 192
Repud. & iud. de mo. subla. 206
Reputationibus quæ fiunt in iu. 206
Rescindenda uendutione. 190
Restitutione militum. 107
Rerum permutatione. 193

Sacrosanctis ecclesijs. 9
Satisdando. 111
Secundis nuptijs. 199
Seruientibus & aqua. 138
Soluto matrimonio. 207
Sponsalibus. 197
Sportulis. 119
Statuis & imaginibus. 44
Suffragio. 145
Summa trinitate. 4
Suspectis tutoribus. 214
Si contra ius uel utili. publi. 42
Si certum petatur. 244
Si dos constante matrimo. 207
Si ex falsis allegationib. 216
Si maior factus. 217
Si mater indemnitatem promisit. 214
Si contra ma. uolun. da. sit tu. cod.
Si maior factus ratum ha. 106
Si minor se maio. dixe. 105
Si sæpius in inte. resti. postu. co.
Sine censu uel reli. 191
Si quis igno. rem mi. 217
Si quis alteri uel sibi. 192
Si quacunque præditus pote. 199
Si rector prouinciæ. 197
Si secundo nupse. mulier. 201
Si seruus extero. 213
Si seruus expor. ueneat. 193
Si manci. ita uene. ne prosti. co.
Si manci. ita fue. alie. ne ma. co.
Si tutor uel cur. reipu. causa. 216
Si tutor non gesserit. 215
Si tutor uel cura. interue. 99
Si in communi eademque causa. co.
Si aduer. rem iudicatam. co.
Si aduersus uenditionem. 200
Si aduersus uendi. pig. 102
Si aduersus donationem. co.
Si aduersus libertatem. co.
Si aduersus transactionem. co.
Si aduersus solutionem. co.
Si aduersus dotem. co.
Si aduersus delictum. 203
Si aduersus usucapionem. co.
Si aduersus fiscum. co.
Si aduersus credi. co.
Si minor se ab hære. l. absti. co.
Si ut omissam hære. uel bo. pos. co
Si ex pluribus tuto. uel cura. 21

Tempo. resti. in integ. 26
Testamentaria tutela. 28
Testibus. 16.
Transactionibus. 6
Tutor. & cura. illustrium perso. 205
Tuto. & cur. qui satisde. 21

Vbi de crimine agi oporteat. 123
Vbi de possessione agi opor. 216
Vbi de fideicom. agi opor. co.
Vbi conueniatur qui cer. lo. co.
Vbi petantur tutores uel cur. 209
Vbi pupillus educari debeat. 214
Vbi in rem actio exer. potest. 126
Vbi de hæreditate agatur. 217
Vbi & apud quem. 208
Vbi causæ fiscales. 128
Vbi de ratiocinijs agi. opor. 127
Vbi causa status agi oportet. co.
Vbi quis de curiali uel cohor. alia. 128
Vbi senato. uel clarißimi. 128
Vectigalibus. 193
Vsufruct. & habi. 136
Vsuris pupillaribus. 215
Vsuris. 183
Vt lite pendente. 48
Vt nemo inuitus agere cogatur. 121
Vt causæ post pubertatem. 214
Vt quæ desunt aduo. partium. 79
Vt omnes tam ciui. quam militares. 45
Vt actiones ab hæredibus, &c. 150
Vt nemo priuatus. 90
Vt nemi. liceat sine iudi. autho. 90
Vxoribus militum. 207

FINIS

2 ❧ POMATES. ¶ Et ex hoc habetis. Certè ista inductio non consonat: quia tẽpore quo Iustinianus edidit opꝰ hoc: nulli ibi erãt cõditores legũ, aut canonum: vt sunt quãdo rogatur de instrumẽto notarius à parte. Præterea Iustinianus non dicitur inuocasse super re infidelium, sed in re sua. argut. l. j. §. omnia. ĵ. de verbo. enutel. Et p hoc facit etiã dictio nostri: nõ enim potuisset hoc Iustinianus, respectu eorum cum ipsi nõ haberẽt dñm Christũ. & ita nec notarius, respectu Iudæorum. Præterea cõsidera ad qd fit ista inuocatio: & sic nunquid talis cõsideratio caderet respectu Iudæorũ. Præterea, cõsidera: & certè videtur cꝓ nõ. Aut enim fit gratia venerationis: & hanc nõ adhibet Iudæus Christo. aut fit vt illa sequatur, q̃ ponit glo. in auth. de hære. Fal. in prin. colla. j. & qd ad nos de his q̃ foris sunt. ĵj. q. j. c. multi.

b ¶ Conficiat instrumentum. Et cùm inuocatio diuini nominis fit de solennitate adeo cꝓ eius omissio vitiet instrumẽtũ, vt in c. nõ obseruetis. in fi. xxvj. q. vĵ. Itẽ, cũ sit de consuetudine, quæ cõsuetudo multum attẽditur in instrumẽtis, vt c. cum dilectꝰ. de fide instr. Cuius etiã transgressor punitur. xj. dist. in his igitur. & si notarius inter Iudæos faciat instrumentum, debet inuocare nomen Dñi, cum ipse sit iudex chartularijꝰ Iudæi, & ad ipsum adeuntes prorogant iurisdictionem suã, & loci. Bene facitqꝫ dicit do. Ant. ī prœmio Decretaliũ. Bene facit gl. j. in auth. de armis. et in l. in nomine Domini. C. de offic. præfec. præto. & de prædictis Rapha. alle. tex. in auth. vt præpo. nomẽ Impera. §. iperij. & Imo. in rub. de oper. noui nunc. Adde, altissimi præsidio semper inuocato, beatæqꝫ Lucię virginis, cuius vigilia hodie celebrat quod Alexã. in rub. de oper. noui nunci. tenet cõtrarium eius quod hic dicit. & qd inuocatio Diuini nominis non sit de substãtialibꝰ, tenet Bal. & Pau. de Cast. qui dicit ita seruari Pistorij. & hoc per gl. in l. generali. de tab. lib. x. vbi ponuntur

De nouo Codice faciendo. Rubrica.

1 ☞ *Inuocatio diuini nominis, in principio cuiuslibet operis, debet præcedere.*
2 *Notarius Christianus conficiens instrumentũ, inter Iudæos inuocat nomen Christi.*
Codicis appellatione simpliciter prolati, uenit hic liber.
4 *Genitiuus, quando significet id, quod est alterius.*
5 *Statutum quòd si quis dederit damnum in re alterius, uerificatur etiã ratione possessionis, ex cõmuni usu loquẽdi.*
6 *Genitiuus, quòd regatur ex natura possessionis.*
7 *Iustinianus quòd non fuerit hæreticus.*
8 *Perpetuum, uel sempiternum, quòd duret in secula seculorum: & quòd nullum elemẽtum potest esse perpetuum.*

RVbrica ista habeẽt diuersimodè. Vera rubrica est illa, quã dicamvobis legẽdo, & debet dici cõstitutio prima: aliâs liber primus: sed non bene stat. Diuiditur in duas partes per gl. sup verbo, de nouo. Tu potes diuide re rubricam istam, in tres partes. Primò ponitur quædam Rubrica generalissima, ad omne opus faciendum: vt inuocatio Diuini nominis. Secundò ponitur rubrica generalis ad totum hunc librum. Tertiò ponitur rubrica specialis, ad hãc constitutionem. Secunda ibi: Codicis Domini Iustiniani. Tertia ibi: de nouo Codice faciendo. Iterum hæc secũda pars diuiditur in tres partes: qa ponitur primò denominatio huius libri, cũ adiectione Principis, tanquã causæ efficientis. Secũdò ponitur causa materialis. Tertiò causa formalis. & lego rubricam totam, vt iuuenes intelligant. Secunda ibi: repetitæ prælectionis. Tertia ibi: incipit constitutio prima. In prima particula, nota† quòd in principio cuiuslibet operis debet præcedere inuocatio Diuini nominis: vt habetur infrà de epis. & cle. l. Deo nobis. & de offi. præfec. præto. l. in nomine Domini. & l. j. & ĵj. infrà de vete. iure enucle. Ad istud oppo. quãdo nomen Christi inuocatur, ab homine diuersæ sectæ, videtur fieri in contemptum. j. de Iudæ. l. Iudæos. Sed constat quòd in hoc libro sunt leges diuersorũ Imperatorũ, qui fuerunt diuersæ sectæ: ergo inuocatio ista non bene ponitur. Glos. dicit super rubrica Digesti, quòd fuit factum à cõpilatoribus, qui erant Christiani: & etiam Iustinianus Christianus erat. †Et ex hoc habetis[a] qd̃ licet notarius Christianus conficiat instrumentum[b] inter duos Iudæos, bene potest dicere: in nomine Domini nostri Iesu Christi: non attẽto qui fuerunt cõtrahentes. Venio ad secundam partem: & dicitur hic Codex domini Iustiniani. Contra: quia nomen generis nõ facit rem esse nominatam; vt no. infrà de rerum permu. super rubrica. sed nomen Codicis est nomẽ generis: quia omnis liber potest dici codex: vt l. argentarius. §. ĵj. de eden. Respondeo, nomen Codicis simpliciter est nomen generis: sed cum adiectione est nomen speciei electæ. Et ita hic dicitur Codex domini Iustiniani. Et per hoc differt

3 ab alijs codicibus. † Fateor, quòd si Codex simpliciter profertur, intelligitur de isto propter excellentiam: vt Insti. de iure natu. gen. & ciui. §. sed ius quidem ciuile. & gl. hoc sentit. Vlterius hic dicitur, Codex do. Iustinia. Contra: imò est Codex mei Bar. natura4 enim genitiui est significare† Illud quod est alterius: vt ff. manda. l. seruum Titij. de relig. & sumpt. fu. l. ĵj. in prin. Rñ. nam vt grammatici dicunt, genitiuus regitur quandoqꝫ ex natura causæ efficientis: quandoqꝫ ex natura causæ materialis. Et hic sunt duo genitiui. vnde dico, cꝓ vnus est ex natura causę effi cientis: alius ex natura causę materialis: quia dicitur repetitæ prælectionis. & hoc, quia cõstat de mente: vbi autem non apparet, regitur ex natura eius quod est alterius: vt in cõ
c trarijs. Ideo si statutum[c] diceret: si quis derit damnum in re alterius: non intelligitur alterius ex natura causæ efficientis: sed alterius vt significet dominium. Ita dicit text.
5 nota. in d. l. ĵj. §. in locum. de relig. † & ex vsu loquendi cõmuni verificatur etiam ex posd sessione[d] sola: vnde potest dici res alterius, hoc est, possidentis tantum. Ita text. probat in l. j. §. ait prætor. & l. seq. ff. nau. cau. sta. Pro hoc habes glo. not. satis in l. ĵj. circa princ. ff. de orig. iur. vbi dicitur quòd fundus dicitur coloni, & equus dicitur ragatij: & ideo qui6 dã boni grammatici dicebant, cꝓ genitiuus† regebatur ex natura possessionis. Sequitur in rubrica: sacratissimi. Contra: imò videtur cꝓ hæreticus: quia dicit Spiritum sanctũ solum à patre procedere: vt infrà de sum. trini. & fide catho. l. ĵj. hoc autem est hæreticũ: vt c. j. extra de sum. trini. & in symbolo dicitur, qui à patre filióque procedit. Glo. soluit. non dicitur sacratissimus, quia sanctus: sed quia tradit sacratissimas leges, vel quia fuit inuẽtor inuictus. Certè placet expositio gl.
7 nec tamẽ †arbitror ipsum fuisse hæreticum: quia licet diceret Spiritum sanctum procedere à patre, nõ tamen negauit à filio. & audiui cꝓ dominus Iustinianus fuit positus in catalogo sanctorum. Sequitur: perpetui. Contra: imò nihil est in mundo perpetuum: vt j. de serui. vrb. prædi. l. eũ debere columnam. & in auth. de non alie. §. vt autẽ. Huius c timore gl. exponit perpetui, id est generalis.
8 & vide glo. circa hoc. †Demum si vis scire, vtrum aliquid possit esse perpetuũ[e], vel sempiternũ quod duret in secula seculorũ: d debes scire cꝓ nullum elemẽtum potest esse perpetuũ. Ita no. in d. l. eum debere. & in auth̃. de non alie. §. vt autẽ. Ea verò quæ non sunt elementa, vt anima, ista sunt sempiterf na. Item actiones[f], quæ non introducuntur à Principe: quia non sunt elementatæ, possunt esse perpetuę. non tẽporales: vt Princeps introducit conuenire. tamen fateor cꝓ iura incorporalia, si essent accessoria corporalibus, vt seruitutes quæ non possunt esse sine prędijs: vt l. j. commu. prædio. tunc sicut illud corporale elementum, non potest esse perpetuum, ita nec illa iura: vt l. si aliena. §. j. de vsufcap. Sequitur in rub. repetitæ prælectionis. Contra quando ista constitutio e fuit facta, non erat lectio repetita. Nam tũc lectio repetita. quando fuit facta emendato secunda, de qua videbitis infrà titu. ĵj. Solu. Dicunt quidam hanc rubricam fuisse com- f positam post primam, & secundam emen-

subſtantialia requisita ad instrumenta cõficiẽda, inter quæ nõ ponit inuocatio Diuini nominis. Dicit tamen Abb. in c. j. de fide instr. quod iuncto text. c. non licet. xxvj. q. vĵ. cum bona consuetudine, & antiqua, cꝓ ponatur, dici posse si omittat, instrumentum publicũ nõ valere. Exquo habes, cꝓ si est de substantia, inter Iudæos debet inuocari: si verò non est de substantia. nõ debere fuocari. Et ita inter cõsilia Ang. xciĵj. est copia vnius trãsactiõis iuratæ, factæ inter Iudeos p notariũ Christianum, in qua non est nomẽ dñi. An aũt omissio nominis Papæ vel Imperatoris vitiet instrumẽtum, vltra Io. And. in data vj. Abb. ī d. c. j. Angplenè cõsi. ccxcj. vnũ verbũ per Ro. consi. ccxciiĵ. Bald. consi. cxxx. lib. ij. per Abb. consi. liĵj. vbi etiã ponit an sufficiat parti allegãti cõsuetudinẽ esse, cꝓ instrumẽta cõficiantur abſcꝫ nomine Papæ vel imperatoris producere decẽ instrumẽta absqꝫ p. dictis nominibus, & cꝓ officialis loci scribat, vel fidẽ. procolli faciat, ita seruari: vide ibi pulchrè. Quid autẽ de noie Dñi, & indictiõe, & q̃ sit indictio, & quare dicatur: vide Spe. in ti. de instr. edi. §. j. ver. post annos Dñi. & de omissione indictionis vide Dy. cõsi. xxxiiĵj. Ro. cõsi. ccxliĵj. et an literæ Papales fidem faciãt, si in earũ plica non sint anni Dñi: per eundem cõ si. ccxxxv.

5 ❧ POMATES. ¶ Ideo si statutum Vide ad hęc quæ posui in rub. ff. de oper. noui nuncia.

¶ Ex possessione. Cõtra doctrinã Bar. hic est tex. in l. j. §. j. de ser. corr. vbi appellatione serui corrupti, non venit seruus bona fide possessus: ergo genitiuus casus includit solũ dominiũ, & nõ possessionem. Pro Bar. sunt iura infinita, de iure Canonico, vt est tex. in c. pro illorum extra, de præb. & vide Bar. in ru. de oper. noui nun. vide Benedi. de Plũbi. in l. is qui suis nũmis. ff. de manu. & Bar. ī l. j. §. fi. ff. de pec.

5 ❧ POMATES. ¶ Perpetuum. Et de illa dictione p petuũ vide etiã glo. in c. reperiuntur. j. quæst. j. §☞ Itẽ actiones. Locus iste conuenientẽ

ſenſum meo iudicio nō habet. exemplar noſtrum ſcriptū ita habet: Item actiones q̄ introducunt̄ à Principe: quia nō ſunt elementatæ, poſſunt eſſe perpetuæ: vnum tamen fateor quòd iura, &c. Ale. Loſæus.

☞ Pro concordia. Aduerte quòd Bar. inuoluitur vitio contrarietatis, per domi. Iaſ. in titu. Inſtitu. de actio. §. omnium. circa iij. col. dum dicit in l. fin. C. de iudi. quòd licet à ſententia compromiſſarij nō liceat appellare, tamē à ſententia arbitri iuris ſic. Idem dicit idem tenere Bart. in l. j. C. de arbi. & in l. ij. in fin. illo eo. titul. Adde Bar. in j. §. interdum. ff. à qui. appel. non lic. licet ſe remittat ad no. per eū in l. nemo poteſt. ff. de lega. j. Contrarius al leg. in hac prima con ſti. Tu dic, ſi bene con ſideretur Bar. non me retur argui de contradictione & poteſt ſaluari, vt etiam ſaluat Ioā. de Imo. & notiſſimi: quia aut ſtatutū ſimpliciter loquitur de compromiſſo: & tunc poſſit ſaluari, vt dicit Bar. in d. l. fin. cūſimi. Aut ſtatutum p cedit vlterius, diſponendo: & tenet q̄ omnino ſtetur compromiſſo, ſub pœna com promiſſi: & tunc etiā videatur tollere appellationem. Et ita loquatur hic in hac j. conſtitutio. Et in hac ſententia videtur etiā reſidere ipſe domi. Iaſon dum alleg. Imo. in dicta l. j. colum. penulti. & ita voluit in nuere Bart. in l. prima. in fin. ff. à qui. appel. non licet.

POMATES.

a ¶ Cogantur. De iſto ſtatuto vide q̄ poſtu ad Alex. in rubr. ſolu. matr. in j. col. & in l. q ſe patris. in glo. fin. & ibi Mod. infrà vnde li be. Rapha. Ful. conſi. lij. aliàs clij. & Pano. conſi. xxxj. colū. j. in primo dubio. in ij. vo. Feli. in proœ., Decret. col. ij. in c. quæ in eccleſiarum. col. xv. ad fi. de conſt. & in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. col. xlij. eo. ti. & in c. fi. col. x. ỳ. fallit quarto. e. ti. & in c. licet. co. iij. in fi. de teſta. & in c. exceptionē. col. xij. I verſi. idem dic. de excep. q̄ in facto extra de excep. Bart. conſi. cxvij. Barb. cōſi. xlij. col. ij. in j. volu. & in col. xij. Feli. in c. ſicut. col. j. de re iudi. & aliqd in ſimili p Barba. conſi. xxxvj. col. xix. vol. ij. Pan. & ibi Fel. in rub. ix. de treug. & pace. in fi. Alex. in l. j. col. j. & col. iij. ff. de lega. j. & il. j. §. lex Fal. col. j. ad leg. Falc. aliquid per Alex. in lex. facto. §. ſi qs rogatus col. j. ff. ad Trebel. & col. xiij. & ſeq. & addita ad Anna. conſi. xlviij. & lxxxix. Ancha. in c. canonū ſtatuta. col. lxxxij. de cōſti. & col. lxxxiij. & do. Alex. cōſi. lxxxij. 2

datione m: meritò hic dicitur. repetitæ prælectionis. Et hoc ſatis placet, prout refert̄ ad primas duas partes rubricæ quæ ſunt generales: ſed prout refert ſe advltimam partem, dico q̄ illa facta fuit prior præſentis conſtitutionis, vel inſtitutionis. Itē opponitur, q̄ vna tantum lectio fuit repetita. Glo. dicit q̄ abundat iſtud præ. ſicut dicimus, de dote prælegata, &c.

☞ *Princeps qua neceſſitate adſtringatur.*

Pronomen hic hæc hoc, quòd ſit demonſtratiuum ad oculū.

Quòd iſta conſtitutio fuerit facta poſt ſecundam compilationem Codicis.

Priores ciuitatum habentes arbitrium ſuper publica utilitate, an poſſunt ſtatuere, quòd litigantes teneantur compromittere.

Dictio prius, quòd duobus modis in iure aſſumatur.

Statutum quòd litigantes compromittant, non habet locū, ubi eſt inſtrumentum habens executionem paratam.

Viri ſufficientes debent proponi ad opus faciendum.

Laudes, & dignitates alicuius debent dici.

Vnum verbum poteſt exponi ſecundum duas expoſitiones.

Conſul, & ur conſularis, eſt quid diuerſum.

Doctoratus quòd ſit dignitas.

Doctor, qui legit per viginti annos, efficitur Comes.

Iudæi, & infames, quòd non poſſunt doctorari.

Contrarietates debent adiuuari per diuiſiones.

Quando circa legem ſunt intellectus, ſi iudicatur pro uno, ſententia non eſt nulla.

Arbitrium ſi eſt datum in concernentibus publicam utilitatem, an ex uigore talis arbitrij, non poſſunt ſtatuta corrigere.

Præfationes quæ ſint reſecandæ, & cuius utilitatis ſint.

Imò, quando correctiuè, & quando implicatiuè ponatur.

Ex duobus inſtrumentis ſcriptis in una charta, primò ſcriptum præſumitur primò celebratum.

Ordo ſcripturæ quando attendatur.

Dic in lege clauſa in corpore iuris, non requiritur: ſecus in priuilegio.

Conſtitutio reſcripta ad certam perſonam quando faciat ius generale.

Lites citò dirimere, quòd pertineat ad utilitatem cōmunem.

LEX I.

Aec quæ neceſſario.

Glo. j. hic diuidit hanc legē in quatuor partes, & bene, vt in ea habetis. Hic dicitur: hęc quæ neceſſariò. & ſic innuit q̄ Princeps hoc habebat neceſſariò facere. Cōtra: quia Princeps eſt ſolutus legibus: vt l. Princeps. ff. de legib. Solu. Quædam eſt neceſſitas †ex parte perſonæ: & iſta non eſt in Principe, vt in contrario. & eſt quædam ex parte rei, quæ indiget emendatione: vt hic. Simile in domo quæ cadit, quam ego domi nus nō habeo neceſſe reficere: tamē domus ipſa habet neceſſitatem reficiendi: vt not. in l. j. circa prin. ff. de impen. & in l. impenſæ. eo. titu. & de verb. ſigni. l. impenſæ, &c. Secundò opp. & videtur q̄ iſte tex. contradicat ſibiipſi: quia dicit, in preſenti. & infrà dicit, cē ſuimus: quod eſt præteriti tēporis. ſic ſumitur in l. verbum oportebit. ff. de verb. ſignif. Sol. vt in glo. Circa iſtam partem quęro, vtrum iſta cōſtitutio fuerit facta poſt ſecundam emendationem Codicis, an ante. Hic in gl. ſunt opi. quidam, q̄ poſt. & exponunt hæc, ſcilicet iam correcta. quidam q̄ ante, per vnam diſpoſitionem innuitur, q̄ fuit ante: per aliam quòd poſt. Pro primò facit hęc litera, quæ dicit, hæc. Nam † hoc pronomen

col. ij. vol. j. Barb. in c. cū omnes. col. ix. in prin. de conſti. & Alex. conſi. ccx. vo ij. Iaſ. in l. veluti. §. hæc vox. quam legit cum l. ſi quis. §. prætor. in iiij. no. ff. de eden. aliàs de in ius vocan. & in l. ij. C. eo. & in l. qui ſe patris. col. xxxj. poſt alios ibi. j. vnde libe. & Ale. in l. j. col. j. infrà vnde vir & vxor. & in cōſi. xxxvij. col. pe. vol. ij. vbi quærit, an tale ſtatutum habeat locū in legitimato ſuper actu

hic hæc hoc, eſt demonſtratiuum ad oculum: vt l. nemo. §. j. de hæred. inſti. & no. in l. hoc articulo. & allegatur l. Mæuius. §. duobus. de lega. ij. Sed illud quod non eſt correctum, demonſtrari nō poſſet: ergo innuit iā eſſe correctum. Secūdò facit pro hoc quod hic dicitur in præſenti. Item facit p hoc, donare illud, quod non eſt, non poteſt donari: vt l. in ædibus. in fi. ff. de donat. Item pro hoc facit q̄ dicit: cenſuimus. Item in contrarium facit rubrica de nouo Codice faciēdo. Item hoc quod dicit, corrigenda. Item p ut dicit, reſecauimus. quæ omnia denotant

3 præteritū tempus. Et hæc vera. † Quod apparet per ſecundā conſtitutionem infrà poſitam. Ad ea quę allegantur in contrarium, patet reſponſio clara. Venio ad vnum. hic dicitur q̄ amputare prolixitatē litium, pertinet ad publicam vtilitatem. Hoc apparet in fine iſtius conſtitutionis. & infrà de iudi.

4 l. properandum. in princ. & §. j. † Super hoc quæro: Priores huius ciuitatis habēt poteſtatem ſuper bono, & pacifico ſtatu huius ciuitatis: ſicut ſuper publica vtilitate: vigore huius arbitrij faciūt ſtatuta, quòd habentes

a adinuicem cauſas cogantur [a] ad compro

b mittendum [b]. quæritur an valeat. & oſtendo q̄ non [c]: nam arbitrium datum ſuper publica vtilitate, intelligitur de publica vtilitate cōmunium, nō devtilitate priuatorum: vt l. j. in prin. ff. de magiſt. conue. & l. ij. in fin. ad municip. Sed hoc pertinet ad priuatam vtilitatem principaliter: ſecundariò ad publicam: vt l. ſi quis ingenuam. §. fin. ff. de capti. ergo &c. Secundò arbitrium datum intelligitur ſine læſione iuris alterius: vt l. ij. §. meritò. et §. ſi quis à principe. ff. ne quid in loco pub. & l. in fraudem. de teſt. mil. & de admini. tuto. l. impuberi. j. de cman. c. libe. l. nec auus. ſed per tale ſtatutū ius alterius, lęditur: ergo non valet. Et quod per tale ſtatutum lædatur ius alterius, eſt tex. in l. ſi minor. §. j. ff. de mino. vbi minor eoipſo, q̄ compromit

d tit, lædit̄ [d]. Præterea, vt glo. ibi dicit, eo ipſo q̄ aufertur alicui beneficium appellandi, lædit̄: vt ibi gl. dicit. ſed per tale ſtatutum au

b fertur beneficium appellandi: vt infrà de arbit. l. j. ergo &c. In contrarium [e]: q̄ valeat tale

e ſtatutum, videtur caſus hic: quia pertinet ad publicam vtilitatem, & pacificum ſtatū huius ciuitatis: vt hic, in princ. & in fin. & l. properandum. hoc puto verum: & ex ſolutione contrariorum apparebit veritas. Non ob

c ſtat primum contrarium, q̄ illud, quod, &c.

5 quia debes ſcire, † q̄ prius, in iure noſtro, aſſumitur altero de duobus modis. Vno modo vt denotet quendam ordinem naturę: vt ſi fit iniuria principaliter filio: & per conſequentiā patri: vt l. j. §. j. ff. de iniu. iſtud prius, non denotat ordinem temporis: quia eodem tēpore fit iniuria vtriq̄: ſed denotat quendā ordinē iuris. Secūdo modo, dicitur aliquod prius, ſecundum quendam ordinem intellectus facientem, ſeu patientem: & huic intellectui finis eſt principiū: & illud dicit̄ prius, quod eſt finaliter. Verbi gratia: Ego recipio

e te fideiuſſorē, antequā reus obligetur: poſtea obli

ab arbitris electis ex neceſſitate ſtatu. vide Bar. hic. In cōtrariū tenuit idē Bar. ſi. l. j. in fi. à qbus app. nō licet. & ibi vide q̄ dixi p Bar. adde de arbitris electis ex forma ſtatuti an ſint meri iudices, vl arbitri, vl arbitra. P. de An. cō. cclxx.

a ¶ Minor lædit̄. Et an ſtatutum de cauſis compromittēdis liget minorē, Bal. q̄ ſic in l. fi. de in inte. reſ. & p P. de Anc. in c. canonū ſtatu. de cōſti. & cōſuluit Barto. adde pulchrè Bal. conſi. inci. pupillus. & ibi an valeat renūciatio de non pretendo reductionē: & qd ſi ſtatutum dene gat reclamari, eſt nu. cccxc. ij. lib. & p eun dē ſup ſtatuto Laudenſi, conſi. ccvj. iij. lib. p eundē cōſi. cccxxxvij. j. lib. p Ro. pulchrè conſi. xc. & ibi etiā qd ſi ſtatutū remouet reclamationē q̄relæ, appellationē, & ſimilia. qualiter minori ſuccurrat & q̄ ſtatutum liget minores voluit Bal. cōſi. liij. j. lib. vbi dicit, q̄ſi ſtatutū diſponit, q̄ miſſus in poſſeſſionem ibi ex primo decreto lucretur fructꝰ: ligabit & minorē in caſu, quo cōtra ipſum pōt fieri miſſio. & hoc no. ad ſcripta in l. ſi finita. §. Iulianꝰ. de dā. infe.

b ¶ Paratā executionē inſtrumēti. Et ad hoc vide Bar. & quæ ibi dixi in l. eleganter. in prin. ff. de cōdic. & de. Itē nō poſſet peti tale cōpromiſſum, pu blicatis atteſtationibus, ſecūm Bal. no. in l. j. C. de tranſac. Adde Pet. de Anc. cōſi. clxxxiij. bal. cōſ. clxxiij. & cōſ. clxxxiij. li. cōſi. xxxvj. j. li. & conſi. cxciij. iij. li. alias iiij.

c ¶ Sit dignitas. Dicit tex. no. in l. j. C. de profeſſ. q̄ in vrb. Cōſtantinopolit. & doctor, qui legit p xx. annos efficitur Comes. & no. hic & vide in procœmio Digeſtorū. & p do. Abba. c. ppoſnifti. de p ba. Et ad hęc dicta p Bar. vide vnum notabilē tex. in auth. vt lic. ma. & autæ. §. reliquam. colla. vij.

d ¶ Tūc eſſet Comes. Et pro hoc tu alle. d. Ale. C. de decur. li. x. oēs tū doc. ſunt nobiles, p l. puidēdū. j. de poſtu. Et qs debeat magis honorari an doctor vel miles: dicit Bal. ſi rub. de iuſt. & iur. circa fi. q̄ doc. legū ſciētes deberent pferri: ſed nō doctorelli. ang. aūt ī l. tribunus. ff. de re mil. dicit q̄ tpe belli, ſunt magis honorādi milites ſed tpe pacis ſunt magis honorādi doc. ar. tex. ī §. fi. ī pœ. Inſti. & no. q̄ hoc dictum ang. debet ītelligi de militibꝰ militātibꝰ: nō de militibꝰ noſtri tpis, q̄ nō ſunt armatæ militiæ, nec ſunt vtiles tpe belli: & ſic nō habēt priuile-

obligatur reus: reus tenetur principaliter, fideiuſſor acceſſoriè: q̄a intellectus prior iuris erat talis: vt l. ſtipulatus, de fideiuſ. & l. generaliter. Si ergo aliq̄d fieret vniformiter ad duos fines, vtroq̄ reſpectu diceretur fierí prius. Verbi gratia: mutuo tibi procurato rí contēplatione. q̄uratoris, & dñi, vterq̄ principaliter obligatur: vt l. ſi pupilli. §. j. cū ſua gl. ff. de neg. ge. & ff. quod cū eo. l. eū q. vel mutuo pecuniā animo cōſtituēdi duos reos: quilibet obligatur principaliter: vt l. ſi non ſinguli. j. ſi cer. pet. & l. eandē. in prin. ff. de duo. reis. Itē ſi idem actus geritur à duobus reſpectu diuerſorū finiū: cōtemplatione cuiuslibet diceretur prius ſcd'm ſuū reſpectū. Verbi gratia: emptor & vēditor faciunt vnū contractum emptor prius, vt habeat rem: vēditor prius, vt habeat pretium. vnde ſcd'm intellectum cuiuslibet dicitur fieri prius, vel non prius. Nūc ad propoſitū ſi fit iniuria filio, lex imaginatur patrem & filiū principaliter iniuriari: vt l. cū qui nocē tem. §. fi. ff. de iniur. nec dicitur actio patris acceſſoria, ratione filij: vt l. j. §. vſq̄ adeò. de iniurijs. Ita in propoſito licet ſecundū ordinam naturę propter lites dānum ſit priuatorum principaliter: ſecūdario Rei publicæ: tamen ſecundum ordinem intellectus lex intellígit vtrūq̄ prius lædi: licet ſecundum ordinē naturæ ſecus: ideo ad publicā vtilitatē pertinet. Non obſtat ſecundum, in quo dicitur, q̄ lædit̄ rius alterius, &c. quia qñ lædit̄ p aliquod ſtatutum factū ex vigore alterius arbitrij læderetur ius vnius partis ita q̄ non alterius: tunc fateor contrariū. Ita loquuntur cōtraria. Sed qñ poteſt læde re: actorem, ſicut reum: neutra pars lędit̄ur. Hic eſt tex. no. in l. de fideicōmiſſo. j. de trāſactio. Non obſt. l. ſi minor xxv. annis filio. §. j. de minoribus. vbi dicit, q̄ eo tempore quo cōpromiſit, lædit̄ur: q̄a fateor in mínore compromittēte, qui vniuerſaliter cauſam ſuam non agitabit diligenter: vnde ab ínitio minor lædit̄ur: [a] quia beneficium appellādi perdit, ſed, in duobus maioribus cō promittentibus hoc non eſt. Et per hoc

6 dico † quod ſuprà dictū ſtatutum, quāquā generaliter factum, non porrigeretur ad eū qui haberet paratam [b] executionem inſtrumenti, vel teſtamenti: quia tunc ius ſuū læderetur ita q̄ non alterius, vt de minoribus l. minor vigintiquinque annis, cui fideicōmiſſum. Per hoc etiam apparet reſponſum ad illud, quod de appellatione dicitur. & hoc de iſto principio. Sequitur, ideoq̄ incipit ſecunda partícula. Videtur hic primò, quod ad quolibet opus faciendum debent proponi viri † ſufficientes ad illud: hoc autem in principe præſumitur: vt de officio

7 præfecti prętorio. l. j. † Secundò nota quòd

8 q̄s debet dicere laudes, & dignitates eorū, de quibus hic dicitur & in ru. Digeſtorum.

Opp. hic: exponit exēplor: id eſt, qui quę ſturam dimiſit. Cōtra, in l. petitionē. §. egredientem. de aduo. diuer. iud. Sol. Poſſumus dicere q̄ quod nomen dignitatis, eſt: & concordat cū illa. Vel poſſumus dicere. i. ille, q

quæſturam dimiſit: & tunc poſſumus dícere, q̄ non eſt † incōgruum vt vnum verbū exponatur ſecundum duas expoſitiones. Opp. infrà de cōſul. l. j. Sol. Aliud eſt dícere cōſul & intelligitur de eo, qui habet adminiſtrationem. Aliud, vír conſularis. & intellígitur de eo qui dignitatem habet ſine adminiſtratione. Quęro circa hæc:

c vtrum doctoratus ſit dignitas [c]. hic videtur text. quòd ſic ibi: Teophilum virum clariſſimum, &c. In contrarium facit rubrica procœmij Digeſtorū vbi vides quòd nominat illuſtres doctores. quod nota. & hoc modo pōt reſponderi quòd vír erat clariſſimus, quia Comes, nō quia doctor.

10 Solu. Dico † quòd doctoratus eſt dignitas. Caſus eſt extra, de magiſt. capit. quanto. Hoc etiā apparet: quia doctor habet iuriſdictionem ordinariam in ſcholares, vt auc. habita. & in prima conſtitutione Digeſtorum. §. fina. ſed habere iſtam iuriſdictionē eſt dignitas. quod ex eo apparet: quia ab ea aliàs repellūtur infames: vt l. cùm prætor. ff. de iudi. Fateor tamen, quòd non eſt illuſ-

11 ſtris: vt in rubrica. ff. ſed ſi legiſſet per † vi-

d ginti annos: tunc eſſet Comes [d] ſacri palatij, vel ſaltem clariſſimus. Et ideo dico, q̄

12 infames, apoſtatæ † & ſimiles, q̄ non ſunt

e capaces non poſſunt doctorari [e]. Hoc etiam dico pro Iudæis: quia nō poſſunt doctorari: quia non ſunt capaces alicuius dignitatis: vt l. fina. infrà de Iudæ. licet de iure antiquo fortè aliud eſſet: vt ff. de decurio. l. generaliter. §. fin. Venio ad tertiam particulam quæ incipit: quibus ſpecialiter. Primò ponit tria præcepta, & conferentia ad ea. Secūdò ponit quartum præceptum. Tertiò ponit quintum. Quartò & vltimò remouet quādam dubitationem circa præ dicta. Secūda ibi: colligentes. Tertia ibi: ita

e tū. Quarta ibi: & ſi quæ earū, &c. Venio ad primā partem, & ſcribe caſum in prima parte, Domine Imperator video quòd vos hoc aliįs commiſiſtis: ſed quā dediſtis formā eis? Dicit Imperator: Nos præcipimus eis principaliter, q̄ ipſi componerent leges certas; & breui ſermone & congruis ſubderent titulis. Capio ſecundū illud ſcílicet, qđ dixi breui ſermone: & iſtud fiet

f reſecatis ſuperfluis, prefationibus [f], & reſecatis ſimilibus, & reſecatis legibus, à legibus, q̄ in deſuetudinē abíerūt. Item dícis

g q̄ debeāt fieri leges certæ: [g] quomodo poterūt fieri leges certæ? fient reſecatis contrarijs, addēdo, vel minuēdo, vel mutādo

13 ſi opus fuerit. † Nota q̄ cōtrarietates debēt adiuuari per diuiſiōes, & diſtinctiōes, qđ facit ad dicta teſtium: & eorū dicta diuiſionibus deberēt adiuuari: vt extra, de teſtib. c. cū clamor. & plenè ī l. inter ſtipulātē. ff. de verb. obli. Opponit̄, hic dicit̄ q̄ decē ſapiētibus, imò quinque, ſicut in conſtitu-

f tione ſequenti. Sol. gl. in ſecūda cōſtitutio ne fuerūt quinq̄; in iſta prima fuerūt decē.

h Itē opponit̄ [h]: dicit̄ hic certas. Contra d. g l. dos à patre. & l. ſequen. ſolu, matri. vbi eſt obſcuritas. Reſpondeo, ad l. ſequentem, h

gia militū: vt dixit Cy. ī. l. j. ff. de iur. & fac. igno. Et adde q̄ milites nr̄i tpis nō hñt aliqua priuilegia niſi qa honorant̄ in ſedēdo, & bibēdo. nec etiā dignitas eſt in militibus: etiā ſi ſtāt in expeditione militiæ armatę: vt eſt ī premio huius libri §. qb⁹. p doct. vide Io. de Imo. in c. j. de maio. & obed. de militie creatio à Principe, vel à Papa qa licet ſit poſterior ī tpe: tñ debet pferri militi creato ab inferiore, vl ab alio. & ita vī dicendū in doct. & vide Bal. in l. j ſi. q bo. cede. poſ. de militib⁹ à Pricipe creatis qa hodie licet ſint ī exercitio militari: tñ aliqua retinēt priuilegia. Et vide p Mod. ī l. j. ff. de re iu. Adde Ale. latiſſi rub. de vul. & pu. & cæteris paribꝰ ſ cedit antiquior ſanguine, etno bilior vt voluit bal. ī l. nemini. p illū text. j. de aduoc. diuer. iudi. & doctor primò licētiat⁹, poſtea doctorat⁹. præcedit me dio tpe doctoratū: vt voluit Ang. Are. in. §. quædā. Inſtit. de actio. p tex. in l. j. C. de cōſul. li. x. legiſta præcedit artiſtā, & canoniſta vtrūq̄: & doctor iuris vtriuſq̄ pōcedit vtrūq̄: Theologus verò oēs præterquā in beneficijs obtinēdis, tunc purè canoniſta præfertur Theologo, ſecundū Hoſt. & Ioā. And. in c. j. de cōſang. & affiniſi eccleſia. in qua bñficiū obtinere curauit. idigeret Theologo: vt q̄a eſſet vicina hereticis. Et hoc ſequit̄ Roma. conſil. cccxxxiij. circa fi. Et an doctoratus poſſit ꝓpter inſufficientiā literarū auferri, & à quo vide Bal. conſi. cccxxxiij. iiij. lib. & an q doctorari voluit ex priuilegio, & non obtinuit: poſſit redire ad ius cōe per eūdē, cōſ. cccxxxvij. Doctorari. Quid in Iudæis, vide l. gñaliter. ī fi. ff. de decur. & Bar. ī. d. l. fi. Adde q̄ idē ī eo q nō eſt legitimē nat⁹. p l. j. §. ī ho noribus. ff. de mu. & ho. Ita dixit Gemi. & Pe. de Anch. ī cle. ij. de magiſt. Adde ſ cūdū Pau. de Caſtr. hoc idē eſſe ī nutrito malis moribꝰ. alle. l. medicos. de. pfeſ. & med. qa ſunt iſames ſaltē infamia facti, De iudæis aūt cōſuluit Pe. de Anc. cōſt. cclxxij. q̄ ſtante ſtatuto q̄ nullus eligat ad officia ſub pœna, niſi ſit fidelis, & deuot⁹ eccleſiæ Romanæ, q̄ ſi qs balotādo peruret q̄ Iudæus eligat, nō incidit in pœnam. ibi vide.

☞ P. P. A. V. P.

¶ Superfluis præfationib⁹. Vide limitationes multas p Fel. ī procmio Gre. ad fi. ¶ Leges certæ. Et p hoc vide q̄ dicit bar. ī l. fi. §. pe. de cōd. ſid.

¶ Item oppon. Et

adde Bar.in l. q Romæ.§. duo fratres.ff. de ver.ob. dixi i.l.ij. j.qñ.puo. nõ eſt neceſ.et idẽ ſequiẽ Bal. in cõſti. huius tit. in ver.arma.& Bal. i.l. ij.& iõ dixit Io. An. in nouel.in c.j. de poſtu.p̃la.in.vj. q vbi ſunt cõtrarię opi.error iuris tali caſu dicitur ꝓbabilis, ſicut error facti.

☞ POMATES.

a ¶Eſſ mand. Vide Ro. cõſi.lxv.col. j. Pañ. cõſi.ciij. col.j.ij. vol. Ro.cõſi. xxxvij.i j. col.in ij.dubio.verſi. ſcdo qa. & Fel.in c. j.col.xiij. cũ ſeq. de cõſti. & Ro. cõſ.ccxviij.in ij.co.& vide corroboratũ hoc dictum p pulchra exẽ pla p Barb.in c.cùm M.colũ.xxx.& ſeq. de cõſti.& in c. cum oẽs.col.vij.eo.tit. & vide Ale.cõſ.cvj.vo lu.ij.col.ij.& col. iij.

b ¶Imò ponit. De dictione imò: adde bonum tex. in l.cognitio.de offi.ei⁹cui mã. eſt iur.ſdi.& facit ad no.p Imo.in l.j.ff. de re iu.& per Bar.in l. ſi ita ſcriptum. ff. de hære.inſti.

c ¶De ordi.No.ordinẽ hic attẽdi, quod eſt verũ ſi leges ponant in eo.tit.ſecus ſi in diuerſis.no.gl. & Bar. i l.iij.in prin.de codi.

☞ POMATES.

d ¶Et iſtud facit. Vide Alex.conſil.cxxij.in iiij.col.&vide q̃ poſui in.l.j.ff.ſol.ma.& vide etiã Alex.cõſi. cxij.in verſi.non ob. vol.v. vbi limitat niſi ita p̃ſumẽdo act⁹, de quo agit vitiareſ: qa tunc p̃ſumeretur: quòd imò ſecundum in ordine eſſet prius factum.et lxxxj.co. ij.vol.ij.

e ¶Pro caſu. Vide eundem Bar.in l.j.i prin. ff.ſo.ma.Ibidẽ ſi reperiuntur duo iſtrumẽta in vna charta, p̃ſumitur primò celebratum, quod eſt primò ſcriptum. Bene facit l.ſi qs ex argẽtarijs. §.ſi initiũ.ff.de eden. & hoc expreſsè tenet Bal. in l. de reb⁹. c C.de do.ante nup.et Bal.hic in §. quib⁹ limita ſingulariter p d Bal.& Imo.i l. cũ in c teſtõ.de hær.iſti. Bñ facit q̃ no.Bart.i l.ij. §.pri⁹ i fi.ff.de vul.et pupil.& vide q̃ dixi poſt Bart.i d.§.pri⁹.

f ¶Et conſule.Sed an valeant ſine data,& ſimiliter i ſtatuto:vi de Bar. in extranag. q ſint rebelles.i ver. data.& an ſtatutum debeat edi cũ die & conſule:& an requirat ſcripturã. vide q̃ dixi in rub.ff.de opp. nouí nunc.

nihil ad propoſitum.ſed quantum ad l.dos à patre.dicit gl.fallit,vbicũq; eſt opinio magiſtrorũ:& dicit bene.Impoſsibile enim eſt quòd lex fiat ita clarè,quòd dubitationem
14 non habeat.†Et propterea dixi aliàs, quòd vbi circa legem eſt opinio, licet aliquis iudicaret ſecundùm vnam opinio.non verã ſententia valet:nec dicitur cõtinere expreſsum iuris errorẽ vt l.cũ prolatis.ff.de re iud. ſecũdùm vnam lect. Glo.quærit de duobus.dic vt in ea. Extra gl.quęro:datũ eſt arbitrium quibuſdam ſapientibus,ſuper ali
15 quo negotio:vt ſup̃ abundantia, vel publica vtilitate:an huius arbitrij vigore poſsint corrigere ſtatutum?Hic videtur tex. quòd non,niſi ſpecialiter demandetur.Bene dico quòd ex vigore cuiuſcũq; arbitrij,†non poteſt quis ſtatuta iam facta corrigere, vel mutare:niſi hoc ſpecialiter ſit p̃miſſum : vt hic vel niſi ſuperueniat cauſa correctionis de nouo,quæ nõ erat: vel ignorabatur tẽpore ſtatuti conditi. Textũ habes no.in l.ſi homi
a nem.ff.mand.a In iſto.§.omiſſi duo cõtraria.

Opponitur,& videt, quòd præfationes non debeant reſecari:vt l.j.ff.de ori. iur.hic
16 dicit contrariũ:quare malè.Sol.contra†hic loquitur de præfationibus ſuperfluis:vtiles verò p̃fationes non ſunt reſecãdæ.Ita dicit gl.Sunt enim p̃fationes vtiles in qbus nomen dñi inuocatur: vt no.in rub.huius conſtitutionis.Item ſunt vtiles p̃fationes, ex quibus poteſt colligi mẽs cõſtituentis. De hoc habetis legẽ no.ff.de hęre.inſtit.l.ſi.vbi dicitur,quòd ex iſtis p̃fationibus mens diſponẽtis colligit. Opp.hic dicit:imò, &c. imò,ponitur[b] pro & Glo.opponit, quòd dictio imò,ponatur correctiuè, nõ implicati
b uè.†de hære.inſti.l.ſi ita ſcriptum.& de ma.
17 teſt.l.Stichus.Gl.non ſoluit.Dic quòd quãdoq; dictio imò,adijcitur cũ copulatiua &, vel etiã:tunc ponitur copulatiuè, vel implicatiuè:vt l.iuriſperitiã.§.quinimo.ff. de pact. ſecundùm vnam lecturam.Quandoq; ponitur ſimpliciter:& tũc aut profertur ab homine:& ponitur correctiuè: vt lege contraria.Aut à lege:& tunc aut eadẽ eſt ratio,vel maior in præſenti,cã,quã in eo quod adijcitur,per dictionẽ imò;& ponit implicatiuè: vt l.iubemus.§.œconomus.de ſac.ſan.eccl. Aut nõ eſt eadẽ ratio:& tũc ponitur correctiuè:vt lege,ſivehenda.in prin.& §.ij.ad.l. Rhod.de ſac.& l.ſi ita ſcriptũ. & l. Stichus, imò Pamphilius.ff.de manu.teſt. Venio ad verbũ,colligentes. dixi quòd in hac parte,&c.hic ponitur quartum præceptum.ibi ita tñ.ponitur quintum præceptũ. Nota hic de ordine quòd priores in electiõe primò ponuntur:ſequentes poſtea.Et iſtud facit[d] in arg.imò colligitur pro caſu, [e]ſi reperiuntur duo inſtrumẽta ſcripta in vna char
18 ta,inſtrumẽtum primò †ſcriptum præſumitur primò celebratũ,per iſtũ tex.tene mentí. Opponitur,quòd reperio leges nouas poſtpoſitas.Nam in titu.de ſumma tri. ponuntur leges luſtiniani in alijs tit.inferioribus,reperiuntur aliæ leges aliorum Imperatorum antiquorum.Solue vt in glo, Opponitur,& videtur, quòd iſte ordo non ſit
19 attendendus:vt l.nec enim.ff.de ſolu. Solu. quando mens diſponentis† eſt certa, ordo non attenditur,vt ibi:ſed quãdo eſt dubia, inſpicitur ordo:vt hic. Iſta eſt ſolu. Dixi in d.l.nec enim.& dixi in l.ij.§.priùs.de vulga. & pupil. Opp.&
f videtur,quòd leges non valeant,ſine die & conſule[f]:vt infrà de
20 diuer.reſcri.l.ſi qua.Sol.Priuilegia Imperialia,†quæ in corpore iuris non ſunt clauſa,requirunt diem & conſulem:vt lege cõtraria.ſecus in his quæ ſunt in corpore iuris clauſa:vt hic.

Et ſi quæ. Hic remouet vnum dubium. Opp.Inſti.de iure natu.§.ſed & quod principi.Sol. Gl. hic lo
21 quitur de † his quæ ſunt clauſa in corpore iuris:ibi ſecus.& hoc tenet Dy.in c.in argumentum.de re.iur.lib.vj. do. Iac.But. dicebat aliquantulum latius ſic.Aut eſt certũ,quòd Princeps voluit facere ius ſuum generale:& eſt ius ſine dubio. Aut eſt dubium: & tunc aut non eſt clauſum in corpore,& nõ eſt ius generale:vt d.§.ſed & quod principi.Aut eſt clauſum in corpore iuris:& eſt ius generale:ſi tñ tenor eorũ hoc patiatur:vt hic, & l. nõ plures. j.de ſac.ſan.eccl.& de decur.l.neq; Dorotheum.

Hæc igitur. Hæc eſt vltima pars,ſecundùm glo.in qua Imperator,&c.vt dicit gloſ.j.huius conſti
21 tutionis. Nota quòd ad communem vtilitatem † pertinet,vt lites citius decidantur.quod facit ad ea quæ dixi ſuper ea conſtitutione.in princ.non habetis alia,&c.

De ſumma Trinitate. Rubrica.

1 ☞*Relatiuum,quando ponatur declaratiuè,quando augmentatiuè, & quando reſtrictiuè.*
2 *Lex non debet eſſe ludibrio.*
3 *Verbum,uolo,quando inducat diſpoſitionem.*
4 *Relatiuum quis uel qui,eſt relatiuum ſubſtantiæ.*
5 *Religio,quomodo ſumatur:& quid nobis afferat.*
6 *Vſus.e,quomodo poſſunt de mente,& uoluntate iuris ciuilis exigi,& ut intereſſe peti.numc.8.*
7 *Minus malum permittitur,ut euitetur maius.*
9 *Dementia alia uera,alia ficta.*
10 *Argumentum de periurio ad hæreticum,quando procedat.*
11 *Hæretici hodie ſunt infames,& repelluntur à teſtimonio.*
12 *Infames de facto,quando poſſunt teſtificari.*
13 *Hæretici qua pœna puniantur.*
14 *Statutum loci contractus,quo ad ſolenni tatem eius attenditur.*
15 *Quo ad ordinationem litis inſpicitur locus iudicij.*
16 *Circa dubia quæ oriuntur tempore contractus, ſecundum naturam ipſius, inſpicitur locus contractus. fallit in dote.nu.17.*
18 *Circa dubia quæ oriuntur poſt contractum, propter negligentiam, uel moram, quæ ſtatu ex attendantur.*
19 *Statutum uiri,quo ad lucrum dotis inſpicitur.*
20 *Quando petitur reſtitutio ex læſione contingente in ipſo contractu, quod ſtatutum attendatur.*
✓ *Forenſis delinquens in loco ſecundùm quæ ſtatuta puniatur.*
21 *Statutum quòd teſtamentum coram duobus teſtibus poſsit fieri:an ualeat.nu.22. Et an comprehendat forenſem ibi teſtantem.nu.24.*
23 *Solennitas publicandi teſtamentum,poteſt per ſtatutum minui,& mutari.*
25 *Statutum circa ea, quæ ſunt uoluntariæ iuriſdictionis,comprehendit forenſes.*
26 *Statutum quòd filiusfamiliás poſsit teſtari, non comprehendit filiumfamiliás ibi teſtantem.*
27 *Statutum ubi res eſt ita ſeruari debet.*
28 *Statutum,& conſuetudo laicorum,quando liget clericos, & ſeruari debeat in curia epiſcopi.*
29 *Statuta quæ dicantur eſſe contra libertatem eccleſiæ.*
30 *Conſuetudo laicorum in his quæ pertinent ad proceſſum, ſeruatur in foro eccleſiaſtico.*
31 *Statutum,quòd teſtamenta inſinuentur,an liget clericos.*
32 *Statutum quando porrigat effectum extra territorium.*
33 *Statutum quòd filia fœmina non ſuccedat,cum ſit prohibitum,& odioſum, non trahitur ad bona alibi ſita.*
34 *Statutum permiſſiuum,quando habeat locum extra territorium.*
35 *Inſtrumenta confecta à notario extra territorium,quòd faciant ubicunque fidem.*
36 *Teſtamentum conditum coram quatuor teſtibus,ſecundùm diſpoſitionem ſtatuti loci, ualet etiam quo ad bona ſita extra territorium.*
37 *Lex poteſt facere,quòd quis decedat pro parte teſtatus,& pro parte inteſtatus.*
38 *Statutum habili tans perſonam,quando trahatur extra territorium.& nu.41.*
39 *Actus uoluntariæ iuriſdictionis,non poſſunt exerceri extra iuriſdictionem concedentis,quæ ſit inferior à principe.nu.40.*
41 *Additio hæreditatis,an porrigat effectum ſuum extra ciuitatem.& nu.43.*
42 *Conſuetudo Angliæ,quòd primogenitus ſuccedat in omnibus bonis, quando trahatur ad bona alibi ſita.*
44 *Statutum primitiuum quando porrigat effectum ſuum extra territorium; ubi ponit regulam cum fallentijs.*
45 *Delinquens,in loco efficitur de iuriſdictione loci.*
46 *Si duo forenſes exiſtentes in exercitu Peruſino, in territorio Arretino delinquant, quòd poterunt puniri per poteſtatem Peruſij.*

47 *Statutum punitiuum ſimpliciter loquens,quando comprehendat ciuem delinquentem extra territorium, ad hoc ut poſsit contra eum procedi, & puniri ſecundùm ſtatuta ſuæ ciuitatis.& nu.48.*
49 *Cautela in formanda inquiſitione contra ciuem delinquentem extra territorium.*
50 *Pœna impoſita quando extendat effectum ſuum extra territorium iudicantis.*
51 *Publicatio bonorum,an extendatur ad bona alibi ſita. Et ad quem dominiũ pertineant.*

LEX I.

a **CVnctos populos.** [a]Diuide legẽ iſtam in tres partes: ſed prima ſubdiuidit ī duas qa prima p̃cipit fidẽ ſeruari declarãdo eã ip̃licitè:vſq; ibi:hoc eſt,&c.Ibi declarat eã explicitè.i.fides Trinitatis ſcḋm apoſtolicã doctrinã,iam eſt ſeruãda & ſeruãtes vocabunt Chriſtiani:nõ ſeruãtes vt demẽtes hęretici,& ifames,à Deo,& à principe puniunt.h.d.Poſito caſu ī termínis,& lecta litera,notabilia collige per te. Opp.primò:hic dicitur,cunctos populos,&c.innuit,q̃ quidã ſunt populi,qui non
b ſunt ſub imperio [b].Nam relatiuum quis vel q̃ vnitum gñalitati ſine copula.habet reſtringere:vt ff.de leg.iij.l.ea tamen adiectio. Sed lex dicit q̃ Imperator eſt dñs totius mundi:vt l.deprecatio. ff.ad l.Rho.de iact.Igitur malè dicit hic. Pro ſolutione huius
1 †contrarij,oportet nos ſcire de natura huius relatiui: quia quan
c doq; relatiuum adiungitur qualitati,q̃ qualitas naturaliter ineſt cuilibet de genere:& tũc declaratiuè ponitur:vt l.oẽs populi. de iuſti.& iur.Nam ibi ponitur:Omnes,q reguntur, &c. q ſcilicet omnes,&c.Aliq̃n relatiuum adijcitur qualitati, quæ naturaliter non ineſt cuilibet de populo:& tũc aut apponitur cũ copula: & ponitur augmentatiuè,aut ſine copula:& ponitur reſtrictiuè:vt dic.l.ea tñ de leg.iij.& dixi in repetitione d.l. oẽs populi. in prima oppoſitione.Nunc ad propoſitum,aut verbum regit, hic poſitum intelligitur prout de iure eſt: & tunc de iure regit oẽs populos:& ſic relatiuũ ponitur declaratiuè:quos.ſ.oẽs. Et hoc hic ſic puto fuiſſe de mente Imperatoris. Aut vis intelligere prout
d eſt de facto,& tũc[d],quia quidã de facto non obediũt: & ſic talis qualitas nõ competit omnibus de genere:tunc relatiuum ponit reſtrictiuè.Et hoc ſecũdo modo intelligit hic Dy.per duas ratio
2 nes.Primò ne leges ſint apud eos ludibrio: † qđ eſſe nõ debet.l. ſi prætor.de iud.& l.ſi.ne quid in loco publi. Secunda ratio eſt: non ſunt digni legũ laqueis innodari:vt j.de adul.l.quæ adulterium.hoc nõ multum placet:quia tunc leueretur.quòd leges imperiales non ligarent Florentinos,& alios qui non obediunt Principi de facto. Secundò opp.dicit hic,volumus. ergo verbũ volo,inducit diſpoſitionẽ:vt no.in l.ſeruí electione.in prin.ff.de lega.j.Huius timore addit hic Frã.Accur.& etiam p̃cipimus:imò eos,qui facere noluerint,iubiugamus:vt hoc tit.& j.de hæreticis & Apoſtatis,& de Iudæis.Et hanc gl.quidã habẽt. certè illa gl. non fuit neceſſaria.Nam verbũ volo,inducit diſpoſitionẽ in legali diſpoſitione:vt hic,& Inſti.de iur.natu.§.ſed quod principi. Ratio eſt,quia dat formã futuris negotijs:vt l.leges & conſtitutiones.j.de legi.l.idẽ in vltimis volũtatibus,quæ diſponũt de futuris. Huius gratia eſt ſciẽdum de natura huius verbi volo vis:
3 †vtrũ inducat diſpoſitionẽ.Circa quod debes ſcire,q̃ verbũ vo
e lo,[e] de ſe nihil eſt dicere, niſi ratione inuicem determinata. Aut ergo habet limitationẽ certã, & limitatã de p̃ſenti.& ĩducit diſpoſitionẽ:vt l.ij.ff.de opt. leg. & qa in ĩcertis nõ certis locus eſt eſt cõiecturis:vt l.cõtinuus.§.cũ ita.ff.de ỹ.ob.Aut habet determinationẽ ĩcertã,puta p verbũ infiniti:& tũc aut ỹbũ volo,ꝑ fere ī p̃ſenti,aut ī futuro.Primo caſu aut recipit determinationẽ ab actu,explicãdo p aliũ & ĩducit diſpoſitionẽ:vt hic,& l.qm̃ in dignũ.C.de teſt.& l.omne ỹbũ.§.j.cõm.de le.Nã ſi teſtator dicit volo talẽ eſſe hr̃dẽ:vel volo Titio dare cẽtũ:ĩducit diſpoſitionẽ. ſic & ff.mã.l.j.Rõ,qa ab ipſo diſponẽte,nõ erat aliud faciẽdũ, q̃ explicatio volũtatis,q̃ iã eſt facta.Aut recipit determinationẽ ab actu explicãdo à ſeipſo:& tũc aut talis actus nõ p̃ficit ſola volũtate & cõſenſu:& nõ ĩducit diſpoſitionẽ:vt ſi dico,volo aſcẽdere arborẽ.nõ ergo ſeq̃r,ego aſcẽdo:niſi ſequat aſcẽſus:vt nõ.j.de cõtrah.em.l.ĩ vẽdẽtis.Aut talis actus p̃ficit nuda volũtate:& tũc aut volũtate ſolius loquẽtis,aut cõi volũtate, & cõſenſu duorũ. Primo caſu:& tũc aut eſt actus,q cõſueuit habere depẽdẽtiã de futuro,vt vltimę volũtatis:et ĩducit diſpoſitionẽ:vt l.Pãphilo.§. p̃poſitũ.de le.iij.vbi dicit teſtator:vellẽ relinquere Seio p̃dia.cõ
☞ ſtat q̃ ipſe actus relinquẽdi eſt explicãdus ab ipſo teſtatore:licet actus dandi ſit explicãdus ab hr̃de:tñ ibi ĩducit diſpoſitionẽ.Idẽ credo ĩ legali diſpoſitiõe eadẽ rõne.Si verò eſt actus,qui de ſui natura nõ cõſueuit habere depẽdẽtiã de futuro:& tũc diſpoſitio nẽ nõ inducit:vt no.in d.l.ſeruí electione. in prin.Aut talis actus perficit cõmuni cõſenſu duorũ : & tũc cũ ab vtroq; fuerit declaratũ,per verbũ volo, inducit diſpoſitio
f nẽ:[f] vt no.in d.l.in vẽdẽtis.de cõtrah. emp. Ratio,qa illa verba debẽt intelligi ſecũdũ naturã contractus:vt l.ſi vno.ff.loca.& l.ſi ſtipulatus.ff.de vſur.ſed natura emptionis eſt vt nõ pẽdeat ex volũtate alterius: & dicta verba videnť proferri,vt nõ habeãt dictã oſtenſionẽ,& dependentiã,niſi clariſ-
b cata voluntate vtriuſq; licet Petr. aliter ibi dicat,& malè:aut ꝑferunť in futuro: & tũc aut in vltima volũtate, & inducit diſpoſitionẽ:vt d.l.Pamphilo.§. propoſitũ.de leg. iij.Aut in aliꝭ diſpoſitionibus:& tũc ſecus
c vt no.in d.l.in vẽdentis. Et prædicta vera, qñ proferunť in vim diſpoſitionis : ſi verò in vim conditionis , nõ eſt noſtra materia.

Tertiò opp.nã debet facere bonã grammaticã:vt l.Plautius.de aur. & arg. leg. cũ falſa Latinitas vitiet reſcriptũ: vt de reſcri.
ad audiẽtiã.ſed ſecũdũ grãmaticã,ſi antece c dens eſt qualitatis,debet ſubijci relatiuum qualitatis.hic verò antecedẽs eſt qualitatis qa dicit tali : & tñ ſubijcit relatiũ ſubſtãtiæ d
4 quia dicit quã:qđ †eſt relatiuũ ſubſtãtię:vt not.de ſent.quę ꝓ eo qđ intereſt.in gl.quę incipit,ex cõuẽtione. Huius timore exponit gl.quã,id eſt qualẽ. Videť ergo ſecũdũ hoc q̃ omniũ nõ ſit vna fides numero : ſed ſimilis in qualitate. Sed eccleſia ponit, q̃ vna ſit eccl'ia,& vna fides:imò potius crederẽ,q̃ illud tali nõ apponať, vt ſignificet qualificatiuè,ſed demonſtratiuè: vt prono mẽ illa.quaſi dicant,ſub illa volumus religione verſari,&c, Vel forſan poſſumus dicere,q̃ aut aſſumimus fidẽ in abſtracto:& vna eſt omniũ credẽtiũ. Aut ꝑ aliquid eſt ī qualibet alia:& tũc ſicut ſunt plura ĩdiuidua, ita plures fides:ſed ſimiles.Ita voluit hic in telligere gl.ſed qđ prius dixi,magis placet.

Quartò opp.hic dicit religione.& ſic vī
e dicere,q̃ oẽs ſumus monachi, vel religioſi de qbus j.ti.,pxi.auť.ĩgreſſi.& extra, de re. & trãſ.ad religio.qđ tñ nõ eſt ſic. Rñdeo, religio põt ſumi largè,ꝑ tota fide Chriſtia
5 na.& ita ſumiť hic. Alio modo ſtrictè : ita in contrario:Religio enim affert nobis curã cerimoniarũ,& aliorũ obſeruãdorũ,quę obſeruãť Chriſtiani. Quintò opp. cũ fides præcipiat vſuras nõ exigi : tñ luſtinianus p̃miſit:vt j.de vſur.p totũ.Sol. Dicunt quidã,q̃ per hãc legẽ.& p̃ ti.in auť.de ecc. ti.ſit correctus tractatus totus de vſur. Vñ aliqui concedũt q̃ vſuræ ſunt permiſſæ de iure ciuili. Ad iſtã rub.rñdeť,q̃ hic præceꝑit fidẽ ſeruari,& Euãgelicã doctrinã quo ad fidẽ.Sed certè hoc dicere q̃ vſura ſit licita,pertinet ad fidẽ:& q̃ diceret q̃ nõ eſſet illicita pertinaciter , eſſet hæreticus. extra, de vſur.c.j.§.fi.in cle.Alij dicũt,q̃ ſacre lec- f
g ges nõ dicũt q̃ ſunt, phibitæ.[g] Sed hoc eſt falſum : qa in Euãgelio Lucæ eſt dictum: Mutuũ date,nihil inde ſperantes.Dicebat
6 dñs Iaco.But.& bene,†vt puto,q̃ de mente,& volũtate iuris ciuilis eſt, q̃ vſuræ poſſint exigi,ſecundùm formã l.eos.j.de vſur. vt patet in c.nauiganti.extra,de vſur. & §. g

a Aduer.q̃ Bar.alẽ, cõtrariꝰ hic ī hac l.j. ſed ī q̃ art. arguať de cõtradictiõe,&,p ſaluatione Bar.vide cõcord. q̃ poſui ad l. q Romæ.in §.fin.ff.de verb.oblig.

☞ P. P A V. P.

a ¶Cũctos populos. Iſtã legẽ & eiꝰ materiã repetit.d.Io.Bap. Caccialupus. Et iter cætera multa ponit materia vſurarũ, an poſsit licitè fieri & ex aliqua cã p̃mitti.

b ¶Sub ĩperio. Et an & qũo intelligať. q̃ Imperator ſit dominus mũdi vide Bar. & q̃ ibi dixi poſt eũ in l.j.§. per hãc.ff. de rei vend.

c ¶Relati. Nota de dictione qs vel q.adde Bal.i.l. p̃cipim⁹.j de app.& Bar.in d.l.ea tñ. & vide Ange. de Are.in ti. de actio.§. omnium.j.col. Adde Old.cõſil.cxxvj.

☞ POMATES.

c ¶De relatiuo qs vel q,qũo ponit̃ Barb. cõſi.xxxviij.Ixviij. col.in ij.volu.

d ¶Et tũc.In quo vide Inn.ī c.quod ſup his de voto. & vide gl. no.lxiij. di. Adrian⁹ el.ij.q. dicit q̃ Gallia & Hiſpania nõ ſubſunt Imperatori.

e ¶Verbum volo.De materia huius verbi volo, vide q̃ no. bal. in auť ei q.in xx.co. j.de bo.auth.iud.l q. an p hęc verba volote re ī poſſeſſionẽ,interponať primũ decretũ. Et de ỹbo vele, vide Bal.i l.ĩ vẽdẽtis.de cõtra.em.poſt glo.vide Bal. hic.Et de materia plenę per Aug.ī c.ex literis.de ſpon.

☞ POMATES.

e ¶De verbo volo q̃ ſit introductoriũ iuris nouí,de q̃ ſunt bonæ gl. ī cle. vnica.de offi.vic.& ī cle. vnica. de rerũ pmu. i fi. in ver.volum⁹.Pan. cõſi.j. col.ij.vol.& gl. ī cle.fi. de reſcri.q̃ idẽ dicit.ī ỹbo ſtatuimus. & q̃ ibi poſui. De iſto verbo volo, vide aliqd p Feli.in c.humanũ.col.ij.dif. j.&Barb.ī c nã cõcurpiſcẽtiã.col.vij.de cõſtit.Bal.ī c.ad aures. col.ij. de reſcri.& ī c. ſciſcitat⁹.col.ij.eo ti. Pan.ī c.ſedes.co.tij. & ibi addita, & ibi Fel.ī viij.col.e.tit.& etiã aliqd p Soc.cõſ. Ixviij.& ſeq.

f ¶Diſpoſitionẽ. Adde q̃hoc idẽ referẽdo Bar.idẽ tenet Ale.de Imo.conſil.xv.col.j. in.ij.volu.

¶Diſpoſitionẽ. Sed Ang.& Imo.videnť tenere cõtrariũ ī l.ſeruí electiõe.hic alleg.

g ¶Sũt p̃hibitæ. Vide

Bal.in l.improbum.& quod ibi dixi,j.de infa.& Ang.in quæst.sua Astensis miles.in fi.remittit ad Io.And.in cle.j.de vsur.p Bal.in l.j.C.de vsur.rei in.gl. in l.focium qui in eo.ff.pro soc.& quod no.Inn.in l.in insulam.§.vsuras.ff.fo. nat. Vtrū autē hodierna cambia sint licita.Bal.cp lic.in rub.C.de consti.pecu. & in l.ij.in prin.de vsur.rei iud.& no.in c.in ciuitate.de vsur.An autem statutum permittens vsuras teneat: vide Bal. in auth.sed omnino. in vj. colum. infra ne vxor pro mari.& in l. eos. §. super. C. de vsur. Et an possim à te licitè capere prætium: vt pro te fideiubeam, & non computetur in sortem. Dicit Baldus. qđ sic, in l. antiquæ 7 in prin. ad Velle. Et ejuare vsuræ fuerint prohibitæ: vide Bal. in rubri.j.de vsur. & ibi multum in ma- 8 teria. Et quòd dixi an statutum valeat: vide Bald. in l. ij. j. de vsur. & in l.cum allegas.in fi. et j.aut. ad hęc in ij.col.eo.ti. & Inn.i c.qđ plerique extra,de immu.eccl. a Et quod dixi, statutum etiam iuratū su 9 per vsuris nō valere: tenuit Paul. de Leaza.& Stepha.& Pe. de Anc.in Clem.j.de vsur.p illū tex.et gl. ibi.& est gl.in l.eos. §.j.in verbo,consuetudinē.& ibi Bal. de vsu. Fallit tñ in casu 10 l.fi.§.pterea.j.de iure dot.Bal.videt appro bare statutū volens, qđ soluatur ad rationem decem pro centenario. Et etiam non valet statutum, quòd vsurarius possit liberè testari, secū dum Bal.i l. cōsulta. C.de test.Sed qd de reditu, q percipit ex pecunia montis in ciuitate Florentiæ,vel Venetiarum an talis reditus sit licitus. Vide per Cano. in ca. in ciuitate. extra, de vsur. & disputatum fuit, & determinatum contrario modo, per quosdam Theologos: quorum vnus fuit de ordine prædicatorum,& alius de ordine Eremitarum sancti Augustini: vt refertur per scribentes in c.consuluit.de vsur.ibi p eximium & famosum doctorem Laurentium de Rodulphis de Florentia:licet meo iudicio hæc materia non sit bene declarata. Dominus Pet.de Anc.tenuit illum reditum licitum ita simpliciter: vt refert Imo.& Ro.Pau.de Cast.in l.si tibi decem.ff. de pac. dicunt, cp si mercatores sua sponte posuerunt pecunias,vt inde haberēt emolumentū,non est licitum: secus si coactè.Et ita determinat etiam beatus Thomas de Aquino secunda secundæ q.xlj.& ita tenet Salic.in auth.ad hæc.ſ.de vsur.& firmat Iaco.Calde.in repe.c.nauiganti.de vsur.sed quid si emo à te annuum reditum pro quinquaginta florenis in anno,pro pretio florenorum mille,quos tibi solvo: vtrum iste contractus sit licitus.Bal.in tit.si de feud.vasal.ab aliquo fuerit interpel.dixit,cp ibi est arg.cp sic. Alij,secundum eum, dicunt cp iste cōtractus non est sine scrupulo vsurarum.& de hoc dicit se alibi dixisse.Cui nunc addo quod dicit,cp appositio pacto,quòd illa mille conuerterentur in emptionē prædiorum,iste contractus iustior esset:& si venditor non vult emere, imputet sibi.& considera super ista cautela: & cognitiones lædas conscientiā tuam secundum eū.Prædictis addo Bal.in l.hac edictali.§.is illud in pe.col.j.de secun.nup.& ibi etiā de reditu.& Bal.hic.Et adde de isto reditu & de pacto legis cōmissoriæ,& similibus pulchras quæstiones in l.j.de pact. pig.vide quæ dixi in l.insulam.§.ij.ff.solu.mat.

ADDE quod vsuræ sint omnino prohibitæ:tenuit Angel. consilio. ccxix. & cclxxij.domi.Anto.de Prato veteri inter consilia domini Alex.xlix.iiij. Volu.vbi dicit quod non valet statutum permittens vsuras: & quòd tempore beati Bernardini ipse obtinuit,cp Iudæis non poterat permitti,vt vsuræ extorquerentur à Christianis.& idem tenet Petrus de Ancha.quòd dominus temporalis non possit cum conscientia permittere Iudæis fœnerari in suo dominio:eius consilio.ccxliij. Paulus de Castr.consilio. cccl xxx. consuluit simpliciter,cp possint domini temporales permittere Iudæis fœnus exercere in terris suis. Idem consuluit Alexand. æquius: si tamen domini habent licentiam à summo Pontifice:eius consilio.cvij.ij.volumine. An autem valeat statutum quòd pro interesse creditoris,soluantur duo denarij pro libra:vide Bald. consilio.cj.iij.libro.vnum tenuit Abb.consilio.xxxix. quòd non valet statutum, quòd mulieri soluto matrimonio debeantur alimenta,donec dos soluatur: cō suluit Petrus de Ancha.quòd testator non potest mandare hæredibus, vt soluant decem pro centenario vxori suæ,donec dos soluatur.eius consilio. xcij. Et an licitum sit dare pecunias ad honestam partem lucri: vide Roma. consilio.ccccxvij. Abbas consilio.cxiiij. Et an si conuenio si non solues mihi ad terminum, quòd possum pecunias accipere sub vsuris, si non soluis, & illas accipio: an à te licitè recipere possim vide Roma. consilio. cj. Et an si correus pro correo soluit vsuras, possit illas petere. Abba. consilio.vij. secundo lib.Et an illud quod sponte dat debitor creditori sit vsura: vide Abba.consilio. lx. secundo libro. Quando autem annui reditus sint licita: vide Roma. consilio.ccij. Oldra. consilio. ccvij. Baldum consilio.x vij.& cccxxxiiij. primo volumine. & consilio. cxvij. tertio volumine. Quid autem de reditibus montis Florentini, & Venetiarum. Vide Paulus de Castro. consilio. xix. Quid de cambijs: vide Romanum. consilio. ccxxxviij. vbi pulchrè de materia vsurarum. Quid autem de eo, qui dat pecunias mercatori, cum hoc quòd de damno non possit sentire ni si ad computum decem pro centenario, similiter nec de lucro: vide Abba. consilio. lxxvij. primo libro.

¶ Quædam est dementia. Dementia duplex: vide eundem Bald. in lege.quòd Nerua.ff.depositi.

intellexit de infamia,quæ infertur ipso iure. Ad contraria respondet tribus modis. Secunda solutio est, quòd hic sunt infames,scilicet per sententiam, non ipso iure. & ideo ante cōdemnationem possunt esse testes: b vt in lege contraria. Ista vera. Alia solutio non est vera:quia contra hunc tex. Nam si bene inspicitur, primò dat eis pœnam ipso iure: quia vocantur hæretici: & erunt infames.Secundò punientur à Deo. Tertiò punientur pœna imponenda per sententiam Principis. Apparet ergo quòd primò loquitur de pœna,quæ infertur ipso iure. Sed hanc solutionem quidam intelligunt de infamia facti, quæ infertur ipso iure: vt est exemplum primæ partis. quidam de infamia iuris:& hoc intendit secunda & tertia solutio, quæ est verior. Breuiter dicite, aut loquitur de iure nouo † & 11 omnes hæretici sunt infames, & etiam repelluntur à testimonio: vt in authen. Gazaros infrà de hæreti. Aut de iure isto: & sunt infames de facto,non de iure, vt hic, secundùm Petrus & Cyn.de Iacob. Butr. quòd apparet ex continuatione literæ,quę dicit bonos vocari Christianos: malos verò dementes, &c. Et sic loquitur de quadam infamia facti: & hæc non repellit quem à testimonio:quia habet solum duos effectus:vt infrà de infami.l.nullam. ff. de his qui notan. infa. l. j. in principio.Vnde hæretici secundùm ista tempora non repellebātur â testimonio vigore huius.l.sed per dispositionem.l.quoniam.j. de hæretic. 12 † Habes ergo, quòd infames de facto possunt esse testes.Contra facit.l.Cassius,j. de sententia. cuius occasione distingue. Aut quæris de infamia iuris aut facti. si iuris; sine dubio repelluntur à testimo- a nio:vt l.iij. §.l.Iuli.infra, de testi. nisi fortè in subsidium:& tunc cum tormentis: vt l. serui.cum glossa.ff.de testi.& l.ob carmen. §.penultimo.eodem titulo.Aut de infamia facti: & tunc non repellitur, sed minus creditur:vt in hac gl.& no.ff.de Carb.edi. l.iij.§.causæ. possunt tamen intantum esse viles, & ignoti quòd essent necessaria tormenta:vt in auth.de testi.§.si verò.in prin. hoc in ciuilibus causis:Aut in causis criminalibus:& ibi non admittentur:quia debēt esse probationes luce meridiana clariores: vt.j.de pba.l.sciāt.sed istius testis fides vacillat.ergo &c.Istud probatur extra, de testi.c.testimonium quod intelligo nisi in subsidium: sicut dictum est de infamia iuris, & fac.l. qui vltimo.ff.de pœn. Quæritur, quæ sit illa vindicta, quam ponit Princeps. †Respondeo: nota secundū 13 vltramontanos, aut sunt in maiori hæresi °:& puniuntur ad mortem; vt infrà de hæreti.l. Arriani. &.l. Manichæos. Aut sunt in minori :& puniuntur alia minori pœna : vt eodem titul.l.quinque.sed Bart. extra, de hære.c. penulti.simpliciter dicit: Aut quis docet hæresim, & punitur ad mortem.aut est de dictis:& tunc mi nori pœna: vt.l.quicunque, sed dic vt ibi.

Nunc veniamus ad glo.quæ dicit, quòd si Bonoñ.&c.cuius occasione vidēda sunt duo. & primò, vtrum statutum porrigatur extra territorium ad non subditos:secū do vtrum effectus statuti porrigatur extra territorium statuentium. Et primò quæ ro, b quid de contractibus. pone contractum celebratum per aliquem forēsem in hac ciuitate: litigium ornatum est:& agitatur lis in loco originis contrahentis: cuius loci statuta debeant seruari, vel spectari: quia illæ quæstiones sunt multum reuolutæ omissis alijs distinctiōibus,plenius quā doc.dicant:hic distinguę;aut loquimur de statuto: c aut de consuetudine, quæ respiciunt ipsius contractus solennitatem, aut litis ordinationem, & aut de his quæ pertinent ad iuri.dictionem ex ipso cōtractu euentientis executionis. Primò casu in- 14 spicitur †locus cōtractus:vt.l.si fundus.de euic.& l.ij.j.quemad. testa. aper. Secundo casu,aut quæris de his quę pertinent ad 15 litis †ordinationem: & inspicitur locus iudicij:vt ff.de testi.l.iij.in fin: Aut de his quæ pertinent ad ipsius litis decisionem::et tunc,& de his quę oriūtur secundū ipsius contractus naturam tempore contractus: aut de his quæ oriuntur ex postfacto pro- 16 pter negligentiam vel moram. †Primo d casu inspicitur.locus contractus : vt d.l.si d fundus. e in princip.& intelligo locum cō tractus,vbi est celebratus contractus:non de loco,in quem collata est solutio. Nam licet fundus debeat solui vbi est:tamen inspicitur locus celebrati contractus:vt d.l.si fundus.& ita sentit Dy.in l. contraxisse.ff. 17 de actio.& oblig. †Fallit in dote: f vt ff. e de iudi.l.exigere.propter rationem ibi posi- 18 sitam in text. †Secūdo casu,aut solutio e f est collata in locum certum, f aut in pluribus locis alternatiuè:ita quòd electio sit actoris:aut in nullum locum: quia promissio fuit facta simpliciter.Primo casu inspi- f citur cōsuetudo,quę est in illo loco,in quē est collata solutio:vt ff.si cer.pet.l.vnum.in fi.& in l.in hac.de triti.& l.fi.expresse.ff.de vsu.l.j.in prin.cum glo. Secundo & tertio casu inspicitur locus,vbi petitur .vt d.l.vinum.& de triti.l.fina. Ratio prædictorum est:quia ibi est contracta negligentia seu mora. Ex prædictis possunt solui multę g quæstiones. g Statutum est. Aisij, vbi est celebratus contractus dotis, & matrimonij quòd vir lucretur tertiam partem dotis vxore moriente sine liberis: in hac ve- g rò ciuitate Perusij, vnde est vir statutum 19 est:quòd vir lucretur dimidiam.quod spe- h ctabitur:† Certè statutum terræ viri: b vt i d.l.exigere. Ecce alia hic est statutū,qđ h k iura petendi debitū præscribātur k decem

¶ In maiori hæresi. Qua pœna puniantur hæretici.& facit quod not.gloss.& doctō.in l.apud Iulianum.§.j.de lega.j.& in l.multum.ff.de verbo.obliga.

¶ Et primò quæro. Vtrum statutum porrigatur ad non subditos intra territorium: vide vltra Bar.hic. Bal.in l.j.C.ne fil.pro pat.& Iacob. de Belui.in l.j.C.de emancip.liber.Et in hac materia, quòd statutum sit seruandum,an rei,an actoris, vel loci,in quo agitatur iudicium, & maximè in delegato:vide gl. xij.distinc.illud. quā allegat Bald. in rub. infrà ne fil.pro patre quam omnino vide in hac materia.& gl. & bal.in l.j.infrà quę sit longa consu.& facit text. & ibi Ange. in l.& si prætor.ff.de offi.eius cui manda. est iurisdict.& illam glo.in d.c.illud.ibi sequitur Archid. vide tamen Innoc. in c.fi. de fer.& in rubric.de consue. & ibi per do dicto.in c. quod clericis. de foro compet. Quod facit etiā, an iudex appellationis seruet statuta iudicis à quo.vt notat. in 13 prædictis locis.& videtur text. & ibi no. in auē. vt cum de appel.cogno.circa prin. ci.dicimus in fin. huius col.per Innocē.in rubri.de consue. Bal. omnino in.l.aduerſ. C.si aduer. rem iudi. in margine, quid si statuto cauetur Bononiæ, quòd nisi instrumētum fuerit positum in memorialibus,non probet. Titius existens Bononiæ promisit centum Seio Murinæ solutu rum,nec in memoria libus fuit positum : an Murinæ ex tali b instrumento possit probari: vide Pet.de Ancha.ca. canonum statuta.i.xxiij. char. in versicul. sequitur alia quæstio.

↠ P. P A V. P.

b ¶ Primò quæro. Circa istam materiā ad de.quod forenses ve c nientes de nouo ad habitandum in aliquo loco, excusantur ab ignorantia statutorum. Vide Roma.consilio cccexcj. Barba. in c.j.in.j. nota.extra,de offic.legat. An autem,& quando statutum liget forenses, vide Alex.consilio xvj.j.volu.& consi.xliiij.in ij.vol. Item quòd forensis restituatur in integrum si ignoravit statuta:vide in repetitio.in versi. statuta.in v.colum. Item quòd seruandum est statutum loci, in quo petuntur bona & hæreditas,etiam si sit forensis ille,qui petit & quo ad bona alibi sita, vide Ioā. de Anania consi.iiij.visis statutis, in tertio dubio. Item quòd si quis esset de aliquo loco, quòd semel ciuitati fuerit subiectus, licet postea eximatur tamen si postea veniat ad successionem in ipsa ciuitate, seruanda sunt statuta ipsius ciuitatis,quibus semel fuit subiectus ille locus postea exemptus. Vide Barba.consi. iij.j. volu. Item adde quòd mulier quæ origine est de aliqua ciuitate, licet sit nupta extra,tamen seruabuntur in ea statuta ciuitatis. Vide Barb.in l.fina.§.idem rescripserunt.ff.ad municip.Salic.hic.colum. vlti. Item quòd non ligent forensem,vide Paul.de Castr.consil.xxxj.alias xxxij.incipit. circa primum. in prima parte nouorum. & est cxxiij. in antiquis : etiam quòd forensis veniat ad successionem, vbi est statutum. Aduerte tamen quòd Petr.de Ancha.in capitu.canonum statuta. de constitu. in xvj. charta, quem allegat Alexand. pro se in d. consi. xliij. Dicit tamen contrarium, & attestatur quòd est communis opinio contra Bartol.hic. & quòd contra eum consuluit Bald.vt ibi per eum ideo aduerte. Item q sicut statuta non ligant forenses in prætudicialibus eodem modo non gaudent eorum beneficio. Alexand.consi.cj.volu.xxx.& consi.xliij.volu.v.ad fin. Paul.de Castro in l. omnes populi.ad fin.ff.de iustit.& iure. cum alijs quæ addidi ad decisionem suam vt habes ad statuta lxvj. statuto criminalium : vbi habes per Socin. consi.ccxxxj.& cclij.& ccxlj.& Paul. de Castro consi.ccxlv.ad fin.& in l.ij. §.si in publico.ff.de noui oper.nunc.Item ad illud quod consuluit Alexā. cōsi. xliij. Vide latissimè Barba.consi.lxxvj.volu.ij.Come. consil. xciij. volu.ij.

c ↠ P. P A V. P. ¶ Aut loquimur de statuto. Quòd inspiciatur locus contractus, etiam in his quæ spectant ad decisionem, vide Comen. consilio cxl.incip.Domini iudices.in j. dubio. & ibi etiam quantum ad iudicandum quæ sint probationes legitimæ ad aliquid probandum, si in loco contractus erat aliqua probatio legitima,& in aliquo alio loco non esset legitima: vide ibi per eum.& melius per Moder.hic. Et concord.per Alexan.in l.ij. C. quem admo.testa.aper. Et quia Bart hic obscurè loquitur, vide eundem clarius in repetitio.l. si quis. in xj.col.versi. sed quæro quid in contractibus.ibi idem tenent. ff.de leg.et clarius loquitur hic. Vide ad Bar.in l. si fundus.ff. de euict. Item quòd scriptura vel instrumentum factū in alio quo loco,etiam secū dū priuilegia & statuta illius loci & vbi que fidē faciat, vide Ias.in l.si nō speciali. in ij.nota.C.de testa.

↠ POMATES. Ibi. Lxi. casu. notq.nico con
¶ Dictat.si fundus. Vide Alexan.consil. xxxvij.vol.ij.col.ij. & col.iiij. ad finem. ibi ponit vnū dictū circa hoc in ij.col.vo lu.iij.vbi loquit in ciuitate.& ca.col.pen. volu.iij.vbi declarat qualiter intelligatur d.l.si fundus.& xxx ibi fallit-dequo v. p. barba. vij. colum.vol. v.& in c.fi.col.vb.mozzi. & de fozo. comp. ubi de ista materia be uz actum su-centy. mi Pellegrini 24. ff. 24. 44. dequod. cab. beat solui gabella. Barbi in 4°. 2ª parte c.7.m De quo per Bal.in l. j.de contrahen.emp. pzi. n. 3.

f ¶ In locum certum. Adde nouiter, quòd statutum attendatur an loci destinatæ solutionis,an verò cōtractus? Et vide de hoc latè per do. Maria.Soc. in ca.dilecti. de fo.comp. arti.iiij. princi. Et vide Alex. sequentem Bart. hic in consi.xxx. colū.ij. ibi concord.in ij.volum.I.T.

↠ P. P A V. P.

g ¶ Multę quęstiones. Vide Comen.consil. xxvj.inc.cum statutū Paduę sit.in prin. Vide latè ad Bart.in d.l.exigere dotem.

h ¶ Terræ viri. Not.cp seruatur statutū viri nō vxoris. Benefacit l.fina.ff.vnde libe.quod nota,de viro qui lucratur partem dimidiam. & bene etiam facit quod nota.in l.matre.C.de fuis & legit.alleg.in l.hæres per seruū. ff.de acquiren.hæred.in penult.quæstione.statuti Mediolanen.& quid in consuetudine:vide nota.per innocen.in rubrica extra,de consuetu.adde Bal.consi.cccvij.j.volu.Sed quid si in loco originis mariti sit vnum statutum, aliud in loco domicilij?quod erit attendendum,vide Bal.consi.ccxxix.j.lib.& consi.cccxxvij.in fine iiij.volum.vbi voluit, quòd ti in loco originis sit statutū de dote lucranda,& in loco domicilij seruetur ius commune, quòd illud seruari debeat.Idem voluit domi.Alexan.quòd attendatur locus domicilij.eius consi.cj.ij.volum.Barba.verò fuit in opinio.quòd si Rheginus habitans Bononiæ vadit Rhegium ad contrahendum matrimonium,quòd attenditur locus originis.& contractus.& dicit quòd hic est nouus casus,ad quem docto. non aduertunt:quia ipsi loquuntur quando Rheginus habitans Florentię vadit Bononiam ad contrahendum matrimonium:quia tunc bene attenditur locus domicilij.Latius vide eius consil.iiij.libro secundo.dicit ita tenuisse Abbatem antiquum in cap.j.de sponsalib.& Guliel.de monte Lauduno in Clemen.fa.pe.de verbo.signifi.

i ↠ POMATES. ¶ Ecce alia. Vide quæ posui in d.l.exigere.& vide Alex. consilio c. volumine iij. vbi ponit, an dicta l.exigere.habeat locum quando mulier ignorasset statutum domicilij,viri & de quo domicilio intelligatur: & quid si vir postea mutasset domicilium : & an videatur renunciatum dicīæ legis exigere.si maritus promisit restituere dotem in loco contractus & vbique locorum,& quid si mulier esset mortua,non in domicilio viri, sed in ciuitate sua,vel alibi.& ad materiam talis statuti,vide aliquid per Angelum consi.clvij.

k ¶ Præscribantur. Vide Petrum de Anchara . in c. canonum statuta.in xxiij. chart.in versi.item quantum ad præscriptioncm.de constitutioni. ex opposito quid in materia executionis sententiæ . Dic quòd seruatur statutum illius loci,non autem loci vbi fuit pronunciatum,secundum Bald. in l.j.C. de exe-

cu.rei iudi.Bald.hic.An autem statutum volens, ꝙ contrahentes soluant gabellam, liget forenses.Bald.quod sic in l.j.ff. de contrahend.emptio.& de gabella vide Bal. in l.magis.§.illud.ff.de reb.eorum. adde Baldum consil.lxiij. iij.libr.

a ✠P. PAV. P. ¶Illa negligentia.Cõtra hoc videtur vrgere illud ꝙ vult Comen.consi. lxxv. incipen.Titius lucrauit. vbi ille tutor cõmisit negligentiam in ciuitatem Lucæ administrando:& tamen non tenet secundùm statu. Lucæ quia testamẽtum erat factum Venetijs vbi non erat tale statu statutũ. & ꝙ attẽdat locus i d̃ q̃ est cõmissa negligentia. & q̃ si debitor erat forensis. q̃o posit gaudere bñficio talis statuti. & multa alia circa illud statutũ vide per Comẽ. latè cõsi.clxx vij.ici.suppositũ statutum.per totum.

b ¶Iudicij. Sed an iudex vbi habet ius cõmune,& statutũ possit seruare ꝙ vult dixi incidẽter in l.si domum.ff.de furtis.per Bal.in auẽ. sed nouo iure.j.de ser.fu. Facit quod dixit bal.in.l.j. si aduer.deli.& l.i. in eum. C.de furtis.& si iurat seruare statuta, vide Bal.in.l.non est nouum.ff. de lega.

c ¶Inspicimus locum cõtractus. Adde q̃d vltra ea quæ.§. proxi.dicta sunt, Bal.in j.constit. in versic.de causis.dicit ꝙ si quæstio est de ꝓcessu in causa appellationis per iudices appellatiõis,illud ius q̃d primus iudex debeat seruare: quia id q̃d debebat secundũ iustitiam cauſæ,& fori facere primus iudex:facere debet iudex appellationis: qa ei succedit vt confirmator vel reformator:et iõ q̃d non est iniquum iudici,sed ęquum:ex quo non grauat partem,& sic à non grauamẽ iniustè appellatur, in auẽ. vt cum de ap.cog.in prin. saluo, quia ex nouis actis nouam potest facere sententiam, & veterem etiam custodire. l.final.ff. quod cum eo.& vide Petr.de Ancha. in.c.canonum statuta.in.xxiij.chart.in vers.item quantum ad ordinationem.

d ✠POMATES. ¶Secundò quæro. Vide Alexan.consi.lxxxvj.in.iij.col. volu.iiij.& Panor.in.e.cùm contingat.col.iij.de foro compe.& non abre Bellameram deciſi.ſita.dcxlj.& opi.Bar.hic est communis:vt per Panor.in.c.ſi. in.j.colum.in versi.circa hoc quærit.extra.de foro compe.vide etiam Feli. in.c.ij.in ver.tertia conclusio.in.iij.colum.extra de constit.

e ✠P. PAV. P. ¶Quid de delictis. Vide Felin.in.c.cognoscentes.in.iij. colum.extra de constitut.& ibi generaliter an & quando ignorantia statuti habeat excusationem.

f ¶Iure communi. An si statutum damnat factum alias damnatum â iure : & si imponat nouã pœnam,an liget probabiliter ignorantem.Textus, videtur esse,& glo.in.d.c.vt animarum.de constitutio.lib.vj.quòd non.sed Barto.& Cy.vt refert.Imol. in.c.ij. de consti.tenet contrarium per.l. vulgaris.§.ſi quis.ff.de furt.& Ioan.de Lig.concor.opin.vt valeat,si pœna veniat imponenda ipso iure,procedat quod dicitur in.d.c.vt animarum.sed si venit inferenda per iudicem: tunc etiam poterit inferre talem pœnam ignoranti,si sibi videbitur.Nã videtur esse iusta causa,vt possit illã imponere, ex quo delinquẽs attẽtat factũ dãnatũ.Sed Imo.in.d.c.ij.se nõ firmat.Ego istis addo gl.in.c.a nobis.el.j.de sen.excõ.De hac materia,an ignorãtia excuset ẽt ꝛ pœnis statutorũ: vide ẽãꝑ Petr.de Anch.in.d.c.canonum statuta.in versi.restat vltim.Sed Ioan.Andr.in additio.Specu.in titu.de constitu.& Petr.de Anchar.in.d.c.canonum.tenent eriam isto casu idem,quod tenet glosſ.in.d.c.vt animarum.cõtra Barto.hic.Sed Petr.tenet opin.Barto.& Bald.hic.& de materia per Spec. in titu.de constitutio.& hic adde Gandinum in tracta.de constitutio.in tertia quæstion.& in quinta.& in.vj.Cyn.in lege prima.in fin.j.quæ sit long.consuetud. & vide Ioannem Calderinum. in repetitione capitul.de illis. de rapt. in quinta quæstione.

g ✠P. PAV. P. ¶Tantam moram traxit. Alias autem excusatur,vide Rom. consil.cccxcj. ✠POMATES.

g tantam moram traxit,[g] quod verisimiliter debet scire statutum:et tunc idem.Pro hoc

h ¶Induco. Forensis ergo presumitur habere ignorãtiam statutorũ. & vide Alexand.consi.c.columna prima.volum.iij.& quòd trahens morã præsumat scire &c. vide domi. Alexan. consi.xlj.column.secunda.vol. quinto.

i ¶Talẽ excusatiõẽ. Pro hoc facit, quod dixit Bald. in rubri. de consuetudin. recũ feu.quod non licet ignorare generalescõ suetudines, sicut nec generales leges allega. Iacob.de Aret.in hac quæstione an extraneus si faciat contra consuetudinem excusetur. Et vide per Innocen.in rubr. de consuetu. An autem in iure admittatur ignorantia statutorum: dico quod in iure nouo admittitur.Casus est singularis in.l.qui cum vno.§.final.ff.de re mili.quòd hic bene videtur sentire Bartol. & expresse Bald.in leg.data opera.in.xj. colum C. qui accus. & adde Bartol. in.l. quod Nerua.ff.depositiõn.& quod suprà dixi per Bald. nota. in.l.antepenul.in fin, infrà de lega. & in.l. omnes populi. ff. de iustitia & iur.

✠P. PAV. P.

k ¶Aut non est ita generaliter.Istud habet locum in delictis ad pœnam euitandam: sed in contractibus secus.Et quia si forẽs contrahit cum aliquo, ligatur : statutum loci contractus nec potest propter ignorantiam se tueri. Vide Comen.consil. xxvj.incipien. Cum statutum Paduæ sit in prima colum.

l ¶Quid in testamento. Et quod statutum seruetur in testamentis, vide Ioannem Andreæ.in titul. de instrumen.edic.§.compendiosè.in versi. sed quid si de consuetudi. & Bald.contra Bartolum in lege ius ciuile infra de iustitia & iure & quod nota.domin.Anton.in capitu.secundo de proba.& Angel.in l.qui testamento.ff.de testamen.Ludouic.& Bald.in.l.si non speciali. C.de testamentis.

m ✠POMATES. ¶Circa primum. Vide domi.Felin.in capitu.secundo column.quarta de probatio.& Ancha.in capitu.canonum statura.colum. xlv.ad fin.& sequen.de constitu.& Alexand.in.l.si non speciali. colum.ij. C. de testamen.vbi ponit de his duabus quæstionibus.

n ¶Et temeraria. An valeat statutum quod possit quis testari coram duobus testibus.per Bartolum in.l.si non speciali.C.de testament.& Imol.in.l. testati. vide Petr.de Ancha.in dicto capitu.canonum statuta in vigesima chart.in versicu.sed iuxta prædicta quæro.de constitu.Sed an valet constitutum quod filiusfamil.possit testari, Bald.nota.quod sic, in authentic.ingressi.in princ. suprà de sacro sanctis eccles.Sed an monachus possit testari, vide Bartol.in fra eadem lege in tertia column.& Bald.in decimaquarta columna versicul. vltersius quæro.

ADDE Oldra.consil.ccxlviij.incipien.præfupposita cõsuetudine Parisiensi, vbi dicit,quod non valet testamentum,nec consuetudo,quod testari possit citra formam legalem.Idem videtur voluisse Bald. consil. clxij.iij.libr. super quodam testamento facto in Damasco. Sed quid si sit statutum in ciuitate, quòd nulla mulier de illa ciuitate possit testari, nisi seruata certa forma : & fuerit ibi nupta mulier alterius ciuitatis, vbi viget aliud statutum, quòd non debebit testari illa mulier.vide Bald.consi.ccccxxxiij.ij.volu.

statutum

a ✠P.PAV.P. ¶Ego credo ꝙ statutũ. Vide Are.l.i.iij.i.j.&.ij.col.ff.de test.

b ¶Ignorãte. Adde ꝙ no.dixit Bal.i auẽ.sed oĩo. C.de vxor.ꝓ mari.i.vj.colũ. ꝙ priuilegiũ cõcessũ loco,nõ se extẽdit ad eos.q nõ sunt sub ꝓtectiõe loci.& iõ icolę q nõ subeũt munera i loco,tãq̃ aduenę,nõ gaudẽt priuilegio i ciuib⁹ abdicatis.vt ꝓbatur à loco vide ibi. Ad ꝙ facit q̃d no.Bal.i ru.C.ſi à nõ cõpe.iud.&ibi an ciuis origiari⁹, ſi alibi ſibi cõstituat domiciliũ, legeẽ statuto origis.

✠POMATES.

c ¶Prohibeẽ.tex.i.l.ſi mihi & tibi.§.fi.ſi.iij. co.& ſeq.ff. de leg.j.

d ¶Rusticis. Add Bal. in.d.l. ſi nõ ſpeciali. & ibi ẽt an extendaẽ ad ciues. extra locũ ſuũ teſtates.& Bald. &Bar.in.d.l.j.C. de teſtamen.

e ¶Videtur dicendũ. Ad hoc vide not.per Bar. & doct.in.l.q à Iatronib⁹.ff. de teſta. in medio.ix. col. ibi: ſed circa hoc dubitaẽ &c.q̃d ſi ſtatutũ diſponit, ꝙ filusfamil. poſsit. facere teſtm̃: an foręſis poterit. Et de hac materia vide plenè per do.Petr.de Anchar.in.c. canonũ ſtatuta.in.xix. char. de cõſti.in ver.venio ad tertiũ articul. vbi notabiliter diſtinguit in materia.& ibi etiã tãgit ꝙ ſi priuilegiũ eſt cõceſſum patriæ. vt valeat teſtm̃ cum duob⁹ teſtib⁹ : nũq̃d ꝓderit illud oĩb⁹, an ciuib⁹ tm̃ Vide ibi.

✠P. PAV. P.

f ¶Ibi reſidẽtib⁹. Vide Comen. conſi.lxxv. vbi vult iſtud procedere, etiam ſi in loco vbi ſunt bona eſſet ſtatutũ diuerſum circa modũ adminiſtrãdum, puta in tutore dato. Vide per eum.

✠POMATES.

g ¶Dubitaẽ. An ſtatutũ poſſet legitimare ſibi nõ ſubditũ: vult Pañ.cõſi.lj.in. ij.dubio.vol.ij.Ro.ccxxiiij.col.ij.in v̊.iij. princip.& vide q̃ addidi ad Pañ.in.c.ꝙ de clericis.col.vij.in verſi ij. ad p̃dicta.in addit.q̃ incipit, quid autẽ.& Anchar.in.c. canonũ ſtatuta.colũ.xxx.ad fi.de cõſt.& co. xxx vj.& ſeq.ſi princi. & xlvij.et ſeq.et Barb. in.c. eccleſia ſanctæ. Mariæ.col. vij.de cõſti.& ibi Felin.colũ. xxix.in verſi.& adde ẽt aliã rõnẽ.et are. liij.col. ij.& lxxiij. col.iij.& ſeq.vbi dicit.ꝙ ẽt in q̃rẽtib⁹ ꝓceſſũ, foręſes nõ gaudẽt bñficio ſtatuti.& Alex.xliij. volu. v. vbi latè ſeqẽ Bartol.

h ¶Diſponere. Per bart. & doct.in.l.j.§. fi. ff.de ventre inſpi.

i ☞Inſcripto exẽplari illis ꝓbis, ſed perſona: ita lego:Sed ꝑſona vbiq̃ eſt vniformis:& qs nõ ꝑt diſponere,niſi circa ꝑſonã ſibi ſubditam.Sed cõtra &c. Alex. Lo.

k ¶Si ſtatutũ diſponit.Sequiẽ Pe.de Anc.in c.canonũ ſtatuta.in ver.ex q̃ inferẽ ad ſtatutũ &c.melius in ver.qd ecõuerſo,vtrũ ſtatutum poſsit in habilitate, &c.in xj.q.& in xxiij.char.in verſi.ſed circa perſonas

l ✠P. PAV. P. ¶Ligẽt clericos. Et qñ ſtatutũ dicat eẽ cõtra libertatẽ eccleſiaſticã,vel an valeat ſtatutũ puniẽs illũ q̃ mouet litẽ ſup mr̃imonio cõtra aliquã ſi ſuccũbat,vide Barbo. cõſi.xxxj. vol.iiij.Itẽ ꝙ ſtatutũ reqrens ſolẽnitatem in actu,puta donationis liget clericos acqrentes à laicis, vide Barba.cõſi.lxv.vol. iiij.in tertio dubio:et ſi ſit ad pias cauſas. In cõtrariũ facit q̃d no.Ale. in l.illud.j.e. titu. An aũt epiſcopi vtantur eius ſtatutis cõtra laicos,ſi ea cõtra ſe,nõ admittãtur in ſua curia, vide ꝙ nõ. Inſtat xix.in terris autẽ iuris cõmunis ꝙ clericus cõueniatur à laico in foro eccleſi.vti poſsit ſtatutis faciẽtib⁹ cõtra laicos, vide Paul.de Elia.in vj.queſ.Et de ſtatuto,ꝙ fiat cõpromiſſum ĩter affines, an cõcernat deciſiua litis an ordinatiua vi de Bal. in l.j.in fi.C. quæ ſit lõga cõſuet. Itẽ ſtatutũ, ꝙ cauſa appellatiõis termine tur intra duos menſes, aliàs ſit appellatio deſerta, cõcernit ordinatiua litis,vide Feru.in c.ſi duob⁹.§. j.no.de ap.Et de ſtatuto cõpellẽte ad cõpromiſſum ꝙ cõcernat ordinatiua litis, vide Pau.de Ca.cõſ. xlv.ad fi.Et de ſtatuto reqrente inſinuatiõnẽ in donatione ꝙ cõpręhẽdat foręſes, vide Barb.cõſi.ij.vol.iij.in vlti.char.Itẽ vide de materia q̃d dicit.d.Ant.de Ana. in ſuo tracta.de inſinuatione in lvj.q.& ſequẽti. an ſtatutum requirens inſinuatiõnem liget eccleſias & perſonas eccleſiaſticas.Item vide Bal dum in conſi.xx.vol.j.incipien. tratutto cauetur quòd ſtatutum diſponeus poſſe redimi per illos de parentela,non habet locum in feudalibus vel in emphyteuta eccleſiaſtica. Sed loquitur contra eccleſiam, non inter laicos.Et quòd quantũ ad laicos habẽtes bona in emphyteuſim vel feudum ab eccle ſia valeat, vide Deci. in c. quæ in eccleſiarum.in iij.nota.de conſti. Item an leges generales laicorum ligẽt clericos et eccleſiaſticas ꝑſonas vide Ale. conſi.ix.vol. v.j. colum. vide latè Barba in repetitio.l. j.C.qui admit.in iiij. colum . cum multis ſequen.vbi ponit an illud q̃d diſponit ibi ꝙ bonorũ poſſeſſ.agnoſci ĩtra certũ tp̃s.

Coira de Lazaratonem hu
Jus.q. consule Ant. come
in l. 5. n. 2 mill. Fauri.

& alia ibi dicta procedant in clericos. Item vide de materia Ioã. de Ana. consi. lij. vbi dicit valere testamentũ ad pias causas cõtra formam statutorũ laicorum disponen. non posse probari testamenta per testes. Item vide latè in rub. extrà de reb. ecc. non alien. in ij. & iij. dubio. An statutum prohibens alienationem in forenses, liget clericos. & an dicatur contra libertatem ecclesiasticam.

Ité quòd statuta laicorũ non ligent clericos in minoribus cõstitutos, nec primæ tonsuræ, vide Deciũ a in ca. ecclesia sanctæ b Mariæ. extrà de constitu. in ij. colum.

☞ P. O M A T E S.

a Ligãt clericos. Vide Barb. latè in rubri. de reb. eccle. non alie. & salua opi. Bar. vt per Bar. consi. liiij. incip. preclarè scripsit Psalmista. ij. vol. vbi vide Pano. improbans istud dictum Bart. in c. qđ clericis. in j. notabili. de foro competen. & in tertia quarta & quinta colum.

b. ¶ Foro episcopali. Et hanc opi. ꝙ statutum laicorũ generaliter loquens, comprehendat clericos, si sit iustum, & honestum, videtur primò tenere do. Anto. in. c. ecclesia sanctæ Mariæ. de consti. & in. c. dilecti. de foro compe. postea tamen idem do. Ant. videtur tenere contrarium dum reprobat opi. Bart. hic & hæc opi. videtur tenere contra Barto. secundùm Imol. in. d. c. ecclesia. & hoc in decisorijs. sed in modo procedendi, tunc benè ligaret clericum agentem in foro seculari: vt per ea quæ statim hic subdit Bar. & hanc opinio. contra Barto. sequitur Ioan. de Lig. in d. c. ecclesia. respondendo ad iura Bar. vt ibi per eos. Quid autem in consuetudine locorum, do. Ant. in d. c. ecclesia. videtur tenere, quòd liget clericos. postea tamen sentit contrarium, & bene, secundum docto res ibi. & hæc omnia in rebus ecclesiarum doct. idem dicunt in d. c. ecclesia. ni si statutum, vel consuetudo, iniecisset vinculum ante clericatum: tunc ligabit in patrimonialibus. Fortius dixit do. Ant. quòd etiam si statutum non iniecisset vinculum ante clericatum: si tãtùm ius, de quo quæritur, est originatũ principaliter à facto clerici: quod tunc etiam in decisorijs seruabitur statutum loci ar. l. si fundus. ff. de euict. Sed contrarium in hoc vltimo credit ibi Imo. contra do. Ant. per no. per do. Cald. in sua quæstione quæ incipit, statutum ciuitatis. vbi dicit, ꝙ si statutum est in loco, quòd non possit probari contractus per testes, sed per instrumentum: quòd si clericus contrahit cum laico, & agatur cõtra eum in foro seculari, quòd poterit probari per duos testes. & vide Io. An. in regula, sine culpa. in mercurialib. & latius per Imo. in d. c. ecclesia. post do. Anto. Ex oppositis do. Anto. alleg. contra Barto. casum in c. fin. de vit. & honest. cleri. Et hanc materiam plenè examinat in c. quod clericis. de foro cõpet. & facit quod not. Barto. in l. si quis sub conditione. de condi. instit. & contra Bartol. etiam videtur tex. extra vt lite pendẽ. c. ecclesia sanctę Mariæ. ibi erat statutum generale de non alienando rem litigiosam: nec tendebat contra libertatem ecclesiæ: imò erat iuri communi conforme: & tamen non extenditur ad ecclesias, & earum bona: vt ibi. & etiam bene facit tex. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ. de const. ex quibus infertur ad id quod voluit Mathe. Matthesilanus. in suis dictis, dicto vj. c. xc. quòd si extet statutum dictans ꝙ cognati vsq; ad quartum gradum excludant fœminas: hoc statutum non comprehendit clericos vt eo vti possint prædicti doct. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de const. & in c. fi. de solu. & valet ꝙ clerici non possunt vti statutis laicorum, etiã in fauorabilibus, nisi ea specialiter approbauerint. & hoc firmat Io. de Imo. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ. sed, vt ipse refert, do. Ant. ibi videtur velle contrarium, videlicet quòd clerici possint vti. Adde quod no. doct. in c. j. de consuet. Pet. de Anch. in c. canonum statuta. in vij. char. in d. c. dicit etiam valere statutum, concedens prioritati fraternitatis laicorũ, quòd possit petere & distribuere legata ad pias causas: quia est in fauorem piæ causæ, quòd concurrent cum episcopo. Sed ego reperio quòd Bald. in auth. omnes peregrini. C. commu. de succes. videtur tenere contrarium. & vide quod no. Bar. in l. j. in vlti. q. j. titu. j. de statuto contra fauorem piæ causæ. Anto. de But. in c. quod clericis. de foro compe. in statuto de successione, tenet idem, quòd includantur clerici ad eorũ fauorem. Bald. hic in. l. dequibus. in xiij. quæstio. ff. de legib.

A D D E huic apostillæ Pau. de Cast. consi. cv. vij. in fi. an statuta generaliter loquentia comprehendant clericos: per eundem consi. clxxxj. vbi ponit an valeat statutum, quòd ecclesia, vel hospitale, non possit instituì. & consi. cccxxxvij. vbi ponit, an statutum excludens fœminas à successione comprehendat moniales? de hoc etiam per Petr. de Anch. consi. cvij. & Bal. consi. cccxxxiij. vol. & per eundem: an valeat statutum editum contra ingredientes monasteria. eius consi. ccxvj. iij. volu. & per Abb. etiam, an statutum, de quo suprà, comprehendat moniales. eius consi. cxj. ij. lib. An autem clericus litigans cum laico possit cogi, ad compromittendum ex forma statuti, vide Bal. consi. clxj. iij. vol. Et an clericus quo ad litis ordinationem subijciatur statutis laicorum, vide Ange. consi. clj. & ibi an valeat statutum ꝙ clericus agens non audiatur nisi fatisfecit de parendo laico, & an valeat statutum Florentinum, quòd nulla persona cuiuscunq; gradus existat, audeat aliquas ecclesias in ciuitate, vel comitatu existentes possessas, per suprà nominatas personas intrare, vel occupare, sine licentia dominorũ priorum: vide Ang. consi. xxiij. vbi dicit tale statutum commendabile. Abbas tamen consi. lxxxiij. j. li. videtur aliter sentire. Et an possit per laicos fieri statutum, propter quod reditus sui augeantur, & ecclesiæ alicuius minuantur: vt puta aliqua communitas habet molẽdina: aliquis etiã prælatus habet ibidem molendina: communitas facit statutum, per quod reditus suorum molendinorum augetur, & illius episcopi minuitur: vide per Pe. de Anch. qui consuluit in regno Vngariæ. eius consi. xxij. xxxiij. & seq. & consil. cliij. vbi contra communitatem consuluit ipse, & quàm plures alij: licet communitas diceret id fecisse, ne victualia exirent ciuitatem, Cõtrarium & pro cõmunitate consuluit Bal. inter eadem consilia, consi. xj. & vide per Bal. an statutum Lucanũ quod prohibet fieri aliena, nisi seruata certa forma, cõprehẽdat legata facta ad pias causas, eius cõsi. ccccliiij. j. vol. Et an statutum Brixiæ, quo dispositur quòd nulli audeat in vita, nec in morte facere aliquam alienationem, per quã dominium, vel possessio de bonis sitis in districtu Brixiæ, in aliqđ collegiũ, vel aliquã personam, quæ non sustineat onera communis Brixiæ, an tale statutum comprehendat ecclesias, vel pia loca: vide Bal. cõ si. ccccxxj. iij. vol. Et an valeat statutũ qđ alienatio non possit fieri in non subditos, tanquam cõtra liber tatem. quod quidem statutum est Medio lani. & plus dicit. sitne sit ꝓsona ecclesiastica, siue non. Barb. eius consi. xiij. ij. vo. refert do. Cardi. in. c. perpendimus. de sen. ex com. referre ꝙ do. Franc. de Albergo. consuluit tale statutum valere, nec in ecclesiam posse fieri aliquam alienationem: quia domini rebus suis licitè legẽ ponere possunt. Et ita dicit voluisse Bal. in c. quæ in ecclesiarum. de consti. refert etiam quod do. Richar. de Sal. tempore suo, & do. Io. Archiepiscopi, & do. temporalis Mediolanẽ. conuocato collegio doctorum, et sapientibus ipsius dominij disputauit, & concluſit tale statutum valere. & idem consuluit dominus Signoro. consil. xix. & ipse Card. consuluit super statuto Pistorij dispoñte, quòd donatio sit ipso iure nulla, nisi fuerit denũciata: quòd si facta sit donatio clerico per laicũ, quòd clericus denunciare teneatur: & ipse Barba. consuluit, quod stante statuto Bonoñ. quòd finita locatione intelligatur reconductio facta, quòd tale statutũ ligat personam ecclesiasticam. Et an statutum quòd non subeuntes munera in communi, sint incapaces ex testamento, comprehandat ecclesiam: vide Petr. de Ancha. consilio. lx. Et an valeat statutum, quòd mulier non possit testari pro anima, nisi ad computum decem pro centenario: vide Petr. de Ancha. consi. xxiij. & per eundem, an testator legando stndum ecclesię, cùm hoc quòd soluat collectas, possit ecclesiam grauare. eius consi. ccxvj. & an stante statuto quòd res alienata possit reluì ab illis de parentela, & ecclesia emerit vtile dominium alicuius rei emphyteuticæ: an illa res emphyteutica poterit reluì ab illis de parentela, vide Bal. consi. ccl. iij. volu. & nota: quia raro inuenies. Et ad materiã huius articuli, an statuta laicorũ ligent clericos: vide Alexan. consi. ccxxj. j. vol. Et an statutum disponens quòd de emptione soluatur gabella, habeat locum si ematur ab ecclesia, vide Bal. consi. xxxj. iij. volu. & qualiter intelligatur statutum, quòd tale ius reddatur clericis in foro seculari, quod laicis in foro ecclesiastico: vide eundem Bal. consi. xiij. j. volu. Et an statutum Perusinum dictans, quòd nullus natus de prole militari audeat per se, vel per aliũ recipere aliquam actionem cessam, quocunq; titulo inter vivos realem, vel personalem contra aliquam popularem personam: & si aliter fa ctum fuerit talis cessio, non valeat, & cedens puniatur: an comprehendat ecclesias: scilicet vt illa non possit cedere vigore dicti statuti. Federi. tenuit qđ sic, eius consi. lxxxv. quod vide. Et an valeat statutum laicorum disponens, quòd de omnibus bonis transferendis quocunq; titulo, siue inter vivos siue inter vltimas voluntates, etiam si sint hospitalia teneantur soluere duos denarios pro libra, pro reparatione alicuius pij loci, vide Abba. consi. xxvj. j lib. renentem quòd non. Et an feuda ecclesiastica regulentur secundùm consuetudines feudorum: vide Pet. de Ancha, consi. clxxij. & inquãtum Alex. in fine tenet, quòd statutũ disponens quòd mulier non possit testari sine consensu duorum propinquorũ. & hoc statutũ non arctat, cùm vult testari ad pias causas.

c ¶ Offeratur libellus. Vide hanc quæstionem latè per do. Petr. de Anchar. in c. canonum statuta. in xvij. char. in verſic. etiam quærit Bald. si statuto cauetur, &c. & ibi ponit multas pulchras quæstiones in materia.

d ☞ P. P A V. P. ¶ Tale statutum. Circa istam materiam adde, an valeat constitutio, ꝙ clerici non succedunt. Vide Pau. consi. ibi in vlti. col. Item quòd non valeat statutum, quòd non possit fieri alienatio in clericum, vide Pau. consil. clxxxj. & quæ habes in Bertachin in verbo, statuta. de contract. in iij. colũ. Quòd autem lex vel statutum disponens bona alicuius debere peruenire in aliquem valeat & sortiatur effectum. Ad hoc etiam ne ad pias causas relinqui possit, vide Panorm. consil. lxij. & ideo si litigetur super re ecclesiastica in foro seculari debent seruari statuta ecclesiastica, vide Comen. consil. lxxxiij. Item ꝙ statutum laicorum possit denegare clericis sua priuilegia consil. cxxxij. in. iiij. col. Barba. in repeti. l. cùm acutissimi. in. xxxiij. col. C. de fideicom. Feli. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. colũ. xxj. ver. quintò declaro extra de constit. & col. xlij. in xij. q. Ideo statutum Papien. denegat clericis priuilegia statutorum Papiensi. nisi ipsi eis vtantur in sua, curia. vide in statu. xix. & quòd id facere possint, vide Iason. in l. de quibus. in iij. col. ff. de legib. Aret. in l. iij. ff. de acquirend. hæredita.

e ¶ Exempla. Imo. & do. Anton. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitu. dicit, ꝙ si statutum vult ꝙ testamentum debeat firmari, vel fieri, cum certa solennitate vltra ius commune, aliter non valeat: qđ si clericus testetur, ꝙ non tenetur seruare dictam solennitatem. secus tamen putat si testamentum fieret à laico, licet relinquat clerico; quia tunc actus fit principaliter à laico, qui est subiectus statuto. Secus tamen dicit, secundùm Barto. hic, si testamentum, in quo fieret relictum ad pias causas: quia & ad talia non extenditur statutum. Facit quod habetur in c. cum tibi. extra, de testa. secundum eum. Et de ista materia vide latius per Imo. in c. ꝙ clericis. de foro cõpe, & vide Bal. ff. l. omni innouatione. j. titu. j. & Pet. de Anch. latè in d. c. canonum statuta. & not. Bal. in authenti. cassa. j. titu. primo. vbi omnino vide. Adde etiam quod statutum laicorum non extendit se ad actum piũm, seu ecclesiasticum, secundùm Bal. in l. generalẽ. in ff. j. titu. j. Adde tamen secundùm Bal. in l. si quis. in fin. de epis. & cleric. ꝙ licet statutum non possit auferre alteri ius commune: tamen per statutum laicorum potest auferri pro tertio concessa per statutum. Item auferri priuilegium. quod nota. & adde quod dicit Ioan. And. in c. fin. de immu. eccle. lib. vj. ꝙ non obstante statuto, ꝙ immobilia non possint alienari in forenses, seu in non suppositos iurisdictioni, poterunt talia bona donari ecclesiæ: quia statutum inferioris nõ potest tollere priuilegium indultum ecclesiæ, per principem. Hanc opin. tenet Bald. in d. l. generali. infrà titu. j. & expresse sequitur Ab. Siculus in. c. relatum de testa.

¶ Quærit etiam Abba. in d. ca. relatum. statuto cauet, quòd mulier non possit testari, vel donare, sine cõsensu dominorum proximorum. tenet Abbas ꝙ nõ requiritur talis cõsensus adpias causas, per illũ tex. vbi tollitur solennitas iuris ciuilis. l. omnes populi. Adhoc etiam. adducit illud dictum Ioann. And. in d. c. fi. not. per Bal. in auth. cassa. & ade prædict. tex. not. in c. fin. & quod ibi not. Abb. post alios de reb. eccl. non alie. & in materia vide Bal. in l. j. in vj. col. j. de contrahend. emp. vbi etiam quærit, an statutum liget clericos ad solutionẽ gabellæ. Et nota tamen ꝙ licet minor, vel ꝓdigus, habens curatorem possit ingredi religionem absq; authoritate curatoris, & bona in monasterium trãsferre: tamẽ dicit, ꝙ in aliam piã causam sine debitis solennitatibus non posset. l. si quis rem. §. voto. ff. de pollici. Ita dicit Ioan. Andr. in. c. in præsentia. de probat. & ibi sequitur do. Anton. Et an statutum loquens ꝙ detrahi possit de legatis certa portio, liget ecclesiam: vide Bald. in l. & in legatis. j. ad leg. Falci. Quid si statuta laicorum sint confirmata per sedem apostolicã: vide Bal. in l. omnes populi, in vj. col. ff. de iustit. & iure.

quia concessum est in priuilegium, vt valeant etiam cum duobus testibus. extra, de
31 testa. c. relatum. quãtum verò ad alia † testamentum vitiatur: quia clericis non est concessum priuilegium, vt ipsi possint facere testamentũ, & ipsi possunt eo iure, quo possunt alij homines: & consuetudo seu statu
a tum honestum est vt obuietur fraudibus[a], vt ponit de testamen. Hostiẽ. in Summa, titu. de testa. §. qualiter. versi. sed contra. videtur dicere quòd in foro seculari seruant iura sua, in foro ecclesiastico secus. quod inquantum distinctioni præcedenti contra dicit, non placet ex iuribus prædictis. Sextò videndum est, an statuta, vel consuetudines, porrigant effectum suum extra ter
32 ritorium, † quod examinãdum est per multas quæstiones: quia quædam statuta sunt prohibitoria nõ ratione pœnæ, sed ratione alterius solennitatis: quædam sunt permissiua: quædam prohibitiua. Circa primũ sic dico: Aut statuta sunt prohibitiua ratione solennitatis alicuius actus: vt quia dicit statutum quòd non fiat testamentum, seu instrumentũ, nisi coram duobus notarijs, vel alia solennitate: tunc tale statutum non porrigitur extra territorium statuẽtis: quia in solennitatibus semper inspicimus locũ, vbi res agitur: vt suprà dictum est tam circa contractus, quàm circa vltimas volũtates. Aut statutum est prohibitiuum in rem, & respectu rei: vt quia prohibet dominium rei alienari extra consortes: tunc vbicunq; fiat dispositio de tali re, non valet: quia talis dispositio afficit rem, et impedit dominium transferri: vt Institu. quib. alie. lic. in prin. & de fund. do. l. j. de rei vxo. act. l. j. §. cum lex. & not. in l. ea lege. de condit. ob cau. facit. l. an in totum. de ædi. pri. Aut statutum est prohibitiuum in personam: & tunc aut cõtinet prohibitionem fauorabilem: vt puta, ne minores decipiantur in confectione testamentorum, statuitur quòd minor. xxv. annis non possit facere testamentum. vel pone: statutum est, quòd vir non possit le
gare vxori, vel econtra: & hoc est factum ne mutuo amore se adinuicem spolient, vl' decipiant: tunc talis prohibitio comprehẽ
b dit etiam ciuem [b] illius ciuitatis, vbicunq; existentem in simili. & in eo, cui in suo iudicio bonis interdicitur, intelligitur generaliter. Nam illa interdictio, quæ est fauorabilis, ne sua bona pereant, extendit effectum suum vbicunq; sint bona [c]: vt hic, & de verbo. obliga. l. iscui bonis. de cura. fur. l. Iulianus. Eadem ratione, præterea ista interdictio specialis in isto actu, & ista æquiparatio interdictionis generalis, & specialis probatur ff. de castren. pecu. l. ex castrẽsi. in princ. & §. j. de admi. tuto. l. si duo. in fi. Aut statutum continet prohibitionẽ odiosam: & tunc non porrigitur extra territo
d rium [d] statuentium: vt l. ex ea. in fi. ff. de postu. Et ideo dico, quòd statutum disponẽs,
e quòd filia fœmina [e] non succedat, cùm sit
f prohibitorium, & † odiosum: vt l. maxi
g mum vitium. infrà de libe. præte. ad bona
33 alibi sita non porrigitur[g]. † Et de ista distinctione, de prohibitione rationabili, fauorabili, & odiosa: facit extra de senten. excõ
34 mu. cap. si sententia. §. si. lib. vj. † Septimò quæro: circa statuta permissoria: circa quod sunt duo vidēda, scilicet an actus permissus possit exerceri extra territoriũ permittentis. Item si exercetur in ipso actu seu loco permisso: an habeat effectum extra territorium. & ista duo simul tractabimus. Aliquando enim statutum concedit, & permittit id, quod rationabiliter non cõ
d petit: nisi in his, in quibus specialiter priuilegium est concessum. Verbi gratia: per statutum ciuitatis, aliquis est effectus no
h tarius [h]: nunquid possit conficere instrumẽtum extra territorium ciuitatis illius? De hoc disputat Spec. in tit. de instru. edit. §. re
e stat. ver. quid de his. Ego credo, ꝙ extra territoriũ nõ poterit conficere instrumẽta. & idem in similibus quæstionibus, quæ fieri
35 possunt in territorio. Nam actus † qui etiã
i spectant ad iurisdictionẽ voluntariam [i] qñ

tuto. Et ita dixit determinasse disputãdo dñm Zacha. de Treuisio ei⁹ compatrem, ibi vide. Adde vt Bar. sequatur in hoc articulo non Alexã. & primò qñ statuta sunt prohibitiua, ratione solennitatis. Ang. consil. cc. super statuto Lucano: quo dispositur, ꝙ instrumenta non producantur in curia, nisi seruata certa solennitate: an illa confecta in alio loco habeãt robur in dicta curia? Bal. consil. ccccxvj. iij. lib. super statuto Parmę quo dispositur, ꝙ in instrumenta confecta etiã per certum spatium extra Parmã non valeant, nisi sint duo nota. Quæro, cùm statutum est, prohibitiuum in rem: ad de Bal. cõsi. cxl. incipien. statutum ij. lib. vbi consuluit super statuto Eugubij, q̃ cauetur, qđ nullus possit testari, nisi sal uo iure cõmunitatis & quidam Eugubinus Fani erat testatus, dixi ligari statuto: quia prohibitio est in rem. Quo verò ad statutum quod prohibet vxori legari: an sit fauorabile, vel odiosum? Rom. consuluit pro opinione. eius consi. xxxix. super statuto Regio ꝓ hibẽte legari vxori, si vir legat vxori licet alibi, testetur, & alibi sint bona: tamen non debetur legatum. Bald. autem hic, & consil. cccxx. lib. j. tenet contrarium quo verò ad statutũ exclusum fœminarũ an trahatur ad bona alibi sita: vide Bald. cõsi. ccxv. iij. li. Pau. de Cast. cõsi. cxxiij. & consi. alle. cccxx. & cõsi. ccxvj. li. iij.

d ¶ Extra territorium. Vide Pet. de Ancha. in c. canonum statuta. in xxj. charta j ☞ fi. venio ad aliud mẽbrum. iuncto versic. sed circa personas.

¶ Filia fœmina. Vide Bal. in l. fi. j. de in ius voc. & in l. certum. j. vnde cogn. Et dicit Bald. in l. inter filios. C. famil. ercis. ꝙ illud statutũ dicit esse contra ius, & naturalem æquitatẽ, ꝓ illũ
tex. & vide Bal. in l. ij. C. de his q̃ ad liber. pue. nõ pos. & l. sancimus. C. de appel. & ibi an valeat statutũ: vide hic j xvj. col. & hoc ẽt ponit, an sit odiosum.

f ☞ P. P A V. P. ¶ Non succedat. Vide latè Alexã. consi. xvj. vbi etiam ponit an mobilia & actiones censeantur esse illius territorij, in quo reperiuntur res vel debitores. Et de hoc dicto Bar. vide eundem consi. cxxviij.

g ☞ P O M A T E S. ¶ Non porrigitur. Idem tenet Alexã in consil. suo xvj. incip. viso titulo cõis præmisse. in j. vol. in j. co. & in l. ij. col. ij. ad fi. infrà de in ius voc. & in cõsi. cxxvij. col. j. e. vol. j. & cõsi. vij. col. ij. in ij. vol. & Ang. cõsi. ccx. & ad hæc vide, ꝙ no. Bar. in l. iij. j. de nup. vide etiã Io. de Ana. consil. lxix. & cõsi. lxxxix. & consi. xxvij. Barb. cõsi. iiij. col. ij. vol. j. & cõsi. xij. col. ij. & consi. xiij. col. j. vol. j. & cõsi. xvj. col. ij. & duabꝰ seq. & cõsi. xviij. col. v. ofa. in j. vol. & cõsi. xxxiij. col. xvj. vol. ij. & quasi ꝑ totũ cõsiliũ. & do. Anr. de But. cõsi. xxvj. col. j. & Ro. cõsi. cxxix. & An. lxix. & lxxxix. & Anch. in c. canonum statuta. col. iij. ad fi. de consti. & col. xciij. alias xiij. & Alex. cõsi. cxxviij. col. j. vo. j. & Caprã xlij. col. ij. & pulchrè Bell. Are. xcj. col. ij. & in cõsi. clxiij. col. iij. & Ias. in l. j. col. ij. j. de succes. edi. & Alex. consi. vij. col. ij. vol. ij. vbi ponit: qđ tale statutũ nõ excludit filias à legitima & c. & cxv. co. ij. e. vo. vbi loquit in statuto excludẽte matrẽ à successiõe filij, iure statuti. & do. Card. & Fel. in c. postulasti. col. ij. in ver. cũ dicũt. de foro cõp. & vide etiã Bar. cõsi. cclxv. in j. parte, vbi ponit, an statutũ quo disponit, ꝙ mater trãsiens ad sed'a vota, non succedat aliquo modo filio, intelligatur etiã de transacto: an trahatur ad bona alibi sita. in eo. ver. inverbo & odiosum. Et ꝙ talia statuta, licet valeãt, sunt odiosa vult ẽt Soci. consi. lxxxiij. & Barb. xxxvij. in ij. dubio. vol. iij. vbi sẽ militer, Bar. hic in x. col. & Bal. vbi videt declarare. & cõsi. clxxix. in v. pte.

k ¶ Effectus notarius. Et vide quod not Bal. in repetita. C. de episc. & cler. & ibi etiam an possit prorogari iurisdictio notarij. de quo etiã dixi in l. j. post Bar. ff. de iudi. per Guliel. in l. si aliter. de adop.

l ¶ Voluntariam. Et sic consuetudo dat fidem scripturę huius contractus. Et

dequo. exemplo Bar. & questione Videndum est. D. Petr. de Anch. mento. l. 4. ff. de lib. Bord. Ms Brixia autem contra clericos

cit Bal. ꝙ extenditur vbiꝙ. Ita dicit in l. exceptione. C. de proba. contrarium videtur velle in rub. C. de fide instru. in pe. col. in ver. vj. supplementum. &c. vide tñ ipsum in ver incip. septimũ supplementũ & vlt. vbi alle. c. cũ dilectꝰ. de fi. instru. vbi videtur casus. & ibi etiam subdit, not. Bal. ꝙ si Græcus legat omnes libros Platonis, intelligitur de his qui apud Græcos intelligũtur Platonis, licet apud Latinos non censeãtur Platonis. & ibi etiã vide in vlti. col. vbi declarat. & vide de hac materia Per. de Anc. in c. canonũ sta tuta. in xx. char. in ver. venio ad tertiũ articu. de constit.

a ¶ A lege Municipali. Et an rõne rerum, q̃ in territorio alicuius possidentur à forẽsi- a
b⁹, possit aliqd cõtra eos statuti, vide Pe. de Anc. canonum sta tuta. de consti. xxiij. char. in ver. expresse tamen. versi. &c.

↠ P. PAV. P.

b ¶ Quòd sufficiant quatuor. Vide Alex. cõsi. cxxv. colum. ij.

c ¶ Iaco. de Raue. No ta secundũ istã opi. casum in quo qs po- b
test decedere pro parte testatus, & ꝓ parte ẽ testatus. Alius est casus in. l. si arrogator. de adop. & in l. j. C. de secũ. nup. alius etiam no. per docto. in l. si quis. ff. de vul. & pup. alius in eo q ingredi monasteriũ qui si solã medietatem bonorũ testatus c
sit, decederet pro parte intestatꝰ, secundũ Bald. in auth. si qua mulier. in pe. col. Idẽ ad pias causas, secun dũ Bar. in l. j. in v. q. prin. ff. titu. j. adde in materia. Spec. in tit. de sentẽ. §. qualiter. ver. debet. & verisimiliter Pet. de Anc. in c. canonum statuta. de consti. in xxij. char. in ver. vlterius circa ista statuta. Adde ꝙ opi. Iacob. de Rauen. sequitur Bald. consilio ccxv. libr. iij.

què cõceduntur ab alio inferiore à príncipe, non possunt exerceri. extra territoriũ. ff. de offic. proconsul. l. ij. quæ non est ad hoc. Facit de foro compe. c. Romana. versi. nec clericos. lib. vj. & illam alleg. Spe. pro casu.

36 Credo † ꝙ instrumẽta à tali notario confecta in territorio, vbicũqꝫ extra territorium faciant fidem. sic emancipatio facta coram eo, qui habet iurisdictionem à lege municipali[a], habetur rata vbicunque: vt j. de emãci. lib. l. j. & hoc ideo: quia hoc est magis ad solennitatẽ, quàm ad dispositionem, vt infrà dicetur. Quandoqꝫ statuta sunt permissiua, permittendo id quod de iure cõmuni permittitur: sed ꝓ statutũ tollitur obstaculũ quod erat de iure cõmuni. Et istud pluribus modis contingit. Quandoqꝫ tollitur obstaculum solennitatis: vt puta per l. in testamento. requiritur ꝙ sint septẽ testes. statutum est ꝙ sufficiãt quatuor[b]. certè hoc statutum valet. Et si dubitetur vtrum testamentum factum intra territorium obseruetur quo ad bona testatoris, quæ sunt extra territorium. Ista quæstio tractatur per multos, scilicet per Hubertũ de bobio[1], & alios vltramõta. antiquos, quorũ opi. refert Spec. de instru. edi. §. compendiosè. versi. quid si de consuetudine. nec ibi apparet quid veniat. postea superuenit Iac. de Raue. [c] ꝙ dixit ꝙ institutus habebit bona quæ sunt intra territorium: bona verò quæ sunt extra territorium habebunt venientes ab intestato: per legem, pupillo. ff. de tuto, & curato. da. ab his. & de admi. tut. l. Titiũ. §. tutores. Nec ob. quòd decesisit pro parte testatus & pro parte intestatus: vt l. ius nostrũ. ff. de regu. iur. quia hoc facit diuersitas consuetudinum: sicut hoc facit aliàs diuersitas patrimonij: vt ff. de adopti. l. si arrogator. & quod ibi not. & in hoc olim residebat Cy. superuenit postea Guliel. de Cug. qui dicit

37 indistinctè testamentum † valere, & porrigi ad bona vbicunqꝫ etiam si sint extra territorium. Quod probat primò: quia statutũ operatur circa testamentum: quod si fuerit validum additio tamẽ ex ipso testamẽto porrigetur ad omnia, bona per quadam consequentiam: licet statutum nõ possit disponere de bonis directo. sed per cõsequentiam: vt lege iij. §. j. de leg. tuto. Preterea sicut actio competens potest proponi alibi quàm sit fundus: & sic dispositio alibi potest fieri quàm sit res, vt infrà de præscr. long. tẽpo. l. fin. Præterea acta facta corã vno iudice, faciũt fidẽ in alio: vt infrà de eden. l. is apud quem. de appellat. l. ne causas. & là proconsulibus. de testa. l. fin. & de arbit. ne in arbitris. circa finẽ. Præterea dicit ipse, quòd hic casus est infrà de test. l. omnium. in fi. si faciat testamentum coram vno iudice, vbi minor requiritur solennitas: tamen ex eo adiri poterit hereditas: quæ additio effectum habet in omni loco. & in hac opi. fuit postea Cy. & fecit ad

d ditionem in lect. suis, licet non plenè recitauerit opi. domi. Gul. & do. Iaco. But. idem tenebat per l. si non speciali. infrà de testa. vbi videtur casus. & per l. ij. quemad. testa. aper. ista opi. mihi placet[d] per rationes prædictas excepta prima ratione Guliel. quæ mihi displicet, vt infrà dicam. Ad prædictorum confirmationẽ induco l. fina. infrà de testamen. vbi testamentum factum in rure, coram quinque testibus, habet suum effectum vbicunque: licet in alio loco requireretur maior solennitas. Ad idem quòd testamentum factum in militia, porrigit suos effectus vbicunqꝫ: & circa solennitatem actus, de quo agitur, inspicitur consuetudo regionis: vt l. j. in fin. ff. de ven. inspi. & illud tenerem. Prima autem ratio Guliel. non placet: quia verum est quòd directè non licet, sed per quendam consequentiam, quando istud, quod non licet directè, habet necessariam consequentiam ad permissum: aliàs secus: vt l. si is qui duos. de libe. lega. & de his qui not. infa. l. athletas. §. siue autem. & not. per Dyn. in l. prima. ff. de author. tuto. sed si testamentũ inde nõ sequatur, necesse est quòd

38 habeat omnia bona. Ratio: qa ex legis potestate potest † quis decedere pro parte testatus, & ꝓ parte intestatus: sicut in milite: vt ff. de testa. mil. l. si miles. & l. miles ita. §. j. Ad idem. j. de sec. nup. l. j. & quod ibi no. Interdũ verò reperiũtur statuta ꝓmissiua, tolle-

39 tia obstaculum qualitatis personæ: vt ecce, dicit statutum † qd filius fa. possit facere testamentũ, vel aliqua persona de iure ꝓhibita, vel cõtinetur in statuto, ꝙ spurius possit instituj: quę de iure cõmuni sunt ꝓhibita, posito pro cõstãti, ꝙ talia statuta valeãt, alibi dicã: modò de ipsorũ valore nõ dicã. Quæritur, an talis

e ꝑsona [e] extra territoriũ possit instituj: & hæreditatẽ adire. Et di-

40 co ꝙ nõ: cũ hoc cõcedatur ab alio † inferiori à príncipe, licet spectet ad actum volũtariũ: tñ non põt exerceri extra iurisdictionẽ cõcedẽtis: vt l. ij. ff. de offi. ꝑcon. & leg. Pro hoc in auth. quib. mo. na. effi. sui. §. filiũ verò. colla. vij. vbi legitimatio filij, quæ fit ꝓ oblationẽ curiæ ciuitatis, nõ habet locũ nisi in patre offerẽte, & filio: nõ auo, vel inter alios. Ita in ꝓposito legitimatio facta ꝑ sta- f
tutũ [f] ciuitatis, nõ habet locum: nisi in ipsa ciuitate legitimãte:

g Sed insurgit forte [g] dubiũ, & quotidianũ tale: Quidã sic legitimatus facit testamẽtũ in ipsa ciuitate: vel idẽ hęres instituit, & hæreditatẽ adijt; an tale testamẽtũ valeat, vel talis additio porriga-

41 tur ad bona, quæ sunt in alia ciuitate. Et videt † ꝙ sic, ꝓ ea quæ dicta sunt in statuto disponẽte, circa solẽnitatẽ. Prætereà, ad idẽ de eman. lib. l. j. nã emãcipatio ibi facta, habet effectũ in omni loco: vt ṡ. dictũ est in ꝑsona notarij. Preterea sentẽtia lata ꝓ iudicẽ, mãdatur executioi, per judicẽ alterius territorij in bonis alibi positis: vt l. argẽtariũ. in fi. de iudi. & l. à diuo. §. j. de re iudi. & j. de iu di. l. ꝓperãdũ. §. finaũt reus. ita hoc testamẽtũ quod est quasi sentẽtia: vt ff. de testa. l. j. porrigat ad bona alibi posita. Sed contra videt, ꝙ nõ porrigat: vt l. pupillo. de tu. & cu. dat. ab his. & de excu. tu. l. nõ solùm. §. quæ in testamẽto. & ibi no. Preterea, simplex dispositio, nõ intelligit nisi de bonis quę sunt in territorio dispo nẽtis: vt l. cũ vnus. §. is qui. ff. de bo. aut. iudi. pos. Pro hoc in d. au thẽ. qui. mod. na. effi. sui. §. filiũ. vbi legitimatio intelligit fieri stricta. Pro hoc videt expressum, extra q filij sint leg, c. ꝓ venerabilẽ. vbi legitimatio facta per Papã nõ trahit ad ea, quę nõ sunt suæ iurisdictionis: vt ad hæreditatẽ. & ad alia tẽporalia, quæ sunt in territorio Imper. j. & ibi no. per Gul. gl. & doc. Modernos. Ad

h cõtraria rñdeo. nã aliud est ī dispõne circa solẽnitatẽ actus. [h] quã circa legitimationem personæ ad actum. Respondeo: quia facta diuersitate locorũ, diuersificatur ratio solennitatis. Nam in milita requirũtur pauciores testes: quia per occupationẽ militarem non possunt homines haberi. ideo ibi statutũ est de pauciori numero testiũ. Potest etiam esse, quod in vna ciuitate sunt homines magis legales: quã in alia: ideo fiunt statuta diuersa. Ideo ista ratio solennitatis habet locũ in testamento forensis, sicut in ciue. Ideo ius voluit, quod quantũ ad solennitatẽ inspiciatur effectus eius ad omnẽ locum. Nõ enim per hoc alteri ciuitati prejudicatur: cum ille actus vbiꝙ poterit celebrari: licet non cũ illa solennitate. Sed dispositio circa personã legitimãdam ad actũ faciendum nõ est huius naturæ, ideo nõ possum legitimare: nisi quantum ad meipsum disponentẽ pertinet: nec porrigitur extra meũ territoriũ: quia tacerẽ alteri præiudiciũ. Nõ obst. l. j. de emancip. libe. & quod supra dictũ est, de notario: quia ibi statutũ nõ dispo nit directò, circa actũ: sed circa solennitatẽ actus. Non enim statutum emãcipat filiũ: quia tunc nõ porrigeretur ad forenses: sed pater filiũ emãcipat cum solennitate statuti. Item in notario. nõ enim adhibetur ipse ad disponendũ: sed ad solẽnizandum circa actũ ab alio dispositũ. vnde est eadem ratio, quæ supra dicta est in solennitate. Non obst. quod suprà dictũ est de sententia: quia ibi iudex disponit super iure iam fundato, & formato: quod ius respiciebat personam vbiꝙ. Vt puta: cõdemnat aliquẽ occasione procedẽtis obligationis, quæ ligat reum obligatũ in omni loco: ideo mãdatur executioni per alium iudicem. Sed quãdo ipse iu dex de nouo inducit ius faciendo intra territorium: tunc nõ por rigitur extra territoriũ: vt suprà probatũ est. Sed posset dubitari

a de tali quęstiõe: cõsuetudo est in Anglia[a], quod primò genitus, succedit in omnibus bonis. Modo quidã habẽs bona in Anglia, & in Italia decesit. quæritur quid iuris? Iac. de Raue. & Gul. de cu. tenent ꝙ de bonis existẽtibus in Anglia iudicetur secũdum cõsuetudinem illius loci: de aliꝭ quæ sunt in Italia fiet ut iuri cõ muni, vt diuidatur inter fratres per d. l. pupillo. de tut. & cur. dat. ab his. & quia certa forma est data in bonis ibi positis, vbiꝙ non extẽdat, vt j. de iure fis. l. certa forma. ff. ad muni. l. cõstitutio. Idẽ tenet Cy. hic. Aliꝭ dicunt, quod debet inspici locus vbi est adita hæreditas: & sic vbi quasi contractus est celebratus: vt d. l. apud Iulianũ. in fi. ff. ex quib. cau. in pos. ea. sicut in contractibus inspi-

42 cimus locum cõtractus: vt l. si fundus. de euict. † Mihi videtur, quod verba statuti, seu cõsuetudinis sunt diligẽter intuẽda. Aut enim disponunt circa rẽ: vt per hæc verba bona decedentiũ veniant in primogenitũ: & tũc de omnibus bonis iudicabo secundum cõsuetudinẽ & statutum, vbi res sunt situatæ: quia ius afficit res ipsas, siue possideantur à ciue, siue ab aduena: vt l. rescripto. in fi. de mu. & hon. & l. an in totũ. de ædifi. priua. Aut verba statuti: sed cõsuetudinis disponũt circa personã: vt per hæc verba: primò genitus succedat: & tũc aut ille talis decedens nõ erat de Anglia, licet ibi haberet possessiones: & tale statutũ ad eũ, & eius filios nõ porrigitur: quia dispositio circa personas, nõ porrigitur ad forenses, vt dictum est ṡ. in iij. q. in fi. Aut talis decedens erat Anglicus, & tunc filius primogenitus succederet in bonis, quæ sunt in Anglia, & in aliꝭ succederet de iure cõi, secundũ ꝙ dicũt dicti doc. quia siue dicatur hoc esse statutũ priuatiuũ filijs sequẽtibus: quia est odiosum nõ porrigitur de bona alibi posita: vt ṡ. probatũ est in vj. q. Siue dicas statutũ esse permissiuũ tollendo obstaculũ: ne sequentes filij impediãt primogenitos: & idẽ, vt ṡ. dictũ est. Ad hoc vt inspiciatur, vtrũ dispositio sit in rẽ, vel in

43 personã. facit ff. de cõtrahen. emp. l. fi. in fi. Nec placet illorũ opi. † qui inspiciũt locũ additionis hæreditatis: quia additio nõ potest se referre, nisi inquantũ est delata hereditas: vt l. antiqui. ff. si pars hære. peti. l. si ex asse. & l. si ex semisse. ff. de acquir. hære. Sed non est delata nisi prædicto modo: vbi nemo præcedit & c. sed cõtractus se extẽdũt quatenus volũtas cõtrahẽtis fuit, quæ fuisse præsumitur secundũ consuetudinẽ loci vbi res agitur: vt ṡ. dictũ est. ergo &c. Octauo circa statuta punitiua, vel punitoria, hoc exa-

44 minãdũ est per multas quæstiones. Primò an expresè † possint porrigere suũ effectũ extra territoriũ. Ad ꝙ dico, ꝙ aliquando vterqꝫ, scilicet delinquẽs: & ille in quẽ delinquit. extra territoriũ est forẽsis: tũc regula est ꝙ statutũ etiã si expresè caueatur in eo nõ porrigitur ad eos, qui extra territoriũ & c. vt l. fi. ff. de iur. om. iudi. quia statuta sunt ius propriũ ciuitatis. vt l. oẽs populi. ff. de iust. & iur. Itẽ regula fallit in ciuitatibus cõfœderatis & colliga- b
tis inuicẽ, vt si statuto[b] perusij caueatur, & a delinquẽs Aisilij possit puniri hic, vt no. ff. de capti. & postli. reuer. l. nõ dubito. in fin. Idẽ puto, si ciuitas in cuius territorio delinquit, istud statutũ facere cõsensisset: eadem ratiõe aliquãdo extra territoriũ huius ciuitatis forẽsis offendit aliquẽ ciuẽ & cauetur aliquo statuto, ꝙ forensis hic possit puniri: an valeat: & vr̃ sic: quia laicus offendẽs clericũ efficitur de foro ecclesiæ, vt j. de epis. & cle. auf. itẽ nulla cõitas. extra de fo. cõpe. c. cũ sit. Præterea ratione loci, in quo delic-

45 tũ cõmittitur quis efficitur † de illa iurisdictione, etiã si est forẽsis. ff. de offi. prẽsi. l. iij. j. vbi de cri. agi opor. l. j. & in auf. qua in ꝓuincia. Sed si delinquit in loco ciuitati subiecto, s. in persona ciuis sui: ergo &c. sed illa nõ faciunt: quia in clerico offenso est ratio: quia cõmittit sacrilegiũ, quod est crimẽ ec clesiasticũ ideo pertinet ad ecclesiã: vt d. c. cũ sit. Et istud quod dicit ratione loci &c.

c intelligo ratiõe rei immobilis[c], vt territorij: nõ rei mobilis, vel se mouẽtis. Dic ergo regulariter tale statutũ nõ valet: quia nõ põt disponere extra territoriũ suum, & in personis sibi nõ subditis. Fallit in capitẽbus ex naufragio, qui possunt puniri à iudice personæ offeniẽ. & sic cũ tale statutũ ꝓmaneat ad personas eius iurisdictioꝭ poterit aduersus tales delinquẽtes extra territorium fieri statutũ, vt ff. de incen. rui. nau. l. ne qd. §. de his. & ibi no. per gl. licet Cy. eã nõ teneat in d. auf. qua in prouincia. in iij. q. Itẽ fallit in ciuitatibus fœderatis, vt ṡ. dixi. Item fallit si iudex loci, vbi ciuis me offendit offensam nõ vindicat: tũc poterit fieri statutũ contra offendentẽ ciuẽ extra territorium. arg. j. de Iudæ. l. nullius. cũ sua glo. & xxiij. q. ij. c. dñs noster. Pro hoc induco Inn. extra de fo. cõ b
petẽ. c. postulasti. vbi tenet hoc statutũ expresse valere. Aliquãdo ciuis delinquit extra territoriũ. de tali delicto extra cõmissũ c
statutũ expresè loquit, Puto quod tale statutũ valeat scilicet quia ratione originis potest puniri de delicto vbiꝙ cõmissũ, vt l. j. j. vbi de cri. agi oport. cũ ergo tale delictũ sit de eius iurisdictioe poterit de hoc facere statutũ ꝓ hoc facit l. fi. ff. de decre. ab ord. fac. Pro hoc optimè facit de eunuchis. l. ij. & ṡ. de cõmer. & merca. l. mercatores. Sed iuxta prædicta pot dubitari exercitus huius ciuitatis est ṡ. Aretiũ, vñ forẽsis occidit ibi aliũ

46 forẽsem: vtrũ poterit puniri † à ptãte huius ciuitatis, & vr̃ quod nõ, etiã si expresè statuto sit cautũ: vt ṡ. dictũ est: Cõtrariũ obseruat de cõsuetudine. Probat sic. territoriũ dr̃ à terrẽdo: vt j. dever. sig. l. pupillus. §. territoriũ. sed dictus exercitus huius ciuitatis est ibi vt terreat & coerceat illũ locũ: meritò delictũ ibi cõmissum poterit puniri à ptãte, qm̃ cõmissum ī eius territorio. ita dicebat Mar. & Iac. bu. Itẽ quæro, qd si in statuto hoc nõ caueat expẽsè,

47 sed simplr̃ loquat statutũ: † vtrũ porrigatur extra territoriũ. Ad eius inuestigationẽ pono qõnẽ antiqtus tactã. Caueẽ statuto ciuitatis Perusij, ꝙ ptãs de quolibet homicidio possit ingrere, vel procedere ꝓ accusationẽ vel ingsitionẽ. Alio statuto caueẽ, ꝙ ꝓ homicidio imponat certa pœna. Accidit, ꝙ qdã Perusinus delinquit extra territoriũ: quæritur vtrũ ptãs huius ciuitatis possit inquirere & punire secundũ formã statuti: an solũ de iure cõi. Ista quæstio fuit facta ꝓ Odof. & determinauit, quod nõ possit ꝓ inqsitionẽ ꝓcedi: nec delinquẽs possit puniri ꝛcd'm formã statuti: sed solũ de iure cõi. Cuius opi. ponit Alber. de gã. in fine sui libelli. Postea do. Cy. disputauit istã qõnẽ in ciuitate Senarũ; & determinauit cõtrariũ tãgẽdo iura Odof. licet de eis nulla fiat mẽtio. idcirco eis disputationẽ hic recito. multa ĩutilia reiciẽdo. Certũ est qd de iure cõi põt deliquẽs puniri ī loco domicilij vel origis de delicto alibi cõmisso: vt j. vbi de cri. agi op. l. j. ff. de iter. & rel. l.

[a] ¶ In Anglia. Petr. de Anch. in c. canonum statuta. in xij. q. principali. in ver. quæro iuxta prędicta, de q̃stione tali caueẽ statuto Tuberti, &c. dicit quod Bal. in cõsi. inci. In noĩe dñi. Puncius talis consuluit, quod nõ, adhibita diligẽtione, an in personã, an in rẽ seruent statuta loci, quo ad bona ibi sita: & ita dicit cõiter teneri. & ita tenet nunc̃ tamẽ inuenire potui suum cõsiliũ. Ex opposito etiã vide qđ no. Bar. in vj. q. prin. & ibidẽ sequit Bal. & Flori. hic. sed vide etiã vltra Flor. quid consulendo tenuerit Ioan. Cald. in cõsil. posito sub rubri. de testa. in consil. xxxiiij. Adde quod Pau. de ca. videt transire cũ opin. Car. consil. xxiij. de qua quæstione vide etiã Pe. de Anch. cõsi. clxij. vbi dicit, ꝙ stãte cõsuetudine galli cana, quod oĩa bona sint cõia inter virũ & vxorem: & altero, decedẽte supstes succedat ī oib⁹ bonis, & ꝙ nõ succederet ī bonis alibi sitis: & ī te stator voluerit supuiuentẽ succedere: qa testator falsa causa ductus: videt ad sic disponendũ: putans bona alibi sita cõpre heridi vigore cõsuetudinis. lati⁹ ibi vide.

¶ Statuto perusij. Ad de q̃ dixi post Bart. in l. pupillus. §. territoriũ. de verb. signi.

¶ Rei immobilis. Latius & melius, vt ꝙ Bal. in l. ff. de iur. omi. iud. post Cyn. & per Ange. in l. hæres absens. §. fi qs. ff. de iud.

a ¶ Accusationis tantum, Angel. in disputatione sua Bono. suæ ciuitatis &c. in prima quæstio. tenet opin. Cyn. & Bartol. quod possit vigore talis statuti inquiri. Adde an possit inquiri de delicto alibi commisso. Baldus consil. ccxxij. iij. libr.

b ¶ Suæ ciuitatis. contra tiũ tenet glo. in clc. j. de fo. compe. Adde vt per Bal. cõsi. xxiij. lib. j. incipien. Rodulp.

c ¶ Ciuitatis originis. sed Ang. in sua disputa. Bono. suæ ciuitatis exbannitus &c. in pe. q. ℔ quantũ etiã ad pœnã imponatur pœna statuti contra Bartol.

☞ POMATES.

d ¶ Vbi deliquit, vide Paul. consi. lj. col. pe. in ij. vol. Cepo. in cõsil. viij. col. ij. & Panor. in c. cũ cõtingat. colũ. ij. de fo. cõpe. & Alex. consi. iij. colũ. j. & ij. volu. j. & Paul. de Castr. consil. lxxv. vbi sequitur doct. Barto. hic inferius ad pulchrum casum, de quo ibi per eum.

☞ P. P A V. P.

e ¶ Vltimo ℣ro. Vide Paul. de castr. consil. lxxxvj. Feli. in c. postulasti. co. ij. & se. de for. competen. & aliqua ibi. columna vlt. & in c. fina. columna xij. eo. tit.

f ¶ Serua pœne. Adde. l. qdã sunt. ff. de pœn. & quid hic dicit de dãnato ad mortẽ, ℔ nõ põt cõtrahere, nec testari, vide qd' not. Bal. post Bar. in l. j. j. tit. j. no. & Bar. ĩ rep. & Bar. in l. q vlti. & q̃ ibi dixi. ff. de pœ. et qd' dixi post Bar. ĩ l. j. ff. de bo. dã. Et qd si decedat rẽpus ad appellandum per Imo. in l. qui à latronibus. de test.

☞ POMATES.

g ¶ Publicata. Vide Cepo. in cõsi. xvij. co. x. cũ seq. & d. Ant. de But. cõsil. lix. & lxij. & Imo. cõsil. xxxvj. co. viij. & colũ. fi. & Oldr. consil. xvij, & omnino ad hęc Ang. Aret. in trac. maleficiorũ. in glos. & eius bona publicamus. in ij. q. & ibi addita.

h ¶ Reputetur fiscus. Quælibet ciuitas habet fiscũ. Adde Bart. in l. itẽ veniunt. ff. de petitio. hære. & in l. j. C. de hær. vel actio. vendi.

relegatorũ. §. sed & in eas. & §. si quis. Hoc prẽmisso videamus vtrũ possit ꝓcedi ꝑ viã accusationis tantũ[a]. ſ. de iure cõi: an per viã inquisitionis de iure munici. & videtur, ℔ solũ per accusationẽ de iure cõi inquisitio fiat ad vindictã publicã: vt in aut. de manda. prin. §. ℔ si delinquentes. colla. iij. & ad delictũ puniendũ non occultandum, vt in aut. de armis. §. sancimus. colla. vj. sed iniuria nõ videt facta, nisi in eo loco. vbi quis deliquerit, nõ in loco vnde oriũdus est, vt ff. de iurisdi. om. iud. l. si quis id quod. & l. si familia. ergo iudex originis nõ poterit ꝓcedere, vel inquirere. Præterea rectores ciuitatũ dicũtur patres subiectorũ: vt d. §. sancimus, & in aut. vt iudices sine quoquo suffra. §. eos autẽ co. ij. sed homo forẽsis offensus extra territoriũ, nõ est subiectus illi iudici terræ originis offendẽtis, & sic non est ei, tanc̃ pater. merito de iniuria ei facta nõ põt procedere. E contra, ℔ possit ꝓcedere: quia de iure cõi habet iurisditionẽ: vt §. dictũ est, ergo illa iurisdictiõe poterit vti, cũ qualitate sibi addita per statutũ: quod ꝓcedat per inquisitionẽ: cum qualitas de facili addat, vt l. in delictis. §. si detracta. ff. de noxa. Præterea hoc probat ratiõe proprij interesse. Nã rei publi. interest habere bonos subditos. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. j. §. fi. & in aut. vt iudic. sine quoquo suffra. §. cogitatio. sed homines boni efficiunt, si eis pœna imponat ex delicto, vt l. j. de iust. & iur. ibi non solũ bonos &c. Et de hoc qd' expresse sit ratio publicæ disciplinæ, vt l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de pub. interest. ergo sua punire subditos: & sic statutũ ad eos extenderet. Præterea eadẽ ratio videt, siue per accusationẽ, siue per inquisitionẽ ꝓcedat. Inquisitio em̃ succedit loco accusationis, ergo &c. Prætereà pone quod Titius extra territoriũ incidit in l. si quis. j. de episc. & cle. certũ est, ℔ iudex ratiõe originis poterit inquirere: ergo idẽ in ꝓposito. Præterea statutũ loquit generaliter: ergo &c. vt l. j. §. generaliter. de leg. præstã. Propter quæ determinauit Cyn. ℔ iudex possit ꝓcedere per inquisitionẽ & denũciationẽ, sicut per accusationẽ: qd' an sit verũ infra dicã. Sup alio vero puncto scilicet de condẽnatione: videt primò, ℔ debeat puniri secũdũ legẽ loci, vbi delinqt: vt C. vbi sena. vel clarissi. l. j. Prætereà cõtractus & delicta equiparantur, vt ff. de iudi. l. tã ex cõtractibus. & l. omnẽ. sed in cõtractibus inspicit locus cõtractus: vt ff. de euic. l. si fundus. & supra ꝓbatũ est. ergo &c. Præterea supra circa principium huius tractatus dictũ est debere inspici locũ delicti. ergo &c. Pro hoc est casus extra de cõsti. c. vt aiarũ. §. j. lib. vj. Ex aduerso quòd possit puniri secundùm legem ciuitatis suæ, probatur sic. lex & sententia æquiparantur, vt ff. de manumis. l. seruus hac lege. Sed suum subditum potest ligare sua sententia: ergo sua lege. Præterea si aliquis delinquit in ecclesia quã cõstat nõ esse de iurisdictiõe seculari: tñ poterit à iudice seculari sua lege puniri: vt j. de adul. aut. si quis. & j. l. j. Præterea hoc ꝓbat' expresse ☙ de eunuch. l. j. vbi subdit ligat' etiã extra territoriũ. Ex quibus Cy. determinauit ciuẽ ex delicto in alia ciuitate commisso posse in sua b ciuitate puniri, secundũ legẽ suæ ciuitatis. [b] Et si dicat' quo porrigit suũ effectũ extra territoriũ. (Rñdet ipe,) fateor ℔ extra territoriũ nõ põt inducere nouã obligatiõis substãtiã sed bene põt illi delicto, ℔ est de iure cõi addere nouã qualitatẽ, quæ facilius adiicit, ℔ substãtia, vt l. in delictis. §. si detracta. ff. de noxalib. Non ob. c. vt aiarũ: quia illa decisio processit ex errore canonistarũ. vt speciale ibi in sententia excõicatiõis. hic est effectus suorũ verborũ. & prædicta sunt ex verbis. Pet. ex repet. sua. in l. extra territo- 48 riũ. ff. de iurisdi. om. iudi. † Mihi aũt videnẽ verba statuti diligẽter intuẽda. Aut expresse disponit de eo, quod ciuis facit etiã extra territoriũ. & tũc contra eũ procedi poterit, & puniri. d. l. ij. de eunuch. & §. pxi. q. dixi. Aut limitatiuè, loquit' de eo, quod fit intra territoriũ: & tũc nõ extendit' ad ea, quæ fierẽt extra. l. si vero. §. de viro. ff. sol. matr. cũ simi. Aut statutũ simpliciter loquit': & ista est quæstio nostra. & de hoc casu dicã. Aut quęrit' de modo ꝓcedẽdi: & posset ꝓcedi secundũ statutũ ciuitatis originis[c]: quia statuta, quæ respiciũt processum seu litis ordinationẽ porriguntur ad oẽm litẽ, quæ in ipsa ciuitate actitat': posito qd' sit de eo, quod est extra ciuitatẽ actũ: vt l. iij. §. fi. ff. de testib. & l. ij. in fi. quẽadmodo. testa. aper. & l. cũ clericis. in fi. j. de epis. & cle. ita supra dictũ est circa cõtractus. Pro hoc j. de custo. reo. l. j. in princi. Et sic: in primo puncto tene opi. Cyn. quod posset per inquisitionẽ procedi. Aut quæris de modo puniẽdis & tũc puniat' vel de iure cõi: vel secũ d dũ statutũ loci, vbi deliquit: [d] quia statuta quæ respiciũt litis decisionẽ, nõ porriguntur ad ea, quæ extra territoriũ sunt cõmissa: sed debet inspici locus, vbi res est situata: vt supra dictũ est tam circa cõtractus, quã circa delicta. & hic est casus in d. c. vt aiarũ. §. j. facit de bo. aut. iudi. pos. l. cum vnus. §. j. & in hoc teneo opin. Odof. & Alber. de gan. Sit ergo cautus iudex q̃n format inquisi- 49 tionẽ vt in cõclusione † inquisitionis dicat: sup quibus omnibus & singulis intẽdo ꝓcedere: & inquirere secundũ formã huius ciuitatis, & eũ culpabilẽ punire, & condẽnare secundũ formã iuris, & sic procedendo se refert ad statuta: in condẽnando ad ius e cõe. Vltimò quæro[e] de effectu pœnæ vtrũ extẽdat suũ effectum extra territoriũ iudicãtis: & omissis oĩbus allegationibus, pono 50 qd' mihi vr̃ distinguẽdo † sup diuersis mẽbris. Aliq̃n em̃ reperit pœna q̃ respicit pſonã: aliq̃n q̃ respicit bona. Primo casu aut pœna imposita respicit certi loci interdictũ, & nõ porrigit' extra territoriũ iterdicti ex ptãte sniæ: sed bñ porrigit' ad q̃dã locã cõsuẽtiã & iuris dispositionẽ: vt lege relegatorũ. §. j. & §. iterdicere. & §. seq. de iterdic. & releg. Aut nõ respicit interdictũ certi loci, sed certæ artis: & tũc nõ porrigit' extra territoriũ, vt ff. de postul. l. ex ea. Aliq̃n vero nõ respicit principalẽ iurisdictionẽ loci nec artis, sed diminutionẽ status: vt q̃n quis efficit' infamis: tũc dicit' status eius minui: vel efficit' seruus pœnæ: & tũc etiã dr̃ status minui: vt ff. de var. & extraord. cognitio. l. cognitionũ. §. æstimatio. & §. fi. Et primo casu pœna imposita hic habet effectũ vbiq̃, vt l. ex ea cã. de postulã. vbi loquit' de infamia. Idẽ dico in his q effi- ciunt' serui pœnæ ꝑ sententiã multo magis. nã in his cõtingit diminutio status solũ ex qualitate pœnæ, vt d. l. q vltimo. de pœnis. & l. qdã. & j. de dona. inter vi. & vxo. l. res. ibi, ex pœnę qualitate. Si igit' ex gñe pœnæ, nõ curo, vtrũ talis pœna ĩponat' ex forma statuti vl' ex iure cõi. facit ad hoc. ff. de his q notãt' ifa. l. ictus fustib. & qd' ibi no. & crederẽ qd' illa mulier quæ fuit hic cõdẽnata ad f ignẽ, & postea fuit recepta à familia, ℔ statim fuit effecta seruа pœnę, [f] et secũdũ iura hodierna, vt d. l. q vltio. & qd' ibi no. de do. iter vi. & vx. aut. sed hodie. Nã post sentẽtiã nõ debuit supuiuere: & ió vbicũq; sit dico ℔ est seruа pœnę, nec põt facere testũ, nec cõtrahere, & similia facere. Et dico idẽ ĩ excõicato: qa vbicq; dr̃ excõicatus: vt iiij. q. v. q̃s. Istę em̃ pœnę q̃ respiciũt diminutionẽ status ifligũt in ꝓsonã & ipam ꝓsonã sequũt' sicut lepra leprosum, & facit. ff. d' pec. le. qs ergo casus, ꝓ socio. l. iij. ĩ pri. & qd' ĩ eis no. Scd'o casu q̃n pœna respicit bona pone, qdã est cõdẽnatus ĩ ciuitate ĩ publicatiõe bonorũ, habet q̃dã bona alibi, vtrũ il- g la essent publicata. [g] Gul. de Cug. tãgit hic. & ff. d' capitis diminutiõe. l. ij. & tenet qd' q̃libet ciuitas habet bona in territorio suo sita: nã dicta bona sunt quasi vacãtia: vt j. de bonis vac. l. j. & repe- h lũt' veniẽtes ab itestato. & ió cũ q̃libet ciuitas reputeẽt fiscus[h] cuilibet accrescẽt illa bona, put sunt ĩ territorio: arg. ff. de vsuf. accl. idẽ Neratius. secũdo rñso. Pro hoc. j. de epi. & cle. l. si qs ꝓsbyter. vbi partẽ bonorũ habet ecclesia: partẽ curia, fiscus, vel patronus. Facit de cẽsibus. l. forma. §. si vero qs agrũ. de tu. & cu. da. ab his. l. pup. & iurispe. §. cũ oriũdus. d' exc. tu. & vr̃ casus d' ex. tri. l. fi. de bonis

bo. vacan. lege, si quando. ij. responso. secundùm eum. Alij dicũt quod Nico. Mata. in quadam sua disputatione dicit: aut iudex qui publicauit bona habet iurisdictionẽ à lege cõmuni, & impo- suit pœnam secundùm ordinem iuris cõmunis: aut vtrunq; scili a cet iurisdictionẽ & pœnæ impositionem [a] habeat à lege municipali siue alterũ tantùm. Primo casu talis pœna extenditur ad patrimoniũ vbiq; positũ. sed in corporatio in possessionẽ fisci fiet: & per illũ officialẽ in cuius territorio sunt sita bona: vt l. à diuo pio. §. j. de re iudi. & l. cum vnus. §. j. de bo. auth. iudi. pos. & quod ibi no. & d. l. si quãdo. & l. fi. de bo. vac. A simili sicut quãdo plures sunt tutores eiusdem pupilli habẽtis patrimoniũ in diuersis ciuitatibus seu prouincijs: vnus in vna prouincia procurat quod restituantur bona quæ sunt in alia: vt l. tutores. §. hæres. de admituto. Ita hic plures officiales in diuersis prouincijs repræsentant vnũ fiscũ. In secũdo casu quãdo vtrũq; vel alterũ tantùm proce dit à lege municipali: tũc publicatio nõ extẽditur ad bona quæ nõ sunt illi iurisdictioni subiecta: vt j. qui da. tuto. pos. l. neq;. cum simi. Mihi in ista quæstio. videtur dicendũ ℔ ciuitas nõ põt sibi b publicare bona[b] propter delicta de iure cõmuni: vt C. de bo. va. l. j. & ibi no. Item ciuitas de iure cõmuni nõ habet merũ imperiũ & cognitionẽ istorũ delictorũ grauiorũ: vt j. de defen. ciui. l. defensor. Ille ergo ciuitates Italiæ quæ illã iurisdictionẽ exercẽt, & c quæ bona sibi publicãt, hoc faciũt vel ex priuilegio eis cõcesso [c] per principẽ: vel ex cõstitutione antiqua quæ habet, vim cõstituti priuilegij: vt l. j. §. ductus aquæ. de aqua quo. & æstiua. & l. j. in fi. de aqua plu. arcen. Et ita dicit glo. in authẽ. de defen. ciui. §. ius iurandũ. in fi. mag. glo. & sic ciuitates quæ sunt hodie in camera fiscali possunt dici procuratores fisci in rem suã in ipsa ciuitate. Nã ad iuꝝ vtilitatẽ vtũtur iure fiscali ex cõcessione principis ta- 51 cita vel expressa, vt dictũ est. † Hoc prẽmisso in quæstione præ- d cedẽti [d] sic dico: Aut iurisdictiones sunt separatę, sed bursa fiscalis est vna in effectu in vtroq; loco. aut sunt separatæ iurisdictiones & separatæ bursæ fiscales. Primo casu, aut illa publicatio fit de iure cõmuni & bona vtriusq; loci erũt publicata: vt l. si quando. de bo. vac. & fiet executio per officialẽ illius loci vbi sunt bona: vt suprà dictũ est. vnde dico si præses, qui est in Marchia An- e conitana [e] pro ecclesia Romana publicaret de iure cõmuni bona alicuius: ℔ intelligerẽtur bona publicata quæ ille habet in ducatu: sed in illis bonis fieret executio per ꝓcuratorẽ fisci, qui est in ducatu. Aut publicatio fit secundũ cõstitutionẽ vel leges speciales: & tũc aut illæ leges speciales sunt in vtroq; loco vbi sunt omnia bona. Exẽplũ: plures iudices sunt deputati ab vno Rege f per diuersa territoria regni: [f] vnus publicat secũdũ cõstitutionẽ regalẽ: & tũc omnia bona quæ sunt in regno, essent publicata ea dẽ rõne & per easdẽ leges. aut dictæ leges speciales nõ sunt cõmunes ad vtrũq; locũ. Exẽplũ: in Marchia sunt quædã cõstitutiones, quæ nõ sunt in ducatu: tũc talis publicatio nõ extẽditur ad bona quæ sunt extra locũ, ad quẽ se protendit cõstitutio: vt l. extra territoriũ. de iurisdi. om. iudi. & c. vt animarũ. de cõsti. lib. vj. & j. qui da. tuto. pos. l. neq;. & de tuto. & cura. da. ab his. l. j. in fi. & l. pupillo. cũ simi. Secũdò, quãdo iurisdictiones sunt distinctę: & bursæ fiscales distinctæ. Aut publicatio nõ fit de iure cõi: & tũc nõ extẽdit' ad alia bona, etiã alibi sita. per dictas leges. Aut fit g de iure cõi: & tũc ad oĩa bona etiã alibi posita extẽdit'. [g] tñ quelibet ciuitas habebit bona in suo territorio sita, secũdũ ℔ dicebat Guli. de Cug. quod probo: quælibet ciuitas dicit' procurator fisci: vt ſ. ostensum est. Sed si ꝓcurator esset fisci, & ad vtilitatẽ fiscalẽ, ad eius officiũ spectaret eius acceptatio & incorporatio dictorũ bonorũ in fiscũ, vt dictũ est. ergo nũc ad eũ pertinet, & ad eius vtilitatẽ. Pro hoc est casus in d. l. fi. de auth. tu. & extra de foc̃p. c. postulasti. Nec placet, vt distinguas an iudex habeat iurisdictionẽ à lege cõi vel à lege municipali: qa nõ curo vñ iurisdictionem habeat: sed hoc solum an pronuncietur super eo quod de iure communi est dispositum: an verò de nouo disponat: vt dixi suprà. in vij. quæstio. versic. sed insurgit forte dubium, &c.

h *De sacrosanctis ecclesijs*[h]. *Rubrica.*

¶ Glo. cõtinuat rubri. istã: ideo dic vt in ea habes &c.

1 *Collegio clericorum potest relinqui.*
2 *Relictum collegio non uitiatur.*
3 *Relicta ad pias causas quando ualeant, & debeantur ex testamento defectiuo. & ibi de remedio ut legata ad pias causas conseruentur. nu. 4.*

a ¶ Impositionem. Adde quòd Bal. in l. mercatores. infrà de commer. & merca. ponderat tex. ibi quòd Imperator poterit publicare bona mobilia ſita extra territorium: quia dicuntur respicere territorium. & de quæstione Bar hic adde Bal. & Imo. in l. sed si plures. §. à substituto. ff. de vulga. & pupilla. Ex hoc potest ampliari constitutio apostolica, quæ dicitat bona damnatorum debere diuidi in tres partes quarum vna sit domini temporalis, alia officialiũ inquirentium: tertia in officij subsidium habes immobilia Ferrariæ fuit Florẽtinus & per inquisitionẽ florentiæ damnatur: vide per disputationem Ioan. Cald. quæ incipit præsupposito quòd cõstitutio &c. per Petr. de Anch. in repe. c. postulasti. de foro competen.

5 *Stylus quòd sit circa ordinem: & arbitriũ circa depositionem & in repetit. nu. 3.*

6 *In relictis ad pias causas an requiratur solemnitas.*

LEX I.

Abeat vnusquisque [i] Breuiter dicit: Collegio religiosorum seu ecclesiastico rũ potest relinqui, hoc dicit. Primò ponit dictum. Secũdò remouet vnam dubitationẽ, alias obiectionẽ propter fauorem eius cui relinquitur. Tertiò ponit rationẽ pro- i

b ¶ Publicare bona. Quomodo ciuitas hodie dicatur habere fiscum & possit publicare bona sequitur hoc Bald. in l. j. infrà de hæred. vel act. ven.

c ☞ POMATES. ¶ Eis concesso Vide ibi Alex. consi. cxj. in ij. colũ. in princ. in iiij. volu. & in ij. col. & in consili. vj. maximè in fi. volu. j. & Roma. consili. lix. in ij. col. in v. dub. Panor. consi. vj. in primo dub. vol. ij. consi. xvij. colũ. ij. secundo dub. eo. volu. Feli. in c. quæ in ecclesiarum. col. ij. de constitu. & in c. cum à nobis. colũ. iij. in versi. tertiò not. de testib. & Barba. consil. xj. col. viij. vol. j. & Ancha. in c. canonum statuta. colũ. liij. de constitu. & Aret. consili. x. vbi pulchram quæstionem ponit circa hanc materiam.

d ↛ P. P A V. P. ¶ In quæstione præcedenti. Vide Imol. in l. ex facto la grande. colum. vlti. ff. de vulga. & pupilla. vbi etiam ponit quomodo, & pro qua parte legentur creditores condemnati, si fortè plura bona habet vnus fiscus quàm alius. Et quòd si non veniret in confiscatione nisi bona vnius territorij, vide latè Aretin. in tract. malefic. in verbo, & eius bona Publicanus. col. ij. & Ang. ibi in addit. Vide Alex. consi. xxxj. j. vol. Are. consi. x. vbi ponunt quid de actio. latè Barba. circa opinionẽ Bar. hic cõsi. lx. vo. iij.

e ☞ Marchia anconitana. Et in hac quæst. adde quod not. per Dyn. Rayn. & Bald. Ange. & Imol. in l. si pluribus. in fin. de lega. j.

f ¶ Territoria regni. Et quando contingit, ℔ bona alterius loci non publicentur, an damnatus liberetur à debitis pro parte. Item an creditores agent cõtra fiscũ Perusinũ si condẽnatus ibi habet bona publicata: an verò cõtra fiscũ Florentinũ, vbi etiã condẽnatus habebit bona publicata. vide Bal. in l. ij. infrà ad leg. Iuli. de vi. & latius per Imo. in l. ex facto. la j. in vl. co. de hære. instit.

g ¶ Extenditur. Pet. de Ancha. in c. canonum statuta. in versic. postremò. circa ista tenet contrariũ. quãdo ordo procedendi non esset de iure cõmu. per Cle. pastor. de re iudica. vt quia vigore statuti contumax habeatur pro confesso,

☞ Pro concordia aduerte, quòd testamentũ non solenne, & maximè ratione numeri testium, an obseruetur in pijs causis. glo. quam sequitur Bart. in hac l. j. tenet ℔ non in lect. Bald. tamen & doct. in l. j. ff. de leg. j. allegant ipsum fuisse contrarium secundùm do. Alexã. de Imo. in hac l. j. in repet. in pe. & fi. col. Tu dic ℔ plures accommodari possent solutiones: vt patet ex dictis Barto. in d. proxi. seq. repeti. Tamen vnico verbo constringendo veritatem: dic, quod Bar. loquitur in hac lect. attenta dispositione iuris ciuilis in repeti. verò proximè sequ. concludenter faltem, licet videatur arguere ad partes. loquitur attenta dispositione iuris canonici, cui in hoc est standum: vt ipse probat in di. sequẽ. repet. si videantur eius dicta & maximè in fi. colũ. & in vltimis verbis. Adde ad specialitatem Ludo. de Roman. in repe. auth. similiter. C. ad legem Falci. in speciali. xvij. circa vltimas voluntates. scias tamen ℔ quæstio, de qua hic, stat sola, quando ratione numeri testium testamentum improbatur. ☞ De sacrosan. eccle. Dicit do. Philip. Decius remissiuè in l. j. in fi. j. colũ. C. vnde vir & vxor ℔ leges omnes quę habent in hoc ti. & in ti. se. sunt sublatę de iure cano. ℔ nota: quia mihi nõ videtur ita indistinctè verũ Ale. Lofæus.

h ↛ P. P A V. P. ¶ De sacrosanc. eccles. Adde circa istam materiam ℔ de iure isto C. omnes ecclesiæ erant subiectæ Imperatori, siue de iure siue de facto. & circa illas leges condebat sicut hodie Papa, Bald. Sali. Pau. de Castr. Fulgo. in l. Iubemus nulla. infra eo. titu. Vide Angel. consi. xxix. in ij. col. quẽ omnino vide & vide practicam Papien. in forma libelli, in actio. confessor. in ver. plena. Vide Bald. in c. j. ſ. si clericus. de pace tenen.

i ↛ P. P A V. P. ¶ Habeat vnusquisque. Circa materiam huius leg. nota quòd quando sustinetur institutio principalis ad pias causas, sustinentur etiã legata ad non pias causas in ea relicta. Vide Alexã. consi. xl). circa med. Item nota quòd si esset institutus laicus, & essent facta legata in testamẽto minus solenni, non sustinentur talia legata. Alex. consi. cccxx. in ij. colũ. & consilio ccclij. colũ. penul. Vide ad Bar. in fin. huius leg. pri. Nunquid autem testamẽtum factum in terris ecclesiæ cum quatuor testibus sine parochiano valeat, vide Alex. consi. cclxxxiij. in penul. colũ. & de prædictis omnibus consilio ccccxciij. & de eo quod dicit est statu. vide Iasonem. in l. hac consultissima. in princ. in ij. colũ. C. de testa. Item ℔ dispositio facta fauore libertatis dicatur facta secundum pias causas, Alex. consi. ccccxlij. in penul. colũ. Item in materia, quando dicatur relicta ad pias causas, Alexã. consil. ccccccxiij. & consil. lxix. Item ℔ relicta pro dote & filiæ & pauperi dicatur ad pias causas, vide Ioann. de Ana. consi. lij. Nunquid autem valeat testamentum ad pias causas sine hæredis institutione: & an testamentum debeat esse factum coram duobus testibus, an verò sufficiat probare per duos testes, vide do. Francisc. consi. lxiij. in vij. colũ. & seq. & ℔ dicatur relictum piæ causæ, non solum illud quod relinquitur: directo, sed illud quod per indirectum relinquitur puta si relinquatur alteri, vt postea restituat piæ causæ, vide do. Francisc. consilio lxvij. vlti. colũ. Item nota ℔ illa dicitur pia causa, per quam releuetur anima vel animarum corpus, vide do. Francisc. consil. lx vij. in prin. Item quid si fiat diuisè, vide Matesil. not. clxxxij. Nunquid autem legatum factum pro pi-

b

ra sanctorū dicat ad pias cās, vide Bart. & Alex. in l. linea margaritarum ff. ad leg. Fal. Nūquid autē hospitale dicatur pia causa, & an & quādo præsumatur ædificatū de voluntate episcopi, vide Cepo. cautel. ccxxxj. Nūquid autē in testa. ad pias causas requiratur rogitus testiū, vide Rom. cōsi. xxxvj. Paul. de Ca. cōsi. ccj. ad finē. Item q statuta & generales dispositiones trahantur ad pias cās, vide Paul. cōsilio. lxviij. adfinē.

Quid aūt si testator iter viuos dicit se velle instituere talē piū locum, vide Paul. de Castr. cōsi. clxxxix.

Itē an filius fam. possit testari ad pias causas. Item an valeat testamētū ad pias causas, i quo filius sit p̄teritus, licet ei aliqd sit legatū, vide Barba. in rep. l. cū acutissimi. C. de fideic. & præsenti. in d. §. codicillis. Itē circa istā materiā pie causę, an sit bonū argumētum de ea ad libertatem, & econtra. & quę earum sit fauorabilior. in l. si vnus. in ij. & iij. colun. C. de testamen. Item quid si instituat pia cā corā duob⁹ testib⁹, & fiāt legata laicis personis, qd fiet de tali legatis. & an accrescāt ecclīæ, & qūo, vide Ias. in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. in iij. col. in fi. cū seq. C. de test. Itē q valeat institutio vel legatū ad pias cās corā testib⁹, etiā si extaret staturū laicorū, q nō valet testamētū, nisi per scripturā, pharet, vide Io. de Ana. cōl. lvij. Itē an pupill⁹ doli capax possit testari ad pias cās, & qd de mēte capto vel, pdigo, vide Barb. in c. ij. de testa. An p relicto ad pias cās possit agi corā iudice ecclīastico cōtra hæredē laicū, vide Barb. in c. relatū. extrà de test. post prin. & postea in sequēti col. Itē an de iure ciuili sit necessaria solēnitas testamētorū in relictis ad pias cās. & postea in v. col. An mulier possit esse testis, & in iiij. col. an regrāt rogit⁹ testiū in relictis ipsis. & in x. col. quę dicanē relicta ad pias cās. Et de hoc vltimo vide Ias. hic, ppe fi. & Barb. in c. tua nobis. in vlti. col. extrà de test. vbi qđ si relinq̄t aliqui p subsidio studij dicat ad pias cās: sec⁹ si relinquit q̄ p studio legali. An aūt relictū p dote vel p alimētis dicat piū vel ad pias cās, & qūo, vide Ias. in l. cū ẽs. §. si mulier. ff. de cōd. ind. An aūt relictū oē p anima factū dicat ad pias cās, Bar. Bal. Imo. post alios l. si qs Titio, post gl. ff. de le. ij. q fic. & aliter nō dicit̄ p̄prie ad pias cās, licet eēt piū. vide Deci. cōsi. lxxij. col. ij. Itē q executio legatorū ad pias cās ptinet tā ad iudicē ecclīasticū, q̄ ad secularē, vide Barb. cōsi. xlij. vo. iiij. in ij. dubio. Itē q existēs in extremis possit testari ad pias cās, maximē tpe pestis, vide Barb. cōsi. lxxxvij. vo. iiij. & cū duob⁹ testib⁹ & vna sit fœmina. Bar. tū idē tenet q hic, in l. j. §. nūciatio. de ope. no. nū. & an verbū glibet, recipiat restrictionē de habilitate, vide q dixi post Bar. i d. l. ij. de v. ob. i margine.

a ¶ Habilis. Cōtrariū tenet Bar. in l. j. in repe. post princi. & vide j. ea. l. in fi. sed

b ¶ Erat dubiū. Et no. q p his q̄ dixit Bar. i l. j. §. nūciatio. i iiij. col. de op. no. nun.

c ¶ Adjcianē. Idē tenet Bar. i l. eā q̄ p. j. de fidei. licet cōtrariū tenuit Bar. i repe. in iij. & q. sed vī tenēdū id qđ tenet hic Bar. q hic cōiter impugnat. & no. qa tanu test. & de hoc hgrede anomalo vide Bald. in l. hac edictali. in xj. col. de secund. nupt. & in l. pro hæreditarijs. in vltima col. de hgre. actio. in l. eam quā.

d ¶ Sustineri. Videlicet q hæc lex recipiat restrictionē de inhabilitate. cōtrariū tenet Bar. in repet. idē quo d hic tenet Bar. in l. j. §. nunciatio. de ope. no. nunc.

pter fauorem relinquentis. Secunda ibi, & non sint cassa. tertia ibi: nihil enim est. Tex, debeat, id est, expediat. vel propriè: debeat scilicet à Principe, seu ab ipsa iustitia. Nota ergo q quis potest relinquere † collegio clericorum. Secundò nota q relictū collegio † non vitiatur tanquam relictum incertę personę videbitis in l. id quod paupe-
ribus. infrà titu. j. Modò aduerte oppo. 1. opp
de l. is cui bonis. ff. de testa. & infrà qui testa. fa. pos. l. furiosum. & l. pe. Sol. dicit glo. quòd hic dicit, habeat vnusquisq̄, scilicet habilis [a] ad testandū. & sic non obstant cōtraria. Generalitas ergo legis recipit limitationē de habilitate: habes in l. vt gradatim. §. & si lege. de mu. & hono. dicit ibi, q possint esse certi homines de cōsilio, scilicet habiles. Secundò oppo. & videtur q ante 2. opp
hanc legem poterat relinqui collegio: vt l. omnibus ciuitatibus. ff. ad Trebel. & l. si hęres. §. vicis. de lega. j. glo. hic videtur fateri contrariū. Tu dic clarius, verum est, q poterat relinqui collegio approbato, sed tempore quo erat facta ista lex erat dubium, [b] an collegiū clericorum esset approbatū vel nō. Nam tempore horum Imperatorū erāt contra ecclesiā magnę persecutiones: ideo fuit facta hęc lex vt tolleretur istud dubiū. Item oppo. de l. hac consultissima. §. j. de te- 3. opp
sta. & l. iubemus. eo. titu. vbi testamenta nō facta solenniter irritantur. Sol. Dicit glo. q relictū ecclesiæ valet: nec potest irritari ea rōne: quia ecclesię relictum sed si est in illa volūtate alius defectus: tunc illa dispositio irritaretur. & alle. glo. multas leges: quæ ponuntur de testamentis circa vltimas voluntates. & vide glo. tuam quā nota. † Ad dist.
uerte: quandoq̄ testamenta deficiunt propter defectum testium: tunc dicit glo. q nō valent etiam in relictis ad pias causas. De iure verò canonico sufficiunt duo testes: vt extra, de test. capi. relatum. & istud seruae

tur hodie. Quandoq̄ testamentum deficit ex causa præteritionis, vel exhæredationis: & tunc glo. ista tenet quòd etiam nō valēt relicta ad pias cās: nisi sint illa relicta quæ cōfirmātur p̄ auc. ex cā, j. de lib. p̄te. & hoc verū. p. l. si qs ad declinandā. circa prin. j ti. j. & ibi no. Quādoq̄ testamentū deficit: qa nō est secuta hæreditatis aditio: tūc etiā videtur q relicta ad pias cās nō valeāt secūdū generalitatē istius tituli. & qđ innuit text. in l. generaliter. j. e. Spe. in ti. de instr. edi. §. nūc aliqua. ver. sed pone q ex eo. ponit de hac opi. nec se firmat. videt tū magis inclinare, q licet nō adeaē hæreditas legata ad pias cās valeāt. q tū nō probat aliqua bona lege vel aliqua bona ratiōe. † Ego cū aliās de fa- 4
cto haberē sup hoc videre: dixi de iure tali reperiri remediū, qđ
c alicui adiciant̄ bona testatorū, legatorū ad pias cās cōseruādo-
rū gratia, secundū formā illius ti. Institu. de eo cui li. cau. bo. ad-
di. §. liber. cū sua gl. & j. de manu. test. l. fi. ff. de fidei. li. l. iiij. Idē in
proposito &c. sed si hæreditas esset omissa ex testamēto & agnita ab intestato: nō esset dubiū q deberentur legata: per illū titu. si qs omisit. cau. testa. j. & ff. & hoc puto verū. Oppo. ad l. ista j. de Iudæ. l. j. & de hære. insti. l. collegiū. Gl. dicit, q hic loquitur in collegijs licitis: ibi loquit̄ in illicitis: & dicit verū. Quærit hic gl. de duabus questio. Primò qd est dictū stylus. gl. exponit qđ dicit stylus: intelligo de testamēto in scriptis q dicit arbitriū: intelligo sine scriptis. Mihi videt, q hic velit aliud dicere. & dico 5
quòd hic appellat † stylus circa ordinē: arbitriū respicit substātiā dispositionis. quasi dicat, possit dispōnere eo modo quo vult: & illud qđ vult, habet liberū stylū circa ordinē: liberū arbitriū circa dispositionē: & possit relinquere illud qđ vult: & eo ordine quo vult. & vide tex. qui hoc videtur innuere. Et per hoc dis- 6
putādo possumus dicere, q in relictis † ad pias cās nulla requiraē iuris solēnitas: nec ex pte psone reliquētis nec ex pte ordinis: nec ex virtute seu veritate substātiæ ipsius dispositionis: per ista verba hic posita. q probo: datū est priuilegiū militibus, q possint liberè testari quomodo velint: vt j. de testa. mi. l. j. illa verba importāt q etiā si est inhabilis inhabilitate ciuili: & etiā si cesset solennitas testatorū: & etiā si prætereat filius: q talia testamēta valeāt, vt patet per oēs leges, q̄ sunt in illo ti. de test. mi. ergo ista

---

1 ¶ Generalitas recipit limitationem de habilitate.
2 Collegio licito, & cuilibet de collegio potest relinqui.
3 Iudeo particulariter potest relinqui.
4 Constantinus fecit hanc legem, & fuit primus Imperator Christianus. & nume. 7. & ibi: quod fecit ordinare primum consilium generale. & nu. 32.
5 Lex quod debeat intelligi secundùm propriam significationem: & quòd extenditur ut cuitetur fraus, absurditas, & cōtrarietas: & q debet per diuisionem adiuuari.
6 Verba priuilegij quòd debeant intelligi in eum casum in quo ius aliter disponit. & nume. 12. & nu. 54.
8 Fides Christiana quòd incœpit tempore Constantini prædicari.
9 Casus in terminis huius legis.
10 Religio circa Deum est maximum præceptum, de iure diuino & humano.
11 Inhabilis ad testandum quòd testatur ad pias causas. & nu. 15.
13 Verbum uniuersale quando additur uerbo futuri temporis continentis extensionem actus iam concessi quòd non recipiat limitationem de habilitate.
14 Dictio geminata de eius natura est quòd omnia comprehendat.
16 Furiosus & mente captus, quòd non possint relinquere ad pias causas.
17 Dispositio huius legis quòd tollat inhabilitatem inductam de iure ciuili solùm.
18 Pupillus ad pias causas non testatur, nec obligatur tamen uoto. nu. 19.
20 Filius familias, seruus, uel monachus, quando possint testari ad pias causas. nume. 23. & 24. & 25.
21 Priuilegium debet intelligi concessum, sine alicuius iniuria.
22 Dispositio huius legis quòd non habeat locum in prohibito testari, fauore alterius.
26 Damnatus ad mortem quòd non testatur ad pias causas, nisi causa cognita fuerit sibi reseruatum. nu. 27.
28 Dubius de statu suo, quòd possit testari ad pias causas.

Infamis

29 Infamis quando possit testari in piam causam.
30 Vsurarius non testatur & ad piam causam, etiam beneficio huius legis nisi satisfactione præstita iuxta formam c. quanquam. de usur.
31 Testamentum illius quem constat manifestè decessisse in peccato mortali: non sustinetur etiam beneficio huius legis.
32 Dispositio istius legis quòd habeat locum in quocunque relicto, etiam particulari ad pias causas.
33 Quicquid sit pro salutæ animæ, dicitur ad pias causas.
34 Legatum factum duiti expresè amore Dei, quòd non ualeat ut relictū ad pias causas.
35 Eleemosynam facere diuiti quando sit laudabile.
36 Relictum pro malè ablatis incertis, dicitur relictum ad pias causas.
37 Relicta pro malè ablatis certis, gaudent beneficio istius legis & quando possit de tali legato Falcidia detrahi.
38 Absoluere ab excommunicatione in mortis articulo quòd quilibet possit: licet aliàs non possit nisi papa.
39 Constitutus in mortis articulo quis dicatur.
40 Dispositio huius legis an habeat locum in eo qui est in actu moriendi ciuiliter.
41 Testamentum ad pias causas conditum, per constitutum in articulo mortis, si euasit periculum an irritetur.
42 Testamentum conditum à sano, & sic non constituto in mortis articulo iuxta dispositionem huius legis, si subitò talis moriatur: an talis uoluntas gaudeat priuilegio huius legis.
43 Institutio hæredis facta in testamento condito iuxta dispositionem huius legis, quòd huius legis beneficio sustineatur.
44 Substitutio pupillaris, uel exemplaris, an sustentetur beneficio huius legis quando est facta in testamento, iuxta eius formam condito.
45 Hæres non conficiens inuentarium, in foro conscientiæ non tenetur ultra uires hæreditarias.
46 Ecclesia uel pauperes si instituantur, q non teneatur ultra uires hæreditarias.
47 Sacerdos institutus hæres ratione affinitatis, uel amicitiæ tenetur in solidum.
48 Verbum licentia, quòd importat liberam uoluntatem.
49 Verbum iudicium, intelligitur, id est pro uoluntate.
50 Verbum plenum, uel liberum, importat liberam uoluntatem.
51 Verbum placebit, importat arbitrium boni uiri.
52 Arbitrio boni uiri debet intelligi dispositio testatoris ad pias causas super quanti tate facta.
53 Testator quando testatur ad pias causas, committitur in libera eius uoluntate, circa modum & personas.
54 Testator testando ad pias causas, q non possit minuere legitimam debitam filijs. & nu. 55. nec parti nec patrono. & nu. 56. nec falcidiam, nec Trebellianicā. & nu. 57. Et quando quarta quæ debetur curialibus. nume. 58.
59 Relictum ad pias causas non ualet, quando est præteritus posthumus ignoranter.
60 Legata facta ad pias causas in testamento, in quo scienter est præteritus, uel exhæredatus filius scienter ualent, & idem de fideicommisso.
61 Testamentum, in quo sit instituta pia causa, & filio nihil relictum, nō sustinetur ex dispositiōe huius legis: secus si filio aliquid relinquitur: licet nō iure institutiōis. 62.
63 Solennitas iuris ciuilis, quòd non habeat locum in relictis factis ad pias causas, à constituto in mortis articulo. nume. 74.
64 Relicta ad pias causas in secretis mentis alienæ quòd ualeant: & si collata in alienam uoluntatem quando ualeant.
65 Relictum factum ad pias causas, quando ualeat si in testamento non sit institutus hæres, uel adita hæreditas. & nume. 66.
67 Votum est aliquius boni Deo facta promissio, uel pollicitatio.
68 Testamentū factū ad pias causas, an possit per eū, qui miraculosè resurrexit reuocari.
69 Resurrectio duplex.
70 In testamento ad pias causas, quòd quis possit decedere pro parte testatus & pro parte intestatus.
71 In testamento ad pias causas, quòd possit substitui maiori directo, & cōpēdiosè. &. 72.
75 In testamento ad pias causas non requiritur solennitas testium, nec rogitus. & nu. 76.
77 In testamentis ad pias causas, quod uerba enunciatiua sufficiant.
78 Relicta ad pias causas an efficiantur caduca propter non existentiam personarum.
79 Testamentum conditum non adhibita solennitate iuris ciuilis, quando dicatur testamentum, uel ultima uoluntas.
80 Dispositio huius legis, quod habeat locum in quacunq; dispositione facta ad pias causas: etiam in non constituto in mortis articulo: & lex in contrarium facta non ualeret.
81 Canones in concernentibus peccatum præualent legibus.
82 Duci spiritu Dei, quomodo quis dicatur.
83 Relicta ad pias causas non obstante aliqua lege communi, uel municipali quod iudicentur secundùm canones.

Oppo. ad id quod dicit vnusquisq̄. Nā 1. opp
multi sunt qui nō possunt testari: qui ponūtur per glo. ff. de testa. l. si quæramus. & illi non possunt in codicillis relinquere: vt l. ij. ff. de lega. ij. Solu. Vnusquisq̄ dicit, gl. scilicet habilis ad testandum: & nō obstant cōtraria. Nam † generalitas recipit limitatio- 1
nem, & habilitatem: [a] vt l. vt gradatim. §. & si. j. de mu. & hono. hæc prima glo. Secū- 2. opp
dò oppo. quia ante hanc legem poterat relinqui collegio licito: vt ff. ad Treb. l. omnibus. de lega. j. l. si hæres. §. vicis. j. ad Trebel. l. iij. & l. cum senatus. ff. de reb. dub. Solu. Dicit gl. fateor q potest relinqui collegijs, & etiam singulis personis: sed de ecclesijs h. d. quia de eis magis dubitatur. Tertiò 3. opp
oppo. dicitur hic, q non sunt cassa talia relicta: contra: imò talia relicta debent habere solennitatem aliàs sunt nulla: vt j. eo. l. generaliter. & authen. si qua mulier. Solu. Dicit glo. q non debent esse cassa ob hoc q nō re- 2
linquuntur ecclesiæ: tamen omnes aliæ solennitates requiruntur in forma, & substātia in forma: vt d. l. generali. in substātia apparet per aliam legem quam gl. allegat &c. b

Quarto oppo. j. de Iudæ. l. j. Solue vt gl. 4. opp
quia ibi in collegijs illicitis: hic verò in licitis. † Sed quādo collegium est licitum, po- 2
test relinqui cuilibet de collegio: vt in l. cū senatus. ff. de rebus dubi. Fallit in collegio hereticorum: quia illa secta est damnata: vt j. de hæreticis. l. Manichæos. bene ergo po- 3
terat relinqui vni † Iudæo singulariter: quia eorum secta sustinetur: non tamen faciunt collegium. Quintò oppo. dicitur hic q 5. opp
iterum non redit arbitrium. Cōtra: quia est ambulatoria voluntas vsq̄ ad mortem: vt l. rem legatam. ff. de adimē. leg. & ff. de dona. inter vir. & vxo. l. cū hic status. §. ait oratio. Solu. Dicit glo. id nolle non potest, scilicet secuta morte. Nam vsq̄ ad mortem est ambulatoria. Sextò oppo. q magis homines debeant timere 6. opp
Deum & eum diligere vt ff. de iusti. & iure. l. ij. Solu. hic hyperbolice loquitur secundum doctores. Quæro, quæ est ratio huius dispositionis. Dicit glo. fauore collegij, cui relinquitur: vt colligitur statim in princi. legis. Item fauore relinquentis: vt colligitur statim ex fin. ibi dum dicit: nihil est. Secundò quæritur, quid vult dicere stylus, & arbitrium. Glo. dicit: stylus dicitur q̄n dispositio fit in scriptis. hic est intellectus glo. quem omnes doc. sequuntur. Venio ad secundum: & præmitto q lec. glo. doct. est vera, & verissima, inquantum dicit. q valeat relictum factū à persona habili cum solennitate debita: sed inquantum vellet concludere, q per personam inhabilem, & sine solennitate communi, non posset relinqui: hoc ostendam non procedere. Et b
pro intellectu istorum [b] docto. præmitto, q hæc est lex Imperato- 4
ris † Cōstantini lata ad populum, vt apparet ex superscriptione in libris antiquis. Vnde principaliter non solùm fuit facta in fauorem vniuersi populi, & priuilegiorum, sed etiam personarum ecclesiasticarum. Secundò præmitto, q in rubri. nostra tractatur de tribus: scilicet de sacrosanc. eccle. Item de rebus earū. Item de priuilegijs earū: vt ex ea patet. sed in hac lege nil disponit de ecclesijs, siue capiamus pro loco, siue pro personis enumeratis: cum enunciatur collegium ecclesiarum esse approbatum catholicum, & sanctum. sed hoc per hanc l. principaliter non disponitur. Item hac lege non disponitur de rebus ecclesiarū: put res ecclesiarum primò acquisitę sunt, sed disponitur de iure, seu modo acquirendi. In modo ergo acquirendi debet esse aliquod priuilegium commune: vt congruat rubrica in secunda parte. Hoc etiam sentit glo. rubricæ, dum dicit: quibus omnibus. & ponitur aliquod singulare. Tertiò præmitto, q † verba legis de- 5
bent intelligi secundùm propriam significationem: nec ad alia debent extendi: nisi resultaret fraus, & absurdus intellectus: vel

---

Habeat vnusquisq; Primò legā legem secūdum doct. recitando apparatum. Secundò ostendam qualiter hoc procedat, vel nō. Tertiò ponam intellectum quē habeo in lege nostra. Quartò examinabo materiam legis nostræ, nihil extendendo &c. ad primū breuiter h. d. Collegio catholico, & pio, potest in vltima voluntate relinqui. h. d. Primò ponit statutum suum. Secundò removet dubium, aliàs obstaculum. Tertiò ponit rationem. Secunda ibi: & non sint cassa. Tertia ibi: nihil enim est. notabilia patent.

¶ Et habilitatē. Vide de hoc Barba. cōsil. j. col. viij. volu. ij. & consi. lvj. col. xij. cum seq. in ij. vo. & Ro. cō. clxxx. col. ij. & consili. ccxiiij. & Alex. lxxx. col. pen. vo. j. & cōsi. ciiij. col. ij. vo. j. & facit tex. in l. j. in prin. ff. ad l. fal. & Bal. in c. j. col. iiij. de rescri. & gl. in l. ij. j. vbi de rō. & Bar. in l. j. ff. de eo quod certo loco. Seue. in repe. l. oēs populi. char. xxviij. col. ij. ff. de iustitia & iure. & vide etiam tex. & ibi Bar. in l. si infanti. col. iiij. in fi. j. de iure deli. & Ias. in l. quādiu. colū. iij. j. qui admit.

++ P. P. AV. P.

¶ Et habilitatē. Vide ad Barba. in l. j. §. nuncciatio. ff. de nouī oper. nuncia.

++ POMATES.

¶ Pro intellectu isto- rū. Et posset sustineri hæc opi. Bar. quanuis ab omnibus reprobetur per regulā qua cauetur q̄ lex generaliter loquens nō recipit restrictionē de habilitate quā do tractatur de fauore publico. l. si quis. §. vtrū. in ver. hi quoque. ff. ad Sylla. De quo qdē in casu nostro fine dubio tractat etiā & principaliter, nō solū de fauore publico sed etiā q̄ pl⁹ est, de fauore aīæ: q̄ cūctis reb⁹ est p̄ferēda: vt l. sācim⁹. j. e.

POMATES.

s POMATES. ¶Iuris ciuilis. Vide Pan.cōsil.xxxij.col. ij.vol.ij.

a nisi esset contrarietas. Itē q debeant aliqua sub diuisione adiuuari:vt ff.de leg.l.in ambi.& ś.in prima cōstitutione.§.quibus.His præmissis arguo sic:Verba priuilegij † debent intelligi in eū casum,in quo ius commune aliter disponebat:vt ff.ad muni.l.j.& ibi per iuristcōsultū reprehēta est sententia eorū,qui intelligebāt ius cōmune secundū qd priuilegiū disponebat:secūdū lec.glos. hæc lex cōtra ius cōmune nihil inducebat speciale,vel singulare: ergo nulla est hæc lec.Ad idem,quia lex debet esse prolata in casu dubij:vt l.qd Labeo.ff.de Card.edic. sed secundū hāc lect.ista lex est prolata in casu certi:ergo mala est lect.nec q dicit gl. prodest:ga de ecclesia magis dubitabatur. & hoc fallum est:cū omne collegiū ecclesiasticum esset approbatum hac lege vt hic apertè colligit. ergo casus legis erat q collegio approbato posset relinqui:vt legibus ś.alle.ff.de colle.illi.l.j.Statim ergo q Imperator Cōstātinus approbauit fidē Christiana,fuit certū de iure,q collegio ecclesiastico poterat relinqui. Vñ secundū hanc lect. Imperator populo seruiuit de vēto. Probatur per istas gl. & intellectus huius legis restringit vltra quā significatio verborū importat, & ad hoc nulla lex vel ratio cōpellit,vt patet,ergo &c. Venio ad secundā & tertiam lec. quā intēdo tenere & est contra veritati. Breuiter h. d. Vnusquisq; in mortis articulo constitutus pōt relinquere ad pias causas de bonis suis hoc quod optauerit:aliquo defectu iuris ciuilis circa personā,dispositionē,vel ordinē nō obstāte. h.d. tex.l.cū toto co qd dicturus sum. Diuide l. in tres partes,vt ś. Antequā ponā casum in terminis,præmitto q Constantinus autor huius legis fuit primus Imperator christianus:vt j.de na.lib.l.diui.& eius † tēpore incœpit p̄dicari Christiana fides in remissionē peccatorū per Iesum Christū.In eodē tēpore fuit coadunatū illud generale cōsiliū vniuersorū sanctorū cccxviij.patrū:vt ś.ti.j.epistola victor.& xvj.dis.c. sexta synodus.& c.vnde cōtingebat q multi relinquebant de bonis suis pro anima sua in remissionē peccatorū amore Dei ad pias causas maximè sanctis collegijs clericorū, & potissimè,dū erāt in extremis constituti: quę voluntates cassabūtur per varios defectus: & sic piæ volūtates defunctorū defraudabātur.q dū ad principis venit notitiā,se intromittēs in fauorē populi,hāc legē condidit.Pone ergo † casum hic:Proposītum fuit corā principe,q volūtates defunctorū ad pias causas quæ factæ fuerāt,dū essent tēpore mortis in extremis cassabant per varios defectus,q erāt cōtra salutē animarū subditorū suorū quare supplicatū fuit,q placeret sup hoc p̄uidere.Imperator respōdet & statuit. nos p̄uidemus q vnusquisq decedēs,hoc est,in actu decedēdi existēs, hēat licentiā relinquēdi sacro collegio catholico, de bonis suis id qd optauerit.hoc est statutū. Sed ò remouet obstaculū dicēs, q dicta iudicia nō sint cassa aliqua rōne,nec ex defectu personæ: vt colligit ex dictōe vniuersali,vnusquisq,suprapositis,nec ex defectu dispositiōis:vt colligit ex dictio vniuersali.ś.posito,vt relinqueret qd voluerit,&c. Sequit:nihil em̄.hic ponit rō.& dicūt quidā q Imperator hic loquit hyperbolicè:sed certè imò loquit p̄riè. Vñ ad huius legis euidētiā præmitto,q † de iure diuino & humano primū & maximū est præceptū, religio circa Deū: vt ff.de iustitia & iure.l.ij.& in Euangelio. Dilige Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & omnibus viribus tuis, & ex toto spiritu tuo, & ex tota mēte tua, & dilige p̄ximū tuū, sicut teipsum. Itē licet semper omnis homo debeat habere religionē erga Deū:tñ illo tēpore plus, qñ est in mortis articulo cōstitutus. nā postea nō est locus pœnitētiæ. Hoc præmisso dicit Imperator:cā quare prædicta statuimus est:quia prædicta relicta,& legata,inspiciunt religionē erga Deū,& sic in extremis posti aliud velle & nolle non pōt nihil esse q magis debeatur omnibus,quā q in hoc stylus,hoc est,ordo sit liber à solēnitate iuris,& arbitriū sit licitū,qd iterū nō reddit. h.d. Et per hāc expositionē expone literā l.ga clarius patebit in sequētibus. No

b tabilia patēt per se. Venio ad quartū,scilicet examinādo materiā l.nostræ.quā intēdo examinare principaliter per sex quæstiones.& circa quālibet illarū aliquos articulos facere. Primò, circa personā relinquētis ibi:vnusquisq.Secūdò, circa personā eius,cui relinquit.q tangit ibi:venerabili cōsilio.aliàs collegio. Tertiò,circa tēpus quo relinquit.qd tangit ibi:decedēs. Quartò circa res,quæ relinquunt. q tangit ibi bonorū suorū. Quintò,circa istā distinctionē,dispositionē,seu volūtatē. qd tangitur ibi:optauerit.Sextò,circa ordinē,& solēnitatē relinquēdi.qd tangitur ibi:liber sit stylus. De persona relinquētis tractaturi primò examinemus tex.ibi:habeat vnusquisq.vtrū hæc verba cō-pale.

11 prehēdāt etiā inhabiles:† videt q nō:vt l.vt gradatim.§.& si lege.de mu.& ho.In cōtrariū est veritas.nā ista lex cōtinet priuilegiū ipsorū,qui sunt in mortis articulo,& etiā ecclesiæ,sed † verba priuilegij debēt intelligi in casu,in quo de iure cōi nō disponitur:vt l.j.in fi.ad muni.ergo &c. Præterea,qñ verbū vniuersa-

13 le † addit verbo futuri tēporis cōtinētis extēsionē actus,iam cōcessit:tūc nō recipit limitationē de habilitate:vt ff.de ope.no.nū. l.j.§.itē nūciatio oibus.vbi ista qualitas oibus dicbus,nō restringit ad iurisdictionē aliàs iuridicos,sed cōprehēdit etiā dies feriatos.sic ff.de tu.l.iij.§.quolibet loco.Ita dicit Jac.de Are. & Odo. in d.§.itē nunciatio oibus.Et per hoc rñdeo ad l. vt gradatim.§. & si lege.quia ibi cōtinet cōcessionē alicuius noui actus: hic verò cōcessum vniuersaliter q posīt relinqui,extēdit per hāc legē præterea hoc videt expressum in simili ff.de milt.testa.l.j.§.j.cōiuncta l.iure militari.eo.ti.nā ibi l.j.cōcedit militibus liberū arbitriū q possint testari:hæc autē nō recipit limitationē de habilitate: imò miles surdus, & mutus poterit testari: vt l.iure militari.

14 Præterea natura dictarū dictionū geminatarū † est omnia comprehēdere.vt ff.ad Treb.l.balista.facit de iure fisci.l. ait diuus.§. j.sed hic est dictio geminata:vnusquisq.ergo &c.ff.de hæ. instit:

15 l.hoc articulo.Cōcludit ergo q hoc † verbo cōprehēdit etiā inhabilis ad testandū:nō tñ intelligas de omni inhabilitate vt j.dicā.Itē quæ dicā hic & ibi,locū habēt in oibus, qui sunt in mortis articulo,vt dicā j.in iij.q.princ.prout de iure ciuili loquit, sed de iure canonico,& etiā diuino,idē i quolibet dispōēte ad pias cās:vt dicā in vj.q.prin.in vlti.q. His visis,pro istius passus declaratiōe,de quo inhabili itelligit,facio multas qōnes.primò an habeat locū in furioso mēte capto & filiis.Sed ò,an i pupillo. Tertiò,an in filiofamilias,& in seruo,& monacho & in c.minuto aliàs capto.Quartò,qd in dānato ad mortē.Quintò,an in dubio de statu suo.Sextò,an in infami & vsurario. Primò,q̄ro an

c i casu huius legis furiosus & mēte captus,& similes,possint relinquere:& vī q sic:ga dicit vnusquisq.& sic cōprehēdit inhabiles.

16 Cōtrariū † est verū.Nā scd'm hāc interpretationē hęc lex implicaret cōtradictionē in terminis.Nā hoc p̄mittit vltimā volūtatē cōdere,,put optauit:& ideo dī liberū sit arbitriū.in furioso & mēte capto nō cadit recta volūtas,nec arbitriū,&c.p hoc expresse

17 vide j.de te.mi.i.fi.† Præterea,vt dixi i summario:p ista verbavī dispēsatū cōtra omnē inhabilitatē inductā, nō iure nāli:sed iure ciuili:sed furiosus & mēte captus sunt huiusmodi.ś.i habiles de iure nāli q ad disponē,q̄patet:ga nō naliter obligāt:vt ff.de fidei. Marcellus.& ibi no.ergo,&c.de re.iu.l.i negotijs nisi faceret eo tpe,q hēret dilucida iteralla:vt l.furiosum.j.q test.fa.pos. Ecce ergo prima declaratio: q hæc cōstitutio nō dispēsat cū inhabili ex defectu intellectus:& hoc p̄bat in sibi. Cōcessa est militi licētia, & libera facultas testādi tñ hoc itelligit q sit libera ab omni solēnitate iuris ciuilis,nō gētiū.vt d.l.fi.j.de te.mi.& ff.de te.mi. l.nec q em̄.§.si seruū,p̄riū.nō ergo pōt miles istituere seruū proprium,cuius status est annihilatus,de iure gētiū:ga seruitus est cō

d stituta à iure gētiū:pōt aūt instituit deportatus, in quo est defectus iuris ciuili tñ: vt l.nec q em̄.§. deportati. Sed ò quæro[d] an habeat locū

18 habeat locū i pupillo.dicūt q dā † q nō,per d.l.fi.j. de te.mi. & ff. de test.l.qua ętate.qd est idubitāter verū i pupillo ifante,& ifantię,p̄ximo,q nō pōt obligari naturaliter,cū nō intelligat:vt l.qd pupillus.ff.de cōdi.inde.no.plenè ff.de no.l.j.qa est inhabilis ex defectu itellectus:vt dixi in prędce.q.Sed si est pupillus,p̄ximus pubertati,q pōt naturaliter obligari, & tūc habet dubiū. Tñ idē dico qd nō poterit dispōere licet obligeť naturaliter cōtrahen

19 do cū alio:tñ nuda volūtate nō obligat nisi † vouēdo Deo:vt ff. de pol.l.ij.§.voto ergo nō valet dispositio eius facta in vlti.volūtate:qa ex sui ꝓpria volūtate dispōnit,illud votū.Nunqd ad hoc requirit tutorū authoritas:qa effectus vltimę volūtatis cōfertur post mortē:& sic an tutorū authoritas cōferat in tēpus finitę tutelę:dic q nō:licet fit ar.cōtra.C.de do.añ nup.l.qd spōsæ. facit qd no.ff.ad Tre.l.j.§.fuit quęsitū. Itē qa istud dispōnere in vltimis volūtatibus est donare:vt l.legatū.ff.de le.ij.cui nō authoratur tutor:vt l.j.§.ij.de tu.& ra.dist.Hoc etiā patet: qa hic est actus sapientū virorū. Pupillus em̄ mortis cogitatione turbatus, nō intelligeret seipsum vt l.fi.j.de te.mi.Pro hoc de sepul.c.licet. li.vj.vbi impubes nō pōt sibi eligere sepulturā. Et hic sumas talē rōnem,q in illo actu vltimæ volūtatis,pupillus, etiā p̄ximus pubertati,nō dicit habere intellectū.Et hoc cadit sub prima regula:quia per hāc cū isto nō videt dispētatū:quia in eo est defe-

20 ctus rōne intellectus. Tertiò quæro,quid de filiofa.seruo † & monacho,etiā intelligo de adulto & capace itellectus? Rñ.filius fam.si habet castrēse peculiū,vel quasi:de isto iure cōi pōt dispōnere:vt j.qui te.fa.pos.l.fi.Pōt etiā habere peculiū profectitiū:& de isto nō pōt dispōnere:quia nō suū vt l.certū.j.fa. ercil. & hac lege dicit bonorū suorū &c.Et per hoc idē dico in monacho vel seruo,cū nihil habeāt,& sic aliquo modo nō pñt dispōnere:vt in auc.ingressi.Ista em̄ ꝓhibitio magis est rōne rerū,quā rōne personarū. Fallit vbi monachus pōt dispōnere:vt dicā j.eo.auc. si qua mulier.Itē pōt habere peculiū aduētitiū:& istud est duplex: quia vel patri quæritur vsusfructus, vel nō. Primò casu de iure cōi filiusfa.nō pōt testari patre inuito,vel etiā volēte: vt l.vlti.q testa.face.pos. Et hic est duplex rō.Prima ratio. Nō pōt testari patre inuito, & hoc in fauorē patris, ne turpitudini dediti filij sentiant tristē euentū,&c.vt j.de bo.quæ libe.l.fi.§. filijs aūt.Cōtra hāc rōnem nō videt dispensatū per hanc l.quia nūquā priui-

21 legiū cōcessum per † principē intellegitur cū alterius iniuria:vt l. nec auus.de emā.lib.& l.ij.§.meritò.ff.ne quid in loco publi.Ne ergo fraudet pater nō poterit testari filius,sine cōsensu patris:vt l.j.de testa.mi.ff.cōiuncta l.in fraudē.in prin.eo.ti. Ecce ergo

22 alia limitatio:† quādo quis prohibetur testari propter fauorē alaa teriusitūc hac lege ex tali defectu nō intelligit dispensatū.[a] Secūda ratio est,q filius nō pōt testari patre volēte de tali peculio aduētitio:quia vltimæ volūtates nō debēt pēdere ex alieno arbitrio:vt l.receptū.ff.cōmu.prædi.Sed si posset ꝓpter patris cōsensum pēderet ex alieno arbitrio,ergo &c.Ita no.per Cy. qui test. fa.pos.l.senīū.§.j. Cōtra hūc defectū puto dispēsatū per hanc

b l.nam captatoria volūtas.quæ pēdet ex alieno arbitrio,[b] valet ad pias causas:vt extra,de testa.c.cū tibi.Cōcludit ergo,q filiusfa-

23 milias † in mortis articulo cōstitutus cōsentēte patre per modū

c vltimæ volūtatis de aduētitio peculio disponere pōt,[c] per hāc l.

d pro hac extra,de sepul.c.licet.[d] in fi.li.vj. Pōt etiā habere filiusfa-

e fami.peculiū aduētitiū,cuius patri nō quærit vsusfructus:& de isto cōiter nō pōt testari:[e] vt l.pe.in fi.j.qui test.fa.pos.& l.qui in potestate.ff.de testa.& ad Treb.l.j.§.in filij.Sed in proposito dico

24 † ex beneficio huius legis q in vltima volūtate poterit dispone

f re[f] sine cōsensu petris.Si em̄ filius viuēs inter viuos pōt absq patris consensu donare:hac lege dispositū est vt quicquid possit in quacūq solēnitate inter viuos facere, q in mortis articulo cōstitutus possit liberè absq alicuius solennitatis obseruatione illud idē facere.Et hoc est qd dicit:liber sit stylus,& liberum sit arbitriū.& intelligo de rebus suis:& quæ suę durāt vsq ad tps mortis:vt statī dicā. Vbicūq aūt ś.dixi,filiū nō posse testari intelli-

25 ge † nisi q ad sepulturā:vt ī d.c.licet.de sepul.li.vj. Itē pñt monachi.c.fi.j.e.& d.c.licet.Idē puto i seruo:& i alio casu:vt j.de secū. nu.l.i qbus.Scd'm cōem modū loquēdi. Quartò q̄ro,qd de his

g q̄ dānant ad mortē,an possint dispōnere[g] ad pias cās ex priuilegio huius legis.Et cōstat q de iure cōi nō possunt:vt l.eius q ī fi.

26 ff.de te.Puto † aūt q nec ex bñficio huius legis pñt primò,vt dixi ꝓ hāc legē eē dispēsatū i defectu q eēt de iure ciuili:sed hic de

a ¶Dispensatum.Et ex hoc dicit Bal. q si statutum dicit, mulierem non posse testari sine cōsensu propinquorū poterit tamen ad pias causas sine eorū consensu testari:secundū eū in l.generali.j.eo.pro cuius dicto facit l. iubemus nullam.& ibi ipse.no.j.eo. Adde Bal.consi.cclxix.

b s POMATES. ¶Alieno arbitrio. Vide Pa.cōsi.lxiij.col.vij.in fi.vo.j.

c ¶Disponere pōt.cōsil.ccxciij. & consil. ccxcviij.& do.Alex. in l.j.§.hoc aūt.colū. ij.ff. ad Treb. & Iacia l.senium.col.iij.& iiij.& seq.j.qui testamen.face.pos.

h ducta.ſ.per cōdēnationē:tñ de iure gētiū [h] d ¶Ca.licet. De cuius intellectu vide Bal. ī l.senīū.j.qte.fa.pos.

est ipa.Pro hoc ff.de te.mi.l.ex militari.Facit.e.ti.l.nec q em̄.§.sed si seruū.pterea hac

e ¶Testari. Vide Roma. qui limitat hoc dictū Bar. per tex.in l.cū multa.j.de bo.q̄ lib.in d.l.pe.& fi.j.q testa. face. pos. addę plenè per Paulū de Castro consi.ccj.

l.p̄mittit, q decedēs reliquat de bonis suis qd optauit:& sic de bōis q̄ sua erāt tpe mortis:sed iste postq̄ est lata lnīa,p̄dit libertatē & oīa bona sua añq̄ moriat:vt l.qd ad statū.& l.q vltio.ff.de pœ.p̄terea, bona istorū sunt alterī attributa, p aut.bona dānatorū.

f ¶Poterit dispōnere. Contrariū tenet idē Bar.in l.qui in potestate.ff. de testamen.

Si ergo itelligerē de bonis posse dispōnere: priuilegiū tēderet in p̄iudiciū iuris alterius. qd ee nō debet:vt p bat i p̄cedēti qōne.nec ob.q donare possit iter viuos viuēs:vt dixi ī fi.p̄cedētis qōnis:qa fateor:vt l.post cōtractū.ff.de do.qñ illa donatio sumit vires tpe

☞ quo celebrat.sed hic dispositio sumit vires tpe mortis,quo desinēt res eē suæ. Quæ rō cessat i p̄cedēti qōne.facit.ff.de do.cā mor.

27 l.si qs.p̄dictavera,† nisi i lnīa fuerit reseruatū sibi cā cognita:vt d.l.ex militari. Quīto q̄ro,qd ī dubio de statu suo.rñdeo credo q

28 † posīt ex dispōne huius legis,si est ī mortis articulo cōstitutus,de bōis suis dispone:vt ff.de te.mi.l.j.cōiūcta.l.ex militari.ś.si miles i certus.ff.e. ti. hic est em̄ defectus iuris ciuilis,ī quo dispēsatū est.Sextò q̄ro,qd

i de ifame & vsurario:an cū eis p hāc legē valeat disp̄ēsatū.rñdeo:ifamis de iure cōi pōt

29 testari regl'r:† vt j.de se.nu.l.j.fallit ī dānato de crīe famoso vt ff.de te.l.is cui.ś.fi.&.e.ti. l.cū l.& ff.de te.l.ob carmē. In isto aūt casu, si vsq ad mortē suā retinet bōa sua:puto q posīt dispōere ex dispōne huius legis,q̄ re

mouet omne impedimētū ciuile.si em̄ possit ad pias causas donare interviuos vsq;ad vltimū vitæ spīritū,siue exitū:quare nō possit relinquere ad pias causas:nō video.nec huic legi cōtrariū visum est fauore pię causæ,& religionis quæ erga Deū debeť,vt dictū est. De vsurario verò, licet iure ciuili nō videat prohibitū quin possit facere te-

g ¶Posīnt dispōnere. Quid de eo qui est apud hostes. dicit d. Abb.in c.fin in fi.de testa. credo q nō possit dispōnere: qa seruus est nec pl' dicit. cogita:& vide in l.q à latronibus.ff.de te.

stamētū : tamē iure canonico est statutū,q vsurariorū testamentū nullū sit,nisi præsti-

k ta satisdatione:& aliter facta nō valeāt,[k] secundū formā c.quāquā.extra, de vsuris.li.

30 vj.Dico † tibi, q si vsurarius seruat formā illius satisdatiōis gaudet priuilegio istius le

Et ex opposito facit quod no.Bal.in l.j.ad fi.ā.ti.j.vide tamē quod no.Bal.in l.fi.in vlti.col.ſi à nō cōpe.iudi.vbi dicitur,q si relinquit pro malē ablatis, valet. Et circa ista vide Archi.iij.q.ij.illud & Ioan.An.in c.quāquā.de vsur. in vj. Adde quod Ioan. An.in addi.ad Spe.in ti. de instru.edi.in §.cōpendiose ponit de Rege Henrico filio Federici,qui captꝰ fuit à Bononiensibus,& ibi fecit testamentū & mortuus est:quod eius testamentū nō valebat. Et ita dicit tenuisse accursiū : quia capta sunt capientiū,& capti fiunt serui.& vide per Spe.vbi.ā. & q deportatus pro malē ablatis possit testari,voluit Roma.consi.clxiij.

h s POMATES. ¶Iuramento. Vide Panor.consi.lxj.colū.iij.volu.j.

i s POMATES. ¶Vsurario. Et quid in excommunicato. vide Fede. consi.lxxiiij.& consi.cxviij.

k ¶Nō valeāt. Cōtrariū cōsuluit do. Ant.de Bu.inci.ī noīe patris.ad primū du biū &c.Idē cōsuluit Pet.de Anc.& per ipsos in rubri.extra,de testi. in Decretalibus & Bal.hic in rep.& q nō valet etiā de volūtate Epi,nisi p̄stita cautiōe.Sed Bal.no.in l.executorē.in ij.col.de execu.rei iud. Adde quod Pau.de Ca.cōs.cxlviij.tenet q testīm vsurarij valeat,in quo pauperes sunt substituti: donec,p̄bet q illis,qb' erāt extorte,itererat cautionē p̄stari: ga vsurę possent eē incertę,& pauperib' distribuēdę p alīs rōnes. Idē cōsuluit Pet.de Anc.cōs.

ecc.xxx. vbi de Bar. hic mẽtionem facit. opi. tñ Bar. secut⁹ est Abb. consi. j. lib. ij.

☞ POMATES.

a ¶ Eccl'ia. Vide Pañ. cõsi. xxxiij. in j. col. vo. j. & d. An. de Bu. consil. xxv. & consi. a xxix. col. fina.

b ¶ Collegio. Et adde Bal. in l. iubemus. in j. colũ. j. de testamen.

c ¶ Homini locupleti. 31 De ista q̃. vide Bar. & q̃ ibi dixi post eũ in l. alio. in ij. col. j. de ali. & ciba. le. dicit tñ Bal. hic ĩ lec. no. ĩ repe. ĩ ij. & v. col. q̃ reliquere cõsanguineo est qd piũ, si est pauper. Et idẽ dicit Abb. Sic. si reliquit cõsanguineo religioso: & alle. Bal. hic ita tenere. & hoc si amore Dei fiat. Idẽ dicit, si relinquat⁹ cõsanguineo paupi scũm Bal. hic quẽ ipse alleg. & vide etiã Bal. ĩ repe. & Ang. & Imo. ĩ l. si stichũ. §. stipso. de v. obl. Cõtra hoc facit, b qd⁹ voluit Alex. ĩ l. si certis annis. ĩ iiij. vel v. col. j. de pac. reprehẽdẽs Ang. ibi volẽtẽ q̃ l. j. j. de fideicõ. nõ habea: locũ ĩ alimentis relictis diuiti. Et hic adde etiã Bar. ĩ l. si cui annua. ff. de annu. le. vbi tenet q̃ alimẽta relicta pauperi nõ sint ad pias cãs. Adde q̃ legatũ locupleti dicat̃ p anima, Pe. de Anc. cõs. xiiij. Bal. cõsi. ccclvj. ñ. li.

§☞ Pro concordia. Aduerte q̃ ĩ l. alio. ff. de ali. & ci. le. Bar. dicit q̃ quicquid relinquitur p anima, etiã diuiti videt̃ relictũ ad pias cãs: & per cõsequens adde q̃ habet priuilegia pię cause: vt in detractiõe Falcidiæ &c. Cõtrarius allegat̃ in hac repet. ver. ij. quæro, quid si relinquit̃ homini locupleti euidẽter, &c. Tu dic illud verbũ, homini locupleti eui dẽter, dat solutionẽ. Aliã solu. dat Alber. in tra. gab. ĩ v. patre. viij. prin. qõne. q̃ qñ legati diuiti quẽ credebat esse diuitẽ vel non erat ita diues vt exigit status suæ nobilitatis: & tũc procedant dicta, in d. l. alio. aliàs secus. Sed melius & tutius secũdùm quod colligitur ex verbi: Bar. in l. si quis annũ. ff. de annuis lega. scilicet vt ꝓcedat prima opinio quãdo relictum de sui natura erat fauorabile: vt in causa dotis, vel alimentorũ, per no. in l. si quis Titio. ff. de lega. ij. vel etiam posset solui ex not. per eum in l. ciuilibus. ff. de rebꝰ

gis. Si verò fecit testamentũ illa forma non seruata, & satisdatione non præstita. & in mortis articulo cõstitutus, nõ valet ex dispositione huius legis. & quia cõstat ipsum in peccato mortali decedere: relicta ad pias causas per cum nõ sunt recipienda, nec ad relicta admittitur ecclesia: ⁹vt extra de vsuris. c. quia in omnibus. vnde quicquid ipse relinquit vel pio collegio, vel pio loco, nõ põt ad pias causas dici: quãdo relinquẽs nõ sit in vnitate ecclesiæ. Idem dico † de quo cunq; quẽ constat notoriè in peccato mortali decessisse: vt quia interfectus in furto, vel seipsum occidi, vel similia: vt extra, de furtis. c. qui cum fure. xxviij. q. v. c. placuit. cum in eorum relictis non est locus priuilegijs, quę à iure ciuili, vel canonico statuũtur in relictis ad pias causas, per hanc legẽ. & per aut̃. similiter. ad legem Falcidiam. & per l. nulli. j. titu. j. & hæc circa personas relinquentium sufficiunt: ex quibus clarè apparebit responsio ad omnia, quæ circa personas relinquentium quæri possunt. De persona cui relinquitur videndũ est. & primò examinemus intellectũ literæ quæ dicit: Sanctissimo catholico, venerabilíq; cõcilio. dicit glo. collegio[b] siue monachorum siue clericorum. Hoc nõ videtur verũ. nam tex. dicit: catholico concilio: ac si dicat, vniuersali: vt no. ŝ. titu. j. super rubrica. & cõcilíũ vniuersale primo fecit coadunare † Cõstantinus Imperator, author huius legis: vt xvj. distin. c. vj. synodus. vt ŝ. dixi. Sed dico q̃ licet dicatur hic q̃ de vniuersali concilio loquatur: tamen idem in quolibet collegio religioso, & pio: vt dicit glo. & statim probabo. Vnde pro eorum declaratione quæro, quid si relinquatur ad aliam piam causam venerabili collegio clericorũ. Secũdò, quid si relinquat̃ homini locupleti, cui detur amore Dei. Tertiò, quid si relinquatur pro restitutione alicuius mali ablati, vel debiti. Super primo, si relinquatur ad aliam piam causam, videtur non habere locũ priuilegiũ huius: quia est contra ius cõmune: ergo non debet extendi: vt l. quod vero. & l. ius singulare. ff. de legi. In contrariũ videtur hic glo. & no. j. eo. l. illud vbi dicit, q̃ debet extendi ad omnẽ causam similẽ: etiã si nulla esset prohibitionis extensio. Solu. Dico q̃ ista relicta catholico collegio, videtur priuilegiata fauore religionis, quæ est erga Deum: vt hic dicit, tex. & c. dixi. Licet ergo in hac lege non nominetur Deus vel religio: tamen dico, q̃ propter hoc idem sit. Perinde est ergo, ac si vni prouideretur, & alterius nomen scribatur in testamẽto: quo casu illud conceditur ei, cuius causa fit prouisum. Nam si in testamẽto nominetur vnus, & alteri relinquatur: perinde est, ac si ille, cui relinquitur, foret nominatus: & attenditur is, cui relinquitur, non qui nominatur: & attenditur principalis prouisio non quod accedit: vt ff. de lega. j. l. seruo legato. §. si testator. & de lega. iij. l. fideicommissa. §. interdum. Licet ergo hic nominetur concilium, perinde est, ac si diceret: habeat vnusquisque licentiam relinquendi Deo, vel alteri piæ causæ, quæ respicit religionem: ergo bene dicit glos. hic de aliꝰ collegijs clericorum: & bene dicit in l. illud j. eod. vbi non excluditur alia causa si-

milis: nã in causa simili in hoc casu, non est extendere legem, sed vnũ & idẽ ratione dicere. semper ergo apud Deũ fit cùm principaliter respicit illum. Ista lex ergo hic sic vi

d detur ponere casum. Sic dicimus in interdicto vti possidetis posito in ædibus: qa gratia exẽpli illud habet locum in fundo: vt j. vti possidetis. l. vnica. & ibi not. per glos. &

33 per doct. latius. Dico autem † ad pias causas esse quicquid sit pro salute animæ: vt l. ☞ si quis Titio. de leg. ij. & ibi no. per glo. Scũdò quæro, quid si relinquatur homini lo-

c cupleti, ⁷ euidenter amore Dei. Videtur q̃ e valeat, quasi deo legatũ: vt d. l. fideicõmissa §. interdum. de lega. iij. sed Deo potest relinqui simpliciter: vt in auth. de eccles. titulis. §. si quis in nomine. ergo &c. Sol. Puto f

34 † q̃ nõ videtur relictum ad pias causas[d] vt

d gaudeat aliquo priuilegio huius legis, vel alio concesso relicto ad pias causas: debet

e ¹enim talis largitio fieri pauperi, ⁸& non diuiti: vt lxxxvj. distin. c. nõ satis. & xij. quæstio. ij. c. quisquis episcopus. Et hoc videtur sentire glo. infrà eo. l. illud. & facit. ff. de castrẽ. pecu. & l. si fortè. Pro hoc infrà de mẽdi. vali. l. j. lib. xj. Potest tamen aliquis esse diues indigens alicuius secundùm statum

35 suum: & tunc etiam † est laudabile ei facere eleemosynam: vt dicit sanctus Thomas de Aquino in iiij. parte. quę. xxxij. articulo vij. sed dare euidenter diuitibus, nõ est dare ad pias causas: vt ibidem dicit sanctus Thomas: sed si eis datur, magis videtur dari causa amicitię, vel causa cõsanguinitatis & premij, & histrionibus, & similibus, quã amore Dei: vt dicit glos. in dicta l. illud. & lxxxvj. dist. c. donare. & c. sequen. Sed si aliquis reliquerit diuiti, quem putabat inopem, quãtum ad se rectè relinquit ad pias causas. xlij. distin. c. quiescamus. sed ab illo

f diuite fortè legata essent auferenda, ⁶ & cõuertenda in alium vsum: argu. ff. de vsufru. lega. legatum. Tertiò quæro, quid si aliquid relinquat̃ pro restitutione malè ablag ti, ⁵ certi, vel incerti vel indebiti: an sit locus priuilegio huius legis. Videtur quod non quia non relinquitur collegio, vel ad aliã piam causam. Econtra videtur q̃ sic: quia magis relinquitur pro anima q̃ restituatur malè ablatum, quod est necessitatis: quã si aliquid relinquatur simpliciter, q̃ est volũtatis. si pro anima: ergo ad pias causas: vt dictum est. Solu. Dicendum est q̃ siquid re-

36 linquitur pro malè † ablatis incertis, ita q̃d veniat distribuẽdũ inter pauperes: istud dicitur relictum ad pias causas: scilicet pro anima illius, cuius fuit: vt extra, de homi. c. sicut dignum. §. cos insuper. & ibi not. per Bernar. Sed si reliquit quis debita, vt malè ablata certa illis personis, quibus debentur tunc non videretur propriè relictũ ad pias causas: proxima enim causa relicti est, qa debitũ est, nõ ipsas pias causas. Tũc enim propriè est relictum ad pias causas, quãdo nulla necessitas sub est: sed solũ ipsa religio & ipsa liberalitas: erga Deũ. Et pro hoc facit in arg. ff. de don. l. j. vnde verba istius legis, secundũ propriam significationem in hoc non haberent locum. Puto tamen q̃ istud extendatur in quibuscunque relictis. vbi est eadem ratio: sed in his est eadem ratio quã in his quæ relinquuntur ad pias causas, imò maior: quia absolutè est necessitas, quod talia debita restituantur non sic da-

dubijs. vt quãdo ille diues erat rector alicuius ecclesiæ: qa videt relictũ ecclesiæ: aliàs secus.

☞ POMATES.

¶ Ad pias cãs. Vide Alex. cõsi. cxxv. vo. j. & consil. cxxvj. e. vo. & Barb. cõsi. lviij. col. xvij. vol. j. & pulchrè & latè Bal. nouel. in trac. de dote. in v. parte prin. in vj. char. in versi. nũc me transfero p. totũ.

¶ Fieri paupi. Quid si est diues: sed nõ secundũ qualitatẽ suã, vide Bald. in repe. in viij. colum.

¶ Auferenda. Vide bal. g tenuit cõtrariũ in repe. in xviij. co. ĩ versi. diuitie. & dicit ibi etiam Bald. quid in filio spurio.

¶ Malè ablati. Vide Bal. ĩ d. l. illud j. e. circa prin. vbi dicit etiã q̃ si relingẽ fraternitatibus, nõ est pia cã vtrũ aũt executor relicti pñ aut ĩcerti possit distribuere fraternitatibus: vide latè Bal. in l. id q̃ pupibus. in iv. co. j. ti. j. & qd si reliquat hospitali, ad quod spectet istd relictũ dixi post Bar. in l. orphanotrophos ĩ. ti. j. Sed qd si testator reliqueret mille. p male ablatis. & ĩcertis soluẽda & nõ repitũt tot male ablata q̃ capiãt totã summã: vide Bald. in l. si qs ad declinãdã. ĩ v. co de epi. & cler. An autẽ relictũ paupib⁹ pro malè ablatis possit distribui ĩ vnũ tãtũ: vide Bald. hic. Et an sup malè ablatis & incertis possit trã sigi cũ epo. Bal. in l. post decisio. j. de fur. q̃ remittit se ad Paul. de leaza. in cle. j. de pœ. & re. & no. Ange. in dispu. Astẽsis. Et qũo executor debeat ista ĩcerta declarare vide Bal. in l. ca pratorias. C. de test. mi. & hic adde Bal. in aut̃. similiter C. ad l. Fal. Adde an fraternitates dicantur loca pia: cõsi. clxxxj. Ab. cõsil. xxxj. & qd de collegio p. Paul. de Castr. cõs. cclxxxix. & an possint legata pro malè ablatis in alĩũ vsum cõuerti, si malè ablata nõ reperiunt̃ tãta. vide Paul. de Ca. cõ. xliij. q̃ sic.

sic de alijs relictis simplicibus. Præterea sic probo. In omni dispositione omne tacitum subintelligitur, sine quo talis dispositio nõ potest habere effectum: vt l. cui iurisdictio. ff. de iurisdi. om. iudi. & l. si stipulatus fuero per te non fieri quò minus. ff. de verb. obli. quæ lex dicit, q̃ superuacuũ est in dispositione, q̃ illud exprimatur, cũ illud intelligatur vt l. veteres. de iti. actũq; pri. ff. sed in proposito: si talia malè ablata nõ liceret sic relinqui: ergo nec alia ad pias causas: cũ illis nõ relictis decederet in peccato mortali: & relicta ad pias causas nõ valerent, nec ecclesia reciperet:

37 vt dixi in vlti. q. præce. q. ergo hoc videt̃ permissum. Puto † igitur q̃ talia relicta gaudeãt priuilegio huius legis: non tamen per hoc dico q̃ habeãt talia priuilegia eorũ quæ relinquunt̃ ad pias causas: & sic de eis poterit detrahi Falcidia: nisi ille cui relinquitur verè probaret sibi debitũ aliunde, quã ex testamẽto: vt ff. de auro & argẽ. lega. l. qui vxori. ij. ñ. Et hæc sufficiãt super personis, quibus relinquit̃. Super tẽpore quo relinquit̃ est videndũ, vt dixi, quo ad hoc vt gaudeãt beneficio huius cõstitutionis, requirit̃ q̃ sit in mortis articulo constitutus. Videamus an ista hic probent̃. Rñ. si ex eo qd⁹ dicit hic, decedens. Istud em̃ participiũ significat tẽpus vitæ, qd⁹ est in actu moriẽdi: vt l. qui duos. §. j. ff. de manu. testa. Facit ff. de lega. iij. l. cũ quis decedẽs. in prin. & l. Pãphilo. §. propositũ. & l. quidã decedẽs. ff. de admi. tu. in princ. Hoc etiã intellexisse apparet Imperator ẽ in tex. dũ dicit. Postq̃ iam aliud velle nõ possunt. Et sic loquit̃ de eo, qui est in extremis, qui verisimiliter nõ habet potestatẽ variãdi. Hoc etiã patet ibi, dũ dicit. Iterũ non redit arbitriũ. Hoc etiã persuadet̃ rõne. Si certũ est, q̃ quis magis tenetur Deo, quã reipublicæ: vt l. ij. ff. de iusti. & iure. vt ŝ. dixi. Itẽ tenetur quis magis procurare salutem animæ: quã aliã rem: cũ anima præferat̃ omnibus rebus: vt j. eo. l. sancimus. sed oĩs homo, qui est in hostili loco pro salute reipublicæ, põt liberè omni priuilegio militari testari: vt ff. de test. mi. l. j. multò magis ergo debet cõcedi ei, qui est in articulo mortis, & in pugna cũ peccatis & aduersario nostro, libera potestas disponẽdi ad pias causas: vt in dicta pugna vincat, & animam nõ

38 perdat. Pro quo facit: quia in mortis articulo † quilibet posset absoluere ab excõicatiõe, licet aliàs nõ possit nisi papa: vt extra de offi. ordi. c. pastoralis. §. j. est ergo hæc interpretatio æqua, vera, iusta, & sancta. Quæro, circa hoc quatuor. Primò quæro quis dicatur in articulo mortis cõstitutus. Secundò, qd si nõ est in actu moriẽdi naturaliter, sed ciuiliter moriẽ in mũdo: vt est ingrediẽs monasteriũ. Tertiò, quid si ab illo periculo euasit, an testm̃ irritetur. Quartò, quid si nullũ instabat periculũ, & subitò venit mors

39 post factũ testm̃. Super primò, qñ quis dicat̃ in articulo † mortis cõstitutus, dico q̃ hoc verbũ habere põt latã interpretationẽ: quia quilibet viuẽs põt dici in articulo mortis cõstitutus. nã oĩs morimur: & sicut aqua dilabimur. & sic semper potest dici decedẽs: quia semper de vita sua minuitur. Sed alia est intẽtio: tũc em̃ dicitur in articulo mortis cõstitutus. qñ est instãs periculũ mortis expectãtis de proximo: vt si est infirma valetudine detẽtus: vel si subest periculũ mortis ab hostibus, vel p̃donibus, vel hominibus potẽtibus crudelitate, vel odio: aut incidit in tẽpestatẽ, vel similibus. quæ oĩa ponũtur in l. iij. & seq. ff. de don. cau. mor. facit quod no. Ber. in d. c. pastoralis. §. j. extra, de offi. ordi. Secũ

40 dò quæro, quid, si est in actu moriẽdi ciuiliter † per ingressum monasterij? Rñdeo: nõ est idẽ, per hanc legẽ, per regulã, q̃ ciuilis mors, & naturalis nõ æquiparãtur: vt j. de his qui ve. cta. impe. l. fi. & ff. de leg. ij. l. si ita quis. §. fi. Præterea, aut quis moritur ciuiliter, & necessariò quo ad deportationẽ, vel dãnationẽ in metallũ: & habet locum hæc lex: vt dixi ŝ. in quatta quæstio. primæ quæstio. Aut moritur volũtariè, per ingressum monasterij: & tũc cessat ratio huius legis quia aliud põt velle: & quia iterũ redit arbitriũ: nam hunc ingressum potest differre si vult, & pluries testari. sed per aut̃. de mona. §. illud. id inducitur, q̃ ingrediens monasteriũ disponat de rebus suis quomodo voluerit. quæ verba debent intelligi, non attentis solẽnitatibus iuris: aliàs verba nil operantur. Præterea, verba sic interpretantur, quando cõcessum est militibus, quod possint testari quomodo voluerint: vt ff. de testa. milĩ. l. j. & seq. Tertiò quæro, quid si ab illo periculo euasit,

41 an testamentum irritetur. † Videtur q̃ sic: quia per istam legem requiritur q̃ sit talis voluntas, postquam aliud velle non potest. sed si euasit: ergo aliud velle iam potest: ergo &c. Pro hoc facit id, quod dicimus de donatione causa mortis, quæ reuocatur re-

stituta conualescentia: vt l. non omnis. ff. si a certũ pet. Contra: videtur q̃ non irritetur: quia tunc sufficit q̃ fuerit iustus metus: sed metus mortis est iustus metus, siue mors fuerit secuta, siue nõ vt ff. ad legem Aquil. b l. si quis fumo. §. fi. & ibi no. Solu. dico q̃ secuta conualescentia testamentum est nullum: non dico q̃ irritetur: sed nunc apparet ipsum retro fuisse nullum: quia hæc lex requirit q̃ talis sit decedens: at iste conualescens apparet q̃ non fuit ille decedens: ergo &c. vt ff. de testa. milĩ. l. fi. Et sic hoc est de omnibus casibus in quibus ex postfacto apparet quid fuisse actum vt l. qui duos. ff. de rebus dubijs. l. qui res. ff. de solutio. In cõtrarium dicò, q̃ propter instans periculum, quandoq; lex permittit q̃ pro anima fiat: quod tunc debet recipere suam perfectionem & cõsummationem: & tunc sufficit instans metus, licet non sequatur effectus: vt l. si quis fumo. §. fina. Quandoq; lex permittit quòd fiat pro anima: & tunc non perficitur, sed pendet, sicut voluntas vltima. Item, cuentu non secuto, apparet retro nil valuisse. Quarò quæro, quid si sanus animo, & robustus non imminente peri

42 culo, de quo verisimiliter suspicetur, fecit testamentum, † & statim subito mortuus est: an talis voluntas gaudeat priuilegio huius legis? Respondeo, non: quia dicit hic decedens: quod decedens importat cùm mortis instat periculum, vt dictum est. Item hoc quod est causa pietatis faciendi testamentum secũdum formam huius legis, debet esse cogruum facienti: vt l. ij. ff. de condi tione & demon. sed hoc non erat congruum: ergo &c. Pro hoc casus l. si alius. §. est alia. versi. quod si nullo. ff. quod vi aut clam, super tempore hæc dixisse sufficit. Super rebus quæ relinquuntur, videndum est hic tex. dicit, bonorum: quod intelligendum est suorum: de alienis autem non testatur: vt in authen. ingressi. j. eodẽ. Et intelligo testari de suo si relinqueret pecuniam: licet eam non habeat in peculio: si tamẽ habeat tantum quod valeat: vt l. propèmodum. ff. de verbo. signific. vel si grauat aliquem de re aliena: si tamen de suo tantundem reliquerit: vt ff. de legatis secundo. Imperator. per totam legem. Et pro declaratione istius legis quæro primò, an in hæredis institutione sit locus priuilegio huius legis. Secundò, an in substitutione pupillari, vel exemplari. Tertiò, an si relinquitur vltra vires hęreditarias ad pias causas: & hæres non fecit inuentarium: an teneatur insolidum? Quartò si pauperes vel ecclesia instituantur, & adeant absque beneficio inuentarij, an teneantur insolidum. Ad primum & an in hæredis institutione sit locus beneficio huius legis. Videtur q̃ nõ: quia hic intelligitur bonorũ suorũ, sed hęreditas nõ est sua. Nã donec viuit, hereditas nõ est: vt l. j. ff. de hære. vẽdi. & ff.

43 pro hærede. l. j. Cõtrariũ puto. † Nã hęreditas licet nõ sit viuẽtis formaliter: tñ est eius causaliter. Nã ipso moriẽte, qd⁹ nũc est patrimoniũ, incipere esse hæreditas: & ideo propria locutio dicit, si testator dicit: lego partẽ hæreditatis meæ: vel similia verba: vt ff. de leg. ij. l. cũ aũt, aliàs si quis seruũ. & l. cũ pater. §. hæreditatẽ. & ad Tre. l. cogi. circa principiũ. ver. sed si quis ita rogauerit. & l. ex facto. in prin. & l. mulier. §. fi. Sicut dicimus in vsufructu, qui licet nõ sit formaliter in bonis dñi: tamẽ est causaliter. Et hoc est qd⁹ dixi ŝ. proxi. q̃ valet si testator relinquerit rẽ, quã propter bona sua posset habere causaliter, vt dicat̃ de bonis suis relinqui.

44 Sed ò quæro † an in substitutione pupillari, vel exemplari sit locus priuilegio huius legis. Et videt̃ q̃ sic. qa priuilegiũ datũ militibus porrigit̃ ad substitutionẽ pupillarẽ: vt j. de te. mi. l. in testamẽto. & ff. eo. tit. l. in frandẽ. §. itẽ causa. cũ si. In cõtrariũ videt̃: quia per pupillarẽ substitutionẽ non succeditur sibi decenti, sed

a pupillo, ⁴ qui remanet: vt Insti. de pupil. substi. in prin. & sic non habet bona: quia hæc lex requirit q̃ quis sic decedẽs habeat bona, &c. Dico, q̃ quatenus pupillaris & exemplaris extenderent̃ ad alia bona pupilli, vel demẽtis, non relicta sibi per testatorẽ q̃ talis substitutio nõ gaudeat tali priuilegio. Sed quatenus porrigit̃ ad bona defuncti: tũc secus. Pro hoc vr̃ ff. de te. mi. l. miles. §. exhæredato. Hoc ꝓbo rõne. Ista lex cõcedit̃ priuilegiũ testatori decedẽti disponẽti ad pias cãs: & sic respectu religionis debitæ erga Deũ: sed faciẽdo testm̃ filio disponit rõne pietatis erga filiũ debitæ: & sic rõ legis cessat. Et si dicis, ergo decedit pro parte te

b status ⁵ & prũ parte intestatus. Põt dici q̃ testaret̃ ad pias causas

¶ Sed pupillo. Bald. hic in repe. in ix. col. & in lec. in v. col. aliter loquitur tenendo contrarium.

¶ Pro parte testat⁹. Nota ad pias causas posit quis decedere pro parte testatus & pro parte intestatus. Bal. hic, in antepe. colũ. reprehendit Bar. hic. j. ea. l. in v. q. prĩ.

a ¶An teneatur insolidū. De hac quæstione mihi videt casus, in auth. de eccle. ti. §. sin autē hæres. de quo p cano. in c. j, de do. & contu. in x, col.

b ¶Solū permittit. In foro cōscientiæ hæres nō tenetur vltra vires hæreditarias. licet nō fecerit inuētariū: vide Bal. in l. filiū quē habētē. C. famihercis. Ang. in l. j. §. hæc stipulatio. ff. sin cui plus quā per legē Falcidiā. dixit q hoc erat verū in aliquibus casibus. regulariter tn dixit ipse, ego teneo cōtra Bar. Vide Bar. in rubrica de acqui. hære. & in l. gerit. eod. titu. licet ipsemet Ange. fuerit c fibi contrarius in d. rubri. & in d. l. j. & vi de Bal. in l. fi. C. de iure delib. tenendo idē cum Bar. quod tamē e intelligas vt voluit Bal. in l. ventre. ff. de acqui. hære. Et vide quod no. Bal. in l. cū à matre. in fine. C. de rei vēdicatio. vbi dicit, q de iure canoni co non requiritur inuentarium. & quod de illo iure nō detra hitur Falcidia. pro trebellianica voluit dicere in foro conscientię. Adde primò in ver. super rebus quę relinquuntur. quod Roma. cōs. ccxxxv. dicit nouam esse opinionē, q sicut valet legatum libertatis factū seruo alieno: vt l. Paulus. de fideicō. lib. ita & eodē modo valeat legatū factū pio loco rei alienæ, quā testator putabat suā: ita vt hæres teneatur illam rē redimere, & præstare ecclesiæ, vel iustā æstimationem si dominus vēdere noluit. Et q hęres in foro cōscientię non teneatur vltra vires hæreditarias, tenuit Abb. consil. lxiij. ij. lib.

c ¶Si ecclesia, vel pauperes. Ad istam quæstio. adde Bal. in l. fi. in prin. j. de iure deliberan. & Bar. in l. j. j. de acquirē. hęredi. & Bar. in l. j. §. an bona. ff. de iure fis. Ange. in l. j. §. hæc stipulatio. ff. si cui plus quā per l. Fal. & vide quæ dixi post Barto. in d. §. an bona. & Bar. dubitauit, & tāgit hāc qō. in auth. sed cum testator. j. ad legē Fal. & contra Bar. est gl. extra, de testa. c. j. & Bald. idem tenet, vt antea, sicut alienatio. j. eo. ti. & in l. fi. j. de iure deli. tangunt cano. in c. j. de soluti. & vide Bar. in auth. si qua mulier. in fin. iij. col. j. eo. clericꝰ ve

iure fideicōmissi: vel verius, nō est incōueniēs q hoc casu, p parte decesserit testatus: vt dicā j. in prin. leq. qō. Tertiò quæro, qn relinquit vltra vires hæreditarias, & hæres nō fecit inuētariū: an teneat insolidū, [a] & q iure. Et vr q sic: per l. fi. §. j. de iur. deli. & in auth. sed cū testator. j. ad l. fal. In cōtrariū vide hæc quæ solū permittit[b] q de bonis suis relinquat. Et hoc puto verū. Tn cano-
45 nistæ tenēt q in foro † cōscientię hęres nō teneat vltra vires hæreditarias, licet nō fecerit inuētariū: vt no. Hosti. in summa de test. §. pe. ver. sed quid si bona. Idē Ioā. An. in c. quanq. extra, de vsu. li. vj. in nouella. Idem colligit in multis summis. ratio pōt esse: qa tale nō est debitū de iure naturali: ideo ecclesia respuit. Et hoc verū, siue testn sit ex priuilegio huius legis, sine ex solēnitate de iure cōi. Quartò quæro, quid si eccl'ia vel
46 pauperes[c] instituant, & adeant absq; bñficio inuētarij[d] an etiā teneant insolidū: & vr q sic licet possint restitui ad exemplum pupillorū, vt in auth. de hære. & fal. §. fi. Cōtrariū dico. [e] ad similitudinē fisci. qui nō tene
47 tur vltra vires hæreditarias: vt ff. de iur. fis. l. j. §. an bona. & l. nō possunt. Prętera, iura ciuilia nō possunt obligare ecclesiā, & pia loca vltra vires hęreditarias: cū talis obligatio non fit de iure naturali, vt dictū est, & j. dicā. Prætera, in hærede extraneo nō facięte inuentariū ratio est: quia præsumitur assumpsisse bona: vt in auth. de hære. & fal. §. sancimus. quæ rō cessat in ecclesia, & in alijs pijs locis. Prætera, hoc videt expressum j. eod. auth. sicut alienatio. vbi nihil pōt ecclesia acquirere: ex quo ipsa onerē vltra
47 quā accipiat. Si tamē aliquis † sacerdos instituat hęres, rōne cōsanguinitatis, vel amicitiæ, nō respectu religionis diuinæ: tūc eū puto teneri insolidū: vt auth. de hære. & Fal. §. fi. sed secus si amore Dei, vel pro anima sua, vt dictum est. & hæc de rebus quæ relinquuntur, dixisse sufficiat. Circa ipsam dispositionem seu voluntatem testatorum aliquid videamus. Et quia tex. dicit hic, q optauerit relinquere: examinemus, an istud importet ipsius voluntatem liberam: an verò arbitrium boni viri. Et videtur q impor
48 tet liberam voluntatem propter verbum licentiam, suprà positum, quod † exponitur per Odof. id est, liberam voluntatem. Idem Inno. de statu mona. c. cum monasterij. circa fi. Pro hoc facit quod j. sequitur, nec sint
49 cassa iudicia. Nam hoc verbū iudicio. † exponitur, id est voluntate. de fideicom. liber. l. Thais. §. Lucius. Pro hoc facit quod j. sequitur, liber sit stylus. Nam ex eo quod dicit, liber sit: idē est ac si diceret, q sit in tua volū tate: vt ff. de leg. iij. l. fideicō. §. quanquā. ibi: plenum arbitriū, &c. Hoc enim verbū ple-
50 num † vel liberū, [f] denotat liberā voluntatē, f etiā si adijciat dictioni quæ importat arbitriū boni viri: quia tantū est dicere q optauerit quantū quod sibi placebit, † vel qd sibi videbitur sed illud verbū, placebit: importat arbitriū boni viri: vt ff. de fideicō. lib. l. Thais. §. sorore. & l. fideicōmissaria. Prætea, j. dicit arbitriū. &c. Pro huius declaratiōe est sciēdū, q circa dispositionē volūtatis testantis cōtingit ipsum primò disponere circa q̄titatē eius qd relīquit. Scd'ò circa modū, s. vtrū iure legati, vel fideicō. vel iure

instituti ois. Itē circa qualitatē, s. an purè, an sub conditione. An ipse exprimat arbitriū: an arbitrio alterius cōmittatur. Dico ergo
52 † q circa quantitatem eius q relinquitur, nō continetur eius libera volūtas, sed arbitriū. qd patet p id qd dicit: optauerit. qd si gnificat arbitriū boni viri: & nō refert, nisi ad id q relinquitur & quātitatē ipsius. Sed cōtra hoc facit, quia opto, idē est q cupio: & eupio, idē est q volo: vt ff. de fideic. lib. l. rogo. aliās gregē. ergo importat liberā voluntatē. Solu. Idē importat cupio, quid vo lo: quia vtrunq; requirit voluntatē: tamen aliter & aliter: qa verbū volo, liberè: aliud
53 secūdū arbitriū boni viri. Et eodē modo re spōdet ad l. quoniā indignū. j. de test. ff. mā dati. l. j. & probat, j. e. l. ij. vbi vult, q ista verba importēt legitimū sensum. Alia circa modū & qualitatē: dico q † cōmittitur A D D E quod clericus non conficiēs in uentarium, teneatur vltra vires hæreditarias, consuluit Abbas cōsilio proximè allegato. xxiij. ij. li. ✠ P. P A V. P.
54 † debet aliter quā de iure cōmuni: vt ff. de bonis lib. l. etiā. in princi. Probatur & no. in l. si quādo. j. de inoff. test. Hoc probat ex eo quod sequitur: & nō sint cassa iudicia. Itē e pro hoc facit q j. sequitur, liber sit stylus.

Sed cōtra prædicta op. ego intellexi, si vnusquisq; etiā inhabilis. Sed quando ei, q nō potest testari, conceditur libera testamē ti factio, intelligit seruato ordine iuris: vt j. de inoffic. testamē. l. si quādo. ergo in hoc intelligit q in omnibus seruetur ordo. Sol. Quandoq; illa libera testamēti factio conceditur vni: & tunc si aliās ille erat inhabilis, intelligitur dispensatū solùm de habilitate personæ, tamē seruetur talis solennitas vt dicam in lege si quando suprà allegata. Si verò aliās erat habilis: tunc videtur remisisse aliās solēnitates: vt no. in dicta lege si quando. Si verò libera testamenti factio
g conceditur pluribus, [g] quorū quidam possunt esse habiles quidā in habiles: tūc videt dispēsatū cū inhabilitate personæ & cū solēnitate, vt patet in priuilegio militis, vt ff. de test. mil. l. j. Et ita in l. præsenti. cōcessum est priuilegiū cuilibet decedēti. Hoc etiā est in mortis articulo cōstituto. Istorū quidā possunt esse habiles, quidam inhabiles: ideo videt dispēsatū cū persona, & etiā de solēnitate. Circa prædicta primò quæro an priuilegium huius legis possit minuere partem alijs debitā. Secundò, an relicta ad pias causas vitiētur ex causa prętheritionis vel exhæredationis. Tertiò, f an in relictis ad pias causas valeat voluntas captatoria. Quartò, an valeat talis g voluntas sine hęrede, vel si nō adeatur hęreditas. Quintò an possit decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. Sextò, an in prędictis maiori possit quis substituere compendiosè directo. Circa primum dico quod priuilegio huius legis nō
55 potest quis plus relinquere: quàm prius posset: † quoniam istud verbum quid opta uerit: importat arbitrium boni viri, vt suprà dixi. & ideo non posset quis relinquere diminuendo legitimam filio debitam.

hoc

rò hæres bene tenet vltra vires hæredita rias: vt no. Pe. de Ancha. in c. canonū statuta in vj. charta. de consti. Et not. q relictū mulieri. si ad melioris vitæ frugē peruenerit, dicit ad pias causas secundū Bal. per textum illum. l. imperialis. in prin. j. de nuptijs. Et vide Bald. hic de meretrice. Vtrū autē incertitudo, vel qualitas vitiet relictum ad pias causas: vide not. per Cy. & Bald. in l. priuilegia. j. eodē. & q not. Bart. in l. quidā. de rebus dubijs. & Bartol. in l. Titia. §. Seia. de au. & arg. le.

a ✠ POMATES Consilio Augustini. Vide Alexan. consil. cv. volu. iiij. maximè in vj. col. Panl. consi. lxiij. volumi. j. & per Alexand. in l. pactum qū dotali. colū. ij. j. de pact. & consil. xlv. col. pen. vol. j. Paul. de castr. in l. sicut certi. j. de testamen. milita. in fi. Iaso. in l. hac consultissima. §. si quis autem. colū. ij. j. de testa. vide etiā Iaso. in l. iubemus. col. ij. j. de testa. & vide Ale. consi. xcij. vol. iij. dicit q ē fauorabilior reliquis decedētibꝰ, salte illis quibus nō cōperit legitima. & Sozi. ccxxx. in ij. dubio. vbi ponit qd iuris qn legitima foret aucta per statutū, & loquit in persona ecclesiastica, & tertij ordinis: dū poterat dubitari, an ligaret tali statuto.

b ¶Instituit. Licet filius non habeat iure institutionis tn fauore piæ causę valet testamētū, vide Bald. hic i xxvj. col. Et cū Ber. tenet Flo. hic, & Pet. de Anc. & Imo. in c. cū esses. de testa. licet Sal. teneat cōtrarium. Erno. qa dicit Bal. simpliciter, q relicta ad pias causas in testō imperfecto debeant: qa est perinde. ac si esset adiecta clausula codicillaris. l. in testō. ff. de fideic. liberta. Ita notanter dicit Bal. in l. si mater. C. de testa. manumiss. & adde q ad pias cās valet volūtas nutu facta. c. cū tibi. de testa. secūm Bald. in l. si post. j. de iuris & facti igno fa cit qd not. l. iubem⁹. j. de testa. dicit etiam Bar. ibi q in codicillis valet: & est verū l. nutu. de lega. iij. qa in eis non instituitur hæres.

✠ P. P A V. P.

c ¶Iure institutionis. Vide Barb. in c. cū esses. in xvj. & seq. co. extra de testa.

✠ POMATES.

d ¶Ad pias causas valeat. Vide Alex. cōsi. xiiij. col. iiij. volu. j. Panor. xxxij. co. ij. vo. ij. consil. cx. in primo dubio eodem volu. & Bartol. consil. v. & vj. Roma. consil. ccxxviij. col. iiij. & Car. cxxxiij. & Aret. xciij. col. iij. & Ias. in l. captatorias. col. fin. & ibi omnes. j. de testa. milit. Aret. omnino in l. ij. col. j. in ij. notabili. vbi dicit q valeat statutū. vel consuetudo dictans q dispositio captatoria valeat, quoties statutū vel consuetudo dispone ret, quod ille in cuius voluntate dispositio ponitur teneatur illam declarare arbitrium boni viri. Vide plenè ad hæc omnino Imol. in l. captatorias. ff. de hæredib. instit. vbi latè prosequit q valeat institutio, vel relictum captatorium: etiam in alijs quam ad pias causas.

¶Voluntas captatoria. Vide Bal. in l. captatorias. j. de testa. milit. q datvnā bonā solutionē ad c. cū tibi. hic alleg. & vide ibi etiā dōm meum. Et adde hic notata p Bar. & Imol. in l. captatoriæ. de leg. j. & ibi de intellectu l. fideicōmissaria liber tas. & latiꝰ p Imo. in l. illa institutio de hęredi. instit. Et ad capi. cū tibi. vide Bar. in l. Theopōpus. de do. præ. & i cōsilio qdā hñs bona cōia. vide supra i apostillis. & Bal. in epistola. j. de fideicō. Ex oppositō & qd valeat volūtas captatoria ad pias causas, cōsuluit bar. in cōsilio incipiente, visa quadā petitiōe &c. & Bar. in cōsilio quondā per Bald. fi. pe. in ij. col. de exec. rei iudi. & l. & in epistola. C. de fideic. & valeat tenet Bal. in l. j. ff. de leg. ij.

✠ P. P A V. P.

f ¶Arbitrio alterius. Vide Com. cōs. cxxi. ad fi. & meli⁹ in cōsi. xiij. in prin. incipi. magister Ioannes.

✠ P. P A V. P.

g ¶Ad volūtatē talis. Contrariū in hoc tenet Ang. cōsi. ccx. in ci. inter cætera. colū. vl. vide Com. cōsil. cvij. in prin. & ibi etiam dicit q quādo relinquitur aliquid alicui distribuēdum vt sibi i secreto dixit non tenetur ad pias causas distribuere. Et idē tenet in consi. cxvij. incip. A. & in testamēto. in ij. dub. ad fi. Et ibi etiam q ad pias causas voluntas captatoria valet secundum quod etiam dixit Barto. in l. Theopomp⁹. ff. de dote præleg. & per Iaso. in l. captatorias in penul. & vlti. col. C. de testa. milit. Soc. in l. vtram. §. cū quidam. colū. iij. de rebus dub. Barbat. in d. c. cū tibi. colū. viij. & sequen.

sponsalia q non fuerint iuris solennitate, ibi nō veniebant in præiudiciū alicuius. Sed circa hoc Salic. in repe. huius legis, vbi videt ois improbare dicta Bartoli, dicit q in d. l. j. de test. milit. pbat q illa verba videant remisisse iuris solēnitatē. Nā q milites possint testari cū sine solēnitate inducta fuit, nō p illam legē fi. sed p. l. iure militari. cū multis simil. ff. de testa. milit. Vnde non est credendum Iurisconsultum aliquam superfluam legem fecisse. Et de isto verbo liberē, vide quę habes post Bartol. in l. si sic. de legat. j. & per Modern. in c. fanè. de excel. prælato. & vide Bal. in l. dotalē. ff. de testa. milit.

hoc etiam verum est de iure canonico, quando quis vult pauperes instituere, & filios exhæredare: & pro cōsilio quærat aliū quā Augustinū, vt no. j. tit. proxi. in l. si quis ad declinandā. xvij. q. iij. c. fi. Et est ratio: qa auferēdo filio est facere contra officiū pietatis, vt l. ij. ff. de inof. test. & sic cōtra pietatē nō est piè relinquere. est enim cooperire vnū altare, & alterum discooperire. qd nō licet, vt j. qui po. in pi. ha. l. alsiduis.
56 Et eadē rōne puto † q nō possint minui debita portio patri vel patrono, vt j. eo. auth. si qua mulier. & ibi no. arg. ff. de inof. testa. l. nā & si parētibus. De falcidia verò, & trebellianica, dico q nō † posit minui priuilegio huius legis, vt dixi sed minuitur hodie
57 per auth. similiter. j. ad l. Falci. Item quarta q̄ debet curialibus † beneficio huius legis nō
58 minuit priuilegio, sed per l. penul. j. eo. quę totaliter cessat in relictis, ad pias cautas. Quæ aūt sit ratio q hodie pōt fieri hoc modo, patebit in iij. q. huius legis. Secundo quæro, an relicta ad pias causas vitient ex cā prætheritionis, vel exheredationis. Circa quod dic q quādoq; fit prætheritio de filio, quē se habere ignorabat, vel de posthumo
59 cū vxorē prægnātē nesciebat: & tunc † non valet relictū ad pias causas, qa deficit volū tas defuncti. No enim est verisimile, q sic reliquisset si sciuisset. vt l. si vnquā. j. de reuoc. dona. Si ergo reuocat donatio perfecta q̄ est plus: ergo multò magis relicta &c. xvij. q. iiij. c. fi. quod etiā probatur. Nā in testamento militis sublata est omnis solennitas iuris ciuilis, & remanet solū in æquitate naturali & gentiū, sed militis testamentū propter prætheritionē de ignorante factū rūpit, vt j. de testa. milit. l. sicut certi. & l. si cū vel in vtero. & ff. de testa. tute. l. si quis. §. si quis cū. nisi ea mēte fuerit vt eius vellet filiū prętērire, licut siue esset siue nō esset, vt ff. de test. milit. l. q iure militari. quo casu voluntas adest. sed an valeat: dico idē q̄ in eo dico qui prætērijt sciēter. Si verò quis prætērijt sciens se habere talē, vel exhæredat: tūc quādoq; relicta ad pias causas sunt per modum legati, vel fideicōmissi:
60 & illa remanēt † firma, etiā de iure communi, per auth. ex causa. j. de lib. præte. quia solùm institutio vitiatur. Quandoq; relinquitur ad pias causas iure institutionis: & tunc quandoque filius prætēritur vel exhæredat, & nihil sibi relinquit: & † tunc il-
61 lud factū est contra officiū pietatis. vt l. ij. de inoff. test. & ideo ecclesia admittit eum, nec ex eo vult aliquid acquirere, consilio
a Augustini, vt d. c. fi. xvij. q. iiij. Sed huic obstat q̄ test. militis admittitur, licet filius prætereat de iure antiquo, licet in hoc sit hodie limitatū, vt l. cū lege. & auth. presbyteros. j. ti. proxi. plenè in auth. ex causa. de libe. præte. Sed vt dixi ecclesia pietatis est mater, vt j. eo. decernimus. circa fi. & ideo non admittit pro se testamenta facta contra officiū pietatis. Sed contra. qa ecclesia admittit eū qui dedicat se & sua, licet habeat

filios. Respondeo. Principaliter dantur bona pro se, sed accessoriè ex causa: qa persona offertur: cuius personæ oblationē recipere est per se simpliciter piū. Item contra iniquitatē quæ iniurgit ex oblatione bonorum prouidetur per auth. si qua mulier. j. co. Si verò ecclesiam aut aliū pium locū instib tuit, [b] & filio aliquid relinquit: nō tamē iure c institutionis prout hodie requiritur: tunc
62 dico † q testamentū nō irritatur. quod probo: qa hoc testamentū non est factum con e tra officium pietatis. Nam de iure antiquo si habeat legitimam quoquo relicti titulo non subijciebatur querelæ, vt j. de inofficio. testa. l. cū quæritur. & in auth. de triē. & semil. §. j. & si erat minus legitima supplebat, vt l. omnimodo. & l. scimus. §. repletionem. j. de inoff. test. Si igit hodie est inductū q habeat iure institutionis ista est mera solēni-
63 tas iuris ciuilis: quæ est remota † in relictis factis ad pias causas q̄n est facta in mortis articulo per hanc legem: ergo &c. Dico etiā q si lex expresse diceret q talis dispositio ad pias cautas non valeret: q talis lex nō valeret, & est nulla, vt dicā in vltima quæstiōe leq. super ordine. Tertiò quæ-
d ro, an relictis ad pias causas valeat [d] voluntas captatoria, [e] q̄n talis dispositio cōferī in e secretis mentis alienæ, vt ff. de hæred. instit. l. captatorias. & videtur q nō valet. quod probatur in testamento militis, in quo cessat omnis solennitas iuris ciuilis j. de testa.
64 milit. l. captatorias. In cōtrariū † est casus rotundus extra de testa. cū tibi. & ibi not. Et hoc videtur notari de iure ciuili q relictū libertatis potest conferri in voluntatē alterius, vt ff. de fideicō. lib. l. fideicōmissaria libertas. & hæc vera. Ad cōtrarium respondeo q licet aliquid cōferatur i alterius vo f luntatem: tn ab illius voluntate intelligitur exclusius omnis dolus, vt l. creditor. §. Lucius. ff. mand. & adhuc talis volūtas debet esse regulata respectu iuris gentiū vt patet in milite in cuius libera volūtate est posita libertas testādi, vt l. j. de testa. milit. tamen regulæ iuris ciuilis remanēt, vt s. dixi circa prin. q. principalis. Nunc ad propositum: voluntas captatoria, nisi ad pias causas nō valet: quia in illis nulla regula iuris ciuilis limitat volūtatē, sed in relictis ad pias causas est regula iuris ciuilis, & gētiū: sit ergo religio erga Deū, vt l. ij. ff. de iusti. & iu. Debemus ergo peccata nostra redimere eleæ mosynis, vt xiij. q. ij. c. animæ defunctorū. & de pœ. dist. j. c. medicina. Vnde non potest hoc nō velle: licet i alijs relictis secus, vt ibi no. Sed prædicta sunt vera: q si ali-
f quid relinquat arbitrio alterius [f] simpliciter nec dicatur ad quid: qa in dubio intelligit ad pias causas, vt d. c. cū tibi. & ibi not. per Archi. qd latis placet qn dicit in arbitriū. Nam bonus vir sic arbitratur, nisi causa ostenderet quare debeat aliter arbitrari, vt pro malè ablatis. Sed si diceret ad vo-
g luntatem talis [g] nec exprimeret ad pias causas: tunc remanet regula quòd voluntas

POMATES. ¶ Fideicōmissaria libertas.aduerte: quia Bar.hic videtur sentire q datio libertatis nō stet res pia : nisi a relinquat gratia animę.de quo vide Ale. in l. captatorias, in prin.in j.co. circa me diū.ff. de testamē.milit.& in l.si pecuniā. col.ij.& sequen. j.de condicio.ob cau.& Iaſ.in l. si vnus. col. b ij.ff. de testamen.

POMATES. b ¶ Sine hærede. Vide ad hoc pulchrè Barba.consil.viij.col.x. & sequen. volu.j.& Alexā.in 1. Marcellus.col.iij.ad fi. ff.ad Treb.& Anna.cōsil. xxviij.colum. iiij. & Bald.xxxix.in v.pte.& Are.lxiiij. in secundo dubio.col.vj. & Ale.iiij. colun. v. vol.ij. Areti.in l.si filius qui patri.colū.j. de vulga. & pup.& Ro.cōsi. ccccxxviij. vbi distinguit.

c ¶ Aditur hæreditas. Vide Bartol. in l.eā quā.ff. de fideicom.in ver. Titi.tū & i ver. alium casum &c.

d ¶ Miraculosè resurrexit. Vide quod no. Bart.in l.nam ad ea. cum sequ. ff.de legi. Ante istā apostillā in ver.hodie. no. per dictum.§.fi verò expressim &c. Et sic p ea quę hic, & §. proximè dicuntur, videtur concludere Bart. quòd relicta ad pias causas valeant hæreditate nō adita, neq; facta aditione bonorū. sed cōtrariū tenet Bar.in hac l. in lec.ordi. nō i repetitiōe.& in l. eā quā. infrà de fideicōmiſ.sed Bart. in l.j. C.de bo.va.libro x.sequitur idē q hic,& istā opinio. vi detur sequi Bald.& Imol.in l.j.in fi. ff.de le.j.& per no. p Spe. in tit. de fide instru. §. compendiosè. ver. sed pone hęres.et ibi Ioā.And.in addi. sed cōtra Bal.hic in ver. iuxta hoc quæro. an executor. distinguēdo aliter dicit quam bart.de quo hic per eū. quē ad literam sequitur ange.in l.prima.circa finē si quis omiſſ. cau.testa.Sed idē ang. in l.qui filio §.primo. ff. de hære. instituen.tenet indistinctè opinionē quā tenet Bal.in locis cōtrariis, videlicet q requiraē aditio : & ita dicit de facto fuisse determinatū. Et ita sequitur Bal. i dicta. l.qui filio. Sed idem Bald. in dicta l. eam quam.videt exigere aditionē.Sed Sa.hic i ver.ḡro i xiij.an hēdi.nō adita &c. mul

captatorianon valet. Sed videtur etiam quod si exprimat ad pias causas, quod nō valet si relinquitur in volūtate hæredis libera, vt ff. de fideic.lib. l. fideicōmissaria libertas[a] sed libertas est res pia: ergo &c. Sol. illa facit pro inquātū permittit libertatē relinqui in volūtatē tertij, sed inquātū prohibet in volūtate hæredis est cōtra. Dico aūt q tūc procedit quādo libertas nō relinquitur pro anima:aliàs secus,vt dicto. ca.cū tibi. Quartò quęro: an valeat talis volūtas sine hærede,[b] vel si nō adeatur hæreditas. 65 Ad qd respōdetur† q quandoq; relinquit certa res:& de alijs nihil disponit: & tunc de iure cōmuni valet,vt codicillus,vt l. pā philo.§.propositū.de leg,iij. Quandoq; relinquunt omnia bona,nec hæres instituit, vt si dico,omnia bona mea distribuant inter pauperes per talem.dico q testamētum valet,& ille executor est.j.ti.j.l.si qs ad declinandā.& extra de testamentis. c.cū tibi. & ibi per Inn.& Io.And.in eod.tit. c.Io.& Spe.de instru.edi.§.nūc verò aliqua. Vnde scias,q talis executor positus ad eligendū pauperes,an possit eligere aliquos in dictis rebus,an debeat vniuersalis hæres eligere: Itē an requiraē presentia electi,dixi ī quęstione quā disputaui,quę incipit,filiū adul tū &c. Si verò relinqueret omnia bona sua pauperibus:tūc ipsi pauperes essent instituti hæredes,vt ff. de hæred.instituē.l.his verbis.in prin.& ibi no.sed eo casu,quo ali quis priuatus est institutus:& certa relicta sunt facta ad pias causas,si hęres institutus non adeat,& nō facit in fraudē: & sic non habet locū titulus,si quis omiſſa cau. testa. an legata ad pias causas debeant: Et videt q nō quia nō valet testamentū ex quo nō aditur hæreditas, c vt l.nemo.de testamē.tu. de regulis iuris.l.si nemo.& etiā relicta nō valēt,si hęreditas nō adeatur,vt j.de manu. test.l.fi.& de fideicōmiſ.liber.l.j.& ff.de hę redi.instī.l.qui filio.§.j.in gl.liber.& loquūtur dicta iura in libertate quæ est fauorabilis & pia:& ideo ī libertate fuit introductū remediū,q cū libertate bona adijcerenē cō seruanda:vt instī.de eo cui liber. causa bo. addic.Istā quæstionē tāgit Spe.in tit.de tes. §.nūc verò aliqua.ver. sed pone q ex eo te sta.& ibi recitat opi.nil tamē boni alle.Mi 66 hi videtur† q in legatis ad pias causas, ad e corū confirmationē nō requiraē aditio, vt 70 in casu huius legis:nec aliquo alio:nā in eis cessat omnis solennitas iuris ciuilis,vt §.dictū est,& j.dicetur,sed de iure naturali, vel gentiū,non requiritur aditio q patet in testamēto militis,in quo sublata est omnis solennitas iuris ciuilis,vt patet ff. de test.mi.l. miles ita.§.fi.Paulus Aposto.dicit ad Hebræos nonò cap. Vbi testamentū est, mors necesse est vt intercedat testatoris volūtas. testamentū aliās nō est, nisi morte cōfirmetur:alioquin nō valet,donec viuit qui restatus est &c. Et quod dicit,nisi morte cōfirmetur:exponit glo.id est per mortē testatoris. No.q dicit,mortē non adijcit aditione hæreditatis:in tātū hoc est verū, q ille qui relinquit ad pias causas,licet nolit eis deberi eo viuo,& licet possit mutare voluntatē: tamen eo mortuo in eadē voluntate cōfirmatur:& illa relicta sunt debita sicut si voluisset dare aliquid incertū euētum. & ille

venisset.Et enim hoc relictum quædā pollicitatio facta intuitu mortis, si volūtatem non mutat:ergo &c.vt nota.ff. de pollicitatione.l.secunda. Et hoc intelligitur ex diffi 67 nitione voti.Et enim votum †alicuius boni Deo facta promissio,vel pollicitatio, vt patet in dicta l.secunda. Hoc enim est etiā verū de iure ciuili. Probo: quia iure nouo statuit, quod in relictis ad pias causas cessat Falcidia,vt infrà ad legem Falcidiam. authenti.similiter.& in corpore vnde sumitur.sed vbi cessat Falcidia in testamento. necesse est quod propter hæreditatem nō aditam non irritetur,vt dicit text.in authē. de hære.& Falc.§.si verò expressim.& tūc quia aliàs lex esset iniusta,& contra publicam vtilitatem: quia hæredes videntes se priuatos omni commodo cessarent adire, vt irritarentur testamenta:quæ seruare publicè interest,vt l.vel negare. ff. quēadmodum testamenta aperian. Et ideo de iure antiquo in libertate statutum est, vt bona adijciantur causa conseruandarum libertatum.hodie vero per dictum.§.si verò expressim prouidetur.vt valeat.Ex prędictis quæ dixi quod post mortem translit in votum,formo quęstionem talem.Pone quod testator qui multùm relinquit.decessit,de d inde miraculosè resurrexit,[a] an possit testa 68 mentum reuocare?† maximè ad pias causas,videtur q non, sicut nec votum. Dico 69 sic,quod duplex est resurrectio. † Quidā enim resurrexit iterū moriturus, vt Lazarus:& testamentum eius per resurrectionē reuocatur,sicut per natiuitatem filij,quem non putauit sibi nasciturum,vt dictum est secundum Augu.xvij.quæstione iiij.capi. finali. Secundò modo, quidā resurrexit glorificatus, iterum non moriturus, sicut Christus.& sicut facient omnes in generali resurrectione:tunc iste non posset reuo e care,quoniam talis resurrectio non mutatur circa ista temporalia. Dicitur enim in Euangelio Matthæi septimo.capitu.Cum autem resurrexerint, nec nubent, nec nubentur, sed erunt sicut Angeli in cœlis.

Item Apostolus in dicto capitu. ad Hebræos. ix. dicit, testamentum Christi confirmatum per eius mortem. & loquebatur postquam resurrexit. Quintò quæro an in prædictis possit quis decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus: [e] dic 70 quod sicut† dictum est in prædictis cessat omnis ciuilis solennitas, sed de naturali æquitate non est necesse, quod quis in totum decedat testatus,vt l.si miles. ff. de testamento.milit.ergo &c. Et ideo est aduertendum,aut aliquis fecit testamentum, & instituit quem in parte,& de alia nō dixit:& in dubio videtur velle eum quem in parte instituit habere totum. Idem si esset facta institutio ad pias causas : quia ibi esset præsumpta voluntas. Aut apparet vo e luntas quod nolit eum habere in totum: & tunc procedit quoniam decessit pro parte testatus,& pro parte intestatus vt dicta l.si miles.infrà de testamen. militari. & ideo no.quod ecclesia,quæ instituta est ex tertia parte hoc acto quod amplius petere non possit,erit hæres pro illa parte tantùm f & plus nō petet. Sextò quæro an maiori[f] possit substituere in p̄dictis directo. Vide

tū latè dispu. & singuliter tenet cōtra opinio.Bar.hic,q requiratur aditio. Et hoc sequitur Rap. in d.l. qui filio maximè in foro ciuili. Et ita etiā hoc tenet Imol. in d. l.qui filio.q nō, nisi adeat hæreditas. Et adde q Mod. Instit. de actio.in §. ex maleficijs.& ideo videtenendū id quod tenet Bal.in locis contrarijs: quia cōmuniter illud non ipugnatur si bene cōsideres. Et hoc tenet do. Flo. in d.l.eā quā. & obseruatur in practica. & adde Bald. in l.j. aliàs. ij. si quis omiſ. cau.testamē. & Ange.in dicta. l.ij. si qs omiſ.cau. test. Addetamen q existentia sui hæredis instituti confirmat legata ad pias causas, etiā ab alio hærede depēdētia.sicut in libertatibus. l. sed & si quis, de fideicōmiſ. liber. & l.Stichū de manumiſ.testa. Ita notabi. dicit Ange.& Imol. in l.si filius qui patri de vulg.& pupi.Ad hoc facit quod notat bar.in l. prima. §.cui bona. ff. de iure fisci. & quod requiratur, tenet etiam Bal.l.id q pauperibus.I vij. col.& q nō requiratur.tenet dñs Ab.in c.relatū. de testa.illū tex.adde bal. in l.si. in prin.C.de testa.manu.vbi remouēt oēs solēnitates iuris ciuilis.& ad pias causas. ¶ Intestatus. Bal.hic ī ante.col.cōtrariū tenet Adde q not.bal. ē.e.l.ij.& iiij.q.pri. & vide etiā bar.i au. si qua mulier.I vj. q. j.e.vbi vult q si ante ingressum qs īstituit filios imediatè: defilia nihil dixit q p ingressum monasterij alia pars acqraē monasterio p illā aut.sa uore religionis.& vi de bald.in ix.colū.in vers.iij. q̄ro incidēter & bal.etiā in lec. nō in repetione.ī vl. co. Sed cū bar.videt simpliciter transire hic. & maximè Imo.i.c. cū oēs de test. Nō intelligas tamē q hic propter hoc cessat ius accrescēdi:qa imò locū habet etiā in testamēto militis. vt not. in l.j.ff. de testa. milit. POMATES. ¶ Vide Ale.cōsi. cv. in fi.vo.iiij.Pan.cōsi. iij.ij.col.vo.ij. & Iaſ.hac cōsu.§.ex ipse cto.co.iiij.ad fi.d te. f ¶ An Maiori. An maiori ad pias cās possit directo substitui. Et tene q sic Bal. tū hic ī xj.co.tenet cōtrariū et p bal.ī l.extraneū ī pe.co.j.de hær. illa

a ¶ Articulo constitutus. Et p hoc vide tex.ī l.si pr̄.§.fi.ff. de fideic.liber.& ibi dixit Ang.no. casum p opi.Bar.dū dicit,cū in extranea esset valetudine,&c.

b POMATES. ¶ Pias causas est inductū. Vide Alex.cōsi.cv. in iiij.col. vo iiij.& Pan.cōsi.xj.ī j.dubio.co.ij.vol.j.& aliqd etiā p Alex.cōsi.xlj.col. ij.vol.j.& Are.lxiij.in ij.dubio.col.vj.& lxviij.col.ij.

c ¶ Sint rogati. Et hoc ibi tenet Io. Andr.in d.c.relatū. p hoc lex diuus.ff. de test. imil. dicit do.Abb.Sic.ī c. cū oēs.de testa. ī pri. per illū tex. q illo iure non est necesse vt testis se subscribat, vel q sint rogati, nō q oēs sint masculi: qa ibi Papa vī se fūdare sup iure diuino & statuto sanctorū patrū:secūdū q̄nō regulē hæc diuersitas: & dicit q hoc sentit apertissimè Bal. hic, in fin. q putat valde no. dicit tū Abb. qđ ille tex. posset cauillari: qa ibi Papa intendit tollere legēci uilē,respectu numeri testiū tātū: in alijs remanet ius ciuile illæ sum. Et ita dicit se audiuisse, q consul uerūt. In cōtrariū facit, q papa ibi loquit̄ generaliter Abb.& hāc opi.cū Bal. etiā sequitur ī fine prædicti ic. præfat⁹.do. Abb. & in d.c.tenet secūdam lec. videlicet, q illud c.deroget hodie iuri ciuili etiā quo ad forum seculare: qa lex humana cōtra diuinā est nulla.xxv.q.j. sunt qdā. & aliįs rationib⁹ gñalib⁹.& li 73 cet ibi.d. Ant. teneat qđ etiā in relictis ad nō pias causas, sufficiunt duo testes sine presbytero:tū ibi ab basp illū text.tenet, qđ ī relictis ad pias causas tantū illud p cedit:in alijs verò requirit̄ presbyter,vel duo alij testes loco ipsi⁹ sequēdo Spe.de instr. edit.§ cōpēdio sē.verſ.itē qđ per ius canonicum Et adde, qđ dicit secundū lectura ad d.c. tenet etiā Goff.& do. Ant. ibi,& qđ no.gl.ij.q. iiij.§.j.& q nō requirit̄ q testes sint rogati,tenet idē Abbas in c.relatū. & de omni solēnitate iuris ciuilis.p illū text.in relictis ad pias causas: refert tū qđ Francis. de Aret. cōsuluit testes debere esse rogatos: qa nō debemus recedere à iure ciuili, nisi inquātū reperit̄ expressum. Sed hoc nō obstāte,Abbas tenet id qđ §. per illū tex.do. Ant.& Imo. in d.c.cū esses.tenent q nō requiranē rogati:& ponit ibi Imol. in duob⁹ locis:& sequit̄ ibi etiā hic Pet. de Anch. Pro hoc facit:qa etiā inter liberos nō requiritur, vt cōcludit Bal. in auē. qđ sine.j.de test. Ad

71 tur† q sic : qa hoc pōt facere miles, in quo cessat oīs solennitas iuris ciuilis, vt l.cēturio. de vul.& pup.& j.de testa.milī.l. in testamēto ergo &c. In cōtrariū vī q ecclesia nō acceptat hoc etiā si instituant pauperes:vbi fit subſtitutio directa, si cōditio p sonę repugnet de iure ciuili:vt ī c. si pr̄. de test.li.vj.Sol. Dico q si aliquis instituit primū, ita qđ eius institutio nō respicit piam causam: tūc oportet eū esse hæredē de iure ciuili,cuius cōditio est: vt q semel est hæres,in perpetuū nō desinat esse hr̄s.l.ei qui soluēdo.ff. de hære. instī. ideo ecclīa cōstituit q etiā pauperes vocenē per fideicommissum. Aliàs oportet dicere q in persona primi hr̄dis,nō ieruenē regulę iuris ciuilis. Hoc aūt hr̄e per fideicōmiſſum, aut nihil, aut modicū p̄iudicat. In causam enim piā trāsit sine alia restitutione:vt.j.e.l.fi. Itē nō detrahit̄ Trebellianica secundū opi.quā teneo.ff. ad Treb. Marcellus.§.qđ autē. solū ergo hoc releuat,fortè in his q̄ notanē in l. quia perinde.ff.e. Sed si poneres in institutio 72 nē,† secundū qđ respiceret piā causam:tūc putarē q possit subſtitui directò.& cōpen diosè:qa cessant regulæ iuris ciuilis,& stamus regulis iuris gētiū,vt dictū est : sed de iure gētiū licitū est:vt patet in iiij.q. Circa ordinē verò,& solēnitatē relinquēdi qđ tangit ibi:liber sit stylus, &c. videndū est. Et dico q hęc verba hoc importāt.liber sit stylus.† hoc est, liber sit ordo:vt j.de bo.vacātī.l.si qñ.la ij.li.x.& extra, de crimine falsi.c.quā grauī. Hoc autem qđ dicit liber sit stylus.debet intelligi liber ab omni solēnitate iuris ciuilis:quia per hanc legem confertur priuilegium generaliter omnibus: & sic etiam ijs qui sunt inhabiles. Vnde per hanc concessionem liberam intelligi 74 tur solennitas †remissa: vt l.etiam. in prin. ff. de bo.lib.& j.de inoffi. testamen.l. ii qñ. & dixi s.i prima parte q. Præterea, hoc esse æquū apparet,sicut in dispositione vltimę volūtatis inter filios. sufficit cuiuscūq; voluntatis iudiciū:vt videbitis in l. fi.j.fami.er. & l. hac cōsultissima.§. ex imperfecto.j.de test.multò magis in testō,qđ pro anima fit & respectu religionis diuinæ q̄ charior est quā sint filij. Præterea hoc de iure canonico est decretū expresè siue sit in articulo mortis cōstitutus siue nō.vt statim dicam.

Nec obstat p̄dictis j.e.l.gñali. vbi dicit: dūmodo omni alia iuris rōne sit munitum: qa ibi loquit̄, qñ testōr nō erat in mortis articulo cōstitutus:hic secus:licet de iure canonico idē,si nō sit in mortis articulo constitutus vt statim dicā:vel si intelligeres in cōstitūto in mortis articulo : tūc exponerē oīno illa iura munitū rōne hoc est q relictū sit rationabile : & nō sit contra pietatē. hoc enim nulla ratione permittit̄, vt dicā: non aūt exponit̄ iuris rōne,id est solēnitate,prout glo.facit. Ad declarationē præsentis articuli quæro, an in relicto ad pias causas requiratur solennitas testium? Secū dò,an in his sufficiant verba enuntiatiua?

Tertiò an requiratur q subsit persona, prædicta oīa vide Imo.in l.nemo pōt.de leg.j. Itē q nō debeat rogari,facit l. militis.de test.mili.etiam iunctis no.in l.miles ita.ff. de testa.mili.

Et nota aliud speciale in pia causa:qa l.licet.j.de pac.habet locū ad pias causas.& ibi est tex.q valet pactū de futura successione deferenda ad pias cās, vt no.Bal.in l.fi.in vj.col.C.de pac.Itē dixit Bal.in l.j. in pe.col.j. de inoffic. test.q natiuitas post humi non rūpit legata ad pias causas,nisi,p legitima:ali⁹ fauor, vt relictū pium solutū ex testō falsō nō repetat̄ l. quāuis & ibi Bal. de fideic. liber. qđ intellige vt ibi. & vide qđ not. Par.hic de foro cōscientię.Adde Bal. cōsi. lij.ij.vol. Pau.de cas. consi.cij.& cclxxiij. cū seq. Ang. cōsil. ccxxiij. quē oīno vide Roma tī cōsi.cccvj. dicit q testes dñi esse rogati in testō ad pias causas. Allegat Iapū ita tenere allegat.xxx. p tex.i c.relatū. el.j.dī test.ī.v⁹.cōuocatis. Pro q ipe dicit facere: qa milites nō pñt validè testari extra cōfictū belli, nisi testes sint rogati l.diuus.v⁹.puocatis. de test.mil. Sed istō iudicio meo parū obstaret : imò facit, & q si testatrix rem⁹ hāc legē,put qs testat cū est in actu moriēdi, licet: qa Bart. sequtur gñaliter.ideo cogita ↠ P. P A V. P.: ¶ Secūdò quęritur. Et q duo testes ita sufficiūt ad reuocandum legata ad pias causas.sicut sufficiūt ad rel in quēdū, vide Alex.ī cōsi.cix.inci. statutū accurarè.in ij vol.in pe.col & cōsi. cxlv.ij.vo.col.vl.In cōtrariū Oldr. consi. cxix.inci.Titius condidit testm̄ refert eū Fel.in c.in presentia. in xiiij.col. extra de proba.in materia qñ priuilegiat⁹ vtit̄ priuilegio cōtra priuilegiatū, vidē Pau.cō. cciij.de q̄ supra.pxi. Itē q etiā de iure ciui li sufficiāt duo testes nō solū de iure canonico tenuit Comen. cōsi.clxix. circa medium. Itē ad prædicta q etiā si reuocet testamentū primū qđ erat ad pias causas, valeat, vide Ioā. de Ana.consil.ccxvij.q tū obscurè loquitur. Sed latius circa prædicta vide Barba.i c. relatū.el j.col.xij. & se.de test. Et q sēdm testm̄ primū tollat a liū ad pias cās cū maiori numero testiū facūm, vidē Pau. de cas. cōsi.cclxvj.barb.cō. xlij.co.ij.& vj ↠ POMATES. ¶ Puto q sic. Vide Pan.cōsi.x.col.ij.in j. dubio,volu.j. ¶ Nō valeret. Nō valet statutū cōtra fauorē piæ cāæ. sequit Ant.de but.& Imol. in c. relatū. de testa.

Sed: non habet. quę autem solemnitas fuit demum requirat consulendo. 2ª Specul. mt. de instr. editio. 8. compendiose. qui dicta bar. hic eam asignat quam v.ſ.

a ¶Fuerunt confirmatæ. Vide Bal. in l. generali. ĩ. e. vide tamẽ Bal. in l. licet. ĩ antep. col. in versi. super & in hac l. & lect. & in repe. in fi.
✠ P. PAV. P.

b ¶Adita hæreditate. Vult Bar. legata deberi ad pias causas hereditate non adita vide Iaſ. in l. eã quã. col. iij. C. de fideic. dicens contrariã sententiã esse veriorẽ & cõmunẽ. Et vide eundẽ in l. hac cõsultiſsima §. ex imperfecto. col. v. C. de testa. Et alle. Ale. in quibuſdã cõſiliis. vide Bar. in q. ante rut. extra de test. in quæſtione vlti.
✠ POMATES.

c ¶Debent iudicari. Vide Alex. cõſi. xv. in iij. col. volu. iiij. & Pañ. conſil. xxvj. & conſil. cvj. volu. j. & Fede. de Senis conſi. ccxvij. & Anna. xxviij. colũ. iiij. & lvij. & Car. c. vlti. in titu. de conſti.
✠ P. PAV. P.

d ¶Nemo apoſtolorũ. Iſtã l. repetit do. Signo. de Homod. vbi multa adducit ĩ materia. ibi vide.

e ¶In eccleſijs fieri. Vtrũ quis poſsit citari in eccleſia. vide in l. p̃ſenti. C. de his qui ad eccle. confug. Et ad omnia iſta vide Bar. & quæ ibi dixi in l. actus. j. de fer.

A DDE an ſyndicatus ruſticorũ poſsit b fieri ĩ eccleſia, an poſsit dari tutori, an arbitratori, vide hic p Bald. & conſil. eius ccccxij. iiij. li. dicit tamẽ hoc dictũ Barto. no. ſquãtũ dicit q dictũ teſtis trahitur ad locũ iuramẽti, qa ſi qs accuſat teſtem de falſo, debet deponere locũ iuramẽti, nec eſt neceſſe q ponat locũ depoſiti. hic tñ dicit ñ affirmari cui in quantũ dicit q qs nõ põt capi authoritate iudicis ſecularis Adde q nec eccleſia ſtici niſi ſit de criminibus grauibus & excepturatis, vt voluit Ro. cõſ. ccxx vij. pro quodã presbytero capto pro debito.

f ¶Sunt nulla Vide q̃ dixi poſt Bar. in l. dãni. §. Sabini. ff. de dãno infecto.

g ¶Nõ plures. No. priuilegia cõceſſa clerico videtur cõceſſa eccleſię beneficiate. l. filio. de cõd. & demõ. & de habita eg parationе ſerui, & monachi, & ibi Bal. ſubdit vnũ ſingulare dictũ q moriẽte monacho ante aditã hæreditatẽ monaſteriũ adire poterit. quod tenebat Imo. in c. in præ-

ges ſtatuẽtes cõtrariũ nõ eſſent ſeruandæ. Quod probo: qa leges factæ ſup rebus pertinẽtibus ad pia loca, vel piis actibus deputatis, non valẽt niſi autoritate eccleſiaſtica fuerint cõfirmatæ, a vt extra de cõſtit. c. eccleſia ſanctę Marię. ſic eſt in ꝓpoſito. Prę-
a terea in his quę ſpiritualia ſunt, vel in quo
81 rũ obſeruationẽ emergũt peccata iura† canonica prealẽt legibus, vt j. e. l. priuilegia. & ibi no. & per Ioã. And. de re. iu. c. ij. li. vj. Sed relicta ad pias cãs reſpiciũt ſpiritualia & per ea cõſequitur quis remiſsio peccatorũ, vt dictũ eſt: ergo in eis prealẽt canones legibus. ſed de iure canonico hoc videtur expreſſum extra de teſt. c. cũ eſſes. & c. relatũ. In quibus licet ſpecialiter exprimat de numero teſtiũ: tñ generaliter dicit, q talia relicta nõ debẽt iudicari ſecundũ leges humanas, ſed ſecundũ ſacros canones, & iura diuina, ſecundũ quę oẽs ſolennitates ceſſant, vt §. oſtẽſum eſt, & j. dicã. Prꝫterea dicta Apoſtoli prealẽt in ſpiritualibus dicti Imperatoris, vt j. de ſecũ. nupt. l. j. & ibi no. & extra de ſecũ. nup. c. pe. Sed ab Apoſtolo habemus in multis locis q teſtamẽta ad pias cauſas nõ ſubiacẽt dictis ſolẽnitatibus iuris. ergo &c. Primo eñ h. d. Apoſtolus ad Galatas iij. c. fratres, ſecũdũ hominẽ dico tñ hominis cõfirmatũ teſtamentũ nemo ſpernit aut ſuperordinat. Et glo. magiſtri ſententiarũ ſic exponit. Confirmatũ teſtamentũ morte teſtatoris nemo ſpernit, vt dicat nõ valet: cũ bene factũ eſſe appareat: aut ſuperordinat aliquid, vt de rebus iſtis diſponat. ſed eſt &c. Ex his apparet cõfirmatũ teſtamẽtũ ſcilicet q duobus vel tribus teſtamẽtũ etiã confirmatũ eſt. Item morte teſtatoris: nec dicit, adita hęreditate, b vel alia iuris ſolẽnitate. Itẽ ex eo q dicit, nemo ſpernit apparet q nec Imperator põt illud annullare. Itẽ ex eo q gl. dicit q eſt in autoritate canonũ apparet q oẽs illud debẽt obſeruare, ſiue in terris eccleſię, ſiue Imperij. Itẽ ex eo q dicit, nemo ſpernit, vt dicat nõ valere, cũ bene dictũ eſſe apparet q tollitur omnis exceptio iuris ciuilis. Et iterũ Apoſtolus ad Gala. v. c. dicit. Qui ſpiritu Dei ducit nõ eſt ſub lege. ecce apparet q in his q ſpiritu Dei ducti
82 ad pias cãs relinquũt nõ habẽt locũ leges ſcriptæ. Et ſi dicas quõ ſcio q diſponit ad pias cãs, & ſpiritu Dei ducat? Rñ. hoc † declaratur ad Hæbr. viij. vbi dicit: Qui ſpiritu Dei agunt hi filij Dei ſunt. Dicit eñ gloſ. hãc ſententiã no. q eſt differẽtia inter egi, & agi, ſeu duci. Egi dicit ille q̃ ex ſe aliqd facit: agi, ſeu duci, dicit ille q nõ aliqd facit, ſed magis ſpiritu quodã: & ideo quocũ que modo inſtigatione ſacerdotis, vel alterius ad pias cãs aliqd relinquit ſpiritu Dei agi dicit: & ſic nõ eſt ſub lege. Itẽ in autoritate §. alleg. ad Hebrę. ix. c. Apoſto. dicit vbi teſtamẽtũ, neceſſe eſt vt mors intercedat teſtatoris: nec alicuius confirmationẽ requirit. Ex quibus cõcludo q nõ obſtãte aliqua lege cõmuni, municipali, vel impe-
83 riali facta, vel fienda: relicta: † ad pias cauſas debent iudicari c ſecundũ canones, & iura diuina & naturalia, ſeu gentium, & non ſecundum leges: ſecundum quod ſuprà dictum eſt &c.

1 ☞ *Qui contractus fieri poſsit in eccleſia.*

Iudicia eccleſiaſtica poſſunt in eccleſijs exerceri. nu. 2.

3 *Iudicia uerò ſecularia pertinentia ad uolũtariam iuriſdictionem ſic. nu. 3. concernentia uerò ad contentioſam non: & facta non tenent. nu. 4.*

5 *Dictum teſtis iurantis extra eccleſiam, & deponentis in eccleſia q. ualeat: & etiã ſi iuret & deponat in eccleſia.*

6 *Cognitio torturæ fit coram aduocatis: tortura uerò adhibetur ipſis abſentibus.*

ſentia. de prob. eſſet tamẽ videndũ Bart. in l. is q hæres. ff. de acq. hære. per Barto. in l. j. §. cũ filius. ff. de vulg. et pu. limitã

LEX II.

d NEmo Apoſtolorum. d Iſta lex eſt breuis et habet plures lec. ideo nõ pono ſummariũ. Secũ dũ primã lec. dicit q corpota nõ debẽt ſepeliri in eccleſia: imò nec etiã i ciuitatibus vt l. iij. §. diuus. de ſepu. vio. ſed hodie clerici propter auaritiã ſepeliũt eos iuxta oculos. Secundo modo legit q homines ſeculares nõ debẽt ſedere in choro: quãdo dicitur officiũ. Tertiò modo legitur, & eſt verior lectura, & dicit breuiter q in eccleſia nõ poteſt fieri contractus. ſecundũ quã no. q cõtractus nõ poteſt celebrari in eccleſijs. Iſtud poteſt intelligi duobus modis. Vno modo in eccleſijs id eſt ſuper eccleſijs emendo, vel vẽdendo eccleſias: & tunc ſine dubio hæc lex eſt vera, vt j. l. proxi. Secundò poteſt intelligi q non valet cõtractus celebratus in eccleſijs: qa ſi cõtractus fit intra eccleſiã nõ valet. Pro hoc videtur tex. j. de ope. publi. l. baſilicã. de immu. eccle. c. decet. lib. vj. In cõtrariũ videt. j. de his qui in eccle. ma. l. j. & j. de his qui ad eccl. confu. l. præſenti. §. cũ autẽ. & in auth. quib. mo. na. eſti. legi. §. q̃ncunq; verò. col. vj.
1 So. † Aut queris de cõtractibus? aut de iudicijs. Primò caſu aut ille q cõtrahit in eccleſijs nõ poteſt ſecurè exire eccleſiã: & valet cõtractus, vt d. l. præſenti. §. cũ autẽ. Aut põt exire ſecurè: & tũc aut eſt cõtractus qui reſpicit pietatẽ: & poteſt cõtrahi in eccleſia, vt d. §. quãdocunq; verò. in aut. qui mo. natu. eff. legi. & j. de his qui in eccle. ma. l. j. & ij. Nec obſtat l. baſilicã. qa ſpeciale eſt in illa baſilica, hoc eſt in domo imperiali, de qua loquit ibi: ſi verò ſunt alij cõtractus nõ reſpicientes pietatẽ: vt emptio, venditio, & mercimonia: iſta nõ debent fieri in eccleſia. Et ſi qs facit peccat mortaliter: tñ facti cõtractus valẽt, vt in d. c. decet. de immu. eccle. li. vj. & ibi no. Si verò quæris de iudicijs: & tũc iu-
2 dicia eccleſiaſtica † poſſunt in eccleſijs exerceri, vt d. c. decet. Iudicia verò ſecularia, † quędã ſunt quæ pertinẽt ad iuriſdictionẽ
3 e volũtariã: & iſta poſſunt in eccleſijs fieri, e vt l. j. & ij. de his qui in
4 eccle. ma. Quædã cõcernũt iuriſdictionẽ † cõtentioſam: & hæ
f nõ poſſunt in eccleſijs exerceri. & facto ipſo iure ſunt nulla, f vt
5 d. c. decet. Quero ergo iuxta hoc: an valeat † dictũ teſtis examinati in eccleſia. Rñ. ſi quidẽ teſtes iurauerũt in palatio, licet poſtea ſint examinati in eccleſia, hoc nõ p̃iudicat ſi extra eccleſiã iurãt: eo qa tũc vident deponere cũ iuramẽto. eo loco quo iurãt vt l. ſi quãdo. & qd ibi no. j. de teſt. & qd no. de offi. deleg. c. j. in cle. Si verò ipſi iurãt, & deponũt in eccleſia: hic põt eſſe dubiũ. Finaliter tñ putarẽ q valeret. Nã debetis ſcire q antequã teſtis recipiat primò precedit quędã cognitio: an teſtis ſit recipiẽdus vel nõ, vt j. de teſti. aut. ſi teſtis productus dicat. & illa cognitio nõ debet fieri in eccleſijs: qa ptinet ad actũ cõtentioſum. recipere aũt iuramẽtũ, vel dictũ teſtis, vt hic nõ eſt actus cõtentioſus, ſed magis eſt actus pius. Eſt eñ iuſiurãdũ quędã religio erga Deũ, vt l. j. de iurciu. Pro hoc facit qd dictũ doc. de aliquẽ torquẽdo
6 cognitio † debet fieri preſentibus aduocatis: tortura aũt ipſis abſentibus. Ita intelligit. l. ſi poſtulauerit. §. q̃ſtioni. ff. de adu. & de pub. iu. l. cuſtodia. & q no. p gl. ij. in l. legis virtus. ff. de legi. &c.

LEX III.

NEmo martyres. Quærit gl. qd ſi fuit hoc factũ. dicit gl. q nõ ſolũ valet cõtractus, ſed etiã extra ordinẽ punit. Duas ergo pœnas habet diuer. legũ: qa punit: & qa ñ valet cõtractus. hoc qualiter, p̃cedat dixi in l. ſena. de ac. vbi vide plenè.

1 ☞ *Numerus clericorum taxatur ſecundum facultates eccleſiæ.*

2 *Priuilegia conceſſa clericis, intelliguntur conceſſa fauore eccleſiæ.*

3 *Numerus clericorum augeri poteſt anctis facultatibus eccleſiæ.*

4 *Clericus non renunciat priuilegijs ſuis.*

5 *Relictũ factũ clerico quãdo eius cõtemplatione uel eccleſiæ factũ intelligatur remißiuè.*

g NOn plures. g Not. q † numerus clericorũ debet taxari ſecũdũ facultatẽ eccleſiæ, in qua morãtur. & habes rubricã ſpecialem in auth. vt deter. ſit nu. cle. colla. j. Secũdo no. & ꝓpetuo teneatis mẽti q priuilegia

quod dixi §. in prin. 2 reliquẽte clerico: qa tũc nõ vr relictũ eccleſię. Tex. eſt bon⁹, vt §. ĩ. c. requiſiti. de teſta. bñfacit l. ſi tutor petitus. §. q̃ à tutoribꝰ. ff. de excu. tu. Et ita etiam limita l. annua. §. Titia. ff. de annu. leg. & iſtã glo. ſingulariẽ tene mẽti.

a ¶Cõtemplatiõe eccleſiæ. Et iſta faciunt q ſi concedat priuilegiũ Poteſtati, intelligit conceſſum oibus q ab illo ſunt. Et vr tex. in l. reſtituendę. aliàs reſtituꝰ. cũ gl. j. de aduo. diuer. iud. & ibi Bal. in l. j. j. de vxo. mi. & q̃ttia ex tẽdat ad familiares, eſt text. in c. licet. de pri. in vj. & ſimiliter ſi ei. phibitum vr, & domeſticis ſuis l. pe. quod me. cã. aliàs fieret fraus de perſona ad perſonã, vt faciũt vſurarij q faciũt cõtractus cõcipi in perſona filiorũ, vel amicorũ c. q̃to. & quod ibi no. de priuile. Cõtrariũ tenet Bal. ĩ. l. C. ſi rector puinciæ. & dixi in l. iij. de pac. pig. Facit quod no. bal. ĩ l. nõ dubiũ. j. de legi. & Bal. in l. j. & ij. j. ti. j. & habet in aut. habita. j. ne filius ꝓ pre. Adde q b priuilegium datum 2 filio intelligit cõtemplatiõe pris, & dicit Pau. de caſt. q ſemel c fuit q̃ſtio de facto: d qa cõceſſum fuit priuilegiũ Titio, vt ipe & filij poſsint eſſe de cõſilio populi: de inde fuerũt reuocata oĩa priuilegia excepto priuilegio Titij: quærebat an eſſet reuocatũ quo ad filios. Dicit q nõ, ſecundũ Iac, But. & an priuilegiũ cõceſſum pri, & filijs ſi extinguat quo ad patrẽ, extinguat quo ad filios, vide Bald. in l. ij. j. de liber. & eorum libe.
✠ P. PAV. P.

b ¶Debetis ſcire. Vide Bal. ĩ pace cõſtantiæ, verſi. imperialis maieſtas. in iij. colũ. Itẽ not. q eccleſiaſtici tpe expeditionis nõ excuſantur ab angariijs & perangarijs. l. nullũ. & ibi Bart. ff. de curſu pub. lib. xij. Nunquid aũt eccleſia teneat ad cõſtructionẽ vel refectionẽ murorũ, vide latè Pañ. cõſi. xxx. & ibi etiã ad pias cauſas reſiciẽdũ eccleſia cogi poſsit Nunqd autẽ dedicãs bona ſua eccleſiæ, & dedicãs ſeruitio eccle 1 fiarũ, etiã q efficiant 2 eccleſiaſtici excuſentur 3 à collectis, vide pañ. 4 cõſ. liij. Nunqd autẽ 5 valeat ſtatutũ laico 6 rũ q eccleſia acquirẽs

2 uilegia † cõceſſa clericis intelliguntur cõceſſa fauore eccleſiæ. non fauore perſonæ eorũ. Et vide tex. & glo. quæ colligit circa prin. &c. Quæro qd ſi facultas eccleſiæ multũ
3 excreuerat. Certè põt tũc addi † illi numero taxato, vt in c. cũ M. Ferrarien. & c. ex parte epi. in gl. extra de cõſti. ĩ c. q̃to. de cẽſi. vbi gl. Quæro an clericus poſsit renũciare priuilegijs & immunitatibus ſuis. Per iſtã legẽ habes expeditũ † q nõ: qa qs non põt renũciare priuilegijs nõ inductis in fauorẽ ſuũ, ſed hęc priuilegia ſunt inducta in fauorẽ eccleſiæ: ergo eis clericis nõ põt renũciare: cũ nõ ſunt inducta ĩ eius fauorẽ. extra de ſo. cõ. ſi diligẽti. Quæro q̃n relinquit aliqd clericis vtrũ videat relictũ contẽplatiõe ꝓſonæ † vel cõtẽplatiõe eccleſiæ. Hic vr
4 a gl. ſentire q vr relictũ cõtẽplatiõe eccleſiæ. a dñs Cy. §. e. l. j. tractat. Ego expediãpleniusin l. ij. de reb. dub. & dicã ĩ aut. lniam. j. ti. j.

☞ *Eccleſia debet ſoluere canonem ordinarium.*

1 *Eccleſia tenetur ad tributum, & ad onera realia.*

2 *Collecta non poteſt imponi eccleſijs, nec clericis.*

3 *Tributum quid ſit, & q̃ afficiat rem.*

4 *Cautela ut eccleſia teneatur ad tributum Eugubinorum.*

5

PLacet. Eccleſia nõ teneat, niſi ad ordinaria tributa. h. d. diuidit per gl. in ſeptẽ partes. vide illã diuiſionẽ per teipſum. Not. q eccleſia † debeat ſoluere canonẽ ordinariũ, & nihil aliud. Opp. j. ti. j. aut. item nulla cõitas. dicit gl. q iſta lex eſt hodie correcta: quia hodie nullũ canonẽ debet ſoluere. Et vide gl. ſuper verb. canonica. Videte: debetis ſcire, b q q̃dã ſunt onera realia vt tributa: † & iſte ſubit eccleſia, etiã hodie, vt j. ti. j. l. de his. xj. q. j. c. ſi tributum. Quædã ſunt onera quæ imponunt perſonæ a pro rebus, vt collectæ, vt. l. reſcripto. §. fi. ff. de mu. & ho. & illæ † nõ poſſunt imponi clericis vel eccleſijs: qa nõ ſunt ſub potẽ ſtate laicorũ, ſicut de iure nõ poſſunt imponi forẽſibus habẽtibus prædia in territorio iſto, vt. d. l. reſcripto. §. fi. Vt intelligas tu
4 Peruſine quæ ſint tributa † quæ afficiũt rẽ: dico, ꝓriè q ſunt poſſeſsiões quæ ſunt incluſæ in territorio Peruſino. nam cõmune iſtud debet habere tributũ, à quolibet poſſeſſore, ſ. tertiam partẽ. Item dicuntur tributa quæ habent reges annuatim: & illud tributũ ſoluit eccleſia ad quã trãſiret prædiũ ideo hodie de iure eſt factũ, q ciuitas iſta fecit omnia prędia iſtius ciuitatis ſibi tributaria: & ideo oẽs eccleſiæ ſoluunt tributa de prædijs quæ perueniũt ad ipſas: qa afficiunt rẽ. Hoc tangitur per Inn. extra. de ſo. cõpe. c. propoſuiſti. Et eugubini fecerũt hoc multũ ſolenniter: quia ibi erant eccleſiæ, & monaſteria multũ potentia, & quæ exhauriebãt totũ patrimoniũ priuatorum: ideo † prouiderunt & fecerunt q oẽs ciues, & forẽſes donauerũt dominiũ omniũ prædiorum quæ habebant in cõmuni: & ideo ad quẽcunq; peruenĩat ſoluit tributum: & eis permittit alienare: & ſemper dicit ſaluo iure communis: & ideo eccleſia & omnes ſoluunt ttibuta.

1 ☞ *Eccleſia nõ tenetur ad extraordinaria tributa.*

2 *Eccleſia propter non ſolutũ tributum non perdit dominiũ.*

3 *Eccleſia ſi nõ ſoluit cenſum, cadit à feudo, uel emphyteuſi.*

4 *Exceptio excommunicationis poteſt opponi in foro ciuili.*

5 *Excommunicatio non poteſt dici exilium.*

6 *Pœna ſpiritualis & temporalis pro eodem facto imponi poteſt: & ideo pereutiens clericum ultra pœnam temporalem, eſt etiam excommunicatus: & poteſt à iudice ſeculari & eccleſiaſtico puniri. nu. 7.*

8 *Priuilegium huius legis q̃ porrigatur ad res de re nouo ac quiſitas.*

9 *Munerum publicorum q̃ ſint tres ſpecies.*

10 *Patrimoniale munus quod dicatur. & nu. 11. & nu. 13.*

12 *Priuilegium datũ prioribus non durat finito eorũ officio.*

14 *Vectigalia ſunt munera realia.*

15 *Gabellam quis teneatur ſoluere, dominus mercantiæ pro ſalma, mulio pro mulo.*

16 *Munera extraordinaria quæ dicantur.*

17 *Munus perſonale quod dicatur.*

18 *Exemptus quòd non dicatur ille qui ſeruire habet per ſubſtitutum.*

19 *Onus patrimoniale quòd dicatur.*

20 *Quis non põt habere duo publica officia publico ſalario.*

21 *Officium priorum uel antianorum, eſt publicum munus.*

22 *Scribere acta communis quòd nullus poſsit, niſi deputatus ad id: & quando. nu. 23.*

24 *Syndicatus communis eſt munus publicum.*

25 *Electus ad unum officium, non cogitur ad aliud. Et quid ſi ambo deſiderentur.*

26 *Si prohibetur continuatio officij per ſtatutum, filius non poterit immediatè poni poſt mortem patris ad officiũ paternum.*

27 *Onus miſtum quod dicatur.*

28 *Aeſtimum factum quando corrigi poſsit.*

29 *Onus miſtum à mero quomodo cognoſcatur.*

30 *Munera quis indicat.*

31 *Collecta à quibus imponatur.*

32 *Ciuibus & incolis imponũtur munera perſonalia, & miſta, nõ clericis uel forenſibus.*

33 *Statutum quòd quilibet habitans teneatur facere cuſtodiam, uel ſoluere buletas: quando comprehendit clericos uel forenſes ibi habitantes.*

34 *Forenſes quòd tenentur ad collectas, quando facerent æſtimum.*

35 *Clerici & eccleſiæ quod teneantur ad collectas.*

36 *Fratres tertij ordinis tenentur ad collectas.*

37 *Clerici quando tenẽtur ſoluere collectas pro ſuis bonis patrimonialibus & paternis.*

38 *Forenſis habens beneficiũ in loco, an efficiatur ciuis illius loci.*

39 *Matrimonium carnale mutat originem.*

40 *Tributa & gabellas fructuum quòd teneatur ſoluere conductor qui percipit fructus: non dominus qui percipit pecuniam: qui tamen teneatur ſoluere collectam.*

41 *Emphyteuta tenetur ad ſolutionem collectarum.*

42 *Aeſtimum patris prodeſt filio.*

43 *Cohæres qui eſt ſoluendo quando cogi poſsit pro cohærede ad ſolutionem collectarũ.*

44 *Si comitatenſis acquirit à ciue, allibratio fiet ſecundũ conditionem poſſeſſoris.*

45 *Bannitus quando teneatur ad collectas.*

46 *Si aliquis habet patrem ciuem, & matrem comitatenſem, an pro bonis paternis ſit ciuis, & pro bonis maternis comitatenſis.*

47 *Sententia quòd faciat forenſem ciuem, uel Guelphum, uel Gebellinum.* c

48 *Natus in territorio an dicatur ciuis originarius. remißiuè.*

49 *Quis capi poteſt pro collectis non ſolutis: & etiã ratione muneris perſonalis. nu. 50.*

50 *Debitor priuati quando capiatur.*

51 *Minor pro collectis capi poteſt perſonaliter.*

52 *Mulier, p debito pecuniario nõ capitur, ſed p̃ perſonali ſic.*

53 *Fratres habitantes ſub eodem tecto, an dicantur plures familiantes.*

54 *Hæreditas iacens tenetur ad collectas.*

55 *Statutũ quòd frater pro fratre capiatur quòd non ualeat.*

56 *Bannũ pœnale an uitietur errore ſcriptoris, uel præconis.*

57 *Collecta quòd imponatur per ſolidum & libram: & quãdo per capita.* d

58 *Si ex forma ſtatuti quodlibet caſtrũ xxx. fumantiũ debeat ſoluere cẽtũ, diſtributio iſtorũ cẽtũ fiet per æs & libram.*

59 *Eccleſia quando teneatur.*

60 *Immunitas à muneribus quando extendatur.*

61 *Statutum quòd omnes ſoluant aliquo modo non obſtante: an tollat priuilegium.*

62 *Si ſtatutũ redigit munus extraordinarium, an duret immunitas.*

63 *Collecta quæ non poteſt imponi clericis, quòd non imponatur eius molendinarijs & famulis.*

de nouo à laico teneatur ſoluere collectas, ſtatuẽdo q ipſa prædia ex aut. ſint obligata, p prijs collectis, vide Bal. in c. j. in iij. col. de alie. feu. Bar. in l. reſcripto. §. fi. ff. de mu. & ho. & ibi etiam q collectæ nõ põt imponi, niſi municipibꝰ. An autẽ & q̃n dñs indirectꝰ teneat ſoluere collectas, an vero poſſeſſor rerũ, vide Bar. cũ add. ibi ĩ. l. i. C. de an. no. & tri. lib. x. Itẽ in materia collectarũ vide multa p Ale. l. ſi ſe nõ obtulit. in v. col. & ſeq. ff. de re iu dic. An autẽ eccleſia teneatur ad collectas de bõis de nouo acq ſitis, vide Ang. cõſl. xxiij. inci. in x pi no mine. Itẽ vide de materia iſtorũ munerũ. & ęſtimo feudo Ro. cõſ. clxj. Et an eccl'ia vel clerici cogi poſſint, & quomodo vi de pau. cõſ. ccccxxij. in noua impreſsione nouorũ. Et Petr. de Anch. cõſ. xcvj. incl. ſup dicto dubio. vide Barb. cõſil. xxix. col. iiij. vbi ponit ad quæ eccl'ia teneaꝫ. Et qd de colonis eccl'ię. Et an valeat ſtatutũ laicorũ. Itẽ de materia an & q̃n eccl'ia teneat ad collectas & onera impoſita p pace cõſtãtiæ, & ſimilibus neceſſitatibꝰ. Et qd de bonis poſt onera ſpoſita, q̃puenerũt in eccleſiã. Et qd de p̃monialibꝰ clericorũ: latè p Barb. cõſi. j. vol. iij. vbi etiã tenet cõtra opi. Abbatis ĩ. c. nõ metꝫ. & in cõſi. ſuo. Itẽ q̃ teneãt ad inſtructionẽ & reſtaurationẽ murorũ ciuitatis, vbi eſt neceſsitas. Secus ſi ad ornamentũ. vide Bal. b. conſil. xxv. vol. iij. vbi etiãqd de ornamẽtis eccleſiæ.
✠ POMATES.

c ¶Quędã ſunt onera. Vide Pañ. cõ. iij. vo. j. & cõ. vj. & cõſ. ix. eo. vol. & cõſi. liij. e. & Pau. de caſ. l. iubemus. j. e. ti. pxi. & Pañ. cõſ. xiij. vol. ij. & cõſ. c. col. j. eo. vo. & q̃ ſcripſi in d. l. reſcripto. §. ſciendũ. & Bart. cõſi. clxxv. & Alex. lxvij. colũ. iiij. vo. ij. & cxxxvj. co. iij. e. vo. & Feli. in. c. verũ. i fi. de fo. cõpe.

d ¶Perſong. adde bal. in l. neq; p ſe. j. de hęre. inſti. & Bar. ĩ. l. j. j. de mulie. & ĩ q̃ loco. li. x. ĩ fi. & vide q̃ dixi hic poſt Bal. & vide Bal. in l. munerũ. §. patrimoniũ. ff. de mu. & ho. & bal. ĩ ti. de pa. Cõſtã. ĩ verb. nos Romanorũ. in vſi. feu.

a ¶Et etiã ibi per Angel. Debet hæc esse additio meo iudicio cum Bart. fuerit Ange. antiquior vel voluit Bartol. adducere Andre. de Baru. quem statim citat in sequenti Alexander Losæus.

PLacet. Ecclesia nõ tenetur ad munera sordida vl' extraordinaria, sed soluit ordinaria debita: ppter q̃ tñ nõ soluta res ecclesię nõ confiscat. & extorquens ab eccl'ia munera sordida est excõmunicãdus, & ad ppetuũ exiliũ dãnandus. h. d. No. q ecclesia † nõ teneť ad extraordinaria tributa. No. q ecclesia ppter cẽsum † vel tributũ nõ solutũ nõ pdit dominiũ, sed nec patiť pœnã cõfiscationis. Et est ar. q licet ecclesia nõ soluat cẽsum, nõ cadat à feudo, vel ab emphyteusi. qd' ñ credo † verũ: qa in tributis ecclesia est priuilegiata, sed in feudo & emphyteusi nõ reperiť. Et ideo ppią naturã emphyteusis et feudi seruabo in ecclesia, sicut in priuato, vt no. j. e. auť. q rẽ. i gl. Eccl'ia. vers. qd si vna ecclesia. qd' no. No. pœnã excõicationis esse cognitã de iure ciuili: ergo exceptio † excõicationis põt opponi ī foro seculari. Et hoc no. j. de iu. & fac. ig. l. j. No. excõicationẽ nõ dici exiliũ: † cũ ponať vt diuersa, licet sil'ia sint, vt no. Insti. de capit. dimi. §. minor. No. pro eodẽ facto ĩponi † pœnã spiritualẽ. s. excõicationis: & tẽporalẽ. s. exilij: & sic cõcurrit, vtrũq; brachiũ ecclesiasticũ & seculare. Si pcutiẽs clericũ licet soluat pœnã tñ nihilòminus ibi ad Papã, p absolutiõe excõicationis quã incurrit secũdũ Pe. & pœna spiritualis ĩponiť ab epõ: tẽporalis à iudice seculari: cũ ciuilis pœna veniat ex lege. Et si qdẽ alio mõ delinqueret cõtra ecclesiã puta in ecclesia: nã à iudice † seculari, & abepõ puniri põt. & idẽ in crimibus ecclesiasticis: qa vterq; iudex eśt offensus secũdũ Guli. & ideo vterq; vidicat le sua lege. ar. ff. de iiu. l. eũ q. §. si nupta. & in auť. de san. epis. §. si verò crimẽ. Erũt ergo necessaria duo iudicia. Nã secularis nõ facit executionẽ crimĩs, pcessus ecclesiastici: nec ecõtra. De hoc dicv no. extra de off. or.. c. j. p Inn. Quæro vtrũ priuilegiũ istius legis porrigať ad nouas leges ecclesiasticas, & res de nouo quęsitas. Dic q sic:

8 † qa est priuilegiũ vniuersale, secũdũ Pe. & facit q no. de fundo instr. l. Lucius. ltẽ qa qđ iudex cõcedit, vel statuit, extẽditur ad futura, vt j. e. l. sanci. ltẽ qa priuilegiũ indefinitè cõcessum extendit ad p̃sentia & futura, vt extra de priuil. c. qa circa. qd' qdã cõcedũt, si est in corpore iuris clausum: aliãs nõ. qd' nõ placet Pet.

Quæro, qd de datijs, vel gabellis, & collectis: vtrũ eccl'ię vel ecclesiasticæ pſonæ teneanť ad talia munera. Sed vt hũc articulũ, & cęteros declarare possim: altius tractatũ exordiar. Et primò quot sunt species munerũ publicorũ. Secũdò qualiter diffiniať munus publicũ. Tertiò qs ĩponit. Quartò qbus pſonis imponiť. Quintò qbus rebus. Sextò vidẽdũ est de immunitate munerũ. Munerũ publicorũ † tres sunt species. Reale seu patrimoniale, pſonale, & mistũ, vt l. munerũ. de mun. & ho. & vi

10 deť. j. de decu. l. vacuatis. li. x. & de vac. pub. mu. l. j. li. x. † Patrimoniale est q nõ ĩponiť nisi patrimonio seu rebus: ita q res sunt immediatè cã ĩpositionis. Exẽplũ habemus. C. de fusce. & arca.

11 l. modios. & no. j. de anno. & tri. sup ru. li. x. Et do hãc regulã † q omne munus q ĩponiť p nomĩa quotæ, dicit munus merè patrimoniale vt decima q̃ imponiť ecclesijs à Papa est onus patrimoniale ipsarũ ecclesiarũ. Nec emĩ ideo est pſonale, vel mistũ: quia fiat mẽtio pſonæ: qa p̃statio in ipsam rẽ scripta est, vt ff. de iudic. l. si fideic. §. j. de le. j. l. apud Iulianũ. §. hæres. de le. iij. l. q cõcubinã

12 §. q hortos. cũ si. priuilegiũ † datũ prioribus, vel p̃sidibus, nõ durat officio finito. de exc. tu. l. athletæ. in prin. & q ibi no. Et p has

13 rationes dico de rebus † q̃ p̃stanť clericis p laicos, q dicunť tributũ, & onus reale. Facit qđ no. s. de peti. her. l. si à patre vel à dño. §. fi. & j. de mu. patri. l. neq; vbi de hoc. & ar. eorũ q̃ no. ff. de seruitutibus. p̃d. l. p̃toris. Sed an sorores tertij ordi. sint ecclesiasticæ: no. in c. j. extra de relig. do. in cle. Et hoc etiã oĩa p̃dia q̃ sunt in clauso Peru. q̃ respõdẽt in quartã partẽ fructuũ sunt tributaria. Sed qd si nõ sunt talia noĩa respectiua sed alia ī rẽ scripta puta binas cũ, seu belfortiaria terra soluat x. Resp. Istud est onus patrimoniale, vt j. de ĩpo. luc. de l. j. §. res vero. Istorũ munerũ tributariorũ, q̃dã sunt ordinaria, q̃dã extraordinaria, vt hac l. ordinaria sunt q̃ habẽt certã annuã, vel similẽ p̃stationẽ, & sunt ipsa p cõstitutio

14 nẽ superioris, vt tributa. † Vectigalia etiã sunt munera realia, & ordinaria. vt ff. de pub. l. Impera. Quis debet soluere gabellã

15 an mulio vel dñs mercãtiæ? Dic † q p salma dominus, pro mulo mulio. ff. locati. l. cum in plures. §. vehiculũ. Sed an ratione mu li salma cõfiscetur, vel ecõtra? dic vt no. de nautico fœno. l. cũ p

ponas. per Cy. & vide de public. l. cotẽ. §. dñs. Quorũ sumptibus debẽt fieri expẽsę & opera publica, dicvt ff. e. ti. l. ad instructionẽ

16 in auť. de mãd. princ. §. deinde. ibi: q̃ valde. † Extra ordinaria sunt q̃ nõ sunt ipsa p cõstitutionẽ scriptã sed p motũ supioris indu cunť: et certã formã nõ habẽt. Simile ff. de an. le. l. Seio. §. medico extraordinariũ etiã & reale munus est, scilicet qđ asini comitatiuorũ vadant q̃libet anno ad clusum p frumẽto publico: qa istud principaliter est onus rei: asinus emĩ portat sarcinã, nõ dñs. Onus etiã reale & extraordinariũ est, si Potestas accipit asinũ vt portet furẽ vel latronẽ ad furcas, vel frumentũ ad exercitũ. ff. de pigno. actio. l. fi. ad finẽ. Itẽ alia est distinctio p quã aliud est inductũ: quod quãdoq; ipsi subditi profitẽtur & taxãt sibi: & Imperator cõfirmat, vel Rex, vel alius dominus, j. de auro & argẽ.

17 lega. l. fin. aliàs de anno. & trib. l. fi. lib. x. † Personale est quãdo persona est immediata causa impositionis, & venit explicãdũ per factũ corporale ipsius personæ. Et eorũ quidã sumunt in se laborẽ, & honorẽ, vt decurionatus, quod est stipẽdiũ, & dignitas, & præsidatus & quodlibet officiũ iurisdictionis, saltẽ cũ habet sportulas, vt insti. de act. §. tripli. Quædã habẽt in se laborẽ & damnũ amissionis operarũ. Quædã etiã sunt onerosa. & fœtida, aliàs sordida, vt ferre lapides, pro muralio publico. pro his enim vilibus ministerijs persona affligiť. & vocanť angariæ, vt l. neminẽ. j. eo. Est etiã personale munus qd vnus de qualibet domo vadat ad exercitũ: qa persona venit applicandũ hoc munus: pecunia redimi nõ valet l. illud. de excu. mu. libro decimo.

18 † Itẽ no. hic q nõ dicitur exẽptus ille q habet seruire per subaśtituũ, vt j. de decu. l. pe. lib. x. & etiã ibi per Ange. a Est etiã personale munus si fiat statutũ q p quolibet fumãte seu foculario debeãt solui domino decẽ vel ciuitati. Nã pecunia p capitibus à familijs seu personis magis quã p re præstať: sicut si imponeret gabella tributorũ. nã onus capitis est ff. de cẽsi. l. fi. & not. de anno. & tribu. l. fi. j. respõ. & l. cũ antea. j. de agric. & censi. lib. xj. Est ergo personale qd' imponiť persona nulla habita contẽplatione patrimonij, siue istud onus cõsistat in faciẽdo, siue in dã-

19 do. Onus patrimoniale est, q imponiť matrimonio † nulla habita cõtẽplatione, siue cõsistat in faciẽdo: vt in albergaria: vti in multis hospitibus: siue in dãdo: vt in x. siue xx. siue mistim: vt in eqs stipẽdiatorũ alẽdis: vt j. de mu. patri. l. nõ videť. lib. x. Sed an

20 põt qs habere duo publica officia salario publico. dic q nõ: † vt de p̃xim. sacro scri. l. hac parte, nisi fuerint annexa, vel vnita: vt in auť. vt iud. sine quoquo suffra. §. illud tñ. & no. ī l. cõperimus. de p̃xi. sacro scri. & in l. agẽtes. de p̃po. agẽ. in re. & in l. is qdẽ. q mil. nõ pos. li. xij. & in §. nulla. in auť. de defen. ciui. in glo. Sed

21 an priorũ, vel ancianorũ est publicũ † munus? Dic q sic vt no. ī l. si. C. q mi. nõ pos. & de decu. l. vniuersos li. x. Et nullus põt scri-

22 bere, † nisi deputatus ad tale officiũ de iure fisci. l. i fraudẽ. §. quoties. de sportu. l. j. & no. in l. ij. de exec. & exacto. lib. xij. in auť. de

23 tabellio. §. nos. nisi fortè † p̃pter absentiã, vel impedimẽtũ principalis notarij aliq̃n cõmittať: vt no. in auť. de hæ. & Fal. §. si verò absunt. ibi tñ ñ erat de publico, sed volũtariè electus à patre. Ad

24 de qd not. Gul. an syndicatus cõis sit munus publicũ. † Dic q sic. Et ideo si qs ex hoc grauať, nõ renunciat: vt in auť. de defen. ciui. §. interim. sed appellat. j. de app. l. ad scribatũ. & l. hi q ad ciuilia. Secus in syndico collegij, q nõ cogiť. & adde illud. j. de p̃cu. l. j. p Iac. de Ra. Et adde illud q no. de p̃xi. sacro. scri. l. in ia-

25 cris. Et no. qd electus ad officiũ vnũ † iterim nõ cogiť ad aliud. Et si simul deferãť: qd iuris sit, dic vt no. j. quẽadmodũ ci. mu. in du. li. x. & in Spe. in ti. de elec. §. oportet. ver. qd si electus. Sed

26 pone: phibetur numeratio, & continuatio officij p statutũ: † mõ pater fuit tabellio: an filius poterit ibi poni ĩmediate post mortẽ patris. Dic q nõ: qa dicit cõtinuatũ: qa sic filius habet ĩmediatè officiũ: vt j. de mune. & ho. nõ cõti. l. j. li. x. & ibi p And. de Baru.

27 Nũc de misto onere videamus. Mistũ onus † est, q ĩponiť p-sonę principaliter, rei secũdario. Vel verius qđ' ĩponiť p̃sonę principaliter, ppter rẽ: iõ p mistã rõnẽ rei, & pſonę: & sic neq; res tãtũ, neq; pſona tãtũ, est ĩmediata cã ipositionis sed vtrunq; simul Simile no. in. c. priuile. pſonale. p Dy. de reg. iu. li. vj. & j. ad Veleia. in l. hæredes. p Cy. Exemplũ ponũt doc. in collecta, q̃ imponitur iuxta æstimũ: puta ad rationẽ xx. sol. p cẽtenario. De collecta habeť j. de in dicto. l. j. lib. x. ff. de mu. & hono. l. rescripto. §. fi. De æstimo habeť ff. ad munici. l. incola. Et de his in glo. & j. de cẽsi. & censito. & peræquato. l. omne territoriũ. li. xj. vbi etiã glo.

dicit

dicit, q ppter depauperatos de nouo fit æstimũ qđ' secũdũ vul

28 gare Perusinorũ vocať catastrũ. qđ' † catastrũ, cũ est factũ nõ potest corrigi nisi causa cognita per cõpetentes officiales si est publicatũ apd' acta, & assignať illis deputandis. Apud acta verò nõ publicatũ, nõ põt corrigi vt no. j. de omni agro deser. l. iura. li. xj. & de cẽsi. l. j. & l. q grauatos. Sed qũo cognoscã merũ à misto:

29 † an ex forma iuris dictionis an ex forma muneris? Rñdeť: ex vtroq;. Nã si dicit statutũ q oẽs comitatiui soluãt collectas decẽ solidorũ, p suo estimo: munus mistũ est: qa ex forma sua non est indictũ nisi subditis. ff. de mu. & ho. l. rescripto. §. fi. Ex qualitate muneris: qa nõ est munus intrinsecũ ipsius rei, sed à re: vt fructus rei sic ff. de mu. & ho. l. rescripto. §. fi. & ex eo venit qa eo ipso q appellat datiũ, vel collectas. Aliud verò appellať munus mistũ impositũ nõ subditis: vt. d. l. rescripto. §. fi. Et si quis amitterevult rẽ, nõ teneť ad illud munus, qđ' ponitur personæ p re: secũdũ Pet. hic allega. de mu. & ho. l. munerũ. §. patrimoniũ. Circa le

30 cundũ, quis † ista munera indicať? Respõdeo, vbi Papa, vel legatus eius, aut Imperator indicit, non põt superindici: vt. l. j. de superindic. libr. x. & istos modos tradidit. Circa tertiũ ad quos

31 pertinet † imponere collectas de iure cõmuni, sunt Reges. Item duces, & barones, in suo ducatu, & ciuitates nõ pedissequę, quę merũ imperiũ præcipserũt: vt in auť. de d. fen. ciuit. §. interim. in fi. magnæ glo. & in auť. qb. mod. natura. effic. sui. §. si quis igit' ex qualibet. colla. vij. Castra aũt. & ville, nõ possunt imponere collectas nec remittere in præiudiciũ superioris: vt no. j. de excusatio. mune. l. placet. lib. x. sed p suis debitis personlẽdis. Circa

32 quartũ quibus imponanť. Dico † q personalia, & mista ciuibus, & incolis tantũ: vt d. l. rescripto. §. fin. Vnde si sit statutũ q vnus de qualibet domo debeat ire ad exercitũ, vel facere custodiã de nocte: nõ continenť clerici, vel forenses: & idẽ in collecta buletarũ. Et hoc si istud verbũ simpliciter & sine adiuncto proferať.

33 Si aũt diceret, q quilibet habitãs † tenеаť facere custodiã, vel soluere buletas: includunť clerici, & forenses: tñ clerici non pñt exigi ppter priuilegiũ: nec forenses de cõi iure. de excu. tut. l. nõ tãtũ. §. fi. qa nõ liganť tali statuto: cũ nõ sint supposiți iurisdictioni statuentiũ. de lib. cau. l. diui. Contrariũ tñ vr': qa habitando cõsentit, & progat iurisdictionẽ: qa quasi efficiť ciuis quo ad hoc arg. ff. de ver. fi. l. edificia. Si aũt nõ vult soluere, ibi nõ habiter, vt l. incola. ff. ad munici. De collegijs simpliciter est dicendũ q

34 non teneanť forenses, nisi † fecerint æstimũ: qa faciendo æstimũ videnť cõsentire, & se obligare. ar. ff. de fideiuss. tute. l. cũ ostẽdimus. §. fi. & qđ' no. in d. l. incola. Nã q vult antecedẽs, vult & consequẽs, qđ' includiť sub antecedẽti. Et qui cõsentit in genere, vr' cõsentire in qualibet eius specie, vt. l. j. de his q spõ. mu. susciṗ. & l. ij. eo. ti. & qđ' no. j. de dona. l. cẽluatis. in d. l. rescripto. §. fi. per

Dy. de clericis ciuibus, an teneanť ad collectã creatã, vr' q non

35 pro † rebus ecclesiæ j. ti. j. auť. itẽ nulla cõitas. Itẽ p statutũ qa esśent tributaria. Vide hoc in auť. de mand. prin. §. sed etiã suscipiẽtes. col. iij. & ibi gl. p collectis. Nã sicut eccl'ia nõ teneť ad tributa sic nec ad collectas q̃ succedũt loco tributorũ: cũ prædia sint tributaria. ar. j. sine cen. vel reli. l. oẽs. & j. eo. auť. sicut. qđ' nõ placet: qa ad certa tributa indicta teneť quicunq; sit aduena siue ecclelia. Sed postquã eccl'ia est dña a d extraordinaria indicta nõ teneť, vt d. l. incola. Et vide Iac. But. j. de leg. l. ab administratioẽ. vbi dicit sic: q licet statutũ dicat q si clericus à collectis se excuset, posset impunè offendi: ne reddať ius. qđ' licet nõ soluat collectã: nihilòminus debet ius ei reddi: qa nõ ipse se excusat. Sed tñ Iac. dicit q eccl'ia nõ teneť ad collectas de iure: dicit tñ q secus est de cõsuetudine Italiæ præterquã in ciuitate Romana. Et q ecclesia nõ teneať ad collectas, do exẽplũ extra de immu. eccle. c. nõ minus. Nec valet si dicas, statutũ dicit q sint tributaria: qa non ppterea specificãt tributũ. Sicut dicimus in simili in operis incertis, q interpicit tẽpus declaratioĩs, & indictioĩs. ff. de oper. liber. si qs hac. §. iudiciũ. & no. de cõdi. indeb. l. si nõ sortẽ. §. libertus. extra de priui. c. cũ & plantarc. §. de cõfratribus. Sed quid

36 de fratribus tertij ordinis, vel gaudentibus? Dic q † dñt soluere, vt l. cura. §. fi. ff. de mu. & ho. ī gl. ord. Sed an clerici teneanť p

37 suis bonis p̃monialibus, vl' paternis? † ar. q nõ. j. de his quib. vt indig. l. Polla. & ibi no. cõtrariũ q sic, præsertim de prescriptioẽ in estimo: qa adeũdo hr̃ditatẽ vr' cõtrahere cũ fisco creditore collegiorũ sicut in alijs creditoribus, vt in §. hr̃s. Instit. de obli. q̃ ex quasi de. cõ. Itẽ qa bona ista adsunt, vt no. ī Spe. de cle. coniu. fa

cit l. j. j. de impo. lucra. descri. li. x. Ego super ista q̃stione cõsului: & dixi, q si res allibrata venit ad clericũ, q clericus nõ teneť soluere collectas postea impositas. Primò: qa collecta est munus extraordinariũ. Nã qđ' nõ imponiť lege, tenatusco. cõstitutionibus principũ: extraordinariũ munus est, vt C. de bo. vac. l. j. li. x. & de vac. mu. l. j. li. xj. Sed clerici nõ tenenť ad munera extraordinaria. Itẽ qa hic syndicus nõ est: ergo &c. Et not. in l. rescripto. §. fi. Idẽ i gabella. † Sed nũquid ordo clericalis, vel bñficiũ ecclesiasticũ facit aliquẽ forensem ciuẽ illius loci? Dic q nõ vt. j. de incol. l. ciues. lib. x. qđ' bene no. Iecus ī mr̃imonio carnali:

39 quia est tãtæ potẽtię † q originẽ mutat, quo ad forũ & munera, vt no. j. de mu. & in quo loco. l. j. li. x. Itẽ q̃ro quis teneť soluere

40 collectas: an dñs, an cõductor? Respõ. tributa † ex ipsis fructibus & gabellis fructũ tenetur soluere cõductor q percipit fructus: nõ dñs q percipit pecuniã, vt no. j. de annonis & trib. l. j. li. x. ī gl. or. & de vsufr. l. si pẽdẽtes. §. si quis. & de admi. tut. l. si fine hr̃de. §. lucius. de agri. & cẽsi. l. ij. li. xj. Et vide ibi And. de Barulo. Sed in collecta q imponiť p æstimo, est secus: qa ista sequela æstimi, & æstimũ loquiť ī personã dñi: & idẽ in dño & fructua-

41 rio. Sed qd ī emphyteuta? Dic † q emphyteuta habet vel hr̃e debet rẽ ī æstimo: & sic merito teneť soluere collectas suas l. Lucius. §. idẽ rñdi. ff. ad muni. cõiũcta l. neq;. ff. de impẽ. ī rebus do.

42 fac. † Sed an æstimũ pr̃is ppdest filio? Dic q sic: qa etiã filius vr' descriptus. in libro pr̃is, vt not. ī l. ij. q æta. li. x. Sed quid si sunt duo cohæredes, & vnus nõ est soluẽdo, & alter soluẽdo: an

43 põt cogi soluere † vnus p altero? dic vt no. in d. l. j. de anno. & tribu. ī gl. q̃ vr' dicere q sic qđ' est verũ p collectis testatoris: nõ p facto ipsorũ hæredũ, vt j. de decu. l. licet ī diuersa. li. x. & vide ff. de excu. tu. l. si is q tres. §. fi. & l. tria onera qa nõ sunt correi. arg. de cuic. l. rẽ hr̃ditariã. & arg. j. c. cõia de leg. l. j. ī fi. vr' etiã qđ' per collectã vnius fundi, nõ sint obligata oĩa bona, sed solũ illa res.

de publ. l. Imperatores. & de pre. nauicu. l. ij. li. xj. Sed quid si comitatẽsis emit rẽ ciuis. qualiter ei allibrabit'? Rñ. secũdũ cõdi-

44 tionẽ † noui possessoris, de publi. l. licitatio. §. fi. de impo. luc. de. l. j. li. x. & ibi p Andreã de Barulo. Et vide ī auť. quib. mod. natu-

45 ra. efficiũ. sui. §. si qs igit' ex qualibet. i gl. no. villas. † Quæro an exbãniti teneanť ad collectas. Et dic q sic, si ibi hñt estimũ, vl' originẽ. ff. de pollici. l. de pollicitatio. §. nã & si tex. allegat Iac. zafarinus de Pisis, de excu. tut. §. pe. l. planè. la. j. nisi esset tale bãnũ, q reputareť ibi p hoste, & mortuo, qa ibi dr̃ annulatus & nudus. de capi. dimi. p totũ. & l. tutelas. §. pe. Sed an soluat maiores collectas: dic q nõ de iure cõi, vt. l. j. j. de apochis pu. Quilibet emĩ soluere debet partẽ, secũdũ qualitatẽ & q̃titatẽ bonorũ, sed aliter seruať ī regno p cõstitutionẽ regni. Sed pone qđ' qs

46 habet patrẽ ciuẽ, matrẽ co. mitatẽsẽ: an solũ p bõis pr̃is sit ciuis. & p̃ bonis mr̃is ĩt comitatẽsis. Vr' q matrẽ sequať. ff. ad muni. l. j. Dic cõtrariũ, q illd' ex priuilegio nisi esset naturalis vl' spurius. An igit' patrẽ sequať? Facit. j. de decu. l. nullus. li. x. Sed nũqd

47 sñia † facit forẽsem ciuẽ? Dic qđ' sic: qa sñia & origo ambulant paribus passibus, vt. j. de decu. l. q̃tiescũq;. Pari ratione facit aliquẽ Guelphũ, vel Gebellinũ: nõ q̃ ad veritatẽ, sed q̃ ad effectũ, siue obsit, siue p̃sit. Facit de mune. patri. l. nõ vr'. lib. x. Sed an

48 natus † ī territorio dicať eius originarius. Dic vt no. j. de mu. & orig. l. filios. al's ciuis originarius. Sed an p collectis nõ solu

49 tis põt qs capi? Dic q sic † † cedẽtibus monitionibus saltẽ gñalibus q̃ p pconẽ, vel edictũ dñt pcedere ad hoc vt soluturi possit ẽ ppparare ad soluẽdũ, vt j. de indictio. lib. x. de exacto. trib. l. nemo carcerẽ. & ille q dať inter nõ soluẽtes pĩumiť nõ soluisse. de exact. trib. l. j. lib. x. quocũq; quæ opponẽte non solum fisco: & sic probat negatiua nõ solutionis p libros cões, vt. ff. de rebus corũ. l. magis puto. §. ī primis. in verb. edi. rationes. de p̃ba. c. dolus. l. cũ de indebito. Et tacit ad hoc qđ' no. p Inno. extra de accu. c. super his. & declarať. ff. de verb. ob. l. hoc iure. Et hæc vera, nisi probet p instrm, qđ' si est amissum iterato debet refici. l. ij. de discut. lib. x. Alias q p triẽnũ, vel decẽniũ soluit perpetuo oræ iuste soluisse, si hoc alleget. qđ' est nota. Debitor verò priuati, nõ capiť de iure cõi, nisi in cõdẽnationẽ bonis exculsis. j. q bonis cedere possl. l. j. & no. ff. de iudpec. tuto. l. iij. §. tutores q in glo. ordina. quam gloss. not. & facit ad. l. iul. pecul. sacrilegij. §. fina.

59 Ratione etiam muneris † personalis, quis capi potest infrà de decurioni. l. generali. libro decimo & ibi vide Andr. de Barulo.

51 Sed nunquid mĩores possunt capi. Credo † quod sic: quia sta-

a ¶Omni innouatione, Vtrū iudex secularis corā quo ꝓponitur incidēter exceptio remittenda ad iudicē ecclesiasticū, ꝓssit statuere excipienti terminum, intra quē in curia ecclesiastica habeat probare, Bart. no. in l.ij. de re.iur. & in l. præses. C. de appellat. & Bald. in d. l. quoties. tenuerunt ꝙ nō. arg. c. ꝓsona. & c. ex insinuatione. de app. & Imo. in d.c. innotuit. refert Ioā. an. & Anto. de Bu. videri sentire ꝙ sic, sed dicit Inn. hoc pendere expresse à q. vtrū causa vsurarū ꝓssit discuti coram iudice seculari. De quo etiā vide per Pe. de Anc. in consi. xxxj. ꝓ Lapū allegatione. lxx. inc. qdā corā iudice laico &c. vbi etiā habes late de dicto articulo vsurarū. S. an corā seculari agi ꝓssit cā vsurarum: non omitto qd de iure ciuili Digestorū talis cā corā seculari agi poterit l. Titia. ff. soma. sed hodie seruatur ius canonicū in hoc & in simili cā.

¶Iuxta hoc quero qd si corā arbitratore opponatur exceptio vsurarū: an ꝓssit corā eo cognosci q sup hoc factus fuit arbitrator à ptibus: & in hoc Bal. in c. j. §. similiter in titu. de cōtro. inuesti. in vsibus feud. didicit aut cōpromissum fuit in laicū arbitratorē de vsu. prætheritis: puta qa iā solutæ erāt & valet tale cōpromissum: aut sup vsuris futuris, & non valet qa dolus præteritus pōt remitti. nō autē futurus. ar. l. si vnus. §. illud de pactis. sed Ro. in d. l. Titia. ff. solu. matr. dicit ꝙ imò etiā super præteritis nō valet laudū vsurariū, cū peccatū cōtineat. arg. c.ij. extra de arbi. sed Ab. in ca. cōtingit. eo. tit. refert & sequit dictū Bal. & subdit ꝙ inquātū Bal. dicit valere cōpromissum sup vsuris præteritis, nō ꝓcederet quando vsurarius fraude induxisset illū, à quo vsuras extorsit, ad compromittendū. arg. di. cū. c.ij. & hæc cōcedo vera. Non obstat ar. Ro. quia Bal. nō quærit an laudū valeat sed an cōpromissum teneat. bene tamen fateor verum esse dictum Ro. vbi talis arbitrator ferret laudū iniquū: & peccatū contineꝰ, ꝙ nullū esset: sed nihil tutum ligat minorem filium famil. & oēs. ff. de admini. tuto. l. si sine hærede. §. lucius. In muliere tñ licet obligeť ad munera alias debita: nō tñ capi pōt personaliter† pro pecuniario debito, sed pro seruitio personali: sic, vt l. omnes. de agri. & cēsi. Sed pone ꝙ imponitur collecta pro focis, vel per fumātibus. An plures fratres stantes† sub eodem tecto dicātur fore plures fumātes. Et dic vt no. in. l. cū ratio. §. fin. de bo. dam. per Dynum. & facit de excu. tu. l. si is qui. in fi. de testa. tutel. l. duobus. Sed nunquid hæreditas iacens† & bona vacātia, teneātur ad collectas? Dic ꝙ sic l. debitor. de neg. gest. nō tñ incidunt in pœnam, si terminus præfigitur persone. de in diem addic. l. prædia. Sed pone, vxor mea habet bona paraphernalia, an dicať habere fumātes? Dic ꝙ nō: quia est de familia mea vt l. j. §. si vir. ff. ad syl. Sed an valeat statutum, vt ꝓssit† capi frater pro fratre? Respondeo, vt nota. in fi. j. de decurio. in rub. & l. j. lib. x. Sed pone ꝙ præco erat dū nunciat indictionem collectæ; qa exprimit maiorē, vel minorē quantitatē: nunqd hoc nocet fisco? Dic ꝙ nō, vt l. fi. de ca. largi. li. x. Et idē dico in bannis pœnalibus, vt non vitiet error præconis, vel scriptoris, † sed ipso iure reducantur ad debitā quantitatē, & ipso iure insit qd debetur. de fideiuss. l. fi. Et idē dico si erratum sit in termino maiori, vel minori, quā prætigat statutū. Nam ipso iure reducitur ad debitū terminū ex quo est aliquis taxatus. arg. j. de iure delib. l. fi. §. sed qa. In cōtrariū facit qd notatur. j. de testa. l. ambiguitates. vbi dicitur ꝙ si aliqs abfuerit & errore tabellionis ibi fuit descriptus: ꝙ iste est pro recepto in numero male arbitratorū, sed ibi ideo: qa fuit omissa forma: & omissio formæ, & modi vitiat. de ver. ob. l. q Romæ. §. Flauius. hic aūt non fuit omissa: qa ipso iure videť inesse. arg. de re iudi. l. iiij. §. si quis condēnatus. de inoffic. testa. l. sanctimus, in prin. Sed pone quod æstimator, vel locator grauat aliquē: an pōt petere errorē corrigi, vel amoueri grauamē? Dic qd sic: tū causas quibus æstimeť debet nominatim exprimere. j. de præd. decu. l. j. lib. xj. Sed qualiter debet imponi collecta: vtrū per capita vel fumantes, an per solidū. Et dic† qd per solidū vel libra: qa imponiť personæ cōtemplatione pīmonij: ideo est onus mistū personale? Et hoc verū de collecta ꝓprie sumpto vocabulo, vt nota. in. d. l. rescripto. §. fi. sed largo modo etiā quæ pro capite imponiť dicit collecta. & qñ deiceďit a numero capitū, tūc vadit ꝙ capita, q̄ subroganť loco primi numeris: & ideo eodē iure cēsent vt l. j. §. lucra. ff. de impo. luc. descrip. Vnde per statutū mínus personale pōt pecunia redimi ꝓ ista pecunia imponereť collecta per capita, in qua nō cōtribuūt exēpti à prima, seu a personalibus muneribus, nec inhabiles. qd' no. & hoc teneo i l. iiij. §. actor. ff. de re iud. Sed dicit statutū q habet castrū. xxx. fumātiū, vel supra, debeat soluere ciuitati quolibet anno centū, † quæriť qualiter isti de castro ista cētū distribuāt inter se. Rñ. ꝓ libra & solidū, sicut cætera debita castri: ꝓ patrimoniali tñ portione nō in capita quilibet cōferre debet. Secus si diceret vnus de qualibet domo vadat ad exercitū alias villa soluat cētū: qa ista cētū diuidunt per focos. seu fumātes sicut onus principale Nā ille teneť ad debitū vl' pœnā: q fecit eā incidere ff. de pec. leg. l. seruus habet. ver. qc quidad le. Rho. de iactu. l. ij. §. cū in eodē. de ver. ob. l. ij. §. fi. de lib. cau. igitur cū simi. j. de sump. in iunc. mune. l. j. lib. xj. Circa quintū de rebus, dic quod oēs tenenť ad tributa excepta ecclesia: in qua † distinguitur, aut cœpit possidere prædiū liberū, aut tributarium, aut dubitatur. Primo casu non tenetur: qa semē sanctorū. Facit quod not. Inno. de foro cōpe. c. verū & ideo nō tenetur ad pedagia, & huiusmodi. licet sint onera realia. quia res erat libera ecclesię. Secūdo casu tenetur. vt nota. j. sine censu vel reli. l. omnes. Tertio casu pro possessore est præsumēdū, attamē habes ꝙ præsumať pro fisco, vt no. in simili in. l. j. de iure fisci. lib. x. Circa sextū †de priuilegio, & imunitate, dic vt in l. sordidorū. de excus. mun. de extēsione de persona ad personā, de extensione vero de munere ad munus, dic ꝙ in gñali sermone nō intelligit munus reale, vt j. de mu. patri. l. iij. lib. x. quia ista sunt magis precisè debita quæ aliqua alia. Itē quæ personæ sint immunes. dic vt plene. ś. notaui. Sed pone quidā habent priuilegiū, postea superuenit gñale statutū, ꝙ oēs soluāt aliquo nō stāte: vtrū videať sublatū priuilegiū. Et videť ꝙ nō, nisi sit facta spālis mētio de eo, vt legit & no. j. de silētiarijs. l. decurionibus. li. xj. Itē gñalis cl'a nō obstāte: firmat statutū contra ius statuētiū: nō cōtra ius ptis, vlti. no. c. cū aliqbus de ele. li. vj. Vltimo doct. q̄rūt qd si munus extraordinariū redigať in formā ordinarij, an duret immunitas. † Tu dic ꝙ est casus ꝙ nō in l. j. de iudic. li. x. Pet. tenet contrariū ꝙ nomē extraordinariū apponiť hic ad declarationē nō ad substātiā: & tūc arguit de l. si cognatis. de reb. du. Sed ego dico ꝙ primo designat cām finalē. Propefacit c. fi. extra de priuil. li. vj. Sed an collecta q̄ nō pōt imponi clericis, possit imponi eorū molēdinarijs, vel famulis † vel colonis. Dic ꝙ nō: quia fieret fraus legi. extra de pri. c. q̄to. & ar. j. de postli. reuer. l. ab hostibus. i fi. & sic nō ob. l. ediles. ff. de via pu. illi tamen qui nō portāt habitū, nō debent censeri clerici. extra de pri. ca. ex parte nec poteſt reassumere habitum post delictum contractum. vt ibi dicitur. Barto.

1 ☞ *Si aliquid dubij emergit circa ſpiritualia, terminatur per iudicem eccleſiaſticum.*

2 *Cauſa uſuraria & matrimonialis terminari debet per epiſcopum ſi quæſtio non eſt ſuper facto.*

a

Mni innouatiōe.

No. ex hac l. & ꝓpetuo tenemēti ꝙ qñ est aliqd dubij circa ea q̄ spūalia sunt, debet determinari, ꝓ episcopū. ibi vt si qd dubietatis, qđ no. bñ. † Et sic ea q̄ sunt spūalia debēt determinari ꝓ iudicē eccl'iasticū. Simile habes extra q fil. sint le. c. lator. & de ord. cog. c. tuā. de sen. excō. c. si iudex laicus. li. vj. Et ꝓ hoc dicimus ꝙ exceptio vsuraria vel si incidit q̄stio mīmonij, debet de hoc cognosci ꝓ dūm epm: b & ex hoc seq̄t ꝙ oēs cās trahēt ad se hoc mō: Si petis hīditatē: qa fuit filius legitimus talis: & sic est questio de mīmonio: ideo tūc c remittētur ad episcopum. Ego dico sic: c ꝙ quando ad ꝓpositū Bald. De hoc articulo tenegit etiā Imo. in c. innotuit. ad fi. de arbi.

A D D E ibi Eugubini. vt Pet. de Anc. consi. ccciij.

b ¶Episcopum. Circa hoc in questione matrimonij melius videtur loqui Bald. in l. filium ff. de his qui sunt sui vel alie. iur.

c ¶Ego dico sic. Lapus alle. lvij. & seq. & alleg. lxxv. mouetur dicere, ꝙ in cā vsurarū tāmodo in foro canonico tractari debeat & gaudeāt iuribus canonicis, q̄ multū sunt cōtrauersiras. Ego autē dico q aliter fieri debet, & pōt in foro seculari: qa cū de pacto agatur in cā vsurariume ritō etiā i foro ciuili seruabūť iura canonica. c. ꝓssessor. habet cognoscere: & debebit ꝓ cōiecturas cōtra ipsos ꝓbari: vt i c. cū in diocesi. extra. de vsur. & facit qđ no. in c. ex literis. extra. de iureiu. & i c. ad nostrā. de emp. & vēdi. Et sic forte iudex ecclesiasticus admittet aliquas ꝓbationes, quas forte nō ad mitteret aliud iudex: tō æquius vī ꝙ ipse cognoscat. Quid aūt de exceptiōe periurij an ꝓssit cognoscere iudex secularis: recurre ad no. ꝓ Io. An dre. in c. cū c. laicus. de fo. cōp. li. vj. Dixi in auē. sacramēta puberū. C. si aduersus vēdi. de hæresi vī ꝙ nullo modo ꝓssit se intromittere iudex secularis. c. vt inquisitionis. §. ꝓhibemus. extra, de hæreti. in vj. Quid autē de exceptiōe excōmunicationis: videtur dependere de his. quæ dicta sunt de exceptiōe. vsuraria, maximē per no. in c. pia. de excē. in vj. & in c. licet. de sent. excom. e. li. & Bal. in l. ij. in fi. j. de iudi. Et adde etiā quæ subdit no. Bal. in d. l. Titia, ꝙ licet iudex secularis non ꝓssit se intromittere, & cognoscere per viā contentiosam de causa spirituali: tamen secus dicit, si de plano se velit informare, si aliter contentiosē in dubium non reuocatur. Facit quod not. Spec. in titu. de reconuen. §. is. ver. ij. & Bal. in authen. ei qui. in v. col. de bo. autho. iudi. poſ. & adde dum dixi ś. secundùm Inn. post Bal. & maximè ibi dum Imo. dicit, & per hoc forte ꝓssit attentari &c. vbi in effectu vult tenere cōtra Bar. in d. l. Titia. cū cōcor. Et pro eo videtur tex. in c. si iudex laicus. de sen. excō. in vj. vbi solū de facto dubitatur. & tamē, &c. An aūt causa secularis ratione mādantis, ꝓssit & debeat cognosci in foro ecclesiastico. Dic ꝙ sic. & videť tex. in c. de prudentia. de do. inter vir. & vxo. & hoc tenendo illam opi. ꝙ causa dotis sit secularis: licet in veritate ꝓssit pertinere ad forū ecclesiasticū. Pro quo est tex. de do. inter vir. c. per vestras. c. ex parte. de fo. compe. de quo per Ange. & Imo. in l. j. ff. solu. matri. Et per hoc satis: quia forum magis potēs trahit ad se minus potens. l. quæritur. ff. de statu homi. His adde Bal. in auth. ei q. in v. col. de bo. auth. iud. poſ. & Fede. de Sen. in cōsi. ccxl. Archi. xiiij. q. iij. circa prin. & c. quid dicā. & vide ēt Bal. in d. l. quoties. de iudi. j. & in auth. ad hæc. C. de Lati. libe. tol. quæ vī variè loq. & Lapus allegatione lv. & allegat. lxx. Sed an de causa vsuraria ꝓssit committi in arbitratorem, vide Bal. in c. j. §. si mulier. de cōtrouer. inute. Et de hac materia, vide per do. Ant. & doc. in c. cùm sit generale. de foro cōpe. Et dū ś. dixi de pecuniario, adde qđ Bal. de pace Constā. dicit: de periurio pōt cognoscere iudex laicus. Allegat Io. And. in c. licet. de iureiu. in vj. in nouella. & quia istud est crimen vtriusq; fori, in auth. de mā. prin. §. si verò canonici. & adde dum ś. dixi, an de causa vsuraria ꝓssit cōpromitti in arbitratorē? Et illud in decimis, & alijs spiritualibus dicit Bal. de pace Constan. in ver. ꝓssessores. quod sup illis in arbitratorē pōt cōpromitti, nō i arbitrū. alle. no. ꝓ Inn. in c. j. de rer. pmu. ꝓ Bal. in l. j. C. de cōsef. latè & latissimè de oībus ꝓ do. Lud. in d. l. Titia. Adde istis qđ Bal. in l. j. in vl. col. j. de reb. cred. tenet, ꝙ lite pendēte corā seculari sup cōtractu ꝓssit recurrere ad curiā episcopi rōne iuramēti, quando† est quæstio super facto. Verbi gratia: Instrumentum debiti centum florenorum est clarū: tamen vna pars dicit, ꝙ in veritate medietas fuit sors: alia medietas fuit promissa pro vsuris: nullū est dubium circa spiritualia nisi circa facta: meritò pōt cognosci per iudicē secularē. Item de matrimonio est quæstio, vtrū ille despōsauerit vel nō: & pōt cognosci per iudicē secularē: sed vbi est dubiū, an cōtractus esset vsurarius vel nō: & cōtractus est clarus: vt quia emi frumētū ante tēpus: hic nō est dubiū de cōtractu, sed de pacto: scilicet vtrū iste cōtractus sit vsurarius: vel nō. Vel si inter Titiū & Bertā interuenerūt aliqua verba: dubitatur an ista verba fecerint matrimoniū vel nō. Certe istud ptinet ad ecclesiam: qa respicit spiritualia: & nō est dubiū de facto. & vide tex. qui dicit, nō absq; &c.

☞ *Eccleſia tenetur ad reſectionem uiarum publicarum. & nu. 3. ubi quomodo.*

Eccleſia an teneatur ad cōſtructionem murorū ciuitatis.

a

AD inſtructiones.

Quæro, de quibus itineribus† loquitur. Dic ꝙ de publicis. & ita intelligit gl. Quærit gl. vtrū teneatur cōferre ecclesia c ad faciendos muros ciuitatis. † Gl. dicit ꝙ non. Iac. de Are. videtur tenere cōtrariū per l. omnes. la ij. j. de ope. publi. Nec obstat l. fi. de exact. tri. li. x. quia loquit in sordidis muneribus. Quæro, an hodie ista lex sit correcta, per auth. itē nulla cōmunitas. j. tī. j. & aduerte hic: vos debetis scire, † ꝙ refectio viæ qñq; est onus rēale. Nam quilibet debet reficere viam ante domum suā: vt l. fi. ff. de via publi. & iti. re. tunc pertinet ad ecclesiā. Quandoq; est onus quod imponiť personæ pro rebus: vt pro faciendo viā, vel pontē: & tūc nō ꝓssit imponi ecclesijs: vt in dicta authen. item nulla communitas. Vnde ecclesia non debet ſoluere, niſi prædia eſſent tributaria, vt dixi j. eo. l. placet.

1 ☞ *Scholaris matriculatus, qui non intrat, nec ſtudet, non gaudet priuilegio ſcholarium.*

2 *Matriculatus in aliqua arte, ſi illam non exercet, non gaudet priuilegio.*

3 *Quis nō tranſit de uno collegio ad aliud, ſine licētia primi.*

e

VI ſub prætextu.

Qui officium diuinum solo nomine exercet, priuilegio clericorum f non gaudet: sed debet eius loco alius subrogari. h. d. Nota ex lege ista ar. ꝙ ille i qui est in matricula † scholariū, & nō ītrat, g nec studet, nō debet gaudere priuilegio scholariū. Facit l. j. j. de collegiatis. li. xj. vbi est ista lex de verbo ad verbū. Facit etiā 2 ꝙ ille, q̄ est in matricula † alicuius artis, & nō exercet illā artē, nō gaudet priuilegio il h lius artis. ff. de iure immu. l. semper. §. pen. 3 Vltimò nota ꝙ quādo aliquis trāsit † ad aliud collegiū, non pōt trāsire sine eius cōsensu sub quo est. hoc est verū, nisi transeat ad arctionem regulam. Et vide glos. quæ hoc dicit. & nota bene, &c.

1 ☞ *Ciuitas capit animalia priuatorum ad perferendum frumentum ad exercitum uel ad ciuitatem.*

2 *Iudex poteſt capere aſinum priuati pro portando conducto ad furcas.*

3 *Factum prælati quando noceat eccleſiæ.*

i

VBemus nullā.

Breuiter dicit: Nauis ecclesiæ non excultur ab onere ferendarum rerum vel personarum ex re publica: & illa, quæ subtrahitur, publicatur. hoc dicit. Nota ex lege ista arg. quòd commune istius ciuitatis k † potest capere animala ad ferendum salmas causa mittendi frumentum ad exercitum: vel causa faciendi venire frumentum de Clusio. Fa-

a ¶Quærit gl. Vide latè Pan. consi. iij. Et ad quam cōtructiō nē teneat, vide Bal. l pace Constā. in vers. imperialis maiestas.

b ¶Conferre eccleſia. Et vide Bal. de pace constan. in ver. munitio ciuitatum. Item an ꝓssit clericus cōpelli ad collectas, & ad alia, de quibus per Barto. in l. nulli. C. de cursu publ. lib. xij. circa finem. In contrarium vide Sali. in l. neminem. j. co. & Fulg. tenet pro Bar. facit gl. in l. professio. C. de mun. patrimo. lib. x. aliàs est in l. nec ꝓfessio. C. de excu. mun. patri. quæ sentit ꝙ ista imponuntur personæ pro rebus.

c ☞ POMATES. ¶Quandoq; est onus. Vide Alex. consi. lxviij. col. ij. vol. ij. & col. iiij. vbi reprobat Bar. in hoc de via.

d ☞ POMATES. ¶Priuilegio clericorum. Vide vnum verbum Alexan. in l. centurio. in ij. col. ad fi. ff. de vulg. & pu. et cōsi. cviij. vol. iiij. & Fel. in proœ. Decreta. col. xiij. & seq. & vide ad istā legē per Barba. in c. cū M. col. xxxix. de consti. ꝙ qui priuatur officio, intelligitur etiam priuatus beneficio, quod dabať propter illud: & idē bene cōtra, cōcesso officio videant & data illi annexa. Et vide Bal. in c. cōstitutis. col. x. de referi. & vide Ias. post alios in l. scriniarios. j. de test. mi. & Ale. cōsi. lxxxij. col. ij. vol. iij. vbi dicit ꝙ ille q aliàs exercuit artē mercatoriā, licet tū dicereť mercarius: tū nunc non dicitur, si non exercet. & ibi ideo infert ꝙ ꝓssit testificari pro mercarijs.

e ¶Quærit gl. Vide Panor. consi. iij. vol. j. & latè ad hoc Barba. cōsi. j. & xxij. in volu. iij.

f ☞ P. PAV. P. ¶Quærit glo. Vide latè Bal. in l. Titia. ff. solu. matrimo.

g ☞ POMATES. ¶Quærit glo. Vide quæ ꝓsui ad Barto. in l. Titia. ff. solu. matrimo.

h ☞ POMATES. ¶Gaudere priuilegio. Adde Bal. in auth. habita. in viij. col. j. ne filius pro patre. & Bar. in l. sub prætextu. C. de suscepto. & arca. lib. xij.

i ¶Vbemus nullā. Per hāc l. dicit Inn in c. ꝓstulasti. de fo. cōpe. ꝙ statuto, vel consuetudine ciuitatis, fieri pōt, ꝙ bona cuiuscunq; communitatis propter offensam publicentur, & applicentur offensæ. Pro quo facit quod no. glo. magn. in authen. de defen. ciui. in §. nulla. super ver. iurisdictione. in xij. col.

k ☞ POMATES. ¶Ciuitatis. Vide alle. ꝙ Barb. cōsi. iij. col. ix. vol. j. & Prepo. Alex. in c. omnes. ad finem. distin. j. Alex. cōsi. clxxxix. col. iij. vol. ij. & vide are. aliter per Roma. consi. ccccxxxvj. vbi dicit, per hanc legem. ꝙ priuilegium quantumcunq; generale. aliqui etiam primo loco concessum ad priuatam vtilitatem nunq; id includit, cuius conclusione derogaretur publicæ.

vtilitati.& vide Barb.consi.j.volu.iij.

a ¶Quando iudex.Et ad hanc l.bene facit quod notat Bald.in l.fina.de constit. princi.

b ¶Non est bona Vt est glo.in l.filium quem habentem.infrà,fami.ercisc.undæ

c ¶Præiudicare.Per do.Ant.plenissimè in c.j.de dolo & contu.& Bart.in.l.aut facta.§.fi. de pœn.in vlt.col.Facit an etiã a per ingratitudinẽ reuocetur donatio facta ecclesiæ. de quo 2 per Spec.in tit. de donat.§.j. ver. quid si, Bart.quem sequitur do.Abb.in c.fi.de donatio.Hic adde duo 3 verba per Bald. in l. meminerint. j. vnde vi.et dum Bar.hic dicit,quòd in iure quærendo potest præiudicare prælatus:vide pro hoc capit. suam. extra, de pœnis. & b quæ dixi post Salicet.in l.j.infrà,qui admit.ad bonorũ pos.

↠P. PAV. P.

d ¶In iam quæstitis. Quid autem si prælatus non soluat canonem,vide Roma. singul. cclxix. incip. tu habes.alle.text.in c.j.§.j.de cap. Corradi.in vsib.feu.

e ¶Capituli.Etiam ratum habeat capitulum,vel conuentus, quod factum est per prælatum. hoc casu obligatur ecclesia, etiam in delictis: vt c not.glo.in c. cùm dilectus.de ordi. cogn. in gl.iij.not.etiã glo. & ibi Bart. in l.si qs in tantam.infrà, vnde vi.

ADDE secũdũ Paul. de Cast. referentem Guil.de Gug.quod si maior pars capituli consensisset, & minor contradixisset, adhuc non fieret præiudicium ecclesiæ.nõ obstat l.quod maior secundũ ipsos: quia e debet intelligi de his quæ tendunt ad vtilitatem,vel saltem nõ tendũt ad damnum: sed quando actus tẽdit ad damnum, requiritur ꝙ omnes cõcordent: & contradicto vnius faceret ne videretur gestum ab vniuersita.quod dicit perpetuò mẽti tenendum.

f ¶Licitè alienet, & accipiat. Adde quòd Bal.de pace Constã. in ver.no intrãtibus. dicit hic determinatur q.glos.de gualdana, formata in l. neminem.nam gualdana Imperatorum nõ debet auferre res aliorũ:quia debet emere,nisi fortè deficeret pecunia.l.ij.ff.ad legẽ Rhod.de iac. vel nisi rustici adeò tenaces essent,ꝙ nõ vellẽt ei vẽdere victualia.Bal. alleg.

g ↠POMATES.¶Ignorãte.Vide Alex.cõsi.lix.in j.vol.in pen.col. Felin. in c.ad nostrã.col.iij.ver.vltimò nota.de proba.

h ¶Canonibus.In decisionibus,ꝙ authoritas præferat. scilicet legũ vel canonũ. Et dic ꝙ dicta doctorũ ecclesiæ si fundatur in nouo vel veteri testamẽto,ꝓferũtur omnibus.Si verò fundãtur tãtũ in dictis doctorũ:tũc ſtãdũ est de eisdem. Papæ vel Imperatoris:vt est glo.fing.in c.de libellis.xx.distin.quæ alleg. text.hoc probãtẽ.xxxvj.q.ij.§.tria.aliàs est ca.v bi authoritas Hieronymi fuit prælata cuiuscunque consilio.

i ↠POMATES.¶Canoni,vel ecõtra.Vide Panor.cõsil.xciiij colũ.iiij.in iiij.dubio.vol.ij.& Feli.in c.j.de cõstit.in iij.char.in versi.tertia declaratio.& in c.ecclesia sanctę Mariæ.col.xiij.& se q.eo.tit.& in c.in causis,no.ij. de testi, & in c.fraternitatis.col.ij.in prin.eo.tit.& in c.testimoniũ col.iij.eo.tit.& Ba ba.cõsi.xiij.col.iij.vol.j.& Alex.cõsi.clxvij.in fin.vol.ij.ꝙ autẽ nõ cõtradicit an seruet in foro canonico,vide Alexã.cõsi.xcij.in fin.vol.iiij.& vide Alexã. consil.xxxiij.in iij.vol.& cõsi.lxij.in iij.col.volu.iiij.& cõsi.xcix.in ij.colũ. eod.titu.&consi.cv.in iij.col.eo.tit.Ad hæc etiã vide Pau.de Cast.in authen. causam quę.infrà,tit. proxi.colũ.ij.& Panor.cõsi.iij.colũ.iiij. quæstione xiiij. vol. ij.& col.xvij.& cõsil.vijx.co.iij.in ij.dubio.eo.vol.ij.& xix. col.j.in fi.eo.volu.ij.

k ¶Cui fit ſtãdũ. Adde qđ not.Ioan. An. in nouel.in ca. si duobus.de app.in vj. & gl.in cle. dispendiosam.de iud. & not. Archidia.sing. in ca. qđ à patrib⁹. lxxv. distin.dicit,ꝙ etiã in his quæ spectant ad forũ canonicũ:& ius canonicũ statuit rigorẽ,ius ciuile æquitatẽ,ſtabimus iuri ciuili.Et per hoc si clericus iurat dare intra decẽ dies, etiam quo ad pœnã periurij inspicimus diẽ à medià nocte,secundũ ius ciuile:vt not.in l. moræ.de fer. sed secũdũ ecclesiam à vesperis, vt not.in d.l. moræ. quia æquius est ius ciuile in hoc. quod bene nota:quia facit ad multa in materia. Et an quo ad legitimationem prolis,& quo ad præsumẽdũ & probãdum matri moniũ ſtet iuri ciuili vel canonico,vide Cyn.& Bal.in l.& si contra infrà, de nup. Adde tamẽ ꝙ quoties dubitatur de aliquo in iure ciuili, ſtãdum est indistincte interpretationi iuris canonici.c. per venerabilem.hic alleg.& not.in c.licet ex fuscepto. de foro compe. & in l. quanquã infrà,ad legẽ Falc. coniuncto c.Raynutius. extra.de testa. Adde quod not.do. Anto. quem sequitur Imo. in,c. clerici.de iud.ꝙ si in causis miserabilium personarũ, vel pauperum, canones contrariantur legibus,seruari debẽt canones, etiam foro ciuili. Et nunqđ in causa ecclesiastica possunt leges allegari, vide Spe.de disputa. §.porro.ver. sed nũqđ.Etiã hoc Bald.in l.omni innouatione. & in l. iubemus nullã.in princ. ff. e. Itẽ ꝙ quãuis vbi ius ciuile obseruari ab ecclesia. cap.j. & ibi no.de ope. nõ.nũ.tamen limita singulariter secũdũ Abba.si cper illũ tex.in c.filius.extra,de testa.nisi lex ciuilis soueret lucrũ odiosum,pximo vel rigorẽ quẽdã:tũc nõ est seruãdũ in foro canonico:licet expresse nõ reprobetur.Pro quo c.dilecti.de iudi.& c.j.de dolo & cõtu.ꝙ est singulare secũdũ eum. Et an in foro ecclesiastico sint seruandæ leges,vide late Pe. de Anch.in c. canonum statuta,iij.q.de consti.& ibi ponit pulchram distinctionem.

l ↠P. PAV. P. ¶In tẽporalibus.In rebus autẽ ecclesiasticis,etiã si in iudicio seculari agatur seruant iura Canonica.vide Comẽ.cõsi. lxxxiij. Vide circa istã materiã Aretinũ cõsi.xlviij.Alex.consi.cccliij.in j.col.Vide late Feli.in ca. ecclesia sanctæ Mariæ.in xv j.col.& plurib.seq.extra de cõstitu.Aliquid per eũdẽ in c.in causis extra,de testib.Et ideo pœna imposita ꝓ delicto aliquo de iure ciuili nõ seruatur in terris ecclesiæ,nisi reperiatur recepta & approbata à vj,&

& hono.Sol.Fallit in quibusdam personis quæ ab isto munere excusantur.Gl.hic formatvnam quæstionem vtrum †qui accipit gualdana principi: licitè alienet, & accipiat. Et arguitur pro contra, vt videtis in glo.satis clarè.Finaliter quòd valeat, alicgat duas leges,quas nescires inducere, nisi ego inducam tibi.Allegat l.bene à zenone. de quadri.præscri.de iud.l.non aliàs.§. fin. de verb.obli.l.si stipulatus fuero.quę leges simul iunctæ faciunt hoc modo, quod licet domino,& eius familiæ:vt l.non aliàs. de iud.& l.si stipulatus fuero.de verb. ob. Sed imperator potest licitè accipere: quoniam omnia principis esse intelliguntur:vt l.bene à zenone.de quadri.præscri. ergo licet eius familiæ:tamẽ finaliter gl. determinat qđ non licet.nota eam &c.

1 ☞*Confirmatio priuilegiorum quid operetur.*
2 *Si lex contradicit canoni cui standum.*
3 *Statutum,per quod reuocatur eleemosyna,quæ solita sit dari religiosis,quòd non valeat.*

Riuilegia. Bona lex est. Diuiditur.primò cõfirmat priuilegia ecclesiarũ,Secũdo reuocat priuilegia in contrariũ cõcessa,Tertiò Principis eleemosynas consuetas dari iubet. Secunda ibi omnes. Tertia ibi: & quia & humanitatis. Expediamus per particulas. In prima quæro vtrũ confirmatio † priuilegiorũ aliquid operetur? Breuiter quandoq; confirmantur priuilegia inualida ex certa scientia principaliter Principis:tunc sine dubio valẽt:vt l.adoptio nõ iure facta.cũ l.seq. ff. de adop. Quãdoq; confirmatur principe ignorante[g]:& tunc nihil releuarent,nec nec cõfirmantur:vt extra,de confirma.vtiq; inuti.c.ij.& iij. Quãdoq; cõfirmatur priuilegia valida:& tunc nihil releuant,nisi quia fiunt causa dubitationis tollẽdæ: vt l.qui mutuã.in prin.ff.mãda.& l. q̃ dubitationis.ff.de reg.iuris. In secũda parte habes,qđ leges iuccũbunt canonibus[h], quia leges quæ sunt contra canones,non valẽt. Quæro ergo,quando lex contradicit canoni,vel contra[i] cui sit standum[k].Gl. hic tangit,& videtur quòd sit standum canoni,vt hic,cum similibus allegatis per glossam. Tu dic,Aut loquimur in ipiritualibus,& pertinentibus,ad finẽ:& stamus canoni,vt hic,cũ similibus,cũ concordantijs positis in glos.& extra,de constituti. ecclesia sanctæ Mariæ. Aut loquimur in temporalibus[l]:& tũc aut in terris subiectis ecclesiæ:& sine dubio stamus Decretalibus Aut in terris subiectis imperio:& tunc aut

no reprobat ab ecclesia,nec in secontinet peccatũ,debet

1 ☞*Ecclesia nec priuatus à muneribus incumbentibus propter principis expeditionem se excusat.*
2 *Qui accipit gualdanã principis an licitè expediat.*

Eminem. Ad cuidẽtiam præmitte quæ dicuntur in glo.quę differẽtia est inter angaria & perangaria, & plaustra.& habes in gl.Et breuiter hoc dicit.A muneribus incumbentibus†propter expeditionem,nec priuatus,nec ecclesia se excusat. Opp.de l.pen.§.pe.ff.de mune.

iure canonico,secundum Corneñ.consi.cliij.in princi. vbi loquitur de pœna adulterij vel incestus.Itẽ vide Io.de Ana.consi.lxxx.in vl.col.vbi voluit ꝙ si de iure ciuili sunt opiniones in aliquo passu & de iure canoni.nõ seruetur ius canonicũ in terris Imperij.Et qđ in materia peccati,vide in reperto.in verbo, Ius.vbi habes limitationẽ ad regulã,ad quã vide Comẽ.prædictũ in c. clerici.col.j.de iud.& vide & limita vt ꝓ Decium in c.ecclesia Sãctæ Mariæ. extra,de constitu.

↠POMATES.

a ¶Seu cõsuetæ.Vide Panor. consi.ij.colũ. xix.vo.ij.& cõsi.iiij. in primo dubio.eod. volu.& cõsi.xxxix. col.ij.in fi.ij.volu.& cõsi.lxv.col.j.vol.ij.

b ¶Videtur ꝙ nõ. Nota.ꝙ statutũ de præstanda eleæmosyna, non potest reuocari. bene facit ad nota.in l.Cæsar. ff. de publiiu. adde omnino no. per Bar. in l.oẽs populi.in iij.q.principali. & ibi per id quod retulit Imo. videtur tenere contrarium:licet aliqualiter sit diuersus casus:sed quo ad ecclesiam. Sali.in authẽ.cassa. in v.q.j. eo. tenet contra Bar. Vide quod not. Bar. in l. si qs curialis.i fi. de episc.et cle.& cum Bar.transeũt moder. in c.fi. de reb.ec.non alie.de hac quę.vide Ale. in l. nõ ampli⁹. §.j. de leg.j. Sed Cy. tenet cõtra Bart.hic. Sed an valeat statutũ ꝙ ingrediẽs monasterium nõ succedat: ponit breuiter Bar.in l.fi. in ij.col.j. de pac.Et adde quod no.Bar.in l.de qbus. ff.de legi.& in l.filiusfam.§.diui.de leg. j. Adde an valeat statutum ꝙ ingrediens monasteriũ &c.Bal.consilio.ccxvj.& quæ posui in l.cunctos populos.

seruare legẽ est inducere peccatũ, vt quòd præscribat possessor malæfidei:& tunc stamus canonibus:vt de regu.iur. cap.ij.libr. vj.& ibi per Ioã. And. Aut non inducit peccatum:& tũc stamus legi: vt extra, qui fi.sint legi.c. per venerabilem. De hoc per Cano.de ope.noui nũ.c.j. Ex tertia particula habetis.ꝙ eleemosynæ debitę seu cõsuetæ dari pauperibus debent dari perpetuò. Quæro ergo:ciuitas ista dabat religiosis certam quantitatem frumenti quolibet anno:postea fecerũt statutũ†per quod est reuocata talis eleemosyna:quæritur an valeat tale statutum.Per legem istam videtur ꝙ non[b].& vide tex.qui non vult quòd ista talia ab aliquo minuantur. Item in eo quod eis tribuit perpetuam firmitatẽ: pro hoc videtur etiam tex. extra, de simo.c.ad apostolicam.dic vt ibi.

1 ☞*Hæc authen. quod fuerit Federici Imperatoris, qui postea fuit damnatus de hæresi.*
2 *Dispositio huius authenti. habet locum nedum in Italia, sed in toto mundo.*
3 *Statuta contra libertatem ecclesiæ quæ dicantur? & nu.5.*
4 *Statutum quòd qui occidit clericum puniatur in libris decem an dicatur contra libertatem ecclesiæ.*
6 *Statutum contra libertatem ecclesiæ insertum in uolumine statutorum,si postea in uolumine sit aliud statutum cassans quæcunque statuta contra libertatem ecclesiæ,quòd statuentes non euitent pœnam huius legis.*
7 *Debitor ex instrumento,licet habeat instrumentum quietationis,potest tamen petere illud instrumentum cassari de originali.*

Assa & irrita. Ista est constitutio domini Federici † Imperatoris, qui postea fuit damnatus vt hæreticus per ecclesiam tamen constitutio

ba.consi.xxiij.colum.vij.volu.ij.& consi.xxvj.col.x.vol.ij. & consi.xxviij. colum.iiij.vol.ij.consi.ij.col.xxx.cum sequen.vol.ij.& cõsi.xxxvj.col.xxiij. & seq.vol.ij.& consi.xliiij.col.vij.vol.ij.& consi.liij.col.viij.volu.ij.& lxiij. col.v.vol.ij.& lxvj.col.iij.vol.ij.& do.Anto.de But.consi.x. col.ij. & consi. xxxiiij.in glo.proœ.Greg.in verbo,commorantibus.& Pa.in capi.sane.col. ij.ff.de iudi.Parto.in l.j.§.j.ff.ad Trebe.& Cardin. consilio ciij. colum.iij. in princip. in glos.in l. cum hæres.in verbo,post.ff. de libe. lega. & not. text. & ibi Alexan. in l.postulante. ff.ad Trebel. col.j. & Barba.c.translato. colũ. vij.de constitu. & ꝙ addit Feli.in c. pastoralis.in princip.de rescri. Bal.in c. à crapula.de vit.& hon.clerico.Barb.in c.ad nostram.col.ij. in versi. modo.de emp. & cõpos.& doc.in c.fi. de rescrip.vbi voluit ꝙ ille text.licet loquaẽ in pluribus actualibus personalibus,habeat locum in pluribus realibus : quia illud fuit dictum frequentationis gratia vsus.et glossa in verbo, iuramentum. & in ver.reus.c.ij.de cõfessio.in vj.glos.in l. si mater. §. hoc iure. ff. de exceptio. rei iudica. & Baldus in c. ex conquestione. de restitu . spolia.

¶Contra libertatẽ. Et an nũcius missus pro executione taliũ statutorum debeat puniri, vide glos.ij. q.j c.legum.& quod not.Bal. in authenti. causa quæ fit cũ monacho.j.ti.j.

¶Ex opposito pro hoc dicto Inno. adde textum quem ibi põderant docto. in c.sa

nes factæ fauore ecclesię fuerint per Papã confirmatæ.& sumitur x.collatio de statu. contra liber.eccle.quia hic in secunda parte cassanẽ omnes leges,&c. Dicitur hic, per Italiam.quæritur vtrum ista constitutio habeat locum alibi,quàm in Italia. Gl. dicit ꝙ sic:†quia eadẽ est ratio.& dicit verum.Nam ista constitutio est generalis in toto mundo:præceptum verò de publicãdo.non fuit nisi in Italia,vbi magis[d] expedit.Pro hoc habemus hodie tex.de sent.excom.c.nouerit. †Quæro, quæ dicantur statuta contra libertatẽ[e] ecclesiæ,& ecclesiasticarum personarũ.Inn.d.c.nouerit.cuius dicta hic retulit Cy.& addit lec.suæ veteri,dicit ꝙ ista dicuntur statuta contra libertatem ecclesiæ,quæ sunt contra priuilegia concessa ecclesijs, seu ecclesiasticis personis per principem seu Papã.Et hoc probat per istum text.ibi, aduersus canonicas vel Imperiales sanctiones. Istud satis placet:tamen non est dictum perfectum. Pro cuius declaratione forma quæstionẽ.statutum est hic:ꝙ †quicunque occidit clericũ punitur in decem libris:an istud statutum sit contra libertatem ecclesiæ[f]? Et videtur ꝙ non secundum determinationem prædictorum:nam ciuitas ista statuit maiorẽ pœnam in alijs:in clericis statuit minorẽ. Vnde nihil facit contra priuilegia concessa ab imperatoribus,seu summis põtificibus:sed aufert clericis bñficiũ eorũ scilicet statuti sui. Cõtrarium ego determinaui[g] in scholis:quia illa dicuntur contra libertatẽ ecclesiæ†& ecclesiasticarum personarum, propter quæ ipsi redduntur magis timidi: &

ne,de excel.præla.

↠POMATES. ¶Quæ dicantur statuta contra libertatem eccle. Vide Alexan.consi.xvij.in vlti.colum.volu.iiij.& Panor.consi.xxvj. vol.j.& consi.xxij.eod.vol.& consi.lxxxij.eo.vol.Fede.de Sen.consi.lxxxv.& duobus seq.Paul.de castro in l.iubemus nullam.ſ.eodem.& in authen.statuimus.collumna ij.j.titu.proximo.aliquid in simili per Feli.in c. quæ in ecclesiarum.columna xj.de consti.& in c.ecclesia sanctæ Mariæ.colũ.xxij.eodẽ titu.& colũ. xviij.circa medium.de proba.& in c.literis.col.v.de præsum.& Cepo. consi. xv.& Bar.consi.xxxv.& consi.clxxx.& Barba.consi.iij.col.viij.vol.j.& cõsi.lxxiij.col.xij.ad finem.eodem volu.& consi.xij.colum.xx.eodem volu.& consi.xiiij.col.iij.eod.volumi.& consi.xx.colum.viij.eodem volumi.& consi.xxij.colum.xiij.eodem.& consi.xxvij.colum.xij.& sequen. eodem vol. & Anto.de Butrio consi.xxvj.& consi.xlj.& Cardi.cxliij.& Ancha. in c.ca nonum statuta.colum.xxvij.de consti.tu.& col.sequen.vbi ponit etiam de vltima q.Bar.hic,& Alexan.consi.lix.col.ij.in prin.vol.j.& Barb.in c.j. col.vij. de constit.Bal.in rub.de consti.col.x.& Anch.consi.xj.& tribus seq.& Alex. consi.xciij.vbi loquitur in statuto,cùm res non possit locari non vocato possessore,& alienari in non subditum,& clxviij.col.j.volu.ij. & Anchara.xxv. vbi ponit an valeat statutum quòd mulier habens filios non possit relinquere,etiam pro anima,nisi certum quid.& Soci.lv.vbi ponit an decretum principis quòd bona non possint locari non subdito,comprehendat ecclesiasticas personas.

↠P. PAV. P.¶Contra libertatẽ. Adde quæ statuta dicantur cõtra libertatem ecclesiasticam,Fel.in c.ecclesia sanctæ Mariæ.extra,de constit.in xxv. col.Item ꝙ non valeant statuta vel decreta,quę communiter per Italiam disponunt circa beneficia impetranda sine licentia principis,& ꝙ facientes ea seruari,sint ipso iure excommunicati, vide Panormit.consil.lxxxiij.Et quando dicantur contra libertatem ecclesiasticam:& de quodam statuto puniente illum,qui super matrimonio litem mouet,vide And.Barba.consilio.xxxj.volumi iiij.

¶Determinaui.An autem valeat statutum quòd clerici sint extra prohibitionem communis,Ang.tenuit ꝙ non,in l.filiusfa.§.diui.de lega.j.reprehendens Iac.Butri.qui cõtrarium tenuit in l.assiduis.C.qui po.in pig.habe.Ioã.de Imo. in d.§.diui.non decidit Alexan.ibi,Placet pulchra decisio Baldi in authenti. statuimus.post Iac.But.de epis.& cle.& Pet.de Ancha.in c.canonum statuta.de consti.in versi.quæro igitur circa hoc.iuncto tex.quod not.dicit Bal.in l.si quis curialis.j.de episco. & cle.licet ipse aliter locutus sit hic,& per Bart. in cõsi.inc.Priores habẽtes liberũ arbitriũ. Adde quod Ang.cõsi.xlvij.voluit ꝙ stante statuto quòd declinans iurisdictionẽ sit extra protectionem cõmu-

nis.quod si quis clericus fuerit captus,& ad instanciam episcopi relaxatus: si ipse velit aliũ facere detineri,q̃ non debet audiri:licet nõ ipse episcopus id fecerit:quia de volũtate sua fecisse videtur.

a ❧POMATES.¶Statuẽtes. Vide Barb.cõsi.xlj.col.xiij.& consi.xliij.colũ.xvj.volu.j.& consi.lviij.col.iij.& vj.vol.j.& lxiij.col.ij.eo.vol.& consi. xxv.co.fi.Imo.cõsi.xliij.col.v. in fi.vol.ij.Aut.de But.cõsil. xxv.col.fi.Imo.cõsi.cxxiij.in ij.co.Barba.cõsi.xxxij. colũ. iiij.& seq.volu.j.& Ro.cclxxv. & cclxxv.& tex.& glos. in c.cum ad verum. xcvj.dist.& Panor. in c.clerici.in x. no. ab.de iud.& Panor. in ca. licet ex fuscepto.col.v.de rescrip. Ana.consi.lxxx. ad fin. pulchrè Pet. de Ancha.in c. canonũ statuta,in iiij.col. in ver.secundo opp.& col.ix.& colũ.x. ad fin.& seq. & Alex. cõsi.lix.col.iij. vol. j .Abb.in c.quid per nouale.in ij.nota.de ver.sig.& Aret. cõsi. xlviij.col.iij.& seq. et Alex.xvj.co.j.vo. ij. & cxxj.col. fin. in fi.& vbi ponit an sit 7 seruãda qñ non cõtradixit.& clxiij.volu.ij.& xxxv. co.fi. vol.iij.& xlvj.co.ij. eo.& lxix.col.pe.e. cõsi.lj.col. & vol.v.

b ¶Ingressi. Nũquid ꝓcedit in ingressis 2 monasterium, vide Anch.consil. lxviij. incip. contra donationẽ.in ij.co.versic. sed istud. & amplia istam auth.per Pet. de Anch.consi.cccc. xxv.inci.pro clario ri.Et ad materiã huius auth.vide Felin. in c. in præsentia .§. j.col.ij.& iij.de pro 2 ba.& col.v.et colũ. xiiij.ad finẽ. & col. xix.vsque ad fin.illius c. & aliquid in c.nũcius.colũ.fin.de testib.& in cap.testimonium.co.x.vers. sexta conclusio.eod. tit.& Car.Flo.cõsi. xxviij.Panor.in cacũ olim.ij.in vj.not. 1 de priuilegijs . ꝓ ingressum monasterij 3 qs legitimat, sicut si offerret curiæ.Ita!Alex. cõsi.xxxv . col. fi.vo.iij.& Soc.cõsi. vj.vbi pulch. ponit. 7

✠P. PAV.P. 8

b ¶Ingressi:Istam authentică repetit dominus Rosellus de Aretio.Itẽ circa istã materiã.ad quẽ debeant applicari bona ingredientis monasteriũ mendicantium,qui sint incapaces & in particulari & in communi , vide Ro.singu.ccccxl. incip.heri habui cõsulere . vbi dicit qd̃ applicantur venientibus ab intestato . Sed singulariter limitat,nisi ingrediẽs fuisset institut⁹ sub cõditione,si decederet sine liberis:qa debet tũc erogare ad pias causas. Allegat tex.in auth.de sanctiss. epis. &cler.in §.sed hoc p̃sente.in fine.Sup quo tamẽ vltimo vide omnino q̃ habes ad Bar.in l.fi.ff.de:his quæ pœnæ nomi. Quid autẽ si dolo vel importunitate,abbatis inducatur qs ad ingrediẽdũ, quid fieri debeat de bonis suis, vide Cepol.cautel.ccxxix.Felin.in ca.in præsentia in v.col.extra.de probat.

Ecclesiasticæ personæ possunt liberè eorum bona relinquere clericis,& pauperibus.

Dictio seu,quomodo ponatur,& de eius natura,remissiuè,

ingredientis finitur.& nu.21.

Generali. Ecclesiasticæ personę possunt relinquere bona†sua liberè clericis,et pauperibus.h.d. Nota qd̃ dixi in summario. Nota qd̃ testamenta.per quæ relinquitur pijs locis,debẽt habere omnẽ iuris solennitatẽ.ibi:qd̃ tamẽ sit omni iure,&c.Hoc dixi ś.eo.l.j. Nota quod hic dicit de dictiõe seu, †quæ ponitur alternatiuè sicut dictio vel: vt vides ex tex.Cõtra hoc facit tex.ff.de aur.& arg.leg.l.si qs ita. & ibi dixi.plenius in l.si is qui ducẽta.§.vtrũ.de rebus dub. Vltimò nota qd̃ monialis potest facere testamentum: sed quia per authẽ.ingressi corrigitur, ideo ponitur auten.ingressi,&c.

Ingrediens monasterium,quando ꝑdat omnia sua bona.

Voto,quãdo quis obliget necdũ se,sed etiã sua bona,

Testari de alienis quando quis ꝓsit.

Dedicans se ecclesiæ aut capellæ seculari,quòd non dicatur religiosus:& potest sibi bona retinere..& nu.5.& ꝛte stamentum condere.nu.6.

Hæreditas etiam damnosa dicitur hæreditas.

Ecclesia secularis,an habeat dominium rerum, & bonorũ dedicantis se & sua.

Dominium trãsfertur in ecclesiã absque traditione.

Ingrediẽs monasterium quando ex pacto ꝓsit sibi bona reseruare quo ad dominum. & quo ad administrationem: & an vitietur ingressus.nu.12.

Seruus domino permittente potest habere administrationẽ bonorum.

Dedicans se & sua,an illa dictio,sua,adiiciatur superfluè.

Expressio eorum,quæ tacitè insunt, nil operatur: quando exprimũtur per eũ modũ,per quẽ tacitè insunt.

Copula & ,copulat per se,& principaliter.

Ingressus monasterij si nõ ualeat,an ualeat oblatio bonorũ.

Monasteriũ quãdo teneatur ad debita ingressi.

Emphyteusis an transeat in monasterium per ingressum emphyteutæ.& nu.19.

Vsumfructum si habet ingrediẽs monasterium, quòd per ingressum non finiatur,& trãseat in ecclesiam,sed morte

aliꝰ in cõmuni magis audaces.Tex.est in l. j.§.quę onerãdę.ff.quarũ rerũ actio nõ da- b
tur.Modò ad ꝓpositũ si ꝓ tale statutũ cle- c
rici efficiunt magis timidi,& aliꝰ audaciores:ergo tale statutũ est cõtra libertatẽ ecclesiæ:ergo nõ valet.Qd̃ nota,& tene bene mẽti.& istud vtilis est quã sit dictũ Inn. &
vide si est verũ. Quæro,in volumine sta- 1
tutorũ reperit quoddã statutũ cõtra libertatẽ ecclesiæ:in fine voluminis opponitur
vnũ aliud statutũ, †qd̃ si qua sunt statuta 6
contra libertatẽ ecclesiæ,sint cassa & irrita
ipso iure:an ꝓpter statutũ istud vltimũ sta- a
tuentes[a] sint liberi à pœna huius legis,
& illius ca.nouerit.de sen.excommu. certè
non:quia tex.nõ solũ.ꝓcipit annullari verbo:sed etiã aboleri,& cãcellari de voluminę statutorũ de facto.ibi:& ea de capitularibus,&c.qd̃ tenementi ad multa:quia vi
di semel in ciuitate Pisarũ. Sic etiã nota,
qd̃ quãdo aliqs habet instrumẽtũ cõtra te:
licet faciat instrumẽtũ †gtationis:potes pe 7
tere instrumẽtũ cassari de originali.Facit j.
de condi.sine causa.l.dissolutæ.& argu:l.si
cut datam.in fi.j.de lib.cau.

Ingressi.[b] Monasteria'.Primò ponit autecedens,secũdò,sequitur cõsequẽs. Tertiò,cõsequẽtiam,ꝑbat Opp. glo.videtur quòd malè facit quicũq̃ ingre- 1
ditur ecclesiã:quia perdit omnia bona†sua.
Huius timore glo.intelligit in eo qui intrat monasterium seculo renunciando.& faciẽdo professionẽ tacitè,vel expressè.aliàs secus:vt in authenti.de monac . § . illud.& §. seq.vnde sumitur hic. Secundò opponi. ad idẽ de authen.vt nulli iudic.§ . quia verò.posito infrà:de adul.authen . sed hodie. Sol.Ibi loquitur in adultera quæ in monasterio mittitur coacta,nec seculo renũciat. Tertiò opp.dicitur hic,se & sua dedicant. 2
Deo.Cõtra,per solũ votũ †res nõ efficiunt ecclesiæ:sed personæ obligant. vnde vide tur obstare quod habemus ff. de polli.l.ij. in prin.Sol.Dicit glos.q̃ hic dicit se in hoc propriè stat,quia persona est statim obliga ta.in eo quod dicit sua,stat impropriè:quia bona statim nõ transeunt in ecclesiam . & vide gloss.& innuit glo.tua, quod bona in continenti nõ transeũt in ecclesiam . quod non placet mihi:nam cùm persona statim efficiatur ecclesiæ , & in eius potestatem transeat statim:eodem modo omnia bona sua quo ad proprietatem & dominium: vt l.si adoptauero.ff.de preca.Non obst.l . ij. de polli.quia ibi loquitur quando quis vouet vnam rem particularem,cuius per votũ non transit dominium:sed persona obligatur.hic verò quando quis vouit personã suam:quo casu trãsit persona & omnia bona:vt hîc. Vlterius opp.ad fi.aur.ibi: ergo non testantur: vt pote nec domini rerum,&c.Contra:quia quandoque quis testatur de alienis:vt j.de lega.l. cùm rẽ alienam.Rñ.fateor,dicit gloss. q̃ ista ratio non 3
est necessaria.Tu dic,†quando aliquis non est dominus rerũ,quia nõ est in potestate sua,sed in potestate alterius:non potest testari,vt hic.secus si esset sui iuris:quia posset testari de alienis:non tamen in præiudicium domini. Contra hoc opp. de auth. si qua mulier.infrà,proxi.vbi monacha testatur.Solu.Illa auth.determinat istã & ibi videbimus. Expeditus de cõtrarijs : ve- 4
nio ad q. †Quæro:dicitur hic , ingressi monasteria.quid si ingreditur capellã , vel ecclesiam secularem : & ibi dedicat se , & sua,renunciando seculo?Gloss.dicit q̃ tũc c
idẽ:quia eadẽ est ratio.Et hoc dicit in prima glo.& subdit postea in gloss. magna q̃ talis conuersus ecclesię secularis,nõ posset sibi retinere aliquid proprium.& vide glo. & doc.sic pertranseunt,vt hic dicit glos. & idem no.in corpore vnde sumitur hęc auẽ.
5 †Puto qd̃ cõtrariũ sit verũ . Nã cõuersus ecclesię secularis quãquã dedicet se & sua, non efficitur religiosus:sed remanet liber homo.Probo per rationẽ,& postea per casum.Ecce rationẽ per oblationem suí, quã quis facit in manibus secularis, nõ efficit religiosus;nec dicitur solenne votũ religio

nis

a nis.Ita no.per Inn.extra,de stat. mona. [a] c. propositum.vt mihi videt,ita incipit. ergo iste nõ est religiosus.Pro hoc est tex. & gl. xxvij.q.j.c.vt lex cõtinẽtiæ.vbi dicit,q̃ tales cõuersi non sunt religiosi:& q̃ possunt cõtrahere matrimoniũ , & haberę propria. Ita hoc anno cõsului adhærendo dicto cu iusdã Canonistæ.Cũ ergo remaneat liber: apparet q̃ per pactũ sibi posset certa bona reseruare,nõ ob.qd̃ dicit gl. Sed circa ilb los[b] quæro,vtrũ possint facere testamẽtũ? nõ quęrat.And.Bar. 6
❧POMATES.
c ¶Ecclesia secularis. Vide Pan.cõsi.liij.in j.dubio.vol.j.& cõsi. cv.col.ij.e.vol.j.
✠P. PAV. P.
d ¶Talis cõuersi.An aũt tales q̃ dedicãt se & sua ecclesiæ,& q̃ ipsi nõ efficiãtur ecclesiasticæ personæ, gaudeant priuilegijs ecclesiasticorum,taliter q̃ excusent à collectis et alijs muneribus,vide Abb.cõsil. liij. de quo habes ad Bar.in l.placet.ś. eo. Et de materia oblatorũ vide Fel.in c.in præsentia.in ij.& iij. col.extra,de pb.Ab. d.consi. vbi ponit an ꝓ solã oblationẽ trãf ferat dñium in eccle 7
siã. Itẽ vide oño in materia Ro. cõsi.cc- d
cij.et ccccxvj.vbi ponit an eccl'ia vel locus pius teneatur ad debita oblati:& etiã qño fiãt istæ oblationes,et an trahãtur ad bona futura.Item an eoipso q̃ se dedicat, dicãtur dedicata bona:et an possit bona 9
retinere vel reuocare vide Ale. cõsi.lxxxj. j.vol.Et de oblatiõe in cõuersis , vide A- e
re.in l. cũ hæredes.§. fi.ff.de acqui. posi.vt de Cur.cõsi.xxxj.aliàs xxj. col.j.& seq. Aliqua per Barb. in c.fi.co.viij.de succes. ab intestat.Vide qd̃ dicit Bal, de obla.cõiug. cõsi. ccxl. q̃ respectu bonorũ dicat mera donatio , quæ non possit reuocari, vt ꝓ eũ . Et quomodo bona possint reuocari, vide ꝓ Abb. & alios in c. quod à te.extra,de cle .cõiu. Itẽ de oblatione , an possit quis offerre se & bona sua præsentia & futura , vide Barb.q̃ sic consi.lix.vol.ij.in iij.char.& quæ habes ad Bar.in l.fi.col.vl.ff.de pac.Et de materia oblatorum vide multa per Marianum Soci.in tracta.obla. in lib.vij.& seq.Item de bonis quæritis monasterio tẽpore ingressus vel posẽ, an remanere debeant primo monasterio.an debeant acquiri alteri , si in aliud transferatur,vel recedat ab eo,vide latè Barba.consi.xix.aliàs xx.volu.iij.in fecundo dubio.& in primo dubio latè ponit quomodo acquisita per monachum vel prælatum vel episcopum ex fructibus vel pecunia ecclesiasticis.et quòd sic in dubio præsumuntur,& quædam alia in materia.

e ✠P. PAV. P.¶Ingreditur monasterium. Quid autem de iure Canonico,vide Barba.in tracta.differentiarum inter ius ciui.& Cano.in vij.col. An autem laici in traditione rerum suarum possit apponere conditiones seu modos spirituales,vide Pan.in consi.lvij.in penul.col. Et an vitietur ingressus ꝓ talem reseruationem,vide Pan. consi.cccix. vide in materia latè Aret.in l.j. §.sed si mihi.in ij.col.& seq.ff.de verbo.obl. Item in materia ista adde quòd licet effectualiter bona non acquirantur monasterio nisi post professionẽ expressam vel tacitam,tamen si nouitius moreretur intra annum probationis non aliter declarat eius voluntate,q̃ tũc bona acquirãtur monasterio: vide latè disputatum istum pas sum:et ita cõclusum per dominum Phili. Perusinum in sua di spu.inci. ex nobilissima vrbe.in tertio dubio.per totum.Itẽ circa materiã ingredien di religionem an magis esset studendum procreationi liberorũ quàm tali ingressui religiõis, vt esset in filio vnico vnius regis.vide Bal.in l.si pater.§. in arrogatio nibus.ff.de adop.dicentem esse magis studendum procreationi, ne regnũ pereat. Et quòd licet of ficeretur monachus Papa posset secum dispẽsare vt caperet vxorem . Quod tamen declara vt per Iaſ.in l. si arrogator. in ij.col.circa mediũ. ff.de adop.Item non nullos effectus professionis , vide per Feli.in c.cùm deputati.in j.col.extra de iu dic. Item quãdo fiũt reseruationes in ingressu,an vitietur ingressus, vide Barba. in l.j. §. si stipulanti. ff.de verb. oblig.

¶Reseruat. Si in ingressu reseruat bona, an vitietur ingressus vel econtra? Vnum adde quod tenet in fin.de condi. app. & per Imo. in l. vbi ita donatur.ff.de donat. causa mortis . & q̃ retentio vitietur , & non vitiet:bene facit quod not. Baldus in l.si quenquam.infra titu.j.per Petrum de Ancha. in clementi. fina. de re.in fin. vbi tenet, quòd vitietur ingressus,sicut matrimonium.vide Bald. in l.j.§.illo proculdubio.de Lati.lib. toll. vbi tenet quòd vitietur reseruatio:primò in l.j.§.penult.de verbo.obligatio. & per Bartolum in cõsilio sito,incipien.in Christi nomine . In primis consyderandum est , vbi dicit debere consyderare formã verborum quando ingreditur . vide ibi per eum plenè.Adde Baldum consi. cxvj.

Andr.Sicu.consi.iij.lib.ij.vbi refert sex opiniones.

g ¶Habere.Et facit ad q.no.in l.hos accusare.§.omnibus.de accusat.& adde in authen.de san.epis.§.sed hæc de præsenti.in ver.clerici.colum. ix. Vtrum aũt dedicatio facta de se,& suis bonis,extẽdaẽ ad quærẽda in futurũ,vide ꝓ Bar. in cõsi.quidã obtulit se, & oña.per do.Ant.in c.in præsentia.de ꝓb.aliquid ꝓ Lud.in l.si marito.in prin.ff.so.ma.qui dicit q̃ præsentia tantum.in pen.col.
h ❧POMATES.¶Hic est aduertẽdũ. Et de isto dubio vide plenè d.Ant.in c.fi.de cõd.ap.vbi iterũ alia dicit,q̃ opi.Bar.hic posita nũq̃ sibi placuit:& in fine inclinat contra legistas,qui debent decidere suas leges de mente canonis. & vide c.ij.de ſta.mona.vbi do.Ant.aliter loquitur.

i ¶Oblatio bonorum.Sed quòd non ualeat,tenet Bald.in l. per illum text.ſ. de

fingen. manu. adde glo. in l. eum qui duas. & ibi in fine ponit vnum verbum Bald. infrà, de adulter. Et facit an quando ingressus ecclesiam ab ea discedit, debeat tunc etiam habere bona, quæ illi ecclesiæ contulit, vide gloss. & doct. in c. quod à te. de cler. coniug.

☞ POMATES. ¶ Vide Feder. de Senis consil. ccxxxij. & Barbà. consil. xxviij. col. viij. vol. j. & Card. cõsil. xxj. & Bald. in prælu. feu. co. iij.

glo. & innuit q̃ si bona essent concessa expresse, quòd valeret oblatio bonorũ: licet vitiaretur ingressus personæ. Et ita not. in corpore de noua. §. illud vñ sumit hic auct.

☞ POMATES. ¶ Quidam, vt Cy. Vide Lud. Rom. in cõsi. ccxcvij. cui acquirantur bona ingredientis monasterium in capax.

Quidam[a] vt Cy. refert, pro solutione istius quæstionis, quòd veniat illud brocardum, vtrũ vitiato expresso, vitetur tacitũ. quod exami no plenè in l. si fideiussor. ff. de leg. j. & hoc veritas est ista quantum ad istã q. Quãdoque quis obtulit se tantũ, ita quòd bona veniant accessoriè: tũc vitiato expresso vitiatur tacitum, quod est accessorium eius: vt hic dicit gl. & bene. Quãdoq̃ quis offert se cum suis: & idem in eadem ratiõe, quandoq̃ quis offert se sua. Et hic aduerte: aut ipse credit oblationem de factã tenere: aut sciebat non tenere. Primo casu bona debet recuperare. quod probo per tres leges. Primo per l. nemo. circa princ. ff. de hæred. instit. & l. nec apud. & l. si pater. j. de hæred. inst. vbi si aliquis credit aliquẽ fratrem, vel filium, qui non est, cui relinquit bona: illa bona auferũtur ab eo cui sunt relicta. Hoc etiam probo per l. non omnis. ff. si cer. per. vbi quis donat causa mortis, cõualescentia superueniente reuocat. Ita in proposito, ipse donabat causa mortis mundanæ: quia moriebatur mũdo: vt l. Deo nobis infrà, ti. j. Vnde cũ non sit mortuus, reuocat. Hoc etiam probo per ti. de cõdi. cau. da. cau. nõ se. nam non secuta causa propter quam data batur, reuocatur datio. Si verò sciebat ingressum nõ tenere: tũc nõ reuocat, quia donare videtur vt l. j. de cõdi. inde. de reg. iur.

☞ POMATES. ¶ Quærit glo. Vide Alex. consil. lxxxviij. in fi. volu. iij. & quæ posui in d. §. ea lege. & Ancha. cõsi. clxv. & ij. volu. seq. vbi dicit qd si emphyteusis foret ecclesiastica, & si non trãsiret, vel si reuocare tur, saltem deber æstimari.

☞ P. PAV. P. ¶ Tenebatur. Vide Roma. consi. ccxciij.

☞ POMATES. ¶ Vel delicto. Vide Pau. in consi. cj. volumi. ij. & rom. cccexvj. in ij. dub. vbi loquitur in eo qui se obtulit hospitali.

☞ POMATES. ¶ Quærit glo. Vide Alex. consi. lxxxviij. in fi. volu. iij. & quæ posui in d. §. ea lege. & Ancha. cõsi. clxv. & ij. volu. seq. vbi dicit qd si emphyteusis foret ecclesiastica, & si non trãsiret, vel si reuocare tur, saltem deber æstimari.

☞ P. PAV. P. ¶ Transeat in ecclesiam. Vide Feli. in c. in præsentia. in pen. charta. de probat. in viij. qõ. Iaf. in l. ij. C. de iure emphyteu. versic. decimo sexto quæro. in colum. cij. Aret. in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verborum obli. Et quid in hospitali, an ipsum transeat emphyteusis, vide Alexan. consi. xc. in iiij. vol. repetito in j. volu. consilio cxx.

☞ In ecclesiam. Bar. in d. l. si ita quis. §. ea lege videtur contrariari his quæ hic dicit: tamen intelligas, quòd hic fuit prohibitum non alienari in certam & limitatam ecclesiã: ibi verò in certum genus personarum.

☞ P. PAV. P. ¶ Si ingressus. Vide Bald. in ca. clericus. fi. de feu. fuer. cõtrouer. Alexan. consil. cxxxix. volu. ij. colum. ij.

☞ An duret. Vide Spec. de sta. mona. in versicu. quintò quæritur. vide Bald. post gloss. in authen. excipitur. C. de bonis ☞ liber. et Bart. post. gloss. in authent. idẽ. est. eod. tit. & Cy. & Imol. in l. cùm filio, de leg. j.

a Quidam[a] vt Cy. refert, pro solutione istius quæstionis, quòd veniat illud brocardum, vtrũ vitiato expresso, vitetur tacitũ. quod exami no plenè in l. si fideiussor. ff. de leg. j. & hoc veritas est ista quantum ad istã q. Quãdoque quis obtulit se tantũ, ita quòd bona veniant accessoriè: tũc vitiato expresso vitiatur tacitum, quod est accessorium eius: vt hic dicit gl. & bene. Quãdoq̃ quis offert se cum suis: & idem in eadem ratiõe, quandoq̃ quis offert se sua. Et hic aduerte: aut ipse credit oblationem de factã tenere: aut sciebat non tenere. Primo casu bona debet recuperare. quod probo per tres leges. Primo per l. nemo. circa princ. ff. de hæred. instit. & l. nec apud. & l. si pater. j. de hæred. inst. vbi si aliquis credit aliquẽ fratrem, vel filium, qui non est, cui relinquit bona: illa bona auferũtur ab eo cui sunt relicta. Hoc etiam probo per l. non omnis. ff. si cer. per. vbi quis donat causa mortis, cõualescentia superueniente reuocat. Ita in proposito, ipse donabat causa mortis mundanæ: quia moriebatur mũdo: vt l. Deo nobis infrà, ti. j. Vnde cũ non sit mortuus, reuocat. Hoc etiam probo per ti. de cõdi. cau. da. cau. nõ se. nam non secuta causa propter quam data batur, reuocatur datio. Si verò sciebat ingressum nõ tenere: tũc nõ reuocat, quia donare videtur vt l. j. de cõdi. inde. de reg. iur.

b l. cuius per errorẽ. Quid sit tenebatur[b]

c iste ingressus ex contractu vel delicto[c], vtrum tenebitur monasterium vel ecclesia

17 pro eo? glo. hic dicit quòd sic: † ad instar capite minuti: quia transit in potestatem patris arrogatoris. & vide glo. Alibi glo. videtur distiguere, aut dixit, dedico me & mea omnia: & procedit ista glo. aut dedicauit se & certas res particulariter: & tũc etiam nõ tenetur. Ita no. in l. si peculiũ. §. sed & si dominus. de pecu. leg. sed ista glos. est verior. Illa enim distinctio non procedit, quando persona transit in potestatem alterius. Aduerte tamen, quòd ista gl. æquiparat eum, qui capite minuitur, & eum qui ingreditur monasteriũ: an sit verum quod capite minuatur? dicã in auc. si qua mulier. Quærit glo.[d] quid si ingressus habeat possessionem precario, vel liuellario. hoc est, rẽ emphyteuticã. De istis rebus liuellarijs fit mẽtio hic, & in l. si finita. §. si de vectigalibus. & ibi dixi. de dã. infe. licet quandoque aliter accipiatur: tamen hic assumamus pro rebus emphyteuticis. An autẽ trãseant in ecclesiam? De hoc habemus tex. in authẽ. de alie. & emphy. §. j. col. ix. vbi dicitur, qd

18 transeat † in ecclesiam [e], nisi dominus reuo-

e cet: sed si dominus vult, potest reuocare, vt dicit ibi tex. Quæro iuxta hoc: quid si in instrumento emphyteusis est dictum expresse quod non transeat in ecclesiam[f]? Re-

f 19 sponde. tunc non potest transire † ob expressam prohibitionem. & de hoc habes gloss. in lege, si ita quis. §. eademde verb. ob. & ibi dixi.

20 † Quæro quid si ingressus[g] monasteriũ habeat vsumfructum:

g an duret[h] post ingressum in vltra ipsius? Gl. dicit q̃ sic arg. de le-

h iij. l. peto. §. j. In cõtrariũ videtur Insti. de vsufr. §. finitur. Petr. respondet q̃ ius vsusfructus remanet apud ingredientem: como ditas apud monasteriũ ideo non finitur. Istud nõ videtur. bene dictum: cùm nullum ius remanere possit apud ingredictem: vt d. c. cùm ad monasteriũ. dicit ipse, non est mirandũ de hoc: quia hoc quandoque accidit in filiosa. qui transfert ad patrem cõmodum hæreditatis, licet apud eum remaneat ius: vt l. cum filio. de leg. j. Ego dico, quòd ibi ad patrem transit commodum & ius: apud filiũ remanet: solùm rude nomen rei, vt ibi dixi. dicendũ

21 est ergo q̃ † ius vsusfructus trãsit in ecclesiã: tamen finitur morte ingredientis cuius contemplatione vsusfructus relictus fuit. Sicut dicimus, quando vsusfructus relinquitur cõtemplatione filij: vt. j. de vsufr. l. fi. & ibi videbitis, &c.

1 ☞ Ingredientes monasterium dedicant se, & sua. & nume. 4
2 Verbum semel propriè positum, potest poni & impropriè.
3 Dispositio huius authẽ. quòd non abroget sed deroget legi Codicis.
5 Bannum quòd quicunque venerit ad exercitũ, habeat unũ florenum quolibet die, nõ cõprehendit illũ, qui venit ad exercitũ ut uisitet amicũ, uel ex alia causa quàm prælij.
6 Dedicare se & bona monasterio, quomodo. quis dicatur: & qualiter fiat dedicatio.
7 Professio in monasterio quod duobus modis fiat.
8 De substantia ingressus an sit dicere, renuncio seculo cum bonis.
9 Dedicans se ecclesiæ. seculari † potest bona retinere, & testamentum cõdere. nu. 12
10 Monasteriũ dicitur illud, in quo morantes non habent proprium: & super hoc papa nõ potest dispensare.
11 Monasterium dicitur ã monos, quod est unum: & sterio habitatio.
13 Hæreditas damnosa etiam dicitur hæreditas.
14 Dedicatio facta de se, & bonis ecclesiæ seculari, quòd intelligatur de bonis præsentibus,
15 Bona ingredientis monasterium ipso iure in ipsum transeunt.
16 Impubes si ingrediatur monasterium, quòd ingressus non teneat.
17 Adultus ingredutur monasterium sine tutoris authoritate.
18 Minor xxv. annorum quò non restituatur aduersus ingressum monasterij.
19 Si aliquis seductus ab Abbate ingrediatur monasterium. quod non utiitur ingressu de iure Canonico, cui standum est: sed de iure ciuili sic. nu. 20.
21 Mutatio uitæ est difficilis.
22 Dolus quando in omnem euentum est bonus, permittitur.
23 Credens fide digno excusatur.
24 Seruus sine consensu domini, an posit monasterium intrare, & effici monachus.
25 Vir & uxor quando unus sine licẽtia alterius posit monasterium intrare. & ibi de sponso & sponsa.
26 Officialis officio finito an ingredi posit monasteriũ.
27 Dominiũ sine traditione in qualibet acquisitione uniuersali trasfertur.
28 Dominium & possessio quòd trasferantur in ecclesia sine apprehensione.
29 Si ingredientis monasterium sibi bona reseruauit pacto: an ingressus uitietur uel pactũ.
30 Quando quis dedicat se, & sua, istud uerbum sua: an superflue ponatur.
31 Natura coniunctionis cum, est coniungere accessorie.
32 Ingressus in monasterium si non teneat, quando teneat oblatio bonorum.
33 Monasterium an teneatur ad debita ingressi.
34 Monachus pro debito ante ingressum commisso non potest conueniri.
35 Monasteriũ quãdo teneatur ex delicto, uel cõtractu ꝑ monachũ cõmisso post ingressum.
36 Emphyteusis uel libellus, quando transeat in monasterium per ingressum emphyteutæ, uel liuellarij.
37 Quid si ingrediens accepit emphyteusim pro se, & hærede suo primò, an tunc transeat in monasterium.
38 Si emphyteusis accipiatur ut Titio mortuo redeat ad cõcedentem: an Titio ingrediente monasterium talis emphyteusis in ipsum transeat.
39 Expressio eorum quæ tacite insunt, facta eo modo quo insunt, nihil operatur. & etiam nu. 30. circa finem.
40 Mors ciuilis æquipatur naturali, quando per utrunque idem effectus operatur.
41 Mors ciuilis nunquã æquiparatur naturali, nisi in casibus à iure expressis.
42 Vsusfructus quando transeat in monasterium.
43 Vsusfructus ingredientis monasterium finitur morte eius.
44 Feudum ingredientis monasterium, quando in ipsum monasterium transeat.
45 Ingrediens monasterium fratrum minorum, quando posit habere bona. remissiuè.
46 Filiusfamilias habens bona, si ingreditur monasteriũ: an in ipsum bona transeant.
47 Si filiofamilias pater emit libros: an libri ipso, monasterium ingrediente transeant in monasterium.
48 Minor per ingressum in monasterium: an transferat bona in illud.
49 Vsusfructus quem habet pater in aduentitijs filij, an patre ingrediente monasterium finiatur, & in ipsum transeat.
50 Res prohibita alienari transit in monasterium: & quando posit reuocari.
51 Substitutus quòd admittatur, quando hæres ingreditur monasterium.
52 Monasterium habetur loco filiorum. Et quid si dicatur, sine liberis ex suo corpore natis. nu. 53. Et quid si est substituta ecclesia. nu. 54. Et quid si frater hæredis est substitutus, & filius quondam testatoris. nu. 55.
56 Si ingressus monasterium moritur intra annum professionis an bona eius remanent in monasterio.

Bona

57 Bona ingressi, quòd ueniant in monasterium iure uniuersali, non iure hæreditario.
58 Ecclesia tenetur ad debita ingressi eatenus, quatenus ad eã peruenit.
59 Ecclesia necessariò non apprehendit bona ingressi, si hæres tenetur ingredi.
60 Dedicare, hoc uerbum quid importet.
61 Quando aliquis se dedicat monasterio, an requiratur factum Abbatis.
62 Non dominus quando testetur.
63 Ingressus monasterium quòd minuatur minima capitis diminutione.
64 Ingressus monasterium an desinat esse in patris potestate.
65 Ingressus monasterium an desinat esse miles, uel de magnatibus. & facit ad q. de statuto, de quo ibi.
66 Monachus an posit de consensu Abbatis donare causa mortis.
67 Casus huius authen. in terminis.
68 Testis ratio, quia sum uicinus uel consanguineus, concludit,
69 Consanguineus uel uicinus præsumitur iuris præsumptione, scire facta uicini uel consanguinei.

Ingressi monasteria &c. Authenti. ista sum-

pta est ex corpore Auth. de monachis. §. illud quoq̃. col. j. & licet breuis in tex. tamẽ vt ordo seruetur summa eam sic: Ingressi monasteriũ dedicãt se & sua: ideo nõ testantur. h. d. Et diuiditur in tres partes. Primò ponit vnũ dictũ affirmatiuũ vsq̃ ad ver. ideo nec testant. secũdò ex dicto ponit vnã cõclusionẽ negatiuã vsq̃ ad vers. vtpote. tertiò cõclusionẽ ratio

1 nis, vt j dicã. Casum in terminis vt facilẽ per te pone. † No. primò q̃ ingressi monasteriũ dedicãt se & sua. cõcor. in auc. de monachis. §. illud. colla. j. Secundò no. q̃ verbũ semel, positũ propriè † etiã impropriè ponit. cõcor. l. ij. de of. procõ. & leg. & l. iij.

No. q̃ nõ dñs nõ testatur. Pro hoc l. cõficiunt. §. si post. ff. de iure codi. His textualibus expeditis venio ad materiã huius auc. & cũ hęc. auc. si ius nouissimũ: primò ꝓ eius declaratione quæro ad qd fuit super lege Cõdicis situata. Gl. fi. l. C. rñdet q̃ inquãtũ lex. C. loquit de monachis, hęc auc. corrigit eã. Inquãtũ aũt in a-

3 liis psonis loquit: eã nõ corrigit. † & sic ista auc. nõ abrogat legẽ C. sed ei derogat: vt ff. de verb. sig. l. derogat. Hoc viso ꝓ intellectu huius auc. & suæ materiæ: singula eius verba per se examinãdo ꝓcedã ꝓ cõtraria & quæstiones. Et primò dicit hic, ingressi. Op. cõtra hoc, & videt q̃ ingressus monasteriũ nõ dedicet se &

4 sua: vt in corpore, de monachis. §. illud. Sol. glo. q̃ hic loquit † de tali ingressu, ꝓ quẽ ingressum seculo renũciatur. Quid em̃ si aliquis ingrediatur monasteriũ causa orãdi, vel visitãdi amicũ: nõ vt monasterio obligetur? Certè nec talis se dedicat nec sua. Pro hoc l. nihil. ff. de cap. & postli. re. Et sic ista auc. debet intelligi de ingressu, q̃ habet effectũ iuris: nõ aũt de simplici ingressu facto cã oblatiõis, vel visitatiõis, vel faciẽdi trãsitũ ad aliũ locũ: sed debet intelligi q̃ ingrediat monasteriũ vt monachus efficiat: vt extra de regu. c. j. li. vj. Et hoc inducit ad q. sit præconiũ, q̃ qcũq̃

5 venerit † ad exercitũ, habeat quolibet die vnũ florenum. Titius iuit ad exercitũ causa visitãdi amicũ suũ, vel causa videndi gẽtẽ, vel prælia, vel causa trãsitus ad aliũ locũ, an debeat habere florenũ? Dico q̃ nõ: quia debet intelligi q̃ iuerit in exercitum ex causa præsentãdo se capitaneo guerræ, vel causa parẽdi sibi. Circa

6 hoc quærit gl. qualiter fiat ista renũciatio. Respõdeo † q̃ duobus modis. f. tacitè, & expressè. Tacitè fieri dicitur: vt si dedicet se ex presse seculo renũciãdo, ibiq̃ remaneat ingressus religionẽ: intelligo illũ, qui est monasterio obligatus, qd nõ põt sua ipõte recedere. Et ista obligatio fit per actum professionis. Nam ante ꝓfessionẽ frater nõ dicit perfectè ingressus monasteriũ: nõ tñ ingreditur causa renũciãdi, sed aio experiẽdi. auth. sed neq̃ curialẽ. j. ti. j. Quærit gl. qualiter fiat ista ꝓfessio, ex qua intelligo ingressum. Rñdeo q̃ fit duobus † modis. f. expresse & tacitè: cuius formã habetis. xx. q. ij. c. vidua. expresse fit per expressam professionẽ factã prælato regulæ: & renũciãdo propriis & promittendo obedictiã: vt extra, de regu. c. j. li. vj. & tacitè fit professio, seu præsumptè: & his modis fit: si stet in monasterio per annũ: vt extra, de regu. c. statuimus. & c. ex parte. secũdũ determinationẽ vltimi capi. & quod ibi no. Eodem modo fit etiam per euidentia signa: vt assumendo intra annum habitum professorum: vt in d. c. statuimus. vel si distribuat oĩa bona in pias causas, & postea intret religionẽ: vt in c. nõ solũ. circa mediũ. extra, de regula. lib. vj. Et ibi per Archi. super iudicijs. & ꝓ Host. in sum. q̃ cleri. vel vouen. c. cùm ad monasterium. de sta. mona. & c. j. & c. consulti. aliàs constitutum. extra, de regula. & c. porrectum. in fi. & c. ad apostolicã. & d. c. statuimus. & in c. iudicij. Quæro an ista ver-

8 ba renuncio seculo cum bonis, † sint de substãtia ingressus. Videtur ꝙ sic. Nam requiritur expressè ꝙ seculo renunciet: vt in authentica, de monachis. §. si autem. & §. si verò relinquens. In contrarium facit: quia non refert quomodo quis exprimat voluntatem suam factis, vel verbis: vt l. de quibus. ff. de legi. & de his qui notan. infa. l. ignominiosa. Cy. quærit hic de quæstione: & refert opinio. Iaco. de Rauẽ. qui tenet quòd non. & dicit esse differentiam inter ordinem mendicantium: de quo in c. non solum. & c. constitutionem. extra, de regulari. lib. vj. Ego puto q̃ talia verba nõ sint de substãtia. sufficit enim ꝙ quis dicatur professus: vt omni suæ voluntati renunciet, & omnia in prælati voluntate reponat: vt xij. q. j. ca. non dicatis. & tenet Inn. & Hosti. extra, qui clerici vel vouentes. c. consuluit. & Spec. de statu mo. super rub. Sequitur in tex. monasteria. opponitur & videtur ꝙ ingressi monasteria habeant proprium: vt in auc. de sanc. epis. §.

9 presbyteros. & j. ti. j. l. sacrosanctæ. Sol. † Aut quis renũciauit seculo, & ingreditur aliquam ecclesiã secularẽ: & tunc potest habere propriũ & testari: vt in contrarijs. Ita soluit gl. quæ solutionem probatur xxvij. q. j. c. vt lex. in gl. pe. & sic ingrediens ecclesiã secularẽ, in qua stantes possunt habere proprium in communi, & speciali, nõ perdit bona: aliàs sic, vt hic. Quæro quod dicatur

10 monasterium. Respõ. Illud, in quo † morãtes nõ habẽt proprium: vt in auc. de mona. §. illud. & §. si verò. Addo q̃ Papa super hoc nõ posset dispẽsare: vt extra, de sta. mo. c. cũ ad monasteriũ. in fi.

11 Et dicit monasteriũ † à monos qd est vnũ: et sterio qd est habitatio. quasi vna habitatio. Debẽt em̃ monachi simul i vno loco cohabitare: vt in auc. de mona. §. cogitãdũ. et in auc. de san. epis. §. in omnibus. coll. ix. & inde dicit monachus: vt j. tit. j. l. decernimus. & in corpore de mona. §. hinc autem. xvj. q. j. c. placuit. & c. si cupis. Quæro si aliquis ingreditur capellam, & ecclesiam secula-

12 rem, et ibi expressè dedicat se & sua: nũquid poterit testari. † Gl. dicit q̃ nõ quia eadem ratio est: & hoc dicit gl. & subditur in gl. magna q̃ talis cõuersus ecclesiæ seculari nõ potest sibi retinere proprium. De quo no. per gl. in corpore, de mo. §. illud quoq̃. in gl. in verbo, sed videt q̃ etiam tenet Odof. quòd testari nõ possit, ex quo dedicauit se & sua. Pet. de bella perti. tenet cõtrariũ: quia iste nõ videt dedicare bona sed personã: vt ff. de regu. iu. l. cũ principali. Sed persona põt habere propria sicut alij de ecclesia illa ergo, &c. Cy. tenet hic opinionẽ primam. nihil allegãdo: nisi arguẽdo à solito: quia sic quotidie fit q̃ ingressi capellas dedicant se & sua. Ego teneo contrarium. Nã conuersus secularis quamuis dedicet se & sua: tamen non efficitur religiosus, sed remanet liber homo. quod probo: quia per oblationem sui quam ipse fecit in manibus secularis, non efficitur religiosus: nec dicitur solenne votum religionis. Ita not. Innoc. in c. porrectum. de regulari. Ergo iste non est religiosus. Pro hoc tex. & glos. xxvij. q. j. c. vt lex. & ibi glo. quæ tenet quòd tales conuersi non sunt religiosi: sed possunt contrahere matrimonium, & habere propria. Cùm ergo remanet liber, apparet quòd per pactum potest aliqua sibi seruare. Non obstat quod dicit hic glossa magna. & sic non est dubium quòd potest testari: si potest habere proprium. Casus est in lege, generali. supra eodem. vbi posita est hæc authentica quæ lex non est correcta per hanc authenticam, nisi in monachis, & religiosis. Cùm autem poneremus ꝙ nihil sibi remanserit, quia obtulit se & sua. Potest ergo facere testamentum: non in præiudicium ecclesiæ, sed hęredis: qui si adi

13 ret, solueret: quia appellatio hæreditatis † etiam damnosam hæreditatem continet: vt l. hæreditas. ff. de regulis iuris. Credo etiã quòd dedicando se & sua, intelligitur de præsentibus tantùm:

14 vt libera facultas testandi in futurum nõ impediatur. † Sequitur in textu. ipso ingrediente. Ex hoc † sequitur quòd ipso iure bona per ingressum in monasterium trãseunt: nec aliud factum hominis requiritur: vt supra in fine professionis. quod quomodo sit verum, infrà dicam. Sequitur in textu sequenti. quæro quid si impubes ingreditur monasterium: an valebit ingressus? Dic quòd sic: vt ff. de libe. cau. l. finali. vbi potest impubes omnem actum, in quo versatur eius vtilitas: vt Instit. stipulatio. §. pupillus. Sed ingrediendo monasterium vtilitatem animæ suæ procurat. ergo &c. vt infra eodem sancimus. In contrarium videtur facere: quia matrimonium spirituale contrahitur ad instar carnalis matrimonij: & licita est argumentatio de vno ad aliud: vt xxj. quæstione ij. & extra, de translatio. episco. per totũ. Sed in matrimonio carnali requiritur pubertas: vt instit. de nup.

a ¶ Text. adducꝰ in ver. oppo. extr. gl. i. l. si inter fratres. §. idē rñdit. nō. ꝓbat intētū & inci. lex illa, si fratres. Puto ꝙ adduci debeat l. actione. §. publicatione. ꝓ soc. Annota quoq; hanc repetitionē non fore Bar. vt clarè constat ex ver. ideo in hoc sequor. col. v. in prin. & ex alijs locis: vtetiā ꝓpēdit Tho. Diplo. in exēplaribꝰ venetis. Alex. Lofæus.

in prin. & ff. de tit. nu. l. minorē. ergo, &c. Et
16 hæc pars † scilicet ꝙ nō valet, videt de iure verior. Ad l. fi. & de lib. cau. Rñ. ꝙ illud est verū, vbi est certū qd̄ pupillus sibi vtiliter exercet: sed vbi est dubiū secus, vtpin casu nostro: pōt etiā esse quod exire vellet propter asperitatē regulæ, quam ab initio non cōsyderauit: cū nō haberet intellectū, nec discretionem: vt j. de falsa moneta. l. j. & sic de iure nostro sine tutoris authoritate dedicare se non potest: vt in ca. j. eod. titu. de regula. libro. vj. quod dic vt ibi. Quæro quod de adulto habēte curatorem: an sine eius authoritate possit ingredi monasteriū?

Et videtur ꝙ nō: vt j. de in integ. restit. in. l. si curatorē habēs. In cōtrariū videt j. de nup. l. in copulā dis. Cy. hic arguit ꝓ & cōtra.
17 Sed hęc q̄rere frustra'esset: qa hodie est † determinatū per casum qd̄ pōt, extra de reg. c. j. & eo. ti. c. j. lib. vj. Quæro qd de filiofamiliās, an personā suā dedicare pōt. Dic vt j. ti. j. l. Deo nobis. Sed an bona: dic vt j. dicā. Quæro qd si sit minor vigīti quinq;
18 annis: an possit restitui aduersus ingressū. Doctor. dicit † qd̄ nō duabus rationibus. Prima qa nō videt lesus, cùm salutē animæ suæ ꝓcurauerit: & sic nō debet restitui: vt l. nō videt. de in integ. rest. secūda, qa nō mutat statū: & sic restitui nō pōt. l. si ex causa. §. Papinianus. ff. de mino. ita refert hic Cyn. In cōtrariū videt qd̄ restitui possit, per c. significasti. extra, de regula. Sed ad illud ca. respōdet qd̄ loquit in existente intra xiiij. annū, q restitui potest qd̄ probat: qa in spiritualibus minor censetur maior: vt not. in l. ait pretor. de min. & in c. si annū. extra, de iudic. lib. vj. & xv. qō. iij. c. certis de causis. in gl. regulare est, & De matrimonio est expressum extra de restit. ipo. c. ex parte. Et hoc qd̄ nō restituat, firmat gl. Io. xx. q. j. c. illud. in fi. gl. magnę. Quæro qd si minor vel ętiam maior dolo fuit inductus vt religionē ingrediat: puta qa Abbas cū subduceret blanditijs ei dicēdo ꝙ comederet carnes, & qd̄ multa faceret q̄ post annū nō habet: nunqd pōt agere qd̄
19 rescindatur huiusmodi ingressus dolosè factus? Et in hac † questione p̄mitto sentētiam Canonistarū, cui nos stare oportet potius authoritate quā iure vt mihi videt: & vt expressè habet extra, de cōuer. cōiug. c. dudū. eo. tit. c. veniens. & c. ex parte. in fin. expressius. xxx. q. iij. c. cōstituit. & xvj. q. ij. c. cōstituit. Et dicūt ꝙ dolus. per quē quis est inuitatus ad religionis ingressum, est bonus dolus, & sic permissus: vt ff. de dolo. l. j. §. dolū. & imputet fatuitati suæ qui credidit. & hæc est eorū sententia in dictis locis. Cōtra p̄dicta videt, qd̄ ingressus ipso iure non teneat: qa dolus dans causam cōtractui bonæ fidei, reddit ipsum ipso iure nullū: vt ff. de dolo. l. & elegāter. in prin. Sed in cōtractu qui super spirituali celebratur, nedū par, imò maior debet interuenire bona fides. igit, &c. In cōtrariū videtur: qa dolus tertij ꝓxenetæ nō vitiat cōtractū: vt no. in d. l. & elegāter. Abbas iste habet loco eiusdem proxenetæ inter Deū & religionē ingredientem. igitur, &c. Petrus tenet, qd̄ vitiet ingressus. Ad argumētū proposituꝝ respōdet, qd̄ dolus non vitiatur. verum est de dolo tertij extranei: secus si ille tertius fuerit minister domini, vel contrahentiū. At in proposito Abbas fuit minister Dei in hoc cōtractu: ergo dolus suus nocebit, & vitiabit cōtractū. Et hoc puto de iure nostro ve-
20 rissimū. † qd̄ sic ostēdo. Aut iste indictus ꝓ dolū ab Abbate, ab initio sumsit habitū nouitiorū, non faciēdo ꝓfessionē: nec assūpturus aliter, nisi crederet sibi seruari ea quę Abbas sibi dicebat: & per annū, & vltra sibi seruauit: & nō potest dici facta professio tacita, vel cogi posse ad expressam faciendā: quia iste nō habuit animū ibi standi aliter, nisi promissa sibi seruarētur: & Abbas ipsum tępore expletæ professionis decepit ei blandiens, & promittiēs quę cōtra regulā erāt: quia ipse aliter non promisisset. Et ideo cū ipsi contractui dolus dederit causam, est dicendum, quòd ipso iure non teneat. Nec obstat ratio Canonistarum, quę dicit, quòd dolus iste, per quē qs ad ingressum religionis adducitur, est dolus bonus, & sic permittitur: vt l. j. §. dolū. ff. de dolo. quia hāc nego cū distinctione tali: qa q̄nq; quis inducitur ad religionē in genere: vt si per dolū sibi suadeat vt sęculū dimittat, & religionē ingrediat nō dicēdo quā: & fateor quòd iste est bonus dolus qa quis per ipsum ad melius inuitat. Et ita intelligo, qd̄ Canonistæ loquūtur. Pone cm̄ quòd Titius erat fortis, & robustus, ad possendū quācunq; regulā, quāuis asperā, obseruare: tm̄ nolebat sęcularē vitā dimittere. Certè si de losè eū induco ad relinquendū: bonus dolus erit: nec ipse poterit dici deceptus: qa meliorē vitā aggressus est. vel pōt dici quòd hoc sit potius quod dā consiliū sibi præstitū quàm dolus. Quandoque per dolū quis inducitur ad ingressum certę religionis, fortè quia debilis, & nō assuetus vigilijs, & ciunijs. & dico quod aut ipse dolus cōmittitur ab extraneo: & suæ fatuitati imputet: quia illi extraneo credidit de re ad eum nō pertinente. Aut ipse dolus committitur ab Abbate, vel prælato, cuius religionem ingreditur: & tunc dico quòd iste dolus est malus. Nā ex eo citius pōt sequi mala: qa fortè ille deceptus importēs regulā apostatare cogeret, vel ipam saltem nō obseruare. † Nō cm̄ facilis est vitæ mutatio, sed cum magno fit labore: vt in authē. de monachis. §. hinc autē nobis. col. j.
22 Lex aūt, quæ dicit bonū dolū ꝓmitti: loquit de illo qui in oēm euentū † bonus est: vt si captus ab hostibus per dolū aufugiat: vt d. l. j. §. dolū. Nō obstat, illud qd̄ Canonistæ dicūt: imputet ingredięs fatuitati suæ: qa nulla est fatuitas, si credo illud qd̄ mihi ꝓmittitur ab Abbate viro religioso, & negotio, qd̄ ad eū spectat,
23 & de obseruātia regulæ. Excusatur cm̄ ille, q credit † fide digno homini: vt not. in l. nec supina. in glo. ff. de iur. & fa. igno. & l. j. §. de eo per quem factū erit. Concludo igitur vt suprà, quod ab Abbate talis dolus cōmissus ingressum vitiat ipso iure. Que-
24 ro, quid in seruo: † an sine concensu domini possit ingredi monasterium? Text est quòd sic. in authent. de monachis. §. sancimus ergo. collatio. j. Nec monasterium tenetur reddere domino præmium seruj: vt ibi not. in glossi. Contrarium videtur de ser. non ord. cap. si seruos. Quæro: quid de viro habente vxorem
25 vel vxore habente virū: an vnus inuito alio monasterium † ingredi possit, & de sponso per verba de futuro certum est quòd sic: vt infrà, titu. j. l. Deo nobis. de sponso verò, vel spōsa de præsenti, idem: vt extra, de conuer. coniug. cap. ij. & cap. ex publico. & de spōsa. c. cōmissum. & de hoc expressè extra. devo. c. j. li. vj. Si verò sit secuta copula carnalis, tunc vni non licet inuito alio: vt dictis capitulis dicitur: sed altero cōsentiente bñ pōt: vt extra, de cōuer. cōiuga. c. j. &c. cōiugatus. et xvij. q. ij. c. exire. de quo habet in authē. de nupt. §. per occasionē. † Quæro, quid de officia
26 lis finito officio an possit ingredi monasteriū de iure ciuili? Dic vt in l. officiales. & l. quisquis. in authent. sed neque infrà. ti. j. authen. de san. epi. §. sed neque. Canonistæ latius extra. de oblig. ad ratio. vbi glossa magna. Sequitur in text. & sua oppo. hic dicitur quòd obligat se & sua. contra per solùm votum res non essiciuntur ecclesiæ, sed persona obligatur: vt. ff. de pollicit. l. ij. in princ. Gloss. soluit in eo quod dicit se stat propriè. in eo quod dicit sua: stat impropriè: quia bona statim non sequuntur ecclesiam. Hæc solu. nō videtur bona. Nam cùm statim persona efficiatur ecclesiæ, & in eius potestatem transeat: eo modo omnia bona sua quo ad proprietatem & dominium: vt ff. de preca. l. si adoptauero. Non obstat l. ij. ff. de polli. quia loquitur quando qs vouit vnam rem particularem, cuius dominium non transit per solùm votum, sed per oblationem. hic autem vouit personam suam quo casu transit persona sua, & omnia bona, vt hic. Oppo. quòd ingrediens monasterium bona sua non dedicet: vt in authent. vt nul. iudi. §. si verò. posito infrà, de adulter. authē. sed hodie. So. Ibi loquit in adultera, q̄ in monasteriū ponit: & ibi capta mittit: nec seculo renūciat. Hic loquit in ingredięte monasteriū, & ipōte professionē faciente. Ita sentit gl. magna hic, in fin. Opp. extra gl. hic dicit, ꝙ transfert sua in monasteriū. cōtra regulariter domi. nū sine traditiōe nō trāsferē in alīū l. traditionibus. infrà, de pact. lac. bene soluit duobus modis. Vno modo, quòd hic loquitur in acquisitione vniuersali, in qua dominium sine traditione transfertur: vt. ff. pro socio. l. j. & ibi not. Secundo modo
27 hic est speciale ī ecclesia eius fauore: vt l. iter diuinū. j. c. ti. Quę libet istarū sol. est bona. Nā in q̄libet vniuersali † acq̄sitiōe trāferē dominiū sine traditione: vt d. l. j. ff. ꝓ socio. & l. cùm heredes. in prin. ff. de acqui. pos. & idē in patre arrogatore. qui videt vniuersalis successor, vt ff. de ado. l. si pater. Et in filio q̄ per publica-
a tionē vniuersalē successor est: vt l. si iter fres. §. idē rñdit. ff. ꝓ socio. Itē dico ī ecclia, q̄ vniuersaliē ingresso succedit: ar. l. si. ita qs. §. ea l. & ibi no. ff. de ꝙb. ob. Secus ī particulari: vt d. l. traditiōibus nisi ī casibus. no. ī l. si ager. ff. de rei ven. Hoc ēt ꝓbat ex tex. aut dū dicit: ipso ingressu, &c. quasi nō regrat res statī, hoc est traditio ipso iure dominiū ecclesia trāsfert. Quęro: licet dominiū bonorū in ecclesia trāsferat sine alia traditiōe: qd de possessiōe: † an eccl'a possideat bōa ingressi sine alia apphēsiōe. Videt
28 ꝙ nō: vt ff. de acq. pos. l. cū hērdes. i prin. & d. l. si inter fres. §. idē rñdit. & ꝙ no. ī l. si. ff. ꝙ cuiusq; vniuer. no. Inn. tenet oppositū extr, de ꝙb. c. j. ꝓsentia. Facit. ff. de acqr. pos. l. q vniuersas. & nō firmat se. Sed hoc tenet gl. expressè xxiij. q. iij. ca. si qua mulier. in vlti. quæst. nō allegat cōtraria, vt j. dicā. in q. quo iure bōa ingressi pertineāt ad ecclesiā. Quęro ergo, qd si ingrediēs ex pacto aliqua bona sibi retinuit. Respō. ꝙ pactū nō valet: sed ingressus remanet valid'us: ar. ff. de acq. rer. do. l. liber hō. in fi. & ff. de vsur. l. placuit
29 Ita dicit hic gl. Circa hoc dubiū gl. † & doct. variāt, & diuersa loquūtur: &, vt dixi, gl. tenet ꝙ ingressus valeat, sed pactū vitiet. Idē tenet in aut. de mon. coll. j. §. illud quoq;. sed. ff. devsu & hab. l. per seruum. §. j. distinguit sic: aut pactum apponitur tempore ingressus & incōtinēti: & vitiat vtrūq;. ſingressus, & pactū. Aut ex interuallo: & vitiat pactū: sed ingressus remanet, extr. de statu mona. c. ij. Gl. magna tenet ꝙ vitiet ingressus, & idē tenet in c. fi. extra, de cōdi. appo. De hoc etiā q̄rit gl. licet se nō firmet, extra q cler. vel vouētes. c. fi. & xxxij. q. ij. c. solet. Ia. de Arc. ff. de hę. isti. in l. si ita qs hęres excepto. sentit ꝙ vitiet ingressus. Gul. de Cug.
30 hic tenet oppositū ꝙ ingressus teneat reuocato pacto. Ia. de Bel. in aut. de mona. in §. illud distinguit, ꝙ aut cōstat ꝙ aliquādo noluit esse: aut cōstat ꝙ nullo modo voluit esse aliter: aut dubitat. Primo casu vitiatur pactū, & ingressus valet. Sed o vitiat vtrūq;. Iac. But. in lec. circa hāc aut. dicit sic. Aut hoc pactū apponit ꝓ modū cōditiōis: vt dedico me, si mihi liceat rerinere mea: & tūc vitiat ingressus: quia tūc sub impossibili cōditione factū: q̄ cōditio impossibilis vitiat in cōtractibus: vt instit. de inut. stipu. §. impossibilis. Aut nō apponit ꝓ modū cōditiōis hoc pactū, sed sim plr: quia dicit: dedico me sine bonis meis: tūc aut statī facit dedicationē: & vitiat ingressus. aut ex iteruallo: & tūc solū pactū vitiat vt gl. in d. l. per seruū. §. j. Cy. tenet hic opi. huius gl. & qa, vt dixi, in hac quęst. gl. & doc. variāt, ideo ī hoc sequor istam cōmētatoris aliquo addito sic dicētis: Verba, q̄ ponūt in aliquo cōtractu, debēt intelligi sc'd'm naturā cōtractus super quo apponūt: vt ff. de dam. infec. l. dam. infec. §. qdā. ff. loca. l. si vno. in pri. Nūc ad ꝓpositū, monachus nō pōt hre ꝓpriū, vt hic & extra, de sta. mo. c. cū ad monasteriū. tī quo ad administrationē & vsū pōt aliqd habere ex permissiōe Abba. vt est tex. extra. de sta. mo. c. ij. sicut seruus, q̄ nihil habere pōt: & tm̄ cōiuētibus oculis dñi aliqd habet: vt ff. de manu. l. iiij. in prin. Vnde q̄n reseruatio fieret simplr debet intelligi quo ad administrationē & vsū: vt d. c. ij. & ꝙ Abbas patiat cū habere, sicut dās patit, q̄ æqparatio serui ad monachū, ꝓcedit, vt dicit Inn. in c. cū olim. extr. de priui. & sic vtrunq; valet hoc casu. Sed si verba expīsè sonarēt ꝙ dominiū rerū remanet apud eū: tūc hoc pactū apponit per modū cōditiōis ad ipsū ingressū: vt dedico me & mea, si dominiū talium rerum remaneat meū. Et tūc aut cōstat ꝙ in oēm euentū voluit monachus remanere: & vitiat pactū, & ingressus tenet. Aut hoc nō cōstat, vel est dubiū: & tale pactū vitiat ingressū: qa videt deficere volūtas ingrediētis: vt d. c. ij. de sta. mo. Aut tale pactū nō apponit per modū cōditionis, sed per modū, vel etiā simplicis pacti: & tūc modus vel pactū vitiat, & remanet ingressus: vt hac gl. cū si. de hoc per Arch
31 de fideiuss. l. nō rectè. & ff. de leg. j. l. iij. Natura cm̄ cōtractionis † cū est coniungere accessoriè, nō principaliter. vt. ff. de pecul. leg. l. j. & ij. & Instit. de leg. §. si. quis ancillas. Aut quis dedicat se & sua: & tūc verū dicit gl. ꝙ hic ponit per aliū modū quā p eū q tacitè inerat. Nā hoc modo expresso, bona veniebāt ꝓ quādā cōsequētia: nūc veniūt principaliter: quia natura cōiunctionis &, est cōiungere principaliter: vt d. l. j. ij. & iij. ff. de pec. leg. Quęrit gl. pone
32 ꝙ ex aliqua causa nō teneat ingressus: quid erit de bonis † Resp. ꝙ nec oblatio bonorū tenet: quia si nō valet expressū, s. ingressus nō debet valere tacitum, s. dedicatio bonorum: vt ff. de ser. rusti. p̄dio. l. ītē. in fi. hæc sunt verba gl. Glo. distinguit. aut ingressus, & rerū oblatio nō expīssa volūtate veniebāt: & tē vitiato ingressu reuocātur bona, quę tacitè ad illū veniebant. & hoc arg. l. iij. §. q habet hausū. ff. de seru. rust. pred. Aut expressè dedicauit bona: & tūc nō reuocātur: vt l. fi. j. si reus vel accu. mor. Ita dicit gl. in aut. de mona. §. illud quoq;. ita tenet gl. hoc disputās de cler. cōiug. c. ꝙ à te. de hoc xvij. q. iij. c. j. Gul. de Cug. in lect. huius aut. dicit: Aut iste, q̄ ingredit monasteriū, sciebat ingressū nullū, vel cām, pp quā nullus erat: vt qa cōtradicēte, & inuita vxore ingressus nō tenet quo ad psonā: vt in aut. de mo. §. si verò reliquēs. & de sanc. epis. §. monachus. aut, ingrediēs ignorabat ingressū nō tenere: imò ipm valere credebat: vt qa habebat vxorē, quā mortuā verisimiliter putabat, q̄ tm̄ viuebat: & tunc bona recuperat: vt ff. de cōdi. ob cau. l. j. ij. & iij. §. si liber. itē quia ingressus monasteriū habet ꝓ mortuo: vt l. deo nobis. j. ti. j. & ideo sicut donans causa mortis, nō secuta causa: illud reuocare pōt: vt ff. si cer. pet. l. non ois. in prin. & in ti. de dona. cau. mor. cū si. sic reuocat hoc casu: cū ingressus nō teneat. Pro hoc alle. l. filiofa. j. de spōsa. & j. ti. ij. l. si legibus. iac. bñ tenet idē, & Gul. eo modo distinguēdo. ꝙ iste ꝓbat: aliās monasteriū habet loco filij in bonis ingressi. vt j. dicā. Sed si nō tenet ingressus, nō habet vt filius: & sic bona nō remanēt apud monasteriū. Nā si aliquis disponat in aliquē credēs ipsū filiū: si nō est, nō valet dispositio: vt j. de hær. instit. l. si pr̄ cū silita hic iste ingressus, qui eū valere credebat, putabat monasteriū filiū suū esse, cū nō sit: bona reuocari possūt. Si verò sciebat non tenere ingressū. & tūc aut dedicauerat bona per modū cōditiōis vt dedico me & mea: & tūc si ingressus nō valet, vtiat dedicatio bonorū: & ita recuperat: vt l. si militē. j. de cōdi. ob cau. aut simpliciter: & tūc, recuperat: ea non posset. Et circa hoc iac. examinat hic illud, auvitiato exp̄sso, vitiet & tacitū. Dic plenè ꝓ eūdē iac. de Bel. ī ua de mo. §. si quis aūt. vbi tenet ꝙ aut culpa, aut sciētia ingressi: & bona remanent ipsi monasterio. aliās Rofr. diputauit hāc q. & est. iiij. in ordine q̄stionū suarū: tm̄ determinat idē ꝙ gl. p̄dicta, s. aut dedicauit bona expīsè, & nō reuocat. aut tacitè: & tūc sic. Cuius sic referūt opi. Vltramō. & nihil approbat cōmētator, quasi cū opi. Gul. cōcor. & dicit sic: Qn̄ aliquis offert monasterio se tantū, ita ꝙ bona veniūt accessoriè: & tūc vitiato expīsso vitiat & tacitū, ꝙ est eius necessariū: vt d. gl. hic. & bñ. Quādoq; qs offert se cū suis: & tūc idē eadē ratiōe: qa ista dictio cū, coniungit accessoriè: vt s. d., pxi. q. dixi. Qn̄ qs offert se & sua: & tūc aut ipe credebat oblationē de se factā tenere. aliās valere, aut sciebat nō tenere. Primo casu debet recuperare bōa, ꝓ l. si pr̄. & l. nec apud. j. de her. instit. & ibi pratiōes iac. & Gul. Sed o casu nō recuperat bōa: qa donare videt, sicut soluēs sciēter indebitū: vt ff. de cōdic. ind. l. j. Quęrit gl. qd si ante ingressū tenebat ex cōtractu
33 vel delicto: an monasteriū teneat. Rñ. gl. † ꝙ sic, ad instar capitis minuti: vt ff. de cap. dimi. l. ij. in prin. & l. tutelas. §. si libertate. hęc sūt ꝙb. gl. idē no. in aut. si qua mulier. j. co. tit. aliter not. in aut. de mo. in prin. in gl. sup verbo, mutatiōe. q̄ tenet, ꝙ ipse monachus cōueniri possit. aliter no. eo. ti. §. si qs aūt vbi dicit gl. ꝙ actiōe realī, aliās hypoth. vel alia, q̄ dat ratiōe possessiōis: cōueniri pōt monasteriū actiōe verò ꝓsonali ipe monachus cōuenit. Hoc ēt examinat gl. ī aut. quo opor. cpi. ī pri coll. vj. & tenet ꝙ ipse monachus cōueniri possit. alibi gl. distinguit: aut cōtulit ī monasteriū oia bona sua vniuersaliter, aut res singulares. Primo casu monasteriū teneat scdo nō. Ita no. ī l. si pecu. leget. §. j. ff. de pe. le. la. bñ dicit, ꝙ ipe monachus cōueniri debet, & ī psona sua libellus cōcip. & dicit esse casū ī aut. causa q̄. j. tit. j. q̄ loqt ī mona. & Ab. debebit ipsū defēdere: ꝙ si nō faciet, creditor mittetur ī possessionē bonorū q̄ ex ptōa ingressi puenerūt ad monasteriū: vt inst. de acq. si. ꝓ arro ī fi. & ff. de pe. le. l. q pecu. serui. cū dist. gl. l. si pecu. leget. c. ti. q̄ tenet idistictè. ꝙ siue bōa trāsferāt singlr, siue vniuersaliter, ꝙ ipe mona. teneat: qa vniuersalis hrdis & successo. loco habet. Vñ nō refert qualiē qūo, & q̄n res trāferat, cū ali' suc. nō appeat: vt j. de hę. ist. l. quoties. & l. j. §. si ex fūd. & l. ex fcto. ff. e. ti. & ꝙ plenè no. ī l. ij. §. cū ex causa. ff. de iur. fis. Et ita dicit Ia. de Bel. ī aut. de mo. §. si qs aūt fortè semel vbi tenet ꝙ ipse mona. teneat. & remaneat

a ¶ In versic. Quæro quid de ingrediente. Veneti codices itaha bent: Circa hoc non insisto: contentus super scriptis per dñm Bar. in l. minoricarũ. ij. & iij. dist. Ex quo clarè corroboratʒ rep. nõ fore Bar. Ale. Lo. obligatus. Cy. hic recitat gl. q͡ dicta doc. & nihil approbat. Gul. de Cug. ī auʒ. causa q͡ fit cũ mon. j. ti. j. tenet, q͡ si monasteriũ vult tenere bona, q͡ tũc teneaʒ creditoribus mo nachi rñdere. Sinautẽ vellet ip̃a bona dimit tere: tũc nõ teneʒ, imò liberaʒ, cũ nõ habeaʒ loco hr̃dis, sc̃d'm eũ, vt j. dicam. Ego teneo hanc gloss. & pro hoc vide quod no. Dy. in c. delictũ. de reg. iur. lib. vj. Pro delicto autem antè commisso

34 puto q͡ monachus cõueniri nõ possit: † cũ ois accusatio p̃ igres sũ siue impugnatio sit remota: vt extr. de vot. c. scripturę. & xxx. iij. q. ij. admonere. Poterit aũt monasteriũ cõueniri, si aliq͡d pue nit ad eũ, vt ś. ī cõtract. dixi. Et no. ī d. c. deli. & dicã in proxi. q.

35 Quęro, q͡d si monachus cõtraxit vel deliq͡t † post ingressũ. gl. ī l. ex pœnalibus. ff. de re. iu. dicit, q͡ ecclesia nõ teneʒ, ĺdẽ ī d. auʒ cã q͡ sit cũ mo. q͡ tenet Gul. de Cug. & idẽ tenet idẽ Gul. in l. ij. §. ait p̃tor. ff. de cap. di. q͡ itelligo iquãtũ est locupletior ad ĩstar pu pilli: vt ff. depositi. l. j. §. an ī pupillũ. Quęrit gl. q͡d si ingressus mo nasteriũ habeat emphyteusim, vel liuellũ: an trãseat in ecclesiã.

36 † Gl. dicit q͡ sic, p̃ l. peto. §. j. ff. de le. ij. ff. de do. inter vi. & vx. l. sed simors. §. fi. Hæc sũt v̊ba gl. Ia. Bu. hic distinguit, Aut debeat p̃stare ex illa re aliq͡d psonale: & tũc nõ trãseat in monasteriũ, sed redeat ad cõcedẽtẽ: q͡a cũ circa ministeria ecclĩastica sit occupatus illa p̃stare nõ põt: aut q͡a fortè habitus repugnaretillip̃statiõi Aut aliq͡a pecuniã debeat p̃stare: & tũc trãseat ī monasteriũ: tũc poterit dare dño p illũ: vt ff. de sta. ho. l. Arethusa. ff. de cõd. instĩ. l. j. §. fi. Cõcordat eñ hãc gl. indistinctè dicẽs, q͡ est casus in auʒ. de ali. & emphy. §. j. coll. ix. vbi dicit, q͡ trãsit in ecclesiã: nisi dñs reuocet. Sed si dñs vult põt reuocare. Ia. de Bel. ī §. j. dicit q͡ ille. §. nihil facit: q͡a ille §. logt in oblatiõe exp̃ssa, nõ tacita, q͡ fit p ingressũ. Itẽ cõcedit electionẽ ordinatori. vt ibi patet Cyn. recitat simpliciter dictũ Dy. & stat eo cõtẽtus. Spe. ī ti. de loca. §. nũc a liqua. ver. cxxij. videʒ tenere q͡ nõ trãseat, nisi cõsẽtiat ille, cuius res est emphyteutica: q͡a nõ debet posse facere cãm emphyteutę deteriorẽ, trãsferẽdo in psonã fauorabiliẽ, vt in ecclesiã q͡ expelli põt, si cõtigat eã nõ soluere canonẽ: q͡ tñ nõ soluẽdo nõ priuareʒ re: vt l. placet. ś. e. ti. ibi: nulla trãslatiõe. &c. & xvj. q. j. c. placuit. & Jo. An. extr. de reli. do. c. cõsuluit. Sed ad hoc rñdeo q͡ nõ ob. q͡a aut p̃diũ fuit adscriptũ ecclesię: & tũc ꝓpter nõ solutũ canonem res nõ redit ad dñm. Ita loquũt dicta iura. Aut res est priuati, sed trãsit in ecclesiã cũ illo iure: & tũc poterit reuerti ad dñm ꝓpter canonẽ nõ solutũ p ecclesiã. Hoc ꝓbaʒ ī l. fi. C. de exact. tribu. li. x. Teneo igit ī hoc ĩiam Inn. & Hostiẽ. extr. de ꝓb. c. in p̃sẽtia. q͡ tenet q͡ in ecclesiã trãseat. Quęro ego circa hoc extr. gl. eccle sia, vel priuatus cõcedit rẽ in emphyteusim Titio p se, & hęrede

37 suo. Titius ingredit monasteriũ: q͡rit † an talis res trãseat in mona steriũ. Et videʒ q͡ nõ: q͡a dicẽdo p se, & hęrede suo. h. d. respectu aliorũ hęredũ, q͡ exĩstere possũt hęredes dicto Titio. Nã primus denotat ordinẽ ad sc̃d'm: vt ff. de iu. l. ad perẽptoriũ. & ff. de hęr. instĩ. l. si q͡s ita hęres instituatur. Sed vbi ī ecclesiã trãserũt bona ingressi, ꝓpetuò erũt apud eã: & sic Titius nullũ aliũ hęredẽ ha bere poterit aliquo tpe: q͡a ecclesia nũq͡ deficit, p̃terea cõcedens nõ solũ voluit q͡ haberet Titius, sed & ꝑmus hęres suus. Sed si ti tius habuisset aliq͡ hęredẽ priuatũ, ille hęres vixisset p̃ũptiõe iuris vsq͡ ad cẽtũ annos, q͡ est lõgeua vita hoĩs: vt j. e. l. fi. & no. ī l. ij. §. si dubiteʒ. ff. quęad. testa. ape. Et sic videʒ q͡ saltẽ dicere debe mus, q͡ ista emphyteusis finiaʒ apud ecclesiã spatio. c. annorũ ex volũtate cõcedẽtis, vt ś. dixi. Pro hoc facit l. an vsusfru. ff. quęad. vsusfr. amit. Cõtrariũ puto verũ, q͡ in ecclesiã trãseat: & ꝓpetuò. Et primò q͡n cõcedẽs concessit Titio, & primo hæredi suo, po tuit cõsiderare Titiũ posse habere primũ hęredẽ ecclesiã: imò de buit hoc scire, cũ lex hoc dicat: hic nõ admittit ignorãtia iuris: & ī latã culpã ĩcidit, vt j. de leg. l. leges. & ff. de his q͡ no. ĩfa. l. libero rũ. §. notãtur. Pręterea dicit meritò primo hęredi suo. Nã operari põt, nisi aliũ haberet hęredẽ: & sic nõ fuit frustra positũ. Vñ non ob. q͡ primũ dicit respectu secũdi: q͡a verũ est vbi aliũ priuatum haberẽt hęredẽ. Prætera nõ sequit q͡ ꝓpetuò sit apud ecclesiã. Quid eñ si ecclesia canonẽ nõ soluit debitũ? Certè redire pote rit ad concedẽtẽ, vt ś. dixi. Quæro hic extra gl. q͡d si cõcedaʒ res Titio pacto apposito q͡ ad cõcedẽtẽ redeat Titio mortuo: an

38 Titio ingresso monasteriũ trãseat † talis res in monasteriũ? Et vi deʒ q͡ ad cõcedẽtẽ reuertaʒ, quasi cõditiõe exĩstẽte: q͡a ꝑ mortuo reputaʒ ingressus: vt j. tit. j. l. Deo nobis. Cõtrariũ dic q͡ ꝑ probo

39 sic: Expressio eorũ † q͡ tacitè insunt facta per eũ modũ, per quę insunt, nihil operaʒ: vt l. nõ rectè. j. de fideiuss. & ś. dixi. Sed video q͡ in vsufructu hoc tacitè inest q͡ morte finiaʒ: vt Instit. de vsu fru. §. finiẽ. & tamẽ in monasteriũ transit, vt j. dicã. Et in casu no stro quãuis exprimaʒ hoc in concessione, cũ hoc in monasteriũ trãseat: nõ finiẽ talis cõcessio: sicut j. de vsur. dico. Nec ob. q͡ ta lis per ingressum mortuus reputaʒ: q͡a verũ quãtũ ad vitã secula rẽ: vt in casu illius l. Deo nobis. Nã mulier lucraʒ ex pacto dona

40 tionẽ propter nuptias: q͡a mors ciuilis † tũc æquiparaʒ naturali, quãdo per vtrũq͡ idẽ importaʒ effectus: vt no. Dy. in l. si cõstante ff. sol. ma. Nec obst. si dicaʒ: imò idẽ est effectus vtriusque in ca su nostro: q͡a sicut dñium illius rei habere nõ põt post mortẽ na turalẽ obstãte pacto: ita nec post mortẽ ciuilẽ, cũ in monasteriũ transeat: vt hic. Nã dico q͡ talis, donec viuet, videʒ fieri ad vsum, & ꝑ alimẽtis. Sed quo ad alimẽta iste nõ cẽseʒ mortuus: q͡a horũ est capax: vt ff. de ca. di. l. legatũ. & l. seruos ad custodiã. ff. de ali. & cib. leg. Igitur nõ dicit mortuus quo ad hoc. Prætera dico q͡

41 mors ciuilis † nunquã æquiparaʒ naturali, nisi in casibus à iure permissis: vt est gl. no. xvj. q. j. c. placuit. & extra. de rescriptis. ca. susceptũ. lib. vj. Quærit gl. q͡d si ingrediẽs habeat vsumfructũ,

42 an trãseat † ad monasteriũ. rñdet q͡ sic per easdẽ leges. Iac. bene intelligit hãc gl. q͡d' vsusfructus remaneat huic donec viuat: q͡a inseparabilis est à persona. Et pro hoc l. necessario. §. fi. de peri. et cõmo. rei vẽdit. Vltramon. satis in hoc probabiliter dicũt sic: q͡d ius vsusfructus residet apud ingressum. Cõmodatis autem eius trãsit in monasteriũ: arg. ff. de adulte. l. si postulauerit. §. in ꝓprio. Nec obstat q͡ monachus non põt habere propriũ: quia verũ est quãtũ ad sui cõmodũ nõ monasterij: sicut filiusfa. q͡a de iure Di gestorũ est immutatio secundũ q͡d' habere poterat, & tamẽ rema nebat apud eũ ius hæreditatis, ad cõmodũ patris: vt ff. de leg. j. l. cũ filio. Cy. recitat tãtũ vltramõta. nihil addẽdo. Glo. hic q͡rit, & nihil se firmat xix. c. iij. c. si qua mulier. Inn. in c. in p̃sentia. tenet q͡ trãsit in monasteriũ. & sic trãsi. cõcor. cũ hac gl. q͡ ꝑ etiã hic te net cõmẽtator. Breuiter quæro circa hoc q͡n finiatur vsusfru tus. Et videʒ q͡ cẽtũ annis: q͡a tm̃ durat vsusfructus ciuitati rei ctus: vt ff. de vsufru. l. an vsufr. & ecclesia & ciuitas æqparãtur:

43 vt j. e. l. fi. Ecõtra † videtur q͡ ꝑ mortẽ ingressi finiatur: ar. l. necessario. §. fi. ff. de peri. & cõmo. rei vẽdi. & ff. de iure fisci. l. Statius. & de leg. ij. l. cã pr̃. §. hæreditatẽ. & ff. de manumiss. l. Caius. & de assigna. lib. l. fi. q͡ credo verò: q͡a vsufr. acq͡situs patri p filiũ finit morte filij: vt j. de vsufr. l. fi. Sic dicã in monacho, q͡ morte ipsius monachi finiaʒ vsusfr. tenet Inn. in d. c. in p̃sentia. Sũ expeditus de recitatiõe gl. huius auʒ. & recitatiõibus. Quæro extra gl. q͡d si ingrediẽs monasteriũ habeat feudũ: an in ecclesiã trãseat. Hæc

44 gl. facit † q͡ sic: inquãtum dicit de liuello & emphyteusi. Iac. de Bel. in auʒ. de alie. & emphy. colla. ix. tenet q͡ ecclesia non succe dat ī feudũ. et de vasallo, q͡ arma bellica deposuit. c. j. & si de feu. fuerit cõtrouer. c. j. §. q͡ clericus. & p ea q͡ no. in l. si ita q͡s. ea. l. ff. de ver. obli. Mar. Sili. distinguit: Aut est tale feudũ, ex quo de beat p̃stare seruitiũ plenũ, vl' nõ. Primo casu nõ trãseat. Secũdo de statu homi. l. Arethu. In ho teneo opinionẽ Inn. q͡ dicit in c. in p̃sentia. q͡ si ex feudo isto debeat talia seruitia, quę à monasterio possint honestè exhiberi p̃se, vl' per aliũ q͡ tũc trãseat ī monaste

45 riũ. al's in dñm reuertaʒ, &c. † Quæro q͡d de ingrediẽte regulã fratrũ minorũ, q͡ nõ possũt habere ꝓpriũ, nec in cõmuni, nec in singulari. Inn. ponit in d. c. in p̃sentia. & ibi etiã Jo. And. Spec. in tit. de statu mona. ver. si. tertiò q͡rit. Iac. But. ponit hic. Cy. hoc tã git latius in l. Deo nobis. j. ti. gl. lo. Jo. And. xxviij. q. j. c. vt lex in gl.

a ij. & ibi de hoc per archi. xix. q. ĩstio. iij. c. q͡a ingredientibus. Circa hoc nõ sto cõtẽtus: dico in libro Minoricarũ. ij. & iij. distinctio.

46 Quid si filiusf. ingrediaʒ † monasteriũ, q͡d erit de bonis. Rñdeo Aut habebat bona castrẽsia; & certũ est q͡ illa in monasteriũ trãs ferre posset: q͡a de his posset liberè disponere. Aut ꝓfecitia: & il contra voluntatem patris alienare non potest: vt l. fina. §. filijs autem. fa. infrà, de bo. q͡ae libe. Pe videtur contradicere, scilicet q͡d' aduentia transferre potest in monasterium. Ad. §. filijs autẽ famil. respondeo, q͡d' ille §. obtinet vim alienationis inter viuos: sed moriendo secus: vt l. Deo nobis. infrà, titu. j. Quæro quid

47 si filiusfa. existens in studio, cui pater liberos † emerat, intrat re ligionem, quid erit de libris, Quidã dicunt q͡ videntur esse quasi castrensia: ideo monasteriũ habebit. j. eo. Alij dicũt q͡ est verum in libris,

in libris, qui dantur magistris, & doctoribus. Istis enim conce ditur hoc habere in peculium: scholaribus non, vt j. de inof. test. l. fin. Circa hoc patet sic dicendum: Quandoque pater emit li bros nomine filij, nec adhuc tradidit, nec donare dixit sibi: & tunc non transeunt in monasterium: quia sunt proprij patris: vt l. j. j. de castren. pecul. Nam tradendo, requiritur q͡ sit donatio: vt l. ij. j. si quis alteri vel sibi. Quandoque pater emit libros nomi ne filij, & tradidit, vel dixit se filio velle donare: & isto casu si fi lius erat iam aduocatus, vel doctor: tunc transeunt in monaste rium: quia censentur esse castrense peculium. Militant enim ad uocati: vt l. fori. j. de aduoca. diuer. iudi. Aut ille filius erat adhuc scholaris: & tunc non posset dici quasi castrense peculium: quia non habebat aliquam earum dignitatum, quæ ponuntur in l. si. j. de inof. testa. & isto casu non transeunt in monasterium. Et sic transit opinio Petri. Quæro quid si minor xxv. annis ingre

48 diatur monasterium, an transferat bona † in illud. Et videtur q͡ non: quia minor non potest alienare sine decreto. Iaco. de Aret. dicit, q͡ est verum quòd non potest alienare sine decreto inter viuos: moriendo sic. sed ingressi monasterium mortuis æquipa rantur, vt l. Deo nobis. ergo &c. Sed hæc ratio non videtur bo na: quia minor posset alienare moriendo. hoc contingit per mor tem naturalem, quæ de necessitate contingit, & peruenit. Sed hic iste ingressus de' voluntate procedit: dico tamen q͡ isto casu minor alienare potest. Ratio est: quia facit illud quod quilibet paterfam. faceret, si maior esset. Et hoc casu in istis spiritualibus reputatur maior, vt ś. dixi. Hoc etiam probatur: quia alienatio fit per illam legem, per quã potest facere minor sine decreto: quasi non ipse, sed lex faciat: vt l. si quis in tantam. & quod ibi nota. j. vnde vi. hoc etiam probatur in ca. præsentia versicu. sed cum. extra, de proba. & ibi hoc etiã tenet Inn. Quæro, pater vsum

49 fructum in bonis aduentitijs filij: † ipse pater ingreditur mona sterium. Glo. de bo. quæ libe. in auʒ. idem tenet q͡ talis vsusfru ctus patri debeatur. Iaco. But. distinguit in d. auth. Aut dicimus q͡ per ingressum finiatur patria potestas: & tenet gloss. quæ est in l. si ex causa. §. Papinianus. ff. de mino. vt finiatur vsusfructus qui debetur ei ratione patriæ potestatis: vt l. cùm oportet. j. de bo. quæ lib. Aut dicimus durare patriam potestatem: & tunc ta lis vsusfruct. non finiatur. Et procedit dictum gloss. quod Iacob. prædictus dicit se verius putare. Ita dicit referens opi. Mar. Si li. in dicta authen. idem. An autem patria potestas finiatur per ingressum monasterij, j. dicam. Credo dictam gloss. dicere ve rum, quod vsusfructus non finiatur per ea que suprà dixi in q. de vsufructuario, qui monasterium ingreditur. Quæro, quid si est concessa res alicui cum pacto ne alicui alienet, & ingredi

50 tur monasterium: † an videatur alienata res, vt revocari possit? Gloss. ff. de verbo. obliga. in l. si ita quis. §. ea lege. vi. detur dice re quod transeat in monasterium tanquam in suum hæredem: & non potest revocari. sic dicit: Aut res fuit data inter viuos pacto appositio: & tunc transit in monasterium, & revocatur per conditionem ob causam: vt l. ea lege. j. de condict. ob cau sam. Si autem in vltima voluntate: tunc secus: quia vadit ad mo nasterium, tanquam ad hæredem. Dy. in d. l. ea dicit, & melius, quod aut ille dat monasterio non ingrediendo: tunc revocari posset. Aut ingrediendo: & revocari non posset. Hoc tenet hic Cyn. pro quo facit authen. nisi rogati. j. ad Trebel. Hoc tenet exe presse Inno. in c. in præsentia extra de proba. Quæro: Titius

51 est hæres institutus: & quandocunque decesserit, est ei substi tutus Sempronius: an ingrediendo monasterium sit locus sub stitutioni. Videtur quod sic: † quia pro mortuo reputatur: vt l. Deo nobis infrà titul. j. & omnia pacta lucrativa dotis, & do nationis propter nuptias altero mortuo etiam illo casu vendi cant sibi locum, vt ibi dicitur. Quæro: quid si datus est sub stitutus sub conditione, si decesserit sine liberis, & ingreditur

52 monasterium: an habeatur loco filiorum. Respõ. † sic: vt in auʒ. de sanct. episco. §. nunc de præsenti. colla. ix. & auth. nisi rogati infrà ad Trebel. & extra, de proba. c. in præsentia. Vel dic, quod talis conditio dicitur tanquam contraria vitæ contemplativæ: non autem quod monasterium habeatur loco filiorum, vt infrà proxi. quæst. dicam. Quæro, quid si dictum sit, si decesserit

53 sine liberis ex suo corpore natis: † an tunc ingrediendo mona sterium dicatur habere liberos ex suo corpore natos. In hoc re perio contrarias sententias doctorum. Iaco. de Bel. in authen. de sanct. epis. §. sed & hoc præsenti. disputando tenet quod substi tutus admittatur & excludat monasterium. Hoc tenet Hosti. & Io. And. extra, de testa. ca. Raynutius. in glo. super verbo. sed vi detur Dyn. in l. si ita quis. §. fin. de legat. ij. tenet contrarium tali ratione. Appellatione filiorum intelligitur de natis: vt d. l. si ita quis. §. fin. & ff. de condi. & demon. l. fideicommissum, Sed ex pressio eorum, quæ tacitæ insunt, nihil operatur: vt l. iij. de lega. j. & infrà, de fideius. l. non rectè. Ergo perinde est habendum, ac si non esset expressum de se natis. Hoc autem non expresso, sine dubio excludit substitutum: vt in auʒ. de sanct. episco. §. sed & hoc præsenti. & j. ad Treb. authen. nisi rogati. Richar. Malum. idem tenet ratione tali: Istud fideicommissum seu conditio re probatur, & pro non adiecta habetur, non quod monasterium habeatur loco filij: sed quia est impedimentum vitæ contempla tiuæ. Nam si viuens bona restituere cogeretur, si decesserit sine liberis ex se natis, compelleretur ad contrahendum matrimoniũ & remoueretur à voto religionis, & castitatis: ideo Imperator tale gravamen habuit pro non adiecto. Et hoc est quod dicit tex. in d. §. sed & hoc præsenti. dum dicit tales conditiones in ualidas pro non adiectas esse. Et ista conditio est multo plus contraria vitæ contemplativæ, & castitati, & religioni ergo. &c. Præterea concludendo hoc tenuit vltra prædicta per ra tiones infrà scriptas. Illud quod relinquitur causa dotis, de ne cessitate intelligitur pro matrimonio: vt ff. de iure do. l. iij. de dona. ante nup. l. fina. si pro introitu monasterij non potest dari dos: vt extra, de simo. c. non satis. & tamen ibi conditio, seu cau sa, restringitur aliquo ingrediente monasterium. Ita dico in hoc casu: licet non possit dici impleta conditio ciuiliter, quod fi lij dicantur ex se nati: tamen monasterium debet habere dicta bona. Item etiam debet dici de eo quod relinquitur causa do nationis ante nuptias & d. §. sed & hoc de præsenti. præterea in ter monachum & monasterium non dicitur contrahi matrimo nium spirituale: cum solus Abbas dicatur sponsus: vt plenè not. extra, de elec. quia propter. & ibi per Ber. & Inno. Sed si fi deicommissum relinquatur sub conditione si nupserit: non ex titit. si ille grauatus monasterium ingrediatur. & tamen ad fi deicommissum admittitur: vt d. §. sed hoc de præsenti. Apparet ergo quod hæc est ratio: quia videtur defecisse conditio fidei commissi ideo, quia tales conditiones pro non adiectis, & pro non scriptis habentur, quasi vitæ contemplativæ contrarian tur. Sed in casu proposito est huiusmodi. ergo. &c. Præterea si aliquid relinquitur mulieri, & infligatur sibi grauamen si nu pserit, non valet. Est ratio: quia propter hoc nuptiæ impediren tur: quia timore illius grauaminis staret ne nuberet: vt l. hæres. meus. §. fin. ff. de condi. & demon. multò magis non valet istud fideicommissum, quod probet impedimentum vitæ contem platiuæ, & religionis: quæ melior est longè, quàm vita activa: vt in corpore de monachis in prin. col. j. Et hanc partem tot ra tionibus probatam puto veriorem. Quæro, quid si aliquis est rogatus hæreditatem restituere cuidam ecclesiæ sub condi tione, si decesserit sine liberis: an si ingrediatur monasterium, ha

54 beatur tunc † loco liberorum, seu reputatur tale grauamen. Tex. est quod non transit in monasterium. quando ingrediens habet substituram aliam ecclesiam: vt j. ad Treb. auth. nisi roga ti. & in corpore vnde sumitur. Et est ratio quia vtraque non ha bet per priuilegium: & sic esset priuilegium ecclesiæ substitu tæ. Huius authoritatis ratio sumitur extra de probat. cap. licet causam. quod firmat Bernar. per d. authen. alleg. extra, de prob. ca. in præsentia. in vlti. glo. Quæro, quid si testator instituat Titium filium suum hæredem, & rogauerit eum restituere fra tri ipsius Titij: & filio quondam testatoris sub conditione, si de

55 cesserit sine liberis: † an tunc monasterium excludat substitutũ? Fran. Accur. dicit quod non: quia inconueniens est, quod filius legitimus, & naturalis excludatur per legitimum tantum, si cut est ecclesia: vnde intelligitur authentic. illa solùm, quando est rogatus restituere extraneo: secus si fratri eiusdem, vel fi lio testatoris. licet videatur obstare dicto ca. in præsentia. secun dùm rationem ipsius. Quæro, quid si ingressus monasterium moriatur intra tẽpus professionis, an bona debeant apud ipsum

56 monasteriũ remanere. † Cy. refert hic quosdã dicẽtes: Aut dedi cat se purè, aut sua sub cõditione, aut est dubiũ. In primis duo bus casibus resp. per l. ij. ff. de in diem addic. In tertio casu dicit

quod ex quo decidit, vt neceſſarium ſibi videtur placere quod ſit monachus, & quod bona ſua ſint monaſterij: & hæc videtur ſua vltima voluntas: niſi expreſsè contrarium aſſereret. Et hoc tenet iaco. de Ra. & Pe. quia ſumma eſt ratio, quæ pro religione facit: quia licet adhuc non valeat ingreſſus, nec per conſequens bonorum dedicatio: tamen per mortem videtur confirmari: ſicut donatio facta inter coniuges. Cy. dicit hoc ſibi videri contrarium: quia excludimus venientes ab inteſtato, ex quo dicimus quem monachum non eſſe. Pro hoc tamen induco ſimile. quod de ſtatu libero dicimus: quia pendente conditione libertatis, videtur vt ſeruus: & ſic pendente tempore probationis ſi moritur, debet non vt monachus iudicari. Pro hoc etiam quod no. xix. q. iiij. c. nunc autem. vbi dicit, q ſi monachus intra annum profeſsionis, aliàs probationis moriatur, valet teſtamentum: quia tunc erat ſui iuris: arg. C. de ſen. paſ. l. fin. item nō eſt adhuc monachus profeſsione non facta, vt ſ. dixi in j. q. Pro hoc facit tex. extra de ſenten. excom. c. religioſo. ij. reſpon. lib. vj. vbi etiam videtur q monachus iſte eſt vt filius qui non peruenit ad lucem: vt C. de poſth. hære. inſti. in l. pe. Quærò, quid ſi ingreſſus monaſterium habeat præbendam: ſuperfluum eſt in dubium reuocare: quia caſus eſt expreſſus in capi. beneficium extra, de regula. libro. vj. Quærò, quo iure pertineant ad monaſterium bona ingreſsi gloſſ. in authentica. ſi qua mulier. in final. primæ gloſſ. dicit, quod iure hæreditario quaſi mortui ar. inſt. per quas perſonas nobis acqui. §. j. & ad l. iul. de vi. l. ij

57 Ego teneo oppoſitum. ſ. q non dicatur habere iure hæreditario quod patet: quia monachus adhuc poteſt conueniri: vt ſ. dixi in auth. cauſa quæ fit cum monacho. j. titu. j. Sed pertinet ad eccleſiam iure acquiſitionis vniuerſalis: ſicut dicimus de bonis eius quē arrogamus: vt inſti. de acquiſitio. per arroga. per totū. Ex

58 hoc ſequitur, q eccleſia non tenetur in totum vt hæres: ſed eatenus, quatenus ad eam peruenerit: vt l. in arrogatorem. ff. de pe

59 cu. vt ſ. dixi. Ex hoc etiam ſequitur q eccleſia in poſſeſsionem non habet neceſſe intrare ſicut habet hæres: vt l. cum hæredes. in prin. ff. de acqui. poſ. Sed acquiritur ei poſſeſsio ingreſsi, ſicut arrogatori: vt ff. de precario. l. ſi adoptauero. vt ſ. dixi. Sequitur

60 in tex. dedicāt. hoc verbum dedicant, interdū importat ſe Deo dedicare & tranſferre: vt in auth. hæc conſtitutio interpretatur priorē circa princ. colla. vj. interdum eccleſiæ: vt l. ab agnato. ff. de cura. furio. & extra, de religio. domi. capitu. j. Tunc enim monachus dicitur ſe dedicare deo, quando profeſsionē facit. xxvij. q. j. c. virginibus. & c. ſi quis ſacro. Sequitur in tex. deo. Quæro: cùm iſta dedicatio fiat Deo, vt hic: an aliquod factum Abba

61 tis debeat interuenire. Reſpond. vt ſ. dixi: ſi dedicatio fiat per actum profeſsionis, in profeſsione expreſſa requiritur Abbatis factum, qui vt miniſter dei recipiat profeſsionem. in profeſsione verò tacita præſumpta Abbatis factum non requiritur: quia cum fiat per curſum temporis anni tranſgredientis dedicat ſeipſum deo, & ſufficit ſine aliquo facto Abbatis. Facit quod nota. Inno. extra, de regula. c. porrectum. & qui clerici vel vo. c. j. Sequitur in tex. nec ergo de his teſtantur. Oppo. & videtur qd ingreſsi monaſterium teſtari poſsint: vt j. eod. auē. ſi qua mulier. Sol. Illa diſtinguit iſtam: quia hic loquitur quando ingreſſus nō habet liberos: an autem illud dicatur teſtamentum vel diuiſio: dic vt ibi per gloſ. & doctores. Sequitur in textu: vt pote nec

62 domini rerum. Oppon. & videtur q non dominus teſtatur: vt in auē. ſi qua mulier. j. eodem. Et ſoluit quòd hæc ratio quæ hic penitus eſt probabilis, non eſt neceſſaria: quia interdum non dominus teſtatur, vt in contrario: licet regulariter contra: vt ff. de iure codicillo. l. confici iuntur. §. ſi poſt. Oppo. extra gloſſ. videtur q non teſtetur: vt j. de leg. l. cùm rem alienam. & l. ſi res obligata. ff. de leg. j. Sol. Aut quis non eſt dominus, ~~nec eſſe poteſt dominus~~, nec eſſe poteſt dominus: & ille non poteſt teſtari. Ita loquitur hæc auē. vbi non eſt dominus, tamē eſſe poteſt: tunc teſtatur, in præiudicium tamen hæredis, non veri domini: vt in contrarijs. Quæro, an ingreſſus monaſterium capite minuatur. Glo. dicit quòd ſic, in corpore de monacho. poſt principiū. colla. j. Idem tenet. j. eodem. auē. ſi qua mulier. quod ſentit Gul. de Cu. in l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. Tu

63 dic ſecundum dominum Bar, quòd non minuatur media vel maxima capitis diminutione: quod patet, quia poteſt eſſe teſtis, & promoueri ad dignitatem: vt in auē. de mona. §. cogitandum. Et licet dicatur ſeruus vel monachus, non tamen poteſt vendi ſicut alij ſerui. minimam capitis diminutionem patitur, quia ſtatum mutat: vt j. proxi. dicam. Quæro, an ingreſſus monaſte-

64 rium deſinat eſſe in poteſtate patris. Gloſſ. eſt de mino. l. ſi ex cauſa. §. Papinianus. dicit quod ſic: quia etiam tranſit in poteſtatem Abbatis. Idem not. inſt. cùm Prætor. inſtine. ff. de iudic. Iaco. de Are. in l. Deo nobis. j. titu. j. & poſt eum quidam dicunt quòd tranſit in poteſtatem Abbatis quo ad obedientiam: ſicut dicimus in vxore reſpectu patris & viri: vt probatur in l. idonei. ff. de teſt. & inſti. de inutili. ſtipul. §. ſi quis alij. Sed his non obſtantibus dico quòd tranſit in poteſtatem Abbatis: vt no. in dict. gl. Non obſtat argu. contrarium quòd retinet iura ſuorū: quia non eſt impoſsibile quòd rema neant iura ſuorum, & tamen non ſit in poteſtate: vt l. meminimus, & l. & lege. j. de legit. hæredibus. quod etiam probatur, quia in alterius poteſtate: ergo non patris: vt l, ſicut cueniet. ff. de adulte. Hoc tenet Gul. in l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iu. Ad hoc facit xij. qō. j. cap. non dicatis. & de elect. c. ſi religioſus. li. vj. Hoc firmat gloſſ. Bar. extra, de ætate & quali. c. indecorum. & per Cy. in auth. ſed epiſcopalis dignitas. j. titu. Quæro, nunquid ingreſſus monaſteriū

65 deſinet eſſe miles, vel de magnatibus. qd valet ad quæſtio. ſtatuto cauetur, quod nullus de magnatibus, vel de ple tali poſsit ingredi palatium ſub ſerta pœna. modo Titius factus eſt monachus. quæritur ſi ingrediatur palatium, an teneatur ad pœnam. Videtur quòd ſic: quia iudex ſecularis hoc ſtatuere poſsit pone do legem rei ſuę. Tamen hoc conceſſo quòd ſtatuere poſsit, tamen dico quod talis non teneretur ad pœnam: quia per ingreſsum religionis deſinit eſſe de magnatibus Ad hoc faciunt argumenta dicta. ſ. in proxima quæſtione: quia per ingreſſum monaſterij deſinit eſſe in poteſtate patris: & ſic iura agnationis admittit. Gloſ. eſt hoc expreſsè dicens extra, de ſtatu mona. ca. ea quæ in tertia gloſ. Pro hoc facit quod habetur xxvij. q. ij. cap. ſcripſit. & not. in cap. j. extra, de purg. canon. facit xxvij. qō. j. nequaquā & ſic vt magnas punirī non poterit: poſito quòd non obſtet iudicis impedimentum. Pro hoc facit in x. colla. de vaſal. mili. qui arma belli. depoſ. cap. miles. Et hoc etiam ſentit Iacobus de Bel. in corpore, de ſanct. epiſco. cap. ſi monachus. colla. nona. Quæro, hic dicitur quòd ingreſsi monaſterium non poſſunt teſtari:

66 ſed an poſsint mortis cauſa donare de conſenſu Abbatis? Et videtur quòd ſic: ſicut filius familias de conſenſu ſui patris: vt ff. de dona. cau mor. l. tam is. §. filius. lo. dicit quod non poteſt: quia Abbas non eſt dominus, ſed adminiſtrator: ſed de cōſenſu collegij: vel capituli videtur quod poſsit: quia capitulum eſt quaſi dominus: vt l. iubemus. j. eod. ti. Et hoc eſt verum in rebus mobilibus: ſed immobilia etiam totum collegium non poſſet diſtrahere, vel alienare: vt infrà, eod. l. iubemus. & in authen. hoc ius porrectum. & qui non poteſt alienare, nec alienationi conſentire: vt in regula iuris. & hoc quod donare poſsit mobilia, intelligitur quādo donat bene merito, ad quod monaſterium tenetur: vt extra, de teſtib, capit. relatum. el. ij. in fi. & c. cū in officijs. Vel alienare non poteſt, niſi ſit euidens vtilitas vel neceſsitas: vt d. authen. hoc ius porrectum. & xij. qō. ij. ſine exceptione. & extra, de dona. capit. cæterum. Poſſet hic quæri de modis teſtandi ante ingreſſum religionis, vel poſt quo infrà, eod. authen. ſi qua mulier. Item an filiusfa. contra voluntatem patris ingrediendo monaſterium, cauſam ingratitudinis committat: & an ipſam ſā cōmiſſam ingreſſus deleat. Et an monachus poſsit eſſe teſtis, arbiter: iudex vel procurator quæ hic omito: quia materiam noſtram non propriè reſpiciunt. Vltimò authē. iſta poteſt intelligi ſecundo modo: &

67 caſum ponе ſic: Domine Imperator, aliquis eſt ingreſſus monaſterium, vult facere profeſsionem, & teſtamentum: quæritur an poſsit? Imperator reſpon. quod non. quòd probat arguendo ſic: Non dominus non teſtatur. Maior propoſito quod non ſit dominus, probatur: quia ingreſsi monaſterium ipſo ingreſſu dedicant ſe & ſua Deo: ergo non ſunt domini; & ſic non teſtantur. Et ſic ſecundum hanc lec. diuidi-

tur aliter litera. & ſic: quia primò ponit antecedens. Secundò conſequens. Tertiò probat conſequentiam antecedentis. Primum eſt hic, non dominus non teſtatur. conſequēs eſt hic: ergo ingreſſus non teſtatur. Probatio conſequentiæ eſt hic: quia ingreſſus monaſterium dedicat ſe, & ſua. Ex hoc verò quòd ad hoc vt probatio concludat, debet cōtinere maiorem propoſitionem, & minorem, & caſum propoſitionis. Quæro, quid in

68 teſte, qui reddendo cauſam ſeu rationem ſui dicti, omittit maiorem propoſitionem? & ponit minorem: an concludat? Et pono in terminis. Teſtis interrogatus, ſi Titius eſt diues, vel ſi eſt bonæ conditionis. Reſponde quod ſic. interrogatus de cauſa ſcientiæ dixit: quia ego ſum ſuus vicinus, vel eius conſanguineus: an iſta probatio & ratio concludat. Videtur q non: vt in hac auē. vbi ponitur maior, quam teſtis omiſit hic reſpondendo. Sed ego contrarium dico, q iſta ratio cōcludit. hic enim teſtis ponit minorem, & omittit maiorem, tanquam per ſe notā. Et ſic facit iuriſconſultus alibi, ſcilicet in lege. j. ff. ſi cer. pet. For-

69 ma ergo rationem & probationem teſtis ſic: Vicini, & conſanguinei ſciunt conditionem vicinorum & conſanguineorum. & hoc à iure præſumitur: quoniā maior per ſe eſt nota. Sed ego teſtis, ſum ſuus vicinus, vel conſanguineus: ergo &c. Maior probatur ff. vnde cogna. l. octaui. & j. de in integ. reſtit. mi. l. de tutela. vbi de vicinis & conſanguineis probatur. ff. de fun. inſtru. l. ſi ita. §. fi. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. l. filium. & extra. de præſum. c. quoſdam. & c. ſequen. & de pur. can. c. conſtitutus. Sed contra fortiter oppo. Dictum teſtis debet concludere neceſſariò, vel præſumptione iuris tali, quæ ad condemnationem ſufficit. quod apparet in probando dolum, vbi dolus nō poteſt probari neceſſariò: vt l. dolum. j. de dolo. Sed quod vicinus, & conſanguineus ſciat, hæc eſt præſumptio iuris talis, quæ ad cōdemnationem ſufficit, vt dictis legibus: ergo &c. Item oppo. contra dictum teſtis debet concludere per aliquem ſenſum corporeum, vt per viſum, tactum, & ſimilia. vt j. de teſti. l. teſtium. & ff. de teſt. l. qui teſtamento. §. j. & fi. & l. j. in princ. ff. de his quę in teſt. delen. & per inn. in c. cum cauſam. extra, de teſti. Sed iſta ratio ſi vnus eſt vicinus, vel conſanguineus, non concludit per aliquem ex prædictis ſenſibus: ergo non eſt bona ratio. Reſpondictum teſtis debet concludere per aliquem ſenſum: hoc concedo. Sed cum dicitur, hic non redditur ratio per aliquem ſenſum corporeum: hanc nego licet in hac oratione nō exprimatur ſenſus corporeus: tamen exprimitur per iuris præſumptionem, per quam ad ſenſum corporeum deuenitur. Quare enim præſumit Lex q vicinus ſciat conditionem vicini, vel conſanguineus cōſanguinei: Certè quia aſsidua conuerſatione videt actus eius: vnde deducitur ad actum corporeum. Hoc probant iura & capitula ſuprà allegata. Hic non ſunt alia. Laus deo.

Repetitio huius authentic. fuit compoſita & compilata per dominum Bartol. de Saxoferrato. Sed quia morte præuentus, eam repetere non potuit, poſtea repetijt excellentiſsimus doctor dominus Nicol. Alexandrin. de Peruſio præfati domini Bartoli gener.

1 *Diſpoſitio huius authentic. intelligitur ſecundùm diſpoſitionem l. Deo nobis.*
2 *Diſpoſitio huius auth. determinat diſpoſitionem authenticæ ingreſſi.*
3 *Si aliquis non habens liberos, fecit teſtamentum, & extraneum hæredem inſtituit, & poſt intrauit monaſterium: an per ingreſſum teſtamentum rumpatur.*
4 *Monaſterium non habetur loco filij. & nu. 19.*
5 *Ingrediens monaſterium quod non dicatur capite minutus maxima nec media capitis diminutione. & an minima. 6.*
7 *Ingreſſus monaſterium non habetur pro mortuo quo ad omnia.*
8 *Si ingreſſus monaſterium fecit teſtamentum inter filios ante ingreſſum: an teſtamentū per ingreſſum rumpatur.*
9 *Ingreſſus monaſterium an poſsit teſtamentum antea factum reuocare? & nu. 11. & 14.*
10 *Hæres inſtitutus in teſtamento condito, ab ingreſſo ante ingreſſum an habebit omnia bona ſtatim? an verò expectabit mortem naturalem ingredientis?*
12 *Fratres minores poſt factum profeſsionem non poſſunt aliquid de rebus mundanis diſponere.*
13 *Diſpoſitio huius auth. non habet locum in fratribus minoribus.*
15 *Eccleſia, apud quam bona ingreſsi remanent, an illa habeat iure hæreditario.*
16 *Eccleſia quod non teneatur ut hæres pro debitis ingreſsi. ſed eatenus quatenus ad eam peruenit.*
17 *Eccleſia ad hoc ut poſsideat bona ingreſsi, non habet neceſsè intrare poſſeſsionem ipſorum.*
18 *Si ingreſſus habeat parentes, quod ipſis debeatur legitima.*
20 *Diuiſio quæ permittitur per hanc authenticam ingreſſo monaſterium, an dicatur teſtamentum.*
21 *Si pater vult dare plus filijs, quam poſsit, quantum ſibi poſsit, & debeat retinere.*
22 *Legitima filio ingredientis non debetur, niſi poſt mortem naturalem patris ingreſsi.*
23 *Filij petunt legitimam in bonis patris ingreſsi monaſterium per conditionem huius authentic.*
24 *Si ingreſſus moritur ante profeſsionem, cuius erunt eius bona.*

a ¶Si qua mulier. Sed pone q maritus eſt ingreſſus monaſterium, & vxor eſt antiqua: & ſic eius non eſt habenda ſuſpicio: tu xta not. in c cum ſuis. de conuer. coniuga. qui maritus volens recognoſcere bonam fidem facit vxori, poſt ingreſſum monaſterij confeſsionem de dote iam recepta: quæritur an illa cōfeſsio probet. Dic q non, ſecundùm Spe. in ti. de ſtat. mona. ver. Ix. & vide Ludo. in ſuis ſing. in tit. de do. poſt di. reſti. in v. ſing. Et an poſſint cauſæ cōmitti monacho vel canonico regulari, vide quæ dixi poſt Bal. in l. repetita j. de epiſc. & cler. Et in materia iſtius auē. nunquid clerici de fructibus ſuarum præbendarū poſsint teſtari? Vide quod not. glo. in c. in præſentia. de offi. ord. in vj. Vide pulchrè per Spec. in tit. de ſta. mo qui hanc materiam magiſtraliter examinat per lxix. q. & an de fructibus, vt dixi, præbendarum poſſint teſtari? vide Bal. in l. ij. j. ti. j. & no. j. ti. j. in l. ſacroſanctæ. Et quid ſi defunctio clerico eccleſia vult occupare bona, quia dicit, empta de bonis eccleſiæ. conſanguineiverò ſi dicunt eſſe ſucceſſores: quid iuris. vide Bal. in l. ſi qs preſbyter infrà tit. j. & latè in auē. licētiā. j. tit. j. Et ad prædicta an teſtari poſsit clericus de fructib⁹ & alijs rebus mobilibus eccleſiæ, vel etiā donare, aut alio modo diſponere, vide per Paul. de Leazar. in quæſt. quæ incipit: vtrum clericus.

ADDE quid ſi ingreſſus monaſterium de licētia vxoris ſit ibidem profeſſus: an vxor poſsit illum adnocare: quia non in præſentia eſpi mulier dedit licētiā vide Fe de cōſil. xxxvij. & quomodo poſsit teſtari clericꝰ vide Bal cōſ. clxxx. lib. ij.

b ¶Non habens liberos. Si aliquis nō habens liberos teſtamētum fecit, & extraneum hæredem inſtituit: poſtea ingreditur monaſterium: an rumpatur teſtamentum per ingreſſum?

ADDE Ro. conſi. ccxxx. Fe. cōſ. clxj. ſed latiꝰ p Ro. q tenet q per ingreſſum monaſterij rūpatur teſtū. ☞ POMATES.

¶Adde Ro. cōſi. ccxxxvij. & Bal. cōſi. ix. in v. parte. & Ale cxxxix. vol. ij. col. ij.

c ¶Canoniza. An monaſterū habeaſ loco filij: adde Bar. in l. hę redibus. §. j. ad Treb. ☞ POMATES.

d ¶Nō eſt verū. Vide Fel. ſ. c. ſ pſen. co. xix ad finē. cū ſequen. de proba. & in co. xxvj ☞ P. PAV. P.

e ¶Loco filij. Quod clauſula, habeatur loco filij. intelliga-

1 Si qua mulier. Hæc lex diuiditur in duas partes principales. Primò quando ingrediens monaſterū non habet liberos. Secundò quādo liberos habet. Secunda ibi: ſed perſona. Item ſecunda ſubdiuiditur in tres partes: quia primò loquitur quando filijs vult relinquere quā tum minus poteſt. Secundò, quando filijs vult relinquere quantum plus poteſt. Tertiò, quando nihil vult diſponere. Secunda ibi: ſed ſi omnem. Tertia ibi: ſed ſi poſt. Primò in terminis pone per te ipſum caſum. litera eſt clara. Oppo. ad primam partem de l. Deo nobis. in prin. j. tit. j. Sol. Hæc intel

1 ligitur ſecundum illam, vt pacta nuptialia firma maneant. Hoc probatur ex corpore vnde ſumitur, & ex ſeq. ſcilicet authentico, de ſanc. epiſco. §. ſi qua mulier. Secundò oppo. in authentica, vt nulli iudi. §. ſi verò quādo. poſito infrà de adulte. auth. ſed hodie. Solutio. Ibi loquitur in ea, quæ ingreditur inuita: hic verò de ea, quæ ingreditur volens. Vltimò oppo. de auē. ingreſsi

2 Solutio. Illa authentica determinatur per iſtam: ideo conueniēter fuit poſita hęc poſt illam: quia per ingreſſum licet certo modo teſtari. vt hic videtis. Veniamus ad quæſtiones huius materiæ, circa hanc noſtram auth. & prima gl. huius auē. loquitur de eo, qui ante ingreſſum fecit teſtamentum: aliæ gl. loquuntur de eo, qui ante ingreſſum nō facit teſtamentum: ſed nullo modo diſpoſuit, vel diſponit poſt ingreſſum. Quæro ergo primò, quid ſi aliquis non habens

b liberos fecit teſtamentum, & extraneum hæredem inſtituit: & poſt ingreditur monaſterium: an per ingreſſum rumpatur te-

3 ſtamentum. † Dicunt quidam indiſtinctè teſtamentum rumpi, per principium huius authent. quæ dicit generaliter, bona non habentis liberos monaſterio cōpetere. Iſta opi. non videtur vera, per §. illud. in auē. de mona. coll. prima vbi permittit ingredienti

b monaſteriū antè diſponere. Vnde gl. diſtinguit. Aut ingrediēs monaſteriū in teſtamētoª aliquid iure inſtitutionis monaſterio relinquit: & teſtamentū non rūpitur, Aut nihil monaſterio relinquit: & teſtamētū rūpitur, quaſi agnatione filij: cū loco filij habeatur: vt in auē. de ſanc. epiſ. §. ſed & hoc præſenti

ADDE Ro. conſi. ccxxx. Fe. cōſ. clxj. ſed latiꝰ p Ro. q tenet q per ingreſſum monaſterij rūpatur teſtū. ☞ POMATES.

Præterea, dicit glo. cum habens filios omnia eis dare non poteſt: vt in hac auth. mulier mò minus extraneis. Iſta opi. ponitur p glo. in d. §. illud. in auē. de mon. & in corpore vn b de ſumitur hæc auē. & xix. q. fi. c. ſi qua mu

c lier. vbi hæc auē. canoniza. Hęc opinio nō

d placet: nam non eſt verum q monaſterium c habeatur loco filij: nec hoc dicitur in §. ſed

4 & hoc præſenti. ſed dicitur ibi, q illæ conditiones, ſi deceſſerit ſine liberis: in ingre d diente monaſterium reſpuuntur: ſecundum Richar. Malū. & bene dixi vobis, & ibi per dnct. in auth. niſi j. ad Trebel. Præterea, ſi monaſteriū habeatur loco filij e ſequeretur q monachus haberet monaſteriū in e poteſtate; & etiam monaſterium acquire-

tur de filio anomalo, vide Bal. ſ c.j. §. donare qual. olim ſeu. pote. alien. Et quo modo illud intelligaſ ꝙ monaſterij ſuccedat loco filij vide Ant. de But. cõſil. xxiij. in j. col. poſt prin. vide latè Bertach. in ver. monaſterij ſuccedit. in ij. col. ad fi. & in prin. ſed. Vide Barb. in l. cũ acutiſſimi. in vij. char. C. de fideicõ. Canoniſtæ in c. in præſentia. de prob. & vide Fel. poſt alios in v. char. ver. tertiò quæro, Iaſ. hic i v. col. limitãt tripliciter. Itẽ circaiſtã materiã iſti⁹ authẽticæ adde ꝙ ſi marius ingrediatur monaſterium de licẽtia vxoris, nõ poteſt poſtea facere cõfeſsionem de dote recepta. Spe. in tit. de ſta. mo. §. j. ver. vij. Ro. ſing. ſuo. cx. incip. marit⁹.

a ¶ Quod nõ. Vide q̃ dixi in l. ſub cõditione. ff. de lib. & poſth. ¶ Tenet hic Bart. cũ glo. quòd monachus liberatur à patria poteſtate: licet Iac. But. hic cõtra Bar. & etiã cõtrarium tenet Spec. ſ rit. de tutore. §. ſinaũt tutor tenet Matheſi. plura adducẽdo ſ tra ſtatu ſuo de ſucceſſionib⁹ ab inteſtato. ſ. ij. char. idẽ tenet hic Cy. vt per oĩa emãci patus ſuccedatvt ſu⁹ & idẽ videt ſentire in l. Gallus. §. & quid ſi tãtũ. de lib. & poſth. Sed ipſe dubitauit in l. vẽtre. in vlti. col. de acq. hær. de quo etiã latè diſputãdo multũ dubitat Matheſi. in d. tract. ſ princ. & adde not. in d. l. ſi eã.

ADDE ꝙ Spec. in tit. de ſta. mona. §. j. ver. xj. quærens an pater ingrediẽs retineat filios in poteſtate, ſe remittit ad tit. de tutore. & Ioã. And. videt trãſire cũ Spe. qui al legat. Iaco. de Bel. in auth. de monachis in xiiij. queſt. Paul. de Ca. videtur tenere ꝙ libereť à patria poteſtate, in l. ſacroſctẽ. de epiſc. & cle. vbi dicit ex mẽte Inn. in c. indecorũ. de æta. & qualita ꝙ null⁹ ordo liberat à patria poteſtate, excepto epiſcopali: & niſi quis tranſeat ad religionẽ: qa etiã illa liberat: vt dicit notare glo. in l. ſi ex cauſa. ff. de mino. & de epiſco. & cler. auth. verũ. ideo dicit ſe cõtuliſſe cũ eſſet ſtatutũ q̃ filij ſam. nõ obligarẽtur, & quidã preſbyter ſe obligaſſet, q patrẽ habebat, ꝙ obligatio nõ valebat, qa ſtatutũ qa fauorabile cõprehẽdit etiã clericos, de quo etiã an ordo ſacerdotalis liberet à patria ptãte, vide Bar. cõſ. lxj. incip. filiusfamiliàs preſby.

b ¶ Volẽs ingredi. Aliquid ꝑ Imo. in l. filius à patre. §. j. de lib. & poſthu.

c ¶ Itẽ ſi prætenerit. Vide iſtud dictũ Bar. allegatũ per do. Abb. in ca. qa nos de teſt. vbi dicit, ꝙ clericus non poterit teſtari de acquiſitis nõ intuitu eccleſiæ, & quitur: ſed loquitur de intrante religionem. vide quæ ibi dixi. Andr. Barba. ↠P. PAV. P. ¶ Vel exhæredauerit. Vide Barba. in c. quia nos. in colũ. iij. & ſeq. de teſta. extra. in c. cum omnes. in xvij. col. eo. tito.

e ¶ Poſſit reuocare. Adde Barto. in l. ſed & ſi mors. in princ. ff. de donat. inter virum & vxo. latè per Imol. poſt alios in l. j. de teſta.

f ↠P. PAV. P. ¶ Expectabit. Vide oĩno Fel. ſ pe. & antepe. co. extr. de. pb. vbi cõcludit ꝙ etiã ſ. j. caſu Bar. hic ſit expectã. mors natural. & ibi & ſ ꝑcedẽtes ꝙ ſ greſſ⁹ religiõis minorũ tãtũ operaẽ, quãtũ mors natural. vide Are poſt Bar. Bal. Imo. & Ang. in l. j. ff. de teſt. Iaſ. hic limitat tñ ſignãter Imo. in d. l. j. in vj. col. in prin. nõ procẽdere q̃n ingrediẽs aliud ſenſiſſet quod præſumitur ſenſiſſe, quando cogitauit de ingreſſu, & de eo fecit mentionem in teſtamẽto, & aliquid relinquendo, & reliquit extraneo, qui tunc ſtatim inſtitutus habẽbit non expectata morte, quia conſtat de mente ſecundum eum, quem vide & cõſidera de veritate, quia dura eſt deciſio: & contra videtur velle Pau. hic, & cõs alij. Item cõtra Bar. hic, dã vult quòd poſsit reuocare poſt ingreſſum,

Tenet Abb. in ca. in prẽſen. extr. de prob. in. xj. char. & tbi ponit de j. dicto, an ſtatum per ingreſſum cõfirmetur teſtamentũ & alia in materia.

a ¶ Fratrum minorũ. Dic ꝙ ordo mendicantium eſt incapax bonorũ retentionis, tã in particulari quã in vniuerſali. d. clem. exiui, Sed cui bona iſtius ingrediẽtis applicẽtur. Inno. & Io. And. ponunt in c. in preſentia. de prob. a Spec. in titu. de ſtatu mona. §. j. verſicu. iij. Bar. in trac. mirabili cõtra Bar. in vlt. quæſtione. vlt. li. Fede. de Senis in conſi. xxvj. Bal. in auth. ingreſſi. ſ. cod. Aliqui dicunt, quòd ecclẽiæ Romanę, eò ꝙ habet ſũcũ. Sed in hoc non inſiſto: quia dicit Io. And. in c. fin. de pœnis. in vj. papa ab. tulit ſitud ius ſuccedẽdi alijs, qui ingrediũtur talia monaſteria. Alij dicũt, ꝙ venientibus ab inteſtato, per authenticam, bona damnatorũ. de bon. damna. Hoc verũ, nili fuerint iſta bona relicta ingredienti cũ conditione. ſi ſine liberis deceſſerit: quia non applicãtur venientibus ab inteſtato, ſed debent expendi ad pias cauſas. Cauſa eſt no. in auth. de ſan. epiſ. ſ. ſed hoc præſenti. in fin. & ponit Ang. in q. quę inciſ. nobilis quidãgene re. in vlt. ver. & vide quæ no. Bar. per illa iura in l. apud Iulia. §. ff. de leg. j. & in l. ciuitatibus. de leg. j. & Iac. de Are. ſ I. deo nobis. in fi. infrà. tit. j. Et videtur dicere ꝙ ſpectat ad eccleſiã roma nã, quę eſt capuditi ordinis. Tũc ꝙ peruenit ad venientes. & ibi Cy. ſ fi. & Imol. ſ I. j. ff. de teſt. Adde Ro. cõſ. xcvj. & cclxviij. & Ang. conſil. lxxx.

b ¶ Neceſſe. Adde bar. in d. l. ſi adoptauero. & in l. qui vniuerſas §. ij. de acquir. poſſ.

c ¶ Vt filius. Sed quid ſi ſtatutũ dicit, quòd bona occidentis applicentur hæredibus occiſi. quidam habens filium ingreſſus eſt monaſterij: poſtea interfect⁹ fuit an hæc pœna applicetur filio. vel monaſterio. Fede. de Se. fuit ſibi cõtrarius in conſulendo. De quo Pe. de Anch. in capi. can. ſtatuta, ver. procedo vlteri⁹ ſtatuto, in certis ciuitatibus, bona incontinenti. argu. ad hoc j. tit. proxi. l. Deo nobis. in principio. Sed quando talis mors ciuilis non habet omnino eũdem effectum: quia ſaltem in communi poteſt omnia bona tenere: tunc hæres inſtitutus debet expectare mortem naturalem, & interim erit in pendenti. Poterit enim antè mort hæres quam teſtator. argu. ad hoc. ff. de iure fi. l. Statius Florus. j. de donatio. inter vi. & vxorem. l. res vxoris. Ex prædictis venio ↠ad determinationem præcedẽtis quæſtionis, ꝙ primo caſu quando ingreditur religionem fratrum minorum, nullo modo poſsit reuocari: quia ſicut per mortẽ teſtamentum confirmatur irreuocabiliter ex parte teſtatoris: vt ſ. eo. l. j. ita per ingreſſum huius religionis. Item quia fratres minores non poſſunt poſt profeſsionem factam ↠de rebus mundanis aliquid diſponere: vt in c. exiui de paradiſo. de ver. ſigni. in cle. vnde in eis puto iſtã auť. ↠quæ permittit poſt ingreſſum diſponere, non habere locum. Secundò verò caſu quando ingreditur aliam regionem, puto ↠ꝙ poſſit reuocare teſtamentũ, donec viuit. Tex. videtur in fin. in d. l. res vxoris. j. de donat. inter vi. & vxo. & ff. de do. inter vi. & vxo. l. ſed & ſi mors. §. j. Quæro, quando bona ingredientis remanent eccleſiæ, vtrum eccleſia ↠videatur habere iure hæreditario vel quo iure gl. dicit ꝙ iure ſucceſsionis hęreditariæ quaſi ſemimortui. Inſtit. per quas perſo. no. acqui. §. fi. & j. ad l. Iul. de vi. l. ij. Ego puto ꝙ nõ iure hæreditario. quod apparet: quia adhuc ipſe monachus poteſt cõueniri: vt in auť. cauſa quę fit cũ monacho. ſed pertinet ad eccleſiam iure acquiſitionis naturalis: ſicut dicimus de bonis eius, quem arrogamus: vt inſti. de acqui. per arroga. per totum. Et ex hoc ſequitur, ꝙ eccleſia non tenetur ↠in totum, ſicut hęres: ſed catenus, quatenus ad eam peruenit: vt in dicto titulo, de acquiſi. per arrog. & l. in arrog. ff. de pœnis. aliàs l. ſi peculium. ff. de pecu. Ex hoc ſequitur, ꝙ eccleſia nõ habet neceſſe ᵇ ad hoc vt poſsideat, intrare ↠poſſeſsionem ſicut hæres: vt l. cũ heredes de acqui. poſſeſ. ſed ei acquiritur poſſeſsio, quã habebat ingrediẽs ſicut arrogatori: vt l. ſi adoptauero. ff. de preca. quam legem al legat gl. in decretis ad hoc, vbi eſt canoniz̃ata hæc auť. vt ſ. dixi. & etiã videtur doct. moderni ſuper hac auť. ſentire. Sumus expediti de prima glo. venio ad aliam. dicitur hic: ſi perſona liberos habẽs ingreditur monaſterium, quæro, quid ſi habet parẽtes non liberos. Dicunt quidam ↠ꝙ etiam parentibus debetur legitima: vt in auť. de ſanctiſ. epiſc. §. preſbyteros. & j. titu. j. l. ſi quis preſbyter. & arg. ff. de inoff. teſta. l. nam & ſi parentibus. Azo dicit contra: cũ enim monaſterium reputetur vt filius ᶜ, excludit parentes. Contrariũ tenent multi doc. & hoc dicit Oldr. & ego puto verum. Nã non eſt verum ꝙ monaſteriũ habeatur loco filij, vt ſ. dixi. Itẽ ego video ꝙ parentes poſsint agere querela inofficioſæ donationis: vt l. ſi

ADDE ꝙ conſilium Fede. nunc in ſtampa eſt xxxv.

d ¶ Ex imperfecto. Et adde quod nota Bartol. in l. ij. de leg. j.

e ſ ↠ POMATES. ¶ Ingreſſus. Vide Bart. conſil. xuij. in princ. Gemi. in c. j. de reg. libr. vj. Ale. in l. ſi quis hæredem. in ver. ex gloſ. infrà, de milit. & tubicin. & Pau. de Ca. in auť. ingreſſi. in princ. ã. eo. & aliqd per Fel. in c. nuper. in ver. & pondera. de teſti. & d. Ale. inl. in ſubſtitutione. col. pen. in ſ. ff. de vulg. & pup. & Caprã cõſil. lxxv. ad mediũ & Fel. in c. cũ deputati. colum. j. de iudi. & Aret. in d. l. in ſubſtitutione. col. pe. & Barba. cõſi. xxxviij. col. v. vol. iij.

¶ Legitimã. No. caſum, in quo filius pętit legitimã viuo patre. Et adde de hoc expreſsè tex. in c. cũ ſimus, extra, de reg. Item his adde no. per Bar. in l. j. de teſta. & illũ text. in d. c. cũ ſimus. allegat ad hoc not. hic Bal. ad fin. & contra Bart. hic tenet Abbas per dictũ ca. cùm ſimus. in fin. in cap. Raynutius. in fi. de teſta. & hic adde tex. in auť. nũc auť. cũ glo. in ver. detrahantur infrà tit. j. qui cõcor. cum d. cap. cũ ſimus. per Bal. in c. ſi pater. in vlti. col. de teſt. in vj. Et ad Bal. hic vide quę no. bar. in tractatu Minoric. in lib. iij. Et vtrũ poſt profeſsionem ingreſſi, poſsit adiri hereditas, non expectata morte, vide nota. in hac auth. & per Bar. in tractatu Minoric. Per Petr. de Anch. in cle. exiui de ver. ſign. Reliqua vide ꝑ Bar. in l. ſi cùm dotem. in fi. ff. ſolu. matrimo.

ADDE tã dict. Barto. hic quã apoſtillaſpe. in ti. de ſta. mo. verſi. xlix. cũ pluri. ſeq. & plura q̃ vide per Io. An. in rub. ibi. vbipo nit quæſtl. de viro. ducto ad patibulum cui iudex pepercit ſi in monaſterij ingrederẽt. & ſi exiret, decapitaretur: ſi poſt tẽpus vxor illũ repetat an debeat decapitari: & an cũ mulier petit aliquẽ in virũ, monaſterij verò in cõuerſũ: quis obtinere debeat? Itẽ ponit. q. de illo q̃ inſtituit pauperes hæredes, quos fideicõmiſſarij nominarẽt, deinde ingreſſus eſt religionẽ, qui obtulit ſe, & ſua: qs habebit bona? Itẽ q. de patre, q̃ filię religioſi cẽtũ ſi nuberet, & l. ſi monaſterium ingrederetur. Has et alias q̃ſtiones vide ibi, & in dicto tit. per ipſũ.

f ↠P. PAV. P. ¶ Legiti. Vide Fel. ſ c. in pſentia Iã ſ hic.

g ↠P. PAV. P. ¶ Intra annũ proba tiõis. Vide Barb. in c. ij. de teſta. col. j. & ſeq. in c. ſi. in vij. col. de ſucceſ. ab inteſt.

filius. de inof. do. ergo ſi iſte omnia contulit monaſterio, hanc donationem poſſet pater revocare. Eſt enim hæc quædam donatio: hoc eſt, quædam liberalis conceſsio. Et hoc ſatis ſuadet æquitas. Venio ad aliã gl. quæro, nũquid hæc diuiſio, quæ permittitur poſt ingreſſum ſit teſtamentum. Dicit gl. ↠ꝙ hoc prodeſt ſcire propter numerum teſtium: led hoc non eſt verũ, cũ diuiſio permittatur ſolùm inter liberos, inter quos numerus teſtiũ non requiritur: vt j. Fami. ercis. l. fin. & l. hac cõſultiſsima. §. ex imperfecto⁴ j. de teſta. Ita etiam dicit gl. Quid ergo dicemus? Dicũt quidam ꝙ eſt teſtamẽtũ: aliį dicũt ꝙ non. Dicas quicquid vis. Puto ꝙ ſit vltima voluntas, quæ eſt teſtamentum, vel quæ habet vim teſtamẽti. ſuccedit enim loco illius teſtamẽti, quod facere poterat ante ingreſſum: vt expreſsè colligitur ex corpore vnde ſumitur hæc auť. Et hoc intelligo. quãdo hanc diuiſionem facit poſt ingreſſum, & poſt profeſsionẽ factã. Nã antequam faciat profeſsionem, non dicitur ingreſſus propriè monaſterũ. nõ cẽſ ibi ingreditur animo remanẽdi, ſed animo experiẽdi. arg. pro hoc. j. tit. j. auth. ſed neq̃ curialẽ. & ita obſeruatur tota die de facto, &c. Quæro. quando pater vult dare filijs quantum plus põt: quãtũ debet ſibi retinere? Reſpondet gl. ↠ſaut diuidit æqualiter: & debet ſibi retinere virilem. Aut inæqualiter: & debet ſibi retinere quantum habet ille, cui plus concedit. Quod dic vt in gl. Et ſemper hoc intelligo, quando hoc facit poſt profeſsionem factam: vt dixi.

Quæro, quando filij poterũt petere iſtã legitimam. ᵇ breuiter puto ꝙ poſit mortem nataralem ↠patris. Interim enim ipſe habet poteſtatem diuidendi prout vult: vt ex hac auť. manifeſtè colligitur. Item portio legitima filio non debetur, niſi poſt mortem naturalẽ: vt lege prima. §. ſi impuberi. de coll. bonorum. Item poſsibile eſt, ꝙ iſte filius moriatur antequam pater. ergo &c. argumentum. ff. de iure fiſci. l. Statius. in fin.

Quæro, qua actione petent filij iſtam legitimam. Reſpon. condictione ↠ex lege iſta vt l. j. ff. de condictione ex lege. Vltimò quæro, quid ſi ingreſſus monaſterium moriatur intra annum probationis, ᵍ ante profeſsionem factam, cui competunt iſta bona. ↠Videtur ꝙ non competant monaſterio, ſicut nec filijs. Nam filius, qui non venit ad lucem, non ſuccedit: vt l. penulti. de poſtinu. hæred. inſtitu. In contrarium videtur caſus de ſuc. ab inteſt. c. vlti. & hoc relinquitur Canoniſtis.

1 ſ ↠ *Prælatus cum toto capitulo non poteſt bona eccleſiæ alienare: poteſt tamen illa dividere. nu. 3. & nu. 6. & nulli poteſt concedere ab beneficium collatum. nu. 4.*

2 *Oeconomus dicitur, cui res eccleſiæ gubernãdæ mãdantur.*

5 *Eccleſia eſt mater religionis & fidei.*

7 *Eccleſia & etiam minor poſſunt prououare ad diuiſionẽ, quando ſibi expedit.*

8 *Prælatus quod poſſit dividere fructus, non proprietatem.*

9 *Prælatus quæ bona poſſit alienare pro remunerando illũ, qui fecit ſeruitia eccleſiæ: & quomodo.*

10 *Annui reditus connumerantur inter immobilia.*

a ↦P. PAV. P. ¶Iubemus. Circa istam materiam, an & quando factum prælati noceat ecclesiæ, vide Ange. consil. cclxxv. inci. quia omne datū optimum. Item an prælatus posſit præiudicare ecclesiæ in quærēdis, vide Roma. consi. clxxxiiij. Iaſo. in l. iij. §. fi. ff. quod quisque iur. & quæ habes ad Barto. in l. qui autem. in prin. ff. de ijs quæ in frau. cred. Et quomodo negligētia prælati noceat ecclesiæ,

IVbemus. [a]Hæc lex diuiditur per glo. in tres partes, vt patet in ea. Prima pars breuiter hoc dicit: Prælatus cum toto capit. non† poteſt immobilia ecclesiæ alienare[b] hoc d. istud prin. Nota q̄ œconomus dicitur, cuí res ecclesiæ† gubernandæ mandantur. Secūdò nota q̄ prælatus ecclesiæ† poteſt prædia ecclesię diuidere. Tertiò nota† q̄ prælatus nulli poteſt concedere, seu conferre sub occasione beneficij collati. Quartò nota q̄ ecclesia mater † est religionis, & fidei. breuiter oppo. ad hanc legem, & videtur q̄ prælatus non posſit bona diuidere. vt l. si pupillorū. ff. de rebus eorum. Huius timore sunt plures fol. hic. Vna, q̄ hic loquitur de diuisione, quæ fit gratia culturæ: vt diuidere cū colono. Ibi de diuisione, quā fit inter domi nos. arg. ff. de leg. ij. l. Caius. §. j. Et sic concludit ex hoc q̄ prælatus ecclesiæ non poteſt diuidere cum alio. Alij dicunt, q̄ hæc lex intelligatur secundum illam, q̄ poteſt diuidere, si prouocetur: non tamen poteſt prouocare. Ista solutio est vera in se: quia poteſt † diuidere si prouocetur: non tamen poteſt prouocare. Sed quòd posſet prouocare, est contra hanc legem, quæ loquitur generaliter. Alij dicunt q̄ aliam ecclesiam poteſt prouocare[c]: priuatā nō. Ista solu. est contra generalitatem huius legis.

Alij dicunt q̄ poteſt prouocare quādocūq̄ sibi expedit: & vide gl. & nota & tene mēti illā sol. quā oēs tenent, q̄ ecclesia† & etiā minor poteſt prouocare ad diuisionē quādo sibi expedit: quia habet sociū rixosum, & cōtumeliosum. lex, si pupillorū. loquitur qñ sibi non expedit. quod in ecclesia procedit sine dubio: nā eius impedimētū est perpetuū: sed impedimentū minoris est vsq̄ ad ætatē perfectā. arg. eius q̄ not. in l. nisi finita. de tu. & ra. diſ. Alij dicunt, q̄ pōt diuidere fructus, [d]nō proprietatē† quæ solutio est vera & notabilis in se: tñ præcedens est notabilior. Quero vtrū ecclesia posſit alienare remunerando eos, † qui fecerūt seruitia. tex. hic videtur velle q̄ sic, à cōtrario sensu ibi: ad vicissitudinē bñficij collati ergo. &c. Dic breuiter q̄ de rebus mobilibus pōt sine dubio. extra. de test. c. relata. & ibi no. per Inno. de immobilibus verò si quidē est beneficiū collatū, tūc sic. Ita tenet hic gl. & in auē. de alí. & emphy. circa prin. dūtamen interueniat solēnitas, quæ pōnit in auē. hoc ius porrectū. vel quæ requiritur de iure cano. vt ibi dicā. †Vltimò no. q̄ annui reditus connumerantur[e] inter immobilia. Simile in authen. de alim. & emphy. circa prin. & de non alie. circa prin.

☞ *Facta contra legem, habentur pro infectis.*
Prælatus alienans iniustè remouetur ab administratione.
Notarij, qui faciunt instrumenta illicita, sunt ab officio remouendi.

1 *Dictio imò quòd ponatur correctiuè.*
2 *Agentes & patientes pari pœna puniuntur.*
3 *Dispositio huius. §. an habeat etiam locum in muneribus uel rebus promissis.*
4 *Statutum quòd uir lucretur tertiā partē dotis uxore præcedente in matrimonio: an habeat locū in dote promissa.*
5 *Oeconomus clerici, & etiam parochiani admittuntur ad licendicandum res ecclesie alienatas.*
6 *Oeconomus, qui alienauit, quando admittatur ad uendicandum aliena ta per ipsum.*
7 *Contra factum proprium quando quis uenire possit.*
8 *Oeconomus delinquens an priuetur ipso iure, uel per sententiam, ab administratione.*
9 *Lex si imponat pœnam alicui facto, quando dicatur eā imponere ipso iure. uel requiratur sententia.*
10 *Iudex quādo qs posſit esse, & notarius: & sic acta scribere.*
11 *In iurisdictione uoluntaria quis poteſt esse notarius & iudex, & facere præceptum guarentigie.*
12 *In causis breuioribus quis poteſt esse iudex, & notarius.*
13 *Vicarij qui sunt per commissum sunt iudex, & notarius.*
14 *Bona delinquentium circa alienationem bonorum ecclesiæ applicantur fisco.*

Sane si hæc. Si alienatio fuerit facta contra hanc legē, punitur accipiens, & concedens, & notarius scribens. hoc dixit víque ad §. sane secundū quod dixi in summario. Iste §. habet tres partes: quia in prima ponit accipiētem: in secunda concedentem: in tertia notarium scribentem, & iudicem authorantē. Partes videbitis in ponendo casum. Nota quòd quæ contra legem fiunt, † pro infectis habentur. Videbitis j. de legi. l. non dubium. Secūdò nota pœnam quæ imponitur emēti cōtra interdicta huius l. Tertiò nota q̄ prælatus, † qui alienauit iniustè: ab administratione poteſt remouerī[f]. Itē nota quòd notarij qui faciūt instrumēta † illicita, sunt puniēdi, & ab officio remouēdi. Ad primū[g] opp. qđ nemo debet locupletari cum aliena iactura. vt l. nam hoc natura. de condi. indeb. de reg. iu. l. iure naturæ. Dicit glo. fateor q̄ de æquitate naturali ecclesia debet pretium reddere.[h] Hoc autē an sit verum qđ ecclesia teneatur pretium reddere: dic q̄ statim dicam in autenti. qui res. vbi glo. explicat melius quā hic Secūdo opp. ad §. œconomus. & sunt diuersæ literæ: quia habēt aliquí, imò: put est imò: vidētur q̄ dictio imò ponatur† correctiuè: vt l. si ita scriptū. de hæredi. instī. de manu. testa. l. Stichus. imò dic, vt dixi s. in prima cō stitutiōe. § quibus. Et nota tu iuuenis ex hoc príncipio q̄ agentes & patientes † pari pœna puniūtur. Itē opp. de l. si ecclesiæ. j. titu. j. Solue vt ibi, Veniamus ad quæstiones: & aduertatis: quia sunt vtiles. Dicitur hic in prima parte, pretia quidē, vel munera, quæ eius gratia data, &c. quid si fuerint promissa† & nō data: an ecclesia potērit petere illud pretiū? Plac. q̄ nō: qa quædā honestè retinentur quę tamē inhonestè petūtur: vt l. j. §. j. ff. de variis & extraordina. cognitio. Videtur gl. tenere contrariū per autenti. qui res iam dictas. vbi donatarius reddit rem, & tantundē vltra. Item recipiens in emphyteusim reddit rem: & tenetur soluere quod promisit. Et est vtile multū ad quæstionē, quā vidi semel disputari. Statutum est q̄d muliere † decedente in matrimonio sine líberis, vir lucretur tertiam partem dotis datæ. - Quæritur quid si dos[a] est promissa & non data. [b]Hic videtur gl. & tex. simul cum gl. quod idē. Contrarium est verum: probatur in auē. qui res per tex. Sed quidā doctor, qui eam disputauit allegat solum sic: non est nostrum legē extēdere. Cum igitur statuta non recipiāt interpretationē extensiuam: statutum, q̄d loquitur in dote data, non habet locum in dote data, sed habet locum in dote, promissa. Et nihil aliud allegabat. Sed pro hoc inducō tex. in auē. de non eligen. secun. nub. §. fi.[c] colla. j. Non obstat hæc gl. quia hęc extensio fit per aliam legem hoc statuentem: nec Procedit auē. qui res iam dictas. declarando, imò de nouo statuendo, vt videbitis. Vlterius quæro: dicitur hic q̄ œconomi posſunt vendícare. quid de alijs clericis, qui sunt in ecclesia? Gl. dicit, & bene indistinctè, † quod quílibet clericus, & etiā in subsidium parochiani ecclesiæ, admittunt ad rem vendicādam. vt j. de accu. l. si quis. & habetis tex. melius extra, de rebus ecclesiæ non alienan. c. si quis presbyterum. dic vt ibi. Tertiò quæro, nunquid idem œconomus reddit rem[d] quí alienauit admittatur ad rē vē dicandam[e]. Gl. istam quęstionē inducit ad aliud brocadum, vtrum quis posſit venire contra factum suum, quod determinatur in l. post motem. de adoptio. Sed finaliter sciasˆ q̄ in hoc passu ista est veritas. Quando q̄ illud quod fit, reuocatur ratiōe publicæ vtilitatis: & tunc poteſt quis venire cōtra factum suum: vt. l. j. de lib. causa. &. l. iuris gētium. §. si paciscar. ff. de pactis. Vnde cū hæc reuocatio fiat rōne publicæ vtilitatis, ipse idem œconomus facere poterit. & vide gl. Quæro[d] vlterius in ver. œconomus. vtrum priuetur ab administratione † ipso iure, an per sententiā.[e] Gl. dicit q̄ per sententiam. dicit enim, priuetur. nō q̄ priuatus sit. & vide gl. tuā no. & signa eam. Qñ lex imponit† pœnā amissionis vel rei, vel actionis, si exprimatur in ea ipso iure, vel per sententiam: certè stamus dicto: vt. l. cō missa. ff. de publi. Vel distíngue vt hic. Aut vtitur verbo præteriti vel præsentis tempo[f]ris. [f]vt, priuatus sit,[g] & intelligitur ipso iure. Aut verbo futuri tēporis: & intelligitur per sententiam: vt hic: nisi addatur dictio mox, vel statim: quia tunc intelligitur ipso iure: aliās secus, cùm non esſet statim: vt in auē. de inceſt. nup. §. j. colla. ij. & quod not. dixí plenè in l. Imperator. de iure fisci. et di xi in auē. qui semel. quomodo, & quando iudex. & auē. nouo iure. depœ. iud. qui ma-

9 nomus † qui alienauit admittatur ad rē vē
c dicandam[e]. Gl. istam quęstionē inducit ad aliud brocadum, vtrum quis posſit venire contra factum suum, quod determinatur in l. post motem. de adoptio. Sed finaliter
10 sciasˆ q̄ in hoc passu ista est veritas. Quando q̄ illud quod fit, reuocatur ratiōe publicæ vtilitatis: & tunc poteſt quis venire cōtra factum suum: vt. l. j. de lib. causa. &. l. iuris gētium. §. si paciscar. ff. de pactis. Vnde cū hæc reuocatio fiat rōne publicæ vtilitatis, ipse idem œconomus facere poterit. &
d vide gl. Quæro[d] vlterius in ver. œconomus. vtrum priuetur ab administratione
11 † ipso iure, an per sententiā.[e] Gl. dicit q̄ per
e sententiam. dicit enim, priuetur. nō q̄ priuatus sit. & vide gl. tuā no. & signa eam. Qñ
12 lex imponit† pœnā amissionis vel rei, vel actionis, si exprimatur in ea ipso iure, vel per sententiam: certè stamus dicto: vt. l. cō missa. ff. de publi. Vel distíngue vt hic. Aut vtitur verbo præteriti vel præsentis tempo
f ris. [f]vt, priuatus sit,[g] & intelligitur ipso iu
g re. Aut verbo futuri tēporis: & intelligitur per sententiam: vt hic: nisi addatur dictio mox, vel statim: quia tunc intelligitur ipso iure: aliās secus, cùm non esſet statim: vt in auē. de inceſt. nup. §. j. colla. ij. & quod not. dixí plenè in l. Imperator. de iure fisci. et di xi in auē. qui semel. quomodo, & quando iudex. & auē. nouo iure. depœ. iud. qui maactio. instāt. do. §. fi. colla. vij. & no. in auē. de non eligē. secū. nub. §. pe. in gl. magna. aliās esſet melioris cōditionis morosus, contra. l. non solum. de noxa.

c ¶Admittat ad rē vendicādā. An posſit quis venire cōtra factum suum, vide per Bar. in l. iusiurādū q̄ ex cōuētiōe. §. procurator. ff. de iureiu. vbi plenissimè.
d ↦P. PAV. P. ¶Quæro. Vide q̄ scripsi in l. transactionis. C. de transact.
e ¶An per sententiā. Vide Bar. in d. l. Imperatores. Et pro limitatione istorū, si testator priuat aliquē per verba futuri tēporis: vt si hæres fecerit tale qd, priuetur hæreditate, &c. inducit priuatio ipso iure. Ita no. dicit Bal. in l. prima. C. de his quæ pœnæ nomine. in. x. colum.
¶Item no. q̄ verbū careat, importat priuationē ipso iure: vt est gl. et ibi Ang. in l. prouidendū. C. de postulando. Quid si per verba presentis tēporis vtrum intelligatur, ipso iure, vide gl. in l. si quis in tantā. circa mediū. j. vnde vi. q̄ dicit q̄ intelligitur, & eam sequit Bar. ibi. & Bar. in auē. qui semel. ad fi. C. quo & qñ iudex. Imo. verò format hoc dubiū in. c. si diligēti. de foro cōpe. & quia nō vidit gl. illā vel Bar. in locis præalleg. dixi: puto quòd per sententiam: qa in pœnis debet fieri stricta, alibi larga interpretatio, &c.
f ↦P. PAV. P. ¶Temporis. Vide de materia Ro. sing. iij. scripsi in l. criminali. j. de iurisd. om. iud. Et limita istud q̄ per verba futuri tēporis non inducatur priuatio ipso iure, nisi essent verba geminata, cassa & irrita, vt scripsi supra, in authentica, cassa. in principio supra eodem titulo.
g ☞POMATES. ¶Vt priuatus sit. Et intellige. l. vtentē verbo præsentis tēporis vel præteriti intelligitur ipso iure. de quo vide Mathe. notab. cxij. incip. Notatur q̄ vbicūq̄ per legē. vbi multa adducit de ipsis dictionibus mox, statim, omnimode, omnino, omnib[9] modis, &, similibus. Vide tamē tex. qui vtitur verbo futuri tēporis: & intelligitur ipso iure, in l. improbum. j. ex quibus cau. j. irrog. Et vide tex. & ibi gl. in l. j. C. ne lit. pēd. & vide Ro. in sing. suis tribus primis. Et vide tex. in. l. quoties. in verbo, spoliaſ, & in verbo, seruatos. iūcta gl. de dig. li. xij. & vide gl. in verbo, meritū. i. c. dilecta. de reſcr, & vide tex. in. c. auditis. in verbo, irrita ipso iure. & ibi gl. extra, de elec. in. c. scriptū. in ver bo, priuari. in fi. & ibi gl. eo. ti. & tex. in auē. adhuc iūcta gl. in verbo, cadat. de vsur. & gl. in verbo, cōdēnatū. in. c. reperiuit. j. q. j. & i. c. infamis. i. verbo, irritū. de reſt. spo. Vide ēt gl. i. c. cū Bar. ī vbo irritāda. extra, de re iu. & i. l. j. ī vbo, cō firmabit. ff. de ser. & Alex. in. l. j. col. iiij. j. de edē. & gl. i. l. j. j. de reſci. vē. in vbo, irrita. & in. l. cū oſa. ff. de mino. &. l. q. dictū. ff. de pac. Vide ēt Feli. in. c. j. col. v. de reſcr. & Cep. cōsi. xij. & Bar. cōsi. xij. col. ij. vol. j. & cōsi. xxiiij. in. iij. colū. & vide gl. in. l. si quis aduocatus. in verbo, arceanť. j. de postul. & Barb. consi. x). col. x. vol. ij. & col. xvj. & col. xij. & Ant. de But. consi. iiij. ēt consi. xxij. col. j. & Ro. ccxij. col. fi. & Fel. plenè in. c. Rodulph. col. xvij. &. vj. seq. de reſcr. Panor. in. c. ij. in fi. & ibi scribētes, de foro cōp. & Card. cōsi. cxxviij. in fi. & Pan. in. c. si diligenti. col. vj. in fi de foro compet. Anna. consi. xxxiij. in. j. dubio. & ibi addi. aliquid per Feli. in. c. j. col. ij. de reſcri. & iij. & Pan. in. c. ij. col. ij. in gl. in. c. si quis ex clericis. in verbo, sit anathema. xxiij. distinct. de vita & honeſt. cleri. in verbo, sit anathema. & tex. in. c. ne captādę. de cōcef. præbē. in. vj. Fel. in. c. ex tenore. col. antep. de reſcrip. & Pan. in. c. nōnulli. §. sunt & alij. col. iij. eod. titu. & in. c. quisquis. col. iij. de ele. & Gemi. in. c. j. in fi. de iuriur. in. vj. & Pañ. in. c. cleri. xij. & xiij. col. ne cle, vł mona. & Fel, i. c. fi. in prin. de off. deleg.

ADDE ad quem pertineat facere diuisionem, & capere partem, quando fratres diuidunt, Roma. consi. ccccl xxj.

d ¶Diuidere fructus. Istud tenet Bald. in l. j. de re. eo. vbi de hoc alleg. d. l. singu.

e ¶Cōnumerantur. Et credo tamen, vt dixi post Bar. in l. mouentiū de ver. signi. videtur tamē tex. infrà ea. l. §. fi. quòd vsus fructus cōputetur inter immobilia & quod ibi no. Bar. & vide q̄ no. Cyn. in l. fi. §. his illud. C. de secū. nupt.

☞POMATES. ¶Hoc declara vt per Bald. in c. j. de feu. cog. & vide Roma. consil. cccij. & Alexan. consil. suo ciij. in v. col. ij. volu. & Barba. in ca. cum M. col. iiij. de constitu. & Are. consil. xij. col. ij. ver. his tamen. & Bal. in prælu. feu. colū. iiij. & Ang. in l. si cōstante. §. fi. ff. solu. matrimo. & ibi Alexand. in vlti. colum.

¶Potest remoueri. vide quæ dixi post Bartol. in authē. sed nouo iure. infrà, de seruis fugitiuis.

↦P. PAV. P. ¶Ad primū. Istud q̄ teneaē p̄tiū reddere ē mita vt per Barba. post alios in cap. ad nostram. extra, de reb. eccl. non aliena. Vide de materia hu ius pretij latè Felin. in c. cum causam. in vj. colū. extra, de iud. & ibi etiam ponit de fructibus & melioramentis. & in vlti. co. ponit an pos sit ecclesiasticos cōtractus approbare, si sint vtiles.

¶Pretium reddere. Et vtrum emptio rei ecclesiæ nō sub̄secuta solēnitate debeat restituí pretium, adde Baldū. hic & in j. prædiū. infrà, de prædijs minorum.

☞POMATES. ¶Quid si dos est promissa, & nō data, vide circa hoc Ang. in cōsi. clviij. incipien. quidam nomine P. & in cōsil. xxxvj. & in cōsi. clxxx. Paul. de Caſt. cōsil. cxxiij. Alexan. consil. lxiij. incip. stantibus his, ad fin. volu. iiij. Paul. de Caſt. & Alexan. in l. si donatarius. §. fina. ff. de condic. ob cau. Bald. in l. fina. in j. co. C. de dotis promiſ. tenēt omnes cōtra Bart. pro quorū opin. bene facit Sali. in l. si constante. C. de dona. ante nup. & tex. in l. si cū post. §. j. in ver. habet dotē. & ibi glos. de admi. tut. Cōfirmatur prętera: quia stipulatio de dote lucranda, habet locū in dote promissa tantum. l. ex morte. in fina. C. de pac. contē. quā alle. Aret. in rub. ff. solut. mat. & tamen stipulatio debet strictè intelligi. l. qcquid adstringēdæ. ff. de ver. ob. Facit l. fin. in fin. infrà, solu. matrimo. pro opinione tamen Bar. vide tex. in l. de diuisione. ff. solu. matrimo. vbi, maritus, qui debet lucrari fructus rei in dotem tradita non lucraretur, si dos non est tradita sed tātum promissa ergo &c. Vide etiā Mathe. notabi. xviij. ni vij. charta. Et an tale statutum habeat locum in dote præsumpta, pone, mulier transiuit ad secunda vota. lex præsumit quòd constituerit eam dotem secundo viro, quam primo cōstituerat, & hęc dicitur dos præsumpta, l. mulier. ff. de iure do. & per Bar. in q. incip. mulier habens amplum. dicit q̄ sic. Ita decidit Nicol. de Nea. in rub. ff. sol. matrius

vide etiā addita ad Panorimt. in. c. cum contingat. col. fi. de reſcr. Vide ēt Ang. consi. cxviij. incip. præmitto. & etiam Iaſ. in. l. ij donatarius. §. fi. col. pe. & seq. ff. de cond. ob cau. Vide plenè Feli. in rub. de sponſa. col. ij. & vide Panor. in. c. ex publico. de conuer. coniuga. & vide Iaſ. in auē. præterea. col. viij. in fi. j. vnde vir & vxor. Vide etiā aliquid circa materiā huius statuti i. l. si cū dotē. §. fi. per Alex. ff. sol. mat. & per Panor. consi. j. in. j. vol. Paul. de Caſ. in. l. Deo nobis. C. de episc. & cle. in fin. & consū. lxxix. in. ij. vo. & Feli. in. c. iij. loco. de præscri. & Bar. cō si. cxxviij. Barb. consi. xl. colū. x. & cōsi. xlvj. col. xij. vol. ij. et Anch. in. c. canonum statuta. de consti. colum. lxxxv.

↦P. PAV. P. ¶Quid si dos. Circa istā materiā an statutum loquens de dote data, habeat locū in dote promissa, vide Angel. consi. clj. incipiē. Quidā nomine P. & consi. clxxviij. incip. præmitto ad euidentiam. Alex. consiij. ad fi. et cōmunis conclusio videtur cōtra Bar. hic: quia qui actionem habet, rem habere videtur &c. l. qui actionē habet. de reg. iur. tex. cū glosſ. & ibi Bart. & Bald. & Cuma. in. l. si marito. §. si pater. ff. sol. mat. & ibi Ang. in. §. dotis in auē. de nupt. gl. in. l. sed hoc ita. ff. de re iudic. vbi vide Alex. consi. incip. stato cōmuniter. et in l. fi. C. de dot. promiſ. vide Math. notabil. lxxv. vide Pau. consi. cxxiij. Vide Soc. in. l. de diuisione. in princ. ff. sol. mat. Et ideo stante statuto q̄ existentib[9] masculis filia dotata non succedat, habet locum in filia, cui est promissa vel legata dos. Bar. in. l. Titio. §. Titio genero. ff. de condi. & demon. in ver. quæro statutum est? Ale. vt ibi addi in consil. cccIxxx. in. v. col. licet Bar. hic teneat q̄ vbi statutū loquiť de dote, non habet locū in dote promissa. Contrariū tenuit ipsemet in consi. cxxxj. incip. statuto ciuitatis Eugubij. Et in consi. incip. statuto ciuitatis cōmunis Sardiani. Tex. & ibi Bal. & gl. in. l. fi. C. de dote promiſſ. in. l. si prædiorum. C. ad leg. Fal. l. j. C. de dote cau. non nu. & definitio dotis, de qua in rub. ff. sol. mat. cum alijs supra allegatis. Contrariam tamen sententiam cum Bart. hic quando statutū loquitur de dote data, sequitur Paul. de Caſt. cum limitatione quadā & idem Pau. in. l. si marito. §. si pater. ff. sol. ma. & And. de Iſer. in. c. j. de na. succeſſ. feu. in. xiij. &. xiiij. col. & in commen. cōsti. regni, const. in aliquibus consuetudinibus. vbi videtur velle non sufficere dotē esſe promissam, imò nec datam mari to nisi expreſsē de cōsensu mulieris. vice Soci. in. d. l. de diuisione. in. ij. notabi. ff. sol. matr. Alex. in. l. si donaturus. §. j. ff. de condi. ob cauſ. vbi etiā vide Iaſ. in iij. col. An autē statutū loquēs de dote reſtituēda, habet locū in dote data solū vide Iaſo. in rub. ff. sol. mat. in. iiij. & seq. col. ponit quæstionē Bart. hic. Itē qđ statutū loquēs de dote promissa, non habeat locū in dote promissa per pactū nudū: vide Barb. consi. xvij. vol. iij. in. j. &. ij. col. Itē q̄ statutū loquens de data dote procedat in dote promissa, saltē qñ maritus est cōfessus habuiſſe dotem propter promissionem sibi factam iuxta ea quæ notat in. l. penulm. §. si vir. ff. sol. mat. Vide Bar. in cōsi. cxxxij. incip. statuto ciuitatis Eugubij. Et ibi etiam q̄ quando promiſſor est in mora habet statutum, licet loquatur de dote data, vt etiam tenet Alex. consi. lxiij. in. iiij. vol. ad fi. in. l. si donaturus. ff. de condic. ob cau. & Ia. Pau. de Caſt. hic, qui dicit q̄ requiritur. interpellatio, nec sufficit mora irregularis ex eo q̄ maritus sustinuit onera matrimonij. Sufficeret tamen mora per lapsum diei, vt per Barto. in. d. consi.

¶Promissa & non data. An statutum loquens in dote data, verificetur in dote, promissa. Bar. hic q̄ nō. Sed Bar. cōtrarium consuluit in consi. incipi. Querit an statutu. qđ sequitur Bal. in. l. fi. in. ij. col. C. de do. promiſ. Si autem simpliciter diceretur: maritus lucretur dotē: tunc non est dubiū q̄ verificaē in dote cōfessata: aliās non. Gl. in. l. si donaturus. §. fi. iūcto tex. ff. de cōdic. ob. cau. Et an tale lucrū maritus lucretur extātibus liberis cōmunibus: allegatur tex. q̄ non in auē. vt liceat ma. & auię. §. quia verò ex cōsensu. &. §. quia verò quædā. co. viij. Cōtra quod est casus in terminis in auē. sed hodie. C. ad adul. in fi. ibi dotalē, &c. & adde q̄ in simili no. Bar. in. l. nihil. ff. rer. amo. Et ad prædicta vide gl. in auē. de nup. §. qa verò. & vide aliqd Insti. de actio. §. fuerat. in viij. chart. in ver. & aduertas. Et adde q̄ An. in cōsi. clxxix. tenet q̄ statutū in dote data, habet locū in dote, promissa, si contractū est matrimonioū: qa tūc statutū fuit factū in remunerationē onerū matrimonij: & vtrobiq; fit parmēs, & rō debet esſe eadē dispositio. l. adigere. §. quāuis. de iur. pat. l. q̄ dictū. de pa. l. cū tale. §. falsam. cū ibi no. de cōdi. et demō. Et q̄ dos promissa ita appelleť dos, sicut data, pbať in rub. & per totū. C. d. dote cau. non nu. l. si mulier. §. si dos. ff. q̄ met. cā. &. ff. de col. do. l. j. §. & si verò tm̄ promissa. & in. l. filię dotē. j. de col. & iuxta no. in diffi. dotis in. l. j. ff. sol. ma. ibi vide hic sunt fundamēta sua ibi: nec ibi fa

¶Scribere. Et an iudex possit scribere acta. & ex hoc dicit Imo. in c. cū à nobis. ℭ licet credat priuatæ scripturæ, ꝑ subscriptionē testiū, vel cōparationē Farū. Falli in his iudicis, ac ēt ita limita & intellige vt pulchrē ꝑ Bar. in l. seruo cōis. l. a. j. de stipulatio. seruorū. Et faciūt, an citatio possit cōmitti notario, et ipse idē possit scribere relationē, ꝓpriā de quo ꝑ dñm Ant. de. j. de iudic. nec vī hoc posse tolerari in causis breuioribꝰ: ꝑ no. per Bar. hoc tenet Imo. in c. j. Tu adde ꝙ nota. Bar. & ꝙ ibi dixi in l. ex sṁa. C. de testa. tutte. Et ad hoc vide ꝙ no. dicit Bar. in l. cōperim. in fi. C. de. pxi. sacro. scri. lib. xij. & Bal. in l. si cōsul. ff. de adoptio. ꝙ no. Canoni. in c. qm̄. extra de proba. dicit Bal. in auē. nisi breuiores. ꝙ isti iudices villarū, maximē in breuioribꝰ causis pōt esse iudices, & notarij. Ita dicit in d. auē. nisi breuiores. de sen. ex breuic. reci. & ponit etiā Bar. hic, & dicit Bal. ēt in l. cū sṁam. j. de fe. ꝙ iudex pōt scribere & legere sṁam. j. de sen. ꝙ itelligo vt ibi Et hic adde do. An. et Abb. in. c. iij. de ꝓba.

b ¶Iudex & notarius. Vide Bart. in l. possess. ꝑ. et si possessio. de acqui. pos. & in. l. nō fatet. in ti. de cōfes. & in l. error. C. de iur. et facti ignor. Aduertēdū tn̄, ꝙ si notarius habeat authoritatē à sta tuto, nō poterit facere præceptū guarētigię: vt no. Bald. in. l. adopti. j. de adopti. ꝓ Ang. & Imo. in. l. ait prætor. in princ. ff. de re iudicata.

c ¶Breuioribus. Istā doctrinā Bar. reprobat Matheſi not. suo primo. & Barb. cons. lix. col. vij. volum. j.

d ¶Pōt cōcedi. Et an iste cōtract⁹ sit nota tus: vide Bal. in rub. C. de rerū permu. Et dū tex. hic in fi. dicit, qd̄ ab ecclesiasticis personis poteſt vendicari.

ADDE in simili text. in. c. si qs presbyter ero rū. extra. de re. eccle.

le iud. Videbitis in. l. in criminali. de iurisdict. om. iud. & l. si quis maior. de transact.

† Venio ad tertiam partē. quero, vtrū iudex ipse possit scribere acta, quæ fiunt corā se vt ipse sit iudex, & notarius. Tex. hic cū gl. videtur velle ꝙ sic. et vide gl. quā nota. Cōtrariū tenet Inn. in. c. cū à nobis. extra, de testi. qd̄ ꝓbatur per. c. quoniā contra falsam. extra, de prob. Guil. dicit, quędā fiūt à iudice non in forma iudicij: vt puta, facit aliqs literas testimoniales: tunc ipsemet hoc pōt scribere: vt. l. diuus, de offic. præsi. & l. si publicanus. ꝯ. j. ff. de pub. Facit de ꝓcu. l. si procurator. Sed si sint alia acta, quę fiūt in forma iudicij: nō pñt scribi ab ipsomet iudice: vt. l. ne in arbitris. j. de ar. & d. c. qm̄ contra falsam. Non obstat hęc lex: ga debes intelligere qd̄ ipsemet idem erat iudex & notarius: hoc est, iudex chartularius: quia de iurisdictione† voluntaria ipsemet pōt scribere. Ita loquit hic: & ita obseruat cōsuetudo per Tusciam. Nam ipsemet iudex. hoc est, notarius iurisdictionem habēs facit præceptum guarētigiæ: & scribit ipsemet de præcepto qd̄ ipse facit. Idem videtis in istis iudicibus ordinarijs, qui ipsimet interponūt authoritatē, & scribūt. Itē prædicta intelligo vera, etiam in causis† breuioribus quæ possunt agitari sine scriptis: vi in authē. nisi breuiores. de sent. ex breuic. reci. Cū enim sibi iudici crederet, vt ibi dixi: credatur & eius scripturæ. & ita obseruat consuetudo. Nam isti vicarij, qui sunt per comitatū habent iurisdictionē in causis modicis: & ipsi præcipiunt & scribunt. Tene mēti: ista em quotidiana sunt. Item quæro, ista bona cui applicantur. In glo. sunt opinio. & finaliter † tenet, qd̄ applicantur fisco. & hoc placet. Qd̄ examina vt dixi in. l. agraria. de ter. mo. & est eadē gl. quam nota & tene mēti, &c.

¶ Vsusfructus rei ecclesiasticæ ad certum tempus, uel ad uitam recipientis poteſt alienari.

Pactum quòd res concessa in emphyteusim, cum melioramentis reuertatur ad ecclesiam, ualet.

Possessio transfertur ex inutili contractu.

Sanè ne omnis. Hic incipit tertia pars principalis legis, breuiter. h. d. Vsusfructus rei eccle siasticæ ad certū tēpus, † vel ad vitam recipientis, poteſt cōcedi hoc pacto, ꝙ vsufructu finito reddatur res: alias tantūdē redda tur. h. d. vsq; ad fi. Nota casum, in quo permittitur ecclesiæ ꝙ alienet vsum fructum. Hoc anno allegaui hūc tex. ꝓ casu in vna. q. tali. Ecclesia sanctæ crucis de porta sancti Petri cōcesſit casalena quæ sunt in emphyteusim hoc pacto, ꝙ liceat ibi ædificare domū. & subiiciebat in instrumento: qd̄ casalena cum domibus reuertant ad ecclesiā. † Certè valet hoc pactum: vt videbitis per hāc legē. Quæro vtrū ex inutili cōtractu transferatur possessio. Tex. hic in fi. videtur velle quod nō. cōtrariū † est veritas: vt. l. j. ꝯ. si vir. de acqui. poss. Non obstat qd̄ hic accipitur possessio pro re ipsa, seu proprietate rei: vt. l. interdū. de verb. signi. An aūt ex inutili contractu transferatur possessio & dominiū: dicemus in. l. non dubiū. j. de leg. Quærit gloss. dicitur hic: reliquit quomodo debet relinquere. Et dic vt ī gl. & bn̄. Vltimò scias, ꝙ sicut hæc lex habet tres partes. Prima est prohibitoria. Secūda est punitoria. Tertia est permissoria. Ita hic ponuntur multæ authenti. & primò debemus videre prohibitorias: secundò punitorias: tertiò permissorias. ideo incipiamus au authen. hoc ius porrectum &c.

1 ¶ Actio, id est, actus pitis.
2 Res ecclesiarum possunt pignorari absque traditione.
3 Sex casus quibus res ecclesiæ prohibentur alienari.
4 Fructus quòd primò computentur in usuras. & postea in sortem.
5 Ordo scripturæ quòd attendatur quando mens est incerta: secus si certa.
6 Quarta centesimæ quæ dicatur.
7 Authoritas superioris ordinantis rectorem in ecclesia, requiritur in alienatione rerum ecclesiæ.
8 Authoritas Abbatis sola sufficit, quando alienantur res ecclesiæ sibi subiectæ.
9 In alienatione rerum ecclesiæ omnes consentire debent, & subscribere.
10 Monachi præsentes debent consentire in alienatione rerum ecclesiæ: & absentes non uocantur.
11 Monachi iurant debitum subesse, ut alienatio teneat.
12 Creditor debet probare debitum conuersum in utilitatem ecclesiæ. & nu. 14.
13 Quod pretiū fuerit solutū, pertinet ad iudicis solicitudinē.
15 Creditor fauore ecclesiæ cogitur rem ecclesiæ etiam mediocrem accipere in solutum.
16 Pro modico debito non debet uendi res magna.
17 Pecuniam fuisse conuersam in utilitatem ecclesiæ, duobus modis probatur.
18 Consuetudo, quæ est contra libertatem ecclesiæ, non ualet.
19 Solennitas huius auth. quòd non requiratur in alienatione rerū ecclesiæ: sed illa, quæ ponitur xij. q. ij. in c. fin.
20 Nomina debitorum ecclesiæ quòd prius uendi debeant, quàm mobilia.
21 Creditor potest uendere rem ecclesiæ sibi licitè pignoratam absque solenni tate.
22 Nomina debitorum quando computentur inter mobilia uel immobilia. remissiuè.
23 Dispositio huius authenti. an habeat locum in creditore, quo ad probandū conuersionē in utilitatem ecclesiæ.

f **Hoc ius porrectū.** Ista auth. diuiditur in partes septē. Primò legē extēdit. Secūdò prohibet alienationē simpliciter. tertiò permittit pignorationem in casu necessitatis. quartò pmittit vēditionē, si creditor nō reperiat. quintò pmittit dationē insolutum si nō reperit emptor. sextò declarat q̄ res debeāt vēdi. septimò qs intelligat creditor. secunda ibi: vt nec. tertia ibi: in certis. quarta ibi: qd̄ si nolit. quinta ibi: emptor. sexta ibi: si tn̄. septima ibi, & is creditor. notabilia patēt ꝑ se. Op. ad j. partē: dī hic, actio pia cōstituit. Cōtra, actio est ius ꝓsequēdi in iudicio &c. vt inst. de act. ī prin. & sic actio nō cōstituit. Hāc so. expone, actio. i. actus † pius: vt dicit gl. & bn̄. Secūdò op. ad secūdā partē, hic, ꝓhibet obligari. Cōtra in aut. de nō ali. in §. si aūt creditor. Sol. Dicit glo. nō pōt pignorari specialiter, vt hic: sed gnāliter sicvt ibi. Pe. dicit, et melius iudicio meo ꝙ possit pignorari: hoc est, obligari absque traditiōe, vt in cōtrario: † sed obligari et tradi creditori, hoc nō pōt fieri. ita loquit hic.

Op. & vī ꝙ sit alius casus, in quo ꝓpetuo ꝓhibet alienatio: vt in aut. de ali. & emp. §. sanctissimas. So. gl. fatet cōtrariū, † et ponit sex casus in quibus īdistinctē alienatio est ꝓhibita & vide gl. Venio ad iij. partē. dī hic ꝙ debet cōputare fructus in sortē, & ī vsuras. Contrà, imò principaliter, seu prius in vsuras † postea ī sortē: vt j. de pig. ac. l. j. et ij. et j. de sol. l. j. Gl. hic fatet cōtrariū: vt sic nō attēdat ordo scripturæ: licet in cōtrariū faciat

nō ali. & habet locū hoc ī reb⁹ ecclesiasticis. In re verò fisci, et sec⁹: ga nō posset nisi habēs authoritatē agēdi à ciuitate: vt voluit Bar. ī l. in protuinciali. §. j. ff. de ope. no. nun.

e ¶Aedificare. Si autē pactū nō interuenisset, meliorameūta spectarēt ad emphyteutā: vt no. Bal. in rub. j. de iu. emphy. circa prin. cum cōcordan.

✠ P. P. A. V. P.

f ¶Hoc ius porrectū. Circa materiā huius aut. vide Ale. cōs. iij. in iij. vol. Quid autē si ēt aliqs prælatus non habēs capitulū, qualiter debeat solēniter alienare, vide Ro. cōs. xxxvj. Qñ aūt in dubio ꝓsumat contractus factus in vtilitatē ecclēæ: vide Bal. in c. j. in ij. col. q feu. da. pos. de q̄ęrj. Itē an ista aut. sit canonizata, an & quādo cōsuetudo possit alterare solēnitatē in alienatiōe rei ecclīæ: vide ꝑ Feli. in. c. cū cūm. j. iij. et ſe. col. extra, de re iudi. Deci. in c. j. col. j. de consue. Itē an subsistēte maxima necessitate possit ꝓlat⁹ alienare bona ecclīæ, ꝓhibita alienari sine debitis solennitatibus: vide Paul. de Elea. in v. q. inci. in Christi noīe. in iiij col. in princ. & in pe. col. & posteat fi. illius q. vbi ponit cōclusionē. Et an cōsuetudo possit alterare solēnitates requisitas in alienatiōe rei ecclīæ: vide latè Ias. in l. de qb⁹. in xvij. et xviij. col. ff. de legib. Itē ꝙ vbi interuenerūt debitæ solennitates, ꝓsumat cōtract⁹ factus in vtilitatē ecclesiæ: vide Ale. cōs. lxxix. in vltimo. Gl. in aut. de ali. & emphy. §. si verò qs. vñ prim sumit ista aut, vī tenere cōtrariū, ꝙ istę ꝓsumptiones nō sufficiāt. Quid dicemus? † Vos debetis scire ꝙ qñq; aliqs habet mādatū ad recipiēdū pecuniā ꝑ alio mutuo ad certā cām: tūc sufficit ꝙ ille, q recipit, cōfiteat ad illā cām se recepisse, licet mētiat: vt. ff. de exer. l. j. §. nō aūt. ver. sed & si in ꝑsentis. aliās ꝙ si in ptijs. Qñq; habet mādatū gnale: tūc nō sufficit eius cōfessio ad obligādum dūm: sed regrit ꝓbatio ꝑ ꝓsumptiōes. Ita loqt d. l. j. de exer. Qñq; nullū habet ab eo, cuius noīe pecunia recipit & tūc vī ꝙ reqrat, ꝙ expresse ꝓbet pecuniā eē cōuersam ī eius vtilitatē: nec sufficiat cōfessio recipientis: vt. ff. de in rē ver. l. iij. §. sed si sic accepit, &. ff. si cer. pe. l. ciuitas. & sic vī ꝙ melius dicat gl. q̄ est in corpore, q̄ ista. Scd̄m modū, ꝓbādi dat gl. qa pecunia mutuata fuit ꝑlato toto ca. ꝑsente: ar. e. s. l. iubemus nulli. §. sane oīs. vide gl. istā & no. eā. Istud dictū vī cōtra hāc. l. iubemus nulla. in prin. ver. sciēter. ibi: nec ēt si oēs cū religioso, &c. Sol. Ibi loquit in alienāda re īmobili: hic verò ī pecunia mutuo accipiēda. Querit gl. qd si est cōsuetudo in cōtrariū, qa nō seruātur istæ solēnitates. Dicit gl. ꝙ ista cōsuetudo valet. ldē tenet in. l. de qbus. circa fi. & l. seq. ff. de legi. Puto ꝙ nō valeat cōsuetudo q̄ est contra libertatē ecclesiæ: † vt dixi. s. e. auē. cassa. Nā cū sit cōcessum ecclesijs in priuilegiū, vt nō possint alienare sine hac solēnitate: cōsuetudo, quæ esset cōtra libertatē ecclīæ, vt dixi. s. eo. auē. cassa.

19 Fateor † tn̄ ꝙ ista solēnitas istius auē. nō est necessaria in aliena-

5 ciat l. cū pater. §. pe. ff. de leg. ij. Sed rn̄deo, hic mēs l. † est certa: ibi mens testatoris incerta: vt. l. nec em̄. ff. de sol. & quod ibi no. Alij dicūt ꝙ hic est speciale fauore ecclesię: vt prius cōputētur in sortē, q̄ in vsuras. tene primā. Procedo vlterius hic q̄ro q̄d est hoc
6 dictū ꝙ hic dr̄, vsq; ad quartā cēteſimę. Gl. dicit † vt in fine anni nō habeat ꝙ vluris, nisi inquātū est quarta pars sortis. Venio ad quartā particulā. dr̄ hic: ꝙ no. ex hac parte ꝙ in alienatiōe rei ec-
7 clesię regrit † authoritas superioris, hoc est eius, q in dicta eccl'ia ordinat rectorē. Et ꝙ hoc habes ꝙ si eccl'ia subest vni Abbati,
8 † sufficit authoritas illius Abbatis, a nec requirit authoritas Epi
a Hoc tenet Io. An. in ti. de rebus ecc. nō alie. c. hoc cōsultissimo.
9 in. vj. qd̄ tene mēti, & nota. No. ēt aliud, ꝙ debēt cōsentire † oēs ꝑ modū subscriptiōis. Circa istā partē q̄ro: dr̄ hic, ꝙ debet iurare maior pars ibidē seruiētiū: vtrū regrit cōsensus oīm familiariū, & oīm cōuentorū, q̄ sunt ī domo? Gl. vī itelligere ꝙ regrit con-
10 sensus ordinariorū tm̄: hoc est, monachorū. † Itē regrit cōsensus ꝑsentiū: nō em̄ debēt vocari abnītes. Ita tenet gl. hic, & ī corpore de alie. & emphy. vī velle idē: & vidēdo gl. quā no. Quæro vtre-
11 rius: dr̄ hic ꝙ iurēt debitū existere. Quid si ignorāt? qa sunt aliq monachi in domo q hoc ignorāt. Gl. dicit, ꝙ illi iurare nō cogū
12 tur. Itē dicit ꝙ illd̄, ꝙ hic dicit. debēt iurare subesse. † Nā debitū: hoc est, solutū nō eē. Nā debitū † cōuersum eē in vtilitatē ecclīæ creditor habet ꝓbare, vt hic, in fi. auē. & vide gl. q̄ not. Quæro: hic, ꝑtiū modis oībus dādo ꝙ debito: nūqd hoc debeat fieri ꝑ em
13 ptorē, adeò ꝙ si nō appareat ꝑtiū solutū creditoribus eē, † non valeat vēditio. Doct. nīi nō tāgūt. Inn. extra, de depo. c. j. intelli-
b git hāc auē. ꝙ hoc ptinet ad solicitudinē iudicis, b q interponit authoritatē, & cōsensum huic alienatiōi, sicut itelligit de reb. c. l. magis puto. nō passim. et. ꝯ. ne tn̄. Ad solicitudinē em̄ emptoris nō spectat sed sufficit ꝙ soluat de superioribus mādato, sicut dicimus in eo q̄ soluit minori: vt. l. ait ꝑtor. §. permittit. ff. de mi. te-
14 ne ergo † mēti ꝙ solū in creditore reperit, ꝙ debet ꝓbare cōuersum in vtilitatē creditoris, vt in fin. huius auē. Quæro nūqd sint alij casus, in qbus ꝓmittit alienatio. gl. enumerat, & vide & not. eā. Venio ad quintā partē. dr̄ hic, ꝙ inuito creditore daī sibi in solutū. Cōtra: aliud ꝑ alio inuito creditore soluī nō pōt: vt. l. ij. §.
15 §. j. ff. si cer. pe. & j. de sol. auē. hoc nīsi debitor. So. speciale. † est in eccl'ia, ꝙ cogit creditor ad recipiēdū inuitus. Itē est aliud spāle, ꝙ cogit recipere rē mediocrē. Venio ad sextā partē. Dicit hic ꝙ debet vēdi res mediocris inspecta illius qualitate, q̄tate, & onere. Quæro qd est hoc dictū. Glo. ītelligit ꝙ ꝑ modico debito
16 nō vēdit † magna res. Simile not. de distra. pī. l. q̄diu. qd̄ facit ad qōnē de executoribus vltimarū voluntatū: an possint ꝑ modico debito vēdere rē magni ꝑtij ꝙ dic vt dixi plenè ī. l. alio. de ali. le. Venio ad vltimā partē. dr̄ hic, ꝙ ille intelligat creditor, q probat id ꝙ credit cōuersum in vtilitatē eccl'ię. Quæro qualiter hoc
c ꝓbabit. Gl. ponit hic duo remedia. Primò ꝙ ꝓbabit ꝑ cōiecturas: vt qa Prelatus est diligēs, & eccl'ia tūc īdigebat. ar. ad hoc. ff. de exer. l. fi. vide gl. istā no. valde. Gl. in aut. de ali. & emphy. §. si verò qs. vñ prim sumit ista aut, vī tenere cōtrariū, ꝙ istę ꝑsumptiones nō sufficiāt. Quid dicemus? † Vos debetis scire ꝙ qñq; aliqs habet mādatū ad recipiēdū pecuniā ꝑ alio mutuo ad certā cām: tūc sufficit ꝙ ille, q recipit, cōfiteat ad illā cām se recepisse, licet mētiat: vt. ff. de exer. l. j. §. nō aūt. ver. sed & si in ꝑsentis. aliās ꝙ si in ptijs. Qñq; habet mādatū gnale: tūc nō sufficit eius cōfessio ad obligādum dūm: sed regrit ꝓbatio ꝑ ꝓsumptiōes. Ita loqt d. l. j. de exer. Qñq; nullū habet ab eo, cuius noīe pecunia recipit & tūc vī ꝙ reqrat, ꝙ expresse ꝓbet pecuniā eē cōuersam ī eius vtilitatē: nec sufficiat cōfessio recipientis: vt. ff. de in rē ver. l. iij. §. sed si sic accepit, &. ff. si cer. pe. l. ciuitas. & sic vī ꝙ melius dicat gl. q̄ est in corpore, q̄ ista. Scd̄m modū, ꝓbādi dat gl. qa pecunia mutuata fuit ꝑlato toto ca. ꝑsente: ar. e. s. l. iubemus nulli. §. sane oīs. vide gl. istā & no. eā. Istud dictū vī cōtra hāc. l. iubemus nulla. in prin. ver. sciēter. ibi: nec ēt si oēs cū religioso, &c. Sol. Ibi loquit in alienāda re īmobili: hic verò ī pecunia mutuo accipiēda. Querit gl. qd si est cōsuetudo in cōtrariū, qa nō seruātur istæ solēnitates. Dicit gl. ꝙ ista cōsuetudo valet. ldē tenet in. l. de qbus. circa fi. & l. seq. ff. de legi. Puto ꝙ nō valeat cōsuetudo q̄ est contra libertatē ecclesiæ: † vt dixi. s. e. auē. cassa. Nā cū sit cōcessum ecclesijs in priuilegiū, vt nō possint alienare sine hac solēnitate: cōsuetudo, quæ esset cōtra libertatē ecclīæ, vt dixi. s. eo. auē. cassa.
18 libertatē ecclesiæ: † vt dixi. s. e. auē. cassa. Nā cū sit cōcessum ecclesijs in priuilegiū, vt nō possint alienare sine hac solēnitate: cōsuetudo, quæ esset cōtra libertatē ecclīæ, vt dixi. s. eo. auē. cassa.
19 Fateor † tn̄ ꝙ ista solēnitas istius auē. nō est necessaria in aliena-

a cleſiarum. in. j. colum. de constitu. Barba. consilio. xl. volumine primo.
a ✠ P. P. A. V. P. ¶Abbatis. Vide Barb. in. c. j. in. j. & ij. co. de reb. ecc. nō alie. Gl. ī Cle. j. ī verbo, ꝑ primo. de reb. eccl. nō alie. vbi Car. Imo. & Abba. Vide aliqd ꝑ Bal. hic, & Alexā. ī apost. Paul. de Castr. hic, Abb. in. c. statuim⁹. in. j. col. extra, de transact. post Inn. ibi vide Angelicā in verbo, alienatio. in versic. xiij. incip. ga dr̄ superior. Vide Barb. ī cōsi. xl. in. iij. & iiij. col. vo. j. q discrepat à cōclusione, quā firmat cōra cōmunē. ī. d. c. j. de reb. ecc. non alien.

b ¶Solicitudinē iudicis. Adde ꝙ eo casu, quo ꝓhibita est alienatio, eo casu erit ꝓhibita trāsactio. text. est not. in. l. nō solū. ff. de ꝓdijs minorū. no. Bar. post gl. ibi ī. l. j. C. si aduer. trā sact. Et adde ꝙ istę solēnitates nō requirunt ī vēdicatione facta à mē dicātib⁹, secūdū Bal. in auē. si qua mulier. ℨ. eod. & hic, in peñ. col. sed Abb. Siculus post alios ī. c nulli. ē reb. ec. nō ali. tenet ꝙ istę solēnitates reqsitę ī ecclīa, habeāt locū ī oī loco pio. & ēt bal. hic. Add̄ qd si nō fuit adhibita cognitio, tñ alienatio fiat ex cāvera: an valeat Vide Fe. cons. cxlij.

c ¶Probabit. Et ad hoc vide Bar. in. l. cuitas. ff. si certum pe.

d ¶In. l. si pupillorū. Adde gl. & Bart. ī. l. à diuo pio. ℨ. in execution. ff. de re iudica.

✠ P. P. A. V. P.

e ¶Circa fin. Cautela ad faciendū ꝙ creditor nō habeat necesse ꝓbare vsum ī vtilitatē ecclesiæ, vide ꝑ Cepol. ccxxxvj. Et ſ qb⁹ casibus requirat hęc ꝓbatio, vide Ro. consil. ccccxlvj.

✠ P. P. A. V. P.

f ¶Multo magis. Nō ꝓcedit vbi est diuersa rō, vide Ro. consi. ccccxxx. in fine.

✠ P. P. A. V. P.

g ¶Quibuscunq;. Circa istā materiā ꝙ istę forma & solēnitates requisitæ ī locationibus rerū eccl'ię de cō suetudine nō seruant Spe. ī tit. de locato. §. nūc aliqua. in v. vj. Alex. cōsi. lxxix. ici. circa primū de q̄ quę rim⁹. f. ix. col. & est d mūte Bar. & Ful. ī aut hē. q rē. j. co. Ang. in auē. de nō alie. ī. §. scire aūt. Vide an talis cōsuetudo valeat apositillā factā. ℨ. f. auē hoc ius porrectū. in prin. Itē de ꝓbare ei⁹ ꝙ hic no. an possit ꝑ lat⁹ suis cōsanguineis infeudare vī dare in emphyteusim. vide latè Ia. f. c. j. ꝯ feu. da, pos. f. v. & . vj. co. f. v. fal. Vide do. Frāc. in trac. feu. ī. ij. pte. q. vij Barb. cōsi. xvij. f. iiij. pte & in. c. vt sup. de reb. eccl. nō alie. ✠ hi Abb. tenuit cōtrariū. Et idem Abba. consi. iiij. col. penultim.

a ¶ Et prælatis. Et facit an prælati possint infeudare agnatis, gl. fin. secūdū Bal. in c. j. si de inuestit. his oriatur inter do. & vasal. dicit, q̄ de iure nō pōt: licet de cōsuetudine sic. q̄ prælualet. Sed Bald. ibi dicit, q̄ ēt de iure possunt: q̄n agnati sunt idonei: sicut q̄n prælati sunt executores pauperū, & p̄nt bona distribuere cōsanguineis, si sint pauperes: alias secus, iuxta gl. in. l. illud. j. eo. tit. Adde qd̄ no. Bar. in. l. cū quidā de leg. ij. ¶ vide Fed. in consil. & latè per do. Ab. in. c. vt super. de re. ecc. non ali. qui tenet contra opin. legistarū. Et quod, indistinctè prælatus possit cōtrahere cum cōsanguineo. secus ī œconomo, & hic Bar. vide ēt Pe. de Anch. in cle. j. de excess. ¶la. adde an ¶plat⁹ possit dare cōsanguineis rē a paruā in emphyteusim, si primò iurauit non alienare incōsulto summo Pōtifice, vide Fede. consi. ccx. Et an possit cōstituere vsum fructum ad vitam consanguineo b vide per eundem in cōsi. ij. &. clxxxv.

✠ POMATES.

b ¶ Cōsanguineis suis. Xide Pañ. consi. xlj. 1 in. ij. &. iij. col. vol. j. & Fede. de Se. consil. lij. & aliqua per Præpo. Alexan. in. c. decēter. lxxxix. di. & Feli. in. c. ad audientiam col. j. & seq. de rescri. & vide Bar. cōsi. xl- iiij. col. iij. volu. ij. & Imol. in consil. lxix. & Pan. in. c. vt super & ibi Bart. col. pe. & seq. de re. ecle. nō ali. & Alexand. hic in apostil. et Pau. de Ca. 1 ccxcv. & do. Car. Alex. in. c. j. in. vj. colū. ad fin. & sequēt. qui feu. dare pos. in prin. cip.

✠ P. P A V. P.

c ¶ Si prælatus. De hoc quomodo ecclesia teneatur ementi ab œconomo, et an ūbeat prætium restituere, vide quę scripsi. ā. in l. iubemus. §. sanè. in versi. ad primum op c ponitur ad Bartol.

d ¶ Fieri pluries. Vide per Cano. in. c. nulli. & in. c. ad audientiā. 2 de reb. eccl. non alie.

e ¶ Si quas. Vide hic p Bal. de materia renouationis, & aliqua p Cano. in c. j. de preca. & inquantum Bald. hic quærit, quid important hæc verba, cōcedo tibi in tertiā d generationem. cum opi. Bald. transit Pe. de Anchar. in cle. j. de pœnis.

✠ P. P A V. P.

f ¶ Perpetua. Vide Alex and. consi. lxxix. in iiij. &. v. colum. ad fi. vbi dicit quod solennitas huius authē. nō seruatur de consuetudine.

g ¶ Perpetuā. Quia Bar. alleg. cōtrari⁹: vide q̄ dixi. l. iusiurādi. §. lib. ff. de op. li. ij. col. ij. & cum. §. seq. & Pañ. cōsi. lxxiij. in. ij. dub. volu. j. & vide quæ posui ad glo. in. l. etiā. ff. sol. matrimo. & Soz. consi. cclxvj. colum. xiij. vbi declarat.

h ✠ POMATES. ¶ Sextę partis pensionis. Vide Alex. consi. lxxix. col. iiij. in. v. dub. vol. j. vbi limitat hoc non habere locum in feudo ecclesiæ: & ibi ēt ad fin. dicit quod dispositio huius authent. non seruatur de consuetudine.

dum est ergo, qd̄ ipse administrator pōt emere † palam, et bona fide de rebus eius, cuius bona administrat. fallit † in administratore ecclesiæ: vt hic videtis. Contra hoc. vī in auť. de san. epis. §: sinautē ecclesijs. Gl. solu it, & est no. sol. Quædā est alienatio perpetua: & ista prohibet fieri istis coniunctis personis: ita loquitur hic. Quædam est concessio † ad tēpus: & ista nō prohibet: vt lege cōtraria. q. tene mēti pro Abbatibus & Prælatis, a q tota die res emphyteuticas ad se reuersas cōcedūt suis cōsanguineis. Nā si quidem concesit ad tempus vsq; ad secundā, vel tertiā generationē, valet: secus si cōcederet perpetuò, per hāc auť qd̄ not. & vide gl. Sunt tamen quidā † qui consanguineis suis b pauperibus possent cōcedere emphyteusim perpetuā, vel feudū perpetuū. Ita no. dicit Iaco. de Bel. in. j. consti. feud. in prin. & allegat quædam decreta, quę vide.

☞ *Dolus cum dolo quando compensetur.*

Quomodo succurratur emptori rerum ecclesiæ, qui emit sine solennitate.

QVires iam dictas. Vidimus auť. phibitorias. modò sequit videre auť. punitorias. Oppo. dī hic q. emptor repetit ab œconomo, nō ab ecclia. In cōtrarium, dolus cū dolo debet cōpēsari. ff. de eo per quē fa. erit. l. iij. §. fi. & in. l. fi. in prin. & de dolo. l. si duo. Dicit gl. † certè hic dolus œconomi vendentis ꝓponderat dolo emptoris. Et vide gl. intelligę quod præponderat dolo emptoris prę sumpto. ex eo q. cōtra legē contrahit: vt. l. quemadmodum. de agri. & censi. lib. xj. & in. c. qui contra iura. extra, de reg. iur. lib. vj. Sed in veritate, iste emptor erat in bona fide. s. sciens se nullam actionem habere contra ecclesiam, sed cōtra œconomum. Ita tenet glo. in corpore vī sumit ista auť. & idē tenet glo. in. c. ad audientiam. extra: de reb. ecclę. non alie. Quæro quid si prælatus c vl concedens non habet aliq̄d: quia erat vnus de monachis: vtrum istæ emptor possit regredi contra ecclesiam † Gl. dicit quod sic, si ecclesia est locupletior. Et vide gl. no. val de. & eam tenent Canonistæ in. d. c. ad audiētiam. quod intellige verum, quando cō trahens erat bonę fidei in veritate: aliās nō haberet regressum cōtra ecclesiam, nec cōtra œconomum, vt ego suprà dixi: & secundum hoc vidi fieri pluries. d cum quidā homines permutassent cum quadam ecclesia, non seruata forma iuris: & ecclesia post ea vendicaret ea quæ alienauit. Dixi quod debebat restituere: & ipsa idem quid accipit, si haberet: & sic est locupletior. per hāc glo. quam tene mēti. Vltimò esset videndū quomodo procedunt contractus emphyteutici, qui quotidie fiunt ab ecclesijs: cum

hic omnino prohibeātur. Dicā in auť. qui rē. j. e. incontinēti &c.

e SIquas. ‘Hic incipit Imperator ponere auť. pmissorias. & sic cadit super tertia parte legis, & sunt difficiles auth. istæ. & legam simul hanc auth. & auth. perpetua. quia sibi inuicē cōtradicūt. Diuidit in partes duas. Primò loquit q̄n ille, q recipit domū ruinosam in emphyteusim, statim vult soluere pensionem. Secundò quādo prius vult reędificare, et postea soluere. Scd'a ibi: aut prius eorū.

1 § *Dispositio. §. emphyteusim in authen. de non alie. quòd corrigatur per hanc auth.*

2 *Verbum perpetua, quòd intelligatur donec pensio soluatur.*

3 *Emphyteuta nunquam præscribit contra dominum directum.*

4 *Res ecclesiæ quando concedantur in emphyteusim, cum diminutione pensionis: & usque ad sextam partem, & nu. 5.*

6 *Res ecclesiæ Constantinopolitanæ quòd propinquis ciuitatibus non possint alienari.*

f Perpetua. f Ista authen. diuiditur in tres partes. Primò loquit q̄n res est talis, qualis erat quādo peruenit ad ecclesiam, & est fructifera. Secundò loquit, quādo reditus rei sunt diminuti ob eladem. Tertiò loquit q̄n res est cara & modicū fructifera: vt turris. Secūda ibi: at si ob cladē. Tertia ibi: q. si res. Op. dicit hic, q dat in emphyteusim perpetuā. g Cōtra in auť. de nō alie. §. emphyteusim. vbi nō permittit emphyteusim, nisi in tres personas. i. accipiētē filios suos. & suos nepotes. huius timore sunt hic opi. 1 Veritas est q. ille §. emphyteusim. † corrigit p istā auť. q̄ est de alie. & emphy. vñ sumit ista. & sic hodie pmittit emphy. ꝓpetua, 2 scd'm formā huius auť. & debet intelligi † ꝓpetua: hoc est, donec pēsio soluat. inst. c. §. adeo. & j. e. auť. q rē. Sed ad hoc op. qa secūdū hoc ius eccliæ minuet. nā possidēdo xxx. an. p̄scribit dñio alie. & emphy. vñ sumit ista. & sic hodie pmittit emphy. ꝓpetua, scd'm formā huius auť. & debet intelligi † ꝓpetua: hoc est, donec pēsio soluat. inst. c. §. adeo. & j. e. auť. q rē. Sed ad hoc op. qa secūdū hoc ius eccliæ minuet. nā possidēdo xxx. an. p̄scribit dñio ecclię: vt j. e. auť. quas actiones. et iō qdā dñt, q. omni tpe xxx. an. eccl'ia trahat rē ab emphyteuta ne ille dicat se scripsisse. Tu dic, 3 q † emphyteuta nūq̄ p̄scribit cōtra eū, quē recognoscit in dñm directò: vt l. malè agit. de p̄scr. xxx. an. Secūdò op. & istud contrarium est multū difficile. Dicit in auť. si quas. q. q̄n res ruinosa cōcedit in emphy. fit diminutio mercedis. sed in auť. perpetua. vbi. qd si ob cladē. dī cōtrariū, q. nulla debet fieri diminutio. Huius cōtrarij timore sunt in gl. opi. Vna est, q. auť. perpetua. determinet per auť. si quas. vt qd̄ ibi dī, q. det verè pēsionē: determinet secūdū dictū huius auť. aut soluere vult antè, aut pòst. Nam ista auť. in corpore, est post illā: licet in C. sit posita prior. Alij. dicūt q. ista opi. erat Mar. Syl. q. hic loquit in domibus ruinosis. auť. perpetua. loquit in nō ruinosis, sed q̄ patiunt aliā cladē, vel aliū defectū: vt qa sunt aliquę domus pulcherrimæ, in qbus nullus vult habitare: qa dī q. per domū vadūt spūs de nocte, vel dī infortunata. Ista opi. do. Mar. satis appropinquat veritati. Gl. tñ alibi dicit melius, & latius q̄ in aliqua parte istarū auť. in auť. de nō ali. §. qa verò Leonis. in l. j. vbi gl. distinguit plenissimè. Tu † tñ quantū ptinet ad intellectū istarū auť. aduerte: q̄n q. eccl'ia habet prędia, vel domos ruinosas: & tūc loquit auť. si quas. q̄n q. habet ꝑdia, vel domos nō ruinosas: et tūc q̄n q. vult in emphyteusim cō cedere ꝓpter debitū iminēs: tūc debet cōcedere ꝓ tāta mercede, quāta reperit facta subhastatiōe, scd'm formā auť. hoc ius porrectū. Q̄n q. vult cōcedere in emphyteusim ꝓpetuā, ꝓpter aliquā vtilitatē ecclię: & tūc si res est i eodē statu, i q̄ erat q̄n peruenit ad ecclesiā vl' modicū plus vl' modicū minus excreuit q̄ad fructus h pōt cōcedi in emphyteu. facta diminutiōe sextę partis pēsionis[h], ad plus vt hac auť. ꝓpetua. in prin. seruata solēnitate q̄ hic hī. qd' intellige secūdū auť. q. rē. j. e. in fi. & hic in pri. Ratio quare fit ista diminutio, est: qa q̄n res cōcedit colono simplr, fit diminutio ꝓpter sterilitatē: vt j. lo. l. licet. ff. e. l. si vno. §. emphyteutę verò nulla fit diminutio: vt j. de iu. emp. l. j. et iō fit illa diminutio ꝓpter casum sterilitatis, q. posset occurrere. Q̄n q. res nō est i eodē statu, in quo erat q̄n peruenit ad eccl'iam: sed est diminutiua, vel reditus diminuti ob aliquā cladē: vel ꝓpter pestē æris, vel ꝓpter aliū casum: tūc pōt cōcedi i emphy. ꝓ extāte pēsiōe, cōsiderato tpe, quo cōcedit absq; alia diminutixe. Ita loquit ista pars scd'a huius auť. ꝓpetua. Ratio, qa cū fructus sint modo diminuti ob aliquā pestē: & est spes q. redeāt ad pristinū statū: iō ampliùs diminui nō debēt. Q̄n q. eccl'ia habet rē ꝑ tiosam modici ptij: tūc loquitur finis huius auť. ꝓpetua. Mō habetis ītellectū huius materię.

Op. dī hic, ꝓpetua q̄n q. &c. Cōtra, ista auť. sumit in corpore de nō ali. sed ibi nō ꝓmittit alienatio ꝓpetua. ergo &c. Sol. Dicas, q. istud nomē est additū ex auť. de ali. & emph. Secūdò op. q. hoc sit cōtra vtilitatē eccl'iæ euidēter: qa fit diminutio mercedis i sextam par

a ✠ P. P A V. P. ¶ Item sibi. Vide Barb. in. c. j. extra, de rerum permuta.

b ¶ Qui rē. Et adde q. quatuor sunt casus, in quib⁹ permittit alienatio rei ecclesiasticæ, q. no. xij. q. ij. i sum. & si i instrumēto vēditiōis, quā facit ecclēa, cōtinētur ꝑcepērib⁹ legitimis tractatibus &c. vide Bar. in auť. si quis in aliquo. Sed pone q. res eccl'astica incidat i eccl'iasticū, vī monasteriū, & ipsa retinuit q. an xtā partē. So. dicit gl. bñ. et rectè ītelligēdo. Ego fateor, q. ꝑlatus pōt cōcedere i emhy. ꝓ maiori pensiōe si reperiret accipiēntē: tñ permittit q. fiat † diminutio sextæ partis: aliter nō inueniret. Et hoc fit ꝓpter sterilitatē, ꝓpter quā de cętero poterit fieri, vt. s. dixi. Ita tēt gl. & bñ. Op. i auť. de alie. & emphy. §. j. Sol. Ibi spāle † est i rebus ecc. Cōstā tinopolitanę ꝓpinqs ciuitati, q̄ nō pnt dari aliq̄ mō. Op. ad fi. huius auť. de alie. & emphy. §. sāctissimas. So. Spāle est i rebus ecc. Hierosolymitanę, de qua dicit ibi. Modo circa istas auť. est videre quomodo eccl'iæ concedunt tota die sub pensiōe vnius denarij: nec seruant solennitates, de quibus dicitur statim dicam in authenti. qui rem. hic vbi glosst. tangit.

a ITem sibi. a Ista est alia auth. quæ permittit rē eccl'iæ alienare, seu permutare, &c.

1 ☞ *Ecclesia pro re tributaria, quæ ad eam peruenit, tenetur ad tributum.*

ITem prædium. Op. & videtur q. ecclesia non sustineat onus fiscale: vt in auth. item nulla cōmunitas. j. tit. Sol. gl. quæ est. s. eo. auth. si cut alienatio dicit † q. hoc intelligit q̄n res erat obligata pro oneribus præteritis, antequam esset ecclesię. Tu dic tributa realia subire ecclesiam, secundum ea quæ dixi in. l. placet suprà eodem, &c.

☞ *Emphyteuta ecclesiæ cessans in solutione canonis bienio, priuati uerò triennio, cadit à iure suo: & non tamen ipso iure, sed si dominus uult. nu. 3.*

2 *Colonus priuati ob non solutionem, quando cadat à iure.*

4 *Contractus emphyteutici in ecclesia celebrati forma non seruata, quando ualeant.*

5 *Si debet soluere unum denarium pro pensione rei emphyteuticæ, si non soluit, cadit à iure suo.*

6 *Res ecclesiæ solita concedi uno pretio, si concedatur pro minori, quòd concessio non ualet.*

7 *Res ecclesiæ si concedatur in perpetuum, uel usque in tertiam generationem masculinam, & fœminam, quòd cō cessio non ualeat.*

Consuetudo & præscriptio, quòd non extendatur ultra id quod agitur.

9 *Res ecclesiæ quæ dicantur de mensa, remissiuè.*

b ¶ Virem. b Ista auť. est vlti. seu pe. trāsposita i hac. l. quæ determinat vnū dubium circa prēmissa in alijs auť. Cōtra hāc auť. opp. de iure emphy. l. ij. vbi habet triēniū. Dicit gl. distinguę tres casus. † aut est emphyteuta eccl'iæ, et habet biēniū, vt hic. Aut ē priuati, & habet triēniū vt ibi. Aut est simplex † colonus puati. & habet biēniū vt. l. q̄ro. §. iter locatorē. ff. lo. Vñ vltimū est verū, q̄n est actū vt nō possit expelli: vt. d. l. q̄ro. §. iter loca. Aut est simplex cōductor: & statim cū nō soluit pēsionē: pt expelli: vt. l. iij. C. loc. Oppo. eccl'ia nō debet locupletari cū aliena factura: vt. l. nā hoc natura. ff. de cōd. id. dicit gl. hoc cōtingit pp delictū ptis. & bñ dixi i auť. q. res iā dictas. §. eo. Quęro q̄n qs nō soluit pēsionē, vtrū cadat à iure suo ipso iur. † Certè hic est tex. q. nō sed ita demū, si vult dñs. et vīd tex. ibi repelli pt. et qd' no. i. l. j. fi. cū. l. seq. si agervectiv' emph. petať.

1 ☞ *Facta tempore tyranni, uero domino superueniente cassantur.*

c ✠ POMATES. ¶ Dari in emphyteu. Vide Alexand. consil. ix. in. iij. volu. & vnū verbū Alex. i cōsi. j. i. col. i. iiij. vol. & cōsi. v. col. iiij. i fi. vo. v. & Feli. i. c. auditis. co. vij. & maximè i seq. versi. cōsuetudo. de p̄scri. & adde Anna. cōsi. lxxxiij. & vide. q. cōfirmatiōe tex. i. c. possessiōes. et ibi Barb. i. ij. nota. de reb. ecc. nō alie. & Barb. i. c. cū sup. colū. vij. de offi. deleg. & Alex. consi. xxxviij. col. ij. vol. ij. vbi consuluit ī pulchro casu et ibi ī nuit q. valeret faltē ¶sq; ad tertiā gñationē. et do. p̄po. in ti. q. feud. da. pos. in prin. colū. pe. fi. vide ēt do. Alexan. consi. clxxxviij. vol. ij. colum. penult.

✠ P. P A V. P.

e ¶ In emphyteu. Vide Alex. cōsi. lvj. ī ante penultima colum.

f ¶ Gñationē. Bñ facit l. fi qs aliā. ff. de solu. bal. tenet cōtra. i auť. si quas ruinas. & ibi dixi. s. eod. p qua est tex. i. §. neq;. i auť. de nō alie. Et ibi ēt vide Bal. qd importet, & qualiter sumatur ter tia gñatio.

g ¶ Videē casus. Et ibi vide Bald. remissiuè loquitē. Bal. in. l. ēt in prin. ff. sol. mat. videē tenere quod Barto.

h ¶ Quod agit. Et qd' Bart. est cōtrari⁹, vide q̄ dixi i. l. iusiurandi. §. fi lib. de ope. lib.

i ¶ Tyrānidis. In auť. decernimus, facta tēpore tyrānidis debēt reuocari. adde Bart. i suo trac. de tyrānide facit q. not. Bar. in. l. oēs populi. in. ij. qō. prin. in prin. v. col. ff. de iustit. & iur. p. Io. An. i cle. j. de baptis. Ex op. adde q. dixit Bald. de pace cōstan. in vers. priuilegia omnia. p illū text. q. si bona rebellių tēpore rebellionis alijs sint cōcessa psonis facta pace sunt reddēda prius dñis: adeò q. ipa pax non habet vim simplicis indulgētiæ sed restitutionis in integrū tex. est ibi not. q. tene menti. Bald.

¶ Et adde q̄ dixi i. l. creditor. j. de sol. Et an Papa, ꝓpter rebellionē perdat possessionē papatus, vide Bal. in. l. malè agit tur. C. de p̄scri. xxx. ann. & dicit Bal. in. l. fin. C. per qua personas. q. licet subditus subtrahat obedientiā superiori: nō præiudicat. facit. l. fi. de acqui. pos. q̄ not. & tene mēti. Sed nūquid bānitus, cuius bona fuerūt alienata, si restituaē, & intelligat ēt ad bona restitutus vide Bar. in. l. Gallus §. & qd si tñ. & ibi etiam per Moder. de liber. & posthumis.

DEcernimus. Istam legem habuistis in. l. omni in nouatione. s. c. cessatis omnibus fa

i ctis tēpore tyrannidis priuilegia ecclesiarum ī omni suo

1 robore perseuerent. h. d. Nota de verbo, funditus. † Nota quod

¶ Insinuatione. Limita hãc legẽ requirẽtẽ à quingẽtis aureis supra insinuationẽ non habere locũ de iure Cano. valẽt donationes factæ ecclesiæ, ab alio quã ab Imperatore indistincte, vsq; ad oẽm summã absq; insinuatiõe: vt no. Host. & Io. And. in c. fi. de sol. & pro eis allego ca. sunt q; opes. xvj. q. iij. & Cle. j. in fi. de decimis. Et est ratio: qa sicut materia relictorũ ad pias causas, cẽsẽt eẽ spũalis: ita qđ leges omnia facta tpe de tyrãnidis superueniẽte iusto dño debẽt cassari, et irritari. q; no. Sed Deus scit, qñ superuenit iustus dñs, &c.

1 ☞ *Acta dicuntur, quæ fiunt coram iudice.*

2 *Lex & statutũ, quãdo extendatur ad casus similes. & n. 3.*

4 *Donatio facta ecclesiæ ultra quingentos aureos, quòd ualeat sine insinuatione. & nume. 5.*

6 *Donatio facta pauperibus, quod requirat præsentiam alicuius stipulantis nomine ipsorum, uel eorum.*

Illud quod. Ecclesiæ & ciuitati potest donari vsq; ad quingentos aureos sine insinuatione[a]. h. d. Nota gl. super verbo, actorũ aliãs actis i. scripturarũ factarũ coram iudice. quã vide & no. Opp. & videtur quod lex debeat extẽdi ad casus simles: † vt. l. nõ possunt. ff. de leg. & l. ius singulare. e. ti. Gl. dicit quod ista prohibitio, quæ fit in fine, prohibet descendi ad casus dissimiles: nõ ad similes. & vide gl. & tene mẽti. Cõtra illud dictũ opp. de eo qđ habetis in l. j. de patri. qui fidi. vbi etiam ad casum similem non extenditur, quando est prohibitum. † Sol. ibi loquitur in statuto odioso: hic i statuto fauorabili. Et sic debet intelligi. ff. delegi. l. leges & quod no. de reg. iur. c. odi. lib. vj. Opp. de l. penul. j. de dona. Sol. Concedo quod hodie potest donari cuilibet, vsq; ad quingẽtos solidos, sine insinuatione. Sed tũc quæro, vtrum ecclesiæ poterit donari vsque ad octingentos. Quod videtur, nam si habebat † priuilegium in trecentis, scilicet vltra alios: ita eodem modo habeat hodie: vide glo. Pet. tenet contrarium: quia hoc non reperitur ergo: &c. Quid dicemus? Breuiter dico: dic quando lex prohibet aliquibus in plus, & alijs in minus per nomina respectiua: tũc eo ipso q; augetur in persona vnius fit augmẽtũ in persona alterius relpectiuè: & ita in diminutione: vt. l. fi ita. §. j. de liber. & posthu. & de hære. instit. l. clemens. Quã doq; prouidetur[b] diuersis. per nomina simplicia significantia quantitatem vel rem: tunc ista prouisio plus continens, non recipit augmentum. vel diminutionem extrinsecè: propter rem aliquam illis concessam: vt. l. si alterius. ff. de hære. instit. Modò ad p positum, augmentum & diminutio quæ sunt facta ecclesiæ, sunt facta per nomina simplicia non per nomina respectiua: significantia quantitatem: ideo non puto autem priuilegium ecclesiæ, per. l. pen. §. fi. de donat. Bene autem puto † quod per cã de legẽ in prin. valeat hodie donatio facta, [illegible] absq; nũcio, vel epistola, quãdo donatarius aliqualiter certificetur.

a ✠ P. P. A. V. P. ¶ Præsens. Illud limita. pcedere qñ aliqđ ponerẽ i eccl'a: quia si postea vellẽt asportare, nõ possent. Vide Soc. i. l. Pau. ff. de exce. Et sic aliud est i. pmissiõe, aliud i traditiõe. Itẽ circa istã gl. vide q; dt Alex. i cõsil. cxxxj. vo. iij. col. ij. de ꝺdã partito iq̃dã vniuersitate i fauore cuiusdãabbatis q nõ pt se fũdare i. eo. Itẽ q; ista cõclusio nõ ꝓcedat i dote, vide Dec. cõs. xxxv. i. j. co.

b ✠ POMATES. ¶ Seu pollicitatiõis. Limita vt p Alex. i. l. ij. i. v. itẽ no. j. de pac. Vide ẽt Pa. cõsi. lxiij. col. fi. vol. ij. & aliqđ p Fel. i. ꝓce. Decr. col. xij. & Ro. cõsi. clxxj. col. ij. & cõsi. cxcix. i fi. & cõsi. cxcv. & i simili, Bal. in. v. parte. & Seue. in tract. de pac. v. q. & Paul. de Cast. consi. lxxiij. column.

c ¶ Episcopus põt vendicare. Adde Bar. i. l. j. §. fi. in fi. ff. de ope. noui nuntia.

d ¶ Ignoret. Adde Bar. i. l. fi qñ. j. vñ vi. & Bal. hic, et i. l. ꝺ idebitũ. ff. de cõd. ꝺ.

e ¶ Captiuorũ. Adde similẽ & optimã gl. i. l. q; pp necessitatẽ. ff. de reg. iur. sed nũquid vẽdicet sibi locũ lex ista ẽt i captiuis, vel carceratis p maleficio: vide q; no. Bal. & Imo. & Mod. i. l. q̃uis. & i. l. seq. ff. so. mat. & est de hoc gl. i. c. fa-crorũ. xij. q. ij. q̃ hoc not. decidit. quã seq̃t Bal. in. l. illud i pri. §. e. & i. ꝺ. q̃uis, in ecclesiam indistincte, sine aliqua insinuatiõe. Quærit gl. qđ si aliqs existẽs i camera sua dixit: Dono pauperibus cẽtũ: vtrũ ista donatio valeat? Gl. dicit q; nõ. Circa q̃ dicerẽt †, vtrũ requiratur presentia alicuius, qui recipiat pro pauperibus aut eis cõceditur in vltima volũtate: & nõ regrit præsentia: vt l. cũ pater. §. donatio. ff. de leg. ij. Aut eis cõcedit inter viuos: tunc aut cõstat, q; qs voluit cõtractũ donatiõis celebrare: & tũc nõ valet, nisi sit ibi aliqs pẽsens[d]: vt hic in gl. Aut est dubiũ: & tũc valebit iure cuiusdam voti, seu pollicitationis[e], vt sic sit obligatus personaliter: vt l. ij. in prin. ff. de polli. & extra, de vo. & vo. redem. per totũ &c.

1 ☞ *Vasa sacra, & uestes sacræ, non alienantur.*

2 *Actio in factum est subsidiaria, uel redacta in uarijs iuris articulis: & qui dicantur ibi uarij articuli iuris. nu. 16.*

3 *Anima hominis cunctis rebus præferri debet.*

4 *Res sacra uendicatur: & sic pro ea datur rei uendicatio.*

5 *Res sacræ alienantur propter casum captiuitatis: nisi specialiter esset à concedente prohibitum. nu. 6.*

7 *Episcopus potest uendicare res ecclesiarum sibi subiectarum. & nu. 8.*

9 *Abbas maior potest agere pro rebus capellarum sibi subiectarum.*

10 *Rector ecclesiæ, si concurrit cum superiore in agendo, pro rebus ecclesiæ quòd præfertur ipsi superiori.*

11 *Episcopus agens pro rebus ecclesiæ sibi subiectis, debet agere nomine ipsius ecclesiæ.*

12 *Quilibet superior potest agere pro rebus subditorum.*

13 *Contra œconomum, qui alienauit res ecclesiæ, agitur, non contra ecclesiam.*

14 *Actiones plures competunt pro recuperatione rerum ecclesiæ.*

15 *Libellus alternatiuus admittitur, qñ ignoratur, an res sit mutata, uel cõsũpta, uel extet.*

17 *Res sacræ uendi possunt pro alimentis pauperum.*

18 *Lex communis extenditur ad lites pendentes: statuta & reformationes non, etiamsi expresse dicatur. nume. 19.*

Sancimus. In prima parte prohibet alienationẽ. Secũdò cõcedit vẽditio in rebus ex tãtibus. Tertiò remouet exceptionẽ. Quartò concedit actionẽ re pẽpta. quitò põit exceptionẽ à prio dicto. textò & vltimò declarat ad quas cãs porrigit pñs cõstõ. Scda ibi: sed ab his. Tertia ibi, nulla eis. Quarta ibi: linaũt. Quinta ibi: excepta. Sexta ibi: hoc obtinet. breuiter. h. d. † Vasa sacra, & vestes sacrę, nõ pñt alienari, vel pignorari, p̃terq̃ p redẽptiõe captiuorũ: & à recipiẽte vẽdicãt oĩ exceptiõe remota. h. d. Not. q; ista talia sic alienari nõ pñt. † No. scdò q; actio in factũ est subsidiaria, vl redacta in varijs iuris articulis. No. tertiò, aĩas hominũ † quibus libet rebus p̃ferri. Op. dr hic, q; p rebus sacris cõpetit i rẽ act. Cõtra: rei vẽdi. daẽ dño: & est in rẽ act: vt l. i rẽ actio. ff. de rei vẽ. sed res sacra in nullius bonis est: vt l. ij. ff. de re. di. ergo &c. So. Dicas † q; res sacra vẽdicaẽ adiecta cã de iu. cano. Sil'e dicimus i l. j. §. p hãc. ff. de rei vẽ. Op. scdò i auẽ. de ali. & emph. §. sanctissimas. So. Dico, q; pñt alienari † pp casũ captiuitatis. Fallit si spãliter cẽt †, phibitũ à cõcedẽte: vt i cõtrario. Venio ad q̃stiões. dr, q; eps põt[f] vẽdicare res istas. Quæro cuius eccl'iæ sunt istę res, q̃ pñt ab epõ vẽdicari. Dñt qđã q; erãt res eccl'ię epalis. hoc est verũ. † Vl' melius ẽt si erãt res eccle. cuiusc̃q; sibi subiectę: ipe habet vẽdicare p illa ecclesia. ar. de ali. & emph. §. & qm̃ cognouimus. & vide gl. & no. eã rogo te. † Et sic eps põt agere p rebus eccl'iarũ sibi subiectarũ. Idẽ dicẽdũ est de abbate maiore, q; põt agere p † rebus illarũ capellarũ. Tñ est aduertẽdũ, q; si cõcurreret rector illius † eccle. & superior, p̃ferret ille rector, cuius pricipl'r itereſt. ar. l. ij. §. fi. cũ l. se. ff. ad l. Iul. de adul. Itẽ est aduertẽdũ, q; iste eps cũ agit p p̃ꝺicta capella, qđ debet agere noĩe illius capellę † nõ suo noĩe: sicut dicimus i cõiũcta pſona, q̃ agit p cõiũcta pſona. arg. l. sed & hæc. ff. de p̃cu. Sic ẽt q̃libet † superior põt agere p rebus subditorũ. tene mẽti. Scdò q̃ro: dr hic, q; nulla habet actionẽ cõtra ecclesiã. q̃ro nũqd † cõtra œconomũ possit habere actionẽ? Gl. dicit q; sic, qđ i telligę vt dixi s. e. auẽ. q; res iã dictas. Tertiò q̃ro. dr hic, q; cõpetũt plures actiões i rẽ: cõdictio ex l. & i factũ actio. q̃ro i q̃bus casibus: † Gl. hic rñ. solẽniter, q; i diuersis casibus cõpetũt. Nã actio i rẽ cõpetit, si res extat. cõdictio ex i. ista. vl' sine cã, qñ sunt cõflata vl' mutata. actio i factũ, qñ res oĩno est extincta: et vidistis istas gl. luxta hoc q̃ro, qd si actor ignoret[g] an res sit mutata, vl' cõsũpta, vel extet? Rñ. tũc admittit̃ libellus alternatiuus: qa peto † eã cõdẽnari ad rẽ: vel ad eius materiã, si extet: vel ad æstimationẽ. ar. l. j. §. qa auẽ. ff. quo. le. Quæro: dr hic q; actio i factũ est ĩtroducta i varijs iuris articulis. q̃ sunt isti varij articuli. † Gl. hic enumerat, & bñ. & tractat de hoc. ff. de p̃sc. vb. sup rub. Nos dicemus in l. ex placito. j. de re. permu. Et dicitur hic, q; pro redemptione captiuorum[h] possunt vẽdi res sacræ. Nunquid pro alimentis †pauperum possint vendi res sacræ. Glossa determinat quod sic. & bene. arg. l. illud. s. eo. tene menti eam. Venio ad finem legis. dicit hic, q; hęc lex extẽdit̃ ad lites pendentes. Contra in auẽ. vt cũ de appcog. in prin. Gl. respondet q; non extendit̃ ad lites pendentes per appellationẽ: sed ad lites principales sic. & ideo est: quia sic est hic expressum: aliãs lex non extenditur ad præterita: vt. l. cũ lex. ff. de lega. &. j. e. tit. l. leges. Aduerte: qa dico † q; licet lex imperialis & cõis possit ad pendentes lites extendi, † tñ statuta, & reformationes ciuitatum non possunt extendi ad lites pendentes[i]: ẽt si hoc expresse dicat. Tex. est in auẽ. in me dio litis non fie. sac. iusio. in princ. Et hoc ego pono in. l. oẽs populi. q; tene mẽti, &c.

1 ☞ *Vasa sacro conflato nihil sacri remanet.*

2 *Æstimatio uasis sacri fit respectu materiæ & formæ.*

Præterea. Quæro vtrum vase sacro † cõflato remaneat ibi aliquid sacri. Gl. videntur determinare quod non: & bene. Secũdò quæro: quomodo poterit vendi, cũ æstimationẽ non recipiat: vt ff. de re. diui. l. intantum. §. sacræ. Dicit gl. fiet æstimatio † prout poterit fieri respectu materię, & formę: non respectu illius qualitatis: quia sacra, &c.

☞ *Falcidia non detrahitur ex legato facto ecclesiæ.*

Ancimus. Gl. præmittit ad euidentiã quędã, p quę faciliter hæc lex intelligit̃. & breuiter dicit. Eccl'ia habet immunitatẽ à lucratiuorũ inscriptione. h. d. Sicut videtis hic ab ecclesia, curata, nõ detrahi suã portionem: ita hodie est generale statutũ, quòd ab eccl'ię nõ detrahit Falcidia: † vt. j. ad leg. fal. auẽ. si mulier, &c.

1 ☞ *Præscriptio contra ecclesiam, & ciuitatem in quatuor casibus non currit, nisi centum annorum. Ecclesia & ciuitas æquiparantur.*

3 *Tempus centum annorum dicitur longissimũ tempus uitæ.*

4 *Actio in rẽ, competit ecclesiæ pro rebus inuasis & ũditis.*

5 *Dominium in ecclesiam absq; traditione transit.*

6 *Infinitas eui tatur, & quando etiam. in nu. 10.*

7 *Ius diuinum duobus modis soluitur.*

8 *Ius publicum multis modis accipitur.*

9 *Dispositio huius l. quod habeat etiam locum pro rebus aliacuius castri.*

11 *Imperator potest donare in immensum.*

12 *Rebus ecclesiæ ciuitatis, uel fiscalibus quãto tempore præscribatur, remissiue.*

13 *Seruus principis quanto tempore præscribatur.*

14 *Viæ publicæ & plateæ quòd nullo tẽpore præscribantur.*

15 *Actio personalis & hypothecaria cum rei uendicatione, quòd concurrant fauore ecclesiæ.*

16 *Beneficium iuris communis, quòd non excludatur per ea, quæ inducuntur iure speciali.*

17 *Dominium ex solo contractu absq; traditione speciali iure transfertur in ecclesiam & ciuitatem.*

18 *Ecclesia & ciuitas sunt priuilegiatæ in præscriptione & acquisitione dominij, & in actione in rem per hanc*

v. Barba. consi. xliij. colum. vij. volumi. j.

g ¶ Venio ad apparatũ. Et sic eccl'ia habet dñiũ absq; traditiõe. q; est mirabile. Et sic istũ casum adde alijs no. i. l. pen. ad Treb. j. vbi trãsferẽ ipso iure sine traditione dñium. Ad adde q; licet ex tit. donationis trãsferaẽ dñiũ i eccl'iam sine traditiõe: nõ tñ trãsferẽ possessio: vt no. gl. i. c. ij. i gl. fi. ad fi. de cõsue. et q; no.

legem.

19 *Statutum quòd uenditio uel alienatio non possit fieri in ecclesijs nec in personis non subiectis quòd non ualeat tã quam contra libertatem ecclesiæ.*

20 *Statutum quòd non liceat alicui forensi uendere, uale.*

21 *Dispositio huius legis an habeat locum contra tertios possessores.*

22 *Ecclesia & ciuitas si emit pretio non soluto quòd habeat dominium.*

23 *Possessio absq; traditione quòd non transferatur.*

24 *Si res uendatur duabus ecclesijs quòd prima præferatur. licet secundæ fuerit res tradita.*

b Vt inter diuinum.[b] Primò punit statutum, in quo cõcedit priuilegium circa præscriptionẽ. Secundò, illud repilogat & declarat. Tertiò, concedit priuilegium circa actionẽ. Quartò, declarat ad q̃s casus hæc lex porrigat̃. Secunda ibi: siue itaq;. Tertia ibi: in his auẽt. Quarta ibi: hæc auẽt oĩa. Breuiter hoc intendit: eccl'a & ciuitas[c] in rebus relictis iure hæreditario legatis donatis & venditis habet priuilegiũ circa prescriptionem: & in dominij acquisitiõe habet personalẽ hypothecariã & in rem actionẽ. h. d.

1 hęc lex. † Not. quòd in quatuor casibus cõtra eccl'iam & ciuitatẽ non currit prescri-

2 ptio, nisi cẽtum anno. † Secundò nota qđ

d eccl'ia & ciuitas equiparantur[d]. Item no.

3 quòd cẽtum anni sunt longissimũ vitę † tẽ-

e pus. [e] Item nota quòd pro rebus inuasis &

f venditis[f] competit eccl'iæ † actio in rẽ: &

4 sic habet † dominium absque traditione. q;

5 est mirabile. Item nota in fi. q; infinitas † est

6 euitãda. Vidistis de hoc in. l. j. j. de sen. quæ

g pro eo qđ interest. † Venio ad apparatũ.[g] Et breuiter opo. quòd ius diuinũ dicit̃, q; est factum à Deo: vt Euangelia, & similia: vt. s. de sum. trí. l. j. sed hic aliter accipit q̃re

7 malè gl. soluit. Dico † qđ ius diuicũ assumit̃ duobus modis. Vno modo ab authore: vt in cõtrario. Alio mõ ab effectu, seu materia, sup qua fit dispositio: ita loqt̃ hic. Secũdò op. qđ ius publicum dicat̃ illud, quod consistit in sacris, & sacerdotibus: vt. l. j. §.

8 publicum ius. ff. de iust. & iur. † Respõdeo, quod ius publicũ potest accipi multis modis. Vno modo illud quod suam vtilitatẽ affert omnibus in publico. Ita loquitur cõtrarium. Alio modo accipitur publicum, scilicet Imperij. Alio modo publicum, scilicet ciuitatis Romanæ: vt. l. eum qui. in gl. de verb. sign. Alio modo publicum cuiusl libet ciuitatis, & municipij: [h] vt. ff. de publi. l. sed & hi. §. j. & ita sumitur hic. Et ideo pu

9 to, quod lex habeat locũ † pro rebus alicu-

i ius castri, in quatuor casibus[i] hic positis. Item opponitur. dicitur hic, quòd infini-

k nitas est euitanda.[k] Contra. in authẽ. de nõ

10 alie. §. finimus. Solu. hic ponitur † infinitas

h ¶ Ciuitatis & municipij. Facit ad prædictam. l. Stichum. cum. l. sequen. quiex caus. ma. & per Bald. hic: quem vide.

i ✠ POMATES. ¶ Casib[9] vide i fi'i Alex. cõs. j. i pe. col. vol. iiij. & vide ẽt ad hanc. l. Alexan. consi. xxiij. colum. pen. volu. v. vbi dicit quod cõtra Imperatorem etiam præscriptio centenaria requiritur.

k ¶ Infinitas est euitanda. Contrarium tenet Bar. in. l. si finita. §. si de vectigalibus. circa prin. ff. de dam. infect. & quod no. in. l. j. §. ex hoc edicto. in ead. lege.

k ✠ P. P. A. V. P. ¶ Euitãda. De materia infinitatis. vide latissimè Alexand.

post Barto.in.l.qui bona.§.fin.ff. de dam.infect.Feli.in.c.licet.el.iij.colum.vlti.extra,de test.declara tamen nisi essent illa verba, toties & quoties &c Alexan.consi.cxlv.in.ij.vol.licet Iason hic in.v.volu.vj.col. dum loquitur de progationib⁹ cõpromissorũ velit cõtrariũ. Vide Berta.i verbo, cõpromissũ.

a ¶Est obligata. Adde Bar.in.l.j.commu.de leg.sed Bar.tenet contrarium in.l.j.in fi.ff.de leg.j.vide licet quod concurrat actio ĩ rem eum hypothecaria, pro eadẽ re: vide in.l.rebus.& ibi per Bal. & in.l.j. in.vj.col. versi. contra hoc.J.de iure dot. 11 & quod ibi etiã Bal.

b ¶Rebus concedentis. Et contra videtur Barto.in.l.j.C. commu.de lega.& ibidẽ Bal.quod pro relegata, non competat hypothecaria.Bar.tamẽ in.l.j.in fi.ff. de leg.j. dicit idem quod hic & ibi Paul.de Castr. idẽ.Ad l.neq; pignus respondit Bal. & fuit responsio Albert. de Salinis', secundũ eũ. Et an istud sit verum veniet dicendum: & non posit agi hypothecaria,p ista re, in qua habet dominiũ contra possidentem. & dicas quod sic: gadato quòd dominiũ sit legatarij, non tamen possessio: vt patet responsio notabilis per glossl.in.l.eum duob⁹.§. idem respõdeo.l.ij.ff. pro soc.& hic.vnde nihil repugnat,q; possio ipsius iure possit etiam hypothecari:non tñ ꝓprietas rei, tanquam legatarij. Et si quis dubitat an possessio possit hypothecari, vide Bar.in.l. elegan ter.in.ij.col. in versi. 13 sed contra hoc. ff.de pign.actio. Pro hoc facit: quia videmus, quod res potest locari tam respectu possessionis quam proprietatis. Quæro,vtrum pro l heratione a legata competat hypothecaria actio: & an posset agi hypothecaria: puta dico mihi assignari aliquam rem in causa pignoris, vel hypothecæ, donec fuero liberatus per hypothe b cam.Imo.in.l.j.de legat.j. allegat vnam glo.in.l.j.C.communia de leg.Addo aliã in.§.nostra. Institt. de leg.& aliam in.l.ij. C. cõmunia de lega. que allegat.l.j.§.si debitori.ff.vt in posl.lega.quẽadmodũ pignus prætoriũ nõ potest adaptari, ita nec ciuile,scilicet hypothecaria.Cyn.& Bal.in.l.j.cõmunia delega.reprehendit illã gl.& ex hoc ꝓpter generalitatẽ illius.l.et.§.si debitori.non ꝓbat illud ad quod allegatur.Pro gl.facit alia ratio,quam adduco in.l.j.C. cõmunia de leg.quod ratio potest esse:quia per illã legem fuit inducta hypothecaria:quaplerunq; testatores,vt suæ voluntates habeant effectũ,adijciunt obligationẽ super omnibus bonis.Vnde attenta dicta consideratione dicti testatoris.l.j. ita prouidetur.quę cõsideratio potest ita cadere ĩ legato libertatis. ergo &c. Imo.in.d.l.j.ff.de lega.j.putat verã esse opi.d.l.gl.quia probatur optimè in.d. §.si debitori.quia si non potest ibi cadere pignus prætorium, quia lex arctat talẽ debitorẽ ad præsentandũ fideiussorẽ de implendo legato relicto pro liberatione:& sicuti ibi nõ arctat,ita nec ĩ casu nostro debet arctare,vt possit ad missionẽ in possessionẽ procedi.Mihi in puncto iuris placet opi.Bal.& Cyn. in.d.l.j.Restat solum respõdere ad.§.si debitori.qa videt ꝙ ibi sit alia rõ, quã in casu nostro.Nam grauior quidẽ est prætatio fideiussoris ,quã sit sola hypothecatio particularis.in.l.filio.in ver.mediocri.vel le.no.ca.ideo non sequitur ibi tex.voluit grauare hæredẽ ad prætationẽ fideiussoris, ergo eadẽ rõne nec ad hypothecam:quia est falsum:quia non est vnde grauamen fiat.

c ❧POMATES. ¶Speciale est. Et est idem in iuribus incorporalibus: vt per Oldra.consi.xiij.in ij.q. Et ad hoc vide Alex.consi.j.col.ij.vol.v.vide etiã Panor.in c.cum iu.col.antepe.de consti.in prin.

c ❧P. PAV. P. ¶Speciale est.Secus tamen est in principe:quia in communi non transfertur dominium sine traditione.Bal.in c.j.in ij.colum. quid sit intuesti. Sed ibi loquĩ in possessione,quæ nõ trãsfertur in principẽ. Secus ergo vult esse in domino.vide per eũ. Quid autẽ in constitutione principis, an per eũ trãsferatur dominiũ in aliũ sine traditione,vide in l.Cæsar.ff.de publ.ad bar. Item limita istam regulam procedere in contractu, sed secus esse in voto, vt si qdedicet se & sua ecclesiæ:vide Barto.in authenti.ingressi.in ij. colum. supra eod. & ibi Moder.in iij. col. Item limita istã regulamvt dominiũ transferatur sine traditione in ecclesiam, vt per Alexan.in l.j. §. per procuratorem in pe.& antep.col.ff. de acquir.pos. Itẽ an transferat quasi dominiũ & possessio, vide pacti. Papiẽ. in forma libelli ĩ actione reali:in verbo,ture dñij.in antepe.col. Itẽ ꝙ ista lex loquẽs de vẽditione habeat locũ in ꝓmutatione, vide Ale. in cõsi.dcj. in ix.col. & de publ. vide Moder.in §. sed istæ.in insti.de actio.in x.col.Quid autẽ si aliqs recognoscet rẽ ab ecclesia, an transferatur in eã dñium, vide d.Frã. cõs.xiiij. in ix.col.Et intellige an transferatur sine traditiõe ipso iure,vide quæ habes in l.si rẽ alienã.ff.de ac.pos. ad Bar.Itẽ p solã cõfessionẽ trãsferat dominiũ in ecclesiã,vide q̃ scripsi j. de iur. & fa.igno.Itẽ an ista lex habeat locũ in alia pia cã, puta si istituanẽ pauperes Christi, & dẽtur executores, vide Bar.ĩ xij.di spu.inc. filiũ adultũ. Itẽ istud priuilegiũ nõ haberet locũ ĩ clericis acqrẽtibus sibi, nõ eccl'ię. vide Ang. cõs.xlviij.inc. qdam Frãciscus. Itẽ ꝙ in casu illius l.dicat habere fortius ius ex cõtractu,quã vbi regritur traditio, vide Are.in l.Põpo.§.q̃situ.in j.no.ff.de acq.pos.Itẽ circa istã l. quæ solet allegari, q; libet p̃sumẽ viuere vsq; ad c.an.adde ꝙ ad tollẽdũ hãc p̃sumptionẽ sufficit vnus testis de visu,vide Bal.in c.j. ad fi.qui feu.da.pos.vide ad Barto. in l. ij.§.si dubitetur.ff.quemad.testa.aper.

c ¶Speciale est in ecclesia. An autem ex contractu procuratoris ecclesiæ,non in tertuenient traditione acquiratur dominium ecclesiæ,Ange.ꝙ non in l.j.§.per procuratorem.ff.de acquirenda pos.Sed Alex.ibi contrarium tenet.

d ¶Sine traditione.Sed nunquid eodem modo acquiratur quasi dominiũ:& sic publiciana. Dic vt in prin.huius l.post Bar.

e ¶Rñdeo,nõ.Statutũ ꝙ alienatio nõ possit fieri de ecclesijs,vel psonis nõ subiectis,nõ valet:& vide Ia.Bu.ĩ l.assiduis.j.q. po.ĩ pi.ha.& ĩ c.fi.de ĩmu.ecc.in vj.& qđ hẽ p doc.ĩ l.dudũ.C.de cõtrah.em.et ostẽdit Ang.bñ loquẽs ĩ cõs.xlviij.ĩc.qdã Frã.p Bar.ĩ l.filiusf.§.diui.ff.de leg.j.in istis terminis dixi post Bar. ĩ l.cũctos populos.in v.q.& Bal. hic ĩ iiij.col.cõtra & Bar.ĩ d.l.dudũ.p Ang. & Imo.in d.§.diui.& ibi vide,qđ latè dixi post Bar.ĩ ỹ.q̃ro si agit cõtra alios &c. Sed Bal.& Gu.hic videt idistincte tenere gl.& dixi.ꝑ.ĩ prĩ.huius l.sed opibus hic loquitur,s.actio in rem, datur cõtra quẽlibet possidentẽ: & ideo ille possidens est principalis ipse. Idẽ in hypothecaria in rem:vt l.de eo.ĩ fi.ff.ad exhi.vnde semp habet locũ præscriptio,de qua loquit hęc lex.

Quæro,qd si ecclesia emit, & pretiũ nõ soluit:an habeat dñium.Glo.ꝙ sic:ꝙa hic 22 debet itelligi,ꝙ in eo casu ecclesia & ciuitas habent dñium sine traditione: quo casu priuatus haberet traditiõe facta.Et vide gl. 23 quæ dicit,& bñ. †Quærit gl.vtrũ possessio transferatur sine traditione[b].Gl.dicit ꝙ nõ:vt l.deniq;.ff.ex qui.cau.ma.ꝙ no. & illis casibus,in qbus dicit lex transferri dñiũ posse ipso iure:non tñ trãsfertur possessio. Idẽ no.in l.cũ duobus.§.idem respondit.ff. pro soc.& de pub. l. commissa. Quæro, quid si vni ecclesiæ rem vendidit:& pretiũ soluit ecclesia.rem tñ venditor ecclesiæ,nõ tradidit,& posteavẽdidit & tradidit alij ecclesiæ:quæ ecclesia erit potior. Videtur qđ 24 secunda,cuj erat facta traditio:vt l.quoties j.de rei ven.†Contrarium est veritas: quia potior est prior propter dñium iam translatum:ꝙ est sine traditione quæstiũ. Ista lex corrigitur per aut.quas actiones[c].

Barto. mihi placet plus: ꝓ qua mihi vr casus rectè intuẽti,in aut.ibi posita.& vide ibi Bart.in prin.

ADDE vltra Angel. d.cõsi. videndũ Bal. cõ.cxlviij.j.lib.& cõ fi.ccxlvj.eo.lib.&vi a de Pau.de Castr. hic.

a ¶Non soluit. adde Bal.hic,qui idẽ tenet in l.si ancillam.de actio.emp.

b ¶Sine traditiõe. Fallit si esset cõsuetudo ꝙ trãsferatur: vt no. in c.ij. & ibi ꝓ Imol. de cõsue.Itẽ fallit in casu sing.no.ꝓ bar.ĩ l.raptores.j.titu.j. & plenius de hoc xvj. q.j. moderamine. & ꝙ dixi.ꝑ.in prin.huius legis, & per bal. in l.licet.J.de acquir. pos.& in l. j. ad fi.j. de rerũ permu. Item fallit in casu, de quo in l. si fundũ quẽ. ff. de tum.do.& ibi vidt gl.q̃ ponit aliã fallẽ.

ADDE ꝙ in ecclesiã transeat fideicõmissum & possessio, ẽt 1 sine verbo tradita,tenet Pau.de Castr.cõsi.cxxxiij.

❧POMATES. 2

c ¶Quas actiões. Ad 3 istam vide Gemi. in c.Abbate sane. ĩ pri. 4 co.iij.in fi.de re iudi. 5 lib. vj. vide etiã ad istam l.Fed. in cõsil. cvj.col. pen. ad fi. & Roma.consi. lx. col. ij.in prin.

d ¶Quas actiones. In aut. quas actiones.ĩ 8 prin. Et not. ad hanc 9 aut.ꝙ licet cõtra ecclesiã regulariter nõ currat ꝓscriptio nisi xl.anno.c.de quarta. de ꝓscr.tñ in actionibus psonalib⁹ ꝓscribit sẽcm dispõnẽ iuris ciuilis.Idẽ in alijs actionib⁹,q̃ claudũt semestri annovel biẽnio, & quãdo minoris, redhibitoria, actio de dolo,& in actionib⁹ ꝓtorijs, vel fiscib⁹, ista est gl.not. iuncto tex. in c.cum cã.de emp.& vẽ. quã ibi multũ no. do. Abbas.ꝓ limitatiõe fere tot⁹ ti.de ꝓscri. facit ꝙ no.Bald.in l.ij.C. ne rei.do. vel tẽp. an ista aut. corrigat in e ꝓscriptione triẽnij.et dũ ŝ. q̃situr qd de rebus clericorũ, vide Imo.in c.fin.ad fi. de ꝓscr. Adde ꝙ etiã in ꝓscriptione pauperũ & eorũ iurib⁹ nõ ꝓscribit minori spatio xl.an. sẽcm Bal. hic ꝓ tex.in aut. de eccl. ti.in §. ꝓ tẽporalib⁹. & vide Bald. hic in 1 prin.& gl.sed an habẽtes cãm ab ecclesia vel ciuitate,habeant hoc priuilegiũ in prescriptiõe dicit ꝙ nõ, sẽcm Bal. & Ang.ĩ l.sicut.in pen. col. de ꝓscr.xxx.an.& bar.

Quas actiones.[d] Cùm in lege C. sit dictũ ꝙ actiones cõpetẽtes ecclesiæ durarẽt spatio centũ annorũ ꝓ istã aut. est reductum ad spatiũ xl.ann. præscriptio verò triũ vel x.annorum in suo robore pseuerat sed sola romana ecclesia[e] gaudet spatio centũ annorũ. Opp. in aut. vt cũ de app.cog.§.siverò liberi.& de san.epi. §.pe.So. Dicit gl. fallit in illis duobus casibus.& bñ dicit gl.Ratio, quia cũ ad illã hæreditatẽ vocentur de iure spãli cõtra ius cõmune ecclesiæ,meritò sibi breuius tempus statuit.Sed ò opp.ecclesia ęquiparat minoribus:vt l. orphanotrophos.j.tit.j. sed cõtra minores nõ currũt præscriptiones †istæ:vt l.sicut.j.de prescr.xxx.an.& l.j.& l.ij.& vlt. in quib.cau.in inte.resti.nõ est necel.Solut. Alij minores sũtin minori ętate tẽporaliter qa superueniente maiore ætate finit minor ætas:sed ecclesia habet loco minoris perpetuo meritò ne actiones ecclesiæ extendant ad infinitũ,statutũ est hoc tps. Ita vr velle gl.in simili in l.nisi finita.ff.de tute.& ratio. distr.Ad qđ facit qđ no.de re.in inte.c. au e ditis.& de ꝓscr.c.si diligẽti. Tertiò op.ad istũ finẽ ꝙ ecclesia Romana nõ gaudeat ꝑscriptione centũ annorũ:vt in aut.vbi hæc cõstitõ sumit ꝑ totã aut.col.vj.†Huius timore glo. quæ est hic dicit ꝙ hæc clausula hic 2 posita fuit Guarnerij.nec est vera clausula: qa etiã in ecclesia Romana currit ꝓscriptio xl.annorũ: licet de iure canonico secus. & vide gl.vlt.Contrariũ huius no.in rub.quæ hic allegat in gl.ŝ.in aut. hæc constitõ innouat.Nã illa rub.nõ facit mentionẽ de constitutiõe quæ p̃cedit in vol.aut.ſ.vt Romana eccl'ia,&c. sed facit mẽtionẽ de cõstitõe ista. Illa ergo cõstitutio, vt ecclesia Romana,&c.cũ sit spãlis:non tollit per illum textum hæc constitõ innouat,&c.Et hãc opi. tenent oẽs doc.nr'i & canonizata est.Et sẽcm hoc habes tria iura.Primò istud ius,sẽcm ꝙ cõ tra ecclesiã currebat centũ annorũ præscriptio in quatuor casibus hic positis.hoc ĩ a f lijs nullũ habebat ius circa præscriptionẽ. sẽcm ius aut.in illo tit.vt ec.Ro. &c. col.ij. sẽcm ꝙ prescriptionẽ centũ annorũ statuit cõtra ecclesiã Romanã in omni casu: licet hic loquat in quatuor casibus tm. Tertium ius est in aut.hæc cõstitõ innouat cõstit.&c. colla.viij.sẽcm ꝙ in omni ecclesia,excepta Romana statuit ꝓscriptio xl.ann.& sic ista lex,put loquit in ecclesia, corrigit quo ad ꝑscriptionẽ. Venio ad qõnes in glo.magna, q̃ro vtrũ ecclesia cõtra ecclesiã possit se tueri præscriptione xl.annorũ. Glo.dicit ꝙ sic allegat ff.ex qb. cau. ma. l. fi.licet qdã dicãt cõtrariũ.Ista qõ resident in hoc vtrum priuilegiatus possit vti priuilegio suo contra aliũ priuilegiatũ.Circa ꝙ Pet.vt Cy. refert ponit vnã distinctionem satis longam.

f Tu breuiter assume [f] in duobus verbis. 3 Q̃ñ; q̃rit † vtrum priuilegiatus possit vti g priuilegio contra priuilegiatũ eo casu quo ab ipso priuilegiato aduersario suo priuilegiũ cõsequit.& ista nõ est nr'a materia: dixi vobis in l.fi.j.de fruc.& lit.expẽ. Quãdoq; qlibet est priuilegiatus principaliter; & tũc qñq; qs est priuilegiatus gnaliter in genere: sed nõ est in ea cã,de qua agit,sed vnus tm est ibi priuilegiatus:& tunc vtet priuilegio suo contra alium priuilegiatum. hic est casus in l.vlti. ff. ex quib.cau.ma.& est casus qõnis nostræ,declarabo:licet vtraq; ecclesia sit priuilegiata in genere : tñ in casu, in quo agitur, est priuilegiata solum ecclesia illa,contra quam præscribitur,non illa,quę præscribit.Simile in duobus absentibus:vt d.l.fi. Si verò vterq; est priuilegiatus respectu eiusdem causæ quæ agitatur.. hæc est vna regula infallibilis.Si quidẽ vnus habet priuilegium potentius altero : ille præfertur,qui habet potentius, Potentius autẽ potest esse,qa vnus certat de damno, & alter de lucro:vel qa causæ cõcedẽdi priuilegiũ sunt fauorabiliores:vt l.verũ ŝ.fi.cum l. seq.ff.de min.Si verò causæ priuilegij sunt pares,vel priuilegia sunt paris potentiæ, & cõcurrũt ambo:qualiter admittant:vt l.pri uilegia.ff.de priui. cre. inter seipsos potior est cõditio possidẽtis:vt l.si seruũ.§. de illo. de verbo.obliga.de re.iur. c. in pari.lib. vj.

g Secũdò quæro vtrũ priuilegiatus[g] con- in l.cũ spõsus.§.inve ctigalib⁹. ff. de pub a ❧ P. PAV. P. ¶Romana ecclesia. Quòd omnia priuilegia cõcessa Romanæ ecclesiæ habeant locũ ĩ alijs,vidt tex.ĩ l.oĩa ĩ fi.de epi.et cle. ❧POMATES. ¶Assume in duob⁹ verbis. Vide ad hoc Fel.in c.in pñtia. co iiij.in fi.&seq.& ĩ c de quarta.co.xiij.de ꝓscr.et Ro.cõ.clxix. co.vj.& Alex. in l.j. ŝ.ad mun.ff. ad l.fal. Pañ.in c. fi. col.viij de iud.& Capra cõsi ij.col.j.ĩ ij.dubio primi dubij. & Capra xxij.ĩ fi.et lxviij.col penul.& lxxxvj. & Pau.de Ca. cccxvij & Barb.xv. vol.ij & xxxviij. col. vij eo.volu. ❧ P. PAV. P. ¶Assume. Vide feli. in c.de quarta.extra, de ꝓscr.in xiij.co.& in c. in pñtia. in xiij. & seq.col. extra, de pba.Pau.de Ca. cõ. cccxxviij.in ij.colũ. De quo habes ĩ l. inimicorũ J.in gb.cau.ĩ inte.ref.nõ est necesꝑ limitatione huiꝰle gis.& Pau.de Ca.in cõ.cccxvij.dũ ponit an vniuersitati cõtra vniuersitatẽ deferentis tutio, vt scripsi ẽt in lege Respublica J.ex qb.cau. maio. Vide Pañ.in d.c.in pñtia.ĩ xiiij.co.vbi refert dicta Bart.& ibi vide Deciũ in octaua iiij. sup gl.fi.post Fel.ibi in xiij.co. Vidẽ Barb. consi.xv.vol.iij.

¶Vtrum priuilegiatus. Et an ꝑsumatur motu ꝓprio, vel ad postulationem partis,adde Bar.in l.j.& ꝙ ibi dixi post eum. C.de pe.bo.subla. li. x.& Bar. in l.iiij. in prin.ff. ꝙ quisq; iur. Et de hac clausula, motu proprio , adde not. maximè post bar. in l.qdã cõsulebant.de re iu.& no. ĩ l.si non spãli. J. de tel licet Bald. ibi de hoc nihil dicere videatur & in auth.hoc inter liberos.C.de test. & ĩ l.si qs in prin.resta, de leg.iij. & vide gl. in ver.facta,& Imo. super ea.in cle. ij. de offi.ord.Et an motus ꝓprius tollat nullitatem,& defectũ intẽtionis,vide gl.fin. in ver.directas ĩ cle.per lras. de ꝑben. & ibi Imo. an motꝰ ꝓpriꝰ ampliet gratiã, vide ẽt gl.ĩ ver.validã. & gl.fi.ĩ cle.fi Romã. de ꝑbend. Et an motus proprius tollat inhabilitatẽ:& an ĩducat dispẽsationem , vide Imol. in cle. ij. de re. ꝓmu.in notabilibus. Et an cõcessio mota

pprio sit latissimè ĩterpretanda, & vide do. Ant. & d.abb.in c. cũ nris. de concess. p̃b.ſpe. co. Et an motus ,ppri⁹ firmet gratiã cõtra p̃sumptam volũtatẽ p̃cedentis, vide latè in c.j. de fil. presby.in vj. & ĩ c.ſi ppter. & ĩ c. quãuis. de reſcri.e.li. q dicit, ꝙ vbi eſt motus ,pprius, nõ requirit ſpecialis prorogatio. Et qñ motus,pprius tollat vitiũ ſurreptiõis & etiã inhabilitatis, vide tex. glo & doc. no.d.cle. ſi Roman⁹. de preb. & dicit bal. & Ang.ĩ l.ij.in prin. de quadri.præſcri.ꝙ motus ,ppri⁹ operat idẽ qđ clauſula, non obſtãte. Itẽ operat,ꝙ valeat reſcriptũ ꝙ aliàs à pñe nõ poterat impetrari, ſcẽm bal. in l.ſi.ĩ ij.co.j. de ſen. reſcin. nõ poſ. Et qñ mot⁹ ,ppri⁹ tollat vitiũ ſurreptiõis,& fit mer gr̃am, vide Bal. in l.ſi.j.de cri.ſacri.et dicit Bal.ĩ l. imperialis.§.ſi miles.j. d nu. ꝙ motus ,ppri⁹ principis errãtis nõ facit valere priuilegiũ.ar. j. qđã cõſulebã. de reſtitud. Et qñ p̃ſumatur mot⁹ ,ppri⁹, vide ſin. Bal.ĩ l.nec damnoſa. C.de precib⁹ Impe.

Add clauſulã, motu ,pprio. vltra Felic. in c.cæterũ. & in c.ſi qñ. & ĩ c.ad aures. d reſcri. Pau.de ca.cõſ. cclxxx. & Ro. cõſil. cccxxvij. & inquãtũ Bar. loquit de eccl'ia Nouãtulana, opp. & dicit no. ppetuò. addẽ qđ Bal. cõtra: qa illd priuilegiũ eſt cõceſſum Deo, & contra Deũ non deber fieri retorcutio. & hoc dicit Pau. de Caſt. eſſe tutius.

In ciuitate. Et d p̃ſcrip. contra ciuitatẽ vide Bal. in l.ij. C. ne rei do. vel temp. in l. ij. C. cõia de vſucap. POMATES.

Ex idẽtitate rationis. Vide Pa. conſi. cõſil. xxix. col. ij. ſi. vol. ij. & cõſil. cxj. in j. dubio. e. vol. & Fe. in c. translato. de cõſtit. col. v. & ſe. Cep. cõſi. lxxij. colũ. fi. & cõſi, lxxiij. col. iij. & Bar. cõſil. ij. col. fi. & Barba. cõſi. xix. col. iiij. vol. j. Roma. cõſ. el. & Imo. cõſ. lxiij. & vide Alex. conſil. cxlj. colũ. ij. vol. ij. & ſeq. co. v. & omnino Ancha. vbi declarat conſil. xciij. & vide etiã Iaſ. in l. poſthu. j. de contra tabu. col. vj. & ſeq. & Anna. xxvij. col. fi. & xxx. col. ij. & xiij. Anch. in c. canonũ ſtatuta. col. xvij. de conſti.

tra eccleſiam poſsit vti priuilegio. Hic autem videt† ſic per tit. ff. qđ quiſq; iuris. Cõtrariũ determinat glo. ga iſtud non fuit cõceſſum eccleſiæ ad eius poſtulationem. Quis reuelauit hoc glo. ꝙ iſtud priuilegiũ non fuit conceſſum eccleſiæ ad eius poſtulationẽ, ſed ,pprio motu principis: cũ de iure priuilegia intelligant† cõcedi ĩ dubio ad poſtulationẽ: vt extra, de cõceſ. præben. c. j. ſi motu ,pprio. lib. vj. Reſpõdeo, priuilegia quę† cõcedunt ſtatuendo legẽ & ius generale, intelligunt cõcedi ex liberalitate, non ad petitionẽ. hic eſt tex. cũ iſta gl. Sed priuilegia ſpecialia ĩ corpe iuris nõ clauſa, in dubio intelliguntur cõcedi ad poſtulationẽ: vt ĩ cõtrario. & non puto ꝙ eccl'ia Nouantulana, q̃ habet priuilegiũ ꝙ gaudeat ſpatio cẽtũ annorũ, in corpore iuris nõ incluſum, ꝙ eodẽ iure ipſa cõtra alios vti debeat. quod not. perpetuò. †Contra primũ membrũ poſſet admitti ,pbatio in contrariũ, ſi illud generale ius fuit factũ ad poſtulationẽ & procurationẽ alterius. Ita videt ſentire gl. quã habuiſtis j. de fruc. & li. expen. l. ſi. tenemẽti. †Quæro, lex iſta eſt correcta in eccleſia: vtrũ ſit correcta in ciuitate. Io. ꝙ nõ mutat &c. Pla. dicit ꝙ ſic: ga eadẽ eſt ratio. vide gl. Vltramon. tenẽt opi. Pla. iſta q̃ſtio voluit hic vtrũ ex identitate rationis indu cat correctio legis. Breuiter dico ꝙ non. Tex. eſt in l. ſi verò. §. de viro. ſolu. mat. j. de nup. l. ſi furioſi. no. in l. tã is. §. j. ff. de do. cau. mor. Et ſic concludo opi. Ioã. eſſe veriorẽ. Ex qua not. †ꝙ ex idẽtitate rationis nõ inducit correctio legis. & illud qđ dicitur. ff. de legi. l. nõ poſſunt. ꝙ leges ex idẽtitate rationis trahunt ĩ arg. eſt verum qñ p hoc: contra aliquã legẽ ſcriptã non veniremus vt hic. Quæro, vtrũ hodie poſsit cõcedi priuilegiũ ꝙ nõ currat præſcriptio, niſi cẽtũ annorũ. Glo. dicit ꝙ ſic†: ga res de facili redit ad ſuã naturã: vt fuit in eccleſia Nouãtulana. Iſta ratio q̃ ſit in glo. ga antiquæ formæ reddit: nõ eſt bona: ga in his q̃ ipſo iure tollunt, nõ eſt dare regreſſum ad formã antiquã cũ minori ſolennitate: vt ff. de pac. l. ſi vnus. §. pactus. & ideo† dicũt doct. mod. ꝙ in tali priuilegio deberet dici, non obſtante tali lege,: vt l. reſcripta. j. de preci. Imper. offer. & j. ſi cõtra ius vel vti. publi. l. fi. Itẽ quærit gl. an poſsit cõcedi priuilegiũ in genere: ꝙ cõtra aliquẽ nõ currat aliqua præſcriptio. Gloſſ. dicit ꝙ non: vt ff. ſi quis cauti. l. ſed & ſi gs. §. quæſitũ. Intellige verũ, †niſi fuerit dictũ expreſsè nõ obſtante tali lege: vt dictũ eſt ſ. Quærit glo. vtrũ contra iſtas præſcriptiones poſsit reſtitui eccleſia. Glo. videtur velle ꝙ ſic: tñ nõ firmat, Quidã dicũt † ꝙ contra iſtas præſcriptiones longas nõ reſtituit eccleſia. extra, de præſcri. c. auditis. Alij ꝙ reſtituant; ſed reſtitutio debet peti intra quadrienniũ tm̃. & iſtud tenebat do. Paul. de Leaza. in cle. j. de reſt. in inte. Quærit gl. quid ſi eccleſia ſuccẽſſit priuato; an vtaꝫ iſta p̃ſcriptio ne. Hic† in gl. ſunt opi. vide gl. in prin. vel in illo paſſu qñ priuilegiatus in p̃ſcriptione ſuccedit nõ priuilegiato. Dic duo verba† breuiter: & iſtam quæſtionẽ intelligo de priuilegio ex parte eius, contra quem præſcribit. Dicas ergo ſic: Aut priuilegiũ, quod habet ſuccedens. eſt tale quod præ-

ſcriptionem extinguit, aut præſcriptionem differt, aut illã mutat. Si tollit: tũc nõ vtitur ſuo priuilegio. Hic eſt caſus f ĩ l. ſi fundũ. de fun. do. Si differt: tũc vtiꝫ ſuo priuilegio. Caſus eſt in l. ſicut. de præſcri. xxx. anno. Si verò mutat præſcriptiones: & hic eſt caſus noſtræ q̃nis. nam cõtra priuatũ currit præſcriptio x. vel xx. anno. cõtra eccleſiã & ſuccedentem eius priuilegio eſt xl. anno. vnde nõ tollit præſcriptio, ,nec differtur, ſed ſem per currit. ſed ſi alteratur in aliũ modũ, iſto caſu pro tpe præterito vtiꝫ iure priuati: pro tẽpore futuro iure eccleſię,& ſic priuilegio ſuo. Vnde ſi ponas qđ priuatis currãt decẽ anni: & ſic eſt cõpleta media pars p̃ſcriptionis contra eccleſiam: alia media pars currit xx. an. vt j. de præſcri. long. tẽpo. auf. ꝙ ſi qs quibuſdam facit qđ not. in l. apud Iulia. §. Marcellus. ff. ex qui. cau. in poſ. eatur &c.

De Epiſcopis & clericis. Rubrica.

Continuatio patet. Vidiſtis ſ. de eccleſijs: ſequitur modò videre de rectoribus earum, &c.

1 ☞ *Priuilegium quòd habent filij clericorũ, illud habeãt etiam mortuis parentibus remiſsiuè.*

LEX II.

Omnis. g Per iſtam l. cũ gl. videtur ꝙ priuilegium ꝙ habẽt filij clericorũ, ꝙ† illud nõ habent, niſi viuis parentibus. De hoc dicam j. de iniu. l. ſi. & vide gl. quæ incipit, ante conceptí. & notabis eam bene.

1 ☞ *Inuadens rem eccleſiæ poteſt à iudice eccleſiaſtico conueniri.*

2 *Collectæ quòd imponantur eccleſijs quando prædia ſunt tributaria.*

LEX III.

Item nulla cõitas. h Nota hic caſum† ꝙ ille, q̃ inuadit rem eccleſiæ, põt conueniri à iudice eccleſiaſtico. Et vide glo. ſuper verbo, ab eccleſia. quæ incipit, hoc verũ rõne. De hoc plenè vide extra de fo. comp. c. cum ſit gñale. Hoc aũt intelligo verũ qđ non poſſunt imponi collectæ† niſi predia ſint tributaria, tunc em̃ imponunt predijs, nõ pſone: vt dixi ſ. tit. j. l. placet. & videbitis j. l. proxi. & eſt iſta noua conſti. Fede. & not. bene eã.

1 ☞ *Clerici p prædijs tributarijs poſſunt cogi ad tributa.*

2 *Quòd hæc lex non corrigatur p auth. item nulla cõitas.* g

Deiis. Poſſunt ergo clerici pro prædijs tributarijs† cogi ad præſtanda tributa. Dicit gloſ. quòd hæc lex videtur corrigi per auf. item nullam. quam modo legi. quòd non† eſt verum; quia hic loquitur in prædijs tributarijs. & ſic oneribus realibus: ſed authen. item nulla. in muneribus perſonalibus, ſeu quæ imponuntur perſonæ pro rebus, vt collectæ; vt l. j. §. fi. ff. de mune. & honori. &c.

Officiales. De hoc habent Canoniſtæ vnã h rubri. extra, de obliga. ad ratio. hodie verò quando officialis ſeu curialis efficitur clericus, ſeruatur alius ordo: vt in authenti. ſed neque. quàm ibi vide, &c.

& Panor. in d.c. trãſlato. & Aret. conſil. xxvij. col. ij. ad fi. & ſeq. & Pan. in c. fin. col. iij. de reſcrip. & Caprã conſil. dcccIxxxix. aliàs xcviij. col. pen. & Aret. clx. col. j. & clxiij. & Iaſ. in l. j. j. g admit. col. viij. in fi. & in l. emã cipata. eo. tit. col. pe. POMATES.

Præſcriptiones. Vide Pañ. cõ. xxxij. in iij. dubio. vol. j. & Fel. in ca. j. col. v. in ver. dum ſolenniter, & ſeq. col. de reſcrip. & Ro. conſi. cxxxij. col. iij. & ſeq. & conſi. clxvj. col. pen. & ccccvij. vbi ponit ẽt quo tpe debeat peti iſta reſtitutio. & Alex. lxxxj. col. ij. volu. v. & Soci. cclxvj. col. viij. & duabus ſequen.

Reſtitui eccleſia. Sed circa iſtã materiã dubitatur an valeat priuilegium cõceſſum eccleſiæ neſt bi poſsit obijci niſi præſcriptio centum annorum ab alia eccleſia: vide Bar. poſt gl. in l. ſi vnus. §. pactus. in fi. de pact. & quod notat Cy. hicĩ vlt. qõ. & Bartolus ſ. proxi.

Succeſsit priuato. An priuilegiat⁹ ſuccedens non priuilegiato vtatur ſuo priuilegio, vide do. Anto. in c. quia V. de iu di. in verſi. venio ad vltimũ. & iõ fiſcus ſuccedẽs priuatovtiꝫ iure priuati. ſed bal. in ru. j. de priui. fiſci. & tex. in l. cũ quidã. §. fiſcus. de vſu. circa fi. limita. no. per bar. hic ſecundũ elegãter nota. in l. ſi filt⁹. §. in hac. ver. omnino. vide de ver. obli. POMATES.

Hic eſt caſus. Vide Alex. in ſimili in l. pcurator. j. de edẽ. & Panor. cõſi. xiij. col. ij. vo. ij. & gemi. in c. j. §. j. in j. & ij. co. de iure patro. in vi.

Omnis. In l. j. de epiſ. & cle. in prin. hãc l. volentẽ ꝙ cõceſſa clericis intelligat̃ co ceſſa eorũ liberis & miniſtris quę multũ facit pro no. p gl. in l. reſtituendæ. in verbo, priuatæ. j. de aduo. diuer. iu. ſtelligit Roge. ĩ l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. An ibi in iij. col. vbi refert Alex. habere locum in beneficijs, ſecus in priuilegijs. ff. de dam. infe.

Item nulla communitas. Facit quod no. per Bar. in l. fi. de conſti. prin. vbi propter delictum quis perdit priuilegium fiſci.

Si

a ✠ P. P A V. P. Si quis. Vide Comen. conſi. xcv. ad fi. Vide omnino quæ ſcripſi ad Bar. in l. ſi is qui cũ telo. C. ad l. Cor. de ſicar. De pœna aũt committẽtis fornicationẽ cum moniali vide Io. de Ana. cõ. j. in vlt. col. in prin. Itẽ qũo & qñ puniant conat⁹, vide trac. p Fel. quẽ habes poſt titu. de app. vbi limitat.

b Sed iudex. Vide doc. in l. ij. de eden. vbi Bal. q̃rit an ſi teſtis volẽs iurare dicere veritatẽ, p vtraque parte admittat, & an, pbet: vt̃ dicere q̃ nõ. & adde no. in c. fraternitatis. in gl. fi. de teſta. & dicit Bal. in l. p̃byter. ĩ j. col. j. eo. ꝙ ptes pñt remittere. Quis aũt debeat ſoluere expẽſas teſtiũ, vide Bal. ſ l. nimis graue j. de teſti. Et de forma iuri teſtis vide Bal. ſ l. cõparatiões. ſ ij. col. C. de ſi. iſtr. in l. ſi qs in hoc v⁹. Item no. ꝙ ad hoc p̃t inqri p officialẽ & ei⁹ offo nemine poſtulante, &c. & ẽt iuito accuſatore, ſecũdũ Inn. ĩ c. qa circa fi. de iu. et p̃t re⁹ puniri qñ cõſtat de crie. ADDE qs debeat ſoluere expenſas teſtiũ Ang. conſi. ccxl. POMATES.

c Cõtacendo. Circa hoc vide vnũ no. verbũ Pañ. ĩ c. xxxiij. col. ij. vo. ij. vide etiã vnũ ver. Fel. ĩ c. dilecto. ĩ fi. de teſ. cog. & ĩ c. j. e. tit. & Ale. in l. argẽtarius. §. fi. ff. de edẽ. et Iaſ. poſt barb. et alios in l. ſi p̃ſcriptiões ĩ ij. col. ij. no. POMATES.

d Poſtulãte. No. ergo ꝙ ,pter ĩmanitatẽ delicti, & ſic ꝙ in atrocioribꝫ p̃t iudex ex offo ſuo, & ſic p ingſtitionẽ ,pcedere: licet alꝫ regulariter ſec⁹. De q̃ vide Ang. de Are. ĩ trac. maleff. in gl. hæc eſt qđã ĩgſtitio. & c. ĩ iij. co. & in ij. col. ꝓcedenti. POMATES.

e Magnitudine eccleſię. Ad iſtã l. vid' barba. cõſi. lvij. col. j. & ſeq. vo. j. & ĩ c. cũ M. co. xxvij. de cõſti. et in c. pe. ĩ iij. no. eo. tit.

f Si qua p calũniã. adde ꝙ P. de Ca. dicit hãc legẽ notãdã. ꝙ ſi aliqs de longinquis ptib⁹ veniẽs, portet inſtrm̃ pcu. in quo cõtineat ꝙ talis cõſtituat Titiũ ,pcuratorẽ ſi ille ſe illũ aſſerat, & aduerſari⁹ neget: ꝙ tñ nõ habet neceſſe ſe illũ eſſe, pbare. alle. p. hoc l. ſi. de pact. cõuentis. De quo vide Spec. in tit. de edic. §. reſtat. ver. ſed quid ſi producitur.

g ✠ P. P A V. P. Id p pauperib⁹. Addꝫ ꝙ licet multũ faueãt iura pauperib⁹ nõ tñ adeò fauẽdũ ẽ, vt diſcedam⁹ à tramite iuris, ſec. Io. de Ana. cõ. lxviij. ĩ fi. col.

h Habiturũ. Sed cõtra has gl. eſt caſ⁹ in l. hæc ita. ff. de ſpon. hoc dictum Bart. ſeqẽ no. Abb. Sicul. in c. Ray. de teſt. vbi ẽt eſt tex. ꝙ cõtrauenientẽs de facto facit incidere in pœnã. Ad idẽ l. nuda de cõtrahẽ. & cõmit. ſtipu. & ꝙ ibi habeẽ.

i Cũ clericis. Et ẽ hic caſ⁹ ꝙ qs debeat citari de mãd. iu. fa. l. fi. j. de req. re. and. B.

k Manibus laici. De hoc no. in c. extra. de iur. calum.

l Gñaliter. Hãc aue. ponderauit Bal. hic in fi. & Pal. in l. ſancimus. C. de ver. ſig. ꝙ in arbitrarijs non habent locũ ſatiſdationes de iudicio iiſti, & iudicato ſoluendo: prout in iudicijs. & non dantur.

m ✠ P. P A V. P. Actoris. Quid aũt ſi iſta ſatiſdatio petaꝫ in caſu ĩ quo de iure p̃ſtari debeat, vel ex forma alicui⁹ ſtatuti. et omittat ꝙ p hoc ,pceſſus nõ reddaꝫ null⁹, vid' Comẽ. cõ. cij. ĩ iij. dubio. & ibi ẽt ꝙ debet peti aũ itẽ cõteſtatã vid' Ale. larẽ cõ. xxxvij. col. j. ĩ ij. vo. Itẽ q̃ iſta ſatiſdatio p̃ſtari debeat, ẽt ſi actor poſsideat ĩmobilia vid' ale. ĩ l. de die. ſ. q mulier. ĩ fi. ff. q ſat. cog. P. odera ẽt Pau. de caſt. hic. Itẽ an iuratoria cautio admittaꝫ vbi p̃ſtãda ẽ fideiuſsio ex forma ſtatuti: & q̃dã alia vide p ale. cõ. lvij. ĩ ij. vo. ĩ vlt. co. & vbi p̃ſtãda ẽ ſatiſdatio ex forma ſtatuti, puta ĩ forẽſi, ſi ñ p̃ſtet ꝙ iudiciũ ſit nullũ vid' Are. in c. ij. in iiij. vo. & acc. vbi ẽt ponit ꝙ debet peti. Vide ẽt Barb. ĩ cõ. v. in iiij. vo. in vlt. col. qñ fuit poſtea p̃ſtita, ꝙ ,pceſſ⁹ ãtea facẽs⁹ validet, vid' oino de materia Are. ĩ l. j. ĩ prin. ĩ vj. co. ff. ſo. ma. & ibi alios moder. vbi habes qñ admittaꝫ iuratoria cautio & alia. Itẽ no. qđ iſta iuratoria cautio ẽt releuat vbi petiẽ ſatiſdatio in cã recõuentionis, ſecm̃ Angel. & Imolã in l. cũ nõ facile. ff. ſi cui plus quã p leg. Fal. qđ ,pcedit in principali. Secus in ,pcuratore ſecm̃ doctri. Ang.

a **Si quis.** Punitur effectus, licet nõ ſequatur effectus. h. d. breuiter iſta lex, & vide hic Cy.

1 ☞ *Teſtis debet dicere veritatem pro utraque parte.*

b **Sed iudex.** t No. tex. ibi quę nouerint. et ſic pro 1 †vtraq; parte debet dicere veritatẽ. De iſta materia vide ibi Spec. de teſtib. §. ſeqẽ ver. qđ de præsbytero. & co. tit. §. j. verſi. item excipitur quòd eſt monachus &c.

1 ☞ *Falſitas committitur non ſolũ dicendo falſum, ſed etiam in tacendo quod eſt uerũ.*

2 *Notarius omittens ponere capitula & clauſulas debitas in inſtrumento committit falſum.*

Resbyteri. Nota ꝙ falſitas cõmittit̃ non ſolũ 1 in dicẽdo† falſum, ſed ẽt in tacendo. qđ eſt verũ qđ no. cõtra teſtes & notarios †omittẽtes debita ponere capitula in inſtrumentis. Facit l. ea q̃ 2 cõmendãdi. §. fi. ff. de contrahen. emp. & j. ſi cõtra iusvel vti. pu. l. præſcriptiones. & no. j. proxi. auf. presbyter. quam vide hic &c.

Resbyteri. In hac auf. dicitur qualiter presbyteri 1 puniantur de falſo. quod nota &c.

Resbyterum. Hodie verò aliæ ætates ſunt conſtitutę, vt extra de æta. & qualitate. c. fi. in clemen.

1 ☞ *Iniuria illata clerico eſt crimen publicum ideo ab omnibus deducitur in iudiciũ, & etiam per iudicem ex officio pro tali iniuria procedi poteſt nu. 2.*

2 *Officialis quando non eſt potens debet officium potentioris ſeu auxilium implorare.*

Si quis in hoc. †No. qđ iniuria quę fit clericis 1 vel eccleſiæ põt tanꝫ publicũ crimẽ ab oĩbus deduci in iudiciũ. Item no. ꝙ de hoc põt inquiri p† officialẽ & eius officio nemine poſtulãte. No. etiam ꝙ qñ officialis nõ eſt potens, debet potentioris officialis officiũ ſeu auxiliũ implorare ſeu ĩuocare: vt hic videbitis in fi. Sequit̃ auf. ſed nouo iure q̃ aliã pœnã ĩponit eccleſijs.

1 ☞ *Litania non poteſt fieri ſine oratione & cruce.*

Sed nouo iure. Hæc auf. nõ ſummatur, nec 1 aliqđ dicitur p doct. Ex qua no. ꝙ litania† non põt fieri ſine oratione & cruce: p cõſequens debent interuenire clerici & ſacerdotes.

1 ☞ *Clerici debent ordinari in eccleſijs ſecundũ quantitatem redituum.*

Neccleſijs. Nota ꝙ pro magnitudine eccle- 1 ſiæ, & ſcd'm quãtitatem† & meuram reditus debẽt clerici ĩ eccleſijs ordinari. De hoc habes rubricã, vt determinatus ſit numerus clericorũ.

1 ☞ *Pactum quòd liceat ingredi poſſeſsionem propria authoritate, quòd exerceatur etiam contra eccleſiam. ſi poſſeſsio ad eam tranſit.*

Si quis. Nota tex. ibi: veluti manu iniecta mox, &c. 1 hunc tex. ego allego cõtra Inn. ad qõnem: vtrũ pactũ ꝙ liceat ingredi poſſeſsionẽ ſua authoritate †poſsit exerceri, ſi poſſeſsio ad eccleſiam tranſit. Inno. dicit ꝙ non ĩ c. verũ extra, de foro comp. Ego dico contrarium in repetitione, quam feci ĩ l. creditores. j. de pig. &c.

Viſquis. Vide gl. quæ incipit: ſubrogatio. in fin. ſibi: item arg. quòd hæres aduocati &c. De hoc dic vt l. continuus. §. cum quis. de verbo. obli. & ibi dixi plenè.

Si quis presbyter. Hãc legẽ vidiſtis ſ. tit. j. l. ſacroſancta. Sequit̃ auf. nunc auf. quæ dicit idem quod auf. ingreſsi. ſ. tit. j. & fuit ex eodem corpore ſumpta, &c.

1 ☞ *Sigillo epiſcopi creditur.*

2 *Clericus peregrinus niſi habeant teſtimonium ſui Epiſcopi non creditur.*

f **Si qua per calumniã.** ꝙ credit̃ ſigillo † Epi. 1 No. et ꝙ ñ credit̃ clericis peregrinis, niſi habeãt† teſtimoniũ ſui epi. ꝙ eſt notãdũ p clericis delinquẽtibus: vt gl. dicit. &c. 2

1 ☞ *Si promitto ratum & firmum habiturum, ſi cõtrauenio, ſiue de iure ſiue de facto, quòd committatur ſtipulatio.*

g **Id quod pauperibus.** Hæc lex tractat materiam execu- tionis vltimarũ volũtatũ. Vide tex. ibi: ratũ firmũq; cõſiſtit. Dicit gl. ratũ. ſ. de iure firmũ. ſ. de facto. No. iſtas gl. q̃ ſunt notãdę, et neſcio eas alibi. Pone ꝙ ,pmitto ratũ firmũq; 1 habiturũ &c. tũc ſtipulatio cõmittit† ſi veniã cõtra, de iure, ſiue h de facto. Sed ſi ,pmittere ſolũ ratũ habiturũ h: tunc veniendo cõ-

Paul. de cas. & Mod. I. l. filiussa. ff. q statid. cog'. Aduerte tñ q Aret. ī d. l. cū nō faci le loquit ī cā recōuētionis in actore stāte statuto q forensis teneat fideiubere: qa si petat calūniose, debet reīci vide ibi. Vult tñ q stante dicto statuto nō steť iuratoriæ cautiōi forēsis nisi possideat ī mobi- 2
lia. Et si statutū dicat aliquē nō audiri a
nisi p̄stita satisdatione an sit dare remediū q nō teneat: pre- 3
stari, vide Ro. consi. Ix vij. ad fi. inci. Florētina cōstitutio. Itē latissimè de materia iuratorię cautiōis in xiiij. limitatio. ad regulā, q hr̄ q vbi qs 4
nō repit fideiussorē, steť cautioni iuratorię. vide Ias. ī l. j. ī pe. & vlt. col. ff. q statid. b
cogā. & ibi ēt in iiij. col. ponit q ī casib⁹, in qb⁹ remittit satisdatio, caueri debet cū in hypotheca bonorū. Item an credať simpliciter iuramēto alicui⁹, q nō repiat fide iussorē, adeò q admittat sua iuratoria cautio, vidē Ias. ī auť. cui relictū. circa vltimā col. C. d ind. vid. tol. vti aliqua alia ponit d iuratoria cautione. Itē adde q tales & similes cautiones p̄standæ sint ita demū si petanť, & petidū ante lit. cōtest. Vide de vtroq; latè Ias. in l. vniuersa. in j. & ij. col. C. de p̄ci. Impe. offer. Et de primo vide q̄ habes ad Bar. ī l. de pupillo. §. qui procuratoris. ff. de ope. no. nun.

a ¶ Excuseť. De ista q. vide Bal. hic & Bar. in l. eū quē temere. ff. de iu. & Bar. ī l. q solutū. §. etiā. ff. de leg. ij. & Bar. in l. j. §. j. ff. ad turp. & Bar. ī l. p- 1
erādū. §. sinaūt alterutra. j. de iu. & ange. in auť. de iudic. §. 2
oportet. facit qđ no. 3
gl. in c. j. de ele. in vj. & vide Bal. ī auť. sed hodie. in prin.

b ¶ Licere. De intellectu huj⁹ auť. vidē bar. & doc. ī auť. hoc amplj⁹. j. de fidei. Quid 1
si dati sint plures executores in testō, an vno mortuo habeat locū ius accrescendi: vidē Spe. ī ti. de instr. edi. §. nūc aliq; ỹ. q d si sint plures executores. An aūt p̄lati ecclīarū teneant cōsīcere inuētariū, & reddere rōnē eр̄o. bal. dicit nō repiri iure cautū. 2
Sed Pau. de ca. dicit, q nō fuit recordat⁹ de l. figs p̄sbyter. ī fi. ff. e. & no. ī c. ī lr̄is. de p̄ig. vbi hr̄ q bōa ip- [illegible] sunt hypotheca

nostrā, si in libello actor scribit, prout hic dicit: an ex tali scriptura aliqua actio oriať. Hic sunt duæ gl. ex quibus hoc colligitur. Aut interuenit simplex scriptura sine promissione facta per stipulationē: & tūc oriť vel officiū iudicis, vel cōdictio ex ista auť. Aut interuenit stipulatio: & actori quæriť actio vtilis ex stipulatione, quæ queriť sibi per officialē. qđ est notandū. dixi in l. non quasi in prin. ff. rē pupil. fal. fo. Quæro, vtrū †quis ꝓpter iustā ignorantiā excuseť ab[a] expensarū cōdēnatione. Et dicit q sic. Sed vtrū iuramentū calūniæ excuset ab expensis. Cy. tractat hic. Breuiter istud est ve rū, iuramentū calūniæ †excusat à præsumpta calūnia, non autē excusat à temeritate. Casus est in l. iij. §. ij. ff. de iure iurā. & si muven. no. in posſ. missa. post princ. & l. j. §. j. ff. ad Turpil. Sed expense veniūt reficiendę, nō †solū propter calūniā: sed etiā ꝓpter temeritatē: vt l. eū quē temere. ff. de iudic. & Institu. de pœn. teme. litig. §. j. ergo &c.

NVlli licere.[b] Ista est bona lex. Si ad faciendā distributionē inter pauperes, & captiuos, certus executor est à testatore deputatus: sibi ius agendi, & exequēdi cōpetit: aliàs hoc fieri debet per episcopū eius loci: vel per officialē vbi fit executio talis per illū episcopū vel officialē seu potestatē secularē: vt hic, & l. hæreditas. ff. de petitio. hæredi. circa fi. vnde testator est: vel ibi moriť si extraneę nationis sit. de qua executione rationē reddere debet. hoc dicit hæc notabilis lex.

SIquenquam. Episcopus non debet eligi per pecuniā, sed meritis. nec ille, q appetit, sed qui dignitatē aufugit. & contra facientes legitimè puniuntur.

ORphanotrophos. Hospitalarij æquiparantur tutoribus, & curatoribus, tam in bonis hospitaliū q̄ in bonis hospitantiū: nec tenētur reddere rationem. Hoc dicit tex. ibi: orphanotrophos. scilicet orphanorū hospitalium, vt in auť. de eccle. titu. §. fin.

1 ☞ *Clerici non debent trahi ad causam, extra prouinciam, in qua degunt.*
Citatio quando posit fieri extra territorium.
Succumbēs q, teneatur ad omnes expensas, quas quis fecit propter defectum succumbentis, uel propter illam litem, quas aliàs facturus non esset.

OMnes. Nota q clerici non debent trahi †ad cām extra p̄uincia, in qua degunt: vt hic, in prin. Secūdò no. ex isto §. si verò apparitor. q citatio verbalis posit fieri extra territoriū citantis. Et ita determinat Cy. in quadā disputatione quā fecit. Sed de hoc est casus in cōtrariū extra, de re iudi. in c. pastoralis. in cle. Ad hāc decretalem dicit Cy. non est dare responsum sed dicit, pertranseat cum alijs erroribus Canonistarū. Ego istam †q. tracto in l. j. §. j. ff. de requi. re. & dico sic. Quędam territoria sunt distincta, sub vno tamen domino sunt omnia: vt Imperiū Romanum est diuisum per præsidatus: tūc vnus Præses potest citare in prouincia alterius, quæ tñ est

ta pro mala administratiōe: ergo tenentē rōnē reddere, & inuētariū cōficere. Et de h. d. gl. ī c. q̄liter et qui iu. §. de accus. in gl. q̄ incipit, sed qualiter, ☞ POMATES.

✠ P. AV. P.

¶ Omnia. Et iō nō possunt alienari sine cā: sicut nec bona ecclesiæ: vt p Pan. ī c. nulli. col. fi. de reb. ec- 1
cle. nō alie. p. de anc. in cle. dispendiosam. colū. j. de iudic. Vide Ale. cōsi. ix. in ij. vo. ici. in Christi & c. vi sis dicto themate. & Pan. cōsi. xiiij. col. ij. eo. volu. & cōsi. ccj. col. iij. eo. vol. et seq. col. & plenè Feli. ī c. j. di. iiij. col. iiij. ī fi. & se. de p̄scr. & Ant. de But. cōsi. xlj. & vide Bar. & q ibi posuit ī l. cōstitutū. ff. de test. mil. et Pan. in c. cum sit gñale. col. j. in iij. no. de fo. cōp. Et addē vnū, q̄ al⁹ obtinuit Basignianā, q̄ dispositio ca. phibem⁹, ex tra, de cēsi. habet etiā locū in hospitali, qđ ipse cōstruxit: nā im positio cēsus, de qua ibi, ē q̄dā alienatio, vt p Pan. in c. ptera in j. not. & in c. signi ficauit. in j. & iij. no. & in c. grauis. in fin. de cēsi. habet ēt locū in hospitali, sed hospitale nō p̄t alienare sine cā, sicut nec ecclesia: vt p Pan. in c. nulli col. fi. de reb. ecc. nō alie. igit &c. & vide glos. & ibi Anc. in cle. dispēdio sam. de iud. col. j. & addi. ad Anna. consi. xxxix. & Ale. cxx. vol. j. & Pan. in c. p illorum. col. ij. extra, de præbē. & Barb. in c. nulli. colū. j. de reb. eccl. non alie, Gemi. in c. j. co. ij. de eo qui mit. in pos. li. vj. alc. cōsi. iiij. vol. j. & Capra. li iij. colū. iiij. & Alex. ix. col. j. vol. ij. Panor. & ibi addi. in c. ij. de consuetud. & Rom. cccc vij. vbi loquitur in materia restitutionis in int. & ccccxl. vbi dicit quòd seruiens ecclesiæ &c. c. cum seruj. de præben. ita & hospitali. vnde etiā nō ab re. Pau. de Castr. consi. ccxcix. & Barba. xv. volu. iij. col. i. & v.

✠ P. PAV. P.

¶ Omnia. Vide Bertach. in verbo, Hospitali. vbi scripsi. Et quid in locis aliis pijs.

¶ Pauperes. Et quādo relinquitur pauperibus, an intelligatur de fratribus monoribus, an verò de monialibus, vide q habetur per Mod. in c. nimis graue, de ex cess. præla.

SIquis ad declinandā. Si istituant captiui, vel pauperes[d], valet institō: & Eps actiones hr̄ditarias intētabit, & inter captiuos distribuet, & ēt inter pauperes hoc mō: vt det illi hospitali q̄ solū est in ciuitate: & si sunt plura, det pauperiori. h. d. & est vna bōa & no.

lex

a ¶ De ecclesiasticis ti. Sequitur etiā Bal. hic in ij. col. fallit nisi testator posuisset electionem secundum voluntatem alicuius serui. Ray. & Imo. in l. captatorię de leg. j. & ibi an possint eligi mendicantes.

b ¶ Episcopus intentat. Vide de hac j materia latè per Spec. in ti. de instru. edit. in §. nunc verò aliqua. versi. & scias.

✠ P. AV. P.

c ¶ Loco hæredū. Et ideo tenentē de dolo et culpa. bal. et Imo. in l. cū res. §. culpa. de leg. j. vide Mod. in §. ex maleficio. in gl. in ver. eos Inst. de actio ni. post Io. Fab. ibi q exēplificat in pœna illius. §. qñ aliqd est relictum pijs locis.

c ¶ Loco hæredū. Vide Bar. in l. hēditas. a
la ij. de hære. institu.

d ¶ In l. centurio. Et vi de Bar. in l. j. ff. ti. j. in x. col. circa principiū. 2
☞ POMATES.

e ¶ Cum gl. sua. Vide Bal. in c. in pītia. & Alex. consil. xxxij. in iij. vol. in l. pactū qđ dotali. col. ij. j. de pa. & Fel. in c. in pītia. col. xx. in ver. quarto quæro, de; pba. & Bar. consi. xxxij. & Barba. consi. xij. col. vij. vo. j. & cō. xxix. col. ij. eod. & consi. b
xxxij. col. j. eo. volu. & seq. & cōsi. xxxij. col. j. & col. vij. et cōsi. xcix. col. j. & ij. eo. vol. & aliqd in simili cōsi. lv. col. ix. & in seq. vol. ij. & glos. & 4
ibi doc. ī l. j. §. ad municipū. ff. ad l. fal. & c
Aret. cōsi. xij. co. ij. et d
Cepo. xix. col. ij. & xxij. ad fi. & xxviij. 5
circa fi. & lxvj. col. e
v. & lxxxv. vbi idē 6
dicit in legitima parentū. & vide Barb. f
consi. xxxix. co. j. vo
lu. iij. vbi dicit, q̄ in interpretanda mente testatoris est capienda semp coniectura, q voluerit præferre 3
filios piæ causæ.

✠ P. PAV. P.

f ¶ Legitima filiorū. Circa hoc, q̄ mēsurā 1
debeat seruari, cū habeat filios in faciēdo eleemosynas, vide Ro. in cōsi. ccclxiiij. Vide Comē. cōsl. lvj. 2
Tollitur tñ Trebellianica, vt ibi p eum & p Bar. ī l. Marcel- g
lus. in princi. ad Tre. 3

g ¶ Satisfacere creditori. Fideiussor p̄t satisfacere creditori de bonis ei principalis. Sed si fideiussor ē capt⁹, vel data est tenuta ī bonis eius: ad qđ agit; cōtra debitorē: vidē bal. ī l. ij. C. de sen. q̄ sine cer. quāti.

ADDE q Paul. de Castr. dicit, se putare p istū tex. ibi eadē et pœna. q̄ si p̄ istituit filiū, & si decesserit sine liberis, vult bona eē subiecta restō. q̄ si filj⁹ sine sui cul- 1
pa carcerat, q̄ bona poterūt vēdi ī totū et ī ptē, vt exeat carceres: qa pater viuens id faceret.

h ✠ P. AV. P. ¶ Generaliter. Q̄o intelligatur istud quod hic dicit in gl. q vult Deū instituere, & filiā exhæredare &c. videdo. Ant. de Butr. in consil. xxv. & in ij. col. ppē fi. qa intelligit solū quo ad legitimā: vide latissimè Barba. in repe. l. cū acutissimi. in vij. charta & seq. C. de fideic. De illo dicto Augustini qūo intelligat, & qñ monasteriū loco filij habeat. & vide ēt ad Bart. in auť. si qua mulier §. de sac. san. eccl. Cano. in ca. in pītia. extra de, pba. Itē q excepta legitima magis priuilegiata sit pia cā quā filij, vide do. Frā. consl. xij. ī ij. col. qui etiā ita tselligit illud dictū Aug. Et vide Ale. in l. pactum q̄ dotali. C. de pact. in iiij. co. vbi latè tāgit. & in consil. ccvij. inci. viso tex. in iij. col. in fi. vide latè Fel. in c. in pītia. ī ij. col. extra, de, pbat. vide Mod. ī l. j. C. de sac. san. ecc. sup glo. j. in ij. charta. & in auth. si qua mulier. in ij. charta. eo. tit. oīno Alex. cōsi. cccclxx. in j. ij. ij. iiij. & v. colū.

i ¶ Sacris ordinibus. Vide Bar. in l. legitimos. §. fi. de leg. tuto.

✠ P. PAV. P.

¶ Præsbyteros. Circa istā materiam q p̄sbyteri sacerdotes nō possint esse tutores, vide Frā. de Are. cōsi. xx. in v. col. ver. circa fcd'm Bar. ī cōsi. cxxxviij. ſci. Pau. filj⁹ Gualterij. Bart. in l. legitimos. §. fi. ff. de legi. tut. Quid aūt si tutor sit clericus, a quo iudice decernať an à seculari, an ab ecclesiastico an ab vtro que simul vide Bal. in l. gñaliter ad fi. ff. eo. vide Deciū cōsl. xvj. ad finem.

¶ Præsumerenť. Cōtrariū tenet hic Bal. vide eū. & alle. tex. in l. iij. j. de offic. ciui. iu. qđ no. ad intellectum eorū q̄ habenť in l. post legatum. §. his verò: de his qui. vt indig.

✠ P AV. P.

¶ Raptores. qūo aūt cōmittať istæ raptꝰ, vide q̄ scripsi ī l. vni ca. C. de raptu. virg.

¶ In isto casu. alios casus vide p gl. in l. iij. de acqui. pos. & Bal. in l. traditiōibꝰ. C. de pact. Qualiter aūt acqrať ipsa possessio, vide Bal. in l. j. in prin. de acq. pos. Et ad hoc adde quæ no. Bar. post gl. & q̄ ibi dixi in l. fi. ad fi. ī. tit. j. vide quæ dixi post Bar. in l. si intra in fi. post Bart. in l. j. circa diffinitionē possessionis corporalis. de acqui. pos. adde secundū Pau. de Castr. q raptor cōtrahens cū rapta cū cōsensu parentū euitat pœnā legalē. de quo vide Bar. Bal. consi. lxxij.

✠ P. PAV. P.

¶ Raptores. qūo aūt cōmittať istæ raptꝰ, vide q̄ scripsi ī l. vnica. C. de raptu. virg.

¶ In isto casu. alios casus vide p gl. in l. iij. de acqui. pos. & Bal. in l. traditiōibꝰ. C. de pact. Qualiter aūt acqrať ipsa possessio, vide Bal. in l. j. in prin. de acq. pos. Et ad hoc adde quæ no. Bar. post gl. & q̄ ibi dixi in l. fi. ad fi. ī. tit. j. vide quæ dixi post Bar. in l. si intra in fi. post Bart. in l. j. circa diffinitionē possessionis corporalis. de acqui. pos. adde secundū Pau. de Castr. q raptor cōtrahens cū rapta cū cōsensu parentū euitat pœnā legalē. de quo vide Bar. Bal. consi. lxxij.

✠ P. PAV. P.

¶ Ipso iure. Et sic potest lex possessionē trāsferre sine tra-

SIquis in cōscribēdo. Licitū est vnicuiq; renunciare iuri suo. h. d. De hoc videbitis in l. si quis in conscribendo j. de pact.

1 ☞ *Causa cessante cessat effectus.*

GEneraliter. [h] Omnes religiosi & clerici in sacris ordinibus [i] constituti habēt immunitatē à tutelavel cura, nisi sint vagātes, & à diuinis ministerijs desides. h. d. Not. tex. ibi: cum propter hoc ipsum. Et sic nota † q̄ cessante causa cessat effectus. De quo in l. ij. §. fi. cū l. seq. ff. de dona. & ibi per Dy. & ibi plenius dixi. & Cyponit hic multa bona. vide eundem.

1 ☞ *Dictio confestim, intelligitur intra quatuor menses.*
2 *Mater si non petit tutorem filio intra quatuor menses, uidetur in mora.*
3 *Cautela, ut testes, qui inuiti deponere non tenentur, dicantur deponere.*

PResbyteros. [k] No. istū tex. ad illud qđ dicit in l. ij. §. cōfestim. ff. ad Tertul. vbi dicit qđ mater debet petere tutorē filio confestim. Qualiter intelligať confestim. Certè hic vē † qđ intra quatuor menses. Ego dixi tibi multa. & ibi allegaui hāc auť. & tene mēti ad id qđ dixi in auť. matri & auiæ. j. qñ mu. tut. offic. fun- 1
pōt q̄ si mater est in mora petendi tutorem filio, cōsanguinei possunt petere post modi 2
cum tps. † Et qñ dicitur esse in mora: hic est tex. in ar. qđ per quatuor mēses dicatur esse in mora. Tertiò nota hūc tex. bene. Vos scitis qđ q̄dā sunt, q admittunť in testes vo lētes, nō inuiti: vt l. lege Iul. ff. de testi. Vnde 1
cū tales testes ꝓducunť, facias † scribi in actis q volentes testificanť et deponūt: aliàs 1
p̄sumerenť deponere inuiti. Textus est hic & ista fuit allegatio Bartolutij de Capua, q factus fuit magnus Comes: vt Cy. hic refert eum: & ego de facto obseruaui in ciuitate Pisarum.

1 ☞ *Captus si fugit, an habeatur pro confesso. remissiue.*
2 *Possessio in casu huius legis transfertur absque traditione.*
3 *Auxilium etiam post actum dicitur præstari.*

mRAptores. [m] Nota tex. in ver. sinautē, ibi: post legitimas pœnas. & iurī cognitas ꝓbationes. Ex quo habes 1
q si aliquis fugit † & est captus, ꝓpter illam fugam non habetur pro confesso. Tex. est hic. De hoc dixi in l. lege Corne. ff. ad Syllanía. Dicam fortè in l. raptores. j. de raptuvir gi. vbi est idem tex. Item no. tex. in versi. sinautem diaconissa. ibi: plenam possessio- 2
nem ex quo no. † quòd in isto [n] transfertur possessio ipso iure, [o] sine traditione, & sine n
alicuius facto. quod non reperies alibi, o
niſi in casu isto. Item not. textum in versicu. pœnas. ibi: cæteros autem homines. Ex quo habes † quòd aliquis præstat 3
auxilium post actum. Naim de eo, qui præstat auxilia, in ipso actu dicitur. s. quasi in prin. huius l. & sic quandoque datur auxilium ante actum, quandoque in ipso actu. o
quandoq; post actum &c.

ditione aliqua ad quod vide cõcordantia multas p Ias.in l.j.in v.col.C. com mu.de leg.Barba.in c.per tuas.ad finẽ extra de donatio.

a ☞ P. PAV. P. ¶Deo nobis. Circa quæstionẽ quã proponit gl.hic. An per ingressum religionis purgeẽ vitiũ ingratitudinis præcedẽtis adde tex. q sic xix.q.vlt.c.nõ liceat.quẽ allegat Roma.singulari ccccxc.inci.p gl.ĩ .l.deo nobis . Item qũo & qualiter p ingressum religiõis patria pãs tollaf, vide Ias. de q scripsi ad Barto.ff.in aut. sed epalis digni tas.ff.e. Itẽ text. dicit q pacta de lucranda dote,vẽdicãt sibi locũ,adde idẽ esse stan te statuto q maritus lucref dotẽ mortua vxore qa ipsa ingre c dicte monasteriũ lucrabit, fcdm Bal. & Paul .de Cas. hic vidẽ Iaso ĩ l. si discesserit. in ĵ.col.ĩ prin.ff.q sa tisda.cogã. Vide etiã circa intellectũ huiꝰ legis Alex.ĩ l.si cum dotẽ. in prin. ĩ vj.co. ff.solu.matri.

b ¶Soluunt sponsalia. Et dicit Bal.ĩ l.iubemus.§. fane.ff.e. q si mulier nõ cõtradicit viro ingredienti, vẽ consentire . Et ibi de spõso ingresso mona steriũ, an posit repeti,& qũo,vidẽ p bal. in iĵ.col. ex oppositio.Et ad intellectum huius l. & q dicunt d an sint vera , vide Imo.post gl.ĩ l. si cũ dotẽ.in pri.ff.so. ma. ☞POMATES.

c ¶Aequiparanẽ. vidẽ Alex. ĩ cõsi.cxxxix. in ĵ.vol. & an in generalibus ingrediens monasteriũ amittat vsumfructum , vide Pan.ĩ c. cũ cõtingat. de pigno. & vide ad hanc l.Feli.in rub.de sponsa.co.v.& vide Alex.cõsi.cxxj.colũ. fi.vol.ĵ. vbi dicit ,q ingrediẽs monasteriũ efficiaẽ legitimꝰ.

d ¶Modũ statuere.vide l.j.§. cura. de offi. præfec.vrb.

e ¶Nemo. Et adde id qđ hic habes q frequẽtia criminis gratiat delictũ:vidẽ q habes ĩ c.j. de cle.pcuſ.

f ¶Debeat excercera ri.Et no.q istud statutũ nõ porrigit ad eũ, q erat carceratus p crimine falsi. Casus est ibi, & ad hoc põderauit bar.ĩ l.Lucius.ĩ fi.ff. ad Turpil. ſeqẽhic Ro. ĩ §.de vi ro.in ỹ.illã fallẽ. Itẽ facit gl.no.in l. Cor. §.mãdatis .ff. de fac. & qđ no.Bar.ĩ l. licitatio.§. qđ illicitẽ.ff. de pub.ĩ prin.oppositiõis.Sed qđ si statutũ q carceratus p quinquẽniũ debeat of ferri in festo sancti Herculani,& nullus reperiaẽ stetisse per quĩquẽniũ.dixi post Bar.ĩ l.iiĵ.§.prætor. ff.de dã.infec.ĩ l. si q ex cõsensu.&qa iste tex.est no.iõ vr q dixi post Bar.ĩ l.fæpe. ff. de re iudic. Adde h

q Pau.de caſ.dicit notari hic q q occidit,occidatur:ẽt si statutũ hoc diceret q debet ĩtelligi dolosẽ.& ita dicit pluries ĩuiſſe.Tu adde Bal.cõ.cccxlviĵ. iĵ.li. g xix.vol.j.& xxiĵ.cõſi.lxiiĵ.col. iĵ. eo.& cõſi.xj.col.ix.volu.ĵ.& cõſi.xviĵ. col.xviĵ.& ſeq.eo.vol.ĵ.& in c.ſi qñ & in c.ſup literis.de reſcr.& Ias.in l.nec

tentia lata ab illo iudice iudicatur sicut de snia,quã dat ex vigore ppriæ iurisdictionis vt si ab eo aliàs appellare nõ posset,nec mo dò posit.Nõ ergo habet sillitudinẽ iurisdi 1 ctionis iudicis eorũ,q prorogãt iurisdictio nẽ:sed iudicaẽ scdm vires et similitudinẽ iu k risdictionis progatę.k q ppetuò tene mẽti.

Statuimus. Istam auf.nõ approbat cõ suetudo,sed statuta circa hoc inh ducunt aliã formã iuramẽti ideo illam seruare,&c.

Si præsens. Hanc legẽ habetis de ỹbo ad ỹbũ ĩ l. in cõtractibus j.de non nu. pec. &c. i

Si lenones. Ista l.semp fuit interpretata q debeat emãcipati filius , vel filia in casu huius l.vt in gl.dicitur. & semper ponitur exemplum in l.minimè .ff. de leg.in casu huius l.&c. k

Si legibus. Istã l. habuistis de verbo ad verbũ in l.vlti.j.de sponsa.&c.

Præsides. Defensores ciuitatũ de iure cõi non habẽt nec merũ nec mistum imperiũ nisi in causis pecuniarijs vsq ad centũ aureos.hodie verò sunt quæ l dã ciuitates in Lombardia et etiã in Tuscia quæ habent ex priuilegio ab Imperio.quædam à Papa quædam ex ista constõne de pace Constan.quædã ex vsurpatione, &c,

De creatiõibus. Hanc m l. habetis de verbo ad verbũ j. de curatorio.l.fi.Vide gl.sup verbo,con n scripto.quã vide & no.dixiꝰin l. & si ad species.ff.rem pupil.sal.fore.vbi est gl.

Am dementis. Nota in fi.,q nõ est addenda afflictio afflicto.&c.

Sancimus. Istã 1. habetis de ỹbo ad verbum j.de annali excep.l. vt perfectius.&c.

De Hæreticis & Manichets & Samaritis. m *Rubrica.*

LEX II.

Omnes. Intellige hãc l. vt gl. dicit q est hęreticus, si pertinaciter credit.Et no. hunc tex.in fi.& intellige vt gl. &c.

1 ☞ *Excommunicatus ex causa hæresis,uel si per annũ stat in excommunicatione,quòd est infamis.*

2 *Excommunicatus quando posit testamentum condere, & quando instrumenta conficere.nu.3.*

Redentes. Ista est bona auth.& sic videtur casus quod excommunicatus non sit infamis:nisi † quando l est excommunicatus ex causa hæresis, & steterit in excommunicatione per annum.

Secundò hic videtur casus, q excõicatus †põt facere testamẽtũ,n nisi fuerit excõicatus pro hæresi,& in ea steterit per annũ.

Hic etiam videtur casus † excõicatus posit cõficere publica instrumẽta, a nisi fuerit excommunicatus pro hæresi, & steterit in ea per annum,vt §.dictum est &c.

☞ *Imperator Federicus quòd fuerit destructus per hanc authen.*

Iverò. Per hanc authenticã fuit destructus Imperator Federicus:qa † Papa ppter istã auf. cõcelsit Carolo regnũ Siciliæ:p quẽ adhuc detinetur ẽt hodie. Bart.

☞ *Lex semper loquitur.*

Conditio ex l.oritur ex statuto hodie condito.

Arriani. b Ista lex & oẽs vsq ad l.si quis orthodoxæ.non leguntur : tamẽ ex hac l. ibi:semper provisidi obseruantia sunt valituę ar.huius l.dicebat do. Iac.Bu. q lex semper †loquitur.c semper enim virdis est.d per hoc si est factum statutum vtrũ oriatur condictio ex lege:videtur q nõ: qa l.j.ff.de cõdic.ex l.loquitur in præsenti,quoties obligatio lege noua introducta est . ergo non extenditur ad futura. In contrariũ est veritas: †quia lex semper loquitur:ergo adhuc hodie illa lex loquitur.q sic de pñti loquitur.Facĩunt ad hoc oẽs auf. quæ incipiũt,hodie.Nam de illo hodie, loquitur qñ legitur.Facit l.iuris gẽtiũ.§.fi.aliàs l.& suũ. §.fi.ff.de pac.facit de pœnis l.hodie.

Statutum quòd nullus popularis cedat actionem nobili com prehendit cessionem factam per popularem forensi, qui postea cessit nobili.

Iquis orthodoxæ. Ista lex est in arg.& facit ad q.statutum est in ciuitate ista, q nullus popularis cedat actionẽ nobili.mõ qdã de ciuitate ista popularis cessit actionẽ cui dam forensi.qđ non est ,phibitum.ille forẽ sis cessit eã nobili:an valeat. Ista lex † facit q non e.Vult em statutũ huius ciuitatis, q nullo modo peruenĩat ad nobiles actio ali cuius popularis.Pro hoc facit j.de nat.lib.l. iiĵ.Hoc tangitur per Iac.de Bel.in authẽ.vt dece.non fiant commu.eccl.re.circa fi. &c.

☞ *Facultas probationum non debet angustari.*

Hærcticis quæ testimonia sint interdicta.

Quoniam. Ista ẽ valde not. ĩ l.No. † q nõ debet angustari,q probationũ facultas f. Quæro,qd est hoc dictũ testimonia iudiciaria.Duę sunt opi.vna q testimonia sup actis,qđ fiũt ĩ iudicio,sunt eis interdicta: g alia testimonia sup contractibus †vltimis volũtatibus,& maleficijs,& quasi cõtractibus nõ sunt iterdicta. Ita vr magis vera. Aliĵ dñt,q in iudicio nõ põt testificari vel deponere aliquo casu de mũdo: sed si ĩ cõtractibus,vel instrumẽtis, vel testamẽtis scribeẽt testes,bñ valeret q nõ placet &c.

Ne sanctum baptisma reiteretur. Rub.

t ☞ *Baptizari,quòd quis potest sub conditione , si non est baptizatus.*

LEX II.

Siquis. h Sed qũo fiet illud qđ tota die videmus, qđ qñ puer tpe natiuitatis est in periculo,q ita timetur de more eius, tũc baptizatur ab obstetricibus,postea ite i 1 rũ baptizaẽ in ecclesia.Rñ.q cõsiliũ est † q cũ sc'o baptizaẽ,baptizeẽ sub condõne,si baptizatus nõ es,ego baptizo te ĩ noĩe pris & filij et Spũs.ſ.& sic sub cõdõne,ne ĩcidat ĩ istã le. & ita obseruaẽ vbiq quotidie, &c.

1 ☞ *Pœna reiterantis baptisma.*

2 *Cathecuminus dicitur ille,qui uult esse Christianus.*

3 *Statutum q, nullus efficiatur ciuis, nisi habitauerit in loco per certum tempus,non comprehendit ilium,qui habitauit intra illud tempus.*

4 *Religiosus an quis dicatur intra annum probationis.*

5 *Sacramenta quæ sunt quæ possunt reiterari,remissiuè.*

Nulli. Opp.& vr q debeat punixi.fol.Ibi iterauit baptisma ĩ eo, q erat iam baptizatus , sed baptizandus: erat enim cathecuminus . Cathe 2 cuminus † dicitur ille, qui vult esse christianus. Et est intra tẽpus cuiusdã pbationis:quia Christiani anteq eũ baptizent, volũt videre de fide eius. Et sic est ar.ista lex ad statuta.Statutũ est hic, q nullus posit efficĩ ciuis,nisi habitauerit per magnum 3 tps citra.Ille † ergo qui est intra illud tps p bationis,nõ habebit interim, nec tractabit 4 vt ciuis. Est etiam ar.q religiosus † intra i annum pbationis non dicatur religiosus l. Et hoc dico:qa est ar.sed de veritate iterroga.Canonistas. Vltimò de materia huius 5 tit.qualiter sacramẽta † posint reiterari,habetis rubricã extra de sacra.nõ iter. vide ẽt q no.extra.de secũ.nup.c.iiĵ.in gl.sacramẽta.quia quædã reiterant:quædã nõ.& quæ reiterant,nunq reiterãtur circa idem, &c.

De apostatis. m *Rubrica.*

Ista rubrica nõ loquitur propriè de apostatis : quos nos appellamus quotidie apostatas:licĩcet de egredictibus religiõẽ:sed loquitur de his qui fidem relinquunt:qa illi k propriè dicuntur apostatæ,k &c.

1 ☞ *De crimine hæresis contra defunctum potest procedi intra quinque annos.*

LEX I.

Si quis defunctum. l Ista lex allegatur p Richar. Malumb.ĩ j.q.q ipse dĩsputauit de hoc : q leges,& canones,q dicũt,q de crimine hæresis põt cognosci post mortẽ: † debet ĩtelligi intra quinquẽniũ.q tenę mẽti propter inquisitores q inquirũt ad mortẽ: & publicãt bona nescio tñ quid ipse determinet : sed ego habeo illam dĩsputationem,&c.

☞ *Deus semper parcit.*

Si qui. Nota tex.& signa ibi:ni si iussum fuisset &c.hoc em verũ dicit gl.quãtum ad pœnam mũdanã:sed quo ad Deũ se cus:quia † ille semper parcit &c.

De Iudæis & Cœlicolis. m *Rubrica.*

Cœlicolæ sunt illi,qui adorant creaturã, vt solem & lunam &c.

1 ☞ *Collegium iudæorum est reprobatum: & ipsi non potest relinqui.*

2 *Iudæo particulariter relinqui potest.*

¶Religiosus. Facit qđ habetur l. fin.§. quoties.de pub.vide p Bar. hic vide p P. de Ancha. ĩ regula, beneficium.in vj.

k ¶Dicuntur apostatæ.Et vide etiã quãdo qs dicaf apostata vltra Bar. hic & no. Bal. in l. iubemus §. seruos,ã. de epiſc.& cle.& an bona apostatæ remaneãt monasterio,vide Bal.in l.Deo nobis.ad fi.de episco.& cler.

l A D D E de apostata. Old. cõsi. xlvij. & clxxxiiij.& cclj. ĩ l.j.in prin.Idẽ dicas ĩ crimine læsæ maiestatis:vtẽ gl.fin.in l. Manichæos.ã.de hære.& vide q dixi ĩ l. fi.ff.ad l.Iul.maie.Et vide Bar.in l.cõmissa.in fi.de pub. In cõ trarium facit c.ĩj. de rescrip.lib.vj.

☞ POMATES.

¶ Defunctũ. Ad istã l.vide pulchrè Fel.in c.cũ nobis.col.iiij.& duab' seq.de præscr.

m ¶De Iudæis.An Iudæi possint possidere ĩmobilia: & an teneantur soluere decimas,vide in c.nimis graue. de ex cesſ. plã. adde tex.et q ibi no. in c.de terris.de decimis. Alex.de Imo.

☞ P. PAV. P.

m ¶De Iudæis. Circa istã materiã adde primò an Iudæi sunt sub iurisdictione Papæ, & an possint facere testũ, & conſequẽter an in eis locũ habeat dispositio canonis. Et vide etiã quãdo qs dicaf apostata vltra Bar. hic & no. Bal. in l. iubemus §. seruos,ã. de epiſc.& cle.& an bona apostatæ remaneãt monasterio,vide Bal.in l.Deo nobis.ad fi.de episco.& cler.

Iudeum contrarium prout concludit Cobruuias in c. 4. num. 6. lib. 2. part. c. 6. §. 3. n° 16. idem m regul poſſe: in 2da par. 2. q. 2. n. 7. 11. & antego me lib. 9. Vari. 2. c. n° 31. quos vi.

vide Barb.in trac.de Gabella in ĵ.parte.in vlt.col.Nunquid aũt priuilegium exemptionis factum habitantibus in facti loco,extendatur ad Iudæos vide eumdẽ Barb.in trac.de Gabellis,in vij.parte.in xj.col.Et ibi etiam multa alia

xcj.q nõ.Et ista opi. 3 Bar.hic ẽ cõis fcdm Fel.in c.cũ volũtate. ĩ fi.de sen.ex cõ.Are. in l.si q ramus.co.pe. de test.col.vij.& vlt. Vide Bar.cõsi. ccxx vj.& Barb.vbi ã.tãgit an ad pias cãs va leat.& ponit ẽt Barba.ĩ c.inius.fi de rer. permuta.

a ¶Publica instra.Di xi post Bar.in l.eadẽ in fi.ff.ad l.Iul.repet. 1 Sed an posit esse te 2 stis,vide Bar.in l. j. ĩ repe.ĩ x. & xj.co.C. de hær.instr.

b ☞ P. PAV. P. ¶Arriani. Adde ẽt p limitatiõe Sal.ĩ c.fi. ad fi.C.si cer.per. qa licet tex. vel statutũ 1 dicaf loqui, verũ est quãtũ ad eiꝰ obseruãtiã,non aũt quãtũ ad eiꝰ cõpilationẽ. Et iõ si de verborũ statuti interpretatione agaẽ debet attẽdi tps quo fuit cõfectũ. Vide q 2 scripsi in l.liberorum ff.de leg.iij.

c ¶Semp loqf. Seu sta tutũ semp dicit loq. Pro q facit tex.ĩ c.cũ Martę.ĩ ver.mosaica Lex clamat. de cele. miſ. q facit ad q. de q p Bar.in l.pecunia C.de condi. ob cauſ. quã refert Alex.in l. j.§.j.ff.de ver. oblig.

¶ Hoc tñ limitat p Bar.in l.certa forma C.de iure fisc.lib. x.

☞ P. PAV. P.

d ¶Viridis est. Vide Comẽ.cõ.xxxv.ĩci. in noſe Dñi, amẽ.an no stãte statuto post pri.& ĩ cõſi. cxix. añ fi. & alꝰ q habes ad Bar.in l.cũ lex. ff.de le. Et qũo intelligaẽ ista regula,vidẽ bar. in l. certa forma. C. de iure fisci.lib.xj.

e ¶Facit q nõ.No.de 1 cessiõe ĩ nobilẽ,phibita: & facit qđ not. Bal.in l.non dubium in v.col.j.de leg. 1

f ¶Probationũ facul f tas.An ergo Iudæus posit eẽ testis , adde tex.ĩj.q. vij. c. si hæretcis.& extra.de test.c. Iudęi.Et ad istũ tex. vide bar.ĩ l.cum mulier.ĩ fi.fo.ma.& vidẽ Spe.ĩ ti. de teste. §.j. ỹ.itẽ q Iudęꝰ vel pagan?.& ibi qđ fi deponit Iudęꝰ,p Iudęo nõ valet contra christianũ:tũ si aliqđ ibi p eo facit , bñ valet.

g ¶Interdicta.Et sicvr qa acta pñt,pbari p testes.de q p Bar. & Bal.ĩ l.ne in arbitris. j.de arb.

¶In l.j. ne sanctũ ba h ptiſma.no.q tpe necesſitatis põt cõferri baptiſma, ẽt ab hæreticis.Et de materia huius l.habes no.in c.j. extra,de cle.non ord.mini.vbi vide mod.& gl.ĩ §.sed illud.xxiiĵ.q.j.

h ☞ P. PAV. P. ¶Si qs.Vide omnino Fel.in c.cum nobis.col.iiĵ.de p̃scr. post Abb.Vide Barb.consi.lxx.volũ.in vltimo dubio.

ponit in materia, præsertim an & qñ Iudæi subiaceant legib⁹ Christianorũ, & qũo contraueniẽtes puniri debeant. Itẽ q Iudæi nõ possunt esse doctores, nec habere dignitatẽ, vide Bar. ĩ l. oẽs. de decur. li. x. Itẽ nunquid à Iudæis possunt capi filij infantes vt baptizent, vide Are. in l. multũ. in pe. col. & seq. de verb. obl. Et ibi etiã an Christianus possit relinquere aliquid Iudæo in testõ.

Et an Iudæus possit præscribere rẽ Christiani. Itẽ priuilegiũ q Iudæi possint retinere pro pignore res furtiuas nõliget scholares, quorũ aliqua res fuisset furto subtracta pignorata, vide Cremen. singu. lxxxiij. Itẽ priuilegiũ q Iudæi possint mutare sup rebus alienis, non intelligitẽ qñ sciret alienas: vidẽ Feli. in c. cãm quæ. in ver. interpretatio pri uilegij. in prin. extra de rescri. Itẽ quibus legib⁹ subiaciant Iudei, vide oino Fel. in c. j. in xj. col. extra, de constit. Itẽ an & qñ Iudæus possit esse testis, vide latè Feli. in c. iudex. extra, de testib. Itẽ de materia Iudæorũ q dicentur subditi Romanę ecclesiæ, vide latè Cor set. in c. grãdi. de supplẽ. negli. præla. in vj. charta. & ibi etiã an possint ad aliquod officiũ in curia Romana deputari. Itẽ quid de Iudæo vel pagano publico vsurario, q fecit testũ, & q reputabat Christian⁹, vidẽ oino pau. de Eliazar. in viij. q. sua inci. in q. p totã. Vide Aret. de quo ẽ. in princ. apostille, & Paul. de Eliaza. vbi ponit qũo Iudæus subsit legibus & canonibus nostris. Itẽ in materia an Iudæ⁹ possit esse rector vel ptãs vel aliud publicũ officiũ habere, vt esse tutor Christiani & an possit contra Christianũ præscribere, vide latè Iaso. in rubr. ff. de iusti. & iure. vbi etiam ponit an ad eius onus admittat ad officia & alia. Itẽ ĩ materia Iudæorũ & paganorũ an liceat cũ eis comere, loq & versari, vide Dec. ĩ c. nouit. in iiij. no. extra, de iudi. Itẽ de Iudæis & multis aliis specieb⁹ paganorũ vidẽ Dec. in c. j. col. vij. extra, de cõsti. vbi etiã ponit quapœna puniat Iudæus cognoscens carnaliter Christianã: & an Iudei ligentur legib⁹ & canonibus. Itẽ an Iudæi admittant ĩ actibus in qb⁹ requirit iuramẽtũ & an tũc iurare possint secũdũ legẽ suã, vide Barb. cõsil. xv. vol. j. col. ij. & seq. Et ibi etiã an in Iudæis habeat locũ dispositio c quãuis. de pac. in vj. & similes dispositiões. Itẽ in materia Iudæorum, an eis seruetur iura cõia, quæ sunt fundata in æquitate, vide q dicit Fel. in c. ij. de iud. in ij. col. & q dicit Ias. in l. q⁹ si Ephesi. ff. de eo qđ certo loco. in fi. Quòd aũt inter Iudæos deferantur successiones sc̃m legem Mosaicam, non aũt sc̃m legem ciuilem, videtur Ias. in l. qui se patris. in vj. co. ad finem. C. vnde liber. Item an Iudæus cõmittens stuprum cũ Christiana puniat pœna capitis de iure cõi, etiam si statutũ imponat minorẽ pœnã pro adulterio vel stupro, an comprehendantur Iudæi: & an dici possint fideles Romanæ ecclesię de uoti. & an possimus cũ eis interuenire: itẽ ipsi pro nobis extra ea qua concernũt fidem, vide Barb. latè consi. lx iij. volu. iiij. vbi etiam q possint eẽ. procuratores Christianorum.

LEX I.

QVod Cornelia. [a] Collegiũ † Iudæorũ est reprobatũ: sed non reprobat quilibet Iudæus per se. De hoc an possit relinqui cuilibet † Iudæo. no. per Cy. in l. j. s. de sacrosan. eccle. in iij. op. Qñ ergo collegiũ est reprobatũ, licet non possit relinqui collegio tamen quilibet potest capere per se, &c.

☞ *Iudices Christiani quando adiri debeant à Iudæis ad ea quæ pertinent ad eorum superstitionem.*

IVdei. Hæc est bona lex. breuiter dicit: Iudei habẽt ea, quæ sunt ciuiũ Romanorũ: & coram iudicibus Christianis dñt litigare: & possunt ex eis arbitrũ assumere. h.d. Opp. dicit hic, q in casus quæ pertinent ad superstitionẽ † eorum debent adiri iudices Christiani. [b] Cõtra. s. eo. l. Iudeis. & l. proxi. & j. ea. l. Iudæorũ. Sol. intellige hic, q ea quę pertinent ad superstitionẽ eorũ, veniebant examinãda incidẽter in causa. Exẽplũ: vtrũ matrimoniũ tenuerit, qđ aliter est secũdũ legẽ eorum, aliter secũdũ legem nostrã: vt dixi s. e. l. proxi. sed in causis quæ spectant principaliter ad superstitionem, & fidem eorum, ipsimet cognoscunt: vt in legibus contrariis, &c.

☞ *Christianus non potest statuere pretium rebus Iudæorum: sed ipsi inter se sic.*

Populus ciuitatis potest statuere q res uendantur certo pretio: sed statuere legem certis personis non. nu. 3.

NEmo. Iudæi non possunt arctari ad vendendas res proprias aliter quã Christiani. h.d. Ex hac l. no. † q Christianus nõ potest statuere pretiũ rebus Iudæorũ, sed ipsimet Iudei inter se sic. hic est casus, put habetis in litera vos. Sed quęro, an populus vnius † ciuitatis possit statuere, q res vendant certo pretio. Rñd. q sic faciendo legẽ generalẽ: vt l. fi. ad l. Iuliã. de anno. & in l. annonam. & de extraordinariis crimi. l. j. §. cura carnis. de offic. præfec. vrb. sed statuere legem certis personis tantum, vt Iudæis vel alijs, non potest: vt hic, & d. l. annonam.

☞ *Qui non est mecum, contra me est.*

COelicolarũ. No. hanc l. in fi. † q qui nõ est mecum, cõtra me est: & q sunt Cœlicole. dixi tibi si ru.

☞ *Dies feriatus pro aliquo erit etiam contra se.*

DIe sabbati. In die sabbati, & aliis festiuitatibus Iudæorum ipsi non possunt conueniri, nec alios conuenire. h.d. nota hanc legẽ. Nota q si aliquis dies est feriatus † quo ad te, vt nõ possis conueniri: debet esse feriatus contra te, vt tu non possis conuenire alios. Facit ad hoc quod videbitis in l. fin. j. de fruc. & lit. expen.

1 ☞ *Ius sibi dicere, quòd quis possit quando non potest esse sibi consultum superioris authoritate.*

2 *Repræsaliæ sunt permissæ quando quis non reperit iustitiam in ciuitate, contra quam repræsaliæ conceduntur.*

3 *Ciuitates Italiæ quæ superiorem non recognoscũt, possunt sibi adinuicem bellum indicere.*

4 *Percutiens Perusinum extra territorium Perusinũ, quando possit Perusij puniri uigore statuti, ut statutum ualeat.*

NVllus tanquã. Ista est bona lex. vide gl. q̃ inci. sed nunqd &c. Not. q nullus potest sibi ius dicere. Fallit † si authoritate superioris nõ potest esse consultum. Per hanc legem dicitur quæ repræsaliæ † sunt permissæ eo casu, quo quis non repetit iustitiã in ciuitate, contra quã repræsaliæ concedunt. Item per hanc l. possumus dicere, q ciuitates Italiæ, quæ nõ recognoscunt superiorẽ, qñ faciunt † aliquid illicitum, possunt sibi inuicẽ indicere bellum, ex quo superioris copia non reperitur. Item per hanc l. formo q. in l. cunctos populos. vtrũ † valeat statutũ q si quis percusserit Perusinũ, in quacunq parte mũdi possit hic puniri. Et determino q non: nisi qñ in loco delicti non reperiret iustitia. Ita determino per hanc glo.

☞ *Iudæus quòd non possit doctorari.*

HAc valitura. Iudæi non possunt habere aliquẽ honorem. seu dignitatem. h.d. Et per hanc l. dico, q Iudæi † hic studentes non possunt conuentuari, vel honorem doctoratus assumere: quoniam est dignitas. Præterea, doctores habent in scholares iurisdictionem ordinariam, per authen. habita. Et ita dixi hoc anno, cùm quidam Iudæus vellet doctorari, &c.

De paganis, & sacrificijs, & templis eorum. Rubrica.

1 ☞ *Iudæis uel paganis nulla potest fieri uiolentia.*

2 *Ecclesia indicit libellum contra Saracenos: quia detinẽt terram sanctam.*

3 *Christiani sunt filij Abrahæ.*

4 *Ecclesia indicit bellum contra Turcas: quia aliter non possumus ire ad Saracenos.*

LEX VI.

CHristianis. Ista est bona lex. & Ros. eam etiam connumerat in suis libellis inter constitutiones quæ puniunt violẽtos. Nota quòd Iudæis † vel paganis nulla potest fieri violentia. ‘Dices tu: qualiter Ecclesia indicit bellum contra † Saracenos? Respon. quia Saraceni detinent terram nostram. Nam terra Hierusalem est terra promissionis, quam promisit Deus Abrahæ & semini eius: & debita nobis: quia † sumus filij Abrahæ secundùm Apostolum. Dices tu, & quare contra Turcas, [a] quasi non tenent terram nostram? Indicit ecclesia bellum. † Respon. quia nõ possumus aliter ire ad Saracenos. Cũ ergo cõmittant aliquid turbalẽtum seu turbulentum, & iuri contrariũ: quia non permittit nos ire ad illos ideo ecclesia indicit eis bellum: aliàs non indiceret.

De his qui ad eccle. confu. Rubrica.

LEX I.

IVdæi. No. q Iudei licet sint in ecclesijs, nõ tamen habent priuilegium, ne possint capi pro debito vel edicto.

LEX II.

IDeli. Qui sunt in ecclesijs, inuiti extrahi nõ possunt. h.d. Aliud ergo est in Christianis, vt hic: aliud in Iudeis, vt suprà. l. proxima. Fallit in quibusdam casibus. quod dic vt hic in glossa. huius legis.

1 ☞ *Occidens aliquem, qui licitè capi possit, si se defendat, non punitur.*

2 *Iusta exceptio impedit litem contestari: & quod accusatio non recipiatur.*

3 *Occidens aliquem in casu permisso, non potest accusari.*

4 *Exceptio quod quis potuit occidi. impedit processum.*

SI seruus. [c] Nota q quando aliquis licitè potest capi, si ille se defenderit, & in certamine occiditur à familia, † occidens nõ venit puniendus, arg. huius l. Itẽ no. hic, q iusta † exceptio impedit litẽ cõtestari: [d] & sic accusatio nõ recipiatur, nec super ea procedatur. vide text. ibi: nec cõflandæ crimi nationis, &c. cũ gl. sua. Et sic facit † q quãdo quis occidit aliquẽ in casu permisso à statuto, vel à lege in casu. s. quãdo licet se sine iudice vindicare, q super hoc non debet recipi accusatio. [e] Et ista exceptio. q potuit occidi, opponi, † ad processum, & eum impedit. [f] quod tenementi.

1 ☞ *Quis quando possit petere securitatẽ ab inimico ne offendatur remissiue.*

DEnunciamus. Ista lex phibet coadunationẽ, & hominũ cõuenticula fieri in ecclesijs. Quęro de intellectu istius ver. nã si qs aliquid. Gl. intelligit si aliquis vult facere coadunationẽ, vt abstrahat aliquẽ ab ecclesia, non debet hoc facere: sed cõtra eum debet ordinariè agere. Et secundũ hoc iste versi. nihil facit ad illã q. an qs possit petere ab inimico suo securitatẽ. [g] Alio modo potest intelligi de eo, qui timet ne ab ecclesia extrahatur, vel fiat sibi iniuria, vt ipse possit à iudice petere. vt sibi caueatur idoneè ne offendatur. Et secũdũ hoc videtur casus illius q. Iudæus trãsiẽs ad paganos puniatur, vide Old. cõsi. lj. & in consi. lxxvij. vbi ponit an sit licitũ indicere bellũ Saracenis, cõsi. lxxxvij. vbi ponit an Princeps possit illis bona auferre. & cõsi. xcj. vbi ponit an possint cõpelli ad soluendũ decimas. & vide etiã Ancha. in c. peccatũ co. xiij. & seq. de re. iu. in vj. & duobus. seq. col. & aliquid etiã per Feli. in rub. C. de iudæ. & Saracenis.

a ¶ Cõtra Turcas. Et ad Bart. hic adde Inno. in c. q sup. devoto. ad quẽ se remittit Bar. in l. hostes. de capitu. ĩ te. Ex hoc not. p bar. no. q sumus fiij Abrahę: alibi autẽ dicit, q oẽs ab adã. p cessimus, vt dicit gl. ĩ l. vt vim. ff. de iust. & iu. Adde an Papa possit ĩponere decimã pro ĩdicẽdo bello Saracenis: & an debeãt expelli de ciuitatibus christianorũ. Old. consi. lxxij.

↦ P. PAV. P.

b ¶ Cõfug. Adde pro extẽsione huius tituli q sicut fugiẽs ad sacerdotẽ deferẽtẽ corpus Christi, singulare est dictũ Hosti. in c. sacro. de sentẽ. exc. refert Ale. in ru. ff. de ope. no. nũ. in princi. col. vj. Vide Ro. singul. cccxxxv. Itẽ no. q officialis ĩsequẽs aliquẽ. p delicto cõmisso extra ecclesiã, si aufugiat ĩ ecclesiã, põt ab ea extrahi, vide Ale. cõsi. xxiij. in ij. vo. in viij. co. Itẽ vide ĩ materia latè Barba. cõsil. xxxiij. vol. iiij. vbi ponit an privilegiũ huius tituli habeat locũ in domibus. Canonicorũ, & quãtũ se extẽdũt, & qd de fure portãte se cũ rẽ furtiuã ĩ tali domo. et ibi latè p eum. Et an lex Mosaica attendatur in decisionib⁹ causarũ, vide Imol. ĩ l. stipulatio hoc mõ cõcepta. de ver. obli. vbi dicit, q non: nisi à lege noua sit spãliter approbata, iuxta no. vide Dy. in §. ita. & ibi etiam vide Ro. & vide doct. ĩ c. fin. de consue. & ibi Imol. in glo. ij. & ibi nõ dicit derogatum q̃ ad moralia. Imol. refert san. Tho. in q. c), arti. ij. & iij. & idẽ ipse. q. xcix. artic. iij. & iiij. & q. citij. arti. iij. Pro hoc vt tex. in c. trãslato. de cõsti. et ibi Bal. Adde à q̃ punitus sit Iudæus de linquẽs. P. de anc. cõ fi. xiij. Old. xxvj. & q̃liter puniat cũ cognoscit Christianã, p Old. etiam consi. cccxxxiiij.

c ¶ Conuenire. Et ad hoc vide bal. post gl. & doct. in l. qđ fauore. in ij. col. j. de legi. Alex. de Imol.

¶ Cõtra te. Limita, vt colligit ex dictis Bar. ĩ l. j. §. nũ. de ope. no. nũ. vide Alex. ĩ l. iij. ĩ prin. in iij. fallẽtia ff. q quisq; iuris.

☞ POMATES.

¶ Violentia. An aũt perit. in fi. ff. de iudic. an delegatus possit cogere partẽ alteri parti, ad cauendũ idoneè de nõ offen. vide Spe. in ti. de iud. dele. §. seqr̃ videre porto hic fateor.

h ¶ Dixi vobis. Et de hac q. vide per eũdẽ Bar. in l. litibus. j. de agri. & cẽs. lib. xj. et bene facit tex. in l. si super possessione. j. de trãf. Et nũquid valeat illa. p. missio sub pœna vide Bar. & ibi dixi in l. nõ impossibile. ff. de pac. & not. qa si vult petere cautionẽ, debet petere suis expẽsis. gl. est singu. l. fi. C. de ero. mili. an no. quam ampliãdo practicat Bart. in l. j. ff. de rerum diui.

☞ POMATES.

i ¶ Præsenti. Pro extensione huius. l. vide Alex. cõsi. ix. in ij. vol. col. incipit ĩ christi noie, &c. visis di. themate & vide Ol. cõsi. liij. & seq. cõsi. cliij. Felinus. in cap. de iij. col. vij. de ẽptio. & Ro. cõsil. cccxcvij. & ccxxxiij. vide etiã Car. ĩ cle. j. in pri de pœ. et remi. & limita vt p Alex. cõsi. xxiij. co. vj. vo. ij. & Fel. in c. ego N. col. fi. de iuriur. vide etiã aliqd p Feli. ĩ c. ex rescripto in fin de iureiu. & ĩ c. fi. de focõp. & ĩ c. iij. de iudi.

↦ P. PAV. P.

¶ Præsenti. vide bar to. in trac. de ciuita. ĩ ij. q. vide latè de ma. Barba. cõsil. xxxiij. vol. iiij. Et quæ persoñ excipiãt ab ista l. de iu. ca. vidẽ Bar. in trac. differẽti. iter ius ciui. & ca. in iiij. col.

¶ Citari. An & quãdo qs possit citari in ecclesia, vide Bart. in l. plerisque. ff. de ĩ ius vo. p Bal. in l. ij. ẽ. de sacrosan. eccle. & ibi bar. Quid ĩ hospitali vide Bal. ĩ l. fi qs ad declinãdã. ĩ xvj. co. ẽ. de epis. & cler. Et hic adde q̃ no. Bal. ĩ l. ẽt. in iiij. co. de excu. rei iud. Et vide p Ale. in l. ij. de ius voc. Adde an stãte statuto, q de bitor possit capi pro debito, an poterit capi ĩ ecclesia. Paul. de Ca. hic referẽt ẽ Alb. q sic quẽ postquã videris vide Olẽ. cõsi. liij. & se. cõsil. cliij. & Ro. cõsil. ccxxv. & ccxxxiij.

¶ In ostio Stãtes in ostio nõ possunt capi. adde text. xvij. q. iiij. c. qlqs iuuenis. & c. decet. de imu. eccl. in vj. & q̃ no. Io. An. in addi. Spe. in rubri. de immu. eccl.

m ¶ Restituat vide q no. dicit Bar. in l. acq rir. §. igit. ff. de acq. rerũ do. & q̃ dixi post Bal. in l. fi cui. §. sacri legium. de accu.

n ¶ Declarati. vide gl. hic, & Bal. in aut. ei q. in xiij. col. j. de bo. auth. iu. possi. in ver si. secundo casu.

¶ Vide etiã Bar. ĩ ex trauag. ad reprimẽdũ in vers, videbitur ad fi. & q dixi in l. j. de infa. & q no. in l. filius. de don. & adde q manumilitari idẽ importat, q officiũ iudi. l. q restituere. de rei vẽ. no. Bal. in aut. sed omnino. C. ne vxor pro ma. & alle. istũ text.

an possit petere cautionem ab inimico suo ne offendatur. de quo plenè per Gulfel. de Cug. in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de officio. presid. Dixi vobis[h]. ff. de damno infecto. l. qui bona. §. si quis iuxta &c.

1 ☞ *Quòd sit melius regi iusto Rege, quam iusta lege scripta.*

2 *Priuilegium quod habet ecclesia, competit etiam finibus ecclesiæ.*

3 *Qui est in ecclesia, potest per nuncium citari.*

4 *De cogitatione quando quis puniatur.*

5 *Abstractus de facto de ecclesia, potest petere quòd restituatur pristinæ libertati.*

RÆsenti. [i] De ecclesia nullus debet vi extrahi: sed debet ibi verbaliter citari. [k] h.d. vsq; ad §. cũ autẽ. Nota hãc l. primò ad q. de qua cõsueuerũt disputare Theologi, videlicet qđ sit melius, vel regi iusto Rege, vel iusta lege scripta: vt hic. videtur casus q est melius regi † iusto Rege, qui in singulis casibus iudicat secundũ æquitatẽ, quæ sibi videtur: vt hic vides in prin. huius l. No. secundò q priui legiũ † quod habet ecclesia, cõpetit etiã finibus ecclesiæ, hoc est locis circũstantibus ibi: ex his ergo locis, eorũmq; finibus &c. & sic, si stant in ostio, [l] non possunt capi.

3 Tertiò not. q ille qui est † in ecclesia, potest citari per nunciũ. No. etiã q hic punitur. † qs de cogitatione. quod dic vt in gl.

5 Quæro, quid si aliquis de facto de ecclesia abstrahatur? Respõ. † & puto q de iure possit petere q restituatur[m] pristinæ libertati. quia de ea de facto priuatus est. per tit. ulũ de libero homine exhibendo. Facit ad hoc illud quod dixi in quadam quæstione, quam disputaui, quæ incipit. Lapus &c.

1 *Secundum decretum interponitur pro mensura debiti.*

2 *Discutio bonorum, & rerum quomodo fiat.*

3 *Executio sententiæ an fiat contra fideiussorem remissiuè.*

CÛm autem. Citatus in ecclesia potest per se, vel p procuratorẽ cõparere: & si non comparet, procedit ur cõtra eũ, ad primũ, & secundũ decretũ, & ad corũ inuestigationem, secũdũ iuris ordinẽ h.d. vsq; ad §. sanè. Nota secundũ verã opinionẽ, q licet primũ decretum fiat secundũ ista tempora in missionem omniũ bonorum tamẽ † secundũ decretum fit pro mensura debiti declarati.[n] Secundò nota modum † discutiẽdi seu discutionem faciẽdi de rebus, q relinquitur arbitrio iudicis: potest eã facere manu militari: & facere extrahi res vbicunq; sint, & potest cogere ad ostendendũ seu iurandũ [n] si aliqd aliud habeat. Vltimò nota ex versi. adijcientes. quod quidam dicunt, quod ibi casus, est quod in fideiussore † fit executio sententię. De quo dic plenè vt dixi in lege prima. ff. iudicatum. soluí. Tene hoc menti.

Bar.in l.si finita.§.Iu a lian⁹.ff.de dā. infect. in iij.co.q ad primū decretū nō pōt peruenire, niſi præcedat libellus. Hic eſt glo. ſing.qñ ſnīa primi& ſ cundi decreti dicitē eſſe interlocutoria: & eā p ſingulari allegat Imo l.qđiuſsit in fi.pe.col.de re iud.
↦P. PAV. P.

a ¶Sanè. Vide q̄ ſcripſi poſt Bertachi. in verbo, Domeſticus. vbi etiā habes quid de colono.
↦P. PAV. P.

b ¶Ius ſcriptū. Vide Panor.in c. cū ſpecia liter.in j.col.ad fi. & in c.ſeq. extra de ap.

c ¶Hanc materiā. Ad 1 de Bal. in l.j. & in l. iuſtitia.ff.de iuſti.& iur.Et q̄ nō not.in l.fi iuſſa.de do. Contra riū vī no.Barto.in l. Quintus.ff.man. Fa ciunt etiā ad hoc no. per Bart.in l. ſi fide iuſſor.§. quædā.e.tit.

d ¶Eſt cōtrariū. vide per gl. in l.de quib⁹. ff.de leg.vtrū aūt ſue cedat in regno, ducā tu, vBaronia, vide Bal.in l. Deo nobis. in v.col.de epiſco.& cle. Addi hic etiā in l. data opa.in vltimis verbis, ſeu in pe. col. C.q accu. poſ. Adde etiā id, qđ no. Bal.in l.q ſe patris.xj. col.j. vnde liberi.
↦P. PAV. P.

e ¶Princeps. vidē quo modo interpretatio ſpectet ad principē vel alios iudices.per Feli. in c. paſtoralis. poſt prin.de ſi. inſtr.
↦P. PAV. P. I

f ¶Doctoris. In dubio b tñ eſt ſtandū opinio nibus doctorū, vbi lex vel ratio nō reſi 2 ſtit, ſecūdū Ang. ſi. ſi idē cū eo.dē. in prī. ff.de iuriſ.om. iudic. vide etiā Comē.cōſ. clxxvj.i iij. col. poſt prin. vide i Bertach. in vbo,cōis opi. eſt.
↦P. PAV. P.

g ¶Relationib⁹. An li teræ principis faciāt ius in alijs cauſis, & quid de inferiore à principe, vide Alex. cōſi.xcvij.i ij. col. in iij.vol.Pau.de Caſt. & mo. i l.j.ff. ď cōſt. prin.vide q̄ habes in l.ſi.j.e.& in repertorio,in vbo, literæ:vi de Iaſ.in l. ciuitas.in iiij.col. i prī.ff. ſi cer. pet.Et ď epiſtola prī cipis, q̄ ſeruanda ſit o:b⁹,vide bonū tex. in l. ſi duas.§.j.ff. de excuſ.tuto. vide ad primū dictū Deciū in rubr:extra, de reſcrip.& ibi Feli.

h ¶Decretales epiſtolæ. Sed nūquid ea q̄ tangunt beneficium Principis,pñt p aliū quā per principē diri 3 mi, vide per Ioan.

Sanè. [a]No.tex. in prin.§. q̄ dicunt perſone domeſticę. De quo dicā vobis in l.etiam.j.de teſti. Et quę dicantur cōiunctæ:dic vt in l.cū rem alienam.j.de leg.

De legibus, & conſtitutionibus principum. Rubrica.

Continua vt in gl. Quæro,in quo differt Lex & conſtitutio ab edicto. Differentiam inter legē & cōſtitutionē quilibet veſtrū nouit,etiā pueri:qa Lex eſt, q̄ pferť à populo interrogāte,vel alio interrogāte,p populo,q populo pręeſt. Cōſtitutio eſt prīcipis edictū.& licet alia edicta ponant pro prię,p edictis Prętorū:tñ in hac rubrica poniť pro omni lege quę eſt ſiue vocatur edictalis : quia in ea ponitur hac edictali, vel hoc edicto:vt videbitis j.eo.l.iij.&c.

☞ *Ius ſcriptum præfertur æquitati non ſcriptæ : & ſolus Princeps poteſt aliud ſtatuere.*

1 *Præteritum q̄ ponatur pro futuro,& nu.3. & ſic tempus pro tempore ponitur.*

Æquitas ſcripta præfertur iuri ſcripto.

4 *Iudex in his quæ committūtur eius arbitrio,debet æquitatē ſeruare:in his,quæ ſcripta ſunt, ſeruat deciſionē legis.*

6 *Princeps quando debeat adiri,quando uis non ſcriptum repugnat æquitati legis.*

7 *Interpretationē generalē,& neceſſariā, & in ſcripis redigēdā inter æquitatē & ius ſcriptū facit ſolus Princeps.*

8 *Interpretationem neceſſariā,non tamen generalem,licet in ſcriptis redigatur, facit quilibet iudex procedendo de ſimilibus ad ſimilia.*

9 *Interpretatio probabilis non eſt neceſſaria, & poteſt in ſcriptis redigi:& poteſt fieri à quolibet doctore.*

10 *Nullus cogitur ſtare opi.doctoris.*

11 *Princeps uidetur facere illam interpretationē,quæ fit ſuper conſuetudine.*

12 *Senatores poſſunt legem interpretari.*

13 *Differentiam inter ius ſcriptum,& æquitatem.*

LEX I.

Inter æquitatē.

Breuiter hoc intēdit ſecūdū verā lec. quā intēdo tenere: Ius ſcriptū† præferť æquitati nō ſcriptæ: & ſolus Princeps pōt aliud ſtatuere.h.d.ſecūdū veriorē lectu.No.ſummariū. †Not. q̄ præteritū poniť p futuro,ſecūdū vnum intellectum.

Venio ad apparatū ſecūdū iſtā lect. q̄ro exēpla.gl.ponit p l.p(pexit.q & à qb. & ff. mand.l.inter cauſas.§.nō oīa. Ad iſtā lec. opp.j.ad Maced.l.pe.vbi ſeruať æquitas.dicit gl.ibi latius poniť æquitas,q̄ ius ſcriptū quid vult dicere:ecce ius ſcriptū & æquitas nō cōtradicūt:imò ſemp cōpatiūť.exēplū:nā ius ſcriptū loquebať tm̄ de filioſa.recipiēte mutuū:& per æquitatē extendiť ad nepotes:ideo nō cōtradicūt,ſed magis concordāt. Tu dicas:lex cōtraria loquiť in eq̄tate ſcripta:& ſic nō cōtradicit p̄cedēti poſitioni,ſeu lecturæ.Sol.Fateor q̄ illa æqtas eſt redacta in ſcriptis poſtea p legū interpretatores:tñ ab initio nō erat redacta ſcriptis. & iſto reſpectu facta fuit iſta oppo.

Ad idē opp.ff.ad Maced.l.ſed & l.Iulianus.§.mutui.so.Gl.ibi eqtas ſcripta poniť ſtrictius q̄ ius ſcriptū:vel verius in d.§.mutui.præponiť rigor,nō æquitas. Opp.& vī q̄ iſte text. ſibi cōtradicat in eo qđ dicit interpoſitā,in p̄terito.ſi enim interpretatio eſt iā facta:ad qđ adiť Princeps:certè non video. Huius timore expone interpoſitā: id eſt,interponendā:& ſic† tēpus p tēpore poniť. Vel aliter dico,q̄ erat antè interpretata in finibus iuſtitię,non tñ redacta in ſcriptis:nec nobis manifeſta,& terminata.ideo Princeps adiť:vt iſtā inter pretationē nobis tradat,vel declaret. Oppo.j.de iud.l.placuit.So. Ibi loquiť de æquitate ſcripta,& iure ſcripto:quo † caſu præferť æquitas. nec eſt neceſſe q̄ adeať Princeps.hic verò loquiť de æqtate nō ſcripta.modò habetis primā lect. expeditā. Ad iſtā lec.oppo. extra gl.& videť q̄ ſemper æquitas debeat obſeruari:& ideo iurat quilibet officialis ſeruare æquitatē,ſecūdū qđ ſibi viſum fuerit:vt in auť.iuſiurā.qđ præſta.ab his.§.& equius.Solu. Illud intelligo† q̄ debet ſeruare æquitatē in his quæ ſuo arbitrio cōmittuntur:in his,quæ a lege ſunt deciſa debet legis deciſionē ſeruare. Ita dicit Inno.extra de cōſtitu.c.j. Ita debetis intelligere hanc materiā.[c] Secūdo modo legiť de iure nō ſcripto, & de æquitate nō ſcripta.Verbi gratia:nos nō habemus leges,q̄ loquantur de feudis:quæriť an monachus ſuccedit in feudo. de rigore ſic: quia filius ſuccedit patri licet monachus:vt l.Deo nobis.§.de epiſ.& cleri. De æquitate eſt contrariū:[d]qa nō poteſt dñō præſtare debita ſeruitia.præferť equitas.& ita eſt determinatū.x.colla. ſi de feu.fue.cōtrouer.c.j.§.q clericus.dices tu , iſtud nō eſt bonū exēplū, poſtq̄ reperiť determinatū:qa lege hoc eſt declaratū. Solu.Exēplū prædictum habebat locū antequā illa declaratio eſſet facta. Secūdū hoc habes in l.noſtra,q̄ qñ ius nō ſcriptū repugnat æquitati,debet adiri Princeps. † Hoc intellige verū, niſi habeamus ſimile ſecundū.qđ illud dubiū pōt declarari. Et intelligo ſimile,ſcilicet legē vl cōſuetudinē:vt ff.de leg.l.nō poſſunt.& l.de quibus.in prin.tangam j.eo.l. cū de nouo. Tertio modo legiť iſta lex in vtroq̄ ſcripto,ſcilicet iure & æqtate ſcriptis,ſecundū hanc lect.breuiter hoc dicit. Declarationem Principis,inter rigorē & æquitatem oēs debent ſeruare.hoc dicit lex iſta.& licet hæc lectu.ſit vera in ſe:non tñ habet dubitationem.

Oppo.innuit q̄ ſolus Princeps[e]pōt interpretari inter æquitatē & ius ſcriptū.Cōtra:imò quilibet iudex procedendo de ſimilibus ad ſimilia:vt ff.eo.l.nō poſſunt. Itē quilibet doctor pōt dare ſuas interpretationes,& ſolutiones contrariorū:vt j.de profeſſo.qui in vrbe Conſtan.l.j.lib.xij.Sol. glo. not. & bene debes ſcire,† q̄ quædā eſt interpretatio gñalis,& neceſſaria, & in ſcriptis redigenda:& iſtā pōt facere ſolus Princeps:vt hic. Quædā eſt interpretatio† neceſſaria,& in ſcriptis redigenda,nō tñ eſt generalis:& iſtā pōt facere quilibet iudex,& pferre ſententiā procedendo de ſimilibus ad ſimilia:vt d.l.nō pñt.licet iſta interpretatio ſit neceſſaria,& inter ipſas partes & in ſcriptis redigenda: tñ non eſt generalis:vt l.nemo.j.de ſentētijs. Tertia eſt interpretatio ,p babilis,† tñ non eſt neceſſaria:& pōt in ſcriptis redigi:vt interpretatio doc.qa nullus te cogit† ſtare opinioni doc.[f] & de iſta etiā nō loquiť hæc lex. Vlterius op.& de l.minime.& de l.ſi de interpretatione.ff.eo.Sol. Illa eſt interpretatio, quæ fit per conſuetudinē† quā videť facere Princeps,qui conſuetudinē:approbat.& ſic cū iſta concordat. Itē oppo.de l. non ambigiť.ff. eo.Sol.eodē modo ibi ſenatores† poſſunt interpretari legē: quia hoc videntur facere Principis authoritate , vt dicemus j. eo.l.ſi.

Opp.de l.normā.j.de offic.prefec.præto.ori.Sol.eodē modo. Pro declaratione legis quæro,q̄ ſit differentia inter æquitatē & ius.Reſpō.Ius ſcriptū, † ſeu rigor iuris dicit deciſio,quę ſit ſecūdū regulas iuris ſcriptas.Aequitas verò dicit quædā facti conuenientia,ſeu conueniēs quoddā. Iſtud probat in l. nulla.ff.eo. ibi:nulla iuris ratio,aut æquitatis benignitas &c.Hoc etiam probatur in hac l.& l.placuit.j.de iudic.

1 ☞ *Epiſtolæ pontificis faciunt ius generale.*

2 *Impugnantes reſcripta Principis qualiter puniantur.*

LEX II.

Væ ex relationibus.

[g][s]Reſcriptū Principis nō facit ius generale:& q de eo dubitat,puniť. h.d. Diuidiť in duas partes.Secūda ibi:nec ab aliq̄. Op.j.e.l.fi.So. Ibi Imperator de tota cauſa cognouit:& diffinitiuè pronūciauit: hic ſecus:vt videbitis j.l.pxi. Secūdò opp.ſcđm hoc decretales epiſtolæ[h] q̄ ſunt i volumine Decretaliū,nō ſunt ius gñale.& ſic eſt cōtra xx.diſt.c.j.Sol.Ibi loquiť de his q̄ redacta ſunt in corpore iuris.† Vel aliter:Papa de ſuis epiſtolis ſtatuit,q̄ eſſet ius gñale. Imperator contrariū ſtatuit in ſuis legibus:vñ aliud in epiſtolis Papę aliud in epiſtolis principis. Opp.§.in prima cōſtitutióe, circa fi.So. Ibi loquiť de his q̄ ſunt in corpore iuris redacta:hic ſecus.

And.per cano.in c.cū veniſſent.de iudic.& habetur in c.cū tēpore.de arbit. in c.j.apud quē vel quos cōtro.feud. in vſibus feud.& adde q̄ legatus de latere poteſt reſcriptū Papæ interpretari.Text.eſt no.in c.j.circa mediū de poſtula.do. Anto.in c.nouit.in d.capit.cū veniſſent.de iudi.& ibi de hoc per eos. Sed de interpretatione legis vide j.e.l.humanū.& l.antep.& ibi Bal.& doc. in l.ſi.j.e.Et ad prędicta vide Bal.l.hi qui ad ciuilia . infrà de appellationibus.

a ¶Leges. Adde quod not.Bar.in l.j.de cōſtit.prī.& de no.Co. cōpo.in ſi. ff.ad Tre. l.apud Iulianū. §.vtrū.& ibi p doc.& limita vt no.p Hoſ.& Io.An.in c.in cauſis. de re iu. videlicet de interlocutoria partibus præſentibus:qa tūc habeť p lege generali.Caſus eſt in l. ſi.j.e.& vide ad hoc Do.de ſancto Ge. in c.j.ſup.j.gl.extra, de conſtit.in vj.

b ¶Digna vox. Et dicit bal.in l.ſi equā.in xj.col. de ſer. q̄ licet Princeps ſit ſolutus lege poſitiua : nō tamē eſt ſolutus dictamine rationis naturalis:nec à lege naturæ qa eſt animal naturale.Et de hac materia vide in hac l. cōſultiſſima.§.ex impſecto.& ibi bal.poſt gloſ.j.de teſta.

¶Addi. not. Et ad Bar.hic adde tu Ale. de Imo.in cōſi. j.col. v.ver.& per hoc pa ter.i ij.vo. & ibi quā do Princeps poſsit re uocare priuilegium à ſe conceſſum.
↦P. PAV. P.

b ¶Digna Quomodo princeps ligeť legib⁹ vide latius Feli.in c. j.in viij.co.ſver.amplia quartò.extra,de cōſtit. & duabus co. ſeq. Et de poteſtate Imperatoris, vide q̄ habes ad Bar. in l.de precatio.ff.ad legem Rho.de iactu.in l.itē ſi verberatū.ff.de rei vēdic. Et quomodo dicať excedere fines et metas ſuas iuriſdictiōis, vide q̄ habes ad Bar. in d.l.deprecatio.Itē i q̄bus actibus ſit ſolutus legib⁹ vide Iaſ.ex imperfecto.C.de teſta.vbi inter alia dicit q̄ act⁹ qui cōficiunť p eū in priuatum eſt ſolutus legibus , vt per eum.
↦P. PAV. P.

c ¶Imperator. Adde circa hoc q̄ Imperator et Papa ligentur pactis & cōtractib⁹ ea q̄ latiſsimè cumulat Barba.in cōſi.j.in iij.iij.& iiij.colū. vbi multa dicit not.in xj.parte. Et vide Felin. in c.j.in prin.per iiij.columna.de proba.Et ibi etiā ponit quādo obliget ſucceſſorē.vide etiā Alex.in cōſ.j.in ij. volu.in antepe.col.& pulchrè in cōſi.vlti.in ix.col.Iaſo.in l.j.ff.de pac.vbi refert verba Ariſto vult etiā Deū obligari pacto.Et ibi etiā Ab.& Iatius Alb. in l.j.ff.de conſtit.pecu.& vide Bal.in rub.de na.fœ.q̄ Imperator qui fecit cōmune propter comitē nō poſsit nec eius ſucceſſor ſine cā reuocare. Fides ēm eſt dictorū conſtantia teſte Accur.vt refert Bal.in c.j.in j.col.de cap.Corr.in prælud.feud.Multa ad hoc ſingularia ponit Barba.in d.conſ.j. Vide etiā quę ſcripſi in l.Cæſar.ff.de publica.Itē an ſucceſſor in regno poſsit reuocare alienata per defunctū,vide Paul.conſi.lxxiiij.in v.colū.Itē an princeps poſsit re uocare priuilegiū alicui cōceſſum.Et q̄d ſi priuilegiū trāſiuit in cōtractū,vide de Are.in c.nouit.in iiij.col.in glo.in verbo,quāquā.extrà,de iudic.Et ibi q̄d ſi concedať propter benemerita,an ſit irreuocabile,& q̄ poſsit reuocari, etiā ſi trāſiuit in cōtractū quādo cōceditur alicui iuriſdictio , vide ibi p eū. Itē q̄ quādo cōceſsio immunitatis trāſiuit in cōtractū,nō poſsit reuocari p principē vel ciuitatē cōcedētē,vide Anto.de But.no.cōſi.lxx, per totū. vbi loquitur etiā qñ adeſſet iuramētū,qa tūc magnū dedecus eſt, venire cōtra fidē iuratā,vide etiā Bart.in l.q̄ ſemel.ff.de decre.ab ordi.fac.i l.oēs populi. in ix.co.ff.de iuſti. et iu.de immuuitate,q̄ trāſiuit in contractū vel quaſi,vt nō poſsit reuocari : & ibi Mod. Itē vide ad idē Ant.de But.cōſi.lxvj.in prin.q tū videť velle in ſupremo prīcipe oppoſit cū poſsit tollere i ſuprema poteſtate ius alteri q̄ ſit.Itē vide eundē q̄ nō poſsit tolli in cōtractū.cōſil.lxxiij. p totū. Itē q̄ prīceps ligeť contractibus, & quomodo liget ſucceſſorē, vide Iaſ. in l. j.in pen.col.ff.de cōſtitu.prin. Itē remiſſiuè quomodo priui legiū conceſſum ſubdito vel non ſubdito poſsit reuocari, vide & limita vt per Feli. in c.nouit.in vj. col. & tribus ſequ.extra de iudic. Itē q̄ princeps ligeť ex contractibus, nec poſsit reuocare: & ſimiliter i ſtatutov priuilegio q̄ trāſit in cōtractū, vide Iaſ.in l ſi pecuniā.in vj.col.in prīc. de cōdic. ob cau. Itē quomodo imunitas conceſſa ſubdito vel nō ſubdito poſsit reuocari,& quomodo trāſit i cōtractū onerosum,vide latè Barba.cōſi.ij.vo. iiij. Itē q̄ tale decretum nō poſsit reuocari , etiā q̄ appellatiōe decreti ſi cōtineať tale decretū, niſi ſint appoſita vbis geminata oīa & quęcūq; & ſi.barba.cōſ.xlvij. vo.iiij. Itē adde q̄ licet prīceps poſsit venire cōtra ꝓpriū contractū & fidē datā:iſtud tñ nunq̄ p̄ſumit velle ſub vbis quātūcūq; gñalibus niſi ſpāliter exprimat,vide Ant. de But. cōſ.lix.añ ſi.

¶Nō dubiū. Et fallit regula hic data i ſententia ex cōicationis: qa licet ſit cōtra legē data q̄ iniuſta:tū lī gat xj q.iij.c.ſnīa.Ita dicit Io. An. ſaluādo gl.ſuā c. j.de off.ord. in vj.Itē adde gl.ſingu.i verbo, ſhibētes.

1 *Offendens legem expreſsè,& eius uerba facit contra legē.*

6 *Praus legi ſit quando quis nō offendit uerba legis,ſed mētē.*

7 *Committere in legem dicitur,ſiue quis facit contra legem, ſiue faciat fraudem legis.*

8 *Lex quando recipiat interpretationem extenſiuam?*

9 *Lex generalis,& uerbum generale,quando recipiat reſtrictionem legis.*

10 *Recedere à uerbis legis quando quis poſsit.*

11 *Communis uſus loquēdi præfertur propriæ ſignificationi.*

12 *Statutum q̄ faciens ſanguinē in palatio puniatur,non comprehendit barbitonſorem phlebotomantem.*

14 *Deus nec lex poteſt facere quòd illud,quod eſt factum,non ſit factum.*

15 *Vbicunque aliquid poteſt fieri,nō recurrimus ad fictionē.*

17 *Confirmatio quæ fit de nouo cōtra legem an habeat iuris effectum remiſsiuè.*

18 *Venditio liberi hominis non prohibetur.ſed dominij tranſlatio.*

19 *Meretrix,poſtquam eſt meretrix,aliquid recipiendo nō facit contra ius.*

21 *Facta contra legem quando ualeant.*

22 *Si facto contra legem lex imponit pœnam,an illud factum teneat quando lex nihil dicit ſe de nullitate remiſsiuè.*

23 *Dictio ex,denotat cauſam proximam.*

24 *Dictio ob,denotat cauſam remotam,ſicut dictio propter.*

25 *Dominium ex inutili contractu quando transferatur.*

26 *Dolus ſi dat cauſam contractui,an contractus ſit nullus.*

27 *Mutuare filiofam.nō eſt prohibitum: ſed repetere mutuū.*

28 *Dominium ex contractu facto præter legem transfertur.*

LEX III.

Leges vt.

[a][s]Diuidiť ī duas partes. Secunda ibi inter locutionibus &c. In prima ponit qualiter ius generale cognoſcitur. In ſecūda ponit q̄ interlocutiones Principis ius generale nō ſunt & ī j. pte pōit tex.vt cognoſcať vtrū ſi ius ſ gñale vel non. Prima pars huius legis eſt clara.

Ad ſecundā oppo.j.e.l.ſi.Solu.ibi Imperator pronunciauit diffinitiuè & de cā cognouit:vbi dicam.Cōtra in l.metū.§.ſed q̄ Prætor:ff.quod metus cā.Sol.Illa eſt recepta corpore iuris. Itē oppo.j.de conſtit. pecu.l.ſi.ff.de iuris & facti ígno.l.penulti. §.ſi.Sol.eodem modo:quia ibi loquitur de his quæ ſunt recepta in corpore iuris.

1 ☞ *Dignū eſt Principē uiuere legibus:licet illis ſolutus ſit.*

2 *Princeps tenetur ſeruare pacta inita cum ciuitatibus.*

Digna vox.

[b][q]Quatuor faciť.Primò poniť dictū.Secundò rationē.Tertiò cōmēdationē.Quartò indicat ſucceſſoribus.Secunda ibi:adeo.Tertia ibi:Et re vera.Quarta ibi:& oraculo. Breuiter hoc dicit:Aequū,& dignū eſt principē legibus viuere,& quēlibet habentē Imperiū hoc dicit. Oppo. quia in veritate Princeps eſt ſolutus legibus:vt ff.eo.l.Princeps.Solu.Fateor† q̄ ipſe eſt ſolutus legibus:tamen æquū & dignum eſt q̄ legibus viuat.ita loquiť hic.Vnde ipſe ſubmittit ſe legibus de voluntate , non de neceſſitate. Ita debes intelligere hāc legē.Quæro,qd ſi Imperator fecit pactū cū aliqua ciuitate:vtrū teneatur illud pactū ſeruare. Videť qđ nō:quia eſt ſolutus legibus.ff.e.l.Princeps Cōtrarium† eſt veritas. Nā pacta ſunt de iure gentiū:vt l.ex hoc.ff.de iuſti.& iu. Iura gentium ſunt immutabilia; vt inſtitu.de iure naturali.§.ſed naturalia.Ita tenent ibi doctores.& Cyn.hic refert,&c.

☞ *Contractus qui fit contra legem,non ualet.*

2 *Facta contra ius habentur pro infectis.nu. 13. ubi quando & nu.16.& nu.20.*

3 *Quando lex aliquid prohibet,licet ultra non procedat:ſi quid eſt,eſt nullum.*

4 *Iuramentū interpoſitum ſuper contractu inutili,eſt nullū.*

Ignavox.

[b][r]Quatuor faciť.Primò poniť dictū.Secundò ponit effectū dicti.Tertiò declarat effectū.Quartò extēdit dictū ſuū & effectū. Quintò ponit vnā illationē ex prædictis.Secūda ibi:nec pœnas. Tertia ibi:nullum. Quarta ibi:quo ad oēs. Quinta ibi:ſecūdū prædictā. Breuiter hoc intendit:Ita incidit in pœnas legis , q̄ facit cōtra mentē ſeruatis verbis,ſicut q̄ facit cōtra mētē & verba.et qd fit cōtra legē habeť pro infecto,& qcquid ſequitur ex eo, vel ob id:h.d.l.iſta. † Tu iuuenis nō.q̄ nō valet contractus,qui fit cōtra legē. Itē quę contra † ius fiunt , pro infectis habentur.[c]

Secūdò no.q̄ quādo lex† aliquid prohibet,licet nō vltra procedat,illud,q̄ fit cōtra legē,eſt nullū. Vltimò no.[f]q̄ iuramē tū poſitū ſuper cōtractu † inutili eſt nullū.

Primo circa legē noſtrā,quæro exēpla, Glo.ponit exēplū per legē cōtra legē.& l. ſeq.ff.e.Pro cuius declaratione debes ſcire q̄ tria ſunt.Nā quādoq; aliqs facit cōtra legē:vt † quādo legē offendit exp̄ſè, & eius verba quādoq; aliqs facit fraudē legi,quādo † offendit mentē,ſed non verba. Exēpla ponunť in dictis legibus,& per Dy.in c.ſi. de reg.iu.lib.vj.Eſt & tertiū,ſcilicet cōmittere in legē:† & iſtud eſt generale ad prædicta duo:quia ſiue q̄s faciat cōtra legē , ſiue in fraudē legis, cōmittit in legē. ita loqtur hic. Ad vnū tamē aduerte:qa in dicta l. cle.j.de iu.pa.vbi quoties lex vl conſtitutio dat certā formā aliās iuriſdictionē habenti,ſine decreto annullatiōis,q̄ valet actus,licet forma non ſeruetur. Et annullatio actus ſit pœna, vide glo.in c.ſi.de elec.in vj.& vide Io. de Im. in l.ſi vero.§.de viro.ſol.matri.in tertio mēbro principali.& ca.ſi.de reſcript. Bal.in l.nemo.de ſac.ſan.ec.gl.in c.ij.de cōſti.aliq; alleg.Bar.in l.oēs populi. de iuſ.& iu.& cōclude,ſi nullitas nō eſt id ucta odio agētis,nō eſt pœna aut odium:& tūc ſi venit poſt ius quæſitū eſt pœna ſi ante,ſecus. Andre. Barba.

e ¶Infectis habēt.Sed an ſit nullū ipſo iure,vide i l.vniuerſa.j.de p̄ci.Imp.offeren.& no.j.ad hoc vide omnino bal.j.eo.l.humanum.& vide omnino quæ dixi in l.cum lex.ff.de fideiuſſo.& ibi plenè per Imo.& vide in iij. columna.

f ↦P. PAV. P.¶Vltimò no.De hoc an lex ciuilis poſsit ſuper eo diſpo-

here, vide Alex.cōsi. lix.& q̄ scripsi in l. a digere.s.fi.ff.diu.pa.

a ¶Significatio vbor̄ Et ista faciūt ad id q̄ dicit bal.i l.nō iterest j.qđ me.cau. q̄ si sta turū dicit: non valet cōcordia, si recipiens eā det pecuniā: nā idē erit si tert⁹ det eo scie te.& q̄ si aliqs est ꝓ mor⁹ per simoniā cō missā à tertio eo scie te, idē iuris sit ac si fe cisset qđno. Et faciūt ad q.fi. i cōtractu nō pōt apponi pœna vi gore statuti: & istud dicaſ, pmisit noīe in teresse. vidē hoc bal. in l.cū allegas. in iij. col.C. de vsuris.

b ¶Significationi. Qđ cōis vius loquēdi p̄ferat, ppriæ significa tioni, adđ.d.Fe.i gl.i pœ.dec.co.ij.v. ex q̄ h⁹.vbi mi⁹ta cumulat

c ¶Alij, puidēdo. idē di cit Bar.i l.oēs ppli. in vj.q.principali.ff. de iust.& iu. Addē tū q̄ in isto casu pmissa. erit iq̄sitio iudice tū executore, phibita. sc̄ūdū Bal.i l. decurio nes.J.de insa.p gl. ibi & ad Barto. hic adde bal. idē tenēt̄ p illā. i l.gracch⁹.C.d adul. ✠ P. P A V. P.

d ¶Quæ fiūt. Circa il lud qđ dr̄ i isto text. q̄ si lex, phibet fieri actū. licet nō, ꝓcedat vlteri⁹ ānullādo act⁹ nihilō min⁹ sit null⁹: limita procedere q̄n lex, phibitiuè, ꝓcedit Sed si nō, pmittēdo, nō tū ēt, phibēdo ex preſsè. Ita, pbaī i l.fi. ūcta l. p̄cedēti. C. de

cōtra legē.& l.seq. glo. ponit casum, quādo fit fraus de cōtractu ad contractū: qa vnū agit, & aliud, agi simulatur. qđ exēplū nō bene congruit huic legi. Nā illud qđ simu latè agit verè nō agit: vt l. emptor. de aqua plu. arc.& de reg. iur. l. imaginaria. & j. plus valere qđ agit. per totū. Sed lex nr̄a loquit q̄n aliqs verè agit. sed huius legis authorita te ꝓ infecto habet. & sic secundū fictionē. Pone ergo exēplū, q̄n fit fraus de re ad rē: vt d.l. cōtra legē.& l.seq. Opp. ad primā partē: dicit hic, q ꝓ inspicimus mentē legis. Contra: imò nō licet recedere à verbis le gis: vt lege ꝓspexit. ff. q & à quibus. Huius rimore sunt hic in gl. opi. inter Ioā. & Plac. tū qa glo. ista loquit obfuscatè, ꝓ huius de claratione diuido eā in partes quatuor. Pri ma pars loquit q̄n verba hñt vnum intelle ctū, & quis vult ea trahere ad aliū. Secūda, q̄n verbū est gn̄ale, & qs vult illud restrin gere. Tertia, q̄n verbū à lege ꝓlatū in vno casu quis vult extendere ad alium casum. Quarta pars redit ad secūdā, q̄n quis vult verbū gn̄ale restringere. Secūda ibi: ité vbi cūq; verbū gn̄aliter. Tertia ibi: q̄nq; eōtra. Quarta ibi: sed an verba legis. Secūdū hoc ista gl. tractat tria. nō recito ordinē gl. Primò, an lex recipiat interpretationē extēsiuā. Secūdò an recipiat interpretationē re strictiuā. Tertiò an recipiat interpretatio nē declaratiuā ad sensū impropriū. De vno quoq; videamus breuiter: & primò an recipiat interpretationē extensiuā. Gl. hic vī q; sic, circa medīū sui. Breuiter circa hoc dic: Aut vis extendere vigore alterius legis extēdētis: & hoc potes facere sine du bio. Ita loquit ista gl. Aut vis extendere à teipso: tūc ad casum talē, sine quo illud, qđ dispositū est p legē, nō posset habere effec tū: & tūc licet extendere: vt l. si stipulatus fuero p te. de ver. ob. de iurisdic. om. iudic. l.q iurisdic. Aut ad aliū casum similē: & tūc aut in illo alio casu reperit legis dispositio cōtraria: & nō licet ex tēdere. Ita habuistis no. in aut. quas actiones. s. de sacrosan. ecc. in l.si verò. §. de viro. sol. ma. de test. milī. l. qđ constitutū. Si verò nō reperit ꝓ legē dispositū contrariū: tūc licet extēdere ad simi lia: vt l. nō pñt. ff. eo. qđ intellige etiā in statutis, & cōsuetudine. Tex. est in l. de qbus. in prin. ff. eo. & ibi videas, &c. Secundò

9 quæro, vtrū liceat restringere verbū gn̄ale. Gl. hic in si. † distin guit, q ꝓ aliā legē nō pōt restrīgi: al's secus. Ita dicit gl. tua sim pliciter i fi. Si enim istius gl. opi. esset vera videret q ista lex nō valeret aliqd: nam si mēs est redacta in scripturis, & quis facit con tra mentē, facit cōtra verba redacta in scriptis vñ non pōt se tueri prætextu verborū. Et ideo aduerte q̄n quis vult restringere legē ꝓ aliā legē: & pōt. Ita loquit gl. & bene, vt l. nō est nouū. & l. sed & posteriores. ff. e. Si verò qs vult restrin gere ꝓpter defectū rationis, vel ꝓpter aliā succedēte equitatē: & tūc si vult restringere q̄ aliqs lucret: & non licet. Ita loquit l. ꝓ spexit. Si verò vult restringere ne aliqs lucret indebitè: & tūc li cet: vt l. vt gradatim. §. sed si lege. ff. de mune. & hono. & l.j. de sa crosan. ecc. ibi: habeat vnusq̄sq;. & sic gn̄aliter restringit lra, sha bilis ne indebitè &c. Si verò vult restringere ne aliqs patiat dā nū: & tunc pōt. Ita loquit l. adigere. §. q̄uis de iure patro. in quo casu er go loquatur hæc l. declarabo statim in sequenti mēbro.

10 †Secundum dubium est, vtrum possit recedā verbis trahē do ea ad proprium intellectum. glo. dicit, quòd si c: vt s. in prin. l. videte, quādo aliquis vult trahere verba ad impropriū intel lectū ꝓ aliā legē, pōt fieri. Ita loquit hæc gl. Sed si de hoc aliā le gē nō habemus, regula est q ꝓ tamus propriæ significationi ver

a borū: vt l.j. §. si is q̄ naue. de exerc. de leg. iij. l. nō aliter. Fallit si alia apparet mens legis, quæ colligit ex istis. Primò si sensus pro prius cōtinet iniquitatē: tūc intelligimus secundū impropriū in

tellectum: vt in l. ambigua. ff. de legi. & de exec. tut. l. scire opor tet. §. aliud. Et secūdò, quando rō legis repugnat. Nam ratio le gis, mēs legis est. l. cū mulier. ff. solu. mat. no. ꝓ gl. i l. cū tale. §. fal sam. ff. de codi. & demō. ꝓ Dy. in c. quę cōtra. extra, de re. iu. &

11 in c. fi. lib. vj. †Tertiò colligit, si cōis vius loquēdi repugnat ꝓ

b priæ significationi: tūc mēs legis est, q ꝓ intelligamus sc̄m cō munē vsū loquēdi, licet sit impropriius: vt l. librorū. §. qđ tū Cal sius. & ibi no. ff. de leg. iij. l. i vulgari. & l. vt Alphenus. de verb. sig. & l. anniculus. e. ti. in istis ergo casibus, si qs faceret cōtra mē tē legis, & nō offenderet verba, incideret i legē: & idē ecōuerso, si quis faceret cōtra verba, nō cōtra mentē nō incideret in legē.

Pone exēplū. Statutū erat Bononiæ, quicūq; extraxerit sangui nē i palatio moriat. modo quidā barberius phlebotomauit ali quē in palatio, iste incidit in verba, qa extraxit sanguinē in pala

12 tio: tū nō incidit in legē: † qa statutū sic intellectū cōtineret ab surdū. Intelligat ergo, si quis extraxerit sanguinē iniuriosè, nō

c aūt si extraxerit aliq̄ prouidēdo. Nō enim debēt verba legis ca ptari, ff. ad exhi. l. pe. quę multū facit ad p̄dicta. Venio ad aliā gl. hic dicunt duo. Primò ꝓ cōtractus facti cōtra legē, sunt inu

13 tiles, & habent ꝓ infectis. & hoc sc̄d'ò † primū respicit valorē iu ris. sc̄m respicit ipsum factū. Gl. signat cōtraria ad istā permi stiam. & ego sic codē modo signabo. Opp. & sc̄m hāc gl. ma leficia hñr ꝓ infectis: ergo nemo punietur. qđ est cōtra oīa iura tractantia de maleficijs. Sol. Dicit gl. hic loquit in his q̄ de iure sortiunt effectū, vt pacta, & similia. Ista solu. nō vī vera: vt s. de sacrosan. eccl. l. nemo martyres. cū sua gl. & l. iubemus, §. sanc. e. tit. vbi q cōtrahit cōtra legē, contractus nō valet, & punit: ergo habet ꝓ facto q̄tū ad cū puniendū. & loquit de his ibi, q̄ de iu re solent sortiri effectū. Propter qđ Vltramō. dicunt, q ꝓ habent pro infectis q̄tū ad cōmodū facientis. Ita loquit hic. Sed q̄tū ad eius incōmodū habent ꝓ factis. Ita loquunt contraria. Ita dicit Vltramō. verò distinguit extra, de reg. iur. c. q̄ cōtra ius. li. vj. & dicit, q ꝓ hæc lex loquit in his, q̄ post ꝓ facta sunt, pñt reduci in pristinū statū. Contraria q̄ fiunt de maleficijs. loquunt in his q̄ in statū pristinū reduci nō possunt. Si enim hominē occidi, non pōt reduci in pristinū statū: hæc solutio Dy. nō est vera, q. ne mo martyres. & l. iubemus. §. sanc. Licet enī vē ditio pollet redu ci in pristinū statū: nihilominus habet pro facta, q̄tū ad pu niendū: qa æquitas subest: vt l. liber homo. ff. ad l. Aquil. de re. iur. l. nō vī. §. q iussu. Ita debes hic intelligere. Et istæ opi. redeūt ad

d illud qđ dr̄ de iuris effectu. Oppo. q ea, quæ fiunt a cōtra legē habent

habēt iuris effectū: vt l.j. §. biduū. ff. q̄n app. sit Gl. dicit, ibi nō fit cōtra legē, sed ꝓpter legē. Tu dic verius: ibi lex ꝓcedit vltra cō firmādo: hic stetit in finibus ꝓhibitionis. Itē opp. j. de cōtract. iudi. l.j. & de nup. & l. si cōtra. Sol. Dicit gl. ibi videt, phibitū fie

17 ri, nō, phibitū cōfirmari. & satis bñ dicit: Cōfirmatio † q̄ fit cōtra legē de nouo, ñ est cōtra legē: ideo habet iuris effectū q̄ dic qua tū ad istū palsū: vt no. ꝓ Dy. de re. iu. c. nō firmat. li. vj. Opp. de ti. de dolo. & q̄ me. cā. ff. & de tit. ad Mace. Gl. dicit, certè quātū ad effectū ibi est inutile: qa cōpetit exceptio. Ista so. nō est bona qa tex. hic, q̄ dicit q ꝓ sunt inutiles ipso iure respicit effectū finalē executionis: Et ideo Pe. dicit, q ꝓ isti cōtractus nō sunt cōtra ius. Truffa est. Ideo dicas sc̄dū q ꝓ dicit Dy. i cōtrario Lex ꝓcedit vltra dādo rōnē infirmitatis, ideo nō infirmat ipso iure: hic Lex stetit i finibus, phibitionis. Itē op. de cōtrahē. emp. l. & liberi ho

minis. dicit gl. ibi delīgt vterq; : hic nullus. Nihil ē dicere. Tu dic q cōtractus emptiōis, & cōtractus vēditiōis in libero hoī e nō

18 est, phibitus † sed alienatio, hoc est dñij trāslatio, ista est, phibita. Ita no. gl. i l. liber hō. Ia picola. j. gl. qua. ff. de ver. ob. Opp. de l. Titio. ff. ad mu. dicit gl. ibi i effectu nō cōsequit: qa ab eo actio i

a factū auferē nihil est dicere: qa hęc lex nō respicit fi. executionē effectus, sed respicit ipsum iuris effectū. Dic ergo, q ibi seq̄t exe cutio, eo q aliqua cā negotia gessit. q ꝓ nō fuit cōtra ius. nō aūt executio cōseqūt ex sua falsitate quā fecit, vt ibi dixi. Op. de cōd. ob tur. cau. l. id̄cq. §. sed qđ meretrici. Gl. dicit, q meretrix turpi

19 ter nō accipit. qđ vult dicere: dico meretrix † postq̄ est meretrix nō facit cōtra ius aliqd recipiēdo: meritò distinc. valet. nec facit

a cōtra legē. Reassume ergo istā gl. breuiter sic. Quādoq; † q̄ritur

20 vtrū illud q est factū cōtra ius habeat ꝓ ifecto q̄tū ad ipsum fa ctū: & tūc aut q̄tū ad cōmodū facientis, et habet ꝓ ifecto, vt hic. Aut quātū ad cōmodū. & tūc aut æqtas suadet ꝓ infecto haberi & habet ꝓ infecto: vt l. nō videt. §. q iussu. de re. iu. ad leg. Aqliā l. liber hō. Aut æqtas nō suadet: et nō habet ꝓ infecto. ita loquit oīa iura cōtraria, q̄ loquit d maleficijs: vt l. nemo martyres. et l.

21 iubemus. de sa. san. ecc. Quādoq; q̄rit, vtrū facta † cōtra legē sint inutilia q̄ ad iuris effectū, & tūc aut lex, ꝓcedit vltra cōfirmādo & valet: vt l.j. §. biduū. q̄n ap. sit. de iterdi. & releg. l. relegatorū. §. ad tēpus: aut lex, ꝓcedit vltra dādo modū infirmādi: & ifirmabit illo mō. ita loq̄t ti. de do. & qđ me. cā. & tit. ad mace. & ad velle.

b Quādoq; lex b vltra nō, ꝓcedit: & tūc est inutile ipso iure: & pīn de acsi hoc exprimeret ab ipsa lege, vt hac lege. Cōtra istā deci

c sionē facit lex fi. j. de rep. Quæro: qd si lex c ꝓcedit vltra pœnā

22 īponēdo: de nullitate aūt nihil † dicit. Istā. q. tāgit Dy. hic, et dicit cōtractū valere. q̄ decisio videt cōtra casum l. j. ff. de his, q̄ ꝓ nō scri. ha. Tu circa hoc dic vt dixi plenè i l. Prętor. §. j. ff. de op. no. nūc. Venio ad secūdā gl. dicit hic, q ñ solū est inutilis cōtractus

23 seu factū cōtra legē: sed qcqd seq̄t ex eo. vl' ob id ex eo, &c. † no.

d q dictio d ex, habet denotare cām ꝓximā: dictio ob, cām remotā

24 sicut dictio † ꝓpter vt j. l. si seruus extero. l.j. & l. ex eo tpe. ff. de pecu. l.j. §. nūc videamus. de cōīū. cū emā. li. Modo op. ff. de do lo. & l. elegāter, circa prī. vbi ex inutili cōtractu trāsfert dñium.

35 †Sol. glo. ideo videt inutile, qa habet actionē ad recuperādā rē. Nō est bona so. qa hic loq̄t de nullitate, seu inutilitate, respectu

26 effectus iuris ab ipso initio. Vltramō. dicit † q̄ dolus dat cām cōtractui: cōtractus est nullus: vt tractat Cy. j. de resci. vēdit. l. ij. quorū opi. cōiter doc. nr̄i reprobāt. ideo q̄tū ad illā legē dico, q ibi traditio dñij ñ seq̄t ex inutili cōtractu: nā dñiū acq̄rit ex tra ditiōe, & ex cā putatiua: vt i toto ti. de cōdi. inde. Et si dicis. licet nō sit ex inutili cōtractu, tñ est ob id: qa ꝓpter cōtractū inutilē qs putat se teneri ad tradēdū. Cōcedo illud: & soluā statī dū sor mabo opi. sup ver. ob id. Itē oppo. ff. de cōd. ob tur. cau. l. ij. vbi i pari cā turpitudinis potior est cōditio possidētis. Rñ. gl. q ibi re

e petit fiscus: & sic solu. gl. respicit finalē effectū. Tu dic' vt s. dixi, q ꝓ trāslatio dñij nō est illa cā q̄ est cōtra ius: licet sit ob id. Itē op. de ti. ad Mace. nā licet mutuet filio cōtra ius: tñ in eū trāsfert do

minium. Gl. soluit q ibi delīgt creditor mutuādo: nō filius accipiē

27 do. † Tu dic breuiter, mutuare filiofa. nō est ꝓhibitū. sed ab eo re petere est ꝓhibitū. Vltimò op. circa istā ptē, & videt q ex inu tili cōtractu trāsferat dñium: vt l. multū. j. si qs alteri vel sibi. l. cō tractus. j. de fi. instru. & ibi not. Sol. Ibi cōtractus sunt ꝑter legē. hic loq̄t q̄n sunt cōtra legē. secūdū hoc dico id vno verbo: ex cō tractibus q̄ sunt cōtra legē, nunq̄ trāsfert dñium: sed ex cā putati ua, ꝓpter illū cōtractū bñ pōt trāsferri dñium: vt l. & elegāter. ff. d

sen. ex breui. recit. Et ibi pōderat sol⁹ Sal. sequuntur mo. hic f iij. charta. f j. limi tatiōe. Sequit Aleā. q̄ ipse nō allegāt cōs. cccccxiij. Vide latè Alex. egregiè lo quētē & cōtrariū tenētē i l.j. fij. col. ff. de lib. & post. Ia. hic. Itē adde i materia ꝓ si statutū vl' lex denegat audientiā, ēt ꝓ nō, ꝓcedat ānullādo, ac⁹ tū reddit null⁹, vid. Ale. cōs. xxxvij. in j. col. i ij. vol. Itē ꝓ ista lex nō, ꝓcedat q̄n lex im

dolo. Venio ad vlti. gl. dicit hic, vt fideius so. cōtra. de p̄dijs: mino. l. & si is. Plures sol. dant in gl. hic, & ibi. Illa est vera: qa ibi cō tractus erat, phibitus rōne, seu fauore mino rū. Vñ i tutore, vl' fideiussore cessat rō, phi bitionis. vñ q̄tū ad eos nō est cōtra ius me

f ritò tenet fideiussor. f Op. de l. & elegāter. in prī. ff. de do. vbi ob inutilē cōtractū trāsfert dñium. Rñ. tex. iste loq̄t de his q̄ sequū tur ob id accessoriē: ita q ꝓ se stare nō pos sunt: ex eo q̄ dicit subsecutū. sed translatio a dñij ex cā putatiua potest stare p se: posito q ille inutilis cōtractus p̄cessisset. ergo &c. Secūdū hoc ergo reassume duo ẏba. Quā doq; lex, phibet cōtractū respectiuè, q̄nq; b simpliciter. Primo casu dic, illud q ob id se cutū est, si qdē respicit illud, cuius respectu cōtractus est, phibitus, nō valet secus si re spiciat aliud: vt d.l.fi is. de sac. san. ecc. auf. q res iā dictas. Secūdò casu aut illud q ꝓ statu c tū est ob id pōt stare p se: aut nō. Op. ad idē de l. Barbarius Philip. de offi. p̄to. Gl. so. ibi fuit error cōis. Op. d l. stipulatio ista. §. alte rī. de ver. obli. So. ibi cōtractus est p̄ter legē nō cōtra legē. ió valet q ob id seq̄t. Venio ad vlti. ptē. dicit hic q̄ sacramētū nō cōfir g mat cōtractū. s cōtra j. si aduer. vē. auf. sacra mēta puberū. Istā materiā explicaui ple niùs quam aliquis homo de mundo in l. si quis pro eo. ff. de fideiussoribus.

h Vod fauore. h Vos ha betis glos

fatā istā l. hic, & ff. eo. l. nulla. per Cy. & p Dy. in c. ꝙ ob gratiā. de re. iu. li. vj. & si qs vellet insistere, staret per vnā lectionē. Pro declarāda ista lege de bes scire q̄ habes tres lectu. Prima loquitur quādo aliqd est introductū i fauorē alicu- d ius à lege, q̄ nō debet redūdare in eius læ

i sionē, vt l. nō eo i minus. de procu. Ad istā oppo. Instit. de authe. tut. §. nec; Itē oppo. de l. prīdē. j. de quæsti. Itē oppo. de l. Iudęis. l. die sabbati. s. de ludæ. q̄ solue vt hic i glo. & ꝓ doc. & ego dixi. s. Secūdo mō potest le

pter, vide in l.j. §. ex incēdio J. de incē. rui. nau. & de dictiōe de, ponit etiā Bal. in l. de pecoribus ad l. Agl. Et de differētia inter pro, & ꝓpter ponit Bal. in d. l.j. in fi. an ſeru⁹ ex suo. Et de oibus p̄dictis etiā de dictiōe ad, vide Bal. in l. fi ex āna. j. de ac. ēp. Addē de dictiōe de, Pau. d ca. hic & bal. cō. cccxxxj. ij. vo.

c ¶Tu dic. Cōtrarium videtur tenere, Bar. in l.j. §. si vir. ff. de acqui. poss.

f ¶Teneī fideiussor. vtrū vitiato principali, vitiet accessoriū. Et vide i l. pacta q̄ cōtra j. de pac. & q̄ habet in l. cū lex. de fideiuss. & gl. in l. si patron⁹. ff. quę in frau. pa. & in l. fi. ff. de cōsti. pe. & ibi dixi. Et de hoc brocardo per glo. Cy. & Bar. in l. ij. ff. de iur. om. iu. & vide ibi Cy. & Bal. in l. & si is. C. de p̄di. mi. Et de ista materia vide Ang. in auth. vt cū de ap. cogno. & Angel. in aut. hæc cōstitutio innouat consti. vbi ponit vnam pulchram q. quā omnino vide.

g ¶Cōfirmat cōtractū. An sacramētū firmet cōtractū: & de sacramēto quātū ad istā l. vide no. Bar. & Bal. in l.j. §. si aduer. vend. & in aut. ibi posita in j. col.

h ✠ P. P A V. P. ¶Quod fauore. Et ideo q̄n aliqd cōcedit alicui in priuilegiū nō tollit sibi remedia cōia, & q̄ aliàs videant obstare regulę iuris in l. in bel lo. §. si qs seruū. ff. de cap. Bar. in l. fi. in vl. co. alias pe. C. de sac. san. ecc. & l. j. ad finē. de leg. j. Vide q̄ no. decidit Bar. in l. iij. §. si emācipatus. per illū text. in fi. de bo. possē. contra tabu. & q̄ p illā decisionē Bal. decidit, notat Comē. in cōsi. x vij. incip. Hieronymus. in ij. co. ad finē. & prin. seq. Vide do. Ale. in apo stil. in d. §. si emācipatus. Itē ad regulā huius legis q̄ inducta in fauorē alicu ius nō debeat operari in eius præiudiciū, & q̄ ita demū in eius fauorē operē tur, si cōmoditas illata per legē sibi placuerit: vide multa ꝓ Feli. in c. dilectus filius. el ij. in viij. cōclusione extra, de reſcri. Itē q̄ q̄n odiū venit in cōsequētiā fauoris, nō, ꝓcedat ista regula, vide do. Ant. cōs. xxxix. ꝓpe fi. Itē adde simili ter ecōtra q̄ inducta in odiū, s. u ꝓiudiciū alicuius nō operāt i eius fauorē, quòd minus possit cōpelli ad illud, à quo in eius odiū repellit, vide multa cumula ta per Ias. ad hoc i ru: ff. de iust. & iu. in pe. co. Vide q̄ dixi Ale. in apōst. vidē ad regulā hui⁹ l. et limitatio. Deciū in c. intellexim⁹. co. ij. ad fi. & se. d iu. i ij. not.

i ¶Læsionē. Et similiter ea q̄ sunt inducta in odiū, nō debēt fauorē operari. Ad

de pulchra dicta quæ habes in c.j.de cler.excõ.vel deposito mini.

P. P A V. P. ¶Leges. Vide circa materiã huius legis Mod. in l. iubemus. C.de testa. Ang.cõsi.cccxxxvj.inci.statuto ciuitatis Carmignani. Pau. de Cast.cõsi.ccxc.in j.col. vide etiã Alex.cõsi.cccxxxiij.in iij.col. vbi dicit q̃ si verba possint capi in p̃terito & in futuro, solũ intelligunt in futuro. Vide etiã d̃ materia d. frã. cõsi.lxxxv.Bar.cõsi.lxxxvj.Limita tũ ni si lex noua veniret ad limitationẽ legis antiquæ: qa tũc tractãt ad p̃terita. Alex. cõsi.vij.in ij.vol. i ij. col. Itẽ limita, nisi esset aliqd verbũ denotãs tẽp⁹ p̃sens. Vide Alex.cõ.cj. ad fi. Itẽ no.q̃si lex trahat ad p̃terita,nõ respicit p̃terita finita sniã prælactiõe,vel p̃scriptione vel solutiõe. Vide do.Frãcis. cõsi. ciiij.in vl.col. Itẽ nec ad ea de qb⁹ pẽdet lis Paul.de cas. cõsi.lxxxix.consi.ccxciij. Comẽ. cõsi.clix. de qb⁹ etiã vide q̃ scripsi in l. causas.C. de transl. ad Barto.

¶Lites futuras. De ista materia vid ang. in auẽ. vt cũ de app. cog. & ĩ auẽ. hęc cõstitutio. qui ponit ibi vnã pulchrã q. quã oĩno vid. & vide pe. de Anch.in c.canonũ statuta. in x. char.in ỹ.ij. an leges trahantur ad futura.

¶Ad decisionẽ causarũ. An lex pręcepti ua q̃ non fuit ĩ vigore, vel ĩ practica debeat obseruari, vide latè Pet. de Anch. in c. canonũ statuta. in x. char.in ỹ.ij. sed hic quæro.

P. P A V. P.

¶Humanũ. Nunqd aũt lex debeat p.p clama publicari, vid Alex. cõsi.cccc vj. ad fi. Itẽ an ad esse legis requiratr̃ scriptura, vide latè Fel.in rub. de cõstitu.ĩ v.& iij.col.

P. P A V. P.

¶Leges. Nota pro limitatione huiꝰ legis q̃error facti, vid ale. cõsi.xcij.in pe. col.ad fi. vbi sufficit q̃ ex solo iuramento iunctis aliꝭ coniecturis p̃sumit quid factum per ignorãtiã iuris. Item nota q̃ sicut nõ licet ignorare gñales leges,ita nec cõsuetudines gñales, secũdũ Bal. in rub. de cõsuetu. recti feu. Fel. in c. j.in prin.extra, de re iudi. & ad primũ de errore iuris dubij vi de omnino Feli.in d. c.j.in pri.extra, de re iudi.in viij.col. Iaſ.in l j.in vlt.col.ff. de transl. Itẽ q̃ error iuris ꝓbabilis præsumat̃ ad exonerationẽ hæredis, sicut in facto alieno præsumit̃ error facti, vide Aret. oĩno in l. qũ in rerũ.§.j. de leg.j. vbi etiã de errore iuris & dubij, q̃ æquipareat̃ errori in facto, vide pulchrẽ Fel.in c.de quarta.in viij.col.de p̃scrip.in j. limitatione ad l. nunq̃.de vsucap. Iaſ.in l.iuris ignorantia. C. qui admit. Par. in l.pe.§. ad crimen.ff.de pub.iud.in pe.col.

¶Vim legis. Et sic sniã lata cõtra sniam Principis,esset ipso iure nulla: sicut vtrũ.ad treb. facit qũ not.in l.pe.j.de don.inter vir. Et licet etiã sniã Principis requirat citationẽ.c.j.de causa pos.& Cle. pastoralis.de re iudi. Fallit, nisi fret cõtra rebelles ecclesiæ, secũdũ Io.and.in c.cũ olim.de re iudi. in nouel. ar. illius tex. & Bal. facit festũ in ꝓmio feudorũ in prin. iiij. char. qũ no. & vna

citatio habet vim perẽptorij, sedm Inn.in c.cũ nobis olim de elec. & no. q̃ in tali sniã principis nõ requirit exactus ordo iudiciorũ, secũdũ Io. And. in nouel. post Inn. in c.in causis. de sentẽ. & re iudic. & ipse solus habet potestatem mãdandi, facias sic. Alij verõ debẽt dicere, facias iustitiã secundũ Inno. in c. significantibus. de offic. deleg. Itẽ intellige vt p Imol. in l.j.§. si cohæredis. ff. ad leg. Fal. & vide oĩno in d.c. in causis. de re iudi. dicit tũ no. Inn. in c.j. de l.it. cõtest. q̃ de nullitate ꝓcessus facti corã principe, nõ seruato iuris ordine nõ põt oppõi: qa permittẽs corã se aliter ꝓcedi, vr̃ dispensare. Et idẽ no. Io. Andr. in xv.q.vj. institutus. ad q̃ optimè facit qũ no. Spe. in ti. de sen. & iuxta ꝓpositiões. ỹ. nõ valet, & si esset lata. & q̃d no. in l. omniũ. j. de test. vid hic Ang. q̃d no. bal. in l.ij. j. quo. & q̃ũ iudex. & Bal. ĩ l. nec cãs. j. d̃ ap. Aliqd p Lud. in l.ij. ff. de arbit. in iij. char. & Bal. hic q̃ dicit regi citationẽ, q̃q̃ non requirit ordo iudiciarius. Itẽ corã eo examinat̃ veritas, & ea quæ sunt de iure getũ. & adde Bal. in l. rescripta. ĩ ij. col. j. de preci. imper. offer. & adde q̃ princeps põt iudicare sola veritate inspecta. posito q̃ alijs ordo iudiciarij seruat̃ nõ sit. tex. est no. in c. ad petitionẽ. ad fin. de accusa. qũ ad hoc alleg. Bald. in vsi. feud. in c.j.§. fi. de natu. inuest. feu. Et q̃ requiratr̃ citatio, est tex. & ibi Bart. ĩ l. nã ita diuus. de adop. & in l. din⁹. de iur. aur. anu. & Bar. in l. Gallus. §. & ed si tantũ. ff. de lib. & posth. & dicit Imo. in c.j. de li. contest. q̃ defectus litis stipulęf corã principe. dixit Bal. fauẽ. si quis. in pe. colũ. de test. q̃ restes inordinatẽ recepti, etiam à Cardinalib⁹, non p̃bãt. Alleg. qđ habẽt in c. accedẽs. de acceu. q̃ sniã ĩterlocutoria Principis non seruet̃ p lege: vide l.ij. cũ gl. illa. s. e. & in l. cũ platis. ff. de re iud. & ibi Alex. versus fi. & vide ĩ materia Ang. Are. ĩ l.si expressim, in ij. char. ff. de app.

P. P A V. P.

¶Vim legis. An sniã & declaratio principis habeat̃ p lege, & noceat his q̃ nõ erãt in causa etiã clericis, vide Comen. consil. iiij. incip. in nose dñi Iesu Christi. in prin.

Et ibi quid quando facta est parte absente. Item de materia sententiæ latę ab Imperatore vel papa, vide Feli. in c.in causis. extra de re iud. Et limita istã regulam solũm procedere in Imperatore vel papa vel alio supremo principe. Secus in inferiore à principe, licet habeat legis condendæ. Ista Angel. singulariter per glo. ibi in l.j. ff. de fed. vide Iaſo. in l. ciuitas. in iiij. colũ. ff. ei cer. peta. Vide Bald. in l. donationes. ad finẽ. C. de donatio. inter vir. & vxor. Vide tuoden. in d.l.j. ff. de fer. Vide omnino quomodo sententia principis habeat vim legis: & quid de interlocutoria: & quid de alio principe præter Papam vel Imperatorem. Iaſo. in l.j. in ij. & iij. col. ff. de constit. prin. Et ibi etiam cui teneantur seruare iuris ordinem, & quam. Super quo vide Feli. in c. ad petitionem. in ij. colũ. extra, de accusa. Alexan. in l. apud Iulianum. §. vtrũ. in iij. notabili. ff. ad Trebellia.

---

1 ↠P. P A V. P. ¶Leges. Vide circa materiã huius legis Mod. in l. iubemus. C. de testa. Ang. cõsi. cccxxxvj. inci. statuto ciuitatis Carmignani. Paul. de Cast. cõsi. ccxc. in j. col. vide etiã Alex. cõsi. cccxxxiij. in iij. col. vbi dicit q̃ si verba possint capi in p̃terito & in futuro, solũ intelliguntr̃ in futuro. Vide etiã d̃ materia d. frã. cõsi. lxxxv. Bar. cõsi. lxxxvj. Limita tũ ni si lex noua veniret ad limitationẽ legis antiquæ: qa tũc tractãt ad p̃terita. Alex. cõsi. vij. in ij. vol. i ij. col. Itẽ limita, nisi esset aliqd verbũ denotãs tẽp⁹ p̃sens. Vide Alex. cõ. cj. ad fi. Itẽ no. q̃si lex trahat ad p̃terita, nõ respicit p̃terita finita sniã prælactiõe, vel p̃scriptione vel solutiõe. Vide do. Frãcis. cõsi. ciiij. in vl. col. Itẽ nec ad ea de qb⁹ pẽdet lis Paul. de cas. cõsi. lxxxix. consi. ccxciij. Comẽ. cõsi. clix. de qb⁹ etiã vide q̃ scripsi in l. causas. C. de transl. ad Barto.

2 ¶Lites futuras. De ista materia vid ang. in auẽ. vt cũ de app. cog. & ĩ auẽ. hęc cõstitutio. qui ponit ibi vnã pulchrã q. quã oĩno vid. & vide pe. de Anch. in c. canonũ statuta. in x. char. in ỹ. ij. an leges trahantur ad futura.

¶Ad decisionẽ causarũ. An lex pręcepti ua q̃ non fuit ĩ vigore, vel ĩ practica debeat obseruari, vide latè Pet. de Anch. in c. canonũ statuta. in x. char. in ỹ. ij. sed hic quæro.

↠P. P A V. P.

d ¶Humanũ. Nunqd aũt lex debeat p.p clama publicari, vid Alex. cõsi. cccc vj. ad fi. Itẽ an ad esse legis requirat̃ scriptura, vide latè Fel. in rub. de cõstitu. ĩ v. & iij. col.

↠P. P A V. P.

e ¶Leges. Nota pro limitatione huiꝰ legis q̃error facti, vid ale. cõsi. xcij. in pe. col. ad fi. vbi sufficit q̃ ex solo iuramento iunctis aliꝭ coniecturis p̃sumit quid factum per ignorãtiã iuris. Item nota q̃ sicut nõ licet ignorare gñales leges, ita nec cõsuetudines gñales, secũdũ Bal. in rub. de cõsuetu. recti feu. Fel. in c. j. in prin. extra, de re iudi. & ad primũ de errore iuris dubij vi de omnino Feli. in d. c. j. in pri. extra, de re iudi. in viij. col. Iaſ. in l j. in vlt. col. ff. de transl. Itẽ q̃ error iuris ꝓbabilis præsumat̃ ad exonerationẽ hæredis, sicut in facto alieno præsumit̃ error facti, vide Aret. oĩno in l. qũ in rerũ. §. j. de leg. j. vbi etiã de errore iuris & dubij, q̃ æquipareat̃ errori in facto, vide pulchrẽ Fel. in c. de quarta. in viij. col. de p̃scrip. in j. limitatione ad l. nunq̃. de vsucap. Iaſ. in l. iuris ignorantia. C. qui admit. Par. in l. pe. §. ad crimen. ff. de pub. iud. in pe. col.

f ¶Vim legis. Et sic sniã lata cõtra sniam Principis, esset ipso iure nulla: sicut vtrũ. ad treb. facit qũ not. in l. pe. j. de don. inter vir. Et licet etiã sniã Principis requirat citationẽ. c.j. de causa pos. & Cle. pastoralis. de re iudi. Fallit, nisi fret cõtra rebelles ecclesiæ, secũdũ Io. and. in c. cũ olim. de re iudi. in nouel. ar. illius tex. & Bal. facit festũ in ꝓmio feudorũ in prin. iiij. char. qũ no. & vna

2 *Ignorare illud, quod omnes scire debent, est lata culpa.*

e ¶Leges. [a]Leges debent ab omnibus sciri. h.d. No. ex hac lege q̃ ignorare [†]leges, est lata culpa. Nam ignorare illud

2 quod [†]omnes scire debet, est lata culpa: vt l. lata. de verbo. significe. ergo &c. vt hic. Et hoc tenet glo. in l. liberorum. §. notantur. de his qui not. infa. & Institu. de suspec. tut. §. suspectus. & est text. in l. regula. §. fina. de iuris & facti ignorantia. Dixi plenè in repetitione l. quod Nerua. depositi. Hic non sunt alia, &c.

1 ☞ *Quando potest decidi de similibus ad similia, nunquã princeps est adeundus.*

Vm de nouo. Opp. q̃ imò debeat iudicari de similibus ad similia: vt ff. eod. l. non possunt. Dicit glo. illud est verum quãdo Imperator non esset præsens. sed si præsens esset, tunc debeat audiri, vt hic. Doct. [†]in hoc contradicunt huic glo. dicentes q̃ vltimus recurlus est ad Principem, quando simile non reperitur. Vnde istam opi. puto verram, argu. l. ampliorẽ. §. in refutatorijs. de appel. l. j. de preci. Impe. offer. l. fi. & in ceteris distinctio tua bene dicit hic, & ff. de leg. l. nõ possunt. quam vide &c.

1 ☞ *Sententia diffinitiua Principis, & eius declaratio habet vim legis.*

2 *Solus Imperator potest legem condere, & interpretari.*

3 *Populus Romanus, & senatus non possunt hodie legem condere.*

4 *Solus Papa Priuat Imperatorem.*

1 Vmanũ. [d]Lex hoc ordine debet fieri, q̃ primò examinet̃: secũdo scribat̃: tertiò recitet̃. h.d. Opp. de omnibus legibus, & aut. quæ nõ fuerũt factæ secũdũ ordinẽ huius legis. Dicit hic gl. q̃ Imperator q̃n fecit istã legẽ nõ credebat amplius facere leges. Truffa est. Veritas est, q̃ iste ordo non est necessitatis, sed voluntatis: ideo omissio [†]nõ vitiat. Facit ad q̃stionẽ nota dicit statutũ, q̃ contra istud statutum nõ possit dispensari: [†]nisi obseruata tali solẽnitate. quid si est dispẽsatũ per consiliũ nõ seruata solennitate, an valeat? hic vr̃ text. cũ glo. q̃ sic. Istã q. disputauit hic dñs Cyn. me audiente, & determinauit ipse, q̃ statutum nõ valeret. Et incipit illa quęstio præcesserit prima voluntas sequentibus derogatoria, &c. Ego dixi latius ĩ l. omnes populi. in illa q. sup quibus statuta fiunt. Nõ habetis hic alia &c.

3 ☞ *Ignorare leges est lata culpa.*

---

2 ¶Facere legem. Item tenet Io. de Lig. in c. ij. de consti. sed do. Anto. disputat an rectè Imperiũ fuerit acquisitum per populum Romanum, & per consequens rectè translatũ in Imperatorem. Videtur dicere q̃ nõ. & ibi per Imol. & etiam per eum in rub. de verb. oblig. vide Bald. in l. ij. j. de adopti. & Pet. de Ancha. in c. canonũ statuta. in x. char. in versi. nonò quæro breuiter, &c. Alexan.

b ¶Solus Papa. Et ad hoc vide Bald. in l. nõ ambiguitur. ff. e. & Bal. in c.j. si de inuesti. feu. lis ori. iter do. & vasl vsib. feu. ↠ POMATES.

c ¶Si quis. Limita, ni si quãdo Princeps esset p̃sens: qa tunc creditur alicui absq̃ eo q̃ ostenderet mandatũ. Ita Spe. in titu. de proba. §. pe. versi. quid auditoribus. vi de Ro. in l. sciẽdũ. ff. de verb. obli. & vide aliqua per d. Prepo. in c. nobilissimus di. xcvij. & Fed. consil. cxlv. col. vj. & cons. clxxxvij. & consilio ccl. Panor. xvij. ĩ vl. dub. vol. ij. & seq. & Ro. cõsi. lix. col. iij. in iiij. dub. vol. ij. & se. col. & Pan. cõs. iiij. col. ij. vol. ij. & cõsil. xciij. co. ij. in ij. dub. vo. ij. & Feli. in c. cũ in iuuentute. de prescrip. in fi. et Ro. cõs. ccxxxvj. in ij. dubio. & Pan. & Ang. cõs. clxxxij. & Bal. in c. cũ à nobis. de test. & Alex. consi. cvj. vol. ij. co. pen. vbi loquit̃ in Cardinali. Et qđ nõ presumat̃ pro mãdato, & etiã ex diuturnitate tẽporis, vide Ange. consi. j. col. pe. volu. iiij. & l. q̃ in aliena. ĩ iij. col. ĩ versf. itẽ adde. ff. de acq. hę re. Et quod quando prĩceps est p̃sens &c. vide Bal. cõs. xxiij. col. v. ad fi. in v. pte. Nõ præsumit̃ ergo pro mãdato, nisi cõtractus ex eius inspectiõe appareat. & vide Alex. cõsi. vj. vo. iiij. & lxiij. col. pen. volu. iij. & pulchrè lxxix. eod. & lxxxj. col. iij. eo. & Felin. in c. sicut. col. xvij. de re iudicata.

↠ P. P A V. P.

d ¶Mãdatũ. Vid ang. cõsi. clxxx. incip. mãdatũ principis. Vide Ro. cõsi. lix. in iij. colu. Limita tamẽ nisi prĩceps esset p̃sens. Vid Feli. in c. quod si pro his. in ij. col. in prin. de fide instr. Vide latè Feli. in c. cũ ĩ iure. ĩ ỹ. col. & seq. de offic. delega. vbi etiã tãgit an Cardinali credere tur. vid etiã ad regulã Barba. cõsi. lxxxiij. in iiij volumi. in prima columna.

e ¶Habeant literas. per Bal. pulchrè, qũ omnino vide in l. prohibitum. j. de iusci. lib. x. Inn. in c. cũ olim. circa fi. de priui. Et vtrũ credat legato de latere sine literis, vide q̃ no. Bar. in l. iusiurãdi. C. de test. & hic, & Ang. multũ not. in consi clxxxj. & quod no. Barto in l. si qua per calumniam. in iij. col. de episc. & cleri. & etiam in vlt. col. & quæ dixi in l. cõtrahitur de pig. & per Bal. hic.

f ↠ P. P A V. P. ¶Ignorãtia. Adde quod error iuris dubij æquiparatur iusto errori facti. Vide in l. leges. la. vltima supra titu. ij. vbi habes an & quãdo ignorantia iuris vel statuti sit excusabilis. Vide pulchrè Felin. in c. cognoscentes. in ỹ. & iij. colũ. extrà de consti. & etiã in discursu in penulti. colum. & vltra ponit an & quando ignorantia possit probari iuramento. Nunquid in facientibus actum nullum præsumatur iuris ignorantia, vide Feli. in capi. de quarta. in ix. col. extra, de præscrip. Et in quantum solet dici q̃ iuris error nõ excusat, quia debuit quis consulere peritiores, adde quod quando fieret aliquis actus coram iudice, & eo authorante diceretur quis satis consuluisse peritiores, & excusaretur non probando q̃ alios consuluerit, vide do. Ant. cõsi. xxviij. ad fin. Quomodo autẽ probatur & an propter solum iuramẽtum vide ad Bart. in l. nõ fatetur. ff. de confes. vbi habes remissionem ad Bar. in l. si curi. §. eisdẽ de accus. vbi addidi. Itẽ quomodo quis excusetur ex ignorãtia iuris. Et quid si consuluit peritiores, & habuit malũ cõsilium, vide Iaſ. in l. iuris ignorantia. C. qui admit.

¶Opponere exceptionem. Et ad intellectum huius legis nota quod sicut militi lex cõcedit vt possit excipe cõtra sententiã: ista lex intelligitur in simili concedere aduersario, qđ possit similiter allegare & ꝓbare quid pro validitate sentẽtiæ l. petendæ. j. de tẽpo. in integ. resti. pet. Et ita intellexit Bar. in l. admonẽdi. in iij. colũ. ff. de iureiuran.

¶Contradicat. Defendendo potest referri ad actorẽ et reũ adde Bald. in l. j. cum glo. & dixi j. de test. & Bar. in l. j. in prin. ff. de except. Idẽ not. quod vbi lex vel statutum remouet personam à potentia cõ trahendi, semper hęc exceptio potest opponi, secundũ Bal. in l. fi. C. ad Mac. Quid in exceptione pretij nõ soluti: vide Bal. in l. peremptorias. in iij. j. de sen. rescin. nõ posse.

¶Ista materia. Quãdo exceptio perẽptoria potest opponi post sententiã: adde aliũ casum de quo p Bart. in l. in fundo. m fi. ff. de rei vẽ. Quid de iuramento diuisionis inter correos, vide Bal. in l. fi. j. de consti. pe. & in l. exceptionẽ. de probat. Barto. in l. si dubitetur. ff. de fideiuss.

↠ P. P A V. P.

¶Ista materia, An exceptio pretij nõ soluti, vl exceptio, quẽ de euictione tenet actio &c. possint opponi in executione sententiæ, vide Pau. de Cast. cõs. cxliij. in pen. & vlti. col. Item generaliter & quæ

tiam, quando possit opponi post sententiam. ponit regulam cum fallentijs.

7 *Miles ad opponendum exceptionem peremptoriam. restituitur ipso iure: sed minores & absentes per restitutionem in integrum ex clausula generali.*

8 *Intellectus & practica huius legis.*

9 *Dispositio huius l. q̃ non habeat locum in rustico.*

10 *Rusticus ad opponẽdas exceptiones peremptorias post sententiam, quòd restituatur ex clausula generali.*

11 *Dispositio huius legis q. habeat locum nedum in milite reo: sedetiam in milite agente.*

12 *Dispositio huius legis, q. non habeat locum in exceptionibus dilatorijs.*

13 *Beneficia principum. quando sint latissimè interpretanda.*

14 *Dispositio huius legis an habeat locum in militibus nostri temporis.*

15 *Dispositio huius legis quod non habeat locum in milite cœlestis militiæ.*

LEX I.

Vamuis. Iste titu. est multũ fortis, & vtilis. Breuiter dicit: Licet militi post sententiam opponere[g] exceptionem perẽptoriam h.d. ista lex. No. q̃ exceptio perẽptoria hic potest opponi post sententiã.

g

h Opponitur q̃ hęc lex sibi contradicat: [h] quia primò dicit agens. postea dicit, defensionibus &c. Sic primò innuit, quod loquatur actori: postea q̃ loquatur reo. Cuius timore dicit glo. agere ĩ defendere. Vel propriè, dicit gl. q̃ ille, qui excipit, ipse agit. nõ

1 intelligatis istã glo. [†]quod ille, qui excipit, propriè agat: quia est contra tex. in l. j. j. de excep. sed vult gl. dicere, q̃ agens nõ intelligitur propriè: sed exponatur, id est, defendens: quia potest etiam cõprehendere excipientem. Opponi. de l. peremptorias. infrà, senten. resci. in. non posse. Solu. Dicit gl. regula est, q̃ peremptorię exceptiones non possunt opponi post sententiam. fallit in i hac l. & in alijs quæ ponuntur in hac glos.

Pro declaranda ista materia debes adi uertere, q̃ quædem sunt exceptiones, quæ opponuntur contra ipsam sententiam: vt

2 puta, quia nulla: & ista potest opponi post sententiam, siue sit nulla ratione processus quia totũ iudicium fuit nullum: & ita loquuntur iura allegata hic in fine glossæ, si

k ue sit nulla ratione sui: [k] vt l. si præses. j. quo modo & quando iudex. de sentẽ. l. j. de senten. quæ sine cen. quanti. l. fi. quod intellige i vt dixi in l. fi. j. si ex fal. instru. Quædã est exceptio, quæ opponitur ad executionem sententiæ: quia bene fateor sententiam bene latam, tamen opponitur contra execu-

3 tionem. Et in istis [†]casibus do regulam, quod talis exceptio semper potest oppo-

---

LEX vnica.

Si quis. [a]No. [†]quòd non creditur alicui q̃ habeat mãdatum[d] principis, nisi ostendat publicũ instrumentũ. h.d. [†]Not. q̃ non creditur nũcijs sedis apostolicæ vel principis, nisi habeant literas. [e] Vltimo no. q̃ officiũ notariatus est dignitas. Et sic no. q̃ infamis nõ potest esse notarius: vt l. j. j. de dignitatibus. [†]tamen hoc est verũ in notario principalis. aliàs isti notarij dicuntur magis habere officium quã dignitatẽ. [†] Dixi tibi anno. in l. eadem. §. hac l. ff. ad legem Iuliam repe. &c.

f De iuris & facti ignorant. [f] *Rub.*

Dictum est s. de legibus & senatusco-sultis: verum quia sunt quidã, qui errant in iure: ideo subditur Rubrica de iuris: verũ quia quidã errãt in facto: ideo ponitur de facti ignorantia: & sic habes de iuris & facti ignorantia.

d ¶Mãdatũ. Vid ang. cõsi. clxxx. incip. mãdatũ principis. Vide Ro. cõsi. lix. in iij. co. Limita tamẽ nisi prĩceps esset p̃sens. Vid Feli. in c. quod si pro his. in ij. col. in prin. de fide instr. Vide latè Feli. in c. cũ ĩ iure. ĩ ỹ. col. & seq. de offic. delega. vbi etiã tãgit an Cardinali credere tur. vid etiã ad regulã Barba. cõsi. lxxxiij. in iiij volumi. in prima columna.

1 ☞ *Agere quòd dicatur etiam qui excipit.*

2 *Exceptio nullitatis potest opponi: & opponitur post sententiam.*

3 *Exceptio perẽptoria apposita ad executionem sententiæ. potest opponi post sententiam.*

4 *Exceptio ne quis exigatur, nisi quantum facere potest, opponitur post sententiam.*

5 *Exceptio quæ oritur post sententiam, uel in ipsa sententia, seu renouatur, ut exceptio Velleiani, potest opponi post sententiam.*

6 *Exceptio perẽptoria, quæ habuit originem ante sententiam, quando possit opponi post sententiam. ponit regulam cum fallentijs.*

7 *Miles ad opponendum exceptionem peremptoriam. restituitur ipso iure: sed minores & absentes per restitutionem in integrum ex clausula generali.*

8 *Intellectus & practica huius legis.*

9 *Dispositio huius l. q̃ non habeat locum in rustico.*

10 *Rusticus ad opponẽdas exceptiones peremptorias post sententiam, quòd restituatur ex clausula generali.*

11 *Dispositio huius legis q. habeat locum nedum in milite reo: sedetiam in milite agente.*

12 *Dispositio huius legis, q. non habeat locum in exceptionibus dilatorijs.*

13 *Beneficia principum. quando sint latissimè interpretanda.*

14 *Dispositio huius legis an habeat locum in militibus nostri temporis.*

15 *Dispositio huius legis quod non habeat locum in milite cœlestis militiæ.*

vt p Bar. in l. ab executore. j. quorũ appell. nõ reci. Quid de exceptione æstimationis sortis, propter fructus: vide Bal. in d. l. peremptorias. in iij. col.

¶ Potest opponi. Vide Bal. alias Bar. in l. si filius. ff. qũ cũ eo. & oino hic p Bal. & tex. & ibi Bal. in l. j. ff. de rebus credi. Et gñaliter de oibus vide Bal. in l. exceptionẽ. de. pba. & in l. ab executore. in ij. & iij. col. quorum appel. non reci.

¶ Exceptio cõpensatiõis poterit opponi post sniam: cum snia nõ ẽpugnet l. si cũmiliti. §. j. de cõpẽ. l. ij. & ibi p Bal. ff. de cõpẽs. in d. l. peremptorias. Sed qd si statutũ, q̃ contra instrumentũ nulla possit opponi exceptio, nec contra ius executionis, nisi exceptio solutionis: vtrũ possit opponi exceptio cõpensationis. Iste est passus dubius: in quo dicendũ est, q̃ si statutũ nimpliciter dicat, nõ possit opponi cõtra instrumentũ exceptio nis solutiõis: tũc sine dubio poterit opponi cõpensatio, cũ exceptio cõpẽsationis nõ opponat cõtra instrm sed cõtra ei⁹ executionẽ tm, per ea q̃ hic no. sed i terminis supra dictus vr mai⁹ dubiũ. Ang. tã cõsuluit q̃ possit oppõi. Ita ipse cõsi. cxix. qũ scripsi i Dei nõie &c. visis dictis &c. dicit ipse, si quis vult cõpẽsare aduersario nocentẽ i cõpensationẽ deducere qd̃ certũ cõpensari: vr recusare ne sibi soluat. l. Iul. de cõdi. indeb. Constat aũt q̃ debitor paratꝰ soluere creditori recusãte, nullũ iudiciũ debet pati, vel molestiã, & debet officio iudicis absolui: licet tẽpore iudicij accepti debuerit cõdẽnari: In sti. de perp. & temp. act. in fi. p Bar. i l. ita stipulatus. circa fi. de verb. obl. facit l. amplius nõ peti. ff. rẽ tra. ha. ergo &c. Et hæc sunt vba sua quo ad hoc not. & vide qd̃ no. Bar. in d. l. ampliꝰ non peti. circa fin. Et hãc materiam plenè examinat in l. j. ff. qd̃ vi aut clã. & Cy. in l. ita pudor. C. de adul. Sed tu etiã cõsidera: q̃ statutũ ppriè loquit i exceptiõe: sed q̃n allegat cõpẽsatio nõ ppriè dicat exceptio: vt no. Bar. i l. ij. ff. de excep. & Bal. in l. fi. ff. de edẽ. & vide bonũ tex. in l. si debitor. ff. qpo. i pig. hab. Sed vtrũ stante prædicto statuto poterit opponi exceptio cessionis bonorũ Ang. & hõ, tenuit q̃ nõ, in l. nemo carcerẽ. C. de exactorib⁹ trib. lib. x. circa fin. l. Et qd de exceptiõe simulatio his, dixi post Bar. in l. si sub spẽ. j. de postu. Et adde etiã q̃ exceptio excõicationis põt opponi post sniam executã. vr tex. in c. pia. ad fi. de excep. li. vj. cũ gl. & ideo facit ad id qd̃ dixit Bar. hic, & Bal. in l. peremptorias. C. sen. rescin. nõ pos. & Bal. post Bar. in l. elegãter. §. fi qs post. ff. de cõdi. inde. q̃ dicit idẽ esse in exceptione bãni, q̃ est intro ducta odio agẽtis. l. sed & §. sed & §. fi. ff. ad Maced. Sed qd si est statutũ q̃ bãnitus nõ audiat, & reus cõuentus patiat bãnitũ contra se agere: & renũciauit exceptioni bãni: an possit Iac. de Are. i l. fi. C. ad Maced. tenet q̃ nõ, per gl. ibi, vbi filius nõ põt renunciare exceptioni Macedoniani introductę in odiũ creditoris. Ita in casu nostro facit qd̃ not. Bar. in l. inuitus. ff. de reg. iur. & vide Bal. in d. l. peremptorias. in j. col. vbi tenet, q̃ renũciari nõ possit exceptioni cõpensatiõis: licet in cõtrariũ vr tex. in d. c. pia. Tu ad hoc vlumũ adde Bald. in l. eleganter. §. si quis post. de cõdi. inde. & q̃ dixi post Bart. in l. j. §. j. ad Treb. Et qd dixi ẽ. de excep. cõpen. adde qd̃ Bal. in l. filiũ. in x. col. in ij. opp. j. fami. erc. dicit, q̃ cõpẽsatio est ficta solutio. l. Iul. j. de cõdi. inde. Quid de exceptione excussionis vide Pau. de Cast. in l. fi. ff. si cer. petatur.

¶ Et in materia huiꝰ legis limita d. l. peremptorias. in exceptiõe excõmunicatiõis vl bãni: q̃a post pũt opponi: imõ iudex ex officio põt opponere in c. pia. de except. in vi. no. Bar. & Bal. in l. eleganter. §. si quis post. ff. de cõdi. inde. Ex quo sumas regulam, q̃ quælibet exceptio inducta in odiũ agentis põt opponi post sniam. l. rẽ ersi. ff. ad Macedo. Et adde circa istam materiam vnũ notabile qd̃ beneficiũ pacis potest opponi post sententiam. Ita nota. concludit Bal. in l. si filius. ff. si certũ pet. quod est not. pro ista tutis.

A D D E quòd exceptio inuentarij põt opponi post sniam: vt voluit Pe. de anc. consi. vlti.

¶ Non puto veram. Sed salua gl. secũdũ do. Franc. de Ramp. dũ gl. dicit respondeq̃ quo ad effectũ nõ tñ per omnia: q̃a rusticus potest restitui ex clausula generali, si qua mihi iusta causa esse videbit: si nõ potuit cõsulere peritiores. & hoc videt glo. tenuisse.

¶ Hic tangit. Adde glo. q̃ facit mentionẽ de iudice excõmunicato. Et adde q̃ not. Inn. in c. ex exceptionẽ. de excep. & Bal. in l. placet. §. de san. eccl. vbi dicit hic esse gl. q̃ exceptio excõmunicationis põt opponi etiã in nostro foro & vide hic Bald.

¶ Nostri tẽporis. Vide quæ no. Bar. in l. militẽ. de procu. & Sal. in l. nõ pohibent. j. q. accu. nõ pos. Specu. & ibi Io. and. in ti. de accusatore. Bar. in l. ij. de iurisd. om. iudi.

¶ Cœlestis militiæ. Adde q̃ in militaribus actib⁹ nõ ẽperẽ doct⁹ militib⁹. Casus est i l. q̃ scripit, ĩ ciuilib⁹. ff. de of. vicarij. & idistincte tenet bal. in pœ. ff. i fi. & pe. d An. i l. aduocati. j. d aduo. di.

¶ Nolo adire. An per ista verba, nolo adire, inducatur repudiatio? Adde Bar. in l. suus. ff. de iure delibe. & vltra alios tex. adde l. Titius. cum decederet. in prin. iuncta glo. ff. de acti. emp. quam sing. not.

ni⁹ post sententiã. Hic est casus in l. Nesennius. de re iudic. de fideiuss. l. si fideiussor es. §. idẽ respõdi. sol. mat. l. ex diuerso. §. fi. quę lex allegat hic in glo. Exẽplũ pono in vna mulierc. maritus est condemnatus in executione. opponitur † exceptio ne exigatur nisi inquãtũ facere põt. nã per istam exceptionẽ non impugnat sententiã: sed limitat executionẽ. Quædam sunt exceptiones quæ opponunt contra actionem primam. Et in istis † debes assumere duo. si quidem aliqua istarũ exceptionũ oritur post sententiã, vel in ipsa snia oritur, seu renouat: tunc potest opponi post sententiã. Ita loquitur. ff. de tranſa. l. post rem. & l. tametsi. in fi. ad Macedo. Declaro: mulier tuta Velleiano condẽnatur exceptione non opposita. Certe in ipsa sentẽtia mulier intercedit, & pro alio obligatur. meritò põt opponere exceptionẽ post sniam: q̃a in ipsa snia oritur, & renouatur. facit l. iij. §. si ex cõuentione. ff. de re iud. † Si verò exceptio habuit originẽ ante sniam: & tunc regula est, q̃ non põt opponi post sniam: vt l. peremptorias. sen. rescin. non pos. Fallit in minore: q̃a petit restitutionẽ in integrũ, post sniam põt opponere: vt l. minor vigintiquinq̃ annis, omissam. ff. de mino. Fallit in militẽ, qui restitutus ipso iure, vt possit eam opponere: hic est casus sing. in l. nostra. Fallit in Macedoniano odio creditoris: vt l. tametsi. ff. ad Maced. Fallit in aliis, qui restituunt ex clausula generali, vel iusta causa absentiæ: vt l. fi. de in integ. resti. Et ergo differentia inter milites, † & alios absentes: q̃a miles restituitur ipso iure: minores & alij absentes haberent petere restitutionẽ in integrũ, vt possint exceptionẽ omissam opponere.

Et ex hoc habes intellectũ † & practicã huius legis: q̃a ista exceptio nõ opponitur cõtra exceptionẽ principaliter: sed opponitur cõtra actionẽ primã: vt sic ista exceptione obiecta & ꝓbata, sententia prima rescindatur, & noua sentẽtia dabitur: vt l. j. j. si adiuer. lib. modò habetis intellectum huius legis multum clarè. Prædicta vera, quãdo quis ageret actiõe iudicati: sed si ageret prima actione, omnes exceptiones, quæ prius poterãt obijci cõtra illã actionem, poterũt obijci modò: vt l. duobus. & ibi no. ff. de excep. rei iud. Quærit gl. vtrum ista lex habeat locum in rustico, qui non tenetur scire iura: sicut in milite. Glos. dicit quòd sic. Istam † glo. non puto veram, & docto. cõmuniter cã reprobãt: nam ista lex continet ius singulare. Cũ ergo habeamus regulam iuris in cõtrarium, l. peremptoriã post sententiã opponi nõ posse: nõ est nostrum iegem istam extẽdere: vt l. si verò. §. de viro. ff. sol. mat. Fateor tamen q̃ † si rusticus haberet iustam rationem ignorantiæ, posset restitui ex clausula generali, si qua mihi iusta causa videbitur. Quæro: hic loquitur in milite reo: quid in milite actore? Glos. videtur dicere q̃ non sit idem. Et vide glos. magnam in principio, in eo quod dicit, q̃ facit pro milite, qui est reus: innuit q̃ secus sit in actore. Pro hoc facit regula iuris, favorabiliores. Contrarium puto † q̃ verba huius legis possunt intelligi ita in actore, sicut in reo, propter verbũ ageres: quod est hic, & j. dicit, allegationes cõpetentes &c. quod verbum congruit tam actori quam reo. Nec obstat q̃ j. dicit, defensionibus: q̃a etiam ex parte actoris dicitur defensio illa replicatio, qua se defendit cõtra exceptionem: vt l. ij. ff. de exceptioni. Pro hoc facit: quia cùm istud priuilegium detur ratione militiæ, eadem ratio est, siue sit actor, siue sit reus. Quæro, vtrũ ista lex habeat locum † si omisit exceptiones dilatorias. Gl. hic tangit: ' nec explicat. Quidam dicunt q̃ sic: quia beneficia Principum sunt largissimè interpretanda: vt l. fi. de consti. princ. sed hęc lex continet beneficium principis. ergo &c. Ista ratio nõ placet. nam hæc lex continet priuilegium contractus cõmune: quæ priuilegia sunt strictè interpretanda: vt l. si quando. in prin. j. de inoffi. testa. Nec obst. l. fi. de consti. princ. † quia ibi loquitur in beneficio, quod nõ est cõtra ius commune: vt puta si Imperator concedit alicui castrũ, vel feudũ. sed hic loquitur in priuilegio quod est contra ius commune. Expedítis glo. extra glo. quæro, † quid in militibus nostri temporis: vtrum gaudeãt isto priuilegio? Iaco. de Ra. distinguit, & Cyn. hinc refert: & ideo dic, vt hic per eum.

Quæro, quid in militibus cœlestis militiæ? Videtur q̃ idem: vt l. miles. in princi. & ibi no. ff. de re iudi. Cõtrarium † puto: q̃a ista lex continet priuilegium contra ius commune: ideo non est nostrum extendere: vt l. si verò. §. de viro. solu. mat.

x *Repudio, & nolo adire, an idem sint.*

LEX II.

Vm ignorantia. Maiori repudianti hæreditatẽ maternã, prætextu ignorantiæ non subuenitur. h. d. Oppo. j. de repu. hære. l. fi. vbi intra triennium, licet adire hæreditatem. repudiatam. Sol. Ibi loquitur in hæreditate paterna; hic in materna. & hæc est vera sol.

Cõtra istam opp. de l. filij. §. j. ff. ad Ter. Sol. Ibi non repudiauit, sed dixit, nõ adeo, seu nolo adire. Ita dicit glo. Sed Pet. reprehendit istam sol. dicit enim q̃ licet de† subtilitate grammatica aliud est dicere, repudio: aliud, nolo adire. tamen secundùm iuris dispositionem illa verba idẽ importãt. Ego verò teneo gl. pro qua facit quod no. in l. seruí electione. in prin. ff. de lega. j. & tamen illa verba, nolo adire, cum curiu. anni inducunt repudiationẽ: vt d. l. filij. §. j. ff. ad Tert. Alij dicũt quòd præterierat hic annus. Ista est diuinatio. Alij. dicunt ad vtrũque contrarium, q̃ hic alius adiuerat: in cõtrarijs secus. Et istud cõtinet etiam diuinationem.

a ¶ Ista glo. Istã glo. allegat pro sing. Pau. de Cast. in l. iuris ignorãtia. j. qui admit. vide quæ dixi in l. inter stipulantem. §. fina. ff. de verbo. obliga. & adde aliam glo. in l. si duo. ff. de acquiren. hæred. rate. & eam ponderant docto. maximè Ang. & Imo. vide quæ dixi in l. in suis. in fi. pe. col. ff. de libe. & posthu.

b ¶ Glo. rñdet. Põdera istã glo. quia probat q̃ filiꝰ nõ adimplens volũtatẽ defuncti ad piascãs priuat ltia: eõ qa dr q̃ ẽ q̃si lucrũ. sed per hoc priuat omni lucro: vt in §. fi aũt. in aut. de eccle. titu. ergo vi de quę dixi in c. si hęredes. de testa. Lud. Ro. in consil. cxxiij. vbi dicit q̃ est quasi debita: vide bal. in l. cũ mulier. ff. sol. ma. vbi potuit differẽtiã inter lucrum & qua si lucrum. An. Barb. ✠ P. PAV. P.

c ¶ No. etiã aliud. Vide Alex. cõsi. cccl xx xiij. in iij. col. In cõtrariũ vide vnũ pulchrũ dictũ relatũ p Are. cõsi. ij. colũ. j. ad fi. Et gñaliter qs dicat titulus lucratiuꝰ vid Bar. cũ addi. suis i l. j. C. de impo. lucr. desc. li. x. Et de hẽditate pñs an sit ũbita vel quasi debita filio, vide Areti. in l. si duo. col. ij. ff. de acqui. hære. Et de hęreditate patris, & de legitima an sit debita vl quasi debita filio vide Barb. in c. Ray. co. lv. et se. extra de re. s✠ POMATES.

d ¶ Dicit lucrari. Et vide de Ro. cõsi. cxxv. & Are. cõsil. ij. col. ij. & xvij. col. v. & Alex. xvij. col. ij. in fi. vol. iij. & ci. colũ. pe. eo. vo. vbi dicit, q̃ titulus hęreditatis dicit lucratiuus. & do. Soci. primo, ad fin. vbi pulchre ex hoc infert. ✠ P. PAV. P.

e ¶ Duas solutiones. Vide Pau. de Castro cõsi. cccl xj. ad finem. Bar. in trac. Minori. in v. col. vide Are. in l. ex parte. ff. de acq. hære. vbi etiã an idũ caẽ aliqua obligatio iter hẽdẽ & testatorẽ.

f ¶ Cohẽde suo. Pro hoc est tex. q̃ quãdo sunt duo cohæredes, q̃ quilibet capitã se, & nõ à cohærede. l. si testamẽto. & ibi mul tũ sing. põderat Ange. & Bald. ff. si quis omiss. cau. test. Nam testor ibi dixit: si Titius hęs nõ erit, Mæuius hęs esto. & sic mẽs testãtis ibi fuit, q̃ caperet à Titio, alꝰ vò ãse accepisset.

g ¶ Põt induci. Adde qd̃ not. Bar. in l. tres frs. in prin. ff. de pac.

h ¶ Perdit. Istis adde qd̃ Bal. i l. j. i xx. col. & cõsef. dus: si cõfiteor aduersario meũ pos fidere, & ego possideo: nõ trãsfert in eũ possef. & idẽ Bal. hic.

i ¶ Nuda volũtate. Et vide q̃ no. Bal. in l. ad pba. i vꝰ. fino si istrumẽtũ. C. Ioc. Adde q̃ not. Cy. in l. non nu-

mò no. ex hac l. q̃ testamẽtũ in dubio præsumitur valere: nisi probetur cõtrariũ. Hoc colligit ex text. dicit enim: ostẽde igitur &c. Hoc etiã no. glo. paruula super verbo, non posse. hoc est verũ: nisi vitiũ testamẽti appareat ex ipsius inspectiõe: vt si i eo nõ essent septẽ testes, vel esset ratũ: vt l. fi. j. de edi. di. Adri. tol. Ita debetis ĩtelligere hãc mãm, & ex ea potestis colligere multa no. vt ꝛ. patet.

1 *Falsa conclusio facta scienter, siue ignoranter, quando præiudicet. & nume. 3.*
2 *Dominiũ sola nuda uolũtate nõ perditur possessio uerò sic.*
4 *Cõfessio extra iudiciũ falsa, siue à scĩẽte, siue ab ignorante sit facta, quãtũ ad translationẽ dominij nõ præiudicat.*
5 *Dominiũ nuda uolũtate transfertur in ecclesiã, & ciuitatẽ.*
6 *Ficta traditio non operatur translationem dominij fallit in ecclesia, & ciuitate. nume. 7.*
8 *Confessio extraiudicialis facta, quòd fundus meus sit tuus, quòd profit ad probationem.*
9 *Ex confessione facta in ultima uolantate, quòd transferadominium sine traditione.*
10 *Confessio falsa facta in iudicio quando præiudicet.*
11 *Cõfessio erronea facta in iudicio ad hoc ut præiudicet quo ad probationem, non requirit causam.*

Vm falsa. Falsa confessio circa proprietatem rei nõ præiudicat. hoc dicit. Duobus modis legitur. Vno modo in eo, qui confitetur falsum ignorater. alio modo in eo, qui confitetur falsum scienter. Prima lect. tangitur in ij. glos. Alia lec. tangitur in glo. vlti. Prima glos. est communis ad vtranq̃ lec. Oppo. ff. de confes. l. non fatetur. Solu. Dicit glo. † q̃ prout ista lex loquitur in errante, potest intelligi duobus modis. Vno modo q̃ errauit in facto: alio modo q̃ errauit in iure. Si intelligas de errore facti, lex contraria non obstat. Si intelligas de errore iuris. Respõ. q̃ hic fuit ratum extra iudicium: ibi in iudicio. Secũdo modo loquitur in sciente, & tunc oppo. confessio facta à sciente præiudicat: vt l. tale pactum. in prin. ff. de pac. Sol. Confessio facta a scĩẽte præiudicat in his quę possunt sola voluntate induci: vt pactum liberationis, quod sola potestate, seu volũtate potest induci. Ita loquitur l. si tale pactum. Sed perdere dominium † quis non potest nuda voluntate: vt l. si quis vi. §. differentia. de acqui. pos. meritò falsa confessio scienti non præiudicat. secus in possessione quæ sola voluntate perditur: vt d. §. differentia. in fine. Glo. dicit, ibi loquitur in confessione liberationis, quæ sola voluntate potest induci.

Primò quæro, quæ istarũ lec. sit vera. † respondeo, vtraq̃: siue scienter siue ignoranter ista confessio fiat, non præiudicat: quoniam si partes vellent hoc facere expressa volũtate, q̃ illud quod erat paternum, esset maternum: non possent. Quid si cõfiteor fundum esse tuum: an ista confessio mihi præiudicet? Et videtur q̃ sic: quia partes possunt hoc inducere, q̃ fundus meus efficiatur tuus. Tamen pro isto declarando debetis aduertere: † quando ista confessio fit extra iudiciũ: tunc siue fiat à scĩẽte, siue fiat ab ignorãte, nõ præiudicat quãtum ad trãslationẽ dñij: quia non põt induci nuda volũtate partiũ, absq̃ traditiõe: vt l. traditiõi-

1 *Diuisio facta cum hærede putatiuo, per ignorantiam non præiudicat.*
2 *Error præsumitur probando rem aliter se habere.*
3 *Testamentum non solenne quando habeatur pro falso & quo ad quid.*
4 *Obligatio aliqua an oriatur inter cohærędes, siue uerè, siue putatiuè.*
5 *In dubio præsumitur pro testamento, nisi ex inspectione contrarium appareat.*

Iuxta post diuisionem. Primò ponit theoricã. Secũdò ponit practicã. Secunda ibi: ostende igitur apud rectorem. &c. † Diuisio facta cum hærede putatiuo per ignorantiã nõ præiudicat. h. d. Not. primò quod dixi in summario, scilicet q̃ diuisio &c. Secũdò no. q̃ probando aliter rẽ se habere, † error præsumitur. Oppo. ff. fami. ercis. l. cũ putarẽ. Sol. Dicit gl. ibi fuit facta diuisio p iudicẽ: hic extra iudiciũ. Istã cõmuniter tenent nostri doc. tamen Rich. Malũ. dicit idẽ in iudicio in casu legis nostræ: quia hic fuit productũ testamentũ quod erat falsum, vel erat non solenne: † & non solenne testamentũ habetur pro falso vt l. iubemus. j. de test. in fi. vnde sententia retractatur tã quam lata prætextu falsi instrumẽti: & q̃ solutum est, repetitur: vt j. si ex fal. inst. l. fi. Ita dicit ipse, Certè inquãtũ loquit, quãdo testamẽtum productum erat falsum, ipse dicit verũ: sed quando alia ratione testamẽtum est nullum, nõ puto q̃ verũ dicat. Nam testamentũ nõ solẽne habet q̃ falso, quãtũ ad puniendũ notariũ nõ quãtũ ad alia, vt d. l. iubemus. Op. j. de test. l. nõ dubiũ. §. fi. sol ue vt ibi. Op. ex testamẽto impfecto oritur naturalis obliga. vt vi debitis plenè in l. cũ qs. j. e. ergo solutũ per ignorãtiã nõ reperit.

¶ Hic dicit cõtra: quare malè. Glo. põit duas so. Prima est, † q̃ inter cohæredes, nulla est obligatio: q̃a vnus cohæres nõ dãnat dare alteri. Vide istã sol. valde. no. & credo q̃ sit verissima, licet gl. nõ teneat eã. Glo. reprehẽdit istã so. Nã q̃n sunt verè cohæredes inter eos nascit obligatio ciuilis, & naturalis: ergo q̃n testamẽtũ nõ est solẽne. oritur naturalis obligatio. tũ nõ placet ista reprẽsio nã inter cohæredes debes consyderare duo. Primò est obligatio ex ipso testamẽto, & ista nulla est, etiã si testamẽtũ est validũ: q̃a q̃libet capit à seipso suo iure, et nõ à cohærede suo, † vt l. in singulis. ff. ad l. fal. & l. fed & si in cõdictione. §. fi. de hæ. inst. & ideo p hæreditate cohæredes nõ habẽt inuicẽ, ex testõ obligationẽ. Itẽ debes cõsyderare inter cohęredes quasi cõtrahi q̃ cõtractus oritur ex cõione hæreditatis, ex quo oritur obligatio ciuilis & natura. & ideo sunt pductiæ actiones inuicẽ fa. ercis. & cõi di. tũ ista cõio cessat, q̃n testamẽtũ est nõ solẽne. & ideo ex isto quasi cõtractu nõ põt oriri naturalis obligatio, nec ex testõ, etiã si esset solenne, vt dictũ est. ergo naturalis obligatio est inter eos. & ista est vera. Vel aliter d. gl. hic errauí in facto, ibi errauit in iure. Bona so. est ista in se: tũ p̃cedẽs est magis subtilis. Quęro qua actione repetit istud, q̃ est datũ cohęredi. gl. dicit q̃ medietatẽ repetit rei vẽdicationẽ, aliã medietatẽ p cõdictionẽ indebiti. & vide gl. † Vlti

dis.& in l.nō epistolis.j. de proba. Et ad limitationē eorū quæ hic habentur, vide quæ no.Bar.in l.cū testamentū.ad fl.j.eo.vbi in his quę solo cōsensu cō ficiunt in hypothecaria &c.nocet sola cōfessio,per do.Anto. in c.fi. de cōfes. Quid si cōiteor fundū cōstualē esse,nūqd mihi plenè præiudicet in iure cēsus. Dic q̄ sic,secūm Bal.in l.si certis an.j.de pac.facit l.si cēsualis.ibi Bal.j. de do.

↠P. PAV. P.

a ¶In iudicio. q̄ in iudicio valeat, dixit etiā Bar.in l.rura.C. de oſ agro dſer.li.xj.

b ¶ Esset condēnatus. Adde tex.& ibi nor. Bar. in l. rura. de omni agro deser.li.xj.

c ¶ Tenēt doct. Adde glo.no.in l.j. in fi. de inter.actio. & Cyn. in l.generaliter.C.de nō nume.pe.ibi vide Bal. & do. Ant. etiā in c.fina. de cōfes. & quæ ibi dixi in l. nuda.ff.de do. adde tamen q̄ cōfessio sine causa facit aliquam præsumptionē.Tex. est no.secundū intelectū glo.in l.instrumenta.C.de probat. licet Specu.voluerit, q̄ faciat semiplenā probationē in tit. de confes.§. nunc videndum. versi. sed nunquid semiplenam.

d ¶Reuocari.Cautelā autē ad reuocādū errorē, vide per Bar.in l.de ętate.in fi.de interro.actio.Et in ma b teria vide quod not. scripsi post Bar. in l. ij.§. quod obseruari. de iura.calū. & Bar. in l.post legatum. in princ.ff.de his quib. vt indi. & quod hic dicit,q̄ error nō pōt reuocari ipso iure sed per restitutionē sic.l. fideicōmissum.ff. de cōfes.hāc l.limitat in fi.lect.fuæ.& vide p eūdē. & no.etiā q̄ tā pars,q̄ testis incōtinēti pōt reuocare errorē suū, etiā circa p bationē erroris.sec⁹ si ex iteruallo:vt no. Bald. in l. edita.j.de edē.i xxxij. col. alle. Bar.in l.post legatū. de his quib. vt indi.

↠P. PAV. P.

d ¶Reuocari.vidētur casum, quo cōfessio erronea nō potest reuocari.per Ro. singulari cccij. inci. tu habes.Item vide alium casum in materia in singu. ccclxxv. inci. sententiā & diffinitionem erroris vide per Bald.in c.j.in j.colū. qui.mo.feu.amit.it ē no. q̄ erroris reuocatio nō permittatur, nisi refectis expēsis: Bar.in l.iura. ad fin. C.de omni agro deser.lib.xj.Sequit Feli. in c. ad audientiā. in pe.char.in ver.cogitabā. extrā, de reſcri. vbi allegat alia similia, prout etiam scripsi ad Barto. in l. nō ignorat.C.de fructi. & lit. expen. An autē confessio tanq̄ erronea posit reuocari post lapsum terminū præcepti facti

5 bus.j.de pac.de rei vend.l.si ager.†Fallit in ecclesia & ciuitate.ar.l.vl.ſ.de fac.ſan.eccl. Sicut enim simplici donatione transfertur dominiū in ecclesia : ita hac simplici cōfessione. Plus dico:si duo cōfiterētur ex certa scientia, ſ. fundū meū esse tuū,& me tuo nomine possidere:nō trāsferē dñium: † qa fictus titulus & ficta traditio non operatur translationē dñi:vt l.qui rem.§. eādem.C. loc.& ibi per doc.& l.si aliquā rem.de acq. pos.† Fallit in ecclesia,vt dictū est:prodest tamē ista cōfessio q̄tū ad probationē: † qa fundus meus nō presumit,donec probetur cōtrarium.ar.l.Publia.in fi.ff.de po.de non nu.pe.l.generaliter. Cōtra prædicta facit ff.de do.l.ex hac scriptura.†Sol.Ibi fuit cō fessio in vltima voluntate, in qua transferē dominiū sine traditiōe. Vlterius si ista†cō fessio esset facta in iudicio:si quidem ab errāte in iure præiudicaret: ab errāte in facto non præiudicaret : sed potest reuocari vsq̄ ad sentētiam:vt ff.de cōfes.l.non fatetur. & l.cùm falsa.ſ.eo.& j.eod.l.error.& no.hanc glo.Si verò cōfessio fieret in iudicio[a] à scię te,tunc perinde est ac si in rei ven. esset cō dēnatus.[b] Casus est in l.certum.§.j.ff.de cōfes. qui casus est notabilis multùm. Quæro,quādo ista cōfessio fit in iudicio,vtrum regrat causam ad hoc vt probationē induc cat.Breuiter dico†q̄ non. Ita tenent doct.[c] sicut enim in libello, qui formatur in rei vē dicatione nō requiritur causa:eadem ratione,& in cōfessione sufficit,q̄ qs cōfiteatur fundū esse meum:& causa nō requirit:vt l. & an eadē.§.exceptiones.de exce. rei iudi.

¶I non transactionis.

Breuiter.hoc dicit. Qui soluit indebitum, illud repetit, soluto prius eo quod debet. hoc dicit.Hic non sunt alia.

1 ☞ *Creditor adhibitus in præparatorijs iudiciorum quando reuocetur.*

2 *Mulier,quæ confitendo errauit in præparatorijs iudiciorum, quando uuetur Velleiano, & quando beneficio huius legis.*

3 *Confessio erronea facta in positionibus,reuocatur usque ad sententiam:& etiam post sententiam,quando esset facta persuasione aduersarij.numc.8.*

4 *Error, quando est expressus in sententia, post sententiam reuocatur.*

5 *Ob delictum aduersarij, qui falsas allegationes produxit, confessio erronea post sententiam reuocatur.*

6 *Item reuocatur in alia causa.*

7 *Item reuocatur propter iustam ignorantiam, ex clausula generali.*

9 *Confessio erronea facta circa decisiua totius negotij, reuocatur etiam beneficio huius legis.*

10 *Si uigore confessionis erroneæ sit factum præceptum à iudice,tale præceptum & confessio reuocari potest.*

11 *Item reuocatur quando eius uigore esset factum præceptū guarentigiatum à notario.*

12 *Error adhibitus in iudicio, in omittendo, usque ad sententiam reuocatur.*

13 *Si post terminum datum ad producendas exceptiones, aliquid ad notitiam tui superuenit, poterit post terminū produci.*

14 *Error an probetur probando rem aliter se habere.*

¶Error facti. Duas regulas ponit:vnam affirmatiuam:aliam negatiuā. Affirmatiua est ista.

in cōfessum,Bal.cōtra Bar.tenuit q̄ sic.Refert cōmen.cōsi.clx.in prin. Et ibi etiā q̄ nō possit reuocari, si post factā primā cōfessionē, puta in instrumento postea in iudicio idē repeteret,& cōfiteretur. An autē reuocans cōfessionē tāquā erroneā,debeat probare errorē,vide Feli.in c.præterea.in j.colū.extra,de testi.cogē.Item q̄ cōfessio facta corā iudice incōpetenti possit reuocari absq̄ eo q̄ probetur error vide Iaſo.in l.magistratibus.in j. col.in ij.limitatiōe.ff. de iurisd.om.iudi. & dixit se dixisse hic. An ait cōfessio facta super crie possit reuocari & quo,vidē Are.cōſ. cxlvij. maxīè.i j. col. Itē p̄t error reuocari ēt p hrdē,vidē Iaſ.il. cū testm.ppe fi.eo. Itē quo ī crialib⁹ possit reuocari vel declarari.vidē Are.ſ.cū di lecti.ī x.no. in pe.& vlti.col.de accu.Itē i materia erroris q̄tol lereť error, & q̄ qs potuisse de facili certiorari : licet sit secus in dubietate: vide Iaſo.in l. ſi per errorē i ij.col.in iij. nota.de iurisd. om. iudi. Item circa reuocationē erroris multa ponunt Iaſon & Moder.hic, & Iaſon.in l.j.de error cale. Item'adde q̄ incontinēti potest reuocari cōfessio ēt non probato errore, nisi esset acceptata p partē aduersam : qa deberet tūc probari errorem, vide Alex. in l.quicquid adstringendæ.in vlti. col.ff. de verbo. obli. Vide eundem consil.xl. in prin.& xcij.in v.vo. in pe.col. Vide Feli. in c.præterea.in i.co. de testi,cogen. Et aduerte q̄ Alexā. in d. consi.xcij.præsuppo nit q̄ possit reuocari cōfessio acceptata p bādo errorē.Sed Ro cōſ.ccccxxxij.ad fi. indistinc.tenet q̄nō possit reuocari post q̄ est acceptata.qua si trāsiuerit in cōtractū. Et Alex.ī dictis locis pōt intelligi q̄n incōtinēti reuocaret: qa tūc fit distinctio, q̄ qua q̄ eū fec⁹ fi ex iteruallo.vide tū in no Cep. cantela xix.inci. cōfessio q̄d vbi cōcurrētib⁹ duobus vult q̄ nō possit reuocari,ſ.q̄ fit acceptata.Ité q̄ fit statutus termin⁹ ad opponēdū cōtra ipsam cōfessionē vel per eū. q̄d aūt de cōfessione geminata , vide Ro. cōſi.cccxlvj. in ij.co. Iaſ.in d.l.j.de erro. cal. Item q̄d de cōfessiōe iurata,vide Ro. cō.cccxcj. Ité an possit cōclusionē in cā possit reuocari,vidē Ro. ī d.cō.cccccxxxij.q̄d aūt q̄n est dat⁹ termin⁹ ad deliberādū, & qs deliberat⁹ fateť an possit reuocari,vide Ro.ī d.cōſi.cccxlvi. & cōſi.cccxcj. qui est cōtrarius: vide Feli. c.cū venerabilis.i ij.

4 Error facti potest reuocari[d] ante latam sententiam:& sic non nocet.Negatiua est.Error facti post latam sententiam non potest reuocari: & sic sententia non potest rescindi. Alia regula est ibi: nā causa decisa, &c.

Ad euidentiam nostrarum gloſſ. debes scire:quod habes primam glos.magnā quæ est additio. & ista respicit primam regulā. Item habes secundam glo.quę est antiqua, & illa respicit secundam regulam. Item debes scire ad euidentiam , q̄ lex ista legitur duobus modis principaliter. Vno modo in errore facti adhibito in iudicio . Secūdo in adhibito extra iudicium.Item prima lectu. subdiuiditur in quatuor. Primò quando est erratum in præparatorijs iudiciorum. Secundò quando est erratum in his , quæ sunt decisiua partis . Tertiò quando est erratū in his,quæ sunt decisiua totius.Quartò quando est erratum in omittendo. † Prima lectura est, quando est erratum in præparatorijs : vt puta in aliqua interrogatione , quæ fit ante litem contesta. per titu. de interrogato.actio. Ad istam oppo. ff. de interrogato.actio.l.de ætate.§.fina.Glo.solu it q̄ ibi dixit falsum ex certa scientia : hic per errorem.Non videtur bona ratio: quia tex. ibi dixit maximè . & sic implicat idem esse si ignoraret.Dic ergo q̄ si ponimus ibi ignorasse,fuit talis ignorantia,quæ cadit in latam culpam. Item oppo. de l. si mulier in iure.ff.ad Velleia.vbi si mulier fuit confessa se hæredem,† quòd pertinebat ad præparationem iudicij : vt ibi dicitur quod iuuabitur Velleiano.ergo inuit quòd de iure communi non iuuabatur.Dicit glo.imò non iuuatur:quia habet illud remedium,& etiam remedium huius legis.Vel dic q̄ ante sententiam habet duplex remedium:mulier scilicet Velle.& huius.l. post sententiā habet remedium Velleia.tantum. Tertiò oppo.extra glo.de l.is qui se obtulit. de rei vendi.& l.qui se.de pe.hære. Solu. Ibi vult pœnitere ante lit.contesta.non post.similiter post litem contestatam non posset , nisi de errore doceret,per hanc l. Et hoc examina vt dixi in l.non fatetur.circa princi.ff.de confessis. Secundo modo legitur, quando erratum est in his,quæ sunt decisiua partis : vt puta in aliqua positione. exemplum in l.cùm falsa.suprà eodem.agebatur hypothecaria. inter alia fuit facta positio quòd res erat materna: & ille confessus est.† ista confessio non decidit totam litem, sed partem. isto casu admittitur reuocatio vsq̄ ad sententiam,&c. Ad idem oppo. j. de erro.aduo.l.fina.Solue vt ibi:quia illud ideo, quia intra triduum fuit lata sententia. Opponi.de confessis.l.si is cum quo. Solu. Ibi loquitur in his litibus , quæ agebantur per inficiationem:ideo non admittitur reuocatio etiam ante sentētiam:vt istæ opi.sunt in fi.glo.quæ respiciunt primam regulā. Ad istam eandem lec. oppo. & videtur q̄ post 4 sententiam posit reuocari talis† error:vt l. j.j.de erro.calcu.Solutio. Ibi erat expressus error in sentētia:& sic sententia nō valebat.

Opponi

Oppo.ad idem de l.ſi.j.de re.cre.& si ex fal.instru. per totū.Sol. 5 Ibi speciale propter delictum aduersarij † qui falsa instrumenta vel falsas allegationes produxit. Oppo.j.si aduer.rem iudi.l. ij.Solu.vt in glo. Item oppo.j.de furtis.l.fi.§.si autem.Glo.dicit, & bene , ibi reuocatur error in alia causa.Vnde sicut sentētia in 6 alia causa nō præiudicabat:† ita nō impedit reuocationē erroris.

Oppo.ff.quādo actio de pecu.est annalis.l.j.§. fi.aliās.l.ij. Sol. Dicit glo.ibi erat cōmunis error. Ista sol. satis placet.Vnde ille, 7 † qui errauit.habuit iustā causam ignorātiæ, propter quā potuit a restitui etiā post sententiā ex clausula generali,[a] si qua mihi iusta causa esse videbitur.Dat glo.ibi aliā solu. q̄ errauit persuasione aduersarij.quæ solu.etiā est multū no.Nam si positioni factę ab aduersario tu respōderes: credo q̄ etiā post sentētiam potes illā reuocare per beneficiū restitutionis in integrū:nam suisti læsus: quia credidisti illi ponēti:secus si tua sponte cōfitearis,nō eo po 8 nēte. †Oppo.de l.habebat.in prin.ff.de instī.Glo.dicit,ibi non nocet error in illa causa.Doc.dicūt q̄ ibi est eadē causa.& eadē actio,sed qualitas actionis mutatur,scilicet illa adiectio institoria,&c.vnde dicūt q̄ admittitur per testes ad probandū contrarium,per restitutionē in integrū. Distingue circa hoc vt dixi in d.l.nō fatetur. Tertio modo potest intelligi de errore adhibito circa ea quæ sunt decisiua totius:vt quādo ego cōfiteor tibi totā b petitionē tuam. Ista lec.nō colligitur[b] ex verbis glo.tamē colligi tur ex dictis Iaco. de Are.& videtur q̄ isto casu hæc lex nō habeat locū.Nam cōfessus habetur pro iudicato & condēnato: vt j.de cōfes.l.j.& l.proinde.ff.ad l.Aquil.ergo de errore nō potest cōqueri:quia statim sententia habetur pro lata:& distinctio huius l.nō videtur habere locū.Do.Iac.Butr.tenebat q̄ etiā in his, quæ sunt decisiua totius,habeat locū lex ista:& illud quod dicit tur,cōfessus habetur pro iudicato.verū est:quia habetur pro iudicato,si cōfessus sit scienter.Ita intellige glo.in l.j.ſ.de confes. Pro prima opi.videtur casus in l.post rem.ff.de re iudi.Pro opi. quam dixi est casus in l.pe.ff.eodem.Istud puto verum.Nō obstat l.post rem.quia debet intelligi vt dixi de cōfessione emissa à sciente. †Sed iuxta hoc quæro: quid dices si post cōfessionem factū est præceptū,de quo loquitur l.si debitori.ff.de iudi. Certè puto idem:quia istud præceptū nō est cōdēnatio,nec est sententia,sed magis pertinet ad executionē. Vnde iudex volēs exequi cōfessionē,quę executionē meretur,vt l.j.j.de cōfessis.facit 10 præceptū de soluēdo &c. †Et eodē modo dico in instrumentis guarētigionatis,quæ fiunt per Tuscia:vbi notarius ex authoritate sibi cōcessa facit præceptū partibus,q̄ obseruēt cōtenta in instrumēto:quia puto q̄ talis cōfessio habeatur pro facta in iudi c cio.[c] & eodē modo veniūt reuocandæ aliæ cōfessiones factæ in 11 iudicio. † Quarto modo potest intelligi de errore adhibito in iudicio in omittēdo:vt si per errorē omisi aliquā exceptionē dilatoriā vel peremptoriā,vsq̄ ad sententiā possum reuocare,non d post.h.d.hæc lex. Vide glo.quæ incipit,pone casum[d] in l.cū putarē.istā lec.tene mēti:quia si post lit.cōte.vel post lapsum termini dati ad producēdū exceptiones,seu producēda iura, superuenit ad tui notitiā aliquid quod prius ignorabas: per ignorātiam facti potes excipere post terminū. Hic est tex.extra,de excep.c. 12 pastoralis. †Oppo.& videť q̄ possit opponi etiā post sentētiā: 13 vt ſ.eo.l.j.Solue vt ibi dixi. †Secūda lec.principalis in hac lege est de errore adhibito extra iudicū:& hoc sentit illa glos.parua: ibi etiā ī īdebito soluto.Sed m hoc habes casum huius l.satis clare.Dñi, error extra iudiciū adhibeť q̄nq̄ in cōfessione circa realia iura:de quo tetigi in l.cū falsa.ſ.e.tāgā etiā j.l.pxi.Q̄nq̄ istæ error adhibeť circa alia:& ista esset lōga materia , quā gl.tractat in l.regula.ff.e.& Dy.in c.ignorātia.de re.iu.li.vj:& ideo hic nō tāgo. De errore verò adhibito extra iudiciū , dicā in l.cū quis.j. 14 c.sufficit q̄ examinari hic de errore adhibito ī iudicio. †Quaſiter etiā iste error p̄beť,tetigi in l.ſi post diuisionē.ſ.e. Et gl.tāgit in l.de ętate.§.q iusto.de inter.ac.&de p̄ba.l.cū de indebito. & l.nō fateť.ff.de cōfes.quę glo. oēs videnť velle q̄ p̄bādo hoc aliter se habere p̄beť error. In cōtrariū facit no.in l.ſi res.de le. j.de noua.l.ſi qs delegauerit. Alię gl.distingūt,an illud,sup quo est erratū,dep̄debat ex facto p̄prio,vel alieno:dixi plenè ī l.nō fateť.de cōfes.nō dico modò: quia nō possum cōplere lectionē.

1 ☞ *Voluntas errantis est nulla.*

2 *Si aliquis scienter confitetur aliquem libertum, qui erat seruus, an seruus sit liber.*

3 *Verba enunciatiua fauore liberationis inducunt dispositionem, quando principaliter sunt propter se emissa.nume.4.*

5 *Pactum inter dominum & seruum, quòd quando præcedit naturalis obligatio.*

6 *Manumissio quod possit fieri in quolibet loco.*

7 *Iura realia quæ possunt solo consensu induci & tolli q̄ per solam confessionem factam à sciente inducuntur.*

¶Vm testamētum.

Hoc breuiter dicit cū seq.Verba enūciatiua erronea,& pro libertate non inducūt dispositionē. hoc dicunt istæ duæ leges. Ad euidētiā debes scire quod dixi in summario. Secūdò no. q̄ er 1 rantis voluntas † nulla est. Simile de iuris dic.om.iudi.l.si per errorē. Op. ff.ad l. fal. l.j.§.si legatarius.Sol.gl.ibi præiudicat sibi in possessione:qa perdidit interdictū quorū legatorū.nō in proprietate. Circa has a leges formatur vna quæstio:† quæro quid si scienter cōfessus est istos esse libertos, cū essent seruiran erūt liberi?Circa hoc Guarnerius posuit vnā suam glos. quæ dicit sic: Cū ex ignorātia deficit id, qđ fieret à sciēte,vt fuit hic pactū, aliās delictum.ita dicit glo.quæ glo.exposita secundū vnū modū dicit,q̄ verba illa prolata à sciente inducerent libertatē. secundū aliam expositionē dicit totum econuerso.Et vt intelligas, ista diuersitas est ex quadam cōstructione grāmaticali.nā illud relatiuū quod , potest referri,vt sit suum antecedens id quod fiet à sciēte.Item potest intelligi vt sit suum antecedens tota illa oratio,hic deficit: quod si fieret à sciente.Istas expositiones videatis in glo.quia sunt clare: & postea videbimus quæ erit magis vera arguamus pro vtraq̄ parte.Primò, pro prima expositione facit hic tex.à cōtrario sensu,vbi dicit:si nō ipsius accesserit iudiciū.Item pro hoc facit 3 quia in liberationibus† verba enunciatiua inducunt dispositionem:vt l.tale in princi. ff.de pac.Et istā primam tenet hic glos.pro alia opi.facit.nam pactum inter dominum & seruū nō valet:vt l.interpositas.j.de trā sac.& l.cū affirmes.de lib.cau. Vnde ista verba non inducunt liberationem de præsenti: nec de futuro obligant dominum. Et istam opinionem tenuit Ioann. quam opinionem videtur tenere glo. in l.sequen. & vide glos.Pro hoc facit:quia in perdēdo dominium,confessio facta etiam à sciente nō p̄iudicat:vt supra eodem.l.cùm falsa. secundùm vnam lecturam Petr.& Cynus. hic eum referens tenet istam secundam opinionem dicens,quòd manumissio seruorū vel fit in testamento , vel in ecclesijs: vt suprà de his qui ad eccle.manu.l.j.& ij. Ego puto opinionē glo.esse veram,tam in hac lege quā in l.seq.nam verba enunciatiua b ua ad liberationem inducunt dispositionē: 4 † vt dixi per l.tale pactum. in principio de pac.Hoc est verum, si proferantur principaliter propter se.Ita loquitur glo. huius legis.Secus si proferantur principaliter propter aliud.Ita loquitur glos.l.sequen.Facit ad hoc.j.de testa.militari.l.ex his. quod plenè no.in l.ex hac scriptura.ff.de donationi. c

Ad contraria respon.non obstat† quod pactum dandæ libertatis inter dominum & seruum non valet:quia illud verum,nisi p̄cedat naturalis obligatio:tūc enim valet. Ita loquitur hic.Ita intelligit gl.tua no.quā tene mēti. Nō obstat.ſ.e.l.cū falsa. qa ibi

5

¶Pro facta ī iudicio, vidē bar.ī l.possessio quoq; ſ.& si possessio.ff.de acqr.pos.& Bar.in l.nō fateť i ff. de cōfes.& Bar. in l. iubemus. §. sanè. de sacro ſan.eccle.

d ¶Pone casum Adde no.secūdū In.in c.cū olim in fi.de cēsibus. q̄ licet contra confessionē quis admit-

col.de exceptio.concludentem q̄ sic. & moder.vbi ſ. & hic. Quod tamē intelligo vt per Iaſo.hic, in vltima col.Itē intelligo dummodo causa erroris in specie allegetur,secundum Bald. hic in pen.colū. ad fi nē.Itē quomodo possit cōfessio iurata ī textu erroris reuocari,vide Sal. in c.cum dilecti.ī x. notabi.de accu.Itē q̄ positiōis respōsio erronea possit reuocari probādo rem aliter se habere, etiā in facto proprio vide Ale.cōſi. xlvij. vo.j.col. pe. ad finē.

tatur ad probandum contrarium, vt hic: tamen contra instrumenta quæ produxit non admittitur. nec mirum: quia plus est probatio instrumentorum quàm confessio, secundum eum. Vide tu Barto. in l. post legatum. in fin. ff. de his quibus vt indig. & dixi in l. non fatetur. ff. de confes. Alexan.

a ✠P. PAV. P. ¶Ne passim. Nunquid iuris ignorantia excuset mulierē ab incestu, & de qui busdā alijs, vide Ro. cōsi. ccccvj. Nunqd autē iuris ignorantia excuset mulierē, militē & rusticū ab excōmunicatione, vide Ro. in d. cōsi. ccccvj. Vide de materia qūo iuris error excu 6
set mulierē vel rusticū: & quid si nō cōsuluerint peritiores, Ia. in l. iuris ignorātia. C. q admit. p to.

b ¶In mulere. Ignorātia iuris faciliꝰ præ 7
sumit̄ in fœmina q̄̄ in masculo: videBar. in l. nō fatet. pe. colū. ff. de confes. & quod not. Bal. in l. pe. C. de hisq sibi adscri. & vi de Bar. in l. j. §. nūcia tio. in vl. col. de ope. no. nū. & q̄ ibi dixi.

c ¶Sunt mulieres. q̄rit Bal. in l. scripturę. C. de fide instru. qd si mulier, vel rusticꝰ produxit duo instrumēta contraria: vtrū habeat locū dispositio illiꝰ l. videlicet q neutri credatur: vide ibi. & refert Ioā. An. in c. cū Ioānes. de fide instru. q in mulie a
re & rustico non pōt esse simplicitas vbi est contrarietas. & ideo si essent sibi cōtrarij in testimonio, puniuntur & nūquā mulier & rusticꝰ excusant̄ ab actu quē faciūt clam, secundū Bal. per illā glo. in l. j. de inter. ma. & ad deq nō subueniē mulieri ignoranti ius, in quasi lucro sicut nec in lucro, nec in quasi debito: vt colligitur ex no. s. eo l. si emā. & ibi gl. & ibi Bar. & doc. & Bal. in l. iuris ignorātia. ī prī. j. q admit. & ī materia vid̄ Bal. & q̄ dixi l. j. 1
C. de īterdi. ma. Ale. b

¶Pro cōcordia. Aduerte q medij tpis tm̄ interusuriū habetur in cōsyderatione qñ repetit̄ indebitē solutū añ tēpus. Ita Bar. ī l. si socer. §. Luci⁹. ff. solu. ma. cōtra c
riū dicit d. Alex. voluisse ī apostilis ī hac l. cū qs. ī vij. col. ver. rñ. istud plꝰ ppter. & ī l. j. co. fi. ff. de cō. in. 2
Tu dic Bar. nō loqui ī d. §. Lucius p̄cisè, de interlocutoria: nā Bar. ibi dt, q mulier poterit petere pp in teruſuriū medij tpis sed nō dicit tm̄ pp il lud vt aliter loqtur ī 1
cāu spāli dotis, q̄ dos cōtinet pña alia priuilegia: vt per doct. in l. j. ff. sol. mat. & in c. salubriter. de vsur.

d ☞POMATES. ¶Huius timore. Vide glo. Bar. & Pau. de Castro in l. si post diuisionē. J. co. ti. & ibi Bal. Aduerte tamen q cōtra gl. facit, q imò ex

loquitur in translatione dominij facienda in alium: quod nuda voluntate fieri non potest: ideo non nocet falsa confessio. hic loquitur de dominio perdendo per confessionem libertatis, quod fit sola voluntate vtriusque partis: nec est opus alio facto. Non obstat quod dicit† Petrus in duobus locis fit manumissio: quia imò in quolibet loco potest fieri: vt habetis. j. de Lati. liber. tol. l. j. Ex prædictis dico, & do tibi vnam regulam, quæ limitat ea, quæ dixi tibi in l. cū falsa. §. eo. †q̄ iura realia quę possunt solo cōsensu induci, & tolli, vt hypotheca: vt ff. de pig. act. l. j. per solā confessionē factā à sciente inducerentur circa rē ipsius cōfitentis, per ea quæ dixi in hac lege. Nec obstat. l. cū falsa. quę intelligit̄ qñ agebat̄ hypothecaria: qa ibi cōfessio nō erat facta circa ius hypothecę, sed circa quoddam adminiculū ipsius, scilicet circa ꝓprietatē. Nō sunt alia.

Vamuis. Ista lex dicit idem quod lex si emancipata. §. eo. Non habetis his alia.

§☞ *Ignorantia iuris facilius præsumitur in muliere, quā in maribus.*

Mulieribus errantibus in iure, quibus casibus subueniatur magis quàm minoribus.

NE passim. [a]Hæc est subtilis, & difficilis lex. Breuit̄ dicit mulieribus nō subueniri propter iuris ignorantiam vltra quā masculis, nisi in casibus à iure expressis. h. d. Oppo. quia secundū hoc videt̄, q mulieres sint deterioris conditionis, quā viri. Nam regula est q masculis in damnis subueniri ꝓpter iuris ignorantiā: in mulieribus verò dicit hic, q est casuale: vñ videt̄ obstare ff. eod. l. error. in fi. Glo. dicit, & bene, q mulieres iuuant̄ in omnibus casibus, in quibus iuuant̄ mares, & vltra illos in casibus à lege tantū expressis: qui autem sunt illi casus, gl. hic multos enumerat, qui ad propositū nō faciūt. Et ideo pro declaratione glo. debes scire, quia qñq; tractatur †de præsumptione ignorātię iuris: & ista facilius præsumit̄ in mulier[b] quā in masculo & hoc est indistinctè verū. Ita loquit̄ ff. de adulte. l. si adulteriū cū incestu. §. j. & ff. de ꝓba. l. cū de indebito. §. j. de ed̄. l. j. §. fi. de iure fisc. l. ij. in fi. Qñq; tractatur de subueniē do mulieribus, nō ideo quia errauerūt in iure: sed ideo qa sunt mulieres: & in istis casibus loquit̄ ff. ad Velle. l. j. & l. si sine. C. eo. q satisf. cog. l. de die. §. minori. so. ma. l. si cū do tē. §. si mulier. Qñq; ponit̄ q mulieres errauerunt in iure: an ī eis subueniatur eo casu, quo nō subueniretur masculis. & in isto casu loquit̄ hæc lex, quæ dicit q eis nō subueniri nisi ī casibus in l. ex̄pssis. in l. aūt sunt ex̄pssi. ff. ad l. Cor. de fal. l. diuus. §. qd̄ tñ. & ad tur. l. j. §. accusationē. ī fi. & l. mulier. &c. 1

§☞ *Species indebite quòd sunt quatuor.*

Debitum ex Falcidia quòd defalcatur de legato, dicitur indebitum ciuiliter, sed naturaliter debitum. & numero 3. & numc. 12. 1 2

4 *Falcidia resecat ipso iure quo ad dominium, non quo ad obligationem naturalem. & etiam nume. 2.*
5 *Quod defalcatur per Trebellianum dicitur naturaliter debitum. & nume. 12.*
6 *Quod defalcatur ratione legitimæ portionis debitæ filio, uel patrono, nullo modo est de iure debitum.*
7 *Debitum ex testamento minus solenni, dicitur debitum naturaliter. & nume. 8.*
9 *Ille naturaliter tenetur, qui de iure gentium tenetur. & numero 22.*
10 *Obligatio naturalis, quandoque etiam absque consensu contrahitur.*
11 *Obligatio ciuilis & naturalis, quando oriatur ex eo quòd peccat in forma sui.*
13 *Verus debitor absolutus per sententiam, remanet ciuiliter, & naturaliter obligatus. & dicitur indebitum id, quod debet ope exceptionis.*
14 *Exceptio rei iudicatæ, est exceptio iuris & facti, non iuris.*
15 *Obligatio naturalis quando sit, quòd posit actionem producere.*
16 *Absolutus per sententiam quando remaneat naturaliter, & ciuiliter obligatus.*
17 *Indebitum ciuiliter, & naturaliter tantum debitum, si soluatur per errorem, quando possit repeti.*
18 *Titulus de condictione indebiti, continet in se quandam causam restitutionis.*
19 *Compensatio quòd non admittitur contra repetentem indebitum.*
20 *Æquitas in specie præfertur æquitati in genere.*
21 *Soluens per errorem indebitum naturaliter, sed ciuiliter debitum, quando repetat. & numero 26.*
22 *Ex chirographo, & sic ex obligatione literarū, quòd oriatur actio ciuilis ante biennū.*
23 *Imperator potest producere actione absque aliqua obligatione.*
24 *Pactum de non pe tendo, an tollat actionem etiam ciuilem.*
25 *Ex sententia condemnatoria oritur obligatio ciuilis: sed non naturalis.*
27 *Soluens per errorem indebitum ciuiliter, & naturaliter, quibus casibus repetit.*
28 *Exceptio Macedoniani, & Velleiani sunt inductæ ex moribus ciuitatis Romanæ: ideo non tollunt ciuilem nec naturalem obligationem.*
29 *Soluens debitum omni iure, sed indebitum ope exceptionis, quando possit repeti.*
30 *Soluens tutus exceptione ex epistola diui Adriani, si soluit, quòd non repetit.*
31 *Exceptiones inductæ ad rigorem iuris conseruandum quæ sint.*

¶Vm quis ius ignorans. Duas partes habet. Prima loquitur in ignorante ius. Secūda in ignorante factū. Secūda ibi: per ignorātiam enim. Debitū naturaliter tantū, ciuiliter indebitum, solutū per iuris non repetitur, sed per ignorātiam facti repetitio conceditur. h. d. Pone casum in terminis secundùm opinio. glos. quàm intendo tenere. Ad legē istā opponi. tutus exceptione fauorabili, quocunque errore soluens repetit: vt l. qui exceptionem. ff. de condictio. indebi. sed hæres hic est tutus exceptione fauorabili. ergo &c. non debet ergo adhiberi illa distinctio: errauit in iure, vel in facto. Glo. in fine. glo. magnæ soluit, quòd hic hæres non erat tutus aliqua exceptione: quia nulla actione tenebatur: ergo exceptionem non habebat, quæ præsupponit actionem: vt l. ij. de exceptio. Secundò opponi. quando aliquis tractat de damno vitando, iuris ignorantia dat repetitionem, sicut ignorantia facti: vt l. error. ff. eodem. sed hic hæres tractat de damno vitando: igitur si in iure d
rauit, repetere potest. Glo. huius timore[d] in princi. tantùm dicit, quòd ista lex debet intelligi quando quis soluit debitum naturaliter, sed ciuiliter indebitum: vt legatum ex testamento non solenni: vel legatum quod debebat defalcari per legem Falcidiā. & ideo ille qui soluit ignoranter, non certat simpliciter de damno vitando: quia aliquo respectu soluit debitum, & liberatus est à naturali obligatione: ideo adhibetur distinctio, quæ ponitur in hac lege. Vltramonta. reprehendunt exempla istius glos. dicentes quòd ex testamento non solenni legatum non debetur naturaliter. Item dicunt, quòd illud quod de legato defalcatur per falcidiam non debetur naturaliter, vt statim examinabo. Soluunt ergo contrarium sic, quòd hic hæres certat de lucro in casibus positis suprà. lucrum enim est sibi retinere hæreditatem quæsitam. Sed ista solutio non est vera: nam ante hæreditatem quæsitam bene certat quis de lucro: sed post hæreditatem quæsitam hæreditas cum suo patrimonio cœpit esse vnita, & dici vnū patrimonium: vt l. sed si plures. §. filio. de vulga. & pupil. & ideo si quid de isto patrimonio minuatur patitur damnum. vt l. dānū. de dāno infecto. certat ergo hic hæres de damno. Tenea mus ergo opinio. glo. pro qua glos. & materia tota hic posita declaranda scias, † quod quatuor sunt species indebiti. quoddam est indebitum ciuiliter, sed naturaliter debitum, de quo loquitur lex ista. quoddam est indebitum naturaliter, & ciuiliter debitū. quoddam est indebitum vtroque iure, scilicet ciuiliter & naturaliter. quoddam est indebitum ope exceptionis, sed ciuiliter & naturaliter debitū. Circa quodlibet videamus exempli: & videa mus qualiter per errorem solutū repetatur. Circa primū, quando est ciuiliter indebitū, naturaliter debitum: gl. ponit exemplū in eo

2 in eo† quod de legato defalcatur per Falcidiā. Contra istud di
a ctū insurgunt Vltrā vt Pet. dicēs q illud nō est debitū, neq; ciui liter, neq; naturaliter. Nā lex Falcidia resecat legata ipso iure: vt l. Platius. & l. lineā. ff. ad leg. Falci. & l. j. §. si qs ex mortis quo le. ergo nullo iure debet̄. Præterea quādo lex resistit obligationi, nō orit̄ ciuilis, nec naturalis obligatio, vt l. nō dubiū. §. de legi. et l. si nō fortē. ī prī. ff. de cōdi. īdeb. & de fideiu. l. cū lex sed lex falcidia resistit legato. q nō excedat dodrātē: vt l. j. ff. ad l. falc. ergo nullo iure debet̄. Gul. de Cug. hoc tenet gl. nostrā. Nā ī legatis volūtas defuncti dominat̄: vt l. ī cōditiōibus. de cōd. & de. sed ī iure antiq; ꝓmittebat̄ testōri legare q̄tūvolebat: supuenit lex falcidia, q̄ est cōtra testōris volūtatē: vt l. Titia. ff. ad l. fal. Remanet ergo testatoris volūtas q soluat̄. ergo remanet naturalis obliga
3 tio. Idē tenet Iac. Bu. nihil allega. Cy. recitat hic Pe. sil'iter. † Ego dico opi. glo. nostrarū esse verissimā. primò p casum exp̄ssum. j. ad l. Fal. l. j. vbi dicit̄, q q soluit qd̄ poterat p Falcidiā relaxare ñ soluit plus debito. ergo apparet q erat alīq̄ iure debitū: ciuiliter nō ꝓpter legē Fal. ergo restat q erat naturaliter debitū. Prętera ex ea. lege ꝓbo sic. Donari videt̄, qd̄ nullo iure cōgēte cōcedit: vt l. donari. ff. de do. sed illud q defalcat̄ p Falcidiā, si nullo iure est debitū, eius solutio esset donatio: sed hoc falsum: quia nō est donatio: vt l. j. j. ad leg. Falcid. ergo &c. erat ergo naturaliter debitū, cuius solutio nō dicit̄ donatio: vt l. hoc iure. §. pe. ff. de do. pro hoc optimè facit l. si patronus. §. de illo. de donatio. & ibi de hoc tetigi. Ad cōtrariū dicit Pet. q Falcidia resecat legata ipso iure
4 Doc. nō respōdēt, sed respōdeo q †resecat ipso iure q̄ ad dominiū: vt ll. §. alleg. nō aūt q̄ ad obligationē naturalē resecat: vt §. ꝓbatū est. Nō ob. qd̄ dictū est, q lex resistit obligatiōi: qa hoc est falsum. Dicit em̄ lex Falc. q possit legare qs quātū vult: dūmodo apud heredes remaneat qua drās. hic nō ꝓhibet testatorē vltrà legare: sed præcipit apud hæredē debere remanere quadrātē. Præterea, q hoc sit verū, apparebit ex ratione quā dicā in q̄. de testamēto ñ solēni. Ex his cōcludit q tua gl. dicat veritatē. Exa
5 tra gl. q̄ro qd de eo qd̄ defalcat̄ p Tre. Rñ. q †naturaliter est debitū. & eius solutio nō est donatio. Tex. est rotūdus ī l. debitorē. de his q̄ in frau. credi. Quæro qd de eo q defalcat̄ p legitimā
6 †portionē debita filio vel patrono. Rñ. illud nullo iure est debi
a tū. qd̄ apparet: qa quocūq; errore solutū repetit̄: vt l. si pronus. ī prī. ff. de dona. & ibi est tex. Sumus expeditī de primo exēplo
7 gl. Secūdū exeplū † est de legatis relictis ī testō nō solēni. Gl. dí
b cit, q illud est naturaliter debitū: vt j. de cōd. īdeb. l. fideicōmissum. & ff. de cōd. īde. l. fideicōmissum. Pe. cōtra. & dicit, q istud nō est verū: qa obligatio naturalis cōtrahitur cōsensu: vt l. j. ff. de pact. l. ī his. §. Impator. de so. Sed ī ꝓposito testōr hic nō cōsensit qa nō cognouit veniē. ab intestato: sed scriptū in testō. Itē heres q ab intestato adiuit, hic nō cōsensit. nō cm̄ est verisimile q posset obligari. Prętera, dicit ipse, qñ illud, q agit̄, peccat in forma sui, nō orit̄ neq; ciuilis neq; naturalis obligatio. l. j. §. si qs ita. ff. de verb. oblig. sed hic testamētum peccat in sui forma: ergo &c. Et per hoc apparet q quædam æquiparatio, quā facit glo. in l. si
c post diuisionē. s. e. per quā cōcludit q ex nō solenni testō nascit̄ obligatio naturalis, illa nō est bona. Gul. de Cug. in hoc stat cū Pet. aliqualiter tamē limitat, & dicit sic: Hæres nō cōtrahit cū le gatarijs, sed quasi cōtrahit: vt l. apud Iulianū. in fi. qbus ex caus. in pos. eat̄ Insti. de obli. q̄ ex quasi cōtractu. §. hæres l. ex maleficijs. §. hæres. ff. de acti. & obli. Vñ cū nō sit verus cōsensus, neq; verus cōtractus, nō possumus dicere, q naturaliter obligē, sed quasi naturaliter. Do. Ia. Butri. tenebat gl. nostrā, & dicebat sic: Hæres & defunctus præsumunt̄ eadē ꝑsona: vt auc. de iureiu. à mo. præsti. in prin. sed defunctus consensit q legatarius haberet ista legata. ergo hæres videt̄ cōsentire. Iste ergo fictus cōsensus
8 naturalē obligationē inducit. Sed ego † dico sic q glo. tua dicit veritatē. Pro cuius euidētia debes scire: qd est dictū: aliqs est obli
9 gatus naturaliter. dicit lex: Is naturaliter † teneť, q de iure gentiū teneť: vt l. cū amplius. §. j. de re. iur. Gl. in l. Stichū. §. naturalis. de solu. Sed ego reperio, q remota à testō omni solēnitate ciuili, remanet debitū de iure gētiū, si pōt ꝓbari relictū p duos testes: ergo nāliter debet. ꝓbo minorē: cōcessum est priuilegiū militibus q possint testari quōcunq; velint remota omni solēnitate iuris ciuilis: & eos reponit Impator ī pristino iure gētiū: vt l. j. ff. de test. mili. sed militis testm̄ ꝓbat̄ p duos testes, et̄ nō rogatos: vt not. ī d. l. j. & l. diuus. & l. Lucius. de testa. milit. ergo apparet q iure gētiū va
testamēto nō solēni nō debeat̄ naturaliter. l. hac cōsultissima. §. ex imperfecto. ī verbo, accrescere. qa si ēet verū, q relictū in testō nō solēni naturaliter debere tur, nō haberet locū ius accrescēdi: necesse sit q portio deficēs ī totū deficiat: vt est tex. ī l. si duo patroni. in prī. & ibi no. glo. & doc. ff. de iureiur. pro solennitate videas gl. Bar. & Pau. de Ca. in l. si post diuisionē. s. eo. & ibi etiā Bar.

a ¶Defalcat. Vtrū id, qđ de legato ꝺ-falcatur p Falcidiā sit debitū naturaliter vel nullo mō: & hic dicris p Bar. fqu itū de cit q̄ est naturaliē de bitū. ad de qđ idē ipi met Bar. l. j. ff. de cōdi. in. idē ēt tenet ipse ī l. si patron⁹. ff. ad do. Idē tenet ipse Bar. l. ij. §. si qs ex mortis. ff. quo. le. idē Bar. l. j. ī prī. ff. ad l. fal. Idē ēt tenet Guli. de Cu. & Iaco. Bu. vt refert hic. Idē tenet ipse Bal. ī d. l. j ff. de cō. in. sed Pe. de Bellaper. & Vltramon. tenent hic q nullo iure sit debitū, & hāc opi. sequit hic Bal. & Bar. ī l. error. ī. ad l. fal. & Ioan. de Imo. in l. j. ff. ad l. fal. & ī c. fi. de so. Et hāc opi. tenet do. me⁹ d. § j. cōtra Bar. Sed tu nō recedas à Bar. per tex. ī l. fi. ad l. fal. & ꝓ id qđ ipsemet Barto. no. ī l. j. C. ad l. fal. sed d. Bene. de plū. fuit ī alia mirabili opi. dicēs, q est debitū naturaliter, & ciuiliter p plures rōnes, quas habes ī l. fi. ī. ad l. fal. ✠P. PAV. P.

b ¶Debitū. Q̄ro itel ligat̄ q ex testō minus solēni oriāt natu ralis obligatio, vide Alex. cōl. ccxxij. iv lri. col. Itē no. vbi cōtrahim⁹ sup̄ re, cui⁹ cōmerciū ꝑticulariē nō habem⁹ nō cōtrahit etiā naturalis obligatio. l. j. C. ne li. ha. metro. li. xj. Ro. sin. dcclxxxiiij. inci. an obligatio. Itē vide Iaso, post alios. ī l. si post diuisionē. s. e. vbi ponit q̄ ſter cohæredes nō orit̄: ideo si filius instituat̄, & ī eo alī extraneꝰ, in testō minus solēni, non renet filiꝰ, etiā ī foro cōsci entiæ dare extraneo portionē sibi relictā. Itē an sicut ex testō orit̄ naturalis obligatio etiā si nō sit solenne pro legatis. Idē si pro hereditate. Et an in foro cōsciētiæ hæres & legatarij retinere possint sibi relicta. videtur. ī l. nemo pōt. in vltima charta. ff. de lega. j. & præcedēti. Item an illud quod pōt retineri ꝓ Falcidiā dicant̄ naturaliter debitum vide Iate Bar. in l. fi. in ij. col. & seq. de solu. & ibidem, in vj. col. & seq. ponit an ex testamēto minꝰ solēni ob ligeť q̄ naturaliter.

c ¶Deficit voluntas. Istud est verum tenendo opi. Bar. hic in authen. ex causa. sed secus tenēdo opi. Bar. & aliorū in d. l. fi. cū vel in vtero. & in d. auc. ex cā.

d ¶Naturaliter. Et in isto puncto vide Bal. in l. si cum vel in vtero. hic allegat. & vide Barto. in l. militis. §. miles. ff. de testamen. mili.

liberare.sed ostendere liberatum esse:ergo non inducitur obligatio.Non sunt plures suæ rationes. Contrarium puto.tex. videtur expressus in d.l.Iulianus.in prin.Præterea,sicut sententia cõdemnatoria,inducit obligationem,ex qua oritur actio: vt l.iij.§. idem scribit.ff.de pecu.eadem ratione absolutoria debet tollere ciuilem obligationem.Pet.nititur respõdere ad istam rationem: de qua responsione non curo.Ad rationes Petr.Respondeo sic,
14 primò cõtra eum,ex dictis eius ipse tenet†quod exceptio rei iudicatæ sit exceptio facti,& intentionis,non iuris:vt no.per eum in l.exceptiones.j.de excep.Sed posito q̃ sit exceptio iuris secũdum quod est verum:non sequitur:ergo ciuilis obligatio remanet.Ad probationem cùm dicit,naturalis sola non est sufficiens
15 ad producendum actionem.concedo istam.Sed hoc†est verum in naturali,quæ nunquam habuit secum ciuilem: sed ea quæ ab initio habuit ciuilem,& sic produxit actionẽ: adhuc potest eam cõseruare sublata ciuili:vt ś.in simili nota.in l.si vnus. §. pactus ne peteret.ff.de pactis.& probatur in exemplo de muliere & viro.Mulier enim quæ nunquam fuit nupta viro,non potest parere filium:sed nupta potest parere & conseruare etiam viro extincto.Ita in proposito, obligatio ciuilis habet se ad obligationẽ naturalem vt causa agens:obligatio naturalis habet se ad ciuilẽ vt patiens, seu materia ex qua ius ciuile producit actionem. Vnde sublata ciuili quæ producit actionẽ,potest obligatio naturalis remanere. Non obstat quando ipse dicit, q̃ actus gentium non operantur vltra intentionem agentis. concedo istam. & cùm subdit,iudex non intendit eum absoluere. istam negoti. imò intendit eum absoluere,& imponere finem liti, & facere q̃ huic ius ciuile amplius non obstet:quinimò si iudex hoc nõ exprimat,intelligitur.Casus est ff.de arbitris.l.quid tamen.§.j.&c.
16 His ergo visis debes scire† q̃ iudex quandoq; absoluit reum, quia actor non probauit: & tunc fateor q̃ tollitur ciuilis, & remanet naturalis.Ita loquitur l.Iulianus.in prin.Quãdoq; iudex absoluit reum,quia nullo modo debitum:& tunc idem:quia naturalis non tollitur:quia iudex non potest eam tollere:vt institu. de iure natu. §. sed naturalia. quia tamen res iudicata inter partes habetur pro veritate.l.res iudicata.& ibi no.ff.de re.iu.Istam naturalem obligationem pars contra reum non poterit allegare de cętero.Idem si iudex absoluisset tanquam debitum,non esset contractum.argu.l.fi.ff.de iureiu.l.si duo.§.si quis iurauerit. eo. titu.Sed si iudex absoluisset tanquam indebitum:nec adiecisset, nullo modo debitum:tunc intelligitur quasi non debitum:scilicet ciuiliter. sufficit enim q̃ actionem excludat. argu.d.l. Iulianus.in prin.de condi.inde.Et hoc videtur sentire do.Iac.Butri. Remanet ergo q̃ vera est glo.nostra. Sunt alia exempla de debito naturaliter tantùm,quæ sunt indubitata: vt si quis promisit pacto nudo:vt l.iuris gentium.§.quinimò.de pact.l.in his.§.Imperator.de solu.Item in pupillo secundùm ea quæ plenè not. in l.j.ff.de noua.& de regu.iur.l.pupillum. His præmissis,pro de
17 claratione nostræ materiæ,quæro† vtrum istud indebitum ciuiliter, & naturaliter tantùm debitum, si soluitur per errorem, an possit repeti. In hoc reperio tres opi. Vna fuit glo.nostrarum,vt distinguamus,an soluatur per errorem iuris: & non possit repeti:an per errorẽ facti:& possit repeti.Casus est hic,& j.ad l.Fal.l. error.ff.de condi.inde.l.fideicommissum.& j.eo.ti.de condi.inde.l.fideicommissum.quę leges propriè hoc probant in testamẽto non solenni,vel in eo quod relecatur per Falcidiam.alle. etiã glo.ff.ad Mace.l.fi. sed illa lex non propriè facit in argu. loquitur enim ibi de eo quod est omni iure debitũ, sed ope exceptionis indebitum.Fallit,dicit glo.in muliere,,& in minore,qui soluentes per iuris ignorantiam repetunt:vt j. ad Velleí.l.quanuis. §.interdum.de condi.inde.l.interdum.habes opi.glos. Pla.fuit in contraria opi.simpliciter dicens, q̃ tale debitum quocunq; error solutum non repetitur.Fallit in minore,vt d.l.interdum.de condi.inde.Istam opi.Pla.tenet Pet.& Iac.de Raue.& probant sic,contra glo.nostram.Speciale est in minore , q̃ soluendo tale indebitum repetit,in d.l.interdum.ergo in cõtrarium est ius cõmune.Præterea,condictio indebiti est inducta ex æquitate naturali:vt ff.de condi.inde.l.nam hoc natura.sed æquitas naturalis non est,q̃ ab eo,qui habet debitum naturaliter, illud repetatur ergo &c.Præterea, debitum naturale inducit compensationem:ergo etiam cùm quis aget condictione indebiti ad tale debitum ꝺ opponitur compensatio.& in hoc residet do.Cy. Gul.de Cug.idem probat sic.In pari causa melior est cõditio possidẽtis:vt l.si seruum.§.de illo sequitur.de ver. oblí. Sed posito q̃ sit æquitas naturalis ex parte repetentis: est etiã æquitas naturalis ex parte eius,cui est solutũ indebitũ: quia sibi naturaliter debetur: ergo eius conditio est potior. Præterea ego videO q̃ solutũ indebitè potest pro alio debito retineri:vt l.si non sortẽ.§.si centum.ff.de condi.inde.ergo multò magis pro seipso.Vnde Gul. nõ tenet opi.glo.nostrarũ. Item opi.Pla.& Pet.nõ tenet simpliciter.& probat sic.Ego videO, q̃ per præscriptionẽ tollitur ciuilis,& remanet naturalis: & tamen tale debitũ solutum per errorem repetitur:vt l.si quis postquam.ff.de fideiusso.ergo dictum Petri simpliciter non est verum. Ideo distinguit ipse sic. Quoddam est debitum naturale tantũ,quod nunquã habuit communionem cũ ciuili:& istud quocunq; errore solutũ non repetitur, per rationes prædictas ś.per Pet.& per eum,contra glo. argul. etiam.ff.de cõpen.Quoddã est debitũ naturaliter, quod ab initio fuit mistum cum ciuili.Et hic aduerte:quia quandoq; ciuilis obligatio fuit sublata facto hominis:& tunc idẽ,quia quocunq; errore solutũ non repetiť:vt l.Iulianus.in prin.de condi.inde.l. si pœnę causa.in prin.eo.titu.quod quisq; iuris.l.iij.in fi.quę leges nõ distinguũt.Ratio,secundũ eum,quia quãdoq; ciuilis tollitur & naturalis facto hominis potuit esse q̃ fuit sublata initiste:ideo lex voluit q̃ quocunq; errore solutũ non repetať.Q̃q illa ciuilis tolliť ex legis dispositione:& tũc distinguiť: aut soluitur per errorẽ facti, & repetiť: vt l. si quis postquã.ff.de fideiuss. aliàs nõ repetereť:vt l.fi.rem ra.habe.Ratio:quia q̃n lex tollit ciuilem,tollit eam suadẽte aliqua æquitate. & ideo fuit adhibẽda prędicta distinctio. Ista verba Gul.nõ placẽt in aliquo mẽbro. Nam in primo membro,dum dicit,q̃ q̃n ab initio fuit naturalis sola sine ciuili,quocũq; errore solutũ nõ repetiť. Dicit cõtra casum in l.error.j.ad l.Fal.etiã secundũ opi. suã. Item secundũ,& tertiũ mẽbrum,nõ placent,q̃ ciuilis tollatur facto hominis: vel hoc fit à iudice:vt d.l.Iulianus. & iudex hoc facit authoritate legis.vnde lex ipsa videť facere:vt l.Sanctio legũ.ff. de pœnis.Et sic est eadẽ ratio,q̃ quãdo tollitur per legẽ, vel tolliť sola ciuilis per hominẽ,hoc est per principẽ,vt d.l.iij. in fi. quod quisq; iur. tunc cũ princeps sit lex animata,est eadẽ ratio. quæ est in l. vna de nõ placet.Breuiter tene opi.glo.nostræ, q̃ tale indebitũ solutum per ignorantiã facti repeti possit.Ita intelligo l.Iulianus.& l.si pœnæ.de condi.inde.quod quisq; iuris.l.iij.in fi.Quod dixi de errore facti,intelligo probabili.Nam si solueret per errorẽ facti improbabilẽ,esset idem quod in errore iuris:vt l.error. & l.regula.& l.nec supina.ff.eo. Respõdeamus ad rationes eorũ. dicunt ipsi.Speciale est in minore: ergo in cõtrariũ est ius cõe: ergo &c.Rñ.speciale est in minore hic, q̃ soluẽs per ignorantiam iuris repetit:secus est in maiore. Itẽ dicũt,cõdictio indebiti ni
18 titur æquitate:sed nõ est æquũ hic q̃ repetatur &c.†Rñ.titu. de cõdi.inde.cõtinet in se quãdã restitutionis cãm : vt sicut minor restituitur propter ætatẽ:ita errãs errore facti probabili restituat propter errorẽ ex lllo titu. de cõdi.inde.& sic apparet q̃ æquitas adest:scilicet iniusta causa restitutiõis. Præterea, dicũt ipsi:posset opponi cõpensatio:ergo &c.vt l.etiã.ff.de cõpẽ.Rñ.opponi
19 põt cõpensatio†pro debito naturali cõtra petẽtẽ,nõ cõtra repetẽtẽ.Ita videť velle glo.in l.interdũ.de cõdi.inde.expresius in l. cũ is.§.j.eo.ti.vbi glo.Ratio:quia cũ ista causa quãdã restitutionẽ cõtineat: ante omnia iste , qui ꝓpter suũ errorẽ probabilẽ est expoliatus,debet restitui in pristinũ statũ.quę ratio in petẽte cessat. Præterea,dicũt ipsi,in pari causa potior est cõditio possidẽtis.cõcedo:sed hic nõ est par causa.Nam ille, cui debeť naturaliter,habet æquitatẽ in genere suo:iste qui agit cõdictiõe indebiti habet æquitatẽ in specie, vt restituat añ omnia, vt dictũ est.sed
20 †æquitas in specie præferť æquitati in genere: vt l.j.de vsufc.& ibi no.per Dy.& no.per eũdẽ in regula,possessor.de re.iu. li.vj.

Præterea,ipsi dicũt,solutũ indebitè põt ꝓpter aliud debitũ retineri:ergo ꝓpter seipsum:vt l.si nõ sortẽ.§.si cẽtũ.de cõdi.inde. Respõdeo,põt retineri ꝓpter aliud debitum, scilicet ciuiliter & naturaliter:licet propter aliud debitũ naturaliter tantùm non:& sic remanet defensata glo.nostra.Habemus de quatuor articulis expeditum primum articulum. Videamus de secundo,scilicet
21 quod est indebitum naturaliter†& ciuiliter debitum.Et primò queramus exempla.Glo.ff.de condi.inde.l.j.ponit multa exempla.Inter alia ponit de chirographo,seu literarũ obligatione ante bien-

te biennĩ.Vltramontani cõtra.dicunt enim q̃ ante biennĩ nõ est nata ciuilis , neq; naturalis obligatio: nam ille,qui promittit ipse futuræ numerationis,promittit sub conditione.ergo ante cõditionẽ nulla est nata obligatio:vt l.cedere diem.de verb.sig.Et istud dicebat Iac.de Ra.Pe.hoc probat.& idem Gul.dicẽtes,q̃ nec glo.dicit verum:nec Iac.de Ra.imò statim est nata ciuilis,& naturalis obligatio.quod probant sic:Cõtra obligationem legitimam literarum,datur exceptio nõ numeratæ pecuniæ:vt l.si ex cautione.& l.in cõtractibus.j.de nõ nu.pe.& insti.de lit.obliga. ergo præsupponit actionẽ: quia exceptio est exclusio actionis: sed si est actio:ergo oritur exceptio ex naturali & ciuili obligatione.insti.de obli.in prin.Præterea,lex dicit,q̃ cõdicit liberatio nem:ergo erat obligatus:vt j.de cõdi.ob cau.l.si cũ exiguam.de nõ nu.pe.l.si quasi.Præterea, si cõtractus nõ impleatur, nõ impeditur obligatio ciuilis,& naturalis, licet obstet exceptio : vt l. Iulianus.§.offerri.de actio.emp.Præterea,si cõtractus habet debitam formã in se,licet causa nõ sit iusta,parit ciuilẽ & naturalẽ obligationẽ.Exemplũ patet in cõtractu celebrato dolo, vel metu.Ita proposito,talis contractus habet debitam sui formã ergo &c. Dominus Iac.Bu.tenebat glo.nostram: tamen pertrãsibat multũ sub nube.Dico glo.nostram dicere veritatem: & ad hoc
22 ostendendũ præmitto illud,quod suprà dixi.Is† naturaliter est obligatus,qui iure gentiũ tenetur,postpositis præceptis iuris ciuilis:vt l.cùm amplius.§.j.de re.iur. Sed si ego promitto tibi dare centũ,spe futurę numerationis,credens q̃ tu mihi mutues:an tequã mutues cessat æquitas quare debebã tibi teneri naturaliter:ergo non teneor.q̃ hoc sit verũ,do res tex.ff.si cer.peta.l.qui pecuniam. & lex parua est: vbi dicitur, q̃ habet in potestate: ne accipiẽdo se obliget. Apparet ergo q̃ non est obligatus. intelligę scilicet naturaliter.nam ciuiliter nõ est dubium q̃ est obligatus. Ad idem ff.quę res pigno.obli.possunt.l.pe.qui potio.in pigno.habean.l.j.in fi. Ad contraria respondeo breuiter. Ad primum dum dicit:promittit sub conditione. nego: imò purè promittit confidens de numeratione futura. Ad idem quod dicunt, ex eo q̃ competit exceptio:ergo & actio:ergo vterq; obligatus: nego istam consequentiam.quid enim repugnat, q̃ ex ciuili obligatione sola oriatur actio ? Certè nihil.dices tu: imò repugnat exemplum quod dedisti,q̃ ciuilis obligatio habet se vt pater:na
a turalis vt mater,ª actio vt filia. ergo sequitur q̃ filia descenderet ex parte solo absq; matre:quia ex ciuili sola.Rñ. nõ est repugnãtia aliqua.Sicut enim Deus cõditor omniũ creauit vnum hominẽ absq; patre& matre,vt Adã:creauit aliũ hominẽ ex viro absq; muliere,vt Euam : creauit aliũ ex muliere absq; viro,& hic fuit
23 Christus:ita Imperator cõditor†actionũ, quasdã actiones producit absq; aliqua obligatione de mũdo:& iste sunt actiones datiuæ,quæ nullã habẽt matrẽ nec patrẽ:de quibus per glo.in l.cũ no.de trãsa.de act.& obli.l.j.Eodẽ modo hic introducit actionẽ ex patre absq; matre:vt ex obligatione ciuili absq; naturali.non video repugnantiam,maximè cũ tex.Insti.de obli.in prin. dum diffinit obligationẽ,se referat ad ciuilẽ in eo quod dicit,secundũ nostræ ciuitatis iura.ergo secundũ ius ciuile.Item dicũt ipsi. cũ dicitur obligatio:ergo erat obligatus.istã nego:quia cũ dicitur liberatio de facto,hoc est instrumẽtorũ cassatio:vt l.dissolutę.j.de condi.sine causa.multò magis hic , vbi est aliqua alia obligatio, scilicet ciuilis.Itẽ dicũt,licet cõtractus nõ impleatur, tamen oritur ciuilis & naturalis obligatio:vt l.Iulianus.§.offerri.ff.de act. emp.Respõ.in cõtractu emptionis,& vẽditionis,& in similibus nõ cõtrahitur obligatio principaliter spe futuræ traditionis : ita q̃ ista sit causa proxima obligationis: sed spe.obligationis correlatiuæ.ideo enim promitto tibi pretiũ,quia promittis mihi rẽ.& ideo obligor tibi , quia obligaris mihi. & ista est causa proxima obligationis.& ideo vna sublata nõ nasceretur alia:vt l.fi. de acceptil.ff.de rescin.ven.l.cũ emptor.Nec ob. si opponeres de pupillo emẽte.Nam potes videre per te:sed in quæstione proposita,causa proxima quare tibi promitto,est spes numerationis. licet eñ tibi promittã purè incõtinẽti,& hoc agiť cũ solẽnitate ciusli,tibi teneor:tñ etiã istud agiť inter nos,ś.si nõ accepero,vel si nõ mutuabis,nõ teneor:vñ de ęqtate naturali nõ teneor. Dices tu.Ista obligatio ciuilis,quę cõtrahitur literis, vel stipulatione, contrahitur consensu: vt l.j.ff.de pac.ergo eodem momento cõsentio quod obliger. & quod non obliger:& sic est contradictio:vt l.vbi repugnantia.de regu.iur. Respõd. dico quod iste consensus & dissensus sunt diuersis respectibus.consentio enim quod obliger solennitate ciuili: consentimus etiam inuicem, q̃ nõ teneamur in veritate,nisi in numeratione secuta.Hoc probãt dictę leges allegatę. l.qui pecuniã.præal.& d.l.j.in fi.Itẽ dicunt ipsi,si cõtractus habet debitã formã, oritur obligatio ciuilis & naturalis:vt in cõtractibus celebratis dolo,vł metu. Rñ.in illis cõtractibus est cõsensus coactus:licet cõtractus non habeat iustam causam in se:sed in isto nõ est cõsensus,vt dictũ est. Cõcludo ergo q̃ exẽplũ gl.est bonũ. Aliud exẽplũ ponit glo.quãdo præcł sit obligatio ciuilis,& naturalis,& postea secutũ est pactũ
24 †de nõ petẽdo:quia per pactũ tollitur naturalis,& remanet ciuilis:vt l.Stichũ. §.naturalis.ff.de sol.Guli.de Cug. in hoc dicit, q̃ est aduertendũ qualiter forma pacti fiat. Aut eñ facio pactũ de nõ petendo: & nõ tollitur naturalis: qa istud pactũ nõ apponitur ad tollendũ obligationẽ, sed ad impediendã petitionẽ.Aut libero te per pactũ: & tũc tolliť naturalis.Ita dicit in §. pactus ne peteret. ideo modo omitto : sed dicam aliàs.Possemus etiã ponere exẽplũ in sentẽ
b tia condẽnatoriaᵇ,ex qua oritur obligatio
25 ciuilis†& nõ naturalis:licet quidã cõtradicãt:vt dixi in l.ab eo.j.quomodo & quãdo iudex.tenẽdo istã opi.q̃ ex sententia condẽnatoria nõ oriatur nisi ciuilis obligatio: tamẽ lex dat ei fomẽtum,& auxiliũ in tãtũ vt cõtra eã nulla oriať exceptio : & tũc haberet vim ciuilis & naturalis præsumptæ, vt dixi in d.l.ab eo.& idẽ in obligatione literarũ post biennĩ : nã post biennium lex præsumit naturalẽ obligationẽ. Vnde est ibi naturalis solũ præsumpta sine exceptionis obstaculo. Expeditis exẽplis venio
26 ad quæstiones.Quæro,†vtrũ indebitũ naturaliter & ciuiliter debitũ.solutũ per errorẽ possit repeti.Glo. dicit hic,q̃ regulariter sic.Fallit in casibus,vt habes in ea.Tuverò licet gl.bñ dicat,dic ꝑ alia verba & melius intelligemus.Quãdoq;est indebitũ naturaliter sed ciuiliter debitũ,tñ est ibi naturalis præsumpta,ita q̃ nulla obstat exceptio : & tũc solutũ nõ põt repeti:vt puta solutũ autoritate rei iudicatæ,vel in obligatione literarũ post biẽnĩ:vt l.j.j.de cõdi.inde.& mãdati.l.fideiussor.§.in oibus. Quandoq; est debitum ciuiliter tantum, cui obstat exceptio : & tunc solutum quocunque errore potest repeti:vt l. si non sortem. §. indebitũ & §.adeo.de cõd.ind. Fallit si soluať ex
cãtrãiactionis veræ vel ꝑsumptę.vereę.j.de cõd.inde.l.ij.& ff.de cõd.inde.l.in summa.in prin.præsumptæ,vt in illis causis,q̃ per inficiationẽ crescũt.Nã tũc soluẽdo videor soluere animo cõpẽsandi,ne negãdo incidã in duplũ:vt j.de cõd.inde.l.ea q̃.et Inst. de obl.q̃ ex quasi cõtractu.§.fi.expeditus est secũdus articulus.
27 Tertius articulus est,q̃n est vtroq;†iure indebitũ:in hoc nõ egemus exẽplis:vt q̃n nullo mõ est ꝓmissum,vel debitũ,sed q̃s putabat se teneri.vel fuit debitũ,& est liberatus solutione, vel acceptilatione,vel alio mõ,de hisq; ponũtur insti.q.mo.tol.obli.isto, casu solutũ quocũq; errore reperiť:vt l.sed & si me putẽ.ĩ prĩ.ff. de cõd.ind.Fallit.in casibus si soluať authori.rei iud.vt l.j.de cõdi.inde.& l.si fideiuś.§.in oibus.ff.mãd.& l.si sine.§.j.rẽ ra.ha.Itẽ si soluať ex cã trãsactionis:vt l.ij.j.de cõdi.ind.& l.in summa.in prin.de cõdi.ind.ff.Itẽ fallit in causis,quæ crescũt per inficationẽ,vt dictũ est.& hoc not.plenius in l.eleganter. in fin. de condi.inde. & est expeditus articulus.iij. Quartus articulus estq̃n est vtroq; iure debitũ sed ope exceptionis indebitũ. Exẽplã

a Naturalis vt mater. Contrariũ tenet Bar.in l.etiã.ff.de mino.Bar.in l.fi.j.in quibus cau.in integ. resti.non est necef.

Pro cõcordia Aduerte q̃ sententia cõdemnatoria parit solũ actionẽ ciuilẽ , nõ naturalẽ.Ita Bart.in hac l.cũ quis. verfic. possemus etiã ponere exemplũ.& in l.j. in ix. col. ff.de cond. indeb. Idẽ Bartol.in l.ab eo.C.quomodo & quãdo iud.domi. Alex.in sua apostilla in hac l.cũ quis alleg.Bar. sibi contrariũ in l.Iulianus verũ debitorẽ.x.col.& seq.ff.de condi.inde. versi.item dubitatur vtrũ res iudicata tu dic,forte est contrariũ:sed subtiliter potest saluari Bar.quia in di.l.Iulianus. non simpliciter dicit oriri obligationẽ naturalẽ ex sententia,scilicet ex eo fonte vbi regulariter oriuntur obligationes naturales:scilicet ex cõsensu.l.cõsensu. cũ si. ff. de acti.& oblig.Sed dicit Barto. q̃ oritur obligatio naturalis ex sententia, quę insurgit ex naturali ęqtate iuris,quæ est vt maioriꝫ pareamus l.veluti.ff.de iust.& iu.Est enim æquitas naturalis quæ astringit vt obseruetur q̃ præcipit dominus, & maior. Et in lege diuina,q̃ ius naturale dicitur:q̃ nõ obedierit principi morte moriatur. ca.ĵ.de maio.& obed.& ita seipsum declarat barto.in d.l.Iulia.quasi sentiat de alia obligatione naturali, q̃ de illa,de qua in hac l.cũ quis.& in iuribus præallegatis.

b Cõdẽnatoria. Adde Bart.in d.l.ab eo. & in l.iij.in viij. co. ff.de condi. inde.sed Barto.tenet cõtrariũ in l.iulianus.in x.co. de condi.indebi.

a ¶Interusurio. Sed aduerte: quia Bar. in l. si socer. §. Lucius. ff. solu. ma. videtur voluisse ita demũ dari repetitionem huic indebitè soluto ante tempus, scilicet ꝓpter interusurium medij temporis tãtũ. Cuius contrarium hic voluit. & in l. j. ff. de condi. inde. videlicet, ꝙ etiam si nullum esset interusurium medij temporis: tamen reputatur. Ita videtur sensisse glo. in l. si fideiussor. & l. quãuis. ff. man. & not. Imol. in d. §. Lucius. dixi aliqua verba pro cõcordãtijs. vide ibi p eũ.
↠P. PAV. P.

b ¶Quoties. Vide circa hanc legẽ Fel. in c. quæ in ecclesiarum. col. xviij. extra de cõsti. Et ꝙ in possessorio princeps possit p̃dicare, tãquã sit modici præiudicij, vide Bar. in l. authoritatẽ. vnde vi. Facit dictũ Bar. in l. admonendi. col. viij. dum tangit quæ dicat causa magna. & ibi addidi. sed in contrarium vide Salicetum in d. l. authoritatẽ. Et ad Bar. in l. item si verberatũ. ff. de rei vendica.
↠P. PAV. P.

c ¶Vt actiones. Sup hoc vide omnino q̃ habes ad Bar. in l. ex hoc iure. in vlti. col. ff. de iusti. & iur. An autem & quomodo possit princeps tollere exceptiones peremptorias, vide Ias. 29 in l. ij. §. si is pro quo. j. ij. co. ff. qũ qsq; iur.

d ¶Et dixi. Aduerte tamen: quia si statutum diceret, reus habeat tantam dilationem: maius dubium esset: quia appellatione rei venit fideiussor, secundũ glos. not. in l. Stichũ. §. qđ vulgo. ff. de solu. sed an sit ita, ibi dixi. Et a facit hoc ad not. in l. exceptio. §. rei. ff. de exce. & hic addẽ Bal. in l. tã mãdatori. C. de nõ nu. pe. vbi etiã ponit ea quæ hic dixi. & ibi etiã in pen. col. ponit quid econtra, an exceptio competẽs fideiussori cõperat reo. Et vide ẽt ibi in vlti. col. an facũ rei noceat fideiussori, & ecõtra. ex his dictis per Bart. addẽ ꝙ illud qđ dicit Bar. j. d. l. cũ filij. §. j. in fi. ꝙ quoties nos essemus in dote: tũc fideiussor põt cõueniri. & sic illud priuilegiũ sibi nõ ꝑdesset. intel 30 ligas nisi debitor principalis susciperet iudicij in se, & diceret, nolo cõuenias fideiussorẽ: quia mea interest ne cõueniatur: qa ageret incõtinẽti cõtra me. arg. l. fi. de vsu. rei iu. Et de hoc est text. sin. secũdum Imo. in l. idẽqꝫ. §. generaliter. ver. suo nomine. & fuit dictum Bar. in l. verũ. in prĩ. ff. pro soc. & Bar. in l. & si fideiussor. ff. de re iud. & in l. Stichũ. §. qđ vulgo. ff. de sol. & fuit dictũ Cy. hic, ĩ fi. Sed imò cũ reuenditur. Et vide gl. In hoc nihil est dicẽdum: quia gl. dicit optimè. Quartum membrũ est, quando est exceptio dubia: tunc exceptio dubia iudicatur perpetua: vt l. sufficit. de con. inde. & vide gl. Quitum & vltimũ membrum est, quando aliquis est tutus exceptione aliqua, inducta ad rigorem iuris conseruandum: tunc solutũ quocunq; errore non repetitur. ff. de condi. inde. l. Iulianus. & j. de condi. inde. l. j. vide glo. A duerte: quid vult dicere glo. de exceptione inducta ad rigorem iuris conseruandum. si velles intelligere de exceptione rei iudicatæ, non diceret bene: quia ille cadit sub primo membro, secundùm opi. gl. nostræ, quando est indebitum ciuiliter, sed naturaliter debitum. ideo cum allegat j. de 31 condi. inde. l. j. non bene cadit hic. Sed ego† intelligo exceptiones inductas ad rigorem iuris conseruandum, de exceptione litis pendẽtis, de qua loquitur d. l. Iulianus. in prin. de cõdi. inde. Item si sim tutus exceptione fori: & idem in similibus, quæ non recipiunt obligationem, neq; actionem, sed solùm conueniendi facultatẽ. & ideo dico ꝙ exceptio epistolæ diui Adriani, & exceptio, quàm habent fideiussores hodie per auẽ. de fideiuss. & duo rei per auẽ. de duobus reis. sunt de illis exceptionibus quæ sunt inductæ ad rigorem iuris conseruandum. non enim tendunt ad perimendam obligationem, vel actionem principaliter: sed tendunt ad hoc, vt alius prius conueniatur: licet per quandam consequentiam posit euenire, vt ille prius cõuentus soluat, & alius liberetur illa liberatio erit propter solutionem, non vigore illius exceptionis: ideo tutus hac exceptione soluens non repetit: vt l. si testamento. §. ij. de fideiusso.

ponit glos. in Macedoniano & Velleiano.

Antequam vadam vlterius, quæro quæ est ratio, ꝙ istę exceptiones Macedoniani. & Velleiani, non tollunt obligationem naturalem. Respondeo, †quia non sunt inductæ æquitate naturali: sed magis ex moribus ciuitatis nostræ Romanæ. Vnde de iure ciuili ideo non tollit naturalem: vt Insti. de legi. agna. tute. §. fi. Sed quare non tollit ciuilem obligationẽ? Respondeo, quia verba legis inducẽtis has exceptiones, nõ tendunt ad perimendum obligationem, sed ad impediendum petitionem. dicunt enim: ne actio petitioni videretur: non autem dicũt, ꝙ mulier intercedendo non obligetur: vt l. j. in princ. ff. ad Mace. & ad Velleia. l. ij. §. j. & ideo dicit hic glo. quod est debitum ciuiliter, & naturaliter: sed ope exceptionis indebitum. & ideo quicquid lex dicat, nõ habet locum in exceptionibus quæ procederent ab æquitate naturali: quia tunc naturalem obligationem tollerent, & remaneret ciuilis. & de isto mẽbro dictum est §. An autem tale indebitum per errorem solutũ posit repeti, Glo. facit† quatuor membra.

Primum, quãdoq; quis est tutus exceptione dilatoria: tunc solutum quocunq; errore non repetitur: vt l. in diem. & l. nam si cùm moriar. ff. eo. licet quidam contrarium dixerint. & vide glo. quæ dicit veritatem. Dicestur: dies solutionis est summa pars obligationis: & ideo qui ante diem soluit, videtur ꝙ posit repetere: sicut ille, qui plus in quantitate soluit: vt j. dicam. Respõdeo, illud plus propter diem cõsistit in interusurio [a] medij temporis, quod posset lucrari. ista autem ratio lucri inducit retentionẽ. & etiam actionem conuentione partium, seu ex voluntate testatoris. Et ita loquuntur omnia iura, quæ inuenies ad hoc. Actiones verò, quæ introducuntur ex potestate legis, non dantur propter istud lucrum, seu cõtemplatione huius lucri: vt l. si sterilis. §. cum per venditorem. de actio. empti. Secundum membrum est: quia ista exceptio quandoq; est perpetua, & fauorabilis: tunc solutum quo cunq; errore repetitur: vt l. qui exceptionẽ. ff. eo. vide glo. Contra istud opponi. exceptio, quæ inducitur ab epistola diui Adriani, est fauorabilis: quia fauore fideiussorum inducta est. quod apparet: quia ei potest renunciari: sed tutus† illa exceptione per errorem soluens non repetit: vt l. si testamento. §. pe. ff. de fideiusso. ergo tutus exceptione fauorabili soluens per errorẽ non repetit. glo. voluit soluere ĩsti. de fideiuss. §. si plures. nec bene dicit. Dy. voluit soluere in l. cõtraria. & soluit peius. Ego dico ꝙ exceptio procedẽs ex epistola diui Adriani est de exceptionibus quæ inducuntur ad rigorem iuris cõseruandum, vt j. dicam. ideo non cadit sub isto membro. Tertium membrũ est, quando exceptio perpetua, & odiosa, vt Macedoniani: tunc distinguo sic. Aut est solutũ per errorem iuris: & non potest repeti. Aut per errorem facti: & tunc sic: vt l. qui exceptionem. de cõdi. inde. & l. vlti. ff. ad Mace.

1 ☞ *Seruus admittitur ad accusandum de nece domini. & nume. 3.*
2 *Multa aliàs prohibita propter bonum exemplum permittuntur.*

LEX I.

Icet seruilis. Seruus admittitur† ad publicandum, & ad accusandum de nece domini. h. d. Not. ꝙ dixi in summario. Secundò no. ꝙ multa† quę aliàs sunt prohibita, propter bonum exemplum permittuntur vt hic, & l. exemplo. j. de probat. & l. aut facta. in fine, de pœnis. Tertiò no. ꝙ seruus admittitur ad accusandum de nece domini: quandoq; etiam in alijs: vt j. ad l. Iuliam maiest. l. nullus. & ff. ad l. Iuliam maiesta. l. famosi. &c.

1 ☞ *Quod differtur, non aufertur.*
2 *Beneficium principis debet concedi sine graui iniuria alterius.*
3 *Princeps ex certa scientia potest auferre quæ sunt iuris ciuilis, nõ quæ sunt iuris gẽtiũ.*
4 *Dilatio concessa principali, an porrigatur ad fideiussorem, remissiue.*

LEX II.

b Voties. b Duas habet lec. in glo. tamen ad idem tendunt. Petitio tantùm, per quàm dilatio conceditur vel remittitur, potest produci: secus si peremptoria exceptio cõcedi, vel remitti posset vel tulerit. h. d. secundũ vtranq; lectu. Nota primò quod dixi in summario.
1 Item† quod differtur. Secundò nota† ꝙ beneficia principũ debent concedi sine graui iniuria alterius. Venio ad apparatum.
2 Oppo. j. de pac. inter emp. l. antepe. Solu. ibi petebatur auferri dilatio magna: & sic magnum præiudicium afferebat &c. Ite oppo. j. de rescin. vendi. l. ratas. Solu. Dicit glo. & tu dic, vt in ea.
3 Quærit glo. an† ex certa scientia princeps possit per suum rescriptum ius alteri auferre. Glo. hic distinguit, ꝙ quædã sunt de
c iure ciuili, vt actiones: c & istæ possunt auferri per principem. Quædam sunt de iure gentium, vt dominium: & istud non põt auferri. Ita dicit glo. tua quam nota. quod dicam in l. fi. j. si cõtra ius vel vtili. pub. & signa glo. Cyn. hic format vnam quæstionem, vtrum† dilatio concessa principali corrigatur ad fideiussorem. Finaliter reducit eam ad examinationem illius quęstionis, quæ examinatur in l. cùm filius. §. j. ff. de verbo. obliga. quæ est
d multùm prolixa. & dixi [d] in d. l. cùm filius, &c.

1 ☞ *Qui habet dilationem ad soluendum beneficio speciali, tenetur satisdare.*
2 *Cautela quando dantur per statuta dilationes ad soluendum mercatoribus vel societatibus, quòd non teneantur satisdare.*
3 *Verbum, non valeat, quando importet ipso iure. & nume. 5.*
4 *Satisdatio, quæ debet præstari ab eo, qui habet dilationem ad soluendum beneficio speciali quando præstetur.*

Si statutũ,

rentia, si vidisset verba Cy. nõ ibi indefinitè dixisse. Quod autẽ hic dicebat, aut iste habet priuilegiũ cõtra quoscunq; & tunc dico ꝙ non potest accipere iudiciũ, cùm sua non intersit. quia habet etiã contra fideiussorem. & sic illud quod dicebat ad intelligentiam Bar. in d. l. si filius. §. j. non procedit, eò maximè: quia ibi cõpetebat contra quoscunq;. Aut non competit contra quoscunq;: & tunc procedit opi. illorum ꝑ allegata. Alex.
↠P. PAV. P.

a ¶Vniuersa. Nota ꝙ ista exceptio, tu non debes gaudere exceptione, nisi primò satisdes: est dilatoria, & debet opponi ante litẽ conteſtatã. Vide do. Fran. consi. cxxxvij. circa fi. Et circa hanc satisdationẽ 1 quæ non debet præstari, vide omnino Alex. cõs. cccxlvj. & cõsi. cccclxxxv. in prin. Ang. cõsi. lxj. in pe. col. Ro. consi. cccxxiij. vbi idẽ dicit in statuto, quod in rescripto: & idẽ in alijs exceptionibus, quod in dilatorijs.

a ¶Vniuersa. Hæc lex cano. est xxv. q. ij.
↠POMATES.

a ¶Vniuersa. Ad istã l. pro declaratione vi de etiã Alex. consil. xxxviij. vol. iij. in ij. 3 dubio. vbi dicit, ꝙ b nõ haberet locũ quoties debitũ, sup quo petitur dilatio, deberetur ex cõtractu iurato: & ꝙ tales impetrationes sunt restringendæ.
↠P. PAV. P.

b ¶Nõ valeat. De hoc vide latè Fel. in c. nõ nulli. §. sunt & alij. in versi. fallit tertiò. de exceptio. 5

c ¶Quę lex iubet. Ista verba sunt aurea & vide Bal. in rub. j. de rescin. vẽ. & plenè per Bar. in l. si ita qs. §. ea. ff. de ver. obli. & omnino vide quod voluit Bar. in l. vt tutiusrurandi. in prin. de c oper. liber. per illam glo. no. Nec omittas videre Barto. in l. his cõsequenter. ff. fa. er. vbi pulchrè, & vide quod no. Bar. in l. filio præterito. in fi. ff. de miusto testa. & ad e no. hic addẽ Bar. in l. fi. C. de ca. Iar. lib. x. & ibi etiã qñ lex vel statutũ dicit, contra- 6 cius nõ valeat. tunc secũm ipsum bene intelligitur ipso iure. l. nõ dubiũ. ff. de legib. & ibi oĩno vide Bal. maximè in pe. col. et Bar. in l. cũ lex. de fideiuss. Ad hoc glo. no g in Cle. j. de iure patr. vbi formæ prefictio tũc vitiat actũ cũ tradit forma à prĩ. attributiue iuris: vbi aũt 7 traditę post iurisdictionẽ cõcessam aliqd in eius exercitio seruãdũ, omissio eiꝰ nõ reddit id, ꝙ agitur, nullũ. Et ita alleg. no. Pet. de Anc. in Cle. j. in fi. de seque. pos. & fruc. & ꝙ dixi in l. cũ lege. de fideiuss. ex opposito: an ex tali contractu trãsferat dñium: vide per Bar. in l. j. §. per cõem. ff. de acq. pos. & ibi vide apostillã: nũqd ex cõtractu simulato trãsferat dñium? alle. calsũ sing. cpnõ. quę no.
↠P. PAV. P. ¶Aliũ actũ. Limita singr istud, nisi esset adiectũ certũ tps intra ꝙ lex regreret post actũ solẽnitatẽ: qa tũc esset actꝰ ipso iure nullꝰ trãsacto tpe. secũm Ang. singr cõs. xxxvj. ĩci. in dei noĩe ĩ pe. co. ad fi. Et videvnãsin gulare vtilitatẽ huiꝰ doctrinæ ꝑ Panor. in c. qm̃ frequẽter. ĩ vj. co. extr. vt lite

Si statutum dicit, quòd de quolibet contractu soluantur de cẽ pro gabella si gabella nõ soluatur an cõtractus sit nullus ipso iure.

Testamentum quod ex forma statuti debet insinuari certis mensibus, si non insinuetur an sit nullum ipso iure.

LEX III.

Vniuersa. Qui habet dilationem à principe, tenetur satisdare de soluendo in termino. h. d. No. † ꝙ qui habet dilationem ex beneficio speciali, tenetur satisdare de soluendo in termino: aliàs vtrũ iste, qui habet dilationẽ, possit cogi ad satisdãdum? est materia l. in omnibus. ff. de iudi. & l. si debitores. ff. de priuil. credi. do. Cy. ponit in l. j. j. vt leg. no. caue. & hoc tangit aliqualiter. Et ideo† quando per statuta terrarum, conceduntur dilationes aliquibus mercatoribus, vel societatibus: sis cautus quod in reformatione ponatur, ne satisdatio possit peti: aliàs non possent vti illo beneficio. Ita videtur hîc in gl. q̃ dicit, id est, sortiantur effectum. Nota ergo ꝙ illud verbum, non† valeat [b], innuit scilicet in effectu, non ipso iure. quod an sit verum dicam incontinenti præmissa quæstione quam facit glossa. Quæro, quando ista satisdatio debeat præstari. Rñ. † qdã dicũt, ꝙ anteqũ rescriptũ petat. Alij dicũt ꝙ post non potest vti beneficio rescripti, nisi satisdet: nec tenetur ab initio satisdare. & vide gloss. vtrum† ergo non valeat, intelligitur in effectu, vt ibi. Contra: imò videtur quod factum contra legem sit ipso iure nullum: vt suprà de legib. l. non dubium. Dicas no. quandoque lex iubet quod aliqua solennitas adhibeatur tempore contractus: & tũc si aliter fiat, non valet ipso iure: vt vidistis in authentic. hoc ius porrectum suprà de sacrosanct. eccle. & infra. de transact. l. cum hi infrà. de testa. l. hac consultissima. circa princ. Quandoque lex iubet [c] aliquam solennitatem adhiberi post contractum, vel alium actum [d] perfectum: & tunc si illa solennitas non seruetur, tunc contractus non est nullus ipso iure: sed non valet, scilicet in effectu, nisi per legem aliter exprimeretur expresse [e]. Pone, dicit statutum [f], de quolibet contractu soluatur † gabella decem solidorum pro libra: aliàs non valeat. Certè ista solutio si fit post contractum factum [g], licet aliàs non valeat, non facit contractum nullum ipso iure, nisi expresse dicatur in statuto: vt hic vides. & posset quandocunque soluí, nisi contractus esset limitatus: vt hic. Item dicit hic statutum † quod testamentum debeat insinuari certis mensibus: & si non fiat, non valeat. Certè non debet intelligi ipso iure: sed non valeat in effectu. Hoc dinõ cõt. vide Ber. in trac. de Gabel. iiij. parte viij. partis principalis. in viij. col. & seq. Vide latissimè Felin. de hac materia in d. c. quoniam frequenter. in ij. col. alèis est in §. quontã frequenter. & eundem in ij. & iij. col. extra, de testib.
e ↠P. PAV. P. ¶Expresse. Quòd idẽ sit etiã si lex exprimeret quòd sit nullus, vide singulariter Paulum de Cast. consil. ccxxc. in iij. colum.
f ¶Pone: dicit statutũ. Quid si statutũ annullat ipso iure gabella non soluta. & an contractus dicatur valere, & quid operetur annullatio, vide per Bal. in l. cũ mulier. ff. sol. ma. in x. col. cũ sequẽ.
↠P. PAV. P.
g ¶Cõtractum tãtũ. Imo etiam si conueniatur in iudicio, potest semper antè sententiã soluere, vide Bar. consi. lxviij.
↠P. PAV. P.
h ¶Quæ supplicatio. Circa materiam huius authen. ꝙ in dubio via supplicandi nunquam intelligaꝫ periculosa, vide Alex. consi. lxxxviij. volumi. iiij. in j. & ij. col. Et vide de materia istius supplicationis multa ꝙ Cardi. Alex. in c. ex ratione. in pen. & vlti. col. extra. de appel.
i ¶Solu. Aliud in supplicatione. Et est ratio, quia in appellatione continetur iniquitas summa: sed per supplicationem potius quandã misericordiam implorat. Facit l. præfect. ꝓto. in fi. de mino. Et vide de materia istius auẽ. Ang. de Are. in l. ex cõsensu. de app. qui dicit ꝙ in cauꝫ in quibus nõ põt appellari, põt supplicari. illud est verũ, qñ nullo modo potest appellari.
k ¶Secundò oppo. Et iuliana sup. ñ. ꝙ. ff. de iudi. addẽ qñ aliquid cõcedit mittitur appellatio- ne remota, debet intelligi de iniusta. l. j. & §. & parui. ff. quod vi aut clam. & videvt aut Bar. in l. diuus. ff. de test. milit. & Bal. in l. j. ff. de offi. præfect. præto. & tex. & quod ibi no. in c. pastoralis. extra, de appel. Sed nunqd poterit restitutio in integrum, vide Bar. & Bal. post glo. in l. j. ff. de momen. post. fuer. appel. & Bald. in l. ij. C. de app. Nũ quid autẽ poterit recusatio porrigi, vide Bal. in l. fi. C. de sent. Nũqd autẽ remota q̃rela, possit appel. vide Bal. in l. j. ff. de offi. præfect. ꝓto. Sed nũ quid ciuitas possit facere statutũ ꝙ nõ liceat appellare: vide Bal. & doct. in l. is cuius. ff. de aqua plu. arcẽ. & no. in c. ff de app. in vj. & ibi Io. And. in nouel. & Cy. ĩ l. si appellationẽ. C. de app. & bal. in l. j. C. de sent. q̃ sine cer. quãti. Sed nũqd à statuto dicente, qđ de nullitate sententiæ nõ posset opponi: quomodo debeat intelligi, vide gloss. fi. in Cle. j. de seq. pos. & fruc. & in c. j. de re iudi. & Bal. in l. diuus. & in d. l. j. §. & parui. & ꝑ Imo. in l. ij. §. interdũ. ff. à quib̃ app. nõ licet. Et an si statuto cauetur, ꝙ à sententia nõ possit appellari: an possit supplicari vide Bal. ĩ l. fi. §. fi. C. de tẽ. app. ĩ fi.
l ¶No. ergo ex hoc authẽ. Et ad hoc vide Bar. in l. si finita. §. Iulianus. in v. col.

1 ☞ *Rescriptum ab excommunicato impetratum, est nullum ipso iure.*
2 *Defectus personæ impetrantis non uitiat rescriptum.*
3 *Dispositio huius legis an habeat locum, siue quis impetra-*

dē dam. infec. & per Bar. in d. l. eos. §. sup his. & in l. fi. cipim⁹. §. i his. c. ti. sed Bal. hic dicit, q̄ nō credit verū dictū Bar. i instrumētis, quæ, pducuné ad, pbādū: qa debet fieri iudici, nō tabellioni: vt legit & no. i l. iubemus. j. de libe. cau. & infrà, de test. l. hac consultissima. §. pe. vide oīno Bal. hic

a ¶ Vniuersis. Defect⁹ psonæ impetrātis an vitiet rescriptū: dic latius vt p Bal. in l. j. j. de cad. col., & qa hic dicit de excommunicato, vide qd posit facere excōmunicat⁹ p Bal. in l. j. ū. de iur. & fac. ignor.

b ¶ Tene mēti. Adde Bar. i l. ij. C. de decur. li. x. & q̄ ipse no. in l. obseruare. eo titu. ↦ P. PAV. P.

c ¶ Rescripta. Adde inquantū dicit i tex. q̄ valet rescriptū, p crimē indulgeī, vt nō ꝓcedat, nisi supplicans exprimeret causam cōdēnatiōis, & qūlibet facti qualitatē. aī⁹ secus ſcdm Bal. in l. prescriptiōe in xj. col. ver. ad concordandas istas opiniones. infrà, si cōtra ius vel vtil. publi.

c ¶ Rescripta. In prin. hæc lex est canoniza ta xxv. quæstio. ij.

d ¶ Instrumentorum. Adde Bar. in l. incuiale. C. de furtis. & ibi dicit, q̄ debet edi to- tū statutū. An. Barb.

d ¶ Instrumentorum. Vide in l. fi. §. pe. infr. de appel. & p Bal. in l. j. ff. quēad. test. ape. & vide etiā per Bal. in l. oēs populi. in fi. ff. de iusti. & iure. & vide Bald. hic oīno. & Bar. in l. argentarius. ff. de eden.

e ¶ Quod no. Bart. in l. j. in fi. ff. de cura. bo. dan. & in l. j. de tab. exhibend. ↦ P. PAV. P.

f ¶ Principi dat⁹. No. q̄ ad hoc vt rescriptū cū supplicatione habeat vim libelli requritur q̄ sit facta cōmissio sine figura iudicij: aliās secus. Ita Bal. & alij hic, & Sal. ic. Bal. in l. ne qē. §. vbi decretum. de offi. procon. & le. in l. j. ū. de preci. Imper. offer. in l. eleganter. § si qs post. de codic. indeb. Imol. in c. ꝓterea. extra. de dilatio. Imò necesse est q̄ p- ducat rescriptū cum supplicatione vt obtineat vim libelli do. Anto. in d. c. ꝓterea. extr. de dila. Imola. in l. fi qs filius. §. eius ff. de iureiur. Et q̄ ne cesse sit rescriptū cū supplicatiōe, vide etiā Bal. in d. l. elegan ter. §. fi qs post. & in

uerit pro se siue pro alio.

Quando est facta reformatio in consilio, non debet quæri de persona rogantis.

VNiuersis. [a]Non est quærē dū à quo aliqd fuerit impetratum hoc dicit. Cōtra istam oppo. extra. de rescrip. c. j. ii. vj. vbi dicitur, quod est † ipso iure nullum rescriptum ab excommunicato impetratum, & sic quæritur de persona impetrā tis. Sol. Speciale est in excommunicato, cū quo partic̄ipare non licet. Contra hoc opp. extra, de rescript. c. nonnulli. §. j. & c. ex parte. el. iij. vbi dicitur quod non valet rescriptum impetratum à falso procuratore. & sic inquiritur persona impetrantis. Sol. Illæ decre. hodie non seruantur, vt ibi nota. Vel aliter: defectus † personæ impetrantis non vitiat rescriptum: ita loquitur hic, sed mendacium seu falsitas eius: vt si asserit se procuratorem, tamen non est: illud habet vitiare rescriptum: hic verò impetrans in nullo mentitus est: ibi secus. Quærit gl. vtrum hæc lex habeat locum siue impetra uerit † pro se, siue pro alio. Gl. dicit, si impetrat pro se, debet distinguī an Imperator fuerit sciens conditionis eius, aut non. & bene dicit argu. pro hoc in l. quidam consulebat. ff. de re iud. sed si impetrat pro alio, habet locum hæc lex. Et intelligas quod impetrabat pro alio non asserendo se procuratorem falsò: quia tunc vitiaretur rescriptum propter mēdacium, vt suprà dixi.

Vltimò nota quod quando est facta reformatio in consilio, † non debet quæri de persona rogantis seu consulentis: sufficit enim quod consilium hanc mentem habēs hoc reformauerit. quod nota & perpetuò tene menti. Bart.

Rescriptum contra ius, quando nemini nocet, & prodest petenti, an valeat.

REscripta. [c]Ponit dictū & duas exceptiones. Breuis est: & de materia huius l. dicam in l. fi. si contra iusvel vtil. publ. Oppon. infra. si nuptiæ ex rescrip. pe. per totum titul. vbi rescripta quæ nemini † nocent, & prosunt petenti, nō admittuntur. Huius timore dicit glos. quod quædam sunt rescripta prohibita impetranti specialiter, & expresè: & illa impetrata non valent, etiam si nemini noceant. Ita dicunt contraria. Quædam sunt rescripta nō prohibita specialiter impetrari: & tunc loquitur hæc lex: vt si rescriptum continet aliquid contra legem scriptam, non valet. Fallit in duobus casibus positis hic in text. Exemplum potes ponere in hac lege: Aliquis impetrauit quod minori quatuordecim annis liceat facere testamentum: vel q̄ liceat appellare post decem dies: vt in contractibus emptionis, & venditionis, non teneatur de euictione. Certè ista non valent: quia cōtra ius. Contra istā lect. opponunt Vltramontani q̄ tale rescriptum non videtur contra legem: vt ff. de pac. l. paciscī. Vnde dicūt, q̄ licet rescriptum sit contra tenorē legis, nō tamen est contra legem. Bar. tenet opi. gl. nostræ, Nā in rescriptis est quædā lex generalis derogatoria quę dicit q̄ nō licet impetrare rescripta iuri contrariæ: vt l. nec damnosa. ē. eo. ideo semper cùm impe-

trātur contra legē, impetrātur contra illam clausulā derogatoriā. l. nec damnosa. ē. eod.

Opp. ē. co. l. quoties. Solu. lilud ibi, quādo alium modicè lædit, & dilatio potest facilè impetrari à principe: aliās non. Et hoc dicam plenè. in l. fi. infrà, titu. iij. &c.

1 ☞ *Quando aliquis petit copiam instrumenti, an solum particula. quæ ad ipsum pertinet. sic ei danda. an totum instrumentum: remissiuè.*

d INstrumētorum. [g] In supplicationibus, debet poni effectus instrumētorū, vel verba, super quibus dubitatur, nō totus tenor eorum. h. d. Opp. j. de transac. l. vt respondeat. Sol. Illa intelligitur secundum istam.

1 † Vltimò no. ex hac l. argu. quod quando aliquis petit copiam instrumenti, debet sibi dari illa tantū particula, quæ spectat ad eū, non totū instrumētū: vt hic vides. Ad idē facit. ff. de eden. l. argētarius. §. edi. In cōtrarium facit fortiter. l. in ciuile. de legi. cū sua glossa. De hoc consueui dicere super rub. ff. de noui ope. nun. quod nc. Bar.

e. dilectus. de ordo cognitio. Ita declarātes dicta Imolæ in c. dudū. el. ij. extr. de dil. & in c. sup eo extra, de appel. Itē q̄ in simarijs rescriptū cū supplicatiōe habeat vi petitiōis & libelli vide Alex. in cōl. 67 in prin. in ij. vol.

g ¶ Dubiū nō est. Ad materiā huj⁹ legis vide q̄ no. in c. significauit. extr. de rescri. ↦ P. PAV. P.

h ¶ Pēdente. Circa istā rubricā q̄ lite pēdēte nihil debeat innouari, vide Ro. Ponentē vnū singulare casum in singulari. cccccliij, incip. accusatus.

¶ Pēdente. Qū dicat lis pēdere, vltra hic no. vide p gl. in c. ij. vt lite pēd. p Ang. in rub. ē. de in ius voc. p gl. ibi posita. & vi de quæ dixi in l. cum

f *Quando libellus principi datus.* [f] *Rubrica.*

¶ Continua vt in glo. & adde super text. rubricæ dū dicit quod libellus principi datus, sub. & ad eū rescriptū est: vt j. e. l. ij. Bar.

1 ☞ *Libellus est duplex: alius contentionalis: alius supplicatorius.*

2 *Libellus, quando datur principi in actionibus annalibus, inducit litis contestationem.*

LEX I.

g DVbium nō est. [g] Breuiter dicit totus titu. Libellus datus principi, si ad eum est rescriptū, interrumpit præscriptionem, & facit actiones transitorias in heredem in actionibus prætorijs, & annalibus. h. d. Opp. & videtur quod requiratur executoris missio: vt l. cum notissimi. in prin. j. de præscrip. xxx. anno. Respon. debes scire, † quod duplex est libellus: quidam est conuentionalis: de quo loquitur auc: offeratur. de lite contesta. & per illum non inducitur interruptio præscriptionis, nisi citatione secuta: vt l. contra, quod dic vt ibi. Quidam est libellus supplicatorius: & per istū inducitur litis † contestatio, si offeratur principi tantū, secus si alij iudici: & ad eum princeps rescribit: & intellige in actionibus prætorijs & annalibus, vt dixi. Oppo. de l. vt perfectius. de annal excep. Solu. speciale est in illis quatuor casibus. Nō habetis alia

Vt lite pendente. [h] *Rubrica.*

Istam rubricam sic apostillate, vt lite pendente, scilicet principali per litem contest. ibi vel post prouocationem: scilicet pendente causa appellationis. ibi ante diffinitiuam, scilicet quæ nō potest retractari per appellationē. Et ex his apparet, quod quædam glo. super verbo prouocatione. nō bene dicit: & secundum hoc quod sequitur in rubrica: aut diffinitiuam sententiam: nihil adhæret ad præcedens. Ita intelligit Azo in summa.

LEX I.

Licet postquam. Breuiter dicit. Sententia tā anteq̄ princeps respōdeat, valet. h. d. Lex ista duobus modis pōt intelligi: vel quod supplicatio erat data: quia petebat aliquod priuilegiū: vt puta ne aliqs posset cū corā aliquo iudice cōuenire: vel petebatur aliquod rescriptum scilicet iudex delegatus. Oppo. in auc. vt diffe. iudi §. si verò. & de mā. prin. §. & neq̄ permittere. Dicit glo. intelligo qđ ista supplicatio fuit porrecta, postquam præfes fuerat requisitus. Denegabat facere iustitiā: alias ista supplicatio, non permitteretur. ita dicit glo. j. in fi. Item iste fi. glo. non bene concordat cum prin. Nam quod in fi. dicitur, habet locum quando impetratur rescriptum ad obseruantiam iuris communis. sed hic in prin. loquitur quando impetratur priuilegium quod potest indistinctè quādocunque impetrari: vt dicam j. l. proxi. & ibi videbitis.

1 ☞ *Quando quis possit supplicare ante litem contest. & post.*

2 *Quando post sententiam quis possit supplicare.*

Pā

notissimi. j. de præsc. xxx. anno. & vide in lege vbi cœptum. ff. de iudicijs.

a ↦ POMATES. ¶ Supplicare. Ad materiā isti⁹ legis qñ superuenit priuilegiū, vel statutū, lite pēdēte quid operetur, vide Bal. in l. tutor petitus. ff. de excu. tut. Vide Anch. in c. pe. de offi. leg. in vj. Vide in c. fi. vt lit. pen. Et an si pē det corā arbitratore debet fieri mētio litis pēdētis, vide do. Pet. ī cōſ. cxlix. ī fi.

b ¶ Post sent. Vide hic Bal. & dicit Bal. in l. præscri. in xj. col. infrà, ti. j. q̄ in vanū im petrat q̄cquid cōtra sententiā impetratur a quæ trāsiuit in rē iudicatā. Allegat Inno. in c. lator. de re iud. Adde scdm Paul. de Cast. mirabile in fi. l. q̄ ille qui supplicat principi, vt retractet sentēria, quę trāsiuit in rē iudicatā, incurrit infamiā. & sic si producitur in testem poterit obijci qđ nō est habilis. dicit etiā qđ patiē aliā pœnā, de qua in l. præceden ti. sed qđ illud nō vi dit practicari, sed mē ti tenendū: quia face re posset honorem: quia pauci sciunt.

c ¶ Non idcirco. Vide no. per Bal. in l. præscriptiōe maximè in xij. co. infrà eo.

d ¶ Præscriptione. Circa materiam adde q̄ impetrās debet ꝓba re vera esse ofa, quæ narrat: videdo. Pe. in cōſ. xxxj. An. Barb.

d ¶ Præscriptione. In hac. l. dicit, q̄ nō solū inimicus à testimonio repellitur. l. si qs testib. C. de testi. Sed etiā ille, cū quo, pximè est facta pax. & vide Inn. in c. cū Ioānes. & Ant. extra de re iud. & eūdē Inno. in c. cū oporteat. ī gl. inimicus. vbi melius de accu. & quæ dixi in l. post legatū. §. is verò. ff. de his quib. vt indi. Ex opposito de impugnatiōe priuilegij, vide Spec. in tit. de instrum. edi. §. nūc autē videndum. de impugnatione priuilegij. &c.

↦ P. PAV. P.

d ¶ Præscriptiōe. Circa istā materiā subreptionis, adde q̄ opus est ofa spāliter exprimere, quæ remouere possint principē, vel cōcedētē à cōcessiōe vel ipsū reddere difficiliorem: nec sufficit sub generalitate, & in iudicio verborum exprimere: vide sin. Ro. cōſi. cccxxvj incip. in præsenti cō sultatiōe. per totū. & maximè circa fi. dū loquitur de iuramento cōtrauenīente cō tractui: & à tali iura mēto nō petere habi tationē: & si petierit: nō vti: quia ad habilitationē, quā petit, opus est ofa ista pun ctaliter exprimere. Vide ibi. & illud cōſi Iiij sequiē & cōmēdat Fel. in c. cōſtitutus. in prin. in ver. limita quadrupliciter extr. de rescr. vbi amplius dico. & vide oīno Ro. cōſ. seq. illud de quo s. Itē p limitatione & declaratione regulæ, quę semp allegat qđ taciturnitas eorū, q- b⁹ expresè princeps nō ita cōcessisset faciliter, vitiet, vide Fel. ī c. postulasti in

Priuilegium contra causam lite pendente quando quis impetrare possit.

LEX II.

VVplicare. [a]Diuiditur ī duas partes. Prima loquitur quādo aliqs supplicat lite pendente. Secūda quādo post sententiam. [b] Secūda ibi: qui autē. Item prima subdiuiditur: quia primò ponit dictū: secūdò exceptionem. Opp. & videtur q̄ ante lit, cōtest. supplicare nō liceat in auc. vt diffe. iudi. §. siverò. & de mā. prin. §. & neq̄ permittere. Sol. Fateor, q̄ non licet supplicare pro delegādo iudice, nisi iudex ordinarius requisitus deneget facere iustitiam. Opp. ne quid in loco pub. l. ij. §. meritò. & §. si quis à principe. So. Ibi impetrabatur aliud priuilegiū super eo q̄ causam nō tangebat. & sic pōt indistinctē impetrari. Opp. in auc. in medio litis. §. sup hoc. Sol. qđ hic deficit suppleī per illam legem. Et ideo ad declarationem totius materiæ distingue sic: Aut quis vult impetrare super aliqua causa rescriptū: aut priuilegiū. Primo casu † aut ante lit. cōtest. & non potest nisi ordinarius requisitus deneget facere iustitiā: vt in auc. vt diffe. iudi. §. si verò & de mand. prīc. §. & neq̄ permittere. Aut post li. cōte. & tūc licet supplicare de quatuor. Primò vt sibi fiat copia actorum. Secundo vt sibi stat copia pronunciationis vt hic. Tertiò q̄ præcipiatur iudici q̄ procedat si erat negligēs. Quartò quod aliqs associetur si est suspectus: vt in auc. in medio litis. §. super hoc. Aut † vult supplicare post sententiā: & tunc aut sententia est appellatione suspensa: & tunc idē acsi non esset iudicatū. ar. l. j. in fi. ff. ad Turpil. & ita loquitur nostra rubrica. Aut non erat appellatione suspensa: sed transiuerat in rem iudicatam: & nullo modo licet supplicare: vt hac l. in fi. & j. eo. l. vlti. Si verò † vult impetrare priuilegium aliquod, si quidē vult illud impetrare super causa quæ agitatur: nullo modo licet: vt in auth. in medio litis. in prin. Si circa alia indistinctè licet: vt ff. ne quid in loco pub. l. ij. §. merito. & §. si qs à principe. Non habetis hic alia, &c.

1 ☞ *Priuilegium concessum per mendacium non valet.*

2 *Clausula, si preces ueritate nitantur, quando tacitè intelligatur in rescripto ut ualeat: & ibi rescriptum ad obseruātiam iuris communis quod duobus modis conceditur.*

3 *Si contra rescriptum opponitur exceptio falsitatis, quæ falsitas impediat cognitionem.*

4 *Rescriptum dolo impetratum quando ualeat.*

5 *Rescriptum impetratum per obretionem, quando tribuat iurisdictionem.*

6 *Rescriptū omnino falsum ex eo quod nunquā emanauit ex cancellaria, quando sit quod tribuat iurisdictionem.*

7 *Si cōtra rescriptum opponitur exceptio mēdaciorum: quomodo super tali exceptione procedetur.*

8 *Exceptio dilatoria, ut puta, non est is meus iudex, quia hic non contraxi: uel quod rescriptū sit falsum, quando debeat probari ante lit. conteſt.*

9 *Si florentinus conuenitur, quia promisit dare centum in castro Clusino comitatus Perusij: & opponit quod illud castrum sit comitatus Cortonæ, iudex poterit super hoc cognoscere & pronunciare.*

10 *Probatio facta quòd aliquis locus sit de iurisdictione, puta Perusina cùm non sit quòd non præiudicet iurisdictioni in dicis cuius est locus.*

11 *Princeps potest ignorare ius consuetudinarium. & ita omnis iudex.*

12 *Ius scriptum debet allegari & probari: secus est in iure scripto.*

13 *Statutum factum alibi, si allegatur ubi causa agitatur, debet in causa produci.*

14 *Testis potest dicere falsum etiā tacēdo id quod est.*

LEX II.

d RÆscriptione. [d]Gl. legit hāc legem quinque modis. verè tamē intelligendo nō sunt nisi duo modi principaliter: licet vnus diuidat in quatuor modos. Assumo primum modum legendi, secundum glo. Et secūdum illū breuiter intendit: Exceptio mēdaciorum impedit iurisdictionem iudicis delegati: sed debet de causa scdm veritatē cognosci penē ad quē de iure cognitio cōpetit. h. d. Ad istā lec. opp. ē. co. l. j. Sol. Ibi omisit aliquid leue: hic aliquid graue. Itē opp. q̄ ipsemet iudex debeat cognoscere illa debere, & cætera. Et sic videtur qđ ipse iudex delegatus debeat cognoscere: vt j. eo. l. & si nō cognitio. Solu. quod ibi dicitur, de omni negotio cognoscatur: intelligo, ſ. per iudicē, ad quē ſpectat. Contrà istud oppo. de hac lege, quæ dicit iudicem datum cognoscere debere, &c. Et sic videtur quòd ipse iudex delegatus debeat cognoscere. Huius timore hæc lex variatur quatuor modis. Prmo modo. q̄ iudex delegatus cognoscat de veritate precum; & potest pronunciare se esse iu-

Vltimò, hic videtur esse casus contra gloſſ. quæ est. ff. de procu. l. quí procuratorē, quę dicit, q̄ cui mandatur cognitio, non videtur madata diffinitio. † hic videtur text. in contrarium. Breuiter, intelligo hanc legem qđ verba rescripti fuerunt simpliciter pro lata: vt puta talem causam tibi cōmittimus nec restrinxit se ad cognitionē: quia tunc procederet glo. Contrarium dixi in l. à diuo pio. §. j. ff. de re iud. & quod sic debeat intelligi, videtur hic sentire prima glos.

Nota tñ qđ vbi plures causæ exprimuntur in rescripto, vel rationes, non est necesse oēs ꝓbare: sed satis est ꝓbare nā, q̄ sit sufficiēs ad impetrationē. vide Feli. in c. ij. versi. copul. extra, de rescrip. ī ij. col. Ro. in cōſi. cccix. in pe. colū. Itē an & qñ subreptio ī parte, vitiet ī totū, vide Feli. in c. sedes apposToli ca. ī versi. subreptio. & in c. sup literis. extra, de rescrip. vbi ponit latissimè q̄ sunt illa, quæ vitiāt rescripti subreptitiū, vide Feli. in c. cōſtitutus. extra, de rescrip. in prin. Itē an de literis renūciatis sit faciēda mētio in rescripto, vide Feli. in c. ad audiētiā. el ij. extra de rescrip. Quid aūt in bñficialibus an sit exprimēdū ad euitā dū subreptionē, vide latissimè Feli. in c. in nostra. extra, de rescri. vbi pōt corollaria. Vide etiā in d. c. ad audiētiā. el ij. de rescrip. ꝓ eū. Quid aūt de ipetrāte bñficiū. q̄ dicit se dotasse & nō est verū, vide Fe. in c. fi. in j. col. extra, de ꝓsump. & ibi etiā in ij. col. Quid de ipe trāte et narrāte q̄ nō excedit certā. ſummā & sic falsum, an vitietur rescriptū. Item qđ omissio cuiusq; mini vitiet rescriptū exorbitās à iure cōi vide Alex. cōſi. cclxviij. in pe. col. Nunqđ aūt sit necesse facere mētionē de possessione euidēter iniusta: vide Panor. post glo. in c. in vestris. in iij. co. de cōcef. preb. vide Ro. cōſi. ccccxxxix. Itē qđ reddaē subreptitiū, si ꝓs nō fecit mētionē de termino dato ad ꝓban dū id qđ petit, vide ro. cōſ. clxxv. j. ad fi nē. Itē qđ necesse sit facere mētionē de appellatiōe iterpositā, vī de litis pēdētia, vide Ro. cōſi. cccxxx. in prī. Itē an sit fiēda mentio de qualitate bñficij, vide Ro. cōſ. ccclxij. & cōſi. cccclxxxiij. Nūquid aūt si faciat aliq̄d factū ipetratū ꝓ ꝓcuratorē habētē ſpeciale mā dātō inducaē ꝓ hoc rescriptū subreptitiū vide Ro. cōſi. ccccclxxxj. Itē an sit fiēda mētio de actu nullo vel elidibili, vide Fe

li. de quo infrà, vide Ro. cōſi. ccccclxxxiij. in j. colum. Iaſo. latè in l. j. huius titu. Item de primo rescripto seu lireris subreptitijs, non est opus facere mentionē, vide Abba. in c. oblatæ. in vlti. volu. extra de appella. & Moder. ibi. Itē quid si rescriptum contineat plura capitula. & fieret obreptitium quo ad quædam

an in alijs sit etiã nul lũ, vide hic Moder. post Ioã.Fab. in vlt. chart. Et Feli.de quo §.& nouissimos in l. de pupillo.§.si pluribus.de ope.noui nũ. Itẽ nota ꝙ surreptio vitiat, etiã si supplicans ignoranter tacuerit illud quod surreptionem inducit, vide & declara, vt per Abba. in c.super literis.in ij.volu.& in c. cõstitut⁹. in ij. volu. extra,de rescript. Et vtrobiq; per Feli. & alios. Itẽ adde in materia ꝙ subreptitiũ rescriptũ non tenet, eriã si ille qui impetrauit sit sanctus, ita ꝙ non sit verisimile ꝙ ipse malitiosè egisset. Ita Bald.in c. j. in fine extr. vt lite pẽd. Iaso. in l.qui iurisdictio.in pen.col.in iij. fallen. de iurisd. omiudi.& in l. sed si hac §.patronum. el.ij. in ij.notabi.ff. de in ius voc.& in ista l. præscriptione.in fi. Item materia adde quod dicit Bal.hic in impetrante gratiã,vel remissionem seu compositionem pro aliquo delicto,non expressis omnibus factiqualitatibus, ꝙ sit nulla.de quo vide Ias.hic in vlti.col. Et similiter non expresso primo delicto, de quo etiã habuit gratiã, Feli. in c. postulasti.in iij.col.ad fi.extra,de rescri. Itẽ ꝙ de actu nullo non sit necessariò fiẽda mẽtio, vide latè Feli.in e.ex tenore.in ij.& iij.col. extra de rescri. Ias. in l.causas.in fina.C.de trãsac.& alia, de quibus suprà. Itẽ quid sit subreptio & qd obreptio, vide Inn.in c. cũ dilect.& Abb. ibi de rescriptis. Vide Barb.cons.lvj.in pri. in iiij.vol. Itẽ si causę expressę sint falsæ, ita ꝙ reddatur cõcessio subreptitia, an sustineri possit, si sit dictũ in cõcessione & ex alijs causis animũ nostrum mouẽtibus, vide Barba. consilio xxxiij. volu.iij.

P. PAV. P.

a ¶Pertinet.Et sic mẽ daciũ respicies merita causæ non vitiat, vide Comen. consil. cij.in princip.

b ¶Veritate nitantur. Habes Bal. hic contra in iiij. colũ. circa prin ij.col.

c ¶Itẽ oppoñ. Ad istã lec.&c.ad l.si qs obrepserit.vide Bal.hic in v.columna& in l, & si le.infra eod.

d ¶L.proxima.Sed restat,rñdere ad text. hic, q dicit, ꝙ videt mẽdaciũ cõprehẽdere ſcdm diffinitionẽ dicem vel non esse: non quod de negotio principali cognoscat,si literæ essent impetratæ per mendacium.Ista responsio nonvi detur bona,per tex.qui dicit,de causa cõuenit ferre sententiam:& sic innuit ꝙ de causa principali.Alij dicunt, ꝙ iudex delegatus,qui aliàs erat ordinarius illius causę,bene cognoscit,ex vi ordinariæ iurisdictionis, non ex vi delegationis. Ista est diuinatio: nec est verisimile,ꝙ ei qui aliàs erat ordinarius,delegaretur causa.Tertio modo legit, ꝙ partes consenserunt in istum iudicẽ delegatũ:& sic magis ex vi prorogationis cognoscit,quã ex vi rescripti.Ista lec. in se est vera:nam aliquando rescriptum est impetratũ per mendaciũ,& tribuit iurisdictionẽ si nõ opponatur,vt j.dicã: ideo de partium cõsensu posset procedi,& pronunciari.verùm quia diuinationem cõtinet sicuti præcedens:ideo alij dicunt quarto modo,ꝙ iudex ordinarius cognoscit, non delegatus. Nec obstat hic tex.qui dicit datũ:quia intelligo datũ scilicet à lege:nõ datũ scilicet delegatũ.& hæc est lec.Pla.quia ista lec. facit violentiã tex.ideo Azo & Io.legũt alio modo totũ econuerso.Et breuiter dicit secũdũ eosdẽ:Exceptio mẽdaciorum non impedit iurisdictionẽ iudicis delegati: sed debet de causa secundũ veritatẽ cognoscere & huic lec.concordat §.l.,pxi.& j.eo.l.& si non cognitio. Cõtra istã lec.opp.j.eo.l. & si legibus.vbi dicit, ꝙ mẽdax precator careat penitus impetratis.Huius timore,alia glo. fi. huius legis iterũ recapitulat oẽs istas opin. ideo omitto replicare. Dic ergo breuiter ꝙ in l.& si legibus.loquitur in priuilegio impetrato:tũc indistinctè mẽdax precator careat penitus impetratis.Ratio:quia illæ causæ quæ fuerunt allegatæ,fuerũt causæ concedendi priuilegiũ.†sed hîc loquitur in rescripto,ꝙ datur ad obseruãtiã iuris cõis, in quo causæ allegatæ nõ sunt causa concedẽdi rescriptũ:vt dicã j in sequẽtibus contrarijs.Glo.circa hoc nõ insistit vltra. Cõtra Azo.oppon.fortiter: in quolibet rescripto ineſt cõditio tacita,si preces veritate nitantur:vt j.tit.j.l.vniuersa.si ergo deficit ista cõditio quæ est de præsenti;ergo rescriptũ est nullũ:vt ff.si cer.pet.l.cũ ad præsẽs.†Sol.rescriptũ ad obseruantiã iuris cõis potest concedi altero de duobus modis. Vno modo sic:Exposuit B.corã nobis.ꝙ Titius denegabatur sibi restituere talẽ fundũ,quem dictus B.asserit ad se pertinere iure dñij;quare dictam causam inter eos tibi commisimus terminandam. Isto casu licet assertum sit principium.quod ille fundus pertinet ad B. iure dominij;tamen hoc non fuit positum pro constanti: sed fuit positum, quia de hoc erat dubiũ: ideo causam princeps cõmisit.Causa ergo finalis est,si de eo qd proponitur,lis est vel esse potest:ideo si dicatur illud esse mendaciũ,nõ impedit iudicis cognitionẽ.Secũdo modo potest concedi rescriptũ,vt dicat sic: Conquestus est Ant.de But.ꝙ fundũ ad eũ pertinentẽ iure dominij detinet;quare mandamus tibi, vt dictũ fundũ ei restitui facias. istæ literæ vnã cõtinẽt expressè,aliud tacitè:expressè ꝙ fundũ restitui faciat:& ꝙ hocvidetur de mãdata execu.j.eo.l.& si nõ cognitio tacitè cõtinet,vt videat mãdata cognitio, Modo ad propositũ quantũ ad cognitionem:tunc ineſt tacita conditio,si preces veritate nitantur.ᵇSed si est dubiũ,quia dicatur rescriptũ per mendaciũ impetratũ:tunc iudex potest de causa cognoscere secundũ veritatem:vt ibi.& d.l.si cognitio.quantũ ad sententiam & executionẽ ineſt illa tacita conditio,si preces veritate nitantur.nisi iudex reperiat ita esse,non debit sententiã pro impetrãte:imò debit sententiã pro alia parte.& hoc est qd dicit,ꝙ debet cognosci. Item opp.ad istã lect.ff.de fal.l.si qs obreperit.vbi illud, qd aliquis impetrat per obreptionẽ non valet. Sol.in eo quod impetrat per cognitionẽ,nõ obrepsit principi:preterea sufficit,ꝙ de hoc erat dubiũ.sed in eo ꝙ impetrat & sententiã secundũ se:in hoc bene esset obreptio: ideo requiritur ꝙ cognoscat de veritate. Opp. de l.si verò.§.subuentũ.de fideicõ.lib. Sol. eodẽ modo q̃tum ad cognitionẽ rescriptũ non fuit impetratũ per obreptionem. Vlteriusoppo.j.l.proxi.Sol.duobus †modis. Quandoq; opponitur cõtra rescriptum ex falsitate ipsius rescripti:vt ga dico, ꝙ illud rescriptũ nunq̃ exiuit de cancellaria principis:& tunc impedit cognitionem iudicis delegati:vt j.l. proxi. Quandoq; opponit, ꝙ rescriptũ est verum in se,sed causæ in eo insertæ iunt falsæ:tunc iudex debet audire illas causas,non vt per hoc impediat cognitio:sed ad hoc vt sententia feratur secundũ veritatẽ. Oppo.illud,qd̃ est factũ ex falsa causa,debet totaliter irritari:vt in ti. ff. & j.de condict.sine causa. Respõdeo eodem modo quo supra,quo ad cognitionem non fuit falsa causa: sufficit enim quod sit dubium de narratis. Item opp.extra.de rescri. c.super literis.vbi dicitur quod rescriptum impetratum dolo,nõ valet.Hic dicitur contrariũ in eo qd̃ dicit mendaciũ, quod præsupponit dolũ. Itẽ in eo quod dicit mendaciũ,vel tacendo fraudẽ.Huius timore dicit Pet.illa decretalis seruetur in foro eorũ: ista lex in nostro.Certè dñi,illa decretalis fuit rectè facta ad solendũ cõtrarietatẽ istarũ legũ:ideo nõ est aliud,imò idẽ.Putoergo dicẽdũ sic:Q̃nq; rescriptũ mandat alicui cognitionem causæ tũc ga narrãdo principi p̃supponit hoc esse dubiũ.nõ põt dici cõmissus dolus,licet verũ nõ dixerit,vel falsum suppresserit:ga hẽp hoc esse dubiũ p̃supponit.Ita logt̃ hęc lex,& §.l.,pxi.ª Si verò nõ mãdat cognitio spãliter,sed mãdat executio ſm formã, quã §.dixi:tũc ꝓcedit distin.illius decretalis. Aut hoc fuit factũ p dolũ: ga hoc esse dubiũ nõ,ꝓponebat:& †nõ valet rescriptũ:vt j.l.,pxi. Ita posset intelligi.j.e.l.& si legib.ita logt̃ c.sup literis.Sed si ille dolo dixisset falsũ hoc esse verũ:tũc valet rescriptũ, & ꝓcederet scdm veritatẽ.Ita logt̃ l.si nõ cognitio.& d.c.sup literis &c.Opq̃ verũ omittit,indistictè rescriptũ nõ habeat effectũ:vt §.ti. ,pxi.p totũ.Rñ.ista est veritas distinguamus sic: Q̃nq; rescriptũ ipetratur p dolũ,& nõ valet vt §.dixi.Q̃nq; ipetrat expressa falsitate,vel tacita veritate sine dolo:& tũc q̃nq; fuit expressũ siue omissũ aliqd quo nõ exp̃sso,vel nõ omisso,nihilominus habuisset rescriptũ;& tũc rescriptũ valet,& ꝓcedit ſm veritatẽ: vt hic, & §.l.,pxi.& j.e.l.& si nõ cognitio.Exẽplũ:vbicũq; omittit aliqd de his q̃ tãgũt merita seu veritatẽ negotij.Si verò illud,ꝙ fuit expressũ vel omissũ erat tale, quo nõ exp̃sso,vel nõ omisso,rescriptũ nõ habuisset:tũc rescriptũ valet.Exẽplũ q̃n omittit aliqd,veluti litis pẽdẽtia,vel litis determinatio.Ita logt̃ §.tit.j.p totũ.& istã diuisionẽ ponit tex.ī d.c.sup literis. Quero,vtrũ rescriptũ impetratũ p̃obreptionẽ, hoc est exp̃ssa falsitate,vel tacita veritate, tribuat iurisdictionẽ. ᶠPla.dicit ꝙ sic:§.ꝙ tribuat iurisdictionẽ de hoc cognoscẽdi,an rescriptũ teneat vel nõ.Hoc etiã colligit ex isto text. q dicit:p̃scriptiõe mẽdaciorũ,&c.dicit glo.& bene,p̃scriptione id est,exceptione.ergo iurisdictionem tribuit ipso iure si non apponatur.& sic potest cognoscere vtrum rescriptum fuerit impetratum per obreptionem vel non. & hoc etiam probatur in d.c.super literis.De hoc etiam ponit multa Inno. in ca. cæterum

ei⁹:vt not. gl. in l. de ætate.§.qui tacuit de interro.actio.Sed dic ꝙ mẽdacium põt dupliciter sumi, ſtricte ꝙ eo ꝙ dolũ cõtinet, vt in contrario.Item largè pro eo quodnõ est verum.

e ¶Effectũ.Sed an hũs rescriptũ cogat illud rep̃senteare iudici: dic ꝙ non: vt no.in c.ex cõqueſt.de rest. spo. & ibi p Io. An. in nouel.& p Bal.ī l. post quã.j.de trãsact. vbi dixerũt ꝙ p̃ solã impetrationẽ ꝓprietatis nõ q̃rit⁹ ius aduersario,nisi fuerit productũ iudicio. Fallit ī impetratiõe iuris iniqui.l.iij.in prin.ibi:licet vsus nõ sit. ff. ꝙ qsq; iuris.& qđ ibiꝓ Mod. Et ad p̃dicta facit gl.ī cle. cõstitutio nẽ de elec.& vidẽ hal. in l.j.ẽ.vt lit.pendẽ.

f ¶Tribuat iurisdict. Et hoc tenet Ioan. de Lig.& Imo.ī d.c.sup literis. licet dñs Ant. videat tenere cõtrariũ,ſcdm Imo.Adde ꝙ Bal.in l.q̃ est relatio.in princ.ẽ.delegi. vī tenere ꝙ rescriptũ obreptitiũ sit ipso iure nullũ. Tenet Bal. in l.fi.in j.col. j. sent. rescin.non poss.

cæterũ.& c.ad hæc.& melius in c.cum dilecta.de rescrip. Quę
a ro vtrũ rescriptum omnino falsum[a], quod nunq̃ emanauit de
6 cãcellaria principis,tribuat iurisdictionẽ.†Doct.hic dicũt quod propter dubium potest ipse de hoc cognoscere,an literæ sint falsæ,vel non:sicut dicimus ꝙ sententia cõtra sententiã non valet.verũ est,nisi de hoc dubitet vtrũ prima decesserit:vt ff.quę sentẽ.si ne appel.rescin.l.j.in prĩ.de trãsac.l.post rẽ.Inn.de hoc in d.sup literis.multũ dubitat.& multorũ opin.recitat.Breuiter,mihi videt ꝙ si quidẽ rescriptũ nõ habet manifestã falsitatẽ:ipe iudex,cuividet dirigi,põt de ista falsitate cognoscere,& ,pnũciare se esse,vel nõ esse iudicẽ.Ita intelligo j.l.,pxi.vbi corã eodẽ iudice põt opponi de falsitate.Ratio:quia illud rescriptũ licet ei non det iurisdictionẽ:tñ cõstituit eũ in quasi possessiõe iurisdictiõis:propter ꝙ habet iustã cognitionẽ,& ,pnũciationẽ:vt j.de senten.l.si arbiter de test.l.j.de offi.p̃to.l.Barbarius.Si verò cõtineret manifestã falsitatẽ:tũc ipse in quasi possessiõe iurisdictiõis nõ cõstitueret,nec posset ,pnũciare se esse iudicẽ vel nõ.argumẽ.j.de edi. diui Adr. tollen.l.vlti. Quero,qñ istę exceptiões mẽdaciorũ opponũt̃, q̃
7 erit practica:nã videt ꝙ de ea erit bis q̃rẽdũ.nã ante litis contestatio.cõtra rescriptũ opponit,quòd cõtinet mendacia. vnde in ista cognitione,an sit iudex, vel ,non, cognoscetur de veritate precum. demum si postea pronuntiauit se esse iudicem erit necesse quòd iterum de veritate negotij cognoscatur:quia probatiões factæ ante litis cõtestationẽ nõ fuerũt factæ in principali negotio.Inn.videt velle ꝙ ante litis cõtesta.cognoscat de veritate precũ summariè:post litis contestationẽ plenariè.Et hoc idem dicit in alio exẽplo:Pone.Florẽtinus hic cõuenitur ratione delicti,vel cõtractus,ipse ab initio opponit exceptionẽ dicẽs: Dñe, nõ estis meus iudex:quia nõ cõtraxi,vel deliqui in territorio vestro.Ante litis cõtestationẽ examinabit summariè vtrũ cõtraxe-
b rit vel nõ ī isto territorio[b],post litis cõtestationẽ examinabit plenè.Hoc idẽ tenet tenet iac.Bu.Adducit simile:in actiõe ad exhibẽdũ p̃paratoria cognoscet summatim de dñio:in rei vẽdicatione cognoscet plenè. idẽ si minor petit restitui ad allegationẽ omissam:nã antequã restituat,cognoscet summatim, vtrũ ex illa omissiõe sit lęsus:aliàs nõ cõcederet restitutio sibi:vt l.nã postea §.si minor. ff.de iureiu.Postea cũ illa exceptio ,ponere in iudicio, in quo omiserat,de causa cognoscet summariè. Vltramon. & Petr.dicebãt ꝙ illa exceptio debet reseruari post litis contestatione de eodẽ bis cognoscat.Gui.de Cugn.in l.sceda.ff.de in ius vocan.tãgit istã q̃stionẽ ex dictis eius: licet nõ faciat mẽtionẽ. Cy. hic fecit vnã additionẽ & dicit Gul.ꝙ ista exceptio, ego nõ cõtraxi in territorio tuo:nõ debet admitti:quia nõ põt ,pbari.nõ enim seqt̃,cõtraxi alibi:ergo nõ cõtraxi in territorio tuo. itẽ si ,pbarẽ absentiã meã,potuissem cõtrahere existẽs alibi in territorio per procuratorẽ:vel potuissem cõtraxisse existẽs alibi in territo-
c rio huius ciuitatis:vt l.cõtraxisse.de actio.& oblig. Mihi videt ꝙ debeamus aduertere qñ illud,ꝙ opponit ꝓ modũ declinatoriæ,†iudicij,tãgit negotiũ principale,vtrũ debeat examinari ãte
8 litis cõtestationẽ vel post.Dico sic:Aut ante litis cõtestationẽ,et post,veniret ,pbãdũ ab eadẽ parte:& tũc ꝓcedit dictũ dñi Innoc. & iac.But.quia ante litis cõtestationẽ probatur summariè: post litis cõtestationẽ plenè:vt in exẽplis §. positis secundum Iacob. But. Q̃nq; ante litis cõtestatio.incũbit ,pbatio vni post lit.cõtestatio.incũbit ,pbatio alteri:tũc ego dico,ꝙ vtrũq; ꝓfectò examinabit:vt in exẽplo huius legis.Nã ille quia opponit exceptionẽ
d mendaciorũ,illã debet probare[d]:quia ipse dicit hoc ad excludẽdũ iudiciũ. Vnde cũ mendacia sint causa suæ intẽtionis:ergo ei incũbit onus ,pbãdi:vt l.ei qui.ff.de proba.sed post litis contestationẽ actor debet ,pbare veritatẽ:ga illa assertio est causa suę intẽtiõis:ergo ei incũbit onus,pbãdi:vt l.qui accusare.j.de edẽ.Sed si exceptio mẽdaciorũ esset ita negatiuè cõcepta,ꝙ nullo modo ,pbari posset:tũc nõ admitteret ad ,pbãdũ eã.Ita logt̃ dictũ Gul. si eñ cõuenitur hic Florẽtiæ qđ ,pmisit hic dare cẽtũ, ipse excipit se nõ ,pmisisse:certè cũ nõ sit coarctata loco, vel tẽpore, ista
e negatio nõ põt ,pbari[e] ante litis cõtestatio, per eũ cui incumbit onus probãdi.nisi,pbetur per cõfessionẽ aduersarij:aduersarius iã posuit cõtrariũ:ergo &c.Sed si q̃stio ista reuoluеretur sup aliquo de cohęrẽtibus ipsi ,pmisioni,de qua agitur:tũc bñ posset examinari ante lit.cõtest.cũ post nõ veniret examinãdũ.Exem
9 plũ.†cõuenitur Florẽtinus hic quòd ,pmisit dare cẽtũ in castro Clusino comitatus Perusij;opponit Florentinus quòd castrum

a ¶Omnino falsum.Vtrũ rescriptũ omnino falsum tribuat iurisdictionẽ,Inn. tenet ꝙ nõ,in d.c.super literis.facit quod no.de excep.c.cũ venerabilis. & de proba.c.licet causam.ipse tamen Inno.tenuit contrarium in c.ij.de dila. & videtur tenere hic Bart.& tenent cõmuniter Legistæ.& istud etiã tenet do.Flo. in d. c.super literis.reprobant Imol.ibi:sed d.Ant.in d.c.super literis.tenet primã opi.sequẽdoInn. & rñdet ad omnia obiecta.videtur velle hic Bal. sed opin. Bal.et sequacii vide tur verior.& qñ decretũ ,p subreptionẽ fit nullũ, vide Bald. in l.j.C.de fideiu.mi. & in l.j.ẽ.eo.& Pet. de Ancha.in c. sup literis de rescrip. q̃ tenet ꝙ teneat: sed venit rescindẽdũ. et idẽ Inn.et Anto.de But. in c.veniẽs.de fil. p̃by.& per Bal. hic in viij.colum.

b ¶Non in isto territorio.An iudex possit cõtra non suppositũ cõtẽserit,si contẽserit,vel deliquerit ī territorio.De quo ẽt ,p Bar.in l.ij. si qs in ius voc.nõ ierit.in ij. col.addo gl.ī l de iure.ff.ad munici.Adde qđ no.in c.fcisicat⁹. de rescript.& in c.,pterea.de dila. & in c. super literis.& vide do.Ant.ī c.ſi clericus laicũ.de foro cõpe et ibi ,p Imo. & alleg. Bart.cõtrariũ in l.j. ff.si qs in ius vol.nõ ierit.& illud,ꝙ tenet ibi,est falsum, ſcdm do.Ant.& Imol. ī d. c.sup literis.& cõtra ipm videt velle Inn. in c. Rom.ī ẽ. cõtrahentes.& vide ꝙ habẽt ,p Gui. de Suza. in l.taptores. in ver. p̃scriptiõe.C de episc. & cleri. Adde Bald. in l.si qsex aliena.ff. de iudic.et ,p Io.Cal. in repe.ca.de illis, in iiij.qõ.de rap.& per Pet.de Anch.ī repeti.c.postulasti.de for. cõpe.in j. q. & vide oino Alex.in d.l.ij.si qs in ius vocat.nõ ierit.in vj.col.cũ seq.

c ¶Mihi videtur. Pro ista q̃stiõe vide do.Ant.in c.ſi clericꝰ laicũ.de fo. cõpet. allegauit Bart.cõtrariũ sibi in l.ij.ff.si qs in ius voc.nõ ier.& vide Moder. in pręalle.c.ſi clericus laicũ.& ibi do.Abb.& vide q̃ dixi in d.c.ſi clericꝰ laicũ vide Lud.Ro.in cõsi.ccvj. vbi loquit singulariter ſi sufficit sola allegatio an sit necessaria,,pbatio? And.Bar.Adde tu circa ista dicta Bar.hic. & vide do. Maria.Soci.in c.dilectus.de fo.cõpe.arti.ij.q.ix.& eũdẽ.ī c.ſi clericus laicũ.versi. circa x.principalem articulum,col.vlti.

d ¶Debet ,pbare.Opponens exceptionem contra rescriptum,illud debet probare. Hoc limitat Innocen.in c.super literis.de rescrip.in gloſſ.in versicu.forsan.nisi rescriptum esset ſuspectum.& vide Cyn.hic.

e ¶Nõ põt ,pbari.Istud desequit Iac.But.vt refert Bar.Sed aduerte:ga Inno.in c.Rom.ẽ.cõtrahẽtes.de fo.cõpe.in vj.& Io.And.in c.j.de lit.cõte.& doc. in d. c.super literis.videt tenere contrarium expresse.& ibi vide plene.

f ¶Aduersario scicte.Sed Imo.in d.c.ſup literis.videt cõcludere finaliter in hac q̃stiõe,ꝙ etiã cõtra scictẽ.q̃ verè est in possessione,quo ad alia vtiq; ista quasi possessiõe,,pferẽ in illa.Pro hoc facit ꝙ no.Inn.in c.olim.el iij.de restit.spo.vñ tũc potꝰ dicit in ista possessione turbari:fecus fortè, ſi illa vteret quo ad illa: nec cõtraheret q̃tũ in eo esset:qa tũc fortè ,pcederet opi.Bar.& Inn.in c.sup literis.anteq̃ ,pdicte opiniones ,p ea q̃ habentur ī d.c.olī cũ dilectus.no.in l.j.& ij. C.de serui.Ita vī tenere Imo.in d.c.sup literis.Itẽ ad hoc no.,p bar.adde ꝙ idẽ no.ī l.j.de ,pcu.ad fi.& ad p̃dicta cõcordare vī Iun.ī c.cũ dilectꝰ.de offi.archi.

g ¶Mẽtiri de iure.Et no.ꝙ istã gl.,p ſi.alle.Ang.& Imo.ī l.ij.ff.de re iudi.ad hoc videlicet:qa licet iudex nõ posit alterare tp̃s appellãdi,vt ,p Bar. & doc. ī d. l.ij.tñ ,p statutũ,& cõsuetudinẽ põt illud tp̃s alterari. gl. est hic ſcdm eos.Nec mirãdũ est ſecũdũ Imol.ibi quia statutũ & cõsuetudo põt detrahere dispositioni legis:vt l.omnes populi.ff.de iusti.& iur.& l.de quibus.ff.de legibus.

h ↠P.P AV P.¶Tacẽdo.Vide Fel.ī c.j.extra,de testib.cog.Iaſo.hic, in ij.col.

h ¶Tacẽdo.Et vide ꝙ habet ī l.Paul⁹.ff.de fal.& ideo allegat ī regula culpa. reg.iur.in vj.nũquid vidẽs cõmittere homicidiũ,& phibere potẽs ſi nõ phibeat,teneat de homicio,de q̃ ,p Ang.in l.j.§.fi re⁹.& l.ſi actoris.de eo ꝙ quẽ factũ est,& Bar.in l.metũ.facit quod no.in c.ſicut dignũ.de homicid.Sed qd in

LEX III.

PVniri. Ista lex potest habere duplicem intellectũ. Vno modo, ꝙ opponatur de falsitate eorũ, quæ sunt narrata principi. Alio modo quod intellígatur de falsitate rescripti: quasi princeps nunquam sciuerit, nec vnquam emanauerit, de cancellaria principis: vt dixi ſ. &c.

☞ *Si mandatur executio, uidetur esse mandata cognitio. Princeps potest delegare executionem.*

SI non cognitio. Hæc est notabilis lex, ex qua nota ei, cui mandatur executio, †videtur mãdari cognitio. & debet cognoscere secundũ veritatem precũ. Opp. j. proxi. Sol. vt dixi in l. præscriptione. Oppo. ꝙ executio non possit mandari. vt l. iubere cauere. de iurisd. om. iud. Solu. hic †Princeps delegat: non alius. Alij dicunt, ꝙ hic demãdat cognitionem, non executionem. quod est contra istum tex. Alij dicunt ꝙ hic demandauit primum decretum, non autẽ secundũ. Sed certè nec executio primi decreti potest demãdari: vt l. iiij. §. duas. de dam. infect. Tene ergo primum, quòd hic Princeps demandauit. Oppo. j. de exceptio. rei iudica. l. ſi vt proponis. vbi dicit, ꝙ executor nullam cognitionem habet. Solue hæc est vera: ibi loquitur quando committitur alicui exceptio alicuius sententiæ: hic loquitur quando cõmittitur executio alicuius facti: cùm nulla præcesserit sententia. Vnde cùm ad executionem non possit peruenirí, nisi præcedente cognitione: vt l. j. j. de excep. rei iud. mandando executionem videtur committere cognitionem. Et propter hoc non placent quædam glossellæ, q̃ sunt hic quæ dicunt ꝙ fuit dictum Principi ꝙ erat lata sententia, & tunc cognitio nõ videtur demandata. De hac materia dixi plenius in l. à diuo Pio. in princ. de re iudi. Gl. tractat illam materiã extra, de offic. delegati. ca. pastoralis. in gloss. ad intelligentiam &c.

IT ſi legibus. Ista ex priè loquitur in priuileg.[a] ¶ Oppo. ꝙ debeat valere rescriptũ, non obstantibus falsis allegationibus: vt l. proxi. & l. præscriptione. Glo. non soluit. Dic, suprà loquitur in rescriptis, quæ conceduntur ad iuris communis obseruantiam. & ideo veritas eorum, quæ narrantur, non fuit causa rescripti: sed sufficit esse dubium. hic verò in priuilegio, & causæ narratæ sunt proxima causa finalis priuilegij. ideo ſi reperitur mendacium, non valet priuilegium. Hic non sunt alia.

☞ *Princeps quando posit contra ius diuinũ rescribere.*
Princeps quando posit mihi auferre dominium rei meæ.
Princeps quando posit rescribere contra ius ciuile.
Clausula, non obstante, quòd requiratur quando princeps rescribit contra legem.
Clausula, non obstante: quomodo ponatur quando rescribitur contra legem.

a ¶ Loquitur in priui. Vide Bal. in l. præsc. in v. col. ſ. eod.

b ✠ P. PAV. P.

¶ Oẽs cuiuscũq; Circa materia huius legis, in qua tractatur de clausula, nõ obstãte, vide oĩno Feli. in c. nõnulli extr. de rescrip. vbi latissimè p sex chartas tãgit materiã istã. & an & qñ requiratur specialis, & an sufficiat generalis, et de effectu ei[9]. De clausula autem derogatoria, vide q̃ scripsi in l. ſi quis in principio testamenti de leg. iij. Quid autẽ in dubio, non præsumatur princeps velle vti plenitudine potestatis, nec clausula, non obstante sed iure communi, vide Ia sonem latè in l. quanquam. in j. col. de testa. mili. Limita vt p Alex. in l. cõturio. in

1 2 3 4 5

b Mnes cuiuscũque Breuiter dicit: Rescripta contra ius, vel contra publicam vtilitatẽ non sunt seruanda hoc dicit. Hic habe tis vnam gloss. quæ ponitur de verbo ad verbum in l. j. de constit. prin. Gloss. ista aliquantulum est infrascata. Ratio est, quia in iure nostro sunt quædam diuersa. nã Princeps alicui aliquid concedit, quandoq; ius commune condendo: quandoque iurisdictionem exercendo: quandoque concedit rescriptum, quod est ad iuris cõmunis obseruantiam: quandoque concedit beneficium vt ſi concedit domino castrum, vel feudum: quandoque concedit priuilegium contra ius commune. Ista sunt separata: & iura istis vocabulis abutuntur. Et gloss. hic posita tractans, vtrum Principis rescripta, contra ius valeant. promiscuè tractat de rescriptis: quandoque de priuilegijs: quãdoque de lege. & doct. hic non examinãt tex. Quæro ergo primò, vtrum Princeps possit rescribere contra ius diuinum. †Dic vt in gloss. quam vide. Secundò quæro, vtrum Imperator possit rescribere cõtra ius humanũ. Et vide gloss. ibi: ſi verò. &c. Vidi 2 stis illud quod dixit gl. Tu dicas sic: †Circa hoc an Princeps possit mihi auferre dominium rei meæ. Dic autvult mihi auferre dominium, ius commune condẽdo, & potest: vt in toto titulo ff. de bon. damna. &c. & in authen. incestas. infra de incest. nupti. ff. de public. l. commissa. Aut vult mihi auferre iurisdictionem exercendo: & potest: vt l. ſi. j. de iure do. impetran. Aut vult mihi auferre priuilegium alteri concedendo: & tunc c aut in hoc vertitur publica vtilitas: & põt: vt l. item ſi verberatum. §. j. ff. de rei vendi. & de euict. l. Lucius. Aut non vertitur publica vtilitas, sed sola eius voluntas: tunc regulariter nõ potest. & ita loquitur hæc glo. & gloss. in l. quoties. de præcib. Imperato. offeren. Fallit ratione iuris, quod habet retin parte rei. C. de vendi. rer. fisca. cum priuato. l. j. libro x. Fallit ratione possessionis, quam haberet de re mea: vt l. fina. j. de quadrien. præscrip. Dominus Iacob. But. dicebat simpliciter, quòd princeps potest auferre mihi dominium rei meæ sine aliqua causa. Nam eius potestas, & potestas istarum legum, quæ hęc prohibent, procedit à pari potentia: ergo sicut potest istas leges tollere: ergo eodem modo possit dare al d terí dominium rei meæ, [a] sine causa. Quod e puto non esse verum[e]: nam princeps non possẽt facere vnam legem, quæ contineret vnum inhonestum vel iniustum. Nam est contra substantiam legis. Nam lex est sanctio sancta, iubens honesta, & prohibẽs cõtraria: vt l. iij. ff. de legi. Eodẽ modo ſi vellet auferre mihi dñiũ rei meę iniustè, nõ posset quia princeps habet iurisdictionem à deo: vt in auẽ. quomodo oportet epiſc. in prin. Sed deus nõ dedit ei iurisdictionẽ peccãdi, nec auferendi alienũ indebitè: ergo &c. Tertiò quæro, an Princeps possit rescribere cõtra

ius

SPOMATES.

¶ Vtilitas. Nota tamen, quòd princeps cum causa potest tollere ius alterius sibi subditi. Ita Paulus de Castro in consilio cclxxxj. incipiente, primum dubium.

✠ P. PAV. P.

¶ Vtilitas. Quod in principe præsumat causa, vult Comẽs. consi. lxvij. in penul. col. post medium. Et de materia, an & nũ possit princeps tollere ius alterius: & an præsumat in eo causa: & multa ibi vide ad Bartol. in l. item ſi verberatum. ff. de rei vendi. Item quòd nõ possit tollere ea, quæ sunt iuris gentium ſine causa & quòd tũc non præsumatur causa: & declarationem vide per Ias. in l. quòminus. in iij. notabi. ff. de flumi. & quia de clausula, non obstãtibus quibuscũq; facientibus in contrariũ sufficiat, & quædam alia in materia, vide per Deci. cõl. x.

¶ Dñinum rei meæ. Vide Bal. in l. ſi. C. ſeten. rescin. non pos.

SPOMATES.

¶ Non esse verũ. Et per hoc ſi Príceps cogat gabellariũ ante tẽs soluere: põt & ipse recipi in consortiũ medij tẽporis gl. in l. j. j. de condic. ex l. fecus esset ſi ob necessitatẽ publicã hoc faceret: vt ibi per Bal. & Ros. in l. in dñi, circa

medium. & circa finem. ff. de condic. inde. vide etiam Bart. & quæ scripsi in l. quicunque. C. de fund. patri. lib. xj.

a ¶ Concedere. Intellige vt per Bald. in l. rescripta. ſ. titu. ij. & quod habetur ſ. eodem titu. in l. ne damnosa.

b ¶ Requiratur. Aliquid tango in l. iij. §. quod ſi is. ff. quod quisque iur. vbi vide. De qua materia vide plenè per Ioan. And. in c. j. de excess. præla. in vj. in nouel. & in ca. j. de constit. in sexto. & per Archi. xx. q. ij. in summa. per Bar. in extraua. ad reprimendũ. in ver. nõ obstante. & per doctores in c. nonnulli. de rescript. & per dominũ Anto infrà. eod. titul. & in c. quæ in ecclesiarũ. de consti. per bal. in l. ſi. C. senten. rescí. non pos. & in l. eam quam. in xij. colũ. de fideicom. & in præludijs feudorũ. ſ. xiij. col. & in c. j. §. naturales. in prin. ſi de feu. fue. contro. & Imol. in l. ſi. ff. à quibus appel. nõ licet. & in l. quidã cõsulebãt. de re iudi. Et vr magis cõis cõclusio, ꝙ aut fit cõmissio in alterius grãde præiudiciũ: & non sufficit ex certa scientia, sine clausula, nõ obstãte, ppter derogationẽ taliũ rescriptorũ, q̃ facit in d. l. quoties. ideoopportet p clausulã, nõ obstãte, ꝙ deroget illi leg. arg. l. ſi qs in principio testamẽti. de leg. iij. Aut nõ tractat de præiudicio alterius: & tunc sufficit certa scientia. l. Barba. de offic. prætor. & d. l. quidam consulebãt. Aut de modico præiudicio tractatur: & tunc etiã sufficit certi scientia lege. idem Vlpianus. in fin. de excus. tutorũ. & d. l. quoties. suprà de precib. Impera. offer. licet Paul. de Castro in l. iij. §. ſi is pro quo quod quisq; iur. dixerit simpliciter sufficere clausulam ex certa scientia, per d. l. j. idem Vlpianus.

c ¶ Generaliter loqui. Vide Spe. in tit. de instru. edi. §. nunc autẽ videndũ restat in versũ. scias ꝙ ſi in priuilegio. &c. Vide Alex. in l. quanquã. j. de testa. mili. et in l. cõturio. in ij. char. ff. de vulg. & pupil. substit. vbi ponit de clausula, nõ obstãte, & de clausula, ex certa scientia: & ibi refert vnũ no. dictũ Pau. de Ca. ſi materia. Et de ista clausula, nõ obstãte. vide p Bãr. in extraua. ad reprimendũ in ver. nõ obstãtib⁹. p Bal. in tit. de pace Cõstã. in versũ. ſi qs aũt. per Bal. j. de appella. l. eos. & glo. in Clemẽ. & ſi principalis. de rescrip. in c. statuerũ. in verbo, literarũ. de rescrip. in vj. Bar. in l. sciendũ. ff. q. fatiscẽ. cegan. & ibi oĩno vide Bal. in l. ſi. in prin. ij. col. j. sentẽ. rescin. nõ pos. & latè p Moder. in l. ſi cõstat. ff. de ap. & adde ꝙ vbi plura sũt obstãtia, nõ sufficit gñalis clausula, nõ obstãte, sed debet de singulis defectibus fieri mẽto, secũdũ Bal. in l. j. in xj. col. j. de fur. & dicit Bal. in aũt. nauigia. j. de fur. No. ꝙ in cõstitutiõe Principis sufficit gñalis clausula, nõ obstãte in cõtrariũ. Et an in rescriptis debeat dici, nõ obstãte l. in cõtrariũ, vide Bal. in aũt. quas actiões. C. de sacrosc. eccl. Sed qd ſi diceret, & nõ possit Príceps dispẽsare, vide Bar. in l. oẽs. C. de aĝ. ductu. li. xj. & vide ꝙ no. Imo. in l. ij. C. de test. & hãc decisionẽ Bar. limitat do. Anto. ſ. c. ij. in ecclesiarũ. de cõsti. dicẽs, ꝙ verũ est dictũ Bar. ꝙ sufficit clausula gñalis, nõ obstãte aliqua lege ſi cõtrariũ faciẽte: nec regrit singularis. Tũ illud est verũ, nisi forma legis illud induceret: vt qa dicat, nõ valeret rescriptũ, nisi faciat mẽtionẽ de illa l. vt in casu. c. nõnulli. de rescri. nã tũc regrit ẽt singularis. Et de materia remittit Io. de Imo. in d. c. q̃ in ecclesiarũ. ad dictũ per ſe. in c. j. de excess. pla. in vj. quẽ tex. vide p Imo. latè post alios ſ. c. nõnulli. de rescri. vbi refert Bal. hic post Bar. eos inter se variasse. & ibi vide per eũ de cõcor. vnũ dicit notabi. Bal. in c. j. §. naturales. ſi de feu. fue. cõtro. q̃ gña principis nõ est gña cõis, vt q̃ legitimat alique de feu. contra. §. naturales. licet hoc facere possit vt ibi: est gl. tũ regrit exuberãs solẽnitas, vt dicat nõ obstãte. §. natural. Sed vbi est gña cõis, tũc sufficit clausula, nõ obstãte aliqua lege: vt no. gl. in l. fœminæ. ff. de re. iu. Adde ꝙ Bal. de pa. Constan. in versũ. libellarię. in verbo, non obstante dicit ꝙ per illũ tex. quando Imperator cõcedit alicui aliquod rescriptum ꝙ sit contra legem aliquam, debet specificando dicere, non obstante tali l. aliàs videtur ꝙ non valeat. ar. l. ſi qs in principio testamẽti. ff. de leg. iij. & l. nã ita diuus. ff. de adop. Sed ſi rescriberet contra rescriptum, sufficeret dicere, non obstante aliquo rescripto: quia facilius tolluntur iura positiua: seu priuilegia, quam iura communia. vt in aũt. de non alie. aut permutã. §. illud. vbi postea subdit eã ipse Bal. hæc formalia verba. Sed quid ſi ita dicat Imperator: cõcedo tibi priuilegiũ, nõ obstãte lege & nõ obstãtibus legibus illis dicẽtibus generale dictũ nõ valere, nisi in casibus spãliter numeratis: sicut est in l. fed & ſi qs. §. quæsitũ. ff. ſi qs cau. & C. ad Vellei. l. iubemus. Respondeo: credo ꝙ teneat arg. l. ſi qs in principio testamẽti. de le. iij. & §. pen. in aũt. hoc interliberos. C. de testa. & ſ. de iure codicillorũ. l. diuus. §. l. licet. & de hac clausula vide omnino quæ dixi post Bald. in aũt ex cõplexu. C. de incest. nup. & adde Io. And. in tit. de leg. §. superestvidere. versed illud obstet. vbi dicit, ꝙ materia ista est adeo dubia, ꝙ lis adhuc sub iudice pẽdet. Et vide in l. cautas. j. de transact. & no. in l. j. ſ. de legib⁹ & Bal. ſi l. rescripta. & in l. quoties. de preci. Impe. offer. & Bal. in l. oẽs. j. de præscrip. xxx. an. p do. Ant. in c. j. de rescri. & in c. pe. de capel. mona. & do. Pet. de Anc. in c. cũ instantia. de cẽsi. p docto. in c. j. de cõsti. in vj. per Imo. in Cle. dudũ. de sepult. in vj. & ibi quotuplex sit ista clausula. & adde quod notat Bal. in l. non dubiũ. ſ. de legi. & Bal. in l. humanũ. §. de leg. Sali. in. l. fancimus. j. de test. Bal. ſi l. ſi. C. senrescídi nõ pos. Vnũ adde qđ tene menti qs accessit ad Principẽ narrãs in rescripto, ꝙ talis gaudet tali priuilegio, & statuto fortè cõtento sub tali rubrica: & supplicat vt sibi placeat committere causam tali iudici, non obstantibus talibus priuilegijs, vel statuto tali. Princeps rescribit: talis iudex videat & iustitiam faciat: quæritur nunquid derogatum sit iuribus istius, contra quẽ est impetratũ, nõ obstãte mẽtione de statuto, vel priuilegijs? Dic ꝙ nõ: vt plenè disputat per dños de Rota, decisione cccl xvj. quæ incipit: itẽ in cõmissione. aliàs neq; ſi in visione aliàs cccvj. qđ nota. qa dixissem cõtrariũ per id qđ scripsi secundũ eosdẽ, in l. ſi filius. ff. de dolo. Et de hac clausula, non obstãte: quãdo habeat superior necesse apponere in actu vide ꝙ multũ no. Bal. in l. consultus. C. de testa. & vide Bal. in aũt. hoc inter liberos. & vide eũ dubitare vtrũ talis clausula dicatur tollere cõstitutionẽ iuratã. Et dicas ꝙ clausula generalis, nõ obstãtibus statutis: vel priuilegijs quibuscũq; apposita in priuilegijs, nõ tollit cõstitutionẽ iuratã. Gl. est singularis c. cũ nõ deceat. de electiõe. in vj. q̃ cadit sup verbo, effectius, in ver. qd ſi talẽ cõstitutionẽ. & ita no. dicit Ang. in l. j. q̃ onerãdæ. ff. quarũ rerũ actio nõ daẽ. Et illã glossam allegat ꝙ singulari Abbas Siculus in c. j. de his quę fiũt à maiori parte ca. nisi fieret mẽtio de iuramẽto, secundũ eũ. Et adde qđ no. in c. qa sæpe. de electiõe. in vj. & in c. cũ aliquib⁹. de rescriptis. in vj. & illã gl. etiam sequitur Imo. in c. dilecti. de præbẽ. & no. Io. An. in c. j. de filijs presby. in nouella. & in rub. de testa. in princi. in additio. Spec. Idẽ in clausula. nõ obstante pacto, vel quibuscunq; capitulis, q̃a nõ tollit pacta, vel capitula iurata. vel sistam cõfirmata. gl. est singularis in cle. dudũ. §. pe. in gl. in ver. pactũ. de sepul. qđ tene mẽti. Et adde qđ in simili no. in l. ij. §. lege. ff. de iudi. & videẽ in terminis not. Cy. & ibi dixi post Bar. in l. j. ff. de cõdic. ob cau. Itẽ adde ꝙ talis clausula nũq; tollit determinationẽ legis antiquæ: vt in aurhẽ. de hære. ab intest. in gl. colla. viij & qđ dixi post Bar. in l. nã & posteriores. ff. de legib. quã gl. alle. Bar. in d. l. sciẽdũ. in prin. post gl. ibi. & vide no. in d. l. ſi qs in principio testamẽti. & vltrà ista de clausula, nõ obstãte. vide p Pet de Anc. in repetitiõe c. ſi. ppter tua debita. de rescri. li. vj. & Io. And. in c. j. de excess. prela. in vj. Et adde ꝙ lex Imperatoris posterioris nõ intelligit derogare priuilegijs militũ. Glo. est singularis in l. decurio. C. de silen. quã pro singulari ponderat Bal. in c. j. in fine. quo tempore miles.

d ✠ P. P A V. P. ¶ Repetita. Per rescriptũ declarat sẽm supplicationẽ vide Comẽ. cõsi. c. post prin. p Are. & alios in ſ. præterea. de inuti. ſtip. Alex, cõsi. lxxxiij. in ſi. col. in j. vol. Ias. hic, & in l. Gallus. ſ. idẽ credẽdũ. in vl. col. de lib. & posth. Vide etiã qđ consuluit do. Ant. de Butr. in cõsi. ij. inci. visis. literis. per totũ. & in cõsi. seq. meli? in alio casu, vide Ias. o. in l. causas. in. ij. co. C. de trãsactio. Fely. in c. super literis, in ij. co. ver. quarta regula. de rescrip. Vi

de Ro.cõſ.lxxx. Iaſ. in l.pe. in ij.col.ff. de inſti.& iure. Vide in materia gñaliter Fel. in c.iter dilectos.ſ v. co.ad finẽ.&ſeq.ext. de fide inſtr. Vide Iaſ. in l. Gallus. vbi ſ. Quid aũt qñ petitũ eſt cauſã cõmitti fiũ marię,& de plãs ſim pſr & in reſcripto ſo lũ dicitur,cognoſcatur ſummarię.&c.

a ¶Finiant tpe. Vide Inn.in c.ceterũ. de reſcrip.ĩ fi.q ponit oẽs caſus,in qb⁹ qs pdit reſcriptũ impetratũ p ſe.Et vide not. per Bar.in l.fi.circa.fi.ff. de conſtit. princi. & Spe.in ti.de iſtr. edit. ſ.nũc aũt.ver.itẽ op. po. vbi etiam ponit omnes caſus.

↦P. PAV. P.

b ¶Perdaſ.Vide Ale. cõſi. cccxxxvj. circa fi.latiſsimè Feli.in c. cũ acceſſiſſent. in x. collat.& plurib⁹ſeq. extra.de conſtitu.

c ¶Sãcimus.Ad hanc legẽ,cũ hic nota . vide Bal.in l. publicati j.de teſtamentis.

↦P. PAV. P.

d ¶Si qua.Circa hanc legẽ q referat in qua parte ponatur dies et conſul,vide Ro.cõſi. cccxl.in principio.

e ¶Obĳci poſtea. Vi de Bar.ĩ l .Titia.ſ.fi. de verborũ obliga.

f ¶Formã.Vide Bar. in l.j.ff.q qſq; iur. in principio &Bal.in l. nulli.C.de ſenten.

g ¶Studentibus.Vide Bar.in l.in ſacris .la grãde.j. de proximi. ſacr. ſcrin . & vide Bar. & quæ ibi dixi poſt eũ in l. quoties. de admi. tut. reſiduũ iſti⁹ apoſtillæ,vide ſ C.meo. Adde tu circa hoc dictũ Bar. & vide Frã.de Aret.ſ c. ceterũ.co.ij.de iud. q illud ſeqẽ. & ibi alle gat concordantes.

h ¶Propter hoc. Vide omnino latè Are. defendẽtem & comprobantẽ iſtam opi. Bar.in l. q in rerũ. ſ. fi qs poſt ff. de leg j. quaſi per totũ: qa fũt qui tenuerũt cõtrariũ.vide ibi p eũ,qui reſpõdet etiã ad iſtũ tex.q parũ facit, per Bar.Imò Bal.qui tenebat cõtrariũ alle gabat p ſe.Ad idẽ vi de Are.cõſi.cĳ.incip. ſpectabilis dominus collateralis. Ro. latè cõſil. cccxciij. incip. præſens conſultatio. vbi allegat nouẽ tex tus p opi.Bar.hic.et multas authoritates: & ſup oẽs vide latiſ ſimè Fel.in c paſtoralis.ſ j. col. & plurib⁹ ſequẽ.extra, de offic. ord. vbi ponit octoli mitationes ad cõem cõcluſionẽ Bart. hic. Adde etiam tex.in l.

¶Reſcriptum ad lites,quomodo dicatur perpetuum.
Priuilegium,quando dicatur perpetuum,& quando tem porale.remiſſiuè.
Priuilegium qualiter perdatur per actum contrarium re miſſiuè.

LEX II.

Alſo aſſeueratur.

Breuiter dicit:Reſcripta Princi pis ſunt perpetua hoc dicit. Quę ro,vtrum reſcripta† finiãtur tempore.ª Hic aduerte:quædam ſunt reſcripta,quæ cõce duntur ad iuris communis obſeruantiam. & in his loquitur hæc lex.in quo dic: ſi qui dem poſt primum reſcriptum non fuit im petratum ſecundum reſcriptum, ipſum eſt perpetuum.hoc eſt, tanto tempore durat, quanto durat id, ſuper quo eſt impetratũ. Ita loquitur hic.Sed ſi poſt primũ fuit im petratum ſecundum:tunc ſi primus Impe rator per annum fuit negligens,valet ſecũ dum reſcriptum extra,de reſcrip.c.plerun que.& dic vt ibi.per Innoc.&c. Si verò queris de priuilegĳs,† an ſint perpetua,vel temporalia:dic vt no.Canoniſtæ in c. cũm acceſſiſſent.extra,de conſti.Et hoc ſi quæ ris qualiter priuilegium negligendo perda tur.Si verò quæris† qualiter perdatur priuilegium per actum contrarium.dic vt no. infrà de excu.tuto. l. voluntariæ &c. Non habetis hic alia.

¶Exemplum exempli an probet?remiſſiuè.

LEX III.

Ancimus.

'Hæc l.legitur duobusmodis in glo.ſecundum primum modũ dicit q ipſum reſcriptum origina le probat,non eius exemplũ.Secundum a liã dicit notabilius:Exemplari & authenti cari pôt originale reſcriptũ, non exemplũ ipſius.h.d. Et no.hanc ſingularem lec.quã perpetuò tene mẽti.No. q licet probet ex emplum tamen exemplum † exempli non probat,ſecundum iſtam lec. Sed ego exa minabo hoc latius.j.de edendo.l.ſi procur. & auf.ſi quis in aliquo documento.&c.

s ¶Iqua.

³Hanc l.habuiſtis ſ.in prima conſtitutione.in fine.

Acri affatus.

Hic ponit imperator vnam formam quæ debet ſeruari in reſcriptis:quam hodie de cõ ſuetudine non ſeruamus.&c.

Niuerſa.

Hic Imperator iubet vt ĩ ſuis re ſcriptis apponatur illa clauſula, ſi preces veritate nitantur. quod eſt verum in reſcriptis conceſsis à Princi pe,ſine conſenſu procerum.

De ſtatuis & imaginibus. Rub.

¶Cautela,ut iudex faciat ſcribi notario:ſicut qualibet, die,& hora congrua ſedit,ne teneatur in ſyndicatu.

LEX II.

Iquando.

Nota ex hac le ge q quãdo iu dex debet adeſſe in certo loco, non creditur ei, niſi probet legiti mè.Ideo ſis cautus,† quando eris aſſeſſor, q cùm dicat ſtatutum de qualibet die ho ris congruis iudex debeat ſedere ad ban chum:facias quolibet die hoc à notario ſcri bi:ne poſsit tibi obĳci poſt a in ſyndicatu.

T virtutum.

Nota hãc l.p ſermo nibus, & arengarij, quæ fiunt quando fiunt dona a cõibus.&c

De officio præfecti prætorio. Rub.

¶Aliãs,de offic.præfec.Orien.& Illyrici.

LEX I.

Ibellus.

Signa iſtam. l. j. Nota q licet li bellus principi datus faciat li tem conteſtari quandoque, vt ſ.quando libellus Principi datus . ſecus in libello dato alicui inferiori:vt regi, legato, vel ſimili,vt hic dicit.

LEX II.

Ormam.

ᶠAliãs normã. No ta q præfectus po teſt facere legem generalem . & in telligit Odof.generalem inter omnes ſubditos.quod nota.

LEX III.

Iquos.

Nota q iudices remo uentur propter negli gentiam.quod nota, & tene menti perpetuò.&c.

De officio præfecti urbis. Rub.

LEX I.

Tudentibus.

ᵍNota q licet in ci uitate fiat vnus officialis ſpecialis ſuper damnis datis,vel ſuper abũ dantia:non tamẽ propter hoc tollitur iuriſ dictio quã habet poteſtas,qui habetvniuer ſalem iuriſdictionem.quod nota & tene menti.

LEX II.

Vod.

Non poteſt ad inquiſitionem procedi, niſi fama præcedat hoc dicit,iſta l.quæ eſt bona licet gl.dicat,non legitur.Oportet ergo quod príus cõ ſtet.quod ſint obnoxĳ.quod eſſe non poteſt,niſi citen tur,iſtud autem non poteſt probari ſine eius preſentia:niſi fama præcedat quod no.bene perpetuò.&c.

De officio magiſtri officiorum. Rubrica.

LEX I.

Riuilegiis.

Vide hanc l.in fi.quæ allegatur in præſentatione ſcholarium : quod debent præſentari per ſuum doctorem.

LEX II.

Emo.

Vide hanc legem, & ſequentem circa finem, quæ eſt bona pro iſtis moralibus,non pro alĳs. Vide etiam legem finalem huius tituli.

De officio rectoris prouinciæ. Rubrica.

LEX IIII.

N officiales.

Vide gl.ſuper verbo, curſum publicum.& quod dicit text.la niantes,id eſt,in officio delinquentes. No.ex hac l. quod iudex minor poteſt punire officialem iudicis maioris delinquentis in ſuo territorio; dum tamen hoc notum faciat maiori iudici.

Otioris.

Nota hanc l,quia moralis eſt;& eam all. glo.xj.q.fi.qui reſiſtit in glo.Bar.

Vllus.

Nota quod officiales,qui mittuntur à ciuita tibus, non debent ad ciuitatẽ redire ſine ip ſius ciuitatis licentĳa,quod nota,& tene menti.

Nlli iudicum.

ĭNota quòd de iure com muni rectores, qui eligun tur ad regendam ciuitatem,debẽt habitare in palatĳs eu prætorĳs publicis,&c,

De

j.C.de con.fiſc. debi. lib. x. vt refert Iaſon in l.cohæredi. ſ. qui diſcretas.in tĳ.nota. de vulg.& pup.ſub. Vide etiã latè Iaſ. in d.l.quodin rerũ.ſ.ſi quis poſt.vbi ponit quid ſi ſit datus ſpecialis viſitator alicui monaſterio ſeu monachis,cenſetur dero gatũ generali viſitatori. Vide etiã quę di cit Iaſ.in l. Titiæ tex tores. in viij. notabi. de leg.j. Itẽ circa dictũ Bar.hic: vide latiſsimè Barb.in c.ĳ.ĭ tĳ.co.& multis ſeq. de offic.legat. 'Quid aũt ſi eſſent duo iudices ſpeciales,ſed vn⁹ magis ſpecialis quo ad perſonas,ſed magis generalis quo ad cauſas,aut ecõtra,co rã quo ſit agẽdũ, vide Bar.& quę ibi ad didi in extrauagã.ad reprimẽdũ.in verſic. nõ obſtãtibus. Vide Deciũ cõſi.iĳ. qñ data eſt ſpecialis iuriſdictio alicui,an cẽſea tur derogata ptãti.

¶Nulli iudicũ. Adde q no.Bar.poſt gl. in l.Aquili⁹.ſ. de do. An de iure cõi recto res ciuitatum debeãt habitare in palatĳs publicis , prout dicit Bar.q tene menti.

↦P. PAV. P.

a ¶Nemo iudex.Quo modo mulier pro cauſa criminali poſſit extrahi de domo, vide Barba.in capit. ĳ.in princi.extra, de pignorib.

↦POMATES.

a ¶Nemo iudex. Vide ad limitationem Pañ.in capitu. literas.in fid.de reſtitu. ſpolia . Aret . conſil. xiĳ.colum.ĳ.in fin. & Romanus . conſi. cxviij. & Seuer . in trac. de debito . ſuſpec.& fugit.in vĳ. qõ . v . quæſtionis principalis.& Bar. in tract. de ſyndic. chart.xiĳ. colum.iĳ. in ver . adulterium. & col.ſeq.

b ¶Ad ſyndicatum . Contrarium tenet Bart.per illum text. in lege,reſcriptio . ſ. debitores.ff.de mun. & honori . &c.Proſyndicatu vide conſiliarios infrà,de aſſeſ.& lege, meminiſſe. in fin. ff. de offic. proconſ.

↦P. PAV P.

c ¶ De officio eius. De vicegerente, ſeu locum tenente vide omnino quæ addidi in Bertach . in verbo locum tenẽs.

d ¶Poſtulare . Er no. iſtum tĳu.habere locum in his qui ſuſtinent vicem alterius, puta deputati ab vniuerſitate,vel conſilio: ſecus autem ſi ille talis qui gerebat officium , deputauit eum.Ita ſingulariter voluit Bartol. in lege,filius.ff.de lega.j. Idem Barto.in lege, prima.ff.de offi.eius cui mand.eſt iuriſd. & not.in lege, obſeruare . in princi.ff. de offic. proconſul. & Bartol . adde quod no . ff.quis & à quo lege,prima.ſ.primo & quod not.can . c. eam te , de reſcrip.

e ¶Ordinariã. Et an locum tenens homi nis,vel legis habeat merum imperium, vide Bald.in authẽ. ſed nouo iure.in prĳ. de ſer.fugit.Et quod hic dicit Barto.adde Barto . in lege , nec quicquam.ſ. vbi de cretum . ff. de offic. proconſul . & lega. ĩ antep.col.& ibi gl.

f ¶Sentit gloſſ . Not. etiam gloſſ. quæ eſt hic quæ dicit quod abſciſsio &c.abſciſsio membri eſt meri imperĳ , per Barto. & docto.in lege, imperium . ff. de iuriſdict . om , iudic . & Bald.in authent.ſed nouo iure in princ.j. de ſer.fugi.

g ¶Conſiliarios . Vide plene per Bartol. in lege,lex Corneli.

De officio præfecti vigilum. Rub.

LEX vnica.

Ræfecti vigilum.

Plenè habes de hoc in l . nam & ciuium ſalutem.

De officio diuerſorũ iudicum. Rubr.

LEX I.

Emo iudex.

ᵗHęc eſt bo na l. & habetis aũt . ſed ho die nouo iure.q̃ ſimiliter eſt bona.quã nota,& tene mẽti: qa practicaui iã d facto &c.

Ed hodie.

Not.ex iſta autẽ. q mulier nõ de bet nec poteſt detineri ex aliquo de bito publico vel priuato.

Vt omnes iudices tam ciuiles quàm mi litares. Rubrica.

¶Si exiſtens in officio ad aliud eligitur, per hoc non excuſatur à ſyndicatu.
Syndicatus ſi non finiatur in termino ſtatuto,tamen adhuc durat,licet rector non cogatur ſtare in ciuitate.
Inſtantia ſi tempus ſtatuitur iudici non eſt perempta : ſecus ſi ſtatuatur inſtãtiæ,& cauſa intra tẽpus nõ ſit expedita.

LEX vnica.

Emo.

Nota iſtã legem, quæ eſt bona : & ponit de ſyndicatu officialium. No.ibi:vel codicillĭ alterius adminiſtrationis obla tĭ. q ille,qui ſpendente vno officio,eſt electus ad aliud officium,nõ propter hoc excuſatur quin debeat ſtare aũ ſyndicatum. Nota ibi, q ſi intra quinquaginta dierum numerum.qd licet cauſa ſuper libello dato tempore ſyndicatus,non finiatur† intra tẽpus,intra quod debet ſtare ad ſyndicatũ : tamen adhuc poſtea durat,licet rector nõ teneatur ſtare in ciuitate. Nota ex hac le ge quod quando † tempus ſtatuitur iudici,intra quod litem debeat terminare : licet intra illud tempus non terminauerit,nõ eſt peremptа inſtantia:ſed iudex punietur.Secus tẽpus ſtatueretur inſtantiæ,non iudici: vt dixi vobis in l.ꝑdãdũ.ſ.j.j.de iud. &c.

De officio eius qui uicem alterius gerit. Rubrica.

LEX I

N cauſa.

No quòd Reſpu blica poteſt reſtitutionẽ in integrum poſtulare d De quo dic vt vidiſtis in l.Reſpublica.j.ex quib cauſis ma.&c.tene menti.

¶Vicegerens conſtituitur à ſuperiore; & habet iuriſdictionem ordinariam.
Membri al ſciſsio eſt de mero imperio.

Vggerente.

Pro intelle ctu iſtius ti tuli debes ſcire quod alius eſt degatus,& alius vicegerens. Delegatus,eſt ille , cui ipſe iudex committit. Vicegerens † eſt ille,cui cõmittit ſuperior, propter impedimentum principalis officialis:& iſte habet iuriſdictionem ordinariã e, de hoc loquitur iſte tit,& ff.de leg.iĳ.l.j.ſ.à præfectis.& hoc etiam ſentit gl. f Not.etiã glo.quæ eſt hic, quæ dicit q membri † abſciſsio eſt de mero imperio.& vide gloſſ.iu

per ver.actuare vel actitare,&c.

De aſſeſſoribus Rubrica.

LEX I.

Tudiorum.

Iſta eſt notabilis lex,cũ ſcholaris præſentatur à doctore.Bart.

LEX. II.

Onſiliarios.

ᵍHæc eſt bona lex,et ſingularis.Caſus eſt in quo fuga facit quẽ haberi pro confeſſo. Et ſic no.quod officiales,qui inculpantur de aliquo,ſi aufugiũt,p confeſsis habenẽ &c.

Elut.

Not.quod illud quod lucratur aſſeſſor , eſt quaſi caſtrenſe peculium. Vidiſtis in l.fi.de inoffi.teſta.& l. fori. infrà,de aduo.diuer.iudic.

I poſt.

Not.quod Poteſtaſte netur pro familia ſua, vt hic,& infrà , ad legem. Iul.repetũ. l.prima ſed ille qui deliquit offerendo,videtur quod debeat liberari: vt hac l.& ff.de publica.l.cùm ſi exhibuiſſent §.ĳ.vt ibi dixi.

Emo.

Not.tex.ibi:neq; enim facile credendum eſt &c.

De modo mulctarum. Rubrica.

LEX I.

Vlcta.

ʰVide glo. ſuper verb. damnum. Hæc lex allegatur, qd̃ banniti non ſunt infames. De dãnatis verò per inquiſitionem an ſint infames : dic vt dixi in l.infamen.ff.de pub.iudic.

¶Quando lex imponit pœnam,nec dicit cui applicetur,in dubio applicatur fiſco.
Cautela ut iudex poſsit facere aptare ſuam cameram.

Vlctarum.

Nota quod in dubio qñ† lex imponit pœnam,nec dicit cui applicetur, intelligetur applicanda fiſcoⁱ . Tetigi in l.iubemus.ſ.ſanc.ff.de ſac. ſanc.eccle.& dixi in l. agratia . de termino moto. Secundò not.† quod quando nõ potes facere aliter aptare cameram , imponas aliquam mulctam;& potes eam deputare ad fabricam,vel expẽſas palatĳ . quod tene mentiᵏ.

Os qui.

Nota ibi; trinæ tantũmodo ĩ anno,&c. & ſic tres tantũ mulctas pro vno crimine põt imponere iudex . ᵐ Examinaui tibi hanc l.in l.nunquam plura.de priuatis delictis,&c.

De defenſoribus ciuitatum. Rubric

LEX VII.

Defenſores.

Nota ex l.iſta qd̃ iſti Poteſtates comunitatum debẽt malefactores,quos reppererint, mittere, & præſentare Poteſtati ciuitatis . Bar.

Vbemus

Nota contra illos, qui faciunt maiores menſuras.

ff.ad Syllania. an & quando officialis in culpatus de aliquo aufugiens habeatur pro confeſſo.

h ¶Mulcta . Per Angel.& Imo . in lege, infamen.ff.de publ. iudi.vide Barto . in lege, ictus fuſtium. ff. de his qui notan. infami. An banniti ſint infames . adde Bald. in lege, Caſſius.ff.de ſenato. An. in.l.nõ poterit. ff. de de furt.Bal.in repe.l cũ mulier.ff.ſol.ma. Inno.in l. cũ ex iũcto.de no. ope.nunciatio.

¶Applicanda fiſco. An qñ Lex imponit pœnã,nec dicit cuide beat applicari,appli ceẽ in dubio fiſco, vide no.p Bãr.ĩ.l.j.j.de excu.mu.li.xi.p bal. in.ca.q̃ ſint regaliæ, Bar.ĩ l.filiuſa.ſ. diui in fi.de leg.j.

k ¶Q tene mẽti. Adde Bar.in ĩ.diuus. in fi.ff.de bo.dam.

↦P. PAV P.

l ¶Tres tãũ. Add̃ q mulcta huius legis nõ ſeruaẽ de cõſuetudine,vide Alex.cõſ. xxxv.in ij.col . in ij. vol.Et circa materiã quã tãgit hic glo. ad delegat⁹ poſsit mulctare vide Ang.cõſ. viij.incip.regulares. aſs legũ latores. per Alex.ĩ l.j.in prĭ.ff. ſi qs ius di. nõ obſẽp. Et illud q dictũ eſt de cõſuetudine non ſeruari,ſequiẽ et in l. j.ſ.q ꝑter . in fin.ne quis eum qui.

m ¶Imponere iudex. Et no.Ol.in cõſ.xv. ĭci.circa,pceſsũ,&c. dicit q illud q dicit hic,ſ.q iudex ĩ mulctãdo nõ põt excedere metã taxatã . hoc fallit,niſi ĩ præcepto iudex adieciſſet aliquã pœnã,et q̃ excederet metã taxatam hic.Et ita dicit ſentire Hoſt.ĩ ſũ.de re iu. in tractatu,quẽ fecit de mulcta:q reputaẽ valde ſing . ad materiã huius legis.

ADDE inquãtũ Alex. ſaluãdo gl.dicit,q̃ libell⁹ debet iudici oſtẽdi:requiriẽ iudicis cõmiſsio ad citationẽ.q Paul. de Caſt. poſt. Bal.in l . nulli. ĩ ver.authoritate. ſ. de epiſ. & cler . hoc not . ſed dicit,qd̃ de cõſuetudine nõ ſeruaẽ:qa nũcq̃ habent cõmiſsionẽ generalẽ & citãt ad petitionẽ partis,& hoc preſuppoſito nõ ꝓcedit gl. inquãtũ etiã dicit,q̃ appellatione inſtrumẽtorũ veniũt acta.

a ✠P, PAV. P. ¶De edendo. Circa istã materiã editiõis adde primò an notarius teneat edere copiã instrumẽti tertiò, de quo nulla fit mẽtio in instrumẽto, posito q̃ sua interlit, per Ang. cõsi. cccv. inci. vtrũ instrumẽtũ. Itẽ an & q̃n tertia persona cogat edere scripturã, ex qua aliqs intereſſe prætẽdit, vide Ale. consil. lviij. circa mediũ. & ibi etiã ad finẽ cõcludit, q̃ causa exhibitionis & editionis dicit semp cõnexa & depẽdens ex causa principali. Itẽ q̃ vbi vna scriptura se refert ad aliã, vtraq; sit edenda, vide Ale. cõsi. iij. in ij. vol. vbi ẽt de nõnullis aliis in materia, & de scriptura referẽte aliã vide ẽt Ro. cõsi. cccv. Itẽ an & q̃n liber defuncti p̃sumat̃ cẽ apud hæredẽ, vt teneatur ip̃m edere, vide do. Frã. cõsi. cxx. Vide Alex. in l. si qs ex argẽtarijs. §. p̃tor ait. ff. de edẽ. Bal. in c. vasallus. ad fi. si de feu. a fue. cõtro. Alex. cõsi. lviij. ſ. alle. vbi ẽt ponit an cõtra nõ excludẽtẽ vl exhibẽtẽ possit referri iuramẽtum in litẽ. Et de hærede vsurarij an p̃sumat̃, q̃ liber defuncti sit penes eũ, & an credat̃ ei iurãti q̃ nõ sit penes eũ, vide Pan. cõsi. xlij. in princ. Itẽ q̃ credatur iuramẽto alicuius iurantis sua interesse q̃ scriptura exhibeat̃, vide Ro. cõsi. lxxx. ij. ad fi. Itẽ si sint duo socij, q̃ diuiserunt societatẽ, & certi libri fuerũt adiudicati vni, an alter possit eũ cogere ad editionẽ, p intẽtione sua fundanda, vide Ro. cõsi. cccxcviij. Et ibi etiã ponit q̃ liber rationũ semper p̃sumitur scriptus eo mãdante, cuius interest. Subijcit ẽt q̃ ad hoc vt aliquid dicat̃ scriptũ me mãdante, nõ requirit̃ expressum mandatũ, sed sufficit c tacitũ. Itẽ de materia an & q̃n debeat edi totũ instrumentum, vel pars, vide Berta. in trac. de gabellis. in iij. parte. in ij. colũ. Itẽ de materia editionis vide latissimè Fe. li. in c.j. extra, de ꝓb. ſ v. col. vſq; ad fi. vbi ẽt de vsurarijs & alijs. Itẽ q̃ vsurarius teneat̃ edere libr̃ rationũ suarũ, etiã si de fierit vsuras exercere: ponũt mod. hic, et alij in glos. in verbo, ex cã. i. l.j. vide Ang. in cõsi. x. inc. in Christi noĩe. Vide Ro. cõsi. celxiij. co. ij. vbi dicit q̃ per triẽniũ ꝑbatur pœnitẽtia vsurarij, et q̃ nõ fit amplius vsurarius. Itẽ q̃ speciali fauore dotis cogatur quis edere, vbi alias nõ cogeret̃, Ias. in l.j. in xvij. col. ff. solu. matrimo. An autem sit danda copia allegationum vel cõsiliorum alterius partis, vide Ias. q̃ sic. De quo habes in Bertac. in verbo, Copia. col. vlti.

b ¶Quærit ergo &c. No. de materia gerũdij, vide hic Bal. & gl. in l. si tu ex parte, in ver. adeũdo. ff. de ac. hæ. Spec. & Io. And. in ti. de lit. cõte. Bal. in l. ad quod pauperibus. ſ. de epi. & cle. & in l. falsus. j. de fur. & vide Io. And. in ti. de abo

Nvlli defensorum.

Nota quòd non potest quis renunciare officio defensorum ciuitatis: nisi cum authoritate Principis. Ex quo nota quòd licet quis ab vno eligatur, & ab alio confirmetur: non potest renunciare in manibus eligentis. Dicam Deo dante in l. penul. ff. de offi. præsi. &c.

Incipit liber secundus.

De edendo[a]. *Rubrica.*

Glos. continuat sic: Supra dictũ est de magistratibus: sequitur videre de iudicijs, quę agitantur coram eis. Verùm quia iudicium incipit ab edendo, scilicet in productione libelli: ideo præmittitur hic rubrica de edẽdo. Sciendum est dicit gl. q̃ hic tit. loquitur de triplici editione instrumentorum, ratio num &c. vt videbitis. Quærit ergo [b] glo. tria. Primò quid est dictum de edendo. hic assumitur edendo, pro demonstrare. dicit gl. id est demonstrando: vt ff. eo. l. j. ſ. edẽda.

Secundò quæritur, quare dixit de edẽdo, & nõ de editione. Gl. ff. eod. super rubrica, respõdet: quia gerundiũ importat necessitatem. Istud nihil est dicere: nec scio vnde probetur q̃ gerundium importat necessitatem. Dicebat ergo Pe. ideo dixit de edẽdo, & nõ de editione: quia sibi sic placuit. Nostri moder. dicunt aliter, & melius. Imperator in hoc titu. prius intendit determinare de actu edendi: non de effectu editionis. & ideo posuit istud nomẽ gerundiũ edendo: quia significat per modũ agẽdi, & patiẽdi: & sic est significatiuũ ipsius actus de quo intẽdit tractare qualitatẽ [c] &c. Similiter vidētis in omnibus rubr. vbi vult tractare de ipso actu, loquit̃ per gerundiũ: vt de postulādo: de edẽdo: de in ius vocādo. Sed q̃n de effectu, loquit̃ per nomẽ: vt de pactis: de actionibus & similibus. Quærit̃ ergo, quare non dixit de edẽda actione. Dic vt ff. e. super rub. vel põt aliter cõtinuari Gl. quærit, quare dixit de edẽdo, & nõ de editione actionis. gl. remittit ad notata super rub. ff. eo. Glo. assignat hanc rationem q̃ ideo ibi dicit de edẽdo, vt ostenderet edere esse de necessitate: cùm gerundium importet necessitatem. Dictum huius glo. reprobat dominus Iaco. & assignat rationem, videlicet quòd in principio huius l. intendit tractare de modo edendi, non de ipsa substantia editionis: ideo non dixit de editione: cùm nomen significat substantiam vel qualitatem: sed per gerundium, quod significat actum actionis editionis: ideo bene facit. Ad secundum quare non subiunxit &c. dic vt ibi in dicta rubrica no. Bar.

1 ☞ *Reus non tenetur edere actori ad intentionem fundandam. & nu. 6.*
2 *Reus ex causa tenetur edere actori, & cogitur officio iudicis.*
3 *Rationes confectæ mandante eo, qui petit sibi edi ex causa, debent edi. & nume. 5.*
4 *Fœminæ quando cogantur edere rationum libros.*
7 *Editio instrumentorum an & quando fiat officio iudicis, & quando per actionem. & nu. 9.*
8 *Notarius & argentarius si eis mandatur, quòd conficiant instrumenta, uel rationes, quòd magis necessitate officij id faciant quàm uirtute mandati.*

LEX I.

Ipse dispice. Duobus modis legit̃ principaliter. Vno modo, q̃ loquat̃ in rationibus. Alio modo q̃ loquatur in instrumẽtis. Quælibet potest esse vera. vnde dicit breuiter: Reus non tenetur edere actori ad intentionem fundan a dam: ex causa tamen iudicis officio cõpel d letur. h. d. Not. q̃ Imperator [d] nõ respondet quæstioni factæ. Secũdò not. q̃ reus e non tenetur edere actori ad fundādā intention 1 ẽ &c. Tertiò not. q̃ reus † cogitur ex causa, ex officio iudicis actori edere. Quar 2 tò no, q̃ ista editio fit per officium iudicis. Assumo in hac lege primò illam lectu. q̃ loquatur in rationibus. & hoc innuit text. dum dicit: rationes suas. Op. ff. e. l. si quis ex argentarijs. §. pertinere. & l. prætor. §. j. Sol. Dico, quòd quandoque † quis cogitur 3 edere rationes ex causa: vt hic. quæ causæ ponuntur in legibus contrarijs: videlicet quòd sint rationes confectæ mandante eo, qui postulat sibi edi: eo quòd sua intersit q̃ edantur sibi, quia suam contineant vtilitatem. Fit editio quandoque ex alia causa: vt e l. si quis ex argentarijs. §. prohibet [e]. ff. eod.

Secundò oppo. ad istam lecturam. Fœmina non potest conficere rationes: vt ff. eodem. l. fœminæ. sed hic loquitur in fœmina cùm dicit aduersaria tua. ergo &c. Huius timore variatur ista lex in duas lectu 4 ras. Vno modo † quòd hæc mulier succedit argentario. vnde habet rationes authoris sui, non rationes suas: vt ff. eodem. l. quę dam. §. nihil. & istud tenet glos. nostra. Ista lectu. licet sit vera in se, continet tamen diuinationem, &c. Ideo alij legunt alio modo, quòd hęc mulier conficit rationes suas priuatas, non ex vigore officij. igitur meritò cogitur istas rationes edere ex causis, si ipsa istis rationibus vtetur: vt l. j. §. edenda sunt omnia. ff. eodem. vel si persona agens esset priuilegiata, vt fiscus: vt l. ne quisquã. ff. eodem. Ita dicunt Vltramontani. Et tu potes etiam dicere, q̃ loquitur in muliere vsuraria, quæ cõpellitur librum rationum suarũ edere, per decre. nouissimã. de vsur. in c.j. in cle. §. j. et ibi no. Possumus † ita dice 5 re, secun

litiõe. & singu. §. iã nũc videdũ. in addi. inci. veritas. in add. Spe. vide Dñic. in c.j. de postu. præla. lib. vj. And. Barba.

c ✠POMATES. ¶Qualitatẽ. His tñ obstare vr̃ rub. j. de cõtrah. & cõ. sti. & inst. & ff. e. in rub. ff. de cõtra. em. & inst. e. vbi, promiscuè de vtroq; loqũt: sed ad rub. istã. ff. de y. b. ob. & inst. de em. potes respõdere, q̃ licet ibi aliqd ponat de mõ edẽdi, hoc fuit vt plenè posset sciri effectus: q̃ al's bñ fieri nõ potuisset: iuxta l. j. ff. de iust. et iu. Ad rub. verò. ff. de cõtra. emp. dic ibi sequit̃ in rub. de pac. & ad ru. j. de cõtra. stip. dic q̃ sequit̃ ibi in rubr. & de cõmit. &c. Itẽ contra hoc facit l. edita. & l. ij. & l. nõ est. j. e. q̃ loquit̃ de effectu: sed dic q̃ maior pars loquit̃ de actu. & sic faciũt q̃ habent per Bar. in rub. ff. so. ma. dũ allegat l. traditionibus. C. de pact. & no. p Bar. in l. si. procurator. col. ij. in ver. venio ad vl. gl. dic. q̃ secũdũ Im. ibi loqũt de actu cõsummato, & ꝓfecto facti. i. de traditiõe ipsa facta &c.

✠POMATES. ¶Imperator. Bene facit l. eũ quẽ temere. ff. de iudic.

✠POMATES. ¶ſ. phibet. Intellige ait d. ſ. phibet. vt p cedat in eo q̃ ex necessitate edidit, vtsi iterũ edere teneat̃ ei q̃ amisit casu fortuito: secus verò in eũ q̃ cũ edere nõ teneatur ex voluntate tñ fuaedidit: vt hic inqt Pe. & refert & sequit̃, sufficit eñ vt velim paucis amici laboribus nodis succumã. l. turori. j. de neg. ge. Q. d tñ limi. nisi talis per prius se ad edẽdũ adstrinxisset. Sicut similiter dicim⁹ in dotiõe, c̃j q̃n incipit à p missi õe, obligat donãtẽ de cuiꝰ tiõe: secũ si à traditiõe, iux. no. in l. Aristo. ſ. fi. ff. de do. & in l. j. C. de cui. & quia isto ẽt casu limitat dictũ Pet. de ex necessitate edidit, & in l. j. C. de emi. aduerte tñ, q̃ imo eo ẽt casu, q̃ q̃s spontanee edidit, vr̃ q̃ teneat̃ edere: vbi q̃d̃ semel ẽ editum casu fortuito perierit. Primò, q̃a ſ. phibet. nõ distinguit vñ nec nos distinguere debemus. l. nõ afr. ff. de leg. iij. Secũdò facit: q̃a vr̃ q̃ vbi semel facta ẽ editio, q̃ de hac iterũ fieri debeat, sicut i fiñ, actio q̃ semel trãsiuit i hęredẽ, sit perpetuò trãsitoria. l. si videam⁹. q̃d̃ me. cau. Et res, q̃ semel est effecta alienabilis perpetuò sit alienabilis. l. pr. ſ. cum decim. ff. de leg. iij. Et hoc vr̃ ẽt posse probari in verbo, illa ratione. in d. ſ. prohibet. Et hoc modo, pone enim quòd editum fuisset argentario sponte, & de hinc amisisset nomen: probato casu poterit petere sæpe sibi edi: Certè sic. non enim ista ratione prohibetur sibi edi, quia sponte semel extra, sed quia debet esse instructus extra. quod enim de vno dicitur, de alio non intelligitur. l. cùm Prætor. ff. de iudic.

a ✠POMATES. ¶Ita dicere. Ad istã doctrinã fœminæ nõ põt cõficere rationes in verbo: possum⁹ ita dicere, secũdũ q̃d dicebat Iac. Butr. q̃ vbicũq; aliquis exercet aliquã artẽ, & ei⁹ occisiõe cõfecit librũ suarũ rationũ: & sic potest ad mercatores publicos, q̃ possunt cõpelli ad ostẽdendũ libros suos: & sic nõ mercatores: & sic quoscũq; artẽ aliquã publicã exercẽtes posse cõpelli, vt edant rõnes suas his cũ qbus cõtraxerũt in quo quidẽ articulo omissis multis dic q̃ opi. Bar. hic est cõmunis. vt no. Aret. i. c.j. extra. de ꝓba. & sequit̃ col. fi. Bald. in rub. j. de cõstit. pecu. p Imol. et Alex. ſ. l. j. ſ. editiõis. co. iij. ff. e. & Soci. consi. cclxij.

b ¶Q̃d̃ scribat. Adde Ro. cõsi. cccxviij. vbi etiã notabiliter dicit q̃ licet reus regulariter nõ teneatur edere actori, an, ad intẽtionẽ ipsi⁹ fundādā: nec instrumẽta, nec proprias rationes: tamen vbi agit̃ de periculo aning, & ex magna causa reus cogit̃ edere. Et magna causa dicit̃, q̃n parti perisset copia aliter probādi. Larius ibi vide nõ põt quis cõpelli edere librũ tãq; vsurarius, nisi primò ꝓbetur vsurarius: vt voluit idẽ Ro. consi. ccxxvj. & idẽ Abb. cõsi. xliij. Et inquantũ Alex. ponit q̃ notarius præsumit̃ rogatus apponere clausulas cõsuetas, vide eũdẽ cõsi. lxxxviij. iij. lib. Et inquãtum ponit, q̃ in dubio notarius nõ præsumit̃ rogatus, videeũdem cõsil. cliij. Ang. cõsi. lxxiiij. & cõsil. cclxxxj. Et inquantum idẽ Alex. dicit, q̃ possum petere editionẽ instrumẽti à notario si interesse prætendā, licet à me non fuerit rogatus, adde q̃ illud debet ẽ telligi si interesse legitimè probeť p ea quę voluit Ro. cõsi. lxxxiij. vbi dicit, q̃ stãte statuto q̃ quilibet Potestas, Capitaneus, & iudex ad petitionẽ cuiuslibet, cuius interesse dicereť, teneatur habẽtẽ instrumentũ cogere ad edẽdum, quòd hoc casu sufficiat nuda allegatio interesse, vt ipm statutũ aliquid addat iuri cõmuni: nec illa verba, vel cuius interesse dicereť, essent superflua. Et inquãtũ Alex. postea tãgit an scriptura nu mularij, vl̃ alterius, ad cuius fidẽ publicè recurrit̃, facit fidẽ pro ipso scribente: adde hic vt pe Romanum & consil. lxxxviij.

✠P. PAV. P. ¶Nõ ꝑesset. Generaliter de omnib⁹ libris q̃ edi debeãt, vt de Bertachi. i tracta. de Gabellis, in iij. parte, col. iij.

re⁹, secũdũ quod dicebat do. Iac. But. q̃ vbicũq; aliquis exercet aliquã artem, & eius occasione cõfecit librũ suarũ rationũ: ille, q

b cũ eo cõtrahit, videtur ei mãdare q̃ scribat [b], ꝑpter cõsuetudinẽ: vt de pi. actio. l. vel vniuersorũ. ff. q̃ cũ e. l. Titianus. & ideo iudicis officio poterit cõpelli ad edẽdas istas rationes, quasi factas aduersario mãdãte, ex necessitate officij, ꝑpter cõsuetudinẽ, q̃ satis placet: siue etiã volũtariè exercet aliquã artẽ, siue hoc sit officiũ à publico sibi iniũctũ, cõpellet̃ rationes suas edere. Ita loquitur hæc lex. verũtamẽ gl. in c.j. de vsur. in Cle. dicit q̃ est ꝑ speciale in vsuris. Tñ istud dictũ do. Iac. But. plus placet. Sumus expediti de prima lectura: venio ad secũdã, secũdũ quã lec. hęc lex in telligit̃ de instrumentis. & scdm istã q̃d dicit rõnes. intellige, id est. instrumẽta. Ad hãc opp. dicit̃ hic in eo q̃ ex causa cogit̃ qs

6 instrumẽta edere seu rõnes actori. cõtra j. e. l. q accusare. So. † Ad intẽtionẽ fundādā nũcꝫ edit ratiões, seu instrumẽta reus actori: vt l. cõtraria. & hãc l. in prin. sed ad fundādũ replicationẽ, quandocꝫ cogit̃ edere. Ita loquit̃ hic, dũ dicit, id ex causa &c. Vtrum hoc sit verũ, examinabimus j. e. l. fi. Finitus est iste passus ad istã lect. Nõ obst. q̃ de muliere dictũ est. Nũc opp. cõiter ad vtrãq; lect. & videť, q̃ editio nõ fiat iudicis officio, sed ꝑ actionẽ: vt ff.

7 e. l. si qs ex argẽtarijs. §. ex hoc edicto. So. Dico q̃ † editio sit q̃nꝫ per officiũ iudicis mercenariũ deseruiẽs actioni: vt q̃n qs postulat editionẽ eorũ, quę in iudicio producunt̃: vt in l. j. §. edẽda. ff. eo. & j. l. pxi. Q̃nꝫ sit p officiũ iudicis nobile: vt q̃n editio principaliter postulat̃ à notario, vel ab argẽtario, q̃ fecit authoritate officij sibi iniũcti: vt l. prętor. & l. argẽtarius. circa prin. & q̃d ibi no. ff. e. & de quolibet istorũ pòt intelligi hic. Sed cõtra eũ, q̃ nõ exhibet, dat̃ actio in factũ ad itereſſe. Ita loquit̃ lex cõtraria. Fit etiã exhibitio q̃nꝫ per viã actiõis. De hoc dicã j. proxi. cõtrario.

Nũc venio ad gl. nouã, quę est additio. & istã gl. habemus in tribus locis. Primò hic, & l. quędã. ff. e. de tut. & ra. distr. l. j. §. officio. Pro ea declarãda oppo. gl. sic, & solue vt in gl. Sed verba gl. modicũ videnť cõcludere. Nã si scholaris dicit argentario, q̃ scribat rõnes, satis cõtrahit̃ mãdatũ, q̃d cõtrahit̃ quocũq; verbo: vt l. j. ff. mãd. Ideo solu. est ista q̃stũ ad ꝑpositũ: ga mãdatũ debet

8 esse gratuitũ: vt l. j. ff. mã. Vnde si scholaris † mãdat argẽtario, vel pars mãdat notario, q̃ publicũ instrumentũ cõficiat: ipsi hoc facit̃ de necessitate officij ma gis q̃ ex vigore mãdati: qa suscepit istud officiũ: ideo nõ est mãdatũ, nec actio mandati. & ideo recurreť ad officiũ iudicis, ex hoc edicto. Idẽ de his q̃ faciũt ratione ex cõsuetudine. Nõ ipsi videnť ex necessitate officij face

9 re, vt dixi ſ. Pro declarãda gl. ista, dicẽdũ est sic: † q̃nꝫ ille, q̃ petit edi instrumẽta, prętẽdit interesse dñi illius chartę: tunc debet fieri sibi editio ꝑ actionẽ ad exhibẽdũ: vt l. iij. §. pe. ad exhib. si prætẽdit. aliud interesse: tũc si qdẽ sunt instrumẽta ptinẽtia ad vltimã volũtatẽ, habet locũ interdictũ de tab. exhiben. & edictũ quẽadmodũ testa. ape. scdm distinctionẽ ibi posita. ff. de tab. exhibẽ. l. j. §. j. ff. quẽad. testa. ape. l. iij. §. j. Si verò nõ sunt talia instrumẽta: tũc si qdẽ prœcesserit cõtractus, vel ex cuius natura qs tenea tur ad faciẽdũ librũ rationũ, vel rõnes cõficere: vt tutela, mãdatũ de excipiẽdis negotijs societatis, & similia: tũc agit̃ actiõe de

c scẽdẽte ex eo cõtractu, vel quasi: vt l. j. §. officio. ff. de tut. & ra. distra. & ſ. eo. l. quędã. Si verò nõ prœcesserit talis cõtractus: tũc aut ille cõficit rõne ex necessitate officij sibi iniũcti, vel quasi: & teneť edere officio iudicis nobili: vt hac lege, & l. argẽtarius. ff. eo. et q̃d ibi no. Si verò nõ facit ex necessitate officij: tũc nõ cogit̃ qs rõnes edere, nisi ex cã. & tũc offo iudicis nobili: videlicet si bonis rõnibus vtať: vt hic, scdm vnũ modũ legẽdi. vel ad fundādã replicationẽ actoris, scdm aliã lec. vt hic. & dicemus in l. fi. j. eo.

1 ☞ *Imperator non est consulendus super facto.*
2 *Mulier, quando teneatur edere libros rationum suarum.*
3 *Si exercens aliquã artẽ conficit libros rationũ, q̃ teneatur edere parti cũ eo contrahẽti.*
4 *Reus non tenetur edere actori instrumenta ad intentionem fundandam: sed ad probandam replicationem sic.*
5 *Quis quando teneatur edere officio iudicis, uel per actionem.*

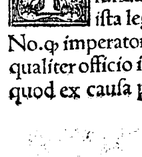

Ipse dispice. Reus non debet edere actori instrumẽta sua, ad intẽtionem eius fundādā. h. d. scdm lec. gl. quę videť magis vera. & lex ista legit̃ duobus modis: vt patet in oppositionibus.

1 No. q̃ imperator nõ † est cõsulẽdus sup facto: vt in prin. l. Itẽ no. qualiter officio iudicis fit editio: vt in fi. legis. Oppo. dicit̃ hic, quod ex causa potest peti vt fiat editio, contra istud opponi.

a ¶ Cassum. Vide Fede. cõsi. cij. inci. audiui sæpe. vbi tenet ꝙ appellatus teneatur exhibere sententiam in causa appellationis: & iustificare sniam per se factã.
b ❧ POMATES. ¶ Audiatur. hoc tũ vt habeat locũ, requirit prius bina mẽtio de agẽdo, secũdũ Tor. & Decius hic alle. Ang. ita declarãt per gl. ibi in §. si quis aũt pro redẽptione. der illũ tex. licet ibi nõ firmet pedes. in anth. de eccle. ti. e. xj. de quodicto vide p Ang. Areti. in trac. maleficiorũ. in gl. i ver. nec nõ ad querelã. circa x. col. per eũ in rub. Instit. de excep. col. xiij. Ale. cõl. cviij. vo. j. Cep. caut. cv. Et p isto dicto bene facit gl. mag. ad fi. ĩ l. j. ff. si quis ius dicẽ. non obtẽ. qđ intellige. ꝙ ista monitio bina sit interpellata vna ab alia: vt in simili dicit gl. & Bar. in l. si cõuenerit. la j. ff. de pig. act. Hoc tamẽ dictũ Ang. latẽ impugnat Ro. in l. quãdiu. la ij. ff. de acqui. hære. vbi dicit, aliãs eo aduocãte fuisse. pro opin. Ang. iudicatũ, licet multũ clamaret. & do. Ale. in l. si. ff. de ferijs. post primum sui apparat⁹. & vide Feli. in ca. ex literis. col. vj. ver. fallit nonò. de cõsti. & in c. licet causam. col. xiiij. ver. limita duodecimò. de proba. & vnum verbũ in c. ij. col. v. ver. vnde dicas. de testi. & in c. gratũ. col. j. de offi. deleg. & Anch. consil. cccvj.
❧ POMATES.
c ¶ L. diffamari. Pro cõcordia ad l. diffamari. vide tex. in l. moris. in princ. ver. põt. ff. de pœ. & de intellectu illi⁹. l. diffamari. vide aliqua p Ro. cõsi. xxxv. aliãs liij. & aliquid per Feli. in c. cum sit. col. v. in ver. amplia cõclusionem. de foro comp.
d ¶ De consilio. Adde ꝙ opi. Barto. hic sequitur Roma. cõl. c. vbi consuluit quòd stante statuto quòd appellatio ĩtra octo dies debeat iudici præsentari, & stante alio statuto, ꝙ à die eleuationis actorum fiẽdꝫ potestati precedenti, vsque ad diẽ resignationis eorũdẽ fiendæ nouo rectori sequentium currant tempora fatalia ipsi, vel partibus. ꝙ si appellãs nõ presentat appellationẽ intra octo dies, cuius occasione nulla acta fuerint facta corã potestate precedẽti, ꝙ nõ gaudet beneficio statuti. qđ tpa &c. qa casu predicto cessat ratio statuti, quæ fuit vt successor videret omnia acta facta coram præcedente.
e ¶ Authoritate iudicis. Et hoc est adeò verũ ꝙ si notari⁹ daret copiã attestationũ aũ publicationẽ, ꝙ ĩcideret ĩ pœnã falsi. Ita dicit hic do. Alex. aliãs ita fuisse Paduæ iudicatũ de cõsi. Iac. de Are. & plurium. Et pro hoc facit no. dictũ Bal. in l. fi. i ix. col. j. e. vbi vult notariũ manifestãtẽ secreta curiæ, scidere in falsum. Et ita dicit hic Dec. vidisse Pisis obseruari. ꝙ quo facit l. j. §. is ꝙ dposita. ff. de fa.
f ¶ Inducit. Hic aliq dicũt, ꝙ differãtia gl. de iuramẽto minorũ nõ videt bona: qa sicut minor nõ iurat de calũnia, eò qa excusat à dolo presumpto: vt p Bar. ĩ l. qđ Nerua. col. iiij. in fi. ff. depo. ita etiã ista rõ militat qñ debet iurare de veritate: sed dicit ꝙ ĩ iuramẽto calũniæ alia est rõ: vt p gl. Bar. & doc. in l. ij. §. qđ obseruati. j. de iur. ca. Præterea mẽs gl. fuit ista, ꝙ minor possit esse testis. Et imò ĩ cõtrariũ iurare, vt habeatur veritas. aliter eñ nõ ꝓbaret. l. iurisiurãdi. j. de test. & patet ex gl. in l. qñ. ad fi. ff. de hær. & manic. quę se ad istã referunt.
g ❧ P. PAV. P. ¶ Vtrũ acta. Vtrũ acta facta ĩ vno iudicio, ꝓbẽt ĩ alio, vel facta inter aliquos, ꝓbẽt inter alios, latè Fel. in c. cãm quę. el j. extra, de test. d. Ant. cõsi. xxxvj. vbi vult ẽt acta fidẽ facere, licet varieẽt res, dũmodo secunda instãtia tẽdat ad eũdẽ finẽ. Et quædã etiã de p eũ. Itẽ ꝙ nõ ꝓbẽt iter easdẽ psonas in alia instãtia. Si verò ꝓducunẽ vide ad Bar. in l. naturaliter. §. nihil cõe. in pe. charta. ff. de acq. pos. Quid aũt si primũ iudicũ fuisset nullũ, an & quo acta in eo facta sunt nulla, vt nõ faciãt fidẽ, ẽt i alio iudicio vide Pa. c. pisanis. in vl. col. de rest. spo. Vide quę dicit Ale. hic, qñ. ꝓnũciat libell⁹ ineptus. De quo alia habes in Bertachi. in ver. sententia super libello inepto. Vide etiam quæ dicit glossa in l. quid. ff. de iureiurand. & Alexan. ibi. quam legit sub l. seruus. An autem acta facta in iudicio seculari, faciant fidem in ecclesiastico, vide Decium in c. at si clerici. col. viij. & seq. de iudi. vbi ponit multa.

tũc fit iure actiõis: vt d. l. quædã. in prin. & d. l. j. §. officio. de tu. & ra. distra. & hæc vera. nisi in cõficiẽdo ratiões, vel instrumẽta præcessisset mãdatũ: quia tũc cõpeteret mãdati: vt l. j. ff. mãd. cũ simi. & d. l. quędã. Si loquimur in vltimis volũtatibus, dic ꝙ aut quis cõfitẽt se habere aliquã vltimã voluntatẽ: aut negat se habere. Primo casu fit edictio per titu. de tab. exhib. secundo casu fit p titulum quemadmodum. testa. aper. de quo dic vt not. in l. j. de tab. exhiben.

1 ☞ *Ad officiũ iudicis, corã quo, causa agitatur, pertinet ut fiat copia actorum tam ciuilium, quàm criminalium.*
2 *Iudex appellationũ iubet primò iudici, uel etiã parti, cõtra quã appellatur, ut faciat sibi copiam actorum.*
Et ibi quid si pars ipsa non facit.
3 *Iudex eodẽ modo potest statuere, & denegare audientiam alicui super aliquo instrumento: quo potest ipse actori statuere terminum: ut eo elapso non audiatur.*
4 *Parti litiganti præsenti non debet dari terminus, ad accipiendũ copiã actorũ: secus si esset absens: & no tarius denegans cogitur.*
5 *Pronunciatio facta per iudicem etiam si sit rectè lata, & secundum acta ipsis actis non uisis non ualet.*
6 *Consilium quando renouatur iudex in tribunali fiat productio quædam omnium actorum.*
7 *Copia testium examinatorum in secreto per iudicem est danda parti: & eius authoritate publicantur.*
8 *Iudex quando faciat edi acta criminalia.*
9 *Qui fisco non edit instrumenta in criminalibus, non præsumitur illa subtraxisse sicut in ciuilibus.*
10 *Iudex maleficiorum an possit examinare testes super accusatione ex eius officio.*
11 *Minor debet iurare de ueritate: secus de calumnia.*
12 *Acta facta in uno iudicio, quando faciant fidem in alio iudicio: & quid de testibus, confessione, & sententia.*

LEX II.

1 ISapud quem. Breuiter. h. d. Acta ciuilia, vel criminalia iudicis officio exhibẽtur. h. d. Lectura istius legis variatur hic in gl. quinq; modis ex parte eius, cui fit editio. Variat etiã in gl. tribus modis ex pte eius à ꝙ editio petit. et hęc variatio nõ est hic in gl. sed ponit in l. ij. §. diuus. ff. de iure fis. examinabimus

1 istas. No. ꝙ offm iudi. apd quẽ cã agit, ꝓtinet vt faciat fieri copiã actorũ ciuiliũ, & crimi. Op. & vr, ꝙ ipectet ad offm superioris: vt l. ij. §. vt li. pẽ. So. Qñ iudex primus denegat facere copiã actorũ, tũc superior facit: vt l. cõtraria: sed ab initio ipe idẽ debet adiri & hoc facere: vt hic. Op. nõ debet fieri illud qđ factũ nõ releuat: vt l. hæc stipl'o. §. diuus. vt le. no. ca. sed qđ releuat, vt fiat editio actorũ, cũ ipe iudex q acta ipa fecit, & ẽt pars nouit ea. Huius timore vt oste dẽat ad qđ ista editio fiet, gl. itelligit istã l. qnq; modis. Vno mõ ĩ iudice appellatiõis q iubet ꝙ acta prioris partis. al's iudicij exhibeãt sibi à prio iudice. & vide gl. & primã lec.
2 No. ex hac lec. ꝙ ꝓ iudex appellationũ iubet prio iudici, vel etiã parti, cõtra quã appellat: vt faciat sibi copiã actorũ priæ causæ. Sed circa hoc q̃ro: qđ si iudex, vl' ille: cõtra quẽ appellat, hoc nõ facit añ ꝓducat suiam, à qua est appellatũ: qđ erit offm iudicis Dicit Inn. extra, de fi. istr. c. G. ppetuus. qđ debet iterrogare ptẽ, vtrũ habeat illud instrm sniæ, vel aliud de q agit: & si dixerit se nõ habere, vl' noluerit exhibere, ꝓnũcict ꝙ si aliq tpe illud istrm
a reperiat, ei nõ adhibeat fides, sed sit calsum et vanũ. qđ satis placet. Si eñ iudex põt statuere terminũ ipi actori ad ꝓagẽdũ, q̃ elapso de cætero nõ audiat: vt l. Titia. ff. de accu. & l. si ea. j. q ac. nõ
b pst. & l. si eo tpe. j. de remiſ. pig. & l. diffamari ꝓ. j. de ing. ma. eadẽ rõne põt denegare alicui audiẽtiã sup aliq instrõ, &c. Sed'o mõ legit hic, ꝙ editio fiat pti, nõ iudici: vt puta, qa actor diu aberat. Vñ, pcessus fuerat factus, eo cõtumace petit sibi fieri copiã q̃ fieri debet: vt l. ꝓperãdũ. §. & si qdẽ. j. de iudi. et vide gl. Ex qua no.
4 ꝙ ꝓ qñ ps est ꝓsens, & litigat, nõ debet sibi dari terminus ad recipiẽdũ copiã actorũ: qa tota die debet accipere copiã ꝑm qđ fiũt acta. Itẽ si notarius denegaret, debet cogi sibi dare copiã: vt d. l. ij. §. vt li. pẽ. Sed si prorsus fuit absens, & pcessus est factus cõtra absentẽ, eo reuertẽte debet fieri copia actorũ, & dari sibi terminus &c. vt hac l. Tertio mõ legit vt fiat editio iudici succeſſori, q succeſsit prio iudici. Et vide gl. quã leg. vos habetis notare. Nã
5 vos scitis ꝙ pnũciatio facta p iudicẽ, nisi haberet acta, nõ valeret, ẽt si esset sniа bona, & rectè lata, ꝑm acta: tũ, pnũciatio nõ valeret: vt ff. q. ex cau. in pos. ea. l. hæc aũt. §. j. ff. de acq. hæ. l. sed & si
d de sua. ĩ pri. Vñ qñ renouat iudex ĩ tribunali, de cõsilio est vt q̃
6 dã ꝓfiat, ꝓductio oĩm actorũ celebratorũ corã ꝑcedẽte iudice: vt hic est casus ꝑm istã lec. Quarto mõ legit in administratore ꝑm formã aut. ad hęc. j. de iudi. & hęc est clara: iõ nõ ĩsisto plus. Qui
7 to mõ legit de publicatiõe testiũ examinatorũ i secreto ꝓ q̃ dicte
e fieri authoritate iudicis: & debet dari copia parti, tã i ciuili q̃m in crimiali. hic est casus. De hac lec. feci mẽtionẽ i l. gesta. de re iud. Expeditus de lec. op. scd'o, dĩ hic, ꝙ acta criminalia eduñt. cõtra
8 ff. de iu. fis. l. ij. §. diuus. in fi. So. ꝓhic aduerte gl. in l. cõtra. sed obscurè variat tribus modis, vt dixi: ista variatio respicit psonã eius à ꝙ petit editio fieri. Nã qñq; editio actorũ criminaliũ petit à notario, seu officiali publico, q ea detinet ĩ dispositẽ, ita ꝙ debet fieri copia istorũ actorũ: & hoc pertinet ad offm iudicis: & hic est casus ꝑm vnũ modũ legẽdi. Qñq; petit fieri editio à ꝙdã tertio, q habet acta facientia ad cãm criminalẽ: tũc idẽ, qa iudex faciet idi stinctè ista acta exhiberi, & valebit. hic est casus hic. Tertio mõ põt itelligi, ꝙ editio actorũ, & ciuiliũ, criminaliũ, postulat ab ad uersario, cõtra quẽ criminaliter agit: sed hęc lec. vr cõtra. l. nimis graue. j. de test. ꝙ qs cõpellat edere instra, cõtra seipm est nimis graue. Rñ. ꝙ ista lec. posset ꝓcedere in his casibus, ĩ qbus seruus torqueẽ cõtra dũm: vt i l. j. j. de q̃st. & l. iterrogari: & in illis cõpellit ẽt edere istra cõtra seipm. & ita debet itelligi hæc materia. Est
9 tñ ĩ crimialibus hoc ꝓ ipse, q fisco nõ edit istra, subtraxisse non
f ꝓsumit, sicut ĩ ciuili, vt i l. cõtraria. Vltiò gl. iducit ad vnã q. & ifert de duobus. Dicit gl. no. ꝙ iudex debet iuestigare ad uerita
10 tẽ iueniẽdã. Facit hoc ad q. quã disputaui Pisis, vtrũ ꝓ iudex maleficiorũ posit sup accusatiõe examinare testes, à parte nõ ꝓductos ex suo offo, & facit ꝙ sic. & hoc posui ĩ repe. i l. iiij. §. hoc autẽ iudiciũ. de dã. ife. Itẽ iducit ĩ ar. ꝙ ꝓ minor debet iurare de veri
g tate dicẽda: sed nõ iurat de calũnia. Quærit gl. vtrũ acta facta ĩ vno iudicio, faciãt fidẽ ĩ alio. Sed gl. q̃rit de testibus tm. do. Cy. circa hoc dixit multa ꝗba cõpetẽter bõa. Vide plenè ꝑ Inn. in c.
12 cãm. de testi. vbi hęc ꝗba hic posita ponũt. Tu ꝓ aduerte subtilius & itelligibilius. et dicas sic: Qñq; q̃rit vtrũ sit factũ. qñq; q̃rit de effectu facti. Si q̃rit an sit factũ: acta facta ĩ vno iudicio, ꝓbãt ĩ alio: nõ solũ inẽ casdẽ psonas: sed iter q̃scũq; hoies de mũdo, ꝓbãt eñ illa acta sic libellũ datũ. sic li. cõ. sic testes eẽ citatos, & sniã la

tã &c. & vbicũq; quæreret de hoc, an sit factũ: illa acta facerẽt si dẽ: vt l. gesta. j. de re iudi. & extra, de ꝓba. c. qñ cõtra falsam. ista eñ sunt publica istrumẽta q̃ apud oẽs faciũt fidẽ: & iõ si testator legasset mihi cẽtũ, sub cõditiõe si Titius obtinuerit in curia Romana, & ipe obtinuit: illa sniа ibi lata ꝑderit mihi: qa quo ad me nõ q̃rit, nisi q ꝑ fuerit obtẽtũ ꝑ eo: & sic de facto q̃rit. Si verò q̃rit de effectu facti: hic aduertẽdũ: qa q̃dã sunt acta q̃ ptinẽt ad litis ordinationẽ. quædã quæ pertinet ad veritatẽ indagãdã, quædã quæ ptinẽt ad litis decisionẽ. Primo casu acta q̃ respiciũt litis ordinationẽ. vt lit. cõtest. citatio, fideiussoris datio, & similia. Ista habẽt quẽdã effectũ in se q respicit ipsam istãtiã: & istũ effectũ non habent in alia instãtia, etiã iter easdẽ psonas: vt l. cũ lite mortua. ff. iud. sol. Habẽt etiã quẽdã effectũ, qui nõ respicit instãtiã, sed cãm: vt puta qđ res efficiat litigiosa, qđ possessor efficiat mala fidei: & istũ effectũ habẽt in alia instãtia, scdm qđ dixi in l. iij. de fruc. & li. expẽ. vbi gl. inter easdẽ psonas tãgit qđ isti effectus sunt psonales: vt l. si qs emptiõis. §. sed & si qs. de præscrip. xxx. ann. & qđ ibi no. Quædã sunt acta, q̃ respiciũt veritatis inquisitionẽ: vt dicta testiũ, & cõfessiões. Videamus primò de effectu, & de dictis testiũ. dñi, si qdẽ nõ sunt publicata dicta testiũ, non faciũt fidẽ in alia instantia: vt l. gesta. de re iudi. Ita intellige ꝑdicta. idẽ ar. gl. q̃ est i l. iij. ff. q̃ frau. cre. Si verò sũt publicata hic aduerte. Ista dicta testiũ habẽt duplicẽ effectũ. vnũ qđ eis steit aliũ ꝙ sup eis plures testes nõ examinẽt: & primus effectus porrigit etiã ad aliã istãtiã: vt l. fi. j. de testi. l. cũ antea. circa fi. j. de arbitr. l. ꝓperãdũ. §. fi. j. de iud. & ibi not. Sed an porrigat ad alias psonas? Et videt qđ ad quascũq; psonas porrigeret effectus sentẽtię illius causæ, ad easdẽ psonas porrigat effectus ꝓbationis eadẽ ratione: vt l. sed & si possessori. §. fi. cũ l. seq. de iureiur. & istud etiã
a cõsului. Dixi ẽt ĩ l. si mr. §. fi. de exce. rei iud. adhibita tñ sup hoc distinctiõe: qa qñ testes sũt examinati corã arbitris, est in potestate eius cõtra quẽ ꝓducũt, vt iterũ examinẽt, ꝑm di. l. fi. j. de testi. Nec placet mihi distinctio eorũ, q dñt ꝙ aut testes examinãt sup eo, ꝙ cursu tpis nõ mutat, aut sup eo qđ mutat: vt l. spadonẽ. §. q absolutus. ff. de excusa. tut. Nã posito: ꝙ examinẽt sup eo ꝙ mutatur cursu tpis. Idẽ est exẽplũ: excusaui me à tutela, qa habebã. qnq; liberos: si hodievolo me excusare ab alia tutela, illa acta nõ iuſficiũt. hic de alio agit: qa in primo iudicio q̃rebat, vtrũ tũc habuerat qnq; liberos. Sed modò q̃rit vtrũ nũc habeat qnq; liberos. sed si in isto iudicio q̃rerẽt de eodẽ. l. an tũc habuerit qnq; liberos: certè tũc illa acta facerẽt fidem in isto: nisi personarũ diuersitas aliud iduceret, vt s. dixi. Scds effectus est, vt sup eo vlterius testes nõ ꝓducãtur. Hic aduerte: aut alia instãtia est sup eodẽ, & ad eũdẽ finẽ, ad quẽ prima: & ille effectus durat seruata prima distinctione dictæ l. fi. j. de testi. Aut ista noua instãtia est ad alium finẽ, licet eadẽ ꝓbatio deuoluat in vtraq; tñ testes poterũt de nouo ꝓduci. Casus est ĩ c. veniẽs & ĩ c. cũ cãm. & ibi ẽtp Inn. extra, de test. Terttò sũt acta ptinẽtia ad litis decisionẽ: vt inæ diffiniti uæ: & tũc vtrũ i alijs faciãt fidẽ, vl' ꝓiudicẽt: tũc dic vt l. j. j. qbus res iud. nõ nocet. & idẽ in cõfessione quæ habetur pro sententia: vt l. j. j. de cõfess. nõ sunt hic alia ꝓ nunc recitanda. Bar.

1 ISapud quem. Acta ciuilia & criminalia officio iudicis exhibentur. h. d. Subtilis est valde lectura huius legis. variat qnq; modis in gl. ex pte eius cui fit editio. variat etiã tribus modis ex parte eius, à quo petit editio. & hæc variatio nõ ponit hic in gl. sed ponit in l. ij. §. diuus. ff. de iure fis. Not. ꝙ officiũ iudicis, apud quẽ res agit, ptinet vt faciat fieri copiã actorũ ciuiliũ, & criminaliũ. Sed opponit & vr, qđ spectet ad officiũ superioris: vt l. ij. §. vt lit. pen. Sol. qñ iudex primus denegat facere copiã actorũ, põt adiri superior. Ita loquit cõtratiũ hic ab initio. Si verò nõ denegat ipse idẽ adit: & debet hoc facere, vt hic. Op. secũdò nõ debet fieri id, qđ factũ nõ releuat: vt l. hæc stipulatio. §. diuus. vt leg. no. cau. Sed qđ releuat, ꝙ fiat aditio actorũ: nõne iudex, q ipsa acta fecit, & ctiã pars nouit ea? Huius timore vt oste dẽat ad qđ ista editio fiat, gl. intelligit vno mõ istã legẽ in iudice appellationis iubet primo iudici qđ acta prioris cusæ exhibeant sibi. qđ not. Et hoc no. qđ iudex appellatiõis iubet primo iudici, vel etiã parti, cõtra quã appellatur, vt faciat sibi copiã actorũ primę causæ. Sed q̃ro circa hoc, qđ si iudex, vl' ille, cõtra quẽ appellat, hoc nõ facit: qa nũq; ꝓducit sniam, à qua est appellatũ, qđ erit officiũ iudicis? Et Inno. in cap. G. perpetuus. extra, de fide instru. dicit

quod debet iterrogare partem, vtrum habeat illud instru. snię, vel aliud de quo agit. Et si dicit se nõ habere, vel nõ vult exhibere, pnũciet: ꝙ si quo tẽpore illud instrumẽtũ reperiat, nõ adhibeat illi fides: sed sit vanũ & casũ. qđ placet. Si eñ iudex põt statuere certũ tps actori ad agendũ, q̃ lapso de cætero nõ audiat: vt l. Titia. de accu. ff. & l. si eo tpe. j. de remiſ. pig. Eodẽ mõ põt alicui audiẽtiã denegare sup aliq instrũmẽto. Secũdo mõ legit hic, qđ editio fiat parti, non iudici: vt puta, qa actor diu abfuerat. vñ ꝙ cessus fuerat factus eo cõtumace. & iõ petit illũ sibi edi. qđ põt: vt l. ꝓperãdũ. §. & si qdẽ. j. de iudic. qđ no. Ex quo no. qđ qñ pars est ꝓsens, & litigat, nõ debet dari sibi terminus ad accipiẽdũ copiã actorũ: qa q̃tidie debet acta accipere scdm qđ fiũt: licet sit notarius denegaret, deberet cogi sibi dare copiã: vt l. ij. §. vt li. pen. Sed si ꝓs sit absens, & ꝓcessus sit factus eo absẽte, debet dare copiã actorũ, ad opponẽdũ sibi. Tertio mõ legit ista lex, vt fiat editio iudici succeſſori q succeſsit pri. iu. quã lecturam notate. Nã scitis, qđ ꝓnũciatio facta p iudicẽ, nisi ipse haberet tota acta, nõ valeret: licet ꝓnũciatio esset bona, & iusta: vt l. fi. j. e. & ꝓalleg. l. ꝓlatã. j. de sen. & interlo. om. iud. & tex. dicit in l. hoc aũt. §. j. ff. ex q. cau. in pos. ea. Legit quarto mõ in administratore. i. iudice ordinario, q cõmisit cãm cognoscẽdã assessoribus suis, q administrator debet ter videre acta. in aut. ad hęc. j. de iudic. Vñ cũ iste administrator habet ferre sniam, põt petere sibi acta exhiberi. Nõ obstat cõtrariũ: qa ipse nõ fuit semp in iudicio: sed assessores sui. Legit qnto mõ, qđ intelligat de publicatiõe testiũ: qa iudex põt publicare dicta testiũ, & iubere ea exhiberi. Ex qua lect. no. qđ añq; publicent dicta testiũ, pars nullo modo potest facere copiam Sed post publicationem potest dare copiam parti. Casus est hic. De hoc tetigi in l. gesta. j. de re iud. Oppo. de l. ij. §. diuus. circa fin. ff. de iur. fis. Solu. Dic vt not. in l. contraria. Glos. inducit hãc l. ad duo: deinde quærit de vna q. Primò gl. inducit hãc l. cũ dicit: ad inuestigandũ &c. qđ iudex deber laborare ad veritatẽ ingrędã. Simile in aut. q semel. j. qũo & qñ iudex. Et valet ad q. vtrũ iudex posit examinare testes à pte nõ ꝓductos, in cã criminali, ad veritatẽ iuestigãdã. põ dicta faciũt qđ sic. ꝙ no. in l. iij. §. fi. ff. de cõdi. ob tur. cau. Itẽ inducit in arg. ꝙ licet minor nõ iuret de calũnia: tñ admittit ad iuramẽtũ de veritate dicẽda. Itẽ gl. q̃rit de tali q. vtrũ acti tata iter certas psonas, ꝓbẽt tã cõtra illas psonas, q̃m cõtra al's. Gl. refert, al's remittit ad l. sed & si possessori. §. fi. ff. de iureiur. Vt habeas gl. claram dic qđ qñq; q̃rit nunqd acta ꝓbẽt facta: & tũc nõ est dubiũ qđ acta apud quãcũq; psonã reperiunt. ꝓbãt, si sint publica: vt l. gesta. j. de re iudi. Qñq; q̃rit de effectu actorũ, vtrũ acta habeat effectum in aliqua instãtia alia. Et hic aduerte: nã qñq; q̃rit, vtrũ ꝓbet cõtra al's psonas: qñq; nũquid cõtra easdẽ. In primo casu noto regulã, et distãtiã à regula. Regula est, qđ sicut res iter alios iudicata nõ nocet, ita et acta. j. q. res iud. nõ no. Fallit vbi illę plures psonę habent loco vnius: vt l. hrdes. §. idem. scribit. al's. §. si cum eo. ff. fami. erc. faillí ĩ l. sæpe. ff. de re iud. Fallit vbicũq; sniа faceret ius quo ad oẽs: vt l. igenuũ. ff. de statu ho. & ꝑdicta vera q̃m ad plenã ꝓbationẽ: q̃m aũt ad qualẽqualẽ ꝑsumptionẽ fidẽ faciũt. Ita põt intelligi l. admonẽdi. ĩ pri. ff. de iureiur. verũ est qđ dicit Iac. vtrũ acta ĩ ciuili ꝓbẽt in criminali. De hoc est gl. in l. si qs ad se fundũ. j. ad l. Iul. de vi. & l. j. qñ ci. ac. ꝑiu. cri. Scdo casu pricipali nunqd ꝓbẽt inter al's psonas in alia instãtia. cy. dicit qđ q̃dã sunt acta, q̃ respiciũt litis ordinationẽ, vt citatio &c. q̃dã sunt, q̃ respiciũt litis decisionẽ, vt examinationes testiũ. Primo casu perẽpta instãtia pereũt acta, & nõ probãt in aliqua instãtia: vt l. cum lite mortua. ff. iud. so. & l, ꝓperãdũ. §. vult. j. de iud. Scdo casu dic, aut loquit de attestatiõibus, aut de ĩstrumẽtis. Primo casu aut testes viuũt, aut nõ si viuũt: est ĩ electiõe eius, cõtra quẽ ĩst, ꝓducti: vt l. fi. j. de test. Si verò logmur de ĩstrumẽti ꝓductiõe: tũc dicit ipe ꝙ sic. alle. l. iubemus. ĩ fi. j. de liber. cau. Nũquid aũt ĩstrumẽtũ factũ extra iudiciũ ꝓbet, gl. variat. Vna est ĩ l. cũ aliqs. j. de iure de lib. Alia est in. l. optimã. j. de cõtrahẽ. & cõmit. stip. q̃ faciũt mẽtionẽ tã de: ĩstrumẽtis & testibus, q̃m de actis. d. Iac. format q̃stionẽ: Cauet statuto, ꝙ iudex habet arbitriũ in falsitatibus instrumẽtorũ. Nũqd habebit arbitriũ ĩ falsitatibus actorũ, corã eo. iudice? Itẽ

nunquid

P. P AV. P.

a ¶Sequitur. Ad faciēdum ꝙ libellus mutari non possit, vide Cepol.cautela.cxix. in clxxiij.eūdē cautela ccxj. Itē an libellus datus in cā principali possit mutari in causa appellationis, vide Ro. consi.cccl xxxj. Itē circa materiā emendationis, declarationis, additionis libelli, vide Feli. in c.ij.in iij. char.extra, de libel.obla.

s POMATES.

a ¶Sequitur. Mouent hic aliqui difficultatem quærendā, quid sit ꝙ cū text. noster loquit alternatiue,in quo sufficit alteram partē esse veram: doctores tñ & Bar. sumūt copulatiue. Sed pro solu.vide Bar.in l. si is qui ducenta.§. vtrum. ff. de rebus dubijs.

s POMATES.

b ¶Non sufficiat. Ista suppletio non vitiet necessaria, ex ꝙ hic ponit actio pro libello.qui constat ex his vt habeē per Bar. & doct.in l.j.ff.eod.nec placet id quod aliq dicūt, ꝙ non fuit necessaria ista declaratio alia ratione : qua proposita ponitur & res, & causa,cùm sit ius prosequendi, & oriatur ex contractu vel quasi, &c. si adtertatur, hoc est contra iura alle. per Panor.& quę notaui in d.l.j.& certę edita sola actione nō posit qs plenè deliberare an vellet contendere necne,contra not.hic per doctores.

nunquid habebit arbitrium in falsitatibus testium. Videtur ꝙ sic,quia omnia,ex quibus causa instruitur, cōtinētur appellatiōe instrumētorū:vt l.j.ff.de fide instru. In contrariū refert fuisse determinatū. Nam licet etymologia vocabuli instrumenta , contineat prædicta,vt d.l.j.& argumētū ab etymologia vocabuli sit validum,vt l.ij.§.appellata.ff.si cer.pet.tamen ibi repugnat diffinitio.Pone exemplū in testamēto, cuius diffinitio repugnat etymologiæ , per l.j.ff. de testa.& per prin.insti.de test. Idē vbi repugnat cōmunis vsus loquēdi,argumentū ab etymologia nō ꝓcedit. Sed inspicimus cōmunē vsum loquendi:vt l.librorū.§.qđ tamē Caßius.& ibi gl.ff.de leg.iij. Labeo. de sup.leg. Modò ad propositū,cū secūdū cōem vsum loquēdi,instrumenta appellamus chartas publicas,nō testes,vel acta cōcludit ipse ꝙ instrumētū prolatū à statuto debet intelligi strictè , secūdū cōem vsum loquendi:& nunquid appellatione instrumenti contineatur , & colligatur scriptura priuata:dic vt no.per eum in d.l.j.ff.de fide instru.No.ꝙ appellatio est de actis: vt no. in c.j.extra,de proba . vbi dicit , ꝙ sunt de actis omnia,quæ fiūt coram aliįs publicis personis:vt emancipationes,& protestationes,& his similia.

33 *Mulier & minor , quando condemnetur in expensis propter emendationem libelli.*

34 *Si intenta tu actione non infamante,aliquis uult mutare,& proponere actionem famosam:quòd non possit.*

LEX III.

Famosa, & quotidiana , & vtilis est hæc lex multum breuiter hoc intendit:Libellus debet cōtinere clarè id,super quo debet litigari:qui potest emendari,& mutari,saluo interesse cōuenti.Diuiditur in partes duas:quia prima consuluit reo.Secūda consuluit actori.Secūda ibi:quē emēdare. & quælibet particula habet duo dicta:quæ clarius colligentur ex positione casus,ꝯ ex diuisione literæ.Pone ergo sic casum in prima parte:Domine Imperator,actor vult me conuenire:quæro vtrū debeat mihi dare seu edere libellū actiōis suæ.Item quæro quid debeat cōtinere libellus.Rñdet imperator,ꝙ libellus debet edi cōtinēs actionē:et hic libellus debet esse ita clarus,ꝙ demōstret speciē futuræ litis:hoc

a est id,sup quo debet litigari.h.d.in prima particula. Sequitur: quē emendare,&c. In hac secūda parte cōsulit actori.Pone ꝙ libellus editus nō fuit bene formatus:actor vult eū emēdare:quæritur an possit?Rñdet imperator & dicit , ꝙ emēdare & mutare licet.Sed quæro,vtrū indistinctè hoc licet facere. Rñdet imperator, dicit ꝙ nō:sed vt edicti monet authoritas, & ius dicētis de creuerit æquitas.hoc est,ꝙ sit reo saluū ius deliberādi,& defendi,& qđ ibi reficiant expēsæ,si æquū visum fuerit iudici.& vide literā clarā.Notabilia sunt clara. Op.actio est quoddā ius incorporale:vt inst.de act.in prin.& de re.corpo.& incorp.ergo istud incorporale nō pōt demonstrare speciē futuræ litis . cuius cōtrariū hic dicit.Huius timore gl.exponit,edita actio.i.actiōis editio.quasi dicat,nō intelligo id de ipsa actione, prout est quid incorporale:sed de ipso actu edēdi,& demōstrādi actionē.Et intelligas editionē actionis,nō prout est in fieri, sed prout est in facto.et ideo tex.dicit edita:qđ est participiū præteriti tēporis.ipsa ergo actio edita hic,est libellus,de quo loquit auc.offeratur.j.de lit.cōte.per quē libellū fit actiōis editio:qui olim appellabat vulgaris formula:vt l.si seruus nauē.ff.de fur.hic est libellus,ꝙ spe-

b ciē futuræ litis demōstrat. Op.ꝙ nō sufficiat [b] solū ꝓpositio actionis,vt ff.de rei vē.l.si in rē.de fur.l.in actione.So.dicit gl.Tu debes intelligere actionē esse propositā,prout debet cū expressione rei petitæ & causæ:vt requirūt iura in cōtrariū alle. Quæ aūt debeat cōtinere libellus:hic remittit gl.ad no.ff.eo.l.j.in prin. ꝙ cōmētates circa hanc l.præcipuè recitabāt:sed illa esset vna lōga repetitio ꝓ se:sed dicemus Deo dāte:ibi vbi glos.ponit.tñ de hoc nihil dicemus:sed solū examinabimus duo,an & qualiter libellus possit mutari:& qualiter actio possit accumulari,et vtinā possimus expedire bñ in duabus lectionibus. Venio ergo ad se cūdā partē,op.dī hic ꝙ actio pōt emēdari.cōtra.ff.de iudi.l.non pōt.So.Dicit gl.emēdari pōt vsq; ad lītis cōtestationē,vt hic nō post,vt in l.cōtraria. Cōtra hoc op.ff.de pe.hær.l.iiij.Sol.Dicit gl.ibi in iudicijs vniuersalibus,vel gñalibus,in qbus pōt fieri emēdatio vsq; ad snīam. Istud nō placet doc.moder.Nā debes scire ꝙ in petitiōe hæreditatis principaliter petit actor se ꝓnūciari hęredem:in executiōe aūt veniūt oīa bona hæreditaria. Vñ si ad reū aliqd ꝓuenerit pēdēte iudicio:illud venit in hoc iudicio magis ex virtute actiōis vniuersalitervel absolutè ꝓpositę,et ex sui natura,ꝯ ex virtute emēdatiōis.Et si poneremus esse actū petitione hæreditatis singulariter ad vnārē,nō posset fieri emēdatio vel alia additio alicuius rei post lit.cōte.sicut in alijs singularibus iudicijs,vt d.l.nō pōt.ita hic tenet Pe.& Cy.& bñ. Op.de l.in delictis.§.si detracta.ff.de nox.So.gl.& bñ,ibi nō fiebat mutatio,vel emēdatio,circa actionē,vel circa rē petitē, sed circa aliquā qualitatē:meritò pōt fieri vsq; ad snīam. Itē contra ꝓdicta op.insti.de actio.§.si minus.So.Dicit gl.expone ibi, in eodē iudicio.i.coràeodē iudice,in alia tñ instātia.dic vt ibi. Op.de l. ædiles.§.item sciendum.ff.de ædil.ædict. Solu.Ibi volebat quis addere circa accessoria: hic circa ipsam rem principalem : quod non potest,nisi vsque ad lit.contestat . vt ego dixi. Pro declaratione huius passus,de emendatione libelli , primò est videndum quid sit emendare. Doctores circa hoc hic faciunt multa

r verba.Glo.dicit:emendare est cum primò petebam minus nūc plus vel econuerso:vt insti. de act. §.si minus. †Tu dic latius, quid sit emendare.declarat tex.s.de emen. Co. per totū. & in j.

constitu

a cōstitutiōe.§.qbus.Ex qbus colligitur ꝙ emēdare est corrigere, resecare superflua,mutare verba sententia pmanēte,addere vl' detrahere,& declarare obscura.Hoc pmillo qro,qñ et qualiter li-

2 ceat emēdare libellū.Circa ꝙ dicas latius, & clarius quā doct. Qñq; quęrit an libellus possit emendari circa substātialia ipsius libelli.Verbi gratia:libellus in criminali debet cōtinere annū, & mēsem,& locū:vt l.libellorū.ff.de accu.& habuistis no.in l.in causis.j.de accusa. Itē libellus in ciuili debet continere ea q̄ not. in l.j.ff.eo.nō posuisti mēsam,vel aliqd de substantialibus omisti:an poterit suppleri?Breuiter qñq; est talis defectus,ꝙ parte tacēte nō habet vitiare iudicium:vt in ciuilibus nō descēdentibus ex crimine:admittit em libellus quātūcūq; obscurus,nisi oppo-

b nat:vt l.vj.de anna.except.tūc emēdatio,& declaratio pōt fieri vsq; ad sententiā,nisi fuerit oppositū:vt ibi patet.Qñq; est talis defectus,ꝙ etiā parte tacente impedit iudicium:vt in criminali,si omittit aliqd de substātialibus:vt d.l.libellorū.ver.ꝙ si libellus.

c Idē si libellus deficeret in conclusione:quia cōclusio nō resuiret ex præmissis.Verbi gratia:peto decem à te:quia Rex non est in Francia:vt l.ij.§.circa.& quod ibi no.ff.de do.except. Isto casu si quidem lis non est contestata potest fieri emendatio. si tempora largiantur:aliàs secus.Istud probatur in l.accusaturus.ff.de adul. Quid volo dicere,si tempora largiantur? Dico ꝙ si non

3 sint decuria †tempora statuta à iudice ad agendum,quod potest

d facere ex causa:vt not.j.vt nemo inui . age.vel accu.l.j. & j.qui accu.non posl.si ea.ff.de accu. l. Titia.idē in tempore statuto à

4 lege:vt no.in d.l.accusaturus. †Et per hoc determinatur quæstio,quā hic vidi de facto:dicit statutum , ꝙ non possit accusari de maleficijs cōmissis retro.per duos mēses ante initium officij potestatis.contingit ꝙ aliquis accusauerit intra illos duos mēses:sed accusatio non habuit substantialia: vult postea emēdare post duos menses.certè non poterit:vt d.l.accusaturus.quia tempora non patiuntur:sed si esset intra tēpus,bene posset dictā ac-

e cusationem emendare. Dices tu:& quid mirum,cùm de nouo

f posset accusare , si libellus primus non fuit bene conceptus:vt l.j.in prin.ff.si men.fal.mo dixe.& d.l.libellorū.§.quòd si libelli. Respondeo:fortè interest actoris,vel accusatoris magis ꝙ ꝓcedat sup primo libello.ꝯ ꝙ det libellū de nouo ꝓpter sportulas, vel gabellas:q debēt solui cū offertur libellus,secūdum diuersas cōsuetudines Italiæ.Sed si poneremus ꝙ libellus dareē in actione ciuili descēdentes ex delicto,& in eo nō apponeretur locus,

5 & tēpus,qui apponunē †secundum ꝙ determinaui tibi in l. ꝓtor edixit.in prin.ff.de iniu.& ibi dixi,& l.idē exigit.ff. de dolo . & extra,de ꝓcu.c.tuę.an eius omissio vitiet libellū,etiā parte tacēte sicut in criminali:an verò reqrat ꝙ à parte opponat. hoc nunc̄

g dixi tibi [g].Dicemus Deo duce in l.j.ff.de edē. Quādoq; vo-

h lo [h] emēdare libellū:addēdo,vel minuendo,circa rem petitā.†Et

6 hic aduerte:ga aut hoc volo facere ante litē cōtestatā: & possū, vt hic,secūdum gl.ꝙ intelligo qñ volo addere,vl' minuere circa eādem rē,vel summā petitā:nā si vellē addere aliā rē,tūc nō possem,si illa non claudereē sup prima actione ꝓpositaaliàs secus. Vtrum aūt sub prima claudaē,vel nō,colligit ex doctrina,q̄ dat

7 tur in l.scire debemus.de verbo.obl.q̄ dicit,ꝙ tot sunt stipulationes.quot res:& ꝓ cōsequēs tot actiōes,& tot obligatiōes:tūc em nō esset primā emēdare,sed nouā ꝓponere. Aut post lit.contest, & tūc aut volo detrahere,& possum.arg.ff.si cer.pe.l.quidā ęstimauerūt.& intelligo detrahere nō differēdo,sed renūciando illi parti,quā detrabo,vt j.dicā.sicut em possum totī lītī renunciare, vt l.postq̄.j.ti.ij.ita etiā parti.Hoc fallit in casu l.j.j.de plus peti. Et ratio est ibi : quia deliquit in duobus scilicet,in plus petēdo, & in plus cautionem per dolum exigendo:vt ibi vidistis. Si ve

7 rò †volo addere : tūc aut circa principalia;& nō possū:vt l.nō pōt ff.de iudi.Aut circa accessoria,vt circa fructus:& tūc si qdē volo addere de his q̄ occurrūt post lit.cōtest.iudicio pēdēte: & tūc possū.secus in his q̄ occurrūt ante:vt l.ædiles.§.itē sciēdū.de æ-

8 dil.edi.l.Atheius.§.fi.cū l.seq.ff.de aqua plu.arcē. Qñq;† volo emēdare libellū,addēdo,vel detrahēdo aliquā qualitatē:et tūc si qdē ꝓ mutationē illius qualitatis cōtinget mutatio actiōis ꝓpositę;& tūc nō licet:vt l.prætor.§.aūt actio.ver.docere.ví bo.rapt. Sed si mutatio actionis nō cōtingeret,sed mutatio substātiæ facti:tūc idē.ꝙ nō licet:vt l.denūciatīe.§.ꝙ tamē.de adul.Si verò nec actiōis,cōtingeret mutatio:sed augeē vel minuiē cōdēnatio ex virtute actionis propositæ: tūc ista emendatio est licita vsq;

a s POMATES. ¶Colligit.Considera qđ differāt inter se resecare . & detrahere:& ꝙ emēdare sit mutare verba,sententia pmanēte. Vnde facit tex. in l. actorū verba.ff.de re iudi.Et aduerte,ꝙ ille tex.nihil facere videtur:qa si emēdare importaret id qđ.dedu.cūm est,nō fuisset necesse addere in tex.ibi:tenore sententiæ permanēte:cum hoc importasset verbum emedare.

s POMATES.

b ¶Iudicium. Vide Alex.cōs.clxxv.in iij. co.vo.ij.& iiij . col. an fi.Quę aūt sit rō. ꝙ omissio dici, et tē poris,i criminali vi tiet libellū etiā parte nō opponēte:sec⁹ aū tē si omittat cā libe. in ciuili: cogita. nisi dicas ꝙ in ciuili pōt qlibet renūciare iuri sio:sec⁹ in criminali,cū nōsit dñs mē brorū siorū, cui videret renūciare,si ad mitteret talis libell⁹ cū nō possit ꝓbari de eius innocētia, ꝓbādo ꝙ tali tpe non fuit in loco delicti commissi.

¶Cōclusiōe. Vñ dicit Ang.cōs.ccxcj.ꝙ nō inspicit ꝙ narrat sed ꝙ cōcludit. Sufficit tū si libellus ꝓponit cōcludat:vt tenet idē Ang.cōsi.cclix.Rom.cōsil.cv.

c ¶Ex cā. Sed an tūc regrat binū ꝓceptū vid Alex.cōsi.xciij.

s POMATES.

d ¶Dices tu Bar.hic vidē sentire duo,ꝙ ex libello nulla debeat solui gabella stante statuto & ꝙ est cōtra l.ij.et ibi pōderat Bal.& Sa.j.de eunu. cōcor.de qb⁹ ꝓ Ale. cōs.xxxvj.co.ij.vo. iiij. Idē videt sentire ꝙ ex libello nullo reformato nō debeat solui gabella stāte dicto statuto.ꝙ est cōtra no.ꝓ doct.i l.iurisgētiū.§.adeo.& in l.ab emptione.ff. de pac.vbi volūt.ꝙ stāte dicto statuto ꝙ de oī cōtractu:ꝙ habebit etiā locum in cōtractu reformato , &c.nisi dicas,vt hic dicūt aliq Perusini, ꝙ Bar.hic cōsideravit actū,pducēdi: cōtra quos facit l.iij. §.cōdēnatū.ff.de re. iud.ꝙ verò ad secūdū cōsideravit ꝙ gabella priⁿ soluta , de libello sualido cōpē sabit ,ꝙ eo qđ debet solui libello postea reformato.ar.l. post rē iudicatā.ff. de trāsl actiōi.q̄ implicāt cōditionē.iō cogita tu.

e ¶Cōcept⁹. Adde Io. de Ana.cōsilio xj.

f ¶Dixi tibi. Vide Ancōs.ccxcvj. Ale.cōs. vj.iij.li.Ro.cōs.cxcj.

s POMATES.

g ¶Qñq; vol.& vide Bar.i cōsi.cxxxiij.

h ¶Qñq; volo. Vide de mate. do. Ant.do.Abb.& alios i c.ij.de libe.obla.Ego vidi dubitari hoc,anno an isto casu teneē emēdās ad expēsas,qñ declarauit ob scuritatē libelli,vsq; ad sētētiā.& cōsului ꝙ sic:& ita fuit obtētū And. Barba.

i ¶Detracta vide bar.cōsil.ccxxiij.

k ¶Qñq; volo.Vide de mate. do.Ant.do.Abb.& alios i c.ij.de libe.obla.Ego vidi dubitari hoc,anno an isto casu teneē emēdās ad expēsas,qñ declarauit ob scuritatē libelli,vsq; ad sētētiā.& cōsului ꝙ sic:& ita fuit obtētū And. Barba.

l ¶Mutatiōe. An libellus possit mutari i cā appellatiōis,vide Ro.cōs.cccl xxj.

meliore mō & forma,quibus pōt &c.

a ☞ POMATES. ¶Et l. fundum. Iſtam regu. non probant dictæ leges: ſed ſe fundant ne per ſecundum iudicium fiat prꝫiudicium primo: vt hic aliqui dicunt. Sed vide ibi Pau. de Caſt. vide Alex. in l. j. col. iij. ff. de legatis j.

b ☞ POMATES. ¶Contrariæ. Ex hoc videtur, ꝙ non poſſent accumulari publiciana & rei vẽdicatio: quia videntur contrariæ vt per gl. & doc. in §. ſed iſtæ. inſt. de act. Item ꝙ nõ admittat talis libellus, dico ſententiã nullam, et iniuſtã: de quo per Barto. in l. ſi expreſſum. in iij. col. in prin. de appella.

c ☞ POMATES. ¶Cõdẽnatiõe. intelli 12 ge ſic Bar. ꝙ poſsibile eſt ꝙ executio taliter fiat, ꝙ cõtingat liberatio. &c. & imò impediẽ cumulatio, nõ aũt ꝙ ſemp fiat. Et vide ad hæc Bal. in l. ordinariꝰ. circa v. col. j. de rei vẽd. & Roma. conſil. cxl. col. iij. & conſi. ccxlv.

d ¶Cumulatio. Adde Ro. cõſi. ccxl. ccxlv. & cõſi. ccxcij.

e ¶Præcedere. Vide Pau. de caſ. cõſi. cclix.

☞ POMATES.

f ¶Per me. Adde aliã regulã, vt per Ange. Are. in §. ſi minus colum. vl. j. de accuſa.

☞ P. PAV. P.

g ¶Cumulationũ. Add de quòd vbi prꝫceps mãdat ꝓcedere ſimpliciter, nõ admittit cumulatio, ſecũdum Bal. in l. ne quicq̃. §. ſi qs ſimplr. in ij. col. ff. de ver. ob. Vide in materia cumulationis Fel. in c. ij. in vlt. char. de lib. ob. & ibi col. pe. ponit aliqua de cumulatiõe, quæ fit cõditionaliter ad aliã actionẽ intẽtatã. 13

h ¶Addo quintũ. Qñ fit libellus ſup pluribus hypothecarijs, vide Lu. Ro. in cõſi. ccxxxvij. vbi pulchrẽ logẽ. al. bar. i hac l. vide ibi. And. Bar.

☞ POMATES.

i ¶De anna. exce. No. declarationem ad d. l. ſi. vt non procedat ſolutio. vbi propone retur libellus obſcurus in vna cauſa, ſed etiam in pluribus cumulatiuis ꝓpoſitis: qa ſicut vna põt declarari, ita illæ plẽs.

☞ POMATES.

k ¶Si verò competit. Item facit cõtra quẽ ſequereſ hoc modo, ꝙ qs ex delicto ſuo ſentiret cõmodũ: cõ a tra l. itaq; fullo. poſt pri. ff. de fur. Nõ obſt. l. fi. j. de or. iu. nã vide per gl. i d. l. rerũ amo. Nõ ob. ẽt l. p minorẽ. qa logtur qñ per ciuilẽ poterat criminaliter prꝫiudicare: qa abſolutoria lata in ciuili generaret tale quale præiudiciũ criminali.

l ☞ POMATES. ¶Libellis. No. intellige diuerſis libellis, id eſt in diuerſis ſcripturis, ſed diuerſis habito reſpectu ad iuris effectum, vt per Bar. in l. libellorum. §. ſed ſi aliud. ff. de accu. & ſentit hic dum s̃. alle. l. fi. j. de an. exce.

m ¶Eodem libello. Idem dicit Ro. Alle. conſi. cxj.

n ☞ POMATES. ¶Iudicium. Conſidera ꝙ Bar. habuit reſpectum ad effectum cauſarũ nõ ad actiones ſolus enim intentabatur, ſed plures erãt cauſæ: ita quod dicit in eo libello fieri cumulatiuè. intellige ſi à principio ſimul pronunciatur. ſecus ſi vna poſt aliam; tunc enim oplus fuit nouo libello, ꝓ d. l. nõ eſt nouũ. poſt prin. & vera gl. ibi, vide gl. in c. fi. in ver. ꝓſonalibus. de reſc.

☞ POMATES. ¶Vt l. de ea. Aduertente quæro. quoniã l. de ea. nõ multũ facit: quia no. loquitur actione cumulanda, impedienda, ſed quòd abſolutoria &c. imo melius facit. l. nemo ex his. §. quoties. alle. j. per Bar. in quarto gere. ff. de iudic.

ne vnius alia tolliſ: tũc nõ admittitur cumulatio: alle. ſunt in gl. j. de codi. l. fi. & de trib. l. quod in hæredẽ. §. eligere. cum ſi. Addit Dy. circa tertiã regulã, quando ſunt plures actiones cõtrariæ, nõ admittitur cumulatio: vt l. j. j. de fur. l. eũ qui. & l. cõtra maiores. j. de inof. teſt. Dices tu: iſta non eſt noua regula. Nã ſi ſunt cõtrariæ, electione tollunt: vt d. l. j. j. de fur. Rñ. ſi eſſet cõtrariæ in exercitio, non in origine, diceres verũ. Sed ſi ſunt cõtrariæ in origine, nõ põt dici ꝙ electione tollant: quia cũ nõ ſit niſi vna, nõ cadit ibi electio, quæ propriè cadit inter plura: vt l. cũ illud. ff. quãdo dies leg. ce. Iſtæ ſunt regulæ Dy. & gl. Ego addo alias tres regulas impedientes. Prima, quãdo duæ actiones ſic ſe habent, ꝙ vna propoſita, & condẽnatione[c] ſecuta, & executione facta, cõtingit liberatio ab alia: nõ admittitur cumulatio. [d] Hic eſt caſus in l. j. in fi. ff. ſi fami. ſur. fe. dica. qui eſt valde nota. caſus. & ꝓ hoc deſtruerentur dicta Dy. in hac materia. Secũda regula eſt, ratio maioritatis: quia qñ plures actiones ſic ſe habent, ꝙ vna ratione maioritatis nõ admittit ſecũdas actiones, nõ admittitur cumulatio: vt l. vl. j. de ord. iudi. l. per minorẽ. ff. de iudi. Tertia regula eſt, ratio ordicis: qñ plures actiones ſic ſe habẽt, ꝙ vna ex ordine debet aliã præcedere[e], nõ admittitur cumulatio: vt j. de rei vend. l. ordinariꝰ. de interdi. l. incerti. ff. de inoffi. teſt. l. qui de inofficioſo. & quod ibi no. Et ſic habes ſex regulas, quæ prohibent cumulationes: duas per gl. tertiã per Dy. & tres alias per me[f]. Venio ergo ad genera cumulationũ [g]. do Dy. dicit ſequendo Pe. ꝙ quatuor ſunt genera cumulationum. Primum genus cumulationis eſt, quãdo proponunt diuerſæ actiones, ex cauſis diuerſis, ad diuerſa. Secũdũ genus eſt, qñ proponunt diuerſæ actiones ex diuerſis cauſis, ad diuerſa, ex eadẽ cauſa ad idẽ. exẽplũ in actio. emp. & vẽd. & ſic habes dictas actiones, & certi condictionem. Tertium genus eſt, quando diuerſæ actiones, ex eadẽ cauſa, proponuntur ad diuerſa: vt actio furti & cõdictio furtiua. idẽ in ſimilibus. Quartum genus eſt, quãdo plures actiones cõpetũt ex diuerſis cauſis ad idẽ. exẽplũ patet. Addo quintũ[h] genus cumulationis, qñ plures actiones cõpetunt ex eadẽ cauſa, ad idẽ, cõtra diuerſos: quia oĩa ſuprà dicta genera loquunt, qñ plures actiones cõpetũt cõtra eoſdẽ. Redeo ad primũ, quãdo proponuntur diuerſæ actiones, ex diuerſis cauſis, ad diuerſa: iſto caſu dicit Dy. Pe. & Cy. hic, ꝙ cumulatio eſt permiſſa ſine dubio: vt l. ſi idẽ cũ eodẽ. ff. de iuriſ. om. iu. Ratio, quia nõ obſ. aliqua deregulis impediẽtibus propoſitis per eos. Iſtud dictũ nõ eſt ꝓfectũ qa huic cumulationi poſsibile eſt obſtare aliquas ex regulis in 16 pediẽtibus, quas ſ. poſui vltra eos. Ideo dic latius ſic. † Qñq; fit cumulatio actionũ ex diuerſis cauſis cõpetẽtiũ ad diuerſa, & ſe nullo modo tãgentiũ: tũc admittitur cumulatio regulariter, vt ſi petã decem ex cauſa mutui: decẽ ex cauſa venditionis, vt d. l. ſi idem cum eodem. & l. fi. j. de anna. exce. [i] Hoc fallit ratione maioritatis, vt puta ſi eſt propoſita vna actio criminalis, nullũ aliud iudicium poterit inter eos agitari: etiã ex cauſis penitus ſeparatis, vt l. vlt. j. de ordi. iudi. & l. per minorẽ. ff. de iudi. In contrariũ facit ff. rer. amo. l. rerũ amotarũ. act. ob adulteriũ crimẽ & intelli 17 ge vt ibi dixi. Si verò cõpetit[k] ad diuerſa & ex diuerſis cauſis: ſe tñ nõ cõtingẽtibus: tũc poſsibile eſt ꝙ abſolutoria lata in vna pariet exceptionẽ rei iudi. ĩ alia: tũc nõ admittit cumulatio, vt l. fundi. & l. fundũ. ff. de exce. In caſu ẽt prædicto qñ nullo mõ ſe contingũt poſſet ĩpediri cumulatio rõne ordinis. Exẽplũ in petitorio et poſſeſſorio, in actiõe ad exhibẽdũ, et rei vẽdi. vt ſ. dixi. Sed qñ regulæ nõ obſtarẽt, ꝓcederet cumulatio, vt dictũ eſt. † Sed iux. hoc quæro, qd vult dicere iſta cumulatio: erũt ne duo libelli, & duæ cõcluſiões, vel erit tm̃ vnus libellus, & vna cõcluſio, & vna iſtãtia? Dic qñq; cumulant actiones diuerſæ numero et ſpecie, vt actio depoſiti, & actio cõmodati, locati, & ſimiles. Qñq; ſunt plures actiones differẽtes numero, ſed nõ ſpecie, vt puta, habeo tecũ cõmunes plures hæreditates, & ꝓ cõſequẽs habeo plures actiones. idẽ ſi plures ſocietates & plura depoſita, & ſimilia. Prĩo caſu ĩtelligo cumulationẽ fieri in diuerſis libellis[l]. Secũdo caſu, intelligo cumulationẽ ẽt in e. libello[m]: & ſic erit vna cõcluſio, & vnũ iudiciũ[n]. Iſtud ꝓbat in l. hæredes. §. j. ff. fa. erci. & l. cũ duobus. §. ſi plures. ff. ꝓ ſoc. & ff. de act. emp. l. nõ eſt nouũ. & qd ibi no. in gl. Secũdũ genus cumulatiõis eſt qñ plures actiones 18 ex eadẽ cauſa cõpetũt ad idẽ, † & iſto caſu dicũt prædicti doct. o bene, ꝙ ſine dubio nõ admittit cumulatio, vt l. de ea[o]. vbi caſus ſingu. ff. de exce. rei iudi. Ratio; quia abſolutoria lata in vna pa reret

reret exceptionẽ rei iudicatæ ĩ alia. Et hoc eſt verũ, niſi actor eẽt dubius, ꝓpter factũ aduerſarij, vt l. j. §. qa aũt. ff. quo. leg. not. in l. ꝙ in hærede. §. eligere. ff. de tri. Sed cõtra hoc opp. & iſta oppoſitio potuit ẽt formari in primo gñe cumulationis. Oppo. ergo in

a **auc. de fideiuſ. §. ſed neq;. vbi p̃t intẽtari ſimul & ſemel pſonalis, & hypothecaria[a]: & tñ ſe cõtingũt adeo ꝙ abſolutoria lata ĩ vna parit exceptionẽ rei iudicatæ in alia, vt in l. ſi deferente. ff. q. mo. pig. vel hypo. ſol. Dy. in c. nullus pluribus dicit. ꝙ ibi loquit de cumulatiõe q̃ fit ab ipſo initio, qñ plures actiones ſimul et ſemel ꝓponunt, ſed materia nr̃a logtur qñ vna actio ꝓponit poſt primam. Iſtud nõ placet: qa ſicut nõ admittit cumulatio ex poſt facto: ita nec ab initio, vt l. fundi. & l. fundũ. ff. de exce. Do. Cy. & Pe. dicunt ꝙ ibi eſt rõ: qa vna actio eſt acceſſoria ad aliã. Hoc ẽt nõ placet, per d. l. fundi. & l. fundũ. vbi actio pro re, & pro fructibus non p̃t ꝓponi ſimul. Et ſi tu dicas actio q̃ cõpetit pro fructibus nõ eſt acceſſoria[a]: Rñ. eodẽ modo hypothecaria nõ eſt acceſſoria ad principalẽ: qa quælibet eſt actio p ſe, & p̃t principaliter ĩplorari, ſed pro tãto q̃libet põt dici acceſſoria eodẽ modo: qa ſicut actio hypothecaria nõ p̃t conſiſtere ſine principali: ita actio pro fructibus nõ p̃t conſiſtere ſine principali. Ego aũt iſtud contrariũ ſoluo ſic: qa iura noua Authẽticorũ grauãt actorẽ, vt prius debeat diſcurrere principalẽ ſuper perſonali, & ſuper hypothecaria anteq̃ veniat ad fideiuſſores: ideo ne in nimiũ differat, voluit ipſum exonerare in hoc, cõtra regulã cumulationis, vt dictę duæ actiones poſsint ſimul intẽtari: iõ eſt ſibi ſpãle. Tertium**

19 **genus † cumulationis eſt qñ plures actiones cõpetunt ex eadem cã ad diuerſa: & tũc ſiue ſint diuerſa q̃ ſe habẽt vt plus & minus ſiue diuerſa penitus, Doc. p̃dicti tenẽt ꝙ nõ admittit cumulatio qa poſsibile eſt ſic ferri ſniam in prima ꝙ obſtaret exceptio rei**

20 **publi. iud. & l. duobus. §. ſi qs iurauerit. ff. de iureiur. † Quartum genus cumulationis eſt ex diuerſis cauſis pluriũ actionum ad idẽ cõpetentiũ: tunc dicit Dy. ꝙ cumulatio admittit, vt puta peto fundũ ex cã emptionis eundẽ fundũ poſſum petere ex ſtipu. qa abſolutoria lata in vna nõ parit exceptionẽ rei iudicatæ ĩ**

b **alia l. hmõi §. qui ſeruũ. ff. de leg. j. Pe. eſt in cõtraria opi. per l. ne mo ex his, §. quoties. ff. de re. iu. per q̃ ipſe dicit ꝙ ſemper debet qs eligere. Sed certè illa lex p̃t ĩtelligi qñ plures actiones cõpetũt ex eadẽ cã: & ideo puto ſic debere dici[b] in iſto gñe cumulationis. qñq; iſtæ duæ actiones, licet ex diuerſis cauſis cõpetãt ſic ſe habẽt ꝙ executiõe facta in vna tollit alia: & tũc nõ admittitur cumulatio, vt l. j. ĩ. fi. ff. ſi fa. fur. feciſ. dica. & ꝓbat ex re. quã ſ. de di. Huius exẽplũ patet ex l. alle. Põt ẽt ꝓbari: qñ duæ actiões cõpetũt ad idẽ ex diuerſis cauſis lucratiuis, vt ff. de act. & ob. l. oẽs & l. Mæuius. §. duo. de leg. ij. & iſto caſu verũ dicit Pe. qñq; iſtæ actiões ſic ſe habẽt ꝙ executiõe facta ĩ vna nõ tollit alia, vel qñ cõpetũt ex diuerſis cauſis nõ lucratiuis vel quarũ vna eſt lucratiua, alia nõ: tũc admittit cumulatio, vt d. l. hmõi. §. q ſeruũ. de le**

21 **ga. j. & l. ſi is de act. & ob. & iſto caſu verũ dicit Dy. † Quæro, circa hoc dixi ꝙ cumulatio hoc caſu admittit: nũqd erit vnus li**

c **bellus,[c] & vna iſtãtia: an diuerſi libelli, & vna iſtãtia. Breuiter dico, ſi qdẽ ſunt diuerſæ actiões numero, ſpẽ tñ cõueniũt, vt plures actiões exempto, vel ſimiles: tũc erit vnus libellus, & vna inſtãtia: alꝫ plures, vt ꝓbat in d. l. ſi is. de act. & ob. & de act. emp. l.**

22 **nõ ẽ nouũ, & ibi no. Quintũ genus cumulatiõis eſt † qñ ſunt plures actiões ex eadẽ cã ad idẽ cõtra diuerſos: iſto caſu, an oẽs iſti poſsint cõueniri ſimul. Itẽ an ĩ vno et eodẽ libello, dixi plenè ĩ l. iij. §. j. ff. d' duo. re. & ĩ rep. quã feci de le. j. & auc. ibi poſita j. de**

23 **duo. reis. Expeditis † generibus cumulationũ, g̃rovniuerſaliter circa cumulationẽ: dixi ꝙ in quibuſdã caſibus nõ admittit cumulatio: g̃ro qd ſi nõ eſt oppoſitũ, & ꝓceſſum eſt vſq; ad ſniam,**

d **ẽt ſuper actione cumulata. Iſta qõ eſt multum ſubtilis.[d] Sed dic qñq; cumulatio ĩpedit ſolũ rõne ordinis: & tũc ſi nõ opponit exceptio, ꝓcedit iudiciũ, & valet ſnĩa, vt l. j. j. de ap. fecit ꝙ no. j. cõ. diui. l. ij. et l. ſi mãcipiũ. §. j. ff. de euict. Qñq; cumulatio ĩpedit: qa abſolutoria lata ĩ primo pareret exceptionẽ rei iudicatę in ſcḋo: & tũc idẽ: qa debet opponi exceptio: & ſi nõ opponit, ꝓcedit iudiciũ ꝙ apparet: qa lex dicit ſcḋam actionẽ per viã exceptionis ĩpediri, vt l. fundi. & l. fundũ. ff. de exce. ꝙ no. l. ij. j. cõ. diui. & l. ſi mãcipiũ. §. j. de euic. Idẽ puto ſi ſcḋa ĩpediat: iõ qa executio facta ĩ prima tolleret per aliã. Idẽ ſi ĩpediat rõne maioritatis: qa leges de hoc loquẽtes ſemper ſe vidẽt referre ad exceptionẽ facit**

¶Hypothecaria. vide de Ro. vbi ſ. conſil. ccxl. & cõſil. cccxcj. Adde tu ꝓ ſolutione §. ſed neq; vltra no. p Ale. hic, & doc. vide d. Mari. Soc. ĩ c. dilecti. de lib. obl. artic. j. xxix. q. iij. ĩ pri. v. circa ſecũdũ. ibi ſcḋo in ferẽ. v. ſed aduerte redeũdo ad ſolutionẽ.

☞ POMATES.

b ¶Debere dici. Doctrina bart. hîc ẽ cõis ſcḋm Alex. ĩ l. naturaſſe. §. nihil cõe. ĩ xxxv. co. ff. de acq. poſ.

c ¶Vnꝰ libellus. adde tu & vide do. Mari. Soc. ĩ c. dilecti. artic. xxix. q. viij. v. quartus effectꝰ. Et qd de additiõe facta libello, an debeat ſolui gabellaꝫ p eũdẽ Bar. & per do. Mari. vbi ſ. & p Ioã. Bertach. in tra. de gabel. ĩ v. ꝓte prin. in fin.

d ¶Subtilis. Adde vt p eũdẽ in l. hos accuſare. §. lege. ff. de accu. & in l. j. §. accuſa. ff. ad Turp. p gloſ. & doc. ĩ l. ſi accu. j. de accu. Adde tu cõd. Mari. Soc. in c. dilecti. de li. ob. articu. xxix. q. vij. ſequitur hæc dicta Bar.

e ¶Poſita. Adde ſecũdũ Alex. ꝙ hoc communiter tenetur.

f ¶Edi. adde ꝙ cũ opi. Bar. cõcor. Bal. in repetit. Paduana. Idem tenet Rota cõclu. xxiiij. incip. Itẽ in libel. pe. Anto. de but. in c.

g

† fit mẽtio de aliquo inſtrõ vtrũ illud inſtrm debeat edi[f] ante litẽ

j. de pba. & vid Spe. in tit. de instr. edit. §. nūc dicam⁹. & si quid si quis. cū aliquibus ver. seq. & de hac di ctione prout vltra Alex. vide Fe. in c. ij. de rescri. & ibi de dictione secundum, & quēadmodum.

a ¶Saluo. Adde vltra Ale. de hac clausula. Spec. in tit. de libel. concep. §. j. ver. fi.

b ¶Posita. Adde Bal. cōsi. clxiv. in fi. ij. li. ✠ POMATES.

c ¶Mulierē. Puto in expēsis cōdēnari. Circa fi. col. & imò pōt esse: qa in his q̄ sunt introducta ad rigorē iuris cōseruādū, cōparat mulieri & rustico: vt p Bar. in l. j. §. nūciatio. Itē qa bñficiū principis. l. ij. §. fi qs à principe. ff. ne qd in loco publico.

d ¶Qui accusare. Adde inquātū Ale. dicit sed⁹ Bal. q̄ notari⁹ negās se fuisse rogatum de aliquo instro de quo vere fuit. venit puniēdus de falso Et hoc limitat sed⁹ Jo. an. in addi. Spe. in ti. de instr. edit. j §. in strīm. Dic q̄ est in §. postre. & post illam addit. vide Fed. consi. cxiij.

↠ P. PAV. P. a

e ¶Reus absoluitur. Etiā si nihil pbet: & pōt opponere de iure tertij exclusiuo in totū iuris agētis. Vide Comē. cōsi. cxv. post prin. incip. dña Catharina & vide p limitatione huius regulæ gl. plenissimā i ¶.unico, in verbo, pōtē. extra de ecc. bñfi. Et q̄ ibi intētio actoris est fundata & probata de iure cōi: exceptio añt rei est dubia, ferri debeat sñia pro actore, vide Ale. cōsi. cclxxvij. in prin. vbi declarat q̄li ter istud pcedat. Vide ēt ad hoc p ei⁹ limitationē, vt nō pceda pōtū sit, p euitanda pœna, Barto. & q̄ ibi scripsi in l. nō solū. §. sed vt. pbari. ff. de ope. no. nū. Itē adde q̄ re⁹ venit absoluēdus diffinitiue q̄n data fuit dilatio actori ad pbādū & nihil pbat. alⁱs absolueret solū ab obseruatiōe iudicij quasi nihil actitatū. Et vide Iasi l. fi. in vlti. col. ff. de ferijs.

b ¶Fallit. Adde alios casus p Spec. in tit. de pb. ver. sed licet re⁹. & Inn. i c. j. vt ecc. bñfi. & Bal. hic vnū no. q̄ dicit Spe. i ti. de in strū. edic. §. videndū. ver. ex p̄missis. q̄ iu 31
dex ex magna cā pōt cogere aliquē, vt instra sua edat aduersario. hoc dictū sequit

contest. Inn. extra, de pba. in c. j. dicit q̄ sic: qa aliter reus non potest esse instructus an velit cedere. Ego dico sic: Quādoq; in libello fit mētio de aliquo instro, non per modū limitationis sed per modū cuiusdā assertionis, pbationis. Verbi gratia: dicit actor, qd Titius vēdidit mihi talē rem p tāto p̄tio & qd de hoc rogatus est talis notarius: vel qd de hoc apparet per publicum instrm manu talis notarij: tūc reus pōt esse certus ex ipso libello. Nō em̄ fit mētio instrī, vt limitet contēta, seu narrata i libello: sed dicit actor qua liter narrata pōt pbare. Si verò fieret mentio de instro limitatiuè. Verbi gratia: dico qd Titius vēdidit mihi fundū p tāto p̄tio: put apparet manu talis notarij. q̄ dictio put, est limitatiua, vt hic vides. Tunc aduerte: Aut reus nō debet esse instructus ex illo instro, de quo fit mētio in libello: qa ad eū nō pertinet: & tūc debet ei fieri copia instrī añ lit. cōte. qa aliās deliberare non pōt. Ita loquit dict⁹ Inn. Si verò est aliqd instrm, de quo reus pōt esse instructus. Exemplū petit legatarius ab hærede legatū, put cōtinetur in tali instro: certè quia apud hæredē debet eē testm, nō debebit fieri copia: vt istud pbaē expresse ff. eo. l. ij. Sed cōtra hoc vī. ff. vt leg. no. c. l. postq̄. §. si dies. vbi ēt hæredi edi tur instrm. Sol. Fateor q̄ cōtra hæredē negātem ad pbationē, debet edi testamentū: nō ad deliberationē. Ita loq̄ cō nostra. Quæro dixi q̄ hæc dictio put, denotat tps. s. vsq; ad lit. cōte. & q̄nq; postea. Quid si dixi i libello: saluo⁹ mihi iure† addēdi minuēdi &c. 30
an ista clausula aliqd iportet? Rñd. nihil, vt extra de fide instru. c. inter dilectos. Cū em̄ ista tpis limitatio nō pcedat ex volūtate p ducētis libellū, sed ex legis dispositiōe: hec ptestatio nihil releuat, vt habuistis no. in simili in l. alimēta. j. de ne. gest. Quæro qd vult dicere: edicti monet authoritas, & ius dicētis decernit æquitas? Quid dicūt q̄ p eodē ponit, & est cōsequtio ȳborū. Veritas habet se aliter. nā i eo q̄ dicit edicti ppe tuī monet authoritas. facit mētionē de l. j. in prin. ff. eo. vbi dicit q̄ editio debeat taliter fieri q̄ reus possit deliberare, velit cedere, vel cōtendere. sic ergo debet permitti mutatio: & emēdatio: vt reo sit saluū ius deliberādi, an velit cedere, vel cōtēdere. Si igit illud q̄ addit est leue, & modicū, nō dabit nouā dilatio: alⁱs secus, vt extra de dila. c. lrē. et ita gl. itelligit hic. Veruntn̄ in edicto p̄toris nihil dicit de emēdatione dāni vel expēsarū cōtra eū q̄ malè edit actionē, sed bñ dicit in illo edicto cōtra eū q̄ negligit edere rōnes, vel instra ex iudicis p̄cepto ad similitudinē illius voluit fortè itelligere Imperator, put edicti ppetuī monet authoritas, videlicet q̄ restituant reo expēsæ, quatenus est idebitè reus fatigatus, ex eo q̄ illa editio vel emēdatio fuit retardata. Et ita vī ēt intelligere gl. hic posita. b Melius puto q̄ ista refectio expēsa rū veniat ex vigore illorū ȳborū q̄. j. sequtū, vel ius dicētis decernit æquitas. nā æquitas iudicis decreuit q̄ ille q̄ aliquē temere evocauit ad iudiciū puniat in expēsis, vt ff. de iu. l. eū quē temere. Insti. de pœna teme. lit. p to tū j. de iud. l. sancimus. Nec itelligo† q̄ sem per pp emēdationē debeāt refici expēsę, sed ita demum si reus ex hoc damnificatus est.

Quid em̄ si petij rem & in libello posui duos fines: postea addo alios duos fines? Certē ex hoc in nullo dānificat reus: qm̄ cā deliberationis p hāc æditionē nō mutat, & idē in similitudinibus. Sed si p adiectionē cā deliberationis mutatur, qm̄ sed⁹ primū libellū reus debebat contendere: & sic expēdit quærēdo, aduocatos: & similia licet perfecta adiectiōe, & emēdatione reus deliberet nō cōtendere: certè reficerent ei expēsæ: qā in his dānificatus est, Sed si in vtroq; mō tam sed⁹ in libellū primū quā etiā sed⁹ emendationē postea factā, reus idē deliberasset. s. cōtendere: qa fortè negaret ipsum de quo agitur, factū principaliter; nō puto q̄ æquitas iudicātis dictet expēsas refici ēdas: qa reus dānificatus nō est nisi ppter hoc lis efficeret longior: qa tūc cōdemnaret in tātas expēsas, i quātas reus dānificatus est ppter litē amplius plongatā, vt l. nō ignorat. j. de fruc. & lit. expē. Istud aūt q̄ tūc expēsæ veniāt reficiēdæ q̄n rei interest: hoc gl. tua dicit. Sed quo iure istæ expēsæ veniūt reficiendę? gl. 32
dicit† per actionē i factū. vt l. si qs ex argētarijs. §. ex hoc edicto. ff. eo. q̄ nō placet in casu isto: qa lex allegata loquit̄ qn qs ideo tenet: qa ad p̄ceptū iudicis nō edidit. hic verò loq̄t de eo q̄ malè l. bellū cōposuit: quo casu expēsæ veniūt iudicis officio mercenario, vt l. terminato j. de fru. & lit. expē. Quæro, vtrū minor & 33
mulier cōdēnent† in expēsis isto casu gl. vī hic dicere q̄ nō: dū dicit q̄ rō p̄sonæ habeat. ar. pro hoc ff. eo. l. j. in fi. sed ibi similiter loquit̄ qn qs delinquit nō parēdo iudici. Sed in casu nō, puto q̄ administrator minoris veniat cōdemnandus in expēsis qa temere litigauit, & fiet executio in eū, nō in minorē, vt l. nō est ignotum j. de admi. tu. Plenè dixi in l. q̄ solidū. §. ēt de leg. ij. Nec obstat l. Polla. de his q. vt idig. qa ibi iō non puniē minor: qa pœna nō pōt cadere æque in tutorē, & in pupillū. Facit ad p̄dicta. j. vñ
c vi. l. meminerint. Mulierē aūt puto in expēsis condēnari: qm̄ nō reperio istū casum in quo ipsa iuuet. ergo &c. vt l. fi. §. de iur. & 34
fact. igno. †Vltimò quæro, aliqs ꝓposuit certi cōdictionē, q̄ nō infamat. vult mutare & ꝓponere actionē famosam, vtrū possit? Odof. tenet q̄ nō? qa ius dicētis æquitas hoc nō dictat. nō em̄ tendit ad aliud, nisi vt officiat: ergo &c. vt l. in fundo. de rei ven. Itē tenuit Mar. Sil. d. Gul. de cu. & do. Ia. bu. q̄ satis puto æquū. Et hic sit finis. Sit benedictus Deus in sęcula sęculorū. Amen.

d Vi accusare. d Reus nō edit actoria ad intētionem fundatā, sed actore nō ꝓbā
e te reus absoluit̄. h. d. Vides ergo no. l. & collige no. vti patet in summario. Opp. ff. eo. l. j. §. edēda. So. Ibi reus volebat vti instris, vnde de eis debet focere copiam actori.

Opp. ff. eo. l. ne quisquā. Sol. Ibi spāle in fisco, cui eduntur instra à reo. Tertiò opp. de l. argētarius. ij. rñ. ff. eo. Sol. ibi loquit in rōnibus quæ sunt cōmunes. dicā de hoc j. l. fi. Opp. de l. fallaci ter. j. de aboli. Rñ. fallit in his casibus in qbus debet ꝓbare vtraq; f
pars. Vltimò opp. ad fi. l. de l, si qñ. j. vnde vi. Sol. Actore non probante reus absoluitur. Fallit† in casibus vbi actori deferē iuramentum, vt d. l. fi. qñ. de in litem iuran. l. in actionibus. j. de iure iur. l. in bonæfidei. cum simi. &c.

Alij impressi non habent.

1 ☞ *Si accusator non probauit, causam, an iudex posit supplere, & inducere nouos testes ut eam probet.*

2 *Verbum debet, q̄ importet necessitatem.*

Vi accusare. Actor nō pōt petere à reo editionem, ad intentionem suam fundandam: quia ꝓbationes debet habere: quo non probāte reus absoluitur. h. d. No. quòd dixi in summario. Concordat huic. l. nimis graue. j. de testib. Item no. tex. qui dicit iuris &c. videtur notare differentiam inter ius & æquitatē. Oppo. & videtur qd reus debeat edere actori, & econuerso. Rñd. Quandoq; reus nonvult vti. & tunc non tenetur, vt hic. Item opp. de l. ne quisq̄. ff. eo. Sol. vt in gl. Item opp. de l. argentarius. ff. eo. Sol. quòd ibi loquitur in rationibus quarum copiam quilibet debet habere. Item opp. de l. fallaciter. in fi. j. de abo. Solu. ibi loquitur in quibusdā criminibus, vbi ꝓbatio spectat tam ad reum, vt purget innocentiam suam q̄m ad actorem. Item opp. de l. in bonæ fidei. j. de iureiur. de l. admonendi. ff. de iureiur. Sol. vt no. in l. admonendi. Ista lex videtur facere contra opi. Iac. de Are. vt per Cy. in. l. ij. de aboli. vbi ipse tenet q̄ si accusator non probat intentionem suam, q̄ iudex possit supplere, & inducere 1
nouos testes in accusatione & facere probari eā. † Et q̄ ista lex faciat cōtra, patet. Nam hic est verbū debet, q̄ importat necessitatem,

2 sitatem,† vt no. in l. sæpe de offi. prēsid. si hoc esset verū q̄ iudex accusatore non ꝓbāte posset ipse testes ꝓducere, nō esset necesse q̄ haberet ꝓbationes accusator: q̄ ista lex tm̄ requirit. Præterea lex introducit quædā crimina specialiter, in quibus vult iudicem per inquisitionē posse producere & maleficia prohibere. q̄ crimina probantur in l. ij. §. si publico. ff. de adul. & aliqua in l. iubemus. j. de prob. Si esset verū, qd iudex etiā super accusationibus in quocūq; delicto posset ipse testes ꝓducere: modicū ꝓdesset statuisse solū circa crimina: in quibus per inquisitionē procederetur. Præterea video idē in salario: in quo crimine vltra oīa alia crimina debet fieri subtilis inuestigatio & probatio, vt l. vbi j. de fal. Et tm̄ lex dicit q̄ actore nō probante reus absoluitur, vt no. d. l. vbi in gl. quæ incipit. i. interlocutoria. Non ob. l. ij. de abo li. alle. vt š. per Iac. quia si iudex in defectum accusatoris de hoc non confidit q̄ ipse probet id qd in accusatione continetur, vt ex nimia infamia, vel habet eū suspectū: & iō non confidit. vt l. accu. de accu. tunc pōt producere ipse testes. Sed in casu vbi accusator nō probat accusationem, vel quia testis non concludit: vel quia dicunt se nihil scire: & accusator nō est corruptus: q̄ iudex posset inducere testes ad probandū delictū nō reperit lege cautum. Ita intelligit Spe. eam in ti. de inquisitione. in §. qñ aūt. Non obstat l. si non defendantur. ff. de pœnis quia illa lex loquit quo ad innocentiā accusati: qa iudex à se interponit partes suas. Sed quo ad condemnationē faciendā de accusato q̄ à se posit interponere partes suas, absit. Et si dicas: quare potius ad defendendam innocentiam, & absoluendum, posset interponere ꝑtes suas quā ad condēnandum. Rñ. quia faciliores sumus ad absoluendum, quā ad condemnandum, vt l. Arrianus. de actio. & oblig. & l. absentem. ff. de pœnis. Præterea nos habemus vnā regulam generalem quæ patet ex tex. l. j. in fi. ff. de quæst. q̄ pro innocentia defendenda, etiā lata sñia quæ trāsiuit in rem iudicatam à qua nullum est remedium: tū potest ad infringendā sñiam supplicatio porrigi: ne innocens etiam post condemnationē puniat qd aliàs nullatenus reperimus, vt post sñiam latam de crimine superiori supplicatio porrigatur, si trāsiuit sñia in rem iudicatā: ideo non ꝓcedit, ar. prælle. l. si non defendantur. Bar.

1 ☞ *Instrumenta communia debent esse apud digniorem.*

2 *Socio debet fieri copia omnium instrumentorum, sine causæ cognitione.*

3 *Originale quando est necesse, debet tradi.*

4 *Si dignior sit effectus utilior, an instrumenta ab eo auferentur.*

Non est nouum. Breuiter dicit secūdū lec. quā intēdo tenere. Actor edit reo ad exceptionem probandam. h. d. Hanc legē examinabo. j. eo. l. fi. quæ est clauis huius materiæ.

Vstum. Priuato etiam à fisco fit editio ad defensionem probandam. h. d. Opp. de iure fisci. l. in fraudem. §. neque instrumenta. Solut. hic agebat fiscus contra priuatum: ideo reus edidit contra se. ibi verò alius priuatus agebat. vnde fiscus contra se nō edit. Vel hic loquitur de rationibus publicis quæ videnē facere de māda to soluentis. Quicunq; enim soluit exactori, habet mandare qd scribat sicut dixi. ś. eo. l. j. &c.

1 ☞ *Instrumenta communia debent esse apud digniorem.*

2 *Socio debet fieri copia omnium instrumentorum, sine causæ cognitione.*

3 *Originale quando est necesse, debet tradi.*

4 *Si dignior sit effectus utilior, an instrumenta ab eo auferentur.*

Procurator. Instrumenta communia debent esse apud digniorē a: & alteri fiet copia. & cum expedierit originale edetur. hoc dicit. 1
†No. ex hac l. quòd instrumenta communia debēt esse apud digniorem. simile in l. fin. de fi. instrumen. Secundò 2
nota quòd semper sine aliqua causę cognitione † debet fieri so- 3
cio omnium instrumentorum copia. †Tertiò no. quòd quando est necesse debet tradi originale. Item no. quòd exemplū non facit fidem. Quæro dicitur hic, quòd instrumenta debēt esse apud digniorem. Pone quòd interte & me conuenit quòd instrumenta essent apud me, demum tibi succesit fiscus: an auferentur à me, & tradentur fisco. Gul. dicit quòd non: quia fiscus vtetur iure priuati, vt l. fiscus ff. de iure fisci. l. cum quidam. §. fi- 4
scus. de vsur. Quid econuerso †: pone quòd ille qui primò erat dignior: nunc est effectus vilior: vtrum ab eo nunc auferent instrumenta? Dicit Gul. q̄ sic. arg. ff. de sol. l. cum quis. in prin. & l. Stichum. §. vsufru. eo. tit. tractabo statim in aut. si quis in aliquo. ideo hic non insisto.

1 ☞ *Exemplum probat contra producentem.*

2 *Cautela quando datur exemplum ut bene probet.*

Rota decisi. cccccccij. vt refert & sequit Ro. cōsi. ccccxcviij. Quæ aūt dicat magna causa, vide Io. And. ibi in addi. & inquantū Alex. in fi. dicit qd solo itramento probatur interesse petentis edi probato dolo. Adde Roma. cōsi. lxxx. Et qñ quis cogat edere instrumēta vel libros rationū, vide do. Car. cōsi. cxix.

a ↠ P. PAV. P. ¶Dignior ē. Vide quæ dicit Petrus de Vbald. in tra. sum. in xxxv. & xxj. q. xj. partis pricipalis. Vide q̄ dicit Ias. in l. cū quid, in ij. lect. in vl. col. ff. si cer. pe. Et pōdera bene text. in l. si quæ sunt cautiones. ff. fami. her. qui probare videt contrariū eius qd dicit hic in l. fi. de fide instru. Sed Azo in summa. C. fa mi. her. col. iij. intelligit gl. ibi & cōmuni ter alij hic, & in d. l. si quæ sunt cautiones. Et ponit Azo vbi ś.

b ¶Si quis in aliquo. Adde tu & istā aut. limita nō habere locū in habētibus potestatē legis condēdæ: qa credit eorum relationi. Ita Paul. de cas. in l. admonēdi. ff. de iureiu: & ibi do. Frā. Cur. in repe. col. xv. circa fin. Str.

↠ POMATES.

c ¶An si in aliqua dispositiōe fiat relatio ad aliud ꝓ dictionē secundū, vel prout, si relatū nō reperiat vi tiet dispositio, vide Fel. in c. ij. col. iij. extra de rescrip. vide aliquid p do. Præpositū Alex. in c. si Romanorū. in vlt. colū. di. xix. & Alex. cōsi. lxxxj. col. iij. vol. iij. vi dicit qd ex verbis narratiuis instrumenti nō probat mādatū. Et hoc propriè cadit in ȳ si. venio ad aliā. Dicunt hic aliq qd ista aut. venit ad dēda ad legē C. vt p̄ supponit Bart. q̄ addit causam min⁹ dubitabilē: qa min⁹ est dubiū, qd memoria simplex nō faciat fidē quā exemplū: de quo loquit ā. l. pxi. & velle intellige re l. pxi tm̄ de exēplo priuato, dicūt q̄ hoc est illā restringere, sed q̄ certè ista authē. loquit in instrumēto publico, vt patet ex dictione alius, ex dictione alterius, & quod in causa ponit casus magis dubitabilis hoc modo. Videbatur enim q̄ ex quo instrumentū habet oīa solēnia: & in cæteris ꝓbant, q̄ etiā in eo qd in illo referabat, ꝓbaret. Si verò loquat in exēplo simpliciter sumpto q̄ nullā habeat solennitatē: aliās em̄ si intell. gerem⁹ de exēplo solēniter sumpto nō esset opus. alⁱs ꝓcederet originale, vt ibi in fine dicitur: cū illud satis probaret, vt hic per Bar. in ij. fal.

c ↠ P. PAV. P. ¶De alio. Quid in priuilegio, vide aliquid per Comen. cōsi. c. inci. viso tenore. post prī. vbi vult q̄ si in nouo priuilegio narro verba alteri⁹ priuilegij super qbus fundet se princeps vel papa, qd ꝓbat ita esse in illo antiquo qa nō est verisimile q̄ se fundaret super eis, nisi sibi legitimē cōstitisset. verū est q̄ verba sua alⁱr pōt intelligi q̄ nō ꝓbet antiquū priuilegiū p talia verba, vide ibi Comē. & pōdera & de priuilegijs vide Barb. cōsi. xxxij. vol. iiij. Et adde p extēsione hui⁹ authē. inquātū loquit de exēplo q̄ etiā prin ceps nō possit facere q̄ credat exēplo, tex. singularis in c. j. de fide instru. quē pōderat & allegat Roma. sing. ccxlvj. inci. an papa. Vide Fel. in d. c. j. in prin. Nunqd aūt exēplū ꝓbet. vide pulchrè Alex. cōcludentē q̄ nō, cōsi. cxxxviij. in ij. col. Itē ad faciendū q̄ copia instrumēti ꝓbet. Vide Cepol. cautela cxciij. Itē de materia an & qñ nō sufficiat ꝓducere exēplū, sed ꝓduci debeat origina le, vide Fel. in c. quoniā cōtra falsam. in antepe. col. extra de proba. aliquid p eundē in c. j. an prin. de fide instru. Itē q̄ solēnitates requirant in exemplificatione, vide Fel. in c. Albericus. in prin. extra de testib. An aūt in exēplatione requrat citatio eorū quorū interesse pōt, & qd si reperiat exēplatio facta de antiquo, qd p̄sumat rectè & solēniter facta, vide Comen. cōsi. clviij. in j. dub. Et ibi etiā qd exemplū exēpli nō ꝓbat etiā si sedm exēplū sit solēniter sumptū viso instrumento publico. Itē de materia istius exēplationis authoritate iudicis, vide latè Fel. in c. fi. extra de fide instru. & ibi etiā in vltima & penul. col. ponit latissimè cū regula qd exēplū regulariter fidē non facit, & alia multa, vt per eū. Et quid si instrumētū sit regitratū in actis, an ꝓbet si non ostendat originale, vide Fel. in c. cū in iure. in iij. col. de offic. deleg. Itē qd instrumentū probet qn̄ est scriptū manu eius q̄ est rogatus de instrumento, vide Are. in l. vnū. ff. de testib. Et qd instrumētū in actis productū ꝓbet cōtra alios, qn̄ est data copia per notariū actorū de mandato iudicis, vide Pau. de cas. in l. fi. j. e.

Alex. hic in iij. col. in vij. fallen.

a ☞ POMATES. Secundò opponi. Dicunt hic aliqui, qđ Imperator videtur ineptè loqui: quia ꝑsupponit qđ scđm documentum probet ostēso primo: quia dictio nisi, affirmat quòd ꝑcedens oratio negat l. actione & ibi not. j. de trāsac. Sed dic qđ de hoc in tex. verbum nullum, sed bene de exactione. Præterea primo ostē so adhibetur, et fides huic scđo, vt hic ī fi.

☞ POMATES.

b ¶Dico ergo sic. Ista opinio est cōis, vt ꝑ Ang. in §. nihil. Insti. de act, & Feli. in ca. Alb. in co. j. ij. & seq. de testi. & Are. consi. xxvj.

c ¶Debeat citari. Ad de vltra allegata per Alex. Bal. cōsi. x. lib. iij. do. Car. cōsi. lxxij. Bal. cōsi. lij. v. lib. Ad de tu qđ debēt citari oēs quorum interest d. c. fi. Host. & Inn. in c. pe. de cōfir. vti. vel inuti. & in c. cū olim de priui. & ibi domi Mari. Soc. in j. not. & Bar. in consi. clvj. incipiēte visa &c. & qñ ꝑsonæ sunt certæ noīa tim: an specificè citari debent l. si eo tpe. C. de remiss. pig. & in auē. si omnes. C. sivt ab hæred. se abstī. & vtrobiq; no. aī suffi cit gñalis vt ibi: & ꝑ gl. & Inn. in d. c. Albe. de testi. & in d. c. fi. de fide instru. Faciunt no. in l. decē. ff. de ver. ob. & ꝑ doc. post Pe. de Anc. in c. fi. de elec. li. vj. et no. in l. meminerint. C. vñ vi. Et dicta Bart. hic intellige qñ sit exēplatio ꝓpter vetustatem. sec⁹ob aliā cām: quia tunc recurrit ad originale. cap. qñ cōtra. de proba. & ponit do. Mari. Soci. in rub. de dila. arti. v. q. ix. Scđò intellige, si pars sit ꝑsens vt posīt citari, secus si sit absens. arg. no. i c. qñ frequēter. extra vt lite nō contestata in prin. & ibi ponit do. Maria. Socī. ī iij. arti. fallen. iij. versi. j. requiritur. Tertiò intellige, nisi exēplatio fieret superioris authoritate, vt pura Papæ. Ita Host. in c. ij. de fideiu. & ibi Imo. & sequitē do. Mari. ī d. rub. de dila. arti. & q. ꝑal. & in materia vide q̄ no. ad Bar. ī l. adop. ff. de adop. Str.

☞ P. PAV. P.

d ¶ Qui deponunt. Quid si notarius deponat se vidisse instrm, an ꝓbet, vide Ale. cō. c. i iij. col. vbi cōcludit qđ iter eađē personas probat. secus iter alias. Vide ēt de hoc Ale. cō. cccc xcv. vbi ponit qđ si notarius bāchi scribat in actis qualiter Titi⁹ ꝓducit instrm mādati: & qđ si scribat effectū, an faciat idem. Et qđ requiritur vt testes deponētes se vidisse instrm. deponāt se totum vidisse & examinasse & esse peritos in arte, vide Comē. consi. cxxxvij. inci. consultus, in fi. primi dubij. Et de notario attestāte se vidisse instrm: puta, ꝓcu

a faciat contra eum. Secundò opp. ª ff. eo. l. si qs ex argentarijs. §. prohibet. vbi dicitur q̄ exemplum facit fidem. nam ibi postulat quis sibi edi exēplum si enim exemplū nō probaret: ad quid ederetur. Sol. Dicūt quidam doct. ibi facit fidem contra eum q̄ dedit exemplū illud, vt dixi in præcedenti cōtrario. Hoc nō placet. Ad quid enim peteret ille qui dedit exemplum illud exēplum sibi edi si fidem non facit, nisi contra se: nō video. Dico ꝛ ergo sicᵗ: Quādoq; est exemplum sumptum ab illo eodem qui scripsit originale: & tunc indistinctè facit fidem, si cut ipsum originale: cum eadem est persona: & eadem authoritas, siue vtriq; fidē imponat: ita loquitur l. contraria. sed exemplū sumptum, ab alio non faceret fidem. ita loquitur hic. Opp. & tunc intro gloss. videtur q̄ exemplum faciat fidem, vt in auē. vt fratrum filij. §. illud. & de admi. tut. l. chirographis. Sol. dicunt quidam exemplum priuatum non facit fidem, sed exemplum publicū alterius instrumenti publici faceret fidē vt l. contraria. Ita dicebant quidam. Ista solu. displicet glo. nostris qđ enim si in primo instrumento erāt rasuræ, & cancellationes. Certè ex hoc posset fieri fraus: & ideo dicunt ipsi q̄ in l. contraria fuit exemplū sumptum authoritate iudicis: ideo facit fidem: aliās secus: & ista est vera. & vide glo. Et pro hac opp. declaranda &c. quæro ꝛ qñ iudex interponit authoritatē suam in publicā dis instrumentis, vtrum debeat citari ꝑs. Doctores nostri omnes tenent q̄ sic. Cyn. hic & Pe. Gul. de Cu. in l. nam ita diuus. de adop. Inn. de fide instr. c. fi. & de test. c. Albericus. & Spe. de instru. edi. §. ostenso. versi. qualiter autem. Ratio: quia pars posset lędi: ergo &c. vt in l. de vnoquoq; de re iudi. & l. nam ita diuus. de adop. l. in causæ. §. causa cognita. ff. de mino. † Quæro vtrum instrumentum posīt exemplari vel examinari extra iudicium sine authoritate iudicis, de voluntate partium. Inn. tenet q̄ non, in d. c. fi. de fide instru. Item Spec. in d. §. ostenso. ver. hoc etiam. Ego puto sic dicendum: Quandoq; exemplatio fit extra iudicium partibus volentibus: non tamen confirmāt, seu affirmant primū instrumentum esse validum, seu iuridicum, sed dicit sic vterque, vel alter, consentimus qđ tu exemples: non qđ ꝑ hoc eum approbemus: & tunc puto q̄ Inno. verum dicat. Sed si partes confiterentur illud instrumentum esse verum: & quòd eorum voluntate exemplaretur: tunc faceret fidem quo ad ipsas partes, vt l. optimam de contrahen. & commit. stipu. & dicam in seq. materia. † Quęro quid si sint plures testes, qui testificantur se vidisse instrumentum huius tenoris publicatū manu talis notarij: an istorum dicta probēt. Videtur q̄ non, sicut non probat exemplū, vt hac l. & l. ij. ff. de fide instru. In contrarium videtur casus in c. cū olim. el j. extra de priuileg. Sed contra prædictam decre. facit j. de testib. l. testium. vbi dicitur quòd debet probari sic esse lectum, & sic esse scriptum. & instrumentum deperditum. vnde videt q̄ debeat sic fieri. non autem sufficit probari instrumentum esse, nisi sic. De hoc breui

d ter ad hoc, vt testes qui deponunt ᵈ se vidisse instrumentum probent, requiritur amissio originalisᵉ instrumēti, & quòd illi testes

e f sint valdeᶠ periti, vt notarij, vel aduocati q̄ defectum instrumentorum cognoscunt, & q̄ literas illius notarij cognoscerent. Ita col ligitur ī d. c. cū olim. aliās si testes nō essent ita periti, eorum dicta non facerent fidē, nisi probarent de eo quòd continetur in istru

mento, vt d. l. testium. vel nisi probarent cō tra fidem illius instrumenti verum, vel præ sumptum, vt j. de proba. l. si de possessione, ff. de iure fisci. l. ij. §. diuus. & etiam ibi dixi.

7 Iuxta prædicta quęro ꝛ quid si vnum instrumentum esset exemplatum per tres vel quatuor notarios asserentes se vidisse, & auscultasse instrumentum non abolitum, nec cancellatum: & se cognouisse literam notarij: an fidē faciat. Certè non. Hoc tenet Specu. in d. §. ostenso. ver. sed nunquid nullam e tñ bonam rationem assignat. In cōtrarium videtur quòd supra proxi. dixi q̄ testibus multū peritis creditur. Solu. & hic aduerte: quia multa quæ pertinent ad hanc materiā

8 recito. Respondeo: debes scire ꝛ quòd scriptura publici notarij, non facit fidē, nisi de eo qđ rogatur à partibus: debet enim notarius esse rogatus, vt in auē. de tabellio. §. nos aūt aliās, hoc autem. † Item non potest

9 notariusᵍ esse rogatus à partibus, nisi de eo

g h q̄ ipsæ partes faciunt: ʰ & ideo si ego rogarem notarium facere instrumentum, q̄ Tītius occidit vnum hominem, vel quòd ipse percussit me: nō staretur huic instrumēto, vt l. iij. §. item diuus. ff. de test. ibi, testibus nō testimonijs &c. sed qđ istud instrumētum sit publicum: & talis tabellionis manu confectum, hoc non fit â partibus: vnde notarij de hoc non possunt esse rogati: & sic instrumentum nō facit fidem. Sed si ipsemet notarius qui instrumentum scribit, rogaret alios vl confiterentur q̄ illud instrumentū est manu sua conscriptum: hoc posset fieri. Et si tu dicis mihi: testes periti probant, vt dictum est, fateor si sint examinati à iudice sicut debēt examinari, sed notarij licet hoc scripserint se vidisse, non sunt examinati, vt debent; ideo illorum assertio fidem non facit, vt in l. fi. j. de test. l. hac consultissima. §. fi. in gl. super ver. depositiones. facit tamen aliqualem præsumptionem vtilem ad multa, vt no. per glo. in l. ij. ff. de fide instrumen.

Quæro vtrum exemplum exempli probet. Vos vidistis textum in prędcēti lectione: qui videntur dicere q̄ nō, in l. ij, §. de diuer. rescri. & ita pertranseunt docto. cōiter.

10 Or. hic aduerte ꝛ quandoq; exemplum est exemplatū partibus præsentibus: & autho

g ¶Notari⁹. Vid⁹ Pau. de cast. in l. neq; natales. C. de ꝓba. Et non credit nisi de his q̄. tempore instrumenti potuerint interuenire, vide ad Bal. in l. sciendum. ff. de ver. ob.

h ¶Quod ipsæ partes faciunt. Adde Pau. de cast. consi. xlij. & cccxvij.

ritate iudicis: siue ponas partes cōsensisse, siue dato termino partibus ad opponendum, non obstante cōtradictione alterius partis, iudex facit publicationem. Isto casu istud istrm originale in eo qđ partes consentiunt huic publicationi, & iudex authorizauit qđ instrm facit mentionem alterius documenti, sed quantū in hoc originale est: ideo puto q̄ hoc instrm poterit exēplari. De hoc j. de rela. l. ij. & etiam l. j. Si verò exemplū esset sumptū absq; partis præsentia, vel ea contradicente: non tñ cogniti de cōtradictione: tunc putarem q̄ nō posset exemplari, per d. l. ij. de diuer. rescri. & arg. l. j. de rela. Puto etiam qđ si exemplum primū esset sumptum, seu scriptum manu illius notarij qui scripsit authenticū q̄ sufficeret, & posset exemplari per ea quæ dicta sunt ŝ. arg. l. si quis ex argētarijs. §. prohibet. ff. eo. Venio ad aliā materiā

a auē. si quis in aliquo. dicitur hic, q̄ si vnum instrumētum ª faciat mentionē de alio, nō facit fidem cōtra j. de contrahēd. & cōmit.

b stip. l. optimā. ᵇ Sol. Dico ꝛ q̄ nō facit fidem inter alias personas:

11 sed inter eas inter quas est confectum, & scriptum instrm, bene

c faceret fidem. Ita loquitur lex cōtraria. Cōtra hoc opp. ꝛ j. de fide. instr. & iure hastæ fisca. l. j. li. x. Sol. Quandoq; vnū instrumentū facit mētionē de aliquo facto, qđ possibile est interuenisse tempore instrī: & tūc facit fidem, & præsumitur tūc interuenisse cū instrumentum confectum est. Et ita debet intelligi illa gl. aliās diceret malè. Facit ad hoc ff. de acq. pos. l. prædia. & qñ ibi no. &

d qđ dixi. ff. sol. ma. l. post dotem. Iuxta prædicta quæro. eccle-

12 siaᵈ vendidit fundum, & in instrō continetur sic: præcedētibus le gitimis tractatibus, habita licentia Episcopi &c. Vtrum ꝛ ista verba faciāt fidem. Videtur q̄ sic inter easdem personas, vt d. l. optimā. Contrarium puto: nā d. l. optimā. & quod ŝ. dixi intelligo in his quæ possunt sibi præiudicare confitendo, alienando, & obligando. secus in alijs. Ratio: quia eadem facilitate qua vendūt, ea dem facilitate ista verba asserunt, vt l. doli mali exce. §. diuersum ff. de noua. & dixi in l. sciendum. de verb. ob. Quæro, reperiē

e in quadā sniaᵉ lata corā nobis, lite legitimè contestata iurato de

13 calumnia &c. vtrū ista verba ꝛ faciant fidem de factis. Videtur qđ non: quia vnum instrumentū qđ facit mentionē alterius instrumenti non probat. Hoc tangit Cy. hic & l. emancipatione j. de fide. instru. Ego breuiter dico qđ si sniа fuit lata præsentibus partibus, & non contradicentibus, probant acta sic præcesisse. Ita probatur in l. j. j. de rela. &c.

Alij impressi non habent: ergo malè.

Si quis in aliquo. Vbi vnum instrumētum facit mentionem de alio, nō probat, nisi illud de quo fit mētio, exhibeatur. h. d. Opp. de l. chirographis. ff. de admi. tut. de §. j. in auē. vt fra. fi. col. ix. Soluit gl. vt ŝ. no. Item oppo. & videtur q̄ exceptione elidatur, vt l. in fraudem. §. necꝫ. ff. de iure fisci. Sol. Doct. & Cyn. tangunt hic, quòd quandoq; quæritur, nunquid exemplum probet contra eum qui producit? & dicendum est quòd sic. Quandoq; quæritur nunquid exemplum probet contra eū qui recipit: & tunc habet locum quòd dixi ŝ. in auth. nostra quæ sol. est multum no. & valet, q̄ quando tu recipis copiā instrumēti producti contra te, ad hoc vt exemplum sumptum probet cōtra eum qui producit contra te exemplum: facias scribi in actis, q̄ copia est data tibi de voluntate aduersarij tui, & ex mandato iudicis: tunc semper illud exemplum probabit contra eum. Ita sentit glo. in d. §. necꝫ. & doc. tenent istud. Vos videtis q̄ exemplum non probat, nisi sit publicatum authenticū à iudice. Quæro nunquid requiritur aliud. Dic q̄ requirrur citatio partis quę posset lędi, vt l. nam ita diuus. ff. de adop. Vide in Spe. de instru. edi. §. ostēso. ver. qualiter aūt. Sed q̄ro, nūquid devolūtate partiū vnū istrm posīt exēplari extra iudiciū, adeo q̄ ꝓbet. Dic vt no. ꝓ Inn. ī c. fi. extra de fi. instr. & ibi tenet q̄ nō. Itē q̄ro, pone q̄ plures testes deponūt & dicūt: tale istrm q̄ tu habebas est pditū; qa vī debere ꝓbare in materia nra ꝓ l. testiū in fi. j. de test. ꝓ l. publica ti. j. de test. doc. tenēt cōtrariū. Itē qđ si dicāt testes se vidisse & legisse, & recognouisse literā notarij: nūqđ istæ attestatiões ꝓbēt? Videt q̄ nō; qa istæ vident quodāmodo exēplū. Sed exēplū nō ꝓbat, vt hic. In cōtrariū ē veritas, vt ī c. cū olim el. j. extra de priui. Dic q̄ si testes essent periti lr̄arū, adeo q̄ depositio ꝓdictō mō facta posset cadere in mētē eorū: tunc optimè ꝓbat. Casus est in d. c. cū olim. & ibi gl. Aut nō sunt testes periti: & tūc tenor istrī nō ꝓbaret ꝓ dicta testiū. Itē q̄ro, posito q̄ debeat ꝓbari origi-

a ↦ P. PAV. P. ¶Instrumētū. Vide Comē. cōsi. cxxxvij. circa mediū. Itē adde singulariter vnū, q̄ licet nō credatur notario vel instrumēto faciēti mentionē de alio instrumēto: tñ oritur magna præsumptio q̄ ita sit. Et ideo dixit singulariter Com. cōsi. vj. q̄ si ego soluerē alicui tanquā ꝓcuratori creditoris ꝓ te, & notarius in instrō solutionis attestaret illū esse ꝓcuratorē creditoris, prout cōstat ī instrumēto confecto ꝓ talē notariū q̄ potero à te reo repetere pecuniā, quā noīe tuo solui: qa ꝓsumit pro notario ita asserēte. Itē qa nō est ꝓsumendū q̄ ego soluissem, nisi fuisset ille verꝰ ꝓcurator. Bene verū est q̄ ego debeo tibi ꝓmittere de cōseruādo te indēnē à creditore. Ita singulr Gom. in d. cōsi. vj. inci. crediē libris. Et ibi etiā ponit q̄ debes iurare. Quid aūt in statuto referēte aliud, an distinguaſ, referaſ tot⁹ tenor vel non, vide Alex. cōsi. ccccc. xlv. in iij. colū. Itē vide q̄ habes ad Bar. in l. a se toto. ff. de hęre. insti. Itē qđ si in priule gio dicat concessum tali ꝓcuratori Titij, an sit necesse ꝓduce re mādatū, vide Bal. in c. j. ŝ. ꝓnā. ꝓquos fiat inuest. vid⁹ ꝓ hoc q̄ scripsi ī l. optimā. C. de cōtrahē. & cōmit. stip. de ꝓcurato re asserto in aliquo instrō, an sit necesse q̄ ꝓbet se fuisse ꝓcuratorē. Itē in ḡtū dictū est q̄ ad hoc, vt

probet tenor instrī ꝓ testes, debet ꝓbari amissio qualiter ꝓbet, vide etiā per Aret. in c. fi. extra de proba. in iij. no. Item circa istā materiā quo exemplum probet, vide Deciū cōsi. xxxvj. colū. j. & seq. Et quando testes dicunt se vidisse instrumentū vel testes examinatos qūo probet, vide Dec. cōsil. lxxxij.

b ¶Optimā. Adde vt ꝓ Ro. cōsi. lxiij. vbi tenet q̄ instrumētū in quo qs cōfitet se esse ꝓcuratorē Titij, ꝓbat cōtra ipsum fuisse vel esse talē: & an instrumētū faciat fidē q̄ ad aīs ꝑsonas nominatas in instrō, vide Pau. de ca. cōsi. lxxxiij.

c ¶Contra hoc opp. Est mirabilis doctrina ista. Idem voluit in l. si forte. ff. de castren. pecu. vide Gul. & do. Pet. in d. c. j. de re. eccle. non alie. d. Abb. in consil. xlij. & in c. sicut. de re iudi.

d ¶Eccleſia. Addē vt ꝓ Bal. cōsi. cccxcix. li. iij. & cōsi. ccclxij. li. d. Card. cōsi. xiij.

e ¶Sentētia lata. Adde vltra Alex. Bal. cōsi. cx. lib. iiij. Pau. de ca. cōsi. cccxvij.

ADDE tu, & vide Barto. in l. sciendū. ŝ. de ver. obli. Et Lanfran. de Oria in repe. c. qm̄ cōtra falsam. in prin. col. penul. & do. Alex. in consi. xxij. per totum. in ij. volu. vbi dicit communem opi. esse contra Bar. hic.

e ☞ POMATES. ¶Vide Roma. in cōsi. clvj. ad fi. & seq. Ang. Aret. in §. fi. insti. de fideiuſ. & eum in l. fi. in fi. ff. qñ app. fit. Alex. in l. sciēdū. in vj. colū. in prin. ff. de verb. ob. & eundē in cōsi. xlij. in iiij. volu. vbi dicit q̄ opi. Bar. in d. l. fi. censet cōmunis, quicquid ipse dixerit in d. l. sciendū. & vide etiā in cōsi. clxv. in ij. col. in ỳ. & etiā. vo. ij. & q̄ posuī in d. l. sciendū. & vide Feli. in cōsi. cxcix. & in cōsi. ccxx. ad fi. Pau. de ca. hic ad fi. & aliquid ꝓ Panor. cōsi. lvij. col. ij. in ij. dubio. vol. ij. & cōsi. xviij. col. iij. e. vol. & Bar. cōsi. xcv. Vide etiā Fel. in c. eccl̄ia sanctæ Mariæ. col. ix. in ver. iij. limita. de cōsti. & in c. quoniā contra. col. xvj. in ver. v. conclusio. de proba. & Aret. lxviij. col. ij.

f ☞ POMATES. ¶Probandā. Hoc tñ declara vt ꝓ Bald. in l. instrumēta. ff. de fideic. si exceptio fauorabilis. secus si odiosa. videret tñ q̄ actori debet edi etiā ad intentionē fundandā, ꝓ l. nō est. ff. ē. in ratione sui: q̄ ita militat in acto re sicut in reo: sed potes dicere q̄ ratio diuersitatis esse pōt: qa actor debet à principio venire instructus qa pōt scire qbus armis velit vti. nō sic reus: qa nō scit quibus armis velit oppugnare: & imò à principio non pōt scire qbus armis se defendat: & ista ratione etiā succurrit actori in replicatione. & ꝑ hæc & summariū Bar. hic colligit respōsio ad difficultatē, quā mouet hic Bal. q̄ est q̄ cū iura faueant æqualiter reo, & actori in medio causæ. q̄ tñ hic magis faueant reo. l. nō est. iuncta. l. q accusare. ŝ. eo. qa hoc non est verū. æqualiter em̄, imò vtriq; faueſ: vt hic. Reo enim ediē ad exceptionē fundandā, actori ve rò ad replicationē, in qua excipere dicit. institu. de replica. in prin. & sic æqua lance tractant & circa primū articulū tacti hic ꝓ Bar. an actor edat reo &c. inquātū pro cōi adiicit ista lex. & l. nō est nouū. cū l. seq. ŝ. eo. dic q̄ loquit in rationibus priuatis ipsius creditoris: quas reus ita de facili habere nō pōt: sicut instrumenta publica à tabellione. & imò in tra. hic vī esse diuersa rō hęc tñ an sit verū, dependet ab intellectu huius l. Ad l. verò dissolutæ. vt hic per Ale. & ꝓ Fel. & cōsidera q̄ ille tex. nō loquit in terminis dubij nostri: loquit em̄ poti⁹ in actore q̄ fuerat debitor principalis, q̄ poterat sibi reddere in ista. Et ita intelligit Ale. hic ī ij. arti. col. iij. in prin. ī xiij. fallē. Posset tñ dici q̄ Bar. cōsideravit q̄ ille tex. loquit in instrō liberationis, qđ remanserat penes creditorē, q̄ reꝰ petebat vt si qñ vexaret à creditore, posset solutionē ostēdere & sic vt posset exceptionē ꝓbare: nō aūt vt loquat de priuæuo instrō obligationis. Ad qđ facit tex. in verbo, inefficax apud ipm̄ creditorē l. q̄ tabulas.

hie allegata. & tex. i gl. reddi. hō facit qđ no. Bar. i l. libert⁹ à patrono. ff. de in ius voc. & ad hæc vide etiã Fel. i c.j. de pba. col. xiij. ver. fallit vn decimo.

☞ POMATES.

a ¶In fisco. Quæro, circa hoc quæreſt ꝙ cũ fiſcus fuit priuilegiatus in hoc ꝙ ſibi edãtur inſtrã, ad intẽtionẽ fundãdã: cur nõ ẽ ẽt adhuc priuilegiat⁹. ꝙ ñ teneaẽ edere reo ad exceptionẽ iuuandã. dñr hic aliq rõnẽ eẽ, ne probationũ copia anguſteẽ. Sed certè iſta rõ militat, & cõcludit ꝙ priuatus priuato ad intẽtionẽ fundãdã edere debeat. Ego dicerẽ qđ rõ ſi cũ aliena iactura locupletareẽ & inocẽs cõtra debitũ cõdẽna reẽ. nõ em̃ placet qđ dr ꝙ hoc factũ ẽ ne multiplicarenẽ ſpãlia: qa hoc nõ eſt ſcõ uenies l. fi. j. ad Vell. l. aſsiduis. j. q. por. in pig. ha. reſtringẽtũ hãc cõcluſionẽ, ꝙ edat fiſco agẽti modis ſex. Primo vt nõ habeat locũ i habẽtibus cãm à fiſco. Ita Ale. in d. l. ne quiſq̃. Itẽ reſtringe vt non ꝓcedat i cauſis erialib⁹. l. diuus. i ſ. j. i fi. ff. de iu. fiſ. & ita tenet Ale. cõſi. cxxxij. col. vj. vo. j. Tertiò reſtringe vt non procedat quando vnus fiſcus ageret contra, alium vt per Bald. in c. j. de ꝓb. Facit bñ. l. ſed & milites. ſ. j. ff. de exc. tu. Quartò reſtrigiẽ vt ñ ꝓcedat qñ fiſc⁹ ageret cõtra eccleſiã q̃ illi æquiparaẽ l. fi. s̃. de ſa. ſan. eccle. Ita Bal. in d. c. j. de ꝓb. et cadẽ rõne poſſet dici idẽ fore in caſib⁹ in qb⁹ ꝙ Alex. in xiij. fal. huius articuli prĩ a cipalis. Quinto reſtringiẽ, vt nõ procedat qñ fiſcus ageret cõtra ſibi nõ ſubditũ, ꝙ ea q̃ vult Bal. i l. exẽplo. circa fi. apparatus ſui. j. de ꝓb. faciũt bñ q̃ no. Ale. i auẽ. pxi. i vj. fal. Sexto reſtringiẽ: vt nõ ꝓ cedat qñ poſſet commode ꝓbare. Ita Abba. & Mod. in d. c. j. de ꝓb. ibi vide Feli. col. vj. & ſeq.

b ¶Rubri. Qđ itelligẽ ſi añ citationẽ offert ſecũ ſi poſt, vtvo luit Bal. i add. Spec. i tit. ne cler. vel mona. in prin.

c ¶Offeratur. Aduerte quia dum Bar. alleg. auẽ. offeratur. ſentit qđ oblatio q̃ fit parti, nõ poſſit fieri die feriata. & clarẽ tenet dominus Anto. in capitu. fina. extra de iudic.

ri ad intentionem fundandam. Iſtud verò ꝙ hæc lec. preſupponit, ꝙ reus edit actori ad replicationem fundandam, fundatur ea dem æquitate: quia ſicut reus cõtra actorẽ excipit & ei ediſ: ita actor replicando dicit excipere. Non em̃ aliud eſt replicatio, quã exceptio contra exceptionẽ, vt l. ij. de exceptio contra exceptionẽ, vt l. ij. de exceptio ꝓbat hoc i fi. iſtius leg. à cõtrario ſenſu: vbi dicit, ꝙ nõ debet originẽ petitionis ſumere ex inſtrĩs rei: ſed ex replicatione à cõtrario ſenſu. Tertiò vr̃ ꝓbari per caſum in. l. pe. ſ. fi. ff. ad leg. fal. Superuenit poſtea Azo, qui leg. iſtã hoc mõ legit, & ſcđm eius lect. iſta breuiter hoc intẽdit. Rõnes eduñ à reo actori, & ecõuerſo, non inſtrã. h. d. iſta lect. Azo. fundaẽ rõne iſta. Rationes ſunt factę mandãte parte. & cõtinent eius voluntatẽ: vt l. ſi qs ex argentarijs. ſ. pertinere. ff. eo. vñ eſt eadẽ æquitas, tam ex parte actoris, quã ex parte rei q̃ ratio ceſſat in inſtrĩs. Si vellemus ſuſtinere opi. Azo. rñdendo ad cõtraria, dũ dicit fauorabiliores ſunt rei quã actores. Cõcedo in dilatiõibus dãdis: ſed alĩs tãta fides debet adhiberi inſtrĩs actoris, quãta inſtrumẽtis rei. vñ nõ facio differentiam inter actorẽ & reũ. ſed inter rõnes & inſtrã. Non ob. ſi opponas de l. pen. ſ. fi. ad leg. fal. Sol. gl. ibi inſtrã eduñ tanq̃ corpora hæreditaria; & nõ tanq̃ inſtrumenta aduerſarij ſimplr. Pet. legebat alio mõ; & tenebat opi. primã. co excepto, qđ nõ dicebat poſſe edi actori ad ꝓbandã replicationẽ dicẽs ꝙ nulla lex reperit. Nos qđ tenebimus: Cy. i lec. antiqua tenebat opi. Pet. ſicut Pet. dicebat. Poſtea venit Gul. & dixit idẽ & ita tenebat de verbo ad verbũ. Et ſi alius ſuperueniſſet idẽ dixiſſet, ꝙ ipſe. Ad veritatẽ huius materiæ videndã, oportet videre tria. Primò, vtrũ † actor edat reo, ad exceptionẽ fundandam. & gl. vr̃ ſemp tenere ꝙ ſic: et quaſi oẽs hic & in l. j. ſ. editiones. ff. e. & ꝓbat per d. l. non eſt nouũ & l. iuſtũ. ſ. eo. Ego dico, ꝙ eſt caſus. j. de cõdi. ſine cau. l. diſſolutæ. & l. q̃ tab. ff. de fur. Scđò eſt videndũ, vtrum reus edat actori inſtrã ad intẽtionẽ ꝓbãdã: de hoc nemo dubitat qđ reus nõ cogit̃ edere inſtrã actori ad fundandã intentionẽ: qa eſt caſus hic in fi. ſ. eo. l. q accu. & qa eſt ſpãle i fiſco, ut ff. e. l. nc q̃ꝫ. Tertiò † ꝙ reus edat actori ad replicationẽ fundandã, ꝓbat ꝓ iſtũ tex. à cõtrario ſenſu, & per l. pe. ſ. fin. ad l. fal. vt dixi. Nec ob. ꝙ dicũt ꝙ ibi edun tur inſtrã tanq̃ corpora hereditaria: qa ſi rõnem illius tex. inſpicias diligẽter, loquit̃ generaliter: ita qđ etiã alia inſtrã nõ hæredita ria edi deberẽt. Et iſtã partẽ puto verã. Pro hoc vr̃ tex. j. de fi. inſtr. l. plures. & iſtud verũ puto, qđ etiã tenet Gul. in l. j. ſ. editiones ff. eo. plus dicit ipſe nõ ſolũ ad replicationem fundandã, ſed etiã ad intẽtionẽ iuuandam, non dico fundandã cogi reũ edere actori. Verbi gratia: Ego peto à te fundũ Titianũ, quẽ mihi vẽdidiſti ego fundo itẽtionẽ meã qa vẽdidiſti. Et mõ cõtentio eſt inquãtum fundus Titianus prætendebaẽ valere. Certè ad iſtã intentionẽ iuuãdam iam fundatã cogit̃ actori edere. Idẽ & ſimile ꝓbaẽ in l. q cõcubinã. ſ. cũ ita el. ij. de leg. iij. & l. prędijs ſ. Titio. eo. ti. qđ no. & tene mẽti. Habes ergo approbatã primã lec. antiquorũ. Opp. ad iſtã vno modo de l. j. ſ. edẽda. ff. eo. Solu, reus edit inſtrã actori qñ his vſurus eſt. Ita

loquit̃ ibi. aliãs nõ cogitur ad intẽtionẽ fundandã: ita loquit̃ hic, Et ideo vt iſta materia liqueat, dic: Si q̃ris an actor teneaẽ edere inſtrã reo ad ſui defenſionẽ, † dico ꝙ ſic, vt hac l. in prin. & ſ. eo. l. nõ eſt nouũ. & l. iuſtũ. & j. de cõdi. ſine cau. l. diſſolutæ. & ff. de fur. l. q tabulas. Si verò q̃ris an reus cogaẽ edere actori: & tũc ad intẽtionẽ fundandã, aut ad eã fundatã iuuandã, aut ad replicationem ꝓbandã. Primò caſu nõ cogitur edere, vt hic, dum dicit originẽ petitionis &c. Fallit in fiſco, vt l. ne quiſquã. ff. eo. ſ. eo. l. q accuſare. & ibi no. Itẽ fallit ſi his inſtrĩs vſurus erat, vt in ſ. edẽ da. Secũdò † caſu cogitur edere, vt d. ſ. cũ ita. & ſ. Titio. Tertiò caſu ſingulariter cogit̃ edere, vt hic à cõtrario ſenſu. & l. pe. ſ. fi. ff. ad l. fal. Facit l. plures apo. j. de fi. inſtru. Quæro vtrũ reus cogaẽ edere actori inſtrã cõiar: Rñd. quædã ſunt inſtrumenta cõia ratione ꝓprietatis, & illa debent edi, vt ſ. l. proxi. quæ ſunt cõia quia cõtinẽt aliqd cõtinẽs cõem vtilitatẽ, vt emptionis, & vendi tionis inſtrũm qđ cõtinet vtilitatẽ vendentis & emẽtis: tũc ſi pro prietas ipſius inſtrĩ eſt ꝓpria ipſius rei: quia ipſe emit quartã, & recollegit cã à notario de ſua pecunia: nõ cogit̃ eã adere: niſi ſicut alia inſtrumẽta publica, et propria ipſius inueniat eã actor ſi vult. Ita videtur velle Inn. extra de ꝓba. c. j. & dic vt ibi.

TQuæ. Lex iſta legitur duobus modis in gl. vno modo ꝙ loquaẽ in inſtrĩs. & hæc eſt pria. alio mõ ꝙ loquatur in rõnibus, & hæc eſt ſcđa lec. ponam caſum, & proſequar primam lect. quã approbant doct. & Gul. in l. j. ſ. editiones. ff. eo. ſcđm hãc lec. h. d. Actor edit reo inſtrã ad exceptionẽ ſuã probandã, vel coadiuuandam. h. d. vi ad fi. Legit̃ alio modo iſta l. in rõnibus quã proſequere vt in gl. tene mẽti primã. Sed tenẽdo primã lec. quæro de rõne huius l. quæ eſt rõ, ꝙ actor nõ põt à reo petere, ad intẽtionem ſuã fundandam ad replicationẽ ſic: reus verò põt ab actore ad ꝓbandã exceptionẽ ſuã. Rõ quæ mouet hãc lect. põt eſſe triplex. Prima põt eſſe ꝙ actori nõ debeat fieri editio: qa actor venit delibe ratus ad iudiciũ, vnde nõ petit à reo, ſed reus nõ venit delibera tus: & ita fit ſibi editio. Ita & actor quo ad replicationem ſuã nõ venit deliberatus: cũ ignoret quã exceptionẽ reus opponet. Et ideo ad replicationẽ ꝓbandã actor petit editionem. Itẽ mouet hãc lec. ar. à cõtrario ſenſu ſumptũ in fi. l. qa nõ fit editio ad originem petitionis: ad alia ſic. Mouet ẽt tertia rõ q̃ eſt in l. pe. ſ. fi. ff. ad l. fal. Vñ pro declaratiõe huius paſſus cũ quæris, vtrũ reus edat actori ad intẽtionẽ ſuã fundandã, dic ꝙ nõ, vt l. q accuſare. ſ. eo. Aut quæris nunqd actor edat reo ad ꝓbãdã exceptionẽ? et dic ꝙ ſic, vt l. nõ eſt nouũ. & l. iuſtũ. ſ. e. Aut q̃ris nũqd reus edat actori ad replicationẽ ſuã ꝓbãdã? dic ꝙ ſic, ſcđm lec. quã teneo. & ꝓbaẽ in d. l. pe. ſ. fi. ſcđm verũ intelligẽtũ. Aut q̃ris nũqd reus edat actori quo ad adiuuãdã replicationẽ. et dic ꝙ ſic ſcđm Gul. Verbi grãtia: actor replicat: ꝓducunẽ inſtrã. Et pone qõnẽ eẽ de fundo vẽdito: nõ reuocaẽ in dubiũ eſſe venditũ: qa eſt, ꝓbatum: ſed reuocaẽ i dubiũ q̃ſtitas fundi q̃ neſcit. Iſto caſu ſi reus habe ret inſtrũm ex cuius materia poſſet declarari q̃ſtitas fundi: tunc actor ad coadiuuãdũ intẽtionẽ ſuã optimè petit à reo. alle. l. q cõ cubinã. ſ. cũ ita de le. iij. Facit. l. prędijs. ſ. titio. ff. e. tit. ſcđm Gul. de Cu. Quæſr aũt fiat editio iſtrũm: dic vt i gl. mag. ſ. editiões. ff. eo.

De in ius uocando. *Rubrica.*

☞ *Datio libelli an ſit de proceſſu.*

Iudicium q. uadat ſi pars comparet in iudicio abſque citatione.

Gl. cõtinuat, vt habes in ea. Tu dic dato libello eſt neceſſe qđ citetur pars: ideo poſt ti. de edẽ. vbi ponitur libelli editio ponitur ti. de in ius vo. à qua vocatione in ius oẽ iudiciũ incipit. vt inſtit. de perpe. & tẽp. act. al's de pœ. te. litig. ſ. fi. & vide gl. tuã. Circa b iſtã rub. b põt q̃ri an dilatio libelli ſit de ꝓceſſu. & tex. alle. hic in gl. & gl. vr̃ dicere ꝙ nõ. Si em̃ iudicium incipit ab in ius voc. & datio libelli p̃cedat: ergo datio libelli nõ eſt de ꝓceſſu: cũ ab i ius vo. incipiat ꝓceſſus. Pro hoc facit: qa põt dari libellus die feriato, vt l. miles. ſ. ſex aginta. ff. de adul. & iſtud puto verũ. Etiã vidi gl. in iure canonico, ſed non recordor vbi. Incipit ergo ab in ius vo., ꝓceſſus, vel à poſitione, vel à petitiõe partis qua petit aduerſariũ vocari in ius. Et de hoc eſt gl. j. de tẽp. ap. l. fi. ſ. illud tũc em̃ editio libelli dicẽt de ꝓceſſu: q̃ per iudicẽ dabitur parti ſcđm c formã auẽ. offeraẽ. ' j. de li. cõte. Quæro † qd ſi pars venit in iu dicio ſponte ſine cautione, vtrũ valebit? Gul. de Cu. facit iſtã q. ff. de in ius vo. l. j. & tenet ꝙ valet. dic vt ibi. Idẽ tenet Spe. i ti. de libel.

libel. cõcep. ſ. ſequit̃. in fi. & Io. an. in c. fi. de ele. lib. vj. Quæro quare in Codice p̃cedit ti. de edẽ. & ſequit̃ de in ius vo. in Digeſtis totũ ecõtra? Dicũt qđã ꝙ nõ ita Imperator cõſiderauit ordinẽ, ſicut Iuriſcõſultus. Truffæ ſunt: qa Imperator ſemper habet iuxta latus hoẽs ſuos prudẽtiſsimos, per quos leges cõponit & cõdit, vt l. humanũ. ſ. de legi. & in j. cõſti. iſtius lib. Ratio eſt iſta. Totus iſte tit. poſitus hic, tractat de venia petẽda, qñ in ius vocã tur parẽtes vel patroni, ſed iſta venia nõ põt cõcedi: niſi prius vi deatur cauſa quare debeãt citari: ideo p̃miſit ti. de edẽ. & poſtea de in ius voc. in Digeſto loquit̃ de in ius voc. gñaliter q̃ vocatio põt fieri etiã ante datũ libellũ: ideo p̃mittit de in ius voc. &c.

LEX I.

a SIcut bonis. 'Breuiter dicit: Reuerentia quæ debetur marito, debetur vxori: nõ econuerſo. h. d. Opp. de l. liberti. j. de oper. liber. Sol ue vt in glo.

1 ☞ *Citatio an ſit de ſubſtantia iudicij.*

2 *Libellus an ſit de ſubſtantia iudicij, remißiuè.*

SIcut bonis. In gl. quæ incipit. i. æquitate. ibi, et no. vtrũ iſte actus reuerentialis dicatur adeo natura debitus: qđ etiã volente parte non poſsit hoc ius per pactũ remitti. De hoc eſt gl. l. q exce

1 ptionẽ. ff. de condi. inde. ſ. fi. † Quærũt doct. nunquid citatio ſit de ſubſtãtia ꝓceſſus, ſi in proceſſu nõ reperitur citatio partis. Videt qđ non: ar. hic in gl. In contrariũ facit l. ſi ſine interrogatione. ff. de interro. act. Gul. tenet hãc vltimã, partẽ vbi oſtẽderet partes ſemper fuiſſe in iudicio: aliãs non. imò citatio tũc diceret de ordine ſubſtãtiali l. conſentaneũ. & auẽ. qui ſemel. j. qũo & qñ

2 iudex. † Itẽ nunqd libellus. Videtur qđ non: quia poteſt offerri die feriato l. miles. ſ. ſexaginta. ff. de adulte. no. in l. j. ff. de fer. De hoc ſolet dici in auẽ. offeratur. j. de lit. conte. per doct. Tetigi in l. prolatam. j. de ſen. & interlo. om. iud. Et iſta lex dicit hic: ſicut libertus reuerentiam debet patrono: ita & vxori patroni. Quærit gl. de vna ratione diuerſitatis: quæ eſt ratio quare vxori patroni debetur reuerentia, vt hic. ſed marito patrono non. Dic vt ſ. patitur. Inſti. de iniur. etiã ita reſpondet gl. Bar.

1 ☞ *Obſequia quæ conſiſtunt in faciendo, non tranſeunt ad hæredes extraneos.*

2 *Ignorantia iuris naturalis non excuſat.*

3 *Pœna quæ debetur parti non remittitur per reſcriptum.*

4 *Per compoſitionem factam de pœna: non comprehenditur pars quæ debetur parti.*

LEX II.

b VEnia edicti. 'Reuerentia in non faciendo, quæ debeẽ patrono tranſit ad hæredes, etiam extraneos: & in iure quaſi naturali erranti nõ parcitur: & per reſcriptum non remittit̃ pœna, quæ debetur ꝓti. h. d.

1 Opponi. j. de oper. lib. l. liberti liberteq̃. Sol. ibi in † obſequijs q̃ conſiſtunt in faciẽdo, quæ nõ tranſeunt ad hæredes extraneos: hic in his quæ cõſiſtũt in nõ faciẽdo. Opp. j. de lati. liber. tol. l. j. ſ. ſed & ſi ſub conditione. So. vt ibi. Opp. de l. ſi. de liber. & eorũ lib. Sol. Dico ꝙ filij liberti debẽt hãc reuerentiã viuo liber to non mortuo, vt in cõtrario. Opp. de l. hæres liberti. ff. de ob ſe. Sol. Aliud in hærede liberti, ad quẽ non tranſit illud grauamẽ qa ex parte eius eſt odiũ. Aliud in hẽde patroni, ad quẽ trãſit: qa ex parte eius eſt fauor. Ita logẽ hic. Opp. ꝙ iuris ignorãtia excuſat in dãnis, vt l. error. de iur. & facti ign. Sol. hic in iure natu

2 rali rõne inducto: † ibi in iure ciuili. qđ dic vt plenè no. in l. regula. eo. ti. & in c. ignorãtia. extra de reg. iur. lib. vj. per Dy. Opp. & vr̃ qđ pœna delicti poſsit per reſcriptũ remitti, vt l. reſcripta. de p̃cí. Imper. offe. Sol. Dicit gl. notabiliter: hoc eſtverũ i pœna, q̃ debeẽ parti, quę per reſcriptũ nõ remittiẽ ſecus in ea q̃ debeẽ fiſco, vt l. cõtraria. & vide iſtã gl. quã no. No. iſtã gl. pro cõpoſitionibus q̃ fiunt tota die cũ rectoribus eccleſiæ. ſ. cũ duce dño

4 Marchione, vel Comite eccl'iæ, vt ꝙ has cõſtõnes † nõ poſsit remitti pœna ad quã qs eẽt cõdẽnatus ꝓti. ꝙ no. Opp. de l. cũis. ff. eo. Sol. fateor ꝙ patronus põt remittere: nõ aũt p reſcriptũ &c.

VEnia edicti. Reuerẽtia quæ debeẽ patrono, & q̃ cõſiſtit i nõ faciẽdo, debeẽ hẽdibus patroni, ẽt extraneis. hoc primò. Itẽ errãti i iure quaſi naturali nõ ſuccurrit̃. hoc ſcđò. Itẽ pœna q̃ debeẽ patrono à liberto vocãte in ius ſine venia, nõ remittit̃ p reſcriptũ. h. d. Et habet tria d. ſcđm incipit ibi, nec in ea re. tertiũ ibi, cũ igit̃. Oppo. cõtra primũ dictũ de l. liberti. j. de oper. li. Sol. ꝙ q̃dã ſunt operæ cõ

ſiſtentes in nõ faciẽdo, vt puta de nõ vocãdo i ius ſine venia: & iſtę debenẽ extraneis. alĩs ſecus, vt in cõtrario. Itẽ opp. de l. j. ſ. ſed & ſi ſub cõdõne. j. de Lati. liber. tol. So. vt ibi. Itẽ opp. dicit̃ ꝙ filij liberti debent hãc reuerentiã cõtra de l. fi. j. de lib. & eorũ lib. Gl. dat duas ſol. Iſta eſt vera, ꝙ filius liberti ipſo liberto viuẽte reuerẽtiã debet, vt hic ſed eo mortuo nõ, vt in cõtrario de quo dic vt ibi no. Itẽ opp. & vr̃ ꝙ ſicut extranei hr̃des liberti nõ debẽt reuerentiã patrono: ita libertus nõ debet reuerentiam extraneis hęredibus patroni. cuius cõtrariũ dicit̃ hic, vt l. hæres. ff. de obſe. Soluit gl. no. ꝙ i l. cõtraria ex parte libertiverſaẽ odiũ: & iõ re ſtringit̃. ex parte verò patroni, ꝓfaẽ fauor. Iſta ſol. fundaẽ p l. cũ qdã. ff. de li. & poſth.

Cõtra ſcđm dictũ opp. dicit̃ hic, natura li rõne &c. contra: qa naturaliter oẽs hoẽs ſunt liberi, vt ſ. j. Inſti. de iure naturali. Sol. gl. qđ dr̃ia eſt inter ius naturale, ſcđm qđ oẽs ſunt liberi, vt in cõtrario, & rõnem naturalẽ. Nam naturali rõce glibet eſt obligatus bñfacere ſibi benefaciẽti: & de tali tũc loquit̃ tex. noſter. Itẽ opp. cõtra tertium di ctũ hic, qđ non p̃t impetrari per reſcriptum cõtra de l. reſcripta. ſ. de p̃ci. impe. offe. Sol. no. glo. ꝙ aut loquimur de pœna applicanda fiſco: & illa p̃t remitti. Aut loquimur de pœna applicãda parti: & iſta nõ p̃t remitti per reſcriptũ, vt hic. Põt valere iſta ſolutio ad iſtud: qa fiũt tota die reformationes qđ exbãniti rebãniant̃ ſoluta quarta parte pœnæ, & reliqua eis ſit remiſſa. Pone ꝙ qs erat bãnitus: puta in centũ dãdis et ſoluẽdis cõi, & i centũ dãdis & ſoluẽdis parti vigore ali cuius ſtatuti: nunqd reformatio ſe extẽdet ad hũc exbannitũ inquãtum tãgit pœnam dandã parti. Dic ꝙ non, per ſol. gl. & argu. eorũ quæ no. in l. ij. ff. ad Sylla. facit ꝙ no. ꝓ doct. in l. j. ſ. vſq; adeò. ff. de iniu. Bar.

1 ☞ *Lis inter patrem & filiũ, quando eſſe poſsit. & nu. 3.*

2 *Si non fuit petita uenia nec exceptum per partem: an uideat proceſſus.*

LEX III.

QVi in poteſtate. Pater, vl' mater, nõ p̃t vocari in ius ſine venia. h. d. Opp. & vr̃ ꝙ iter pa

1 trẽ & filiũ † poſsit eſſe lis, vt l. ſi qs à liberis. i prin. de li. agno. Sol. Regula hic poſita fallit in caſibus q̃ ponunt̃ i l. lis nulla. ff. de iud. et ſ. de epi. aud. l. ſi lenones. Quærit qd ſi fue rit citatus venia ñ petita, an vitiet̃ ꝓceſſus.

2 † Gul. de Cu. dicit ꝙ nõ, nã petitio venię nõ eſt de ſubſtãtia iudicij qđ apparet: qa patronus p̃t remittere, vt l. cũis. ff. eo. qđ nõ eſſet ſi eſſet de ſubſtãtialibus iudicij, vt dicam in auẽ. offeratur. j. de lit. cõte. Canoniſtæ tãgũt in c. ſæpe cõtingit. de ver. ſig. in cle. &c.

QVi in poteſtate. Parẽtes nõ poſſunt vocari in ius ſine venia, h. d. Opp. de l. ſi

1 quis à liberis. in princ. de libe. agno. d. l. ſi lenones. ff. de epiſ. aud. So. Regula eſt † ꝙ lis inter patrem & filium in ptãte cõ ſtitutum non põt eſſe. Fallit in iuribus cõtrarijs. Fallit in caſtrẽſi vel quaſi peculio, & in alijs caſibus notatis in l. lis nulla. ff. de iudi, & ad p̃dicta facit qđ no. in l. ſi ſocer. in prin. ff. ſol. mat. Tetigi in auẽ. ſed cũis. j. de reivxo. act. Itẽ quæro, qd in filijs adoptiuis. Dic vt in gl. Quæro, pone filius emãcipatus egit cõtra patrẽ: factus eſt ꝓceſſus; nõ reperiẽ ꝙ venia fuerit petita. quæro nũqd ꝓceſſus vitiet̃. Primò vr̃ ꝙ ſic: qa cũ citatio ſit fundamentũ pro

☞ POMATES.

a ¶Sicut bonis. Ratio aũt huius tex. eſſe p̃t: qa cũ marit⁹ & vxor ſint ſocij diuinæ & humanæ domus, vt l. aduerſus. j. de crt. expi. hære. & ẽt duo in carne vna c. debitũ. extra d' biga. Certè nõ poſsit moleſtari vxor, qn ẽr moleſtareẽ vir iurib⁹ alle. i glo. & l. j. itẽ aũt. ff. de iniur. Aduerte tñ qa iſta rõ confundit gl. dũ vult ꝙ non ſit idẽ ecõuerſo: contra quã facit: qa nõ incõuenit maritũ ab vxore venuſtari, vt ẽ gl. l. ſi voluntate. & ibi bar. de do. pmiſ. facit gl. i ſ. gñaliter. in auẽ. cõſti. q̃ de dign. col. vj. ñ obtinet tex. alle. in gl. qa nõ loqt̃ in opera reuerentiali de qua hic. ſed alijs terminis, vt patet p̃ Bar. in l. ſeq. pxi.

☞ P. PAV. P

b ¶Venia edicti. Not. circa iſtã materiã petitionis veniæ ꝙ nõ eſt de ſubſtãtia iudicij, niſi petaẽ, vt' alex. ẽ. xxix. i princ. Itẽ no. ꝙ i petitione venię nõ requiritur citatio aduerſarij: imò iudex cõmittes ſimplr citationẽ petita venia vr̃ eã concedere, vt' d. Frã. cõ. cxvij. Itẽ no. ꝙ nunq̃ eſt de neceſsitate petita venia, niſi i caſib⁹ a iure exp̃ſsis, ſcđm Bal. i c. j. de mi. vaſ. q cõtu. eſt. Et de materia venię vide latè glo. & doc. in ſ. pœnales. Inſti. de act. Vide ẽt in materia Ro. ſing. x. vbi ẽt ponit an priuatus poſsit fiſcũ cõuenire ſine venia. Item ſplorãs iudicis offm nõ teneẽ peterevenią ſcđm Ro. quẽ refert Ias. in l. nẽ quicq̃. ſ. vbi decretũ in antepe. co. i fi. ff. de off. pcõſ. & le. Sed idẽ Ias. in l. j. in ij. co. ff. de iur. om. iud. tenet cõtrariũ nõ facta mẽtione Lu. Ro, Itẽ de multis pſonis q̃ nõ põt vocari in ius ſine venia, puta de patre ſpũali qui leuauit de ſacro fonte. Itẽ de ſacerdote parochiali, de magiſtro & dño reſpectu vaſalli, & alijs quibuſdã, vide Ias. i l. generaliter. ff. eo. ti.

☞P. PAV. P.
a ¶ De pactis. Circa materiã pactorũ habes tractatũ d. Bapti ſtæ de ſan. Seuerino.
b ¶ Cõdõnis. Pro hac q. vide Bar. qui plenius loquit͡ ī l. ſi quis ſeruũ. ff. d' cõd. et de. & vide ibi Ioan. de Imo. & per Bar. in l. ab oĩb⁹. §. ſi à Titio. de le. j. And. Bar.
c ¶ Cõdõnis. Addvnũ ẏbum per Bal. cõſil. liij. lib. j.
d ¶ Queſtionẽ. Addvidẽdũ pulchrũ caſum p Bal. cõſi. lvj. li. iiij.
☞P. PAV. P.
e ¶ Cõditionem. Vide do. Frã. cõſi. xciij. in vlt. col. in ver. conſi. ſuo cxcv.
☞P. PAV. P.
f ¶ Renunciari. Vide circa hic dicta p bar. quõ poſsit renunciari iuri nondũ delato, an iſtis hrdĩtatib⁹ vꝑ fideicõmiſsis, & qñ ſit renuenerit authoritas iudicis vel non, Comẽ. cõ. cxiij. ī iiij. du. ſci. anteri⁹. Et inquãtũ Bart. dicit qd' ſimplici nunciatione renunciare non põt. ſed p pactũ ſic. quid ſi notari⁹ vtaꝰ ſimplici ẏbo renũciauĩ inſtro, vide ſingulariter prac. Pap. in forma libelli. quo agit vt pacta ſeruent. in ver. pacta ī vlti. col. Itẽ adde quid ſi renũciatio eſt iurata trahereẽ ad ius de futuro ī vim pacti, vide Alex. ī l. is qui hrs. ī ſi. ff. de ac. hr̃. Et hoc qñ renunciaꝰ ex pſſe alicui iuri de futuro: iurm aũt nõ faceret vt renunciatio ſimpl'r trahereẽ ad ius d' futuro, vide al e. cõſi. cccxxxij. col. iiij.
☞POMATES.
g ¶ Conditione. Et adverte: quia ille texlo quiꝭ ī iure de futuro pẽdẽte tñ à die certa.
☞POMATES.
h ¶ Nec ſpe. Quia ibi nullũ erat fideicõmiſſum, & licet ibi revera eẽt mortua: tñ ex d' erat dubiũ penes volentẽ paciſci, non poſſum⁹ dicere ꝙ aliquã ſpẽ haberẽt: quia nõ ſufficit hr̃e potentiã paciſcẽdi, niſi etiã quis ſciat ſe illã habere ptãtem: ar. l. hæres ſtituitus. ī fi. ff. de ac. hr̃. & l. q̃ro. vbi p bar. ff. de eo qui protu. & l. is qui hrs. §. j. ff. de ac. hæ. quã potẽtiã nõ poſſum⁹ dicere ꝙ dubi⁹ ſciat ſibi cõpetere cũ æquiparetur ignorãti, vt per Bar. in l. manifeſtis.
i ¶ Vlterius ad iſtud. Adde gl. & do. ī c. ex multiplici. ā deimis.
☞POMATES.
k ¶ Abſente pte. Et vltra iſtos duos caſ⁹ hic ꝙ valebit renunciatio ſimplex iuris de futuro, ſi eſt iuro firmata. & p Cu. & ibi Ale. in l. is qui heres. ff. de ac. he. & clarẽ hoc tenet Ang. il. ſi quis poſthumos. ff. de libe. & poſthu.
☞POMATES.
¶ Et ſpe. Hoc intelligere, & ſpe: hocẽ, tã deducta ad eſſe: alãeñ ſplicareẽ ꝙ q̃dã nobis cõpetunt, cũ ſpes ſit de futuro. & ita patet ex exẽplis Barto.
☞POMATES.
m ¶ Ius reale. Bar. vẽtenere cõtrariũ in l. nõ ſolũ §. ſi liberationis. ff. de lib. leg. dum ibi alle. l. poſtq̃ liti. j. eo. niſi dicas ꝙ ibi loquit͡ qñ res eẽt penes aduerſarium hic verò ecõtra. vide ẽt Ale. cõ. xiij. in ij. dubio, vol. j. & ẽt vide ad hoc Ang. Are. ī §. idẽ iuris. co. xxv. Inſti. de excep.
☞POMATES.
¶ Nõ valet. & vtũ ius ꝙ cõpetit ſpe, & nõ re, poſsit remitti pacto aut ſimplici renũciatione: & pacto p̃t tolli: vt hic p Bar. dic ꝙ tolli⁹ non ipſo iure, ſed ope exceptionis. Ita Raph. cõ. cxliij. col. v. circa fi. & hoc etvĩ hic ſentire Paul. de Ca. ī iij. col. v. reſtat. & ang. are. in §. idẽ iuris. col. xxv. Inſt. de exc. vbi vide plenè p eũ cum duab⁹ p̃ced. & ex ibi no. p eũ xxiij. in fi. colliges quę ſit rõdi uerſitatis, ĩter pactũ & ſimplicẽ, ex repudiatiõe. Et d' iſta materia vide ẽt Abb. in c. ex multiplici. extra, de dec. d. de Ro. dec. ccxcj. in nouis. Bal. ī l. ſed & ſi quis. §. q̃ſitũ. ff. ſi quis cautũ. hoc tñ limita vt per Alex. in l. poſtq̃ liti. col. ij. j. eo. p no. per Bart. ibi: vbi vide q̃ addidi. & ꝙ valeat renunciatio facta in iudicio, vide ẽt Ro. conſi. xxij. & Imol. conſi. lxij.

ceſſus, vt ſ. e. in rub. & citatio nõ habet ſolẽnitatẽ, quę requirit͡ vt hic: ergo dicit͡ vitiari. In cõtrariũ dicit Gul. in l. q̃uis. ff. eo. p illã & eandẽ l. q̃uis. qa & ipſe patronus volens p̃t citari ẽt ſine venia. Vñ ſi nõ appareret cõ tradictio partis, non irritaꝰ ꝓpter hoc ꝓceſſus. Dic vt ibi p eũ. Quęro nunqd pater cõtra filiũ agentẽ, & ventiã nõ petẽtẽ poſsit exceptionẽ opponere, & pœnã q̃nquaginta aureorũ petere. Doc. dñt ꝙ poſsit. d' quo vide Cy. hic. No. ꝙ inter patrẽ & filium nõ põt eſſe lis, in his q̃ præſupponũt actionẽ ciuilẽ, & naturalem, ſed p officiũ iudicis bene p̃t eſſe lis. Hoc ꝓbaẽ in l. ſi ſocer. in gl. ibi poſita. ff. ſol. ma. & facit qd' no. gl. ī l. Imperator. ff. ad Tre. & l. vbi purè. eo. tí. Quòd iſtud ſit verũ ꝓbatur. Pater debet filio alimẽta, & p officiũ iudicis tenetur: et tñ pater poteſt eſſe in iudicio cum filio, & ecõuerſo pro alimentis ſibi præſtandis, vt l. ſi quis à liberis. ff. de liber. agno. Bart.

De pactis. Rubrica.

In hac rub. contínuabo tibi quaſi oẽs rubricas vſq; ad tit. de iu. Imperator dicturus de iudicijs præmiſit de edẽdo, & de in ius vocando: ideo qa poſtq̃ qs eſt citatus, qñq; cõtingit ꝙ amici ſe ponũt ī medio: & facilit ꝙ actor faciat reo pactũ gratuitũ: iõ ponit͡ hic ru. de pac. Qñq; trãſigit͡: ideo hic ſequit͡ de trãſactionibus. Qñq; nullo mõ pñt concordare, ſed oĩno intẽdũt litigare: et tunc eſt neceſſe ꝙ ĩteruenĩat aduocatus: iõ ponit͡ tí. de poſtulãdo. & de aduocatis: et poſtea debet ĩuenirí ꝓcurator: iõ ponit͡ tí. de ꝓcu. Et qa ī p̃dictis qñq; aliquí læſi reſtituunt͡ rõne ætatis, vel abſentiæ: iõ cõſequẽter ponit͡ tit. de in inte. reſt. poſtea venit͡ liber de iu. &c.

☞ *Fideicommiſſum dicitur conditio.*
Si teſtator grauet filios in morte de reſtituendo, ſi deceſſerit ſine liberis: & in codicillis reuocauit conditionem, uidetur remittere fideicommiſſum.
Renunciare iuri de futuro, quando quis poſsit, & nu. 5.
Ius quod non competit, nec re, nec ſpe, non poteſt cum pacto remitti.
Pactum factum de futura ſucceſsione mortui, ualet.
Pactum factum contra uoluntatem teſtatoris, ualet.
Ex conuentionibus innominatis q. quis non poſsit agere, niſi primò impleuerit ex parte ſua.
Cautio mutiana an habeat locum in contractibus remißiuè.

LEX I.

Conditionis. [1]Fideicõmiſſum ex futuro euẽtu pendẽs põt per pactũ remitti. h. d. Diuidit͡ ī duas partes. Primò ponit dictũ in genere. Scd'ò ĩfert ad ſpeciẽ. ſecũda ibi: cũ igit͡ &c. No. principiũ cũ gl. dicit tex. condõnis ſincertũ: ꝙ totũ ipſum fideicõmiſſum † dicit͡ cõditio. No. ad quæſtionẽ quã cõſului. Teſtator grauauerat filios de reſtituẽdo in morte ſi qs deceſſerit ſine liberis: † poſtmodũ in codicillis ademit cõdõnem quã filijs ſuis impoſuerat. diceba tur poſtea ꝙ fideicõmiſſum debebaẽ: quia ſola cõditio fuit adẽpta, ſi deceſſerit añ gratiamen. allegabaẽ ꝙ ſola cõditio erat remiſſa: nõ aũt fideicõmiſſum erat ademptũ. Sed ego cõſului cõtrariũ: & inter alꝰ rõnes fuit vna: qa ꝙ dicit teſtõr: remitto cõdõnẽ, vñ remiſſe totũ fideicõmiſſum conditionale, vt hic patet. Nã cõdõnẽ appellauit totũ fideicõmiſſum. Ratio qua me fundaui fuit iſta; qa etiã ſi diceremus fideicõmiſſum remanere: nullius eſſet momenti. nam tñ deberẽ ego tibi, quãtũ tu mihi: & ſic nullũ, vt l. ab omnibus. §. ſi à Titio. de le. j. & ibi dixi &c.

Venio ad gl. & oppo. iuri de futuro non
f põt renũciari, vt l. ſi ita ſcriptũ. §. ſi ſub con
g ditione. ff. de leg. ij. Solu. † Non põt renun
3 ciari ſimplici renunciatiõe, vt in contrario, 1
ſed p pactum ſic, vt hic dicit͡. Ratio: qa pactum nitit͡ cõſenſu duorũ, renũciatio cõſenſu vniꝰ: ideo eſt maioris firmitatis. Ita dicit gl. magna no. Sed cõtra hoc opp. de l. nec nos. j. de capt. Dicit gl. ibi fuit error. Vel dic
4 ibi erat ius † qd' nõ cõpetebat re, nec ſpe, [b]iõ
h nec per pactũ põt remitti. Ita loquit͡ ibi. & m
vide gl. tuam. Item opp. ff. quorũ leg. l. j. §. qd' ait. el. ij. gl. dicit ꝙ illud magis accedit repudiationi q̃ pacto. Tu dic, & melius ꝙ ibi interdictum quo. leg. aꝰ bonorũ, hęredibus nõ cõpetebat nec re, nec ſpe, anteq̃ adirẽt hæreditatẽ vel bonorũ poſſeſsionẽ petirẽt. & iõ p pactũ nõ põt remitti. Vlterius
i ad iſtud opp. extra gl. de l. in plurib⁹. ff. de acquí. hær. & de cura. bo. dã. l. j. & ff. à quibus app. nõ licet. l. j. §. j. & j. de tẽp. app. l. fi. circa fi. Sol. Gl. in d. l. j. de cura. bo. dã. dicit, ꝙ re- n
nũciatio ſimplex ſi qdẽ fuit facta ī iudicio, valet: vt ll. cõtrarijs. ſi fiat extra iudiciũ, nõ valet. † ta loquit͡ qd' dictũ eſt §. Et iſtud eſt bene dictũ. Alij dicũt, aut renũciatio fit ꝓte p̃ſente: & valet. † ta loquit͡ hic. Aut abſente
k parte*: & nõ valet: vt d. l. ſi ita. §. ſi ſub cõditione. cũ ſimi. Et ideo ſi fit in iudicio, valet ꝓpter p̃tientiã partis, vel iudicis. Iſta ẽ opi. Iac. de Are. q̃ placet mihi: licet qdã contra: qa ẏba renũciationis facta parte p̃ſente habẽt vim pacti obligatorij de nõ petẽdo ī futurũ: vt l. tale pactũ in prin. ff. de pac. Pro declarãda igit͡ iſta materia perfectius q̃ tetigerim in ſol'one cõtrariorũ: diſtingue tres caſus. Quædã ſunt iura, q̃ verè cõpetũt
1 nobis re & ſpe. [1] Quædã, q̃ nobis cõpetunt ſpe, & nõ re. Quædã, q̃ nobis nõ cõpetunt nec ſpe, nec re. Primo caſu, ſi quidẽ illa iura nobis competũt re abſq; aliquo facto nr̃o, ex diſpoſitiõe legis vel teſtatoris: vt legata, q̃ à die mortis quæruntͫ ignorãti: & hæredi tas, q̃ quæritur filio ſuo ignorãti: tũc põt repudiari, & p pactũ remitti. & nõ eſt dubiũ: vt l. fi. j. de rep. hær. & l. ſi qs ita. ff. de cõd. inſti. & qd' ibi no. l. ſeruum filij. §. j. ff. de leg. j. Si verò nobis cõpetũt ex aliquo facto nr̃o: tũc ſi eſt; ius ꝓſonale, nullo modo põt tolli renũciatione, ſed requirit͡ pactũ factũ parte p̃ſente qd' apparet: qa alteri paciſcendo, alteri non acquiritur: vt l. fideiuſſoris. & ibi no. ff. de pac. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. de verb. m
ob. Si verò eſt ius reale: [m] tunc ius poſſeſsionis põt perdi ſimplici renunciatione: ius dñij non: vt l. ſi qs §. dr̃ia. de acq. poſ. Quã- doq; eſt ius, qd' competit ſpe, & non re: & tunc per pactũ põt remitti: vt hic. Simplici verò renunciatione dic, aut fit parte præſente: & idem, quia habet vim pacti: vt l. tale pactum. in princi. ff. de pac. Si parte abſente: tunc in iudicio valet: vt l. j. de cura. bondan. & ibi not. cum ſimilibus alleg. ĩ. Si extra iudicium: non va- n
let: [n] vt l. ſi ita. §. ſi ſub cõditione. ff. de leg. ij. cum ſimi. Quandoq; eſt aliquod ius, qd' non competit, nec re, nec ſpe: & iſtud ſi quidem verba renunciationis, vel pacti, ſapiant diſpoſitiõnẽ de præſenti, nullo modo ad aliud ius futurum porriguntͫ: vt j. de capti. l. nec nos. ff. quo. leg. l. j. §. quòd ait. Sed ſi verba pacti porrigerentur in futurũ, hoc modo: ſi quo tpe res ad me ꝓtineret, etiã ex cã de futuro, facio tibi pactũ de non petẽdo. & ſimilia verba: tũc puto ꝙ illud valeret: ar. ff. de verb. ob. l. ſi rem meã. facit ad hoc ff. de vſuc. l. cum vir. qd' ibi nota. Modò expeditus ſum de primo.

Oppo.

Opp. quòd non valeat tale pactũ: quia eſt de futura ſucceſsione
a vt. j. e o. tít. l. ſi. * & de colla. l. pactũ. Sol. gl. hoc optimè: hic tractaꝰ
5 † de ſucceſsione iam mortui: ibi de ſucceſsione viuẽtis. Et vide gl. ex qua no. ꝙ per fideicõmiſſum ĩniũctũ ĩter fratres nõ ſuccedit frater fratri: ſed ſuccedit defuncto. iõ iſtud pactũ eſt de hęredita te defuncti: nõ de hæreditate viuẽtis. Itẽ op. volũtas teſtoris eſt lex: vt ĩ auf. de nup. §. diſponat. ſed pactũ cõtra. l. nõ valet: vt. j. e. l. pacta q̃ cõtra ergo nõ valet pactũ cõtra volũtatẽ teſtoris. Sol.
6 hic teſtõr nõ ꝓhibuit fieri pactũ. Et vide gloſ. videte † dñi: innuit iſta gloſ. ꝙ pactũ cõtra volũtatẽ defuncti, nõ poſſet fieri. Truffa eſt, ſi pactum eſſet prohibitum per defunctum fauore alicuius, poſſet ꝓfieri pactum contra voluntatem defuncti, volente illo, in cuius fauorem teſtator diſpoſuerat: vt. ff. de legat. ij. l. cum pater. §. liberis. de legat. j. l. nihil. §. j. infrà de fideicommiſſ. l. quoties. ꝙ ergo dicit͡, volũtas teſtoris eſt lex: verũ eſt in fauorẽ eius, in cuius fauorem diſpoſuit. ſed hîc pactũ fuit factũ ĩter eos in quorũ fauorẽ fuit facta diſpoſitio: ideo ſi teſtator prohibuiſſet nihil releuaret. Op. vlterius, ꝙ iſtd' pactũ debeat irritari, q̃ſi non ſecuta cã, ꝓpter quã pactũ fuit factũ: nã iſte filius nõ deceſsit ſine liberis. Sol. vt in gl. & bñ. Itẽ opp. & vr̃ ꝙ hæc lex ſit malè ſituata: nã debuit poni in tit. j. de trãiact. Sol. Dicit gl. ille ti. loquit͡
b q̃ res eſt dubia ꝓpter lit. cõteſt. [b] hic q̃ eſt dubia alia rõne: tũc eſt magis pactũ, q̃ trãſactio. Ego dico, ꝙ ẽt ſi eẽt trãſactio, optimè ſtaret ī hoc tít. qa hic titulus eſt gñalis ad oĩa pacta, trãſactio eſt pactũ: ergo &c. Quęro, poſito ꝙ filius illũ ſextãte nõ tradidiſ
7 ſet: an poſſes agi cõtra eũ vigore huius cõuẽtiõis? Breuiter ad- uerte: ex iſtis cõuẽtionibus inominatis nõ p̃t agere ille, q̃ nõ impleuit cõtractũ ex parte ſua: vt. l. naturalis. §. j. ff. de p̃ſcrip. ẏ. & l. ex placito. j. de re. ꝑmu. Mõ ad propoſitũ q̃n ẏba cõuẽtionis fuerũt ita cõcepta: dabo tibi ſextãtẽ, vt nõ petas fideicõmiſſum ĩniũctũ inuicẽ à patre: & tũc iſte ſextãs nõ poſſet peti. Rõ: qa ille, q ꝓmiſit, nõ põt vnq̃ iplere cõtractũ ex parte ſua. Si eñ nõ peto hodie, poſſum petere cras: iõ ſi nõ põt iplere ex ſua parte, nũq̃ habebit actionẽ ex tali pacto. Sed ſi ẏba cõuẽtionis eſſent ita cõcepta: do tibi ſextãtẽ, vt tu remittas ius fideicõmiſſi: certè iſtud remitti, põt fieri ĩcõtinẽti: & iõ ĩpleto cõtractu ius remittit͡: & ſic haberet actionẽ. De hoc dicã plenè. j. tit. j. l. ſiue aqud acta. & vide gl. no. Quærit gl. q̃n fuit cõuẽtum: vt nõ peteret, an p̃ſtando
8 cautionẽ † Mutianã ipleat cõtractũ ex parte ſuaꝰ Gl. dicit ꝙ nõ aliter vr̃ dicere in. d. l. ſiue apud acta. & ibi dicã. Et hãc gl. not. qa hęc gl. vr̃ tenere, ꝙ cautio Mutiana ñ habeat locũ ĩ cõtractibus. Dicã vobis ĩ. d. l. ſiue apd' act. & dixi ĩ. l. Mutia. de cõ. & de. &c.

Conditionis. Ius fideicõmiſſi cõditiõalis depẽdẽtis ex euẽtu, p̃t remitti p pactũ. h. d. Et diuidit͡ in duas partes: qa primò ponit dictũ ī genere: ſcd'ò ĩfert ad ſpeciẽ. Scd'a ibi: cũ igit͡. Op. et ſum. in gl. dr̃ hic ꝙ talis remiſsio valet cõtra de. l. ſi ita ſcriptũ. §. ſi ſub cõditiõe. de leg. ij. Soluit gl. ꝙ renũciatio iuris futuri ſimpl'r nõ valet, vt hic. & eſt rõ q̃ eſt ī gl. Sed cõtra dictã ſol. op. de. l. nec nos. j. de capti. & poſtli. reuer. Solue vt in gl. Itẽ opp. de. l. j. §. q̃ ait. el. ij. ff. q̃. leg. Sol. gl. ꝙ ibi illud magis accedit repudiatiõi q̃ pacto. Iſta ſol. vr̃ cõtraria ſolutiõi p̃cedẽtis cõtrarij de. §. ſi ſub cõditiõe. qa in. d. §. ꝙ ait. ĩteruenit cõſenſus duorũ: et tñ nõ valet iſta renũtiatio, nec; nocet. Quare potes ſoluere melius q̃ ibi illud ĩterdictũ nõ cõpetebat hr̃dibus añ aditã hr̃ditatẽ: nec; re, nec; ſpe: ſed ĩ. §. ſi ſub cõditiõe. ſaltẽ ſpe cõpetebat illd' ius. & ita ẽt ĩ ſra nr̃a. Sed ĩ. §. ſi ſub cõditiõe. renũciatio nõ valet, p̃ rõnẽ, q̃ gl. alſignãt. Sed cõtra p̃ dicta iſtaẽ de. l. j. ff. de cur. bo. dã. & ꝙ ibi no. de. l. is q hrs. ff. de acq. hęr. Pro q̃rũ ſolu. dicas ſic, ꝙ q̃ddã eſt ius, ꝙ cõpetit re, & ſpe. Quoddã ẽ ius, ꝙ cõpetit ſpe tm̃. Quoddã eſt ius, ꝙ nec; re, nec; ſpe mihi cõpetit. Prio caſu aut cõpetit mihi ſine facto meo aliq̃ aut ex aliq̃ fct̃o meo. Prio caſu pone exẽplũ ī legato, q̃ q̃rit͡ ignorãti: vt. cũ pr̃. ſ. libertis. ff. de leg. ij. Itẽ ĩ hr̃ditate q̃ deferẽ filio ſuo; tũc nõ eſt dubiũ, ꝙ iſti iuri p̃t renũciari ſimplici renũciatiõe: vt l. fi. j. de repu. hr̃. l. ſeruũ filij. §. j. de leg. j. Scd'o caſu dic, ꝙ aut eſt ius ꝓſonale, & ñ p̃t ſimplici renũciatiõe repudiari: qa nec alieni q̃reꝛ: vt. l. fideiuſſores. & ꝙ ibi no. ff. e. Si ẏò eſt ius reale, & tũc aut poſſeſsiõis, aut dñij. ſi poſſeſsiõis: pdit͡ ſola repudiatiõe eo ipo ꝙ deponit aĩm: ſi dñij, dic nõ pdit͡: vt. l. ſi qs. §. dr̃ia. ff. de acqr. poſſ. Secũdo caſu principali, vbi competit ius ſpe tm̃, aduerte: qa aut iſtud ius repudiaẽ p pactũ: & valet, vt hic. Aut repudiaẽ ſimplici renũciatiõe: & tũc dic ſecundũ Iac. de Are. ꝙ aut renunciatio fit parte præſente, & valet, & operaẽ. imò dicitur habere vim pacti. Ita intelligit Iac. a
5 de. l. tale pactũ. in prin. ff. eo. Aut fit parte abſente: & tunc aut in iudicio, & valet: vt d. l. j. de cur. bo. dã. & ibi no. ſimile not. in l. is q hæres. de acq. hæ. & l. in plurib⁹. e. tí. ſi verò fiat extra iudiciũ, tunc non valet: vt l. ſi ita ſcriptũ. §. ſi ſub cõditiõe. de leg. ij. Tertio caſu principali, vbi eſt ius quod non cõpetit mihi, nec; ſpe, nec; re: tunc talis renũciatio nõ nocet: vt l. j. §. qd' ait. el ij. ff. quorũ le. qd' eſt verum, niſi verba haberẽt ſe per modũ, q ꝓſsint trahi ad futurũ ius: puta ſi cõtigerit mihi in futurum habere aliquod ius in tali re: ex nunc remitto per pactũ omne ius in futurum cõpetẽs: talis remiſsio poſſet operari: ar. l. ſi rẽ meã. ff. de ver. obli. Sed
b iuxta p̃dicta q̃ro, quæ eſt ratio q põt renũ ciari iuri p̃ſenti, & nõ iuri futuro. Do. Iac. hic aſsignat hãc rationẽ, q ille, q renũciat, videt͡ velle à ſe abdicare aliq̃d: ſed abdicare nõ põt id qd' nõ habet. Nã velle eius eſt, cuius eſt nolle: vt in reg. iu. Scd velle nõ dicitur, quo ad abdicationẽ id, qd' habere nõ põt, cùm pẽdeat ſub conditione de futuro: & ideo renunciatio iuris futuri non valet. Poteſt eſſe & alia ratio: quia renũciatio fit per verbum præſentis temporis, quod tempus præſens non cõprehẽdit futurũ tẽpus: vt l. ſi à colono. ff. de verb. obli. Et ideo renunciatio iuris futuri nõ valet. & iſta eſt ratio. Item op. & videt͡ ꝙ iſtud pactũ nõ valeat: quia pactũ de futura ſucceſsione nõ valet: vt l. fi. j. eo. Gloſ. ſoluit ꝙ hic nõ fit pactũ de ſucceſsione viuẽtis: puta ꝙ frater nõ ſuccedat fratri: ſed pactũ fit ꝙ ex cauſa fideicõmiſsi nõ petatur legitima portio. Op. diſpoſitio teſtatoris eſt lex. in §. diſponat. in authen. de nup. col. iiij. Sed pactũ cõtra legẽ nõ valet: vt l. pacta. j. eo. Sol. gl. per interpretationẽ: quia illud pactũ dicit͡ cõtra l. qd' eſt prohibitum fieri. Innuit ergo gl. quã no. ꝙ cõtra diſpoſitionẽ teſtatoris nõ poſsit fieri aliquid per modũ pacti. qd' eſt falſum, vbi ille, cui eſt prohibitũ, poteſt facere pactũ, vel cõſentire cõtra voluntatẽ teſtatoris: vt l. cũ pater. §. libertis. ff. de leg. ij. l. nihil. ꝓponi. §. j. de lega. j. l. quoties. j. de fideicom. Item oppo. & videt͡, cùm ceſſat cauſa, propter quam fuit factum illud pactum: videlicet ceſſare ipſum pactũ: vt l. generaliter. ſ. de epiſ. & cle. So. ꝙ habere liberos nõ fuit cauſa finalis, ſed ipſius: ſed remiſsio iuris fuit cauſa finalis, vt daret ſextantẽ. Itẽ op. & videtur ꝙ hæc lex non ſit bene ſituata ſub hoc tí. Sol. vt in glo. Quærit glo. de duobus. Primò quærit gl. ſi iſte ſextãs nõ fuerit traditus: nunquid poſsit agi vt tradaẽ? Glo. dicit ꝙ ſic. cõſyderãda tñ ſunt verba. Nam ſi verba fuerint dicta per hũc modũ: do vel promitto dare ſextãtẽ, vt nõ petas fideicom. tunc videtur quòd non poſsit peti, ſi non eſt traditus. Ratio eſt: quia ille, qui ſextantẽ petit, nõ põt impleꝛe cõtractũ ex parte ſua. Quærit gl. nũquid hoc caſu poſsit interponi cautio Mutiana. Gl. videt͡ dicere ꝙ nõ: qa cautio Mutiana nõ põt habere locũ, niſi in vltima volũtate. Ita no. gl. in l. Mutia næ. de cõdi. & dem. Cõtrariũ videt͡ in l. ſiue apud acta. j. tí. prox. Verũ eſt ꝙ Gul. in l. iij. ff. de cõd. ob cau. tenuit cõtra hãc gl. Bar.

☞ *Pactum uerum requirit præſentiam partis: ſed pactum tacitũ inductum à lege, non.*

LEX II.

Poſt venditionem. Conuentione facta cum procuratore in rem ſuam, ex parte rei liberatur reus exceptione pacti taciti. hoc dicit notabiliter lex. Opp. & videtur, quòd reus ſit liberatus ipſo iure: vt l. ſolutionem. ff. de ſolutio. Solu. ibi emptor ſuſcipit iudicium animo nouandi: hic non. Quęro, cum quo videtur factum iſtud tacitum pactum? Gloſ. dicit inter creditores, & reum principalem. Et vide gloſſam contra. quia pactum requirit præſentiam perſonæ, & conſenſum: vt l. j. ff. eo. ſed hic hæres non erat præſens, quando emptor conueniebatur: ergo non eſt factum pactum ſibi. Et ideo poſſumus dicere quòd gloſſa non dicit bene. Sed pactum videbatur factum iſtis emptoribus, quòd pactum prodeſt hæredi: quia illi empto-

a ☞POMATES. ¶Inducit à lege. Vide Bal. ī rub. C. q admit. ī vl. col. ī. viij. q. & Bar. cōsi. xx. col. xx. ī fi. vol. & q̄ sit vtilitas ī terminis. l. nr̄e, an pactū dicat expressū vl tacitū? dic q ī terminis. l. nr̄æ nō est sublata naturalis obligatio qa heres tenebat, sed tm̄ ciuilis elisa: si verò pactū fuisset sublata naturalis. Ita vr̄ velle Bar. ī l. rescriptū. ff. eo. & ī. l. pacta q̄ cōtra. ī ỹ. venio ad secūdā. j. e. dū alleg. d. ff. in. d. l. rescriptū. ff. eo. posset dici q tale pactū iudicat eo qđ psumit, q creditor hereditatis sit cōtē⁹ q ēptor satisfaciat creditorib⁹, cū sit vtilis: & certè ītellect⁹ bar. a nō est verus: qa illo attento deberet dari exceptio doli heredi put loq̄t tex. ī. d. ff. nō autē pacti taciti: vt hic dicit tex. & vide Pau. de cas. ad istū text. ī. l. si cū emptor. ff. eo. in. ij. colum.

b ¶Tene menti. Adde Fede. cōsi. cclx vij. & cōsulit Ro. cōsi. ccxcv. cōtrā cōem opi. Cy. q donatio facta absenti valeat ablq̄ nuncio, vel epistola, dummodo aliqualiter certificetur.

c ☞In ỹ. opp. q exceptio. Ibi: q ex actu. Aliq̄ codices ita habēt: q ex actu, q īducitur p ipsam. l. &c. vl posses legerī: q ex actu q fit in iudicio, &c. Alex. Losæus.

d ☞POMATES. ¶Ex post facto. In quantū aūt dicūt doctōres post gl. q seruus ī ipso contractu pōt cū dño ptiū dicare: dic q idē est si incōtinenti post pactū: vt ī. l. j. §. fi. ff. de stip. ser. q̄. l. ad hoc adducit Imo. in l. iudex post q̄. in ix. col. vī. extra gl. ff. de re iud. facit. l. lecta ỹ. dicebā. j. si cer. pet.

e ☞POMATES. ¶Renunciatio causę. Vide Alex, cōsi. xxij. col. ij. vol. j. vbi vltra hic tradita p eū dicit cōiter reprobari istā dictū Bar. Ex dicto tñ Bar. hic habes col ligere limitationē ad regulā. l, cū de indebito. ff. de pba. l. elegāter. §. q reprobos. ff. de pig. act. l. cū autū. ff. de sol. tñ restrictio nō fit: imò potiꝰ extēsio, q̄ñ p talē restrictionē actus redderet iutilis. Ita vult Bar. hic q̄ alī. l. illud de acq. hered. facit q in simili dicit glo. ī. l. nulla. ā. de epis. & cleri. q lex noua extendit ad correctionē legis antiq̄, q̄ñ aīs redderetur inutilis. vbi d vide quæ posui.

f ☞POMATES. ¶s. fin Sunt q dicūt quod. §. fin. in. d. l. properādum. non ꝓbet. dicētes q vbi vr̄ casus ſpecialis ī tutore, vl curatore negligente. Sed certè hoc non est verum: imò remouet specialitatē, dum vult quod minori curratꝰ tempus instantiæ: vt & in aliīs: licet nō tollatur ius.

g ¶L. Titia. Adde Ro. idē tenentē eius cōsi. ccccxxxj. & iquātū Alg. alī. Rotā de ci. suis q renūciās liti, & cāe: nō censēt renūciare hñficio. vide latè deci. cccvj. in nouiſ. de renū. & ibi an requiraſ p̄sentia, & renūciās liti, cāe & hñficio, nisi possessionē dimittat, teneā ad fructꝰ perceptos: vt. ſ. dē do. decidūt deci. clviij. liti et cāe dic q em anuit gr̄a tollēdi dubitatiōes. vide tex. ī. c. cū pridē. de pac. ī ỹ. liti. cedere: & ab ifestatiōe mona. cessaret, rōne: vt. ā. vide do. Car. q allega Sed Barto. hic hoc non dicit. Andr. Barba.

res erant eius procuratores, licet in rem suā vt. l. rescriptum. §. fi. cum. l. seq. ff. eo. vel dic verius sustinendo gl. †q̄ pactum verum & expressum requirat præsentiam personæ. Ita loquitur. l. j. ff. e. Sed pactum tacitum, q̄ inducitur à lege, [a] ex aliquo facto, non requirit personę presentiam, vt hic. quod perpetuo tene menti, [b] &c.

POstvenditionem.

Agendo creditores cōtra empto rem hereditatis, quęrit̄ exceptio taciti pacti venditori. h. d. Opp. dicit̄ hic, q̄ vēditor videt̄ sē posse defendere per exceptionē contra: qa ipso iure est liberatus: vt l. solutionem. ff. de solutio. Solue vt in glos. Dicitur in tex. exceptionem taciti pacti. q̄ro inter quos videatur esse factum istud pactum. Gl. prima dicit, quòd est factum inter venditorem, & creditorem. istud nō est verum. Ratio: quia cùm pactum habeat cōsensum, requirit præsentiam partis: vt. l. j. ff. eo. Sed venditor nunq̄ fuit præsens, vt ex tex. colligitur: ergo malè dicit. Tamen sustine glos. ſ. secundùm domi. Iaco. quòd est verum, quod pactum expressum requirit præsentiam partis, vt in contrario: non tacitum ☞ vt hic. Oppo. quòd exceptio ista non possit competere hæredibus, seu venditori, cū non fuerit præsens. Soluunt Moderni qđ ex actu, qui fit tacitè iudici per ipsam legē semper exceptio pacti operatur sine præsentia: ita hic ex actu ſpontaneæ susceptionis lex vnum tacitum pactum inducit: & ideo prodest etiam absenti: vt in simili pro batur in. l. item quæritur. §. qui impleto. ff. locati. vbi lex quod fortius est ex actu inducit pactum obligatorium, & per absentiam. Et per hoc soluuntur omnes leges scī licet. l. consensu. ff. de actio. & obligatio. cū glos. ſua. & l. Labeo. ff. de pact. quæ requirunt præsentiam, vel nuncium, vel epistolā inter absentes, in omni actu inter viuos. Querit glos. fina, quam signa, quid si vnus creditor egit contra venditorem hæreditatis, aliīs nunquid præiudicat. Glossa dicit quòd non Barto.

LEX III.

SEruus. Summarium patet ex. l. ipsa. Opp. de. l. fina. infrà de acq. poss. Sol. Gl. distinguit, & bene. Et breuiter capias sic: aut loquimur in acquirendis, aut iam quæsitis. Si in iam quęsitis tunc aut de linquendo, aut contrahendo. Si in contrahendo: aut in ipso contractu, aut ex pòst facto. [d] Modò habes gl. tuam, quam vide.

a ☞POMATES. ¶Quæro vtrū ista. Inn. in c. cum pridē. de renun. tenet q̄ nō requiritur præsentia partis odio litis: secus in renunciatione literarum. vide ibi scribentes.

1 ☞ Pactū seu renūciatio facta super re aliqua, porrigitur etiā ad præambulū ipsius rei.
2 Renunciatio facta instantiæ, ut valeat: intelligitur quòd sit renunciatum causę. & nume. 4.
3 Per lapsum temporis, quando videatur renunciatum instantiæ, & causę.
4 Renunciatio instantiæ per quæ uerba fiat.
5 Renunciatio instantiæ, an possit fieri etiam ante litem contestatam.
6 Ronunciatio instantiæ, quando possit fieri parte absente. & nu. 12.
7 Effectus renunciationis, quando renunciatur iuri & causæ.
8 Exceptio quæ oritur, ex renunciatione facta liti, impedit litis ingressum.
9 Si instrumenta sunt relicta in manu iudicis, an dicatur renunciatum liti.
10 Procurator quando possit renunciare liti, & exceptionibus.
11 Quando renunciatur liti tacitè, uel expresè: an necessariò requiratur causa.

POstquàm. Breuiter. hoc dicit: Qui renunciat liti motę, videtur renunciare liti & causę. hoc dicit. Opp. extra gl. pactum non porrigitur ad aliam rem, quàm de qua est actum: vt. l. ſi vnus. §. pacta. ver. & in summa. ff. eo. sed hic fuit renunciatum liti tantū, hoc est instantiæ: ergo non debet porrigi ad casum: vt ipsum a
1 ctionis ius videatur esse remissum. Sol. † Domini. pactum seu renunciatio non porrigitur ad aliam rem. concedo, nisi illa res sit præambulum ipsius renunciationis de necessitate: vt. l. illud. de acqui. hæredi. Et est ita in proposito. nam de iure isto non potest renunciari instantiæ. postq̄ lis est mota: vt. l. edita. ſ. tit. ij. Sed si
2 volo renunciare ipsi causæ, possum. Vnde † ad hoc vt valeat re
e nunciatio facta instantiæ: intelligitur q̄ præcedat renunciatio causæ, sine qua instantiæ renunciari non potest. ita loquit̄ hic. & hoc perpetuò tene menti. Opp. & sum. in gl. in fi. j. de iudi. l. pro
f perandum. §. fi. Sol. † quædam est renunciatio tacitæ instantiæ,
3 quæ fit per cursum temporis: & per illam non videtur renuncia ri causę, seu iuri: vt ibi. Ratio est: quia à iure statuitur tempus instantiæ solū, & nō causæ: sed si à iure, vel à iudice statueret̄ tempus instantię, & causę: tunc per cursum temporis renunciaretur vtrīq̄: vt. j. de app. aut. ei qui appellat. & j. qui accu. non pos. l. si
g ea. ff. de accu. l. Titia. [g] Modò quero, & sequor gl. per quę verba fuit facta ista renunciatio. Tex. videtur quod per hęc verba renuncio liti. hoc videtur etiam velle gl. j. Secunda glo. videt̄ ponere alia verba, quod dixit se nunquam venturum ad causam.
4 Et vide istas gl. Sed † quocunq̄ modo fiat, non curo: quia cùm non possit renunciare instantiæ, nisi renunciet iuri: intelligitur procedere renunciationem iuris, vt. d. l. illud. Et idem dico si dixit, renūcio instantiæ: nā p hoc videret renūciare iuri in dubio: vt dixi. Sed si diceret, renūcio instantiæ reseruato mihi iure causæ: tūc ista renūciatio nō valeret: qa renunciatio instantiæ, & nō cāę non valet: vt arg. l. si quis vi. §. differentia. de acqui. possessio.
5 Quæro, quo † tempore debet fieri ista renunciatio? Dicit gloss. post litem contestatam. & hoc probat iste text. dum dicit, postq̄ liti de prædio motę, &c. ergo à contrario ante lit. contest. non valeret renunciatio, nisi per pactum: vt vidistis. suprà eodem. l. j. & vide glo. Petr. de Bel. pertica videtur dicere, quòd etiam ante litis contestationem valeat hæc renunciatio, si fiat in iudicio: vt dixi suprà eo. lege prima. si extra iudicium, tunc verum diceret
h gloss. Aduerte: dico [h] quòd secundùm tempora ista gloss. dicit veritatem; quia ante lit. contesta. potest quis renunciare liti, seu instantiæ tantùm, ita quod non causæ. nec enim cogebatur quis ꝓcedere: sed circunducebatur edictum: vt. l. & post edictū, ff. de iudi. Et habetis infrà de iudi. l. properandum. §. j. Vnde tūc cùm renunciatio causæ non esset necessarium præambulum ad renunciationem litis, seu instantiæ: hodie verò post actionem positam, & parte citata non potest actor desistere: vt in authen. quisquis semel infrà quomodo & qñ. iudi. Et ideo tunc esset eadem ratio, quæ est in hac. l. post litem contestatam. Sed si aduersarius non esset citatus, procederet dictum gloss. Nec obstat quod dicit Pet. quod renunciatio in iudicio habet vim pacti: quia concedo istud in eo, in quo quis vult renunciare: sed hic non vult renunciare causæ vt est causa: quare ad illam causam non extendatur

tendatur talis renunciatio: cùm possit renunciare instantiæ, re
a tento sibi illo iure causæ. Quæro, vtrum ista [a] renunciatio re
quirat partis præsentiam. Gloss. dicit quod non curo: quia po
6 test fieri parte presente, & absente. & vide glo. Istud † quod glo. dicit, quòd valeat absente aduersario: intelligo quod est verum, si ibi iudex est præsens, tanquàm publica persona recipiens pro aduersario: aliās absenti non prodest: vt. l. certum. §. si quis absente. ff. de confes. & l. fina. de interroga. actio. Non obstat gloss. quæ est in. l. non solum. §. si liberationis verba. ff. de libe. lega. vt ibi dixi. Quero vltimò, quid ista renunciatio tribuat aduersa
7 rio, † eo casu, quo vr̄ renūciari iuri, & cāę. Rñd. breuiter: qñq̄ actor renūciat cāę: p hoc q̄rit̄ reo exceptio pacti, vel doli. Ita loq̄t hic. Ita intelligit gl. in. d. l. nō solū. §. si liberatiōis verba. Qñq̄ renūciat reus: et tūc si qdē actor habebat actionē q̄ elidebat̄ exceptione: p ista ỹba paratur actori replicatio eadē rōne, qua actore renūciāte parat̄ reo exceptio. Sed si ipse actor nullā habebat actionē: ex ista renūciatiōe, vl̄ pacto, ipsam nō pōt cōseq: vt. l. iuris gētiū. §. qnimo. & l. si vnus. §. pactus. ff. eo. ti. Vltimò not. vnū
8 q̄ exceptio q̄ †orit̄ ex hoc pacto, vel renūciatione facta liti, ipe
dit litis ingressum. Et sic pōt opponi añ lit. cōtest. & ipedit eā. hoc apparet ex isto tex. in duobus. Primò in eo q̄ dicit, cām finitam, &c. Nā exceptio rei finitę, sine dubio ipedit litis cōtest. vt extra, de lit. cōtest. c. j. lib. vj. & l. elegāter. §. si qs post. ff. de cōdi. indeb. Itē ex eo q̄ dicit: instaurari posse, nulla rō permittit. q̄ ỹba respiciūt ipsum, ꝓcessum ad ipediendū eū. quasi dicat, lis de nouo nō poterat inchoari: ergo impedit litis contestationem.

POst quàm liti. Lis finita per pactū nō pōt resuscitari, vel restaurari. h. d. Quero, qd si pars renūciat liti, nūqd vr̄ renunciare instātiæ. Qñq̄ pars renūciat instātiæ tm̄: & iste casus
1 nō est dubius, nūqd istātia posit, progari de cōsensu partiū. Gl. est in. l. properādū. post princi. de iudi. Qñq̄ pars renūciat omni iuri & liti & instātię: & adhuc iste casus nō est dubius. Qñq̄ ps renūciat simplr̄ liti: & tūc est no. gl. huius. l. q̄ dicit, qd in dubio. Sed quęro, ad quid renūciatio hæc ꝓsit. Dic sc̄d'm Iac. q̄ si renūciat actor, doli exceptio q̄rit̄ reo, ēt si esset absens, secundū quod sentit gl. hic: & idē in. l. nō solū. §. si liberationis. ff. de lib. leg. Si verò renūciat reus: tūc pōt ꝓdesse actori in hoc qa si reus habebat aliquā exceptionē, q̄ poterat opponi cōtra actorē, p talē renūcia
tionē actor poterit replicare. Sed q̄ro, p quæ verba fiet hæc renūciatio. gl. secūda huius legis dicit, q̄ fit renūciatio p hęc ỹba, Promitto amplius non venire ad causam. Istud est not. dictū, quare renunciando causę videat̄ renūciare toti iuri: & ita habet locum hæc. l. qđ est notabile. Quero: qd si dicat simpliciter nō auctur: an ex hoc inducat̄ renūciatio: an censeatur malā causam fouere ex hoc dicto? Et dico quod sic: vt. l. maritus. §. si negauerint. j. de adul. cum sua gl. & nitit̄ probare per. l. si aduersarus. de fide istr.
9 Quid si relinquo instrumenta in manu iudicis: † an videar renū ciare liti? Videt̄ posse potius dici quoddā pactū de nō petēdo: argu. huius legis: cū iudex videat̄ obtinere locum partis: vt. l. si ob causam. j. de euic. Pro hoc expresè in. c. cum pridem. extra, de pact. Sed nunquid sicut ego renūciare possum, ita ēt procurator
10 † meus? Gl. in. c. cū pridē. ꝓalle. expresè tenet sine ſpeciali mandato renūciātē dño non nocere. Sed nunqd ꝓbationibus, & exceptionibus dilatoriis, & peremptoriis, ꝓcurator simpliciter cōstitutus ad litē posit renūciare, quāuis nō habeat ſpeciale māda tū ad renūciādum? Inn. tenet q̄ posit: & imputet sibi, q talē elegit. Hoc ipse notat in. c. cū olim. in vlti. gl. extra, de offic. delega. Puto tñ quod liti sine ſpeciali mādato renūciare non posit: quāuis dominus instantiæ factus sit per contestationem litis: vt. l. ꝓcurator. & l. nulla. j. de procu. Sed quæro nunqd in renūciatio
11 ne tacita, † vel expressa sit necessaria aliqua causę expressio. Pro hoc arguendo dici pōt certum est, q renūciatio inducit pactum vt hac. l. sed in pacto liberatorio, aliās exceptione tenēte non est necessaria causa: vt. l. creditori. j. eo. & l. tale pactū. in prin. ff. e. ergo nec in renūciatione tacita. vel expressa. Probat̄ hoc expresè quod non sit necessarium causam inquirere. in gl. j. ī. c. super hoc etra, de renuncia. ibi dum dicit: aliās necesse non habere: & c. Et si militat hoc cùm de beneficio agitur, & circa ſpiritualia, quæ maioris sunt ponderis: multò fortius in his, in quibus de tanto
12 præiudicio non agitur. Item quærit gloss. quando † noceat ista renunciatio. sufficit, dicit gloss. quod lite tantùm mota: & sic lite non conte. dicit verū ſecundū ista iura, se
cundum quæ actore absente nō contrahebatur eremodicium: vt. l. & post edictū. §. j. ff. de iudi. sed ſecūdū iura hodierna, qa etiā ante lit. conte. actore absente procedit glo. non procedit, nec dicit bene: quia etiā si fieret ante litem contesta. renunciatio, noceret: cùm ante litem contestatam habeat, necesse procedere, & nō potest desistere: vt in auc. qui semel. j. quomodo & quādo iudex. No. renunciationē factā in iudicio valere, etiā in absentia. quod est mirū: qa nullus actus inter viuos potest fieri in absentia, nisi mediāte nuncio, vel epistola: vt. l. cōsen su. de actio. & obl. Facit quod no. in. l. illud. de sacrosan. eccl. Sed ratio huius legis est quæ in fine ponitur. De istis gl. feci mentionem in. l. j. de cōfes. Et aduerte q̄ ista gl. nō dicit verū, in eo qđ dicit, absente aduersario: per. l. fi. de interro. actio. nisi intelligeres q̄ hæc renūciatio fuisset facta in iudicio, præsente iudice, tanq̄ publica ꝑsona, p absente: quo casu renūciatio haberet locū: ar. eo rū quæ no. in ſ. ſi qs aliī. insti. de inuti. stipu. Itē no. tex. huius l. qui dicit causam finitā: quia ex isto potest ꝓbari q̄ exceptio, nō potes agere, quia renunciasti liti, impedit litis cōtestationem: vt l. eleganter. §. ſi quis post. ff. de condi. indc. & ibi not. glos. Barto.

1 ☞ Causa in pactis liberatorijs non consyderatur: sed in pactis obligatorijs.

CReditori. Breuiter dicit: Obligatio pōt tolli partim solutione, partim pacti exceptiōe. h. d. Glo. hic dicit vnū, ibi no. causam in pactis, &c. Certè notabile istud nō bene colligit̄ hic: qa tex. ibi loquit̄ de causa, i. de lite, seu quęstiōe. vñ fecit mihi pactū qa defenderē causam,
1 seu litē eius. Itē istud notabile nō est bonū in se. nā in pactis † liberatorijs nō consyderatur causa: vt lege, tale pactū. in prin. ff. e. Sed in pactis obligatorijs, procederet dictū gl. vt. l. cū de indebi. §. fi. ff. de prob. & de do. exce. l. ij. §. circa. & l. nuda. ff. de don. &c.

1 ☞ Pactum quod fit contra legem, uel præter legem, quando uáleat.
2 Actio bonæ fidei, quando datur ad id quod deuenit in pacto an tunc sit stricti iuris.

PActa quæ contra. Op. de l. stipulatio ista: §. alteri. de ver. obl. Sol. Ibi est pactū preter legē: ideo nō valet principale, licet valeat accessoriū: hic verò loquit̄ ī pacto cōtra l. iō gl. tua distinguit: qa q̄dā sunt pacta ꝑ m l. q̄dā sunt cōtra, q̄dā ꝑter l.
1 † Primū mēbrū est, q̄ pacta secūdū legē valeāt: & valet principale, & valet accessoriū. & hoc nullū habet dubiū, dū tñ dicit gl. alter sit cōtētus. quasi dicat nō pōt haberi illud qđ venit in prin cipali cōuētiōe, & pacto. De hoc tāgā j. e. l. pacta. Secūdū mēbrū est quādo pacta sunt cōtra legē tūc neutrū valet. Dicit gl. hoc vi det cōtra l. pacisci. ff. e. vbi valet pactū cōtra legē. Sed. Illud pactū dicit cōtra l. qđ est reprobatū à lege. Ita loquit̄ hic in. l. cōtraria pactū nō erat à l. reprobatū: sed illud, qđ deueniebat ī pacto, erat contra tenorē legis. Itē op. cōtra hoc de pactis initis dolo, & metu: vt dixi in l. non dubiū. ſ. de legi. & l. omnes obligatiōes. de ac. & obl. & ibi dixi. Tertiū mēbrū est clarū. Dicit̄ hic, nullā vim ex eo q̄ vtit̄ signo vniuersali, innuit q̄ pactū habebat multas vires. Quæro ergo de viribus pactorū. Gl. quę est hic, variat hāc materiā. Illud, quod gl. dicit. q̄ actio, quæ prius erat bonæ fidei, q̄ñ da
2 tur ad illud, qđ deuenit in pacto, † est stricti iuris dicitur etiam per glos. in l. iurisgentium. §. quinimo. ff. eod. sed non est verum; quia est contra legem & contra casum l. ij. j. de pac. inter emp. & vendi. coniuncta l. videamus. §. ſi actionem. ff. de vſur.

PActa quæ contra. Pacta cōtra legem nō valēt. h. d. Opp. de §. alteri. insti. de inuti. stip. Glo. fol. & signa eam. Sed cōtra dictum glo. op. de l. pacis. ff. eod. So. quòd illud pactum ibi valet quia non est reprobatum à iure: quia licet illud quod deuenit in illo pacto, sit contra beneficium illius edicti: tamen fieri non est prohibitum. Item quia tex loquitur ſimpliciter: cùm de indefinita idem iudicamus, q̄ de vniuersali, quæro, quæ sint vires pacti. Glos. enumerat quatuor, de quibus videbitis infrà. Aduerte tamen: quia glo. videtur tangere de virtute informandi. Et dicit glo. quòd Vetus actio informatur, licet originaliter actio fuerit bonę fidei: & ob id quod deuenit in pactum, efficitur stricti iuris Simile nōt. glo. in l. iurisgētium. §. quinimo. ff. eo. Ista glo. reprobatur per doc. Dixi in l. ij. infrà, de pac. inter emp. & vend. & per illam reprobatur ista glo. Barto.

¶P. PAV. P. 1
a ¶Debitori. an aũt sicut extinguit̃ psonalis extinguat̃ & hypothecaria p̃ successionẽ, vide Comẽ. cons. xxxvij. ici. qdã legauit. ī ỹ. ad certiũ post Bar. & alios ī l. si debitor ī prin. j. ad Tre. An aũt talis extinctio habeat vim solutionis, vidẽ Bar. ī l. Vrã. ff. de fideiuss.

¶POMATES. a
b ¶Extinguit̃. Dicī to tũ: si est heres p̃ parte. l. si adul. cũ gl. j. de hẽre. act. vbi glo. declarat qd fiendũ sit si id, q̃ erat debitũ, erat ī ĩdiuiduũ, & creditor est creditor p̃ parte & vide & post Bald. hic Caprã cõsil. lxiij. in. ij. dub. & articul. clxij. colum. ij.

¶P. PAV. P. c
¶Si pascẽda. Multa circa istã materiã societatis ī istis aãlibꝰ vide p̃ Ang. ī trac. de societatibꝰ. de q̃ scripsi in rubri. ff. p̃ socio. & in Bertach. ī versi. societas diuiditur.

¶POMATES. d
¶L. cũ postea. Exemplificari põt iste tex. fcdm. l. cũ à te. et. l. añ pe. ff. de dolo. Et istũ tex. ỹbo, irritũ declara expediẽdo: vt fiat per gl. ī l. j. ī ỹbo, irrita. j. de rescin. vẽ. et in l. nõ oĩa. ff. de mino. & istũ text. loquentẽ de dolo: sed de eo qui latet prudẽtissimũ, vt ipsum diciperet sicut dicim⁹ de metu, q̃ debet esse talis, vt cadere ī cõstãtẽ virũ. Ita dicũt Imol. & Abb. ī c. pe. extra q̃ met. cã.

Ibi duat. in. contra opinionẽ hic ꝛ. vt constat ex donat. de pactis. l. cum scio. ff. de iudic. in. l. 24. j. de pactis dotal. quam vide.

§ Si creditor succedit debitori, extinguitur actio. et quid econtra. & nume. 3.
Vbicunq; hæres transfert hereditatem ad alium, sine suo dolo: licet extinguatur actio, durat tamen effectus.
Actio quæ tollitur successione alterius, uel creditoris, uel debitoris, an tollatur quasi sit solutum, uel iure confusionis. remissiue.
Pactum adiectum per creditorem, qui succedit debitori in traditione rei facta possessori, quam actionem pariat.
Hæreditas quando remanet penes aliquem, remanet cum omnibus oneribus suis.

DEbitori. Si creditor succedat debitori, actio extinguit̃: b & promissa, cũ aliquid traditur, seruãda sunt. h. d. Nota tu iuuenis qd si creditor † succedit debitori, extinguit̃ actio. Opp. j. de iure de libe. i. fi. §. si vero & ipse. Sol. dicit gl. ibi durat actio propter inuentarium quod fecit. Aduerte: fateor q̃ hic & ibi est actio extincta ipso iure. durat tamen eius effectus in hoc, q̃ in computatione ponit suum debitum, pter inuentarium. Simile vbicunque hæres † trãsfert hereditatẽ ad alium absque suo dolo, durat effectus actionis vt debeat sibi deducere debitum, vt. l. hæredem. ff. de his quib. vt indig. & l. propter veneni. §. neptis. ad Syllania. & l. debitor. in princip. ad Treb. Opp. & vide † quòd successione nõ extinguatur actio: vt. l. generaliter. ff. de fideiuss. Glo. quæ est hic, huius timore distinguit, & bene. Aut succedit creditor debitori, aut econtra. Et vide tuam gl. quam signa: & dicit satis bene. Vnum eñ esset examinandum hic: vtrũ actio tollat̃ † quasi sit solutũ: an tollat̃ iure cõfusionis. & ista materia est difficilis: quam dixi plenè in. l. Vranius. de fideiuss. Gl. tãgit in. l. si socer. ī princ. fol. matr facit. l. si ei q. de euic. Oppo. alteri stipulari nemo põt, vt. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de ỹ. obl. sed hic stipulat̃ alteri. s. creditoribus. aliꝭ: ergo nõ valet pactum. Sol. gloss. hoc ideo est, quia pacisc entis interest: vt. d. l. stipulatio ista. §. si quis insulam. eodem tit. vide tuas glo. Quæro, & reuoco in dubium: circa fin. l. hic in fi. dicitur quod agitur actione ex stipulatu, si intercessit. Quæro, quid si non intercessit stipulatio. Aduerte: quia glossa tua loquitur optimè: & dicit gloss. si † quidem tale pactum fuit interpositum iuxta traditionem rerum, fuit vestitũ illa traditione. Et ideo ex eo oritur actio præscriptis verbis: vt. l. rebus. j. de rer. permu. & j. eo. l. legem. Et in hoc gl. dicit optimè: quã vide. Si verò pactũ non fuit appositũ iuxta traditionẽ, quia res fuerunt dimissæ apud possessorẽ: tunc istud pactum remanet nudum, nec habet aliquod vestimentum: ideo nullã p̃ducit actionẽ. sed aget actione descẽdẽte ex sententia quæ inerat. Et si opponit̃ sibi de pacto, replicabit de dolo, quia pactũ non seruauit: vt. j. eod. l. cũ proponas. & vide gl. Sed quæro. quid si fuerint res dimissę apud possessorẽ absq; aliquo pacto, qualiter subueniat̃ isti creditoris. Glo. dicit q̃ pro se aget actione prima: pro aliꝭ creditoribus aget actione sibi cessa: vt. ff. de hęre. ven. l. ij. §. penu. Vide gloss. Ad primum quod dicit, quod aget actione prima: hoc videtur contra istum tex. qui dicit quòd actio est extincta successiõe. Dicũt quidã, q̃ actio nõ est ipso iure sublata per successionẽ, sed ope exceptiõis: vnde actio prima intentabil̃. si. excipietur, replicabil̃. Istud est contra. l. in omnibus. ff. de sol. vbi dicit̃, q̃ successione tollit̃ actio ipso iure. Sustinendo gl. dicam q̃ agitur actione sibi competenti ex sentẽtia. Ita debes itelligere hic non actione prima, quia erat sublata. Ad secundum, q̃ pro aliꝭ aget actione sibi cessa: nõ videtur bene dictum. nam cùm ipse sit debitor, non videtur qd̃ possit cedi contra seipsum: quia extingueretur confusione. Sol. Propter bona quę dimiserant aliꝭ, videtur ipse non esse debitor in effectu. & ideo potest actio sibi cedi. Ita debes intelligere hanc legem. Sed iuxta prædicta quæro, vnde est quod quando hæreditas dimittitur apud aliquem absq; aliquo pacto tenetur satisfacere sibi & aliꝭ creditoribus? Respõ. hoc importat nomen hæreditas: quod † apud se remanent cum omnibus oneribus suis: & debet soluere æs alienum: vt. l. si quis seruum. §. fin. cum. l. seq. ff. de leg. ij. & l. fi. de vsufru. legat. Quæro: quid si aliꝭ creditores non cesserunt huic actioni, quo iure agent isti contra eum, apud quem dimisę runt bona. Gloss. dicit, & quòd debent agere actione prima sibi competenti ex sententia. & vide gloss. &c.

c ISpascenda. ‘Pactum inter dominum & eum qui pecora pascenda suscepit, est seruandum. hoc dicit. Quærit, qua actione compelatur. Gloss. dicit, & bene, quandoque iste est contractus societatis: & tunc agetur actione pro socio: vt. l. cum duobus. §. si in coeunda. ff. pro socio. Quandoq; est contractus innominatus: tunc agetur actione præscriptis verbis: vt. l. si tibi arcæ, de præscript. verbis. Et ibi colligitur qualiter cognoscatur iste contractus. quam vide.

d VM postea. d Breuiter hoc dicit. Pacta inita dolo, doli exceptione tolluntur. hoc dicit. &c.

1 §‘ Pactum nudum appositum iuxta traditionem rei uestitur, in tradentis fauorem.
2 Pactum nudum quid sit, & qualiter cognoscatur. & nu. 7.
3 Pactorum uestimenta sunt sex: re, uerbis, literis, consensu, coherentia contractus, & rei interuentu. item alia duo. s. operis initio, & iureiurando.
4 Differentia inter uestimentum re, & rei interuentu.
5 Pactum nudum quando uestiatur legis auxilio.
6 Pactum nudum nunquid uestiatur in casibus iureiurando.
8 Incontinenti dicitur fieri, antequam diuertatur ad extraneos actus.
9 Actio uetus quando dicatur informata, & informetur.
10 Pactum quando uestitur coherentia contractus, an semper pariat actionem præscriptis uerbis.

LEgem. Breuiter. h. d. Pactum appositũ iuxta rei traditionẽ, vestit̃ ab ea, vt actionẽ ĩducat. h. d. Nota, ex pacto nudo nõ orit̃ actio. Item nota qd̃ pactum appositum in rei traditione, vestitur ab ea adeò q̃ producit actionem: vt dixi in summario. Sed oppo. de. l. si tibi quæ. j. loc. Sol. Pactum appositum iuxta † rei traditionem, vestitur in fauorem tradentis, vt hic: non in eius odiũ, vt in contrario. Habemus ergo hic videre de vestimento pactorũ. Gl. remittit ad. l. iurisgentium. §. quinimo. ff. de pac. & dic vt ibi. &c.

Legem

2 LEgem. † Licet nudũ pactum non pariat actionẽ: tñ si apponat̃ iuxta rei traditionẽ, vestitur & actionẽ parit. Primò ponit vnũ dictum. Secũdò rñdet cuidã tacitę obiectioni. Secunda ibi: nec obesse. Et ad euidentiã huius legis est sciendũ, quòd sunt tres, quorũ vnũ non est alterũ. Nam est stipulatio, & quid sit, & qualiter fiat, habetis. l. j. ff. co. & pactũ quod est nudũ. & quod est vestitũ, vt videbitis. Opp. dicitur hic, q̃ vtilis est conditio: imò videtur q̃ sit directa: vt Insti. qui. mo. re contrahi. obli. post prin. Pro huius solutione est sciendum, q̃ quidã habent cõdictionẽ sine causa: & tunc debet exponi, id est, pactio: & tũc omnia ob. Quidã habẽt cõdictionẽ, & denotat nomen actionis. i. certi condictio. Ad cõtrariũ tũc dicas, q̃ directa est: q̃ hic dr̃ vtilis est, expone. i. efficax est. Itẽ opp. de. l. si tibi. j. de loca. & cõdu. Sol. vt ibi dixi in gloss. & no. eam. Vel dic, q̃ pactũ nudũ appositũ iuxta traditionem, non vestitur in odium tradentis, vt in cõtrario: sed in fauorẽ sic, vt hic. Sed quæro quod vestimentũ sit illud. gl. q̃ incipit, & sic non est. vr̃ sentire q̃ sit vestimentũ interuẽtus rei, Do. Iac. reprobat dictũ huius gl. Nam vestimentũ rei interuentu habet locum solum in cõtractibus: innominatis vt. l. iurisgẽ. §. quinimo. ff. eo. Glo. intrat materiã vestimẽtorũ pactorũ: & remittit ad ea q̃ no. in. l. iurisgen. §. qnimo. ff. e. Sed q̃ro quid sit pactũ nudum. † Dic q̃ pactum nudũ est duorũ, vel pluriũ in idẽ consensus: ad differentiã pollicitationis. Probat̃ in. d. l. pacto. de polli. Dic, si est in suis finibus stans: quia si vltra p̃cederet, & vestireť rebus, vel ỹbis &c. tunc non esset nudũ, sed vestitũ, vt. j. videbitis. Item q̃ro qualiter cognoscatur nudũ. Pro cuius declaratione oportet scire quæ sunt vestimenta pactorum. Glo. dicunt, q̃ sex sunt vestimenta: re, verbis, literis, consensu, coherentia cõtractus, & rei interuentu. Ita no. glo. in. d. §. quinimo. ff. de pac. Adduntur duo alia, videlicet operis initio, & legis auxilio. & not. ibidẽ. addunt doc. nouũ vestimentũ, iureurãdo: vt. ff. de op. liber. l. vt iurisiurã
4 di. quæro, de differentia † inter vestimẽtum rei interuentu & re. Gl. hoc assignat in. d. §. qnimo. in gl. magna. Doc. assignant aliã differentiam, & dicunt quòd differentia est in hoc. Nam in contractibus, siue pactis, quæ vestiunt̃ ipsa re, eo ipso q̃ apparet ad quid cõtrahatur obligatio, puta in mutuo q̃ vestit̃ re, q̃a est cõtractus qui re contrahit̃: vt mutuo tibi vinũ: non est sicut si conuenio de dando librũ meũ. Sed in contractibus qui vestiunt̃ rei interuentu, ibi ex hoc non apparet ad quid cõtrahatur obligatio niſi dicatur: puta, do tibi, vt des mihi equum. Aduerte tamẽ, q̃a Iac. de Are. dicit, quòd solummodo est vnum vestimentum pactorum, videlicet interuentus rei, vt puta in contractibus innominatis: & dicit, q̃ alia non dicunt̃ vestimenta, nec pacta vestita. Ratio: quia illud debet dici vestitum, quod antè fuit nudum. Istud patet ad sensum. Sed contractus, qui contrahuntur re, vel verbis: vel literis, vel consensu: nunquàm fuerunt nudi, nam eoipso quòd sit contractus, si re nascitur, vestitur, si verbis nascitur. vestitur: & sic de aliꝭ. ergo concludit quòd ista non dicunt̃ vestimenta. Et aduerte ad vnum quod dicit. Nam dicit q̃ in cõtractibus, qui consensu contrahuntur, de quibus Insti. de oblig. ex consensu. dicit, quòd ibi non est niſi vnum vinculum naturale tãtum. Probat: qa si esset ibi vtrũq; .s. naturale, & ciuile: nõ posset ciuile tolli per pactum nudum, quod non tollit niſi naturale vt. l. Stichum. §. naturalis. ff. de sol. & tñ tollit vtrũq; . l. ab emptione. l. princ. ff. eo. Potestis faluare gl. qa ista non est opi. noua: imò tangitur in gl. magna in. d. §. qnimo. Et aduerte: quia gl. idem senserunt: quia non propriè dicunt̃ vestiri his vestimẽtis. Vñ dicas secundũ do. Iac. quia aut queris, nunquid pacta possint dici vestimentis: & dico q̃ sic. Nam habes q̃ homo cũ nascit̃, potest dici vestitus pelle & carne: vt legitur de Iob. Aut queris, nunquid pacta dicant̃ vestiri his vestimentis: & tunc dicas q̃ propriè nõ dicuntur vestiri, cũ nunq̃ fuerint nuda: sed impropriè sic. Ita debet hæc materia itelligi. Sed ad aliud, q̃ dicunt Vltramontani, q̃ in contractibus, qui consensu contrahuntur, non sit niſi vnũ vinculum naturale. istud est falsum. Gl. dicit vtrunq;, vbi ciuilis obligatio est per approbationẽ: vt no. Insti. de obli. post prin. Et ad cõtrariũ de. l. ab emptiõe. ff. e. dic, qd̃ sicut lex fouet hos cõtractus elegãtiveste. s. cõsensu; ita ex eadẽ ęgtate fouet cõtrariũ cõsensũ: vt possit ab eisrecedi p̃ nudũ pactũ re ĩtegra: qa nihil tã naturale &c. vt. l. nihil tã naturale. ff. de re. iu. Itẽ dicũt Vltramõ. q̃ vestimẽtũ opis initio, & vestimẽtũ legis auxilio nõ sunt vestimẽ
ta: quia attributa cuilibet non vestirent: sed habent locũ certũ solùm in certis casibus specialibus: vt. l. j. ff. de vsur. l. si qs argẽtũ. §.
5 pe. j. de do. Tu dicas † icdm Ia. q̃ nñ lex fouet pactũ cõtẽplatiõe ipius pacti, ipm vestit, et coadiuuat, & tũc ex talivestimẽto orit̃ actio. Ita debet itelligi materia cõtractuũ, q̃ cõsẽsu cõtrahũt. Q̃ñ q̃ lex fouet pactũ, nõ cõtẽplatiõe pacti sed cõtẽplatiõepsonę pacisc̃tis tũc ex isto pacto, q̃ tũc tũc̃q; nudo orit̃ actio. Ita debet itelligi lex, etiã. ff. de vsu. Ita posset itelligi l. j. §. si cõuenerit. alle. ī gl. Et põt dici istud pactũ vestitũ legis auxilio. & sic bñ dicunt glo. Q̃ñq; lex nõ fouet pactũ cõtractũ, sed cõtẽplatiõe pacti, seu cõtractus, p̃ducit actionẽ: tũc ex pacto, vel ex cõtractu non orit̃ actio, sed aget cõdictiõe ex lege. Ita intelligit do. Ia. l. si qs argẽtũ. §. pe. j. de do. Addiderũt ẽt Moderni vestimẽtũ iurisiurãdi p̃ l. fi. de lib. cau. Aduerte, quia ibi videtur casus specialis. Sed reuo
6 co i dubiũ, nũqd ī aliꝭ casibus † pactũ posit vestiri iureiur. Priò videť q̃ sic: qa ex iueiur. orit̃ actio: vt. l. actori. j. de iureiu. facitau th. sacramẽta. j. aduersus. vẽ. p̃terea, videť tex. ī d. l. fi. de li. cau. & l. vt iurisiu. §. j. de op. li. Tene cõtrariũ. q̃ pactũ nõ vestit̃ hoc mõ qa iusiurandũ nõ est ī modis &c. vt l. obligationũ fere. §. placet. de ac. & obl. Nõ obstat l. actori. præallegata. qa illa loquit̃, qñ sacramẽtũ est interpositũ super aliquo de præterito, & ad litẽ decidendã: secus si interponeretur super aliquo de futuro præstãdo. Nõ obstat aut̃. sacramẽta. quia ibi nõ interponit̃ sacramentũ ad obligationẽ inducẽdã, sed ad cõfirmandũ contractũ. Nõ obstat l. iurisiurandi. & lex fi. quia ibi est casus specialis. Vidimus
7 quæ sunt vestimẽta pactorũ. Si ergo queris, † qualiter cognoscat pactũ, nudũ: dic q̃ illud dicitur nudũ, quod nõ est vestitum alio quo de p̃dictis vestimẽtis. Sed quęro exẽplũ de pacto nudo. Gl. quæ incipit, cau. in d. §. quinimo. ponit plura exẽpla. Primũ exẽplũ fuit q̃ illud dicatur pactũ nudũ, cũ partes hoc agunt inter se q̃ sit nudũ. alleg. gl. l. iurisgentiũ. §. quod fere. ff. e. Vltramontani redarguũt istud. dicũt aũt ipsi: si partes cõtrahrahũt̃ per stipulationẽ, dicũt ipsi stipulatio est facti: vt. l. cõsilio. in fi. j. de cura. fu. sed ea quæ sunt facti, nõ possunt haberi pro infectis. vt l. in bello. §. factæ. ff. de cap. & postil. reuer. Licet ergo partes agẽt q̃ stipulatio sit pactũ nudũ istud nõ põt fieri. Tu salua gl. qa gl. videť sensisse cũ dicit q̃ nudũ dicit̃ cũ partes hoc agunt. debet itelligi, vbi partes agãt nõ per modũ stipulationis, quæ valeat vt stipulatio: qa tũc ipsi dicerẽt verũ: sed debet intelligi vbi stipulatio nõ valeret tanquã stipulatio. Ita videť sensisse gl. in d. §. quod fere. Itẽ dat aliud exẽplũ de stipulatiõe facta inter absentes, vel quæ aliãs sit inutilis. Istud redarguũt Vltramõ. qa licet stipulatio fiat inter absentes: tamẽ habet stipulatio. essentialia sua: quia præcessit interrogatio sua. Et ideo dic q̃ stipulatio inter absentes facta dicit̃ inutilis, nõ in totũ: vt. l. j. in prin. de ver. ob. Vel dicas per interpositionẽ: quia nõ habet subst̃ãtialia sua: ideo quia expressio verborũ debet fieri inter presentes: vt d. l. j. Et si diceres, Pactum est in forma: & si non valet vt stipulatio, nõ põt valere vt pactũ nudũ, p̃. l. nõ codicillũ. j. de test. & quod ibi no. per doct. Dico q̃ istũ p̃cederet vbi ptes agerẽt iter se, q̃ vt stipulatio valeret. secus si simplicit̃ scdm d. Ia. Tenet ergo exẽpla illius gl. Si ergo q̃rit, in qbus casibus nudũ pactũ pariat actionẽ, dico vt no. in d. gl. q̃ incipit, caute. in d. §. qnimo. Vel dic vt dixi scdm d. Ia. Sol. ergo q̃ nudũ pactũ nõ parit actionẽ, nisi vestiat̃ aliquo de prędictis vestimẽtis. Et sic habes vnãvirtutẽ pactorũ, s. virtutẽ pariẽdi: habẽt aliã virtutẽ, s. iformãdi: & tũc recito gl. l. in bonę fidei. j. e. vt puta quãdo pactũ apponit̃ incõtinẽti iuxta cõtractũ tũc istud pactũ informat veterẽ actionẽ, q̃ orit̃ ex cõtractu, & nouã præscriptis verbis parit. Tex. ī l. ij. j. de pac. inter emp. & vẽ. l. fundi p̃tẽ. ff. de cõtrah. em. & dicit̃ hic vestiri cohærẽtia cõtractus. Sed q̃ro, nñ qd hoc habeat locũ tã ī cõtractibus strictī iuris, quã bonę fidei?
8 Dic q̃ sic, vt l. ī bonę fidei. & l. petẽs. ŝ. e. Sed q̃ro, q̃r̃? dicit̃ incõticẽti fieri. Dicit gl. q̃ añquã cõtrahẽtes diuertant ad alios actus extraneos: secus si necessarios: ar. l. cũ antiqtas. j. de test. & ibi Cy. Vel potes dicere q̃ icõtinẽti dicit̃ fieri añtequã p̃tes habeãt cõtractũ absolutũ, vt l. cõtractus. j. de fi. istr. Itẽ q̃ro, qualit̃ dicat̃ ve
9 tus actio ĩformata. et gl. † dicit q̃ prio ĩformat̃ ex eo q̃ cõpetit ad id, q̃ est natura, vt ī d. l. ij. j. de pac. iter em. & vẽ. & d. l. fundi ptẽ. Itẽ informat̃ ex eo, quia vbi primò erat bonę fidei, efficit̃ strictī iuris. gl. est in l. petens aliãs, pacta. Itẽ dico q̃ quandoq; appositum parit actionem. quæro. nunquid semper pariat actionem
10 prescriptis † verbis vestitur coherẽtia contractus. Vltramõtani

a ↦P. PAV.P. ¶Pacta nouiſsima. Circa materiã huius.l. vide Alexan. in l.ſi qs ante.in.ĩ.col.ff.de acq.poſ. Et q̃ iſta regula q̃d vltima derogant prioribus. procedat in omni materia, vide Alex. in conſi. ccccccxj. in princi. Iaſ. in.l. duobus. §. fina. in.j.col. de iureiur. & in.d.l.ſi quis ante.in.j.notab.

a ↦POMATES. ¶L. Pacta. Vide Alex. conſi. xl. in.ĩ.col. in fi. vol. iiij. & gl. in.c. vnaquæq̃. in verbo, in morte. xiij. q.ij. & Fe. de Senis cõſi. x. ĩ fin. & cõ ſil. ccliij. & Ro. cõſil. xiiij. & cõſi. xlj. in.ĩ. dubio. & vltra ea q̃ hic dicunt ex verbo, vltima derogãt prioribus, dic q̃ idẽ eſt in decreta. c.j. de cogna. ſpiri. c.j. de cõſti. ĩ. vj. & idẽ in mora. l. illud cũ ibi not. ff. de peri. et cõmodo rei vend. & idem ẽt in præceptis ĩterlocutorijs iu dicis. l. ſi opus. ff. de ope. no. nũ. l. q̃ iuſsit cũ materia. ff. de re iu di. Addẽ p̃terea: q̃ idẽ eſt ĩ reb⁹ perfectis, in qb⁹ ſtat vltio ẏbo. Ita Bal. ĩ. l. qdã eulogio. ĩ. iij. col. j. de iure deli. & ĩ tract. ſyndi. col. pe. facit. l. Stich⁹, imò Phãphilus. ff. de manu. teſt. Idẽ eſt in plurib⁹ cõſuetudinibus patriſſam. l. Me. la. §. j. ff. de alj. & cib. lega. Idẽ ĩ plurib⁹ q̃li tatib⁹ p̃ſonę: qa vltima ſpectant. Ita Bal. ĩ l. ſi q⁹ filiũ. j. de ſoſſi. teſt. Idẽ ĩ plurib⁹ ſcripturis. ff. e. l. tutor. §. in tut ore. Itẽ ad hæc adde, q̃ idẽ eſt in iura mẽto. l. duob⁹. §. fi. de iureiur. Itẽ q̃ eſt ĩ plurib⁹ locis pro regula: qa attẽdit vltia in gl. & tũc approbata, ſecũdũ. l. bona fides. cũ his quę ibi addidi. ad Bart. ff. depoſi. in. l. q̃ filiũ. §. Sabinus. ff. ad Treb. Quid aũt ſit ĩ vltima cõſuetudine, & fama, Bald. ĩ. c. j. q̃ feu. da. poſſ. Quid ãt in reſcri. de priuile. vi de Io. And. & ibi plenè Felj. ĩ. c. j. de reſcri. Itẽ ad hoc adde vnũ bonũ ẏbũ Bal. ĩ. c. cũ ĩter R. ſenioreẽ. de ele. dũ loquit de duobus inſtrumẽtis factis ſup traditiõe eiuſdẽ rei, ẽt vide Spe. ĩ ti. de diſputa. & alle. §. poſthęc. ad fi. Itẽ ad ẽ tex. ĩ. l. ſi t:bi. ĩ fi. ff. ſi cer. pet. & ĩ. ex duob⁹ ĩ. prĩ. ff. de vul. & pu. ſubſti. ĩ. l. Luci⁹. §. fi. ff. de teſt. mil. & ad hæc vide ẽt vnũ ẏbũ Alex. cõſi. v. col. ij. v̄. p hoc ẽt facit. vo. iiij. Pañ. cõſi. xxiiij. ĩ. j. dub. ij. vo. & cõſ. lxij. ĩ fi. eo. vol. & cõſi. xciij. ĩ. ij. col. iij. dubio. e. vol. Fed. cõſ. cxxxiij. col. iij. Vide ẽt ẏbũ Felj. ĩ. c. p tuas. col. iij. v̄ſ. amplia primo. de pba. & ĩ. c. q̃m cõtra. co. x. ĩ gl. ſup ẏbo, tpa. de p ba. & aliqd ĩ. c. cũ cãm. col. iij. ĩ prin. de teſt. Cepol. ĩ cõſ. viij. Fel. ẽt ĩ. c. fi. co. vj. de reſcri. Bar. cõſ. ij. col. j. vol. j. & Imo. cõſ. xlvij. ĩ fi. & Car. cõſ. xxix. col. iiij. in fi. & Bar. ĩ. c. ex parte. col. iij. de cõſti. & Feli. ĩ. c. cũ cõtingat. col. iij. de reſcr. vbi dicit ſtãdũ vltimę famę. & ibi vide quę ſcripſi & Capram. lviij. et Io. Fa. non ab re in. §. cunq̃ hoc. in prœmio Inſtit. in verb. in glo. j.

☞ Pro cõcordia. Aduerte q̃ aliq tenẽt opi. Bar. ĩ hac. l. pacta nouiſsima. ſ. q̃ p̃cedẽs pteſtatio derogatoria actui ſequẽtis depẽdẽtis, aſs ex ſola volũtate p teſtãtis facta ſimplr trahit actu poſt ea ex ĩteruallo facto. Idẽ in. l. ſi qs ĩ prin. teſtamẽti. ff. de lega. iij. Cõtrarij allegat tenere ĩ. l. q̃ ĩ aliena. §. fi. ff. de acq. hæreꝛ. Tn dic, malè allegat Bar. ĩ hac. l. pacta nouiſsima. qa imò idẽ voluit q̃ ĩ. d. §. fi. Nã hic dicit qñ pactũ primũ derogatorijũ p̃ceſsit ſimplr, nõ reſpiciẽs expreſsè tp̃s futurũ: tũc faciẽdo poſtea aliud pactũ ex ĩteruallo, vt recedere à primo. Et idem concluditur in effectu in. d. §. fi. quia vbiq̃ tenet negatiuã. nec etiã in hoc aliqualiter contrariatur in. d. l. ſi quis in princip. teſtamenti.

b ↦POMA. ¶Qñq̃. Aduerte tñ, Bar. vt ſentire dũ ſoluit cõtrariũ. §. locator horrei. ĩ iſta ſua diſtinctiõe, q̃ diſpoſitio hui⁹. §. p̃cederet ẽt ſi pars, cui fit ſimplex ptteſtatio, nõ ipediret actũ ſequẽ. põdera ẽt q̃ Bart. dicit, q̃ qñq̃ primũ pactũ, & ſic q̃ ĩteruenit cõſenſus ei⁹, cui fit ptteſtatio: pactũ eñ eſt duorũ vel pluriũ, & idẽ placet⁹ cõſenſus. l. j. ff. e. & hñ. Ad hoc facit q̃ dicit ipſe Bar. l. nõ ſoluũ. §. morte, ĩ. iij. col. ff. de op. no. nũ. dũ põderat ibi glo. nam hic, dũ dt: niſi primũ pactũ &c. & ibi Bar. vt reprobare ĩtellectũ quẽ dat hic. & ĩ. d. §. locat.

c ¶Simulatũ. Adde, quare, pbetur ſimulatio cõtractus, Pet. de Anch. cõſi. xj. & cõſi. cclviij. Bal. cõſi. cxviij. li. j. Fed. de Seſi. vlt. Pau. de Caſi. xix. Ro. cõſ. cclj. Io. de Ana. cõſi. lviij. & ſequãtiũ Ale. p̃dit, an cõtrahẽs cũ decreto iudicis poſſit illũ cõtractũ reſcidere vide de pulchrè Bal. cõſi. xxviij. li. iij. Adde tu q̃ hoc dicit Bar. dicit ſing. ſa. Cepo. ĩ tra cta. de ſimula. cõtractuũ, col. x. & ibi vide Cano.

↦P. PAV.P. ¶Reaſſume ergo. Vide Are. ĩ d. l. ſi Titia. §. j. in pe. & vl. col. ff. de verbo. obligatio.

¶Ex interuallo. Adde ſcd'm Ale. q̃ hæc cõis opi. eſt vera, vbi tpe. ptteſtatiõis nõ ſubeſſet cã, q̃ nõ ꝓſe ueraret tẽpore cõtractus, poſtea ex interuallo: vt pura ſi⁹ qs ti mẽs ne cogaꝛ vẽdere domũ vicino potẽti, ptteſtẽ q̃ nõ ſrẽdit ill ĩã vẽditionẽ quã face ret poẽti, valere. Nã iſta ptteſtatio trahet ad tp̃s cõtract⁹: licet ex ĩteruallo, ſi vſque ad illud tp̃s durauit cã metus, & potẽtaꝛ vicini. Et ita dicit ele gãter tenere bar. bal. ange. & mod. ĩ l. q̃ in aliena. §. fi. de ac. hęr. Tu dic, q̃ cõtrariũ te net Ang. cõſ. ccxviij. ĩ iij. col. ĩci. ĩ dei noĩe, viſa narratiõe vbi dicit, q̃ verũ eſt quod Dy. ĩ aliqb⁹ additiõ bus tenuit hoc: ſed qd' reprobaꝛ p d. l. q̃ ĩ aliena. Et idẽ cõſuluit Pe. de Anch. cõſi. ccclxxxiij. inci. retẽto ordine. Vide tamẽ vnũ ẏbũ p Bal. cõſi. xxvij. li. j. Et de materia vide ifm Ale. ĩ c. ſolicitudinẽ. de ap. Fel. ĩ c. cũ M. de cõſt.

a ſ Pacta nouiſsima. Pacta nouiſsima prioribus contraria debent ſeruari. h. d. Circa hanc legem debes ſcire q̃ quędam ſunt pacta inuicem contraria: et de his loquit hæc lex & l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. eo. Quædam ſunt pacta ſimilia: & de his loquitur. l. iuris gẽtium. §. adeo. ff. eo. Tangit etiã in l. pacta. de contrahen. empt. Quædam ſunt pacta diuerſa: & de iſtis loquitur. l. proxi. & j. eod. l. petens. Tantum recitabo hic de pactis contrarijs. Vt declaremus gl. op. de contrahen. emp. l. pacta. Sol. ibi loquitur in appoſitis pactis ſup ſubſtantialibus cõtractus, nec ſunt pacta cõtraria, hic loquit in alijs pactis. Opp. de. l. iuris gentium. §. ſed ſi fraudandi. ff. eo. Solu. q̃ hic dicit, pacta nouiſsima, intellige vtilia: ſecus ſi ſint inutilia: vt in contrarijs. Dat etiam hic gl. alias limitationes: & de qualibet limitatione poſſem facere vnum contrarium: ſed nõ curo. Et vide gloſſ. Vnum intendo examinare quod dicit gl. Item verum, niſi primum deroget vltimo. ff. de leg. j. ſi mihi & tibi. §. fin. Nota iſtam

1 gl. † ſicut in vltimis volũtatibus voluntas derogatoria præcedens tollit ſequentem: ita in contractibus. Contra hoc opp. forti ter de. l. cum in plures. §. locator. ff. loca. Pet. hic, & do. Cy. in illa ſua diſputatione, quę incipit: p̃ceſsit prima volũtas &c. dicit, qd' ibi fuit ꝓpoſitũ retẽtũ in mẽte, & nõ fuit expreſſum partibus. & ſic nõ ſufficit: vt. l. ſi repetẽdi. j. de cõdi. ob cau. Iſta ſol. eſt vera tã cõtinet diuinationẽ. Do. Iaco. But. dicebat ſic, & aduerte: qa eſt

b multũ vtile dictũ. dicit ipſe: Qñq̃ pactũ primũ derogatoriũ pręceſsit ſimpliciter, nõ reſpiciẽs expreſsè tp̃s futurũ: tũc faciendo poſtea aliud pactũ ex ĩteruallo, videt recedere à primo. Ita loquit. l. cũ in plures. §. locator horrei. Sed ſi pactũ eſſet derogatoriũ reſpiciẽs futurũ expreſsè: verbi gratia, dico q̃ nõ ĩtendo promittere animo obligandi me, & ſi cõtingeret me in futurũ ꝑmittere, nõ facio aĩo obligãdi: tunc pactũ primũ tolleret vltimũ. Ita loquit hęc gl. Et per hoc dicebat ipſe, ſi tu vis ꝓbare cõtractum ſimulatũ, tu habes neceſſe probare, † q̃ tẽpore, quo tu vendidi

c ſti, fuit dictũ q̃ non eſſet venditio, ſed pignus: tunc venditio ſta

2 tim ſecuta bñ præſumit ſimulata. Sed ſi venditio eſſet poſtea ſecuta ex ĩteruallo, non ſufficeret: quia per ſequẽtem venditionẽ videtur pœnituiſſe illius proteſtationis: vt. d. l. cũ in plures. §. locator. Debebat ergo probare q̃ ille dixit quòd non intendebat quòd eſſet venditio; & ſic contingeret in futurũ vẽdere, intendebat q̃ eſſet pignus. quod ſatis eſt notãdũ. Et Ioan. mo. ponit ĩ. c. in generali. de re. iur. lib. vj. Et do. And. de Piſis poſuit in. l. ſi qs in principio teſtamẽti. ff. de legat. iij. & videt mihi q̃ dicat multa imperfecta, & non vera. Opp. de. l. ſi. §. itẽ ſi p̃dixerit. ff. nau. cau. ſta. Sol. dicit Pet. ibi loqtur in actu neceſſario: in quo nõ prodeſt ptteſtatio. niſi pars aduerſa conſentiat, ſecũdum eum. Reaſſume

3 † ergo⁹ breuiter trſa, vel quatuor. Qñq̃ præceſsit ptteſtatio dero

a gatoria in actibus, qui dependent ex ſola voluntate proteſtãtis: tunc impedit actum ſequentẽ, niſi ſpecialiter prioris voluntatis pœnituerit: vt. l. ſi quis in principio teſtamẽti. ff. de leg. iij. & in. l. ſi mihi & tibi. §. in legatis. ff. de leg. j. & l. at ſi qs. §. plerique. de reli. & l. qui in aliena. §. fi. de acqui. hære. Si verò in actibus, q̃ dependent ex voluntate partium: & tunc ſi quidẽ voluntas derogatoria eſt ſolũ in mẽte retenta: non ſufficit: vt. d. l. cũ in plures. §. locator horrei. ſecundũ intellectum Pet. & j. de condi. ob cau. l. ſi repetendi. Si verò fuit verbis expreſſa: & tũc aut fuit voluntas derogatoria ſimpliciter: aut expreſsè ſe retulit ad tp̃s futurũ. Prio caſu impedit ſolum contractum, qui immediatè ſequeretur: nõ

b eum, qui ſequeret ex ĩteruallo: vt. d. l. ſi cũ in plures. §. locator. ſecundũ Iaco. But. Pro quo facit. l. per retentionem. j. de vſur. Si verò expreſsè ſe retulit ad tempus futurũ. aut loquimur in actibus voluntarijs: & tunc illa voluntas derogatoria impedit illũ actum. ita loquitur hæc gl. Si verò loquimur in actibus neceſſarijs: tũc illũ actũ nõ impedit: niſi facta ſint parte aduerſa, p̃ſente & nõ contradicente: vt. d. §. item ſi prædixerit, &c.

5 † Quæro à te de iſta q̃ſtiõe: pone, tu debeb as à me recipere cẽtũ: ſtetiſti p̃ xxx. an. q̃ nõ petiſti, & feciſti pactũ de non petendo, poſt xxx. an. ſit pactũ de petẽdo. q̃ro vtrũ habeat vires. Videtur q̃ ſic, quia pactum de petendo remouet omne obſtaculum in ductum per pactũ de non petẽdo. Gul. de Cu. determinat quod tunc eſt verũ, q̃ pactum de petendo remouet obſtaculũ quãdo actio iſta nõ eſſet ipſo iure ſublata. ſed in propoſita quæſtione ſecus: qa naturalis eſt ſublata per pactum: ciuilis per præſcriptionem. Et ſic cùm ipſo iure ſit ſublata pactum de petẽdo nihil operaꝛ: vt in d. §. pactus ne peteret. Do. Frãc. Tigr. de Pi. dicit, q̃ ex iſto pacto vltimo optimè aꝑi poteſt: quia per pactum vltimũ de petẽdo fuit reſuſcitata prima actio. Nõ obſtat id qd' de præſcriptione dicitur: quia nunquã contra me præſcribitur per illũ, qui habet beneficium à me: vt. l. malè agitur. j. de præſcript. xxx. an. Sed tu ex pacto nudo de nõ petẽdo beneficiũ à me habebas: de ea potes videre ea quæ no. in Spec. de præſcri. in materia libellorũ. in gl. quæ incipit, vt ſi primũ fuit ibi: Item verũ. niſi primũ deroget. Inducunt prędicta per Vltramõ. ad quæſtionẽ: fideiuſſor datus, antequam fideiubeat,

6 vadit ad creditorem, & ei prædicit † q̃ non intendit fideiubere pro Titio, cui creditor mutuare intendebat. demũ poſtea mutuat ei & talis fideiubet: an talis fideiuſſor obligatus ſibi ſit? Videtur ex iſta gloſſa quòd non: quia iſta proteſtatio præcedens. ſ. ſcilicet q̃ñ non intẽdebat fideiubere: impedit fideiuſsionẽ ſecutam per iſta verba. gl. In cõtrariũ facit. l. cũ in plures. §. locator horrei. ff. loca. Pe. tenet q̃ aut verba ptteſtationis reſpexerũt expreſsè actũ futurũ: puta dicẽdo nõ intẽdo fideiubere, et ſi cõtingat me fideiubere teneri nolo: & tũc nullatenus teneor. Pro hoc facit l. q̃ in aliena. §. fi. de ac. hæ. & l. at ſi qs. §. plerique. de relig. Itẽ facit q̃dã gl. q̃ eſt in l. in cõcubinatu. ff. de cõcubi. quę dicit, q̃ ꝓteſtatio ſemp debet fieri añ actũ, ſup quo ꝓteſtaꝛ. Si verba derogatoria, & proteſtatio p̃cedẽs nõ reſpexerũt expreſsè actũ futurũ, in forma de qua ſ. dixi. ſed ſimpliciter fuerũt verba talia: puta nõ intẽdo fideiubere. tunc ſi quis actus immediatus ſequit poſt illa verba: tunc certũ eſt q̃ impediet fideiuſsio. Sed ſi fieret ex interuallo tũc nõ ipediet: & erit obligatus fideiuſſor: ar. d. §. locator horrei. Et hæc poſſent induci ad quæſtionẽ, quã format gl. in l. ſi fideiuſſor. ff. de fideiuſ. Et ſi tu dicis. nonne lex alibi dicit, q̃ proteſtatio præcedẽs inter viuos nõ releuat quẽ à periculo, vel obligatione ſequẽti, vt l. fi. §. itẽ ſi p̃dixerit. ff. nau. cau. ſta. So. Ibi loqꝛtur in actu, q̃ de neceſsitate adſtringebat ꝓteſtãtẽ: & eius ꝓteſtatio nõ releuat eũ niſi is, cui fit proteſtatio, cõſentiat. Sed quæſtio noſtra. & theorica data procedunt in eo, qui obligabat ſe ex voluntate. non neceſsitate. Barto.

1 ☞ *Pactum nudum, etiam in actionibus ſtricti iuris ueſtitur coherentia contractus.*

2 *Pactum appoſitum ſuper contractu, etiam ex interuallo, quando ualeat.*

Qua actione agatur ad id quod uenit in pacto.
Actio præscriptis uerbis, quando concurrat cum alia.
Pactum quando dicatur fieri incontinenti post contractum.

¶ Pro cõcordia. Aduerte q ordinarie legẽtes ĩ hac.l. in bonæ fidei dicũt q Bar. hic voluit in fi. q pactũ nudũ, factũ postquã cõtractus fuit habitus, p perfecto & absoluto, intra modicũ tps. antecẽ partes se diuertãt ad extraneos actus, vestitaq; cohærẽtia cõtractꝰ. Cõtra riũ tenere allegãt, ĩ.l. iurisgẽtiũ. §. quminò. in fi ff. de pact. & in l. j. ĩ. col. ff. de sol. Tu dicbar. nõ fidelitẽ recitaẽ in aliq̃ istorũ triũ locoꝝ. Primò ĩ hac.l. in bonefidei. nõ logẽ Bart. postq̃ cõtractꝰ habitꝰ fuit, p absoluto ; q a de hoc ẏbũ nullum. licet dicat il lud verbũ, siue ſtãt postea : q̃ verba non ĩportãt, q cõtractus fuerit habitꝰ, p perfecto: licet bñ possit ĩtelligi: sed de necessitate hoc non arguit. In. d. §. quinimò. dicit q pactũ fuerat factũ ex interuallo, & sic posset ẽt itelligi ĩtra longũ tps, & ita ẽt ĩ d.l.j. Sed dato q posset argui de cõtrarietate põt adhuc saluari, vt in hac.l. ĩ bonæ ẖonefidei, loquaẽ q̃n adȝiciebaẽ tale qd. q erat de appẽditijs. cõtractꝰ. In. d.l.j. & ĩ. §. quinimò. loquaẽ in pactis aliud cõtinẽtibꝰ, p ea q̃ habentur in.l. fundi partẽ. ff. de contrahen. emptio.

✠ P. PAV. P.

a ¶ Contractꝰ. Hoc q pactũ nudũ ñ vestitur ẽt cohærẽtia contractus, vide Paul. de Castr. in.l. si ita scriptum. in. iiȝ. colum. de legat. j.

b ¶ Pœnalis. adde qd Pet. de Anch. consil. cclxvj. inci. Quod donatio. tenet contrariũ eiꝰ. qd tenet Bar. in.l. ita stipulatus. ſ. q omiſ. ſtipul. pœnalis. non nouet præcedentẽ obligationẽ ex cã lucratiua.

1 ¶ Quando pœnalis ſtipulatio incipit à præcedenti conuentione nuda, debet agi ex ſtipulatu, non ex pacto.

2 Stipulatio pœnalis, non ueſtit pactum nudum principale, ſui cohærentia.

3 Mora poteſt purgari: & quando. remiſſiuè in nume. 6.

4 Poſſeſſio bonorum non poteſt dari, niſi iuris ordine ſeruato.

5 Pactum nudum nunquam ueſtitur cohærentia contractus ueſtiti acceſſorij.

7 Stipulatio pœnalis an nouet præcedentem obligationem: remiſſiuè. & in.ij. lect. nu. 9.

8 Sententia ſuper eo quod non fuit petitum quando ferri poſſit.

SI pacto, Quando pœnalis ſtipulatio incipit à precedenti cõuentione nuda, debet pœna peti: licet reus posset soluere qd in prima conuentione deuenit: & translatio bonorum non fit sine ordine. h. d. ista difficilis lex, & tractat de tribus materijs. Primò tractat de commissione pœnalis stipulationis. Secundò, qualiter stipulatio cõmittit. Tertiò, qualiter per pœnalẽ stipulationẽ nouetur prima obligatio †Nota q quando pœnalis stipulatio incipit à p̃cedenti cõuẽtione nuda, debet agi ex stipulatu, ex pacto. Secundò ex hoc habes notare q stipulatio †pœnalis nõ vestit pactũ nudũ principale sui coherentia. Simile vidistis in. l. nuda. de contrah. stipu. Tertiò nota †q mora potest purgari, quod patet: qa licet petatur pœna, potest reus soluere quod in prima conuentione deuenit. Vltmò nota †q possessio bonorum nõ potest dari, nisi iuris ordine seruato. videbitis in. l. j. j. de except. rei iudica. Oppo. diciut hic: ex stipulatione. Contra imò debet agi certi conditione ex stipulatu: vt. l. si quis certum. ff. si cer. pe. Solu. gl. & bene: quod hic dicitur, ex stip. i. certi condictione ex stipulatu. Vel dic, q hic pœna erat promissa incerta. Secundò opp. & videt q debeat agi ex pacto primo, tanquam vestito coherentia contractus: vt. ſ. l. proxi. Sol. dicit gl. & bene, †pactum nudum nunquam vestitur cohærentia contractus vestiti accessorij: vt hic fuit pœnalis stipulatio: vt. l. nuda. j. de contrahen. & commit. stipul. sed vestitur conherentia contractus vestiti principalis, vt in contrarijs. Ratio, quia principale non debet formari ab accessorio: vt. l. ex pupillari. ff. de vulga. & pup. Iniquum est enim vt dominus vestia tur à seruo. Tertiò opp. & hic aduerte: pœna nunquam comitti tur, nisi præcedat mora: vt. l. si pœna. ff. quando di. lega. ced. & l. si ita stipulatus fuero. in fi. de ẏ. obli. aliàs est. l. stipulatus. sed hic non potest præcedere mora: ergo est commissa pœnalis stipulatio. Quod non possit esse mora, probatur; quia vbi nulla petitio ibi nulla mora; vt. l. si pupillus. de ver. obl. de reg. iur. l. nulla. Sed ex pacto nudo primo non nascitur actio; ergo quis non potest esse in mora. Istud contrarium habet multas difficultates, quas gl. tangit in. l. nudã. j. de contrabend. & commit. stipul. Dy. in rela, non est in mora. de reg. iur. lib. vj. Cy. tangit hic, et in. d. l. nuda. Ego latius in. d. l. ita stipulatus. Breuiter teneo in hoc opi. Vltramon. quod licet hic non præcedat propriè mora tamen commit titur pœnalis stipulatio eo casu, quo cõmitteretur, si vestita conuentio præcessisset, quia hoc videtur tacitè agi. Et de hoc videtur tex. in. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. oblig. dicemus in. d. lege, nuda. Opp. quòd non licet reo purgare moram, & soluere †quod in prima conuentione deuenit: vt in. traſectitia. §. de illo ff. de act. & oblig. & l. magnam. de contrahend. & cõmit. stipul. Solu. Huius timore tractant hic quidam materiam de purgatione moræ: quæ est longa repetitio, quam facio in. l. si insulam. de hoc ẏ. boli. Quero, quãdo pœnalis stipulatio committaẽ. de hoc ponit gl. vnam longam distinctionem in. l. & si post tres. ff. si qs cau. de regul. iur. l. in omnibus. Ego examinaui multum profunde in. d. l. ita stipulatus. Tertio quæro vtrum stipulatio pœnalis nouet præcedentem obligationem. † Glossa, tangit in. l. obligationum fere. §. fin. ff. de actio. & obligatio. & l. rescriptum. §. si pacto. ff. eod. & ibi per Gul. Cyn. ponit hic. ego latissimè dixi in. d. l. ita stipulatus. circa contraria vltimę partis. Opp. quòd non debet ferri sententia super alio, quam super eo † quod petitum est: vt. l. fina. de fideicommiſ. liber. & l. fundus. ff. cõmuni diui. Solu. Fateor quòd petitur pœna. & pœna tantùm in condemnationem deducetur. Possibile tamen est, quòd reus volens moram purgare, offerret illud, quod in prima cõuentione deuenit: & sic illud consequitur non vi condemnationis, sed virtute spõtaneæ solutionis factæ per eum. & hoc est quod dicit ibi tex. consequens. & infrà ad pœnam dicit, exigens, &c.

SI pacto quo. Vbi præcedit conuentio nuda, & sequitur stipulatio pœnalis, agitur ex pœnali stipulatione, cuius timore actor consequitur id, quod deuenit in conuentione nuda, quando exegit, pœnam in stipulationem deductam. Item ordo iudiciorum est seruandus. hoc dicit. Oppon. dicitur hic quod agitur ex stipulationem ad pœnam contra, imò debet agi certi condictione ex stipulatu, cùm pœna fuerit certa: vt Instit. de verbo. obliga. in princi. Pro solutione huius glo. dat tres responsiones. Dicit gl. quòd hic fuit apposita pœna incerta: vt puta in facto

IN bonæ fidei. Lex ista ponit duas regulas, vt patet ĩ ea. Not. q pactum nudum vestitur cohærentia cõtractus. Secũdo no. q pactũ nudũ appositũ ex interuallo, nõ producit actionẽ sed exceptionẽ. Opp. hic dr; in bonæfidei. contra; imò idẽ in stricti iuris: vt l. lecta. ver. dicebatur. ff. si cer. pet. & l. petẽs j. eo. † Sol. Fateor quòd idem in contractibus stricti iuris. & ideo hic dicit in bonæfidei, quia in illis videbatur valere pactum ex interuallo appositũ. quod secus est. Op. quod valeat pactum †appositum etiam ex interuallo: vt. ff. de contrahenda empt. l. pacta. Sol. Ibi in pactis, quæ apponuntur circa substantialia contractus; hic in his quæ apponuntur circa accidentalia. & gl. remittit ad distinctionem positam in. d. l. pacta. †Quæro qua actione agiẽ ad idq̃ venit in pacto. Gl. dicit duplici actiõe. ſ. actiõe præscriptis verbis, & actione ex eo contractu in formata per pactum. & vide gl. Istud nõ videtur esse verum. nam actio præscriptis verbis, nõ concurrit cum alia: vt. l. quoties. ff. de præscript. ver. †Dicunt Vltramon. & bene; Actio præscriptis verbis non concurrit cum alia, quæ habeat originem ex eadẽ forma. Ita loquitur lex cõtraria. Sed hic actio antiqua oritur ex contractu nominato, qui præcedit; actio verò præscriptis verbis oritur ex quodam contractu nominato habita relatione pacti ad contractum. ita loquitur hic. Et ex hoc dicunt, q gl. quę est in. l. placito. j. de re. permu. quæ dicit, quòd quædam est actio præscriptis verbis, quæ resultat ex contractibus innominatis; quædam quæ resultat ex pacto incontinenti apposito; non dicit verum; quia vtrunque est vnum et idem. Nõ euim oritur actio ex pacto, sed ex eo cõtractu innominato; qui resultat habita relatione pacti ad contractũ. Sed ipsi expresse dicunt contra casum huius legis. Idem in. l. iuris gẽtiũ. §. quinimo. Vnde teneas gl. & in. l. ex placito. probabo vobis aliȝs rationibus, Secundò quæro: dicitur hic si incontinenti fiat. †quando dicitur fieri pactum incontinenti. Dicit gl. siue fiat ingressu contractus, siue in ipso contractu, siue sta im postea. & bene dicit. probatur in. l. iiȝ. j. de ædil. act. vbi est tex. expressus. nunquam vidi alibi. Vltramon. dicunt, & bene, q tunc dicitur fieri pactum incontinenti, quando fit antequam contractus habeatur à partibus pro perfecto & absoluto: vt. leg. contractus infra de fide instrument. Tu tamen tene opinio. gloss. per legem, quam allegaui tibi supra. Circa hanc materiam dicam. infrà eodem lege. pe. tens, &c.

IN bonę fidei. Pactum incontinenti appositum iuxta contractum parit actionem appositum ex interuallo, solã exceptionem. hoc dicit. Bartol.

De pactis. 57

facto quod factum est incertum nimirum si agitur ex stipulatu. Ista est quædam diuinatio. Vnde glo. dedit aliam sol. & est tertia in glo. & dicit solutionem sustine. quod ideo agitur ex stipulatu: quia est incertum quod consequitur actor. Item solu. redarguit glo. vt in ea. habetis. Vnde glo. dedit tertiam solu. & est secunda in glo. & est vera: quia debet exponi, ex stipulatu: id est certi condictione ex stipulatu. Item oppo. & videtur q possit agi ex prima conuentione, ideo quia vestitur cohærentia cõtractus, scilicet stipulationis pœnalis: vt l. iuris gẽtium. §. quinimò. ff. eo. Solu. q pactum nudum bene vestitur cohærentia contractus, vt in cõtrario: vbi pactum nudum habeat se vt accessoriũ. Si verò vt principale, tunc ipsum pactum nudum vestitur non principale ab accessorio ex cohærentia. Ita debet intelligi hæc lex. Item oppo. dicitur hic, q agitur ex stipulatione pœnali. cõtra: quia non potest agi, nisi ipsa stipulatio sit commissa: vt l. ita stipulatus. de verbo. obli. sed committi non potest, nisi debitor sit in mora: vt eadem l. Sed cùm in casu nostræ legis non potest esse in mora: ergo &c. Quòd in casu nostræ legis non sit in mora probo: quia vbi nulla petitio, ibi nulla mora. vt l. lecta. ff. si certum peta. Sed super pacto nudo nulla est petitio: quia ex eo non oritur: vt ſ. l. proxima. ergo nulla mora. Et sic concludendo de primo ad vltimum, videtur q nõ possit agi est stipulatione. Solu. Quidam dixerunt q ex nudo pacto potest agi, cùm ibi sit naturalis obligatio. Ista est falsa. Vnde Dy. in c. nõ est in mora. extra, de regu. iur. lib. vj. dicit, q aut agitur ad id, quod venit in prima conuentione nuda: & tunc contrarium procederet. Aut agitur ad id, quod deuenit in stipulatione pœnali: & habet locũ ista lex, si bene consyderetur. Ista solu. contrarium non tollit. Pro cuius solu. esset videndum qualiter committatur stipulario pœnalis, quando incipit à præcedenti conuentione nuda. Ioan. antiquus glossator in. l. nuda. j. de contrahen. stipu. dicit q committitur litis contestata. super nuda conuentione. Ita no. in d. l. & si post tres. ff. si quis cautio. Istud dictum non videtur verum. Ratio: qa sine actione nemo experitur: vt l. si pupilli. §. videamus. ff. de nego. gest. sed ex nudo pacto non oritur actio, vt dictum est: ergo videtur lis non posse cõtestari sine actione. Hoc probatur: quia aliàs hic concurrerent duo specialia circa idem, contra ea quæ notan. in l. de dote promiſ. Nam quis experiretur in iudicio sine actione. Item ageretur ex stipulatione pœnali non commissa. Dyn. vult tollere opi. Ioan. & dicit q hoc procedit ex dispositio ne legis, ne contractus sit inutilis. Ratio ista nõ est vrgens, neq; vera: quia cùm ratio debeat esse generalis, videretur dicendum q lex deberet dispensare vbicunq; contractus veniret annullandus. quod est absurdum. Vnde Vltramon. dicunt q ibi incipit à cõuentione nuda: & committitur per interpellationem factam extra iudicium super conuentione. Probatur per rationẽ & tex. l. dicunt ipsi. Quæ est ratio q vbi præcedit cõuentio vestita, cõmittitur stipulatio pœnalis per interpellationem: & sic postquã debitor est in mora: vt no. in d. l. & si post tres. ratio est, scilicet: quia debitor videtur promittere cùm petierit creditor, etiam extra iudicium. Præterea, casus est in l. fideiussor obligari. §. fi. ff. de fideiuſ. Ista opi. non videtur vera: & videtur contra d. l. nuda ibi: post motam litem &c. Non obstat ratio quam aſsignant: quia si inſpiciantur iura per eos alle. illa loquuntur vbi procedit contractus à se validus: quod non est in quæstione proposita. Præterea modo debet plus operari interpellatio facta extra iudiciũ, quã facta in iudicio: sed interpellatio facta in iudicio super nuda conuentione non facit committi pœnalem stipulationem: vt dixi reprobando opi. Ioan. ergo nec interpellatio facta extra iudiciũ. Non ob. l. fideiussor. §. fi. de fideiuſ. quia nihil dicit de hoc, vt patet: quia ibi tex. dicit, credidi. & sic dicit contrariũ: quia verbum credidi, iudicat contractum. Insti. quib. mo. re. con. obli. in prin. in l. ij. §. creditum. ff. si cer. pet. cum si. & non nuda conuentio præcesſit, sed contractus de se validus. Dic ergo q vbi stipulatio pœnalis incipit à precedenti conuentione nuda, contrahitur per li. conte. factam super pœnali. & dic q hoc clarè probat tex. in d. l. nuda. & fuit opi. Azo. ibidẽ. Et si dicis, quomodo agitur ex pœnali nuda commissa? Dic q committitur eo ipso q lis contestatur. Simile videmus in l. si Titius. ff. de verbo. obli. Non tamẽ potest negari, quin etiam in hoc casu lex dispensatiuè procedat: sed non cõcurrunt duo specialia, secundũ quod in prima opi. si bene consyderetur. Et hanc opi. videtur assumere. Gul. in

d. l. & si post tres. ff. si quis cau. Item oppo. dicitur hic, q agitur ex stipulatu ad pœnã: quasi videatur dicere tex. q prima sit nouata per sequentem stipulationem pœnalem. contra de l. fi. j. de noua. Glo. fatetur contrarium q olim fiebat nouatio: vt l. obli. fere. §. fi. ff. de acti. & obli. hodie non: vt d. l. si. Ista solu. non est bona. Ratio: quia l. fi. j. de nou. habet locum vbi sunt plures obligationes pariter principales. Sed materia nostra loquitur vbi vna obligatio est principalis, altera accessoria. Pro declaratione huius glo. reuocatur in dubium † qualiter per stipulationem pœnalem nouetur prima obligatio. Ista est difficilis quæstio: circa quã glo. simpliciter variauerunt. Quandoq; dixerunt, q in eo in quo concurrit pœnalis stipulatio cũ prima, in eo pœnalis nouat primã: in alio non. Ita no. in l. si quis à socio. ff. pro soc. Istud non videtur verum, per l. duo socij. ff. pro soc. & l. prędia. ff. de ac. em. & videt agi ex prima & ad totũ. Q̃nq; dixerũt q aut pœnalis stipulatio cõtinet plus quã prima, aut minus. primo casu pœnalis stipulatio nouat primã: scd'o nõ. Pro hac opi. facit in ar. l. q vsumfructũ. ff. de ver. ob. Istud nõ videtur verũ, & videtur cõtra d. l. obligationũ fere. §. fi. quæ loquitur in distinctæ. Q̃nq; dixerunt glo. q aut quæritur nunquid pœnalis stipulatio nouet primã antequã sit commissa. & dico q nõ: vt d. l. duo. ff. pro soci. Aut postquã est cõmissa; & tũc nouet primã: vt d. l. obligationũ fere. §. fi. Ita gl. in d. l. duo. Istud vr falsum, vt no. in d. l. si quis à socio. vbi pœnalis stipulatio erat commissa, & tñ adhuc agitur ex prima. Q̃nq; dixerũt. Aut est actũ q nouet prima; aut nõ. Istud dictũ nõ habet dubiũ. Et ita no. glo. in l. rescriptũ. §. si pacto. ff. de pa. quidã dixerũt q aut pœna adiicitur cõtractui stricti iuris, aut cõtractui bonæ fidei. Primo casu stipulatio pœnalis nouat primã: vt d. l. obligationũ fere. §. fi. l. ita stipulatus. circa fi. de ver. ob. secũdo casu nõ nouat. Ita debet intelligi d. l. prædia. de ac. em. & d. l. duo. ff. pro soc. Et hãc vr tenuisse Dy. in l. in prouinciali. §. j. in distinctione magna. de ope. no. nũ. & aſsignat rõnem diuersitatis. Istud nõ vr verũ ideo: qa actio ex testõ habet instar bonæ fidei: vt d. l. in minorũ. j. in quib. cau. in inte. re. nõ est necesſ. & tñ nouaẽ per stipulationẽ sequentẽ: vt l. j. §. itẽ si ita. ff. ad le. fal. Vñ Gul. distinxit aliter, vt not. fuit per eũ in d. l. rescriptũ. §. si pacto. ff. eo. Et videt cõcludere q vbi precederet dispositio, vel cõtractus iuris gentiũ, tũc pœnalis nõ nouat: vt d. l. prædia. & l. duo. cũ si. Sed vbi præcedit dispositio, vel cõtractus iuris ciuilis, per pœnalẽ nouaẽ prima, vt d. l. obligationũ fere. Et isto modo põt intelligi d. §. itẽ si ita. quia testm est de iure ciuili: vt l. iiij. ff. de te. dictũ Gul. nõ videt verũ, sed cõtra glo. in l. ij. j. de iu. em. & induco sic: quia cõtractus emphyteuticus est cõtractus iuris ciuilis, & tñ non nouaẽ per pœnalẽ: imò dñs põt emere. Vñ Dy. aliter ibi dixit, videlicet aut egit ex stipulatione pœnali: & tunc videt nouare primã: aliãs nõ. Ita notauit in d. l. stipulatus. de ver. ob. Dictũ Dy. probaẽ: quia videt cõtra l. si quis à socio. vbi actor elegit agere ex stipulatione pœnali: & tñ nihilominus agit prima: vt d. l. si quis à socio. cũ l. sc. Vñ dico sic: quia aut prima procedit ex cã lucratiua, aut non. Primo casu pœnalis nouat primã: vt d. l. obligationũ. §. fi. de act. & ob. Et ita intelligiẽ l. j. §. itẽ si ita. ad le. fal. secũdo casu nõ fit nouatio. Ita intelligit l. duo. vbi prima videt pcere ex cã lucratiua: quia ibi fit mẽtio de quęstu. qd' verbũ quęstus, denotat lucrũ: vt l. quęstus, pro socio. & tñ nouaẽ, vt ibi patet. Tene hãc opi. quę vera est. Et ad cõtrariũ rñ. per interemptionẽ: quia in illa nõ est ex cã lucratiua: qui cõtractus societatis nõ dicit esse ex cã lucratiua. Nã societas põt habere quæstũ & damnũ. Et si diceres, ibi nõ ponunt aliqd de suo, & sic vr lucrũ: dic q saltẽ ponũt opas. ar. l. cũ duobus. §. si in cocũda. ff. pro so. Itẽ op. dicitẽ hic, q agit ex stipulatu. & vr q agaẽ ex stipulatione: qa nõ debeat cõsequi illud, qd' deuenit ĩ prima: qa ſnia debet esse cõformis libello. So. vt in gl. ĩ fi.

✠ P. PAV. P.

a ¶ Pactũ. Nũq̃d autẽ valeat pactũ iter alios q in bonis suis fœminę nõ succedãt vide latẽ Bar. cõ. xxxij. & lxxij. & circa tale pactũ vide altã qõ. per eundẽ cõl. cl. ✠ POMATES.

b ¶ Circa hãc l. ad istã l. sic op. nã cõtrahere est liberi arbitrij, sicut testari. l. nec emere. j. de iu. de. & tñ qs debeat se obl'are ad rẽ stãdũ cũ bonũ sit ar. de cõtractibus ad vltimas volũtates. Sed solue q in testamẽto est maior libertas,

a Actum. *Pactũ per qd' auferẽ alicui libera testi facẽtio, nõ valet. h. d. No. qd' dixi in summario. Secũdò no. q nullã parit obligationẽ, neq; ciuilẽ, neq; nãlẽ. Tertiò no. q pactũ de futura successione nõ valet. Vidistis j. eo.

b l. fi. Quærit circa hanc legem quid si iuretur super tali pacto.

cū volūtas ī testō sit ambulatoria vsq; ad mortē. l. iij. in fi. ff. de adi. le. sed ī cōtractib⁹ à principio licet voluīt as sit libera: tñ postea necessitat. l. sicut j. & ac. & ob. cū cōco.

a ¶ Tacuit. Adde. Ro. consi. cccclvij. in fin. ✠ P. PAV. P.

b ¶ Pactū. De ista materia an qñ plus valeat, pbatio vitę vocis, quā p instrumentū. & cōtra. vide latissimè Barb. ī repet. ru. extra de fide istr. in j. col. & melius in seq. Itē no. cp̄mādatū ad exigēdū nō pōt p bari p testes, quantū ad hoc vt cogat debitor soluere. vide Cremē. singu. cxl. Quid autē in alio mādato. vide Pau. de Cas. cōsi. cccl xx. An antē priuilegium vel gratia Principis posit probari p testes vide De ciū in ru. extra, de cōstit. col. pe. & fi & in præcedētibus ponit etiā an de essentia legis vel cōstitutionis regrat scriptura. Itē de gratia principis. sentētia exceptionis & aliis diuersis, qd posit, pbari p testes vid Bar. ī cōsi. lxxvj. in iij. vo. in pen. col. a ✠ POMATES.

c ¶ Similibus. Alios autē casus ī qb⁹ requirit scriptura vltra locos cōmunes glo. & doc. hic, vt p Alb. ī l. iij. allegata in gl. j. si mi. se ma. dixerit. quibus adde aliū casum quē ponit Bar. in l. fi. in fi. app. fui. j. de edi. di. Adria. tolledo. & aliū quē ponit Bald. in c. cū parati. de ap. in l. consentaneū. C. qsio & qñ iu. in lictia q̄ habet familia Potestatis capiendi aliquē psonaliter: & aliū quē ponit ī l. gesta j. de re iu. & in c. cōstitutus. circa pen. col. extra de rescri. & vide q̄ circa hæc scripsi ad Bar. in l. j. §. sufficit de bo. pos. secundū ta. & Bal. ī l. j. cope. j. de fideic. cui⁹ dictū ibi magnificat d. Bapti. de sanc. Seue. ī l. si certis annis. j. e. ✠ P. PAV. P.

d ¶ Si Creditores. Vide Com. cons. lxxx. post medium. et de materia vide Cep. cautela pe. Itē q̄ qñ iter duos est ordo vt prī cōueniat vn⁹ q̄; alter q̄ p electionē vni⁹ ñ p̄iudiceturalteri quó minus possit ad aliū redire vide Pau. cōsilio clxxiij.

e ¶ Diuisio. Adde secūdū Paul. de ca. esse diligēter aduertēdū: qa si nō sint, nisi duo debitores nō pōt fieri diuisio actiōis, qa tūc actio dicit diuidi

Respōdeo q̄ non valeret: qa tale pactū est cōtra bonos mores. Ita dicit tex. in l. stipulatio hoc mō de verbo. oblig. videbitis in l. fi. j. eo. & l. cū donationis. in fi. j. tit. j. &c.

Pactū quod. Pactū de futura successione non valet h. d. Ex hac l. pactū. j. c. Decretalistę fecerūt sibi decretalē in lib. vj. in ti. de pact. q̄ si istū pactū esset iuramēto firmatū, q̄ tale pactū esset validū. qd' vī falsum: qa siue sit pactū, siue stipulatio: p quā vel p quē auferē libera facultas testādi, est cōtra bonos mores. ar. ff. de verb. ob. l. stipulatio hoc modo cōcepta. sed tex. iuris canonici dicit alibi q̄ iuramētū nō firmat aliq̄d pactū q̄ sit cōtra bonos mores: vt est tex. ī c. nō est obligatorium. de re. iur. li. vj. & tex. in l. pactū. j. de col. imo probat ipsum pactū qñ fieret vt nullo mō succedat: vt ibi dicit: dū dicit de iure autē improbatū est. Ratio nō est alia, nisi qa cōtra bonos mores. Sic igit in ppōsito, cū eadē ratio sit vbiq;: & ea quæ iuris authoritate reprobata sunt, iuramenti vínculo non probantur: vt l. non dubium. ff. de legib.

Vm proponas. Substitutio conditionalis fideicōmissaria pōt inter partes p pactū remitti. h. d. Omnia q̄ fuerūt dicta. ff. eo. l. j. possent hic dici. Quæro, q̄d si vnus frater vendidit bona sua fratre præsente: vtrū ille, qui fuit præsens. & tacuit, a sibi præiudicauerit. Breuiter gl. videtur dicere, q̄ non, in l. si fundū per fideicommissum. in prin. ff. de lega. j. & dic vt ibi dixi. & in l. quæ dotis sol. ma. &c.

Vm proponas. Ius fideicommissis cōditionalis pōt p pactū remitti. h. d. Op. & videt q̄ sit superflua, per l. j. §. e. So. vt in gl. Quærit gl. pone q̄ duo fratres sunt instituti hæredes, & adinuicē substituti, si alter eorū decederet sine liberis. modo vnus fratrū vēdidit de portione sua prædia. & c. alter frater scit, & est præsens nūq̄d p præsentiā suā sibi præiudicet. Gl. videt dicere q̄ ppter præsentiā fiat prę iudiciū: vt in gl. quā no. Dictū gl. videt reprobari p ea q̄ dicunt in l. Caius. ff. de pig. act. præterea taciturnitas vel tacita renūcia tio, nō pōt plus operari quā expressa. Sed istud ius fideicōmissi cōditionalis nō posset remitti etiā expresse: vt l. si ita scriptum. §. j. de lega. ij. ergo multóminus per tacita. Non obstat l. quoties. & §. libertis. quia ibi fuit cōsensus expressus. Op. de l. si fundū de leg. j. solu. ibi no. vide gl. quæ incipit: licet ibi feciſſet prejudiciū, &c. Quidam reprobāt hāc glo. ex materia quæ habetur in l. Caius. ff. de pig. act. & glo. sua tamē ab illa reprobatione defendi potest, per l. si seruus cōis. ff. de don. inter vir. & vxo. Nā fideicōmissum debet inter fratres: & sic inter cōiunctos: & tamē in præsentia fratris vídētis donare rē suā vxori fratris sui induxit sibi præiudiciū circa illā rē ex fideicōmisso debitā: maximè cùm inter coniunctos fideicommissi remissio hoc facilè inducatur. & bene probat l. Procula. ff. de proba. Sed nihilominus puto q̄ gl. ista inquātū dicit inducī remissionē in p̄iudiciū, malè dicit. Primò, quia istud fideicōmissum erat cōditionale, vt qui primò moreret, restitueret. Sed habuistis in l. j. §. eo. q̄ fideicōmissum cōditionale etiā expressa renūciatione nō tollit: quia est ius futurū: ergo multóminus istud ius conditionale hic debet tolli per præsentiam, quæ inducit quandam renunciationem tacitam. Solu. not. in d. l. si seruus communis. cum sua materia: quia ibi tractatur de præiudicio generādo mihi circa rē meā de præsenti. hic aūt de re mihi debita. Bar.

Actum. Tantū valet pactū cū scriptura, quantū sine scriptura. h. d. Oppo. §. de sacrosan. eccle. authen. hoc ius porrectum. de nō nume. pecu. l. generaliter. Solu. Dicit gl. quòd hic est regula, quòd tantùm valet pactum cum scriptura, quantum sine. Fallit in contrario, & in casibus similibus.

c 1 ☞ *Dictio quenque, est signum uniuersale.*
2 *Dictio quenquam, est signum particulare.*
3 *Quando agit quis contra unum ex correis, quando uideatur diuidere obligationem, uel eligere.*
4 *Recipiendo partem quando quis uideatur diuidere.*
5 *Tacitum pactum non requirit præsentiam partis.*

d **Si creditores.** Ex receptione partis debiti facta abvno de correis, inducitur diuisio, e ex qua oriē taciti pacti exceptio. hoc dicit.

Oppo. j. de fideiusso. l. reos. Huius timore sunt in hac l. duæ lec. principales. Prima, q̄ hic partē petierunt à quolibet debitore dicentes esse contentos parte & sic inducitur exceptio pacti, scilicet expressi: vt l. liberū. j. de fideiuss. Et vt ista lect. procedat, habent ipsi in tex. quenq;, †quod est signū vniuersale, sicut omnis, & quilibet: vt l. hoc articulo. de here. instit. Ista lec. est vera in se: tamē communis litera dicit quēquam, nō quēq;. 2 † Et hoc signum quēquam est particulare: vt l. si necessarias. §. si annua. de pign. actio. Dicendū est ergo hic q̄ recepit ab vno tantùm: & sic remanet contrariū de l. reos. glo. soluit q̄ ibi conuenit vnum insolidum. Et sic non videtur diuidere, hic partem petijt & recepit: & sic diuidere videtur. Vide glo. quæ vult dicere veritatem: & in ea miscet multa mēdacia. Vera solu. est ista, q̄ ibi eligit: hic diuisit vnde electio nō p̄iudicat, vt ibi: diuisio sic, vt hic. †Restat videre, qñ videat eligere & qñ videat diuidere. gl. dic. q̄ qñ petit insolidum, videtur eligere sed quādo petit partem videtur diuidere. Vide itē rum glo. certè hoc non est verum: quia siue insolidum, siue in parte petit ab vno, nunquam inducitur diuisio. hic est casus in l. reos. † Dicit ergo glo. q̄ diuisio inducitur recipiendo partem. istud dictum est verum: quia casus est in l. nostra: quia in receptione partis inducitur diuisio. Ad istud oppo. de l. inter eos. §. j. de fideiuss. Solu. secundum Iac. de Are. & Old. quandoq; quis recepit partem ab eo à quo non poterat insolidū exigere: quia habebat beneficium diuisionis, vt plures fideiussores olim, & plures tutores: tunc partis perceptio non inducit diuisionem, seu tacitum pactum; ratio: quia cum necesse habeat facere in necessitatibus, nemo liberalis existit: vt de alimen. lega. l. rem legatam. Sed si receperit partem ab eo à quo insolidum poterat exigere: quia beneficium diuisionis nō habebat: vt duo rei olim & hodie si est renunciatū tunc in casu isto recipiendo partem videtur diuidere: quia non tenebatur recipere. hic est casus in hac nostra l. no. Item contra istud oppo. de l. si ex toto. §. j. ff. de lega. j. glo. hic dicit, hoc solue vt in præcedentibus contrarijs. f Tu dic⁶ quòd in hoc est speciale fauore vltimæ voluntatis: vt licet aliàs partis perceptio diuisionem inducat: tamen eius fauore non inducitur diuisio. Ita loquitur ibi. & hęc est vera solutio.

Opponi. ff. de pecu. l. si ex duobus. in fine. primi respon. Solu. ibi

iter plures qñ primò q̄libet tenebaē insolidū: nūc incipit quilibet teneri, p parte tā tū. l. iter eos. §. pe. sed hic prim⁹, qui soluit, liberaē ī totū, saltem ipso iure: quaten⁹ ipse soluit ptē virtute taciti pacti: vt §. e. l. creditori. alrer verò, qui nō soluit, similit fuit liberatus ipso iure à parte soluta: & remā sit obligatus efficaciter in parte nō soluta. vñ nō est propriè diuisio actionis secūdum ipsum. & propter hoc nō placet si bi summariū Bar. q̄ inducat diuisio. Sed si eēnt pl⁹es: puta quatuor qui tenerent ad cētū insolidū, & vn⁹ solueret xxv. p parte sua dictorū centū, vt §. sed quānum ad alios tres. bñ fuit inducta diuisio: vt sic post quā creditor recipit ñ posit aliquē de alijs trib⁹ cōuenire: nisi pro xxv. nec ob. secundū eū q̄ nō fuerūt p̄sentes in illa receptione: quia hoc est tacitū pactū lege le q̄ ndest etiā absentib⁹: vt §. e. l. ij. cū ibi no. & ita dicit salu are & intelligere. qđ no. Bar. circa fi. q̄ nō pōt intelligi nisi ī casu p̄dicto. tñ intelle. cū ppetuā mēti tenēdū puto: qa quilibet diceret cōtrariū prima facie q̄ glibet aliorū posset cōuenire ad residuū post cū eis nihil est actū. cautela ergo est cùm creditor recipit, dicat saluo iure solidi. ✠ POMATES.

f ¶ Tu dic. Ista solutio, licet moderni cā nō sequant, est cōis: vt hic inquit Bal. & Dec. qui alios in ista opi. cōsultū fuisse affirmat à quibdā magnis viris. & eā etiā tenuit Decius præceptor me⁹. & vide plenè Scriben. in d. §. j.

ibi. solo. nota contra opp. fm. liberā: fm. mō. n. 10 ff. eo.

a ¶ Licet. Vide Ludo. Ro. in cōsil. xiij. incipit mihi de iure dicē dū. vbi consuluit, q̄ nō valet cōuētio vt bona nō possint eliquo tēpore alienari, q̄ ad alios veniēt, allega. l. istā. An. Barb.

a ¶ Licet. Adde quòd Pau. de Ca. per hanc l. & l. pactū qđ dotalī. §. eo. dicit q̄ sic in casu d. l. filia facit pactū. & in ciuitate fit statutū q̄ fœmina ñ succedat ex tātib⁹ maiculis, virtute illi⁹ pacti nō poterit aliq̄d petere: licet pater ab intestato decedat: qa qđ non valet in vim cōtract⁹, nō pōt valere in vim supremi iu dicij: vt hic Alex. ibi dicit, q̄ hoc est cōtra l. fi. ff. fa. erci. vbi pater pōt quō vult inter filios disponere. Sed iudicio meo parū facit: qa nō negatur quī pater possit liberē inter filios disponerer sed q̄ astringat pacto, & per viā contractus hoc iura nō permittit: ✠ d. l. pactū. ibi erat iter liberos: & qa p̄ illud reprobat. & hoc cōsyderauit Pau. de ca.

b ¶ Inuicē. Adde qđ Bal. no. hic in verbo, scripto. q̄ duo possunt facere testamentū in eadē scriptura: & ita se vidisse. & vi de Pau. de Cast. Tu dic q̄ Oldra. consuluit cōsil. clxxiij. cū vir & vxor fecissent testamentū, & mortuo viro vxor volebat reuocare: q̄rebat an posset: qa in eadē char. Ol. cōsul. q̄ sic. ✠ POMATES.

c ¶ Inter milites. Dic secundū Deci. hic, q̄ lex ista, procederet, etiā si pactū nō fuisset reciprocū: sed vnū tm̄ p̄misisset se velle, q̄ aliter haberet sua bona. Et vī etiā hoc de mēte Alex. ff. eo. & l. pactū qđ dotali. col. ij. in ij. fal. & probaē ista l. in rōne sui: ibi tñ cū voluntatē, &c. quæ est generalis, & cōprehendit istū casum, licet dictum sit spāle, per ea quæ no. vt breuib⁹ agā Alex. cōsi. suo lxxv. col. j. volu. v. Sed hic ego moueo difficultatē, & quæro an lex haberet locū in milite & pagano. In hoc sic dicebā, q̄ aut sol⁹ pagan⁹ promisit, & nō valet: qa pagan⁹ nō pōt pacto hæreditatē dare. sed speciale est in milite, vt hic agitur &c. Aut solus mile promisit: & dicerem q̄ valet per rationē generalē istius l. & in l. j. ff. de testa. mili. & l. miles. ff. eo. Aut pactū fuit reciprocū: & tunc habet locū lex nostra: quia creditor sibi præiudicat doctores dicūt, qđ cautela est, qñ creditor habet plures fideiuss. obligatos insolidū. & partē ab vno recepit: q̄ protestet q̄ per hāc receptionē partis nō intēdit sibi præiudicare in alia parte circa petitionē residui. arg. l. at si quis. §. plericq;. ff. de reli. Qñq; vnus ex pluribus insolidū obligatus, habet ex æquitate quoddā beneficiū diuisionis. pone exemplū in fideiussore per beneficiū epistolę diui Adriani. Isto casu si vnus soluit suam partē, & creditor recipit: sibi nō p̄iudicat. nisi appareat cū fideiussorē nō esse soluendo. hic est casus in l. inter oēs. §. j. ff. de fideiuss. Et isto casu creditor nō dicit diuidere noīa. Oportet enim facere exceptionē diui sionis: & in necessitate nemo liberalis existit. argu. l. rē legatā. ff. de adi. lega. Qñq; illi qui sunt insolidū obligati, nō habēt beneficiū diuisionis à iure. pone exemplū in duobus reis insolidum olim. hodie pone exemplū in eis qui renūciant beneficio nouę cōstitutionis. Isto casu si vnus soluit partē: creditor sibi præiudicat. Ita intelligit Ja. l. si ex toto §. j. de le. j. Item op. de l. tale pactū. §. post diuisionē. ff. de pac. sol. vt in glo. Op. dicitur hic, q̄ quærit exceptio taciti pacti. Itē quia pactū est duorū, vel pluriū cōsensus &c. Sed hic alij creditores non fuerunt præsentes. solu. quod contrarium loquitur in pacto expresso: hic in tacito &c. Bartol.

1 ☞ *Hæreditas non datur per donationem causa mortis, nec in codicillis.*
2 *Verbum pertinere dicitur uerbum directum.*
3 *Rerum appellatione uenit totus hæreditas.*
4 *Testamentum in milite dicitur iudicium.*

a **Licet.** Hæc est noua & singularis lex: nec scio eam alibi. breuiter hoc dicit. Pactum de b succedēdo inuicē b nō habet vim c vltimè volūtatis. nisi inter milites c. h. d. Primò quæro, quę est rō q̄ istud pactū nō habet vim donationis cā mortis. dicit glo. qa per donationē cā mortis grauaē hæres: sed hic videbaē velle, q̄ hęreditas pertineret ad 1 eū. & vide glo. † Et no. q̄ per donationē cā mortis nō pōt dari hæreditas: sicut nec p̄ per codicillū. Requirit ergo q̄ detur in testamēto. qd' perpetuò tene mēti. Alij assignāt hic aliā rōnem, q̄ nō valuit: qa nō fuit solēnis numerus testiū. aliās etiā ibi iter pri uatos valeret iure testamenti: qd' satis mihi placet, si fuerint verba testamēti. secus si essent verba pactis cēti ū: vt q̄ mitto tibi, & tu mihi: qa per hoc infringit libera testamenti volūtas: aliās facultas cōdēdi testm. vt l. pa 2 ctū. §. eo. ti. Secūdò no. † q̄ verbū pertinere, vī directū qd' allego tibi in l. cēturio. ff. de vulga. dic vt ibi dixi. Tertiò no. & perpetuò tene mēti, q̄ si bona relinquūtur sub appellatione † rerū cōtinēt totā hæreditatē: 3 vt hic vides, ibi: res eius, cui casus &c. quod videt cōtra l. fi. ff. de vsufru. leg. sed ibi erat alius hæres vniuersalis: hic nō. Quærit gl. 4 vtrum † istud in iudicium sit testamentum d vel quæ voluntas, Breuiter in milite d est testamentum: quia quocunque modo volūt, possunt testari: vt ff. de test. mil. l. j. ergo &c.

e **Licet.** Vbi fit pactū de adinuicē succedēdo, & fit inter milites, e pactū tale habet vim vltimæ volūtatis: secus si fiat inter priuatos. h. d. Quærit glo. de rōne l. quare non valet vt donatio cā mortis. In hoc glo. assignat vnā rōnem. Itē ibi: donatio emolumētū &c. assignat rōnem: quia donatio debet cōtinere emolumētum; & non onus: & onus cōtineret, si succederet. Glo. est no. ad vnū, q̄ cū hæreditas contineat onera, vt l. si hæreditatē. ff. mā. per donationē cā mortis nō posset donari hęreditas, sicut nec per co d dicillos. Signa istā glo. Itē no. tex. cū dicit pertinerēt: videt innuere q̄ verbū pertinere, sit directum. qđ' patet: quia succedit, &c. Aduerte: quia loquit in milite. Dixi in l. j. j. de pac. inter emp. & ven. Dy. tāgit in l. Lucius. §. filiū ex asse. de le. ij. ego in l. cēturio. e de vulg. & pupil. In hac l. licet. est primò ad uertēdū, q̄ hæc lex dicit in tex. sub nomine rei. dū dicit: vt res pertinerēt &c. nā per hoc habes secundā glo. quæ hoc ponit, q̄ habet vt hæres hæreditatē istā q̄ perverbū res, cō ferē hęreditas, & tñ nō cōferē perverbū bona: vt bene colligit de le. ij. l. si quis seruū. §. fi. cū l. seq. in glo. magn. in vlti. opi. Azo. ibi posita. Secundò habes aduertere hic, q̄ hic dicit pertinerēt: & tñ glo. dicit sc'm vnam opi. q̄ habet vt hæres: ergo habes q̄ verbū pertinet, adaptatur ad directū. Dico tñ q̄ pōt adaptari ad obliquū. Et pro hoc bñ facit l. Lucius. §. filia. de le. ij. & l. j. j. de pac. inter emp. & ven. vbi verbū pertinet, ponitur pro restituaē: quia habeo ex manu alterius. & ideo dico cōe adaptabile sc'm diuersas sentētias. Sed quęro, quę sit veritas: nūquid habet vt hīs id: an habeat vt ex pacto. Puto

procū: & videret prima facie dicēdū, q̄ licet nō valeat quo ad paganū propter illā l. & per no. per doc. ī d. l. pactū qđ dotali. §. eo. l. maximè Pau. de Ca. ibi in fi. qđ tñ deberet valere q̄ ad militē. Sicut dicim⁹ in testō patris iter filios, & extraneum. l. hac consultissima. §. ex ſperfecto. j. de test. Contrariū credo verū: nā cū illud pactū sit reciprocum & ob cām, & ex parte pagani nō posit ſpleri per supiora: pōt miles agere cōdictione ob cām. & facit hoc, q̄ ī casu huj⁹ legis si vn⁹ militū reuocasset volūtatē, censeret ab altero reuocata. Et ita tenet hic Pe. & Deci. rōne correlationis. & arg. ī l. fi. j. de cupresf. lib. xj. & hoc tenetas. si miles ignorās credit, & in pagano tale pactū valere. fec⁹ si scīes, per ea q̄ no. Bar. in d. l. editā. j. de cōdi. ob cau. non ob. §. ex ſpfecto. qa extrane⁹ ibi nihil p̄miserat: & ibi ñ suū, sed legis denegaē actio ī ciuilū: vt hic l. nō mō suū vult denegare actio ī ciuilū: sed etiā vult p̄ misionē militis rūpere. eū vult priuilegio ſtio illaqueare, q̄ decipere. contra l. qđ fauore §. de legi. & ar. in simili in l. j. j. de his qui ve. æta. ī pe. & ī l. meminerit. j. vñ vi. Cōtra tñ hoc facit id quod not. hic Alex. ij. colū. in fi. de mēte Bal. ī l. ille aūt. ff. de hære. instī. hoc tñ ego ītelligerē, put ī simili declarat Bar. in l. j. col. pe. vers. iiij. ḡro. §. de fac. ſan. ec.

d ¶ In milite. Adde oī no videndū in termi nis huius l. pulcherrimū cōsi. Ro. cōsi. xxvj. inci. pro clariori. vbi multa notabilia dt. & Cal. cō. j. ď do. ✠ P. PAV. P.

e ¶ Inter milites. An ista lex procedat in militibus nostri temporis, vide Ange. cō cludentem q̄ non cō fil. clxxvij. inci. visis instrumentis prædictis. in iiij. col. Nunquid autem ista conuētio posit fieri per nō milites in vim donationis, & an tunc requirāē insinuatio, vide Alex. consi. cc xxv. in vij. colū. & latissimè cō. cccxcv. Nunquid autem valeat talis conuentio. pmitto tibi, & tu mihi q̄ vno moriēte sine liberis, res dēat cē supstitis, vide Bar. consi. cciij. Nūquid adsit talis cōuētio posit fieri iter vi. & vx. vide Pan. cōsi. xviij.

a ☞Corrupta omnino est hæc quæstiũcula: nec opinor eã Bar. tũ quia doc. de ea nõ faciũt mẽtionẽ: tũ etiã quia in alijs exẽplaribꝰ nõ habeẽt. Alex. Loseꝰ.

b ✠P. PAV. P. ¶Traditiõibꝰ. Rõnẽ quare ex solo cõtractu nõ trãsferẽt dñium, ponit Bal. in c.j. in ij.col.qd sit inue. fallit tñ nisi res sit penes eũ, ẽ quẽ alienaẽ, dũmõ alienãs hoc sciret, vide Ro. & Ias. i. certi cõdictio. ff. si cer. pe.

Et adeò est necessaria traditio ad trãslationẽ dñij regulariter ꝙ partes, ẽt si vellẽt, nõ possent aliter cõuenire Alex. cõ. j. vo. v. col. ij. Are. in l. qui absenti. §. j. col. pe. de acq. pos. Bar. & Pau. de Ca. i l. cũ falsa. C. de iu. & fac. ign. Imò nec etiã testator possit facere ĩ testõ ꝙ ex cõtractu per hæredẽ fiẽdo, vel per executorẽ suũ trãseat dñiũ sine traditiõe. Bal. in l. id qđ paupibus. in vij. col. in xviij. q. C. de epis. & cleri. Et ꝙ partes ẽt hoc facere nõ possint: vide etiã Deci. hic. Itẽ dũ Bar. dicit ꝙ ex traditione rei etiã sine possessione trãsferẽt dñium, limita nõ ꝓcedere qñ traderet ꝓcurator, vide Soci. in l. j. §. per ꝓ curatorem. in pe. col. ff. de acquirẽ. possess.

✠P. PAV. P.

c ¶Scẽs fallit. Alium singulare casum, inq trãsferẽt dñiũ sine traditiõe. ponit Ro. sin. ccccxxxiiij. ĩci. emorẽ noĩe meo, & patior describi in libro cõis meo noĩe & frismei, &ꝓ ea me patiẽte frẽ meꝰ soluit collectas, ꝓ rata sua. Circa aũt tertiũ casum, qñ ex legis dispõne. Et circa duas fallentias de ciuitate & ecclesia, idẽ est in cõtractu pricipis, ꝙ ex eo trãsferatur dñiũ sine traditiõe, vide q̃ scripsi ĩ l. fi. C. de sa. san. ec. & in l. Cęsar. ff. de publicanis. vide aliũ casum per Bartol. in l. si ager. ff. de reiven.

d ¶Societatis. Adde qđ in societate totorũ bonorũ nõ trãsfertur dñiũ rerũ ĩcorporaliũ, nec postea acq sitorũ: vt l. eaverò. & l. societatẽ. & l. si qs societatẽ. e. ti. de quo per Ro. cõsi. cvj. Adde ꝙ etiã hæc prima regula fallit ẽ casu l. i reb⁹. C. de iu. do. vbi sol. ma. dñiũ qđ erat in viro retrãsferẽt ipso iure in vxorẽ. Sedò fallit qñ res esset empta ex pecunia dotali. qa tũc etiã trãsferẽt dñiũ absq traditiõe.

glo. & doc. in l. si vt ꝓponis. C. de rei vẽ. Tertiò, nõ habet locũ qñ mulier dedisset ĩ dotẽ res æstimatas viro: quo casu vir est debitor p̃tij. l. q̃ries. j. de iu. do. si tñ so. ma. repiaẽ maritũ alia bõa nõ hẽ, nisi illa q̃ sibi dedit ĩ dotẽ: dñiũ ipso rũ trãsferẽt ĩ ipam vxo. vt no. ĩ gl. i. d. l. i reb⁹. & ĩ istis trib⁹ fallẽtijs, ẽ fauor do.

e ¶Cũ ꝓponas. Vide Ioã. de Imo. in cõsi. lx xij. vide Ludo. Ro. in cõsi. ccij. vbi singularitẽ allegauit de nõ seruãte. & ꝓ hoc vidẽ Lu. Ro. in cõsi. cclj. An. Barb. ✠P. PAV. P. ¶Cũ ꝓponas. Istud ꝓcedit, si in vno ꝙs tm̃ fregit fidẽ, vidẽ Pau. de Ca. cõsi. clxxxviij. qđ aũt si vn⁹ fregit semel, alĩ² bis, vide Pau. cõsi. ccxcviij. in vlti. col. qđ aũt si qs fregit treugã, an alter possit frãgere, vidẽ Feli. ĩ c. j. ĩ ij. col. extra, de treu. & pa. vide alia q̃ habes ad Bar. ĩ l. Iulian⁹. §. offerri. ff. d ac. em. Are. ĩ l. q̃ seruũ. ff. d ✠. ob. vbi ẽt de frãgẽte pacẽ, an ei frãgi possit.

f ¶Frãgẽti. Adde ꝙ si cõtract⁹ ex cõuentiõe ptiũ redditꝰ null⁹, ꝓ nõ obseruãtiã ꝓmissorũ alterĩ⁹ ex cõtrahẽtib⁹, debet ĩtelligi si ille vult, q nõ cõtrauẽnit: vt tenet Pe. de An. cõsi. cxl. & vidẽ Io. de Ana. cõsi. xxix. & iquãtũ Alex. hic, in fi. tuã primã. Ad secũdã regulã dicit, hic ꝙ dñia acgruntꝰ vsucapionibus. Cõtra. j. de ꝓscri. xxx. an. l. si qs emptionis. in prin. Sol. secundũ gl. nostras cõiter, debes cõsyderare ꝙ quædã est vsucapio triennij, q̃ est inducta fauore ꝓscribẽtis: & ex ista quæriť dominiũ directũ: vt hac l. Quędã est ꝓscriptio x. vel xx. an. q̃ est cõmunis partim fauore ꝓscribẽtis, partim odio negligẽtis: & deĩde trãsferẽt vtile dominiũ, nõ directũ. In ꝓscriptione verò xxx. an. paratẽ exceptio: vt in cõtrario. Et vide glo. & tangiť ꝑ gl. plenè ĩ auť. nisi tricẽnale. j. de bo. mat. videt tex. cũ gl. in l. j. in fi. de aqua plu. arcẽ. Tertia regula est, ꝙ dominiũ nõ quæriť nudis pactis. Innuit ergo ꝙ regrať pactũ vestitũ. Cõtra in l. si ager. ff. de reivẽdi. & j. de rei vẽd. l. seruũ sol. Intellige hic pactũ nudũ esse pactũ qđ nõ est traditione subnixũ. Et ꝑ declaranda ista gl. & his quę hic dicunť, debes scire, ꝙ quãdoq; titu. procedit ex cõuentione partiũ: qñq; ex testatoris dispositione: quandoq; ex dispositione legis. Primo casu regula est ꝙ nũquã ex cõuentione nuda† trãsferť dominiũ: nisi sequať traditio vel quasi. Fallit in pacto legis cõmissorię, & additiõis in diť. qđ dic vt plenè no. ꝑ Dy. in l. nuda. ff. de do. Secũdò fallitť in ciuitate, & ecclesia: vt l. fi. §. de sa. sã. ecc. Itẽ fallit in cõtractu societatis[d] vniuersalis: vt l. j. in fin. ff. pro soc. & qđ dixi, q̃ reqriť traditio, vel quasi: intelligatis possessionis, etiã nõ vacuæ: vt l. si fundũ. ff. de fundo dota. Secũdo† casu quãdo q̃ris de vltima volũtate: dico ꝙ trãsferẽt dominiũ, absque aliqua traditione: vt l. j. & ij. ff. cõia de leg. Tertio† casu quãdo q̃ris ex legali dispõe dico idẽ, ꝙ trãsferri põt dñiũ absq; aliqua traditiõe: vt l. cõmissa. ff. de pu. & l. si vt ꝓpõis. j. de rei vẽ. cũ suis si.

Traditionibus. Scipam summat. op. de §. iter dũ. Insti. de rerũ diui. Sol. Ibi fuit quasi traditio. Itẽ op. de l. nũquã. de acq. rerũ do. Sol. ꝙ per traditionẽ acgritur dominiũ cũ cã, vt in cõtrario. Itẽ op. de l. traditio. de acq. re do. so. q̃ hęc debet intelligi secũdo illã. Itẽ opp. de l. interdũ. §. q tutelã. ff. de fur. Sol. qđ ibi fuit quasi traditio. Vnde istã regulã sic limita: ꝙ per traditionẽ queriť dominiũ vt hic: vel per quasi traditionẽ: vt in §. interdũ. dũ modo fiat à domino: vt l. traditio. prędalle. vel quasi domino: vt in §. q tutelã. cũ cã & idonea: vt l. nũquã. de acq. re. do. Itẽ op. cõtra vltimũ dictũ de l. si qs in prin. ff. de rei vẽd. Sol. ꝙ ibi sit casus specialis in pacto legis cõmissoriæ & addictionis in diẽ. Itẽ op. de l. fin. de sacrosan. ec. sol. ꝙ ibi sit casus specialis: q̃ gl. nõ sunt vsquequaq; perfectę: ideo q̃ro, qđ in donatione ꝓpter nuptias: an† li fiat sup aliqua re mariti trãsferat dominiũ sine traditione in vxorẽ. Dic ꝙ sic: vt in auť. donationes. j. de iure do. in gl. Idẽ dico in re dotali, vt so. ma. trãsferať dominiũ in mulierẽ, sine traditione, vt l. in rebus. cũ gl. sua eo. ti. Idẽ dico in re dotali, vt transferať dominiũ in virũ sine traditione, vt probať in l. j. ff. de impensis. secũdũ vnã lec. Ratio est: q̃a dos dicit esse quædã vniuersitas, vt probať in tex. & gl. j. ff. de ĩpẽsis. † Sed in acqsitionibus vniuersalibus videť sine traditione dominiũ trãsire: vt in auť. ingressi. ŝ. de sacrosan. ecc lesi. & ꝑ hoc patet mihi casus in l. j. ff. pro so. & qđ ibi no. & ꝙ ibi dicit gl. sine pactione, dicas sine traditione. Itẽ q̃ro † qđ de re donata cã mortis: an trãsferať dominiũ in donatariũ sine traditiõe. Dico ꝙ sic. Casus est in l. vel donatione cã mortis cõti nuata ad superiorẽ. ff. de pub. Et ꝙ dicit in ll. vel donationes cã mortis. ami. possess. vł sine pactis. intellige. i. sine traditione: vt superiora & inferiora demõstrãt. Idẽ dico in don. cã mortis, retrãsfata, vt si reuocať donatio in casibus q̃ no. in l. nõ ois. ff. si cer. pe. An ĩ trasactione fiat trãslatio dñij sine traditiõe: dic vt habeť. j. l. si mortis cã res donata. ff. de do. cã mor. Quero q̃ est rõ ꝙ rei le gatę testãtis trãsit dñium recta via sine traditiõe. Doc. hic no. ꝙ fauore vltimę volũtatis: vt citius fiat eius executio. Tu dic, ꝙ gl. reddit rõnes ĩ l. si qs rẽ. ff. de pollici. i. gl. mag. Quero nũqd ĩ acqsitiõe† dñij q̃ fit cũ titu. ꝑ traditionẽ facta à dño, sit aliqua differ. ab acqsitiõe, q̃ fit traditiõe facta à ñ d. Cy. refert ꝙ sic qa dũ traditio fit à dño: licet recipiẽs credat aliũ dñm, & erret: ñ ꝓdiť domij trãslatio. Sed vbi fit à ñ dño, mala fides à prĩ. ĩpedit trãslationẽ dñij. Primũ, ꝙbať ĩ l. cũ ĩ corpus. ff. de acq. re. do. secũdũ, ꝙbať ex l. hoĩem. ff. ꝙ suo. Et est alia differ. qa dũ traditio fit à dño, trãsferť dñiũ, licet nulla trãsferať possess. vt l. si fund. ff. d sun. do. Sed qñ fit traditio à nõ dño cũ tit. nisi tradaťvacua possessio, nũ quã ꝓcedit vsuc. vt l. sine possess. ff. de vsu. ergo non ꝓcedit vsu.

c f **Vm proponas.** ¶Frãgẽti fidẽ fides frãgať eidẽ. h. d. breuiť hęc lex. Quęre, qualiter fuit cõcepta ista cõuẽtio inter istos fres. Dicit gl. j. qa vnus frum cõuenit, ꝙ actionẽ, quãvnus intẽtabat, remitteret, & bona diuiderenť æqualiter. & vide gl. Si verba eẽnt ita cõcepta: ille, q promisit remittere, posset implere contractum ex parte sua: & sic ageret actione præscriptis verbis descendente ex eo contractu innominato: vt habuistis no. ŝ. eo. l. j. in fi. magnę glo. Et j. titu. j. l. siue apud acta. quod tenet glo. pen. quæ est in hac ead. l. & non negat. Et ideo habes ponere, quod fuit conuentum quod non peteret: & sic talis contractus impleri non potest &c.

a **Actum.** ¶Curator nõ põt debitũ liquidũ gratuitum remittere. h. d. Op. ff. de fur. l. si pignore. in fi. & l. interdũ. §. qui tutelã. Solu. Ibi nõ erat debitũ liquidũ: vnde possunt transigere. hic secus. Oppo. ff. de iniurijs. l. sed & si vnius. §. j. Solue vt in glo. Item oppo. de l. iusiurãdum quod ex conuentione. §. j. de iureiu. Sol. Ibi debitum non erat liquidum.

b **Ilius.** [b]Oppo. extra glo. de l. sivnus. §. pactus. in prin. ff. eo. & l. quod seruus. ff. depositi. de so. l. qđ seruus. Sol. fareor ꝙ filio vel seruo, nõ põt solui. verũ est, nisi debitũ eẽt contractum per eum filium, & patri quæsitum: vt in contrarijs. quod perpetuò tene menti. Et per hoc dico, ꝙ si monachus mutuat, vel deponit pecuniam. licet quæratur actio monasterio, tamen poterit sibi solui. Et contingit liberatio. Ratio: quia facto eius illa actio quæsita erat monasterio: aliãs secus: vt hac l. & ŝ. eo. l. seruus. Opponi. de l. si filius. ff. de excepti. Solue vt in glos.

Itẽ op. de l. cõtra iuris. in fi. ff. e. solue vt ĩ gl. & dixi ŝ. e. l. seruus.

Iactionem. Pactum factum hæredi putatiuo, hæredi vero nõ prodest. h. d. secundum vnã lec. secundũ aliã. h. d. Pactũ factũ vni ex hęredibus, ad alios non porrigitur. h. d. Oppo. cõtra primam lec. de cõsti. pecu. l. si post. Glo. dicit, solu. vt ibi. Certè ibi glos. nõ posuit verã solutionẽ. Solu. Q̃ñq; quis facit pactũ vero hæredi, à quo tamẽ postea hæreditas euincitur, vel per querelã, vel cõtra tabulas & tũc pactum factũ hæredi transit ad eum, ad quẽ transit hæreditas: vt l. cõtra. & l. hæres à debitore. circa prin. ff. de fideius. Q̃ñq; quis facit pactum hæredi, qui nullo modo est hæres. Et istud in dubio non prodest vero hęredi, vt hic, & l. si tibi. §. cùm possessor. ff. eo. Fallit si constaret quòd habuerat animum remittendi cuilibet, qui hæres esset: vt l. antepenul. ff. eo. secundùm vnam lectu. &c.

Debitorum. Imperator ĩ istis duabus legibus sic procedit: qa in prima ponit summarium: in sequenti ponit casum in terminis. Oppo. de l. cùm ab vno. ff. de lega. ij. Solu. Ibi est speciale fauore dotis. Vel dic vt ibi. Quærit glos. vtrum ille qui debet prius satisfacere, debeat prius cõueniri. Glo. dicit ꝙ nõ: & bene dicit. Dic vt in ea.

1 ☞Si promisisti centum per stipulationem sine usuris & ego promisi ire Romã pro te, per pactũ: an per istud pactũ actio uerius informetur, uel actionẽ nouã pariat.
2 Differentia inter uestimentum cohærentiæ contractus, & uestimentũ rei interuentu.
3 Pactum nudum principale, an uestiatur à stipulatione pœnali accessoria.
4 Pactum nudum quod fuit appositum iuxta aliud, an pactum nudum præcedens, quod de inde uestitum fuit rei interuentu, uestiatur sequuta traditione.
5 Pactum nudum appositum iuxta contractum conditionalem, an uestiatur,
6 Obligatio ciuilis, & naturalis, an statim saltem conditionaliter dicatur nata ex cõtractu conditionali ante existentiam conditionis.
7 Si tollatur contractus uestitus iuxta quem erat appositum pactum nudum, an remaneat actio ex ipso pacto nuda.

Petens. Lex ista est subtilis, & difficilis: & breuiter hoc intendit. Pactum nudum appositum iuxta cõtractũ stricti iuris, veterẽ actionẽ informat, & nouã parit. h. d. tex. cũ glo. Venio ad casum in terminis. & ponit in glo. tribus modis. Ego puto verã positionẽ, quã intendo tenere. Antequã veniamus ad qõnes, & materiã examinemus lecturas hic positas: quæro quod est exemplũ in hac l. Dicunt quidam: promiseras mihi aliquid nudo pacto: idẽ illud promisisti per stipulationẽ: certè potero hoc petere. Hæc est vna lectura. Pro ista bene facit tex. qui dicit, placiti seruãdi cã sequuta est: videť cm̃ velle loqui de stipulatione interposita super eo quod deuenit in pacto nudo. Istã lec. glo. reprehẽdit. nam cũ tex. dicat, siue antecesit, siue statim pòst secutũ est: innuit ꝙ si ex interuallo pactũ esset appositũ, nõ posset agi ex stipulatione: sed hoc est falsum: imò omni tẽpore posset agi. ergo &c. Præterea, secundũ istã lec. nunquã posset agi ex pacto, sed ex stipulatione: vt l. asse toto. de hære. instit. & de cõdi. instit. l. institutio talis. Quidã volẽtes sustinere dicũt hãc lec. verã. Et fatenť, ꝙ si ex interuallo pactũ appo nereť ex stipulatiõe, agi nõ posset. Hoc declara sic: stipulatio de se fuit mista, aliãs incerta: q̃a ꝙmisisti ꝙ cõuenires: cõuenisti, & sic ex ea per se stare nõ potest. si pactũ iterponitur ex interuallo, imputet sibi, cũ posset, quia incõtinẽti nõ facit. ar. l. quia rõ. de cõdi. instit. Ad aliã oppositiõnẽ glo. dũ dicit, nõ posse agi ex pacto, sed ex stipulatione: fatẽtur. Et tex. nõ dicit hoc ꝙ agatur ex pacto, sed ex stipulatione. Cõtra illud opp. ff. iudi. sol. l. cũ apud Sẽproniũ. & l. iudicatũ sol. eo. ti. sol. Dicũt doct. ibi implementũ stipulationis nõ cõstabat ex volũtate ptiũ, sed ex iudicis declaratione. meritò ergo & illa declaratiõe secuta ex interuallo hæc stipulatio cõmittiť. Hæc opi. nõ est vera, per l. si ita fuero stipulatus. §. j. & l. cũ em̃. ff. de noua. & de fideiuss. l. si ita. de ver. obli. l. qđa cũ filiũ. ŝ. fi. & l. verũ. §. si filius. ff. pro so. & l. qui pecuniã. si cer. pet. quæ cõcludũt ꝙ ẽt ex interuallo posit apponi pactũ, vel aliud fieri, per qđ impleatur stipulatio, etiã cũ pẽdet ex volũtate partiũ: rececamus ergo ab ista lec. Aliĵ dicũt ꝙ vel hic feci pactũ tecũ, ꝙ in cõtractu quẽ feci vel faciam de aliqua quãtitate librarũ, ĩtelligať de Imperialibus. vide glo. ista lec. nõ placet. Primò per tex. quia hic dicit ꝙ stipulatio est ĩterposita placiti seruãdi cã: qđ hic nõ est: imò interpositũ est pactũ causa declarãdæ stipulationis. Præterea, innuit ista lec. ꝙ pactũ declaratiũ nõ posset apponi ex interuallo. qđ non placet, per l. hæredes palã. ŝ. sed & si notan. ff. de testa. Præterea, istud pactũ declaratiũ inducit ad replicationẽ: nã petã decẽ libras Imperialiũ: tu excipies ꝙ nõ debet intelligi de Imperialibus, sed de minori moneta: quia in stipulatione nõ est expressum vt l. numis. ff. de leg. iij. Ego replicabo: hoc est verũ, nisi aliud esset actũ: sed aliud esse actũ apparet ex pacto: ergo &c. Sed pactũ ad inducẽdũ replicationẽ põt interponi ex interuallo: vt l. si vnus. §. pactus. ff. eod. ergo &c. Trãseamus ergo ad tertiã lec. quã glo. tenet: promisisti mihi aliquid per stipulationẽ, & ante, aut statim pòst ꝙmisisti mihi ire pro me Romã. Certè ex stipulatiõe agetur ad illud quod deuenit in pacto, & agitur actione præscriptis verbis ex pacto vestito: & sicveterẽ informat, & parit nouã. & videglo. tuã. Ista lec. nõ videť vera: quia secundũ hoc stipulatio nõ fuit interposita cã seruãdi pacti. imò ob aliud fuit interposita, ſ. ob aliud pactũ qđ vẽ cõtra istũ tex. Sol. Fateor: nec ob. tex. quia tex. intelligiť, ꝙ stipulatio fuit interposita cã seruãdi pacti, ſ. cuiusdã. hoc est, eius qđ in stipulatione deuenit. aut pactũ factũ est de alio, & de eo quæriť, an stipulatio informet, & nouã actionẽ pariat. Itẽ cõtra istã lec. arguũt Vltram. actio præscriptis verbis oritur ex cõtractibus innominatis: vt l. quoties. & l. naturaliter. de præscri. verb. & l. ex placito. j. de rerũ permu. & qñ pactũ apponiť iuxta cõtractũ, ideo oriť actio præscrip. verb. quia resultat cõtractus innominatus habita relatiõe pacti ad cõtractũ. sed in casu ꝓposito per glo. nõ resultat cõtractus ex relatiõe pacti ad cõtractũ: ergo nõ est bõa eius positio. Per hoc ponũt ipsi casum sic, ꝙ facta fuit stipulatio de permutã do codice meo cũ tuo: & per pactũ ꝙmisisti statim, añ, vel statì põt ire ꝑ me Romã. tũc habita relatiõe pacti ad cõtractũ, resultat cõtractus innominatus: merito resultat præscri. verb. lec. istorũ nõ reprobo: q̃a bona est. Sed inquãtũ ipsi dãnãt lec. gl. nostrę nõ bñ dicũt. nã actio ꝑscri. verb. oriť ex pacto incõtinẽti apposito. ex pacto dico, nõ ex cõtractu, q̃ resultat habita relatiõe pacti

an quis possit se fundare ex contractu, quẽ impugnat, vide Roma. cõsi. cccxlvij.

✠POMATES.

¶Pactũ. Circa hoc opponiť de l. iusiur. quod ex cõuẽtione. ŝ. j. ff. de iureiurã. vbi curator potest iuramentũ deferre, & ex eo minori ꝓiudicare. Vñ cum possit illud quod est plus, tantò magis debet posse id qđ est minus. & imò nõ est mirũ si nõ põt pacisci. Istud esset di lapidare bona minoris: ꝙ nõ est curatori permissum: & quod esset cõtra vim ipsiꝰ verbi: sed ibi debitũ non erat liquidũ: & imò non mirũ est, si põt iuramentũ deferre: & sic diceret ꝙ istud est diuinare qa curator & tutor tũc demũ possunt iuramẽtũ deferre aliĵs deficiẽtibus. probationibus. l. tutor. ff. de iureiur. & ad hoc vide Pau. consi. xxxix. in ij. dubio. vo. j. & cõsi. xlv. Fed. cõ. xciij. & Ro. consi. xxvij. in ij. dub. & Pan. cõ. xv. vo. ij. & con. xcvij. col. ij. ad fi. eo. vo lu. & aliqd in consil. cviij. volu. ij. Pau. de Ca. consil. j. Bar. con. xlvij. Barb. con. vij. colum. ij. vol. & con filio. xlij. col. xiij. eo.

a ✠P. PAV. P. ¶Pactũ. Limita nisi debitores essent pauperes: quia põt tunc tutor vel curator cõ ponere. Ang. in addi. ad Bar. ĩ l. id ab vna. C. de ann. & tri. li x.

✠P. PAV. P.

b ¶Fili⁹. Circa materiã huius legis, qño possit filiꝰ prędicari patri in acqnirendis, & in similibꝰ personis, vide per Iaso. in l. iij. ŝ. si filius. ff. quod quisque iuris.

☞In versi. cõtra illud. ibi. l. verũ. Null⁹ est. ŝ. si filio. nec in tota ea. l. qd piã est, qđ ad rẽ facit. puto Bar. voluisse adducere l. si verò non remunerandi. ŝ. si filio. ff. mãdati. Alexã. Losæus.

a ¶L. si in venditione. Adde q̄ Pau. de Ca. dicit mirari de Bart. qui nō cōsyderauit q̄ diceret illa l. nō loquit quādo cōditio deficit. imò tunc non habet locū qd ibi dicit, sed loquit quādo extitit latius hic per eum.

ad cōtractū: vt vidistis. ſ. e. l. in bonæ fidei. & ff. e. l. iurisgentiū §. quinimo. hoc etiā p̄batur in l. frumēti. j. de vſur. & eorū opin. j. clarius declarabo. Modo venio ad queſtiones quæ formantur in gl. † Quæro mutuaui tibi decē ſine vſuris. quæ per ſtipulationē promiſiſti mihi reſtituere: & ego promiſi per pactum ire pro te Romā an iſtud pactū veterē actionē informet, & nouā pariat? Gl. dicit q̄ nō: qa pactū incōtinēti appoſitū ita demū informat veterē actionē, ſi apponit̄ p eo cui cōpetit actio: lecus ſi debitor deberet vſuras. & vide gl. quādo actio cōpetit vni & pactū interponit̄ pro alio, eſt videndū an veterē informet, & an nouā p̄ſcriptis verbis actionē pariat. Primò, q̄ nō informet veterem. gl. tenet hic. Cū enim magis ſit cōtra illud, qd̄ deuenit in prima actione, quā qd̄ nō poteſt illā informare. eſſet eñ q̄dā repugnātia quod actio meamet daretur contra meipſum & hoc tenent oēs. Sed vtrū pariat nouā actionē? gl. dicit q̄ nō, in l. iuris gētiū. §. quinimo. in gl. ſup verbo, iudicij. ff. e. Vltramō. cōtra: quia creditor p̄miſit debitori: reſultat cōtractus innominatus: ergo oritꝫ actio p̄ſcriptis verbis. Hic aduerte: Vltramō. nihil dicit contra gl. noſtrā bene & rectè intelligendo: imò glo. & ipſi cōcordant. Eſt enim duplex veſtimentū. Quoddā eſt veſtimentū cohærentiæ cōtractus: quoddā eſt veſtimentū rei interuētus. Et iſtud habet locū p̄prie in cōtractibus innominatis: vt l. ex placito. j. de re. permu. de p̄ſcrip. ver. l. natura. & no. in l. iuris gen. §. quinimo.

2 ff. e. † Inter iſta duo veſtimēta eſt hæc differētia. Nā cohærentia contractus veſtit pactū incōtinēti, cū in eſſe p̄ducitur: vt l. legē. ſ. e. & l. in bonę fidei. Rei interuētu veſtit̄ pactū. etiā ex interuallo, quādo qs impleuit cōtractū ex p̄te ſua: vt dictis legibus. Nūc ad propoſitū, quādo creditor p̄miſit debitori, nō oritꝫ actio præſcript. ver. ex pacto: nec veſtit pactū cohærentia illius cōtractus: quia nō veſtit pactū, niſi ad vtilitatē illius, pro quo contractus eſt celebratus. Hic eſt caſus in l. ſi tibi. in fi. j. loc. & ibi no. Nō remanet ergo pactum nudum. Sed ſi habita relatione pacti ad cōtractum reſultat contractus innominatus, & ex poſt facto alter contrahentium impleat ex parte ſua: tunc oritur actio præſcriptis verbis, ex contractu innominato veſtito rei interuentu nō ex pacto ſed ex cōtractu innominato. Hoc vult dicere gloſ. tua hic dū dicit: ſed ſi daret vſuras, fortè ſecus eſſet, &c. Tunc enim reſultaret cōtractus innominatus. ideo eſſet illud qd̄ ſ. dixi. vide ergo gl. quā à modo intellīgas, & q̄ gl. dicit, cōtrariū eſſe. nō intellīgas q̄ actio j. informet̄: qa iſtud eſt impoſsibile, vt dictū eſt. ſed p̄ tanto hic dicit: qa poſsibile eſt iſtū cōtractū veſtiri rei interuentu, & parere actionē †.

3 Quæro, vtrū pactū nudū principale veſtiat̄ à ſtipulatione pœnali acceſſoria. gl. dicit q̄ nō: vt l. nuda j. de cōtrahē. & cōmi. ſti. Vltramō. dicit cōtra iſtā glo. ſic: Pœna ſuccedit loco rei: vt l. ſi qs à ſocio. ff. p ſoc. et l. prędia. de ac. emp. Sed ſi aliqs daret rē cōuentā, et p̄miſſam: ſine dubio eſſet veſtitū pactū qa reſultaret cōtractus innominatus: & ſic veſtiret aliquo implēte ex parte ſua. Ideo in p̄poſita q. dicēdū eſt ſic ſecūdū eos Aut quæris anteq̄ ſtipulatio pœnalis ſit cōmiſſa: & tūc ſine dubio p̄ ſtipulationē pœnalē nō veſtit̄. Aut poſtq̄ eſt cōmiſſa: & ſi quidē ſtipulatio pœnalis cōtinet tantū quātū primū pactum, & ſoluat̄: tūc pactū illud veſtitur ſicut ſi ſolueret ipſa res, vt ſ. dixi. Si verò minus cōtinet: tūc ſecus: vt l. ſi. ff. de cōd. cau. da. Sed hic aduerte: iſtorū reꝑhēſio inquātū dicūt p hoc gl. malè dicere eſt falſa. Nā ſup alio loquit̄ gl. & ſup alio loquunt̄ ipſi. Gl. enim loquit̄ an ſtipulatio pœnalis veſtiat pactū nudū ei, p quo pœnalis ſtipulatio interponit̄ dicta Vltramō. loquunt̄, an pœnalis ſtipulatio veſtiat pactū ei, cōtra quē pœnalis ſtipulatio interponit̄. Preterea. gl. loquit̄ an veſtiat pactū cohęrētia cōtractus: ipſi loquūt̄ an veſtiat rei interuētu. & ſic nihil ad p̄poſitū. cōtra glo. fateor gl. verū dicere: & Vltramō. bene dicere in caſu in quo loquunt̄. Modò ſumus expediti de iſta difficili q̄one. venio ad aliā queſt.

4 † Quærit gl. facta eſt cōuētio inter te & me, pacto nudo de permutādo codicē meū cū tuo. deinde incōtinēti cōuenit q̄ ires p me Romā p̄rincipaliter pacto nudo, demum ex interuallo: primū pactū nudū fuit veſtitum rei interuētu: quæro vtrū ex ipſo pacto veſtiatur aliud pactum incontinenti appoſitū. Et glo. tua dicit q̄ nō: quia veſtimētum fit ex interuallo. & vide glo. tuam. Vltramō. cōtra, per rōnē p̄dictā: qa cū hic habita relatione pacti ad cōtractū reſultat cōtractus innoīatus, debet oriri actio præſcri. verb. dico glo. tuā dicere verū. Nam iſtud pactū nō pōt veſtiri cohærētia cōtractus per rōnē quā glo. dicit: & de hoc quærimus hic. & ſic ex pacto actio nō oritur: ſed bene pōt veſtiri rei interuētu. & oritur actio ex toto cōtractu innominato, quæ reſultat ex illis pactis. Et ita vterq; eorū bene dicit. Ita debes intelligere. Eodē modo dico q̄ tale pactū veterē actionem nō informat per rōnē glo. Quæro, quid ſi iuxta cōtractū cōditionalem apponat̄ pactū nudū, vtrū veſtiat̄. Glo. dicit † q̄ ſic: quia ab initio naſcit̄ ciuilis & naturalis cōditionaliter ſaltē: vt l. ſi in vēditione. ff. de peri. & cōmo. rei. ven. & vide glo. Cōtra iſtā glo. † videtur. Nam ante cōditionis exiſtētiā nō eſt nata ciuilis, neq; naturalis: vt l. cedere diē. de ver. ſig. ergo eius cohærētia nō pōt veſtiri aliud pactū. Sol. Dicit glo. q̄ nō eſt nata purè, ſed ſtatim eſt nata cōditionaliter. puto quod velit dicere q̄ exiſtēte cōditione trahitur retro, & fingitur retro obligatus, ita q̄ ab initio pōt dici nata: vt l. quis potior. & l. qui balneū. ff. qui pot. in pig. habē. & de ſolu. l. ſi quis ſub cōditione. Et ita dicebat do. Iac. But. Sed certè iſta ratio cōcluderet, ſi poneremus ex pòſt facto cōditionē exiſtere: ſed ſi ponimus cōditionē deficere: an iſtud pactū nudū erit veſtitū. Breuiter circa iſtā qōnem eſt videndū. primò an veterē actionē informet. Et hic dico, q̄ nō: quia nō reperit eā informādā: cū ex cōtractu cōditionali nō ſit nata actio. Ita no. gl. in l. pacta. ff. de cōtrahē. emp. Secūdò eſt videre, vtrū pactū veſtiat̄ cohærētia cōtractus. Et puto q̄ ſic, ſi cōditio poſtea extiterit: quia fingitur retro cōtractū fuiſſe celebratū, vt dictū eſt. Sed ſi cōditio defecerit, nō video q̄ veſtiri poſsit cōtractus: ſed veſtitur rei

a interuētu. Ita loquitur l. ſi in vēditione. a quæ hic allegatur in gl ibi enim vēdidi rē tibi ſub cōditione, eo pacto q̄ ires pro me Romā. ex iſtis pactis oritur quidā cōtractus innominatus talis quia ego cōſtituā tibi iſtā ſpē emptionis, vt tu vadas pro me Romā: vnde ſtatim celebrato iſto cōtractu cōditionali impletur iſte cōtractus innominatus ex parte mea: meritò oritur actio præſcri. verb. Ita debet intelligi hæc materia. Et ita intelligo qd̄ not. in l. lecta. ff. ſi cer. peta. in glo. mag. Ita intelligitur l. iuris gentiū. ibi: vt puta ſi poſt diuortiū. ff. eo. Quæro vlterius, quid ſi pactū nudū ab initio fuit veſtitū cohærētia cōtractus veſtiti: & ex pòſt facto ille cōtractus tollitur: † vtrū remaneat actio præſcri. verb. ex

7 pacto nudo. Glo. dicit q̄ ſic. quā vide. Videte: iſta pacta qñq; ponuntur in cōtractibus correlatiuis: & tūc illud qd̄ deuenit in pacto, dicitur pars pretij, ſeu rei, quæ debetur ab initio: vt l. fundi partē. ff. de cōtrahen. emp. Sed natura cōtractuū correlatiuorū eſt, vt ſublata vna parte obligationis, tollatur altera: vt l. ſi. ff. de accep. & l. cum emptor. ff. de reſcinden. venditio. In iſto caſu non diceret verum glo. nec iſto caſu loquitur: ſed ſi ponimus in contractibus non correlatiuis: vt in exemplo poſito in hac l. tūc glo. tua dicit veritatem. hic fuit facta collecta &c.

Additio. Et non habetur in aliꝭs.

Detens. Pactū incōtinēti appoſitū iuxta cōtractū ſtricti iurisveterē actionē informat. h. d. ſecundū tertiā lec. glo. quæ vera eſt. Legit̄ quatuor modis ſecundū Vltramō. lec. j. patebūt. Quæro de exēplo l. noſtræ. glo. primò ponit exemplū q̄ ſtipulatio fuit adiuncta ei qd̄ deuenerat in pacto nudo. Iſtud exemplū nō eſt bonū: quia ſecundū hūc intellectū videtur innuere, q̄ ſi talis ſtipulatio nō fieret ſtatim, q̄ nō poſſet agi. ſed hoc eſt falſum: quia ſemper poſſet agi ex ſtipulatione: & ſic primū nō eſt bonū. Vñ gloſ. ponit exēplū: vt in glo. patet. Iſtud ſecundū exemplū glo. nō eſt verū propter tex. qui dicit, placiti ſeruādi cā. & exemplū glo. videt loqui de declaratione pacti. Secundū iſtud exemplū videtur innui q̄ ſi ſtatim nō apponeret iſtud pactū declaratoriū, qd̄ non haberet vires: qd̄ nō videt verū. ar. l. hæredes palā. §. ſed & ſi nota. ff. de teſti. Vñ glo. ponit tertio modo exemplū, ſecundū quod poſui ſummariū. & hic eſt verus intellectus noſtræ l. q̄ per tale pactū incōtinenti appoſitū informet̄ vetus actio, & noua actio oriat̄. Sed Vltramō. dicit̄, q̄ actio præſcri. verb. oritꝫ ex contractu innoīato: vt l. naturalis. ff. de præſcri. verb. & quantū ad materiā noſtrā oritꝫ, & habet locū vbi habita rōne pacti ad cōtractū oritꝫ cōtractus innoīatus. vt dicebā in l. legē. ſ. e. ſed in exēplo gl. nō pōt haberi dicta relatio, ſi bñ cōſyderet̄: per cōſequēs primū eadē rō nō oritꝫ. cuius cōtrariū dicit: & male. Vñ ponit exēplū, vt legit alij, & ponit caſum ſic: cōueni tecū per ſtipulationē de permutando librum meum cum tuo. iuxta hunc contractum fuit appoſitum pactum, quòd vadam pro te Romam. dicunt ipſa relatione pacti ad contractum oritur contractus innoīatus: & ſic oritur actio præſcri. verb. Ita intelligūt ipſi hāc l. licet exemplū eorū ſit bonū: tñ in eo qd̄ reprehēdunt gloſ. malè dicūt. nā dicta eorū nō cōcludūt aliud, niſi q̄ actio præſcriptis verb. oriat̄ ex cōtractu innoīato habita dicta relatiōe pacti ad cōtractū. iſtud eſt verū. imò actio p̄ſcriptis verb. oritꝫ ex pacto. Dixi in l. legē. ſ. eo. vñ ipſorū reprehēſio nō eſt bona. vos videte exemplū glo. q̄ pactū apponit̄ per ſtipulationē. Quæro, qd ſi interuenerit pactū nudū p̄ debitore, nūquid informet̄ vetus actio, & oriat̄ noua? Glo. dicit q̄ nō informat̄. Pro cuius declaratiōe hāc qōnē dividā, quare aut tu quæris retēto dicto themate nūquid informet̄ vetus: aut queris nūquid oritꝫ noua. Primo caſu gl. noſtra hic dicit q̄ nō. Vltramō. hic dicūt multa verba. finaliter do. Cy. & oēs hic tenēt opi. glo. eſſet eñ abſurdū q̄ actio q̄ cōpetit mihi infor meꝫ cōtra meipſum. vñ opi. glo. eſt veriſsima. Sed ſi quæris retēto eodē themate, nunquid oriat̄ noua. Glo. in l. iuris gētiū. §. quinimò. & glo. poſita in verb. bonę fidei. bñ dicit, q̄ nō oritꝫ noua actio. Vltramō. reprehēdūt iſtud dictū. Rō: quia eodē themate retēto, & cōſyderata relatiōe pacti ad cōtractū oritꝫ cōtractus innoīatus. & ideo cōcludūt, q̄ oriat̄ actio præſcriptis verb. Quātū ad preſens eſt ſciēdū q̄ principaliter eſt duplex veſtimentū, ſ. cohærētia cōtractus, & rei interuētu. modò ſi quæris, nūqd pactū appoſitū pro debitore iuxta cōtractū ſtipulationis veſtiat̄ cohærētia cōtractus: & tūc dico q̄ nō: quia pactū nō veſtit̄ cohærētia cōtractus niſi pro eo, in cuius fauorē cōtractus eſt celebratus. Ita debet intelligi l. ſi tit̄. C. locа. & ita intelligit glo. hūc paſſum. Si verò quæris, nūquid veſtiat̄ rei interuētu: dico q̄ ſic. nā debitor, pro quo pactū nudū eſt appoſitū, poſſet implere cōtractū ex parte ſua: & implēdo veſtitur pactū nudū, & veſtit̄ rei interuētu: quo veſtito pōt oriri actio præſcriptis verb. Ita habet locū dictū Vltramō. & pōt cōcordari cū gloſ. noſtra per hūc modū. Quærit glo. nūquid pactū nudū poſsit veſtiri per ſtipulationē pœnalē. Glo. dicit q̄ nō. Ita no. hic. & nō in l. ſi pacto quo pœnā. ſ. eo. Vltramō. redarguūt glo. & dicūt ipſi: pœna ſuccedit loco rei, vt l. ſi quis à ſocio. ff. pro ſoc. l. prædia. de acti. emp. cū ſimi. Sed neminivenīt in dubiū pactū nudū poſſe veſtiri rei interuētu. In proposito circa hūc paſſum multa dicūtur. breuiter ſi bene cōſyderētur dicta eorū nō diſcrepāt à glo. noſtris. nā ipſi intelligūt, nunquid pactū nudū veſtiatur cohęrētia cōtractus. Vñ ad propoſitū qōnis dic, q̄ aut quęritur, nūquid veſtiatur per pœnalem ſtipulationem ſed ex eo q̄ pœnalis ſtipulatio eſt interpoſita. & dico q̄ non: vt in l. nuda j. de commit. ſtipu. Aut quæris, nunquid veſtiatur ei, contra quem ſtipulatio pœnalis eſt interpoſita. Et dicas q̄ ſic. quod intellige q̄ veſtiatur rei interuentu. & iſtud voluit ſentire glo. dum dicit, ſed ſi daret vſuras &c. bene rei interuentu veſtitur: ſed cohærentia contractus non. & ita intelligo hic gloſ.

Quærit glo. pone q̄ præceſsit pactum nudum de permutando, deinde fuit aliud pactum appoſitum etiam nudum: puta q̄ tu ires pro me Romam: deinde pactum primum de permutādo nudum fuit veſtitum rei interuentu ex interuallo: nunquid illud ſecundum pactum nudum veſtiatur, & ſumat vires? Glo. hic dicit q̄ non: & dicit veritatem, q̄ non veſtitur cohærentia contractus: quia non poteſt veſtiri alio veſtimento, cùm primum pactum fuerit nullum: ergo illo non veſtitur. Sed nunquid dicatur veſtiri rei interuentu? Dicendum eſt q̄ ſic. Nam habita relatione pacti ad cōtractum oritur contractus innominatus: & in cōtractibus innominatis habet locū propriè vetus actio, & oriat̄ noua? Glo. dicit q̄ nō informat̄. Pro cuius declaratiōe hāc qōnē dividā, quare aut tu quæris retēto dicto themate nūquid informet̄ vetus: aut queris nūquid oritꝫ noua. Primo caſu gl. noſtra hic dicit q̄ nō. Vltramō. hic dicūt multa verba. finaliter do. Cy. & oēs hic tenēt opi. glo. eſſet eñ abſurdū q̄ actio q̄ cōpetit mihi infor meꝫ cōtra meipſum. vñ opi. glo. eſt veriſsima. Sed ſi quæris retēto eodē themate, nunquid oriat̄ noua. Glo. in l. iuris gētiū. §. quinimò. & glo. poſita in verb. bonę fidei. bñ dicit, q̄ nō oritꝫ noua actio. Vltramō. reprehēdūt iſtud dictū. Rō: quia eodē themate retēto, & cōſyderata relatiōe pacti ad cōtractū oritꝫ cōtractus innoīatus. & ideo cōcludūt, q̄ oriat̄ actio præſcriptis verb. Quātū ad preſens eſt ſciēdū q̄ principaliter eſt duplex veſtimentū, ſ. cohærētia cōtractus, & rei interuētu. modò ſi quæris, nūqd pactū appoſitū pro debitore iuxta cōtractū ſtipulationis veſtiat̄ cohærētia cōtractus: & tūc dico q̄ nō: quia pactū nō veſtit̄ cohærētia cōtractus niſi pro eo, in cuius fauorē cōtractus eſt celebratus. Ita debet intelligi l. ſi tit̄. C. locа. & ita intelligit glo. hūc paſſum. Si verò quæris, nūquid veſtiat̄ rei interuētu: dico q̄ ſic. nā debitor, pro quo pactū nudū eſt appoſitū, poſſet implere cōtractū ex parte ſua: & implēdo veſtitur pactū nudū, & veſtit̄ rei interuētu: quo veſtito pōt oriri actio præſcriptis verb. Ita habet locū dictū Vltramō. & pōt cōcordari cū gloſ. noſtra per hūc modū. Quærit glo. nūquid pactū nudū poſsit veſtiri per ſtipulationē pœnalē. Glo. dicit q̄ nō. Ita no. hic. & nō in l. ſi pacto quo pœnā. ſ. eo. Vltramō. redarguūt glo. & dicūt ipſi: pœna ſuccedit loco rei, vt l. ſi quis à ſocio. ff. pro ſoc. l. prædia. de acti. emp. cū ſimi. Sed neminivenīt in dubiū pactū nudū poſſe veſtiri rei interuētu. In proposito circa hūc paſſum multa dicūtur. breuiter ſi bene cōſyderētur dicta eorū nō diſcrepāt à glo. noſtris. nā ipſi intelligūt, nunquid pactū nudū veſtiatur cohęrētia cōtractus. Vñ ad propoſitū qōnis dic, q̄ aut quęritur, nūquid veſtiatur per pœnalem ſtipulationem ſed ex eo q̄ pœnalis ſtipulatio eſt interpoſita. & dico q̄ non: vt in l. nuda j. de commit. ſtipu. Aut quæris, nunquid veſtiatur ei, contra quem ſtipulatio pœnalis eſt interpoſita. Et dicas q̄ ſic. quod intellige q̄ veſtiatur rei interuentu. & iſtud voluit ſentire glo. dum dicit, ſed ſi daret vſuras &c. bene rei interuentu veſtitur: ſed cohærentia contractus non. & ita intelligo hic gloſ.

a ¶L. ſi tibi. C. locati. Adde eūdē Bar. in l. ſi certis. in ij. lec. j. eo. Bal. hic: & p̄ intelle. d. l. ſi tibi vide Ioan. Bar. Caccialu. vltra Alex. & alios in l. legem. ſ. eo. & quæ ipſe ponit in ſuo tracta. de pac. q̄. vj. in principio. colum. ix. verſicu. reſtat tunc.

b ¶Rei interuētu. Ad de vltra doc. hic do. Io. Ba. Caccialup. in ſuo tra. de pac. q. vj. colum. ij. & ibi dixit hāc cōcluſionē verā. ✠P. PAV. P.

c ¶Si certis annis. Iſtā legē repetit Ang. Circa hāc materiā hui⁹ legis, vide Alex. cōſ. cxiij. & cōſi. ccccccij. ad finē. & cōſ. ccccc xiij. Soci. cōſil. cxlv. & talis præſumitur cōmiſsio, qualis eſt ſecuta ſolutio, vide ī dictis cōſiliꝭ. & Fe. in c. Bertholdus. col. antepen. extra, de reiudi. Itē an iſta allegatio tituli cū lapſu tēporis ſufficiat, ſvid̄ Cep. caut. cxxj. & lo quit̄ de ſeruititib. vi de quæ ſcripſi in l. ſeruitus. la grāde. ff. de ſerui. Itē an & qñ diuturnitas tēporis inducat remiſsionē debiti. vide Ro. oīno cōſi. ccccxvij. colū. v. Nūquid autem diſpoſitio huius legis procedat in ruſticis, an verò requiraī lōgiſsimū tēpus, vide Pau. cō. cccij. Alex. de Are. ī l. qui in alie na. §. j. de acqui. here dita. poſt princ. Item de materia huius legis, & an ex patientia cū curſu tp̄is præſumatur titul⁹, vide Bar. in vj. q. per eum diſputata, incip. mulier habēs amplū pa trimonium. in pe. & vlti. col. Itē no. q̄ licet vbi cōſtat de cā, alius titul⁹ allegatus ex tpe nō probet. tñ iſtud fallit in feudis. Bal. ī c. fi. de feu. da. in vic. leg. cōmiſ. qd aūt ī aliꝭ, vid̄ Alex. cōſi. cxiij. in j. vo. Itē no. in caſu hui⁹ legis q̄ licet titul⁹ p̄ſumat̄ p̄ceſsiſſe, nō tū oriꝫ obligatio naturalis. Bal. ī c. ſi qs p trigin ta ī j. co. ſi d̄ feu. fue. cōtro. Itē circa dictū ſingulare, Sali. q̄ ſit neceſſe p̄bare actū factū virtute tituli, qui allegat̄, vide Fe. in c. cām. in iij. colū. extra, de p̄ſcri. Iaſ. hic col. vlt. in x. limi tatione: qa nō habet locū in preſtāte tanto tp̄e, cui⁹ initiū me moria nō exiſtit. Itē nunqd ſola cōſueru do p̄ſtādi ſit ſufficiēs obligandi in futurū, vide Feli. ī c. veniēs. in ij. col. extra, de teſt. & de p̄ſumptiōe ti-

a Præſtatio longi temporis facta ſeiente, non confirmat obligationem, & quando etiam in nume. 4.

1 Proteſtatio facta minori tempore decennij, quando inducat obligationem.

2 Pactum nudum veſtitur rei interuentu in fauorem impletis contractum ex parte ſua: & in contractibus ultro citroq; obligatorijs.

3 Ciuitas, quæ uult exercere merum imperium, quod non habebat, quid habet facere.

c Icertis. ¶Preuiter dicit. Præſtatio ī longi temporis nō

1 confirmat pactum inualidum. h. d. Cy. ſuper hac lege poſuit quandam repetitionem Pet. quæ teneret nos per vnam diem. Vnde breuiter examinabo quantum ad tex. & ad gloſ. expedit. magis eſſet materia l. cùm de in rem verſo. ff. de vſu. Circa hanc legē quæro primò exempla. gloſ. ponit primò, quando vſuræ promittuntur pacto nudo: vt j. de vſu. l. creditor. de ſolu. l. in his. §. Imperator. Et iſtud eſt bonum exemplum.

Secundo modo ponit in pacto nudo donationis. & iſtud exemplum procedit ſecundùm iſta tempora: ſed hodie produceret actionem: vt l. ſi quis argentum. j. de donatio. Tertium exemplum ponit gloſ. in ſeruo promittente, qui factus liber tenetur naturaliter. quod exemplum non congruit propriè hic l. nam ſeruus non tenetur ciuiliter propter conditionem ſuæ perſonæ textus loquitur quando quis non tenetur ciuiliter: ideo quia pactum nudum. Ve-

tuli ex curſu tp̄is in ſeruitutib⁹, vide Be. ī c. de quarta. ī xiiij. col. extra, de p̄ſcri. in l. ſeruitutes. la grande. ff. de ſer. Itē vide in materia Alex. cō. l. in v. vo. ad fi. dicentē, q̄ ī ruſtico p̄ſumi tur preſcriptio xxx. anno. ad hoc vt īducaē p̄ſumptio, de q̄ hic alle. Spe. vt hic p eū. Sed cōtrariū concludit Iaſ. in ruſtico, ēt relato Spe. de quo ī l. ij. ī prī. C. de fideiuſ. vbi ēt refert Bal. & Ro. tenuiſſe cum Spe. & latiꝰ idē concludit Iaſ. hicī iij. colū. ī y. f. iij. extēde. Itē adde q̄ īvſu tāti tp̄is cuiꝰ initiū non eſt in memoria, nō eſt neceſſe allegare titulū, ſecūdū doc. vt hic p Iaſ. in x. limitatione. Quod tū limita nō ꝓcedere ī patiētē ſolū, nō īterueniēte ali quo actu poſitiuo ex ꝑte eiꝰ q̄ alle. titulū, vide Fel. ī c. cū ex officij. in vj. col. ī iiij. limi. extra de p̄ſcri. Itē an eo ipſo q̄ quis ſoluit vel recipit vt ab ēphyteuta videaē cōfiteri eū eē emphyteutā, & ecōtra vide Iaſ. ī l. cū teſtm. C. de iu. & fa. ign. An aūt cōtra illū q̄ eſt ſolitꝰ p̄ſtare aliq̄d ſingulo anno, ſi denegat nūc p̄ſtare agi poſsit poſſeſſorio recuperādę, ita vt nō ſit opꝰ pba re p̄ſtationē decēnalē, vide Fel. in c. Berthold⁹. co. aūpe. de re iu. vid̄ Abb. no. poſt alios ī c. ſ̄relā. co. pe. ī fi. de ele. vide Bar. ī l. ſolēt. §. j. col. fi. de of ſic. pcōſ. ī l. fi. quorū bonorū, vid̄ Ro. cō. cccxj. co. vl. vbi ēt ēt q̄ ſufficit vnica præſtatio ad obtinēdū ī tali poſſeſſorio et ibi ēt qño poſsit poſſeſſorio ſtētari p̄ tali pꝰ ſtatiōe. Itē dū dicit̄ eſt q̄ oportet allegare cām ī ſpecie, & p̄ bare ſolutiōes fuiſſe factas ex illa cā. In cōtrariū vide Bal. in d. l. ſolēt. §. fi. ff. de of. pcōſ. & le. ſeqtur eū Are. ī l. à Titio. ad fi. ff. de v. ob. & an ſufficiat vnica preſtatio, vid̄ ēt ī d. c. ſ̄relā. co. iij. Itē in materia iſta agente. poſſeſſorio p annua preſtatiōe & q̄ obtineat. ēt ſi aſſereret ſibi debitū ex aliqua cā, quā nō p̄baret, vide Deci. latē cō. cxxxvj. & alleg. Ang. ī l. fi. C. de ann. excē. ad hoc ītē ī mā & q̄ ſufficiat vnica p̄ ſtatio in poſſeſſorio, vide Abb. ī cōſi. xxiij. vo. ij. an āt req̄rit q̄ preſtatio ſit fcā occaſiōe certæ rei, vide Abb. ī c. puenit. extra de cēſi. Fe. ī c. cō-

queſtus. ad ſi. de fo. cõpe. in c. ſicut ſ prí. de re iu. & Deciũ in d.c.ij.& alios vbi ã. Itẽ adde q ſicut ex lõga p̃ſtatione præſumit cãm & obligationẽ præceſſiſſe eo dẽ modo ſi præcedẽte obligatiõe fiat ſolutio in minori ſumma: præſumit abinde ſupra liberatio ſi alleget, vide Comẽ. in l.ſi prius in fi. prí. ff.de aq.pluar. Idem dicit An.de Bu.ſ d.c. quenit.extra,de cẽſi.

a ¶Veniamus. Et an iſtis pſonalib⁹ ſit da re poſſeſſoriũ, vide Io.de Imo.in c.querelã.de ele.& Bal.in l.iubem⁹ nulli.de ſac. ſan.ec.Itẽ adde q pſonales preſtationes præſcribunt. l. cũ de in rẽ v̄ſo. de vſur.l.j. C.de fideicõ.c. quenit,de cẽſi.Nã pſonalia præſcribunt. l. ſicut.l.oĩs. de præſcri. xxx.an. ſed præſcriptio non ꝓcedit ſine poſſeſsione.ergo rñde q iſtud nõ eſt ex parte agẽtis.vidẽ do. An.in c.ſi. de cã poſ. Bal.in l.ij. de ſer.do. An.in c.cũ dilect⁹.d op.no.nũ. An.Barb.

↠P. P A V. P.

b ¶Cum fidem.Vide Roma. conſi.ccxxij. vbi latẽ ponit.

c ¶Si quis. De iudice negligente ego alibi latẽ dixi:quib⁹adde cõſi.Lu. Ro.cccxxxiij.alias v.An. Bar.

d ¶Vbicũq. Adde vt per Pe.de Ancha.cõſil.cxxxix. An aũt ſ procurator taliter promittens fuerit inuentus ſ aliquo loco cũ mercibus,poſsit conuenirí,vide Baldum conſi.cccl xvij.ij.lib.

niamus⁹ ad contraria.Et oppo.ſic. Aut nos dicimus q iſte ſoluit ſcienter: & nõ poteſt repetere.vt ff.de cõdi.inde.l.j. aut dicimus q ſoluit ignoranter: & tunc ſibi non præiudicat:ſed poteſt contradicere, etiã ſi per ſtipulationem promiſit:vt l.j.j.de erro.calcu. Sed tex.hic in fin.dicit contra,quare malè. Solu. Dicit glo. intellige q hic ſoluit erranꝺo in iure:q ſic nõ competit repetitio nam ſi iſte erraſſet in facto,tunc ſecus:vt d.l.j.j. de erro.cal.Certè iſta verba gloſ.nõ tangũt leges noſtræ propoſitũ. Nam poſito q ſolueret ſcienter,nõ loquitur hic hoc caſu,an poſsit repetere vel nõ:ſed an obligationem cõfirmet ex hoc,vt poſsit cogi in futurum, vel nõ cogi.Dico ergo q ſi ſciẽter ſoluit,ẽt nõ cõfirmet obligationẽ & pactũ.ita loquitur hic. Itẽ oppo.j.de fideicõ.l.j.Sol. dicũt quidam,hic ſoluit certis annis paucioribus tribus. Iſtud eſt diuinare.Dico ergo† q ibi verſatur duplex fauor,ſcilicet alimentorũ, & vltimæ volũtatis.Idem dico in ſimilibus habẽtibus parẽ fauorem:vt ex cã dotis,vel ad refectionẽ viæ : vt l.cũ poſt.§. gener.de iu.do.& l.ſi cui annuũ.de an.le.& de le.ij.l. cũ quidã. Tu dices hoc eſſe cõtra caſum l. cũ de in rẽ verſo.ff.de vſur.vbi ponit de cã dotis:& tamẽ requirit tempus decẽnij.Rñ. Ibi erat fauor dotis, & ceſſabat fauor vltimę volũtatis.Sed ſi vtrũq; cõcurreret,eſſet idẽ qd in caſu l.j.j.de fideicõ.Tertij ſoluũt, q hic ſoluit errãs:ibi ſciens.Hoc nõ placet: quia, vt dixi, poſito q hic ſoluerit ſciens, præiudicauit in eo quod ſoluit vt non poſ ſit cogi ad ſoluendũ in futurum:vt j. de teſta.l.nõ dubiũ.& quod ibi no.j. & ne vxor pro ma.l.ſi. Oppo.de l.cũ fidẽ.† j.de nõ numepe.Sol. Illi,qui tenẽt ſol.quã ſ.proxi.de di,dicunt q ibi ſoluit ſciẽter: hic ignorãter. Sed hanc ſolu.ſ.reprobaui. Dic ergo q hic erat obligatio & actio : licet obſtaret exceptio nõ nu.pe.vnde ſoluendo ſibi præiudicat in exceptione:hic verò nõ erat actio nata.vnde talis ſolutio non producit actionẽ. Ita debes hoc intellígere. Oppo.ff.de vſu. l.cũ de in rẽ verſo.Solu. Aut quis vult agere ex nudo pacto, qđ dicit cõfirmatũ ſolutiõe diuturnæ: & hoc nõ põt.ita loquit hic. Aut agit ex ſtipulatu,vel ex alio cõtractu veſtito,ad cuius ꝓbationẽ inducit ſolutionẽ lõgi tpis. & põt hoc facere:vt l.cõtraria nõ habetis alia in gl. Extra gl.op.pactũ nudũ veſtit rei interuẽtu:vt j.de re.ꝓmu.l.ex placito.& de p̃ſc.ver. l.nãlis.quaſi p totã l.So.rei interuẽtus veſtit pactũ ei, q ĩplet cõtractũ ex pte ſua,nõ cõtra ipſum:vt d.l.nãlis.ita in ꝓpoſito,ſolutio facta à ꝓmiſſore non veſtit pactũ cõtra ipſum ꝓmiſſorẽ. Vel

3 †aliter rei interuẽtu veſtiunt pacta appoſita ſup cõtractibus innoĩatis,in q̃bus vltro citróq; orit obl'o. ergo &c. ſed hic nõ erat cõtractus innoĩatus:ergo &c.vtraq; eſt v̄a.habemus ergo videre circa hãc l.,ppriè de ſui mã duo tm̃.primò q̃liter curſu tpis inducat obl'o,ſeu cõfirmet inualida cõuentio.ſcđ'o habemus videre q̃lit ex curſu tpis p̃ſumit obl'onẽ ſeu titulũ obl'iuũ p̃ceſsiſſe. đ q̃ tractat l.cũ de ĩ rẽ v̄ſo.ſed teneret nos p vnũ dicẽ:q̃re omitto &c.

SI certis annis. Tps ſeu p̃ſtatio lõgi tpis nõ eſt modus tollẽdi pactũ inualidũ.h.d. De iſta mã eſt gl.in l.cũ de in rẽ verſo.ff.de vſu. & in l. ſeruitutes.de ſer.ti.gñali. gl.ponit exẽplũ in vſuris in l.creditor.j.de vſu.Iſtud exẽplũ eſt bonũ ſcd'm illa iura hodie p iſtã legẽ nõ eẽt bonũ.tertiõ ponit exẽplũ ĩ ſeruo ,ꝓmittẽte,poſtea fcõ libero.iſtud exẽplũ licet ſit verũ ĩ ſe,tm̃ nr̃æ l.nõ cõgruit:qa ſeruus obl'aẽ nãlit tm̃ ex qualitate pſonę ſuę nõ ex rõne cõtractus. Opp.& vr̃ q iſta lex nõ ꝓcedit.Nã aut dices q iſtud debitũ fuit ſolutũ ſciẽter : & tũc nullo mõ cõpeteret repetitio:vt l.j.de cõdi.ind. Aut dices,q fuit ſolutũ ignorãter:& tũc nõ cõpeteret repetitio, ſi ſtipl'o fuiſſet interpoſita.cuius cõtrariũ đ't hic tex.ĩ ſi.aliq dixerũt q ibi ĩdebitũ fuit ſolutũ p errorẽ iuris:vt d.l.j.đ' er.cal.alia opi.ſed ſol'o ñ facit ad ,ppoſitũ nr̃æ ll.qa nõ tractamus de repetitiõe : ſed tractamus vtrũ p p̃ſtationẽ lõgi tpis cõfirmeť obl'o iualida.Itẽ op.đ' l.j.j.de fideic.dixerũt qdã q aut ſoluiť per tres an.& tũc p̃iudicat:aliter nõ. Iſtud nõ eſt verũ. Vnde dicas qđ ibi verſať duplex fauor vltimę voluntatis & alimẽtorũ. Op.de l.cũ de in rẽ verſo.de vſur.

4 Glo.dicit ſolue vt ibi.Aduerte† q quãdoq; actor allegat cõtractũ tantũ,ex quo dicit ſibi aliq̃d deberi,& cõtractus eſt,validus & tũc iſto caſu nõ eſt dubiũ. Quandoq; allegat tẽpus tantũ, ſeu præſtationẽ longi tẽporis,nõ aliud:tunc tẽpus tẽpus tantũ non eſt modus inducendæ obli.vt l.obligationũ fere. §.placet. ff. de actio.& obli.Quãdoq; allegat cõtractũ,et etiã lõgi tẽporis præſtationẽ.Et aduerte:quia aut cõtractus eſt inualidus:et tũc præſtatio longi tẽporis nõ prodeſt ad cõualidã oblig. inualidã. Caſus eſt hic.Quãdo actor allegat cõtractũ validũ,& præſtationẽ longi tẽporis:& tũc poſito q contractus non probareť:tamen ſi probať longa præſtatio,facit præſumi obligationẽ præſumi preceſsiſſe. Ita oportet intelligi l.cũ deſin rẽ verſo. & dic vt ibi. Et

5 prędicta Iaco.de Are.inducit in argumentũ.† Scitis q ciuitates Italiæ cõmuniter nõ habẽt merũ imperiũ, ſed vſurpauerũt. Dico tamẽ ſi ciuitas vellet ſe defendere,& merũ imperiũ exercere qđ habet neceſſe allegare conceſſionẽ principis. itẽ longiſſimũ tẽpus,quo dicta ciuitas merũ imperiũ exercuit. iſto caſu poſito q non probareť de conceſsione principis,tamẽ ſi probaret ſe exercuiſſe merũ imperiũ,valet,De hoc l.imperiũ.ff.de iuri.omn. iud.& ibi per Gul. Itẽ op.& videť q iſtud nudũ pactũ ſit veſtitũ rei interuentu,& per præſcriptionẽ longi tẽporis: & ita videť agi poſſe cuius,cõtrariũ dicitur hic:quare malè.So.q rei interuẽtus veſtit nudũ pactũ ei,pro quo pactũ eſt appoſitũ:ſed nõ veſtiret pactũ alij,puta creditori,ſi debitorẽ traderet : qa nõ debet veſtire contra ſeipſum. Iſta lex debet intelligi ſic. Vel poteſt dicere quòd veſtimentum rei interuẽtu habet locum in cõtractibus innominatis:hic fuit contractus nominatus &c. Barto.

1 ☞ *Priuilegio quando quis poſsit renunciare.*

2 *Cautela,ut quis promittens uelle poſſe conueniri alibi,quam in loco contractus, eſt ut dicatur,promiſit ſe ſoluturum Peruſij,Senis,Florentiæ.&c.*

3 *Renunciare iuri ſuo quando quis poſsit.*

4 *Diſpoſitio huius legis an habeat locum in arbitro.*

5 *Stante ſtatuto,q cauſæ inter affines compromittantur,ſi eſt dubium an fieri debeat cõpromiſſum ſtatutum adhoc dubium extenditur & fiet ſuper eo compromiſſum.*

6 *Arbiter qui malè iudicat facit litem ſuam.*

7 *Iudex qui abſoluit ab inſtantia iudicij contra ius,facit litem ſuam.*

c SI quis. Breuiter dicit priuilegio fori põt qs renũciare.hoc primò.& cuilibet eſt licitũ renũciare iuri ſuo.hoc ſecũdo.diuide.primò ponit qõ.ſecũdò eius deciſionẽ.tertiò rõnẽ q̃rtò ponit extẽſionẽ.ſecũda ibi:ſancimus neminí.tertia ibi:ſi cm̃ ex ipſo edicto.Quarta ibi:oẽs itaq;.licet ergo renũciare iuri ſuo.Cõtra. ſ.de epiſ.& cle. auť.ſtatuimus extra de fo.cõpe.c.ſi diligẽti.Sol. dicũt quidã,qđ hic dicit de ſacerdotio hoc eſt de quadã dignitate tẽporali, non de ſacerdotio ſpirituali,qa ille priuilegio fori nõ põt renũciare. Alij dicũt,q hodie hæc lex eſt correcta p illa iura:& hoc nõ habeo p̃ cõgruo. Vl' dic,q ſi clericus vellet cõuenirí corã iudi.ſcu.hoc p pactũ ñ poſſet:ſed ſi hẽret duos ſuos iudic.eſſet electio ſua eligere quẽ vellet tũc illi priui.ſuę electióis põt renũciare.et hęc ſolu.ſatis placet,vt ibi videbitis j.in ſe cõtrario.Op.& videť q qs nõ poſsit renũtiare priuile.fori,vt l.ſi cõuenerit.ff.đ iu.om.

1 iu.Dicit gl.ſol.vt ibi.Tu dic:† Q̃nq; aliqs eſt iud.alterius ſed ille ex ꝓprio priui.põt eũ declinare.exẽplũ ĩ ſcholari.exẽplũ ẽt in l.j.j.ſi q̃ p̃di.po.tũc p pactũ põt renũciarí.ita logť hic,& l.j.ſi qs ĩ ius vo.nõ ierit.Aut qs nullo mõ eſt iud.alterius : & tũc p pactũ iſta exceptio iudi.incõpetẽtis nõ põt ĩpediri.Ita logť l.ſi cõuenerit.de iu.om.iu.Sed ſi apponereť pœna,credo q pœna cõmitteretur ſi illũ iudicẽ declinaret:qa pactũ illud nõ eſt cõtra legẽ ſed p ter:vt l.ſtipulatio iſta.§.alteri.ff.de v̄b.ob.Et ideo pacta q̃ apponunť q̃tidie ĩ inſtrumẽtis dũ dicit & voluit poſſe cõuenirí Peru.

d Senis,Flo.& vbicũq;[a] fuerit inuẽtus:nõ valẽt,vt p hoc ĩ illis locis

2 qs poſsit cõueniri iuitus:ſed pœna apposita cõmitteť.Sed ſi† qs vellet,q vbiq; poſsit cõueniri,debitor dicat in inſtr̃o ſic:quã pecuniã ꝓmiſit ſe ſoluturũ Peru.Señ.& vbicũq; fuerit iuẽtus:tũc em̃ ĩ illo loco,ĩ q̃ iuenit,vr̃ cõtraxiſſe.vt l. cõtraxiſſe.đ ac.& ob. & đ bo.auť.iu.poſ.l.iij.Et iõ rõe cõtractus poterit cõueniri. De hoc habemus

hoc habemus vnũ tex.ff.de adm.tu.l.Titiũ & me.§.j.Mõ aduertatis.iſta ergo pacta q̃ dicũt &c.Secũdò habetis hic,q vnicuiq.

Contra hoc opp.ff.de pac.dota.l.de die.& l.ſeq.Gl.dicit, hic fallit.& ponit multos caſus,in quibus hæc regula fallit.De hoc etiam tangitur in l.ius publicum:ff.eo.& tangitur melius quàm alibi de mundo in aut.vt ſine prohib.ma. debi.§. quía verò. Et

a iſta materia vt perfectè declaretur,requirit vnum altiorem indaginem:tamen pro præſenti & pro intellectu gloſ. noſtrarum clarius quã alibi dicas ſic:quod quando quis vult renũciare iuri ſuo:aut eſt ius naturale aut politiuum.Primo† caſu nõ poteſt

3 renunciari:vt l.iura ſanguinis.de regu.iur.& ff.eod.l.ius autẽ agnationis. Secundo caſu aut eſt ius quod ſtatuit formam certa

b in actibus hominũ introducendo:aut alio modo[b] diſponit. Primo caſu,pone exemplum quòd teſtamentũ ſit factum cum ſolenni numero teſtium quòd pactum & ſtipulationes certo modo fiant.& huic non poteſt renunciari:vt ff.de lega.j.l.nemo poteſt.& ff.eo.l.contra iur.in prin.& j. de teſt.l. teſtandi. Secundo

c caſu[c] aut eſt ius publicum:& ei quis non poteſt renunciare,vt l. ius publicum.ff.eo.aut eſt ius priuatum,cui quis,vult renuncia re:& tunc q̃q; illud continet priuatam vtilitatem renunciãtis, & publicam ſimul:quandoq; continet vtilitatẽ priuatã renunciantis cuiuſdã alterius priuati. Q̃nq; continet vtilitatẽ renunciantis tantũ. Primo caſu,ſi quidem vtilitas priuata poteſt ſeparari à publica valet renũciatio quãtũ ad priuatã vtilitatẽ : quãtũ ad publicã,non:vt l.iuriſgentium.§.ſi paciſcar.& ibi no.ff.eo.Si non poteſt ſeparari renunciatio nõ valet,vt l.die.de pac.dot.cõiuncta.l.j.ſol.mat.ff.de poſtu.l.quos prohibet.& l. filius.§. veteraní.de procu.& l.ij.§.ſed qa veremur j.de iura. calũ. Secũdo caſu,q̃n continet vtilitatẽ renunciãtis & tertij:& tũc idẽ: quía ſi quidẽ poſſunt ſeparari,valet quantũ ad p̃iudicũ renũciãtis: nõ quãtũ ad præiudiciũ tertij:vt j.res inter alios acta.per totum. & l.j.de cõmu.rer.alie.& l.ſi poſt mortẽ.ff.de contra tab.Sed ſi nõ põt ſeparari,non valet renunciatio: vt ff. de libe. cau.l.j.ij.iij. & iiij. Tertio caſu q̃n continet priuatã vtilitatẽ tantũ: tunc q̃nq; illud ius eſt introductũ principaliter in fauorẽ renũciãtis:q̃nq;eſt introductũ principaliter ad odium alterius:& ſecundariò redũdat in fauorẽ renunciantis. Primo caſu ſi quidẽ ille fauor eſt inductus propter renunciantis imbecillitatẽ renunciatio nõ valet vt l.ſi intra.& ibi no.j.de in integ.reſt.ff. de mino.l. ſi iudex circũuento. & ibi not.& de nouatio.l.doli.§.diuerſum. Si verò eſt introductum aliàs quã propter eius imbecillitatẽ, tunc ſi quidẽ talis renunciatio eſſet contra bonos mores,vel inducit aliquem ad delinquendũ:valet:vt l.alia.§.eleganter. ſolu. mat.& de pac. dot.l conuenire.Sed ſi non eſſet cõtra bonos mores,vel non induceret quẽ ad delinquẽdũ:tũc renũciatio valet: vt hac l. & l. ſi quis in cõſcribẽdo.ſ.de epiſ.& cle. Secundo caſu q̃n illud ius principaliter eſt inductũ in odiũ alterius : tũc ſi quidem renunciatio eſt cauſa quare illud odium ceſſat:valebit renũciatio:vt l. fi.j.ad Mace.aliàs non valeret,vt l. tametſi ff. ad Mace. Modo habetis iſtã materiã perfectam eſſet examinandum de pluribus exceptionibus, & defenſionibus particulariter : de quibus multas enumerat.Spec.in ti.de remiſ. Item ad inueſtigationẽ iſtius materiæ haberemus videre q quædam ſunt iura quæ vetant:quædam quæ puniunt:quædam quæ imperant:quędã quę permittunt.quomodo iſtis iuribus poteſt renunciari, tangit gl. in l.j.ff.de feri. Venio ad vltimam partẽ in qua dicitur quod hæc l.habet locum apud arbitros compromiſſarios. Contra: eo ipſo quòd quis elígit eum arbitrum,aſſentit in eũ: & ſic non habet locum exceptio iudicis incompetentis. Glo. dicit,fateor

4 q† propter duas rationes repelleretur:vt quía in eum conſenſit compromittendo:& quía renunciauit[d] beneficio ſuo. vel aliter dico.q iſta quæſtio erat compromiſſa:an talis renunciatio valeret. Dicit ergo hæc l.q arbiter debet obſeruare hanc l. q valeat renunciatio.& vide glo.quã tenebís menti quía eam habemus pro bona glo. Poſſet eſſe quæſtio.an de quadam q. emergenti poſsit cõpromitti in arbitrum ſine principali.hic eſt text. cum glo.quod ſic:quía compromittitur ſolùm de hoc,an valeat renunciatio exceptionis fori facit ad hoc l.arbitro,& l.ſi ab arbitro.ff.qui ſatiſdare cogantur prout ibi intellígitur.de veris arbitris. Quod eſt vtile ſcire propter ſtatuta terrarum,quæ volũt quod de omnibus quæſtionibus quæ ſunt inter conſanguíneos

5 compromittatur,† an poterit compromitti in arbitros quædam quæſtio emergens, Exemplum : eſt quæ-

a ſtio an cauſa principaliter ſit compromittenda.nonne poterit ille articulus compromitti in arbitros?hic videtur tex. cum glo. quòd ſic. quod non dico determinando. quod perpetuò tene menti;quía nunquam fuit tibi allegata, niſi modo iſta lex. Vl-

6 timò ex hac l.no.& tene† menti quòd arbiter,qui malè iudicat,facit litem ſuam ſicut iudex.quod not. Quid de arbitratore dixí in l.fina.de var. & extraor. cog. Vltimò

7 nota,quòd quando † iudex abſoluit ab inſtantia iudicij cõtra ius:licet per hoc actio & ius partís non perimatur, tamen facit lí-

d tem ſuam[e]. Caſus eſt hic,quod habeo pro notabiliſsimo. quod perpetuò tene menti. ibí in fi.q ſi neglexerint.qđ cnim eſt aliud negligere,quã abſoluere quem ab inſtãtia fori,propter priuilegium fori, cui renuncia uerat? Dices tu,quando ſententia eſt nulla,& ſic non facit præiudicium parti,iudex non facit litem ſuam:vt not.in l.fin.de var. & extraor.cog.ſed hic nõ facit præiudicíũ parti in iure ſuo.ergo &c. Reſpond. ibi ſententia nulla non facit præiudicium,neq; in iure,neq; in inſtantia : quía ex eiſdem actis poteſt ferrí ſententia : vt habuiſtis in l.ſi vt proponis.quomodo & quando iudex.Sed hic facit præiudicium in inſtantia: ideo facit litem ſuam : & tenetur ac ſi contra eum contra iuſtitiã pronunciaſſet in cauſa principalí.quod probo:qa ille,qui impedit proceſſum cauſæ,tenetur ad intereſſe totale totius cauſæ hoc apparet in ſtipulatione de defendendo,in l.iij.in fi.& l.cum quæreba tur.ff. de iudi.ſol.Hoc apparet in titu.ff. ne quis eum qui in ius voc.&c.

SI quis in cõſcribendo. Priuilegio fori poteſt renunciarí. Item cuilibet eſt licitum renunciare iuri pro ſe introducto. Et diuidit principaliter in quatuor partes . Nam primò ponitur quæſtio, & eius dubitatio . In d ſecũda eius quæſtionis deciſio. Tertiò ponitur ratio deciſionis. Quartò ponitur quędam extenſio. Secunda ibi:ſancimus. Tertia ibi:ſi enim. Quarta ibi:omnes itaq;. Oppo.contra primam partem dicitur quòd poteſt renunciarí priuilegio fori. de auť. ſtatuimus.ſ. de epiſco. & cleri. Gl.dat duas ſol.prima eſt vera,quòd hic intellígitur ſacerdotium de alia dignitate.poſtea dat aliam ſol.videlicet quòd hæc lex corrigatur per illa iura. Oppo. de l. ſi conuenerit.de iuriſd.omnium iudi.dicit glo.ſolue vt ibi. Item contra prædicta oppo.de l.cum clericis.ſ.de epiſco.& cleri.Pro cuius declaratione dic:Quandoq; quis habet plures iudices:quandoq; quis habet vnum iudicem tantũ. Primo caſu aut eſt in electione actoris conuenire reum coram quocũq; iudice : & tunc talis renunciatio parum valet:quía eſt in electione actoris.Ita debet intelligi l.cum cle.in contrarium hic alle. Quandoq; nõ eſt in electione actoris,ſed pone exemplum in ſcholarí : & tunc talis renunciatio valet.In ſecundo caſu principali, vbí quis habet vnũ iudicem tantum.Aduerte,quòd quandoq; partes volũt prorogare iuriſdictionem illius iudicis , cui partes non ſunt ſubditæ , & iſta eſt materia.l.j.cum ſi.ff.de iudi.per Cy. in l. ſi qui ex cõenſu.ſ.de epiſ.aud.Quandoq;partes nolunt ꝓgare:ſed vult pars facere pactũ,vt poſsit conueniri corã tali iudice,& tunc tale pactũ ante lit.cõteſt.nõ poteſt operarí : qa ille iudex adhuc poſſet declinarí.Sed poſt lit.cõteſt.efficitur indeclinabilis.Ita debet intelligi l.ſi conuenerit.quod no. Quandoq; pars vult conuenire ſub aliquo non ſuo : & facit hoc per modum contractus publicí qa ꝓmittit ſoluere in tali ciuitate.iſto caſu ſortiť forũ illius ciuitatis rõne illius cõtractus:vt l.cõtraxiſſe.ff.de act.& obl.vnde

↠P. P A V. P.

a ¶Declaretur.Habes p Fel.& alios in c. ſi diligẽti.de for. cõpe. Et vide vnã ſingularẽ gl. ex qua colligit vna ſingularis limitatio ĩ l.j.j.qñ Imper. inter pup.& vid.

↠POMATES.

b ¶Alio modo. Hoc autẽ intelligo verũ, qđ iuri introducendi aliq̃d.p ſolutiõe actꝰ nõ põt renũciari, qñ talis ſolẽnitas eſt introducta ſ fauorẽ publicũ : aut daret materia comittendi falſum,vel alĩs deliquẽdi:p ea q̃ not. doc.& Bal.ĩ d.l.nemo. ĩ j.q. ſecus ſi eẽt ĩtroducta in fauorẽ priuatũ.Ita declarat Bar. in l.j.ſ. ſi filius.ff.de lega.iij. pro quo facit id qđ vult Alex.ĩ l.j.in prí. col.iij.ff.de furt.dum querit qñ partes poſſunt remittere iurm calũniæ.vide ibi per eũ.& facit c. cũ tuis. & q̃ibi habeť extra de teſtib⁹ & vidẽ Cu. cõſi.lix.& Bar.cõſi. j.col.xxxvij.volu.j. & xxxvj. colũ. xij. eo.volu.

↠P. P A V. P.

c ¶Secũdo caſu.Q̃ño dicať aliq̃d principaliter introductũ in fauorẽ publicum,vide ad Bar.ĩ l.ius publicũ.ff.de pac. & in l.j. ſi.ſol. mat. & in iſtis locis habes et.ã quæ dã alia ĩ materia. Itẽ q̃ vbi lex habet clauſulã decreti annullatiuã cõſenſus partiũ, nihil operaret etiã ad eius derogationẽ,vide Iaſi l.pacta q̃ cõtra.poſt prin.ã.eo.

¶L.itẽ ſuã.Adde qđ voluit Bal. cõſ.lvij. & ccxxxij.j.lib.

↦P. PAV. P.
a ¶De quæſtione. Circa materiã huius legis an valeat iſtud pactũ factũ iter ignorãtes: vide ſingulariter p Alexã. in l. ſi qs mihi bona §. ſed vtrũ in ij. co. ff. de acq. hę. Et de materia an & qñ valeat pactũ de futura ſucceſsiõe, vi de Ale. cõſi. cccxcv. Itẽ cautela adualidũ pactũ de futura hæreditate viuentis, vi de Cepolam cautela ccix. in ij. charta inci. tu ſcis. q loqr̃ in filia renunciãte. Itẽ an valeat pactũ iter aliquos q̃ fœmina nõ ſuccedat: vide latè Bart. cõſi. lxxij. & in alia q. p eũ diſputata cõſi. cl. Itẽ pro ſingulari limitatiõe & declaratione: vide Bal. in c. j. circa mediũ q ſucceſ. tenean. Et an tale pactũ de hæreditate viuẽtis firmeť iuramẽto, vide Bal. in c. moribus. ſi de feu. fuer. controuer.

↦POMATES.
b ¶Extra gl. Raph. limitat niſi ſit ipſo iure priuatus, qa tunc nõ valeret pactũ, qa hæreditas tũc dareť pacto cõtra l. hæredi tas. j. de pact. cõuen. Sed videť dicẽdũ q̃ nõ: qa hoc fit ſi fauorẽ agnatorũ. l j. §. ſed & ſi ſeruus. ff. de vẽ. inſpi. vide hic Bal. et vide Io. de Imo. ī d. l. ſtipulatio. dom. Pet. in conſi. cij.

c ¶Ingratitudinis. Ad de qd operetur dicta clauſula ī don. Bald. conſi. xviij. iij. li.

per pacta quæ fiunt hodiæ non perimitur. Tene mẽti vnũ, ſecundũ do. Iac. q̃ ſi in illis pactis apponatur pœna, hoc pactũ nõ valet quantũ ad id, de quo ſ. dixi. tamen ſi ve niat cõtra, poterit exigi pœna, quia pactũ nõ eſt cõtra legẽ. l. ſtipulatio iſta. §. alteri de verb. obli. cũ ſi. Pone mutuaſti mihi centũ promitto tibi ſoluere ea vltra mõtes: an in Italia poſſem cõueniri. vñ tex. q eſt in l. he- 1
res abſens. in fi. ff. de iudi. & dicit q̃ ſic. Itẽ pone, ꝓmiſi tibi ſoluere vbicũq; volens, q̃ro nũquid poteris me cõpellere vbicũque voles. dic q̃ ſic: vt l. Lucius. la. j. ff. depoſi.

Itẽ op. de l. de die. ff. de pac. do. de l. alia. §. elegãter. ff. ſol. mat. de l. quos. ff. de poſth. Gl. facit regulã in hac glo. & exceptionẽ à regula, vt in cõtrarijs: et aſſerit multas exceptiões notabiles. Et volo q̃ notetis illã exceptionẽ quã fecit per l. nec ſi volens. j. de libe. cau. Itẽ not. illã exceptionẽ quã fecit gl. nec quis poſſet renũciare, ne qs defendatur in cã criminali, per l. nõ tm. ff. de appel. & magis clare tangit glo. in l. pactũ. ff. e. & valẽt prædicta, q̃ licet ſtet ſtatutũ q̃ qs nõ poſſit capi, & detineri in carcere pro debito priuato: ſi fieret pactũ, q̃ debitor nullã exceptionẽ poſſet opponere cõtra carcerationẽ, iſtud nõ valeret. Itẽ ſi aliqs eſſet accuſatus de ctimine, & renũtiaret defenſioni ſuæ: videť hoc nõ poſſe fieri. ar. d. l. nõ tã tũ. Et ſi velles ordinare iſtã glo. vide bonã gl. de hac materia auť. vt ſine prohi. §. qa vero. col. vij. vbi format qõ. vtrũ valeat pactũ q̃ nõ poſsim probare iura per inſtrumẽta.

Itẽ op. & vr̃, q̃ in arbitris nõ poſſet habere locũ: qa eo ipſo q̃ eligit arbiter &c. glo. fateť cõtrariũ. Vel dic, q̃ de hoc fuit cõpromiſſum, an valeret renũciatio. Itẽ oppo. de auť. decernimus. j. de arbi. Sol. vt in glo. Itẽ no. finẽ q̃ ſicut iudex facit litẽ ſuã malè iudicando: vt l. fi. de var. & extraor. cogni. ita & arbiter. Quid de arbitratore? dic vt ibi per Iacobum de Aretio.

Op. q̃ tale pactũ nõ valeat, qa pacta nuda nõ inducũt actionẽ: vt l. legẽ. ſ. e. Sol. intelligas iſta cõuentiones eſſe factas per ſtipulationẽ. ita dicit gl. Tertiò opp. q̃ iſta pacta eſſent inualida aliâs nã q̃ paciſcit de facto tertij, pactũ nõ valet: vt l. j. circa prin. ff. e. & ibi no. gl. Rñ. intellige hoc pactũ eſſe q̃ vnius ex paciſcentibus dabit, vel faciet alteri. ita dicit gl. Itẽ opp. & vr̃ q̃ tale pactũ valeat: vt l. ij. §. fi. ff. de his qbus vt indig. Sol. Fateor q̃ valet in p̃iudiciũ paciſcẽtiũ: vt ab eis tanquã ab indignis auferať hęreditas, nõ incõmodũ eorũ. Op. † ad exceptionẽ, aliâs ad exẽplũ q̃ hic ponitur dicit hic, q̃ qs põt cõſentire tali pacto cõtra. ſ. eo. l. pactũ qd' dotali inſtrumẽto. Gl. rñ. cõcedo q̃ hic eſt caſus ſpalis in quo illud, qd' qs nõ põt facere p ſe, põt tñ faciẽti cõſentire allegat ſimilia. & vide gl. Videtis, iſtud dictũ glo. nõ hñ. cõgruit huic legi. nã qs ñ põt p ſe facere pactũ, p qd' auferať libera teſtãdi facultas: vt l. pactũ. ſ. e. & l. ſtipulatio hoc mõ. ff. de ỹbo. ob. & alijs legib. hic alle. in gl. nec poſſet alijs cõſentire, vt fieret pactũ p qd' auferať libera teſtãdi facultas: ſed hic p tale pactũ ñ auferť libera teſtãdi fac.: nã põt iſtã ſuã volũtatẽ mutare qñcunq; vult. Circa aliud ergo cõſentit, q̃ circa id, qd' ipſe nõ põt facere. An autẽ ille q nõ poſſit p ſe facere, poſſit faciẽti conſentire circa idẽ tex. vť eſſe ī l. ſi fundus. §. j. ff. de pig. vt regula ſit, q̃ ſi qs nõ põt facere nõ poſſit faciẽti cõſentire. fallit ī caſibus vt ibi colligit ex text. ex dictione fere. Vel dic intelligibiliter: Q̃ q̃ ille, q nõ põt facere p ſe habet plenũ ius: et tũc q nõ põt facere p ſe, nõ põt cõſentire faciẽti: vt d. l. ſi fundus. §. j. Q̃ q̃ habet ius imperfectũ: & tũc licet qs nõ poſsit facere: tñ põt cõſentire faciẽti: qa ius alterius p̃ficit. Ita loquit̃. l. ſi pater, in fi. de manumiſſis vindi. & l. j. j. cõmu. de manumiſ. Vlterius op. ad ea q̃ dicta ſunt ſ. illud, qd' qs nõ põt p ſe, nõ põt per aliũ: vt l. fugitiuus. ff. de ſolu. Sed parcat mihi iſta gl. iſta materia nõ eſt neceſſaria hic. & ideo vide circa hoc qd' dixit Dy. in c. põt qs. de re. iu. lib. vj. Vbi dicit hic in fi. q̃ paciſci de rebus alienis abſq; dñi voluntate eſt turpe, & iniquũ. cõtra. ff. de cõtrahẽ. empti. l. rẽ alienã. Sol. paciſci ſub ſpe de ſuccedẽdo, iſtud eſt turpe: qa inducit votũ captãdæ mortis alterius: ſed aliâs qd' qs ſe obliget ad rẽ alienã, iſtud nõ eſt turpe, vel cõtra bonos mores. Op. ff. pro ſocio. l. iij. §. de illo. Sol. Ibi de hereditate hæredis incerti: hic certi. Op. ff. de hæredi. vendi. l. ij. §. illud. Dicit gl. ibi abũdat maximè. Vel dic, q̃ ibi fit pactũ de hæreditate, viuẽtis ſub quadã vniuerſitate & in cõſequẽtiã prioris cõtractus liciti: hic fiebat per ſe, & principaliter. Itẽ op. de actio. empt. l. ſi qs ſeruũ. Sol. Ibi fiebat pactũ de futura ſucceſsione: qa ex neceſsitate prioris cõtractus. Vltimò opp. & videť q̃ iſtud nõ ſit pactũ futuræ ſucceſsionis: qa nõ tractatur de ſuccedendo vel nõ ſuccedẽdo: ſed de hæreditate diſponenda poſtquã fuerit ſucceſſum. Solu. Fateor q̃ eſt pactũ futuræ ſucceſsionis, diſponẽdo qd' reprobatur tanquã contra bonos mores: qa inducit votũ captandæ mortis alterius. Extra glo. ᵇpro declarãda iſta materia eſt videndũ, an valeat pactũ futuræ ſucceſsionis. Et primò quæro, † an valeat pactum de futura ſucceſsione conſeruanda. Reſpon. tex. videť q̃ ſic. Inſtit. de legib. agna. ſuc. §. fin. vbi pater emancipat filiũ cõtracta fiducia. Ego dico breuiter ſic: Quãdoque ille, q̃ habet ius ſuccedẽdi, priuatur eo propter delictũ ſuũ: quãdoq; propter aliquẽ iuris rigorẽ. Primò caſu, ſi quidẽ quis eſt priuatus propter delictũ præteritũ: tunc valuit pactũ cõſeruandæ ſucceſsionis: qa poteſt quis remittere cauſas ingratitudinis ᶜ: vt l. fi. de reuo. do. Sed ſi qs vellet facere pactũ: vt † ingratitudo futura nõ obſtaret, nõ valet: qa induceret quẽ ad delinquẽdum, & eſſet contra bonos mores: vt de pactis dota. l. cõuenire. & dixi ſ. l. proxi. Secũdo caſu, quãdo quis priuať propter aliquẽ iuris rigorẽ: & tũc aut paciſcens poſſet ſuper hoc prouidere teſtãdo: & valet pactũ, vt d. §. fin. Inſtitu. de legit. agna. ſuc. Aut nõ poſſet prouidere teſtãdo, & pactũ nõ valet: vt x. col. de feud. ſucc. j. Pro hoc induco ad quæſtiones de facto, ſtatutũ eſt hic, q̃ filia fœmina nõ ſuccedat ab inteſtato extãtibus maſculis: ex teſtamẽto capit quicqd ſibi relinquit̃. Ex quo † dico, q̃ ſi tẽpore quo dotatur, ipſa de cõſenſu patris reſeruat ſibi ius ſucceſsionis, qd' iſtud pactum valet: vt dicto §. fi. de legi. agna. ſucceſ. Sed ponẽ † vt vidi in quibuſdã ciuitatibus, eſt ſtatutũ q̃ mulier nupta extra ciuitatẽ non ſuccedat eſt teſtamẽto, neq; ab inteſtato, certè tunc pactũ de reſeruãdo iure ſucceſsionis nõ valeret, p ea q̃ dicta ſunt ſ. Itẽ poſſumus dicere, in ciuitate Aſsiſij eſt ſtatutũ q̃ ĩgrediẽs monaſteriũ nõ ſuccedat, an valeat pactũ factũ cũ cõſanguineis de reſeruãdo iure ſucceſsionis tpe ingreſſus. Ad iſtã q̃ſtionẽ examinãdã oportet prius videre, an valeat ſtatutũ a q̃ ingrediens monaſteriũ nõ ſuccedat. Videť q̃ nõ: qa cõtra priuilegia cõceſſa clericis. p l. Deo nobis. ſ. de epiſ. & cler. ergo vr̃ contra libertatẽ eccleſiæ: vt in auť. caſſa. eo. ti. Pro hoc vr̃ in auť. de ſanc. epiſc. §. ſed & hoc præſenti. & in auť. niſi. j. ad Treb. Solu. Aut † ſtatutũ diſponit de ingrediẽte p hæc 6
verba, ingrediẽs monaſteriũ, vel ſi quis intraret monaſteriũ, ſit priuatus iure ſuccedendi, vel non ſuccedat. Et dico q̃ ſtatutũ valet. nã diſponit circa clericũ, ſed circa laicũ. nam laicus eſt ille q ingrediť monaſteriũ ſicut viuens moriť: vt l. q duos. in princ. de manu. teſta. Et huic nõ obſtat qd' dicit in auť. caſſa. Nec obſtat auť. niſi rogati: qa ibi grauať ſi monaſteriũ ingrediť hic verò lucrũ auferť: nõ aũt in ſibi q̃ſito grauať. Si verò ſtatututum diſponit de iam ingreſſo per hæc verba, ſi quis ingreſſus fuerit monaſteriũ: tunc nõ valet ſtatutũ: qa non põt clerico auferre ius ſuũ: & eſſet contra libertatẽ eccleſiæ: vt d. l. Deo nobis. argu. l. pro hoc l. ſeruum teſtamẽto. de manu. teſta. Et hoc dico ſaluo iudicio, & determinatione canonica Theologorũ. Et qd' in caſu præ dicto valeat ſtatutũ patet qa põt fieri per pactũ ſaltem iuramẽto firmatum ᵇ vt ſtatim dicã. Secundò quæro vtrũ valeat pactũ de perdendo iure ſuccedẽdi. breuiter † dic: Aut cũ pacto eſt admiſtum delictũ: & tũc valet pactũ ſucceſsionis perdendę: vt l. j. §. ſi parẽs. ff. ſi à parẽte quis fuerit manumiſ. ſecundũ vnam ſolu. ſi verò non eſt admiſtum delictũ: & aut ratiõe talis pacti tantũ percipit quãtũ ſibi occaſione ſucceſsionis debeť: & valet pactũ: vt d. l. j. §. ſi parens. ſecundũ aliã ſolu. l. cũ quo. in fi. ad legẽ falci. Si verò tantũ non percipit: & tunc de iure ciuili pactũ nõ valet: vt j. de colla. l. pactũ. de iure † canonico valet, ſi fuerit iuramẽto firmatũ: vt in c. q̃uis ᵈ. de pac. lib. vj. & ideo hodie eſt conſuetudo † q̃ filiæ fœminæ faciãt pactũ de nõ ſuccedẽdo & iurãt: & valet iſtud pactũ. Et ſi tu dicis, videť q̃ iuramentum non habeat confirmare pactum. quod eſt contra bonos mores: vt hac l. ergo & c. vt in c. non eſt obligatorium. de reg. iur. lib. vj. & videbitis. j. de nup. auť. q̃ eis. Sol. dico quòd iſtud pactũ non eſt contra bonos mores. Nec obſtat hęc l. quia loquitur de pacto de ſuccedendo, vel diſponendo de hæreditate poſtquam fuerit ſucceſſum: quod pactum inducit votũ captandæ mortis alterius. & ſic non valet quæſtio noſtra loquit̃ de pacto de non ſuccedẽdo, per qd' votum captãdæ mortis nõ inducitur. imò tollitur: meritò iutamento firmatur. Ter tiò ᵉ, quæro, an valeat pactum de ſucceden 10
do. breuiter † dico. & videť expreſſum q̃ non: cum ſit contra bonos mores. & ideo non valet. vt ſ. eo. l. pactũ. & l. j. j. tit. j. l. cum donationi. & ff. de ver. obl. l. ſtipulatio hoc modo. j. de pac. cõuen. l. hæreditas. Glo. tñ quæ eſt hic, videť dicere, q p ſtipulationẽ hoc poſſit fieri, ꝓmittẽdo tibi omnia bona præſentia poſt mortẽ. Et vide gl. ſuper verbo, accõmodauerit. in fi. quã no. & tene mẽtí. Si igit̃ ꝓmitto tibi q̃ tu ſis hæres meus, vel mihi ſuccedas vel q̃ te faciã hęredẽ: nõ valet iſtud pactũ q̃ contra bonos mores 11
vt dictũ eſt. Sed ſi ꝓmitto tibi † oĩa bona mea poſt mortẽ meã: valeret. Dicit glo. & erit donatio cauſa mortis. vel inter viuos.

Et primò examinemus an ſit dõatio cã mortis, vel inter viuos. Breuiter dic, q̃ ſi q̃ g
dẽ non eſt facta mẽtio mortis intelligit̃ inter viuos: ſi eſt facta mentio mortis intellig̃it cauſa mortis, niſi ſit expreſsè ſic dictũ, q̃ ſit inter viuos vel q̃ reuocare nõ liceat: vt ff. de dot. p̃le. l. Seia. & ff. de do. cau. mor. l. Seia. in fi. & l. vbi ita donať. An aũt valeat videť q̃ ſic. primò p l. quã allegat gl. ſecundò p l. hæreditariũ. de bo. aut. iud. poſ. Tertiò, p̃bo, per reuocationẽ ſeu remotionẽ cõtrariorũ. nã iſtud pactũ nõ aufert liberã teſtamẽti factionẽ. Potero em̃ quẽcũq; volo inſtituere: ſed ille tenebit̃ illi ſtipulatori dare itẽ nõ induit votũ captãdæ mortis mõ p̃ dicto: qa hoc fit de volũtate eius, cui ſperat ſucceđi: vt hac l. Tu diſtingue. Q̃ q̃ iſta ꝓmiſsio eſt donatio cã mortis: & tũc valet quia põt reuocare: vt l. nõ ois. ff. ſi cer. pet. Itẽ nõ aufert liberã teſtãdi facultatẽ: qa hę res debet habere falcidiam: vt in l. donatiõnibus. ad l. falc. ff. quorũ leg. l. j. §. ſi quis ex
mortis. Si verò eſſet donatio inter viuos ᶠ: f
aut dicas dono omnia bona mea: & tũc va let: vt no. in gl. & l. ſ. alleg. nec aufert liberã teſtamenti factionem: qa põt ſuperlucrari, & de ſuo lucro facere teſtamentũ. Item de fructibus poterit teſtari: quoniã iſta verba, g
oĩa bona mea: ad p̃ſentia[a] tantũ referunt̃: vt l. ſi. §. j. ff. de leg. ij. Nec obſt. l. hæreditas. j. de pac. conuen. qa ibi fuit facta illa promiſsio iurę teſtamẽti: vt ſhi apparet q̃ non licet: vt ibi. hic intellige animo donãdi. Si
verò † diceret: omnia bona ᵇ mea p̃ſentia, & 12
futura: tũc nõ valeret primò, qa auferret li- h
berã teſtamẽti factionẽ, per quãdã conſeq̃tiam, cùm nõ poſsit habere de quo teſtetur. Secũdò, qa videtur cõtra bonos mores alia occaſione: nam ſicut caſum aduerſãmq; fortunã liberi hoĩs expectare, eſt cõtra bonos mores, vt l. inter ſtipulantẽ. §. ſacrã. de verb. ob. ita ponere hoĩem in ſtatu, in quo ſit certũ q̃ nihil in perpetuũ hr̃e po
terit: iſtud eſt cõtra bonos mores. † Præ- 13
dicta fortè nõ hñt locũ, ſi qs donaret eccleſiæ. nã cũ qs poſsit p̃ſonã ſuã vouere eccleſiæ: multò magis bona p̃ſentia, & futura. arg. eorũ q̃ dixi in auť. ingreſsi. Sed ſi ali
quis † diceret, dono hr̃editatẽ meã: idẽ eſſet 14
dicere, qd' dono oĩa bõa mea p̃ſentia, & futura. Nã hæreditas eſt nomẽ iuris. & ſemp recipit augmẽtũ: vt de pe. hær. l. itẽ veniũt. §. fructus. Sed qd dices, ſi qs non donaret, ſed venderet † oĩa bona ſua p̃ſentia, & 15
futura? Certè iſtd' valeret. nã remanet p̃tiũ de quo põt teſtari, etiã ſi eſſet deceptus vltra dimidiã iuſti p̃tij: remanet illud ius pe- e
tẽdi reſtitutionẽ in hr̃editate. Quæro, co
caſu † quo dixi, dono oĩa bona mea p̃ſentia 16
& futura: qd' nõ valet: vtrũ vitieť illa adiectio, & futura tm̃, an vitieť tota dõatio. Vr̃ q̃ illa adiectio tantũ vitieť: vt l. ſancimus. j. de dona. In contrariũ vr̃, q̃ vitieť totũ quaſi totũ ſit cõtra bonos mores: vt d. l. hr̃ditas. j. de pac. cõuen. nõ determino modò plus. Quartò eſt videndũ, vtrũ valeat pactũ i
de hr̃ditate obuenięda ᶜ certo mõ diſponẽ 17
da. Iſta ẽ ꝓpria materia huius l. circa † quã dubio. vbi omnino vide. & Areti. xxv. in fi. volũ. iij. vbi loquit̃ in eo qui donauit oĩa bona præſentia, & futura, aliquo ſibi retento.

¶Ad præſentia. Dicit Paul. de Caſt. hoc eſſe ſingulare verbũ q̃ iſta generalitas reſtringať, & q̃d hoc ſequunt̃ quaſi oẽs. de quo etiã vide per ipſum Pau. cõſi. lvj. & an dõatio cauſa mortis omnũ bonorum præſentiũ, & futurorũ, cum pacto q̃ non poſsit reuocari, & in terpoſito iuramento ſit donatio inter viuos, per eũdẽ cõſi. ci. & vide etiã Ang. & omnino conſi. cclviij. Et an valeat donatio omnũ bonorũ p̃ſentiũ & futurorum ſaltẽ in p̃ſentibus, vide Ang. cõſ. cvj. & clxxix. Et q̃ valeat donatio omnũ bonorũ p̃ſentiũ & futurorũ facta eccleſiæ ſequit̃ Abb. cõſil. cij. ĩj. lib. Adde circa hoc eundẽ Paul. in conſi. xviij. in j. volu. & in ij. vol. cõſil. xlviij. & eundẽ in c. fi. de ſucceſ. ab inte. in c. ij. de cõceſ. prębẽ. & in c. vt priuilegia de priuilegijs. Ale. de Imo. ī l. ſtipulario iſta. co. xiiij. ff. de ỹb. obl. & Maria. Socin. in tractat. obliga. libello x. q. j.

↦P. PAV. P.
¶Omnia bona. Vide de hoc Ange. latè per octo colũ. conſi. clxxviij. incip. viſis prædictis inſtris, vi de etiã d. Fran. cõſil. lviij. vbi etiã dicit q̃ ſi qs donaret oĩa bona mobilia & immobilia, non veniret iura & actiones. In cõ
trariũ q̃ poſsit valere donatio oĩm bonorũ p̃ſentiũ & futurorũ, maximè cũ iuramẽto, vide p Aret. in l. Iulian⁹. in fi. no. ff. de acq. hære. Itẽ an valeat dõatio oĩum bonorum: & q̃d ſi ſit vſufructus, an ſufficiat, vide latè Dec. cõſi. xxx. An aũt ad pias cãs valeat donatio oĩum bonorũ p̃ſentiũ & futurorũ, vide Fel. & Are. in c. in p̃ſentia. de ꝓb. & no. Iaſ. hic, & Ale. in l. ſtipulatio hoc mõ concepta. de ỹb. obl. Barb. cõſi. lix. vol. ij. in ij. char. qui loquit̃ in obligatione facta eccleſię per aliquem de ſe & bõis ſuis. vt etiã loquit̃ Fe. & alij in d. c. in p̃ſentia, vicť Maria. Soci. in tract. obliga in x. lib. q. j.

¶Obuenięda. Adde Petrum de Ancha. conſi. ccccliij. & Bal. conſi. lxxxij. ij. lib.

---

1. ☞ *Qui poteſt facere per ſe, quando poſsit facienti conſentire.*
2. *Pactum de futura ſucceſsione conſeruanda an ualeat.*
3. *Pactum ut ingratido futura non obſtaret, non ualet.*
4. *Si filia quæ excluditur à ſtatuto ſtantibus maſculis, cũ dotatur cũ patris conſenſu reſeruat ſibi ius ſucceſsionis: talis reſeruatio ualet.*
5. *Pactum reſeruandæ ſucceſsionis factum per filiam, non ualet, quando ſtatutum dicit q̃ extra ciuitatem nupta non poſsit ſuccedere ex teſtamento uel ab inteſtato.*
6. *Statutum q̃ ingrediens, uel ſi quis intraret monaſterium, quòd non ſuccedat, quòd ualeat. ſecus ſi dicit, ſi quis ingreſſus fuerit.*
7. *Pactum de non ſuccedendo quando ualeat, & quando confirmetur iuramento. & nu. 8.*
9. *Filia ſi facit pactum de non ſuccedendo cum iuramento, quòd ualeat.*
10. *Pactum de ſuccedendo quando ualeat.*
11. *Si quis promittit omnia bona ſua Titio, poſt mortem ſuam: an ſit donatio, cauſa mortis, uel inter uiuos: & an ualeat.*
12. *Donatio inter uiuos omnium bonorum præſentium, & futurorum, q̃ non ualet etiã in partibus. & nume. 16.*
13. *Donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum facta in eccleſia quod ualeat.*
14. *Dono hæreditatẽ meã, idẽ eſt ac ſi diceret, dono omnia bona mea præſentia & futura.*
15. *Quis poteſt uendere omnia bona ſua præſentia & futura.*
17. *Pactum de hæreditate obuenienda certo modo diſponenda, quando ualeat.*
18. *Hæreditas illius cui ſucceſſurus ab inteſtato ſum, an mihi dicatur debita ſpe.*

2. DE quæſtione. [a] Pactũ, per qd' de hæreditate viuentis certo modo diſponit nõ valet: niſi ille, q̃ cõſenſerit prius, in eadẽ voluntate permãſerit vſq; ad mortẽ. h. d. Primò ponitur. q. Secũdò dubitatiõis rõ. Tertiò deciſio. Quartò exceptio. Quintò extenſio. Secũda ibi: faciebat. Tertia ibi: ſed nobis. Quarta ibi: niſi ipſe. Quinta ibi: iubemus. Dicit hic: Spes fuerat alienæ hæredi tatis. imò vr̃ q̃ dicať hæreditas ſua: vt l. in ſuis. de libe. & poſt. ſo. Dicũt qdã, q̃ hæc lex nõ habet locũ in filijs. Gl. vr̃ determinare cõtrariũ, & bñ. Nec ob. l. in ſuis. qa ñ eſt ꝓpriè ſua, ſed quaſi ſua.

3. *Pactum de futura ſucceſsione conſeruanda an ualeat.*

[a] ¶Statũ. Adde an valeat tale ſtatutũ. Bal. cõſi. ccxvj. inci. monia. ñ. vo. Pau. de ca. cõſi. cccxxxviij. & q̃ poſui in l. cũctos populos. in q. an ſtatuta laicorũ.

↦P. PAV. P.
[a] ¶Statutũ. Cõiter tenetur cõtra Bar. vide Fel. in c. in p̃tia. col. xvij. de ꝓba. & in c. eccleſia ſanctæ Marię. in vj. char. ī vj. q. de conſti. Alex. in l. ſti. hoc mõ cõcepta. ff. de verb. obl. in penul. col.

↦P. PAV. P.
[b] ¶Firmatũ. Et ſic vult Bar. valere pactũ de nõ ſuccedendo factũ ſub cõditiõe ſi intra uerit monaſteriũ. In cõtrariũ vid' Soc. ī l. fi. in iij. col. ff. de, his q̃ pœnæ nomi, & ibi etiã in ij. colũ. qd de ſtatuto. Itẽ ī materia quo valeat pactũ ẽt nõ ſuccedẽdo. & qd ſi ſuperueniat volũtas eius, de cuiꝰ hæreditate agitur.

[c] ¶Tantũ p̃cipit. Adde qd' hic dicit Abb. cõſil. cxvj. in ij. lib. à nemine reprobatum [b] inuenisſe.

[d] ¶Quãuis. Adde pulcherrimè ẽintellectu d. Pe. de Anch. conſi. xxxvij. Pau. de Ca. conſi. clx vij. Ro. cõſ. cxviij. bal. cõ. cclxix.

[e] ¶Tertiò add' Bal. cõ. cxxxij. iij. libr. Pau. de Caſt. conſi. cccix. Ang. conſi. clxxix.

ADDE. tu q̃d imò hoc non vr̃ eſſe rõ, ſ. q̃ſit cõtra bonos mores: qa tũc nõ firmareť iuramẽto. c. ij. de pac. li. vj. ſed alia vr̃ eſſe rõ & melior qa lex loquit̃ ꝓhibitiuè cui renũciari nõ põt gl. ī rub. C. ne fideiuſ. dot. den. & Bart. ī l. de his. ff. de trãſac. & ibi plenè ꝓ doc. & ex preſsè dicit dñi. in d. c. ij. de pac. & ſequit Maria. Soc. in c. ſi dili genti. in gl. j. circa tertiũ. de foro cõpet.

↦P. PAV. P.
[e] ¶Tertiò. An autẽ tale pactũ firmeť iuramẽto. vide Bal. in c. moribus. ſi de feud. fuer. controuer.

↦POMATES.
[f] ¶Inter viuos. Aut dicas, dono oĩa bona mea. Vide Alex. cõſ. xl. col. iiij. vol. iiij. & conſi. xij. col. j. vol. j. & Roma. cõſ. xxvj. in primo dubio. & Ang. cõſil. clxxxix. ī primo dubio. conſil. xlvij. col. ij. ī ſecũdo dubio. volu. ij. & Panor. cõſi. xlviij. vol. ij. & Bar. cõſi. lxxv. & Barba. conſil. liij. col. xj. vol. ij. & Ro. conſil. xcv. & conſil. clxxv. & Imo. in ru. extra de teſt. & Are. conſi. liiij. col. iij. in ij.

4. *Si filia quæ excluditur à ſtatuto ſtantibus maſculis, cũ dotatur cũ patris conſenſu reſeruat ſibi ius ſucceſsionis: talis reſeruatio ualet.*

5. *Pactum reſeruandæ ſucceſsionis factum per filiam, non ualet, quando ſtatutum dicit q̃ extra ciuitatem nupta non poſsit ſuccedere ex teſtamento uel ab inteſtato.*

6. *Statutum q̃ ingrediens, uel ſi quis intraret monaſterium, quòd non ſuccedat, quòd ualeat. ſecus ſi dicit, ſi quis ingreſſus fuerit.*

7. *Pactum de non ſuccedendo quando ualeat, & quando confirmetur iuramento. & nu. 8.*

8. *Filia ſi facit pactum de non ſuccedendo cum iuramento, quòd ualeat.*

9. *Pactum de ſuccedendo quando ualeat.*

10. *Si quis promittit omnia bona ſua Titio, poſt mortem ſuam: an ſit donatio, cauſa mortis, uel inter uiuos: & an ualeat.*

11. *Donatio inter uiuos omnium bonorum præſentium, & futurorum, q̃ non ualet etiã in partibus. & nume. 16.*

12. *Donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum facta in eccleſia quod ualeat.*

13. *Dono hæreditatẽ meã, idẽ eſt ac ſi diceret, dono omnia bona mea præſentia & futura.*

14. *Quis poteſt uendere omnia bona ſua præſentia & futura.*

15. *Pactum de hæreditate obuenienda certo modo diſponenda, quando ualeat.*

16. *Hæreditas illius cui ſucceſſurus ab inteſtato ſum, an mihi dicatur debita ſpe.*

a ¶ Vltimò q̃ro. Bart. ī l. post emãcipationẽ. de liberatiõe legata. & l. cũ dñs. §. j. d̃ pecu. leg. & in l. j. §. e. et in l. q Rome. §. duo fratres. de verbo. ob. Bal. in l. spẽ. C. de dona. And. Barb.

b ¶ Spe. addʒ an spes succedẽdi possit donari Bal. cõsi. xxviij. ij. li.

Pro cõcordia Aduerte q̃ omniũ bonorũ suorũ donatio p̃sentiũ & futurorũ, ñ valet. Ita Bart. hic ī hac l. fi. ī l. stipulatio hoc mõ cõcepta. ff. de v̄. obli. quasi auferat liberã testãdi facultatẽ. Sed do. Ale. alleg. Bar. tenere contrariũ a in l. q̃stiũ. §. pen. ff. de leg. j. Tu dic, Bar. formaт diuersas q̃stiones: qa ī hac l. fi. & ī d. l. stipulatio formaт q̃stionẽ de qua §. ī d. §. pe. formaт q̃stionẽ qñ donãs vtiẽtis verbo hæreditatẽ meã dono &c. quasi erret in hoc noĩe appellatiuo hr̃ditatis, q̃ nõ dicit̃ esse viuẽtis: vt in iuribus p̃alle. & sic cõcludit valere, nõ obstãte illo errore, quasi sint cõformia verba, dicere oĩa bona, & dicere hæreditatẽ. Vel dic & secũdò, q̃ in d. §. recitat opi. Vl̄ vlti. sol. secundũ do. Ale. Aut intellexit d̃ hr̃ditate. f. secũdũ bona q̃ tũc p̃sentialiter habeat, & valet & p cedat secũda opi. aut voluit donãs referre ad oẽm hr̃ditatẽ, hoc est, ad oĩa bona p̃sentia & futura: & tunc nõ valet: & p cedat j. opi. est subtilis solutio: sed tutior j. adea quæ habẽt ad Ange. & Pau. de cas. ī l. pœnales. in pri. ff. ad l. fal. ad Pau. ī l. licet. C. de pac.

glo. signauit plura cõtraria. Dices sic: Aut fit pactũ de hæreditate hominis incerti: & valet, vt l. iij. §. de illo. ff. pro socio. Aut hominis certi: & tũc hoc fit ex necessitate p̃cedẽtis cõtractus liciti: & valet: vt l. si qs seruũ. de act. emp. Aut nõ sit ex necessitate & tũc hoc venit ī quadã cõsequẽtiã p̃cedẽtis cõtractus: & tũc idẽ, q̃ valet: vt l. ij. §. illud. de hęre. vẽ. Aut hoc fit p̃ se principaliter & tũc aut hoc pactũ cõtinet liberationem eius cui fit: & valet fauore liberatiõis: vt l. & hr̃dita. §. filia. ff. e. Aut cõtinet aliã dispositionẽ circa reshr̃ditarias'et tũc habet locũ l. nr̃a: vt distinguamus aut fit ignorãte eo, d̃ cuius bõis agit̃: & ñ valet. Aut eo scĩẽte: & tũc aut p̃seuerat ī volũtate, & valet: aut nõ: & nõ valet: vt hac l. Et mõ habetis plenissimè hãc materiã. Vltimò q̃ro, [a]vtrũ hr̃ditas

8 †eius, cui successurus sum ab ĩtestato dicat̃ mihi deberi spe. [b] Hic vr̃ esse casus, q̃ sic in pri. ibi. spes alienę &c. in cõtrariũ vr̃, & hęc est veritas. de li. leg. l. post emãcip. §. j. & ibi ẽ tex. In cõtrariũ, pbo: illd̃ dr̃ nobis deberi spe, qd̃ nõ depẽdet ex mera volũtate alicuius, sed ex aliq̃ futuro euẽtuvt l. ij. d̃ statuli. si tñ hr̃ditas abĩtestato sit obuẽtura ex mera volũtate defuncti: qa põt testari, & aliũ ĩsti tuere: ñ dicit̃ mihi esse spes. hoc apparet ex alio: qa de eo qd̃ sibi cõpetit spe, hõ põt disponere, sicut d̃ eo qd̃ cõpetit re: vt j. de do. l. spẽ. & §. e. l. j. & ibi dixi. Sed d̃ ista hr̃ditate seu spe ñ pót disp̃oi: ergo &c. Nõ obst. hęc lex quæ dicit spes: qa ista est q̃dã spes non iuridica, sed quædã ĩpes hoĩs vana, & non attendenda: quod tene mẽti perpetuò &c.

E quæstione. Pactũ interpositũ suphr̃ ditate viuẽtis certo mõ disponẽda, licet tolla' post mortẽ illius. nõ tñ valet: nisi ipse, d̃ cuius hr̃ditate tractaʒ, cõsenserit. & ī cõsensu pmãserit vsq; ad mortẽ. h. d. Et diuidit̃ ī quatuor ptes. Nã ī prima pte ponit̃ thema, & q̃. In secũda pte ponit̃ dubitatio. In tertia pte ponit̃ decisio q. In quarta & vlti. ponit̃ q̃dã extẽsio. Secũda ibi: faciebat aũt. tertia ibi: sed nobis. Quarta ibi: iubemus. Op. & vr̃, q hęc lex nullũ habeat dubiũ: qa ex nudo pacto ñ oriť actio vt l. legẽ. §. e. Huius timore dicit gl. q hic fuit ĩterposita stipulatio. Itẽ op. & videť q nullo mõ valeat pactũ posito q ille, de cuius hr̃ditate tractaʒ, cõsenserit. Rõ est: qa tũc pactũ valet qñ aliqd est dãdũ, vl̄ faciẽdũ ab vno pacisc̃tiũ alteri: vt l. j. & qd̃ ibi no. ff. e. Huius timore est facta gl. q̃ ĩcipit, p stipulationẽ & põe casum, vt ī gl. reprobãdo op. quorũdã. Itẽ op. dicit̃ hic, q pactũ valet: qa ille, cuius est hr̃ditas, cõsentit cõtra l. pactũ. §. e. sol. gl. q licet ille, de cuius hr̃ditate tractaʒ, ñ posset pacisci de successiõe sua. põt tñ cõsentire pacisc̃ti: vt l. si pr̃. ín fi. ff. de manu. vín. Et ĩtrat gl. aliã materiã, d̃ qua vide ín c. q põt. extra de re. iu. li. vj. Itẽ op. de l. ij. §. illud. ff. de hę. vl̄ ac. vẽ. sol. vt ī gl. Itẽ op. de l. si qs seruũ. de ac ẽp. Sol. vt ibi no. p quorũ declaratiõe dic, q qñq; ille, de cuius hr̃ditate tractaʒ, facit pactũ de successiõe sua, qñq; aliẽ faciũt pactũ de successione tertij. Primo casu, aut aliq̃s pacisc̃t̃ q sibi succedaʒ: vl̄ nõ succedaʒ & istud ñ valet, vt l. pactũ. §. e. Qñq; ñ pacisc̃t̃ p hũc modũ, sed per modũ stipulatiõis, vt puta, bõa mea post mortẽ meã tibi dono. Istud valet: qa cessat rõ legis. & istud sentit gl. q̃ ĩcipit, sed ipse circa fi. Secũdo casu pr̃icipali aduerte: qa aut pacisc̃ũt de hr̃ditate tertij ĩcerti: & istud valeret: vt l. ij. §. de illo. ff. p soc. Aut pacisc̃unt̃ de hr̃ditate tertij certi: & tũc aut cũ cõsensu illius tertij certi, aut sine. Primo casu valet si ī cõsensu p̃seuerat. aliãs nõ: vt hic: si verò sine cõsensu, ñ valet: vt hac lege. Aduerte tñ advnũ: qñq; hr̃ditas tertij ĩcerti venit ex necessitate p̃ambuli cõtractus, & tũc tale pactũ valet: vt l. si qs seruũ. de ac. ẽp. Q̃ndoq; venit ꝓpter quadã cõsequẽtiã: & tũc etiã ísto casu pactũ valet. Ita debet intelligi l. ij. §. illud. de hær. vel act. vẽdi. licet gl. soluat hic, & ibi, q abũdat maximè. Quærit glo. nũqd hęc lex habeat locũ in filijs. Videť q nõ: qa filij nõ captãt mortẽ patris. Tñ gl. determinat in cõtrariũ. Itẽ q̃rit gl. nũqd pacisc̃tes puniunt̃ alio mõ. Dic q sic, eo q hæreditas auferť eis vt ab indignis. Casus est in l. qdã. §. fi. de dona. & signa gl. q̃ incipit, sed potius. Itẽ gl. querit, vtrũ aliquo mõ posset fieri q hæreditas mea veniat ad te Glo. q̃ incipit, sed ipse dicit q potest fieri per stipulationẽ: qd̃ si ꝓmittã tibi bona mea post mortẽ meã, valet, & erit donatio cã mortis vl̄ inter viuos. Ista gl. dicit verũ per iura allegata per eã: & p l. here di. de bonis autho. iudi. poss. & vtrũ sit donatio cã mortis, est gl. in l. q dotis sol. mat. Et aduerte ad vnũ: qa dicit glo. bona mea, & nõ dicit: oĩa bona mea: referť ad p̃sentia tãtũ, argu. l. si ita. de auro & arg. leg. & est casus in l. fi. §. q indiuisam. de leg. ij. Nã secũdũ glo. cessat ratio legis, qa potero instituere hr̃dẽ, & hęres habebit Falcidiã. vt in l. ín dona. j. ad le. Falcid. Quærũt hic qdã, qd si dico promitto tibi oĩa bona mea p̃sentia & futura: vtrũ valeat stipulatio? Et tenẽt q nõ. Nã per eã videnť auferri libera testãdi facultas: & ideo stipulatio nõ valet: vt l. stipulatio hoc modo. ff. de verb. obli. Ratio differẽtiæ inter quæst. & istã quæst. glo. sit ista: qa ibi simpliciter promittẽdo oĩa bona, referť ad illa sola bona stipulatio: q̃ sunt ꝓmittẽtis tẽpore stipulationis p ea q̃ not. in l. fi. §. q indiuisam. aliãs diuersam. de leg. ij. Sed qñ ꝓmitto bona etiã futura, tũc nihil remanet de quo testari & hæredẽ instituere posset. Ista eorũ opi. mihi placet. Rõ patet, cũ iste contractus sit cã mortis donatio, vt dixi ŝ. eo. & in donatione cã mortis detrahit̃ Falcidia, vt in l. donatiõibus. j. ad le. Fal. adhuc est de quo testari possit, & hęredẽ instituere, qa in Falcidia, maximè cũ ipsa lex ipso iure resecet legata, vt l. línea margaritarũ. ff. ad l. falci. Et istud puto p veritate tenendũ. Nec obst. l. stipulatio hoc mõ qa ibi venit in stipulatione vt me hæredẽ faceret, qd̃ qdẽ nõ est libera testãdi facultas. secus hic, vt ŝ. dixi. Nã ꝓmittẽs alicui bona post mortẽ suã, etiã futura, nõ est ꝓmittere hæredẽ facere cũ verbũ bona, ad hæredẽ seu ad hæreditatẽ nõ adaptareť, vt ŝ. dixi. Sed cõtra hoc op. de eo qd̃ habeť in l. his ÿbis. ff. de hæred. ínsti. & gl. ín §. si verò nulla. ín auť. de hær. & falci. Azo in summa de hæred. ínsti. ín j. col. Ad qd̃ dico, q aut est dispositio in qua qs oĩa bona sua relinquit, dicẽdo, oĩa bona mea relinquo: cõfero omnia bona mea vniuersaliter: & in illũ solũ ea cõfero: & tũc dico q est institutio, & importat hereditatẽ. Aut illa dispositio nõ cõferť vniuersaliter ad oĩa bona sua, qa solũ sub noĩe bona, & in aliã partẽ hæreditatis suæ disponit sub noĩe hæreditatis: tũc dispositio per verbũ relinquo bona mea vel partẽ bonorũ meorũ, nõ importat institutionẽ, vt l. si quis seruũ. cũ l. seq. de leg. ij. Qd̃ eñ dicit̃ ín l. his verbis. & §. obtinet vbi aliqua pars hæreditatis relinquit̃ sub noĩe hæreditatis. Nũquid autẽ debet habere solũ quartã partẽ bonorũ, eorũ q̃ erãt testãtis tẽpore testamẽti tñ: an etiã eorũ q̃ erãt tẽpore mortis? Et videbeť q solũ eorũ q̃ essent tẽpore testamẽti, arg. l. si ita. de au. & ar. leg. & eorũ q̃ not. in l. fi. q̃ res pig. obli. possť. In contrariũ est veritas. Ratio qa nomẽ hæreditatis, est q̃dã vniuersitas, & vniuersitas semp dicit̃ eadẽ, licet aliq̃d crescat, vel minuaʒ ergo semper eadẽ quarta, sicut dicitur ín peculio, quod est vniuersitas. & tamẽ crescit, & descrescit, vt j. l. peculiũ. ff. de peculio. & tamẽ idẽ est peculiũ. & hęreditas augeť fructibus: vt l. itẽ veniũt. §. cũ p̃dixerimus. ff. de petitio hr̃di.

De transactionibus. Rubrica.

Continua hãc rubricam vt ín glo. vel vt suprà de pactis. vbi continuaui omnes rubricas vsque ad fi. huius libri &c.

1 *Plures tutores, uel curatores, ctiam quando administratio est diuisa, quomodo & qualiter teneatur. & nu. 4. & 7.*
2 *Transactio facta cum uno ex pluribus tutoribus, seu curatoribus, quando prosit aliis. & nu. 5. & nu. 7. 9.*
3 *Tutores uel curatores plures habent à lege quatuor beneficia.*
4 *Quando plures tutores seu curatores conueniuntur, an inter eos habeat locum beneficium ordinis.*
6 *Beneficium diuisionis, quando habeat locum inter plures tutores uel curatores*
8 *Cessionis beneficium quando habeat locum inter plures tutores.*
10 *Beneficium utilis actionis, quando habeat locum inter plures tutores.*
11 *Ratio quare inter plures tutores habet locum beneficium utilis actionis, nõ inter plures fideiussores, si cedant.*
12 *Differentia inter acceptilationem, & pactum nudum gratuitum.*

Lex

LEX I

Neque pactio. Hic est titulus subtilis, difficilis, & vtilis magis. quã aliqs de toto Codice, & hæc lex est difficilima. Et primò loquit̃ in gñe. Secũdò in specie. Scd'a ibi: cũ igit̃. Breuiter dicit. Transactio facta cũ vno vl̄ pluribus obligatis, ad alios nõ porrigit̃. h. d. hæc lex difficilis in tex. & gl. Op. & vr̃, q cõtinuat supluitatẽ ī eo qd̃ dicit, neq; pactio, neq; trãsactio cõtra. §. quibus. ŝ. ín prima cõst. Sol. dicit gl. q hic loquit̃ de pactiõe gratuita & de trãs. nõ gratuita. Scd'o op. ff. de tu. & cu. & ra. distr. l. si ex duobus. Sol. Ibi ꝓdest alijs, vi solutiõis, nõ vi trãsactiõis. Nõ sunt plura cõtraria in gl. tñ qa tex. iste dicit, q aliũ cõuenire nõ ꝓhibeť, nec dicit ĩquãtũ: iõ est facta tota ista gl. vt videamus inquãtũ alius, cũ q̃ nõ est trãsactũ, posit cõuenirí. Pro cuius declaratiõe multa sunt vidẽda. Ad† cuius euidẽtia est sciendũ primò, qualiter plures tutores, & curatores teneanť. Rñ. aut administratio est diuisa à testatore, vel à iudice, aut nõ. Primo casu, quilibet teneť ꝓ parte sua. Fallit ín casibus q ponunt̃ ín l. ij. j. de di. tut. Si verò nõ est facta diuisio à testatore, vel iudice: tũc oẽs tenẽtur insolidũ: vt l. j. §. nũc tractemus. de tut. & ra. distr. Modò ad ꝓpositũ ín illis casibus, †ín quibus q̃libet teneť ꝓ parte, trãsactio facta cũ vno, nõ porrigit̃ ad alios. Ita loquit̃ hic, dum dicit tex. ín his q̃ separatím &c. In illis verò casibus, ín quibus teneť insolidũ, remanet magnũ dubiũ. Illud ergo discutiamus. vñ oĩa q̃ infrà dicã, intelligas diuisione non facta à testatore, vel à iudice Et p huius declaratione licet ísolidũ teneanť: vidẽdũ est qualiter posint conuenirí. Et aduerte, † debetis scire q tutores & curatores habẽt quatuor beneficia. Primò est beneficiũ ordinis Secundò est beneficiũ diuisionis. Tertiò est beneficiũ cessiõis. Quartò beneficiũ vtilis actionis. De quolibet videamus. Primò de beneficio ordinis. †& gl. hic l. j. §. nũc tractemus. de tute. & rat. distra. dicit: Aut oẽs gesserũt aut nullus: aut quidã gesserunt aut quidã nõ. Primis duobus casibus non est locus beneficio ordinis: vt d. l. ij. de diui. tut. Ita dicit gl. nec distinguit vtrum diuisio fuerit facta à seipsis. vel nõ. Ita ẽt dicũt cõiter doctores nr̃i. Ia. de are. ín isto passu dicit aliter, & melius iudicio meo: Aut nulla est facta diuisio à seipsis. & verũ dicit gl. Aut ẽ facta à seipsis: & tunc aut oẽs sunt eiusdẽ ordinis: qa oẽs testamẽtarij, vel legitimi. vel oẽs datiui: & tũc verũ dicit gl. Sed quidã sunt datiui, & alij testamẽtarij, vel legitimi, priusquam cõueniunt̃ datiui secũdò magistratus. antequã queniaʒ ad contutorẽ: vt l. Lucius. §. cũ testamẽto. ff. de admi. tut. licet gl. intelligat q ibi erat facta diuisio à testõre: qd̃ tex. nõ sonat. Tertio casu qñ quidã gesserũt, & qdã nõ: dicit gl. primò conueniť gerẽs: secũdò nõ gerẽs: tertiò magistratus, vt d. §. nũc tractemus. & j. si tu. non gesť. l. j. & ij. sed istud dictũ gl. suppleť p Dy. & per vltramõ. Et ideo tu dic melius: Aut quidã gesserunt & quidã nõ. Si quidã gesserunt ex quadã eorũ q non gerebãt: & tũc nõ est locus beneficio ordinis: qa oẽs gessisse videnť per aliũ: vt l. tres tutores. §. nõ solũ. de admi. tut. Aut nõ mãdauerũt nõ gerẽtes: & tũc aut loqmur de gestis aut neglectis. Si de gestis: verũ dicit gl. vt d. l. j. & ij. si tuto. nõ gesť. & d. §. nũc tractemus. Si de neglectis: & tunc aut sunt connexa gestis: & idẽ: vt l. tutoret q̃ tutelã. de admi. tu. & d. l. tres tutores. vẽrũ eo. ti. Si verò nõ sunt connexa gestis: & tũc nõ erit ín eis locus beneficio ordinis: vt l. tutores q̃ post. §. ín eũ qui. de admi. tu.

5 & d. l. tres tutores. ver. itẽ ín eo. Nunc ad ꝓpositũ, † quid reluat ista inuestigatio ín casu p̃senti. Rñ. aut transactũ est cũ eo, q primo loco debebat cõueniri: & tũc ad aliũ puenire nõ potest: ita loquit̃ hic, obstãte bñficio ordinis. aut fuit trãsactũ cũ eo, q se cũdo loco debebat cõuenirí: tũc ad aliũ põt pueniri nõ obstãte transactione saluo ín eo qd̃ est solutũ nõ ex trãlactiõis: qa vilo solutionis ꝓdest alteri, nõ vi transactiõis: vt l. si ex duobus. ín fi. de tu. & ra. distr. & hoc modo põt intelligi hic dũ dicit: cõiter ve gesserũt, vel gerere debuerũt. Videamus nũc de bñficio diuisiõis:

6 & †ín hoc est opi. q hi, q de dolo cõueniunt̃, nõ hñt bñficiũ diuisiõis. Hug. dicit cõtra & melius: vt ꝓbat ī l. si plures. de admi. tut. & hoc est verũ, qñ cõueniũt̃ ex cõi culpa vl̄ ex cõi dolo. nã si aliq̃s cõueniť ex dolo ꝓprio, vel ex culpa: tũc nõ haberet bñficiũ diuisionis: vt l. j. & ij. ji. tut. nõ gesť. Hoc p̃missõ† dic ad q., p

7 positã ĩquãtũ posit cõuenirí ille cũ q̃ nõest trãsactũ. si q̃dẽ trãsactio est facta cũ eo, q cõueniebať ex ꝓprio dolo, vl̄ ex ꝓpria culpa: & sic nõ habebat bñficiũ diuisiõis nõ poterit agi cõtra aliũ: vt l. si pupillus. de admi. tu. & isto casu nõ loqť hic. Si verò trãsactũest cũ eo q cõueniebať ex cõi culpa, vl̄ dolo, tũc nõ p̃ agi cõtra eũ, cũ q̃ trãsactũ est. & ita loqť hic dũ dicit, cõiter ve gesserũt.

8 Videamus † de bñficio cessiõis. & in hoc oẽs cõcordant: qa si cõueniť ex cõi dolo, vel ꝓpria culpa, nõ habet bñficiũ cessionis si ex cõi culpa, vl̄ culpa alterius sic: vt l. si plures. de admit. tu. & l. j. §. nũc tractemus. ff. de tute. & ra. distra. Sed vidẽdũ est ínquãtũ fiat ista cessio: & si q̃dẽ aliqs cõueniť ex ꝓpria culpa: tũc nulla fit cessio: vt l. j. &. ij. j. si tutor nõ gesť. Idẽ si ex cõi dolo. Si verò cõueniť ex culpa alterius ī totũ fit cessio ín totũ vt videbitis ín l. j. j. de duobus reis, & ibi plenius ꝓ doctores. ff. d' sol. l. Modestinus. & ibi dixi. Nũc

9 ad † ꝓpositũ, ínquãtũ põt agi cũ eo, cũ q̃ nõ est trãsactũ sic dicas aut ei debet cedi actio cõtra eũ cũ q̃ trãsactũ erat ín totũ: & tũc ín nullo poterit cõueniri obstãte exceptiõe cedendarũ actionũ. vt l. stichũ aut Pãphilũ. §. pe. de solu. & isto casu nõ loqť hic. Si verò debebat cõtra eũ fieri cessio, ꝓ pte: tũc ꝓ illa pte poterit cõueniri. & ita põt loq hic ī eo qd̃ dicit: cõiter ve. Sed si ī nullo deberet fieri cessio: possẽt ī totũ cõueniri, nisi obstarent alia remedia de bñficijs suprà dictis. Ita debetis intelligere. Quartò † habemus videre de bñficio vtilis actionis. & certè oĩa, q̃ suprà dixi ī bñficio cessiõis: pñt hic eodẽ mõ dici, vt l. j. §. nũc tractemus de tut. & ra. distr. Nũc habemus expeditã gl. vsq; ibi: itẽ not. q̃ quã vide: & p̃dicta ponit luculutè. & infrà cate. modo potes ꝓpẽdere quãtæ difficultatis est. Quæro, dixi q plures tutores hñt ín uicẽ bñficiũ vtilis actiõis. Sed ego repio, q iter plures fideiussores, nõ est locus huic bñficio, nisi cedať: vt l. vt fideiuss. de fideiu.

11 Quę est rõ: † Gl. hic dicit qa fideiussor habet regressũ cõtra principalẽ, iõ lex nõ curauit sibi dare actionẽ cõtra fideiussorẽ. Quę rõ cessat ī pluribus tutoribus, & curatoribus. & vidʒ gl. ista nõ est bõa rõ. Quid eñ si principalis esset nõ soluẽdo: & sic ĩanis est actio vt l. nã is. ff. d' dolo: Vl̄ qd si tali mõ ítercesserat, q cõtra principalẽ nõ haberet regressũ: vt puta, ꝓ pupillo naturaliter obligatio: vt l. Marcellus. ff. d' fideiu. tũc sequereť q haberẽt ínuicẽ. actionẽ. quod est cõtra l. fideiu. Vñ gl. reddit aliã rõnẽ. Dicit glo. Rõ est: qa tutores cõueniunt̃ actiõe bonę fidei: fideiussores, stricti iuris, vidʒ gl. Ista rõ nõ est bõa. Quid ī pluribus mãdatoribus q cõueniunt̃ actiõe mãdati, q̃ est bonæ fidei? Certè est idẽ qd̃ ī fideiussoribus: vt d. l. vt fideiussor. iõ gl. dat aliã rõnẽ, q fideiussor ítercedit sponte: tutor ex necessitate: vt no. d. l. vt fideiuss. Ista rõ nõ est bõa: qa ẽt duo rei obligant ex necessitate & hñt ínuicẽ actionẽ: vt l. j. de duobus reis. Sed rõnẽ verã ponit gl. ī l. ex facto in fi. de neg. ge. quã appropriat sibi Iacob. de Rau. Nã tutor solues vt correus, hoc aget vt correũ tutorẽ liberet sicut se: meritò. habet actionẽ contra eũ. Sed qa hoc facit ex aliqua necessitate, nõ põt hre directã actionẽ negotiorũ gestorũ, sed habet vtilẽ à lege fideiussor verò principaliter agit, vt liberet reũ: sed cõfideiussores liberanť p quãdã cõsequẽtiã. igit̃ cõtra eos nõ habet actionẽ, nisi cedať. nõ habenť alia. Possum grere & q̃ro vtrũ hoc sit verũ, siue trãsactio sit facta p acceptilationẽ, siue p pactũ nu-

12 dũ. Breuiter † iter pactũ nudũ, & gratuitũ, & acceptilationẽ est dria. nã acceptilatio vnius ex pluribus reis porrigit̃ ad oẽs: vt l. p iusiurãdũ. & l. & vno. ff. de acce. & l. si rẽ. §. j. de noua. qd̃ nõ est ín pacto: vt l. si vnus. in prín. ff. de pac. Tũc si nõ p̃supponimus transactionẽ esse factã: tũc siue apponaʒ acceptilatio, siue nõ: vr̃ q non extendaʒ vltra quã se extenderẽt vires trãsactionis: vt j. eo. l. iiij. qd̃ tñ plenius dicã j. e. l. si de certa.

Additio. Et non est in aliis.

POMATES.

a ¶ Neq; pactio. Primo casu quilibet teneť, vide d. Frã. ín materia latissimè in cõ fil. xxix. & cõs. lxvj. Itẽ circa istã materiã quo liberatio facta vni ex tutoribꝫ ꝓfit aliis. quando insolidum tenebantur, vide pulchrum consiliũ Comẽ. cõsi. xxiiij incipit testor filio suo natop totũvbi cõcludit q ꝓdest alij, qñ in liberatiõis instrõ dictũ fuit q fuit minori satisfactum. &

a Eque pactio. Trãsactio facta cum vno exp̃luribus obligatis, ad alios nõ extẽdit̃. h. d. Primò rñ. ad q̃stionẽ gñaliter. secũdò spãliter. Scd'a ibi: cũ igit̃. Op. nã vr̃ q ĩquãtũ hęc lex facit mẽtionẽ d' pactione & trãsactiõe, cõmittat supplũ, qa trãsactio & pactio est idẽ. vñ oppono d' §. qbus. ŝ. ín j. cõsti. Huius timore facta est pri. gl. Itẽ oppo. de l. si ex duobus. ī fi. ff. de tute. & rõ. distra. Sed dic vt ī gl. vl̄ dic q ibi ꝓdest aliis, vi solutionis, nõ transactionis: vt hic.

Quæro dicit̃ hic, cõuenire nõ prohibeo-ris: inquãtũ posset cõueniri tertiũ. Pro de-

alia de quibus, vide p. eũ. Et tibi in vl. col. ponit qd si liberatio fiat vni de eo qd ab ipso exigit posset, an ꝓsit alijs, posito qd haberent beneficiũ diuisionis.

a ¶Secundò modo legit. Aduerte ad hanc secundã lecturã: qa licet doct. videantur fateri etiã hãc posse stare ad istũ tex. do. meus Frã. Pepius de Flo. iurisconsultus celeberrimus dicit hãc secũdã lecturã falsã. Nã gl. j. huiꝰ l. & cõiter oẽs dicũt, ꝙ calũnia actoris vitiat trãsactionẽ, rei non. Et ita limitãt tex. in l. in summa. §. j. ff. de cõd. inde. in l. ista nõ potest negari qn fit calũnia ex parte huius sororis, quæ sciebat se nõ hæredẽ: vel qa sciebat se esse exhæredatã, vel aliter exclusam. Et tũ dicitur hic transactionẽ valere. ergo debet inrel ligi ꝙ ista soror erat rea, & nõ actrix: qa alias vitiaret trãsactio prætextu calũnig, put est cõis opi. hic. Et ideo à prima non recedas.

claratione huius gl. distinguit: quã no. Et debes scire, ꝙ vbi sunt plures tutores, vel curatores, vel administratores, & administratio eorũ diuidat̃: aut diuiditur à testatore, aut à iudice: & ql̃ibet eorũ tenet̃ ꝓ parte nisi in casu l. ij. j. de diui. tu. Si verò diuidat̃ ab eis, vel nõ diuidat̃: dic vt in glo. Pro cuius declaratiõe est sciẽdũ, ꝙ vbi sunt plures tutores vel curatores, & administratio eorũ ñ sit diuisa à seipsis, habẽt plura bñficia, habẽt cm̃ beneficiũ ordinis: verbi gr̃a, ꝙ cõueniat̃ primò gerẽs et habẽt bñficiũ diuisionis, de qbus bñficijs habeẽ in l. j. §. nũc tractemus. ff. de tute. & ratio. distra. habẽt bñficiũ cessiõis: qa agit vnus tutor solus, si sibi cedat̃ actio cõtra alios. De hoc bñficio habemus in d. §. nũc tractemus. p̃allega. et l. si plures. de admi. tu. habẽt quartũ bñficiũ, s. vtilis actiõis: vt in d. §. nũc tractemus. Mõ si q̃ris qbus tutoribus cõpetat primũ bñficiũ ordinis, dic ꝙ oẽs tutores gerũt quãdoc̃ nõ. In primis casibus dico, ꝙ tutores ñ habẽt bñficiũ ordinis: & intelligat̃ vbi diuisio nõ est facta ab ipsis. Ita sentiũt gl. hic, & in d. l. j. §. nũc tractemus. p̃allegata. Aduerte tñ ad vnũ: qñ dicit la. de Are. ꝙ istud est verũ, vbi nulla esset facta diuisio. Aut oẽs tutores sunt eiusdẽ ordinis: qa oẽs testamẽtarij, vel datiui, vel oẽs legitimi aut diuersi ordinis: tũc cõueniẽ datiuus, postea magistratus, postea testamẽtarius: hic est casus i l. Lucius. §. cũ testõ. ff. de admi. tu. Alio casu, vbi qdã gerũt, qdã nõ: tũc est locus bñficio ordinis: qa cõueniẽ primò gerẽs, postea magistratus, postea nõ gerẽs: vt solet tractari in d. §. nũc tractemus. & in l. j. & ij. j. si tutor nõ ges. Dicebã ꝙ erat bñficiũ diuisiõis: & hęc fuit opi. inter antiquos. Nã Azo. videt̃ dicere, qisti tutoribus nõ dat̃ bñficiũ diuisionis: licet fuerit cõtra opi. vt hic videt̃ p. l. si plures. ff. de admi. tut. Gl. ergo tenet opi. Azo. Ista est veritas, ꝙ si tutores cõueniũt̃ ex cõi dolo, seu ex cõi culpa: & tũc habet bñficiũ diuisiõis: Secus si cõueniãtur ex speciali dolo: vt l. si plures. de admi. tu. & ita debet itelligi opi. Azo. Vñ ad ꝓpositũ queſ. Si q̃ramus inquãtũ cõueniat̃ iste tertiꝰ: dic ꝙ aut alij fuerũt cõueti ex cõi dolo, vl̃ ex cõi culpa: & operat̃ bñficiũ diuisionis. ꝙ cõpetit, vt ſ. dixi: tũc iste tertius nõ cõueniẽ nisi ꝓrata virili. Ita posset intelligi lex nr̃a: qa cũ dicit separati: & intelligo separati, facta diuisione à seipsis. & cũ dicit cõiter expone vt i gl. Si verò cõueniat̃ ex ꝓprio dolo. nõ habet locũ lex nostra: qa oẽs insolidũ tenenẽ. Dicebã, ꝙ erat tertiũ bñficiũ cessiõis: & isto casu cõis est opi. ꝙ in tutoribus dolosis nõ cõpetit bñficiũ cessionis. hic est casus in d. l. j. §. nũc tractemus. Dicebã ꝙ erat quartũ bñficiũ, s. vtilis actionis: & i isto dicas idẽ ꝙ in p̃cedẽti. & istud dicit tex. in d. §. nũc tractemus. et no. ꝓ gl. i d. l. si plures. Quia dixi, ꝙ tutoribus cõpetit bñficiũ vtilis actionis gl. ma. circa fi. q̃rit de rõe diuersitatis, ꝙ tutoribus solũ dat̃ actio vtilis sine cessiõe cõtra cõtutores, sed nõ fideiussorib. cõtra cõfideiussores. Gl. assignat hic duas rõnes. Tertia assignat̃ in l. vt fideiussor. ff. de fideiuss. dicit gl. ꝙ ratio est: qa fideiussor habet regressum cõtra reũ principalẽ: ideo lex nõ curauit sibi dare bñficiũ vtilis actiõis sine cessiõe. Ista est prima lec. q̃ nõ videt̃ bona. Quid eñ si reus principalis nõ esset soluẽdo? Isto casu nõ dicit̃ habere regressũ: qa inanis est actio: vt l. nã is de dolo. Vñ gl. tradit aliã so. qa tutor cõueniẽ actione bõę fidei fideiussor stricti iuris. ideo &c. Sed ista rõ nõ videt̃ bõa. nã & in mãdatore, ꝙ teneẽ actiõe bonę fidei, mãdati, videt̃ esse idẽ, ꝙ in fideiussore, ꝙ teneẽ actiõe stricti iu. Gl. in l. vt fideiussor. de fideiuss. assignat aliã rõnẽ, & est talis ꝙ tutoribus ideo cõpetat vtilis actio sine cessione qa lex magis subuenit ijs, ꝙ obligant̃ ex necessitate, cꝫ ijs, ꝙ obligãt̃ ex volũtate. Ista rõ ñ est bõa: qa duo rei obligãtur solidũ, et volũtariè: & tñ iter eos habet locũ bñficiũ vtilis actiõis sine cessiõe: qa si vnus soluat sine cessione: cõpetit sibi actio vtilis cõtra correũ, vt l. j. de duobus reis. Vñ doc. assignat aliã rõnẽ. & ista quarta est vera, ꝙ ideo fideiussori cõtra fideiussorẽ nõ dat̃ vtilis actio sine cessione, qa si cõfideiussor soluit, principaliter soluit, vt reũ principalẽ liberet: & ꝓ quãdã cõsequẽtiã liberet suũ cõfideiussorẽ, sed in tutore cessat ista ratio, qa tutor soluit, vt liberet se, et cõtutores, & ideo nimirũ si cõtra cõtutores dat̃ vtilis actio sine cessione. & ista est vera rõ, & fuit Vltramõtanorũ, & licet sibi appropriẽt. Vltramõtani, est tñ gl. originaliter, q̃ videẽ innuere istã rõnẽ in l. ex facto. in fi. ff. de ne. ge. Recte intelligẽti ista est vera rõ. Vltimò distingue vt ꝓ gl. & doc. & Cy. hic Bar.

1 ☞Verba imperatiui modi important consilium, quando imperatur aliquid quod importat priuatam utilitatem.

LEX II.

Vm te proponas. Breuiter dicit: Trãsactio facta metu futurę litis tenet h. d. Op. trãsigere ꝓpriè dicit ex pte actoris q̃si ab actiõe resilire. Innuit ergo, ꝙ hic frater actor erat. Sed tũc cõtra in trãsactione cõsucuit dari pecunia actori à reo, vt ipe actionẽ remittat: sed hic dicit expr̃sè: ꝙ frater ꝓmiserat pecuniã: ergo innuit ꝙ est reus. Huius timore gl. legit duo modis. Vno mõ ꝙ erat actor, & qd̃ ꝓmisit pecuniã hoc pacto, ꝙ ille daret sibi hæreditatẽ. & sic natura trãsactiõis est, vt actori det pecunia à reo, qñ ipse remittit actionẽ. Sed qñ cõsequit̃ illud: ꝙ p actionẽ petit, est natura trãsac. vt actor det reo pecuniã: vt hic, & j. e. l. si sup possessiõe. Secũdo mõ legit, [a] ꝙ hic frater erat reus: sic trãsegisse ponit ꝓpriè. & hæc ponũt̃ in primis dua. glosellis. Op. de l. j. ff. e. So. ibi dicit trãsactio debet ipsi ꝓ lite, intelligit̃ p̃senti, vel futura. & ita hic erat ergo hic lis saltẽ de facto extra iudiciũ. Op. de l. in summa in pri. ff. de cõd. inde. Sol. intelligas ꝙ q. erat d̃ facto absq; calũnia tñ dicvt dicã j. e. l. sub p̃textu. Quæro qualiter fuit ꝓmissa ista pecunia. gl. ij. dicit, nuda cautione. & vide gl. Sed si hoc verũ est: qũo ꝓcedit ꝙ hic dicit in tex. si nõ soluisset, iure cõueniretis, cũ ex pacto nudo qs nõ possit cõuenirι. Rñ. intelligit̃ ꝙ istud pactũ fuit vestitũ rei iteructu: qa ille ꝓmisit sibi pecuniã, vt soror sibi daret hæreditatẽ, q̃ soror illã hæreditatẽ dedit. vt l. siue apud acta. j. co. & ibi not. aliàs haberemus hic necesse dicere quod hic stipulatio interuenit &c.

a Tu dic, ꝙ. iõ: † qa liquebat sibi vt iudici ex instrumẽti ispectiõe. Alij circa hoc dicã i d. l. j. vt q̃ desunt aduoc. parti. Dixi plenè i l. iij. §. hoc aũt iudiciũ. de dã. i fec. Opp. j. de iudi. l. licet. qdã dicũt: fateor ꝙ hęc replicatio oppo. gl. nõ placet: & bñ: nã ibi fuit petitio gñalis, ꝓsecutio spãlis, ínia gñalis, vñ qa ínia oia cõtinebat, ẽ opus replicatiõe. Sed hic fuit trãsactio spãlis, meritò ñ est opus replicatiõe qa oia nõ cõprehẽdit. Huius gr̃a gl. tua distiguit plures casus, q̃s vidẽ, qa nõ dicã hic extra gl. sed dicã. j. e. l. sub p̃textu specierũ. & l. si de certa. Secũdũ ergo istã lec. hic de vna spẽ fuit trãsactũ, & de alijs nõ. Sed cõtra istã lec. videt̃ tex. q dicit d̃ quãta pecunia: &c. & j. quãtã pecuniã reliquã &c. Et sic inuit ꝙ fuit remissa ps quãtitatis debita nõ spẽs admi. gl. volẽs hoc effugere expõit quãta. i. à q̃ spẽ. alij volẽtes q̃ ira ster, ꝓpriè legũt alio mõ. Et breuiter secũdũ eos hoc intẽdit: Si ps debitę quãtitatis petit, & sup ea trãsigeret. in residuo ñ obstat exceptio. h. d. Et ista lec. ponit̃ i gl. sup ỽbo nominati. Differt ergo hęc lec. à prima ibi: qa ex diuersis speciebus debebat̃, & de vna fuit transactũ: hic debebatur ex vna tantũ. Itẽ in præcedẽti fuit gñalis petitio, & spẽcialis trãsactio: hic verò fuit̃ speciałis petitio, & spẽcialis trãsac. Addita. Et non est in ceteris.

LEX III.

Ge cũ Geminiano. Breuiter dicit secũdũ vnã lec. qñ petitio est gñalis trãsactio spẽcialis, nõ p̃iudicat nisi i his, i qbus est trãsactũ. h. d. secũdũ vnã lec. Et hãc ꝓcequit̃ oẽs gl. excepta vna gl. paruula q̃ est sup ỽbo, nominati. Et primò pono casum secũdũ istã & eã expediã. Primò op. breuiter hic dicit: age ꝙ est ỽbũ iperatiui modi. & sic videt̃ ꝙ aliqs cogat̃ agere cõtra. j. vt nemo iuitus cogat̃ agere. l. j. So. † Qñ alicui iperat̃ aliqd, qeius priuatã vtilitatẽ cõtinet, ỽba iperatiui modi habẽt vim cõsilij. Ita log tur hic. Ita itelligit gl. tua j. & hoc ꝙbat̃ i l. ij. circa fi. ff. mã. & ibi est tex. & hic. Sed op. secũdo: hic inuit ꝙ iudex ex officio suo debet hic videre de quãta pecunia sit trãsactũ: & sic supplet d̃ facto Cõtra. j. vt q̃ desunt aduo. l. j. & ꝙ ibi no. & l. illicitas. §. veritas. ff. de of. p̃si. Sol. Dicũt quidã, ꝙ hoc est ideo, qa est actio bõę fidei

1 Iudex quando aliquid sibi constat ex instructione instrumẽti, supplet de facto.

3 Actio utilis, pueniẽs ex directa bonæ fidei, est etiã ipsa bonæ fidei. LEX. III.

Ge cũ Geminiano. Breuiter dicit secũdũ vnã lec. qñ petitio est gñalis trãsactio spẽcialis, nõ p̃iudicat nisi i his, i qbus est trãsactũ. h. d. secũdũ vnã lec. Et hãc ꝓcequit̃ oẽs gl. excepta vna gl. paruula q̃ est sup ỽbo, nominati. Et primò pono casum secũdũ istã & eã expediã. Primò op. breuiter hic dicit: age ꝙ est ỽbũ iperatiui modi. & sic videt̃ ꝙ aliqs cogat̃ agere cõtra. j. vt nemo iuitus cogat̃ agere. l. j. So. † Qñ alicui iperat̃ aliqd, qeius priuatã vtilitatẽ cõtinet, ỽba iperatiui modi habẽt vim cõsilij. Ita log tur hic. Ita itelligit gl. tua j. & hoc ꝙbat̃ i l. ij. circa fi. ff. mã. & ibi est tex. & hic. Sed op. secũdo: hic inuit ꝙ iudex ex officio suo debet hic videre de quãta pecunia sit trãsactũ: & sic supplet d̃ facto Cõtra. j. vt q̃ desunt aduo. l. j. & ꝙ ibi no. & l. illicitas. §. veritas. ff. de of. p̃si. Sol. Dicũt quidã, ꝙ hoc est ideo, qa est actio bõę fidei

Tu dic, ꝙ. iõ: † qa liquebat sibi vt iudici ex instrumẽti ispectiõe. Alij circa hoc dicã i d. l. j. vt q̃ desunt aduoc. parti. Dixi plenè i l. iij. §. hoc aũt iudiciũ. de dã. i fec. Opp. j. de iudi. l. licet. qdã dicũt: fateor ꝙ hęc replicatio oppo. gl. nõ placet: & bñ: nã ibi fuit petitio gñalis, ꝓsecutio spãlis, ínia gñalis, vñ qa ínia oia cõtinebat, ẽ opus replicatiõe. Sed hic fuit trãsactio spãlis, meritò ñ est opus replicatiõe qa oia nõ cõprehẽdit. Huius gr̃a gl. tua distiguit plures casus, q̃s vidẽ, qa nõ dicã hic extra gl. sed dicã. j. e. l. sub p̃textu specierũ. & l. si de certa. Secũdũ ergo istã lec. hic de vna spẽ fuit trãsactũ, & de alijs nõ. Sed cõtra istã lec. videt̃ tex. q dicit d̃ quãta pecunia: &c. & j. quãtã pecuniã reliquã &c. Et sic inuit ꝙ fuit remissa ps quãtitatis debita nõ spẽs admi. gl. volẽs hoc effugere expõit quãta. i. à q̃ spẽ. alij volẽtes q̃ ira ster, ꝓpriè legũt alio mõ. Et breuiter secũdũ eos hoc intẽdit: Si ps debitę quãtitatis petit, & sup ea trãsigeret. in residuo ñ obstat exceptio. h. d. Et ista lec. ponit̃ i gl. sup ỽbo nominati. Differt ergo hęc lec. à prima ibi: qa ex diuersis speciebus debebat̃, & de vna fuit transactũ: hic debebatur ex vna tantũ. Itẽ in præcedẽti fuit gñalis petitio, & spẽcialis trãsactio: hic verò fuit̃ speciałis petitio, & spẽcialis trãsac.

Addita. Et non est in ceteris.

Ge cũ Geminiano. Ista lex legitur duplicit̃ in gl. & secundũ primam

mam lecturam. hoc dicit. Vbi petitio est generalis, & transactio specialis, non nocet in his, super quibus non apparet esse transactum. hoc dicit. Legitur secundo modo, qui colligitur in glos, quę incipit, iubebit. hoc dicit vbi petitio est specialis, & est transactio specialis: transactio non nocet in his, super quibus nõ apparet esse transactum. Opp. de l. j. vt nemo inuitus. Soluit gl. ꝙ verbũ age, hic positũ, non denotat præceptũ, sed potius quandam permissionẽ. Ex ista sol. nota ꝙ quadoc̃ verbũ imperatiuum cõtinens propriã vtilitatẽ eius, cui imperatur, non stat in

2 propria[a] significatione: sed denotat quandã permissionẽ seu cõsiliũ: vt hic. facit l. ij. in fi. ff. mãda. Itẽ oppo. ꝙ iste tex. videtur innuere ꝙ iudex possit supplere defectũ contra de l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. præsi. Sol. qd̃ tũc iudex põt cũ sibi est aliquid notum vt iudici: hoc enim poterat iudici esse notũ ex inspectione instrumẽti transactionis: & sic vt iudici. Item opp. de l. sub prætextu. j. eo. Sol. vt in glo. fi. solutio habeẽ in l. tres fratres. ff. de pac. Quæro, qua actione agitur. Dicit gl. ꝙ agitur vtili actione ne gg. gest. & est glo. j. Ex qua glo. iuncta cũ tex. quãdo dicit ꝙ

3 est bonę fidei: no. ꝙ † sicut illæ actiões directæ, de quibus fit mẽtio in §. actionum. Instit. de acti. sunt bonæ fidei vt ibi: ita vtiles:

Quæro quid, nõne ipso iure? Dixerunt quidã ope replic[illegible]nis, per l. licet. j. de iudi. Istud dictũ reprobatur per gl. R[illegible] 3
in lege cõtraria petitio fuit generalis prosecutio fuit spec[illegible]
sententia generalis. vnde cũ sententia oĩa cõtineat nimirũ [illegible]
sub uenit ipso iure sed ope exceptionis, seu replicationis. Barto.

1 ☞Dictio nisi, quando ponit, & quando pruat.
2 Dictio præter, quando ponatur exceptiuè, & quando ademptiuè.
3 Dolus quando uideatur remissus in generali transactione.
4 Si dolus committitur in transactione, ut quia inductus fuit dolo aliquis ad trãsigendum, quòd agatur actione de dolo.
5 Quando dolus cõmitur, in nõ obseruãdo promissa, in trãsactione, an possit agi de dolo.
6 Liberare est dare.
7 Lex debet intelligi de illo titulo, sub quo sita est.
8 Actio de dolo, quando datur ex contractu facio ut des: uel actio præscripis uerbis.
9 Condictio ob causam in contractibus innominatis habet duplicem originem.
10 Cautela ut non possit quis petere reductionem ad arbitrium boni uiri.
11 Qui promisit non uendere librum nisi Titio: an possit cogi. & supra etiam nu. 1.

Actione. Hæc lex habet ita subtilem glo. & difficilẽ & de medulla iuris sicut alia quã viderim. Breuiter dicit: Ad actionẽ extinctã non datur regressus: sed decepto per actionẽ de dolo succurretur nisi sit de dolo transactũ. hoc dicit. Primò ponit dictum. secundò exceptionem. tertiò exceptionẽ exceptionis. Secũda ibi: nisi de dolo. Tertia ibi: nisi speciałiter. Nota quod dixi in sum

1 mario. Nota etiam hic † quòd dictio nisi [b], quandoque ponit:

b quandoc̃ priuat: vt patet ex tex. quia primũ nisi priuat. Oppo. de hac l. ad ſeipſam. nã prima dictio nisi ponit. postea priuat. Doctores volentes istam materiã explicare, inculcant de dictio

c ne nisi, [c] q̃ est priuatiua: etiã de dictione p̃ter. Et videtur mihi ꝙ non bene faciant. Nam debetis scire ꝙ quædã est dictio excepti ua, q̃ respicit actũ impositũ in oratione: quædã quæ respicit terminos. Illa quæ respicit actũ ista est coniunctio nisi: circa quã

d dicas: Aut ꝓcedit oratio negatiua: & dictio nisi, ponit[d]: vt hic in primo nisi. Aut p̃cedit oratio affirmatiua: & dictio nisi, priuat: vt hic in secundo nisi: vt in capitulo peccatũ. extra, de reg. iur. li. vj. Sed cõtra hoc opp. de l. Titia. §. fi. de manu. testa. dicit Dy. ibi, dictio nisi, p̃cedit, nõ sequit̃. dixit testator: nisi rationes diligẽter reddideris, liber ne esto. Certè hoc non placet: qa licet dictio nisi, in ordine vocis vel scripturæ p̃cedat: tñ in ordine intellectus sequit̃. Dicendũ est ergo sic: si p̃cedat oratio negatiua, dictio nisi, ponit. Sed est aduertendũ qa qñq; per orationẽ p̃cedẽtem negat̃ actus: tunc dictio nisi: ponit actũ: ita loquit̃ hic Qñq; per orationẽ p̃cedentẽ negat̃ potentia: tũc dictio nisi, ponit potẽtiã. nõ actum. Ita loquit̃ d. l. Titia. §. fi. qd̃ enim ibi dicit liber ne esto, nisi rationes reddideris: hoc est, liber esse nõ possit, nisi rationes reddideris: qa tũc possis esse: nõ qd̃ sit: qa potentiã ponit, & no actũ. Et ꝓ hoc rndet ad quæstionẽ quã format hic gl. tri. & dic arg. qd̃ ibi notaui. & est talis: ꝓmitto non vendere istũ librũ, nisi tibi, qd important ista verba. Certè prima oratio negatiua negauit potentiã, promitto nõ vẽdere: hoc est, ꝙ nõ possum vendere alĳ, nisi tibi: ergo dictio nisi, ponit potẽtiã, nõ ꝙ cogar tibi vendere: sed cùm velim vendere, vendã tibi &c. Quædam est dictio exceptiua, q̃ respicit terminos: & ista est propriè

a ¶Nõ stat in propria significatione. Et sic nõ semper importat necessitatẽ. adde tex. in c. fic enim. xxviij. q. j. & gl. in c. fi. §. qd̃ præcipit. xiiij. q. j. & Car. in cle. exiui. §. itẽ quia. de verbo. signi.

b ¶Nisi. Adde de hac dictiõe nisi & multis alijs priuatis Ol. consi. xlix. & de dictione præter, vltra Old. vide Ro. consi. cccxxviij.

✠ P. P A V. P.

c ¶Dictione nisi. De significatiõe huiꝰ dictiõis nisi, & dictionis præter, vide oẽo bal. in c. j. §. sed erreg. ꝙ quẽ fiat inuest. Vide q̃ scrip. tl. si eũ §. qui iniuriarũ. si quis cautionibus.

d ¶Dictio nisi ponit. Adde tu qd̃ contra Barto. videt̃ tex. in l. diuus. in prĩ. ff. de pe. hæredi. vbi hęres cui est mota q̃stio hæreditatis dicit text. ꝙ est prohibitus aliena re bona hæreditaria: nisi malit satisfare: ergo debemus posse alienare, si satisfiat qa ꝓcedit oratio negatiua. & tñ ibi dicit ꝙ etiã si caueat, non posit. Item videtur tex. in regula, peccatum. de reg. iur. li. vj. vbi dictio nisi habet orationẽ negatiuã p̃cedentem, & tñ non ponit. igit̃ &c. Cogita, & vide doc. in l. si eum. §. qui iniuriarũ. ff. si. quis caut.

præpositio preter. Exemplum. lego tibi o[illegible]
mnes libros meos præter Codicẽ. isto casu
2 dict †: Aut illud. cui apponit dictio p̃ter, cõprehendebat̃ sub gñalitate p̃cedẽtiũ termi norũ, & ponit̃ exceptiuè: vt l. nã qd̃. §. fi. de pe. leg. & priua. Aut nõ continebat̃ sub generalitate p̃cedentiũ terminorũ. & nõ ponit̃ exceptiuè. sed magis additiuè, seu aug[illegible]
mẽtatiuè: & tũc ponit: vt l. Scio. §. vxori. de annuis leg. Fallit in his q̃ cõtinerẽt odiũ: vt in c. dudũ. extra, de elec. & ibi no. p. Inn. & ita debes intelligere hãc materiã. Modò veniamus ad apparatũ nostrũ. tex. hic dicit nõ superest aliqua actio, nisi de dolo. Quę c
ro de quo dolo loquit̃ hic. Pro cuius declaratiõe debetis scire, qd̃ dolus cõmittit̃ quã doc̃ in ipsa administratione: qñq; in ipsa transactione: qñq; cõmittit̃ post transactionẽ, non seruando ꝓmissa. De primo loquit̃ gl. q̃ est hic super verbo trãsactũ sit de duobus sequẽtibus loquit̃ p̃cedens gl. magna. d

†An aũt in gñali transactione videat̃ remissus dolus, cõmissus in administratiõe? Gl. tangit hic: dicã plenius in l. sub p̃textu specierũ. infrà eo. dixi in l. Aurelio. §. fin. de liber. lega. tñ istã gl. vide & nota intellectũ quem dat ad l. si quis rationes. de libe. lega. quia intelligit illã, qñ legat̃ liberatio administrationis iã factę. & vide gl. Secundo
4 committit̃ dolus in ipsa † transactione, inducendo quẽ per dolũ ad transigendũ: an tunc possit agi de dolo: Et oẽs cõmuniter intelligunt ꝙ sic. & ita intellexit Azo. & vide gl. Opp. contra hoc, sicut dolus dans causam cõtractui bonæ fidei, reddit cõtractũ ipso iure nullũ: ita reddit etiã liberatio nẽ interpositã sup cõtractu bonæ fidei ipso iure nullã: vt l. de tutela. j. de in integ. resti. & qd̃ ibi no. Sol. vt dicã in. d. l. sub præ
5 textu. j. eo. Tertiò quero † : qd si dolus est cõmissus, i nõ obseruãdo ꝓmissa in trãsactione: an possit agi de dolo. Pla. dicit ꝙ sic. & ita intelligit hãc legẽ Azo cõtra Pla. qd̃ ꝓbat sic. Actio de dolo non habet locũ vbi habet locũ alia: vt l. j. §. verba. & §. si quis. ff. de dolo. & l. ij. j. de dolo. sed hic daẽ huic trãsigẽti actio, cõtra cũ quẽ liberauit ꝓ acceptilationẽ, vt se i pristinã obligationẽ reponat, s. cõdictio ob cãm: vt l. si qs accepto. ff. de cõd. ob cau. ergo nõ daẽ de dolo. Præterea, cõtractus trãsactiõis de q̃ hic sit mẽtio, assimilat̃ cõtractui, do vt des: hoc est, li
6, bero te vt des pecuniã & liberare † est dare. cũ ergo ipleuit cõtractũ ex pte sua liberãdo, debet hr̃e actionẽ p̃scriptis verbis: vt ff. de cõd. ob cau. l. si mulier. & de p̃scri. verb. l. ob eã cãm. & l. naturalis. e. tí. & ꝓ hoc ipsi dãnant opi. Pla. Quidã volentes sustinere Pla. rñdẽr ad obiecta, ꝓ rationẽ subtilẽ, sic dicũt ipsi: i l. siqs accepto. daẽ cõdictio incerti q̃ est gñalis, q̃ cõcurrit cũ actiõe de dolo. Hoc nõ placet: qa illa l. j. est posita in tí. de cõdi. ob cãm. ergo
7 debet † intelligi de illa actiõe: vt l. Imperator. de i dic addic. not. in l. fi. C. de cõd. inde. Alij soluũt, ꝙ ibi remittebat̃ obligatio certa: hic obligatio dubia. & vide gl. Quidã volentes sustinere Pla. dicũt, ꝙ ista est vera so. qñ debitũ est certũ: tũc remittere est dare. Ita loquit̃ ratio Azo. sed qñ debitũ est incertũ & dubiũ: tũc remittere nõ est dare: sed sit facere, s. desistere ab agẽdo. Est ergo tũc contractus iste trãsactiõis, facio vt des. id est, desisto vt des:
8 sed † ex facio vt des daẽ actio de dolo: vt l. naturalis. §. qd̃ si faciã de p̃scri. verb. ergo &c. & hoc videbat̃ tenere Jac. butr. Mihi nõ placet: qa tũc est verũ, ꝙ ex facio vt des, daẽ actio de dolo. qñ ex facto meo nihil adest alteri parti: sed qñ aliqd ei adest ex facto meo: tũc daẽ actio p̃scriptis verbis, sicut in do vt des, vt l. cũ mota. j. eo. & l. siue apud acta. & ibi vide, & no. in d. l. naturalis. §. qd̃ si faciam. Sed in proposito ex tali remissione parti aliquid adest ergo &c. Vide alĳ volentes sustinere Placenti. dicunt sic, quòd hic non fuit actum tantùm, vt acceptilatione liberetur: sed in perpetuum desisteret. & ideo quia istud desistere in perpetuum

a ¶Et ex nūc.adde & aduerte lec. ad hanc cautelā ga arbitrorq; nō obtinereť in practica,tū qa nō puto eā Bar.tū p̄ ea q̄ ponit ipse Bar.ī l. Aurelio.§.Caius. ff. de ll. le.& plures cautelæ ponūť p Cepo.ī suis cautelis,p quas ipediť petitio reductionis. quas vide ī cautelis,charta xxij.

b ¶Et Ista materia de hoc vide p nouī. Pa. Insti de actī.§.j.co.j.

c ¶Tene mēti.adde se cūdū ang. text.ī l.j.ff. de priua.delic.& gl. in l.j.j. de p̄scri.lō.tē. p Ab.in c.cām.el.j.j. de tes.p Be.de Plūb. ī l.ij.ď Ista. defuncto.

nō pōt impleri p promittēte: qa semp pōt agere:saltē de facto,& pœna cōmittereť: vt l.vbi pactū.j.e.ideo nō habet locū cōdictio ob eām,vel p̄scriptis verbis:ideo dať actio de dolo. d.Cy.dicit q; ista solu.nō est bona p l.si pecu.de cōdi.ob cau.& nō dicit plus. Sed nō credo q; bene dicat†:qa in cōtractibus innominatis condictio ob eām habet duplicē originē:Vno mō ex pœnitētia: ita loquiť l. si pecuniā.de condi.ob cau.sed licet hoc sit regulariter in omnibus cōtractibus innominatis:tn̄ in trāsactione nō est locus pœnitētiæ:vt j. e.l.quāuis.vnde l.si pecuniā.nihil facit ad propositū.parcat mihi Cy. Secūdò mō habet originē ex mora ad uersariť,nō implentis p parte sua:vt̄ l.dedi. §.j.& ij.de cōdic.ob eām.sed hic nō est in mora ille, qui non dat pecuniā promissam. quod apparet:quia cū ille, qui promittit in perpetuū desistere,nō possit implere contractū ex parte sua,nō potest me constituere in mora:vt no.s. titu.j.in l.j.in fi.mag. glo. & j.eod.l.siue apud acta.vnde condictio.ob cau. secundum istā tertiam solutionē,non potest habere originē,neq; ex mora,neq; ex pœnitētia.Item actio prescriptis verbis,non oritur ei qui nō impleuit contractū ex parte sua:vt l.naturalis.§.j.de præscriptis verbis.Concludo ergo secundum istam tertiā solutionē, q; procedit opinio Placen,dolo enim facit,qui pecuniam incontinēti nō dat:quia sic videtur actū. Quæro,quid si super dolo transactum sit per dolū:an valeat transactio? Glo.dicit q; sic:vt l. j.j. de plus peti.& dic vt ibi dictum est. Additur de nouo.

ACtione. Actio extincta per acceptilationē nō potest amplius intentari:sed si in transactione dolus interuenit,ageť de dolo,nisi super dolo sit transactum.hoc dicit. Et diuiditur.nā in prima ponitur dictum.in secunda exceptio.in tertia ponitur exceptio exceptionis. Secunda ibi:nisi de dolo. Tertia ibi:nisi specialiter.

Nota q; vbi oratio negatiua precedit,dictio nisi,ponit:& ecō tra vbi præcedit affirmatiua,dictio nisi,negat.circa q; vide quæ not.per Dy.in c.peccatū.extra,de re.iuris.lib.vj.& per Cy. hic.

Quæro,dicitur hic quod agitur de dolo.pro quo dolo aduertatis,quòd triplex est dolus.Quidam est dolus cōmissus in administratione ante trāsactionē:& de isto dolo loquiť glo.fi.post prin.Quidā est cōmissus in ipsa trāsactione,qa per dolū inducit qs ad trāsigēdū. Quidā est dolus cōmissus post ipsam trāsactionē:qa promissa in trāsactione nō seruātur.& de istis duobus dolis loquiť in gl.mag.post princ. Venio ad j.dorū. Quæro si aliquis trāsegit,vtrū per hāc trāsactionē videat dolus remissus ante transactionē in administratione cōmissus. Gl.fi.arguit pro & cōtra:finaliter facit istā differētia,q; aliud est dicere,remitto tibi administrationē,quo casu dolus est remissus:vt l.si qs rationes. ff.de lib.le.aliud est dicere,lego tibi liberationē.argu.l.Aurelio. 10 §.fi.ff.e.de li.le.signa istā gl.& no.eā. Propter hæc verba.† qdā doc.sumūt cautelā,q; possit haberi modus pro laudo,vt nō possit reduci ad arbitriū boni viri:videlicet q; partes p̄mittat remittere:videlicet promitto nō petere reduci laudū ad arbitriū boni
a viri,& ex nūc remitto. Imò si aliquod ius vel actio cōpeteret mihi etiā in futurū:ex tūc illud ius vl̄ actionē tibi remitto:et imponitur super hoc pactū per stipulationē:et sic isto mō precluditur via reducēdi ad arbitriū boni viri. Quæro de q̄ dolo loquať gl.nostra.Pla.intelligit hāc l.q; loquať de dolo cōmisso post trāsactionē:qa nō obseruātur promissa. Hāc opi.reprobat,vt patet in ea.Secūdò reprobať:qa cū eo posset agi vt debitor reponat se in pristinā obligationē,cōdictione ob eām:vt l.si qs accepto. ff. de cōd.ob cau.videť etiā cōpetere de dolo actio. Præterea si nō obseruātur promissa,videť cōpetere actio præscriptis verbis: vt l.naturalis.§.j.de præscrip.verbis.& videť nō cōpetere actio de dolo:vn̄ ipse intelligit de dolo cōmisso in ipsa transactione. Alij volētes sustinere Ol.dicūt,q; cōpetit etiā actio de dolo:vbi promissa nō obseruanť in certi cōdictione generali,quę cōcurrit cū actione de dolo:vt no.in l.si cū exceptione.§.eū q.ff.qd̄ met.cā. Ista nō est bona:qa cū illa lex sit in tit.de cōd.ob cau.nō est veri simile q; loquať in cōdictione generali.vnde alij dicūt,& istā vi
deť tenuisse do.Ia.q; tūc est verū,qn̄ remitteret liquidū. Ita intelligit ipse d.l.si mulier.Sed vbi nō est debitū liquidū remittere est facere:vn̄ in casu nostræ legis cū debitū nō esset liquidū: videť esse cōtractus,facio vt des:ex quo oriť actio de dolo.d.l.naturalis.§.q; si facia. Istud dictū nō videtur bonū:tn̄ qa in cōtractu facio vt des,vbi ex facto meo aliqd adest parti,nō oritur actio de dolo. Vnde retro casu legis nostræ, vbi adest aliqd parti: quia adest liberatio,nō habet locū actio de dolo sed actio prescriptis verbis. Tene opi.gl.q; loquať de dolo cōmisso in trāsactione.sed op.cōtra gl.quę cōcludit,q; actio de dolo habeat locū cōtra eū: sicut dolus dās cām cōtractui bonę fidei annullat cōtractū ipso iure:vt l.iij.§.fi.ff.pro socio. Ita qn̄ dat cām distractui,puta trāsactioni,ille distractus nō habet valere ipso iure,vt l. de tutela.& quæ ibi no.in gl.j.de in integ.rest. Sol.vt ibi.& no.istā gl. Vltimo gl.pōderat istud verbū nisi:& inducit in ar. ad ea quę no.in l.si eū.§.fi.ff.si qs cau. Vnde aduerte,q; quādoq; oratio negatiua præcedit,& negat actū & tūc dictio nisi,sequens, ponit actū.ita debet intelligi hæc lex.Quādoq; oratio negatiua precedit,& negat potentiā:& tūc dictio nisi,sequēs,ponit potētiā.l. Titia.§.fi. ff.de ma.test.vbi gl.nisi redditeris rationes,liber ne esto. licet dictio nisi,præcedat quo ad ordinē:veruntamē quatenus ad intel
lectū secus:qa tantū est dicere,nisi reddideris rationes:quātū dicere sic:nō possis esse liber,nisi rationes reddideris. hæc dictio
b nisi,ponit potētiā:quasi dicat,possis esse liber. Et ista materia facit ad quæstionē gl.posita in d.l.eū. Verbi gratia. promittis mihi nō vēdere† codicē tuū,nisi mihi an potero cogere vt mihi vēdas. Certè nō:qa dictionē nisi,præcedit oratio negatiua, postea
11 segtur dictio nisi,q̄ pōit.q.posses vēdere:nō tn̄ posses cogi Bar.

CVm te. Trāsactio sine scriptura valet h.d. No. qd̄ dicit in summario. Not. q; probatio per confessionē est sufficiēs:sicut probatio per instrumentum. hic nō sunt alia &c.

1 ☞ *Actio quæ per lit.contest. transit ad hæredes,extinguitur,quando cōuentione partium à lite disceditur.*

2 *Verba quæ possunt intelligi sub cōditione,& sub modo,qualiter intelligantur.*

3 *Si remitto tibi actionem iniuriarū pro centū:an ista actio sit sublata antequam soluas.*

4 *Contractus innominatus,ut cognoscatur an inspicienda sit forma conuentionis,an verò implectionis.*

5 *Verbum suscipere.& recipere,& similia,quòd intelligi debet ratione dominii.*

6 *Stipulatio apposita super aliquo contractu,debet intelligi secundum naturam illius cōtractus,super quo interponitur.*

7 *Si non seruatur transactio,an agatur actione prima,uel præscriptis uerbis.*

8 *Actio præscriptis uerbis,quòd datur à lege,quando aliter subuenturi non potest.*

9 *Consensu partium restaurari non potest,quod consensu earum non oritur.*

10 *Actio quod non debeat in libello inseri.*

VM mota. Hæc est subtilis,& speculativa,& vtilis lex,& est fundamētū lectionis breuiter h.d. Ad querelā extinctā nō dať regressus sed si promissa nō seruētur p actionē ex stipulatione, vel p̄scriptis verbis succurrit.h.d. Primò respōdet ad quæst. sēcūdò dat cōsiliū. Secūda ibi:verū si fides. No.q; dixi in summario:sed in recitatione cōtrariorū collegā multa alia notabilia.ve
nio ad apparatū. Et op.q; querela præparata trāsit ad hęredē.ff. de inoffi.test.l.posthumus.§.fi.& l.leq.sed erat præparata,q; apparet ex tex.q; dicit:Cū mota inofficiosi querela &c.ergo transit ad hęredes.So.gl.Ista querela p̄parata fuit remissa p trāsactionē ideo perinde est ac si preparata nō esset.& vide gl.j.Et no.ex hac
1 solutione q; oēs leges q̄ dicūt q; per litis cōtestationē actio† sit trāsitoria ad hæredes:hoc est verū,nisi à lite cōuētione partiū sit
c recessum:tūc enim extinguunť etiā illi effectus p litis cōtestationē inducti.hic est casus,quē tene mēti.' Et sic debet limitari q; dixi vobis in l.ij.de fruc.& lit.expē. Cōtra p̄dicta opp. & videť,q; nō regritur. p̄paratio:vt l.si qs filiū.j.de inof.test. Sol.aliud hodie aliud secūdū tēpora huius legis. Op.& videť,q; ad querelā possit redīri:vt ff.de inof.test.l.si instituta.in prin. Sol.p matrē, si vi
ueret posset redīri ad q̄relā:qa sibi cōpeteret:sed p hæredes matris nō pōt redīri ad querelā:qa ad eos nō trāsit omissa p̄paratione p trāsactionē.ista j.sol.gl.est vera.& vide eā. Alij dicūt q; fuit ibi renūciatū sub cōditione:hic sub mō. Ista so.vera est in se:sed
cōtinēt diuinationē,ex eo q; ibi simpliciter loqtur. Pro huius er
2 go declaratione† est videndū,qn̄ ex verbis cōuētionis nō apparet,vtrū qs recedat sub cōditione,vl̄ sub mō,qd intelligat in dubio.exēplū:cōuētū fuit vt si à lite recederē,dares centū, q̄ verba possunt intelligi cōditionaliter:vel sub mō vt l.q̄ro.§.inter locatorē ff.loc.qđ̄ apparet ex eo,q; ibi de exceptiōe dicit, q̄ nō esset necessaria,si intelligeret cōditionaliter. Fallit qn̄ cā ī se de necessitate cōditionē ipportat:vt p̄mitto tibi cētū p dote:vt l.stipulatio
nē.& l.promittēdo.ff.de iniu.do. Ex istis colligit q; in l.si instituta. in dubio debet itelligi sub mō:ideo hęc so. nō est bōa, q; ibi sub
3 cōditiōe.&c. Et ista inducūt doc. Vltra.ad q.remitto † tibi actionē iuiuriarū pro cētū:vtrū actio sit sublata anteq̄ soluas cētum. Certè sic:nā ista actio.cū sit ex delicto pōt tolli p pactū ipso iure:vt l.si tibi.§.q̄dā.ff.de pac.& l.si vnus.§.pactus.e.ti. Item ista verba intelligunť sub mō.& de natura modi, est nō suspendere
8 effectū eius de quo agit quin ipso iure inducať:vt l.demonstratio.§.fi.de cōd.& demō.& l.q̄bus diebus.§.Termilius.eo.tit. Sumus expediti de prima parte:veniamus ad secundam:& hæc est multū difficilis. Dicit hic,q; datur actio præscriptis ver.contra: hic fuit facio vt des:quia fuit cōuentū vt ipsa discederet à lite, & acciperet partē bonorū:ergo datur actio de dolo:vt l.naturalis.§.quod si facia.de præscrip.ver. Glo.verò dicit,hic fuit do vt facias,nō facio vt des.qđ̄ apparet:qa si respicis ỹba tex.prius cō
uenitur de dādo,cę̄ de faciēqo.dicit eā:vt partē bonorū suscipere & à lite discederet:licet fuit in faciēdo prætuentu:quia mater
4 prius recesit à lite cę̄ sibi fuerit datū.h.d.secūda gl.huius.& vlt. in prin.& vide eas.Vt ergo cognoscamus † quis cōtractus innominatus sit,debemus inspicere formā cōuētionis, magis cę̄ formā impletionis,sed'm gl.hic posita.& in l.ex placito.j.de re.pm. Vltramō.sunt in cōtraria opin.q; inspicit forma impletiōis magis,cę̄ cōuentionis.& sum solitus tenere quasi idē, licet per alia verba,s.q; inspiciamus vtrūq;. Nā sicut in contractu emptiōis,
9 & vēditiōis ex pte eius qui dat pretium dicit emptio:& ex parte eius qui dat rē,dicit vēditio:ita in cōtractu isto innoīato, ex parte eius qui facit,dicit facio vt des:ex pte eius qui dat,dicitur do vt facias.vnde remanet q; hic est facio vt des,ex parte matris:ergo videť q; debeat dari de dolo,vt in cōtrario.So.lex cōtraria loquiť qn̄ ex facto nihil adest cui fit: sed qn̄ ei aliqd adest,tūc habet locū actio præscri.ver.sicut in do vt des.& hic est casus. Nā
5 ex eo q; à lite desisto,tibi adest liberatio:vt no.in d.§.qđ̄ si facia. dixi vobis in l.actiōe.s.e. Ex his habes notare† q; ista verba suscipere,recipere,& similia debēt intelligi iure dn̄ij.qđ̄ apparet:quia pinde est ac si aliquid sibi p̄mitteret dare, sed'm gl.& doc.de similibus verbis dixi in l.si fundū certa die præstari. de ver.obl.q̄ tene mēti. Antecę̄ ego soluā istā gl.& istud dictū cōtra eā primò opp.si ista verba importaret dationē,& fuisset interposita stipulatio,non ageretur ad interesse:sed ageretur ad ipsas res:vt l.vbi aūt.in fi.de ver.obl.l.Sed hic dī qđ̄ agit ad itheresse.ergo apparet quod ista verba cōtinēt factū,magis cę̄ dationē.& vide tex. Dico gl.bene dicere in hoc,quod ista verba importāt dationē.probo,qn̄ p̄mittit aliqd simpl'r,nec pōt tradi,dari,vel p̄stari.exēplum:promitto tibi fundū,nec adiciť fundum dari,vel p̄stari,vel fundū tradi:intelligit de donatione:vt est tex.in l.si ita.§.j. de contrahen.emp.sed hic ex parte eius,q; obligat,nō fuit appositū aliqđ verbū,sed dixit,tu recipies fundū vel bona,sed ex parte eius,qui debebat recipere.ergo debet intelligi qđ̄ obligeť ad dandū. Ad cōtrariū in eo qđ̄ dicit id quod interest:rn̄detur duobus modis.Primò sic:in id qđ̄ interest,vt exponamus, i. ideo qa interest,petantur ipsa bona:vel aliter,& melius, & magis placet
In promissione simplici de dādo,procedit cōtrariū:sed qn̄ stipu
6 latio† de aliquo dando interponit sup aliquo contractu, debet
a intelligi secundū naturā illius cōtractus,sup quo interponit:vt
b ff.de vsur.l.si stipulatus.& l.dāni infecti quidā.in prin.de dā.infec.& l.v.§.cōuētionales.de ver.ob. Modò cū hic fuerit stipulatio iterposita sup isto cōtractu inominato,assumit naturā ipsius cuius natura hæc est:vt dari sit in obligatiōe.agať ergo ad itheresse:vt l.naturalis.§.j de præscri.verb.habuistis no.in l.j.j.de sen.q̄ pro eo qđ̄ interest. Opp.vlteriùs in gl.& videtur quod si nō seruať fides,debeat agi actione prima:vt s.tit.j.l. cū proponas.la ij.
7 Gl.† dat hic duas sol. Prima,quod speciale est hic fauore filiorū, & cū eis nō deť q̄rela.qa omissa fuit p̄paratio.et ista so.pōt eē bona,vt dicā. Alij dicūt,qđ̄ hic spāle odio q̄relę.nā sicut obligatio ex maleficio p pactū tolliť ipso iure:ita querela p pactū tolliť ipso iure:iō ad eā nō pōt haberi regressus. Sol.ista nō est vera.nā p̄m hoc ēt si ipa mr̄ viueret nō posset habere regressum ad q̄relā.qđ̄ est cōtra l.si istituta.ff.de inof.test. Dicēdū est ergo,q; hic ad prima actionē nō pōt haberi regressus; qa sublata p mortē mr̄is.& sic cōtractus innoīatus.s.vt à lite desisteret a vl̄ ipletus ex pte hæredis mr̄is: meritò dať actio p̄scri.ỹ.& hoc inuit p̄cedēs sol. dū dī spāle ē fauore filiorū.& vide gl.istud nō vl̄ bn̄ dictū:qa ista ỹba,vt à li.desisteret,vl̄ de scederet,deberēt itelligi discederet in ppetuū,vt l.seruus.s.de pact.ergo ex pte mr̄is, vl̄ hrēdū eius,nō pōt ipleri:qa saltē de facto poterit ad li.redire:vt l.vbi pactū.j.e. & ha
buisti no.s.e.l.actiōe. Cōcedo cōtrariū†:& iō dico,q; ista actio p̄s.ỹ.nō oriť ex isto cō b
tractu inoīato,tāq̄ ipleto à mr̄e,vl̄ eius hę redibus:sed dať à l.absq; aliq̄ mr̄is obl'one, vl̄ cōtractu.& hoc ē qđ̄ dt tex.dū dt ibi,dā da.dt gl.à l.licet ergo al's nā actiōis p̄s.ỹ.sit q; oriať ex cōtractu.vt l.iurisgētiū.§.j.ff. de pac.tn̄ hic nō oriť:sed à l. pducit sine mr̄e. dicit ergo isto casu:ista actio datiua:nō natiua:& iō dať ista actio:qa alio mō istis filijs subueniri nō pōt. & hoc voluit dicere gl.ibi spāle.i.p filijs &c. Sed cōtra hoc insto.imò vl̄ q; posit sibi subueniri p condictionē ob eām,vt se reponat ī pristinā obligationē:vt l.si qs accepto. de cōdi.ob cau. Sol.duobus modis.prīo q; hic cōdi.ob cau. nō cōpetit:qa ipossibile est,q; qs ī pristinā
9 obl'onē reponat.cū eīn † q̄rela ex cōsēsu partiū nō oriť,nō posset ex cōsēsu ptiū restaurari:vt l.si vnus.§.pactus.ff.de pac.Pet.cōtra istā so.dt:fateor q; nō pōt restaurari:sed qa pōt pati se de facto cōueniri:vt l. Iul.§. q̄tū.ff.ad exh.hoc nō placet.prīò p istā l.q̄ vl̄ velle,q; ista actio vtilis p̄s.ỹ.deť ī subsidiū.sed dō qa nulla lex dt,q; ego possū agere cōtra aliquē,vt patiať se cōueniri de facto.sed pōt qs sī vult sua spōte ad euadēdū illā actionē. Ita log't d.l.Iulianus.§.q̄tū aūt fa.de ali.iu.mu.cau.fa.l.ij.§.fi. vl̄ dic q; cō dictio ob eām.nō pōt habere locū,neq; ex pœnitētia,q̄ nō habet locū ī trāsactiōe:neque ex mora:qa cū nō sit ipletus cōtractus ex pte hrēdū,vt dixi s.e.l.actio. de necessitate ergo recurriť ad actionē p̄.ỹ.datiuā. Itē cōtra istud op. & vl̄ q; isto casu sit dāda actio de dolo cōtra eū,q; nō seruauit fidē:vt dixi ī l.actiōe.s.e.Sustinēdo opi.Pla.sol.ibi ille q de dolo volebat agere,ex pte sua fecit qcqd potuit:qa liberauit p acceptilationē, & Aglianā stipl'onē:hic verò hoc nō fecit: licet liberatio sit secutap mortē mr̄is tn̄ hoc fuit casu magis cę̄ fctō suo,& nō pōt ita do lus aduersario īpingi: meritò recurriť ad actio.p.ỹ.datiuā. Ista ē ỹa lec.q̄ mihi placet. Possemus ēt dicere.q; hic loq't de act.p̄s.ỹ. natiua,q̄ oriť ex cōtractu inoīato.et qđ̄ hic dī ī tex.vtilis,expōe.i.efficax,& vī hocvel le q̄dā gl.sup ỹbo,vtilis.qđ̄ j.dī, dāda ē.s.à l.ex nā cōtractus p̄ambuli:vt sic sit natiua,
nō datiua:vt l.iurisgētiū.§.j.ff.de pac.& si tu dicis,qđo:cū hic nō fuit ipletus cōtractus ex pre mr̄is,& hrēdū:rn̄.q; hic fuit cōuētū, vt discederet à lite p̄senti,renūciādo ei:et hoc fuit exp̄ssum.vn̄ p illā renūciationē cōtractus vī ipletus Prędedēs tn̄ lec. vī magis
10 subtilis,& magis applaudit l'rę.qđ̄ tene mēti. Vltiò not.† ex hac l.tu iuuenis actio nō debet iseri ī libello:qa actio ex narratiōe facti apparet.& vide tex.ibi:vtilis.& vide gl.sup ỹ.vtilis.fortè dicā ī l.edita actio. Itē qđā īducūt istū tex. q; actio est factū:qa res ipa gesta ē actio.sed truffa est:et est opi. Vltram.qa tex.dt isti.de ac.§.j.ī pri.q; est ius:iō nō curo.de q̄ p Cy.ī l.edita actio.de edē

Additur nouiter,

QVm mota. Vbi q̄rela est extincta p trāsactionē, à modo nō pōt agi primęua actione vel ex stipl'one:sed si stipulatio iterceserit,ad itheresse.al's

Bi. & ex hac collige ex hac nouā dubio præsumi' modalis ēt nonem dithonalis' quem nisi approbam Alex. Sic.n.3. & Dec.

↠P. PAV. P.
a ¶Nō potest trāsigere. Itē nec eōpromittere, sed requirit̄ speciale mandatū, pro quo est, et eius declarationem vide Pau. cōs. lxxvij. post prī.
b ¶Futuris. Adde Al. in l. cum hi. ff. eod. in princ. & Pet. de Ancha. in Cle. j. de iure pat. & Frā. de Are. in consi. xcvij. col. fina.
c ¶Fratris. Adde qd' Bald. in additiōe ad Spec. in tit. de suc. ab inte. dicit, qd' valet transactio inter fratrem legitimum, & spurium, per hanc l. inquātum aūt Alex. dicit q̄ stante statuto, qd' omnis causa inter coniunctos debeat cōpromitti, nō haberet locū vbi op poneretur exceptio litis finitæ vel alia impediēs litis ingressum. Adde Pet. de Anch. consil. clxxxiij. Bald. consi. cxciij. iij. li.
↠P. PAV. P.
d Lædi limita singulariter istam regulā, ni si attento verisimili euētu futuro magis esset verisimile q̄ in fauore vnius deberet euenire casus fideicōmissi: quia ille non poterit euenire per hāc reciprocam remissionem. etiam si interueniret decretum iudicis, tanq̄ legis posset restitui. Vide Com. cōsil. cxiij. inci. Anton. in ij. dubio. Itē vide p istā regulā quā scribit Ias. in l. pater puellæ. C. de inoffi. test.
e ¶Quod nō videtur. Adde Dy. in l. diuus ff. ad Syllania. & ibi Ray. de Forli. in apost. Iac. de Are. in l. j. in quib. cau. ininte. rest. non est necess. & per Gul. de Cu. in l. si prosture. ff. de condi. fur. Et etiā hic adde quę ponunt Bal. & doct.

agitur præscri. ver. Oppo. dicit hic, qd' here dibus huius matris nō cōpetit querela. cōtra cū fuerit præparata q̄rela: q̄a dicit text. cū mota q̄ debeat competere hr̄dibus: vt l. posthumus. §. fi. ff. de inof. test. Sol. gl. q̄ hic cōpetebat hr̄dibus: q̄a fuit remissa, seu sopita p trāsactionē. Ista sol. est no. q̄a sicut effectus p̄parationis pdit̄ p transactionē, si post li. cōte. intercessit trāsactio; puta p li. conte. actio efficit ꝑpetua ad hr̄des trālitoria: iste effectus pdit̄ si trāsigat. Itē opp. de l. si quis filiū. j. de inof. te. Sol. vt in gl. j. Itē opp. dicitur hic q̄ q̄rela iterū intētari nō pōt. cōtra de l. si instituta. ff. de inof. te. Glos. dat duas so. Pria est, q̄ per matrē pōt intētari: nō per hęredē: vt hic. Ista sol. est vera. Aliā sol. dat gl. q̄ ibi fuit renūciatū sub cōditiōe per hęredē: hic sub modo. Ista est vera in se, tn̄ nō quatenus ad l. nr̄am: q̄a est diuinare. Ex hac sol. collige, q̄ vbi remittit̄ actio sub aliqua cōditiōe, ea nō existēte: nō dicit̄ actio extincta sed remanet, & intētari pōt: vt hic, hæc vera: vt ibi apparet. Sed qd' in dubio. Pone remitto tibi actionē meā p cētū: nō colligit̄ an sit sub cōditione vel sub mō: vt̄ q̄ sub mō. l. q̄ro. §. inter locatorē. ff. loc. circa fi. cōtra istud' est l. p̄mittēdo. & l. stipul. ff. de iure dot. vt̄ ibi dicere, q̄ ibi fallit in p̄missiōe dotis. Et rō est: q̄a p̄mittere cētum noīe dotis nō pōt sine hoc: q̄a mr̄imonium cōtrahat̄. sed r̄mittere tibi actionē meā hoc pōt esse siue eo q̄ det tibi centū: & ideo in præcedēti intelligit̄ sub cōditiōe: in isto sequēti sub mō. Ex hoc collige si remitto tibi iniuriā pro cētū: & nō des mihi centum: actio iniuriarū nō pōt amplius intētari. Itē opp. & sum in gl. fi. magis' vt̄ q̄ hic fuerit cōtractus, facio vt des: vbi videt̄ q̄ debeat actio dari de dolo: vt l. naturalis. §. q̄ si faciā. ff. de p̄scr. ver. Sol. gl. qd' hic fuit cōtractus, do vt facias nō facio vt des. ꝑbat̄ ex ordine tex. cū dicit, bonorū ptē. Ista est rō huius gl. Ex qua no. q̄ ad cognoscēdū qs cōtractus sit, inspicit̄ forma cōuētiōis, nō forma implemēti. Idē sentit gl. hic, & in l. ex placito. j. de re. ꝑmo. Verū est, q̄ d. Bartolus est solitus dicere, q̄ ex parte, est facio vt des: puta ī ꝑsona matris: ex alia ꝑte pōt esse do vt facias: do ptē bonorū, vt desistas Sed cōtra istud opp. q̄a si ex ꝑte matris est cōtractus, facio vt des: ergo vī competere actio de dolo. Dic q̄ ipse bene dicit. rō qa ex isto pacto vt velit desistere alteri, adest liberatio q̄ casu debet dari p̄scr. ver. nō de dolo. Itē op. de l. cū ꝓponas. ſ. ti. ꝑx. glos. dat duas so, Pria est, licet sit scda ī gl. q̄ sit spāle rōne querelę, q̄ tollitur ipso iure. Ista so. nō vī vera, q̄a scdm hāc so. cōcludit, q̄ ēt mī nō posset ipam intētare. q̄ est salsū, vt ſ. dixi. Vñ gl. dat aliā solutionē & ista est pria ī gl. vt sit spāle p filijs. & ista est vera. Sed in stat̄, & vī q̄ possit agi cōditiōe ob cām, vt fiat restitutio ī pristinā obligationē: vt l. si qs accepto tulerit. ff. de cōd. ob cau. Quidā dixerū cōtrariū: q̄a patit̄ agi: & patit̄ cōuētus se posse cōdēnari. Ista nō est vera: vñ dices: cū querela tollat̄ p pactū, sicut et actio iniuriarū, & furti, nō pōt agi, vt fiat restō in pristinā obli. & q̄a sicut actio furti, & iniuriarū nō orit̄ ex pacto, sed ex cōtumelia: vt l. si vnus. §. pactus. ff. de pactis. ita p pactū sequēs nō resuscitatur actio iniuriarū, nec furti: nec̄ in querela pōt peti q̄ fiat repositio in pristinā obligationē. Itē op. de l. actiōe. ſ. e. q̄a debet agi actione de dolo Solu. quod ibi loquitur de actione de dolo commisso in transactione: hic de dolo commisso post transactionem; quia non obseruant̄ ꝑmissa Item opp. & videtur q̄ possit agi præscri. ver. quia ille, q̄ agit, impleuit cōtractū est ꝑte sua. d. l. naturalis. p totū. Sed retēto themate ex ꝑte mīs & hr̄dū suorū, nō pōt impleri contractus ex parte sua: q̄a si nō agunt hodie, agent cras: & pōterūt agere etiā de facto al's de fructibus: vt l. vbi j. eo. Gl. q̄ incipit, danda. ſ. à lege fatet̄ cōtrariū: q̄a est verū, q̄ vbi cōtractus pōt impleri, actio præscriptis ver. si cōtractus implet̄, est natiuita: & præsupponit obligationē: vt l. iurisgētiū. §. j. ff. de pac. sed vbi non potest impleri cōtractus actio præscrip. verbis dicit datiua. Ita debet intelligi iste tex. & glos. quæ dicit, ſ. à lege. Bart.

a **Transactionis.** Procurator ad litem non potest transigere[a]. h. d. Opp. de l. procurator cui generaliter cū libera. ff. de ꝓcu. Sol. q̄ hic dicitur, fallit in tribus casibus, q̄ ponūtur in gl. al's qd' qs possit trāsigere, requirit̄ speciale mādatum: vt hic, & l. mādato. ff. de procu.

Dealimentis. Hæc lex ponit duas regulas: & nō eget summario. Opp. de l. cū hi. §. planè. ff. e. Sol. Ibi de alimētis debitis ex cōtractu: hic ex vltima volūtate debitis. In qua distingue, vt hic dicitur. & plenè tractatur per iurisconsultum in dicta lege, cùm hi. per totam l. ff. eodem.

1 §☞*Ratio, quare transactio super alimentis præteritis ualet.*
2 *Super alimentis futuris cognoscitur summarie: secus super præteritis.*

Dealimentis. Transactio facta sup alimētis ꝑteritis, valet sup futuris non valet. Quæro de ratiōe diuersitatis istorum. † Ratio est: q̄a alimēta præterita nō fūt necessaria, sicut futura. Nā si alimēta relaxent̄, qs posset mori fame quę rō cessat in ꝑteritis.
2 Ista rō est no. & d. la. no. eā ad alia, ſ. q̄ sup †alimentis debet cognosci summariē: vt l. si qs à liberis. §. si vel parēs. ff. de lib. agno. et l. iij. ff. ad Tre. §. causę. ff. de Car. edi. ītelligit ipse, q̄ hoc sit verū
b in alimētis futuris' : in alimētis ꝑteritis nō. Eodē mō dicit ipse, q̄ licet de alimētis possit cognosci diebus feriatis. l. ij. de feriis. intelligit de futuris. Itē opp. de l. cū hi. §. planè. ff. eo. So. qd' ibi loquit in debitis inter viuos: hic de alimētis debitis in vltima volūtate. Quæro de rōne: Ratio est ista q̄a obligatio ex cōtractu inter viuos, respicit vel tps ꝑteritū, vel ꝑsens: arg. l. si Stichū. §. stipulatio & qd' ibi no. ff. de ver. obli. Sed obligatio ex vltima volūtate. respicit tps futur, sicut rī alimēta. & iō. dr̄ ipse, cū debeant alimēta ex vltia volūtate, q̄ respicit tps futurū, q̄ trāsactio nō valeat. Bar.

Si super. Breuiter dicit: valet trāsactio, ēt si nil ad ptē puenerit: si tn̄ potuit puenire, et pactū trālatitia in actiōibus realibus exceptionē iducit. h. d. Op. de l. trāsac. j. e. Sol. licet hic aliqd nō puenerit ad actorē, tn̄ potuit puenire: vt dixi ī sūmario. qd' no. No. ēt qd' dixi, per pactū cōtra actionē ī rē parat̄ exceptio. Not. ēt q̄ cōtractus trāsactiōis pōt sic ri cōditionaliter: vt si itra diē &c. tāgam j. e. l. siue apud acta. &c.

1 §☞*Exceptio trāsactionis iurisiurādi, & rei iudicate impediūt litis ingressum.*

c **Paratris.** Breuiter dicit: Trāsactionis exceptio impedit lit cōte. h. d. Not. qd' exceptio trālationis &c. vt dixi in summario. No. q̄ alius, q̄ ois exceptio q̄ est inducta vt sit litiū finis, ipedit lit. cōte. † de
1 exceptione trāsactionis ꝑbat̄ hic: de exceptiōe iurisiurādi probatur in l. j. de iureiur. de excep. rei iudica. probatur in l. j. ff. de re iudi. meritò ist̄ tres exceptiones impediūt lit. cōte. vt l. elegāter. §. si quis post. ff. de condi. indebi. & ibi. no. l dem possumus dicere de exceptione præscriptionis: vt lege, fina. pro suo. Dicam de præscrip. long. tempo. lege, emptor. &c.

De fideicōmisso. Hęc est pulchra lex In summa breuiter dicit: Fideicommissum inter fratres potest remitti: nec ex hoc dicitur mi
d nor lædi[d], licet ex casu sibi posset esse damnosum. h. d. Istam l. habuistis suprà, titu. j. l. cum proponas. & faciunt ista no. ibi ad illā qō. quàm dixi tibi suprà, in j. constitu. Codic.

Additio noua.

De fideicōmisso. Ius fideicommissi potest remitti per pactum, & transactionem hoc dicit. Quæro de ratione dubitandi. Dic vt in gloss. Item not. bene hac l. quod si pupilllus, vel minor. vel authoritate tutoris, vel, curatoris, faceret pace cum inimico suo:
e quod non videtur[e] concedi beneficium restitutionis in integrū vt possit cōtra pacem venire: per rationem huius legis Bart.

1 §☞*Administrator uniuersitatis quando possit, & quod debitum remittere,*
2 *Ambitiose fieri quid dicatur.*
3 *Potestas ciuitatum, quod non possit remittere debitū ciuitatis, sine consensu consilij.*

Admini

4 *Administrator uniuersitatis, quod dicatur habere liberam administrationem:*
5 *Decreta ambitiosa non sunt nulla ipso iure: sed rescinduntur per sententiam.*

2 **Præses.**[a] Administrator ciuitatis pōt de re dubia trāsigere, nō liquidū debitū remittere. h. d. Op. j. de vsu. l. aduersus. † Dicit gl. sol. vt ibi. Certè ibi
1 nō fuit aliquid remissum p pactū: sed per administratorum negligētiā currit præscriptio. Quæro, quid in alijs administratoribus
b [b] aliarū vniuersitatū. Gl. dicit idē, & bene: vt ſ. ti. j. l. pactū curatoris. Quærit gl. qd si debitū liquidū remisit, nō tn̄ ambitiosè, sed qa erat debitū odiosum: an valeat? Gl. videt̄ dicere q̄ sic. Pla. cōtra, p l. pactū. ſ. ti. j. Et istud cōiter tenēt oēs doc. et gl. etiā hoc videt̄ tenere. ff. de pac. l. Imperatores. Ad rōnes gloss. rn̄deo. Nō ob. hic tex. dū dicit, ambitiosè: q̄a intelligo q̄ fiat ambitiosè, † qcqd nō iure fit. Nō ob. l. interdū. §. qui tutelā. ff. de fur.
2 & l. si pignore. §. fi. quia ibi debitū nō fuit liquidū. Ita intelligit gl. in illa l. pactū. ſ. ti. j. Nō ob. de iniur. l. sed & si vnius. §. j. q̄a ibi nō remittit actionē: sed impedit eius natiuitatē: vt no. d. l. pactū.
3 ſ. ti. j. Quæro, vtrū potestas † huius ciuitatis pōt remittere debitū sine cōsensu cōsilij. Breuiter q̄ nō: vt l, phibere. §. planè. ff. qd'
4 vi aut clā. no. ff. de pac. l. itē magistri. Vltimò no. duo. Prio † q̄ isti administratores vniuersitatis dicāt habere liberā administratiōnē. qd' patet ex eo q̄ possunt trāsigere, qd' aliās nō possunt: vt ſ.
5 e. l. trālactiōis. & l. mādato. ff. de ꝓcu. Secundò † not. q̄ decreta ambitiosa debent rescindi per sententiam: nec sunt ipso iure nulla. quod dic vt dixi in l. ambitiosa. de decre. ab ordi. fac. &c.

Additio noua.

Præses. Administrator ciuitatis de re dubia pōt trāsigere: sed debitū liqdū nō pōt remittere. Nota qd' dixi in summario. Op. de l. aduersus. j. de vsu. Sol. vt ibi dixi. Itē quero qd in alijs administratoribus, & in ꝑlatis ecclesiarū: dicit gl. qd' idē. quā gl. signa. Quid de potestate seu præ tore huius ciuitatis? Dic q̄ nō: vt l. phibere. §. planè. ff. qd' vi aut clā. Itē q̄rit gl. qd si administrator remittit debitū liqdū, & bona fide. Dicit gl. q̄ talis remissio valet, per istam legem. Plac. fuit in contraria opi. per l. pactum. ſ. e. Hanc opi. tenent doc. non obst. l. allegata per gl. quia ibi loquit̄ de debito non liquido. Bart.

1 §☞*Transactio facta metu, nō habetur rata: & qū, & per quē metū rescindatur. nu. 5.*
2 *Metus mortis, uel cruciatus corporis, dicitur iustus metus.*
3 *Metus non præsumitur ex eo, quòd quis dedit rem magnam pro modico.*
4 *Pactum inter dominum & seruum non ualet. & nu. 8.*
6 *Factum ab uxore propter minas, à uiro illatas rescinditur officio iudicis.*
7 *Verbum perpetuò.*
9 *Qualitas causæ, quæ dicatur, ad hoc ut per eam possit probari metus.*

Interpositas. Breuiter dicit: transactio facta iusto metu rata nō habet̄: & inter dñm, & seruū non valet trāsactio. h. d. Habet duas partes principales. Pria tractat an valeat trāsactio facta metu. Secūda an valeat inter dñm & seruū. Scda ibi: sed qm.
1 Itē pria subdiuidit̄: † q̄a primò ponit vnū dictū. Secūdò illud declarat in theorica. Tertiò illud declarat in practica. Scda ibi: nec tn̄. Tertia ibi: ad vím tn̄. No. q̄ trālactio facta metu, non hr̄ rata.
2 Scdò no. † q̄ iustus metus dr̄ metus mortis vel cruciatus corporis. Tertiò no. † q̄ nō ꝑsumit̄ metus ex eo q̄ qs pedit magnū pro
4 modico. qd' tene menti. Vltimò no. q̄ † nō valet pactū inter dñm & seruū. Op. & vī q̄ p illo minori metu rescidat̄ qd' est actū: vt
5 ff. qd' me. cau. l. extat. et l. isti qdē. §. fi. et l. fi. §. j. Huius † timore hic not. dicit gl. si tn̄ intelligat̄. Q̄ñq̄ qs vult rescindere aliqd' factū metu, ex edicto prætoris qd' me. cau. & tūc regrit̄ ille metus, de quo hic loquit̄, & l. metū. ff. qd' me. cau. Q̄ñq̄ qs vult rescindere ex sn̄ia edicti: & tūc sufficit eē metus ī ꝑsona filij, licet nō ī ꝑsona sua: vt d. l. isti qdē. in fi. Q̄ñq̄ qs vult rescindere p officiū iudicis & tūc sufficit metus verecūdiæ, licet nō contineat metū mortis, vel cruciatū corporis. exēplū: Aliqs denudauit aliquē capite, vl' corpore, qui nō poterat in publico cōparere sine dedecore: huius rei gratia fecit pactū, vel trāsactionē. Certè rescinderet̄ offō iudicis: vt l. fi. §. j. ff. qd' me. cau. Q̄ñq̄ inferr̄ metus alicuius futuri eu ētus à natura: vt medicus, q̄ infirmitatē modicā fecit magnā & periculosam: & huius gratia extorquet p̄missiōes illicitas: certè rescindent̄ officio iudicis: vt l. medicus. de var. & extraor. co. Q̄ñq̄ inferr̄ metus ratiōe maioritatis, & reuerētię, et istud fit dupliciter. nam quædam est reuerentia, vel maioritas absq̄ potestate publica: vt maioritas, quæ habetur à marito in vxorem, à patrono in libertum; & tunc rescinditur etiam per officiū iudicis:

in l. pactum curatoris. ſ. de pactis.

a ¶Præses. Adde de hoc vt per Ro. cōsi. l. de prælato, an possit trāsigere sup legato facto, & illud remittere, vide Fed. cōs. ix. Ro. cōsi. clxxxiij. & quid de abbatissa monialiū p Pe. de Anc. cōsi. cxxxv. scias etiā q̄ Pau. de Ca. hic dicit, q̄ in prælato trāsigēte sup re ecclesiæ, sufficit q̄ res sit dubia, ab q̄ alio decreto. & hoc dicit notādū. sed tu dic q̄ cōtrarīū voluit fed. cōs. xciij. vbi dicit, q̄ iura satis operāt̄, vt vigore trāsactiōis res, phibita alienari, trāsigēdo possit alienari, absq̄ eo q̄ trāsigat sine superioris authoritate. Et hec idē refert & sequit̄ Abb. cōsi. lvj. j. li. et cōs. lxij. ibidē de pr̄e trāsigēte sup̄ bonis filij, in q b[9] habet vsum f. Bal. cōsi. cccl xxx. dicit cōsulo, q̄ fiat authoritate iudicis. De mr̄e tutrice filiorū, & trāsigēte, vide de Roma. consi. clxj.
↠P. PAV. P.
b ¶Administratorib[9]. Vide oīno Ro. cōsil. xc. & Cō. cōs. clxxviij. in prin. vbi loqt̄ de magistris moneta rū q̄ nō possint face re restaurū thesaurario si de iure nō venit fiēdū. Et sīr de tutore & curatore: q̄a de liqdo nō pōt, sed de dubio vide p Co. ca. cxiij. ī ij. dubio. Et ad trāsigēdū sufficit q̄ñale mādatū cū libera: ergo ēt ad cōpromittēdū: q̄a est q̄ dā trāsactio. vide ſ. t l. transactionis. quia ibi scripsi. Adde tn̄ q̄ facta semel & cōclusa rōne cū eis, si cōfiteant aliqd non debet amplius retractari, vt ibi p Cōſ. ij. dubio. habes in l. bn̄ à Zenone. de qua dri. præsc. ad Bar. An aūt tutor vel curator possint cōpromittere de iure vel de facto in arbitratorē in cā pupilli, vide Ias. l. iurisgētiū. §. hodie. in pe. & fi. colū. ff. de pac. Et ibi ēt quid si stet statutū q̄ debeat fieri cōpromissū. q̄ tūc possit. Idē in hoc tenet Bolon. in addi. ad cōs. xlviij. Ioā. de Ana. Itē qd' licet isti administratores habeāt mādatū cū libera à l. qd' tn̄ debilius sit illud mādatū q̄ si haberet cū libera ab hoīe. vide Ias. ī l. j. in v. no. ff. de of. pc. Cg. De tutore ēt & curatore qūo possint trāsigere vel cōpromittere, & an decretū vi de Ias. in l. ij. in ij. no. ff. de offi. eius. Et habes ad Bar. ſ. l. magis puto. §. ne possim. ff. de reb. eo. et alia, qūo possīt tutores vel curatores de bonis minorū disponere. Itē q̄ isti administratores siue publici siue priuati, quātumcunq̄ habeant amplam potestatem, licet possint trāsigere de debito non liquido, tamen q̄ nō possint cōpromittere, voluit Ang. in l. raptores. C. de epi. & cle. vbi assignat rōnē differētiæ. Sed vide Ias. ibi ī prī. probātē & Alex. ī l. de fideicōmisso. ā. e. Et de ꝑlatis eccl̄iæ an possint cōpromittere vel trāsigere, vide q̄ dixit Barb. ī c. j. ī iij. col. extra depo. Ab ī cōſ. xxxvj. j. i. vo. ī c. cōtingit. de trāsa. Barba. in cōsi. vij. in j. parte. ī ij. col. Et de curatore dato bōis q̄ possit facere cōpromissum reqsīto à statuto, vide De. cōſ. xxj.

Quando recedit̃ à transactione, an actor debeat redire ad pristinum instantiam, an uerò de nouo inchoare.

¶ P. PAV P. 5 ¶ Circa veritatẽ huius gl. an & quomõ p pactũ posit renũciari sentẽtię, vide omnino Fel. latè in c. in:er monasteriũ. in vij. co. i j. limitatiõe

SI diuersa. Consensu partiũ põt à transactiõe recedi: & ad caulã rediri. h. d. Dicitur hic: æquitas ratio suadet, vt refusa pecunia, &c. Quæro, quo iure petã mihi reddi pecuniam. Dic quòd per condictionem indebiti: vt
1 ff. de condi. inde. l. eleganter. iij. reponso. Mihi † videtur quòd debeat agi cõdictione sine causa, vel ob causam. Nam cõdictio indebiti habet locum, quando datur ob causam falsam de præterito. Cõdictio ab causam habet locum quãdo datur ob causam de futuro, quæ nõ sequit̃: vt l. dedi. de condic. ob cau. sed hic fuit datũ ob causam de futuro: vt à lite desisteret: ergo &c. Quæro, secundò dicitur hic, quòd causa ex integro agitur: quæro an
2 ipso iure, vel ope replicationis † toliatur trãsactio per consensum partiũ. gl. dicit, & bene, ope replicatiõis: vt l. si vnus. ff. de pactis. §. pactus. Quæro, qd si prima actio fuisset sublata ipso iure per
3 † Aquilinam stipulationẽ, & acceptilationẽ. Prima gl. arguit qd̃ posit agi antiqua, si à trãsactione recederetur: vt l. siue. j. eodẽ. In contrariũ facit dicta l. si vnus. §. pactus. Finaliter determinat, qd̃ debeat agi antiqua vtili: arg. j. si aduersus trãsactio. l. j. & l. fi. sed illæ leges nõ videtur aliqd facere. Nã ibi fuit cõcessa restitutio in integrũ, quę omnia in pristinũ statũ reponit: merito datur vtilis. hic verò pars sua sponte à transactione recedit: vnde est quid sibi imputetur. & ex isto per quod à transactione receditur, non potest restaurari actio semel extincta: vt d. l. si vnus. §. pactus. & ita tenent multi doctores. Ego istam materiam dixi anno in l. pupilli. §. j. de solutio. qui tex. videtur prima facie probare opi. gl. hic positam. Mihi tunc videtur sic dicendum: Quandoque per transactionem actio prima tollitur, & est sublata ope exceptionis: & tũc si à trãsactione receditur potest agi prima actione: & contra exceptionem dabitur replicatio: vt hac l. & hic no. in prima parte gloss. Quandoque tollitur actio ipso iure. & hic aduerte. quandoque illa actio sublata non potest per cõcessum partiũ restaurari: vt obligationes ex delicto, vel quasi, & tunc si à transactione recedit̃ potest agi prima actione: & contra exceptionem dabitur replicatio: vt hac l. & hic no. in prima parte gloss. Quandoque tollitur actio ipso iure. & hic adverte. quandoque illa actio sublata non potest per cõcessum partiũ restaurari: vt obligationes ex delicto, vel quasi, per pactum fuit ipso iure sublata. Si verò potest consensu partiũ restaurari: tũc debet agi condictione ob causam, vel sine causa, vt se in pristinam obligationem reponat: vt l. si quis accepto. de condicti. ob cau. & quod ibi nota. Ita debes intelligere
4 hanc gloss. Quærit glo. quæ est ratio † qd̃ per consensum par
a tium [a], lata sententia super eo quod semel iudicatum est, non valet: sed valet sententia lata super eo, de quo trãsactum est, vt hic. Glossa respondet: quia transactio descendit ex cõsensu partium: in sententia secus. & vide gloss. quam nota bene. Hic intendo
5 quærere, quando † recedit̃ur à transactione, vtrum actor debeat redire ad primam instantiam: an verò instantia debeat inchoari de nouo. Et quòd ad primam redeat, videtur probari in l. siue apud acta. j. eo. quod debeat inchoari de nouo, videtur tex. hic dũ dicit, causam ex integro agi. Pro hoc facit ſ. eo. l. cùm mota. vbi per transactionem perimitur instantia, & omnis eius effectus. Si enim non periret ipso iure, querela præparata ipso iure ad hæredes transiret. sed ibi dicitur contrarium: nec potest instantia perempta consensu partium restaurari: quia à mero consensu partium non dependebat. dubito, ideo non determino &c.

Noua additio.

SI diuersa. A transactione potest recedi per consensum partium hoc dicit, dicitur hic, refusa pecunia. Quærit gloss. qua actione repetitur pecunia. Gloss. concludit quòd condictione indebiti. Aduertis: qa cõdictio indebiti respicit falsam causam de p̃terito: vt l. damus. de cõdi. inde. quod no. & in casu nostræ legis: quia fuit datum ob causam de futuro: quæ causa reuersa est ad non causam, per consensum partium. & sic est dicendum secundum docto. quòd competit condictio sine causa. Quærit gloss. an posit agi ope replicationis, an ipso iure. Dic vt in gloss. per legẽ, si vnus. §. pactus. ff. de pact. Item quærit gloss. qd si actio erat sublata per acceptilationem; nunquid habeat locum ista lex. Gl. arguit pro & contra: & resident in hoc, quòd posit agi prima actione vtili: vt l. j. & fi. infrà, si aduer. transf Aduertatis: quia leges illæ loquuntur in materia in integrum restit. quæ restitutio omnia ponit in pristinum statum: vt d. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de mino. & ideo nimirum si ibi agitur vtili actione. quidã approbant d. gloss. sed possent eam tollere per l. pupilli. §. j. ff. de solu. Vel melius dic: Aut prima actio erat sublata per exceptionem tunc potest intentari prima: & si opponatur exceptio transactionis, potest replicari, quòd hoc procedit de consensu partiũ. Et ita videtur sentire gloss. quæ incipit: vt & ff. de solu. Aut actio ipso iure erat sublata: & tunc aut est talis quæ potest restaurari per consensum partium: & adhuc potest agi prima actione. Et si opponatur exceptio, replicabitur. aut non potest restaurari per cõsensum partiũ: & tũc potest habere locũ ratio huius gl. qd̃ agatur vtili ex æquitate. Et ita debet intelligi l. pupilli. §. j. quæ loquitur de actione descendente ex delicto contra magistratum. Item gloss. quærit, quæ sit ratio differentiæ, quòd sententia contra sententiam non valet ex consensu partium, contra transactionem sic. Dic vt in ea. Bart.

1 ☞ *Interroganti turpiter, & malè, quando sit curialiter respondendum.*
2 *Actio in rem quando tollatur per acceptilationem.*
3 *Si unum debetur, & aliud promittitur, quando fiat nouatio.*

VT responsum Breuiter dicit: Transactio facta per Aquilianam stipulationem, & acceptilationem, omnem tollit, etiam in rem.
1 h. d. Nota quòd ille † qui interrogatur malè, debet curialiter respõdere. Simile in l. precibus. de impu. & aliis substi. Secundò no. qd̃ acceptilatio perimit omnes alias obligationes personales in rem, & mistas. Opp. ad primum quòd debeat respondere rustícè: vt l. Domitius. de test. Sol. Dicũt quidã: ibi fuit Iuriscõsultus, q fortè fuit qdã rusticus supbus, ppter scientiã effectus: hic fuit dominus Imperator, qui semper est curialis. sed etiã quãdoq; Imperator respõdet rustícè: vt l. mercalẽ. de cõd. ob tur. cau. Breuiter, turpiter & cõtra bonos mores interroganti, turpiter est respondendum: vt d. l. mercalẽ. Sed quando interrogatio
2 non est cõtra bonos mores: tunc aut fit ab eo cui potest imputari indiscreta interrogatio, vt à quodam aduocato: tunc potest turpiter ei responderi: vt d. l. Domitius. sed ei cui non potest imputari indiscreta interrogatio, vt mulieri, vel rustico: tunc debet ei curialiter respõderi: vt hic d. l. precibus. † Oppon. per acceptilationẽ tollitur tãtum obligatio inducta verbis: vt ff. de accep. l. an inutilis. §. acceptũ fieri. ergo actio in rem nõ potest tolli. Glo. respõdet: certè hic fuit actio in rem, prius in Aquilianã stipulationem deducta: vt Instit. q. mo. tol. ob. §. est autẽ. & de accep. l. & vno. §. j. Sed tunc insisto: quomodo actio in rẽ potest in stipulationem deduci: cũ nemo rẽ suã stipulari possit: vt ff. de verb. obli. l. nemo rem suã? Respõdeo, stipulabitur pretiũ. Ita videtur velle dicere gl. Sed tũc instaꝰ quomodo tũc fiet nouatio, cũ pretium non erat in obligatione? Glos. in d. §. est autem. dicit quòd pretiũ nõ erat debitum, sed quasi debitum. Pro hoc facit l. si seruum. §. effectus. & quod ibi no. in glo. ff. de verb. obli. Item cõtra
3 hoc instatur: quando vnum debetur, † & aliud promittitur, non fit nouatio: vt l. fundum Cornelianũ. ff. de nouat. respondeo, illud est verum quod non fit tacitè: sed si agatur expresse, bene fit nouatio. Ita loquitur hic.

Noua additio.

VT responsum. Acceptilatio tollit omnẽ actionem, etiã realem, vel mistam. Nota primò in hac lege videlicet quòd si fiat positio contra te, & sit obscura: respondere potes per hanc l. vt responsum habere possis, declara positionem tuam, vt hic. dum dicit ineptè quærenti, benignè responde. Sed oppo. de l. Domitius. ff. de testa. Sol. in dicto contrario ineptè interrogabatur: ideo fiebat ineptè responsio: quia interrogans erat fortè peritus: Imperator, qui est curialis, aliter respondebat. Item dicitur hic, quòd acceptilatio tollit omnem actionẽ etiam realem contra de lege, an inutilis. §. acceptum. ff. de accepti. Solu. quòd fuit deductum in Aquilianam stipulationẽ id, quod grosso modo diceretur deberi per actionem realem: & postea fuit secuta acceptilatio. Sed contra oppo. de l. nemo. ff. de verborum oblig. & de l. scire debemus. §. fina. eod. titu. solue vt ibi. Bartol. Statu

¶ P. PAV. P. ¶ Causas. Circa istam l. causas. inquantũ dicitur q res iudicata tolli nõ põt sine clausula, nõ obst. an valeat, vide oĩno ad Bar. in l. idẽ Vlpian⁹. ff. de ex. c. tu. Ias. hic. vide ẽt in ista materia an trahaꝰ ad p̃terita in l. leges & cõstitutiões. C. de legi. Itẽ circa istã materiã quòd ex quacũq; ptãte plenissima nõ stelligaꝰ data ptãs vt decisa reuoluat. Ita dñs Signo. de Home. q. lxxx vij. inci. sic p̃supponitur. Cõpost. in c. j. ex
1 tra de resc. Ia. But. in aut. quas actiões. C. de sacrosanct. ecc. Ang. in l. ex ſperfecto. in vna
2 lec. C. de testa. & circa materiã huius l. vi
a de Cepol. cautela cc. xlij. Itẽ adde quòd ſ lex vel statutũ simpliciter se trahat ad p̃terita, nõ intelligit
b de p̃teritis, quæ sunt finita ſnũa, trãsactiõe
1 solutiõe vel præscriptiõe. vide do. Frãc. cõsi. ciiij. i vlt. col. Itẽ quã primũ est factũ cõpromissum res di
c caꝰ decisa trãsactiõe, videbar. cõs. lxxxvj. Cõtrariũ quòd non
d dicatur decisa trãsactiõe, nisi secuto laudo, dicit d. L. ãſ. i trac. de arb. in vij. char. v̊. e
vlteriꝰ. quæro quid si post cõpromissũ. Et quo arbitramẽtũ
3 dicatur transactio, et qualiter, vide Bar. et quæ ibi addidi in l. quod si Ephesi. ff. de eo qd̃ certo loco & secuto laudo dicitur purificata conditio, sub qua erat cõcepta trãsactio, & obligatio, q̃ insurgit ex cõ
f promisso, nõ ex laudo: vide Com. i l. vnũ ex familia. in pri. in j. col. de leg. ij. Bar. in l. ij. C. vbi & apud quẽ in inte. rest. post. Itẽ an lex vel statutũ trahẽs ad se p̃territa trahãtur ad preterita decisa trãsactiõe vel p̃scriptiõe, & an trahatur ad ea quæ ſiu dicĩũ sunt deducta et quod dicaꝰ finitũ qd per p̃scriptionẽ, vide latè Com. cõsil. clix. inci. in dubiũ vertit̃. in j. & ij. col. Et ibi ẽt quòd vbi verba sunt clara, q trahantur ad præterita. Et ibi etiã quòd pẽdẽtia iudicij principalis nõ ipedit trahi ad p̃terita, sed pẽdẽtia appellatiõis sic. et ibi ẽt arguit̃ à l. ad rescriptũ prĩcipis
g in ista materia: licet in inferiore à principe secus esset: qa ẽt si vellet expresse, non posset per rescriptũ siũ circa pendentia vel præterita præiudicare.

☞ POMATES.

b ¶ Decisas. Hoc dictum sequitur Ang. in cõsi. ccxlviij. in cõsi. liij. Aret. consi. ciiij. & Pau. de Ca. cõsi. ccxcj. & Alb. de Ros. in j. parte statutorũ. q. xxiij. & lxx. & oẽs mod. hic. Pro cuius amplificatine vide Bar. in l. j. ad fi. & quæ ego scripsi ff. ad Treb. vide etiã Feli. in c. fi. col. ij. ver. tertius casus. de cõsti. & vide Anc. cõsi. clxvij. vbi loquitur in statuto dãte arbitriũ iudici iudicãdi vt voluerit, vt nõ valeat, si nõ habuit mẽtẽ, vt posit vigore talis arbitrij iudicare, lite iam finita: vt in tex. hic.

c ☞ P. PAV. P. ¶ Et item vide Ro. cõsi. ccccxij. Ang. consi. ccxj. inci. domina Gulielmina. in ij. col. Feli. in c. super quæstitis. in prin. in penul. col. de offic. delega. Barba. in c. de causis. eo. titu.

d ☞ POMATES. ¶ Qui semel. Vide ad hæc Imo. consi. cxxxiij. col. fina. & Bar. in c. de causis. de offi. dele. in prin. & Alex. consi. xcvj. col. ij. vol. ij. vbi dicitur, quòd lis dicitur mota demum lite contestata. & de verbo causas, vide etiam Gemi. in c. si duo. §. fi. de procu. in vj. & Roma. consi. ccccxij. ad fi. & ibi etiam ponit de verbo quæstio.

c ¶ Quæro ergo. Quod dicatur ante li. cõte. facit c. forus. de ver. sig. l. fi. §. illud. de tẽp. ap. vbi causæ imponitur exordiũ per citationem. facit c. inter cæteras. de rescri. col. ij. de li. obl. Vide in c. j. vt lite nõ cõte. & ibi dixi. & vide Bar. cõsi. fito ccvj. inci. quæritur. quãdo dicit in cã finita. Lud. Ro. in cõsi. ccxlvj. & põdera c. ex parte. in ver. mota. de ver. sig. Ang. in cõ. ccxc. faciat. c. j. de iudic. Andre. Barba. ¶ Vide ibi. Adde gl. in authẽ. hoc inter liberos. C. de natu. lib. & in authẽ. qui. mo. na. eff. siri. §. vlt. & in l. j. C. de col. do. li. x. & in l. si ita scriptũ. de leg. j. & in l. diui. de iu. codic. per Bar. in extraua. in verbo, nõ obstãtibus. & in l. sciendũ. qui satisda. cog. dum alleg. glos. in aut. de hære. ab in testa. circa finem. per Cyn. & Bal. in l. sancimus. j. de te. Bal. in l. humanum. ij. de legi. & j. sen. re. nõ pos. in l. impetrata. & l. item lapilli. ff. de rer. diuis. & in l. dudum. j. de contrahen. em. et in aut. naugia. j. de fur. Ang. in l. oẽs. j. de præs. xxx. ann. Iac. de Bel. in aut. de te. ipe. Io. And. in regu. qd̃ semel. de reg. iur. i vj. Fed. cõsi. xlvj. & ccxxxtij. Cal. cõsil. xj. Rot. nouiss. decisi. iij. Lap. alleg. cv. Areti. xxv. q. ij. in sum. Io. An. in c. j. de cõsti. & in c. j. de fi. præs. & in c. j. de excel. p̃l. Iap. Bbb. in c. si aliqbus. & c. si propter tua. de rescr. in vj. Specu. in titu. de instr. edi. §. nunc autem. versi. & scias. in titu. de rescriptis præsen. §. ratione. versi. itẽ qũd est contra ius. & Hosti. in sum. de rescrip. §. quas vires. Bal. cõsi. xiij. & duobus seq. lib. j.

¶ Qd̃ cã. Et quòd causa dicatur ẽt ante litis con:esta. adde Ro. in cõsi. ccccxij. & ibi Flo. in l. j. ff. de testi. & Paul. de Cast. in consi. ccc. in nouiss. inci. glo. iuris ciuilis. & Ang. in cõs. cxcv. inci. ordinamẽtũ factum. in ij. col. & ibi alle. ex hoc probantem. in l. ij. §. finaut̃. j. de iur. cal. quem dicit meliorem de corpore iuris. Et quando verbum causa, & verbum quæro, vel lis, vel controuersia, proferatur à lege, vel ab homine quomodo capiantur, vide per eundẽ Bart. & ibi latè Alex. in l. amplius nõ peti. col. iij. ff. rẽ ra. ha. & do. meum Soc. in cõsi. ccxliij. col. vj. ver. respõdetur etiã. in ij. vol. Et adde quòd opi. Bar. hic sequitur etiã Lanf. de Brix. in suo trac. de arbi. in vlti. parte. q. xij. col. ij. & vltra oẽs & prędi. Adde quòd dũ tex. dicit ausas, intelligit de criminalib⁹. & lites, de ciuilibus. Ita Io. Fa. in l. cũ clericis. §. de epi. & cle. dicit, quòd appellatiõe causarũ nõ veniunt criminales. Et sic infert quòd si daꝰ cognitiõ causarũ alicui, quòd non dicũtur commissæ causæ criminales. Sed tu de hoc quando causarũ appellatione veniant etiã criminales: vide tex. in c. j. in fi. de iur. cal. & Car. in cle. j. q. xviij. de offi. vic. & eundẽ in cle. ij. q. iij. de procu. qui videtur contrarius.

Statutum dicens quòd habeat locum in præteritis & futuris, q̃ non comprehendit causas trãsactiõe decisas.
Lis q̃ dicatur tãtũ post lit. conte. causa uerò antè. & post.
Transactio q̃ posit fieri ante litis contesta.

CAusas. [a] Habuistis simile j. sen. rescin. non posse. fi. & ibi induxi vobis ad quæstionem de statutis, quę dicũt, q hoc habeat locum in præteritis, & futuris: q nõ extẽdunt̃ ad causas trãsactiõe decisas [b] † te ne mẽti perpetuò. Quero, quę differẽtia est inter causam, & litẽ [c]. Gl. vacillat: finaliter determinat q causa dicatur post litẽ cõtestatã, lis ante, & post. Vide gl. & no. eã Simile no. in l. j. circa prin. ff. de testi. Ego puto † q lis dicatur tantũ post lit. cõtest. causa verò cũ sit nomẽ gñale, añ & post. Et hoc vẽ innuere tex. in aut. q semel [d]. quo, & qñ iudex. & est expressum extra, de ver. sig. c. ex parte vestra. Quæro ergo [e], an añ li. cõ. valeat facta transactio. Quidam dicunt q non, quasi non sit lis. Contrarium † est veritas: qa nõ requiritur q sit lis, sed spereꝰ: vt l. ij. ſ. e. & ibi no. Itẽ q̃ro, nũqd valeat trãsactio post snĩam. Dic vt l. post rẽ. ff. e. & l. eleganter. §. si post. ff. de condi. indebi. Quæro, quid si statutum, vel rescriptum dicit, non ob. l. causas. Certè d ic vt dixi in l. fi. ſ. si contrarius, vel vti. pub. & vide ibi [f] &c.

Additur nouiter.

CAusas vel lites. Casper transactionẽ finita non rescindit̃ per pactum, multò minus per sta
3 tutum: vt hic, et l. fi. j. sẽtẽtiã rescin. nõ pos. & ibi dixi. Quærit glo. quæ sit differẽtia inter causam, & litẽ. Glo. ponit duas, vel tres opi. & residet in hoc, q cã dicaꝰ post lit. cõte. lis sit nomẽ generale. tã ante litẽ q̃ post. Si dictũ gl. est verũ, est not. ad quæstionẽ: Pone, dictat statutũ q si aduocatus se absentet pro aliqua ambasiata cõmunis. debeat supersederi in illa causa. aduocatus se absentauit ante litem cõte. debet ne superi in illa causa? Secundum glo. istã dic q non: qa statutum loquitur in omni causa, quæ est post lit. conte. Sed videt̃ quòd glos. possit reprobari per aut̃. qui semel. infrà, quomodo et quando iudex. & c. ex parte vestra. extra, de verb. sign. vbi habetur q causa [g] dicatur ante litis contest. & post: & lis post contest. Item quærit glos. nunquid post sententiam valeat transactio. Dic q non: vt in fi. gl. quæ est vera: Nisi esset appellatũ, vel reuocaretur in dubium, vtrum esset iudicatum necne: vt l. post rem. ff. eo. Item quærit glo. quid si in rescripto continetur, non obstante tali lege. Gl. dicit, q va

Aufus vel lites. Cauſ. Ab eo, cui trãs
g actio est facta cum clausula, rato manente pacto: si veniatur contra transactionem, potest opponi exceptio: & etiam data possunt repeti. secus si dicta clausula non sit apposita. Oppo. contra primum de l. rescriptum. §. j. ff. de pact. Solue quòd ibi non fuit apposita dicta clausula, rato manente pacto: sed in primo dicto huius l. sic. Item oppo. de l. si quis maior. infra eod. Sol. quòd illud procedit in odium periu-

let rescriptum. De materia huius glo. vide in l. fi. ſ. si contra ius vel vtili. publi. Signa istam glo. quia est valde no. Barto.

1 ☞ *Clausula, rato manente pacto in transactione.*
2 *Iuramentum, habet uim clausulæ, rato manente pacto.*
3 *Ille, contra quem competit unum remedium, ad plura alter natiuè, habet electionem: secus quando plura remedia alteratiuè: quia tuoc electio competit actori.*
4 *Pœna, & res. q̃n posit peti: si opponitur de transactione.*

CVm proponas. Breuiter dicit sic: põt, quod est datũ repeti, & exceptio opponi, si in transactione, sit apposita clausula, rato manente pacto. aliàs exceptio tantum opponit̃. h. d. No. quod dixi in summario de eo quod di
1 xi † rato manẽte pacto. Aduerte, opp. ff. de pac. l. rescriptũ. §. j. Sol. ibi nõ fuit apposita clausula, rato manẽte pacto. Secũdò op. j. eo. l. si quis maior. Sol. ibi iurauit nõ cõtra-
2 uenire, qd̃ iuramẽtũ habet † vim illius clausulæ, rato manente pacto. Tertiò op. j. eo. l. vbi pactũ. fol. Ibi prima actio fuit ipso iure sublata: vñ exceptioni nõ est locus. repetet ergo data: & illa nõ poterit agere, nõ ppter exceptionis obstaculũ: sed quia actionẽ nõ habet. Quæro: dicit̃ hic, q si nõ est dictum, rato manẽte pacto: q habet exceptionem. Quæro, quid si vult exceptionẽ omittere, & data repetere: an possit. Tex. hic innuit, q nõ. cõtrariũ est verũ: vt ſ. eo. l. si diuersa. Sed tunc quæro, cuius erit electio: an opponaꝰ exceptio, vel datũ repetaꝰ. Gl. videt̃ dicere q sit electio rei. Breuiter † aduerte: Q̃nq; quis habet vnũ remediũ, qd̃ cõpetit ad plura alternatiuè: & tũc est electio debẽ
3 tis. hoc est eius, cõtra quẽ istud remedium intentatur: vt l. plerunq;. §. fi. de iure do. & in c. in alternatiuis. de reg. iur. lib. vj. Quãdoq; cõpetunt plura remedia alternatiuè: tunc semper est electio eius cui cõpetũt. vt l. quod in hæredem. §. elígere. de tributo. actio. ita in proposito: hic reo competunt plura remedia, scilicet exceptio, & dati repetitio.

Noua additio.

CVm proponas. Ab eo, cui trãs
g actio est facta cum clausula, rato manente pacto: si veniatur contra transactionem, potest opponi exceptio: & etiam data possunt repeti. secus si dicta clausula non sit apposita. Oppo. contra primum de l. rescriptum. §. j. ff. de pact. Solue quòd ibi non fuit apposita dicta clausula, rato manente pacto: sed in primo dicto huius l. sic. Item oppo. de l. si quis maior. infra eod. Sol. quòd illud procedit in odium periu-

do verbum causa, & verbum quæro, vel lis, vel controuersia, proferatur à lege, vel ab homine quomodo capiantur, vide per eundẽ Bart. & ibi latè Alex. in l. amplius nõ peti. col. iij. ff. rẽ ra. ha. & do. meum Soc. in cõsi. ccxliij. col. vj. ver. respõdetur etiã. in ij. vol. Et adde quòd opi. Bar. hic sequitur etiã Lanf. de Brix. in suo trac. de arbi. in vlti. parte. q. xij. col. ij. & vltra oẽs & prędi. Adde quòd dũ tex. dicit ausas, intelligit de criminalib⁹. & lites, de ciuilibus. Ita Io. Fa. in l. cũ clericis. §. de epi. & cle. dicit, quòd appellatiõe causarũ nõ veniunt criminales. Et sic infert quòd si daꝰ cognitiõ causarũ alicui, quòd non dicũtur commissæ causæ criminales. Sed tu de hoc quando causarũ appellatione veniant etiã criminales: vide tex. in c. j. in fi. de iur. cal. & Car. in cle. j. q. xviij. de offi. vic. & eundẽ in cle. ij. q. iij. de procu. qui videtur contrarius.

¶ Et tunc vtrunque potest peti. Adde tu vltra alios hic secundum do.meū d. Frā. de Pepio.de Florentia hic. & intellige hoc verum quando clausula prędicta est appositа,& venit ad fauorem adimplētis contractum: quia in eius prędiudicium nō operatur si ipse nolit.Ita dicit Bar. in l. cū parer.§.libertis.ff. de leg.ij. & Ant. de But.in c.dilecto. co. ij.de arbi.& in ca.cū inter.el.ij.de elec. & de text.in l.ij.vbi domino voluntate.j.de iure emp.Et pro hoc adde tu domi. Phi. Cor.in cōsil.lj.co.iij. versicu.nec obstat,si est adiecta clausula, in prima parte. vbi refert ita se cōsuluisse & idem tenet Are.in conf.xiiij.col.xvj. in prin.& alle. Bar. in d.§.libertis.& de effectu clausulæ, rato manēte pacto, vide tundem d. Pe.philippum Cor. in consil. xl.in ij. volu. & ibi etiam de clausula q pœna soluta,vel nō Et vnū no. de dicta clausula, quod dicit Bal.in addi. Spe.i ti. delocato.ver.quid si pœna legalis. videli cet,q appositа in cōtractu non operatur nisi semel quod intellige,nisi esset appositum quod toties committeretur, quoties&c.quia tunc verificatur in duabus vicibus.Ita Rom.in rub.de arbit.col.xx. & Spe.in ti.de arbi. 6.sequitur. vide tamen Bal.in contrarium in l.ij.colū. x.j. de his quæ pœ.no. Aduerte quod Bart. in hac l.transigere.arguitur de contradictione.Sed in quo articulo!. & pro saluatione Bar. vide concordiam quā posui ad l.si maritus. §. si negauerit.ff.de adul. ↦P. P A V P..

¶ Transigere.An dispositio huius legis habeat locū de iure Canonico,vide Ro. singu.lxxix.incip.tu audiuisti. Item nota quod in casibus. in quibus de crimine non est licita transactio,nō est etiā licitum compromissum facere.vide Alex.cōsil.lxxxij.ad finē.Item quid debeat facere transigens vel paciscens vt euitet infamiā vide Cepol.cautela ccv.Item no.quod licet super adulterio nō possit transigi, tamen super eo potest fieri pax:& quod de beat fieri cū marito nō cum vxore, vide Bar.in cōsi.clxx. Item

rantis.Item oppo.de l.vbi infrà,eod. Solu. quòd ibi actio fuit sublata ipso iure.p acceptilationem:& ideo agi nō potest:ideo pœnam soluit,& restituit data.Quæro,dicitur in fin.huius legis quòd competit exceptio, non repetio datorum. sed quid si ipse non vult,exceptionem,opponere,sed data repetere,nūquid potest? Tex.videtur dicere q non.Tu dicas quòd sic,per l.si diuersas. §. eod.Non ob.iste text.quia opponere exceptionē,& repetere data non competunt simul:sed alterum debet eligi. Sed quæro in cuius electione est?dic quòd est in electione repetentis. †Solēt quærere doc. si op. de transactione,vel alio pacto nudo nunquid possit peti pœna & res:dic aut loquimur de pœna legali,aut conuentionali.primo casu sic:vt l.si pro fure.§.j. ff. de condi. fur.Aut est pœna quæ succedit in loco cōtemptus arbitri.de quo remitto ad l.si quis rem.& quod ibi no.ff.de arbit.De secunda pœna dic,quòd aut succedit loco interesse particularis:& tunc res & pœna potest peti:vt l.traiectitiæ.§.fin.de act.& ob.Aut succedit loco totalis interesse:& tūc aut incōtinenti est appositа clausula,rato manēte pacto:& tūc vtrunq; potest peti[a]:vt l.& post rē ff.eo.& hic si non est appositа dicta clausula,tunc non potest peti res,& pœna: sed altero debet esse contentus.l.rescriptum.§. si pacto.ff.de pact.si tamen pœna esset minor,posset agi ad residuū illius.quod quātitas excedit pœnam:vt l. si quis à socio. ff. pro socio.l.prædia.ff.de act.em. & vide qd ibi no.circa hoc. Et omnia prædicta vera, vbi non esset appositum iuramentum,tunc quid iuris,si fuerit appositum, videbitis in l.si quis maior.infrà,eod.Bar.

Transigere de causa capitali,quare posit, & ad quem effectum.nu.7.8.& 9.

Super adulterio quare non admittitur transactio,& quando transigi possit.nu.13.

Trāsactio super criminibus, in quibus pœna sanguinis nō ingeritur,quare non possit fieri.

In actione falsi quare permissa sit transactio.

Crimen fal.est opprobriosius criminibus quæ sunt in modo secundum mores nostros.

Aduersatiua autem,aduersatur ad factum,& ius.

In accusationibus,in quibus agitur ad vindictam publicam, an sit locus delationi iurisiurandi.

Inter pactum,& transactionem quæ differentia sit.

Super crimine raptus,quòd possit transigi & paciſci.

Trāsigi,uel paciſci sup crīe priuato qū possit.& nu.16.17.

Inquisitio non est ius deducendi in iudicio,sed quidam modus in iudicium deducendi ius alijs competēs.

In priuatis crimibus an sit in potestate partis facere quòd non sit crimen.

Si fiat transactio super criminibus prohibitis,reuę habetur pro confesso.

Pactum in criminibus publicis,quando ualeat.

Dicta in præcedentibus,intelligitur in sequētibus repetita.

Mandantes fieri falsum,an possint transigere.

Pax super adulterio quando possit fieri, ut deducatur pars cōdemnationis,propter pacē ex beneficio statuti:& quòd sufficiat habere pacem cum marito.nu.24.

TRāsigere.[b]Hęc lex est subtilis,& singularis:& tractat materiā vtilem. Diuiditur in quatuor partes.Primò ponit vnā regulam permissiuam. Secūdò ponit exceptionē. Tertò ponit regulā,phibitiuā.Quartò ponit exceptionē;ptes patēt in litera.q̄ nō eget summario:qa gl. vltima ponit duos versus,ex qbus summatur hæc lex quos nota.Notabilia sunt clara. Ve-

niamus modò ad declarandū materiam no
strę l.specialiter videamusrationes huius l.
1 † Quæ est ratio quod de crimine capitali
c licet trāsigere[c]. Gl.dicit,q̄ cuilibet est licitum redimere sanguinem suum:vt l.j.ff.de bo.eo.qui mor.sibi cōsci.Hoc dicit gl. sup verbo,prohibitum. post prin.Ista ratio cōcludit in reo. sed ex parte actoris quæ est ratio.Rñdeo,eadē.nam cū de iure cōmuni si ipse accusator nō probaret:puniretur eadem pœna,qua reus accusatus est:vt l. fi.j. de accu.& ideo isto metu, etiā ex parte accusatoris,permittitur trāsactio quo ad istā pœnam capitalem euitandam,non quo ad alia:vt j.dicam.Secundò,quæ est ratio[d] q̄ super adulterio non permittitur transactio.
2 Gl.non dicit †.Quidā dicunt, q̄ adulteriū est maius crimē:quod non est verum:quoniam grauius est homicidiū, parricidium, & similia.Alij dicunt hoc esse,quia Imperator est amator castitatis:vt in authen. de leno.circa prin. Ista ratio non concludit: quia in hoc idē esset in incestu, & stupro, c quod in adulterio.sed hic inadulterio tantum dicitur.Alij dicunt,quòd istud est ꝓpter frequentiam delicti:vt multis grassantibus locus sit exemplo:vt l.aut facta. in fi. ff.de pœnis.Et ita dicebat Pe. Nos possūmus dicere quòd ex parte accusatoris est ratio:quia si pecuniam accipit pro compertostupro,siue vt adulterium celaret, punitur pœna l.Iul.de adulte.vt l. auxilium. in fine.de minori.vnde accipiēdo pecuniam, vt desisteret,incideret in illam l. Ex parte rei sit ratio,frequentia delicti huius. Ter
3 tiò quæro † quæ est ratio in alijs criminibus quæ pœnam sanguinis non ingerunt. Breuiter ratio est,fatuor publicæ vindictæ:quia rei publicæ expedit vt maleficia nō remaneant impunita:vt l.ita vulneratus.ad legem,Aqui. & l.li
4 citatio.§.quòd illicitè.ff.de publi. Quæro, quæ † est ratio in actione falsi,quòd licet transigere. Gloss. dicit: quia plerunque accusatio falsi refertur ad pecuniariā estimationem.q.d.accusatio falsi plerunque fit propter priuatum commodum. Ista ratio non est generalis,neque bona:nam idem hic,quod dicitur in publicis criminibus est in accusatione priuata:vt infrà,dicam.Preterea,ista ratio non se extendit, quando falsum committitur in rationibus publicis:& ideo dicendum est, vt dicebat quidam doctor Longobardus,qui fuit vocatus Hugolinus de Fontana,cuius dictum refert hic Cyn.quòd ratio est:quia condemnatio ista falsi,quanquā hominem non interimat vel pœnam sanguinis non ingerat:tamen eum totaliter vituperat:quia† non est
5 crimen in mundo,secundum nostros mores,ita opprobriosum: ideo in eo omnino est eadem ratio,quæ est in criminibus ingredientibus pœnam capitalem.Ratio est,vt liceat honorem,& ista tum redimere.Istæ persuasiones possunt dari, licet non vsquequaque necessario concludant.Et venio ad apparatum. Oppo.primò,quod hæc lex,contineat superfluum: quia dicit transigere vel paciſci.contra primam constitutionem.§. quibus. Dicit glos.intelligo transigere scilicet,data pecunia:paciſci scilicet, gratis.hoc puto verum:licet alij dixerint aliter,vt tangitur in gl. magna,circa finem. Oppon.secūdo,quòd hic malè dicit Im-
6 perator:in alijs autem publicis &c.nam natura huius † dictionis autem,est vt aduerset ad factū & ius:vt l.hoc amplius. §. de his autē.de dāno infect.& l.sed & si lege.in prin.§.quod autem. de peti.hæred.& l.ij.& ibi not.ne quis eum qui in ius vocat.&c. sed hic non aduersatur ad factum. nam suprà, dixit de crimine capitali, & hic etiam repetit de crimine capitali: quia crimen capitale dicitur etiam illud,quod sanguinis pœnam nō ingerit: sed ingerit pœnam seruitutis,vel amissionis ciuitatis:vt l.ij.ff.de pœ.& de bo.pos.l.edicto.§.rei autem capitalis.Glos.huius timore dicit,q̄ in principio dum dicit,de crimine capitali:accipit strictè,hoc est de eo q̄ ingerit pœnam sanguinis ad literam:& tunc

limita & declara regulā huius legis vt per Bar.in j.q. p eū disputata.incip.Lucanæ ciuitatis circa finem.No.qđ de iure Canonico in causis spiritualibus nunquam est licitum de sistere pecunia accepta. Vide Barto. in tracta.differ. iter iuris ciuile & cano. in j. col.Quid aūt si aliquis promittat cētū Titio ne eū accuset de morte patris sui, an per hoc videatur aliquo modo fateri delictū. vide Bal. in c.j.§.iniuria.de pace iur.firm.in iiij.col. Itē adde qđ regula huius legis in causa mista,qñ pars venit applicāda parti et pars fisco,vide notabiliter Alex.cōsi.lxxxij. vol.j.ad fi.

¶ Trāsigere. Adde an stāte statuto,qđ pro pœna capitali debeat cōdemnari i mille, si quis transegerit vel pacē fecerit,commune debeat habere mille.Ioan. An. in addi.ad Spe.in tit.de asc.§. dicto ver. sed pone.

d ¶ Ratio. Dicit Paul. de Cast.qđ difficile est reddere rationē, nisi persuasiuā: vt p frequentiā delicti,vel fauore matrimonij.

bene

cusatoris:qa nō licet accipere pecuniā, vt celet adulteriū:imò incidit in l.Iul.de adul. a hoc nō reperit in raptu. Item erat ibi ratio, frequētia delicti:quia adulteriū frequenter cōmittit:sed ista ratio nō est in raptu: qa ra
12 ptus nō frequēter cōmittit. Puto † ergo q̄ li ceat paciſci,vel trāsigi:vt l.q. cœtu.§.fin.ff. ad l.Iuliā.de vi pub.& hęc l.quę solū adulteriū excipit.Nō ob.q̄ pater trāligēs punit qa,vt §.dixi,ista transactio valet quātū ad impediēdū processum.ita loquit hic. Item quātū ad euitādā pœnā capitalē, si reperit in manifesta calūnia:sed tāquā desistēs punieť minori pœna,p d.l.j.j.de rap.vir.qa sicut in alijs criminibus,trāligēs pœna Tur. punit. Op.secūdò ad istā exceptionē in au thē.vt lice.ma.& auiæ.§.fi.Sol.qđ ibi dicit, nō refert ad crimē adulterij:sed ad alia ca-
a pit alia crimina.& ista bona.Op.ad istā[a] exceptionē,i aut.vt nulli iudi.§.adulterā.posito j.de adult.aut.fed hodie.Solu. Ibi licet
13 † paciſci de adulterio post pœnā impositā: antè nō.Quidā tñ dixerūt, q̄ hodie p illā aut.licet indistinctè trāsigere de adulterio.nā nō habemus experiri,id cuius nihil operat euētus:sed post sniam licet paciſci:ergo & ante.sed illud placet:qa verū est,q̄ post sniam licet paciſci & post pœnā impositā:vt in cōtrario:antè non. Op.ad idē.ff.de adul.l.si maritus.§.si negauerint.Gl.dicit,q̄ ibi repudiauit, non aūt trāsegit,vl pactū fecit. ibi gl.se multū iuoluit solutiōe huius cōtrarij:breuiter illa lex pōt habere duplicē intellectū. Priò q̄ in telligamus de repudiatiōe facta antēq̄ inchoaret iudiciū:tūc ad hāc l.nō obstat:qa hic loquit qñ iudiciū erat inchoatū. Itē pōt in telligi post inchoatū iudiciū:tūc dico,q̄ illa repudiatio nō valet quātū ad impediēdū ꝓcessum.Ita loquit hic:qa iudex poterit sumper eodē ꝓcessu procedere:valet tñ quātū ad repellēdū accusatorē,tanq̄ suspectū:vt ff.ad Tur.l.q destitit.& j.q. ac.nō pol.l.accusationē.Sumus expediti de prima parte &c. Venio ad iecūdā regulā,phibitiuā:& in hac ꝓcedo p modū q̄stionū. Dicit hic:in a-
14 lijs aūt publicis criminalibus &c.† Quęro,qđ in priuatis criminibus,an liceat trāsigi. Quidā dicūt q̄ sic:ar.huius l.à contrario sensu. Alij dicūt cōtra.qa de eis nō pōt cōpromitti:vt l.nō distinguemus.§.Iul.ff.de arb. Pro hoc ēt facit l.qm̄.et l.furti.§.pactus. de his q̄ no.inf. Gl.distinguit,aut agit ciuiliter: & pōt trāsigi, & paciſci,aut crialiter:et tūc secus. Et vide gl.la.Bu.disputauit ista q.& determinauit q̄ indistinctè valeat pactū sup priuato crimine:& p̄iudicat oībus,ēt iudici ingrēti,qñ est ꝓmissum ex forma statutorū,q̄ posset ingrere de quolibet crie:& priò ꝓbat p hāc l. à cōtrario sensu.scd'ò in cribus priuatis,est in ptāte ptis facere q̄ crimē nō cōmittat,iniuriā nō reuocat ad animū:vt inst. de iniu. in fi.Itē in furto si nō adesset volūtas cōtradicēdi:qa furtū est cō trectatio rei alienę inuito dño &c. Ad qđ facit inst. de obli. q̄ ex delicto.§.placuit.& l.inter oēs.§.rectè.ff.de furt. ergo est in eius ptāte crimē cōmissum extinguere. Prēterea,& sup hoc se fundabat,ꝓbo sic:crimē publicū dicit,q̄,ꝓpter sui immanitatē inferret iniuriā publicā:vt §.de hęret.l.manichęos.de epi.& cle.l.si qs in hoc.& inst.de pub.iud.in prin.& in illo casu,licet iniuria sit priuata,exercitiū cōpetit cuilibet de populo,ad cōmodū publicū, nō ad cōmodū ipsius agētis:meritò nō pōt pacto,vel trāsactiōe remitti.crimē verò oīno priuatū infert iniuriā priuatā.qđ patet: qa priuatus tm̄ pōt accusare:meritò poterit ipe accusationē suā, seu actionē suā remittere:vt l.si qs in cōscribēdo.§.ti.j.Nec obst. ff.de iniu.l.j.§.vsq; adeo.qa ibi ex vno facto plures nascebant in iurię:vna pri,altera filio:meritò facto vnius nō tollit actio alterius.Sed in ꝓposito vni tm̄.s.offensо nascit actio:ergo ipe pōt remittere,ēt qñ p statutū cōcedit iudici,q̄ possit ingrere.Nā ingsi
15 tio † nō est ius ꝓsequēdi in iudicio &c.sed qdā modus deducēdi in iudiciū,ius cōpetēs alij.Nā iudex representat locū accusatoris:& illā accusationē,quę actori cōpetebat,ipse in iudiciū deducit:vt j.de eui.l.si ob cām.& l.à diuo Pio.§.si post additū.ff.de re iu.& l.,pderādū.§.finaūt.j.de iudi.vbi absentia ptis repleť p̄sentia Dei:hoc est,iudicis.vñ sicut ipe accusator suā accusationē ꝓduceret in iudicio,& posset remittere;ita qñ iudex ingrit. Et per

bene sequitur illa aduersatiua.& vide gl.ij. Op.tertiò,& nūc in tro gl.magnam:& aduerte,quia illę duæ primæ oppositiones re
7 spiciūt totam l. Nunc op.ad primā regulā tantū †:& videť q̄ de crimine capitali non liceat transigere: vt l. ab accusatione. ff. ad Turp.Gl.dicit,licitum est transigere reo,vt redimat sanguinem suum:accusatori non licet:quia incidit in Turp.vt l.contraria.et vide gl.super ver.prohibitum.in prin. Vltramon.dicunt, q̄ hic tex.loquitur generaliter tam ex parte actoris,q̄ ex parte rei. Nō obstat l.ab accusatione quia ante inscriptionē licitū est transigere.ita loquitur hic.sed post inscriptionē factam,& fideiussorem datum de accusatione prosequēda,nō licet transigere:vt l.cōtraria.Et ita dicebat Pe.doc.cōiter tenēt gl.aduerte:qa vī mihi q̄ p oia scripta intellectus huius l. nō tāgat.fortè gl.habuit bonū itel lectū.Pro cuius declaratiōe debetis scire q̄ i cribus, i qbus nō licet trāsigere:si accusator desistat pōt iudex ex offō suo sup eodē ꝓcessu ꝓcedere & diffinire:vt i l.ij.j.de abo. Nūc ad ꝓpositū dico,q̄ in crie capitali licita est trāsactio ex pte accusatoris, & ex pte accusati q̄tū ad ipediēdū ꝓcessum,ne iudex vlterius sup eo ꝓcedat.& hic est casus hic:qm̄ trāsactio ad hoc prīcipaliter ꝓponit,vt ipediat ꝓcessum:vt l.fratris.§.e.& p hoc accusatus euadit pœnā,q̄ iponereť,si ꝓbareť delictū:& accusator euadit pœnā capitalē,i quā icideret,si i calūnia reperireť:qa iudex de hoc,de cę
8 tero nō poterit cognoscere.ita logť hic. Sed si trāsactio nō esset ꝓmissa,remaneret ꝓcessus:& iudex ex offō suo posset ꝓcedere, & reum cōdemnare,vel accusatorē:vt d.l.ij.de abol. Non obst. l.ab accusatione.quam glo. allegat:quia fateor q̄ accusator inci dit in Turp.cuius pœna est pecuniaria:vt l.prævaricatio.in fine ff.de prævaric.tamen pœnam capitalem euitat. & ita debetis intelligere hic.& est fundamentum totius materiæ nostræ hic positæ.Quartò op.de l.qui cœtu.§.fi.ad leg.Iul. de vi publi. Solu.
9 gl.† q̄ ibi pactum,vel transactio præiudicat pacīcenti,non autē alij accusare volēti:vt l.contraria.vide glo. ibi: item nūquid &c. Alius ergo poterit de eodē crimine accusare de nouo,et nouum processum inchoare:sup veteri procedere,nec ille iudex,nec illi trāligētes,nec extraneus. Ita loquit hic.ideo quātū est respectu illius processus,& illius instātiæ,præiudicat omnibus. Cōtra ilud op.q̄ etiā respectu actiōis †,seu accusationis debeat alijs prę iudicare.l.prævaricatio.ff.de prævari.& ff.de iureiu.l. eū qui. §. in popularibus.So.gl.cōtraria loquit in sententia, seu iureiurando iudiciali,qđ præiudicat omnibus ꝓpter authoritatē iudicis: hic autem loquitur in transactione,quæ habet tantùm partium cōsensum.Vide gl.put loquit de snia,verū dicit:qa nō debet de delicto eiusdē his sępius q̄ri:vt l.pe.in fi.nau.cau.ista.put loqtur de iureiu.hoc nō est verū simplr.nā l.eū q.§.in popularibus.loqtur i actiōe popularī,cuius cōmodū est ꝓpriū partis agētis post lit.cōte.vt l.si cui.de ver.sig.q̄stio nra loquit in accusationibus,
10 † q̄ intētātur ad vindictā publicā,in qbus an sit locus delatiōi iurisiurandi,gl.tāgit in l.iij.in prin.ff.de iureiu.& l.in bonæ fidei.j. de iureiu.Et ego dixi plenè in l.marītus.ff.de q̄stio.Alij verò dicūt ad d.l.q cœtu.§.fi.q̄ ibi loquit in pacto: hic in transactione. quod non placet:quia etiam de pacto hic dicit,& j. dicam. Op. ad regulam,& assumo oppositionem factam in fi.gl.de l.iurisgē tiū.§.si paciscar.& §.seq.ff.de pac.Glo.dicit,q̄ illa lex distinguit per istam:quia illa pacta contra Rempub.non valent. Fallit in criminibus,quæ ingerūt pœnā sanguinis,vt hic. Alij dicunt:ibi loquit in pacto:hic in transactione.& quod dicit transigere,vel paciſci:intelligo paciſci pacto nō gratuito.et vide gl.in fi.Primò
11 ista sol.† nō est vera:quia quantum ad impediendū processum eadem ratio est in transigente,& paciscente,vt hic dicit.Quantum ad alia,vtrum quis habeatur pro confesso vel non:bene est differentia inter transigentē,& paciscentē:vt l.furti.§. pactus.ff. de his qui no.infa.& j.dicā circa secundā regulam. His expeditis venio ad exceptionem.dicit.excepto adulterio.cōtra.j.qui.ex cau.ser.p prēmio liberta.merue.l.pe.& reuertor.ad ordinē gl.so. dicūt qđ,q̄ hic deficit:ibi supplet:qa etiā de crimine raptus nō licet trāsigere.Io.fuit in cōtraria opin.q̄ de crimine raptus liceat trāsigere,qđ ꝓbat per tex.l.cōtrarię ibi:pactiōe trāsmissum &c. Et sic apparet q̄ trāsactio est ꝓmissa.Quidā mod.doc.damnant opi.Io.nā video q̄ pater trāsigiēs de raptu punitur:vt l.j.ante fi. ff.de rap.vir. ergo nō est licita:quia si esset licita trāsactio,nō mereret pœnā:puto Io.bene dicere.primò,qa cessant rationes quæ sunt in adulterio.nā, vt §.dixi. in adulterio est ratio ex parte ac-

s. POMATES.

a ¶ Cõsanguineo. Aduerte q̃ Bart. hic vī velle vnũ, q̃ p l. non probat. nã nõ habemus legẽ q̃ si fiat tibi iniuria, q̃ alijs ẽt agnatis deb̃ actio iniuriarum. Non obst. l. Cornelia: qa loquitur quo ad potestatẽ iudicãdi, & cognoscẽdi. Pr̃eterea, ſpecialle est in patre. l. sed si vnius. §. filio. eo. tit. de iniur. ergo in contrariũ est ius cõmune: & imo p̃ defendẽdo Bar. est necesse tractare, an p̃ crimine priuato criminaliter q̃ libet possit agere: de vide gl. & Bar. ſi ru. ff. de pi. ac.

b ¶ Pro cõfesso Adde diligẽter notãdũ, secũdũ Pau. de Ca. qa licet talis trãsigẽs habeat̃ p cõfesso et cõuicto: si tñ moriatur anteqũ cõdẽnet̃ ista pœna non transit ad hered̃es eius, imò per mortẽ crimẽ extinguit̃. Casus est sin. in l. eius q̃ delatorẽ. ff. de iur. fis. q̃ fuit prima lex quæ daret honorẽ Bar. ī ciuitate Perusij: p quã patet, q̃ si statutũ diceret qd̃ cõtumax habeat̃ pcõfesso, et cõuicto, si tñ moriat̃ anteqũ cõdẽnet̃, nõ pot eius hæres cõdemnari. q̃ est mẽti tenẽdũ, p eo q̃ habet̃ in l. ij. j. de iud. &c. j. de confes. in vj.

c ¶ Excepto. Adde an liceat trãsigere de adulterio, & vitio Sodomitico. attentato. Bal. cõſ. xxviij. li. ij.

hoc cõcludebat ipe q̃ si iudex ingrit cõtra aliquẽ de furto: si dñs vadit ad iudicẽ, & dicit q̃ hoc cõtra eius volũtatẽ, nõ fuit factũ, qd̃ extinguit̃ crimẽ furti, & cessat illa pœna. Mihi videt̃ †q̃ gl. tua dicit optimè. Nã quãdo de crimine agit̃ ciuiliter põt trãsigi, & pacisci vt d. l. iuristẽgẽtiũ. §. si paciscar. ff. de pac. et j. de furtis. l. post decisionem. et ff. de cõdictio. fur. l. si p̃ fure. & de furtis. l. interdũ. §. q̃ tutelam. & ff. de pactis. l. si tibi. §. quædã. Fallit in quibusdã casibus, in q̃bus nõ licet trãsigi: qa reus habeat̃ pro cõfesso, & infamatur: licet quãtũ ad impediẽdũ p̃cessum, & instãtiã, p̃cessus valeat: vt de his qui notãt. infami. l. j. & l. fur. §. pactus. Si vero agit̃ criminaliter, tũc nõ valet trãsactio, nec pactũ, nec̃ ex p̃te actoris, nec̃ ex parte rei. Ex parte rei nõ valet, p̃pter regulam, quę est q̃ in casibus fiscalibus, q̃ aduersariũ suũ corrũpit data pecunia, habeat̃ p̃ cõuicto: vt l. eius qui delatorẽ. ff. de iure fisci. Sed ista cã criminalis intẽtat̃ ad publicam vtilitatẽ, & ad pœnã applicandã fisco. ergo &c. Ex parte actoris nõ licet: qa est rextus legis, si q̃s repetere. §. primo. ff. ad Turpil. ideo desistens extra ordinẽ punit̃. Et p̃ hoc etiã regula generalis: qa cõtra publicã vtilitatẽ: vt d. l. iuris gentiũ. §. & generaliter. Nõ obstat hęc lex à cõtrario sensu: qa fateor q̃ nõ est p̃hibita trãsactio per hãc legẽ: sed p̃ alias sic. † Nõ obst. q̃ dicit Iaco. de Are. q̃ priuatis criminibus, est in potestate partis, ne sit crimẽ. Primò qa hoc nõ est verũ indistinctè. nã in criminibus, seu iniuris, quę habẽt lædere corpus, nõ est ī potestate partis facere ne sit crimẽ: qa nemo est dñs mẽbrorũ suorũ: vt l. liber homo. ad l. Agl. Itẽ si ipsemet se peuteret, puniret̃: vt l. ſi. §. pe. de bo. eo. q̃ mor. sibi cõsci. & l. omẽ delictũ. §. q̃ se. ff. de re mili. Præterea, vt in illis casibus, in q̃bus est in potestate patris, ne crimẽ oriat̃, nõ cõcludit eius ratio. Nã multi possunt impedire ne oriat̃ actio ex crimine, q̃ eã natã nõ possunt extinguere: vt habuistis no. §. ti. j. l. pactũ curatoris. Nõ obstat q̃ ipse dicit, q̃ crimina dicunt̃ publica ideo, qa inferat̃ iniuria publica: qa nego istã. imò dicuntur crimina publica, qa aliqua l. est expressum q̃ sint publica: vt l. p̃uaricati. in fine. ff. de præuaric. & l. j. ff. de publi. iudi. & q̃ dictũ suũ sit falsum, ostendit. Pono quod ego occidi hominẽ: põt agi cõtra me actiõe iniuriarũ priuato iudicio: & põt agi publico iudicio l. Corne. de sicar. vt l. Prætor edixit. §. j. ff. de iniurijs. si esset verũ illud, q̃ ipse dicit, q̃ ideo dicunt̃ publica: qa sit iniuria publica: quacũq̃ actione, seu accusatione ageret̃, semp esset publicũ iudiciũ, q̃ agit̃ de iniuria publica sed hoc est falsum, vt p̃ dixi: ergo &c. Ex q̃bus cõcludo, q̃ in criminibus priuatis pars nõ põt pacisci, nec trãsigere quo ad impediẽdũ, p̃cessum, etiã quò minus iudex ingrat: ar. d. l. ij. j. de obli. q̃ loquit̃ generaliter. Prædicta † vera post accusationẽ p̃positã: nã antequã veniat̃ ad iudiciũ, bene põt qs pacisci ad impediẽdũ se, nõ ad impediẽdũ aliũ: arg. d. l. qui cœtu. §. fin. ad l. Iul. de vi pupli. & l. si maritus. §. si negauerint. de adulte. Et si dicis: si impedit̃ agere alij non admittent̃: qa accusatio est priuata: ergo nullus alius admitteret̃. Rñ: imo admittent̃ alij de agnatione, q̃ vident̃ iniuriati p̃ illã iniuriã factã cõsãguineo*: vt de iurijs. lege lex Carne. in prin. facit ad hoc ff. de libe. cau. l. ij. ij. & iij. Procedo vlterius: q̃ro. dicitur hic q̃ in his criminibus: nõ licet trãsigere. Quæro qd si transactio fiat. Gl. dicit, & bñ, q̃ trãsactio nõ valet: & reus habebit̃ † p̃ cõfesso: vt dicit gl. nec tñ p̃cessus impedietur: qa iudex ex suo officio illũ p̃cessum expediet: vt d. l. ij. de aboli. tñ illũ accusatorẽ trãsigẽtẽ nõ audiet: nõ q̃ eũ ipediat trãsactio, sed eũ impedit desistẽtia, & infamia, q̃ sequit̃ ex desistẽtia: vt l. q̃ accusare. ff. de accusa. & ad turpi. l. q̃ destitit. Per hoc est expedita vltima q̃stio, quę est posita in hac gl. vltima: an trãsactio valeat inter eosdẽ, Quæro, an pactũ valeat in istis criminibus publicis? Quidã dicunt q̃ sic: qa nõ repetit, nisi trãsigeret. Ex hac † gl. no. q̃ ea quę dicta, sunt̃ præcedẽtibus, nõ intelligũtur repetita in sequẽtibus. in dispositione legali. Hic Cy. sequẽdo Vltramõta. dici cõtra. p. l. Titia. §. idẽ respõdet. ff. de ver. obli. & l. itẽ qa. ff. de pac. † Videte: si tu q̃ris an liceat pacisci quãtũ ad hoc, vt trãsigẽs reus habeat̃ p̃ confesso, vel nõ. Gl. dicit verũ: qa reus pacisc̃s nõ habet̃ p̃ cõfesso: vt d. l. furti. §. pactus. ff. de his q̃ no. infa. Si q̃ris, an liceat pacisci quantũ ad impediẽdũ processum: tũc nõ licet pacisci, sicut nec desistere: qa nullo modo licet desistere. arg. d. l. ij. j. de aboli. & ff. ad Turpil. l. & in priuatis. & l. si q̃s repetere. §. j. His præmissis, venio ad vltimũ: dicit̃ hic, circa falsi accusationẽ: q̃ro vtrũ habeat locũ in quo libet folso. Quidã dicũt q̃ non. Tu dic q̃ habet locũ in quolibet falso, vt dixi s. circa rationẽ istius exceptiõis. Modò pro declarãda ista materia essent videnda tria, vel quatuor, p̃ modũ distinctionis. Primò an criminibus liceat trãsigere, vel pacisci quo ad impediẽdũ processum. Secũdò an liceat pacisci, vel transigere, quo ad hoc vt reus nõ habeat̃ pro cõfesso. Tertiò, an liceat trãsigere, vel pacisci, quo ad hoc, vt accusator in Turpilianũ non incidat. Quartò, an liceat pacisci quo ad hoc, vt accusator ipse vlterius non audiat̃. q̃ potes p̃ teipsum p̃ modũ distinctionis reassumere.

c Dixi anno superiore in l. si maritus. §. si negauerit. de adulter. Quæro: hic dicit trasigere, vel pacisci. excepto ' adulterio. & j. di

22 cit excepto crimine falsi: qd de mãdãte † alij, qui mãdat fieri falsũ: vtrũ sit idẽ q̃ ī faciẽte falsũ: ī. ẏba legis sunt̃ scripta ī rẽ: & iõ habet locũ ī faciẽte et fieri faciẽte auxiliãte: vt l. hęc ẏba. de adul. & l. aut q̃ aliter. §. fi. ff. V ví aut clã &c. Additur nouiter.

Transigere. Gl. hic in fi. ponit duos versus: qa de quolibet crimine capitali ingerẽti pœnã sanguinis, põt transigi: nisi de adulterio: sed si nõ ingerat̃ pœna sanguinis, nõ põt trãsigi, nisi de crimine falsi. Aduerte primò, q̃ ista lex tradit vnã regulã p̃missiuã: & durat vsq̃ ad versi. exceptio. deide ponit vnã exceptionẽ à dicta regula: & durat vsq̃ ad ver. in alijs. de inde ponit vnã regulã prohibitiuã: et durat vsq̃ ad versicu. citra. et à dicta regula ponit vnã exceptionẽ: & durat vsq̃ ad fi. Op. & vī q̃ iste tex. sit superfluus, cõtra §. q̃bus. in prima cõsti. C. Huius timore est facta prima gl. Itẽ op. & sum ī gl. q̃ incipit, tribus modis opp. de primo dicto ad secũdũ. Timore huius est facta gl. q̃ hoc capitale crimen debet sumi tripliciter, p̃ l. edicto. §. rei capitalis. ff. de bo. pos. Dicit gl. q̃ hic capitale crimẽ debet sumi strictè, p̃ eo crimĩe, p̃ quo ingereret̃ pœna sanguinis: tũc p̃cedit pria regula. Itẽ dr̃ hic, q̃ licet trãsigere de crimine capitali. cõtra: q̃ licitũ est, nõ mereat̃ pœnã l. Grachus. j. de adulterijs. sed accusator trãsigẽs mereat̃ pœnã. vt l. ab accusa. ff. ad Turpilia. ergo trãsactio nõ vī licita. Soluit gl. q̃ accusato licitũ est trãsigere, vt hic: sed accusatori nõ: vt in cõtrario. Et huius timore glo. cõcludit q̃ hęc lex nõ habet locũ, nisi in accusato. Vltramõtani itelligũt istã legẽ tã in accusatore quã in accusato. Ad cõtrariũ dicũt q̃ ante inscriptionẽ, & fideiussionẽ datã, licitũ est accusatori trãsigere: vt hic: sed postea nõ, vt i cõtrario. Vel potes dicere q̃ etiã in accusatore habet locũ ista lex: quia debitis scire q̃ si accusator accusationẽ nõ p̃bet, & reperiat̃ i calũnia: punit̃ p̃ iudicẽ pœna talionis: vt ī l. fin. j. de accusat. Et adueꝛte, qa punit ipsum ex officio suo l. j. j. de calũniato. Mõ ad p̃positũ dico, q̃ licitũ est trãsigere, tã accusatori, q̃ accusato. Nã licet est licita trãsactio ex p̃te rei, vt redimat sãguinẽ suũ: ita est licitũ accusatori eadẽ rõne: qa si nõ reperit̃, p̃basse accusationem, posset puniri eo mõ q̃ dixi s. & sic trãsactio est sibi licita, vt sanguinẽ suũ redimat. & valebit: cũ trãsactio ipediat̃ p̃cessũ iudicis: vt l. fratris. s. e. exceptio trãsactiõis opposita, p̃derit reo: qa nõ cõdẽnabit̃: & accusatori, qa cõta eũ nõ poterit̃ p̃cedi ad pœnã talionis, si appareat nõ p̃basse. Ad l. ab accusatiõe. rñ. videlicet q̃ si accusator trãsigat, ī cidit ī Turpi. vt l. p̃uaricatiõis. §. fi. ff. de p̃uari. cũ p̃ hãc trãsactionẽ euitabit pœnã corporalẽ, & sic põt hr̃e locũ in vtraq̃. Itẽ op. de l. q̃ cœtu. ff. ad l. Iul. de vi publi. §. fi. Sol. q̃ trãs actio est licita q̃tũ ad hoc vt trãsigẽs nõ possit venire cõtra, nõ tñ p̃iudicat̃ alij de populo, qui illud possit, p̃leq. Sed op. l. eũ q̃. §. in popularibus. ff. de iureiur. & d. l. p̃uaricatiõis. Solue vt gl. soluit. Itẽ op. & hæc op. soluit̃ in gl. circa fi. gl. magnæ. q̃ relpicit primã regulã de l. iuris gẽtiũ. §. si paciscar. ff. de pact. Gl. dat duas sol. Prima est vera, q̃ illa debet intelligi scdm istã. Itẽ op. et exceptio est primę regulę, vt s. vidistis, solũmõ de adulterio exipitur, de quo non

nõ est locus trãsactiõi: cõtra: qa vī q̃ debeat excipi raptus virginũ: vt l. pe. j. ex qb. cau. ser. p̃ p̃. lib. mer. gl. dedit duas sol. scdm primã fatet̃ cõtrariũ. Aliã so. dedit glo. & ista cõiter approbat̃, q̃. de raptu sit licitũ trãsigere. Ita exp̃sè p̃bat ille tex. dũ dr̃, pactione trãsimissum. Remanet igit̃ solũ exceptio in adulterio. secundum formã huius legis. tamen prima sol. posset tolerari per text. in l. j. circa fina. infrà, de rap. vir. vbi patri non licet pacisci, de raptu virginum. Item opponi. de §. fin. in authen. vt licet. mat. & auiæ. Sol. q̃ illud, qd̃ ibi dr̃, nõ refert̃ ad adulteriũ, sed ad alia capitula de q̃bus loq̃t tex. ille. Itẽ opp. de §. adulterã. in auc. vt nulli iudi. coll. ix. Sol. Ibi pœna erat imposita p̃ adulterio. Itẽ opp. de l. si maritus. §. si negauerint. ff. de adul. Sol. vt in gl. Pro cuius declaratiõe sic dicas s̃m do. Iac. q̃ aut loq̃mur de criminibus publicis ingerẽtibus pœnã sanguinis. & isto casu sunt quatuor cõsiderãda. Nã aut q̃rit̃, nũq̃d trãsactio sit licita, quãtũ ad hoc q̃ accusator nõ incidat in Turpilianũ. Aut q̃rit̃ nũq̃d sit licita, quãtũ ad hoc vt ipse idẽ accusator nõ possit venire cõtra accusationẽ, aliàs trãsactionẽ, & p̃sequi crimẽ. Et dico q̃ ista trãsactio nõ est licita vt p̃cludat̃ via alijs volẽtibus p̃seq̃, p̃ l. q̃ cœtu. §. fi. ff. ad leg. Iul. de vi publi. Aut q̃rit̃ nũq̃d sit licita ad hoc, q̃ accusator trãsigẽs habeat̃ p̃ cõfesso, vel nõ. Et dico q̃ licita est: nec habeat̃ p̃ cõfesso quãtũ ad accusationẽ: qa fit lege p̃mittẽte. Ex his patet clarè prima regula. Trãseo ad exceptionẽ primę regulę: circa quã exceptionẽ dicas: qa aut q̃rit̃, nũquid sit licitũ trãsigere sup adulterio, Et dico q̃ nõ, vt hic. Aut q̃rit̃ an sit licitũ renũciare accusationi de adulterio: & dico q̃ est licitũ. Et ita intelligo l. si maritus. §. si negauerint. ff. de adul. Aut q̃rit̃ nũq̃d sit licitũ marito reuocare eã ad se, & quodãmodo crimẽ dissimulare. Et ita loq̃t §. adultera. in auc. vt nul. iudi. hæc aũt vera in criminibus publicis ingerẽtibus pœnã sanguinis. In scdo casu principali, vbi crimẽ nõ ingerit pœnam sanguinis, nunquid sit licitum pacisci gratis. Et dic quod sic per l. ff. de iure fisci. l. furti. §. pactus. ff. de his qui nota. infamia & ita sentit glossa. quæ, incipit, vt j. de contrahen. & cõmit. stip. Ita sonat tex. qui in secũda regula facit mẽtionẽ solũ de trãsactiõe. Sed si q̃ris nũq̃d sit licitũ trãsigere: nota regulã & nõ est licitũ, & exceptionẽ à regula in crimine falsi, p̃ istũ tex. Sed q̃ro: dicit gl. in scdo & tertio casu, qñ nõ est licitũ: qd si transigat. Dic vt in gl. & oia habẽt locũ in criminibus publicis. Sed q̃rit gl. qd in priuatis delictis? Gl. arguit, p̃ & cõtra. finaliter determinat, q̃ aut agit̃ ciuiliter: & põt trãsigi. aut criminaliter: & nõ licet Aduertatis, qa qñq̃ q̃rit̃, nũq̃d sit licitũ pacisci gratis de priuatis delictis: & p̃ cõsequẽs vtrũ reus habeat̃ p̃ cõfesso: vt l. furti. §. pactus. de his qui not. infa. Et gl. dicit verũ nõ obst. l. qm̃. de his qui not. infa. quę debet intelligi in trãsigẽte, vt ibi not. Qñq̃ q̃rit̃, nũq̃d sit licitũ facere cõpromissũ: & tũc recurrit̃ ad d. l. nõ distin guemus. §. Iul. Et quę sit rõ: dic vt ibi no. Et aduertatis: qa p̃ dicta, & p̃ hãc legẽ nõ vī bona ẽqparatio quã facit gl. in aut. vt dif ferẽ. iudi. §. si verò cõtigerit. vbi gl. æqparat cõpromissũ fcm̃ in arbitriũ, & trãsactionẽ: quę æqparatio re, p̃bat p̃ hãc legẽ. Qñq̃ queꝛit̃, nũq̃d sit licitũ trãsigi: & tũc habet locũ gl. quæ est hic. & no. eã. & scias vnũ q̃ do. Iac. disputauit hãc quęstio. pone. q̃ iudex s̃m formã statuti ingrat de crimine priuato: & inquisitus trãsigat cum persona offensi: nũq̃d trãsactio valeat: & nũq̃d p̃ hanc trãsactionẽ p̃cedat ingsitio iudicis? Ipse tenuit opi. Ioã. positam hic in gl. sup̃ verbo, publici, & dicit q̃ ipediat̃ ĩgsitio iudicis. Nã pars offensa põt iniuriã factã nõ reuocare ad animũ. §. fi. insti. de iniurijs. Itẽ facere q̃ furtũ nõ est furtũ, dicẽdo nõ esse fcm̃ cõtra suã volũtatẽ. l. inter oẽs. §. rectè. ff. de furtis. Et si dicas, quomodo inquisitio nõ est ius p̃sequẽdi: ideo, &c. sed est qdã modus dedu cẽdi in iudicio ius ptis offensæ: & iudex fũgit̃ vice p̃sonæ offẽsę arg. l. si ob cãm. j. de euic. & arg. s. de offi. recto. p̃uin. l. ij. sed nemi nivenit ī dubiũ, q̃ pars põt remittere iniuriã: igit̃ nimirũ si trãsactio ptis ipedit ingsitionẽ iudicis. Et si opponeret̃ de l. j. §. vsque adeo. ff. de iniur. dic vt ibi. Ex illa iniuria oriũt plures actiones. Vna patri: altera filio. Vnde si filius remittat actionẽ suã, nõ tollit actionẽ patri. Cõtrariũ determinat̃ p̃ l. q̃ delatorẽ. ff. de iniurijs vbi reus p̃ mãdatũ. habetur pro confesso. Facit etiam contra l. si quis repetere. §. fin. ff. fi. ad Turp. vbi desistẽs à crimine priuato, punit̃ extra ordinẽ. et signa gl. q̃ incipit, in alijs. ibi: qd aũt ī priuatis. Quæro, q̃ sit rõ primæ regl̃æ. Rõ est ista: qa cuilibet licitũ est redimere sanguinẽ suũ. Quę colligit̃ ex l. j. de bo. eo. q̃ mor. sibi cõsci. & hoc nõ põt habere locũ in p̃sona accusatoris, p̃ ea q̃ dice.

bã. §. Sed quæro, ẽ rõ q̃ exceptiõis. Dixer̃t a qdã, qm̃ crimen est valde magnũ. Vel aliter: qa prices est amator castitatis. Ista nõ est bõa rõ: qa eodẽ mõ deberet dici de ſtupro. Vnde dicas s̃m Pet. q̃ iõ est: qa frequẽtia criminis est rõ principalis exceptionis. Sed q̃ro, q̃ sit rõ scdæ reglæ. Dic vt in gl. fi. Quid si in pœna pecuniaria? Declara multa alia ī l. pe. §. ad crimẽ. de publ. iudi. p̃ dy. & de abscisiõe mẽbri dic q̃ est glo. ord. in l. imperiũ. ff. de iurisdom. iudi. Quæro an li

a ceat̃ pacem facere sup̃ crimine adulterij, vt habeat locum certæ partis condemnatiõis

23 remissio † ex forma statuti: & an sufficiat facere pacem cum viro tantum, an cũ vxore. Sup̃ primo dico q̃ sup̃ adulterio põt fieri pax. Adulterãs gaudet bñficio statuti, nõ obstãte ista l. trãsigere. Nã sciẽdũ est q̃ trãs actio fit de re dubia, & lite ĩcerta: & sic ad ipediẽdũ p̃cessũ, ne ãplius sup̃ tali crimine, p̃cedat̃. & istud nõ licet sup̃ crimine adulterij: vt ista l. ita ī simplici pacto vt ibi. Quędã est pax & cõcordia, p̃ quã rãcor, & maleuolẽtia, q̃ est ĩaiõ iniuriari: remittit̃: licet pœna minor̃et ex forma statuti. & ista pax ī oĩ maleficio est licita: vt inst. de iniurijs. §. fi. de pac cõuẽ. l. si tibi. §. q̃dã. Et q̃ de adulterio possit fieri pax, est text. expressus. j. de adul. aut. sed hodie &ĩ aut. vñ sumit̃. Vnde licet marito ĩiuriato p̃ adulteriũ vxorẽ

24 recõciliare sibi: q̃ nihil aliud est, nisi pacẽ facere. † Sup̃ scdo dico q̃ sufficit pacẽ hr̃e cũ marito tãtũ. Ipse em̃ est ille: q̃ principaliter ĩiuriatus est, & q̃ oĩbus p̃fertur in ĩiuria vĩdicãda: vt ff. de adul. l. ij. §. fi. vbi est casus. & j. de adul. l. q̃uis adulteri. Cũ mulie re nõ p̃t fieri pax, cũ nõ possit dici ĩiuriata: qa ī volẽtẽ fuit fcm̃: p̃pterea ipsa de hac ĩiuria nõ põt cõq̃ri accusãdo adulterũ: qa

1 socia criminis: vt j. de lib. cau. l. si filiũ. & xv. q. iij. c. nemini pręterq̃ igit̃ ab eo nõ regrit̃ remissio, apud quẽ non eius iniurię, p̃secutio. arg. de iure deli. l. ait p̃tor. Itẽ arg. de iof. test. leg. Papinianus iũcta. l. sed sivnius. §. filiofa. cũ gl. sup̃ verbo filio actio. ff. de iniur. Pręterea, p̃batio fctã cõtra adulterũ nõ p̃iudicat mulieri. l. denũciasse. §. fi. j. de adul. Mulier nõ cõfitet̃ se adulteram, sed iniuriatã: & sic ab ea nõ regritur pax: qa s̃m hoc seq̃ret̃ q̃ cõfiteret̃ se adulteratã: vt l. qm̃. ff. de his q̃ not. infa. Sed cõtrariũ facit j. de raptu virg. l. j. & in aut. de rap. & quod not. p̃ Dy. in c. scieti in primo contrario de reg. iu. in vj. sed illud, verum in muliere rapta: secus in adulterio simplici.

1 ☞ *Trãsactio q̃n reſcindatur prætextu instrumẽti de nouo reperti. & de natura. nu. 6.*
2 *Clausula, inſpectis, & cognitis uerbis teſtamenti, ſemper eſt apponenda in inſtrumento, quando contrahitur ſuper dependentibus à teſtamento.*
3 *Actio de dolo, qualiter habeat locum contra ſubtrahentem inſtrumenta, uel celantem, & extorquentem tranſactionem ab aduerſario.*
4 *Dolus dans cauſam tranſactioni, quando reddit eam nullam. & nu. 5.*
7 *Libellus ſuper actione de dolo, quando dolus dedit cauſam tranſactioni.*
8 *Bona fides eſt de ſubſtantia contractus bonæ fidei.*

Sub prætextu. Breuiter dicit: Trãsactionẽ rescidit̃ p̃textu istrumẽti de nouo reperti: & si dolus rei dat cãm trãsactiõi, actori p̃ replicationẽ

b vel doli exceptionẽ succurrit̃. h. d. Op. ad primũ ▫ dcm̃: & vr̃ † q̃

1 trãsactio rescidat̃ p̃textu istrumẽti de nouo reperti: vt ff. de re iu. l. impatores. Dicit gl. q̃ hęc regla, q̃ ponit̃ hic fallit ī casibus: quos vide ī j. gl. Primo ī eo q̃ gl. alle. l. Impatores. de re iud. ibi loq̃t in tertia. & habuistis simile no. j. de re iud. l. sub ipẽ. tñ hęc est bõa alleg. qa q̃tũ ad hoc eiusdẽ authoritatis est inia, & trãsactio: vt j.

2 l. proxima. Itẽ ī eo q̃ gl. alle. ff. e. l. de his no. sep̃ † & ppetuò tñ mẽti: qñ facis instrm̃ trãsactiõis, cõpositiõis, vel alterius pacti, sup̃ his q̃ ex instrũ depẽdet, facias q̃ sep̃ dicat, inspectis & cognitis ẏbis testi aliàs nõ valeret: vt d. l. de his. nisi alr̃ sciẽtia, p̃bareꝫ. q̃ eẽt difficile. Ad idẽ ff. quẽ admodũ test. ape. l. j. §. pe. Ex p̃dictis appet, q̃ p̃ diuisionẽ factã iter frẽs nõ põt videri sublatũ fideicõmissũ, nisi de notitia testi appeat. Venio ad secũdã p̃tẽ, & op. actio de dolo nõ hẽt locũ, vbi hẽt locũ alia: vt j. de dol. l. ij. & ff. de dol. l. j. §. ait p̃tor sed hic dr̃ q̃ instra fuerũt subtracta: ergo hẽt locũ actio furti: & p̃ cõsequẽs cessat actio de dolo. Huius timore sũt hic tres sol.

3 Vna gl. † q̃ hic fuerũt instra subtracta talit̃ q̃ vitiũ furti nõ cadit q̃ fit duobus modis, vt gl. ponit exẽplũ. Ista solu. cõtinẽ veritatẽ ī se: tñ nimis istã l. restrigũt. Vñ Pe. dicit q̃ actio furti, & actio de dolo cõcurrũt, nõ p̃ illã rõnẽ q̃ sint famosę, q̃ hic reprobat̃ ī gl.

2 ¶In ſumma. Adde quæ ibi poſui poſt Bart.& eſt aduerten dũ ſecundũ Paul. de Caſt. q in caſib⁹ ſpecialibus,in quibus reſcinditur ſentẽtia per inſtrumẽta de nouo reperta, vt in minore, & eccleſia: quia reſcindit̃ p remediũ reſtitutionis in integrũ ſed in trãſactiõe reſcindẽda per inſtrumenta nouiter reperta,non eſt neceſſaria reſtitutio:ſed poteſt mero iure redire ad actionẽ primã,vel de dolo & in hoc maioris authoritatis eſt ſẽtentia quã trãſactio: quia difficilius reſcinditur ſententia. Sed quid in arbitramẽto? Bal. dicit q ſi petita eſt reductio ad arbitriũ boni viri, in caſu reductionis,poterunt produci inſtrumẽta de nouo repta: ſicut poſſẽt,pduci in cã appellatiõis:ſed ſi nõ ẽ petita reductio, & ſit trãſactũ tẽpus peẽdi:tũc ſecus:niſi i caſibus ſpecialibus, & mediãte beneficio reſtitutionis in integ ſed tranſactio quã faciũt partes per ſeipſas,non petitur reduci ad arbitriũ boni viri: & hoc dicit Paul. menti figendũ, quia alibi nõ meminit ſe legiſſe:ſubdẽs q idẽ Bald. vult, q ſi quis abſtulit probationẽ teſtiũ, corrũpẽdo,vel minãdo eis,q nõ teſtificẽnt:q habeatlo cũ hęc lex q p dolũ poſsit reſcindi tranſactio: quia teſtes & inſtrumẽta æquiparãtur l.in exercendis j.de fide inſtru.

a ✠P. P A V. P.

b ¶De nocte.Et an debitor poſsit ſoluere de nocte creditori,& quædam alia,& qđ regulariter oĩa poſſunt fieri de nocte ſicut de die:vide Deciũ in c.cõſuluit. col. iiij.de offic.deleg.

& quia cõpetũt ad diuerſa:nã actio furti datur ad duplũ,vel quadruplũ:actio de dolo daẽ ad intereſſe.ff.de dolo l.arbitrio. Iſta ſolutio Pet.nõvr̃ vera.Nã actio de dolo nũq̃ habet locũ pro illo facto,q cadit in certam ſpeciẽ delicti:qa p eo non cõpetit actio de dolo:vt l.ij.j.de dolo.de crimine ſtellio l.iij. ſed hic eſt illud factũ,q cadit ĩ certũ nomẽ delicti:ergo nõ habet locũ actio de dol.vt l ſecũda.ff.de dolo.vnde lac.Bu. dicebat ſic & bñ.Duplex eſt dolus.Vnus cõmiſſus in ſubtrahẽdo:& ex illo cõpetit actio furti, & nõ actio de dolo.Secũdus eſt dolus cõmiſſus ĩ celãdo,& extorquẽdo à te trãſactionẽ & ex iſto ſcõdo dolo nõ oriẽ actio furti:qa aſſidua cõtrectatiõe nõ naſciẽ: vt l.ei q. ff.de furtis.Meritò agiẽ de dolo,& iſto caſu iſta lex logẽ ita.& hęc eſt vera.Op.tertiò & vr̃ q qñ dolus dat cãm cõtractui trãſactionis, trãſactio ſit nulla:vt l.ĩ ſũma.in prĩ.ff.de cõdi.inde.Sol.Dicit gl.hic† & vbiq̃ in l.cõtraria,& l.ij.ſ.eo.Si qdẽ dolus actoris dat cãm trãſactiõi:tũc eſt ipſo iure nulla:vt ĩ cõtrario.Sed ſi dolus rei, tũc valet:ſed daẽ actiõ de dolo,vel replicatio doli.Ita logẽ hęc lex & vide gl.Pet.dicit q nõ eſt differẽtia inter actorẽ & reũ,cõmittẽtes dolũ.Nã vbiq̃ valet trãſactio & reus p̃t ea,q̃ ſoluta ſũt,repetere:vt dicta l.ĩ ſũma,ꝓpter dolũ actoris: & actor ꝓpter dolũ rei poſſet repetere q ꝓmiſit:vt hac l.Iſtud dictũ Pet.nõ vr̃ verũ:nã ſi trãſactio valeret,reus eſſet tutus,añq̃ ſolueret,doli exceptiõe:& ſic exceptiõe odioſa: vñ ſoluẽs nõ repeteret indiſtinctè:vt de cõdictiõe indebiti.l.q exceptionẽ. ſed dicta l. ĩ ſũma,cõcedit repetitionẽ indiſtictè. ergo apparet q trãſactio ipſo iure nõ valebat. Vñ ego audiui dñm Iac.ĩ dicta l.in ſũma,dicere q ſpãle eſt in cõtractu trãſactiõis,vt ꝓpt dolũ actoris ſit ipſo iure nullus.Poſtea audiui eũ q hic ſic dixit ĩ l.iſta,& melius.et eſt iſta veritas.Q̃nq̃ dolus cõmittit̃ ĩ calũnio ſe litigãdo,& ĩ hoc cõcedo dictũ gl q dolus actoris facit trãſactionẽ nullã ipſo iure: dolus rei nõ.Hic eſt caſus ĩ dicta l.ĩ ſũma.a & hæc eſt rõ:qa fauorabiliores ſũt rei,vt regla iuris,fauorabiliores.Quidã eſt dolus,q cõmittit̃ ĩ extorquẽdo trãſactionẽab aduerſa ꝑte:& ĩ iſto eſt idẽ,ſiue cõmittat ab actore,ſiue à reo.Ita ẽt itellige iſtã l. qa nulla l. reperiẽ diſtinctũ. Tũc opp.qñ dolus dat cãm cõtractui,cõtractus eſt ipſo iure nullus; vt l.& elegãter ĩ prĩ.ff.de dolo.Gloſ.hic ponit duas ſolutiões,q̃ videtur ſibi inuicẽ aduerſari,nec aduerſantur.

5 †Et aduerte:primò dicit gl.licet cõtractus ſit ipſo iure nullus:tñ ſi ſequat̃ traditio,reuocat̃ p actionẽ de dolo;vt dicta l.& elegãt. in prĩc.ſed hic in trãſactiõe ſecuta eſt liberatio,q̃ hẽt vim traditiõis;meritò daẽ actio de dolo.Vel aliter.Qñ dolus dat cãm cõtractui bõę fidei:tũc cõtractus eſt ipſo iure nullus:vt l. cõtraria. Sed qñ cõtractui ſtricti iuris:tũc valet cõtractus ipſo iure.Ita logẽ hic,& ꝓbat̃ j.de inut.ſtipu.l.dolo.vide gl.Iſtę ſolut. videẽ cõtrarię:qavna p̃ſupponit cõtractũ trãſactiõis nõ tenere:alia p̃ſupponit tenere.Certè q̃libet eſt vera,rectè itelligẽdo.Nã aut nos itelligimus hãc legẽ,q trãſactio fuerit iterpoſita ſup actione bõę

6 fidei:& tũc ꝓcedit ſolutio ꝑma.Nã†licet trãſactio de ſe ſit ſtricti iuris;tñ iudicamus de eavt de oĩ cõtractu ſtricti iuris liberatorio ꝑm naturã illius actiõis,ſup qua iterponiẽ,Ita no.ĩ dict.l.de tut.j. de in ite.re.Erit ergo nulla trãſactio:ſed liberatio ſecuta,hẽtvi tranſditiõis,q̃ p actionẽ de dolo reſciẽdi. Ita logẽ hic,& ꝑm hoc illud q hic dr̃ de replicatiõe doli.& de exceptiõe pacti, erit exceptio fcti,et replicatio fcti,nõ iuris.Nã cũ nõ ſit ſecuta liberatio,pactũ trãſactiõis nõ ꝓducit exceptionẽ,qa nullũ;iõ nõ eſt opus replica

tiõe iuris.Si verò hãc legẽ intelligimus,q fuerit interpoſita trãſactio ſuper actione ſtricti iuris tũc ſine dubio, & ſine ſcrupulo

7 procedit ſecũda opinio.†Et eſt differẽtia iſtius ſubtilitatis in formãdo libellũ ſup actione de dolo.Nã qñ trãſactio valuit, qs petit p actionẽ de dolo reſcindit trãſactionẽ, vel petit intereſſe:qa deceptus in trãſactiõe.Sed qñ trãſactio nõ valuit:tũc petit quis reſcidi liberationẽ ſuã:vel intereſſe:qa liberauit.Sic debet intelligi ſ.e.l.actiõe.hęc ſunt vera,ſecũdũ opinionẽ noſtrã cõmunẽ. Pet.de bella parti.fuit in ſua opinione,mirabiliter in hac materia dicẽs,q nõ eſt verũ q cõtractus bonæ fidei ſit ipſo iure nullus, qa dolus dat ei cauſam.Ratio:qa cõtractus habet ſua ſubſtãtialia.Et eius opi.refert Cyn.in l.ij.j.de reſcin.vẽd.Pro ea facit talis rõ:Facilius impediẽ dominij trãslatio,quàm p̃ſonalis obligatio. Hoc ꝓbat̃ in vẽditiõe rei ſacrę,& liberi hominis.ff.de cõtrahẽ. emp.& l.liberi.de ver.obli.l.liber homo.la picola.ſed ſecũdũ nos dominij trãslatio nõ impediẽ,quãdo dolus dat cauſam cõtractui bonæ fidei:ergo multò minus impediẽ obligatio p̃ſonalis. Opi. gl.noſtrarũ eſt vera:vt d.l.& elegãter in prin.de dolo.et l.ij.ĩ fin. ff.p ſocio.vbi eſt caſus expreſſus.Nõ obſtat q dicit Pet. q con-

8 tractus habet ſua ſubſtãtialia.nã nego:qa bona†fides eſt de ſubſtãtia cõtractus bonę fidei:vt d.l.ij.ĩ fi.ff.p ſocio.vbi eſt caſus expreſſus.Nõ obſtat q ipſe dicere poſſet q facilius impediẽ dominij trãslatio,quã p̃ſonalis obligatio,&c.Nã debes ſcire q phibitio,& q̃libet iuris diſpoſitio limitat̃ ſecũdũ cauſam ſuam; vt l. cũ pr̃.ſ.dulciſſimis.de lega.ij.& l.cũ tale.ſ.falſam.de cõdi.et de mõſt.& l.nõ dubiũ.ſ.de legi.Vñ qñq̃ cã phibitõnis reſpicit dominiũ,nõ obligationẽ p̃ſonalẽ:& tunc facilius impediẽ dominij trãslatio.ita loquiẽ p̃dicta rõ.Q̃nq̃ cã prohibitiõis reſpicit obligationẽ p̃ſonalẽ,& nõ dominiũ:& tũc facilius impediẽ obligatio quã dominiũ.ita ſequiẽ noſtra materia. Opp.vlterius extra gloſſ. videtur quod non habeat locum actio de dolo, cum alia competat:vt lege, prima.ſ. ait prætor. ff. de dolo. Solu. Iſtud eſt verũ,niſi in actiõe amittẽda qs paſſus ſit dolũ.Itẽ opponiẽ,et videtur,q habeat locũ cõdictio ob cauſam:vt l.ſi quis accepto. de condic.ob cauſam.Solu.hic reus impleuit,quicquid cõuenit ex parte ſua:ideo condictione ob cauſam non poteſt conueniri.

1 ☞Lex.de his.ff.de trãſactio.q. habeat locũ in teſtamentis,& ultimis uoluntatibus.

2 Clauſula,uiſo teſtamẽto,&c.quòd debet opponi inſtrumẽto,quando ſoror dotata facit quitationem fratri,de omni eo quòd poſsit petere de hæreditate,&c.

3 Tranſactio an ualeat,quando dolus dedit cauſam contractui.

Additio.

Vb prætextu. Prætextu inſtrumenti de nouo reperti, nõ reſcindit̃ tranſactio.hoc mõ.Itẽ ſi dolus rei dat cãm trãſactiõi, ſuccurit̃r.h.d.Opp.de l.Imperatores.ff.de re iud.in §.ſanci mus.in aur.de nõ alienãdis.colla.ij.de l.rẽ publicã.C. de iure rei publ.li.xj.So.q ibi ſunt caſus ſpeciales.Circa materiã vide gl.de ſen.aduer.fiſ.l.j.lib.x.†Itẽ opp.de l.de his.ff.eo.Sol.Illa loquiẽ in teſtamẽtis,& ĩ vltimis volũtatibus,ĩ qbus nõ valet niſi reſpectu.

2 &c.Aduerte:qa cũ facio trãſactionẽ ſup aliq̃legato: † vel cũ ſoror eſt dotata à fratre,et iſta cõtẽtat̃ dote,& facit ſibi q̃tationẽ de omni eo q poſsit petere de hr̃ditate,&c.debet apponi ĩ iſtrumẽto:viſo teſtamẽto:al's nõ valeret:vt d.l.de his.p̃alle.Itẽ opp.actio de dolo nõ cõcurrit cũ aliqua actiõe:ſed hic cõpeteret actio furti.ergo,&.Solue vt ĩ gl.ſcda.†Itẽ opp.et vr̃ q cũ dolus dedit cauſam cõtractui ſine trãſactiõi,vr̃ q trãſactio nõ valeat ipſo iure:vt l.& elegãter.ff.de dolo.Gl.fin.dat duas ſolutiõ. Vna q liberatio venit infirmãda,licet trãſactio nõ valeat ipſo iure.Alia,q cõtrariũ habet locũ ĩ bonæ fidei cõtractibus.Sed trãſactio eſt ſtricti iuris.Iſtę ſolutiões videnẽ cõtrarię:qa prĩa ſol.p̃ſupponit trãſactionẽ nõ valere.Alia p̃ſupponit valere.Vñ dic.Aut trãſactio p̃ſupponit q iterponiẽ ſup cõtractu bonę fidei: et tũc habet locũ prĩa ſolutio.Si iterponat̃ ſup cõtractu ſtricti iuris,põt habere locũ ſecunda ſolutio.Item oppo.de l.ſi quis accepto.ff.de condi.inde. Solue vt in gloſſ.fina.Bar.

1 ☞Acta de nocte an tantum ualeant,quantum de die.

2 Actus uolũtarij,ut cõtractus,& ultimæ uolũtates,ita ualent de die,ſicut de nocte.

3 Actus neceſſarij,ut iudicia,debẽt fieri de die,aliàs non ualent.

4 Actus quando fiunt de nocte,an debeãt eſſe luminaria,

On minorem. Trãſactio & res iudicata æquiparantur:& tantum valet factũ

b de nocte ᵇ,quantũ de die.h.d.Oppo,quod maioris authoritatis ſit transactio,quã res iudicata;vt habuiſtis not, ſuprà, eo

l.ſi

1.ſi diuerſa.Sol.Hæc regula fallit in quibuſdã caſibus,quos glo. ponit hic:& latius in l.ij.ff.de iureiu ran.Secundò nota q tantũ

1 †valeat actum de nocte,quantum de die.Contra in authent. de iudi.ſ.ſedebunt.extra,de offi.delega.c.conſuluit.Debes ſcire q de iure quædam ſunt,quæ non ſortiuntur effectum: vt delicta: & ita puniuntur de nocte,ſicut de die:licet de nocte grauius: vt l.ij.de furibus balnearijs.& l.iiij.ff.ad l.Aquil.de adulte.l. Gracchus.Quædam ſunt,quæ de iure ſortiuntur effectum: & in his dic,an quæris qua die dicatur factum:aut quæris an factum valeat?Primo caſu dic vt l.more Romano.ff.de fer.Secundo caſu

2 dic,aut ſunt actus†voluntarij vt contractus,& vltimæ voluntates:& ita valent de nocte,ſicut de die:vt hic, & l. ad teſtium. ſ.

3 poſſe de teſta.Aut ſunt†actus neceſſarij,vt iudicia: & tunc debent de die fieri:aliàs non valerent:vt d.ſ.ſedebũt. Fallit ex cau

4 ſa ſi iuriſdictio expiraret:vt d.c.cõſuluit.de offi.deleg. † Quæro,an quando,ſit de nocte,debeant eſſe luminaria. Dico q ſic: vt l.j.ſ.tria luminaria.ff.de ven.inſpi.Ratio:quia teſtes debẽt cognoſcere partes:quod non bene fit in obſcuro:vt l.ſi.ſ.ſinautem dubius.de iure deliberandi.& de teſtibus.l.teſtium.

Vm ea quæ. Breuiter dicit:Simulatæ venditionis pretium peti non poteſt.h.d.

Imaior. Non eget ſummario propter breuitatem. De hoc videbitis in l.metum.j.quodmetus cauſa.&c.

Ec intentio. Exceptio facti,vel intentionis, non poteſt opponi poſt tranſactionem lite finita.hoc dicit. Oppo.ff.de tute. & rat.l.ſi ex duobus.Sol.vt in gloſ.ibi loquitur in pluribus tutoribus:vel curatoribus,qui tenebantur in ſolidum: quorum ſolutio vnius prodeſt alteri.Quęro, vtrum ſolutio facta per iſtum,qui non erat hæres,prosit alij,qui eſt hæres. Sol. vt gloſ.q̃ dicit quod non:quia ſoluit pro ſua obligatione.

Ec intentio. Pro dato,vel promiſſo,ex cauſa tranſactionis, non competit adi tio.hoc dicit. Oppo.de l.in ſumma.in princip. de condi.inde.ff.Sol.gloſ. Quærit gloſ.nunquid per ſolutionem huius heredis putatiui facta ex cauſa tranſactionis, liberentur hæredes veri.Et nunquid à veris hæredibus poſsit repeti iſtud ſolutum.Videtur quod ſic,per l.ſi quis poſſeſſor.ff.de peti.hære.Gloſ.determinat contrarium.Ad l.ſi quis poſſeſſor reſponde vt in gloſ.Bart.

a ☞Confeſsio ſola rei dicentis ſe debere certam quantitatem,non præiudicat creditori.

b Reus ſi ſoluit creditori ex eo non oritur præſumptio,quòd nihil debet recipere à creditore cui ſoluit.

c Confeſsio ſola creditoris dicentis ſe debere habere centum à Titio,quando ſibi præiudicat.

Iquidem. Solutio partis ex cauſa tranſactionis inducit liberationem à toto.ſecus in confeſsione partis facta à reo,hoc dicit. † Vides ergo quod atteſtatio rei dicentis ſe debere certam quantitatem,ſola non præiudicat creditori. †Sed quæro, vtrum præiudicet ipſi reo,ita vt ex eo quod aliquid ſoluit, ſit præſumptio quòd nihil debet recipere à creditore cui ſoluit. Text.eſt quòd non in l.ſi cùm dos.in prin.ff.rerum amo. Quæro quid in creditore.Creditor confeſſus eſt debere habere centum † à Titio: vtrum videatur dicere,& nihil vltra:adeò quòd ſibi præiudicet in reſiduo.Breuiter,aut ipſe apposuit aliquem dictionem taxatiuam:vt ſi dixit.centum ſola:vel centum tantum:& tunc in reſiduo præiudicat ſibi:aliàs non.hic eſt text.cum gloſ.ſecundum opi.Azo.in l.rationes.j.de proba.quæ eſt vera.probatur in l.iij. §.cùm Titio.ff.de adim.leg.&c.

Iquidem. Repetitio partis,ex cauſa tranſactionis liberat reum à toto.Sed ſi reus pr̃tem tantùm confitetur debere,non præiudicat creditori quo ad reſiduum,hoc dicit.Quærit gloſ.quæ erat ratio dubitandi in ſecundo caſu. Dic vt in gloſ. aduerte: quia confeſsio debitoris circa partem non præiudicat creditori circa aliam. Sed quæro de confeſsione creditoris,nunquid confeſsio creditoris ſibi præiudicat circa aliam partem. De hoc eſt gloſ.in l.rationes infrà de proba.& per illum text.in l.iij.§.cum Titio.ff de adi.leg.Bar.

Vbi: Quero quid in creditore. Hanc quæſtionem approbat Add. addutt. adan. ant. de menoch. lib. 2. quæſt. 3. quem omnino vide pro ornatu ſing. quæſtionis.

Siue apud. Vide do. Pet.ĩ c.ſi quãdo. de offi.deleg.qui aliter allegat iſtam legem.And.Barba.

Imaiores. Tranſactio nõ reſcinditur ob defectum cauſæ non expreſſæ.h. dicit. An per pactũ factũ cũ maa tre filij,ſuccedant in minus.Dic vt l. pactum.j.de coll.&c.

1 §☞Tranſactio ut ualeat,neceſſariò non debet fieri apud acta,nec in ſcriptis.

2 Agi quòd poſsit ex pacto nudo tranſactionis.

3 Reus non obſeruans promiſſa conuenitur prima actione,ad quam reuertitur actor,& non actione præſcriptis uerbis.& num.6.

4 Condictio ob cauſam,quod competat reo ad repetendum ea,quæ dedit,ſi actor non obſeruat promiſſa.
Condictio ob cauſam,quando non obſeruantur promiſſa, non oritur ex pacto tranſactionis,ſed extra id quod agitur ex contractu,ex illo negotio geſto.

5 Actio præſcriptis uerbis,an detur reo impleti contractũ ex parte ſui cõtra actorẽ.
Contractus tranſactionis,quòd ſit quidam contractus innominatus.& num.21.
Et quis contractus innominatus ſit.& num.23.
Reo tranſigenti,ex tranſactione,competunt tria remedia,ſcilicet exceptio, & condictio ob cauſam,& actio præſcriptis uerbis.

7 Actio præſcriptis uerbis quare ſit quòd competat reo,& non actori.

8 Remittere,quando ſit facere,& non dare.& nu.23,

9 Actor qñ dicatur liberare reũ,& ſic implere contractũ ex parte ſua,ut habeat actio nẽ præſcriptis uerbis.& nu.15.& qñ dicatur ſibi ſubueniri per hãc actionẽ.& nu.19.

10 Cautio Mutiana an habeat locum in contractibus inter uiros.

11 Cautio,quæ præſtatur de modo implendo,an habeat locum in contractibus bonæ fidei.
Tranſactio interpoſita ſuper aliquo contractu,de ea iudicatur ſicut de contractu,ſuper quo interponitur.

12 Lex.in omnibus.ff.de iudic.an habeat locum in contractibus ſtricti iuris.

13 Actor quòd poſsit cogi ad cautẽdũ,ſi trãſactio eſt interpoſita ſup cõtractu bonæ fidei.

14 Cauere quis quòd non cogatur in ultimis uoluntatibus de implendo,coactionẽ præciſa, ſed cautiua,

16 Cõdictio ob cãm an cõpetat actori cõtra reũ,ut ſic reponat in priſtinam obligationem.

17 Peti quòd non debeat,ut fiat id,quod factum non reuocat.

18 Actori & reo quando ſubueniatur per actionẽ de dolo,ꝓpter nõ obſeruãtiã trãſactionis

20 Tranſactio,quòd ſit contractus.

21 Tranſactio an ſit contractus nominatus.

22 Tranſactio quare non dicitur contractus nominatus,& ponitur pro uera:quia non habet fines determinatos.

23 Quis ſit iſte contractus tranſactionis innominatus.

24 Tranſactio ſi non fiat per ut,ſed per dictionem ſi,an ſit contractus innominatus.

25 Actor agens ob non ſeruatam tranſactionem,an debeat proſequi primam inſtantiam, uel de nouo inchoare.

26 Titulus ſuperueniens poſſeſſori,quod faciat eum quærere dominium ex perſona eius, à quo habet titulum.

27 Cautio Mutiana quòd non habet locum ubi diſpoſitio ſit ſub modo.

a Breuiter dicit:Trãſactionibus legitimè factis ſtari cõuenit:& ſi fiãt pacto nudo,ex eis nõ agitur:ſed ad primã actionẽ actor reuertitur.h.d. Diuiditur:quia primò loquitur in gene

1 re.ſecũdò infert ad ſpecies.Secũda ibi:ſed quoniã.† Nota primò q de ſubſtãtia trãſactionis nõ eſt q fiat apud acta, vel q exinde

2 fiat ſcriptura:vt ſ.eo.l.cũ te.& s.tit.j.l.pactũ quod bona fide.† Se

3 cũdo nota q ex pacto nudo trãſactiõis nõ põt agi. † Tertiò no. q ſi reus nõ obſeruaret promiſſa,põt cõueniri prima actione. Vi diſtis ſ.tit.j.l.cũ proponas.la ij. Veniamus ad declarationẽ matẽ tiæ nr̃æ legis,& videbitis pulcherrimã legẽ. Opp.dicitur hic q ex trãſactione nõ põt agi:ſed agitur actione prima.Contra.ff.de cõdi.ob cauſ.l.iij.§.j.de cõdictione indebiti l.elegãter.ſ. pe. Sol.

4 Dicit gl.fateor q nõ põt agere actor,vt hic:ſed reo†bene cõpetit cõdictio ob cauſã ad repetẽdũ ea,q̃dedit,ſi actor nõ obſeruat p̃miſſa.& vide gl.ſup verbo,ex pacto.ĩ prĩ.Aduertatis fateor q reo cõpetit cõdictio ob cãm,ad repetẽdũ vt dictũ eſt:ſed iſta nõ oritur ex pacto trãſactiõis,ſed extra id q agit̃:vt l.ſi is.in fi.ff.cõ. Et hoc ſentit gl.vlt.huius l.circa fi.q̃ vide.Vnde ꝓprior ſolutio eſſet,vt dicamus q cõdictio ob cãm nõ oriẽ ex pacto trãſactiõis ſed extra id q agit̃ i cõtractu,ex illo negotio geſto inter te & me

5 vt l.ſi ĩ area.de cõdi.ide. Añq̃ intrẽ gl.† q̃ro,vtrũ reo implẽti cõtractũ ex ꝑte ſui,deẽ actio p̃ſcriptis verbis cõtra actorẽ. Videẽ q nõ:qa ſufficit ſibi exceptio:vt l.j.ſ.ſi reus.ff.de eo p quẽ fa. erit. Cõtrariũ eſt veritas.nã cũ cõtractus trãſactiõis ſit qdã cõtractus innominatus,vt j.dicã,ipſi tñ cõpetit actio p̃ſcriptis verbis ad intereſſe:vt l.naturalis.§.j.de p̃ſcri.ver.Nõ obſtat l.j.§.ſi reus qa ibi ſufficiebat exceptio,ꝓpt quã ſua delinabat itereſſe:vñ actionẽ ex illo edicto nõ hẽt.Ex p̃dictis habes q reo trãſigẽti,ex trãſactiõe cõpetũt triaremedia.j.exceptio,ſcdò ob cãm cõdictio. tertiò p̃ſcriptis verbis actio,ſi cõtractũ impleuit ex ꝑte ſua. † Sed

6 q̃ro,an actori cõpetat actio p̃ſcriptis v̄bis,cõtra reũ,ex cõtractu

a ¶Et certè.No. quòd Bar.tenet, ꝙ ĩ cõtractib⁹ bonæ fidei, & trãſactiõe ſup ea facta, habet locũ cautio Mutiana. & ſic tenet iſta gl.hic, q̃ ſingularis reputat: ſec⁹ ĩ cõtractib⁹ ſtricti iuris, ſed ĩ l. Mutianę tenet cõtra. & aliẽ locu⁹ eſt ĩ l.qb⁹ dieb⁹. §. fi.de cõdi. & demõ. Ioã.de Imo. ĩ ¶alle. l. Mutianę. tenet ꝙnec ĩ bonæ fidei cõtracti b⁹, habet locũ cautio Mutiana: cũ hoc nõ ſit iure cautũ, & rñdet ad l.iſulã. §. fi.ff. locati Ang. ĩ l. dedi. ff.de cõdi. ob cauſ. di cit ꝙ ſolit⁹ eſt teriere id ꝙ Bar. tenet hic. et addit ꝙ in ſtricti iuris cõtractib⁹, debito re effectoſuſpecto habet locũ cautio Mutiana. And. Barb.

b ¶Inſulã. Adde ſecũ dũ Pau.de Caſtr. ꝙ videt dicẽdũ oppoſitũ, ꝙ nõ habeatur ꝓ ipleto. nã l. iſulã. §. fi. logt ĩ cõtractu nominato, ex quo oritt obligatio & actio ſtatim ẽt ãte ſecutũ ĩplemẽtũ, licet obſtet exceptio, vſq; quò ĩpleat vt l. Iu. §. offerri. ff. de actio ẽp. Sic ergo nõ põt ĩpleri ex pte actoris, niſi pri⁹ ĩpleat ex pte rei: qa venit ſiẽdũ ĩplemẽtũ, ex eo ꝙ re⁹ dabit, & ſi locas mihi op⁹ fiẽdũ ꝓ cẽtũ, ꝙ de illis cẽnſa cere debeo: tũc eqtas dictat, ꝙ agere poſſũ añq̃ faciã, & ꝙ cauẽ do de faciẽdo debeat ſufficere, cũ mihi nõ obſtet exceptio. & ita loqt ibi. Nõ em̃ habes actionẽ ex implemẽto, ſed ex ſolo cõſenſu: ſed nos loq̃mur ĩ cõtractib⁹ ĩminatis, ĩ qb⁹ añq̃ ĩpleã nõ eſt orta obligatio, & actio: q̃ debet oriri ex ĩplemento: vt l. iuris gẽtiũ. §. j. ff. de pac. Nõ ſic ergo dictat æqtas, ꝙ cautio de ĩplendo faciat mihi oriri actionẽ & obligatiõem nec ita faciliter, ſicut dictat ꝙ actionẽ nõ datam poſſit exercere ſine obſtaculo exceptiõis hoc em̃ facili⁹ ſit, & hoc dicit eſſe ita verũ ſicut de⁹ ẽt cælis, trãſactiõis. Et vt ꝙ ſic: ga cõpetit reo cõtra actorẽ, vt §. dictũ eſt: ergo eadẽ ratiõe actori cõtra reũ. In cõtrariũ eſt caſus hic, ꝙ ex tali cõtractu nulla oritt actio: ſed de neceſſitate actor reuertit ad actionem primã. Sed nũc reĩtro gl. Quęro, q̃ eſt rõ, ꝙ reo cõpetit actio ꝑſcriptis ẏbis, & nõ actori. Et vide gl. ſup verbo, ex pacto. ibi: ſed quare nõ actori, &c. Dicũt qdã, ꝙ cõtractus trãſactionis, eſt facio vt des: ex quo oritt actio de dolo, nõ ꝑſcriptis verbis: vt ĵ. naturalis. §. qđ ſi faciã. ff. de ꝑſcr. ver. Iſtã reꝑhẽdit gl. ga imò eſt, do vt des, cũ remittere ſit dare, nõ facere. vide gl. Iſta reꝑhẽſio gl. nõ eſt bõa: qal. ſi mulier. quã gl. allegat, logt q̃n debitũ certũ remittit: q̃ſtio nr̃a loq̃t q̃n dubiũ debitũ remittit: tũc ꝙ remittere eſt facere, nõ dare vt dixi ĩ l. actiõe. §. e. & ibi not. ꝑm vnã opinionẽ. Sed iſta rõ Bul. nõ eſt bona, ꝓpter a liã rõnẽ. nã §. q̃ ſi faciã. habet locũ, q̃n ex facto alteri ꝑti nihil adeſt, ſed hic alteri aliq̃d adeſt: ga ſtatĩ ex illa remiſſiõe q̃rit ſibi exceptio: ideo haberet locũ actio ꝑſcriptis verbis, ſicut ĩ do vt des: vel dovt facias: vt no. ĩ d. §. qđ ſi faciã. & dixi ſ eo. l. actio. & l. cùm mota. Aſsignauit gl. aliã rõnẽ: qa ĩ cõtractibus ĩnnoiatis oritt actio ꝑſcriptis verbis ei, q̃ ĩpleuit cõtractũ ex pte ſua: vt d. l. naturalis. §. j. de ꝑſcrip. ver. ſed reus põt ĩplere cõtractũ ex pte ſua, dãdo illud qđ cõuenit: actor verò, q̃ ꝑmiſit nõ petere, vel nõ agere nũq̃ põt ĩplere cõtractũ ex pte ſua: qa ſi nõ petit, vel agit hodie, cras poterit petere: & ſic de ſimilibus ĩ ꝓpetuũ: vt l. elegãter. §. pe. ff. de cõdic. indeb. Vnde qa cõtractũ nõ ĩmpleuit, iõ ſibi actio, ꝑſcriptis verbis nõ datur iõ de neceſsitate ad primã actionẽ redíthic eſt caſus ĩ l. nr̃a. & vide gl. Iſta gl. ponit veriſsimã opinionẽ: & rõnẽ habuiſtis no. ĩ l. j. ĩ fi. mag. gl. ſ. de pac. ſic ĩ l. ĩ actiõe. ſ. e. Ad iſtud ergo ꝙ habuiſtis, ꝙ actori nõ cõpetit actio ꝑſcriptis verbis, qa nõ põt ĩplere contractũ ex pte ſua. Opp. ad iſtud, & vr̃ quod actor poſsit ĩplere liberãdo reũ ꝑ acceptilationẽ: cũ acceptilatio tollat ẽt actionẽ in rẽ: vt ſ. e. l. vt rñſũ. Quidã fatẽt cõtrariũ: ga ſi actor liberaret ꝑ acceptilationẽ haberet actionẽ ꝑſcriptis verbis. Aliꝫ, vt Hug. dicũt ꝙ tũc nõ ĩpleẽt cõtractus: ga ẽt tũc poterit agere de fcto, licet actio ſit ſublata: vt ĵ. e. l. vbi pactũ. Veritas eſt iſta, qđ attẽdas† qualiẽ verba trãſactiõis fuerũt cõcepta, nã aut dixit: ꝑmitto liberare te, & tu reus dabis mihi cẽtũ: & tũc poſſet ĩpleri cõtractus ex pte actoris liberãdo: & tũc haberet actionẽ ꝑſcriptis verbis. Aut ꝑmiſit nõ agere vel nõ petere: & iſtud nũq̃ põt ĩplere: ga ſaltẽ defectõ poteſt agere: vt d. l. vbi pactũ. & l. elegãter §. pe. de condi. ĩde. Et illo caſu debet ĩtelligi lex noſtra, quod actio præſcriptis verbis, non cõpetat ſed reuertitur ad primam actionem. Et iſtud gl. dixit ſ. de pactis. l. j. in fin. magnæ gloſſ. Ad idem opp. & videtur etiam, quando promiſit non agere, vel non petere, quod poſsit implerí ex parte actoris, cauendo de non agendo, vel de non petendo in futurum. Nam cautio Mutiana habetur pro implemento: vt l. Mutianæ. de condi. & demon. & de condi. inſtit. l. iĩj. §. j. Sol. dicit gl. Fateor hoc contrarium, quod per hanc cautionem impletur iſte contractus: ſicut id quibuſdam caſibus ſimilibus, qui ponuntur in glo. Tenet ergo iſta gloſ. † quòd cautio Mutiana habet locũ ĩ cõtractibus ĩter viuos. Cõtrariũ tenet gl. ĩ l. j ĩ fi. magnæ gl. ſ. de pactis. & ĩ l. Mutianę. ff. de cõdi. & demõ. & l. ita ſtipulatus. ante fi. ff. de ver. obl. & de cõd. ob cau. l. de di. circa prĩ. Et ibi iſtũ paſsũ examinat Gul. de Cug. & vr̃ tenere gl. hic poſitã. ꝙ nõ puto verũ. nã cõtractus ĩnominati fiũt ꝑ modũ modi: vt do vt des: vl̃ do vt facias: vel facio vt facias: vl̃ facio vt des, oĩa reſpiciũt modũ. Catio Mutiana habet locũ ĩ cõditiõibus negatiuis: vt d. l. Mutianæ. Vñ iſta materia nõ habet locum hic. ſed magis eſſet videdũ † de illa cautiõe, q̃ ꝑſtaẽ de mõ ĩplẽdo ꝓ l. ſi tibi lega. de leg. iĩj. de cõd. & demõ. l. qbus diebus. §. Termini liuš. no. j. de dona. q̃ ſub mõ. l. j. Et cetè[a] iſtã cautionẽ nõ reperio locũ habere in cõtractibus bonę fidei niſi ĩ caſu l. iſulã[b]. §. fi. ff. loca. Iſtã materiã latius explicaui ĩ d. l. Mutianę. tñ quãtũ ad ꝓpoſitũ poſſemus ſic dicere: Aut trãſactio ĩterponiť ſup contractu, ſeu ſuper actione bonæ fidei. & tunc iudicamus de ea ſicut de contractu bonæ fidei. & vidiſtis no. š. eo. l. ſub prætextu. & l. de tutela. j. de ĩ integ. reſt. & tũc cauẽdo de nõ agẽdo: vl̃ de nõ petẽdo. vr̃ ĩpleri cõtractus. arg. d. l. iſulã. §. fi. Si verò ĩterponiť ſuper cõtractibus ſtricti iuris: tũc ꝑ cautionẽ nõ vr̃ cõtractus ĩpleri. & ita loquũt hic. Nã. vt videtis, agiť actiõe in rẽ quę eſt ſtricti iuris. Et ſcãm iſtũ modũ debet ĩtelligi ꝙ no. & vobis dixi š. e. l. actiõe. Cõtra ꝑdicta op. & vr̃ ꝙ ꝑ cautionẽ nũquã ĩpleať: vñ vr̃ obſtare ff. de cõdi. ob cau. l. dedi. ĩ prĩ. dixit gl. fateor ꝙ actor põt cauere de ĩplẽdo: nõ põt tñ agi ad cauẽdũ niſi in cõtractibus bonę fid. vt l. in omnibus. ff. de iud. & in ſeruitutibus. ff. ſi ſer. vẽ. l. harũ. & in vltimis volũtatibus: vt l. Mutianæ. de cõdi. & demõ. & vide gl. tuã. Vr̃ ergo tenere iſta gl. † ꝙ l. in oĩbus. ff. de iud. nõ habet locũ niſi in cõtractibus bonę fidei. Idẽ tenet gl. in l. iĩj. in prĩc. in ij. gl. ff. ſol. ma. & d. l. dedi. in prin. & d. l. in oĩbus. Cõtrariũ eſt verũ: vt l. vniuerſa. š. de ꝑci. Imper. offe. & l. ſi creditores. de priui. cre. & no. in l. ĩ poſſeſsiõe. qb. ex cau. in poſ. eať. † Tñ quãtũ ad ꝓpoſitũ bñ fateor iſtud ꝙ gl. dicit ꝙ actor poterit cogi ad cauẽdũ, ſi trãſactio eſt ĩterpoſita ſup cõtractu bonæ fidei: ga cautio habet implere cõtractũ, vt š. dixi: in aliꝭ cõtractibus ſecus. Et ꝙ dico: põt cogi ad cauẽdũ: intellige vt ꝑſcriptis verbis, q̃ oritť ex cõtractu innominato: vt d. l. naturalis. §. j. de ꝑſcrip. ver. Illud ẽt † qđ dicit gl. ꝙ in vltimis volũtatibus qs cogiť cauere, ꝓ l. Mutianæ ff. de cõdi. & demõ. nõ eſt verũ coactiõe ꝑciſa, ſed cauſatiua, vt ibi no. Itẽ op. ad iſtã l. ꝙ ad ꝑmiſſa agať ex pacto trãſactionis: vt š. e. l. cũ ꝓponas. So. ibi intereſsit ſtipulatio: hic nõ. & ſecũdum hoc iſta opp. vadit ad l. vel formã eã aliter: & ſic vadit ad ꝑdicta † vr̃ ꝙ cõtractus trãſactiõis poſsint ĩpleri ex pte actoris. ita põt agere, vt l. cũ ꝓponas. š. e. So. Ibi trãſactio fuit facta ꝑ ſtipulationẽ, q̃ eſt veſtita ĩ ſeipſa ẏbis: nec eget ĩplemẽto rei interuẽtu: hic loquiť de trãſactiõe facta pacto nudo, q̃ rei ĩteruẽtu ex pte actoris nõ põt ĩpleri. Ita loquiť hic. nãveſtimẽtũ ꝙ fit verbis, fit ex diſpoſitiõe cõtrahẽtiũ: ꝙ lex nõ denegat. ſed illud ꝙ fit rei ĩteruẽtu, fit ab vna pte tm̃ l. cooperante. vñ ſuũ lex, nõ tuũ tibi denegat auxiliũ. & vide gl. Itẽ op. ꝑdicta: & vr̃ ꝙ poſsit agi ꝑſcriptis verbis, ex pte actoris: vt l. ſi ꝑ fundo. j. e. Gl. dicit. ꝙ ibi fallit. Vel dic ꝙ ibi ita loquiť de actiõe ꝑſcriptis verbis datiua, nõ natiua. Iſta ſol. quãtũ ad illã l. ſi ꝑ fundo. nõ eſt bona: ga nulla eſt rõ, quare hic non daretur actio præſcriptis verbis, ſicut ibi: nam hic rei vẽdicatione agebatur, ſicut ibi. ergo dicit Pet. & credo: ꝙ bene dicat ĩ hoc ꝙ l. ſi ꝓfundo. debet ĩtelligi, q̃n trãſactio fuit facta ꝑ talia ẏba, q̃ reſpiciũt ĩplemẽtũ ex pte actoris: vt, ꝑmitto te liberare vel actiõi poſitę renũciare: iõ ibi dať actio ꝑſcriptis ẏbis actori, impleto cõtractu ab eo. ita loquiť ibi. Itẽ ad illud opp. & vr̃ ꝙ actori cõpetit actio ꝑſcriptis ẏbis: vt š. e. l. cũ mota. Sol. vt ibi dixi. Vel ĩtellígas ꝙ ibi fuit taliter cõceptus, ꝙ põt impleri ex parte actoris; & fuit impletus. Vel ſi dicas, ex pte actoris nõ põt ĩpleri; tũc ĩ ſubſidiũ dať actio ꝑſcriptis ẏbis. a l. q̃ eſt datiua, nõ natiua: cũ ĩ priſtinã obligationẽ ſe nõ poſsit reponere: vt ibi dixi. et vide gl. tuã. Vidimus ꝙ reo dať actio ꝑſcriptis ẏbis et cõdictio ob cau. ſã. Itẽ vidimus vtrũ actori deť actio ꝑſcriptis ẏbis, ſicut reo. Quę ro, vtrũ actori deť cõdictio ob cauſam: † vt reus ſe reponat ĩ priſtinã obligationẽ: ſicut reo dať, vt actor reſtituat accepta. & ꝙ actori cõpetat. gl. videť hic tenere, & in l. actiõe. š. eo. Itẽ tenet in l. cũ mota. cũ actio eſt talis, q̃ põt cõſenſu partiũ reſtaurari. Et vi deť caſus in l. ſi qs acceptæ. de cõdi. ob cau. In cõtrariũ videtur hæc l. q̃ dicit ꝙ ſit neceſſe agere actiõe prima. Itẽ videť caſus rotũdus, ĩ l. ſi ꝑ fundo. j. e. vbi dicit expreſsẽ ꝙ ad actionẽ primã nõ põt dari regreſſus. Pro hoc etiã facit j. e. l. quãuis. Aduerte, dicas ſic: Q̃nq̃ reus ĩpleuit cõtractũ ex pte ſua, quãtũ potuit: q̃nq̃ noluit implere. Primo caſu nõ dať actori condictio ob cauſam, vt reus ſe reponat in priſtinã obligationẽ, vt j. eo. l. ſi ꝑ fũdo. ibi eñ reus dedit rẽ actori, licet fuiſſet euicta. & eſt ſpãle in trãſactiõe fauore minuẽdarũ litiũ: licet ſecus eſſet in aliꝭ cõtractibus ĩnominatis: vt l. fi. de cõdic. ob cauſ. Sc̃do caſu, q̃n reus noluit implere: & tũc aut talis actio q̃ nõ põt ꝑ cõſenſũ partiũ reſtaurari. & nõ dať cõdictio ob cauſã vt š. eo. l. cũ mota. & j. ad Turp. l. quãuis. Si verò ꝙ cõſenſũ partiũ põt reſtaurari: & tũc actor vult ꝙ cõdictio nẽ ob cauſã ex ſua pœnitẽtia reſtaurari: & hoc nõ põt: vt j. eo. l. quãuis. Aut aduerſarij mora: & tũc ſi quidẽ ipſe potuit implere, & impleuit cõtractũ ex parte ſua, habet locũ cõdictio ob cauſã: alias haberet locũ actio de dolo: vt no. in l. actiõe. š. eo. & ibi dixi. Prædicta vera, q̃n ꝑ trãſactionem actio fuit ipſo iure ſublata. nã ſi ſublata nõ eſſet, duraret actio prima: ideo nõ eſſet locus condictioni ob cauſam, vt ſe reponeret in priſtinã obligationẽ. hic eſt caſus hic. Sed cõtra hoc opp. vídeo ꝙ reus, cuí legať liberatio, habet actionẽ ex teſtamẽto vt libereť, licet ſit tutus exceptione: vt l. iĩj. §. j. ff. de lib. leg. ergo eadẽ ratiõe, licet iſte actor habeat replicationẽ põt petere, vt reus ſe reponat in priſtinã obligationẽ, & faciat pactũ de nõ petẽdo. Et hoc tenebat Iac. de Rauen. ꝙ doc. nr̃is nõ placet: † qa nõ debet petiri fiat id ꝙ fcm̃ nõ releuat vt l. hæc ſtipulatio. §. diuus. vt leg. no. caue. ſed hic actio nihil releuat: qa ex pacto de nõ petẽdo coſeq̃reť replicationẽ tantũ: vt ĩ l. iuris gẽtiũ. §. pactus ne peteret. quã replicationẽ habet ſine eo. Et ꝑ hãc legẽ nõ obſtat ꝙ dr̃ de eo cui relinq̃t liberatio: qa illud ideo nõ eſt in ptãte rei, q̃n cõueniť, vt ſic opponat exceptionẽ. Vt igiť ſibi pararet ꝓbatiões, ꝑmittiť ſibi agere vt libereť, ſed in ptãte actoris eſt agere q̃n vult: & ſic replicationẽ opponere. ita loq̃t hic. Hoc ergo viſo, hoc eſt qualiter actori ſubueniať ꝑ cõdictionẽ ob cauſã: reaſſumo † qualiter ſibi ſubueniať ꝑ actionẽ ꝑſcriptis verbis. Et dicas ſic: Aut verba trãſactiõis ſũt cõcepta affirmatiuè, ita ꝙ ex pte actoris poſsint impleri: & tũc implemẽto ſecuto ei cõpetit actio ꝑſcriptis verbis: vt l. ſi ꝓ fundo. j. eo. & l. naturalis. §. j. de ꝑſcri. ver. Aut ſunt cõcepta negatiuè: ita qđ non poſsũt impleri: & tũc aut eſt ĩterpoſita ſup cõtractibus bonę fidei: & cauẽdo implet: vt l. inſulã. in fi. ff. loc. & ſic ei cõpeteret actio ꝑſcriptis verbis. Ita[a] intelligo gl. hic poſitã. Aut ſup cõtracti bus ſtricti iuris: & tunc aut actio prima nõ eſt ſublata, & nõ dať actio ꝑſcriptis verbis: ſicut nec condictio ob cauſã, vt dictũ eſt §. ſed de neceſsitate reuertiť ad actionẽ primã. Caſus eſt hic. Aut actio ſublata eſt talis, q̃ põt cõſenſu partiũ reſtaurari: & tũc actio ꝑſcriptis verbis nõ habet locũ datiua vel natiua. Natiua nõ: qa cõtractus nõ eſt impletus ex pte actoris. Datiua nõ: qa ceſſat eqtas, ꝓpter quã dať: qa põt agere cõdictiõe obcauſã, vt ſe reponat in priſtinã obligationẽ, vt š. dixi. Aut põt cõſenſu partiũ reſtaurari: & habet locũ actio ꝑſcriptis verbis datiua, nõ natiua: vt l. cũ mota. š. eo. Oĩa q̃ dixi ex pte actoris, q̃n verba cõtractus ſunt cõcepta, ꝙ ex pte eius nõ poſsũt ĩpleri: ĩtellige ẽt ex pte rei, ſi ponerés ẏba ita cõcepta, ꝙ eius pte ĩpleri nõ poſſent. ita ĩtelligo iſtã materiã. Cõtra oĩa ꝑdicta oppo. dixi qđ tam actori, quã reo, ſub uenit ꝑ cõdictionẽ ob cauſã, vel actionẽ ꝑſcriptis verbis. Cõtra imò † ꝑ actionẽ de dolo: vt š. e. l. actiõe. & ĵ. ſub ꝑtextu. ergo apparet ꝙ iſtę alię actiões nõ habẽt locũ: qa actio de dolo nõ cõcurrit cũ alia. Gl. hoc tãgit ĩ vltima gl. Tu circa hoc dicas breuiter ſic: Q̃nq̃ q̃rit de dolo cõmiſſo circa actionẽ. ſup qua trãſigere poſſet: & de hoc nõ dico hic gl. tãgit ĩ l. actiõe. š. e. & ĵ. l. pxi. & ibi dicã. Q̃nq̃ q̃rit de dolo cõmiſſo ĩ litigãdo circa litẽ, de qua trãſigit & tũc aut dolus cõmittit ex pte actoris, aut ex pte rei. Primo caſu, trãſactio eſt nulla: ſed ſi reus actori noĩe trãſactiõis aliq̃d dederit, habet locũ actio de dolo data, ad reſtituẽdã illã liberationẽ ſed ex pte rei valet trãſactio, & dať actio de dolo actori, ad reſcidẽdã trãſactionẽ ſi primã actionẽ ſuſtulit: vt š. e. l. ſub ꝑtextu. & ibi no. ff. de cõd. ĩde. l. ĩ ſũma. ĩ prĩ. q̃nq̃ cõmittiť dolus ĩducẽdo aliq̃ ad trãſigẽdũ: & tũc dic, aut trãſactio ĩterponiť ſup cõtractibus bonę fidei, aut ſup cõtractu ſtricti iuris: & de hoc dic vt. š. e. l. ſub ꝑtextu. Q̃nq̃ dolus cõmittiť ĩ nõ obſeruãdo, ꝑmiſſa: & tũc logt materia nr̃a: ga regꝛariť habet locũ cõdictio ob cauſã, vel ꝑſcriptis ẏbis: vel agiť actiõe prima, vt š. dixi. videlicet q̃n actio ex tracta nõ põt reſtaurari ꝑ cõdictionẽ ob cauſã, q̃ nõ cõpetit ex pœnitẽtia: vt l. quãuis. j. e. nec ex mora. Itẽ no. ꝙ ex mora aduerſarij q̃n actor nõ põt ĩplere ex pte ſua, nõ dať actio ꝑſcriptis verbis, eadẽ rõne, ſ. ga actor nõ põt ĩplere: & ideo dať actio de dolo, ꝑm opi. Pla. notabilẽ. In caſu tñ põt agi actiõe de dolo: vt š. e. l. actiõe

20 †His ꝑmiſsis reſtat qđ veniamus ad q̃ſtiões & primò q̃ro, vtrũ trãſactio ſit cõtractus a ¶Est veritas. Vide Ale. vbi tenet ꝙ eſt cõtractus innominat⁹. cõſ. xl. co. j. vol. v. Certè ſic: qa vltro citroq; naſcit obligatio. vt l. Labeo. §. cõtractũ. ff. de ẏ. ſig. & š. l. cũ te

21 ibi: ſi de fide contractus. &c. † Quęro ſcdò vtrũ ſit cõtractus noĩatus, vel inoĩatus. Et vr̃ ꝙ ſit noĩatus: qa habet elegãs nomẽ, ſicut ẽptio, & vẽditio, depoſitũ, & ſocictas pignus: ita trãſactio habet nomẽ elegãs. In cõtrariũ eſt veritas: qa cõtractus noĩati ꝓducũt actionẽ coipſo ꝙ ponũť abſq; aliquo ĩplemẽto: vt l. iuris gẽtiũ. in prĩ. ff. de pac. ſed trãſactio nõ ꝓducit actionẽ, niſi ĩpleať rei ĩteruẽtu ergo appet ꝙ nõ eſt cõtractus no

22 miatus, vt hic: & hoc ſẽtit iſta gl. tota, & eſt veritas. † Sed tũc q̃ro quare nõ eſt noĩatus ſicut ẽptio, & vẽditio. In ꝑmutatiõe repio legẽ hoc dicẽtẽ j. de re. ꝑmu. ſup ru. & ĩ d. l. iurisgẽtiũ. §. j. Nãpmutatio ꝑm verã opi. iõ nõ dr̃ cõtractus noĩatus, qa habet nomẽ gñris, nõ ſpeciei. nã ẽt ẽptio põt dici ꝑmutatio: qa ꝑmutať res cũ pecunia. Idẽ ĩ locatiõe ꝑmutať opa cũ pecunia. vñ ꝑmutatio gñis, & appellatio gñis, nõ facit cõtractũ dici noĩatũ: vt de cõdi & de. l. ſi noiatĩ. & de lib. & poſth. l. j. l dẽ poſſumus dicere ĩ trãſactiõe. nã ſiue recedas à lite, pacto gratuito, ſiue ſimplici renũciatiõe, ſiue ſẽtẽtia: põt dici trãſactio, hoc ẽ, trãſactũ à lite, vel trãſactũ ab actiõe: qa ꝓpriè ex pte actoris dr̃ trãſactio, vt habuiſtis not. ĩ l. ĵj. š. eo. Cũ ergo ſit nomẽ gñis, nõ facit cõtractũ dici noĩatũ. Præter ea, & iſta eſt melior rõ q̃ poſſet reddi: Cõtractus noĩati habent ſuos fines determinatos. In emptione, & venditiõe emptor dat pretium. venditor dat rem. In locatione locator dat rem. cõductor pretium: ſed trãſactio nõ habet fines determinatos: qa q̃nq; actor dat pecuniã, q̃nq; recipit: vt l. ĵj. & l. ſi ſup poſſeſsiõe. š. e. vel dic ꝙ ideo nõ eſt noĩatus: qa nõ placuit cõditoribus iuris cã po

23 nere ĩter cõtractus noĩatos. & fortè nõ eſt mala rõ. Quęro. † qs cõtractus ĩnoĩatus eſt hic: Quidã dicũt ꝙ eſt facio vt des: qa remittere eſt facere. Aliꝭ dicũt, qđ eſt do vt des: nõ curo. Aduerte: gl. nr̃ę cõſiderãt cõtractus ĩnnoĩatos penes modũ ineũdi cõtractũ: vt habuiſtis no. š. e. l. cũ mota. & hac l. Sed ego teneo cũ Vltramõ. qđ deberemus iſpice re vtrãq; ptẽ: & exvna pte ſit faciovt des: & ex alia pte ſit do vt facias. Idẽ ĩ ſimilibus, vt dixi ĩ l. cũ mota. š. e. Nũc ad ꝓpoſitũ dico, qđ cõtractus trãſactiõis cõiter eſt remittere, vt deť aliq̃d. & iſtud remittere ſm quoſdã, eſt idẽ qđ dare: vt hic dicit gl. circa prĩ. Scd̃m alios, q̃n remittiť debitũ, dubiũ nõ eſt dare, ſed facere, vt š. dixi. & dixi ĩ l. actiõe š. eo. & ſit ꝑm alios ſſet facio vt des: ꝑm alios do vt des. tñ ĩ hoc nõ eſt curãdũ qa cũ ex iſto fctõ aliq̃d adſit ꝑti dať ꝑſcriptis ẏbis: ſicut in do vt des. Cũ ergo idẽ ſit effectus, nõ curãdũ qs cõtractus ſit: vt l. Gallus. §. ſi eius. ff. de lib. & poſth. tñ põt cẽ, ꝙ trãſactio verè eſt, facio vt des ex pte actoris. Exẽplũ. actor petebat ſibi dari fũdũ: deuẽtũ eſt ad trãſactionẽ hãc, qđ actor ſretromã ꝑ reo, & reus ſibi data ret fũdũ: tũc eſſet facio vt des, ex pte actoris: ex pte rei, do vt facias. Itẽ põt eſſe ex pte actoris do vt des in exẽplo q̃miſſo: ſi itrãſ actiõe fuiſſet cõuẽtũ, vt actor daret cẽtũ, & reciperet fũdũ: vt š. e. l. ſi ſup poſſeſsiõe: & tũc ex vtraq; pte erit do vt des: cũ ex vtra q; pte ſit datio. Itẽ põt eẽ ex pte actoris, dovt facias: & tũc ex pte rei erit facio vt des: poſſet ẽt eẽ ex pte vtriuſq; facio vt facias: vt diligẽs iueſtigator poterit ꝓgrere: vnde cõtractus trãſactiõis, põt cadere ĩ qualibet ſpecie cõtractus innoĩati. Hoc vult ſẽtire ꝑma

24 gl. tua magna circa fi. & vide eã. Quęriť, qđ ſi trãſactio † nõ fiatꝓ vt, ſed ꝑ ſi, hoc modo: ſi dabis mihi cẽtũ, vt remittã tibi actionẽ: vtrũ ſit cõtractus innoĩatus? Vr̃ qđ nõ: qa nõ oriťr vltro citroq; obligatio. ergo nõ eſt cõtractus ꝓpriè: vt l. Labeo. §. cõtractũ de ẏ. ſig. Illud em̃ qđ eſt ĩ cõditi ne, nõ eſt ĩ obligatiõe: vt l. ſi qs ſub cõditiõe. ſi qs omiſ. cau. teſt. & hoc vr̃ tenere gl. ĩ l. ſi qs cũ debitore. ff. de iureiu. In cõtrariũ, ꝙ ſit trãſactio, & cõtractus innoĩatus, vr̃ tex. š. e. l. ſi ſup poſſeſsiõe. Et vr̃ tenere gl. ff. de pac. l. ſi ĩtra. ff. de dona. l. hoc iure. Gul. de Cug. ĩ d. l. ſi qs cũ debitore dicit. Aut in cõditiõe venit aliq̃d, ꝓ ꝙ ꝑti aliq̃d adeſt: & erit cõtractus innoĩatus. Aut nõ venit id, ꝓ ꝙ ꝑti aliq̃d adeſt: & nõ erit cõtractus innoĩatus. & hoc ſatis põt ꝓcedere. Ad id ꝙ dr̃, ꝙ nõ eſt ĩ obligatiõe illud ꝙ eſt ĩ cõdictiõe, rñdeo, & cõcedo oppoſitũ, & dico ꝙ ille cõtractus innoĩatus tũc incipit eſſe cõtractus. q̃n quis condictionẽ implere incipit: vt nota. in dicta. l. ſi quis cũ debitore. ff. de

25 iureiur. ita debetis intelligere. † Quæro, dicitur hic: vẽdicationẽ pẽdẽte, vtrũ actor habeat ꝓſequi primã inſtãtiã, vel habeat nece ſe de nouo inchoare. Tex. hic videť velle ꝙ proſequatur inſtan-

¶ Pro cõcordia. Aduerte:qñ gñalis fuit petitio, & ꝓsecutio fuit spālis,& fcta est trāsactio generalis in effectu.an habeat saltē ope replicatiõis obstare exceptio solùm in qua actor fuit specialiter ꝓsecut⁹. Bar. videt tenere ꝙ sic, in hac l. sub prætextu specierũ.cõtra videtur tenere in l.tres fratres.ff.de pactis. Tu dic,verũ esse ꝙ obstat solũ in⁹ specialiter agitaris: vt in d.l. tres fratres.nisi ope replicationis elidatur exceptio.& ita loquat in hac l.sub prætextu. & ita supplendo cõcordat vbiq;,ꝙ solùm in effectu præiudicat quo ad specialiter ꝓsecuta, si replicet abagẽte nõfuisse,ꝓsecutũ.Vel aliter posset intelligi Bar.i hac l. sub prætextu. vt loquatur i vno ex duobus casibus specialibus positis in d. tres frẽs. pro falleñ.

⁂ POMATES.

a ¶ Sub prætextu. Istā l.alle. Spec. in tit. de arbi. §. excipiẽ. ver. sed pone Titius.&c. ad notabilẽ quẽstionem.& ibi per eum ad materiã huius legis,vide Alex.cõsil. xj.vo.ij. Barb.consi. xvj. vo.ij.&cõ.xvj. col.vj.eo.vol.& aliquid cõsi.xxj. co.iij. eo.vo. & cõsi.xxvj. col.xxj.eo.vo.& cõ. lx.col.ij.eo. vol.

⁂ POMATES.

b ¶ Vnde doc. Declara istã solutionẽ,vt ꝑ Bart.in l.si de certa. in vlti.co.j.eo.inver. cogitat aũt.& Pan. extra,eo.tit. & vide Alex.cõsi.xliij.co.iij & seq.vol.j.& Aret. xxxiij.co.fi.& eo.in fine Roma. cccciij. col.ij.& iij.sequen.

tiã.Dixi ſ.eo.l.ſi diuersa. hoc declarabo in ſequẽti ꝙſtiõe. Quero,dicitur hic,ꝙ ſi reus vult euadere primã actionẽ,cogitur parere trãſactioni. Quæro,vſq; ad ꝙ tẽpus põt a ctionẽ primã euadere.parẽdo transactioni. Gloſ.dubitat. dicã j.eo.l.ſi maior. Vltimò glo.format vnũ cõtrariũ,& nõ ſoluit,ſuper verbo pẽdẽte.ibi.ff.ad leg.Fal.l.iij.aliâs iiij. §.j.ſed melius obſtat l.iiij.quia l.iiij.nihil ad propoſitũ. Itẽ l.iij.non videtur cõcedere prima facie:ſed rectè inſpiciẽdo cõtradicit ad
26 id quod gl.proximè dixit: ꝙnã titulus ſupueniẽs poſſeſſori,facit eũ q̃rere dominium, ex perſona eius,à quo habet titulũ.Sed hic poſſeſſori ſuperuenit titulus,ſ.trãſactio: ergo videtur ꝙ ex perſona actoris quærat dominiũ;& ſic actor deſinat eſſe dñs,cuiuscõtrariũ hic dicitur. Solu. Verba tranſactiõis hic nõ reſpiciũt tranſlationẽ dominij,ſed ſolũ tendũt ad impediendã actionẽ:quia promiſit nõ agere,vel petere,vt ſ. dixi. meritò dñiũ nõ trãſferẽt:vt videbitis j.e.l.ſi ꝑ fũdo.

Siue apud acta. Cõtiolegi timè facta debet obſeruari: & ſi fiat nudo pacto,ex eis nõ agitur: ſed ſi promiſſa nõ obſeruãtur,prima actione agitur,& ſi opp.exceptio trãſactionis,replicatur de dolo.h.d.vſque ad fi. & diuidit in duas partes:qa primò ponit dictũ in gñre,ſecũdò infert ad ſpeciẽ.Secunda ibi: ſed qm̃. Oppo.& intro glo.magnã,dicitur hic ꝙ ex nuda cõuentiõe nõ põt agi:ſed agitur prima actione.imò videt ꝙ cõpetat actio: vt l.iij.poſt prin.ff.de condi.ob cau.Sol. glo.reo cõpetit actio ad repetẽdũ ꝙdedit ſed actori nõ,vt hic.Aduerte:qa lex cõtraria loqr̃ de cõdi.ob causã q̃ cõpetit vt ibi.Et aduerte:qa cõdictio ob cãm,dicit extra id qd̃ agit iter cõtrahẽtes:vt l.ſi qs.ſ.j.ff.mãd.lex aũt nra ꝓhibet intẽtari actionẽ ex nuda cõuentiõe:nõ aũt ꝓhibet quin poſsit agi alia actiõe.puta cõdictiõe ob causã. Ex hoc no. ꝙ vbi reus cũ quo fit trãſactio,iplet cõtractũ ex ꝑte ſua,ei daꝫ cõdictio ob causã, ad repetẽdũ ꝙ dedit:vt d.l.iij.ſi actor nõ obſeruat ꝓmiſſa. Itẽ,cõpetit ſibi exceptio tranſactiõis:vt ꝑ totũ hũc titu.itẽ, ex eo ꝙ iplet cõtractũ ex ꝑte ſua,põt ſibi cõpetere actio ꝑſcriptis ⁊ hís:habet ergo tria remedia. Dixi ꝙ reo daꝫ cõdictio ob causã. Quærit gl.q̃ eſt rõ,ꝙ ex ꝑte actoris trãſigẽtis dicit eſſe facio vt des:ex quo cõtractu oriẽt actio de dolo:vt l.naturalis. §.ꝙ ſi facia ꝑalleg.ſed actio de dolo nõ põt cõpetere cũ alia:vt l. j.§.ait ff.de dolo.ideo actori nõ daꝫ actio ſicut reo. Hãc rẽ,ꝑhant gl.qa iſtud eſt verbũ gñale,ꝙ ex ꝑte actoris trãſigẽtis ſẽp dr̃ cõtractus,facio vt des:imò põt eſſe do vt des:cũ remittere ſit dare: vt l.ſi mulier.ff.de cõdi.ob causã.ꝙ eſt verũ,ꝑm do.iac. ſi debitũ eſſet purũ:vt dixi.in l.actiõe ſ.eo.Vnde gl.dicit ꝙ nõ daꝫ actori qa hic fuit nudũ pactũ,& nõ eſt veſtitũ aliquo veſtimẽto cõtrationẽ gl. Opp.& vr̃ ꝙ fuerit veſtitũ:qa eo ipſo reus liberaꝫ;& ꝑ cõſequẽs ei cõpetit actio:vt l.iiij.§.fi.de cõdi.inſtit.ſolu.gloſ.ꝑ interẽptionẽ:qa licet actor liberet reũ,adhuc ex ꝑte ſua nõ dicitur impletus cõtractus; & ideo ei daꝫ actio:qa ſaltẽ poſſet agere de fcto:vt l.vbi.j.eo.Verũ eſt tñ:dicit gl.ꝙ no. ꝙ ſi actor caueret ſe nõ acturũ:tũc videt plenè impleuiſſe cõtractũ ex parte ſua:qa talis cautio habet loco veſtimẽti:vt d.l.iiij.§.fi.& ideo agit. Concludit ꝙ iſta cautio Mutiana habeat locũ in diſpoſitiõibus interuiuos:ita ſentit gl.hic.Cõtrariũ fuit not.in l.j.ſ.tit.ꝓxi. Cõtrariũ no.ĩ l.Mutianæ.ff.de cõdi.& demõſt.Guil.in d.l.iij.in prĩ.de cõdic.ob causam.tenet,quod cautio Mutiana habeat locũ in cõtractibus.alleg.ſi fideiuſſor.§.fi.q ſatiſ.cog.l. Imperatores.§.fi.ff.de appel.l.ꝑſenti.§.fi.ſ.de his q ad eccle.confu.alleg.§.ſi verò intra,

in auſ de mona.colla.j.Præterea eſt gl.ordinaria in l.noſtra.Dicas qd̃ aliæ gloſſę ſunt veræ:& nõ iſta Ratio,qa cautio Mutiana habet locũ ſolũ,vbi diſpoſitio eſt ſub cõditione negatiuè cõcepta.Sed materia cõtractuum innominatorũ,de qbus loquitur materia noſtra,habet locũ vbi diſpoſitio ꝓcedit ſub modo ꝙ vt.
27 †Et qd̃ cautio Mutiana nõ habeat locum vbi diſpoſitio fit ſub modo gl.eſt no.in l.cũ pater.§.Titio.quæ incipit,quo caſu.de le. ij.Nõ obſtãt iura allegata ĩ cõtrariũ:qa illa iura loquunt̃ de cautione inducta ab alijs Iuriſcõſultis,nõ à Mutio,& ex pmiſsione aliarũ legũ:& loquunt̃ de cautiõe omnino diuerſa, ſecũdũ diuerſas materias:vt patet ex dictis iuribus.Vel potes dicere quod hęc gl.nõ eſt neceſſaria illic:qa hæc gl.nõ eſt neceſſaria:loquitur vbi qs ſpõte recipit hãc cautionẽ l.Mutianæ.cũ materia ſua loquat̃ qñ hæres debet dare legatũ ſub cõditiõe de nõ faciendo ſi offert cautio Mutiana,habet neceſſe accipere dictã cautionẽ.& ita debet intelligi hic.Itẽ oppo.de l.iij.in princ.ff.de cõdi.ob cau. Solu.gl.qd̃ ſi actor vult cauere ſe nõ acturũ,põt,nõ tamẽ cogit. & ſic tollit cõtrariũ.& qd̃ dixi:non cogitur,eſt verũ,niſi in caſibus: vt in contractibus bonæ fidei. & in vltimis voluntatibus. alleg.gl.l.in omnibus.ff.de iud. Quãtũ ad illũ paſſum cũ gl.dicit,de cõtractibus bonæ fidei:ergo videtur innuere quod lex,in omnibus.nõ habeat locũ in cõtractibus ſtricti iuris.Iſtud nõ eſt verũ:qa lex illa habet locũ etiã in ſtricti iuris iudicijs. Itẽ in eo quod dicit gl.qd̃ in vltimis volũtatibus cogit̃:intellige nõ præciſè,ſed cauſatiuè,ſi legatarius vult cõſequi legatũ.Itẽ opp.de l. cũ mota.ſ.eo.l.ſi ꝑ fundo.j.eo.Gl.dat duas ſol.illa videt verior, qd̃ in iuribus cõtrarijs daꝫ actio præſcriptis verbis à lege adeò qd̃ nõ fit natiua,ſed datiua.Ita fuit not.in d.l.cum mota,præalle. Itẽ opp.& ſum in gl.ſi.& opp.ꝑ hũc modũ,videt qd̃ hæc lex ſit in ſeipſa cõtraria.Nã dicit primò,ꝙ ex pacto nudo nõ naſcitur actio:poſtea dicit in fine, poteris vrgere aduerſariũ.Huius timore eſt factũ prin.huius gl.qa aduerſarius ♆rgebat nõ pręciſe,ſed cauſatiuè:qa ſi nõ vult teneri,ad qd̃ tenebat prima actione obſeruabit ꝓmiſſa ꝑ cautionẽ.Simile vidiſtis in l.ſi pacto quo pœnã.ſ.ti.ꝓx. Itẽ opp.dicitur hic,qd̃ nõ agit̃ ex nuda cõuẽtiõe.cõtra.Aut in trãſactione interuenit dolus:& poterit agi actione de dolo.Aut nõ obſeruanꝫ promiſſa: & poterit agi cõdictione ob cãm.Soluit glo.quia lex ꝓhibet actionẽ nasci ex nudo pacto:nõ tñ ꝓhibet agi actiõe ꝺ dolo:et nõ ꝓhibet qn poſsit agi cõdictione ob cãm:q̃ oĩa oriunt̃ ex pacto.qd̃ itellige vt dixi.ſ.Quæro nũqd trãſactio dicaꝫ eẽ cõtractus.Dic ꝙ cõtractus eſt,vt dr̃ l. cũ te. ſ.e.ibi:ſi de fide cõtractus,vt ꝓbaꝫ ꝑ l.vbi j.e.vbi ĩ acceptilatiõe q̃ interuenit ĩ trãſactiõe dr̃ eſſe viculũ:& ſic obligatio:vt Inſti. de act.in prĩ.Sed q̃ro,q̃ ſit differẽtia iter trãſactionẽ & cõtractũ facio vt des. Dic vt ĩ gl.cp̃ not.& eſt gl.ma.in fi.verũtamẽ volo ꝙ ſciatis,qd̃ trãſactio põt cadere ĩ quãlibet ſpeciẽ cõtractus ĩnominati:põt eẽ ex ꝑte actoris eẽ facio vt des.verũ eſt qd̃ glo.noſtra differẽtiã aſsignat hic.Verbi gr̃a:ꝙ totũ iſtũ tit.Ego actor deſisto à lite vt des mihi decẽ:ex ꝑte tua eſt do vt facias:qñ facio vt facias.pone,agebã cõtra te:cõuenimus qd̃ ire ꝑ te Romã, & tu ꝑ me Peruſiũ. Itẽ põt cadere ĩ illã ſpeciẽ,do vt des.pone pete bã fũdũ mihi dari.ꝓuenimus ad trãſactionẽ qd̃ ego actor darẽ tibi cẽtũ,& qd̃ tu dares mihi fũdũ.hic eſt trãſactio. Itẽ põt cadere in illã ſpeciẽ cõtractus ĩnominati,do vt facias :qa remittere eſt dare: vt dixi ſ.& ꝓbaꝫ ĩ d.l.ſi mulier.Mõ,ſic ꝓuenimus ad tranſactionem,qd̃ remitto tibi actionẽ,vt vadas pro me Romã:trãſactio incidit ĩ cõtractũ,do vt facias.Quæro,qualr̃ debet itelligi pẽdẽte.Dic vt in glo.& bene.et tene mẽti iſta.hic non ſunt alia.

1 §☞ *Tranſactio,quando porrigatur ad ea,de quibus non eſt cogitatum.& nu.5*
2 *Remiſsio generalis,quãdo cõprehẽdat ea,quæ ſpecialiter ſunt incognita.& nu.4*
3 *Trãſactio & ſententia ſunt eiuſdem conditionis.*
6 *Compromiſſum quando comprehendat incogitata.*
7 *Remiſsio doli,an ueniat in generali tranſactione.*
8 *Intellectus ad iſtam l.in uer.error autem.*

a Vb prætextu. a Vbi eſt petitio gñalis,& trãſactio gñalis, refert ad oĩa q̃ in actiõe ꝓpoſita poterãt cõprehẽdi. ſecus in his q̃ poſtea
1 emergũt.h.d. Ad primũ dictũ extra gl.opp.et videt ꝙ trãſactio nõ porrigaꝫ ad ea,de qbus nõ eſt cogitatũ: vt l. cũ Aqliana.& l.q cũ tutoribus.ff.eo.Huius timore dicũt quidã,ꝙ hæc lex debet itelligi de illis ſpeciebus,de qbus cogitatum fuerat.Et ita itellẽgit Mar.Sil.Cõtra quẽ eſt expreſsè hęc litera dũ dr̃:poſt
b reptaꝫ.ergo appet,ꝙ primò de hoc cogitatũ nõ fuerat.vñ doc.ᵇ Vltramon.

Vltramon.dicũt,& bene iudicio meo,quòd qñq; põt de re aliqua cogitari ſpecialiter,& illo modo nõ fuit cogitatũ hic. põt ẽt cogitari de re gñaliter:vt qa habeo intẽtionẽ remittẽdi qcquid i actione tutelæ poſsit venire.& iſto modo fuit cogitatũ hic.& ſic intelligũtur cõtraria:videlicet,in gñali trãſactiõe,nõ veniũt ea, de qbus nõ fuit cogitatũ,ſcilicet gñaliter,vel ſpecialiter.ſed hic fuit cogitatũ gñaliter.Et iſta diſtinctio cogitari vel gñaliter vel ſpecialiter,ꝑbaꝫ per tex.ff.de teſt.mili.l.q iure militari.ita debet
2 intelligi hic. Hoc ꝓmiſſo venio ad gl.opp.ꝙ †ea q̃ ſunt ſpeciali ter incognita,nõ veniũt in gñali remiſsiõe:vt l.tres fratres.ff. de pac.Sol. Ibi erat incognitũ,ꝑpter dolum aduerſarij:hic alterius.

Opp.& ad idẽ ff.eo.l.de his.& l.nõ eſt.Sol.Ibi loqr̃ de his q̃ ex teſtamẽto dependẽt,q̃ in trãſactione nõ veniunt,niſi inſpectis & cognitis verbis teſtamẽti. Opp.ad idẽ.j.de iudi.l.licet.Sol.Dicũt q̃dã,ꝙ ibi fuit petitio ſpālis,licet gñalis ſententia.hic fuit vtrũq; gñale.Hloſ.reprobat iſtã ſolu.qa etiã ibi fuit gñalis petitio. Alij dicũt,ꝙ aliud eſt in ſentẽtia,vt ibi:aliud in trãſactiõe,vt hic & aſsignãt duas rationes.Primò,qa iudiciũ reddit̃ in inuitũ:trãſactio fit intervolẽtes.Et ex hoc ſequit̃ alia ratio:qa trãſactio eſt
3 fauorabilis:iudiciũ odioſũ.Iſta eſt truffa:quia †eiuſdẽ cõditiõis
4 eſt transactio,& ſentẽtia:vt ſ.eo.l.nõ minorẽ.Dicẽdũ† eſt ergo, ꝙ ibi fuit petitio gñalis,& ſententia gñalis:ſed,ꝓſecutio cauſę fuit ſpālis:meritò in nõ ꝓſecutis ſentẽtia nõ obſtat ope replicatiõis: hic verò fuit petitio,,ꝓſecutio & trãſactio gñalis.nã ſi hic fuiſſet ,ꝓſecutio ſpālis,eſſet idẽ qđ in ſentẽtia:vt in l.cõtraria. Vlterius opp.de l.j.j.ſi aduer.rẽ iud.Solue vt in gl.qa ibi ope reſtitutiõis iuuat̃,quo etiã remedio iuuareẽ hic,ſi eſſet minor.Itẽ opp.de l.age ſ.eo.Sol.Ibi fuit petitio gñalis,& trãſactio ſpecialis:hic verò fuit vtrũq; gñale.vt ibi no. Opp.de l.ſi de certa.j.eo.Sol.ibi fuit
5 petitio ſpālis,& trãſactio gñalis:hic verò oĩa gñalia fuerunt. Vt †ergo tibi liqueat materia huius principij,& gl.q eſt in l.age. ſ. eo.dic. Qñq; eſt petitio gñalis,& trãſactio,& ꝓſecutio ſpālis:tũc in nõ ꝓſecutis nõ obſtat exceptio trãſactionis in effectu:qa ope replicatiõis elidit̃:vt j.de iudic.l.licet. Aut fuerunt oĩa gñalia:& tũc aut aliquę ſpecies nõ fuerũt notę,,ꝑp aduerſarij dolũ:& tũc ad illas trãſactio nõ porrigit̃:vt l.tres frẽs.ff.de pac. Aut ab ſcp ad uerſarij dolo:& tũc aut illæ ſpecies ĩcognitę depẽdebãt ex vltia volũtate:& tũc ad illa gñalis trãſactio,nõ porrigit̃:vt l.de his.& l. nõ eſt.ff.eo.ti.Aut nõ depẽdebãt ex vltima volũtate,ſed aliũde: tũc porrigit̃ ad oĩa,q̃ ſub gñalitate actiõis ꝓpoſitæ poſſunt cõp hẽdi:vt in hac l.in prin.ſecus de his q̃ poſtea de nouo emerſerũt vt hac l.no.ꝑm vnã lec .Aut oĩa fuerũt ſpālia:& tũc trãſactio nõ porrigit̃ ad aliud,quã ad id,ſup quo ſpāliter eſt tranſactũ:vt l. ſi vnus.§.in ſũma.ff.de pact. Aut fuit gñalis petitio, & ſpālis trãſactio:& tũc nõ porrigit̃,niſi ad ea q̃ in trãſactione venerũt.ſ.eo.l. age.Aut ecõtra fuit ſpālis petitio,& gñalis trãſactio:& idẽ ꝙ ad ſpecificata in petitione porrigit̃:vt l.ſi de certa.j.eo. ꝙ intellige,
6 vt ibi ſtatim dicã.vbi ꝑficiẽt iſta materia. †Quæro,qd in cõpromiſſo.Gloſ.dicit idem,ꝙ in trãſactione,& bene.ꝑbatur in l.de
7 rebus.ff.de arb. †Itẽ q̃rit gloſ.vtrũ in gñali trãſactiõe veniat remiſsio doli cõmiſsi in⁹ adminiſtratiõe.Gl.remittit ad notata in l. vnus.§.illud.ff.de pact. Iſta materia eſt multũ ſubtilis.Dicvt plenè dixi in l.Aure.§.Caius.ff.de lib.leg. Venio ad ver.error aũt. Quæro de intellectu huius.§.Dico ꝙ iſte §.legit̃ ĩ gl.duobus modis principaliter.Vno modo,ꝙ Impator loquat̃ actori.Alio modo,ꝙ loquat̃ reo.Scdm primũ modũ legit̃ tribus modis ĩ gl.Pri
8 mò†ꝙ trãſigẽs ꝺe trãſactiõis putabat rẽ eſſe ſuã,vel apud eũ cũ quo trãſigebat,cũ eſſet apud aliũ.Certè ſi poſſeſsio de nouo peuenerit apud eũ cũ quo eſt fcta trãſactio:illa gñalis trãſactio nõ porrigit̃ ad hãc rẽ,quĩ poſsit ipſã vẽdicare:& ſic ipſi actori nõ no cet.Iſta lec.põt eſſe vera,ꝑ l.ſi qs ad exhibẽdũ.ff.de excep.rei iudi.& l.de eo.§.fæpius ad exhi.Pro hoc ẽt facit: qa ſub actiõe ꝓ poſita primò illæ res nõ poterãt claudi:ergo in trãſactiõe facta ſup illa actiõe nõ veniũt. Scdo modo legit̃ ecõtra:qa inveritate primo tꝑe trãſactiõis erat apud eũ cũ quo qs trãſigebat,ſed putabat trãſigẽs eſſe apud aliũ.Certè iſte error ſibi nõ nocet, quin ipſam rẽ poſsit vẽdicare.Et iſta lec.colligit̃ ex gl.dum dicit: vel ecõtra.& vide gl. Iſta lec.põt eſſe vera,ſi ponas ꝙ ille,apud quẽ res erat,occultabat eam;& ſic dolo ſuo nõ erat cognita agẽti:me ritò non venit in transactione:vt l.tres fratres.ff.de pact.& ſ.dixi.& ſcdm hoc in iſto.§.fuit error circa poſſeſsionẽ rei, nõ circa ꝓprietatẽ.Et debes literã legere ſic,Error aũt rei apud aliũ extra perſonas tranſigentiũ, tẽpore trãſactionis
a cõſtitutæ,nil poteſt nocere circa proprieta tẽ.iſtæ lec.ſunt veræ,vt vidiſtis:tñ ſecundũ hoc litera nõ legitur rectè:ideo aliꝫ legũt aliꝫ modo vt hic:fit error circa proprietarẽ: & trãſigẽs putabat dominiũ rei,quę erat aliũ,non pertinere ad ſe. Certè hoc ſibi non nocebit,quin poſsit poſtea rẽ vẽdicare, cũ eam competit eſſe ſuam.Et iſta lec.ponitur in fine gl.ſecundum quam debet litera legi & rectè.& vide glo.iſta lec.poteſt eſſe bona,ſecundùm quam habes,ꝙ in hac tranſactione generali nõ venit niſi illud ꝙ poteſt peti ex eadem cauſa:ſecus ſi ex alia,vt hic. b Nam prius fuit tranſactũ ſuper actione tutelæ:certè bene poterit peti res rei vendicatione,ſi comperit rem eſſe ſuã.ita loquit̃ lehęc.& hoc modo debet intelligi quæſtio,q̃ ſ.formatur in gl.Secundo modo principaliter legit̃,vt imperator loquatur reo quaſi dicat,error transactionis non nocet reo,qn generalis transactio ad omnia porrigatur. Vide glo.ibi.Aliꝫ dicunt contra, quod dirigit,&c.iſta lec.poteſt eſſe bona, ſi tu intelligas,ꝙ actor non inducebatur in hũc errorẽ dolo aduerſarij.item oportet te ĩtelligere,ꝙ in actione propoſita, ſuper qua eſt transactũ,iſtud veniebat,ſiue ponas rẽ apud reũ, ſiue apud aliũ habentẽ cauſam ab eo:vt l. il licitæ.ff.de reb.eo.& l.nec vlla.§.pe .& ibi no.ff.de peti hered.Et ſecundum hanc lec. habes ꝙ vbi ignorãtia non impedit transa c ctionẽ:ibi nec error. Sumus expediti de hac lege:alia dicemus.in l.ſi de certa.&c.

Vb prętextu. Vbi petitio & transactio eſt generalis: trãſactio in omnibus nocet,& ad omnia refertur hoc dicit. Oppo.dicitur hic,ꝙ generalis tranſactio nocet.contra.de l.tres fratres.ff.de pact.Sol. quod ibi fallit. Item oppo.de l.age.ſ.eo. Dic quod ibi fuit transactio ſpecialis. Item oppo.de l.licet.j.de iudic.Sol.quod ibi loquit̃ in ſententia quæ fuit generalis.& omnia continet: fuit etiã petitio generalis,licet proſecutio ſpecialis. Item opp.de l.ſi de certa.j.eo. Sol. quod ibi fuit ſpecialis petitio. Item oppo.de l. j. ſi aduer.rem iud.Solue vt hic not. Quærit gl.quid in compromiſſo.Gloſ.quam not.q̃ eſt gl.mag.in fi.dicit eſſe idem in compro⁊miſſo,quod in transactione.& probatur in l.de rebus.de arbi.Aequiparaꝫ ergo cõpromiſſum trãſactioni.Gl.eſt in auẽ.vt dif.iud. §.j.colla.ix.q̃ æquiparatio nõ eſt vſquequaq; bona,vt dixi in l.trãſigere. Quæro de intellectu ſecũdi ver.Iſte verſi.legitur duobus modis in gl.Vno modo quòd imperator reſpondet hic actori transigenti.& hæc lect. poteſt intelligi dupliciter,vt patet in gloſ.Alio modo,quòd reſpondet reo, & ita tangitur in fi.gl.& vtraq; poteſt tolerari.Bar.

1 §☞ *Allegans turpitudinem ſuam non auditur.*
2 *Poſitioni criminoſæ quis non tenetur reſpondere.*

a Ransactione. a Breuiter hoc dicit : Quis non poteſt ſuum dolum ad ſuum commodum allegare. Nota quod allegans
b turpitudinem ᵇ ſuam † non auditur . concord . ſunt
1 in gloſſa , vt dixi. hoc eſt verum,ad ſuum commodum , ſed ad ſuum incommodũ bene poteſt quis allegare dolũ ſuũ,licet qñq; ſibi parcaꝫ:vt vidiſtis in auẽ.nouo iure.j.de pœ. iudi.q ma. iudi.
2 †Et facit iſta lex ꝙ qñ eſt petitio criminoſa,vt qa continet cri
c men eius qui debet rñdere,nõ tenetur qs rñdere ;vt hic in fi.pa

¶ P. PAV. P. Tranſactione. Vide Fel.in c.iij.loco. col. pen.extra, de præſũ. Et etiã in materia an &;qñ qs poſsit allegare turpitudinẽ ſuã, vide Feli.latè in c.ſciſcitatus .in verſi.non ſe excuſat,extra , de reſcri.in c. lator..in j. & ij.col.extra . de re iudi.vbi etiã an quis poſsit venire contra fcm ſuũ ꝓpriũ. vidẽ Alex.conſi.cxxiij.in ij.col.& in iiij.

¶ Turpitudinẽ.Adde Bar.in l.iuſiurandũ ꝙ ex cõuẽtiõe.ff. iureiurã.& Cano. in c.inter dilectos.extra. de dona.& in c. cum M.de cõſt.Bal.in l.ſi mulier.ff. ſol. matri. Bar.in l.de tutela. de reſti.mi.& in l.filios j.ij in frau. credi. per Spe.& Ioã. Andr. in addi.ad Spe. in ti. de dona.vbi ponit q.de prẽ ꝙ emãcipauit filiũ,& ei donauit oĩa bona ſua,ne commit tẽs maleficiũ inuenia tur habere bona ſi fili⁹ dicat, neſcio te:cũ prẽ illa petit, an poſsit alle.ſimilia.ibi vide,& ꝑ Pet.de Anc. conſi.ccxxviij.

¶ Rñdere. Adde eũdẽ Bar.cõſi.cciij.

⁂ Pro cõcordia aduerte,ꝙ gñalis trãſactio non porrigit̃ niſi ad ea,de qbus fuit ,litigatũ.Secus in pacto quia ad omnia refertur.Ita vr̃ velle Bar. in d.l.de pupillo.§. ſi in plurib⁹. ff. de ope. noui nũ.Contra tene re alle.ſcdm do. Ale. ibidẽ in hac.l.ſi decerta.Tu dic ꝙ Bar. hic nõ firmat pedem in hoc: imò ſuã diſtinctionem hic ſequuntur cõmuniter doct. ſcilicet ꝙ aliqñ verba cũ cõgruentia recti ſermonis poſſunt reſtringi ad illã causam, de qua agitur: & tunc caſus eſt hic ꝙ reſtringũtur, aliàs generaliter intelligãtur:ita in pacto,ſicut in trãſactione : licet Bar.det cautelã ad euadendã iſtã difficultatẽ.adde ad cõſi.do . Alex.xj.in ij. volu.

a ¶Si de certa. Vide Lud.Ro. in cõs. cccIxij.in gl.in c.j.de trãsact.& ibi per scribẽtes. Et nota pro eo q̃ hic Bar.dicit,vide eũ dẽ in l.de pupillo.§.si in pluribꝰ.ff. de ope. nouinũ. vbi dicit q̃ trãsactio nõ refertur nisi ad ea, super quibus erit lis: hic dicit cõtra. Vide ibi scribẽtes,vide Inn.& Ioã. de Imo.& alios in c. conquerente.de offi. ordi.vide Bar.in l.ẽptor.§.Lucius. Bart. in l.Aurelio.§.Caius ff.de libe.leg.vbi dicit quòd nõ extẽdit ad incognita,etiamsi verba nõ patiant̃ vt intelligãtur in specificatis.And.Barb.

☞POMATES.

a ¶Vide Alex.consil. xj.in ij.vol. incip. viso,ac vt oportet,cõsiderato themate,etcõ syderata dubitatiõe, & Are.cõs.cxxxviij col.ij.& cõsi.clxj.cofi. & seq. col. iiij. & Alex.cõsi.j.col. pen. vol.ij.vbi per hãc l. si de certa,& similes dicit,q̃ ꝓtestatio facta sup capitulis exꝓssis,de quibus cõtendebat̃, nõ porrigitur ad capitula,&pacta postea inita ex pœnitẽtia , in primis post finitũ tẽpꝰ ipsorũ.& Bal.consi.cccexvij.in v.parte . vbi penit pulchrũ cassũ.

b ¶Et scdm hoc. Ade tñ circa hoc, vide Alex.de Imo.in cõs. vj.col.j.& quasi per totum.in ij.volu.

c ¶Quæro vlterius. Et vide do.Pe.de Ancha.in ca.j.de trãf.vbi allegauit cõsi.Iac. de Aret.And.Barb.

d ¶Est necesseq̃ appareat. Adde tu eũdem Bart.in l. Aurelio. §. Caius.ff.de li.leg. & in l.cũ Aquil. ff.eo titu.& Alex.in cõs xj co.ij.inversi.vnde dicit Barto. in ij.volu.

tet.De quo habemus in c.dudum el.ij. extra.de elec.& Spe.tractat hoc in ti.de positio.§.vij.versi.xix.Ego hoc plenè dixi in l. Marcellus.§.j.j.rerũ amo.& tetigi in l.fi.de his quib.vt indi.& l.nõ intelligitur.de iure fisci.tex.est in l.quoties.§.prætor.de nox.

1 *☞Verba generalia in transactione, quando generaliter intelligantur,& quando restringantur.*
Verba generalia generaliter intelliguntur , nisi aliter de mente proferentis appareat:& quando dicatur apparere de mente.
Trãsactio quo porrigatur ad ea,de quibus non est lis.
Clausula utilis apponenda in transactione, ut porrigatur ad ea de quibus non est lis.
Verba generalia pacti,uel transactionis,si generaliter intelligantur,utrum referantur ad ea,quæ actor ignorabat sibi competere.
Clausula apponenda in transactione,ut porrigatur etiam ad incognita.
Transactio facta super una re,an porrigatur ad omnem actionẽ,ex qua posset illa res peti,etiam ex alia causa:an tantùm ad propositam.

a Si de certa. [a]Breuiter dicit: Verba generalia transactionis restringũtur ad rem,de qua litigabatur.h,d.hęc l. no. Opp.dicitur hic,si de certa. Cõtra super certo nõ potest transigi:vt l.j.ff. eod. Sol.hic erat res certa:ibi autẽ erat dubium propter litẽ. Opp.de l.sub prætextu.§. eo. Solu.Ibi fuit petitio,& transactio generalis:hic fuit petitio specialis,& trãsactio gñalis.Licet hoc sit satis bene dictũ,vt ibi modò dixi:tñ prius possemus loq, vt dicamus q̃ hic interposita est,trãsactio sup actione singulari:ibi sup actiõe vniuersali, & vniuersaliter ꝓposita. Opp.& scdo, & modò intro materiã huius legis, ad quẽ aduerte.

† Verba gñalia debẽt intelligi gñaliter: vt l. j.§.gñaliter de leg.præstan. & à significato verborũ nõ debemus recedere,vt l.nõ aliter.de lega. iij. sed hic dicit cõtrariũ:quare malè:qa hic verba gñalia restringũtur. Hu ius timore gl.in l.ẽptor.§.Lucius.ff.de pac. dicit aliud in pactis,vbi verba gñalia geniter intelligũtur:aliud in transactionibus, vbi verba gñalia restringũtur,vt hic.& illi qui volũt hoc tenere,assignãt rationẽ: quia trãsactio est de re dubia,& lite ĩcerta: ideo verba transactionis non extẽdũtur vltra id de quo est lis.& hoc videbatur tenere do. Cyn.in antiqua lect.sua super l.sub prætextu.postea superuenit Guil. de Cug.qui dicit in pactis idem quod in transactionibus : vt clausula generalis restringatur ad rem,seu causam specificatam:vt l. quæsitum. §.j.de legat.iij.& l.Aurelius.§.Sticho.de libe.lega.& l.fina.§.idẽ quæsiuit.ff.de condi.inde. Et quod dicitur , quod verba generaliter debent intelligi: est verum,nisi aliud de mente proferentis appareat : & apparere videtur per expressionẽ certæ rei, vel causæ,vt dictum est.& ita ex verbis Guil.d.Cy. fecit additionẽ Pro gl.videtur casus in l.pluribus.ff.de accepti. Econtra gl.videtur casus in l.si ex plurib.in prin.ff. de solu. Breuiter sic dico: Quandoq̃ verba generalia salua ratione recti sermonis possunt restringi ad rẽ,seu causam specificã:& tũc ad illud restringũtur. hic est casus hic,& d.l.si ex pluribus.ff.de solut.Si verò salua ratione recti sermonis nõ potest restringi:tunc nõ restringitur. Ita loquitur l.pluribus.de accep. Exẽpla plura ponere clarum est. & secundũ hoc idẽ erit in pacto quod in transactione. Et secũ-

b dùm hoc [b] dices † tu: quomodo transactio porrigitur ad ea, de

2 quibus non est lis.Dicebat dominus Iaco.quòd istud erat ex vigore simplicis conuentionis,magis quam ex vigore transactionis.Verius puto quòd etiã ex vigore trãsactionis.Hoc sic ꝓbo: in transactione potest esse , quòd ex parte actoris datur aliud reo: ꝓpter illud,q̃ à reo recipit:vt habuistis no.ŝ.ĩ l.ij. & ꝓbat̃ in l.si sup possessione.ŝ.eo. Mõ qd repugnat qd̃ reus det certã quãtitatẽ pecuniæ nomine trãsacti ĩs,& actor eodẽ mõ liberet eũ ab actiõe ꝓposita,& etiã ab alijs actiõibus , quãtũcũq̃ liquidis. Certè nihil repugnat.Est eñ istud pars eius,q̃ datur nomine trãsactiõis.arg.l.fundi partẽ.ff.de cõtrahẽ.emp. vt † tñ ista effugiat̃, iõ notarij apponũt ista verba:ad infrascriptà:trãsactionẽ,cõpositionẽ,& pactũ,cõuẽtionẽ deuenerũt,&c.vt se nõ restringat, qd̃

c sit pura trãsactio.tãgã etiã in l.ꝓxi.Quæro vlterius qñ verba ge

4 neralia in pactis,vel trãsactionibus generaliter ĩtelligunt̃.† vtrũ referant̃ ad ea quæ actor ignorabat sibi cõpetere.Ego vidi sup hoc quoddã cõsiliũ Iac.de Aret.q̃ dixit sic:Liberare aliquẽ, est donare:vt l.cõtra iuris.ff.de pac.sed ignorãs non donat:vt j. de dona.l.nec ignorãs.ergo,&c.Ad idẽ facit ff.de inoffi.testa.l.mater. Hic aduerte,breuiter credo eũ bñ dicere,nisi de incognitis esset generaliter cogitatũ:vt l.sub ꝓtextu.in prin.ŝ.eo.& ibi dixi.Probat̃ in l.vno.ŝ.j.de accep.Instit.qb.mo.tol.obli.§. est autẽ ꝓdita.Cogitatũ aũt prę̃sumit̃ vniuersaliter:qñq̃ ex natura actionis ꝓpositæ:qa ipsa deerat vniuersalis:& tũc videt̃ cogitatũ de

d omni eo qd̃ in illa actiõe poterat deuenire:vt dicta l.sub prętextu.nisi dolus aduersarij,vel testiũ interueniat:vt ibi dixi Si verò lõgmur in alijs iudicijs ꝓticularibus,est necesse q̃ appareat,[d] exverbis,q̃ ipsi voluerũt illã cõuẽtionẽ.seu trãsactionẽ extẽdi ad

5 omnia:vt d.§.j.cũ similibus.& iõ † notarij opponũt hodie in instrumẽtis:ita qd̃ sit generalis liberatio,& generaliter ĩtelligat̃,et porrigat̃ ad omnia,etiã incognita,qd̃ tene mẽti. Venio ad gl.

6 vlti.vidimus.ŝ.de gñalitate rerũ:mõ quærimus† de generalitate causarũ:vt puta,trãsactio est facta sup vna re,fateor,q̃ nõ ponitur ad aliã rẽ.Sed vtrũ ista trãsactio porrigit̃ ad omnẽ actionẽ, ex qua posset peti ista res,etiã ex alia cã:an solũ ad actionem, & cãm suã ꝓpositã.Quidã dicũt qd̃ trãsactio nõ porrigat̃ ad aliã actionẽ ex alia cã veniẽtẽ,sicut nec res iudicata:vt l. cũ ĝrit̃. de excep.rei iudi.Hugo dicit cõtrariũ tribus rõnibus.Prima rõ est: Generalis trãsactio nocet ĩ oibus,etiã in qbus nõ est cogitatũ:vt ŝ.eo.l.sub prætextu.ergo eadẽ ratiõe porrigit̃ ad omnẽ actionẽ. Certè ista rõ nõ est bona:qa porrigit̃ ad ea,de qbus nõ erat cogitatũ:q̃ tñ sub actiõe ꝓpositæ poterãt cõprehẽdi:v t dixi in l.sub prætextu.ŝ.eo.sed hic illa actio ex noua cã ꝓueniẽs,sup actione ꝓpositæ,nõ poterat cõprehẽdi.ergo &c. Secundò ꝓbat sic.Vbi qs nõ põt habere litẽ,nõ põt agere ex iure superueniẽte:vt l.stipulatio ista.ŝ.q̃situũ.& §.sed quatenus.de verb.obl.sed ista rõ nõ est bona:qa ibi iõ nõ põt agere:qa de euictiõe teneb̃. Tertiò ꝓbat̃ p l.si vnus.§.pen.ff.de pactis.Gl.respõdet:qa ibi ex eadẽ cã petebat̃.Breuiter cõtra opi.Hugo.est casus expressus ĩ l.si ita qs §.fi.de verb.obli.Et ibi feci te notare: qd̃ intellige verũ,si actio specialiter fuit ꝓposita:nã si actio fuit ꝓposita generaliter : sicut res iudicata obstaret in omnibus,ita trãsactio: vt l.fina.infrà. de annali exceptione.Et est hodie textus expressus in cap. Abbate sane.de re iudica.libro vj.&c.

Si de certa. Vbi petitio est specialis,& trãsactio generalis,trãsactio restringit̃ solùm ad petita.h.d.No. qd̃ dixi in summario:qa ista lex est multũ no.Opp.dicit̃ hic,si de certa re:cõtra de l.j.ff.e. Sol:vt in prima gl.Itẽ opp.dicit̃ hic,q̃ generalis trãsactio restringit̃ ad petita.cõtra:qa vr̃ qd̃ generaliter debet intelligi:vt l.j.§. gñaliter.de lega.prę̃stã.Timore huius gl.in l.emptor.§. Lucius. ff.de pac.facit differẽtiã inter pactũ & trãsactionẽ,vt gñale gñaliter debeat intelligi, petitio ꝓcesserit specialis: sed trãsactio generalis debet restringit ad petita.Et rõ huius gl.est:qa cũ transactio nõ fiat,nisi sup re dubia,nõ debet extẽdi nisi ad ea,de quibus litigabat̃,& quæ erãt dubia,& nõ alia:de qbus nõ videt̃ cogitatũ.Sed cũ pactũ fiat sup re nõ dubia,& fiat gratis:meritò debet extẽdi ad oia:qa ĩ pacto cessat illa rõ,q̃ est ĩ trãsactiõe. Gul: in d.§.Lucius.tenet cõtrariũ differẽtię gl.qa ipse ĩtelligit illã gl. in dubio.Sed vbi apparet cõtrariũ,siue sit pactũ,siue transactio generalis,semp restrigit̃ ad petita,vbi petitio spãlis prę̃cesserit, secũdũ qd̃ fuit in casu illius §.adde l.fi.de ví.tri.oleoq̃ leg.Facit l.Aurelius.§.Sticho.ff.de lib.lega.Et aduerte qd̃ ipse tenet:semper cõtrariũ dr̃ apparere,vbi præcedit petitio specialis.Ita tenet ipse:tu tñ tene gl.illã quæ est vera:& est casus pro illa gl.in l.pluribus.ff.de acceptilatio. Quærit gl.qd si fuit actũ ad certã rẽ, ex aliqua cã fuit facta trãsactio;mõ actor ad illã eãdẽ rẽ vult agere, non

re,non obstante transactione,nunquid potest:videt̃ q̃ sic.Sicut enim dicimus in sentẽtia quæ absolutoria lata nõ parit exceptio rei iudi.glo. determinat contrarium,per tres rationes quas vide in gl.Contra opi.Hug.& gl.videtur casus in l.si ita quis. §.fin.ff. de ver.ob.Aduertẽdũ est:quia si actio esset proposita generaliter in oibus casibus, dico q̃ trãsactio noceret, sicut & sententia sic & specialiter.arg.in.l.si.de anna.excep.& est casus decretalis extra,de re iudic.c.Abbate sanè.lib.vj.

1 *☞Transactio super eo,de quo est iudicatum,non valet.*
Res iudicata habetur pro veritate , & ei standum est.
2 *Transactio quòd non posit fieri super instrumento guarentigiato.*
3 *Transactio facta super iudicato per acceptilationem , quòd non ualeat.*
4 *Species transactionis est duplex.*
5 *Transactio si non ualet ut transactio , non ualet ut pactum nudum.*
Pacta liberatoria si non ualent ut agitur , ualent ut ualere possunt.
6 *Clausula apponẽda in transactione ad hoc,ut si nõ ualeat ut transactio,ualeat ut pactũ.*

Si causa cognita. Breuiter dicit.Super eo qd̃ est iudicatum,non põt trãsigi:sed potest acceptilatione remitti.h.d. No. q̃ trãsactio

1 quę sit super eo,de quo est iudicatũ,non valet.[a]Ratio:qa transa

a ctio sit de re dubia:vt.l.j.ff.eo.sed qñ est iudicatũ, ita q̃ non potest aliquo modo rescindi nullo modo habeb̃ dubitatio:qa res iudicata habetur ꝓ veritate:vt.l.res iudicatę.j.de reg.iur. & ei stan

2 dum est:vt.l.j.j.de re iudi.Idem credo de instrumentis† confes-

b sionatis,seu guarentigiatis,[b]q̃ secundùm formã statutorum Italiæ merent̃ executionẽ,sicut sentẽtiæ diffinitiuæ:vt super his nõ

c posit trãsigi,nisi ex aliqua cã reuocaret̃ in dubiũ : sicut hic dicimus de sententia. Quærit glo. circa hanc.l . quid si transactio

3 † fuit facta ꝓ acceptilationẽ super iudicato:an valeat.Quidã dicũt q̃ sic per hunc tex.quidam q̃ nõ,& bene.quod no.nã hic reprobat̃ trãsactio:ergo quælibet eis species in.l.fi.j.de vsu.rei iud.

4 & l.j.in fi.& ibi no.ff.de suis & legi.Sed † species trãsactionis est duplex:qa quędã fit pacto nudo:quędã acceptilatiõe.ergo nullo modo valebit no.hic tex.quia verum est,quod tũc acceptilatione quis liberatur à sentẽtia.qñ voluerint partes quòd valeret in re simplicis acceptilationis,& liberationis,non transactionis.

5 † Et sic habes hic q̃ trãsactio quæ non valet vt trãsactio ,nõ valet vt pactũ nudũ,tene mẽti,& vide,istã gl.no.Cõtra hoc vr̃: qa in pactis liberatoris,si nõ valet q̃ ago vt ago,valetvt valere põt vt.l.an iutilis.ĩ prin.ff.de acceptila.& l.si accepto latũ.eo.titu.de pa.l.si vnus.§.si acceptilatio.Rñdeo, q̃ trãsactio nõ est pactum merè liberatoriũ:imò vltro citroq̃ nascit̃ obligatio.nã nullo dato,retẽto,vel ꝑmisso nõ valet:vt.j.e.l.trãsactio.& iõ cũ sit pactũ

d obligatoriũ.[d]si nõ valet vt ago,non valet vt valere põt:vt.l.j.§.si qs ita.de ℣b.obl.& iõ notarij,in instrumentis trãsactionis appo

7 nũt ista ℣ba † q̃ dixi in.l.sub ꝓtextu.ŝ.eo.ad.j.scriptam trãsactionẽ,pactũ,cõuentionẽ,& liberationẽ,&c.Et oia ista ℣ba iculcãt: vt nõ referãt solũ se ad trãsactionẽ.& sic valet oimõ quo pt̃,&c.

Si causa. Post sniam appellatiõe, vel in inte.restĩ.nõ sus pẽsam,nõ valet transactio:nisi reuocaret̃ ĩ dubiũ,vtrũ eẽt iudicatũ.h.d.cũ gl.not.l.istã q̃ sicut non valet trãsactio post sniam:ita in arg.nõ vr̃ valere trãsactio super instrũ guarentigię, vel cõfessiõis:qa ex forma statuti istrm guarentigię habet in se ꝓceptum tabellionis, & dicitur clarũ,& habet promptam executionem,ex forma statuti.sed post sniam nõ valet trãsacto:ergo nec in dicto casu.

1 *☞Condictio ob causam , ut quis reponat se in pristinam obligationem , quòd non habet locum, si non seruantur promissa in transactione.*
Cõdictio ob cãm q̃ detur actori cõtra reũ,qñ ꝓ reũ stat quò minus trãsactio impleatur.
2 *Actor ex contractu trãsactionis,an habeat actionẽ præscri.uerb.ut promissa seruẽtur.*
3 *Transactio,quòd tribuat titulum possidenti in re,quæ ex causa transactionis traditur. Aestimatio litis,si soluitur, est similis emptioni.*
4 *Dñium,rei,quæ apud reũ erat quòd non transferatur:licet quis renũciet liti,& causæ.*

e Si profundo. [e]Hæc lex est sin. valde Breuiter hoc ĩtẽdit. si fundus ex cã trãsactiõis,traditus euincat̃,de euictiõe agit̃ si nõ est traditus,sed apud trãsigẽtẽ dimissus:eo euicto nõ agit̃.h.d.

1 hęc lex singularior de toto isto titulo.† Priò no.q̃ in trãsactione si nõ seruanẽ promissa, nõ habet locũ cõdictio ob cãm: vt qs se reponat in pristinã obligationẽ:q̃ apparet ex isto tex.q̃ dicit instaurari non debere litem finitam.videte tex.ibi instaurari,&c. Ad istam opponi. de eo quòd habuistis not.ŝ. eod.l. actione.& l.siue apud acta.gl.in nulla parte soluit istud cõtrariũ,inquantũ respicit cõdictionẽ ob cãm.Pet.hic dicit q̃ speciale est hic odio

a ¶Nõ valet.Adde hoc ĩtelligẽdũ verũ,nisi sit dictũ,nõ obstãte snĩa:qa tũc valet cõpromissum & trãsactio,scdm doc.hic:quibus adde ẽt Ro.cõsi. cccIxiij.

b ¶Guarẽtigiatis.Adde ĩtelligẽdũ Bar.secũdũ Paul.de Cast.si cõtra tale istrm nõ põt opponi aliq̃ exceptio ex forma statuti ad ꝓdictã executionẽ. nã tũc habet sĩ̃ĩtudinẽ cũ snĩa: vt.l.peremptorias.j.snĩam rescindi nõ pos.sed si non

litis.dicẽs indistinctè,q̃ in trãsactione non est locus cõdictioni ob cãm. Ego in.l. siue apud acta hoc limitaui:qa istd̃ est verũ:qñ reus quantũ in se fuit,impleuit,q̃ cõuenit, tradẽdo rem licet postea euincat̃.secus si ꝑ eum staret quominus ĩpleret̃: qa tũc daret̃ cõdictio ob cãm , ita intellige materiã istã. et notat̃ in.l.actiõe.ŝ.eo.Secundò,ad istud opp.q̃ agat̃ actiõe prĩa:vt.l.siue apud acta. ŝ.eo. &.l.cũ ꝓponas.ŝ.de pact.Sol.duobus modis.Primò dic q̃ actio fuit hic ipso iure sublata:ibi secus.vl̃ dic q̃ ibi reus nullo modo obseruauit ꝓmissa: hic obseruauit quantũ in eo fuit. Mõ habes primũ not.singulare hic.Secũdò habes hic notare q̃ ex contra-

2 ctu † trãsactiõis,actor habet actionẽ ꝑsc.℣. vt promissa seruenẽ.& vide gl.& tex. Contra hoc expresse est.ŝ.eod.l.siue apud acta. Gl.prima istud soluit ibi, dicẽs q̃ hic est a actio ꝓscrip.℣bis datiua,non natiua.tu dic q̃ hic fuit cõtractus trãsactiõis : ꝓ talia ℣ba concepta,qui potuit ĩpleri perfectè ex parte actoris.meritò sibi ĩplenti datur actio ꝑscriptis verbis.In.l.siue apud acta.non poterat impleri: vt dixi.& hoc satis placet. Et intelligo verba sic cõcepta ĩ dubio per tex. huius leg.qñ dico:ꝑ fundo quem peto,promittis mihi dare aliũ fundũ:vt hic in princ. Nã illa verba pro fundo quẽ peto : possent intelligi pro fundo.s.de cætero not. petendo:& secũdũ hoc nusquam posset impleri. Item possent intelligi pro fundo: scilicet dimittẽdo apud reum.Et istud potest implere:quia nũq̃ à reo inuito poterit extorqueri.Vnde ista verba in dubio intelligunt̃ cõcepta in casu,qui põt ĩpleri.quod no. Ter-

3 tiò habes notare † ex ista leg.tota,q̃ contractus transactionis tribuit titulum possidẽti in re , quæ ex causa transactionis traditur: non in re q̃ ex causa transactionis retinet. d ¶Obligatoriũ. Adde scdm Bal.q̃ hoc non pt̃,pcedere:q̃ iõi nõ valet q̃ ago, nõ,valet vt valere pt̃:qa ẽt ipe ĩnã pactũ de non petẽdo cõtinet obligationẽ:vt not.ĩ.§. pactus ne peteret.& tñ si nõ valet qd̃ ago , valet vt valare põt. iõ dic q̃ in actu liberatorio si nõ valet q̃ ago vt ago, valet vt valare põt,si icludi põt actu facto.sicut cõcludit pactum sub acceptilatione secꝰ si nõ põt includi, qa sint species oppositę: sicut transactio, & simplex pactũ gratuitũ , vt hic.

& si nõ valet trãsactio vt trãsactio, valeat vt pactũ gratuitũ.vidt̃ Ang. cõsi. xciiij.et de hoc brocardo si nõ valet q̃ ago,&c. vide ẽt Bald. consi. cxl.lib.j.

e ¶Si pro fundo.Vide quod singulariter dicit Bal.per istam.l.in.c.j. de cõtro.inter vasal.& aliũ de beneficijs.& allegat istam.l.per do.Pau.in consi.clxxxv. quando statutũ dicit, causa compromittatur inter consanguineos, an habeat locum si petitur sententiæ executio,hoc ponas in.l.si causa.ŝ.eod. And.Barb.

e ☞P.P A V.P. ¶Si ꝑ fundo.Istũ tex.ꝑ singulari allegat Bal. ĩ.c.j. de cõtrou. inter vasal.et aliũ.q̃ dimittẽs ex cã trãsactiõis nõ trãsfert dñiũ, licet secꝰ ĩ aliꝑ cõtractib⁹. Et iõ nota cautelã q̃ trãsigẽs dicat se dimittere ex eã trãsactionis, nõ aũt tradere,vide Crem.sin.cxxxij. Itẽ an & qñ ĩ trãsactiõe veniat euictio vide Bal.ĩ.c.j.ĩ pen.co.de ꝑhi.feu.aliena.ꝑ Fede. An aũt diuisio sit verè & ꝑpriè traditio,vide Bal.ĩ ꝓœ.feu.ĩ.viij.col . Et q̃ licet diuisio trãsferat dñium in contractibus ad hoc pendentibus.§.interdum.insti.de re diui.Secꝰ si ĩ contractibus principaliter tendentibus ad liberationem vt transactio.& iusiurandum.vide Alexan.in.l.nam & postea.§. fi.colum.iij.de iureiur.

k

a ¶Dicit.contra. Adde vt per Alexand.hic.
b ☞POMATES. Quærit gl. p ista opi. bñ facit ꝙ notat Bar. in auē. ingressi ñ. col. i ver. quæro vlteriꝰ. i fi. ff. de fac. fan. eccl. & opi. Bar. ex vtroq; membro est communis: vt hci inquit Decius & sequen.
c ¶Cōsanguineorū. Adde secundū Bal. ꝙ si cōsanguinei nolūt adesse ne ipedia tur cōtractꝰ, ꝙ potest adhiberi authoritas iudicis loco istorum ar. l. bono. j. q admit. & Pau. de Cast. dicit hūc casum vidisse de facto. de quo vide in l. si cū dotē. §. eo autē tpe. ibi posui. ff. soluto matrimonio.
§☞POMATES.
c ¶Et sic collige ex doctina Bar. hic, ꝙ quā do statuto cauetur ꝙ mulieres et minores nō possint cōtrahere sine p̄sentia &c. ꝙ nō debet ītelligi ad ꝓximinoribꝰ: ita ꝙ si tales adhiberētur cōtractus, ēt teneret ꝓximioribus p̄sentibꝰ ꝙ segē Ang. cōsi. clx. & istā cōsuetudinem sequūt. & ita dicit Ia. Butr. ī. l. j. j. vñ vir & vxor. ꝙ quidē notandum est: quia doctori illustri attestāti de cōsuetudine creditur vt inqt Iaco. Aret. & ibidē Bal. in fi. apparatus sui. ī. l. de qbus. ff. de legibꝰ. De isto puncto. & vltra adducta per Alexand. hic vide Bal. ī rub. j. de cōtrah. emp. & ī l. si marito. §. si volūtate. ff. sol. mat. Et vtrū credaē doctori attestāti de cōsuetudine, vide ꝙ ponit Alex. in l. post dotē. ī añpe. eo lū. ī prin. ff. sol. ma. & Bar. cōsi. viij. volu. j. Vide ēt Barb. col. xij. vol. j. & xxij. col. iij. vol. ij. & xxxiij. col. ix. & duabꝰ seq. vol. ij. & xxiij. & Bal. in p̄ludi. feu. col. j. cōtra tū dorinā Bar. hic, q̄ tenet ēt Ia. de Are. & Salic. ī. l. j. j. vñ vir & vxor. tenet Bal. ī. l. fi. de ver. sig. & Ang. sibi cōtrarius in cōsi. clxxij. icip. itē statuimus. & de materia huiꝰ statuti vltra. §. tradita, vide Bal. ī l. j. & in. l. in copulandis et ī. l. viduę j. de nup. & l. j. j. vñ vir & vx. & ibi ēt Salic. ī. l. fi. j. de testa. mil.
d ¶Trāsactionē. Tenemenți hāc doctrinā: sed certè tex. vī contra ī. c. cām matrimonij. de offic. dele. vide ibi Io. de Imo. l. post alios q aliter loquiē quā Bar. hic. Sīe idē voluit ī. j. C. de p̄. cur. lib. x. & vide Bar. in l. fi. ff. si qs ali. te. prohi. Andr. Barb.
e ¶Si maior. Allegatur a l. ꝙ periurus repellīē ab agēdo. ꝙ est verū si velit agere sup eo, sīper quo periurus; alias secus. c. dilecti. per docto. de except. Vide dom. Pet. in cōsilio. cccl. xvij. Andr. Barba.

1 in eo. ꝙ pro re quam apud te dimitto, non teneor ad aliqua &c.

SI profundo. Si res ex cā transactionis data euincatur, ex stipulatione nomine euictionis, si stipulatio interceſſerit: aliās præscriptis verbis agitur: sed parte remanēte penes eum, cū quo fit transactio: nō cōpetit actio noīe euictionis. hoc dicit vsque ad fin. Oppo. de se ipsa ad seipsam. Solu. quòd hic est mutatio personarum, vt dicit gloss. Item oppo. contra vltimum dictum de. l. si donatæ. ff. de donatio. inter virum & vxorem. Solu. glo. quòd ibi reus habuit causam ab actore. Pro declaratione huius, vide quod nota. per Dyn. in c. pro possessore. extra, de regul. iur. lib. vj. Item no. istam legem quod glo. communiter dicunt in. l. libera. infrà de senten. & interlocu. omni. iudi. & in. l. eleganter. in princip. de pigno. actio. quòd vbi res pro re data euincitur, agitur prima actione nomine euictionis. Sed vbi res datur pro pecunia, & euincitur, agitur ex empto. Contra primum membrum gloss. est ista lex quia datur res pro re, & non agitur prima actione. Contra secundum membrum est. l. qui res. ff. de solu. Quantum ad contrarium huius legis dicas quòd in casu nostro sit speciale fauore litium finiendarum.

☞Dolus non infertur scienti.
Pollicitatio de hæreditate futura, non obligat aliquem.
Stipulatio de faciendo aliquem hæredem non valet.
Transactio facta hoc modo, si me hæredem feceris, libero te: quòd non valet.
Matrimonium ut quis contrahat, induci potest. spe præmij.
Remitto ut me hæredem, quod talis cōtractus non valeat.

CVm donationis. Breuiter dicit. Scienti non infertur dolus. & pollicitatio successionis non obligat pollicitatem. hoc dicit. Not. quòd scienti † non infertur dolus. De hoc habes regulam de regu. iur. lib. vj. in. c. scienti. & dic vt ibi per Dy. Ex fine huius legis nota † quod pollicitatio de hereditate futura non obligat aliquem; vt. l. pactum ꝙ dotali suprà titu. primo & l. stipulatio hoc modo. ff. de verbo. obliga. † Quæro, quid si stipulatio interceſſerit de faciendo aliquē hæredem? Respondeo. quòd non valet. & gloss. dicit idem quòd non valet: quia est contra bonos mores: vt. l. stipulatio hoc modo. ff. de verb. obliga. † Quæro, quid si verba transactionis fuerunt concepta conditionaliter: vt puta, si me heredem feceris, libero te. Gl. dicit quod non valet transactio quia est facta sub conditione, quæ est contra bonos mores: vt Instītu. de inutil. stipula. §. impossibilis. & l. impossibilis. ff. de ῡ. obligat. Petr. dicit [a] contra. quòd enim quis obligetur ad faciendum aliquem heredem istud est bene contra bonos mores: sed qd̄ quis inuitetur spe alicuius lucri ad faciendum quem hæredem, istud non est contra bonos mores: vt. l. Titio centum. §. j. de cōdi. & demonstratio. Videtur quòd Pet. dicat malè contra casum in leg. ille autem. de hæredi. instituen. & ibi no. Nam nec metu pœnæ, nec spe præmij, quis debet inuitari ad hoc. Non obstat l. Titio centum. §. j. quia ibi loquit in matrimonio, ad † quod quis inuitari potest spe præmij: potest enim ibi intercedere pecunia ex vtraque parte: vt dos, & donatio propter nuptias: secus in alijs. Ita videt mihi qd̄ ibi dicit glo. Sed quærit gl. [b] quid si hoc fiat † per modum modi vt remitto vt me hæredē facias? Certè gl. dicit bene, † quicquid dicat Pet. ꝙ ille contractus continet turpitudinem: ideo in pari causa est melior conditio possidentis: vt l. ij. j. de condi. ob turpē causam. Ille autem casus est indubitabilis, si poneremus quòd quis fecit spe successionis: & hoc fuit in mente retentum, nō expressum: vt supra eodem. l. si maiores. quod nota & tene menti perpetuò.

a [1] ☞Metus, quòd cessat quando amicorum præsentia interuenit.
[2] Cautela ad tollendum metum, quando uxor uel filia facit aliquem contractum, est quòd adhibeatur præsentia amicorum.
[3] Statutum quòd mulieres, & minores, non possint contrahere sine præsentia consanguineorum, est inductum ut tollatur præsumptio doli & metus.

I Ranſactionem. Breuiter † dicit. Præsentia amicorū facit cessare præsumptionem metus. hoc dicit nota. lex, quam perpetuò tene menti. Dixi vobis in l. interpositas. §. eodem titu. quòd si vxor propter metum, & reuerentiam viri, facit aliquid, quòd reuocatur, licet non interuenerit metus mortis, vel crucíatus corporis. Vt igitur cesset † ista præsumptio metus, facias quòd quando istæ dominæ faciunt istos contractus, q̄ adhibeatur amicorum præsentia. arg. huius legis. Item ad tollendam præsumptionem doli, & metus, qui allegarentur contra te: sis memor facere probationes, quod amici interuenerūt, per istā legem. Item ex hac l. no. rationē † statutorum, quæ sunt per Italiam, quòd mulieres, & minores non possunt contrahere sine præsentia consanguineorum [c]. hoc fit ad tollendam presumptionem doli, & metus, per hanc l. Sed si in statuto adiicitur, sine præsentia consanguineorum, & proximorum. In eo quod dicit, proximorum: est ratio: quia cùm ad eos spes successionis pertineat est. verisimile quòd diligentius hoc videbunt. Facit ad hoc ff. de legi. tu. l. j. quod tene menti.

d [1] Metum non infert qui sibi ipse causam dedit.
[2] Metus non cadit in constantem.
[3] Metus non cadit in eum qui habet facultatem euitandi.
[4] Metus non cadit in eum qui habet remedium.
[5] Metus non cadit in eum qui habet remedium ordinarium.
[6] Metus non cadit in eum qui habet remedium ordinarium, & non extraordinarium.
[7] Metus non cadit in eum qui habet remedium ordinarium, & non extraordinarium, nisi ordinarium sit difficile.
[8] Metus non cadit in eum qui habet remedium ordinarium, & non extraordinarium, nisi ordinarium sit difficile, & non sit in potestate sua.
[9] Metus non cadit in eum qui habet remedium ordinarium, & non extraordinarium, nisi ordinarium sit difficile, & non sit in potestate sua, & non sit in potestate alterius.
[10] Metus non cadit in eum qui habet remedium ordinarium, & non extraordinarium, nisi ordinarium sit difficile, & non sit in potestate sua, & non sit in potestate alterius, & non sit in potestate iudicis.

d [1] Præsentia amicorū tollit præsumptionē metus. h. d. Not. istam l. quia est valde no. quia licet venditio facta per vxorē ob reuerentiam maritalem, veniat rescindenda per officiū iudicis: vt l. j. §. quæ onerādę. ff. qua. re. act. nō da. tñ si interueniūt cōsanguinei vxoris, valet contractus. & eodē modo si opponat exceptio cōtra te, ꝙ intulisti metū: potes replicare, interuenerunt consanguinei vel amici. E thic sumitur practica, quando mulier, vel minor vendit, debet esse præsentia consanguineorum, vel amicorum.

1 ☞Moram intra, quantum tempus quis offerendo purget.
2 More purgatio usque ad quod tempus admittatur.
3 More purgatio post sententiam, quòd admittatur, quando unum est in obligatione, & aliud in solutione, ex dispositione legis.
4 Moræ purgatio etiam admittitur post litem contestatam, quando mora non præcessit.

e I maior. [c] Breuiter dicit. Etiam post terminum reus offerendo promissa, implet transactionem, & sibi parat efficacē exceptionem. h. d. secundum intellectum magis cōmunem. No. tex. in fi. dum dicit: nec offerant, aliās si postea offeratur. Circa hanc l. quæro, intra quantum tempus † quis offerendo purget moram. Glos. in l. siue apud acta. §. eodem. dicit ꝙ vsque ad sententiam, & etiam post, quousque conueniatur iudicati. Vide glo. in l. siue apud acta. super verbo, vrgere. Glos. hic videtur velle, quòd habeat necesse offerre in lite illa. Istæ determinationes videntur contra legem, si insulam. de verbo. obligatio. & l. interdum. in fi. eod. ti. & quod ibi no. in l. si post tres. ff. si quis cau. videlicet quòd lite contesta. non admittitur purgatio moræ. Vnde Pet. intelligit hanc legem sic: lex contraria loquitur quando fuit mora cōmissa ante litem contestatam quòd lit. contesta. secuta non admittitur purgatio;

14 De facto fieri, qñ sufficiat, siue ad actionē dādā, siue ad pœnæ commissionem eui tandam, siue ut pœna euitetur.

a gatio: hic loquit quādo mora fuit cōmissa post lit. contesta. & sic admittitur purgatio. ita loquit hic. Intelligit ergo ipse has leges quòd post lit. contest. fuit facta transactio, & quod reus non impleuit promissa: actor fuit prosecutus primam instantiam: vt. l. si ue apud acta. vnde non fuit cōtestatio post trāsactionē, sed præ
2 cesserat. & hoc satis placet. Sed tunc quæro, vsq; ad quod tps † admittat ista purgatio. Videtis hic gl. variātes. puto ꝙ gl. posita su
3 per hac lege verū dicit, ꝙ admittit purgatio vsq; ad sniam. † Nō obst. l. item veniūt. §. idē rectè. de pet. hære. q̄ videt cōcedere purgationē, quousq; cōueniat iudicati: qa debes scire, ꝙ qñ est vnū in obligatione, aliud in solutiōe, ex dispositione legis, tūc. §. idē recte habet locū quādo vnum est in obligatione aliud in solutione, ex dispositione hominis: tunc ille. §. nō habet locū: vt. si qs stipulatus fuerit decem in melle. ff. de sol. Sed in materia nostræ legis vnum est in petitione, aliud in solutione: ex dispositione hominis. s. ex causa transactionis. ergo. §. idem rectè. non vendicat
a sibi locum in hac materia. Ex hoc habes limitationem ad. l. si insulam. [a] cū materia sua, ꝙ post li. contesta. non habet † locum purgatio more, hoc est verūm si mora præcesserit: aliās secus, vt hic le
4 gibus probatur, quod tene menti.

I maior. Si reus intra terminum non soluit cautransactionis ad terminum datū, post terminum auditur offerens, & soluens. & si non seruatur promissa causa transactionis pœna committit. Itē transactio aliquo dato, vel retento valet. hoc dicit cum. l. sequēt.

PRomissis. Si nō implentur promissa, ex causa transactionis, pœna tamen apposita cōmittit. h. d. Gl. quærit hic, qd si aliquis nō vult pete
1 re pœnā, sed vult petere illud ꝙ principaliter est promissum. Gl. hic videt dicere ꝙ nō possit: vt. l. apud Celsum. §. idem Labeo. de dolí excep. Istud venit in illam magnam dubitationē vtrum stipulatio pœnalis nouet præcedentē stipulationem. de qua plenè in. l. ita stipulatus. de ῡ. obl. Quærit gl. an ad euitandū pœnæ cōmissionem admittatur purgatio moræ: remittit ad no. in. l. si pacto quo pœnam. §. tit. j. dicam in. l. magnam. j. de contrahen. & commit. stipula. &c.

1 ☞Remittere non est dare, quando dubium remittitur.

b [1] Ransactio. [b] Opp. gl. de. l. de fideicommisso. §. e. Solu. supple hic, vel remisso. † Et si tu
1 dicis nònne remittere est dare. Certè non quando remittitur dubium: vt. l. siue apud acta. §. eo. & ibi dixi. Oppo. de. l. si super possessione suprà eodem titulo. Solu. Ibi non fuit datum culpa partis intercedente. quod no. &.

QVamuis. Contractus trāsactionis, non resoluitur ex pœnitentia. h. d. no. Oppo. contractus
2 transactionis est cōtractus innominatus: vt habuistis no. §. e. l. siue apud acta. sed in cōtractibus innominatis est locus pœnitentię, re integra: vt. l. iij. §. j. de cōdi. ob cau. & l. si pecuniam. in prin. ergo &c. Sol. duplex est opi. Huius timore dicūt quidā, qd̄ est speciale in trāsactione fauore minuēdarū litiū: vt hic, & vidi stis in. l. si ꝓ fundo. §. eo. & l. si maior. & hoc placet. Alij dicūt, vt Iac. de Ra. ꝙ est speciale fauore liberationis, vt in quacunq; libe ratione sit idem: vt ex pœnitētia nō possit resolui. Pro hoc facit ff. de præsc. ver. l. ob eam causam. Sed glo. ibi soluit. Puto igitur
c quòd in alijs contractibus innominatis, [c] in quibus liberatio vertitur, ex pœnitētia contractus resoluatur: vt. l. si quis accepto. de condi. ob cau. & notaē in. d. l. ob eā causam. de præscript. verbis.

1 ☞Alternatiua posita inter genus, & speciem, quando de mente proferendis apparet, resoluitur in dictionem expositiuam, id est.
2 Acceptilatio an habeat vinculum obligatorium.
3 Variare quòd quis possit, quando una obligatione tenetur ad plures res alternatiue: secus si habet plura iura: quia unius electione sibi præiudicat in alijs.
4 Exceptio transactionis quòd non possit opponi post sententiam.
5 Moræ purgatio non admittitur, quando pœna committitur propter maleficium.
6 Electio in alternatiuis competit reo, quando plures res alternatiuè sunt in obligatione: sed quando plura remedia alternatiuè competunt, electio est actoris.
7 Agere quando quis possit, & dicatur sine actione. & nu. 8.
9 Pacta circa actionem subla tam, quæ non potest resuscitari, qualiter fieri debeant.
10 Stante statuto quòd bannitus occidatur impunè: si occidens inquiratur, tertius pro eo comparere potest, & producere bannum: & absoluetur.
11 Tertius etiam, cuius non interest, quādo aliquid cōtinet publicā utilitatē, cōparere pōt.
11 Pœna quòd non succedat loco rei promissæ quando transactio fit per Aquilianam stipulationem acceptilatianem.
13 Reo qualiter subueniatur, quando actor uenit contra transactionem.

a ¶Insulā. Adde sec'm Pau. de cast. ꝙ Bald. subtilr vult qd̄ ēt si mora sit cōmissa añ lit. cōtest. puta, dedi li bellū cōtra te ī cētū, cōparuisti, & añ lit. cōtesta. trāsegim⁹, vt dares qn quaginta: & ego p̄missi vlteri⁹ nō p̄seq, nō dedisti. ego p̄sequor litē sup libel lo prio, & facta ē lit. cōtest. vult. Bald. & Pau. post eū. ꝙ possis adhuc offerre post lit. cōtest. vsq; ad sententiā exclusiuè, & si hoc feceris, nō cōdem naberis ī pria actiōe ad totā summā: imò cogor accipere, quod cōuenimus & absoluēris. Nō obstat. d. l. si insula: qatūc litis cō testa. p̄cludit viā purgādi morā, qñ est facta sup interesse, vel ad pœnā, qd̄ quā, vel ad q̄d, orta est mihi actio pp morā tuā: sed dudū añ ex cōtra cētū celebrato tecū. & hoc dicit subtile & singulare. aliquātulū vltra vide per Paul. ipsum.
§☞POMATES.
¶Trāsactio. Ad declarationē hui⁹. l. vltrā tradita hic ꝙ Bal. ī. l. fi. j. de except. rei iudi. vide Pau. de Cas. ī. l. q. §. de pact. & in l. sicut. circa penu. co. j. de act. & oblig.
☞P. PAV. P.
d ¶Vbi pactū. Circa materiā huius legis, an & qñ iudex possit repellēr agētē siue actiōe, & an istud ꝙ cedat qñ competit actio sed iefficax, vid̄ Fe. i. c. ad aures. extra de reſcri. Itē vid̄ Are. in. l. si ita scriptū. col. vlt. de lega. j. vbi dicit hoc esse verū si ex actis nō appareat iudici agentē carere ex verbis Bar. ibi.

b Opp. gl. de. l. de fideicommisso. §. e. Solu. supple hic, vel remisso. † Et si tu dicis nònne remittere est dare. Certè non quando remittitur dubium: vt. l. siue apud acta. §. eo. & ibi dixi. Oppo. de. l. si super possessione suprà eodem titulo. Solu. Ibi non fuit datum culpa partis intercedente. quod no. &.

2 Contractus trāsactionis, non resoluitur ex pœnitentia. h. d. no. Oppo. contractus transactionis est cōtractus innominatus: vt habuistis no. §. e. l. siue apud acta. sed in cōtractibus innominatis est locus pœnitentię, re integra: vt. l. iij. §. j. de cōdi. ob cau. & l. si pecuniam. in prin. ergo &c. Sol. duplex est opi. Huius timore dicūt quidā, qd̄ est speciale in trāsactione fauore minuēdarū litiū: vt hic, & vidi stis in. l. si ꝓ fundo. §. eo. & l. si maior. & hoc placet. Alij dicūt, vt Iac. de Ra. ꝙ est speciale fauore liberationis, vt in quacunq; libe ratione sit idem: vt ex pœnitētia nō possit resolui. Pro hoc facit ff. de præsc. ver. l. ob eam causam. Sed glo. ibi soluit. Puto igitur
c quòd in alijs contractibus innominatis, [c] in quibus liberatio vertitur, ex pœnitētia contractus resoluatur: vt. l. si quis accepto. de condi. ob cau. & notaē in. d. l. ob eā causam. de præscript. verbis.

1 ☞Alternatiua posita inter genus, & speciem, quando de mente proferendis apparet, resoluitur in dictionem expositiuam, id est.
2 Acceptilatio an habeat vinculum obligatorium.
3 Variare quòd quis possit, quando una obligatione tenetur ad plures res alternatiue: secus si habet plura iura: quia unius electione sibi præiudicat in alijs.
4 Exceptio transactionis quòd non possit opponi post sententiam.
5 Moræ purgatio non admittitur, quando pœna committitur propter maleficium.
6 Electio in alternatiuis competit reo, quando plures res alternatiuè sunt in obligatione: sed quando plura remedia alternatiuè competunt, electio est actoris.
7 Agere quando quis possit, & dicatur sine actione. & nu. 8.
9 Pacta circa actionem subla tam, quæ non potest resuscitari, qualiter fieri debeant.
10 Stante statuto quòd bannitus occidatur impunè: si occidens inquiratur, tertius pro eo comparere potest, & producere bannum: & absoluetur.
11 Tertius etiam, cuius non interest, quādo aliquid cōtinet publicā utilitatē, cōparere pōt.
11 Pœna quòd non succedat loco rei promissæ quando transactio fit per Aquilianam stipulationem acceptilatianem.
13 Reo qualiter subueniatur, quando actor uenit contra transactionem.

d [1] Præsentia amicorū tollit præsumptionē metus. h. d. Not. istam l. quia est valde no. quia licet venditio facta per vxorē ob reuerentiam maritalem, veniat rescindenda per officiū iudicis: vt l. j. §. quæ onerādę. ff. qua. re. act. nō da. tñ si interueniūt cōsanguinei vxoris, valet contractus. & eodē modo si opponat exceptio cōtra te, ꝙ intulisti metū: potes replicare, interuenerunt consanguinei vel amici. E thic sumitur practica, quando mulier, vel minor vendit, debet esse præsentia consanguineorum, vel amicorum.

1 ☞Moram intra, quantum tempus quis offerendo purget.
2 More purgatio usque ad quod tempus admittatur.
3 More purgatio post sententiam, quòd admittatur, quando unum est in obligatione, & aliud in solutione, ex dispositione legis.
4 Moræ purgatio etiam admittitur post litem contestatam, quando mora non præcessit.

e I maior. [c] Breuiter dicit. Etiam post terminum reus offerendo promissa, implet transactionem, & sibi parat efficacē exceptionem. h. d. secundum intellectum magis cōmunem. No. tex. in fi. dum dicit: nec offerant, aliās si postea offeratur. Circa hanc l. quæro, intra quantum tempus † quis offerendo purget moram. Glos. in l. siue apud acta. §. eodem. dicit ꝙ vsque ad sententiam, & etiam post, quousque conueniatur iudicati. Vide glo. in l. siue apud acta. super verbo, vrgere. Glos. hic videtur velle, quòd habeat necesse offerre in lite illa. Istæ determinationes videntur contra legem, si insulam. de verbo. obligatio. & l. interdum. in fi. eod. ti. & quod ibi no. in l. si post tres. ff. si quis cau. videlicet quòd lite contesta. non admittitur purgatio moræ. Vnde Pet. intelligit hanc legem sic: lex contraria loquitur quando fuit mora cōmissa ante litem contestatam quòd lit. contesta. secuta non admittitur purgatio;

a ☞Secũdo,qa Anno ta.vba gl. q hic Bar. referre itẽdit, ita cãta re.Secũda:qa ipſo iure tollit ſtipulatio p ſtipulationẽ: licet nõ ſic ī pacto:vt.ff.de pactis.l.ſi vn⁹.§.pactus verũ ĩ eſt dictũ bar to. vt ex gl.ī.d.§.pactus.& ſequẽtib⁹ pa tet.Alexã. Loſæus.

Non obſtat,ſecundũ eum.§.pactus ne peteret.quia ibi fuit expreſsè ꝓmiſſum nõ petere:hic autem nihil eſt promiſſum,ſed cõfiteꝛ ſe recepiſſe.Contra do. Iac.But. videꝛ q quãdoq; poteſt quis remouerí à petitione,teneꝛ naturaliter nõ petere:vt.l. Meuia.§.fi.ff.ſo.mat.vbí hoc dicit Iac.ſuper illo ỹ bo,non teneri. Mihí videꝛ q oẽs quodam modo habuerunt bonũ intellectum. ſ. tam q̃ gl.do.Iac.Nã qñq; verba cõuẽtionis cõ tinẽt ꝓmiſſionẽ de nõ petẽdo:& tũc ſine dubio qs obligaꝛ natu raliter non petere.Qñq; nullam continent ꝓmiſsionẽ, ſed ſolũ fiũt ad reſoluẽdũ,vt apparet in acceptilatione:& apparet in pactis p quæ à vẽditione recedit:& ex illo pacto nulla oriꝛ obligatio, ſed ꝓpter pactũ oriꝛ q̃dam naturalis æquitas: ex qua quis obligatur naturaliter,per quã obligationẽ quis teneꝛ naturaliter nõ petere. Ita intelligo hic glo. Idem dico in omni actu liberatorio, nam ſi ſoluo tibi:equũ eſt q de cætero non petas à me.& ideo te neris naturaliter ad non petendum: nec oritur ex ſolutione, ſed ꝓpter ſolutionẽ ex æquitate naturali:vt dixi in.d.l. Mæuia.§. fi. Ita intellige gl.hic poſitã.& iſto modo poſſet itelligi.d.l.ſi vnus. §.pactus ne peteret.cũ ſua gl.Venio modo ad vlteriora.& fortio ra:& intro gl.magnam.Opp.q reus non poſsit repetere data, vt l.dedi.in pri.&.l.quod Seruius.de condi.ob cau.Sol. non poteſt repetere,niſi actor cõtraueniat. Ita loquitur hic.& ſic concor.cũ contrarijs.Opp.dicitur hic,q poena vna cum his quæ data pro bant ante cognitionem cauſæ in ferẽda eſt.& ſic innuit q priꝰ cognoſcatur ſuper petitione pœne,& repetitione datorũ,quam ſuper actione ꝓpoſita per actorẽ.Cõtra:quí prior appellat:prior agat.ff.de iudi.l.qui prior. Huius timore variaꝛ hæc lect. tribus modis.Vno modo,q illa verba,ante cauſæ cognitionem:determinent verbũ eſt,poſitũ hic in ſi.legis: & tũc procedit cõtrariũ. Dicũt quidã, hic eſt ſpeciale.In contrarium eſt regula. & iſtam tenebat Iac.de Ra.& aſsignabat rationem.quía hoc eſt ĩ electione rei,vel petere pœnam,& repetere data:vel repellere actorem agentẽ exceptione: & ſic poſſet iſte reus variare q̃cunq; etiam poſt ſententiã:vt.l.eũ qui certarũ.in fi.ff.de verb.obl. Vnde ſi cã propoſita p actorẽ priꝰ ageretur,& reus cõdemnaretur, ſequeꝛ q poſt ſententiam,reus poſſet exceptionem tranſactionis opponere:quod eſſet iniquũ.& ideo priꝰ agiꝛ cauſa, cꝫ petatur pœna,& repetatur data:vt ſic de tranſactione non poſsit poſtea opponere. Ita dicit Pet. Iſta ſua ratio non eſt vera:quía intelligo quòd iſta tria omnia poſſunt fieri,ſcilicet q actor repellaꝛ,pœna petatur,& data repetantur, vt.j.dicam.Præterea, eius ratio non eſt vera.†Nam quando quis vna obligatione tenetur ad plures res alternatiuè:tũc habet locum.l.eum qui certarum.§.fi.de verbo.ob.Sed q̃ aliquis habet plura iura alternatiuè; electio vnius ſibí præiudicat in alijs,nec admittitur variatio poſt conteſtatio. vt.l.quod in hæredem.§.elegere.ff.de trib. Facit quod habuiſtis not.in.l.cùm proponas.ſ.eo.tit.Præterea; †exceptio tranſactionis non poteſt opponi poſt ſententiam : vt.l.eleganter.§.ſi poſt. de condict.indebi. Et ídem Pet,legit iſtam legem alío modo, vt illa verba, ante cognitionem cauſæ: non determinent verbum, maluerit: quaſi dicat,vel actor repelletur,vel pœna petetur , & quæ data probantur, repetentur, prout aduerſarius elegerit ante cauſæ cognitionẽ.& ſic non obſtat.l.qui prior. Certè iſta lec. procedit ſecundùm opi.eorum, quí dicunt reum non poſſe conſequí omnia iſta tria.ſed ſecundùm illos quos ſequor iſta lectu. non eſt bona,vt infrà dicam. Alíj legunt iſtum tex. tertio modo & iſta eſt in gloſſ.quòd illa verba, ante cauſæ cognitionem: determinent participium data.quaſi dicat,pœna vnà cùm his quæ probantur data ante cauſæ cognitionem, inferenda eſt.& ſecũdum hoc nihil obſtat. & iſtam teneatís , & videatís gloſſam.

Vlterius oppon.ego dixi ſuprà quòd eſt in electione rei conuẽti , vel actorem repellere , vel pœnam , & data repetere. Contra : ille , qui primò fuit actor in illo iudicio , in quo petitur pœna , eſt reus : ſed in alternatiuis eſt electio rei : vt leg.plerunque in fin.ff.de iure dotium.ergo eius debet eſſe electio.Huius timore lex iſta legitur duobus modis.Primò vt hic Imperator loquatur reo , qui quæſiuit qualía remedia haberet contra actorem. Cuí reſpondet Imperator : vel actor obtemperabit placitis⁹: vel ab eo auferetur pœna , vnà cùm his quæ data probantur,prout ipſe maluerit:ipſe dico actor,q modò in hoc iudicio eſt reus.& vide glo. Iſta lec.põt eſſe vera,ſi quæſtio proponaꝛ principi, antecꝫ actor cõtraueniat.quaſi dicat,eſt in electione aduerſarij tui, vel obtẽperare trãſactioní , vel ſoluere pœnam,& reddere data. Nam ſi proponeretur quæſtio,q iam actor contraueniſſet,non poſſet eſſe in electione ſua: imò præciſè compelleretur ſoluere pœnam,& reddere data:quia† quãdo pœna cõmittitur propter maleficium,non admittitur purgatio:vt l.quí ea mente.ff.de fur. Alío modo legitur,q Imperator loquatur hic actori:& ſecundũ hunc modum poſſuí tibí caſum.Dicitur enim,q vel actor obtẽperauit ſententiæ,vel ſi ipſe contrauenit,& aduerſarius eius velit cogitur ſoluere pœnam,& reddere data.Nec obſtat†quod tu dicís,q actor modò eſt reus : ergo ipſe debet habere electionem: quía quando plures res alternatiuè ſunt in obligatione, tunc eſt electio rei in dubio:vt d.l.plerunq;.in fin. Sed q̃ plura remedia competunt alternatiuè,eſt electio eius,cuí competunt iſta remedia:non eius,contra quem competũt:vt l.iij.§.& generaliter diffinit Scæuola.& §.fi.ff.de eo quod cer.lo.& l.quod in hæredem. §.eligere.de trib.&.l.cum filius.§.varijs.ff. de leg.ij. & j.de fur.l. j.cum ſimí.ſed hic iſta remedia repellendi actorem,vel repetẽdi data,& petendí pœnã,cõpetunt ipſi reo.ergo eius eſt electio: & iſta eſt vera.Habes expeditum principium glo.modò venio ad fortiora,& vtília huius legis.Oppo.hic innuit quòd ſi reus vult petere pœnam & repetere data, quòd actor audiatur ſuper prima actione propoſita:vel ſi reus vult , repellat actorem, & non petat pœnam,& repetat data. Oppo.ſine actione nemo experitur:vt l.ſi pupilli.§.videamus.de nego. geſt. ſed actor hic nullam habebat actionem:quía ſublata per acceptilationem : ergo nullo mõ agere poterit.Si†tu dicis,cõcedo,q actor nõ poteꝛit agere:tũc ſequereꝛ q reus cõſequereꝛ iſta tria.ſ. q actorẽ repelleret,& q pœnã peteret data:qd̃ eſt expreſſe cõtra l.cũ ꝓponas.ſ. e.Horum contrariorum timore intellectus huius legis variatur quínque modis.Secundum primum agitur de facto reo volente.ſecundum tres alios agitur de iure, ſecundum quintum agitur de facto reo inuito. Modò examinemus iſta per ordinem: dico & ad contrarium reſpondeo quòd hic agitur de facto prima actione reo volẽte hoc pati.& hoc eſt quod dicit hic textus ſi aduerſarius maluerit.quaſi dicat,bene poterit reus omnia iſta tria remedia habere,ſi velit:ſed ſi vult actorem admittere,& ſolum petere pœnam,& repetere data:hoc poteſt . Et iſtam lectuam tenet Azo:quam probat tribus rationibus. Primò,quia hoc eſt in odiũ remittẽtis tã ſolẽniter:vt j.e.l.pxi.qa remiſit p Aquilía.ſtipulationẽ,& acceptilationẽ.Secũdò,quía [a] actio prima eſt ipſo iure ſublata:ſicut dicimus in pacto,q̃cꝫ ipſo iure: vt l. ſi vnus.§.pactus.ff.de pac.tertiò qa ſi iudex ĩterrogabit actorẽ:qua actiõe agis?actor nõ põt dicere:& ſic iudex abſoluet reũ. Ita dicit Az.et ſm hoc nõ ob.l.cũ ꝓponas.ſ.e.qa hic reus abſoluiꝛ,nõ iõ qa accipit:ſed qa iudex reperit actorẽ ſine actiõe agere. Vñ ſa teor q reus non poſſet excipere : ſed iudex de neceſsitate habet reũ abſoluere:qa reperit actorẽ ſine actiõe agere. Ibí verò habebat actionẽ q̃ elidebaꝛ exceptiõe:vñ cũ exceptio nõ poſsit ꝓponí,ꝓcedit actio.vide iſtã gl.Ego iſtã opí.Azo.teneo tãcꝫ veriſsimã:vt ꝓbo.j.in v.opi.Alíj dicũt,q hic agiꝛ de iure:qa reo petẽte pœnã,& repetẽte data reſtituí,reſuſcitaꝛ actio priꝰ ſublata: ar.j. de nõ nu.pe.auꝛ.cõtra q ꝓpriã.& q̃ licet ab emp.diſcedere.l.j.ſi cut q̃ p pactũ qs recedit:vt l.ſi diuerſa.ſ.e.ſed Az.cõtradicit:qa hic reus hoc nõ facit,vt actionẽ primã reſuſcitet, vel trãſactionẽ reſcindat:imò vt ſibí debitũ cõſequaꝛ.& dicit bñ:qa ẽt ſi expreſ ſe hoc ageret,vt actio priꝰ reuiuiſceret,pacto nudo nõ poſſet fieri:vt l.ſi vnus.§.pactus.ff.de pac.& dixi ſ.eo.l.ſi diuerſa.Nec ob.auꝛ.cõtra q ꝓpriã.qa ibí nõdũ reſuſcitaꝛ actio priꝰ:ſed daꝛ noua.ſ.cõdictiõe ex illa l.Nec ob.l.j.q̃ licet ab empt.diſcedere. qa ibí actio priꝰ nõ erat ſublata,ſed eliſa . Alíj ergo dicũt,q hic agiꝛ de iure.ſ.actione priꝰ,q̃ reuiuiſcit iõ,qa reus ponit pœnã & data,ar.j.ſi ad.trãſ.l.j.& ij.certè illę ll.nõ faciũt:qa ibí fuit ꝑtracta reſtõ cuius natura eſt primã actionẽ reſuſcitare. Alíj dicũt hic agí de iure hoc mõ.q priò actor aget cõdictione ſine cã,vt reus reponat ſe in priſtinã obligationẽ:quo facto aget actiõe priꝰ de iure. Certè hoc nõ placet:qa iõ hic deueniꝛ de cã ad nõ cãm : qa actor deliquit veniẽdo cõtra trãſactionẽ.& ſic nõ eſt equũ q ex ſuo delicto cõſequaꝛ cõdictionẽ ſine cã:vt l.itaq; fullo.ff.de fur. Vñ nõ põt ſuſtineri,q hic agaꝛ de iure, Vñ dicũt alíj,& eſt quinta opi

ta opi.q hic agitur de facto,& reus cogiꝛ hoc pati, ſi vult petere pœnã,& repetere data,vt omnia iſta tria conſequatur. ſecundũ l.cũ proponas.ſ.e.& ſecundũ hoc exponiꝛ hic tex.ſi aduerſarius maluerit.quaſi dicat,eſt electio rei,vel actorẽ repellere, vel debere eũ admittere,& repetere pœnã,& data.Et vide iſtam gl. q̃ hic ponit iſtã lect.quintã, q de facto agiꝛ non de iure , licet reo inuito.Pe.de Bel.pertí.allegat q caſu.l. Iulía.§.quãtũ autem. ff.ad exhi.Certè dñí,illa lex nihil facit nã ibí de facto agitur reo volente líberarí ab vna actione, quí patiꝛ ſe conueníri de facto: ſed eo inuito nõ dicíꝛ ibí.Ad.l.nuda.&.l.ſi Titius.quas gl.alleg. 8 rñdeo per iſta verba.Q̃cꝫ†quís non habet actionẽ,ſed eã habe reſperat per cõteſtationẽ factã ſuper actione propoſita de facto tunc bñ admittitur q quís agat de facto : vt.d.l.ſi Titius.de ver. oblig.&.d.l.nuda.ſecundũ vnã lectu.Q̃cꝫ quís non habet, nec habere ſperat:& tunc ſi quídẽ queꝛís,an admittaꝛ ad agendũ de facto,quatum ad hoc vt poſsit conſequí illud quod petit: & tũc non admittiꝛ niſi reo volẽte:vt hic.&.d.l.Iulían.§.quãtũ autẽ.in quantũ autẽ reo verò inuito nulla.l.reperiꝛ. Et iõ ſtandũ eſt regulæ quę dicit,q ſine actione nemo experiꝛ.Si verò agit, nõ vt illud q petit conſequaꝛ, ſed vt aliã obligationem faciat cõmitti: tũc admitteꝛ.vt.d.l.nuda.et ſic teneo hic opi.Azo.q ſi reus vult actor repelletur,pœna peteꝛ,& data repetentur.& ideo dico , q ſi actor repellítur,nõ erit vigore exceptionis ꝓpoſitæ: nulla em̃ exceptio cõpetebat,cùm nulla erat actio:ſed erit ideo, qa iudex reperit actorẽ ſine actione experíri,poſito q reus nullam exceptionẽ obíciat.Et q hoc ſit verum,dico q eſt caſus in.l.ſi vnus. §.pactus.ff.de pac.vbí quando actio tollitur ipſo iure per pactũ quod eſt in actionibus deſcendentibus ex delicto,per aliud pactũ non poteſt reus facere q actor poſsit agere. Ita hic cũ actio prima tolliꝛ per acceptilationẽ,non poteſt pacto nudo tacito q induceꝛeꝛ per petititonem pœnæ,& repetitionẽ datorũ fieri qd̃ agatur actione prima nec poteſt dici,agetur de facto:vt.d.§.pactus.vbí indiſtinctè dicit q non poterit agere,& ſic reſiſtit in facto.non enim dicit,non habet actionẽ:ſed dicit agere non poteꝛit.Præterea,ſi hoc eſſet verum q poſſet agí de facto,fruſtra eſſet introducta actio preſcrí. verb.datiua,de qua ſoquitur.l.cùm mota.ſ.eo.gl.tangit in.l.ſiue apud acta. Item fruſtra ageretur,vt quis ſe reponat in priſtinam obligationem,ſi actio prima intenta de facto ſufficeret.Ad quíd ergo fieret circuitus:vt.l.dominus teſtõ.de condí.indeb.Certè hoc non vídeo. Et ideo quãdo 9 fiunt iſta pacta†circa actionem ſublatam,quæ non poteſt reſuſcitari,deberent ſic fieri,vt ſtatim dícam.Pone exemplum:líberaui te ab actione iniuriarum per pactũ de nõ petẽdo: ſi facis mihí pactũ de petendo , actio prima non reuiuiſcit:vt.d.§.pactus. fiat ergo pactũ ſic,q tu reus promittas de illo pacto de nõ petẽdo nihil dicere,vel opponere,vel ĩ iudício allegare,ſub certa pœna:tunc ſi allegabis,incides in pœnã: ſi nõ allegabis : tũc poteꝛit te cõuenire de facto : & iudiciũ ꝓcederet. vel cautius ſuper tali pacto de nõ opponẽdo, vel nõ allegando in iudício interponat iuramẽtũ:qa tunc iudex nõ audiet te cõtra iuꝛm tuũ:vt in auꝛ.ſacramenta.j.ſi aduer.vẽd.& iõ nõ poteꝛit ſibí non líquere actorẽ ſine actione experíri:aliàs ſi ſibí líqueret,haberet neceſſe reũ abſoluere:vt hic,ſecundũ lect. Azo.veriſsimã. Et ideo iã de facto dixí.Statuto caueꝛ†q exbãnitus poſsit impune offendí,modò 10 qdã offendit exbãnitũ:inquirebaꝛ de hoc maleficio,reus non audebat cõparere ad hoc allegãdũ:cõparuit quidã tertius,& dixit. Dñe,ille, q fuit offenſus p talẽ, erat exbãnitus,& ꝓduxit bãnũ, & líquidauit de bãno.Ego dixí q iudex debeat illũ reũ abſoluere:& nõ põt vlterius ꝓcedere.Ro:quía líquet iudící iſtud nõ eſſe delictũ:et illud iudiciũ ſine actione,ſeu acculatione ꝓcedere. Caſus eſt hic ſecũdũ vnã lectu.Azo.veriſsimã.Et ſi dicaꝛ, quo 11 admittiꝛ iſte tertius ad hoc dicẽdũ.Dico,†q hoc cõtinet publicã vtilitatẽ,vt ex bãniti poſsit offendi: vt.l.j.&.ij.j.q̃ líc.ſine iuſe vín.Sed q̃ hoc opponeret,cõtineret vtilitatẽ tm̃ priuatã non admittiꝛ,niſi ipſe cuius itereſt.Procedo vlterius extra gl.Op. q pœna ſuccedit loco rei : vt.l.ſi qs à ſocio.ff.ꝑ ſocio &.l.p̃dia.de act.emp.dixí ĩ.l.petẽs.ſ.tit.j. Sí actor obſeruaſſet ꝓmiſſa , ab eo nõ repeteꝛenꝫ data ergo ſi ſoluit pœnã,cũ videaꝛ obſeruare promiſſa nõ debẽt ab eo poſſe repeti data. hic dicit contrariũ:quare 12 malè.Sol.Dico † q q̃ trãſactio fit p Aquilianã ſtipulationẽ, & acceptilationẽ:pœna non ſuccedit loco rei ꝓmiſſæ.Nã certũ eſt q actor amplius nõ poteꝛit reũ inuitũ exigere: ſuccedit ergo loco cõtractus.quo caſu pœna & data pñt re 13 peti:vt.l.ſi qs rẽ.ff.de arbit. †Et iõ ꝙ huius declaratione ſcias q q̃ actor venit contra trãſactionẽ, qualiter iubueníꝛ reo. Dícas, aut trãſactio fuit firmata iureiurãdo:& tũc ſine dubio actor repellíꝛ,pœna peteꝛ,& data repetẽꝛ:vt.j.ꝓxi. Q̃cꝫ nõ fuit iuſo firmata:& tunc aut fuit actio prima ipſo iure ſublata,vel acceptilatione,vel pacto,in ca- b ſibus in quíbus pacto tollíꝛ:et tũc ídẽ qa actor repellíꝛ,ſi reus vult pœnã petere,et data repetẽtur:vt hac.l.ſingulari,ſecũdũ lect. Azo. Aut actio prîa nõ fuit ipſo iure ſublata:& tũc aut fuit dictum,rato manẽte pacto:& exceptio obíciꝛ, & pœna repeteꝛ: non aũt repetentur data:vt.l.cũ ꝓponas.ſ. c eo.tit.ff.e.l.quí fidẽ. Aut nõ fuit dictũ,rato manente pacto:& tunc eſt in electione rei, vel opponere exceptionẽ,vel petere pœnã vel repetere data codictione ob cãm: vt.d. l.cũ ꝓponas.& dixí in.l.ſiue apud acta poſ d ſet etíam agere actione p̃ſ.verb.vt.d.l. ſiue apud acta. Vltimò op. quãcũq; opí. teneas apparet q hæc pœna cõmittiꝛ, q̃ de facto agitur.Cõtra.j.ſi man.ita fue.alie. l. ea qdẽ de verb.obli.l.ſtipulatio iſta.§.q̃ſitũ. Solu. 14 Q̃cꝫ† quæríꝛ,vtrũ ſufficiat de facto fieri, quantũ ad habẽdã,ſeu dandã actionem. Et díc vt.l.mulíer.§.pen.de cõdí. inſtit. Q̃cꝫ quæríꝛ,an ſufficiat de facto fieri quantũ ad euitandã pœnę cõmiſsionẽ. Díc vt no.per Dy.in.l.quidã cũ filium.in fi.de verb.obl. & ibí etiã ponit de præcedentí mẽbro. Q̃ que quæritur vtrũ ſufficiat de facto fieri quantũ ad pœnæ commiſsionẽ:& iſta eſt materia noſtræ legis, in qua díc breuiter tría verba. Aut q̃ris de pœna legali,aut cõuẽtionalí.Sí de legali: aut factum non poteſt ſortíri de iure effectum,& cõſummationem: & ſufficit de facto fieri:vt.l.eũ quí.j.de adul.j.de ſepul.vio.l.j.de ſacroſanc.eccl.l.iubemus.&.l.nemo martyres.& quod ibí nota. Aut poteſt ſortíri effectum,& cõſummationẽ, ſaltẽ de facto.& habet locũ materia.l.ſi quis non dicã rapere.ſ.de epiſ.& cler.Secũdo caſu,quãdo quæríꝛ de pœna cõuentionalí:& tunc aut fuit actum q cõmittatur ſi cõtra fiat de facto,& hoc conſtat: & com mittitur:vt.l.quí Romæ.§.Flauius Hermes.de verb.obli.&.l.Lucius.§.tres hæredes.ad Treb.Aut fuit actum q cõmittaꝛ ſi de iure contra fiat:[a] & hoc conſtat: & non cõmittitur ſi fiat contra de d facto:vt.l.ſtipulatio iſta.§.quæſitum.de ver.obl.Aut dubitatur: & tunc ſi fiat de facto,fit incommodum aduerſarío,& pœna cõmittitur,vt hic.Aut aduerſarius non incommodaꝛ: & pœna nõ cõmittitur:vt.l.ea quidẽ.j.ſi manc.ita fue.alie.&.l.cõtinuus.§.cũ quis.de verbo.obliga.& ibí de hoc dixí &c.

VBi pactum. Veniens contra tranſactionem, Aquiliana ſtipulatiõe & acceptilatione firmatam,repellítur ab agendo. Item pœnam ſoluit:& accepta noíe tranſactionis reſtituit.h.d.ſecũdum verã lect. Azo.Op.dñ hic:pactũ vl trãſactio. Iſte tex.vñ ſuperfluus:vt in.§.qbus.ſ.in.j.cõſtitu.Huius timore eſt facta prîa gl.q̃ exponit hũc tex.dupl̃r.Prima expoſitio nõ eſt bona: qa hic in textu dr̃:his q̃ data probãtur:& tñ pactũ debet eſſe gratuitũ. Tene ergo ſecũdã expoſitionẽ. Habetís ergo intelligere ſolũ in trãſactione,& exiſto itellectu not.vbí dictio vel,& aut,ponitur inter genus & ſpeciẽ:tũc ponit ꝓ.i.vt hic.&.l.ij.in princ.ff.ad le. Aquil.& ibí no.q põt eſſe verũ,vbí apparet de mẽte ꝓferentis, ſecundũ q hic alꝫ ponit. Aliter vidiſtis in.l.tranſigere.ſ.eo.Item op.dñ hic:accep.vinculís &c.iſte tex.vñ innuere, q in acceptilatione fit vinculũ:ſi tñ acceptilatio fiat ad liberãdũ:nõ debet operarí eius cõtrarium,ſcilicet obligationẽ.arg.l.cũ tale.§.falſam.de cõdi.& demõ.Sol.gl.q eo,q qs liberaꝛ ꝓ acceptilationẽ:ex parte liberatí,nõ debet vinculũ obligationis in ſe:ſed ex parte líberatis ſic:qa teneꝛ ad nõ petendũ naturaliter. Dictũ huius glo.reprobat Iac.But.qa nũq; acceptilatio operaꝛ cõtrarios effectus.ſ. liberationẽ & obligationẽ:vt.l.cũ is.§.j.ff.de cõd.indeb.Præterea

↦P. PAV. P. ¶Offendi.Vide Are. ĩ ope maleficiorũ. in ver.cõparẽt dicti inquiſitꝰ.in verbo, defenſiões.col.iij.Et vide Alex.hic, & Mo. & alia multa quę habes ad Bar.ī.l. pen.§. ad crimẽ. ad fin.ff. de pub.iudi. ¶Ego dixi.Adde eũ dẽ Bar.ī.l.pe. §.ad crimẽ.de pub.iu. ꝑ Cy. in.l.reos . & ibi Bal. j.de accu.& ī. c. priꝰ §.iniuria.de pace iur. fir.& ī.l.j.§. Offilius. ff.ne qs eum q in ius vo.eſt,vi eximat. ¶Et ſi dicatur. Vide Bar.ī.l.pe.§.ad crimẽ de publi.iud.vbi proſeruo,monacho,ſubdito,ĩ cã criali p̃t cõparere dñs. A. Barb. ☞POMATES. Cõtra fiat. Q̃ qdẽ ꝺ iure debet fieri, ñ ſufficit q de facto fiat. no.tñ q ſi aliqd de facto ĩ ciuitate obſeruaꝛ, q de iure nõ teneret,q pinde eẽt, ac ſi de iure valeret. de gl.ī.l.q habebat.ī fi. q̃ eſt.ff. de mate & ꝓp hoc vide q̃ dicit d.Alb.ī.l.j.ī vlti.col. ꝺ. de ſum.tri.& in.q. de fideiuſſori. circa vſuras.

dicit ipſe: agentiũ actus nõ debẽt operari vltra eorũ intentionẽ: vt l. non omnis. ff. ſi cer. pe. Sed intentio trãſigentiũ per modũ ac ceptilationis eſt, vt cõtingat liberatio, & obligatio: & ex his con cludit gl. malè dicere. Bñ fatetur tamẽ ꝙ vbi fuit pactũ de nõ pe tẽdo, ibi eſt obligatio ad nõ petendũ: ſecus in acceptilatione. Tñ põt ſaltẽ tam dictum gl. ꝙ dictum do. Iacob. vt dicaẽ ꝙ in pacto, & acceptilatione illa naturaliter nõ dicit oriri obligatio ex acceptilatione: ſed propter acceptilationem ex quadã naturali ęqtate petere obligaẽ à modo nõ. Cõtra ſolet dici ĩ. l. ex hoc iure gentiũ. ff. de iuſti. & iur. Item op. & ſum. in prin. gl. magnæ: dicitur hic, ꝙ non poteſt peti pœna, niſi cũ ventũ fuerit cõtra trãſactionem. Item oppo. dicitur hic in textu noſtræ legis: quòd aut ſubſecutis ac. aut pœna inferenda eſt ante cognitionem cauſæ. ſ. principalis. Iſte text. videtur innuere, quòd ſi actor qui trãſegit, veniat cõtra tranſactionem agendo, & reus petit pœnam appoſitam in tranſactione: quòd iſta quæſtio, & pœna primò debeãt terminari ꝙ principalis cauſa. Iſtud eſt falſum, p. l. q prior. ff. de iudic. Huius timore iſta litera legitur dupliciter in gl. Tertio modo ſecundũ vltramon. Primò intelligiẽ ꝙ iſta verba, ante cogni. cauſæ determinentur ab illis verbis: inferenda eſt & ad contrariũ reſpõdet, ꝙ hic ſit ſpeciale. Ratio ſpecialitatis nõ apparet in iſto caſu, & ideo non videẽ vera. Intelligiẽ alio modo ꝙ hæc verba, ante cognitionẽ: determinentẽ à principio data: & tũc ĩ nullo obſtat. Intelligitur tertio mõ, ſm vltramontanos, ꝙ determinẽtur ab illo ỹbo, maluerit: quaſi velit dicere, ſi aduerſarius malit ante cognitionem cãę principalis petere, pœnã & repetere data: põt. Iſte itellectus ſoluat, ꝙ reus nõ habeat, niſi duo remedia videlicet, petitionẽ pœnę & repetitionẽ datorũ, & ĩ hoc fuit opi. vltramõ. Iſte intellectus non eſt verus: imò habet tria remedia, & ſtatim videbitis: qa & actor põt repelli. Tene ergo, ꝙ iſta verba determinentur ab illo participio data, & cõtrarium non obſtat. Item oppon. dicit hic in tex. ſi aduerſarius maluerit. Iſte tex. videt innuere, quod electio ſit rei, cui rumpitur tranſactio. Sed tũc opponit, & videtur eſſe electio actoris, qui trãſactionem rũpit: eo ꝙ nũc agitur contra eum ad pœnã, & ad data: ipſe dicitur reus: & videt reneri alternatiuè: vt hic. Sed in alternatiuis eſt electio debentis: vt. l. plerunq. ff. de iu. do. in fin. Timoræ huius iſta verba, ſi aduerſarius maluerit, in glo. exponũtur dupliciter. vno modo, ꝙ exponat aduerſarius, i. reus, qui conuenitur ad pœnam tũc. q tamen actor fuit primò. Alio modo exponũt aduerſarius, id eſt actor, qui pœnam petit, & tunc qui primò erat reus, cum fuit tranſactio rupta: ambę iſte duæ expoſitiones poſſunt tolerari. Nam antequam peruenìatur ad iudicium, eſt in electione primi actoris vtrũ vellet obſeruare trãſactionẽ, an pœnam ſoluere & reſtituere data: ſed poſtq̃ ipſe venit cõtra tranſactionẽ: & ſic neutrũ: aliàs ventũ eſt ad iudiciũ. ga petitur pœna, & repetunẽ data: tunc non eſt in electione primi actoris: ſed põt cogi ad ſoluendã pœna, & ad reſtituendũ data, vt hic videbitis. Poterit etiã eum repellere ab agẽdo: vt. j. videbitis, ſecũdùm vnam lect. & ſic intelligẽdo, iſtæ expoſitiões tolerant, & ſimilia. Item op. & ſum in gl. magna, ĩ ỹſ. q incipit: ex prædictis pater. Vos videtis quòd trãſactio fuit facta p accep. & ſic trãſactio fuit ſublata ipſo iure: vt inſti. qb. mod. tollit oblig. §. eſt autẽ. & hoc dicit tex. ꝙ eſt cõtra tranſactionem: & ſic ſine actione agit. contra. l. ſi pupilli. §. videamus. ff. de nego. geſt. Huius contrariį timore lex legiẽ quinq̃ modis in gl. Et aduerte ad ordinẽ gl. qa duę opi. videlicet prima & vltima tẽdũt ꝙ ĩ. l. nr̃a agaẽ de facto, ſm primã opi. agit de patiẽte reo: ſm vltimã iuſto reo. Hæ tres opi. l. ſecũda, tertia, & q̃rta tẽdũt ꝙ agaẽ de iure venio ad primã q̃ ipſa ỹitas eſt, & fuit opi. Azo. & eã tenet do. Ia. hic. Pria eſt, ꝙ hic agaẽ de facto, & reus patiaẽ. q̃ſi dicat tex. Si aduerſarius. i. reus, cui rũpiẽ trãſactio, malit pœnã petere, & data repetere: põt hoc velle & ſi actorẽ vellet repellere, ẽt põt. quaſi cõcludit tex. ꝙ oĩa iſta remedia reus poſſit habere pœnã, repetere data, & actorẽ repellere: & tũc põt exponere aut ꝑ &. Rõ huius opi. eſt triplex. & videbitis in gl. nr̃a. tertiã rõnem, q̃ eſt multũ notãda ad id qđ. j. dicã. & eſt rõ ibi tertia, ga cũ iudex. Scd'a fuit opi. ꝙ hic agaẽ đ iure, allegat gl. ꝑ hac opi. l. j. q̃n licet ab emp. diſ. & auẽ. cõtra q̃ propriam. j. de nõ nu. pecu. Azo cõtradicit: cuius fuit ꝑdicta opi. vt hic videtis. põt eſſe alia rõ: qa actio extincta nũq̃ reſuſcitat: vt. l. q res. §. aream. ff. de ſol. Tertia fuit opi. ꝙ hic agaẽ actiõe vtili. alleg. gl. l. j. &. ij. j. ſi aduer. trãſactio. Illę leges nihil faciũt ad materiã noſtrã, vt dixi in l. ſi diuerſa. §. eo. loquuntur enim in reſtitutione in integrum Vnde aliį dicunt quòd hic agitur per actorem, vt reus ponat ſe in priſtinam obligationem: & agitur condictione ſine cauſa. & ita agitur de iure ſecundùm hanc opi. & etiam ſecundùm duas præcedentes. & ita contrarium non obſtat: quia qui agit, actionem habet. Iſta opin. non eſt vera: quia licet cauſa ſit reuerſa ad non cauſam, vbi tranſactio rumpitur: tamen cùm cauſa reducatur ad non cauſam propter dolum actoris venientis contra trãſactionẽ, & ex iſto ſuo dolo non debet conſequi condictionem ſine cauſa, arg. ff. de fur. l. itaq̃ fullo. ideo hæc opinio non eſt vera. Vnde aliį dixerunt. & iſta eſt quinta, & vltima ꝙ hic agatur de facto, & non de iure, etiam reo inuito, per l. cùm proponas. §. eo. ſcilicet per rationem, quam gl. aſsignat. Hanc opinionem tenent Vltramontani, & do. Cy. & de hac faciebat mentionem in l. ea quidem. j. ſi manci. ita fue. alie. iſta non eſt vera. Nam ſi poſſet agi de facto, eo reo inuito, ad quid diceret lex quòd vbi actio eſt ſublata ipſo iure, præſcriptis verbis actio competeret datiua ſecundùm quod dicitur in l. cùm mota. ſupra eod. Item ad quid diceret lex quòd poteſt agi, vt reus reponat ſe in priſtinam obligationem: vbi actio eſt ſublata ipſo iure, ſecundùm quod dicit l. ſi quis accepto. de condi. ob cauſam. Certè non eſſet ratio contra. Tene ergo primam rationem. Reſpondeo per tres rationes, quas aſsignant: & eſt vera. Ex qua opinione cõcludas, quòd vbi rumpitur tranſactio firmata acceptilatione, & Aquiliana ſtipulatione, pœna poteſt peti, data poſſunt repeti. Item actor repellitur. & ſic reus habet tria remedia. & ſic opponi. de text. qui loquitur alternatiuè. expone vt ſupra dixi. Et ſi tu diceres, quomodo repellitur per exceptionem, cùm nulla ſit actio: quia ſublata eſt per acceptilationem: & exceptio ſit actionis excluſio: vt l. j. de exceptio. dico quòd actor repellitur non virtute exceptionis ſed potius per officium iudicis videntis actorem ſine actione agere: quia iudex interrogabat per modum, quem habetis in glo. in prima opinione Azo. in tertia ratione: & ſecundùm dominũ Iacobum. iſta ratio tertia facit ad quæſtio. pone: ſtatuto cauetur quòd non ſoluens collectas, non audiatur ad ius, neque etiam agendo, neque etiam defendendo. Tu non ſoluis collectas, agã contra te. excipis, agere non potes: quia nullam actionem habes contra me replico contra te: quia tu non ſoluis collectas. non poteſt reddi ius, neq; in agendo, neque in defendendo. quis obtinebit? Reſpond. non ſoluens collectas. Nam licet non potes repellere virtute defenſionis, quæ non competit ex forma ſtatuti: tamen iudex officio ſuo videndo me non habere actionem poterit me repellere, & interrogabit me ſecundùm formam huius glo. Item valet ad aliud. pone quòd bannitus non poteſt audiri ad ius. agit exbannitus contra me: non excipio ipſum eſſe bannitum: quia forte timeo. Certè quantumcunque non excipiam: tamen ſi iudici eſſet notum, per alium modum, ipſum agentem eſſe exbannitum: & exbannito non competit ius agendi. Iudex: ſine aliqua exceptione, poterit cum repellere, eò quòd videbit ſine actione: & faciet interrogationem ſecundùm formam huius gloſſæ. Item oppo. ſecundùm primum intellectum, quem dixi, quòd etiam pœna ſi agatur de facto petitur. & tunc oppo. de l. ea quidem. infrà, ſi manci. ita fue. alie. Solue vt ibi dixi. Item oppo. de l. ſtipulatio iſta. §. quæſitum. de verborum obligationi. Solue vt hic no. in glo.

1 ☞ *Diſpoſitio huius legis q. non habeat locum in minore.*
2 *Pœna huius legis q. non habeat locum in compromittente, ex forma ſtatuti.*
3 *Pœna huius legis quando habeat locum.*
4 *Pœna legalis, ut committatur, requiritur quod quis peruenerit uſque ad ſententiam: ſecus in conuentionali.*
5 *Mitius agitur cum lege quàm cum homine.*
6 *Periurus eſt infamis.*
7 *Veniens contra tranſactionem iuratam, reddit data, ſoluit pœnam, & perdit actionem.*
8 *Iuramentum appoſitum in contractu, habet uim clauſulæ rato manente pacto.*
9 *Iuramentum appoſitum in contractu habet uim clauſulæ, ſi non ualet quod ago ut agono ualeat ut ualere poteſt.*
10 *Pœna huius legis quòd infertur ipſo iure, nec expectatur ſententia.*
Verba præteriti temporis important ipſo iure.
Dictio mox, importat ipſo iure.
11 *Iuramentum, quod impediat moram purgari in reo.*
12 *Pœna huius legis quòd habeat locum etiam in reo.*
13 *Pœna huius legis quòd habeat locum etiam in aliis contractibus.*

Si quis

☞ Aduerte ꝙ Bal. ſi hac. l. ſi qs maior. arguit de cõtrarietate: ſed ĩ đ allegeẽ cõtra dicere: & ꝑ ſaluatiõe Bar. vidẽ cõcordãtiã poſitã ad. l. ſi qs ꝑ eo. ff. de fideiuſſ.

a ☞ POMATES. ¶ Si quis maior. Et ꝑcedat ẽt ſi iſtud iuramentum eſſet ſimbi illegitimè relatum præſente parte, & non citata. Archid. in conſi. cccl xxiij. incipient. retento ordine. in verſicu. & ex hoc etiam ſubſequenter.

✠ P. P A V. P.

a ¶ Si quis maior. Per iſtũ text. ſingularem ſolet dici ꝙ iuramentum purgatiõis mo ræ: de đ vide Alexã. conſi. cccj. in. ij. col. ꝙ tamen limita, ꝑcedere ĩ foro iudiciali. Secus in foro pniali. gl. ſingularis. xxxij. q. j. c. apud miſericordẽ allegat Ro. ſingulari. cccclv. impediẽte iuramentũ. Nũqđ aũt hæres extraneus puniatur pœna huiꝰ legis, vide Ang. conſi. ccxxxiij. &. ccxxxvi in. ij. parte. incipi. ex themate & actis. in princi. Paul. de Caſt. conſ. lxvij. vbi ponit quid ſi hæres ſit minor. Et nunquid hæres cõtraueniens trãſactioni iuratę per defunctum cõfecto tñ inuentario poſsit vti bñficio inuentarij, vt nõ teneatur ad pœnã vltra vires hæreditarias, vide Ange. conſi. ccxxxvj. incip. teſtator tranſegit. & cccxxix. & eſt in. ij. parte. Item in materia huius legis, vide omnino Alex. dicentẽ multa cõſ. xcij. vbi inter cætera dicit, qđ ille qui eſt ex aliquo contractu iurato cõſecutus dñium alicuius rei, ſi cõtraueniat non perdit dñiũ ipſo iure, ſed opus eſt vt cõtra eũ agaẽ condictione ex hac leg. Itẽ ꝙ iſta cõdictio non daẽ cõtra tertiũ poſſeſſorẽ. Itẽ q ad has pœnas incurrẽdas requiriẽ dol⁹. Et ibi in in vltimis verbis ſingulariter dicit, ꝙ cõtraueniens ſolũ teneẽ ad verã æſtimationẽ rei, nõ autẽ ad aliq̃d plus, ſi ex induſtria ſua ſuper lucrat⁹ fuerit. Itẽ an habeat locũ in reo, & ꝙ ſtelligaẽ ĩ iuramẽto validò, vide Alexã. cõſi. ccccxxxviij. in vij. col. ad fi. & princ. ſeq. Itẽ ꝙ pœna huius legis habeat locũ, ẽt ſi qs ꝑmiſiſſet ſimpliciter ſub fide ſua. vel ſub fide Chriſti, vide Fe. in. c. ij. in. ij. col. de ſpõſal. circa prin. Vide in Bertach. in verbo, fides. Iaſ. l. ij. §. j. in. ij. col. ff. de iureiu rã. Itẽ ad id ꝙ dixi. §. pœnã huius legis cõmitti cõtra hæredẽ cõtraueniẽtẽ trãſactioni iuratæ, faciũt q̃ habes ad Abb. ĩ. c. veritas. extra, de iureiur. vbi habes ꝙ iurim eſt ꝑſonale, & nõ ligat hæredes. Itẽ q⁹i qs impugnet ſolũ teſtm trãſactionis ipm tm negãdo, incidat in pœnas huiꝰ legis. Põdera Alex. cõſi. lvj. vo. ij. in prin. Itẽ qd ſi aponaẽ pactũ tpe iuramẽti q⁹ cõtrauẽtionẽ qs nõ incidat in pœnã huius legis, an valeat. Vr ꝙ nõ: qa pœnæ huiꝰ legis incurrũt ex dolo cõtraueniẽdo, vt hic. Ergo dolus futurus remitti nõ põt. l. ſi vnus. §. illud nulla. ff. de pac. vbi habes ad Bar. Et hoc facit ꝙ notat Abbas in. c. ſolitæ. col. vlti. de reſti. ſpol. Item ꝙ non implens ex parte ſua non poſsit agere contra ad verſarium ad pœnas huius legis, vide Alex. cõſi. ccclxv. in penul. col. ¶ Item nota ſingulariter ꝙ ſiqs cõtraueniat ſupplicatiõe, facta tñ mentiõe de transactione, nõ incideret in pœnã. Ita infertur ex his q̃ dicit Feli. in. c. cæterũ. ad finẽ. extra de reſcrip. vide eũdẽ in. c. ex tenore. col. ij. in prin. extra de reſcrip. Vide etiã in precedenti co. vbi latè examinat, an ꝑ ſolã ſupplicationẽ non vtendo reſcripto incidat in pœnam. De quo vide oĩno Alex. conſi. xxx iij. in. j. vo. in. ij. co. vbi cõcludit cũ Pau. de Caſt hic teneat cõtrariũ. Vide Feli. in. c. ex tenore. Iaſ. hic, col. iiij. Itẽ an & qñ periurus ſit infamis, vide latè Fel. in. c. teſtimoniũ. in vj. col. & ſeq. extra de teſtib. Et ibi ẽt an iſta lex procedat in eo q iurauit ſolue re vſuras, & nõ ſoluit, & qñ repellaẽ ab agẽdo, vide latè Decii in. c. intellexi. col. pen. de iud. Itẽ ꝙ ille q primò fuit in mora, vt qa primò euenerit dies ſuæ ꝑmiſionis, incidat in pœnas, & aduerſariꝰ rogaẽ poſtea ſimpliciter, vide Matheſ. nota. l, vbi q̃dã alia ĩ materia huius legis. Q̃o aũt tũc poſsit cõmitti mora, ſi aliqs nõ ſpleuerit, vide ad Bar. ſ. l. ſi nu. ſ fine prin. de ex cep. Itẽ ꝙ periurus eſt infamis, & de multis aliis pœnis periuriį, vide ꝑ Iaſ. in. l. ſi duo patroni. §. fi. ſ. ij. col. ff. de iureiur. Itẽ an requiraẽ dolus ad hoc vt qs dicaẽ periurus ẽt inquantũ ad pœnas huiꝰ legis, vide Iaſ. in. l. qui iuraſſe. in prin. in. ij. col. ſ prin. ff. de iureiur. & in. l. videamus. in. j. co. ff. de ĩ litẽ iurãdo. vbi repetit oĩa quę dixit in. d. l. qui iuraſſe. Sed ꝙ quantũ ad pœnas huius legis ſufficiat culpa, vide eundẽ in. l. in actionib⁹, in. vj. col. de in litẽ iurãdo. Itẽ ꝙ licet periurus ſit infamis, & repellatur ab agendo, non tamen à ſe defendendo, vide Alex an. conſil. xxxvij. volu. ij. colum. ij. Decium in. c. intellexi mus. col. pen. extra de re iudi.

☞ POMATES. ¶ Pœnã ſoluit. Intelligẽ ꝙ cadit ab actione, qñ fuit periurꝰ ſuper cã illiꝰ actionis: ſecus ſi fuiſſet periurus ſuper alia cã. Ita Alex. cõſ. xvij. incip. põderatis his. in. j. volu. Fe. in. c. dilecto. de exceptio. & vide ad iſtã. l. Math. notabil. ſuo. l. in. v. chart. Fel. in. c. teſtimoniũ. col. vij. de teſt. & ỹſ. ſeq. ſed ſquãtũ. & Barb. in. c. licet ex ſuſcepto in. x. caſu. Pan. ibi de foro cõpet. vbi dicit ꝙ iſta. l. hẽat locũ, ẽt ſi qs iuraret ꝑ Regẽ. & vide ẽt Car. conſi. cxlviij. ĩ. ij. dubio & Barb. in. c. ex literis. col. v. poſt Bald. ibi. de cõſtitu. & Ro. ſin. ſuo. ccccxcij. colũ. lv. inci. tu. Sali. c. j. de iureiur. & Barb. in. c. j. col. vij. de off. de leg. & Alex. conſ. xxxij. ad ſi. vol. ij. &. xxxvij. co. ij. ad ſi. eo. vo. & Feli. in. c. querelã. col. ij. de iureiur. vbi ponit, an habeat locũ in violatore fidei: & vide q̃ ponit do. Sig. in conſi. cclij. incip. in qõnib⁹ ad hoc vt, ꝑcedat iſta lex, requiriẽ dolus. Ita Bal. in. l. obſeruare. §. ꝓfiſci. ff. de offi. ꝓconſu. & Alex. in conſil. xcij. incipiẽ, ꝓſpectis his q̃ in themate narrãtur. & ſ. l. fi. ff. q ſatisfda. cogã. vide ẽt in materia huius. l. Ange. in conſi. cclxvj. incip. ex themate & actis. & Corſe. in repetitio. rub. & đ iureiu. in primo et ĩ ſecundo principaleg. Alex. in cõſi. xv. in. ij. col. vol. ij. & conſi. xvij. in. ij. colum. volu. iij. Feli. in. c. dilecti filij. col. j. de exceptio. & Car. Flor. in conſi. xxv. in fi. vide etiam iſtã legem per Barb. in conſi. xxiiij. colum. j. volum. j.

b ¶ Si quis maior. Hæc eſt quã not. et breuiẽ. h. d. Qui venit cõtra tranſactiõem iuratã ꝑ deũ vel Principem, infamatur, pœnam ſoluit ſibi data reddit, & actionem perdit, quæ parti obſeruanti applicantur. h. d. Vadam per ordinem. not. quòd iſta lex tantùm habet locum in maiore. Quęro, quid in minore iurante? Domi. Jaco. Butr. dicebat, Aut ipſe iurauit non venire contra, ratione minoris ętatis: & tunc ſatis eſt, quod iuramentum eum repræſentat maiorem, vt pœna huius conſtitutionis non teneatur. Aut iurauit non venire cõtra: ratione minoris ętatis, vl alia: & tunc teneatur pœna huius cõſtitutionis: quia duo iurauit propter primũ repręſentatur maior: propter aliud teneaẽ pœna huius conſtitutionis. Satis † poſſumus dicere, quòd iſta conſtitutio non habet locum in minore, & iurante: nam quòd iuramentum faciat eum maiorem, iſtud eſt interpretatiuè. ergo ad eum hæc lex nõ extenditur, vt. l. iij. §. hæc verba. de nego. geſt. Fateor tñ ꝙ iuramentũ validat cõtractum ſecundũ auẽ. ſacramenta. j. ſi aduer. vend. et ꝙ ibi dẽ. non autẽ ꝙ teneatur pœna huius legis. Secũdò habes id quod hæc lex habet locũ ĩ tranſactiõibus factis nullo cogẽte ĩperio, ſed libero arbitrio. Ex hoc dico, † ꝙ ſi fuerit iuratũ ſupꝑ cõpromiſſo, vel trãſactione, quæ fiunt à parte inuita, ex forma ſtatuti, vel præcepto iudicis, ꝙ pœna huius conſtitutionis non teneatur. dicit enim, nullo cogente imperio. Not. ꝙ hic dẽ, ꝙ venire contra, ſit vel interpellãdo iudicem, vl ſupplicando Principibus, vel nõ implendo ꝓmiſſa. Contra. ff. rem rat. habe. l. amplius nõ petí. vbi dẽ ꝙ requiriẽ litis cõteſt. Sol. † Plures ſunt cõceptiones ſtipulationum. q̃ñ promittit quis non contrauenire: & tunc iſta ſtipulatio cõmittitur ſecundũ formam huius legis, ꝙ multum nota propter ſtatuta, & propter alia q̃ dicunt: ſi quis contrauenerit, vel contra fecerit, & ſimilia. Q̃ñ ꝙs promittit amplius nõ petere. ita loquiẽ lex contraria: quia requirit lit. conteſtat. Q̃ñ ꝙs promittit cõtrouerſiam non mouere: tunc loquitur. l. diuus. ff. de pet. hære. & de his, & multis aliis dixi latius in. l. amplius non peti. Opp. ad iſtud, & videtur quod requiratur ꝙ peruenìat vſq; ad ſententiã: vt l. qui cum maior. §. accu. de bonis liber. Sol.

4 Ibi † in pœna legali: hic in conuentionali.

5 & mitius † agitur cum lege quã cum homine: vt de arbit. l. Celſus. dixi plenius in. d. l. amplius. Item habes hic notare, ꝙ periurus

6 † eſt infamis. & hoc plenè not. in. l. Lucius. ff. de his qui notã. infa. tetigi in. l. ſi. ff. de cri

7 mine ſtellio. Vlterius nota ex lege iſta † ꝙ quando eſt iuratum ſuper tranſactione, vl pacto, ꝙ qui venit contra reddit data, & ſoluit pœnam, & perdit actionem. Contra. §. eo. l. cùm proponas. &. ff. e. l. qui fidem. Sol. Iſtud eſt hic propter iuramentum. qđ not.

d multum bene. Nam iuramentum habet

8 vim illius clauſulæ, † quæ apponitur in ſtipulatione pœnali: rato manente pacto &c. imò maiorem vim habebit: vt ex iſta. l. pa

9 tet. Item dico ꝙ iuramentum habet † vim illius clauſulæ. ſi non valet iure tranſactio-

e nis, valeat omni iure quo valere ꝓteſt, vt l. cùm pater. §. filius matrem. ff. de lega. ij. & ideo puto quòd ſi tranſactio nõ valebat iure tranſactionis, valeret iure pacti, propter iuramentum. quod ſecus eſſet aliàs: vt. l. ſi

10 cauſa. §. e. & ibi habuiſtis no. † Vlterius no.

f hic, ꝙ iſtæ pœnę infliguntur ipſo iure, † nec expectatur ſententia. quod apparet ex eo quod dicit: actione priuatus. & ſic loquitur in præterito. Item apparet ex eo, quod. j. ſequitur. itaq̃ omnia eorum mox commoda deputabuntur &c. Nam ex dictione mox, apparet quòd ſit ipſo iure: vt in auẽ. de incel. nup. §. j. dixi ĩ. l. iubemus. §. œconomus.

g §. de ſacroſan. ecc. Et ex hoc nota⁸ etiam ꝙ

k 4

manu.teſta.& in.l.ſi ſeru⁹. de ſtatulib. ſed hic eſt diuerſa rō. ergo &c. Sed ō ꝓ Barto. facit ſcd'm Imol. ibi, qa iſta lex nullā haberet ſpecialitatē. ſed clarū ſit ꝙ vbi ſit executioā lege nō admittit̄ tm̄ org purgatio. Huic rñdent ibi primū ad ſnīam, & eſt de mēte. d. Alex. hic ꝙ ſuenit ſpeciale quo ad infamiā, & actiōis priuationē hic vt ꝓ eos. Tertiò facit ſcd'm do. Petrucium hic, ꝙ vna res non debeat diuerſo iure cenſeri. l. eū q ędes. ff. de vſucapio. Huic rñde vt primo ar. Quarto facit ſecūdū eū text. hic dictione mox, q̄ excludit oē tpis ſtem uallum. Huic rñdet, ꝙ imō nō excludit.

✠ P. PAV. P.

a ¶ Spāli. Circa iſtā ſolutionē vide alex. ī. l. cū qdā. ff. de acq. her. & are. conſi. lxvij. in vj. col. & cōſi. ciiij. in iij. col. & ibi ēt. ij. col. Ideo fortè hoc eſt hic odio falſitatis.

b ¶ Quęrit̄ quid Vide Ang. ī auē. hoc niſi. j. de ſol. vbi trāſit ſimpliciter cū Bar. A.B.

† iuramentum impedit purgationem morę hoc enim ſonant verba huius legis. Hoc ēt probatur: quia vbicūq; executio à lege nō admittitur purgatio moræ: vt. l. ſi is cui. ff. de legat. ij. Vltimò quæro, de duobus.

12 Primò † an hæc lex habeat locum in reo. ſicut actore contraueniente. Gl. dicit ꝙ ſic, in illis pœnis, quę ad ipſum poſsint adaptari. Item quæro an habeat locum in alio † cōtractu, ſ̄p in contractu tranſactionis. Puto ꝙ ſic in omnibus. ibi in princi. l. dum dicit, aduersus pacta, vel tranſactiones: in eo qđ dicit pacta, omnia comprehēdit. Item hoc apper ī fi. dū dicit, pactis. & j. dicit, pactionū. & ſic loquitur in oībus pactis. non ſolū in trāſactiōe. Nō habetis hic alia: ergo, &c.

1 ☞ Clauſula, ſi præces ueritate nitantur; quòd ſ̄p tacitè inſit in reſcriptis.

2 Tranſactio facta prætextu falſorum inſtrumentorum, q̄ſi ſit nulla, uel reſcindatur: & quo iure. nu. 7.

3 Titulus, ſi ex falſis inſtrumentis, ꝙ habeat locum, etiam ſi inſtrumenta falſa fuerunt producta abſq; dolo partis.

4 Iuramentum quòd tollat reſtitutionem, quæ eſt de iure ſpeciali: non eam, quæ de iure communi.

5 Diſpoſitio huius legis quòd habeat locum. etiam ſi tranſactio fuit facta prætextu falſorum teſtium.

6 De falſo quatuor modis cognoſcitur.

8 Exceptio, uel replicatio in caſu huius legis quando competat abſq; reſtitutione in integrum.

9 Practica opponendi exceptionem in caſu huius legis.

10 Reſtitutio dotis ſi debet fieri, & ille, cui fieri debet, tenetur ex forma ſtatutorum recipere, poſſeſsiones in ſolutum, ſecundùm æſtimationem cataſtri, prout ipſe elegerit: qualiter tunc debeat fieri.

11 Tranſactio, ſi eſt facta in uno capitulo tantum, prætextu falſorum inſtrumentorum, & pro omnibus capitulis fuit data ſententia, qualiter reſcindatur.

12 Inſtrumentum ſi eſt falſum pro parte, an ſit falſum in totum.

13 Executio ſi fuit damnata per iudicem, quando pereat finito eius officio.

14 Falſitas in teſte quando noceat producenti.

Ex falſis. Breuiter dicit: Trāſactio eatenus reſcinditur, quatenus facta fuit prætextu falſorum inſtrumentorū, ☞ ſi fuerit iuratum, niſi fuerit ſuper falſo tranſactum. h. d. notabilia ſunt clara. Op. hic dicit, ꝙ debeat trāſactio retractari: & ſic innuit ꝙ valeat contra. ſ. de diuer. reſcr. l. fin. Sol. aliud eſt in reſcriptis, in quibus

1 ineſt † tacita cōditio, ſi preces veritate nitantur. quod in trāſactio ne non eſt. Secūdò opp. ad idem ꝙ tranſactio ſit ipſo iure nulla: vt. l. in ſumma. in princ. de condi. indeb. Habuiſtis no. ſ. eo. l. ſub

2 ꝓtexu. Sol. † Quandoq; quia petit tranſactionē reſcindi. quia facta ſub prætextu falſorum inſtrumētorū, abſq; dolo partis: tunc ſine dubio habet locū iſta. l. ꝙ debet reſcindi. Quandoq; arguitur falſitas inſtrumēti, & dolus partis: & tunc ſi quidem dolus eſſet ex parte actoris, eſſet tranſactio nulla: vt in. l. contraria. ſi ex parte rei, non vt. d. l. ſub prætextu. ſ. eo. tñ iſto caſu non loquitur hic: quia hęc lex loquitur indiſtinctè in actore. Et ſic debes intelligere hic, quando ſola falſitas arguitur, non dolus aduerſę par-

3 tis. Ex quo nota † ꝙ tit. ſi ex falſis inſtrumentis. j. & ff. de re iudi. l. diuus. habet locum, etiam ſi fuerint producta inſtrumenta falſa abſq; dolo partis. licet quidā Vltramon. dicant contrarium. & hoc tenet iſta gl. quam vide ſuper verbo, præcepimus. ibi: nec diſtinguo. Op. j. ſi ma. ſe ma. dixe. l. ſi alterius. vbi iuramentū impedit reſcindi pactū factum dolo aduerſarij. Solu. Ibi fuit ſimplex

4 dolus. hic fuit plus. ſ. falſitas. Op. j. ſi aduer. vend. l. j. Sol. per † iu-

a ramentum tollit̄ reſtitutio, q̄ eſt de iure ſpeciali, ꝙ vt ibi: non ea q̄ eſt de iure cōi. ita loquitur hic. Vel poſſumus dicere, hoc eſt ſpeciale in tranſactione facta prætextu falſorum inſtrumentorum. Op. j. de fal. l. ipſe. Sol. Ibi fuit trāſactū de fal. Op. de. l. j. j. de plus peti. ff. de excep. l. qui agnitis. Solue' quòd illæ leges non obſtant ſi bene inſpiciantur. Circa legem noſtram quæruntur plura. Pri-

5 mò † quęro, hic dicitur ex falſis inſtrumētis: quid de teſtibus? gl. dicit idem, & idem no. in. l. j. &. ij. j. ſi ex fal. inſtru. & hoc eſt verū vel. diuus. ff. de re iudi. facit. ff. de fide inſtru. l. j. Secundò quæro dicitur hic, etiam ciuiliter falſo reuelato. Quot modis cognoſca

6 tur de falſo? gl. quæ eſt hic, dicit † quatuor modis. Primò criminaliter accuſando lege Corne. de fal. Secundò per actionem in factum ad intereſſe. Tertiò per exceptionē: vt ſi actor agat ex trāſactione, excipiatur de falſis inſtrumentis. Quartò per replicationem: qa ſi reus excipiat de trāſactione, actor replicabit de falſo. Poteſt etiā de falſo cognoſci per inquiſitionē: vt l. iubemus. j. de prob. de teſti. l. nullū. Itē illud quod glo. facit duo mēbra, de exceptione, & replicatione, pōt claudi ſub vno mēbro. Nā replicatio eſt exceptio: vt l. ij. ff. de exceptio. tamē quod iſtis duobus modis cognoſcaē de falſo in hac l. videtur contra id quod gl. dicit j. proxima quæſtione. Quæro, dicitur hic: falſo reuelato retracta-

7 ri præcipimus. quæro, † quo iure retractatur iſta trāſactio. Dicit gl. per reſtitutionē in integ. vt ff. de re iudi. l. diuus. & j. tit. iij. l. j. vi de gl. ſuper verbo, præcipimus. in prin. Aduerte tamē tex. hic dicit: falſo reuelato retractari præcipimus. & ſic innuit ꝙ antequā retractetur, debet de falſo cognoſci. Itē dicit gl. ꝙ cognoſcitur ꝓ

8 exceptionem, vel replicationem: ſed exceptio † vel replicatio nō poteſt habere locum, niſi prius reſtitutiōe impetrata: vt l. nā poſt ea. §. ſi minor. ff. de iureiu. & l. necnon. §. exemplo. ff. ex qui. cau. maio. & l. exceptio. in fi. de exception. & ſic videtur ꝙ prius debeat peti reſtitutio: & poſtea proponi exceptio. gloſ. dicit econuerſo. Hic aduerte: dicunt quidam, ꝙ poterit opponi exceptio compenſationis. Nam cùm actio in factum ad intereſſe propter falſum detur à l. ipſo iure poterit opponi exceptio. & de iſta exceptione cōpenſationis glo. loquitur quod nō placet. Nam cùm non ſit liquidum illud debitum: nō pōt ex eo cōpenſatio opponi: vt j. de compenſa. l. fi. Dico igitur ſic: Quandoq; quis vult opponere exceptionem ad impediendam petitionem tantùm: &

9 tunc hoc poteſt fieri ſine aliqua reſtitutione de mundo. Et ita loquitur hæc lex, & l. finalis. j. ſi ex falſis inſtrumen. dum dicit: iudicati executio ſolet ſuſpendi &c. Quandoque quis vult plus. ſ. ꝙ ſuper cauſa primò poſita procedatur, & diffinitiua ſententia determinetur: tunc ſiquidem prima actio non erat ipſo iure perempta: quia non fuit facta tranſactio per Aquilianam ſtipulationem, & acceptilationem: videtur prima inſtantia durare ſecūdū quod innuit i. ſiue apud acta. ſ. eodem. & ideo dico ꝙ reo ſufficeret exceptio, & actori replicatio ſine aliqua reſtitutione. Ita loquitur glo. ſuper verbo, ciuiliter. Sed ſi poneremus primā actionem eſſe ipſo iure perēptam, & per conſequens inſtantiā, ſuper ipſa actione: & tunc eſſet neceſſe quod peteretur reſtitutio in integrū: ſicut dicitur in ſententia: vt dicta l. diuus. ff. de re iudica. & quod ibi dixi. Quærit gl. quid ſi à lite eſſet receſſum, prætextu falſi iuramenti. Gl. diſtinguit, & bene. dic vt in ea. Quæro, circa

9 iſtā partē, quæ erit forma proponēdæ exceptionis? † Reſpōdeo breuiter ſic. Si volumus propriè loqui, nō deberet quis excipere bene ageres, niſi translatio eſſet facta ex falſis inſtrumētis: quia verè tranſactio non eſſet facta ex falſis inſtrumētis, tanē ex causa proxima, ſed extrinſeca: quia niſi eſſent falſa inſtrumēta, pars non tranſegiſſet. Debet ergo dici: bene ageres, niſi tranſactio eſſet falſē facta prætextu vel timore falſorū inſtrumētorū. & hoc ſentit gl. tua prima, quā vide. Venio ad ſecundam partem: gloſſ. quærit vnā quæſtionē, & inducit in argumentū ad illam. Quæ-

b ritur quid? b ſi tranſactio fuerit facta prætextu † falſorum inſtru-

10 mentorum ſuper vno capitulo tātum, & pro omnibus capitulis fuit data vna ſententia. Dicit gloſſa, & bene, ꝙ debet videri examinari, quantum veriſimile fuit datum pro illo capitulo, ſuper quo eſt trāſactum, & illud reddatur. ar. l. qui ſolidū. §. j. ff. de lega. ij. & vide gl. tuā quam nota rogo te. Et bene facit ad q. de facto:

11 † ſtatutum eſt hic, ꝙ ille, cui debet fieri reſtitutio dotis, teneatur recipere poſſeſsiones ſecundum æſtimationem cataſtri, prout ipſe elegerit. Contingit ꝙ vni debeat fieri reſtitutio dotis mille librarum: reperiebatur vnum ponere æſtimatum tribus millibus libris. ille volebat eligere tertiam partem illius ponderis ſecūdū menſuram: & eligebat ſibi totum bonū: ita ꝙ illa tertia erat melior, ſ̄p illæ duæ partes, ſecundū bonitatē. Ego dicebam, & credo dicere veritatem, ꝙ ſibi non eſt danda illa tertia pars ſecundùm menſuram, ſed ſecundū bonitatem: quod nota tu Peruſine. Dicebam ꝙ cū fuerit facta eſtimatio fundi totius vniuerſaliter, et particulariter cuiuslibet partis per ſe: videnē æſtimatores æſtimaſſe quālibet partē ſecundū bonitatē ſuā. & ideo illi debebatur tertia pars ſecundū bonitatem, non tertia pars ſecundū menſurā: arguitur huius glo. & l. qui ſolidū. §. j. de lega. ij. & argumen. ff. de euic. l. j.

12 Iſta gloſ. inducit hanc l. in argumentum, eſt quæſtio: † ſi in inſtrumentum

vnū capitulū, reddet falſum et aliud capitulum. Et de his plenè vide vt no. gl. xix. diſt. in decretis. c. ſi ad ſcripturas. & qa gl. in hac l. ſup verbo, inſtrumentis. dixit ꝙ idē eſt in inſtrumētis executioni mādatis, de neceſsitate interloquit̄, q de neceſsitate ſui officij teneē id facere: ergo de neceſsitate interloquitur, & mādat nuncio qđ illud exequat̄: & ideo poſt finē officij ſui poterit nuncius exequi. Si aūt iudex interloquitur ſimplr. nā mandat nūcio vt exequat̄: & tunc dico b

13 † ꝙ talis īterlocutoria peribit finito officio iudicis ínterloquētis. Et p hūc modū reſpōdet ad §. itē acquirimus. l. j. de acqui. poſ. & ad l. quæ eſt in l. eius q. in prin. qa in illis legibus ille q habebat neceſſe facere mandauit. Sed vbi ſolū interloquit̄ aliquid, & non mādauit executioni mādare: & tunc iſte §. c

14 & illa gl. non obſt. huic ſolutioni. Fran. Tigri. vide ꝙ no. gl. Inn. ī c. fraternitatis. † vbi ipſe idē no. qđ tūc eſt verū, ꝙ falſitas dicta per teſtē in atteſtationibus īducit p̄iudiciū ꝓducēti, & ipſi teſti, qñ falſitas dicit̄ ſuper negotio principali, ſuper quo examinatus eſt. Sed qñ diceret falſum ſuper aliquo adminiculari: puta. ſi interrogatur teſtis, an attineat alicui parti &c. ſi ī hoc dicit falſitatē, non præiudicat. Franc. Tigri. doct.

1 ☞ Tranſactio facta ut quis remaneat ſeruus, non ualet.

2 Tranſactio in cauſa conuentionis uel monachationis non ualet.

3 Tranſactio in cauſa matrimonij quando ualeat.

Iubemus. Trāſactio facta ſu per cā ſtatus valet. n. d. Quærit gl. † qd ſi fiat trāſactio, vt ille remaneat ſeruus, an valeat. Gl. dicit

2 ꝙ nō: & bene. Quæro, † an in cā cōuerſionis, & monachationis, & matrimonij, valeat trāſactio. Rñdet gl. & dicit ꝙ ſic: ſed requirit̄ decretum Epiſcopi. Cōtrariū no. in l. iij. §. quacūq; ff. de iureiur. Sol. Verū eſt ꝙ in cauſa cōuentionis, & monachationis, nullo modo valet trāſactio: ſiue fiat monachus remaneat ſiue nō: quia continet ſimo-

3 niā: vt extra, eo. tit. c. ſuper eo. Super † cā matrimonij ſi qdē fiat vt remaneat vxor: & poterit fieri. Ita pōt loqui gl. iſta: quia in matrimonio non eſt ꝓhibitum vt detur pecunia: quia pōt dari pecunia, vt qs inuitē ad matrimoniū: vt ff. de condi. & demō. l. Titio. §. j. Aut ſit tranſactio vt vxor non remaneat: & tūc non valet: quia nullo modo licet: vt extra, de re iudi. c. lator. & ita poteſt intelligi glo. contraria.

Iubemus. Trāſactio facta ſu per cā ſtatus, tenet d & valet. h. d. Nota ꝙ lex ſequēs trahit̄ ad negotia p̄terita, iam deciſa, vt cōfirmēt̄, nō ꝙ infirmēt̄: vl. cās vt lites. ſ. eo.

Quærit gl. qd ſi hęc trāſactio fiat ĩter dñm & ſeruū. Dic vt in gl. Vltimò īducit ī ar. ꝙ ſic, valet trāſactio: vt ī gl. Ex quo vide ꝙ no. ꝓ decretiſtas ī c. fi. & c. ſup eo. extra cod.

d *De errore calculi*[d]. *Rubrica.*

1 ☞ Ratio, ſi ſit calculata inter mercatores: tamen prætextu erroris poteſt de nouo calculari.

2 Sententia, uel tranſactio, prætextu erroris, quando reuocetur.

3 Error in libello ſi eſt expreſſius, ſententia ſimpliciter lata, uidetur eundem errorem continere: meritò eſt nulla.

4 Tranſactio an reuocetur per errorem calculi.

5 Error, qui eſt in cauſa, non impedit conſenſum, qui adhibetur in pacto.

a mentū eſt falſum pro parte, an præſumat̄ falſum in totū? Iſtam

b qōnem ponit Inn. de hæreticis. c. fraternitatis. Spe. ponit eam in tit. de inſtru. edi. Breuiter debemus ſic dicere, aut inſtrm eſt falſum ꝓptervitiū notarij: & ſine dubio totū eſt falſum: vt l. ſi aliqd de ſuiccp. & arca. lib. x. & l. ſi quis ex argentarijs. §. j. ibi no. ff. de edēdo. Aut ꝓpter aliū defectū: & tunc aut eſt defectus circa ſubſtantialia, vt circa diē & conſulē: & vitiatur totū inſtrm: vt ī auē. vt præpona. nomen Imp. circa prin. Facit ad hoc qđ no. ſ. de veteri iure enucleādo. l. fi. in fi. Aut eſt defectus circa ſubſtantiā inſtrumēti: tūc aut eſt defectus in eodē capitulo, aut ī diuerſis. ſi in eodē: totū illud capitulū vitiatur, vt hic. Aut in diuerſis: & tūc ſi ſunt capitula connexa, tunc idē: vt l. etiā. §. ex cauſa. ff. de mino. Aut ſunt capitula ſeparata: tūc ſecus, vt hic. Quęro quid in te

c ſtibus? Dic extra, de teſti. c. in noſtra. & ibi plenè &c.

Lex falſis. Eatenus, quatenus tranſactio fit prętextu falſi inſtrī reſcinditur, licet fue-

rit iurata: niſi ſup tranſactione falſi. h. d. Opp. vos vidētis ꝙ trāſactio licet iurata reſcindit̄. Innuit contra l. fi. de diuer. reſcr. Soluit gloſſa ꝙ illa lex loquit̄ in reſcriptis, in quibus ineſt tacitè illa clauſula, ſi ꝑces veritate nitant̄. qđ non eſt in trāſactione. Itē opp. de l. in ſumma. ff. de cōd. ind. Sol. ꝙ ſi quis allegat falſitatē aduerſarij cōmiſſam in tranſactio. & tunc habet locū hæc lex. Qñq; qs allegat contra aliū ſimplr. dolum, nō falſitatē: & tūc ſolue & dicvt ibi dicit̄ no. Itē opp. de l. fi. j. ſi minor ſe ma. dixe. Solue qđ hic ínteruenerit maior falſitas: & ſic reſcindit̄ur. Opp. de l. j. j. ſi aduer. ven. Solue vt in gl. Vel dic ꝙ non venit cōtra ſacramentū: quia facilius tollit̄ in integrū reſtō, q̄ eſt ius ſpāle, quā remediū huius legis, qđ eſt ius cōe: vt in §. qa verò de nō alie. col. ij. Itē opp. de l. ipſe. j. ad l. Cor. de fal. Sol. qđ ibi fuit cognitū de falſitate: hic nō. Itē opp. de l. q agnitis. de exce. vt in gl. & vide qđ ibi no. p. Dy. Quærit, qd ſi fuit facta ex falſis teſtibus. gl. j. dicit idē, ꝓpter identitatē rōnis pōt peti de falſitate. Gl. dicit ꝙ agit quatuor modis, ꝙ accuſationē criminalē. Itē eſt quintus modus: qa pōt ꝓcedi per inquiſitionē contra teſtem falſum: vt l. nullū. j. de reſt. & no. per gl. in l. ij. §. ſi publico. ff. ad l. Iul. de adul. Et licet de falſitate quærat̄ per modum exceptiōis, vel replicationis: tñ ſi ꝓbaret per modū exceptionis, tu nō potes puniri. Gl. eſt in d. §. ſi publico. & ſigna gl. q̄ incipit, non ſolū criminaliter. Itē quærit gl. quid ſi iurafti falsò, nunqd poſsit puniri iuſm? Dic vt in gl. Itē quæro, quo iure reſcinditur? Dic ꝙ in integrum reſtōnem. Quærit ſi eſt data pecunia noīe trāſactionis, & nō apparet cui fuerit data. Glo. determinat ꝙ debet inſpici rerū pretiū, ſcd'm æſtimationem illam præſumit̄ data ꝓ rata. Itē gl. inducit hanc legem in arg. ꝙ inſtrm nō dicitur falſum ratione partis. Ita ſentit gl. pe. quā no. Similem gl. habetis in l. fi. de vet. iur. enu. Aduerte tñ, ꝙ aut quæritur de vitio falſitatis, aut de alio defectu. Si de vitio falſitatis: dic ſcd'm doct. ꝙ rōne partis falſæ, & rōne tabellionis totū dicit̄ falſum. Ratio eſt: quia ratione falſitatis tabellionis, alia inſtrumēta reddunt̄ ſuſpecta: vt l. ſi aliqd. j. de ſuſce. & arca. lib. x. Hoc tetigit gl. in l. ſi quis ex argē tarijs. in prin. ff. de edē. Quòd tñ intellige de inſtrīs cōfectis poſt ſnīam latā. Ita debet intelligi. §. fi. in aut̄. de tabell. col. iiij. Si alia reddunt̄ ſuſpecta, multò magis debet dici totū illud falſum, ſup quo falſitas eſt cōmiſſa. Si verò de alio vitio falſitatis quęrat̄, dic ꝙ aut loquimur de vitio ſolēnitatis; & tūc totū dicit̄ vitiatum: vt in aut̄. vt præpo. no. Imp. in prin. Et ita pōt intelligi qđ not. in. d. l. fi. Si verò loquimur de vitio ſubſtātiæ: & tūc aut ſuper vno ca. & inſtrumentū habet plura capitula: & tūc aut ſunt: indiſtincta, aut nō. & vide qđ no. Itē quæro qd in teſtibus? vide gl. no. ī hoc in c. in noſtra. circa prin. extra, de teſti. Vnū tñ no. ꝙ poſito ꝙ teſtis nō diceret verū ſup vno articulo de appēdītijs cauſæ principalis: ꝑbi gratia eſt interrogatus teſtis vtrū ſit cōſanguineus patris, ipſe rñdit mēdaciter ꝙ nō eſt: licet mēdaciter reſpōdeat, non pōt puniri: qa nō eſſe mēdaciū eſt falſum: vt l. qd ſi. ff. de fal. Et ſunt ꝑba do. Iac. in l. Lucius. de his q no. infa. no. glo. ibi: itē nota hic ar. & melius, vt no. Inn. in c. fraternitatis. extra, de hęre. vbi tenet ꝙ ſi inſtrm eſt falſum, ꝓpter falſitatē ꝓ tabellionē cōmiſſam nō in totū, ſed in vno ca. tm̄ eſt dicendū falſum. Ratio: qa ex quo voluit ꝙ ſit tabellio dānatus ꝓpter vnū inſtrm falſum: denegat fidē oībus alijs inſtrumētis, q̄ in futurū faceret: vt colligit̄ ex gl. l. ſi qs ex argētarijs. ff. de edē. l. iud. j. de dig. lib. xij. & l. ſi aliqd. de ſuſce. & arca. quātò magis falſitas in vno inſtrō commiſſa circa

¶ In totum. Addevtra Alex. de hoc bal. cōſi. cclxiiij. lib. j. & conſi. xxviij. lib. iij. inci. in quodā inſtrumento. & inquantū addit, qp ſi falſitas eſt ī verbis enūciatiuis, vt in appoſi. cōfiniū loci &c. vide tu bal. cōſil. ccxiij. inci. dubitabatur de quodā notario.

☞ Spec. Adde ꝙ locus Spec. quē adducit Bar. eſt in tit. de inſtru. edit. §. inſtrumē tum. aliàs. §. poſtremo. verſi. quid ſi aliqđ inſtrumentū. Alex. Loſæus.

✠ POMATES.

¶ In teſtibus. Vide Felin. in c. licet cām. col. v. in nono no. de ꝓba. & Cepo. conſi. xxxij. col. viij. & Feli. in ca. j. col. vj. de reiud. & Barb. cō. lxx. col. xix. vol. ij. & Alex. cxxxiij. col. iiij. vol. j. & Aret. lx. col. ij. & lxxj. col. iiij. & bar. lxxxvij. col. j. & Old. xxxvij. & vide ad hoc Barb. in c. cū ſuper. col. vij. de offi. dele. & Ias. in l. ij. col. pe. C. de bo. poſ. ſecūdum tab. & Bal. in c. ſi q teſtium. de teſti. & ſeq. & Alex. cōſi. xxvij. col. ij. vo. ij. & xliij. vbi dicit ꝙ teſtis iurans dicere veritatē ſuper oībus interrogatis, ſi deponit falſum in vno etiam impertinēti, & ēt per verbū credi, ꝙ non creditur ſibi ī aliquo etiā in his q̄ ante dixerat: & ſeq. col. vo. ij. dicens hoc ꝓcedere ſi ue ignorāter, ſiue ſcienter admiſerit falſum, & ſiue capitula ſint ſeparata, ſiue cōnexa. & col. fin. & lxxx. in fi. eo. vol. & ibi dicit ꝙ dictū teſtis non pōt pro parte acceptari & ꝓ parte non. & Ale. conſi. cxxxiiij. col. ij. volu. ij. & Bald. in rub. de controuer. inueſt. & aliquod in c. in noſtra per Areti. de teſti. & Soc. conſi. clv. in pe. col.

✠ P. PAV. P.

¶ De errore calculi. Circa materiam erroris calculi et maximè vtrū poſsit poſt ſnīam allegari, vide Pau. de Caſtr. conſi. xxxvj. vbi etiam ponit qd ſi pars negauerit calculū q poſtea fit, ꝓbatus an poterit poſtea opponere de errore calculi. Itē an ſnīa ſemel lata facto calculo poſsit retractari, tanquā fuerit erratum in calculo. Et qño intelligit̄ illud q calculus ſemp poſsit reuideri, vide Io. de ann. conſi. inci, viſo puncto.

LEX I.

Errorem calculi.

Breuiter dicit, ꝙ si in calculo est erratum, potest ſæpius retractari: niſi ſuper eo ſit iudicatum, vel tranſactum: & in debitum promiſſum cõdicitur. h. d. Notu iuuenis, ꝙ licet† plures mercatores ſit ſolidata ratio, & ſumma: tamen poteſt adhuc petere debitor vel creditor, vt iterũ cõputetur ſi eſt erratum in calculo: vt hic. Secundò nota ꝙ ſententia† vel trãſactio non reuocatur prætextu erroris calculi. Ad iſtã oppo. ff. quæ ſen. ſine appel. reſci. l. j. in prin. & §. j. prout hic in ſententia loquitur gl. reſpondet duobus modis. Primò, ibi fuit expreſſus error in ſententia: hic verò nõ. Iſtã ſol. damnauit lac. de Ra. quia ſentẽtia ſem per refertur ad acta: vt l. hæc ſententia. j. de ſenten. quæ ſine cer. quanti. l. ait ꝓtor. §. j. de re iudic. & ideo ſatis eſt, ꝙ error exactis appareat. Pro hoc inducit ipſe tex. in d. l. j. §. j. ibi dũ dicit: ſed ſi putauerit &c. Vnde ſecũ dũ eũ, nõ videt diſtinguẽdũ vtrũ appareat error in ſnia vel nõ. Sed ꝓ gl. noſtra vr casus in l. preſes. ff. de re iu. & l. ij. j. qñ ꝓuo. nõ eſt nõ eſt neceſ. & ideo dic: Qñꝙ expreſſus error eſt in ſnia & ſnia eſt ipſo iure nulla: vt d. l. ij. j. qñ ꝓuo. nõ eſt neceſ. & l. j. ff. q̃ ſen. ſine app. re. Qñꝙ non eſt expreſſus error in ſnia, ſed apparet in actis: tũc aut ſnia eſt lata per relationẽ ad illa acta, in quibus eſt error: & videt eſſe error in ſnia: vt l. hæc ſnia. j. de sentẽ. q̃ ſine certa quan. & l. ait prętor. §. j. de re iud. Aut eſt lata ſnia ſimpliciter: & tũc aduertẽdum q̃dã ſunt acta ad quę de neceſsitate referẽ ſnia, vt libellus, vt l. vt fundus. cõi diui. Item ſententia appellationis de neceſsitate referẽ ad ſententiã primã: qa iudex approbat vel reprobat eã: vt l. eos. j. de app. & tũc eo caſu ſi† in libello, vel in ſnia prima eſt error expreſſus: ſnia ſimpliciter lata videt eundem errorẽ continere: meritò eſſet nulla: vt d. l. j. quæ ſentẽ. ſine ap. re. & iſto caſu poſſet eſſe vera opi. Iaco. de Ra. Si verò error appareat in aliis actis, per hoc non redditur ſnia nulla. Ita loquit opi. gl. hic poſita, & d. l. j. §. j. q̃ ſen. ſine ap. re. & l. p̃ſes. ff. de re iudi. Secunda ſol. eſt, ꝙ hic errauerant partes. in cõtrario errauit iudex. & ſatis eſt bona: qa tunc non eſt expreſſus error in ſnia, qñ errauere partes: qd' tñ debet intelligi ſcd'm p̃miſſam diſtinctionẽ. Quæro quid de tranſactione: an reuoceť per errorem calculi. † Quidam dicunt ꝙ trãſactio indiſtinctè valet, licet expreſſum errorem contineat: tamẽ in eo, in quo eſt error, obſtat exceptio doli, vel replicatio: ar. ff. ſi quis cau. l. ſed & ſi quis. §. fi. & de fideiuſ. l. ſi qs poſtꝙ. Iac. de Ra. hoc reprehendit: qa error impedit conſentium: vt l. ſi per errorem. de iuriſdi. om. iudicum. ergo impedit tranſactionem, quæ fit conſenſu partiũ. Petr. tenet glo. Nam error† qui eſt in cauſa, non impedit conſenſum, qui adhibetur in pacto: vt in toto tit. de condi. inde. & de condi. ſine cau. & hac. l. in fi. Puto opi. Pet. eſſe veram. Poteſt autem eſſe, vt ſiue ſit expreſſus error in tranſactione ſiue nõ: in eo qd' eſt erratum, ſuccurritur parti læſæ. Exemplum, qñ error eſt expreſſus, appareret manifeſtè cõuentum inter te & me vt de eo qd' petebas darem tibi tertiam partem nomine tranſactionis. petebas xxx. tertium de xxx. eſt x. ſed ego puto ꝙ ſit xv. ego ꝓmitto tibi xv. hoc continet expreſſum errorẽ cõputationis: ideo in v. ſuccurrit pro miſſori per exceptionẽ doli. ſed ſi fuiſſent ꝓmiſſa xv. ſimpliciter & in tranſactione non fuiſſet facta cõputatio; tũc error non eſt expreſsè cõmiſſus in trãſactione; ſed apparet ex eo ꝙ agebat: qa nõ agebat, niſi de tertia: & fuit expreſſum de medietate: tunc enim poterit condici liberatio. & opponi exceptio. &c.

Errorem calculi.

Error calculi poteſt ſepius retractari, ſi non ſit ſecuta ſnia, vel tranſactio. h. d. Vos videtis quòd iſte tex. innuit ꝙ ſi ſententia eſſet lata, ꝙ non competit retractatio. Contra hoc opp. de l. j. §. j. ff. quæ ſen. ſine app. re. Solue vt hic no. & etiam in l. cõtraria, quã no. vidiſtis in l. ij. j. qñ prouo. non eſt neceſ. No. gl. primò nõ teneatur &c. quia mulcta petitur pronunciari p officium iudicis, vt no. Inno. in c. j. extra, de offi. iud. circa fi. Item & cognoſcitur per modum exceptionis: vt no. in gl. in l. j. §. j. j. quæ ſen. ſine app. re. tamen gl. ibi dicit, ꝙ opponeretur per computationẽ, ſententiam fuiſſe erroneam. Fran. Tigri.

De poſtulando. *Rubrica.*

Continuate rubricam vt §. de pactis.

1 ☞ *Qui non appellat, uidetur ſententiæ conſentire.*
2 *Aduocatus prohibitus aduocare, quando dicatur perpetuò prohibitus.*
3 *Prohibitus aduocare à iudice Cremonæ, intelligitur prohibitus aduocare etiam Florentiæ.*
4 *Aduocatus condemnatus ex aliqua cauſa, an tacitè dicatur prohibitus aduocare.*

LEX I.

Vm à præfecto.

Breuiter dicit: Qui non appellat, vr ſnię cõſentire. h. d. Nota ꝙ† qui nõ appellat, videt conſentire: vt l. ab eo. j. qũo & qñ iu. & de app. l. hi qui ad ciuilia. Opp. de l. fi. ff. de pœ. Glo. hic† ponit duas ſol. quas reprobat, & ponit tertiã verã: Aut iudex condemnat aduocatũ, ne poſsit eſſe aduocatus cã cognita, & per ſniam diffinitiuã: & loquitur lex iſta: quia perpetuò nõ poterit eſſe aduocatus. Aut condẽnat ex interlocutoria: & tũc nõ extendit ꝓhibitio vltra tẽpus ſui officij. Vidimus de tpe: quæro quid de dolo, vtrũ† ꝓhibitus aduocare à iudice iſtius ciuitatis poſsit eſſe aduocatus in ciuitate Florentiæ. Glo. rñdet notabiliter. Aut fuit ꝓhibitus ex cã, quæ infamiã nõ irrogat: & iſta prohibitio ſe nõ extendit, vltra locũ iuriſdictionis iudicis ꝓhibẽtis. Si verò ſit ex cauſa quæ infamiã irrogat: tũc vr ꝓhibitus in omni loco. l. ex ea. ff. eo. Optimũ dictũ eſt, & hoc ponderaui multũ in l. cunctos populos. §. de ſum. tri. & fid. cat. Vltimò erit quærendum, quid ſi aduocatus eſt† condẽnatus ex aliqua cauſa, & tñ nõ eſt expreſsè ꝓhibitus poſtulare: an prohibitus videat tacitè. Glo. hic ītrat illã materiam, quã habes in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his q no, infa. & diſtinguitur: aut pœna eſt diminuta, aut acta. & ſic ſit diſpenſatum cũ fama, vel non. qd' no. &c.

Vm à præfecto.

Non appellãs à ſnia, confirmare vr. h. d. Opp. iſte tex. vr innuere ꝙ ꝓhibitus poſtulare, videat ꝓhibitus in perpetuum. Contra iſtud opp. de l. fi. ff. de pœ. qa cũ officium huius iudicis eſt temporale, non vr ꝓhibere in perpetuum vltra tẽpus ſuum. Huius timore eſt facta glo. mag. vſq; ad ver. idẽ qd' dicit. & pro ſe dat quatuor ſol. tñ illa eſt multũ no. cũ dicit gl. tu dic ſcd'm la. & ſolu. eſt iſta, vbi iudex quantuncunq; tẽporalis, dum modo cũ cauſæ cognitione fiat, diffinitiuã proferat: põt in ꝑpetuum ꝓhibere. Valet iſta ſol. ꝙ cõſtitutiones factæ per Præſides prouinciæ quantũcunq; tẽporales: qa cũ cauſæ cognitione fiunt poſt tps eorũ, & in tẽpus ſucceſſorum durant. ar. huius gloſſ. Gloſſ. eſt in ca. fi. extra, de officio. lega. & idem eſt in legato ſedis apoſtolicæ. Caſus eſt in dicto. c. fi. Quærit gloſſ. quid ſi ſit prohibitus poſtulare in hac ciuitate: vtrum poterit poſtulare in alia. Gloſſ. remittit ad leg. ex ea. dic vt ibi. Et vide gloſ. quæ eſt ibi. In glo. vt ibi. Tu dic, not. hanc ſolutio. cum iſta ſolu. concor. gloſſ. in l. prima prope fi. ff. de offic. præfect. vrb, & nota. gloſſ. in lege magis puto. ff. de reb. eo. Quàm ſolutio. puto ſic debere intelligi, quòd ſententia interlocutoria, eſt iam ſortita effectum tempore magiſtratus, vel iudicis, qui tulit eam, & poſt finem officij obtinet, durat: ſed ſi ſententia interlocutoria non eſt ſortita effectum tempore ferentis eam, quia non poteſt perfectè ſortiri effectum tempore ſuo: tunc talis interlocutoria deſinit habere vires, finito officio ſuo: & ideo eſt cautela, quòd ſi ſententia interlocutoria tempore vnius Poteſtatis eſt lata, quæ requirit executionem hominis, & ſecuta fuerit: tunc non confidat de illa ſententia, per hanc gloſſ. ſed faciat eam de nouo ferri à ſequenti officiali, vel iudice. Contrarium videbatur eius quòd gloſſ. dicit hic: quia lex vult quòd vbicunque mandatur aliquid, quòd mandans habet

habet de neceſsitate facere, & id, cui mandat, poteſt etiã poſt mã datum illud facere, licet res non ſit integra. Ita probatur in l. ſundi. §. item ſi amicus. ff. de acquí. poſſ. Fran. Tigri.

LEX II.

Ec cæterorum.

Libertus non prohibetur eſſe aduocatus. h. d. Quærit gl. vtrum illiteratus poſsit poſtulare. Glo. dicit ꝙ ſic ſed non erit aduocatus. & dic vt in ea. & vide aliã glo. in l. j. in prin. ff. eo. &c.

1 ☞ *Exceptio non numeratæ pecuniæ, an habeat locum etiam ſi promiſsio fuit facta, non ſpe futuræ numerationis.*
2 *Statutum permittens opponi exceptionem ſimulationis, de qua ſimulatione intelligatur.*

LEX III.

Si ſub ſpecie.

Hæc lex eſt ſubtilis, vtilis, & difficilis. breuiter dicit: Si occaſiõe ſalarij ex cã mutui ꝓmittat intra tps legitimũ, põt exceptio obij, & liberatio cõdici. h. d. Opp. j. de nõ nu. pec. l. cũ vltra. Sol. qd' hic dicit, nõ numeratæ pecunię exceptione. i. in factũ pro pecunia nõ numerata, vt in cõtrarijs. Oppo. ſecundò, exceptio† nõ numeratæ pecuniæ tũc habet locũ, qñ fit ꝓmiſsio ſpe futuræ numerationis: aliàs nõ: vt l. aduerſus. & l. in cõtractibus. de nõ nu. pec. & Inſti. de lit. obli. in prin. ſed hic non fuit facta ſpe futuræ numerationis. ergo nõ habet locũ hæc exceptio. Huius timore lex nra legit in gl. duobus modis. Quidã itelligũt ꝙ aduocato fuit ꝓmiſſum ex cã mutui ſalariũ, vltra debitũ modũ: & ſic in eo qd' plus eſt, dat exceptio nõ numeratę pecuniæ, ſed ẽt cauſæ iniuſtæ: vel verius eſt exceptio ſimulationis.

Sed ad iſtã lec. opp. qa ſcd'm hoc iſta exceptio poſſet ſemper opponi: vt l. iij. ff. de cõdi. ſine cau. & j. de condic. ob turp. cau. l. j. Huius timore, illi q tenẽt iſtã opi. dicunt, ꝙ hic debet ſubaudiri maximè: vt ſic poſt biẽniũ nõ poſſet opponi. Alij tenẽtes aliam opi. dicũt: intra biẽniũ põt opponi vt creditor habeat ꝓbare poſt biẽniũ, qd' deberet ꝓbare debitor aſſerens: vt l. ſi ex cautione. & l. aſſeueratio. j. de nõ nu. pec. Alij verò, huius timore recedũt ab iſta lectura: & dicũt ꝙ hic verè loquit in exceptione nõ nu. pec. vel in factũ loco eius: & dicũt ꝙ in eo qd' eſt promiſſum vſq; ad debitũ modũ, ꝑiudicat ꝓmiſſori poſt biennium: antè nõ. in eo qd' eſt ꝓmiſſum vltra, nõ præiudicat amiſſori, nec antè, nec poſt. Vide gl. in fi. q̃ ponit hãc lect. Quæſtio eſt hic, an in eo qd' nõ excedit debet icõtinẽti, ꝓmiſſori præiudicare: vt l. ſingularia. ff. ſi cer. pet. & l. ſi ex pretio. j. ſi cer. pet. Rñdeo, vt habeatis intellectũ huius l. qñꝙ ꝓmittit ex cã mutui illud, qd' debeť ex alia cã iam prę terita, & finita: & tũc habet locũ l. ſi ex pretio. j. ſi cer. pet. & l. ſingularia. ff. ſi cer. pet. Qñꝙ ꝓmittit qd' debeť ex cã futura: tũc, qa ꝓmiſsio fit ſpe futuræ cauſæ, nõ ſpe futuræ numerationis, intra biẽniũ põt obijci exceptio nõ numeratæ pecuniæ, & etiã cauſæ nõ ſecutæ: vt hic: poſt biẽniũ nõ poſsit opponi, ſed ſi ꝓmitti tur illud, qd' non debeť ex aliqua iuſta cã: ſed ꝓmittit prætextu alicuius cauſæ iniuſtæ: tũc habet locũ exceptio ſimulationis, vel cõdictio ſine cã, vel ex iniuſta cã: vt l. j. j. de cõdi. ob tur. cau. & hoc ſcd'm aliã lect. Et ex hoc debetis intelligere: † qñ ſtatuta ꝓmittũt opponi exceptionẽ ſimulationis, de qua ſimulatione loquitur. Certè intelligiť qñ ꝓmitteret ſpe futurę cauſæ poſtea nõ ſecutæ: & tñ alia cauſa in inſtrõ exprimitur, vt hic: vel prætextu alicuius cauſæ præteritæ vel præſentis, turpis, vel inhoneſtæ. & illa eſt vera exceptio ſimulationis, vt dixi. Sed ſi promitteret debitũ ex vna cauſa vera, & honeſta, ex alia cã tunc non obſtaret exceptio ſimulationis: vt d. l. ſi ex pretio. & l. ſingularia. &c.

Melamento.

Non reſcinditur ſententia, ꝓpter abſentiam aduocati. hoc dicit.

Iqui.

Qui de quota litis paciſciť, ab aduocationis officio remouetur. h. d. Quæro, qd ſi aduocatus nõ paciſciť de quota, ſed certa re. Gul. hic vr tenere ꝙ non habeat locũ pœna huius legis. Contrariũ not. ff. de pac. l. ſumptus. & illa communiter tenetur &c.

Iqui.

Aduocatus paciſcens de quota litis repelliť ab aduocatione. h. d. Nota qd' dixi in ſummario. Quærit gl. numqd ſit licitũ de minima parte: puto ꝙ ſic. Nam tex. dicit, cũ grauí dãno litigatoris: ergo à contrario, vbi nõ eſt graue damnũ, vr eſſe licita pactio de quota litis: quia ceſſat ratio huius l. Et nãc opi. tenuit Gul. hic: & in l. ſumptus. ff. de pact. dicẽs ꝙ pactũ de quota litis eſt ꝓhibitũ, ſi fiat de dimidia parte: ſecus de minore. Gl. hic, & in d. l. ſumptus determinat cõtra. Itẽ quærit gl. qd ſi fiat de re certa, & non de quota. Verbi gratia, cũ quę ritur de hæreditate, paciſcitur aduocato de dicta hæreditate dare vnũ fundũ noĩe honorarij: nunquid valet: Videtur ꝙ ſic: quia pactũ de quota litis eſt ꝓhibitũ. Et in hanc opi. vr inclinare gl. hic in fi. Contrarium vr ſenſiſſe gl. in d. l. ſumptus quia ꝑ illa reprobatur pactum. Nam ſicut reprobatur pactũ de quota, ea rõne, quia ſpe lucri huius faciliter inuitaretur aduocatus ad calũniã, & eadem rõ ſit in q. propoſita, vbi pactũ fit de certa re. dicẽdum eſt ꝙ ſicut primũ pactum eſt reprobatũ, ita & iſtud. Quærit do. Iac. nunqd ſit licitũ paciſci de quota litis, noĩe palmarij, ſeu victoriæ. do. Iac. determinat ꝙ ſit licitũ, cũ non reperiatur in iure ꝓhibitum. l. nec non. §. qd' eis. ex quib. cau. ma. Poſſes dicere contrariũ: quia ea ratione qua reprobat pactum de quota, vel de certa re, vt §. dixi, habet locũ etiam in quæſtione ꝓpoſita: imò multò magis debet reprobari. Nam aduocatus cogeret retinere mille, iuſtè, vel iniuſtè.

a ☞ Nam aduocatus. Hæc verba oĩno nõ quadrant: quare legẽdũ putarẽ: Nã aduocatus vigereť obtinere ſniam iuſtè, vel in iuſtè. Et hoc dico ex verbis Pau. de Caſt. hic. Alex. Loſæus.

b ¶ Prouidendũ. Adde ſcd'm Pau. de Caſtr. hanc legẽ eſſe mẽti tenendã contra illos, q̃ faciũt cõſuli ab vno doctore, et deinde ab alijs oĩbus ſubſcribi, vt pars non poſsit ſe iuuare: qa debẽt perdere cãm. all. Cy. hic in addi. quia ille, qui ſubtrahit parti ſuas ꝓbationes, vel defenſiones ſubtrahẽdo inſtrumẽta, teſtib⁹ minando, illos eorum pẽdo, debet perdere cãm: ꝑ l. ſi de poſſ. j. de ꝓbat. & l. ij. ff. de iure fiſ. & ibi ꝑ Bart. & facit c. peruenit de teſti. cog. & qd' not. Imol. in c. intimauit. de teſti. & dicit Pau. qd' hoc fortè voluit dicere tex. ibi, qp experietur authoritatẽ iudiciariam à ſe læſam. & hoc dicit mẽti tenendũ: quia ſingulare.

Visquis.

Breuiter dicit: Nõ ſit quis aduocatus & iudex: inhoneſta verba non dicat: cũ clientulis non cõtrahat ea cænia alij codices amicitiã gratãter recipiat litẽ non differat: ſtet, & non ſedeat. h. d. hæc lex. Cætera dic vt in gloſſ. &c.

1 ☞ *Aduocatus non debet contrahere cum clientulo.*
2 *Aduocatus, an quis eſſe poſsit, & iudex, diuerſo tempore in una cauſa.*

Visquis.

Nõ poteſt quis in eodem negotio eſſe aduocatus, et iudex. hoc primò. Itẽ aduocatus non debet dicere contumeliã partibus: nõ debet contrahere cũ clientulo ſuo: encænia debet gratanter recipere: litẽ non debet differre: debet ſtare, & nõ debet ſedere. h. d. vſq; ad fi. Nota ꝙ† aduocatus nõ debet cõtrahere cum clientulo. Sed quæro de rõne huius gl. Dicit, qa timore litis ſibi daret oĩa: qd' eſſet incõgruũ, ſicut eger medico. arg. l. medicus de var. & extraor. cog. Quęro, nunqd† diuerſo tpe poſsit quis in eadẽ cauſa eſſe aduocatus, & iudex. Hic aduerte: quia aut queritur, nunqd qui fuit aduocatus in eadẽ cauſa, poſsit eſſe iudex. Et dico quòd non. Nam ratione affectionis, quam haberet ad cauſam, præſumptio eſſet contra eum, ſed deberet cauſam delegare vt l. Prætor. de iuriſd. om. iud. Aut queritur, nunquid qui fuit iudex in cauſa, in eadem poſsit eſſe aduocatus. Hoc non reperitur prohibitum: quia iudex ceſſat ratio prædicta. tantam enim affectionem debet habere ad vnam, quantum ad aliam. Item quærit gl. quid ſi à principio non fuit factum pactum de ſalario: nunqd poſtea lite pendente poſsit paciſci cum clientulo? Dic vt in glo. quæ determinat ꝙ ſic.

Rouidendum.

b In cauſis ex vtraque parte aduocati, debent eſſe æquales. aduocatus, qui contennit aduocationem, priuatur. pars, quæ hoc procurat, contra eam præſumptio paratur. hoc dicit.

1 ☞ *Scientia nobilitat.*
2 *Lex iſta, an habeat locum in aduocatis hodiernis.*
3 *Pœna huius legis intelligitur per ſententiam.*
4 *Subtrahens defenſam aduerſario, iudetur non fouere licitam cauſam.*
5 *Aduerſarius, qui prohibet examinari teſtes producendos, poteſt pro conuicto haberi.*

Rouidendum.

Aduocati debent æqualiter diuidi inter partes: & tamen debent omnes eſſe boni ex vna parte, & reliqui pro alia. Item aduocatus ſine cauſa renuens aduocationem, ad petitionem partis punitur: & etiam ipſa pars ꝙ curans. hoc dicit. Nota † quòd ſcientia nobilitat. Quærit

¶Vltimò. Et an ille, qui pro parte eſt condẽnatus, & pro parte abſolutus an deuoluat totã cauſam ad iudicem appellationis? Dyn. tenet hic ꝙ non, per l. circa ff. de inof. teſta. contra tenet Bart. quẽ vide in conſi. incip. cũ prædicta examinarẽ. And. Barb.

glo. quid de aduocatis hodiernis, †qui non percipiũt ſalariũ à publico, ſed à partibus. Glo. quæ incipit nobiliſsimos. dicit ꝙ non habet locum. Doct. reprehendunt iſtã glo. quia poſito ꝙ aduocati non percipiant ſalariũ à publico: tñ ſalariũ quod recipiunt à clientulis, ſuccedit loco ſalarij, qđ recipiebant à publico: argu. l. fori. j. ti. j. ideo eſt idẽ. Præterea ratio huius legis habet locum in aduocatis hodiernis. Itẽ quærit gl. hic dicitur, careat † foro: nunquid ipſo iure. Dic per ſententiã: argu. eorũ quæ not. in l. iubemus. cœconomus. ſ. de ſacroſan. eccl. ibi dum dicit, puniat. & arg. eorũ q̃ no. in l. ſi quis in tãtã. j. vnde vi. Nota in hac l. tex. dũ dicit, †ꝙ ille, q̃ ſubtrahit defenſionis copiã aduerſario, videtur nunquã licitè fouere cauſam. c. conſtitutis. circa fi. extra, de teſtib. Ad hoc allegãt hãc legem, ex qua videt poſſe probari glo. quæ eſt in c. intimauit. extra de teſti. In qua dicitur † ſi aduerſarius meus impedit teſtes per me producẽdos examinari: quod aduerſarius meus pro cõiuncto haberi.

1 2 3 4 5

NEmo. Nullus poteſt eſſe aduocatus, qui non ſit Chriſtianus. h. d. in ſumma.

NEmo. Nullus poteſt eſſe aduocatus qui non eſt Chriſtianus. h. d. in ſumma iſta. l. vel ſic. Iudæus vel non catholicus, nõ põt eſſe aduocatus. & iudex eũ admittens puniẽ. h. d. ꝙ non catholicis non patent portæ dignitatis. Sequit ergo ꝙ officium aduocationis eſt dignitas: vt l. laudabile. j. tit. ij. hinc eſt ꝙ infames repelluntur à poſtu. vt l. j. §. remouet. ff. de poſtu. & quaſi per totum. Ex hoc concludas. ꝙ vnus Saracenus, vel Iudæus, non poſsit eſſe Poteſtas, vel Rector. gl. eſt in auẽ. iuſiuran. quod pręſta. ab his. col. ij. colligitur ex not. in rub. inſtitutionum, ſuper verbo, in nomine domini. Item iudæus non poteſt eſſe doctor.

De aduocatis diuerſorum iudiciorum *Rubrica.*

1 ☞ *Sententia lata propter aduocati corruptionẽ, ad hoc, ut ſit nulla, tria requiruntur.*
2 *Opponi quando poſsit, ꝙ prius agatur contra aduocatum qua ſententia retractetur.*
3 *Probatio prævaricationis aduocati, an ſufficiat in cauſa contra principalem.*

LEX I.

SI patronum. Breuiter dicit. Prævaricatio aduocati probata, facit aduocatũ puniri. & iterum de cauſa quæri non probata, facit accuſantem puniri: & ſententiæ ſtat. i. h. d. Oppo. de l. minor aũt. §. j. ff. de minori. Tres dantur ſo. vna, ꝙ iſta concordat cum illa: quia de nouo inquiritur de cauſa, petita reſtitutione. Alij dicũt ꝙ ſi quidẽ aduocatus allegaret pro aduerſa parte, ipſo iure ſententia reſcinditur, vt hic. Si verò pro aduerſa parte nõ allegauit ſed omiſit dicenda pro cauſa ſua: tũc habet locum reſtitutio; vt in contrario. Tertij dicunt: aut fuit corruptus pecunia, & ſententia eſt ipſo iure nulla, vt hic. Aut precibus: & tunc ſentẽtia non ipſo iure eſt nulla, vt l. contraria. & l. venales. j. quãdo prouo. nõ eſt neceſſe. & l. ſeruo inuito. §. cũ prætor. ad trebel. Pe. tenet primam opin. reprobatis alijs diſtinctionibus. Nam illa diſtinctio an fuerit corruptus pecunia, vel non, non reperitur, niſi in iudice: ſecus in aduocato. Ratio quia in eo nõ ſubſtantiatur iudicium: ſed in actore reo & iudice. Et iſtã opi. Pet. puto veram. Opp. & videtur quòd ſentẽtia ipſo iure ſit nulla, vt l. ſi prætor. §. Marcellus. de iudic. Glo. fatetur contrarium, ſi aduocatus fuit corruptus dolo aduerſarij. Certè † ad hoc vt ſententia ſit ipſo iure nulla propter corruptionem aduocati tria requiruntur. Primò, ꝙ dolus aduerſarij corrumpentis intercesſerit. Secũdò ꝙ aduocatus falſas allegationes corruptas fecerit. Tertiò, ꝙ ſentẽtia fuerit lata contra abſentem: vt d. l. ſi prætor. §. Marcellus. Cùm ergo iſta lex loquatur generaliter, quòd ſententia reſcinditur, quando aduocatus fuit corruptus, intelligatur ꝙ reſcinditur per reſtitutionem, vt comprehendantur omnes caſus. Opp. quòd non habeat locum reſtitutio: quia habet locum actio de dolo; vt l. eleganter. §. ſi dolo malo procura. ff. de dona. Solu. Reſtitutio habet locum ad ipſam actionem primam, ſeu ad ipſam cauſam actio de dolo habet locum ad cætera damna: vt lege contraria.

Ad idem oppo. & videtur quòd debeat agi actione prima & ſi excipiatur de ſnia, replicetur de dolo: vt ff. de dolo. l. cum à te. Gl. & doc. non ſoluũt. Dico ſic: ibi loquit q̃n fuit corruptus pro curator in quo iudicium ſuſtẽtabat: hic q̃n fuit corruptus aduocatus, in cuius pſona non ſuſtẽtat iudicium. Item opp. extra gl. & videt † ꝙ prius debeat agi cõtra ipſum aduocatum corruptum q̃ redeatur ad actionẽ vt l. & elegãter. §. pe. ff. de dolo. & arg. l. ſi. in prin. ff. de eo per quẽ fact. erit. Sol. Illud ꝓcedit q̃n aduocatus eſſet corruptus abſq; dolo partis: ſed ſi fuerit corruptus dolo aduerſarij, litigãtis aduocatus eſt corruptus, ſnia nõ valet ipſo iure. qđ intellige vt no. in d. §. Marcellus. Item opp. & vꝝ ꝙ non habeat locũ reſtõ in integrũ, ſi cõpetat de dolo. l. & elegãter. §. ſi dolo malo ꝓcu. ff. de dolo. Soluit gl. & bene, qđ reſtõ in integrũ cõpetit vt cã reſtaureť. Ita & hebet locũ hæc lex, & q̃ §. dixi. ſed actio de dolo cõpetit ad expẽſas, & alia damna: vt in contrario.

Quæro, nũq̃d ſi ꝓbata eſt ꝓuaricatio cõtra aduocatũ, eo ipſo viſis actis actitatis cõtra aduocatũ debet reſcindi ſnia cõtra partem lata per ꝓuaricationẽ aduocati? Dic ꝙ nõ, arg. l. ſi veteris. j. de fi. inſt. facit ꝙ res iter alios acta &c. Dicit hic, ꝙ nõ ꝓbans vꝝ calũniari. Tex. vꝝ in cõtrariũ. ff. ad Tur. l. j. §. j. Soluit gl. qđ ibi loquit in caſibus ſpãlibus. Sol. gl. nõ eſt bona. Nã nimis reſtringit illã legẽ. Vnde dicas ic̃d'm Pet. qđ q̃n̄ꝫ quærit nunq̃d ille, q̃ nõ ꝓbat, & ſic ſuccũbit, ꝓſumať habuiſſe iniuſtã cãm litigãdi: & tũc nõ eſt dubiũ ꝙ ſic. Hinc eſt ꝙ ſit cõdẽnatio in expenſas, niſi iuſta cã ignorãtiæ, vl' abſentię hoc excuſet: vt l. ꝑperãdũ. §. ſinaũt alterutra. j. de iud. & in auẽ. gñaliter. ſ. de epiſ. & cle. l. q̃ ſolidũ. §. ẽt de leg. ij. Hinc eſt, ꝙ ꝑ ſnia ſemper ꝓſumať ſnia iuſta: & ꝑ conſequẽs ſuccũbẽs ꝓſumit habuiſſe iniuſtã cãm. Facit ad hoc l. Hærennius. §. Caia. & ibi no. ff. de euict. Q̃n̄ꝫ q̃ritur, nunq̃d q̃ non ꝓbat, & ſic ſuccũbit, videať calũniator: & tũc dicũt ipſi ꝙ nõ. Causus eſt in d. l. j. §. j. Et ad hãc legẽ reſpõdeo qđ q̃n̄ꝫ iudex in ſnia ſua exprimit nõ ꝓbantẽ fuiſſe calumniatũ: q̃n̄ꝫ hoc nõ exprimitur. Primò caſu ſuccũbens, qa nõ ꝓbauit, vꝝ ꝙ ſit calũniator. ſecũdò caſu non: vt d. §. j. q̃ ꝓbat ſc̃d'am. & maximè verũ vbi eſſet ꝓſtitũ ſacramentũ calumniæ: vt in auť. de iu. §. oportet. colla. vj. & qđ ibi no. in gl. Nam illa gl. tenet ꝙ nunq̃ ſit cõdẽnatio expẽſarũ, q̃n eſt ꝓſtitũ ſacramentũ calũniæ. qđ vtrũ ſit verũ, vide qđ no. per Cy. in auť. generaliter. ſ. de epiſco. & cle. Bar.

Aduocatus

1 ☞ *Aduocatus, qui habet officium in ciuitate, non poteſt exire extra ciuitatem.*
2 *Qui habet ſalarium à Republica, non poteſt eſſe aduocatus contra Rempublicam.*

LEX II.

QVi neceſſario. Hic fuit pũctus in prima parte. breuiter dicit: Quí ad magiſtratum aſſumitur, extra eum non põt vagari: & ĩ eo non põt aduocationis officium exercere, præterquam

1 cõtra Rempublicã. h. d. Nota ex hac lege & tene mẽti † ꝙ aduocatus q̃ habet aliqđ officiũ in ciuitate, nõ ꝑt ire extra ciuitatẽ.

2 Scd'ò nota[a] ꝙ põt eſſe aduocatus præterq̃ cõtra Rempubli-

2 cam. Ex quo habes † ꝙ q̃ ſalariũ habet ex Republica, non debet eſſe aduocatus cõtra Rempublicam. Et ſic facit, ꝙ doctores huius ciuitatis ſalariati non poſſunt eſſe aduocati contra Rempublicam huius ciuitatis &c.

LEX III.

QE quis. Aduocati non poſſunt eſſe ſuſceptores collectarum, volentes, neque inuiti. h. d. &c.

1 ☞ *Aliud eſt eſſe ex aliquo: aliud eius occaſione.*
2 *Salaria quæ hodie percipiunt aduocati à clientulis, ſuccedunt loco ſalarij publici: & de eo teſtantur.*
3 *Aſſeſſores quòd acquirunt, eſt quaſi caſtrenſe peculium.*

ORitui. Quòd aduocati quærunt ex aduocatione, vel eius occaſione, quaſi caſtrẽſe peculium reputatur. h. d. Nota primò qđ dixi in ſummario. Nota differentiam ꝙ aliud eſt eſſe ex aliquo, a-

1 liud eius occaſione. Dixi vobis in l. nõ dubiũ. ſ. de legi. Nota

2 etiã gl. hic, ꝙ ſalaria † q̃ hodie percipiunt aduocati à clientulis, ſuccedunt in locum ſalariorũ, quæ olim percipiebanť à publico: & ſic poterit teſtari, & facere oia. No. etiã ex iſta gl. pro eo ꝙ dicit, de iudicibus cõis Boñ. ꝙ illud † qđ aſſeſſores acquirunt, eſt

3 quaſi caſtrenſe. Simile in l. velut. ſ. de aſſeſſoribus &c.

QVicquid. Priuilegia quibuſdã conceſſa poſſunt ad alios per ſuperiorẽ gñalibus verbis transferri. h. d. Simile fecit papa Bonifacius, qui priuilegia conceſſa fratribus minoribus, & prædicatoribus, conceſsit fratribus Heremitis ſancti Auguſtini.

1 ☞ *Aduocati non poſſunt cogi ad munera perſonalia.*
2 *Aduocatus poteſt cogi ſuſcipere delegationem.*
3 *Aduocatus non debet exercere officium aduocationis in alio loco.*

SAncimus. Aduocatus nullũ munus pſonale debet ĩiungi, niſi neceſsitas iudicandi, conſulendi, ſeu arbitrandi. h. d. Nota primò † ꝙ aduo-

1 2 cati non poſſunt cogi ad munera pſonalia. Nota † ꝙ põt cogi ſuſcipere arbitriũ, hoc eſt delegationẽ. Et idẽ dico de cõſilio: vt no. j. de ꝓxi. ſac. ſcri. l. ij. Nota illud ꝙ dicit in eodẽ dũtaxat loco & c. ad qõnẽ facit, ꝙ † aduocatus nõ debeat aduocationis offi-

3 ciũ exercere in alio loco. de quo no. in l. ſed & hæ. §. nõ ſolum de ꝓcu. Sequit l. ij. idẽ. quæ lex idẽ dicit qđ l. quicquid. ſ. eo. &c.

VM aduocatio. Officiũ aduocati fiſci, libe ratur à conditione curiali: nec erit de cętero aduocatus, ſed aduocatorum officio potietur: & qđ lucrabitur, quaſi caſtrenſe reputabitur. hoc dicit breuiter iſta lex.

SI quis de togatis. Si aduocatus ad vnũ officiũ aſſumitur, eo finito põt officium aduocationis reintrare. h. d. &c.

BInos. Quando in officio, cui vnus conſueuit præeſſe, plures ſunt, vel eligũtur, quilibet illorũ illis priuilegijs vtatur quibus ille ſolus vtebatur. h. d. & eſt notabilis caſus.

Quid de ſalario, an habebit quilibet tm̃. De hoc habes caſum j. ti. j. l. reſtituendæ. qđ debet diuidi inter duos æqualiter &c.

b NEmini licere. [b]Sub colore aſsidendi, phibitus, in cõſiliũ non debet aſſumi. Itẽ nullus ĩ aduocatorũ collegio aſſumať, niſi prius fuerit ꝓbatũ nõ eſſe cohortali cõdõne adſtrictũ, & doctorũ iuro fuerit approbatus filijs aduocatorũ, & eis q̃ ſunt vltra numerũ, in rubrogatione ꝓponẽdis. h. d. Prima pars huius l. facit ad q. Statutũ eſt hic, ꝙ qui hic fuerit aſſeſſor, non poſsit aſsidere hinc vſq; ad quinq; annos: Poteſtas aliquem, quẽ ſub noĩe aſſeſſoris retinere non poterat, retinebat ſub nomine conſiliarij. Certè hic eſt arg. ꝙ ſit prohibitum, &c.

NOn aliter. Nota hunc caſum, & not. hic tex. ꝓbandi negatiuam, ꝙ aliquis non eſt curialis vel cohortalis: q̃a curiales, vel cohortales hoc dicũt, ꝙ ipſe nõ b eſt de eis, qđ eſt optimum ad probandũ ꝙ quis non ſit de collegio, & ſimilia. Facit ad hoc l. rura. de omni agro deſer. & facit qđ dixi in l. hoc iure. ff. de ver. ob. Secundò c no. ꝙ doctori creditur de ſcholari ſuo.

a ¶Secundò not. Vide in c. fi. de poſtu. vbi alle. iſtud dictũ. & tenet cõtra. and. Barb. ☞ POMATES.
b ¶Licere. Vide ad iſtũ tex. Feli. in c. ex literis. col. fi. de cõſti. et Ro. cõſi. ccxvj. alʒ xxvj. co. j. et are. lvij. ☞ POMATES.
c ¶Suggeſtionem. Vide pulchra ſimilia ꝑ Feli. in c. quæ in eccleſiarum. col. xxix. de conſtit.

SAncimus. Officiũ aduocati fiſci durat biẽnio hoc vult iſta lex, &c.

SEtitionem. Ex iſto princ. no. ꝙ noĩa eorum, qui ſunt de collegio, debent ſcribi in matricula: & qđ matricula ꝓbat eos eſſe de collegio. Ad qđ facit j. de prin. agẽ. in re. l. matriculã. li. xij. qđ itellige verũ, ſi exerceãt ea q̃ pertinent ad matriculã, ſeu ad illud collegiũ: alʒ ſecus: vt l. qui ſub prætextu. ſ. de ſac. ſan. ecc. de teſt. mil. l. ſcriniarios facit ff. de teſt. mil. l. pen. Nota iſtud ver. hæredibus. ad q. q̃n̄ officialis decedit officio durante, vtrũ hæredes debeant habere ſalariũ pro toto tempore. De quo videbitis j. eo. l. poſt duos &c.

ADuocati. Breuiter dicit, ꝙ aduocati dicuntur ita legibus militare, ſicut milites armis: & magis ſunt neceſſarij Reipublicæ, q̃ milites &c.

POſt duos. Nota ver. his quoq; & breuiter dicit Si officialis decedit intra annũ, hæredes eius debent habere ſalarium illius anni. Quòd nota ad materiam huius legis tangit glo. in l. j. §. diuus de varijs & extraordi. cog.

IVbemus. Nota qualiter ꝓbatur quẽ non eſſe cohortalem: dixi ſ. eo. l. nemini. Non habetis hic alia &c.

De aduocatis diuerſorum iudic. *Rubrica.*

In quo differat hic titulus à præcedenti: dic vt in glo. &c.

LEX I.

c SVggeſtionem. [c]Nota, q̃ depoſuit aduocationis officiũ, eſt ĩ dignitate: & appellatur clariſsimus. Et ex hoc apparet, ꝙ non debet torqueri tanquam habens dignitatem: et debet iuramentum mitti ad eum, tanquã ad egregiam perſonam.

AAudabile. Nota iſtud principium, pro arengarijs.

PEtitiones. Nota ꝙ nullus põt aſſumi ad aduocationis officiũ, niſi ſtatuto tpe ſtuduerit qđ eſt tẽpus quinq; annorũ. Et habetis in prima conſtitutione Digeſtorũ, in j. col. etiam ſi ſit filius aduocati. Ita habemus hic etiã literas papales, quæ dicunt ꝙ nullus põt aſſumi ad doctoratũ, niſi ſtuduerit ſex annis in legibus, & quinq; in decretalibus, in ſtudio generali: & ita oportet nos iurare. Et idem eſt in l. iubemus. ſ. tit. j.

REſtituendæ. Hic eſt tex. quẽ allegabã tibi ad q. ſ. tit. j. l. binos. & dic vt ibi: pari lance in vtrũq; diuidendã. Itẽ nota ibi illũ ver. nã vniuerſalis redditur. Habuiſtis idem in l. non plures. in fi. ſ. de ſacroſan. eccle. & ibi etiam dixi.

PEr hanc. Nota ibi: nouerint enim. ꝙ aduocatus, q̃ fuerit abſens à ciuitate ꝑ biẽniũ, ꝓdit priuilegiũ ſui collegij. In alijs verò collegiatis requiritť quinquenniũ: vt j. de prin. agẽ. in reb. l. matriculã. Nota verſi. nõ vt ſæpe. no. ꝙ ſi in ſolone ſalarij, qđ conſtituit alicui ꝓpter dignitatẽ, nõ eſt cõſtitutũ tẽpus, intelligit ꝙ ſoluať in medio tẽporis: vt hic. qđ eſt verũ in iſtis aduocatis. In alijs aũt ꝓnis qđ iuris ſit, dixi in d. l. j. §. diuus. de varijs & extraor. cog. &c.

NEmo. Nota quòd iſte qui promouetur per ſaltum, nõ habet priuilegium. quod nota.

De errore aduocatorum. *Rubrica.*

P. PAV. P.

2 ¶Aliquid aliud. Circa illud qđ nō valeat ſententia, niſi ad inſtantiā alicuius ſit lata, vide & limita vt per Iaſo. in l. pperandum. §. & ſi quidem in iiij. not. j. de iudic. Are. in auē. hoc ſacramētū. j. de iura. calū ꝙ ſi ferat̄ꝑ actore ſit ſatis reqſitio facta in libello, ꝙ poſtea tēpore ſniæ non petat.

LEX I.

IA quæ. Breuiter dicit: Quod aduocatus dicit parte præſente, & vidētur ipſa pars dicere hoc. d. Quæro, quo ad quid habeat̄ perinde, ac ſi pars diceret. Rñ. quo ad partis præiudiciū tantū. vñ ſi vult reuocare dictū aduocati, pōt reuocari ſicut ſuū, ꝓbando errorē: vt videbitis in l. fi. j. eo. Quæro, aduocatus coram iudice loquitur literaliter: clientulus eſt idiota: vtrū dictū aduocati prēiudicet ſibi. Certè nō. ideo gl. hic dicit ſuper verbo p̄ſentibus & intelligētibus. vide gl. Certè iſtud dictū gl. eſt bene dictum cauſa dubitationis tollendæ: ſed non eſt neceſſariū dictū. Nam eo ipſo ꝙ dicit, præſentibus, intelligit & intelligētibus. nā q eſt p̄ſens, ſi nō intelligit, nō dicit̄ eſſe p̄ſens. in l. coram. ff. de verbo. ſignifi. & l. diem. §. coram. de arbi. &c.

EA quæ. Dictū aduocati præſente cliētulo, videt̄ ab ipſo clientulo dictū. Error aduocati pōt retractari vſq; ad ſniam. h. d. cū l. fi. Cautela eſt ꝙ clientulus qñ incipit litigare proteſtet̄, ꝙ ſi aliquid dicer̄ꝑ aduocatū ſuū, qđ cōtra eū faceret ꝙ ipſe vult pro nō facto, & ei nō cōſentit: talis proteſtatio enim conſeruat ſibi ius. ar. l. at ſi quis. §. plericꝙ. ff. de reli. & ſump. fune. Itē oppo. de l. error. ff. de iur. & fac. igno. Sol. vt hic no. tex. ibi: perinde habenda &c. Ex quo pōt aſſumi cautela ꝙ aduocatus non loquat̄ latina lingua, ſed vulgari: quia tunc fortè clientulus ſuus non intelliget. Tex. autē hic dicit ꝙ ideo præiudicat, quia præſente clientulo, ſupple, & intelligente. & facit hæc l. pro eo quod no. glo. in l. cū precū. j. de libe. cau. & l. j. eo. ti. & probat tex. ibi dum dicit: te contiteris &c. nam ſi dictum aduocati mei me p̄ſente & intelligēte mihi nocet: multò fortius illico ꝙ ego dico. vel ī libello pono ꝙ mihi nocet: vt d. l. j. & l. cū precū. Item intellige p̄allega. l. cū precū. & l. j. qñ aduerſarius meus eſt præſens, dū aduocatus loquit̄ me p̄ſente: vel ego in libello meo pono aliquid: aliàs ſecus: qa expreſſa mea confeſsio meꝓſius nō nocet mihi: niſi aduerſarius ſit præſens in iudicio: vt eſt caſus in l. certum. §. ſi quis abſente. ff. de confeſ. Ita multo fortius nō debet mihi nocere abſente aduerſario meo id, quod aduocatus diceret me p̄ſente, vel ego ipſe corā ipſo iudice. Effectus huius dicti eſt, ꝙ quāuis ego in libello poſuiſſem aliquid contra me, & dediſſem in curia penes tabellionem, ſed nondū miſi aduerſario meo; vel ipſe de mea voluntate copiā non habuit, nō p̄iudicat mihi & poſſum ipſum reaptare, & lacerare: quia in abſentia aduerſarij non mihi nocet, vt ſ. probaui. Sed qñ mitterē ipſum aduerſario meo, & ipſe ipſum reciperet: tunc ſcriptura mea, quā ego ſubdirigo, repꝛſentat perſonā meā: & ideo mihi nocet: ſicut aliàs in epiſtolis q̄ mittunt̄: quia ex receptione ſit præiudiciū mittēti, & recipienti, De mittēte probat l. publia. in fi. & l. Lucius. ff. depoſiti. & l. fi. cum ſua glo. ff. de act. & obl. de recipiente probat l. ſi filius. in fi. ff. ad Ma ced. Ita hic de mittente, & recipiente libellum. Fran.

1 ☞ *Sententia quæ non fuit lata licet errore ſcribentis ſcripta, quando noceat parti.*
2 *Sententiam non eſſet latam qualiter probabitur.*

LEX II.

1 ERrores. Breuiter dicit; error ſcribentium libellum, non nocet parti † probato errore. hoc dicit. Innuit hic tex. ꝙ probādo condēnationem non interceſsit, probatur error ſcribentis. Cōtra, infrà vnde cogna. l. nō hoc. quia non probat hoc eſſe: ergo & cætera. vnde poteſt eſſe quòd ſentētia non eſt lata: & tamē hoc fuit ſcriptum non errore ſcribentis, ſed errore partis, hoc aſſerentis ſibi. Solu. Poſſumus dicere ꝙ hic non ponitur perfecta probatio, & ideo debet aliter probari: videlicet quia dixi illi aduocato de inſtrumento: nec dixi de ſentētia. Vel aliter, vt ſuſtineas tex. prout iacet. Dico ꝙ ſuffcit probare ſententiam non eſſe latam. Ex ex hoc ſequitur erratum, vel à parte, vel à ſcribente: vt l. ſi poſt diuiſionē. ſ. de iur. & fac. igno. Cū ergo à quocunq; ſit erratū, idē importat: vt. ſ. l. pxi. & j. l. pxi. & hic non eſt curandū: cuius errore hoc contigerit. arg. l. qđ ſi dubiter. de acq. hære. & arg. l. Gallus.
2 §. ſi eius. de lib. & poſth. qđ tene menti. †Quero: qualiter probabit̄ iſta negatiua, ſ. ſniam nō eſſe latā? gl. dicit: ꝓbabit̄ eo ipſo ꝙ non apparet cōtrariū. Hoc vī cōtra tex. q requirit manifeſtā probationē: vnde alij dicunt aliter: videlicet ꝙ probabit̄ eoipſo, qđ probatur ſniam eſſe latā aliter quā dicat libellus: qa cū libellus diceret de quinquaginta, ſnia dicit aliter. Certè iſta ꝓbatio nō concludit: quia licet vna ſnia dicat vnum: potuit eſſe qđ fuit lata vna alia ſnia, quæ dicebat aliter: niſi fieret vna poſitio. qđ in dicta cauſa non fuit lata niſi vna ſnia. arg. l. j. j. ſi plures vna ſent. & qđ ibi dixi vobis. Alij dicunt quòd probatur iſta negatiua quia probabo iudicem illo tpe nō fuiſſe, vel eſſe mortuū. Quòd ſatis placet: ſi tps latæ ſniæ eſſet coarctatū loco, & tpe. Iaco. but. dicebat aliter hoc poſſe probari. ſ. per inſpectionem libri, in quo continentur tales ſniæ iudicis: & talis ſententia non reperitur. et ſic à ſufficienti diuiſione probabitur iſta negatiua: vt l. obligatio num ferè. §. placet. de act. & ob. & l. patre furioſo. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. & probatur. j. de re. cre. & iureiur. l. fi. qđ ſatis placet: qđ tene menti perpetuò &c.

ERrores. Negatiua facti, pōt ꝓbari, dum modo eius ratio cadat in ſenſum teſtis. h. d. do. Iaco. & loquitur iſta lex de ſecunda parte rubricæ. Sed cōtra hoc oppo. de l. actor. j. de proba. Gloſ. dat plures modos probādi, inter cæteros dat vnū modum, ꝙ poſsit probari per ſcripturā: quia oſtenditur ſnia: quia ex inſpectione teſtamenti ꝓbatur: vt l. fi. j. de reb. cre. & hoc poſſet ꝓbari ꝑ tex. in. d. l. fi. de reb. cred. & ita tenet glo. iſta. Et eſt ratio, quia negatiua iſta eſt coarctata loco, & tpe, qđ poteſt cadere in ſenſum teſtis. Dicit teſtis: fui præſens cū iudex tulit ſniam in tali palatio, ad tale bāchū, in tali die ante tertiā: in qua ſnia condēnauit Titiū in ḡnquaginta, & nō in centū optimè ꝓbat̄ iſta negatiua ꝑ teſtes. Dat gl. aliū modū ꝓbādi negatiuā per teſtes: vt no. in. l. j. §. j. circa fi. glo. magnæ ff. de itine. actuq; priua. Bart.

LEX III.

SEntentijs. Error aduocati poteſt reuocari, ꝓbato errore vſq; ad ſniam, & etiā in cauſa appellationis. h. d. Opp. & videtur, ꝙ error facti poſſit reuocari vſq; ad ſniam: vt l. error. ſ. de iur. & fac. igno. Hic dicit intra triduum: quare malè. So. hic denotat facti accidentiam: quia tm̄ triduo cauſa durauit. & iſta eſt vera, licet Placēti. dixerit aliter. Vltimò nota qđ error adhibitus in cā principali, poteſt reuocari in cauſa appellatiōis, vt hic, & no. in l. creditor. §. iuſſus ff. de appel. & tene menti.

Vt quæ deſunt aduocatis partium iudex ſup. Rubrica.

Continua vt in gl. & quæ poſsit iudex ſupplere. gl. hoc tangit ſuper rubrica, & ſuper nigro. & ibi dicam plenè de hac materia.

1 ☞ *Iudex in his, quæ ſunt iuris, ſupplet.*
2 *Iudex in his, quæ radicantur in ſeipſo, quando poſsit ſupplere parte non petente.*
3 *Circa ea quæ in parte radicantur, quando poſsit iudex ſupplere.*
4 *Iudex quando poſsit ſecundum conſcientiam iudicare.*
5 *Iudex ex officio poteſt bannitum in iudicio comparentem repellere.*

LEX vnica.

NOn dubitandum. Iudex poteſt ſupplere de iure, non de facto. h. d. tex. cū gl. Opp. iudex debet iudicare ſcd'm allegata & ꝓbata: vt l. illicitas. §. veritas. de offic. præſi. ergo ipſe ſupplere nō debet. Sol. Verū eſt in his quæ ſunt facti, nō debet ſupplere iudex, vt ibi: ſed ī his
1 quæ † ſunt iuris: vt allegando legem vel rationem facientem pro parte iudex ſupplet. ita loquitur hic. Ad hoc oppon. de l. ſi irruptione. §. j. ff. finium regun. vbi dicitur quòd iudex ſupplet de facto. Cuius timore Placen. hic dicebat, quòd etiam de facto poteſt ſupplere: vt l. age. ſ. de tranſactio. & de petitio, hæred. l. fina. Doc, communiter tenent contrarium. Non obſtat l. ſi irruptione. quia ibi loquitur in his quæ ſunt nota iudici vt iudici, quæ poteſt ſupplere. ſecus ſi eſſent nota iudici vt priuato. Non obſtat l. age. vt ibi not. Non obſtat l. fina. de petitio. hæredi. quia officium iudicis ſuccedit loco exceptionis: & apertè imploratur, Contra hoc oppon. de l. ampliorem. j. de appel. vbi iudex
2 ſupplet de facto. Breuiter † pro declaranda iſta materia debetis ſcire quòd quædam ſunt quæ principaliter radicantur in parte: quædam principaliter in iudice. In iudice, vt dare dilationes, pronunciationes, & ſimilia. In parte, vt proponere exceptiones, producere teſtes, & probationes, petere à iudice ſententiam, vel
a aliquid aliud. [a] Circa primū: an iudex poſsit ſupplere: hoc eſt ille

lud qđ radicatur in ſe facere parte nō petente. hic dicas, aut loquimur in his quæ reſpiciūt iuris publici, obſeruantiā: & iudex p̄t parte nō petēte remittere libellū malè conceptū: vt ff. de offi. aſſeſ. l. j. dare dilationes: vt l. ꝓperandū. §. j. j. de iu. & l. j. j. qñ ci. ac cri. præiu. facere partes iurare de calumnia: vt l. ī. §. ſed qa veremur. j. de iu. calū. Prædicta vera, qñ p̄cedit vtraq; parte p̄ſente. Nā ſi aliqua partiū eſſet cōtumax, cōtra illā partē contumacem nō p̄cedit ad aliqđ nō petēte, aut inſtante altera parte: vt d. l. ꝓperandū. §. j. & de iu. l. ad peremptoriū. & auē. q ſemel. qūo & qñ iud. Sí verò reſpiceret partis vtilitatē, tūc iudex hoc non poſſet
3 facere, niſi parte p̄ſente: vt l. v. ſ. pe. ff. iu. ſol. Circa † ſcd'm. ſ. in his q̄ radicanť in parte: dicas, aut reſpiciūt publicā vtilitatem: & pōt iudex ꝓponere ex ſuo officio, nō petente parte: vt repellere aduocatū, vel p̄curatorē: vt l. quos, ꝓhibet. ff. de poſtu. & l. filiuſfa. §. veterani. ff. de p̄cu. & §. milites. ea. l. Sí verò publicā vtilitatē non reſpiciūt: tūc ſi qđē loquit̄ in caſibus, in q̄bus pōt cōtra abſentē p̄uenirí ad diffinitiuā ſniam: tūc iudex pōt ſupplere de facto inducēdo ꝓbationes ꝓ abſente: vt d. l. ampliorē. §. j. in prin. et ibi feci te notare. & auē. q ſemel. qūo & qñ iud. vbi feci c̄t te notare. Sí verò nō p̄cedit cōtra abſentē, vel cōtra eū ad diffinitiuam ſniam p̄uenire nō pōt: tūc iudex nō p̄t de facto ſupplere: vt hic ī tex. & gl. Ita debetis ītelligere l. age. ſ. de trāſac. & ita debetis intelligere iſtā materiā, quā pleniſsimè explicaui in l. iiij. §. hoc aūt
4 iudiciū. de dā. infe. In hac lege cōſueuit formari qō † vtrū iudex pōt ſupplere, de facto ſuppleat: vt ſ. dixi. al's ſi eſt iudex ītra legē iudicet ſcd'm allegata & ꝓbata: vt hic, & l. illicitas. §. veritas. ſed ſi eſſet iudex ſ. legē, vt Papa, vel Imperator, vel alius dñs, cuius
a dictū habet̄ pro lege in territorio ſuo: tūc debet iudicare [a] ſcd'm conſcientiā ſuam: al's peccaret. Ita dicunt Theologi.

NOn dubitandum eſt. Iudex p̄t ſupplere de iure. h. d. Oppo. de his q̄. no. in. l. illicitas. §. veritas. & qđ ibi no. ff. de offi. p̄ſi. Sol. vt ī gl. Vel dic, ꝙ aut loquimur de iudice q eſt ſ. legē, & ille ſupplet q̄p ſibi placet: qa Princeps &c. vt l. j. de cōſti. prin. Quæriť, nun qđ iudex qñq; ſupplet vt iudex, q ſubiectus eſt legi. Dic, aut q̄ritur, nūq̄d iudex p̄t ſupplere, vel iudicare, ſcd'm cōſcientiā ſuā ſor matā ex actitatis corā eo, & ſic eſt notū ſibi vt iudici: & pōt vt: no. hic in fi. gl. Aut vult iudicare ſcd'm cōſcientiā ſuā informatā ex notario. Ita debet ītelligí l. ſi irruptiōe. ff. fi. regū. l. ij. ibi: aut authorū iniuria. ff. de feri. Sí verò tale eſt notoriū aut nō: tūc q̄ritur nunqd poſſet ſupplere de iure. Et dic ꝙ ſic, vt hic: & eo mō poſſet ſupplere de facto: ar. l. vbicūq; ff. de interro. Aut q̄rīe, nunqd poſsit ſupplere de facto, & iudicare ſcd'm cōſcientiā ſuā: & non pōt: & no. in d. §. veritas. imò plus: qa licet iudicare cōtra cōſciētiā ſuā, dūmodo iudicet, ſcd'm actitata. Gl. eſt in c. j. extra, de offord. Pro hac l. vide gl. q̄ eſt in l. quoties. §. fin. ff. de ꝓba. ſup ẏbo,
5 hæredē. Itē ex hac l. nota ꝙ vbicūq; iudex vídet bānitū, † ex forma ſtatuti non pōt eſſe ī iudicio, pōt eū repellere de facto. Ita no. Iac. de Are. hic & ad hoc l. phíbet. ff. de poſtu. Et eodē modo pōt induci qđ no. gl. in l. filius. §. veterani. ff. de procu. vbi cōcludit de reſpicientibus publicam vtilitatem, & ad ineptitudinē iudicij, vt ea ſupplere poſsit. Franc. Tigr.

b Ex quibus cauſis infamia[b] irrogatur. Rubrica.

Continua iſtam rubricam ſic: quia per infamiam quis repelli tur à poſtulando: ideo poſt tractatum de aduocatis ponit tractatum ex quibus cau. infamia irrogatur.

1 ☞ *Miſsio in carcerem quando infamet.*
2 *Fama quid ſit.*
3 *Infamia quid ſit.*

LEX I.

INfamiæ. Miſſus in carcerem vel vinculatus cauſa maleficij inquirēdi, nō
1 eſt infamis. h. d. Opp. & videtur † ꝙ miſsio in carcerē infamat, ſicut pœna damnationis ī metallum. arg. in l. ſeruus. j. de pœ. Solu. Intellige hic de
c eo, qui eſt poſitus in carcerem cauſa maleficij inquirēdi, nō ad pœnā. nam ſi eſſet miſſus cauſa pœnæ, & perpe-
d tui carceris: tunc eſſet infamis. [a] Circa hac legem quærit gl. qđ eſt infamis? Ad hoc vt ſciamus quid eſt infamia, primò oportet
2 te ſcire quid eſt † fama. & lex dicit: Fama eſt illæſæ dignitatis ſta-

a ✠ P. PAV. P. ¶Iudicare. Vide Feli. latè in c. ad petitionem. in ij. col. extra. de accu. Vide qđ dicit Bar. in l. Aemilius. ad fi. ff. de mino. Are. in l. ſi ſeruū §. ſequitur. ff. de ver. oblig. in j. col.

b ¶Infamia. An appellatione infamiæ veniat infamia iuris, vel facti, vide qđ habetur in c. ſuper his. de pœnis.

c ¶Cā maleficij. Adde c. ſuper his. & qđ ibi Inn. extra, de pœnis.

d ¶Infamis. Aliter etiā infamia diffinit̄, vt ī l. de minore §. tormētā. de q̄ſti. Bal. ī l. ea qđē. in j. col. de accuſ. Ex hoc ſert no. ang. hic ꝙ iudex cōdēnādo notariū de falſo, pōt ſibi reſeruare ex cā facultatē cōficiendi inſtrā: ſine cā verò nō. Sed ipſemet ang. ī l. qđ ergo. §. pe. ff. de his q̄ no. ſſa. & etiam Bal. in l. & militib⁹. j. de te. mi. voluit nō poſſe iſtud ſibi cōſeruare qñ notari⁹ delinqt in offō vel cōmiſit falſum: arg. l. ſi qs aliqđ. j. de ſuſcep. & arca. li. x. Sed prima opi. v ī verior, q̄ tenuit Bar. ī l. ſi qs. in prin. teſtamēti. §. j. de le. iij. ꝓ illū tex. no. & ꝑ Bar. in l. & militibus. ꝓ illū text. & ꝑ Bal. ī l. dituus. ff. de in iur. ꝓ Arch. v. di. ſi qs p̄ſbyter. Non obſtat l. ſi qs aliqđ. quia ibi ex nulla cā fuit facta reſeruatio.

ADDE an cū iudex cōdēnat aliquē, poſſit ſibi reſeruare famā. Bar. conſi. cxj.

e ¶Minuat. Tñ eſt gl. hic ꝙ vbi delictū nō eſt cōmiſſum dolo, ſed culpa, vel vbicūq; cōcurrit alia cā de his q̄ enumeranť hic in gl. iudex diminuit pœnā. qđ' eſt verum nō ſolū in pœnis iuris cōis, ſed & in pœnis ſtatutorū, ſecūdū Bal. Sal. Pau. de caſ. hic. & Bar. in d. §. pœna grauior. in vlti. ẏ. & in l. fi. in fi. ff. de re ce. gcqd dixerit bal. cōtrariū ſentiēs in d. §. pœna grauior. & ī l. j. j. ſi aduer. delic. & in auē. hodie. j. de iu. et iō ſi ſtatutū impo nit pœnā pro homicidio vel ꝓ alio delicto, & illud delictū nō fuerit cōmiſſum ex ꝓpoſito ꝓ dolum ſed ꝓ latā aut leuem culpā: pœna ſtatuti ceſſabit: qa ſtatutū debet interpretari ſecundū ius cōe. c. cum dilectus de cōſtue. l. ſi ſerui veſtri. C. de nox. no. gl. in l. fin. §. in cōputatiōe. ff. cō iure
1 delib. ideo ſicut de iure cōi pœna legis Cor. de ſica. ceſſat, ſi nō dolus, ſed culpa dedit cām homicidio. l. in l. Cor. ff. de ſica. ita etiā dicendum in ſtatuto. Et ita no. Bal. in d. l. ſi ſerui veſtri. & ibi etiam Sali. & Bal. in l. data opera. in v. col. j. qui accu. & in l. quicunq; in vlt. col. de ſer. fug. j. per eundem in l. j. de legi. & in l. pignus. in vlt. col. j. de pig. act. vbi hoc limitat. & in l. ij. §. prætor. ff. ne quis eum per Bar. l. j. §. non autem illud. ff. ſi quis teſta. lib. eſſe iuſ. fue. per Sali. in l. j. j. de ſica. per illum tex. per do. Ant. de bu. & Imo. in c. ij. de conſtit. vbi etiam hoc limitat aliter. & limitat Sal. in d. l. ſi ſerui veſtri. vbi dicit prædicta fallere, ſi ſtatutū, dicat, ſi quis occiderit aliquē quouis modo vel qualitercūq; &c. ar. l. milites. in ver. quo modo. cū ſimi. j. de teſt. mil. Et ad prædicta faciunt no. per Bar. in l. oēs populi. in vj. q. prin. ff. de iuſti. & iure.

ADDE q ſtante ſtatuto qui occidit occidať, debet intelligi dolo. Pau. de Caſ. vbi dicit plures iuriſſe. & Bal. conſi. cccx lviij. j. lib.

a ¶Minuere pœnã. Et ad hanc materiã an iudex poſsit diminuere pœnã ꝑ iudicũ ffiſci, facit qđ ſin. dixit Bar. in l.j.ĩ fi.ff. ad Tur.

A D D E quòd licet iudex iurauerit ſeruare ſtatuta, ꝓ tñ minuere pœnã ex cauſa: vt cõſuluit Ro. cõſi. cccxxix. & vide Paul. đ Caſt. conſi. xxviij.

b ¶Venio ad ſecũdũ. Et tene menti elegãs dictũ Inn. ĩ c.j. de cõſtitu. ad hocvt iudex poſsit emere pœnã requirit q̃ ſuper illa poterit diſpẽſare: alſ ſecus. Vñ dicit do. Anto. in c. de cauſis. de offic. deleg. qđ poteſtas non poterit diminuere pœnam, qñ venit applicanda fiſco. & vide gl. in ꝓl leg. c. de cauſis. & vi de Lud. Ro. in conſi. ſuo. ccvj. vbi diſputat ſi fuga debitoris infamet eũ de facto. Andre. Barba.

nuere: vt l. illicitas. §. fi. ff. de offi. preſi. † Sol. ibi loquit in multa: hic in pœna. Itẽ cõtra hoc opp. & videt, q̃ etiã pœnã poſsit mutare: vt l. quicunq; j. de ſer. fugi. & l. ſi quis id qđ. de iuriſ. om. iud. † Sol. poſt ſententiã nõ poteſt minuere pœnã, [a] ſed ex cauſa põt eã trãſmutare in grauiorẽ pœnã, † Plus dico, q̃ etiã ſi liqueret iudici poſt ſniam cõdẽnatum nõ eſſe culpabilẽ, nõ põt ſniam tollere. vt l. j. ĩ fi. de queſtio. ſed debet ad ſuperiorẽ remittere: vt ibi plenè dixi. & hoc circa principiũ. Et ex prædictis potes colligere

b diſtinctionẽ per te. Venio ad ſecundũ: [b] hic dicitur q̃ pœna diminuta videt diſpen

5 ſatũ † cũ infamia. cõtra. j. de generali aboli. l. fi. Solu. dicit glo. ibi de indulgẽtia, per quã nõ remittitur infamia: hic cũ iudex in ſnia pœnã minuit. Doc. noſtri dicũt, q̃ iſta glo. nõ ſoluit contrariũ. Notat enim diuerſitatẽ caſuum & nõ aliud vnde dicebat do. Iac. But. ibi: indulgentia quã princeps cõcedit proprio motu, non eſt ex ratiõe: iõ non eſt extendẽda: vt l. qđ nõ ratione. ff. de leg. hic iudex in ſnia pœnã minuit ex ratione. certè non placet: quia etiã imperator fortè cõcedit indulgentiam iuſtis rationibus. Dicendum eſt ergo ſic glo. bene dicere. Nam ibi loquit in indulgentia, quæ cõcedit poſt ſniam: hic in remiſſione q̃ fit à iudice in ipſa ſnia. Ratio huius eſt hæc ante ſniam põt trãſigi: & ideo videt infamia remiſſa, quaſi ſit ſuper ea trãſactũ: vt j. l. proxi. ſed indulgentia principis concedit poſt ſniam, poſtq̃ nõ licet trãſigi: vt l. poſt rem. ff. de tranſac. & ideo nõ põt videri trãſactũ ſuper infamia. Contra hoc opp. l. nõ põt. ff. de

6 fur. & l. diuus. ff. de iniurijs. So. Iudex. † nõ põt minuere infamiã ſine cauſæ cognitiõe: vt ll. cõtrarijs. ſed cã cognita, & certis motus rationibus ſic, vt hic. Cõtra hoc opp. de l. qđ ergo. ff. eo. §. pœna grauior. Sol. hãc l. debemus intelligere ſecũdũ illã: qa loquit qñ imponit vna pœna corporalis pro alia corporali ſecus ſi imponitur pecuniaria pro pecuniaria: vel pecuniaria pro corporali: vt ibi plenè &c.

ET ſi ſeuerior. Ad euidentiã eſt ſciendũ qđ eſt fama. & de hoc eſt tex. in l. cognitionũ. §. æſtimatio. de var. & extraor. cog. Item eſt ſciendũ quid eſt infamia. nã eſt priuatio famæ. gl. tãgit in l. j. §. eo. Itẽ eſt ſciendũ quotuplex eſt infamia. Dicendũ eſt q̃ † principaliter eſt duplex, ſ. ĩfamia iuris & facti. Itẽ quo

7 tuplex eſt effectus infamiæ. Et aduerte qa effectus infamiæ videt eſſe multiplex: vt in l. j. p totũ ff. eo. & de poſtulan. l. j. §. remouet. Itẽ effectus infamiæ facti. gl. dicũt cõmuniter q̃ eſt duplex repellit eũ à dignitate, & à querela. Videbitis no. in l. nullã. j. eo. & no. l. j. ff. eo. ti. Verũ eſt q̃ glo. alibi tangunt alium effectum, vi delicet effectum teſtimoniũ ferẽdi circa quẽ effectum gl. variãt. Nam in l. Caſsius Longinus. ff. de ſenato. tenent vnum aliud in l. j. §. de ſum. trini. dic vt ibi per doc. Item ſciẽdum eſt q̃ infamia habet ſe vt querela criminis ex quo quis damnatur. Item eſt ſciendum q̃ ex cauſa iudex poteſt augere, & minuere pœnam. l. aut facta. §. fi. ff. de pœ. l. quidam. eo. ti. not. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. eo. omnia tamẽ iſta debẽt fieri cũ cauſæ cognitione vt j. videbitis. His præmiſsis l. noſtra. h. d. Vbi iudex cũ cauſæ cognitione imponit pœnã minorẽ, damnatus non remanet infamis, quia videtur tranſactũ ſuper infamia. h. d. ſecundũ gl. quę gl. incipit: ponit exẽplum, ponit caſum. in l. Opp. tex. iſte innuit proconſulem eſſe clariſsimum. contra de l. raptores. §. de epiſc. & ele. Sol. q̃ hic ponitur impropriè. Item oppo. dicitur q̃ iudex poteſt minuere pœnam de l. j. §. j. ff. ad Treb. & eſt in fi, gl. ſol. q̃ in ipſa ſententia iudex cum cauſæ cognitione minuere poteſt: ſed poſt ſententiam non, vt in contrario. Item opp. de l. fi. j. de fideicom. liber. de l. vt fundus. ff. cõmu. diui. Solu. quòd verũ eſt q̃ iudex debet cõformare ſententiam cum libello regulariter vt in contrarijs. Iudex tñ ex cauſa poteſt alterare pœnã, vt hic. Contra hoc opp. qa tunc videt eſſe ſententia cõtra l. ſi iudex imponit aliã pœnam quam l. dictet: & per cõſequẽs ſententia nõ valet ipſo iure; vt l. ij. qñ. puo. nõ eſt neceſſe. So. q̃ non dicit contra l. cũ fiat pœna l. hac permittẽte pro quorum declaratione dicas qđ q̃ñq; aliqs damnatur de crimine famoſo, & q̃ri tur nunqđ iudex poſsit alterare pœnã: & ſi alterat, nunqđ cõdẽnatus remaneat infamis. Circa qđ dicas q̃ aut iudex infert pœnam legalem & regularẽ & conſuetã: iſto caſu non eſt dubiũ q̃ condẽnatus remaneat infamis. l. j. ff. eo. Quãdoq̃ iudex alterat pœnã: & hic aduerte q̃ qñq; iudex ponit pœnam pecuniariam pro pecuniaria, vel pecuniariam pro corporali: & tunc cõdẽnatus remanet infamis Caſus eſt in d. §. pœna grauior. & ibi gl. no. Qñq; imponit pœnã corporalẽ ꝓ pecuniaria vel corporalẽ pro corporali: & tunc aut imponit pœnã maiorẽ pro minori: aut eõ uerſo. Primò caſu dicunt glo. q̃ vr̃ eſſe tranſactum ſup infamia. Doct. dicunt melius, q̃ aut imponit pœna grauior ꝓpter atrocitatẽ delicti: & tunc nõ vr̃ tranſactũ ſuper infamia: qa pœna non debet inducere præmium vt l. regula. §. fi. de interdi. & rele. facit qđ no. in l. ſiue hæreditaria ff. de ne. geſt. Si aũt imponit propter feſtinantiã delinquentium. qđ eſt licitũ: vt l. aut facta. §. præal. & tunc vr̃ tranſactũ ſuper infamia. Ita põt intelligi lex ſequẽs ſcd̃m vnũ intellectum. Scd̃o caſu dicitur q̃ aut ſine cauſæ cognitione & tunc remanet infamis: vt l. diuus. ff. de iniur. Aut cũ cauſę cognitione: & tunc gl. in d. §. pœna grauior. dicit q̃ vr̃ eſſe trãſactũ ſuper infamia. Vltramon. redarguunt dictum gl. Nam nõ ſequitur ad minorationẽ pœnæ remotio infamiæ. ſufficit enim in pauc is: vt l. tutor. j. de neg. geſt. Vnde dicũt ipſi, q̃ qñ cum cauſæ cognitione minuitur pœna, aut in ſnia apparet iudicẽ voluiſſe diſpenſare ſup infamia, aut non. Primò caſu non remanet infamis, vt hic: ſcd̃o caſu ſic. Teneas gl. ſcd̃m do. Iac. q̃ cũ ĩfamia veniat vt ſequela criminis: vbi diſpenſatum eſt ſuper crimine minoran do pœnam cũ cauſæ cognitione, vr̃ eſſe diſpenſatũ ſuper ĩfamia ſcd̃m do. Iacob. quia qđ iuris eſt in principali, eſt in acceſſorio.

Cõtra ꝓdicta opp. de l. fi. j. de gene. abo. Sol. vt in gl. dixi, q̃ iu

8 dex p̃t augere & minuere pœnã cũ cauſæ cognitione. Quid ver ſeꝯ circa cauſę cognitionẽ, & q̃ ſunt cauſę ꝓpter † quas pœna p̃t minui vel augeri. gl. q̃ incipit, pone exẽplũ: enumerat plures cãs q̃bus pœna põt minui rõne ætatis: vt l. ij. de ter. mot. l. auxiliũ. ff. de mi. Alios caſus dic vt in gl. Itẽ adde ad gl. ꝓpter nobilitatem ꝑſonæ. l. Pedius de incẽ. rui. nau. l. iiij. circa fi. §. de ſum. tri. & fid. ca. per glo. & hoc in caſibus, in q̃bus ea minuunt: & cauſæ, q̃bus augent, ſunt duæ principaliter: vt atrocitas delicti: vt l. q̃dam. de pœ. Itẽ frequẽtia delictorũ: vt d. l. aut facta. §. fi. in fi. in gl. q̃ incipit, cũ enim. ibi: ſequela. Intelligũt Pet. & Cy. hic in lec. q̃ pœna minuta q̃uis cũ cauſæ cognitione, nunquã cõſeruet famam, niſi ex tenore ſniæ appareat iudicẽ hoc velle. Ego puto q̃ ſi iudex nõ expreſsiſſet cãm in ſnia, quare hoc minuiſſet, poſſet tm̃ habere recurſus ad iudicẽ qui declaret cauſam, ex qua dicit ſe cã cognita feciſſe. Pro hoc induco primò dictũ Iaco. de Are. in l. q̃ teſtamẽto. ff. de excu. tu. vbi tenet q̃ ſi de cã aliter non apparet, iudex interpretatur verba dubia ſniæ: vt l. ab executore. ff. de app. Sed pro dicto Iac. induco gl. expreſſam in l. imprudentiam. ff. de euict. Eranc. Tigri.

SI Poſsidonium. Hæc lex legitur in glo. duobus modis ſcd̃m vtranq; lec. breuiter dicit: Si pœna eſt aucta, vel minuta, cauſa cogni ta, videtur ſuper infamia eſſe tranſactum. h. d. Opp. in criminibus, quæ non ingerunt pœnam ſanguinis, non licet trãſigere: vt ſ. de tranſac. l. trãſigere, ergo malè dicit hic tex. trãſigere videat. Sol. Non eſt licita tranſactio. ſ. à partibus: ſed à iudice ſic, vt hic. Ita intelligit gl. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. eo. titu. Quærit gl. vtrum ſit aliqua differentia inter relegatum, & imotũ ab ordine. Dic vt in gl. j. quam vide, quæ eſt clara, &c.

SI Poſsidonium. Iſta lex legitur in gl. duplíciter. & quare hoc ſit, vide bitis: & ſecundum vtranq; lecturam. h. d. Vbi pœna eſt aucta, vel minuta cum cauſæ cognitione, videtur eſſe tranſactum ſuper infamia. hoc dicit. Opp. & videtur q̃ ſit ſuperflua per legem præcedentem. Huius timore variata eſt lect. legis noſtrę. Primò legitur, q̃ lex ſ. proxima habet locum, vbi pœna eſt diminuta cum cauſæ cognitione; hoc habeat locũ vbi eſt aucta: & tunc iſta verba, relegatum, & damnatum, ponuntur impropriè. Gl. approbat hanc lect. tanquam habentem vim litteræ: quia iſta verba poſſunt ſtare propriè. Vnde tenet aliam lect. & dicit,

& dicit, q̃ non eſt ſuperflua: quia lex illa precedẽs loquitur in re moto ab ordine. hic in relegato. Prima lec. videt adhærere text. ibi: quoniam ſeueritatis. &c. Item opp. dicitur q̃ videtur trãſactum ſuper infamia. Contra: tranſactio in criminibus non ingerentibus pœnã ſanguinis non valet: vt l. tranſigere. ſ. de tranſac. Sol. quòd facta à parte non: ſed facta à iudice valet: vt hic &c.

DEcuriones. Breuiter dicit: Condẽnatus de iniuria eſt infamis. h. d. habes. ff. eo. l. j. q̃ damnatus de iniuria ad tempus in opus publicũ, finito tempore remanet infamis. h. d. Oppo. de l. j. j. de pœ. Solu. Ibi damnatur in opus publicũ perpetuum, hic ad tempus. Quæro, quæ eſt differentia inter damnatum in opus publicũ, & damnatũ in metallũ: vide gl. tuã quę eſt clara.

DEcuriones. Dãnatus de iniuria, efficitur infamis, etiam ſi iniuria ſit illata in vilisſimã perſonã. h. d. cũ l. iniuriarũ. j. eo. Not. l. de curiones. in verſi. verũ dũ dicit, pronunciauit iniuriã te feciſſe, &c. qđ in crimine, & in cã criminali ſufficit, q̃ iudex pronũciet ſuper facto: licet de pœna nihil dicat, q̃ hic de crimine loquatur, & cã criminali, patet: quia ſ. in prin. loquitur de pœna fuſtiũ, quæ nõ imponitur niſi pro crimine. & principiũ legis dat intellectũ toti legi, vt probat tex. in l. regula. circa finẽ. de iuris & facti igno. hoc modo probatur in l. ſi te expilaſſe. j. eo. Primò, quia ibi loquitur etiã de pœna, q̃ ſi nõ eſt interrogata, &c. Ergo ſupponit q̃ irrogãda erat ex crimine. ſic & in ciuilibus habemus q̃ ſuper facto ſufficit pronunciare, licet aduerſarius aduerſario non cõdẽnetur: vt l. quid tamen. §. ſi arbiter. ff. de arbitr.

Nam ibi non condemnat partem parti: ſed dicit nihil videri debitum à parte quod deberet. Pro hoc etiam bene facit quod not. in gloſ. in l. Iulianus. ff. de condítio. indebi.

SIfurti. Dãnatus furti eſt infamis. ſecus in dãnato, qa res furtiua penes cũ reperta fuerit. h. d. Circa hanc l. formatur per glo. vna quæſtio talis vtrum dãnatus de furto, quod nõ commiſit, ſit infamis. Et dicunt quidam q̃ non, per hanc l. & per l. generi. de publi. iudi. Glo. omnes determinant cõtrariũ per l. j. ff. eo. de furt. l. nõ poteſt. Nec obſtat l. generi. qa ibi eſt ſpeciale in ſocero. Nec hęc lex: quia hic in fi. nõ fuit cõuentus actione furti, ſed certi cõ dictione: vel alia actione & hæc eſt vera. & teneas hanc licet gloſ. det plures ſolutiones &c. Barto.

SIfurti. Condẽnatus actione furti efficitur infamis: ſed condemnatus alia conditione, nõ infamatur. h. d. ſecundũ verũ intellectũ glo. No. q̃ dixi in ſummario. Op. contra l. noſtrã de l. nõ poteſt. ff. de fur. Huius timore eſt facta gl. mag. Et pro huius ſo. glo. dat plures ſol. illa eſt vera, quæ eſt tertia glo. Dic ergo q̃ hic nõ fuit cõdemnatus actione furti: ſed condictione certi generali. Hanc tenet glo. Ex qua ſolu. no. q̃ condemnatus certi cõdictione, nõ efficitur infamis: vt l. ceſſat. de actio. & obli. & infert arg. q̃ condemnatus ex forma ſtatuti, vel per inquiſitionem, cùm ex ſtatuto oriatur condictio ex lege, non efficiatur infamis. Glo. habetis in l. iij. §. præterea. ff. de ſuſpe. tu. & hoc tenet in d. l. ceſſat.

INiuriarum. Condemnatus de iniuria illata in vilisſimã perſonã, infamatur. h. d. Intellígit gl. hic, q̃ fuit commiſſum maleficium in ſeruũ: nõ autem dominus fuit cõdẽnatus ꝓ ſeruo, &c.

DEbitores. Ceſsio bonorum non infamat. hoc dicit, &c.

STe. Condemnatus crimine expilatæ hæreditatis, eſt infamis. h. d. No. q̃ licet iudex in ſententia nõ imponat pœnam: tamen ſufficit q̃ pronunciet delictũ eſſe cõmiſſum. Ita vides hic, & l. j. §. j. ff. ad Turp.

a Not. q̃ expilator hæreditatis dicitur fur improbior. [a] Ex quo no. glo. q̃ triplex furtum eſt improbum: ſcilicet ſimplex furtum improbius, eſt expilare hereditatem. improbiſsimum, ſcilicet vi capere. & vide glo. tuam quam nota perpetuò, &c.

EA quæ pater. Verba patris in teſtamento prolata iuris infamiã non irrogant h. d. Quid ipſi tet iſta infamia de facto; videbitis j. de inof. teſt. l. fra.

NVllam. Tormenta ad eruendam veritatem, infamiã non irrogant. h. d. Op. de l. ictus fuſtiũ. ff. e.

So. Ibi fuit fuſtigatus in pœnã, hic in inquirendo veritatẽ. Si aliquis fuſtigatus in pœnam, poſito q̃ nõ præcedit ſententia: tamẽ ille ex genere pœnę cum cauſa infamatur.

No. hic gl. quæ ponit de effectu, & infamia facti: tamen vt puto ille qui eſt tortus fuit ꝓ crimine ſuo eruendo, nec fuit abſolutus, vel cõdẽnatus ſed ſimpliciter relaxatus. alias procedat dictũ Iac. Pu. & Bar. quando fuiſſet abſolutus vel fuiſſet tortus tanquã teſtis pro alieno crimine. Ita Sali. hoc notat.

¶Decreto. Adde q̃ Paul. de Caſtr. dicit opi. gloſ. veriorẽ: qa nec ad apoſtolũ nec ad cõditorẽ canonis pertinet corrigere leges ciuiles, vbi non eſt quæſtio de peccato, ſed bõis moribus. De quo vide Pet. de Ancha. conſi. c.

¶Improbũ. An vſurarius ſit infamis. Bald. in l. qui accuſare. de edendo. dicit q̃ ſunt infames ĩfamia facti: ideo repellunt à querela. dominus And. in c. Rav. de teſta. dicit per iſtã. l. q̃ ſunt ĩfames ĩfamia tali. vide ibi eum. & Bal. hic. And. Barba.

¶Improbũ. Vide d. Laure. in tractatu de vſur. in ij. parte in vl ti. q. quæ eſt q. clxiij. & q̃ no. bal. in l. j. C. de teſt. plene Sali. hic & hic vide quæ not. Bald. & do. Anto. in c. Raynaldus. de teſ. q̃ poſſum querelare teſtamentum fratris mei, qui inſtituit vnũ vſurariũ hæredẽ tanquã turpi perſona inſtituta, per iſtũ tex. Itẽ ſecundũ Bal. non poſſunt eſſe teſtes iſti vſurarij. Ad hoc vide tex. in c. inter dilectos. de excc. prælato. & etiã vide omnino q̃ ibi habes per Modernos & gl. j. hic dicit, q̃ exiſtẽs in peccato mortali, eſt infamis. vide no. in c. teſtimonium. extra. de teſti.

ADDE quod Bal. dicit, q̃ ſtante ſtatuto q̃ mulier non poſsit contrahere ſine conſenſu cõſanguineorũ bonæ famæ, q̃ ſi adhibeantur cõſanguinei vſurarij, nõ valet quia prodigi famæ.

NOn damnatos. Breuiter dicit: damnatus, vel pactus de iniuria, data pecunia infamatur: ſecus ſi cauſa ſit iureiurando deciſa. hoc dicit.

INterlocutio. Admonitio præſidis, vt quis ad meliorem vitam ſe reformet, non infamat. hoc dicit iſta lex, &c.

IMprobum. [d] Lex iſta ſeipſam ſummat. Quærit iſta gloſ. vtrum iſta infamia irrogetur ipſo iure, vel per ſententiam. Gloſ. dicit ipſo iure: & bene. Dic vt in ea.

d

VErbum. Verbum iniurioſum, interlocutione iudicis prolatũ, nõ infamat. h. d. in ſumma lex iſta.

VErbum. Interlocutio iudicis nõ præcedẽte cauſæ cognitione nõ irrogat ĩfamiã. h. d. cũ l. interlocutio. j. eo.

No. hic, q̃ banna, quæ dantur hodie, non inducunt infamiã. Nã bannum eſt quędã interlocutio, quæ probatur per glo. in l. j. ff. de requi. re. Facit ad q. nunquid appelletur à banno. Secundò probatur: quia diffiniua eſt illa, quæ imponit finem liti: ſed per bannum non imponitur finis criminꝭ. Quòd non imponatur, patet: quia rediens ex bannitus audietur: vt not. in d. l. j. de requir. re.

Item probo quod bannum non ſit diffinitiua ſententia: quia diffinitiua lite non cõteſtata non datur niſi in caſibus not. per gl. in l. præſenti. §. cùm autem. de his qui ad eccleſiam confuge. Sed bannum nõ eſt ex illis. ergo puto pro veritate tenendũ, quod bannũ ꝓpriè eſt forma bãni: qa hodie daꝯ.

a ¶Cautio. An procurator poterit probari per testes, vide Ioan.de Imol. *in tit.* de procura. §. ratione autem formæ. & vide tex. in l.j.ff.eo. inquantum dicit, ꝙ potest constitui per nunciū: sed Instit. de satisdatio. videtur tex. ꝙ nō: quia acta iudicialia non possunt probari per testes. And. Barba.

a ¶Cautio rati. Vide quæ dixi post Bar. in l.j. de satisda.

✠ P. PAV. P.

a ¶Cautio rati. Limita vt ꝙ Rom. singulari cxv. de regula. Et qñ dicatur dubiū de mādato, vide Fel. in c. corā. in ij. col. & seq. de offi. dele. Itē ꝙ qñ per cautionē rati non plenè est succursum, etiā quo ad honorē & famam aduersarij nō habeat locū ista regula, vide Iaso. in l. iniuriārū qđ ex cōuentione. §. procurator. in iij. notab. de iureiuran.

b ¶Huiꝰ materiæ. Et ad materiā huius legis add. Bar. post gl. in l. nō solū. §. q alieno. ff. eo. & vide Iaté Spec. in tit. de satisd. §. viso. de satisda.

c ¶Habere mandatū. Hanc materiā limita nisi procurator esset cō stitutus apud acta l. j. de satisd. quod not. Sed quid si est dubiū de reuocatione mandati, qualis cautio p̄ stabit: vide Bar. in l. inter quos. §. qualieno ff. de dam. infec. & l. j. j. de satisda.

d ¶Actoris. Et ad hāc materiam vide oīno Bar. in l. iij. §. duę causæ. ff. eo. ad Carbo.

e ¶Admittit cum cautione. Adde qđ not. glo. & ibi Bart. in l. de pupillo. §. q procurator. ff. de ope. nouun. in d. §. q alieno.

✠ POMATES.

f ¶In procuratore. Fallit etiam quoties per talem cautionē non esset plenè aduersario cōsultū vt ē text. vltra allegata p Ale. hic, in l. iusiurandum qđ ex cōuentione. §. fi. cū l. seq. in ver. nec multū interest. & ibi doc. maximè Alexā. not. ff. de iureiurā. & ibi tex. iuncta gl. probat etiā vt idē sit, si solū per cautionē prouideret, qđ ad pecuniariū cōmodū, non autē quo ad famam.

g ¶Solutionē. Et per hoc dicit Bal. ꝙ mādatū cessionis debet plenè ꝓbari: aliàs nō admittit cū cautione de rato. Idē in executore vltimæ voluntatis, & in exactore tributorū, & similib⁹. Et adde his aliū casum, ꝙ qñ est dubiū de mandato: tunc recurritur ad cautionem, si dominus est absēs: secus si præsens in ciuitate l. minor. ff. eo. Ita tenent ibi Gul. Cy. & Bal. idē in §. qui in alieno. ℨ alleg. & est tex. singularis secundum Ang. in l. mutuus. §. is qui. ff. eo.

h ¶Non fuit. Adde Bar. in d. §. qui alieno. & Bald. in l. j. in prin. j. mand.

i ¶Poterit probari. De hoc etiā vide per Inn. in c. cū in iure. de offic. dele. Adde Ang. consi. cxcvj. & vide Abb. in c. j. extra edē. Io. And. in d. §. ratio.

k ¶Dicit legitima ꝑsona. Vide qđ scribit Bar. in l. licet. j. e. vl. co. vbi hoc limitat. Tu pondera: qa forte ibi est casus ꝓ ista gl. qa ibi ideo nō admittit qa dñs primò opposuerat nō dedisse mādatū ergo si non opposuisset, potuisset admitti cū cautione de rato. Rapha. hic tenet glo. vide hoc per eum. And. Barba.

m ¶Esse dubium. Adde pulchrum modum per Bal. in l. iij. §. dicitur. ff. ad Carb. adde ꝙ probatio non concludens, nunq̄ facit rem dubiam, secundum Bald. in l. ij. in fin. de bo. pos. secundum tabu.

Imprōbum. Exercens improbum fœnus, infamat. hoc primò. Itē minor xxv. annis exercēs artem ludicram, nō infamatur: damnatus autem actione ꝓ socio de fide rupta, est infamis. hoc dicit vsq; ad finem. Dicitur in l. improbum. ꝙ exercens improbum fœnus, sit infamis.

Si fratres. Si minor artem ludicram exercet, nō infamatur. hoc dicit. &c.

Idem. Dānatus in actione pro socio, de fide rupta, est infamis, hoc dicit lex ista.

De procuratoribus. Rubrica.

Dictum est ſ. de aduocatis: & quia procuratores in aliquibus similes sunt aduocatis: ideo de eis ponit. Quærit gl. quæ est differentia inter procuratorem, & aduocatū.

Item quærit quæ differētia est inter hūc ti. & ti. j. mandati. & vide glo.

ℨ *Cautio sumitur tribus modis.*

1 *Laudum quando dominus cogatur habere ratum.*

2 *Quando procurator cōpromittit, & dubitatur de mādato, debet cauere dominū ratum habiturū compromissum.*

3 *Procurator quando est certum ipsum non habere mandatum, non admittitur etiam cum cautione rati.*

4 *Coniuncta per sona admittitur ad agendū cū cautione rati.*

5 *In causa momentaneæ possessionis, quilibet etiam sine mādato, admittitur.*

6 *Idem in causis capitalibus.*

7 *Habens mandatum, quando teneatur etiam cauere de rato.*

8 *Procurator rei, semper debet cauere iudicatum solui.*

9 *Procurator qui agit, & dubium sit de mandato, quando teneatur cauere de rato.*

10 *De mandato qualiter poteſt probari, & certificari: & an per testes.*

11 *Qualiter dicatur esse dubium de mandato.*

12 *An hæc cautio possit de partium voluntate mutari.*

13 *Cautela, ut quando quis asserit se procuratorem alicuius, ut non negetur, nec fateatur ipsum procuratorem.*

LEX I.

a [A]Utio rati. [a]Procurator actoris cauet de rato, cùm est dubium de mandato. h. d. Opp. hic dicit, cautio & sic innuit sine fideiussore: vt l. sancimus. j. de ver. sig. Sed cū ista sit prætoria videt ꝙ exigat fideiussorem vt l. prætorię a. iij. ff. de præto. stip. ergo male hic dicit, cautio. Sol. Dicit gl. ꝙ cautio ꝓteſt fumi tribus modis. Vno modo pro genere: alio modo pro ſpecie ſua: tertio poteſt dici ſatiſdatio ex ꝑte ſatiſdātis, & ſatiſacceptio reſpectu accipiētis: vt l. j. ff. q ſatiſd. cog. hic ergo ponit impropriè ꝓ ſatiſdatione. Opp. ſecūdò ff. de arbi. l. nō diſtinguemus. §. pe. dicit gl. ꝙ regula huius legis fallit in procuratore dato ad
2 compromittendū: ſed in lege cōtraria gl. declarat melius. ꝓ Dñi, laudū nō cogit ipſe dñs ratū habere ſi cōpromitteret: ſed ſoluen
3 do pœnā poſſet ei nō ſtare: vt l. ij. ff. de arbi. ideo ꝓ procurator nō debet cauere dominū ratū habiturū. ſed ſi ipſe procurator compromitteret, bene debet cauere dñm ratū habiturū cōpromiſſum, ſi de mādato dubitaret: nō aūt dñm ratū habiturū ſniam. Ita de betis intelligere hāc materiā. Sumus expediti de cōtrariis, quę
b hic ſunt in gl. Tñ pro declaratione huius materiæ ꝓ in iſto tex. dicitur vnū, ex quo colligunt alia duo per glo. q̄ egerent declaratione. Dicit hic cautio de rato præſtat, cū eſt dubiū de mandato: innuit ꝙ qñ certū eſt, eum non habere mādatū, nō admittitur etiā cū cautione. Itē qñ eſt certū, eū habere mandatū, admitti tur ſine cautione: qñ eſt dubiū, locus eſt cautioni: vt in tex. Et vi
4 de gl. quæ hoc tāgit in fi. Primū, ꝓ qñ eſt certū, procuratorē non habere mandatū, nullo modo admittitur, etiā cū cautione de ra
5 to: vt l. ſi pupilli. §. videamus. de nego. geſt. Fallit ꝓ in coniuncta perſona, quæ admittitur ad agendū cū cautione de rato: vt l. ſed
6 hæ perſonæ. ff. eo. Fallit ꝓ in cauſa momentaneæ poſſeſſionis, in qua admittit quilibet etiā nō habens mādatū: vt l. j. j. ſi per vim
7 vel alio modo. Fallit ꝓ in cauſis capitalibus, qñ quis vellet appellare: vt l. nō tantū ff. de ap. & j. de ap. l. addictos. & hoc de primo.

c Circa ſecūdū, qñ cōſtat habere mandatū eſt aduertendū: qa
8 qñq; ꝓ cōſtat hr̄e mandatū, ſed dubitat an ſit legitimū: verbi gratia, erat aliquis caſus, in quo requirebat ſpeciale mandatū: dubitat an eſſet expreſsè factū ſecūdū qđ debet in cauſa ſpeciali. Reſpōdeo, ꝙ certè locus erit cautioni de rato: vt l. illud. in fi. cū l. ſe. ff. de mino. Qñq; conſtat eū habere mandatū, & legitimum: tūc nō eſt locus cautioni de rato: vt l. de ſatiſdatio. ff. rē rat. habe. niſi fortè eſſet dubiū an mandatū eſſet reuocatum: vt l. vulgo. ff. de
d admi. tut. Et prædicta in ꝓcuratore, ex parte actoris: [a] ꝓcurator vero ex parte rei, debet ſemper cauere iudicatū ſoluī, etiā ſi eſt
9 certū de mādato: vt l. j. j. de ſatiſd. & ibi videbitis. Tertio caſu, qñ eſt dubiū de mādato: ꝓ tunc ꝓcurator admittit cū cautione
10 e derato. Ita loquit hæc l. & ff. rē ra. ha. ꝓ totū. Fallit in l. q ita. §. j. ff. ad treb. vbi nō admittit cū cautiōe de rato, ꝓpter rationē poſi
f tā ibi. Fallit in ꝓcuratore [f] dato ad recipiendū ſolutionē, [g] ſecū
g dū qđ no. in gl. in l. nō ſolū. §. q alieno. ff. eo. quā Cy. ſequit hic. Ego aūt reprobaui eā. ff. rē ra. ha. l. ſi ſine. §. j. & dic vt ibi. Mo dò hoc p̄miſſo, ānteq; reintrē gl. vado ꝓ ordinē ad dicta tria mē
11 bra. Dixi qñ eſt certū de mādato, nō caueꝛ: qualiter pōt ꝓ bari & certificari de mādato. Pe. hic dicit, ꝙ debet ꝓbari ꝓ inſtrā: nec pōt ꝓbari ꝓ teſtes, oſtēdit rationē: teſtes examinati nō faciūt fi
h dē cōtra eū, q in iudicio nō fuit: [h] vt l. ſi qñ. j. de teſti. Sed teſtes, q examinant ſup mādato, examinant inter ꝓcuratorē, & reū: dñs de hoc nihil ſcit: & ad hoc nō eſt citatus: ergo hoc ſibi nō p̄iudi caret: & ideo reo ꝓ hoc cautū nō eſſet: ſed inſtrm publicū ꝓbat aduerſus oēs. Ita dicit Pet. Pro hoc facit: qa ex aduentu ꝓcuratoris nō debet cōditio aduerſarij in aliquo fieri deterior: vt l. ij. §. defendi. qb. ex cau. in poſſeſ. ea. Idē tenet gl. in l. marītus. j. eo. tī gl. iuris canonici extra, eo. tī. c. j. in gl. magna tenet cōtrariū. Idē vī velle Spe. in tī. de ꝓcu. §. ratione aūt formæ. circa prin. ꝓ vnā colūnā. Idē tenet Gul. de Cug. in l. ꝓcuratorē. eo. tī. ꝓbat: qa ꝓcurator pōt conſtitui per nunciū: vt l. j. ff. eo. ergo ꝓ nunciū poterit
i ꝓbari. [i] Facit etiā ad multas alias rōnes. Ad rōnes Pe. nō rīdet bn̄. Suſtinēdo dicta doc. poſſumus ſic dicere. Sicut ille, qnō eſt iudex, rōne dubij dicit eſſe cōpetens iudex ad cognoſcendū de iuriſdictione, vt l. ij. ff. ſi qs in ius voc. nō ie. & l. ſi quis ex aliena. de iudi. & dixi ſ. ſi cōtra ius vel vti. publi. l. ꝓſcriptione. ita iſte q
k asſerit ſe ꝓcuratorē, rōne dubij dicit legitima ꝑſona [k] an ad exa
mīnādū hoc, an ſit ꝓcurator, adeò ꝙ teſtes p̄iudicent dño, ſicut ſi ipſe fuiſſet citatus, & ſuperſit dño ſola acculatio falſi contra teſtes, ſicut cōtra inſtrm. Secūdò dicit hic, qñ eſt dubiū de mā
l dato, eſt locus cautioni de rato. Quæro qualiter [l] dicatur eſſe
m dubiū [m] de mandato. Gl. dicit ꝓ negationē ꝓ aduerſæ partis: vt l.
12 ij. j. q. ad li. ꝓcla. non li. ff. de trāſac. l. poſt rē. j. de fi. inſtr. l. plures. & vide gl. Doc. oēs ſunt in cōtraria opi. ꝓpter incōueniēs quod dā, qđ ſequereť. nāveniet aliqs, & dicet ſe ꝓcuratorē. Aut aduerſarius cōfitebit: & tunc ipſe habet ꝓpoſitū ſuū. Aut negat: & tūc eſt dubiū de mādato, & admitteret cū cautione de rato. qđ eſſet inconue

incōueniēs. Nec obſtāt leges ſ. alleg. qa verū eſt ꝙ negatio facit rē dubiā ad cōmodū ipſius negātis, & ad incōmodū aduerſarij: vt dictis legibus: ſed hic negatio facit rē dubiā [a] ad incōmodum
a ipſius negantis: quia faciet admitti aduerſariū cū cautione de rato, qui prius nō admittebatur. Ita dicunt predicti doc. Dicendū
b eſt ergo ſecundū eos, & hoc omnes ſequūtur, [b] ꝙ res efficitur dubia per aliquod factū eius, qui ſe procuratorē aſſerit. Verbi gratia: oſtendit literas ſigillatas, de quarū fide dubitatur: vel oſtendit inſtrumētum, de cuius fide dubitabatur: vel probat per vnū teſtē: prout dicimus in l. in bonæ fidei. j. de iureiu. & l. admonēdi ff. de iureiur. Itē ſi procurator plenè doceret de mandato, & de
c reuocatione doceretur ſemiplenè [c] quia tunc eſſet dubiū de mādato: vt d. l. vulgo. de admini. tu. Hoc omnes tenēt do. Fran. Accur. voluit ſemel ſuſtinere iſtā glo. Et dixit ꝙ dicta doctorū non procedebāt: nā ſi de mandato probaretur ſemiplenè, deferretur iuſiurandū procuratori: vt d. l. in bonæ fidei. & l. admonendi. de iureiu. & ſic de mādato eſt certum, nec eſſet locus cautioni. Sed hoc nō eſt verū: quia iuramentū procuratoris nō nocet domino quia ad iurandū ſuper mādato, nō habet mandatū: vt l. ſed & ſi poſſeſſori. §. fi. cū l. ſeq. ff. de iureiu. & l. iuſiurandū ꝙ ex conuētio ne. §. fi. eo. tit. Quæro, hic dicitur ꝙ debet cauere de rato: quid vult dicere ratihabitio? Dic vt in glt Quæro dixi ꝙ hęc ſatiſda
13 tio eſt cū fideiuſſore: ꝓ an poſit de voluntate partiū mutari? Gl. dicit ꝙ ſic: tamē tūc nō remanet prętoria, ſi mutatio fieret abſq; mēte ptætoris: vt l. in cōuentionalibus de verb. ob. Quæro, qñ eſt dubiū de mādato, in cuius electione ſit probare mādatū, vel dare cautionē, an procuratoris, an domini? Dic vt in l. nō ſolū. §. qui alieno. ff. eo. tit. Vltimò ſcias, vt poſsis euadere opi. quæ eſt in hac gl. quæ vult ꝙ per negationē res fiat dubia: poſſumus aſ
d ſumere tale conſiliū [d] vt quādo quis ſe aſſerit procuratorem, tu
14 nec neges nec procuratorē eū fatearis: ſed dicas, [e] peto mihi fieri
e copiā mandati, ſi quod habes. quod debet facere procurator ſuis expenſis: vt d. l. ij. §. defendi. quib. ex cauſis in poſſ. ea. &c.

Cautio rati. Vbi dubitatur de mandato, exigitur cautio de rato. h. d. Op. dicitur hic, ꝙ exigitur cautio à procuratore: imò videtur ꝙ procurator debeat eā præſtare. Vnde op. de l. ſeruū quoq;. §. ait prætor ff. eo. Sol. ꝙ iſta cautio exigit à procuratore. Alio mō poteſt intelligi ꝙ procurator, de cuius mādato dubitat exigat cautionē ab alio: & ſic ponatur iſta verba actiuè & paſſi uè: tūc habet locū. l. ſeruū quoq;. §. prætor ait. præalleg. Itē op. ꝙ appellatione cautionis, cōtinetur nuda promiſsio: vt l. ſancimus j. de verb. ſig. ſed procurator, qui debet cauere de rato, debet præſtare fideiuſſorē: cū talis cautio ſit prętoria: vt l. j. §. j. et l. prętorię. la iij. ff. de prætor. ſtip. Soluit gl. ꝙ cautio eſt nomē generale, qđ cōprehēdit ſub ſe duas ſpecies. j. ſatiſdationē ex parte recipiētis. vnde debet hoc intelligi cū fideiuſſore, cū prætoria ſit & ita cōcordat. Itē oppo. de l. ſi procuratorē abſentem. ff. eo. Soluc ꝙ erat ibi certum, procuratorē habere mādatum, hic dubitatur. Vnde vbi eſt certū: nō eſt neceſſaria cautio, vbi autē eſſet certū, non habere mandatū, cautio nō ſuſciperetur, quia non audiretur, cum actionē non habeat: vt l. ſi pupilli. §. videamus. ff. de neg. geſ. vbi autē dubitatur, habet locū hæc lex. Sed contra hoc opp. & videtur ꝙ etiā vbi eſt certū procuratorem habere mandatum, procurator debet ſatiſdare, vt l. j. in fi. j. de ſatiſdādo. Solue, ꝙ ibi loquit in procuratore rei. Et quæ ſit differentia inter procuratorem rei, & actoris: dic vt l. non ſolū. §. qui alieno. ff. eo. Sed contra prædicta inſtatur, & videtur ꝙ etiam ſi ſit certū procuratorem acto ris habere mādatū tamē debet ſatiſdare de rato: vt l. illud. §. fi. cū l. ſeq. ff. de minor. Sed ſecundū do. la. ſic, ꝙ quādoq; cōſtat, procuratorē actoris habere mandatū, & mādatū eſt legitimū: & iſto caſu cautio non eſſet neceſſaria: vt d. l. ſi procu. ff. eo. Quandoq; conſtat procuratorē habere mandatum, ſed mandatū non eſt legitimum. pone exemplū: quia requiritur ſpeciale mādatū in certis caſibus: & procurator producit generale. & ita debet intelligi. l. illud. §. fi. cum l. ſeq. præalle. ff. de mino. Itē, quod contra ſecundum membrum dicebat, ꝙ vbi conſtat procuratorem non habere mandatum, etiam cum cautione, non admittitur. Op. de l. ſed & hæ. ff. eo. & l. exigendi. j. eo. tit. Solue ꝙ fallit in coniunctis perſonis. Item opp. de l. non tantū. ff. de appellat. Solue ꝙ ibi eſt caſus ſpecialis, & ratio ſpecialitatis aſsignatur in text. Itē opp. de l. non diſtinguemus. §. j. ff. de arbit. Solue vt in gloſ. Hic

a ¶Rem dubiā. Adde Bar. in l. non ſolū. §. q alieno. ff. e. ti. Itē limitat Bal. ſi. l. tale pactū §. qui prouocauit. in fi. de pac. niſi ꝑſumtio eſſet contra negātē per l. ſi verò. §. qui pro rei. ff. q ſatiſ. co. Itē, niſi facta negatione appareat euidens ꝓbatio in contrariū: vt no. gl. in d. l. poſt rem. de trāſac. & Inno. in c. fi. de co habitat. cleri. & mulie. pro glo. quia tunc eſt verum, ꝙ per negationem efficitur res dubia, quādo in hoc verſaretur incommodū ipſius negantis. ſed ſi in hoc caſu per ſolā negationem efficeretur res dubia, ſed eſſet incommodū ipſius negantis: quia procurator aliās nō admitteretur. Item quærit glo. nunquid hęc cautio poſſet augeri, vel minui, ex conſenſu vtriuſq; partis. & nō eſt dubium ꝙ ſic: & diceretur potius conuentionalis quam prætoria. l. in conuentionalibus. ff. de verb. oblig. Aut vtraq; parte nō conſentiente: & hic dicas, ꝙ quandoq; lex dicit debere ſatiſdare cū fideiuſſore vel pignore; & tunc non poſſet mutari hæc cautio, vel ſatiſdatio contra voluntatē eius, qui debet eā recipere, imò eſt in electione ſua velit fideiuſſores vel pignora. alleg. l. promiſſor. §. fi. ff. de conſtitu. pecu. Quandoq; lex dicit debere ſatiſdare ſimpliciter: & quia tunc ſatiſdatio intelligitur cum fideiuſſore, vel pignore, quodam modo dicitur obligatio alternatiua: & in alternatiua eſt electio debentis: vt l. plerunq;. §. fi. ff. de iure dot. & iſto caſu non poſſet mutare contra voluntatem eius, qui debet præſtare. Quandoq; lex dicit debere præſtare fideiuſſorē: & tūc non poteſt mutari contra voluntatem creditoris, qui fideiuſſorē debet accipere. arg. l. Paulus. cum ſimilibus. ff. de ſolutio. Quæro, per quæ verba debet interponi cautio de rato. ? O do. f. dicit, ꝙ procurator deberet promittere facturum, & curaturū, ꝙ dominus ſuus habebit ratum: quia aliās ſi promitteret ratum haberi, videtur promittere factum alienum, contra l. ſtipulatio. iſta. §. alteri. ff. de verbo. obliga. Tu dicas ꝙ poteſt interponi ſic: Promitto rem ratam haberi domino meo: vt l. procurator cùm peteret. ff. rem ratam haberi. Hoc tenuit gloſ. in §. ſi quis alij. Inſtitu. de inuti. ſtipu. Item hæc lex loquitur de procuratore dato ad iudicia. Pone, procurator vult exigere debitū: & dubitatur de mādato eius: dicit ipſe, ſolue mihi, & præſtabo cautionem de rato: nunquid debet? videtur q ſic, per iſtam legem. Dicas contrariū per §. eos autem. de colla. coll. ix. quia etiam nō cōiunctis poſſet ſoluī: vt l. ij, vt leg. no. cau. Et iſtud tenet glo. expreſsè in l. nō ſolùm. §. qui alieno. in medio magnæ glo. ff. eo. Iſtam eandem opinionem tenet Azo in ſumma huius titu. & hic Odofre. in lec. tenet eam Cyn. & Vltramontan. contra ipſorum opinio. videtur tex. in l. procurator ad exhiben. §. j. rem ratam haberi. & in l. cū minor. §. j. cum ſua glo. eo. tit. quæ incipit, prudentius. Non obſtat. §. eos. per glo. inductus quia loquitur in exactore tributorum, qui habebat mandatum à principe, quod mandatū à principe, collatum probari debet per ſcripturam. quam princeps facit de hoc fieri: vt probatur in l. j. de manda. principū. Secundò reſpondetur ad l. qui ita. §. j. ff. ad Trebel. per illos, qui dicunt ꝙ non debet admitti cum cautione de rato. nam illa lex loquitur in procuratore, qui debet recipere reſtitutionē hæredis: & tamē ibi conceditur ꝙ cum cautione de rato admittitur: nituntur reſpōdere ſic, ꝙ reſtitutio eſt duplex. Vna eſt reſtitutio, quæ fit ſolo verbo. Alia. quæ fit realiter: vt probatur in l. reſtituta. cum ſua gl. ff. ad Treb. Intelligūt ergo l. qui ita. ꝙ ibi loquat de reſtitutione verbali, nō aūt in reali. Et ſic remanet ꝙ opi. nō eſt vera, vt ſ. dixi. Nā poſito ꝙ ad illā reſpōdere poſsint. tamē nō poſſent reſpōdere ad præalle. l. ff. rē ra. ha. Itē quæro in cuius electione ſit ꝓbare mādatū. vel p̄ſtare cautionē de rato. Dic vt d. §. q alieno.

Item quid ſi procurator dicit, promitto q̃ dominus meus habebit ratum, quicquid per me factum erit. Si contingat me proba re mandatum, poſſemne teneri de hac pro miſsione? Nunquid poterit? Dic q̃ ſic: vt l. prætor ait. ff. de damno infecto. Quæro, nũ quid mandatum¦procuratoris poſsit pro bari per teſtes. Vtramonta. communiter di cunt, q̃ nõ: q̃a poſſet ſequi magna abſurdi tas. Nam ſi contigeret reum abſolui, domi nus procuratoris poſsit iterum agere. Et ſi obiiceretur exceptio rei iudicatę, dominus poſſet negare mandatum procuratoris. Et ſi rens allegaret mãdatũ fuiſſe probatũ per teſtes. & teſtes examinati per ꝓcuratorẽ, & reũ, dicta eorũ nõ nocerent. do. Gul. in l. ſi ꝓcuratorẽ abſentẽ. ff. e. determinat contra riũ allegat multas rationes allegat iſtã, q̃ ꝓ curatoris mandatũ ſit ꝑ nunciũ: vt l. j. ff. eo. Item pro hoc eſt gl. ordi. in c. j. extra, eo. tí.

1 ☞ *Maritus poteſt eſſe procurator uxoris.*
2 *Cauſæ pecuniariæ poſſunt agitari per procuratorem.*
3 *In cauſa appellationis præſtantur ſatiſdationes, quæ deberent præſtari in cauſa principali, & quando. in nu. 4.*

LEX II.

VIm rem. Legiť duobus modis. ſecundũ vtranq; lec. breuiter h. d. In cauſa pecuniaria principalis vel appel lationis admittitur procurator prę ſtitis de bitis cautionibus. h. d. ſecundũ vnam lect. ſecundùm aliam legitur in cauſa appella tionis. & hoc timore huius contrarij, de quo j. dicam. Not. quòd maritus. poteſt eſſe †procurator vxoris. videbitis in l. ma ritus. j. eo. Secundò. † quòd cauſæ pecu niariæ poſſunt agitari per procuratorem. à contrario innuit q̃ cauſæ non pecuniariæ non poſſunt agitari per procuratorem. Ter tiò no. † q̃ in cauſa appellationis præſtanť ſatiſdationes quæ deberẽt præſtari in prin cipali. Ad primum oppo. j. quí da. tu. poſ. l. marítus. & de excu. tut. §. pe: Sol. Maritus non poteſt eſſe curator vxoris, ſed procu rator ſic. Item & ſecundo opp. ff. eo. nõ ſolum. §. fin. & l. Pomponius. Sol. illæ non ſunt pecuniariæ cauſæ. Item oppo. ad id quod hic a contrario ſenſu innuitur, & vi deť q̃ in cauſis capitalibus admittitur pro curator: vt l. ſeruum quoq;. §. publice. ff. e. & dic vt ibi. & l pen. §. ad crimen. de pu. íu.

Opp. ad vltimam partem, & videtur q̃ in cauſa appellationis non debeat de nouo ſatiſdari, ſi in prima eſt ſatiſdatum: quia eſt eadem cauſa, vt l. j. j. ſi in vna eadẽq; cauſa. alias etiam ſi non eſt ſatiſdatum, nõ poteſt peti, nec opponi in cauſa appellationis: vt l. ita demũ. j. eo. Huius †timore legitur duo bus modis. Primò q̃ hic loquitur in cauſa prima, & qđ hic dicit appellationi, id eſt in terpellationi. & nõ obſtat contrariũ. Alio modo legiť, vt ſtet ꝓpriè, & loquať in cau ſa appellationis: tunc rñdeo ad cõtrarium, q̃ hic loquiť quãdo de nouo ꝓcurator in teruenit in cauſa appellationis, qui in prima non fuerat, vt l. íj. j. de conſor. eiuſdẽ litis. ſecus ſi fuiſſet in prima cauſa: vt l. ita de mum. j. eo. vel aliter & melius. & iſtã tene. [b] Quandoq; ꝓcura tor interuenit in cauſa prima & ab eo ſatiſdatio non fuit petita: tũc ab eodẽ nõ poterit peti in cauſa appellationis, vt j. e. l. ita de mũ. Sí vero à ꝓcuratore fuit cautio petita in primo iudicio, ſeu cauſa: certè illa eſt finita appellatione interpoſita. & ideo de no uo erit cauendũ, vt hic, & l. cũ apud Sẽpronium. ff. iudi. ſol. licet Mar. Sil. dixerit contrariũ & male. Vide gl. tuã. & nota. eã. &c.

VIm rem pecuniariam. Iſta lex loqui turduplíciter & h. d. in cauſa principali, vel appellationis, præſtitis debitis ſatiſdationibus, interuenit procurator hoc. d.

Oppo. iſte tex. videtur innuere q̃ in criminali non poſsit in teruenire ꝓcurator. Opp. de l. fi. j. de iniurijs ſol. vt in glo. Itẽ oppo. de l. ſeruũ quoq;. §. publici. ff. eo. Solue vt ibí no. Oppo. & intro gl. gl. magnã. dicit hic q̃ debet præſtari ſatiſdatio. cõtra de l. ita demũ. j. e. Huius timore gl. legẽ hãc legit duobus modis. Vno modo q̃ hæc lex debeat intelligí in cauſa principali: & cõ trariũ nõ obſtat. Alío modo, q̃ intelligiť in cauſa appellationis.

Ad contrariũ reſpondeo, q̃ hic interuenit poſt lit. cõteſt. Vel dic ſecũdũ do. Iac. aut in primo iudicio fuit petita ſatiſdatio, aut non. Primo caſu debet præſtari in cauſa appellationis ſi non fuit præſtita in primo iudicio: vt l. cum apud Sempronium. ff. iu dí. ſol. Secundo caſu nõ poteſt amodo peti, vt l. ita demũ. in con trarium alleg. Opp. de §. pe. Inſti. de excu. tu. Sol. Procurator põt eſſe, vt hic: nõ curator, vt in cõtrario. Et rõnẽ huius vide j. q da. tut. poſ. l. marítus. Eſt aduertendũ q̃ gl. dũ dicit, nõ intelligiť ſatiſdatí corã iudice: nã intelligo hoc eſſe, ſi reus fuit abſolutus. ſecus ſi fuerit cõdẽnatus: q̃a tũc ſtatim fideiuſſor teneť effectua liter: & ſunt obligati, ſi in appellatione cõfirmabitur prima ſnia. Nã & ſi debet intelligí id qđ dícimus, q̃ fideiuſſor iudicio ſiſti nõ teneť niſi vſq; ad ſnĩam: vt l. Grecè. §. poſt litẽ. ff. de fideiuſ. nam id verũ intelligo, ſi cautio ꝓpter nõ ſiſtere, ante ſnĩam eſſet cõmiſſa: & tũc etiã poſt ſnĩam in ea quãtitate fieret exactio: ſed ſi poſtea non ſiſteretur in cauſa appellationis, fideiuſſor non te netur. Sic intelligo prælleg. §. & poſt lit. Franciſc.

1 ☞ *Cauſa poteſt aſſumere initium à citatione facta de tutore & curatore.*
2 *Melius eſt citare primò dominũ quã procuratorẽ. Adde circa hoc Barba. in cõſi. xviij. in prima parte.*
3 *Tutor, vel curator, poteſt cogi ut reſpondeat.*
4 *Tutor, vel cura. contumax. poteſt ui ſuſpectus remoueri.*
5 *Iudex abſq; nouo proceſſu poteſt tutorem, vel curatorem ſuſpectum remouere.*
6 *Ex contumacia procuratoris peruenitur contra dominum ad primum decretum.*
7 *Contumacia procuratoris, in his quæ pertinent ad proceſſum cauſæ nocet domino.*
8 *Mulcta ob procuratoris contumaciam, non poteſt domino imponi.*
9 *Ex contumacia negotiorum geſtoris, non peruenitur ad primũ decretũ contra dominũ.*

LEX III.

VIm qui res. Hæc eſt bona & notabilis lex, & breuiter dícit: Ex cõtumacía adminiſtratoris põt ipſe ab adminiſtratione remoueri: vel cõtra principalẽ admiſsionẽ ex primo decreto peruenirí. h. d. Ex haĉ l. no. tu inuenís, † q̃ cauſa põt aſſumere initium, facta citatione de tutore, curatore, vel procuratore. glo. tamẽ in c. cauſam. extra, de dolo & cõtu. videť dícere, q̃ primò debeat †citarí dñs quã procurator: & illa ꝓ certo eſt melior pra ctica. & ſic obſeruaťur. Secũdò no. † & ꝓpetuò tene mẽti, q̃ tutor, vel curator cogí põt rñdere, vt hic in tex. glo. tñ dícit, q̃ hoc eſt cauſatiuè, nõ p̃cisè. quę gl. põt ꝓcedere in ꝓcuratore: vt l. filiuſ fa. §. fi. & l. nõ cogẽdũ. in prin. ff. eo. ſed in tutore & curatore non procedit: vt l. j. in prín. ff. de admi. tut. no. etiã in l. ſi tutor. ff. de au thoritate tut. Veritas eſt ergo, q̃ iudex põt præcisè cogere tuto rẽ, vel curatorẽ defendere: vt ibí. Tertiò no. † & ꝓpetuò tene menti q̃ tutor, vel curator contumax põt tanq̃ ſuſpectus remo ueri: vt hic, & l. ſi. in prín. j. de admi. tut. & videe tex. & gl. ſup ver bo, iuríſdictiõis. Videte dñi, circa hoc inſurgit dubiũ vnũ, † vtrũ iudex poſsit ipſum remouere abſq; nouo ꝓceſſu, f dicẽdo: q̃a eũ reperio cõtumacẽ, ideo eũ remoueo. an verò ſit neceſſe q̃ nouũ ꝓceſſum faciat cõtra eũ. Iſta l. innuit q̃ ex ſuo officio abſq; nouo proceſſu fiat. facit ad hoc l. íj. §. ꝓterea. & qđ ibi no. ff. de ſuſpec. & vbi pu. edu. deb. l. ſi. Vltimò no. q̃ ex cõtumacia † ꝓcurato rís põt peníri cõtrag dñm, ad primũ decretũ: vt ibí, deliberabit &c. Facit j. de digni. l. ąti. ſecus eſſet in ſecũdo decreto: vt l. hoc amplíus. §. fi. cũ l. ſeq. & ibi pleníſsimè dixi. ff. de dã. infec. Itẽ no. † q̃ cõtumacia ꝓcuratoris nocet dño, in his q̃ pertinẽt ad ꝓ ceſſum cauſæ: vt hic, & d. l. quoti. ſecus q̃ ad alías pœnas extrin ſecas. Nã ꝓpter † contumacía ꝓcuratoris nõ poſſet dño mulcta ímponí: vt l. j. §. ſi ꝓcurator. ff. ſi qs ius dí. nõ obtẽ. Et iſta ſunt vti lia ad multa. De quo plenè ꝑ Inn. extra, vt lít. nõ cõteſt. c. j. Quę ro, q̃d de geſtore negotiorũ, vtrũ ex eius cõtumacía poterít per ueníri ad primum decretũ[h]. Glo. hic videť velle q̃ ſic, dũ dícit: geſtorem

9 geſtorem. † Tu tamen intelligas geſtorẽ, ſcílicet cum mandato. Nã cõtumacía vníus, quí non habet mandatum, nõ eſt dicẽdũ q̃ alteri debeat nocere: vt l. j. j. ſi p vím, vel alío mõ. & j. l. px. &c.

VIm qui res. Ex cõtumacía adminiſtratoris poteſt fieri miſsío in poſſeſsionẽ bonorũ domíni. h. d. No. gl. ſuper verbo, euoca. q̃ per citationem adminiſtratoris, vel tutoris, incípit cauſa. Sed Bernardus aſsigat aliã practicã in c. cauſam. extra, de dolo & cõtu. No. q̃ adminiſtrator cogitur reſpõdere. Sed quę ro, nũquid præciſè, vel cauſatiuè, ſi volet perſiſtere in adminí ſtratione. do. Ia. dícit q̃ præciſè: aliàs q̃ iſta alternatiua poſita in tex. nõ bene ſtaret. & probatur in l. ſi tu. ff. de auto. tut. & l. j. poſt prín. ff. de admíni. tut. Et facit q̃ ſi tutor nõ velit adminiſtrare, fa ciat q̃ ſit contumax in reſpõdendo. Op. de l. j. §. ſí procurator ff. ſi quis ius dí. nõ obten. Sol. Aut quærítur, nũquid cõtumacía adminiſtratoris noceat domíno quantũ ad ꝓceſſum: vt fiat miſ ſio ex primo decreto. Et díc q̃ ſic: vt l. aut quí aliter. §.). ff. quod ví aut clam. Aut nunquid pro culpa adminiſtratoris poſsit ím poní alía pœna. Díc vt l. íubemus. la j. §. de ſacroſan. eccl. Quę ro, qualiter fiat iſta delíberatío. Dic vt in gl. Quæro, nũquid ho díe retento caſu huius legís fiat miſsío omniũ bonorũ. Gl. dícit q̃ non. & vide per Dy. in l. ſí finita. §. ſi plures. ff. de dã. infec. Bre uiter vide gl. quæ incípit, ſummatim. ibí: per calũniam: & adde q̃ iurabit actor q̃ per calumniã non petít: vt no. glo. in corpore auth. de exhí. re. §. ſuſcepto. & in hoc vertitur hęc ſummaría co gnítio: de qua hic. & in auth. ei quí j. de bo. auto. iud. poſ. Hic eſt aduertendũ in prima & ſecũda gl. in qua dicítur de geſtore. cũ in fi. l. poſtea dicítur q̃ fiat miſsío, ſi nõ defendatur dominus ab iſtis adminiſtratoribus. Et ſic habes ex glo. illa, q̃ ſi geſtor fuerít vocatus ad iudicíũ nomíne meo, cuius negotia gerít, & ipſe eſt cõtumax, q̃ fiat miſsío in bonís meís. quod eſt no. Inquantũ hic glo. ſentít, puto contrarium eſſe verũ, ſcílicet q̃ ex contumacía ſimplícis geſtoris nõ fiat miſsío in poſſeſsionẽ bonorũ domíní.

Intelligímus ergo quod gl. ſentít de geſtore neceſſarío, vt eſt curator, & ſímiles. & ſic in ſímili exponímus gl. quę eſt in l. ſi ſer uũ. §. videamus. ff. de verb. oblig. De mora ibí loquítur gl. & ad hunc intellectũ reduco l. ſi quís ſolu. ff. de vſur. Secundò circa legẽ iſtam eſt aduertendum inquantũ glo. loquítur de procura tore, & tutore, notare habes ex ea q̃ quãuis ex dolo ꝓcuratoris nõ poſsit iudex dominũ mulcta afficere: vt l. j. §. ſi procurator. ff. ſi quís ius dí. non obtem. tamẽ ex contumacia ficta procurato ris, vel tutoris fit miſsío in poſſeſsionẽ bonorũ domíni. quod au tẽ §. ſi procuratore loquatur, & etiã ille titulus quando ímponiť mulcta ratione doli verí. Dícit gl. expreſsè in ea. l. j. §. hoc iu diciũ. in fi. gl. mag. Tertiò in hac lege no. dũ dícit, q̃ poteſt citarí procurator. & ſic præſupponit de neceſſitate eſſe in electione agentis, ſi eſt præſens dominus, ſeu debitor, an agens citet domi nũ & contra eũ porríget líbellum, an cõtra procuratorẽ, cũ hic nõ dicat q̃ vocet hæredẽ, quod eſt no. maximè propter vnũ qđ habetur in c. cauſam quæ extra, de do. & contu. vbí in ordine ví detur poní, q̃ primò dominus, ſecũdò procurator tertiò ad edí ctũ, & alía, vt ibí. Et ſi dícas, intelligas hãc legẽ ſecundũ deter mínationẽ dícti c. videlicet q̃ hic hæredes nõ erant præſentes, cùm citetur hic procurator. Iſta eſſet quædam vaticinatio nec eſt veriſímile c. eſſe condítum ad corrígendum iura ciuília.

VIa abſente. Abſens ex cauſa neceſſaría, & probabili: reſtituitur ad proceſ ſum & factũ mulíeris non nocet víro h. d. Op. vide tur q̃ in alíjs caſibus admittitur mulier ad defenden dũ: vt j. quãdo mu. tu. offi. fun. po. auẽ. matrí & auíę. Sol. q̃ hic dí citur fallít in alíjs caſibus quos gl. dícit hic. Quæro, vtrũ iſte ab ſens habeat neceſſe petere reſtitutionẽ in íntegrũ. Et dícas q̃ ſic: aut iſte fuit abſens ante li. cõte. nec fuit legítimè defenſus: & tũc a ſentẽtía eſt ipſo iure nulla: a vt j. de tẽpo. app. l. fi. §. illud. etiã ídeo reſtitutio nõ eſt neceſſaría. & íta vult dícere gl. íj. híc poſita. quę dícit q̃ nõ opus ſit. Secũdo modo poteſt intelligí q̃ iſte fuit ab ſens poſt lít. cõteſt. tũc ſentẽtía valet: & opus eſt reſtitutione. Ita loquitur prima glo. huius legís, quam vide. Quęro pro decla ratione tex. quo arguít hic ímperator. Glo. intelligit hunc textũ. ſic, ſi non licet mulieri ínteruenire ex parte actoris: ergo nec ex parte rei. Et vide text. & glo. & ſic nota quod ſi nõ licet ex parte actoris, nec ex parte rei. Iſta argumentatio non eſt vera: vt infrà

I. exigendi. Sumítur ergo argumentum ſic: a mulier non poteſt ínteruenire ſine manda to. Ratío, quía etíam cum mandato non poſſet ínteruenire, niſí ín certís caſibus. Ita intelligas iſtum textum.

VIa abſente. Abſente ex proba bílí, & neceſſatía cauſa, debet re ſtituí ſua defenſio: & mulier pro alío non poteſt eſſe in iudícío. Op. de l. fi na. quãdo mulier tu. offi. fun. po. & l. fœmí b næ. ff. eod. Solue vt ín glo. Quæro, nun quid reſtituatur ipſo iure: an ſit neceſſaría reſtitutío in íntegrũ. Dic, aut iſte marítus fuit abſens ante lítem conteſtatã, vel poſt. Primo caſu ſi fuit lata ſententía contra eũ, non valet: vt l. fína. §. illud. j. de tempo. app. & iſto caſu non eſt neceſſaría reſtitutío ín íntegrum, vt gloſ. dícit híc. Secũdo caſu díc, quòd eſt neceſſaría reſtitutío. Ita debet íntelligí prima gloſ. & tex. huíus legís.

ACtionem. Breuíter dí cít: Quí pro alío agít, debet eum defendere: aliãs ab agendo repellítur. h. d. Circa hãc legẽ pro eíus declaratione quę runtur duo. híc dícit, q̃ debet defendere. Sed quíd ſi reus conuẽ tus nõ vult agere ín continenti: an procurator debeat ſatiſdare de defendendo? Glo. híc dícit: q̃ ſic. Pet. híc dícit contra: & dí cit q̃ nulla lege reperítur cautum: q̃ debeat ſatiſdare de defen dendo. Ego díco q̃ de hoc eſt text. in l. j. j. de ſatiſda. & ibí díce mus. Dixí in l. & ídeo. §. ſi filia. ff. rerũ amo. Quæro, vtrũ pro curator ín rem ſuam teneatur defendere. Díc vt in glo. & c.

ACtionem. Agens nomíne alíeno, & non de fendens in cauſa reconuẽtionís do mínũ, remouetur ab agendo. h. d. Quęro, reus non vult ſtatím reconueníre, ſed petit ſibí cauerí de cõue níendo: nũquíd debeat præſtare cautionem. Glo. dícit q̃ ſic, per l. & ídeo. §. ſi filía. ff. rerum amo. Vltramõ. & Cy. híc dícunt mul ta verba; & ad contrarium reſpondẽt ad ínterruptionem: & ſic dícunt, cautionem non debere præſtarí. Sed tex. eſt ín l. j. j. de ſa tiſdando. ín §. ſínautẽ. ibí dũ dixit: etiã ípſí quaſí abſentes ín hac parte procura. & c. & ín contínuato ſermone ad ſuperíora. de ꝓ cu. ab agendo prímo facto loquítur. nã ſi loquereť de procurato re facto ad defendẽdum: nõ díceret ibí tex. quaſí procurator ibí præſtare cogítur. aliãs cauet. Vltramõtaní, & Pe. híc reprobant, quía per hoc daretur matería ſemper remanendí procura. agẽte reo, vt ex hoc procurator díffera litígium, volo cõuenire domi nũ tuũ ín mílle marchas argenti. & ídeo dícũt ípſí q̃ nõ tenetur cauere, quía lex non dícit alíquid de cauendo: vt ín §. ait prętor. & híc. Item quía eſſet abſurdítas, vt dixí. Ego autẽ díco q̃ cõ tra eos eſt tex. l. j. j. de ſatiſdando. vbí expreſsè de cautione loqui tur, etíam ſí ín futurum quæſtío ſit mouenda: vt probatur ín l. j. §. ſínautem. j. de ſatiſdando. dũ dícitur: ſatiſdatío ſuper excípien da líte præſtare cogetur.

REum. [b] Accuſatus de crímine capítalí, nõ poteſt eſſe procurator alterius. h. d. Quæro, quæ eſt ratío huíus legís. Glo. ex legíbus quas allegat, ví detur dícere q̃ poſt damnationem non poſſet exerce re cauſam, vt l. ís quí reus. de pub. íud. Tu díc: ratío eſt: quía etiã ſi proprío nomíne haberet cauſam ciuílem: ſuper ea deberet ſu perſederí: vt l. vltí. de ord. cog. ergo multò magís procurator al terius non poteſt eſſe. Quærít glo. notabíliter quíd ſi hęc ex ceptío non opponítur: an iudícium valeat. Glo. reſpondet nota bíliter quòd ſic. ¦Et nota eam, &c.

REum criminis. Accuſatus de crímine ca pitalí, non poteſt eſſe pro curator alterius, antequam ſe purget de crímine. hoc dícit. Quæro de ratíone Gloſ. vt colligitur ex legi bus: quas allegat, videtur dícere quod ſi ferretur ſententía cõtra eum, amodo non poſſet ín iuditío eſſe alías dic ſecundùm doct. quía ſi ſuperſederetur ín cauſa ſua propría: vbí quís eſſet conuẽ

a ¶ Vel appellationis. Circa ea q̃ tangit hic Cyn. vide Bal. in d. l. nõ ſolũ. §. qui alieno.
ADDE Ioan. Andr. in addi. ad Spec. in ti. de ſatiſdando. §. expedi to. v. hæc aũt. Et an in cã arbitraria poſ ſit interuenire procu rator, vid̃ p. d. Anch. conſi. cclxxiij.
b ¶ Et iſtã tene. Vide latè Bar. í d. l. cũ apũ Sẽproniũ. & etiã Iac. Butr. & Cyn. híc.
c ¶ Remoueri. Et ad hoc iſtã l. ꝓ fin. alle. Bal. in l. mandatũ. in vj. co. C. mãd. ad hoc videlicet, q̃ iudex dũ videt ſe cõtẽnì à ꝓcu ratore abſentis, põt abſenti conſulere, in terdicendo ꝓcuratorí officiũ procuratoris, ne deíceps dñs ꝑ iſtã cõtumaciã dãno affi ciať. Caſus eſt hic ſin gularis ſedm eum.
d ¶ Cogi põt reſpõde re. Et an ab initio prí mò ſit citandus ꝓcu rator, quã dñs, adde Bar. l. q̃uis. in vl. co. de dã. infec. & vide in d. l. meminerít. & oppo. vtrũ ꝓcurator vel alíus adminiſtra a tor poſsit cogí reſpõ dere. & adde hic Bar tol. j. eod. l. inuitus. in prin.
ADDE, an ab initio potius ſit citandus dñs, q̃ reus, And. Sic. I cõſ. xvíj. j. vol. Põt 2 etiã cogere tutorẽ, & vendere bona pupil li, ſecundũ Bald. in l. ſub prætextu. j. de hære. act. & in l. j. j. 3 quãdo fiſcus vel pri ua. quid in prælato & actore, vide Spe in tit. de reo. in verſi. nunquid. ergo idem in prælato.
↠ POMATES.
e ¶ Vide tex. Vid̃ Ro. cõſi. ccccxxviij. vbí hoc confirmat alíjs exemplis.
f ¶ Nouo ꝓceſſu. Bene facit qđ not. Bart. in l. j. in fine prícipij. ſi quis ius dí. non ob tempe.
↠ POMATES.
g ¶ Cõtra dñm. Licet iſtud dictũ cõiter teneať à Legiſtis: tñ il lud reprehẽdit Pan. in c. paſtoralis. í prí. colũ. xiij. de iud. vide etiã circa iſtud dictũ 4 Fel. in c. j. col. iíj. ex tra, vt lit. nõ conteſt.
h ¶ Primum decretũ. Adde Bar. in l. quí uis. de dam. infec. & ibí latius.

1 ☞ *Maritus poteſt eſſe procurator uxoris.*
2 *Cauſæ pecuniariæ poſſunt agitari per procuratorem.*
3 *In cauſa appellationis præſtantur ſatiſdationes, quæ deberent præſtari in cauſa principali, & quando. in nu. 4.*

a ſentẽtía eſt ipſo iure nulla: a vt j. de tẽpo. app. l. fi. §. illud. etiã ídeo reſtitutio nõ eſt neceſſaria. & íta vult dícere gl. íj. híc poſita. quę dícit q̃ nõ opus ſit. Secũdo modo poteſt intelligí q̃ iſte fuit ab ſens poſt lít. cõteſt. tũc ſentẽtía valet; & opus eſt reſtitutione. Ita loquitur prima glo. huius legís, quam vide. Quęro pro decla ratione tex. quo arguít hic ímperator. Glo. intelligit hunc textũ. ſic, ſi non licet mulieri ínteruenire ex parte actoris: ergo nec ex parte rei. Et vide text. & glo. & ſic nota quod ſi nõ licet ex parte actoris, nec ex parte rei. Iſta argumentatio non eſt vera: vt infrà

b ¶ Nulla. Et quia erat reus ſecus ſi actor. in auẽ. q ſemel. C. qũo & quãdo iud. & in c. cãm. & ibi bõa gl. aſsignans rationem diuerſitatis, de dolo & contu. & no. gl. in auẽ. q ſemel. C. quo modo & qñ iud. ex oppoſito. & vid̃ no. Barto. in l. fi. ff. de in integrum reſtitutio.
b ¶ Reũ. Et limita ſin gulariter hoc in teſte reſpo. cõſyderato q̃ inſtãtia in criminali durat biennio: vt ibi tenet glo. & tñ poſt annũ accuſatus põt promoueri, ac oſa a gere ac ſi citatus fuiſ ſet. Certè mirabile eſt hoc voluit gl. al legando iſtã l. & oĩ põẽs. de accuſat. ſed cõtra legẽ põt oppo ni de l. hos. §. j. de ac cu. Itẽ poteſt dici q̃ iſta lex fallit fauore fiſci. l. pe. d̃ accu. vbi vide oĩo gloſ. q̃ alle. iſtã legẽ. And. Barb.

a ¶Noſtri temporis. Adde qđ Spec.in tit. de.pcu.§.j.vſi.itē qđ eſt miles. tenet ꝙ milites noſtri temporis poſſunt eſſe ꝓcuratores.Io.And.in materia extra,eo. An aūt clericꝰ poſsit eſſe ꝓcurator laici, vidē Fe de.conſi.eclxx.

ſ POMATES.

b ¶Quod quis. Amplia iſtū text. vt per Ro.cōſi.eclvj. vbi dicit ꝙ ī cauſſis, in qbꝫ lis nō cōteſtatur, nō poteſt procurator alium ſubſtituere.

↠P. PAV. P.

b ¶Quod quis.Circa iſtā materiā vidē Ro. ſingulari.ccxiij. inci. quid ſi ī toto inſtro. vbi dicit ꝙ etiā iſta regula ꝓcedit,qñ fieret mētio đ ſubſtōne in inſtro procuratorio in clauſulis executiuis,puta in cła ꝓmiſſionis de releuā- a do procuratorem ab onere ſatisdādi, vide Ale.de hoc cōſi.clix. Item an iſta regula ꝓcedat in coniuncta perſona, q̄ habet mā datū à lege,vide Ro. ſingulari ccxxvij. in ꝯcip.in illa.l.j.ad ſi. Et circa illd qđ dixi ſ. de clauſulis executiuis, vide oīno q̄ habes in Bertachino,in verbo, clauſulæ reſcriptorū.in prin. Itē facit qđ dicit Comē. conſi.cxlviij. de quo ſcripſi in l.ꝓcurator. ff.de procu.ad Bar.

c ¶Qui ſtipendia.Ade inquantū Alexā. tangit, an ceſsio facta per priuatū in ecclēſiā valet tanq̄ facta in potētiorē Ro. cōſ.ccccxix.Et an exceptio,qđ obſtat cedēti,obſtet ceſsionario,ꝙ Pau. de Caſtr. conſi.xlvij.

d ¶Copiam. Adde vt per Spe.ſ tit. de inſtr. edi.§. nūc dicam⁹.ỹ. ſed quid eccle.

e ¶Si procurator. Adde do. ſi. in c. petitio. de procur. & ibi do. Ant.qūo diſtinxit q̄ſtio.tacta hic per l.ſi ꝓcurator.And.barb.

tus ciuili, & poſtea conuenitur criminali, vt l.ſi.j.de ord.iu.li.ſuperſedere debet:multò magis in iſto caſu. Sed q̄ro,quid ſi nō eſt oppoſita iſta exceptio:nūquid valeat iu dicium? Glo.dicit ꝙ ſic.& nota eam.

Millitem. Miles nō pōt eſſe ꝓcurator alterius etiā coniunctæ perſonæ.etiā ex reſcripto principis.h.d. Op.de l.quoties.ſ.de prec.Imper.offe.vbi dicitur ꝙ per reſcriptū pōt remitti exceptio dilatoria.ſed hæc eſt dilatoria.ergo &c.Solu. Dicit glo. ibi loquit de dilatoria ſolutiōis:hic de alia. Tu dic ꝙ ideo,qa hoc eſſet contra publicā vtilitatē &c. Quæro ergo, quæ eſt ratio huius legis ꝙ milites procuratores eſſe nō pñt.Rñdeo,duplex. Vna eſt, ne à ſua militia auocentur:quod eſſet contra publicam vtilitatē. Ita loquitur hic in fi. Et ſecūdum iſtā rationē hæc lex nō habet locū in militibus noſtri temporis.Et eſt alia ratio , vt ne perſona militis videatur terribilis aduerſario:vt j.ti.j.& ij.l.j.& iſta ratio haberet locū in militibus nīi tēporis,ª ſi ſunt potētiores.

Millitem. Miles non poteſt eſſe ꝓcurator alterius. h.d.Opp.de l.filiusfa.§.veteranī. ff.eo.Solue vt in gl.vel dic vt ibi.

Quæro de ratione.Gl.aſsignat duas rationes.Prima,quia videretur terribilis aduerſario.& hæc poſſet habere locum in militibus hodiernis. Quæro nunquid clericus poſsit eſſe procurator.Gl.dicit quòd nō ſed nūquid poſsit eſſe aduocatus? Vide glo.in l.j.§.ſexū.ff.de poſtu.Bar. legū doc.

Vod quis. b Procurator ad iudicia ante lit.conte.alium ſubſtituere nō pōt:ſed poſt ſic.h.d. Opp. de l. ſi procuratorem.§.j.ff.mand.Sol. Ibi loquitur de procuratore ad negotia: hic de procuratore ad iudicia. Contra vtrumq̄ oppo.& videt ꝙ ꝓcurator ad iudicia pōt aliū ſubſtituere ante lit.conteſt. vt l. iliam.j. de dona.So. Ibi erat procurator in rem ſuam.

Contra ſecūdū opp. & videtur ꝙ procurator ad negotia nō poſsit alium ſubſtituere.vnde videtur obſtare ff.de diuer. & tēp. præſcrip.l.ſi.§.item ſciendum. Sol. Huius timore ſunt ibi multę opi.Finaliter dico ꝙ l.ſi procuratorem.§.j. loquitur in procuratore generali.§.item adiȝiendum. & l.ſi.§. j.loquitur in procuratore ſpeciali. Opp. contra de l.ſi ego.ff.quod vi aut clam. Sol. Ibi mandatum habet certam & limitatam formam.vnde non videbatur electa perſonæ induſtria:vt d.l.ſi.§.j.ſecus ſi mandatū non habebat certam, & limitatam formam,vt ibi dicitur,&c.

Vod quis. Procurator ad iudicia ante lit.conteſt. non poteſt alium procuratorē facere.h.d. Op.de l.ſi procura.§.j.ff.mand. Gl. dicit hic,ꝙ procurator ad negotia poteſt facere , ꝓcurator ad iudicia non. Sed contra prædicta op.de l.iliam.j.de dona. Solu.ibi loquitur in procuratore in rem ſuā. Opp.de l.ſi.§.audientiā.ff.de diuer.& temp.præſcri.Gl.intellīgit vt ibi no.Doc. dicunt.Aut procurator ad negotia eſt generalis: & tunc poteſt facere aliū procuratorē,vt ibi habes.Aut eſt ſpecialis:tunc non poteſt facere alium. Quæro,ego facio procuratorē quendā, qui eſt inhabilis,& do ſibi poteſtatē ſubſtituendi aliū: agit procurator in iudicio.Opp.ꝙ eſt inhabilis:qa nemo &c. dicit ipſe, ſi non poſſunt eſſe procurator,volo ſubſtituere talē.Doc. dicūt ꝙ poſsit fieri ſubſtitutio.Nā ſubſtitutus ab alio inhabili, videt eſſe ſubſtitutus à primo dño.arg.itē eorū.§. ſi decuriones.ff. qđ cuiuſq̄ vniuer.Præterea,ſicut non dñs non conſtituit ſeruitutē:& tñ ſi concedo tibi ſeruitutē hoc acto , vt poſſet cōcedere alteri,licet non ſit dñs:tñ poteris concedere:ita in ꝓpoſito.ar.l.cū eſſent.§.fi.ff.de ſeruī. ruſt.prēd.

1 ☞ *Procurator in rem ſuam,uidetur proprium negotium gerere,*
2 *Si procurator in rem ſuam agit,quomodo cognoſcetur an intendet utilem, uel directā? & hæc dicta Bar.uide relata per Alex.in l.cū fundus.§. ſeruum tuum.ff.ſi cer.pe.*
3 *Copia ceſſionis quando dari debeat ante litem conteſtatam.*

c **Vi ſtipendia.** Miles poteſt eſſe procurator in rem ſuam.h.d. No.ꝙ ꝓcurator † in rē ſuā,videtur gerere proprīū negotiū: vt l. j.§.in propria.qñ app. ſit.Et ex hoc apparet, ꝙ ipſe iurat de calūnia:vt videbitis in l.ij.§.ſinaūt.j.de iura.cal. Quæro qñ aliquis eſt † ꝓcurator in rem ſuā,qūo poſſumus cognoſcere vtrū intētet directā vel vtilē.Rñdeo,quidā ſunt caſus ſpeciales,in quibus ex toto titulo cōtra ius tranſit vtilis actio:quos habetis no.in l.j.de actio.& obli.In iſtis debebit hoc colligi ex cōcluſione,nō ex narratione:nā narratio ſemp haberet originē ex perſona alterius:vt hic in cōcluſione cognoſcit:nā ſi quidē intēto directā,debeo petere aduerſariū meū condēnari mihi ꝓcuratorio noīe,licet in rē meam:vt l.planè.ff.famī.ercīſ.Sed cū volo intentare vtilē,debeo petere reū cōdēnari mihi noīe meo: qa in eo eſt actio vtilis ex perſona mea.Ita pōt intelligi hęc lex:ſed in actionibus,in quibus vtilis non tranſit ſolo titulo, niſi cedat:ad hoc vt videaē vtilē intentare,eſt neceſſe ꝙ fiat mentio de ceſſione:qa aliter vtilis actio nō cōpetit: vt ſi de ceſsione nō fieret mētio in libello:qa ex ea non pōt colligi vtilis.Et verba dñi intelligi ſecundū intentionē ꝓferentis:vt ff.de iudic.l.ſi quis intēt. Et ex hoc pōt determinari illa q̄ſtio vtrum de ceſsione debeat fieri copia † ante lit.conte.Certē ſi quidē agit directa, debet fieri copia ante litē conte.qa agit ꝓcuratorio noīe alterius: & ſic ꝑſona debet prius legitimari:ſed ſi ipſe ageret vtili : tūc agit ſuo noīe, licet ordinē petitionis ſumat ex perſona alterius: vt hic meritò d nō debet facere copiā ª ante lit.conte.qa hęc magis reſpicit iuſtitiā cauſæ.quā legitimationē perſonæ. Ita determinat Iaco. but. in quadā ſua diſputatiōe.De hoc dixi in l.ſi duo.ff. de ſolu.&c.

Vi ſtipendia. Miles pōt eſſe ꝓcurator in rē ſuā.h.d. Nota tex.inmedio legis qui dicit,ꝙ q agit noīe ceſſo facit in libello mentionē de perſona cedentis. Quærunt doc.& Gul.te tigit in l.ſi quis in rē.ff.eo.qualiter cognoſcat, qñ intētat directa vel vtilis.Et dicit ꝙ qñcunq̄ quis intētat directā noīe cedentis, tam in narratione,quā in cōcluſione fit mentio in libello de perſona cedētis.Verbi gra,dico ꝙ ceſsit mihi iura. dico etiā ꝙ fecit me ꝓcuratorē rē meā:quare peto mihi dari,& ſolui &c.Hic apparet intentatā eſſe directā.Sed ſi dicerē.dico ꝙ Titius mihi ceſſit iura:ideo ſum procurator in rē meā:quare peto mihi dari, & ſolui.& ſic apparet intentatā eſſe vtilē.Nam vtroq̄ caſu fit mētio de cedente in narratione.Et facit ad q̄ſtionē:tu agis iure ceſſo:peto mihi fieri copiā inſtrumēti ceſsionis : nunqd debet dari ante lit.conte. Do.Iac. determinat ꝙ ſi apparet ex forma libelli eſſe ꝓpoſitā directā,debet dari copia : qa primò de perſona &c. vt l.licet.j.eo.Sed ſi apparet intentatāeſſe vtilē,nō debet dari:qa potius vī tractandū de meritis cauſæ,quā de perſona:vt l.j.poſt prin.ff.de eden. In contrariū videtur:qa ipſe eſt procurator, & debet oſtendere mandatū,vel cauere de rato:vt l.j.ſ.eo.Sed dicit ꝙ ibi loquitur in agente nomine alieno:hic nomine ſuo.

1 ☞ *Fines mandati ſunt diligenter attendendi.*
2 *Concedo tibi plenam adminiſtrationem,& cōcedo tibi liberam adminiſtrationē,eſt idē.*
3 *Idem important illa uerba:ut poſſit facere omnia,quæ ipſe dominus poſſet.*
4 *Quando quis agatur contra procuratorem,qui fuit in dolo quam contra dominum.*
5 *Clauſula,promitto me habere firmū & ratū &c.an importet liberā adminiſtrationē.*

e **I procurator.** ¶Si procurator fines mandati egreditur,non ꝑiudicat dño : ſecus ſi non egrediē:ſed in eo qđ dolo fecit, poterit à dño conueniri.h.d. Circa primā partē quęro exemplū,qūo fuit ad vnā ſpeciē conſtitutus.Gl.videt intelligere ꝙ fuit datus ad litigandū,& trāſegit.& ſecūdū hoc q̄riē,an trāſactio ꝑiudicet dño. Iſta opi.eſt contra literā.ibi : rē iudicatā reſcindi &c. Et ideo pone caſum,ꝙ fuit factus ꝓcurator ad vnū articulū: vt puta ad reſpondendū poſitionibus tantū,vel ꝓducēdū teſtes,vel inſtrumenta,& ipſe litigauit vſq̄ ad ſniam : vnde dubitaē an ſniā ceas

1 ceat domino? Et iſta eſt vera lect.ex qua nota † ſi fines mandati ſunt diligenter attendendi:vt hic:& l.diligenter. ff.mandati.con cor.aliæ ſunt hic in glo. Venio ad ſecundā partē:quæro,quādo
a quis dicatur habere plenam ª poteſtatē. Quidā dicunt quādo habet ſpeciale mādatum.Aliį dicunt,& iſtud tenet glo.quādo ha
2 bet liberā.ꝙ tene mēti.& vide gl.† Et ſic not. ꝙ idem eſt dicere, cōcedo tibi plenā adminiſtrationē:& cōcedo tibi liberā adminiſtrationē.Idē fortè important illa verba, quæ cōmuniter appo
3 nuntur:† vt poſsit facere omnia quæ ipſe dominus poſſet:vt per hoc videatur cōcedi libera:vt l.j.ff.de offi.procur.Cæſa. Venio ad finē legis,dicitur ꝙ debet agi cōtra procuratorē, & nō reſcin
4 di ſententia.Contra.ff.de dolo.l.eleganter.§.pe.& l.ſi procurato rē.in prin.ff.mand.Sol.Dicit † gl.fateor ꝙ prius debet agi cōtra procuratorē,ſi eſt ſoluēdo:aliās in ſubſidiū poſsit haberi regreſſus contra principalē,vt in contrariis. Cōtra iſtud op.fortiter. Quando plures cōmittunt dolū,quilibet poteſt conueniri principaliter actione de dolo:vt l.ſi plures.ff.de dolo.ergo ſi hic cōmiſit dolū procurator,& aduerſarius,debet poſſe agi æqualiter contra quēlibet.Sed hic dicitur,ꝙ demum in ſubſidiū agitur cōtra alium:quare malè.Sol.Hæc eſt veritas. Quādoq̄ vnus tantū committit dolū,& tunc ille debet cōueniri prius,poſtea in ſubſi
3 diū peruenitur ad eū,qui cōmodum ſentit ex dolo: vt l. ſi.§.planè.ff.de eo per quem fact.erit. Quandoq̄ plures cōmiſerūt dolum:tunc ſi quidem dolus omniū venit purgandus per actionē de dolo:tunc quilibet poteſt conueniri:vt l.ſi plures. ff. de dolo. Sed ſi dolus vnus purgatur per actionē de dolo , dolus alterius purgatur per actionem ex contractu,tunc primo peruenitur ad eū,qui poteſt conueniri ex contractu & in ſubſidiū,quā contra eū,qui poteſt conueniri de dolo.Hic eſt caſus hic. nā procuratoris dolus purgatur per actionem mandati,vt hic dicit glo.vlt. in fi.& bene.dolus verò rei purgatur per actionē de dolo , quæ cū ſit ſubſidiaria,ad eam debet vltimo peruenīri:vt l.j.§.ait.ff.de dolo.l.prima.infrà de dolo &c.

I procurator. Procurator egrediens fines mādati, non præiudicat domino. Sed ſi dolum commiſit nomine domini,poteſt cōueniri.h.d. Quęro, quis dicatur habere plenā poteſtatem.vide gl.ibi dū dicit:tu dic ſufficit &c.Et no.ꝙ paria ſunt concedere procuratori plenā poteſtatē,aut generalē cum libera. Quęro,nunquid per hęc verba,promitto firmū,ratum,gratum,& acceptū &c. Quidā dicūt ꝙ ſic:& eſt caſus in l.j.ff.de procu.Cæſa.Cy.dicit hic ꝙ in l. quā Tuberonis.in prin.ff.eo.non debet cōcedi libera poteſtas generaliter,ſed ſpecialiter ſic. No.tex.cum gl.ſuper verbo,plenā.ꝙ idem eſt ſiue dicat plena,ſiue generali.& libera: quid ſi dicatur
5 in aliquo procuratore generali,† & promitto me habere firmū, & ratum,quicquid procurator meus fecerit:nūquid ex his verbis videaē induci libera poteſtas & adminiſtratio? Et text.in ca. per tuas.extra,de arbi.in c.de cætero. extra de tranſactio. videtur velle ꝙ ſic.Videbatur cōtrarium:quia iura noſtra requirūt ꝙ ſpecialiter debet concedi libera:in l.quā Tuberonis.hic alleg. in j.gl.& no.glo.in l.ſi liberā.j.e.tamē hoc ſatis æquipollere videtur.Et ex dictis tex.colligitur de generali,& libera.vide l.creditor.§.Lucius.ff.manda.Franc.Tigri.

1 ☞ *Tutor uel curator non conſtituunt procuratorem,ſed actorem, & de ratione poſt lit.conteſt.ſic nu.5.& nu.15.*
2 *Tutor uel curator ſunt quaſi domini.*
3 *Adminiſtratores qui faciunt fructus ſuos,poſſunt procuratorem conſtituere.*
4 *Epiſcopus,& tutor non parificantur.*
6 *Tutor ad negotia conſtituit procuratorem.*
7 *Tutor quomodo conſtituit actorem,& quando.*
8 *Actor poteſt conſtitui ad unam rem.*
9 *Actoris officium quòd finiatur finito tutoris officio.*
10 *Pupillus cū authoritate actoris,conſtituit procuratorē,non tamē ad alienandū. nu.11.*
12 *Minor carens curatore contrahit,& ad negotia procuratorem conſtituit.*
13 *Tutor quando poterit ipſe ſolus reuocare procuratorem à pupillo,cum eius authoritate conſtituto.*
14 *Procurator à minore conſtitutus,quòd debeat cauere,quòd minor non petet reſtitutionem in integrum.*
16 *Tutores,& curatores ex una parte æquiparantur procuratoribus.*
17 *Tutor,uel curator,an habeat plenam adminiſtrationem.*
18 *Tutor non poteſt cedere actionem pupillo competentem.*
19 *Differentia quando actor conſtituitur à iudice tutore petente:& quando eſt conſtitutus à tutore cum iudicis decreto.*
20 *Epiſcopus cenſetur uſurarius.*

Neque tutores. Breui a ter dicit.Tutor & curator ex ſua perſona procuratorē non conſtituit ſed minori conſtituenti autorizatur. Itē, poſt conteſtationem litis ipſe ex ſua perſona cōſtituere poterit.h.d. Not.ex prima
1 parte,† tutor & curator non poſſunt cōſtituere procuratorem. Secundò no. ꝙ poſſunt cōſtituere actorem.Quæro de ratione iſtius primi dicti.Reſpondeo,procurator debet conſtitui à domino. Ideo dicit lex,procurator eſt qui aliena negocia mādato domini agit:vt l.j.ff.eo. ſed tutores & curatores non ſunt dñi ergo nō poſſunt cōſtituere procuratorem. Cōtra op.de l.qui
2 fundū.§.ſi tutor.ff.pro emp.So.† Nō ſunt dñi propriè:ſed quaſi dñi. Vlterius op.in auc.de ſan.epi.§.ſi quādo.vbi dicitur ꝙ epiſcopus conſtituit procuratorem:& tamē nō eſt dominus. Dicit gl.expone procuratorē,ideſt ſyndicum.Idem videntur velle in
3 l.j.ff.eo.Doc.noſtri.aliį dicūt contrarium.Nam quidā † ſunt adminiſtratores ad vtilitatē propriam,ita ꝙ faciunt fructus ſuos: vt pater,qui eſt legitimus adminiſtrator filij:tūc verè conſtituit procuratorē,etiam ante litis conteſtationē:vt l.j.j.de bon.ma. ſecundū veram opi.licet glo.ibi videamur aliter dicere : & malè. Eadē ratione dico in epiſcopo,qui poſſet cōſtituere procurato-
4 rē:nec eſt † bona ſimilitudo epiſcopi & tutoris:quia fructus ſuos tutor nō facit:& ideo factæ ſunt quædā decre.extra,e.c.petitio. quæ dicūt ꝙ non eſt curandū de iſtis nominibus, vtrū vocetur procurator,actor, vl' ſyndicus vel quomodo. Itē op.de l.ita aūt. §.geſsiſſe.de admi.tu.vbi tutor poteſt agere per aliū. Et ſic appa
5 ret ꝙ facit procuratorē.Solu.Ad † iudicia tutor, non poteſt face
6 re procuratorē ante li.conteſt.Ita loquitur hic.† Ad negocia poteſt:vt lege cōtraria,& l.ſi procuratorē.§.j.ff.mād.& vidiſtis.§.e. l.quod quis . Ratio:quia negociū debet pertinere ad tutorē, & dicitur negociū illud ſuū cura & ſolicitudine vt l.ſi pupilli.§.itē quæritur.de neg.geſ.& quod ibi no.merito ad negociū illud poteſt procuratorē conſtituere:ſed actio nō eſt tutoris,ſed propria pupilli:merito nō poteſt ad actionē cōſtituere procuratorē. op. dicitur hic,ꝙ poteſt cōſtituere actorē:imo videtur ꝙ debeat cōſtitui à iudice:vt Inſti.de cura.§.fi.Itē videtur ꝙ non poſsit cōſtitui niſi de neceſsitate quādo tutor vel curator impeditur gerere l.decreto.ff.de admi.tu.hic autē ſimpliciter permittit:quare
7 malè.Sol.Dicunt † quidā.ꝙ hic deficit:ſuppletur per illas ll.Aliį dicūt ꝙ verius,ꝙ duplex eſt modus cōſtituendi. Vno modo ꝙ cōſtituat eū tutor authorizāte iudice:vt hic, & l.ſi actor.j.de ap. Alio modo,ꝙ cōſtituat cū iudex de voluntate tutoris vel curat. vt l.contraria.quilibet iſtorū modorū eſt bonus & verus.& vide glo.Ad aliud quod videtur gl.hic requirere:ſcilicet ꝙ ita demū poſsit cōſtituere:ſi tutor eſt impeditus agere. Dico ꝙ oēs doct. tenēt,ꝙ hoc nō eſt de neceſsitate.Sufficit enim ꝙ nolit,vel non poſsit,ſicut dicimus in cōſtitutione procuratoris:vt ff. de proc. l.j.in fi.Ita tenēt doc.in l.dec.ff.de admi.tu.ibi vide,& in l.actor rē ra.hab.& ita oēs tenent.Quæro.in quo differt hic actor à procuratore? Gl.ponit plures differētias,quas vide gl.iſta in omni-
8 bus dicit bene:niſi in vno † dū dicit ꝙ actor non pōt cōſtitui ad vnā rē,ꝙ eſt cōtra caſum in l.ſi actor.j.de ap. Itē no.ꝙ hic dicit
9 gl.ꝙ officiū † actoris finitur finito officio tutoris. Aliās de iſtius actoris natura plenè dixi in l.actor.ff.rē ra.ha.Quęro , vtrū pu-
10 pillus † autoritate iſtius actoris poſsit cōſtituere procuratorē Ia. de Are.etiā Ia.Bu.dicūt ꝙ ſic,vt ſicut poteſt autoritate tutoris,
11 ita etiā autoritate iſtius actoris.Fallit in caſu,† in quo præſentia tutoris requirītur.ſ. in alienatione rerū immobiliū.j.de pręd.minoꝝ.& j.e.l.procuratorē.ſecundū verā lec. Venio ad ſecūdā partē,no.ex hac particula,ꝙ minor poteſt cōſtituere ꝓcuratorē cū autoritate tutoris.& curato.Cōtra.ff.rē ra.ha.l.iij.in prin.vbi videt ꝙ poſsit etiā ſine autho.tutoris.Gl.& tex.videnē velle in l.iij.§.j.in fi.ff.ꝙ pe.tu.qñ,illis caſibus,in quibus minor ſine autori.alterius habet legitimā perſonā,in illis caſibus ſine alicuius autori.pōt cōſtituere ꝓcuratorē.Facit ad hoc l.ēt §.
12 abſens.ff.de ma.vind.Ita debet itelligi lex cōtraria tene mēti.de
b bes ſcire † ꝙ minor curatorē nō habēs pōt cōtrahere legitimè:b

¶Plenā. Adde quā poteſtatē habeat ꝓcurator cōſtitutus generaliter,& ad faciēda ea q̄ ipſe dñs poſſit.Bal.cōſil.ccccxxxiij.lib.ij.& inquātū Ale.tāgit,an procurator cōſtitutus ad litē cōteſt. poſsit per ſiſtere vſq; ad ſentētiā,adde Pau.de Ca. conſi.ccccxxxiij.

↠P. PAV. P.

b ¶Legitimè hoc intelligе ſi nō habet curatorē.aliās nō poſſet. Vide Paul. de Caſt. in l.iij.in fi.princi. ff. rem ratam habe.

a ¶Quæro an iste. Vide Bart. in l. post lite. ff. eo. vbi allegat sibi cõtrari⁹. Andr. Barb.

b ¶Curator. Adde an a executor possit ante lit. contest. ꝓcuratorẽ cõstituere, vltra Ale. Paul. de Castr. consil. cxlviij. an aũt minor possit cũ iuramento ꝓcuratorẽ cõstituere vide Bal. cõ. clxxvj. li. j. Et qualiter intelligat ꝙ ꝓcurator factus sit dñs litis ꝑ litẽ cõtestatã, vide Ol. consil. cccxvij. & de priuilegijs cõcessis à iure post lit. con. ꝓcuratori, vide ꝑ eundẽ cõsi. cxxx. & inquãtũ Alex. dicit ꝙ non meminit alibi legisse ꝙ rectores hospitaliũ possint ante litẽ contestatã ꝓcuratorẽ constituere: dic ꝙ idẽ dicit Imol. in cle. fi. de procurato.

vt j. de in inte. rest. l. si curatorẽ. Itẽ ad negocia põt procuratorẽ cõstituere sine alterius authoritate: ita loquit cõtrariũ. Quæro, an iste ꝓcurator cõstitutus à pupillo cõtutoris authoritate, † possit ꝑ solũ tutorẽ reuocari. Ista ꝙstionẽ tangit Gul. in l. si quis mãcipijs. §. j. de institor. Inn. tãgit extra, de postu. præl. c. bonę. in gl. super verbo, temere. & tangit de testa. c. præsentiũ. qd⁹ est hodie li. vj. olim erat extrauagãs, & incipiebat, ad hoc. & ibi ipse videt melius loqui. Nã quædam sunt, quæ possunt geri per administratorẽ solũ: & ꝓcurator ad illã cõstitutus potest per solũ administratorẽ reuocari: qm̃ in illis habet plenã administrationẽ: & in administratione est posse ꝓcuratorẽ reuocare. Quædã sunt quę nõ possunt geri per ipsum solũ: & in illis ipse solus ista negocia non posset agere. Ista sunt verba sua pulchra sed qñ ipse administrator aliũ ꝓcuratorẽ cõstituit: tũc nõ est dubiũ ꝙ põt reuocare: quinimo eius morte reuocat mãdatũ: vt l. si per epistolã. de acq. hæ. facit d. l. si qs mãcipijs. §. j. de instito. & quod ibi ꝑ Gul.

14 Quæro, vtrũ ꝓcurator † si sit cõstitutus à minore, debeat cauere ꝙ minor ī ite. rest. nõ petat. tex. et gl. videnẽ velle ꝙ sic, in d. l. iij.
15 ī prin. ff. rẽ ra. ha. dic vt ibi. Venio ad iij. ptĩculã, quã no. † ꝙ post lit. conte. tutor & curator cõstituũt ꝓcuratorẽ. Itẽ no. ꝙ æquipa-
16 rant † tutores & curatores ex vna parte ꝓcuratoribus. Sed quę
17 ro vtrũ tutor † & curator videantur habere plenam, & liberam administrationem. Glo. dicit ꝙ sic, in l. mandato generali. ff. eo. tit. & tetigi ś. de pac. l. pactum curatoris.

NEque tutores. Tutor & curator ᵇ ꝓcuratorẽ ex persona sua nõ cõstituũt, sed minori cõstituẽti authorant. Itẽ post litẽ cõtestatã ipse ex sua ꝑsona cõstituere poterit. h. d. in prima parte. Not. ꝙ tutor & curator nõ possunt cõstituere ꝓcuratorẽ. sed actorẽ. Quæro de rõne. Respõdeo vt ex gl. primò colligit: quia nõ sunt dñi: & ꝓcurator est, q mãdato dñi alĩena negocia administrat: vt l. j. ff. eo. Contra hoc op. de l. qui fundũ. §. fi tutor. ff. pro empto. Solu. Sunt quasi dñi, vt ibi: nõ dñi verè, vt hic.

Opp. in auẽ. de san. epis. in §. si qñ. vbi dicit, ꝙ episcopus cõstituit procuratorẽ. Gl. hæc magna post prin. dicit, ꝙ ibi debet exponi ꝓcurator, idest syndicus. Idẽ in l. j. ff. eo. No. doc. cõtra. nã episcopus est administrator ad vtilitatẽ ꝓriã: meritò põt cõstituere ꝓcuratorẽ: vt in cõtrario. Simile videmus in patre, q est legitimus administrator. & habet vsumfructũ, & ideo poterit cõstituere ꝓcuratorẽ ante litis cõtestationẽ, vt j. de bo. ma. l. j. licet gl. ibi aliter intelligat, ibi est casus. Op. de l. ita aũt. §. gessisse. de admi. tut. vbi tutor gerit ꝑ aliũ. Sol. dicit gl. ꝙ ad negocia põt procurator cõstitui, nõ ad iudicia: vt l. si ꝓcurator. §. j. ff. mãdati. No. in l. qd⁹ quis. ś. eo. & est verũ, ꝙ negocia pupilli sunt tutoris, & curatoris, cura, & solicitudine: & ideo facit procuratorẽ ad id qd⁹ est suũ: actiones aũt, q̃ in iudicio reducunt, non possunt esse nisi ipsius pupilli: & ideo ad actionem illã inducẽdã in iudicio
18 procuratorẽ cõstitui nõ põt. Et ex hoc puto † ꝙ cedere nõ possit tutor actionẽ pupillo cõpetẽtẽ: vt l. põt. ff. de aut. tut. & in Spec. de cessione actoris. §. j. ver. patet ergo ex ꝓmissis. quãuis Barto. cõtra in d. l. põt. Op. & videtur ꝙ debeat cõstitui actor à iudice, nõ à tutore: vt Instit. de cura. §. fi. l. actor. ff. rẽ ra. habe. Glo. hic mirabiliter soluit, ꝙ duplex est modus constituendi actorẽ: primò, ꝙ ipse actor cõstituat cũ authoritate iudicis: vt hic, & l. si actor. j. de app. dũ dicit: actorẽ constituere debẽt: ipsi constituũt.

Secũdus modus, ꝙ constituat per iudicẽ petente tutore, vt in cõtrario: vt l. curator. ff. de tu. da. ab his. quilibet modus est bonus, vt hic. Gl. notabi. dicit: Sed iuxta hoc q̃rit: si in effectu iu-
19 ris † est aliqua differẽtia inter modũ constituẽdi actorẽ Rñdeo, & istud aduertatis: qa ista est opi. mea. Differentia est, qa si dubitet de mãdato actoris: si quidẽ est cõstitutus à iudice tutore petente, debet cauere de rato, scilicet pupillũ ratũ habiturũ: vt d. l. actor. & ibi no. ff. rem ra. ha. Si verò est constitutus à tutore, cũ decreto iudicis: tunc debebit cauere tutorẽ ratũ habiturũ: qa tutor eum constituit. hic est casus in l. iij. ff. de cur. bo. dã. post prin.

Op. hic simpliciter ꝓmittit cõstituere actorẽ contra, imò non põt nisi ex causa: vt l. decreto. ff. de admi. tut. gl. hic & ibi videnẽ hoc fateri. Doc. ibi dicũt ꝙ veritas est, qd⁹ causa debet esse voluntaria, vel necessaria: vt l. curatorẽ. j. q̃ da. tu. pos. vbi gl. hoc tenet. & ideo in instrumẽto actoris debet apponi causa ꝙ ille administrator impedit, vel ꝓpter infirmitatẽ vel absentiã, vel negociorũ multitudinẽ: secundũ qd⁹ placet tibi. Quæro circa istã partẽ, in quo differt actor à ꝓcuratore. Dic vt in gl. q̃ dicit bene prę terq̃ in vno, videlicet in eo qd⁹ dicit, ꝙ nõ põt cõstitui procurator ad vnã rem. Nã ad vnã rẽ constitui põt: vt l. si actor. j. de ap.

Quærit gl. qualiter finit officiũ actoris. Certè finitur, sicut officiũ tutoris. qd⁹ tene menti. Facit ad hoc ff. de tute. l. solent. & l. curent. Quæro, nũquid pupillus authoritate huius actoris possit procuratorẽ cõstituere. Iac. de Are. & do. Iac. But. dicũt ꝙ sic nisi in materia in alienatione rerũ immobiliũ: vt j. de fideiusso. mi. l. minorũ. Venio ad secundã partẽ: dicit hic, ꝙ pupillus & adultus possunt constituere ꝓcuratores, authoritate tutoris & curatoris. contra. imò solus. ff. rem ra. habe. l. iij. in prin. Sol. Tex. & gl. in l. iij. ff. q̃ pet. tu. videnẽ velle ꝙ in illis casibus, in quibus minor habet legitimã personã, possit sine tutore vel curatore. Ad idẽ facit l. etiã. §. absens. ff. de manu. vind. & qd⁹ no. in c. sæpe. de resti. ꝑol. ꝑ Inn. Sed quæro, an ꝓcurator constitutus à minore: ꝓut hic dicit, debeat cauere, ꝙ minor nõ petet restitutionẽ in integrũ tex. est gl. in d. l. iij. §. j. in prin. ff. rẽ ra. ha. dic vt ibi. Quæro extra gl. &c. qñ ꝓcurator est cõstitutus à pupillo cũ authoritate tutoris: an poterit ꝑ solũ tutorẽ revocari. Hoc tãgit Gul. ff. de instit. l. si qs mãcipijs. §. j. Inn. in simili in c. bonæ. extra, de postu. in gl. sup. verbo, temere. & extra, de testib. c. ꝑsentiũ. li. vj. q̃ olim incipiebat, aũ hoc. vt ibi loquit: qd⁹ alibi dicit. & prout colligo, videt sic loqui velle aut ille ꝓcurator est cõstitutus ad ea, q̃ solus tutor, vel similis administrator facere posset: & tũc posset per ipsum revocari. Ratio: qa etiã hoc revocare est in administratore. Quædã sunt q̃ non possunt geri per eũ sine pupillo, vel prę latũ sine capitulo. Ista videtur verba sua: sed qñ esset cõstitutus à tutore solo, eius revocatio sola sufficeret expressa, vel tacita ꝑ mortẽ: vt l. si per epistolã. de acq. hære. Venio ad tertiã, dicit ꝙ post litẽ cõtestatam possunt constituere ꝓcuratorẽ. Ratio patet: quia sunt dñi litis. Nota æquiparari tutores & curatores ꝓcuratoribus. qd⁹ est bonũ, propter multa argumenta. Quæro circa istam legẽ, vtrũ tutor vel curator habeat liberã. Gl. est ff. eo. l. mãdato gñali. Cõsueui dicere in l. pactũ curatoris. ff. de pac. Quærit gl. quid si est cõstitutus à pupillo sine authoritate tutoris. Tu dic vt in ea dicit, ꝙ si data est sentẽtia pro eo: valet not. in præcedenti l. qd⁹ dicit, plenã: qa importat liberã. Vide multa substãtia lia verba: ex quibus libera potestas colligatur. Vide gl. cũ de creto: ibi cũ dicit, ꝙ episcopus post lit. cõtest. nõ est simplex administrator: sed habet ius in re: qa censet vsurarius: vt l. ij. de epi.
20 & cle. Canonistæ dicũt, † ꝙ etiã vsufructuarius: vt no. gl. extra, de offi. ord. lib. vj. sic ergo patet q habet vsumfructũ in bonis filiifamilias põt ꝓcuratorẽ facere in lite, etiã ante lit. cõte. vt probatur in l. j. d. de bo. ma. ibi dũ dicit, atq; omnia gerere, tãquã solidũ dñi, facit ꝓcura. ante lit. cõtest. sicut episcopus. quãuis gl. in d. l. no. cõtrariũ: & malè in gl. ibi q̃ incipit: ordinatũ &c. Vide gl. quæ incipit, debẽt ad omnia. hæc gl. dicit malè. dic ergo, & melius, vt no. in l. si actor. j. de app. in glo. incipit, i. à præside, &c. j. e. gl. dũ dicit, ꝙ ipse iudex, vel tutor cũ decreto iudicis actorẽ cõstituit: intellige dũ dicit: vnde si petẽte tutore ei dari, in hoc qñ cõstituit à tutore, vel à iudice. Ratio est ista: qa si dubitaret de mãdato ipsius actoris, ꝙ qd⁹ videbat cauerí de rato debet cauere, pupillũ ratũ habiturũ. Si verò à tutore: dic vt ś. scd'm mẽbrũ probat ex l. ij. ff. de cur. bo. dan. in ij. §. coniuncta gl. cum textu.

1 ☞ *Quilibet maior est idoneus defensor cũ satisdatiõe: & quid dẽat cõtinere satisf. n. 4.*
2 *Filius tanquam coniuncta persona agit pro parte sine mandato.*
3 *Minor quando sit idoneus defensor.*
5 *Cõiuncta ꝑsona quãdo admittatur ad agẽdũ ꝓ cõiuncta ꝑsona: & quid si sit minor. nu. 6.*
7 *Minor potest esse procurator, licet reijciatur exceptio minoris ætatis ante litis conte.*
8 *Exceptio ꝙ procurator est minor, non reddit iudicium retro nullum.*
9 *Minor xxv. annis, quando potest esse procurator ad iudicia, uel ad negotia: sic seruus.*
10 *Quando minor admittitur ad defendendum, sine mãdato, uerba sententiæ in ipsum formantur: nec restituitur ipse minor. nu. 11.*
12 *Consors eiusdem litis, sine mandato quando admittatur.*
13 *Amicus pro amico, an admittatur sine mandato.*

cõiuncta

14 *Coniuncta persona an solui possit: & quomodo debeat concludere.*
15 *Coniunctæ personæ post litem contestatam & satisdationibus præstitis, quòd possit pro curatorem constituere.*

XIgendi. Ista lex notabilis, & singularis est, & breuiter dicit: Quilibet maior etiam sine mandato admittitur ad defendẽdum absentem, & ad agendũ pro coniuncta persona potest admitti: & ipse minor etiam sine mandato admittitur ad defendendum patrẽ absentẽ, cum contra eũ possit peruenirí ad diffinitiuã sententiam. h. d. & habet duas partes. Primò examinabitur exceptio defectus mandati. Secũdo examinabit defectus ętatis exceptio.

1 Secũda ibi: sane. No. tu iuuenis, ꝙ quilibet † maior est idoneus
2 defensor alterius, cũ satisdatione. † Secũdò no. ꝙ filius tãquã cõiuncta persona potest intẽtare actionẽ patris sine mãdato. Ter
3 tiò no. † ꝙ minor nõ est idoneus defensor regulariter. Vltimò no. casum speciale, in quo minor admittitur ad defendendũ. Ratio specialitatis est duplex. vt quia filius: vt qa cõtra absentẽ potest peruenirí ad diffinitiuã sententiã. Op. hic dicitur, satisdatione præstita pro defensione. Cõtra, imò debet cauere: vt ff. iu-
4 dicatũ soluí. l. iudicatũ. Sol. Fateor † qd⁹ hic dicitur, & alia observatione &c. Et intelligitur ꝙ interponat⁹ illa stipulatio, quæ cõtinet illas tres clausulas, s. de defendẽdo. & dolo, & soluere iudicatũ: vt l. contraria. Alij dicũt, ꝙ ista verba intelligunt ꝙ debeat cauere de rato, qd⁹ glos. reprobat, & bene dic vt in ea. Vltimò
5 op. ff. de mi. l. patri. circa prin. & vadit ista op. † ad secundũ not.
a Sol. cõiuncta⁹ persona admittitur pro coniuncta ad agendũ sine mãdato: verũ est, nisi in casibus, in quibus requirit⁹ speciale mãdatũ: vt legibus cõtrarijs. ꝙ dic vt ibi. Quæro, an cõiuncta per-
6 sona possit agere pro cõiuncta † persona minore. Videtur ꝙ nõ quia nõ admitteretur cũ mandato minoris. ergo nec sine mãda-
b to: vt ś. eo. l. qui absente. Cõtrarium determinat gl. in l. tutores⁵ q post in prin. de admi. tuto. in gl. parua. Dixi tibi in l. si actor. j. de app. & hoc tangit Ia. de Are. & Cy. Venio ad secundã partem principalem: & videtur text. sibi contradicere. Nã primò dicit: nõ iniustè potuit repelli. Postea dicit ꝙ iustũ fuit eum admitti. & sic cõtradicit sibi. Sol. secundũ verum intellectũ iustè potuit repelli secundũ cõmunẽ regulã, iustũ fuit eũ admittere iure spe-
7 ciali, duplici de cã: vt dixi. & ista est vera solu. Alij dicunt † ꝙ iu stè potuit repelli ante li. cõtest. sed post litẽ contesta. nõ debet re-
c pelli. & vide gl. quæ ponit hoc ꝙ tene mẽti. Et sic no. ꝙ exceptio minoris ætatis, nõ põt obijci ꝓcuratori post lit. cõtest. sicut nec exceptio militiæ: vt j. l. ꝑ. & ꝙ habuisti no. in l. reũ. ś. eo. Ex
8 quo no. ꝙ exceptio † ꝙ ꝓcurator est minor: nõ reddit iudiciũ retro nullũ. Et ideo nõ posset opponi semꝑ: vt j. c. Licet alij dicant ꝙ hic sequit: sed multò iustius & c. ponitur correctiuè. Tene primã. Itẽ op. hic dicit, ꝙ minor nõ potest esse ꝓcurator. Cõtra in l. si collectaneus. ff. de ma. vĩ. insti. q ma. nõ pos. ś. & seruus q ma-
9 numittit. dicit gl. ibi loquit † de procuratore ad negocia quæ sufficit esse maior xvij. annis, hic in ꝓcuratore ad iudicia, q debet esse maior xxv. an. Ia. de Are. & eũ sequebat⁹. d. Old. dicit cõtrariũ. ꝙ ꝓcurator ad iudicia põt esse si est maior xvij. ann. vt legibus cõtrarijs, q̃ sic debẽt intelligi de necessitate. Nã ibi dicit ꝙ iusta cã est manumittẽdi seruũ, vt sit procurator, si habeat ætatẽ sufficiẽtẽ, hoc est, xvij. an. si loquimur de ꝓcuratore ad negocia nõ est necessaria manumissio: qm̃ seruus põt esse procurator ad negocia: vt l. seruũ quoq; in prin. ff. e. & fuit no. ś. l. px. Nõ obst. hęc lex qm̃ hic nõ dicit⁹ de ꝓcuratore, sed de defensore sine mãdato: & minor nõ est legitimus defensor. Ita loqt⁹ hic, et l. minor. ff. e. Rõ patet: qa ibi minor restitueret, & eius fideiussores: quãq; ista verba sunt satis subtiliter dicta: tñ cõtra hoc habemus hodie casum exp̃ssum in c. q genera. in fi. extra, de ꝓcu. li. vj. & hoc tenẽt oẽs nostri doc. & gl. Nõ obstat ꝙ dicit⁹ de necessitate, &c. qa licet seruus posset esse ꝓcurator ad negocia, põt tñ esse necessaria manumissio: qa libentius homines cõtrahũt cũ eo facto libero, quã cũ eo existente seruo. Itẽ ex eius gestione ipse obligatur, qui nõ est liber, non obligatur: vt l. eũ actum. de nego. gest. Item fidelius agitabit istud negociũ sciẽs se à domino manumissum. ita loquit⁹ d. l. si collectaneus. & d. §. & seruus qui manumittit⁹.
Itẽ dicit⁹ hic, ꝙ ĩ isto casu minor ad defendẽdũ admittit⁹ sine mã-
10 dato. Quæro, † in cuius persona proferuntur verba condẽnationis, an ĩ istũ minorẽ defendẽtẽ, an in principale, s. defensum. Rñ. in minorẽ: vt l. liberto. in §. si. de neg. ge. & in l. j. j. de sen. quicqd

alij dixerint. Sed tũc op. qa scd'm hoc insurgit iniqtas. nã iste minor q admittit⁹ authoritate legis, ipse & fideiussores eius restituen-
tur: vt l. si minor. ff. e. qd⁹ vr̃ iniquũ: vt l. j. ff. de his qve. eta. ipe. Huius timore variat⁹ lec. ista scd'ę partis. Nã qdã dicũt, ꝙ hic minor admittitur ad allegãdas cãs absentiæ, nõ ad a
plenã defensionẽ. certè istud est cõtra principiũ legis nr̃ę ibi: q se defensiõi, &c. & ibi: b
cũ satisdatiõe ꝑ defensiõe, &c. Ex q̃ apparet, ꝙ veniebat ad plenã defensionẽ. vñ alij volẽtes sustinere dicũt ꝙ ĩ pri. veniebat ad plenã defensionẽ. ĩ ver. sane. veniebat ad al legãdas cãs absentię. istud est cõtra illũ tex. ibi: idẽ filius tuus, &c. Ex q̃ apparet ꝙ loqt⁹ reo casu q̃ ś. vñ ꝓtas est ꝙ hic veniebat ad c
plenã defensionẽ spãli fauore, vt dictũ est ś. nec obst. qd⁹ d't, ꝙ insurgit iniqtas: qa mi-
11 nor restitueret: qa illd⁹ nego. imò † hoc casu non restitueret duplici rõne. Prima, ne per hoc ipse pater restituat⁹: vt l. iij. §. sed vtrã. ff. de mi. Itẽ ꝙ legis authoritate hic vt minor admittit⁹. ergo &c. vt l. j. d. de his q ve. æta. impe. Op. vlti. ꝙ nõ põt pueniri ad diffinitiuã, li. nõ cõte. vt l. fi. §. ali⁹. de tẽ. ap. so. itellige hic ꝓte absen. li. cõte. Op. de l. j. §. pueritiã. ff. d'po. so. ali⁹ĩ aduocato, ali⁹ĩ ꝓcuratore: vt l. cõtraria, &c.

XIgẽdi. Ad defensionẽ alterius põt q̃s venire p̃sti-
ta ltia satisdatiõe. Itẽ ꝑsona cõiũcta ꝓ cõiũcta, ẽt sine mãdato admittit⁹. Itẽ filius, licet minor, admittit⁹ ad defensionẽ pr̃is, vbi ꝓcedit posset cõtra eũ ad diffinitiuã.

Et diuidit⁹ in duas ꝓtes. nã in j. ꝓte ponit⁹ vnũ dictũ, vbi examinat⁹ exceptio defectus mãdati. in ij. ꝓte ponit⁹ alid⁹ dictũ, vbi examinat⁹ exceptio defectus ętatis minor. Scd'a ibi: sane. no. circa fi. huius l. ꝙ licet minor nõ possit eẽ ĩ iudicio: fallit tñ in hoc casu, vbi sñia diffinitiua põt ferri cõtra patrẽ. Op. dr̃ hic circa j. ꝓtẽ. ꝙ defensor debet satisdare ꝓ defensiõe. cõtra, imò vr̃ ꝙ hĉat satisdare iudicatũ sol. vt l. iudicatũ. j. iudi. fol. l. j. j. de satisf. sol. q̃dã dixerũt ꝙ sub hoc noĩe ꝓ defensione, cõprehẽdit⁹ cl'a ẽt iudicatũ sol. sed cõtra hoc ĩstat⁹ de tex. qa d't, & alia ꝓculdubio. dicũt q volũt tenere hãc opi. ꝙ per ista ẏba teneť defensor ẽt satisdare de rato. hęc est falsa: tũ qa nõ repit⁹ iure cautũ, ꝙ ꝓestãdo satisdationẽ de defendẽdo, videat⁹ cõtinere cl'am iudicatũ soluí: tũ qa defensor ex ꝓte rei nõ satisfidat de rato, nisi ĩ casibus: vt l. nõ sol. ś. sed & is. ff. e. vñ tene j. solu. gl. q̃ incí. qd⁹ defendat. Itẽ op. dr̃ ꝙ cõiũcta ad mittit⁹ ꝓ cõiuncta. cõtra de l. patri. ff. de mi. solue vt ĩ gl. q̃ incí. cũ sit de cõiũctis. Itẽ op. & trãseo ad scd'am: & vr̃ ꝙ iste tex. fit ad-
inuicẽ cõtrarius, cũ d't, nõ iustè: & postea d't, multò iustius. Gl. dat ꝓles so. ista est ẏtas ꝙ iudex iuste repellit minorẽ xxv. an. in iudicio, in casu nr̃æ l. Fallit vbi cõtra ꝓtẽ põt ꝓcedi ad diffinitiuã, casu in quo ipse abest. Itẽ op. dr̃ hic, ꝙ minor xxv. an. nõ põt eẽ ĩ iudicio. cõtra, de l. j. §. pueritiã. ff. de po. Solue ꝙ lex cõtraria loqtur ĩ aduocato. ĩ cuius ꝑsonã nõ subsũtiat⁹ iudiciũ: sed ĩ ꝓcuratore, in cuius ꝑsonã subsũtiat⁹, nõ põt eẽ ĩ iudicio. Itẽ op. de §. & seruus q manumittit⁹. insti. q ma. pos. soluit gl. minor. xxv. an. põt eẽ ꝓcurator ĩ iudicio ad negocia, nõ ad iudicia: vt hic, & ff. e. l. minor. Itẽ op. trãseo ad gl. pe. magnã. dr̃ hic, ꝙ iste filius minor admitteť ad iudiciũ. cõtra. aut tu dices, ꝙ iste filius minor admittat⁹ ad defendẽdũ patrẽ, & sñia ferat⁹ cõtra eũ, & ꝙ tãquã minor posit petere restitũi ĩ integ. & istud vr̃ falsum: qa ĩã aduersarius litigãs cũ eo decipeť authoritate huius l. cõtra l. j. j. de his qui ve. ęta. ipe. aut dices ꝙ admittat⁹: & si cõdẽneť, possit petere restitũi ĩ integ. & istud vr̃ per l. ait ꝓtor. & q̃si ꝑ totũ ff. de mi. aut dices, ꝙ iste filius admittat⁹ ad defendẽdum, sed sñia nõ ferat⁹ cõtra eũ, nec ipe cõdẽneť: sed pr̃. & istd⁹ est falsum, ꝑ l. liberto. ś. fi. ff. de ne. ge. huius timore, facta est gl. huius l. & qdã dicũt ꝙ ipse nõ cõdẽnabit⁹: qa nõ iteruenit nisi ad alle. cãs absentię. ista opi. ẽ fal. & ẽ cõtra tex. qdã dixerũt ĩ gl. ista ſo. ẽt ẏa ꝙ hic filius licet minor dẽat admitti. & tex. d't, & in eius ꝑsonã sñia firmabit⁹. & licet cõ dẽneť, dico ꝙ nõ peteret resti. in ĩnte. qa hęc restitũ ꝓdesset parti. cõtra l. iij. §. sed vtrũ. ff. de mi. tñ qa aduersarius cũ eo litigãs, repe-
rit⁹ deceptus authoritate huius l. nõ põt petere filius restit. in ĩnteg. q̃ro, q̃ sunt ꝑsonę cõitẽtę. gl. ĩ l. sed & hæ. ĩ pri. ff. e. enumerat plures finalit⁹ se refert ad le. j. cũ l. seq. ff. de po. & inter aliãs enu-

a ¶ Ita demū. Sed cōtra istū tex. facit l. si quēram⁹. ff. de testa. vide Ioā. de Imo. ibi in prin. & vide Bal. in auē. gñaliē. C. de epi. & cle. & vidē gl. & do. & do. Abb. in c. ad audientiā. de rescri. & ista lex declaratē per Inno. in c. super his. de ac. in illo dubio quādo excepcio, tua nō interest: pōt opponi. vide Ioan. de Imo. & ibi di xi i c. exceptionē. de excep. do. Abb. in c. per tuas. de ap. & vi de Bar. in l. exigēdi. ff. eo. vbi nō pōt opponi minor etaspost li. cōte. pcuratori. & vidē qđ dicit Lu. Ro. in consi. ccxxxij. per istā l. & vide tex. in c. per tuas. de ap. & ibi vide. d. Abb. vbi probat qđ appellatio nō rescindit ea q̄ fiūt añ li. cōte. & sic est ibi text. similis huic. Andre. Barba.

☞ POMATES.

b ¶ Ex quo not. Vide Pa. in c. ad audiētiā. colū. iij. de rescri. ille ergo qui repellit, vt nō possit esse in prima instātia, repellit in cā appellationis. quod intellige vt hic scilicet si fuit opposit tū in prima instātia. & vide Ro. cōsi. cccIxxxiiij. & Paul. de Cast. cōsi. lxxv. vbi pulchrē loquitur.

↛ P. PAV. P.

b ¶ Fx quo no. Qualiter istud, pcedat vi de Feli. in c. ad audiētiam. el ij. in verbo, omittet extra, de ref.

c ¶ Oppo. Adde Bal. consi. cccxxiij. incipiente, dicit⁹ pcu. li. iij.

↛ P. PAV. P.

d ¶ In fœmina. De fœmina est tex. in ṡ. pe. insti. de exce. quē alle. Mathe. notabili c.

☞ POMATES.

e ¶ Nō eo minus. Circa istam l. adde pulchram declarationē, quam ponit Bald. in c. j. in iij. col. de rescri.

↛ P. PAV. P.

e ¶ Non eo minus. Vide circa intellectum huius legis Panor. in c. causam quæ. in pe. & vlti. colum. extra, de iudi. Item q̄ iudicium cū minore sit nullū vide Ant. cōsi. xviij. post princi. & ibi idē dicit si factū cū curatore, qui erat nulliter decretus. Et ibi etiam q̄ fideiussores dati in tali iudicio nullo modo tenentur. Item adde q̄ sit feratur sententia pro procuratore minoris nō legitimē cōstituto, valet t fauorē minoris ēt si fuisset à principio oppositū cōtra procuratorē si iudex eū admisit: vidē Io. de ana. cō. xciij. i ij. col.

merat cōsortes eiusdem litis. †Circa istud aduerte: quia demum cōsors eiusdem litis, sine mandato admittitur pro consorte, si lis sit cōtestata ab omnibus consortibus: aliās nō. Ita debet intelligi l. ij. j. de cōsor. eiusdē li. Et hoc tenēt doc. & est glo. in c. cum M. Ferrariensis. extra, de cōsti. Sed iuxta dictū glo. †quæro, vtrū amicus pro amico? Videtur q̄ nō: quia iura loquuntur de cōiunctione, ratione affinitatis. Guli. determinat contrariū ratione harū legū. Ratio enim quare cōiuncta admittitur pro cōiuncta, videtur esse: quia cū cōiuncta persona teneatur præstare certas satisdationes, vt l. Pomponius. ṡ. fi. & ibi no. ff. eo. ideo videtur verosimile q̄ amicus nō permittat amicū incidere in illam cautionē, seu promissionē: sicut cōsanguineus cōsanguineum, ar. l. j. & ij. ff. in ius voc. vt eant. Et intelligas de amicitia nō leui, de qua l. latę. ṡ. amicos. ff. de verbo. sign. Præterea, talis amicitia præpōderat fraternitati. Casus est pro hoc in l. cū allegas. j. de castrē. pecu. li. xij. Sed nemini venit in dubiū, q̄ frater pro fratre possit agere. Præterea, amicus petit tutorē filio amici sui. & l. ij. in prin. ff. qui pe. tu. & sic idē est in amicis.

14 † Item quæro, nunquid cōiunctæ personæ possit solui. Solu. Dic q̄ nō: vt l. ij. ff. vt leg. no. ca. & est glo. in l. vero procuratori. ff. de solu. & sic cōcludes cōclusionē libelli. Nā cōiuncta agens pro cōiuncta, nō debet cōcludere in libello sibi soluī: cū solutionē nō possit recipere. Sed debet cōcludere, soluī personæ cōiunctæ, pro qua agit, vel sibi recipiēti noīe suo. Et eodē modo allegas formam sniæ. Iuxta prædicta quæro, nunquid persona possit agere pro cōiuncta minore xxv. annis. Vidistis glo. in l. si actor. secundùm vnū intellectū. j. de appel. & est glo. in l. tutor. ff. de admi. tut. Tetigi in l. liber. ṡ. fi. de nego. gest. † Itē quæro nūquid cōiuncta persona lite cōtestata, & præstitis satisdationibus legitimis, possit procurator facere. Primò videtur q̄ nō: quia licet procuratori hoc permittatur post litē cōtestatā: vt l. procuratorē. j. eo. tamē nō permittitur cōiunctæ personæ: quia nō dicitur vt procurator: vt l. iij. ṡ. sed & si fortè ex liberis. ff. iudi. sol. Potes dicere contrariū: quia postquā cōiuncta persona præstitit satisdationē habetur loco domini. Et eodē modo posses dicere in defensore ex parte rei, qui præstita cautione iudicatū soluī, habetur loco domini: vt l. Plautius. ff. eo. Sed dominus constituere procuratorē &c. Et Spec. hoc tāgit in titu. de defenso. Item quæro, nūquid minor xxv. annis posset esse procurator. Glos. vestræ communiter dicūt q̄ nō ad iudicia: sed ad negocia sic: vt in glo. patet. Iaco. de Are. & Oldra. dicūt totū contrariū: quia licet ex parte nō possit minor xxv. annis esse pcurator, vt hic. l. minor. ff. eo. cū habeat necesse satisdari iudicatum soluī, & posse restitui ipse, & idē sui: vt in d. l. minor. tamē ex parte actoris potest interuenire: vt in d. ṡ. & ser uus qui manumittitur. Hæc est glo. quæ dicit, q̄ illæ leges debeāt intelligi de procuratore ad negocia: quia tūc non haberet locū ille tex. eò q̄ nō esset iusta cā manumittēdi, vt dicit ille tex. ad hoc vt posset esse procurator ad negocia: vt l. seruū quoq;. in princ. ff. eo. imò plus: quia minor xviij. annis, puta pupillus, pōt esse procurator ad negocia: vt l. j. ṡ. cuius. ff. de exerci. l. sed & si quis. ṡ. parui. ff. de instī. Ex his concluditur, q̄ minor xxv. annis, possit esse procurator ex parte actoris. Tu salua glo. & dic q̄ non potest esse procurator. Et pro hac glo. casus est in c. qui general. in fi. extra, eo. Nec obstat ratio Iaco. cum dicit, q̄ nō est iusta causa manumittendi: quia respondetur per interemptionē: quia magis expedit cōtrahere cū libero, quā cū seruo cū liber obligeē, seruus nō: & pcuratoria debet opponi añ li. cō.

1 ☞ Exceptio procuratoria, uel aliàs declinatoria, debet opponi ante litem cōtestatam & quando post. nume. 6.

2 Exceptio omissa ante litem contestatam non potest opponi in causa appellationis.

3 Appellatio rescindit iudicatū, & illud reponit in statutū, in quo erat post litem contest.

4 Exceptiones peremptoriæ non oppositæ in causa principali, possunt opponi, & probari in causa appellationis.

5 Exceptio procuratoria, quando reddat iudicium retro nullum.

a Ta demum. [a] Exceptio procuratoria nō pōt opponi post li. cōtestatā, nec in causa appellationis. h. d. † No. q̄ exceptio procuratoria seu alia declinatoria debet opponi ante litē contestatā, vt hic & l. fi. j. de excep. & l. Pōpo. ṡ. rati. ff. eod. videbitis in l. exceptionem. j. de proba. Secundò not. q̄ exceptio omissa
2 † ante li. cōte. nō potest opponi in causa appellationis. ita vide
b bitis hic. Ex quo no. [b] tertiò † q̄ per appellationē rescinditur iu
3 dicatū, & reponitur in eo statu, vt possit facere omnia quæ posset post litis contestationē. Ad illū enim statū reducitur, non ad eū qui erat ante litem contestatā quod tene mēti. Op. de l. ij. ṡ. eo. Solue vt ibi. Op. secūdò de l. eos. j. de ap. & de tēpo. ap. l. per hāc. vbi dicitur q̄ nō oppositū opponam, nō probatū probabo
4 in causa appellationis. † Solu. Illud verū in exceptionibus peremptoriis, secus in dilatoriis. Rationē dixi ṡ. quia appellatio reponit in eo statu vt possit facere quæ poterat facere à tēpore litis cōtestatæ citra. Oppo. j. eo. l. licet. Solu. quædā est exceptio procuratoria, qua dicitur, q̄ quis non est procurator: & ista red
c dit iudiciū retro nullū: & quandocunq; pōt opponi: vt d. l. licet. j. eo. Quædam est exceptio procuratoria: quia dico, tu non potes esse procurator, & ista potest opponi tantū ante litem conte
5 stam, vt hic. † Quæro, hic dicitur de exceptione militiæ: an idem in quolibet alio casu, quo persona reddit ur inhabilis ad
d procurationem, vt in fœmina, [d] & similibus. glos. tenet hic quòd sic: quam vide, & terie menti. de reo criminis habuistis idem no. ṡ. eo. l. rerum. de minoribus. habuistis no. ṡ. l. proxi. &c.

Ta demum. Ab initio pcuratoria ꝓponēda est, aliās nō pōt opponi in causa appellationis. h. d. No. q̄ idē valet causa appellationis quod causa principalis, vt glo. dicit. Itē no. q̄ appellatio rescindit iudicatū, & reponit processum in eo iudicio, in quo erat post li. contest. per hanc l. Oppo. de l. per hanc. j. de tempo. appel. Solu. q̄ iura cōtraria loquuntur in exceptionibus peremptoriis. l. ex nostra in dilatoriis. Item oppo. de l. licet. j. eodē titu. Solu. q̄ ista lex loquit̄ de exceptione falsi procuratoris, quę pōt opponi in quacūq; parte iudicij, & post sniam, licet sit dilatoria, vt ibi videbitis, & vidistis no. in l. j. ṡ. de iur. & fac. igno. Quærit glo. scitis q̄ fœmina nō pōt esse pcuratrix: nō fuit quæsitū, vtrū nō possit post li. cōte. opponi. gl. dicit q̄ idē sit in fœmina quod hic. simile vidistis in reo accusato, q̄ adhuc, nō purgauerat inno cētiā suā: vt l. reū. ṡ. eo. ti. Sed quęro, qd si in monacho, & seruo nō fuit opposita ista exceptio: nūqd̄ poterit postea oppo. Iac. de Are. dicit q̄ sic: ga illi nec ꝑ se, nec ꝑ alio possunt esse in iudicio in l. seruus. j. de iudi. sed melius pōt esse in iudicio saltē pro se: vt l. qui stipēdia. ṡ. eo. & idē in excōicato qđ in seruo: ga exceptio excōica. pōt opponi in quacūq; parte iudicij, vt in c. pia cōsideratiōe. de exce. li. vj. Sed qđ in exceptione illa, nō pōt esse, pcuga cā capitalis fuit omissa ante li. cōte. nūqd pōt opponi? Rn. tāgit gl. in l. quāuis indubitatī. ad l. Iuliā. de adul. quā gl. no. Iac. de Are. dicit q̄ rō huius legis est: ga miles saltē suo noīe poterat eē in iudicio, nec alieno in iudicio esse pōt, vt ga seruus, vel monachus. puto dictū Iac. verū in exēplo de seruo, non de monacho: ga licet monachus nō possit esse ꝑcurator: vt ṡ. ea. l. in glo. suo tñ noīe esse pōt, qđ̄ ꝑbat ṡ. de epis. & cle. auē. cā q̄ fit cū monacho.

e On eo minus. [e] Quod in fauorē alicuius introductū est, nō debet in eius læsionē cōuerti. vel aliter: snia lata pro procuratore minoris nō legitimè constitu-

mè cōstituto valet. h. d. Notabilia clara sunt in summario. Op. ff. quod quis⁹ iu. l. iij. sol. glo. hic loquit̄ in priuilegio cōcesso de iure cōi: ibi de priuilegio cōcesso ad postulationē partis. Quæro de duobus extra glo. hæc lex loquit̄, qñ fuit in iudicio procu
a rator minoris. Quęro quid si ipse minor [a] litigat: glo. videē dice re idē in l. j. j. qui legi. perso. Iac. de Are. dicebat cōtrariū. Dicam vobis j. in qui. cau. in inte. resti. nō est ne. l. si tutor. vbi quædā gl. videē tāgere istā opi. Quæro, qd si ista exceptio opponaē ante snīam: an reddaē iudiciū retro nullū? Breuiter doc. dicūt sic, q̄ si quidē est certū q̄ processus facit pro minore: qm̄ legitimè datus est libellus, & fecit probationes: tūc processus valeat, sicut snia per rōnē gñalē istius l. si verò ꝓcessus faceret cōtra minorē, vel esset dubiū: tūc esset nullus ipso iure: vt j. qui legi pso. l. j. cōiūcta l. si minor. in fi. ff. de mi. Sed cōtra hoc firmiter facit l. fi. j. de eo qui pro tu. sol. dico q̄ illa lex debet intelligi secundū istā, videlicet quòd rescindatur processus, quatenus nō facit pro minore. Dic vt dicā in d. l. si tutor. j. in qui. cau. in inte. resti. nō est necesse.

On eo minus. Illud qđ fauore alicuius est introductum, nō debet in eius di
ſpēdiū retorqueri. h. d. Op. de l. iij. ff. quod quis. iu. soluit gl. q̄ illa regula falsit hic. Quęro vos videtis, q̄ si minor litigat per ꝑcuratorē quātū ad dānū. in ia nō valet, sed valet snia lata ꝓ minore. Quid si minor litigat per se, & nō per ꝑcuratorē, & snia venit ꝓ eo: nūqd habet locū hęc lex. gl. no. nō hic, sed in l. j. j. qui le. pso. stādi hab. in iudicio. dicit q̄ idē, & alle. hāc l. Vltra. redargūit dictū gl. Rn. q̄ iudiciū agitatū cū minore, nō habet substātialia sua. Nō ob. hæc lex: quia hæc lex loquit̄ vbi iudiciū agitaē per ꝑcuratorē, quātuncūq; nō idoneè agitaē. Vn cū iudiciū habeat substātialia sua, nō mirū si snia valeat. Tu salua gl. & dicas, q̄ sicut in cōtractibus qđ̄ minor facit cōditionē suā meliorē, nō regrit̄ authoritas tutoris, vel curatoris & dicit̄ habere legitimā personā: vt instī. de auth. tu. in prin. cū si. ita eodē mō minor in iudiciis vbi quasi cōtrahit̄ l. iij. ṡ. idē scribit. ff. de pecu. si facit cōditionē suā meliorē: quia snia venit pro eo, dicit̄ habere legitimā
b personā. qđ̄ est notandū. Sed quęro, quid si nō est lata snia pro minore, [b] sed apparet ꝓcessus agitatus cū minore? Dic, aut apparet ex actitatis ꝓcessum facere pro minore, & snīam posse ferri pro eo: aut apparet totum contrariū. Primo casu processus valebit, & tenebit, & procedetur vlterius. Secundo casu non per rationem huius legis & etiam sic in procuratore est prohibitum.

Item. Pacta de quota litis, etiā in ꝑcuratore reprobanē. h. d. vel aliter. Exceptio q̄ ꝑcurator pactus est de quota litis eū ab agēdo repellit. h. d. no. q̄ pactū de quota litis reprobaē in ꝑcuratore: & facit eū repelli ab agēdo. No. q̄ officiū ꝑcuratoris debet esse gratuitū. Op. de l. si remunerādi. in prin. & l. salariū. ff. mā. Sol. procurator bñ pōt recipere salariū: sed pacisc̄edo de quota litis, hoc reprobatur: vt hic, & l. si cōtra licitū. j. mā. & l. militē. ṡ. Quęro: pone q̄ in instrō ꝑcurationis meę cōtineē salariū mihi ꝓmissum, op. mihi, tu nō es ꝑcurator: ga officiū ꝑcuratoris debet esse gratuitū: vt hic, & l. j. in prin. ff. eo. veritas est ista: si nos q̄rimus de ptāte agēdi cōtra aliū, quātū ad aliud ego dicor ꝑcurator siue habeo pecuniā siue nō: iufficit eū q̄ eius volūtate, & eius mādato exerceā eius actionē. & ita loquunt̄ oēs tex. & glo. q̄ patiunt̄ ꝑcuratori ꝓmittere salariū. videbitis. j. mā. l. salariū. Si verò q̄rimus quę actio oriaē inter mādantē, & eū cui fit mādatū: tūc est recurrēdū ad illā distī. aut eñ qs suscepit mādatū gratuito, & habet locū actio mādati: vt l. j. ff. mā. aut nō gratuito: & tūc aut est cōtractus locatiōis, aut est cō tractus innoiatus. Istā distīn. de ꝙbo ad ꝙbū, ꝙbat tex. in l. naturalis. ṡ. pe. de ꝓscr. ver. & sic pars, cōtra quā agit̄, nō pōt oppone re: tu nō es ꝑcurator, quia habes salariū: quia quantū ad eam dicor ꝑcurator: ago eñ dñi volūtate. Ita debes itelligere mām, &c.

Procuratorem. Procurator & actor non posſunt alienare, nisi hoc ſpeciali
ter sit mandatum, vel habeant generale cum libera. hoc dicit. Op. de l. procurator cui generaliter. ff. eo. Solu. fateor, q̄ sufficit generale mādatū cū libera, sicut si habeat speciale mādatū. est vera opi. licet qdā doc. antiq distinguāt inter ꝑcuratorē & tutorē, & tutorē & ꝑcuratorē cū libera: quæ distinctio reprobaē per nostros doc. Quæro, de quo actore loquit̄ hic. Quidā intelligūt de actore, hoc est, castaldione. & sic nō curāt, an sit seruus, vel liber. alij dicūt, q̄ loquit̄ de actore cōstituto à tutore, vel cu-

ad fi. Itē q̄ facta cū minore valeāt, & in eius beneficiū cadāt, vide cō. lix. in ij. vol. in ij. col. Si autē pars aduersa opponat à principio de minori ætate, an processus reddatur nullus, etiā pro minore, Pau. de Cast. hic tenet q̄ sic, & idem vult Iason & sentit hic Bal. sed in c. j. col. v. de rescript. quē allegat hic Ias. aliter loquitur: quia dixit q̄ si non obstante oppositione iudex procedat, pōt appellare, ga grauat vt declarat Pau. de Ca. hic ſt appellat. ergo non videē processus nullus. ideo si nō appelletur, videē q̄ valeat processus.

¶ Pro concordantia Aduerte, nūquid sen
tēria lata ꝓ aliquo q̄ litigabat cū tutore alicuius minoris, q̄ tutor cauerat, vel aliās nō erat legitimus no
ceat ꝓ illo, & videē q̄ nō: qa ipso iure nulla, & ideo nō est opꝰ rei tōne. Ita Bart. per tex. expressum in l. si tutor. C. ſ quib. cau. in integ. restit. nō est nec. Sed cōtra videē tenere Bar. in hac l. nā eo minꝰ. In qua vult q̄ si fit lata in fauorē pupilli, valet. Tu dic Bar. hac l. nō eo minus dicit se saluādo, ſtelligē illā. l. secūdū istā vt ibi dicā, vbi dicit, q̄ lata pro minore valet eo ratificāte: cōtra minorē autē est ipso iure nulla. et ita saluātur ille leges quę videnē contrarię & Barto.

☞ POMATES.

a ¶ Si ipse minor. Hoc ſequitur Alex. cōſil. lix. col. j. vo. ij. vbi quęrit, hoc etiā si minor talis esset i potestate patris, & litiget sine eius cōsensu.

b ¶ Pro minore. Adde quod ſpe. in ti. de actore. ṡ. j. verſ. quid si minor dicit q̄ si opponaē ante ſententiā q̄ iudex nō debet vlterius procedere: qa iudiciū nō debet claudicare Io. An. ibi dicit, q̄ Iaco. de Are. ſte nebat q̄ minor ſit re pellendus, etiā si gesta ſint in eius fauorē, processus tamē tenebit, & ſtabit cū curatoris autoritate vt ferāē ſententia ar. l. ſi id quod. ṡ. j. de receptā. vēd. & eandē opi. dicit tenere Vber. ā bo. & cū his trāſire ipſe videtur.

↛ P. PAV. P.

c ¶ Inuitus. An autē defensor cogatur appellare. vide text. in l. liberto. ṡ. litē. de neg. geſt. & Ro. ſingulari cccclxxvij. incipien. procurator.

d ¶ Prosequi. Adde quod idem tenet Ro manus in nouiſſim. nisi habuerit mandatum ad agendum, appellandum & appellationem proſequendam: quia tunc tenetur proſequi, licet proteſtetur quod non velit proſequi, vt habetur in ordine cente ſimo quarto a geſimo ſeptimo.

1 ☞ Quis nō cogitur inuitus ſuſcipere officiū procuratoris.

2 Inuitus quando quis dicatur.

3 Procurator, qui cauſam ſuſcipit, tenetur eam proſequi, & appellare, non tamen appellationem proſequi.

4 Procurator generalis ad lites præſentes, & futuras, potest appellare, & appellationem proſequi.

5 Procurator in cauſa, poteſt petere reſtitutionē in integrū.

6 Appellare eſt præparatoriū ad proceſſum appella.

7 Paupertas in appellatione exercenda excuſat.

8 Quis quando teneatur appellationem proſequi.

9 Defenſor ſine mandato, an teneatur appellationē proſequi, & ita actor.

10 Volens exercere appellationem ex parte rei quis poteſt.

11 Procu. actoris ſiue rei, quādo tenetur dominū defendere.

c Nuitus. Hęc lex cōsueuit reputari difficilis: & habet varias lec. secundū lect. a verā, & clarā, quæ ponit̄ circa fi. vlt. gl. Breuiter dicit, q̄ nō cogit̄ qs ꝑcuratiōnē suscipe, ex pte actoris vel rei. & q̄ ſuſcipit debet appellare: ñ tñ appellationē ꝓſequi. h. d. Tres principales habet ptes primò leg
b tur in ꝑcuratore actoris. secūdò i ꝑcuratore rei. tertiò pōit regulā gñalē. Secūda ibi: ſi. ſed nec. Tertia ibi: cū fidē. Iterū j. sub. diuidit. nā prima loq̄t añq̄ ꝑcurationē ſuſcepit. Secū. loq̄t qñ ca ſuſcepta ad qd extēdaē. Secūda ibi: nec ea. † No. ex j. pte, q̄ nemo corrigit i
1 uitus ſuſcipere officiū ꝑcuratōis. & iſtius primę pticulę lec. nō variaē. Op. ad hāc ptē d. l. iij. ṡ. e. Dicit gl. nō cōpellit̄ p̄cisè, ſed cā
tiuè. vt ibi. Tu dic q̄ hic loq̄t in ꝑcurato. q̄ nō cogit̄ iuitus. ibi loq̄t i tutore, q̄ pōt etiā cogi p̄cisè, vt dixi ibi. Circa istā primā ptē,
2 qñ qs dicaē iuitus, [1] gl. remittit, & bene. ad no. i l. filius. ṡ. iuitus. ff. e. & dicvt ibi. Ego di xi latius i l. q̄ dotis. ff. ſo. ma. Venio ad ſecū
3 dā pticulā, ex q̄ no. † q̄ q̄ ꝑcurationē ſuſcepit, teneē gagere cām primā, & appellare ſi
c succūbit: ñ aūt, ꝓſeq, [d] ſecūdū opi. verā quā
d teneo, licet Pla. aliē dixerit. & sic iſte ỹſ. variaē duo. mo. vt dicā. Op. ff. an p aliū cā ap. l. fi. vbi vī q̄ p ꝑcuratorē debeat agi cā ap. So. Pla. fatebaē cōtrariū. & sic itelligebat q̄ ñ teneē cām extēdere vltra, niſi opus fuerit
d appellare appel. eñ deberet ꝓſeq. Ista cius lec. cōtra caſum. l. ſi actor. j. d ap. iō tene p̄
cedētē lec. Nō obſt. l. ſi. an p aliū cau. ap. qa
4 ibi loq̄t i ꝑcuratore † gñali, q̄ pōt appellare & appel. ꝓſeq ex virtute gñalis mādati. Et
itelligē gñale ad lites p̄sen. & fut. vt i l. oīm ff. e. & l. dāni. ṡ. ſi is q̄ vicinas. d dā ife. hic lo
q̄t i ſpāli, cuius mādati vigore nō pōt cām appel. exer. vt d. l. ſi actor. & hic. V Paliē: ibi fuit mād. d exe. lite, & ēt ꝓſequēda appella

1 ſo-me coquat hanc
ſolem ſequimꝰ alia de
Vellan. a Rolan a valle
con 43. vol. c. 1. n 11.

a ¶Paupertatē. Adde an pauperi currāt tēpora appellatiōis,p-sequendæ.Bal.quod non consit. v. iij. lib.
b ¶Sed tunc instat. Et rō est secūdū Bal.ga nōdū est functꝰ officio suo: qa vī habere mādatū ad omnia emergentia. Et idē si resti.in integ.peteret incidēter. vt j.vbi & apud quos.l.j.in fi.et maximè hoc verum secundū ius canonicū,s.q̄ appellatio ab interlocutoria impugnat & iustificat ex actis primis & non ex nouis allegationibus,in cle.appellanti. de appel. & vide consilium Dy.super hoc. Andræ. Barba.

tione,si opus fuerit.vñ expresse fuit dictū, q̄ posit appellationē prosequi. aliās secus.

Itē op.ad idē.ff.eo.l.qui proprio.§.itē quę ritur.Solu.Ille.§.habet multas lec.& secundum aliquas in nullo obstat:sed secundùm vltimā videt cōtradicere.Sed solue, †aliud in cā restitutiōis in integrū, aliud in cā appellatiōis.Rō: quia restitutio impetrat cōtra eodē iudice. Itē videt esse eadē cā cum prima.nō enim cōqueror de iudice,nec de sententia,sed de mei facilitate. Op.tertiò ad idē de l.in cōmodato.§.sicut autē.ff. cōmo. †Solu.glo.appellare nō est inchoare,processum super appellatione,sed est quoddā prę paratoriū ad illud. Vñ nō videtur negotiū esse cœptū. Vltimò opp.hic dicitur.q̄ debet prouocare,licet nō prosequi. Cōtra de l.si procuratorē.§.si ignorātes.ff.mā.glo. dicit:hoc est verū,nisi excusetur propter pau-
a pertatē.ª Sed cōtra hoc insisto: quæ excusatio propter paupertatē pōt esse in appellādo.hoc nōvidet verū, cùm possit appellare viua voce:vt l.litigatoribus.j.de ap.& in l.j.in fi.& l.ij.ff.de ap. dicūt quidā, q̄ fortè erat necesse appellare in scriptis. vel secundū statuta ciuitatis erat necesse q̄ fieret aliquod depositum:vel fortè debebat solui decima. Istæ sunt diuinationes.Verus intellectus est,quod ille §.si ignorantes. nō loquitur de appellatione interponēda: sed loquitur de appellatio
7 ne exercenda,†quā quis tenetur prosequi:nisi propter pauper-
8 tatē excusetur,vt ibi distinguitur. †Sed tūc instatur:
b secundū hoc, casus illius legis erit contra casum huiuus legis. Breuiter, q̄ñq̄ quis est in iudicio nomine alieno,& ad cōmodū alienū:& tunc habet locū materia nostra.In qua distingue: aut loquimur in procuratore gñali,aut speciali.& si in speciali:aut fuit appositū in mandato de prosequendo appellationē,aut nō:vt patet ex prædictis.Et prædicta intelligo,q̄n est appellatū à diffinitiua.si enim appellaretur ab interlocutoria:tūc teneretur quis appellationē prosequi,arg.l.ad rē.& l.ad legatū.ff.de procu. Q̄ñq̄ quis est in iudicio nomine suo,ad cōmodū tm̄,vel ad incōmodū alienū:vt fideiussor & emptor: tūc tenetur appellare & appellationem prosequi,si per sniam fuꝭ iniustè grauatus.aliās secus:vt l. herēnius.§.Caia.ff.de euic.& quod ibi no.in glo. nisi excusetur propter paupertatē:vt d.l.si procurator.§.si ignorantes.Q̄ñq̄ qs est in iudicio nomine suo,& ad cōmodū suū,vel noīe alieno,& ad cōmodū suū,vt procurator in rē suā:tūc nō est dubiū, q̄ non teneāt appellationē prosequi,quia in re propria,&c.vt l.in re mā data.j.mā.& l.si cōstante.§.siue.ff.fo.ma.imò pōt,si vult, actioni iam propositæ renūciare:vt l.quis libellos.j.de ap. Ita debetis intelligere hās materiās:& habes expeditā istā secundā glo. quā
9 vide. †Quæro circa hāc partē,quid in defensore sine mādato, an teneaāt appellationē prosequi? Dico in l.liberto.§.fi.de ne.ge.

Quæro qd in actore. Dic vt in l.si actor.j.de appel. Quęro,licet inuitus quis nō cogaāt exercere appellationē: an volēs exer-
10 cere possit? Certè †aut loquimur ex parte actoris:& nō pōt. aut ex parte rei:& tūc pōt:vt l.si actor.j.de ap.& ibi dixi. Venio ad tertiā partē,s.ad ver.sed nec defensionē.Et iste ver. legitur duobus modis principaliter.Primò q̄ loquitur in procuratore actoris.sicut š.Secūdò,q̄ loquitur in procuratore rei.Et istā lec.vobis tenui.Itē secundū primā lec.subdiuidit in tres lec. quia quidam intelligūt de procuratore actoris aī præstitā satisdationem de defendēdo:aliī de procuratore actoris post præstitam satisdationē de defendēdo,& quæritur an possit cogi defendere à reo. Aliī, an possit cogi defendere ab ipso actore, qui eum dedit.& sic in summa quatuor lec.sunt.pono,secundū primā lex dicit q
11 procurator actoris nō cogitur ipsum actorē defendere. †Contra hāc opi.op.š.eo.l.actionē.& l.mutus.§.pœna.ff.eo.Solu.Nō cogitur quis defendere inuitus præcisè,vt hic:sed cogitur causa tiuè à lege,si vult audiri super actione intentata. Sed cōtra op. de l.si procuratorē.§.si ignorātes.ff.man.Solu.Fateor,q̄ tenebit domino actione mandati, ad interesse tantū: cùm non cogatur precisè defendere. Op.tertiò ad istam lec.cùm ibi mādatur vt agas,videtur ctiā mandatum vt defendas:quia omnia videntur esse mandata,sine quibus illud expediri non potest:vt ff.eo.l.ad rem.& l.ad legatum.si videtur mandatū,& ipse non implet,apparet q̄ non implet fidem susceptā.& sic ratio,quę sequitur,nō bene adaptatur.Huius timore glos. recedit ab ista lec.& legitur alio modo.Nō possumus sustinere istā lec.quia hic loquitur qñ post li.cōte.petebatur à procuratore cautio de defendēdo quod nō pōt fieri:vt l.Pōponius.§.rati.ff.eo.Et ita intellexerunt antiqui,dū posuerūt hic casum ibi dū glo.dicit:puta egit procurator cōtra aliquem.Et sic nota q̄ dicit,egit. & sic innuit litē fuisse cōtes.vt l.amplius.ff.rē ra.ha. Nō obstat quod dicitur de fide susceptа:quia tenēdo istā lec.ille ver.cùm fidē.refertur ad præcedentia,nō ad proxima.& sic ille ver.legitur duobus modis.Vel aliter dicamus,q̄ ista prima lec.loquitur qñ egit,quod perfecit.Sicut em̄ nō cogitur cām appellationis prosequi post latā sniam: ita nō cogatur actorē absentē post latā sniam defendere: & tūc bñ sequit rō,cùm fidē susceptā &c.quæ rō pōt referri ad omnia præcedētia.Et hæc lec. pōt esse satis bona. Tertio mō legitur in procuratore actoris,qui satisdedit de defendēdo: nō tn̄ cogitur præcisè defendere:sed sufficit q̄ præstet interesse. Ista lec.probatur per glo.& per l.sed & hæ.§.præter.ff.eo. Aliī dicūt,q̄ nō cogitur præcisè defendere ab absente,sed ab aduersario sic.qđ gl. reprehendit per l.si defunctus.ff.eo.hoc aūt qualiter,pcedit,dic vt l.filius.§.fi.cū l.seq.ff.eod.& qđ no.in l.sed & hæ.§.præter.Et pro certo hęc bene sustineri nō posset.Secunda lec.est,q̄ loquatur in procuratore rei.& istamvobis tenuit.& ista est satis clara.

¶Inuitus. Ista lex habet duas lectu.in glo.principales. Prima lec.est q̄ lex ista loquitur in procuratore actoris.& ista prima lect.diuiditur in tres partes, vt j. patebit.Secunda lec.est,q̄ hæc lex vsq̄ ad versi.sed nec.loquatur in procuratore actoris,vel defensore ex parte rei.& ista lec.est vera,& eam prosequar.& istā prosequitur glo.fi.circa fin.cū dicit: tu dicas quarto mō.Secundū hanc lec. ista lex diuiditur in duas partes.Secūda ibi:sed nec.& in summa hoc intēdit. Officiū procuratoris siue ex parte actoris,siue ex parte rei,tunc est voluntariū,& nō necessariū.h.d.secundū verā lec. Op.ff.ad muni.del. munerū.quasi per totā l.ff.de mu.& ho. Solu. q̄ munera publica authoritate,& vtilitate,vel authoritate tantū quis cogatur suscipere vt in cōtrarijs:sed munera priuata authoritate,& vtilitate,vt puta officiū procuratoris,quis nō cogitur suscipere:vt hic.

Item oppo.contra versi.sed nec.& sum in glo.fi.dicitur hic,q̄ quis nō cogitur subire defensionē. contra de l. seruum quoq̄.§. ait Prætor.ff.eo.l.sed & hæ.§. defendere.& §.præter.in eo.titu. Huius timore variatus est intellectus huius versi. principaliter duobus modis.Nam quidam intelligunt versi.hunc,& totā l.in procuratore actoris. Quidā intelligunt in procuratore rei vel in defensore.Volentes tenere primam opinio.dicunt quòd procurator ex parte actoris non cogitur defendere actorem in causa reconuentionis,scilicet præcisè,sed causatiuè sic,vt in contrarijs.& ista fuit secunda lec. vt in glos.ibi dum dicit.Aliī dicunt, quòd ista lec.non est bona,& est contra d.§.præter. & quod ibi not. quod procurator actoris cogitur præcisè defendere. & dic vt ibi de hac materia. Secunda fuit lec.licet sit tertia in glos. q̄ ab absente quis non potest cogi vt eum defendat,vt hic: sed ab aduersario,cum quo litigat, sic: vt in contrarijs. Hanc reprobat glos. quia est contra l.si defunctus. & quod ibi nota. ff. eodem. Vnde aliī volentes tenere primam lectu.dixerunt aliter : & ista lectu.est prima in glo.licet sit secunda quo ad me:quia quis non cogitur subire defensionem actoris, quantum ad hoc vt aliquā pœnam patiatur quo ad aduersarium suum : nisi quòd denegabitur sibi actio , si non vult defendere actorem in causa reconuentionis:vt l.actionem.š.eodem.l.mutus.§.pœna.ff.eo. tamen absenti tenebitur ad interesse.Ista est lectu.vlti.huius legis: licet prima in gl.lectura.ista reprobatur per glo.& meritò,quia videbitur contra hunc tex.in fine. cùm dicit susceptam : quia si non cogeretur procurator defendere actorem in causa reconuentionis,non diceretur adimplere susceptam fidem: quia sicut videtur mandatum exercitium principalis:ita videtur mandatum illud,sine quo explicari non potest:vt l.actionem.š.eodem.l.seruum quoq̄.§.ait Prætor.ff.eo.iuncta l.ad rem. & l. ad legatum. ff.eodem.Reiectis ergo tribus lectu.quæ omnes excludunt hāc legem loqui in procuratore actoris. Tene ergo lectu. principalem,quæ est in fine.glos.quæ incipit, Tu dicas quarto modo. & hunc tex.susceptam,expone vt glos.exponit. Quæro,quis dicatur

catur inuitus.Tex.est in l.filiusfa.§.inuitus.ff.e.Aduerte,q̄ tex. loquitur:quia nō probatur cōsentire.& sic gl.nō hic, sed in prę alleg.§.inuitus.exponit illud brocardū,vtrū taciturnitas habeat pro cōsensu.vbi expedit.tāgit in l.Caius.de pig.actio. l.qui vas. ff.de fur. Dy.in c.qui tacet.extra,de re.iu.Ia.de Are. tāgit in l.ij. §.voluntatē.ff.solu.ma. Aduerte:quia sunt duo extrema,videlicet expressus cōsensus ex vna parte,vel expressa cōtradictio ex altera.Ista duo extrema habent vnū mediū,q̄ dicitur taciturnitas,vel patientia. Modò circa istud mediū procedit brocardum & tunc si circa tale mediū reperitur aliqua legis dispositio: tunc illā sequimur.& ita debet intelligi.l.j.§.si autē.ff.ad Treb. Si verò non reperitur aliqua legis dispositio:tūc loquimur aut de patientia,vel taciturnitate hominis furiosi,aut hominis sanę mētis. Primo casu quādo actus validatur solo cōsensu & patientia furiosi nō habetur pro consensu.l.qui ad certū,locati vel cōducti. Fallit in l.ij.§.voluntatē.ff.sol.ma.Si verò nō validatur cōsensu tunc patientia operatur obligationē furiosi:vt l.iij.§.& si furiosi. ff.de neg.gest.Si verò loquatur de patientia hominis sanę mētis tunc capias regulam, q̄ tacens necę videtur consentire,necę cōtradicere.Fallit in quibusdā,in quibus habetur pro cōsentiente, vt puta ratione publicę vtilitatis,vt l.j.de admi.tu.Itē fauore matrimonij:vt l.in sponsalibus.ff.de sponsa. Itē fallit ratione coniunctionis,vel affinitatis:vt l.si seruus cōmunis.ff. de donatio. inter vir.& vxor. Ex isto vltimo quantū ad materiā nostram, nota q̄ vbi suadet ratio coniunctionis , vel proximitatis,tacens habetur pro consentiente, videlicet , q̄ si ego constituo te consanguineum metum procuratorem,& tu taces , quòd tu videaris consentire:& isto casu accipietur inuitus, qui expresse non contradicit.argu.l.si seruus.allega.Et ex hoc inferunt doctores, quòd idem sit in amicis.de præsenti verò amicitia ar.l.latæ culpæ.ff.de verbo.signi.& valet,q̄ si socius tuus,vel multùm amicus,& multò magis sit consanguineus portans libros ad te, & reportet in camera tua:licet tu expresse nō consentias:tamen tu teneberis depositi,per dictam rationem. Quæro,nūquid procurator cogatur prosequi causam appellationis.Glo.quæ incipit, cogitur enim.examinat hic.glo.concludit quòd teneatur appellare,& non prosequi.& dic vt in glo. Itē quæro nunquid indistinctè teneatur appellare,& non prosequi.& dic vt in glo. Itē quæro,nūquid indistinctè teneatur appellare.quandoq̄ contingit q̄ apparet ex actis procuratorem fouere malam causam:quā doq̄ apparet ex actis fouere iustam causam:quādoq̄ dubitatur. Primò casu dic quòd non teneatur appellare , imò bonam fidem agnoscere debet ar.l.quoties.§.sicut.ff.de admi.tu.l.si fide.§.quę dā.ff.manda.In secūdo casu vbi apparet procuratorē fouere iustā causam:dicas q̄ non tenetur appellare:quia semper est præsumptio pro sententia lata cōtra eū,contra quē fertur. l. Herenius.§.Caia.& ibi no.ff.de euic.Debet tamē denūciare domino vt appellet,si vult.Sed quæro,quid si velit prosequi appellationē:nūquid debet admitti.De hoc vidistis gl.in simi. in l.si actor infrà de appel.quia debet admitti tanquam defensor , non tanquam procurator. Item quęro,quid in defensore,nūquid defensor ex parte rei.contra quem est lata sententia, teneatur appellare? Dic q̄ sic,dummodo veniat ad plenè defendēdum , nō ad allegandum causas absentiæ:vt l.liberto.§.fi.ff.de nego. gest. Posses tamen distinguere,vt š.dixi in procuratore,in l. inuitus. in glo.ad illud quod glo.dicit per l.qui proprio.§.item quęritur. ff.eo.secundùm vnam lec. Nam sicut ibi procurator datus ad vnā litem principalem,etiā causam restitutionis exercet , vt ibi videbatur q̄ etiam exercet causam appellationis:maximè cum causa restitutionis,& appellationis videatur apertè æquiparari: vt l.præses.ff.de mino.hoc tamen non est verum. Nec obstat si causam restitutionis exercet,& non appellationis. Ratio est: quia restitutio dicitur de appendicijs primę causæ, vt no.glo.in prælleg.§.item quæritur.Appellatio verò non est de appendicijs primæ causæ,imo diuersa ab omni instantia,arg.l.ita demū. š.eod.l.cùm apud.ff.iu.sol.quod probatur sic.Nam restitutionē indulget ipse Princeps,Vide in l.eos.j.de appel.& l.j.ff.eo. ergo patet vnam esse dependentiam à prima,sicut aliam.

1 §☞ *Mulier non admittitur ad defendendum alios.*
2 *Mater admittitur ad defendendum filium.*
3 *Mulier in casibus in quibus pro filio agere potest,an possit defendere.*
4 *Mulier quando pro alio admittitur,an iuuetur Velleiano.*

a ¶Alienam. ª Mulier non potest defendere filium pupillū, sed eidem tutorē petere. h. d.
1 No.pulcherrimā legē.Ex qua no.† q̄ mulieres nō admittunt ad defendendū alios.

Oppo.ff.de appel. rerū.l.j. Solu. Speciale in causa appellationis,vt mater admittatur
2 † ad defendendū filium.Ratio: quia cōtra eum pōt peruenīri ad diffinitiuā sententiā. nō ita in causa principali:nam cōtra pupillum nō potest peruenīri ad secundū decretum:vt l.apud Iulianū.ex quib.cau. in pos. eatur.Vnde cū non possit parari plenū prę iudiciū sibi nō admitteret ad eum defendē b dū:sed si esset casus,in quo cōtra eum posset peruenīri ad diffinitiuā sententiā, vel parari plenū præiudiciū:puto q̄ admitteāt mater,sicut in causa appellatiōis:vt legibus cō trariis. Oppo.de l.fœminas.ff.eo.fol.ibi ad
3 mittit,ª pro parte, quia ei non pōt cōsuli per tutorē:sed huic filio pōt consuli per tutorē. Sed si poneremus q̄ non pōt consuli huic filio per tutorē, esset eadē ratio quæ in pa-
c tre:& haberet locū d. l.fœminas. Quæro,
3 †vtrū in omnibus casibus,in quibus potest pro alio agere,possit & defendere.Glo. hic dicit q̄ sic:& vide eam.Istud argu.nō videtur cōcludere in muliere. Nam defendēdo aliū videtur intercedere:& sic iuuatur velleiano: quod nō fit agēdo. per quod quidā
4 reprehēdunt istā glo. † Sed pro huius declaratione est videndū,an in huiusmodi casibus,in quibus mulier admittit pro alio,iuuetur Velleia.Glo.tangit in d.l.fœminas.ff. eo.Et quidā dicūt q̄ nō iuuaāt,ne quis deci piat legis authoritate.& vidistis š.eo.l.exigēdi.& l.j.j.de his qui ve.æta.impe. Aliī dicūt,& istud puto verū,q̄ mulier iuuet Velleiano,nisi renūciauerit:vt j.qñ mu.tu.offi-
fun.po.auf.matri & auię.& in corpore,vt sine prohi.ma.§.quia verò. Et si dicis , quòd quis decipitur legis authoritate: non est verum:imò decipitur sua stultitia:quia renunciare non fecit. ad hoc ff.si quis in ius vocatus non ie.l.j.qui satisda. cogan.l. j. &c.

¶Alienam. Mulier,vel mater,nō pōt esse procuratrix pro filio in iudicio:sed tutorē debet petere. Op.de l.j.ff.de ap.reci.Solue q̄ ibi est casus specialis. Itē op.de l.fœminas.ff.eo.Solue q̄ licet pro patre mulier possit esse in iudicio,vt in cōtrario:tn̄ pro filio nō.Rñ. quia filio pōt,puidere de tutore. Aduerte:qa si esset filius impubes : sicut mulier pōt esse,p patre:ita,p filio multò magis:qa eadē rō est,& multò maior. Quęro qualiter debet intelligi istud verbū petere.Vide glo.no.debet intelligi cum effectu:nunquā autem sine.

b ¶Pretium. ᵇPretium conuersum in vtilitatem domini vendicantis rem emptori venditā, debet restitui.hoc dicit in summa &c.

1 §☞ *Constituere procuratorem ante litem contestatam uel post,in quo differat.*
2 *Procurator post litem contestatam quando possit alium substituere.*

¶Nihil. Quæro,p declatione huius tex.in quo †nihil interest.gl.tua dicit primò,quo ad dādi facultatē:
1 quia ita pōt dari post li.cōte.sicut aī. Itē etiā alia,s. in satisdatiōe:qa sicut satisdat,p curator,q̄ interuenit aī li.cōte. ita satisdat,p curator,q̄ interuenit post lit.cōte.vt hic. de cōsor.eiusdē litis.l.ij. Itē tertiò,nihil interest,s.in mō cōdēnādi:nā sicut cōdēnatur,p curator interueniēs aī li.cōte.sic condēnat,p curator interueniens post li.conte.vt plenè dixi in l.j.j.de sen. Addit glos. no.ỹbū,qđ est verū,nisi qñ ỹba sniæ nō possunt proferri in persona,p curatoris,p ferunt in persona dñi:vt in iniuria & mīmonio.Ita dicit gl.& bñ no.quā vide. quartò, quātū ad euitādū infamiā nihil interest:qa sicut euitat infamia,qñ,p curator interuenit aī li.conte.ita euitat qñ interuenit post:vt l.furti.§.si qs alie-
c no.de his qui no.infa.licet Gul.dixerit contrarium. Quæro,an
2 procurator cōstitutus † post li.conte.possit aliū cōstituere,p cu-

a ¶ Litis. Adde qualiter procurator dicatur effectus dñs litis Oldra.cõsil.cccxvij.

b ¶ Maritus. no. dictũ in vno, videtur negatũ in alio, hoc verũ, nisi sit expressum, pter maiorẽ frequentationem. ita colligit do. Anto. ex glos. in versi. præsidentes. in cle. j. de rescri. vbi vide Ioan. de Imo. adde, illud dicitur fieri cõtra mãdatũ, quod fit sine mãdato. Bal. in l. nec filius. C. de iureiu. Andre. Barb.

↦ P. PAV. P.

c ¶ Paraphernalia. q̃ aũt dicantur propriè paraphernalia, & qd si tẽpore datæ dotis nõ habebat talia, sed postea ad eandẽ per uenerunt, & maritꝰ ea detinuit & possedit sciente & patiente vxore per multos annos, non tñ expresse tanquã paraphernalia, an dicant propriè parapherna lia, vide Com. q̃ sic, cõsi. ciij. per totum. cum subscriptiõibꝰ. Vide Ias. hic in vlti. col. Imo. cõsi. lxxxij. in fi. Et an bona paraphernalia gaudeãt ꝟ̃ide priuilegijs, quibus gaudet dos, vide Ias. in l. si ex toto. in prin. ff. de le. j. Et quę dicant paraphernalia, vide Fel. in c. iura nit circa fi. extra, de ꝓbati. Et quæ habeas ad Bar. in l. fin. C. de pac. cõuen. vbi oĩno vide. Itẽ de eo quod dictũ est de priuilegijs dotis, an competant pro bonis paraphernalibꝰ, vide Are. in l. placet. de acquir. hære. in ij. colũ. post alios per eũ relatos. Vide quod dicit Ias. hic, prope finẽ. Vide Cre. singulari. cxlv. Item an statutum loquẽs de dote, habeat locũ i cosanis & mobilibus, traditis per patrẽ filiæ, vide Ioã. de An. consi. xxxvj. Itẽ limita regulã huius legis q̃ prouisio hominis facit cessare prouisionẽ legis, vt per Pau. de Cast. consi. suo cxxx. in fi.

d ¶ Tene menti. Adde vt pulchrè per Ro. consi. cccclvj. & ibi an maritus, qui egit, cãm vt ꝓcurator, cũ nõ esset posit sustinere tanquã maritꝰ: dicit etiam hic Pau. de Cast. ex eo quod hic not. quod maritꝰ non est affinis, sed cã affinitatis quod põt ꝺuci ad q. de eo q̃ accepit emphyteusim pro se, & liberis suis per lineã masculinã descẽdentibus, & decessit relicta fœmina quæ licet descensum habuerit à patre ma

ratorẽ. Videtur quod sic: vt l. necꝫ. in fi. ff. ꝺ. & j. eo. l. procuratoribus. & l. nulla. dicit gl. contra. nam ideo potest constituere procuratorem post litẽ contestatam quia per cõtestationem est effectus dominus litis: sed ille, qui constituitur post litem contestatam non potest effici dominus litis per cõtestationẽ: ergo procuratorẽ substituere nõ poterit. Et in hoc interest, vtrũ detur procurator ante litẽ cõtestatã, vel post. Et sic fallit hæc regula. Doc. Vltramõ. dicũt cõtrariũ, q̃ procurator etiam post litẽ contestatã cõstitutus, poterit aliũ substituere, nã cũ ipse incœpit tractare merita causæ efficitur dñs litis. Ego dico sic: & aduerte, Translatio litis de domino in procuratorem, vel de vno procuratore in aliũ, potest fieri tribus modis. Primo quod omnia de nouo repetãtur. ſecundũ quod no. in l. mutari. ff. eo. & tunc nõ est dubiũ quod talis procurator poterit substituere: quia videtur de nouo litẽ contestatam esse. Quandoq; fit translatio per modũ cessionis: quia ius instãtiæ, quod est apud primũ transfertur in secundũ: vt ff. e. l. in causę. §. fi. & §. si ex parte. tunc idẽ sicut dicimus in ꝓcuratore in rem suã. vt l. illã. j. de dona. & in l. qui stipendia. ſ. eo. & no. in l. quod quis. ſ. eo. Quãdoq; procurator sim pliciter cõstituitur post litem contestatã ad exercendum illud ius instantiæ quod competeret domino, vel primo procuratori: tũc verũ puto istã glo. dicere: quia cùm primus qui contestatus est litem, sit dominus litis, a alius dominus esse non potest: cùm dominium litis esse non potest apud plurimos: vt l. iij. §. ex pluribus. de acqui. poſ. & l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. ff. commoda.

Nihil arbitramur. Nõ est differẽtia, vtrum procurator interueniat ante litem contestatam an post. h. d. Nota quod dixi in summario. pone casum in l. iij. j. de consor, eiusdem lit. no. istam legẽ quia est multũ no. Quæro, in qbus nõ interest. Glo. ponit plura exempla, vt in ea patet. Interea cætera ponit vnũ exemplũ, quod sicut procurator interueniẽs ante litẽ cõtestatã, debet cõdemnari: ita & interueniẽs post. licet quidã cõtra: vt visum fuit. j. de sen. & interlo. omni. iudi. l. j. Et hic vnũ verbum glo. no. quod tũc est verũ, q̃ procurator debet cõdẽnari, quãdo sententia, vel verba ipsius possunt cadere, vel adaptari, in personam procuratoris. Quid enim si esset causa criminalis: vel quid si esset causa matrimonialis: nunquid cõdẽnabit procurator, vel for mabitur sentẽtia in personã suã? Certè nõ: vt l. fi. j. de iniurijs. quia verba nõ aptant in personã procuratoris: vñ vide glo. quã not. circa mediũ faciebã mentionẽ de ea in d. l. j. de sentẽ. Item oppo. & videt q̃ sit differẽtia: vt l. añ litẽ. & l. post litẽ. cũ sequentibus. ff. eo. ti. Circa reuocationẽ iuris est differẽtia: quia ante litẽ cõtestatam remouetur in distinctè: postea nõ secundũ cognitionem.

Itẽ oppo. & videt q̃ etiã sit differentia an interueniat ante vel post: qa si interueniat ante litẽ cõtestatã: tũc põt facere aliũ procuratorẽ: sed postea nõ: cum nõ sit dominus l. procurator. j. eo. glos. secundũ Ioan. fatetur contrariũ, quia in hoc est differẽtia. Vel dicit glos. sub dubio fortè. q̃ etiã interueniẽs post põt procuratorẽ cõstituere. Dictũ huius glo. in fi. approbat do. Iac. hic per hanc rõnẽ: quia sicut procurator interueniẽs ante litis cõtestationẽ post litẽ cõtestatã efficit dominus instantię. vt l. procurator. j. eo. Ita &, ꝓcurator interueniẽs post, eoipso q̃ incipit tractare merita causæ, efficit dominus instantiæ, & poterit procuratorẽ cõstituere. Posset facere pro opi. sua. l. nulla. j. e. vbi dicit, post causam in iudicio agitatã quasi velit dicere: postquã merita causæ cœperũt tractari: & nõ dicit post litẽ conte. Et idẽ vident tenere Vltramõ. hic imò plus: quia est casus vbi lis non fuit cõtestata. tm̃ operatur secundũ eos exercitiũ: alicuius actus iudicij de illis actibus, qui solent exerceri post litẽ conte. quantum operatur ipsa contestatio. Facit ad hoc specialis. l. ij. j. de cõsortibus eiusdem litis. secundũ eos. Aduerte, quia dictũ huius glo. & etiam dictũ domini Iaco. videtur procedere. Ratio: quia procurator non põt constitui nisi à domino. l. j. ff. eo. l. procurator. j. eo. Sed probo q̃ interueniens post litem contestatam non potest dici dominus causæ vel litis. Ratio, quia est dominus instantiæ procurator primus qui interuenit ante, & fuit litem contestatus. Sed duo non possunt esse insolidum eiusdem instantiæ domini. argu. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. ff. commo. Et sic cùm primus procurator sit dominus instantiæ, concluditur q̃ interueniens non possit esse dominus eiusdẽ instantiæ: & sic procurator non posse constituere. videtur vera opinio Ioan. hic posita, dum dicit: secus si detur &c. Aduerte tamen, q̃ translatio instantiæ fienda de vno procuratore in alium, vel in dominum, potest fieri altero de tribus modis: vel per modum enarrationis, secundùm quod no. in l. mutari. ff. eo. vel per modum cessionis: vt l. in causæ. §. si ex parte. & ibi no. ff. eo. Et istí casus non sunt dubij: quia in primo casu ille procurator, in quem fit translatio, ipse idem videtur litem fuisse contestatus, & omnia fecisse facta narratione. In secundo videtur idem q̃ à procuratore in rem suam potest fieri translatio instantiæ in alterum, per modũ constitutionis procuratoris vt alium cõstituat: & tunc habet locum dictum huius glo. quod ſ. dixi. Notate tamen quod dictũ Vltramon. videtur procedere, vbi lis non debet contestari: vel de iure communi. pone exemplum per l. de submersis. j. de naufra. lib. xj. vel de iure municipali: quia tũc exercitium actus iudiciarij in illis actibus, qui solent exerceri post litem contestatam operatur tantũ quantum ipsa contestatio valet ad quæstionem. Pone, dicit statutũ, q̃ quæstio ciuilis terminari debeat intra mẽsem à tempore lit. conte. pone ex forma statuti, sunt certi mẽses, in quibus lis cõtestatur: quando incipit currere mẽsis ex forma statuti: incipit currere eo ipso q̃ incipiunt tractari merita causę, quę solẽt tractari post litẽ conte. ar. eorũ quę ſ. dixi. Et circa hoc vide Cy. in l., pperandũ. in prin. j. de iudi. in hac l. queꝛit Pe. si in teruenit procurator post litẽ contes. quo tẽpore præcluditur via petẽdi cautionẽ de rato. Rñ. ipse, q̃ post primũ actũ cõtradictoriũ inter talẽ ꝓcuratorẽ, & aduersariũ interuenientẽ. qd̃ tene mẽti.

1 ☞ *Maritus pro uxore, quando & pro quibus bonis sine mandato admittitur.*
2 *Mulier habet patrimonium triplicis generis.*
3 *Maritus ex traditicie instrumẽtorũ idẽ facta per uxorẽ uidetur cõstitutus procurator.*
4 *Agere quando quis potest ad id, quod non est mandatum.*
5 *Perm: ssum in uno, quando in alio uideatur prohibitum.*
6 *Expreßio ſpeciei quando reſtringat genus.*
7 *Maritus quando admittitur ut coniuncta perſona an admittitur ſicut aliæ coniunctæ.*

b Maritus. [b] Breuiter dicit. Maritus tãquã cõiuncta persona admittit̃ ad agendũ pro vxore sine mãdato, prestita cautiõe: & qd̃ in vno cõcedit̃, in ceteris prohibet̃. h. d. diuidit̃ in tres partes. Primò ponit dictũ, q̃n maritus nullũ habebat mãdatũ. Scd̃ò ponit rõnẽ. Tertiò ponit aliud dictũ, q̃n maritus hẽbat mãdatũ in qbusdã. secũda ibi: nec fœminę. Tertia ibi: sinautẽ. Iste vers. sinautẽ legit̃ duobus modis. vno mõ scd̃m doc. alio mõ scd̃m gl. & scd̃m lec. gl. hic est singłaris casus, quẽ

1 no. †Op. dr̃ hic in prin. q̃ admittat̃ sine mandato, & de rato careat. Cõtra. j. de pac. cõuen. l. fi. videt̃ esse ꝓcurator, etiã si nõ ca-

2 ueat de rato. †So. mulier habet prĩmoniũ triplicis generis. nã habet dotẽ. & ista est uiri sine dubio: vt l. doce ancillã. j. de rei vẽ. habet q̃nq; quędã alia bona viro tradita extra dotẽ: & ista dicũtur

c paraphernalia: & in his maritus vł̃ esse procurator: vt l. cõtraria. habet quædã alia bona marito nõ tradita aliquo mõ & tũc maritus nõ est ꝓcurator: & habet locũ hæc lex. Fateor tñ q̃ pro qua-

3 cunq; re †mulier tradidisset marito instrumẽta, quòd ex illa tra-

d ditione probaretur mandatum: vt dicta. l. fin. quod tenę menti.[a]

Oppo. ad finẽ huius legis, & videt q̃ possit quis agere vltra

4 id †q̃d mandat̃: vt ff. e. l. ad rẽ mobilẽ. & l. ad legatũ. sol. quę sunt antecedẽtia de necessitate ad id, qd̃ est mãdatũ, vident̃ esse mãdata. Ita loquit̃ lex cõtraria. sed hic loquit̃ de his, quæ sunt penitus separata & distincta ab eo qd̃ est mãdatũ. Itẽ opponit̃: casus omissus remanet in dispõne iuris cõis: vt l. si extraneus. ff. de cõdi. ob cau. ergo si mulier mãdauit de vna cã in aliã, debet mariꝺ. tus posse admitti tãquã cõiuncta persona. Huius timore Iaco. de Bel. fatet̃ cõtrariũ. & hãc legẽ intelligit, videlicet & vltra qd̃ est mãdatũ, maritus nõ põt admitti vt ꝓcurator, sed vt cõiuncta persona. Ita intelligit hũc tex. quẽ vide. Certè opi. nr̃orum doc. est,

5 vt dicit glo. †q̃ si habuerit mãdatũ in aliquibus, in cæteris videtur, phibitus. qd̃ not. quia singulare est. Præterea hic intellectus Iac. nullã dubitationẽ haberet. rñdeo ad cõtrariũ. casus omissus remanet in dispõne iuris cõis: qa dispositio iuris cõis est, vt maritus & aliæ cõiunctæ personæ admittant̃ sine mãdato: nisi sit aliqua præsumptio, ex qua præsumatur illũ, cuius noĩe agitur hoc nolle: vt l. sed & hæ. in prin. ff. de ꝓcura. & l. si cũ dotem. §. eo aũt tẽpore. solu. ma. & depositi. l. q̃ seruus. sed ex eo qd̃ mulier facit

6 maritũ ꝓcuratorẽ in vna cã tm̃, insurget præsumptio q̃ ipsa noluit eũ esse ꝓcuratorẽ in oĩbus sine eius licẽtia. quæ præsumptio facit maritũ repelli. ita debes intelligere legẽ nr̃am. †Op. exp̃sio speciei nõ restringit genus: vt l. queſitũ. §. pe. ff. de fun. instru. ita hic mãdatũ speciale mulieris nõ debet restringere gñalẽ legis permissionẽ. So. ibi exprimit̃ genus, & species hic exprimit̃ spẽs tm̃. Vlti. q̃ro, dr̃ hic in ſ. p̃ scripserit. q̃liter intelligit̃ dicit gl. ſi. añ oculos scripserit cũ script. vel etiã sine scriptura. et in eo qd̃ dicit, sine scriptura, velle vi deꝛ ista glo. q̃ mãdatũ possit ꝓbari per testes. De q̃ dixi vobis ſ. eo. l. j. Vltimò q̃ro, habetis hic q̃ maritus

7 admittit̃, vt cõiũcta ꝑsona. †Quęro vtrũ sint alię ꝑsonę. cõiũctę gl. remittit ad l. sed & hære. in prĩ. ff. e. dic vt ibi dixi anno ĩ l. ij. ff. d̃ ac. & vid̃ ibi plenè, & Inn. põit ĩ c. nõ nulli. §. j. extra, d̃ ref. &c.

Maritus. Maritus admittit̃ ad agendũ pro vxore sua sine mãdato. Itẽ qd̃ cõceditur in vno, in alijs videt̃ esse, phibitũ. h. d. Cõcordat secũdo d. l. cũ prætor. de iudic. cũ multis simi. Itẽ not. q̃ illud ius, qd̃ est de aliqua re, illud ius est de prin. illius rei. scitis q̃ maritus & vxor nõ sunt affines, sed dicunt̃. Nam sicut affinis agit sine mãdato: ita maritus agit sine mãdato. Item op. de l. fi. ff. de pact. conuen. Solue vt in glo. Vel dic secundũ do. Iaco. q̃ mulier, siue vxor, potest habere triplicis generis bona. habet enim dotem suam, puta fundum dotalẽ pro priũ, inæstimatũ datum, vel fundũ æstimatũ datũ: in his maritus potest facere & sibi placet: vt l. doce. j. de rei vendic. & l. quot. de iure do. cum simi. Item potest habere bona paraphernalia extra dotẽ viro tradita: & in his maritus videtur esse procurator vxoris suæ, & non requiritur q̃ præstet satisdationem de rato. & de his bonis loquitur d. l. fi. alle. Item põt habere bona paraphernalia non tradita marito: & in his maritus non videtur esse procurator vxoris: sed si maritus agere vult, habet necesse præstare legitimam satisdationem. Ita debet intelligi lex nostra, secundũ do. Iaco. Item op. contra versi. fi. de l. ad rem mobilem. & l. ad legẽ. ff. eo. Non sol. Tu dicas q̃ in iuribus contrarijs videtur contineri sub primo mandato omne illud, sine quo primum mandatum explicari non potest: & ita tollitur contrarium. Item op. casus omissus remanet sub dispositione iuris cõmunis: vt l. si cũ dotem. in prin. ff. so. ma. cũ simi. modò si maritus est cõstitutus procurator ab vxore sua ad vnũ actũ tm̃, quãtũ ad alios actus videt̃ remanere sub dispõne iuris cõis. Sed dispositio iuris cõis est ita, q̃ maritus & personæ cõiunctæ possunt agere pro cõiũctis sine mãdato: vt in prin. nr̃æ l. & l. sed & hæ. ff. eo. Sed lex nr̃a ꝓhibet oĩno maritũ agere: quare malè. Quidã, vt Pe. vident̃ dicere cõtrariũ: & intelligũt hãc legẽ, q̃ licet maritus datus ad vnã cãm, non videat̃ datus quo ad alias, nec; agere posset vt ꝓcurator: tñ põt vt cõiũcta ꝑsona. Sic intelligũt ipsum. Et ex hoc arguit ad q. cõ iũcta ꝑsona cõstituit aliã ꝑsonã cõiũctã ꝓcuratorẽ. ꝓcurator cõstitutus vidẽs fortè q̃ ꝓcuratoriũ nõ est legitimũ, nõ vult cõparere vt ꝓcurator, sed vt cõiũcta ꝑsona: nũqd põt? Vł̃ per p̃dicta q̃ sic. Et idẽ possetis dicere in ꝓcuratore cõstituto, ex parte in rẽ suã. Sed. si videat ꝓcuratoriũ suũ nõ solenne, poterit cõparere vt defensor, vel vt cõiũcta ꝑsona. Intellectus iste est cõtra legẽ istã in fi. qa vł̃ esse, phibitũ quo ad alia. Ad cõtrariũ, cũ dr̃, casus omissus &c. cõcludit̃ q̃ maritus debeat admitti tanquã cõiuncta

persona. Respõdeo q̃ coniuncta persona admittitur sine mandato: non tamen cõtra mandatum: vt l. Pomponius. §. fi. ff. e. ti. Cõtra mandatũ autẽ videtur tendere in casu nostræ legis: quia eo ipso q̃ maritus est datus procurator quo advnũ actũ, videtur esse, phibitus quo ad alios. Hic est intellectus nostræ legis. De quæstionibus autẽ tactis, vide tu quod no. per Cy. in l. contra maiores. j. de inoff. test. Item dicitur q̃ procuratio emissa prescripserit. quero de intellectu horũ verborũ. Glo. exponit dupliciter. Secunda expositio est multùm nota. quia cõcludit quòd procuratorium possit probari per testes sine scriptura. Dixi in l. j. ſ. eod̃. Contra hoc videtur l. j. ſ. de manda. princi. Solue quòd ibi est casus specialis. & istud tenet Azo in summa illius titu. & glo. in c. j. extra eodem.

Procuratoribus. Procurator ꝓ contestationem efficitur dominus litis, & non poterit remoueri sine causa. hoc dicit. Not. quòd per cõtestationem procurator efficitur dominus litis. Et per hanc legẽ dicebat, & consuluit dominus Lambertinus de Ramponibus, quòd post litem contestatam à procuratore, si citatur dominus ad aliquem actum, & ipse non compareat, & in eius domini cõtumaciam ille actus geritur, quòd non valet quod agitur: nam ipse dominus non debet citari, sed debet citari procurator: quia iã est effectus dominus litis, adeò quòd eo inuito dominus prosequi non potest. Ita loquitur hic. Sed si dominus veniret, & sua sponte litigaret, & procurator non contradiceret, istud non est prohibitũ. Et de causis. ex quibus potest remoueri procurator, habes plenè in l. filius. §. fi. cum multis legibus. seq. ff. eo. &c.

Procuratoribus. Per litis contestationem procurator efficitur dominus instantiæ: & non potest reuocari, nisi ex causis legitimis. h. d. Hæc lex inducitur in argu. ad quæstionem illam, de qua iam dixi. j. de senten. & interlo. omnium iudi. l. j. Pone. iudicium fuit agitatum per procuratorem. & litis contestatio facta per eum: cum debebat ferri diffinitiua, non fuit citatus procurator, sed dominus, & fuit contumax: lata fuit sentẽtia: nunquid valet? Et determinatum fuit Bonon.[a] per Bal. quòd sententia non valeret, tanquam lata in personam, quæ non fuerat in iudicio, nec erat dominus instantiæ: & sic videtur lata sine instantia: & sic nõ valet: imò debuit citari procurator, qui est dominus litis. Et hic est casus secundũ do. Ia. Butri. ibi: perseqũdi non habeat facultatem. Ego puto contrariũ q̃ valet sententia, et valuit citatio: & ego dominus potui comparere. Nõ obstat mihi titulus iste: quia est verum tunc demũ quãdo procurator cõtradixisset aduersario meo: sed vbi procurator præsens nõ cõtradixisset, ego possum optimè eo patiente pertractare negotium: quamuis ipse fuerit litem contestatus. Et ita determinat per istã legem, & glo. Io. And. in c. j. extra. de procurato. & c. ij. e. tit. li. vj. Sed tunc indistinctè fatetur, q̃ citatio & per consequens sententia esset nulla, quando ego dominus citarer post li. contestatam. à procuratore factam eo absente: & sic contradicere non valẽte vel faciendo eum citari, eo expresse contradicente.

Nulla. Post cõtestationem factam à procuratore, domini morte non finitur mãdatum: & potest alius à procuratore substitui. h. d. Ratio huius est quia post litem contestatam non dependet ex solius domini voluntate: cum sit procurator effectus dominus litis: ideo domini morte non finitur mandatum. Quæro, quid est in causis, in quibus non contestatur lis, quando dicetur procurator effici dominus litis. Docto. dicunt statim, cùm incipit tractare merita causæ. quod dictum satis placet: & videtur casus hic. Nam suprà proxime dicit, post litis contestationem: hic dicit, post causam in iudicio agitatam. Vnde statim cùm merita causæ incipiunt agitari & tractari per procuratorẽ, ipse dicitur effici dñs litis. hic est casus hic. Hoc intelligo verũ, nisi illius litis alius iã esset effectus dominus, vt ſ. eo. l. nihil. Quæro, mortuo

[a] Fuit Bonon. Si legas per Bald. sequit q̃ hæc ij. lect̃. non sit Bart. cũ nunquã legerim Bart. citare Bal. Sed exẽplaria Veneta habent, per Balen diũ. ego puto legendũ per Iac. Balduinũ qui sæpe à Bar. addu citur. Alex. Losæus.

Not hic: qd illa alia. qui in mediate sequit in causis ordinarijs post litis contestationem habet hinc inde contra fratres. in causis Summarijs quam. doctorum fundat maranth. auctoritate Iuris dest: aba 2e imprast. 9. dest. Iudi: imp. 4. fol. 192. n. 20. quis mg. in quæ quem.

¶Licet. An gesta cū ꝓcuratore, q nō debuit admitti, teneāt, vide Tāc. i iij. rub. in iij. q. d. de Ro. cōclusiōe clxxxvj. vbi allegauit ꝙ ꝓcurator habēs mādatū substituēdi & revocādi, licet substituat & ꝓtestet se nolle de cā intromittere, vide do. Pet. in c. ex ꝓte Decani, de rescrip. ꝙ gesta ꝓ ꝓcuratore nō possunt hēri rata. A. bar. ✠P. PAV. P.

¶Licet. De ista mā, an & qñ ꝓsit opponi exceptio, tu nō es ꝓcurator, vide ol no Aiex. cōsil. dlxij. Itē ꝙ exceptio falsi procuratoris ꝓsit semper opponi, vide Io. de An. cōsil. xcvj. etiā si esset ꝓnūciatū per iudicē sup legitimatiōe ꝑsonæ, sedm Bolognīnū ibi ad finē qui loquit cū quo ad iudiciū dfi, qui nō cōstituit. Itēꝙ nūquā censeat reiecta à statuto ista exceptio incōpetētiæ iudicis, vide Io. de An. cōsi. pe. Et Bolo. ibidē ponit de eo quod dictū est ſ. qñ. ꝓnūciatum esset sup legitimatione procuratoris, de quo vide etiā Feli. in c. cū ſ iure. in col. pe. ad fi. de offi. dele. Et ibi etiā cui incūbat onꝰ ꝓbandi mādatū post lit. cōte. Itē ꝙ exceptio inepti modi, ꝓcedēdi ꝓsit qñcūqꝫ opponi, vt dicit Bal. hic, vide Feli. in rub. extra, de fo. cōpe. Itē ꝙ ista exceptio ꝑpediat litis ꝓgressum: secus in exceptione ꝙ ꝗs nō esset ꝓcurator cōtractꝰ, cuiꝰ vigore qd egit videBal. no. I c. j. ſ. näles. colū. ij. ſi de feu. fue. cōtrouer.

¶Esse ꝓcuratorē. vi de Aelx. cōſi. lix. i ij. col. ſ pri. i ij. vo. & de tutore vl curatore vi de Bar. ſ l. j. ſ. idē Pō po. ff. ꝙ fal. tu. autho. ✠POMATES.

¶In tut. Vide Alex. cōſi. ciij. i vlti. col. ad fi. i ij. vo. & cōſ. ciiij. i fi. vo. iiij. & Pa. cō. xviij. col. ij. vo. ij. & Alex. lxxx. col. j. ad fi. volu. ij. & c. & clxxxij. col. ij. eo. vol. ij. vbi sentit hoc ꝓcedere, etiā ſi ꝓnūciasset oī meliori mō &c. & clxxxv. col. ij. vol. ij.

domino qualiter formabunē sentētiæ verba in istum procuratorem: nam si eum condemnabit procuratorio nomine domini cū dominus iam sit mortuus, videretur sentētia esse nulla: vt l. pen. ff. quæ sententiæ sine appella. rescin. Quid dicemus? Cogitabis.

☞ *Exceptio procuratoria quando sit dilatoria, & quando peremptoria: & opponi possit post litem contesta.*

In his quæ non dependent ex cōsensu meo, approbatio mea nihil releuat.

Cautela ad opponendum contra procuratorem.

Actus contrarius factus protestationi nihil prodest.

Exceptio procuratoria est quintuplex.

Exceptio, tu non es procurator, quando possit opponi.

Pronunciatio facta per iudicem, quem esse procuratorem, non nocet domino.

Iudicium factum cum non procuratore, licet non ualeat in præiudicium domini, ualet tamen in præiudicium procuratoris.

Solutio facta falso procuratori potest repeti.

¶Licet. ª Exceptio quę reddit iudicium retro nullū, quādocunqꝫ opponi potest. h. d. Opponitur ꝙ exceptiones procuratoris debent opponi ante litis contestationem: vt l. ita demum. ſ. eodē. l. Pomponius. §. rati. ff. eodem. Huius timore sunt hic plures solutiones. Dicūt quidā quòd post litis contestationem permittitur opponi, si ipse, qui opponit, hoc vult probare. Ita loquitur hic. Ista non videtur vera simpliciter: cùm enim sit mera negatiua non potest probari vt l. actor. j. de probati. & l. asseueratio. j. de nō numerata pecunia. Vnde alij dicunt, ꝙ hic est speciale in exceptione, quę reddit iudicium retro nullum: vt hic, & l. sequē. j. si à non compe. iudi. l. j. Ratio huius est, vt statim dicit glos. ibi: vel melius &c. quia cùm iudicium sit nullum, non potest dici ꝙ oppositio exceptionis sit retardata post litem contesta. cùm nulla sit contestatio. Ista est optima ratio. Alij dicunt aliter: tamē ille solutiones tendunt ad aliud contrarium magis generale: ideo ipsas forma sic. Oppo. ꝙ exceptio dilatoria debet opponi ante litis contestationem: vt l. ij. ff. de exce. & l. exceptio. j. de proba. sed ista est dilatoria: ergo &c. Dicunt †quidam. Aut opponitur exceptio, tu non es procurator; & ista est peremptoria. Aut opponitur exceptio, tu non potes esse procurator: & ista est dilatoria. dicit glo. ꝙ istud sibi nō placet: & bene dicit: qa cōtra tex. d. l. iij. de excep. quia vtraqꝫ est dilatoria. Alij dicūt. Aut scio ipsum non esse procuratorē, & debeo ipsum repellere. aꝰs est quod mihi imputetur. Aut credo ipsum procuratorē esse: & tūc si postea ad meā notitiā peruenerit, ꝙ ipse non est procurator, qñcūqꝫ possum opponere. Ita loquitur hic. Si verò dubito vtrū sit procurator vel nō, debeo opponere in principio litis. Ita loquitur hic hæc lex in prin. & vide istā glos. ibi: alij vt Hug. Primū membrū est, ꝙ si scio ipsum nō esse procuratorē, ab initio debeo ipsum repellere. hoc est verū. sed si eum non repellerem, innuit ista opi. ꝙ mihi præiudicet. qd puto verū, quantū ad actionem, quā possum habere cōtra procuratorē ad interesse. Debetis ēm scire, & notare, ꝙ si aliquis agit cōtra me tanquā procurator, vel aliter cōtrahit: ipse tenetur me docere se procuratorē. ar. l. j. j. cre. euic. pigno. nō de. Igitur si sciui eum nō procuratorē, nō tenebitur mihi. ar. l. si fundū. j. de euic. & l. cùm donationis. ſ. de transa. Sed si volo opponere exceptionē nullitatis: quia non est procurator: istud possum nō obstāte sciētia mea. † Nam in his quæ nō dependēt ex consensu meo, approbatio mea nihil releuat ad validandum iudicium: vt l. ſi expressim. ff. de appel. Dixi in l. j. qñ prouo. non est necesſ. Sed quid in his quæ ex consensu meo dependent? Vide in l. ſi tutor. j. in quib. cau. in inte. resti. non est necesſ. & ibi dixi. Secundum membrum est, ꝙ si credo eum procuratorem esse, tamen non est verum: quandocunqꝫ ad meā notitiam peruenerit, potero opponere. Hoc videtur esse verum: vt extra, de excep. c. pastoralis. & videtur ꝙ hoc, quod peruenerit ad meā notitiam, probetur per iuramentum: vt ibi dicitur. Tertium membrū est, ꝙ si dubito, debeo dicere in prin. vt hic. Istud no. quia hoc puto verum. Et per hoc colligitur cautela, †quā dixi vobis in l. j. ſ. eo. Nam nō negabo eum procuratorē, ne per negatiuā fiat res dubia: sed petam ꝙ me faciat certum de mādato. Alij dicunt, ꝙ hic ista exceptio fuit ab initio opposita: tamen litigauit sub quadā protestatione. Dixit enim, nego te procuratorem. & processit in causa contestando litē, semper dicēdo saluo eo ꝙ si apparet procurator &c. Et vide gl. in fi. † Certè istud nō placet: nam ista talis protestatio, seu reseruatio, quā quis sibi facit, nullius est effectus: nam facit actum cōtrarium ipsi reseruationi. extra, de appel. c. solicitudinē. Dicit ergo glos. ꝙ prima solutio posita in ista glo. placet. Tu verò clarius pro intellectu huius legis dic, † ꝙ exceptio procuratoria est quintuplex. Quandoqꝫ opponitur, tu non potes esse procurator: quandoqꝫ, ille qui constituit, nō potuit te constituere. Quandoqꝫ opponitur, ꝙ ex natura causæ non potuit constitui procurator. Quādoqꝫ opponitur contra procuratorē, ꝙ non cauit. Quandoqꝫ opponitur, ꝙ nō est procurator: & est quinta, de qua loquitur lex nostra. Prima, quæ opponitur rōne ꝑsonę procuratoris: aut ꝑsona eius talis est, ꝙ non potest esse in iudicio, nec pro se, nec pro alio: vt seruus in causis ciuilibus: & ista exceptio poterit quandocunqꝫ opponi: quia reddit iudiciū retro nullum: vt l. ij. §. j. qui satisdare cogan. Quādoqꝫ potest esse in iudicio pro se, nō pro alio: vt mulier, miles, minor cū authoritate, filiusfamiliās, & similes & tunc debet opponi ante lit. conte. l. ita demū. ſ. eo. Secūdo verò opponitur exceptio de ꝑsona constituentis. De illo dixi in l. non eo minus. ſ. eo. ti. Tertiò opponitur ratione causæ, vt in causis criminalibus nō potest cōstitui procurator. De his habes glo. in l. quāuis indubitati. j. de adulte. & ibi dicā: & dixi in l. pe. §. ad crimen. ff. de publi. iudi. Quartò opponitur de cautione nō præstita: & ista debet opponi ante li. contestationē: vt l. Pomponius. §. rati. ff. eo. †Quintò opponitur, tu nō es procurator. & de hoc loquitur hic ista exceptio. Quādoqꝫ opponitur ab eo, cōtra quē procurator litigauit. Quandoqꝫ opponitur ab ipso domino, cuius nomine litigauit procurator. Primo casu, si quidē ab initio contenditur de mandato, nec decidit, sed propter dubiū procurator admittitur cum cautione de ratio: tūc de cætero ista exceptio, tu non es procurator: non potest opponi, nisi opponens hoc incōtinenti probaret: vt l. inter quos. §. alieno. ff. de dāno infecto. Quādoqꝫ dispūtatur de mandato, & determinatur quod est ꝓcurator, & iudex ꝓnunciat eū esse ꝓcuratorē legitimū: tūc de cætero nō poterit opponi ipsi ꝓcuratori ꝙ non sit ꝓcurator: qd iam determinatū est, ar. l. iij. j. si fal. instr. Idē si instrumētū ꝓcurationis fuit ꝓductū in iudicio, & ꝓbatū: vt l. fi. de fide instr. & Inno. tractat in c. qm̄ cōtra falsam. extra, de ꝓb. vbi exꝑsè dicit, hoc in instrumēto ꝓcurationis. Si verò de hoc nūquā fuit cogitatū, nec dispūtatū de mādato: tūc pōt qñcunqꝫ opponi. Ita loquit hic: seruata tñ distinctione Hug. q ponit hic in gl. vbicūqꝫ aūt dixi, ꝙ postquā est determinatū, nō pōt de cętero opponi exceptio, ꝙ postquā est determinatū, nō pōt de cętero opponi exceptio, tu nō es ꝓcurator: hoc est verū, nisi ille, q opponeret, vellet in se assumere onus ꝓbādi istā negatiuā, qd posset facere ꝓbādi mādatū reuocatū, vel instrm falsum. Et intelligas semp, nisi de hac falsitate, vel de reuocatione fuit cognitū: & hoc mō pōt intelligi j. opi. posita in gl. Sc̄dus casus principalis est, qñ ipse dñs, cuius noīe agit vult dicere, ꝙ ille nō fuit suus ꝓcurator tūc pōt qñcūqꝫ dicere nisi de mādato doceat, vel de ratihabitiōe: vt ſ. e. l. ſi ꝓtū. ff. rē ra. ha. l. ꝓcurator. la vltima. Illa ēm †ꝓnūciatio, ꝑ quā iudex declarat eē suū ꝓcuratorē, nō nocet dño absenti: qa eo nō citato cā cū eo dr̄ nō cognita, & si hoc fuit ꝓnūciatū: ar. l. cū nō iusto. de col. dete. Ita tenēt oēs doc. licet secus sit in tutore. rō: qa eius cōstitutio principaliter spectat ad iudicē: vt l. j. ſ. idē Pōpo. ff. qd fal. tu. au. ꝑ Inno. in c. sup literis. de resc. quo ad qd tñ ꝓiudicat dño: vt qñ recipiunt testes sup mādato: vt dixi in l. j. ſ. e. Modò habetis

habetis expeditā istā materiā, & primā gl. Venio ad secundā gl. & opp. si nullū est iudiciū: ergo nō pōt examinari, an sit ꝓcurator, vel nō, nisi antè cōstet de mādato: sed ante nō pōt constare de mādato, nisi examinetur: & sic videtur perplexitas, seu indissolubile quoddā. Sol. Dicit gl. breuiter, & bene. Indiciū primū, an ego sim procurator, non agitaꝰ procuratorio noīe: sed ego ꝓprio nomine dico me ꝓcuratorē. Et sic in hoc habet legitimā ꝑsonā: meritò quātū ad hoc, an sit ꝓcurator, cōstat litigiū: qa est ꝑsona legitima. Vide gl. quā no. & bñ: ideo si ꝓcurator ageret noīe minoris, vel syndicus noīe vniuersitatis, vel tutor, & cōtingeret aliqua læsio in examinatiōe ꝑsonæ. an sit ꝓcurator, vel syndicus vel tutor: certè nō possum petere restitutionē in ītegrū: quia ista causa an sit procurator, vel syndicus, vel tutor, est cū ipso tutore vel ꝓcuratore agitata: nō ēm cū minore vel ecclesia. Op. & vr ꝙ licet nō habeat mādatū, iudiciū valeat. l. si sine. in prin. & §. j. ff rem rat. habe. †Sol. Iudiciū nō valet, quātū est in præiudiciū domini: sed in præiudiciū procuratoris, & fideiussoris, quem dedit de rato, bene valet. †Vltimò quærit gl. an si soluitur huic falso ꝓcuratori, possit repeti. Dicit gl. ꝙ sic: sed an idē si soluat cū iudice. Dicas ꝙ sic: qa ista lata fuit cū falso, ꝓcuratore de hac materia plenè dic ꝙ me in l. si sine. in prin. & §. j. & §. cū aūt. ff. rem ra. hab.

¶Licet in principio. Exceptio q̄ habet reddere iudiciū retro fuisse nullū, pōt opponi in quacūqꝫ parte iudicij. h. d. Op. & intro gl. magnā. q̄ dicit ꝙ ꝓmittitur. Vos videtis ꝙ exceptio falsi procuratoris pōt opponi. cōtra de l. ita demū. ſ. eo. Huius timore facta est ista gl. dicit gl. ꝙ tūc est verū ꝙ hæc exceptio pōt opponi quādocūqꝫ, etiā post litem contestatā, qñ ille, qui opponit, velit probare procuratorē non habuisse mādatum. quasi velit dicere gl. ꝙ qa suscepit ī se istud onus, nō mirū si pōt istā exceptionē opponere qñcūqꝫ. Ista fuit prima solu. q̄ non est vera: qa ista cū sit merè negatiua, nō est, ꝓbabilis. l. actor. j. de ꝓba. Vñ gl. dedit aliā sol. Re ipsa veritas est, dicit gl. ꝙ hic est ſpāle in hac dilatoria, q̄ pōt opponi in quacūqꝫ parte iudicij: & idē in quacūqꝫ alia, q̄ haberet reddere iudiciū retro nullū fuisse no. in l. j. ſ. de iur. & fac. igno. Et est rō: quia qñ iudiciū dicitur nullum instantia nulla, cōtestatio litis nō habet formā iudicij: vnde non pōt dici tardè oppositisse hāc exceptionē: nec pōt obijci, nō opposuisti ante litis cōtestationē: qa nō dr̄ lis cōtestata qñ iudiciū sit nullū. Et istud voluit sentire gl. cū dicit, vel melius: & ista est vera sol. Alij dederūt aliā sol. & dicūt ꝙ exceptio, de qua loquit l. ita demū sit dilatoria. Sed hæc exceptio est peremptoria: & ista sol. est falsa: qa vtraqꝫ est dilatoria: tñ optimè loquit quātū ad aliud. Nā qñqꝫ opponit, tu nō es ꝓcurator: & tūc licet sit dilatoria pōt opponi qñcunqꝫ, vt hic. Qñqꝫ opponit talis exceptio: nō potes esse procurator. Et hic aduerte ꝑm do. Ia. qa qñqꝫ est defectus rōne causæ. Videbitis de hoc. in l. q̄uis indubitati. j. de adulte. Quādoqꝫ est defectus rōne ꝑsonæ: & pōt esse duplex exceptio: qa ꝑsona nō possit esse in iudicio, nec pro se, nec pro alio: & tūc ista exceptio pōt opponi qñcunqꝫ. l. seruus. j. de iudi. l. ij. §. si qs his. ff. qui satisd. cog. Et est alius defectus, ꝙ qñqꝫ ꝑsona pōt esse in iudicio pro se, & nō pro alio: & tūc ista exceptio debet opponi añ litē cōtestatā: vt in d. l. ita demū. Quandoqꝫ opponit exceptio, nō pōt esse procurator: qa nō legitimus: & ista debet opponi ante lit. cōtest. vt l. Pōponius. §. rati. & vide ibi bonā gl. ff. eod. Sed quærit hic Ia. quid de exceptione libelli ineptè formati, qñ debet opponi? Ipse dicit ꝙ hęc exceptio opponi pōt, etiā post li. cōtest. allegat ad hæc l. libellorū. versi. ꝙ si libelli. ff. de accusatio qa si libellus esset ineptè conceptus: nomē rei aboleꝰ: vt ibi patet in tex. si aboleꝰ: ergo concludit ꝙ erat receptū inter reos: & sic erat lis cōtestata: vt l. adulteram. j. de adulter. plenè in l. j. qui accusare non possunt per doct. Contra quod vide bonā l. cum sua gl. Titia. ff. de accusatio. & quod ibi notaē. & no. illā legem verū est quod gl. pro solutione dicti cōtrarij, dedit aliā solutionē: & distin guit tres casus, vt videbitis in fi. gl. quia dicit gl. Aut scio falsum &c. dic vt in gl. Aduerte tñ: quia gl. in primo mēbro huius distinctionis videt innuere, ꝙ si ego scio procuratorē esse falsum &c. & non oppono statim: mihi ꝓiudicat: quare postea non possum opponere. Dictū huius gl. nō est verū: quia posito ꝙ sciam procuratorē agētē cōtra me, nō habere mādatū, mihi nō præiudico. Ratio, quia consensus meus in his, quæ non dependent ex mea mera volūtate, nō operatur ad validandum actū vel sententiā: vt l. si expressim. ff. de ap. Sed si iudicium agitatū depēdet ex mera volūtate mea, quia iudiciū redditur in inuitū. Et ex eo cōcludas ꝙ licet nō opponā, & sciam ipsum esse falsum, adhuc possum ipsam opponere. Imò plus: quia consensu vtriusqꝫ partis iudiciū nullū vel sententia nulla nō posset validari, vt valeret sentētia. Et ita debet intelligi l. ij. & ibi per doc. j. cōia vtriusqꝫ iudi. licet gl. senserit contrarium, & malè in l. j. j. qui pro sua iur. iu. dare, da. ve pos. & idem no. per Ber. in c. quoniam contra falsam. in vltima gl. magna. extra, de probat. & solet dici per doct. in l. instar. j. de iure fis. lib. x. Item, opp. & sum in glos. fi. de princi. ad fi. Solue vt in gl. in prin. Quæro, pone ꝙ per sententiam iudicis est solutum falso procuratori: nunquid solutū poterit repeti. Dic ꝙ sic. Non obstat l. cùm putarem. famil. erciscun. quia ibi fuit iudicium agitatū cū legitima ꝑsona: hic non. Itē dicit gl. ꝙ iudiciū est nullum, in præiudicium domini, nisi habuerit ratū. alleg. l. licet. de iudic. Concludit ergo ista gl. ꝙ dominus possit ratificare iudiciū agitatum per falsum procuratorē. Aduerte, in quantum iudiciū facit cōtra dominū, ꝙ possit ratificari: ita debet intelligi. Sed q̄ro, quid iudicium faceret pro domino, vel sententia lata esset pro domino in ꝑsona falsi procuratoris: nunquid ratificando tūc valebit sententia? Gloss. in l. si mater. §. hoc iure. de exceptio. rei iud. tenet ꝙ sic: & alle. l. licet. ff. de iudic. præalleg. Contrariū sentit gl. alibi in l. si tutor. j. in quibus cau. in inte. resti. non est necesſ. Gl. innuit ꝙ speciale sit in minore. Ista vlt. gl. cōmuniter approbatur, per rationē superius dictam: & aduerte ꝙ l. licet. ff. de iudic. loquitur vbi dominus ratificat iudicium agitatū per falsum procuratorē ante sententiā latā. quid aūt si ꝓsit sententiā, vide ſ. Quæro iudex pronunciat ꝓcuratorem esse legitimum, & se habiturum ratum quicquid per eū factū fuerit: quæro nunquid valebit. Videtur ꝙ sic: vt l. j. §. idē Pomponius. ff. quod falso tutore. Contrarium videt per l. quod nō iusto. ff. de collu. detegē. Non obstat lex cōtraria: quia loquitur in tutore, cuius tutoris dāda dependent ab ipso iudice. quod nō est in procuratore. verūtamē est, ꝙ si iudex pronūciat sic: ꝓnūcio exceptiones oppositas contra mādatum huius procuratoris non obstare, & eis non obstātibus esse procedendū in causa. isto casu iudicium valeret. Ista est practica communis, quā ponit Spe. in tit. de excep. §. iij. in fi. & Cyn. hic.

¶Vicunque. Illustris ꝑsona non litigat ꝑ se, sed ꝑ procuratorem: alias punctur. h. d. Hic est authē. hoc ius, quā limitat. Rationem legis dic vt in glo. &c.

¶Vicunque. Positus in illustri dignitate nō litigat ꝑ se, sed ꝑ ꝓcuratorē. Cū autē q̄ro de ratiōe: dic vt i gl. qa ratiōe dignitatis debet sedere cū iud.

☞ *Causæ, in quibus quis cogitur personaliter, & nō ꝓcuratorem comparere.*

Assessores raro uel nūquā admittūt excusationē ꝑ ꝓcuratorē

¶In pecuniarijs. ª Per ꝓcuratorē citatus potest comparere, etiam si in

l. si expressim. ff. de ap. Sed si iudicium agitatū depēdet ex mera volūtate mea, quia iudiciū redditur in inuitū. Et ex eo cōcludas ꝙ licet nō opponā, & sciam ipsum esse falsum, adhuc possum ipsam opponere. Imò plus: quia consensu vtriusqꝫ partis iudiciū nullū vel sententia nulla nō posset validari, vt valeret sentētia. Et ita debet intelligi l. ij. & ibi per doc. j. cōia vtriusqꝫ iudi. licet gl. senserit contrarium, & malè in l. j. j. qui pro sua iur. iu. dare, da. ve pos. & idem no. per Ber. in c. quoniam contra falsam. in vltima gl. magna. extra, de probat. & solet dici per doct. in l. instar. j. de iure fis. lib. x. Item, opp. & sum in glos. fi. de princi. ad fi. Solue vt in gl. in prin. Quæro, pone ꝙ per sententiam iudicis est solutum falso procuratori: nunquid solutū poterit repeti. Dic ꝙ sic. Non obstat l. cùm putarem. famil. erciscun. quia ibi fuit iudicium agitatū cū legitima ꝑsona: hic non. Itē dicit gl. ꝙ iudiciū est nullum, in præiudicium domini, nisi habuerit ratū. alleg. l. licet. de iudic. Concludit ergo ista gl. ꝙ dominus possit ratificare iudiciū agitatum per falsum procuratorē. Aduerte, in quantum iudiciū facit cōtra dominū, ꝙ possit ratificari: ita debet intelligi. Sed q̄ro, quid iudicium faceret pro domino, vel sententia lata esset pro domino in ꝑsona falsi procuratoris: nunquid ratificando tūc valebit sententia? Gloss. in l. si mater. §. hoc iure. de exceptio. rei iud. tenet ꝙ sic: & alle. l. licet. ff. de iudic. præalleg. Contrariū sentit gl. alibi in l. si tutor. j. in quibus cau. in inte. resti. non est necesſ. Gl. innuit ꝙ speciale sit in minore. Ista vlt. gl. cōmuniter approbatur, per rationē superius dictam: & aduerte ꝙ l. licet. ff. de iudic. loquitur vbi dominus ratificat iudicium agitatū per falsum procuratorē ante sententiā latā. quid aūt si ꝓsit sententiā, vide ſ. Quæro iudex pronunciat ꝓcuratorem esse legitimum, & se habiturum ratum quicquid per eū factū fuerit: quæro nunquid valebit. Videtur ꝙ sic: vt l. j. §. idē Pomponius. ff. quod falso tutore. Contrarium videt per l. quod nō iusto. ff. de collu. detegē. Non obstat lex cōtraria: quia loquitur in tutore, cuius tutoris dāda dependent ab ipso iudice. quod nō est in procuratore. verūtamē est, ꝙ si iudex pronūciat sic: ꝓnūcio exceptiones oppositas contra mādatum huius procuratoris non obstare, & eis non obstātibus esse procedendū in causa. isto casu iudicium valeret. Ista est practica communis, quā ponit Spe. in tit. de excep. §. iij. in fi. & Cyn. hic.

¶Vicunque. Illustris ꝑsona non litigat ꝑ se, sed ꝑ ꝓcuratorem: alias punctur. h. d. Hic est authē. hoc ius, quā limitat. Rationem legis dic vt in glo. &c.

¶Vicunque. Positus in illustri dignitate nō litigat ꝑ se, sed ꝑ ꝓcuratorē. Cū autē q̄ro de ratiōe: dic vt i gl. qa ratiōe dignitatis debet sedere cū iud.

☞ *Causæ, in quibus quis cogitur personaliter, & nō ꝓcuratorem comparere.*

Assessores raro uel nūquā admittūt excusationē ꝑ ꝓcuratorē

¶In pecuniarijs. ª Per ꝓcuratorē citatus potest comparere, etiam si in

¶Pro cōcordia, aduerte quādo mādatū reuocatur in dubiū an sit validū, vel nō, & producūtur testes, & fertur sententia super eius validitate. Bar. dicit in l. j. ſ. eo. ti. & isti testes, & sententia præiudicat domino, etiā nō citato cōtrario alle gatur do. Alexan. in hac l. co. j. Tu dic sal uādo Bar. ꝙ in d. l. j. debet intelligi secundū determinationē quā dicit in hac l. ſ. ꝙ præiudicat, ſ. quādo cā cognita, nō aliter ideo cautè dixit d. Alex. ꝙ limittat, nō aūt qd cōtrariē. In alio tñ secūdum do. Frā. Are. in l. sciēdū. col. fi. ff. de verb. ob. allegatur contrarius Bar. ſ hac lege: qa in prin. voluit ꝙ q. dicit, ꝓcuratorē esse falsum, nō teneꝰ, ꝓbare qa negatiua nō coarctata loco, & tpe. l. actor. C. de ꝓba. cū fi. & tñ secūdū eū cōtrariū voluit in eadē l. ff. vbi voluit ꝙ pōt probari probādo reuocationem mādati. Tu dic ꝙ prima opinio vera. & nō obstat qd dixit col. fi. qa Bar. loquit qñ qs assumpsit in se onus ꝓbādi qd ita ꝓbari pōt, pducēdo reuocationē: et sic nihil obstat: imò subtiliter ſtuēdo, tūc negatiua nō ꝓbatur, sed affirmatiua reuocationis quæ tamē habet annexā negatiuā: vt la tē habetur ī l. hoc iure. & in l. illa. ff. de verb. obl. nouiſ. in l. de pupil in §. ſi quis ipſi. ff. de no. ope. nū.

¶In pecuniarijs. Et al legat istū tex. Bar. in l. j. §. suffi cit. ff. de admi. tu. & in l. q habet §. ſi pupillus. ff. de tute. ꝙ pupillus pōt ſolus citari ad iudiciū: quia intelligit ꝙ cōpareat ꝑ se, vel ꝓcuratorē. Ego tenui cōtrariū ī l. ſed si ex ſtipulatu. q̄ ꝑcedit l. ſi ex legati. ff. de verb. obli. & vide c. cū in iure. de offi. de lega. & vide ibi doc. qui alleg. Bar. hic. And. Barba.

Pro cōcordia aduerte: vult iudex facere cōparere aliquē ex litigātibus ꝑsonaliter reſpōsurus positionibus vel ſimilibus, au dictā pōt denegare ꝓcuratori ī hoc. qua ſi dās ſit legalior & melius instructus: vt ꝑ Bar. hic, ī hac l. ſi. cōtrariū allegat tenere in l. ſi actor. ff. eo. ti. in j. col. Tu dic in d. l. ſi actor. loquit Bar. qñ qs venit ad defendēdū, nō ſimpliciter vti procurator,

ſed tñ q̃ p iure ſuo, q̃ dicit mẽti cõmẽdãdũ ſec⁹ ſi ſimpliciter. & ita loquit. addead no ta. in c.j. de cõſeſ. i vj. maximè p Ioã. And. in gl.j. Itẽ, & aliter di ci põt: quia ſi ꝓcura tor ſpãliter ad ſic rñdẽdũ informatus, & miſſus à dño: & ita p cedat ſecũda opin. a liàs ꝓcedat prima in d.l.ſi. Ita Bar. in l. qui bona. §. qui alieno. ff. de dam. infec. & alle. cõcor. Adde ad Inn. in c. paſtoralis. i prí. de iud. Incriminalib⁹ aũt. vide Bar. & docto. in l.ij. §. defendi. ff. ex quibus cau. in poſſeſ. ea.

§ P OMATES.

a ¶ Niſi ex cã. Vel niſi quis impetraſſet reſcriptũ, q̃ aduerſari⁹ poſsit cõpelli cõparere ꝓſonaliter. quo caſu etiã ipſe ſperãs cogeret: vt p Rotã in tit. de dol. & cõtu. c.ij. in antiquioribus de quo Feli. in rubrica, de reſcrip. col.ij.

✠ P. P A V. P.

b ¶ Scire. Vide etiam Bar. in l. ſeruũ. §. publicè. ff. de procura.

c ¶ Aſſeſſores. Sed cõ trariũ vr tenere idem Bar in l. qui bona. §. pe. de dã. ifec. & ibi vide Io. de Imo. in c. ij. aliàs. iij. de iura. ca lũ. vbi tenet cũ Bar. f d.l. §. pe. & alleg. Io. And. Iſtud tene mẽti in c. fi. de iura. calũ. in vj. tãgitur in c. paſto ralis. de iudi. vide c. pe. de poſtul. prẽl. & ibi dixi. And. Barba.

d ¶ Quæro, vtrũ. no. q̃ iſta pœna habet locũ etiã ſi clã præſteẽ pa trociniũ. vide tex. i c j. de offi. deleg. ĩ ver. manifeſtè. vbi proba tur contra. vide ibi. And. Barb.

✠ P. PAV. P

e ¶ Procurauit. Iſta l. tñ nõ hẽt locũ in po- citatione hoc exprimitur: nec cogitur quis cõparere perſonaliter, niſi ex cauſa ª hoc. d.

Quæro quæ † ſint cauſæ, propter quas q̃s cogitur perſona liter comparere. Pro huius declaratione debetis ſcire. q̃ hic tex. ibi: niſi fortè quoſdam &c. legitur duobus modis. Primò ſic. Dictũ eſt ſuprà, q̃ quis põt cõpa rere per procuratorẽ ſi vult, niſi in caſu, in quo cogitur quis cõparere per procuratorẽ vt ſ. l., pxi. & ita intelligiẽ iſte verſi. niſi fortẽ. vt dicit gl. ſuper verbo, iuſtiores. in prin. Aliꝭ dicũt ecõuerſo: & ita poſui caſum, qui eſt magis notabilis, vt ſ. dictũ eſt, q̃ põt cõ parere per procuratorẽ: niſi ex cauſa cõpa reret perſonaliter. Quæ eſt ergo cauſa iuſta Dicit gl. cauſa iuſta eſt in his cauſis in qui bus non admittitur procurator: vt puta, in cauſa criminali, in qua ponitur pœna â rele gatione ſ. & iſtud eſt clarũ. Vel dicas, dicit gl. quia melius ſcit dñs veritatẽ, quã procu rator. Sed ſecundũ hoc ſemper iudex pote rit dicere: cõpareas corã nobis perſonaliter

b quia volumus ſcire b à te veritatẽ. Et vide gloſ. do. Iaco. circa hoc dabat remedium, q̃ quis faciat ꝓcuratorẽ inſtructũ ad omnia, de quibus poſſet iudex eũ interrogare, & hoc exprimat in mãdato. Sed certè hoc nõ placet mihi. Nã dicit l. de minore. §. tormẽta. ff. de quæſtio. q̃ veritas perpenditur ex vultu, & trepidatione, & qua cõſtãtia quis loquatur: ſed in his iudex nõ põt informari per procuratorẽ: qa alius eſt aſpectus dñi, & alius eſt aſpectus procuratoris: & ſic q̃n iudex vellet, faceret dominũ cõparere: & hoc colore aſſeſſor es[c] raro † vel nunquã ad mittũ excuſationẽ per procuratorẽ. q̃ ſatis placet. Vel quartò, dicit gl. eſt alia cauſa iuſta, ſi perſona domini eſt legalis: nec eſt ri xoſa, ſicut eſt procurator. argu. l. ſi actor. ff. eod. Quod dictũ placet multũ in procura tore ſimplici, per cuius aduentũ, conditio aduerſariꝭ in nullo debet fieri deterior: vt l. ij. §. defendi. quib. ex cau. in poſſeſ. ea. Sed quid in procuratore in rem ſuam: docto. tra ctant hic. De hoc eſt tex. & gl. in l. ſi actor. ff. eod. & ibi dicemus Deo duce. Barto.

IN pecuniariis. Ois ci tatio ĩ cludit hãc poteſtatem, q̃ citatus poſsit cõparere per ſe, vel per ꝓ curatorẽ, niſi in citatiõe contrariũ appareat, vel alia legitima cau ſa ĩtercedat. h.d. Nota q̃d dixi in ſũmario. Quæro, q̃d velit dicere tex. ob cauſas. Dic vt ĩ gl. tu agis ex iure celſo cõtra me. dico q̃ cõpareat cedẽs, tãq̃ melius nouerit veritatẽ: an debeat cõparere.

Videtur q̃ ſic vt l. ſi actor. ff. eo. Dic contrariũ ſecundùm Iaco, de Are. quia tũc confeſsio cedentis non poſsit præiudicare ceſ ſionario in aliquo: vt l. ſi partẽ. ff. quemad. ſerui. amit. l. ſeruum ſi liꝭ. §. j. ff. de leg. j. & ibi per Dy. & in l. facta. §. ſi hæres. ff. ad Trẽ bel. ad quod debet cõparere cedens. Certè non video. quod eſt verũ ſecundũ Iaco. de Are. niſi ad cedentẽ ſpectaret aliquod pe riculũ, vel cõmodũ: iſto caſu dicitur prima cauſa cedẽtis, & poſ ſit vocari cum debet. arg. l. j. §. in propria. ff. q̃n appel. ſit. Item quæ ro, tu cõpares tanq̃ procurator in iudicio, oppono tibi & volo q̃ compareat principalis, tanq̃ melius nouerit veritatẽ: principa lis eſt abſens; debeo ſibi facere ſumptus: videtur q̃ ſic; quia volo inducere eum in teſtem. arg. l. quoniam liberi. j. de teſti. & l., eos j. de appel. Dic contrariũ; quia per abſentiã aduerſariꝭ non debet fieri mea cõditio deterior. Tex. eſt in l. ij. & ibi gloſ. quib. ex cau. in poſſeſ. eaẽ. Itẽ not. hãc l. in arg. Pone, q̃ caueẽ q̃ pro maleficio debeat quis citari ter vt cõpareat per ſe, & per procuratorẽ legi timũ: quidã fuit citatus vt cõpareat: ipſe non cõparuit: fuit poſi tus in bãno; nunquid bannũ valeat, videtur q̃ non; quia citatio eſt fundamentũ iudicij, quæ non fuit facta ſecundũ formam ſta tuti. Contrariũ determinat do. Iaco. per hanc legẽ: & quia po teſtas comparendi per alium ineſt tacitè, per hãc legẽ: & expreſ ſio eorũ, quæ tacitè inſunt, nihil operaretur: vt l. non recte. j. de fide. l. hæc verba. de leg. j. Vltimò nota practicam ex hac lege quod ſi aliquis eſt accuſatus coram te de aliquo crimine, cuius pœna ſit infra relegationem, & tu citas eum, & ipſe cõparet per procuratorem. quod eſt licitũ. l. ſeruũ quoq;. §. publicè. ff. eo. quo ad obuiandũ malitiæ ſuæ. Et, vt poſsis melius inueſtigare veri tatã, poſſes dicere quod tu vis principalẽ, qui melius nouit veri tatẽ: per hanc legem. Et ſi vis q̃d clientulus tuus nõ cõpareat, q̃d ipſe faciat procuratorẽ ſpecialiter ad iurandũ de calũnia. Et eſt caſus extra, de procur. qui ad agen. lib. vj. Et ponas, quod ipſe cõ fiteatur, vel reſpondeat ad omnia, de quibus interrogabitur. Et omnia iſta ponũtur expreſſe & ſingulariter in procuratorio. Ver bi gra: ſi interrogaberis de hoc, rñdeas ſic. & iſta eſt practica Bar

Ne liceat potentioribus. *Rubrica.*

Cõtinua vt ĩ gl. & ſicut rubr. ptes duas hẽt: itaĩ nigro ſunt duæ le ges. Prima tractat de p̃ma pte rubricæ: ſecũda de ij. tractat &c.

1 ☞ *Procurans patrocinium potentiorum, debet priuari cauſa.*
2 *Officialis præſtans fauorem alicui priuato, punitur.*
3 *Iudex minor punit maiorem de fauore per eum præſtito in cauſa alicui priuato.*
4 *Pœna huius legis non imponitur ipſo iure, ſed per ſententiam.*
5 *Diſpoſitio huius legis habet locum in actore & reo.*
6 *Pœna huius legis an committatur ex ſola procuratione, uel requiratur quod patrocinium fuerit præſtitum.*
7 *Pœna huius legis committitur, quocunque modo patrocinium præſtetur.*
8 *Diſpoſitio huius legis hẽt locũ, etiã ſi patrocinium fuerit præſtitũ ꝓ familiarẽ petẽtoris.*
9 *Delegari quod non poſsit per rectorem prouinciæ hæc cauſa.*

LEX I.

DUinæ. Qui patrocinium potentis ratione officij, ꝛ curauit, cauſa priuatur: & ille potentior pu nietur: & rector prouinciæ iudex erit. h.d. Primò loq tur in genere. Secũdò reſpõdet quærenti. Secũda ibi: quare cũ interſit. Itẽ prima ſubdiuidit: qa primò punit ptẽ ꝓcu rantem. Secundò ponit potentiorẽ facientem hoc. Secunda ibi:

1 quem palã &c. Nota ex hac lege † quod ille, qui procurauit ad uocationem, ſeu procurationem, ſeu auxilium potẽtiorũ, debet priuari cauſa. quod nota contra eos, qui in ciuitate iſta faciunt quod priores faueãt ſibi in aliqua cauſa, coram aliꝭ officialibus:

2 debent enim cauſa priuari, vt hic vides. Nota † q̃d officialis, qui præſtat patrocinium, vel fauorem alicui priuato, in aliqua cauſa, coram alio officiali, punitur. Secũdò nota † q̃ de iſto de

3 licto iudex minor poteſt punire officialem maiorem. Opp. ff. de alie. iudi. mutam cau. fac. l. iij. Solu. Ibi loquitur de potentiore non ratione officij, ſed fortè diuitiarum, ſeu ratione alterius ſta tus: hic de potentiore ratione officij. Contra hoc opp. ſ. de aduo. diuer iudi. l. ij. vbi decuriones poſſunt eſſe aduocati. Solu. Hic lo quitur de potentioribus ratione officij ita magni, quod poſsit al teri minacem feruorem oſtendere, ſeu inferre: vt l. ſi per impreſ ſionem. j. quod met. cau. & ideo propriè poſui exemplũ in prio ribus iſtius ciuitatis. Opp. ſecundò. j. de ſuffra. l. j. Solue vt in glo. quia ibi non erat potentior. Circa hanc legem quæro: dicit

4 hic quod priuatur cauſa: † vtrũ priuetur ipſo iure, an per ſenten tiã. Glo. optimè dicit, per ſententiã: quia dicit, priuetur: non, pri uatus ſit. Sic ſimile habuiſtis no. in l. iubemus. §. ſane. ſ. de ſacro. ſanc. eccle. & l. ſi quis in tantã. j. vnde vi. & dixi pluries. Quæro hæc lex vtrũ habeat locũ tam in actore quàm in reo. Gloſ. q̃ eſt j. tit. proxi. ſuper rubrica, videtur velle q̃d hæc lex habeat locum

5 ſolũ in actore. Contrariũ † puto, q̃d habeat locũ in actore & reo. Primò propter generalitatẽ rubricæ, q̃ dicit, patrociniũ litigãti bus p̃ſtare. Ex eo q̃d dicit, litigãtibus, loquitur tã de actore q̃ de reo. Hoc etiã apparet ex principio huius legis, q̃ loquitur gñali

6 ter. Scdò † q̃ro, vtrũ ſit neceſſe q̃d potẽtior p̃ſtet patrociniũ, an ſu ficiat ꝓcuratio partis ſola. Tex. vr dicere q̃d ſolũ ſufficiat procu ratorẽ habere patrociniũ potẽtioris ratiõe officij. Tex. vr q̃d ſic, dũ dicit, aduocaſſet, & ita ſentit gl. ſup illo verbo. gl. finaliter di

d cit cõtrariũ de æquitate. ar. l. q̃uis. de in ius vocã. Quæro, vtrũ ſit neceſſe q̃d illud patrociniũ p̃ſtet palã ad banchũ: vel ſufficiat

7 q̃d clã, vel p̃ iterpoſitã p̃ſonã ſiãt iſta rogamina. Certè † puto quo cũq; mõ potẽtior p̃ſtet patrociniũ, fauorẽ, vel auxiliũ ad ꝓcura

8 tionẽ p̃ctis, ipſe ĩcidit ĩ hãc l. ꝓpter gñalitatẽ ẏborũ huius legis ibi

e ꝓtẽtiorũ domorũ opibus niterent, q̃ro, † q̃d ſi aliqs ꝓcurauit patro

patrociniũ alicuius familiaris potẽtiorũ: vt puta notarij prioris? Puto q̃ idẽ, vt teneaẽ hac cõſtitutiõe. Et hoc innuit tex. & gl. ſu per ver. domorũ opibus. id eſt, illis de domibus. dicit gl. Pro hoc facit j. ſi rec. ꝓuin. &c. in rubro & in nigro. & j. ſi quacunq; p̃d. & l. j. &c. Circa vltimã partẽ, dicit hic q̃ rector prouinciæ eſt iu

9 dex ſup iſto delicto. Quæro, † an iſtam cauſam poſſet delega re. Glo. dicit q̃ non: quia iſtud ſpecialiter eis cõmittitur vt maio ribus. Et per hãc legẽ ponit exemplũ in l. j. ff. de offi. cius cui mã da. eſt iuriſdi. Vltimò glo. hic tractat materiã de ceſsio. act. q̃ hic non cadit: ſed cadet melius in l. proxi. & optime. & ibi debet dici in l. per diuerſas. & l. ab Anaſtaſio. j. mand. & ibi dicemus, & dicam j. l. proxi. quantum ad eam expediet. & nota hanc legem, quam poteris cum honore practicare. &c.

DIuine. Non poteſt potentior patrocinium præſta re: aliàs ipſe puniretur: & præſes eſſet iudex & litigator ipſo priuaretur. h.d. Diuiditur in duas par tes. Prima loquitur in genere. Secunda in ſpecie. Secũ da ibi: quare cùm interſit. Iterum prima ſubdiuiditur: quia pri mò punit litigantẽ. Secundò punit potentem, & pœnam conſti tuit. Secunda ibi: quem palã eſt. Oppo. ff. de alie. iudi. mut. cau. fac. l. j. cum duabus ſeq. Solue vt in gloſ. Item oppo. de l. ij. §. de aduo. diuer. iudi. Sol. eſt not. ibi loquitur in decurione: hic in alio officiali maiori. Oportet ergo q̃ ſit officialis ita magnus, q̃ poſsit inferre timorem per vocem: vt ſunt priores hic: non ita ca merarij, vel aliꝭ conſiliarij. Item opp. j. vbi ſena. vel cla. l. iij. Sol. vt in glo. Quæro. vtrum priuentur cauſa ipſo iure, an per ſen tentiam. Et gl. dicit per ſententiã: quia dicitur, afficerentẽ. Quæ ro, vtrũ præſes prouinciæ poſsit in caſu huius legis p̃inquiſitio nẽ ꝓcedere. Gl. vr dicere q̃ nõ, niſi ad partis poſtulationem: hoc etiã videt ꝓbare tex. ibi: inter litigatores audiẽtiam tuã. &c. In cõ trariũ: quia delictũ iſtud cõmittitur corã iudice: ergo ipſe de hoc poterit inquirere: vt j. de probatio. l. iubemus de teſta. nullũ. Et il lud puto verũ, quantũ ad accuſationẽ criminalẽ, ſeu ad punitio nẽ, per textũ ibi: rectores prouinciarũ cuſtodes. &c. Ad ipſorum ergo cuſtodiã hoc ptinet, & per actionẽ p̃ſtitã. quãtũ ad actionẽ ciuilẽ nõ puto: quia in eo nihil põt facere iudex, niſi parte petẽte vt l. j. in princ. ff. de edend. & l. ad perẽptoriũ. de iudiciꝭ. Fallit in l. iij. ff. de ſuſpec. tutori. & q̃ ibi not. Quæro vtrũ ſufficiat ꝓcura re patrociniũ: potẽtioris: an reqraẽ q̃ exhibeat. Dic vt in gl. Quę ro, & eſt no. q̃d ſi aliquis nõ procurat patrociniũ potẽtioris habẽ tis officiũ, ſed alicuius ſui domeſtici. Dic vt no. p gl. q̃ dicit idem per tex. q̃ dicit, domorũ opibus: id eſt, illis de domibus. Ad q̃ j. ſi rector prouinciæ, vel ad eũ pertinẽtes. in rubro & nigro & j. ſi quacũq; prædi. pote. l. j. Quærit gl. vtrũ rector prouinciæ poſsit delegare iſtã cauſã. Dic vt in gl. Quęro, vtrũ hic titulus habeat locũ in actore & reo. gl. j. tit. j. ſuper rubrica dicit, q̃ in actore tan tũ. Tu dic in actore & reo, ꝓpter gñalia verba huius legis, q̃, phi bẽt vnũquẽq; ꝓcurare patrociniũ potẽtiorũ. Dicã plenius. j. tit. j. l. j. Vltimò gl. tractat hic materiã ceſsiõis, q̃ melius incidit. j. e. l. ſi. et ibi recitabo. Nota diſpoſitionẽ intelligi, id eſt, illis de domibus qa qñq; diſpoſitio nõ cedit in domibus tãquã in ędificio: qa itel ligiẽ domus, p̃ illis de domibus: vt ff. ſi cer. pet. aliãs de aſſeſſo. l. lecta. in prin. & hic. Extra in l. diuinę. vide gl. q̃ incipit, & ideo a liꝭ. hic eſt primò notãdũ. gl. dicit ꝓpe finẽ, q̃ ſi titulus ceſsiõis nõ eſt expreſſus in principio inſtrumẽti, q̃ ceſsio p̃ſumiẽ ſimulata. q̃ intellige ſanè: qa nõ debes intelligere q̃ ſi eſſet cauſa ceſsiõis in fine, q̃ ideo dicaẽ ſimulata. Sed voluit dicere q̃ ſi à principio, q̃n fit ceſsio, nõ exprimiẽ illa cauſa: q̃ ſi ex iteruallo exprimereẽ q̃d nihilominus p̃ſumereẽ ſimulata. Et not. q̃ ſit differẽtia an exprimã in principio inſtrumẽti, vel in fine. Itẽ eſt aduertẽdũ, dũ gloſ. dicit, q̃ ſi ꝓ parte iura ſint vẽdita, & ꝓ parte donata, q̃d eſt ſimu lata ceſsio. Quæro, qualiter ageẽ ad iſtud. Dic vt notaẽ p Inn. ĩ c. ij. extr. de alie. iudi. mu. cau. fac. & idẽ eodẽ modo, ſi vẽdita ſũt mi nori p̃tio iura, qualiter tũc agaẽ. Dic vt ibidẽ p eũ. Ratio quare vetus ſit titulus, vel cauſa ceſsiõis in iuribus cedẽtis, nec ſufficit. ſola ceſsio, eſt iſta: qa iura volũt q̃d illud idẽ opereẽ ceſsio, ĩ trãſ ferẽdis iuribus in ceſsionariũ, q̃d traditio rei corporalis in trãſſe rẽdo dñium rei corporalis: vt no. gl. in l. ad eũ. in principio. ff. de donat. Facit q̃d nota. in l. in omnibus. ff. de actio. & oblig. & q̃d habeaẽ in l. fi. q̃n fiſcus, vel priuatus. in gl. q̃ incipit, ſuo. Sed nemi ni venit in dubiũ, q̃d vẽditio ſola rei corporalis nõ trãſſert domi niũ, niſi ſit ibi titulus habilis ad trãſlationem dñij: vt l. traditionis bus. ſ. de pactis. & l. nunq; nuda. ff. de acq. poſſ. & de acquiren. re. domi. Ergo ſola ceſsio ſine traditione, titulo, & cauſa, non trãſ fert iura. Et quia hic in glo. fit mentio, dum iura ceduntur ex cauſa venditionis: q̃ ſi ta bellio dixit talis cedens fuit cõfeſſus ex tali ceſsione habuiſſe centum: an iſtud ſufficiat Glo. quæ eſt in l. per diuerſas j. mãdati. ſup verbo, ſolutarum. innuit q̃ iſta confeſsio nõ ſufficiat: ſed debeat pretium realiter eſſe ſolutũ. Et hãc opinio. approbat Iac. de Bel. eſſe veram in auc. de æqua. dot. poſt principium. in lectura ſua. Quid ſit tabellio dicit: coram me habuit centũ pro dicta ceſsio ne contra Martinum debitorem ſuũ pro dicto pretio dictæ ceſ ſionis: an hic titulus ſit ſufficiens, cùm nullus ſit expreſſus titu lus venditionis: vt l. ſi. j. de præd. decu. vbi dicit fieri vẽditionem: vt per hoc manifeſtè detur intelligi veditionis fuiſſe cõtractum.

tẽtibus ſolũ diuitiꝭ, vel qa ſit ex magna tib⁹ ciuitatis, ſed ſo lũ in potẽtioribus ra tione officij. vide De ci. in c. j. col. iiij. ad fi. & ſeq. de offi. deleg. vbi etiam quædam alia in materia.

LEX II.

SI cuiuſcunque. Si actio cedatur potentiori, ratione officij, actor cadit à cauſa. h.d. Quærit gl. hic, in quo differt hæc lex, ſeu prouiſio huius legis, à titulo de litigioſis? Reſpondeo, ibi loquitur de actiõe litigioſa, quę iã erat in iudicium deducta: hic etiã ſi non erat litigioſa. Itẽ in quo differt hic titulus à titulo de alie. iudicij mutan. cauſ. fac. Reſpõ. ibi loquitur de potẽtiore, alia ratiõe quã officij. Secũdò q̃rit gl. q̃d ſi ceſsio fuit actiõis nõ litigioſæ nec fiat potẽtiori aliqua ratione. Gl. circa hoc diſtinguit tres caſus, q̃s videbitis in text. in l. p diuerſas. & l. ab Anaſtaſio. j. mãda. & vide gl. tuã quam maximè nota, ibi: ſi dubitatur. maxi mè ibi: item quòd titulus & c. ibi in principio. & hac ratione, ſeu dicto huius glo. ponunt quidam in principio inſtrumenti titulũ ceſsionis: licet quidam dicant quòd non expediat. Sed dicemus in dicta l. per diuerſas. j. manda. l. finali. &c.

SI cuiuſcunque. Qui cedit actionẽ potẽtio ri ratione officij, eã perdit. h.d. Opp. ff. de ratione officij. Oppo. de litigio. in. ij. So lu. Ibi prohibetur ceſsio propter potẽtia eius, cui cede retur. Ratione huius contrarij gl. diſtinguit de ceſsione: quòd ha buiſtis perfectius in l. per diuerſas. & l. ab Anaſtaſio. j. mandati.

De his qui potentiorum nomine. *Rubrica.*

Glo. continuat ſic: ſuprà, titulo proximo, prohibuit actorem aduocare potẽtioris patrocinium: hic prohibet reum. Innuit hic gl. q̃ titulus prędcẽs nõ habet locũ in red: quod eſt faſſum, vt ſ. dixi. Cõtinua ergo ſic: Suprà punit litigãtes, qui aduocãt patro cinium potentiorũ præſtandum dicto, vel facto ipſorum poten tiorum: hic punit litigantes, qui aduocant patrocinium potẽtio rum, dicto, vel facto ipſius litigantis: quod facit affigendo titu los, vel prætendendo nomina: vt videbitis j. &c. Bart.

1 ☞ *Hæc lex habet locum in actore, & reo.*
2 *Chartula quæ continet exceptionem rei, appellatur libellus, ſicut & illa actoris.*
3 *Aſſerta p reũ in exceptionibus, ita faciũt fidẽ cõtra ſe, ſicut aſſerta in libello per actorẽ.*

LEX I.

ANimaduertimus. Breuiter dicit: Qui ti tulos potentiorũ præ dijs ſuis affigunt, vel eorum nomina in lite prętẽdũt, priuantur ſuo iure, & metallo dãnantur: & potentior, ſi conſenſerit, infamatur hòc dicit. Diuide: primò loquitur in genere: ſecũdò reſpondet querenti, repetendo quaſi illud idem. Secunda ibi: quiſquis igitur. Ad euidentiam legis debes ſcire quòd ſenatores, & viri clariſsimi habent priuilegium ne conue niantur, niſi ſub certis iudicibus: vt l. iij. j. vbi ſenatores vel clariſ ſi. Hoc præmiſſo, venio ad caſum in hac l. Hodie poſſumus ponere exemplum in prælatis, quando aliqui volentes euadere curiam ſecularem titulos alicuius eccleſiæ imponunt prædijs ſuis, vel eius nomen in iudicio prætendunt. Ad hoc facit extra, de alie. indic. mu. cau. fact. capitu. ij. Nam ſi hoc faciunt in frau dem: quia non eſt verum, punientur & tenebuntur hac conſti tutione. Quæro vtrum hæc lex habeat locum in actore. Vi detur quòd non: vt hac l. verſicu. quiſquis. In contrarium vide tur ibi, nec repetendæ actionis &c. gloſſ. ſuper rubrica, & etiam ſuper dicto verbo, actionis. videtur tenere quòd non habet lo

a ¶Ne quis. Et not. q̃ eo ipso, q̃ quis efficitur clericus desinit esse plebeius quod no. p̃ statuto secũm Flo. a de gl. de cõse. di. iij. c. rogatiões. qđ appellatione plebei venit seruus. Lap. ca. fi. de offi. dele. in vj. q̃ appellatione plebæi venit monachus: qa est seruus monasterij. And. Barb. ↔P. PAV. P.

b ¶Imprimere. an ista materia procedat in capellis p̃ aliquẽ cõstituris in aliqua ecclesia, quia non possunt depingi alia insignia, etiam sui hæredis, qui non est de sua agnatione.

cum in actore sed habet locum. s. tit. j. l. prima. Ego dico † q̃ habet locum tam in actore q̃ in reo, & l. j. s. tit. j. loquitur alio casu vt dixi super rubrica. Vltimò nota ex isto text. † q̃ sicut chartula continens petitionẽ actoris appellatur libellus: ita chartula cõtinens exceptionem rei appellatur libellus: vt ibi contradictorijs libel. &c. per † quod patet q̃ sicut illud, quod actor asserit in libello facit fidem contra se: vt l. cum precũ. de liber. causa. Ita istud quod reus asserit in exceptionibus.

1 I
2 2
3 3

ANimaduertimus. Qui titulos, & nomina potentiorum in lite prætendit, litem perdit, & metallo punitur: potentior, si sciens fuit, infamatur. h. d. Quæro, in quo differat hic titulus à præcedenti. Respondeo secundùm gl. suprà in actore: hic dr reo: vt ibi dixi. Tu dic q̃ differt à præcedẽti: quia loquitur qñ interuenit actus ipsius potentioris: hic etiã quando nullus actus interuenit, sed pars in iudicio eũ nominauit. Itẽ præcedens loquitur in potẽtioribus ratione officij tantũ: hic loquitur in eis, qui habẽt dignitatẽ & priuilegia dignitatis, etiã sine officio, seu administratione: de quibus loquitur l. iij. j. vbi senat. vel cla. & hoc patet in principio, ibi: clarissimè priuilegia dignitatis, &c. Tertiò, quia præcedẽs titulus põt habere locũ etiã nulla lite mota: sed in casu legis vltimæ huius tituli, sed hic titulus habet locũ lite mota, saltẽ per porrectionem libelli. Nota ex lege ista, quod sicut libellus continens actionem vocatur libellus. ita cartula continens exceptionem vocatur libellus. Et ex hoc patet, q̃ sicuti ea q̃ quis asserit in libello faciũt fidẽ contra eum: vt l. cùm precum. de liber. cau. ita ea q̃ ponuntur in libello exceptionis. Vltimò est notandũ q̃ hic titulus & præcedẽs loquuntur de potentioribus ratione officij. Si aliquis assumeret defensionem alicuius castri, vel villæ subditæ alteri ciuitati, vel etiam domini, si non sit potentior ratione officij, punitur: & dictæ conuentiones non valent: vt j. vt nemo ad suum patrocinium suscipiat rusti. l. j. lib. xj. Bartolus.

Vt nemo priuatus. &c. *Rubrica.*

LEX I.

REgię maiestatis. Rubri. summat legem istam j. & ij. & in partibus istis de consuetudine non seruatur hæc lex &c.

REgiæ maiestatis. Qui titulum sub nomine principis rebus inicri pserit, eas perdere debet. Vel aliter Qui titulum, etiã sub nomine proprio scripsit, eas perdere debet. hoc dicit. Tamen iste casus vltimus in Italia non seruatur.

1 ☞ *Quando accusatio non procedit, iudex non debet eam admittere.*
2 *Nomen rei inter reos quando dicatur receptum.*
3 *Notarius non habet necesse mittere in quaterno accusationem, super qua non debet procedi.*

LEX II.

2 NE quis. Breuiter dicit: Rebus alienis non potest quis titulum, vel arma alterius imponere & faciens punietur. & postea cuilibet licet euellere sine metu processus. hoc dicit. No. ex isto fine q̃ † qñ accusatio non procedit, iudex non debet eam admittere. Simile habes in l. j. ff. de officio assessо. Nota etiam vnum, quod hic videtur casus pro opinio. quam teneo: dubitatur quando dicat nomen rei receptum inter reos: & in hoc sunt variæ opinio, vt doct. scribunt in l. j. j. qui accusare non possunt. & ego plenissimè in l. is qui reus de publi. iudic. Finaliter † dico quòd donec pendet cognitio, an super accusatione sit procedendum vel nõ, quis non dicitur receptus inter reos: sed quando iudex pronunciauit procedendum esse super accusatione, non obstantibus exceptionibus: tunc dicitur receptus inter reos. Hoc videtur probari: vt quia non debet scribi illa accusatio, super qua non debet procedi, vt hic in fi. Item nota istum finem, † quod si producitur accusatio, super qua non debet procedi notarius, non habet necesse eam admittere in quaterno. si tamen scripsit, puto quòd non puniatur: quia hic dicitur: punitur qui scribi concedit. Respon. & intelligas ad hoc, vt super ea procedatur: sed si scribatur vt ostendatur super ea non esse procedendũ: nõ video quid repugnet. &c.

1 I
2 2
3 3

NE quis. Qui alterius principis vexilla, vel titulũ abiq̃ legitima authoritate, rebus alterius apposuerit, legitimè punietur: & quilibet potest ea frãgere, sine metu processus. hoc dicit. Nota ex. ibi: sine præceptione iudicis competentis. Innuit quod cum licentia, vel præcepto iudicis, hoc posset facere. Et sic videtur quod iudex partem ipsam possit facere executorem in lite sua. Simile j. tit. j. quod intellige causa cognita: quia aliter inciderent in constitutionẽ l. meminerint. j. vnde vi. Dixi in l. iuste. ff. de acqui. poss. Et quod quis posset esse executor in re sua, habes in l. cum qui. §. fi. ff. de fur. Secundò nota quod curiales, presbyteri, milites dicuntur nobiles: hoc est, non plebeij. Nota fi. huius legis ad quod tota die allegatur, quod iudex libellum, qui non debet recipi, potest lacerare. Facit ff. de offi. assel. l. j. Itẽ nota quasi casum pro vna opinione mea: qualiter intelligatur nomen rei recipi inter reos. multæ sunt opinio. In l. j. qui accus. nõ pos. teneo q̃ tunc videtur receptus, quando pronunciatum est accusationem esse admittendam, & super ea procedendum: aliàs non dicitur nomen recipi inter reos: vt hic in fine.

Vt nemini liceat sine iudicis authoritate signa imprimere rebus. *Rubrica.*

In quo differt hic titu. à præcedenti, dic vt in glo. Ex quo habetis intellectum clarum.

LEX I.

SAepe rescriptum est. Nota ex rubro & nigro sequentium legum, quod sine authoritate iudicis non licet signa imponere rebus alienis: ergo à cõrario sensu, cum authoritate iudicis licet. Et ex hoc concluditur, q̃ iudicis authoritate potest quis ingredi possessionem sine executore: vt ipsemet sit executor, & nuncius in causa propria: præcedente tamen legitima cognitione, ne incidat in constitutionẽ. l. meminerint j. vnde vi. Pro hoc quod quis possit esse nuncius in re propria, facit l. eum qui. §. si epistola. ff. de fur. Dixi plenè in l. iustè. de acquir. pos. Vltimò pluries allegaui istam legem in conuentibus scholarium, qui doctorantur, & qui debent petere insignia doctoralia, non ipsimet sua authoritate recipere. &c.

Ne fiscus. &c. uel respubli. *Rubrica.*

Continua vt in glos. hanc rubricam: & hæc rubrica est summarium totius tituli: tamen quamlibet legem summabo &c.

LEX I.

REipublicæ. Non potest dari in solutum Reipublicæ actio litigiosa, vel dubia. hoc dicit. Opponi. j. quando fis. vel priua. per totum titu. Solu. Fateor q̃ in subsidium debitore existente nõ soluendo, potest conuenire fiscus debitorem debitoris: tamen sponte contra eum, accipere actionem non potest. Cogita.

REipublicæ. Quæro, dicitur hic q̃ fiscus non debet suscipere exactionem debitorum priuati pro debito suo: quid econuerso? vtrũ posset cõmitti vni priuato vt exerceat actionem contra debitores fisci, pro debito sibi priuato? Dic quod nõ. Casus est j. de erog. mil. anno. l. annonas. lib. xij. &c. LEX II.

CVm allegas. Actionem litigiosam, vel dubiã ex causa donatiõis, Respublica non potest suscipere. hoc dicit. Et facit contra ciuitates illas, quæ quotidie faciunt contra hanc legem: & ſę pe cõtingit q̃ duo fratres habent vnum castrum, & vnus expellit aliũ: & vadit ille expulsus ad aliquam ciuitatem propinquam ille expulsus concedit ius suum illi ciuitati, pro aliqua quantitate, certè ista concessio nihil valet. quod perpetuò nota. &c,

LEX III.

ABhorret. Propter remissionem debiti non debet fiscus contra alium procurationem suscipere. hoc dicit ista lex.

Ad

AD fraudem. Omnes leges præcedentes, loquuntur de procuratione, seu auxilio, ex parte actoris: hæc loquitur in auxilio ex parte rei. Breuiter dicit: Procurationem ad defensionem priuati fiscus suscipere non debet hoc dicit. hæc lex.

De negotijs gestis. *Rubrica.*

Dictũ est s. de procuratoribus, qui gerũt cum mãdato: verũ quia negotia quandoq̃ geruntur sine mandato: ideo de his ponit. &c.

1 ☞ *Si in tutela dicatur, talem proximiorem dedit tutorem: an uitietur tutela.*
2 *Coram præside est porrigenda accusatio suspecti.*
3 *Mater utrum teneatur facere tutorem suspectum.*
4 *Mater expendens pro filio pupillo, protestans q̃ intẽdit repetere, quas expẽsas repetat*

LEX I.

CVm tutores. Expensæ factæ pietate materna, vel affectione domestica, non repetuntur actione negotiorum gestorum. hoc dicit. Oppo. q̃ non ipsa mater facit tutores suspectos: sed mali mores, & eius negligentia: vt j. de suspec. tut. per totum. & ff. eod. per totũ. Solu. expone, faceres id est, detegeres. sic. j. de acquir. rer. do. l. adeo. §. cũ quis. versi. videntur. & vide gl. hoc facit ad quæstionẽ:

1 Cùm quidã esset tutor † legitimus, in tutela est dictũ, iudex talem proximiorem agnatum dedit tutorem. certè puto q̃ ex hoc non vitiaretur tutela: quæ debet intelligi: dedit, id est, datum declarauit. Debent ergo intelligi ista verba secundùm naturã eius super quo proferuntur: vt l. si vno. in prin. ff. loca. l. damni infecti quidam. ff. de dam. infec. & l. si stipulatus. de vsur. Circa hanc legem quæruntur tria. Et oppo. primò j. de nup. l. patrem. Sol. Ibi speciale. Primò quæro, coram quo debet fieri accusatio ista

2 de suspecto. Glos. dicit, & bene, † coram præside: vt ff. ad Turp. l. j. §. suspecti. quod dic plenè vt ibi. & l. cognitio. in prin. ff. de offi. eius cui manda. est iurisdi. & l. j. §. j. ff. de suspec. tu. Secundo, quæro, vtrũ mater teneatur facere tutorem suspectũ. Glo. hic videtur dicere q̃ non: & dicit verum. Probatur in l. ij. §. si mater. & §. seq. ff. ad Turpil. petere verò debet. Ex hoc sequitur solu. alterius quæstio-

3 nis: † quid si mater fuerit protestata, q̃ istas expensas faciebat animo repetendi: vtrum posset repetere? Frãcis. Accur. dicebat q̃ arg. l. Nesennius ff. eo. q̃ est verũ in expẽsis factis in accusando tutorẽ suspectũ, q̃ nõ tenebat facere, vt s. dixi. Facit ad hoc extr. de elec. c. vt præteritæ. & quod ibi no. plenè per Inn. sed expensas factas in petendo tutorẽ nõ posset repetere: quia ad illas tenebatur: & sic gesśit suum negotiũ: ideo non potest repetere. &c.

CVm tutores. Expensæ factæ pietate materna, vel affectiõe domestica, actione negotiorum gestorum non repetuntur. hoc dicit. Oppo. q̃ ista mater non faciat tutores suspectos sed mali mores ex negligentia eorum: vt j. de suspec. tut. per totum. & maximè in l. suspec. & Instit. de suspec. tuto. §. fi. ff. de suspec. tut. per totũ. Respondeo: debet exponi faciens, id est degens. Simile in l. adeo. §. cùm quis. in fi. ff. de acqui. re. domi. Hoc facit ad quæstionem: cùm quidam esset tutor legitimus in tutela: deinde iudex talem agnatum proximiorem dedit tutorẽ: certè puto quod per hoc non vitiatur tutela, debet enim intelligi, dedit, id est, datũ declarauit. Debent enim intelligi ista verba secundùm materiã eius cõtractus, super quo proferuntur. l. si vno. ff. loca. & l. si stipul. ff. de vsur. & l. damni infecti quidã. ff. de dam. infec. Oppo. de l. patrẽ. j. de nup. Solu. Ibi speciale. Circa hanc legẽ quærũtur tria. Primò corã quo debet fieri ista accusatio de suspecto. Glos. dicit, & bene, coram præside. l. j. §. suspecti. ff. ad Turpil. & dic plenè vt ibi. & l. cognitio. in princ. ff. de offic. eius cui manda. est iurisdi. & l. j. §. j. ff. de suspec. tu. Secundo, quæro, vtrũ mater teneatur facere tutorem suspectũ. Glo. hic videtur dicere q̃ non: & dicit verum. Probatur in l. ij. §. si mater. & §. sequen. ff. ad Turpil. petere tamẽ debet. & ex hoc sequitur solutio alterius quæstionis. Quid si mater fuerit protestata, q̃ istas expensas faciebat animo repetendi: an possit repetere. Francisc. Accur. dicebat q̃ sic. l. Nesennius. ff. de nego. gest. quod est verum in expẽsis factis in accusando tutorem suspectũ: quod non tenebatur facere, vt s. dixi, facit extra, de elec. c. vt præteritæ. & quod ibi nota. per Innoc. Sed expensas factas in petendo tutorem non potest repetere etiam si fuerit protestata: quia illas tenebatur facere: & sic cùm teneatur facere, protestatio nihil ope-

ratur: vt not. in l. Nesennius. ff. eo. de libe. agnos. l. si quis à liberis. §. si mater. & sic fecit negotium suum: meritò non potest eas repetere. Ita debitis intelligere.

1 ☞ *Expensæ factæ in petendo tutorem pupillo, quæ repetantur.*
2 *Vsufructuarius expensas magnas non facit,*
3 *Procurator, qui consuevit uiuere de salarijs quæ percipit ex curijs: si fecit expensas in petendo tutorem, censetur feciſſe animo repetendi.*
4 *Quid in amico paterno.*
5 *Si petens tutorem succumbit, an repetat expensas.*
6 *Tertius quando admittatur ad excipiendum pro aliquo, & probandum.*

LEX II.

CONtra impuberes. Breuiter dicit. Minores tenentur actione negotiorũ gestorũ in eo quod sunt locupletati. Itẽ expẽsæ factæ in petendis tutoribus repetuntur: nisi ab aliįs gratis fuisset factum. h. d. Primò loquitur in genere. Secũdò infertur ad speciẽ. Secũda ibi: quæ tibi quoq̃ Opp. & videtur q̃ hæc lex sibi cõtradicat: nã primò dicit necessitatibus: secũdò dicit ex vtilitate. Et sic loquitẽ primò expensis necessarijs: postea infert, & loquitẽ, de vtilibus. Huius timore glos. paruula hic sup verbo, ex vtilitate, dicit q̃ ista vtilitas est in genere, ne aliàs negotia pupilli deferant: vt Instit. de obli. quę ex quasi contrac. §. j. Sed cõtra hoc opponit, si expẽsæ sunt necessariæ: ergo debẽt repeti, etiã si pupillus nõ est locupletior: vt ff. de sol. in pupillo. & de mino. l. verũ. §. itẽ nõ restituet. Sol. Dicũt qdã, q̃ hic expẽsæ essent necessariæ ex parte impẽdẽtis: qa erat curator minoris. Diuinare est. Præterea, curator nõ sufficeret ad adeũdã hæreditatẽ: vt l. cũ in vna. §. j. ff. de appel. & hæc lex videt, q̃ loquat in pupillo locupletato, & q aliorũ hæreditatẽ agnouerat. Vnde alij dicũt q̃ ista est veritas, q̃ hic dicit, vrgente necessitate. expone, id est, vtilitate. & ita tenẽt omnes doct. Oppo. secũdò, q̃ nõ requiratur q̃ sit locupletior, sed sufficiat ab initio vtiliter gestũ: vt l. sed an vltro. §. j. ff. eo. Sol. Speciale est hic in minore, in quo regritur q̃ sit locupletior. Venio ad fin. & videt q̃ ipsæ expẽsæ factæ in petẽdis tutoribus, nõ repetunt: vt s. l. pxi. soluit gl. hoc fecit animo repetẽdi, vt hic suprà fecit affectiõe materna, seu domestica. facit s. eo. l. is q. Sed qd in dubio. Pro huius declaratione debe-

1 tis aduertere: nã si quidẽ hanc legẽ † intelligamus in matre: oportes nos dicere, q̃ expẽsæ factæ in petẽdis tutoribus possunt fieri diuersimode. Quãdoq̃ em expẽdit in ipsum pupillũ, quẽ ducũt Romã: tũc quidẽ Moderni dicũt, q̃ haberet locum materia quę est in l. alimẽta. j. eo. statim ibi videbitis. Quãdoq̃ fiũt expẽsæ ab ipsa matre: & tunc istæ expẽsæ nullo modo repetẽtur, etiã si fuerit protestata: qa cũ ista cura iniungat matri, vt l. ij. §. si mater. ff. ad Tertul. & l. diuus. ff. qui pet. tut. debet hoc facere suo sumptu: vt l. suo victu. ff. de oper. lib. Quãdoq̃ fiũt expẽsæ, in iudicio, in notarijs, & alijs similibus: & in hoc videtur aliqualis opi. nã quidã dicũt, q̃ istę expensæ simpliciter pertinẽ ad matrẽ. Alij dicũt, q̃ possunt repeti à pupillo, per hanc legẽ. &c hoc mihi placet. licet enim mater habeat necesse facere necessitate causatiua: non

2 tamẽ sibi iniuũgitur nisi sola cura, nõ expẽsæ. Simile † videas in vsufructuario, cui iniũgitur cura reficiendæ domus: non autem expensa magna: vt l. inter fructuariũ. ff. de dam. infect. & l. dãni. §. ei cuius. eod. titu. Simile in hærede, qui licet necessario habeat facere inuentarium: tamen expensæ cõputantur de hæreditate: vt l. scimus. §. in cõputatione. de iure deliber. Pro hoc facit: quia mater excusat, si non petierit tutores filijs suis egentibus, & pauperibus: vt l. ij. §. si mater. ad Tertul. Vnde dico, q̃ huius generis expensæ possunt repeti à matre, secũdũ distinctionem quam dicam in alijs expensis, circa alimenta pupilli: vt l. alimenta. j. eo. & hoc modo debetis intelligere quod dixi s. l. proxi. Et iam possumus hanc legẽ intelligere in extranea: & tũc si quidẽ fuerit protestata, quod faciebat animo repetendi, nõ est dubiũ: vt l. Nesenius. ff. de nego. gest. Si verò non fuerit protestata, tunc ex qualitate personæ præsumeretur an fecerit amicitia paterna vel domestica: an verò animo repetendi. Quid enim si aliquis † procurator consueuit viuere de salarijs, quę percipit ex curijs, si hoc

3 fecit certè præsumitur feciſſe animo repetendi. arg. l. excepto. j.

4 loc. & quod ibi not. sed si aliàs esset † quidam amicus patris pupilli: non aliàs consuetus esset in curijs: certè præsumeretur fecisse affectione paterna: vt s. l. proxi. & l. is qui amicitia. ff. eo. Quę

5 ro, quid si iste, † qui litigauit in petendis tutoribus, succubuit: an

¶ POMATES.
a ¶ Vide tex. Et eſt cõmunis intellectus, ſecundũ Alex. in l. diuortio. in ĩ. col. verſ. iuxta hoc. ff. ſol. matri. vide Bart. conſil. xv. col. iiij. vol. j. Alexan. in l. ille à quo. §. ſi de teſtamẽto. col. j. ff. ad Trebel. & Iaſ. in l. videamus. colũ. ij. ff. de in lit. iur.
¶ POMATES.
b ¶ Stipu. ſer. Similis ẽ ad hoc gl. ſolitaria in l. ſi. ff. de magi. cõue.
c ¶ Si pecuniã. Et ſalua tex. qui dicit, pecuniã tuam. nõ eſt neceſſe exponi tibi debitũ: quia põt intelligi ꝙ pecunia erat poſita, vel cõmodata, & ſtat ꝓprie: qa dñiũ nõ trãſit. An ãt iſto modo poterit pecunia cõmodari: eſt tex. ſi l. iij. §. fi. cũ l. ſeq ff. cõmo. eſt enim differentia inter ſuũ, & debitum: vt not. glo. ſuper verbo, debitũ. in cle. auditor de reſcri. And. Barba.

expenſas factas repetet, quas repeteret ſi obtinuiſſet. Videtur ꝙ nõ: quia nõ geſsit vtiliter, ſicut dicimus in defenſore: vt l. iã tamen. §. in hac. iudi. ſol. & not. j. mand. l. etiã. Inn. tamẽ circa hoc videtur aliter dicere de elec. vt præteritæ. licet ibi loquatur in alia materia: ſcilicet in eo qui petit cõfirmari ab batem, vel epiſcopum. Vltimò vide hic tex. huius legis in fi. qui tex. videtur mirabilis: cùm cauſa erat inter iſtum gerentem negotia, & pupillum: tamen innuitur ꝙ iſta matertera, quæ eſt extranea, admittatur ad allegandũ, & ad probandũ totũ ſuum fcĩm in fauorẽ pupilli, ex eo quòd dicit ſe facere paratã. Aduerte, ꝙ ego bene reperio, ꝙ in fauorẽ ſui bene admittatur tertius ad excipiẽdũ, & etiã ad ꝓbandũ. l. ſi inſtituta. ff. de inoffic. teſta. & videbitis in auct. nunc ſi hæres j. de litig. & l. Titia. ff. ſolu. mat. & l. ita tamẽ §. quoties. ad Trebel. ſed ꝙ in fauorẽ litigãtis admittatur tertius non reperio: & maximè mulier. Poſſumus dicere ꝙ ſpeciale eſt hic fauore minoris, vt quilibet admittatur ad proponendũ, & probãdũ exceptiones ꝓ pupillo, etiã ſi fuerit fœmina. Vel dicamus ꝙ ſicut quilibet eſt idoneus defenſor alterius ſine mãdato ſup r tota cauſa, ita poteſt eſſe idoneus defẽſor ſuper vno articulo. In eo aũt quòd hic loquit de matertera, & ſic de fœmina, ſpeciale eſt fauore pupilli. quod nota, & tene menti.

6

COntra impuberes. Hæc actio datur in pupillum, quatenus eſt locupletior: niſi alius eſſet gratis facturus. h.d. Op. ad prin. ſi eſt locupletior ad negotia pupilli recurrat de neceſsitate rationis. Sol. vt in gl. j. Item quærit gl. quo tẽpore debet eſſe locupletior, vt teneatur. Dic vt in gloſ. ij. Quæro, de quo loquat hæc lex, qui fecit expenſas in petendis tutoribus Rñ. ꝙ põt intelligi, ꝙ loquatur de matre: & tunc aduerte in petendis tutoribus fiunt multæ expenſæ. Primò, in perſona ipſius pupilli ducẽdo Romã: tũc iure põt petere, ſcdm diſtinctionẽ quã videbitis in l. alimẽta. j. eo. Secũdò in ꝑſona ipſius matris: & tũc illud mater nõ põt repetere: vt dictũ eſt. ſ. l. pxi. ergo debet facere de ſuo: vt l. ſuo victu. de oper. liber. Quædã expẽſæ fiũt in notariis, & ſcripturis, & ſimilibus: & iſtas expẽſas puto matrẽ poſſe repetere, ꝑm diſtinctionẽ formatã. ſ. l. pxi. & d. l. alimẽta. nã matri iniũgitur cura petẽdi tutorẽ: nõ aũt iniungunt expenſæ. Simile in fructuario, cui iniũgitur cura reficiẽdi domũ: nõ tñ magna expenſa. Simile in hærede, qui debet facere inuẽtariũ, nõ tñ ſuis expẽſis: vt l. ſcimus. §. in cõputatione. j. de iure deli. & apparet ex eo qa lex excuſat matrẽ, ꝓpter paupertatẽ ipſius filij. Si eñ totũ deberet facere mater ſuis expenſis, ad qd attẽderetur paupertas ipſius filij: vt l. ij. ad Tertul. §. ſi mater. Quæro, quid ſi mr petijt quõdã in tutorẽ, & ſuccubuit: an tũc repetet expẽſas litis. Putoꝙ nõ, quia nõ geſsit vtiliter: vt l. iã tñ. §. in hac. ff. iudi. ſoluí. no. in l. etiã. j. man. In eo tñ qui petijt cõfirmari electionẽ factã de ꝑlato, vide Inn. de elec. c. vt præteritæ. Mirandũ videtur de tex. iſto: ex quo habes ꝙ tertia perſona in cauſa, q̃ eſt inter te & me, admittit ad ꝓbandũ defenſionẽ meã. ꝙ eſt mirabile: tñ reperio hoc ꝙ tertia perſona q̃ꝙ admittitur ad ſui vtilitatem: vt in auct. nũc ſi hæres. j. de litig. & l. ſi inſtituta. in princ. ff. de inoffi. reſta. & l. ſi ſuſpecta. in prin. ff. de inoffi. teſta. & l. Titia. j. ſolu. mat. & l. ita tñ. §. quoties. ad Treb. Sed quòd admittatur ad vtilitatẽ alterius litigãtis hoc neſcio niſi hic, & fortè eſt hic: qa ſicut qlibet põt venire ad defenſionẽ alterius plenariã: ita & ſuper vno capitulo tantũ, vt hic vides. Mirãdũ eſt tñ hic: qm̃ eſt mulier iſta: & ſic nõ videtur admitti: vt l. alienã. ſ. de ꝓcu. Sed rñdeo ꝙ hoc fit ſpecialiter fauore pupilli. Vel aliter, ꝙ vbicunq; defenſio erat facto mulieris mulier ipſa admittitur. Ita loquit hic. Facit j. de quæſtio. l. interrogari. ff. de ædil. edic. l. quæro. de proba. l. cũ probatio. Vltimò nota finẽ iſtũ: multoties occurrit, ꝙ ſunt quidã tutores, qui oẽs fructus expẽdũt, dicẽtes ſe expẽdere circa pupillũ: & tũc ſi quis conſanguineus vult ꝙ illæ expẽſæ nõ poſsint pupillo imputari, proteſtetur tutori ꝙ ipſe eſt facturus illas expenſas gratis: & tũc illæ expenſæ nõ poterunt dicto pupillo imputari ſemper: & intelligas quòd ſit perſona, apud quã pupillus poſſet educari turè & ſecurè. aliãs dicta proteſtatio poſſet annullari.

LEX III.

SIue pro fratre. Quod coheres expẽdit ꝙ cohærede, venit in actione negotiorũ geſtorũ niſi ſit factũ ex neceſsitate cõionis: qa tũc venit actiõe famil. erciſcũ. h.d. No. ꝙ actio negotiorũ geſtorũ habet locũ, qñ gerit ex volũtate: ſecus ſi aliqua neceſsitate vt habes in l. hęredes. ſ. an ea. & ſ. idẽ iuris. & l. j. ff. fami. erciſ. & in l. ſi cõmuues. ff. e. Ex iſta lege nota caſum, ꝙ ſi vni debitori ſucceſſerũt plures, quilibet liberat à perſonali obligatiõe, ſoluẽdo partẽ ſuã. quod apparet: quia ſi cogeret ſoluere totũ, nõ veniret in actiõe negotiorũ geſtorũ. Iſtud ꝓbat expreſſum i l. ſi teſtamẽto. §. ij. ff. de fideiuſ. Cõtra hoc opp. defunctus nõ liberatur ſoluẽdo partẽ. vt l. tut. §. Lucius. ff. de vſur. ergo ex ꝑſona hæredis nõ debet variari cõditio obligationis: vt l. ij. §. ex his de ꝛb. obli. Sol. Nõ debet variari quãtũ ad rẽ: vt liberẽtur hæredes ſolutione alterius rei: quoniã defunctus non liberaretur: vt ibi. ſed quantũ ad modũ ſoluendi, bene variatur: vt hic. De hoc habes in l. legatarius. in prin. de leg. j. & d. l. ij. ex his. Venio ad ver. ſine pignore. dicit hic eandem actionem contra. ff. fami. erciſ. l. hęredes §. ſi vnus. Sol. vera eſt: expone hic eandẽ, ſcilicet in genere, non in ſpecie. & ſic nota ꝙ eſt reperire actionem in genere: licet quidam Vltramon. dixerunt contrariũ. Dixi in l. iij. in fin. ff. de acquir. poſ. vbi eſt glo. ſuper verbo genus. & in l. ſi ſeruus cõmunis
b Mæuij. §. fi. ff. de ſtipu. ſeruo. ᵇ nota hanc legem &c.

SIue pro fratre. Quod cohæres ſoluit ꝙ cohærede abiq; neceſsitate, repetit actiõe negotiorũ geſtorũ, aliãs familię erciſcundæ. h.d. Ad euidẽtiã huius legis eſt ſciẽdũ, & notat ex prin. ꝙ ſi ſint plures cohęredes, qlibet ſoluẽdo partẽ ſuã liberat: licet defũctus nõ liberet ſolutiõe partis: & ſic vr ꝙ ex ꝑſona hæredis mutetur cõditio obligatiõis. ꝙ dic plenè de verb. oblig. l. ij. §. ex his. Ad ſecundã partem opp. de l. ſi cõmunes. ff. eo. & l. hęredes. §. ſi vnus. ff. fami. erciſ. Sol. expone, eandẽ actionẽ, ſcilicet in gñe. & ſic eſt dare actionẽ i gñe. licet Vltramõ. cõtra. Simile no. in l. ſi ſeruus cõmunis Męuij. §. fi. ff. de ſtip. ſer. vt ibi dixi plenè.

QVi pupillæ. Mãdatũ geſtoris, nõ ꝑdit hãc actionẽ oriri inter dominũ & gerentẽ. h.d. Nota hanc legẽ: quia licet gerã negotia pupilli ex mãdato tutoris, eſt neceſſe ꝙ gerã negotia pupilli cõtẽplatiõe pupilli: vt actio negotiorũ geſtorũ ſit inter pupillũ & me. De hoc optimè in l. ſi mandatũ. j. eo. & ibi dicã. quod facit pro formatiõe libelli, vtrũ ſit neceſſe apponere in libello, ꝙ geſſeris eius contemplatione: & hoc probatur. quod nota. &c.

QVi pupillæ. Mandatũ tutoris nõ impedit hãc actionem dari pupillo. h.d. Opp. ꝙ debeat dari actio mãdati. Sol. Hic mandauit tutor, non pupillus. & intelligas, ꝙ tutor mandauit negotia gerenda tanq; ſua, hoc eſt, pertinẽtia ad ipſorum tutorum cura, & ſolicitudine, ſi eũ feciſſet procurator conſentiente pupillo, ſecundũ formam. l. ncq; ſ. de procu. habetur actio mandati. Bart.

OFficio. Quod quis facit ex neceſsitate obſequij debiti, in hac actione non venit. hoc dicit lex iſta.

GVratorem. Si officium iniunctum non arctat gerẽtem, pro geſtis competit actio negotiorum geſtorum. h.d. Opp. de l. de creationibus. ſ. de epiſ. audi. Sol. Adulto curator in teſtamento nõ poteſt dari, vt hic: ſed furioſo bene poteſt dari, vt lege contraria.

SI ab eo. Pro ea parte, pro qua debitor creditori ſuccedit, extinguitur actio: pro reliquis firma remanet. &c.

ADuerſus. Actio negotiorum geſtorum non tollitur præſcriptione longi tẽporis. hoc dicit. &c.

1 ☞ *Ratihabitio, quando mandato æquiparetur.*
2 *Actio negotiorum geſtorum unde oriatur.*
3 *Actio negotiorum geſtorum quando oriatur.*

SI pecuniam. 'In hac lege tractamus aliam materiam, de negotijs geſtis. In negotio quod eſt noſtrum ratihabitione, hæc actio oritur ratihabitione

bitione ſecuta. h.d. Opp. & videtur ꝙ ratihabitio nihil operetur: vt l. ſi pupilli. §. ſed ſi ego. ff. eo. Sol. Hic exigitur noĩe meo: meritò poteſt haberi ratũ: aliãs ſecus: vt in cõtrario, niſi in ſubſidiũ: vt l. mater. j. de rei vendi. & ibi videbitis. Opp. ꝙ exactio tertij nõ præiudicet creditori: vt l. ſi Stichũ. in fi. de noua. Sol. Non ꝓiudicat, niſi ꝑcedat mandatũ, vel ſequatur ratihabitio. Item opponitur, ‡ratihabitio mãdato cõparatur: vt l. ſemper qui nõ, ꝓhibet. ff. de reg. iur. & in c. ratihabitionẽ. de reg. iur. lib. vj. & l. fi. j. ad Macedo. ergo debet oriri actio mandati, nõ negotiorũ geſtorũ. Gl. ponit hic plures ſolu. quarũ tres poſſunt eſſeverare. Et ideo di cas ſic: Qñq; ratũ habetur negotiũ geſtũ à præſente: & tunc ratihabitio cõparatur mãdato, & oritur actio mãdati: vt l. qui patiẽ. & l. ſi remunerandi. ſ. ſi paſſus. ff. manda. Quãdoq; habetur ratũ negotiũ geſtũ pro abſente: tunc ſi quidẽ mandatũ ꝑceſsit, licet nõ fuerit acceptarũ a mãdatario: tunc tamẽ ſi poſtea quis gerat, ſecuta ratihabitione oritur actio mandati: vt d. l. ſemper. & hic in dicta ſecũda ſolutione. Sí nullũ mandatũ præceſsit, tunc oritur actio negotiorũ geſtorũ, vt hic in tex. & l. ſi pupilli. §. itẽ queriẽ. ff. eo. Nec obſtant regulæ contrariæ: quia ratihabitio cõparatur mãdato: non tamen quo ad omnia. Ita hic glo. ſentit. Tangit per Cy. in c. ratihabitionẽ. de regu. iur. lib. vj. Pro declaratione huius legis ſunt videnda duo, quæ hic tangũtur in glo. Primò, vnde
2 oritur ‡actio negotiorũ geſtorum. Secũdò, eſt videndũ qñ oriẽ. Gl. noſtræ videntur dicere ꝙ ex tribus generibus negotiorũ, ſcilicet qñ negotiũ eſt noſtrũ re ipſa, ipſo geſtu, cura, & ſolicitudine, oritur ex ipſa geſtione actio: ſed quando negotiũ eſt noſtrũ ratihabitione, tunc oritur actio ex ratihabitione. Ita videtur vel le gl. hæc ibi: itẽ quartò. Et ita videtur gl. in l. ſi pupillus. §. itẽ q̃ri tur. ff. eo. Dy. in dictis primis generibus videtur dicere ꝙ oriẽ ex negotiorũ geſtione & ratihabitione tacita, vel expreſſa, vt l. Põponius ſcribit. ff. eo. In negotio, quod eſt noſtrũ ratihabitione, cõ
b cordat cũ gl. Breuiter in dictis primis generibus oritur actio ex ipſa geſtiõe, ſeu ex ipſo negotio geſto. & pro eodẽ accipio. Nec eſt verũ quod dicit Dy. ꝙ requiritur ratihabitio tacita, vel expreſſa. Nã furioſus non poteſt habere ratũ tacitè, vel expreſsè: vt l. qui ad certum. ff. loca. & l. certè. ff. de precar. & tamẽ ſi quis gerat negotia furioſi, oritur ſibi, & contra eũ actio negotiorũ geſtorũ: vt l. iij. §. & ſi furioſi. ff. eo. In quarto genere, quando originaliter negotium eſt noſtrum ratihabitione: fuit opi. inter glo. in d. l. pupilli. §. item quæritur. Vltramon. tenent opi. cõtra gl. noſtram ꝙ oritur ex negotio geſto, nõ ex ratihabitione: ſicut dicimus in ſimili in l. ex placito. j. de rerũ permu. Iaco. But. tenebat ſimilem opi. etiã contra gloſ. & bene, iudicio meo, per tex. in l. ſi pupilli. §. itẽ quæritur. ff. eo. vbi dicit tex. ratihabitio, inquit, negotiũ noſtrũ facit. Aduerte ergo. ꝙ ratihabitio diſponit ſuper ipſo negotio: & negotiũ quod aliãs non erat noſtrũ, per ratihabitionẽ efficit noſtrũ: non autẽ diſponit ſuper actione naſcẽda ex geſtiõe ſeu negotio geſt. Ex ipſo ergo negotio, quemadmodũ eſt meum, per ratihabitionẽ oritur actio, non ex ratihabitione: aliãs proprius diceretur actio ratihabitionis quàm actio negotiorũ geſtorũ, ꝙ nũq; eſt repertũ: & licet iſtud ſit de apicibus iuris: tamẽ eſſet vtile ad practicã. Vos ſcitis ꝙ qs põt cõueniri in loco cõtractus, vel qua ſi cõtractus: modo ego geſsi negotiũ tuũ in ciuitate iſta: tu habuiſti ratũ in ciuitate Florẽtiæ: ſi actio oritur ex negotiorum geſtiõe, apparet ꝙ quaſi cõtractus eſt celebratus hîc: & hic põt cõueniri. Si ex ratihabitione oritur: tũc poſsit agi in ciuitate Florẽtię, vbi quaſi ille cõtractus eſt celebratus ex ratihabitiõe ibi ſecu
3 ta. Vidimus vnde oriẽ: q̃ro ‡qñ oritur iſta actio negotiorũ geſtorũ. Breuiter in tribus primis generibus negotiorum, oritur actio ſtatim cũ geritur. Ita no. in l. nã & Seruius. ff. eodẽ. & añ. In negotio geſto ꝙ eſt noſtrũ ratihabitione oritur ratihabitiõe ſecuta: licet oriatur ex negotio antè geſto: vt hic, & d. l. ſi pupilli. §. itẽ q̃ri tur. ff. eo. Nec obſtat l. diſpenſatorẽ. in fi. ff. de ſolu. vt ibi dixi. Licet aũt hoc ſit verũ in actione negotiorũ geſtorũ, vt oriaẽ actio illa, tunc cũ geritur: tamen hoc non eſt verũ, quando negotium geritur ex officio tutelæ, vel ex officio ſocietatis: quia tũc oritur demũ finita tutela, vel ſocietate: vt glo. dicit hic, & bene: vt l. ſi tutor. ff. de tute. & rat. diſtra. &c.

SI ſeruum. Quod expenditur in curando ſeruũ vtilem, à domino hac actione repetatur. h.d. Quærit glo. quid ſi iſte ſeruus erat inutilis. Dic vt in glo. &c.

1 ☞ *Mater quando poſsit alimenta repetere facta filio.*
2 *Proteſtatio declaratoria voluntatis, non habet effectum in his, quæ ex voluntate noſtra non dependent.*

a ALimenta. ᵃ Quod mater expendit circa perſonã filij, in dubio non videtur facere animo repetẽdi: ſecus b in eo ꝙ expẽdit circa res. h.d. Et habet hęc lex duas partes: vt pater ex litera. Habetis duas gl. Vna ponit materiã, alia ponit vnũ dubiũ. Opp. ad prin. de l. Neſennius. ff. eo. So. Ibi mater fuit proteſtata, ꝙ faciebat animo repetendi: hic non. Opp. ſecũdò j. de pat. pot. l. nec filium. Solu. ibi loquitur de expẽſis, quas mater tenebatur facere de neceſsitate præciſa: qa erat infans, vel fœmina intra trienniũ, vnde mater debebat
1 eum lactare, &c. Ideo pro declaratiõe ‡ huius legis debetis ſcire ꝙ quandoque mater expendit circa perſonam filij de neceſsitate præciſa: vt quia filius eſt intra trienniũ: vel qa filius nõ habet alẽs vñ viuat: vel qa matrimoniũ eſt ſolutũ diuortio eius culpa et onus filiorũ ſpectat ad matrẽ vt l. nec filiũ. j. de pat. põt. & l. ſi qs à liberis. §. ſiue parẽs. ff. de lib. agno. & j. de diuor. fac. apud quẽ libe. edu. l. j. & auct. ibi poſita. Iſto caſu mater nõ habet repetionẽ, etiã ſi fuerit ꝓteſtata ꝙ faceret animo repetẽ di: vt gl. tua hic dicit. & bñ. Quãdoq; expẽdit de neceſsitate cauſatiua, vt in petẽdo tutores: & tũc admittit. ſic dixi. ſ. eod. l. j. & ij Qñq; expẽdit ex volũtate: & tũc autonus alimẽtadi filiũ ſpectabat ad aliũ, vt puta ad patrẽ: & tunc mulier poterit repetere ab
b ipſo pr̃e: vt l. Neſẽnius. ᵇ ff. eo ibi: finge patrẽ pegre obiiſſe. & l. ſi qs à liberis. §. ſi mr̃. ff. de libe. agno. &c. Ab ipſo verò filio nõ poterit repetere, etiã ſi fuerit ꝓteſtata: qa aliud erat factura: vt ſ. e. l. ij. Et iſtud tenet etiã hic gl. quã vide, & poſtea facia te notare: &
2 nota ibi: & hoc etiã ſi fuerit ꝓteſtata. Ex quo nota ꝙ ‡iſta ꝓteſtatio declaratoria volũtatis nullũ habet effectũ i his q̃ ex volũtate noſtra nõ depẽdẽt, ſed ſunt deciſa. & determinata ꝑ legẽ. Qñq; onus alimẽtãdi ſpectat ad ipſum filiũ: tũc ſiquidẽ mater gerebat alia negotia filij, in dubio vr̃ expẽdiſſe de bonis filij: vt l. Neſennius. ff. e. Sí negotia filij nõ gerebat, i dubio vr̃ facere animo nõ repetẽdi: vt hic, in prin. niſi fuerit ꝓteſtata: vt d. l. Neſennius. ita debes itelligere hãc materiã. Et iſtud idẽ ꝙ dico de mr̃e, habet locũ i auia. Ita dicit gl. i l. Neſẽnius. ff. eo. Venio ad ſecũdã ptẽ: hic dicit, repetẽdi animo feciſſe oſtẽderis. Quæro, quãdo hoc oſtẽdet. Gl dicit, & bene, eo ipſo ꝙ nõ, ꝓbat contrarium, preſumit fecisse animo repetendi in expenſis, quæ ſunt faciæ circa res, &c.

SI filius. Sí ſoluit filius ꝓ patre animo repetẽdi, poteſt repetere. h.d. Quæro, qd in dubio, vtrũ preſumat facere animo donãdi in dubio, vel animo repetẽdi. Io. hic dicit ꝙ animo donãdi ĩ dubio. Vi de gl. ſed mihi videt ꝙ hęc lex dicat cõtrariũ, ꝙ in dubio nõ ꝑſu mat animo donãdi. Nã primò dicit, ꝙ ita demũ nõ repetit, ſi habuit animũ donãdi. Secũdò dicit, ꝙ ſi ſoluit ꝓ patre gerẽdo negotiũ ſimpliciter, nec apparet vtrũ animo donãdi, vel nõ donãdi: ꝙ põt repetere: qa ꝑſumit feciſſe animo repetẽdi. Et vide tex. q manifeſtè h. d. hoc etiã ꝓbat ſ. l. pxi. ĩ ſimili. nã nõ preſumitur expẽdiſſe animo donãdi niſi in his q̃ fiũt circa perſonã: vt ſ. proxime vidiſtis. Hoc aũt eſſet clarũ, ſi ponerem⁹ filiũ geſſiſſe ex neceſsitate: puta, qa ꝓ parte fideiuſſerat, vel eius fideiuſſores ſuſceperat: qa tũc nõ vr̃ ſoluere animo donãdi: vt ff. fami. erciſ. l. hæredes. ſ. ſi filius fami. & l. ſi dubiteẽ. §. filius. ff. de fideiuſ. Quęro, de quo ſoluit hic filius ꝓ patre. Certè ſi intelligas de peculio profecitio, nõ eſt locus diſtinctioni huius legis: qa cùm cauſa ꝓtineat ad patrẽ, & etiã ad cohęredes, nõ poſſent repeti: vt j. fami. erciſ. l. certũ. ſi logmur de peculio aduẽtitio, poteſt hęc lex ꝓcedere ſecundũ iura hodierna, vt poſsit filius repetere à cohęredibus, vel etiã ab ipſo patre, in caſibus, in qbus ſibi non quæritur vſusfructus. Sí ponis ꝙ ſoluit de peculio caſtrẽſi, vel quaſi: ꝓcedet ſine ſcrupulo: qa in eo habeẽ vt paterfamiliàs: vt l. ij. ff. ad Mace. &c.

c QVod in vxorem. 'Expenſæ in curãdo vxorẽ factæ nõ repetunt: ſecus in expenſis funeris eiuſdẽ. h.d. Quæro, qd ſi vir fuerit ꝓ

a ¶Sua culpa. Adde late de hoc p Ro. cõs. cccc.vij. Abb. cons. lxxxv. & quę posui in l. diuortio. §. si vir ff. solu. matrimo.

b ¶Si paterno. Adde Lud. Roma. in cons. cclij. pro his quę hic dicuntur.

testatus, q illas expẽsas faciebat aio repetẽ di, vtrũ posit repetere. Vi q sic: vt l. Nesennius. ff. eo. Et pro huius quæstionis declaratione, habemus videre vtrũ maritus teneat de necessitate expẽdere in vxorẽ ægr‡ vel nõ: quia si tenetur, licet protestaretur non repetet: vt habuistis not. s. eo. l. alimẽta. Debes ergo scire, q qñq est talis infirmitas, p quã vxor nõ prohibetur esse in obsequio viri: tũc sine dubio debet eã alere, & curare. arg. l. in rebus. §. possunt. ff. cõmo. de oper. liberto. lege, sicut cõtũcta lege, verbo victus. de ver. signi. & tũc ptestatio nihil operat. Qñq mulier ppter infirmitatẽ phibetur

a esse in seruitio viri, absq sua culpa: tũc si quidem est dotata vir debet facere expẽsas in curãdo eã, scdm quantitatẽ dotis: vt l. si cũ dotẽ. §. sinaũt ff. solu. mat. Et quantũ ad illud nil operaret ptestatio in cõtrariũ. In eo verò q excedetur quantitas dotis: dic vt ibi dicã. j. quando non erat dotata. Si verò mulier nõ erat dotata si quidẽ habebat aliũde vnde posset curari, vel superat pr, qui ad hoc tenetur: tũc maritus nõ tenetur in eã expendere: & tunc habet locũ lex ista, quòd expẽsa simpliciter facta videtur facta affectiõe maritali. sed si esset protestatus. posset repetere, argu. l. Nesennius. ff. eod. l. & q si nulla. ff. de reli. Siverò nullus alius erat, ad quẽ spectaret, nec ipsa aliũde habebat: tũc maritus ipse ne cesse habet facere: vt dicta l. q si nulla. & j. vnde vir. & vxor. aut. ꝓterea & tũc ptestatio nil operaretur. aliàs aũt qñ vir teneat alere vxorẽ, tãgit Dyn. in dicto. §. sinautẽ in sæuissimo. & Cy. hic.

1 ☞ Actio negotiorum gestorũ, ut cõpetat mulieri, uel contra eam, quid requiratur.
2 Libellus in actione negotiorum gestorum, quid continere debeat.

SI mandatum. Mandatũ mariti non impedit hanc actionẽ dari inter gerẽtẽ & mulierẽ. h. d. Primò expedią secundã glos. postea reuertar ad primã. Opp. nisi interuenerit mandatũ, non habet locũ hæc actio. Instit. de oblig. quæ ex quasi cõtractu. §. j. Sol. Hic nõ interuenit mãdatũ inter gerentẽ, & vxorẽ: sed inter maritũ & gerẽtẽ. Itẽ oppo. de l. si mandauero. §. si curator. ff. mã-

1 dati. Gl. soluit optimè. Dic vt in gl. Venio ad gl. primã: † quęro vtrũ ad hoc vt negotiorũ gestorũ cõpetat mulieri, vel cõtra eã, sit necesse vt eius contẽplatiõe sit gestũ. Io. dicit q sic. Gl. videt contra. & vide gl. j. & ista opi. Ioan. est contra hanc legem de directo in principio, vbi dicit, si mãdatũ solius mariti sequitur ergo apparet q nõ fuit contẽplatione vxoris: sed solũ contẽplatione viri mandãtis. Et ideo pro declaratiõe huius passus debetis scire q qñq quis gerit negotia alterius, & non habet animũ obligãdi aliquẽ: qa fortè putat negotiũ esse suũ, vel p se factũ: tunc ista actio nõ oritur. sed habet locũ retẽtio: vt l. si in area. de cõditione indebiti. Fallit in possessore hæreditatis: vt l. si pœne. §. j. & repetitio de cõdictione indebiti. Qñq habet animũ obligãdi aliũ: tũc si quidẽ ille est dñs, ad quẽ spectat principaliter negotiũ, nõ est dubiũ q habet locũ hęc actio: vt in toto titulo isto hic, & ff. Si verò nõ est dñs: si quidẽ ad eũ pertinebat negotiũ, q geritur cura vel solicitudine solũ: hoc non impedit quin actio negotiorum gestorũ oriatur cõtra verũ dñm, licet eius cõtẽplatiõe non sit gestũ: vt s. eo. l. qui pupillæ. & l. si pupilli. in princ. ff. e. Si verò ad eũ cuius cõtẽplatiõe gerabat, nõ pertinebat cura, & solicitudo: tũc si quidẽ ad eũ poterat quoquo modo ptinere, actio negotio. gesto. nõ dabit cõtra verũ dominũ vt l. si pupilli. §. sed si ego. ff. eod. nisi negotiũ fuerit gestũ noie serui vel filij, qui habebãt peculiũ: vnde ad eos pertinebat, & poterãt obligari saltẽ naturaliter. Sivero nullo modo pertinebat ad eũ cuius cõtẽplatione geritur: & tũc oritur ista actio cõtra verũ dñm, cuius contẽplatione non est gestũ: vt l. item si cũ putauit. §. fi. ff. eo. & hoc modo debet intelligi

2 hæc materia. Ex prædictis † habes videre, vtrum sit necesse in libello, vel in articulo poni, vtrũ negotiũ fuerit gestum contẽplatione eius, contra quem agitur vel vtrũ ille contra quem agitur gesserit contẽplatione agentis. Sed quæro in casibus in quibus hoc debet probari quòd alterius cõtẽplatione sit gestũ: qualiter hoc probabitur. Rñdeo sufficit q gerens sciat negotium ad eum pertinere: quia in dubio videtur gerere eius contemplatione. vt l. ex maleficijs. §. j. ff. de actio. & obligati. Instit. de obligationi. q̃ ex quasi cõtractu. § j. Quæro, & redeo ad glossam vlti. hic posi tã vtrũ inter maritũ, & vxorem in casu huius legis habeat locum actio negotiorum gestorum. Certè sic, nã maritus videtur gessis-

se per alium: vt l. nam & Seruius. §. fi. fin. ff. eo. &c.

b SI paterno. bExpẽsæ factę circa personã prius gni, nõ repetũt nisi fuerint factæ animo repetẽdi. h. d. Quæro qñ qs debet probare aio repetẽdi se fecisse qa est ꝓsumptio cõtra eũ: qualiter hoc ꝓbabit. Dicũt quidã, q ꝓbabitur ex protestatione: vt l. Nesennius. ff. eod. Potest etiam probari & alio modo, dicit glo. & nihil plus dicit. quomodo erit hoc alio modo certè potest intelligi directè: vt puta, quia quando expendebat, faciebat librũ rationũ, in quo cõtinebatur: talis tenetur mihi in tantũ, quod pro eo expendi: vt d. l. Nesennius. Põt etiã probari ex cõiecturis, q̃ sumuntur ex qualitate personæ faciẽtis, vt dixi in l. ij. s. eo. Itẽ ex qualitate personæ eius, pro quo fit, vt distinguamus, an illa erat in seruitio in domo vitrici, aut non. quæ distinctio est valde notabilis & vide gl. quod tene menti. Vltimò quæro, in quibus cessat ista actio negotiorum gestorum? Glos. hic enumerat. & vide eã. &c.

SI negotium. Expensæ factæ pro rebus sororis, repetuntur hac actione, vel mandati, si intercessit. h. d. Quærit hic glo. vtrum sit differentia inter rogare, & mãdare. Certè nulla est differentia: vt l. j. §. fi. ff. man. &c.

1 ☞ Directa actio nego. gestorum quare dicatur directa.
2 Actio quando distinguatur per actionem directam, & contrariam, & quomodo.
3 Actio quando dicatur directa respectu utilis.
4 Interdictum unde ui, licet loquatur in ædibus, tamen habet etiam locum in fundo.
5 Actio directa, quando habeat locum, & quando utilis.
6 Actio dicitur utilis respectu directæ, quæ competit eodem casu.
Item respectu directæ, quæ alio casu competit.
7 Cedens quando possit solutionem recipere, & debitorem liberare.
8 In actione negotiorum gestorum contra hæredes, quando uenit dolus, & lata culpa.
9 Hæres gestoris necessarij, uel uoluntarij, quando teneatur in minus quam defunctus.
10 Hæres gestoris an teneatur de leui culpa sui ipsius.

VRatoris. Cõtra heredes gestoris ex necessitate dat hæc actio vtilis, in qua venit dolus, & lata culpa: & hoc officiũ ad heredes non transit. h. d. Pro declaratiõe istius materiæ, primò habemus videre differẽtiã iter actionẽ vtilẽ, & directã. Et ad hoc declarãdũ, est facta prima, & secũda gl. huius legis. Et gl. nã pro huius declaratione primò vultvidere, vt sciamus qd est dictũ, directa. Se

1 cũdò, vt sciamus qd est dictũ vtilis directa. † Dicit gl. dr diuersis respectibus. Vno modo directa dr respectu cõtrariæ: vt s. eo. l. si mãdatũ. Alio modo dicitur directa respectu vtilis: & ita assumit

2 hic. † Et primũ qñ actiões distinguant per actionẽ directã, & cõtrariã. Ponit hic gl. & clarius in l. cõsensu. de actio. & obli. tñ in aliquibus deficit. ideo dic, q qñq est aliqs cõtractus, in quo nõ via nomẽ cõtractus, nec nomẽ cõtrahẽtiũ, vt in cõtractu societatis: tũc ex vtraq parte actio est directa, nec distinguit inter directã, & cõtrariã, vt in ti. ꝓ socio. ff. & C. & Instit. e. Qñq variat nomẽ cõtractus, & cõtrahẽtiũ, vt in emptiõe, & vẽditiõe, locatiõe, & cõductiõe: & hoc casu nõ distinguit actio p directã & cõtrariã: sed cuilibet cõpetit ex noie suo: vt mihi ex empto, tibi ex vẽdito: & mihi ex locato, tibi ex cõducto. Qñq variat nomẽ cõtrahẽtiũ seu quasi: nõ aũt variat nomẽ cõtractus, vel casu. Isto casu qñq ista variatio cõtigit: qa nomẽ descẽdit à noie: vt mãdans & mãdatarius: deponẽs & depositarius: cõmodãs & cõmodatarius & his similes; tũc variat actio iter actionẽ directã, & cõtrariã. nã directa cõpetit ei, q habet nomẽ ꝓpriũ. Cõtraria ei, qui habet nomen deriuatũ: vt s. eo. l. si mãdatũ. & in toto ti. ff. depo. ff. cõmod. ff. mãda. & C. Qñq variat nomẽ cõtrahẽtiũ, vel quasi, & nomẽ non descẽdit à noie, & nõ variat sensus cõtractus vel quasi, vt in cõtractu pignoris vnus vocat creditor, alter debitor; sed ex vtra q parte iste cõtractus vocat pignus. Idẽ in negotio gesto, vnus vocat gerẽs, alter dñs: & tñ ex vtraq parte vnus dicit quasi contractus, scilicet negotiorũ gestio; tñ ista actio diuiditur inter actionẽ cõtrariã, & directã, directa cõpetit ei, ad quẽ res pertinet: cõtraria cõpetit alteri: vt ff. de pig. act. l. tutor. §. contrariã. & per totũ tit. C. & ff. eod. & istis casibus, tã directa, quã cõtraria, dicit directa respectu vtilis: de qua dicã j. Secundò est videndũ, qñ

3 † dicitur directa respectu vtilis. & hic aduerte; Directa, & vtilis dicitur diuersimode. Vno modo dicit vtilis respectu directæ, q alijs casibus cõpetit, non in isto de quo loquimur. & hoc prosequitur gl, nostra hic. Alio modo dicitur vtilis respectu directæ, quæ eodem casu competit. & istud gl. non prosequitur hic. Dico pri-

co primo dicit vtilis respectu directę: qa alio casu cõpetit. Ponit gl. exẽplũ. quãdo vno casu habẽt locũ verba, & mẽs legis: tũc habet locũ directa. quãdo in alio casu, habet locũ mẽs legis, & non verba: tũc habet locũ vtilis. Probat gl. ff. e. l. ij. in prin. & §. sed & si qd. vbi edictũ ꝓtoris loquit de eo q gerit negotia domini vi-

10 uẽtis, vel negotia q̃ fuerũt mortui. §. sed & si qd. prętor loquit de eo qui gerit negotia, quę nõ sunt viuẽtis, nec fuerũt mortui: vnde cũ deficiãt verba, habet locũ vtilis. Itẽ potest poni exẽplũ. hoc edictũ de negotijs gestis habet locũ in eo qui gerit sponte: in eo qui gerit coactẽ, nõ habẽt locũ verba, sed mẽs: ideo habet locum vtilis, vt hic: & vide gl. in prin.. Istud dictũ gl. reprehendit per

4 doct. nã vbicũq habet locũ mẽs legis tũc orit directa, licet verba deficiãt. Vidistis expressum in l. j. ff. vti possi. aliàs j. vti possi-

4 de. vbi † licet interdictũ loquat de ædibus: tñ habet locũ in fundo directũ. Probat in l. nõ dubiũ. s. de legi. est tex. in l. nominis & rei. §. verbũ. ff. de ver. sign. & in l. iij. in fi. & l. seq. ff. de legi. tuto.

5 Dicẽdũ † est ergo aliter secũdũ doc. Actio directa tũc habet locũ, quãdo habẽt locũ verba, & mẽs legis, vel mẽs tantũ: vt dictis legibus. Actio vtilis habet locũ, quãdo nõ habẽt locũ verba, nec mens legis: sed per Iurisc̃os ultũ illa lex extẽdit propter idẽtitatẽ, vel similitudinẽ rationis: vt l. pe. ff. si quadru. paupe. fecit. dica. ita loquit hic. Nã edictũ de negotijs gestis loquit de gerẽte spõte: nec ibi verba, mens prętoris, fuit de gerente necessario, sed p Iurisc̃os ultũ ad ipsum extendit: ideo tũc habet locũ vtilis. Ita debetis intelligere hãc materiã. Itẽ debetis scire, dicit gl. q ista variatio qñq cõsistit in psona actoris: quãdoq in persona rei. In persona actoris fit variatio p nomina, vt directa, & vtilis: in psona rei fit variatio per aduerbia, vt directè, & vtiliter. Ideo si aliqs gerit spõte, ipse habet actionẽ negotiorũ gestorũ directam: si gerit coactè habet vtilẽ. si gerit negotia dñi, vel mortui, habet directò directã: si neutũ horũ fuerit, habet vtiliter directã. dicit gl. & sic potest ẽsse q habet locũ directa directò, & directa vtiliter: vtilis directo et vtilis vtiliter. Et idẽ gl. dicit in rei vẽdicatione, in petitione hæreditatis. Et idẽ not. ff. de rei vẽdic. sup rubrica. Doctores Vltramõta. cõtra. & dicũt veritatem, iudicio meo. Ista distinctio nominũ, & aduerbiorũ est distinctio magistralis, quę lege nõ reperit: quinimo nec est bona distinctio. nã istę distinctiões habẽt

6 sua principia. vnũ ex pte actoris: aliud ex parte rei. Et si q istorũ deficit, nõ põt dici directa, sed dicit vtilis. vnde falsum est, q dicamus directã vtiliter. posito eñ q ego sim dominus, si ex psona conuẽti nõ potest habere locũ vẽdicatio, vel hereditatis petitio, vel ista actio directa, dicẽt tota actio vtilis. Casus est ff. de noxa. l. electio. §. j. Secũdo modo dixi, q dicẽbat vtilis respectu † directæ, quę cõpetit eodẽ casu, vt directa cõpetit cedẽti, vtilis cessionario: eodẽ casu directa hæredi, vtilis fideicõmissario. vel directa procuratori, vtilis dño: vt in l. cause. in fi. ff. de ꝓcur. Et differunt istę actiões vtiles inter se: qa vtilis de qua loquor, si cedat, nihil remanet apud cedẽtẽ: qa solũ illã vtilẽ habebat: vt j. de hęred. vel actio. vẽd. l. emptor. & l. ex asse. & ibi not. ad Trebel. & est tex. in l. j. §. de illo. eo. ti. Alia vero vtilis, de qua suprà dixi, quę dicit respectu directæ, q̃ alio casu cõpetit, licet in aliũ trãsferat: tamẽ re

7 manet apud cedẽtẽ: et sic poterit dici directa; respectu vtilis, q̃ cõpetit cessionario. Exẽplũ i bonorũ possessore, de iure ꝓtorio. qui restituit hæreditatẽ. nã apud eũ remanet vtilis de iure ꝓtorio. in fideicõmissariũ trãsit vtilis p Trebellia, vt l. j. §. bonorũ. ff. ad Trebel. & l. recusare. §. j. eo. ti. Ita intelligo hic, si minor cederet actionẽ. vtilẽ cõtra curatorẽ, etiã apud eũ remanet. arg. dictorũ iuriũ.

7 Istud est vtile ad questionẽ de facto, † nã ille qui cedit ppter virtutẽ directę quæ remanet apud eũ, potest solutionẽ recipere, & debitorẽ liberare: nisi in certis casibus, q̃ ponunt ll. iij. j. de noua. sed si apud eũ nihil remaneret, tũc secus. & ista sunt subtilia, & mẽti tenẽda. Sumus expediti de duãbus primis gl. & dicit

8 hic, q cõtra hæredes in hac actione, † nõ venit nisi dolus, & lata culpa. Opp. ad hoc j. de hęred. tuto. l. j. ij. & iij. Sol. Fateor q nõ venit nisi dolus, & lata culpa. Fallit in tribus casibus, qui ponuntur in legibus cõtrarijs. Opp. j. arbi. tute. l. quicqd. & j. e. l. tutori. Sol. Fateor, q ipse curator tenet de dolo, & lata culpa, & leui: sed hęredes eius nõ tenent, nisi de dolo, & lata culpa. Fallit in tri

9 bus casibus, quos §. dixi. † Quæro, circa istã partẽ, de duabus quęstionibus. Primò vtrũ hoc sit verũ in hęrede gestoris volũtario, sicut hic in hęrede gestoris necessario, vt teneat in minus hęres q̃ defunctus. Gl. hic dicit q nõ, imò dicit q in volũtario gestore in tãtũ tenet hęres, in quãtũ defunctus. Idẽ no. in l. acti. ff. e. Cõtrariũ no. ff. eo. l. iij. §. hęc actio. & ff. de actio. & obl. l. ex depositi. cõmuniter omnes tenẽt gl. hic posita, & similes: qa in gestore volũtario ista differẽtia nõ reperit in aliqua lege. Quęro, istud est verũ, q hæres nõ tenet nisi de dolo, et lata culpa defuncti: an

10 teneat † de leui culpa suijpsius hęredis, in eo q ipse gesserit. Gl. dicit hic, q sic. & vide gl. Cõtrariũ vi. l. cũ ostẽdimus. ff. de fideiuss. tu. Sol. Ibi loquit q̃ gesit aliquid, quod habebat gerere necesse: hic quãdo gesit illud, quod gerere nõ habebat necesse.

QB negotium. Hęc est bonæ fidei, siue spõte, sit ue ex necessitate gerat, ideo ex mora in eo veniunt vsuræ. hoc dicit.

AB vno. Etiam pro cõmuni negotio, habet locum hæc actio. hoc dicit breuiter in summa &c.

1 ☞ Officium procuratoris, quando sit uoluntarium.
2 Gestor quando teneatur etiam de neglectis,
3 Gestor quando teneatur de leui culpa.
4 Gestor non potest intentare actionem.
5 Gestor unius negotij tantum an teneatur à seipso debita exigere.

EVtori. Tutor et curator differũt à gestore. qa ipsorũ officiũ est necessariũ, & finit necessitate cessante: sed officiũ gestoris est voluntariũ, & volũtate propria terminat. Item primus potest exercere actionẽ: secũdus nõ: & vterq etiã de leui culpa tenet. h. d. Diuide primò ponit differentiã inter tutorẽ & curatorem ex parte vna: & gestorẽ ex pte alia, in administratione inchoanda et finiẽda. Secũdò ponitur vnum, qd est cõmune obligationis vtriusq. Tertiò ponit differẽtiã inter predictos in exercẽdo actiones. Secunda ibi: secundũ quæ. Tertia ibi: de cæteris. Nota primò ex prima parte differẽtiã inter administratorẽ volũtariũ & necessarium. Secũdò nota q gestor tenetur de dolo, lata culpa, & leui. Ex tertia parte nota q sine actione nemo experitur. & sic

1 non potest gestor intẽtare actionẽ Ad primũ opp. & videt † q officium curatoris sit voluntarium: vt Instit. de cura. §. itẽ inuiti. Sol. Volũtariũ est ex parte eius, cui datur: & ex parte eius, cui datur est necessariũ. Opp. ad idẽ de l. ij. §. quærit. de cura. bo. dan. Sol. Ibi loquit in curatore dato bonis: q suprà dixi, loquit in curatore adulti. Item opp. & videtur q officiũ tutoris vel curatoris nõ finiatur pubertate: vt j. vt cau. post puberta. tutor adfit. in l. j. Sol. Fallit ibi in negotio nõ perfecto, vt ibi dicit. Habes expeditã primam glo. super verbo, muneris. venio ad aliã gl. su-

2 per verbo, volũtas. Opp. & videtur † q gestor teneatur etiã de neglectis: vt l. in cõmodato. §. sicut. ff. cõmo. Sol. In isto passu fuerũt opi. inter gl. nostros inter Ioan. ex vna parte, & Guiliel. antiquum gl. ex alia. Veritas est ista, q̃ distinguitur sic, aut qs incœpit gerere, & postea illud omisit; & de illo tenet. arg. d. l. in cõmodato. §. sicut. ff. cõmo. & j. de actio. & obli. l. sicut. Aut nõ incœpit & tũc aut ab initio accesit vt omnia gesturus: & de omnibus tenetur: vt l. Põponius in negotijs. in fi. cũ l. seq. ff. eo. Aut nõ accesit vt gesturus omnia; sed vt gesturus q̃dã; & tũc aut alius fuisset gesturus omnia, nisi ipse accesisset; & tenetur de omnibus: vt l. si pupilli. §. videamus. ff. eo. Aut alius nõ erat gesturus; & tũc nõ tenetur: nisi de his, ad quę gerẽda accesit: vt hac l. cũ his q̃ sibi cõnexa sunt; vt l. tres tutores. §. ij. ff. de admi. tut. Quod ergo hic

3 dicit, q volũtas imponit finẽ administrationi; intellige de volũtate, quã habuit ab initio, cũ accesit ad gerẽdũ. Venio ad secũ dã partẽ: hic dicitur q † gestor tenetur de leui culpa. Cõtra ff. eo. l. iij. §. interdũ. Sol. Illud, q hic dicitur est regulare. Fallit in casibus, qui ibi not. Itẽ opp. de l. curatoris. s. eod. Sol. Aliud est in hæredibus administratoris necessarij quã in ipso administratore voluntario & ibi dixi. Venio ad tertiã particulã: & opp. & vi

4 detur q gestor posit † intentare actionẽ; vt l. sed et hæ. de procu. l. maritus. s. de ꝓcu. Sol. Ibi põt agere nõ qa gestor sed qa cõiuncta psona. Quęro vtrũ gestor vnius † negotij tãtũ teneat debita à seipso exigere. Glo. paruula quæ est hic ponit duas opinio. Tene

5 vltimam q tenet exigere à se illud; quod debet de administratione nõ aliud quod probatur ff. mand. l. si nõ remunerandi. §. apud nisi esset generalis administrator: vt hic per doctores.

SI cognati. Obligatio personalis non impedit libertatem seruí: & factus liber non tenetur ex antè gesto. hoc dicit. Dic vt lege. Pomponius

℣ P. P A V. P.

8 ¶Si qs nolēte. Circa quæstionē quā tāgit hic glo. de emente rē ꝑ pluri, vide Pau. de cast. cōs. clxxvij. inc. sup. dña. vbi tangit materiā huius l. Itē regulā huius l. limita nō. ꝓcedere in medico, q medeī ifirmo 4 it inuito, & in soluēte ꝑ cōdēnato corpraliter, vide Barba. in rub. extra, de solu. ad finem.

in negotijs. ff. eod.

NEgotium. Tutor non teneī de casu fortuito. hoc dicit hæc lex breuissima, &c.

1 ☞ Prohibitio tollit actionem negotiorum gestorum.
2 Protestatio potest fieri in scriptis, & sine scriptis, & quādo. & numero 5.
3 Prohibitio in gerente negotia tollit repetitionem.
4 Vtiliter expendenti post prohibitionem, an competat aliqua actio de æquitate.
5 Protestatio, de qua hic, an debeat specialiter fieri, uel sufficiat quòd in genere fiat,

a SI quis nolente. a Prohibitio tollit actionē negotiorū gesto. in his quæ post prohibitionē geruntur:

1 secus in his quæ gesta sunt ante. h. d. No. †ꝙ prohibitio tollit hāc
2 actionē. Secūdò no. †ꝙ protestatio potest fieri in scriptis, & sine
3 scriptis. Oppo. & videtur †ꝙ ista prohibitio nō prohibeat repetitionem: vt ff. de instito. l. si quis mācipijs. §. proculus. Soluit glos. optimè ibi: licet prohibuerit dominus. tamen nō prohibuit seruus: qui seruus potest obligare dominū inuitū de peculio, vel de in rē verso: vt l. si quis seruū. §. etiā. ff. de pecu. Op. de l. at si quis. §. idem Labeo. de relig. Sol. Speciale est in funeraria, quæ nō tollitur per ꝓhibitionem. Iuxta hanc legem quęruntur duo: vtrum
4 huic vtiliter expendenti † post prohibitionem de æquitate competat aliqua actio. Glo. pro solutione huius quæstionis, intrat aliam quæstionem, quando prohibitio non fuit facta expresse, sed tacitè. verbi gratia: mādaui tibi vt emeres mihi codicem pro decem: emisti pro vigīti: an illa decem vltra posis repetere. Et in hoc fuerunt opiniones. finaliter gl. determinat ꝙ nō repetit. Si ergo tacita ꝓhibitio impedit repetitionē: multò magis expressa in ꝓhibitione expressa. Habemus duas gl. contrarias. Vna est in l. soluendo. ff. eo. Alia est in l. si Stichū. in fi. ff. de noua. quæ contrariatur huic. Guli. de Cu. videī tenere gl. l. soluendo. ꝑ. l. si quis mancipijs. §. proculus. de instit. & de relig. l. at si quis. §. idem Labeo. Ad istam l. respōdet bene, & valde subtiliter: hic loquiī qñ prohibitio est facta circa administrationem rerū, postquā quis non potest administrare sine delicto: nam post prohibitionem delinquis si ingrederis fundum meum, vel in eo operaris: vt l. di uus. de seruitu. rustico. prædio. & l. iiij. circa princi. de acqui. rerū do. & quod vi aut clam. l. j. §. quid sit vi. sed quæstio glo. in l. soluendo. loquitur quando post prohibitionem potest geri negotium sine delicto: vt puta conueni ne creditori meo solueres pro me frumentum, & similia: tunc de æquitate habet locum actio, non obstante prohibitione. Licet hæc responsio sit bona ad hāc legem, tamen est cōtra l. si pro te. ff. mand. Vnde teneas hanc gl. & gl. quæ est in l. si Stichum. in fi. ff. de noua. Non obstat §. proculus. & §. idem Labeo. vt suprà responsum est circa contraria.

5 Quæro, † vtrum hoc sit verum indistinctè, ꝙ protestatio possit fieri in scriptis, vel sine scriptis. Breuiter, quandoque protestatio succedit in locum actionis: tunc debet fieri in scriptis: vt l. vt per fectius. de anna. excep. Quandoque nō succedit in locum actionis: tūc regula est, quòd potest fieri in scriptis, & sine scriptis: vt hic, & l. scire oportet. §. oportet. de excu. tut. Fallit in casu j. de nō
6 nume. pec. aut. hanc autem querelā. Quæro secundò, vtrū † protestatio, de qua loquiī hic, debeat specialiter fieri, vel in genere. tex. hic in principio videtur dicere specialiter. Glos. videtur exponere specialiter. i. expresse. Dic si quidem volo prohibere, ne gerat negotia mea simpliciter omnia, tunc satis est si generaliter loquatur: nec est necesse ꝙ res designetur, vel negotium nominetur: vt l. de pupillo. §. qui nunciat. de ope. nouī nun. sed si volo prohibere de aliqua re particulari, illā debeo designare, nec debeo obscurè loquī: aliās protestatio nihil operaretur: vt l. aut qui aliter. circa prin. §. j. ff. quod vi aut clam.

De his quæ ui, metusue causa, gesta sunt. Rubrica.

Continua glos. vno modo: & dic vt in ea. Vel aliter: dictum est de pactis, & de transac. verùm quia prædicta fiunt metu, vel dolo aliquando: ideo subiungitur rubrica de his, quæ metu, vel vi. & postea de dolo. Quæro quare fecit mentionem de vi. Glo. dicit, ꝙ Imperator secutus est antiquam intitulationem: sed hodie aliter, vt habes in glos. quam vide &c.

LEX I.

PErsecutionem. Ad furem, & metū inferentē, spectat periculum interitus. h. d. Op. de l. si cùm exceptione. §. quod si homo. ff. eo. Sol. Ibi loquiī quando res perit intra quadrimestria tēpora: hic quando periit ante. Ratio patet ibi. Op. de l. si cùm exceptione. §. sed & si non culpa. ff. e. Sol. ibi loquitur quādo res erat eodem modo peritura penes actorem: hic nō. Quod intellige vt ibi not. Item op. de l. subtracto. j. de fur. & ff. de condic. fur. l. parui. Sol. Ibi purgauit morā, hic nō. Quæro vltimò, re ꝑempta, ad qd formabiī libellus, vel qd peteī. Tex. hic videę ꝙ ipsa res petetur, licet sit petita. Vnde ea quę sunt ablata etiā postꝯ intercideīnt, possunt peti. Idē videī in l. si seruus. §. boue. ff. de cōdi. fur. & l. inter stipulātē. §. pe. de ver. obli. & l. si mulier. §. j. rerū amota. In contrariū, ꝙ petaī æstimatio, videī tex. in l. in re furtiua. dē cōdi. fur. licet gl. ibi aliter exponat tex. Ego istū passum examino multum diffusè in repetitione l. stipulationes nō diuidūtur. de verb. obl. vtrū obligationi rē restituī re perēpta, succedat obligatio ad interesse: & quid sit in petitione: & finaliter teneo, ꝙ vtrūꝙ possit peti. s. res, & æstimatio. Ad hoc facit l. illud. §. j. de dona. cau. mor. et ibi dixi. Vltimò gl. ītrat hic materiā violētiarū, quā gl. ponit latius in l. extat. ff. e. et ponit hic sex gña violētiarū. et vide eā.

PErsecutionem. Fur, & metū inferēs, tenetur de interitu. h. d. Op. & sum in gl. ij. dicit ꝙ metū inferens teneī de interitu. cōtra de l. si exceptio. §. ꝙ si homo. ff. e. Sol. ꝙ hæc debet limitari secundū illā: quia hoc est verū, nisi res pereat intra quadrimestre tēpus. & q̄ sit ratio huius, dic vt ibi no. Sed cōtra istam solutionē op. & sum in gl. j. & videī ꝙ indistinctè veniat periculū: vt l. j. §. rectissimè. & l. merito. ff. de vi & vi ar. Timore huius gl. distinguit hic, qd' quinꝙ sunt gña violētiarū. Istud dictū rederguiī: & ad cōtrariū rīdet, ꝙ in duobus generibus violentiarū, videlicet expulsiua, & ablatiua, venit interitus indistinctè: in impulsiua non habet locum lex nostra. & d. §. ꝙ si homo. Sed cōtra istam solutionem oppo. de l. si ipsa. ff. eod. Solue, vt soluit glo. magna circa medium. & aduerte ad vnum quod glo. dicit: quia glo. magna circa finem dicit, ꝙ sunt plura alia genera violentiarum. Istud dictum redarguitur per doct. quia non est verum, ꝙ sint plura. Bene sunt plures modi puniendi istas violentias, & plures constitutiones factæ: & has constitutiones vide plenè: vt l. extat. ff. eo. Item oppono. & sum in glo. ij. & videtur ꝙ debeat distinguī vtrum res esset eodem modo peritura penes actorem vel non: vt l. si cum excep. §. quatenus. versi. sed & si non culpa. ff. eod. glo. fatetur contrarium. Contra istud posset opponi de l. si in alia. ff. depositi. §. fi. de l. quod te. & quod ibi not. ff. si cert. peta. Pro huius solutione dic secundū domi. Iaco. Butri. quandoque quæritur, nunquid morosus teneatur de interitu indistinctè, vel debeat distinguī, vtrum res esset eodem modo peritura penes actorem, &c. Dic sic: ꝙ quandoque contingit, ꝙ nulla obligatio precedit. pone exemplum in reali, posis de Stichum meum &c. Circa istud membrum dic vt not. in l. si vehenda. aliās in l. item si verberatum. §. fi. in glo. magna. ff. ad legem Rhodiam. de iact. Quandoque contingit quòd precedit: & tunc aut talis obligatio descendit ex delicto: quia est factum quod fieri non debuit. aut descendit ex alio contractu. Primo casu regulariter morosus tenetur de interitu: vt d. l. j. §. rectissimè. & l. merito. ff. de vi & vi arma. Fallit in meticuloso, vbi debet distinguī secundùm quod distinguitur in d. §. quatenus. versi. sed & si non culpa. Si autem obligatio descendit ex contractu: dic, aut precedit mora, aut culpa. Primo casu morosus tenetur indistinctè de interitu: vt d. l. quod te. & d. l. si in alia. in fin. licet Marti. dixerit aliter: vt ibi no. In secundo casu, vbi precedit culpa: tunc debet distinguī vt cū res esset eodem modo peritura penes actorem, an non: est text. cum glo. sua in l. si vehenda. §. penul. ff. ad legem Rhod. de iact. Item oppono de l. subtracto. j. de fur. Solue vt glo. ij. in fin. quia ibi fuit purgata mora. Barto.

1 ☞ Ignorantia iuris quando noceat in damnis uitandis.
2 Scienter soluens quod promisit per metum, non repetit quod & quæ soluit.
3 Exceptio merè odiosa quæ dicatur.
4 Exceptio metus est odiosa respectu metum inferentis, & respectu pacti est fauorabilis.
5 Solutio potest parere obligationem, & solutionem.

Soluens

6 Soluens coactè post cautionem metu factam quando repetat.
7 Metus tyranni quando dicatur durare.
8 Qui iurauit per metum stare decem si soluit quod repetat.
9 In materia iuramenti stat ur iuri canonico.
10 Vbicunque in solutione potest subesse alia causa, quā approbatio prime promissionis, quis non præsumitur illam approbare.
11 Stante statuto, quòd per instrumentum non posit opponi exceptio doli uel metus, quin debitor capiatur soluens non uidetur primam obligationem approbare.
12 Contra asserentē se spoliatū metu cōpetit exceptio: sed nō competit qñ agit possessorio.

LEX II.

CVm te non solum. Solutio spōtanea purgat vitiū metus adhibiti tēpore promissionis. h. d. Assumo principiū, & opp. ff. de cōdi. ob turpē cau. l. ex ea. & l. metū. §. sed qd' prætor. ff. eo. Sol. Ibi fuit adhibitus metus in soluēdo: hic in pro
1 mittēdo tantū. Opp. secūdò, & assumo finem gl. † Iuris ignorātia nō nocet in dānis vitandis: vt l. error. ff. de iur. & fac. ignor. sed hic soluēs errauit: ergo &c. Gl. dicit, ꝙ hic fuit error supinus: vt l. nec supina. de iur. & fac. igno. & vide gl. Cōtra istā sol. videī ff. de condi. inde. l. sed & si me putē. in prin. vbi in dānis quilibet errās quātūcunꝙ fatuus, & in facto proprio excusaī. Sol. Dic ꝙ hic soluit scienter: vel si ponis eū errasse, posito ꝙ repetitio cōpeteret per iura cōtraria, nō competit per actionē quod metus causa. & hoc est ꝙ dicit iste tex. sed alio modo cōpetit repetitio: non autē cōpetit per hāc actionē. & vide tex. qui dicit, vim passum
2 &c. Modò venio ad opp. & redeo ad prin. gl. & cōcludo † qd' si scienter soluit: sublatū est vitiū metus adhibiti tēpore promissionis: & sic cessat repetitio. si soluisset ignorāter, fortè posset repetere, nō per hanc actionē, sed per aliā scilicet per cōdictionē indebiti. Ad hoc opp. tutus de exceptione odiosa, si soluit per errorē nō repetit: vt l. qui exceptionē. ff. de cōdi. inde. Gloss. fatetur contrariū dicēs, ꝙ etiā per istā rationē cessat repetitio. & vide gl. Docto. moder. hic multū notabiliter dicūt, ꝙ ista gl. nō dicit ve
3 rū. nā l. qui exceptionē. loquitur de exceptione merè odiosa: † vt
4 exceptio Macedoniani. sed exceptio † metus est odiosa respectu inferētis metū, & est fauorabilis respectu posi metū: & ideo nō obstante illo odio, cōpetit repetitio, ne aliàs sit melioris cōditionis delinquēs quā non delinquēs. cōtra l. nō solū. ja. ff. de noxa. Et ita dicunt ipsi, ꝙ satis placet mihi ꝓ modo. fortè alibi istū passum examinabimus melius. Itē opp. dixi ꝙ soluens per ignoran
5 tiā repetit. Contra, vna solutio † nō parit obligationem, & liberationē: vt l. qui hominē. §. fin. ff. de solu. ergo iste soluēs cū si libera tus ab illa obligatione, nō pōt repetere. Gl. fatetur contrariū. Tu dic cōtra: si soluisset ignorāter. Nec obstat ꝙ ista solutio parit liberationē: qa verum est ꝙ parit liberationē ab omni obligatione valida: sed quia erat tutus exceptiōe: ideo nō impediī repetitio. Modò habes primā gl. veniamus ad quęstiōes: & debes scire ꝙ Guar. posuit sup hāc legē vnam suā glo. quæ an sit vera dubitaī: & eius verba recitātur hic per gl. quā vide. Ista gl. habet tres partes. Prima cū dicit: præsumitur querelā de vi non habuiste. Ista pars est vera, si ponis eum sciēter soluisse, postꝯ metus cessaueīrit: aliàs secus, vt j. dicā. Secūdò dicit: Aut ergo omnino nō repetet: & ista pars est vera, si ponis eū soluisse scienter postꝯ metus cessauerit: aliàs secus, vt s. dixi. Tertiò dicit: aut eatenus impedītur, donec ꝑbet cōtrariū. Ista pars est vera, si ponis soluisse ignoranter, vel soluisse instante metu: aliàs non posset repetere, vt s. di
6 cū est. Ita debes intelligere glo. hic positā. Quæro, † qd si parum post cautionē coactus soluit an posit repetere? Oldr. ꝙ sic. sed gl. cōtra. Breuiter omnes doct. tenēt istud: Aut qs soluit instā te metu, vel metus periculo: & tūc potest repetere aut postꝯ metus cessauit: & tūc secus. Ita loquiī hic, & tex. hoc ꝑbat. Puto aūt metū instare si causa, ex qua metus inferebaī subsistit. Verbi gra
7 tia: aliquis Tyrānus cogit me ad promittēdū: certè toto † tēpore
a suæ tyrānidis, a instat metus; & donec sum in loco vbi ipse exercet tyrannidē. argu. l. Fulcinius. §. quid si autē. ff. quib. ex cau. in
b pos. ea. facit ad hoc extra, e. ti. c. j. Quærit gl. b qd si iurauī ꝓ me
8 cit ꝙ nō: licet † de iure canonico contra: qa videor soluere metu
c periurij, vt repetā. ar. extra, de iureiur. c. debitores. & extra, eo. c.
9 aures. & vide gl. † & huic iuri canonico stādū esset in his. Ex quo
10 nota † ꝙ vbicūꝙ in solutione pōt subesse alia causa quā approbatio primæ ꝓmissionis: ꝙ nō præsumiī illā approbare: vt videbitis j. l. proxi. & hoc quādo videor soluere metu periurij solū: nō vt approbē promissionē primā: sed vt non a
11 sim periurus. Et per hoc dico ꝙ in ista † ciuitate, et alijs ciuibus Tusciæ, vbi cōtra instrumēiū nō potest opponi exceptio doli, vel metus, quin aliquis capiatur, & fiat solutio: ꝙ soluēs non videī primam ꝓmissionē approbare, sed videtur soluere, ne capiatur & posset repetere. Facit ad prædicta ꝙ dixi. ff. quod vi aut clam. l. j. §. ꝙ paruī. Re
d stant videre in glos. duæ oppo. quas omisi. Op. & videtur, ꝙ obligatio facta metu sit nulla, tanquam turpis: vt s. de legi. l. nō dubium. dic vt in glo. Item opp. quale fuit principium, talis debet esse processus, quo ad primordia litis &c. vt l. j. j. de impo. luc. descrip. lib. x. Sol. ꝙ hic sequiī post principiū, est cōtrariū primo: qa ispōtanea solutio est
d cōtraria coactiōi: meritò illud tollit. Vltimò d extra gl. no. & te
12 ne mēti. dixi ꝙ spoliatus ante omnia † est restituēdus, nec potest obijci aliqua exceptio: vt l. momētaneæ. j. vnde vi. & si per vim, vel alio modo. l. j. hoc est verū si agiī possessorio, vt ibi: sed si agitur petitorio, vt actiōe quod metus causa, potest obijci exceptio, ꝙ ille metus est purgatus per aliquem actum postea subiecutū, vel per cōsensum expressum: vt hic, & l. j. j. si ꝓ vim, vel alio modo. circa quod vide Inno. extra, de renun. c. super.

CVm te. Vbi ꝓmissio est facta ꝓ vim, & sequiī solutio spōtanea, nō cōpetit actio ꝙ metus causa. h. d. Oppo. de l. ex ea stipulatione. ff. de condi. ob turp. cau. Sol. Gl. tenet ꝙ ibi interuenit metus tā in promissiōe q̄m in stipulatiōe: hic in promissiōe tātum. Et assignat tres rationes. Prima est multum no. & intelligiī ex lege cōtraria. Secunda est bona. Tertia est falsa, in eo ꝙ gl. dicit, ꝙ vna solutio &c. Dictū gl. habet locū, vbi qs reperiī in delicto: qa est verū ꝙ eadē solutio nō pariī liberationē & repetitionē: qa ibi casu repetēs videī sibi cōtrarius. ꝙ nō est i casu nostro. Et aduerte. ꝙ si tertia ratio gl. esset vera, eodē modo deberet dicere, ꝙ si metus esset adhibitus in solutione, nō cōpeteret repetitio. ꝙ est falsum. & ex his omibus, gl. nostra reprobat quādā gl. q̄ gl. incipit, præsumitur eā &c. Aduerte, ꝙ gl. cōtraria habet tres partes. Prima particula secūdū gl. & docto. est vera, dūmodo intelligāt secūdū do. Iaco. de præiumptiōe iuris, cōtra quā nō recipiī ꝓbatio in cōtrariū. Itē secūda particula est vera. tertia falsa, vt hic patet in gl. Pro qua videī velle tex. nostrę legis, vbi ponitur ꝓ cōstāti ꝙ vis nō fuit adhibita in soluēdo Itē opp. ꝙ iste soluēs videī errasse in iure qa poterat se defendere: sed error iuris in dāno vitando non nocet: vt l. error. & l. regula. de iur. & fac. igno. Solue vt glosī. vel dic, ꝙ leges cōtrariæ habēt locū vbi solutio fuit facta ignorāter, hic fuit facta sciēter. Itē opp. & videī ꝙ cū talis sit cōtra legē, ꝙ quicquid sequiī ex ea, nō valet, vt l. nō dubiū. s. de legi. Soluit gl. no. in fin. gl. magnę. quā nota, qa licet fuerit turpiter facta, per metū sc̄ilicet, nō tamē fuit turpis de se. De hoc videbitis in l. doIo. j. de inuti. stip. Quærit gl. de duobus. pone ꝙ aliqd par vim promisit cētū: nō ex interuallo, sed statim soluit, nūquid repetit. Hic fuerūt opi. qa qdā dixerūt ꝙ sic argu. l. iij. §. Seio. ff. de mino, arg. l. si mulier. j. Ad Velleia. gl. secūdū Hugo reprobat hanc opi. & nō allegat do. Iac. tenet idē cū gl. per hāc legē quę loquiī indistinctè. Nō obstat §. Seio. qa ibi secūdus actus de necessitate venit ad cōsequētiā immistionis, & exactio debitorū de necessitate sequiī additionē hæreditatis. ꝙ nō contingit in casu nostrę legis, quia solutio nō sequiī de necessitate ad promissionē factam per vim, imò soluēs poterat opponere exceptionē, ꝙ metus causa, & si nō opponit, videī habere ratā præcedētē vim. Non obstat l. si mulier. j. ad Velleia. vbi succurriī mulieri circa secūdū actum, si eut circa primū intra biēniū. Respōdeo, qa secūdus actus nititur eadē ratiōe qua primus, quia in vtroq actu inest ratio fragilitatis sexus, ꝙ nō est in casu nostrę legis, quia soluens poterat opponere exceptionē. verū est ꝙ do. Cy. reprobat dictū eius gl. Nā vbi statim post ꝓmissionē coactā fit solutio, si solutiōe adhuc vi deī inesse vis, seu metus, q fuit in ꝓmissiōe ꝑ regulā iuris, ea quę incōtinēti &c. vt l. lecta. si cer. peta. ibi est iuris casus cōtra dictū gl. & l. nouissime. §. j. ibi, quid enim si cōpulsus. ff. quod fal. tu. autho. &, vt hoc intelligas, debetis scire ꝙ ille §. probat hic, ꝙ hæc sut paria aliquē facere aliquid compulsum ad hoc, aut facere ti-

more ne cõpellaꝛ,vnde vi ſoluens ſam fuit expertus eam in promiſsione illa. Item eadem vis præſumiꝛ eſſe in ſolutione,quę nõ valet. Faciꝛ ad quæſtionẽ pone ex forma ſtatuti reformaꝛ ꝙ bona rebelliũ debent venire in cõi,& debitores eorũ poſsint exigi, debitor cuiuſdã rebellis fuit coactus,vt ſolueret debitũ cõmuni nõ ſoluit tũc,ſed relaxatus ſoluit poſt vnũ diem,vel duos, reuertitur creditor rebellis,& petit debitũ. Op. pro debitore ꝙ ipſe eſt liberatus ꝓ ſolutionẽ factã cõi: & allegat quæſtionẽ factã in l. liberto. §. Lucius. de ann. leg. l. creditor. ff. de ſolu. Replicaꝛ ꝙ licet fuerit detẽtus in palatio,tñ poſtea facta eſt ſolutio poſt. qd iuris. Hæc gl. facit cõtra debitorẽ veritas videꝛ in cõtrariũ ꝓ l. nouiſsime. §. j. præal. Itẽ quęrit gl. pone,ꝙ aliquis iurauit ꝓ metũ,poſtea ſoluit: nũqd poſsit repetere. Gl. dicit ꝙ nõ: quia tale iuſm remittiꝛ: vt l. fi. ff. de his q ſatisd. cog. de iure canonico ſecus: vt in gloſ.

1 ☞ *Res uendita per metum,poteſt repeti per actionem in rem.*
2 *In hac actione habet locũ exceptio retẽtiõis,propter pretiũ: licet nõ in interdicto uñ ui.*
3 *Res empta metu poteſt præſcribi: & ſic contra actionem quod metus cauſa,opponitur exceptio præſcriptionis.*
4 *Actio quod metus cauſa,quando detur contra tertium poſſeſſorem.*
5 *Actio perſonalis quod metus cauſa,ſcripta in rem,quando detur contra tertium poſſeſſorem,unde naſcatur.*
6 *Pretium rei uenditæ per metum,cui debeat reſtitui,quando agitur ad rem.*
8 *Si primus emptor dedit maius pretium,quàm pretium quòd dedit ſecundus: quod pretiũ reſtituit,agens ad rem.*
9 *Clauſula in inſtrumento uenditionis,uendidit rem,& omnem actionem, quam habet in dicta re,ſeu pro dicta re: quid operetur.*
10 *Exceptio retentionis propter pretium quomodo opponi debeat per ſecundum emptorem conuentum.*
11 *Actio perſonalis ſcripta in rem,præſcribitur longo tempore.*
12 *Poſſeſſor bonæ fidei,licet faciat fructus ſuos: tamen tenetur reſtituere quatenus eſt factus locupletior.*
13 *Poſſeſſor bonæ fidei an teneatur de fructibus ante triennĩ,& ipſos præſcribat triẽnio.*
14 *Res poſſeſſa uiolentia compulſiua præſcribitur: non autem poſſeſſa ui expulſiua.*
15 *Actio quod metus cauſa,an duret contra primum emptorem,ſi ſecundus rẽ præſcripſit.*
16 *Actio quod metus cauſa non finitur anno.*
17 *Contractus uenditionis metu celebratus,quando non ſit nullus ipſo iure.*

LEX III.

SI vi vel metu. Coactus fundum vẽdere,poteſt illum repetere à quolibet poſſeſſore,ſi pretium reſtituit: & præſcriptio nõ curꝛit. h. d. Primò nota† ꝙ res venditæ per metũ poſſunt repeti per actionem in rem à quolibet poſſeſſore. Secũdò not. ꝙ debet reſtitui pretiũ à vẽdicãte. Ex quo habes † ꝙ cõtra hanc actionẽ opponiꝛ exceptio retentiõis propter pretiũ: licet cõtra interdictũ vnde vi, nulla talis exceptio poſsit opponi. Tertiò no. ꝙ †res empta metu poſsit preſcribi. Ex quo habes ꝙ cõtra actionẽ quod metus cauſa,opponiꝛ exceptio præſcriptiõis rei. Ad iſta tria opponamus per ordinẽ. Op. vendẽs,licet per metũ, tranſtulit dominium: vt l. ſi mulier. §. ſi metu. ff. eo. inſti. de rerum diui. §. per traditionẽ. ergo non poteſt vendicare tanꝯ nõ dominus: vt l. in rem. in prin. ff. de rei vendi. Soluit gl. ꝙ de iure ciuili nõ poſsit vendicare ſed de iure prętorio ſic: quo iure nõ videꝛ dominiũ perdidiſſe. Itẽ op. † & videꝛ ꝙ cõtra tertiũ poſſeſſorẽ nõ debeat dari actio quod metus cauſa: vt l. metũ. §. licet. ff. eo. Solu. Fateor cõtrarium, ꝙ ex hoc edicto tria danꝯ remedia. ſ. vtilis in rẽ, actio perſonalis qd metus cauſa, quæ eſt in rẽ ſcripta,& exceptio metus: vt d. l. metũ. §. ſed quod prætor. & §. licet. & §. volenti. & hac lege. Circa hoc quæritur, † iſta actio perſonalis ſcripta, etiam in rem, quando datur contra tertium poſſeſſorem vnde naſcitur. Glo. magna hic mirabiliter dicit ꝙ naſcitur ex variꝭ figuris cauſarum: vt l. j. in prin. de act. & obli. Et aduerte,ne erres: ego non quæro de actione in rem vnde oriatur: quia illa non oritur ex obligatione cauſæ. datur enim contra poſſidentem, quia poſſidet, non quia obligatus. inſtit. de actio. §. j. Sed ego quæro de actione perſonali in rem ſcripta. Iſta enim datur contra poſſeſſorem tanquam obligatum, ideo quia poſsidet: vt l. de eo. in fi. ff. ad exhib. Illa igitur obligatio contrahitur ſola rei peruentione, eoipſo ꝙ res peruenit ad eum: ideo dicitur oriri ex variꝭ figuris cauſarũ. Ad ſecundum nota. oppo. infra de rei vendi. l. ſi mancipium. & ſum in j. glo. magna. Solu. Hic debet reſtitui ideo, quia pretium eſt verſum in eius vtilitatem. Oppo. ff. de rei vendi. l. emptor. Solue eodem modo. Oppo. j. de præſcrip. xxx. anno. l. j. Solue eodem modo. Item oppo. j. de reſcin. vendi. l. j. Solue vt in glo. Oppo. de l. ſi per impreſsionẽ. j. eo. Sol. Aliud cum agitur condictione ex l. illa: aliud cùm agitur actiõe qd metus cauſa. Circa iſtud notabile quæro † primò, cui debet reſtitui illud pretium. Reſpõdeo, ſi quidẽ agitur contra meum inferentem, debet reſtitui ſibi ſine dubio: ſi agitur cõtra poſſeſſorem: tunc poteſt iſte, qui vẽdicat, ſoluere primo emptori. Item, poteſt ſoluere huic emptori ſecundo ſi vult. Ita dicit glo. quod qualiter procedat, j. dicam. Vide glo. in principio, in eo quod dicit, poteſt ſoluere huic ſecũdo emptori: videtur cõtra: quia non ab eo habuit pretium, ſed à primo emptore, & ipſi primo emptori debetur: ergo ſi ſoluo alteri non ſequitur liberatio: vt l. qui hominẽ. §. ſi nullo. ff. de ſolu. Gloſ. reſpondet duobus modis. Primo modo, quia primus emptor cogitur habere ratum, quia eius negotium eſt vtiliter geſtum. ſoluit enim creditori ſuo. nam hic ſecundus emptor poterit repetere à primo, qui ſibi vendiderat. vnde cum eius negotium vtiliter ſit geſtum: ergo &c. vt l. ſoluendo. de neg. geſt. & l. Pomponius. & quia vtiliter poterat ſoluere creditori creditoris: vt l. ſi opera. de doli exce. & l. ſi liber. de neg. geſt. ita dicit gl. magna. Sed diceres quid ſi iſte ſecũdus nõ fuiſſet emptor, ſed donatarius: vel quid ſi fuiſſet actũ ꝙ à primo nõ poſſet repetere etiam pretiũ: dic vt dicam in ſequẽti quæſtiõe. Quæro, quid ſi pretium quod primus
7 †emptor dedit, eſt maius ꝓ pretiũ quod dedit vltimus, quod debet reſtitui? Glo. dicit, ꝙ eſt in electione actoris quod pretiũ reſtituat. arg. l. ſi cùm militaribus. in fi. j. de reſtit. mili. & vide gloſ. tuam in fi. Pet. de Bel. & do. Cy. ſecundũ eum videtur tenere ꝙ totum primum pretium debeat reddi: quia ille, qui vendidit ſecundo emptori, tranſtulit in eum omne ius ſuum. nos quid dice-
8 mus. Ego † fateor ꝙ ſi in inſtrumento venditionis fuiſſet dictũ, ꝙ vendidit illam rem, & omnem actionem quam habet in dicta re, ſeu pro dicta re, ſicut fit hodie in inſtrumentis: quod Pe. verũ diceret. Sed ſi fuiſſet res vendita ſimpliciter, prout proponitur: tunc non tranſit niſi ius reale. Nam iura illa quæ competunt perſonæ, non tranſeunt niſi cedantur: vt l. in creditore. ff. de euict.
9 Et ideo puto tũc aduertendum, qualiter † Opponatur exceptio: aut iſte poſſeſſor conuentus opponit exceptionem non debere ſe reſtituere, niſi ſibi reſtituatur pretium: & non debet ſibi reſtitui, niſi pretium quod ipſe dedit. Ita loquitur. l. ſi cum militaribus. j. de reſtit. mili. Sed ſi oppoſueris exceptionẽ, nõ debeo tibi reſtituere iſtam poſſeſsionem donec pretium reſtituas ſimpliciter: vel donec reſtituas pretium primo emptori. optimè procedet iſta exceptio: quia exceptiones ex perſona venditoris tranſeunt in emptorẽ: vt l. ſi à te. in fi. & l. ſi mater. §. fi. de exce. rei iud. & tunc debet ipſi primo emptori reſtitui. Idem dico, ꝙ ſi iſte, ꝙ vendidit coactè, vellet iſti primo emptori pretium reſtituere, & nihil huic ſecundo: optimè poſſet: quia eius eſt debitor, qui habuit ab eo: niſi iſte ſecundus haberet ius ceſſum cõtra eũ per generalia verba venditionis: vel niſi illud ius eſſet obligatum prætextu obligationis conſuetæ apponi in venditionibus: tũc haberet locum. l. iij. j. de noua. & quæ res pigno. obliga. poſ. l. nomen.
Ad tertium notabile op. hæc actio eſt perſonalis: ergo non tollitur longo tempore: vt l. iij. de conſti. pecu. Glo. ſoluit optimè: & dic
10 vt in glo. tua notabili. Nota † quòd actio perſonalis ſcripta in rẽ, præſcribitur longo tempore. Secundò op. emptor licet per metum ſit dominus, vt ſupra dixi: ergo non præſcribitur: vt l. ſequitur. §. lana. ff. de vſuca. dicit glo. hic videtur dominus de iure prætorio. Vel aliter ille, qui eſt dominus reuocabiliter, præſcribit cõtra illam actionem, per quam poteſt reuocari illud dominium:
5 multo fortius quàm ſi nõ eſſet dominus: vt l. in bello. §. ſi qs ſeruum. de capti. & poſtli. re. Nota hoc ad multa. Vos ſcitis † ꝙ bonæ fidei poſſeſſor facit fructus ſuos. tenetur enim reſtituere quatenus eſt locupletior. no. in l. fructus. ff. de rei vẽdi. Item ſcitis † ꝙ
12 poſſeſſor rei mobilis præſcribit triennio. Ex quo cõcluderet † ꝙ
13 bonæ fidei poſſeſſor nõ teneꝛ de fructibus pceptis ante triennĩ quia ſicut ſi nõ eſſet dominus, cùm ſit bonæ fidei, ipſo præſcribere
14 ret triennio: eodem modo hic præſcribat fructus triennio. tex. & glo. habes in l. ſequitur. §. fructus. de vſuca. quod tene menti, qa milies practicabilis. Item op. res furtiua, vel vi poſſeſſa non poteſt vſucapi, vt inſtitu. de vſuca §. furtiuæ. ſed iſta eſt vi poſſeſſa ergo &c. Solu. Res † poſſeſſa violentia expulſiua non præſcribitur; ſecus ſi violentia compulſiua. Ita loquitur hic. qd nota multùm; quia valde notabilis ſolu. eſt. Op. in authen. vt ſponſa. larg. §. rurſus. poſita. j. de præſcri. longi tem. auth. malæ fidei. Sol. Iſta iura aliquantulum mutantur per iura noua. & ibi videbitis. Circa hanc

15 ca hanc legẽ quærit glo. quid † ſi ſecũdus emptor præſcripſerit, vtrũ actio q ꝑ metus cauſa duret cõtra primum. Gl. dicit ꝙ non, vt j. de his qui à nõ do. ma. l. ſi. Iſtam gl. omnes reprehẽdũt. nam ibi loquiꝛ qñ dominiũ rei eſt cauſa actiõis perſonalis ita ꝙ actio datur in cõſequentiã dominij. ꝙ hic nõ eſt: ideo cõpetit actio cõtra primũ dñm: vt l. itẽ ſi res. in prĩ. de aliena. iu. m u. cau. fa. & ibi gl. dixi vobis plenè alio anno, in l. iij. ff. vi bo. ra. Quærit gloſſ. an
16 iſta † actio finiaꝛ anno, ſicut reſciſſoria. Glo. dicit ꝙ non: & bene.
17 Item quæriꝛ an contractus † venditionis adhibitus metu ſit ipſo iure nullus: ſicut quando dolus dedit cauſam contractui. Quidã dicebant ꝙ ſic. Alij cõtra. & hæc eſt veritas. & aliud in dolo metuloſo, & aliud in dolo ſimplici: vt in contrario.

SI vi. Cõtractus per vim & metum ad vendẽdum rẽ, põt illã repetere actione q metus cã vtili in rẽ, ſi pretiũ reſtituat, & ꝑſcriptio nõ cõcurrit. h. d. Nota tria. Primũ vẽditor agens hac actionẽ, debet reſtituere pretium, ſecũdũ eſt, ꝙ competit vtilis in rem. Tertiũ eſt, ꝙ emptor ſecundus præſcribit rẽ per metũ venditam. Cõtra primũ dictũ opp. & ſum in gl. ſuper verbo, reddito. circa mediũ. de l. ſi mãcipiũ. j. de rei ven. Sol. gl. q ideo pretiũ reſtituitur hic qa fuerit verſum in vtilitatẽ venditoris. Item opp. de l. inciuile. m. j. de fur. Sol. vt in precedẽti cõtrario. Circa ꝙ vide quod no. in l. emptor. ff. de rei vendi. Item op. de l. j. j. de reſ. ven. Gl. ibi dat plures ſolu. hæc eſt vera. Itẽ opp. de l. ſi per impreſsionẽ. j. eod. Sol. vt in gl. Itẽ opp. cõtra ſecũdũ dictum. Rei vendicatio datur domino: vt in rem. ff. de rei vẽdicatio. ſed vẽditor per traditionẽ, licet coactã deſinit eſſe dominus: vt l. traditionibus. §. de pac. ergo nõ competit actio in rẽ. Gl. fatetur contrariũ de iure ciuili: ſed de iure prætorio nõ videtur eſſe tranſlatũ dominium in effectu, cùm poſsit recuperari beneficio prętoris, vt l. nemo. ff. de in integr. reſtitu. Et ideo nõ mirũ, ſi competit ſibi hæc actio. Itẽ opp. & videtur ꝙ ei cõpetat aliud remediũ: vt l. metũ. §. volenti. ff. eo. Sol. glo. quæ incipit non ſolũ, quòd competit vtilis in rem, vt hic: & alia remedia in l. cõtraria. Itẽ oppono & ſum in gl. magna, ad tertiũ dictum: qa non eſt dubiũ quòd actio ꝙ metus cauſa eſt perſonalis. ſed actio perſonalis nõ præſcribitur longo tempore decimo, vel vigeſimo anno: vt l. iij. j. de cõſtitu. pecunia. & l. omnes. j. de præſcrip. xxx. vel. xl. annorũ. Gl. dat duas ſolutio. Prima eſt, licet fuerit ſecunda in gl. quòd cùm iſta actio quod metus cauſa, excedat ſuos terminos: quia competit cõtra poſſeſſorẽ quẽcunq; tamen eſt perſonalis, licet dicatur in rem ſcripta: vt l. metũ. §. fi. ff. eod. nõ mirum ſi excedatur à ſuis terminis. Tene primã ſecũdũ do. Iac. Itẽ op. dicitur, ꝙ ſecundus emptor pro traditione fuit factus dominus: & dominus nõ præſcribit: vt l. ſequiꝛ. §. Iana. de vſufca. Sol. gl. ꝙ licet ſit factus dominus nõ ideo minus præſcribit nõ tamẽ præſcribit dominiũ ſed præſcribit cõtra actionẽ: quia illud dominiũ poſſet reuocari de iure prætorio. Signa iſtã gloſſ.

Itẽ opp. de §. furtiuæ. Inſti. de vſufca. Sol. gl. ꝙ contrarium loquitur in vitio reali ꝙ afficit ipſam rẽ. Itẽ oppono de auct. malefidei. de præſcriptio. lõgi tẽporis. Solue vt in gl. Quęro, quę ſit differẽtia inter vim et metũ. Dic vt prima gl. vel. cape differẽtiã ex l. j. & l. ij. ff. e. ☜ Itẽ dicit ꝙ debet reſtitui pretiũ. Quæro cui debet reſtitui, vtrũ prĩo emẽti per vĩ, an ſecũdo emptori? Gl. dicit ꝙ vtriq; eorũ qa cũ ſecũdus emptor dicit creditor primi emptoris, debitor ſoluẽdo creditori ſui creditoris liberaꝛ. Circa qd vide ꝙ not. in l. ſi opera. ff. de doli excep. Itẽ q̃ro. ꝙ pretiũ debet reſtitui. Gl. in fine poſita ſup verbo, reddito. dicit ꝙ vẽditor per vim coactus põ reſtituere quandocũq; vult: tñ Cy. reprobat dictũ gl. ꝙ cũ emptor ſecũdus ſucceſſerit in locũ primi, debet vti eo iure quo ſuus anteceſſor, ꝓ regulã iuris, cũ qs. li. vj. ſed primo emptori debet reſtitui pretiũ ab eo receptũ: ergo & ſecũdò põt tolerari gl. ſecũdũ do. Ia. per l. nomẽ. in fi. quę res pig. obl. poſ. Itẽ quærit gl. pone ꝙ emptor ſecũdus præſcripſerit iſtã rem, nõ põt agi cõtra iſtum emptorem. Sed nunquid potero agere cõtra primũ emptorẽ inferentẽ vim. Gl. determinat ꝙ non per l. fin. j. qui à nõ do. ma. Iſta gl. eſt cõtra caſum l. itẽ ſi res. in princip. ff. de aliena. iudi. mut. cau. fact. ad l. finalẽ aliàs per glo. reſpõdeo vt not. in d. l. itẽ ſi res. in fine gloſſ. Item quęrit gloſſ. nunquid hæc reſciſſoria finiatur an nõ. Dic vt no. in d. l. ſed ſi per prętorem. §. quoties ex qui. cau. maio. per Dy. in §. rurſus. Inſtitu. de actio. Itẽ quęritur actio quod metus cauſa, quę datur contra ſecundum emptorẽ, vnde naſcitur. Reſpond. glo. ꝙ ex variꝭ figuris cauſarum Dominus Iaco. reprobat iſtã gl. quia nõ eſt verũ ꝙ naſcitur ſic: ſed oritur iure dominij ex peruẽtione rei: qa res ad eũ peruenit. & iſto reſpectu dicit ſcripta in rem. Similæ in actione ad exibendum: vt l. iij. §. eſt autem ff. ad exhibendum. Vltimò quærit gloſ. quid ſi res eſt integra. Dic vt in glo. Bart.

1 ☞ *Contra actionẽ quod metus cauſa opponitur exceptio conſenſus poſtea adhibiti.*
2 *Receptio ſpontanea,quãdo inducat approbationẽ cõſenſus.*
3 *Actio q. metus cauſa quando & cũ qua actione cõcurrat.*

SI per vim. Hęc actio intra annũ datur ad quaruplũ, poſt annũ ad ſimplũ, ſi alia actio non cõpetit. h. d. Nota ꝙ cõtra hanc † actionẽ opponitur exceptio conſenſus poſtea adhibiti. Contra hoc opponitur, nonne recipiendo pretium videatur approbare vẽditionem, arg. §. eo.
2 l. ij. Reſpond. † non. licet enim ſolutio ſpontanea inducat approbationem, quia nõ poteſt videri facta alio reſpectu: tamen receptio ſpontanea nõ inducit approbationẽ contractus. Ideo enim recipio pretium, vt ſit mihi magis cautum: quia tantò minus habeo perdere. vnde poteſt eſſe alia ratio, ꝙ approbatiõis. Hoc ſen-
3 tit Inn. optimè in c. ſuper hoc. extra, de renũ. Opp. hæc † actio cõcurrat cum alia. vnde videtur obſtare ff. eo. l. ſi cũ exceptione. §. eũ. & l. metũ. §. volenti. Solu. Non concurrit cum alia, ſcilicet ordinaria: cum alia extraordinaria ſic: & bene. Alij dicunt, ꝙ nõ cõcurrit cum alia, quæ nõ oriatur ex hoc edicto. quod nõ eſt verum, in d. §. volenti. ergo tene primam ſolutionem.

SI per vim. Actio quod metus cauſa intra annũ competit ad quadruplũ, poſt annum ad ſimplum: niſi alia actio competat. h. d. Quęro de intellectu verſi. qui dicit, niſi alia actio nõ ſit. quæritur dicto. vtrũ ſup hoc ſerãtur duæ ſentẽtię. De hoc gl, in l. ſi cũ exceptione. §. hæc autẽ actio. ff. eo. Vltramõ. dicũt hic, ꝙ nõ eſt neceſſaria in hac actiõe duplex ſentẽtia: imò poterit expediri vna ſententia, & formabitur libellus ſic: dico ꝙ coegiſti me ꝑ vim, vt venderẽ tibi fundũ, & vẽdidi & tradidi: quare peto vt fundũ reſtituas: & ſi diſtuleris vſq; ad annũ mihi reſtituere, peto quadruplũ. Iſta eſt forma libelli: & ſic formabiꝛ ſentẽtia. Hãc formã vide ſtis in l. conducto. j. de loca. & conduct. Non habetis hic alia.

a NOn intereſt. Siue quis coactus ſit vendere, ſiue minori prętio vendere, habet locũ hæc actio. h. d. Quęro, vtrũ de neceſsitate requiraꝛ ꝙ ille, ad quẽ res peruenerit, ſciat metum illatũ. Gl. dicit, & bene, ꝙ quãtũ ad reſcindẽdũ, vel repetendũ rẽ, non quęriꝛ ſcientia, ſed quãtũ ad periculũ interitus eſt differẽtia: quia ſciens tenetur, ignorãs non: vt l. ſi cũ exceptione. §. in hac. & §. ali quando. ff. eo. Quęro, vtrũ ſit alia differentia, vtrũ quis cogatur vẽdere, vel minori prętio vẽdere. Certè quãtũ ad hoc, vt iſta actio cõpetat, nõ eſt differẽtia: quia vtrobiq; cõpetit: vt hac l. qa in princip. loquitur de eo qui ſit coactus vẽdere: quod vendere nolebat. ibi: qã & ſi pretio minori. loquitur in eo qui volebat vendere, & fuit coactus vendere minori pretio: ſed eſt differentia in modo cõcludẽdi in hac actione. Nã coactus vẽdere petit reſcindi contractum, & rem reſtitui. Coactus vẽdere pretio viliori, petit ſuppleri iuſtũ pretium, non rem reſtitui: non enim fuit in vendendo coactus, ſed in pretio viliori. Iſtud probatur in l. ſi res. §. j. de iure dot. Ita debes hoc intellígere, &c.

NOn intereſt. Siue qs cogatur vẽdere ꝑ metũ, ſiue minori ptio vẽdere, cõpetit hæc actio. h. d. Quæro, nunqd hoc ſit verũ indiſtincte, & ſiue emptor ignoret vim illatã, ſiue nõ, poſsit cõueniri. Dic ꝙ ſic. In vna tñ eſt differẽtia, videlicet circa interitũ: vt l. ſi cũ exceptiõe. §. aliquãdo. ff. c. Itẽ q̃ro qd ſi aliqs eſt coactus vendere iuſto pretio? Dic vt in glo. quæ incipit, iuſto pretio.

AD inuidiam. Ex dignitate ſola contrahentis violentia non probatur. hoc dicit. Nota quod ex dignitate ſola non præſumitur violentia vel metus. & ideo dicebam tibi in l. in

terpositas.ſ.de tranſa.q; ſi mulier vendidit propter metũ mariti,eſt iuſta cauſa reſcindendi contractum:vt l.j.§. quæ onerandæ. quarum rerum act.non da.tamen iſte metus nõ probatur [a] eo ipſo q; eſt maritus. arhuius l.ſed eſt neceſſe q; probentur minæ, vel verbera:vt j.l.pxi.& p Inn.extra,de cõuer.cõiu.c.accedẽs.& ibi plenè de hoc &c.

a ¶Probatur. Vide circa iſtã materiã olno do.Franc.cõſi.xxiiij. in pe.& vlt.col.

a ↦P. P A V. P.

MEtum. Authoritas facti inducit hanc actionẽ,nõ iactatio.Item timor accuſatiõis futuræ nõ ſufficit,vt hæc actio cõpetat.h.d.Contra.l.accuſationis.Oppo.de l.nec timorem.§.fi.cum l.ſequen.ff. eod. Sol.vt in glo.in fi.quam nota &c.

1 ☞Accuſatio inſtituta quando cauſet iuſtum metum,ut repetatur ſolutum.

2 Solutum metu accuſationis futuræ,an repetatur alia actione, quam actione quod metus cauſa.

3 Tranſactio impedit proceſſum in caſibus,in quibus licet tranſigere.

AD inuidiam. Sola dignitas non eſt cauſa inducẽdi actionẽ qd' metus cauſa.h.d.Símile nota q; ſola reuerentia non eſt cauſa inducendi actionẽ quod metus cauſa, niſi metus vel alius terror intercueniat. Ita debet intelligi l.j.§. quæ onerãdæ.ff.quar. rer.act.nõ dat. Bar.

SI donationis. Quilibet cõtractus celebratus iuſto metu,reſcinditur hac actione.h.d.No.q; donatio,& ſtipulatio,dicitur cõtractus.Símile in l. ſi quis emptionis.de præſcri.trig.anno.quod facit ad id,qd' videbitis in auf.ſacramẽta puberũ.j. ſi aduer.vendi.Op.ff.de verbo.ſigni.l. Laboeo.§.cõtractũ.Sol.Nõ eſt contractus propriè:quia non oritur vltro citroque obligatio:ſed largè,& impropriè ſumendo eſt cõtractus.ita loquitur hic.Opp.q; hic text.ſit ſuperfluus:quia primò ponit de metu mortis:ſecundò ponit q; interceſſerũt minæ capitales.Gl.huius timore exponit: & dic vt habes in ea.Tu dic clarè,metus mortis itel ligit,qñ inſtabat metus mortis:qa fortè tenebat gladiũ ſup caput.minæ intelligũt qñ mors iſtabat:tũc iſtæ minæ faciũt iuſtũ metum ex qualitate pſonæ,vt j.eo.l.metũ &c.

SI donationis. Contractus iuſto metu initus reſcinditur per hanc actionem ſecus ſi non ſit iuſtus metus.h.d.cũ l.ſeq.Nota q; donatio & ſtipulatio dicuntur contractus.Op.de l.Labeo.§.cõtractũ. de ver. ſig.Solue q; impropriè dicuntur contractus.Item opponitur ad l.cum te.& videtur q; cõpetat repetitio:vt l.iij.§.ſi quis.de cõdi. ob cau.Dic,aut quæritur nunquid competat alia actio, aut fuit expreſſa iuſta cauſa:aut fuit in mẽte retenta. Circa quod diſtingue hic,vt in glo.quam nota.Quæro de exemplis glo.Dic vt in glo.quæ incipit,puta.

CVm te. Factum metu iniuſto per hanc actionem non reſcinditur.hoc dicit. Quæro vtrum alio iure poſſit reſcindi hæc venditio?Reſpondeo, ſi quidẽ iuſta cauſa non fuit expreſſa,ſed in mente retẽta,non põt reſcindi:vt l.ſi repetẽdi.j.de cõdi.ob cau.Si verò fuit expreſſa:tũc in primo caſu l. haberet locũ cõdictio ob tur.cauſ. Nã notarius,q debebat mihi reddere inſtrm,et nolebat reddere, niſi facerẽ talẽ cõtractũ,recipit turpiter;vt l.pe.ff.de cõdi.ob tur. cau.Itẽ in ſecũdo caſu,ſi qdẽ erat inhabilis ad officiũ,ille qui dedit,repetit:vt j.de cõdic.ob tur.cau.l.quod euitandi.Si erat habilis,nõ põt repetere:qa ipſe ẽt turpiter dedit:vñ ex vtraq; pte verſat turpitudo;vt l.ſi ob turpem cauſam.ff.de condic. ob tur.cau.

1 ☞Ex ſolis minis quando probetur metus.

2 Metus an probetur ex ſola acclamatione uim paſſi.

MEtum. Legitur duobus modis, Primò q; loquat ex parte inferentis metũ;et ſecundũ hunc modũ breuiter dicit: Ex ſolis minis nõ, pbat metus [b], niſi fuerit deuentũ ad hoc ſ.e.l.ſi donationis. Sol.†qñ minę inferunt debet inſpici perſona inferentis minas;ſunt enim qdã potẽtes,& ita mali,q; illud,qd' dicũt,cõſueti ſunt facere; tũc eſſet iuſtus metus ex minis [c] & iactationibus:vt ſ.e.l.ſi donationis.Si verò erat quidam homo,q cõſueuit multũ dicere,& modica facere;tũc nõ eſſet iuſtus metus.Ita loquitur hic. Ex perſona ergo dicta penſemus:vt j.ſi quis Impera.maledi.l.j.nec enim minæ illuſoriæ debent attendi,ſed veriſimiles.ſic in l.iiij.ff.ſi cui plus quam per leg.Falci.habes vnam lectu.& no.Secundo modo legitur ex parte patientis vim,& metum,ſecundùm quẽ breuiter hoc intendit:†Ex ſola proteſtatione,vel acclamatiõe actoris non probatur metus.hoc dicit.Símile habuiſtis in l. ſi maior. ſ.de tranſac.Tertio modo verò legitur ex parte vtriuſq; : vt nomen iactationibus,referat ad inferẽtẽ metũ:nomẽ cõteſtata,referat ad paſſum metũ.Duo hæc lex dicit:vt ſ.in duobus ſum.&c.

2 ☞Metus cauſa non probatur eo ipſo q; eſt maritus.

b ¶Metus.Quomodo pbeť metus,et q; pbeť ex indicijs, q; relinquũť iudicis arbitrio:& de multis indicijs in materia,vide Comẽ.latè conſil. lxviij.inc.in præſenti quæſtiõe per totũ.

c ¶Minis. Adde videdũvnũ verbũ q; Bal. cõſil.cxxxvij.iij.lib.

☞ Pro cocordia aduerte q; interdictũ vnde vi põt concurrere cũ actione de dolo. Ita vẽ velle Barto.hic in hac l.ij. Cõtrarius al lega.in l.fin.ff.de do. Tu dic,Bar. in hac l. ij.nõ firmat pedẽ:qa dicit,fortè &c. nec ẽt in d.l. fi. logẽ ſimpliter in omni caſu limitãdo, qñ illud interdictum nõ eſt ſpecies.

☞POMATES.

d ¶Et aduerte. Et quæ ſunt q; impediãt. Ad de plenè Bal. i l.poſt quã liti.ſ.de pact.& no.glo.huius l.an liceat pacẽ facere cum bãnito : qa vẽ q; hic cõtrariũ tenet Iac.de Bel. diſputat. & etiã bar.vt hic refert alle. in cõtra.gl.in l.j.ff.de do.quã Ang. in l.iuriſgẽtiũ.§.ſi paciſcar, ff.de pac.fecit ſingulare, & eã ſequit.Tene menti diſtinctionem Bal.hic.

IPer impreſsionẽ. Vẽditio celebrata p impreſsionẽ officialis, cõdictione ex hac lege reſcinditur,nec pretium reſtituitur. h.d.Op.& videtur q; pretiũ reſtituat:vt ſ.e.l.iij.& iiij.Sol. ibi illud qñ agit actione qd' metus cauſa:qa illatus eſt metus mortis, vel cruciatus corporis:hic qñ agit cõdictione ex hac l.quæ non requirit hunc metũ,ſed ſolũ metũ alicuius officialis.Contra hoc op.ſ.eo.l.ad inuidiã.Sol.Habens ibi dignitatẽ, emit nulla facta impreſsiõe,vel metu adhibito:hic adhibuit metũ,vel impreſsionem,dicens q; cõtra eũ procederet,vel de maleficio denunciaret eũ.Oppo.de l.nõ licet.de contrahen.& com.ſtipu. vbi nullo modo licet officiali vendere.Solue vt ibi ſoluitur &c.

VEnditiones. Iſta lex poteſt loqui in caſu precedentis legis,et extẽdit legem præcedentem,& dicit hoc breuiter. Quod in præcedenti lege,& venditione dicitur, per hanc legem ad omnes contractus extenditur.h.d.Et intelligo ſemper,q; in quo libet contractu,illud,quod recipit,qui eſt paſſus impreſsionem, non redditur,vt dicitur in præcedenti lege. Alij intelligunt hoc de tali metu,qui induceret actionem quod metus cauſa:ſed præcedens lectu.eſt verior &c.

De dolo malo. *Rubrica.*

Continua Rubricam,vt habes in glo.Gloſ.quærit quare adijcitur in Rubrica,de dolo malo.& dic vt in gloſ.

LEX I.

SI fideiuſſor. Fides debita ratione cõtractus,facit quod nõ poſſum vt ego,non poſsim vt quilibet.hoc dicit. Opp. infrà,de diſtra.pig.per totum.Solu. Illud eſt verum extraneo emente:hic verò emit fideiuſſor.

Sed contra hoc oppo.quòd non poſſum vt ego poſſum vt quilibet;vt l.item eorũ.in prin. quod cuiuſq; vniuerſ. no.Sol.Fallit hic ratione fidei debitæ,ratione contractus. Fallit in l.finali.§.quatuor.ff.de legatis ij.& dic vt ibi dixi. Opponitur & videtur quòd non competat actio de dolo : vnde videtur obſtare ff.mãda.l.ſi mãdato Titij.§.j.Gl.ponit multas ſolutiões. Hęc eſt vera,vt exponaẽ de dolo.i.mãdati nomine doli.q; nota.

1 ☞Hæc actio de dolo,quãdo cõcurat cũ actione q; metus cã,& cũ reſtitutiõe in integrũ.

2 Actio de dolo,habet ſe ad modum inuidi.

3 Actio de dolo an concurrat cum interdicto unde ui.

4 Vtrum concurrat cum interdicto quod ui aut clam.

5 Vtrum concurrat cum actione iniuriarum.

LEX II

DE dolo. Hæc lex ſummat ſeipſam.Actio de dolo,nõ cõcurrit cum alia.h.d.Opp.ff.eo. l.ſi legatarius.& j.de cõdi.inde.l.ij.& iij.Sol.Illa actio nõ cõcurrit cũ alia ſpeciali,ſed cũ generali,ſicut cũ cõdictione ſine cauſa,vel certi cõdictiõe,vt in cõtrario.Itẽ opp.ff. quod met.cã.l.ſi cũ exceptiõe.§.eũ qui.vbi cõcurrit cũ actiõe q; metus cã.Sol.†Iſta actio nõ cõcurrit cũ alia ſpeciali, quę nõ ſit arbitraria prętoria,ex eadẽ æquitate inducta,& reſtitutoria : ſed actio q; metus cã habet omnes dictas cõditiones: ergo cõcurrit cũ ea.Cõtra hoc opp.ff.eo.l.j.§.ait prætor.verſ.vuſqueadeo. Hic aduerte,dicit gl.iſta† actio habet ſe ad modũ inuidi,qui nõ inuidet maiori,ſed nec inferiori,ſed æquali : ſic iſta actio nõ inuidet actioni magis generali quã ſit ipſa:ideo cõcurrit cũ ea: nec inuidet iſta actio alicui actioni,quæ ſit ſpecies,quo ad eam, vt actio qd' metus cã.nam dolus eſt genus:& continet in ſe dolũ ſimplicem & metũ:vnde actio de dolo cõcurrit cũ actione qd' metus cã:quia inferior ea:ſed in integrũ reſtõ,& aliæ actiones, de quibus lex cõtraria loquitur,nõ ſunt ſpecies,quo ad actionẽ de dolo,nec genus:ſed habẽt ſe inuicẽ vt excedẽtia & exceſſa:quia in multis caſibus habet locũ in integrũ reſtõ,vbi nõ eſt dolus:& in multis caſibus põt eſſe dolus,& nõ habet locũ in integrũ reſtõ. & ideo nõ cõcurrit cum ea.& hoc eſt qd' vult dicere gl.tua, quã vide. Quæro,& reuoco in dubiũ vtrum†actio de dolo poſsit cõcurrere cum interdicto vnde vi.Glo.dicit q; põt dici quòd ſic quod fortè poſſet cõcedi: quia vbicũq; habet locũ interdictum vnde vi,eſt cõmiſſus dolus:vnde habet ſe vt ſpecies ad actionẽ de dolo:ergo &c.vt eſt dictũ. Secundò quæro, † vtrũ cõcurrat cũ interdicto qd' vi aut clam.Glo.videtur dicere q; ſic. Puto cõtrarium:nam illud interdictum habet locũ vbi eſt factũ clam: licet quis nõ fuerit ſuſpicatus ſibi moueri cõtrouerſiã, ſed ſuſpicari debuerit:vt l.prohibere.§.clam.qd' vi aut clam.& ſic poteſt habere locũ vbi nõ eſt dolus cõmiſſus. Quæro tertio,†vtrum cõcurrat cum actione iniuriarum.Glo.videtur dicere q; ſic:puto contrarium:quia ad diuerſa cõpetunt. nam actio de dolo datur ad intereſſe:vt l.arbitrio.ff.eo.actio iniuriarũ datur ad vindictam:vt l.prætor edixit.§.j.de iniur.Cũ igitur non competãt ad idem,de concurſu non eſt quærendum &c.

1 ☞In contractibus innominatis duæ actiones oriuntur.

2 Actio de dolo in cõtractibus innominatis datur ad intereſſe quãdo nõ ſeruãtur promiſſa.

3 Stante ſtatuto quòd pœna adiecta dationi non petatur:ſi promiſit quis parere laudo ſub pœna continente dationem:an tunc pœna poterit peti.

4 Procurator quando poſsit manumittere.

5 Diſpoſitio huius legis an intelligatur in actione de dolo,quæ datur ad intereſſe, quãdo promiſſa nõ ſeruantur. Et ſic in contractu,ubi ceſſat actio præſcriptis uerbis.

6 Cõtractus innominati an iudicẽtur ſecũm modum ineũdi:an uerò ſecũm modum implendi.

7 Cõtractus innominati iudicantur ſecundùm modum contractuum nominatorum,quibus aſsimiliantur.

8 Debemus inſpicere id,ad quod res principaliter agitur.

9 Dominium rei,quòd non transferatur in omnibus contractibus,niſi ſoluto pretio,& fide habita de pretio.

DE dolo. Actio de dolo non concurrit cũ alia maiori,vel minori.h.d.de hoc in l.j.§.j .ff. e. Oppo.de l.ſi cũ exceptione.§.eũ.ff. qd' met.cau.Soluit gl.q; actio de dolo nõ cõcurrit cum alia, quæ nõ ſit arbitraria,& prętoria,& ex eadem æquitate inducta: ſed ſi hoc cõcurrat tũc actio de dolo cõcurrit cũ alia,ſicut eſt actio qd' metus cauſa. Cõtra hãc ſol.gl.& etiam cõtra tex.oppo.de l.iij.§.idem erit aliàs,ſed ſi dedero.ff.de cõdic.ob cau.de eo qd' no.in l.cũ q; ponas.circa fi.gl.magnæ.j.eo. Pro cuius declaratione debetis ſcire q; quãdoq; quæritur,nunqd de dolo poſsit cõcurrere cum alia generaliori:vt puta cũ certi cõdictione:& tunc dicas q; poſſit:tũc ita debet intelligi qd' no.in d.l.cũ proponas.Quãdoq; ĝrĩtur,nunqd actio de dolo poſsit cõcurrere cũ alia minori: quæ ſe habet vt ſpecies ad actionẽ de dolo:& tũc cum iſta etiam cõcurrit hæc actio:& tunc habet locum iſta lex. & ita debet intelligi hæc materia.Quærit gl.nunquid actio de dolo poſsit concurrere cũ vnde vi,& qd' vi aut clam.Gl.dicit q; nõ,per l.j.§. ait prætor.ver.vſq; adeo.ff.eo.Sed quæro iuxta gl.quid ſi alicui cõpetat aliqua exceptio:nũqd actio de dolo cõcurrat cũ exceptione illa.Tex.in d.ver.vſqueadeo.videtur dicere q; non: quod eſt verum regulariter de qualibet exceptione. Sed reuoco in dubiũ de exceptione doli:verbi gratia,per dolum promiſi tibi aliquid: nunquid potero agere contra te,vt liberes me actione de dolo, & opponere exceptionem doli,ſi ageres contra me.Videtur qd' non:vt d.§.vſqueadeo.In contrarium facit l.metum. §. volẽti.ff. quòd met.cau.Glo.tenet hanc vltimam partem in d. §. vſqueadeo, Vltramontani reprehendunt dictum gloſ.per illum tex. & ad §.volenti.reſpondent q; ibi eſt dolus ſimplex. Poteſt tolerari gl.qa nõ reperitur ratio,quare hoc cõcedatur magis in dolo velato,quã nõ velato.Et intellígas ver. vſqueadeo. in qualibet exceptione,præterquã in exceptione doli. Quæro qd verſeť in cauſę cognitione.Glo.dicit tria:tempus ſcilicet,quòd nõ ſit tempus biennij,vt in glo.Bar.

LEX III.

NOn poſſunt. Tempus actionis de dolo, non curritabſenti,cauſa Reipublicæ. hoc dicit in ſumma &c.

CVm proponas. Hæc eſt ita ſubtilis lex in ſe ſicut fortè hoc anno habuero aliam.& meo viſu gl.cæſpitauerunt in hac l. multũ. & multa dixerunt quæ nihil faciunt ad ꝓpoſitũ.Scd'm verũ intellectum breuiter dicit:In cõtractu faciovt des,ſi faciẽti non ſeruanť ꝓmiſſa,ſi factũ nõ eſt repetibile,datur actio de dolo.ſi eſt repetibile,datur cõdictio ob cãm, vel aliàs concedit repetitio.h.d. Ad euidentiã debetis ſcire† qd' in cõtractibus innominatis ſunt ꝓdite duæ actiones. Vna eſt præſcriptis verbis, quæ datur vt impleatur qd' conuenit:vt l.naturalis.§.j.ff.de præſcri.ver.& iſta oritur ex illo contractu iuriſgentium:vt l.iuriſgẽtium.in princi. ff.de pact. Item eſt prodita condictio ob cauſam,ad repetendum id,quòd eſt datum,ſi non obſeruantur promiſſa:vt d.l.naturalis.§.j.& in toto titu.de condi.ob cau.C.& ff.

Hoc præmiſſo,gloſſ.tua videtur hanc legem intelligere de actione de dolo,quæ datur ſi obſeruentur promiſſa in contractu, facio vt des,vbi deficit actio præſcriptis. verbis:vt l.naturalis.§. quòd ſi faciam.de præſcriptio.verb.Et ad hanc tendunt omnes opi.glo.Alio modo intelligit,q; hic loquitur de actione de dolo,quæ datur ad intereſſe,eo q; non redditur id, quòd eſt factũ, eo caſu quo conditio ceſſat ob cauſam:quia factum non eſt repetibile.Et hanc lecturã ego tenui:& ſecundũ iſtam poſui ſummarium,& ſecundum iſtam pono caſum in terminis.hic eſt verus intellectus.Vnde gloſſ.tua intelligit † q; datur actio de dolo ad intereſſe,quia non ſeruantur promiſſa:& ſic ſuccedit in locũ actionis præſcriptis verbis. Ad iſtud oppoñ. In contractu do vt facias,habet locum actio præſcriptis verbis : vt l. naturalis.§. at cùm do.de præſcrip.verb.ergo non habet locum actio de dolo,quæ non concurrit cum alia.Huius timore dicit gloſſ.hic fuit contractus facio vt des.ſic enim incœpit contentio : manumitto vt des mancipium:& ſic prius fuit actum de manumittẽdo.hoc ſentit ſecunda gloſſ.quam vide. Contra iſtam ſolu.opp.Iſtud poteſt procedere in primo caſu legis, quando conuenit vt ipſe manumitteret & mancipiũ reciperet:ſed in ſecundo caſu,quando conuenit vt daret ancillam manumittendã,& reciperet mancipium,videtur contractus do vt des:& ſic debet habere locum actio præſcriptis verbis.Gloſſ.ſoluit duobus modis. Primò, qd' nunq; fuit cõuentum vt daret ancillam manumittendã: ſed fuit cõuentum vt manumitteret:licet poſtea ille: qui debebat manumittere,tradiderit eam manumittendã:volens complere contractum.Et ita ſentit hic ſecunda gloſſ. vel aliter: licet conueniam vt dem ancillam manumittendã, non eſt contractus do vt des: imò facio vt des.nam cùm ancillam dedi,non vt habeas eam tibi,ſed vt manumittatur:iſtud factũ reſpicit. & ſic ex parte mea videtur factum:cùm illa datio fiat ꝓpter factum. & vide gloſſ. tuam quæ ſolutio eſt notabilis ad quæſtionem:Statutum eſt hic †quòd ſi pœna adijciatur facto, põt peti:ſecus ſi adijciatur donationi eius,quòd conſiſtat in pondere, numero, vel menſura. Modò quidam promiſerunt ſtare & parere laudo ſub certa pœna,laudũ continet dationem quãtitatis: certè iſta pœna videtur

adiecta dationi: quia ſtare, & parere laudo, eſt propter illud dari quod venit in eo. Pro hoc videtur tex. in l. v. §. fi. de ver. ob. & vi
4 de gl. Item cõtra prædicta op. †per aliũ nõ poteſt quis manumittere: vt j. cõ. de manumiſ. l. j. & j. de manumiſ. vin. l. iij. So. Nõ poſſunt per procuratorẽ ſimplicẽ, vt in cõtra. ſed per procuratorem in rem ſuam, ſic: vt hic. Ita dicit gl. & bene. Itẽ op. In cõtractu facio vt des, habet locũ actio prę ſcriptis verbis: vt l. cùm mota. ff. de trãſa. Sol. Dicit hic gl. ibi fuit, do vt facias, & fuit cõuentũ in faciẽdo: hic facio vt des. vel aliter, vt ibi dixi, ibi loquit quando ex facto aduerſarij aliquid adeſt: hic nil adeſt. Item opp. de cõdi. ob cau. l. iij. §. ſed & ſi dedi. Solu. Dicit glo. ibi loquitur de certi cõdictione generali, quæ concurrit cum actione de dolo. & ita pe-
5 trãſiuit glo. tua. Videtur †ergo omnes iſtæ gloſ. intelligere hanc legem de actione de dolo, quæ datur ad intereſſe: quia non obſeruatur, p miſſa. & ſic in cõtractu, in quo ceſſat actio præſcriptis verbis: quia eſt facio vt des. Iſte intellectus nõ eſt verus, primò per rationẽ. ſecũdò per hũc tex. per rationem, pbo ſic: In cõtractu facio vt des, quãdo ex facto aliquid adeſt aduerſario, cõpetit actio præſcriptis verbis: vt l. mota. ff. de trãſacti. & l. ſolent. de præſcrip. verbo. not. in d. l. naturalis. §. quod ſi faciam. ſed hic quãdo dedi tibi ſeruum manumittendum: tibi adeſt iuſpatronatus: ergo debet dari præſcriptis verbis. Sed ad hoc potes reſpondere: qui habet iuſpatronatus, non videtur locupletior: vt l. plane. circa finem. & l. quẽ. ff. de leg. j. Sed forte iſta nõ eſt bona reſpõſio: vt d. l. naturalis. in fi. de præſcri. ver. Præterea paria ſunt adeſſe mihi, vel alteri de voluntate mea: vt l. ſolutam. de ſolu. Cũ ergo huic ancillæ competat libertas: & ſic ex facto meo adeſt cõ trahenti, vel alteri de volũtate ſua: cõcludo q ſi qs vellet agere, vt obſeruarent promiſſa, haberet optimè locũ actio p̃ſcri. verb. Et ſic quicquid gloſſæ hic dicãt, nõ dicũt verũ. ſed hæc lex logi-
6 tur, qñ aliquis volebat repetere id quod fecit, vel dedit: & ſic volebat recedere à cõtractu: & quia condictionẽ ob cauſam nõ habet: quia ſactũ, vel datũ nõ eſt repetibile: ideo recurrit ad actionẽ de dolo. Hic eſt tex. in l. noſtra. & vide tex. tuũ, qui clarè dicit vñ tota lex nõ tẽdit, niſi ad oſtendẽdũ, qualiter ſuccurrit mihi volẽti recedere à cõtractu, qñ datũ, vel factũ nõ eſt repetibile. Præterea gl. ī ſolutiõe p̃dictorũ cõtrariorũ, p̃ſupponit etiã † aliud, q cõtractus innominati iudicant ſecũdũ modũ ineũdi, nõ ſecũdũ modũ implẽdi. Ita tenet hic, & in l. cũ mota. de trãſac. & no. quia nõ tractat materiã cõtractuũ nominatorũ. Vltramõ. cõtra: ſicut enim in cõtractu emptiõis, et vẽditiõis, ex parte emẽtis dicit emptio, ex parte vẽdẽtis dicit vẽditio: & idẽ in cõtractu locatiõis, & cõductionis: ita hic ex parte eius, q facit vt det, dicit facio vt des: ex parte eius, qui dat vt fiat, dicit do vt facias. Iſtã opinionẽ
7 puto verã, quã probo ſic: Cõtractus †innoiati diiudicant ſecũdũ naturã cõtractuũ nominatorũ, quibus aſsimilant: vt l. j. §. ſi quis ſeruũ. ff. depo. & l. eũ qui. §. j. ff. cõmo. Ad propoſitũ, ſi do tibi Stichũ, vt vadas p me Romã: iſte cõtractus aſsimilat locatiõi, et cõductioni: & ideo nõ eſt locatio: quia ibi nõ interuenit pecunia: meritò ergo ſicut in locatione, & cõductiõe, diuerſimode nominantur cõtractus: ita hic diuerſimode nominant ex diuerſitate p̃ſonarũ. Præterea, quæ eſt ratio, q in facio vt des, dat actio de do. Certæ quia ex facto nihil adeſt aduerſario: ideo ceſſat æquitas, q̃ actionẽ p̃ſcri. verbis nõ inducit. ſed pone ſecũdũ intellectũ gl. q fuit cõtractus initus facio vt des: tũ ille dedit primò: cũ ex donatione aduerſario aliquid adſit, ſubeſt æquitas, quæ parit actionẽ p̃ſcriptis verbis ex parte illius: & idẽ ecõuerſo, ponamus q fuit initus cõtractus, do vt facias: & ille præuenit in faciẽdo: ſi ex facto mihi nihil adeſt, nõ eſt æquitas, q̃ actionẽ p̃ſcri. verb. in ducat: certè nõ ideo qd obſtet, licet hoc gl. dicat in l. iuriſgen. §. j. ff. de pac. Puto ergo q ex parte vnius dicat do vt facias: ex parte alterius facio vt des: nec curo à quo incipiat cõtractus. Tamẽ do. Ia. Bu. defendebat gl. noſtras, & faciebat tales rationes, & dicit, q cõtractus debẽt diiudicari ſecũdũ modũ ineũdi, nõ ſecũdũ modũ implẽdi: vt ff. de noua. l. ſi ita fuero ſtipulatus. §. fi. & l. cũ enim. ergo &c. Reſpõ. q bñ dicit: ſed nihil ad propoſitũ: quia dico q ſecũdũ modũ ineũdi, ab ipſo initio fuit do vt facias: ex alio facio vt des. quicũq; p̃ueniat in faciẽdo, vel dãdo, nõ curo: quia
8 ſemper fuit ſic. Præterea, dicit ipſe, illud debemus inſpicere, † ad qd res principaliter ipſo parat, nõ illud ad qd p cõſequẽtiã deuenit: vt l. & ſi nõ ſint. §. ꝓueniamus. ff. de au. & ar. le. Fateor iſtã rationẽ, ſed nihil ad ꝓpoſitũ: qa ab ipſo initio ex pte vnius principaliter agit vt fiat: ex parte alterius principaliter vt detur: ſicut in emptiõe & vẽditiõe, locatiõe et cõductiõe: qa ex parte vnius principaliter agit habere pecuniã: ex parte alterius habere principaliter rẽ. Præterea, dicit ipſe, ab ipſo initio ex tali cõtractu innominato nata eſt naturalis obligatio, quæ poſtea roborat à iure ciuili, ꝓpter iteruentũ rei: vt l. ex placito. de re. pmu. ergo ipam obligationẽ vt ab initio interuenit debemus inſpicere. Rñdeo, cõcedo: ſed nihil ad ꝓpoſitũ: qa fateor q ab initio iſta obligatio oritur diuerſimodè, ſecundũ diuerſitatẽ reſpectuũ, ꝓpter diuerſitatẽ p̃ſonarũ, vt ſ. dixi. Venio ad ſequẽtẽ particulã: q̃ro, qũo potuit eſſe q dñium remãſiſſet penes tradẽtẽ. Gl. ponit plures modos, inter quos ponit vnũ, q tradidit ancillam, nõ habita fide de
9 mãcipio: & ſic nõ trãſtulit dñium, ſicut in vẽditiõe: vt inſt. de re. diui. §. vẽditæ. Nota † ex hac gl. q illud qd dicit, q nõ trãſfertur dominiũ rei, niſi pretio ſoluto, vel fide habita de eo, habet locũ ī omnibus cõtractibus etiã innominatis: vt innuit hic gl. & in l. ſi ſeruus. §. locaui. ff. de fur. Contrarium videt velle glo. in l. traditionibus. ſ. de pac. j. de re pmu. l. ij. Iſtã puto verã, vt dixi d. §. locaui. Quæro, quid ſi mouetur quæſtio ſtatus? Dic vt hic gl. &c.

CVm proponas. In cõtractu facio vt des, ſi faciẽti nõ obſeruant p̃miſſa, cõpetit actio de dolo. h. d. Op. & ſum. in gl. poſita ſup verbo, tradidiſti. & videt q cõpetat actio præſcri. verbis, & non de dolo. l. naturalis. §. j. de p̃ſcri. verb. Soluit gl. q hic fuit cõtractus facio vt des: ī quo habet locũ actio de dolo. §. qd ſi facia. ibi fuit do vt des. Cõtra hoc op. de tex. qui dicit, ei tradidiſti. colligit q hic fuit cõtractus do vt des. Gl. dat duas ſolu. Prima eſt, q oppoſitio p̃cederet vbi ancilla daret, & dominiũ fieret accipiẽtis, qd nõ fuit in caſu noſtræ legis: qa tradita tãq; miniſtro vt manumitteret. Eſt iſta ratio falſa per l. nec j. de manu. vin. Vñ gl. trãſcẽdit ad aliã ſolu. q hic fuit dominiũ trãslatũ ī recipiẽtẽ: et fuit factus ꝓcurator in rẽ ſuã: & per hoc nõ videt tolli oppoſitio: qa ad hoc vt dicat cõtractus do vt des: ſed teneas ſolu. et dicas q cũ iſta traditio fuerit facta ob hoc, vt manumittat ancilla: inſpicit potius iſtud factum, q̃ traditio: & ſic manumiſsio ancillæ iſto caſu eſt cõtractus, facio vt des. Item op. & videtur q cõpetat præſcriptis ỹbis actio: vt l. cũ mota. ſ. de trãſa. Soluit gl. q ibi fuit cõtractus do vt facias: hic fuit facio vt des. Vel dic, vt ibi dixi. Et aduerte, pro declaratione q quilibet cõtractus innominatus habet vnũ cõtractũ nominatũ cui aſsimilet. Ita no. in l. naturalis. §. pe. ff. de præſcri. verb. modò facio vt des, aſsimilat locatiõi & cõductioni: vt ibidẽ probat, in quo cõtractu faciovt des, debes diſtinguere, q aut ex facto meo tibi, qui debes dare, aliquid adeſt: & tunc non cõpetit actio de dolo: vt l. naturalis. §. qd ſi facia. Et eſt ratio huius, quia actio præſcriptis verbis nititur æquitate: vt l. j. e. tit. vñ cũ ex facto meo tibi adeſt aliquid: æquũ eſt vt des mihi illud qd debes: & ad illud cõpetit præſcri. ver. Sed vbi ex facto meo tibi nõ adeſt aliqd, iſta æquitas ceſſat. Sed quia ego feci qd debui, licet tibi nihil adſit, & mihi nõ facias qd debes, rũpis fidẽ: & ideo cõpetit actio de dolo. Sed cõtra hoc opponit de caſu nr̃ę. nã ex iſto facto tibi, q recepiſti ancillã manumittẽdã, adeſt ius patronatus p manumiſsionẽ: & tñ nõ cõpetit præſcri. verb. ſed de dolo. Solue q licet diceris habere ius patronatus, nõ tñ dices tibi adeſſe aliquid, nec diceris locupletior. Probat per l. planè. la ij. de leg. j. §. fi. Sed op. de l. iuriſgẽtiũ. §. j. ff. de pac. vbi conuenit de manumittẽdo ſeruũ meũ, & manumiſi, vt dares mihi Stichũ: et ſtichus datus eſt euictus: & ſic nõ videt datus. & dicit ibi in tex. q cõpetit actio p̃ſcri. verb. So. & facit ſol. Vltramõ. debes ſcire q quoddã eſt factũ merũ, qd nõ participat aliquid de datione: aliquod eſt factũ, qd cõtinet in ſe aliquã dationẽ. In primo diſtingue vt dixi ſ. aut ex mero facto adeſt aliquid aut nõ. In ſecundo pone exẽplũ in manumiſsione, quæ manumiſsio eſt datio libertatis in iſto facto nõ mero habet locũ l. iuriſgẽtiũ. §. j. in cõtrarium alleg. Op. de tex. noſtræ legis: nã videtis in l. noſtra, q hoc eſt factum nõ merũ, ſed cõtinẽs aliquã dationẽ, vt puta manumiſsionem: et cõpetit actio de dolo. Soluũt doc. q ex cõtractibus innominatis, qñ nõ fit, vel daꝫ qd fieri vel dari debuit, põt agi dupliciter: quãdo verò agis vt fiat, vel det qd fieri vel dari debuit: & tũc habet locũ ea quæ ſ. dixi. Quãdoq; agit nõ ad hoc, ſed ad reperẽdũ id qd eſt datũ, qa nõ ſeruant promiſſa; & iſto caſu, aut illud, de cuius repetitione tractatur, eſt quid non repetibile. pone exemplũ in libertate: & tũc habet locũ lex noſtra; quia cõpetit actio de do lo ad intereſſe. Itẽ opp. de l. iij. §. ſed ſi dedi. ff. de cõdic. ob cau. Solue vt ſoluit gl. in l. quã no. & vide qd no. in l. ſi cũ exceptione. §. eũ qui. ff. qd met. cau. Quæro, qñ põt eſſe, q ſi tradidiſti alicui ancillã manumittendã, & ſic ille eſt factus ꝓcurator in rẽ ſuã, q dñium nõ ſit translatũ per traditionẽ: & tñ tex. dicit contrarium. Gl. dat plures modos: tñ vltimus eſt multũ no. q allegat §. vẽditæ. Inſti. de rerum diui. Ex primo dicto gl. habes notare q ſicut in cõtractibus noïatis, nõ trãsfertur dñium, vbi pretiũ non eſt ſolutum, vel fides habita de pretio: ita & in innominatis.

1 ☞ *Contra patrem datur actio in factum nomine furti.*
2 *Quomodo cognoſcatur, an agatur actione de dolo contra patrem, uel actione in factũ & quomodo formabitur libellus.*
3 *Tranſactio ſi eſt facta dolo patris, nudo uerbo agitur actione prima.*

SI ſuperſtite. Tranſactio tollit actionẽ ope exceptionis, vel ipſo iure, ſi acceptilatio interceſsit, & cõtra patrem non datur actio de dolo: ſed ī factum. h. d. Oppo. ff. de fur. l. ſi qs vxori. §. j. vbi eſt actio furti cõtra patrem. Dicunt † quidã, iſta actio eſt famoſior illa. Truffa eſt. Tu expone ibi furti, contra. i. in factum nomine furti. Itẽ
1 opponitur de l. ſed & ſi hac lege. §. prætor ait. de in ius voc. l. prætor edixit. §. ꝑterea. de iniurijs. Sol. eo. modo expone ibi, i. ī factũ. Opp. de l. j. §. interdictũ. ff. de vi & vi armata. Sol. vt ibi dixi d. §. interdictũ nõ infamat. Quæro, dicit hic: nõ agere et de dolo, † ſed
2 in factũ: qũo cognoſceẽ hoc ex illo libello, cũ hodie nõ ꝓponebat nomẽ actionis. Tex. in l. nõ debet. ff. eo. ponit iſtã practicã dũ dicit: ſed in factũ ỹbis tẽperãdã dandã actionẽ vt, bonæ fidei mẽtio fiat illa verba ſunt tex. Ex quo collige primò, q ī narratione narrabo factũ: nec ponã illa ỹba denotãtia dolũ, & fraudem. Verbi gr̃a, dico q pater meus talibus verbis me induxit ad trãſigendũ, nõ dicã dolosè, fraudulẽter, & ſimilia ỹba: deinde in concluſione dicã ſic: quare cũ bonefidei nõ cõgruat aliũ locupletari cũ aliena ſactura ideo peto &c. Sed in actione de dolo dicerẽ manifeſtè: quare cũ nõ ſit æquũ ipſum locupletari ex ſuo dolo:
3 ideo peto &c. † Quæro, qd ſi p patris dolũ tranſactio fuit facta nudo verbo. Certè tũc ageret actione prima: & ſi excipiatur de trãſactione, nõ replicabit de dolo ſed in factũ, vt l. apud Celſum. §. aduerſus. de doli exceptione.

SI ſuperſtite. Tranſactio ſubſecuta Aquiliana ſtipulatione, & repromiſsione, aliàs reprobatione, tollit actionẽ ipſo iure vel ope exceptionis. Itẽ actio de dolo nõ cõpetit cõtra parẽtes. h. d. Op. de l. ſi. j. q & aduer. quos. Sol. vt ibi no. Itẽ op. cõtra patrẽ alʒ tex. de l. ſi qs vxori. §. j. ff. de fur. Dic q ibi debet exponi actio furti, i. actio in factũ noïe furti. Itẽ opp. de l. ſed ſi hac. §. ꝑtor ait. ff. de in ius voc. Sol. vt ꝑcedens cõtrariũ. Itẽ op. de l. j. §. interdictũ. ff. de vi & vi armata. Sol. vt in gl. in fi. Quæro iux ta gl. cũ hodie actiones nõ ꝓponãtur in libello, qualiter poterit cognoſci vtrũ agat actiõe de dolo cõtra patrẽ, an actiõe ī factũ, hoc põt intelligi in l. nõ debet. ff. eo. ibi: vt in bonę fidei mẽtio fiat &c. Nam ſi agerẽ cõtra patrẽ, dicerẽ ſic dixi q cõtraxi cũ patre meo, vel auo paterno & fui ſic inductus ad cõtrahẽdũ, & narrare factũ. quare cũ bonæfidei nõ cõgruat aliquem locupletari ex aliena iactura, peto, &c. Ex iſta narratione vĩ intenta actio in factum. Sed ſi diceret ſic: dico q fui inductus dolo &c. quare cùm non congruat aliquem locupletari ex dolo ſuo, &c.

1 ☞ *Quæ conſiſtunt in animo, non poſſunt directè probari ſed ex iudicijs perſpicuis.*
2 *Exempla ex quibus dolus præſumatur.*
3 *Dolus quando præſumatur.*

a **DOlum.** [a]No. † q ea q̃ conſiſtunt in aĩo, nõ poſſunt p-
1 bari directo ſed pbant ex indicijs perſpicuis,
b quaſi dicat, leuia indicia [b] non ſufficerent ad probationẽ. Quę
2 ro exempla † huius l. glo. ponit exemplum ſecundùm Aldri. vt in ea patet. Alia exempla videbitis j. de reſcin. vend. l. ſi dolo. & l. dolus. & tunc poteſt poni vnum exemplum. Quandocunque prædico tibi aliquid: quòd non eſt, & ſic mentior. ar. ff. eo. l. ſi qs affirmauerit. facit de contrahen. emp. l. ea quæ cõmendandi. Ad
3 prædicta op. & videtur qd dolus † præſumatur, etiã ſi nulla appareant indicia: vt l. ſi procurator. §. dolo. & l. dolus. ff. manda. & ad legem. falci. l. dolo. Dicit gloſſ. fallit in illa regula brocardia Azo. dolum præſumi. Tu dicas ſic breuiter Quandocunq; loquimur in omittente, & tunc regula eſt, quòd ſi ſcit ſe debere facere quòd omiſit, præſumitur dolus, vt dicta. l. ſi procuratorẽ. §. dolo. & l. dolus. ff. man. & l. dolo. ff.
a ad l. fal. & l. qd te. ff. ſi cer. pe. Secus ſi ignoret: vt de re. iu. l. q in alterius. Quandoq; loquit in faciẽte: & tũc qñq; fit aliquis actus ſimpliciter prohibitus: & tũc p̃ſumit dolus ex ipſo actu niſi probet cõtrariũ. j. de ſica. l. j. de iniur. l. ſi non conuitij. Qñq; fit actus ſimpliciter p̃miſſus: & tũc dolus nõ præſu-
a mit niſi indicijs legitimis cõprobet: vt hac l. cum ſimilibus. Quãdoq; fit actus, q in alĩ quo caſu eſt permiſſus aliquo non tunc ſi fiat clam, præſumitur dolus: ſi fiat palã nõ præſumitur, niſi probetur. ff. de ritu nupt. l. fi. de iure fiſc. l. non intelligit. §. ſi quis palã.

DOlum. Quæro de exẽplo Gl. ponit exẽplũ in Aldrico. Opp. vĩ q dolus nõ præſumat. contra de l. ſi ꝓcurator. §. dolo. Dicit glo. fallit ibi. vnde dic q qñq; quærit, nunquid in omittẽte p̃ſumat dolus. in iſto caſu qñq; reperit vnus actus ſimpliciter permiſſus, & ſic ſumus in genere permiſſorũ & iſto caſu nunq; præſumit dolus, niſi probet. l. quoties. §. q dolo. ff. de proba. Quandoq; eſt aliquis actus ſimpli-
b citer prohibitus & ſic ſumus in gñe prohibitorũ: & iſto caſu dolus ſemper præſumit niſi probet contrariũ. l. j. j. ad l. cor. de ſica. qñq; eſt aliq; actus nõ ſimpliciter permiſſus, & ſimpliciter prohibitus: & ſic dicas, q aut talis actus fit palã, aut clã. Primo caſu nõ præſumit: ſecũdo ſic: vt l. ſi. ff. de ritu. nu. l. non exiſtimo. de admi. tut. In ſecũdo caſu quid de omittente. dic q aut omittẽs ſcit ſe debere facere qd debet: tũc p̃ſumit dolus.
c Ita debet intelligi. l. ſi ꝓcurator. §. dolo. ff. mand. aut ignoranter: & non præſumitur. l. qui in alterius. de reg. iur.

SI maior. Actio de dolo daꝫ occaſiõe lucri, nõ facti dolo alterius. h. d. Oppo. qñ dolus dat cauſam contractui bonæ fidei, cõtractus eſt ipſo iure nullus: vt l. elegãter. in prin. ff. ergo repudiatio hic, eſt ipſo iure nulla. Sol. Dicit gl. illud, qd operaꝫ in cõtractu vẽditionis traditio, illud operaꝫ repudiatio. & ideo ſicut ibi facta traditione recurrimus ad actionẽ de dolo: ita hic facta renũciatione. Quid habes ex
1 iſta gl. Primò habes, † q ſicut qñ dolus dat cãm cõtracti cui bonæ fidei, cõtractus eſt ipſo iure nullus: ita qñ dolus dat cãm diſtracti cui, hoc eſt, illi actui, p quẽ recedit à contractu. nã petitio hrdi tatis eſt bonæ fidei: vt l. fi. j. de peti. hære. ita eodẽ modo repudia-
2 tio eſt bonæ fidei. Itẽ habes † q in pactis liberatorijs ſimplex pactũ, ſeu liberatio, trahit ſecũ executionẽ: vt l. j. §. ſi debitori. vt in poſ. leg. Simile videbitis no. j. ti, j. l. de tutela. tangit in l. ſub p̃tex tu inſtrumẽti. ſ. de trãſa. & ibi dixi. Sed ſi eſſet aliqua liberatio, q̃ nõ traheret ſecũ executionẽ, qa deberet hincinde aliqd dari, vt in cõtractu trãſactiõis: tũc idẽ eſſet qd in emptione, & vẽditiõe, vt dixi ſ. in d. l. ſub p̃textu. Et ex his apparet, q illi, q reprehẽdũt iſtã gl. dicẽtes, q hic nõ loquit in cõtractu bonæ fidei, nõ intelligũt eã nã licet loquat in actu, per quẽ recedit à contractu vel quaſi cõtractu bonæ fidei: tñ idẽ eſt in iſto caſu, qd in ipſo contractu. & vide glo. tuam. quam nota perpetuò &c.

SI maior. Repudiatio hæreditatis facta p dolũ, pur-
gaꝫ p actionẽ de dolo. h. d. Opp. & vĩ q iſta repudiatio ſit nulla; vt l. & elegãter. in prin. ff. c. Solue vt hic no. glo. quam ſigna &c.

c **PTimum.** Actio de dolo debet intra biẽniũ cõtinuũ intentari, & terminari. Opp. de l. iij. ſ. e.

torẽ. §. dolo. & l. dolus. ff. man. & l. dolo. ff.
a ad l. fal. & l. qd te. ff. ſi cer. pe. Secus ſi ignoret: vt de re. iu. l. q in alterius. Quandoq; loquit in faciẽte: & tũc qñq; fit aliquis actus ſimpliciter prohibitus: & tũc p̃ſumit dolus ex ipſo actu niſi probet cõtrariũ. j. de ſica. l. j. de iniur. l. ſi non conuitij. Qñq; fit actus ſimpliciter p̃miſſus: & tũc dolus nõ præſu-
a mit niſi indicijs legitimis cõprobet: vt hac l. cum ſimilibus. Quãdoq; fit actus, q in alĩ quo caſu eſt permiſſus aliquo non tunc ſi fiat clam, præſumitur dolus: ſi fiat palã nõ præſumitur, niſi probetur. ff. de ritu nupt. l. fi. de iure fiſc. l. non intelligit. §. ſi quis palã.

DOlum. Quæro de exẽplo Gl. ponit exẽplũ in Aldrico. Opp. vĩ q dolus nõ præſumat. contra de l. ſi ꝓcurator. §. dolo. Dicit glo. fallit ibi. vnde dic q qñq; quærit, nunquid in omittẽte p̃ſumat dolus. in iſto caſu qñq; reperit vnus actus ſimpliciter permiſſus, & ſic ſumus in genere permiſſorũ & iſto caſu nunq; præſumit dolus, niſi probet. l. quoties. §. q dolo. ff. de proba. Quandoq; eſt aliquis actus ſimpli-
b citer prohibitus & ſic ſumus in gñe prohibitorũ: & iſto caſu dolus ſemper præſumit niſi probet contrariũ. l. j. j. ad l. cor. de ſica. qñq; eſt aliq; actus nõ ſimpliciter permiſſus, & ſimpliciter prohibitus: & ſic dicas, q aut talis actus fit palã, aut clã. Primo caſu nõ præſumit: ſecũdo ſic: vt l. ſi. ff. de ritu. nu. l. non exiſtimo. de admi. tut. In ſecũdo caſu quid de omittente. dic q aut omittẽs ſcit ſe debere facere qd debet: tũc p̃ſumit dolus.
c Ita debet intelligi. l. ſi ꝓcurator. §. dolo. ff. mand. aut ignoranter: & non præſumitur. l. qui in alterius. de reg. iur.

SI maior. Actio de dolo daꝫ occaſiõe lucri, nõ facti dolo alterius. h. d. Oppo. qñ dolus dat cauſam contractui bonæ fidei, cõtractus eſt ipſo iure nullus: vt l. elegãter. in prin. ff. ergo repudiatio hic, eſt ipſo iure nulla. Sol. Dicit gl. illud, qd operaꝫ in cõtractu vẽditionis traditio, illud operaꝫ repudiatio. & ideo ſicut ibi facta traditione recurrimus ad actionẽ de dolo: ita hic facta renũciatione. Quid habes ex
1 iſta gl. Primò habes, † q ſicut qñ dolus dat cãm cõtracti cui bonæ fidei, cõtractus eſt ipſo iure nullus: ita qñ dolus dat cãm diſtracti cui, hoc eſt, illi actui, p quẽ recedit à contractu. nã petitio hrdi tatis eſt bonæ fidei: vt l. fi. j. de peti. hære. ita eodẽ modo repudia-
2 tio eſt bonæ fidei. Itẽ habes † q in pactis liberatorijs ſimplex pactũ, ſeu liberatio, trahit ſecũ executionẽ: vt l. j. §. ſi debitori. vt in poſ. leg. Simile videbitis no. j. ti, j. l. de tutela. tangit in l. ſub p̃tex tu inſtrumẽti. ſ. de trãſa. & ibi dixi. Sed ſi eſſet aliqua liberatio, q̃ nõ traheret ſecũ executionẽ, qa deberet hincinde aliqd dari, vt in cõtractu trãſactiõis: tũc idẽ eſſet qd in emptione, & vẽditiõe, vt dixi ſ. in d. l. ſub p̃textu. Et ex his apparet, q illi, q reprehẽdũt iſtã gl. dicẽtes, q hic nõ loquit in cõtractu bonæ fidei, nõ intelligũt eã nã licet loquat in actu, per quẽ recedit à contractu vel quaſi cõtractu bonæ fidei: tñ idẽ eſt in iſto caſu, qd in ipſo contractu. & vide glo. tuam. quam nota perpetuò &c.

SI maior. Repudiatio hæreditatis facta p dolũ, pur-
gaꝫ p actionẽ de dolo. h. d. Opp. & vĩ q iſta repudiatio ſit nulla; vt l. & elegãter. in prin. ff. c. Solue vt hic no. glo. quam ſigna &c.

c **PTimum.** Actio de dolo debet intra biẽniũ cõtinuũ intentari, & terminari. Opp. de l. iij. ſ. e.

☞ POMATES.
¶ Dolũ. fallitiſta lex in quatuor caſibus vbi dolus non pbat aliquo modo ſed p̃ſumit. de quibus per Feli. c. ſi autẽ. vbi de materia. in princi. ex tra de reſcrip.

☞ P. PAV. P.
¶ Dolũ. Per multas cõſecturas. ex quibꝰ prę ſumit fraus & dolus in ſtatutis aliquid, vide latè do. Anto. cõſ. xlij. per totũ. Itẽ qualiter ꝓbet dolus interuenisſe in aliqua re, vide latè Bar. in tracta. de teſtib. in verbo, dolus. & ī ſeq. qũo differat dolus præſumptus à verò cũ vtercq; ꝓbet per indicia. de q etiã vide in repertorio in verbo dolus. Vide latè Feli. in c. ſi autẽ. co. j. & ſeq. de reſti i materia, pbãti dolũ, & quomodo p̃ſumat.

☞ POMATES.
¶ Leuia indicia. Vide Ro. cõſi. liij. co. ij. vbi ponit multa, ex quibꝰ dolus p̃ſumit, & Imo. cõſ. lxxviij. & clvij. col. iij. in fi. Pan. in c. iuꝑ literis. col. vj. & ibi Bald. in iij. colũ. de reſcrip. & Aret. cõſil. cxlix. col. iij. & Alex. cõſ. lviij. col. fi. vo. iij. & barb. cõſi. xlij. x. col. vol. j.
¶ Terminari. Adde inquãtũ Ale. tangit, q ſtãte ſtatuto, q de maleficio non poſsit cognoſci poſtſex mẽſes: quid ſi ſtatutũ dicat, q nõ poſsit cognoſcere poſt quinquẽnij & aliud dicat, q cõiugatus aliã ducens vxorẽ capite puniat, cõtigatq; q aliquis vltra quinquẽnij duxerit aliã vxorẽ, & perſeuerauerit in delicto: an iudex poterit cognoſcere? vide Pet. de Ancha. conſi. iij.

↦POMATES.

a ¶Si curatorē. Vide Are.cō.cxxx.ī fi. & Ro.cliij. vbi declarat & Iaſ. poſt alios ibi in l.videamus.in principio.colū. fi. ad fin. ff. de in lit. iur. et Ang.in l. ea quidē ff.qd' cuiuſcq; vniuer. nomi.vbi ꝓpliat hāc legem in ſecō caſu, etiā ſi haberet curatorē ſed impeditum vel abſentem.

↦P. PAV. P.

b ¶Pupillo. Limita ſolū procedere in his, quæ verſantur circa adminiſtrationē bonorum: ſecus extra adminiſtrationē: vide Bar.in l.j.ſ.fuit ꝙſitum. vbi etiā ālij, ad Treb.

Sol. Illa corrigitur per iſtam. Secūdò opp. & videt ꝙ actio debeat perpetuari lite conteſtata. vt j. de præſcr.xxx.ānn.l.fi.& l.fi.de anna.exce.Sol.Fallit hic. Quærit gl.vtrū tēpus qd' datur ad reſciſſoriam intentandā perpetuetur lite conteſtata.Dic vt hic, per gl.Dicamvobis in l.ſuperuacuam.j.de tempo.reſti.in integ.&c.

PTimum. Lis orta ſup dolo, actione de dolo intētata, debet finiri intra biēniū.h.d. Opp. de l. j.ſ.eo.circa mediū legis.Glo.dat plures ſol. Dic ꝙ tempus currit,vt hic:ſed competit reſtitutio,vt ibi. Item opp.de l.fi.j.de præſcri.xxx.vel xl.ann.Sol.Eſt regula,ꝙ per conteſtationē quælibet actio ꝓpetuatur fallit hic. Quærit gloſ.quid de actione reſciſſoria.De hoc habes in l.ſed et ſi perꝓtorem. §.quotiescx qui.cau.maio.& ibi glo.in §. rurſus. Inſti.de actio.&c.Bar.

De in integrum reſtitutione. Rubrica.

1 ☞ *Lex debet intelligi ſecundùm naturam tituli, ſub quo poſita eſt.*

LEX I.

LLud inſpiciendum. Minor læſus renunciando querelæ, tacitè, vel expreſſe, reſtituiē.h.d. Opp. & videtur ꝙ ipſo iure nō noceat talis renūciatio: vt j.in qui.cau.in īnte.reſt.nō eſt neceſſ.l. ij. Huius timore iunt hic plures ſolutio. Quædā ꝙ hic loquiē, prout loquitur de repudiatione tacita.hoc debet intelligi, q̄ ſit per aliquē actum, vt accipiendo legatū, vel aduocādo pro teſtamēto: nō ex ſolo curſu temporis &c. Iſta lect.nō placet:quia tex.hic dicit:tacita diſſimulatio.Sed dic ꝙ eſt bona: quia licet non diſſimulet agnoſcendo,tñ diſſimulat querelam:qd' fit ſimplr per taciturnitatem.Nam accipere legatū,non eſt diſſimulatio,ſed eſt factio, ſeu quoddā factū,ſeu agere.Dicunt ergo alij, ꝙ hæc lex cōcordat cū illa,vt ipſo iure ſit immutatū aduerſus iſtā tacitā renūciationē.Hoc nō placet,ꝙ tex.q dicit,auxiliū ætati impartiē,&c. ꝓpter qd' cōcludit de reſtōne in integrū,maximè cùm †hæc lex ſit poſita in hoc titulo,debet ītelligi ſcd'm naturā tituli, ſub qua eſt poſita:vt l. Imperator.de in diē addic.& no.in l.fi.j.de cōdic.indē.Dicas ergo ꝙ hæc lex per illam corrigitur in hoc &c.

1 LLud inſpiciendum. Reſtitutio in integrū concediē minori xxv. annis Læſo, ꝓpter renūciationē querelæ īofficioſi teſtamēti.h.d. No.qd' dixi in ſummario.Opp.de l.ij.j.in qui.cau. in integ. reſt. non eſt neceſſ.Glo.dat plures ſol.Tene primā.Vel dic ꝙ hęc corrigiē ꝑ illā. Iac.de Are.format quæſtionē,vtrū ſi minor facit pacem cū inimico ſuo,poſſet petere reſtōnem in integrū.Dixi in l. de fideicommiſſo.ſ.de tranſac.

LEX II.

OTempore. Numerus liberorum non ſupplet ætatem ad impediendam reſtitutionem. hoc dicit.

1 ☞ *Minor curatorem habens,quando æquiparetur prodigo.*
2 *Si aliquis ſit minor,& prodigus,poſſet ſibi bonis interdici.*
3 *Prodigus quando æquiparetur pupillo.*
4 *Adultus quando æquiparetur pupillo.*
5 *In accuſationibus ſuſpecti,adultus,& pupillus non æquiparantur.*
6 *Authoritas iudicis quando ſufficiat in contractibus minorum.*
7 *Iudex quando ſuppleat defectum tutoris.*
8 *Practica,quando iudex ſupplet defectum curatoris,in contractu minoris.*

LEX III.

a SI curatorem. Si minor habens curatorē, cōtrahit ſine eo,cōtractus ē nullus: ſed ſi nō habet curatorē,& cōtrahit ſine eo. valet cōtractus: ſed reſtituiē ſi lædaē.h.d.Nota qd' dixi in ſummario. Nota ꝙ minor habēs curatorē, æquiparaē ꝓdigo.Et ex hoc glo.nīa facit duo ꝓportionalia,ſeu duas æquiparationes,ex qbus colligis tertiā.Primū ꝓportionale ponit hic in tex.Minor curatorē habens æquiparaē ꝓdigo.Scd'm ponit in l.certi cōdictio.§.itē q̄ri.ſi certum.qd' ille,cui eſt interdictū bonis,æquiparaē pupillo.Tertiū colligit ex prædictis duobus,ꝙ minor curatorē habēs æquipara

b tur pupillo. Hoc modo ꝓbatur:Minor habēs curatorē æquiparatur ꝓdigo;ꝓdigus æquiparaē pupillo:ergo minor curatorē habens æquiparaē pupillo. Ad primā æquiparationē †oppo.qd' minor nō æquiparaē prodigo:nā prodigus nō pōt teſtari; vt l. is cui.ff.de teſt.ſed adultus ſic:vt j.qui teſta. face. poſſ.l.iij. & l.qua ætate.ff.de teſt.Sol.Hic loquit in actibus viuentiū,in qbus equiparanē, vt hic:in actibus morientiū nō, vt ibi.Ratio: qa ī ꝓdigo interdicit ꝓpter eius vitiū,& defectū.minoriverò interdicit pro

2 pter p̄ſumptionē ætatis.Et ideo fortè ſi†eſſet qdā minor, & prodigus,nō poſſet ſibi dari curator,tanē; ꝓdigo, quia ſufficit curator tanē; adulto.arg.l.q habet.ff.de tute.Sed arbitror ꝙ poſſet ſibi bonis interdici,ꝓpter prodigalitatē:quę interdictio operaē ne poſſet teſtari:ad quē effectū,datio curatoris,ꝓpter ętatē ſe nō extendit. Ad ſcd'm cū dicit,†ꝙ ꝓdigus æquiparaē pupillo,opp.

3 de eo qd' dixi in l.ſi qs in tātam.j.vnde vi.circa primā partē Sol. In cōtrahēdo æquiparanē,nō in delinquēdo:vt ibidē. Ad tertiā æquiparationē †ꝙ adultus æquipareē pupillo:opp. de l. qua ætate.ff.de teſ.Sol.Dico,in actibus viuentiū æquiparanē: non in actibus morientiū.Rationē huius plenè dixi.ff.ad Tre. l. j.ſ.fuit quæſitū.vbi habes de his vnā bonam gl.quam hic Cyn. recitat.

5 Opp.de d.§.fuit quæſitū.So.Fallit ibi. Opp. Inſti.de ſuſpe. tuto.§.impuberes.ff.de ſuſpe.tut.l.ſpuberibus.Sol.Fallit †in accuſatiōibus ſuſpecti,vbi nō æquiparanē pupilli & adulti. Vonio ad gl.q̄ dicit,habēs tutorē vel curatorē,contrahit cū decreto

6 iudicis:an †authoritas iudicis ſufficiat?Hic in gl.ſunt opi.finaliter tenet,ꝙ ſufficit iudicis authoritas.vide gl.& tene mēti.Cōtrium vī tenere gl.j.tit.ij.l.fi.&.j.ſi prop.pub.penſio.l.fi.Mar.Silī. tenet gl.cōtra.Non obſtat.§.permittit.quē allegat:qa ibi loquit in actu neceſſario,vt recipere ſolutionē:vt l.fideic.§. ſi rem. ff.de leg.iij.Non obſtat. l. bonorū. quia loquit in caſu ſpāli:ſed tñ alij tenēt iſtā gl. Ad cōtraria reſpondent,vt j.dicam.Ego dico ſic: Quidā eſt actus,in quo requirit iudicis,& tutoris authoritas:vt in alienatione īmobiliū:vt in toto tit.de p̄di.min.& ff.de reb. co. tūc authoritas ſola iudicis nō ſufficit:qa deficeret vnū de ſubſtantialibus.l.cū hi.§.ſi p̄tor.de trāſac.Ita loquunē iura ſ.alle.in contrariū.& ita dicebant dicti doc.& bñ. Quidā ſunt actus,in qbus authoritas tutoris,& curatoris,tñ ſufficit:& in hoc dicti doc.tenēt iſtā gl.ſimplr.Tu dic,Aut celebraē actus neceſſarius: & iudicis authoritas ſufficit:vt l.ait p̄tor.§.permittit. cōiuncta l. fideic. §.ſi rē.ff.de leg.iij.Aut eſt actus voluntarius:& tūc ſi qdē loqmur in curatore,dico ꝙ authoritas iudicis ſufficit:& p̄t ſupplere defectū curatoris.Sicut cm poſſet vnū alium curatorē dare,vt l.ventri.de tut.& cura.da.ab his.ita ipſe iudex pōt p̄ſonam curatoris

7 aſſumere.& ita loquit iſta glo. & bene. Si verò †in tutore tm: tūc ſi qdē pupillus nō habebat tutorē,tūc iudex p̄t ſupplere defectū tutoris:vt l.bonorum.q admit.ad bo.poſ.&.j. de iu.delī.l.ſi infanti.in fi. Si verò tutorē habebat:tūc iudex non pōt ſupplere defectū tutoris:vt d.l.ſi infanti.à cōtrario ſenſu.qd' ꝓbo p rōnē: quia habēti tutorē,tutor nō pōt dari,niſi in caſibus:vt j.in q.cau. tu.ha.Cū ergo habeat tutorē,iudex illius tutoris officiū nō aſſumit:quia nō p̄t ſibi auferre ſine cā,& officiū alterius tutoris aſſumere:qa nō p̄t ei dare &c.niſi vt dictū eſt. Fateor tñ ſi ille tutor non poſſet haberi:tūc iudex poſſet eius defectū ſupplere:arg.l.ſi longius.de iud.& l.ſi cùm dotem.§.ſi patri.ff.ſol.mat.& vbi pupil.edu.deb.l.fi. Ad vnum tñ aduerte, ad practicam quòd

8 †vbicunque iudex ſupplet defectum tutoris,debet notarius de hoc facere expreſſam mentionem in actis, dicens: ſciens & cognoſcens dictus iudex eum eſſe minorem,& prædicta ſine tutoris authoritate facere,ſuum decretum interpoſuit, & authoritatem. Hęc practica probatur.j.qui admitt.ad bonorū poſſeſſio. l.bonorum.

I curatorem. Venditio facta ſine curatore, per adultū curatorē habentē,nō valet ipſo iure:ſecus ſi curatorē nō habeat,ꝙ valet:ſed ſi lęſus eſt,poteſt reſtitui in integrū.h.d. Nota æquiparationem iſtā, ꝙ minor curatorem habens æquiparaē ꝓdigo, ſi contrahit ſine curatore.aliā æquiparationē facit gl. quòd prodibus æquiparetur pupillo.l.certi condictio.§.item quæri. ff.ſi cer. peta. Ex his arguit.glo.quòd adultus curatorē habens,æquiparatur pupillo.

Sed cōtra primā æquiparationē oppo.adultus p̄t teſtari, ꝓdigus non:& ꝙ cōſequens æquiparatio nō valet:vt l.is cui.ff. de teſti.l.Aurelio.§.j.ff.de lib.leg.Solue ꝙ in actibus morientiū dicta æquiparatio nō eſt bona:ſed in actibus viuentiū ſic. Itē oppo. contra aliam æquiparationē de §.impuberes. Inſti.de ſuſpe. tut. Glo.fatetur contrarium, ꝙ quantum ad actionem ſuſpecti,non æquiparantur pupillus & adultus.

1 ☞ *Allegans ætatem quando habeat probare.*
2 *Semel minor non ſemper præſumitur minor:quia temporis curſu mutatur.*
3 *Qui ſemel poſſedit,an dicatur ſemper poſſidere.*
4 *Illa oratio dicitur negatiua,quæ ſignificat priuationem,& affirmatiua quæ ſignificat poſitionem.*
5 *AEtatem probat,qui eam allegat.*

I minorem. Ille debet ꝓbare ætatē,qui eā allegat,ſiue actor ad fundandā exceptionē:ſiue reus ad fundandā intentionē:ſiue reus ad fundandā exceptionē.h.d. notabilis ex. Opp.de l.minor xxv.annis addito. ff.de minor.

1 Sol.†ille,ꝙ allegat ætatē,debet eā ꝓbare,niſi ex aſpectu trāsfertur onus ꝓbandi in aduerſam partē, vt lege cōtraria. Itē opp.

2 †qui ſemel eſt dñs,ſemp præſumiē dñs:vt j.de ꝓba. l. ſiue poſſidetis.eadē rōne,qui ſemel fuit minor, ſemper præſumiē minor. Rñdet gl.ꝙ illa regula eſtvera in his,quæ ſolo curſu tpis nō mutant.& no.hāc limitationē. Quærit gl.qd†de poſſeſſore,nunquid q ſemel poſſedit,præſumaē ſemper poſſidere.& qd de dño ſimiliter,dic vt d.l.ſiue.& l.necꝙ in fi.ad exhi. Quæro,& reuoco in dubiū,vtrū quis debeat ꝓbare ſe minorem,an aduerſarius eū maiorē.Glo.in l.de ætate.ff.eo.dicit multa verba,vt ibi patet: & ponit vnā opi.inter alias,vt diſtinguamus,qualiter qs ponat: aut ego,excipiēdo dico te minorē:aut ego aſſero te maiorē. Iſta opiñ.eſt vna truffa. Aduerte,ne erres:qa fortè dicā in l.actor. de ꝓba.ideo nō curo aliqd, vtrū verba ꝓferanē affirmatiuè,vel

4 negatiuè:†ſed omnis illa oratio dicitur negatiua, quæ ſignificat priuationē:& illa dicit affirmatiua,quæ ſignificat poſitionē.vnde qñ ego dico,ego ſum minor:certè iſta eſt priuatio,& ſemper eſt negatiua:ſicut iſta,homo mortuus eſt,etiā eſt priuatio: quia nihil ponit.& qñ dico,nō ſum maior;ꝑpriè eſt priuatio. Hoc vī

5 velle gl.in l.ſi.j.de adul.†ſed ille debet ꝓbare ætatē, qui eam alle

a gat:ſiue actor ad fundandam intētionem, ſiue reus ad fundandam exceptionem. Caſus eſt hic apertus,& rotundus:qd' not.& perpetuò tene menti &c.

Minoribus. Qui eſt minor, & læſus pōt impetrare in integrū reſtōnē ante xxv.annū,& in xxv.ann.h.d.Debet ergo qs dicere in libello ſe minorē, & læſum:vt hic.& de ſui facilitate:vt j.e.l.ſi. & ibi videbitis &c.

Intra. Mors rei nō impedit cauſam reſtitutionis à minore inchoatam.h.d. Opp.ꝙ reſtitutioni in integrū non poteſt renūciari:nā eo ipſo ꝙ renūciat,læditur:vt l.doli exceptio.ver.diuerſum. ff. de noua.& ff.eo.l.interdū.& notatur in l.ſi iudex circunuento. ff.eod. Sol.Fateor ꝙ non pōt renunciari in minori ætate, vt in contrarijs:ſed factus maior ſic,vt hic,cum gl.qd' nota bene.

1 ☞ *Teſtis deponens ſuper ætate,in cauſa ſcientiæ,dicens, ſcio quia patruus: bene deponit.*
2 *Turpitudinem ſuam quando quis allegare poſſit.*
3 *Liberatio,quando ſecum trahat executionem.*

DEtutela. Sciens non decipiē:ideo ꝙ minoris ſciuit ætatē ꝓbationē ætatis ſe deceptū eſſe,allegare non poteſt.h.d.vel aliter.Affinitas tutelæ, & proxi-

b mitas ſanguinis facit preſumi vt quis ſciat ætatem minoris.h.d.

1 Not.†teſtis interrogatus de ætate, dicit,illum eſſe minorem. Itē interrogatus quomodo ſcit,reſpondet: quia eſt ſuus patruus vel ſuus auunculus,vel fuit ſua nutrix.Certè iſta ratio videtur, quòd concludat in hoc tex.Dices tu:nōne ratio teſtis debet eſſe per aliquem actum,qui percipiatur ſenſu corporeo: vt l, quitteſtamento.in fi.ff.de teſta.& l.j.in prin.de his quæ in teſta, delen. & j.de teſti.l.teſtium.& per Inno.extra,de teſti. c, cum cauſam: ſed iſtæ rationes non ſunt huiuſmodi:ergo &c.In hoc cogitabitis. Venio ad l.opp.nemini licet allegare turpitudinem ſuam:

2 vt l.tranſactio.ſ.de tranſac,ſed hic minor allegat turpitudinem ſuam,ſcilicet falſas allegationes dediſſe:ergo &c. †Huius timore hæc lex legit duobus modis.Primò in minore ꝓbāte: tūc obſtat contrarium.Sed reſpondet gl.de iure non poteſt allegare turpitudinē ſuā:verū eſt alteri:ſed ei,ꝙ fraudem participat:& fuit particeps huius turpitudinis:tūc allegare pōt,vt hic. Ita videt cōcludere iſta prima ſol. & vide iſtam primā glo. Iſta prima ſolutio non videt vera, per d.l.tranſactione.ſ.de tranſac.vbi etiam ei,qui fraudē participauit,non licet allegare turpitudinē ſuam.Soluit gl.ꝙ tūc ſe credebat maiorem,nunc videt ſe minorem.& iſta eſt magis tuta.Secundo verò modo legit de tutore probāte ætatem falſo. Tūc opp.qñ dolus dat cauſam cōtractui bonæ fidei,cōtractus eſt ipſo iure nullus: vt l.ele gāter.in prin.ff.de dolo. Sed iſte cōtractus fit ſuper actione tutelæ,quę eſt bonę fidei: ergo &c.Solue vt dixi ſ. tit.j.l. ſi maior. qa eſt diſtractus,ſicut contractus valet:qa eſt

3 liberatio,quæ ſecū trahit executionem:†& intellige liberationē factam per acceptilationē ipſo iure,nō per pactum:nā ſi per pactum:tūc debet agi actione prima:& ſi ex-

c ciperetur,replicaretur vt ſ.de tranſac.l.ſub prætextu.la.j.

Minoribus. In omiſsis, & etiā in neglectis minoribus ſuccurritur.hoc dicit.

1 ☞ *An ſit bona conſequentia,minor eſt uſus iure communi:ergo non eſt Le ſua.*
2 *Genus non infert ſuam ſpeciem de neceſſitate.*
3 *Libellus in integrum reſtitutionis quod debeat continere.*

c NOn videtur. Seipſam ſummat gl.dicit, pone caſum per l.verū.§.iciendū.& alijs legibus alle.per gl. In hac lege nō ſunt alia verum ramen Guar.poſuit in hac lege vna ſuā gl.de cuius intellectu dubitaē inter noſtros doctores & ſcholares, ꝙ neſciunt logicalia.Ego dico illud, qd' mihi videt. & antequā intrem eā,

1 opp.& oſtendo,† ꝙ minor pōt eſſe læſus iure cōmuni,& tñ eſt circunſcriptus:vt puta,præcedēte deliberatione plena adiuit hę reditatē:& poſtea reperiē nō ſoluēdo,iure communi vius eſt in eo qd' deliberauit:tñ reperitur circūſcriptus,& dareē ſibi reſtitutio:vt j.ſi minor ab hære.ſe abſti.l.j.& ij.Huius timore Guar.poſuit hic vnā gl.quę dicit ſic,cōſequētiā tollit,nō oppoſitū infert quia pars eius eſt.Quid igit velit dicere iſta glo. dubitaē hic in glo.& per doc.Et primò videas quid vult dicere, cōſequētiam tollit.Rñdeo:antecedēs eſt illud,vius eſt iure cōmuni: ergo circūſcriptus:iſtud eſt cōſequēs.iſtā cōſequētiā tollit iſta lex.quaſi dicat,cōſequētia nō eſt bona,vius eſt iure cōmuni:ergo circunſcriptus.iſtud ſequit:nō oppoſitū infert.quaſi dicat ex dicto antecedēti,nō ſequit oppoſitū.non enim eſt bona cōſequētia,vius eſt iure cōi:ergo non eſt circunſcriptus. & hoc non dicit in hac lege:& ſic ceſſat cōtrariū qd' ſequit:qa pars eius eſt. Ad euidētiā eius debes ſcire,ꝙ hic aſſumitur totū, & pars,ſicut genus &

2 ſpecies. Item debes ſcire†ꝙ ſpecies infert ſuū genus:qa bona cōſequētia eſt,homo eſt:ergo animal eſt. Sed genus non infert ſuā ſpeciem de neceſſitate:qa ſi dico,animal eſt:nō ſequit, ergo homo eſt:qa pōt eſſe equus. Ita in lege nīa ꝓpoſitio ideo nō infert oppoſitā cōſequentiā,qa habet ſe vt genus & ſpecies.nā circūſcriptū,eſt genus qa quidā ſunt vſus de iure cōmuni, quidā nō;vſus iuris cōmunis eſt ſpecies:ideo nō ſequit dicta cōſequētia.& vide gl.tuā.Tota expoſitio primæ & ſecūdæ particulæ dictæ gloſſæ procedit,expoſitio tertiæ particulæ non procedit,nā vſus eſt iure cōi,& circūſcriptus eſt:nō habēt ſe vt genus & ſpecies:ſed vt excedētia & exceſſa:qa pōt eſſe ꝙ aliquis eſt vſus iure cōi,& eſt circūſcriptus,& ecōuerſo.Itē pōt eſſe non circūſcriptus,&[vſus iure communi,& ecōuerſo.& ideo qui volunt ſuſtinere primas duas particulas glo.vt ſ.diximus expoſitas, iſtā particulam exponūt ſic,vt dicam, conſequentiam tollit,nec infert oppoſitam conſequentiā:quia pars eius eſt: id eſt,particulariter eſt verū in quibuſdam.not. quòd qui eſt circūſcriptus, eſt vſus iure cōi,& ecōuerſo;vñ cū iſta ꝑticularis vera, ex vno nō infert ad aliud,qa ex puris particularibus cōſequētia aliqua nō ſequit:& ſic ſumma gl.ſic cōſequētiā tollit oppoſitā cōſequētiā nō infert:qa particulariter eſt verū,& particulariter nō:nam ex

POMATES.

a ¶Dicatur. Istud segẽ do. Ant. in c.j. de ĩ inte. rest. sed in contrarium facit l. minoribus. ff. eo. vide Io. de Imo. in d.c.j. vbi dicit communem opi. in contrarium.

Pro concordia aduertẽ qđ vbi opẽ exceptionis minor tutus est de iure cõi aduersus aliquã obligationem: ipse minor non potest petere restitutionem in integrum. Ita videt velle Bar. hic in hac l.ij. de filiofa. mino. sed in l.iij. §. sed vtrũ. ff. de mino. videtur tenere affirmatiuã in l. in causæ 2a ij. ff. de mi. Tu dic, facienda est differentia quo nomine conueniatur, vt p Bart. hic. Vel melius Bar. in d.l. in causæ. loquitur sed'm gl. ibi. quæ loquit in casu l. si minor. §. minores. eo. ti. vbi dicitur, q minor cõpromittens põt in integrũ restitui. qđ intelligit vbi Bar. scilicet quãdo in arbitrum à quo non põt appellari: ergo ibi cessat remediũ ordinariũ. Sed licet Bart. referat gl. nõ tñ illud expresse firmat. Præterea sibi est cõtrarius referẽdo ad illum casum, vt s. Posset etiã aliter solui, secũdum eũ, vt affirmatiua p cedat qñ restõ detur iure actionis, negatiua verò qñ datur officio iudicis.

3

a

Pro P. PAV. P.

b ¶Minorũ. Adde tñ qđ fideiussor minoris cũ quo fuit interratum iudiciũ nulliter, puta sine curatore, nõ tenetur aliquo modo, vide do. Ant. cõsi. xvij. de quo habes ad Bart. in l. non eo minor. ff. de pcur. Itẽ q si quis præmisit minorem ratũ habiturũ aliquẽ actũ cũ erit effectus maior, & nolit ratificare p pter euidentẽ læsionẽ & iniquitatẽ non teneatur, vide Pe. de Anc. latẽ cõ. cccxxx. inci. visa facti narratione. in v. & vj. col. Sequitur Iaso. in l. si pacto quo pœnam, in fi. C. de pactis.

puris particularibus non sequit aliqua consequentia. Alio modo itelligit ista gl. & variatur ista expositio primæ, & j scđæ particulæ. Et p cõsequẽs tertiæ, vt itelligamus hic, q minor sit vsus iure cõi, qñ fecit ea q̃ diligens paterfamiliãs fecisset. Hoc præmisso expone sic gl. antecedens est vsus iure cõi: cõsequens est ergo circũscriptus. Istã cõsequentiã tollit non. hic est ista dictio nõ, posita in hac l. & sic punctuabis: cõsequẽtiam tollit nõ posita in hac lege, & sic dictio non tollit consequentiã. Sequit'in glossa: non oppositũ infert: quasi dicat, infert oppositã consequentiã: quia verũ est dicere, vsus est iure cõi, hoc est, fecit ea quæ fecisset qlibet diligẽs paterfamiliãs: ergo circunscriptus: istud semp sequit' in glo. quia pars eius est: qa species. vñ meritò infert suũ genus. nam facere illud q faceret diligẽs paterfamiliãs, est species: nõ circunscriptũ est genus: qa põt esse non circunscriptus, & facere stultè, & facere deliberatè. vnde meritò ista species, hoc est vsus iure cõi. infert suũ genus, hoc est non circũscriptus, tenendo istã opi. quę est bona, & vera: obstat cõtrariũ de eo, qui adiuit hæreditatẽ, cũ deliberatione, q reperit postea nõ soluẽdo: dico q nõ fecit illud qđ fecisset diligẽs paterfamilias: qa perquisiuisset oĩa q̃ sunt in inuentario: qa sciuisset oĩa q̃ sunt in hæreditate: vñ nõ fecit, vt diligens paterfamiliãs. & hæc vera bona. licet gl. ponat al's expositiões & expositi tibi ista ẏba Irne. nõ sequẽdo ẏba gl. nec doctorũ.

Et p hanc legẽ, & al's leges, ex qbus potuit exemplũ, sicut hic, † semp in libello cũ petit restõ, dicat' a est minor, & læsus sui facilitate: quia diligens paterfamiliãs hoc non fecisset. Nam si poneres in libello, qđ est minor & læsus: & ex libello non colligitur, quòd sui facilitate: libellus non concluderet. ergo debet restitui. ideo semper facias poni &c.

3

a

De filiofamiliãs minore. *Rubrica.*

LEX I.

FIliusfamiliàs. Si filiusfamiliãs fideiusserit, pro patre, vel extraneo põt restitui, nisi læsio p successionẽ tollatur. h.d. Cõtra istã legẽ opp. de l. cũ mãdato. ff. eo. Illius timore dixit. Plac. q tũc filius põt ipetrare restõnem: qñ principalis nõ est solũ dẽo p illã legẽ. Glossa reprehẽdit istã opi. interest em minoris potius nõ soluere, quã solutũ repetere: vt l. iij. ff. de cõp. & arg. j. tit. ij. j. l. etiã. Ad l. cũ mãdato. rñ. q ibi ponuntur duo casus principales. In primo cõtraxit minor principaliter in re alterius: qa res alterius vẽdidit mãdato dñi, & volebat petere restitutionem aduersus contractum, quo tenebatur dominus, qđ non põt nisi in subsidiũ: hic aũt se obligauit cõsequenter, p pte, vel extraneo: & vult petere restõnem aduersus obligationem suã, qđ põt indistinctè. In alio casu illius legis nõ contraxit minor, sed procurator eius: vñ nõ facit ad ppositũ. Quæro, hic dicit, pro extraneo: quis intelligatur extraneus. Dic vt in l. j. §. extraneũ. de rci vxo. actio. dicitur hic, si ei non successit. Quæro, quid si successit patri. Dic vt in gl. Quæro, qd si iste filius pro patre principaliter se obligasset. Certè idẽ esset. tamen non tolleretur obligatio p successionẽ: sed tolleretur læsio, & sic tolleretur restitutio &c.

LEX II.

SI frater tuus. Filiusfamiliãs minor, aduersus mutuũ restituit', nisi iussus patris interuenerit, vel Mace. iuuetur. h.d. Opp. & vĩ q filiusfamiliãs nõ iuuet' restõne: vt l. iij. §. sed vtrum. ff. de mĩn. Sol. Qñ filius cõuenit' suo noĩe restituitur, vt hic. sed qñ cõuenitur pater, nõ restituet', vt l. cõtraria. Item opp. & vĩ qđ qñ cessat Mace. nõ habet locũ restitutio: quia accipit in casibus permissis. & sic est vsus iure cõi: vt s. ti. j. l. fi. Solu. Dic vt in glo.

Quæro, quæ est ratio, qđ quando patris iussus interuenit, nõ restituitur. Dicvt in glo. ff. eo. l. iij. Quæro, quę est ratio, quòd quando est locus Macedoniano, nõ habet locum restitutio. Dic vt in glos. &c.

b *De fideiussoribus minorum.* *Rubrica.*

LEX I.

POstquam. Restituto minore, nõ vĩ restitutus fideiussor, nisi dolus creditoris interesserit. h.d. cũ l. seq. Opp. qñ vẽditio est ipso iure nulla, nõ est opus restõne: vt l. in causę. la ij. ff. eo. sed hic est ipso iure nulla: qa nõ interuenit decretũ. ergo &c. Sol. gl. intellige, q hæc vẽditio fuit facta cũ decreto. Quæro, ad qđ fuit hic minor restitutus ad ipsam rẽ? Plures sunt opi. hic. Quidã dicũt q fuit restitutus ad ipsam rẽ. s. vendità: quidã q fuit restitutus, q nõ teneret de euictione. Scđm primã opi. no. q fideiussor euictionis noĩe tenet', si p beneficium restõnis in integrũ vẽditor rem auocauerit. Iuxta hoc q̃ro, qd si vendẽs agit condictione ex lege. l. ij. j. de rescin. ven. an fideiussor teneatur? Itẽ quæro, qd si minor fuisset restitutus ideo quia pretio minori vẽdidit: nõ ideo quia vẽdidit: an fideiussor euictionis teneat'? Doc. tangunt istas quæstiones, quæ videnť mihi dubiæ: ideo nõ examino. Fortè hoc dicã ĩ aut. sacramẽta. j. si aduer. ven. Scđ'ò modò legitur, q fuit restitutus ne teneat' de euictiõe; & q extraneus tunc euincit rem. Sed tũc opp. qũo potuit extraneus tũc euincere, cùm res sit de bonis paternis. & iste minor erit hæres. Gl. dicit q debet intelligi q fuit de bonis paternis putatiuè, non verè. Vel dicas q fuit euicta p hypothecariam.

1 ☞ *Beneficium restitutionis, quando transit ad fideiussores minorum. & nu. 4.*
2 *Decretum iudicis, quando faciat cessare beneficium restitutionis in integrum.*
3 *Actio de dolo cessat, vbi habet locum restitutio in integrum.*
5 *Restituto in integrum quid operetur.*
6 *Restitutio in integrum, quando dicatur beneficium personale, & quando reale.*
7 *Restituto minore, an fideiussor habeat de nouo petere restitutionem in casibus, in quibus beneficium ad ipsum transit.*
8 *Fideiussor potest intentare restitutionem, quando minor noluit eam impetrare,*

LEX II.

SIea quæ. No. q † quando minor lædit'ur facilitate iuui, beneficiũ restõnis non transit ad fideiussorem: secus si lædit'ur dolo aduersarij: quia tũc beneficiũ transit ad fideiussores. Opp. de l. ait prætor. §. pmittitur. ff. eo. † vbi decretum iudicis, seu præsidis facit cessare restitutionẽ. Sol. Ibi interuenit decretum in alienatione necessaria, vt in recipiendo solutionem: hic in voluntaria. Contra hoc oppon. j. si propter pub. pen. l. fi. Solu. Intellige, quòd hic interuenit authoritas tutoris, & decretum iudicis: aliàs vẽditio esset ipso iure nulla: & sic inutilis esset restitutio, vt in contrario. Oppon. tertiò hic dicitur, quòd dolus aduersarij interceserit. Contra: aut dolus dedit causam contractui: & contractus est ipso iure nullus: & sic cessat restitutio: vt l. & eleganter. in prin. ff. de dolo. Aut dolus incidit in contractum: & habet locum actio ex empto, & sic cessat restitutio: vt l. in causæ. ff. eod. Glo. ponit plures so. hæc est vera: q dolus dedit causam contractui: & fuit deuentum ad tradition em. † & sic in maiore haberet locum actio de dolo. l. & eleganter. in prin. verum quia minor potest iuuari per restõnem: habet locum restõ, cessat actio de dolo; vt l. j. §. antepeñ. ff. de dolo. dixi in l. ij. s. de dolo. Ita habetis hoc intellige re. † Opp. q fideiussori prosit beneficium restõnis: etiam si dolus non interuenit: de l. minor. ff. de procu. Gloss. soluit multum bene. Aut restituto minore: & eius fideiussore, creditori non daretur regressus contra alium: & tunc fideiussori non prodest restitutio; vt hic. Aut daretur

a daret regressus cõtra aliũ: & bñficium restitutionis a transit ad alium: vt d. l. minor. ita dicit gl. & bene. Item opp. qũo restituto minore, & sic sublata obligatione principali, põt teneri fideiussor: cum non sit obligatio cui accedat: vt l. j. ff. de fideiuss. Huius timore esset videndũ † quid operet restõ in integrũ. Quidam dicunt, q solũmodo persona eximitur ab obligatione: obligatio tñ remanet firma: sicut dicimus in eo q deportatur in l. fi. ff. de duo. re. & in eo qui decedit sine hærede: vt l. si sine hærede. in prin. de admi. tut. & l. Stichũ aut Pamphilum. circa prin. ff. de sol. Vnde ratio obligationis remanet, vt accedat fideiussor: vt l. si debitori deportato. de fideiuss. Alij dicũt, q persona ab obligatione non eximitur, sed solũ paratur exceptio: quia personalis est: ideo nõ transit ad fideiussorẽ: vt l. exceptiones quæ personæ. ff. de exce. Facit ad hoc ff. eo. l. si iudex circũuento. Ista vltima placet mihi plus. & hanc tenet gl. Sed cõtra hanc oppo. dixi q ista exceptio est personalis: cũ beneficia psonalia nõ trãsant ad hæredes: vt l. q tale. ff. so. mat. j. de priui. dot. l. j. cũ si. Sol. quicquid dicat Dy. in c.

6 priuilegium psonale. de reg. iu. lib. vj. † restitutio in integrũ quo ad quædã, dicitur beneficiũ personale: vt in casibus, in qbus ad fideiussores non transit. quo ad quædam dicitur reale, vt quo ad transmissionem ad hæredes: vt l. non solũ. ff. de in integ. restit. In casibus, in quibus cõpetit fideiussori: huius est ratio, quia beneficiũ istud partim datur ratione personæ: partim ratione læsionis. & ideo in quibusdam casibus habet vim personalis beneficij: in quibusdam habet vim realis beneficij. Opp. ff. de fideiusso. l.

7 Marcellus. Solue vt ibi. Quęrit gl. multum solenniter. † Vtrũ restituto minore intelligatur restitutus fideiussor, in casibus, in quibus transit beneficium ad fideiussorem: vel habeat necesse fideiussor de nouo petere beneficium restitutionis in integrũ. Gl. tenet q habeat necesse petere de nouo, p hunc tex. qui dicit: vtri que personæ tam &c. vnde cũ vtriq; cõpetat, quilibet habet intentare per se. Quæro † quid si minor nõ voluit impetrare restitutionem, an posit eam intentare fideiussor? Gl. dicit, q sic, et bene: vt l. si post mortem. §. fi. de contra tab. &c.

Situtor uel curator interuenerit. *Rubrica.*

LEX I.

NIam puberes. Minor aduersus laditionem potest restituit intra tempus legitimum: quo elapso contra eius curatorem, qui sibi authoratus est succurretur. h.d.

LEX II.

MInoribus. Tutoris authoritas in iudicio, vel extra nõ impedit restitutionem minoris, si ibi est læsus. hoc dicit.

LEX III.

ETiam. Etiã in his, quæ gessit tutor, solus minor põt restitui, et contra tutorem experiri. hoc dicit. Videbitis. j. eo. l. fi. &c.

SIcreditor. Minor non restituit' aduersus obligationẽ administratoris: qa ipse non tenetur. Cy. hic intrat materiam difficillimam, quæ tractatur in l. si pupilli. §. i. de neg. gest. & Cy. ponit in l. ei qui seruo. §. j. j. quod cum eo &c.

1 ☞ *Restitutio quando concurrat cum alia actione contraria.*
2 *Actio ordinaria quando excludat extraordinariam.*
3 *Instantia perempta, actio remanet perpetua.*
4 *Auxilium ordinarium & extraordinarium quando concurrant.*

ETiam. Auxilium extraordinarium concurrit cũ ordinario, quando cõpetit cõtra diuersos, nec electione tolluntur. h.d. Opp. † restitutio nõ cõ currit cũ cõtraria actione: vt l. in causæ. la ij. ff. de mĩn. Sol. Verum est, qñ illa duo remedia darent' cõtra vnum & eundem: secus si cõtra diuersos, vt hic. † Cõtra hoc opp. de l. cum mandato. ff. eo. Sol. multæ sunt. Ista sol. est vera: ibi loquit' qñ actio ordinaria habuit originẽ ab actione volũtaria: quia tũc excludit extraordinariã, etiã qñ cõpetit contra diuersos: hic verò habuit originem ab actione necessaria. Oppo. tertiò de l. properandũ. §. fi. j. de iud. Sol. Dicit Cy. q spãle est ibi in instãtia iudicij: qa ea perẽpta remanet actio prima firmior, q̃ primo esset: secus si causa esset perempta: & vide gl. Nota ex eo qđ dicit

5 firmior, † q perempta instantia remanet perpetua actio, quæ est facta per litis cõtest. De hoc dixi vobis in l. ij. j. de fru. & li. expẽ. Pet. tñ tenet istã so. sed dicit, q hic nõ poterat minori æqualiter subueniri contra fideiussorẽ, & extraneos: quia tutor dedisset eis pecuniã, & ipsi volebant possessiones venditas. Sed qñ prosequeretur ab vtroq;: tunc actione ordinaria debet procedere, nec haberet locũ restõ: vt d. l. fi. Ista sol. Pe. non est vera, vt per l. etiam s. eo. ti. & est contra l. si minor. ff. de admi. tut. Tene ergo sol. gl. q speciale est in iudicijs. Item opp. j. titu. ij. l.

4 fi. Solue vt ibi, † & distingue plenè qñ ordinariũ auxiliũ cõcurrat cũ extraordinario. Plenissimè dixi in l. in prouinciali. de oper. no. nun. vbi tangitur. Vltimò opp. & videtur, q per electionẽ tollatur: vt j. de cod. l. fi. Sol. Ibi quando contra eundem agebat': hic quando contra diuersos agebatur &c.

P. PAV. P

¶Restitutiõis. Quid autem si ille nõ esset soluendo, vide aret. post Pau. de Cast. in l. si pupillus. ff. de acqui. hære.

Si in communi eademque causa, in integrum restitutio postuletur. *Rubrica.*

1 ☞ *Factum unius ex fratribus non nocet alteri.*
2 *Qui ratam habet uenditionem rei suæ, sibi præiudicat.*
3 *Beneficium quòd datur uni ex socijs, quando porrigatur ad alium. & nu. 5.*
4 *Quis quando possit habere ratum, quòd suo nomine non est gestum.*
6 *Aetas unius ex socijs quando prosit alijs.*
7 *Appellatio unius, quando prosit alijs.*
9 *Principium spectatur, quando finis habet necessariam consequentiam ad principium.*

LEX vnica.

NEc si maior. Factum vnius ex fratribus non nocet alteri: & restõ, q̃ competit vni minori, non p̃dest alteri maiori. h.d. Notabilia habes in summario. Primò habetis † q factum vnius ex fratribus nõ nocet alteri. Si-

1 mile j. de cõmu. re. alie. l. j. qbus rei iud. non no. l. j.

2 & in toto ti. res inter alios acta &c. Nota secundò † q qui ratã

3 habet venditionẽ rei suæ, præiudicat sibi. Tertiò nota † q beneficiũ, qđ datur vni ex socijs, non porrigit' ad alium. Ad se-

4 cundũ opp. † qs nõ poterit habere ratum, qđ non est suo nomine gestũ: vt l. si pupilli. §. sed si ego. ff. de neg. gest. Sol. Dic q hic soror gessit noĩe suo, & fratrũ. Vel si intelligas q gessit noĩe suo tm: rñdeo ad contrariũ, q non possum habere ratum, qđ non est meo nomine gestum. quantum ad producendã actionem negotiorum gestorũ mihi vel contra me, vt in contrario: sed quãtum ad alia, vt ad præiudicium mihi generandum, possum: vt l. si fundus. §. j. de pig. nisi in subsidiũ: vt l. mater. j. de rei ven. & l. si eum seruum. ff. si cer. pe. & vide gl. super ver. gesserat. Ad tertium notabile opp. † q beneficiũ vnius ex socijs porrigatur ad aliũ: vt

5 l. si communem. ff. quẽad. ser. amit. si ser. vẽ. l. loci corpus. §. si fundus. Glo. tua dicit, q hæc lex loquitur in his quæ sunt diuidua: lex contraria loquitur in indiuiduis: qñ oẽs seruitutes sunt indiuiduæ, excepto vsufructu: vt l. j. §. si vsusfructus. ad leg. fal. Pet. reprehendit istam glossam: qa licet seruitus sit indiuidua, tñ obligatio personalis est diuidua: vt l. per fundum. de ser. rust. prędio. Dñs Iac. But. tenebat idẽ: sed loquebat' magis curialiter, dicens qđ ista gl. debet intelligi in ipso iure seruitutis, non ĩ obligatiõe

6 personali. Tu dic clarius: Quandoq; † beneficium psonale, seu ætatis, allegatur ad impediendũ præscriptionem seruitutis, seu ætatis, & sic ad eam conseruandum: & tũc ætas vnius p̃dest alteri maiori: vt l. si cõmunem. quemad. ser. amit. Quãdoq; allegat' ætas vnius ad seruitutis declarationem: vt quia agebatur confessoria, vel negatoria: tunc idem vt ætas vnius prosit alteri: vt l. loci corpus §. si fundus. ff. si ser. ven. Qñq; ætas allegat' ad impediẽdum seruitutẽ constitutã: & tũc ætas vnius p̃dest alteri: qa non põt p parte cõstitui: vt l. p parte. ff. de ser. Qñq; allegat' ad impediendũ obligationẽ psonalẽ de seruitute constituẽda: tunc ætas vnius nõ p̃dest alteri: vt l. p fundũ. de ser. rust. præd. Itẽ oppo.

7 de l. j. si vnus ex pluribus app. ff. de app. l. si qs separatim. §. fi. Gl. inculcat ista cõtraria cũ præcedẽtibus. & dicit, q ibi loquit' ĩ indiuiduis: hic in his q̃ sunt diuidua. Vult dicere † q snĩa diffinitiua est indiuidua. ideo non põt p parte valere, pro parte nõ: meritò vnius appellatio alteri p̃dest. Et vide gl. istud non vĩ verum: nam snĩa ex post facto põt esse diuidua, vt dicã vobis j. titu. j. l. j. Præterea, qñ sunt plures personę litigantes, etiam snĩa prima põt esse diuidua, q in persona vnius feratur, in personam alterius: non: vt l. nõ idcirco ff. de iud. & l. de vnoquoq; in prin. ff. de re iudi. Vñ ista glo. fortè voluit dicere q illa. l. j. j. si vnus ex plu. & l. si

a ¶Et pro parte. Adde qđ Bal. vt refert & sequit Pau. de Cast. hoc dicit, ꝙ stante statuto ꝙ non valeat sñia nisi soluatur gabella ad computũ sex denariorũ pro libra & lata sit sñia in centũ, solutaq; gabella nisi pro quinquaginta, qđ in totũ erit sñia nulla. Tamen subdit Pau. de Ca. reſpõdisse de facto, ꝙ stante statuto qđ non valeat instrm cõtinẽs summam .ē. quinquaginta, nisi regiſtratum foret in libro cõmunis: et esset instrumentum de centum, ꝙ valebat in quinquaginta qa summa est diuisibilis. Nõ obstat deciſio Bal. secũdum ipsum: qa loqr in sñia quæ est indiuisibilis. alle. no. in l. si sponsus. §. generaliter. ff. de donat. inter vi. & vxo.

b ¶Quid dicemus. Et vide Bar. ī l. quivas. ff. de fur. & in l. si constãte. §. fi. fol. mat. D. Ant. & alios in c. cũ inter nos. de re iudic. Bal. ī l. ij. C. eo. & gl. in l. apud Celsum. §. itẽ quæritur. ff. de doli excep. And. Barb. ✠ P. PAV. P.

c ¶Istam sñiam ꝙ super eodẽ capitulo nõ valeat sñia ꝑ parte, tenet Cy. & Iac. Bu. & cõiter oẽs hic, & glo. in c. placet, extra de cõuer. cõiug. Vide etiã Bar. & Alex. in fi. legis, si constãte §. fi. ff. fol. mat. Quid aũt si iudex diceret, condẽno in decẽ tm. Dñs Mathes. in quodam cõsi. iudex mercatorũ. tenet sñiam ī isto casu nõ valere. 2 Pro quo etiam facit vnã regula, quã ponit Bar. in l. iij. §. cùm Titio. ff. de adi. lega. 3 In cõtrariũ vide Pa. in. c. cũ inter. in pe. & vlt. co. extra, de re iu. 5 di. vbi latè tãgit istã 6 materiã. Pro Mathesi. facit quia in sñia verba strictè intelligunẽ l. j. C. si plu. vna 7 sen. ideo vbi fit stricta interpretatio, nõ habet locũ argumẽ 8 tũ à contrario sensu. Ergo ī aliquo absoluto, vt ꝑ Bart. in l. oẽs populi. in vj. art. principali. de iusti. & iure. dũ ponit an statuta accipiãt interpretationẽ extensiuã. Vide latius de materia, qñ sñia lata pro parte valeat, Fel. in c. cũ inter col. iiij. de re iu. cũ seq. vsq; ad fi. vbi ponit quatuordecim limitationes ad regulam cõmunẽ, ꝙ super eodẽ capitulo nõ valeat pro pte, & trãsit etiã cum opere Abb. 1 circa illud qđ dictũ est de taxatiua, vide 2 etiã ad regulã ꝙ consuluit Ro. cõ. ccxviij inci. in re ꝑ senti vbi ponit si quis condemnetur ad restitutionem, ꝙ valeat respectu rei, sed non respectu æstimationis, cũ sint separata capitula. Itẽ vide Bal. in c. inter cæteros. in ij. q. de re iud. dicentem ꝙ si est deducta stipulatio de decẽ, & iudex iudicat de viginti, in totũ est nulla, etiã si esset iudex cõpetẽs in tota summa, vt differat à casu l. fi. cũ gl. ff. de iurisdi. om. iu. Sequit Fel. in d. c. cũ inter col. iiij. Itẽ ꝙ nisi pronuncietur super toto non valeat, vide Barb. consi. xxxvj. vol. iiij. in ij. dubio. qui loquitur quando erat opposita exceptio condemnationis, quæ extinguebat creditum actoris pro parte, vt per eum.

d ¶Pro dimidia. Adde quid si quis vẽdicat fundi medietatẽ pro indiuiso, & probat pro diuiso, quã sñiam debeat facere iudex, Fede. consi. cxxxix.

quis separatim. §. fi. loquatur in causis indiuiduis, vt super seruitutibus cõiter illæ leges intelligantẽ gñaliter: & pro certo gñaliter loquuntẽ. ſ. in obligatione tutelæ, & in aliis indiuiduis. Dicamus ergo, prout dictũ fuit, ſ. ꝙ spãle est in causa appellationis, qñ vna est causa, & vna ratio defensionis vtriusq;. Ratio huius est: qa studere debemus, vt sñia sit indiuidua inquãtum possumus: licet posſibile sit, ꝙ ex post facto diuidat. tñ principaliter debemus studere, vt sit indiuidua inquãtum possumus: vt l. in hoc iudicio. fam. erci. Opp. de l. iij. §. Seio. ff. de mino. vbi videtur, †ꝙ debeamus inſpicere initium: sed hic tpe: quo ratum habuerunt. isti erant minores: ergo &c. Sol. Dic ꝙ hic qñ ratum habuerunt, non erãt minores. Dicit gl. vel aliter: posito ꝙ tempore, quo ratũ habuerunt, erant minores, tñ si postẽ facti sunt maiores habuerunt ratũ, non habebũt restõnem. Non obstat lex quæ dicit principium spectandũ: quia illud verum, qñ finis habet necessariam cõsequentiam ad principium: sed hic ratihabitio sequens nõ habet necessariam consequentiam ad principiũ, sed voluntariè fecit: ergo &c.

Si aduersus rem iudicatam. *Rub.*

☞ *Sententia, quando possit ferri pro parte tantum.*

Si aliquis conuentus rei uendicatione ad totum fundũ, repertus tantùm dimidium fundi possidere, ad illam dimidiam condemnatur: & sententia tenet.

Libellus in actione tutelæ, qualiter possit formari.

Initium quando inspiciatur, & non finis, ad hoc ut detur restitutio minori aduersus sententiam.

Iudicare, & sic iudicare, qualiter differant.

Aduersus læsionem contingentem intra modicum tempus, postquã cessauit absentia, quando detur restitutio.

Sententia, quando possit pro parte ualere, & pro parte nõ ex post facto.

Libellus, quando quis petit se restitui, aduersus sententiam qualiter concipiatur.

Restitutio in integrum restituit minori, quòd abstulit ei læsio.

LEX I.

Minus ex tutelæ. Actori minori succurrit, si reus in minus extiterit cõdẽnatus, nõ maiori. h. d. Istã legẽ habeo ꝑ multũ subtili, licet circa tex. sit clara. Opp. & vr ꝙ de iure cõi agere posset: vt j. de iu. l. licet. & ē. de trãsac. l. age. Sol. In cõtrariis vnã tm speciẽ fuit ꝓsecutus: vñ de aliis ꝑt agere de iure cõi: hic verò de illa specie vult agere, de q̃ fuit iudicatũ. Cõtra hoc opp. †ꝙ etiã de eadẽ posset agere de iure cõi: nam si iudex pro parte fert sñiam, & pro parte[a] non, sñia est ipso iure nulla: vt l. in hoc iudicio. ff. fam. ercis. & l. apud Celsum. §. item quæritur. el j. de do. exce. sed scd'm hoc, hæc sñia fuit ipso iure nulla: quia de parte tm ꝓnunciauit. Huius timore, in hac lege sunt opi. & hic aduerte, ꝙ qdam fatentẽ cõtrariũ, & hãc legẽ intelligũt, ꝙ in quinq; condẽnauit, & in quinq; absoluit: & sic de toto pronũciauit. & ita vr sentire gl. Alij dicũt, ꝙ istud est diuinare: sed hic sup toto ꝓnunciauit: hoc est, sup quinq; expresſe: & super alijs quinq; tacitè pronũciauit: & quia de eo qđ non dixit, vr absoluere. qđ gl. & doc. nostris non placet. In sñia enim nõ præsumitur nisi illud, qđ est dictũ: vt j. si plu. vna sen. l. j. & d. l. apud Celsum §. item quæritur de doli excep. Alij dicunt ꝙ hic pronũciauit sup parte tm: & dicũt ꝙ cõtrariũ nõ est verũ. non enim est nulla sñia: sed pro parte tm pronunciat, vt hic. Doct. tñ & gl. dicũt cõtra per l. in hoc iudicio. fami. ercis. & l. qualem. §. j. ff. de arb. Quid dicemus? primò in hoc vtrũ sñia possit ferri pro parte tm: dicas, si quidẽ libellus continet plura capitula, põt super vna ferri sñia, & super alio nõ: vt l. etiã. §. j. ff. eo. Facit ē. de trãsac. l. si ex falsis. Idẽ si libellus cõtinet vnũ capitulũ cõtra plures nam cõtra vnũ potest ꝓnũciari, cõtra alios nõ: vt ff. de iud. l. non idcirco. & ff. de re iud. l. de vno quoq;. si verò cõtinet vnum tm capitulũ: tũc non põt pro parte tm pronunciari: vt d. l. in hoc iudicio. & l. qualẽ. §. j. de arb. Ita dicũt doc. Addo hoc esse verũ, qñ instãtia causæ tenet sup toto: secus si pro parte esset perẽpta: ita ꝙ sequeretẽ absolutio ab obseruatione iudicij. tũc em sufficiat pronũciari super illa parte, in qua tenet iudiciũ. Casus est in l. si cõstante. §. fi. ff. solu. mat. Et per hoc dixi semel in q. de facto, †cũ rei vendicatione aliquis cõueniretur ad fundũ, repertus est possidere pro dimidia[a] tm: vnde iudex eũ in illa dimidia cõdẽnauit: in alia dimidia nihil dixit. Dico ꝙ sñia valet: quia ꝑ alia parte, quã non possidebat, nõ ꝓcedebat iudiciũ: vt l. fi. ff. de rei ven.

His præmissis, redeo, & videamus qualiter intelligas hanc legem. Gl. vr velle ꝙ pro parte sit cõdemnatus, pro parte absolutus. qđ verũ est ī se: sed est diuinare. Tu verò pone casum aliter, ꝙ fuit actũ actione tutelæ pro vna specie nõ expressa quãtitate hoc modo: Peto ꝙ reddat administrati frumẽti rõnẽ, & reliqua restituat: iudex condẽnauit eũ ad restõnem de quinq; occasione reliquorũ: cũ in veritate deberet cõdẽnare ad decẽ. Certè tũc valet sñia, & vr super toto ꝓnunciatũ: quasi dicat ista tm reliqua petere eũ debere. Et hoc fortè volunt dicere illi, q̃ dicũt, ꝙ ꝑ alijs quinq; vr absolutus tacitè. Sed si ponamus, ꝙ ī libello fuisset expressa certa quãtitas: vt puta decem, q̃ remanserũt apud te, ex tali administratione: tũc haberemus necesse dicere illud qđ gl. dicit, ꝙ in quinq; cõdemnauit, in quinq; absoluit. Ex prædictis nota †ꝙ in actione tutelæ põt formari libellus exprimẽdo certã quantitatẽ, ad quã quis dicat tutorem sibi teneri: vt hac l. cũ sua gl. Põt etiam formari libellus nullã exprimendo quantitatẽ, vt ē. dixi. & no. in l. j. in prin. ff. de eden. Procedo vlterius. oppo. hic vr dicere ꝙ sufficiat quẽ esse minorem tpe iudicij. Cõtra imò requirit, ꝙ sit minor etiam tpe sñiæ: vt ff. eo. l. iij. §. j. Glo. dicit qđ ista suppletur per illã: vt hic, dum dicit: tẽpore iudicij: subaudi, et tempore sñiæ. Contra hoc oppono. & vr †ꝙ debeamus inſpicere initium, & nõ finẽ: vt l. si minor. ff. de seruis expor. Sol. Qñ finis habet necessariam cõsequentiã ad principium, tũc inſpicimus principiũ: vt lege cõtraria. Sed qñ nõ habet necessariã cõsequentiã, inſpicimus finẽ: vt d. l. iij. §. j. Dices tu, nõne sñiæ habẽt necessariã cõsequentiã ad ꝓcessum? qa iudex habet iudicare ne cesse: vt d. l. de qua re iud. ergo debemus inspicere tps processus, nõ tps sñiæ. Hic aduerte, †duo sunt. ſ. iudicare, & sic iudicare qđ iudex iudicet, istud habet necessariam consequentiam ad ꝓcessum: sed ꝙ iudex sic iudicet, istud non habet necessariã consequentiam ad processum & ideo ego putarẽ, ꝙ si quidem sic iudicare veniret ex necessaria consequentia ad processum: vt quia minor omisit aliquas probationes: vnde iudex non poterat condemnare: tunc etiam aduersus sententiam latam contra minorem peteretur restitutio. Secus si minor esset solùm læsus in sententia: quia in processu fecerat quicquid debuerat: tunc non habet locum restitutio aduersus sententiam: quia illa non habet necessariam consequentiam ad acta. Oppo. † aduersus læsionẽ contingentem intra modicum tempus postquam cessauit absentia, quis restituitur, vt l. ab hostibus. §. sed quòd simpliciter. ff. ex quib. cau. maio. ergo eadem ratione aduersus læsionem cõtingentem intra modicum tempus, ex quo cessauit minor ætas: sed ego dixi tibi ē. etiam quando sententia est lata cõtra factum maiorem: ergo &c. Sol. Dicit glo. ratio est, quia potest appellare. Hoc nihil est dicere. Tu dic ꝙ diuersa est ratio prædictorũ: nam modicum tempus, ex quo quis est reuersus, computari non põt absenti, donec sarcinulas composuerit & aduocatum quæsierit, quæ ratio cessat in modico tempore, ex quo superuenit ætas.

7 Quæro †vtrum sententia posit pro parte valere, & pro parte non valere ex pòst facto. Verbi gratia: iudex cõdemnauit me ad decem: ego appellaui, dicens me grauatũ ad quinq; & in hoc obtinui: & sic valebit sñia pro parte, & pro parte non. & hoc fatentur Vltramon. arg. ff. de inof. test. l. circa. Iac. de But. dicebat ꝙ l. circa nihil facit ad propositum, quia si iudex appellationis in quinq; absoluit, remanet sententia in alijs quinq;, & sic super toto est iudicatum. qñ tamen sunt diuersa capitula, nullus negat quin ꝑ parte possit sñia valere, & pro parte non l. Carmelia Pia. de iure patro. & l. quædã mulier. fami. ercis. Ego puto ꝙ ex post facto sñia possit pro parte valere, & pro parte non: vt in exẽplo ꝓposito, vt condemnatus ad decem appellauit à quinq;, statim appellatio sola rescindit sñiam in eo qđ est appellatum: vt ff. ad Turp. l. j. §. fi. vnde interim anteq; iudex sententiet, remanet pro parte valida, & pro parte non. hoc etiam apparet ex casu huius legis, si bene aduertatis. 8 Pro huius declaratione quæro, †qualiter formatur libellus, qñ quis petit se restitui in integrũ aduersus sñiam. Hæc lex videtur velle, ꝙ quis petat se restitui vt possit super illa re, de qua sententiatum est, actionem de nouo iterato intentare, ac si sententiatum non esset. hoc apparet ex prin. & ex fine huius legis. Principium dixit habere actionem &c. secũdùm hoc videtur ꝙ debeat de nouo dari libellus, & lis contestari &c. & alia facere. Præterea restitutio in integrũ habilitat vt possit prosequi primã instantiam, ac si iudicatum non esset. In contrarium, videtur ꝙ quis debeat petere restõnem in integrum, vt possit primã instantiam prosequi, ac si iudicatũ non esset: vt j. si aduer. liber. l. j. ibi dum dicit: litis instauratione admittit, &c. Breuiter dico sic: Ad euidentiã anteq; veniam ad alia, debes scire †ꝙ beneficium restitutionis in integrũ restituit minori illud, qđ abstulit ei læsio: vt l. ait prætor. in princi. ff. eo. & l. qui ꝓprio. §. item vel conqueritur. ff. de ꝓcu. scd'm verũ intellectum. Dicã j. in processu. Hoc præmisso, si minor est læsus in sñia: quia cũ iudex debet condemnare, tutorem absoluit: restitutio in integrum rescindit sñiam contra illud obstaculum exceptionis, qđ parauit minori, non tñ ꝙ iudex restituens in illa instantia condemnet tutorem. Ratio: quia tutor nunquã fuit condemnatus minori, vnde istam condemnationem non restituit sibi ratio: qa nunquam fuit condemnatus, sed rescindit sñiam tãtum. & ideo nunquam petens restõnem aduersus sñiam, petet vt super causa prima, vigore illius instãtiæ habitæ super restõne iudiceẽ, sed quòd læsio, quæ illata est per sñiam, remoueatur, & in pristinũ statum reponatur. Hoc præmisso põt esse ꝙ sñia læsit me per necessariam consequẽtiã actoris, quia non ꝓbauerunt vt debuerã: tunc habeo necesse in libello omnia ista narrare, ꝙ ego omiſi talem ꝓbationem, ex quo iudex absoluit tutorem, propter qđ ego mei facilitate sum læsus: quia diligens paterfamiliãs & homo maior hoc nõ feciſſet: tunc cõcludo ꝙ restituar aduersus dictam sentẽtiam, & ponar in eo statu, in quo eram quando poteram facere dictas ꝓbationes. & isto modo intelligitur restauratio litis, quæ ponitur in l. j. ff. si aduer. li. Si verò lęsit me sententia tantùm, quia acta stant optimè, & debebat sententia venire pro me: tunc solùm petam restitutionem aduersus dictam sententiam: & tunc possum petere reformari sententiam ex primis actis, ac si iudicatum non esset. & hoc modo potest intelligi d. l. j. & illud qđ hac lege dicitur ꝙ actio moueret &c. intelligitur codẽ modo ꝙ moueatur actio prosequendo primã instantiam. Vel possumus aliter intelligere hanc legem, & stabit tex. propriè. Egi actione tutelæ pro vna specie, & omiſi aliud accessorium: vt puta vsuras, de quibus nihil dixi: fuit iudicatum, ꝓpter sñiam impedior mouere actionem super principali, vt consequar vsuras, quę veniũt accessoriè: vt ē. depositi. l. iiij. & de iud. l. si cùm tibi. petam restitutionem aduersus ipsam sententiam, vt possim actionem principalem mouere propter vsuras & aliàs accesſiones, ac si iudicatum non esset. &c.

1 ☞ *Actor in libello potest facere mentionem de exceptione rei & replicatione.*
2 *Pater agens causa status, quando possit uenire contra factum suum.*
3 *Filius, quando petat se restitui contra patrem.*

LEX II.

Icum pater. In causa status filius minor aduersus sententiam latã pro parte petet se restitui. h.

1 d. Nota ex hac lege ꝙ †sicut in libello suo actor põt facere mentionẽ de defensione siue exceptione rei, & replicatione: ita hic. & no. Inno. nescio in quo c. & in petendo, ego in libello posim facere mentionẽ de pacto de nõ petendo: & qđ postea feciſti mihi pactũ de petendo: vt hic patet qđ no.

2 Opp. ꝙ †pater non potuit agere: qa non põt venire contra factũ suũ: vt l. post mortẽ. ff. de ado. Sol. Veritas est ista: Quãdoq; patri obijcit solus cursus tẽporis, quo filius stetit in libertate: tunc requiruntur viginti anni ad excludendũ eũ: vt l. j. j. de pat. pote. & ibi not. Quãdoq; patri obijcit factũ suũ cũ cursu tẽporis: tunc sufficiunt decẽ anni ad excludẽdum patrẽ: vt l. post mortem. ff. de adop. Quandoq; patri obijcit factũ suũ tantũ: tunc ista obiectio non excludit eũ, si factũ est inualidũ. hic est casus hic. Tertio opp. ꝙ †contra patrem nõ posset peti restitutio: vt j. qui aduer. quos. l. fi. Sol. Regula illa fallit in causa status hęc est bona sol. quæ mihi placet. Alij ꝙ non petitur restitutio aduersus patrẽ, sed aduersus sñiam latã pro patre. Et hanc opi. tenent quidã: qa tũc quærit de iudice, nõ de patre. licet glo. eam non teneat. Opp. de l. præfecti. & l. minor. eo. tit. ff. Sol. Intellige hic ꝙ de proconsule: ibi de eodem loquitur &c.

3 a

1 ☞ *Iudex delegatus quando possit de in integrum restitutione cognoscere.*

¶Pro cõcordia Aduerte, ꝙ restituere põt solus princeps aduersus illũ, qui vice principis iudicauit. Ita Bart. & Bal. in hac. l. aduersus. Bar. in l. fi. C. vbi & apud quẽ. contra vr tenere in l. iudex. ff. de re iudic. hęc refert Pau. in cõ. lxxxvij. circa fi. j. co. Tu dic, vt ipse sensit vbiq;, Aut restitutio fit de directo aduersus sñiam ipsam diffinitiuã, nõ põt: quia functꝰ est officio suo Et ita vr clarè determinare Bart. in l. j. in fi. ff. de quæstio. & in ꝛibus prealle. Aut de bet fieri restitutio circa aliquã interlocutoriã, & circa appenditia, nõ circa principalẽ: & poterit delegatus restituere. Ista fuere de mẽte ipsius Bartoli vbi ē.

a ¶Princeps. Adde ꝙ Bal. ex hoc infert, ꝙ stante constitutione legati, ꝙ appellatio nõ intelligat deserta licet Apostoli nõ fuerint petiti, & legatus à Papa in terra iurisdictionis suæ protulerit sñiam à qua fuit appellatũ: nõ tñ fuerint apostoli petiti, ꝙ appellatio dicit deserta: quia constitutio inferioris nõ obstat delegato Principis.

LEX III.

a Duersus. A duersus sñiam vicarij vel delegati principis solus princeps[a] restituit. h. d. Opp. in aũ. de app. & intra quæ tẽ. §. fi. Dicit glo. aliud in appellatione cꝫ in restitutione. Tu dic idẽ. ibi enim appellat ad principẽ: licet alij iudices ab eo deputari super hoc cognoscãt, vt vidiſtis in l. præcipimus. j. de app. Quæro 1 an †ipse iudex delegatus posit de restitutiõe in integrũ cognoscere? Quidam dicũt ꝙ sic: vt l. fi. vbi & apud quẽ. & sic ista lex corrigitur. arg. pro hoc in l. q proprio. §. itẽ quærit. de procu. Breuiter, si quis dẽ restitutio petitur aduersus aliquã interlocutoriã: tunc ipsemet delegatus poterit restituere: vt d. l. fi. j. vbi & apud quẽ si petitur restitutio aduersus diffinitiuam: tũc ipsemet delegatus restituere non posſet: vt hic, nisi sibi specialiter committeretur: vt lege contraria &c.

1 ☞ *Sententia lata contra minorem indefensum, quando & quibus casibus ualeat.*
2 *Sententia lata contra minorẽ, an ualeat si tutor fuit in exordio litis, sed nõ tpe sententiæ.*
3 *Minor an tutor condemnetur quando non defenditur.*
4 *Sententia lata cõtra minorem indefensum in principio litis & in fine sic quãdo ualeat.*
5 *Si tutor uel curator à principio fuit in causa, postea in processu non fuit citatus, sed minor cum alio eius curatore: an sententia ualeat.*
6 *Libellus in quo dicitur, dico sententiam nullam, & si qua est, appello, quòd ualet.*

Vm & minores. Sententia lata aduersus minores[1] indefensos est ipso iure nulla: sed si sunt defensi, est valida: sed possunt restitui. h. d. Oppo. factũ ab adulto nõ habente curatorẽ est validũ: vt l. si curatorẽ. ē. de in integrũ rest. ergo eodẽ modo sentẽtia. Glo. dicit †ꝙ illud est verũ in cõtractibus: secus in iudicijs secundũ oẽs: licet nulla lege caueat. Vide gl. certè tex. in l. acta. §. fi. ff. de re iudi, videt hoc multùm bene cõsiderare. Opp. etiã ꝙ sentẽtia lata cõtra minorẽ valeat. ff. ex qui. cau. in posſeatur. l. apud Iulianũ. §. fi. & l. si minor. de bo. auth. iu. posſ. Sol. Dicit gl. fallit in sñia interlocutoria, vt ibi. hic loquit in diffinitiua. Dicas ꝙ verũ est in sñia interlocutoria de mittendo vel nõ mittendo in posſeſsionẽ: secus in alia interlocutoria, quę proferẽ parte ꝑsente, vt vidiſtis in l. si præſes. j. qũo & qñ iudex.

¶ In re pupilli. Nota q̄ ista lex fuit data ī pūctis dño Soere filio dñi Flo. & ex gl. q̄ hoc no. q̄ appellatione pendēte p̄t peti in integrū, restō. et tenuit Archi. lxxxvij. di. c. irreligiosum & hoc ēt dicebat d. Flo. hic & alle. iij. de app. & facit quia poterit peti in principali cā. arg. l. impera. §. postquā. vt lega. no. cau. And. Barb.

↦ POMATES.

b ¶ Limitationem. Vide Bar. & alios scribentes in l. in prouinciali. §. j. ff. de ope. nouun. & vnū verbum Ro. consi. ccxx. colū. iiij. in vers. iij.

Itē fallit in snia diffinitiua, quæ proferēt in possessione momētanea: vt l. j. j. si p vim vel alio modo. & l. j. si de momē. pos. fue. appel.

Quærit gl. † q̄d si tutor vel curator fuit in exordio litis, sed non interfuit tpe snīæ, an snia valeat. Videt q̄ nō: vt l. si præses. j. qūo & q̄n iud. Glo. determinat cōtrarium, & dicit, Q̄nq̄ tutor, q̄ interfuit ab initio, ex post facto desijt esse morte vel alio casu: tūc snīa lata aduersus minorē est nulla: vt d. l. si præses. Q̄nq̄ tutor adhuc durat, sed adesse noluit: tūc snīa valet: vt l. q̄uis. la j. de adul. Cōtrariū vī dicere gl. in d. l. si præses. vbi dicit q̄ paria sunt, tutorē nō esse vel esse, & nolle assistere. Et dicas sic: Q̄nq̄ tutor est, si q̄dē assistit in toto ꝓcessu, noluit tñ adesse snīæ: tunc snīa valet: vt in hac gl. Ad vnum tñ aduerte q̄d gl. hic dicit † q̄ condemnat minor: intelligas hoc est tutor cōtumax ꝓ minore: vel fortè etiā ipse minor, sed ꝑm ea quę dixi in l. j. j. de sen. Q̄nq̄ tutor noluit adesse in causæ processu: & tunc snīa lata cōtra minorē nulla esset ipso iure, sicut q̄n non haberet tutorē: vt d. l. si præses. & q̄d ibi no. Et ideo contra tutorem nolentē venire ad ꝓsequendū causam, proditū est remediū q̄d habuistis in l. eū qui res. §. de procu. Ex prædictis habes vnū casum, q̄n minor fuit defensus ab initio, nō in fine: quid iuris sit.

Quęro † q̄d si minor nō sit defensus ab initio, licet in fi. sic. Certè snīa est nulla: quia legitimè nō fuit inchoata cū sua persona: vt l. momentaneæ. j. qui legi. perso. & vide gl. Et sed̄m hæc habes secūdū casum. Tertiò casu q̄n minor nō fuit defensus nec̄ ab initio neque in processu: iste casus est indubitabilis, vt hic. Iuxta prædicta gl. quærit de q̄ne notabili, † q̄d si ab initio tutor fuit in causa: postea in processu nō fuit, nec fuit citatus, sed fuit citatus minor cū alio eius curatore fortè ad illā litē: an valebit snīa? Glo. vī dicere q̄ sic: vt l. si minor. ff. de bo. autho. iudic. pos. vbi minor habēs curatorē potest venire cū alio defensore. Doc. nō examinant istud plenè. Breuiter fateor q̄ si tutor inchoauit instātiā, minor ipse cū alio legitimo administratore pōt ꝓsequi: q̄a ipse habet vtile ius instātiæ: ideo si ipse citatus voluit cōparere, optimè potuit, & valebit ꝓcessus: sed si ipse noluit cōparere, ꝓcessus factus cōtra eū nonvalet: q̄a non potuit ipse inuitus citari ad illam instantiā: vt l. ꝓcuratoribus. §. de ꝓcu. & ibi dixi vobis: & ita consueuit dicere do. Lābertinus de Ramponibus. q̄d intelligitur q̄n ab initio solus tutor inchoauit cām: secus si ichoauit pupillus aut horitate tutoris: q̄a tūc ista gl. ꝑcederet simplr: vt l. j. §. sufficit de admi. tut. Quæro vltimò q̄a fuit facta mētio de snīa nulla, & ea q̄ rescinditur per restōnem, † q̄d si in libello dicat, dico snīam nullā, & si qua est appellatio, an valeat. Dico q̄ sic: vt c. auditis extra, de restō. in inte. Dixi in l. j. q̄n. quo. non est necē. &c.

1 ¶ Restitutio aduersus sententiam latam contra administratorem minoris quando detur minori.

2 Restitutio in integrum quando competat, ubi habeat locum aliud remedium, puta appellatio.

3 Remedium extraordinarium quando plenius per ipsum, succurritur, concurrit cum ordinario.

4 Minori an currat tempus ad appellandum.

a IN rem pupilli. Clarissima est. Breuiter dicit. Eodē modo restituitur minor aduersus snīam latam cōtra eius administratore, sicut cōtra seipsum. h. d. Opp. de l. ait prætor. in prin. ff. de min. vbi datur † restō de eo q̄d gestū est cū minore: sed hic non est gestū cū minore ergo &c. R̄ndeo: imò cū ipso minore est gestū, q̄n geritur cū eius tutore vel curatore. & ꝓbat̄ in hac l. iij. §. Simile videbitis in l. iij. §. si ꝓcurator. ff. q̄d quisq̄ iuris. Sed si dicis, istud nō est verū proprię: sed ipropriè: vt l. j. §. deiecisse. j. de vi & vi arma. Ego r̄ndeo q̄ imò ꝓpriè gerit cū minore: q̄a iste est actus licitus, & sic à tutore vel curatore necessario. In necessario vī fieri rectè cū ipso pupillo: sicut dicimus de eo q̄ percutit aliquē cum pila vel sagitta: quia verè percutit cū illa pila vel sagitta, necessariò agat: vt l. item Mela. in prin. & §. j. ff. ad le. Aqui. Dixi anno plenè in l. sed & si vnius. §. seruus. ff. de iniu. Opp. de l. si creditor. §. si tut, vel cura. interue. So. Aliud q̄n quis cōtrahit cū tutore contēplatione ipsius: aliud q̄n contra eum simplr datur snīa: quia tūc sententia mandareē executioni cōtra pupillū: vt l. iiij. in prin. & §. j. ff. de re iud. & l. Plautius. ff. de procu. meritò hic minor restituit. Item

2 opp. † restō in integrū non habet locū, vbi cōpetit aliud auxiliū: vt l. in cautę. la ij. ff. de min. Sed ille, qui succūbit, habet remediū appellationis de iure cōi: ergo vī q̄ de necessitate restōnē nō habeat. Dicūt quidā q̄ hic loquitur q̄n erant elapsa tempora appellationis. Quòd an sit verū examinabitur incontinenti, tñ quātū ad ꝓpositū glo. sol. alio modo: quia restō tribuit plus quā tribuat appellatio: nam ꝓ appellationē quis habet necesse adire maiorē iudicē: q̄d non habet necesse per restōnem. Præterea, ꝓ appellationē non posset quis restitui ad exceptionē dilatoriam: vt l. ita demū. §. de ꝓcu. sed ꝓ restitutionē sic: vt l. minor xxv. annis omis sam. ff. de mino. Præterea, hoc ꝓbatur in l. j. §. si sæpius, in integ.

3 rest. postu. Nota ergo † ex ista gl. vnā limitationem b bonā & b notabilem, q̄ illud q̄d dicitur, q̄ extraordinariū auxiliū nō concurrit cū ordinario, est verū, nisi extraordinarium sit magis plenum. Tene menti totam istam glo. Ad illud aūt q̄d dicitur q̄ tēpora appellationis non currunt minori: opp. j. in qui. cau. ī inte.

4 rest. non est necē. l. fi. Dicunt q̄dam, † fateor q̄ hodie tps appellandi non currit minori, ꝓ illam legem. Alij dicunt contrariū, q̄ fauore iudiciorum ista tępora currant minori. Simile j. de iudi. l. pperandum. §. fi. Habuistis no. in l. vlt. §. si tu. vel cura. interue. & in hoc residet gl. Contra gl. videtur tex. in l. si præses. j. qūo & quando iud. Præterea videtur ratio. ideo enim in l. ppe. in fi. curit tps instantiæ, quia parat modicum præiudicium, cū actio firma remaneat: vt no. in d. l. vlt. §. i tutorvel cur. interue. sed tempus appellationis non solū aufert instantiā, sed etiā aufert totā cām. Quid dicemus? Breuiter, possumus sic dicere: Si minor non habet tutorem, tempora appellationis non currūt: vt d. l. si præses. j. quomodo & q̄n iud. sicut nō currūt absenti nec ignorāti: q̄a ista computanē à tpe sciētiæ: vt vidistis in l. ab eo. j. qūo & q̄n iud. sed si habet defensorē, & nō appellat, seu non ꝓsequit: tunc currunt ista tempora. Ita loquitur ista glo. Sed † si dicas q̄ ꝓ lapsum istorū temporum admittatur cā: concedo tamen fauor iudicij requirit vt ista tempora labant, licet possit restitui: vt in aut. de hæred. & fal. §. pupillus. Contra hoc tñ facit gl. quæ est in d. l. si præses quo modo & q̄n iud. sed illam pōt intelligere, q̄d contra minorē indefensum non poteſt ferri snīa à iudice, vt dixi. §. l. proxi. sed lapsus instantiæ à iure sic. Vide gl. tuam & nota, & eam perpetuò tene menti, &c.

Si aduersus uenditionem. *Rubrica.*

LEX I.

SI minor. Iuramentum de non veniendo cōtra restitutionem impedit postulare. hoc dicit. Opp. de l. non dubium. in fi. §. de legi. Huius timore hæc lex variatur duobus modis. Vno modo secundùm Mar. qui dicit quòd hæc lex loquitur generaliter, siue decretum iudicis interuenit, siue non. Non obstat lex contraria: quia loquitur in contractu perpetuò prohibitiuo: sed alienatio rei minoris in quibusdam casibus reperitur permissa: ideo firmatur iuramento. Bulg. fuit in contraria opīn. quia l. non dubium. loquitur quando contractus est nullus ipso iure: vnde iuramento non firmatur: & pars pōt agere ex iure sibi competenti: nec habet hoc necessariò impetrare à iudice: vnde iudex non est author periurij. hæc lex loquitur quā do contractus est validus: quia decretum interuenit. Vnde habet necesse petere restitutionem in integrū, vt possit agere, quā sibi iudex denegat ne possit restitui ne sit author periurij. et ideo Bulg. dixit per elegantia verba, vt hic habes in gl. Ista opi. esset vera iure Codicis: tamen superuenit aut. sacramenta quæ est noua constitutio Imperatoris Federici: & approbaui opi. Mart. vt etiam si super contractu inualido iuretur, non possit minor venire contra: sed̄m opi. communem. licet quidam contra: vt dicemus super dicta aut. Opp. §. de trās. lac. l. si ex falsis. Sol. Ibi interuenit dolus aduersarij. Opp. de l. fi. j. de non nu. pec. Sol. Ibi iuramentum habebat in se tacitam conditionem. Hic non habetis alia. Cætera dicemus in aut. sacramenta &c.

LEX

2 ¶ Sacra. Adde cōsi. Io. de Imo. xvij. ꝓ gl. hic Io. de Imol. ī cōsi. cxxj. vide Bar to. in cōsi. incip. Bar. de Tuderto. vbi distinguit an iurēm sit de pręterito. vt no. in ista aut. an de futuro. & vide Bar. in consi. clxij. incip. quæro, dicit statutū. vbi oīno vide: qa alleg. c. ij. de maio. & obe. & loquit ēt de cōtractu simulato vide Bar. ī consi. clxxvij. incip. ꝑdicto puncto. vide Lud. Ro. in cōsi. xij incip. viso facto ꝓposito. Andr. Barba.

¶ Et adde tu, an hæc aut. habeat locum in donatiōe. Adde & vide Franc. de Aret. ī. c. in pītia. col. ij. de ꝓba. & Moder. repeti. hic char. ij. col. iiij.

↦ POMATES.

3 ¶ Sacramenta. Limita istum tex. q̄ iurēm nō confirmat contra ęum, vbi in eo arguerē dolus. Ita An cha. ī cōsi. suo. clxxvj incip. in suprà dicta cōtētione. & ī consi. cccxl. & ad aut. vide Bar. in consi. xcix. & Ioan. de Imo. consi. j. col. ij. & cōsi. clvj. & Alex. xlij. col. ij. & seq̄. vo. j. & Anch. in c. canonū statuta. co. xlj. de consti. & cōsi. xxxviij. & Aretin. lxxiiij. volum. iij. & Alex. liij. volu. ij. vbi ponit an ista aut. haberet locū, vbi iteruenit enormis læsio: & an in cōtractu donationis, authoritas curatoris, & aliæ solēnitates requisitæ à iure cōi, ēt municipali. & ibi in. v. colū. an petiposset absolutio à tali iuro. & xxj. ī fi. volum. v. vbi pōt, q̄d si iuramentū esset ꝑsti tūā tutore pupilli, vī alio administratore. & Ro. omnino. ccccxxxvij. vbi ponit remissiōes. & So. lxv. col. viij. vbi ponit an habeat locū ī iudæo. & limita istā aut. vt nō procedat ī prodigo iurare sup cōtracīu, ēt cū authoritate tutoris: vt ꝓ Alexan. post alios reprehendentē Bar. volentem cōtrariū in. l. j. ī. fin. ff de cura. fur. & in l. is cui bonis. ff. de verb. obli. & idē tenet Bal. sibi cōtrarius in. c. j. in. §. itē sacramēta. in vlti. vers. in titul. de pace iura. firman.

↦ P. PAV. P.

a ¶ Sacramenta. An dispositio huius authē ticę procedat in enormissima læsione, vide Alex. consi. xlij. colum. iij. & seq̄. Vide etiam in consi. cxxv. vbi etiā latè ponit de materia iuramenti. Et an in casu huiꝰ authenticæ possit peri absolutio, à iuramento: de quo vide Iaso. hic latè colū. x. Vide etiā latè de materia Alexā. consi. cccl xv. * vbi ponit an & quā do possit peti habilitatio, & an ī ea requiratur citatio partis: de quo vide in cōſ. ccccxxxviij. in. vj. col. vbi alia ponit. Item nota q̄ ista aut. non corrigit leges antiquas loquētes de iuramento assertorio, prout est in l. si alterius §. si minor se maio. dixe. vide do. Franc. consi. lxxiij. in. iiij. col. Itē an ista authen. procedat in impubere doli capace, vide Pau. consi. ccxv. vbi etiam ponit si non teneē seruire, qua actiōe rescindat. Item in materia huius authen. vide Bal. in c. j. §. item sacramenta. de pa. iur. fir. Itē an habeat locū ī donatiōe vel enormissima lęsiōe, vide Fel. in c. in ꝑsentia. in iij. col. extra, de ꝓb. Vide oīno latè Pet. de Anc. cōſ. cccxxx. in ij. iij. et iiij. col. cōcludētē posse cōtrauenire iuramēto ꝓ minorē ꝑstita rōne euidentis inigratis & læsiōis. Vide ēt latè Barb. cōsi. vj. vol. iiij. Itē an minor, q̄ iuratus, excludaē, q̄n possit rōne enormissimę læsionis cōtrauenire & dicere cōtractum nullū, vel petere vt rescindaē bñficio legis secundæ. j. de rescin. vē. vel restitutionē ī integrū: & an sit necessaria absolutio à iuramēto, vide latè Com. cōſ. clxxx. inc. videt prīa frōte. vbi cōcludit iurēm nō obstare. Rōnes vide ꝓ eū, q̄ loquit ēt si interueneritdecretū iudicis ī alienatiōe. Itē de habilitatiōe an sit necessaria: et ꝙ aliud sit q̄n iuraē sup aliq̄ certo: aliud q̄n iuraē nō contrauenire laudo, vide ad Bar. in l. si fo cieratē. §. arbitrorū. ff. ꝓ socio. in pe. col. Itē ꝓ eo q̄d dictū est ē. an rōne enormissimę læsiōis possit minor venire cōtra cōtractū iuratū: vide ēt latè do. Ant. cōſ. xlv. cōcludētē q̄ sic. incid. honorabilis. in j. & ij. & iij. col. et ꝑ totū. q̄ ēt loquit q̄n renūciaret minor cuicūq̄ auxilio sibi cōpetēti put ēt loq̄t Com. de q̄ ē. q̄a rōne enormissimæ læsiōis ꝓsumit fraus & deceptio: qua ꝓsuppositā iuramētū nō ligat, vt hic aut. Vide ēt ibi ad fi. et illius cōſilij q̄dā no. tabilia ꝙ ba circa de quo iurēm sit seruandū. Itē q̄ rōne enormissimę læsiōis non obst. iuramēto posit cōtrauenirī, vide ēt Ale. ī l. ꝓpter hoc mō: cōcepta. ī v. et vj. col. de ꝙ b. ob. & est cōis opi. ꝑdm Deci. cōſi. xlv. j. col. & ī fi. cōſ. Itē istam aut. repetit Pau. de Ca. Itē q̄ iuramēto tollat restō. nē ī inte. vide Iaſ. ī l. scīēdū. col. x. & se. de ꝙ. ob. Itē ī materia an cōtractꝰ iuratꝰ posit mitigari, maximè vbi statutū annullat ēt iuramētū, et ꝑsumit cōtractū simulatū vide latissimè Barb. cōſi. vj. vol. iiij. et cōſ. xlj. e. vo. et cōſ. xvj. vol. iij. vbi ēt dicit q̄ pōt cōcedi absolō à iuro.

b ¶ Corporaliter. Adde q̄ hoc fallit in ep scopis, q̄ nō tenēt tāgere Euāgelia: vt decidit Rota deci. cccc. ix. de iureiu. ī antiqs. q̄ ita refert q̄ Pa grego. xj. aliud volebat de epīs q̄ erāt ī curia Romana.

c ¶ Iuramento. Adde q̄ hoc sequitur Abb. consi. xxxix. lib. i. & dicit probari in c. literis. in tex. & gl. extra, de ſpō. iūcto c. j. de delic. puero. de quo vide etiam Calde. cōſi. viij. & ibi q̄n q̄s teneaē ad obseruantiā iuramēti, ꝙ d. Car. cōſ. xcij.

↦ P. PAV. P. ¶ Iuramento. Item sequitur Panor. dicens esse cōmunem sententiam in consi. xxxix. Vide Pau. de Cast. consil. ccxv. de quo supra.

LEX II.

Minor re stituitur N integrum. aduersus venditiones nociuas sibi vel tutori factas. hoc dicit.

1 ¶ *Iuramentum est triplex: & quādo obligat: & de quo loquatur hæc authenti.*

2 *Contractus quibus ex causis fiat inualidus: & de qua inualiditate loquatur hæc authenti.*

3 *Dispositio istius authen. habet locum in cōtractu inualido.*

4 *Hæc authenti. fuit facta tempore glossatorum.*

5 *Imperator Federicus approbat opi. Martini.*

6 *Sacramentum proprie est sacræ rei signum: & hic ponitur pro iuramento.*

7 *Iuramentum an præstetur corporaliter.*

8 *In illis casibus, in quibus habet locum lex interpretata, habet locum lex interpretans.*

9 *Impubes proximus puberi tali obligatur iuramento.*

10 *Iuramentum an apponatur in ipso contractu uel postea quandocunq̄, uel prius nihil refert.*

11 *Significatio dictionis super.*

12 *Quando iuratur extra contractum, an requiratur præsentia aduersarij.*

13 *In dependentibus à sola uoluntate unius, non requiritur præsentia partis.*

14 *Iuramentum præstitum per minorem super contractu inualido alia ratione quàm minoris ætatis an ualidet contractum.*

15 *Statute statuto, quòd nullus contrahat cum minore sub pœna, sine consensu consanguineorum: si minor contrahat, & iuret, an possit contrauenire.*

16 *Iuramentum præstitum per minorem, an impediat restitutionem in integrum.*

17 *Iuramentum interpositum super facto: extenditur ad omne ius quod descendit ex illo facto.*

18 *Dispositio huius authen. an habeat locum etiam in contractibus, in quibus ex una parte tātum oritur obligatio.*

19 *Dispositio huius authent. est fauorabilis & extenditur.*

20 *Dispositio huius legis habet locum in distractu, & sic liberatione.*

21 *Si iuratur generaliter non uenire contra aliquem contractum ab eo celebratum, an habeat locum hæc authent.*

22 *Hæc authenti. habet etiam locum in iudicijs.*

23 *Item habet locum si minor uendit rem alienam.*

24 *Vt habeat locum ista authen. sufficit quòd ponantur uerba in contractu, quæ importent, iurauit nō retractare.*

25 *Inuiolabiliter custodiri quomodo dicatur.*

26 *An hæc authent. habeat locum quando minor est deceptus ultra dimidium iusti pretij remissiuè.*

27 *Iuramentum interpositum per metum non obligat.*

a SAcramenta. a Ista est noua cōstitutio Federici: & habet multū altā et multū subtilē materiā. et ego tractauī de iurō plenissimè in. l. si qs ꝓ eo. in prin. ff. de fideiuſ. vbi tractaui de omnibus iuramentis, nisi de eo quod à minore præstatur, de quo hic dicam, quia hæc est sua materia. Et primò loquitur de iuramento interposito sponte. Secundò de iuramentis interpositis ví. Secunda ibi: per vim autem Iacob. Columbi. gl. istam aut. & ponit multa & infinita. Gl. breuiter ponit quędā substantialia. Dominus Rofre. commentauit istā constitutionem, & ponit eam inter senatusconsulta. & ibi dicit multa bona. Ego dicam vobis quæ sunt magis quotidiana

Ibi sequit mtr not gomeo cōez approbat fm cosne. n. 17. cosne. n. 17. Jaſs. 25 sud Iulian. R. dist. ꝓ supra dictos. ubi & ca infestis plura nota digna.

b ¶ Iuramento. Adde q̄ hoc sequitur Abb. consi. xxxix. lib. i. & dicit probari in c. literis. in tex. & gl. extra, de ſpō. iūcto c. j. de delic. puero. de quo vide etiam Calde. cōſi. viij. & ibi q̄n q̄s teneaē ad obseruantiā iuramēti, ꝙ d. Car. cōſ. xcij.

c ↦ P. PAV. P. ¶ Iuramento. Item sequitur Panor. dicens esse cōmunem sententiam in consi. xxxix. Vide Pau. de Cast. consil. ccxv. de quo supra.

Ibi. in contrarium videt qdsic. Nor qd est pcza & commo fm Jaſs. & ipsi. hic n. 13. & cez. sup. l. 6. D. Jurasse ff. n. 96. & felmg. c. fraternitatē. n. 12. col. penul. & de testib.

¶ Tene mẽti. Adde q̃ Paul. de Castr. dicit, quod cõsideratione Bartol. non sunt bonæ, & se pluries consuluisse cõtra opini. Bar. de quo p ipsum consil. ccv. &. cl. p. d. Car. cõs. xxxv. & cõsi. xxxvij. & cõ. xlvj & cõsi. cxj. p Bal. cõsil. lxxix. & ccxxix. cccl xix. j. lib. & consi. clxliij. j. lib. & consi. clxxxiiij. iij. lib. & cõsi. lxiij. iiij. lib. Pe. de Ancha. consi. cccl xxxij. Abb. conf. xj. & alleg. xxxix. j. lib. Ib. et consi. vij. ij. lib. Ro. consi. xij. & melius cõs. ccccxxxvij. Feder. de Senis consi. celxxij. Ange. consil. clx. And. Sicu. consil. liij. lib. ij. Alex. consxxvij. j. li. & ccxxix. ij. volu.

Ibi. Quicquid dixerit contra approbat fm Sali. hic n. 20. bal ancha. Rafael. Paul. & cornet. n. 38. cur. 42 igneg. n. 49 is cui bonis ff. dever. Jaſ. n. 86. & mgros positos plures Remissiones & approbatores. p firaque l. 1. si inquam. ff. de illud q̃ dr̃ p. pdicebo. donat. & ita ff. feng. dom. & q. contrarium dicat equitcus, n teneť ad eũ obaem. Roma. l. siduo. & idem ferunandũ. nõ. pcedu. liang. ffelicin. Iuzan. & viget quoties iurasset improsperis & ceb. nub. e quia authore curatoꝛ. Op. bis pactũ. 3. parte. §. 1. n. 4 & positũ vltra doctꝛ. in xdpat. in 6. & superiores superiori loco tenuit ipsemet Bal. sibi cõtrarius in. c. ex parte extra, de cõsu. vt nõ habeat locũ quoties dareť curator minori ꝓpter malos mores; qa tũc dato milies q̃ iuraret sup cõ tractu curatore authore, tñ non teneret ad eiꝰ obseruãtiã. & tenuit hoc expresse Bal. i. c. j. §. itẽ facẽa. ĩ vltimis verbis ĩ titu. de pa. iur. fi. ex quo ẽt põt collegi, et fuit cõ sideratio Torti. ĩ. d. l. is cui bonis. qd talis minor, cui ẽť datus curator, ꝓpter malos mores nõ posset tẽstari, iuxta. §. itẽ, pdigus. glbꝰ nõ pmit. fa. test. Instit. & l. is cui bonis. ff. de testa.

Ibi. mg. quod si iuramentum limbo da. hic a sententia s. l. ergo. contr approbat. fm q̃ q̃ pobu. md. l. quod ergo si de qui. hic n. bar.

Ibi mg. quod mſudicijs. contr sit peti restõ ĩ integ. approbat. fm Jaſ. n. 76. cur. n. 54. & p supra dicta caũ tam mpositorũ.

Ibi. Quicquid dixerit contr approbat fm Jaſ. n. 76. /

Ibi. respondet communiꝰ & fm ea que possu. sup. Bolo.

Ibi. contrariũ puto. non. contr approbat fm. cur. hic n. 76. /

¶ In integrũ. Aduerte tñ, qa licet nõ possit peti restõ ĩ integ. aduersus cõtractum poterit peti aduersus ꝑplementũ contractꝰ iurati, vide Alex. cõsil. cccxxij. in. ij. vol.

¶ Cõsului cõtrariũ. Adde q̃ est in consil. lxxvij. & vide Bart. consi. lij. col. x. vol. ij. Anto. de Butr. consil. xlvj. & Alex. cxxv. col. v. ad fi. volu. j. & cxxvij. vo. ij. & l. iij. ad fi. vol. iij. & Bart. xvj. vol. iij. vide etiã Bal. ĩ. c. ex rescripto. col. j. de iureiur. & in c. quenit. prio. eo. tit. de pact. iura. fir. §. itẽ

ferentiam eorũ que infrà ponũtur per vim vt videbitis. Sequitur in tex. super. Quæro quando debeat interponi istud iuramẽtũ: 10 ¶ Respondet gl. siue in ipso contractu siue postea quandocunq̃, siue prius. Nota ¶ significationem istius dictionis super, q̃ nõ requiritur quòd in ipso contractu fiat. Sed quæro ¶ an qñ iuratur extra contractum, re 12 quirať ꝑsentia aduersarij. Vr̃ q̃ sic: vt. l. certũ. §. si quis. ff. de confeſſ. & de iureiurã. l. iij. in prin. & hoc multi tenent. Cõtrarium puto: ¶ nam in actibus, qui dependent ex sola 13 voluntate vnius non requiritur partis præsentia vt in ratihabitione: vt. l. Pomponius scribit. de nego. geſt. Item in additione hereditatis quæ solo animo aditur, sed iuramentum, de quo hic loquiť, est solũ confirmatorium: & tamẽ sicut ratihabitio potest fieri parte absente: ita istud iuramẽtum. Secundum quiritur in tex. contractibus. Quæro an hæc auť. loquať in cõtractibus inualidis vel validis. De hoc sunt opi. inter doc. & communiter tenẽť q̃ hæc auť. loquať tam de cõtractibus validis q̃ de inualidis, vt. §. dixi. Tamen ad vnũ est aduertendũ, q̃ hæc auť. ioquitur quando contractus est inualidus ratione ætatis. Nam iuramentum facit 14 eum videri maiorem per istã auť. ¶ Si ergo alia ratione cõtractus esset inualidus, iuramentũ præstitũ: à minore simpliciter nõ validaret istum contractum: nisi vltra adijceret, quia iuraret non venire contra, ratione ætatis minoris vel alia quacunque. nam ex eo quod iurat non venire cõtra, rationẽ minoris ætatis: habetur pro maiore. Ex eo q̃ subdit, vl̃ alia quacũq̃, habetur perinde ac si maior iuraret. Vnde in casibus, in quibus iuramentum maioris confirmaret contractum; & hic confirmabitur. in casibus in q̃bus iuramentum maioris non confirmaret nec hic cõfimabitur. Et ideo pono. q. de facto: ¶ per multas ciuitates Italię sunt statuta quę dicunt, q̃ nullus audeat contrahere cum minore sine præsentia consanguineorum, & sub certa pœna: minor contrahit, et iurat non contrauenire ratione minoris ętatis: vl̃ alia: vtrum possit venire cõtra. Aduocati communiter dicerent q̃ non, qa istud statutũ nõ potest facere q̃ minor veniat contra iuramentum suum: nõ em̃ hoc potest facere Imperator. ideo. l. non dubiũ. §. de legi. corrigitur per. c. cũ contingat ex tra, de iureiuran. Ego dico contra. nam ista auť. & c. cùm contingat. loquitur qñ cõtractus est prohibitus fauore iurantis, meritò iurando tollitur eius fauor. Non enim prohibeť aliquis emere à minore, nec minor ꝓhibetur vendere à lege: sed dicit. q̃ non valeat si facit vnde Lex non assistit huic vẽditioni: nec ꝓhibet personã contrahere: sed si quis facit contra ꝓceptum legis, peccat mortaliter: vt extra, de maio. & obe. c. ij. qui nõ obedierit Principi, morte morietur. Et alibi dicit Pau. ad Ro. xiij. Oĩs anima subdita sit Principi. & j. sequitur: Et qui voluntati eius resistit, voluntati Dei resistit, & dãnationem sibi acquirit. Cùm ergo superior populus, vel princeps hoc percipiat, si quis facit cõtra legem, peccat mortaliter. Sed iuramẽtum interpositum super peccato mortali, non est obligatorium: vt in. c. ij. extra, de pac. lib. vj. & eo. lib. de reg. iur. c. non est obligatorium. ergo manifeste cõcluditur qd̃ tale iuramentum non obligat. & ideo verba statuti sunt diligenter inspicienda, vtrũ prohibeant personam contrahere, vel prohibeant contractum valere. quod tene mẽti. a Quæro, vtrum b per tale iuramentum b simpliciter præstitum ꝑdiatur minor ¶ per 16 tere restõnem ĩ integum. c Reperitur quòd c Dyn. consulit, q̃ non prohibetur petere restitutionem, & do. Cy. hoc refert in. l. ij. j. de rescin. vend. Ratio hæc est, secundùm eum quia nemo videtur renũciare eĩ: de quo nõ cogitauit: vt. l. nater. ff. de inoffi. test. Sed mi nor non cogitabat sibi competere restõnẽ ergo ei non videtur renunciare. & iuramẽtum non porrigitur ad aliud, de quo nõ est cogitatum: vt. l. fi. ff. qui ſatisda. cogan. & l. fi. in prin. ad Mace. j. de non num. pec. §. de transact. l. fi ex falsis. Est ergo necesse secũdùm quod dixi, qd̃ certificetur de bñficio restitutionis, quale sit. quicquid dixerit, cõ muniter seruatur contrarium. ergo consului d contrarium. d nam sufficit quem esse certũ 17 iurare super facto: tũc ¶ enim illud iuramẽtum extendetur e ad omne ius, quod descẽdi ex illo facto: vt. l. si duo. §. si quis iuraue rit. ff. de iureiur. & est tex. §. eo. l. j. Si bene in 18 telligatur. Quæro, vtrum hæc auť. habeat locum in ¶ contractibus, in quibus ex vna tm̃ parte oritur obligatio. Quidã q̃ non, gl. q̃ sic, vt habes in glo. quia prædicti contractus appellatur. vt. l. si ſi donationis. §. quod met. cau. & l. si quis. de ꝑscrip. xx. ann. Plus dicet Rofr. q̃ si iuret super aliquo turpi cõtractu, siue super actione personali, siue reali, super quacunq̃ obligatione ista auť. habet locum: & sic olim nomen cõtractus latissimè accipiebať, sicut in. l. contractus. de fide fide instru. de iud. l. omnem obligationem. Pro eius declaratione habemus vide 19 re vtrum ista auť. ¶ sit fauorabilis, vel odiosa: quia aufert minoribus beneficiũ suũ: & hoc est verum respectu rerum corporaliũ, sed nõ respectu animę, quæ preferenda est cunctis rebus: vt. §. de iac. san. ec. l. sancimus f quia dicitur fauorabilis. f Fauet enim ne quis in periurium incidat. si fauorabilis: ergo extẽde: vt l. cũ quidã. ff. de lib. & posth. & sic oẽs ꝑdictos cõtractus comprehender. Quæro, qd si iuramen 20 tum interponatur ¶ super distractu. i. super aliqua quietatione. Gl. in. l. q̃ ergo. §. j. ff. de contraria vel vtili ac. tu. dicit idem q̃ iu 21 ramento firmatur. Quæro, quid si ¶ iuratur gñaliter, non venire contra aliquem cõtractum celebratũ ab eo? Gl. ar. hic pro & cõtra. Certè ista opinio resideť in eo q̃ dixi. §. an tempore iuramenti requiratur presentia aduersarij vel nõ. & tenuit q̃ non requiritur. Eadem ratione videť q̃ tale iuramentum generaliter præstitum debeat valere, etiam g & in omnibus contractibus prejudica 22 re. Quæro. quid in iudicijs, ¶ vtrum possit minor interesse cũ iuramẽto. In gl. sunt opt. Breuiter puto q̃ sic: & sic cõiter tenetur, qa in iudicijs quasi contrahiť, vt. l. iij. §. idẽ scribit. ff. de pecu. In contrariũ facit: qa iudiciũ reddiť in inuitũ: vt. l. inter stipulatẽ. §. j. de ẽb. ob. & auť. ista loquiť qñ iuramẽtũ prętkať spõte. Breuiter dic licet iudiciũ reddať in inuitũ: tñ iurm non fuit exactũ ab inuito: meritò habet locũ ista auť. Sequiť in tex. rerũ suarũ. quid si mior 23 vẽdidit rem alienã? ¶ Rof. examinat hic istud multũ bene, & dicit, q̃ hæc verba, meũ, tuũ, suũ, & alterius, requirant etiam ad ali quem, rem iure dñij ꝑtinere, vel quasi, vel alio iure: vt. l. ij. de cõdi. insti. & l. i. ff. de relig. Tñ hoc debet intelligi sup contractibus rerũ suarg. hoc est, sup cõtractibus obligationũ suarg. vñ licet res sit aliena, si tñ obligatio est sua, habet locũ ista auť. Sequiť ¶ rex. 24 nõ retractãdis. Quęro vtrũ de necessitate debeat poni ĩ instro si lud verbũ quod iurauit nõ retractare? Rofr. ¶ dicit q̃ nõ, qa sufficit q̃ ponať verbũ equipollẽs: vt qa promittit prędicta seruare

facramenta. in fin. & Paul. de Castr. consi. lxx. col. fin. & Alex. lxxx. col. fi. volu. v. ¶ Extẽdet. Adde qd̃ Bal. cõsi. cxxxiij. lib. iij. itelligit hoc verũ, qñ i aliqua parte instrumenti, est facta mẽtio ætatis. de q̃ ẽt vide ei? consil. xl. v. lib. & cõsi. iiij. & xlvij. iij. lib. Io. An. i ad di. ad Spe. ĩ tit. de renũ. §. i. vf. cui autem. ¶ POMATES. ¶ Fauorabilis. Et per hoc q̃ ĩ his q̃ tẽdit ĩ fauorẽ ałę licitasit fieri extẽtio, vide Barb. cõsi. lvj. colũ. xij. vo. Iu. ij. & Roma. consi. celxxx. ĩ fi. Imo. cõsi. j. col. iij. & cõsi. cxxiij. col. iij. & q̃ rendẽtia ĩ fauorẽ ałę debeãt extẽdi, facit gl. ĩ. l. oẽs dies. ĩ verbo, apostolicæ. j. de feriijs. & not. plenè p. Alex. ĩ cõsil. lx. ĩ. iij. col. ĩ. ij. vol. vi de gloss. ĩ. d. l. oẽs dies mei & Gemi. ĩ. c. j. de tẽpo. ord. ĩ. vj. vide & Alex. consil. lxiij. in. ij col. vol. iiij. & consi. xcix. in. ij. col. eo. vo. Feli. in. c. ĩ a slato. de cõſt. col. vj. ad fi. & ĩ c. iurauit. col. ij. de p ba. & ĩ. c. ĩ pũtia. col. xv. c. tit. & ĩ. c. fi. col. j. de ꝑscr. & Bar. cõsi. lxiij. col. xij. volu. j. Ad hęc ẽt vide gl. ibi & Pau. & q̃ ibi addi di ĩ. c. referẽte. ad fi. de ꝑscri. & Alex. cõsil. clxxxiij. vol. ij. col. ix. & Barb. lix. colũ. xij. vol. ij. & Roma. celxxxv. ĩ fi. & Imo. cõsil. j. col. iij. et cxxiij. col. iij. & Alexan. xlij. in fi. volum. j. & lxxxv. eo. volum. & cxxv. col. vj. & Are. xlix. col. iij.

vel contra prædicta non venire, vt vidisti in. l. j. §. eo. Facit quod dicimus in re iud. vt. j. de sen. l. preſes. & ff. de re iu. in. l. i summa. Sequiť in textu. inuiolabiliter custodiantur. Quæro, quomodo custodientur. Dicit gl. ex tali contractu dabitur actio, & exceptio: vt. ſtatuas. de acqui. rerum dò. quod tene menti vbicunq̃ lex præcepit aliquid, ex quolibet eius statuto dať actio & exceptio. Quærit gl. quę actio datur. Gl. dicit, & bene: & dic vt in ea habes. Quærit gl. quid ¶ si minor est exceptus vltra dimidiam iusti ꝓti, an habebit beneficiũ. l. ij. de rescin. ven. Gl. tangit hoc plenius in. l. ij. de rescin. venditio. & ibi dicam. Sequitur in text. per vim autem &c. Ex isto fine nota ¶ quod iuramentum interpositum a per metum non obligat, nec requirit exceptionem: b licet b aliàs detur actio, quod metus causa, &c.

Si aduersus uenditionem pignorum. *Rubrica.*

LEX I.

TIam. Aduersus pignus prætorium: quod incipit à minore, si vendatur, minor restituiť, si graue damnum interceſit, vel fraudis consilium. hoc dicit. Oppo. j. l. proxi. Solue vt ibi dicam incontinenti, &c.

LEX II.

REm quam. Si pignus quod incepit à maiore vẽ datur, minor nullo modo restituitur sed contra venditorem, vel eius administratorem, sibi succurritur. hoc dicit. Oppo. de. l. §. proxi. Dicunt quidam quòd hic creditor distraxit parte viuente: ibi eo mortuo. Hoc reprobatur per finem. vbi agitur contra tutores. Alij dicũt q̃ hæc lex determinatur per præcedentem, q̃ non competit restitutio, nisi sit enorme damnum, vel fraudis consilium: vt. §. l. proxi. & l. ij. j. de prædi. mi. Sed istud videtur contra hanc legem ibi: non bona fide & c. vnde volentes sustinere, dicunt q̃ hic fraus non fuit participata cum emptore. Et istam opi. tenuit Bul. Alij, vt Ioan. dicũt quòd requiritur vtrunq̃ copulatiuè, scilicet enorme damnũ & fraudis consilium. Tertij dicunt, et istud dicit Azo, quòd nullo modo restituiť minor, qñ pignus cœpit à maiore: & lex prox. loquitur qñ cœpit à minore. Ista opinio plus placet, sed quia nõ est perfecta, ideo aduerte: qñ pignus cœpit à minore: si quidem fuit pignus prætorium, minor restituitur, si interuenit fraudis consilium, vel enorme damnũ. pro paruo enim damno nõ restituitur: vt. §. l. prox. & de prædi. mi. l. ij. & de mino. l. si ex causa. in princ. Si verò cœpit à minore pignus conuentionale: & tũc minor restituiť, ꝓ paruo damno, non pro minimo: vt. l. Seio. ff. de in integ. restitu. Si verò cœpit à maiore, hic aduerte: si quidem venditio fit ex pacto habito cum defuncto, nullo gesto cum minore, minor non restituiť, vt hic, & l. Aemilius. ff. de mino. & l. apud Iulianum. §. j. ff. q. ex qub. cau. in poſ. ea. Ratio, quia verba edicti dicunt, de eo quod cũ minore gestũ erat: sed hic nihil est gestũ cũ minore. ergo, &c. Si verò est aliquid gestũ cum minore, aut quia interpellauit eum, & ex mora eius sum consecutus potestate vẽdidi à lege: vel aliquid aliud feci in alia materia: tũc ipse poſſet impetrare restõnem in integ. qa cũ eo est gestum aliquid: vt l. cùm filius. §. in hac. ff. de verb. obli. Istam distinctionem tangit gl. in. si cum militaribus. j. de restit. mili. Prędicta vera, qñ minor nõ restituiť ex edicto de mioribus: sed si vellet restitui ex edicto ex quib. cau. ma. ex clausula, si qua mihi causa iusta videbitur, dicens se ignorasse contractum patris sui: & propter eius ignorantiam est deceptus: & ideo petit restitui, quod potest. Ita tenet gl. in dicta. l. cùm filius. §. in hac. de verb. obl. Ita dicit Dyn. in. c. si is qui ius. de reg. iur. lib. vj. quòd hæres emphyteutæ eius, qui non ſoluit canonem, per biennium, restituitur ex iusta causa: ita hæres patris, qui non ſoluit pignus ignoranter, restituitur &c.

Si aduersus donationem. *Rubrica.*

LEX I.

SI quæ. Moderata nuptialis donatio, per restitutionem non rescinditur. hoc dicit. Istam legem intellige quòd donatio fuit facta de rebus, quæ seruando seruari non possunt: nam aliàs requiritur decretum iudicis, vt valeat donatio, vt infrà. de pręd. l. si prędia, &c.

LEX II.

SI in te. Si consensus ipso iure non præiudicat, restitutio non est necessaria. & aliàs debet restitutio postulari. hoc dicit.

Si aduersus libertatem. Rubrica.

1 ☞ Restitutio quando detur aduersus datam libertatem.
2 Consultor assumptus in causa, si consuluit aliquem condemnandum, an iudex, qui pronunciauit secundùm naturam consilij, uideatur condemnasse.
3 Iudex, qui cognouit super causa restitutionis aduersus sententiam, non indicat super prima causa, sed solum sententiam rescindit. secus in appellatione.

LEX I.

SI post. Aduersus libertatem datam nõ datur restitutio: sed aduersus dandã sic. hoc dicit qua si totus tit. Op. ¶ de l. pen. ff. de rescin. ven. vbi ipso iure libertas non competit, nisi sit impleta conditio. Ad idem opponitur de l. si quis sub conditione. si quis omiſſa cau. testa. Sol. Dicunt quidam q̃ hic fuit expressum in sententia, ne impleretur cõditio. Vel dic q̃ cũ à parte minoris, hoc opponeretur: ista talis exceptio fuit tacitè reprobata. Simile in l. quod in diem. §. si rationem. de cõpen. & ff. de ori. iu. l. j. sunt satis bonæ istę solu. Vel dic, q̃ cõtraria loquũtur de cõditione, quæ tacitè ineſt ex diſpositione legis: hic de ea quæ venit ex diſpositione hominis. Opp. j. eo. l. fi. Gl. soluit notabiliter: hic pronunciauit liberandum in l. fi. pronunciauit liberũ. Et vide istam gl. & no. ad ea quæ dicam tibi. Facit ad q. a Cõsultor assumptus, in causa, cõsuluit aliquę cõdẽnandũ: ¶ iudex con dẽnauit secũdũ formã cõsilij: an videať cõ demnasse reum? Certè nõ. c Aliud enim est pronunciare cõdemnãdũ: aliud cõdẽnare: sicut videtis hic. No. ex hac l. illud quod dicit tex. litem restaurari, &c. ꝓ iudex ¶ qui cognoscit super causa restitutionis, quæ impetratur aduersus sententiam, non iudicat aliquid super prima causa: sed solũ rescindit sententiam, & reducit partem ad primã instantiam. ibi: litem restaurari &c. Dixi §. si aduer. rem iudi. l. j. secus in iudice appellationis: vt j. de appella. l. eos. Ratio est qa appellatio statim cũ interponiť, iudicatũ extinguit: vt l. j. in fi. j. ad Tur. vñ iudex appellationis nõ habet primam sniam irritare, sed solũ sup meritis primę causæ pronunciare: qd̃ facit pronunciando sententiam iustam, vel iniustam: vt d. l. eos. posset etiam dicere, condemno vel absoluo: vt ibi dixi, &c.

LEX II.

ET si minor. Etiam si minor sit dolo deceptus, aduersus libertatem nõ restituitur, sed ei contra dolum succurritur. h. d. in summa.

1 ☞ Iudex, qui cognoscit ciuiliter, si reperit crimen, an poterit punire.

VOs retrahi. De nullitate libertatis põt quęri, non per in integrum restitutionem rescindi: & dolus tutoris potest ciuiliter & criminaliter puniri. h. d. Ex isto tex. dicunt ¶ quidam q̃ iudex, qui cognoscit ciuiliter, & reperit crimen, potest punire criminaliter: tamen hic nõ apparet vtrum eodem iudicio, vel diuerso. Facit ad hoc j. de cond. ob tur. cau. l. quod euitandi. ff. de calũ. l. pe. de fur. l. interdum. §. qui furem. ff. fi. regun. l. iiij. §. si dicãtur. de pub. iudi. l. defuncto. & ibi plenè dixi. Quæro, de quo liberto loquitur hic. Quidam dicunt de eo, qui fuit manumiſſus. Sed certè de illo loquitur lex præcedens: hic loquitur de alio liberto, qui erat curator, & passus est seruum manumitti &c.

1 ☞ In causa liberali appellatur.

IN iudicio. Aduersus sententiã, qua quis pronunciatur liber, non datur restitutio: licet concedatur appellatio. hoc dicit. Oppo. supra eo. l. j. Solue vt ibi dixi. Nota hic, ¶ quòd in causa liberali potest appellari. Facit ff. de appella. l. illud. la ij.

Si aduersus transactionem. *Rubrica.*

1 ☞ Aduersarius minoris restituti, etiam ipse restituitur ad id, ad quod le sus est ex contractu minoris.

¶ POMATES. ¶ Interpositũ. Et idẽ crederẽ si esset interpositum ꝓ dolũ, per tex. in c. cũ missa. de pactis. ĩ vj. & ꝓ ea quæ ponit Alex. consi. liij. col. v. vol. iij. vbi ponit, de quo dolo debeat intelligi. f. re ipsa, an ex proposito.
¶ P. PAV. P. ¶ Exceptionẽ. Quid de iure canonico, vide et limita vt ꝓ Fel. in c. ij. in j. col. ad finẽ extra, de iureiu. & in c. si non. in iij. col. eo. ti. & in c. ij. col. penul ti. de sponsa.
☞ De compen. Aduerte q̃ l. j. de origi. itu. nõ facit. credo potius Bar. voluisse ad ducere l. cũ principalis. ff. de regu. iur. vel q̃ hęc allegatio sit superflua, & abradenda. Melius puto, q̃ debeat adduci. l. si autem. §. fi. ff. de neg. ge. quę optimè facit. Alexan. Lo sæus.
¶ Facit ad q. Vide Io. And. in c. cõstitutus. de reli. do. d. Ant. in c. eũ venerabilis. e. lib. c. trã missa. de electio. And. Barbat.
¶ Certè non. Pau. de Ca. tenet cõtrarium. & ita dicit tenuisse Io. Falsio. & Bar. ita cõsuluisse, vt res potius valeat, q̃ ꝑeat.

↦P. PAV. P.

Transactio facta per minorem, sine iudicis decreto, quando ei præiudicet.

Rectores ecclesiarum non possunt transigere, nec alienare sine iudicis decreto & solennitate.

Actio iudicatur mobilis, uel immobilis, secundùm naturam rei, quæ in ea deducitur.

Si concedo tibi bona mea mobilia, uel immobilia: iura & actiones non ueniunt.

LEX I.

CVm in integrũ. Restituto minore, videtur restitutus aduersarius, quatenus ex cõtractu erat læsus hoc dicit. Opponit de.l.cũ minor.ff.de mi. Glos. soluit vno modo. Tu dic breuiter † quòd aduersarius non restituitur nisi ad actionem illã, in qua læsus erat per illum actũ, contra quẽ petita est restitutio: secus si illã actionem aliàs amiserat: vt in cõtrario. Opponitur secundò, & videtur quòd ipso iure transactio nõ præiudicet minori: vt.j.de prædi.mino. per totũ. & l.si pupillorũ. in principio.ff.de reb.eor. Gl. † tua valde no. dicit, distingue, quòd veniebat in actiõe, sup qua trãsactũ est. si qdẽ erat res q̃ seruãdo seruari nõ poterat, & sic poterat alienari sine decreto: valet trãsactio sine decreto. Et ita potest loqui, hic aliàs requirereẽ decretum iudicis, nec aliter valet: vt in contrario. & idem in adulto. & vide gl. tuam no. Nota bene hãc † gl.[a] cõtra fraudes, quæ fiunt tota die per rectores ecclesiarum, qui nõ possunt alienare sine decreto, & sine solennitate. de qua dixi vobis in aur. hoc ius porrectum. s. de sacrosan. eccle. Certè nec trãsigere possunt: vt hic manifestè vides. Contra hoc opp. ff. de reb. eorum. l. iij. §. idemq; erit Solu. Aliud in sententia diffinitiua, vt ibi: aliud in transactione, vt hic. Vltimò nota[b] ex ista glos. quòd actio iudicatur mobilis vel † immobilis secundùm qualitatem rei, quæ in actione deducit, vt hic vides. Simile habet. s. de sacrosan. ec. l. iubemus. §. sanè. & in authen. de non alienan. §. quia verò. Facit quod no. in. l. mouẽtium. ff. de verb. sign. Veritas est ista, quòd propriè actio non est mobilis, vel immobilis: sed est tertium genus per se: vt. l. à diuo Pio. §. si in venditione. ff. de re iud. & l. quam Tuberonis. §. fi. de peculio. Sed quando debemus actionem assimilare alicui: tunc procedit ista gl. quia actio assimilatur secundùm naturam eius, quod in eo continetur. Et per hoc dicunt † docto. quòd si concederẽ tibi bona mea mobilia & immobilia, quòd iura & actiones nõ veniunt: qa est tertiũ genus per se: nec est necesse hic, quòd alicui extremorũ assimilet: quia põt esse p se & Spe. istud tenet in Spec. in titu. de fruc. & interesse. & nescio in quo. §. vel versiculo.

[a] ☞ *Actio, quæ restituitur aduersario minoris restituti, dicitur utilis, & nõ directa.*

[b] *Actio quæ tribuitur aduersario minoris, an restituatur ipso iure, uel p officiũ iudicis.*

LEX II.

SI ex persona. Restituto minore restituit aduersarius, vt habeat replicatiõnẽ si actio pria durabat: aliàs ad actionẽ. h. d. Op. de l. q si minor. §. restõ. ff. e. Solu. Hic loquit q̃n aduersarius minoris remisit actionẽ, q̃ debet restitui: quia ipsa remissione minor factus est locupletior. ibi quando aduersarius minor dedit aliq d q̃ casu restituitur contra minorem: quatenus minor factus est locupletior. Oppo. de. l. cum minori. ff. eod. solutio. vt xi. s. l. proxi. Opp. de. l. qui res. §. aream. ff. de solu. vbi actio extincta non reuiuiscit. Solut. Dicunt quidam, fallit hic. Alij dicunt q̃ actio extincta nunq̃ reuiuiscit, secundũ cõem cursum naturę sed miraculosè sic: sicut videmus in homine. Ista sol. præsupponit quòd actio, quę hic restituitur, sit eadem cum prima extincta quod est falsum: vt. l. alterius. ff. de tute. & ra. distra. Nam restituitur vtilis, † vt ibi patet. & etiam dicit hic tex. ibi: tributa actio. nõ dicit renata actio: sed dicit, tributa quasi dicat actiõem istam dari, non oriri: vt dixi in. l. cũ mota. s. de transact. & ideo videẽ in. d. l. alterius. q̃ ista actio sit vtilis, non directa. quod apparet esse verum: quia restituit ex edi. præto. de mino. meritò non potest concedere actionem ciuilem directam, sed vtilem: vt Instit. de bon. pos. §. quos autem. sed si actio restitueretur à iure ciuili, bene posset eadem restitui: vt. l. deferre. in fin. de iure fis. & hanc materiã plenè explicaui in repetitione. l. melius. §. duobus. ff. de legat. ij. Oppo. & videtur q̃ hæc lex sit superflua per præcedentẽ. Soluit gl. imò in multis differt, vt habes in glo. in solutione, quam vide.

Quærit gl. de vna qõne, vel duabus. Quæro primò, † vtrũ restituto minore sit restituta actio aduersario eius ipso iure. Quidã videntur velle hic, q̃ sic. Alij dicunt per officium iudicis. Circa quod vide gl. quam tene menti. Ego puto q̃ quælibet istarũ opinionum sit vera, rectè intelligendo. Nam veritas est q̃ ista actio restituitur per officiũ iudicis, ex edicto de mino. q̃ apparet: qa restituitur vtilis, vt. s. dixi: tũ debet restitui ipso iure hoc est, † restituto minore: licet iudex de restõne aduersarij nihil dicat: ius tñ ipm restituit: vt hac. l. in fi. Ita debes intelligere materiã istã, &c.

Si aduersus solutionem. *Rubrica.*

In ista rubrica sicut sunt duæ partes, ita sunt duæ leges, &c.

LEX I.

EXemplo. Licitè soluitur curatoribus, licet minores aduersus illam solutionẽ possint restitui. hoc dicit. Opponitur, & videtur quòd minor non possit restitui: vt. ff. de mino. l. ait prætor. §. permittitur. Solu. Distingue vt habes in glo. &. ff. eod. l. ait prætor. §. permittitur.

[1] ☞ *Solutio facta per minorem, quando transferat dominium.*

[2] *Minor aduersus solutionem factam de debito ciuiliter, sed naturaliter indebito iuris error, restituitur.*

[3] *Lex, etiam. de compensa. habet locum, quando repetitur indebitè naturaliter debitum.*

LEX II.

INdebito. Hæc lex habet materiam. l. interdũ. de cõdit. indebit. hic exemplificabo quantũ pro gl. hic posita expedit. Si minor † soluit indebitum naturaliter tamẽ debitum per errorem iuris restitutione iuuatur. h. d. gl. ista facit tria membra principaliter. recitabo ipsam, per tria contraria. Opp. & videtur q̃ minor ipso iure sit tutus: quia alienare non potest: vt in toto tit. de re. eo. & de prẽdi. mi. ergo solutione dominiũ non trãsfertur, nec trãsit. So. Si † q̃ dem rei, quæ debebatur, erat talis, quæ alienari nõ poterat: tunc soluendo sine tutore, & sine decreto, non transfertur dominiũ: vt. l. magis. §. si pupillus. ff. de re. eorum. sed si res consummaret consumptione, reconciliaretur solutio si debitum præcesserit: vt l. non omnis. §. si pupillus. ff. si cer. peta. & l. quod si forte. in fine. ff. de sol. & in istis casibus non loquitur hæc lex. quę loquitur in indebito: & sic dicta iura non obstant. Opp. secundò, videtur q̃ competat repetitio ipso iure: vt in toto titu. de condi. indebi. ff. & C. Solu. Ibi loquitur, † quando soluitur indebitum vtroq; iure: hic quando soluitur ciuiliter, sed naturaliter debitum per errorẽ iuris in quo casu maiorẽ non daretur repetitio, sed minori conceditur per beneficium restitutionis. Op. iij. & videtur q̃ etiam in minore detur repetitio ipso iure, per condictionem indebiti: vt l. interdum. de condi. indebi. Solu. Ibi loquitur, quando non soluit legitimè: quia sine curatore. hic quando soluit legitimè inter ueniẽte tutore: quo casu non reperitur, nisi per restitutionẽ. Iste passus est satis dubius, ibi examinabitur melius, &c. Contra hoc op. ff. de compensa. l. etiam. nam si minor repeteret istud naturaliter debitum, opponeretur compensatio. Solu. Dicit gl. hic propter beneficium ætatis compensationem euitat. Vel † dic clarius & melius: lex etiam. de compensa. quę dixit quòd pro debito naturali potest opponi compensatio: habet locum in petente, non in repetente. Ratio, quia repetitio ista, quæ fit per titu. de condi. indebi. habet vim cuiusdam restitutionis: qa ego erã spoliatus meo errore, peto me restitui: & ideo añ oĩa sum restituendus. & ideo illa exceptio cõpẽsationis, nõ põt opponi. & hoc dicit gl. in. d. l. interdũ. ff. de cond. indeb. vbi latius determinatur ista materia.

Si aduersus dotem. *Rubrica.*

[1] ☞ *Dos est iusta causa alienationis.*

[2] *Restitutio aduersus dotem immoderatam, quando detur muliere mortua.*

[3] *Constitutio dotis facta à minore, quando sit ipso iure nulla.*

LEX vnica.

QVoniam. Aduersus dotem immoderatã restituitur vniuersaliter mulier, & hæres eius. hoc dicit. Opponi. de. l. prędia. j. de prædi. mino. & de. l. lex quę tutores. ff. de admin. tuto. Sol. Intellige quòd hic erat bona, quæ poterant alienari sine decreto: vel si requirebatur decretum, dicas q̃ interesse

interesse. Sed cõtra hoc op. quia bona possunt alienari à minore. tantũ ob æs alienum: vt. j. de prædi. mino. l. ob ęs. sed dare dotem non est alienum æs: ergo &c. Huius timore sunt hic opi. an causa dotis † sit iusta causa alienationis. Veritas est ista, q̃ sic: vt. d. l. prædia. &. d. l. lex quę † tutores. &. ff. de iure do. l. Titia. & ita tenet Azo. & bene. Opp. † tertiò, si mulier est mortua, dos potest repeti ipso iure: quia sol. matri. dos debet reddi: vt. l. ij. in princ. ff. solu to matrimo. ergo restitutio non est necessaria: vt. l. in causæ. ff. de mino. Glo. dicit quòd hic factum erat pactum de lucrando dotem, vel fortè erat statutum ĩ ciuitate, quòd vir lucraretur certã partem dotis: & ideo interest hæredis, vt restituatur aduersus il lam constitutionem dotis. Item potest interesse propter fructus medio tempore perceptos. Ita debes intelligere hac materiam.

[3] Item opponitur, & videtur † q̃ constitutio dotis facta à minore,

[a] sit ipso iure nulla: [a] vt. l. siue generalis. ff. de iure dotium. Huius timore glo. tua ponit vnam suam distinctionem bonam & notabilem, quę communiter tenetur: licet Vltram. non teneant, &c.

Si aduersus delictum. *Rubrica.*

[1] ☞ *Minor aduersus delictum, quando & ex qua causa restituitur.*

[2] *Differentia inter delictum & crimen.*

LEX I.

NCriminibus. Aduersus delictum dolo cõmissum minor nõ restituitur: secus. si culpa. hoc dicit. Opp. ff. ad leg. Corn. de sicca. l. infans. de fur. l. impuberem. Solu. Ibi loquitur de minore doli non capace: hic[1] de eo qui est doli capax. Oppo. & videtur † quòd minoribus subueniatur in delictis: vt. l. aut facta. in fi. §. j. de pœn. Sol. Quandoq; minor excusat se à delicto propter defectum ætatis, vel consilij: vt quia sit infans, siue doli non capax, tunc iuuatur ipso iure. vt. l. infans. &. l. impuberem. Quandoq; minor iuuatur ex dispositione legis: quia in eum pœna non cadit: & tunc etiam ipso iure iuuatur: nec est opus restitutione: vt. j. l. proxi. vbi est casus, quòd quædam in minore non sunt delicta, quę in maiore esse nt delicta. Quandoq; minor excusatur propter infirmitatem animi: quia iuuenis: tunc si quidem delictum committitur dolo, bene potest iuuari: cum minor pœna imponatur ex officio iudicis, non per restit. in integ. vt. d. l. aut facta. §. j. de pœ. & l. auxiliũ §. in delictis. ff. eo. si verò committitur sine dolo: tunc per restit.

[2] in integ. iuuatur à tota pœna. ita loquitur hæc lex. †† Nota differentiam inter delictum, & crimen, secundùm glo. quam vide & no. bene. Alij tamen aliter sumunt, &c.

LEX II.

[b] **LIcet.** [b] Minor ætas excusat matrem, quæ filijs suis tutorem non petit. hoc dicit lex ista.

Si aduersus usucapionem. *Rubrica.*

LEX vnica.

[c] **CONtra.** [c] Minor restituitur aduersus vsucapionem. hoc dicit. Oppon. & videtur quòd non sit opus restitutione: vt infrà in quibus caut. in integ. restitutio. non est necess. l. fin. Solu. glos. ibi plenè dicitur, &c.

Si aduersus fiscum. *Rubrica.*

LEX I

IProbus. Si minor à procuratore fisci decipitur, potest restitui. hoc dicit. Vel aliter, Ita restituitur minor aduersus fiscum, sicut aduersus priuatum. hoc dicit. Intelligas quòd non fuit deceptus vltra dimidiam iusti pretij: aliàs haberet locum rescissorium, vt. l. ij. infrà de reicinden. vendi. cuius legis haberet remedium, & cessaret restitutio, &c.

LEX III.

DIcto quidem. Glo. prima magna ponit casum in lege ista. & nihil aliud ponit. & breuiter hoc dicit. Quando fiscus vendit rem minoris, tanquam sui debitoris, minor non iuuatur, nisi fraus intercesserit, vel solennitas seruata non fuerit. hoc dicit

SI aduersus. Præses est iudex inter priuatos: [a] p curator fisci, inter fiscum, & priuatum. hoc dicit.

Si aduersus creditorem. *Rubrica.*

[1] ☞ *Vnusquisque debet probare id quod est causa suæ intentionis.*

[2] *Minor petens se restitui aduersus creditorem, uel rem alienatam, quid habeat probare.*

[3] *Dispositio huius legis non habet locum in creditore non fœnerante, cui mutuauit minori.*

LEX I.

CVm & ipse. [d] Minor restituit aduersus fœneratorẽ nisi per eum probetur pecunia in eius vtilitatẽ esse cõ- [d] uersam. h. d. totus titu. Hic aduerte: quia est totus practicabilis. Oppo. hic videtur q̃ minor præsumatur læsus, nisi probetur contrarium. s. de in integ. resti. l. minoribus. & l. nam postea. §. si minor. ff. de iureiur. Solu. Speciale est hic in odium fœneratorũ. Cõtra hanc solutionem oppo. de prædi. mi. l. si prædium. Dicit glos. solue vt ibi. Alij ponunt hic bene quatuor solutiones. Tu breuiter dic, & bene: & per hoc intelliges totã hanc materiam. Pro fundamẽto sciatis † q̃ vnusquisque debet probare illud, quod est causa intentionis suæ, actor illud quod est causa actiõis: reus illud, quod est causa exceptionis: vt l. si minorem. s. de in integ. resti. & l. ij. ff. de proba. Modò ad propositum,

[1] quandoq; minor † repetit rem suam alienatam, dicens contractũ ipso iure nullum: reus vult retinere rem, dicens pretium conuersum in vtilitatem minoris: tunc reus debet probare minorem locupletatum: quia istud est casus intentionis. Ita loquitur l. si prædium. j. de prædi. mino. Quãdoq; minor repetit rem suam per restitu. in integ. vel alias petit se restitui: & tũc aduerte: quia tunc si minor dicit se læsum in eo quod vendidit: quia non expediebat sibi vendere. aduersarius vult retinere rem pro pretio, quod dedit minori, quod est versum in vtilitatem minoris: tunc aduersarius debet probare minorem locupletatũ: quia est causa suæ exceptionis: & sufficit q̃ minor probet q̃ fuit læsus in eo quod vẽdidit: vt l. patri. §. j. & ij. ff. de mino. & l. si res. §. j. ff. de iure dotiũ.

[e] Quandoq; minor [e] petit se restitui, quia læsus est in eo q̃ pretiũ perdidit: & tunc ipse debet probare se perdidisse: quia est causa suæ intentionis. l. minoribus. s. de in integ. resti. & l. nam & postea. §. si minor. de iureiur. Fallit in fœneratore: hic est casus hic

[f] ideo dicunt docto. [f] † q̃ si esset simpliciter mutuatum sine fœnore, non haberet locum hæc lex.

Si minor se ab hæredi. abstineat. *Rubrica.*

[1] ☞ *Repudiatio hæreditatis in filio, non est necessaria.*

[2] *Vbicunque existentia sui hæredis est filio proficua, etiam hodie si est filius, ergo hæres fecus si esset nociua.*

[3] *Existentia sui hæredis operatur transmissionem hæreditatis.*

[4] *Item confirmat tabulas pupillares.*

[5] *Item confirmat dationem tutelæ.*

LEX I.

IVos. Qui se non immiscuit hæreditati, tutus est ipso iure: alias potest restitui. hoc dicit. Notetis † quòd in filio non est necessaria repudiatio. sufficit enim quòd se non immiscuit. Contra hoc opponitur & videtur quòd eo ipso quòd filius: ergo hæres secundùm Apostolum: vt probatur instit. de hæredi. qua. & dif. §. sui. & de hæredi. quæ ab intesta. infrà, de acquiren. hered. l. necessarijs. Cy. & circa hoc facit magnã silateriam, vtrum sit fundata intentio, q̃ quis sit hæres eo ipso q̃ filius. Breuiter glo. hic tenet q̃ non: quia tex. dicit hic: non immiscuistis. & est veritas: vt l. cum bonis. de acquiren. hæredit. & de legatis primo. l. nã nec emancipatus. Pro cuius veritate debetis scire, & aduertatis q̃ de iure antiquo, et ciuili, eo ipso q̃ erat filius,

a ✠P.P AV. P. ¶Hæredis.vide ad istã q̃ in his quę sunt filio vtilia,sic bona cõsequẽtia est,est filij: ergo hęres.Secꝰ ī ꝓiudicialib⁹.Vide Are.cõsi.cxxxvij. in prin.Bal.in.c.j.de cap.Corra.Alex.cõsi.cccj.in.j.col.& in.l.si cũ dotẽ.§.trãs grediamur.col.v,ff.sol.mat.ideo nõ põt dari curator bonis tãq̃ vacãtib⁹,stãte filio suo,nisi cõstet eũ abstinuisse.Sup quo vide oino q̃ habes ī rub.ff.de cura.bonis dando. Vbi plura addidit. Itẽ ad regulã prędictã vide Barba.ī.c.ij.ī.ij. notabil.de pigno.& ī.c.j. extra,de sol.ī.j. colũ. Vide in reperto. ī v̄bo,Hęres.Barb.ī.c.filius.ī.ij.notabil.de testa, & quæ habes ad Bartol. in. l. necessarijs.ff.de acquirenda. hæredita.

b ¶Si oẽs.Pro intellectu illi⁹ aut. vide Inno.& doct.& ibi dixi ī.c.cũ iter. de exceptio. vide Io.And.d. Angel.Io.de Imo.& ibi dixi ī.c.dilecti.eo dẽ tit.And.Barba.

ADDE tu & limita no.in ista authen. nõ procedere, quãdo agitur principaliter. & trãsferẽdo possessionem ī alium.Ita Pet. de Anch.ī.c.fi.de ele. lib.vj.& resert & sequitur do. Alexã. de Imol.in consi. v.col. j.in.ij.vol.Stra.

✠P. PAV. P.

b ¶Si omnes.Inquantum tractatur de restitutione concedẽda aduersus additionem vel immistionem,an satis sit pbare debita aliqua extare in hæreditate,etiam si aliter non probetur de valore bonorum, vi de Bal.in.l.j , ad finẽ. ẽ.eod.Vide Alex.cõsi.xxj.volu. iij. colũ. pen.Are.in.l. necessarijs.col.pe. de acqui. hære. post Imolã.ibi & Alex.col.j.& seq. & licet non seruaret forma citãdi, de qua hic, valeret quo ad citatos. Vide Bald.hic col.ij.Quid autem si talis minor antequã restituatur exigat à debitoribus hæreditarijs, an sint liberati si postea petat restitutionem in integrũ aduersus additionem. Et quid si nõ esset pecunia saluã, an curator datus postea hæreditati possit petere restitutionem in integrum aduersus solutionem, sicut poterit minor, vide Paul. de Cast. per illum text. in.l.si filius.ff. de sol. c Et q̃ oĩa gesta p eũ sint habenda rata, & ipse teneatur restituere,si qs penes eum remansit, vide tex.in.l.ait prætor.§.fi. in.l. si mulier.&.l. in integ. resti.ff.de minor.in.l.quoties.ff. de acquir.hæredita. cum vbiq̃ notatis.

c ✠POMATES. ¶Ab hæreditate. Et vtrum per solam euictionem probatur læsio , quod hic tangit Iaco.de Are. Cyn.& Ray.vide Alexand.consi. xxj.incipien.viso processu satis longo,in penultim.col.versi. & quod non sufficiat pro obtinenda restitutione in integ.in.j.vol. vide Areti. consi.cxxxvij.

d ✠P. PAV. P. ¶In minorum.Ista lex habet locum in ecclesia.Itẽ ī fisco & republic.Vide gl.& quæ scribunt ibi Moder.in.§. ex maleficijs.in glos.in verbo,in iudicium.Inst.de acti.& de fisco gl. singularis ī.l.cũ qdã.§.fiscus.de vsur.& vide ī.d.§.ex maleficijs cõcordates,de quibus ibi.L.imita.tũ ista legẽ nõ ꝓcedere in æquę priuilegiato,vide Paul.de Cast.cõsi.cccxxxviij.in.ij.col.

e ✠POMATES. ¶Ex testamento &c.Intellige æquiparationem in casib⁹ in quibus per Barto.in.l.si hæres.in princip.ff.de eo quod certo loco. reditarij præsentes:sed si absunt debent à iudice solẽniter citari
1 vt compareant, &c.vt habes in tex.Not.quòd creditores † sunt etiam citandi: quia ipsi læderentur:vt.l.nã ita diuus.ff.de adopt. l. de vno quoq̃.de re iudi.No.secundò, & perpetuò tenemen
2 ti,†quòd quando illud quod petitur, est tale, ad quod non põt consuli per missionem ex primo vel secundo decreto. tunc parte contumace peruenitur ad diffinitiuam sentẽtiam.Et idem dicunt quidam quando agitur querela inofficiosi testamẽti. Nam propriè non cadit hæc missio in possessionem: & ideo peruenit ad diffinitiuam.Pro hoc facit optimè.ff.ad Treb.l.sceuola secũdùm vnam lec.Hanc authẽ.exanimauí latius in.l.si finita.§.Juli
3 anus.ff.de dam.infect.No.tertiò†quòd iudex ex officio suo etiã parte non petente,potest,puidere, ne pereant bona. Ratio est: quia sibi liquet,vt iudici.Opp.ad primam partem ille, q̃ certus est,non debet certiorari,vt.l.j.in fi.de act.empt. ergo creditores si sunt presentes citari non debent. intellige hic p̃sentes in eadẽ
4 ciuitate: non tñ erãt in iudicio.nam si † essent in iudicio,non requirereť citatio per dictam regulam.qui certus est,&c.& hoc tenet Guil.in.l.j.ff.de in ius voc.Op.ij. ad diffinitiuam non potest peruenirī lit.non conteśt.vt.l.fi.§.illud.de tem.appel. Sol.hic est speciale in causa restitu.in integ.Vel sic secundùm alios specia-
5 le est,in his,in quibus non potest esse consultum per missionem ex primo,& secundo decreto.Quæro circa hãc leg.quid si filius ignoret:qui sint creditores:qualiter fiet citatio?Respõ.†fit gene-
6 ralis proclamatio per ciuitatem.vt de remiss.pigno.l.si eo tempo re.Quæro,an legatarij sunt citandi.gl.determinat,†quòd sic,& bene:vt in authen.de hære.& fal.§.fancimus.& in aut.sed cum testator.ad legem fal.Nota bene,&c.hic non sunt alia.

LEX III.

SI cùm aui. Potest quis ab hæreditate paterna abstinere,per restitutionem, & auitam amplecti.hoc dicit.Quæro,quando quis abstinet ab hæreditate paterna,& agnoicit auitã, quo iure hoc faciat.de his text.habes in.l.qui se patris.j.vnde lib. glosſ.tamen hic est scripta corruptè.ideo vide eam,si dicit ante,malè stat: q̃ debet dicere,post paternam,aliàs comuniter stat malè, &c.

Si ut omissam hæreditatem, uel bono. possess. Rubrica.

LEX I.

MInores. Minor restituitur ad hæreditatem,& bonorum possessionem, vel alia lucra.Hoc dicit totus iste titulus.

In quibus causis in integrum restitutio non est necessaria, Rubrica.

LEX I.

MInoribus. Mortem defuncti non vindicare minoribus ipso iure non nocet. hoc dicit in summa,&c.

LEX II.

ADolescentiæ. Tempus statutum ad proponendam quærelam inofficiosi testamenti,ī minori ętate ipso iure non currit.hoc dicit.Oppo.de.l.j.suprà de in interg. restitutio. Solue vt ibi plenè dixi.

1 ☞ *Mora sine interpellatione re ipsa quando contrahitur fauore minoris, & quando ex alijs causis.& nume.2.*

LEX III.

d **IN minorum.** ᵈ Hęc ẽ notabilis lex Ad duo breuiter allegať,quę dicit hęc lex:Primò fauore minoris re ipsa,mora sine interpellatione contrahitur. Item actio ex testamento licet sit
e strícti iuris,equiparatur actio.bonæfidei.h.d.Op.dicitur in tex. tardè pretij solutioís:& sic innuit†q̃ loquiť in cõtractu emptionis,& venditionis contra:quia tunc in quolibet maiore re ipsa
1 mora contrahitur:vt.j.de act.empt.l.curabit.&.ff. de act. empt.l. Iulia.§.ex vendito.Sol.Huius timore dicunt quidã q̃ hic appellatio debiti ponitur largè,pro quolibet debito. Alij dicũt quod in emptione,& venditione,non est speciale in minore,sed ī alijs contractibus.Vel potes dicere quòd etiam in emptione & venditione sit speciale.nam maiorem constituit emptor in mora,cũ
res traditur sibi.tunc enim emptor est in mora re ipsa:sed re non tradita secus:vt.d.§.ex vendito. In minore fit hoc speciale,quòd emptorem constituat in mora,etiam re emptori non tradita : dũ tamen tradita re cum fructibus.& ita potest intelligi litera nra. Opp.ij.quòd aliàs contrahatur mora re ipsa:vt.ś.quod met.cau
2 sa.l.j.Solu.† Fateor quandoq̃ re ipsa mora contrahitur odio debitoris delinquentis,vt in contrario.Q̃nq̃ fauore creditoris : vt hic,&.l.Titia Seio.§.vsuras.de lega.ij.Quandoq̃ causa cuiusdã recompensationis:vt.d.l.curabit.de acti.emp. Quãdoq̃ ex alijs causis:quas dic,vt in no.glos.in.l.mora.de vsur.ideo hic Azo.in Summa tractauit materiam more,& Vltram.etiam,& do.Cyn. hic recitat gl.& ponit ī.l.mora.de vsu.et ibi dicemus Deo duce.

1 ☞ *Litigans cum tutore debet habere copiam tutelæ, & inuentarij.*
2 *Tutor litigans quando teneatur satisdare.*
3 *Dominus,quando posit habere sententiam latam pro falso procuratore ratam. adde tu circa hoc,& vide Aret.in.c.cauſam quæ.de iud.col.iiij. ubi dicit cõiter teneri q̃ sic.*
4 *Sententia lata pro falso tutore,quando posit per minorem ratificari.*
5 *Sententia lata pro prælato non legitimè ordinato,an posit per legitimè ordinatum ratificari.*

✠ **STutor.** Sententia lata contra tutorem, qui non
1 auerat,ipso iure pupillo nõ præiudicat hoc dicit. Nota quia per hoc dico † quòd ille,qui litigat cũ tutore,debet habere copiam tutelæ,& inuenta rij,vt sic posit ostendere q̃ iste tutor legitimè potuit agere: al's sibi non sufficeret:ᵃ vt hac.l.videtur.Sed an debeat dare copiam
a totius inuentarij.i.omnium rerum contentarum in inuentario, tangã vobis.j.in materia tutelarum. fortè in.l.fi.arbit.tu.Oppo.
2 †& videtur q̃ non debeat tutor satisdare:vt Instit.de satisda.tu. §.j.Solu.intellige hic de tutore datiuo,sine inquisitione,vel legitimo:vt dicam plenius de tut.& cur.qui satis non de.l.j.Item op
b po.de.l.ᵇnon eo minus.ś.de procu.So.Hic fuit lata sententia cõtra minorẽ:sed si esset pro minore lata,valeret iure singulari, minore ratum habente.h.d.gl.tua multum notabiliter,quam nota. quia docto.Vltramon.faciunt magnum festum,& dicunt notabilem hanc legem,ex qua apparet intellectus.l.non eo minus.ś. de procura.&.ff.de iudic.l.licet.& rem ratam habe. l.iij.§.falsus.
3 Nam†quod dicitur,quòd dominus potest habere ratam sententiam latam cum falso procuratore:debet intelligi,quando est cõtra dominum lata,qui,vult habere ratã in sui præiudicium. Sed si esset lata pro domino , tũc non posset habere ratam a domino maiore,sed à minore sic,iure singulari, vt dicitur hac leg. quam
c perpetuo no.contrarium determinatur per glosſ.in.l.si mater.§. hoc iure.ff.de excep.rei iud.& istud puto verum.Idem tenet Jacob.de Are.& etiam Pet.de Bel.Perti.licet hic diceret aliter. Et est ratio:quia quando negotium peccat in solo consensu, statim ratihabitio trahitur retro:vt.l.fin.j.ad Macedo.ff.de solu.l. ratũ. sed mandatum procuratoris pendebat ex sola domini voluntate:meritò ratihabitione confirmatur.Tutoris †autem officium,
4 non pendebat ex sola voluntate pupilli: ideo ex sola eius ratiha bitione non confirmatur,nisi iure speciali. Ideo hic gl. dicit optimè in tutore:in procuratore verò secus.Opp. de.l. Barbarius.ff. de offic.præto.Solu. Ibi propter communem errorem. Quæro
5 quid in prælato†non legitimè ordinato.Glosſ.hic videtur dicere idem.Facit.j.de eo qui pro tutore.l.ij.Tangit glosſ.ff.de iureiurã. l.iusiurandum,quod ex conuentione. § .j. Tu dic plenissimè vt extra,de elect.c.nihil.in fin.glosſ.& ibi apparet multum de intellectu.l.Barbarius.ff.de offic.præto.&c.

1 ☞ *An omnis exceptio sit perpetua,& quæ.*
2 *Exceptio non numeratæ pecuniæ causatur ex facto,uel non facto.*
3 *Dispositio huius legis an sit fauorabilis minori.*
4 *Quando quis lædetur cursu temporis,debet petere restitutionem intra tantum tempus quantum est illud, in quo dicitur læsus.*
5 *Minor q̃ restituatur aduersus cursum temporis, & quibus casibus.*
6 *Præscriptio cœpta contra maiorẽ q̃ currat minori,sine spe,uel non spe restitutionis.*
7 *Dispositio huius legis an seruiat nobis de uento,& propter quid facta fuerit.*
8 *Quando sit quòd melius sit ante tempus occurrere , quam post illatum uulnus medicamen quærere.*
9 *Minor quid habeat probare,q̃n petit se restitui aduersus præscriptionẽ & usucapionẽ.*
10 *Minor si mõ appellat intra decẽ dies,an & q̃n ipsi competit restitutio ad appellandum.*
11 *Præscriptio triginta,uel quadraginta annorum quando currat contra minorem.*
12 *Tempus quod datur ad petendũ bonorum possessionem,an currat contra minorem.*
13 *Præscriptio inducta per testamentum,an currat contra minorem.*
14 *Item quid in præscriptione statutaria.*
15 *Quis in genere posit cogitare de eo quod ignoret.*
16 *Statuta recipiunt interpretationem restrictiuam,ne quis indebitè damnum patiatur.*

✠ Pro saluatione.Bar.in hac l.si tutor.in qua arguitur de contrarietate,vide cõcor.quam posui ad l.non eo minus.ś.de procu.

a ✠POMATES. ¶Non sufficeret.Vide alex.cõsi.ccxj.col.fi. vol. ij. Iudicium ergo agitatũ cũ tutore minus legitimè cõstituto est nullũ, & nõ præiudicat pupillo.& vide Roma.consi.cccclxiij.col.iiij.vbi loquiť etiã ī curatore. & declarat.

b ¶Itẽ op.de l. Tu vide istã gl.alleg.p do. Abb. in c.cãm quæ. de iudi.cõtra d. Ant. ibi vide oĩno. & vide Bal.q̃ no. loquiť ī l.Iulianus.ff.q̃ satisd. cog.& Ang. q̃ ponit nouã oppositionẽ in l.licet.de iudi.Andre. Barba.

c ¶Perpetuò.nota.Ad de videnti bonorum Bald. consi.ccx.ij. lib.

✠ Pro cõcordia aduerte q̃ exceptio nõ nu meratæ pecuniæ excludiť biẽnio.& secũ dũ Bar.in hac l.fi.circa mediũ . post illud tẽpus biẽnij nascit̃ naturalis obligatio, nõ aũt ante. Idẽ tenet in l.cũ qs.C.de iu.et fa. ign.Cõtra,q̃ sit nata ẽt añ,tenet in l.j.ff.de cõd.inde.vbi vī tenere q̃ orta sit tã añ q̃ post biẽnũ illa obligatio sed post biẽnũ illa ciuilis habet illũ effectũ, quem habet obligatio naturalis & ciuilis.tu dic Bar. in hac l.fi.refert se ad dicta sua in d.l.cũ qs vbi refert opi.diuersas.& ita debet intelligi ī d.l.etiã. Sed posito q̃ Bar.vbi ś. inclinaret in partẽ Vltramõtanorũ, q̃ ante biẽnũ nõ sit nata naturalis : tũc adhuc dico q̃ bñ videatur Bar.in d.l.j.ff.de cõdi.inde. videť etiã inclinare in eandẽ partẽ.ver.sed in quęstione ,ppósita &c. vbi verba: vñ ætati naturali nõ teneť.& licet videatur alterare istud in cõclusione, quã facit dũ dicit q̃ gl.nõ bñ exẽplificat qa rñdeo q̃ Bar.põt ītelligi vt loquať in materia condictiõis indebiti,nõ aũt malè loquať dũ loqť de natiuitate naturalis obligatiõis. vel aĩ dic q̃ nõ ẽnata ī suo robore,vt possit ī iudicio deduci , sed q̃ ad natiuitatem sic.et ita loquať in d.l.j.

d ✠P.PAV. P. ¶Sãcimus.Limita istã l. ꝓcedere in præscriptionib⁹ clausis ī corpore iuris:secꝰ ī ꝓscriptiõib⁹ iductis ex dispositiõe statutorũ: qa ī eis regniť in integrũ restitutio secũm Imo.in c.cõstitutus. ad finẽ extra,de in integrum restitu . De quo vide practicam Papien. in forma libelli,in integrum restitutionis. in verbo præscripsisse.ad finẽ. Vide Bartolum infrà , ad finem huius legis.

maio.q̄ sequit̄ ex.l.interdū.ff.de mino. Venio ad secundā partē, & intro gl.q̄ est super verbo,cōcesserunt. Opp.j.ne de statu defun.l.si mr̄.ff.de mino.l.auxiliū. Dicit gl.loquit̄ ibi ī casibus speialibus, in quibus olim p̄scriptio currebat sine spe restōnis, in quibus nihil per hāc legē imunitatur, ḡa hic solū loquit̄; in casibus,in ḡbus currebat,sed restituebat. Opp.ś.eo.l.ij.ff.eo.l.interdū.&.j.si ma.fac.ali.l.fi.Sol.ibi loqt̄ in casibus specialibus,ī quibus olim nō currebat p̄scriptio.& sic nō erat opus restitutiōe,in quibus casibus illæ leges nō mutant̄ p ista. Oppo.& vī q hodie etiam currat p̄scriptio,sed restituat̄,vt.j.de iudic.l.pperandū.in
5 fi.†dicit gl.& bene,q regula q̄ ponit̄ in hac.l.fallit in p̄scriptiōe iudiciorū,vt in tpe instātiæ: vt.d.l.pperādū.in fine. Adde idem in tēpore appellationis interponēdæ: vt in aut̄.de appel.& intra quę tempora.§.j.&.j.si sępius in integ.rest.post.l.j. Eadē rōne de tpe appellationis prosequendæ,vt.ś.dixi.si aduer.rem iudi.l.fin. & ibi not.gl. licet dubitauerit ibi.& dubitat etiā in.l.& si sine.§. pe.ff.de mino.tñ tex.est in.d.aut̄.de appellatio.& intra quę.tpa. §.j.& eadē rōne in omnibus dilationibus datis à iudice:vt.d.l.& si sine.§.penult.de mino. Itē op.in aut̄.de hære.& fal.§.pupillus Sol.Speciale ibi in tēpore cōficiēdi inuentarij,vt minori currat, sed restituat̄.Opp.j.de tēpo.in integ.resti.aut̄.si minor.Solu.Ibi speciale est. Op.de.l.cū miles.j.ex quib.cau.ma.Sol. Ibi nulla fit mentio de minore.& sic nō no.Opp.de.l.ēt.ff. de mino.Sol.Dicas q illa corrigit̄ per istā legē. vel ibi præscriptio nō curruit cō tra minorē.Opp.ś.si aduer.vsucap.l.j.Solu.Dicunt quidā q illa
6 corrigitur p istam.Tu dic secūdū gl.ibi:dic†q ibi loquit̄ quādo contractus vsucapionis cœpit contra maiorē, illa currit minori, sed restituit̄:hic quando cœpit contra ipsum minorem. Ista tenetur cōiter per doct.nostros.sed Vltramō.tenent præcedentē,qd illa lex corrigitur sine cœpit contra minorem,siue cœpit contra maiorem,per rationē huius legis,ibi:melius &c.quæ ratio haberet locū,siue cœpit contra minorē,siue non cœpit.sed cōtra eos facit.l.si fundum.ff.de fun.dot.vbi defectus superueniens p̄scriptionē nō imuedit. Ipsi respondent & dicūt, q q̄ superuenit defectus tendens ad defendendā præscriptionē:& iste defectus superueniens impedit:vt.l.sicut.j.de præscr.xxx.an. Q̄ q̄ superuenit defectus tendens ad extensionē vsucapionis:& sic nō impedit:vt.d.l.si fundum. Ita dicit hic,& aut̄.quas actiones.ś.de facrosan.ecc.in illa qōne,q̄ priuilegiatus succedit non priuilegiato.Sed certè.d.l.sicut.quā allegant,loqt̄ in casu speciali.ś. in præscriptione.xxx.an.quę dormit.ergo & in alijs secus esset. Tenea mus opi.gl.per dictam.l.si fundū.quod patet:ḡa in p̄scriptiōe debemus in̄picere in̄itiū vt.l.iusto.§.& si possessionis.ff.de vsuca. teneamus ergo opi.gl.vt dixi.Sed contra hoc oppo. Si dicis q q̄ cœpit cōtra maiorē,contra minorē currit,sed restituit̄.Dicis cōtra.l.Aemilius.ff.de mino.&.ś.si aduer.ven.pig.l.ij. Gl.dicit alibi q dictæ leges loquunt̄ de p̄scriptione cōuentionali: hic de p̄scriptione legali.Ita no.in.l.ēt.ff.de mino. Quæ sit rō huius,nō bñ video.Vnde Iac.de Are.dicit aliter: Aut p̄scriptio venit ad corroborandū contractum celebratū cum defundo maiore:& currit contra minorē,sine spe restitutiōis:vt.d.l. Aemilius. §.ij.ś.si aduer.vē.pig.aliās currit,sed restituit̄:vt.l.j.si aduer.vsuca.Ista sn̄ia videt̄ contra.l.si⁹intra.j.de non nu.pec. ſm quod gl. eam intellexit.ś.Nam;præscriptio cōtra exceptionē nō nu. pec. tendit ad corroborandū contractum celebratum cum defuncto maiore:& tunc curit: cum spe tñ restitutionis: vt.d.l.si intra.& &.ś.dixi. Aduerte:ḡa fundamenta huius materię sunt in verbis edicti prætoris: vt.l.j.§.j.ff.de mino.&.l.ait prætor.in prin.ff.eo. vbi ÿba dicūt,q cū minore gestū erit,q̄ res erit animaduertā. Si igit̄ p̄scriptio cœpit à minore:tūc habes anī aduertere, an ex hac p̄scriptione iudicetur aliq̄d gestū cum minore,ex quo ipse lędat:& cōpetit restō,aliās nō:ḡa ÿba ptoris dicunt,q cū minore gestū erit,animaduertā:in exceptiōe nō num. pecu. ante biēniū nō est nata naturalis,ſm opi.verā,vt dixi in.l.cū quis.ś.de iur.& fac.igno.Si ergo biēnium cōpletur in p̄sona minoris, oblīgaē naturaliter.ergo cū eo aliq̄d gerit̄,meritò habet restōnem ī integr. Sed teneremus opi.Vltram.q añ biēniū esset nata naturalis, tūc per cursum biennij si nihil gerit̄ cū minore, nō haberet locū restitutio.& gl.nr̄a nō diceret bñ in casu.l.si intra. Idē dico ī vsucapiōe,& p̄scriptione,p quas q̄rit̄ dñiū.sed ista p̄scriptio cōpleē cū minore,& ab eo aufert dñiū,& ipse vī alienare:vt.l.alienatio nis.ff.de ÿ.sig.& si cū eo aliquid est gestum, meritò cōpetit sibi rō:vt.l.j.ś.si aduer.vsucap. Istud idem dico in p̄scriptione cōuentionali.si q̄dē cū minore aliq̄d gerit̄,ex quo lędit̄:vt puta quia ipte interpellat̄,cōpeteret sibi restō:vt.l.si creditor.§.illud.de distra.pign.de verb.obl.l.cū filius.§.in hac.&.l.si cū militaribus.& q ibi no.de restitu.milit.Sed si cū eo nihil gerit̄.q defunctus dedit mihi potestatē vendēdi post ānū,& ego vendidi ex ptāte habita à defuncto,ablq; aliquo facto,vel gesto cum minore:meritò nō habet restōnem in integrū. Ita loquit̄.l. Aemilius.&.l.ij.ś. si aduer.ven.pig.est effectus,& radix totius istius materiæ. Ve
7 nio ad gl.magnā.†ostēdo q Imperator seruiuit nobis. de vēto, q̄m añ istam legē hoc erat cōstitutū: vt.j. si q̄s igno. rem mi.sine decre.cōpa.l.j. & fi. & quibus nō ob.long.tēpo.,p̄scri.l.non est. Sol.dicit Pla. q Imperator bñ potuerat q̄ fecit ista legē. & iō nō bene recordabat de legibus istis.Sed nō est verisimile,q Imperator,q habet oīa iura in pectore suo , nō fuit memor illarum legū:vt.l.oīm.j.de testa.&.l.humanū.ś.de legi.& iō dicit gl. in le gibus cōtrarijs currebat p̄scriptio,sed nō cū effectu, ꝓpter restō nem:hic verò ipso iure nō currit. Itē op.q seruiuerit nobis de vēto.Et opponit̄ à diuisiōe sic:Aut loqueris in rebus pupilli:& de iure antiquo non poterant vsucapi:vt.l.bonæfidei.de acq.re.do. Aut loqueris in rebus adulti:& tūc aut erāt res immobiles,& de iure antiquo nō poterāt alienari:vt.l.j.de re.eorū.ergo nec vsucapi:vt.l.vbi.ff.de vsusc.Aut erāt mobilia;q̄ seruari poterāt: & idē q nō poterāt alienari,& p cōsequēs nec vsucapi:vt.l.lex q̄ tutores.de admi.tut.Aut erāt res,q̄ seruari nō poterāt: & in illis frustra q̄rit de p̄scriptione;ḡa tanto tempore non durāt, sed pereūt: vnde vidēt q de iure antiquo esset istud.Dunt quidā,hic loquit̄ de p̄scriptione cōtra actionē:cōtrarium de p̄scriptione rerū.hāc reprobat,vt hic in gl.Alij dicūt q hic loquit̄ q̄n vēditio tenuit. & hanc reprobat,vt in gl.Tertij dicūt q hic alienauit p̄decessor minoris.& ista est truffa:ḡa tunc quis haberet dominiū inconti nēti.Vī si cœpisset p̄scriptio cōtra maiorē, curreret tūc cōtra minorem,vt dictum est.Vnde gl.dicit q dicta argumentatio nō p cedit:q̄ nō p̄t alienari,nō p̄t vsucapi:vt.l.si fundū de fūdo do. ita. Ista non est bona respōsio.Nam.l.si fundum.loquit̄ q̄n vitiū impediēs alienationē superuenit post inchoatā p̄scriptionē.Sed regula,de qua opponit̄,dicit,q ḡ non p̄t alienari no p̄t p̄scribi. Vñ gl.soluit aliter: licet p dictas regulas nō impediret vsucapio:tñ erat specialiter ꝓuidendū: vel q non erat factū aī ista legē.s.specialiter al's istud cēt modici effectus.Dicūt quidā Vltramōta.q̄s sequebat Mar. Sil.q q̄n alienatio est ꝓhibita p naturā rei,ḡa sacra,vel religiosa:tunc vsucapio est ꝓhibita.Secus si alienatio est ꝓhibita fauore p̄sonæ.vt in minore & iō dicta argumētatio nō tenet.Istud nō placet p.l.vbi.ff.de vsusca.et q ibi no.dic ſm Iac.de Are.q rei mōris nō est ꝓhibita simplr alienatio,sed est ꝓmissa cū decreto:meritò p̄scribi pōt.& ideo dicta argumen
8 tatio nō ꝓcedit. Venio†ad tertiam particulā,& dī hic,melius ce enim,&c.cōtra.ff.de autho.tu.l.si tutor. Dicit gl.magna hic ī pri. ibi nihil dicitur de minore,aliās de p̄scripione. Certè fateor: tñ illa lex obstat ad rōnem huius legis,q̄ est ḡneralis: iō dic ibi:ḡa ibi erat dubium an minor læderetur vel non:hic autē erat certū vt statim dicam.Item op.q secundum hoc in integrum restitutio nunq̄ esset necessaria:ḡa melius est ante tempus &c. sic esset destructus totus titulus prędecedens de in integr.resti.& hic,&.ff. Dicit gl.magna hic in fi.hic certum est minorē deceptū, sed nō est ita certum in contractibus ita decipi cū. Vide gl. in fi.innuit q si certum est in contractu minorem lædi, ipso iure seruaretur illęsus, per rationem huius legis. hoc autē est falsum: vt.l.si minor.xxv.an.§.j.ff.e.in eo quod loquit̄ de minore, q cōpromittit. Quare dicas q ideo aliud in contractibus:ḡa ibi interuenit fcm minoris verè,in p̄scipitne internenit fictè:vt.l.alienationis.de ÿ. signifi. Vnde illum fictum consensum remouet hęc lex suadente æquitate non enim subest æquitas,quare illa fictio inducatur
9 & sic potest verum consensum remouere.†Ex hac gl.nota vnū quòd in casibus,in ḡbus.ś.dixi,minorem restitui aduersus vsucapionem & prescriptionem, non habet necessè probare aliud, quàm q vsucapio cōcurrisset.statim enim p̄sumitur quod sit lęsus.Vide glo.q̄ hoc dicit.Contrarium vī velle tertia glo.huius legis in eo quod dicit:vel petendo restōnem non ꝓbaret. Si em eo ipso p̄sumit̄ lęsus,quomodo non potest probare lęsionem? intelligas vbi non probaret,si cucurrisset prædicto : tamen eo
10 probato probata esset læsio,vt in hac gl.Et per hoc vidi†qōnem de facto

a de facto:minor †xxv.an.nō appellauit intra decem dies:ⁿrestitutionē petit ad appellandū:quid habet probare?ᵉ videtur per hanc legem q eo ipso q currit præscriptio,sit læsus.In contrarium videtur:quia in dubio præsumitur sententia iusta, & sic nō expedit sibi appellare:vt l.Herennius.§.Caia.ff.de euic.Solu.si quidem certum esset q si minori non expedit appellare,nō daretur restitutio:si dubitatur vtrum sibi expediret appellare,vel non:in dubio præsumeretur læsus eo ipso q passus est perdere beneficiū appellandi.Tex.est,& glo.in d.l.si minor.§.j.ff.eo.& Canonistę tangunt istam quæstionē. Venio ad vltimam partem. Dicitur
11 †hic,q præscriptiones xxx. vel xl.anno. remanent in suo statu.

Oppo.j.de præscri.xxx.an.l.sicut.§.penul.Huius timore sunt hic in glo.opi.Pro quarum declaratione dicas sic. In p̄scriptione xxx.an.vel maiori,si quidem minor est pupillus , cōtra eum non currit præscriptio:vt d.l.sicut.Si verò est maior pupillo: & tunc aut præscriptio cœpit contra eum,& finitur cum eo:& tūc currat sine spe restitutionis.Ratio:quia ista est lōga p̄scriptio, quæ excedat ætatē xxv.an.& quadriennium quod datur ad pe
1 tendam restitutionē.Si verò cœpit cum maiore,vel cum minore,& finitur cum minore:tūc currit, licet restitutio detur: vt d.l. sicut.ita debetis intelligere hanc materiam.In alijs verò præscriptiōibus minoribus collige distin.per teipsum ex prędictis.Exc peditus de glo.circa hanc legem extra glo.& dicta docto. quæ
12 ro an † tempora quæ dantur ad petendum bonorum possessionem currant hodie minori.Videtur quòd non:quia olim currebant,sed restituebatur minor:vt ff.eo.l.fina.ergo hodie ipso iure non currunt.In contrarium videtur q ista lex videtur loqui tātum in casibus,in quibus minor tractat de dāno vitando: vt apparet ex prin.l.Primam opinionem puto veriorem, propter ge
13 neralitatem huius legis quæ dicit: in omnibus casibus &c.ergo nihil excipit. Quæro quid in præscriptione , † quæ inducitur per testamentum.Respondeo,& puto q currat hodie,sed restituatur sicut olim:vt l.iij.§. & si hæres.ff.eo. & ita loquitur tantū in præscriptionibus legalibus:non in his,quæ procedunt ex cō
14 tractibus,vel vltimis voluntatibus,vt ś.dixi. Quæro † quid in
b præscriptionibus,ᵇquę procedunt ex statutis,vtrum currant cō tra minores?ᶜ Inno.dicit, q non habet locum hæc lex nec de statutis cogitauit.Ita dicit extra de resti.c.auditis. aliās in c. constitutus.extra,de in integ.resti.& idem videtur mihi q teneat Spe. & ideo dicit ipse,q ille præscriptiones currunt,sed minori restituitur.Casus est in d. c. constitutus. secundùm eum.Videamus vtrū hęc lex cogitauerit de statutis.Et vt dixi vobis in l.sub pre
15 textu specierum.ś.de transac.potest quis † cogitare de eo quod ignoret in genere,licet non in specie:vt l.si miles.ff.de testa. mi. Ista lex cogitauit in genere de omni præscriptione legali , contra quam lex daret restitutionem:sed quis dubitat,q contra præscriptionem statutorum ista lex dat restitutionē?ergo de illo co
16 gitauit lex.Præterea,† statuta recipiunt interpretationem restrictiuam,ne quis indebitè damnum patiatur:vt l.ij.j. de noxali.l. Cæsar.de publi.& l.adigere.§.quamuis.de iure patro. non autē recipiunt interpretationē restrictiuam,vt quis lucretur. Aut ergo est illa præscriptio quæ aufert minori,quod sibi iam est quæsitum: & tunc statutum simpliciter loquens restringitur ad maiores:nec habebit locum in minoribus, per hanc legem , per rationem hic positam. Aut per illam præscriptionem minor amittebat lucrum,& statutum non restringitur:quia tunc curriret,sed restituit̄.hic est casus in d.c.constitutus.per q.ᵈ Inno. se fundat.

Qui,& aduersus quos in integrum restitutio non postuletur. Rubrica.

1 ☞ *Quando semiplena probatio eliditur aliqua præsumptione,non est locus delationi iuramenti.*

2 *Minor industriosus præsumitur conuertisse mutuum in proprias utilitates.*

3 *Approbatus ab aliquo collegio non potest in concernentibus eius professionem petere se in integrum restitui.*

4 *Assumptus in defectum alicuius,non dicitur approbatus.*

5 *Prodigus,cui fuerint bona interdicta,si eligitur de prioribus , an uideatur sublata interdictio.*

LEX. I

IN cōsilio. Secundùm lectu.glos.dicit vnum: secundùm lectu.Vltramonta.dicit aliud.Pono secundùm glo.breuiter hoc intendit.Vbi minor semiplene docuit de læsione,recurritur ad veri similia:sed vbi de læsione constat,verisimilia minime attēduntur.h.d.secundùm glo. a
sed secundū Vltramō.breuiter.h.d.In actibus,in ḡbus quis est approbatus industrio sus,cessat restitutio rōne ipsius ętatis:secus si in subsidiū est assumptus.h.d. Ad legem nostrā oppo.glo.à diuisione: aut iste probauit se læsum, & debet restitui : vt l.minoribus.ś.de in inte.resti.& l.nā postea.§.si minor.ff.de iureiu. ergo istud vtrum sit industriosus,vel nō pro nihilo attēditur.fol.glo. hic loquitur in casu dubij,q̄n de lęsione cō stabat semiplenè:in illa esset locus dilationi iuramēti:vt l.in bonæ fidei.j.de iureiu. & l. admonēdi.ff.de iureiur.quod non defertur modò propter istā præsumptionē, q sit in
1 dustriosus,vide glo. Ex hac lec.no.† q̄ se miplena probatio aliqua præsumptione eli ditur,ᶜ vt nō sit locus dilationi iuramēti. te nę mentī.Dicemus in d.l.in bonæfidei. alij dicunt q hoc habet intelligi de mutuo , in quo minor præsumitur lædus, nisi in cōtrarium probetur per creditorē : vt ś.si aduer. cre.l.j.quæ præsumptio tollitur,si erat industriosus.Vide istā glo.& tene mēti. glo.approbat primā lec.licet istā nō reprobet. Istā
2 secūdā etiā tencamus,q si† minor est industriosus,& est diligēs, præsumitur pecuniā in proprias vtilitates cōuertisse.arg. ad hoc j.de pign.l.fi.& quod ibi videbitis. Ista est lec.glo.Alij,vt Pe.de Bel.perti.legūt aliter: b
3 vos scitis,† q̄ sunt quidā actus,ad quod qs nō admittitur,nisi esset examinatus, vt puta doct. ad collegiū aduocatorū, vt vidistis c
ś.de aduo.di.iudi.l.nemini.modo pono,ali quis est legū doct.petit restitui in integ. ad quandā allegationē omissam. Certè ista restitutio denegabit̄,probato hoc q publicè isto casu approbatus
4 est industriosus.sed pone q ex aliqua† necessitate in defectū aliquorū est assumptus,nō dicitur approbata eius industria:nō de negaret sibi in integ.resti.Rō optimi dicti est: quia dicēdo se doctorē,& allegādo se læsum in allegatione iuris,allegat turpitudinem suā:vt l.ij.§.initiū.ff.de orī.iur.& sic professio,& desideriū discrepāt:vt j.de mun.pa.l.professio.li.x. Et eadē rōne putarē in istis alijs actibus,q̄n aliquis est approbatus in mercantia,& positus in matricula, nō posset petere restitutionē in illo actu. ar.ad hoc j.de his q ve.ætā.impe.l.ij. In alijs verò, quí ex alijs actibus solisnō dicunt̄ industriosi,nec sunt approbati à publico, ꝓcedit lec.glo.modo habes vnum. Circa primā partē quæro , qūo index hoc cōsiderabit,q fuit electus decurio,si nō est probatū. dicit q sibi erat notoriū: quia omnibus erat notoriū quod fuit decurio. Istud em̄ probatione non eget. Vñ si aliquis fuerit, vel sit de prioribus,probatione nō indiget.& vide glos.facit quod habetur j.de appel.l.ciues. Vltimò ex fine nota ad qōnem, quam
5 vidi hoc anno.† Alicui fuit interdictū bonis, vt prodigo: demū fuit assumptus inter priores:vtrū ex hoc videatur sublata interdictio,quasi ad sanos mores peruenerit:vt l.j.in prin.ff.de curatorio.Hic habes tex.q non hic,in fine. Hoc etiam clarius dic vt hic nota.in fine.ij. glos. quam vide,& perpetuo tene menti &c.

LEX. II.

VM apud. Rōne minoris ætatis cōtra patrē, vel patronū,restitutio denegat.h.d. Op. ff.de dolo.l.nō debet.& ś.de dolo.l.si superstite. solu.ibi loquit̄ de restitutione quæ datur iure actionis: hic de ea quæ datur iudicis officio. Secundò oppo.de ho.quæ li.l.fi.§. in vtroq;. aliās,sinaūt.in fi.sol.ibi nō datur restitutio cōtra patrē, sed cōtra alium:licet per quandā cōsequentiā deueniretur ad patrē. Itē op. ś.si aduer.rē iudi.l.si cum pater.sol.ibi quia est spāle in cā status. Vel dicas,q ibi datur restitutio cōtra patrē,non tñ aduersus factū patris,sed iudicis.& ista est sol.magis nota. Op. ś. si aduer. do.l.ij.sol.ibi nō restituit̄ cōtra patrē, sed aduersus factū patris. Vñ pro huius legis declaratione,assume breuiter. aut quæris de

o

✠P. PAV. P. ¶Decē dies. Contrariū eius quod hic dicit, tenuit ex p̄sē idē Bar.ī l.nā & postea. §.si minor.in.ij.colū. ff.de iureiu.cui⁹ opi. ibi sequit̄, & dicit est se veri⁹ Abb.cōs.lxxvij.ij vol.inci.ī trinitatis ī diuiduæ nomine.ī ij.col.& seq. Ange.Bal.& Sali.in d.§.si minor. Verum est q Paul. de Cast. post Fulg. hic ponit vnā cōcordiā: aut loquimur in additōe: & tunc fit vera opi. Bar.ibi. aut loqmur in reo:& tūc vera fit ista. Et dicit Paul.de Ca. hic q ista est veritas. Et ista concordia placet etiā Alex. in d.ś.si minor.dicit q ī minore.opi. Bar. est verior:sed ī maiore, q ex aliqua iusta causa petit se restitui vult seruari opi.Bar. ibi in iij.col.vbi etiā ponit de alio simili.

✠POMATES. ¶Prescriptionibus. Vide Anc.in c.canonū statuta. col.ij. ad fi.& seq. de cōsti.& Alex.cōsi.xxxj. vo. v. col.j. vbi loqmur in ꝓclamatiōib⁹&c. vt non præiudicent minoribus &c.

✠P. PAV. P. ¶Elidit. Vide Feli. in c. in nostra. prope finem.extra,de testi.

↦P. PAV. P.

a ¶Si alterius. Ista lex & similes loquentes de iuramento asserti uo, ñ sunt hodie correctæ p auc. sacramẽta. ℞. si aduer. vendi. vide do. Franc. cõsi. lxxvij. in iij. col. Itẽ limita singulariter istã regulã, vt minor iurãs se minorẽ non posſit peteꝛ reſciſsionẽ cõtractus bonę fidei ad reſtitutionẽ in integrũ ſed põt bene petere reſpectiu nulli tatis propter ſolẽnitatẽ omiſſam. vide Ro. cõſi. xij. Paul. de Ca. cõſi. cxlj. d. Frã. Cremẽ. ſing. clxij. Quid autẽ ſi illiusfa. in inſtrumento aſſerat ſe patrẽ fami. an reddat obligatio efficax ſine cõſenſu patris, vi de Paulũ de Caſtro. conſilio cẽteſimoſeptageſimoquarto.

reſtitutione, quæ datur iure actionis & poteſt dari contra partẽ, vel patronũ: vt ſ. de dolo. l. ſi ſuperſtite. aut de ea, quę daꝛ officio iudicis, ratione minoris ætatis: & tũc quãdoq; q petit reſtitutionẽ nõ cõtra patrẽ ſed cõtra patris factũ, & ſibi denegatur vt hic. Quãdoq; petit cõtra patrẽ, ſed nõ cõtra patris factũ, & nõ cõtra patrẽ: & tũc etiã ſibi cõceditur: vt l. ij. ſi aduer. don. etiã ſi cõtra patrẽ veniret p quandã cõſequentiã: vt l. fi. §. in vtroq;. j. de bo. quæ libe. Aut petitur reſtitutio nõ ratione minoris ętatis, ſed ratione abſentiæ, vel ex alia iuſta cã: & tunc dicit Iac. de Are. q hæc lex nõ habet locum, nec requiritur quin filijs vel liberis detur iſta reſtitutio: quare &c.

Si minor ſe maiorem dixerit. Rubri.

LEX. I.

SI cùm minor. Si minor dixit ſe maiorẽ dolo aduerſarij, ei nõ denegaꝛ reſtitutio: ſecus ſi dolo p prio. ſed ſi nullus interceſſerit dolus, reſtitutio cõcediꝛ, niſi iuratũ fuit. hoc dicunt iſtę tres leges. Oppo. ad primã: Cõfeſsio erronea reuocatur de iure, vt ſ. de iu. & facti ig. l. error. & l. cũ teſtamẽtũ. ergo nõ eſt neceſſaria reſtitutio. So. Fateor q hic nõ petiꝛ reſtitutio aduerſus cõfeſsionẽ iſtã: ſed aduerſus cõtractũ in quo ille lęſus cõfeſſus eſt ſe maiorẽ tamẽ ipſi minori incumbit onus probãdi q tpe cõtractus erat minor: vt l. ſi minorẽ. ſ. de inte. reſt.

1 ☞ *Aetas melius probatur per inſtrumenta, quam per teſtes.*
2 *Minor eo ipſo q. dicit ſe maiorem, an dicatur eſſe in dolo, & denegetur ei reſtitutio.*

LEX III.

a SI alterius. [a]Secũdũ verã lec. lexiſta diuidiꝛ in tres partes. Primo loquiꝛ quãdo minor aſſeruit ſe maiorẽ proprio dolo. Secũdò qñ dolo aduerſarij. Tertiò quando neutrius. Secũda ibi qd̃ ſi per iniuriã. Tertia ibi, aditus ita. & ita hæc lex ponit caſus præcedentiũ legũ. & addit vnũ aliũ caſum, quãdo neutrius dolo. Op. de l. minor xxv. an. ex aſpectu. §. planè. ff. de mino. Sol. Ibi minores adhibuerunt dolũ contra aliũ, nõ cõtra curatorẽ Op. ſ. de in inte. reſt. mino. l. de tutela. Sol. ibi minor fuit ſciẽs, & aduerſarius ſimili. ſciẽs: hic verò aduerſariũ decipit. Op. ad tertiã partẽ. ſ. de trãſa. l. ſi ex falſis. vbi iuramẽtũ dolũ aduerſarij nõ tollit. Glo. quę eſt hic, ponit multas ſolutiones. Breuiter illa eſt vera, q illa lex nõ cõtradicit in aliquo. nã hic in verſi. aditus. vſq; ad fi. loquiꝛ q nullus dolus interceſsit, ſecũdũ lec. Azo. & verã. Si em̃ dolus interceſſerit, nõ tolleꝛ per iuramẽtũ: vt lege cõtraria. Op. q idẽ ius eſt inſtrumẽtorũ, & teſtiũ: vt l. in exercẽdis. j. de fi. inſt. ſo. Fallit in caſu huius
1 l. ga tenere mẽti memoriã annorũ eſt difficile: vñ† facilius admittiꝛ ꝓbatio inſtrumẽtorũ, quã teſtiũ: vt ff. ad Car. l. iij. §. duę. Quęro. vtrũ eo ipſo q minor aſſeriꝛ ſe maiorẽ, p̃ſumaꝛ in dolo. gl. pe. hic in fi. videꝛ dicere q ſic: & vide gl. Pe. de Bel. parti tenet contrariũ: qa nõ præſumiꝛ dolus, niſi ꝓbetur: vt l. quoties. §. q do. ff. de ꝓb. Et iſta opi. puto verã per hãc legẽ in ver. aditus. vbi apparet, q ſi dolus interceſſiſſet, & nõ oſtẽdiꝛ, p̃ſumiꝛ nõ interceſsiſſe & vide tex. in ver. aditus. ibi: nõ repererit. No. q dicit, nõ reperiꝛ ex quo cõcludiꝛ q ſi nihil apparet de hoc, ꝓbata eſt minoris. itẽ
2 tio. Vñ ꝓ declaratione huius materię dic: Qñq; minor† aſſeriꝛ ſe maiorẽ iuo dolo tm̃ adhibito cõtra aduerſariũ: & hoc cõſtat: & denegaꝛ ſibi reſtitutio: vt l. ij. & hac l. in prin. Quãdoq; dolo ſuo nõ adhibito cõtra aduerſariũ: & non denegaꝛ ſibi reſtitutio: vt l. minor. §. planè. ff. e. Qñq; dicit ſe maiorẽ dolo aduerſarij tãtũ: & reſtitutio ſibi nõ denegaꝛ: vt ſ. e. l. j. & hac l. ij. rñ. etiã ſi fuerit iuratũ. ar. ſ. de trãſa. l. ſi ex falſis. Qñq; aſſeruit ſe maiorẽ dolo ſuo, & aduerſarij et reſtitutio ſibi, nõ denegaꝛ vt l. de tutela. ſ. de ĩ inte. reſt. in fi. niſi eſſet iuratũ: vt in auc. ſacramẽ. ſi aduer. vẽ. Qñq; aſſeruit ſe maiorẽ neutrius dolo: tũc diſtigue vt dr̃ ĩ hac l. aut nõ fuit iuratũ, aut fuit iuratũ. ſi fuit iuratũ, aut ñ corporaliꝛ, aut corporaliꝛ. Qñq; dubitaꝛ an dolus interceſſerit: et ĩ dubio p̃ſumiꝛ nõ interceſsiſſe: vt hac l. ver. aditus. Et ita debes itelligere hãc mãm.

1 ☞ *Iudex quam interlocutoriam reuocet ex officio.*
2 *Vnum remedium extraordinarium non excludit aliud.*
3 *Reſtitutio denegata propter defectum probationis, poteſt iterum peti.*

VM circa. Hæc eſt difficilis lex breuiter dicit. Si reſtitutio eſt denegata, propter ætatem nõ probatam, ad reſtitutionẽ, & ętatem probandã iterũ admittitur. hoc dicit. ſecundũ lec. magis notabilem. Hęc lex legitur duobus modis principaliter. Primò q fuit erratũ per iudicẽ iudicantem. Ad iſtã l. oppo. ff. quæ ſen. ſine appel. reſcin. l. j. §. j. ſol. ibi fuit expreſſus error in ſentẽtia: hic nõ. Secũdo modo legitur, q hic fuit erratũ à teſtibus, qui dixerũt falſum circa ætatem. Et iſta lec. ſub diuiditur in duas. Vna q iudex de ætate pronũciauit interlocutoriè: alia q pronunciauit diffinitiuè. Ad primã oppo. interlocutoria poteſt reuocari arbitrio iudicis: vt l. quod iuſsit. de re iudi. ergo nõ debet peti reſtitutio: vt ff. de mino. l. in cauſæ. la ij. ſol.
1 Fateor† q iudex poteſt reuocare, ſi vult, ſuo arbitrio: vt in contrario. tamen nõ cogitur, niſi vt impetretur reſtitutionis beneficiũ, vt hic. & hoc magis placet. Vel dic, q iſta eſt talis interlocutoria quæ perimit vires totius cauſæ. vnde quodãmodo eſt diffinitiua: vt l. intra vtile. ff. de mino. Ad ſecundã prout hic fuit pronunciatũ diffinitiuè. Oppo. quãdo iudex pronũciauit ex falſis teſtibus, cõpetit reſtitutio de iure cõmuni: vt j. ſi ex fal. inſtr. per totũ. & l. diuus. ff. de re iudi. ergo iſta reſtitutio, quæ datur rõne ætatis, nõ debet habere locũ: vt l. in cauſæ. ff. de mino. Solu. licet
2 auxiliũ ordinariũ excludat extraordinariũ, vt d. l. in cauſæ. † tamen vnũ extraordinariũ nõ excludit aliud: vt l. qui bona. §. ſi qs opus. ff. de dam. infe. & quod met. cau. l. ſi cũ exceptione. §. eum. Vnde nihil repugnat, q quis poſſet habere reſtitutionẽ ex duabus cauſis. † Itẽ oppo. reſtitutio ſemel denegata, iterũ nõ cõceditur: vt j. tit. l. j. ſolu. Hic fuit denegata propter defectũ probationis ętatis: vnde iterũ poteſt reſtitui: ibi propter defectũ probationis læſionis. Ratio eſt: quia de ætate nõ fuit cognitum. niſi in
3 iudicio reſtitutionis. & ſic non habet niſi vnã ſententiã cõtrariã, hoc reſpectu: ſed de læſione & iuſtitia fuit cognitum in primo iudicio, & in iudicio, in quo petebatur reſtitutio: ideo ſemel denegata, iterum non conceditur. Ita debetis hoc intelligere.

Si ſæpius in integrum reſtitu. &c. Rubrica.

1 ☞ *Differentia quando quis reſtituitur ad appellandum, an ad totam cauſam.*
2 *Si quis primò appellauit, & tempus appellationis eſt lapſum, ſi petita reſtitutione fuit denegata, an iterum reſtituat.*
3 *Ille qui omiſit appellare, quando poſsit petere reſtitutionem in integrum ad appellandum, & coram quo iudice.*

LEX. I.

SI poſt ſenten. Si reſtitutio fuit ſemel denegata, iterum non cõceditur, niſi ad appellandũ, vel niſi ex noua cã. h. d. totus tit. Differt lex ſequẽs à præcedẽti: quia fuit ſ. poſtulata reſtitutio cõtra ſententiã: hic cõtra contractũ. hic reſtituí deſiderabãt aduerſus cõtractũ, vel ſententiã: ibi adierũt, ſ. iudicẽ. Oppo. ad l. j. q tẽpora appellationũ nõ currũt: vt l. fi. ſ. in qui. cau. in inte. reſti. nõ eſt neceſ. Dicũt quidã, q hæc lex hodie corrigiꝛ. Cõtrariũ videꝛ verũ, vt ibi dixi. probatur in auc. de appel. & intra quæ tẽpo. §. j. vbi eſt ſpãle in iſtis tẽporibus iudi
1 ciorũ. † Quæro, quæ eſt differẽtia, vtrũ quis reſtituaꝛ ad appellandũ, nõ ad totã cauſam. Dicꝛ vt in glo. qñ datur reſtitutio ad appellandum. Quæro, à qua ſententiaꝛ Dicit glo. à qua vult, vel vt poſsit appellare ab ea, à qua fuit denegata reſtitutio. † Quæriꝛ
2 glo. quid ſi primò appellauerit, & tẽpus appellatiõis eſt lapſum: poſtea petit reſtitutionẽ, & fuit denegata: an reſtituiꝛ iterũ. gloſ. dicit q nõ, niſi ad appellandũ. Intelligatis ad appellandũ, ſ. à ſententia, in qua eſt reſtitutio denegata vel ad proſequendã appellationẽ, cuius tempora ſunt curſa. † Vltimò no. ex hac l. q ille, qui omiſit appellare, poteſt petere reſtitutionẽ integrum ad appellandum, nõ ſolùm coram iudice, à quo debuit appellare, ſed etiã à ſuperiore: vt hic, dũ dicit: vobis ius reſtituimus. Vnde Imperator reſtituit eũ ad appellãdũ: vt dixiꝛ vobis ĩ l. p̃ſes. de ap. &c.

LEX. II.

VAnquam. Ad iſtam legem oppo. quia etiam ex cauſis antiquis poteſt iterũ peti reſtitutio: vt ſ. titu. j. l. fi. ſolu. intellige hic de nouis cauſis, hoc eſt de nouo allegatis. Vel dic, nouis cauſis, id eſt, de nouis nouis probationibus factis ſuper cauſis antiquis allegatis: vt ſ. titu. j. l. fi. Secundũ hoc ergo habes q qñ noũæ cauſæ, vel nouæ probationes allegant, poteſt reſtitui ad totam cauſam: aliàs non reſtituꝛ niſi ad appellandũ. Quæro quãdo reſtituitur ad appellandũ, vtrum iudex appellationis reſtituit, ſicut debuiſſet facere primus. Reſpon. quandoq; reſtituitur ad appellandũ à prima ſententia: & tunc procedit tanquã iudex appellationis ſecũdùm formam l. eos. de appella. Quandoq; reſtituitur ad appellandum à prima ſententia: quia improbata eſt reſtitutio: & tunc cùm illa ſententia ſit per appellationem extincta, iudex appellationis iudicabit, cùm illa cauſa ad eum ſit deuoluta: vt d. l. eos.

LEX. III.

NVna. Oppo. & videꝛ q reſtitutio detur ſæpius: vt ff. eo. l. & ſi ſine. §. reſtitutus. Glo. ſoluit optimè. Ibi fuit reſtitutio cõceſſa: vnde poteſt iterum cõcedi. hic fuit denegata, ideo hic iterũ nõ cõceditur, ne leges ludibrio fiant. Pe. reprobauit iſtã ſol. quia eadem eſt ratio in vno caſu, ſicut in alio. quod mihi nõ placet: ideo tene opi. glo. Nam qñ minor non eſt reſtitutus, eſt in eius poteſtate vt reſtituatur, vel nõ: vt l. ſi iudex circunuento. ff. eo. Si ergo vſus eſt ea cùm poſſet nõ vti, põt contra hoc petere reſtitutionẽ in integrũ, & eſt noua cauſa reſtitutionis: quę ratio ceſſat, qñ reſtitutio eſt denegata. Vltimò quæriꝛ gloſ. quid ſi minor velit petere reſtitutionem, vt omiſſam probationem faciat, & ſic poſsit venire contra ſententiam. Gloſ. dicit quòd ſic. dic vt in ea.

a *De ijs qui ueniam ætatis impetrauerunt. Rubrica.*

LEX. I.

IOs qui veniam. Cui ætatis venia eſt conceſſa, reſtitutio denegatur. hoc dicit.

1 ☞ *Maſculus quando conſequatur ueniam ætatis, & quando fœmina.*
2 *Minor læſus in impetratione ætatis an reſtituatur.*
3 *Mulier eſt minoris uitæ, quàm maſculus, & citius perficitur.*

LEX. II.

1 OMnes. Maſculus† probata ætate xx. ãno. fœmina xviij. veniam conſequitur ætatis: per quam tamen immobilia alienare non poterunt. h. d. Quæriꝛ glo. coram quo iudice fiat probatio. Dic vt
2 in glo. Queꝛit glo. quid ſi minor† eſt læſus in eo quod impetrauit veniam ætatis: an reſtituetur. Dic vt in glo. Queꝛo, quæ eſt ratio q in muliere minus tempus requiritur, quàm in maſculo.
3 Glo. dicit quia mala herba citò creſcit. Ratio † eſt iſta, quia mulier cùm ſit minoris vitę, quàm maſculus, citius perficitur. & ita contingit in quolibet animali: quia quantò res eſt breuioris vitæ, tantò citius perficiꝛ: & iſta eſt ratio propria. Glo. ſignat quod dam argu. contrarium, & non ſoluit vide eam ibi. l. j. Solu. Hoc propter aſpectum perſonæ, qui requiritur. argu. j. de eadu. tollẽ. l. fina. §. ne autem: & ff. de adoptio. l. poſt mortem.

LEX. III.

BOs qui. Qui veniam ætatis meruerunt, non poſſunt alienare, vel immobilia obligare, ſine decreto. hoc dicit.

1 ☞ *Aetas legitima, uel perfecta dicitur xxv. annorum.*
2 *Factum ciuiliter, quando repræſentet eundem effectum, quam factum naturaliter.*

b SI quis aliquid. [b]Ad implendam conditionem non ſufficit ciuiliter factum. hoc dicit. Nota tu iuuenis, quod ætas legitima,
1 † vel ætas perfecta dicitur xxv. anno.ꝛ De hoc habes
c in l. cum filio. ff. de lega. iij. Secundò nota. quòd non ſufficit ciuiliter factum. Ad iſtud opponi. gloſ. hic. ff. mandati. l. fi. §. fi. & de donatio. quę ſub modo, l. fina. §. fina. de inſtitutio. & ſubſtitu
2 tio. l. ſi mater. Solu. breuiter† quando ciuiliter factum repræſentat eundem effectum, ſicut factum naturaliter factum ciuiliter ſufficit vt in contrarijs: aliàs ſecus, vt hic. Iſta eſt communis ſolu. quam ponit Dyn. in l. ſi cum dotem. in princip. ff. ſoluto matrimo. & l. ex ea parte. §. inſulam. ff. de verborum obligationib.
d & in l. Deo nobis. ſ. de epiſcopis & clerici. Et ego circad hoc dedi vnam magnam diſtinctionem, & multum vtilem in l. Gallus. §. & quid ſi tantùm. de liberis & poſthumis. vbi text. & gloſ. tangunt &c.

Si maior factus ratum habuerit, Rubrica.

LEX. I.

SI iter minores. Ratihabitio maioris tollit reſtitutionem aduerſus lęſionem, quę in minori ętate contingit. hoc dicit. Circa hanc l. quæriꝛtur duo. Primò quid ſi hęc diuiſio facta fuiſſet dolo: an ratihabitio aliquid operetur circa illum dolum. Breuiter, an ille, qui habuit ratũ, fuit ſciens, aut ignorans, vt glo. dicit. Quæro ſecundò, quali tervideatur habere ratum. Certè ſi quidem ratum habuit expreſsè, nullum eſt dubiũ: vt hic. ſi autem tacitè tunc habens titulum in v. lib. ſi maior fac. ratam alie. habue. qui titulus loquitur, quando habetur ratum tacitè. & ideo dic vt ibi. &c.

LEX. II.

VI poſt vigeſimum. Hæc lex loquitur magis generaliter, quam precedens: quia ſ. loquitur de diuiſione facta ſimpliciter à minoribus, hic ſimpliciter: & ſic magis generaliter.

Vbi & apud quem cog. & c. Rub.

LEX. I.

SI quid. Aduerſus ſententiam curatoris Cæſaris ſolus Cæſar reſtituit. hoc dicit. Oppo. ff. de mi. l. in cauſę. §. fi. l. prefecti. Solu. hæc l. poteſt intelligi, vt loquatur de iudice delegato à principe: & tunc ſtat propriè. Nec obſtat cõtrarium, quòd loquitur de iudice ordinario. Si verò intelligatur propriè de procur. Cæſaris: tunc expone tex. cùm dictus ſolus princeps. ſubaudi, vel ipſemet qui iudicauit. & ſic non obſtat contrarium &c.

1 ☞ *Actio ſequitur forum rei, etiam quando petitur reſtitutio aduerſus contractum.*
2 *Reductio ad arbitrium boni uiri, coram quo iudice petatur, ubi compromittentes & arbiter ſunt diuerſi fori.*

LEX. II.

VOniam. Quando reſtitutio petitur aduerſus contractum, ſequitur actor forũ rei. hoc dicit. Formo quæſtionem. Quidam† Peruſinus
e 1 habens cauſam cum vno Florẽtino, compromiſerũt de cauſa tanquam in arbitratorem in quendam ſenẽſem. ille exiſtens Senis tulit laudum. Peruſinus vult petere reduci ad arbitrium boni viri iſtud laudum: corã quo iudice iſtud faciet? De iure communi arbitramentum eſt quædam tranſactio, nec oritur actio ex arbitramẽto: ſed oritur actio ex compromiſſo facto inuicem completo, ex declaratione arbitratoris: vt l. ſi ſocietatẽ. §. arbitrorum. ff. pro ſocio. & authen. vt differen. iudi. §. ij. & j. de iudi. in auc. ſi verò contigerit. & j. de contrahen. emptio. l. fi. ideo ſi peto reduci ad arbitrium boni viri, conqueror de contractu, debeo ſequi forum rei. Caſus eſt hic. ſed ſecundum iura municipalia in partibus † Tuſciæ ipſa lauda producunt actionem per
2 ſe, & habent vim ſententiæ: vnde ſi peto reduci ad arbitrium boni viri, quæror de ipſa ſententia, quę me leditꝛ: quem debeo tunc adire. Certè debeo adire ſuperiorem eius, qui iudicauit: quia de ſententia conqueror: vnde ſ. l. proxi. & ſic etiam loquitur j. l. proxima. ideo eſt videndum de arbitramento, vtrũ producat actionem, vel nõ, ſecundũ cõmune ius, vel municipale vt ſ. dictũ eſt.

1 ☞ *Cauſa reſtitutionis in integrum, licet ſit miſti imperij, tamen fauore minoris delegatur. & nume. 3.*
2 *Reſtitutio in integrum competit iure magiſtratus.*
4 *Iudex delegatus quando poſsit in integrum reſtituere.*

↦P. PAV. P.

a ¶Impetrauerũt. No. iſtã materiã q inferior à principe nõ põt per ſtatutũ ſuũ cõcedere veniã ætatis. vi de Bar. in l. imperiũ. ff. de iuriſ. om. iudic.

b ¶Si quis aliquid. Et vide do. Pe. in conſi. ccclxxxix. qñ Papa cõcedit alicui, q poſſit puidere perſonę idoneæ de tali beneficio: an cõprehẽdaꝛ ille, q eſt idoneus per diſpẽſationẽ & cõcludit q ſic. Adde q alii qñ appellatione ætatis legitimæ, venit ętpubertas, & ſicꝛ maſculo xiij. ĩ fœmina xij. Ita ꝓbaꝛ in tex. & gl. & doc. in c. j. de regularib⁹. An. Bar.

↦P. PAV. P.

c ¶Annorũ. de iure canonico dr̃ in triginta annis. vide Bar. ĩ tra. differentiarum inter ius & c. in iij. colum.

↦POMATES.

d ¶Circa. Iſtud notabile limita per c. cũ dilecti. & c. ad audiẽtiã. extra d̃ cle. nõ re.

e ¶Formo q. Adde latẽ Fede. cõſi. cclxxv. & Paulus de Caſtro hic qui aliꝫ loquunt̃.

↦P. PAV. P.

¶Formo q. Iſtã qõ. Bar. refert & ſequit do. Chri. de Caſ ſub ſcribẽdo quoddã cõſil. Raph. Cuma. incipien. viſis cõpromiſſo. ſ. i ix. col. aliàs viij. & ibi & in ſeq. vide declarationẽ ad iſtũ dictũ duob⁹ modis. & ad dicta Bar. hic vide etiã Are. in c. fi. in pe. col. de fo. cõpe. Vide Peru. in rub. de appel. colũ. vlti. vide Feli. in c. cũ ſit. de fo. cõpe. in ij. col. vbi dicit nõ ꝓcedere in eccleſia vel clerico petẽte reſtitu. in integ.

a ¶Cū scim⁹. per istā le. decid it Iac. de bel. q̄ hūs ptātē legitimā di ab Imperatore p̄ legitimare in terris ecclesiæ. And. Barb.
↦P. PAV. P.
b ¶Ordinario. Limita istū tex. nisi aliūs eēt celebrat⁹ authoritate alicui⁹ superioris q̄a iudex inferior se intromittere nō potest. vide Ias. i l.nā. & §. minor. in iij. colū. ff. de iureiurando.
↦P. PAV. P.
c ¶Minoris. Cōis sententia est in cōtrariū, videlicet q̄ sit spāle in minore. vide Ias. i l.ne quicquā. §. vbi decretū. in pe. col. de offi. procō. & legati.
d ¶Spāle. Sed quid in syndico vniuersitatis? vide Pau. de Ca. hicro. cō. cccc xxiij.

5 *Compromitti quòd possit in aliquem, ut pronunciet quem restituendum uel non.*
6 *Causa restitutionis an possit in arbitratorē compromitti.*
7 *Iudices qui nulli præsunt iurisdictioni, sicut notarij, & iudices chartularij, quando possint in integrum restituere. & nume. 8.*
9 *Iurisdictio cohæret territorio.*
10 *Quomodo cognoscatur, an aliquis sit iudex ordinarius, uel delegatus.*
11 *Syndicus electus à consilio ciuitatis, ad syndicandum officialem, dicitur delegatus.*

LEX. III.

Vm scimus. a *Hæc est singulex breuiter dicit. Restitutio, quæ officio iudicis conceditur, potest postulari ab ordinario, b & delegato specialiter ad illā causam. vel vniuersaliter, non coram arbitris, iudicibus chartularijs, vel delegatis ab eis. hoc dicit. Diuiditur. Primò ponit quæstionem. Secundò determinationē. †Tertiò determinationem suā limitat & declarat circa iudices prohibitos restituere. Quarto limitat circa eos, quibus est permissum. Quintò limitat circa modum pronunciandi. Secunda ibi: sancimus. Tertia ibi: sed ne quis. Quarta ibi: cum hos. Quinta ibi: sed ne quid pœnitus. Ex prima parte habemus quòd iudices delegati possint de causa restitutionis in integrum cognoscere: contra ea quæ per iudicis officium expediuntur, delegari non possunt: vt l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de officio proconsulis & legati. l.*
1 *omnia quæcunque. de regulis iuris. Solut. † Speciale est hic fauore minoris. Oppo. secundò, ea quæ possunt delegari, competunt iure magistratus: vt l.j.§.j. ff. de offi. eius cui man. est iurisdict. & sic videtur q̄ in integrum restitutio competit iure magistratus. hoc est cōtra l. ea quæ. §.j. ff. ad munici. ergo &c. Dicit gl.*
2 *fateor † q̄ olim nō cōpetebat iure magistratus, sed hodie sic per hanc legē. Nec obstat hic tex. qui dicit, veteribus non fuerat incognitum: quia verum est q̄ antiquitus poterant delegari habēti iurisdictionem à lege, non autem omnibus: sed per hanc legē*
3 *delegat̄ indistinctè. Tu † dicas q̄ etiam hodie restitutio in integrum est missi imperij: quia iudicis officio expeditur: & licet possit delegari, est speciale fauore minoris, vt hic. Oppo. q̄ iudex*
c *delegatus nō possit restituere: vt §. si aduersus rem iudi. l. aduer-*
4 *sus. solu. Quandoq; † delegatur causa restitutionis principaliter & tunc nō est dubiū q̄ pōt restituere, vt hic. Quandoq; delegat̄ vniuersitas causarū: & tunc idē, vt hic, in fi. ibi: vel si generaliter &c. Quādoq; delegat̄ causa principalis tantū: & tunc si quidem restitutio petitur incidēter, super aliqua interlocutoria, vel emergenti, potest cognoscere delegatus: vt hac l. in si. secundū vnam lec. glo. quæ est verior. Si verò petit̄ restitutio principaliter, contra sententiā latā in illa causa, nō potest restituere delegatus: vt d. l. aduersus. & §. l. proxi. secundū verā lec. Venio ad tertiā particulā, in qua habes, q̄ etiā in cā restitutionis nō pōt cōptomitti*
5 *in arbitrū: sed quæro, † an possit cōpromitti, vt arbiter pronūciet aliquē restituendū vel nō. Glo. videt dicere q̄ sic: nā arbiter nō pōt restituere, sed pronūciare restituendū. Et vide glo. quæ videtur velle q̄ sic. Ratio est: qa inter ista duo est differētia: vt habui stis no. in l. ab executiōe. j. quo. appel. nō recipiunt. & §. si aduerliber. l. j. Ego dubito in hoc: quia nō reperit̄ aliqua actio, vel aliquod ius agēdi, quo quis petit, pnunciari se restituendum: sed q̄ quis petat se restitui sic. Qua ergo actione ageret corā arbitro, nō video: nisi dicamus q̄ ille, qui de hoc cōpromittit, videatur velle pati q̄ sic de facto cōueniat̄ ad hoc, q̄ posset si vellet: vt l. Iulia.*
6 *§. quantū aūt. ff. ad exhib. dixi §. de transl. vbi pactū. & hoc satis placet. † Quæro circa hoc, an causa restitutionis possit in arbitratorē cōpromitti? Iam fuit de facto in ciuitate ista, & cōsului q̄ sic, nā arbitramentū, vt scitis, est quædā trāsactio, vt dixi §. l. proxima. Vñ sicut pōt trāsigi de causa restitutiōis: ita pōt in arbitratorē cōpromitti. Item habes in hac parte, q̄ iudices hi, qui nulli*
7 *præsunt administrationi, nō possunt restituere. † Quæro, q̄ sunt isti iudices, q̄ nulli præsunt administrationi. gl. dicit, & bñ, sunt iudices chartularij, q̄ habēt volūtariā iurisdictionem: vt notarij, ex forma suorū priuilegiorū: de qbus fit mētio hic: & de iudi. l. rem non nouā. & ff. de iudi. l. j. & ibi no. Alij dicūt q̄ hic loquitur de iudice delegato, qui non potest subdelegare. Tu tene primam,*
8 *quæ est magis notabilis. † Quæro, an isti iudices chartularij possint in integrū restituere. Gl. videt velle q̄ nō quia nulli præsunt administrationi. qd̄ satis placet. nisi in rescripto, aliud diceretur. In quarta particula habes q̄ illi possunt restituere, q̄ præ-*
9 *sunt administrationi, cui adhæret iurisdictio. † No. ergo q̄ iurisdictio cohæret territorio. Simile in l. j. §. cū vrbē. de offi. præfe. vr. bi. ibi: cū vrbem fidei tuæ cōmisimus. & sic cōmittit vrbem quę*
10 *adhæret iurisdictioni. † Et ex hoc potes diligenter perpendere an aliquis sit iudex ordinarius, vel delegatus. Nā si quidem alicui cōmittitur certum territoriū, vel iurisdictio in territorio: hoc contingit dupliciter. vel hoc fit indistinctè, non limitando iurisdictionem territorij, vel personarum vt in istis iudicibus chartularijs: & isti dicūtur ordinarij, sine administratione. & hic est casus hic, & in præcedenti versi. Quandoq; cōmittit aliqua causa inter certas causas: & tunc iste est iudex delegatus: quia ei committitur causa, & non territorium. & ita debetis intelligere hāc*
11 *materiam. † Et per hoc potes dicere: consilium istius ciuitatis facit aliquem officialem ad syndicandum vnum officialem: certè indubio iste videtur iudex delegatus: quia ei committitur certa cā: non aūt cōmittit certa administratio, cui iurisdictio adheret.*

De reputationibus, quæ fiunt in iudicio. Rubri.

LEX vnica.

Vi restituitur. *Restituto minore omnia reponātur in pristinum statum, tam aduersus minorē, quam aduersus extraneū hoc dicit. Op. de l. quod si minor. §. restitutio. ff. de mino. So. Intellige hic quatenus est locupletior: & sic concordat cum illa. Op. de l. si per impreisionē, q̄d̄ me. cā. Sol. ibi speciale. Op. tertiò de l. si iudex. ff. eo. Sol. dico q̄ minor tenetur restituere omnia. Verum est, si vult vti restitu. alias secus. Venio ad ver. sed & si intercessore. Op. si minor fideiubet pro aliquo: ergo ille alius est obligatus. & sic nō est necesse q̄ actio contra illum restituatur: vt l. j. ff. de fideiuss. Sol. Intellige q̄ hic intercessit animo nouādi: & sic liberauit primū debitorē. Op. q̄ actio restituatur ipso iure, vt ff. ad velleia. l. debitrix. §. j. Solu. Aliud in muliere, vt ibi, quā in minore, vt hic. ratio, quia mulier est tuta ipso iure per velleianū. Ita dicit glo. quam vide. In eo quod innuit q̄ mulier ipso iure nō teneatur: doc. reprehendūt istā: quia imò tenetur, licet habeat hāc exceptionē: vt ff. ad velleia. l. si mulier. & q̄d̄ ibi not. ff. ad Mace. l. j. Sed certè nō bene reprehendūt: qa gl. hic intelligit mulierem tutā ipso iure: hoc est, absq; iudicis ministerio habeat actionem, vel exceptionē: ita q̄ necesse non habet petere restitutionem. Ita videtur dicere gl. Op. Insti. quib. mo. tol. ob. §. præterea. & ff. de noua. l. j. Gl. dat hic multa. so. hæc est vna, q̄ in lege cōtraria minor erat obligatus naturaliter tātū: & sic nō indigebat restitutione: meritò actio in veterē debitorē nō restituebat̄. hic verò erat obligatus naturaliter, & ciuiliter: & cū restituitur minor, restituitur actio in veterem debitorē, nisi dolus creditoris interesserit: vt l. si Titius. ff. de fideiusso. in fi. & ff. de solu. l. qui res. §. huic.*

Etiam per procuratorem causam restitutionis in integrum agi posse. Rubrica.

1 ☞ *Procurator quando dicatur habere speciale mandatum, ad petendam restitutionē in integrum.*
2 *Procurator etiam sine speciali mandato potest agere causam restitutionis in integrum, quando uenit incidenter in causa commissa.*
3 *Pater potest petere resti. in integ. pro filio sine mandato.*
4 *Dictio etiam implicat: & quid implicet hic.*

LEX vnica.

Ausam. *Rubrum & nigrum, idem dicunt. Opp. de l. nec p. §. de procur. Sol. Intellige hoc de procuratore qui habebat mandatū speciale[d] legitimè ordinatū. Op. ff. de mino. l. illud. §. si talis. Solu. Intellige hic de procuratore*
d *qui habebat speciale mandatum: quomodo intelligitur procu-*
1 *rator habere speciale mandatum sufficit ne † quod in instrumēto dicatur ad agendum &c. & in integrum restit. petendam &c. doctores determinant hic quòd non: sed quòd dicatur, & ad petendam restitutionem in integrum. in tali causa: vt l. si quis mihi bona. §. iussum. de acquirenda hæreditate. Ego altius assumpsi istam materiam in l. filius familiās. ff. de donati. Ad vnum tamen aduer*

a *men[a] aduerte, q̄ si causa restōnis in integ.[b] † incidenterveniat in*
b *causa commissa, posset etia agere sine speciali mandato: vt §. tit.*
2 *ij. l. fi. in fi. & l. qui prorio. §. item quæritur. ff. de procu. secundū*
vnā lec. Oppo. de l. ij. de his qui ve. æta. impe. Solu. Ibi est spā-
c *lis casus, in quo nō admittit̄ ,pcurator. Oppo. q̄ etiam[c] sine spā-*
3 *li mādato posit: vt l. patri. in prin. ff. de mino. † Solue q̄ est spāle in patre, qui est legitimus administrator, vt ibi: sicut in alio legitimo administratore: vt in tutore, & curatore, & similibus. Quæro, dicitur hic in rubro & nigro, etiā per procuratorē agi posse.*
4 *† quid implicat hæc dictio etiam? Potest intelligi etiam per procuratorem, quasi non solum per dominum, vel quasi per tutorem vel syndicum. quid implicat, nescio quid dicam modo. & habui hoc anno pluries de ista dictione etiam &c.*

In integrum restitutione postulata, &c. Rubrica.

LEX Vnica.

d Postulata. *Rubrica est summariū totius tit. Quæro, vtrum restitutio[d] impetrata impediat executionem sententiæ. Hic videtur tex. quòd sic. & ita debet intelligi glo. quam vide. Istud intelligitur hic cū tēperamento, q̄ ponit in c. suscitata extra, de restitutio. in integrum. Dic vt ibi, & in c. constitutus. vbi vide Innocen.*

De restitutione militum. Rubrica.

Dictum est §. de restitu. mino. verum quia quidam maiores restituuntur ex causa militiæ, vel absentiæ: ideo ponitur rubrica de restitutione militum.

1 ☞ *Beneficium petendæ restitutionis transit ad hæredes.*
2 *Bonorum possessio non agnita per minorem, quando possit beneficio restitutionis agnosci per eius hæredem.*
3 *Si minor decedit hæredi tate non adita, eius hæres petita restitutione ex persona minoris poterit adire.*
4 *Tempora ad agnoscendam bonorum possessionem, quando currant absenti.*
5 *Absens ex causa necessaria, & probabili, siue potuerit procuratorem constituere, siue non, semper restituitur.*

LEX. I.

Si Valerianus. *Hæc lex breuiter hoc intēdit. Restitutio, quæ cōpetit maioribus rōne absentiæ, etiam in quærendis, transmittitur tūc ad hæredes. h. d. † No. q̄ beneficiū petēdæ restitutionis transit ad hęredē. Dixi in*
1 *summario. & aduerte: quia hæc materia est difficilis, & subtilis. Oppo. bono possess. nō agnita nō transmittit̄. ff.*
2 *de bon. pos. l. ij. §. acquirere. † Solu. Hic nō transmittit̄ hæreditas, sed beneficium restitutionis cum omni suo effectu: vt sicut defunctus poterat restitui ad agnoscendā bono. pos. ita & eius hæres. Item oppo. hic innuitur, q̄ si Valerianus decessisset ante cō pletos dies, q̄ hęres eius non restituitur contra. ff. de acqui. hęre. Pantonius. §. j. Solu. Dicunt quidam q̄ hic subaudiendum est maximè. Alij dicunt, aut decessit antè: & datur restitutio ex æq tate, vt in cōtrario. Aut decessit postea: & datur de rigore, vt hic. Alij dicunt, aut decessit pòst: & datur restitutio ad totum tēpus. Aut decessit antè: & datur restitutio ad totum aliud tempus, qd̄ supererat defuncto. Tu autem dic, quandoq; hæres prętendit restitutionem ex persona defuncti, solū ratione absentiæ: & tunc ita demum competit, si defunctus mortuus est post lapsa tempora, quæ dantur ad petendam bono. pos. vt hic. Quandoq; hæres petit restitutionem propter absentiam iunctam cū morte: & tūc*
3 *competit restitutio, etiam si tempora non sunt elapsa: vt l. Pantonius. §. j. ff. de acqui. hære. † Ex hoc dico vobis q̄ si minor decedit hæreditate non adita, q̄ hæres eius potest petere restitutionē in integrum ex persona minoris, vt adeat hæreditatem: qui minor fuit læsus per minorem ætatē iunctam cum morte: sicut dicimus de morte iuncta cum absentia. Ita tenet Iaco. de Are. in l. qui duos. de reb. dub. & ibi plenissimè dixi. Ita tenet hic Iaco. de But. Contrarium dicit Iaco. de Bel. per no. in auc. de trien. & semis. circa prin. in fi. q. disputatæ, quā ponit ibi: tu intellige istam vt dixi in d. l. qui duos. Procedo vlterius, & videtur q̄ ista tempora nunquam currūt absenti, cum sint vtilia: vt insti. de bono.*
4 *pos. §. fi. dicit Pla. olim erant continua. Glo. dicit † q̄ hic non currunt: quia potuit constituere procuratorem, sed non constituit: ideo restituitur. Sed si esset negligens in constituendo procuratorem, non restituitur. Vide glos. quæ videtur sibi contradicere.*

a ¶Ad vnum tamen. Limita illud, quod dicit Bar. q̄ super incidenti pōt petere restitu. procurator non habens speciale mandatū, nisi eēt sīa interlocutoria lata super incidēte post decē dies: quia tūc nō pōt sine spāli mādato. Ita nota. Ioā. An. in c. corā felicis. de in integ. resti. & ita Romæ pnunciaui. Lu. An. Bar.
b ↦P O M A T E S. ¶Restōnis in inte. No. q̄ licet ad petendā restōnē in inte. requiraē spāle mādatū, q̄ tū istud nō est verū, nisi qñ principaliter petit̄. Sec⁹ qñ incidenter in alia cā, ad quā ,pcurator spālis, vel gñalis eēt cōstitut⁹ petere[e]: vt puta q̄ in aliquo articulo ei⁹ causæ incidenter oporteret restituere in inte. tūc em nō eēt necessariū mādatum spāle. Tenet idē Bar. in l. cū procurator. ff. de ope. no. nū. & ibi Alexan. & ex hoc posit inferri in iuramēto, in quo requiritur spāle mādatū, sicut in restōne in integ. l. iusiurādū, qđ ex cōuētione. §. fi. ff. de iureiur. vt intelligaē qñ principaliter in certa cā vellet deferre. sec⁹ verò qñ in principali cā incideret aliquis casus: & tūc super aliquo casu posit iuramentū deferre, absque eo q̄ sup eo habeat spāle mādatū. vel equipolles. p quo vide Alex. l. q bona. §. si alieno, in iij. col. & in iiij. in fi. in ver. pro quo dicit facere. ff. de dā. infec. in iiij. col. in fine.
c ¶Oppo. q̄ etiā. Idē in omni alio legitimo administratore & tutore: vt l. ij. §. si sæpi⁹ de in inte. resti. Idē in syndico reipublicæ. sec⁹ in syndico alicui⁹ vniuersitatis, vel corporis. A. Bar.
↦P. PAV. P.
d ¶Restitutio. Quid aūt de iure canonico vide Bar. in trac. differētiarū iter ius &c. col. xv. j. vide in trac. clausularū in charta xiij. vide Alexā. latè in l. iiij. §. condemnā dum. ff. de re iudica.
e ¶Si quis sæpi⁹. Sed cū reuerētia Bar. hic dū dicit ille. §. sæpi⁹. sed intelligo q̄ vsucapio ibi erat cōpleta in absentia ibi, p cōstanti supponit̄ q̄ dabat restō: q̄rebat an si sæpi⁹ abfuisset, ex quo tpe cōputaret̄ vtile tps. Ego aūt puto sīam Mar. verissimā iducēdo hic. nā qui actionē perdit, dī amisisse rē ad quā actio cōpetebat & adiuuat̄ ista sīa per l. si mulier. ff. de cōdi. ob cau. l. licet. §. j. de iu. do. l. ait ptor. §. si cū mulier. & §. si cōditionalis. quæ in frau. cre. & rectè i resti. i inte. l. metū. §. ex hoc edicto. ff. qđme, cā. declaro: ego te liberaui per acceptilationē ab actiōe psonali, qua tenebaris mihi ad cētū ob cām

vt ires ꝓ me Romã: cã nõ est secuta,non cõdicã,vt reponaris in pristinã obligatio nẽ:imo cõdicã centũ qd eñ esset dicere, de vno persico fierẽt duo boli. Sic igit restituẽ res: nõ actio. sic voluit lex amatrix litiũ finiendarũ. arg.l.nõ est nouũ.de act.empt. l.hæredes. §.de pluribus. ff. fa. ercis. l. cũ duob⁹. §.si plur. ff. pro socio.

a ☞ Cõtra hãc legẽ. Venetũ exẽplar habet ita:istud est exẽplarius cõtra hanc legẽ, qa hic primũ decretũ fuit interpositũ cõtra nõ latitãtẽ,tñ postea cõtra latitãtẽ potelt pueniri ad vẽditionẽ ex secũdo dec. aduerte quoq, dum Bar.in fi.qõ.huius l. adducit.l.fi.ff.e.qꝫ ea lex ñ facit, vt voluit Cast .qd' pcipio:ex alle.l.si lõgius. ff.de iudi. Ale.L.ofæus.

ad secũdã lec.Bul.quę est verissima in hac l.ego fui præsens primo anno, quo vsucapiebas rẽ meã mobilẽ. secundo fui absens cã Reipu.tertio anno fui prẽsens, & sic cõpleta est vsucapio in ꝑsentia. Quæriť vtrũ deť mihi restitutio. Ad qd' respõdet Impator,ꝙ si à tẽpore cõpletę præscriptionis nõ est elapsus annus vtilis,dať restõ:vt subducať illud mediũ tẽs vsucapionis de medio, s.ille annus,quo fuit absens intra illũ annũ, poterit dñs vẽdicare possessionẽ. h. d.vsq; ad §.vltra aũt. Iste ver.legitur in glo.nostra duobus modis.Vno mõ ꝙ declarat prędicta:dictũ est:ꝙ p restitutionẽ subducit tẽs vsucapionis de medio.hic declarat Imperator ꝙ restitutio ius minoris in aliquo nõ lędit.q.d.ñ aufert possessionẽ:sed solũ subducit obstaculũ vsucapionis. Secũdo modo legitur ad illud qd' dictũ est, intra annũ vtilẽ:dictũ est ꝙ intra annũ vtilẽ: hic declarat ꝙ si ille annus vtilis est lapsus,nõ potest concedi restitutio: & ista est satis vera. Potest etiã legi alio mõ, vt tangit gl.vt ponat vnum casum nouũ. Finita vsucapione dať restitutio.hoc est verũ,nisi tãto tẽpore fuit negligẽs,quãtũ est illud tẽs,ad qd' se restituí postulat. hoc est ꝙ vult dicere vltra annũ. q. d.si fuit vltra negligens ꝙ nõ deť restitutio.tu iuuenis tene vnã aliã ex precedẽtibus:qa est magis clara visa ista lec.Bulg. Op.ꝙ si iste fuit reuersus ante vsucapionẽ cõpletã,tutus erat de iure cõi:qa poterat vẽdicare:ergo sibi nõ cõcediť restitutio:vt l.nõ videť.ś.de in inte.resti.Dic:fateor ꝙ tpe reuersionis nõ erat læsus ꝓfectẽ:hoc anno elapso apparet ipm esse lęsum in anno absentię:meritõ sibi cõcediť restitutio.ante eñ ꝙ ille annus laberet,nõ erat læsus: & sic tẽpus ad petẽdũ restitutionẽ nõ currebat sibi. Opp. ff.de acq.hære.l.Pãonius.in princ.vbi etiã nõ cõpleta læsione petiť restitutio.Sol.ibi lęsio nõ fuit cõpleta cursu tẽporis solũ, sed ex morte iuncta cũ cursu tẽporis,vt dixi ś.e.l.j. Op.tertiò de l.qui proprio.§.itẽ quæriť.de ꝓcu.So.dixi ś.quãdo aligs per absentiã est lęsus solũ in vsucapione,nõ in perditione possessionis: tunc sunt duo iudicia.Vnũ quo vsucapio subduciť:aliud quo possessio vendicať,seu quãdo per absentiã lædit̃ur in vsucapione,& possessione tũc esset vnũ iudiciũ tantũ.Rationẽ dixi ś.Alia,circa materiã actionis rescissoriæ:dic per Dy.insti. de act.§.rursus. per glo.& docto.& in l.ab hostibus.§.sed quod simpliciter. ff. e. tangam aliqua j.ex quibus caus.ma.l.fina.vbi glos.tangit &c.

1 ☞ *Si venditio bonorum fiat contra non latitantem,an sit nulla ipso iure: uel sit opus restitutione.*
2 *An ad hoc ut perueniatur ad uenditionem bonorum contra latitantem,sit necesse ꝙ præcedat primum,& secundum decretum.*
3 *Creditor an cogatur expectare tempus reuersionis absentis.*

1 IGnorare. Cõtra absentẽ nõ latitãtẽ potest peruenĩri ad primũ decretũ,nõ secundũ a.d.no.l. †Quærit glo.qd si peruenĩať advenditionẽ cõtra nõ latitantẽ,vtrũ valeat,& sit opus restitutione:an sit ipso iure nulla.Glo.videtur tenere ꝙ valeat,& sit opus restitutione:vt l.sifinita.§.si forte.ff.de dã.infec. Idẽ videť velle in l.cõtra pupillũ ff.de re iudic.tãgit glo.in l.Fulcinius.§.j. ff. qbus ex cau.in poś.ea.Cõtra istã glo.habetis tex.in contrariũ.in l. Imperatores.de priui.cre.vt respondeať.ad §.si forte.quẽ gl.allegat.debetis scire,ꝙ quãdoq; cõtra aliquẽ absentẽ proceditur ex debito descendẽte ex cõtractu vel quasi:tũc nõ potest peruenĩri ad secundũ decretũ cõtra eũ.& si fiat,ipso iure nõ valet:vt d. l.Imperatores.& hac l.in tex.nõ cauillando eã. Quandoq; procediť contra eũ ex debito descẽdẽte ex natura rei, vt in actione noxali,vel in causa dãni infecti:tũc potest peruenĩri ad secundũ decretũ:tñ si absens lædiť, restituiť:vt in d.§.si forte.& l.ij.§. j.ff.

2 si ex noxa.cã agať.Ita debes itelligere hoc.ita tenẽt oẽs doc.†Itẽ scias ꝑ hãc legẽ dãno vnã opi. ła.de Are.ꝙ videť velle,ꝙ ad hoc vt peruenĩať ad vẽditionẽ,sit necesse ꝙ primũ et secũdũ decretũ interponať cõtra latitãtẽ.Ita dicit in l.Fulci.§.j.ex qb.cau.ĩ poś. ea.Alleg.quãdã gl.quæ est in l.itẽ ait ꝓtor.§.pe.ff.e.Illud est expresse cõtra hãc legẽ:qa si primũ decretũ fuit interpositũ cõtra nõ latitantẽ põt peruenĩri ad venditionẽ ex ij.decre.& vide tex. hodie tamẽ in isto seruamus statuta,quæ sunt in his vltra ius cõ

3 mune. †Circa istud quæro vnũ verbũ hic:pone ꝙ nolo expectare tẽpus reuersionis suæ: est aliquod remediũ quo mihi succurratur.Rñdeo,si quidẽ iperatur reuersurus de proximo, cogitur creditor expectare.ff.eo.l.fina.si verò non speratur de proximo,debet dari curator bonis,contra quem poterit procedere or dinariè ad diffinitiuam sententiam, & ad executionem: vt l.ab hostibus. in principio.ff. eodem. & de priuile.credito.l. fina.§.j.

NEque. Præscriptio quadriennĩ cõtra absentes,quibus aliãs restitutio proficit ipso iure,non curit.hoc dicit.

1 ☞ *Quæ quis restituatur ex lesione causa ta propter uenditionem rei, factam legis authoritate.*
2 *Per hanc restitutionem in integrum,quando quis recuperabit rem.*
3 *Ille qui uendicat rem,debet restituere debitum,uel pretium.*

SIcùm. Aduersus venditionẽ factã propter negligẽtiam cõmissam tẽpore absentiæ,iustè petitur restitutio.hoc dicit. Oppo.ś.si aduer.ven.pig.l.ij.soluit glo.mirabiliter,hic venditio fuit facta ex ptãte legis:ibi ex ptãte cõuentionis,quo casu nõ restituitur.Rationẽ dixi ibi, & l. fi.in

1 qui.cau.in inte.resti.nõ est necesse.Ratio est,† quia hic absens cã reipublicæ nõ restituitur aduersus contractum:vt j.l.proxi.Sed qñ res venditur ex pacto, venditur ex ptãte contractus, & eum lædit contractus.Sed qñ venditur ex ptãte legis,tunc lędit̃ur ex absentia sui:meritò datur restitutio.Tangitur per glo.ff.de mín.

2 l.etiam ei.& i.fi.ś.in qui.cau.in inte.resti.non est necesse. †Quæro,vtrum per hanc restitutionẽ quis recuperabit rem. Certè gl. tua intelligit hanc l.ꝙ sunt duo iudicia. Primum,per quod peto rescindi venditionẽ.Secundũ,per quod rem vendico rescissa vẽditione. Istud sentit glo.& hoc optimè sentit tex. si aduertas bñ. Vnde hoc intelligas vt dixi ś.eo.l.quod tempore. ꝙ si per absentiam fui læsus solũ in venditione rerũ, dicunt istæ glos.sed si eo absente creditor comparasset possessionem,& vendidisset:tunc quia absentia læsit eum in possessione,& vsucapione,ad vtrũq;

3 restituetur:vt d.l.qui proprio.§.item.ś. de procu. †Vltimò habes,ꝙ ille,qui vendicat,habet restituere debitum, vel pretium, si minus est in debito.De eo dic plenè vt dixi ś.qd' me.cau.l.ij.

QVæ à patre. Aliãs incipit l.ea quæ à patre.Ex causa absentiæ ipsi absenti restitutio non datur,vel eius hæredi aduersus contractũ à se celebratũ.h.d. No.ꝙ ex causa absentiæ quis restituitur aduersus neglecta,nõ aduersus facta.Vel dic,vt dixi in summario. Oppo.de l.ś.proxi.sol.Non restituitur absens aduersus contractũ celebratum à se:sed aduersus contractũ ab alio ex cã absentiæ sic:vt l.proxi.&c. Oppo.j.titu.j.l.fin.solue vt dicã ibi.

SAncimus. Sola militia non est causa concedendæ restitutiõis:sed occupatio circa militares expeditiones.hoc dicit.

De uxoribus militum, & eorum, qui reipublicæ causa absunt. Rubrica.

LEX I.

EMporalibus. Mulieres absentes cũ suis viris,restituũtur, vt sui viri.hoc dicit.hæc lex & sequens:quia totus iste titu. idem dicit.

LEX II.

EI quæ. Hæc lex est difficilis, & habet plures lect. Breuiter dicit, ꝙ mulier debet restituere pretium ad hoc vt possit recuperare rem.contra.ff.de rei ven.l.emptor.& quod ibi no.Glo.huius timore legit hanc legem pluribus modis. Vno modo ꝙ pretium hic redatur ab ipso venditore,non à muliere. Alio mõ ꝙ reddatur ab ipsa muliere: & tũc oportet te intelligere ꝙ pretium fuit in eius vtilitatem conuersum:vt notantur in d.l.emptor. sed tunc est videndum,quomodo fuit facta hæc venditio,ꝙ pretium verteretur in vtilitatem mulieris.Dicunt quidam, ꝙ procurator generalis mulieris vendidit rem eius fraudulosè pro modico pretio. quod conuertit in vtilitatem mulieris.Et ita intelligunt hanc legem.& vide glo.super verbo,pretio.innuit hæc glos. secundùm hanc lectu.ꝙ si procurator generalis vendidit dolosè,nõ transit rei dominium,nisi secuta vsucapione,& prescriptione,vt hic in tex.quod

tex.quod etiã tex.tenet alibi in l.ij.§.si procurator.ff.pro empti. Sed contra hanc videtur ś.titu. proxi.l. quæ à patre. vbi restitutio non cõceditur aduersus cõtractum. Solu. Ibi fuit cõtractus celebratus ab ipso absente: hic ab eius procuratore. Alij legunt hanc legem quod hæc vẽditio fuit facta à creditore mulieris: & est satis bona. Alij dicunt tres esse casus: aut venditio fuit facta bona fide,aut mala fide, quæ potest probari: aut mala fide quæ non potest probari: isto tertio casu loquitur hæc lex. Sed istud est truffa:quia mala fides,quę non potest probari,est perinde ac si non esset:vt l.duo sunt Titij.de testamenria tutela.Tene ergo vnum dictarum præcedentium,quam vis.

De tempori.in integrum restitutio.tam mino.quam aliorum. Rubrica.

LEX. I.

IN his. Quando vna causa petendæ restitutionis succedit post aliam,tempus petendæ restitutionis non currit.hoc dicit. Opponitur, & videtur ꝙ hæc lex sit superflua per tres sequentes.Solu. Non est verũ. nam hic loquitur quãdo vna causa restitutionis succedit post aliã, in eadẽ persona:lex sequens loquitur quando vna succedit post aliam in diuersis personis.in aliis duabus videbitis differẽtiam, vt j.dicam. Opponitur secundò:hic dicitur,ꝙ tempore absentiæ potest restitutio impetrari. Istud videtur continere repugnãtiam:quia sic absens non potest esse in iudicio.Solu.Intellige ꝙ per procuratorem potest. Opponi. absenti causa Reipublicæ currunt tempora:vt j.titu.ij.per totum.Sed hic dicitur,ꝙ ipso iure nõ currit:quare malè.Solu. Dicunt quidam ꝙ hic currit ipso iure:sed restituitur.& sic dabitur restitutio: vt possit impetrare, restitutionem,non obstante cursu temporis.Glos. hoc repræhẽdit,& bene:quia speciale in tempore restitutionis,causa vitandi circuitum,vt minori vel absenti non currat.& ita debetis intelligere materiam hanc. Item opponi.ꝙ tempus petendi restitutionem in integrum est continuum:vt j.eo.l.fi.ergo currit in absentia. Solu. Non est continuum quo ad omnia: quia tempora minoris ætatis,& absentiæ subducuntur.

LEX. II.

SIintra. Si minor succedit maiori causa militiæ absenti toto tempore minoris ætatis tempus petendæ restitutionis non currit.hoc dicit.

LEX. III.

SIintra. Ista lex potest summari vt precedens:& quæro in quo differt hæc lex à prima. Certè in hac lege,ponitur de minori, quæ est adhuc intra tempus restitutionis, de quo ibi non dicitur. Ponitur etiam hic de minore, qui minor effectus est miles & in hoc concordat cum illa &c.

EXpersona. Quando vna causa restitutionis succedit post aliam:tunc tempus nõ currit in eadem persona:& hæredibus prodest.hoc dicit.

1 ☞ *Tempus petendæ restitutionis quanto tempore duret.*
2 *Minor succedens maiori quando restituatur.*
3 *Maior succedens minori an restituatur.*
4 *Hæreditate iacente tempus petendæ restitutionis quando currat.*
5 *Mors dicitur iusta,& necessaria absentia.*

IA quæ. Ista est bona lex:In minori ætate nõ currit tempus petendæ restitutionis, sed superueniẽte maiori in eius persona,vel in persona successoris incipit currere. † Not. principium huius le-

1 gis,in quo est dare vnum casum.quod tempus petendæ restitu-

2 tionis durat quinq; annis. Alij casus sunt clari. † Circa hanc legem quæritur,quando minor succedit maiori. quando aliquod tempus residuum ei currere incipiat. Glo.de hoc disputat,quòd fuerunt opi.tene illam quòd currat perfecta ætate, ne aliãs esset dare quod minor restitueretur ad restituendum: vt habuistis.ś.

3 eodem.l.j.& hic. † Quæro secundò,quid si maior succedat minori.Iste casus non est in tex.Ratio:quia est indubitabilis.Dicit

4 glos.ego circa istum casum facio dubium.nam† quando maior succedit minori,tempora nõ currunt iacente hæreditate: vt hic, & in fine.& potest esse ratio: quia hæreditas iacens repræsentat personam defuncti:vt l.hæreditas.de acquiren.rerum dominio. & l.mortuo.de fideiuſ.sed defuncto nõ curreret tẽpus si viueret:quia minor erat: ergo &c. Sed qñ maior succedit minori, est dubium an iacente hæreditate currũt tẽpora. Et videtur ꝙ sic:vt l.cœptã. de vsusca. & l. nunquã.§.vacuũ.Præterea,cessat ratio,quę est in fine huius legis nam hæreditas iacẽs hoc casu non repræsentat personã minoris: b ergo debet tempus currere. Dico ꝙ iacẽte a hæreditate tale tẽpus nõ currat.nam tẽpus necessariæ,& iustæ absentiæ,de medio sub

5 ducitur:vt j.eo.l.fi.Sed iusta,†& necessaria absentia est mors.ergo &c.Ita debes intelli b gere hanc materiam: nisi poneres ꝙ hæres instituius fraude & dolo, additionem differret.ar.l.cũ filanianũ.j.de his qui.vt ind.&c.

SIminor. Ista authen.ponit quędam specialia in ista materia. Oppo. ꝙ in minori ætate nõ currit tẽpus petendæ restitutionis:vt ś.eo.l.j.& in hac l.C.sol. speciale est hic, & in auť.ista ponuntur sex vel septem specialia:vt glo.tua dicit, quam vide. Circa istam auť. quæro, dicitur hic,à tempore nuptiarum,s.contractarum.Et ex hoc sequiť ꝙ vsq; ad xxxvij.annũ posset differri.Glos.reprehendit.Dic vt habes in ea.

1 ☞ *Tempus instantiæ ex causa legitima prorogatur.*
2 *Actor potest uti dilatione quæ datur reo,& econtra.*
3 *An cum actor porrigit libellum restitutionis in prin. quadriennij,si tempus labatur ob disputationes,an sit danda dilatio ad probandum, quæ excedat totum tempus.*
4 *An idem sit instantia causæ principalis, & in causa appellationis.*
5 *Si reus ualet renunciare dilationi dat.reo,an actor poterit illa uti:& sic renunciari posit in eius præiudicium.*
6 *Licet reo detur una dilatio,plusquam actori: tamen actor etiam ipse poterit uti dicta dilatione.*
7 *Si minor restituitur ut ponit testes iterum producere:ita & eius aduersarius poterit,*

b PEtendæ. bHæc est nota.& singul.lex, breuiter dicit.Si petitur dilatio, quę tẽpus instantiæ, non excedit, tam actori quam reo conceditur. quod si excedat,non actori, sed reo conceditur. Poterit tamen actor vti dilatione reo concessa.hoc dicit in summa. Ad euidentiam huius scias quòd olim erat annus vtilis ad petendam, & finiendam restitutionem: hodie est quadriennium continuum:vt j.eodem.l.finali.

1 †Nota quòd tempus instantię ex legitima

2 causa potest prorogari. †Secundò not. ꝙ actor potest vti dilatiõe,quæ datur reo. Idẽ puto econuerso.l.vlti.j.de fru.& lit. expen.

Oppo.j.l.proxi.Solu.Illa intelligitur secũdùm istam,vt j.videbitis. †Quæro, quid

3 si actor dedit libellum circa principiũ quadriennij, & tantùm fuit disputatum super libello,& super legitimatiõe personæ,quòd modicum supereſt ad probationes faciendas: an actori debebit dari dilatio quæ tẽpus excedat. tex. videtur hic velle quòd non simpliciter. Dicit enim actori denegari. Hoc etiam videtur velle glosſ. quæ dicit duo sufficere.Primum vt denegetur: secundùm quòd in confinio petatur, & tempus transcendat. Ita dicit glos. super verbo, quippe.sed hic sunt duo:ergo &c. cõmuniter determinatur contrarium,per rationem quæ hic ponitur in tex.Ratio:quia quando actori denegatur,est propter negligentiam suam : quia est in arbitrio eius quando agat.Si igitur cessat ista ratio, cessabit ista lex.Et sic si in actore esset eadem ratio quę in reo,esset idem ius. Pro hoc videtur tex.in l.quinquaginta.& l.si cùm ipse.de excu

4 satio.tuto. † Quæro vtrum hoc idem sit in tempore instantiæ causæ principalis.Rñ.breuiter ꝙ non:vt l.properandum. de iu-

☞ POMATES.
¶ Hæreditate.Iacẽte currat præscriptio:et casu quo currat, an deť restõ,vide Alex. cõsi.iiij.col.vj.volu. ij.& lxxxiij.&ad fi. volu.iij.& Bal.cõsi. xlviij.in j.parte.secũ dũ impreſ. Mediola.
¶ Petẽdæ. Vide istã legẽ declaratam per Innocen. & alios in c.de causis.de officio delega.Andre.Barb.
✠ P. PAV. P.
¶ Petẽdæ.Istã regulam ꝙ dilatio facta reo fiat cõis actori,limita nõ ꝓcedere qñ actor semel renũciaſ set ꝓbationib⁹.Tex. ẽ quẽ põderat Ange. in §.quia verò.in vl. col.in auť.de testi.vi de Feli. in c. de testibus.in ij.no.extra de testi.& ad fi.vbi cuĩ de alia limitatiõe.itẽ vide ad istã regulã id qd' dicit Aret.in l. sed si de sua. de acq; here.in v.col.qui volu it ꝙ sicut data reo dilatiõe, ꝑt & actor ꝓbare idẽ erit si reus nõ petat dilationem ad ꝓbandũ : sed opponat aliquã exceptionẽ,quæ ꝓbeť ex iuris præsumptione quia poterit actor licet ex clusus à ꝓbando ꝓbare cõtra talẽ exceptionẽ: vt p eũ.
☞ ¶ Pro cõcordia adverte qdilatio tertia, qñ petiť in cãnalib⁹, & est cõcessa reo, ꝑt accusator intuito reo cavti.Bar.in l.si post mortẽ.ś.fi.ff. d cõtra tab. contrariũ tenere allegať hic in hac lege, petẽdæ. & in l. si iudex circũuẽto.ff. d mi.tu dic in d.l. si iudex.Bar.formatqõ. sed nõ decidit. † hac vide l.petẽdæ. ꝑt intelligi sed'm distinc.hic positã,s.an re ntegra. & ꝓcedat negativa, aut re nõ ntegra,et ꝓcedat qd' dr in d.ś.fi. vel ẽt posset intelligi sed'm distin.Bar. ſd. ś. fi. an dilatio fuerit data ad petitionẽ rei vl nõ dicvt ibi ꝓ eũ. ad d' ad.d. Ias.il.fi. arrogator.ff.de ado.colũ.xxj. q relatis opi. d ri istã eẽ cõem sniã.

a ✠P. PAV. P. ¶Quòd actor. Cõtrariũ tenet Bal. Paul. de Ca. & Mo. hic. & Bal. ī l. ſi arrogator. ī vlti. col. de ado. vbi etiã gl. & Bar. limita tñ iſtud, pcedere in dilatiõe cõceſſa de iure cõi: ſecꝰ ſi ſpeciali fauore puta minori. Bald. in l. poſtquàm liti. in vlti. colũ. C. de pactis. ita rñdẽs ad l. ſi arrogator. col. añpe.

b ✠POMATES. ¶Tñ actor. vide, & limita vt colligíẽ ex dictis p Iaſ. poſt alios ī l. admonẽdi. ī ij. gl. ī iij. ītellectu in ver. tu aũt ſubtili poteſ elicere ex vbis. ff. de iureiu. & vidẽ Bal. ī c. ſi aũt col. ij. de reſ.

✠P. PAV. P.

c ¶Supuacuã. no. circa iſtã materiã, q ſi aliqua læſio obuenerit minori ī iſto quadriẽnio, nõ dareť reſtõ. vide Alex. cõſil. xxj in prin. Itẽ no. q iſtꝫ quadriẽniũ à iure principio ẽ vtile: adeò q nõ currit niſi à tpe ſciẽtiæ læſionis. vide Alex. ī cõſ. j. ī v. col. ī iiij. vo. in cõſ. lxxj. ad fin. Itẽ no. q iſtud quadrienniũ ī eccl'ia nõ currit durãte ꝓtractu illiꝰ, q dãnoſum contractũ fecit. vide Alex. cõſ. viij. ad fi. iij. vol. Itẽ q nõ curat ignoranti, vide Alexã. cõſ. lxxxiiij. ī ij. col. & cõſ. iiij. ī ij. vo. ī añpe. co. & cõſ. cxxxj. ī iij. col. & cõſ. ccxij. ad fi. vidẽ ẽt de materia do. Fran. cõſil. xv. ad fi. Itẽ an poſt iſtud quadriennũ eccleſia reſtituat aduerſus pręſcriptionẽ de equitate canonica, vide Bar. in tracta. differẽriarũ inter &c. in v. col. in c. j. de pręſcri. col. añpe. & ſeq. quod quadrienniũ eſt vtile à principio. Itẽ q petẽs reſtõ nẽ habeat fundatam intentionẽ eo ipſo q ꝓbat ſe fuiſſe minorẽ tpe contractꝰ, licet nõ ꝓbaret ſe nũc eſſe in tpe quadriẽnij qđ dať ad petẽdũ reſtõnẽ vide Are. in l. ſi te minorẽ. ff. de in inte. reſti. per illum tex.

d ¶No. ex hac. adde l. doli ex ceptione. ſ. di uerſum. ff. de no. Fal lit in caſu l. ſi. in fi. J. de repu. hære. & ad de Bar. in l. ab hoſtibus. ſ. ſed quod ſimpliciter. ff. ex quibus cau. maio. vide glos. in c. cũ ex literis. de in inte. reſti. & in d. cle. j. Andre. Barb.

✠POMATES. c

e ¶Qñ tempus. Vide Alexã. conſi. lxiij. in colũ. iiij. in iij. volu. & pe. col. in prin. & Feli. in c. j. colũ. vj. de reſcri. vbi pulchrè tãgit de iſto quadriennio. & Alexã. conſi. lxxj. colũ. iij. volu. j. & lxxxiiij. col. ij. eo. volu. & Are. xv. col. fin. Pan. in c. cũ ex literis. col. iij. & ſeq. de reſti. in inte. & Alex. cõſ. iiij. & vj. vo. ij. in fi. vbi dicit q hoc quadriẽniũ eſt vtile, & ideo nõ currit ignorãti. Et idẽ dicit cõſ. lxxxix. col. iij. eo. vol. & clxviij. ī fi. eo. vol. ij. de q ẽt vidẽ Iaſ. ſ. rursus. col. xiij. iſti. de ac. & vide ẽt ale. cõ. xxxj. co. j. iſi. vo. v. & cxvj. col. ij. & lxxj. ad fi. e. vo. v. & Bal. cõ. ccxxxvj. ī j. pte. & xcij. e. pte.

tps minoris ętatis, & abſentię, ſubducíť de q̃driẽnio. Op. q illud quadriẽniũ nõ ſit priuilegiatũ: vt l. doli excę. ver. diuerſum. ff. de no. ſo. dicit gl. fateor q nõ eſt priuilegiatũ, ſed priuilegiatę rei da tũ. Vide gl. ſuper verbo, cõtinuũ. †No. ex hacᵈ glo. q in his quę

d 4 minor facit intra quadriennium non poteſt petere reſtitutionẽ in integ. vt d. ſ. diuerſum. Fallit in l. ſi. de repu. hær. & ibi eſt ſingularis caſus: in quo no. q minor reſtituitur in his quæ facit in quadriennio, poſt perfectam ætatem. Opp. ſecundò quando

e tẽpusᵉ eſt cõtinuum currit omni tẽpore: vt l. j. ff. de diuer. & tẽp. præſcri. ſed hic in prin. dicitur q eſt tempus continuum. in fine dicit, q nõ currit tẽpus minoris ætatis. vel abſentię: quare malè.

Huius timore facta eſt hic additio, quæ eſt prima gl. mag. quæ

5 glo. eſt ſatis clara. †Et breuiter tẽpus reſti. petendæ nõ eſt continuũ quo ad omnia, ſed quo ad quid. Et iſtã eandẽ gl. habetis de diuer. & tẽpo. præſcri. in rubrica. & l. j. Gl. dicit hic aliqua, de q

6 bus alibi dubitať, †ſcilicet an tẽpus redhibitoriæ, vel quãto minoris ſit vtile, vel continuũ. Et vide glo. quia in d. l. j. cũ ſeq. & in l. annus. de calũ. ſunt glo. cõtrariæ. Glo. tãgit iſtud in rub. de diuer. & tempo. præſcript. & ibi dixi: & examinat in l. cũ ſex. ff. de ędi. edi. Opp. & videtur q ex diuerſitate locorũ inducatur di

7 ij. †Gloſſa non ſoluit. Dicas, quia quandoq; ex diuerſitate locorũ inducitur diuerſitas rationis: & tunc inducitur diuerſitas iuris: vt l. j. j. de dila. l. pretia. ff. ad legẽ Fal. & l. ſi. j. de teſta. & j. qui num. libe. l. j. Si verò nõ inducíť diuerſitas rationis, nõ debet induci diuerſitas iuris, vt hic. Opp. ſ. eo. ti. auť. ſi minor. Sol. Ibi eſt caſus ſpecialis. Op. ff. ex q. cau. ma. l. ſed & ſi per prętorẽ. ſ. ſi ferię. & §. quoties. Gl. huius timore loquiť hic multũ inuolutè ſuper verbo, continuatio. & in hoc ſunt multæ opi. quas tñ examinabo tibi tantùm, q eas clare habeas. Debes ſcire: & hic ad

8 uerte q̃ ſubtilis paſſus eſt, †q duplex eſt tẽpus. Primũ, eſt tẽpus ad qđ qs petit ſe reſtitui. Secũdum eſt tẽpus, intra quod qs petit ſe reſtitui. Primũ eſt vniforme: q̃a ad tantũ tẽpus quis petit ſe reſtitui, in quãto tẽpore fuit læſus, & nõ vltra: vt ſ. titu. ij. l. qđ tẽpore. Secũdũ tẽpus eſt, intra quod illud etiã eſt duplex. Nã quodã eſt tẽpus, intra quod debet reſtitutio poſtulari, & terminari: quoddã eſt, intra quod debet proponi. Primũ eſt ſemper vniſormę: quia debet terminari intra quadrienniũ continuũ, vt hic. fallit in caſibus vt ſ. l. proxi. & auth. ſi minor. Secundũ tẽpus, intra quod debet proponi: & in hoc ſunt opi. etiã. Veritas eſt hæc, q ſi quidẽ aliquis leditur ex contractu, vel ſententia, tẽpus proponẽdæ reſtitutionis eſt vniforme, ſ. quadriẽniũ: vt hac lege. Si verò lædítur ex curiu tẽporis: ſi quidẽ tẽpus læſionis eſt plus quã quadriẽniũ, idẽ: quia intra quadriẽniũ poteſt proponi, vt hac l. Si verò tantũ tẽpus quo eſt læſio. eſt minus quadriẽnio: tũc debet de neceſſitate proponi reſtitutio intra tantũ tẽpus, quantũ eſt ille tẽpus, læſionis, & nõ vltra: vt d. l. ſed & ſi per prætorẽ. ſ. ſi ferię. & §. quoties. no. in l. interdũ. ff. de mino. licet quidã alij dixerint cõtrariũ. Et per hoc apparet q ſi aliquis eſt læſus in decẽ diebus, q dantur ad appellandũ finita ætate, minor debet reſtitutionẽ pro ponere intra decẽ dies: quæ tamẽ ꝓpoſita poſſet durare quatuor annis. Et idẽ ſi aliqs eſt. læſus in vna die, finita ætate, vel abſentia deberet in prima die, ꝓponere, quæ poſſet quatuor an. durare, vt ſ. dixi. Ita tenet glo. expreſsè in l. diuus. ff. de in integ. reſt. Ratio huius eſt: quia tẽpus negligẽtiæ poſtquã ceſſat impedimentum, abſorbet illud tẽpus q debet reſtitui. Ita etiã ſentit hoc glo. tua, quã vide ſuper verbo, cõtinuatio. Canoniſtæ tñ videntur aliter ſentire: vt de in integ. reſti. c. j. in Clemen. licet credam eos non bene dicere. Opp. de l. ſi. j. de anna. excep. Sol. Fallit hic: quia

9 per litis conteſtatio. actio non perpetuatur. †Item opponi. & videtur q non ſit quadrienniũ, ſed biennium. ſ. de dolo. l. ſi. Sol. in reſtitutionibus quæ petuntur per officiũ iudicis ſemp eſt qua driennĩ, vt hic. in illis quæ petuntur iure actionis, ſunt cõſtituta alia tempora: vt ſ. de dolo. l. ſi. & ſ. qđ me. cau. l. ſi. per vim, vel metũ. Itẽ opp. de l. intra vtile. ff. de mi. So. ibi nõ porrogatur tẽpus, propter malitiã aduerſarij appellãtis. Op. ſ. l. prox. So. iſta

10 determinatur per illã. †Quęriť, quid ſi præſcriptio fuit incœpta à minori ætate completa in maiori: quando incípit currere tẽpus petẽdæ reſtitutionis. Quidã dicũt, q tunc reſtitutio non habet locũ. Sicut dicimus qñ præſcriptio completur abſente reuerſo: vt vidiſtis. ſ. tit. ij. l. quod tempore. ſecundũ quorũdã opi. Sed poſito q reſtitutio habeat locum ſecundũ opi. noſtrã gloſ. & ve

& veram, quæro quando incípit. Glo. hic dicit q præſcriptione finita, nõ antè: licet quidã contradicant. Vide glo. ſuper verbo, illuxerit. Gl. examinat latius iſtũ paſſum. Inſti. de act. §. rurſus. & l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. ff. ex quibus cau. maio. & finaliter videtur iſtud idem tenere, q à tẽpore lęſionis cõple tæ, perfectè incípit currere. Cõtra iſtã opi. eſt ff. de dolo. l. j. §. idẽ Pomponius. vbi dicitur q actio de dolo excluditur per aliam actionem, quæ competit. & ita videtur, q hæc reſtitutio extinguatur per aliam actionem, quã habuit de iure communi reuerſus ante vſucapionẽ completã ſed fortè aliud eſt in actione de dolo, quæ eſt magis odioſa, quã iſta reſtitutio: vt d. l. j. & ſeq. Putarẽ pro modo ſalua meliori deliberatione, q ſi quidem ad complendam vſucapionem, ſeu præſcriptionem ſupererat tantum tempus, quãtũ eſt quadrienniũ, vel plus, q reſtitutio extíngitur ideo: quia ſicut quadriẽniũ extíngueret beneficiũ reſtitutionis iam competens: multò magis impedít naſciturũ: vt l. patre furioſo. de his q ſunt ſui vel alie. iur. Dicam alibi plenius de iſto paſſu. Vltimò quærit gl. an quod hic dicitur de quadriennio habeat locũ etiam in actione reſciſſoria, ſicut in officio iudicis reſcindenti Dicam vobis j. tĩ. j. l. ſi.

Quibus ex cau. maio. in integ. reſti. *Rubrica.*

LEX I.

Si propter. Legatio eſt iuſta cauſa abſentíæ vt reſtitutio concedať. h. d. Nota quod dixi in ſummario. Nota q qui petit reſtitui aduerſus rem iudicatã, petit inſtaurationem iudicíj, non quòd ſententia reformetur ſed q de nouo iudiciũ agiteť. Símile in l. j. ſ. ſi aduerſus. liber. Dixi in l. j. ſ. ſi aduerſus rem iudicatam. Itẽ nota q poſſum dícere in líbello, peto reſtitutionẽ reſtaurationis iudicíj, vt integrè deſenſionibus meis vtar. & vide tex. qui format líbellum, &c.

LEX II.

a **Si idcirco.** Vincula[a] publica ſunt iuſta cauſa cõ dẽdi reſtitutiõis beneficium. h. d. Gl. legit iſtam legẽ duobus modís. Vno modo q arbiter ponatur hic pro iudice ordinario: & iſta bona. Alía q ponatur pro arbitro compromiſſario iuris: & iſta non eſt bona ſecundũ iſta tempora. Ratio: quía ſententia arbitri non ligat, vt videbitis ſic j. ti. ij. l. j. Daretur ergo exceptio aduerſus petitionẽ non quòd reſtituatur ad aliud: tamen ſecũdũ iura hodierna, an ex ſententia arbitri poſſit orirí actio. videbitis in l. cum antea. j. tit. ij. & ſic poſſet procedere iſta lectura &c.

LEX III.

In contractibus. Opp. maiores non reſtituuntur aduerſus cõtractũ: vt ſ. ti. iij. l. quæ à patre. not. ſ. tit. j. l. ſi. in glo. ſuper verbo, continuatio. Solue q hic non loquitur de reſtitutione in integ. ſed loquiť hic de officio iudicis mercenario, q actioni deſeruit. Et ita intelligit glo. tua hãc l. Tu verò poſſes intelligere propriè, vt faciat ad titulũ, q maior reſtituitur in contractibus celebratis, non à ſe, ſed ab alio, puta à creditore ſuo: vt l. ſi cum militari. de reſti. míli. vel à ſuo procuratore: vt ſ. de vxo. mili. in l. ij. ſecundùm vnã lec. vel à iudice, ſi iudex proceſsit ad venditionẽ. arg. l. j. & ij. de re míli. & l. ignorare. & quod ibi dixi.

Sed tenendo lec. glo. opp. licitum eſt contrahentibus ſe inuícem decípere: vt l. in cauſæ. §. pe. ff. de mino. ergo maioribus nõ ſubuenitur. Huius timore glo. diſtínguit hic. díc vt in ea.

1 §✠Lex iſta an habeat locum tam in alia ciuitate, quàm in ciuitate Romana.
2 Lex debet extendi per identitatem rationis.
3 Reſtitutio in integrum, an & quibus caſtris detur.
4 Diſpoſitio huius legis habet locum in eccleſijs.
5 Eccleſia intra quantum tempus reſtituatur.
6 Reſpublica an utatur iure pupillorum, uel iure adultorum.

1 **Respublica.** Non eget ſummario: q ſeipſam ſummat. Quærit gloſ. de qua Respublica loquitur hæc lex? Rñdet q loquitur de Respublica Romanorũ: vt l. eum qui vectígal. ff. de verb. ſign. ad Mace. l. nihil. ſed tunc quærit quid in alijs ciuitatibus? Glo. videtur dicere q idem: arg. ff. eo. l. legatis. & l. ſed & ſi per prætorem. §. ſi. líceat illæ leges loquantur in legatis ciuitatis, non in ipſis ciuitatibus. Finaliter videtur tenere glo. q aliæ ciuitates reſtituuntur arg. l. Reſpub. j. de iure Reipublicæ. li. xj. Quidã doc. Vltramõ. tenent contrariũ. Nã ciuitas cõtineť appellatione Reípubli. impropríè: vt l. ſed & ij. qui. ff. de publi. Sed nos debemus legẽ intelligere ſecundũ propriam ſignificationẽ: vt l. j. §. ſi is qui nauẽ. ff. de exercito. ergo &c. Quidam alíj doc. tenent opi. glo. q ciuitates reſtituãtur. & probatur per hãc legẽ, & per l. Rem publ. j. de iure Reípubli. quę loquuntur generaliter. †Prætereа, lex debet extendi per identitatẽ rationis. nõ enim eſt aliud mens legis quã ratio: vt vidiſtis in l. nõ dubium. ſ. de legí. ſed eadẽ eſt ratio ín qualibet ciuítate, q̃ eſt in Republi. Romanorum: q̃a per

2 aliós regunť ſicut mínores regunť perꝰ tutores, & curatores. ergo &c. Prępterea, q̃pter vnũ quodq; taleſ, & illud magís. ſ. de ſac. ſan. ecc. auť. multò magís. Sed legati ciuitatũ, ꝓpter ípſas ciuitates, hñt beneficiũ reſtitutiõís ín ínte. vt ff. eo. l. legatis. ergo multo magís ípſę ciuitates. Ia. Bu. dicebat q nõ reſtituenť vígore huius legis, q̃a ꝓpríè nõ eſt Reſpu. tñ reſtituerenť ex clauſula gñali, ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videbíť. & hoc pro eſſe verũ. †Itẽ q̃rit gl. quid in caſtro [b]. vel

3 b in vila, & dícit q nõ debet reſtituí: & vide glo. & ſic videť q priuilegia conceſſa ciuitatibus, nõ cõpetunt caſtris, vel villís rectè dícit. de alíjs priuilegíjs tetigí. ſ. ď ſacroſan. eccle. l. fi. & facit pro iſta gl. qđ habetis no.

c ín l. finita. §. ſi de vecťigalibus [c]. ff. de dam. ínfec. tñ quantũ ad propoſitũ dícebat Iac. But. q quędã ſunt caſtra, vel villæ, quæ habent multitudínẽ hominũ, & habent regí per ſuos adminiſtratores, & publica negotía non poſſunt eſſe in omnibus: verè tunc ín eís eſt eadẽ ratio, q̃ in ciuitatibus. Sũt & caſtra quædã, ſeu villæ, q̃ habent modícos homines fortè ſex vel decẽ: & ſic tractant negotía cõmunitatis, tanquã ꝓpria, & quílibet ſcít tota: & tunc eadẽ ratio, quæ eſt in priuato: & ídeo non poterít reſtituí. qđ fa-

d tís placet.[d] †Quæro, quid in eccleſia. Gl.

4 dícit q ídẽ: q̃a ꝑ adminiſtratorẽ regíť, ſicut Reſpubli. qđ ſatís placet. Habetis text. oẽs plenos de hoc extra, de ín integ. reſt. ín anti

5 quís. & in vj. & in Cle. †Quæro, ín tra quã tũ tẽpus reſtituať. Quidã dícũt, q ꝓpterea. ergo ſibí nunquã currít tẽpus. Glo. dícit, ín tra quadriẽniã: vt j. de ſen. aduer. fiſ. l. j. lí. x. Tu habes de hoc tex. ín c. j. extra, de ĩ ínte. reſti. lí. vj. vbi vide quid de eccleſia. Dícíť

6 híc †q Reſpub. vtíť iure míno. q̃ro, quorũ mínorũan iure pupíllorũ, an iure adultorũ. Gl. q̃ eſt híc, vť velle q̃iure pupillorum. Et [c] vidẽ gl. ſecũdã. De hoc dícã tíbí alíbí adhuc hoc anno: q̃a ſunt quídã text. & quædã gl. quæ videnť ſibí contradícere. Ad ídem fa- d cít l. Rempu. j. de iure Reípub. líb. xj.

1 §✠Actio utilis reſciſſoria, an ſit proprium nomẽ actionis uel ſit adiectio.
2 Actio utilis reſciſſoria, quare ſic appellatur, & quando n. ſecatur. numc. 5.
3 Nomina uerbalia poſſunt accipi actiuè, & paſſiuè.
4 Nihil exemplum ſuiipſius.
5 Lex na parit fruſtra carnium: & per clamorem inſpirat in eos ſpiraculum uitæ.
6 Actio utilis reſciſſoria, quando dicatur datiua, uel natiua.
7 Dominium directum, an ita tollatur per præſcriptionem ſicut per uſucapionem.
8 Actio licet tollatur ipſo iure p præſcriptionẽ trigintа annorũ, tñ obligatio nõ tollitur.
9 Actio realis quare appellatur à Bartolo natiua.
10 Actio utilis reſciſſoria, quanto tempore tollatur.
11 Annus qui datur in iudicio reſciſſorio, q̃ incipiat currere à die reſtitutionis habitæ.
12 Iſta actio, quando eſt directa, datiua, non natiua, an tollatur anno utili.
13 Actiones per ſecutoriæ quando ſint perpetuæ.

¶Vincula. Adde qđ Pau. de caſt. dicit, dũ glo. loquiť de ſnía lata cõtra exiſtentẽ in carceribus, q Florentiæ fuit magna diſſẽtia, ꝓ ea q̃dicit bar. in l. ſi q reꝰ. de publ. iudi. Bene dicit ipſe q bene eſt, vt citetur ad domũ: & ſi nũci referat q citauit, valeat ſnía: q̃a põt eſſe ignarus q fuit in carceribus: ſi verò referat q citatus eſt in carceribus, ſnía non valeat.

✠P. PAV. P. Quid in caſtro. Vide Roma. cõ. ccccxxiij. vbi etiã ponit an deẽ vniuerſitati cõtra aliã, & q etiã villis et cõitatibus deť reſtõ, vide ẽt Com. in cõſi. clviij. in j. dubio, ꝓpe finẽ. vbi dicit, pcedere hoc præcipuè ſi cõe fit magnũ. Sẽtit etiã idem ſi nõ eſſet magnũ, dũmodo nõ ſit minimũ, ꝓpter illud qđ dicit hic Bar. Et vide Abb. in c. j. col. pe. extra, de in integ. reſti. vbi etiã ponit qd in villis & caſtris & collegijs vel hoſpitalibus, q opinio Bart. & Iac. But. ſit cõis, vidẽ etiã Soc. cõſi. ccxcix. in ij. col. in ij. dub. vbi vult q deť reſtõ. etiã ſi ſyndicꝰ, cuiꝰ culpa eſſet læſa, eſſet ſoluẽdo ſed contra hoc facit, q̃a iſta reſtõ vẽ dari ex clauſula gñali, ſi qua mihi iuſta cauſa: vt per Bar. hic, & Paul. de Caſ. in d. cõſi. ccxvij. & Abb. in d. c. j. & Sali. hic quo caſu nõ vẽ dari reſtõ niſi in ſubſidium, qñ nõ ſunt ſoluẽdo hí, quorũ culpa data eſt læſio: vt vẽ velle Bart. in l. ſi ſtante. ad fi. C. de iure deli. De quo Iatiꝰ ſcripſi in Repertorio, í verbo, reſtõ. col. ij. Et q villis & cõitatibus deť reſtõ ſolũ ex clauſula generali, vidẽ ẽt Soc. cõ. cxciiij. col. iij. ꝓpe fi. vbi dicit iſtã eſſe cõmunem opinionem.

✠P. PAV. P.

c ¶Vectigalib⁹. Vide ibi Alex. in v. col. & vide etiã in d. l. fi. C. de ſac. ſanc. eccle.

d ¶Satis placet. Vide Pau. de Caſt. & Ioã. And. in addi. ad Spe. in tit. de reſti. in inte.

↠ P. PAV. P.

a ¶Causa facta. Limita dispositionē huiꝰ tituli, vt in simili per Alex. in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de damno infec. col. xxij. & seq.

¶POMATES.

b ¶Requiruntur. Aliquādo tamē rei vēdicatio datur cōtra nō possidentē: qui tamē sperat de proximo possidere. Ita no. Barba. in c. fi. extra, de iudi. qa ibi illi laici agebāt cōtra illā ecclesiā petitione, ꝙ non erat in possessione electiōis rectoris sed sperabatur de proximo esse per sententiā in fauorē illius eccle siæ latā à Florentina potestate.

SIab hostibus. Ista lex est multū difficilis, & habet multū subtilē et difficilem materiā. Breuiter dicit restitutione habita, petitur vtilis rescissoria, quæ anno finitur. h. d. Ad euidentiā præmitte quid sit fictio postliminij. & qd si fictio legis Corneliæ. Opp. cōmunia de suc. l. seruus. Sol. Hic illi, q decesserūt apud hostes, habent successorē, propter duplicē fictionem. s. postliminij. & legis Corneliæ, vt hic apparet ex tex. Sed contra hoc duæ fictiones non possunt circa idē cōcurrere. vt j. de do. promiss. l. j. So. hic non concurrūt circa idem: quia lex Cor. fingit circa mortuos in captiuitate: postliminiū fingit circa filiū reuersum. His præmissis, venio ad declarationē materiæ huius l. Primò quæro, quę est ista vtilis actio, de qua loquitur hic. Respō. est vtilis rescissoria. & ita dicit text. in l. ab hostibus. j. de capti. & postli. reuer.

1 †Quæro, vtrum istud sit propriū nomē actionis, an sit adiectio? Glo. in l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. ff. e. dicit ꝙ est adiectio, sicut dicimus de adiectione de peculio, tributoria, institoria, exercitoria, & similibus. Nā illa actio antiqua per vsucapionē sublata est, ita ꝙ restituit vtilis, & appellatur in vtilis rescissoria. †Quæro, quare appellat vtilis rescissoria? Respondet

2 3 vt aliàs dixi vobis †ꝙ nomina verbalia possunt accipi actiuè, & passiuè: vt l. filiusfa. ff. de test. & l. ij. ff. de duo. reis. & in qualibet earū no. Vnde rescissoriū posset appellari iudicium de in integ. restitu. quo ad obstaculū vsucap. vel aliud rescinditur: & tūc diceretur actiuè: ideo appellamus eū officiū rescindēs. Restitutione verò habita datur antiqua actione sublata vtilis, & ista actio restituta vtilis appellatur rescissoria: quia circa eā est facta rescissio. Sed cōtra, facit iste tex. qui dicit, exemplo vtilis actionis &c. Nam ex hoc patet, ꝙ alia actio est ista quę intentatur: alia illa vtilis quæ restituitur: quia nihil est exēplū iuūpsius, & nullū simile est idē, †vt l. qd' nerua. ff. depositi. & auth. si quis in aliquo. §. de edē. Huius timore glo. exponit istū tex. trtbus modis, quos vide:

4 5 vt in glo. †Quero, quādo nascatur ista actio rescissoria. Resp. duæ sunt opi. Vna, quia statim finita instantia nascitur, licet ineficax, donec prætor per restitutionē in integ. insufflet in ea spiraculū vitæ: sicut dicunt naturales Philosophi, de leæna, †quæ parit fruſtra carniū, & per clamorē quē facit super eos, inspirat in eos spiraculū vitæ, & viuificātur. Alij dicūt ꝙ ista rescissoria nō cōpetit, nisi in integrū restitutione præhabita. & ista est vera, quā tenet glo. in l. si ab hostibus. §. sed qd' simpliciter. & probat ex isto tex. dū dicit in integrū restitutis. Probatur in l. in honorarijs. ver. sed cū rescissa. de act. & obli. vide glo. tuā in fi. quæ tan-

6 7 git istas opi. tene opi. gl. in §. sed qd' simpliciter. †Quæro, vtrū ista rescissoria sit natiua, vel datiua. Glo. nostræ subtiliter sunt locutæ, & dicunt, Quādoq; vsucapitur res mobilis, per quā vsucapionē quæritur dominū directū: vt l. traditionibus. §. de pact. Cùm ergo prima actio sit totaliter sublata, ista, quæ restituitur, erit datiua, non natiua. Si verò est præscripta res immobilis, tūc per præscriptionē nō tollitur dominū directū, sed quæritur vtile præscribenti: vt in auth. nisi. & ibi per glo. plenè, de bo. ma. tūc restitutio toilit de medio obstaculū præscriptionis, per quod paratur exceptio cōtra vendicationem: & ista actio erit natura, ici licet ex dominio directo, quod residet penes istū restitutū. & restitutio solum excexptionis obstaculum sustulit: & idē in præscriptionibus, quæ currunt contra actionem. Nam actio non tollitur ipso iure: quia tempus non est modus tollendi: vel inducendi obligationem, vt l. obligationū fere. j. §. placet. de act. & ob. Vnde per istam restitutionem tollitur solū exceptio, quę erat parata contra actionem, & intētabitur actio prima directa. Ita sen-

8 tit glo. hic, & in §. sed quod simpliciter. Vltramon. dicūt †ꝙ etiā ita per præscriptionem tollitur directum dominium, sicut per vsucapionem: & ideo dicunt ꝙ etiam in re mobili præscripta fit locus vtili rescissoriæ, quæ dicitur datiua. tamen istorum opini. reprobamus, vt dicam in authen. nisi. de bon. ma. Item dicunt ꝙ quando præscribitur actioni præscriptione xxx. vel xl. annorū,

9 tollitur ipso iure actio, probatur in l. omnes. de præscriptio. xxx. anno. & sic dicunt esse locum vtili rescissoriæ, quā dicunt simpliciter datiuā. Hic †aduerte, rogo te: licet propter præscriptionē xxx. vel xl. an. actio ipso iure tollatur, vt d. l. omnes. tamē nō tollitur obligatio: vt d. l. obligationum fere. §. placet. & de actio. & oblig. Si ergo lex restituit illam obligationem iam mortuam, cū reperiat viuam obligationem eius matrem, dicemus istam natiuam, non datiuam: quia habet matrem ex qua oritur: vt l. iurisgentium. §. j. ff. de pac. sicut videmus in Christo, qui resuscitauit filium suæ matris, dicemus ne illum resuscitatū sine matre? Certè non. ita ista actio resuscitata diceretur natiua, nō datiua. Ad-

10 uerte tamen, †ꝙ vbicunq; in actione reali ego appellaui eā natiuam, seu datiuam, nō intelligatis eam natiuam ex matre obligationis: quia actio in rem non oritur ex obligatione: vt inst. de ac. §. j. & j. l. prox. sed pro tanto appello eam natiuā: quia habet materiam subsistentem, ex quā oritur dominium. & possessio: vt vi

11 debitis j. l. prox. †Hoc præmisso quæro s. quanto tēpore tollatur ista rescissoria. Glo. dicit, quadriennium. l dē dicit. ff. ti. prox. l. fi. Et vide istas glo. Ego dixi vobis ꝙ duplex est iudicium. Est iudiciū rescindes, & iudicium rescissoriū. In iudicio rescindente est propositū quadriēniū: vt l. fi. ff. tit. j. in iudicio rescissorio, est propositus annus vtilis: vt hic, & l. in honorarijs vers. sed cū rescissa. de act. & obli. hoc nō reperio mutatum: ergo adhuc hodie durat anno. ergo &c. quia quod nō immutatur &c. vt l. præcipimus. j. de app. Nec obstant istæ glo. quæ videntur velle ꝙ tollat quadriēnio: nā fateor ꝙ si per quadrienniū quis fuerit negligēs in proponendo, & prosequendo iudiciū rescindens, impedit na

12 tiuitas istius actionis rescissoriæ. & pro tāto dicit quòd quadriē nio tollitur. †Sed quæro à quo tēpore incipit currere iste annus. Breuiter secūdùm opi. quam tenui, incipit currere à die habitæ restitutionis: quia tunc oritur, & perpetuatur ista actio cō-

13 testatione litis, secundùm ꝙ glo. istæ dicunt. †Quæro, quādo ista actio est directa, natiua, non datiua vtrū tollatur anno vtili. Certè hic est casus ꝙ sic, secundùm lect. prout loquitur in re nō vsucapta. Vide glo. tuam. Sed possumus loqui clarius: quando actio prima durat per restitutionem. datur replicatio contra exceptionem inductam ex tempore, vel ex pacto. Vidistis. s. si aduer. transa. in l. ij. Dico ergo ꝙ illa actio prima est perpetua hodie, sicut erat primò: sed effectus replicationis inductæ per restitutionem, finitur anno: Sicut actio inducta per restitutionem finitur anno, ita replicatio. Sed de nouo est mirandum, quomodo hæ actiones prætoriæ, quæ sunt rei persecutoriæ, non sunt perpetuæ: vt Insti. de perpe. & temp. act. & l. in honorarijs.

14 in prin. de act. & obli. ergo & ista debet esse perpetua. † respon. actiones persecutoriæ. quæ dantur à prætore, sunt perpetuę, ni si dentur contra ius ciuile: vt d. l. in honorarijs. ver. sed cū rescissa. & ideo redhibitoria, & quantò minoris finitur anno. vel sex mensibus. quia datur ad rescindendū cōtractum validum de iure ciuili. Ita ista, quæ datur ad rescindendū illud, quod erat validum, de iure ciuili finitur anno, &c.

a *De alienatione iudicij mutandi causa facta.*[a] *Rubri.*

LEX vnica.

VM in rem. Si res alienata causa mutandi iudicij, potest agi cōtra alienationem ex hoc edicto vel contra possessorē actione in rem. h. d. ista no. lex. Oppo. quòd imò dominiū parit actionē in rem: vt l. in rem. ff. de rei vendi. So. rei vendicatio habet duo principia formalia, vnum ex parte actoris, &

[a]istud est dominium: [a]aliud ex parte rei. & istud est possessio: vt

b hic. & ideo ista duo requiruntur[b] corporaliter, scilicet dominiū, & possessio, nec sufficeret vnum: & istud vult dicere glo. posita hic. Dicit tamen quidam de quasi dominio, & quasi possessione: quæ an sint vera, dicam statim. & vide primò glossa. in eo ꝙ dicit de quasi dominio, videtur contra titulum. ff. de public. vbi quasi dominio datur Publiciana. non rei vendicatio. Et credo quod glossa. voluit intelligere quasi dominium, scilicet vtile dominium, de quo loquitur titulus. ff. si ager vectigali. vel emphyteuti. petatur. Item illud quod dicit de quasi possessione. Videtur contra, quia incorporalia quasi possidentur: vt l.

vt l. seruus. §. incorporales. de acq. re do. de serui. l. quoties. & tñ nō petunt incorporalia per rei vendicationē, sed ꝑ confessoriā & negatoriā. Respō. credo gl. intellexisse quasi possessiōe, ꝑ eo quí dolo desijt possidere, q conueniť ꝑinde, ac si possideret: vt l. parē. ff. de reg. iur. de rei vendic. l. is q dolo. & l. si culpa. vel hoc dicit ꝑ eo, q habet detentationē tantū: vt l. officiū. de rei vendic. & ista sufficiant, quantū ad rei vēdicationē. Opp. & vr ꝙ nō detur restitutio ex hoc edicto, sed actio in factū: vt ff. eo. l. j. & l. ex hoc edicto. Sol. Intellige restituit, per actionē in factū. Quæro, quid requirit vt actio in factū, locū habeat. Dic vt in gl. quā vide. Quæro, vtrū contra istā alienationē detur rei vendicatio, cū aliàs quasi dolo desierit possidere. Gl. dicit, ꝙ sic, & bene & dic vt in gl. Quæro an per actionē ex hoc edicto tollat rei vendicatio? Glo. dicit ꝙ nō. ff. eo. l. iij. §. ex quibus. & verū dicit, quia cōpetunt ad diuersa. Quæro, qualiter ꝓbať ꝙ dolosè alienauit. dic vt no. per Cy. in c. pro possessore. extra de reg. iur. li. vj. Glo. in l. Fulcinius. §. quid sit latitare. quib. ex cau. in pos. eať.

De receptis arbitris *Rubrica.*

Glo. continuat, vt habetis in ea. Tu potes cōtinuare vt colligitur ex his quæ dixi §. de in ius vocan. l. j. &c.

1 ☞ *Ab illa sententia, quæ parit actionem iudicati, potest appellari.*
2 *A sententia arbitri non oritur actio: & ideo ab ea non appellatur.*
3 *A sententia arbitri, eo casu quo oritur actio, appellatur.*
4 *Hodie cùm ex sententia arbitrorum, ex forma statutorum, oriatur actio ab ea poterit appellare.*
5 *Pactum quod à sententia arbitri possit appellari, an ualeat.*
6 *Verba debent intelligi secundùm subiectam materiam in qua posita sunt.*

LEX I.

a EX sententia.[a] Breuiter hoc intendit ista bona lex. A sinia, quæ nulla est appellari non pōt. Item sinia arbitri vltra diē cō promissi, pœnā cōmitti non facit. h. d. No. ꝙ ab illa †sententia pōt appellari quæ parit actionē iu-

1 2 dicati. †Secūdò nota ꝙ sniæ arbitri metu pœnæ pareť: nō ꝙ

b ex sententia oriať actio.[b] Nota ꝙ à sententia arbitri [c] non pōt

c appellari. Oppo. ff. eodem l. non distinguemus. §. cū quidam. Sol. Non pōt appellari vt hic: qa est introducta quędā exceptio

2 quæ est quædā appellationis species, vt l. cōtraria. †Oppo. se

d cundo [d] ꝙ ex sinia arbitri oriať actio, vt j. eo. l. ne in arbitris. & l. cum antea. Sol. olim non oriebatur hodie sic, vt lege contraria.

e Quæro vtrū hodie [e] eo in casu †quo actio oritur à sententia ar-

3 bitri possit appellari. Gl. dicit ꝙ nō. Nā tūc oritur actio quando sentētia est approbata expresse, vel tacitè per cursum decē dierum. Aut ergo est approbata expresse, & non pōt appellari, vt j. de re iudi. l. ad solutionē. Aut nō: & tūc intra decem dies non pōt appellari: qa nō oritur actio post decē dies nō posset: qa trāſ actū est tēpus appellādi. Ita dicit gl. tua quā vide: & oēs eam tenent: & sic pertrāſeunt omnes doc. Ego aliàs dixi in l. nemo potest. ff. de leg. j. Puto ꝙ à sentētia arbitri eo casu quo potest con-

f firmari tacite, ita oriať actio pōt appellari. [f] quod probo sic: ab ea sententia quæ producit actionē iudicati, potest appellari, vt hic, sed ista est huiusmodi: ergo &c. Nec obstat si dicis ante decē dies non oritur post serò prouocatur &c. vt in glo. qa eoipso ꝙ quis appellat, approbat sententiā &c. ita ꝙ ex ea oritur actio: & sic potest appellari, non enim approbat eā tanquā bene latā, sed tanquā sic latam. Simile in l. iij. §. falsus. ff. rē rat. hab. & l. Pōponius scribit. ff. de neg. gest. & ibi not. Ex hoc textu & rōne

4 ipsius habes vnum notare, & menti tenere † ꝙ cū hodie ex forma statutorū ciuitatū Italiæ ex sententia arbitrorū oriatur actio ꝙ ab illa sententia pōt appellari, sicut à sententia iudicis. Tenenti, non dico de arbitris. sed de sententia arbitratoris: quia arbitramentū est quidā cōtractus non sententia: ideo est recurren

5 dum ad materiam l. societatem. §. arbitrorum. ff. ꝑ socio. †Quæ

g ro vtrum valeat pactum ꝙ à sententia arbitri possit appellari.[g] Dy. posuit in l. ex consensu. ff. de appel. & quidam habent in l. nemo potest. ff. de lega. j. & ibi videtur tenere, ꝙ tale pactum valeat. Cy. hic videtur tenere contrarium: quia per hoc daretur iurisdictio arbitro, contra l. priuatorum. j. de iurisdi. om. iudi. Ego sum consuetus dicere ꝙ tale pactum valeat in omni casu. Aut enim loquimur in casu in quo de iure communi potest appellari, secundū ea quæ §. dixi: & non est dubium. Aut loquimur in

a ¶Ex sinia. Qualiter ista debeāt ꝓcedere de iure Canonico, & multa vide per Ro. in l. ex cōsensu. de appel. & q ibi dixit Alex. & legē istā in verbo, sæpe re scriptū. pōderat Paul. de ca. in cōsi. qđ incipit, In Christi noīe amē. vi. fi. vsus & ponderatis oibus &c. ꝙ ex cōiter accidentibus bona est argumētatio. de quo vide in l. neq; natales. j. de proba.

☞ Aduerte ꝙ Barto. in hac l. j. de arbitris. in uoluit ē vitio cōrarietatis, secūdū quosdā. Sed ꝑ saluatiōe bar. & in quo arguit de contradictione, vide concordā. quā posui ad l. nemo pōt. ff. de lega. j.

b ¶Oriať actio. Sedqd si fiat cōpromissum per stipulationē sine pœna: an ex sinia oriatur actio, sicut qñ pœna est incerta vid Cy. & qđ ibi no. bar. per illū tex. in l. diem ꝓferre. §. fi. ff. de arb. & q differentia sit in

6 ter cōpromissum, & iudiciū, vid latè Spe. in ti. de arb. §. differt. ꝑ totū illū. §. & Ang. de Aret. in §. omnū. in ij. co. Instit. de act. ↠P. PAV. P.

c ¶Arbitri. vide qūo ꝓcedat ista regula & cōtra regulā assignatā in textu. multa ꝑ Iaſo. in l. arbitro. ff. q

1 vbi ex sola cōtumacia nō videtur † ꝙ quis incidat in pœnā. Sol. hic fuit expresse actū, vt dicit glo. & ita intelligit istū tex. Contra istam solutionem oppo. de l. diem, ꝓferre. §. si quis. ff. e. Sol. Pro declaratione huius legis debes scire. Quandoq; est actum expresse, vt debeat venire ad præceptum arbitri: & tunc non est dubiū ꝙ pœna committitur, non veniendo vt hic. Quandoq; non est actum: & tunc aut est actum ꝙ sententia posset ferri parte absente: & tunc nō veniendo pœna non committitur. Ratio: non impedit arbitrū sententiare: qa hoc potest parte absente. Si verò hoc non esset actum: tunc non veniendo pœna committitur: nō quia nō venit principaliter sed quia non veniendo impedit sententiā arbitrorū ferre. Hicť est casus in d. l. diem proferre. §. si quis litigatorum. ff. eo. Et secundū istam determinationem debet intelligi tex. l. non ex omnibus. ff. eo.

d ☞ *Tacita conditio ꝙ impediat natiuitatem actionis sicut expressa.*

LEX III.

h ARbitrorum.[h] Hęc lex breuiter dicit. ad uersus petitionem pœnę cōpetit exceptio doli, si per sordes fuerit arbitratum.

e ↠ POMATES. ¶Vtrū hodie. Vide Alexā. in l. nemo pōt. in vj. co. & ibi Mod. & maximè Are. & Iaſ. ff. de le. j. Ex quorū dictis colliges veritatē horū quæ dicit hic Bar. & vide Raph. Cu. consi. & quid iuris sit in sinia arbitratoris: vide Pau. cōsi. lxxvij. col. ij. in vl. dub. vol. ij. & Alex. in l. j. col. vj. ff. de le. j.

f ¶Appellari. Appellari an posit ab arbitro? Et adde Bal. l. ex cōpromisso. ff. eo. & Bal. in l. arbitro. ff. qui fatiđ. cog. & ibi Ang. videtur tenere cōtrarium. Quæ autem sit ratio ꝙ à sententia arbitri non appelleť, vide Ange. & doc. in d. l. arbitro.

ADDE ꝙ Bal. hic reprobat Bar. inquātū allegat §. falsus. & inquantū dicit ꝙ in casu l. cū antea posit appellari intra decē dies. de quo ꝑ Ale. cōsil. xxiij. li. iij. & xcvj. li. j. & li. iiij. Pau. de Cast. consi. ccxvj.

f ¶Appellari. Vide ꝑ hoc qđ habes ad Bar. in l. quid ergo. §. ex compromisso. ff. de insa. Itē vide qđ habes ad Bar. in l. nō fateť. in prin. ff. de confeť. an stante tali statuto ꝙ confessio coram eis facta dicatur iudicialis.

g ¶Posit appellari. Adde Mod. in l. ex cōsensu. in prin. ff. de app. & cōtra Bar. tener Spe. in ti. de ap. §. ij. v. qd si cōuenerit. alle. tex. in aut. vt in med. litis non fiant sa. iuf. circa prin. & in l. priuatorum. j. de iurisdi. om. iudi.

h ¶Arbitrorū. no. ꝙ sententia arbitri corrupti pecunia valet. licet obstet exceptio doli, vt hic, & not. Inno. in c. cum ab omni. de vita & ho. cle. & ibi glo. licet Io. dixerit cōtrarium ij. q. vj. §. diffinitiua. ver. venales. secus si cōtinet expressum errorem: quia est nulla sicut sententia iudicis, vt in §. ftari. hic alleg. per glo. & Bald. in l. venales. j. quando prouo. non est necesse.

a ¶Ipso iure. Facit q͡d no. in l.ij.§.si seruus de pecu.

b ¶Actionis. De quo vide etiã per Bal. in l. si ex cautione. in viij.q. & ibi etiã per Cy.j.de nõ nu. pecu. 1 et Bal.in l. v.circa fi. ff.de cad.tol.

c ¶Not.ex hac lege Si ue post iurauerit. & sic facit ista lex ad no.in l. si quis maior §.de trãsa.q͡ illa lex locũ habet siue iuramentũ fuerit positũ in cõtractu siue post Andr.Barba.

d ¶Consentire. Et bonus text. & ibi not. Bar.j.de rela.l.j.et vi de.j. in fi.hui⁹ legis.

e ¶Aperit. Vide Bart. in l.j.circa fi. de cõd. ex lege.

¶Cõdictio. An actio varietur per sententiã arbitri, vide latè spe. in ti.de arbit. in §. fi. vers. item quæro an act.&c. cum §.sequ.

☞ POMATES.

f ¶Et melius. Vid Rapha.Cu.consi.vij.in iiij.col. Feli.in c.cũ à nobis.col.iij.versi.ij. cõclusio. de testi. Anto.de Bu.cõsi.xxiiij. in v.colũ. & seq. & cõsi.xxiij. & Car.cõ si.cxxxvij.col.iiij.& se.& Ana. xvij. col. iij.Bal in c.cõquerẽte.in fi.de testi.spoli. vbi dicit q͡ tales nõ poterũt testificari de fundamento iurisdictionis suæ.& Aret. in c.qualiter & quãdo primo co.iij.ad fi. de accu.& Pa. cõsil. Ixiiij.& Pa.in c.ij.co lũ.iiij.ad fi.de arb.& Are.cõsil.clxiiij.col. vj.& Bal.i c. dilecto & Bal.in d.c.cũ à nobis.& Alexã. consil. 1 Ixxxviij.col.pe.vol. v.& nõ abre.consil. 2 cxxiiij.vol.ij.& vid 3 etiã Ale.cõ.lxx.vo. iij.co.pe.vbi dicit generaliter q͡ iudex nõ potest deponere sup 4 validitate, et iustitia sententiæ suæ: & ibi vide aliquid. d

↛ P. PAV. P.

g ¶Et melius. De hac materia an et quãdo credatur dicto arbitri vel arbitratoris e seu iudicis, vide Fel. in c.cũ à nobis. in iij. col.extra de testi.vide quę scripsi in auẽ. f nisi breuiores. C. de sent.ex breuicu. recit. & Cõ. consi. cxxvij. incip.cõsul.in vl. co. vide omnino d.Ant. cõsi.xxiiij.in pe.col. circa finẽ.& seq. vbi etiã Com. cõsi.cxlij. in prin.q͡ nõ possint arbitratores lauda sua interpretari, vid do.Ant.cõsil. xxxij. in prin. & circa me- 6 diũ, vide pro extensione conclusionis, g Bar.hic q͡ credat iudicibus post deposi- h hoc dicit. Opp.& videtur q͡ pœna cõmittitur ipso iure: a quia in cõpromisso inest tacita conditio, si dolo nõ arbitratur, vt ff. eo. l.j.§.ita demũ.Sol.glo.quòd tacita cõditio nõ impedit natiuitatẽ actionis. b Vnde glo. nõ dicit verũ imò tacita†conditio impedit natiuitatem actionis sicut expressa, vt not. in l.itẽ quia.ff.de pac.quæ glos.dicit verius quã ista,& ibi respondet ad l.quæ extrinsecus.de verb.obli.Sol.ergo ista tacita condi tio non ineſt stipulationi, sed exactioni. Ita videtur velle in d.l.ita demum.ff. eo.meritò non impedit natiuitatẽ actionis, sed inducit exceptionem. Opp.ff.eod.l.diẽ. §. ſtari. Sol.illa intelligitur secundũ istã. quę rit gl.quid si habiter tulit sententiã per dolũ absq; sciẽtia partis. Dic vt ī gl.& bñ &c.

1 ☞ *Quòd idem sit iuratum esse, siue partes scripserint, uel scribi fecerint se iurasse.*

2 *Ex sentẽtia arbitri quãdo est iuratum, oritur actio & quæ actio. numero 5.*

3 *Acta debent apparere in scriptis, & quando possint probari per testes.*

4 *Qui nõ cõtradicit quãdo uidetur cõsentire et approbare.*

6 *Iudex uel arbiter qñ possit esse testis in cã super qua iudica.*

NE in arbitris. Ista lex diuiditur in plures partes. Primò ponit procœmiũ. Secundò ponit dictũ quãdo iurauerunt partes, & arbiter. Tertiò quando iurauerunt partes & non arbiter. Quartò quando iurauerit arbiter tantum. Quintò quãdo de iuramento nihil cõstat: sed altera pars tantũ. Sextò quãdo post sententiã partes emologauerunt. Secunda ibi, si igitur. Tertia ibi, sinautẽ. Quarta ibi, sed & si ipse. Quinta ibi, sinautem in scriptura. Sexta ibi, si quis autẽ. Breuiter dicit. Si qd in compromisso fuerit iuratum à partibus, & ab arbitro, vel à partibus tantũ. vel ab arbitro tantum, ex arbitri sententia oriẽ actio & exceptio, secus si altera pars tantũ iuratum asseuerat. Itẽ si arbitri sententia emologatur, producit actionem. h.d. No. ex hac lege c q͡ siue sit iuratũ †siue partes scripserunt, vel scribi fecerint se iurasse, idem est.

Secundò no. †q͡ ex sententia arbitri quãdo est iuratũ oritur actio. †Tertiò no. q͡ acta debent apparere in scriptis: aliãs non creditur eis, vt hic in versiculo sinautem in scriptura. Vltimò nota & tene menti†q͡ ille qui non contradicit, videtur consentire d & approbare vt hic & in fi. Opp. §.e. l.j.sol.speciale est, quando fuit iuratũ q͡ ex sententia oriatur actio. Sed circa istam partẽ quæro, quæ actio datur ex tali sentẽtia. Tex.nõ bene aperit e secundũ qd vidi stis.†Gl.dicit: Aut in sententia venit aliqd incertum: & datur actio in factum. Aut venit certum, & habet locũ condition f ex lege ista. Aut sentẽtia fuit lata super actione in rem: & habet locum vtilis in rem. vide glo.

Venio ad versic. sinautem in scriptura. Oppo.& videtur q͡ arbiter sit idoneus testis in qua cã fuit arbiter. vñ videt obstare. l.ob carmen. §.illud.ff.de testi. So. Dicit gl. illud ideo: quia erat vnus solus, & dicto vnius nõ est credendũ. l.iurisiurandi.j.de testibus. Alij dicunt hoc ideo: quia debet apparere in scriptis, & nõ apparebat. †Tu dic clarius, & melius. g Aut iudex assumitur vt testis in causa donec est iudex vel arbiter: h & non potest, b ne duplici fungatur officio tũ officii. Areti.in c. cum dilecti in tertiõ notabi.de accusa.

¶Non potest. vtrum iudex, vel arbit⁹ possit esse testis in causa in qua est, vel fuit arbiter. Adde Bar.in l. societatem. §.arbitrorũ. ff.p socio. Et q͡d in denũciatore, vide casum in c.omni negocio.de test.& bar. in l.diuus.in fin.de re iudic. Iudex tũ semp poterit esse testis, ad instructionẽ, & æstimationẽ faltẽ. Gl.est valde no.in c.de cõsl ijs.xvij. dist. alleg. l.sciendũ.ff.de ap.reci.& c.cordi.de app.

¶Ad hanc partẽ. Adde Bartolũ in l.fina. in finalibus verbis ī de edi.diui Adriani. toll.& quę dixi i post gl.& Bar.in l.cõtrahitur.ff.de pigno.

¶Per testes. vide l. current.ff.testi.

ADDE Pau. de Cast. cõsi.ij.Et adde Lanfrã. de Brix. in repe. c.quoniã cõtra falsã. col.v.extra de prob. qui tenet q͡ sic.& al legat.cap.ficut extra de re iudic.

☞ POMATES.

¶Et approbo. Hoc tamẽ non habet locũ in notario dicẽte partibus præsentibus, et nõ cõtradicentibus: quia tunc nõ æquipol let verbo approbo. Ita plenè dicit Oria. in trac.suo de arbi.in vj.char.in v.co.i verbo emologatio.et vide etiã ad istam legẽ eundem in char. xx. q.xxij.

¶Sacramẽtũ. No. ad c.cũ cõtingat.de iure iur.& adde no.p bar to.in l.si quis pro eo. ff.de fideiuss.

↛ P. PAV. P.

¶Est seruãdũ. qd͡ dispositio huius auẽ.nõ ꝓcedat de iure canonico tenet Bar.ī trac. differentiarum inter ius & c.in j.col.

¶Mortaliter. Et vidę quæ not.Bar.in l.focietatem. in vl.colũ. ff.pro socio.

¶Apposita pœna. vide omnino Barto. in dicto §. arbitrorum. in versiculo quæro an ex sententia arbitratoris. & ad istud quod hic dicit Bart. quod arbitrator assumitur cum iuramẽto est textus. iuncta glossa. in l. hac. edictali. §. idem istud in versiculo sacramento. C. de secun. nupt. & ex opposito iudex. de hoc latè per Spe. in ti. de arbi. §. fi. ver. sed qd si cũ adulto. cũ §. fin. & sequẽ.

1 ☞ *Ex sententia arbitri à partibus emologata, oritur actio & exceptio.*

2 *Quæ actio oriatur ex sententia arbitri.*

3 *Clausula rato manẽte pacto: quid operetur in cõpromisso in quo est pœna apposita.*

4 *Dispositio huius legis quando in compromisso est adiecta stipulatio non habet locum.*

Lau

5 *Laudum quòd non possit emologari antequam feratur.*

6 *Arbiter debet sententiam suam ferre in scriptis.*

7 *Litis contestatio facta coram arbitro interrumpit præscriptionem.*

8 *Probationes factæ coram arbitro, faciunt fidem coram iudice.*

a VM antea. a Ex sententia arbitri pacto nudo, & sine pœna assumpti emologata tacitè vel expressè oriẽ actio: & fit interruptio præscriptionis: & ex actis coram eo factis in alio iudicio fit ꝓbatio. h.d. Ista est notabilis & singularis lex, & est cõstitutio nota. Primò recitat ius antiquum. Secũdò ponit statutum quãdo partes approbant expresse. Tertiò quãdo approbãt tacitè. Quartò qñ expresse reprobant. Quintò ponit an fiat p̃scriptionis interruptio. Sextò & vltimò an acta probent in alio iudicio. Secũda ibi, sancimus. Tertia ibi, sinautẽ. Quarta ibi, altera. Quinta ibi, licet. Sexta ibi, ad hæc. Nota ex principio legis quòd ex sen

1 tentia arbitri oritur actio † & exceptio, & habet executionẽ pa

2 ratã, si est emologata tacitè vel expresse †Oppo.§. eo.l.j. Sol. Dicunt quidam: Fateor quòd non oritur actio ex sententia, vt ibi. sed ex lege sic, vt hic, dum dicit, ex nostro nomine. Vel dic,

b & melius b quòd hic est speciale, quando arbiter est assumptus pacto nudo, & sine pœna. nam quando est apposita pœna per

c prouisionẽ propriã c receditur à prouisione huius legis. Item opponitur de l.diem proferre. §. fi. ff. eo. Sol. ibi loquitur quando arbiter fuit assumptus per stipulationẽ, licet pœna non fuerit apposita. Nam agitur actione ex stipulatu ad interesse: ideo nõ est locus prouisioni huius legis. idẽ videtur gl. tua. Ideo pro declaratione huius materiæ aduerte: quandoq; arbiter assumitur cũ pœna pacto nudo: & tunc ex eius sententia non oritur actio, vt

3 l.j.§. eo. Rationẽ tibi dixi §. †nisi esset dictũ, rato manente pacto. tunc enim pœna cõmissa, & etiã soluta, remanet pactum simpli citer: ideo ex sententia oritur actio: sicut si ab initio solo pacto siue pœna esset compromissum, vt hac lege. Ita tenet gl. in l.ij. ff. eo. quod tene mẽti perpetuo. Quãdoq; arbiter assumitur pacto nudo tãtũ: tũc si quidem fuit iuratũ oritur actio & exceptio, vt nota. §. eo. l. proxi. hodie secus, vt in auẽ. decernimus. Aut arbiter

d fuit assumptus per stipulationẽ simplicẽ d: & tunc si quidem nõ fuerit apposita pœna, nõ oritur actio, neq; exceptio: sed agit ex stipulatione ad interesse: vt l.diẽ. §. fi. ff. eo. Si verò fuit apposita pœna, tũc idẽ: qa metu pœne debet parere compromisso: vt §. eo. l.j. etiam si fuerit dictum rato manente pacto. cùm pœna soluta remaneat compromissum, cũ in simplici stipulatione & nõ haberet locũ hæc lex: vt §. dictum est. Remanet ergo quòd hæc lex habeat locũ, quando compromissum fuit factum pacto nudo, sine pœna, & fuit homologatũ: vel cũ pœna, & fuit dictum rato

4 manente pacto: & sic cũ †hodie quasi in quolibet compromisso stipulatio inseratur, non haberet locum ista lex: sed statuta circa hoc prouiderunt. Quæro, qd si non fuerit apposita pœna, sed pignus? glo. videtur velle quòd sit idem, quòd in pœna, quãdo pignus debet dari parti: quia per hanc prouisionem videtur recedere à prouisione huius leg. arg. l.fi de pac. conue. Quæro hic loquitur quando partes subscripserũt se post latã sententiã.

Quæro, quid si ante latam sententiam partes subscripserunt

e se, & emologauerunt e laudũ ferendũ: an valeat †? gl. hic diipu-

5 tat, quam vide: finaliter nihil determinat. Nos arguamus aliquã tulum: & videtur quòd emologatio facta ante sententiam non valeat: quia iuri futuro nõ potest renunciari, vt l. qui superstitis. de acqui. hæredi. habuistis no. §. de pac. l.j. Item pro hoc videtur hæc lex à contrario sensu. Contra, quòd valeat videtur casus. j. de tẽp. appel. l. fi. §. fi. Itẽ: quia per pactũ potest quis renunciare

f iuri futuro: f vt §. de pac. l.j. ad idẽ. ff. de pac. l. & hæredi. §. filiafa. omnes istæ rationes videntur hic in gl. Domini vos scitis qa est quæstio, an valeat pactũ de non petendo reduci ad arbitriũ boni viri, quam quæstionẽ ponit Dy. in c. scienti. de reg. iur. lib. vj. Cy. ponit hic. Gul. in l. si vnus. §. illud. ff. de pac. Dy. tenet. q͡ tale pactum nõ valeat: quia per hoc arbitri inducerentur ad de linquendũ. Facit etiam plures aliàs rationes in d.c. scienti. & in l. quidã cùm filiũ. ff. de ver. obl. Per easdẽ rationes nõ valet eius emologatio facta ante sententiam. Ita reperio Dy. cõsuluisse, & ego iã cõsului, quòd non valet per easdem rationes. Quæro

6 vtrum arbiter †debeat ferre sniam in scriptis. Glo. hic dicit q͡ sic & colligit ex isto tex. cum dicit subscripserint. Venio ad ver-

7 licet. Not. †q͡ hic contestatio facta coram arbitris, inducit per- petuationem, & interruptionem præscri ptionis: sicut facta corã iudice. Cõtra. §. de epi sco. & cle. aut. generaliter. g vbi per arbi triũ non mutatur iudicium: So. vt ibi. Vl timò no. ex fi. †q͡ probationes factę coram arbitro, faciunt fidem coram iudice. q͡ dic. vt dicemus. j. de testi. l. fi. &c.

h SAncimus. h Mulieres nõ possunt arbitriũ assumere. h.d. Quærit gl. quid in Comitissa Mathilda, & in Comitissa Cãpaniæ: & in Regina Apu b liæ: vtrum in istas dominas ita præexcellentes, quæ tenẽt iurisdictionẽ possit com- c promitti. glo. tenet q͡ sic, per. l.j.j. de cman. li. & est casus extra cod. tit. c. dilec.

i De satisdando Rubrica.

Glo. continuat rubricam hoc modo: dicturus de iudicijs, præmittit de satisda. quę interponuntur ante litẽ contestatã. Quę rit glo. quid sit satisdatio. Certè intelligitur cum fideiussore: vt ff. qui satisd. cog. l.j. &c.

1 ☞ *Quando procurator est ad acta constitutus, non dubitatur de mandato.*

2 *Reuocatio procuratoris, quæ non peruenit ad notitiam iudicis uel actoris, non nocet: & quãdo noceat & debeat fieri i nu. 7. 10. 11. 12. 13. & 14.*

3 *Procurator actoris tenetur cauere de defendendo, in causa reconuentionis. & nu. 16.*

4 *Procurator rei cauet de iudicato soluendo.*

5 *Exceptio cõtra procuratorem debet opponi ante litis con testationem.*

6 *Procurator an debeat satisfdare, quando constat de mandato quomodocunq; constet.*

8 *Differentia inter procuratorem constitutum apud acta, & constitutũ extra iudicium quãtum ad reuocationẽ.*

9 *Reuocatio administratoris apothecæ, debet fieri in illo loco in quo fuit propositus administrator.*

15 *Procurator litẽ contestata non reuocatur ipso inuito, & sine causa.*

17 *Differẽtia inter procuratorem actoris, & procuratorem rei. remissiue.*

18 *Modus releuandi procuratorem à satisfactione.*

LEX Vnica.

NOn est incerti iuris. Procurator factus apd A acta, non teneturlatisdare de rato, sed de defendẽdo. Item f reuocatio quæ in notitiã iudicis vel aduersarij non peruenit, iudicium non impedit procurator verò indistinctè cauet de iudicato soluendo. h. d. Diuidit in duas partes. Prima de procuratore actoris. Secunda de procuratore rei. Secunda ibi, rei aũt. Prima subdiuiditur in tres: quia primò loquitur quando exigebatur cautio de rato. Secũdò g quãdo mãdatum fuit reuocatũ. Tertiò qñ exigitur cautio de defendẽdo. Partes patẽt I per se. †Nota ex hac lege qd͡ dicit de procuratore facto apud acta, de cuius mandato

ADDE qd͡ consuluit Pe.de Ancha. consi. cclxij.

¶Iuri futuro. Et vnũ adde, q͡ not. voluit Bar. in l.qẽ de bonis §.j.ad l.falci. & idẽ tenuit Spe. in ti. de arb. §. differt aũt. v͡ si. si fit pactũ &c. & in §. fi. ver. qd si sit compromissum. & his adde Bal. in l. fi. in xij. q. de actio. emp.

¶Aut. gñaliter. De hoc p Bart. in l. fi. de edi. diui. Et an inducat vitium litigiosi, no. Bart. in l.j. in fi.j. cõi. diuid. Adde, an per sniam arbitratoris interrumpatur præscriptio, Old. consi clxxvj.

h ¶Sancim⁹. Sed qd si cõpromittẽtes iurãt. no. Spe. in ti. de ar. §. pe. post prin. in fi. vide o no. c. dilecti. extra eo. vbi videtur probari, q͡ hoc sit speciale ī partibus Galicis, sedm eorũ cõsuetudinẽ. Ex opposito vide in l. fœminæ. de re. iur.

i ↛ P. PAV. P. ¶De satisdãdo. Circa istam materiam satisdationis si statutum dicit aliquẽ non audiri nisi prælata satisdatione, an sit dare remedium quãd non præstetur, vide Ro. cõsi. lxvij. Vide de materia quod scripsi in auẽ. generaliter. C. de episco. & clericis. vbi multa habes.

a ¶Conſtet.Et adde,q̃ licet hoc regulariter ſit q̃ procurator rei caueat de iudicato ſoluendo:tamen illud fallit.ſi venit ad defenſionẽ alicuius cauſæ.Ita notat Angelus in lege,filius.ff.qui ſatisda.cog.& alleg.gl.in lege,in eo.§.j.ff.de reg.iur.Et ad hoc facit in ſimili quod notat Bar.in l.debitũ.ff.de cõdi. indebi.& in l.filiuſfa.de donat.& in l.cũ procurator.in prin.ff.de dam. Infect.qđ no.Itẽ no.q̃ vbi procurator venit ad defenſionẽ reſultantem ex actis,nunq̃ eſt neceſſe q̃ dominus rato caueat quoniã ſi quis nõ defenderet,iudex ex officio defẽdere & ſuplere teneẽ ſecundũ gl.in l. vbi pactũ.ff. de trãſa.etiã quia in tali defenſione etiã perſona ihabilis:puta mulier vel minor admittitur, ſecundũ Inn.ſi c.veniẽs extra de accu.& refert do. Lud. Ro. in l.de pupillo §.q procurator. ff.de ope.no.nũci.Itẽ nõ teneẽ cauere in causis,de qb⁹ in l. P õponius.§.ſed & is.ff. de procu.& qđ not. Bart.in l.de pupillo. §.pe.de ope. no.nun. Itẽ nõ caueẽ de iudicato ſoluẽdo vbi natura cauſæ nõ patiẽ.vt declarat Imol. in l.pe.§.ad crimẽ.ff.de publi.iud.& adde q̃ in iudicialibus verũ eſt, q̃ debet certificare aduerſarius de reuocatiõe antea facta ſi fuit facta fides de mãdato: alias nõ eſt neceſſe: vt eſt glo. ſi. in c.ij.de procur.i vj. quã ad hoc alle.doc. in c.ex parte Decani de reſcrip. An autẽ in extra:iudicialibus ſit neceſſe reuocationẽ venire ad notitiã aduerſarij, vide p Inn. in d.c.ex parte. Et de hoc ibi p oẽs doc. vbi ponũthãc materiã et an in matrimonio habeat locũ dicta reuocatio: etiã anteq̃ perueniat ad notitiã hr̃ in c. ſi. de .pc.i vj. vide per doc. in d. c. ex parte Decani.

¶ POMATES.

b ¶Notabile,et oppo. An & qñ factũ à procuratore reuocatoria leat:& limita totam iſtã materiã vt ñ valeat reuocatio procuratoris.ſ.hodie faciẽdo ipſum ꝓcuratorẽ, & cras reuocãdo: & ſic cã captionis cũ ipſo cõtrahẽtiũ. Texr.eſt ſing. in l.ſed & ſi pupill⁹.ſ.ſed & ſi.aliàs ff.de inſtitor tex.pro ſingulari alle. Ro.in ſingulari. ccclxxxj. inci.variant.

✠ P. P A V. P.

c ¶Procuratoris.Circa iſtã materiã q̃ reuocatio debeat eſſe not.parti,ſeu iudici, vide oĩo latè Io. de Ana.cõſi.xxv.limitantẽ inter alia nõ eſſe opus intimatione reuocationis, qñ nõ erat priꝰ facta plena fides de mãdato. Itẽ ſi poſtea fuit cõtumax ꝓcurator nõ non poteſt dubitari. Et nota † q̃ reuocatio quæ non peruenit ad notitiam iudicis, vel aduerſariꝫ nõ nocet. †No. q̃ procurator actoris tenetur cauere de defendẽdo in cã reſtitutionis,vel reconuentionis. †Not. q̃ procurator rei,indiſtinctè cauet de iudicato ſoluendo. †No.etiam q̃ iſtæ exceptiones debent opponi ante litis conteſtationẽ,ibi dum dicit:in ipſo litis cõteſtationis exordio. †Op.& videtur q̃ quocũq̃ modo conſtet de mãdato ; non debet ſatiſdare de rato,vt ff.rẽra ha. l.ne ſatiſdatio. & ff.de procu.l.ſi procuratorem. ſ.de procur. l.j.Glo.fatetur contrariũ:quia idem ſi quocunq̃ modo de mandato conſtet;[a] ego autẽ puto aliud eſſe ſpecialitatis in procuratore facto apud acta,vt j.dicam. Oppo. ff.de ope.no.nuncia.l.de pupillo. §.qui procurator.Dicit gl.ibi ſpeciale.tu dic vt ibi no.qa ibi erat verus procurator:tamen de mãdato dubitatur. Opp. tertò de l.qui ita.§.j. ff.ad Treb.Solu. Fateor q̃ ibi eſt ſpeciale per rationem quæ ibi ponitur in text. De iſta materia dixi vobis plenius in l. j. ſ.de procu. Venio ad ſecundũ notabile,& oppo. [b] q̃ factum à procuratore reuocato ſit ipſo iure nullum ſ.de procu.l.licet. ff.de ſolu.l.vero procuratori.§.ſed & ſi quis mandauerit.Huius timore gloſ. diſtinguit vno modo:& ſimilẽ diſtinctionem ponit in l. ſi procuratorẽ.ff.de procu.vbi idẽ text.& ea. glo.quæ hic. †Circa reuocationem procuratoris,[c] examinemus alia membra iſtius glo.dicit gl.Quãdoq̃ iudex & aduerſarius hanc reuocationẽ ignorant: tunc procedit iudiciũ ita.loquitur hic.& vide gloſ.Quãdoq̃ procurator eſt factus contra certum aduerſariũ[d] ſine dubio procedit iſta gloſ.vt l.ſi procurator.ff.de procu.ar.l.ſi fideiuſſor §.j.ff.manda.quæ probant q̃ debet aduerſario denunciari.Facit l.nomẽ. j.quæ res pig. oblig.poſ. Quandoq̃ non factus eſt cõtra certũ aduerſarium,[e] ſed eſt procurator generalis ad cauſas:tunc ſi quidem eſt factus apud acta,debet reuocatio apparere apud acta: aliàs reuocatio non noceꝫ.q̃ hic eſt caſus in hac l.nota.Et hæc eſt † vna differẽtia inter procuratorẽ factum extra iudicium, & factum apud acta.Nam ſicut quãdo eſt dubium de mandato eſt locus cautioni de rato,vt l.j.ſ.de procu.ita etiam quando eſt dubium de reuocatione,licet cõſtet de mãdato,eſt locus cautioni de rato,vt l. vulgo. de admi.tu.Sed qñ factus eſt apud acta,nõ poteſt eſſe dubiũ de reuocatione niſi apud eadẽ de reuocatione conſtet,vt hic, & hoc vult dicere text.itaq̃ & ſi poſtea. &c. quaſi dicat de mutatione voluntatis non poteſt dubitari.Et eſt ratio,quia ſicut quando habet certum aduerſarium,debet ei denũtiari,vt dictũ eſt:ita quãdo certũ habet iudicẽ ſibi debet hoc denũciari ſicut parti , vt infrà dicam.Et prædicta vera in his quę agũtur in eodem tribunali,apud cuius acta factus eſt procurator in his quæ aguntur in alio tribunali eſſet idẽ quod in procuratore facto extra iudiciũ,vt d.l.vulgo.de admi

nocet eius contumacia domino,licet reuocatio nõ ſit intimata. Et multa alia in materia vide per eũ & Bolog.in addi.

d ✠ P. P A V. P. ¶Aduerſariũ.Super iſto mẽbro vide Comen.conſi.cxlviij.inci. venerabilis vir.in ij.dub.vbi videtur velle cõtrarium Bar.hic.& reprobat ſolutionem & intellectũ quem ponit Bar.j.ad §.præſcribere.

e ¶Certũ aduerſariũ. Et eſt tex.no.ſi d.c.ex parte decani. de reſcr. & i c.ij. de .pcu.i vj. vbi bona gl. & ſic le. j.de renũc.vbi eſt gl. & Cy. in l. mãdatũ.

¶ Apud acta.De hac materia plenè p Iac. de Bel.i l.j.ff.q̃ iuſſu.

f ¶Imputãdum. vide Barto.in l.nõ ſolũ.§. morte.in vj. colũ. de no.ope.nũc.& ibi omnino alle.i xij. col.

g ¶Denũciari.No.hoc qa clauis huiꝰ paſſus et p hoc etiã nõ dicit q̃ ſi mandatũ morte reuocat, nõ eſt neceſſe q̃ ad notitiã aduerſariꝫ perueniat, vel ad iudicis, cũ nõ ſit qđ morienti dño ſpuref. Ita no.dicit.Bar.i l.ſi procurator. ff.de pc.

h ✠ P. P A V. P. ¶Dicit gl.I.imita ni ſi reuocatio pueniſſet ad notitiã poſt cõcluſionẽ in cã. Caſus eſt ſingularis in c. auditis.extra de.pc.Exclamat Ro.ſing.ccc-xij.inci.tu ſay. Item no.q̃ cõtumax reuocatio ꝓcuratoris nocet dño.vt p eũ obligetur,etiã ſi ſit reuocatus. Text.eſt l.ſed ſi pupillus.§.ſed alias. de inſt.qđ hic põderat ro. ſin. ccccl xxxj. incipien.variat.

i ¶Nõ valet.Et d materia vide Pe.de An. in cle.j.de renun.

k ¶Tertiũ mẽbrũ. Sed aduerte:qa doc. i ca. ex parte Decani. de reſcript. & ibi Imol. dicunt q̃ in iudicialibus videt ſufficere q̃ reuocatio pueniat ad iudicẽ p illã. l. j. Hoc vide p glo. & doc.in c.mãdato de .pcu.& latiſsimè per Per. de Ancha.poſt gl.in c.j. j.de renũ.qd aũt reuocatiõe iuriſdictionis,& aliorũ priuilegiorũ anteq̃ reuocatio perueniat ad notiã,vide latè p Inn.i c.qa cũctis.de cõceſ. p̃bẽ.i vj.p Bald. in l. mãdat. j.mã.i pe.co.

l ¶Intelligere. vide q̃ dixi poſt Bart.in l.ſi prætor.§.Marcellus. hic alleg. l.poſt litẽ. & ſemp ſcias qd reuocatio ꝓcuratoris facta poſt cõcluſum in cã c.auditis.de.pc. vnũ tñ no. q̃ mittit nũciũ vult obligari p ſeipſum, & nõ p aliũ: & ideo põt reuocare mãdatũ clã:ſed ille q̃ ꝓcuratorẽ mittit, vult obligari p aliũ,ñ p ſe, vt legit & no.j.ſi qs alteri vl ſibi l.multũ Itaq̃ cõfert ſeſũ ſuũ in ꝓcuratorẽ, nec valet reuocatio. niſi in

teſta

ni.tut.ita debetis hic intelligere.Si verò nõ f eſſet factus apud acta[f] talis procurator generalis:tũc ſi quidẽ per eum iam incœptũ eſt negocium cum certo aduerſario : idem quod quando eſſet factus procurator contra certum aduerſarium eadem ratione.ar. etiam in l.apud Celſum.§.quæſitũ. de doli excep.ſed ſi nihil cœperat:tunc puto q̃ nõ requiratur q̃ reuocatio perueniat in notiã iudicis vel aduerſariꝫ.Ratio: quia nullus eſt certus iudex apud quem ſit factus: h nullus eſt certus aduerſartus : & ideo non g eſt ſibi imputandũ,[g] ſi non denunciat:quia neſcit cui.Probatur in l.ſi dictum.§. fi.ff.de euic.quod dixi ſ.quando eſt certus iudex h vel certus aduerſarius,debet ei denũciari.[h] Idẽ dico ſi erit certus locus. vt puta † propoſuit aliquem cuidam adminiſtrationi in 9 aliqua apotheca : certè in illo loco debet manifeſtum facere de reuocatione,vt l.ſed & ſi pupillus.§.proſcribere.ff.de inſtito.ita intelligo hunc paſſum,non obſtante quicquid dicitur per Cyn. j. man.l.mandatum.

10 †Secundũ membrum eſt,dicit glo.[i] quã i do peruenit ad notitiam vtriuſq̃ : tũc indiſtinctè factum à procuratore tali non va- k let[k] & in hoc dicit bene ſecundùm omnes. limitatur tamẽ per gloſ. primam. Tertiũ membrum[l] eſt † quãdo ad notitiam iudicis 11 tantum peruenit reuocatio: tamen ſententia ipſo iure eſt nulla. Dicit glo.quaſi iudiciũ ſit factum cum non legitima perſona , vt l. licet.ſ.de procur.in hoc etiam bene dicit ſe k cũdum omnes. †Quartum membrũ eſt 12 quando peruenit in notitiam aduerſarij, & non iudicis:tunc valet ſententia ipſo iure l lata pro illo aduerſario ſciente , ſed ope replicationis elidit.Ita dicit gl.magna. Mar. Sylima. impugnat iſtud membrum : quia plus debet impedire dolus partis quam dolus tertij,vt l.eleganter,in princ. ff.de dolo. ſed dolus tertij vt puta iudicis , facit iudiciũ ipſo iure nullũ,vt dictũ eſt ſ. & probat in l.licet.ſ.de proc.& l.cũ non iuſto.de colluſio.dete.ergo multo magis dolus aduerſarij.Ad iſtã rationẽ reſpondetur per doc. verũ eſt de dolo tertij,per quẽ nõ celebratur actus: aliàs ſecus,vt l. cum mancipium. de edil.edi.Itẽ arguitur contra gl.quãdo ſentẽtia eſt lata per falſas alleg.eſt ipſo iure nulla,vt l.ſi prætor.§.Mar.ff.de iudi.ſed hic eſt m huiuſmodi:ergo &c.ſo.Debes intelligere[m] m ¶Intelligere. vide q̃ hęc pars quę ſciebat nõ allegauit, ſed ſolũ tacuit.& hoc mõ ſuſtinetur gloſ. noſtra.

13 Quintũ mẽbrũ † eſt,quãdo peruenit ad notitiã procuratoris tantũ & non aduerſarij. Iſto caſu dicit gl.q̃ valeat ſententia lata cõtra dominũ qui fecit procuratorẽ, ſed non valeat lata pro eo.vide gl.Pro hac gl. indu co ff.pro ſocio. l. ſed & ſocius.§.j. Sextum

14 † membrũ eſt,quãdo dubitatur,vtrũ peruenerit in notitiã alicuius vel non. Iſto caſu preſumitur ignorãtia,niſi probetur ſcięntia, vt l.verius.ff.de proba.& de reg.iu.c.preſumitur li.vj. Vlterius oppo.de l. poſt litẽ. ff.de procu.ſol.Omnia quæ ſupra dixi, loquuntur in reuocatione facta ante litis cõteſta

15 teſtationem.ſecus ſi poſt: † quia tunc nõ poteſt reuocare procuratore inuito ſine cauſa,vt in contrario. Addit glo.in l.ſi procurator.ff. de procuratori. quod ſatis iuſta cauſa eſt ſi procurator ſit præſens,& hoc patiatur . Et ſecundùm prædicta de reuocatione mandati debes intelligere extra de procurato.c.iij. & in c. in noſtra præſentia.& c.mandato.Venio ad tertium not.dicitur 16 hic quòd procurator debet cauere de defendẽdo.† Per iſtũ tex. poteſt probari opinio Vltramonta.contra glo.noſtram.nam gl. in l.ſeruum quoq̃.§.ait prætor.ff. de procurato. dicit quòd procurator actoris cauet de defendendo in cauſa reconuẽtionis in l.& ideo.§.filiaſa.ff.rerum amota.& ſ.de procurato.l.actio. Vltramontani dicunt quòd nulla lege hoc cauetur, ſed leges quæ dicunt quòd procurator actoris debet cauere in cauſa recõuentionis:debent intelligi de cautione iudicatum ſoluí. quaſi diceret:debet defendere,& cauere de iudicato ſoluendo.quod gloſſæ noſtræ fatentur,quãdo incontinenti vellet agere, ſed quãdo ex interuallo debet cauere de defendendo. Hoc optimè probat tex.ibi dum dicit de ſatiſdatione ſuper lite excipienda . Verum ipſi nitunt aliter exponere textum iſtum,videlicet ſatiſdatione, ſcilicet de iudicato ſoluendo,ſuper lite excipienda.Venio ad vl 17 timã partem:quæro quæ eſt ratio differentiæ † inter procuratorem rei,& procuratorem actoris.Dic vt plenè no. in l.non ſolũ. §.qui alieno.ff. de procura.& per docto.ſ.de procura.l.j. Quę a ro vtrum ſit aliquis modus releuandi[a] procuratorem ab iſtis ſatiſdationibus.Certè tex.ponit remedium Inſtitu.de ſatiſda.§. ſi verò.ſcilicet quòd dominus in inſtrumento procurationis ca- 18 ueat:† & ideo in quolibet procuratorio hodie dicitur: & dictus dominus volens ſuum procuratorem à ſatiſdatione releuare: promittit mihi notario recipienti de defendẽdo:iudicato ſoluendo:& ratum habendo &c.An autem procurator releuatus debeat ſaltem promittere nuda cautione.Cy.tangit hic , & Dy.ff. iudi.ſol.ſuper rubrica.& ibi nota.&c.

b *Deformulis* [b] *Rubrica.*

Continua rubricã vt in gl.& ſicut rubrica habet duas partes: ita ſunt duæ leges. Prima tractat de prima parte.Secũda de ſecũda parte.Ad euidẽtiã debes ſcire q̃ olim impetrabant acta a põtificibus,hoc eſt ab his q̃ præerãt regimini ciuitatis:& erat tradita certa forma impetrationis:& qui,cadebat à ſyllaba,cadebat à tota cauſa,vt ff.de orig.iur.l.ij.§.deinde.Et ita erant iſtæ quædã aucupationes.quare Imperator primò tollit formã impetrandi, c ſecundò tollit impetrationẽ ipſam totaliter.Per hunc titulũ dicunt quidam q̃ actio nõ eſt hodie vulgaris formula:& ſic dicũt q̃ l.ſi ſeruus nauem.ff.de fur.hodie non procedit. Sed doctores cõmuniter dicũt q̃ ſi quidem loquimur de actione nõ redacta ad actũ:& tũc eſt ius proſequendi in iudicio &c. vt inſtit.de act. in prin.Si verò loquimur de actiõe prout ad actum reducit, & proponit in libello:tũc eſt vulgaris formula,vt l.ſi ſeruus nauẽ. Nec ob.hic tit.qa ſolũ hic corrigit aucupatio illarũ ſyllabarũ,& impetratio:& tũc acta iſta debẽt proponi , vt hic videbitis in fi.

Opp.ff.de in inte.reſti.l.diuus.j.de app.l. nominationes. Sol. ibi deficiebat ſolẽnitas ſubſtãtialis cuius defectus vitiat hic remouet quædã ſolẽnitas vana & ſuperſtitioſa. Opp.ij.ff. de iure fiſ.l.in fraudem.§.quoties.Sol. Ibi fuit cõmiſſa falſitas in actis meritò quis punitur.hic verò loquimur quando erratur in ſyllaba,vel alia ſolennitate non ſubſtantiali &c.

d *De iureiurando propter calumniam dando* [d] *Rubrica.*

Continua vt in gl.& per hanc continuationẽ gl. dicunt Canoniſtę q̃ ipſi habẽt rubricas melius ordinatas quã nos.Nã ipſi ponunt de iuramento calũniæ,ſtatim poſt lit.cõte.vnde de iure antiquo ſup quolibet actu interponebat iuramentũ calũniæ,vt videbitis j.e.l.j.Et ideo qa ante lí.cõteſ.pluries habeat locũ iura mẽtũ calũniæ:& etiã hodie habet:ideo iſta cõſideratione inſpecta poſuit poſt ti.de ſatiſd.& de formu.qa ſtatim cũ opponit mihi exceptionẽ aliquã q̃ dubitat de mãdato, vel aliquid cõtra libellũ:ſtatim poſſum dicere:iura q̃ nõ proponis animo calũniæ: & ideo hãc rubricã poſuit ſtatim poſt dictos tit. Videbitis j. eo. aut.hoc ſacramentũ. & illo reſpectu debuiſſet poni poſt ti.de lí. conte. vñ vterq̃ bene fecit.Cętera dic per te,vt ſequit in nigro.

1 ☞ *Statutum q. de quolibet debito,de quo apparet inſtrumentum,ſoluatur gabellam: comprehendat debitum de quo eſt facta apodiſſa.*

2 *Scriptura priuata quando ueniat appellatione inſtrumenti.*

notitiam deducatur,vt no.in c.vlt.per Io.And.de procu.in vj.in nouel.Quod dictum reaſſumpſit Bal.de pace Cõſtan.in verb.mittat.per Bal. in d.l. mandatum.in penul.col.j.man.Et adde qđ no glo.& docto. in l.j. in fi.ff. de contrahen.emp.& in l.non ſolum.§.ſi mandato.ff.de iniurijs.

a ✠ P. P A V. P. ¶Modus releuãdi.De iſta releuatiõe & q̃ ea ſtante non poſſit cogi ꝓcurator præſtare aliquã ſatiſdationẽ q̃ eſt intelligendũ de eo qui non eſſet releuatus , vide no.Io.de Ana. conſi. lxxxij. & ibi etiã q̃ ſufficit talis releuatio,licet dñs nõ eſſet ciuis nec ſuppoſitus illi ciuitati vbi agit causa. & ibi etiã idẽ ſentit & clari⁹ Bolo. in additio. q̃ tale ſtatutũ nõ deberet intelligi qñ clarè cõſtaret de mandato,ꝓcuratoris,intelligẽdo vt ali quid iuri cõi addat.

3 Quando negatur inſtrumentum quis habeat probare.
4 Pro inſtrumento quando præſumatur.
5 In cruminalibus an iuretur de calumnia.
6 In criminalibus quando liceat ſe quocũq̃ modo redimere etiam per calumniam.
7 Pœna calumniantium.
8 Ad torturam peruenitur quãdo aliæ probationes deficiũt.

LEX I.

e IN omnibus. ¶Siue qs ab aduerſario exigat probationem,ſiue ſe petat ad probandum admitti,debet priùs iurare de calumnia.h.d.Primò ponit quando quis exigat probationes ab a aduerſario . Secundò quando volebat admitti ad probandum. Secunda ibi,ne autẽ. Videbitis hic q̃ ſuper quolibet actu iuratur:quod hodie per auc.corrigitur. Circa hanc l.quærit primò quid vult dicere tex. ſiue per literas ſiue per inſtrumentum.Dicit glo.literas intellige priuatas:inſtrumentum intellige publicum.& vide gloſſ.quæ 1 ponit etiam alias expoſitiones. †Et iſtã not.ad quæſtionem : dicit ſtatutum quòd de quolibet debito de quo fit inſtrumentũ debeat ſolui gabella.modò de debito ſit apodiſſa,an debeat ſolui gabella. Hic videt 2 tex.& † glo.q̃ non:quia ſcriptura non cõtinet appellatione inſtrumẽti.In contrarium facit:quia inſtrumentum dicitur quicquid inſtruit cãm,vt ff.de fi.inſtru.l.j.ſed ſcriptura priuata inſtruit cãm ergo:&c.itẽ facit in f cõtrariũ[f] j.de .pba.l.inſtr̃a.Sol.ſed'm q̃ priã ſignificationẽ,ſi aſſumit ex alluſione vocabuli ſcriptura priuata eſt inſtr̃m:gainſtruit cãm:ſed ſcd'm cõmunẽ vſum loquẽdi, ſcriptura priuata nõ eſt inſtr̃m.nõ eſt enim in vſu noſtro dicere:ego habeo inſtr̃m:cũ habeo ſcripturã priuatã,vl'apodiſſam:& ideo q̃ bato iſto cõmuni vſu loquẽdi dicerẽ appellatione inſtrumẽti apodiſſam nõ cõtinerí,vt l.cũ de lanionis.§.aſinã.ff.de fund.inſtru.& inſtru.lega.& l.libror̃.§.qđ tũ Caſſius.ff.de leg.iij.& de ver.ſig.l.in vſu.& de ſupel.le.l.labeo.& ibi dixi de modo probãdi cõem vſum. Itẽ q̃ro:circa iſtã partẽ qñ negat inſtr̃m † cui incũbat,p̃batio. Breuiter 3 aut negat ſcriptura priuata:& incũbit q̃ bab tio ei q̃ producitẽa,vt l. ſcripturas.j. q̃ pot. in pig.ha.& j.de fide inſtrumen .l. cõparationes.de proba.l.inſtrumẽta.& l. rationes.

ADDE intelligendum proximè ſcripta q̃ omiſſo huius iuramenti vitiat proceſſum,cũ eſt petitum:alias ſecus,vt in c.j.eo.tit.in vj. & an appellatione inſtrumenti veniat priuata ſcriptura, vide Ro,conſi.lxxiij.

f ¶In cõtrariũ.Idẽ tenet Bal.hic:& facit qđ no.Bal.i l.fi.ij. col.C. de fi. inſtru.

b ¶Notabile,et oppo. An & qñ factũ à procuratore reuocatoria leat:& limita totam iſtã materiã vt ñ valeat reuocatio ꝓcuratoris.ſ.hodie faciẽdo ipſum ꝓcuratorẽ, & cras reuocãdo: & ſic cã captionis cũ ipſo cõtrahẽtiũ. Texr.eſt ſing. in l.ſed & ſi pupill⁹.ſ.ſed & ſi.aliàs ff.de inſtitor tex.pro ſingulari alle. Ro.in ſingulari. ccclxxxj. inci.variant.

✠ P. P A V. P.

c ¶Procuratoris.Circa iſtã materiã q̃ reuocatio debeat eſſe not.parti,ſeu iudici, vide oĩo latè Io. de Ana.cõſi.xxv.limitantẽ inter alia nõ eſſe opus intimatione reuocationis, qñ nõ erat priꝰ facta plena fides de mãdato. Itẽ ſi poſtea fuit cõtumax ꝓcurator nõ

d ¶Aduerſariũ.Super iſto mẽbro vide Comen.conſi.cxlviij.inci. venerabilis vir.in ij.dub.vbi videtur velle cõtrarium Bar.hic.& reprobat ſolutionem & intellectũ quem ponit Bar.j.ad §.præſcribere.

e ¶Certũ aduerſariũ. Et eſt tex.no.ſi d.c.ex parte decani. de reſcr. & i c.ij. de .pcu.i vj. vbi bona gl. & ſic le. j.de renũc.vbi eſt gl. & Cy. in l. mãdatũ.

¶ Apud acta.De hac materia plenè p Iac. de Bel.i l.j.ff.q̃ iuſſu.

f ¶Imputãdum. vide Barto.in l.nõ ſolũ.§. morte.in vj. colũ. de no.ope.nũc.& ibi omnino alle.i xij. col.

g ¶Denũciari.No.hoc qa clauis huiꝰ paſſus et p hoc etiã nõ dicit q̃ ſi mandatũ morte reuocat, nõ eſt neceſſe q̃ ad notitiã aduerſariꝫ perueniat, vel ad iudicis, cũ nõ ſit qđ morienti dño ſpuref. Ita no.dicit.Bar.i l.ſi procurator. ff.de pc.

h ✠ P. P A V. P. ¶Dicit gl.I.imita ni ſi reuocatio pueniſſet ad notitiã poſt cõcluſionẽ in cã. Caſus eſt ſingularis in c.auditis.extra de.pc.Exclamat Ro.ſing.ccc-xij.inci.tu ſay. Item no.q̃ cõtumax reuocatio ꝓcuratoris nocet dño.vt p eũ obligetur,etiã ſi ſit reuocatus. Text.eſt l.ſed ſi pupillus.§.ſed alias. de inſt.qđ hic põderat ro. ſin. ccccl xxxj. incipien.variat.

i ¶Nõ valet.Et d materia vide Pe.de An. in cle.j.de renun.

k ¶Tertiũ mẽbrũ. Sed aduerte:qa doc. i ca. ex parte Decani. de reſcript. & ibi Imol. dicunt q̃ in iudicialibus videt ſufficere q̃ reuocatio pueniat ad iudicẽ p illã. l. j. Hoc vide p glo. & doc.in c.mãdato de .pcu.& latiſsimè per Per. de Ancha.poſt gl.in c.j. j.de renũ.qd aũt reuocatiõe iuriſdictionis,& aliorũ priuilegiorũ anteq̃ reuocatio perueniat ad notiã,vide latè p Inn.i c.qa cũctis.de cõceſ. p̃bẽ.i vj.p Bald. in l. mãdat. j.mã.i pe.co.

l ¶Intelligere. vide q̃ dixi poſt Bart.in l.ſi prætor.§.Marcellus. hic alleg. l.poſt litẽ. & ſemp ſcias qd reuocatio ꝓcuratoris facta poſt cõcluſum in cã c.auditis.de.pc. vnũ tñ no. q̃ mittit nũciũ vult obligari p ſeipſum, & nõ p aliũ: & ideo põt reuocare mãdatũ clã:ſed ille q̃ ꝓcuratorẽ mittit, vult obligari p aliũ,ñ p ſe, vt legit & no.j.ſi qs alteri vl ſibi l.multũ Itaq̃ cõfert ſeſũ ſuũ in ꝓcuratorẽ, nec valet reuocatio. niſi in

teſta

pulationem de euictione quomodo iurabit.

LEX II.

Vm & iudices. In prima parte loquitur quãdo qs litigat pro se,& durat vsq; ad §.qd' obseruari.& breuiter dicit. Litigãtes etiã patroni causarũ debẽt iurare de calũnia: & si ad iudiciũ venire nõ possunt:mittiẽ eis sacramentũ ad domũ.h. d.Primò ponit q̃ personæ debẽt iurare. Secũdò qd & qualiter iurare debẽt.Tertiò ꝙ debeat fieri quãdo ille q debet iurare nõ põt venire ad iudiciũ.Secũda ibi,& actor qdẽ.Tertia ibi,sinautẽ vel dignitas.Primò habes hic†ꝙ ante tribunal iudices debẽt habere Sãcta Euãgelia,qd' hodie de cõsuetudine nõ seruaẽ. Secũdò no.ꝙ†patroni causarũ debẽt iurare de calũnia,vt hic, & j. de iudi.l.rẽ nõ nouã.qd' etiã de consuetudine nõ seruaẽ. Tertiò no.†ꝙ sacramentũ de calumnia statim præstaẽ post litẽ contestatã.& vide text.Not.etiã† ꝙ aduocatus[d] debet iurare postquã iurauit pars.Ex hoc collígit gl.vnũ satis notandũ, ꝙ aduocatus nõ†debet instituere partẽ circa responsionẽ.Vide gl. super verbo vtriusq;. an sit verũ,dicã statim in §.qd' obseruari.vbi tractabo materiã positionis.Notetis vltimò formã iuramenti de calũnia.Oppo.hic innuit†ꝙ lrẽ nõ nouã.j.de iudi.fuit facta antecẽ ista:quia hic facit mẽtionẽ de ea.Sed cõtra ergo debet esse prior in ordine,vt §.in prima cõsti.§.quibus.& §.seq. Solu. †Illud est quãdo poneretur in eodẽ titulo.[e] secus si in diuersis. Itẽ oppo. j.eadẽ.l.§.fi.vbi dicit ꝙ in exordio debet iurari.Solu.Satis iuratur†in exordio,quãdo fit in ipsa litis cõtestatione,vl' statim post eã,vt hic.& sic ista cõcordat cũ illa. Hoc præmisso venio ad q.[f] & in hoc prin.per modũ summæ primò quæro quo iure fuit introductũ sacramentũ de calũnia. Secũdò quæ personæ iurent de calũnia. Tertiò in quibus causis iuuet de calũnia. Quartò qualiter & quãdo iuret de calũnia:& per istas q.excipiã omnes gl. Ad primũ quæro quo iure†fuit introductũ sacramentũ de calũnia. Certè videt ꝙ de iure antiquo fuit cognitũ in casibus specialibus,vt ff.de no.ope.nũcia.l.de pupillo.§.q opus.ff.de dã no infec.l.q bona.§.si alieno.de iureiurã.l.iusiurandũ. §.q iusiurandũ.& in multis alijs legibus, postea p iura Codicis hoc fuit redactũ in materiã generalẽ. & fuit statutũ ꝙ in qualibet causa & in quolibet articulo iuret,vt vidistis.§.l.proxi.& hic in princ. hodie verò est cõstitutũ ꝙ semel tantũ iuret in cã, vt vidistis in authẽ.hoc sacramẽtũ & videbitis statim in authẽ. in isto. Secũdo quæro,†quæ psonæ iurẽt.& vt scitis in iudicio sunt principaliter tres personæ.Iudex:& iste nõ iurat in qualibet cã, sed iurat in principio sui officij,vt in authẽ.iusiurandũ qd' præstaẽ ab his. per totã constitutionẽ.debet tamẽ iudicare propositis sacrosanctis Euangelijs, vt hic:sed hodie hoc de cõsuetudine nõ seruaẽ.

Itẽ persona actoris & rei:& isti sine dubio debẽt iurare quãdo p se litigãt,vt hic.Si autẽ litigarẽt p alios videbitis j.proxi.§. & in §.sinautẽ abfuerit. Itẽ est persona aduocati & ꝓcuratoris. De aduocato videbitis hic expresè, & in di.l.rẽ nõ nouã.licet cõsuetudo nõ seruet. De ꝓcuratore dicã j.in d. §.sinautẽ abfuerit.& in aut. principales. Circa hoc quæriꝫ, an hoc iuramẽtũ remittaẽ[g] patrono & parẽti.hic in gl.sunt opi.Et†breuiter determinat ꝙ remittaẽ. Nõ obstat §.sed qa veremur.j.ea. l.qa nõ põt remitti à parte,vt ibi,sed à lege sic,vt hic.& vide glo.sup versic. mouisse. Itẽ quæro,†quid si cõiuncta persona litigat per coniũctã.Respõ.qdã sunt casus in quibus cõiuncta persona admittiẽ cõtra volũtatẽ alterius coniũctæ personæ,vt l.nõ tantũ. ff.de appel.[h]& j.de appella.l.addictos.& ff.de lib.cau.l.j.ij.& iij. In istis casibus ipse q agit iurabit,quoniã propriũ interesse videt prosequi.Ita dicit hic cadẽ glo.circa finẽ:quã vide.Si vero agiẽ in casibus in quibus nõ admittiẽ cõtra volũtatẽ,sed præter volũtatẽ: tũc idẽ:quia quãtũ ad istã actionẽ,videt legitimus administrator,qa authoritate legis facit:ergo &c.vt j.§.prox. Tertiò principaliter quæro,in quibus casibus iuret de calũnia[i]. Respõdeo, quædã est †cã ciuilis & ordinaria: & in ista sine dubio iuraẽ, vt hic,& per totũ titulũ.Quædã est causa ciuilis & extraordinaria in qua nõ fit litis cõtestatio: & tunc puto idẽ ꝙ iuret de calũnia semper,cũ iudex exposceret secundũ formã legis antiquæ,vt §. eodẽ.l.j.Posset etiam præstari iuramentũ generale statim cum de negotio tractari incipit secundùm formam huius legis.

Quædam est causa criminalis:& in ista sunt opiniones,vt vidistis suprà. l.proxima & dic vt ibi.Quædam est causa spiritualis

a lis,* & in ista fuerunt olim opi.hodie est determinatum ꝙ in ea
14 iuretur de calumnia,vt extra eo.titu.c.ij.§.fi.lib.vj. †Circa hoc quæritur an in causa appellationis sit iurandum de calumnia.Et hic in glo.sunt opinio.finaliter glo.determinat ꝙ sit iurandum:
b quia causa appellationis est alia à prima,vt l.inuitus.[b] §. de procura.Et habuistis plenè in l.ita demum.eo.titu.& l. per hanc. de tempo.appel. quod est hodie determinatum extra eo.tit.c.ij. lib.
15 vj.& vide istam glo.in medio.†Item quæro quid si perit instantia triennio an debeat iterum iurari? Certè sine dubio iurãdum
c est iterum:[c] quia noua instantia est,vt dicta l.properandum.j.de
16 iudi.quasi per totum.†Item quærit glo.quid si in medio litis mutetur iudex, an iterum sit iurandum.Ioan.dicebat ꝙ non, per l. proponebatur.ff.de iudic.quia iudicandum est ex eisdem actis, vt d.l.proponebatur quod habuistis no .j. quomodo & quando iudex.l.si vt proponis.Quidam tenent contrarium , & allegant ff.iudi.sol l.cùm apud Semproniũ.sed illa lex non facit: quia ibi cautio iudicatum solui fuit limitata respectu certi iudicis, vnde iudice mutato cautio perit.sed illud iuramentum præstatur sup tota causa,respectu causæ,non iudicis:vnde cum causa non mutetur mutatione personæ iudicis remanet iuramentum validũ, vt d.l.proponebatur.Item pro prædictis facit auẽ.de testi.§.quia verò.sed certè ibi de alio iuramento loquitur quàm de iuramento calumniæ.Item facit pro prædictis in casu l.properandum.§. finautem in medio.infrà,de iudi.sed ibi mutabatur instantia.hic in quæstione nostra sola iudicis persona mutatur.Habes expedi
17 tas quasi omnes istas glos.† Modò habemus videre qualiter & quando iuretur.quæro quando debeat præstari istud iuramentum.Respond.quoddam est iuramentum vniuersale quod præstatur super tota causa. & istud debet præstari statim post litis contestationem,vt l.j.& hic in text. Quoddam est iuramentum de calumnia particulare super certo actu,istud põt præstari semper quando aliqua partium petit aliquid produci,vt vidistis §.l.
18 proxi. †Quæro qualiter iuretur. Istud qualiter, potest intelligi tribus modis.Primò quæ sit forma iuramẽti:& hæc forma iuramenti colligitur ex hoc tex.adijcitur sibi aliud c.per auẽ. in isto. quam statim videbitis.et adijcitur aliud per auẽ.principales.quã legam super §.sinautem abfuerit.Ex his glo.j.proxi.§.quod obseruari.circa prin.maioris glo.ponit ver.qui continet ista capitula. Istud iuretur ꝙ lis sibi iusta videt &c. Itẽ potest intelligi ista quæstio,qualiter iuretur,id est quo ordine iuret.Ad hoc respondet glo.hic ꝙ prius debet iurare actor:secũdò debet iurare reus, colligitur ex ordine literæ.Sed contra hoc facit.instit. de pœ. te.
19 lit.§.j.Sed certè†non debet attendi ordo literæ : quia est contra mentem legis.Quæro circa hoc quid in duplici iudicio. Dic vt in gl.hic:& ff.de iu.l.in tribus.Quæro vlterius,quid si reus cõfiteatur debitum,dicit tamen se habere aliquas exceptiones.Certè glo.dicit idem,quòd actor debet prius iurare inspecta primor
20 diali causa:vt habetis in glos.super versi. & actor quidem iuret. Vltimò quæritur,†quid si aliquis scit se causam iustam non habere,tamen vult ꝙ detur sententia propter stipulationem de euictione:qualiter iurabit iste de calumnia.glos.dicit optimè : quia iste non iurabit rem esse suam:sed debet iurare . quòd iste litigat ex iusta causa propter causam euictionis:ergo &c. Posset etiam confiteri alteri rem suam esse.Debet enim bonam fidẽ agnoscere:vt l.quoties.§.sicut.de administra.tutorum &c.

d **In isto iuramento.**[d] Ad formam iuramẽti additur per istã auẽ. aliud cap.habes hic:quod non est sæpius iurandũ. Similе habuistis §.in auẽ.hoc sacramentum.& quod ibi dictum fuit,potest dici hic . Nota istam auẽ. ex qua sumitur , ꝙ pars debet respondere positionibus:vt non exigat probationes: nisi quas necessarias putabit:dicam tibi in l.seq. Sequitur authẽ. principales.quam legam tibi in §.sinautem abfuerit.

---

a In causis criminalibus. An iuraẽ de calũnia in criminalib⁹, adde Bar.in l.is q re⁹ in viij.col.de pub. iudi.& l.d. j.de bonis eorũ. Adde Spe.e. ti. §. ij. & Ab.in c.j. extra eodem.
↠ P. PAV. P.

b ¶Hoc sacramẽtũ Limita singlariter hãc auẽ.vt p Ale.in l.si finita.§.Iulianus. in ij. col.ff.de dam.infect.

c ¶Forma iudicij. Idẽ tenet Bar.in l. iusiurãdũ. §.q iusiurandũ ff.de iureiur. adde q̃ no.Bar. in l. q bona. § si qs stipulaturus. ff.de damno infecto

d ¶Aduocatus. Sed an aduocatus debeat esse p̃sens, vide Bal.in l.si postulauerit.§.q̃stioni de aduite. Sed an pars debeat habere copiã positionum añq̃ exeat,vide bal. in l.ij. vt lit.pẽ.p Inn. in c.p tuas. in fi.de testi.et ibi etiã p eũ qd de copia interrogatoriorũ.& ꝙ not.Bar.i l.si duo.ad fi.de iureiur.in §.idem Iulian.
↠ P. PAV. P.

e ¶Eodẽ titu. Et si in libris Codicis, nõ sequitur, vnus titulus est añ aliũ : ergo ll. tituli prioris sunt priores legibus posterioris tituli.secus i e.tit. Vide ad istũ Iaſ.in l. fi.col.pe.i versi. ij. principaliter põdera. C. qui testa. facere pos. vbi multa allegat.

f ¶Venio ad q. Adde no.j.ea. l.§.qd' obseruari.& §.sed quiave remur.

g ¶Remittaẽ. Itẽ quid cõtra an remittaẽ filio,vel liberto? P.crt. ꝙ sic in l. iusiurandũ §.q iussu. ff.de iureiurã.p tex.in c.sciendũ §.in qbus.de consue. recti feud.

h ¶Nõ tãtũ.ff.de ap.Si cõiũcta psona agat p cõiũcta : qs iuratꝰ Adde Bar.in l.q bona. §. si alieno. ff. de dã.in fect. quod not.

i ¶Iuret de calũnia.vide Bar.in l.j. ℨ.e idẽ i arbitrio : adeo ꝙ in executione sententiæ petita iuratur de calũnia. l.thesaurus. ff. ad exhiben. Ita dicit Bar.in l.j. i prin. j.ne lic.in vna eadẽq; cã

1 ☞ *Iudex debet habere ante tribunal euangelia , sed consuetudo non seruatur.*
2 *Patroni causarum debent iurare de calumnia,licet de cõsuetudine non seruetur.*
3 *Iuramẽtũ calumniæ debet præstari post litẽ cõtesta.nu.17.*
4 *Aduocatus debet iurare postquam pars iurauit.*
5 *Aduocatus an debeat instruere partem circa responsionem.*

6 *Larem non nouam.fuit facta ante hanc legem.*
7 *Lex quæ facta est prior,quando debeat esse prior in ordine.*
8 *Factum in ipsa contestatione litis,uel statim post,dicitur factum in exordio litis.*
9 *Iuramentum de calumnia,quo iure fuerit introductum.*
10 *Quæ personæ iurant de calumnia.*
11 *Patronus,& parentes,non iurant de calumnia.*
12 *Coniuncta persona quando agit pro coniuncta:an & quando iuret de calumnia.*
13 *In quibus causis de calumnia iuretur.*
14 *In causa appellationis iuratur de calumnia.*
15 *Si instantia est peremptа:iterum iuratur de calumnia.*
16 *Si in medio iudicij iudex mutatur,an iterum sit iurandum.*
18 *Qualiter iuretur de calumnia.*
19 *Ordo literæ non attenditur,quando est contra mentem legis.*
20 *Actor quando scit se iustam causam non habere,& uult ꝙ detur sententia propter stipulationem de euictione quomodo iurabit.*

---

10 *Pater administrator filij iurat de calumnia.*
11 *Infames,dementes,& furiosi,non iurant de ueritate.*
12 *Pupillus doli capax,quando scit ueritatem , iurat de ueritate.*
14 *Minor quando iurat de ueritate:quibus casibus hoc agat, cum authoritate curatoris.*
15 *Filiusfamilias,& monachus , quando pater, uel monasterium agit,possunt interrogari de ueritate.*
16 *Pupillus,& seruus,in causis,in quibus habent legitimam personam,iurant de calumnia.*
17 *Filiusfami.qui agit pro castrensi peculio , iurat de calũnia.*
18 *Positio ,quòd inducta fuerit ex consuetudine.*
19 *Interrogatio & positio in quo differunt.*
20 *Positio quid sit.*
21 *Positionibus,ex quibus causis non sit respondendum.*
22 *Positioni incertæ quando sit respondendum. & nu. 24.*
23 *Dubitanti in respondendo positionibus, quando iudex debeat ei assignare terminum.*
25 *Positio impertinens,quæ dicatur: & quando positioni impertinenti sit respondendum.*
26 *Positio contraria,quæ dicatur : & quando positioni contrariæ sit respondendum.*
27 *An sit respondendum sæpius eidem positioni.*
28 *Positioni continenti factum alienum , quando sit respondendum: & nu.23.*
29 *Positioni,quæ continet ius,quando sit respondendum.*
30 *Positio fit,ut pars à probatione releuetur,*
31 *Positioni negatiuæ hodie iure canonico est respondendum.*
32 *Positioni criminosæ quando sit respondendum.*
33 *Positioni in crimnalibus,quando sit respondendum.*

Quod obseruari. Hic est solennis.§. & habet gl. magis notabiles , quàm sint in hoc titulo.breuiter dicit.Qui se legitimos administratores asserunt,debent de calumnia iurare:& aliæ leges quæ de iuramento loquuntur in suo robore persŏuerent.h.d.Continua hunc.§.hoc modo.Dictum est supra de his,qui litigant per seipsos:hic ponitur de his,qui litigant per alios,vt puta per administratores legitimos.j.proximè dicitur de his,qui litigant per procuratorẽ. Itẽ hic.§.diuiditur in tres partes.Primò,ponit dictum. Secundò ponit rationem.Tertiò confirmat leges antiquas de iuramento lo-
1 quentes.Secunda ibi:conuenit enim. Tertia ibi:omnibus.†Nota ꝙ administratores legitimi iurant de calumnia.Nota†ꝙ iurãt
2 in animam suam,non in eorum quorum bona administrant.ibi,
3 eo ꝙ ex causa suę scientiæ iurent.Nota,ꝙ†iuramentum calũnię est credulitatis,& æstimationis,non veritatis:vt hic circa finem.
e Nota hic in versi.conuenit, [e] ꝙ primò dicit:ipsam causam scientes:& postea scire possunt.& j.dicit quod quis que credit,& exi-
4 stimat.Ex†quo habes ꝙ illud quod quis credit dicitur scire. Sci-
5 re†enim est vehementer opinari,vt l.ij.§. idem Labeo. & quod ibi nota.ff.de aqua plu.arcenda.quod tene menti.Venio ad glo. Primò oppo.non debet præstari iuramentum quod præstitum non releuat,vt l.hæc stipulatio.§.diuus.vt leg.no.ca.sed confessio tutoris vel curatoris non præiudicat pupillo , vel adulto , vt ff.de confessis.l.certum.§.sed an & ipsos.ergo videtur ꝙ eorum iuramentum,& eorum confessio,non sit exigenda.Huius timore est facta gl.j.& glo.inuoluit se multum , & finaliter non bene soluit.idem facit in contrario.Examinaui vobis hoc anno istum
6 passum j.de confes.l.j.Breuiter ista†est vera:si quidem confessio administratoris legitimè emanat per modum voluntariæ iurisdictionis,non præiudicat,vt d.§.sed an & ipsos.Si verò emanat per modum iurisdictionis contentiosæ:tunc præiudicat, vt hic. debet enim veritatem confiteri,& agnoscere bonam fidem,vt l. quoties.§.sicut.de administratio.tuto.Secundò opponitur & vi detur quòd vnus & idem tutor,ex vtraque parte iuret de calumnia,vt l.accipientis.de authorita.tuto.Solu.Intellige quòd ibi erant diuersæ actiones,siue causæ diuersorum pupillorum: non
7 vna.Opponitur tertiò de l.videamus.ff.de in lit.iuran.Solu†Ibi loquitur de iuramento in litem,quod est iuramentum affectionis:et est alia affectio tutoris,alia est affectio pupilli.hic loquitur in iuramento calumniæ quod est iuramentum credulitatis. Vlterius oppo.de l.iurisiurandi.infrà,de test. Solu.ibi loquitur de iuramento testis.quod est veritatis:hic de iuramento calumniæ:
8 quod est credulitatis.Quæro ego & reuoco in dubium, an † de veritate dicenda debeant ipsi minores iurare.Propter hoc est facta alia glo.magna,hic super ver.possunt.Nam quidam dicunt

1 ☞ *Administratores legitimi iurant de calumnia. & in eorum animam,& numero. 2.*
3 *Iuramentum calumniæ est credulitatis non ueritatis.*
4 *Scire dicitur quis,quod credit.*
5 *Scire est uehementer opinari.*
6 *Confessio tutoris,uel alius administratoris legitimi,emanata per modum iurisdictionis contentiosæ,præiudicat pupillo.*
7 *Iuramentum in litem non defertur tutori.*
8 *Minor,an debeat iurare de ueritate dicenda: & nume.23. ubi quòd sic.*
9 *Adultus cum authoritate curatoris litem contestatur.*

sic: aut vt lit. Sane doctrinam approbat l.3 ff. 30 §.7 Vbi glo. &c.

↦P. AV. P.

a ¶ Positionū. Circa istā materiā positionū nota q̄ licet cōtumax in nō respōdendo habeat̄ p cōfesso iuxta c.ñ.de cōfes.in vj.tñ posset cōparēdo declarare iurisdictionem iudicis. Ita Bal.in c.fi. extra de iur.cal.qđ limita vbi esset oīno nō suus iudex:qa p cōtumaciā nō progat̄ iurisdictio.Bal.in c.j.§.sa 9 cramētū.de cōsue.re chi feudi.ī.l.j. C.vbi de cri.agi opor.ī d.c. fi.Sec⁹ qñ esset suus iudex declinabilis tñ,sc̄dm Bal.ī l. si q ex cōsensu.C.de epi. aud.Imol.& doc.ī c. p̄terea. extra de dila.Item no.q̄ vbi actor & re⁹ sūt ambo cōtumaces:tūc neuter eorū hr̄ p cōfesso.Ita Ange.ī l. si nō fuerit.ff.de iur.Item vide de materia latè eūdē Bart. in repetitiōe l.vbicūq;. post mediū.ff.de iterrog. a.ſ. Itē no.q̄ vbi ali qs potuisset se citasse sinet̄ꝫe, cō:umax ī rēdēdo ñ hr̄.pcōfesso.Fuit singulare dictū Baldi in l.j. C. si plures vna sentē. qđ exclamat Crem.fin. iij.De materia aūt ī terrogatoriorū,& q̄ aliqd sint q̄ positiones. vide ad Bar.multa in rub.ff. de interro.act.Itē an oīb⁹ positiōibus regulariter fit respōdēdū,nisi essent notarię ip̄tinē 11 tes, vł tales qb⁹ de iure nō esset respōdendū, vide cur.cō. lxx. in vij.col.Itē q̄ possit respōderi positiōi b⁹ hoc mō respōdet q̄ nō credit, vt ponitur. Vide Spe. in tit. de positio.§.vij.vers. vndecimò cōsiderādū Itē q̄ respōsio facta positiōib⁹ debeat taliter ĩterpretari, ne respōdēs sit cōtrarius, vide Ale. cons. 12 xliij.inci.viso & discusso.ī pe.colū. in ñ. vol. Et de mō saluādi positiones,ne sint cōtrarię vide no.Ias. post Alc.& alios ī l. j.ī prin.in iij.co.ī iiij. saluatiōe.ff ne qs eū q.Itē nō nulla dicta in materia qūo fiēdę sint positiōes,et qua liter cōpellat̄ qs respōdere,vide Bart.in ṭrac.de ord. iud.ī iij. co.ad fi.& seq. Itē q̄ respōdēs positiōi cō fitēdo aliquid ex cōtentis in ea,postea ī ceteris dicatur negasse qualitatē in ea ĩstantia, vide Alex.consi. 13 xiij.vol.j.col.j.Itē de iure Digestorū an teneat̄ rūdere qs positionibus,vide Bar. ī l.j.§.ex rescripto. ff. de ven.inspic.per il- 14

q̄ si adultus scit veritatē eodē modo, sicut ipse curator,ipse debet iurare de calūnia,et de veritate.Alij dicunt cōtrarium.Veritas est:quoddā est iuramentū calūnię, & istud semper debet p̄stari ab administratore,vt hic in hoc §.Ratio huius est duplex.Prima quia cū istud iuramētū sit de forma & substātia iudicij,debet cadere in legitimā personam,vt l.momētaneæ.j.qui le.perio. Sed ista ratio mihi nō placet.Primò: quia iuramētum calunniæ potest omitti , vt in §.sed quia veremur.j.eadem l. si esset de substantia non posset omitti.Prætereaſ litis cōtestatio est de substantia iudicij, vt l.prima.j.de lit conteſta.l.fi.§.illud de tempo.app . & tñ potest fieri ab adulto, cū authoritate curatoris,vt l.j.§.sufficit. de admini . tut. Ratio igitur est,quam ponit tex.hic:quia ipsi administratores possunt scire instantiam causæ,melius quā ipsi pupilli,vel adultus:licet isti scirent melius veritatē facti:& ista ratio ponitur hic in tex.Sed hęc rō nō concludit nisi in minoribus,vel aliàs imbecillibus intellectu,vt in furioso,prodigo,et similibus. 10 In patreſ verò qui est legitimus administrator filij:etiam si filius esset antiquus,ista ratio non videtur concludere:quia filius potest scire veritatem,sicut pater, & iustitiam causę,sicut pater.tamē dico quòd eadem est ratio,scilicet quòd ipse iuret.Sicut enim iurat aduocatus,vt.ś,proxi.§.sic & iurat procurator,vt §. proxi. ita debet iurare legitimus administrator.Nō enim aliàs ad causam debet venire,nisi sciat iustitiā causæ,quā potest scire per suā credulitatem:tñ per prædictā rationē non remouetur, quin ipse filius iuret,sed inducit̄,q̄ pater ipse debet iurare:quia quoddam est iuramentum veritatis.Et in hoc est aduertendū: quidam sunt quorū bona administrantur qui ſ carēt omni intellectu,vt infantes , & dementes, & furiosi:& isti sine dubio nō præstant iuramentum veritatis:qa eorū ætas quod videt ignorat,vt l.j.de fal. mo .Quidam sunt qui habent intellectum,sed imbecillem,vt pupilli:& in istis dicūt quidam idem,q̄ nō debent iurare de veritate dicenda:sicut em̄ recipiuntur in testes pro alijs , nec contra alios,vt l.iij.§. lege Iulia . ff. de testibus.ita nec in causa sua.Ita dicebat Iacobus Butrīga. Mihi autem videturſ q̄ si pupillus scit veritatē:& est doli capax,q̄ potest sibi deferri iuramētum veritatis.quod probo per ea quæ dixi in aut̄.sacramenta. ś . si aduerven.Secundò probo impubes potest examinari vt testis,non ad plenam probationē sed ad indicium,vt l.j.§. impubes.ff. ad syla.videbitis tactū j.ad tyl.l.ij. Si ergo aliq̄ operatur in causa , vt dictum est ergo potest sibi deferri iuramentum.Præterea si respō debit cū authoritate tutoris,autoritas tutoris supplet eius defectū,vt l.clarū.j.de aut. p̄stā.tamē pæcedēs ratio magis placet mihi:quia tutoris authoritas propriè est in responsione,vt j.dicam.Quidam sunt qui ha bent intellectum non ita imbecillem , sed magis plenū,ſ vt adulti. & istis deferē iuramentum veritatis:& ipsi de veritate respondent.Et ita determinat gloss.tua, quam vide super verbo,possunt. Circa hoc quæro,an quando minor respondet de veritate 14 ſ debeat tutor suam authoritatem interpo-

nere.Tex.videtur q̄ sic in dicta l.clarum.j. auth.præstā. Veritas est ista,iudicio meo, quod duplex est actus.Primus vt cognoscatur an minor debeat interrogari , vel nō. Et ista examinatio debet fieri cū ipso tutore,& cum eius authoritate,vt d.l. clarū. & arg.istius §.Ipse enim scit istā instatiam: an debeat cadere in sciētiam minoris vel non, istud de quo interrogatur.Quidā est actus respōdēdi,& iste est duplex.Aut em̄ quæris vtrū tutor authoreſ vt respōdeat:tūc puto q̄ debeat authorari , vt d.l.clarū. Aut vt sic respōdeat cōfitēdo vel negando:& non puto q̄ tutor in hoc debeat authorari: quia hoc nō cadit in scientiā suā:argu.d.l.videamus. de in lit.iur.Ita intelligo hāc materiā. Quæro,dicitur hic:& alij qui habent legitimam administrationem. Quæro,qui sint isti alij qui habēt legitimā administrationē. Glo.ponit exemplum in patre,& auo, & si milibus.& dic vt in glo. ſ Quæro.an q̄ñ pater agit tanquā legitimus administrator filij,possit filius interrogari de veritate dicē da:Respon.sic:sicut dictū est de adulto . & idem q̄ñ monasterium agit pro monacho. 16 Quæro,qui in causis ſ in quibus pupillus vel seruus habet legitimā personā,vt j . si p vim vel alio mo.l.j.&.j qui le.pso.l.momētaneæ.Certè q̄ tūc iurabunt de calūnia nō 17 est dubiū.ſ Quæro , q̄ q̄ñ filius agit vel cōuenit̄,p castrēsi peculio?Certè ī hoc habetur vt paterfamiliàs,& ipso iure ipse iurabit:vt ff.ad Mace.l.ij. Sequit videre materiā positionū [a] modò quā hic tractat gl.nostra.Pro declaratione gl.& materiæ primò b quæro,quo iure sit introducta positio.[b] Dicūt quidā q̄ iure digestorū per l . Ofſidius. ff.de legat.iij.ibi pone.inquit &c.Sed certè ibi est magis interrogatio iudicis, quā positio.Alij dicūt per titulū de interroga.actio. Sed certè eodē modo ille loquit̄ de interro c gatione,nō depositione,vt j . dicā. Alij dicunt per tit.de cōfeſſ.sed certe ille titu.loqr tur de cōfes.eius q̄ est decisiuū totius. sed positiones fiunt de quolibet particulari facto.Alij dicūt p hāc l.q̄s debet respōdere p credit vel nō credit.Sed certè hic loquit̄ de iuramēto vniuersali ſuꝝ tota cā. Alij dicūt per aut̄.in isto.& ī corpore vñ sumit̄. ś. eo. vbi dr̄ q̄ qs nō exiget p̄bationē,quā necessaria nō putabit.Et p certo si aliq̄ iure positio est inducta:est inducta p istā aut̄.Et do c 18 ctores nostri dicūt† magis ,ppriè,q̄ est inducta ex cōsuetudine p rationē huius aut. p̄bat hoc de lit.cōtest.c.j.& cōfesſis.c.j.li.vj. de testibus.c.p̄sentiū.eo.li. luxta p̄dicta q̄ 19 ro,in quo differt positio†ab interrogatiōe? Rñ.iste qui interrogat nihil ponit affirmādo,vel negādo,sed solū interrogat , sed ille qui ponit confiteſ,vel negat illud q̄ ponit. d Quero,qđ est positio.[d] Spe.ponit suas diffinitiones.Domi.Cy.ponit hic suas diffinitiones:de quo multū nō curo , sed breuiter 20 dicit.Positio†est alicuius ptic̄ularis rei ad causam ptinētis assertio.Quare dico ptic̄ularis:ad differētiā libelli,& cōtestatiōis litis & iuramēti de calūnia:ī q̄bus sit q̄dā asserṭio vniuersalis rei,ad totā causā.Quare dico assertio.Ad differētiā vtriusq; actiōis.vbi q̄ interrogat nō asserit.Quero rationē et 21 intro gl.ex q̄bus† causis positionibus nō sit respōdēdū.Gl.hic examinat quinq; causas;

lum tex.Itē adde qđ si diu disputareſ an positiones essent admittēdę,& an eis esset respōdēdū, nunq̄ curreret tēpus statutū alteri parti ad p̄bādum,vide Cur. in l.j.ś.eo.Alex.in simi li consil. cccexxxix. in prin.& ad finē.Itē circa materiā positionū habes tractatū Iacobi de Arena. Item quādo danda sit dilatio ad deliberatē respondēdū positionib⁹, qñ cōsistit̄ in facto proprio siue alieno,vide Are. in l.cū falsum.in j.& ñ. col. de acq.hęre . An aūt ille qui primò eligit viā capitulorū ad p̄bandum possit super eo facere positionē, Spec.in tit.de posi.in §.iiij.col.vlti. versic. sed quid si altera.tenet q̄ sic.In cōtrariū facit qđ dicit Sali.in l.si quis iusiurādū.in fi.C.de reb⁹ cred.arguendo à delatione iuramēti appositi,vt arguit Bar.in l.in cō tractib⁹.§.illo. C. de non num . pecu. Pro prima opi est gl.ordina.in c . p̄sentiū.in vj.& ibi vt de Io. An . in nouel. col.penult.

¶ Introducta positio In quo differant positiones ab interrogationibus , vide Spe. in tit. de posi.in ver. hic dicamus. & qualiter fieri debeat, vide in §. quinto sup̄erest &c.

c ¶ Iure, positio.Et q̄ñ sint fictę positiones, vide latè per Spe . in titu . de posi . in ver. quartò quæro.

d ¶ Quid est positio. An aūt positiones possint fieri ante lit. cōtest.tex.q̄ sic ī c.vni co.de li.cōte. & not. Bar.in l.j.de lit.cōte. Licet videat̄ cōtra:qa succedūt in locū p̄bationū.q̄ no.et adde tex.in c.dudū. de elec.t. & aduerte : qa illa iura non arctant partē ad respōdendū illis,videre meo debet rūderi. Tu Vide gloss.in ca.j.& ñ. de confeſ. in vi . & per Spec.in titu. de posi. ś . iiij . . in princ.& not.qđ positio non dicit̄ p̄iusquā sit,p̄ducta et admissa per iudicē,secūdū Bal.in l . generaliter.ś.j. de re.cre.et ibi vide per eū.no.differentiā inter positionem & copulā & articulum, quē etiam dixi post Bar.in l.non fatetur. ff.de confeſſ.ad fi.& vide etiā,an sup expensis emanantibus ante litis cōtest. posſit fieri positio , vide Specu.in ti.de positi.ś.j.versi.j.

a ¶ Quòd pōt cogi.No.etiā Imo.in c.ex parte.de reſcri.per tex.ibi,dolo vel ne gligētia.q̄ positio,vel articulus,pñt formari alternatiuè,seu cū disiūctiōe.Ad idē de resti.in inte.c.cōstitutus.de præſcri.c.audiē. qđ est verū ſcd'm eū,qñ fit de alieno facto in quo est p̄babilis ignorātia.l.fi.ff.ꝛ suo.& l.ij.ff.de iur.& fa cti igno.c.ab ex cōicato.& ibi no.de reſcri.& pōt etiā notare secūdū do.Anto. ibi q̄ qñ in vna positione pars alternatiuè cōcludit ad intentionē articulātis vel ponētis:tūc admittit̄ articulus vel positio alternatiua.Facit qđ habeſ in l.qđ si dubiteſ.ff.de acqr.hær.& 22 in l.Gallus.ś. si eius. ff.de lib. & posth.& ibi Bart.ita videt̄ sequutus Imol. in d.c. ex parte.vide Inn.in c. cū Bertol. de regu. iur.& Bal.in l.age.in ñ.col.de trāsa.& in l. edita. in xxxiij. col. de edē. ver.qd si dicamus. Facit ēt qđ de libello alternatiuo , & de positione alter a natiua dicit̄ p Bal.in l.ñ.C.de sen.q̄ si.cer. quāti. Quid in positione negatiua,an debeat rūderi? Guli.de Suz.hic q̄ sic,in aut. pricipales.s̄.e.qa po b teſt per cōfeſsionē,p bari.l.j.ś.fi.ff.de iter. act.no.Bal.ī rub. C. de p̄ba.in iij. col . & hic ī fi.& iō dicit ipse in l.nō nudis.j.de p̄ba.q̄ positiōi negatiuæ q̄ qs nō est filius tuus:rñdēdū est,vt p Bar.hic:et positiōi si ne tēpore non rñdeſ. Bal.in l.j.in fi.si plures vna sentē.

b ¶ Pro eius declaratione.Adde in materia qđ si statutū dicit & fingat hānitū contumacē haberi p cōfesso, vel nō rñdentē positionibus haberi p cōfesso,an talis ficta cōfeſsio posſit reuocari?Doc.de erroc re iuxta materiā l.error.s̄.de iur.& fa.ig. & l.nō fateſ. de confeſ.q̄ gl. est peregrina in l. qm̄. ff. de his q̄ no.infa. quā alleg. Io.And. & Anto. de But.ad hoc in c.fi.de cōfeſ. vide q̄ no.Bal. in c.licut.C. de reput. her. & qđ no.mod.ī l.fi.al's est l.creditor. ś.iussus.de ap. in iij. d char.& tenet Io.and. in ti.de positio.ś. ergo.vide qđ dixi in l. absentē.de pœ.& sen tit ex p̄sūpt̄ Bal.in l.iubem⁹.ś.sanè.in ñ.col. & latius in l.error.de iu.& fac.ign. & in l. ita demū .pc. & per Imo.in d.ś. iussus.& qđ dicit hic Bar. sen tit Bal.in l.magnā.j. de cōtrah.& cō.stip.

c ¶ Veritatis. Vide omnino gl.ī c.p̄sentiū de testi.lib.vj.glo.& e Bar. & Bal.in l.si qdē.de exce.& gl.in c. ñ.de confeſ.

d ¶ Ratiōe ip̄tinētię. Vide Bal.hic.& quę dicaſ positio ip̄tines, vide Bar.& Bal.in l. cū virū.in prin.de fi- 25 vide glo.Oppo.tertiò,q̄ non est respōdē-

& ego examinabo vobis sex.Qñq; allegat̄ incertitudo,qñq; impertinētia,qñq; est cōtrarietas,qñq; est iuris,qñq; negatiua:addo sextū,qñque est criminosa. Examinemus ista:& erit examinata materia,et gl.nostra. Dico primò,†quandoq; allegat̄ incertitudo,vel quādoq; opponit̄:et hoc dupliciter. Quādoq; est incertitudo respectu rñdētis: quādoq; respectu ponētis. Primo casu,pone exēplū:ponit̄ q̄ Titius est mortuus:ego cōtra quē ponit̄ rñdeo, nescio. De hoc dicit gl.possum rñdere dubito.arg.ff.de petihær.l.si debitor.de exce.l.si qdē. de iureiu. l.iusiurādū.& ad pecunias.in prin. Quidā tñ dicūt q̄ cū rñsio fiat p credit,vel nō credit,vt in hoc §.q̄ pōt cogi [a] ſtatim rñdere: & tūc dat cōsiliū q̄ rñdeat, præmissa negatione,vt in ea habetis. Sed p eius declaratione [b] quæro, an ſ iudex debeat dare ei q 27 dubitat terminū ad deliberādū. Rñdeo:aut interrogat̄ de facto p̄prio,& longinquo:et debet dari terminus ad deliberandū:qa memoria hominis est labilis:vt l.pegre.in prin ci.de acq.pos.& l.hac cōsultissima. §. at cū humana.j.qui testa.fac.pos.& ś.de vete.iu enucleā. l.ij.ibi:omniū habere memoriam. &c.sed si est de facto proprio de recēti: tūc quidem erat negotium valde implicitū. debet dari terminus ad deliberandū.arg.l.pe. ff.de cōfeſ.& l.emptor.§.Lucius. ff. de pactis.Si non erat implicitum,non debet dari terminus ad deliberandū:vt l.quāquā.ff. ad Velleia.Si verò positio cōtinet factum alienū:& in hoc est dubiū. nā gl.j. secundū quosdā,videt̄ dicere q̄ nō debet ei rñdere: vt l.Marcellus.§.j.ff.rer. amo.Sed certè ibi loquit̄ de iuramēto veritatis [c] :hic loquitur de iuramēto credulitatis. Dicēdū est ergo, q̄ debet rñderi:tamen si dubitat, debet dari terminus ad deliberandū:& sic rectè pōt dici,dubito:vt in hac gl.in prin. sui tractatus,de positionibus. Quandoq; incertitu 24 do† emanat ex ipsa positiōe, siue respectu ponentis:tunc ei non debet respōderi: vt ff.de interro.act.l.de ætate.§.nihil.arg.ff.de confeſ.l.certum.in prin.vide glo. tuā, quæ ista tangit,si bene aduertas.Oppo.secūdò, q̄ non sit respōdendū ratione impertinen d tiæ [d] .Et hic debes aduertere q̄ quædā † est 25 positio impertinens:vt si peto à te centū,sed pono q̄ Rex Franciæ est in Francia: nō debes respondere:vt l.si quis libertatē.in fi.de peti.hære.& l.si duo patroni.§.Iulianus.ff. de iureiuran.& aliȝ legibus allegatis in gl. Quandoq; est positio impertinens necessariò,sed pertinens præſumptione:vt si pono q̄ fui dominus:nam non sequitur necessariò:ergo hodie sum dominus,est tamē præſumptio:vt l.siue posſidetis.j.de proba.tūc admitteret̄ ista positio. Quādoq; est imper e tinens per seˢ,sed cōiuncta cū alia est pertinens.Exemplum:peto à te centū.pono q̄ Titius est publicus notarius . Itē q̄ de hoc fuit rogatus,certæ personæ,q̄ Titius sit notarius,nihil ad causam,sed iuncta cum alia sic:& ideo admitteret̄:vt in tex.aut̄.in isto.

dum ratione contrarietatis. Hoc potest esse duobus modis. Vno modo q̄ ponēs est sibi cōtrarius tunc debet repelli,nec respōderi:vt j.de fur.l.j. quando appellādum sit. l.ij.ś.sed si alius. Quandoq; ponens nō est cōtrarius sibi,sed si rñdeat positiōibus,posſet rñdens in cōtrarietatē incidere: hoc est verū,qñ vna positio depēdet ab alia. Exēplū,pono q̄ Titius facit testamentū: tu negas. Itē q̄ me hęredē instituit.Certè ista pēdet ex prima:ideo nō debes huic rñdere:qa si hāc cōfitearis,esſes primæ rñsioni cōtrarius.vñ pōt dici:nō est rñdēdū: qa pēdet à prima negatiua.& hoc vult dicere gl. tua. 27 luxta hoc quærit gl.in fi.an eidē† positioni sit sæpius respōdēdū.Et dicit q̄ nō, nisi ex f causa:vt puta, apertis testibus pars informat̄ de veritate eius , qđ prius ignorabat. Pro hoc induco l.optimā.ff. de dā. infe.l.q bona.§.si qs stipulaturus.vide gl.tuā.Seqt 28 in glo.qñ positio†est de facto alieno. Hoc examinaui tibi circa prin.ſ. qñ opponit̄ de incertitudine,ideo plus nō dico.Op.quar 29 tò q̄ est positio iuris.Quæro†vtrū ei sit respondēdū?Gl.quæ est hic,arguit pro & cō f tra.Tu dicas,quoddā est ius dispositiuū [f] : quoddā est ius disponēs.Ius disponens,est lex,seu statutum:& isto casu dic, aut positio est iuris cōmunis,& nō debet ei rñderi: & si rñderetur aliter q̄ ius diceret,non valeret:vt l.ornamentorū.ff.de auro & arg. lega.& ibi not.de interrog.acti.l. cōfeſsionibus.& qđ habuistis not.j.de cōfeſ.l.j. facit j.qñ prouo.nō est necesſ.l.ij.equiparādo cō feſsionē,& sniam.Ad idē: qa ius certū est: vt l.ij.de iur.& fac.ign.ergo &c.Si verò positio est iuris municipalis tūc si qdē est alterius ciuitatis q̄ eius, in qua lis est. exēplū. Florētiæ est statutū, q̄ minor xviij.ann.nō posſit facere testamētū.Certè huic debet respōderi:qa debet p̄bari,vt habuistis not.in l.præſcriptiōe.ś.si cōtra ius vel vti.publ.& de cōsti.c.j.lib.vj.Si verò est iuris municipalis eiusdē ciuitatis:tūc si qdē est ius non g ſcriptū,vt cōsuetudo,deberet huic rñderi: 30 qa ista sunt p̄babilia:ergo possibilia:qa† ad hoc fit positio,vt pars à p̄batiōe releueť:vt in aut.in isto.Sed si esset ius ſcriptum,tunc huic positioni nō debet rñderi eadē ratiōe: qa nec positiōi iuris,p allegata iura.Quod dam est ius dispositiuū:vt obligatio , & actio,seruitutes,& similia iura : tūc si de tali iure fiat positio,erit rñdēdū:vt in l.fi.de iureiu.& l.qdā in iure.ff.de dona . Ita debetis h intelligere hāc gl.ibi idem dicūt si quæstio est iuris &c.Oppo.quintò,q̄ est negatiua, 31 an† negatiuæ positioni sit respondendum. Glo.hic dubitat:videtur q̄ non:quia nō debet probari:ergo nec poni [g] . Breuiter tex. habemus hodie extra,de confeſ. c.j. lib. vj. q̄ positioni negatiuæ debet respōderi,nō obstante q̄ non potest probari:quia hoc nō est verum ſemper. Præterea, licet non posſit probari per testes:potest probari per cō h feſsionem [h] :ideo potest poni.& eadem ratione respōderi.vide glossam.Oppo. sex 32 tò,quòd est criminosa:† & istud dictum

deicō.& ibi etiam dicit,q̄ potest fieri positio,de iure præſumpto.& vide etiā Bar.& Cy.in l.siue posſidetis.in fi.& ibi Bal.de proba.

e ¶ Impertinēs per se.Et adde qđ statutū dicit.q̄ positiōi debeat rñderi: & si sit impertinēs,habeaſ.p nō rñso.& q̄ in fi.examineť,q̄ sint p̄tinētes per tale statutū,nō debet qs cogi rñdere positionib⁹ notorię ip̄tinētibus:qa statutū vł loq de positiōib⁹ in qbus pōt cadere examinatio , an sint ip̄tinētes : qđ nō est in notoriȝ. c. ad nr̄am. el iij.de iureiurā. Ad hoc bñ facit tex. in l. vtilitas.ś.pen.aſs est l.dies cautiōi. de dā. infe.& quod not.ibi Bar.in fi.illius.§.hoc ibi vult Imo. qa ibi non adaptantur verba l. nec eius dispositio.l.ita aut̄.in prin. ff.de admi.tut.et per alia iura.& l.qđ cōstitutū.de testa.mili. c.indēnitatibus.§.pe. de elec.in vj.& ita dicit ipse.quod nota.

¶ Ius dispositiuum. Quid de huiusmodi quotidiana disputatiōe? Dicas q̄ res ſte tit absq; eo,q̄ si fuerit factū , an sit affirmatiua, vel negatiua:& dic q̄ est negatiua, eo qa onus probādi nō incumbat p ponēti,licet aduocati cōmuniter hāc reputēt affirmatiuam. Idē in ista dico, q̄ tu es maior. tu dicis, dico quod non sum minor.nam ille dicitur affirmare,cui imponitur onus probandi. & not.in l.de ætate.de mino.non attēta cautela verborū: vt not.in clementina literas . de reſcriptis. Rebus enim . & non verbis, &c. Ita dicit Baldus in capitulo primo . in principio. de controuersia inter dominum & vaſallum . de inuestitura. Adde glossam in l. ſi nali. de exceptionibus . & Baldus hic, & in l. actor.in quinta columna. de probationibus.

g ¶ Ergo nec poni. Ad de etiam quòd non requiritur,quòd positio sit necesſariò concludens , sed sufficit quòd administretur secundùm Petrū & Baldum in l.siue posſidetis. in v. colum. de probationibus. et Baldus in l. eam. C. de fideicom.

h ¶ Per confeſsionem. Vide Baldum hic in lectura antiqua , & Barto.in l.ñ. de probationibus . vtrum admittatur articulus negatiuus, sicut positio.alleg.Speculato. de teſte. ś. nunc videdum. versiculo , hoc quoque.et dicit: Aut articulus est coarctatus loco & tempore. Vide Baldum in l. cùm te minorem.infrà ,de probationib. ad cognoscendū positionem negatiuam non esse inſpiciendā

verba, an negatiue, &c. sed effectus verborum. Et dicit etiã vnum pulerũ dictũ, vt videbitis. De hoc vide l. inter stipulantem. in fin. princ. de verbo. obliga. & ibi dixi.

a ¶De offi. assef. Vide Bar. in l. fin. ff. de his quib. vt indig. latius in l. Marcellus. ff. rerum amo. & de iur. fisci. l. non intelligit. §. tacitè. q in crimina a
bus non respondetur positionibus, & contumax non habetur pro cõfesso: licet Bal. teneat contrariũ in l. j. in ij. col. C. quo modo & quando iu. b
& in l. constitutę. C. de pœna iud. qui male iudi. & late p Bal. in l. qui accusare. j. q accusa. non pos. & q positioni criminosæ non sit respondendũ, vt hic per Bar. in v. col. Adde Bar. in l. q iurasse. ff. de iureiur. qui limitatur, nisi respõdens primò confiteat̃ se de crimine diffamari. nã tunc tenetur positiõi criminosæ respondere. Ita not. doct. in c. dudũ. el ij. de electione. & ibi Inno. q sicut positioni criminosæ nõ est respõdendum: ita nec illi, per quã peruenitur ad illud. arg. l. ij. ff. de iurisdi. om. iudi. Aliàs limitationes ad regulam prædictã vide in l. Marcell⁹. §. j. ff. rerũ amo- 33
ta. et adde q positioni, quã fecit actor de iure rei, non de iure sui, re? nõ teneẽ respõdere, secundũ Bal. in l. cogi. in princip. C. de peti. hære. l. allegat Specu. in titu. de teste. §. nunc vero. ver. itẽ agẽs. Itẽ dicit Bal. in l. filiũ. ff. xviij. col. j. fami. ercisc. qd legatarius non tenetur respondere positioni factæ per hæredem, qua continetur quod res est soluẽdo quia nõ conficit inuentarium. dicit tamen, quòd iudex ex 1
officio poterit interrogare. Adde an positioni criminosæ sit 2
respondendum, vide 3
Bart. consil. ccij. & aliquos, quibus positionibus non sit re 5
spondendum: vide p 6
Paul. de cast. hic. 7

✠ P. P A V. P.

b ¶Criminosam. Bal. hic, in vlt. colũ. indistinctè tenet qd̃ non teneatur quis respondere positionibus criminosis, & dicit qd̃ ita practicatur. Et Salic. circa finem dicit esse cõmunẽ sententiam, & respõdet ad leges Bart. hic, & in l. Marcellus. ff. rerum amo. in l. fi. ff. de

est magis cano. extra, de elec. c. dudũ. & c. bonæ. & quod ibi no. nõ enim debet quis detegere turpitudinem suã: vt l. trãsactio. ŝ. de transactio. Pro hoc videtur gl. iuncto text. in l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iureiu. & l. si à te. in prin. de excep. rei iudi. In contrariũ videtur text. in l. quoties. §. prætor. ff. de noxa. vbi quis cogitur respondere an possideat, vel dolo desierit possidere. Et idẽ. videtur mihi q ponat tex. in l. qui petitorio. ff. de rei vend. Itẽ quia in causis criminalibus deferẽ iuramẽtũ: vt l. iij. circa prin. ff. de iureiur. Ad idem. ff. de offic. assel. l. j. in gl. super ver. postulationibus. Breuiter Spec. videtur tangere, vt recitat in tit. de positi. §. vij. versi. xix. & allegat sua iura canonica. Breuiter dico sic: Quandoq; per positionẽ criminosam [b]detegitur à lege quẽ esse detentorem rerum ad alium pertinentiũ, vel esse alterius debitorem: & tunc cogitur respondere: vt d. l. quoties. §. prætor. & l. qui petitorio. nisi per hoc tractaretur, qd̃ semel decisum est in l. qui iurasse. §. si pater. & ibi glos. de iureiur. & l. si à te. in princ. & quod ibi no. de excep. rei iudi. & de hoc dixi vobis ff. de his quib. vt indig. l. fin. in q. illa, an quis cagat̃ respõdere, an assumpsit tacitam fidem à testatore de restituendo nõ capaci. Probatur in l. nõ intelligit. §. tacitè. ff. de iure fisci. & ibi est glossella. vbi dicitur qd̃ per confessionem tacitã partis, detegitur fidecõmissum. Quãdoq; per positionem de 1
lictum hoc nõ detegitur, sed solũ persona repellit: & tũc nõ debet respõdere huic positioni criminosæ. Ita intelligo dictum Canonistarum: vt no. in d. c. dudũ. & in d. ver. xix. & secũdũ hoc gloss. quæ est in l. j. ff. de offic. assel. non bene dicit vsquequaque. Quæro vtrũ, †in criminalibus debeat respõderi positionibus. Hoc nõ tangũt doct. breuiter: & aliàs plenius dixi. Dic quòd nõ debet respõderi positionibus criminalibus per credit, vel nõ credit. Ratio, quia nõ releuat. Casus in l. inter omnes. ff. de fur. & de crimi. expi. hæredi. l. fin. Instit. de oblig. quæ ex delict. nasc. §. placuit. sed de veritate bene debet, & potest responderi: vt d. l. iij. in prin. de iureiur. et l. Marcellus. §. j. rerum amo. & quasi per totum tit. ff. Istã materiam ita intelligo. Esset etiã videndũ, quæ est pœna nolẽtis respondere positioni, videbitis tex. j. eod. §. quod si actor.

☞ *Iuramentum calumniæ quando, & quomodo positi per procuratorem præstari. & in authen. principales.*

Mandatum speciale requiritur ad iuuandum de calumnia: & quare mandatum. nume. 4.

Delictum in generali mandato non venit.

Procurator qui habet generale mandatum, an posit iurare de calumnia. si dominus est absens, à longinquo.

Procurator in rem suam iurat de calumnia.

Defensor quando posit iurare de calumnia.

Sinautem. Si causa agitur per procuratorem principalis, debet iurare de calumnia. h. d. Cõtinua. Di ctũ est ŝ. quãdo agitur p legitimũ administratorem hic quando agitur per procuratorem: & diuide: quia primò loquitur de procuratore actoris: secundò de procuratore rei. Secunda ibi: similiq; modo. Op. & videtur quod quis possit agere causam per procuratorem: vt ff. de procu. l. non solùm. in princ. Sol. Fateor, si vult iurare de calumnia per se, vt hic: aliàs secus. Opp.

c secundò, secundùm hoc nunquam esset ne cessaria cautio de rator: quia semper cõstabit de mandato: & sic videtur obstare ŝ. de procu. l. j. Glo. hic non respondet clarè: sed melius dicit ff. de procu. l. Pomponius. §. sed & his. Nam iuramentum de calumnia præstatur post lit. contest. & sic cautio de rato potest habere locum pro his, quæ geruntur ante litem contestatem. Item posset esse, q iuramẽtum calumnię omittetur: vt videbitis in §. sed quia veremur. Itẽ potest esse, q procurator dicit se habere mandatũ ad iurandum de calũnia: vt j. dicã. Opp. tertiò de dam. infec. l. qui bona. §. si alieno. Glo. magna in fine, dicit quod ibi speciale: vel illa corrgitur per istam: vel ibi extra iu- c
dicium. Dicit glos. certe nõ placet [c] aliqua istarum. Dicunt nostri doct. Fateor q procurator debeat iurare de calumnia: vt lege contraria. non tamẽ per hoc excludo, quin debeat iurare etiam principalis: vt hic. Et hoc puto satis bene dictum: quia est casus in c. ij. §. j. extra, eo. li. vj. & gl. vide hoc vel- d
le in auẽ. principales. quã statim legã. Tu verò quantum ad legem cõtrariam dic melius q hic loquitur de iuramento calũniæ, quod est de ordine iudicij. ibi loquitur de iuramento calũniæ. hoc est ad probationẽ eius, de quo agitur, quod põt præstari per procuratorem: vt ibi patet. & ibi de ista materia dixi multum diffusè satis. Quæro, 1
pro declaratione materiæ †& l. an per procuratorem possit dominus præstare iuramentũ calũniæ. olim erant opin. decisum est hodie q sic in c. vlt. extra eo. lib. vj. qd̃ per procuratorem potest iurari de calũnia. & aduerte: quia iuramentum calumniæ q c
p̃stat procurator vt ipse, præstat in animã suam: vt vidistis ŝ. proxi. §. iuramentum q præstat pro domino. præstat in animã domini, & refert verba ad dominũ, scilicet do minũ calũniæ causa non postulare, &c. cũ omnibus illis capitulis. Hoc probat text. optimè in d. §. si alieno. Ex hoc sequi- d
tur †quod ad præstãdũ iuramẽtum calũnię 2
requiritur speciale mãdatũ. aliàs nõ potest iurare in animam domini, vt ligaret eũ. Nã 3
in generali †mandato non venit delictum: e
vt l. si procurator. ff. de condi. inde. Vnde non posset facere procurator deierare dominum ex vigore generalis mandati: ideo requiritur speciale. Et ideo puto de iure, q nõ sufficiat speciale mãdatũ hoc modo, & ad iurandũ de calũnia, &c. sed est necesse 4
† q dicat ad iurandum de calumnia [d] in ta d
li causa: vt l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acqui. hære. quod no. per doc. ŝ. etiã per procuratorem causam in integrũ restitut. agi posse. l. j. Ratio est manifesta: quia si mã datum esset simpliciter ad iurandum de calumnia, intelligeretur in causis iustis: & sic dominum non ligare: vt hic. Quæro, 5
quid† si procurator non habet speciale mã e
datum [e], & dominus est absens ita à longin quo quòd non potest haberi? Vltramontani dant consilium, quòd detur curator bonis: tunc ille erit legitimus administrator, & poterit iurare de calumnia suprà, proxi. §. Mihi non placet: sicut tutela testamentaria excludit datiuam, ita eadem ratione iste, qui habet mandatum à domino, excludit curatorẽ datum à iudice. & ideo

puto

his quib. vt indig. vi de Abb. in cap. ij. in vlt. & penul. col. extra, de confes. vbi nõ loquitur eo modo, quo distinguit Bart. Itẽ vide Iaſ. in l. j. in pen. col. ff. de offic. assel. Curt. ibi, qui dicit q opinio Bart. in l. fin. est noua, & q contraria est verior et communis q indistinctè nõ teneatur quis respondere positioni criminosæ. Vide etiam & Mo der. in l. qui iurasse. §. fi pater. ff. de iureiur. qui idem videntur velle, licet Curt. hic dicat qd̃ opinio Bart. in d. l. fi. & in l. Marcellus. & hic, sit verior. Sed tamẽ dũ casus contigisset in facto, non potuit eã sustinere. Et eandem opin. Bar. tenuit ipse Bart. cõsilio xciij. incip. Cæcus de Spoleto. Retenta conclusione quis non tenetur respondere. Limita vt per Rom. consil. cccxlix. incip. dum quæritur. ad finem. Et cum opin. Bart. in d. l. Marcellus. & in alijs locis, de quibus ŝ. tenet do. Lanfran. in repetitiõe ca. quoniam contra falsam. in verbo, positionib⁹, extra, de probat. Vide Angel. in d. l. Marcellus.

¶Nõ placet. Fallit tamẽ in causa dãi infecti in qua sufficit solũ procuratorẽ iurare. Ita tenet Imol. in l. qui bona. §. Sabi. ff. de dam. infect. Adde etiam Bart. in l. non solum. in prin. ff. de procur.

¶Iurandum de calũnia. Bar. videtur tenere cõtrarium m d. §. si alieno.

¶Speciale mãdatũ. Et hoc dictum nota. ad plura alia iuramẽta extendit Bar. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de damno infe. sed contra cum tenet hic Bal. in §. sed quia. in prin. q nõ valet cõsuetudo, q etiã parte non petente istud iuramentum nõ præstetur: vt refert Ale. in l. de pupillo. §. q opus. ff. de ope. no. nun. et ibi etiã refert, quid si minus legitimè est præstitum. & vide Imol. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de dã. infe. & scias q etiam in causis summarijs præstatur iuramentum: vt in cle. sæpe. de ver. sign. & not. Bart. o. ead. l. §. finautem. & dixi ŝ. eo. l. j. vbi vide. Adde quod nõ valet cõ suetudo quòd istud iuramẽtum nõ præstetur: vt extra, de fidei us. c. cõstitutus c.

præsentiã. & tñ valet cõsuetudo. q solũ tẽpore sententię exigatur, secũdũ Ioã. And. in addi. ad Spe. e. tit. §. sequit. vers. qd de cã appellatiõis. et refert Pis. ita tenere. et hoſ. dicit q ita seruabat Mediolani. tẽpore d ibi assessor fuit. de q vide Abb. in c. cæterum. extra eo.

¶Hoc etiã. Sed Gul. de Suza. vult hũc §. 6
loq etiã sine cõiũcta persona, quæ põt agere sine mandato. si enim is, quẽ constat habere mãdatũ, non releuet dominũ à iu- 7
ramẽto: quãtò minus debet ipũm releuare, cõiũcta persona, quẽ cõstat nõ habere mãdatum: sed principiũ legis loquit̃ qñ coniuncta persona agebat. pprio nomine. p suo interesse: tũc em debet ipse iurare, nõ alius. & plus mihi placet. And. Barba.

b ¶Omnino repellit. Vide Bar. in l. q bona. §. si alieno. de dã. infe. & in l. ij. in princip. ff. eodem.

c ¶Syndicus. Adde ŝ. c. in §. quod obseruari. in iij. col.

d ¶Quid in abbbate. Vide quæ dixi post Bal. in l. ij. j. qui accu. non pos.

✠ P. P A V. P.

e ¶Calumnia. Circa hoc vide quod singulariter ponit Iaſ. in repetitiõe legis, admonendi. in xj. charta. in iij. col. ff. de iureiurã. dicens allegãdo Bal. q si postquã. q plenè probauit suam intentionẽ exigeretur iuramentum calũniæ & ille recusaret, q p hoc nõ haberet pro confesso, licet tale iuramentũ peri possit in quacunq; parte iu dicij c. j. de iura. calũ. 1
in vj. Rationẽ, vide 2
per eum. Super quo 3
ipe dubitat in l. iusiu rãdũ & ad pecunias. in j. col. e. ti. vbi ẽt po nit aliã limitationẽ, q qñ est petitũ solũ à parte, si nõ præstet, per hoc, pcessus redit nullus, sedm Bal. per eũ relatũ: licet al leget alios tenere oppositũ. Et idẽ Iaſ. in l. videamus. §. differri. in j. notab. ad fi. de in 1
litẽ iurã. refert se tenuisse cõtra Bal. in d. §. si alieno. in v. colũ. de dam. infe.

f ¶Quod si actor. Ad 2
deliberãdum. Adde tamen q contumax in non respondendo 3
potest purgare cõtumaciã, licet iste actor sit grauatus in probando, vt dicit Bal. in c. j. de milite vasal. qui contumax est. al leg. Iaco. de Areti. in hac l. et addeq respõ

puto quòd tunc procurator admittatur ad iurandum, & procedit iudicium. & iste §. debet intelligi, qñ dominus potest habere de facili. Simile ff. de iudi. l. si longius. & quod ibi not. alibi actio vtilis nõ competit nisi facta cessione. hoc est verum, si ille, qui cedit, põt reperiri. aliàs à iure cõcedit: vt j. de act. & obli. l. j. ff. de instit. l. j. & ij. l. dãni. §. fi. & quod ibi no. ff. de dam. infec. Spec. tamen in materia positionum, vt mihi videt tenet præcedentem opi. Reuertor ad glos. Quæro, †quid in procuratore in rem suã: Glos. hic & l. non solùm. in princ. ff. de procura. tenet, & bene, quòd ipse debet iurare de calumnia. dic vt in eis. Quæro, & reuoco in dubium, quid de defensore: † an debeat de calumnia iurare? Respondet glos. hic distinguendo: vt in l. non solùm. ff. de procura. Tu dic latius, Quandoq; defensor interuenit animo nouandi: & tunc non est dubium q ipse iurabit, tanquam procurator in rem suam, vt dictũ est. Facit ff. de noua. l. delegare. Quandoq; non interceſsit animo nouandi: tunc si quidẽ interceſsit animo repetenti: tunc procedit distinctio glo. ſ. Aut conuenitur ex obligatione propria, & iurat de calumnia: aut ex promiſsione domini: et dominus ipe debet iurare: vt hic. Si verò interceſsit animo non repetendi: tũc ipse debet iurare. arg. l. solutionẽ. ff. de solu. & l. soluendo. de neg. gest. Ita de betis intelligere hanc materiam.

PRincipales. Ista auẽ. ponit quædã quæ ponuntur in hac l. licet addat quædam: & inter cætera addit vnum capitulum iuramenti, scilicet q nihil promitteret, vt falsa sententia detur. & addit etiã vnum alium casum. Quęro, quę sint istæ personæ, ad quas negotiũ transit. Dicit gl. ad hæredẽ. Item ad procuratorẽ. et sic tenet ista gl. q procurator teneatur iurare de calũnia. & vide eã. Casus est hodie, q procurator debet iurare. extra eo. c. ij. §. j. lib. vj. Dixi ŝ. proxi. §. Istud vltimum si nõ vult respondere, qualiter punitur, dicam j. eadem l. §. quod si actor &c.

☞ *Coram arbitris iuratur de calumnia.*

Iuramentum calumniæ potest tacitè omitti.

Iuramentum calumniæ, si petitur, & non præstatur, reddit processum nullum.

Clerici quando debeant iurare de calumnia.

Princeps. q posit remittere iuramẽtũ calũniæ p rescriptũ.

Sed quia veremur. Sacramẽtum calumniæ, non potest remitti à partibus. h. d. Vel aliter: Quæ ad vtilitatem publicã sunt inducta, non possunt cum consensu partiũ renunciari. hoc dicit. No. quod dixi in summario. Nota quòd corã † arbitris debet iurari de calumnia: sicut coram iudice. Circa hanc legem quæro vtrum iuramentum calumniæ possit tacitè omitti. In gl. sunt opi. hodie †est casus extra, de iuramento calumniæ. c. j. §. j. lib. vj. q. si tacitè omittatur, nõ vitiatur processus. Ex hoc † sequitur, q si à parte petitur, & non præstetur, q processus esset nullus: vt hic, & in hoc §. Quęro, vtrũ remittatur parenti, & patrono, Dixi ŝ. eod. 4
l. j. in princi. Quæro, vtrum clerici † debeãt iurare. Glo. in hoc multùm se inuoluit. De hoc habemus tex. eod. titu. in antiquis per totum, de iuramen. calum. & c. j. §. fi. lib. vj.

5 Quæro † vtrum princeps possit remittere hoc sacramentum per rescripturn. Certè sic, si dicit, non obstante lege.

1 ☞ *Dispositio huius §. non habet locum in coniuncta persona: quia potest iurare de calumnia.*

2 *Vniuersitas iurat de calumnia, per eius administratores.*

3 *Syndicus an posit de calumnia iurare.*

4 *Abbas quando posit de calumnia iurare.*

a Hoc etiam. [a] Qui admittitur cũ cautione de rato, non poterit in causa procedere, nisi per principalem de calumnia sit iuratum. h. d. Oppo. q procurator, qui nullum mandatum offert, omnino repellitur [b]: vt ŝ. de procu. l. j. solu. Hic protulit, sed non probauit perfectè. Hoc vult dicere quædam glos. paruula, quæ est hic super verbo prolato. Ex g
1 hoc † apparet quòd iste §. non loquitur in persona coniuncta, quæ agit pro persona coniuncta. Nam ille cùm ad hoc habeat le gitimam personam, vel administrationem admitteretur ad iurandum: vt ŝ. in §. quod obseruari. Quæro quomodo intelligatur 2
in hoc q debet iurare vniuersitas, † vel maior pars. Dicit bene, quòd debent iurare il li, qui regũt vniuersitatem, vel maior pars eorum. Inconueniens enim esset, quòd si quis haberet litigium cum ista ciuitate, q 3
omnes deberent iurare. Item, † vtrum syn c
dicus [c] possit iurare de calumnia. Certè sic: quia habet administrationem legitimã: sed hic dubitabatur, an esset syndicus vel non. d
Quærit glo. quid in abbate, [d] an † iuret de 4
calumnia? Certè glos. dicit quòd sic. Et dic vt in ea. De isto syndico qualiter debet iurare, & respondere positionibus, habes plenè in c. præsentium. extra, de testi. lib. vj.

1 ☞ *Non iurans de calumnia, cadit ab actione per sententiam, quæ fertur lite contestata. nu. 3.*

2 *Iurans de calumnia, qui habetur pro confesso, quòd posit appellare.*

4 *Nolens respondere positioni, an habeatur pro confesso: & an per sententiam, uel ipso iure. nu. 5.*

5 *Pœna huius §. quando transeat ad hæredes.*

Quod si actor. Breuiter dicit: Si actor non e
vult iurare de calumnia, [e] cadit ab actione reus volẽs iurare habebitur pro cõfesso. h. h
1 d. Dicit̃ hic, q actor cadit ab actiõe. † Quęro, an ipso iure, vel per sententiã. Certè per sententiã: vt habuistis in auẽ. principales. ŝ. proxi. Circa hoc op. et videtur iniquũ. quia fortè vellet à lite desistere: vt l. postq; liti. ŝ. de pac. Solu. Non põt desistere actor: vt in auẽ. qui semel. j. quomodo & quando iud. Op. j. de iudi. l. pperãdũ. §. sinaũt ex gestis. So. Ibi loquit̃ de absente: hic de presente, et 2
iurare nolente. Quæro, an iste † qui habetur pro cõfesso, possit appellare. Gl. tua dicit, 3
q sic: vt l. creditor. §. iussus. ff. de appel. Item quærit glos. † vtrum ista sententia feratur lite nõ cõte. Certè non: quia iuramentũ calumniæ post lit. contest. debet præstari. Quæro, vtrũ reus semp debeat cõdẽnari. Dicit gl. & bene, q nõ: per istũ tex. qui dicit q prout rei qualitas suggesserit. fortè posito q habeat pro cõfesso, nõ erit efficax ad cõdẽnãdũ, & libellus stabat, ita q debebat seq f
absolutoria. Quæro, vtrũ qs possit petere tẽpus ad deliberãdũ [f]. 4
Dic vt etiã dixi in §. qd̃ obseruari. Quæro † vtrũ ille, q non vult g
respondere positioni, habeat pro cõfesso [g]. de hoc fuit magna cõtentio olim, vt refert Cy. hic, & gl. dicit q sic, in l. certũ. in prin. ff. de cõfes. & per Azo. in sum. e. ti. C. hodie est facta. de hoc decretum, de confes. c. ij. li. vj. quæ dicit, q duo, vel tria sunt necessaria [h]: vt quis pro confesso habeatur. Primò q post litem cõtesta-

dens positionibus, licet non congruẽ. non debet reputari cõtumax, secundũ Bal. ŝ. ea. l. §. quod obseruari. in iij. col. & vide quæ ibi dixi. dicit ẽt Bal. in d. §. quod obseruari. in viij. col. q contumax in non respõdendo positioni non admittendæ nõ habetur pro confesso, hic adde Bar. in l. de ætate. §. qui tacuit. de interrog. actio. & dum dixi q potest contumax purgare moram, vide hic per Gul. de Suza. & do. Anto. in c. penul. circa pe. col. extra eod.

¶Pro confesso. Sed non ipso iure. & hoc etiã tenet Ioã. Mod. in d. c. si post præstitum. de confes. in vj. & hoc sequitur Bal. c. si vasallus feudum si de feud. fue. controuer. quod computabitur alia ratione: vt quia committitur motui iudicantis in d. c. si post præstitũ. dum dicit, absq; rationabili causa. ergo requiritur iudicis declaratio. & ideo sis cautus: quia si tu es aduocatus eius, qui non respõdet, & causa committatur consulenda: facias quòd committatur sola definitiua, & non interlocutoria: quia cùm sit interlocutum definitiuè, id põt fundari ratione contumaciæ: sed altera pars sit cauta, quòd faciat committi quæ sunt partes iudicis. quod tene menti. & sunt verba Baldi in l. constitut. de pœn. iudi. qui ma. iudi. & in l. j. in xij. columna. de confes.

✠ P. P A V. P.

¶Necessaria. Vide etiam in materia iuramẽti de calumnia quòd satis sit ipsum præstari quandocũque ante conclusionẽ in causa. Et quid si reus in ratione libelli petat ne postea detur, instet, an processus sit nullus. Alexander in l. qui bona. §. fi. alieno. in v. columna. de damno infecto.

secundò,quod fuerit iuſſus à iudice: & q ſit p ræſens, & interrogetur. Tertiò, quod abſque rationabili cauſa recuſet reſpõdere: & tunc poteſt haberi pro confeſſo. Sed aduerte *,vtrum eo ipſo quo recuſet reſpõdere habeatur pro cõfeſſo.†an ſit neceſſe q hoc pronuncietur? Reſpõde.neceſſe eſt qđ iudex pronũciet eum haberi pro confeſſo, vel pronunciet eum cõtumacem in reſpõdendo,vel pronunciet eum ſine rationabili cauſa recuſare:vnde oportet iudicem patefacere eius delictum, antequam habeat pro confeſſo.Caſus eſt in l.eius qui delatorem.in prin.de iure fiſci.Item dico,† quod ſi iſte talis contumax in non reſpodendo, vel non iurando decedit ante iſtam pronũciationem:ad eius hæredes[b] nõ tranſit iſta pœna,vt habeantur pro cõfeſsis. Caſus eſt in l.eius qui delatorem.in prin.

a ¶Sed aduerte.An autẽ requiratur citatio in iſta ſentẽtia declaratoria? Spe.dicit q nõ in ti.de depoſi.§.viij. ad fin.Sed p hoc vide Ioan.And.in not. vbi de hoc tãgit.Andre.Barb.

b ¶Ad eius hæredes. Et ſic habes hic,q ficta cõfeſsio non nocet hæredi. Adde tu ad idem Lanfrãc.de Ori.in repet.c. quoniã cõtra falſam.de proba.in verſ. reſpõſiones.col.fin.Phili. de Ruſi.in c. cũ ſpeciali.§.porro.col.iiij. de appel.

c ☞Proceſſum.Scripti exemplar habet Nã proceſſus eſt de futuro,licet ſuper cã præterita. Alexand. Loſæus.

↦P. P A V. P.

d ¶Iudicio. Quòd ſentẽtia lata ſuper principali nõ tollat,quòd minus pœna cõmittatur ſuo tẽpore, vide Com.cõſil. cxlij. circa medium.

e ¶Secũdũ primã lec. Vide de materia Angel. de Are. Iſtit. de act.in §. actionũ. in pcnul.col.

Si enim. Hic eſt quidam verſicu.qui non eget ſummario:imò eſt quædam ratio præcedentis.ideo debet legi cum precedenti.

☞*Contra aduocatos prolixos.*

Conſtitutio edita ad litis ordinationem, porrigitur ad lites futuras, ſuper factis etiam præteritis pendentibus.

Antiqua. Hæc lex habet locum in litibus ſchoädis poſt hãc legem,& in pẽdentibus,ſi partes ſunt præſentes:aliàs ſecus.h.d.Dicunt quidam ſuperbo,& compendioſa.Nota.ar.† pro aduocato,qui dicit ſe breuia verba dicturum: poſtea vtitur magna prolixitate verborum.ſic j. de vſufr.l.antiquitas. Nota ex iſto §.tene menti† q conſtitutio, quæ reſpicit litis ordinationem,porrigitur ad lites futuras ſuper factis etiam præteritis pendentibus:vt hic vides, &c. Opp.de l.leges.ſ.de legib.vbi lex præterita nõ trahitur. Sol. Ibi loquitur de legibus quæ reſpiciunt litis deciſionem:& ſic iuſtitiã,vel iniuſtitiã partis:hic de his qui recipiũt litis ordinationem,ſeu proceſſum[c].Nã proceſſus etiam de futuro tenet ſuper canſa præterita. Ita dico multum plene in repetitione l.omnes populi.de iuſtitia & iur.& perpetuò tene mentiquia quotidie accidit.

Explicit liber ſecundus.

Incipit Liber tertius.

De iudicijs. Rubrica.

Viſis præparatorijs iudiciorum, ſequitur videre de iudicijs. Et hanc continuationem vidiſtis §.de pactis.ſuper rubrica.

1 ☞*Conditio actoris quando fiat deterior per litis conteſtationem.*
2 *Stipulatio uſurarum,quando tollatur per nouationem.& num.8.*
3 *Vſuræ q̃ currũt poſt litis cõteſtationẽ,quo petãtur in actione,uel officio iudicis.& n.6.*
4 *Officium iudicis ordinarium concurrit cum actione ordinaria.*
5 *Rei uendicatio,licet ſit iudicium ſtricti iuris,tamen eſt arbitria.*
7 *Nouationis ſpecies eſt triplex:& de effectu eius.*

L E X I.

d Iudicio. [d]per lis cõteſtationẽ nõ extinguitur obligatio vſurarum cõmiſſa,vel committenda.h.d. Primò premittit vnũ antecedẽs,ex quo ſequit declaratio queſtiõis. Secũdò ponit ipſam determinationẽ quæſtionis.Secũda ibi:ſupereſt.Anteq̃ ponã caſum in terminis:primò debetis ſcire q hęc lex variatur duobus modis principaliter. Primò, q loquatur in ſtipulatione vſurarum cõmittẽda.Secũdò,vt loquatur in' ſtipulatione iam cõmiſſa vſurarũ.& iſtæ lect.tanguntur in ſecũda gl. huius legis.Item prima ſubdiuiditur in duas. Vna q vſuræ quæ currũt pẽdẽte iudicio,poſſunt peti vigore eiuſdem inſtãtię. Alia q noua inſtãtia opus ſit. Iſta tangunt in gl.ſup verbo deductum

e Pone ergo caſum ſecũdùm j.lect.[e]ſcilicet in ſtipulatione vſurarũ cõmittẽda;quæ eſt magis rationabilis. Nota q per litis cõteſtationẽ† nõ fit deterior cõditio actoris.quod apparet:quia nõ perimitur ſtipulatio vſurarũ. Nota q vſuræ quæ currunt pendente iudicio poſſunt peti.

1 Opp.q per litis cõteſtationẽ ſit no
2 uatio; vt ff.de noua.l.aliã.ſed† per nouationẽ ſtipulatio vſurarũ extinguitur:vt ff.de nouat.l.nouatiõe.& l.Paulus.ergo,&c. Hius timore hæc lex legitur duobus modis.Primò, q illud quod dicitur in l.contraria,ſcilicet q tollitur ſtipulatio vſurarum, loquitur in ſtipulatione cõmittenda: hic in ſtipulatione cõmiſſa. & hæc eſt ij.lec.quæ tãgitur in ſecũda gl.Declara:vt in glo.& in ea nõ inſiſto:quia nõ habet dubiũ.vide gl.Alia lect.eſt q loquatur de ſtipulatione vſurarum cõmittẽda:tũc ad cõtrariũ reſpondeo,q ſtipulatio vſurarũ tollitur per nouationẽ voluntariã: ſed per litis cõteſtationẽ fit nouatio neceſſaria,quæ non habet nocere actori:vt d.l.aliam.& de reg.iur.l.non ſolet. & loquit hic ita.

3 Modò ad iſtã lec.opp,tex.innuit q iſtæ vſuræ† quæ currũt poſt litis cõteſtationẽ debẽt peti nouo iudicio.cõtra:quia imò hoc venit in eodẽ iudicio:vt l.ædiles.§.item ſciendũ.de ędi.edic.Huius timore,ſunt hic duæ lect. Vna eſt, q cõtrarium fatemur, q hic poteſt cõueniri,ſcilicet per officiũ iudicis,vel etiã actiõe principali,quomodo vult.Alij dicũt, q hic debet cõueniri,ſcilicet per officiũ,vel etiã vel actiõe principali,ſcilicet in noua inſtãtia.& iſta fuit opi. Io.& ad §.item ſciendũ.reſpõdet,q ibi loquit in iudicijs bonę fidei.Vide gl.Cõtra iſtã reſpõſionẽ videt caſus.ff.de rei vẽd.l.nõ ſolũ.videlicet q etiã in actionibus ſtricti iuris ea, q̃ poſt litẽ cõteſtatã emergũt,ſpectat ad officiũ iudicis. Propter q gl.videt tecedere ab opinione Io.tenẽdo opi.gl.q hic põt peti etiã iudicis offic.Op.extraordinariũ nõ cõcurrit cũ ordinario: vt in l.puinciali.ff.de no.ope.nũ.& l.in cauſę.la ij.ff.de mino. ergo nõ debet cõcurrere iudicis officiũ cũ actiõe ordinaria.Sol.Dico q actio ordinaria nõ cõcurrit officio iudicis.q principaliter intẽ

4 tat loco actionis:ſed cũ officio iudicis† mercenario ſic.Ita loquitur hic,& in d.l.nõ ſolũ.ff.de rei vẽ.Ita defendit gl.iſtã lect. Nos q̃d dicemus? Breuiter dicamus,q opi.Io. eſt vera, q iſtæ vſuræ nõ veniãt officio iudicis,ſed alia interpellatiõe opus eſt:vt tex. hic expreſsè dicit.Ad §.itẽ ſciẽdũ.reſpõde, vno modo ſecũdùm opi.eiuſdẽ Io.q ibi loquit in bonæ fidei iudicijs:hic in ſtricti iu-

5 ris.Nec obſtat l.nõ ſolũ.de rei vẽd.qa licet rei vẽdicatio† ſit iudi ciũ ſtricti iuris:tñ eſt arbitraria:vt l.in actiõibus.ff. de in litẽ iur.

6 & ideo æquiparaẽ actiõi bonę fidei.Vel aliter,† & melius:et iſta eſt veritas,ſicut Deus eſt Deus.Quędã occurrũt pendente iudicio:q̃ poſſunt peti ex natura actiõis,ppoſitæ:tũc poſſunt iſta expedíri p officiũ iudicis deſeruiẽtis illi actioni:vt d.§.itẽ ſciẽdũ.et l.nõ ſolũ.Quædã emergũt pẽdẽte iudicio, q̃ in natura actiõis,p poſite,nõ veniũt:vt in caſu legis noſtrę. nã vſurę hic debent ex ſtipulatiõe vſurarũ,nõ ex natura actionis,ppoſitę ad ſortẽ:meritò p officiũ iudicis expediri nõ poterũt.Caſus eſt hic:& l. Atheius §.fi.cũ ſeq.ff.de aqua plu.ar.& l.ſi qs iuſſum.§.fi.ff.de dã.ife. Ideò opus eſt alia interpellatiõe.Caſus eſt hic. Modo habes ſtel lectũ huius legis.modo veniamus ad gl.magnã.Opp.q per litis cõteſtatã ſit nouatio,vt dixi:ſed p nouationẽ tollit oĩs obligatio vt lege prima.ff.de nouatio.Iuſtitu.quib.modis tolli.obligat.§. prẽterea. ergo vſurarum ſtipulatio eſt perempta. Huius timore debetis ſcire† q triplex eſt ſpẽs nouatiõis.Vna eſt nouatio, q̃

7 eſt vnius obligatiõis in aliã trãsfuſio,atq̃ trãslatio:& iſta fit duobus modis,p ſtipulationẽ,& p litis cõteſtati.factã cũ alio animo nouãdi.Secũda nouatio eſt,ad obligationẽ nouæ qualitatis adiectio:& iſta fit p litẽ cõteſt. cõtra debitorẽ,& appellat hæc nouatio neceſſaria:& de hac loquit iſta l.Tertia,nouatio eſt primę nouatiõis ad veterẽ adiectio.& iſta fit p ſentẽtiã:nã primæ actioni adiicit actio nõ factũ ex ſentẽtia. Videamus ergo de effectu iſtarũ nouationũ.De qualibet ponit gl.p ordinem:ideo vide gl.ĩ eo q dicit,p nouationẽ volũtariã decedit ab obligatione.Dic plenè

8 vt dixi in d.l.aliã.ff.de nouat.† in eo qđ dicit q per ſecũdam ſpeciẽ nouationis ĩterrumpit p̃ſcriptio: dic plenè vt dixi tibi in l. ij.§.fi.pro emp.Dicam in l.cum notiſsimi.in prin.j. de præſcrip. xxx.an,& l.more.j.de rei ven.In eo quoũ dicit de actione recisoria,quæ perpetuatur;dic verum eſt in reſciſſoria:ſecus in officio iudicis reſcindente,vt dixi plenè ſ.ex quib.cau.ma.l.fi.Circa tertiam ſpeciem nouationis:in eo quod dicit quod lata ſententia ſuper reali parit vtilem in rem:non eſt verum niſi in ſententia arbitri:vt l.ne in arbitris.ſ.de arbi.ſecus in ſententia iudicis: vt l.miles.§.iudicati.ff.de re iud.& ibi dixi.& glo.tangit.& dicã in l.

in l.actori.j.de iureiur. Item in eo quod dicit quod primæ actioni decedit per ſententiã:nõ eſt verum in vſuris. Nam ſi quis vel plet prima'ectione agere,inſolidum,ſicut prius habuiſtis no. in l. j.ſi plures vna ſententia fuerint condemnati.

L E X II.

Licet iudice. Quãdo eſt petitio generalis,proſecutio ſpecialis,& ſententia ge-

a neralis,contra exceptionẽ rei iudicatæ,replicatio doli obijciť.h.d.Op.de l.cùm quæritur.[a] & l.& an eadẽ. de exce.rei iudi.So.Hic cõſyderata actione generali propoſita, & ſentẽtia generali,obſtat exceptio rei iudi.qa agit de eodẽ: ſed cõſyderata p̃ſecutione, nõ agit de eodẽ:ideo replicatio obijciť. Op.de l.ſi ſub prætextu.ſ.de tranſa.Solue vt ibi dixi. & l. age.e. ti.Op.j.e.l.ſi cũ tibi.Solue vt ibi.& illa eſt notabilis determinatio ad hanc l.Quæro,qd ſi ſcienter qs omiſit proſequi vnũ articulũ? Reſpõ.idẽ:qa perinde obſtat exceptio rei iudicatæ,ac ſi eſſet proſecutus. Caſus eſt in l.de rebus.ff.de arb.q caſus eſt ſingularis quo ad hoc,ita q non eſt alibi: & ita plenè tractatur in iſta materia.

1 ☞*Iudex ſecularis quando poſſit incidenter cognoſcere de cauſa ſpirituali.*

L E X III.

Voties. Iudex† incidenter põt de cauſa ſpiritua-

1 li cognoſcere, quod aliàs principaliter nõ poteſt.h.d.Hoc eſt verũ ſimpliciter, ſecundum iura noſtra:ſed de iure canonico hoc eſt limitatum, q hoc intelligatur,quando incidit quæſtio,quę non ſit ſpiritualis.

b Nã de quæſtione ſpirituali nõ põt etiã incidẽter cognoſci[b]: vt extra,qui ſi.ſint legi.c.lator.de ord.cog.c.tuã. Et poſſumus dicere etiã,q hæc limitatio eſt vera de iure ciuili:vt ſ.de ſacroſan.ec. l.omni innouatiõe.vbi feci tibi notare q qñ emergit aliqua quæſtio in ſpiritualibus,nõ debet terminari ſine conſenſu epiſcopi: qa in talibus ad eũ debet recurri.& ideo vos videtis quãdo opponit exceptio vſuraria,ſemp remittit p̃batio ad ep̃m.idẽ in ex ceptione excõicationis. Itẽ qñ emergit cõtẽtio matrimonij:vt in c.præal.& extra,de ſen.excõ.c.ſi iudex laicus.lib.vj. Tamẽ ego cõſueui vobis dicere,q põt eſſe cõtentio de matrimonio taliter, q põt expediri p iudicẽ laicũ:qa ego dico,q ille nõ deſponſauit talẽ p verba de præſenti:de hoc aũt an deſpõſauit eã vel ne:hoc

c eſt facti,nec eſt ibi aliquid ſpũalitatis[c]. Sed ſi eſſet cõtẽtio an inter eos potuerit eſſe matrimoniũ,vel an ſint aliqua verba q̃ habe rent inducere matrimoniũ:tunc iſtud eſt ſpirituale. Ita loquunt dicta c.Idẽ dico de vſuris.Nã ſi eſt cõtẽtio inter te et me:qa dico inſtrm factũ de duplo ĩ fraudẽ vſurarũ: aduerſarius dicit cõtra. Iſta q.eſt ſup facto,& nihil eſt hic ſpũalitatis.Sed ſi eſſet cõtẽtio ſup aliquo cõtractu certo,vtrũ eſſet vſura,vel nõ:vt puta in iſtis emptionibus frumẽti,quę fiũt ante tẽpus:in iſtis,& in aliȝ ſimilibus,tunc ad ep̃m debemus recurrere.& ita loquit tex.in d.l.omni innouatione. ſuprà allegata. & dixi tibi in l. Titia. ff.ſolu. matrimonio.

Sicùm tibi. Sententia generalis parit exceptio nẽ in non proſecutis,ſi tamen ſunt de appenditijs proſecutorũ.h.d.Hic eſt ſingularis casus,quẽ ita clarè nescio alibi.Opp.ſ.eod.l.licet.Solue vt in vlt.fol.gl.quæ concordat cum ſummario quod tibi dedi.et tene menti:quia neſcio alibi ita clarè.

d Iudice. [d]Delegatus nõ ſubdelegat,niſi ſit delegatus à principe.hoc dicit.Oppon.ff.de offi.proconſu.l.legatus.Solu.Hæc regula fallit in legato proconſu.Ratio:quia delegatus eſt de conſcientia legis.Oppo.ff.quis & à quo appel.l.j.§.j.Solu. Ibi loquitur in delegato ad vniuerſitatem,qui poteſt vnam ſubdelegare. Oppo.de authen.ad hæc,infrà poſita.Solu.vt ibi videbitis incontinenti. Quæro,vtrum iudex delegatus poſt litem conteſtatam poſsit ſubdelegare.Gloſſa in quibuſdam locis videtur dicere q ſic,ad ſimilitudinem procuratoris:vt ſ.de procura.l.necę.Doct. noſtri dicunt contra:quia differentia eſt inter procuratorem & iudicem.Nam per lit.conteſ.poteſtas iudicis non plus firmatur, quod apparet:quia põt reuocari etiã poſt lit.cõte. vt l.iudicium ſoluitur.ff.de iudicijs. quod in procuratore non eſt. Non ſunt hic alia.

1 ☞*Diſpoſitio huius authenti.non habet locum de iure canonico.*
2 *Delegatus ad unam cauſam,an poſſit unum articulum illius cauſæ delegare.*

a ¶Cùm quæritur. Quid ſi pater dedit tutorẽ filio ſuo Titiũ debitorẽ ſuũ,poſtea cõuenitur Titius de malè geſtis,& fit cõpromiſſum de cauſa:cõdẽnat Titius in xxx.pro malè geſtis,et omiſsis:an ſi agit ad debitum patris ſui,obſtet exceptio? vide Specu.in titu.de arbi.§.excipitur.ſed pone.

☞Pro concordia. Aduerte q Bar.in hac l.quoties.allegat cõtrariũ per do. Alex. in l.Titia.ff.ſol.mat. vbi dicit Bar. tenere cõtrariũ eius,qđ hic dicit.& in l.omni innouatione. C. de ſacroſan.ecc.Solutionẽ vnã dat do.Alexã.q aut loqmur in his q̃ ſunt merè eccleſiaſtica,& quę nullo modo actiuè ſpectãt ad laicos: vt qa agit de puniẽdo clericũ, vel hęreticũ. & ſimilia. Et tũc ſitte incidat q̃ſtio facti, ſiue iuris; nunq̃ cognoſcit iudex ſecularis: & ita loquit c. ſi iudex. de ſent.exc.in vj.& procedat ſecũda opi.ſ.q incidẽter nõ põt cognoſcere:ſi aũt actiuè caderet in laicũ: tũc ꝑcedat alia opi. Bar. in d.l. Titia. cũ diſtinctiõe p̃dicta,q̃ fuit originalis Pauli de Elia.in cle.j.de v-ſur.adde prędicta ad Bal.ĩ l.filiũ.ff. de his q̃ ſunt ſui vel ali. iu.

↦P.P A V.P. ¶Cognoſci.Idẽ Bar.in tracta. differẽtiarũ iter. Et in j.col. notabiliter tenet q poſſeſſorũ cauſæ ſpiritualis nõ eſt ſpirituale, ſecũdũ Bal. in c.j. qb. mod.ſeu. amit.tit.ij.

¶Spiritualitatis. Ad de quæ poſiti in l.Titia.ff.ſol.matri.

d ¶A iudice. Quis poſſit delegare,& ſubdelegare? vide latè Specu.in ti.de iudi. dele. §.iã nũc dicẽdũ. vſq̃ ad §.ſe.Ex oppoſito, an delegatus à principe,& an delegat⁹ inutilis partibus, & ẽt delegatus Papæ. Et qđ ſit officiũ delegati, vide Spe. in tit.de of.dele.§.ſequitur.et qđ poſsit facere, & an coercere,vide latè in d. §. ſequit. Et qđ ſi eſt delegata cã pluribus:an vnus poſsit conſocio cõmittere vices ſuas,& cõſenſum,vide ibi latè for mam commiſsionũ.

↦P. P A V. P.

d ¶A iudice. Iſtã legẽ inquantum loquitur de delegato principis, limita vt ſolùm procedat in delegato ſupremi principis. Secus in delegato duces vel marchionis. Ita ponderat Bar.ab Imo. in l.iij.§.j. in fi. ff.de dam.inf. Nota tamen q delegatus

e Pone caſum ſecũdùm j.lect.[e]ſcilicet in ſtipulatione vſurarũ cõmittẽda;quæ eſt magis rationabilis. Nota q per litis cõteſtationẽ† nõ fit deterior cõditio actoris.quod apparet:quia nõ perimitur ſtipulatio vſurarũ. Nota q vſuræ quæ currunt pendente iudicio poſſunt peti.

Vm debitoris. Contra ſeruum

c ex perſona defuncti domini, agi non poteſt:ſed ſi non defendatur per officiũ iudicis actor in poſſeſsionẽ mittet.h.d.

e Placuit. [e]Aequitas ſcripta præfertur rigori.h.d.Iſtam materiam explicaui tibi plenè in l.j. ſuprà,de leg.dic vt ibi.

1 ☞*Plena cauſæ cognitio in quibus cauſſis adhiberi debeat.*
2 *Summariè intelligitur quo ad ſolenni tatẽ iudiciorum,probationes tamen requiruntur.*
3 *Semiplena probatio ſufficit in cauſis,quæ non pariunt plenum præiudicium.*
4 *Plures dilationes dantur ad allegandũ remißiuè.*
5 *Iudex an poſſit limitare terminũ ad probandum remißiuè.*

Vdices. In cauſis, in qbus ſententia lata plenum præiudiciũ parit, debet adhiberi plena cauſę cognitio.h.d.

1 in ſumma.Op.de l.ſciãt.j.de prob.So.† Breuiter quædã eſt criminalis cauſa, & in illa exigitur pleniſsima cauſæ cognitio: vt d.l. ſciãt.quædã eſt cauſa ciuilis:& in iſta q̃ſtione quæ ſuper ea fertur,plenũ præiudiciũ parit:tunc debet adhiberi plena cauſæ cognitio, vt hic. Et vbicunq̃ † reperies q in iſtis cauſis plenum præiudicium parentibus cognoſcatur ſummariè:intelligit ſummariè quo ad ſolennitatem iudiciorũ: pro-

2

inferioris à principe põt ſubdelegare actum non iuriſdictionalẽ,licet nõ poſſit iuriſdictionalẽ ſecundũ Panor.cõſi.lxj.in ij.col. Vide de materia Feli.in c. cum Bertoldus.in vj.col.de re iud.& in c.ſi pro debilitate.de offi.deleg.& ibi in j.col.tangit ſi delegatus non haberet neceſſaria requiſita à iure, an poſſet ſubdelegare alteri ẽt nõ habẽti:vide ẽt ibi latè Deciũ in materia. An aũt poſſit ſubdelegare vnũ articulũ,ponit ẽt.Fel.ĩ c.ſup q̃ſtionũ.ĩ prin.ad fi.et prin.ſe. de of.del.& ĩ §.illud.ponit latè an & qñ delegat⁹ inferioris poſsit ſubdelegare.

↦P. P A V. P. ¶Placuit. Vide de materia Feli.in c.ĩj.in prin.extrà,de re iudic.Et intellige quando æquitas eſt ſcripta poſt rigorem. Secus ſi æquè. vide Socin.in l.ſi tibi.in viij.nota.ff.ſi cer.peta.

↠P. P A V. P.

a ¶Renunciauit. De hac materia an partes per pactum possint sibi restringere facultatē. vide Alex. in ca. cccj. ad fin. An autē tunc sit succursum aliquo remedio vide Rom. singulari ccij. incip. dubiū est an valeat cōtractus. Vide etiā de materia Cepol. cautela cc-lxxij. & duabus seq. Vide in Bertachino in ver. pacta inter debitorem. in viij. c. vi de omnino Fel. in c. ij. in vlt. col. extra, de probat. vbi etiā ponit quid in statuto: & qđ terminus datus ad probādum & probatum habendū nō trahatur ad allegationes iuris, vide Alex. consi. ccxliij. inci. quòd valeat cū iuramento. Vide etiā Iaſ. hic, & Felin. vbi ō. In contrarium vide Barba. in rub. extra, de probat. ī xvij. col. & seq. Pro prima opinione Vide Ale. cōſ. cij. in v. vol.

b ¶Allegationib⁹. Sed quid ſi ſimpliciter renunciauit allegationibus: an videatur renūciatū allegatiōibꝰ? a iuris, vel facti, vide Io. An. in addit. Spe. in ti. de renūcia. §. j. et Paul. de Caſt. hic. b

↠POMATES.

c ¶Quæ ſæpe. In contrarium videtur facere text. in l. teſtiū. C. de teſtib. & ibi Bald. iuncta regula, qđ quę poſſunt fieri perlegē poſſunt fieri, per pactum. gloſſ. in l. nō impoſsibile. ff. de pactis. Solu. pa tet ex dictis per Bar. in l. omnes populi. in vj. col. in fin. ff. de iuſtitia & iur. & vide Alex. conſi. l. co. j. vo lu. ij. Felin. in ca. ij. de probat. co. pen. & fi.

↠P. P A V. P.

c ¶Quę ſępe. Vide an. cōſilio cccxxviij. incipien. ex themate quatuor dubia oriūtur. in ſecūdo dubio

↠POMATES.

d ¶Nulli limita iſtam l. vt per Oldra. conſi. xvij. col. iij. & nota q̄ qui eſt iudex cauſæ præparatæ. & vi de Bart. in ca. ij. colū. iiij. de offi. deleg. & Alexan. conſi. cxcvj. col. ij. in fi. vol. ij. & cōſi. lxiij. vol. iij. d

↠P. P A V. P.

d ¶Nulli. Ad materiā vide Barto. in l. j. ff. de offic. conſul. vbi ponit multas quæ- 1
ſtiones. Et ad materiam vide quod dicit Bald. in l. caſus. ff. de ſenato. quòd licētiatus in ſtudio Papienſi non potuit doctorari in ſtudio Bo nonienſi. Et ad intel-

bationis tamē requiruntur pleneː vt extra, de ver. ſig. c. ſæpe. in Cle. j. & j. de naufra. li. xj. l. de ſubmerſis. Si verò ſunt cauſę † quæ nō pariūt plenū præiudiciū, tūc requiruntꝰ ꝓbatiōes ſemiplene. ff. ad exhibē. l. iij. §. ibidem. & l. ſi quis à liberis. §. ſi vel parens. de lib. agno. ff. ad exhibē. l. theſaurus. cū ſimili bus. Opp. q̄ nō deꝫ niſi vna dilatio: vt l. ſi. ff. de fer. Solu. Hic † loquiť in dilatiōibus, q̄ danť ad allegādū: ibi in his quæ dātur ad ꝓ bādū. Quæro, an iudex poſsit limitare terminū † ad ꝓbādū, ſeu, ꝓponēdū exceptiōes. Cyn. tractat hic Dyn. in c. indultū. de regu. iu. li. vj. dixi vobis plenè in l. ij. ff. de re iu.

☞ *Productioni teſtium, uel inſtrumentorum, an renunciari poſsit: & uideť renunciatio.*

Pactum quòd contra inſtrumentum non poſsit probari, niſi ꝑ inſtrumentum, nō uideť.

Allegationibus iuris, quando quis poſsit renunciare.

VBemus. Opp. de l. ſi. ff. de fer. Gl. dicit, hic in dilationibus, quæ danť absenti ibi ꝓſenti, & petēti. Truffa eſt. Tu dic q̄ hic loquitur in dilationibus, quæ dantur ad allegandū: ibi in his quę dantur ad ꝓbandū. Itē ſcias q̄ vſus nō approbauit q̄ dentur tot dilationes ad probandum, ſeu allegandum. Et, vt dixi vobis, non ponitur iſta ſolennitas in numero ſolennitatis ſubſtantialis: ita q̄ eius omiſsio vitiaret ſententiam: vt dixi vobis in l. prolatam. j. de ſententem. † Quæro, ſi aliquis renunciauit [a] productioni teſtiū, vel inſtrumentorū, an hæc renūciatio valeat. Iſta auť. videtur q̄ ſic: ibi allgationibus [b] reūciauit. Gloſ. determinat cōtrariū, videlicet q̄ non valeat renunciatio. & hæc auť. loquiť in allegationibus iuris. Vide gl. quę eſt noua vna gl. Contrariū huius videtur notari in corpore vnde hæc ſumiť. & Iac. de Aret. tenet cōtrariū, & etiā Cano. vt extra, de teſtib. cap. de teſtibus. & iſtud quotidie obſeruať in iudicio: ergo q̄s poteſt renūciare ſuis probationibus: ſed ex tra iudiciū talis renūciatio nō valet: vt not. in auť. vt ſine, ꝑhi. ma. de. & cre. ſ. qa verò. † Et illa pacta quæ ſæpe quotidie apponūtur in inſtrumētis, quæ dicūt promittētes, qđ cōtra inſtrumētū nō poſsit probari, niſi per aliud inſtrumētū, nō valent: vt no. in d. §. quia verò. Itē illud quod gl. dicit, † q̄ alle gatiōibus iuris pōt renūciari: intellige quātū ad hoc, vt ſibi vlterius nō ſtatuať terminus ad allegādū: & nō ſit quid imputeť iudici. tñ renūciatio nō impedit quin ſcilicet, ſemp poſsit allegari: qa illis nō pōt renūciari: vt l. ornamētorū. de aur. & ar. le. & de iter rog. act. l. cōfeſsiōibus. de leg. j. l. nemo pōt.

☞ *Cauſæ continētes. quæ dicuntur, ad hoc ut non poſsint agitari coram diuerſis iudicibus.*

Ratio conuentionis, & reconuentionis, impedit cauſas agitari coram diuerſis iudicibus.

NVlli. [d] Hęc lex loquitur duobus modis principaliter dicit breuiter: Cauſæ continentes nō debēt corā diuerſis iudicibus diuidi. h. d. † Ad euidentiam debes ſcire qđ cauſæ dicuntur inuicem continentes quando q̄: quia ſub vna actione generaliter plures ſpecies, & plura capitula continentur. Hoc modo hic intelligitur hæc lex in ſecūda glo. huis legis. Alio modo dicunť cauſæ cōtinētes: quia ſuper eadē re, licet diuerſis

actionibus agatur: vt petitoriū, & poſſeſſoriū. et iſto modo loquitur prima gl. magna. Et iſta diuiditur in quatuor: vt in ea patet. Redeo ad primā gl. & prout hæc lex loquitur in petitorio, & poſſeſſorio. Hæc lex loquitur quatuor modis. Primo modo ponitur hic caſus, q̄ hic impetrauit vnū iudicē ſuper petitorio: aliū autem ſup poſſeſſorio. Certè hæc lex nō poteſt eſſe vera in ſe, ꝓpter duas rationes. Primò ne cauſæ continentiæ diuidantur, vt hic. Secūdò propter naturā cōuentionis & recōuentionis, quæ vult q̄ fiat corā eodē iudice: vt l. cū Papinianus. & auť. & cōſequenter. j. de ſent. tamē, hæc lec. nō cōgruit literę ꝓpter tex. ī fi. qui loquiť de eodē impetrāte. vide tex. Secūdo modo legitur in eodem imperrante, q̄ hoc facere non poſsit. Sed cōtra hoc opp. q̄ cauſa poſſeſsionis, & ꝓprietatis, nō pōt ſimul examinari ‘ vt l. incerti. j. de interdic. So. Intellige hic de poſſeſſorio recuperādæ, vel adipiſcendæ poſſeſsionis, vel etiam retinēdæ, in caſu, in quo pōt cōcurrere cū petitorio: vt dixi in d. l. incerti. & iſta lec. eſt bona. Alij dicunt, quòd lex, incerti. præcipit cauſam poſſeſsionis prius examinari, vel terminari, ſed tamen non impedit quin cognoſcatur ſimul. Iſta non eſt vera eo caſu quo eſſet contrarietas inter poſſeſſorium & petitoriū: vt ibi dixi. Alij dicūt, & iſta eſt quarta lect. q̄ finito iudicio ſuper cauſa proprietatis, voleham impetrare aliū iudicem ſuper cauſa poſſeſsionis vel econuer. quod nō poſſunt. Sed contra hoc opp. q̄ hoc poſsim finito iudicio: vt j. de ſen. auť. & cōſequenter. So. † Ratio conuentionis, & recōuētionis impedit cauſas agitari coā diuerſis iudibus: prima tamē perit, vt in cō trario. Sed ratio continentiæ cauſæ impedit eas agitari coram diuerſis iudicibus, etiam prima finita. Ita loquitur hic, & ff. de quibus rebus ad eundem iudicem catur. l. j. hic non habetis alia.

1 ☞ *Diſpoſitio huius legis eſt correcta de iure Canonico, & in terris eccleſiæ non ſeruatur.*

2 *Tempus inſtantiæ an poſsit de conſenſu partium prorogari.*

3 *Tempus inſtantiæ cauſæ appellationis, prorogatur per cōpromiſſum.*

4 *Pactum, per quod inſtantia prorogatur, non firmatur etiā iuramento.*

5 *Cautela ut poſsit inſtantia cauſæ prorogari.*

6 *Sententia lata extra inſtantium quando, & quibus caſibus teneat.*

f PRoperandum. [f] Hæc eſt notabilis deciſio. Primò ponit ſtatutum ſuum, in quo limitat tēpus inſtantiæ. Secundò punit actorem contumacem. Tertiò reum contumacem. Quartò iudicem negligentem. Quintò aduocatos negligentes. Sextò tutores & curatores. Secunda ibi: in §. & ſi quidem. Tertia ibi: ſinautem reus. Quarta ibi: in §. ſinautem alterutra. Quinta in §. illo proculdubio. Sexta in §. ſi vero cauſæ. Venio ad primam, quæ videtur dicere: Inſtantia cauſæ ciuilis durat triennio. exceptis cauſis fiſcalibus, & publicarum functionum[g] hoc dicit. Et diuiditur iſtud principium. Et primò ponit procœmium. Secundò ponit ſtatutum. Tertiò exceptionem. Quartò reepilogat præcedentia. Quinto reipondet quidam tacitæ obiectioni. Secunda ibi; cenſe

ligentiam nuius materiæ quo continentia cauſæ diuidi non debeat, vide multa p do. Frā. cōſ. xxix. ī antepen. co. vſq; ad finē.

e ¶Examinari. Licet cōtinentia cauſæ nō debeāt diuidi, intelligitur ſemper, niſi diuiſiō eſſet neceſſaria vt eſt caſus not. in l. nam et ſi fur. ff. ſi cert. pet. vt puta, ſi pecunia quam dedi mutuo in parte ſit conſumpta quoniā tunc ante partem cōſumptam, &c. Secūdò limita iſtā regulā non habere locū, ſi reus non opponat: qa ad hoc, ꝓcedat iſte tex. requiritur qđ pars opponat. Iſtud, fuit ſingulare dictū Inn. in c. cùm M. Ferrar. de cōſtitu. adde Bal. in terminis in authē. ſed nouo iure. C. de ſer. fug. & Bal. in c. j. de contro. feud. inter. inter pa. Et ad limitationem vide Bal. in c. de inueſtitura ī materia facta. Tertiò fallit, quando petitur corā iudice, qui nō habet iuriſdictionem vltra partē petitā. Ita ſingulariter dixit Bart. in le. in commodato. in §. duabꝰ. ff. cōmod. & vide quæ dixi ī margine mei codicis, in hac l.

¶Properandum. An in executiōibꝰ ſit data reſtitutā, vide Bar. et Paul. in l. litibus. de agrico. & cēſi. lib. xj.

↠P. P A V. P.

f ¶Properandum. Circa materiam iſtā habes tractatū per Socin. Item iſta lex eſt aliter limitata ꝑ ſtatutum Papien. vide in primo ſtatuto cauſarum ciuiliū. in j. c. ☞ Pro cōcordia aduerte quòd inſtantia cauſæ principalis pacto non prorogatur, ſecūdùm Bar. in hac l. properandū. in prī. Contrariū tenere allegatur in auť. ſi tamen. C. de temp. appel. de quo per Imo. & Barb. in c. de cauſis de offi. dele. in fi. chartæ. q̄ Bar. reprehendit Imo. & cōcordat & melius vide in ſuo cōſi. lxvij. vbi plenè loquiť. Et poſſet capitalis cōcor. p eundem in c. de cauſis. vt prima opi. loquať in prima inſtan tia, in qua nō eſt tantū periculū. in d. auť. loquať in cauſa appellationis. Et iſtam videtur ſentire ipſe Bar. ī auť. ei q. C. de app. adde ad not. ī l. Seiꝰ et augeriꝰ. ff. ad l. fal. poſt Bar. & alios dom. Alex. conſi. xxiij. in iij. volu.

↠P. P A V. P.

g ¶Functionum. Vi-

censemus. Tertia ibi: exceptis. Quarta ibi: ſed omnes. Quinta ibi: hoc enim. Oppon. j. ea. l. ſi nauem in medio. Sol. q̄ hic dicit, fallit ibi. Oppo. j. vt intra cer tēp. quæſtio cri. ter. l. ſi. Sol. qđ dicit hic, fallit ibi. & in alijs legibus hic enumeratis in gl. quas vide per temetipſum. Op. & videť, q̄ minus tēpus ſtatuiť: vt j. qūo & qñ iud. auť. qui ſemel. Gl. videtur hic velle, & j. proxi. §. quod p illā auť. hæc lex in aliquo mutetur. q̄ nō eſt verū, vt dicā j. pxi. §. & ideo quendam diſtinctionem quam gloſſ. hic ponit, omitto: quia cadit melius j. proxim. §. Item oppon. j. de tempo. appel. authenti. ei qui appellat. Solut. Hic loquitur in tempore cauſæ principalis: ibi in tēpore cauſæ appellationis. Opp. extra, eodē c. 1 ſignificātibus. Sol. † De iure Canoni. iſta lex eſt correcta: qa in ſtantia litis non perit triēnio: ideo illa obſeruať in terris eccleſię: hæc verò obſeruať in terris Imperij. Circa hāc legem quæro de 2 duobus. Primò † an iſtud tēpus inſtantiæ poſsit de cōſenſu partiū prorogari. Gl. dicit q̄ nō: quia iſtud eſt introductum propter publicā vtilitatē: ex rationibus poſitis hic in principio legis & ius publicū pactis priuatorū, &c. Ita dicit gloſſa. cōtra hoc vide tur tex. j. de tēp. app. auť. ſi tamē. Dicunt quidā q̄ iſtud tēpus inſtantiæ nō pōt prorogari pacīcēdo ſimpliciter, vt hic: ſed cōpro a mittēdo ſic: vt lege cōtraria. Alij dicūt, q̄ tēpus inſtantiæ cauſæ 3 principalis, non pōt prorogari cōpromittēdo ſecus † in inſtantia cauſæ appellationis: vt lege cōtraria. & iſtud videť hodie cano- 4 nizatū extra, de appel. c. quādiu. in cle. Ex prędictis apparet, † q̄ iſtud pactū de prorogādo termino inſtātiæ, cū ſit cōtra publicā b vtilitatē[b] nō poſſet iuramēto firmari: vt extra. de fo. cōpe. c. ſi dili 5 gēti. Sed vidi adhiberi † talē fraudē, q̄ vna pars promitteret alteri hoc nō allegare, ſcilicet q̄ tēpus inſtantiæ ſit peremptū. tñ iſtud nō releuaret: quia iudex ipſe videns inſtantiā peremptā, nō debet dare ſententiā: quia nō valeret, ex quo inſtātia iam eſt peremꝑta. arg. eorū quæ dicta ſunt ſ. vt q̄ deſunt aduo. per l. j. qs ergo. eſſet modus. Cogito q̄ vnus modus modus ſit tātū ſcilicet q̄ de c nouo renoueť inſtātia vno ictu, oīa repetēdo, ſcđm qđ no. in ſimiſſi in l. mutari. ff. de procur. Prædicta intēlligē, niſi aliud obſtaret: vt qñ eſt talis cauſa in qua perēpta inſtantia eſſet perēptū ius: vt in actiōe de dolo, & ſimilibus: quia tunc nō eſſet faciēdū. 6 Quæro, quid ſi ſentētia ſit lata poſt triēniū, † an teneat? Gloſ. di d cit q̄ nō[d]: vide iſtā gl. Cōtra iſtā determinationē oppo. ſ. vt omnes cauſæ tam ciuiles q̄ criminales. l. j. in fi. Pro huius declaratione debes ſcire quædā quæ hic tāguntur per Cy. licet nō perfectè tñ perfectius per do. Old. in quadā ſua diſputatione, quandoq; tēpus ſtatuitur parti, quandoq; iudici, qñq; inſtātiæ, qñq; actioni. Primo caſu, qñ tempus ſtatuitur parti: pars non audiatur poſt tē pus: vt l. peremptorias. j. ſen. reſcíndi non poſſe. Quandoq; tēpus e ſtatuitur iudici[e]: tunc aut ſtatuitur iudici tēpus, & iuriſdictio: & tūc finito tēpore iudex nō pōt aliquid facere: vt l. ij. §. ſed ſi iudex ff. eod. j. quomodo & qñ iud. l. ſi vt proponis. la ij. Si verò tēpus ſtatuiť iudici tantū: tūc qđ iudex facit poſt tēpus valet: ſed ipſe puniętur: vt d. l. j. in fi. ſ. vt omnes cau. tam ciuil. q̄ crimi. & ideo aduertas ad verba ſtatuti: qa, vt vides, differt multū. Quandoq; f tēpus ſtatuiť inſtātiæ[f]: tunc illud, quod iudex facit finita inſtātia g nō valet[g]: vt hic, cum gl. Ratio, quia ſententia nō valet, niſi prędēdāt acta ſolēnia ad ſententiā: vt l. prolatā. j. de ſen. ſed perempta inſtātia pereūt omnia acta pertinentia ad ordinationē: vt l. cum lite. ff. iudi. ſoluī. vt videbitis. j. proxi. §. Ergo apparet q̄ ſententia lata finito tēpore, fertur ſine libello & litis cōteſtatione: ergo nō valet. Facit ad hoc ff. de excuſ. tuto. l. ſcire oportet §. conſequens & qđ ibi not. ꝑ doctores. Quādoq; tempus ſtatuitur actiōi: tunc nō eſt dubiū, q̄ finito tempore finiatur actio: vt l. ſi. ſ. de dolo. & l. ſuperuacuam. ſ. de temp. appel. cum ſimilibus.

1 ☞ *Tempus inſtantiæ in cauſis, in quibus lis conteſtatur, incipit currere à die litis conteſtatæ, in alijs ab ea die qua cœpit tractari de cauſa.*

2 *Prope finem triennij, dicitur, per ſex menſes.*

3 *Pupillus dicitur proximus pubertati, quando eſt prope ſex menſes.*

4 *In cauſa ſemper proceditur ad inſtantiam petentis, etiam altera parte abſente.*

5 *Eremodicium actore abſente contrahitur.*

6 *Iudex in ſententia debet dicere, niſi ſcit.*

7 *Legitimæ expenſæ dicuntur, quæ conſueto modo fiunt.*

8 *Lex iſta in quo ſuppleatur per authent. qui ſemel. & nu. 16.*

9 *De cauſa quando dici poſsit non liquere.*

10 *Abſens quòd non damnetur, niſi ſit contumax.*

11 *Ad ſententiam ab obſeruatione iudicij ante triennium actore abſente, quando peruenire poſsit.*

de ad hoc Comen. cōſi. lxxj. in princ. vbi vult idē eſſe in camera fiſcali dominarchionis, de quo ibi quid in fiſco principis. Item circa idem materiā ad faciendū quòd inſtantia nō labatur triēnio, vide Cepol. cautela. lxij. Itē limita q̄ inſtātia nō pōt trāſcēdere terminū niſi eſſet appellatū ab interlocutoria, à q̄ cauſam diſtuliſſet. vide Paul. de Caſt. cōſi. xxix. ad finē. Item limita iſtud non ꝓcedere in inſtantia cauſæ emergentis, qa nō finitur triēnio, ſed eſt ꝓpetua ſcđm Ro. ſing. cclxxix ici. nūqd iſtātia. Cur. hic poſt princi. & Aret. & Iaſ. hic. col. ij. poſt Alex. Item nunquid valeat ſententia lata poſt terminū præfixū iudicij per ſtatutū ad cauſæ expedi- 12 *Sententia ab obſeruatione iudicij, an ſit diffinitiua remiſſiuè.*

13 *Si ſententia eſt lata ab obſeruatione iudicij, an actio remaneat in primo ſtatu, uel ſit nouata.*

14 *Inſtantia perempta, quæ actā pereant.*

15 *Hodie actore abſente, & reo præſente, & inſtante negotium liquidari poteſt.*

h Et ſi quidē. [h] Actor abñs legitimè citatus, ſi de cauſa nō

tionē. Itē an valeat poſt terminū præfixū nō iudici, ſed cauſæ. Itē ſi ſtet per iuſ dicē, an currat tēpus, vide Pau. cōſi. cccxxviij. & j. in §. finantē vtraq;. Nūquid autē lapſo triēnio inſtātia finiať ipſo iure in totū, adeò vt ius partis tollať, vide Bald. in c. j. in iij. col. ſi de inuelt. inter do. & vaſal. lis oriať. Quid autē ſi ꝓpter fubrerfugia partis inſtātia labatur, an deē reſtitutio, vide j. in §. finaūt vtraq;.

a ¶Compromittendo ſic. Et vide Spe. in titu. de offi. dele. §. reſtat. verſicu. ſed nunquid de tempore triennij.

b ↠POMATES. ¶Vtilitatē. Præfixio ergo inſtantiæ eſt de iure publico. & vide quid Alex. inferat ex hoc conſi. l. col. iij. ad fin. volu. ij. & vide etiam Soci. cōſi. xxiij. aliàs xiij. co. x. vbi ponit, an ꝑ ꝓcuratorē poſsit fieri, ꝓrogatio.

c ¶Vno ictu. Adde quod Aret. in cap. cauſam quæ de iudi. col. fin. alleg. & ſequitur dicta Bart. hic.

d ↠P. P A V. P. ¶Quòd nō. Ad idem vide Comen. cōſi. xvij. incip. Hieronymus de Biſcheriis in ij. col. circa finē. Vide Fel. in c. pen. de iudi. in vj. co. in c. de cauſis. co. iiij. de offi. deleg. Itē adde q̄ licet tēpus inſtantiæ principalis nō poſsit prorogari: ſi tñ iudex, pnūciauit de voluntate partiū tēpus nō currere, interim nō valere, labereť inſtātia, vide do. Anto. cōſi. xliij. per totū. & loquitur etiā ſi defenſor cauſæ fuit ille qui conſenſit, ne tēpus laberetur. In contrariū vide q̄ dicit Iaſ. in iſta lege, in prī. in v. co. Item quō ſententia lata poſt inſtātiam poſsit valere, vide Feli. in c. de cauſis. in iiij. col. de quo ſ. & Barba. ibi in pen. & vlt. col. & Deciū ibi co. viij. Itē q̄ nō poſsit ferri ſententia perēpta inſtantia ſuper meritis cauſæ, etiā ſi lapſus inſtantiæ nō opponať, vide Alexan. conſil. xxxix. vol. v. in princi. Et quando ſtatutum imponit pœnam, an poſsit iudicari poſt inſtantiam, vide in d. c. de cauſis per Dec.

e ↠P. P A V. P. ¶Iudici. Vide etiā Feli. in c. pœnæ. in vj. col. de iudic. Vide etiā Felin. in c. pen. in pen. col. de conſtit. in c. de cauſis de offic. delega. col. pen. vbi limitat, niſi eſſet impoſita pœna iudici permittēti labi inſtantiam. De quo etiam vide Alexan. in iſta lege, in princi. col. vlt.

f ¶Statuiť inſtātiæ. Vide Spec in tit. de offi. deleg. §. reſtat. verſi. ergo ſi inſtātia aliàs ſtatuto. Adde Pau. de Caſt. cōſi. cccxxviij. Abb. conſi. xvj. ij. lib. Et i materia adde, & vide per Aret. in c. venerabilis. de iudi. aliter diſtinguentem.

g ↠POMATES. ¶Nō valet. vide Pau. cōſi. l. col. ij. in v. col. & Ale. cxxxvj. col. ij. vol. j. & ſeq. co. j. eo. & vide etiā Alex. cōſi. lxxxiij. col. j. vol. iij. vbi dicit q̄ ſententia lata perēpta inſtātia, eſt nulla, etiā ſi iudex pronūciaſſet de inſtantia ſupereſſe, cū nō ſupereſſet. & ciij. in primo dub. vol. v. & Pau. de Caſ. cccxxxviij. vbi ponit, an valeat ſententia lata poſt terminū prefixū ipſi cauſæ.

h ↠P. P A V. P. ¶Et ſiquidē. Vide circa iſtā ſententiā ab obſeruatione iudicij. Comen. cōſi. xcij. in ij. dubio. vbi ponit quid ſi iudex, qui debuit pronūciare inſtantiā perēptā ſolū diffinitiue & in meritis condēnauit reū q̄ iudex appellationis pōt etiā reformare & pronūciare bene appellatū & malè iudicatū & poſtea reformare eā, & pronūciare inſtātiā eſſe lapſam. Et circa illud q̄ dicit Bar. q̄ in cauſis, in quibus lis nō cōteſtať inſtātia currere incipit, argumēto huius legis: q̄ loquitur etiā vbi executiue procediť ſuper aliquo inſtro, q̄ habeat executionē parātā ex forma ſtatutorū. Sup quo vide etiā omnino Rom. cōſi. clxxiij. incip. amplisſime dñe. De quo vide Socin. in tractatu inſtātiarū. in vj. q. principali in vlt. fallētia. vbi videť aliter diſtinguēdo cōeludere. Et vide in l. multa ſ. de procur. & q̄ ibi addidi: & Iaſ. in hac lege, in prin. in iij. col. Vide Curt. ſino in l. j. C. de iura. calū. Itē de iſta ſentētia ab obſeruatiōe iudicij an p eā dicatur cauſa terminata, adeo vt ſit ſatisfactū ſtatuto ꝓpter quod terminari debere intra certū tēpus, vide Bar. in l. gñaliter. C. de cur. lib. xj. An dicať diffinitiua, vide Bolog. ad cōſi. ix. Ioā. de Ana. pōdera omnino Ang. in l. ſi qs libertatē. in fine principij de peti. hęre. vide Iaſ. de quo ſ. Itē vide ad eā q̄ ſ. dicta ſunt, do. Ant. cōſi. xliij. in prī. dicēte in cauſis in qb⁹ leges vel ſtatuta, ꝓcedi poſsūt ſcđm purā facti puritatē & velo leuato nō attēditur inſtātia limitata ex forma ſtatutorū. Itē an cauſæ executiuæ habeāt inſtātiā, vide pau. q̄ ſic cōſi. cccxiij. aliàs cccij. ad finē. Alex. cōſi. cxcij. ponit de cauſis ſummarijs. & Curt. hic quia iſta differūt ab executiuis, & Alex. in d. cōſi. cxcij. quod eſt hodie in ij. vol. dicit q̄ etiā in executiuis habet locū talis inſtātia, & q̄ in ſumma rijs & executiuis habeat locū inſtātia triēnij firmat latè Georg. Natā in repertorio. ſæpe. in pe. & vlt. char. de ver. ſig. do. Bñdictus de Bayzijs. q̄ dicit iſtā eſſe cōmunē opinionē in tractatu de executiōe inſtrumēti i v. q. ij. partis prīcipalis Itē ſeq̄ paul. de Ca. cōſi. cxxciij. incip. viſo pūcto, ad finē. Segē Fel. in c. pe. extra, de iudic. q̄ loquiť de ſummarijs, put ibi loqtur Abbas, & ēt de executiōe. Et idē ſeqtur Barba. ibi in vlt. col. Cōtrariū tamē tenet Aret. in d. c. pe. dū loqť de cauſis executiuis & do. Ant. de Cana. in tractatu inſtrumēti guarētigiati i xxxiij. q. & multi alij quos reperries allegatos ꝑ doctores ꝑallegatos. Itē an abſoluēs ab obſeruatiōe iudicij dicať ꝓcedere ī cauſa, vide Gemi. in c. ſtatuiū §. cū verò ad fi. de reſcri. ī vj. Itē de multis q̄ ſūt ſterlocutoriæ vide Bolo. in additiōib. cōſi. xciij. Io. de Ana. in. j. co. Itē an abſolutoria ab obſeruatiōe iudicij ſit diffinitiua vel interlocutoria, vide Fel. in c. examinata, ſ. pe. col. circa finē cū ſeq. de iudic. & ibi Are. in vlti. co. An aſit in ſentētia abſolutoria ab obſeruatione iudicij requratur citatio perēptoria, vide Iaſ. in iſto. §. & ſi quidē in vj. nota. & ibidē in vj. co. in fine. & ſeq. ponit q̄ aliq̄n eſt interlocutoria, aliq̄n eſt diffinitiua: vide Abb. in c. ad diſſoluendū. de deſpon. impub. col. j. Item q̄ in cauſa dotis non pereat inſtantia triennio, vide Iaſ. in l. j. ff. ſolu. matr. in iij. col. Vide Bald. notab. in tractatu dotis. in xiij. priuilegio.

Jon. cogito meo contra ap. probat. 2.am Pauſpu. in C. Bapad quem n° 89. vsq; Dendit Alex ibi. 66 de idend.

a ✠POMATES. ¶Nota ꝙ tempus. Sentit ergo Bart. ꝙ dispositio huius legis habet locum etiam in causis summariis, & executiuis. & vide Alexan. consi. x. col. iij. vol. ij. & Nic. omnino in tracta. concordan. contrarietatū Bart. in vlti. concor. vide etiam Soci. consi. xcv.

a ✠P. PAV. P. ¶Nota ꝙ tēpus. Ex forma aūt statuti Papien. incipit currere à tempore porrectæ petitionis & in actis dimissa atq; ītimata parti, licet nō dum esset respōsum ꝓ eū, vide in primo statuto ciuiliū. in ij. c.

b ¶Sex menses. Vide Bal. in l. excipiuntur ad Syllania.

c ¶Dilationibus. Vide Bal. in l. fancimus in antepe. col. j. quomodo & qñ iud. & vide Bart. in l. admonēdi. in iij. col. de iureiur. fuerunt verba Inn. in c. sup eo, el. ij. de app. Spe. in tit. de sen. prola. §. nūc vidē dum. ver. istud.

d ¶Interlocutoria. Ad de tu, & vide Frāci. de Aretio in c. examinata. de iudi. col. fin. & do. Maria Soci. in c. dilecti de libelli oblat. argu. xxix. q. v. vbi dicit quod est interlocutoria habēs vim diffinitiuē: & ꝙ fit interlocutoria ita decidēdo cōsuluit domi. meus do. Frāc. Pepius in eius consil. qđ incipit in causa ad me transmissa.

e ¶Tā literis. Nec vlū verbū de hoc ibi facit Inn. sed expisse hoc tāgit in c. cām q̄ eo. tit. Io. Nico.

f ¶Sinaūt reus. Vide Bar. i cōl. xx. incipi. Dūico. vbi cōsuluit si pōt ferri sententia in absentē. An. Barb.

f ¶Sinaūt reus. Item subdit hic gl. de quo no. vide q̄ dixi post Bar. in l. si finita. §. Iulia. in xiij. char. ff. de dam. infec. & vide ēt ibi Bar. i eo. vjj. Ad de an instātia iudicij coram arbitro duret triennio, Abb. cōsil. xxxix. ij. lib. & Pau. de Cast. §. sequenti.

f ✠P. PAV. P. ¶Sinaūt reus. Alia aūt forma datur ꝓcedendi cōtra reū absem contumacē per statutū Papiē. & secundū illud etiā lite non cōtestata potest peruenire ad sententiā diffinitiuā: vide in ij. rubri. de ordine mittēdi in possess. in statutis ciuiliū causa rū: & ista sententia lata per contumaciā habetur pro iusta & veritate sicut si esset lata cōtra reū se defensantē. Vide Paul. consi. cccxxvij. circa finē. licetquo ad alios vel quo ad alia negotia secus esset: quia præsumit lata potius, quia se non defendit, quam ꝙ iustam causam foueat. Vide etiam quæ scripsi in l. eius qui delatorem. ad Bar. in fine. ff. de iure fisci. indistinctē tamē ꝙ nō præsumāt lata potius ꝓpter cōtumaciā vide Bar. in l. Papinianus. §. meminisse de inoffi. test. in scdo notab. & ibi longā apostillā Ale. vide oīno super oēs Feli. in c. cū Bertoldus. in pen. charta. de re iud. Vide iij. q. Bar. incip. Perusinæ ciuitatis statuto.

liquet: condēnatur in expēsis: si de causa liquet, diffinitiua profertur sentētia pro habēte iusticiā, etiam si fuerit absens, sine spe retractationis. h. d. Nota ꝙ ✝tēpus[a] īstāt
1 a tiæ incipit currere post litem conte. in casibus ergo in quibus lis nō contestatur puto ꝙ incipit currere tempus ab ea die: qua cœpit tractari de meritis causæ: vt no. doct. s. de procur. l. nihil & habuistis tex. in l. nulla eo. ti. quod tene menti. Nota secundo, ꝙ
2 ✝prope finē triennij dicitur illud, quod est
b prope per sex mēses. Et sic facit ✝ꝙ pupillus dicatur proximus pubertati, quādo est
3 prope per sex mēses. Ad idē facit ff. de exc. tut. l. non tātum. Dixi plenè. ff. de noua. l. j. vbi glo. tangit. Nota tertiò, ꝙ semper ✝ quā
4 do vna pars est absens, debet ꝓcedi ad petitionē, & ad instantiam partis petentis: vt hic, & l. ad peremptoriū. ff. eo. & j. quomodo & quādo iud. aut. q semel. & ibi tetigi.

Nota ✝etiam, ꝙ absente actore cōtra hītur eremodicium, ita ꝙ potest peruenīri ad diffinitiuam sententiam. Nota aliud, quod
6 ✝hic dicitur, iudicem acta apud se cōfecta debere inspicere: vt sis cautus in pronunciationibus dicere, visis actis, & agitatis in causa &c. non enim sufficit hoc esse agitatum, si iudex ignorat: vt l. hæc autem. §. j. ex quib. cāu. in pos. eatur. Dixi plenè in l. multum de condi. & demon. Nota etiā duo, quæ dicuntur hic circa expensas. Primò dicit, quod debet condemnari in expensas, quæ consueto modo circa lites expenduntur. Secundò in versi. sinautem ex gestis. dicit in expensis, quas reus se legitimè expendisse iurauerit. Ex quo nota ✝ quòd legiti-
7 mæ expensæ dicuntur illæ, quæ consueto modo fiunt: & sic iudex taxare debet. Testigi vobis in l. non ignoret. de fruct. & lit. expen. Nota casum, in quo ille, qui vincit condemnatur in expensis. Vltimò nota ꝙ verus contumax non appellat. De hoc dicam j. proximo. §. Veniamus ad apparatū. opp. & videtur ꝙ maior ✝dilatio debeat dari actori absenti; vt j. quomodo & quando iud. aut. q semel. Glo. super verbo, decē cōfitetur contrariū: & dicit ꝙ hodie ista dilatio est aucta. Vide gl. Videte, nō puto hoc verū: nā aut. qui semel. loquitur qñ cōtra actorē absentē quis vult procedere ad liqdationē negotij, & ad diffinitiuā sententiam: ideo ibi maiores dilationes statuunt. hic vero loquitur qñ cōtra actorē absentem procedītur ad absolutionem, ab obseruatione iudicij, si negotiū nō est liquidū, vel si est liquidū ad diffinitiuā. Vnde hoc addit huic l. per aut. q semel. qa per hāc legē nō poterat negotiū liquidari absente actore: licet ꝑ illā aut. sic. Opp. ff. quæ sen. sine appe. rescī. l. j. §. itē cū ex edicto. Gl. ꝙ solu. huius contrariū hic diuinat. Tu dicas ꝙ fuit hic legitimè citatus: in lege cōtraria secus. Oppo. tertiò, & videtur quod ✝non potest esse ca-
9 1 Opponi. secundò, & videtur ✝ quod contumax appellat. vnde videtur obstare ff. de appella. l. creditor. §. iussus. Solu. hic loquitur de eo qui est cōtumax in non veniēdo; ibi de eo qui est contumax in non veniendo; ibi ff. de in integ. restitu. l. diuus. Sol. Ibi
2 venit iudice sedente pro tribunali. Quæro primò, ✝ an contra reum

sus, in quo de causa nō liqueat. Nam aut probatū est per actorē & debet vincere. Aut nō est probatū: & actore nō probāte reus absoluit: vt. s. de eden. l. qui accusare. Glo. nō bene soluit: dicit em ꝙ illud quòd actore non probante reus absoluitur. In dubio est verū actore ꝓsente. Istud nihil est dicere. Tu dic ꝙ lex cōtraria loquitur quādo apparet actorē nō probasse, datis legitimis dilac tionibus[c]: vt. ff. de ser. & j. de dilat. l. j. Sed si ponimus actorem se absentasse, nō datis legitimis dilationibus: tūc de causa non liquet. Ita loquit hic hic. Opp. ꝙ nō debet recurri ad iuramētū partis, nisi in subsidiū: vt l. admonēdi. ff. de iureiur. & l. in bonæ fidei. j. de iureiur. Sol. ſpeciale est hic in expēsis. Opp. & videt ꝙ cōtumax debet ꝓdere litē: vt l. cōtumacia. ff. de re iudi. Sol. Ex pone vt ibi: vt cessent cōtraria. Vltimò opp. de l. certū. §. si qs. ff. de cōfes. vbi præsens nō dānatur absenti. Sol. Sed verū ✝est, ꝙ nō damnatur absenti, nisi sit cōtumax: qa tūc eius absentia, Dei repleꝫ præsentia: vt j. proximo. §. Venio ad quæstiōes, & quero ✝ vtrū ante finē triennij possit peruenīri ad illud, quod hac lege dicitur. In hoc sunt tres opin. in gl. Bul. ꝙ sic. Placē. ꝙ nō. Ioā. distinguit. Sed opi. Placē. videt verior: qa ad hoc nō potest peruenīri, nisi prope finem triēnij, siue sit absens actor, siue reus: vt j. ea. l. §. huiusmodi autē sentētia. hodie autē videtur secus, ꝙ non sit necesse tantū expectare, actore absente: imò potest citius peruenīri ad istam absolutionē, quæ fit ab obseruatione iudicij: vt
12 j. de dila. aut. ꝙ fieri. Quæro ✝ secundò, vtrum ista absolutio ab
d obseruatione iudicij sit diffinitiua sententia, vel interlocutoria[d]. dic plenè vt l. Titia. ff. de accu. vbi gl. tāgit. & ibi tractaui plenissimè. Quæro vtrū ista absolutione ✝ secuta actio remaneat in primo statu, vel sit in aliquo innouata. Glo. dicit hic ꝙ in primo
13 statu remaneat: innouaī tamē in aliquibus. Primo in eo ꝙ est ꝓpetuata in xl. an propter li. conteſt. vt l. fin. j. de prescript. xxx. vel xl. an. In hoc dicit verū licet quędā glo. videat velle dicere aliter in l. ij. j. de fruc. & lit. expē. & ibi dixi. Itē innouaī in eo, ꝙa adhuc durat vitiū litigiosi, licet instātia sit perēpta. Hoc tāgit per Inno.
e de testi. in c. tā literis[e]. Gl. tamē videt dicere cōtra. j. de prescrip. lon. tēp. l. j. secundū primā lec. dic vt dixi in d. l. ij. j. de fruc. & lit.
14 expē. Quæro, vtrū acta facta in prima ✝ cā durent in secūda, perēpta instātia. Breuiter ea, q̄ pertinēt ad litis ordinationē, pereūt: vt hic in tex. in eo ꝙ dicit cautiōes expirare. & l. ij. ff. iudi. Sol. Ibi. In actis verò, quę pertinēt ad litis decisionē, gl. remittit ad notata in l. is apud quē. s. de ededo. tāga j. ea. l. §. pen. Quærit glo.
15 ✝ quid si reus præsens vult assumere in se onus probādi, vt diffinitiuè absoluaī: an potest. Certè nō poterit fieri, per istā legē sed hodie absente actore potest negotiū liquidari: vt in aut. q semel.
16 Quærit gl. ✝ in quo innouetur ista lex per aut. qui semel. dicit gl. primò in numero dierū. Secūdò, qa abbreuiatur tēpus triennij. Hoc nō placet: qa ibi loquit qñ ꝓcedit ad liquidationē absente actore: hic verò secus. Tertiò innouatur: qa hodie potest absente actore procedi ad liquidationē. quod nō poterat per legē istam. hoc est verū. Quartò dicit gl. ꝙ hodie cadit actor ab actiōe ipso iure, per d. aut. quod non est verum, vt ibi vidistis. Qualiter debeat concipi ista citatio, quando citatur absens: vidistis j. quomodo & quando iud. in l. consentaneum.

1 *Contumax quis possit appellari.*
2 *Contra reum absentem post litem contestatam, peruenitur ad primum decretum,*
3 *Missio in possessionem, quomodo fiat: quando sit executio sententiæ.*
4 *Sententia diffinitiua, an feratur pro actore absente non contumace, reo præsente: ubi quòd non.*

f **Sinautem reus.** [f]Hic incipit tertia pars, in qua loquitur de reo absente. Et breuiter dicit: Reo absente legitimè citato, si de causa liquet, ad diffinitiuam sententiam peruenitur, quæ executioni mandabitur, sine spe recuperandæ possessionis, vel appellationis: & hoc prope finem triennij debeat fieri hoc dicit. Oppo. quòd reus audiatur volens recuperare possessionem; vt ff. de bono. authen. iudic. posi. authen. ei qui. Solue quod ibi fuit facta missio ante lit contest. hic postea. quod dic vt habuistis in lege, consentanum infrà, quomodo & quando iud. lege, secundā infrà, vbi in rem actio.
1 Opponi. secundò, & videtur ✝ quod contumax appellat. vnde videtur obstare ff. de appella. l. creditor. §. iussus. Solu. hic loquitur de eo qui est cōtumax in non veniēdo; ibi de eo qui est contumax in non veniendo; ibi ff. de in integ. restitu. l. diuus. Sol. Ibi
2 venit iudice sedente pro tribunali. Quæro primò, ✝ an contra

reū absentē post litis cōtest. possit peruenīri ad missionē ex primo decreto: cū hæc lex dicat ꝙ ad diffinitiuā deberet peruenīri. Rñ. ꝙ sic: vt j. quomodo & qñ iud. l. consentaneū. & ita dicit hic
3 gl. Quæro, dicitur ꝙ sentētia debet mādari ✝ executiōi ꝙ missio nē in possessionē, in qua re debet fieri missio. Gl. distinguit. Aut agit reali: & fit missio in re petita. Aut agit ꝑsonali: & olim fiebat missio in omnibus bonis: hodie pro mensura debiti declarati: vt in aut. ei qui, de bo. auth. iudi. poss. Vide gl. Hoc nō est verū in casu huius legis: qa qñ fit missio pro executione sentētiæ, semp debet fieri pro mēsura debiti, nō omniū bonorū. Et ideo dicit text. primò mobiliū: secūdò immobiliū: tertiò nominū. j. l. à diuo Pio. §. in vēditione. ff. de re iud. Itē subdit hic gl. ꝙ qñ fit missio ex ꝑsonali actione, semp audiaī de possessioe. Hoc nō pōt esse verū, qñ mādaī sentētia executioni. Nā tūc ideo fit missio, qa nō soluit: nō ideo qa nō venit. & ideo possessionē nō recuperat: nisi sol
4 uat: vt l. si pecuniæ. in fi. ff. vt in pos. leg. Vltimò quæro, ✝ an reo ꝑsente, actore absente nō ꝙ cōtumacia, possit ferri diffinitiua ꝙ actore. Gl. dicit ꝙ sic: ar. j. de adul. l. cūis indubitati. Istud nō est verum, quia pro absente, non contumace, non potest sententiari vt habuistis no. in l. ea q̄. j. qño & qñ iu. ff. de re iud. l. quæsitum. est tex. in l. furioso. eo. ti. Hic pro nunc non sunt alia.

1 *Iuramentum calumniæ, an & quando excusset quem ab expensis.*
2 *Temeritas litigatoris quomodo cognoscatur, ut condemnetur litigans in expensis.*
3 *Si causa appellationis agitur, ex primis actis indistinctè, victus victori condemnatur in expensis.*
4 *Iudex potest condemnare, etiam si non sit petitum, victum victori in expensis.*
5 *Cautela ut iudex teneatur condemnare victum victori in expensis.*

a **Siue autem.** [a]Victus victori debet condemnari in expensis. h. d. & iste. §. est de præcedēti parte. not. text. ibi: pro solutis expēsis, &c. Opp. s. ea. l. §. finaūt ex gestis Sol. Ibi est casus specialis, vt vincēs condēnetur in expēsis. Opp. ff. de leg. ij. l. qui solidū. §. etiā. Sol. Dicit gl. ꝙ à regula hic posita facit exceptionē cōtumacia: vt d. §. finaūt ex gestis. Itē iusta ignorātia: vt d. l. qui solidū. §. etiā. Ille ergo qui habet iustā causam liti
1 gādi, excusatur ab expēsis. Quæro ✝ ergo, vtrū iuramētū calūnię excusat quē ab expēsis doc. tāgūt in aut. gñaliter. s. de epi. & cle. & ibi tetigī tibi. & gl. in aut. de iudi. §. oportet. Gul. in l. iij. circa prin. ff. de iureiu. Et dicit ipse sic: Iuramētū calū. excusat à calū. non à temeritate: vt d. l. iij. §. j. ff. de iureiu. & l. j. in prī. ff. si mulier ven. no. in posses. cal. cau. sed expēsæ veniūt reficiēdæ, etiā ꝓpter temeritatē: vt l. eū quē temere. ff. eo. & insti. de pœ. te. li. ergo iuramētū calūniæ nō excusat ab expen. d. Iac. But. nitebaī ostēdere, quòd iuramētū calūniæ excuset etiā à temeritate. Nā iuramētū istud cōtinet ꝙ qs credat se habere iustā causam: vt l. ij. §. ꝙ observari. s. tit. j. Et debet intelligi, ꝙ credit iustis rationibus, nō temerarijs: ideo illud iuramētū nō ꝓstatur: nisi ab homine legitimo & habēte ætatē legitimā: vt ibi vidistis. ergo apparet ꝙ nec in calūnia, nec in temeritate est. Credo d. Gul. habuisse bonū intellectū, & etiā do. Iac. But. Nā iuramētū excusat à ꝑsumpta calūnia Itē à ꝑsumpta temeritate secundùm Iac. sed pro tāto do. Gul. distinxit inter calumniam & temeritatem: quia calumnia consistit
2 in animo: ideo non potest probari directo. Temeritas ✝ autem potest ex actis faciliter colligi, quid enim si errauerit in iure, quod est lata culpa: & sic temeritas: vt l. leges. s. de le. & not. in l. libello rum. §. notatur. ff. de his qui not. infa. Item potest apparere ex actis, ꝙ actor non inuestigauit omnia quæ debuit, antequā peruenīret ad iudicium: vt l. qui in alterius. ff. de reg. iur. ꝙ autē hoc dolosè fecerit, non potest ex actis perpendi. Et ideo placet mihi vna practica quam ego induxi: quod si apparet alteram partiū certo tempore litis temerariè litigasse certo tempore non: verbi gratia: post productionem vnius instrumenti. post publicationē testium, fuit certa vna pars, quod non habebat iustam causam, vel iustitiam: iudex debebit eum condemnare in expensis factis à die productionis talis instrumenti citra: vel ab apertura testiū
3 citra: in antea factis non. Ar. pro hoc imò text. ff. deposi. l. si quis inficiatus, potest etiam apparere ab ipso initio temerariè litigasse; & sic condemnabit in omnes expen. ✝ Et ista optimè dicunt do. Innoc. & etiam do. Ioan. An. qui dicunt, quod quando causa appel. agitatur ex primis actis indistinctè, victus victori condemnabitur in expensis. Ratio, quia errauit in iure victus, qui videns omnia acta hic debuit cognoscere vtrum habeat iustitiā,

a ✠POMATES. ¶Siue autē. Vide aliquid per Bal. in c. ex parte B. col. ij. & seq. de rescrip. & Alex. cōsi. cxxij. ad fi. vol. ij. vbi ponit an ille, qui succubuit propter iuramētū delatū aduersario in supplementū sit in expensis cōdēnādus. & xxxiij. col. fi. vol. iij. vbi loquitur quando adesset statutū, ꝙ victus victori. &c. quando esset facta promissio per instrumentū de expēsis. & vide etiā Ias. in l. admonēdi. in repetit. ff. de iureiurā. vbi inquit incidēter. & lxxix. col. ij. quod vix approbat, licet litigans, & succumbens, nō debet in expensis condemnari.

✠P. PAV. P. ¶Siue autem. Limita nisi sit articulus iuris multum dubius. Vide domi. Ant. de But. consil. lxvij. ad finem. Item circa materiam expensarum, habes tractatum per Iac. de Are. Item aliquas differētias inter expēsas quæ debētur ratione cōtumaciæ, & illas quæ debētur ratione victoriæ: vide per Ias. in l. j. §. fi. ff. si qs ius dic. nō obtē. in ij. co. vbi etiam aliquas differentias an debeātur iure actionis vel officio iudicis. Itē quòd vbi amb hæ partes sunt diligētes, ꝙ neutra debeat in expensis cōdēnari quādo perit instātia, vt habes. j. in §: illo procul dubio. Quid aūt sit in causa criminali, vide ad Bart. in l. j. in vlt. colum. ff. ad Turpil. Itē quòd succumbens in causa appellationis ex eisdē actis sit condemnandus etiam in expensis primæ instantiæ, vide Ancha. consil. cccxv. ad finem.

✠P. PAV. P. ¶Sinaūt vtraq; alia pœna ponit ꝙ ſtratū papiē. qa puniēpœna cētū florenorū aut ri, & in expēsis & dānis vtriusq; ptis. Habes in primo statuto ciuiliū statutorū. Idē etiā in quolibet delegatore cōsultore illo & intellige si reqrat, vide Ias. hic. Quōau tē cōsulj possit iudici si sit clarus in fine instātię. vide Fe. i c. pe. de iudic. in vij. co. ad finē, & seq. Vide Ale. i l. ait ꝓtor. §. si iudex in iij. co. ff. de re iudi. post Bar. & alios. an aūt possit ꝓnūciare iudex nō liquere de causa, qñ nō est clarus: & an tūc fiat ꝓcessus iudiciū parti per lapsum instātię, vide Feli. in c. causa mīmonij. ad finē. de offi. de leg. Alex. in l. si vni ꝑ princi. ff. de re iudic.

✠P. PAV. P. ¶Restituuntur. De hac restitutiōe in integrū, vide Ale. cōsi. cccclx. in iij. col. Et qđ si, ꝓpter subterfugia ptis erat lapsa instātia, ā possit iudex restituere, vide latè roma. cō. ccxx. i. iij. co.

a ¶Illo proculdubio. Nota, in sententia requiritur expressio causæ, de quo per Iac. Bu. in l. ij. §. ignominię. de his qui no. infa. vbi tradit hanc doctrinam, dicēs ꝙ aut iudex vult grauare cōdēnatū vltra quā cōstet effectus sententiæ simpliciter latæ: & debet causam exprimere: vt in d. §. ignominię. & in l. fi. cū ibi no. J. de suspec. tut. & l. si legatario. §. fin. de fideicō. liber. Aut vult reseruare ius, & exonerare eū, cōtra quē ferē sniā: & tūc 1 debet cām exprimere, quæ tali effectui cōueniat. Allegat istū tex. & §. seuatus. hic alle. i gl. Aut neutrū facere, & tūc est cōsiliū, ꝙ iudex exprimat cām: & sic sē 2 tētia lata ex vna cā pariet exceptionē rei iudicatę i alia. i. ma ter. §. eadē. cū §. ff. de except. rei iudic. De substātia autē snię, ad eius validitatem nō est ꝙ requiraē ex pressio causę c. sicut. de re iu. Et ab hac doctrina non discrepat etiā Bart. in dicto §. ignominię. Spe. in ti. 1 de sent. pla. §. qualiter. ver. verū. vbi ponit multos casus, in 2 quibus in snia requirit expressio causæ, & inter cęteros dicit ꝙ qn̄ qs absoluit ab instātia, & ꝑ patronos 3 causę, vel alios stetерit quo minus potuerit intra instātiam cā diffiniri, debet exprimi cā. i. cuius culpa stetit, vt hic. Et idem dicit vbicūq; iudex à iure cōi recedit. l. sciēdū. ff. appel. reci. & ideo infert, ꝙ vbi victus nō cōdēnatur in expensis, iuxta regulā posītā §. ead. l. §. inautē vtraq;. debet exprimi cā: vt in §. oportet. in auē. de iudi. & in in c. calumniā. de pœnis. & idē dixit Io. And. & alij in c. finem litibus. de do. & cōtu. et Bar. in auē. generaliter. i v. b col. §. de epis. & cle. & Spe. in ti. de expē. 4 §. postremo. arguit i c cōtrariū. & Bal. in l. præses. C. quomodo & qn̄ iud. et in auth. sed nouo iure. J. eo. et dicit ꝙ de hoc est tex. & not. Ioā. And. in d. c. sicut. vbi etiā sequit dicta per Spe. in d. ver. verū i omnibus fallētijs ibi positis. Plures etiā casus, in quibus requiritur causæ expressio in sententia. ponit Bal. in l. præses. & aliam fallētiā ponit etiā gl. in d. c. sicut. & Bald. e in l. gñaliter. §. j. de rebus cre. Adde an in sententia sit inserenda causa, Pe. de Anch. consi. ccix. vbi dicit quòd satuus est iudex qui causam in sententia exprimit.

Causa in sententia hodie non inseritur.
Clientulus causa pendente potest cogi soluere salariū aduocato, officio iudicis marcenario.
Causa in quibus sententijs inseri debeat.
Instantia licet sit peremptа, officium tamen iudicis durat, ut possit hoc declarare: & partem in expensis condemnare.

Illo proculdubio.

a Hic incipit quinta pars, in qua puniunt aduocati. breuiter dicit: Si per negligētiam aduocati causa differtur, legitimè punietur: & si ꝑpter salariū non solutum retardetur lis pars soluere cōpelletur. h. d. Not. hoc ibi: ipso videlicet iudice, &c. No. ꝙ in sententia debet inseri causa. Circa quod vide quod not. per Dy. in l. qui Romæ. §. duo fratres. de verb. obli. Et hoc refert By. ad literā. Sed ꝟ hodie non est necesse qd̄ inferatur causa: vt in c. sicut. tra, de re iudi. Not. qd̄ per ꝟ officium iudicis mercenariū deseruiens causæ, causa pē dente potest clientulus cogi soluere salariū aduocato. Videbitis j. de suffrag. l. j. Quæro, circa hanc legē quæ ꝟ est ista sententia, in qua iudex debet istam causam inserere. In glo. ponunt tres opi. Vna est, quòd loquitur de sententia, in quo aduocatus condemnaē: & ista est clara. Alia, in qua iudex absoluit ab obseruatione iudicij. Alia, in qua declarat partes absoluendas ab obseruatione iudicij: quælibet est vera, vt puto: nam iudex absoluit ab obseruatione iudicij prope finē triennij, ante tamen elapsum triennium: vt §. eodem. l. j. §. & si quidem. sed si triennium est elapsum, tunc partes sunt absolutę ab obseruatione iudicij ipso iure: vt §. l. j. in principio. & habuistis not. in dicto §. & si quidem. & in eo qd̄ dicit quòd sententia non valet post triennium: licet Pet. & Cy. aliter dicant & male. Ex quo no. quòd licet b instantia sit ꝟ perempta, tamē officium iudicis durat, vt possit hoc declarare: & vt possit partem propter quam hoc contingit, in expensis condēnare. Hoc probatur in l. si præses infrà, quomodo & quando iud. & l. ij. j. vt intra certum tēpus crimi. quæstio ter. Cætera dic vt in glo.

Sin vero causæ.

d Hic incipit sexta pars, in qua puniuntur administratores. breuiter dicit: Si tutores, vel curatores negligentes extiterint, pro quo minus causa intra triennium terminetur perit instantia iure remanente minoribus saluo: & damnū, quod inde cōtingit, administratores respicit. hoc dicit. Ex isto §. habes colligere e vnum ex tex. & vnum ex glosſ. primò an minoribus detur regressus contra actorem, vel procuratorē constitutum à tutore: & hic text. potest induci pro & contra. Videbis tex. & tene mēti. Item tene menti gl. quæ videtur velle ꝙ l. vltima. j. de testi. habeat locum etiam in testibus examinatis coram iudice. quod an sit verum dicemus ibi. &c.

Rem non nouam.

f Iudices & aduocati debent iurare solenniter: vt hac l. exprimitur hoc dicit. No. tèxt. ibi, vel qui ex iurisdictione sua iudicandi habeat facultatē. Vide glo. hic positam, quæ facit mentionem de istis iudicibus chartularijs: & in l. fina. s. vbi & apud quem nota, & perpetuò tene mēti.

Dispositio huius legis in quibus differat à dispositione l. properandum. §. siue autem alterutra. & nume. §.
Succumbens in interlocutoria, in expensis retardati processus condemnatur.
Si aliquis debebat citari tribus edictis, & citatus non cōparuit in primo, nec in secundo, sed in tertio, an debeat in expensis condemnari.
Contumax duobus remedijs cogitur expensas referre.
Delegati ab inferiore quòd possint citare.
Arbitri possunt citare.

Ancimus.

g Contumax non auditur, nisi refectis expensis. h. d. Oppo. & videtur, ꝙ ista lex sit superflua per l. properandum. §. siue autem alterutra s. eo. Sol. In multis ꝟ differt: ibi loquitur de expensis, quæ reficiūtur ratione victoriæ h hic de his, quæ reficiuntur ratione contumaciæ. Item hæc lex habet locum secundū glo. post litem contest. & ante: illa post litē contest. tantùm loquitur. Vide glos. innuit hæc glo. quod si aliquis succūbat in aliqua interlocutoria ante litis contesta. vel etiam post, quod non debet fieri cōdemnatio expensarū i per d. §. siue autem. Nam ille habet locum post lit. conte. Ité in diffinitiua sentētia. Ita videtur velle ista glo. que satis potest sustineri, quod vigore huius l. non fiat ꝟ condemnatio expensarum. Non ergo ratione contumaciæ, nec ratione victoriæ condemnabitur in expensis ille, qui succumbit in interlocutoria, sed condemnabitur ratione retardati processus: vt l. non ignoret. j. de fruc. & lit. expen. & ibi dixi. Quid enim si diu fuit litigatum super iura emergentia & ꝓcessus diu fuit retardatus: vt l. intra vtile. ff. de mino. quod videbitis. j. de ordi. iudi. l. j. Certe æquū est succūbentē cōdēnari in expensis: vnde colligere vnum ex glo. & ibi Bar. & Sal. Item tene quod in aduocatis lege caueſ, sed cōtutendonō seruaē, etiā doctores cōmuniter trāseūt ꝙ cōsuetudo nō possit hoc tollere. vide Ro. singulari cccxxix. incip. cui habes.

Sancimus.

g Adde etiā ꝙ idē esset, si nō fuit cōtumax, sed ꝓcessus fuit null⁹. Cō. consi. lviij. & genera liter quocunq; aliqs indebitè aliud in iure traxit, debet in expēsis cōdēnari l. eū quē temere. de iud. Spe. i tit. de expēsis. Et circa reū cōtumacē datur alia forma ꝓ statuū huiꝰ ciuitatis, habes sub sęda rubr. de ord. mit. i pos. Ité in regraē citatio i cōdē natiōe istarū expēsa rū ꝓpter instātia, vi de Fel. in c. j. in v. co. de iudi. Ité ꝙ in regula ꝓcedat etiā i actore cōtumace, ꝙ permisit labi instātiā, vide Decium consil. xxxiij. ad finē.

Sancimus.

g ¶Condemnatio expensarū. Sed an ad istam contumaciā requiraē ꝙ offerant primò expēsæ: vide Bal. in auē. q semel. in v. col. J. quomodo & qn̄ iud. & ibi an sufficit verbalis oblatio: & vide Imo. in d. ij. Iulianus. Nunqd vna ex tribꝰ citationibꝰ debeat esse gratuita: vide Ioā. And. in c. ij. de procu. hęc ille. circa fi.

pensis:

a ✠P. PAV. P. ¶In expensis. vide d. l. nō ignoret. & talis condēnatio debet fieri statim nō expectata sententia diffinitiua, vt vult Bar. in d. l. nō ignoret. Et vide omnino Fel. in c. ad audiē: iā. el ij. extra de rescrip. vt scripsi ad Bar. in d. l. nō ignoret. Et circa istā oblationē expēsarū vide Alex. in l. si finita. §. Iulian⁹. in xxxv. col. ff. de dam. infec. & etiam in xxxvij. col. Ité ꝙ iusta causa litigādi nō excusat ab expēsis ratiōe cōtumaciæ. Ita do. Anto. ponderat gl. in c. finē litibus. extra, de dolo & cōtuma. Aduerte tū ꝙ in reuocatiōe tenutæ ꝓpter contumaciā requirit ꝙ satisfaciat de iudicio sisti & si qs possideat im mobilia. Gl. in §. administrator. in verbo fideiussorē. in auē. de exhib. & introd. reis in auē. ei qui iurat. C de bo. auth. iudi. posſid. Ité ad limitationem huius legis vide Panor. in c. fi. de rescr. circa fin. An aūt ista lex ꝓcedat in minore, vide Alex. in apostil. in l. minor etiam. ff. de mino. vide de materia Fel. in c. qm̄ cōtra falsam. in viij. co. & seq. de proba.

b ¶Debet reficere expēsas. De hoc est casus in c. querelam. de ꝓcu. & lxiij. distin. c. honoratus. no. Bar. & doct. in l. cōtumacia. §. cōtumax. de re iudi. & l. j. ff. si quis ius dic. nō obtem. & §. pe. in tit. de expen. §. si autē lex. ver. sed q̄rit. licet fac. de Are. hic tenuit cōtrarium Vide Imol. in l. q autē. ad fi. & ibi Bar. de verb. oblig.

c ¶Possunt citare. Vide Bar. in l. ij. de iurisdict. omn. iud. & in auē. q semel. C. quomodo & qñ iu. & Bal. in l. ij. eo. tit. Text. est in §. eod. in auē. de liti. Adde tu & vide do. Mar. Sozi. idē tenētē in rubr. de dila. arti. iiij. in iiij. illatiōe. De arbitris, & arbitrato ribus, intellige etiā qñ sunt electi ex necessitate inducta per statutū, per not. in l. arbitro. & in l. ab arbitrio. ff. q statis. cog. in l. fi. ff. à quib. app. non licet in c. cū speciali. de arbi. & in c. ab arbitris. de offic. deleg. li. vj. & idē dicit i arbitris cōpromissarijs, per l. sed si interpellāt. i §. j. ff. de arb. qa redacta sunt ad instar iudicio rū. l. j. ff. de arb. & adde ꝙ licet arbitri possit citare ꝓ nūtiū, non tū poterūt citare testes. sed debent citari per iudicem, vt compareant coram arbitris. Ita Bal. in l. sed si interpellantur. §. j. ff. de arbi. & dicit do. Maria Sozi. vbi s.

d ¶Nouo iure. Et adde ꝙ Bal. in l. sancimus. in prin. s. eo. dicit ꝙ nunc̄ habet Io cū taxatio, vbi quantitas expensarū pōt probari aliter, q̄s per iuramētum ex opposito. Sed vtrū deferendo sacramentū, de quo hic, sit necessaria citatio partis. Bal. dicit ꝙ non, in c. j. in prin. si de inuesti. lis oria. inter do. & vasal. quia in priuilegiū præcedentis contumaciæ, vt ibi no. ꝓ Bar. adde Ro. per Bart. ff. iij. §. si ad diē de re mili. & in ista auē. vide no. ꝓ Bal. i l. iij. in vlt. co. de fruc. & lit.

e ¶Est veritas. De materia huiꝰ auē. vide Ale. in l. q bona. §. q dāni. ff. de dā. infe.

f ¶Apertissimi. Licet regulariter delegatus possit aī lit. conte. recusari, secundū In. in c. cū speciali. de app. nisi recusaret cū circuitu, & ꝓpter subterfugia: qa tūc nō posset aliquo casu recusari, ꝓ quo allegaē casus i c. ꝓposuit. de app. & satis hic sentit tex. Secūdo limita ꝓ auē. offeraē. j. de lit. cōte. de q ibi scripsi.

✠P. PAV. P. ¶Apertissimi. Adde circa istā materiā suspitiōis ꝙ iusta causa suspitiōis est, qñ dareē iudex, q esset aduersarius meus in alia causa: vide Pan. in c. j. in j. co. extra de iud. Et ibi in v. col. an possit ordinarius recusari, si assessor sit suspectus. Ité est iusta causa recusādi si fuit testis in causa, vide do. Fr. consi. xx. in vlti. co. Ité q̄dā alia in materia vide per eūdē in cōsi. xxix. in pe. eo. Ité no. ꝙ qñ iudex recusaē suspectus, cautela est ꝙ deleget cām nō suspecto. ita Cepola cautela cxvij. Ité est iusta causa suspitiōis si cōsuluit in cā. vide Cepo. caut. clxxij. Ité nūqd cōminatio sit iusta cā iuspitiōis, vide Fa. u. cōsi. xxij. circa mediū. Ité vide qnq; cal⁹ suspiciōis, ꝙ Panor. i c. accedēs el. ij. extra vt hīc nō cōte. vide oīno Perusinū post alios in c. postremò. extra de appel. in j. col. & etiā sup. gl. & ibi etiā in iiij. co. ponit quadraginta casus, ex quib⁹ pōt recusari vt suspectus. Nūqd aūt princeps possit cōmittere causam alicui recusatiōe remota, vide latè Fel. i c. cū iterpriorē. i iiij. co. & seq. extr. de exce. Perusinū i d. c. postremò co. ij. de app. Ité ꝙ iudex possit recusari tanq; indiscretus, vide Fel. in c. ad nīam. i ij. col. extra de proba. Perusinū in d. c. postremò ad finē. vide etiā de materia Roma. sing. cclx. inci. nūqd si aduersarius loquaē ad aures iudicis, an possit, vt suspectus recusari: & quo iudex ꝓpter grauamē illatū possit recusari, vide Aret. in c. qualiter. el j. in iij. nota. extra. de accusa. Quidaūt i partibus curię, an possit recusari, vide Bal. c. j. §. si. in ij. co. de. phib. feu. ali. per Fed. Et ꝙ ille q fuit aduocatus contra me possit vt suspect⁹ recusari, vide Ias. in l. solet. ff. de iur. om. iu. & ibi habes duas limitatiōes ad hoc & ibi ponit etiā ꝙ non est iusta causa recusationis, si aduocatus partis aduersæ sit familiaris & domestic⁹ iudicis quē vult ꝓpter hoc aduersarius recusare. Ité quæstā causas recusādi iudicē, & ꝙ ēt tertius recusare possit post litē cōtest. vide Fel. in c. ad nīam. i ij. col. extra de proba. Perusinū in d. c. postremò ad finē. vide etiā de materia Roma. sing. cclx. inci. nūqd si aduersarius loquaē ad aures iudicis, an possit, vt suspectus recusari: & quo iudex ꝓpter grauamē illatū possit recusari, vide Aret. in c. qualiter. el j. in iij. nota. extra. de accusa. Quidaūt i partibus curię, an possit recusari, vide Bal. c. j. §. si. in ij. co. de. phib. feu. ali. per Fed. Et ꝙ ille q fuit aduocatus contra me possit vt suspect⁹ recusari, vide Ias. in l. solet. ff. de iur. om. iu. & ibi habes duas limitatiōes ad hoc & ibi ponit etiā ꝙ non est iusta causa recusationis, si aduocatus partis ad u

honorū, vel maioris partis honorū: & tūc repellit totaliter à testimonio, per tex. ī auē. de test. ꝯ. si verò ꝙs dicat odiosum. in prin. & p ea quæ no. gl. & doc. in c. cū oporteat. de accu. & in c. pe. e. ti. & p ea quæ habēt in c. frequēs. de rest. spol. & in l. pter litē. de excus. tut. Aut habet litē cuiusdā rei mecū, & nō repellit testē oīno, sed est in arbitrio iudicis, quāta fides sit tibi adhibēda. ita videtur, pbari in d. §. si verò ꝙs dicat odiosum in ver. seu aliàs. §. si verò aliter odiosus. ī a pri. Sed tu in ista materia cōsidera duo, ꝙ b ponūtur hic. Et adde quo ad primā cōclusionē, qñ prælatus agit noīe ecclesiæ, bñ pōt recusari, vt suspectus qui ꝓcipiat cō 2 modū. cū sit vsurari⁹ vsq; ad mortē: iuxta ea quæ habētur in c. p̄senti. de offi. ordi. lib. vj. Pro qua conclusiōe facit tex. in c. insinuante. extra. de offi. delegati. & ita p illū textū determinat Io. Andr. in simili q. in c. postremò de appel. reprehēdēs Spe. ī tit. de iudi. deleg. §. super est ver. quid si impetrauī. Sed vbi œco 2 nomus, vel, pcurator d ageret noīe ecclesiæ, ad quos nullū cōmodū pertinet bñficij: tūc oppositū esset di 3 cēdū, primò per text. quē Abbas Modernus no. ad hoc in c. postremo. in ver. eo negotio. de appella. vbi dicūt doctores ꝙ licet aliquis nō possit esse iudex in causa, in qua semel fuit aduocatus, in alia tñ pōt esse: eadē ratiōe in pcuratore, qui fr eadē causa, ppter affectionē excluderet c. Romana. de testib. lib. vj. Secūdò, qa ad uocatus cōtra me in vna causa, non mihi dicitur inimicus. l. q 1 cū maior. §. fi. de bo. liber. & tradit Bart. in l. iij. §. fin. de adi. lega. Istud dictum Bar. non reperio: imò contrarium ponit gl. in l. si pecuniam, §. procul dubio. in ver. vel hoc repelle suam & ibi ponderat Bald. ergo nō repellitur vt suspectus. Pro hoc facit text. in capitulo super eo. & quod ibi not. de appel. Fortè tamē posset dici, ꝙ non haberet locū in eo qui fuisset ꝓcurator cōtra me, vel esset in causa capitali, vel in actione famosa, per ea quæ habētur in l. pen. in princi. ff. de inoffic. testamēto, & quæ ponit Bar. in l. post legatū. §. sunt qui putāt. ff. de his quibus vt indign. Hoc tamē nō affirmo pro nūc., Vtrū aūt iudex possit recusari, qui habuit litem cum patre: licet tūc sit finita. in dicta rubrica nō declaratur: sed satis videtur sentire quòd nō possit recusari: argumentū eorū q̄ dicūtur in teste. Sed tu aduerte: qa aut iudex habuit litē mecū, & succubuit: & tūc videtur posse recusari: qa p̄sumitur durare inimicitia aliqualiter contracta per litē adhuc ex culpa sua. Aut obtinuit: & tūc dicit gl. singulariter, quā tene mēti in capitulo, vt debitus. de appel. ꝙ iudex nō possit recusari vt suspectus, quādo suspicio surgit ex culpa recusantis. Sed qa cōiter ibi impugnatur illa gl. ideo simpliciter esset tenēdū ꝙ possit recusari. Adde ꝙ circa dicta do. Ant. & Abba. declarantiū dicta Io. And. vt s̄. videlicet ꝙ aliqs habuit litē mecū tūc, & modo nō habet, nō pōt repelli à testificādo. hoc videtur esse falsum: imò videt distinguendū sicut distinguit pēdēte lite, p doctores in d. c. j. vt s̄. quod probo: idcirco repellitur testis mouēs litē criminalē quia ex tali lite præsumitur inimicus: vt in c. cū P. & in c. cū oporteat. extra, de accus. & probatur clarè in d. §. si verò quis dicat odiosum. & etiā in d. ver. seu. §. sive rò aliter odiosus. Sed ista ratio habet etiā lo cū finita lite: qa qui semel fuit inimicus, præsumitur durare inimicus, nisi ꝑ reconciliatio, secundū Inno. in c. cū oporteat. prælle, & Bal. in aut. fi. dicaē. C. de test. & est casus quem ibi pō derat Bal. ad hoc in l. in ipsius. C. fami. ercif. ergo pari ratione repelletur nunc, sicut tunc. Amplius dicit Spec. in titu. de iudi. delega. §. superest. versicu. item quod quondam. ꝙ inimicus etiam reconciliatus post repellitur vt suspectus. Alle. tex. cum gloss. iij. q. vj. accusatores. quod intellige si sit reconciliatus de recenti: aliàs non procederet dictum suum: vt ibi not. Ioan. And. Præsumitur enim adhuc durare sua causa inimicitiæ præcedentis, ex quibus repellit adhuc vt inimicus. Facit ad id quod not. tradit Bald. in l. j. §. idem Cornelio. ff. de quæstio. Sed tamen quia licet ista ratio fortissimè adstringat: videtur posse seruari dicta doctorum, quando ille qui habebat litem mecum non succubuit: quoniam tunc licet præsumatur durare inimicitia: quia tamen videtur contracta culpa mea, ideo testis ipse non videtur esse repellendus. Ita not. dicit Bald. secutus dictum Nic. de Ma. in auē. si dicatur. C. de test. tenuit Bar. ꝑ illū tex. ī l. j. §. cū qs. ff. de quæst. Pro quo facit tex. no. quem ipse nō allegat in d. §. si verò quis dicat odiosum vbi ille, qui mouit litē criminalē repellit à testimonio totaliter, donec lis fuerit finita. Igit lite finita sec⁹. Sed cōtra istam doctrinam est singularis doctrina. Imo l. in l. cū l. & A. de re iudi. dicēs ꝙ ad repellēdum quē à testimonio nō distinguit, cuius cul pa inimicitia fuerit cōtracta: sed satis est ꝙ ille testis habeat me odio. & illud dictū sequūtur moderni: quia habet maximā equitatē: sed posset fortè dici, ꝙ in tali casu non repellit à testimonio: sed non adhibet tāta fides sicut dicit text. in d. §. cū quis tenet Bar. ibi quāuis ille tex. nō ꝓbet dictū Bart. si rectè cōsideraē.

1 Index pōt esse arbitrator inter partes, ut eas cōponat.
Arbitramentum non dicitur sententia, sed magis quidam contractus transactionis.
Arbitrator semper sumitur in contractu, & non in lite.

SI vero contigerit. Videtur ergo hic, ꝙ iudex † possit esse arbitrator inter partes: qa dicit amicabilē compositionem. contra. ff. de arbi. l. sed si seruū. §. ij. Sol. Non pōt esse arbiter: vt in contrario, sed arbitrator vt hic. Et vt dicit gl. in corpore vnde sumit: hoc arbitramētū non dr̄ sententia †, sed magis quidā contractus trāsactionis: quia partes recedunt à lite, pro eo ꝙ nos dicemus ad idem. ff. de arbi. l. si de meis. §. recepisse. Et sic, si bñ † aduertis, arbitrator semper assumitur in contractu, & nunquam in lite. Nā procedit inter nos iste contractus transactionis, vel pacti simplicis secūdum quod arbitrator ille declarabit. Tangunt doct. in l. si qui ex consensu. ff. de episc. aud. Plenissimè iam dixi in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. Hic non sunt alia.

CErti iuris. Magistratus militares, etho mines illiterati, possunt esse iudices. h. d. Sed quomodo iudicabūt in scriptis, qui literas nesciunt. Dic vt l. fin. j. de sen. ex breui c. reci.

Delegatus principis, & subdelegatus ab eo, exequitur eius sententiam.

2 A sententia arbitratorum iuris, & sic electorū uigore statutorum appellatur.
3 Quando appellatur à sententia, sententia mandatur executioni per iudicem appellationis.

QVm specialis. Libellus recusationis debet offerri corā iudice recusato, si est p̄sens. aliàs coram iudice eius loci vbi est pars, qui debebit partes cogere ad arbitros eligendos: quorum sententia per primum delegatum executioni mādabitur: sed ad delegantem appellabitur. hoc dicit. Ex isto fine habes notare primò, ꝙ † iudex delegatus mandat suam sententiam & eorum, qui vice eius cognoscūt executionē. Quod intellige in delegato à principe. Plenè dixi, & ibi glo. tāgit in l. à diuo Pio. in prin. de re iudi. Nota secūdò, † ab arbitris, qui eliguntur ex potestate legis, pōt appellari: & ideo isti arbitri, q eligūtur ex forma statuti de necessitate, magis habent vim iudicum delegatorū quā arbitrorum. ꝙ millies allegaui. & tene menti. & hoc vtile est propter multas differētias, quæ sunt inter arbitros, & iudices delegatos. Vltimò nota † ꝙ quādo appellatur à sententia, mādatur executioni per iudicē appellationis. Dixi vobis in l. p̄cipimus. ver. officijs. & l. eos in prin. j. de appella.

De sportulis. *Rubrica.*

LEX I.

QVisquis. Executor, ꝙ fuit in principio litis, debet in ea vsq; ad finem persistere. h. d. Hęc de consuetudine in executoribus nō seruātur hodie. De hoc tetigi vobis in l. cū sententiam. j. de sentent.

LEX II.

OMnibus. Si executores non fuerunt idonei, sed negligentes, remouentur, & alij in eorum loco surrogātur. hoc dicit. Nota quod iudices delegati possunt eligere nuncios, & electos remouere. Non habetis hic alia.

De pedaneis iudicibus. *Rubrica.*

LEX I.

PRocuratori. Sententia lata à delegato ab incompetēti iudice est ipso iure nulla. hoc dicit. Ad euidentiā tu debes scire ꝙ procurator Cæsaris est competens iudex inter fiscum & priuatum: vt l. j. s̄. vbi & apud quem. non est ergo iudex inter priuatos. Ideo pono casum in terminis. &c. Glo. format hic duas q. dic vt in glo.

1 Merum imperium est, quod expeditur officio iudicis nobili, & respicit publicam utilitatem.
2 Mistum imperium est, quod expeditur officio iudicis nobili, & respicit priuatam utilitatem.
3 Iurisdictio est, quæ expeditur proposita actione per officium iudicis mercenarium actioni deseruiens.
4 Iurisdictio est triplex.

LEX II.

PLacet nobis. Habeo istam legem pro difficiliori, quā quæ sit in Codice meo visa in text. & in materia. Glos. nostræ intrincāt multùm istam legem. Ego pono tibi casum secundū quod istam legem intelligit Iac. de Are. quam lecturam docto. communiter tenent. Ad euidentiam huius legis p̄mitte, quòd primò est † merum imperium, quod expeditur officio iudicis nobili, & respicit publicam vtilitatem: vt l. imperium. de iurisdic. om. iudi. Item est mistum † imperium, quod expeditur officio iudicis nobili, & respicit priuatam vtilitatem: vt l. nec quicquā. §. vbi decretum. & ibi not. ff. de offic. procon. & leg. & l. iubere cauere. de iurisd. om. iu. plenè de hoc. in l. j. ff. de dam. infec. Et est, tertium, scilicet † iurisdictio, quæ expeditur proposita actione, p officium iudicis mercenarium actioni deseruiens: vt not. in d. §. vbi decretum. & in l. iiij. §. duas. ff. de dam. infec. d. l. imperium.

Et hæc iurisdictio sic diuiditur in tres: † quia quædam iurisdictio est magna, & quæ respicit causas status ingenuitatis, & libertatis, vel causas pecuniarias vltra trecentos solidos: vt in auē. de iudi. §. audient. Quædam est causa media, scilicet trecentorum solidorum. & j. vt in d. §. audient. Quædam causa minima, de quibus loquitur j. de sen. ex breui. reci. authen. nisi breuiores.

Hoc præmisso, lex nostra breuiter hoc intendit: Causas mediās præsides debent audire per se, vel delegare, reseruata sententia: nisi per occupationes publicas, vel causarum multitudinem impediantur: causas verò meri, & misti imperij, & causas iurisdictionis magnas, iudicent per seipsos: causas verò minimas delegent indistinctè. hoc dicit, hæc l. fin. Ista lex habet quinque partes. In primā parte dicit, quod causæ mediæ. j. de quibus præsides non poterant cognoscere ante istam legem, non dico propter iurisdictionis defectum: sed ne aliæ causæ magnæ impedirentur, hodie debent de eis cognoscere per seipsos. hoc dicit.

Primò videamus literam. Dic super verbo, non possent. non propter defectum iurisdictionis, sed ne aliæ causæ impedirētur, super verbo adhibere: id est, hodie per se debent cognoscere: possunt tamen cognitionem delegare, reseruata sibi sententia: vt l. hac in versicu. quod vsque adeo. quem hic iunge. & est secunda pars istius legis. Dicit dominus Imperator per hoc: Vos diminuitis honorem, & iurisdictionem præsidis prouinciæ. Imperator respondet, quod prædicta debent intelligi ita ꝙ ex hoc iurisdictio præsidis non sit diminuta: potest enim committere cognitionem reseruata sibi sententia. hoc dicit secundùm Iaco. de Are. vide text. & vide gl. super verbo, nec diminuta videantur, sed aucta: quia potest ꝙ cōmittere cognitionem. sed ipse sentētiat, quia est ei honori, secundùm Iac. de Are. Redeamus ad ver. ita tñ quæ est tertia pars legis dñe Imperator, quid si præses impedi tur iudicare ꝓpter publicas occupationes, vel causarū multitudinē certè tūc poterit cōmittere etiā sententiā in dictis causis me dijs. Quarta pars incipit ibi: ꝙ non ita &c. in qua loqtur de causis meri, & misti imperij. Quæro, vtrū propter publicas occupationes, & causarū multitudinem possit causas meri, & misti imperij delegare. Respondet imperator, & dicit ꝙ non. hūc ver. intellige nisi fuerit absens: vt l. j. §. huius rei de of. eius cui man. est iurisd. Sequtur, dū tamē. & hæc est quinta pars, q̄ loqtur de causis, & iurisdictionibus maioribus, q̄ nō possunt delegari. Ad istū finē opp. j. de ord. iu. l. j. Sol. vt in gl. qa ibi impedīebatur propter Carbonia. nō propter iurisdictiōis defectū.

Opp. de l. si quis libertatē. ff. de pe. hære. Ibi loqtur de causa seruitutis: hic de causa ingenuitatis, & libertatis. Materiā meri, & misti imperij, tractabo hoc anno futuro, q̄ tum melius potero vsq; ad pellē. & qa hæc lex perficit de causis meri, & misti imperij: de causis & iurisdictionibus maioribus, & mediis, de minimis, nihil dicit: sed dicetur in l. fi. ideo eam hic iunge. &c.

QVædam sunt. Causæ iurisdictionis minimæ, possunt sine distinctione aliqua delegari.

PLacet. Iudices delegati debēt iudicare, nec possunt ad delegantem remittere: & ab eis potest appellari. h. d.

PLacuit. Si iudices delegati cām determinarē ipe dictur, debet causa aliis subdelegari h. d. Quod dr̄ de iudice delegato impedito, intellige si impedimentū est longū: secus si impedimentū est breue: vt l. fi. ff. de lega.

Qui pro sua iurisdictione. *Rubrica.*

1 Sententia nulla ex defectu iurisdictionis, non potest eō sensu partiū validari: pōt tamen valere in uim pacti.
2 Sententia lata à delegato, ut ualeat, requiritur quod sit causa de iurisdictione delegantis.
3 Sententia lata à delegato, qui alias erat ordinarius, an ualeat si non processit ut delegatus.
4 Si iudex delegatus à principio caruit iurisdictione, & lite pēdēte superuenit, quomodo acta ualeāt, & sententia.
5 Delegatus principis potest subdelegare causas meri, & misti imperij.

LEX vnica.

IN causarum causa, quæ ad iurisdictionē delegātis nō pertinet, & ille qui delegatur debet esse de iurisdictione delegātis. Itē cū delegatus principis subdelegat, appellatur ad ipsum. h. d. Habet tres partes. Primò, qñ causa nō est de iurisdictiōe delegātis. Secdò qñ nec causa, nec persona est de eius iurisdictiōe. Tertiò loquitur de delegato à principe, scdm gl. nostrā. Secūda ibi: ꝙ si quis. Tertia ibi: hoc teneant nisi. No. finē huius legis: qa nescio alibi. Opp. j. cōia vtri. iudi. l. ij. Dicit gl. fateor ꝙ sniа est nulla ipso iure, nisi à ptibus ap, pbet: vt l. cōtraria. Vide gl. quā ppetuò tene mēti. Tenet gl. ista, ꝙ sniа nulla † ppter defectū iurisdictiōis iudicis, pōt ꝑ cōfessū partiū validari. Doc. oēs tenēt cōtrariū: vt l. si exp̄ssi. ff. de app. j. deiu risd. om. iu. l. priuatorū. Nō ob. l. ij. j. cōia vtri. iud. qa ibi ex illa ap, batiōe nō validat sniа vt sniа: sed hēt vim cuiusdā cōtractus quasi vol. iij. & Feli. in c. col. ff. de consti. in vlti. fol. Panor. in c. pastoralis. §. j. de rescrip. & Aret. consi. lxxxvij. col. fi. & Barto. cccl. colum. iij. in v. parte. & Are. consi. lxxxvij. col. fi. & Feli. in c. fi colum. pe. in fi. de re iudic.

a ✠P. PAV. P. ¶Placet. Circa materiam delegationis causarū meri & misti imperij, vide q̄ addidi in l. j. ff. de offic. ei⁹. & in l. more. ff. de iurisd. om. iudi.

✠P. PAV. P.

b ¶Placuit. An causæ misti imperij, q̄ requīrūt magnā causę cognitionē & cōtentiōnē posit dlegari iter uenīēte aliquo ex ipe dimētis, de qb⁹ hic, vide q̄ scripsi in l. j. ff. de offic. eius ad Bar.

✠P. PAV. P.

c ¶Delegantis. Circa materiā an papa vel epus possit delegare causas clericorū: & econtra, an princeps laicus possit delega. causas laici clericis, an fres minores sint capaces delegatiōis, istā quæstionē vide ꝓ Ias. in rubr. de offic. eius. in vlt. co. & sex requisita vt possit fieri delegatio & delegat⁹ cōpelli, vide p Ias. ī l. cū q. ff. diuisi. om. iud. Itē ꝙ epus vel alij⁹ clericⁱ⁹ possit esse delegat⁹ principis secularis, vide Fel. ī c. inter dilectos. in iiij. co in prin. extra de fide instr. An aūt ad petitionē clerici possit papa delegare cām cōtra laicū, vide Bolog in addi. ad cōsi. lxxxiiij. Io. de Ana. ī vlti. co. Itē de eo ꝙ dictū est s̄. an possit causa ciuilis clericorū delegari laico, vide Are. in c. ij. in j. co. & seq. extr. de iudi. vbi etiā ponit an possit cōstitui laicⁱ⁹ vicarius epi vel alius administrator vel, pcurator ecclesię, & latⁱ⁹ ibi vide decū col. iij. & seq. et alia ī discussu. Itē ad ea q̄ dcā sūt. s̄. an clerici vel religiosi possint esse delegati iter laicos causarū mere laicalium, vide latè Barb. ī tr. extr. de of fic. dele. ī vj. colū. & seq. cōcludēt ꝙ nō. Vide Decū ī c. ij. de iu. latè de istis. Et ꝙ ecōtra sit clericⁱ⁹ sit delegatⁱ⁹ laici, an pos sit cognoscere de causis spūalib⁹ incidētib⁹, vide latè Fel. in c. cū sit gñale. de foro cōpe. col. pe. & vlti. habes ad Bar. in l. Titia. ff. solu. matri.

s✠POMATES. ¶Tenet gl. ista vide gl. ī c. significasti. extra de fo. cōpe. Paul. cōs. xciij. ī j. vo. & cōs xviij. co. ij. vo. ij. iiij. co. & cōs. xxx. col. ij. ad fi. vo. ij. & consil. lxij. col. j. eo. volum. Felin. in c. cūm ex officij. colum. xv. & sequen. de præscri.

e ¶Sed habet. Adde tu & vide do. Maria Sozi. in ca. significasti articul. vij. quæstio viij. de foro competenti.

a ¶Vt delegatus. Tex. est in l. sed & si seruū. §. fi qs iudex. ff. de arbit. Ad idē facit in c. super. de of. dele. & in c. ex parte Asten. de cōcess. præben. & in l. si is ad quē. de acquir. her. & in l. præter ea. de eo qui p tutore. sed si litigarūt cōra eo sanctū ordinario, tūc valebit, pcessus allegat. l. j. §. ij. ver. sed & si). de iud. vbi satis est, q partes, pcesserūt ex capite, progādi: licet iudex erauerit sed, pcedat opi. Inno. in c. cū ex officij. de præsc. Spe. de iurisdi. om. iudi. §. j. ver. & ita etiā Bar. in l. si p errorē. de iurisd. om. iud. & Bar. in rep. l. falsi. C. de fur. & ita ē tenet Fulg. i d. l. si perrorē. de quo etiā p Bald. in l. eū q de iurisd. om. iud. & i d. l. falsus. & ē hic et Paul. de Ca. in d. l. & si prætor. i pri. de offi. ei⁹ & p Ros. ibidē q ipugnat primū mēbrū supra scriptæ distinctiōis. & mouet: qa ibi est defectus in causa efficiente. &c. Vide Alex. qa inueni hāc apostil. i reportatis Alex. i l. si p errorē. in pe. & fi. co. ff. de iurisd. om. iud. 3

✠ P. PAV. P.

b ¶Causa. Limita nō pcedere i prīcipe vel pplo nō recognoscēte supiorē vide fe. i c. cū venissēt i iij. co. extra de iudi. Vide ibi latè deciū i pe. co. & seq. vbi etiā quid in inferiore à principe. 4

✠ POMATES.

c ¶Gñali. Vid Alex. cōsi. j. co. iij. vo. v. Feli. in c. j. de prob. col. v. in ij. notabili. & in c. post cessiōe. col. v. de pbatio. Anto. de Pra. in cōs. inserto in cōsiliis Bar. col. ij. ad fi. vol. j. cū iij. seq. co. & cōsil. xxiiij. col. j. vol. ij. Pañ. in c. cum venissent. de iudi.

d ¶In ciuitatibus. Et limita hāc legē vt p Bar. in l. ex sñia. ff. de test. tut. vbi dixit q Potestas nō pōt pnūciare suptora iurisdictione: sed an sit potestas sup vna causa tātū, bñ pōt pronunciare: ex opposito & ad hæc quæ dicit hic Bar. vide quæ habes post gl. in c. j. de maledicis. Adde, an episcopus possit esse iudex in causa ecclesiæ suæ, Oldra. cōsi. clvj. & de iniuria facta familiæ, dicit Paul. de Ca. q Ptās possit cognoscere, si est notoria: qa potius dē exequi, quā cognoscere. 4

e ¶Si cū esses. Circa istam materiā adde Pe. Berar. sing. lxvj. q minor nō habeat legitimā personā stā di in iudicio, limita nisi iuraret nō cōtrauenire processui & sentētiæ: vide Ias. in auth. sacramenta. in xvij. vel. xx. co. C. si aduersus vendit. etiā hoc limitat, sed nō firmat. Et an in criminalibus & vbi proceditur sine figura iudicij minor possit stare i iudicio, vid Are. i l. cū & nos mino. C. si adu. rē iu. 1

f ✠ P. PAV. P. ¶Possessionis. An representetur maior in hoc iudicio, & an si lædatur possit restitui in integrum, vide Ias. in l. sciendū. col. x. de ver. ob. 5

g ¶Valet. Et no. gl. q pbatio eius, q fieri nō debuit, nihil releuat: limitat vt ha

partes fecerint per contractū illud, q contineb atur in sententia. Opp. ff. de offic. eius cui man. est iur. l. & si prætor. Sol. ad† hoc vt sententia lata per delegatum valeat, sufficit q causa pertineat ad iurisdictionē delegātis: nec est de necessitate. q ille cui delegatur, sit de eius iurisdictione: vt l. conraria. Sed quantum ad hoc vt delegatus possit compelli, requiritur quod sit de iurisdictione delegantis. Ita debet hic intelligi. Oppo. ad fi. nostræ l. de l. j. in fina. ff. quis & à quo appel. Sol. quidam habēt hic ad nos: & tūc concor. quidam habent, ad eos, & tunc dic quod speciale est in delegato à principe, vt ad eum appelletur ab eius delegato: vt hic. & est hic singularis casus. Quærit gloss. super prin. de duabus quæstionibus. Primò, quid si ille, †cui est facta delegatio, alias habeat iurisdictionem, & partes sciēter coram eo litigauerunt: an valeat sententia? Glo. videtur dicere quod sic. Tu dic secundum Azo. inspiciēda acta, an cognouerit vt delegatus: & non valeat, vt hic, & §. titu. j. l. j. an cognouerit vt ordinarius, ex vigore iurisdictionis prorogatæ: & tunc valeat. Ita debet intelligi gloss. Quæro, qd si in principio causæ† delegatus carebat iurisdictione: postea pendente causa, iurisdictio superuenit, an confirmetur iurisdictio delegati. Dicit glo. quod sic ab isto tempore, & non tamen trahitur retro. Contra no. glo. in l. j. j. vbi de cri. agi opor. & ibi dicam tibi. Vltimò quærit glo. †quid si princeps delegauit causam meri, & misti imperij: an illam causam possit sub delegare. Et tenet glo. quòd sic. Mar. sil. tenet contra. Puto glo. verum dicere, per hunc text. qui hic dicit nullo personarum ve &c. & sic sine distinctione causarum delegatus à principe subdelegat. Idem tenet Gul. de Cu. in l. j. de offi. eius cui man. est iurisd. argu. l. pater. §. quindecim. de lega. iij. & dicemus in l. j. de offic. eius cui man. est iurisdic. & sic est singularis casus hic, quod delegatus à principe causam meri imperij subdelegat. &c.

Ne quis in sua causa. b *Rubrica.*

☞ *Qui nō recognoscit superiorē, est iudex i causa, ppria.*

Ciuitas, quæ non recognoscit superiorem, iudicat in propria causa.

Episcopus an possit esse iudex in causa suæ ecclesiæ remissiue.

Potestas an possit esse iudex de iniuria facta eius familiæ remissiue.

LEX vnica.

c **Generali.** 'Rubrica sūmat. l. Hoc intelligeverū, nisi i iudicibusq †nō recognoscunt superiorē tūc em ipsimet iudicāt causa suas: vt ff. de her. inst. l. & hoc Tiberius. Et ita videmus de facto in ciuitatibus, d q nō re cognoscēūt supiorē. Pro quo facit glo. in l. si alius. §. bellissimè. ff. qd vi aut clā. † Quæro an episcopus possit esse iudex in causa suæ ecclesiæ. Vide per Inn. extra, de elec. c. nostri. Item vide cica prædicta extra. de iud. 4 c. cùm venissent. Item† an potestas possit esse iudex de iniuria facta familiæ suæ. Iac. de Are. disputauit q. quam Cyn. hic ponit de verbo ad verbū. & ego dixi in l. si quis fortè. §. si quos. ff. de pœ. Cætera dicit vt in glossa.

Qui legitimam personam. *Rubrica.*

LEX I.

e **Si cum esses.** 'Sententia lata contra minorem defensore carentem non valet hoc dicit cum l. seq. Super l. j. dicit glo. quòd hoc est verum in sententia diffinitiua: secus in interlocutoria. Intellige interlocutoria de mittendo ex primo, vel secūdo decreto: vt vidistis in l. si præses. quomodo & quando iudex.

1 ☞ *Iudicium momentaneæ possessionis, quare sic dicatur.*

2 *In isto iudicio momentaneæ possessionis lis contestatur probationes tamen non requiruntur ita clarè.*

3 *Hæc lex loquitur de possessorio adipiscendæ, uel recuperandæ possessionis, prout refertur ad personam minoris.*

4 *Minor licet possit agere in causa possessoria, non tamen potest conueniri.*

5 *In causa possessionis, quando possit fieri articulus de proprietate. uel dicatur impertinēs.*

6 *Testis deponens super articulo possessionis. si deponat etiam de proprietate, an valeat eius dictum.*

LEX II.

Momentaneæ. Hæc est difficilis l. & multum vtilis, & notabilis. Et diuiditur in tres partes secundùm lect. magis vtilem. Primò dicit quod minor habet legitimam personam in causa f momentaneæ possessionis. f Secundò, quòd non habet legitimā personam in causa proprietatis. Tertiò quod non potest per modum reconuentionis minor reconueniri in causa proprietatis, sine legitimi administratoris authoritate. Secunda ibi sub colore. Tertia ibi: nihil autem. & hoc sit pro summario secundum lect. 1 Azo. magis vtilem. †Quæro quare dicitur iudicium momentaneæ possessionis. Respond. dicunt quidam: quia cognoscitur de causa summariè. Domini, non intelligatis summariè, hoc est, 2 sine libello, & litis contestatione: quia in eo debet † lis contestari: vt Insti. de interdic. §. retinendæ. & plenè dico in l. naturaliter. §. nihil commune. de acquir. pos. Sed summariè. quia pbationes non requiruntur ita dare: vt infrà, quorum bo. l. j. & ibi dixi. Potest tamē agi aliquo possessorio: vt cōdictione ex l. momētaneæ. infrà, vnde vi. in quo cognosceretur summariè vt ibi dixi. Dixit tex. & ibi glo. sentit. & ibi dixi vobis. Vel dic momentaneæ: quia 3 possessio est apta momento durare penes vincentē. † Quæro secundò, de quo iudicio possessorio loquatur hic. Rñ. licet gl. hic variet: tamen veritas est ista, q prout refert ad personā minoris, potest intelligi de iudicio possessorio adipiscendæ, vel recuperādæ possessionis: vt j. si per vim, vel alio modo. l. j. Nā adipisci non potest ipse possessionem sine domini volūtate, nec diceretur habere personam legitimam in iudicio. In hoc videtur residere ista gl. Quæro, vtrum iudicium momentaneæ possessionis, possit contra minorem intentari. Quidam dicunt q non: quia hic dicitur actio: non autem loquitur de defensione. Ita ponunt quidam 4 † casum in fi. nostræ l. quòd minor non possit conueniri de possessione, licet possit agere. quod satis mihi placet: quia in eorum fauore est inductum, vt possint agere de possessione: ergo nō debet redundare in eorum læsionē quòd possint conueniri. Vltimò, gloss. tua hic in fin. dicit no. ar. quòd testes in causa possessionis non sunt interrogandi de proprietate: & si interrogentur g nō valet e dictū eorū. Ista gl. pōt intelligi duobus modis. Primò † an 5 in causa possessionis, possit fieri articulus de ppriete, vel dicat articulus impertinēs. Rñ. q q articulus, p prietatis est impertinens in quæstione possessionis: quandoque in interdicto retinendæ: vt dixi in l. j. vti possi. quandoque in interdicto adipiscendæ: vt l. j. j. quorum bono. l. j. quorum lega. & in qualibet earum nota. in l. ij. j. de edict. diui Adrian. tol. & ibi not. Item quandoque in interdicto recuperandæ possessionis: vt in casu l. conquerebatur infrà, vnde vi. & ibi gloss. not. & bene. & ibi dixi. † Secundo modò potest intelligi, quod si articulus de possessione tantùm dicat, & testis deponit de ppriete, an valeat? Breuiter omnes doct. intelligunt sic. Aut testis iurauit simpliciter dicere veritatē super his, quæ in articulis continentur: & tunc illud, quod dicit de proprietate, non valet: quia deponit non iuratus. ergo &c. vt l. iusiurādi. infra de testibus. Aut iurauit dicere veritatem super articulis, & tota causa: & tunc valeat dictum eius, &c.

Vt nemo inuitus agere uel accusare cogatur. *Rubrica.*

LEX vnica.

Inuitus. Item dicit text. quòd rubrica non eget summario. Dicit tamen gloss. quòd ex causa quādoq; statuit terminus ad agēdum, vel accusandum, quod dic vt in gloss. & plenè dixi in l. Titia. de accusa.

De ordine iudiciorum. *Rubrica.*

Continua vt in gloss. &c.

1 ☞ *Si pupillo agenti mouetur quæstio status, an iudicium differatur, uel causa status.*

2 *Sententia lata super principali, quando præiudicet super incidenti. & nume. 3.*

4 *Sententia lata super incidenti, quando faciat præiudicium, si in alio iudicio per modum actionis agatur super eo.*

5 *Super incidenti quando sit pronunciandum.*

6 *Exceptio rei iudicatæ iurisiurandi, & transactionis, impediunt litis ingressum, & q̄n dicantur sic emergentes, & super ipsis sit pronunciandum. & nu. 7.*

LEX I.

Adite præsidem. Super incidenti a nō est pronūciandū: sed pronunciatur super principali. h. d. ista not. lex. Et primò ponit dictū. Secundò respondet cuidā obiectioni. Secunda ibi: neq; enim. Oppo. & videtur q q̄n quæstio status infertur pupillo, differatur iudicium petitionis hæreditatis: vt j. de Car. edi. l. j. Sol. Verum est q differtur, q̄n pupillo expedit: sed hic pupillo non expediebat: qa habebat probationes in promptu, & testes poterant mori: vt. l. iij. §. duæ. ff. ad Car. Opp. ad idem. ff. de car. edic. l. iij. §. missum. vbi dicitur q potest agi de statu pupilli, q̄n ipse agit petitione hæredi. & etiam. §. de pe. iu. l. placet. la. j. dicit q preses prouinciæ potest cognoscere de statu. hic verò dicit contra: quare malè. Sol. q hic dicitur, q si super causa status cognoscere non possit. intellige. s. non propter iurisdictionis defectū: sed ppter defectum principalis, q̄n cōueniret, & sibi expediret, q quæstio status differretur p Carbo. sed hic pupillus agebat & expediebat sibi ne differret. ītē op. ad idē. ff. ad Car. l. pe. vbi pupillus agebat petitorio: & tamen differebatur quæstio status. Solu. hic agebat contra vniuersalem possessorem hæreditatis, qui se contendebat hæredem, ibi agebat contra possessores singularum rerum, qui se hærdes non cōtendebant, & satisfederat ibi pupillus: vnde potest mouere actiones, sicut curator datus bonis. Contra prædicta opp. & videt q nullo casu status quæstio differatur: vt. j. de pe. hære. l. liber. Sol. ibi refert baē q̄ō status defuncti, q̄ nō tangebat. q. status pupilli. hic referebatur quæstio status ipsi pupillo. & secundū hoc hęc lex intelligit, q hic agebaē petitio. hæred. Alij intelligunt. l. istā, q hic petebatur bono. possess. Carhoniana; & tunc text. in tertia parte stat impropriè: quia præses prouinciæ non poterit in illa quæstione de causa status cognoscere plenariè: sed cognosci summatim, & non pronunciabit de ea, sed de hæreditate, hoc est, de possessione hereditatis, ex Carboniano edict. Probaē in. l. iij. §. parui. &. §. causæ. ff de Carbo. edict. Ista lect. est vera in se, tñ non bene congruit literę, q̄ę innuit quòd agebatur de hęreditate, non de possessione heredi. Et ideo† vt habeas istam materiā distingue: Q̄n 1 pupillo infertur quæstio status: aut est quæstio status defuncti, q̄ę non tangit pupillum; & ita non differtur: vt. l. liber. j. de petit. hæredi. Aut infertur quęstio status ipsius pupilli: & tunc aut pupillus agit, vel conuenitur. Si agit: aut possessorio: & differtur q̄ō status: nec de causa cognoscitur, nisi summariè: nisi fortè pupillo expediret, vt hic secundū secundam lect. & in. l. iij. §. parui. & §. cauię. ff. de Carbonia. edic. Si verò agit petitorio: tunc aut agit contra vniuersalem possessionem hæreditatis, qui se contendit hæredem: & non differtur quæstio status: sed de ea plenè cognoscitur hic secundùm primam lectur. &. l. iij. §. missum. ff. ad Carbo. Si verò agit cōtra particulares possessores hēreditatis: tūc differtur q̄ō status; vt. l. j. ad Carb. Si verò pupillus conuenitur petitione hæreditatis: tunc debet differri quæstio status: vt. l. j. ad Carbo. nisi expediret pupillo, q non differretur: vt. l. iij. §. duę. ad Carb. Modò habetis primam gl. mag. Modò venio ad vltimam gl. mag. & istam recitemus per quęstiones, & est multum subtilis, & vtilis. & ideo aduerte: dicit hic, quod non pronunciatur super incidenti, sed sup 2 principali. Quęro, vtrum sententia lata† super b per principali, b paret præiudicum super incidenti. Gloss. distinguit, aut pronunciatur pro puero: & videtur quòd pro eo pronunciatur super vtraq; secus si contra pronunciet in principali: non enim tunc videtur b pronunciari contra eum super incidenti: vt infrà de ordi. cog. l. ij. &. §. de iud. l. quoties. Quid vult hoc dicere? Dic quòd alterum de duobus voluit dicere. Primò, quòd sententia lata super principali præiudicat incidenti, si hoc respicit fauorem status: aliās secus. Iste potest esse vnus intellectus, & bonus: vt. j. dicā. si p puero, lata sñia respicit fauorem status. secus si contra eum. ergo &c. Vel aliter: sententia lata super principali parat præiudicium in incidenti eatenus, quatenus sententia lata non posset aliter esse vera, nisi super incidēti sit pronūciatum itelligē. Ex hoc sequitur quòd si lata sententia est pro puero, de necessitate debet intelligi pronunciatū pro eodem statu: quia ipso non existente filio, non potuisset obtinere. Sed si sententia feratur contra puerum, potuit succumbere ex alia causa quam illa: ideo, quia non erat filius, fortè non probauit bene aliās intentionem suam: vnde de necessitate non infertur pronunciatum super incidenti. & istud voluit hic dicere lo. Sed contra hoc oppo. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. penul. de libe. agno. l. si quis à liberis. §. si vel parens. Solut. Hic loquitur q̄n sup incidenti cognoscitur plenè. Secus si super īcidenti cognoscitur summatim: quia tunc sententia super principali nullo modo præiudicat super incidenti. Contra hoc oppo. & miror quòd doctor. illud contrarium non tangant in aliqua parte. Oppon. quod sententia lata super principali, nullo modo præiudicat super incidenti, quin postea per modum actionis in alio iudicio ad alium effectum deducatur: vt. l. vendícantem. cū l. seq. ff. de euic. Respondeo duobus modis. & vterq; placet mihi. primo hic loquitur quando sentētia lata respicit fauorem status: aliās secus: vt. l. contraria. & istam tene. nolo dare aliam solu.

Item oppo. & videtur quòd indistinctè sententia lata præiudicet super incidenti, adeò quòd in alio iudicio illud postea discuti non possit: vt. l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. ob. prout intelligitur. quòd ibi male fuit iudicatum. quæ lectu. communiter tenetur. Respond. ibi loquitur quando super incidenti succūbit ille, contra quem obijciebatur ea, quæ suprà dixi, habent locum quando super incidenti succubuit ipse excipiens, in cuius 3 potestate non fuit litem reassumere. Breuiter† ergo reassume sic Aut super incidēti fuit cognitum summariè: aut plenè super incidenti fuit cognitum. Primo casu non pręiudicat sententia lata. super principali: vt. l. si quis à liberis. §. si vel parens. de l. b. agno & l. penu. de his qui sunt sui vel alie. iur. & ibi no. Si verò fuit cognitum, & plenè: & tūc aut sententia lata super principali pōt esse vera, & si super incidenti non sit pronunciatum: & tunc non præiudicat incidenti: quia non videtur sup eo pronuntiatum: vt no. ī. d. l. pe. de his q sunt sui vel alī. iur. & d. l. ij. j. de ord. cog. Aut non potest aliter esse vera: & tunc videtur ꝓnunciatū super incidenti, vt hic. Sed an hæc sententia † super incidenti lata, faciat 4 præiudicium si in alio iudicio p modū actionis refricetur? Dic aut proponitur in alio iudicio per modum actionis ad eundē effectum, ad quem fuit propositum in modum exceptionis: tunc pręiudicat: vt. l. duobus. ff. de excep. rei iud. & qd ibi no. Aut ponitur ad alium effectum: & tunc aut sententia lata respicit fauorem status, & præiudicat, vt hic, secundū opin. gl. Aut non respicit fauorem status: & tunc aut in illa incidenti succubuit ille, contra quem opponebatur: & facit præiudicium in alio iudicio vt. l. qui Romæ. §. duo fratres. & tangitur per Cyn. licet non alleget illum. §. j. l. j. j. quando ci. act. cri. præiudi. Si verò non succubuit ille, qui obijciebat: tūc non pręiudicat in alio iudicio: vt. d. l. vendicantem. ff. de euict. tangitur per Cy. j. sen. rescin. non pos. l. peremptorias. Dixi in dict. l. qui Romę. §. duo fratres. Venio ad aliam quæstionē: quæro in quo differat ista lex à seq. dic vt in gl.

a ¶Quæro tertiò. Quid aũt ſi iudex omiſit ꝓnũciationẽ ſup emergẽti, ꝓceſſus ſit ipſo iure null⁹? Vꝛ ꝙ ſic: qa dicũt doc. ꝙ iõ eſt ꝓnũciãdũ: qa nõ põt ad vltẽriora ꝓcedere. Gl. eſt de hoc ſ. l. arbitro. ff. q ſatiſd. cog. ꝓterea iudex vꝛ inordinarie ꝓcedere: ergo ꝓceſſus eſt null⁹. c. exhibita. extra. d iud. In cõtrariũ eſt, ca ſus, ꝙ licet iudex ꝓcederet omiſſa ꝓnũciatione ſuper legitimatiõe perſonarũ valet proceſſus: quia ipſo facto videt ꝓnũciare cõtra exceptiones ſpedientes ꝓceſſum ꝓcedẽdo ad vltẽriora. Caſ⁹ eſt no. ſ. c. ex parte. el. ij. extra, de appel. Quid aũt ſi iudex dicat ſic. Pronũcio omiſſa tali exceptiõe. Dic ꝙ eſt per inde ac ſi expreſſe de exceptione ꝓnunciaſſet. no. dictũ Inno. ſ. c. ſꝙpe. ſ gl. hic locũ extra, de appella. And. Barb.

↦P. P A V. P.

b ¶Vetuſtiorẽ. Vide Alex. in. l. ꝙ iuſſit. in j. col. ff. de re iud. Ab. ſ. c. j. in vlti. colum. de ordi. cogni.

↦P. P A V. P.

c ¶Qm̃. Iſtud, ꝙ cã criminalis faciat ceſſaꝛ ciuilẽ, limita vt, ꝓcedat qñ criminalis eſt cœpta añ li. cõteſt. in ciuili: ſecꝰ ſi poſt. Vide Imo. ſ. c. j. de mut. petitio. & ibi Abbatem in. xvj. col.

d ¶Res. In primis vidi dubitari. reperiꝛ in actis narratio, & petitio, et ſubdiꝛ ꝙ notariũ actorũ, tali ꝓſente & ñ cõſentiẽte: vtrũ iducaꝛ lit. cõteſt. vide ꝙ not. in ca. j. extra, eodem.

↦P. P A V. P.

e ¶Narrationẽ. Et adde ꝙ ꝓ iſtum modũ inducit litis cõteſtatio. ſ. ꝓ interrogatio- & rñſionẽ, ẽt ſi extaret ſtatutũ ꝙ litis cõteſtatio intelligiꝛ facta à tẽpore aſſignati termini ad probãdũ. prout cõiter ſunt: qa per hoc non tollit qñ 7 ius dicatur cõteſtata ꝓ interrogationem & rñſi onẽ: cũ tale ſtatutũ inductũ ſit ad agẽdum. Vide no. Com. conſi. xvij. incip. Hieronymus de Vicheñs ſ. ij. colum. circa ſi nẽ. & prin. ſequẽ. Ex forma tñ ſtatuti Papienſ. dicit lis cœpta ante reſponſionẽ rei: & per cõſequens cõ teſtata. l. ſi quis poſtea. ff. de pecu. vide in j. ſtatuto ciuiliũ. ſ ij. c. Aduertendum tamen ꝙ licet dicaꝛ lis cœpta, nõ per hoc dicit conteſtata: quia lis ſcipit añ lit. cõte. ſ. eãs. vbi bal. et alij. C. de trãſact. Sed poſtea ibi habes ſ. c. iij. ſcip. vt ꝙ ſ terminis. ꝙ lis habeꝛ ꝓ cõteſtata, ẽt ſi reꝰ nõ rñdeat ſi prima die vtili poſt petitionẽ porrectã. Itẽ 8 ꝙ litis cõteſt. iducaꝛ ſi reus rñdendo libel lo dicat actorẽ mẽtiri vide Imo. poſt Ang. ſ. l. turpia. in princ. de leg. j. Et circa iſtã materiã no. ꝙ licet ꝙ iſta ẏba, nego narrata, ꝓ ut narrãtur, iducta vi deaꝛ lit. cõteſtat. ſi tñ poſtea opponaꝛ aliq exceptio ſpedies litis ingreſſum, & opponẽs, ꝓteſtaꝛ de nullitate, ꝓceſſus, dr talis exceptio rectè oppoſita. Vide Alex. cõſi. xxxvij. ſ. ij. volu. ſ. ij. co. Math. nota. lx iij. Et ꝙ negãdo narrata ꝓut narrãtur, negando ſe illud facere aĩo cõteſtãdi, ſpediaꝛ litcõteſta. vide Alexã. cõſ. cccix. ſ. ij. co. An aũt lit. cõteſta. poſſit de cõſenſu partiũ remitti, vide. d. Frã. cõ ſi. cix. An ſ cã appellationis requiraꝛ lit. cõteſta. vide Math. not. lxvij. Nũqd aũt cõſi 3 tẽs vnũ delictũ cõtẽ tũ ſ inquiſitiõe, & dicẽs ſe de alijs nõ eſſe culpabilẽ, videaꝛ ſup alijs litẽ cõteſtari vide Bart. cõſil. cxij. Itẽ an iudex poſſit ꝑcisẽ cõmpellere partes ad litẽ cõteſtandũ, vide Paul. de Caſtr. conſi. ccxiij. ad finẽ. Felin. ſ. c. cũ olim. de teſtib. ſ. j. col. Et ſ qbus cauſis regraꝛ lit. cõteſta. & de qbus nõ vide laꝛ Barb. ſ tracta. de gabel. ſ. ix. parte, ſ. ix. col. & ſeq. Nũqd aũt dubi⁹ dicaꝛ litẽ cõteſtari, vide Bal. ſ. c. j. ſi de feu. vaſ. ab alio in terpel. fuer. & ſ. c. vaſallũ. ſi de feud. ſ vlt. co. ſi de feud. fuer. cõtro. vbi ẽr ponit an ꝓ verbũ, non credit, in- b ducaꝛ litis cõteſt. Itẽ ꝙ facta lit cõteſta. ſu per principali, nõ requitaꝛ poſtea ſup emergẽti, Vide Cremſing. cxxvij. Itẽ ꝙ litis cõteſta. ita cõſtituat ſ malã fidẽ acto 4 rẽ ſicut reũ, qñ poſſeſſio rei petitæ peruenit ad actorẽ. vide la tẽ Feli. in. c. ſignifica uerũ extra, de teſti. ſ. iij. colũ. Itẽ adde ꝙ vbi requiriꝛ lit. cõte. dicaꝛ lapis angularis iudici, dixit Bal. ſ. c. j. 5 de lit. cõteſta. Seqẽ Iaſon ſ rub. C. de in ius voc. poſt princ. ſ. l. nã & poſtea. §. ſi his q. l. iij. nota. de iureiurã. dicit ꝙ reqriꝛ ẽt ſ iudicio poſſeſſorio. an aũt ſufficiaꝛ litẽ cõtẽ ſtari ꝓ aduocatũ ꝓtẽ ſẽtẽ & tacẽte vide Feli. ſ. c. paſtoralis. colũ. j. de iud. Itẽ an ſup exceptiõib⁹ ſit lis cõ teſtata, vide Feli. ſ. c. prudẽtia. §. ſexta poſt princ. de offi. dele. Itẽ vbi lis nõ cõteſtatur prim⁹ actꝰ q ſolet fieri poſt lit. cõteſta. habet vim litis cõteſtatæ. vide Feli. ſ. c. inſinuãte. ad finẽ. extra, de offi. deleg. An aũt vbi ꝓcedit ſine figura iudicij ſter præſentia no. ꝙ licet ꝓ iſta ẏba, nego narrata, ꝓ ut narrãtur, iducta videaꝛ lit. cõteſtat. ſi tñ poſtea opponaꝛ aliq exceptio ſpedies litis ingreſſum, & opponẽs, ꝓteſtaꝛ de nullitate, ꝓceſſus, dr talis exceptio rectè oppoſita. Vide Alex. cõſi. xxxvij. ſ. ij. volu. ſ. ij. co. Math. nota. lx iij. Et ꝙ negãdo narrata ꝓut narrãtur, negando ſe illud facere aĩo cõteſtãdi, ſpediaꝛ litcõteſta. vide Alexã. cõſ. cccix. ſ. ij. co. An aũt lit. cõteſta. poſſit de cõſenſu partiũ remitti, vide. d. Frã. cõ ſi. cix. An ſ cã appellationis requiraꝛ lit. cõteſta. vide Math. not. lxvij. Nũqd aũt cõſi 3 tẽs vnũ delictũ cõtẽ tũ ſ inquiſitiõe, & dicẽs ſe de alijs nõ eſſe culpabilẽ, videaꝛ ſup alijs litẽ cõteſtari vide Bart. cõſil. cxij. Itẽ an iudex poſſit ꝑcisẽ cõmpellere partes ad litẽ cõteſtandũ, vide Paul. de Caſtr. conſi. ccxiij. ad finẽ. Felin. ſ. c. cũ olim. de teſtib. ſ. j. col. Et ſ qbus cauſis regraꝛ lit. cõteſta. & de qbus nõ vide laꝛ Barb. ſ tracta. de gabel. ſ. ix. parte, ſ. ix. col. & ſeq. Nũqd aũt dubi⁹ dicaꝛ litẽ cõteſtari, vide Bal. ſ. c. j. ſi de feu. vaſ. ab alio in terpel. fuer. & ſ. c. vaſallũ. ſi de feud. ſ vlt. co. ſi de feud. fuer. cõtro. vbi ẽr ponit an ꝓ verbũ, non credit, in- b ducaꝛ litis cõteſt. Itẽ ꝙ facta lit cõteſta. ſu per principali, nõ requitaꝛ poſtea ſup emergẽti, Vide Cremſing. cxxvij. Itẽ ꝙ litis cõteſta. ita cõſtituat ſ malã fidẽ acto 4 rẽ ſicut reũ, qñ poſſeſſio rei petitæ peruenit ad actorẽ. vide la tẽ Feli. in. c. ſignifica uerũ extra, de teſti. ſ. iij. colũ. Itẽ adde ꝙ vbi requiriꝛ lit. cõte. dicaꝛ lapis angularis iudici, dixit Bal. ſ. c. j. 5 de lit. cõteſta. Seqẽ Iaſon ſ rub. C. de in ius voc. poſt princ. ſ. l. nã & poſtea. §. ſi his q. l. iij. nota. de iureiurã. dicit ꝙ reqriꝛ ẽt ſ iudicio poſſeſſorio. an aũt ſufficiaꝛ litẽ cõte ſtari ꝓ aduocatũ ꝓtẽ ſẽtẽ & tacẽte vide Feli. ſ. c. paſtoralis. colũ. j. de iud. Itẽ an ſup exceptiõib⁹ ſit lis cõ teſtata, vide Feli. ſ. c. prudẽtia. §. ſexta poſt princ. de offi. dele. Itẽ vbi lis nõ cõteſtatur prim⁹ actꝰ q ſolet fieri poſt lit. cõteſta. habet vim litis cõteſtatæ. vide Feli. ſ. c. inſinuãte. ad finẽ. extra, de offi. deleg. An aũt vbi ꝓcedit ſine figura iudicij ſter præſen

† Quæro tertiò,[a] vtrum ſuper incidenti ſit pronunciandum: glo. ſuper hoc refert tres opin. Pla. dicebat ꝙ ſic: vt. l. de qua re. ff. de iu. l. intra vtile. de mino. ff. de pꝛuari. l. præuaricationis. Bu. vero dicit contra, per hãc leg. & per. l. ij. j. de ord. cog. & hoc verũ dicebat Bul. qñ ciuilis qõ incidit ciuili: ſin autẽ criminalis criminali: tũc de vtraq; pronunciatur: vt. l. ij. §. ſi publico. ff. de adul. de libe. cau. l. ſi filium. j. eod. l. pe. Idẽ ſi queſtio ciuilis incidat in criminali: vt. d. l. penul. j. eo. ſecũdum Bul. Tertia fuit opi. Io. & Azo. quę diſtinguit inter incidentẽ, & emergentem. Incidens dicitur, quæ habet cauſam vetuſtiorem[b] ante iudiciũ: & tunc de ea non pronuncietur: vt hac leg. Itẽ eſt exceptio emergens, quæ emergit in ipſo iudicio: vt ꝙ aliquis fuit falſus teſtis, ꝙ dilatio non debet dari, tunc ſuper iſtis eſt pronunciandũ: vt j. de dila. l. à procedente. & de lib. cau. l. à liberis. §. fi. & l. ſequen. Iſta op. eſt veriſsima. Tamen vt eius veritatem videamus, opp. 6 Exceptio † trãſactionis rei iudicatæ, & iuriſ iurandi, impediunt proceſſum: vt. l. fratris. ſupra. de tranſactio. & l. eleganter. §. ſi quis poſt. de condit. indebi. & tñ conſtat, quòd ibi habuerunt originem ante iudiciũ: & ſuper eis eſt pronunciandum, ſcilicet, an habeant impedire, vel non impedire proceſſum: vt ibi videbitis. Itẽ pone, quòd pactũ de non petendo ſit factum pendente iudicio: ſuper iſta exceptione, ſeu pacto, non erit pronunciandum: & tamen habet originem pendente iudicio. Iſta ergo diſtinctio non videtur vera. Solu. ſecundum omnes: exceptio, quæ opponitur ad proceſſum de neceſsitate, habet originem pendente proceſſu. Non enim poterat impedire proceſſum antequam proceſſus inchoaretur: vel inchoari vellet: & ideo † quando ego op. ex ceptionem rei iudicatæ: tranſactionis: & iuriſiurãdi ad litis conteſtationem. Iſta poteſt dici emergẽs. non enim de iuſtitia, vel iniuſtitia cauſæ tractatur: ſed de hoc an ſit procedendum, vel non ſit procedendũ: ſicut qñ opponeretur dilationẽ dãdã, vel aliquẽ in teſtẽ admittẽdũ, vel non admittẽdũ quia tunc non poteſt vltra procedi, niſi ſuper hoc pronunciet. Si verò ille, q oppone ret dictas exceptiões rei iudicatæ trãſactionis, & iuriſiurandi, non opponeret ad ꝓceſſum, ſed ad iuſtitiã cauſæ: vt qa diceret: dico me abſoluendum, vel te non fouere iuſtitiam: qa iudicatũ, iuratũ, vel tranſactum: tunc fateor ꝙ non eſſet ſuper ea pronũciãdum, ſed ſuper principali. Ad illud q dicit de pacto non petẽdo, facto pendente iudicio: reſpondeo, quòd Ioan. reſpicit ac illud quod communiter accidit: quia iſtæ exceptiones peremptoriæ conſueuerunt habere originẽ retrò ante iudicium. Clarius tñ ne poſsis errare debes dicere ſic, † aut exceptio opponit ad ipediendũ ꝓceſſum: & ſup ea eſt pronũciandũ de neceſsitate, vt. j. de dila. l. à ꝓcedente. l. à liberis. in. fi. de lib. cau. de præuari. l. præuaricationis. Aut opponitur ad iuſtitiam cauſæ: & tunc ſup ea

† Quæro tertiò,[a] vtrum ſuper incidenti ſit pronunciandum: glo. ſuper hoc refert tres opin. Pla. dicebat ꝙ ſic: vt. l. de qua re. ff. de iu. l. intra vtile. de mino. ff. de pꝛuari. l. præuaricationis. Bu. vero dicit contra, per hãc leg. & per. l. ij. j. de ord. cog. & hoc verũ dicebat Bul. qñ ciuilis qõ incidit ciuili: ſin autẽ criminalis criminali: tũc de vtraq; pronunciatur: vt. l. ij. §. ſi publico. ff. de adul. de libe. cau. l. ſi filium. j. eod. l. pe. Idẽ ſi queſtio ciuilis incidat in criminali: vt. d. l. penul. j. eo. ſecũdum Bul. Tertia fuit opi. Io. & Azo. quę diſtinguit inter incidentẽ, & emergentem. Incidens dicitur, quæ habet cauſam vetuſtiorem[b] ante iudiciũ: & tunc de ea non pronuncietur: vt hac leg. Itẽ eſt exceptio emergens, quæ emergit in ipſo iudicio: vt ꝙ aliquis fuit falſus teſtis, ꝙ dilatio non debet dari, tunc ſuper iſtis eſt pronunciandũ: vt j. de dila. l. à procedente. & de lib. cau. l. à liberis. §. fi. & l. ſequen. Iſta op. eſt veriſsima. Tamen vt eius veritatem videamus, opp. 6 Exceptio † trãſactionis rei iudicatæ, & iuriſ iurandi, impediunt proceſſum: vt. l. fratris. ſupra. de tranſactio. & l. eleganter. §. ſi quis poſt. de condit. indebi. & tñ conſtat, quòd ibi habuerunt originem ante iudiciũ: & ſuper eis eſt pronunciandum, ſcilicet, an habeant impedire, vel non impedire proceſſum: vt ibi videbitis. Itẽ pone, quòd pactũ de non petendo ſit factum pendente iudicio: ſuper iſta exceptione, ſeu pacto, non erit pronunciandum: & tamen habet originem pendente iudicio. Iſta ergo diſtinctio non videtur vera. Solu. ſecundum omnes: exceptio, quæ opponitur ad proceſſum de neceſsitate, habet originem pendente proceſſu. Non enim poterat impedire proceſſum antequam proceſſus inchoaretur: vel inchoari vellet: & ideo † quando ego op. exceptionem rei iudicatæ: tranſactionis: & iuriſiurãdi ad litis conteſtationem. Iſta poteſt dici emergẽs. non enim de iuſtitia, vel iniuſtitia cauſæ tractatur: ſed de hoc an ſit procedendum, vel non ſit procedendũ: ſicut qñ opponeretur dilationẽ dãdã, vel aliquẽ in teſtẽ admittẽdũ, vel non admittẽdũ quia tunc non poteſt vltra procedi, niſi ſuper hoc pronunciet. Si verò ille, q oppone ret dictas exceptiões rei iudicatæ trãſactionis, & iuriſiurandi, non opponeret ad ꝓceſſum, ſed ad iuſtitiã cauſæ: vt qa diceret: dico me abſoluendum, vel te non fouere iuſtitiam: qa iudicatũ, iuratũ, vel tranſactum: tunc fateor ꝙ non eſſet ſuper ea pronũciãdum, ſed ſuper principali. Ad illud q dicit de pacto non petẽdo, facto pendente iudicio: reſpondeo, quòd Ioan. reſpicit ac illud quod communiter accidit: quia iſtæ exceptiones peremptoriæ conſueuerunt habere originẽ retrò ante iudicium. Clarius tñ ne poſsis errare debes dicere ſic, † aut exceptio opponit ad ipediendũ ꝓceſſum: & ſup ea eſt pronũciandũ de neceſsitate, vt. j. de dila. l. à ꝓcedente. l. à liberis. in. fi. de lib. cau. de præuari. l. præuaricationis. Aut opponitur ad iuſtitiam cauſæ: & tunc ſup ea

non eſt ꝓnũciandũ: vt hic ĩ fi. ĩtelligas de neceſsitate. Poteſt tamẽ iudex ſi vult: vt l. intra vtile. ff. de minor. Ita debes intelligere iſtã materiam: & iſta eſt veritas. Dixit ſuper exceptione, quæ reſpicit proceſſum eſſe pronunciãdum. quid ſi omittatur, dicam tibi in l. à procedente. j. de dila. De materia huius l. dic vt per Inn. extra, de elec. c. cùm inter. in gloſ. quæ incipit, per hoc videtur. per Ber. de mutu. petitio. c. j. & per Specula. in titu. de incidentibus quæſtionibus.

LEX II.

Si quæſtio. Iſta lex dicit idem in ſumma, quod prędens: ideo non ſummo aliter ꝙ in l. præcedenti. Vltimò no. ꝙ nõ eſt neceſſe, ꝙ de nullitate teſtamenti agatur principaliter: ſed hoc venit incidenter in petitione hæreditatis. An autẽ hic principaliter poſsit peti, ꝙ teſtamentũ, vel aliud inſtrumentum nullum pronuncietur: plenè dixi in l. quæ ſub cõditione. in fi. de condi. inde. &c.

LEX III.

Vm ciuili. Quando ciuilis incidit criminali, el ecõtra, vtraq; cã eadem ſententia dirimitur. h. d. Op. ꝙ primo finienda ſit criminalis: vt j. l. proxi. Sol. Ibi vtraq; principaliter intentabatur: hic vna principaliter, alia incidẽter. Cõtra hoc op. ergo ſuper incidenti nõ eſt pronũciandũ: vt ſ. l. proxi. & l. j. dicebat Bul. ibi loquiꝛ qñ ciuilis incidit ciuili. Vel aliter ſecũdũ Ioan. & melius, ꝙ hæc intelligatur ſecundum illas: quia vna ſententia terminabuntur. Nam lata ſententia, ſuper principali videtur ſententiatum ſuper incidenti, &c.

c **Quoniam.** [c]Quando inter duos oritur cauſa ciuilis, & cauſa criminalis, pẽdente criminali ſuperſedetur ſuper ciuili. h. d. Concordat ff. de iudi. l. per minorem. & ex hac l. ſumebam vobis vnam regulam, ad impediendam cumulationem, de qua dicam vobis in l. edita actio. ſupra, de eden. Oppo. de l. rerum amota. actio. §. ob adulterij crimen. ff. rerũ amot. Solue vt ibi, & dicam in dicta l. edita.

De litis conteſtatione. *Rubrica.*

Continua vt in gloſſa.

1 ☞*Citatio licet interrumpat præſcriptionem, non tamen inducit litis conteſtationem.*
2 *Libellus datus principi, interrumpit præſcriptionem.*
3 *Litis conteſtatio per quæ uerba inducatur. & nu. 5.*
4 *Ex facto ius oritur.*
6 *Lis q. non conteſtetur per exceptiones declinatorias.*
7 *Exceptio iuriſiurandi, an inducat litis conteſtationem.*
8 *Exceptio pacti de non petendo, & exceptiones peremptoriæ, an inducant litis conteſtationem. & nu. 12.*
9 *Litis conteſtatio. q. non poſsit fieri parte abſente.*
10 *Litis conteſtatio nõ poteſt fieri per narrationẽ, & reſponſionem factam ex interuallo.*
11 *Litis conteſtatio unde dicatur.*
13 *Ex reſponſione facta poſitionibus, non inducitur litis conteſtatio.*
14 *Prælium quando dicatur fieri, & quando badaluchum.*
15 *Si quis reus reſpondendo negat, & dicat quòd non reſpondet animo litem conteſtandi: quòd non inducatur litis conteſtatio.*
16 *Proteſtatio contraria actui. q. non releuet: & qñ dicatur contraria actui. & nu. 17.*
18 *In litis conteſtatione, quaſi contrahitur. & ſupra, nu. 10.*
19 *Proteſtatio facta contra proteſtationem, quando proſit.*
20 *Quando reſpondetur in litis conteſtatione, debet reſponderi de credulitate.*
21 *Si reus in reſpondendo confiteatur, an per hoc inducatur litis conteſtatio.*

LEX vnica.

d **Res[d] in iudicium.** Hæc eſt bona lex, & malè declarata per noſtros doc. breuiter dicit: proteſtatio, aliꝰ poſtulatio, vel actionis editio litis conteſtationẽ nõ facit: ſed fit per narrationem [e]negotij, & reſponſionem. h. d. Ad euidentiam præmitte ꝙ de iure antiquo fiebat res litigioſa per litem conteſtatam. tunc enim res dicebatur deducta in iudicium: vt l. ij. infrà, de litig. Pone ergo caſum ſic: Actor petijt citari reum, vel dedit ſibi libellum: vtrũ videatur ex hoc lis conteſtata, & ſic res in iudicium deducta: Reſpondet Imperator &c. Opponitur de l. ſicut. in principio. infrà, de præſcriptione trigínta annorum. Solu. Licet quandoque ſola † citatio habeat effectum interruptionis præſcriptionis, non

nis, non tñ inducit lit. conteſt. Opp. ſ. qñ libellus.[a] Principi datur. l. j. Sol. † eodẽ mõ, licet ibi habeat effectum interrũpendæ preſcriptionis, quo ad aliud tamen non videtur lis conteſt. qa adhuc põt iudex recuſari vt in auc. offeratur. & ideo nõ poteſt dici q ſit lis cõteſt. qa nõ poteſt dici in prælio, qui poteſt effugere prælium: ita nõ poteſt dici quòd ſit lis conteſtat. qñ poteſt lis effugi. Op. dicitur hic, per narrationẽ negotij. ſed in libello narraꝛ negotium. ergo &c. Rñ. debet hic iubaudiri ꝓ narrationẽ negotij, et rñ ſionem alterius partis: vt. ſ. de iura. calũ. l. ij. poſt princ. & de iudi. l. rem non nouam. §. patroni. Hoc præmiſſo venio ad. q. quæro, cũ in libello contineanꝛ duo. ſ. narratio facti, & concluſio iuris: quid debet narrare actor, & quid debet reus reſpondere, vt in ducatur litis conteſt. Reſpon. vtrunq;, & factum & ius: & † ideo conſuetudo obſeruat q actor dicit narrata, prout narrantur vera eſſe, hoc reſpicit factum: & petita fieri debere, hoc reſpicit ius. reus reſpondet narrata, prout narrantur, vera non eſſe, & petita fieri nõ debere. Ratio huius: quia ſicut ex parte actoris, ſententia debet eſſe conformis libello: ita ex parte rei debet eſſe liquidũ iudici, quid petat reus: & apparet ꝙ petit nõ fieri petita, & ſic ſe abſoluí. Tamẽ tex. iſte nõ videtur referri, niſi ad narrationẽ facti dũtaxat: dũ dicit, cũ iudex per narratiõem negotij. Non ergo dicit de iure tamen tex. in. l. ij. circa prin. de iura. cal. loquitur magis generaliter, poſt narrationem, & reſponſionẽ non dicit de narratiõe facti, vel iuris. & ſic de vtroque poteſt intelligi. Item tex. in. l. rẽ nõ nouam. §. patroni. dicit poſt narrationẽ propoſitam, & contradictionẽ obiectam, non dicit facti, vel iuris. & ſic de vtroq; poteſt itelligi. Quæro ergo, [b]quid ſi actor narrauit factum tm̃: vt narrata, ꝓut narrantur vera eſſe: & reus ad factũ tm̃ reſpondet, an inducatur lit. conteſt. puto ꝙ ſic, per hanc le. cũ dicit per narrationẽ negotij: nec requirit de neceſsitate narrationẽ iuris. Prætereà ex facto † ius oritur: vt. l. ſi ex plagis. §. ĩ cliuo. ad leg. Aql. ad turpil. l. j. §. j. Vnde præſuppoſita narratione facti, ſequiꝛ cõcluſio iuris. Itẽ ex parte rei, ꝓpoſita contradictione facti, ius ipſum facit contradictionem iuris quia actore factũ nõ probante, reus abſoluiꝛ: vt. ſ. de edẽ. l. q accuſare. Quæro tertio: † quid ſi actor ius narrat. & reus contra, negat illud ius narratũ. Verbi gratia: dicit actor petita fieri debere reus negat petita fieri debere. an inducaꝛ cõteſtatio. gl. hic vꝛ dicere, q ſic, in exemplo q ponit: qñ dicit, q actor dicit, debes mihi decẽ. Dedere enim eſt obligatũ eſſe: & eſt iuris. inſtis. de obl. in prin. Et ſi reus iſtud neget, inducitur lit. cõteſt. & iſtud puro verũ. nã ad poſitionẽ cõſequentis, ſequitur poſitio antecedentis: vt l. pro hęrede. §. papi. & l. illud. ff. de acquirẽ. hęre. vnde cum ego narro ius: videor narrare iſtud factum, ex quo illud ius oritur. & idem in reo neganda. de hoc etiam videtur tenere Inno. de lit. conteſt. c. j. & Spe. in tit. de lit. cõteſta. Et eadẽ rõne dico: q ſi actor narraret factũ, reus reſpondendo negaret ius, ſatis videtur ad propoſitum reſpondiſſe: vt inducereturꝛ lit. conteſta. arg. in. l. quæ extrinſecus. §. fi. de ver. obli. & l. ſi ſub vna. in princ. eo. tit. & eorum, g̃ dicam ſtatim in eo, q exceptionem opponit. Quæro, vtrum opponendo exceptionẽ inducaꝛ lit. cõteſt. hic gl. dicit: q ſi opponiꝛ except. peremptoria pacti, vel iuſiurandi, inducitur lit. con- a teſt. ſecus ſi opponitur exceptio declinatoria iudicij, ex perſona iudicis, actoris, vel libelli. Ita dicit gl. quã vide ſup verbo: vel arbi. hæc Cy. idẽ. & d. Ia. But. cõtra hoc habemus caſũ expreſſum, de lit. cõteſt. c. ij. li. vj. Quid dicimus in eo ꝙ glo. dicit, qñ obiiciꝛ 6 exce. † declinatoria, iſta non inducit lit. conteſt. hoc eſt veriſsimũ. nã ad declinandũ iudiciũ proponiꝛ, non ad litigandũ. & ſic vos videtis in iſtis prælijs corporalibus: quoniã multa p̃cedũt anteq; perueniaꝛ ad præliũ: vt deplanare locum, vbi prælietur: deſtruere munitiones eorũ, qui prælijs cõtẽnũt, & declinãt. Ita in iſto prælio ciuili, & intellectuali: omnes iſtę exceptiones declinatorię debẽt ante omnia examinari. debet enim videri libellus vtrũ ꝓcedat. l. j. ff. de offi. aſſeſ. libellus eſt enim id ſuper quo contenditur. Ideo debet deplanari: & examinari vtrum ſit contendendum ſuper eo. Item illæ exceptiones: tu non es iudex, non es legítimus actor. omnia iſta debẽt reſcidi anteq; ad li. conteſt. perueniaꝛ: & ſuper eis eſt pronun- 7 ciandum: vt vidiſtis. ſ. tit. j. l. j. Exceptio † ve b rò iuſiurãdi, de qua dicit hic glo. poteſt opponi ad impediendum proceſſum: quia eſt de impedientibus: & tunc non inducitur li. cõteſta. nam declinat iudicium, non inducit. & eſſet idem q in precedentibus. Sed ſi opponereꝛ ad merita cauſę: tunc eſſet idem, q in exceptione pacti, & aliꝰ peremptoriꝰ: de quibus ſtatim dicam. De exceptione ve 8 rò † pacti, et aliꝰ peremptoriꝰ, videbitis gl. noſtras & doct. contradicentes cum decre. j. extra de lit. conteſtat. in. vj. Pro cuius declaratione præmittẽda ſunt duo, primò, an 9 lit. conteſt. † poſsit fieri abſente parte. [c]Petr. c in. l. edita. ſ. de edẽ. dicit q ſic, ex parte actoris: hodie ꝓ authenti. qui ſemel. j. qũo & qñ iu. ſtatim dato libello: & ſic propoſita facti narratione, actor eſt obligatus liti: & ſic ex parte eius eſt lis conteſt. Doc. omnes dicũt contra. & hoc eſt cõtra iſtum tex. & eſt ſpeciale in auc. qui iemel. q peruenitur ad diffinitiuam lite non conteſta. ſicut quandoq; in bello corporali, quis põt vincere aduerſariũ ſuũ, ſine bello. Ita in caſu illius authẽ. ſine libello & ſine li. conteſt. poteſt vincere actor tamen ſpecialis caſus eſt ibi. facit ad hoc de temp. ap. l. fi. §. illud. Sicut ſi vna pars tium tantũ eſſet in campo: non poteſt dici prælium: ita ex vna tantũ parte altera abſente, non poteſt dici lis conte. Quæro ſecun- 10 dò. † vtrum lite. conteſt. poſsit fieri per narrationem, q reſponſionẽ factã ex interuallo. Reſpon. q nõ.[d] nam vt ſcitis in conteſta d tione quaſi contrahitur: vt. ij. §. fi. & ibi no. ff. de præto. ſtip. l. ij. §. idem ſcribit. ff. de pe. ſed contractus, vel quaſi, impediunt pro- c pter interuallum temporis, interrogationẽ & reſponſionem: vt. l. j. §. j. de ver. obl. l. continuus. in prin. eo. ti. Præterea, vt dixi, ſicut vides in iſto corporali prælio. ſi vnus veniret in campum hodie, & poſtea reuerteretꝛ, & alius cras,; nõ diceretur prælíũ inter eos. d Ita ẽt ex interuallo nõ põt dici lis conteſta. Prędicta duo. ſ. de parte abſente, & de inter

tes ſit neceſſaria cõteſtatio litis, Bal. tenet ꝙ ſic. vide Are. in cõtrariũ ſ auc. ſi oẽs. C. ſi vt ſe ab hære. abſtinuerit.

a ¶Qñ libellus. Adde tu, et aduerte ꝙ qñ factum ꝓponiꝛ coram principe, tũcvꝛ q; nõ ſit neceſſari⁹ libell⁹. Ita Inn. & Io. And. in c. j. de libell. oblatio. Et remittit ſe ad not. ſ. c. j. de lit. conteſt. Et idẽ dicũt Stephan. & Zaba. in cle. ſæpe. de verb. ſig. q. xv. ĩ. iij. ĩtellec. Et licet hoc dicãt ĩ Papa, ibi tñ eſt ĩ cliber Principe ſuperiorẽ nõ recognoſcẽte, & iure Principũ fungente, ex q̃ eſt ſolut⁹ legib⁹. l. princeps. ff. de leg. faciũt nota ꝙ Bart. & Io. de Imol. ſ. l. ĩfames. ff. de public. iud. & ꝙ Bar. ſ. l. hoſtes. ff. de capti. & poſtlimi. reuer. & vide ĩ ꝓpoſito Bart. in. l. j. ff. de minori. Et ad p̃dicta vide dom. Mar. So. in. d. c. j. de libelli oblatio. folio. decimo.

b ¶Quæro ergo. Facit gl. ſ. ij. q. x. c. qa prælatus. ij. q. ij. c. notũ. et in. c. cũ eccl'ia. de cau. poſſeſ. Idẽ ſi fiat corã Papa. arg. l. oſtẽ. j. de teſtib. & ꝙ not. ſ. c. j. extra. eo. tit in cõtrariũ eſt glo. ſ. c. j. de lit. cõteſ. vbi regrit q; in ſeraꝛ petitio. & illã ſequiꝛ do. Io. et Bar. hic dicit q̃d ſi p̃cedat libellus eſt neceſſaria narratio illa narratio referrur ad libellum. in quo oppoſita erat petitio tñ Bar. dixit ſ. l. libellorũ. ff. de accu. q eſt ſpeciale in criminib⁹. vt admittaꝛ ſolus libell⁹ narratori⁹. ergo ſ cõtra. ſeſt ius cõe: vbi nec ob. gl. c. qa p̃ſulat⁹. prędl leg. qa ꝓcedit ĩ tercẽtijs recuperãde: hic ſumus ĩ his ĩ qb⁹ ſuſficit offi. iudi. & ꝓcedit opi. Bar. vt ſ ſpũa libus ĩ cle. diſpẽdioſã de iud. Aut nõ exubera. iudicis officium, & tũc ꝓcedit ſ gl. ſ. c. j. de mu. pe. facit tex. ſ illo. c. j. & c. dudũ. el ij. de elect. & cle. ſæpe de vb. ſig. c. licet Hel. de ſimo. Inn. ſ. c. ſ noſtra de ſep. in prin. & Ioan. de lig. in. c. j. & in. c. ſ literis. reſt. ſpo. vnde Mod. in. c. j. eo. præalle.

↦P O M A T E S.

¶ Abſente parte. Et vide Aret. cõſi. lviij. col. ij. & col. iiij. & vi de Alex. cõſi. c. col. j. vol. v. vbi dicit ꝙ p̃t fieri parte abſente p. cõtumaciã, declarãdo vt ibi per eum.

d ¶Quod non. Abb. in c. j. extra, eodẽ. dicit Rotã tenere cõtrariũ deci. cccl j.

a ↦P. P A V. P. ¶Vlteri⁹. Vide ēt Com. cōsi. lxxj. ſcip. i noſe dñi. vbi limitat hoc nō ꝓcedere, qñ ſtaret ſtatutū poſt rñſionem rei, litem haberi ꝓ cōfeſſata.

b ¶Non aīo cōteſtandi litē. Quid ſi reus rñdendo libello actoris dicat, ꝙ rñdet aīo nō cōteſtādi litē: vide de hoc per Spe. ī tit. de lit. cōteſt. §. j. ℣. illud & nō cū aliīs pluribꝰ ℣. ſeq. Et an rñſio facta ꝓ ℣ba iuris, īducat li. cōte. vide Spe. not. vbi. ē. §. j. ℣. qd ergo ſi ꝓponūt. et ibi ī ℣ſ. ſed qd ſi nego cām.

c ¶Et ꝓtestor. Vide in ī. l. nō ſolū. §. morte. ī iiij. charta. de ope. nouī nunciat.

d ¶Nec dat diffinitiua Adde tu, & aduerte: qa bar. hic vī ſentire ꝙ partes pñt renūcia re libello, nō tñ quin purrigat qualīſqualis petitio ad hoc vt iudex certā ferat ſniā Et ſic vī cōtradicere his q̄ ipſe dicit. j. ī authen. offerat. ſ. ꝙ partes nō pñt renūciare libello. ī co. ij. ī fi. qui tñ ſaluari pt̄ itelligēdo dicta hic, qñ partes cōuenerunt qñ. iudex nō ī figura iudicij, ſed de plano ex officio ſuo ℣itatē iquirat, et audiat, ſcđm reperta dicat: alꝰ aūt ta li ſolēnitati renūciari nō pt̄. l. nemo pōt. ff. de lega. j. Et tū qñ partes. ſic nō veniūt nō requirīt libell⁹. l. quotes. ī fi. C. de pri uileg. ſchola. lib. xij. quē ita qđā itelligūt. facit lex. ī auē. vt diſſerē. iu. §. ſi verò cōtigerit. & ī. c. cū tpe. extra, de arbi. nō ēm fieri pt̄ cōuētiōe partiū ꝙ iudex ſniam dicat ſine libello, ex q̄ debet ei eē cōformis. c. licet Heli. de ſimo. cū ſi &bñ ſcđm Pan. in d. c. j. de libel obla. & ibi do. Mari. Soci. ī arti. v. fal. xiij. ꝓ no. ī. c. dudū. de elect. & ī. l. poſtq̄ liti. de pac. qa ſi ptes pñt ī totū cedere liti, vt ī iuriſ⁹. ē. alleg. ſic & totā cām poterūt ponere ī manu iudicis. & tūc eī⁹ dictū nō erit ſnia. ſed erit q̄ddā mādatū. ar. not. hic ꝑ Bar. ad qđ facit gl. ī. c. de cāis. de re iu. Et ī iſto mō pt̄ ꝓcedere illa opi quæ vult libellum poſſe à ptibus remitti, q̄ fuit opi. gl. & adde ēt qđ ptes pñt facere ꝙ iudex ī cā ꝓcedat vt' arbitrator, ꝑ. l. ſed ſi in c ſeruū. §. ſiqs. ff. đ arb. & dicit. d. Maria. ī. Ioco. ē. alꝑ. et ibi cōcor.

e ↦P. P A V. P. ¶Offeraī. An iſtę induciæ habeāt locū in criminalib⁹, vide roma. ſingu. dcccxxxiij. incipi. quæro.

f ↦P. P A V. P. ¶Libell⁹. Circa hoc an & ī qb⁹ caſib⁹ requiraī libell⁹, & ī qbus nō, & multa alia ī iſta materia libello rū, vide Are. poſt Io. Fab. ī. §. triplici. ē gl. magna. Inſt. de act. et ibi ēt aliq̄ ꝑ Iaſo. vbi multa allegantur in materia.

uallo ꝓbāt ex ſignificatiōe noīs. Litis em̄ conteſtatio †dicitur à cō, quod eſt ſimul, quaſi ſimul atteſtatio in lite. Sed ex ſterual lo, vel inter abſentes, non poteſt ita ſimul atteſtatio ſteruenire. ergo &c. Facit ad præ dicta. ff. de cōfeſſ. l. certū. §. ſi quis abſente. & de ſterro. act. l. fi. Nūc †ad ꝓpoſitum, an per oppoſitionē exceptionis peremptoriæ inducat lit. cōteſta. dico ſic: aut ſtatim poſt narrationē factā ab actore, ſequīt reſpōſio rei opponētis exceptionē peremptoriā: tūc inducīt lit. conteſtatio. Ita intellīgatur iſta gl. & tex. hoc videtur velle in. d. l. rem non nouam. §. patroni. ibi: poſt narrationē ꝓpoſitam, & cōtradictionem obiectam. Sed ſi poſt libellum datū, vel poſt narrationem ꝓpoſitam, reus ex interuallo veniret. & ꝓducereт ſuas exceptiones: tunc non ſinduceret litis cōteſta. qa nō vī ꝓducere ſup meritis cauſę. Ita loquīt. C. de lit. cōteſt. in. vj. Ita debes itellígere iſta materiā. †Quęro vtrū per rñſionē factā poſitionibus inducatur litis cōteſtatio. Reſpon. ꝙ nō. Nam text. hic loquitur de narratione negotij vniuerſalis, & reſponſione facta ſecuta ad eandem, ſed in poſitionibus fiunt narrationes particulares: meritò nō inducitur lit. cōteſ. Sicut em̄ videmus in iſtis †prælijs corporalibus, inter famulū & famulū non appellaī ꝓlium, ſed badaluc ū: ſed quando tota maſſa, & totus exercitus vtriuſq̄ partis inmicē cōfluūt tūc dī prælium. & ita hic iſtę cōtradictiones particulares, vt reſpōdere poſitionibus, nō inducunt litis cōteſtationem. & de hoc eſt caſus extra, de litis conteſtat. c. j. † Procedo vlterius, [a] & quæro, quid ſi reus reſponendo narrationi actoris dicat, ꝙ reſpondet nō animo conteſtandi litē. [b] Gl. dicit ꝙ non videtur conteſtatio. arg. qui. mod. pig. vel hypo. ſolu. l. ſi debitor. §. j. de except. l. ſed & ſi quid. §. fi. et. l. ſeq. Quidam doc. dicūt ꝙ iſta ꝓteſtatio eſt contraria actui, q̄ celebratur: iō nihil releuat: imò inducīt cōteſtatio: qa qñ ꝓteſtatio †eſt cōtraria actui, q̄ celebraī. nihil releuat, extra, de app. c. ſolicitudinem no. ēt extra de cōſt. c. cū M. Ferrēſ. Facit ad hoc ꝙ no. in. l. in vēdētis. j. de contrah. emp. Puto tñ ꝙ gl. nīa verū dicat. † Nā iſta ꝓteſtatio nō eſt cōtraria actui q̄ celebrat: tunc em̄ eēt cōtraria, qñ eēt circa idē. Verbi gra: ego reus rñdeo negādo, & proteſtor [c] ꝙ nō rñdeo. Iſta em̄ bñ eēnt cōtraria ℣ę & repugnātia: vt ī. l. vbi repugnātia: de reg. iu et de ſi. iſtru. l. ſcripturæ. ſed qñ eſt circa diuerſa, nō dicūtur cōtrariæ. Pōt em̄ animus proteſtatiōis ſeparī ab actu: vt. l. q̄ in aliena. §. fin. de acq. hęr. l. at ſi qs. §. plericꝭ. de relig. & l. debitor. §. j. quā allegat gl. ita fit in ꝓpoſito. Nā, vt dixi, ꝑ lit. † cōteſt. īducīt qđā quaſi cōtractus, ꝑ quē qs obligat iſtātiæ, vt. ē. dixi. Vñ cū reus rñdet negādo, ꝓteſtat ꝙ nō habet aīm cōteſtādi litē, hoc eſt, īducēdi illū q̄ſi cōtractū. Videmus ēt ī iſtis ꝑlijs corporalibus, vt dixi, ꝙ poſſit vna ꝑs aggredi aliā nō aīo ꝑliādi, vel ſtādi ſecū in ꝑlio, ſed ſtatim aīo retrocedēdi. Alij ſunt q̄ dicūt, ꝙ iſta ꝓteſtatio ꝓdeſt, niſi ex diuerſa parte ꝑ actorem proteſtetur cōtrariū: vt l. j. §. eleganter. ff. de lib. agn. & l. aut qui aliter. §. ij. aliàs j. ff. quod vi aut clam. Breuiter dico, ꝙ iſta contraria proteſtatio actoris quātū eſt in caſu propoſito nihil operatur. In duobus enim caſibus †ego reperio ꝙ contraria proteſtatio aliquid operatur. Primò, quando per primam proteſtationem inducitur quędā quaſi patiētia, & cōſenſus ei, cui fiebat proteſtatio: qa ꝑ cōtrariā ꝓteſtationē declaraī, ꝙ ille quaſi cōſenſus, ſeu patiētia nō inducīt: vt d. l. j. §. elegāter. de lib. agno. Itē operaī proteſtatio cōtraria, qñ fit ad diuerſos effectus: vtputa præceſſit proteſtatio tua, quæ intēdit ad notificandū mihi aliqd, vt tu exſeris à vitio clādeſtinitatis. Ex aduerſo ego facio aliā ꝓteſtationē ad prohibēdū ne facias, vt ſic incidas in vitiū violētiæ. hoc pōt fieri: vt d. l. aut q̄ aliter. Sed qñ ꝑ ꝓteſtationē partis ſolū inducīt declaratio cū ꝓteſtatione: vt eſt in q. nīa: ꝓteſtatio aduerſæ partis circa hoc nō pōt aliqd operarī: qa nō fit circa illud quod ſit in ptāte ſuī proteſtātis: vt habuiſtis no. in ſimili in l. alimēta. ē. de negō. geſt. Sed qd faciet iudex, qñ pars nō vult cōteſtarī litē. Certè procederet ad miſſionē ex primo decreto. vt habuiſtis glo. quo 20 & qñ iudex auē. q̄ ſemel. †Quæro, qñ rñdeī in litis cōteſta. vtrū debeat rñderī de veritate, an' de cruderitate. Dic de credulitate. & ita obſeruat conſuetudo, & intelligas hoc de veritate, hoc eſt de eo qđ' vehemēter opinaī, & credit: vt not. in l. ij. §. idē Labeo. ff. de aqua plu. arc. aliàs ille q̄ cōueniret ex facto alieno, nūq̄ poſ 21 ſet cōteſtarī litē, qđ' eſſet ablurdū. †Quærit gl. qd ſi rñdēdo actori cōfiteaī reus, an inducaī litis conteſtatio. Glo. diſtinguit: Aut præceſſit libellus: & tūc per cōfeſſionē fit litis cōteſtatio. Aut actor ſi ſimpliciter petit: ſine libello: & tūc nō fit litis cōteſtatio: d nec datur diffinitiua [d], ſed fit ſimpliciter præceptū de ſoluendo: vt l. ſi debitori. ff. de iud. Doc. Vltramō. dicūt cōtrariū. nā per cōfeſſionē nō fit litis cōteſta. imò debet qs abſoluī ab inſtātia iudicij. ar. l. ſi reus. de procu. Pro hoc ēt videt tex. in l. ſi domus. §. qui cōfiteē. de leg. j. Itē ꝑ iſtorū opi. facit ē. de iud. l. rē nō nouā. §. patroni. ibi: poſt narrationē ꝓpoſitā, & cōtradictionē obiectā. no. ꝙ dicit cōtradictionē in cōtrariū. & puto ꝙ iſta ſit veritas. Cōteſtatio fit per narrationem, & cōtradictionē ſine dubio. Sed alibi dicit tex. ꝑ narrationē, & rñſionē, nec dicit vtrū ſit rñſio cōtradicēs vel ſit rñſio cōſonās: vt l. ſi. circa prin. §. j. ē. de iura. calū. Nec obſtāt ll. alleg. in cōtrariū: imò cōcordāt cū gl. ſi rectè inſpicias. Nā pōt eſſe ꝙ qs cōfiteē eo ꝓpoſito, ꝙ nō cogaī ſubire iudiciū, ita loquunt cōtraria. volebat enim ſtatim ibi ſoluere. Itē pōt qs cōfiteri eo aīo, vt iudicium ſubeat, et feratur diffinitiua. Ita loquīt iſta gl. ſicut vides in bello corporali. Nā pōt eſſe ꝙ qs volēs pręliari, reddat ſe victum: ſed vult eſſe in prælio, & vult ꝙ per vim belli capiatur. Item in propoſito, licet quis confiteatur: tamen vult ꝙ per diffinitiuam ſententiam condemnetur. quod eſt quandoque vtile, imò neceſſarium, vt puta propter conſeruandam ſtipulationem de euictio. vt l. vtique. de rei vendi. & de nego. geſt. l. ſin autem. vnde noſtræ glo. dixerunt optimè. Vltimò quæro, quid ſi in actis appareat lis conteſtata, nec dicitur per confeſsionem, vel contradictionem: an valeat proceſſus? De hoc dixī in l. ſcien dum. de verbo. obligatio.

1 ☞*Libellus debet in ſcriptis offerri, niſi in cauſis breuioribus.*
2 *Diſpoſitio huius authen. determinatur per l. ſciendum. ff. qui ſatisda. cogan.*
3 *Libellus per quem offeratur.*
4 *In libellis offerendis conſuetudo curiæ ſeruanda eſt.*
5 *Libellus cuius expenſis detur.*
6 *Libellus offertur coram arbitro.*
7 *Sportulæ quæ ſint.*
8 *In prætorijs ſtipulationibus perſona fideiuſſoris requiritur.*
9 *Dilatio, de qua in iſta authen. ꝙ cauſa cognita poſſit minui.*
10 *Iudex quando impetretur ab utraque parte.*
11 *Notarius de conſuetudine ſcribit diem dati libelli.*
12 *Interruptio præſcriptionis, quando fiat per lit. conteſta. nulla.*
13 *Productioni libelli, quando poſſit renunciari.*
14 *Litis conteſtationi non poteſt renunciari per partes.*
15 *Quòd poſſit compromitti in arbitros, ut poſſit ſine libello & ſine litis conteſtatione pronunciare in ſcriptis, & ſine ſcriptis.*

e Offeratur. [e] Iſta authenti. eſt bona. Primò ponit quid habet facere actor. Secūdò, quid habet facere reus. Tertiò, quid habet facere iudex. Quartò, quid iuris, ſi prædicta obſeruata non fuerūt. Secūda ibi: et exinde. Tertia ibi: denicꝭ. quarta ibi: litis ergo. Op-
f breuiter hic dicīt libellus [f]: & ſic innuit ꝙ debet dari in ſcriptis, contra, de

contra, de edē. l. j. in prin. Sol. de iure anti. nō erat neceſſe ꝙ libellus daretur in ſcriptis, in ciuilibus: vt. l. cōtraria: ſed in criminalibus ſic: vt. l. libellorū. ff. de accu. hodie †verò etiam ī ciuilibus da
1 tur in ſcriptis: vt hic. niſi in cauſis breuioribus: vt in auē. niſi breuiores. j. de ſen. ex breui. recitā. Opp. de. l. ſciendū. ff. qui ſatisd. co Sol. quidā dicūt ꝙ illa corrigitur per iſtam. Alij dicunt ꝙ illa te
2 netur cōmuniter, & ꝙ iſta †determinatur per illam. ſ. ꝙ illud qđ' hic ſimpliciter dicit de fideiuſſore dando, diſtinguatur an poſſideat immobilia vel non: vt. d. l. ſciendū. arg. de legi. l. nam & poſteriores. Circa auē. iſtam eſſent quærenda multa: ſed dicam tibi tm̄ ea quæ ſunt neceſſaria. dicīt hic offeratur ei, qui ad iudicium
3 vocatur libellus: imperſonaliter loquīt. †Quæro, per quē debet libellus offerri. Tres ſunt opi. Prima, ꝙ ante oīa libellus debet dari iudici, & poſtea pars citari: & tunc per iudicē offeraī libellus parti. Et hoc videtur ꝑbare ex ordine tit. ē. qa priò ponit de edēdo. Secundò ponit de iure vocando. quaſi libelli oblatio, corā iudice debeat præcedere. Alij dicunt, ꝙ primò citaī reus, & poſtea libellus ei offerī ab actore reo poſtulāte: & hoc vī ꝑbari ex ordine titulorū in. ff. Nam primò ponit de iure voc. ſecundò. tide eden. Pro hoc optimè ſacit de iudi. l. non videtur. Tertij dicūt
a ꝙ libellus offeratur iudici, & mittetur parti per vnum nunciū. [a] & in hac opi. ſunt Vltramon. & hoc probaī primò per. l. ſicut. & l. cum notiſsimi. j. de præſcri. xxx. anno. ſi per ſolā citationem fit præſcriptionis interruptio, de neceſsitate debet intelligi ꝙ mitta tur libellus cū citatorio. al's ne ſciret reus ad qđ' eſſet citatus. Pro hoc. j. px. auē. libellū. ē. j. quo & qñ iudex. auē. qui ſemel. Nos qd dicemus? Certè quęlibet practica eſt bona vnde tene quā vis. & hoc tenet gl. tua prima hic quā vide & no. In hoc tamen eſt differentia: quia quando libellus mittitur cū citatorio: poſtea reus cōparens non poſſet petere dilationem ad deliberandū ſuper libello: cū iam libellus fuerit miſſus: vt extra, de dila. c. ij. Facit. j. tit. ij.
4 ij. l. ſi qñ. tñ in prædictis †ſerua conſuetudinē [b] curiæ ciuitatis, in
b qua es. Nam in ciuitate iſta in criminalibus mittitur libellus cū citatorio: ī ciuilibus nō ī ciuitate Piſarū mittiī ēt ī ciuilibus libellus cū citatorio. vñ ſm diuerſitatē locorū ita debet fieri. Quęro,
5 qñ reus cōparet, debet ſibi dari copia libelli. q̄ro †cuius expenſis. Tex. vī velle in. l. j. circa prin. ff. de eden. ꝙ expenſis ipſius rei. ſatis enim eſt, ꝙ ei fiat copia deſcribenti: vt ibi patet. In quibuſdā partibus obſeruaī vnū, i aliꝭ aliud. vnū ſerua cōſuetudinē curię.
6 Sequīt, ei vocaī ad iudicium. †Quæro, vtrū corā arbitro ſit offerendus libellus. Gl. dicit, & bñ, ꝙ ſic: vt. l. pen. §. fi. ē. de arb. & de iud. l. rem non nouam. circa prin. Vlterius quæro: dicīt hic, exin
7 de prætitis ſportulis. quæ ſunt †iſtæ ſportulæ. Gl. dicit ꝙ in iudice delegato ſunt declaratæ in auē. de iudic. §. ne aūt. in iudice verò ordinario, non reperitur expreſſum, niſi in clericis: vt. l. cū clericis. & l. oēs. ē. de epi. & cle. Vlterius procedo, dicīt hic, [c] data fi-
c deiuſsione. q̄ro. qd ſi non vult dare fideiuſſorē ſed pignora? Gl.
8 dicit †ꝙ non ſufficit: quia in prætorijs ſtipulationibus, perſona fideiuſſoris requiritur: vt. l. p̄torię. la vl. ff. de p̄to. ſtipu. in. l. p̄dicta tenet gl. cōtra. & ſunt gl. multū inuicē aduerſantes: dic vt ibi dixi. & gl. ibi poſita dicit veritatem. Vlterius dī hic. xx. dierū gaudeat
9 inducijs. † Quæro, vtrū iſta dilatio poſsit augeri vel minui. Gl. vī tenere ꝙ non. Doct. ſunt in contraria opi. cū ēt iſta dilatio detur miniſtro iudicis, pōt minui cā cognita: vt. l. ij. ff. de re iudi. & ibi dixi. Vidiſti tactū per me. & ibi gl. in auē. q̄ ſemel. j. qūo & qñ iudex. Sequīt hic, ꝙ pōt recuſare iudicem, niſi ipſe petierit eum. Quæro, vtrum ab vna tantùm parte poſsit iudex impetrari. Bre
10 uiter diſtingue: †aut vtraq; pars eſt preſens, & non impetraī, niſi de conſenſu vtriuſq;. ſecus ſi alia pars eſt abſens. & ita obſeruat curia Romana. Probaī in. l. obſeruandū. ff. de iudi. Vlterius quæro, vtrum ille, qui dat libellū, debeat in libello ſcribere diem dati libelli. Tex. hic vī velle, ꝙ ſic gl. dicit ꝙ hoc de cōſuetudine nō
11 nō ſeruatur: ſed hoc †ſcribit notarius: & datur terminus ad reſpō
12 dendum. Quæro circa fi. iſtius auē. †vtrum quando conteſtatio eſt nulla ex vigore iſtius auē. interrūpatur præſcriptio glo. q̄ eſt hic videtur dicere ꝙ non. Quod intellige verum in illis caſibus, in quibus interruptio debet fieri per lit. conte. non in caſibus in quibus interruptio fit per ſolam citationem, [f] vt. l. cùm notiſsimi. & l. ſicut. j. de præſcript. xxx. an, Nam illud ſolùm debet aduerti, an legitimè fuerit facta citatio, vel accuſaturus. ff. de adul. & ibi
13 plenè dixi. & tene menti hanc gl. Vltimò quæro, †vtrum produ
d ctioni libelli [d] poſsit renunciari. gl. quæ eſt hic, dicit quòd tacitè poteſt omitti, non expreſsè. Et in hoc vide
a tur reſidere etiam Mar. Syl. Iac. But. & alij ſunt in contraria opi. ꝙ renuntiari non poſ ſit. Et iſtud puto verum. Iſta enim ſolenni-
b tas non fit ad vtilitatem partis ſolū, ſed etiā ad vtilitatem iudicis: vt ſcias ſuper quo habeat ferre ſententiam: ideo non poteſt conſenſu partium renunciari. Præterea ea, quę inducūtur circa ſolēnitatem in actibus hominum, non poſſunt conſenſu partium tol
e li. ſ vt. l. nemo poteſt. de leg. j. ff. de pact. l. ius
c publicum. Idem †dico in litis conteſta. Idē tenent cano. extra. de offic. deleg. c. de cauſis. & per Ioann. Andr. de re iud. c. fi. lib. vj.
15 Quæro tota die fiunt † compromiſſa in arbitros, quòd poſsint cognoſcere ſine libello, ſine lit. conteſtat. & pronunciare in ſcriptis, & ſine ſcriptis. &c. Quomodo valet iſte ꝓceſſus: cum vt dixi dictis ſolennitatibus renunciari non poteſt. Reſpond. ſicuti Papa vel Imperator quādo dat iudicem poteſt remouere iſtas ſolennitates: vt. j. poſt prin. ff. quis & aquo appel. & l. vlt. j. de ſen. Ita potes poſſunt dare ipſam formam arbi
d tris: quia illi notionem habent à partibus, tantum, aliās non poteſt aſſumi cum remotione dictarum ſolennitatum, ſecus in alio iudice, qui iuriſdictionem habet à ſeipſo. non à partibus.

Libellum. Iſta authenti. de cōſuetudine nō ſeruatur. hoc dicit. Nota ex ſtipulatione executoris & officialis q̄ritur actio parti. Vidiſti in authen. generaliter. ſuprà de epiſ. & cle. & in authen. mat. & auiæ. j. quando muli. tut. offi. fun. poteſt, [d] iſta lex tamen de conſuetudine non ſeruatur

De plus petitionibus. Rubri.

1 §¶*Diſpoſitio huius leg. habet locum lite conteſta.*
2 *Tranſactio facta bona fide, licet ſuper cautione dolo extorta, valet.*
3 *Actor confitens lit. conteſta. ſed dolo plus petiſſe, non punitur hac leg.*
4 *Reus ſi abſoluitur de quanti tate falſa adiecta per actorem quia actor non probauit: an tunc puniatur actor.*
5 *Lex hæc quando locum habeat & ſic quando quis dicatur plus petere.*
6 *Lex hæc quomodo deducatur in practicam.*
7 *Pœnitentia in huius legis pœna, nō habet locum.*

f Diosas. [f] Iſta eſt bona & ſingularis lex, et ea expedita, erit quaſi expedita lectio noſtra. Breuiter dicit, Qui per dolum cautionē pluris exegit, & per dolum plus petiīt litē cōteſtando, debitum perdit: niſi trāſactio, vel ſecunda cautio interuenerit. hoc dicit. Primò ponit dictū: Secundò exceptionē. Secunda ibi tranſactionibus. Opponi. hic videtur, quòd ſit locus pœnitentiæ: contra e ff. de ædi. edic. l. ſi quis ſit fugitiuus. in prin cip. Sol. hic delictum non dicitur conſummatum ante litem: ibi verò ſecus. Vltimò f op. inſtitu. de act. §. tripli. Solu. fateor quod ille qui per dolum plus petit punitur in tri
1 plo expenſarum: tamen †non priuatur debito, niſi fuerit lis conteſta. ita loquitur hic. Opponi. ad ſi. huius legis, & videtur ꝙ trāſactio doloſè interpoſita non valeat: vt. l. in ſumma. in prin. ff. de cōdi. indebi. & habuiſtis no. ē. de tranſac. l. ſub prætextu. dicun-

a ¶Vnū nunciū. Vide. ē. Alex. ī rub. de edē. an cū citatorio ſit mittendus libellus.

b ¶Cōſuetudinē curię. adde tu an valeat cō ſuetudo ꝙ non deē libellus. & vī ꝙ ſic: vt per doc. ī. c. j. de libel. obla. & maximè per do. Mą. Soci. in artic. v. fal. xj.

↦P. P A V. P.

c ¶Dicitur hic. Circa iſtas ſportulas vide gl. pleniſſimas, et ibi ſcribentes ī. §. tripli. ī gl. magna. Inſt. de ac. et ibi ꝑ laſ. poſt alios Et ibi habes qđ ī iudicib⁹, an poſſint accipere ſportulas & ſalaria, & qđ ī ordinatio. ſ. ī arbitro, & qđ ī aduocatis & doctoribus, & qđ ī delegatis, vide ibi multa: et quantæ ſportulę exigi poſsint. & qñ ſolui debeant.

↦POMATES.

d ¶Productioni libelli. Vide Cepol. conſi. lx. col. j. &. ij. & Car. cxxxix. co. ij. & ſeq. volu. j. & Soci. xcvj. col. j. & duab⁹ ſequē. vbi loquīt ēt in cauſis ſummariis, in quibus foret dictū, ſola facti veritate ſpecta & ꝙ poſsit ꝓcedi in ſcriptis et ſine ſcriptis &c. & ibi loqīt ibi in libello, q̄. in lit. cōteſ.

↦P. P A V. P.

e ¶Productioni libelli. Limita ꝙ remitti nō pōt in cā principali, ſed ī cā appellationis ſic. Vide Ro. ſing. lxxxiij. inci. cōis conclusio. Itē aduerte qđ' licet iſta ſolēnia non poſsit remitti vt valeat ſnia, ſi tñ fuit cōuētū nō opponere de nullitate, ꝓ talem omiſsionē nō poterit oppōi, maxīe ſi ad ſit iurm vbi Iaſ. ī. l. vbi pactū. ī. vij. col. C. de trāſac. faciūt q̄ habes in Barta. ī ℣bo, exceptio. cōtra iudicē qñ cōuētū eſt nō oppōre de aliqua nullitate an poſsit opponi de pueniēte ex defectu ptātis. Itē quo ſolennia iudicio ſtolli poſſint & cōſenſu partiū vide Fe. ī. c. de cauſis. ī. iij. co. de off. deleg. & ibi latè Deciū, co. vij. Itē an ſolēnitas libelli poſsit remitti, vide Barb. cōſ. xxxiij. vol. iij. col. vl.

f ¶Partiū tolli. Vide Barb. ī. c. de cauſis. in v. char. de offi. deleg.

↦P. P A V. P.

f ¶Odioſas. Circa iſtā legē de pœna petētis plus adde ꝙ iſta pœna nō habet locū, q̄ieſcūq; ī libello eſſet apposita eſa, ſaluo iure ſupplui &c. ſcđm do. ant. ī. c. ij. ī pe. co. de libel. obl. allegans Spe. vide Iaſ. in. §. tripli. ī. v. col. Inſt. đ ac.

a ¶Ego puto. Adde tu q̃ idē tenet Franc. de Are. in c. venerabilis col. iij. de iud

b ¶Circa hāc l. quæro. bal. tenet q̃ ſic l. petēdæ. ā. de tem. ſ inte. reſti. & Mod. ſequūtur ī. c. ij. de dila. q̃. h. d. Bart. ſed p eo facit text. ī. d. l. petendæ. in verſi. cauſis cognitis oportebit. itē ga hoc eſt de ordine. l. prolatā. j. de ſenten.

↠P. P A V. P.

c ¶Nō fuit. Sequit Abbas in cōſ. lxiij. in ij. vol. ī. j. col. ad finē. in cip. caſus ī effectu talis eſt. vide de hoc & alijs in materia huius legis, et an habeat locū ī cauſis ſummarijs, Bar. cōſ. xcv. ſci. in q̃one p̃dicta. Vide p Ias. ī. l. ſi. ff. eo. titul.

d ¶Procurator actoris. Adde q̃ hoc idē tenet referēdo Barto. hāc Franc. Cur. Pap. in repetit. l. admonendi. col. xij. in fin. ff. de iureiurando.

↠P. P A V. P.

e ¶Siue pars. Ad regulam huius legis vide Pan. in c. ſignificante extra, de ap. Itē limita iſtā legem diuerſo tpe, ſed ſimul poſſūt plura dari: vide Fel. in. c. ij. in princ. extra, de teſtib. cogn.

f ¶In alijs verò. Quod licet iudex hoc poſſit nō cogitur. & vide Ro. cōſ. ccccxliij. ij. dub. ad fi. ī vl. col.

quidam q̃ hic fallit. Tu dic q̃ eſt verum q̃ hæc † tranſactio fuit facta bona fide, licet fuerit facta ſuper cautione extorta per dolum. Item op. ad Velleia. l. ſi mulier. vbi nō ſufficit ſecunda cautio ſine curſu biennij. Solu. Dicunt quidam q̃ hic expectaſ curſus biennij: quod eſt falſum. Nam ibi loquitur de muliere, quæ pro alio ſe obligare nō poteſt: hic verò loquitur in eo, quí quando cunq; vult, poteſt ſe obligare. Quæritur de duabus quæſtionibus: & primò hic dicitur ſi reus fuerit cōuictus: † quid ſi ipſemet poſt litem conteſtatam confeſſus fuerit? Glo. dicit q̃ tunc non punietur. ar. ff. de iureiurā. l. eum quí. in prin. de non nu. pe. auf. contra quí propriam. alij dicunt contrarium. Vos teneatis gl. noſtram per tex. quí hoc expreſſe requirit: q̃ poſt litem conteſtatam pmaneat in lite, & conuincatur de obiecta falſa quantitate: ſed ille, quí cōfitetur, non cō uincereturſed ipſemet ſeipſum conuincit. ergo &c. Quæro † quid ſi reus abſoluit de quantitate falſa adiecta per actorem, quia actor non probauit vtrum iſte titulus haberet locum. Gl. quæ eſt hic, dicit quod ſic. Mirabilis glo. eſt iſta, ſi verum diceret. Vide gl. magn. circa fin. docto. omnes tenent contrarium. nam iſta lex loquitur quando actor delinquit in duobus, ſcilicet exigendo cautionem pluris per dolum. Item plus petendo per dolum. ſecus ſi in vno tantum deliquit. ſcilicet in plus petendo. Ita tenet gl. extra, eod. tit. c. j. Ita tenent etiam omnes noſtri doct. hic. Ex his † habes diſtinctos alíquos caſus: Quandoq; quis propter dolū exigit cautionem pluris, et per dolum plus petijt: tunc habet locum iſta lex. Quādoq; quis ſolū per dolum plus petijt: tunc puniē in triplo expenſarum, & non perdit debitū vt in. §. tripli. Inſti. de actio. hodie fortè punitur in dupium: vt. ſ. tit. j. auf. libellum. Vel dicas quòd ibi in alio caſu loquitur. Quādoq; quis pluris exegit cautionem per dolum, non tamen plus petijt: & tunc nullo modo punitur in debito, ſed punitur crimen ſtellionatus, ſi dolus iſte in aliam ſpeciem delicti non cadit: vt. l. j. & ij. ff. de cri. ſtellio. Quandoq; quis nec propter dolum exegit cautionem pluris, nec per dolum plus petijt, ſed per temeritatē: & tunc punitur in expenſis tantum: vt. ff. de iud. l. eum quem te mere. † Quæro qualiter practicatur iſta lex, vtrum ad faciendū actorem plus petētem priuari debito, requiratur nouus libellus condictione ex lege iſta: an verò per officium iudicis, quí cum reperit dolo plus petiſſe, & pluris cautionem exegiſſe. qualiter hoc fiat? Certè vtraq; poſſet eſſe bona practica: vt no. in ſimi. ff. de rei vendi. l. ſi. & videbitis in authen. item poſſeſſor. j. qui potiores in pigno. & in corpore vnde ſumitur. Vltimò oppo. extra gloſ. quòd vſq; ad ſententiam ſit locus pœnitentiæ: vt. l. alia. j. de his quí. vt indig. & l. Papinianus. §. meminiſſe: de offic. teſtamē.

6 7 Solu. † Speciale eſt hic propter duplex delictum actoris, &c.

De dilationibus. Rubrica.

1 ☞ *Quælibet dilatio ad probandum uidetur peremptoria.*
2 *Iudex ex officio poteſt dare dilationem etiam non petenti.*
3 *Probatio facta in ſecunda dilatione data, cauſa non cognita, quando ualeat.*
4 *Probatio facta ſine dilatione an ualeat: remiſſiue.*

LEX I.

QVoniam. Iudex debet dare dilationes moderatas ſecundū diuerſitates locorū: et non facilè amplius q̃ ſemel h. d. iſta not. lex & ſingularis. Oppo. de authē. quí ſemel infra quomodo & quando iudex. Solu. Ibi loquitur in dilationibus expectatorijs: hic verò de dilationibus quæ dantur ad probandum. Oppo. §. de iud. authen. iubemus. Sol. Ibi loquitur de dilationibus allegatorijs: hic de dilationibus peremptorijs. Vltimò no. & primò per hanc. l. vſ,

1 q̃ nō ſit neceſſe q̃ ī dilatiōe apponaſ, & peremptoriè: ga † q̃libet dilatio eſt peremptoria, vt hic videtis: quia nō daſ niſi vna de facili. Idem ff. de fer. l. ſi. quod eſt verum in iſtis dilationibus quæ dant ad probandū: ſecus in dilatorijs: vt j. q̃o & q̃ iudex. l. ceſſante. & ibi glo. No. ſecundò q̃ dilatio nō debet dari niſi petēti: vt ibi, ſi rerum vrgentiſſima ratio flagitauerit, & neceſſitas deſideratæ

a inſtructionis exegerit. Ego puto[a] † q̃ iudex ex ſuo officio poſſit

2 dare dilationē etiā nō petenti, ſi hoc viderit expedire: vt ſ. de iudi. l. properandum. in fi. prin. ibi nullus erit tā audax, q̃ poſſit inuito iudice litē protelare. Vnde ſi pars eſſet negligens in petēdo dilationē ad ꝓducendos teſtes, iudex poſſet ſtatuere, etiā eo non petēte. Nec obſtat iſta lex, imò facit pro: ibi dū dicit, ſi rerū vrgē tiſſima ratio flagitauerit. Vnde ſi eſt neceſſitas ex parte rei, hoc eſt litis, vt dilatio præbeatur: etiā ſi pars nō petit, iudex pōt hoc facere. Iſta enim lex hoc vult, vt iudex non poſſit dare dilationē nō cōgruentē, per quā lis protelaretſed dare dilationē p̃ quā lis abbreuietur, hoc non contradicit. Ad idē l. ij. j. q̃o & q̃ iudex. Dixi in l. iiij. §. hoc aūt iudiciū. de dā. infec. Item no. q̃ hic dicit, q̃ nō facilè daſ amplius q̃ vna dilatio. Alię enim dilatiōes dant

b cauſa cognita: vt l. ſi. ff. eo. & l. oratione. Circa hāc l. quæro[b], qd

3 ſi iudex dederit ſecundam dilationem † abſq; cauſæ cognitione: vtrum valeāt quæ fiūt in illa dilatiōe: hic tex. dicit q̃ nō: quia iudex hoc nō pōt facere, vt ibi: nō ſibi cōceſſum intelligant dandę dilationis arbitriū. &c. & puto verū ſalua meliori deliberatiōe, ſi prima dilatio fuit perfecta. ſ. triū mēſiū vel vj. vel ix. ſecūdū moderationē huius l. q̃ nō valent. Sed ſi prima dilatio perfecta nō

c fuit[c]: vt quia dedit decē dies ad probādū: & tūc ei de facili pōt dare ſecūdā dilationē, vt acta in illa dilatione valeant q̃ enim in prima dilatione diminuit, videtur q̃ poſſit ſupplere. & ita videt ſentire Inno. de teſt. c. pen. quaſi in fi. finalis gl. & ibi vide multa

4 bona per eū de intellectu huius l. An valeat † probatio facta ſine dilatione? Doc. tāgit aliqd hic. Dixi plenè in l. in crimine. ff. de adul. Et dic plenè vt ibi.

LEX II.

SI quando. Non debet alicui dilatio dari ad illud, ſuper quo ante iudicium poſſet eſſe inſtructus. hoc dicit. Per iſtam legem dicimus, q̃ ſi actor peteret dilationem ad dandum libellum reo, nō debet ſibi dari.

d Item ſi procurator actoris[d] peteret dilationem ad faciendum fidem de mandato, non deberet ſibi dari: quía ante hoc potuit eſſe inſtructus. idem in ſimilibus. quod nota bene.

QVod fieri. Oppon. q̃ actore veniente debeant dari dilationes, ſecūdum auf. quí ſemel. quomodo & quādo iudex. Solu. Reus habet tria remedia. Aut enim actor eſt abſens poſt lit. cōteſt. & negotiū liquidatū per probationes factas. & ſeruat formā. l. properandum. §. j. de iudi. Aut eſt actor abſens ante litis conteſt. & tūc aut vult q̃ negotium eo abſente liquidet, & perueniatur ad diffinitiuam, & debet ſeruare formam auf. quí ſemel. aut non vult quod negotium liquidetur, ſed ſolùm vult q̃ abſoluatur ab obſeruatione iudicij: tunc ſeruat formam huius authenti. &c.

1 ☞ *Officium iudicis, in quibus conquieſcat dilatione pendente, &c.*
2 *Finita cauſa dilationis finitur dilatio, etiam ſi totum tempus non ſit lapſum.*
3 *Feriæ an eximantur de dilatione remiſſiue.*

LEX III.

e ¶Siue pars. Pendente dilatione debet iudicis officium conquieſcere: et in numero dierū computantur etiam feriati. h. d. hæc bona lex. Oppo. ad primum dictum, q̃ iudex pēdente dilatione poteſt procedere: vt infrà, de iureiur. l. generaliter. §. his de preſentibus.

1 verſi. nullo tamen. Solue quod hic dicit † pendente dilatione iudicis officium conquieſcat: intelligē in his quæ præiudicialia eſſent ad ea, ſuper quibus pēdet dilatio: in alijs verò[f] poteſt iudex ſuum officiū exercere. verbi gratia: datus eſt mihi terminus ſex menſium ad probandum vnum articulum, in quo producuntur teſtes ex alia prouincia: interim conquieſcat iudicis officium ſuper illo articulo: ſuper alijs poterit procedere: vt l. contraria. Itē ſi pendet dilatio ſuper admittendo vno teſte: q̃ ſuper alijs poterit procedi. & idem in ſimilibus. Item oppo. de l. à filia. §. alumno. ff. ad Trebel. Solu. Illud quod hic dicitur, q̃ debeat expectari, do-

2 nec tranſeat totum tempus dilationis, † intellige niſi cauſa dilationis ſit finita. Nam tunc non expectareē vlteriùs: ga finita cauſa dilationis finitur dilatio: vt l. contraria. Exemplū: iudex ſtatuit tibi dilationem ad veniendum decem dierum. veniſti in prima die: certè finita eſt cauſa dilationis: & de cætero pēdente dilatiōe procedere poterit non obſtāte hac. l. & idē in ſimilibus tene mē-

3 ti. Ad ſecundum: † vtrum feriæ eximantur de dilatione vel non. Dic plenè vt dixi in l. ij. de tempo. appel.

1 ☞ *Ea quæ deſiderant cauſæ cognitionem, debent fieri iudice ſedente.*
2 *Super emergenti quando ſit pronunciandum.*
3 *Si iudex omiſit pronunciare ſuper incidenti, an uitietur proceſſus.*
4 *Iudex procedendo ad ulteriora uidetur tacitè pronunciare ſuper exceptione.*
5 *De iure Canonico reuocatur proceſſus, ſi iudex partem grauauit, cùm non deberet procedere de iure proceſſit.*

APrudente. Quæ cauſæ cognitionē deſiderant, debēt expediri iudice ſedē

1 te pro tribunali: non à procedente vel ambulante. & ſuper emergenti eſt pronunciandum. h. d. † Not. q̃ea quę cauſæ cognitionem deſiderāt, debent expediri iudice ſedente ꝓ tribunali. Et ideo ſis memor ſemper facere iſtud apponi in ſentētijs, vel in alijs, quę cauſæ cognitionem deſiderant. No. q̃ ſuper emergenti pronunciatur. Opp. de. l. voluit. ff. de interro. act. & l. ij. §. dies. ff. quis or. in bo. ſer. Sol. Ibi loquiē in his quę plenā cauſę cognitionem nō requirunt: hic in his quæ cauſę cognitionem requirunt. & ideo hæc lex debet intelligi in ſecūda, vel tertia dilatione, quæ petiē. nam prima cōceditur de facili: ideo poſſet cō cedi & peti à procedente iudice: vt. ſ. eo. l. j. & l. ſi. ff. eo. Oppo. &

2 videt † q̃ ſuper incidenti non ſit pronunciandū: vt. l. j. ſ. de ordi. Solu. hic loquitur de quæſtione emergenti quæ reſpicit proceſſum: ibi loquitur de queſtione incidenti, quę reſpicit merita cauſæ: vt ibi plenè dixi. † Quæro, quid ſi iudex omiſit pronunciare

3 ſuper hoc emergenti: vtrum vitieē proceſſus. Spec. videē dicere q̃ non vitietur ipſo iure: ſed poteſt appellari ab eo q̃ ipſam exceptionem, vel contradictionem iudex non admiſit: vt extra, de off. dele. c. ex parte. el. ij. no. per Spe. in tit. de except. §. propoſitis. pe. ver. Aduerte, q̃ñq; iudex non obſtante cōtradictione partis procedit in cauſa, nulla facta examinatione de eius cōtradictione: tunc habet locum. c. interpoſita. extra, de ap. quia ſi exceptio erat legitima, & in exceptione opponēs ſe obtulit probaturum, eo ipſo q̃ iudex eum nō admiſit eū grauauit. ſed ſi ſe nō obtulit probaturū: tunc haberet opponens à grauamine appellare: & in cauſa appellationis veritatem exceptionis docere: vt ibi patet.

a Quandoq; iudex de veritate, & iuſtitia[a] exceptionis examinat, & inquirit: & tunc non obſtante exceptione vltra, pcedit: & tūc dico, q̃ ex hoc q̃ ſuper exceptione non eſt pronunciatum, pro-

b ceſſus non eſſet nullus,[b] nec etiam annullandus. Nam proceden-

4 do vltra, † tacitè ſuper exceptione pronunciat ipſam non obſtare: ſicut pronunciādo diffinitiuè, tacitè pronunciat ſuper incidētí: vt. ſ. de ord. iud. l. ij. ita procedendo in cauſa tacitè pronunciat ſuper emergenti, q̃ reſpicit proceſſum. & ſic[l] poſſet itelligi hęc. l. ſecundū vnam expoſitionem gl. quod hic ſuper emergenti non fuit pronunciatum, bene tamen poſſet de iure Canonico reuoca-

5 ri † ille proceſſus, ſi iudex grauauit partem cū non deberet procedere de iure, & ipſe proceſſit. non ergo appellatur: quía non pronunciauit, cū tacitè ſit pronunciatum, vt dixi: ſed ideo quía tacitè pronūciando grauauit partē, ſi procedere nō debuit: qa ſi for tè exceptio legitimè obſtabat. Ita debetis itelligere hāc materiā.

CVm à nobis. Coram eo, à quo poſtulatur conſilium, non poſtulatur, neque datur dilatio. hoc dicit. Dixi tibi de tempo. appel. l. ij.

INter priuatos. In cauſis fiſcalibus dantur dilationes. hoc dicit.

NEc de ſtatu. In quæſtionibus ſtatus & bonorū terminis dilationis in lege, ſtatus non exceditur. hoc dicit.

De ferijs. Rubrica.

LEX I.

c QVoniam. ¶Diebus feriatis poteſt appellatio interponi. h. d. Hæc lex clarè procedit in tempore appellationis interponendę: in tempore verò appellationis exercendæ ſecus: qa nō pōt exercere, licet fatalia currāt, vt vidiſtis. l. ij. j. de tēpo. ap. Hic nō ſunt alia. LEX III.

OMnes iudices. Dies dominica eſt feriata in oībus, pręterquā in opere ruſtica-

a ↠P. P A V. P. ¶Et iuſtitia. Iſtud limita nō procedere, q̃n opponeret declinatoria iuriſdictionis: qa non dicit pronunciaſſe ſuper illa & ſentētia ſemper poteſt dici nulla. Verba ſunt ſingularia Baldi: in l. ij. C. de ordi. iud. Et vide ad dicta Bar. hic Roma. ī cōſi. ccxx. in. iij. col. circa fi. incip. circa prin. Itē an requiraē citatio partis, q̃n fit talis actus per quē inducit tacita, pnūciatio de, pcedēdo ad ulteriora, ponderat Feli. in. c. in nomine. in pen. de teſti. dum loquit in admiſſione capitulorū, an pars ſit citanda. Item de iſta materia in l. ſi na. in princ. colū. ij. ff. ſi cer. pe. & Are. in. c. ex parte colū. pe. extra, de teſtib. & in l. naturaliē. §. nihil cōe. col. v. ī prī. ff. de acq. poſ. et cōſ. cxvij. Ab. in. c. cū ſup. in. ij. col. extra, de offi. dele. Itē de iſta materia an & q̃n iudex, pcedendo ad ulteriora videat tacitè ſuper exceptione pronunciaſſe, viē Fe. in. c. ſuborta. in. ij. colū. & quatuor ſeq. extra, de re iud. Et dī cīū Bart. hic refert & et ſequitur Ro. conſi. ccccx. in. ij. col. Et de illa limitatione Bal. in illa. l. ij. C. de or. iu. de qua. ſ. Viē latē Fe lin. in. d. c. ſuborta. in iij. colū. & ſeq. de re iud. in ver. quarto limita. Et vide ét ſup hoc de exceptiōe declinatoria Ias. in. l. ij. ī pe. co. ff. ſi quis in ius voca. non ier. q̃ tenet requiri expreſſam ꝓ nunciatiōem ſup cō petentia iuriſdictionis. & ibi, etiam ponit quędā alia ī materia iſta. Et de materia vide latē Fel. in. l. ſi quæramus. ff. de te teſta. in. iij. col. Itē an ſit, pnunciandū ſup exceptione, ſi opponaē delictum eſſe cōmiſſum extra territorium iudicis, excludat iuriſdictionē, vide Bar. q̃ nō in trac. iuriſdictio. in. q̃ō. xij.

1 ¶Licet † enim diebus feriatis ob neceſſitatē hoīm nō poſſet de neceſſitate ꝓcedi, vt hic:

d tñ iudicis executio[d] nō eſt interdicta, niſi in diebus feriatis in honorem dei: vt patet hic in fine. & q̃ executio ſententiæ poſſit fieri die feriato ob neceſſitatem hominum, eſt

e caſus in. c. ſignificauerunt. extra, de iudi. et

2 ibi ꝑ Inno. & per Io. an. † Cùm igitur inſtrumenta confeſionata, ſeu guarentigiata habeant executionem, ſicut diffinitiuæ ſentē tentię capi poterunt homines in diebus feriatis ob neceſſitatem hominum: ſecus in feriatis in honorem Dei.

ACtus. Actus, quí ſpectāt ad iuriſdictionem voluntariam, poſſunt celebrari diebus feriatis in honorē Dei. hoc. d. Et ſic videē, q̃ decre. quæ eſt de immu. ecc. c. j.

b quæ annullat omnes actus iudiciarios, quí fiunt in eccleſia, debet intelligi de actibus iudiciarijs, & contentioſis: non voluntarijs vt hic.

¶ Non eſſet nullus. Vide Ludo. in conſi. ccxlviij. in ordine ſuo in iij. col. vbi dicit intelligi debere ꝓ, pceſſum ad ulteriora pro nūciatū ſup emergēti, q̃n fuit cognitū ꝓ iudicē. & vide Ang. in cōſ. xcviij. ī. ij. co. & Paul. de Caſt. in. l. ſi. ff. ſi cert. pet. & Io. And. in addi. Specu. in titu. de ſen. in additi. incip. Item quod eſt ſciendum &c.

c ↠P O M A T E S. ¶Q̃m. Et ꝓcedat ēt ī feriatis, ī honorē dei, & q̃o notari[9] dici p̃t iſtrm appellatiōis cōficere. & ēt ī ſubſcriq; aljs actibus, q̃ die feriata p̃ñt expediri. Ita Anch. ī cōſi. ſuo. ccclxij. īcip. viſa plena. ī prin. & ī v. ſed forti[9] obij̃cit. vide ēt Fel. ī. c. cū M. F. col. xix. ī prī. de cōſt. & Alex. cōſ. clxxxvij. volumi. ſecundo colum. fina.

d ¶Iudicis executio. Dic q̃ vide q̃ dixi ī. l. j. ſ. nūciatio. de no. op. nū. ī prin. iij. co.

e ¶In. c. ſignificauerūt. Adde Bar. ſ. l. j. ſ. nūciatio. cū cōcor. ī. iij. col. de op. ro. nū. & Ang. de Are. ſ. l. ab executiōe, ſ. vj. co. ff. de app. Adde Fed. cōſi. xlviij. Et ad de tu circa hoc ēt, q̃ ſequeſtrū fieri p̃t, & ēt reuocari die feriato. Ita Lāſr. ī. c. q̃niam contra falſam ī ver. citationes. col. fi. de ꝑb. & Mod. rep. ſ. do. Fran. Cur. in. l. j. j. de prohib. pe. ſequen. q. x. & ponit Ange. de Aret. in. l. Imperatores. §. fi. ff. de appel. & Calcialup. in tract. de deb. ſuſpe. & fugi. in quæſtione. viij. prin.

↠ Pro cōcordia. Aduerte, q̃ diebus feriatis in honorem dei, habet ceſſare omnis ſtrepitus iudiciorū, per Bar. hic ſ. l. dies feſtos, de feriis. Cōtrari[9] tñ allegaē hic in. l. pe. hoc ti. de fer. ſ. l. diu[9]. ff. e. ſ. l. miles. §. ſexaginta. ff. de adul. Tu dic primo p̃t dici ſpeciale ī criālibus: qa debēt expediri quā citi[9] eſt poſsibile: qa iſtę eſt fauor incarceratorū. l. ꝑpēdū. in prin. C. de iud. vel aliter, & ſubtili[9], vera eſt ſ. prima opi. non ob. quod dicitur in. d. c. ſ. ſexaginta. & in. d. l. diuus, in hac. l. pe. prælleg. quia non loquitur niſi de dilatione libelli, quæ eſt facti: nec dicē actus iudicialis, etiam ſi loquatur de exceptione partis, vt ſenſit & voluit ex preſsē Barto. in locis prælallega. & maximē. in dicto. §. ſexaginta.

Hic videtur text. quòd per statutum possit disponi, quòd etiam in criminalibus procedatur, etiam in diebus feriatis in honorem Dei, & virginis Mariæ, & omnium sanctorum.

* ☞ *Suspectus de fuga quando possit capi, etiam die feriato in honorem Dei.*
* *Citatio facta die feriata, ad diem non feriatam, quando valeat.*

a **Dies festos.** [a] Diebus dominicis, & feriatis, in honorem Dei: debet cessare omnis cognitio & executio: possunt tamen celebrari cõtractus, & specula vel prælia, sunt illis diebus totaliter interdicta. h.d. Dicitur hic, nulla fideiussionis flagitetur exactio. s. iudicio sisti: nisi timeatur de eius recessu. Dic vt in gloss. Nota secundùm istam glos. quòd quando aliquis ↑est suspectus ne aufugiat potest capi die feriato in honorem Dei, vt det fideiussorẽ de stando iuri. Tene menti. licut etiam potest capi sua authoritate: vt. l. ait prætor. [a] §. si debitorem. ff. de his quæ in fraud. credi. quod intelligo si debitoris conditio sit mutata à die contracti debiti. aliàs si nulla mutatio interuenit, habet creditor quid sibi imputet. argumen. l. si is à quo. §. fin. ff. vt in poss. leg. Vltimò esset quærendum, [a] an↑ citatio facta die feriata, vt veniat die non feriata, valeat. quam quæstionem ponitur Cyn. hic, & domi. Iaco. But. disputauit. Ego examino plenè in. l. j. §. nuntiatio. ff. de operis noui nunciatio. &c.

b ↠ P. PAV. P.
¶ Suspectus. vide de ista materia suspicionis fuge: quę latè scripsi. l. ait prtor. §. si debitore. ff. de his quæ fraud. credi.

c ¶ Ait prætor. Vide oĩno alex. post Ang. & alios in. l. q bona. §. de illo. ff. de dã. infe.

d ¶ Quærẽdum. An autẽ si quis citatur, vt cõpareat die feriata, teneatur comparere ante vl̃ post? Bar. post nit ĩ repe. l ex quacũque. in vers. fi. ff. si qs in ius vocã. non ierit. vbi ẽt ponit. q. dã qua hic quærit Bar. & ibi dicit, q̃ si actus fact⁹ die feriato, trahit ad non feriatũ, valet. post nit etiam ibi, q̃ citatus à Papa vel Imperatore, debet cõparere etiam die feriata. Adde Pau. de Castr. consi. xxv. & Feder. consil. ccxliij.

e ↠ P. PAV. P.
¶ Turis ordine. Limita vt p Bart. in. l. si societatẽ. § arbitrorũ. ff. pro socio. in. v. colũ. Et iõ cleric⁹ agẽs cõtis: vt in contra. Quæro, an statim facta electione, quis habeat iurisdictionem antecq̃ ingrediatur officium. Glos. dicit, q̃ sic. De hoc dic vt dixi in l. Publius. in prin. de condi. & demon. & de testa. milit. l. pe. &c.

Nemo post. Ordinarius nõ potest recusari. nec potest ante diffinitiuam sententiam appellare. h.d. An possit recusari iudex ordinarius, vide ↑is in l. apertissimi. s. de iudic. &c.

1 ☞ *Reus in uetito examine quomodo possit trahere actorem.*
2 *In pœna huius l. habet locũ pœnitentia usque ad sententiã.*
3 *In pœnis legalibus habet locum pœnitentia usque ad sententiam. Fallit in l. prima. supra, de plus peti.*
4 *De qua sententia hic intelligatur.*
5 *An pœna huius l. inferatur ipso iure, uel habeatur pro condemnato.*
6 *Pœna huius legis an in eadem instantia, uel in alio iudicio auferatur.*
7 *An agi possit condictione sine causa, contra trahentem in uetito examine, ut liberet tractum.*
8 *Practica quomodo pronunciabitur contra trahentem, in uetito examine, in sententia diffinitiua.*

In crimina li. Hæc est bona, & singularis lex[1]. Et breuiter dicit: Qui alium in vetito trahit examine, perdit causam. h.d. Recitemus apparatum nostrũ per quæstiones. Quærit glo. quomodo ↑reus potest trahere actorem in vetito examine. Dicit glo. fortè si reus cõminetur, & si sub tali iudice nõ agat, & sic per metum, vel per dolum eum ad hoc cõpellit. hoc satis placet. Tu autem pone exẽpla magis clara. Sunt quidam casus, in quibus reus trahit actorem ad iudicem. verbi gratia, in l. diffamari. j. de inge. ma. vel facit reus actori statui terminum ad agendum. vt habuistis not. suprà, in l. j. vt nemo inuitus agere cog. infrà, qui accu. non pos. l. ea quidam. l. Titia. ff. de accu. facit quod habuistis in l. iij. qui bo. ce. pos. & quod ibi dixi. Quęro secundò, ↑quid si actorẽ postea, vel reũ pœniteat. Dicit glos. q̃ si eum pœnituit ante sententiam, indulgetur ei, vt actionem non perdat, nec pro confesso habeatur: vt l. quamuis. ff. de in ius voc. Quidam Vltramontani reprehẽdunt: vt refert Cy. Tu dic glo. dicere verum: quia ↑in istis pœnis legalibus est locus pœnitentiæ vsq; ad sententiam: vt l. qui cũ maior. §. accusasse. de bon. lib. & l. in seruitutem. §. petisse. eod. titu. Et not. per Dyn. in l. amplius. ff. rem ra. habe. Fallit in casu l. j. suprà, de plus pe. vbi vsq; ad lit. contest. tantùm est locus pœnitẽtiæ. Ratio, quia ibi in duobus reliquit. Sed quęro: ↑dicitur hic q̃ ante sententiã potest pœnitere. de qua sententia loquitur hic. Puto q̃ intelligatur de ea sententia quæ finit iudicium primum, in quo quis fuit tractus in examine vetito. De hoc dicam statim clarius. Quæro vtrum actor perdat actionem[k] vel reus habeatur pro ↑condemnato ipso iure, vel expectetur sententia. Glo. dicit, & bene, q̃ sentẽtia requiritur: quia text. dicit mulctetur, non, mulctatus sit. Simile in l. iubemus. §. œconomus. de sacrosan. eccle. & de pœ. iudi. qui ma. iud. aut. nouo iure. & aut. qui semel. j. quomodo & quando iud. & in multis similibus. Sed quæro, v↠trum ↑hoc fiat in eadẽ instantia, an opus sit nouo iudicio. Gl. videt ponere vtrãq; practicam, tra laicũ subiiciuntur legibus laicorum, & quo ad ordinẽ procedendi, & quo ad decisionẽ causæ. Vide Comã. latè cõs. cxxxix. ĩ j. & ij. col. & si re cõueniat clericus à laico coram sclari iudice. ↠ POMATES.
¶ Põt cõueniri. Barta generaliter loquẽtem reprehẽdit Pan. in c. proposuisti. in ij. col. in ver. sed quæro. extra, de fo. cõpe. & Imol. soluendo Bar. intellige vt per eum Panor. in fi. illius quæstionis.
¶ Habebat domicilium. Vide etiã Bar. in l. cũ quẽdã puella. & quæ ibi dixi post Bar. ff. de iurisdi. omn. iu. Adde do. Ange. in c. proposuisti. de fo. cõpe. &c. Habes hic p Alex. ĩ d. l. cũ quædã puella. & attende q̃ domicilitũ præcedes dicit ẽt si sit domicilium originis. De quo vide q̃ dicã in d. l. cũ q̃dam puella. Et adde qd̃ cõtra Bar. hic renẽt do. Ant. & Abb. in c. proposuisti. de fo. cõpet. & do. Maria. So. in c. licet. e. ti. q. x. principaliter. Et ẽt cõtra Bar. tenet d. Fr. de Are. ĩ d. c. proposuisti.
↠ POMATES.
¶ Priuatorum. Vide ad istã l. Roma. cõsi. xviij. Fel. in c. pastoralis. col. iiij. in princ. de exc. & do. Ant. de prato. in cõs. inferto, in cõsiliis Bar. ad fi. col. primæ. in j. volu.
¶ Lex. De materia huius l. latè Spe. in ti. de cõpe. iu. adi. s. j. v. breuiter scias &c. Et vide tu circa materiã huius l. qñ quis possit pœnitere, per Frã. de Are. in c. si diligenti. col. fi. de fo. cõpet. & ibidẽ do. Ma. Soc.
↠ P. PAV. P.
¶ Perdat actionem. Circa istã materiam an verba præsentis vel præteriti tẽporis importent ipso iure, vide panor. in c. si diligẽti. extra, de fo. cõ. in ij. col. & vide Ro. sing. iij. Ant. de But. cõsi. iiij. Vide Ange. cõsi. xxxvj. incip. in Dei nose. in vlti. col. vbi limitat illud q̃ verba primitiua futuri tẽpis regrunt sententiã post se, vt procedat in verbis dispositiuis: secus in cõditionalibus, vt ibi p eũ q̃ ẽt limitat aliter. Itẽ p singulari limitatione huius materiæ, vide Ang. oĩno cõs. ccc xxiiij. ĩci. illustris & magnific⁹ dñs. ad fi. Itẽ circa practicã hic positã vide Ro. cõsi. cclxix. in vlti. colũ. Itẽ q̃ verba futuri tẽporis, plata à testatore, puta, priuetur hę-

ditate: ↑portẽt ipso iure, vide Bal. in l. j. ĩ vij. col. C. de his quę pœne no. Frã. Crem. singulari vij. refert Soc. in c. Rodulphus in verbo, verba extra, de rescrip. dicens Bal. hoc non dicere. Item vide in materia quæ scribit Feli. in c. ij. col. j. extra, de rescri. Itẽ an illa verba, actus non valeat importent ipso iure, Bal. in l. vniuersa. ĩ. de preci. Impe. offer. cũ apostilla, quã ibi addidi ad Feli. remiſſiuè. Itẽ latissimè de materia, quæ verba importẽt ipso iure et quæ nõ, vide omnino Fel. in d. c. Rodulphus. vbi ĩ. vbi ponit in specie de infinitis verbis: & qd de verbo, nõ audiat. de quo ibi vide Alex. ĩ l. j. ĩ. §. sublata. ff. ad trebel. quem refert Fel. in c. fedes in vlt. col. ĩ prin. de rescri. an importẽt q̃ excludatur ipso iure. Sed tenẽdo cõtrarium vt p Feli. ibi, ille tex., pbat contrariũ. Et de verbo, careat, vide Fel. oĩno in c. ex tenore. in antepe. co. de rescrip. & in dicto verbo, vba. in iij. col. ante finem. Vide etiã in materia Iaſ. in l. fin. C. de iure emphy. vide in eius tabula, seu in l. ij. ibidem. Itẽ deverbo spoliari, an importet canonẽ latẽ ſniæ, vide Barb. in c. cũ olim. in pe. col. de rer. permu. Quid aũt de verbo, non valeat, an importet ipso iure, vide latẽ Iaſ. in l. vniuersa. ĩ iij. col. C. de trãſa. Item vide in verba, de verbo, irritum sit, q̃ nõ semp importet ipso iure, nisi sit iunctum cum alio, puta irritũ & inane, vide Iaſ. in l. post quã. circa fi. C. de pact. vide aliqua per Aret. in l. ij. §. quid si actor. de iureiur. in j. col. Quæ importent ipso iure, licet addantur verbo futuri temporis, vide etiam in materia do. Anto. consi. xxij. post prin. Et pondera eum velle qd̃ vbi lex dat facultatẽ aliquem expoliãdi pro pria authoritate, innuit eũ esse ipso iure priuatũ iure suo. Itẽ adde q̃ vbi sunt duo verba simul iuncta, puta irritũ & inane, importẽt ipso iure licet adiiciantur ẽbo futuri tẽpis, vide Iaſ. ĩ l. nõ dubiũ in x. no. C. de legi. vbi etiã contra regulam adducit vnum tex. super quo relinquit cogitandũ.
↠ P. PAV. P.
¶ Sentẽtiabit. Vide Abb. latius declarantem has practicas in c. si diligẽti. in nona col. de foro cõp. Et pro ſcta practica

Per iniquum. Hæc est bona l. Qui sunt de aliquo collegio rõne, pfessionis, iurisdictio nẽ eius q̃ præest collegio[d], recusare nõ pñt. h.d. ↑No. ex hac l. q̃ est multũ mẽti tenẽdũ, q̃ collegia approbata possunt dare suis rectoribus iurisdictionẽ ordinariam. Ex hoc nota ↑ q̃ collegia approbata pñt facere ĩter se statuta, de his q̃ ptinẽt ad eorũ iurisdictionẽ dixi in l. oẽs populi. de iusti. & iu.

Opp. dicit hic, q̃ illi q̃ sunt de negotiatione, nõ habẽt exceptionẽ occasione militiæ. & sic innuit q̃ possunt esse milites. Cõtra negotia. ne militẽt in rubro & nigro li. xij. Sol. intellige hoc ↑de quadã militia inermi. nõ em̃ iurabãt se nõ euitaturos mortẽ p̃ re publica sed aliã militiã assumebãt, vt faciũt milites Flor. q̃ militãt↑cã honoris: nihilominus mercãtia exercẽt: & dicunt populares.

Opp. scd̃o, ↑qa scd̃m hoc isti Priores seu Capitanei artiũ[e] possent cognoscere de publi. criminibus: vt ibi, tam publicis q̃ in priuatis &c. qd̃ vł cõtra l. j. ff. de offic. eius cui mã. est iurisd. vbi hoc cõcedit ſolũ iudicibus maioribus. Sol. dicit gl. intellige hic publicis. i. societatibus, vel collegijs illius. & q̃ dicit priuatis: ĩtellige quã habẽt inter se illi de illo collegio, vel societate, in his q̃ ptinent ad eorũ artẽ. & ita obseruat consuetudo. & vide istã gl. & no. Istud ẽt tenet Inn. de offi. or. c. cũ ab ecclesiarũ. Et sic isti ↑rectores artiũ, nõ habẽt iurisdictionẽ, nisi in his, q̃ per tinẽt ad eorũ artẽ[f], & in illis possunt facere statutũ, & nõ in alijs. Quærit gl. vtrũ vniuersitas scholariũ possit habere rectorẽ? Gl. vł dicere q̃ nõ qa tex. dicit q̃ aliquas pfessiones, vel negotiationes exercet sed scholares nõ profitentẽ, vel negotiantẽ: sed sub profitẽtibus addiscũt, vnde doct. bene possunt habere rectorẽ: quia pfitentẽ. Vide gl. tuam quæ hoc dicit docto. tenent q̃ ↑vniuersitas scholarium sit approbata, & possit habere rectorem, per auẽ. habita. j. ne fil. pro patre. & ita obseruat cõsuetudo. hic nõ sunt alia.

Quando Imperator inter pupillos, uel uiduas. *Rubrica.*

1 ☞ *Iurisdictio ordinaria recusatur propter miserabilitatem personarum.*
2 *Quis quando possit trahi extra prouinciam.*
3 *Miserabiles personæ, non possunt trahi extra prouinciã.*
4 *Personæ miserabiles quæ dicantur.*
5 *Vidua dicitur etiam mulier, quæ non habuit uirum.*

LEX vnica.

Si contra pupillos. [g] Personæ miserabiles nõ possunt trahi ad ius extra p̃uinciã: sed ipsi alios trahere possunt. hoc dicit. Nota ↑ergo casum, ĩ quo iurisdictio ordinaria recusatur: quia miserabiles personæ faciũt hoc authoritate huius legis. Alium casum vidistis in l. prima. j. si quacunque prædi. po. Oppo. & videtur quòd hoc sit de iure communi, q̃ ↑quis nõ possit trahi extra prouinciam: vt in auẽ. vt diffe. iud. §. j. Fateor quòd hodie est correctum: quia generaliter nemo trahi potest extra prouinciã suã, nisi iudice p̃uincię nę-

qd̃ corã eodem iudice possit peti vt punitur: dicit Bart. hic et Abbas ibi. vide ẽt Alex. consi. cix. post prin. in versic. p hoc etiã facit. in v. col. ad finem illius versicu.
↠ POMATES.
¶ Hic aduerte. Nota ergo, q̃ in huiusmodi remediis, quis dicitur reus, & ppterea dixit do. Alex. cõ. suo ciij. vol. v. q̃ talia remedia intentabit corã iudice suo.
¶ Magisterię. Vide q̃ per istũ tex. notanter dicit Bal. hic in fi. & no. & limitat Ale. in l. magistratibus. ff. e.
¶ Qui præest collegio. An aũt ille electus sit à superiore confirmandus, vide Alex. in l. more. cum seq. in vj. col. ff. eo. ti.
¶ Capitanei artiũ. Et an priores artiũ statutis suis possint adijcere pœnas, vide q̃ dixi in l. ij. ff. si qs ius di. non obtempe.
↠ P. PAV. P.
¶ Eorũ artem. Et ita obseruat cõsuetudo. Vide d. frã. cõs. xxxiij. in pri. & vide oĩno alia q̃ habes ad bar. in l. fi. ff. de excu. tut. Vide multa p Iaſ. in l. oẽs populi. ĩ ix. col. ff. de iust. & iure. ĩ ij. lect. & ĩ l. si qs ex argẽtarijs. §. ratione. ff. de edẽ. ĩ iij. & iiij. no. dicit q̃ habeat iurisdictionẽ nõ solum in spectantibus ad artẽ sed ĩ tẽ in depẽdentibꝰ et cõnexis ab eis. Itẽ q̃ ↑telligat in spectãtibꝰ ad artẽ, vide Iaſ. in l. age. in ij. co. C. de trãſ. Et de cap. et alijs colle. q̃ nõ possit ista tuta cõdere, vide per Feli. ĩ c. cũ oẽs. in j. & ij. char. de cõst. & in c. cũ accessissent. col. ij. & iij. eo. ti. Barb. latè cõ. xxix. vo. vbi et qd si esset confirmata à superiore.
↠ POMATES.
¶ Si contra pupillos. Vltra priuilegiũ, q̃ habet miserabilis ex ista l. vide ẽt aliqd q̃ ponit ĩ c. j. de posiu. Aliud q̃ ponit gl. ij. ĩ c. licet. extra, de cẽſi, et ibi Pa. aliud q̃ ponit Inn. ĩ c. significãtibus. de off. dele. q̃ nõ valet rescriptũ ipetratũ contra miserabilẽ pſonã nisi facta mẽtiõe de eiꝰ miseria p̃ textũ nr̃m hic sed illud ibi reprobat imo. qa tex. noster nõ pbat hoc. Vide Car. cõ. cxxxvj. col. v. ad fi. Itẽ aliud ponit ant. de But. ĩ l. licet ex fusceptis. de fo. cõp. sed illud ibi reprobat Panor. in v. col. in versicu. ij. non placet. Item aliud, quòd ponit in capi. ex tenore de foro competen. & ibi vide Maria. in capitu. primo in vlti. nota. & aliud

ponit Bar. q. vẽ-
tilata inter gloriosã
virginẽ Mariã & de
monẽ. in v. col. in ỹ si.
dixit aduocata. & a-
liud qđ ponit l. iij.
§. hoc aũt iudiciũ. in
iij. opp. ff. ẽt dã. infe.
an aũt his priuilegijs
possum renũciare, vi
de hic in verb. exce-
dere. q̃ videt sentire
cp nõ. & vide etiam
Panor. in c. ex parte.
ẽ. co. iij. de foro cõpe.
& Barba. in c. iij. col.
ỹ. de offi. deleg. ad fi.
& Fel in d. c. signifi-
cãtibus. col. ij. & seq.
vide Ant. de Bu. cõs.
xliij.

✠ P. PAV. P.
¶ Si cõtra pupillos.
est hic vna gl. singu-
laris cp etiã si istæ p-
sonæ renunciarẽt hu
jus priuilegio nõ va
leret: quam sequit &
mãdat Fel. in c. si dili
gẽti. de for cõpe. in il
la materia quõ quis
possit uti suo renun
ciare, colligẽs cp vbi
concedit aliqd alicui
miserabili psonæ, &
in misericordiã, non
põt per eũ, cui conce
dit, renunciari. Itẽ an
priuilegiũ huj⁹ legis
concedat indistincte
pupillis & viduis,
etiã si sint diuites. Al
ber. hic tangit, sed nõ
firmat. Spec. in tit. de
instru. editio. §. nunc
aliqua. ỹ. & scias. el
ỹ. est in vj. charta. te-
net cp solũ in paupe-
rib⁹: qa tũc sunt mi-
serabiles personæ: vt
per Alex. cõs. xxj. ad
fi. vol. j. Allegat Inn.
in c. significantibus.
de offic. dele. quẽ vi-
de. & clarẽ nõ firmat
Et vide Dec. in c. cæ
terũ. col. x. de iud. qa
vẽ velle contrarium
Paul. de Ca. in ista ru
bri. idẽ sentit bene p-
batũ in isto tex. in fi.
in dictione, alij. Et li
cet rubrica gñaliter
loquat, nõ est incon-
meniẽs eã restringere
ad pauperes, i quib⁹
militat ratio miserã-
tionis, super qua fun
dat ista decisio, vt p
Bald. & alios hic. Et
ad hoc põdera textũ
in c. sup quibusdã. in
fi. de ỹb. sig. q etiam
gñaliter loqt. Restrĩ
git igit ad pauperes
per Canonistas in d.
c. significantibus.

a ¶ Miserabiles perso
næ. Vide Inn. in cle. j.
de consti. do. Ant. in
c. licet. de cẽsi. & latẽ
do. Abb. in c. signifi-
cãtibus. de offi. dele.
& vide Spe. in tit. de
req. ỹ. itẽ qñ pupill⁹.
adde Paul. de Castr.
hic. & adde tu dictũ
Bar. hic: qũ dicit reli
qui arbitrio iudicis,
quæ dicant personæ
miserabiles, non pro
cedere, qñ in iure es-
set expressum, quæ
dicantur personę mi-
gligente. tñ hodie si iudex prouinciæ negli
geret, nõ possent trahi miserabiles † perso-
næ extra prouinciam; sed debet causa dele
gari in puincia huius l. authoritate. † Quæ
ro quæ dicant miserabiles personæ. [a] text.
ponit, pupilli & viduæ. & Inno. in c. signi
ficantibus. de offi. deleg. viduas; † intellige
etiã quæ nunquã habuerunt virũ. Nã vi
dua dicitur quæuis mulier, quæ non habet
virũ, & aliæ personæ infirmæ. Breuiter, pu
to iudicis arbitrio relinqui &c.

Vbi de criminibus agi oporteat. Rub.

§ Remissio ubi & quando habeat locum in criminalibus.
Remissio an habeat locum in contractibus. remissiue.
In criminalibus iurisdictio potest prorogari: & quomodo prorogetur per ignorantiam. nu. 4.
Vagabundus potest conueniri ubilibet: & si quis sit uaga-
bundus. nu. 6.

LEX I.

Væstiones. [b] Hic est valđ bo
nus tit. De crimine põt co
gnosci in loco delicti, in lo
co domicilij, & in loco pro
rogatæ iurisdictionis, & in loco vbi quis
plurimũ conuersatur. h. d. cũ l. seq. Opp.
dicitur hic cp põt cognoscere, vel cognosci
de maleficio in pluribus locis. Cõtra: † imò
semper quis debet remitti ad locũ cõmissi
criminis: [c] vt in auf. vt nul. iu. §. si verò quis
comprehensorũ. posita j. de adult. auf. si ve
rò criminis. Sol. tres sunt opi. Vna, cp facĩ
da sit remissio. verum est illo iudice postu
lante, in quo loco quis deliquit. ita loquun
tur contraria. secus si non peteret: qa potest
alibi cognosci. ita loquit hic. & hęc est vna
opi. & bona. Alij dicunt cp debent remitti
ad locũ delicti. s. ad puniendũ. cognosci ve
rò põt de delicto in pluribus locis: vt hac
l. Hoc nõ videtur verũ; quia hæc lex dicit
perfici debere: & sic denotat cp perficiatur
vsq; ad executionẽ. Alia est opi. & est vera
cõiuncta cũ prima, cp remissio debet fieri
ad postulationẽ iudicis illius loci, vbi male
ficiũ est cõmissum. tñ remissio non fit sim-
pliciter, sed debet cognosci summatim per
iudicẽ loci à quo postulat remissio, an iste
reus fuerit contumax in loco delicti: vt in
d. §. si verò quis cõprehẽsorũ. De hoc dixi
in l. fi. §. j. ff. de pub. & l. si cui. §. fi. ff. de accu.

An aũt in contractibus † fiat remissio, tan
git glo. in l. hęres absens. §. j. ff. de iud. & ibi
dicemus, & tene menti illã opi. cp possit co
gnoscere vnus iudex, & remittere ad iudi
cem loci cõmissi criminis ad puniendũ: &
vide glo. j. Opp. secundò, dicit hic, cp põt
cognosci vbi inchoata est lis. cõtra secũdũ
hoc procederet corã iudice incõpetenti.
cõtra l. j. §. tí. ij. Sol. Intellige hanc l. † cp fuit
lis inchoata corã eo, qui aliàs cognitionem
habebat similiũ causarũ [d] criminaliũ: ideo
eius iurisdictio potuit prorogari. Secundũ
ergo hoc intellige cp scienter fuit lis inchoa
ta corã iudice incõpetenti: vt l. j. & ij. ff. de
iudi. Contra opp. cp causę criminales nõ
possunt delegari: vt l. j. ff. de offic. eius cui
manda. est iurisd. Solu. Aliud est dicere an
causa possit delegari: aliud est an possit iu
risdictio prorogari. illa enim non est dele-
gatio, sed cognoscit ex vigore propriæ iu
risdictionis: vt habuistis in l. episcopale. §.
de epi. au. Quæro, quid si ab initio igno-
rat reus, qa credebat iudicẽ esse suũ: postea
sciuit, & sponte ligauit: an valeat iudicium?
Gl. istud tãgit hic melius cp alibi. Ideo † pro
declaratione istius glo. dicas tria verba sic:
Qñcp in iudice nõ est defectus iurisdictio-
nis, sed est defectus volũtatis partium, quę
nõ prorogãt iurisdictionẽ, ppter ignorãtiã
tũc licet ab initio ignorauit, & postea sciuit
& ratũ habuit, validatur iudiciũ: quia erat
defectus solũ in voluntate argu. l. licet. ff. de
pcu. Qñcp fuit defectus in iurisdictiõe iu-
dicis: tũc postea pendente cã iudicij iurisdi
ctio superueniat. Dic, aut superuenit ex cã
de nouo emergente: & iudiciũ nullo modo
põt cõfirmari. Ita tenet hic gl. in scd'o mem
bro. Ratio: quia initium iudicij nõ fuit legi
timũ: vt l. momẽtaneæ. ff. quí legi. perso. Si
verò superuenit iurisdictio ex cã de pręteri
to: tunc confirmatur iudiciũ vt ex nũc, non
vt ex tunc: vt l. obseruare. §. fi. ff. de offi. pro
con. Habuistis no. in l. j. §. quí pro sua iuris.
iud. dari non pos. & vide gl.

Quæro, dí
citur hic, vel vbi reperiunt. quid est hoc di
ctũ, vbi reperiunt? Dicunt quidã, vbicũcp
ppter illud verbũ Dñi, vbi te inuenero, ibi
te iudicabo. Certè Deus põt bene dicere
illud verbũ: quia habet iurisdictionẽ sup to
to: sed Imperator, & alius iudex non. Vnde
gl. bene dicit, cp debet intelligi vbi reperiũ
tur. s. habere domicilium & ista est bona. Alij
intelligũt hoc de vagabũdo, qui põt vbicũcp
cõuenirí. vide gl. istã quã no. Et sic nota † cp
vagabundus põt cõueniri vbilibet. Idẽ no.
j. proxi. & de iud. l. hæres absens. §. proinde.
sed qs sit vagabundus, † gl. tangit in l. eius q
§. fi. ad mun. et per Dy. melior est gl. in l. iiij.
§. ptor. de dam. infec. vbi vagabũdus dici-
tur, qui propriam habitationem non habet.
Venio ad l. seq. &c.

LEX II

Ciens. Dicit hic. Vbi degit,
cãm cognoscet. qđ est
hoc dictũ, vbi degit? Gl. dicit, vbi
habet domicilium. Vel dic de vaga-
bundo. Certè scd'm hoc nihil adderet ad le
gem pcedentẽ. Dic ergo, vbi degit. i. cõuer
satur: vt scholaris in scholis, qui non habet
domicilium. facit j. vbi scñ. vel cla. l. ij. Et hoc
tenet Inn. & dicam vobis ibi. Ex hoc ha
bes cp Florentini, & alij, qui stant in ciuita-
te ista, licet non habeant hic domicilium: tñ
propter multã conuersationem quã habẽt,
possent hic conueniri, qđ est valde notãdũ
& idem de scholari. qđ tene menti.

1 *Quæ priuilegia tollantur ex dispositione huius legis.*
2 *Rescriptum non potest impetrari extra prouinciam, nisi data negligentia iudicis prouinciæ, uel si potentiam ad uersarij perhorrescat. nu. 3.*
4 *Si conuenitur mandatarius de delicto, habet dilationem ad denunciandum domino: & propter quid datur.*
5 *Procurator etiam in ciuilibus habet dilationem ad denunciandum domino, ut possit instrui de suis defensionibus.*
6 *Quando quis conuenitur, semper habet dilationem ad denunciandum ei, ad quem negotium principaliter spectat, ut possit uti eius defensionibus.*
7 *Fideiussori datur dilatio, ut denunciet domino, ut ab eo instruatur.*
8 *Laboratores, conductores, & emptores, & simules habent dilationem ad denunciandum domino, ut instruatur ad defensionem.*
9 *Casus, in quo lite non contestata proceditur.*
10 *Sententia lata contra conductorem, quando possit exequi contra dominum absentem.*

ferabiles. Ita do. Ma
ria. Soci. de foro cõp.
in c. ex tenore.

¶ Quæstiones. De
materia huius tit. vi
de per Ang. de Aret.
in tract. malefi. i ver.
existens Florẽtiæ. &
Bar. in l. si cui. §. fi. in
fi. de accu.

✠ P. PAV. P.
¶ Criminis. Vide cir
ca istam materiã re-
missionis, quid si iu-
dex domicilij ita cœ-
pisset cognoscere: &
quid si iam lata esset
sniã: an iudex loci de
licti possit postea pe
tere remissionem. Et
alia in materia, vide
Alex. in l. à diuo Pio
§. sniam Romę dictã
in j. charta, & seq. ff.
de re iudi. post alios
ibi. & etiam ibi addi
di ad eũ. An autem si
quis committat deli
ctum in aliquo loco
postea mutet domi-
cilium in alio loco pos
sit conueniri in loco
nouj domicilij, & pu
niri pro delicto alibi
cõmisso, vide Barb.
in c. ex communica-
tus. in ij. col. de offic.
delega. De materia
remissionis in crimi
nalibus, vide Fel. in
c. fi. charta ij. de foro
compe. in ciuili. vide
ibi in pen. charta.

¶ Similiũ causarũ.
Adde tu & vide Al-
re. in c. si diligẽti. col.
ij. de foro compet.

¶ Propter ignoran-
tiã. Et qñ error litigã
tium ẽpediat prorо-
gationem iurisdictio
nis, adde & vide ple
nè per do. Mari. Soc.
in c. significasti. arg.
vj. q. ij. de foro cõpe.

✠ P. PAV. P.
¶ Qua in prouincia.
Circa istud qđ dici-
tur in isto textu, cp si
quis haberet priuile
gium ne conueniret
nisi certo loco, si ali-
bi delinquat, cp pos-
sit alibi conueniri in
loco delicti, non ob-
stante priuilegio. Vi
de Iaf. post alios in l.
fi. ff. de consti. princi
pum. in ix. col. ad fi-
nem. Et pondera tex
tum notab. in c. j. de
priuile. in vj. Et vide
etiam Abba. in c. fin.
in vj. & vij. col. ex-
tra, de foro compet.

f Va in prouincia: [f] Primò ponit vnũ dictũ,
vbi quis debeat conueni
ri: qđ erat de iure antiquo. Scd'ò ponit quædã singularia
quæ

quæ inducunt per hanc aut. Tertiò excipit à prædictis. Secũda
ibi: si ergo. Tertia ibi: excipit. Habes in hac l. quædã singularia.
Primò in ver. si ergo habes singulare illud, qđ dicit: omni priui-
legio cessante. In ỹ. eo aũt absente habes tria singularia. Primò,
cp datur dilatio ad denũciandũ dño. Secundò cp dñs ipse absens
condemnabitur lite non cõtestata. Tertiò, cp condemnato pcu-
ratore fit satisfactio de rebus dñi, si procurator non est soluẽdo.
In ver. sed si nec ipse habes aliud singulare: quia qs condemna-
bitur lite non contestata. Opp. cp ista lex ponat superfluum in
seipsa. nã primò dicit, deliquit postea dicit, criminũ glo. exponit
cp primò intelligatur deliquit: ita cp cõueniat ciuiliter. postea dũ
dicit, criminũ: intelligitur criminaliter. Vel dic, primò loquit qñ
deliquit sine animo, postea cũ animo. Ita dicit gl. vel dicas cp pri-
mò in eo qđ dicit, deliquit: loquitur qñ quis conuenitur in loco
delicti. Secundò, cũ dicit, criminum, reus: loquit qñ quis cõuenit
in loco domicilij, vel alio loco permisso: vt l. j. & ij. huius titu.

Oppo. secundò, & videtur cp hæc lex sit superflua: quoniam
hoc erat de iure antiquo. Solu. dico cp non erat ita expresè dictũ
de iure antiquo. Præterea: hic multa specialia additur speciali
ter, illud qđ dicit, omni priuilegio cessante. Sed cõtra hoc op-
po. de l. j. §. tit. j. & §. de epis. & cle. aut. clericus. & aut. causa. vbi
quis habet priuilegia, per quæ recusat iudicem. Quidam dicũt:
† bene tollitur priuilegiũ fori, sed nõ priuilegiũ sui iudicis: quasi
dicat, forũ ciuitatis Perusij, vbi qs deliquit, declinare nõ potest.
Sed tñ debet cõueniri corã suo iudice: hoc est, clericus corã epo:
scholaris corã suo iudice: & similia. Vel dic verius, cp ista ver-
ba, omni priuilegio debẽt intelligi de priuilegio in corpore iuris
non incluso. Priuilegia enim inclusa in corpore iuris, nõ tollunt
ex verbis istius aut. qđ est notandum. Simile no. in l. ij. §. legatis.
ff. de iud. & l. hæres absens. in prin. ff. de iud. qđ tene mẽti. Itẽ
opp. ad primũ, & ad idẽ, & videtur cp quis possit trahi extra pro-
uinciã per rescriptum, vt §. de dila. l. si quando. & aut. quòd fieri.
Sol. Hic tollit priuilegiũ reo, si aliquod priuilegiũ allegaret, pro-
pter qđ non conueniatur in sua prouincia: sed in lege contraria
concedit actori impetrare rescriptum extra prouinciam. Contra
hoc opp. de l. in criminali. §. ti. ij. vbi innuit etiam reum ad iudicẽ
impetrare rescriptum extra puinciam. Sol. Dicunt quidam, qđ
illa corrigitur per istam. Tu dic cp non corrigitur. fateor enim cp
reus potest impetrare rescriptum ad iudicem extra prouinciam:
tamen si præueniretur, quia prius esset conuentus coram iudice
suæ prouinciæ, non posset vti exceptione aliqua ex vigore illius
rescripti, ppter verba huius aut. Sed si prius traheretur actor ad
iudicium corã iudice delegato, procederet iudicium, nec posset
postea conueniri coram iudice prouinciæ, obstante exceptione
præuentionis, quæ est inserta in corpore iuris: vt l. vbi acceptum.
ff. de iud. nec esset tũc ppriè exceptio, ex vigore impetrati rescri-
pti, seu priuilegij. hodie tamẽ † est hoc expeditũ, cp nec actor, nec
reus põt impetrare rescriptũ extra puinciã: nisi ppter negligen-
tiam iudicis prouinciæ: vt in aut. vt diffe. iu. §. j. † Itẽ qñ aduer-
sarij potentiam perhorresceret: vt §. tít. j. l. j. in fi. & istud est hodie
expressum extra, de rescri. c. statutum. §. cũ vero. lib. vj. vbi vtitur
expresse verbis l. j. in fi. præcedentis tit. Venio ad ver. eo autẽ
absente. Primò quęro de intellectu huius ver. Antiqui posue
runt casum vt habetis in prin. gl. quã casus positionẽ gl. reprehẽ-
dit, & bene. Secunda, casus positio est in eo, qui aliquẽ deiecit
de possessione, aliquo mandante: vt si de hoc accusaretur, vel cõ
ueniatur, habet dilationem ad denunciandũ domino. & proce-
datur scd'm formam huius aut. Vide istam gl. & no. scd'm istam
casus positionem, † cp si conuenitur mandatarius de delicto, ha-
bet dilationem ad denunciandum domino: & ista dilatio nõ da
tur, vt ex hoc liberetur conuentus, sed datur vt conuentus à do-
mino possit instrui de suis defensionibus. arg. extra, de procura.
c. constitutis. qđ est notandum. Et scd'm hæc intelliges istã aut.
quòd conueniebatur de isto crimine ciuiliter, & illo casu quo
vnius satisfactio liberat alium, aliàs pro derelicto procuratoris
non fieret executio in dominum, cùm vnusquisque ppria & se-
parata obligatione teneatur, vt j. dicam. Potest tamen esse casus,
in quo iste mandatarius excusabitur propter mandatum, secun
dum ea quæ no. in l. liber homo. ff. ad legem Aquil. & dixi plenè
in l. non solùm. §. si mandato. ff. de iniur. Tertiò modo ponitur
casus in eo, qui contraxit te mandante: vt in gloss. & secundùm
hanc debes exponere, ex cuius domo iniquum quid patior: quia
non obseruant contenta in contractu. No.
5 istam casus positionem, quòd etiam † in cõ- a
tractibus procurator debet habere dilatio-
nem ad denunciandum domino, vt possit
de suis defensionibus instrui vt dicto c. cõ- b
stitutis. Quartò modo ponitur casus in
eo, cui data fuit pecunia contemplatione
vtriusque: vt suprà, si tutor vel cura. inter-
ue. l. si creditor. & l. si pupilli. §. j. ff. de nego.
6 gest. Ex quo nota cp quis † debet habere
dilationem ad denunciandum ei, ad quem negotium principali
ter spectat, licet non conueniatur vt procurator, nec vt fideiussor:
vel debet habere dilationem ad denunciandum socio suo, cuius
æqualiter interest. Et semper intelligas qđ illa dilatio fiat, vt pos
sit instrui de defensionibus suis, vt infrà dicam. Quintò mo-
do ponit casum Ioan. in fideiussore de iudicio sisti, qui debet ha
bere dilationem ad denunciandum domino. Ex quo etiam no-
7 ta † cp fideiussori datur dilatio, vt denunciet domino, vt sic ab eo
possit de defensionibus suis instrui. Facit ad hoc l. idemcp. §. gña
liter. ff. man. Aduerte, omnes istæ positiones possunt sustineri, vt
vidistis, & notabiles sunt: tamen non congruunt literæ in corpo
re, quæ dicit, siue procurator, siue conductor, siue quicunq; sit
alius. Et ideo Vltramontani ponunt casum, & bene: si dominus
erat absens, & dimisit procuratorem, siue castaldionem, siue la-
borantem, vel conductorem suum, vel emptorem fructuum: &
ille informatus à domino suo icidit arborem in possessione, quã
alius dicebat suam esse: certè si talis accusatur, vel ciuiliter con-
uenitur, debet habere dilationem ad denunciandum domino: vt
sic ab eo de suis defensionibus instrui possit: qui si venerit, vel
non venerit, pcedereturvt litera iacet. Nota ergo ex ista lectura
8 cp † laboratores, conductores, & emptores, & omnes similes de-
bent habere dilationem ad denunciandum domino, vel ad de-
nunciandum eorũ actori, vt possint instrui de defensionibus. Et
hoc dico ad differentiam illius dilationis, quæ datur ad denun-
ciandum domino, vt j. vbi in rem actio. l. ij. per quam dilationem
liberatur reus ab instantia iudicij: vt ibi vidistis. Oppo. hic in-
nuit cp perueniatur ad diffinitiuam sententiam lite non contest.
contra in l. fi. §. illud. de tempo. appella. Solu. Specialis est casus,
9 † in quo lite non contestata proceditur: quia lis videtur quasi cõ
testata per istam dilationem, quæ datur ad denunciandũ domi-
no: vt videbitis in d. l. ij. vbi in rem act. Oppon. res inter alios
acta, alijs non præiudicat: vt j. res inter alios acta. in rubro & ni-
gro. & j. quí. res iudi. nõ nocet. per totum. Sed hic dicitur qđ lata
sententia contra castaldionẽ cõductorem, & similes, si non sunt
soluendo, satisfiet de rebus domini: quare malè gloss. dicit, cp hic
tex. debet intelligi, quando sniã est lata contra ipsum dominum
absentem: non aũt qñ est sententia lata in conductorem, & simi-
les: fiet executio in bonis domini. Vide gl. super ver. non fit. Glo.
in l. venditor. ff. de iud. videt velle cp ex sniã contra præsentẽ fiet
executio in absentem. Idem videtur tex. in l. si procuratorem. §.
si ignoranter. ff. manda. tex. hic clarius videtur dicere cp in subsi-
dium non existente soluendo conductore, vel simili, fiet execu-
10 tio in bonis domini, dico sic: † Quando aliquis præponit aliquẽ
certo ponderi, vel facit eum vsufructuarium: videtur eum face-
re procuratorem ad omnia incumbentia illi ponderi: vt l. secun-
da. ff. de oper. no. nun. & vsufru. quemadmo. ca. l. prima. in fin. &
lege seq. per hoc tamen generale mandatum non videtur man-
datum delictum: vt l. si procurator. de condictio. indeb. vnde
ex delicto talis procuratoris, nullo modo in dominum debet fie
ri executio. Sed si nos poneremus à domino esse mandatum ex-
presse: vt quia lacauit possessionẽ cum talibus finibus: & sic cõ-
prehendebat aliena: tunc si quidem procurator fuisset conuen-
tus criminaliter ex suo delicto, & fuisset condemnatus, non satis
fieret de bonis domini: quia procurator soluendo dominum nõ
liberaret: vt l. si quis id quòd. §. fin. cum lege sequen. de iurisd.
dict. om. iudi. & l. prima. de cõdic. fur. Sed si cõueniretur ciuili-
ter ad interesse, quo casu solutio procuratoris liberat dominum:
vt d. l. j. de condic. furti. tunc ipsemet procurator posset satisface
re de bonis domini, vt in illis possit fieri executio procuratore
hoc volente, vt dicto. §. si ignoranter. & hoc negotium absentis
vtiliter fit, argu. §. de episco. & cleri. authen. si captiui. & dixi vo-
bis in l. ea. §. Cato. de verborum obligat. Vltimò quærit gloss.

quot ſpecialia inducantur per hanc authē. dixi vobis ſuprà in principio legis.

Vbi de poſſeſsione agi &c. Rubri.

LEX vnica.

VBi autem. Vbi eſt facta vis, & vbi eſt poſſeſsio, ibi pōt agi de poſſeſsione. h. d. Vide gl. facit hæc lex ad quæſtionē, ſi exiſtens in territorio Peruſij, percutit aliquē cum ſagitta in territorio Aſiſij: quo loco poſſit conueniri[a]. De hoc dic vt dixi in l. libellorum. ff. de accuſa.

Vbi fideicom. peti oporteat. Rub.

LEX vnica.

FIdeicōmiſſum. De materia iſtius legis dic plenè vt no. in l. qd legatur. ff. de iud. Vltimò aduerte ad gl. quæ eſt ſuper ver. relicta eſt &c. quæ dicit, vt ſit tertiū adiacēs. Dy. dicit, i. verbū tertiæ perſonæ nullam determinationem habens.

Vbi conueniatur, qui certo loco dare promiſit. Rubrica.

☞ *Actio arbitraria quæ dicatur.*
Vtrum omnis actio ſtricti iuris dicatur arbitraria propter electionem loci.
Si contractus celebratur Florentiæ, & ſolutio deſtinatur Mediolani: an Florentiæ, & ſic in loco contractus quis conueniatur.

LEX vnica.

QVi certo loco. In actionibus arbitrarijs, propter adiectionem loci, habetur ratio intereſſe vtriuſque partis. h. d. †Quæro, quę dicatur actio arbitraria. Dico q actio arbitraria eſt, in qua exercetur officium iudicis mercenarium, actioni deſeruiens, propter aliquod incidēs intrinſecus. Hoc dico, vt cognoſcatis i quo differat ab actionibus bonę fidei, in quibus deſeruit officium iudicis mercenarium, ſecundùm naturam actionis propoſitę. Nam ex natura actionis propoſitę bonæ fidei, veniunt vſuræ, venit intereſſe, iuratur in litē, & ſimilia. ſed in actione ſtricti iuris, ſecundum naturam actionis propoſitæ, hoc non poteſt fieri; ſed æquitas ſuggerit propter adiectionem loci, vt iudex habeat rationem interesſe vtriuſque. Ideo propter hanc adiectionem hæc actio dicitur etiam aliis modis arbitraria: vt Inſtitu. de act. §. præterea. †Quærit gloſſ. vtrum poſſit conueniri in quolibet loco. Dicit gloſſ. quòd ſic, ſcilicet in loco idoneo.

Item quærit, vtrum omnis actio ſtricti iuris ſit arbitraria propter adiectionem loci. Et dicit q non, niſi in quatuor caſibus, ſci licet in conſtituta pecunia, ex ſtipulatu, ex mutuo, ex teſtamento. Dominus Nico. de Mat. diſputauit contrarium in quolibet iſtorum. Dicemus in materia de eo quòd certo loco anno futuro. Quærit gloſſ. †ego exiſtens Peruſij promiſi me daturum centum Florentiæ. non eſt dubium quòd Florentiæ poſsim conueniri, vbi eſt ſolutio facienda: vt lege contraxiſſe. ff. de actio. & obliga. Sed an poſsim conueniri hic, vbi verba fuerunt celebrata. Gloſſ. tangit hic, & lege. v. §. Iulianus. ff. de conſtitutio. pecu. lege prima. de bono. autho. iudic. poſſeſsio. & ibi dixi. Tex. videtur in lege. quæro. ff. de ſolu. ſecundùm Petrum & ibi dixi.

Vbi in rem actio exerceri debeat. Rubrica.

☞ *Venditor ſi uult emptorem defendere, an poſſit iudicium ſuſcipere inuito actore.*
Venditor poteſt ſuſcipere iudicium, ut ſimplex defenſor, non tamen animo nouandi.
Stante ſtatuto, quod inter conſanguineos fiat compromiſſum, ſi unus ex fratribus qui uendidit, comparet pro defenſione contra alium fratrem uendicantem, an ſtatutum habebit locum.
Per compromiſſum quòd ſit in arbitratorem, non fit mutatio iuriſdictionis.
Arbitramentum eſt quædam tranſactio.
Qui de neceſsitate alium defendit, poteſt ex ſua perſona exceptiones, & beneficia deducere.

IN rem actio. Actio in rem daſ cōtra poſſidentē: & ex perſona actoris nō fit mutatio iudicis. hoc dicit iſta nota. l. No. tex. ibi in fi. nec enim iuriſdictionis &c. Ad illud quòd j. dicā. Circa hanc l. quærit gl. †quid ſi venditor vult defendere emptorem, & pro eo ſuſcipere iudicium inuito actore, an poteſt. Glo. determinat hic q ſic: tamē in foro emptionis, non ipſius venditoris: vt l. venditor. ff. de iudic. facit de peti. hære. l. ſed & ſi. §. item ſi rem. in fi. & verum dicit tamen in hoc eſt dubium, ſi inuito actore poteſt ſuſcipere iudiciū animo nouandi: vt ſic emptor vlterius non teneatur. Gloſ. videt tenere q ſic in l. liberto. §. fi. de neg. geſt. & malè dicit, ſecundùm Modernos hic, per l. ſi mandato. §. j. ff. manda. Doct. tangūt hic: Ego plenè dixi in l. ſolutionem. ff. de ſolu. Tanquam ergo † ſimplex defenſor poteſt ſuſcipere iudiciū: non tamen animo nouādi. Vltimò hic videtur caſus illius q. [b] quam diſputaui. dicit ſtatutum † q cauſæ quæ vertuntur inter conſanguineos, committantur in arbitratores. Contingit q frater meus vēdicauit ab eo, cui vendidi poſſeſsionem. ego iui ad defendendum illū cui vēdideram, & defenſione ſuſcepta petij cauſam cōpromitti, tan quam vertentem inter conſanguineos aliàs coniunctos: quæritur an poſſum. q non debeat compromitti videtur caſus hic, & in l. venditor. ff. de iudicijs. Contrarium determinaui per hāc rationem: quia † per compromiſſum, qd fit in arbitratorem, non fit mutatio iudicis, vel iuriſdictionis: imò prima cauſa deciditur coram iudice. Cū enim arbitramentum † ſit quædam tranſactio: vt in auſ. ſi verò contigerit ſ. de iud. & ibi dixi. & in corpore vt diſſe. iud. §. j. & ibi gl. quando peto compromitti, idem eſt dicere, quòd peto q tranſigamus ſcd'm arbitrium talis. & ſic non eſt mutatio iuriſdictionis: ſed eſt quoddam beneficium competens partibus & per hoc hæc lex nihil facit ad propoſitum. Tamē ad determinationem cōnis ille, qui de † neceſsitate defendit alium, pōt defenſiones, excē. & beneficia, ex ſua perſona in iudiciū deducere: vt l. idemq. §. genera. ff. man. & ibi tex. & gl. l. procurator ad. exhi. §. j. & ibi dixi. rem ra. habe. ergo iſte poterit ex ſua perſona iſtam defenſionem in iudicium deducere &c.

Poſſidens alicno nomine poteſt dominum in iudicio nominare.
Reuerſus quando agat de proprietate, quando aliquis fuit in poſſeſsione ſuorum bonorum.
Denunciatio facta domino, quando habeat uim quaſi litis conteſtationis.
Quaſi quoddam prælium, quid ſit.
Ex diſpoſitione huius legis inducitur poſſidenti quædam exceptio declinatoria.
Diſpoſitio huius legis, in quo poſſeſſore habeat locum, ut poſſit dominum in iudicio nominare.
Poſſidens ciuiliter, nominatus in dominum in iudicio, poteſt conueniri rei uēdicatione.
Nominare dominum in iudicio, quòd poſſit poſſidens rem mobilem. & nu. 11.
Nominatio an poſſit fieri in iuribus incorporalibus.
Nominatio an habeat locum in iudicio poſſeſſorio.
Conuentus in actione miſta, utputa in petitione hæreditatis, quando poſſit dominum in iudicio nominare.
Conuentus actione perſonali, an poſſit dominum in iudicio nominare.
Nominatio quòd debeat fieri ante litem conteſtatam.
Nominans dominum in iudicio, an debeat probare ſe poſſidere nomine alieno.
Si poſſidēs nomine alieno cōuenitur, ſi nō nominet dīm in iudicio an teneat proceſſus.
Sententia lata cōtra, colonum, uel alium, alieno nomine poſſidentem an noceat domino.
Per iudicem denunciandum eſt domino.
Domino comparente datur nouus libellus.
Nominans debet poſſeſsionem in nominatum transferre.

LEX II.

SI quis alterius. 'Iſta eſt ſingularis lex: & non eſt alibi in corpore iuris ciuilis. Breuiter dicit: Alieno nomine † poſsidens conuētus pōt dīm in iudicio noīare[a] & ei ſunt dādæ inducīæ ad denūciandū dño, & habet vim q̄ſi cōteſtatiōis quo ad iterrūpendum

dum præſcriptionem, & vt reuerſus dominus de poſſeſsione nō audiatur. hoc dicit. Dicitur hic q † reuerſus auditur de proprietate tantū. Contra: imò de poſſeſsione: vt l. ſi quis emptionis. §. pen. j. de præſcri. xxx. anno. Sol. Quandoq miſsio in poſſeſsionem fit ante litis conteſtationem: & tunc auditur de poſſeſsione & proprietate: vt lege contraria. Quandoq miſsio in poſſeſsionem fit poſt litem conteſtatam, vel quaſi: & tunc non audiē de poſſeſsione, ſed de proprietate. hic eſt caſus hic. Quandoq miſsio in poſſeſsionem fit poſt diffinitiuam ſnīam: & tunc non audiē, nec de proprietate, nec de poſſeſsione: vt l. perandū. §. ſinautem reus. ſ. de iud. j. quomodo & qñ iud. l. conſentaneū. & ibi vidiſtis. Quæro, vnde inducatur iſta quaſi conteſtatio, de qua fit hic mentio.

Tex. dicit † q hæc denūciatio facta domino habet vim quaſi cōteſtationis. Ad qd intelligendū aduerte, vt dixi tibi in l. j. de lite. conte. iſtud qd dicimus de iſta litis conteſtatione ciuili, pcedit quaſi ad exemplum prælij corporalis: vt vidiſtis. Quandoq in prælio † corporali, illi, qui tenēt vnam arcem, vel vnū fortalicīū, dicunt volo denūciare dño pro quo hic ſum: & niſi mihi ſuccurrerit intra tantū tempus, ego cedam tibi qui facis exercitū cōtra me. Iſtud eſt quaſi quoddam prælium: ita hic iſte tenēs rem alieno nomine, nominans dominum in iudicio expectat ab eo ſubſidium, quo veniente litigatur: eo non veniente cedit. Et ſic † ex hac lege inducitur poſſidenti alieno noīe quędam exceptio declinatoria, vt non cogatur ſubire iudiciū, ſi eius dñs veniat, ipſe litigabit, & contra eum dabitur libellus: vt ibi actoris intētiones excipiat: ſi verò non veniet, ipſe erit citandus, & cōſtituēdus in contumacia: vt ibi: edictis legitimis citare curabit: & ſic iſte poſſidens non inquietabitur vlterius. Et in hoc differt iſta denūciatio, quæ hic fit, ab ea, quæ ponitur in auſ. qua in prouincia. ſ. vbi de cri. agi. nam illa denunciatio fit, vt conuentus poſsit iſtrui defenſionibus ſuis: nō vt per hoc à iudicio liberetur: vt vidiſtis ibi.

Quæro, dicitur hic q quis alieno nomine poſsidens: de † quo loquitur iſta lex. Dicunt quidam de eo qui nō habet ius in re, vt commodatarius, colonus, vel inquilinus. Item i eo qui habet ius in re, vt feudatarius, emphyteuta, & ſimiles. & hoc propter generalitatem huius legis. Alij dicunt contra. nam illi, qui non habēt ius in re, poſsident nomine ſuo, non nomine alieno: ideo dominum non nominant in iudicio. & iſta opinio communiter tenet.

Et mihi videtur qd debemus ſic dicere[a]. Aut iſte, qui habet ius in re, conuenitur ſolū reſpectu poſſeſsionis: vt quia emphyteuta cōuenitur ab alio dicente ſe potiorē emphyteutam eſſe: tūc vera ſit iſta opinio, qd non poſsit dominum in iudicio nominare: qa ei non præiudicatur. Si verò conuenitur reſpectu dominij directi: & ſic reſpectu iuris, qd eſt apud alium, debet nominare dominum in iudicio: & liberabitur à iudicio, reſpectu illius dominij, quatenus illud iudicium non repugnat iuri ipſius emphyteutæ. Poteſt enim dicere emphyteuta, nō curo quis ſit dñs directò nec hoc volo defendere: ſed dico me eſſe emphyteutā. ſed quatenus ius, vel petitio actoris repugnaret iuri ſuīpſius emphyteutæ, haberet emphyteuta neceſſe ſe defendere: nec poſſet dominū nominare, quantū ad declinandum iudicium: ſed bene poſſet eū nominare, vt poſsit ab eo de ſuis defenſionibus informari: vt vidiſtis in auſ. qua in prouincia. Iuxta hoc quæro: † pone quòd nominaret in iudicio dominum, qui poſsidet ciuiliter tantū: an iſte tantū ciuiliter poſsidens poſsit conueniri rei vendicatione. Opi. ponuntur hic in gl. finaliter gl. tenet qd ſic. ff. de rei ven. ſup rub. in l. Pomponius. §. ſi is qui pcario. ff. de acq. poſ. & ibi plenè dixi. Et eſt tex. in l. cuiuſcūq. §. j. ff. de vſufr. Procedo vlterius: dicitur hic, alieno nomine poſsidens rem immobilem. Quæro, † quid ſi poſsideat rem mobilem. Glo. dicit q nō poteſt dīm nominare in iudicio vigore huius l. ſed res debet deponi ſi eſt perſona ſuſpecta: vt l. ſi fideiuſſor. §. fi. q ſatiſdare cogantur. Sed hodie poſſet dīm nominare, per auſ. qua in prouincia. ita dicit glo. Certè auſ. illa nihil facit: qa ibi loquitur de nominatione, quę fit, vt poſsit inſtrui de defenſione cauſæ: non aūt ad declinandū iudicium. Inn. extra, vt lite non conteſtata. ca. quoniā frequenter. circa fi. tenet idē indiſtinctè, q poſſeſſor rei mobilis poſsit dīm nominare in iudicio, & pro certo nos de hoc non habemus legē expreſſam: tamen ex identitate rationis poſſumus beneficiū huius legis ad poſſeſſores rei mobilis extendere, cum eadem ſit ratio, nec per hoc introducatur alicuius legis correctio. Quæro extra glo. vtrum † in iuribus incorporalibus liceat dominum in iudicio nominare. Inn. tenet q ſic, p c. inter. & de ma. & obed. not. ipſe in d. c. quoniam frequenter. Iſta enim iura incorporalia habentur pro rebus immobilibus, & maximè quando immobilibus adhærent: vt l. ſi aliena. §. j. ff. de vſuc. cōmu. præ. l. j. Quæro extra gl. † nunquid in poſſeſſorio poſsit quis dominum nominare in iudicio. videtur quòd non: quia tex. loquitur de conuento act. in rem Gul. de Cu. tenet hoc idem in conuento poſſeſſorio, per auſ. qua in prouincia. ſed illa nihil facit vt dixit gloſſ. Decre. tenet contra. xij. quæſt. ij. c. quicunque. Glo. noſtra videtur velle quòd in poſſeſſorio habeat locum beneficium huius legis vt l. locum. §. j. ff. de tabu. exhibē. quæ gloſſ. etiam † innuit, q in re mobili habeat locum hæc lex, quòd ſatis placet propter identitatē rationis, cum ex hoc, vt dixi, non intro ducatur l. correctio. Non obſt. c. quicunque. vbi dicitur quòd ille, qui poſsidet nomine alieno, conuentus poſſeſſorio debet reſtituere, vtrum eſt, & intellige cum determinatione huius l. vel dominum in iudicio nominare: & ſic declinare iudicium.

Quæro vtrum † conuentus actione miſta, vt petitione hæreditatis, poſsit dominum in iudicio nominare. Gul. quòd ſic: per tex. ff. de pet. hæredi. l. etiam aliàs l. nec vllam. §. ſi quis abſentis. quæ lex bene facit. Dices tu: ſecundùm hoc apparet quòd iſte modus nominandi dominum in iudicio, erat de iure antiquo, vt ſ. dixi: & quòd hoc non reperitur alibi. Solu. Dico quòd alio reſpectu loquitur. §. ille nam, vt ſcitis, petitio hereditatis nō datur, niſi contra eum qui poſsidet pro hærede, vel pro poſſeſſore ſed ille, qui poſsidet alieno nomine, nō poſsidet pro hærede, vel pro poſſeſſore. & pro tanto ibi nominabat dominum in iudicio: non autem nominabat: vt ei domino abſenti fieret denunciatio: & pcederetur ſecundùm formam huius legis hoc etiam non reperie batur cautum: tamen per rationem illius §. & per identitatem rationis iſtius legis teneo hoc eſſe verum: quia in actione miſta cōuentus poſsit nominare dominum in iudicio, argu. j. titu. j. l. j. & hoc puto verum, prout iſta actio miſta habet naturam actionis realis: quia datur contra poſsidentem ptout verò haberet naturam perſonalis, dic vt in ea, vt dicā j. proxima quæro. † Quæro, vtrum conuentus actione perſonali poſsit dominum nominare in iudicio, cùm tex. hic non loquatur niſi de conuentis act. in rem. Breuiter, quædam eſt actio perſonalis in rem ſcripta: vt ſunt ferè omnia interdicta vt l. prima. §. penulti. ff. de interdic. & in iſtis poteſt quis dominum nominare in iudicio: quia eſt eadem ratio, quæ in reali. & hoc tenet gloſſ. in prædicta l. locum. §. j. de tabu. exhiben. Quædam eſt actio merè perſonalis: & in iſta non licet dominum nominare in iudicio ad declinandum iudicium, ſed vt poſſet ſe de defenſionibus informare. hic eſt caſus in authenti. qua in prouincia. Procedo vlterius: dicitur in tex. debet ſtatim in iudicio nominare dominum. Quæro † quando debet fieri iſta nominatio. Reſpond. iſta exceptio eſt declinatoria. & exceptiones declinatoriæ debent opponi ante litem conteſta. vt infrà de exceptio. l. fina. & j. de probatio. l. exceptio. †Quæro ſecundò, an iſte, qui nominat dominum in iudicio, debeat probare ſe alieno nomine poſsidere. Dic quòd ſic: quia in executionibus reus eſt actor, quantum ad probandum: vt lege in exceptionibus. ff. de proba. & l. prima. ff. de exceptio. Tu dic, quòd ſufficit ſolùm quòd nominet dominum in iudicio vt per hoc abſoluatur ab inſtantia iudicij: niſi actor in ſe velit onus probandi aſſumere, & probare eum ſuo nomine poſsidere: vt ſic in eum transferatur poſſeſsio authoritate legis vltimæ. ff. de rei vendicatio. Et illud videtur Innocen. velle in capitu. quoniam frequenter. vt lit. non conteſta. † Quæro. quid ſi talis poſsidens nomine alieno non nominat dominum in iudicio an valeat proceſſus: Certè ſic, vt l. officium. ff. de rei vend. & iſtud eſt q gl. hic dicit dum exponit debet. i. pōt quaſi dicat: nemo cogit dīm nominare in iudicio, ſi non vult. †Quęro, vtrū iſto caſu ſnīa lata contra colonum, vel alium alio noīe poſsidentem p̄iudicabit dño. Videē q nō: vt l. ſi. j. ſi p vim, vel alio modo, & j. qbus res iudicata nō nocet p totū & res inter alios acta p totum. Plus dico q etiā facta executiōe, & rę ad actorē trāslata nō

P. PAV. P.
Dicere. Sic Abb. in c. quoniā frequenter. §. ne in aliis. in iij. char. vt lite non conteſt. Barba. cō. lxxxiij. in iij. vol. vbi dicit opi. Bar. eſſe communē, vt etiam dicit Abbas in d. §. ī aliis licet Card. & Anto. de But. ibi aliter loquātur. & aliter Bal. hic, & pau. de Caſt. & Ang. Sali. hic ſequit Bar. vide Maria. Soci. in c. qñ frequēter §. q ſuper. vt lite nō conteſt. qui ſequitur opi. Abbatis ibi.

a ¶ Cōueniri. Vide Bal. in l. negāda. ī vj. col. in ver. forma cōnis. j. qui accu. non poſ. Adde no. extra de foro cōpe. c. poſtulaſti. & c. fin.

b ¶ Caſus illi q. Vide quæ dixi poſt Bart. in l. facere poſſe. ff. ſolu. mat.

a ¶ Pro concordia aduerte, q bñficiū miſsionis in poſſeſsionē datū per iudicē contra aliquē debitorē verū ſuper aliqua re, quæ nō erat ipſius debitoris, ſed alterij, præiudicet & dño ipſi rei, ſcd'm Bart. in l. iuſtè poſsider. ff. d ac. poſ. Cōtrariū vī velle in hac l. j. ȳſi. q̄ro vtrū in iſto caſu. Tu dic Bar. in d. l. iuſtè. loqtur qñ debitor poſsidebat illā rē, ī quā fit miſsio in hac verò l. j. loquit qñ dñs poſſidebat: quo caſu nul lū fit præiudiciū dño prout apparet ex verbis Bar. vbiq. Adde ad materiā l. ob maritorū. C. ne vxor p & in l. in noxalib. ff. de noxa. in l. fi. C. de edi. diui adri. tol. & ibi Bald. in iij. q.

a ¶ Si quis alterij. Nota circa iſtā materiā poſſationis in iudicio q noīator teneē ī ſubſidiū, p noīato, vide l. noīatori. p illū tex. C. de pig. vide Bertach. in tracta. de gabellis. ī j. parte. in penul. colū.

d ¶ Noīare. Quis teneat dīm in iudicio noīare, vide latè ſpe. in ti. de primo decre to. §. reſtat. ȳſi. hoc ēt no. & ibi etiā qd in emphyteuta vel feu datario. & ibi etiam quid ī procuratore dato ad adminiſtrandū & ibi de colono & de viro circa bona dotalia, & aliis ſimilibus: & ibi etiā quid ſi noīans nominato nō comparente vult pœnitere, &c.

a Et mihi videtur qd debemus ſic dicere. Aut iſte, qui habet ius in re, conuenitur ſolū reſpectu poſſeſsionis: vt quia emphyteuta cōuenitur ab alio dicente ſe potiorē emphyteutam eſſe: tūc vera ſit iſta opinio, qd non poſsit dominum in iudicio nominare: qa ei non præiudicatur. Si verò conuenitur reſpectu dominij directi: & ſic reſpectu iuris, qd eſt apud alium, debet nominare dominum in iudicio: & liberabitur à iudicio, reſpectu illius dominij, quatenus illud iudicium non repugnat iuri ipſius emphyteutæ. Poteſt enim dicere emphyteuta, nō curo quis ſit dñs directò nec hoc volo defendere: ſed dico me eſſe emphyteutā. ſed quatenus ius, vel petitio actoris repugnaret iuri ſuīpſius emphyteutæ, haberet emphyteuta neceſſe ſe defendere: nec poſſet dominū nominare, quantū ad declinandum iudicium: ſed bene poſſet eū nominare, vt poſsit ab eo de ſuis defenſionibus informari: vt vidiſtis in auſ. qua in prouincia. Iuxta hoc quæro: † pone quòd nominaret in iudicio dominum, qui poſsidet ciuiliter tantū: an iſte tantū ciuiliter poſsidens poſsit conueniri rei vendicatione. Opi. ponuntur hic in gl. finaliter gl. tenet qd ſic. ff. de rei ven. ſup rub. in l. Pomponius. §. ſi is qui pcario. ff. de acq. poſ. & ibi plenè dixi. Et eſt tex. in l. cuiuſcūq. §. j. ff. de vſufr. Procedo vlterius: dicitur hic, alieno nomine poſsidens rem immobilem. Quæro, † quid ſi poſsideat rem mobilem. Glo. dicit q nō poteſt dīm nominare in iudicio vigore huius l. ſed res debet deponi ſi eſt perſona ſuſpecta: vt l. ſi fideiuſſor. §. fi. q ſatiſdare cogantur. Sed hodie poſſet dīm nominare, per auſ. qua in prouincia. ita dicit glo. Certè auſ. illa nihil facit: qa ibi loquitur de nominatione, quę fit, vt poſsit inſtrui de defenſione cauſæ: non aūt ad declinandū iudicium. Inn. extra, vt lite non conteſtata. ca. quoniā frequenter. circa fi. tenet idē indiſtinctè, q poſſeſſor rei mobilis poſsit dīm nominare in iudicio, & pro certo nos de hoc non habemus legē expreſſam: tamen ex identitate rationis poſſumus beneficiū huius legis ad poſſeſſores rei mobilis extendere, cum eadem ſit ratio, nec per hoc introducatur alicuius legis correctio. Quæro extra glo. vtrum † in iuribus incorporalibus liceat dominum in iudicio nominare. Inn. tenet q ſic, p c. inter. & de ma. & obed. not. ipſe in d. c. quoniam frequenter. Iſta enim iura incorporalia habentur pro rebus immobilibus, & maximè quando immobilibus adhærent: vt l. ſi aliena. §. j. ff. de vſuc. cōmu. præ. l. j. Quæro extra gl. † nunquid in poſſeſſorio poſsit quis dominum nominare in iudicio. videtur quòd non: quia tex. loquitur de conuento act. in rem Gul. de Cu. tenet hoc idem in conuento poſſeſſorio, per auſ. qua in prouincia. ſed illa nihil facit vt dixit gloſſ. Decre. tenet contra. xij. quæſt. ij. c. quicunque. Glo. noſtra videtur velle quòd in poſſeſſorio habeat locum beneficium huius legis vt l. locum. §. j. ff. de tabu. exhibē. quæ gloſſ.

11 etiam † innuit, q in re mobili habeat locum hæc lex, quòd ſatis placet propter identitatē rationis, cum ex hoc, vt dixi, non intro ducatur l. correctio. Non obſt. c. quicunque. vbi dicitur quòd ille, qui poſsidet nomine alieno, conuentus poſſeſſorio debet reſtituere, vtrum eſt, & intellige cum determinatione huius l. vel dominum in iudicio nominare: & ſic declinare iudicium.

12 Quæro vtrum † conuentus actione miſta, vt petitione hæreditatis, poſsit dominum in iudicio nominare. Gul. quòd ſic: per tex. ff. de pet. hæredi. l. etiam aliàs l. nec vllam. §. ſi quis abſentis. quæ lex bene facit. Dices tu: ſecundùm hoc apparet quòd iſte modus nominandi dominum in iudicio, erat de iure antiquo, vt ſ. dixi: & quòd hoc non reperitur alibi. Solu. Dico quòd alio reſpectu loquitur. §. ille nam, vt ſcitis, petitio hereditatis nō datur, niſi contra eum qui poſsidet pro hærede, vel pro poſſeſſore ſed ille, qui poſsidet alieno nomine, nō poſsidet pro hærede, vel pro poſſeſſore. & pro tanto ibi nominabat dominum in iudicio: non autem nominabat: vt ei domino abſenti fieret denunciatio: & pcederetur ſecundùm formam huius legis hoc etiam non reperie batur cautum: tamen per rationem illius §. & per identitatem rationis iſtius legis teneo hoc eſſe verum: quia in actione miſta cōuentus poſsit nominare dominum in iudicio, argu. j. titu. j. l. j. & hoc puto verum, prout iſta actio miſta habet naturam actionis realis: quia datur contra poſsidentem ptout verò haberet natu-

13 ram perſonalis, dic vt in ea, vt dicā j. proxima quæro. † Quæro, vtrum conuentus actione perſonali poſsit dominum nominare in iudicio, cùm tex. hic non loquatur niſi de conuentis act. in rem. Breuiter, quædam eſt actio perſonalis in rem ſcripta: vt ſunt ferè omnia interdicta vt l. prima. §. penulti. ff. de interdic. & in iſtis poteſt quis dominum nominare in iudicio: quia eſt eadem ratio, quæ in reali. & hoc tenet gloſſ. in prædicta l. locum. §. j. de tabu. exhiben. Quædam eſt actio merè perſonalis: & in iſta non licet dominum nominare in iudicio ad declinandum iudicium, ſed vt poſſet ſe de defenſionibus informare. hic eſt caſus in authenti. qua in prouincia. Procedo vlterius: dicitur in tex.

14 debet ſtatim in iudicio nominare dominum. Quæro † quando debet fieri iſta nominatio. Reſpond. iſta exceptio eſt declinatoria. & exceptiones declinatoriæ debent opponi ante litem conteſta. vt infrà de exceptio. l. fina. & j. de probatio. l. exceptio.

15 †Quæro ſecundò, an iſte, qui nominat dominum in iudicio, debeat probare ſe alieno nomine poſsidere. Dic quòd ſic: quia in executionibus reus eſt actor, quantum ad probandum: vt lege in exceptionibus. ff. de proba. & l. prima. ff. de exceptio. Tu dic, quòd ſufficit ſolùm quòd nominet dominum in iudicio vt per hoc abſoluatur ab inſtantia iudicij: niſi actor in ſe velit onus probandi aſſumere, & probare eum ſuo nomine poſsidere: vt ſic in eum transferatur poſſeſsio authoritate legis vltimæ. ff. de rei vendicatio. Et illud videtur Innocen. velle in capitu.

16 quoniam frequenter. vt lit. non conteſta. † Quæro. quid ſi talis poſsidens nomine alieno non nominat dominum in iudicio an valeat proceſſus: Certè ſic, vt l. officium. ff. de rei vend. & iſtud eſt q gl. hic dicit dum exponit debet. i. pōt quaſi dicat: nemo cogit dīm nominare in iudicio, ſi non vult. †Quęro, vtrū iſto caſu ſnīa lata contra colonum, vel alium alio noīe poſsidentem p̄iudicabit dño. Videē q nō: vt l. ſi. j. ſi p vim, vel alio modo, & j. qbus res iudicata nō nocet p totū & res inter alios acta p totum. Plus dico q etiā facta executiōe, & rę ad actorē trāslata nō

a ☞P. PAV. P. ¶Possessione sua. Vide Alex. in l. peregre. §. qub⁹ in pe. & vl. col. de acqui. pos. & adde qđ snia nunqđ præiudicat possessori, nisi ipse sit nominatim citat⁹, adeò qđ vbi al's sufficeret citatio gñalis vl per edicta, nõ sufficeret in ꝑiudiciũ possessoris, q potuit verisimile scire vide Alex. cõsil. v. in ij. volu. colum. j. Vide ad Bar. in l. iustè possidet ff. de acq. pos. Vide Alexã. in l. à diuo pio §. si post edictũ. ad fi. ff. de re iud. qđ etiã ꝑpria authoritate licet possessori tali expellere talẽ immissum in possessionẽ: vide oĩno gũde in l. clã possidere. §. qui ad nũdinas. in fi. col. de ac. pos. vbi ponit an talis ingressus acquirat aliquã possessionẽ saltẽ naturalẽ.

☞ P. PAV. P.

b ¶Dandus. Et vbi ista tutũ tolleret hoc, saltẽ deberet petitio rei terari. vid. Decius cõ. lxij. co. iij. Itẽ qño sententia lata cõtra colonũ ꝑiudicet dño vi de latè Alex. xl. sepe. col. lj. & se. de re iud.

☞ POMATES.

c ¶Breuiter. adđ. bar. in l. j. C. quo. bo. con. trariũ tenet il. admonendi. de iureiu. & in ỹ. summariè. i extraua. ad reprimẽdũ vide not. do. Mat. in ij. volu. iij. not.

☞ POMATES.

d ¶Reali missus. De hoc aũt, an missus in possessionem ex primo decreto, i actiõe reali possideat, vide Alex. in l. iustè possidet. in princ. ff. de ac. b possess.

☞ P. PAV. P.

e ¶Res est. An idẽ sit si agat remediũ possessionis restituẽdæ, vide Aret. i c. ex ꝑte. in j. col. de foro cõpe. Itẽ q sit in electione actoris an velit agere in loco domicilij cõuenti, vide Feli. in c, dilect⁹. el ij. col. v. de rescript.

f ¶Finaliter. Adde tu q hæc opinio fuit originaliꝝ. Per. hic: & illã sequit Io. And. in addi. Spe. in tit. de cõpe. iudi. adi. §. j. ỹ. xx. & in c. fi. de foro cõpe. & ita etiã Abb. in c. sane. de foro cõpet. 2 & ibi do. Mari. Soc. i d. c. sane. ỹ. ij. declara. 3

g ¶Tenet qđ non. Et sic habes qđ in personalib⁹ quis ratiõe rei sitæ nõ sortit forũ. Ita etiã tenet do. Mari. Soci. in c. sanè. ỹ. si. septima declaratio. de foro cõpe. Ad de tũ qđ si agit hypothecaria ratiõe rei sitæ, qđ quis in loco c poterit cõueniri. Ita Io. And. in addi. Spe. in ti. de cõpe. iud. §. j. ỹ. vij. Et idẽ si agit interdicto turbatiuo, dato qđ sit persona alẽ: tũ est scriptũ in rẽ: & iõ quo ad ipsam rẽ iudicat vt realis. l. j. ff. de interdic. & no. Inno. in c. ex parte. ẽ. de foro competenti.

h ☞ POMATES. ¶Actione mista. Vide Ro. cõsi. cxcvij. & Bal. etiam ibi idẽ tenet in l. cũ in longi. §. nihil. j. de præscriptio. lõ. tẽpo. & Panor. in c. fi. colũ. vxij. extra, de foro competen. & Bart. in l. forma. §. j. ff. de censi.

i ☞P PAV. P. ¶Illic vbi. Vidẽ Io. de anna. cõ. iij. ĩci. visis statutis. i iij. dub.

priuabit dñs absens possessiõe sua [a], si quã habeat: argu. d. l. si per vim, vel alio modo. Non obst. ad hoc l. peregre. §. quibus. ff. de acq. pos. & l. iij. §. qđ si hic seruus. eo. tit. qa ibi loquit in deficiente, qui deficiendo colonũ habet causam priuãdi quemlibet sua possione, at iudex non habet animũ priuãdi absentẽ possessione sua: vt d. l. fi. si ꝑ vim vel alio modo. Et hoc videt tenere Inn. in d. c. quoniã frequenter. Procedo vlterius: dicit hic, q statut tempus certum colono, 18 ad denũciandũ dño. †Quæro, an debeat dño denunciari per iudicẽ, vel sufficiat sola data dilatio colono. Respon. non sed per iudicẽ etiã; debet nunciari dño: aliàs posset per colonũ fraus cõmitti, non denunciando dño. Et hoc videtur velle text. ibi; certo dierũ spatio à iudice, &c. eo quod ad notionem eius procedẽdo intelligo per iudicẽ. Et hoc videt expressius dicere text. in d. c. quoniã frequẽter. circa fi. & ita ibi exponit Inno. Procedo vlterius; dicitur hic quòd dñs veniens, vel mittens procuratorẽ contra actoris intentionẽ excipiet. Quæro, qualiter istud fiat, procedatur ne super primo libello dato cõtra colonũ; an verò dabitur nouus libello contra superuenientẽ 19 dñm. Puto †q colonus absoluat ab instantia iudicij, propter dictã nominationẽ; & libellus de nouo sit dandus [b] cõtra superuenientẽ dñm; quia textus innuit q contra ipsum de cætero faciẽdus est ꝓcessus. Sed tunc quero, si dñs nullo modo possidebat, sed ille, qui eũ in iudicio nominabat, possidebat ciuiliter, & detinebat nõe dñi fortè precario: quomodo contra dñm dabitur libellus? Videt q non põt: vt d. l. Põponius. 20 §. si is qui precario. ff. de acq. pos. † Dico q iste, qui nominat dominũ in iudicio, debet etiã possessionẽ ipsam in dñm transferri: vt sic possit rei vendicatione conueniri: aliàs si hoc non faceret, nõ absolueret ab instantia iudicij: qa per illam nominationem non esset actori consultum voluit hæc lex &c.

Cognitio summaria qualis esse debeat, ad cognoscendum de iuribus actoris.

De proprietate usq; ad quantum tempus quis audiatur, qñ sit actum super possessione.

Missus in possessionem in actione reali, an statim possideat. remissiue.

Sin verò post. Dicitur hic, q domino nõ veniente negotiũ examinatur summatim. †Quæro qualis est ista summaria cognitio; vtrũ requiratur q de iure petentis constet expresse, & clare: an verò sufficiat iuramentum calũniæ. Breuiter, [c] qñq; ex missione in possessionem non fit præiudicium, neq; in proprietate, neq; in possessione: tunc sufficit summaria cognitio per iuramentum calumniæ: vt vidistis in aut. & qui iurat. j. de bonis authori. iud. possiden. Quandoq; fit præiudicium in proprietate, & in possessione: vt quando interponitur scđm decretum, tunc debet cõstare de iure actoris: vt plenè vidistis in l. pe. de bo. autho. iud. possiden. Quandoq; fit præiudicium in possessione, & non in ꝓprietate: & tunc debet cõstare de iure actoris summatim, hoc est, per præsumptiones, vel indicia, vel semiplenã probationẽ: vt l. iij. §. causæ. ff. ad Carb. & ita in hac l. cũ per hanc missionẽ nõ fiat præiudicium, nisi in possessione. Venio ad finem nostræ legis. dicitur hic: omni allegatione absenti reseruata super proprietate.

2 Quæro, vsq; †ad qđ tempus auditur de proprietate. Dicit glos. vsq; ad decem annos inter præsentes, & viginti inter absentes. Nam postea esset res vsucapta, vel præscripta: vt in l. iustè. in gl. allegata. Doct. reprobant istam gl. nam per primum decretum, non intendit iudex transferre dominum per consequẽs. nec vsu capiendi conditionem: vt l. clauibus. de contrahen. emp. Sustinendo gl. dic q vsucapiet ex possessione quodammodo iuncta cum præcedenti titulo, quem habebat: vt l. si is qui pro emptore. §. penul. ff. de vsuca. & l. eum qui ædes post prin. eo. titu. Item dicit glo. q aliud est in actione noxali, cũ statim efficitur dominus accipiens, si primus possessor erat dominus: vt in gl. hoc est verum quando missio fit ex secundo decreto. secus si missio fieret ex primo. & ita loquũtur iura allegata in gl. Item dicit gl. quòd in actione personali auditur quis vsq; ad xxx. annos, vo- 3 lens recuperare possessionem: nisi peruentum fuerit vsque ad secundum decretum. & verum dicit glo, †Quæro, nunquid d in reali missus [d] in possessionẽ statim possideat. Dic vt dicemus in d. l. si quis emptionis. §. pen. j. de præscrip. xxx. an. Facit ad prę dicta, qđ no. in l. iij. §. fi. ff. de acquir. pos. &c.

1 ☞ *Si mulus ducitur per mulionem per ciuitatem, mulio non poterit hic conueniri.*

2 *Actio personalis quæ proponitur pro aliqua re immobili, an poterit in loco ubi res est proponi.*

LEX III.

Actor. Actio in rem potest exerceri vbi possessor habet domicilium, & vbi res est [e] aliàs debet forum, rei sequi, tam in actione reali, quã in personali. 1 hoc dicit. †Quæro, quid de re mobili, per ciuitatem istam transit quidã mulio: ego dico mulum, quẽ ducit, esse meũ: volo eum hic conuenire: an possim. Et videtur q sic: quia potest conueniri vbi res est. Et de hoc sunt opi. in gl. nostra: vt in ea ha- f betis. Finaliter [f] salua meliori deliberatione, dicendum videtur q non: quia istud, quòd hic dicitur: vbi res est: intelligitur vt ibi ꝑmaneat, non ad tempus, causa custodiæ, vel transitoriè: tũc enim ibi non dicitur esse. Vidistis in l. ij. de ver. sig. & l. quæsitum. §. ij. de leg. iij. cum similibus. & ideo si res esset hic permãsura, vt hic permaneret: idem est in re mobili, qđ in immobili. & sic procedat opinio Azo. In re quæ esset hic transitura, & causa custodię procedit opinio Hug. & aliorum salua meliori deliberatione. cæ- 2 tera dic vt in gl. †Quæro, quid in actione personali, quæ proponitur pro aliqua re immobili: vtrum possit ꝓponi in loco vbi g res est, si ꝓponens non habet domicilium. Gl. tenet q nõ. [g] ff. de censi. l. forma. §. fiverò quis agrum. & ibi no. & ꝓbatur. ff. de iud. h l. qđ leg. secus, in actione mista [h]: vt j. proxi. tit. l. j. in qua idem tenet, quòd in reali.

Vbi de hæreditate agatur. *Rubrica.*

LEX vnica.

Illic vbi. Missio in possessionem debet peti, vbi res est; & petitio hęreditatis potest intentari vbi hæres habet domicilium. hoc dicit. &c. i

Vbi de ratiocinijs agi oporteat. *Rubrica.*

LEX I.

Vm qui. De administratione tam publica, quã priuata, ibi ratio reddi debet, vbi est gesta. hoc dicit iste titulus.

Vbi causa status agi debeat. *Rubrica.*

1 ☞ *Quo iure cognoscatur an seruus aufugerit.*

1 *Practica huius legis.*

2 *Reconuentio an possit habere locum, quando causa conuentionis est summaria, & reconuentio non remissiuè.*

3 *Reconuentio non habet locum in causis, quæ sibi inuicem præiudicant.*

LEX I.

A quæ. Hæc est bona lex. An quis fugerit, debet prius per iudicẽ examinari: & repertus fugisse, ad locum vnde aufugit, debet remitti, vbi status quæstio agitur. hoc dicit. Quæ- 1 ro primò, quo iure cognoscatur de hoc, † an ipse aufugerit, vel nõ. Dicit gl. nõ interdicto vti possidetis: quia res est mobilis: sed interdicto vtrobi. nõ est verũ: quia illud haberet locũ, qñ ancilla possidereť ab alio: sed qñ ipsam & facit controuersiã sui recurrendũ est ad officiũ iudicis: vt l. iij. §. hoc aũt inter dictum. de libe. exhi. habuistis no. j. de lib. exhi. l. j. ff. de rei ven. l. 2 j. §. per hanc. Erit †ergo practica hic, q ille, à quo seruus aufugit in aliã ciuitatẽ, capiat seruũ per personã, & cõducat ad iudicem illius terræ, in qua eũ cepit, & eius officiũ imploret, & hic examinet, an ab eo aufugit an non. Et si eum aufugisse reperit, remitta tur ad iudicẽ, vnde ipse aufugit, ꝓbať in l. j. j. ti. j. & quòd ibi not.

Sed cõtra hoc op. si tu cõuenis me fugitiuũ, petẽdo remissionem: ego potero te recõuenire super causa status, dicẽdo me libertũ: vt j. de sen. l. cũ Papi. & aut. & consequenter. & sic in eodẽ lo- 3 co examinabitur causa status. Dicunt †quidã, reconuentio non põt habere locũ, qñ causa cõuentionis est summaria, & causa re conuentionis requirit, plenariã causæ cognitionẽ. Et ita dicũt, q est casus in hac lege. Sed an hoc sit verũ, dicã in d. aut. & conse- 4 quenter. & tñ ad legẽ nostram respondeo, q †materia reconuentionis non habet locũ in causis, quæ sibi inuicem præiudicant, vel quarum vna est præparatoria ad aliam. & ita loquit ista lex: & ibi videbitis.

LEX II.

Procuratores. Procurator Cæsaris, nõ est cõpetens iudex in causa status.

LEX III.

Iex possessione. In causa status, actor sequitur forum rei, & partes sustinet, qui possessionis commodo gaudet. h. d. cũ l. seq. & ista lex bene congruit l. j. huius tit. quia illa loquitur, quando est dubium: hic quando est certum.

Eam. Causa libertatis, & seruitutis, inter fiscũ, & priuatũ, examinať à ꝓcuratore Cæsaris. Causa verò libertinitatis, & ingenuitatis, à Præside. hoc dicit.

In litibus. In quæstionibus ingenuitatis alicuius vi uentis, præscriptio quinquennij est sublata. hoc dicit.

Vbi quis decuriali, uel cohortali, aliaue conditione conueniatur. *Rubrica.*

1 ☞ *Liber homo alteri obnoxius, fugiens potest propria authoritatè capi, ut ad iudicem ducatur.*

2 *Causa status liberi hominis, an agatur ubi sit captus.*

LEX I.

a **Si quis.** [a] Liber homo alteri obnoxius, fugiens potest capi, & sub iudice, sub quo capitur, causa status examinatur. h. d. Not. hanc le- b gem [b] pro monachis aufugiẽtibus, & pro aliis obnoxijs. Not. q liberũ hominem quis non potest capere sua authoritate. vt l. ob es. j. de act. & obli. de priua. car. l. j. 1 Sol. Speciale est † in hominibus sic obnoxiatis, sic cõditionatis: tunc enim per cõditionẽ personæ qñq; sunt fugitiui, & possunt capi: vt hic, & ẽ. tit. j. l. j. Et intelligo capi, vt non detineanť, sed vt ad iudicẽ ducantur. & ita intelligit hic gl. no. & j. de decur. l. gerali. tangitur per gl. Insti. de act. in prin. dixi plene in l. ait Prętor. §. si debitorem. j. de his quæ in frau. cre. Opp. q non debet ibi agi causa status vbi est captus: sed debet remitti ad locum vnde 2 aufugit: vt ẽ. ti. j. l. j. Sol. † Aliud in seruis, vt in contrario: aliud in hominibus quorum conditio alio modo est obnoxiata, in qbus est statutum: vbi te inuenero, ibi te iudicabo. ita intelligitur hic. Sed certè Gul. de Cug. videtur dicere, q hic agatur causa status coram isto iudice, sub quo capitur sponte. secus enim si peteret remissionem fieri scđm formam l. j. ẽ, tit. j. hoc etiam velle videt gl. in l. de iure. ff. ad muni. no. istam gl. quæ a dicit capi, scilicet vt ad iudicem ducatur.

1 ☞ *Sententia diffinitiua an possit proferri in cõtumacem.*

2 *Sententia diffinitiua an possit ferri in contumacem, pro publicis functionibus.*

LEX II.

Hac perpetua. Homines obnoxiati, vel qui pro exactionibus vel conculsionibus conueniunť, b non possunt fori præscriptionem opponere: nisi sint milites, armatæ militiæ, vel eis sit specialiter concessum. hoc dicit. Nota c hic in fi. sententiam † proferri contra contu- 1 maces. Gl. quæ est hic dicit, intellige de pœna quæ infertur ipsi contumaci, non q diffinitiua sententia proferatur in contumacẽ. d Gul. de Cug. etiam sic intelligit, q diffinitiua sententia proferatur in contumacem, in 2 casibus hic positis. † Et sic nota q quando quis conuenitur pro publicis functionibus, potest in eum cõtumacem proferri sententia, qđ bene nota, & tene menti.

Vbi senatores, uel clarissimi: ciuiliter, uel criminaliter conueniantur. *Rub.* d

1 ☞ *Reatus excludit omnem honorem.*

2 *Forensis delinquens in ciuitate punitur secundũ formam statutorum ciuitatis.*

LEX I.

Vicunque. Qui occasione criminis conueniuntur, ratione dignitatis infra illu- d 1 strem priuilegio fori nõ vtitur. hoc dicit. Nota † qđ reatus excludit omnem honorem. Item nota tex. dum dicit, publicis legibus sub 2 iungentur. Ex quo dicunt, † q si forensis delinquat in ciuitate ista: debet hic puniri authoritate publicarum legum non secundum formam statutorum. Contrà determinant omnes doct. ẽ. de sum. trĩ. l. cunctos populos. & ibi plenè dixi. Tangitur ꝑ Dy. in l. si cui. §. fi. ff. de accu. &c.

LEX II.

Senatores. [c] Senatores etiã in causis ciuilibus possunt conueniri, vbi habent domicilium, vel maiorem partem bonorũ: vel vbi conuersanť. in vrbe vero coram suis iudicibus. h. d. Quidam habent hic aut quidam d & prout habetis aut est casus, q vbi quis assiduè [d] conuersatur, potest conueniri, licet ibi non habeat domicilium. Pro hoc ẽ. vbi de crimine agi oporteat. l. j. vbi de hæredi. agi oporteat. l. j. q no. in l. hæres absens. §. proinde. ff. de iud. per Innoc. de foro compe. c. ex parte.

c ¶Si quis. Et nota gl. secundã hic, i ver. ab his, q̃ dicit, vel à pro curatoribus eorum. Ex qua habes qñ beneficium capiẽdi pro pria authoritate põt cedi. q̃ perpetuò no. facit qđ no. Bart. & doc. in l. j. §. fina. ff. de noui ope. nun.

☞ POMATES.

¶Nota hanc l. Vide tex. in c. pe. & ibi Feli. et Scrib. de ꝓba. et vide Are. consi. xcv.

c ¶Senatores. Circa mediũ per doct. in c. dilectus. el ij. de resc. post gl. ibi.

d ¶Assiduè conuersať. Adde & itelligę hoc saltem per decennĩ. Ita Cyn. hic & dicit Fran. de Are. in c. qđ clericis. col. ij. de foro cõpe. et adde do. Mari. Soci. in c. licet. qõ. vj. versi. j. eo. titu. de foro compe.

☞ P. PAV. P.

d ¶Assiduè cõuersať. Vide Abbatẽ i c. qđ clericis. in vltimo nota. extra, de fo. cõpe. Et vide oĩno alia q̃ habes ad Bar. i l hæres absens. §. j. ff. de re iudica.

☞ POMATES.

d ¶Vide Panor. in c. quod clericis. circa j. colũ. extra, de foro cõpe. in ỹ. duo principaliter. idem refert Bart. sibi contrarius.

LEX III.

Voties. Viri habentes dignitatem illustrem, ex administratione in causis criminalibus, solum coram principe, vel cui ipse mandauerit, possunt accusari: & possunt absolui, non condẽnari Principe inconsulto: & eius aduersarius poterit de calumnia cõdemnari: nisi similis dignitatis existat. Qui verò sunt illustres concessione, absque administratione poterunt sub quibuscũq; iudicibus nominatis in vrbe, in prouincijs verò apud eorum rectores accusari, qui eos poterunt absoluere: sed non condemnare Principe inconsulto. h. d. tota ista lex. & habet duas partes. Secunda ibi: viros autem illustres. Nota casum in hac lege, vbi quis põt absoluere, & non condemnare. & videtur cõtra regulam iuris. qđ tene menti perpetuò.

In quibus causis, militantes fori præscriptione uti non possunt. *Rubrica.*

LEX vnica.

De inofficioso testamento Rubrica.

1 ☞ *Petitio hæreditatis,quomodo detur contra titulo possidentem.*
2 *Petitio hæreditatis an videatur intentata,quando intentatur querela inofficiosi.*
3 *Querela inofficiosi,quando possit intentari contra fideicommissarium universalem.*

OMnes. Militantes etiam in curia Principis, fori præscriptionem nō habent in publicis functionibus: vel si pro priuatis negotiationibus conueniuntur, nisi tempore comeatus.hoc dicit.

Vbi causæ fiscales Rubrica.

LEX I.

NOn defensæ.[a] Ista est bona lex, & declarat. & ponit practicam qualiter bona auferunt ab hærede indigno, qui mortem non vindicauit.breuiter dicit. De bonis auferendis ab hærede,qui mortē defuncti nō vindicauit,nō pōt agi nisi cōuictis reis,vel defunctis.h.d. Not.hic,q̄ ista accusatio facta contra reos conuictos, habet effectū confiscādorū bonorū contra hæredes.De hoc dixi plenè in l.j.de his qui bus vt indignis.& videtur casus hic, q̄ deatur intentata petitio hæreditatis:vt plenè nota.in l.qui de inofficioso.ff.de inofficioso testamen. tene ergo primā. Quæro ergo,†& reuoco in dubiū,vtrū cōtra fideicōmissariū vniuersalē possit intentari querela,vt rescindat testamētū ex toto.Breuiter dic,secundū Gul.de Cug.Aut fuit intentata cōtra hæredē antequā restitueret:& tūc posset:& pōt prosequi cōtra fideicōmissariū:qa ius instātiæ trālit in cū:vt l.j.circa prin.ff.ad Treb. & l.ita tñ.§.actiones.eo.tit.Si verò fuit restituta hereditas ante litē exortā:& tūc aut fuit tota restituta absq; aliqua detractione, vel facta detractione certæ rei:& tunc poterit cōtra eū intentari querela:vt hic.Si verò fuia facta detractio quotæ, nō pōt intentari querela contra fideicōmissariū,vt testamentū rescindat pro toto,sed solū pro parte,quæ sibi restituta est:vt l.ij.j. ad Trebel.arg.j.eo.l.cum duobus.& ff.eo.l.circa.Si verò intentatur cōtra hæredem post restitutam hæreditatem, nullo modo noceret fideicommissario:vt l.facta.§.si hæres scriptus.ff.ad Trebel.

a ¶Non defensæ. Istū tit.limita prout Bar. no.in l. si vacātia.C. de bon.vac. li.x. nisi procurator Cesaris nō adesset:qa Præses,p uincię est iudex in causa etiā deuoluta, per Barto.in l.à diuo Pio.§. si emptor. de re iudi. & ad hanc lgē vide l. cū eorū.& ibi Bar.& Bald.j. de sen. & iterlo. om.iu.

↠P. PAV. P.

b ¶Vindicare.Materia hui⁹ tituli,pcedit qū delictum est de iure cōi punibile. Vide Paul. cōsi.cxciij. vbi ponit an valeat statutū q̄ filius possit vindicare necē p̄ris. Itē quosdā alios casus,in quibus pōt qs propria authoritate sibi ius dicere vide p Bal.in c.j.§.j.de pace iura.fir. per Bal. in l. gñaliter.C.de decur. lib.x.

c ¶Opprimēdorū. Ad Ad hanc legem vide Cano.in c.inter alia. de immu.eccle.

d ¶Vindicta publica. De ista quæstio. vidē per Bal.hic &p Bar. in l.quid ergo.§.si hęres.de lega.j.& adde qđ dixit Bar. i l. vbi pactū. de transact.q̄ minimus veniēs poterit hoc allegare.

e ¶Rumpere pacem. Pro hoc vide quod no.Bar.i l.cū mulier. in j.q.ff.solu.matri.

f ¶Si mater. Vide pro ampliatiōe hui⁹ tex. in l.mater.iuncta gl. j.ff.eo.

↠P. PAV. P.

g ¶Facultatē. Et p istā regulā q̄ qū testator habet tēpus,puidēdi si nō prouideat,q̄ ei nō subueniat, vt ei⁹ dispositio sustineat, vide qđ cōsuluit no tab.Ant.de Bur.con. lvij.col.vlt. incip. in noīe dñi &c.in q.sur gente. Et quod dicit Bar.in l.j.in vj. colū. vbi alia habes .ff. de vulg.& pup. & in l. neq; enim.§.cū miles ff.de testa. mili. p illū tex. Item adde ad materiam hui⁹ legis qđ si pater vł mater instituerent filios suos hæredes, & ignoraret aliquē hīe, &de eo nullā faceret mentionē, qđ talis filius ignoranter p̄teritus haberet equaliter cū alijs institutus. Vide Ias.in l. sicut certi. in j. & ij.col.C.de test. mili. Itē ad illud qđ dictū est quod pater habuit tps ,puidēdi &c. vide in cōtrariū quæ scribit latē Ias. in authen. ex causa. in penul.& vlti. col. de lib.præter.

Quando liceat unicuiq; sine iudice se uindicare[b] Rubrica.

Suprà habuistis ab illo titulo de iudicijs vsq; huc, qñ quis implorat iudicis officiū contra alium:hic qñ ipsemet vindicat, vel Rem publicam.& de prima parte rubricæ loquit l.j.De secunda parte rubricæ loquitur l.ij.&c.

LEX I.

LIberam. De nocturno depopulatore agrorum, & derobatore stratarū pōt quis sua authoritate vindictam assumere.h.d.

☞ *Statuta quæ permittunt bannitos impunè offendi,sunt introducta pro quietæ communi.*
Vindicta publica quæ dicatur.
Qui facit pacem cum bannito,& promittit non offendere si tamen postea offendit,non dicitur pacem rumpere, quando ex forma statuti bānitus potest impunè occidi.

LEX II.

PPrimendorum.[c] Milites desertores possunt à quo cūq; capi,& resistētes offendi.h.d. †Nota q̄ statuta, quæ permittunt exbānitos impunè occidi, sunt introducta ,p quiete cōi.Et dicit illa†vindicta publica,[d] vt vides.Ex hoc colligit,q̄ † si aliquis priuatus facit pacē cū exbannito,& promittit nō offendere eū postea offendit: nō incidit in pœnam:nec dicit rumpere pacem. [e] Nā cū ista, offensio permittat propter publicā vtilitatē,& dicitur publica vindicta,nō potuit pacto priuatorū tolli: vt l. ius publicū. ff.đ pac.Et dicit ille bonus:dolus vt l.j.§.nō facit.ff.đ dolo.Et istā q.disputaui Pisis,&c.

LEX I.

VM de inofficio. Quærela, & post eā hæreditatis petitio,pōt contra fideicōmissariū, sicut contra hæredē intentari.h.d. Oppo.q̄ petitio hęreditatis non datur†cōtra titulo possidentē:vt l. hæreditatem.j.in quibus cau.cessat longi tempo.præscri.& l.regulariter. ff.de petitio.hæred.sed hic fideicōmissarius possidet titulo:ergo &c.Huius timore sunt in hac lege duæ opiniones. Vna quæ dicit,q̄ hic in principio legis, non fuit intentata hæreditatis petitio,sed querela:& postquā quis obtinuit in querela, pōt agere contra fideicōmissariū petitione hęreditatis:qa titulus allegatus pro nō titulo habet,cū testamentū sit rescissum. Et ista est bona lectura,& vera. Alij dicunt,q̄ intentando†querelā, videtur intentari petitio hæreditatis. & ideo non pōt hic intentari contra fideicōmissariū.qa habet titulū vniuersalē,& sciuit esse testamētum inofficiosum:vt l.nec vllam.alias vt l.etiā.§.si quis scīs.de petitione hæreditatis. Ista non est vera,q̄ intentata querela, videatur intentata petitio hæreditatis:vt plenè nota.in l.qui de inofficioso.ff.de inofficioso testamen. tene ergo primā. Quæro ergo,†& reuoco in dubiū,vtrū cōtra fideicōmissariū vniuersalē possit intentari querela,vt rescindat testamētū ex toto.Breuiter dic,secundū Gul.de Cug.Aut fuit intentata cōtra hæredē antequā restitueret:& tūc posset:& pōt prosequi cōtra fideicōmissariū:qa ius instātiæ trālit in cū:vt l.j.circa prin.ff.ad Treb. & l.ita tñ.§.actiones.eo.tit.Si verò fuit restituta hereditas ante litē exortā:& tūc aut fuit tota restituta absq; aliqua detractione, vel facta detractione certæ rei:& tunc poterit cōtra eū intentari querela:vt hic.Si verò fuia facta detractio quotæ, nō pōt intentari querela contra fideicōmissariū,vt testamentū rescindat pro toto,sed solū pro parte,quæ sibi restituta est:vt l.ij.j. ad Trebel.arg.j.eo.l.cum duobus.& ff.eo.l.circa.Si verò intentatur cōtra hæredem post restitutam hæreditatem, nullo modo noceret fideicommissario:vt l.facta.§.si hæres scriptus.ff.ad Trebel.

LEX II.

VAmus. Glo.ponit casum in l.ista, de illa bonorum possessione gratia agnoscendæ lītis.Aliter intelligūt doctores quā gl. vt hic refert Cy. ideo videatis eum,qui hoc plenè tractat,&c.

1 ☞ *Præteritio matris habetur pro exhæredatione.*
2 *Præteritio matris,quare magis habeatur pro exhæredatione,quā præteritio patris.*
3 *Filius præteritus cæteris filijs institutis,ex disparibus partibus. quam portionem habeat.*
4 *Filio præterito an detur querela.quando in testamento sunt instituti filij & extranei.*
5 *Contra præsumptionem huius l.q. admittatur probatio in contrarium.*
6 *Filius,qui præsumitur institutus huius legis authoritate,qua actione agat.*

LEX III.

f ¶Imater. [f]Hæc est bona & singularis lex, ita qđ non alibi reperies eam.Posthumus præteritus à matre, quæ mutandi testamentum non habuit facultatem,[g] videtur cum alijs viriliter institutus. sed si essent extranei instituti, quærela agere debet. hoc dicit.

Oppo.per natiuitatem posthumi rumpitur testamētum ipso iure:nec est opus querela:vt Institu.de exhæ.lib.in princi. Solu. Ibi loquitur in maribus facientibus testamentum : hic loquitur in fœminis.Et est ratio,dicit glo. † quia præteritio matris habetur pro exhæredatione:vt Instit.de exhæ.liber.§.mater. † Sed quæritur,quare præteritio matris magis habetur pro exhæredatione,quam præteritio patris.Istam rationem ego dixi: alia scripta non ponunt:sed Iurisconsulti credo quòd posuerunt eam. Ratio hæc est:filius in potestate patris dicitur dominus vius patre:videtur ideo quòd moriente patre non dicitur possidere pro hærede:nec noua hæreditas dicitur superuenire:sed dicitur continuare,vt l.nihil.j.pro hærede.& ibi not. Vnde cum viuo patrē fingatur dominus, nisi exhæredet hæreditas non pōt alijs dari cùm fingatur esse dominus:sed mater non habet suum hæredē: & ideo instituere extraneum,& filium præterire,est eum hæreditate priuare,quia eam nunquam habuit, & ex testamento nō datur

a ¶Vocetur ad dimidiā. Adde Bar.idem tenentē in l.pater filium.in xij. col. & quæ ibi dixi.ff.eo.titu. ADDE inquantum Bar.cōcludit q̄ posthumus qui præsumitur institutus authoritate huius l.agit actione ex testamento, q̄ Bald.tenet contrarium,& per primum vide,an huic cōpetat beneficiū l. edicto.An autē si filius sit institutus ex re certa,& instituti sint extranei, habeatur pro præterito.Pi. q.lxxv.vt refert Io. And.in addi. ad Spe. de test.§.j. versi.corā tenuit q̄ sic, per hāc l.secus si sint fratres. instituti.

b ¶Si pater. Ibi hodie secus. Sed certe ista sol. nō videt vera in casu l.nostrę. Nā ibi loquit in querela q̄ cōpetit contra testamentū ascendentiū, hic cōtra quærelā, q̄ dat cōtra testamētū fratris mei:cū in hoc non reperiā mutatū ius ātiquū.ergo &c. l.p̄cipimus.j.de app. no.tñ gl.qa fortè ser uaretur in practica, secūdū Frā.de Rāp. & idē sequitur Bal. in l.scimus.§.fi. j. eo.

↠POMATES.

c ¶Nouissima.ad hāc authen. vide Ale.cō si.lxxxiij.volum.iij. vbi ponit quanta sit legitima nepotū, faciēdo in hoc pulchrā distinctionē vid etiā Ale.cōsi. lxxvj. col. ij.volu.iij. vbi ponit quādo testamētū sit inter liberos, an debeāt hīe iure institutionis.& vid Math. no.ciij.col.xviij.

↠P. PAV. P.

c ¶Nouissima. Circa modū cōputādi legitimā.quādo sunt plures fratres:& grauati q̄ quicūq; decesserit sine liberis alijs restituat.& vn⁹ postea moriat alijs istitutis, quos similiter grauat: postea moriāt aliquis ex eis,cui vnus tātū ex superstitib⁹ab intestato succedit, qūo & quantū alij nō succedenti, qa sit cōiunctus ex vno latere tā tū,debeat vigore fideicōmissi,vide Cō. cōsi.lxvj.incip.Io.decesit.p totū. Et qa dicit hic qđ est aucta legitima descēdentiū per istam aut.quid si statutū prohibeat ascendēti relinquere extraneo vltra tertiā partē bonorū,& quod duæ partes relinquātur descendētibus , an per hoc dicatur reducta legitima ad bessem. Vide not. Com.q̄ nō,cōsil.cxiij. per totū inci.statutū,q̄ nec testes p eundē vnū verbū consi.cxix.ante fi.vers. tamen verius.Et circa istā materiā q̄ filius debeat habere iure institutionis, etiā patre testāte inter liberos,vide Ale.cōsi.ccccxliij.in pe.col.Itē an fili⁹ p. pria autho.possit occupare bona pro legitima,vide in l.ij.C.quādo & quib. quar.pars deb.lib.x. Vide Bal.in l.nō amplius.§.in bonorū.circa fi.de leg. j. Bal.in l.ex facto.§.fi.de hære.instī.Itē an legitima ascendentiū sit aucta,vide Alex.cōsi.cxl.ad finē.& Ant.de Butri.cōsi.cxij.q̄ sic.& consi.xv. post mediū:Roma.consi.clxxxv.Cur.hic,& alios.Quid autē in collateralibus. vide Alex.cōsi.ccv.in princ.Moder.hic post glo.Itē no.q̄ ille qui nō potest succedere ab intestato,si instituatur & graueť,nō potest euenīte casu substitutionis & grauaminis retinere legitimam vide Ale.cōsi.cccclx.in v.col.ad finem & cōsi.ccccxxix.Itē plures limitatiōes ad,hāc regulā q̄ pater teneat relinquere legitimā iure institutionis, vide per Mathesil.no. cvj. Quid autē si statutū dicat q̄ dos matris peruenire debeat in filiū:an intelligi debeat titulo singul. an titulo hæreditario.effectus est maximus ,ppter transmissionē.vide Ange. consi.lxxvij.incip.do.Maria.Itē istā aut.& latissimè materiā legitimæ qūo & qualiter & quāta debeatur,repetit latissimè do.Fabia.de paroch.vbi multa ponit in materia,ideo vide omnino eū.Itē si statutū arguat legatū,an habeat locum in filijs legitimatis,vide d.Bene.de Plūb. in quadā disputatione inci.statuto pisano.in ij.& iij.dubio.Itē circa illud qđ dictū est. ā. qđ relinq titulo institutionis:qđ simpliciter relinquatur.an præsumat titulo institutionis,vide omnino quæ habes in l.his verbis.ff.de hęre.instī.ad Bar.Nunquid autē portio quæ relinquit ex dispositione statuti debeat relinqui de necessitate tituli institutionis.vide Ale.cōsi.ccxij.in iij.col.Itē quæ dicat legitima: & an tota portio,q̄ deferret alicui abintestato,dici possit legitima, vide in Bertach.in verbo legitima.in prin.Itē an filia exclusa per statutū cōnumerēt inter filios ad augēdū vel diminuēdū eorū legitimā,vide omnino subtiliter & latē d.Ant.consi.xxxix.per totū,& ibi in prin.ponit qua ratione sit aucta legitima.& quædā alia in materia,vide etiā de eo qđ dictū est statim ad Bart. in l.j.§.pe.ff.de contra tab.& in Berta.in ver.legitima.in j.col.& ibi in ij. col. latē an possit tollere in totū vel minuere legitimā,& q̄ legitima cōputet respectu ei⁹ q̄ quis haberet ab intestato ex cludat ēt à legitima. vide d.Ant.cōs.xvj. vide oīno s cōtrariū circa hoc quæ habes ad Bar.in l.j. §.sciendū. ff.de suis & legi. ad apost. do.Alexā.

↠POMATES.

d ¶Corrigit. vide Pa. cōsi.xj.ad fi. volu.ij. Fe.in c.cū super col. fi.de offi. dele.& Alex.cōs.lxxx.vol. v. col.ij vide etiā Ang. in l.milites. j.de testimili.& Bal.consi. ij. in fi. j. parte.vbi ponit an hoc procedat etiā i linea materna.

e ¶Nouissima iure institutionis.Hāc regulā quod filius debeat habere iure institutionis,limita nō procedere in parte testante inter liberos,qa sufficit quolibet relicti titulo,dūmodo aliqd relinquaē.glo.est hic singula.& quia defectus alicuius solennitatis iuris positiui,illud nō vitiat:vt d. §. ex imperfecto, & ageret ad supplemētū secus si præteriti fuerūt aliq ex ipsis filijs qa testamētum esset nullū l. filio p̄terito. de iniusto,rup.testamē. pro hoc bene facit c. Raynuti.de test. in princi.& no.in ca. si pater.de test.in vj. & versi.instituit. & secutus est Mathe.in suis notabilibus.cxl. licet non alleget glo. hic.& istā gl.secutus est Iac.Bur.ar.d.§.ex imperfecto. tamē Ia. de Are.& Pe.et Cy. videntur hic istā gl. reprehendere, tenētes q̄ ista omnino corrigat per §.aliud quoque capitulū. q̄ etiā reputat tutius gloss.in d.c.si pater.Itē fallit hæc regula in institutione in legitima:secundū Barto. in l.j.circa fi.ā.de satisdan.in lec.nō in repe.in ij.q.quintæ partis principalis.& ibi Bald.in xxvj.col.& Per.de Ancha.& Imo. in c. cū esses de testa.& sufficit q̄ sit institutus in vno numo.quia habebitus accrescendi:secundū Bart.in l.si qs priore.ad Trebel.& ff. de minori. l.denique in fi.no.Bald.hic. secus si esset simplex legatarius:quia etiā decedente fideicōmissario vniuersali,nō haberet ius accrescendi.l.eā quā.j. de fideicōmissa. & Bal.hic.Itē limita q̄ debeat habere,iure institutionis,nisi institutio omitteretur fauore filij:vt in casu l.multi.de liberis & posthu.Ita nō.videtur concludere Barto.& Imola in l.cum filio.de vulgari & pupillari. Itē fallit si statutum hoc non diceret,secundūm Baldum in l.fina.in vj.columna . de bonis quæ liberis.notat Ludouicus in l.si quis priore.ad Trebellianū refert se cōtrarium consuluisse,licet neminem reperiat tenere contra Baldum. De quo vide Alexandrum in l.inter cætera.ff.de liberis & posthumis. An autem iure canonico requiratur q̄ filius habeat iure institutionis,de testamentis. per glossam in dicto capitulo si pater.libro.vj.& Salice.& Bal.in l.fina.C.famiercis.f.per Imo.in repe.l.i.§.si ex fundo.& in l.his verbis.in prin.de hære.instī.

f ¶Legitimam iure institutionis. Et istud idem tenuit Bar.in l.fiue libertus.§. excluditur de iure patro.Contrarium tenuit Bal.in l.ij.j.de bono.pos. liberti. & Bal.in auth.ex causa.in prin.vij.col.j.de libe.præte.& Bal.in l. omnimodo.j.e.& est casus.in aut.vt cū de ap.cog.§.e.& § & hæc qđ.et vide plenè p Bald.in l.j.j.de bo.pos.contra tab.libe.Sed q̄ pater debeat habere iure institutionis,hic cōtra Bar.tenet Bald.in d.l.j.de cōtra tab.Flo.dicit se pluries cō suluisse cōtra Bar.& q̄ cōtra eū tenet Ia.de Pel.in d.§.ahiud quoq; capitulū.

ADDE q̄ Bal.consi.lxxxj.clxxxij.lib.j.& consi.cxxiij.lib.iiij.tenet parentes esse instituendos.& dicit Sali.q̄ stante statuto q̄ mater nō succedat vsq; ad quartū gradū,q̄ poterit petere legitimam. An aūt stāte statuto q̄ mater trāsiens ad secūdā vota:nō succedat filijs primi matrimoniī ab intestato:si fuerit instituta in decem cū hoc q̄ plus petere non possit,possit agere ad supplementum.Bald.tenet quod non,consilio.cccxxiiij.libro iiij. & dicit Paulus

de Cast. notãdũ esse pro statuto Triuisano, ꝙ q auget legitimã filiorũ, ꝙ sufficit ꝙ tũc relinquat quo quo relicti titulo: qa sicut statutũ derogauit inc̃titate, ita p̃sumendũ est derogasse in solẽnitate, secũdũ Bal. in l. maximũ vitiũ J. de lib. p̃te. Et an cũ statutũ auget legitimã, filij posit grauari i illa, vide in cõ filijs Cald. xxxij. de test. in fi. l. vide eũdẽ Bar. in l. planè. §. duobus. de lega. j. & per Mod. in l. j. j. qũ non peten. partes.

ADDE Ang. cõs. ccxcj. & Pau. de Castr. consi. cclij.

a ¶ Testamẽtũ valeat. Idẽ tenet Bald. ꝙ illũ tex. in l. humanitatis in iij. col. j. de impu. licet Bart. reliquerit sub dubio in l. filiũ. §. sed & si portio. de leg. præstan. & vide Bar. i l. j. §. j. ad l. Fal. Idẽ v̄r tenere bal. hic. Sed quid si pater dixit: instituo filiũ in partẽ, ad quã de iure debeo: an intelligaẽ de iure municipali, vl cõi: vide Bal. in l. quicunq; de ser. fug. Bal. & Imol. in l. illa institutio. in fi. princ. de hęre. īstit. Et quid si dicit: relinquo filio iure institutiõis. bar. tenet in l. si cũ antea. C. de don. añ nup. Et adde qđ dixi in l. j. §. quibus. ff. qđ cuiusq; vniuer. & ad Bar. vi de hic Imol. in l. j. §. si ex fundo. & in l. his verbis. in prin. de hæ re. insti. & in c. Ray. de testa. vbi tenet cõtra Bart. & etiã Sali. hic, & in aut. nouissima. & i l. quoties. de hære. insti. j. licet do. Flor. in d. c. Ray. tenuerit opi. Bart. cum Bart. tenet Matheſi. in not. clix. & rñdet ad rationẽ Bar. ꝙ hęc sunt nimis gñalia. Pro quo facit qđno. Bar. i l. lecta. in ij. col. si cer. pet. dũ dicit, de verbo cõuenerit vel ꝓmiserit &c. & adde Bart. in l. fi. ff. de pec. le. & facit qđ not. gl. & Bar. i l. quoties. j. fa. erc.

ADDE ꝙ si testator dicat: volo ꝙ filia mea habeat x. ꝓ sua benedictione, ꝙ dicit instituta: vt voluit Card. consil. lx. Idẽ si dicet, iure institutionis: vt voluit bal. cõ. cccv. iij. li. & aduertendũ ad vnũ qđ dicit Pau. de Cast. se reperisse cõsultũ p̃ do. Io. Parisiensem preceptorẽ Bal. ꝙ si testator grauet institutũ, vt eius filiũ capiũt in cohæredẽ, ꝙ hoc casu filius non censebit institutus: licet alia,

1 2 3 4

a b

nem in patrono. in l. j. §. ij. ff. si quid in frau. patro. & ibi dixi, ꝙ patronus potest habere quoquo relicti titulo: vt insti. de succesio. li. §. sed nostra. Sed parens, & patronus, ęq parant quo ad omnia, exceptis quibusdã, q̃ not. in d. l. si quis fuer. ma. quia non reperitur ista diuersitas. ergo &c. Præterea, quod non mutatur expresse, remanet incorrectũ vt l. præcipimus. in fi. de appel. Quæro, vtrũ † filij, qui non possunt succedere, connumerentur in numero aliorum, quantum ad computationem legitimè Ista est difficilima quæstio. quam examinaui plenè in l. j. §. si pater. ff. de coniun. cum eman. li. &c.

1 ☞ *Falcidia, quæ dicatur propriè.*

2 *Testamentum in quo filiæ sunt relictæ centum pro sua falcidia, an ualeat.*

3 *Donatio, an ualeat inter patrem & filium.*

4 *Donatio immissa facta filio, quo iure reuocetur. remissiuè.*

VNde & si parens.

Istud quod in lege Codicis dicitur, ꝙ inspicit illud quod habet tempore mortis, limitatur per hanc auc.

Oppo. dicitur hic, nomine falcidiæ, Falcidia dicitur quæ debeẽ iure institutionis: vt ff. ad l. fal. l. j. in prin. Sol. dicit gl. † hoc nomen falcidia propriè ponitur pro Falcidia debita iure institutionis: impropriè ꝙ Trebellianica: improprijssimè ꝙ legitima. No. ista verba faciunt ad q. quã vidi de facto. Dixit testator: relinquo filiæ centũ pro sua Falcidia: nec adiecit, & in his eã hæredem instituo. Certè puto ꝙ testamentũ [a] valeat & † iure institutionis videatur reliquisse. Nam cũ istud nomen Falcidia, accipiatur pro legitima, intelligere videt iure institutionis: arg. l. sciendũ. de ver. obli. Insti. de fideiuss. §. fi. de inuti. stipu. §. itẽ si scriptum. Dixi vobis in l. filium. sed & si portio. de leg. præstan. †Opp. ꝙ inter patrẽ & filiũ non valeat donatio: vt j. de do. inter vir. & vxo. l. donationes. Possumus dicere, hic erat filius emancipatus. Vel dic verius, ꝙ etiam in filio in potestate põt habere locum in quo valeat donatio hodie, & etiam quę libet obligatio ex causa aduentitia. Ita tenet gl. hic, & l. frater à fratre. in prima mag. glo. de condi. inde. & in l. pactum. j. de pac. conuen. & ibi dixi tibi. Et habuistis casum in l. iubemus. ad Treb. Dices tu, qũo possumus dicere ꝙ donatio fit ex causa aduentitia, cũ ea quę à patre proficiscunt, dicantur profectitia: & sic est profectitia? Respõdeo dicit gl. hic loquit, quãdo pater donat filio vt extraneo: quid est hoc dictum? Dico, intellige quando præcesserũt opera filij talia, ꝙ ꝓpter illa opera pater cuilibet extraneo tantum donasset. Vnde cum illud, quod filius acquirit ex operibus suis sit aduentitiũ, vt l. cum oportet. in prin. j. de bo. quæ libe. ista donatio videtur aduentitia. Secus si ista merita non præcessissent. Dixi vobis plenè in l. si donatione. j. de col. vbi dicit gl.

Quæro, quo iure † ista immensa donatio filijs irritetur. Dicit glo. per querelam inofficiosæ donationis. Dicam vobis j. titu. j. in l. j. &c.

NEptem. Neptis exheredata habet quærelam. h. d.

PArentibus. [b] Pater potest hæreditatẽ diuidere inter filios, dummodo vni-

cuiq; legitimã derelinquat. & qui iudiciũ defuncti agnouit, nõ potest intentare querelam. hoc dicit.

DE inofficioso. Testamẽtum mili tis non subiacet quærelæ. h. d.

SI hæredum. Cõtra fiscũ, qui succedit hæredi scripto, potest intentari querela. hoc dicit.

1 ☞ *Nihil Iudæus Iudæo: & nihil Catilina Cethego.*

2 *Infamis ꝙ, non potsit opponere contra testẽ, ꝙ sit infamis.*

3 *Iudex officio repellit testem infamẽ, etiã quando pars non potest opponere.*

4 *Mater, quæ fuerit meretrix, non potest propter meretricium filium exhæredare.*

IN arenã. [c] Turpitudo quẽ à successione intestati nõ remouet. Itẽ non põt quis obijcere turpitudinẽ, in quã ipe incurrit obijciẽs.

1 Not. ex isto tex. in fi. † nil Iudæus Iudæo: & nil Catilina Cethego. [d] Facit † si aliquis est infamis, nõ põt opponere testi ꝙ sit

2 infamis: vt l. iij. §. Iulianus. & ibi no. ff. de testi. Sed † iudex fortè

3 poterit eum repellere ad suo officio, secundũ Gul. de cug. arg. l.

4 quos, phibet. de postu. Et sic facit † ꝙ si mater fuit meretrix propter meretricum non posset filiã exheredare. qđ nota bene &c.

SI pater. Propter fideicõmissum inuicẽ inter filios relictum, non est locus querele. h. d. Opp. j. eo. l. quoniã in prioribus. Sol. dicit gl. fateor ꝙ ista lex hodie corrigatur: quia debet filius habere legitimã sine aliquo grauamine. Quidam doc. mod. dicunt, non esse verum, ꝙ ista lex hodie corrigatur: quia sicut continet onus istud fideicõmissum: ita potest habere commodũ, & sub isto incerto toleratur istud grauamen: vt l. si ea. j. de usur. & arg. de solu. l. pe. & istud videbatur tenere Richar. Mal. Pro quo optimè facit s. de transac. l. de fideicõmisso. Tu teneas glo. tuam. & ita obseruat consuetudo, ꝙ sine aliquo onere debet habere: nec hoc potest præiudicare filio. Sicut enim in legitima sibi remittitur onus: ita etiam alteri parti remittitur. vnde nec plus, nec minus habet. Pro huius declaratiõe vide quod dicam j. eo. l. filius matrem.

CVm duobus. Testamẽto rescisso pro parte, legata diuidua pro parte præstantur: indiuidua pro solido sunt præstanda. hoc dicit. intellige vt in glo.

1 ☞ *Succumbens in una actione, quando repellatur ab alia.*

2 *Querela, & falsum sunt contraria origine, non effectu.*

3 *Contra tabulas, & falsum, an sint contraria origine & effectu.*

EVm qui. Qui succubuit † in vna actione, quæ ex vna causa proponitur, non repellit ab alia, quæ ex diuersa causa proponitur. h. d. Opp. j. de l. si mater. §. candẽ. ff. de excep. rei iudi. Sol. Dicũt quidã: Aliud in rei vendic. aliud in repetione hæreditatis. Istud est falsum: vt l. si mater. in prin. ff. de excep. rei iudi. Dicas ergo, ꝙ hic proposita fuit querela, nõ petitio hæredi. Item opp. ex tra gl. j. de fur. l. j. Sol. Ibi quis proposuit vnã actionẽ cõtrariam, & obtinuit: hic verò succubuit: ideo potest redire ad illam: vt l. Aurelius. §. fi. de lib. leg. Contra hoc oppo. & nunc reintegro gl. de l. si patronus. de bo. lib. Sol. Dicũt quidã, aliud in patrono, aliud patre qđ nihil est. Alij dicũt, vt Dy. in l. cõtraria ꝙ hic que

2 rela, & † falsum sunt cõtraria origine, non effectu: nã vtrunq; reducit rem ad causam intestati: ibi verò falsum, & cõtra tab. sunt contraria origine & effectu. nã per falsum pręsupponit nunquã fuisse testamentum, & reducitur res ad causam intestati: sed fal-

3 sum † & contra tabulas omnino sunt contraria effectu, & origine: quia vnum præsupponit testamentũ fuisse: aliud non. Itẽ effectu: quia per vnum res reducitur ad causam intestati: per aliud nõ ita. Dicit Dy. istud placet: nec per hoc redditur ratio diuersitatis. Dic ergo ꝙ ibi priuatur hæreditate patronus, qui succubuit in falsa propter delictum suum, scilicet quia testamentum falsum accusauit: non propter electionem. Dices tu: quare etiam in hac lege ille qui succubuit in falso, non priuatur hæreditate? Respon. hic qui dicit testamentũ falsum, priuatur omni cõmodo proniente ex illo testamento, nõ aliunde: sed in l. contraria

illud verbũ cohæredem, importet institutionem.

☞ POMATES.

¶ Parentibus. Vide aliter per Alex. cõs. xxij. vol. v. & xciij ad fi. vol. iij. vbi dicit. per istũ tex. qđ cũ legitima sit portio ei, qđ debeẽ ab intestato, ꝓ neporibus viuẽtibus, & parentib, non debeẽ legitima in bonis aui.

¶ In arenã. In prin. limita vt per Bal. in l. si filiam. j. eod.

¶ Cethego. Contrariũ tenuit Bar. & melius in l. cũ mulier. ff. sol. ma. vbi vide per Alex. concordantias.

a ¶ Exhæredato. Quid econtra: vide j. eo. l. cum filium.

b ✠ P. PAV. P. ¶ Contra maiores. Circa istam legem, an pendente iudicio nullita. currat tempus datum ad appellandum. vide omnino Comen. cõsilio xxxv). incipiente proponitur quod A. per totum. Et ibi etiam an simul possint intentari. Item circa declarationem huius regulæ quod pendente iudicio super incidenti non currat tempus principali, vide Feli. in c. ex ratione. circa medium. extra de ap pellationib. Faciunt quæ scripsi in l. properandum. supra de iudi. vbi vide. Item vide quæ scribit curtius in l. prima. C. de iuramen. calum. qđ pendente disputatione an capitula, sint admittenda, vel positionibus respondendum, nunquam currit tempus statutum ad probandum. Et vide Alexand. consilio ccccxxxix. in principio. ad finem. Areti. in l. quantum. la vltima, columna. v. de acquirenda hæreditate.

¶ Pro exhæredatione. Dicit Baldus hic quod corrigitur.

¶ Fratris. In fine prima colum. vide circa hoc glos. de Instit. eodem titulo. §. fo-ror.

¶ Respicit fauorem. item vbicunq; cõditio fuerit ad commodum filij nec habet locum querela, vt l. multum. ff. de libe. et posthu. & vide qđ ibi in simili ponunt doc. et facit an mater posit relinquere legitimam filio, cum hoc ꝙ patri nõ queratur usus fructus, de quo per Barto. in l. filio. in fi. famil. erciſc. per Bart. in tracta. de duobus fratribus. & in auth. excipitur. C. de bo. quæ libe. & vi de Bald. hic, ad finẽ.

f ¶ Substituit. Vide supra e. l. si pat puellę.

☞ POMATES.

¶ Veritas est ista. Et istã opi. tenet in §. dixi. cõtra putãs ī maio. & pro eo. facit ꝙ vbicunq; lex resistit actui. ibi nec valet adiectio pœnæ. §. fin. Insti. de lega. sed lex resistit nec i legitima apponaẽ grauamen, vt hic igitur &c. adde ꝙ phibitio de nõ alienãdo nõ afficit legitimã, secũdũ Are. in consi. xix. inci. ex facto | præsupponit. & est verũ ꝙ ille loquitquãdo ad hoc vt inducatur priuatio legitimæ: sed nos loquimurquo ad priuatio nẽ residui hæreditatis: imò cogita cõtrariũ tamen in hoc tenet Raph. in l. filiusfa. §. diui. ff. de leg. j.

& Pau. de cast. in cõs. ccxxiij. inc. visis & diligẽter. cõside. & mod. referẽ. i d. §. diui. in ccvij. c. Tũ in cõtrariũ astringit iste tex. i l. oĩmodo. & i l. qm̃ ī prioribus. j. e. i verbo. directè nec i directè põt apponi grauamẽ in legitima. Retẽta. tamẽ opi. Raph. per Bar. b. vide cautelã ad eã euitãdũ. cepol. cautel. lix. quã referũt Mo. repetẽs i d. §. diui. co. xxviij. Retẽta etiã opi. cõtrariaꝝ prohibitio de nõ alienãdo, nõ afficit legiti. istellige, qñ, phitio fieret simplicit. secꝰ si vsq

traria patronus. quid dicit testamentũ falsum omnino priuatur

a institutione: quia in testamẽto erat institutus, hic vult peruenire ad querelã ab intestato: & sic vult peruenire aliũde quã ex testamento: arg. ff. eo. l. etiã & quod ibi no. & hoc fortè voluit hic dicere glo. in secunda sol. ibi in l. cõtraria fuit institutus patronus & c. q. d. ibi qui succubuit in falso, agebat ex eodem testamento hic agit extrinsecus. Opp. j. de codi. l. fi. Sol. Ibi ideo: quia tã variis modis nitebatur ex eadẽ scripturta. Op. de l. ꝙ in hæredẽ. §. eligere. de tribu. Sol. ibi in his quæ electione tolluntur &c.

ILiam. Præteritus à matre habetur pro exhęredato: [a] ideo habet necesse intentare querelam. hoc dicit.

1 ☞ *Proposita una actione, quando currat tempus ad aliam.*

b # CONtra maiores. [b] Pendente vno iudicio, nõ currit tẽpus in alio: qa in illo pendẽte, non poterit inchoari. h. d. Op. de l. si seruus. ff. vi bo. ra. Sol. Illa nihil ad propositũ. ibi enim loquitur, quãdo negligentia in primo, nocet in secũdo. De quo dic vt ibi. hic loquitur quãdo est diligẽs in primo vtrũ profit in secundo. de quo statim dicã. Op. de l. minorũ. §. j. de euic. Sol. Illa non est contra. ibi enim quæritur an vna sententia præiudicet, & ad aliã: non de cursu tẽporis. Itẽ op. & videtur, ꝙ istud tẽpus quinquẽnij sit continuũ: ideo semper currat: vt ff. quando appel. sit l. j. §. dies. Solu. istud tempus est vtile quo ad initiũ: cõtinuum quo ad processum. Itẽ opp. ff. de excusati. tuto. l. scire

1 oportet. §. scire. huius timore † cõtrarij, debes dicere breuiter sic. Quandoq; vni cõpetunt plura iudicia vere: quãdoq; vnum cõ petit: & putat aliud sibi cõpetere. Primo casu, aut illa iudicia poterant simul, & semel intentari, aut non. Primo casu, aut proposuit actionẽ ita generaliter, ꝙ poterat vtrũq; iudiciũ comprehendere: et tũc diligentia in vno prodest in alio: vt d. l. fi. de an. excepti. & l. scire oportet. §. scire de excusa. tuto. fallit in l. fin. de duobus reis. ratio ibi patet. Si verò simul intentare nõ poterat: tũc diligẽtia in primo facit ꝙ tẽpus in secundo non currit: vt ff. de adul. l. quinquẽnium. Secũdo casu, quãdo vnum competebat, & aliud putabat sibi competere: tunc aut elegit ius incompetens ignorãter, & nõ currit sibi tempus in iure competenti: vt hic. Aut eligit scienter, & imputet sibi: vt l. mater. ff. e. Sed si elegisset ignorãter, & ignorantia iuris: dic vt dixi in l. Claudius. de acqui. hæreditate.

1 ☞ *Præteritio matris facta per filium in testamẽto habetur pro exhæredatione.*

c # CVm filium. Præteritio matris facta à filio, habetur pro exhæredatione [c] & est locus querelæ. h. d. Et habet multas leges, quæ dicunt ꝙ præteritio matris habetur pro exhęredatione, & est

1 locus querelæ, sed † de præteritione matris palsiuẽ, cũ ipsa prętereritur, habes modicas leges: ideo istam tene menti perpetuò.

1 ☞ *Offensa dicitur, quicquid alterius animum ad iracundiam prouocat. & nu. 3.*

2 *Offensa cum tractatur de aliquo puniendo, dicitur illa, quæ pœnam meretur.*

4 *Offensa in personam quæ dicatur remissiuè.*

EVm te pietatis. Exhæredatus à patre sine iuxta cã, habet querelam.

1 h. d. Vide glo. in l. nostra. ꝙ † offensa dicitur quicquid alterius animum ad iracundiam prouocat: vt videbi-

2 tis hic, & j. eo. l. filia in orbitate. Tamẽ cum tractamus de aliquo puniendo propter offensam offensa dicitur illa, quæ pœnã meretur: vt l. testamento centurio. ff. de manu. te. tamen largo † modo sumendo, vt dixi, dicitur offensa etiam illa, quæ non pœnam meretur. si tamen prouocat animum alterius ad iracundiã, etiã iniuste: vt hic, & j. eo. l. filia. De hoc quid dicatur offensa, & quæ

4 † dicatur offensa in persona, vel non, dixi plenè in l. licitatio. §. quòd illicitè. ff. de publi.

SI filiam. Iusta est causa exhæredandi filiam, propter vitæ turpitudinem. hoc dicit. Hodie est istud limitatum per authenticã quæ sequitur.

d # ILia. Nolle diuertere à marito, non est iusta causa exhæredandi, vel exhæredationis. hoc dicit.

FRatris. [d] Vltra fratres nulli competit querela: accusatio autem falsi, omnibus permittitur. hoc dicit. De huius legis materia videbitis infrà e. l. fratres.

IMaritus. Testamẽto rescisso per querelam actionẽs competentes hæredi, quæ erant con

a ¶ Exhæredato. Quid econtra; vide j. eo. l. cum filium.

b ✠ P. PAV. P. ¶ Contra maiores. Circa istam legem, an pendente iudicio nullita. currat tempus datum ad appellandum. vide omnino Comen. cõsilio xxxv). incipiente proponitur quod A. per totum. Et ibi etiam an simul possint intentari. Item circa declarationem huius regulæ quod pendente iudicio super incidenti non currat tempus principali, vide Feli. in c. ex ratione. circa medium. extra de appellationib. Faciunt quæ scripsi in l. properandum. supra de iudi. vbi vide. Item vide quæ scribit curtius in l. prima. C. de iuramen. calum. qđ pendente disputatione an capitula, sint admittenda, vel positionibus respondendum, nunquam currit tempus statutum ad probandum. Et vide Alexand. consilio ccccxxxix. in principio. ad finem. Areti. in l. quantum. la vltima, columna. v. de acquirenda hæreditate.

¶ Pro exhæredatione. Dicit Baldus hic quod corrigitur.

¶ Fratris. In fine prima colum. vide circa hoc glos. de Instit. eodem titulo. §. foror.

¶ Respicit fauorem. item vbicunq; cõditio fuerit ad commodum filij nec habet locum querela, vt l. multum. ff. de libe. et posthu. & vide qđ ibi in simili ponunt doc. et facit an mater posit relinquere legitimam filio, cum hoc ꝙ patri nõ queratur usus fructus, de quo per Barto. in l. filio. in fi. famil. erciſc. per Bart. in tracta. de duobus fratribus. & in auth. excipitur. C. de bo. quæ libe. & vi de Bald. hic, ad finẽ.

f ¶ Substituit. Vide supra e. l. si pat puellę.

☞ POMATES.

¶ Veritas est ista. Et istã opi. tenet in §. dixi. cõtra putãs ī maio. & pro eo. facit ꝙ vbicunq; lex resistit actui. ibi nec valet adiectio pœnæ. §. fin. Insti. de lega. sed lex resistit nec i legitima apponaẽ grauamen, vt hic igitur &c. adde ꝙ phibitio de nõ alienãdo nõ afficit legitimã, secũdũ Are. in consi. xix. inci. ex facto | præsupponit. & est verũ ꝙ ille loquitquãdo ad hoc vt inducatur priuatio legitimæ: sed nos loquimurquo ad priuatio nẽ residui hæreditatis: imò cogita cõtrariũ tamen in hoc tenet Raph. in l. filiusfa. §. diui. ff. de leg. j.

& Pau. de cast. in cõs. ccxxiij. inc. visis & diligẽter. cõside. & mod. referẽ. i d. §. diui. in ccvij. c. Tũ in cõtrariũ astringit iste tex. i l. oĩmodo. & i l. qm̃ ī prioribus. j. e. i verbo. directè nec i directè põt apponi grauamẽ in legitima. Retẽta. tamẽ opi. Raph. per Bar. b. vide cautelã ad eã euitãdũ. cepol. cautel. lix. quã referũt Mo. repetẽs i d. §. diui. co. xxviij. Retẽta etiã opi. cõtrariaꝝ prohibitio de nõ alienãdo, nõ afficit legiti. istellige, qñ, phitio fieret simplicit. secꝰ si vsq

ad certū tēpus: puta vsq; ad xxx. annos. & pau. de Cas. cōsi. cccxxxiiij. incip. visis & cōsideratis omnibus. in ij. col. Ad hanc tamen euitandam vide Ang. in l. quoties ab omnibus. j. de fideic. & Cepo. in. d. cautela lix. Et quid si testator instituit in minus quā legitima, adiectis his verbis, quod plus petere non possit: & an tunc possit agi ad supplementum, vide Ro. consil. ccclxxviij.

Et an filij[9], quē pater exhęredauit, sed post ea ei aliquid reliquit iure institutionis, possit agere ad supplementū, vide Bal. cōsi. cclxij. in ij. parte.

a ¶ Turpē personam. Quid si reperiat̄ vsurarius institut[9], vtrū dicit turpis persona, vide qđ dixi in l. improbū. ff. de insa. vbi est casus.

ADD Bang. cōsi. clxxj qñ frater instituit cōsubinā, & fratri certū quid reliqt: & in testamēto est clausula codicillaris: vide etiā Pau. de Cast. cō. lxj. Ioā. And. in addi. ad Spe. in ti. de testa. §. sequit. ỹ. si aūt. vbi limitat cp frater habet querelā cū turpis persona est instituta nisi & ipse frater eodem morbo laboret.

↦ P. PAV. P.

b ¶ Turpē personā. Ad materiā huius legis vid̄ Mathes. not. xlviij. & cxcviij. Sup quo vide Iaſ[9] Barb. in c. Ray. col. cj. de te sta. vbi i seq. etiā ponit qd i cōcubina. & quāta sit legitima fratris: & qd si in testō est clausula codicillaris. & quædā alia, vt per eum.

↦ P. PAV. P.

b ¶ Contrariū est veritas. Vide Ange. cōsi. cclxiij. inci. Pet. vbi etiā ponit an cōcubina dicat̄ turpis psōa. Et qd operet̄ clausula codicillaris in tali testamēto posita, vide Barb. vbi ŝ. Itē an ista lex. pcedat in sorore, & an sufficiat sola instātia, & q̄dā alia in materia, vide per Pau. de Cast. cō. lxj. Itē q̄ spuri[9] dicat̄ turpis psona ad hoc ppositū vide Bal. in c. naturales. in ij. col. si de feu. fue. contro. Itē quid si in testō, in quo est instituta turpis persona, sit clausula codicillaris, an videat̄ frater grauatus per fideicōmissū illa turpis psona: & sic sustineat̄ per clausulā codicillarē, vide etiā Cremen. singu. xcij. aliās cxcij. Item rupto testamēto per querelā de qua hic, an cōseruet̄ legitima per aut̄. ex causa. C. de lib. p̄teri. vide q̄ ibi habes ad Bar. Itē an clausula codicillaris rūpere[t] rupto testō per q̄relā, vide Pau. de Cast. cōl. lxj. circa mediū & multa circa istā materiā, & quo. pbet turpis persona, & an sufficiat aliquo titulo relinquere aliquid fratri, vide per Corn. consi. clxxvj. in iiij. parte.

1 ☞ *Fratri præterito, uel exhæredato, an detur querela.*
2 *Præteritio fratris, habetur pro exhæredatione.*
3 *Querela contra testamentum fratris, an operetur rescissionem testamenti in totum, uel usq; ad legitimam.*
4 *Querela an competat quando frater instituit aliquam turpem personam, & aliquam non.*
5 *Quando frater exhæredatur, an debeat causa inseri.*
6 *Causæ ingratitudinis, an repellant fratrem à successione ab intestato.*

Fratres. Fratres consanguinei habent querelā contra testamentū fratris turpem personā[a] institutis, nisi seruum necessariū instituat: & querela nulli alij ex transuersalibus cōpetit. h. d. Ista lex est singularis: nā in nulla parte iuris declaratur cp querela cōpetat fratri contra testamētū fratris, sicut hic: licet de hoc habeamus in tribus locis, scilicet ŝ. eo. l. fratris. Institu. eo. §. j. ff. eo. l. j. Quæro, vtrū querela † cōpetat fratri præterito, seu exhæredato. De exhæredato non est dubiū: de præterito dubitat̄: quia posset dici cp sibi competat bonorum possess. contra tabu. sicut parenti præterito. Contrariū est veritas:[b] qa bonorū possess. contratab. nō cōpetit: vt l. j. §. liberos. ff. si à pa. quis fue. ma. Competit aūt querela authoritate huius legis, nec est opus † exhæredatione: qa præteritio p exhęredatione habetur: sicut dicimus de præteritione matera: cum eadem sit ratio, prout dixi ŝ. e. l. iij.

Quæro, vtrū per hanc † querelā rescindat̄ testamentū in totum: an verò vsq; ad legitimā. Glo. ŝ. eo. aut̄. nouissima. dū facit mentionem de legitima fratris, videt̄ innuere cp vsq; ad legitimam rescinditur testamentū. Pro hoc facit similitudo patroni: vt Instit. de succes. liber. §. sed nostra. Contrarium determinat Guliel. quoniā ista querela cōpetit propter odiū hæredis instituti, qui est turpis persona: vt l. Pātonius. ff. si quis à paren. fue. ma. † Quæro, quid si frater instituit aliquā turpē personā, & aliquam non turpē? Breuiter dicit hic Gul. cp contra illā turpem personā comperat querela, & pro parte sua rescindetur. arg. ŝ. ea. l. cū duobus. & ff. e. l. circa. † Quæro, vtrum qñ frater exhæredatur, debeant de necessitate inseri causæ exheredationis: quæ causæ ponūtur in aut̄. de nup. §. ingratitudinē. Dicit Gul. de Cu. cp non: qa quando frater agit[c] cōtra turpem personam institutam hæredē, per querelam, poterit hæres institutus de eius ingratitudinē. facit ad hoc l. libertus. ff. de in ius vocando. Quæro, vtrum illæ † causæ ingratitudinis[c] repellant fratrem à successiōe ab intestato. Videtur cp sic: vt in d. §. ingratitudinem. in aut̄. de nup. & j. de second. nup. l. fi. & l. cùm patronum. cū l. seq.

1 *Quādo relinquitur minus legitima, agitur ad supplemētū.*
2 *Filij præsumuntur ingrati.*
3 *Sufficiebat olim legitimam quoquo titulo relinqui.*
4 *Quando quis agit ad supplementum legitimæ contra quos debeat agere.*
5 *Filius pro supplemento legitimæ, an possit propria authoritate occupare bona?*

e Omnimodo. Ille cui aliquid in testamento relinquitur, nō potest illud impugnare: sed debet ad f supplementum legitime agere[e]: nisi probetur ingratus. In his verò in quibus nihil relinquitur iura vetera non mutantur. Item datum causa militiæ computatur in legitimam. h. d. Not. quod † quando relinquit minus legitima, debet agi ad supplementum. Et istud est ius nouum: per quod iura antiqua corriguntur: licet de hoc fiat mentio, in l. si non mortis. ff. eo. sed fuit additū à compositoribus. No. † secundò, cp filij præsumuntur grati,[g] si non probent̄ ingrati. hoc etiam est nouum, & corrigit l. liberi. ŝ. eo. † Not. † tertiò, cp sufficit, cp relinquatur legitima quoquo relicti titulo. hoc hodie corrigitur vt habuistis no. in aut̄. nouissima. ŝ. eo. Quæro, quando quis † agit ad supplementum, vtrum debeat agere cōtra hæredem: an etiā contra legatarios, quibus sunt relictę res hæreditarię. dixi plenè in l. in quartam ff. ad l. falcid. An autem † filius pro supplemento suæ legitimæ, possit propria authoritate occupare bona: vide in l. ij. quādo & qui. quarta pars debetur. per me.

Quæ nuper. Præcedens constitutio habet locum in testamētis etiam nuncupatorum respectu legitimæ, vide Aret. consi. xix. in ij. dubio.

f ↦ P. PAV. P. ¶ Agere. Vel ad plus si ex aliquibus appareat de voluntate testatoris. Exemplifica vt in cōsi. cij. in subscrip. Fulg. in consiliis Com. Et aduerte cp facultas petēdi supplementum trāsmittitur ad hęredes, secundū Sali. in l. scimus. j. eo. quem sequit̄ Alex. in cōsi. cxc. incip. viso titulo quæstionis. in iij. col. ad fi. & est de mente Bal. in l. si arrogator. in ij. oppositione. ff. de adop. & in l. j. in vlti. q. C. de lib. præter.

g ¶ Filij præsumuntur grati. Quod facit ad ea quæ habentur in l. donationē. j. de colla. & in l. si fortè. de castrē. pecu. Sed dic cp ibi non intelligit de istis meritis, nec de obsequijs: vt no. Bal. in aut̄. ex testamento. eo. tit. Et quando dicā tur bene meriti, vide Bal. in l. iubem[9]. in fi. prin. de sac. sanc. ecc. & in l. liberti.

suprà eo. & ibi no. per Bar. & Bal. in princ. eius dē legis. & vide Bar. & Bald. in l. fratres. suprà & no. cp petens supplemētū legitimæ, non dicitur testamentum impugnare. adde Bald. in l. cū ege. de epis. & cle. & quo iure petatur le gitima, & supplementū: vide Bal. j. eo. tit. si quis in suo. in prin. facit qđ not. Bal. in l. j. in vij. col. j. de inoffi. dota. Et cp petens supplementū legitimæ, non dicatur testamentum impugnare, tenet & Pau. de Cas. in cōsil. vij. quod incipit, in christi noīe amē &c. Circa primū videt̄ a dicendū &c. in iiij. b col. vbi cōcordat, cp si plura sunt alicui relicta, ei nō cōpetit querela, secundū ius ad supplementū. & subdit, plus censetur interesse, sup ius agēdi ad supplementū. Alexand.

1 ☞ *Minuscula dicitur quarta.*
2 *Dictio plus, refertur ad modicum.*

↦ POMATES. a ¶ Quoniā in prioribus. Vide pro limitatiōe istius legis Ale. in l. si pater. in vl. co. in ver. extra gl. adde j. de instit. & substit. sub cōdi. fac. & i vij. col. & in l. reprehēdē da. eodē. tit. An autē legata, vel onus æris minuāt legitimā, vi de Oldra. cōsi. cxxj. ad fi. Ale. consi. lv. in iij. col. i ij. dubio, vo. iiij. in fi. & lxxxix. i ij. co. e. & in fi. An in legitima posset pat̄ filio substituere, vide Pan. cōsil. xv. col. ij. volu. ij. vide etiā ad hæc Barto. in cōsilio xiij. co. ij. in ij. dubio & col. v. cōsi. xxvij. & cōsi. xxviij. in fin. & cōsi. xxxij. et cōsi. xl. & Barba. cōsi. lxiij. col. vj. vol. ij. Car. cōsi. xxij. & Imo. cō sil. cxiij. vide etiam quæ scripsi. ŝ. post l. 3 ex tribus.

↦ P. PAV. P. a ¶ Quoniā in prioribus. vide quæ scripsi in l. scimus. j. eod. Et de materia vide Ale. cōsi. clxxxv. & vnū casum, in quo in legitima adijcitur grauamē vide per alex. cōsil. ccxlvj. in v. colū. Quid aūt si aliquid adijciatur quod possit esse vtile, vide do. Francis. consi. xix. in ij. col. vide eūdem cōsi. xliij. vbi ponit, stāre statuto cp legitima sit prout pater voluerit. pone pater relinquit legitimam filiā & eam exhaustit legatis, an istud gruamen deducatur ad quod vide Pau. de cast. cōsi. cclxxxv. ad finē. Nunquid autem per substitutionē pupillarē possint grauari venientes ab intestato, an legitima pupilli: & an in dubio censeantur grauati, vide Pau. consi. cxcix. ad fi. vi de quæ scripsi in l. si fundū per fideicōmissum. ŝ. fi. de leg. j. Itē cp possit adijci grauamen ne possit alienare intra certum tempus, vide Pau. de Cas. consilio cc xxxiiij. in ij. col. Ias. in l. filius samil. §. diui. ad finē. ff. de lega. j. Et dicit Paul. in d. cōsi. cp si alienetur legitima, habeat locum priuatio hæreditatis à legitima supra. quod est miranda. Item in materia legitimæ, vide do. Fabianū in repetitione aut̄. nouissima. ŝ. cod. prout ibi scripsi. Et ibi etiam ponit cp omne grauamen deducatur. & multa alia in materia. Itē in quo prouideat ista lex: & quid si esset institutus filius sub conditione casuali vel mista, an rei̊ciatur an verò testamentum sit nullum, vide Anto. de But. consi. lxvij. circa medium vsq; ad finem. tenentem cp sit nullum, & declarantē quomodo processit ista lex, & l. sancimus. ŝ. cū aūt. j. eo. vide post Bar. in l. suus quoq; de hæredib. insti̊t. vbi etiā scripsi an ista regula cp omne grauamē reiciatur, nō procedit qñ persona instituta est sub conditione, per quā reddit̄ incerta, vide Are. in l. cōmodissimè. in j. & ij. col. de leg. j.

b ¶ Omne grauamen. Limita hāc legē vt habetur ŝ. e. l. filijs. Quid autē si filij renuncians legitimæ, scit ipsum ad aliū deuenire: an ille teneatur ad grauamē Dic cp sic. Tex. est singularis in l. cū patronus. ff. de leg. ij. quæ licet loquatur in patrono, nihilominus ex identitate rationis per Mode. extenditur ad filij. Item limita hanc legem non habere locum in posthumo sub conditione insti tuto, & euentiæ cōditio antequam nascatur, vt per illum tex. dixit & limitat hanc legem Imo. in l. cum posthumus. ff. de libe. & posthu. in fin. l. de hoc etiam vide vnum verbum per Bar. in l. commodissimè. de liber. & posthum. vbi per illum tex. hoc limitat. ADD E quod Iaco. But. & Bal. dicunt, cp si statutum dicat, cp filia debeat stare contenta illa quantitate: quam pater in tiuis. hoc dicit.

Voniam in prioribus.[a] De legitima subducitur omne grauamen[b] conditionis, vel temporis, vel alterius grauaminis. h. d. Not. grauamen dici, vel conditionis, subduci de legitima. Hoc quod de conditione dicit, dic vt dixi in l. si pater. j. de institu. & substitu. sub condi. fact.

1 ☞ *Minuscula dicitur quarta.*
2 *Dictio plus, refertur ad modicum.*

a ¶ Quoniā in prioribus. Vide pro limitatiōe istius legis Ale. in l. si pater. in vl. co. in ver. extra gl. adde j. de instit. & substit. sub cōdi. fac. & i vij. col. & in l. reprehēdē da. eodē. tit. An autē legata, vel onus æris minuāt legitimā, vi de Oldra. cōsi. cxxj. ad fi. Ale. consi. lv. in iij. col. i ij. dubio, vo. iiij. in fi. & lxxxix. i ij. co. e. & in fi. An in legitima posset pat̄ filio substituere, vide Pan. cōsil. xv. col. ij. volu. ij. vide etiā ad hæc Barto. in cōsilio xiij. co. ij. in ij. dubio & col. v. cōsi. xxvij. & cōsi. xxviij. in fin. & cōsi. xxxij. et cōsi. xl. & Barba. cōsi. lxiij. col. vj. vol. ij. Car. cōsi. xxij. & Imo. cō sil. cxiij. vide etiam quæ scripsi. ŝ. post l. 3 ex tribus.

Si quis in suo.[c] Qui in dando legitimā, quæ sola relicta est, vsq; ad sententiam fuerit contumax, ipsam duplicatam soluere cogitur hoc dicit. No, † cp minuscula dicitur hic quarta. Et hoc facit ad dictum testis, qui dicit: dico cp talis possedit decem annis, & plus. nam hæc † adiectio plus, ad modicū refert: vt l. hæc adiectio. ff. de verb. significa. istud modicū intelligitur de quarta parte tempo ris. argu. huius legis. & ita inducit glo. hanc l. in l. & si post tres. ff. si quis cau. & dic vt ibi per Guliel.

Legis autem. In posthumo non cadit iusta cā exhæredationis, cùm nō possit alieno odio præ grauari. h. d. Ex hac l. fuit sumpta regula non debet aliquis de regu. iur. lib. vj. & illā vide per Dyn.

1 ☞ *Querela quando detur nepoti præterito.*
2 *Querela inofficiosi finitur quinquennio.*
3 *Ius agendi ad supplementum legitimæ finitur quinquēnio.*

Si quis filium. Querela parata transmittitur ad hæredes, contra quos poterit oppo a ni de ingratitudine trāsmittentis,[d] & de institutione de eo facta, & de repudiatione, vel temporis cursu. Oppo. quod de iure b antiquo iste nepos[e] ialtē ex persona sua habet † querelam: vt ff. eodem. l. si is. Glo. fatetur contrarium. Idem tenet in l. nam & si parentibus. ff. eodem. Idem tenet Dynus in capitulo non debet. de regulis iuris. lib. vj. & in l. iij. §. si emācipatus filius. ff. de bonorum possessione. cōtra tabulas. vbi text. etiam videtur tangere glo. in l. si quis posthumos. de liberis & posthumis. Dices tu, quomodo iste nepos cùm sit præteritus habet querelam. ideo glossa in l. parentes. ff. eodem. exponit querelam, id est, contra tabul. Ego dico, quòd querela stat propriè. nam iste nepos licet esset in potestate, non tamen erat suus: quia pater eum præteribat & sic cum dominium non continuaretur in eum, præteritio habetur pro exhęredatione, sicut dixi vobis in præteritione materna in l. prima suprà eodem. ¶ Vltimò no. 2 ex hac lege † quòd querela finitur quinque f nio.[f] & idem de iure † agendi ad supplemē 3 tum. Hoc modo potest intelligi hæc l. in fi. Pro hoc facit: qa ius agēdi ad supplemētū succedit in locum querelæ: vt suprà eodē. l. omnimodo. ergo fortitur eius naturam: vt l. prima. §. hæc actio. ff. si quis test. lib. esse iuf. fue.

1 ☞ *Priuilegium quando latissimè, & quando strictè intelligatur.*

g Si quando.[g] Cōcessio testandi libere, intelligitur legitimè, & solennitate iuris seruata. h. d. Glo. fatetur contrarium. Opp. secundū hoc priui legiū nihil operatur. quod est contra l. j. in fi. ff. ad muni. l. si quando. de leg. j. Sol. intelige hic, cp fuit concessum priuilegiū ei, q aliās testari non poterat dicit glo. Opp. de Letiam. §. j. ff. de bo. lib. Sol. Dicunt quidam ibi princeps scienter hoc fecit. vel aliter, ibi habeat aliās testamenti factiōnē: ideo alih quid operatur. Oppo. de l. si quis filiō[h] exhę f redato. §. sed & si quis fuerit. ff. de iniu. test. Solu. Ibi Princeps concedebat militi

1 bet † querelam: vt ff. eodem. l. si is. Glo. fatetur contrarium. Idem tenet in l. nam & si parentibus. ff. eodem. Idem tenet Dynus in capitulo non debet. de regulis iuris. lib. vj. & in l. iij. §. si emācipatus filius. ff. de bonorum possessione. cōtra tabulas. vbi text. etiam videtur tangere glo. in l. si quis posthumos. de liberis & posthumis. Dices tu, quomodo iste nepos cùm sit præteritus habet querelam. ideo glossa in l. parentes. ff. eodem. exponit querelam, id est, contra tabul. Ego dico, quòd querela stat propriè. nam iste nepos licet esset in potestate, non tamen erat suus: quia pater eum præteribat & sic cum dominium non continuaretur in eum, præteritio habetur pro exhęredatione, sicut dixi vobis in præteritione materna in l. prima suprà eodem. ¶ Vltimò no. 2 ex hac lege † quòd querela finitur quinque f nio. [f] & idem de iure † agendi ad supplemē 3 tum. Hoc modo potest intelligi hæc l. in fi. Pro hoc facit: qa ius agēdi ad supplemētū succedit in locum querelæ: vt suprà eodē. l. omnimodo. ergo fortitur eius naturam: vt l. prima. §. hæc actio. ff. si quis test. lib. esse iuf. fue.

1 ☞ *Priuilegium quando latissimè, & quando strictè intelligatur.*

g Si quando.[g] Cōcessio testandi libere, intelligitur legitimè, & solennitate iuris seruata. h. d. Glo. fatetur contrarium. Opp. secundū hoc priui legiū nihil operatur. quod est contra l. j. in fi. ff. ad muni. l. si quando. de leg. j. Sol. intelige hic, cp fuit concessum priuilegiū ei, q aliās testari non poterat dicit glo. Opp. de Letiam. §. j. ff. de bo. lib. Sol. Dicunt quidam ibi princeps scienter hoc fecit. vel aliter, ibi habeat aliās testamenti factiōnē: ideo alih quid operatur. Oppo. de l. si quis filiō[h] exhę f redato. §. sed & si quis fuerit. ff. de iniu. test. Solu. Ibi Princeps concedebat militi

Si quis in suo. Hic habes text. i prin. ibi minuscula aūt, cp appellatione particulæ venit quarta: sed appellatione partis venit dimidia l. nomen §. portionis. de verb. signifi. cp limita, nisi esset dictio aliqua, qa tūc importat minus quā dimidia: vt voluit Bal. in ca. j. de cōrouer. inuestit. & in l. cū filius. §. pater. de le. ij. Et adde bart. per illum tex. in glo. in prin. in l. ij. C. quā do & quibus quarta pars debetur. Adde etiā gl. in cle. j. in ver bo, aut earū partis. de so. cōpet. Et adde quæ no. Bar. in l. plures. de dā. inf. Si aūt dicit, pro parte sua, intelligitur pro legi- pars, vide Bal. in l. j. in pe. j. ti. ij. & probatur in l. Gall[9]. §. in omnib[9]. de li. & post.

↦ P. PAV. P.

¶ Transmittētis. Circa istam materiā trās missiōis querelę qñ nō est præparata, vide de aliqua in l. cū mota. C. de transac. vbi Ias. in iiij. col.

e ¶ Iste nepos. Nepos iste ex persona sua admittitur ad querelā. & idē tenet Bart. in l. pater filium. de inoffi. testa. & Paul. de Cast. in cōs. cxlix. quod incipit, in Christi nomine amen, in præsenti casu &c. in xj. col.

¶ Finitur quinquēnio. Adde Bal. in authēti. presbyteros. la j. de episco. & cleri. q fuit sibi cōtrarius. in l. pater filiū. ff. e. Salt. hic tenet contra Bar. & idē Bal. hic. & idē Ange. in l. Papinianus. §. si conditioni. ff. e. vbi dedit nouos intellectus ad istū text. & vide Bar. latius suā opi. firmatē in consi. in nose dñi quærit̄ vtrū iuri agēdi &c. per Imo. in l. planè. §. si duo. de leg. j. & Bal. in l. ij. in qb. cau. in integ. restī. non est nec. & contra Bar. tenet hic etiā Flo. & dicit, cp est cōmunis opi. Mod. per Ange. in anthen. de trien. & semi. in prin. & per Bal. in d. l. pater filiū. in xij. co. & in materia, vide bonū dictū Bal. in l. q libertatis. de eutic. Vtrū p modū cōtradictionis seu excussionis, possit opponi querela, facit q no. Inn. in c. cū dilectus. & in c. fi. de ordi. cogni. ADD E an iuri agēdi ad supplemētum præscribatur quinquennio, Pau. de Ca. consi. cccxlvij. Bal. consil. cxxxiij iij. lib. Pe. de Anch. in consi. Cal. xvij. de testa.

f ↦ P. PAV. P. ¶ Quinquennio. Quomodo incipiat currere istud quinquēniū, & an opi. Bar. hic de supplemēto legitimæ sit vera, vide latè Ale. cōsi. cxxviij. in v. col. & seq. Et de iure agendi ad supplementū, an ei præscribatur quinquēnio, vide Pau. latè consi. cxxiij. Et cp istud quinquēniū nō currat filio minori durante minori ætate, vide Cremen. sing. cxxx. vbi etiā ponit de veritate dicti Bar. hic, vide Ias. in l. certi cōdictio. in ix. col. ff. si cer. petat.

g ↦ P. PAV. P. ¶ Si quando. Circa intellectum huius l. quando cōcessio testandi libere fieret aliās inhabili ad testandū: cp operetur vt solēnitates testamentariæ intelligantur remissæ: vt vult gla. & Bart. hic tamen nō intelligit remissa necessitas & solennitas instituendi filios, quia istud cōcerneret prę iudicium tertij. Vide omnino Com. cōsi. cxxvj. incip. visa copia, per totū, ma xime circa mediū, dicentē istū esse intellectū huius l. relatæ ad titulū, sub quo est situata. Et allegat Bal. & alios hic. Vide ibi per eū. Et pro hoc cp priuilegiū concessum liberè testandi non intelligitur in præiudicii tertij, vide dom. Anto. consi. x. prope fin. Faciunt quæ habes ad Bar. in l. ij. §. si quis à principe. ff. ne quis in loco publico.

h, ↦ POMATES. ¶ L. si quis pro declaratione huius legis vide Iaſ. in l. & militibus. j. de testa. mili. col. j. & aliquid nō ab re per Feli. in c. ad aures. co. fj. j. de rescrip. & in c. j. col. v. in versi. declarat duobus modis. eodem titu.

¶Non pōt tolli. Quid aūt si istud pactū iuretur, an tollat ius agēdi ad supplementū. Bar. hic tenet q̄ sic per c. quāuis. de pac. in vj. & no. ex isto tex. q̄ legitima nō est debita filio viuēte patre: qa si de præsenti deberet in vita p̄is de præsenti posit renunciare. & istū tex. limita vt per Bar. in d. l. j. §. si parens. & sequit Imo. in l. Titio centum. §. Titio. de condi. & demon. in vlti. col.

P. PAV. P.

¶Tolli. Vide Alex. latē cōsi. clxxxj. vol. v. & in p̄cedenti, vbi dicit etiā nō̄ p̄cedere hoc, vbi est iurm, vide q̄ dicit Dec. cōsil. lxxxvj. in fi. dubio. & etiā in j. col. & cō. lxxxix. col. vl. Et vide Ias. in l. in stipulatio hoc modo concepta. de verb. obl. col. vij. vbi dicit q̄ pōt succedere ex testō, & q̄ esset renūciatū iuri succedēdi ex testamento.

¶L. iiij. Vtrum illud q̄d datur filio à p̄e cōputet̄ in legitimā, limitationes vide p̄ Bar. in l. j. §. si parens. ff. si quis à parē. fuer. manumis. vide Bal. in l. ex liberis. & in l. illud. j. de collatio. & Ange. in l. in quartā. ad leg. Falcid.

¶Donat filio. de ista q. vide Barto. in l. in quartā. ad leg. Falci. & in l. peto. hic alle. & i d. l. vt liberis. & ibi Bal. & vide Bal. in l. scimus. j. eo. adde eundē in cōsi. cxxxvij. & aliud p̄ Bal. i l. qm̄ nouella. ā. eo. ti.

ADDE Pau. de Cast. consi. ccl. Roma. cōsi. cclxxij. Old. cōsi. clj.

P. PAV. P.

¶Legitimā. Et quēadmodū p̄ pactū generale non p̄iudicaē legitimæ, ita nec per legē vel statutū gña liter loquēs, vide Cō. cōsi. cxxvj. ad fi. inci. visa copia. Et an in dote q̄ daē loco legitimæ requiraē spālis mētio, vide Pau. cōsi. cxxxj. circa fi. Si aūt in testō p̄ diceret filium tot habuisse, & velle i ptē sua cōputare, vel q̄ conferret cū aliis fratribus: an credaē p̄ri, vide Cō. q̄ nō, cōsil. ciij. & in subscriptiōe p̄ Fulg. & circa decisionē huius text. vide Alex. i cōsi. ix. i vij. col. i iij. vol. & cōsil. lxix. & cō. dlxxviij. ad fi. Itē q̄ ista assignatio legitimæ nō posit fieri filio in ptāte, vide d. Fran. cōsil. xvij. in iiij. col. aliās xviij. Itē si vxor, cui facta sunt multa legata, iter cætera fuit legata ei dos faciat generalē liberationem hæredi de omnibus legatis, an trahatur ad dotē, de qua extat publicū instrm̄, vide Pau. cōsil. ccxlj. Facit etiā consi. ccxlv. Itē q̄ agnoscens legatū sibi factū pro toto eo quod peti posset vigore legitimæ non p̄æiudicet sibi in legitima, vide Are. in l. j. §. si quis ita in vj. & viij. col. ff. de verb. ob. Ias. hic. Itē q̄d generalis renūciatio trahatur ad feudū, vide Bal. in auē. succes. sione. circa fi. C. de suis & legiti. Et de intellectu huius §. & q̄d loquatur solū qñ quis pacisc̄itur post mortē patris: secus si in vita. Item q̄d aliter posit intelligi quā intelligant cōmuniter doctores, vide omnino Cō. cōsi. clxxxvij. incip. Spectabilis miles. circa mediū. Item vide q̄d per istam regulam consuluit Ioan. de Ana. cōsi. xcix. vbi dicit quōd si pater facit legata, & filius moriendo eadem faciat, non per hoc censetur sibi p̄æiudicare in legitima, vt per eum.

¶Vltimò quærit gl. Dicit Ang. in l. si quis legatum. §. si patronus. quod vide

facere testamentū: vnde videtur ei cōcedere secundū qualitatē personæ suæ, & secūdū priuilegia militiæ. Opp. de l. Paulus. §. patroni. ff. de bo. lib. Sol. Ibi concesśit homo: hic princeps. Extra glo. opp. † & videtur: q̄ beneficia principū sunt latissimè interpretanda: vt l. fi. ff. de constit. princip. Sol. Quoddā est priuilegiū quod concedi tur cōtra ius cōmune; & illud strictè interpretatur, vt hic. Quoddā est beneficiū: vt quādo Imperator donaret alicui castrum vnū, vel similia: & illud interpretatur latissimè: vt l. contraria. Quædā sunt rescripta, quæ ad iuris cōmunis obseruantiam concedūtur: & de illis vidistis ś. de diuer. rescri. & in titu. si contra ius vel vti pub.

Illud. Per pactū habitū inter patrem & filiū non pōt tolli[a] ius agendi ad supplementum; nisi hoc fieret cum hęre de post mortem defuncti. h. d. Oppo. de l. j. §. si parens. ff. si quis à pa. fue. ma. Solu. Tene vltimam sol. glossæ.

☞ *Donatum per patrem filio tempore emancipationis, an computetur in legitimam.*

Donatum filio tempore emancipationis, venit in collatione.

Voluntas filij, quando sit causa iustæ exhæredandi.

Et generaliter. Qui accipitis pliciter q̄d sibi est relictū, iuri agendi ad supplementum non videē renūciare, nisi fuerit hoc expressum. h. d. No. tex. ibi; sub ea cōditione, vt hæc inter viuos donatio in quartā ei cōputetur. Opp. j. depos. l. iiij. Sol.[b] Vbi accipiē do debitum, nō̄ potest petere accessiones, quæ veniunt iudicis officio mercenario: hoc pōt petere supplemētū quod venit iure actionis. Quæro † vtrum illud quod pater donat filio[c] emancipato tempore emancipationis, computetur in legitimam. Certè hic est tex. q̄ non, nisi fuerit dictum vt in dicto ver. & generaliter. Puto tamen, q̄ si pater dicat: do tibi pro parte tua: videatur hoc expressum, q̄ computetur in legitimā.[d] argu. j. l. proxi. circa prin. & l. peto. circa prin. de leg. ij. licet tamen in legitimam non † computetur, venit in collatione: vt videstis in l. vt liberis. j. de colla. Vltimò quærit gl.[e] quid si † pater non instituit filiū ideo, qa filius dixit, q̄ nolebat instituī, an filius possit rūpere testamentū? Glo. vlti. hic tangit, & arguit pro & contra. Breuiter omissis omnibus determinationibus docto. videtur mihi sic dicendum: Aut pater talē filium præteriit, vel exheredauit nulla causa inserta: tunc testamentum est nullum: nec potuit fillus sua voluntate istam solen

tur tex. iuncta gl. dum loquitur de filio, q̄ si filius adscribat se in testamento præteriri: nihilominus pōt dicere nullum mortuo patre. l. filio præterito. de iniusto rup. test. & Pro hoc glo. alleg. hic. & in l. impuberem. in ff. de fal.

¶Nec obst. auē. Bal. tamen hic secutus est opi. contra Bar. videlicet q̄ non si iusta causa voluntas filij. & hic adde Ang. & Imo. post gl. in l. si quis posthumos. §. si filiū. delib. & posth. Ang. Bald. & Imo. latē in l. filio præterito. in xlv. col. cū. §. j. j. de iniuf. test.

¶Adde Ioā. And. in addi. ad Spec. in ti. de testa. §. sequit videre. ¶. illud q̄q̄. vbi ponit quid de filio, q̄ matre sunt præteriti ipso volēte. & dicit, q̄d postea agēs doli exceptione repellit, secundū Pil. nisi calore iracundiæ recusasset instituī.

ADDE tu. p intelligē tia doctorū Bart. hic. & vide do. meū Soc. in cōsi. suo incipiēte, circa primū cōsultationis articulū. in ij. dubio. ¶. iij. istacōd.

¶Scimus. Vide not. p Bar. & ibi doct. in l. suus quoq;. in princ. de hære. milit.

P. PAV. P.

¶Scimus. Circa istā regulā q̄d onus detrahaē de legitima, vide ś. co. l. si qñ. vbi scripsi. Et circa regulā hui⁹ legis q̄d filiū nō̄ possit aliquo modo gravari in legitima, vide Comē. cōsi. xxv. incip. Fracisc̄us instituit. in vlt. colū. vbi limitat nisi filius habuisset à p̄e aliud tantūdē q̄d sufficeret legitimæ. vide ibi, vbi pōt nouū dictū in materia. Itē nota inquātū dicit hic q̄d oēs dilatio in tpe deducit de legitima: qa istud singulariter nō̄ habet locū in dote si li æ, q̄ ex dispositiōe statuti excludit filiā b⁹ masculis: qa licet illa dos succedat loco legitimæ, tū p̄ si relinquat dotē filiæ puellæ, nō̄ debet eā habere, nisi tpe quo nubet, & pōt in eā gravari, si cōtigat eā decedere i pupillari ætate, vid̄ singulariter Com. cōsi. xlvj. incip. p̄ filij⁹. circa mediū. Et q̄d posit pater filiū gravare in legitima, & facere q̄ fructus cōputenē, vbi a liqd vltra legitimā relinquit, vide Cō. cōsil. liij. ici. ad primū quæsitū. in ij. & iij. col. Et q̄d non posit pater gravare in legitima, etiā si augereē

legitima ex dispositiōe legis vl̄ statuti ad magnā partē oīm bonorū, vid̄ Cō. cōsi. cxiij. in j. col. inci. Statutū q̄ nec. & circa istā legē, scim⁹. ī §. repletionē. de modo assignādi legitimā, vide in Bertac. i ỹbo, legitimā in pe. col. vbi scripsi.

¶Videlicet si opponaē. Sal. hic dicit cōtra, q̄ fiat ipso iure, etiā si nō̄ petaē: qa si ista cōditio inesset, impediret transmissionē i l. si qs filiū. ś. e. arg. hui⁹. l. i fi. iūcta l. si ita legatū. ś. illi si volet. de leg. j. Cogita tū: qa licet diceremus tacitē ineē istā cōditionē: nō tū impediret transmissio l. cōditiones extrinsecus. ff. de cōdi. & demō. & q̄d dicit nō̄ cōputari fructi⁹ in legitima in l. nō̄ est ambiguū. vbi Cy. idē tenet j. fami. ercis. & in l. cohæredibus. qa est ius vniuersale. & quod habetur, in auē. nouissima. ś. eo. Bal. in d. l. non est ambiguum.

¶Cū autē. in §. cū autē. in prin. sed portio sua idē est dicere q̄ legitima p̄ Bar. in l. peto. in prin. de leg. ij. & vide quod dixi ś. eo. l. si quis in suo.

¶Iure fideicōmissi. Vide latē p̄ Bar. i d. l. ita tū. & Bar. in l. cū ex filio. de vul.

re ab adita hæreditate, quæ debet adiri intra sex mēses: & quere

a la non præparata transmittitur[a] ad liberos. hoc. dicit. iste bonus. §. quod nota &c.

1 ☞ *Testamentum filiifamil. militis factum, de bonis castrensibus, uel quasi hodie subiacet querelæ.*

2 *Filiusfamilias miles, quando testatur de peculio castrensi habet tria priuilegia.*

3 *Filiusfamilias effectus sui iuris non habet amplius peculium.*

Vm antiquis. In castrensi, vel qua si peculio, filiusfamili. habet duplex priuilegium: q̄ potest testari, & q̄ eius testamentum non subiacet querelę: sed postquā factus est sui iuris,

1 desinit esse peculium. h. d. tota lex. Oppo. † & videtur, quòd istorū testamēta subiacent querelæ: vt ś. de sac. sanc. eccle. authē. presbyteros. Glo. dicit, fateor cōtrariū, q̄ ista iura hodie corrigātur. De hoc etiam vidistis in authen. in testamēto. j. ad Tertu. & in authen. presbyteros. vbi glo. videntur inuicē aduersari. Dicā in authen. ex causa. vbi etiam glo. tangit. Itē opp. ff. eo. l. Papinia

b nus.[b] §. contra vetera. alias incipit. Papinianus. Sol. dicit glo. hic loquitur in milite: ibi loquitur in veterano. Tuverò dic breuiter: Quoddā est peculiū profectitiū: quoddā aduēntitiū: & in istis filiusfamilias nō̄ potest testari, nec aliā vltimā voluntatem conde re: vt l. pen. j. qui testa. fa. pos. Quoddā est peculium castrense: &

2 in hoc distingue: Aut facit testamentū miles, aut veteranus. Si miles, † si quidē existens in actu militiæ habet tria priuilegia, q̄ potest testari licet filiusfamil. Item in eo non requiritur solennitas iuris. Item non subiacet querelæ: vt hic, & l. milites. j. de test. mili. ff. de testa. mili. l. j. & quasi per totum. Si verò veteranus testatur: dic vt d. l. Papinianus. §. cōtra veterani. ff. eo. quæ glo. declarat melius quā hic. Et tertium peculium est, s. quasi castrēse: & in isto filiusfamiliās habet duplex priuilegium. s. q̄ potest testari, & q̄ querelæ non subiacet, vt hic. Istud secundū videē correctum secundū glo. hic ponitur quod dic vt dicā in auē. ex cā.

3 Vltimo no. † & tene menti tex. hic in fi. q̄ cùm filiusfami. sui iuris efficitur, peculium perdit nomen peculij, & confunditur cū alio patrimo. Simile habetis, licet in alio casu, in l. sed & si plures §. filio. de vulga. & pupilla. &c.

De inofficiosis donationibus. *Rubrica.*

1 ☞ *Querela inofficiosæ donationis, cum quo alio remedio concurrat.*

2 *Donatio inofficiosa per querelam, & usque ad qui reuocetur. & nu. 3.*

4 *Querela inofficiosæ donationis non competit filio, qui fuit legitima institutus, & ab eo multa legata facta.*

5 *Si sunt factæ plures donationes, & ultima fuit inofficiosa: an omnes reuocētur: & quā do ultima tantum?*

LEX I.

Si vt allegatis. Si per donationes filiorum legitima minuitur, per querelā inofficiosæ donationis vsq; ad legitimā reuocatur. h. d. Glos. nostra in hac lege voluit tractare totā materiam. & ideo nos hic tractamus. Vnum volo vos scire, q̄ de hac materia nō̄ habemus mētionem in ff. nisi in l. Titia. §. Imperator. & §. seq. ff. de leg. ij. Item vt intelligatis glo. debetis aduertere, q̄ hic in prin. quærit gl. quatuor, quæ tamen quatuor non sunt nisi duo: quia repetit bis idē. ideo illa recitabo vobis per duo contraria. Opp. hic innuitur q̄ quatuor erant filij ex eo q̄ donatio erat facta liberis in plurali: & sic adminus erant duo: & filij in plurali erāt, qui reuocabāt. & sic adminus erant alij duo. Secundū hoc si istis duobus sunt relictæ duæ vnciæ, fuit relictū plus quā legitima: ergo nō̄ habēt querelam: vt l. cū quæritur. ś. tit. j. Sol. duobus modis. Primò q̄ hic instituit eos in duabus vnciis minutis: hoc est, in duabus partibus de xij. illius matrimonij, quod remansit post factā donationem: & sic non habebat legitimam. Ista est vera. Alij dicunt, q̄ hic instituit eos ex duabus vnciis de grossis: hoc est totius patrimonij, q̄ erat ante donationem. & ideo isti dicuntur habere minus quarta: quia fuerūt grauati legatis: vt tex. dicit. Vide gl. ibi: vel si ex grossis fuerunt exinanitæ legatis. & coniunge versi. tertio op. &c. vbi repetit idē quod ś. dixerat in prima oppositione. Hęc tamen secunda solu. non est vera. si enim relictę essent duę vnciæ ex grossis propter legata; non induceretur querela: quia legata relicta vltra legitimam de iure antiquo nō̄ valent: vt l. cū patronus. ff. de leg. ij. & etiā hodie remittitur omne grauamen: vt l. quoniā in prioribus suprà titu. j. Remanet ergo quod prima

solu. sit vera. Oppo. secundò, quando filio aliquid relinquitur, non habet locum querela, sed agitur ad supplementū: vt suprà. ti. j. l. omnimodo. & l. sancimus. sed hic istis fuit aliquid relictum: ergo ista querela

a non debet agi, sed ad supplementū. Glo. dicit q̄ ista lex habuit respectū ad iura antiqua, quæ erant ante l. omnimodo. vbi habebat locum querela, si minus legitima relinquebatur: vt ś. tit. j. l. cùm quęritur. & idē glo. repetit hic in iiij. q. An verò hodie haberet locū ista querela. gl. hic videtur velle

b variare. Nam primò dicit q̄ potest agi que rela inofficiosę donationis: & potest agi cō dictione ex illa lege ad supplementum: & ita vtrunq; remediū habet. Postea j. in iiij. q. videtur dicere, quòd sicut in querela inofficiosi testamenti est facta immutatio: ita etiam in hac querela. & vide glos. Videte, querela inofficiosi testamēti semper rescindebat testamentum in totū, respectu eius cōtra quem agebatur: ideo fuit introductū remediū l. omnimodo. ś. titu. j. Sed querela inofficiosæ donationis quandoque rescindit vsq; ad legitimam tantum, vt statim videbitis: & isto casu nō̄ fuit necessarium re-

c medium l. omnimodo. Vnde hoc casu potest esse verum primum dictum glos. quia habet condictionē ex l. omnimodo. & habet querelam, quia omnino ad idē tendunt vt legitima suppleatur. non enim est aliud ista querela, quā ius agendi ad supplementū. Quandoq; per hanc querelā reuocatur totum quod est donatū: & tunc est verū secundū dictum gl. q̄ hodie debet agi ad supplementum, nō̄ reuocari in totū, si aliquid est relictū: arg. l. omnimodo. Sed contra primum dictū oppo. dixi q̄ duo remedia habent locū, contra j. e. l. si filius. Sol. Dico †

1 querela inofficiosæ donationis nō̄ concurrit cum alio remedio quod esset ante istam legē: sed bene concurrit cum alio, quod est inuentum post hanc legē: vt j. tit. j. l. j. & ibi

2 dicā. Quæro † in quantū sit reuocatio[c] p

c querelā inofficiosę donationis. In hoc sunt opi. Azo. dicit indistinctè q̄ semp fit reuocatio vsq; ad legitimā, quatenus est gestū immoderatè: vt probaē. j. co. l. si totas. & l. si mater. & l. si liqueat. & quasi per totū istū tit. Cōtra istā opi. op. de l. titia. §. Imperator. ff. de leg. ij. vbi dicit q̄ reuocatur dimidia. sed expone ibi, dimidia quę est vltra dodrā c tē. Op. secūdò, plus iuris habet filius, quam patronus in bonis liberti vt l. si qs legatū §. fi. ff. ad leg. Cor. de fal. sed ego video q̄ patronus reuocat in totū: vt l. si libert. §. fi. de iure pa. ergo idē in filio &c. Huius timore

3 Hu. recessit hic ab opi. Azo. † & distinguit sic: aut donatio est inofficiosa re & cōsi. aut re tantū: vt primo casu fiat reuocatio in totū: ar. d. l. si libertus. in fi. & ita intelligaē. d. l. titia. §. Imperator. Secūdo casu reuocetur quatenus immoderatè est gestū. & ita intelligaē quasi omnes ll. istius ti. Ista opi. videtur cōtra casum l. si liqueat. j. eo. vbi fuit inofficiosa re & cōsilio et nō̄ reuocatur nisi vsq; ad legiti. Itē ista distin. videtur cōtra l. si vnquā. j. de reuo. do. vbi nō̄ fuit inofficiosa cōsi. & tamē reuocatur in totū. ideo do. Dy. distinguit in hac materia sic: Aut quis donat ante natiuitatē filiorū reuocare volē tiū. aut post. Si añ: aut extraneis, aut liberis.

& pupil. & in l. multi. de lib. & posth. & in l. si emācipati. j. de colla.

P. PAV. P.

¶Trāsmittit. Ita bal. in l. j. ī pe. co. j. de inof fi. dona. An aūt testa mēta militū vel clēri corū subijciaē iuri dicēdi nullū exp̄teritio ne parētū vel filiorū, vide latē Barb. in ca. q̄a nos. in iij. colū. & seq. extra de testa.

¶ff. e. l. Papini. Adde q̄d Bal. ī c. j. de duo. fra. & nouo bñfi. iue. dixit, q̄ peculiū aliēē castrēse, aliud paganū, & paganū est du plex: vt ibi latē. Et ē istis peculijs vidē spe. de act. §. fi. ỹ. f. qd si ē peculio. vtrū autem istud q̄ ỹūt notarij, dicaēquasi castrēse, ī. in salarijs suis, Bald. q̄ sic, & in l. forti. de aduo. diuers. iudi. & ibi dicit, secus fortè, ī salario procuratorū, & aliorū negotiātiū.

¶Reuocatio. ad quā tū fiat reuocatio. per hāc querelā opi. Bal. hæc est q̄ nō̄ fiat reuocatio, nisi vsq; ad legitimā idistictē, p̄terquā in casu illi⁹. l. si vnquā. j. alle. Vtrū aūt reuocēē legata vt inofficiosæ donationes, an verò vt legata. & si nō̄ sufficiant primò donatiōes. & istud vltimum tenet hic Bal. in vij. col. Et formam libelli ponit hic Bal. in vij. col. & modū articulādi per eūdē ī l. si qs in suos. ś. tit. j. & ibi dū dicit valere libellū. peto mihi restitui legitimā. Hāc materiā limita, si alieneē res, prohibita alienari: nā licet interueniret iura mētū: si tamē in frau dē legitimę nō̄ esset opus q̄rela, sed ipso iure nō̄ tenet, vt singulariter no. Imo. in ca. cum contingat. in xij. col. de iureiuran.

P. PAV. P.

¶Reuocatio. vid̄ ad Bar. in l. Titia. §. Imp̄ator. de le. ij. Itē adde circa istā materiā reuocādi, alienata in fraudē legitimę filio rū: q̄d si pater ad ludū azardi amisit oīa bona sua, an posit fili⁹ reuocare: vid̄ bal. q̄ sic. q̄ refert Ia. ī l. si arrogator. ī x. co. ff. cē adop. vbi etiā ponit q̄d si alienatio fit tit. onerosō, q̄nō p̄iudicet filio, nisi cōstet cē actuali numeratione p̄tij: qa nō̄ credit̄ patri de p̄tio cōfitēti in īstrumēto. de quo vl timo scripsi etiā ad Bar. in l. cū qs decedēs §. codicillus. de lega. iij. De alienatiōe facta ti. onero. vid̄ad Bar. & q̄d ibi habes in l. non vsq; adeo. ff.

sī qs ā pa.fue.ma. & latiſsimebarb.ī c.raī. col.xlv.& ſe.de teſt.

a ¶Gul.de Cug.Vide Bar.in l.ſi totas.J.eo. & q̄ dixī ī d.l.ſi vnq̄ & vide oīno ſingu. Bald.in l. ſi cū vel in vtero.ſ. de teſt. mili. & in auē.ex cauſa.in v.col.& lib.& poſth. & vide no.per gl. & doc.ī l.ſi.ād o.& vtrū illa lex, ſi vnq̄ habeat locū qn̄ fit donatio ad pias cās, qđ nō reuocaī niſi in legitima. Et idē tenet Abbas Sicul. in d.c. fi.ga non debet eſſe minus clara aīa q̄ ſi li⁹. auē.ſi qua mulier. de ſac.ſan.ecc. canonizata xviij.q.vlt. ſi qua mulier. Pro hoc gl.xviij.q.vl.c.ſi.ſenſit gl.in d.c.fi. de do. dū dicit, q̄ fuit ibi reuocata iure poli: hoc eſt, ex quadā natura li gq̄tate. Idem ſentit Bar.in l.Titia.ſ.Imperator.ff. de leg.ij. ī quadā q. & facit qđ ipſe no.ī l.j.C.de ſac. ſan.ec.Ita refert abb. ī d.c. fi.&ibi vid gl.

ADDE an donatio reuocet in totū, vſq; ad legitimā. Bald.conſi. cccclxj.ij.li.& lxxxiiij.j.li.Ro. cōſi.xcv. & cclxviij. & inquā tū dicit q̄ donatio ſacta ad pias cās nō reuocaī niſi vſq; ad legitimā. Dic verū eſſe ſi dictū fuit p̄ anima.al's ſec⁹, vt voluit Bal.cōſ.cccxl.ij.lib.

b ¶Ab initio valet.ad de q̄ donatio omniū bonorum facta filio naturali tm̄ tenet. l. oēs debitores.ſ. Lucius.ff. q̄ ī frau. cred. & vide Bal. in ru.C. eo.ti.in ij.col. & hāc legē & ſimiles intellige vt p. Bar.in l.frater à fratre. in vlt.co. illi⁹ legis.ff. de cōdi. inde. & fallit in caſu ſingu.l.cū oportet.ſ. ſinaūt.& ibi Bart.de bon.q̄ lib.& p eo qđ dixi in l.ij.ff. de don. poſt Barto.fallit iſta lex ī donatiōe facta à lege ſuo filio in prā te:q̄a valet incōtinēti ſecūdū Bal. ī c.j.ſ. item ſacramēcum.de pace iur.fir.ſed d̄ materia hui⁹ legis vide hic per Iac.de bel. Itē fallit in donatione facta ſtudiorū cauſa.et Bal.& Aug.ī l.j. ſol. ma. licet Imol.cōtra.

ADDE an valeat donatio facta filio naturali Ro.cōſi. cccxcvij. & ccccl.xxxiij.

c ¶Tene alterā. Donatio morte cōfirmata retrotrahit. vide in l. j. & iiij.ff. pro dona.

d ¶ Retrotrahit. Sed an iſta donatio cōfirmet per emāciationē,& q̄o tunc vide tex. in l.ſiue emancipatis j.de do. per hāc

Si extraneis in totū reuocaī vt d.l.ſi vnq̄ j. de re. do.ſi liberis:tūc reuocaī vſq; ad legi. vt j.e.l.ſi totas. Si aūt donat poſt natiuitatē, tūc tene diſtinctionē Hug. aliquo addito: aut donatio fuit inofficioſa re,& cōſilio:& reuocatur in totū, arg. dictæ l.ſi libertus. in fi.de iure pat. Et intellige, q̄ fuit facta extraneis:ſecus ſi liberis. vt l.ſi liqueat.j.eo. Si verò fuit inofficioſa re tantū, reuocaī vſq; ad legitimā: vt hac l.& quaſi per oēs leges huius ti. Gul.de Cu.ª videt dicere q̄ l.ſi vnq̄. de reuoc.do. non habeat locū, niſi qn̄ donatio eſt facta liberto. ſecus ſi eſt facta aliī extraneo: qa tunc nunquā reuocaī, niſi quatenus, immoderatè eſt geſtū. Pro hoc facit hæc lex, quæ æquiparat ſiue donatum ſit extraneis, ſiue filiīs. Iſta opi. Gul. eſt cōtra caſum vnius decre. xvij.q.iij.c.fi.quā alle. ſ. de epiſ.& cle.l.ſi quis ad declinandā. circa prin. Tamē vt ego reſpondeā huic legi, & vt ſuſtineā dictū Hug. debetis aduertere, q̄ qn̄q̄ donatio reuocatur ex præſumpta volūtate donantis: vt puta donauit aliquis non habens liberos, nec ſe habere putabat. Certè ſi poſtea naſcātur liberi, donatio reuocaī. Ineſt enim tacita conditio ſi liberos nō habuero. De iſta loquiī l. ſi vnq̄. & dictū cap. vltimū. de hac etiam pōt loqui l.ſi totas.j. eo. Quædā eſt reuocatio, quæ fit cōtra volūtatē donantis, per iſtū ti. vt qn̄ ſciēs ſe habere filios donat: & quādo ſciēs ſe non habere cogitauit q̄ etiā ſi filios ſuſciperet, volebat iſtā donationem valere & ſic nō fuit illa tacita conditio, ſi liberos nō habuero: tūc fit reuocatio per iſtum tit. Reaſſume ergo ſic: Aut quæris de reuocatione, quæ fit cōtra volūtatē donantis, per iſtū tit. vt qn̄ ſciēs ſe habere filios donat: & quādo ſciēs ſe non habere cogitauit q̄ etiā ſi filios ſuſciperet, volebat iſtā donationem valere & ſic nō fuit illa tacita conditio, ſi liberos nō habuero: tūc fit reuocatio per iſtum tit. Reaſſume ergo ſic: Aut quæris de reuocatione, quæ fit ex præſumpta volūtate donantis propter ſuperuenientes liberos: aut de ea quæ fit contra voluntatem donantis. Primo caſu, aut donatio fuit facta liberis: & reuocaī quatenus immoderatè eſt donatum: vt j.e.l. ſi totas. Aut fuit facta extraneis: & reuocatur in totum ſpiō iure: vt l.ſi vnq̄. de reuo.do. & xvij.q.iiij.c.ſi. Si queris de reuocatione, quæ fit per iſtū tit. diſtingue, aut fuit inofficioſa re & cōſilio, aut re tantū. Primo caſu, aut donatio fuit facta liberis, & reuocatur quatenus eſt immoderatæ geſtū: vt j.e.l.ſi liqueat. Aut fuit facta extraneis: & reuocatur in totū. arg. l.ſi libertus. in fin. de iure pat. Nec obſtat iſta lex, q̄ æquiparat, ſiue donatio ſit facta extraneis, ſiue liberis. Nam eā intelligo, qn̄ ab initio fuit inofficioſa re, & nō cōſilio. & quod dicitur in tex. ad excludendū inofficioſi quærelam &c. intelligas q̄ hoc contigit ex euētu, non ex propoſito. Vel aliter ſi intelligas q̄ hic fuit inofficioſa cōſilio: rn̄. q̄ hoc non declaratur quatenus fiat reuocatio. Intelligas ergo ſecundū prædicta aliter in filiīs, aliter in extraneis. Secūdo caſu qn̄ donatio fuit inofficioſa re tantū, ſemp reuocaī quatenus immoderatè eſt geſtū. Ita intelligūtur oēs leges huius tit. Sumus expediti de iſta q̄one. Quæro ſecūdò, & tūc reintro gl.ibi: extò q̄ro &c. qđ ſi aliqs primò, donauit dodrātē poſtea fecit teſtamentū, & ſi liū inſtituit in reliqs tribus vncijs, & ab eo multa legata reliq̄t: an p̄pter iſta legata poſſit agi querela inofficioīæ donationis? Dic vt in gl. quā vide. Quicquid gl. dicat, breuiter veritas ſt iſta, q̄ querela inofficioſę donationis in caſu p̄dicto locū non habet: cū iſte filius fuerit tantū in legitima inſtitutus, legata ab eo relicta ſunt nulla: vt l. qn̄ in prioribus.ſ.eo.tit. & l.cū patronus.ff. de leg.ij. vnde filius habet legitimā: & de donatione nihil venit reuocādum. Quæro tertiò, & eſt ſeptima q. in gl. & quæro qđ ſi pluribus ſingulariter donauit, & vltima eſt inofficioſa: an oēs aliæ veniant reuocādæ. Glo. dicit, q̄ breuiter diſtinguēdū eſt: vt ſ.

5 Tu dic, †aut donationes fuerūt ab initio in ualidæ: ſed eodē tempore ſunt cōfirmatæ, vt puta p̄ mortē: & tūc de omnibus fit reuocatio, p̄ rata: arg. j. ad l. Fal. l. in donationibus. Si verò donationes fuerūt ab initio ualidæ: & tūc reuocaī ſolū vltima, q̄ ſit inofficioſa: vt l.ſi libertus. in fi. de iure pat. Quærit glo. tres aliàs quæſtiones, de quibus dicit vt in gl. q̄a ad eam nihil addo: & multa alia ſingularia vtilia dixi in hac materia in d.l. Titia. ſ. Imperator. ff. de le.ij. dic vt ibi &c.

1 ☞ *Donatio inter patrem, & filium, quando valeat.*
2 *Querela inofficioſæ donationis, ceſſat quando aliud remedium poteſt habere locum.*
3 *Donatio immoderata non confirmatur morte, in eo quod eſt immoderata.*
4 *Donatio q̄ non retrotrahatur, quantum ad dominium, ſed quantum ad fructus.*
5 *Hæres quando poſſit uenire contra factum defuncti.*

legē etiā dicit expreſſē Bal. in auē. ſi quas ruinas. ī vj. col. C. de ſac. ſan. ecc. quòd p̄ reuocaret donationē quā ipſe fecit filio in p̄tē. qđ no. & eſt caſus in l. ſiue emācipatis. C. de do. & dixī ī d.l. ſi frater à fre. & ſcit ad hoc l. titia ſeio. ſ. Luci⁹. de leg. & qđ hic do. Bal. de donatione alimentorū. & ibi Bart. in l. ſi totas. J. eo. & vide Bal. in l. filia. in j. col. j. fa. erc. En an valeat dōatio facta à matre filio in poteſtate, vide gl. & Bal. in l. ſi conſtante j. d̄ do. iter vi. & vx.

LEX II.

Si pater. Sī pater donauit filio in poteſtate, quatenus immoderatè donauit, morte nō confirmatur: ideo ad reuocandū nō eſt opus querela. ſi donauit filio emancipato ab initio valet: & querelæ eſt locus. h.d. Opp. & videt, q̄ donatio inter patrē & filiū in poteſtate non valet. Vidiſtis in l. donationes. j. de dona. inter vir. & vxo. Oppo. de l. Pomponius Philadelphus. fami. ercīſ. So. Re

1 gula eſt †q̄ nō valet donatio inter patrem & filiū. fallit in quibuſdā caſibus quos glo. hic ponit. quā vide & not. In iſtis ergo caſibus, quibus donatio ſtatim perficiī, nō ſufficeret act. fa. erci. ſed eſſet locus querelæ inofficioſæ donationis: niſi fortè poſſet

2 ſubueniri filio per officiū iudicis ex tit. de col. Tūc † enim ſi haberet aliud remediū, ceſſaret iſta querela: vt l. ſi filius. j. e. Opp. ſecūdò de auē. vnde etſi parēs. ſ. tit. j. Sol. Intellige, q̄ ibi donatio fuit facta propter merita ſua: & ſic ex cauſa aduentitia: & ſic ſtatim tenuit, meritò eſt locus querelæ. hic verò, quando donatio ab initio non tenuit. Venio ad ſecundā gl. opp. in fa. erciī. dicio nō venit niſi illud qđ erat in bonis tēpore mortis: vt ff. fa. erciī. l. & puto. Sed iſtæ donationes confirmātur morte, & retro trahūtur: vt j. de do. inter vir. & vxo. l. donationes. ergo apparet q̄ non erant in bonis tēpore mortis. Glo. ponit plures ſo. tene al

c terā ᶜ de duabus. Prima, q̄ hæc nō confirmatur † morte in eo, q̄

3 immoderatè eſt donatū. & iſta eſt bona quantū ad iſtā leg. vel

4 aliter, & †ſubtiliſius, q̄ retrotrahitur ᵈ quantū ad fructus: nō autē

d quantū ad dominiū. Ita tenet glo. hic, & in d.l. donationes. j. de do. inter vir. & vxo. Contrariū videtur tenere in l. ſequens q. de le.ij. & l. ſub conditione ff. de ſol. Sed iſta gl. eſt verior, vt ibi dixī. Opp. q̄ hæres nō poſſit venire contra factū defuncti: vt

5 l. cū à matre. j. de rei ven. Sol. hæres †non poteſt venire contra factum defuncti: verum eſt, niſi quando à defuncto nō habet totū illud, q̄ ſibi habet neceſſe relinquere. habuiſtis plenè not. ſi quid in frau. pat. l. j. & ij. Item opp. iudicium fa. erci. non competit, niſi inter hæredes: vt ff. fa. erciī. l. j. & ij. Sol. intellige hic amboſ filios fore hæredes, ſecundū glo. & Cy. circa hoc dicit multa verba, quæ pro nunc hic omitto.

Precibus. Hæc querela locum habet, etiam quādo dominans ab inteſtato deceſſit. h.d.

Si filius tuus. Aliud auxilium extraordinariū iſtam querelam excludit. hoc d. No. qđ dixī in ſummario. Not. querela inofficioſæ donationis datur parentibus cōtra donatarios, qui bus liberi donauerunt. h.d.

1 ☞ *Donatio immoderata facta liberis, reuocatur propter ſuperuenientium liberorum beneficio l.ſi unquam.*
2 *An hæc reuocatio fiat patre uiuente?*

Si totas. Quod immoderatè liberis eſt donatū, p̄pter ſuperuenientes liberos, ēt viuo donatore reuocaī. hoc dicit

1 **hoc dicit.** Quæro, vtrum †reuocetur ipſo iure, an per querelā quidam dicunt quod ipſo iure: per l.ſi vnquā. de reuoc. do. Aliī dicunt per querelam. & iſtud vltimum videtur tenere glo. Ego teneo primum. Sicut enim quando donatur extraneo, ineſt tacita conditio, ſi liberos non habuero: vt dicā in l.ſi vnquā ita quādo donatur vni ex liberis, ineſt tacita cōditio, ſi alios liberos nō ſuſcepero: & tunc reuocatur quatenus immoderatè eſt donatū. Præſumendum enim eſt, q̄ tantū non donaſſet, ſi de iſtis liberis cogitaſſet vt hic, & in l.ſi filię pater. de le.iij. de fun. inſtru. l. queſitū. ſ. ſed & ipſe Papinianus. hoc etiā apparebit ex eo q̄ dicā. j.

2 proxi. qō. Quæro †vtrū hæc reuocatio fiat viuente donatore, an poſt eius mortē. Gl. hic videtur dicere q̄ poſt mortē tantū. q̄ videtur cōtra iſtū tex. qui loquitur patre viuente. Et ex hoc apparet, q̄ nō habet locū querela inofficioſæ donationis: quia illa haberet locū poſt mortē, ad ſimilitudinē inofficioſi teſtamēti. facit ad prædicta optimè l. Titia Seio. ſ. Lucius. de leg. ij. Opp. de l. ſi vnquā. de reuo. don. So. Ibi donauit extraneo: hic vni ex liberis.

Vm donationibus. Impeditur intētare hanc querelam, qui iudiciū defuncti agnouit, vel aliud remedium habet, vel ei quantū ſufficit ad legitimā eſt relictum. h. d. Dicitur hic, iudicium defuncti agnouit. Quæro, quomodo intelligitur agnouiſſe. Dicit glo. expreſsè renunciando, vel accipiendo legatum: vt ſ. titu. j. l. parentibus. Iſtud ſecundū, q̄ accipiēdo legatū videatur querelæ renunciare, nō placet: nā per hanc querelā, non reſcinditur teſtamentū. vnde licet accipiendo legatum ego approbē teſtamentū, & per cōſequēs repellar à querela inofficioſi teſtamenti: nō tamen repellar à querela inofficioſæ donationis, per quam contra teſtamentū nō venitur: ſed petitur vt legitima ſuppleatur: vt ſ. tit. j. l. ſi quādo. ſ. fi. Itē dicit glo. q̄ curſu quinquennij videtur renūciare huic querelæ. q̄ ſatis placet, &c.

Simater. Donatio reuocatur, quatenus immoderatè eſt facta hoc dicit.

2 **Si liqueat.** ᵃ Donatio facta vni ex liberis immoderatè re & cōſi. reuocaī, quatenus geſtū eſt imoderatè. Itē in eo q̄ vxor donat de bo. viri, debet inſpici an filij p̄ illā donatio. in bōis viri fraudent. h. d.

Non conuenit. Eiuſdem naturę eſt querela inofficioſi teſtamenti, cum hac querela. hoc dicit. Fallit in caſibus, vt dicit gloſſa. quos habetis notatos in glo. noſtra quā potes videre.

b De inofficioſis dotibus. ᵇ *Rubrica.*

1 ☞ *Filij qualiter dicantur defraudari per conſtitutionem dotis inofficioſæ.*
2 *Querelam inofficioſæ dotis quando aliud remedium excludat.*

LEX vnica.

Vm omnia. Si per donationē in dotem filij legitima defraudentur, reuocatur per querelā inofficioſæ dotis. h. d. Opp. q̄ per conſtitutionem dotis filij nō defraudētur: nā filij ſuccedūt in dote ſicut in alijs bonis matris: vt l. ſi quidem. j. ſolu. matr. & l. illā de

1 coll. Sol. Intellige † q̄ hic dedit dotē & pactum appoſuit vt vir lucraretur eam vxore mortua in matrimonio. Ita intelligit gl. j. Vel aliter pone exemplū, hodie per ſtatuta

c quæ ſunt in ciuitatibus, ᶜ vt vir lucraretur tertiā partē dotis, vel dimidiā: nam ſi per hoc lucrum legitima filiorum minuatur, re-

2 uocaretur per hanc querelam. Opp. †aliud auxiliū hanc querelam excludit: vt l. ſi filius. & l. cum donationibus. ſ. tit. j. ſed filij primi matrimonij habent hodie remedium l. hac edictali. j. de ſe cun. nup. ideo videtur q̄ hoc remedium non competebat. vnde Azo dicebat hodie remedium huius legis ceſſare Hug. verò dicebat hanc legem concurrere cum alio remedio: & ſic differat à præcedentibus. do. Ia. But. dicebat q̄ hoc remedium, & etiam præcedētia poſſunt concurrere cum aliīs remediīs poſt hanc legem inductis, non tamen inductis ante: & ſic ceſſat cōtrarium. Tu dic q̄ cōtrarium nullo modo obſtat: nā auxilia cōpetunt ad diuerſa. illud enim qđ reuocaī p̄ l. hac edictali. nō cōputaī in legitimā portionē: vt l. hac edictali. ſ. j. & no. ī auē. de nu. ſ. optimè. Sed p̄ remediū huius l. reuocaī vt hēat legit. ideo vtrūq̄ remediū habebit. & hoc, put ponimus in liberis primi matrimonij q̄ reuo

a ¶Si liqueat. De intellectu huius legis. in fi. vide Bar. in l. ij. in princi. de do. & circa hoc vide hic per Bal. vide Bar. in conſi. domina Pet. nupſit. alias incipit in Chriſti nomine. punctus quæſtionis talis eſt domina P. de iure dona. in eo dem inſtrumento. Et quid ſi maritus, & vxor vendiderunt fundum dotalem & mulier confitetur ſe participare pretiū, de quanto præſumatur, vide Bal. in l. mater. in vij. col. de rei ven. & conſuluit Barto. & Bal. in authē. ſi qua mulier. ad Velleia. & ibi Salic. & tenet opi. Bal. etiā ſi interuenit iuramentum. alle. Spe. de ſolu. ſ. cum omni modo. cum ſol. Bar. & eius opi indiſtinctē procederet, quando mulier eſſet cōfeſſa in iudicio, qđ no. dicta authen. ſi qua mulier. & ibi Bal. & ita in illo caſu tenet L. u. Ro. in l. ſi cū dotē. ſ. trāſgrediamur. ſo. ma. adde Bal. in l. j. ī ij. col. de duo. reis.

ADDE ☞ P. conſi. Bar. eſt cxxiij. de quo vide Spe. in titu. de ſol. ſ. ante omnia. verſi. ſed ponevir. Ioan. de Imo. ſ. c. cū cōtingat. ī xvij. col. Ge. Ray. ī c. ſi pater. de pact. in vj. Abb. cōſ. viij. ij. li. Pau. de Caſt. cōſi. cexix. Fed. conſi. ccxlj. ☞ P. PAV. P.

b ¶Notibus. Quod illud beneficium competat etiam deſcendētibus in bonis aſcendentium vide domi. Anto. conſi. xij. Et loquitur in matre, q̄ pōt agere contra maritū qui lucratur dimidiū dotis ex forma ſtatuti, vt in illa dimidia det ſibi ſuā legitimam: & ſic teſtamentum illius dimidiæ ſi in alia dimidia non habuit legitimam ſuam habito reſpectu ad oīa bona, vt ibi not. per eū.

c ¶In ciuitatibus. do. Ioan. hoc intelligebat, quando expreſſe nō cōſtaret de mēte ſtatuti: ſecus ſi cōſtaret: quia tunc ſtatutum ſecundùm cōmunē opi poſſit minuere legitimā, per no. in l. ſancimus. C. de nup. facit ad ea q̄ no. Bar. in l. hac edictali. de ſecun. nup. & hic per Bal.

d ¶Sed iſta nō placet. Bal. & Ol. approbāt iſta ēt. cōtra Bar. ſed Cyn. & Azo. tenent idem quod Bar. hic.

c ☞ P. PAV. P. ¶Hæreditatis. No. q̄ agēs petitione hæreditatis ſi dicat ſe poſſediſſe poſt mortem defuncti, ſuccumbit: vide Alex. cōſi. ccxxxj. Itē no. q̄ intētans petitionē hæreditatis obtinet probādo rē fuiſſe poſſeſſam à defuncto añ mortē, nō aūt requirit probatio dñij, vide do. Frā. cōſi. ciij. col. iiij. Et circa illud quod dictū eſt ꝛ. q̄ hæres ſemel apprehēdit poſſeſſionē, ſi poſtea agat petitione hæreditatis, q̄ ſuccūbat: & quo poſſit ſaluari libellus vt nō videat intētata petitio hæreditatis, qñ petitū fuit declarare pertinere ad agētē titulo hæreditario, vide omnino Ant. de Pu. cōſi. lxiij. inci. in noſe Chriſti viſo libello. per totū. Itē q̄ poſt ſemel apprehēſam poſſeſsionē nō cōpetat petitio hæreditatis: & rei vendica. ſimul poſſit intētari: & q̄ ei qui ſemel habuit poſſeſsionem, non competat: & ſimiliter nec remedium l. ſi. C. de edi. di. Adr. tol. nec interdictū quorū bonorū. vide Ias. in l. eius qui in prouincia. ſi cer. pe. Faciunt ad iſta ea que no. Bar. & aliī in l. ſed & ſi poſſeſſori. in prin. ff. de fureiū. Item ſi quis ſit cōdemnatus de reſtituēdo rem & eam reſtituat: & poſtea per ueniat an manus condemnati: an iterum poſſit agi contra eum ad rem reſtituendā: ſuper quo vide Ias. ibi. quā legit ſub lege quarta. ſ. ſi petitor. in iij. no.

f ¶Oppo. ad primum. Et per hanc legem dicit Barto. in l. exemplo. de probat. quòd fiſcus contra non ſubditos habetur loco priuati.

Petitio hæreditatis, quòd detur contra titulo possidentem mala fide.
Bonæ fidei possessor conuentus petitione hæreditatis, quando teneatur pro fructibus.
Fructus in petitione hæreditatis ueniunt, & augent hæreditatem.
In rei uendicatione fructus non ueniunt.
Fructus pendentes augent rem particularem, & ueniunt in rei uendicatione.

a ¶ Fructus veniunt. No. quando res petitur rei vendicatione an in ea interueniãt fructus, si petantur. Adde Bar. in l. iiij. §. hoc autem iudiciũ. ff. de dam infecto. & Bal. in l. j. in vlti. col. de fructibus & li. expen. & Cyn. in l. non est. j. sami. ercisc und. ☞ POMATES.

b ¶ Essent pendentes. vide de ista materia plenius remissionẽ, per Alex. in l. si marito. §. fi. ſ. fi. ff. ſo. ma. & Are. cõſ. cx. col. fi.

c ¶ Itẽ op. Adde quæ in simili nota. in l. ex quacunq; . ff. ſi quis in ius voc. non ierit. & ibi etiam Alexã. alle. hanc gl. in v. co. ☞ POMATES.

d ¶ Sed quæro. Circa hæc vide Alexã. cõſ. xc. col. ij. vo. ij. vbi limitat hoc, ꝙties quis acquisiuisset titulũ post mortem defuncti: quia tunc contra eũ bene daretur petitio hereditatis, & publiciana: licet aliàs nõ daret. & lxxxiij.

e ¶ Possidentem. vide ſ. eo. l. iij. aliquid per Bald. in l. hæreditatẽ. in quibus cauſ. ceſſ. lon. tem. præſcri. ☞ P. PAV. P.

e ¶ Possidentem. Nunquid autem petitio hæreditatis detur cõtra possidentem titulo putatiuo nullo, vide Alex. cõ. ccxxvij. in prin. Item nõ procedit ista lex quãdo titulus esset quæsitꝰ post mortem defuncti: vide Alex. cons. ccxxxij. in iiij. col. Et de ambobus prædictis vide Fran. cons. cx. in ij. colũ. & ibi ẽt in iij. col. ponit cuius naturæ sit ista exceptio. Itẽ vide in materia Cepol. cautela cxlvj. Item limita ni ſi titulꝰ haberet causam & ortum ab eo, cui antea possessora lienauerat, vide Ro. singu. cxl. inci. regulariter ꝙ tunc datur contra titulo possidẽtem. Itẽ decem limitationes ad istam regulam, ꝙ petitio hæreditatis nõ deꝭ contra titulo possidẽtẽ, vide per Iaſ. in l. j. in iiij. col. C. de inof. te. Itẽ vide vnã limitationem per Ioan. de Ana. con. c. col. v. qñ nõ cõcluderetur in libello aduersariũ cogi ad restitutionẽ bonorum, sed peteret actor ſe immitti ſi possessionẽ bonorũ. Itẽ etiã qñ vtilis intẽtaretur, vt per eũ. Item nõ procedit qñ quis emit à possessore, ꝙ poterat ipse cõueniri petitione hereditatis: quia possidebat ſine titulo, ſecundũ Bar. in l. cogi. ad fin. j. eo. & in l. ſi rem & pretiũ. ff. de pe. hære. Alex. & Pau. de Caſtro in l. fi. C. de edi. di. Adri. tol. In cõtrariũ vide oĩno Bar. in l. iij. §. opus. ff. de ali. iudi. mu. cau. fa. vidꝰ Are. ĩ l. is qui bonis. in vlt. col. de acq. hę. Itẽ ꝙ qñ datur cõtra titulo possidẽtẽ, ꝙ ẽt præſcribatur decẽnio vide Bar. in l. fi. ĩ vl. colũ. & aliàs in vlti. charta. de edi. di. Ad. tol. in gl. fi. Ang. cõſ. lxxvij. inci. visisquit busdã. in iiij. dub. vi de Iaſ. de prædictis, & de materia in d. l. fin. in vlti. colum. de edic. diui Adria. tol. ☞ POMATES.

¶ Defuncti. vidꝰ Are. ti. cõſi. ciij. & ibi ponit probaꝫ possessio defuncti. & cx. co. iij. & ana. c.

LEX II.

Si post motã. Emptor hereditatis mala ſide tenetur de fructibus: bonę ſidei verò à tempore lit. conte. & petitione hæreditatis cõuenitur: emptor verò rei ſingularis reivendicatione tenetur. h. d. habet tres partes, vt apparet ex ſummario. Secunda ibi: ſi verò. Tertia ibi: emptor autem. Ad primum dictum oppo. quí possidet titulo, non conuenitur petitione hereditatis, ſed iſte conuentus possidet hereditatem titulo: ergo petitione hereditatis non conuenitur. Solu. † Hic emit hæreditatem mala ſide, & emit vniuerſaliter quotã: ideo tenetur petitione hereditatis. Ita loquitꝰ iſte tex. ff. eo. l. etiam. §. ſi quis. aliàs eſt ſub l. nec vllam. Oppo. ſecundò ad ſecundũ de d. l. etiã. §. ſi quis. ff. eo. Solu. † Iſte ſecundus caſus debet intelligi ſecũdùm diſtinctionem iſtius legis vt qñ quis emit hereditatẽ bona ſide, diſtinguatur: aut emit modico pretio, vel magno: & qñ magno pretio: aut vendítor cõparet, aut nõ: vt ibi plenè no. Venio ad verſi. fructibus. quæro quid vult dicere. Reſpõ. † adaptatur. ad præcedẽtia hoc modo: fructus augent hæreditatẽ: & ideo vigore primæ petitionis hæreditatis propoſitæ veniunt fructus. Itẽ poſito ꝙ quis peteret hæreditatẽ ſimpliciter, nulla facta mẽtione de fructibus, fructus veniunt in hoc iudício: qm̃ augent ipſam hereditatẽ. Exemplũ ſicut ſi peterẽ hominẽ, qui creſceret pendẽte iudício, vt l. item veniunt. §. fructus. ff. eo. non † autem eſſet ita in rei vẽdicatione quę proponitur pro re ſingulari: tunc eñ ſi quis vellet fructus petere rei vẽdicatione, nouo iudício opus eſſet: vt l. fundi. ff. de exce. nec de eis haberẽ ratio, niſi eſſet petitũ: vt d. l. fundi. & quod ibi no. & videbitis j. tí. j. l. certũ. ff. de rei vendic. l. fructus. & l. ex diuerſo. & qđ ibi no. Ratio: quia fructus nõ augent rẽ ſingularẽ. Sed poſtquã ſunt ſeparati, dicitur alia res. Donec verò fructus † eſſent pẽdẽtes, augerẽt rẽ: & in ipſa rei vendicatiõe veniũt: vt l. fructus pendẽtes. ff. de rei vẽdi.

LEX III.

Hæreditas. Qui ſuccumbit in vno iudício, non repellitur exceptione rei iudicatæ in alio, quod ex alia cauſa deſcendit. hoc dicit. glo. ponit hic caſum, &c.

In reſtituenda. In reſtituẽda hereditate, habetur ratio expẽſarum factarũ in defunctum, & ſolutarum pecuniarum creditoribus hæreditarijs. hoc dicit. cum l. ſequen.

Si putas. Hæc eſt difficilis lex, & legitur duobus modis in gloſ. & pone caſum ſecundũ ſecundam lectu. veriorem. breuiter. hoc dicit. Auus paternus poteſt ab iniuſtis tutoribus poſſidentibus hæreditatem pertinentẽ ad nepotes hac actione auocare. hoc dicit.

Oppo. dicitur hic ꝙ non valet datio tutoris facta ei, qui eſt in poteſtate alicuius. Cõtra: ſententia quæ non continet expreſſam falſam cauſam, valet: vt l. præſes. & l. cùm prolatis. ff. de re iudi. Solu. Dicit gloſ. fallit hic, & l. Seiæ egreſſæ. ff. de tuto. & cura. da. ab his. ibi no. contra, ſcilicet quòd valeat datio tutoris. Dic circa hoc, vt tetigi in l. ij. qñ prouo. non eſt nec. vt in l. j. j. de cura. furi.

c Item oppo. ᶜ & videtur quòd inter auum & nepotes, quos habet in poteſtate, nullũ poſsit eſſe iudicium: vt l. iis nulla. ff. de iud. Solu. hoc ideo: quía eſt incertum an ſint in poteſtate vel non. Iſta glo. ſecundùm iſtam lectu. dicit, quòd petit auus hæreditatẽ ſuo nomine à tutoribus, qui eam defendũt pro pupillis. Iſta lectu. non videtur vera: quía ſecundùm hoc cauſa ſtatus deberet differri per Carbonianum in tempus pubertatis: vt l. j. ſ. de ordi. iudi. l. j. ad Carboni. Præterea, cauſa ſtatus deberet primò agi: vt l. ordinata. ff. de lib. cau. & ſic non debet procedi in petitione hæreditatis. Huius timore glo. legit hanc legem ſecundo modo, quòd iſte auus petebat hæreditatem, tanquam legitimus adminiſtrator nepotum, licet per eos nepotes poſtea ipſi auo ꝙrat: & iſti tutores petent hẽditatẽ pro ſe, nõ pro pupillis. & iſta lec. eſt magis clara. hic nõ ſunt alia &c.

Ratio, quare petitio hæreditatis præſcribitur longiſsimo tempore.
Petitio hæreditatis quare non datur contra titulo poſsidentis.
In pari cauſa melior eſt conditio poſsidentis.
Rei uẽdicatio fundatur ex dãno: ideo datur cõtra quecũque poſsidentẽ quocũque titulo.

Hæreditatis. Petitio hereditatis præſcribitur xxx. anno. rei vendicatio præſcribitur longo tempore. hoc dicit. Vides ergo quòd petitio hæreditatis præſcribitur longiſsimo tempore: rei vendicatio longo. Quæro, † quæ eſt ratio huius legis. Textus videtur dicere, ratio eſt: quia eſt miſta actio tam in rem quàm in perſonam. Quidam iſtam rationem reprehendunt. Nã ideo dicitur miſta: quía in ea veniunt perſonales præſtationes: ſed quatenus proponitur pro re corporali, dicitur in rem: vt l. ſed & ſi lege. §. peti. hære. ff. eo. Ideo glo. dicit: melior ratio eſt illa quæ colligitur ex hoc prin. Hæreditatis petitio non datur contra eum qui titulo poſsidet: vt l. regulariter. ff. eo. ſed aduerſus eũ qui poſsidet pro hærede, vel pro poſſeſſore: ſed præſcriptio longi temporis non habet locum, niſi titulus præcedat. j. titu. j. l. nullo. & ff. de vſufca. l. Celſus. Ideo non poteſt tolli ſpatio longi temporis. Eo autem caſu, quo datur contra titulo poſsidentem, tolle retur ſpatio longi temporis. Vidiſtis in l. fi. in fi. j. de edi. di. Adri. tol. quod eſt ſatis bene dictum. Sed quæro, † quæ eſtᵈ ratio quòd petitio hæreditatis non datur contra titulo poſsidentem. ᵉ Gloſ. hic dicit, quam vide, quòd hæc ratio eſt: quía petitio hæreditatis debet durare xxx. anno. ſed poſsidens titulo tuetur ſe minori tẽpore: ergo &c. ſed in l. hæreditatem. j. in quib. cau. ceſ. lon. temp. præſcri. glo. aſsignat aliam rationem, & meliorem. Nam in petitione hereditatis quis petit ſe pronunciari heredem: vt l. licet mi nimam. ff. eo. Ille ergo qui poſsidet certo titulo, non negat te heredem: ideo non debes agere contra eum. Iſta ratio non concludit in eo, qui poſsidet pro poſſeſſore, qui etiam agentem, non negat heredem vſquequaque. Quę ergo eſt ratioᵉ Dicunt docto. & dicunt veritatem: in petitione hereditatis agens fundat ſe ſolùm ex titulo ſuo, & poſſeſsione defuncti. ᶠ Licet enim defunctus non fuerit dominus: nihilominus venit in' petitione hereditatis: vt l. & non tantùm. ff. eo. Sed ille, qui poſsidet titulo, habet titulum & poſſeſsionem: & ſic habet equale ius cum actore. ergo melior † eſt conditio poſsidentis in pari cauſa: vt in c. in pari. de regu. iur. lib. vj. & l. ſi ſeruum. §. de illo. ff. de verbo. obli. Facit optimè l. ſiue autem. circa prin. & §. j. & quod ibi no. de pub. tene menti: quia iſta eſt veriſsima ratio. Sed rei † vendicatio fundatur ex dominio, quod eſt ex parte agentis. Ideo datur contra quencunq; quocunq; titulo poſsidentem: cum ius dominij ſit potentius: vt vidiſtis in l. j. ſ. de alie. iudi. mutan. cauſa facti.

Líber.

a ¶ Datur prius terminus. Adde ꝙ poteſt ſimul dilatio dari vtriq; parti. l. ij. in princ. & ibi Bal. j. vt intra certũ tempus. Sed no. quia tunc nõ currit terminus reo ad probandum exceptiones contrarias per eum appoſitas, ſecundũ Bal. in l. prima in nona columna. C. de ſerui.

b ¶ Simul & ſemel. Dilationes ad probandũ, prius debent dari actori quã reo: vide Bar. in d. l. ſi ſi ramus. per Bart. in l. fruſtra. j. de prob. ſed qd ſi in eod. termino actor & reus volunt teſtes producere, qs ꝓferet? ꝑ Spec. de ꝓba. §. j. verſic. ſed vbi vterque.

c ¶ Si filiuſa. Non eſt alibi. & ad iſtũ text. adde ſimilẽ, & quod ibi not. ſ c. cõtinebat de his q̃ ſi. à præla. ſi ne conſenſu capituli. ☞ POMATES.

c ¶ Pro maiori intelligentia huius l. Si filiuſa. vide d. Ale. in l. ſciendũ. in v. col. ff. de verb. obli. De iſta materia qñ diuturnitas operat vt oſa videant ſolẽniter acta, vide Ale. in l. ſciẽdũ. in v. col. ff. de verbo. ob. & in cõſi. lxxix. ſci. redẽptoris noſtri circa primũ dubiũ ꝺ quo quærit, col. iij. et iiij. vo. j. & cõſ. cxiij. ſci. ſub primo dubio col. ij. e. vo. j. & cõſi. lix. inci. viſo thema. te. co. pe. vo. iij. & cõ ſi. j. col. pe. vol. iiij. & cõſi. xij. inci. viſo ꝓceſſu. col. ſi. e. vo. iiij. & cõſi. xvij. inci. viſo inſtrumẽto. co. ij. e. vo. & cõſi. xlv. inci. viſa facti narratione. in ſi. vo. iij. Ro. cõ ſi. cclij. barb. cõſ. xxvj. co. vj. & cõſi. xxxiij. co. j. vo. ij & areti. cõſ. xxxvj. Ale. cõ fil. vlti. in iiij. co. vol. iiij. & cõſi. vj. vo. j. et conſi. j. co. x. vo. ij. & Feli. in c. Albe. col. ij. & ſeq. de teſti. & ĩ c. nõne. co. iij. & ſeq. in iij. no. de præſum. & ĩ c. illud. col. iij. & ſe. ĩ iij. no. de ꝓſumptio. Barb. conſi. xviij. co. vj. vo. j. et ix. xix. co. vj. e. & cõſi. l. col. iiij. e. vo. plenius Feli ĩ c. ſicut. co. x iij. in fi. & v. ſe. de re iudi. Barb. cõſi. vij. col. xvij. vo. ij. & col. iij. & in cõſi. xxxv. col. viij. vo. ij. & Roma. cõſ. clij. & conſil. cclxxv. & Alexan. lxxix. col. iij. vo. j. & cxiij. col. & eo. Are. xxxvj. col. j. & xlj. in fine. & Bar. in rubri. C. qui admitti. col. ij. & Iaſo. in l. j. col. vj. & ſeq. duabus. e. ti. & Alex. in l. ſi donatione col. antepe. j. de colla. & conſil. lxx. col. j. vo. ij. vbi limitat hanc legem tribus modis. & col. pe. & alio modo videtur limitare. et conſi. l. col. ij. & ſeq. vo. vbi dicit ꝙ iſta lex tantũ procedit, vbi tractatur de ſolutione præſumenda: aliàs non. & Soci. cclxvj. col. xiij. vbi dicit, ꝙ ex diutur nitate temporis præſumitur ꝙ emphyteuſis legitimè conceſſa fuerit ab eccleſia: & tranſit etiam ad extraneos. Et vide etiam Bald. conſi. ccccxcj. in vltima parte. & xxxiij. col. ij. vol. j.

c ☞ P. PAV. P. ¶ Si filius. Adde ꝙ idem eſt econuerſo, ꝙ ex lõgo tempore patientia præſumitur repudiatio, ſi aliàs poſſet, vide Com. conſi. xxix. incipiẽ. quidam geometricus. in prin. Et idem ſi pater diu poſſedit filio patiente & præſente, quia præſumitur aditio ex parte filij. Vide Commen. conſilio. octuageſimo. incipiẽte. viſa copia. in principio. Et quòd ſi pater poſſedit diu hæreditatem delatam filio, præſumitur filius adiuiſſe, vide Angelus in conſilio nono in tertia columna. in tertio volumine. Et de multis, quæ præſumuntur ex curſu temporis, vide Alexander conſilio vltimo. in ſexta. & ſeptima. columna. Et quod prædicta procedant in conſenſu principis, vide dominum Franc. conſi. xxxvj. in j. col. Et ibi in pe. col. ponit quod dicatur longũ tẽpus. No. tamen ꝙ contra iſtam præſumptionem poſsit probari cõtrariũ ex actis, vide domi. Franciſ. conſi. lxij. ad fi. Pau. de Caſ. conſil. I. in iij. col. Nota tamen quod tolerantia ſuperioris non iuſtificat geſtũ quãtũcunq; tẽpore in his quæ acquiri non poſſunt ſine principis conceſsione, vide Berta. in trac. de Gabel, in j. parte. in ix. col. Item de materia vide latè Barba in repe. rubri. de fide inſtru. in lix. col. & ſeq. & in rubri. C. qui admit. in iij. colũ. & eodem conſi. vlti. volu. iiij. in v. col. vide aliquid per Feli. in c. Albericus. in ij. col. extra, de teſti. Limita tamen regulam huius legis non procedere in mandato, vide Alex. in l. qui aliena. in iiij. colum. de acqui. hære. vbi etiam multa ponit de materia huius legis. Vide eundem conſi. ccccxcvj. ali. s conſi. j. in iij. volu. in ci. ponderatis his in viij. colũ. Et procedit iſta regula quando effectus ſubſequutꝰ correſpõdet tali præſumptioni. vide De ciũ conſi. xxxvj. col. iiij. ad fin. & in pen. col. Item limita regulam huius legis non procedere qñ ageretur de præſcribenda aliqua ſolennitate q̃ tenderet principaliter in damnum alterius: quia requiritur ſpatium triginta anno. vide Alex. in dicto conſi. j. in iij. vo. in ix. col. & in conſi. ccccxcvj. inci. viſo inſtrumento locatiõis. in ij. col. Fulgo. in l. j. q admitt. ꝓ tex. in c. ꝓ uenit. cũ gl. de empt. & vẽ. cõtrariũ tñ tenuit Alex. ĩ l. q̃ aliena. ĩ pri. ff. de acq. hær. ſed ĩ l. ſciẽdũ. ff. de v. obl. ĩ v. col. tenuit idẽ qđ ſ. Itẽ limita nõ ꝓcedere quãdo tractatur de magno præiudicio, ſecundũ Alex. in d. l. qui in aliena. in prin. & conſi. ccce lxxxvij. incipiẽ. viſo proceſſu. in vlti. col. & conſi. ccccj. Item limita in caſu dubio. Secus ſi ex inſpectione inſtrumenti conſtet non interuenisſe. Ita Pau. de Ca. conſi. I. in ij. col. & conſi. xl viij. inci. ĩ cauſa quæ vertitur. Alex. conſi. j. volu. iiij. In contrariũ vide Feli. de quo ſ. Item pro extenſione no. ex curſu decẽ anno. præſumi ſe cõſenſiſſe alienatiõi factæ per emphyteutã vel feudatariũ Alex. conſi. cxiij. in iiij. vo. in pe. colũ. vide Iaſ. ponentem quinq; limitatiões in l. j. in v. & vj. col. C. qui admit. vbi etiã ponit de eo qđ ſtatim dictũ eſt. Itẽ ad materiã vide Alex. conſi. lxxix. & cõſ. ccclxxvj. in pe. & vlti. col. & cõſi. cccxc. inci. viſa facti narratiõe vide etiã Mo. poſt Bal. in l. j. C. qui admit. vide oĩno Feli. in c. ſicut. in pe. charta. in ver. fallit tertio. extra, de re iudi. & ibi in v. charta. in ver. ſeptimò & vltimò declarat latè impugnat limitationes Pau. de Caſt. de quo ſ. qñ ex inſpectione inſtrumẽti cõſtaret cõtrariũ: declarãdo tñ vt ibi latè per eũ, quẽ oĩnovi de. Itẽ de mã latè vide per Iaſ. in l. ſi certis ann. C. de pac. col. iij. & ſ. ex cõi ſolu.

d ☞ P. PAV. P. ¶ Cogi. Circa materiã hui? legis, qño ꝓcedat illud, quod dicit glo. ꝙ ille, qui allegat titulũ, debet incõtinẽti probare, vide Pau. cõſi. cxl iij. Itẽ no. ꝙ vaſall? ſiue agat, ſiue cõueniat, debet ſemper demõſtrare titulum per authorẽ ſuũ, ſecundũ Bal. in c. j. ad finẽ. de noti. feu. No. tñ ꝙ ſi rex vel princeps citari faciat baronẽ ſuũ vt oſtẽdat titulũ, quẽ habet in caſtris, aliòquin intendit ſibi ea auferre: talis citatio eſt ipſo iure nulla, per regulam huius legis. Ita Bar. poſt An. de Baru. in l. j per illum tex. C. de condu. prædio. fiſcal. li xj.

e ¶ Cogi. dicere titu. Adde l. j. & qđ ibi Bar. no. C. de cõdu. li. xj. Iſta regꝛa fallit, qñ ꝓſumptio ẽ cõtra poſsidẽtẽ, ſcd m Inn. ĩ c. conſtituꝭ đ ele. & de huiꝰ l. itel lectu. no. Inn. ĩ c. ſi diligẽti. an ſi. de ꝓſ. Itẽ limitavt ꝓ Bal. poſt Bar. ĩ l. ſiue poſsideris. ĩ iij. col. de ꝓb. & dt ẽt limitari, alle. Inn. ĩ d. c. cõſtituꝭ. Adde ꝙ ẽt clarè poſui Bal. & Ang. ĩ l. malè. de ꝓſ. xxx. an. Itẽ limita niſi qs hẽat titulũ ĩ re, cuiꝰ dãtũ eẽt alteriꝰ, ſcd m Bal. ĩ l. ij. ĩ fi. co. j. qũo & qñ iu. Itẽ limitavt ꝓ Bal. ĩ l. ĩ ci uilem. C. de fur. & glo. ſi. in c. j. de regu. iur. in vj. quam alle. Inno. in l. in illa. in pe. co. de ỹ. ob. Sed de mã vide ĩ remiſsiõibꝰ alle. ꝓ Lu. Ro. ĩ pe. co. ibi & Arc.

Detentatio hæreditatis facta, per filiũ longo tempore facit præſumi iuſſum præceſſiſſe. & conditionem ſub ſecutam.
Fictio eſt ſemper ſuper certo.
Ratihabitio ſequens, non operatur idem, quod iuſſus.
Curſus longi temporis cum detentatione, facit omnia præſumi ſolenniter acta.
Longum tempus, dicitur uiginti annorum.

a Ista maluaſia l. breuiſ. d. Nemo cogiſ dicere titulũ ſiue poſſeſsionis, ad vtilitatẽ actoris, niſi in petitio. hæred. h. d. Primò loquitur in gñe. & regulariter: ſcd ò Ponit exceptionẽ à regula. Scd a ibi: præter.

1 Op. j. de prob. l. ſiue poſ. ſol. Ad † vtilitatẽ actoris, & eius petitionẽ, nõ cogiſ qs titulũ ſuæ poſſeſsiõis oſtẽdere, vt hic: ſed reus ad vtilitatẽ ſuã, & ad excludẽdũ actorẽ, cogiſ qñq; dicere titulũ ſuę poſſeſsiõis. ita loquitꝰ l. cõtraria. Op. ff. de fru. l. ciuile. ſoluẽ vt ibi.

2 Itẽ opp. ff. de rei vẽ. l. ſi. ſol. an qs † poſsideat dicere cogiſ, nõ quo titu. niſi in petitio. hæred. Ita loquitꝰ hic. Venio ad ſecundã partẽ.

3 Pro cuius declaratione quæro, † quomodo eſt faciẽda interrogatio in petitione heredi-

Iber. De perſona teſtãtis ante omnia debet inquiri h. d. Op. de l. ij. j. de edi di. Adri. tol. Sol. ibi agitur poſſeſſorio: hic petitorio. Op. de l. j. ſ. de ordi. iudi. Sol. dic ꝙ hic debet inquiri, nõ tamen pronunciari & ſic intelligatur ſecundùm illã. Quæro, quid vult dicere hic tex. ante omnia inquiri debet. Et ex hoc apparebit an præcedẽs ſolutio ſit vera. reſpondeo: regula eſt, ꝙ ex ceptio, rei debet probari propter fundamẽtum intentionis actoris: vt leg. exceptionẽ j. de probatio. Et ideo de iure datur prius terminus ª actori: & poſtquã actor ꝓbauit intentionẽ ſuã, datur terminus reo, ad probandũ exceptionẽ. Fallit hoc vbi prius datꝰ dilatio ad probandũ, quod defunctus fuerit ſeruus: quã datur actori ad probandum teſtamentũ. Hic eſt caſus hic, & l. ſi quæramus. de teſta. & ibi plenius dixi. Modo ex hoc poteſt dici, ꝙ ſuper hac exceptione ſit pronunciandum: nã nõ ſolũ opponitur ad merita cauſæ: ſed ad impediendũ proceſsũ. q. d. Tu qui agis ex teſtamento, non habes iuſtitiã: quia teſtator fuit ſeruus, & donec iſtud probatur, nõ eſt ad alia procedendũ. Ecce ergo ꝙ impedit proceſſum: meritò erit pronunciandũ ſecundum regulã, quã dedi. in l. j. ſ. de ord. iud. Et ideo iudices nõ bene faciunt, qui dant dilationẽ tam actori quã reo, ſimul & ſemel: licet videãtur advocati rei, qui ponunt illam dilationẽ: quia dicunt, ꝙ prius probat aliter intentionem. dicam vobis in d. l. exceptionem &c.

a

b

Iſcripti. Is ad quẽ pertinet hæreditas, de iure ciuili: vel prætorio, poteſt eã petere. hoc dicit in ſumma.

1 *Detentatio hæreditatis facta, per filiũ longo tempore facit præſumi iuſſum præceſſiſſe. & conditionem ſub ſecutam.*

2 *Fictio eſt ſemper ſuper certo.*

3 *Ratihabitio ſequens, non operatur idem, quod iuſſus.*

4 *Curſus longi temporis cum detentatione, facit omnia præſumi ſolenniter acta.*

5 *Longum tempus, dicitur uiginti annorum.*

c

Ifilius ſa. ª Iſta eſt ſingularis lex nec ſcio caſum huius l. alibi, niſi eõuerſo. breuiter dicit. Detẽtatio † hæreditatis ꝑ lõ

I

Alex. in l. ſi donatione col. antepe. j. de colla. & conſil. lxx. col. j. vo. ij. vbi limitat hanc legem tribus modis. & col. pe. & alio modo videtur limitare. et conſi. l. col. ij. & ſeq. vo. vbi dicit ꝙ iſta lex tantũ procedit, vbi tractatur de ſolutione præſumenda: aliàs non. & Soci. cclxvj. col. xiij. vbi dicit, ꝙ ex diuturnitate temporis præſumitur ꝙ emphyteuſis legitimè conceſſa fuerit ab eccleſia: & tranſit etiam ad extraneos. Et vide etiam Bald. conſi. ccccxcj. in vltima parte. & xxxiij. col. ij. vol. j.

& etiã doc.in c. ordinarij.verſ.q si fortà. de offi.ordi.li.vj. qũ clericꝰ teneaẽ edere ti tulũ ſui bñficij.& vide ẽt Archi.poſt glo. ſ c. cõtra morẽ.c.diſ. & Fe.de ſe.cõ.xcvij.

a ¶ Pẽdẽte iudicio.ad de qd'no.Imo.p illũ tex.in l.hæres qñq;. de acq.hære. & not. Bar. in l.j.ff. de exce. & Bal.hic,& i l.quoties.j.ti.j.& vide per Moderni.Inſtitu. de actioni.ſ. ſic itaque.

b ¶ Effecta litigioſa. Iſta rõ nõ eſt ỹa: qa verũ eſt q res litigioſa alienari non põt. ſed hũ põt ſibi poſſeſsio cõfirmari,ſecũ dũ Bal.no.in l. p diuerſas.j. mã.& ita ẽt voluit hic Baldus quem omnino vide.

c ¶ Et iſtud ego puto. Ego cõſului mutinę p hac diſtin. Bal.vide quæ dixi in illo conſilio meo cccl xviij. Andre. Barba.

✠ P. PAV. P.

d ¶ Acqrerẽ.vid' Bar. in l. ſi rẽ & pretiũ.ff. de pe.hę.in l.hereditas.ãeo.ad Bar.Are. in l.is q bonis.in vlt. col.ff.de acq.hæ.vbi ẽt de dicto prędeẽti.

✠ P. PAV. P.

e ¶ Poſt litẽ. Vide de materia latè p Soci. i l.ſi poſt.ff. de exce. & ille, q repellit exceptione nõ fiat piu diciũ petitioni hẽditatis:vide Soci.i l.ij. in j.col.ff.de excꝫ.rei iudi.& ibi ẽt an talis excepti.ſit pẽptoria.

f ¶ Cedit ſolo.vid' oi no Alex.i l.j.ſ.nũciatio.el ij.ff.de ope.nonũ.vbi pluresli mitationes ad regulã hic poſitã.& dicit Bald. hic, q talis ædificãs dr oia poſsidere. & vide j.eo.l.mẽ.&no. in l.domos. de leg.j.

tatis?Dicebat Bulg. q interrogatur an poſſideat pro hærede,vel poſſeſſore.& ipſe poterit reſpondere alternatiuè poſsidere pro hærede, vel pro poſſeſſore. Et hoc probat ipſe.primò per hunc tex.ſecundò per ſimile:ſicut in rei vendicatione ſufficit quem dicere, an poſsideat: quia ex hoc apparet, an poſsit conuenire rei vendi. nec cogitur dicere quo titulo: ita in petitione hæreditatis ſufficit quem dicere q poſsideat pro hærede,vel pro poſſeſſore.& ſic eſt certum acto ri,poſſe agere petitione hęreditatis,nec erit cogẽdus reus vt vlterius exprimat. Iſta nõ videtur bona lectu.per iſtum tex.qui dicit, vtrum pro poſſeſſore, vel pro hærede poſsideat.& ſic videtur requirere q de altero tã tùm reſpondeat.licet Gul.nitatur reſpõdere huic tex.Pla.verò dicit q gl. hic ſomniauit: & mirabilia locutus eſt. & dicit† Azo 4
in ſumma,q fuiſſet Dignus inuoluí cœno. ſed Pla.in ſumma ſua dixit q hunc aphoriſmum aliter quam ego intelligit de ſtipulatione vniformiter.Dicit ergo Pla. ſic: q in rei vendicatione quis cogitur dicere titulũ per proximum cognatum.argu.j. de pub.l. ſiue poſ. in petitione hæreditatis cogitur dicere per quemlibet cognatum,non per extraneum.q.d.non cogitur dicere poſsidere pro hærede,vel pro poſſeſſore: vt ſic tãquã furioſus contra ſe locutus eſſet. Dicit gloſ. q voluit dicere Pla. in rei vẽdicatione ſi tu vis excludere agentem, oportet te allegare titulum,per proximum cognatum,hoc eſt, q ſis pximior cognatus eius, cuius res fuit in petitione hæreditatis. ſufficit quem dicere titulum , per quencunq; cognatum.q.d. quocunq; titulo poſsideas, excludas agentem petitione hæreditatis.Sed parcat mihi Pla.iſta lex loquitur,quãdo quis allegat titulum ad vtilitatẽ actoris interrogantis ante litis conte.vel ante libelli dationem. Pla. ſe retulit quãdo quis allegat titulum ad ſui defenſionem cõtra actorem.Item Ioan. & Azo & Hug.dixerũt interrogationes in petitione hæreditatis eſſe formandas aliter,vt hic ipſi ponunt per ordinem : vt l.regulariter.ff.eo. & dic vt in gl.quia iſtum modum ſeruamus.Quęro,de duabus queſtionibus quas hic Cy.formauit: addendo ad lecturã ſuam.Quæro primò,ſi reus vult opponere iſtam exceptionem, q titulo poſsidet,vtrum debeat eam opponere ante li.conte.vel poſt?Dicit ipſe & videtur q fuerit opi.Rich. Malum.q iſta eſt exceptio declinatoria:ideo debet opponi ante li.cõte.vt l.fi.j. de
5 excep.†Ego dixi vobis in l.hæreditatis.ſ.eo.q exceptio eſt peremptoria:quia perimit,& excludit ius agentis:quia ex hoc apparet,q ius rei eſt æquale iuri actoris.Et ideo puto q poſsit opponi,etiam poſt li.conte. Quæro,quid ſi Titius ſuperuenit pendẽ
a te iudicio,an repellat agentem petitione hæreditatis. Ipſe determinat q non,ſecundũ Ric.Mal.Nam licet titulus ſuperueniat, & ſic incipiat titulo poſsidere:tamen non tollitur titulus pro hęrede,quẽ primo habebat:vt l.iij.ſ.ex pluribus.de acqui.poſ.Certè iſta ratio non placet mihi:licet enim poſsideat pro hærede, & poſsideat alio titulo,puto q ſufficiat ad excludendam petitionẽ hæreditatis,per rationem quã dixi in l.hæreditatis.ſ.eo.Iſta queſtio fuit diſputata Bononiæ per vnum doc.iuuenem: & fuit determinatum q iſte titulus non excuſaret:quia in petitione hære
b ditatis poſt controuerſiam motam,res eſt effecta litigioſa.b vt ſic non eſt alienabilis:vt ſ.eo.l.iij.& l.alienationes.ff.fa.erc.Iſta etiã non placet mihi,ſi ab eo,qui cõuenitur petitione hęreditatis res euincitur ab alio.ipſe eñ liberatur ĩ hoc iudicio: vt in l.is à quo. ff.de reiven.Idem ſi perdit poſſeſsionẽ abſq; ſui culpa,liberatur
6 hoc iudicio:vt l.ſi bonæ fidei.ſ.j.de rei ven. Sed qñ † mihi poſsidenti ſuperuenit nouus titulus, ego deſino poſsidere ex prima cauſa,& incipio poſsidere ex ſecunda, quaſi mihijpſi euicerim: vt l.fundo.ff.ad l.Fal.No.bene in d.l.iij.ſ.ex pluribus.ff.de acq. poſ. ergo videtur q debeat mihi prodeſſe titulus nouus in petitione hæreditatis,tanquã re ab alio euicta,vel me deſinente poſſidere,ſine culpa.Facit ad hoc l.ſi ſeruus.in prin.de condi.furti.
7 † Et iſtud ego puto verum,quando titulus nõ ſuperueniſſet ab
c eo,qui petitorem agentem petitione hæreditatis potuiſſet exclu
d dere per dicta iura.Sed ſi ego acquirerem mihi quendam titulũ ab aliquo,qui nullum ius haberet: tũc procederet determinatio prima,per l.ij.ſ.eo.Facit l.ſumma cũ rõne.in prin.ff.de pec.&c.

1 ☞ *Petitio hæreditatis fuit introducta à ſenatoribus,qui erant centum: & iudicium dicitur centumuirale.*

2 *Legatarij contra quem agant,quando eſt controuerſia de hæreditate.*

3 *Item creditores contra quem agant.*

Rubrica.

1 ☞ *Bona fides,quo tempore requiratur ad hoc,ut quis faciat fructus ſuos.*

LEX I.

Etiam per alienum. Per ſeruum bona fide poſſeſſũ quis querit ex re,vel ex opera ſerui:malę fidei verò poſſeſſori nihil quærit.h.d. Dicitur hic,bona fide. Quæro,† quo tẽpore debeat eſſe bonæ fidei.
1 Dicit glo.ſufficit,q ſit bonę fidei ab initio in ſeruo: in libero homine inſpicitur bona fides quolibet momento:vt l. qui bona.in prin.de acqui.rerũ domi.iſta non eſt vera: quia ibi loquitur tam in homine libero bona fide poſſeſſo,quàm de ſeruo alieno. Dic ergo q ille,qui eſt bonę fidei ab initio,ſemper facit fructus ſuos vt l.qui ſcit.ſ.fi.de vſuris.Tamen ex eo tempore,quo cœpit eſſe malæ fidei, tenetur eos reſtituere : vt not.in d.l.qui bona fide.in prin.de ac.re.do.Sic debes intelligere d.l.qui bona fide. in prin.

LEX II.

Sinferiorem. f Aedificium cedit ſolo.f Oppo.Inſti.de rer.diui.ſ. cùm in ſuo. Solu. Intellige , quòd qui mala fide ædificat de propria materia,videtur habere animum donandi in dubio.hic loquitur,quando ædificabat de aliena materia.

1 ☞ *Res aliena in præiudicium uendentis,non domini,uendi poteſt.*

2 *Dominus rei uenditæ per alium quando teneatur pretium reſtituere.*

3 *Non geſtum nomine meo,quando poſſum habere ratum.*

4 *Actio negociorum geſtorum , quando competat mihi ad pretium rei meæ , per ælium, non tamen meo nomine uenditæ.*

5 *Actio negotiorũ geſtorũ ,datur mihi contra te ex ipſo geſtu,quando geſti negotiũ tuũ.*

6 *Si uenditur res mea per alium paruo pretio , an iuſtum pretium repetam , an uerò pretium acceptum.*

7 *Si res mea non meo nomine fuit uendita,poſtea pluries fuit uendita , ultimò uſuſcapta, & ego ratum habui,ago contra primum uenditorem,non contra alios,*

8 *Si primò uenditur res mea,& primus emptor illam donauit, & donatarius poſtea uendidit,& res ſit præſcripta,contra quem agere debeo.*

9 *Rem emptam ex pecunia mea,quando petere poſſum,remiſſiuè.*

10 *Vendens rem alienam,quando dicatur uendere ſuo nomine.*

11 *Vendens rem alienam ut alienam,dicitur alieno nomine uendere.*

12 *Creditor re perempta,uel præſcripta,qñ agere poſsit ad pretiũ in ſubſidium? remiſſiuè.*

13 *Habens actionem perſonalem ad rem , quando agat ad pretium in ſubſidium re peremptа,remiſſiue.*

14 *Qui poteſt rem à primo poſſeſſore auocare, re perempta quando poſsit ad pretium agere indiſcuſſum.*

LEX III.

Mater tua. Rem meam non meo nomine venditam vendicare poſſum,& poſſum ratum habe
a re quo ad perdendum dominium rei meæ,& quo ad parandam actionem nego.geſt.in ſubſidium.hoc dicit.no.habuiſtis in ſummario. Oppo.ff.de cõtrahen.empti.l.rem alienam. Solu.Rem
1 alienam quis poteſt vendere † in præiudicium ſui vendentis,nõ in præiudicium domini,vt hic.quod plenè dixi in l. cùm vir. ff. de vſufca. Oppo.hic dicitur q petitor non debet reſtituere pre
2 tium.contra.ff.eo.l.emptor.† Solu.Ibi conuerſum fuerat in vtilitatem eius, cuius erat res. De hoc vidiſtis plenè in l. iij. ſ. quod
3 met.cauſa.ibi glo.tangit. † Oppo.ad ſi. quod meo nomine non eſt geſtum, ratum, habere non poſſum : vt l.ſi pupilli.§.ſed & ſi ego.ff.de nego.geſt. ſed hæc venditio non fuit facta meo nomine:ergo ratihabitio nihil operatur. Huius timore ſunt hic opiquidam intelligunt hanc legem q ratihabitio præiudicet mihi quantum ad perdendum dominium rei meæ:vt l.ſi fundus. circa prin.ff.de pig.ſed non quantum ad hoc, vt poſſet peti pretiũ, niſi re perempta, vel præſcripta , tunc in ſubſidium datur actio nego.geſto.vt hic,& l.ij.de re. ali. non ali.Ita intelligebat Bulg. Mar. verò indiſtinctè concedebat poſſe me habere ratum, quo ad petendum pretium, etiam re non peremptа , vel præſcripta, per l. j. j. de his qui à non do.ma.Sed gloſ.noſtræ reſpondent,q ibi eſt ſpeciale fauore libertatis.Gloſ.noſtræ diſtinxerunt aliter, & ſic:aut quis ratam habuit venditionem,errans in facto : quia credebat ſuo nomine eſſe geſtum,cum non eſſet:& tunc ſibi nõ præiudicat.Aut habuit ratum errans in iure:& tunc idem: quia mihi non præiudicat:vt l.ſi cum te.de pac.Aut non errabat,nec in iure,nec in facto:& tunc eſt vera diſtinctio Bulg.quia demũ re peremptа,vel præſcripta poſſum habere ratum in ſubſidium. Ita tenet glo.hic,& in l.ſi pupilli.§.ſed ſi ego.de nego.geſt.& l.ſi cùm ſeruum.ff.ſi cer.peta.& Dy. in c.ratum. de regu.iuris.libro
4 vj.& ita tenent communiter omnes docto.Ego † ſolitus ſum cõcordare opi.iſtas.& hic aduerte:quia eſt multùm ſubtile,& notabile.Si tu queris,vtrum quis poſsit agere ad pretium actione negotiorum geſto.quæ oritur ex venditione,quæ primo facta eſt, negotium trahitur ad me ratihabitione:tunc procedit opi. gloſſ. noſtræ & Dyn.nam ratihabitio non poteſt trahere ad me negotium non meo nomine geſtum , niſi in ſubſidium re peremptа, vel præſcripta , vt in prædictis gloſ.Si verò velles agere actione negotiorum geſto.quæ oritur ex hoc negotio nouiter geſto,ſcilicet quod ratum habui , per hoc dominium rei meæ ad empto
b rem tranſtuli:tunc ego poſſum habere actionem negoti.geſto.b
5 hic eſt caſus in lege noſtra.probo ſic.Sicut † ſi ego gero negotiũ tuum,ipſo geſtu datur mihi contra te actio nego. geſto. licet ratum non habeas:vt l.quæ vtiliter.in fi.de nego.geſt. no.in l.ſi pupilli.§.item quæritur.in fi.mag.gloſ.eo.titu. Modò tu,qui vendidiſti rem meam emptori, tuo nomine,ei teneris de euictione. Si igitur ego ratum habendo transfero in emptorem dominium: gero negotium tuum ipſo geſtu , meritò ex hoc contractu vel actu,quia dominium transfero,oritur mihi contra te actio negotio.geſto.& hoc enim caſu loquitur opi. Mar. Sil.& probat hoc tex. iſte expreſsè dicit etiam quòd ſiue quis perdat dominium ratihabitione,ſiue perdat alio modo,actionem negotiorũ geſto. habet. De hoc tetigi vobis in l.ſi fundum per fideicommiſſum. in princip.de lega.j.quod tene menti. Quærit gloſ.quid ſi tantùm pretium peti , quando non erat meo nomine geſtum : an mihi præiudicet.Glo.dixit:q nõ: vt habes
6 in ea,& bene. † Itẽ quærit glo. quid ſi vẽdidiſti paruo pretio:an repetã pretium iuſtum,an pretium acceptũ.Gloſ.diſtinguit: Aut erat malæ fidei poſſeſſor, aut bonę fidei.vt l.ſi poſſeſſor.ſ.fi. ff.de peti. hæred.& ita tranſeunt hic d. Iac.But.nõ tenebat iſtã glo.dicebat enim q d. l.ſi poſſeſſor. loquit̃ in petitione hæreditatis,quæ cũ ſit vniuer
c ſalis,in ea ſuccedit pretiũ loco rei:ꝰvt l.ſi & rẽ,& pretiũ.& ibi not.de peti.hære. ſed hic agitur actione neg. geſ.vnde cũ habeatur rata vẽditio, nõ poteſt venire niſi pretium acceptum.Ego dicerẽ ſic:Aut intelligis de actione neg.geſ. quæ oritur ex primo negotio geſto,ſ.ex vẽditione:& verũ dicit d. Iac.But.Aut quæris de actione neg.geſto. quæ oritur ex eo qd' iſte ratũ habuit, & do miniũ tranſtulit:tũc poterit peti pretiũ iuſtũ,quatenus ille ratũ habendo illum vẽdi c
torẽ liberauit:vt d.l.quæ vtiliter in fi. Item
7 † quærit glo.quid ſi non meo nomine vẽdidiſti:deinde per plures manus ambulauit, vltimò eſt vſucapta,vel præſcripta,& ego d
ratã habeo:vtrũ repetã à primò venditore, vel ab vltimo,vel ab omnibus.Glo.reſpõdet q ſolũ à primò:quia ille habet pretium ex cauſa lucratiua. Alij verò, qui emerunt quantũ ipſi vendiderũt, tãtum ſibi cõſtiterat:& ideo nihil videntur habere.& in hoc
8 ſtant omnes doc. Itẽ quærit glo. † quid ſi primus vendidit rẽ meã:ille emptor alteri e
donauit:ille donatarius vltimò vẽdidit:res vſucapta,vel præſcripta eſt:cõtra quẽ agatur?Quidã dicunt,contra primũ: quidã cõtra vltimũ:quidam contra vtrunq;.Tu verò dicas,ſi quidẽ loquaris de actione neg. geſt.quæ oritur ex primo negotio geſto, propter ratihabitionẽ, procedat opi. iſtius glo.vt poſsit agi contra vtrunq;, qui habet cauſam lucratiuam.Si verò intelligis q actio nego.geſto. oritur ex vltimo negotio geſto:quia ratum habendo tranſtulit dominium:tunc tantum ab vltimo vendente poterit repetere:quia ille vltimo tantum profuit:& illum vltimũ liberauit. Et idẽ dicẽdum eſt in vltima quæſtione glo. Venio ad quaſdam quæſtiones,extra glo. Primò formo vnam quæſtionẽ, quam formãt docto.Hic loquitur in eo qui vendidit rem meam ſuo nomine.

a ¶ Ratũ habere. Et q poſsit ratificare neius ſuũ perdat.Bald. in l.vẽdicatiõe. C.,p emptore alle. l.ſicut. ſ.vẽditionis.qb.mo. pi.vel hypo. ſol.vicꝰ q dixi poſt Bar.in l. ſi pup.ſ.ſed ſi ego.de negotijs.geſt.

b ¶ Hrẽ actionẽ. Adde Im.q videt tenere cõtra Bar.hic,& in d.l. ſi cũ ſeruũ.ſi cer. pet. hoc tenet ipſe in l. ſi fundũ p fideicõmiſ. de le.j.ſ princ.& Bal. hic. & ibi tu vide q no.in l.quãuis.ſi cer. pe.& no.Bal.in l.j.ſ. de re.ec.nõ alie. & ẽt an iſta lex habeat locũ qñ vẽditor habet hrẽditatẽ tit.oneroſo.

✠ P. PAV.P.

c ¶ Loco rei de materia,et qd de hypothecaria,vide in l.ſi rẽ et pretiũ. & q ibi ſcripſi.ff. de petiti . hær.

d ¶ Pecunia mea.quid ſi de mea pecunia emiſti an poſsim ratificare,& reperere rẽ, vide j.e.l. ſi vt pponis.p Bal.hic: & per Ray.j.e.l.ſi area.& oĩno vide Bal.i l.pe. j. de ſeruo pig.dato ma.vbi quid de pecunia vſuraria.

e ¶ Alieno nomine.qd ſi aliqs vẽdidit rem meã,vide Ale.in l. j. ſ.nũciatio.in fi. viij. col.de no.ope.nunci.

¶ De fructibus. vtrũ titu. ſentẽtię excuſet à fructibus,dixi in l. fideic.de vſu.p'Bal.i l.ij.in xx.co.de ſerui.

9 Quæro quid ecõuerſio.Pone † q aliquis ex pecunia meaᵈ emit
d rem ſuo nomine:vtrum illam emptionem poſſum habere ratã in ſubſidium,& poſſum rem petere.Iſtam quæſtionem tangit glo.ff.de iure do.l.Proculus.& hic per docto.extra glo. Quęro,dicitur hic q ſi aliquis vendidit rem alienã ſuo nomine: quę
10 ro quomodo cognoſcam,vtrum vendidit ſuo nomine,vel alieno.Reſpon.Aut in venditione exprimitur ſuo nomine,aut alieno:& ſtamus certo.Aut non exprimitur:tũc regulariter eſt dicẽ dũ,q proprio nomine videatur vendere:vt l. & magis.ff.de ſol.
11 Tamẽ † intelligo alieno nomineᵉ rẽ venditam ſemper,quãdo qs
e vendidit eam vt alienam:quia videtur eam alieno nomine vẽdere.Hic eſt caſus,& ſ.de neg.geſ.l.ab vno.& fa.ercil.l.in familię. Sed ſi eam vẽdidit vt propriã,procederent ea,quæ ſ.dicta ſunt.
12 Quæro,† quid in creditore:vtrũ re perẽpta vel præſcripta poſsit in ſubſidium agere ad pretium.Hoc gloſ.tangit.ff.de diſtrac. pig.l.j.in glo.magna. Dixi tibi hoc anno in l.ſcimus. §.ſi verò hę
13 redes.j.de iu.deli.vbi tex.& gl. tangit.dic vt ibi. † Quæro, qd de eo, cui debetur res actione perſonali. Dic vt l.venditor ex
14 hæreditate.§.primo.ff.de hæreditate vendita. † Quæro, quid in eo,qui rem poterat auocare à primo poſſeſſore per Publiciana: vtrum re perempta poſsit petere pretium. Dubito : ideo cogitabimus.

Auerſus. Ab eo,qui emit à malæ fidei poſſeſſore,poteſt res vendicari,niſi præſcripſerit.hoc dicit.

a ↦P. PAV. P. ¶De fructibus. vide quæ scripsi in l. ex diuerso. circa finē. ff.de rei vendicatione. vide Areti. in l.cùm seruus.§.j.ff.de legatis.j.

b ¶Aliud in rebus. Et in materia istarum oppositionum vide Pau.de Ca.cōsi. xvij.quod incipit,in Christi nomine amen.in causa quæ vertitur.in vlti.col.

c ¶Personam petitoris. Et in hac materia vide Bar. melius in repet.l.fructus. ff.eodem.& in l.ij.de fruc.& lit. expen.& Bar, in l. apud Iulia. §. fundus. de legat.j. & ibi videtur voluisse idem: licet sua distinctio sit maxima restrictio ad hanc legem secundùm Imo. ibi. vide Bal. hic,& Ange.in d.l.fructus. Cy. contra Bar. in l. incertum.in j.q.j.eo. & vide Bart. in l. & ex diuerso.in princi. ff.de rei vendica. per Angel. in l. fructus. 1a j.& contra.l.si nauis.eo.titu.vide Bal. in d.l.ij.de fruc.& li. expensis hanc legem limita non habere locum in dote.l.si cū dotem,§.fi.solu.matri. vel dicit hanc legem non procedere in iudicijs vniuersalibus.l.Imperator.§. fi.cum l.seq.&quod ibi Bartol.de lega.ij. Ibidem & magis cōmunis opi. videt esse cum Bart.hic cum quo concor.Guli. de Cug.& Bald.hic,& Imo. Rayn. & Pau. de Ca.in d l.fructus. quam opi. tamen limi:a primò & procedat in illo possessore qui nullam habet iustam causam à domino inducente secus si causam haberet: vt est creditor habens fundum pignoratū à domino: quia dño tenebitur de fructibus, quos ipse debitor percipere potuisset.Tex. est mentis tenendus in l.ij. C. de pigno.actio. quòd repugnat nota. Bald. Secundò limita procedere in vero malæ fidei possessore. sec9 in ficto, cuius mala fides inducta esset ficte post litem contestatam cōtra eum factam. Nam talis tenetur tantùm de fructibus,quod ipse re9 percipere potuisset. Tex. est non violando literam.C. de fructib.& litis expen.l. ij. secundùm Bartol. 1 ibi: licet glos. ibi aliter intelligat. 2 ☞POMATES. 3

d ¶Si enim persona. Vide Alexand. vbi appellat istam communem in l. apud Iulia.in principio.ff.de lega.j.& Roma. consilio cclv. & Areti. consi. xlvij. colū.ix. 4

e ¶Est mater. Probatur in l. fi.§. idem respondit , mulierem. ad municipales.

f ¶Speciali fauore. Et vide glo.in l.vxor marito.de dona.inter virum & vxo. in glo.j.& glo.fi.& ibi Bar.& Bal.in l.si patruus.j. cōmunia vtriusq; iudicij.

g ↦P. PAV. P. ¶Simpliciter.vide Roma. consi.ccccxvij. ad finem Pau. consi. ccclxxv. Quod autem idem sit in ecclesia , vide Barba. in c. inquirendum.colum.ij.& seq.de pecu.cleri.& in vlti.col.vbi ponit incidenter de alijs.

h ¶A tutore.Et adde quòd hoc priuilegium l.habet etiam pecuniam datam filio in peculum:quia est vniuersale,secundùm Bal.in l.filium.j.fami. erciscū. & adde Bald. omnimodo in l. j. si quis alteri vel sibi. per Bald.in dicta.l.penulti.j.de seruo pigno.dato.

i ¶De ecclesia.Vide omnino Barto.in l.si vrbana.in fine. de condi. inde. secus si res fuerit empta de pecunia mutuata p ecclesiam,secundùm Bald. in l. fina.C.de fideicommiss.

k ¶Non est verum.vide not.glos.in l. si filij tui.in fi.princ glo. j.de dona. inter virū & vxo.Et addeBar. hic:adde tu Iaco. Aluaro.in c.j.§.& quia videmus. de his qui feudo dare pos. hoc idem tenet argumentum l.proculus.ff.de iure dotium.

l ¶Dotalem . Vide Barto.& Bal.in l.j.j. de seruo pigno. da. manumi.

m ¶In rem.vide Bart. latius aliter in l. si cōstante. in j.quest.iiij. quæstio. princip.hic allegat.

n ¶Cùm super. Vide Paul. de Cast. cons. cccl.xij.

o ¶Tangit Cyn. Vide Angelum consilio xliij.

p ↦P. PAV. P. ¶Ordinarij.De ista materia præparatorij vide Decium in rubrica certa. in fi. & ij. colum. vide omnino anille, qui est iudex præparatorij, debeat esse iudex præparati. Cur. & Moder.in rubrica C. de edendo. Iason & Alexan.in l.quoties.C.de iudici. vbi limitat dictum Bal. quod refert in dicta rubrica de eden.Adde etiam in materia Pau. de Cast. consil. Ixxj.incipiente,visis & consideratis. vide quod dicit Ro.singu. cliij.incip.Florē.vide Alex.consi.ccccxxx. vide tex. loquentem de dote. in c. de prudentia de donatione inter virum &vxorem.Item adde circa materiam præparatorij, quòd quicquid omittatur circa materiam præparatorij non habet vitiare totum iudicem.Vide Alexan.consil.xxxvij.volu.ij. in j.colū. Et adde etiam quòd ea , quæ præcedunt litis contestationem dicuntur præludia & præparatoria iudicij Bal. in l.j.§. similiq; modo.C.de la liber. tollen. Cur,in rubri. C.de eden. ideo talis præparatoria litis cōtestationem, non dicuntur propriè de actis Baldus vbi &.& in authenti.clericus. C.de episcopis& clericis . Item illud quod dicitur , quando iudex præparatorij puta habilitati à iuramento sit iudex præsentantis , limita vt per Paulum de Castro , sequitur Bolognin⁹ in additione ad consilium xlviij. Ioannes de Anania Iason in l.quoties.in secundo notabili.C. de iudic. Felinus in c. j. in ij. charta. in sexta fallentia. extra , de iureiurando & in c. ij. in xv. columna extra , de

Cum à

sponsa.Alex.consi.lxiij.in iij.volu.in j.colum.sequitur Ias.in l. nam & post- a
ff.de condi.inde.vide eundem.in l.iij.§.fi.in vlti.col.ff.de verb.obli. Quomodo autē teneatur hæres implere totū factum defuncti, vide Bar.in l.Lucius.ff.so Iu.mat. Et ibi Alex. ad regulam huius legis q hæres non possit venire contra factum defuncti, limita & declara vt per Aretinum consilio cxxij.in j.dubio. b c

a ¶Cùm à matre. Vide super hac lege , in consi.xvij.quod incipit,in Christi nomine amē.in causa quæ vertitur &c.in iij.colū. & cū hac l.cōcordat l.vnū ex familia §.sed si vno. de le.ij.

b ¶Venire nō potest. Qualiter ista lex sit intelligēda.vide glo. & Bal. in l. Lucius. soluto matri.& not. Bart.ibi.cum mulier. solu.matri. & in l.ij. j.si quid in frau. cre.

☞POMATES.

c ¶Glos. quærit hic. vide Alex. consi.iij. col.ij.vo.iij.& x.co. pe.col.& cōsi.xviij. col.ij.in ij.dubio.vo. 3 v.vbi loquitur in patre alienāte feudum in casu permisso&c. & xxj.col.ij.vbi declarat.volu.v.in versicu.& per prædicta. & Feli.in ru.de spō. colū.fi.& Aluaro.in titu.si de feudo sit cō trouer.§. si facta.col. penul.in fi.& seq.& Alex.consi.cxxxix. volu.ij.& colū.ij.& cxxiij.volu.v.vide etiam exemplū per Alexan.consi.xxix. col.iij.vo.v. Pau.de Ca.consi.ccxlvj.co. ij.in fi.in ij.antiquo. Fulg. consi.lxvij.& Ro.consi. xviij.Cu. f consi.xxxiij.tex. & ibi Ias.in prin. Iauē. vñ & si parēs. C. de inoffic.testa.& vide Oldra.consi.xciij.in ij.colum.& Areti. cxxiij.colum.ij. & Alexan. lxxxvij. columna tertia. volumine tertio. & xxvj. columna ij. in fine. volumine v.

d ↦P. PAV. P. ¶Quoties. Ista lex non videtur procedere in contractu facto à principe quia si primò vni concedat & quòd transeat in ipsum dominiū,si alij postea concedat vel donet,secundus erit potior,etiam si primo fuisset tradita:sed debet prius agere contra principem, iuxta l.bene à zenone.C. de quadri.præscri.vide Com.consi.clxj.inci.Ducissa Mediolani,circa finem. Et ratio esse videtur,quia etiam si venderet princeps rem in totum alienam, vt ab alio possessam ille,qui secundo loco habet titulum,& ab eo videtur esse tutus,& debet prius agere contra fiscum d.l.bene à zenone. De pœna autē alienantis duobus, vide Bar.&quod ibi habes in l.si duobus.ff.de fallis. Item quid si quis primo donauit,quæ donatio sit nulla:quis præferatur,& quædā alia,vide per Com.consi.clxxiij.in j.& ij.col.inci.Saluarinus. Item istam legem reperit Ias.& Cur.quos vide.Item limita istam regulam non procedere in vasallo vendente rem suam duobus,vide Cepol.cautela cxlij. Quid autem si quis vendat rem incertam,vel pro indiuiso,vel ad mensuram,& nondum sit mensurata,& oppositum sit constitutum,an primus præferatur secūdo vide omnino Bar.consi.xlvij.Item q ista lex non procedat in feudis,vide Ro.consi.vij.Item q procedat ista lex nō solùm si vendens à principio sit dominus,sed etiam si postea superueniat dominium:vide Ro.consi.cclxx.Item q procedat ista lex etiā si primus cōtractus sit firmatus iuramēto: vide Pau. de Ca.cōsi.lvj.& Mo.hic.in vj.charta.An aūt vēditor,cui res nōdū est tradita,possit se opponere,p interesse suo,ne ali⁹ mittat⁹ in possessionē ei⁹ rei, vide Bal.in c.j.in prī.qd sit inue.Quid aūt si vasall⁹ primo vēdidit cū cōsensu dñi, postea vēdat sc̄o etiā cū cōsensu dñi,vide Bal.in c.si facta. si de feu.sue.con. Quid aūt si,pcurator alicui⁹ vēdidisset, & cōstituisset se in dīm possidere nomine emptoris.postea dñs vēdidisset & tradidisset,vide Ange. cōsi. ccccxlj. sempronj⁹ olim Caij.& seq.vbi singu.loquit̄. Quid aūt ecōtra si fuit facta vēditio,pcuratori alicui⁹,& dñs vēdēs cōstituisset ꝓ suus,pcuratorē tenere & possidere nomine eius,vide Ange.consi.c.incid.quædā mulier Moder. hic in ij. co.vel.iij.charta. Quid autē si non cōstet cui prius fuerit res tradita,vide Ro. singulari cccl.xxxij.incip.l.quoties.cū si.Moder.hic in pen.charta: quia ille q probat se prius soluisse pretiū, præsumitur q sibi fuerit primò tradita. Itē inquātū Mod.hic limitāt nō procedere in psonis ecclesiasticis vēdētib⁹ rē duobus:vide etiā roma. consi.lxx. Ias.in l. fi. in pe.co.C.de sacrosc. eccle.vbi quædā alia ponit in materia. Itē an procedat in locatione ponit hic Ias.in xiij.limitatio. sed cō trariū consuluit Ale. vt addidi ad eum in cōsi.cxxij.in v. volu. Itē q ille qui primò habuit titulū præsumit pri⁹ habuisse traditionē,vide Ale. cō fi.xcij.vo.v.colū. iij.

g ¶Quoties .Adde qđ dixit Hosti. post Inno.in c.continebatur de his quę fi.à prela. sine consensu ca. per illum text.q ista lex nūc nō habet locū in psonis ecclesiasticis vēdentibus, qa tunc semp erit potior primus emptor,licet secundo res fuerit tradita,et nō primo,qa tales personæ nō deberēt adhibere fraudē in suis cōtractib⁹. ca.per tuas.de donas. sed laici se quasi naturaliter ad inuicem decipiunt. l.in causę. la ij.de mino.Itē , qa consensus spiritualis est fortior quā carnalis,ideo difficili⁹ rūpit̄.c.ij.de trāsla.Pla. sed Ab.Sicu.in d.ca. cōtinebatur.refert q istud singulare dictū cōiter nō teneāt à moderniorib⁹ : qa ista lex nō reperit̄ correcta p canones: ideo nō debet corrigi per glo magis sed refert Ab. singulariter pos se illud dictū subdistingui, in cōcessiōe rerū spiritualium, in quibus ex sola cōcessione transferāt ius in re,vt in text. no.in c, si tibi.de præb.in vj. facit c.fi.de spō.duo. & q not. cōmuniter in c.inter cætera de præb.Item secundùm eum posset saluari,quādo ecclesia vendit ecclesiæ,vt ex sola conuentione sit translatum dominium in ecclesiā: argumento.l.fina.C.de sacro sanct.ecclesijs.tamen lex non loquitur : quando ecclesia contraxit cum ecclesia,& videtur disputandum esse an priuilegium illius constitutionis competat ecclesiæ contra ecclesiam. Et satis æquū esset tenere q sic,& faciunt not.per Barto.in authen.quas sctiones.C.de sacro san.eccle.vbi disputat an priuilegium &c. Adde quæ dixi post Barto. in l.fiue autem.§.j.de public.& dicta.m opinio.Hosti.& Innoc.sequitur Ludo. Roma.in authen.similiter ad fi.ad l.Fal.in xxij.fallen.argu.ca.cùm autem.de iure patro.Et in hac materia quis sit potior, etiam si interuenit iuramentum & quid si vni vendidi,alteri promisi vendere,Inno.in c.cum cōtingat.de iureiuran.in iiij.char.& illud dictum Hostien.in d.c.continebatur.tenent scribentes in clemen.cum illusio.de renunc.vt habeo relatum per Modernos.in capitulo suam de pœnis.

ADDE q dictū Inn.sequitur Ro.consi.ccxcvij.vbi illud extēdit ad principē.

e ¶De fructibus perceptis.Et ita etiā tenet Pau.de cast.in cōsi. clvij.quod incipit in christi nomine amē.qō.ista verritur &c.allegat hūc tex.iuncta.glo.

f ↦P. PAV. P. ¶Percipiendis.In re minoris vide Ro.in singula.ccccl. incip.tu habes.cum singulari cxxxvj.Et in pupillo vide Roma. consi. ccccliiij.ad finem.

g ¶Certum est.Vide Bar.in l.ex diuerso.ff.eo.& hāc legē secundo dicto limitauit Barto.in l.insulam.§.fructus.ff.sol.mat.quam limitationem reprehendunt ibi Raph.& Pau.de castro.sed in vno casu saluat ibi Alex. & vide ad hanc legem aliqua per Bar.in l.iij.§.ex contrario.de acqui.pos.& hanc legē limita in iudicio singulariter fructus percepti : & consumpti à bonæ fidei possessore veniunt restituendi:secus in iudicio vniuersali. l. non est ambiguum.& ibi cynus.& Bald.in famil.ercis.

h ☞POMATES. ¶More litis.Dic quod imò hodie de æquitate canonica post solam citationem:vide ad istam l.do.Franc.de Crema.notabili capit.j.

☞ *Malæ fidei possessor an teneatur ad fructus , quos ipse percipere potuit.uel quos petitor percepisset..*

DOmum. Malæ fidei possessor,tenetur de fructibus perceptis, & percipiēdis, & expensas necessarias officio iudicis recuperat : vtiles detrahit. h. d. Ad primū dicit hic,ꝙ tenet malæ fidei possessor de fructibus,quos percepit,vel percipere potuit ipse malę fidei possessor. Cōtra ꝙ imò tenet de his, quos percipere poterat ipse petitor:vt l.si nauis.in fi.ff.eo.no.in l.& ex diuerso.in glo.magna.Glos.nec ibi, nec alibi , me sciēte signat, neq; soluit istud contrariū.Pe.dicit,q debet distinguī.Nam malę fidei possessor ante morā tenet de fructibus perceptis,& quos percipere poterat ipse,post morā tenet de his,quos percipere ipse poterat petitor. Istud non placet mihi. nam ille,qui iniuria occupauit, vt hic dicit semper est in mora,vt videtis§.quod metcau.l.j. Præterea,cōtra hanc distinctionē videtur tex.§.ti.j.l.j.in fi.Nec possumus distinguere, aliud in domo, aliud in alijs rebus :b quia hoc esset cōtra tex.in l.apud Iulia.§.j. ff.de lega.j.Dico ergo breuiter,ꝙ si aliquis vult se referre,id illud qđ percipi posset singulariter, debet referri ad psonā petitoris:c vt d.l.si nauis.in fi.Si em̄ persona[d] possessoris potuisset plus percipere ꝑpter singulari tatē suæ personæ : tūc ad istud nō tenet restituendū;quia illud ꝓcepisset ex sua negociatione magis,quā ex re:vt l.iij.ff.ad l.Fal. sed si aliquis vult se referre ad illud,qđ per

a 1 re.Dicit gl.quā vide & no.Certè† in milite hoc est verū simpliciter: quia res empta ex pecunia sua pōt vēdicari ab eo . In minore
2 † nō est verū simpliciter:[g] sed est distinguē
g dū,an fuerit empta res à tutore,[h]vel curato
h re:& ꝓcedit gl.aut fuit empta ab extraneo: & tūc demum in subsidiū pōt res vēdicari. Probatur in l.filiæ.ff.de solu.& ibi tangitur per glo.clarius per Iac.de Are.in l.ij. qñ ex
3 fac.tuto.Item eodē modo intelligo,† quod
i dicit de ecclesia[i]ad similitudinē minoris.argu.in l.orphanotrophos.in prin. de epis.&
4 cle.Illud verò†quod dicitur in vxore,&vi
k ro nō est verū[k] simpliciter:sed demū in subsidiū. Ita loquitur l.ex pecunia.j. de iure do.

1 ☞ *Vxor quando possit uendicare rem dotalem.*
2 *Maritus est dominus rei dotalis.*

DOce ancillam. Vxor nō potest vēdicare rē dotalē.[l]h.d. Op. de iure do.l.vbi.sol.†hoc est verū,nisi marito vergēte ad inopiā:vt l.cōtraria. Alij dicunt, ꝙ ibi agitur hypothecaria, nō autē in rem.[m]ita loquitur hic. & ista est etiam satis bona. Item ex hac l. nota casum † ꝙ maritus est dominus rei dotalis.de quo vidistis plenè in l.in rebus.j. de iure do.&c.

n VUm super. [n]Dominiū potest ꝓbari per testes , vel instrumenta , vel alijs probationibus.hoc dicit.

SI quis sciens. Quicquid plātatur,ie rit,vel ædificatur,omne solo cedit,radices si tamen egit &c.

1 ☞ *Dominum rei uendicatione, quando transferatur per traditionem.*
2 *Fides de pretio quando dicatur haberi.remissiuè.*
3 *Fides de pretio an posit haberi per ꝓcuratorē. remissiuè.*

IN ciuile. In contractibus nominatis nō est locus conditioni ob causam contra eum qui contractum ex parte tua non implet: sed ad ea quæ in contractū deueniūt , est agendum.h.d.hæc bona lex.
1 Oppo. † rei venditæ nō transfertur dñium per traditionē, nisi pretio soluto: vt l.quod vendidi.ff.de contrahē. emp. insti.de re.di. §.venditæ.Solu.intellige, hic fuit habita fides de pretio:vt d.§.vēditæ.Qualiter†autē dicatur haberi fides de pretio , tangitur per glo.in l.procu.in fi.de tribu. & d.§. vēditæ.
3 † Itē an per procuratorē possit haberi fides
o de pretio,tangit Cy.hic.Ego plenè dixi in l.à diuo Pio.§.fed si emptor.ff.de re iudi.vt gl.tangit. & in l.si procurator. de iure fisci.

p ORdinarii. [p]Ista lex tractat materiam l. incerti. j. de interdi. vt ibi dixi. & glos.ponit. Breuiter dicit:possessorium retinendæ debet prius examinari: deinde ad petitorium peruenīri. hoc dicit. ista lex in summario.

SI ex ea. Res empta ex pecunia mea, nō est mea: & ideo à me vendicari non potest.hoc dicit. Contra hoc oppo. j.eo.l.si vt proponis.Solu.vt ibi &c.

PArtum. Eius est partus, cuius est mater.[e] hoc dicit. Et hoc est verum quo ad dominium: secus quo ad honores,& munera: vt l.nullus.j. de decurio.

☞ *Res empta ex pecunia militis,ꝙ posit ab eo uendicari.*
Minor quando uendicet rem emptam ex eius pecunia.
Ecclesia qñ uendicare potest rem emptam ex eius pecunia.
Res empta ex pecunia uxoris per uirum, quando per uxorem uendicetur.

SI vt proponis. Res empta ex pecunia militis pōt spāli fauore[f] à militē vēdicari:pōt et agi actione negotiorum gestorum.vel mādati,si interesserit.h.d. Op.de l. si ex ea pecunia.§.eo. Dixit glo. est spāle in milite.sicut ī minore,& in eccl'ia, & in vxo

1 ☞ *Protestatio facta ementi rem meam,quomodo fiat.*
2 *Denunciatio,ꝙ constituat quē in mala fide nu. 4. & nu.5.*
Malæfidei possessor constitutus per denunciationem quòd teneatur tantùm de perceptis.

SI fundum. Denūciatio facta à domino, ne quis emat, emptorem constituit malæfidei possessorem. h. d. No.hanc legē de virtute huius denūciationis, quæ cōstituit emptorē malæfidei.† Itē pōdero verba huius legis valde in materia probationis,ꝙ nō sufficit si protestet̄ q nō emat:sed debet dicere: quia est mea : vt hic
2 patet in tex.Ex hac l.habes duo.†Primo ꝙ denūciatio cōstituit aliquē malæfidei possessorē.Sed ò†q iste malæfidei possessor te-
3 neat tm̄ de fructibus ꝓceptis.[e] quasi dicat,
e nō de ꝓcipiēdis. Et sic titulus excusat à pci
f piēdis.[f]Et ita tenet gl.licet doc.Vltramō.dicāt cōtra primū passū:vtrū denunciatio cō
4 stituat quem in mora.†Cy.hic dicit, & ponit verba Dyni quæ sunt in l. j. & l. iij. ff. quod fal.tu.autho. Et dic vt hic plenè per eū.Ego ponam in meo tractatu de protestatione.Itē nota†quòd denunciatio cōstituit quem malæ fidei ante contractum:postea verò non.no.per glo.in l. pe.ff.de vsucapio.pro emptore.

IN dicia. Dominum potest probari instrumētis & alijs iudicijs.hoc dicit.

NOn seruum. Cōtra dominū insti tui debet actio ꝓ rebus,quas detinet seruus:ñ cōtrahat seruū. h.d.

POssidentibus. In actione contra restituentē iuratur in lit.h.d.

ERtum est. [g]Ista lex non possēt essema gis breuis,quam est,& est magis repetit⁹ilis in materia fructuum, quàm aliqua alia. Materiam istam ponit glo.in l.& ex diuerso.ff.eo. Docto.recitant eam hic:ideo non recitaui eam.

SImancipium. Qui repetit rē suam,non tenetur ad restituendū pretiū ab alio perceptū. h. d.

NVllo iusto. Qui titulū iustū non habet longo tēpore non præscribit. h. d.

SOlennibus. Per solutionem pensionis , non cosequitur quis dominium.hoc dicit.

h MOre litis. [h]Præscriotio lōgi temporis post litem contestatam non currit. h. dicit. Nota & tenementi hāc l.de qua facio & doceo practicam in l. Celsus.ff.de vsucapio. Tu scis quòd articuli producunt post litem cōtestatam, & testes etiam examinantur.Facias quod articulus tuus concludat quòd tu possedisti decem annis.et vltra ante li.cōte.Nam si probarēt

a ¶Res alienas.Singu. erit hęc i.secũdũ Bal. i l.ij.j. qui. nõ ob.lõ. tẽ.præfcri.ver. no.de iure tertij potest opponi.per Bartol in l. ij. de excep. rei iudi. ☞POMATES.

a ¶Limita istã l. fi.vt per Alex.ibi. si ab hoc istib⁹.§.fi alienã i prĩ. ff.solu.matri.&cum Alex. consi.j. vol.v. ✠P. PAV. P.

a ¶Res alienas.q i dubio sit iudicãdũ pro possessore,vide Bar. in rep.ru.qui admit. in tij. colum.in prin. ✠P. PAV. P.

b ¶Cuiusdã tertij.Istã exceptio non admittet cõtra agẽtẽ remedio retinẽdæ possessionis.vide Aret.i l.si de eo.§. si ppe.ff. de acq.hære. imò nõ admittit talis exceptio cõtra agẽtẽ petitorio,qñ est tale in q̃ posit actor se fundare sup dñio, sufficit probare possessionẽ, vt est i agẽte petitione hæreditatis.super quo vide qd' no. Io. de Imo.i l.si duo patroni.in prin. in vlti. col.ff.ad Trebel.post Bar.ibi.Et ibi ẽt vid' Alex.& Ang.in l.itẽ videdũ.§.nũc videamus.ff.de peti.hære. vbi ẽt habes ad Bar. facit qd' dicit Bar. in l. si qs cõductiõis. j. loc. agẽti actiõe p̃so nali ex cõtractu locatiõis vel simili nõ potest opponi exceptio dominij alteri⁹.

c ¶Ius tertij.Tu adde Barto. in l.si alienando. soluto matrimo.

d ¶Et circa istũ tit.qñ legat⁹ vsusfruct⁹ omniũ bonorũ, vide Lu.Ro.i cõsi. ccciij. & an medietas alterius vsusfruct⁹ accrescat alteri legatario. ☞POMATES.

d ¶Vsufructuarius sit dñs.vtrũ vsufructuari⁹ dicat dñs facit qd' no.Bar. in l.naturali ter.in prin.de acqui. pos. & adde l. vsufruct⁹.& ibi Bar. & l. qui vsumfructum. de verborum oblig. ✠P. PAV. P.

e ¶Nõ põt.vide Ale. cõsi.lviij.in iij.volu. & quẽadmodũ non põt remitti ista cautio,ita nec necessitas cõficiẽdi inuentariũ, seu,ppalãdi & describẽdi bona in quibus est relictus vsusfructus.vide oĩno multa quæ hebes in Berachi.in verbo,vxor vsufructuaria. Itẽ q̃ si vsufructuari⁹ vtat ãñ præstitã istã cautionẽ, postquã tamẽ fuit petita, nõ faciet fruct⁹ suos.fec⁹ si nõ eẽt petita. vide Paul. de Ca.cõs.cccxcij.ad fi. & eũdẽ cõs. cxcj.i prin.vide quę habes

posſeſsio decem annorum post litem contes. nihil probares. Et ad hoc nota hanc legẽ,quæ melius dicit, quã aliqua de mũdo.

SEruum. Ex solo titulo sine possessione non quęritur dominium.hoc dicit.

☞Opponi potest de iure tertij, quando est exclusiuum iuris agentis.

REs alienas. [a]Nisi actor suam intẽtionẽ probet,reus possidens, licet etiã iniustè,absoluitur.hoc dicit. Ex hoc habes † quòd hoc casu licet opponere de iure tertij hoc modo:tu vendicas rẽ,quã ego possideo:ego possum dicere,nõ est tua sed cuiusdam tertij. [b]Ratio est:quia ius tertij[c] est exclusiuum iuris agentis. Vidistis in l.cum seruum quispiam.j.de serui.fugit.

De usufructu, & habitatione, & ministerio seruorum. Rubrica.

☞*Vsufructuarius quomodo dicatur dominus.*

Vsufructuario datur realis actio: ut confessoria: & negatoria.

Seruitutes personales sunt quatuor.

Ministerium seruorum,est seruitus personalis.

Rubrica nostra continuatur secundùm glo.nostram sic. Dictum est §.de dominio rerum corporalium, sequitur videre de dominio rerũ incorporalium:vt vsusfructus, vsus,&c.Ista continuatio videtur posse impugnari. Et videtur q̃ hic sit oppositio in obiectio. Nam vsusfructus est ius vtendi, fruendi,alienis rebus,vt ff.eod. titu.l.j. Sed glo.secundùm istam continuationem videtur concludere q̃ vsufructuarius sit dominus:[d]quare malè. Potes†saluare glo.secundùm Gul.de Cug.& dicere q̃ vsufructuarius habito respectu ad ius , quod habet in re,potest dici dominus ipsius:argu.l.in vẽditione.ff.de bo.autho.iudi.pos.in prin.Nã †& vsufructuario datur realis actio: vt cõfessoria,& negatoria, quæ domino dantur: vt l.ij.in prin.ff.si seruꝰ.vend.& q̃ ibi no.& in l.vti fruí.§.j.ff.si vsusfruc.pe. Ad euidentiam totius materiæ,debetis scire q̃ seruitutes quædam sunt reales, de quibus habetis. j.titu.proxi. Quædam sunt personales:† & istæ sunt quatuor, secundùm Dyn. scilicet vsusfructus, de quo principaliter tractat titulus noster: & cuius naturæ sit, habetis in l.vsufructu legato.in prin.ff.eo.titu. Est & vsus:& cuius naturæ sit,habetis in l.plenũ. in prin.ff.de vsu & habi. Et est habitatio:& cuius nature sit, habetis in l.pe.§. licet tam Augustus.ff.de vsu & habi. & est ministerium seruorum,de quo fit mentio in rubri. nostra:& cuius naturæ sit, habetis in l.ij.ff. de ope.ser.& in l.ij. de vsufructu lega. licet † quídam dixerint q̃ ministerium seruorũ sit seruitus realis.Tamen tu dicas,secundũ Dyn.quòd seruitus personalis est.Nã mortẽ seruí extinguitur secus in realibus , quæ sunt perpetuæ,& debentur à re rei:vt l.j.& qd' ibi no.ff.de ser.tit.generali.& l.qui aliena.§.fi.ff.de ne.ge. & ibi bonus tex. Et hãc opi.firmat Dy.in §. equè. Insti. de actione.

☞*Testator non potest remittere,cautionem introductam in fauorem hæredis.nume.6.*

Testator nõ potest facere quin leges habeant locum in suo testamento.& nume.9.

Vsusfructus quando cadat in rebus, quæ usu consumuntur.

Verba impropriantur propter uolũtatẽ defuncti seruãdã.

Verba q̃que propriè,& quandoque impropriè sumũtur.

7 *Quis non debet inuitari ad delinquendum.*

8 *Detractio falcidiæ quòd sit introducta fauore testatoris.*

10 *De qua cautione loquatur hæc lex.*

11 *Hæres potest remittere hanc cautionem.*

12 *Cautio , de qua in ista lege , quando dicatur de substantia usufructus.*

13 *Vsusfructus,si constituatur inter uiuos:an hæc cautio tunc posset remitti.*

14 *Libellus,dico me esse in possessione talium iurium:licet possessio in iuribus non detur quòd sustentetur.*

15 *Verbũ dubium prolatum ab actore, interpretatur pro eo.*

16 *Si emphyteuta qui cedit à possessione rei emphyteuticæ dicat,rem ad se pertinere iure dñij,q̃ sustinetur libellus.*

17 *Si in libello dicitur,rem pertinere ratione dominij,uel quasi,quòd uideatur deductum dominium utile.*

18 *Dictum testis impropriè loquentis,quòd debet coadiuuari, ut non incidat in falsum.*

LEX I.

SIvsusfructus. Cautionẽ quàm vsufructuarius præstare debet testator remittere non potest:[e]& per consequẽs vsufructuarius ante cautionem præstitam vti frui non potest.hoc dicit. Nota primo quod dixi in summario. Nota secundo† q̃ testator cautionem , quæ est introducta in fauorem hæredis,remittere nõ potest. No. tertiò † q̃ testator nõ potest facere q̃ leges non habeant locum in testamento suo : vt hic,& l.nemo.ff.de lega.j. Oppon. dicitur hic , si vsusfructus omnium bonorum &c. tex.videtur concludere q̃ in rebus , † quæ[f] vsu consumuntur,dicatur esse vsusfructus. Sed contra.de l.j.ij.& iij.ff.de vsu fruc.earũ re.quæ vsu consu. & de §.constituitur. Institu.de vsufruc.Solu.Nomen fructus.vel vsusfructus,hic appositũ sumitur propriè, quantum ad eas res,quæ,scilicet viu nõ cõsumuntur: propriè autem sumitur etiã habito respectu ad eas res, quæ vsu consumũtur.& hoc†contingit propter voluntatẽ defuncti conseruandam.Nam aliàs†verbum quandoq̃, sumitur propriè , & impropriè: vt l.ij.& qd' ibi no.de offi.procu.& l.sed & si possessori.§.item si iurauero.ff. de iureiu. Item oppo. dicitur hic q̃ testator nõ potest remittere istam cautionem. Contra.de l.sci re.j.vt in pos.lega.Solu.†hic non potest remittere istam cautionem : tũ quia est introducta in fauorem heredis:tum quia vsufructuarius† inuitaretur ad delinquendum,contra l.conuenire.ff.de pac.dota. contra l.si vnus.§.illud.ff.de pac.Sed cautio,de qua fit mentio in l.contraria.est introducta in fauorem ipsius testatoris : & ideo eã remittere potest.[f] Sed contra istam solu.posset instari de authenti.sed cum testator.j.ad l.Fal.quæ sumitur ex corpore de hære.& falc. §.si verò expressim.vbi testator potest prohibere falcidiam,quę est in fauorem hæredis.Solu. Potestis † dicere, q̃ detractio Falcidiæ sit fauor ipsius testantis,ad hoc vt non decederet sine hærede:quia decederet si hæres non haberet aliquod commodum: quia non adiret hæreditatem.argu.Institu. ad l. Falci.in princi. Item oppo.dicitur hic,quòd etiam si testator prohibuit cautionem exigi,quòd tamen præstari debet.Contra de §.diſponat.in authẽ.de nup.col.iiij. Hic autem veniunt contra dispositionem ipsius testatoris.quare malè. Solu. † Aut voluntas testatoris est secundùm leges : & tunc indistinctè seruanda est, vt in contrario. Aut est contra leges,vel quia fortè disponit volẽs legem locum non habere in testamento:& ista dispositio est seruãda. Ita intellígatur lex nostra.argu.in l.nemo põt. de lega.j. Modò pro declaratione nostræ legis quæro,†de qua cautiõe loquatur lex nostra. Breuiter loquitur de cautione de vtendo fruendo : arbitrio boni viri:habendo respectum ad res quæ vsu non consumũtur.Item loquitur de alia cautiõe,videlicet de tanta pecunia reddenda, vel æstimatione rerum , habendo respectum ad res quæ vsu

ad Bar.in l. scire debetis,vt in pos. lega. circa vò cautionẽ in vsufructu earũ rerũ, quæ sit cõtinuũ fortũ,& ei⁹ materiã vide ad Bar.in ru.ff. de vsufr.ea.re. quæ,vsu cõsu. & circa materiã hui⁹ cautionis,vide Barb.i c.si.in vlti. col.de pig.an aũt dominans alicui bona sua retẽto vsufructu, teneẽ donatari⁹ tanquã vsufructuari⁹ præstare istã cautionẽ,vide Soci.in l.oẽs.ff.de excep.eo ipso q̃ est præstita cautio,videt hęres ea recipiẽs,& datur licentia vsufructuario accipiẽdi possessionẽ vsusfructus. vide Imo. in l. si homo.ff.de vsufcap.itẽ an faciat fruct⁹ suos, si pecipiat ãñ præstitã cautionẽ vide Bar.in l.vxori.ff.de vsufru. le.& in d.l. si homo. ff. de vsufca. in l.hac edictali. §. his illud. C.de sec.nup.Et circa modum præstãdi istã cautionẽ,vide ẽt Ang.Are.in §.cõstitutus.insti.de vsufru. ea.re.quæ vsu. cõsu.

¶Remittere potest. vtrũ cautio possit remitti vsufructuario per testatorem, inter viuos, vide j. proxi. dicit tamẽ hic Cy.q̃ cautio pro aliis rebꝰ, quæ vsu cõsumuntur, põ remitti. sed Bal. hic dicit q̃ est cõtra istũ rex.qui loquit⁹ pecunia.& hãc ẽt approbat Bal. i duob⁹ locis hic.& pro opi. Cy. tenet Pe. de An. i c.fi.de pig.sed Imo, ibi cõtra,& Sali. hic vide Bal.i auẽ.cui re licẽtiũ.in vlti. cõsi.in versiculo.ergo.C.de indi. viduita. tollen.

vsu cõsumuntur:vt l.ij.§.j.de vsufr.earũ rerum quæ vsu consumuntur in.§.cõstituitur.Insti.eo ti. Quæro,dicitur hic q̃ testa-
11 tor non potest remittere,hãc cautionẽ.Sed nunquid hæres† potest remittere hanc cautionẽ ipso iure.Primò videtur q̃ nõ, per l.hæredẽ.ff.de reg.iur.Glo.nostra videtur determinare cõtrariũ quia cũ ista cautio sit in fauorẽ hæredis,ipse hæres fauori suo renũciare potest:vt l.si quis in cõscribẽdo de pac.& l.si quis in cõ-
12 scribẽdo.de epi.& cle. Itẽ quæro,nũquid†cautio sit de substã-
2 tia vsusfructus[a].Primò videtur q̃ sic,per hãc legẽ, & per l.j. §.j. & §.habet.ff.vsufr.quẽad.ca.In cõtrariũ videtur l.si vsusfructus §.illud.& §.planè.vsufru.quẽad.ca.Ad idẽ l.hoc senatusconsultum.§.j.ff.de vsufruc.earũ rerũ quæ vsu cõsu.in quibus legibus probatur,q̃ constitit vsusfructus sine cautione.Hanc vltimam partem probat glo.in l.j.ff.eo.do.lac.But.dicit duo verba. Et sic aut quæris,nunquid ista cautio sit de substantia vsusfructus,habẽdo respectũ ad eas res quæ vsu nõ consumuntur:& dico q̃ nõ est de substãtia:nam et in multis casibus vsusfructus cõsistit sine ea:vt videbitis no.in l.vsufructu.j.eo.tit. Si verò habeamus respectũ ad eas res,quæ vsu cõsumũtur: tunc cautio ista videtur esse de substantia:vt l.hoc senatus.§.j.ff.de vsufru.ea.re.quæ vsu cõsu.secundũ eũ. Itẽ quæro,dicitur hic q̃ testator in testamen-
13 to non potest remittere hanc cautionem.Sed pone†q̃ constituo tibi vsumfructũ inter viuos:quod potest fieri:vt l.vsufructu.j.eo. ti.§.cõstituitur.Insti.eo.ti.Nũquid possum remittere hãc cautionẽ?Primò videtur q̃ nõ,per l.vsufructu.in fi.j. eo tit. In cõtrariũ determinat Gul.de Cug.hic:quia cũ in suũ fauorem ista cautio sit introducta,fauori suo renũciare potest:vt d.l.si quis in cõscribendo.Nõ obstat lex cõtraria:quia est verũ q̃ non est differentia inter contractũ inter viuos,& vltimas volũtates , quantũ ad constitutionẽ vsusfructus:tamẽ quantũ ad præstandũ cautio-
nem sic,per rationem suprà dictam. Ita dicit ipse. Multum facit tamen contra hanc opi.vna ratio,quam gio.assignat hic , & in l. scire j.vt in pos.leg.quia dicit gl. hæc cautio est introducta, vt tollatur occasio delinquendi ipsi vsufructuario:& per cõsequẽs videtur q̃ in contractu non possit remitti hæc cautio: quia ita inuitaretur vsufructuarius ad delinquendum remissã sibi cautione in cõtractu,sicut in vltima voluntate:ar.ad prædicta l. cõuenire.ff.de pac.do.& l.si vnus.§.illud.ff.de pact.Vltimò hæc lex &.similes valent ad quæstionẽ,secundũ Gul.de Cug.& ipse ponit in l.sed & si possessori. §. item si iurauero. ff. de iureiur. Ecce vos videtis hic,q̃ nomẽ vsusfructus propriè ponit,& im-
14 propriè,diuersis respectibus. Modò pone,†quidã agebat contra alium,dicebat se esse in possessione talium iurium:licitis q̃ iura non possidentur:vt l.seruus.§.incorporales.de acqui.rerũ do. nunquid procedit iste libellus?Dicit ipse q̃ sic,arg.istius tex. & arg.dicti. §. itẽ si iurauero,quia licet propriè possessio non cad. in iuribus,tamen impropriè sic,& maximè cũ in initijs iudicio-
15 rũ si verbum†dubium ab actore proferatur,interpretemur,p eo vt l.si quis intentione.& quod ibi no.ff.de iudic. Itẽ valet ad a-
b liud,[b] pone emphyteuta†cadit à possessione,agit contra possessorem,dicens rem ad se pertinere iure dominij:nunquid poterit
16 defendi talis libellus?[c] Videtur q̃ non.nam appellatione dominij simpliciter prolati refertur ad directum.vt l.j.in fi.si agar vecti.vel emphy.pe.Sed emphyteuta non habet directũ dominiũ, sed vtile,vt ibi no.ergo &c.In contrarium determinat Gul. de Cug.per præalle.ratiões:qa licet dominiũ ppriè sumptũ intelligatur de directo:põt etiã intelligi de vtili. q̃ habet ipse emphyteuta.arg.præalle.iuriũ. Et ex hoc potestis cõcludere aliud,secũ dũ opi.Gul.qa videtis secundũ opi.suã,q̃ verbũ dñij , in libello
17 platũ,cõprehẽdit etiã vtile dñiũ. Vnde valet†ad libellũ,q̃ quoti die formaẽ in rei vẽdicatiõe.Nã dicit,peto talẽ rẽ ad me pertinẽtẽ iure dñij,vel quasi.nũquid videt esse deductũ dñium vtile? Certè sic,sedm istã opi.Et hãc opi.videtur etiã formare Dy.in l. & an eandẽ.§.actiões de exce.rei iud.& eandẽ format do. Mar. in l.si mater.§.eãdẽ.eo.ti.Et si actor probabit præscriptionẽ decẽ vel viginti annorũ,per quã quæriẽ vtile dñiũ, vt no. in auẽ. nisi. C.de bo.mater.videtur q̃ debeat obtinere. Vltimò valet ista lec.
18 & similes†q̃ si testis loquatur impropriè,q̃ dictũ suũ debeat co-
d adiuuari.[d] Et est verũ sedm do.lac.[e] quantũ ad hoc vt nõ incidat
e in falsitatẽ,nõ autem vt probet:vt no.per eũ in d.§.item si iuraue ro.Nam verbum testis dubium,semper contra proferentem debet interpretari:vt in c.in præsentia.extra.de prob.&c.

LEX II.

VErbis. Proprietarius nõ impeditur obligare pro prietatem , licet vsusfructus sit alienus.hoc dicit.Nota sũmariũ.

1 ☞*Vsusfructus finitur morte usufructuarij.*

2 *Vsusfructus quando finiatur morte proprietarij. & nu.3.*

4 *Casus,in quo pater non habet usumfructum in bonis aduentitijs.*

LEX III.

SIpatri. Morte ꝓprietarij nõ tollitur vsusfructus: sed fructuarij sic.hoc dicit. Nota † quòd vsusfructus finitur mor-
1 te vsufructuarij,siue vsusfructus sit constitutus in vltima voluntate, siue in contrac-
2 tu. †Secundo habetis notare q̃ morte proprietatij non extinguitur vsusfructus. Modo contra istud secundũ notabile opp. de leg.ij.j.de bo.ma.vbi videtur q̃ mortuo filio consolidetur cum proprietate.Sed secũdum Pla.ibi est casus specialis. Istud est falsum:quia non apparet aliqua ratio specialitatis. quare solue,& melius,vt ibi no. quia ibi non dicitur quòd obierit filius sed pater.ideo nihil ad rhombum. Item opp. de l.pen.§.quod si nepotes.j.eo. titu.de bo. mat. dicit glo.etiam ibi fallit. Tu verò potes dicere secũdum Pet.& Cyn.ibi & hic , quòd ibi est alia ratio finiendi vsumfructũ. videlicet cõsolidatio cũ proprietate.† Item
3 oppo.de §.si verò.in aut.de hære.ab intest. colla.ix.quare dicas duo verba.Quãdoque filius decedit non relictis descendentibus vel collateralibus,sed patre tantũ:& tũc succedit tantum pater:& vsusfructus consolidatur cum proprietate:vt in aut. defuncto. & in corpore vnde sumitur.j.ad Ter.Quãdoque filius decedit relictis descendentibus tantum:& tunc illi succedunt , quia est potior causa descendentium,vt in §.j.in authen.de hęre.ab intest.& aut. in successione.de suis & legi.Quandoque decedit relicto patre & relictis fratribus : & tunc pater succedit in virilem cum fratribus : & quantum ad illam portionem virilem
4 vsusfructus extinguitur: & cum proprietate consolidatur : quantum † ad alias portiones,in quibus succedunt fratres , etiam vsusfructus extinguitur: vt in §. quoties. aliàs consequens.in authen.de hære.ab intest.Et quæ sit ratio,dic vt ibi . & est de casibus exceptuatis,in quibus pater non habet vsumfructum in bonis aduentitijs filiorum,quos habetis no.in authen. idemque. C.de bo.quæ libe. & in corpore, vt licet ma.& auiæ.§.fin.&c.

a ¶De substãtia vsusfructus. Et adde hoc q̃ no.Bart.in l. si tamẽ.de vsufr.est tex. optimus in l. pe. de vsufr.ea. re.quæ vsu cõsu.et cũ Bar.hic tenet Ant.de But. in c. fi.de pig.sed Imo.ibi dubitat,per l.hoc senatus.§.j. hic alle.Sa. hoc tenet cũ Barto.

b ¶Ad aliud . Adde Bar.in l. sed & si posſessori.§.itẽ si iuraue ro.de iureiu.

c ¶Talis libellus. An si in libello emphyteuta dicat rem ad se pertinere iure dominij,possit defendi talis libell⁹?:adde Bart. in eo qui præscripsit in l . minor.§ j . ff.de euict.vide quæ dixi post Bar.i l.j. si ager vecti.hic alle. & qd' not.Inn.in c.examinata.ad fi.de iudi.& q̃ no.Inn.in c.in præsentia. ad fi.de ꝓba. et quę no.in d.l.si qs intentione.ad fin. de iudi.& Bar.sequitur hic Bal.in l.proprietatis.de proba. Adde tamẽ q̃ appellatiõe proprietatis, semper intelligitur tex.in d. l.j.in fi. si ager vect. no.Bal.in l.cũ res.in fi.j.de proba.& Bal. in l.pe.in j.col.si à nõ cõpe.iud.vide tu no. in l.si olei.j.loca.

d ¶Coadiuuari. Nota qualiter debet iurare teẽtis:de quo p̃ Bar. in l.ij.ff.si cert.pet.& in l. si inter stipulãtẽ §.p quo . vbi omnino vide Imo.de verbo oblib.sed Barto. in rub.j.si ex fal . instr.tenet q̃ etiã testis improbè loquẽs ꝓbat.in fine legis. vide omnino Bal.in l. Lucius.ff.de insa. ☞POMATES.

e ¶Verũ secũdum do. Ia.Vide etiã Alex.in l.diuortio.ff.sol.ma. et vide Fel.i c.cũ tu. in j.colum.de test.& Imo.consi.cj.

f ¶Oportet cauere. Nota q̃ sunt illi vsufructuarij q̃ teneant cauere.Sed qd in cõductore emphyteuta & aliis habẽtibus vtile dominiũ , vide Bal.i ru.j.de iure do. Adde an ante præstitã cautionẽ faciat fructus suos.Bal.consi. clxx vij.ij.libro.

1 ☞*Vsufructuarius tenetur cauere de utendo fruendo arbitrio boni uiri.*

2 *Fiscus usufructuarius non cauet.*

3 *Pater usufructuarius non cauet , & quando teneatur reddere rationem.*

4 *Quãdo usufructus est relictus puerꝰ,& ppriet⁹ sub cõditiõe,usufructuarius nõ cauet.*

5 *Si usufructuarius non potest cauere,an habeat usumfructum.*

6 *Impossibilitas facti,quòd exccusetur:sed difficultas non.*

7 *Vsufructuarius si non præstitit cautionem , & percepit fructus,an eos faciat suos.*

USufructu. Vsufructuarium siue ex testamento,siue ex contractu , oportet cauere[f] de vtẽdo fruẽdo arbitrio boni viri.h.d. Nota q̃ vsufructuarius† tenet[f] cauere de vtendo fruẽdo arbitrio
1 boni viri,vt hic.Et hęc sunt vera,siue vsusfructus cõstitutus sit in vltima volũtate,siue inter viuos:vt hic.Modò op. dicit hic q̃
2 vsufructuarius teneẽ cauere,&c.Cõtra†de l.j.§ si ad fiscũ.ff. vt

Bl. Non autem vt probent nec communiter Zestari Roma hen. Aretin. n.18. col.2. & Barr. Soci col.2. Bal. 2. Alc. et Albericus in tract. defensi. multissima pone n.16. usq. §. fin. contrarium sentiendum. cum Bal. in l. n. 9. C. de ex. fal. mistu. & dicit firmiter communiter. item cognitæ observari Alberi. mi' sed & q̃ possessor. Item si juraberzo n. 6. ff. de Ju. Jacomo. & item Alexan. comag. cons. 206. col penul. nos. ꝑ.

a ¶Reddere rationem An pater teneaꝫ reddere rationẽ filio, per Bal. in auẽ. episcopalis. aliàs in l. emphyteu. de epis. & cle. l. fi lia. in vlti. col. famil. ercis. & in l. si superstite. de dolo. & tex. bonus & doc. in l. cũ oportet. §. cũ aũt. de bo. quæ libe. Alexã.

b ¶Dare fideiussores. Nota quid si vsufructuarius nõ põt cauere, & vt sufficiat iuratoria cautio, duo requirũt: vt no. Bar. in auẽ. gñaliter. i prĩ. de epis. & cle. & cp ista difficultas semp ꝓbetur p iuramẽtũ vt pueniat ad iuratoriã cautionem: licet Bal. in l. j. C. de asser. tol. Sed ille text. videtur subtiliter in cõtrariũ & adde Bal. in d. l. j. §. j. i fi. vbi q̃rit vtrũ semp sufficiat ista iuratoria cautio. Itẽ nõ sufficit iuratoria cautio, vbicũcp iurasset qs se semel præsentare, & nõ obseruauerit. auẽ. ei q. & cp ibi Bal. in primis verbis de bo. autho. iu. pos. Ad hoc cp not. Bal. i c. qua frõte. post gl. i fi. de appel. imò etiã videt ibi in d. auẽ. ei q dicere hoc esse verũ, vbi solum qs fuit cõtumax: etiã absq; periurio: & ad quæstionẽ gl. hic, & doc. vide etiã Bal. in l. hac edictali. §. hic illud. i pe. co. de sec̃um. nupt. & adde cp vbi qs liberatur à satisdatiõe eo qa non põt, & cp detinetur ad iuratoriã cautionẽ, non debet solũ promittere, sed cũ hypotheca bonorũ, p l. filio. & ibi Bar. vt leg. no. caue. & tex. in auẽ. cui relictũ. de indi. vidui. & adde sc̃dm Flor. hic statur iuratoriæ cautioni: hoc est verũ, si qs nõ põt cauere, ꝓpter paupertatẽ: sec⁹ si ꝓpter malos mores nõ põt fideiubere: quia tũc nõ auditur cũ eius iuramento. l. iij. §. à barbaris. de re milit. & d. §. his illud. & c. per vr̃as. de donatiõ. ter vi. & hoc fuit de mẽte Bald. in auẽ. cui relictũ. in ij. col. j. de indi. vidui. & doc. in c. qua frõte. in fi. & app. Itẽ istis in materia adde cp no. Cy. in l. vniuersa. & ibi dixi post Bal. & d. ꝑci. Impe. osse. Et ad quæstionẽ de qua hic, vide de bonũ tex. i l. filius fa. §. diui. versũ. itẽ præceps. ff. de leg. j. & cp sufficiat iuratoria cautio, vbi nõ potest satisdari. & ex text. d no. in l. si cõstante. §. quoties. solu. mat. & cp no. i l. in possessionã. in princ. quib. ex leg. no. ca. ibi, fiscus nõ cauet. Sol. Casus specialis est in fisco. Itẽ opp. de l. fin. §. finaũt. j. de bo. quæ lib. Sol. † Etiã est casus specialis in patre, vt colligit in d. §. finaũtẽ. nã nõ tenetur ille cauere: sicut & aliâs non tenetur reddere rationẽ administratiõis, vt ibi, nisi dolosè gesserit: quia tũc tenetur reddere rationẽ administratiõis: vt l. Imperator. & ibi not. ff. ad Trebel. Itẽ opp. de l. si vsufructuarius. §. planè. & §. illud. ff. de vsufru. quẽad. ca. Sol. † Ibi vsusfructus erat relictus purè, ꝓprietas ex cõditiõe: & ita sperabat̃ ꝓximo vsusfructus cõsolidari cũ proprietate: & sic vsufructuarius vtebatur quasi re propria: & ideo non cauet. & ista est ratio legis cõtrariæ. Pro declaratiõe legis nr̃æ quærit glossa. † Ecce vsufructuarius debet cauere, & dare fideiussores de vtendo &c. arbitrio boni viri. Pone cp nõ põt dare fideiussores nũqd gaudebit cõmodo vsusfructus? Qui dã dixerũt cp nõ: imò res debet sequestrari: vt l. litibus. de agri. & cẽsi. lib. xj. C. Illa opi. nõ videt̃ vera. Nã regulariter sequestratio est prohibita, nisi in casibus, inter quos iste nõ enumerat̃: vt l. vnica. & cp ibi nota. j. de ꝓhib. sequest. & l. si fideiussor. §. fi. ff. q satis. cog. Quare dixerũt alij, cp si ipse velit promittere ꝓprietario sc̃dm formã. l. hac edicta li. §. his illud. j. de secũ. nup. cp admittetur ad vsumfructũ. Ista opinio reprobatur in glo. & merito. nã ibi est speciale in mr̃e cõuolãte ad sc̃da vota, vt hic patet. Quare glo. nr̃a hic dicit, cp si nõ põt dare fideiussores, cp ipse nõ gaudebit cõmodo vsusfructus: vt l. vxori vsusfructus. ff. de vsuf. leg. Sed cõtra istã sol. glo. posset instari de §. impossibilis. Insti. de hær. insti. Sol. Dicit gl. ibi loquitur de impossibilitate de natura vel de iure: hic in q̃stione nr̃a de impossibilitate facti. Vel melius sc̃dm dictũ do. Iac. dicatis † cp impossibilitas excusat aliquẽ, vt i cõtrario: sed difficultas ꝑtatiõis nõ excusat: vt l. cõtinuus. §. illud. de verb. obli. & ita intelligit quæstio nr̃a. Sed vlterius, cõtra determinationẽ gl. posset istari de l. cũ nõ facile. ff. si cui plusq̃ per l. Falcidiã. vbi si nõ põt ꝑstare fideiussores: remittit̃ iuratoriæ cautioni. Huius timore Pet. & Cy. post eũ dixerũt, cp si vsufructuarius velit iurare de vtẽdo fruẽdo arbitrio boni viri, cp ipse gaudebit commodo vsusfructus, & remittetur sibi cautio: argu. in auẽ. cui relictũ posita j. de indi. vidui. tollẽ. & in corpore vnde sumit̃. Facit ad hoc l. j. §. sin verò. j. de asser. tol. & ita tenet prima opi. posita hic in glo. Gul. de Cug. tenet cp res debẽt sequestrari apud quẽdã bonũ virũ, qui vsufructuario ꝑstabit cõmoditatẽ vsusfructus: arg. l. postq̃. §. Imperator. vt leg. no. caue. Crederẽ posse saluari opi. vtriusq; & sic Nã aut psona vsufructuarij est psona suspecta: & tũc dicerẽ cp haberet locũ opi. Gul. cp res debeat sequestrari secundùm formam l. postq̃. §. Imperator. p̃alle. Aut nõ est persona suspecta: & tũc habet locũ opi. Pe. videlicet cp cõmittat̃ iuratoriæ cautioni: arg. in d. l. j. §. sinverò. j. de asser. tol. Itẽ queꝛo, vidētis cp vsufructuarius debet ꝑstare cautionẽ. quid si nõ ꝑstitit cautionẽ, & fructus ꝓcepit, nũquid fructus fecit suos? Glo. vaꝛiãt. Habetis vnã gl. in l. si cuius. §. j. aliàs est l. si vsusfructus. ff. eo. ti. q̃ videtur dicere cp nõ facit fructus suos. Aliã habetis in l. vxori. la j. ff. de vsufr. leg. q̃ videtur dicere, cp fecit fructus suos. Quid dicemus? Gul. de Cug. cõcordat eas sic. Aut vsufructuarius bona fidevsus fuit: quia fortè cautio nõ fuit petita sibi ab hærede: & tũc vsufructuarius facit fructus suos. & ita habet locum glosſ. quæ est in l. vxori præalleg. Aut non fuit vsus bona fide: & tũc nõ facit fructus suos. & ita habet locum glo. quæ est in l. si cuius. §. j. de vsufru. & hanc eandem opi. secundũ Cy. Pet. format hic, & quodãmodo fuerũt verba Azo. in d. l. vxori. de vsufru. leg. &c.

SI pater. Vsufructuarius fructus perceptos post tẽpus vsufructui adiectũ tenet restituere. h. d. Nota cp dixi i summario. Item nota cp finito vsufructu, post tẽpus ei adiectum fructuarius tenetur restituere omnes fructus, vt hic. Oppo. dicitur hic quòd vsufructuarius tenetur restituere fructus perceptos post tempus. quasi vi deatur dicere cp nõ teneatur de percipiendis. Sed cõtra de l. si nauis. §. generaliter. ff. de rei vend. & l. certum. s. tit. proximo. Dixerũt quidã, quod hic est speciale in matre quod non teneatur de percipiẽdis. Ista sol. est falsa per l. si mater. j. de vsuris. quare dicatis quòd ista lex suppletur per iura contraria: quia licet dicat quòd teneatur ad fructus perceptos, non tamen negat quin etiã de percipiendis teneatur.

1 *Vsufructuarius potest obligare vsumfructum, id est commodit. item utendi fruendi. & nu. 2.*

INteresſ. Maritus vsumfructũ in dotem recipiens, proprietatem obligare non potest: & idem si proprietatẽ inæstimatã in dotem reciperet: si verò æstimatã obligare potest. h. d. Ad euidẽtiã, ista lex habet duplicẽ intellectũ. Vnus est sec̃ũdũ gl. cp lex ista ponat tres casus: videlicet quãdo vsusfructus tantũ datur in dotẽ. Itẽ q̃n datur ꝓprietas inæstimata. Itẽ quando datur æstimata. Legit̃ et alio modo, vt ponat quatuor casus. Et secundũ istã lect. debet addi casus, in quo ꝓprietas sit æstimata ea æstimatiõe, q̃ nõ facit emptionẽ. Ponãvobis casum sc̃dm primã lec. quã gl. approbat, licet aliã nõ reprobet. Nota cp dixi in summario Oppon. dicit̃ hic cp vsufructuarius nõ põt obligare ꝓprietatẽ. Cõtra de l. fructus de reiur. & l. si. ff. de vsuris. hic aũt dr̃ cõtra. quare malè. Sol. Dicũt qdã cp iura cõtraria loquunt̃ in dubio. Certè ista sol. nõ videt̃ bõa, qa nullũ habet saporẽ. Quare dic cp vsufructuarius nõ põt obligare ꝓprietatẽ, vt hic: † vsũfructũ sic. Et ita itelligãt̃ cõtraria. Cõtra istã sol. istat̃ de l. arboribus. §. vsufructuarius. ff. e. tit. et de eo cp solet notari §. itẽ finit̃. Insti. e. ti. vbi vsufructuarius põt cedere. Sol. Aut vsufructuarius vult cedere vel vẽdere vel obligare ius vtẽdi fruẽdi. Et dico cp nõ ꝑt: vt d. §. itẽ finit̃. Aut vult cedere vel vẽdere cõmoditatẽ † vtẽdi fruẽdi, & hoc põt fieri: vt no. d. l. arborib. & d. §. itẽ finit̃. Insti. e. ti. hic nõ tũt alia

1 *In reficiendo, omnis expensa pertinet ad usufructuarium.*
2 *Vsufructuarius repetit magnã expensam: & qua actione. nu. 3.*
4 *Vsufructuarius uidetur constitutus procurator in rem suam.*

EVm ad quem. Modica expẽsa ꝑtinet advsufructuariũ. h. d. Quærit gl. qua actiõe vsufructuarius repetet. Rñdet cp ꝓ actionẽ negotiorũ gestorũ. Ista glo. nõ placet: mihi, licet cĩm modica expẽsa pertineret ad vsufructuariũ, & magna ad dominũ: tñ † omnis expẽsa in reficiẽdo semper pertinet ad vsufructuariũ. Siue ergo sit magna expẽsa, siue parua, vsufructuarius debet reficere: licet magnã repetat, & paruam non: vt ff. de dã. infec. l. dãni. §. ei cuius. Vñ cũ vsufructuarius expendit de necessitate, nõ põt repetere per actionẽ neg. gest. vt l. hr̃des. §. idẽ est si vnus fami. ercis. † Qualiter ergo repetet. Rñ. ꝓ actionẽ ſ factũ: vt dicit iurisc̃sultus in simili in l. ꝑtor. §. his verbis de bon. auth. iudi. pos. q est bonus tex. ad hoc vt repetat ꝓ vtilẽ actione mãdati: qa vsufructuarius † vr̃ cõstitutus ꝓcurator in rẽ suam à domino, circa curam rei. Istud ꝓbatur in l. j. in fin. cum l. seq. de ope. no. nunc. & l. j. cum l. seq. vsufruc. quemad. cauea.

1 *Vsufructuarius possidet naturaliter tantùm.*
2 *Sola naturalis possessio non sufficit ad præscriptionem.*

NEque fructuariũ. Vsufructuarius, vel eius hæres nõ ꝑscribit, ꝓprietatem. h. d. Ratio est, dicit gl. & bene † quia nõ possidet ciuiliter: sed naturaliter tantũ. † sola autẽ natura lis non sufficit ad præscribendum: vt l. acquiritur. §. si acquir. re. domi. per Dy. in c. sine possessione. de reg. iur. lib. vj. Dixi plenissimè in l. iij. §. ex contrario. de acquiren. poss.

MSufructu. Vsufructuarius, vel cui sunt relictæ operæ serui, alienandi facultatem nõ habet. hoc dicit.

SI domina. Habet duas lect. sc̃dm primam h. d. Morte dñi nõ extinguit̃ vsufructus h. d. sc̃dm aliã lect. Morte eius, qui conduxit vsumfructum, vsusfructus conductus extinguitur. hoc dicit. secundùm aliam lec. magis notabilem. &c.

MAbitatio Habitatio finitur morte, & qui eam habet non potest alienare proprietatem, etiam in vltima voluntate. h. d.

1 *Quando tempus certæ ætatis apponitur ad exclusionẽ iuris iam quæsiti: in dubio facit diem, non conditionem.*
2 *Dictio donec, importat quandam conditionẽ extensiuam. & de ista dictiõe remissiuè.*

AMbiguitatem. Qñ † tẽpus certæ ætatis apposito ad exclusionẽ iuris iã q̃siti, in dubio facit diẽ, nõ cõditionẽ: & vsusfructus morte extinguit̃. h. d. tota ista lex. Et est ista lex vnũ de mẽbris, cp sit in l. si cui legetur de leg. j. & l. ex his verbis. de bon. auẽ. iudi. pos.
2 Nota primò cp dixi in summario. Nota sc̃do, † cp dictio donec, hic importat cõditionẽ quẽdã extẽsiuã. De hoc tãgit per gl. in l. iiij. in prin. ff. de serui. tit. gñali. tex. q facit magis difficilẽ istã materiam de dictione quousq;, & donec est tex. in l. pe. de excu. tuto. Tu dic vt plenè dixi in l. j. ff. de cõd. & demõ. tetigi. j. de le. l. j.

1 *Habitatio est ius per se, & qui eam habet: potest eam locare.*
2 *Habitatione legata, quod ex usu loquendi quis intelligatur legasse dominium.*

CVm antiquitas. † Habitatio est ius per se, & qui eã habet potest locare: a nõ tñ põt dominiũ vendicare: nisi hoc fuerit in cõcedendo expressum. h. d. Opp. ff. de vsu. & ha. l. cæterũ. in prin. & l. sed neq;. Sol. ibi loqtur in eo, cui relictus est vsus tantũ: hic in eo, cui relicta est habitatio. † Quæro, qũo poterit ꝓbari, cp qs legãdo habitationem, voluit legare dominiũ gl. ñdet & bene multum notabiliter ex vsu loquendi. Sunt enim quidã, qui domum vocant habitationem: sicut sunt, quidam qui fundũ appellant possessionem, respiciendo ad proprietatem, nõ ad nudam possessionem: vt l. interdum. de ver. sig. quod tene menti.

1 *Hæredis appellatio quando finiatur in persona hæredis.*
2 *Liber homo quando possit in perpetuum operas suas locare, remissiuè.*

cANtiquitas. 'Appellatio hæredis relata ad illud quod sui natura non est transibile ad hæredes, in persona primi hæredis finit̃. hoc dicit. Oppo. de l. in annalibus. j. de leg. glo. di. ibi soluí.
1 Tu dic quod † ibi appellat in hæredis refertur ad illud, quod sui natura nõ est transibile ad hæredes, etiam volentibus, seu volente testatore. Si enim esset actum, qđ ad hæredes transiret, non esset idem vsusfructus ille, qui est in persona hæredis: & ille, qui erat in persona defuncti: vt l. stipulatio ista. §. si quis ita de verb. obl. Facit ff. quẽad. vsufru. amit. l. repeti. sed legatum annuum ex natura rei legatæ bene potest transire ad hæredem, sed non transit: quia est conditionale pro annis sequentibus. Adijcitur ergo ibi rei, quæ de sui natura potest ad hæredes transire. ideo si bene respicis illam legem hæres non capit tanq̃ legatum sibi,

a ☞POMATES. ¶Locare. Quid in vasallo habitationis an poterit ipse locare, vide Bal. in præludio feud. in secunda diuisione. & ibi do. Præpo.
b ¶Legare dominiũ. An per legatũ hæreditatis videatur legatũ dominiũ Faciũt nota. per Bar. in l. Quintus. §. argẽto. de auro & ar. le. no. cp si relinquit̃ habitatio, intelligit̃ pro se & familia. p id, cp not. Bal. in auẽ. habita. in ij. col. j. ne filius pro patre.
c ¶Antiqitas. Adde ad hãc legẽ ẽt Bar. i l. Sẽ pronius. de vsufr. le.
☞P. PAV. P.
c ¶Antiquitas. Vide Ange. consil. ij. Vide omnino ad ſtellectũ huius legis quæ scribũtur per Barto. in l. Gallus. §. et si parẽtẽ. circa finẽ ff. de lib. & posth. Vide Ias. in l. in annalibus. j. de lega. ponẽtẽ quæ sit ratio huj legis, et cur diuersum in legatis annuis: et an haberẽt locũ in vsu. & an in fundo, vt ibi per eũ.
d ¶In perpetuũ. Vide l. Titio cẽtũ. ff. de cõdi. & dem. per Bart. in l. j. in vj. col. de sen ten. quæ pro eo qđ interest. & gl. j. loca. in l. si hi. & in l. post certi. C. de lib. cau.
e ¶Corruptionem. Et vtrũ illa lex habeat locum in hæreditate. Dic cp nõ: qa nũquã admittitur, nisi morte: vt no. glo. & Bal. in l. cũ antiquitas. ẽ. eo.
☞Pro concordia aduerte cp actio psona lis cõpetens pro seruitute reali, vel personali, impẽdẽda, nõ dũ orta, tollitur spatio decẽ vel viginti annorũ. secũdũ Bar. hic i hac l. corruptionem. sed do. Ale. hic in ista apostilla allegat Bar. sibi contrarium in l. si partẽ. ff. quẽad. ser. amit. Tu dic: nõ repetitur qđ Bar. aliqd dicat ẽd. l. si partẽ. præter summariũ. sed adhuc ibi loqtur de seruitute imposita & orta: patet dũ dicit p vsum partis loci &c. Præterea aliud est in nihilo habere, seu vti actione: quo casu lo quit̃ prima opi. Aliud vti p parte: quo casu impedit̃ præscriptio i totũ. Adde ad Cepo. in tracta. seruitutũ in j. parte. quæstione viij.
☞P. PAV. P.
¶Corruptionẽ. Circa istã materiã quid si testator instituit suis filijs hæredibus dicat cp portionis Titij relinquit vsumfructũ alijs cohęredib⁹: quia tũc cõsidero cp durãtibus beneficijs non indiget Titius vsufructu portionis suæ: an talis vsusfructus finiat̃ morte Titij, vide ro. cõ. ccccc. xxx. in ij. columna.
e ¶Corruptionem. Vsufructuarius non vtẽdo & personalis actio pro eo cõpetens, spatio longi tẽporis admittitur non minori: finit̃ etiam per mortẽ & capitis diminutionem non per minimã. h. d. Opp. gl. contra istam legẽ multum fortiter: videtur cp ista lex nõ procedit in vsufructu relicto in testamento: nam ille statim adita hæreditate est cõstitutus: vt l. si partẽ. §. j. quẽad. ser. amit. Si cut enim dominiũ trãsit recta viaf in legata. ita etiam ius vsusfru. vnde statim est cõstitutus. si verò vsusfructus est promissus per stipulationẽ, si quidẽ non est traditus, non potest amitti: sed si est traditus, iã personalis actio pro eo competens est extincta solutione frustra ergo quæritur de personali actione. Rogo † cp aduertas. Dico cp in vsufructu relicto ista lex procedit sine dubio: quia in vltima voluntate concurrit actio personalis cũ reali quantum est respectũ originis: vt l. j. & ij. j. commu. de leg. In vsufructu verò promisso inter vivos procedit ista lex etiam antequã cõstituatur. Et secundũ hoc erit mirabile, cp actio personalis finitur lõgo tẽpore, etiã vsufructu non cõstituto: & ita generaliter hic glo. in fi. videtur hanc legẽ intelligere. Ita etiam sentit Azo in Summa huius tit. Itẽ procedit hęc l. j. in vsufructu iã cõstituto, nec tollat̃ actio personalis. Solutio. nam ille qui promisit vsumfructum, tenetur ad factum, hoc est ad patiẽtiam: istam patientiã nũquam tradit perfectè. Licet enim patiatur te fruí hodie, fortè non patiẽtur cras. Ideo actio per sonalis adhuc non durat: quia vnà cũ vsufructu extinguit̃. Ita etiã dicit̃ i l. pluribus. e de ver. obl. & credo cp ista gl. dicat veritatẽ Vltramõtani verò iniurgũt contra eam, &
2 † dicũt cp ille, q promittit seruitutẽ, nõ ꝓmittit factũ, sed ius: vt hic refert Cy. & hoc tãgit in l. ij. §. j. de verbo. obl. & ibi hũc passum examinaui perfectè, & sustiniui gl. nostrã cõtra impugnationẽ Vltramontanorũ.

EX libris Sabi. Hæc lexhabet vnũ difficilem passum valde. breuiter dicit

f ¶Recta via. Vide Bar. in d. l. si partem. vbi videtur tenere contrarium, videlicet quod actio personalis competens pro seruitute reali vel personali imponenda nondum orta tollitur spatio decem vel viginti annorum. & sic not. quod actio personalis iuncta cum reali vel personali, præscribitur eodem tẽpore sicut & realis. Vide Bald. post glosſ. in l. j. in v. col. de anna. excep.

a ¶Ex libris. Loquit in dubio. an relictũ filio dicat cõtemplatiõe prĩs, vide latè Bar. in l. si filio. de dona. causa mort. & vide pulchrè Bald. in l. nõ plures de fac. san. ecci. & q̃ no. Bal. in l. Gallus. §. quidã rectè. ff. de lib. et posth.

b ¶Relictũ filio. Q̃ videat fctũ eius cõtẽplatiõe, vel patris.

c ¶In l. post mortem. Quæro in illa l. cum quis, illa hẽditas nõ põt quæri filio dum modo apparet q̃ cõtẽplatiõe illius fctũ est. nõ habemus q̃ p̃ ista verba soluas filio meo: videt pater priuari vsufructu, p̃ l. si vsusfructus. §. si ita. iuncta glo. ff. q̃ dies leg. ced.

↠P. PAV. P.

d ¶Et aqua. Circa istã materiã acquirẽdi quasi possessionẽ in istis seruitutibus si inducat eũ cui debet seruitus, in fundũ aũ tradẽdi sibiquasi possessionẽ ipsius seruitutis, an dicat acquisita possessio sine aliquo vsu, vide oĩno Are. in l. iij. in prin. ff. de acquir. pos. & ibi etiã in v. col. signãter ponit nunqd in similibus incorporalib⁹ sit dare aliquẽ casũ, in quo trãsferat qua si possessio deuno in aliũ absq; aliquo actu vel facto. Itẽ de materia q̃n seruitutes possent acquiri præscriptiõe, vide latè Feli. in c. de quarta. in vlt. char. extra, de præscrip. Itẽ q̃ opus sit vti iure seruitutis, etiã aduersarijs scientibus, ad hoc vt possit acqri seruitꝰ, vide Com. cõs. cl viij in ij. dubio. vbi quædam alia breuiter.

e ¶Præscribo. Adde glo. in l. qui luminibus. & ibi glos. ff. de ser. vrb. prædio. & Bar. in l. & si forte. §. j. si ser. ven. & in l. si priu. in vij. oppo. de ope. no. nunc. q̃n acquiratur possessio seruitutis altius non tollẽdi, & sic de alijs tãgitur. j. e. & vide q̃ dixi post Bar. in l. j. prin. viij. co. ff. de acqr. possef. p Inn. in c. bonæ, de postul. p̃la. &. in c. in literis. de rest. spo. & Bal. in l. pxi. & q̃ dixi post Bar in d. l. j. de acqr. pos. & plenè quomodo acqrat possessio ĩ corporalib⁹ p Bal. ĩ l. pxi. ĩ xij. co. cũ duabus seq. & Bar. in l. fed de acqui. pos. &

Si filius, cui est vsusfructus concessus, ante patrẽ decedit, videtur cõtemplatiõe patris cõcessus: sed si pater prius decedat, cõtẽplatione filij. h. d. Diuiditur in duas partes. Primò loquitur, q̃n filius, vel seruus p̃decesserit. Secundo quando pater prædecesserit. Itẽ in prima loquitur de filio, & seruo: In secũda de filio tantũ. Secũda ibi: neq; si pr̃. &c. Op. de l. qui vsumfructũ. §. fi. ff. eod. Sol. Hic vsusfructus fuit relictus cõtẽplatione pr̃is, vel dñi, ibi cõtẽplatiõe serui. Ita dicit gl. hoc ibi cõstabat, Opp. de l. si filio. ff. de dona. cau. mor. Sol. eo mò. Opp. de ver. ob. l. si stipulatus fuerim. & de iniu. l. sed & si vnus. §. fi. Sol. Ibi in his quę cohærẽt merę psonæ filij, ita q̃ pr̃i nõ acquirit. Itẽ opp. & istud est difficile. Vr̃ q̃ hæc lex non possit p̃cedere aliquo iure neq; antiquo neq; iure nouo. Nam aut hic relictus erat vsusfructus est causa castrẽsi vel quasi: & tũc ps̃ona pr̃is nullo modo. attẽdit: qa sibi nihil q̃rebatur, vt vidistis in l. cũ oportet. §. excetis. j. de bo. q̃ lib. & ff. ad Maced. l. ij. Aut loq̃ris in aduẽtitijs, & p̃fectitijs: & tũc de iure antiquo acqrebat in totũ pr̃i, & in nullo attẽdebatur ps̃ona filij. hic dicitur cõtra. ergo malè. Si loqueris de iure hodierno, in castrẽsi, vel quasi vel p̃fectitio, nihil est immutatũ: in aduẽtitio quæriꝰ ipsi filio: ergo eius morte debuit extingui. & tñ hic in prin. dr̃ q̃ remaneat apud patrẽ. Dicũt quidã q̃ in prin. loquitur q̃n cõstat q̃ fuit relictus vsus fructus cõtẽplatione pr̃is: in fi. loquitur q̃n cõstat q̃ fuit relictus cõtẽplatiõe filij. Istud nihil est dicere: qa secũdũ hoc distinctio hui⁹ legis nihil operat, vtrũ pr̃ decedat primò, vel post. Præterea tex. si eũ respicis, loquitur in dubio', vt patet ex fi. ibi: plerunq; verisimile. Cũ em̃ respicis quod verisimile est, apparet q̃ nõ est certũ. Pro huius declaratione q̃quid dicãt hic doc. nos debemus hic primò aduertere q̃n relinquitur filio, vtrũ videat relictũ cõtẽplatione pr̃is. aut cõtẽplatione filij. Circa q̃ Dy. in l. si filio. ff. de do. cau. mort. & in l. filio. de cõdi. & demõ. vr̃ distinguere, an fiat mẽtio patris vel non: vt q̃n fiat mentio patris videat relinqui cõtẽplatione pr̃is: vt l. cũ aliquis. j. de iure delĩ. Sed ego reperio ĩ quodã suo cõsilio ipsum cõsuluisse aliter, q̃ in dubio vr̃ relictũ cõtẽplatione filij, p̃ hãc legẽ in fi. Et istud puto verius cũ distinctione, quã dicã j. Nã in dubio nomẽ patris vel pater, videt adijci causa demõstrationis: & si in ea erretur, nõ viciat; vt l. his verbis. §. fi. ff. de hær. instĩ. Circa hoc debemus breuiter sic dicere. Primò si est certũ vel ex aliquibus cõiecturis potest apparere, cuius cõtẽplatiõe relinquatur sta mus illi certo: vt l. sed si plures. §. in arrogato. de vul. & pupil. & ff. pro sol. l. socio quę in eo. §. j. Facit q̃ habuistis notatũ in l. cùm oportet, in prin. de bon. q̃ lib. Si verò non apparet aduerte. Q̃cq̃ sit mẽtio patris & & patriæ potestatis: tunc in dubio videt relictũ cõtẽplatione patris: vt l. filio. de cõdi. & demon. nisi expressè esset relictũ in tempus existẽtiæ sui iuris: vt l. mulier. in pr̃i. ad Trebel. l. si mater. j. de instit. & substi. Si verò sit mentio patris tantùm, & non patriæ potestatis: tunc aut illud quod relinquitur, est illud, ex quo nihil potest quæri filio; & tunc in dubio videtur relictũ contẽplatione patris; arg. ff. de stipul. ser. l. j. §. si seruus. & l. verũ. §. si seruo

c cõi. ff. pro socio. Facit ad hoc quod nota. in l. post mortem⁶ §. j. ff. quando ex fact. tuto. & l. cũ post. §. j. ff. de admini. tuto. & ita debet intelligi l. cũ quis. j. de iure delĩ. Si verò potest quæri, tunc in dubio videtur relictum cõremplatione filij: vt hac l. in fine. & ps̃ona patris videtur adiecta ad contemplationẽ: vt d. l. his verbis in fi. Si verò est dubium vtrum filio possit quæri vel non, sed pẽdet ex futuro euentu: ille futurus euentus inspicitur: & secundũ illũ futurum euentũ iudicamus contemplatione patris vel filij. Hic est casus hic, vt j. declarabo. Debes enim scire quod quãdo filio relinquitur vsusfructus ex causa aduentitia, licet ipse sit fructuarius: tamen commoditas fructuum pertinet ad patrem: vt no. in auĝ. idem est. j. de bon. quæ lib. Si igitur filius decedit viuo patre, hic euẽtus declarat q̃ filio nihil potest quæri: & ideo præsumitur isto casu contemplatione patris relictum: & patri dicet vsusfructus quæsitus: vt in prin. l. sed si pater decedat primò: hic euẽtus declarat q̃ filio põt q̃ri: qa est sui iuris effectus: & ideo videtur contemplatione filij relictum. Hic est casus in secũda parte huius legis & ideo in hac parte non reperitur de seruo: quia ipsi, siue viuo, siue mortuo domino, nihil potest quæri: & ideo semper in dubio inspicitur persona domini. Ita debetis intellige re hanc materiam.

d *De seruitutibus & aqua* a *Rubrica.*

Continua vt in glo. &c.

1 ☞ *Seruitus altius non tollendi quod sola prohibitione acquiratur.*
2 *Seruitus itineris acquiritur secuto cursu triginta dierum.*
3 *In seruitute aquæductus, per primum actum inducitur quasi possessio.*
4 *Bona fides quando requiratur ad præscribendam libertatem.*
5 *Possidere precariò respectu alterius non domini, quando præscribatur.*
6 *Contra nescientem, nec contra possidentem ui uel clam, uel precariò, non præscribo seruitutem. c. nu. 7.*
8 *Patientia tyranni occupantis ciuitatem, non præstat alicuius præscribendi bona illius ciuitatis.*
9 *Ciuitates quæ sunt usę mero & misto imperio uacante Imperio: an præscripserint.*
10 *In positionibus ad probandam præscriptionem debet poni de scientia aduersarij.*

LEX I.

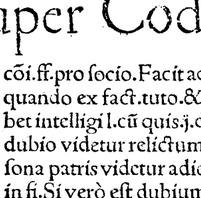

Iquas. Ista lex primò legitur tribus modis & quælibet lectura est bona & nota. Breuiter dicit secundũ primã: Seruitus, quæ habet causam continuã, acquiritur spatio longi tẽporis, si præscribens fuerit bonæ fidei. hoc dicit. Opp. ad istam lect. ad tex. huius l. j. in princ. quæ loquitur in secunda persona: in fi. loquitur in tertia persona. Præterea in fine dicitur, is qui pulsatur, vndevide tur q̃ referatur ad reum conuentũ, qui ædificauit: non ad actorem. Sed secundũ casum, quẽ posuit, ista verba referuntur ad actorẽ: quare malè. Sol. expone, is qui pulsatur. id est, tu qui pulsaris, secundũ istam lect. Item oppo. q̃ sine possessione præscriptio nõ procedit: vt l. sine possessione, ff. de vsucapio. Sed licet domus tua sit depressa, & mea sit alta: ego nullã habeo possessionẽ seruitutis: ergo nullo modo præscribo. e Glo. huius gratia dicit hic & alibi q̃ in hac seruitute altius non tollendi, tunc acquiro quasi possessionem, quando vicinũ volentem altius tollere prohibeo: vt l. fin. ff. quemadmo. ser. amit. & ibi no. Circa hoc oppo. & videtur quod non sufficiat sola prohibitio ad acquirendã ista quasi possessionem: sed requirit cursus trigínta dierũ, vt l. j. §. j. de iti. actuq; priua. Solu. Quædam sunt seruitutes negatiuæ: & in istis acquiritur quasi possessio per solã prohibitionẽ, vt hic. Quędam sunt seruitutes affirmatiuæ: vt quòd liceat ire & agere, aquam ducere. & in istis quædam sunt, in quibus potest esse vsus per modum facultatis cuiusdam: vt ire per fundum tuum. De hoc cuilibet est facultas, donec prohibeatur: vt l. diuus. ff. de seruit. rustí. prædí. & l. iij. §. j. de acquir. rer. domi. tunc non acquiritur quasi possessio per primum actum, nisi cursu secuto trigínta dierum: vt d. l. j. y. j. de itine. actuque priuato. Quandoque vsus non potest esse per modum facultatis: vt l. si quis ducat aquam per fundum tuum: tunc per primum actũ inducitur quasi possessio: vt in l. j. in principio. & §. quod autem ff. de aqua quoti. & æsti. Qualiter autem hoc probetur non vi, aut clam, neque precario: dic vt in d. l. j. §. j. de itiner, actuque priuato. Secundò legitur ista lex, & breuiter hoc intendit: Libertas seruitutis altius non tollendi, quæritur longo tempore ab eo, qui bona fide fuerit

4 rit in quasi possessione libertatis. hoc dicit. †Nota secundùm hanc lecturam quòd ab præscribendam libertatem requiritur bona fides. Oppo. ad hanc lect. de tex. qui dicit vicem seruitutis. Solu. Dic seruitutis: scilicet amissæ. Vel aliter dic propriè: sicut enim quãdo scholaris perdit famulum suum, oportet quod ipsemet sit sibi famulus: ita quando domus amittit seruitutem, ipsamet sibi efficitur serua. Oppo. secundò, quod non requiratur bona fides: vt l. sequitur. §. si via. ff. de vsuc. Sol. Quandoque quæritur de præscribenda libertate personæ: tunc sine dubio requiritur bona fides: vt j. de præscrip. long. tempo. quæ pro liber. per totũ. Quandoque tractatur de præscriptione libertatis à seruitute reali: tunc si quidem ad constituendam quasi possessionẽ huius libertatis, requiritur factum hominis: tũc requiritur bona fides. Hic est casus hic: nam ad hoc, vt sim in quasi possessione libertatis, requiritur quod altius ædificem. Ita no. ff. quemad. ser. amitt. aliâs de seruí. vrba. præd. l. hæc autem iura. Si verò ad actum præscribendi, non requiritur factum hominis: & tũc

5 nõ est necesse. vt d. l. sequitur. §. si viam. †Quærit glo. secundùm istam lec. quid si præscribẽs possidebat precariò, respectu alterius, non respectu dñi: an præscribat. Glo. dicit q̃ nõ, propter generalitatẽ huius legis & ff. quẽad. ser. amit. l. fi. de aqua plu. arcẽ. l. fi. In contrarium facit ff. vti pos. l. j. in fi. cũ l. seq. Glo. nõ soluit. Dic quantũ ad conseruandũ possessionẽ per interdictũ retinendæ possessionis, sufficit q̃ ab aduersario vitiosè non possideam: sed quantũ ad acquirendũ per præscriptionẽ, requiritur q̃ à nemine vitiosè possideat. ita loquit hic. Sed in tertia lectura breuiter dicit: Patientia eius, qui vi aut clã vel precariò possidet, non

a tribuit alteri ius a seruitutis præscribendæ. h. d. No. q̃ ista est magis notabilis lect. ad infinitas res. Not. quod dixi tibi in summa

b rio. Huius ratio est ista b: quia in istis iuribus incorporalibus non cadit aliqua possessio, sed quasi possessio, quæ dicitur patientia

6 aduersarij: vt l. pe. ff. de seruit. †Et ideo si aduersarius nesciat, q̃s non potest esse in quasi possessione: eo q̃ ille, qui nescit, nõ patia

7 tur, vt j. l. proxi. †Si ergo aliquis possidet vi aut clàm vel precariò, contra eum non possum præscribere: quia nullum ius habet in re, & eius scientia non constituit me in quasi possessione: me-

8 ritò non præscribo. Et pro hoc si †quædam ciuitas detinetur ab vno tyranno, ille tyrannus est in quasi possessione iurisdictiõis illius ciuitatis, tempore tyrannidis. si alia ciuitas occupat de terrítorio illius, & tyrannus patiatur, vel de iurisdictione illius: dico q̃ patientia illius tyranni, qui est in possessione vi aut clàm, non inducit ius præscribendæ illius iurisdictiõis: vides casum hic. Et

c ideo etiã videtur †q̃ ciuitates, quæ vsæ sunt mero & misto impe-

9 rio, vacãte Imperio non præscribunt seruitutẽ: nec sunt in possessione, nec fuerũt: quia possessio illius iurisdictionis nõ est aliud, q̃ patientia & scientia principis, contra quem præscribitur: sed vbi non est sciẽtia, nõ dicitur patientia. meritò non dicitur quasi possessio. Ista dico inducendo in arg. non determinãdo: & ideo

10 †in positionibus sis memor apponere quod aduersarius sciebat & patiebatur illum esse in seruitute per tãtum tempus &c. quod perpetuò tene menti.

1 ☞ *Titulus non requiritur in præscriptione seruitutum.*
2 *Seruitus, quæ habet causam continuam, uel quasi, acquiritur longo tempore.*
3 *Qualiter cognoscatur quod seruitus habeat causam continuam, aut non.*
4 *Seruitus uiæ, & itineris, non habet causam continuam.*
5 *Seruitus aquæductus, quando dicatur habere causam continuam.*
6 *In seruitutibus non habentibus causam continuam, quæ præscriptio requiratur.*
7 *Negatoria tollitur spatio triginta annorum.*
8 *In præscribendis iuribus incorporalibus, requiritur scientia, & patientia aduersarij.*
9 *Cautela ut articuletur de scientia, & patientia aduersarij.*
10 *Agens negatoria, potest petere quod aduersarius prohibeatur uti seruitute: & quod condemnetur ad interesse.*
11 *Præscriptio seruitutum, qualiter interrumpatur, & quando litis contestatione, & quando per solam citationem.*

LEX II.

Iaquam. Seruitus, quæ habet causam continuam acquiritur longo tempore: nisi fuerit interrupta. hoc dicit. Nota quod aquæductus præscribitur longo tempore. No. quod ad hãc præscriptionem, requiritur scientia aduersarij. No. quod talis præscriptio interrumpitur. Opp. & videtur quod præscribatur exemplo rerũ immobilium, quæ res immobiles nõ p̃scribũ-

tur sine titulo: vt l. nullo. ś. de rei vẽ. sed seruitutes præscribunt† sine titulo: vt l. si quis diuturno. ff. si seruí. vẽ. ergo malè. Sol. Istud a quod hic dicit, exẽplo rerũ immobiliũ, intelligit in tpe, nõ in titulo. Rõ est, vt dicit Dy. in c. possessor. de reg. iur. lib. vj. quía in b præscriptiõe istarũ seruitutũ, tractat de modo præiudicio d: ideo non requirit titulus. d Contra opp. ś. l. proxi. vbi debet possidere non vitiose. So. fateor, põt esse possessio nõ vitiosa absque titulo, si habebat aliquam causam credendi, sibi deberi seruitutem: vt no. per glo. in l. j. §. j. de iti. actuque pri. Item opp. q̃ requiratur maius tempus: vt l. hoc iure. §. ductus aquę. ff. de aqua quoti. & esti. c ¶Et ideo etiã. An ciuitates Italię præscripserint cõtra ĩperiũ. vide Bar. in l. j. §. denicp. ff. de aqua plu. arcẽ. et l. naturaliter. ff. de vsuc. Moderniores in c. j. de præscrip. & notaui ad d. Anto. Andre. Barba.

2 †Plures solutiones datur. Teneas illã q̃ illa seruitus nõ habebat causam continuã: ideo nõ acquiritur lõgo tẽpore: secus in his quæ habent causam continuam, vel quasi: ita loquit hic. Ita nõ. plenè in l. seruitutes. ff. eo.

3 & in l. j. in fi. ff. de aqua plu. arcẽ. † Qualiter autẽ cognoscẽs vtrũ seruitutes habeãt cau- d ¶De modico præiudicio. De quo plenè Alex. post Imol. ĩ d. l. j. ś. fi. de ope. no. nũ. sam continuã e. do tibi regulã infallibilẽ: si quidẽ ad vsum seruitutis requiritur factũ ↠POMATES.

homínis, nunquã dicitur habere causam cõ e ¶Cõtinuã. Et vide aliqd p Fel. in c. de quarta. colũ. xiiij. & præce. dc præscrip. & Alex. cõsi. lxix. in. j. dub. vo. v. vbi in spetinuam homo nõ põt operari continuè. Si verò non requiritur factũ hominis, dicitur tũc habere causam cõtinuã vel quasi: vt l. cie ponit de ductu a, quę, & q̃ regrant ad illi⁹ acqsitionẽ. & vi de Ale. cõs. cviij. co. j. ad fi. vo. ij. & ibi in ij. col. dicit q̃ seruitꝰ aquę ductus dr̃ ḍdiuis, & imò est necesse q̃ dicẽs illã acqsiuisse, pbet limitatè cui prędio acqsierit. & ibi etiã ponit quãtũ reqrat ad talem præscriptionẽ.

4 foramẽ. ff. de ser. vrba. prædio. †Et ex hoc apparet, q̃ seruitutes viæ, & itineris non habẽt causam cõtinuã: †quia nõ potest homo

5 semper ire: seruitus verò aquæductus, põt habere causam cõtinuam, cũ semper aqua fluat, vel apta est fluere: sed si requiritꝰ factũ hominis, vt puta esset necesse q̃ de quodã fonte vel fossa aqua extraheretur, & mitteret in aliquẽ riuũ: tunc nõ haberet causam

6 cõtinuã. In his ergo, †quæ causam cõtinuã nõ habẽt, non currit præscriptio, nisi eius temporis, cuius initij memoria non existit:

f vt d. ś. f ductus aquæ. Sed cõtra hoc op. oĩs f ¶Vt d. ś. Põt tñ vn⁹ allegare titulũ et fundare intẽtionẽ suã ex eo: qa præsumitur ex diuturna patiẽtia dominij: vt not. in l. cũ de in rẽverso. de vsu. Vide Barto.

actio præscribiꝰ xxx. ver xl. an. l. sicut. & l. cũ notissimi. de præscri. xxx. an. Si igiꝰ negatoria tolliꝰ xxx. an. ergo xxx. an. quæreꝰ seruitus. In effectu gl. dat duas solutiones:

7 ista est vera q̃ negatoria †tolliꝰ xxx. an. pro illa itineratione, seu ire, quæ fuit facta, iam sunt xxx. anni. sed pro eo q̃ vadis hodie, cũ tibi seruitus nõ debeat, nõ possum intenta-

8 re negatoriã. †Op. dicit hic, sciẽte aduersario. Cõtra. j. de præscri. lõg. tẽp. l. fi. So. Dicit gl. aliud in præscriptiõe ꝓprietatis, aliud in g ¶Caut⁹ semp. Vide Panor. cõs. xviij. co. fi. vo. ij. & cõs. xxiij. col. fi. vol. ij. & cõsi. xvj. co. iij. co. vol. & Ale. cviij. col. j. ad fi. vol. ij. & aliqd p eũ vj. vo. Et Fel. in cap. de quarta. colũ. pe. in vers. dũ subdit Abb. de præscr.

præscriptionis seruitutum. Et est ratio, dicit gl. quía hic dominus, cõtra quẽ præscribiꝰ, possidet: ibi nõ. Ista non est bona ratio. Tu dícas vt dixi tibi ś. l. proxi. Ratio est ista: quia ad hoc vt præscribatur seruitus, requiritur quasi possessio seruitutis: sed ista quasi possessio nihil aliud est, quã aduersarij patiẽtia vt l. pe. ff. eo. hæc autẽ patientia nõ põt esse nisi duobus concurrentibus, q̃ ego vtar. & 9 ipse sciat: meritò sciẽtia requiritꝰ. †Et ex hoc g sis cautus e semper in istis iuribus incorporalibus facere articulũ de sciẽtia & patiẽtia h eius contra quẽ p̃scribiꝰ h. Quæritꝰ † gl. vtrũ 10 quãdo intẽtatur negatoria, possit simul & semel peti quod prohibeatur illi vti seruitute & condemne tur ad interesse eius, quod factum est, Gloss. dicit quod vtrũque potest peti; & bene. Quæro, dicitur hic q̃ si præscriptio est inter- 11 rupta &c. quæro † qualiter interrumpitur ista præscriptio. Rñ. interruptione naturali, si vsus interdicitur: vt hic dicit text. Item interruptione ciuili. Sed hic insurgit dubium, vtrum requiratur

a ¶Concedi alteri. Si cōceſſi aq̄ductūvni, an poſsim poſtea cō cedere alteri, vide Bar. in d.l. in concedē do. & in l. quò minus in fi. v. q. de flumini. & quod nota. Bar. in l. per agrum. ff. eo.

✠POMATES.

b ¶Altius ſolū eſt. Limita iſtā regulā nouē modis, vt p Cep. in tracta. ſuo ſeruit. prædi. ruſti. in tit. de ſolo ſeu area. & xxxix. quarū limitationum refert quatuor Ias. in l. ex hoc iure. ff. col. in ver. no. ibi ædificia tollere. ff. de iuſtit. & iur. ſe extendit circa limitationē de eo qui ob inuidiā vel odiū vellet ædificare. & vide iſtā legē aliter p Alex. cōſ. xv in princ. vo. v. & Pan. cōſil. lvij. col. iiij. in ij. dubio. in ij. vol. & vide q̄ ſcripſi poſt Barto. in l. quæro. ff. de ſer. vrb. præd. & Alexā. j. colum. viij. vol. ij. & clxxxiij. eod. vol. ij.

✠P. PAV. P.

b ¶Solū eſt. Limitant hic Cyn. Ray. & Salice. niſi quis ædificaret nō propter ſe, ſed ad æmulationē vicini. Facit quod vult ſingulariter Bal. in l. j. C. qui teſta. facere poſ. quicquid dicat ibi Ange. facit q̄ dicit Bar. in l. quomin⁹ in j. q. ff. de vſufru. & q̄ dicit Bald. per illū tex. in l. cùm allegas. C. ne fiſc. vel reſpub. & q̄ dicit Pau. repbando Ange. ibi in l. eū eo. ff. de ſerui. vrb. præd. Vide Bal. in l. ſtem lapilli. in ij. col. ff. de rer. diuiſi. Præſumitur ędificare p̄pter ſe, non propter æmulationē vicini. De quibus omnib⁹ vide latè Alex. cōſil. eccxvij. & q̄ in dubio p̄ſumit ad ſuā vtilitatē facere, vide Ale. cōſi. cccxxxvij. in ij. co. Vide Cepol. in tracta. ſeruitutum vrba. cap. lxij. de feneſtra. in iiij. col. & in cap. xxxvj. de ſeruitu. ne lumi. offic. in vij. q. vide oīno latè Ias. in l. ex hoc iure. ff. ex hoc iure. in ij. col. ff. de iuſti. & iur. circa iſtā regulā & prædicta. Item an ad æmulationē priuatis liceat, vide etiā Ias. in l. ij. C. ne fiſc. vel reſpubli. quā legit cum rub. illius tituli vbi etiā ponit de duobus fratribus habētibus caſtrū cōmune, an liceat vbi ad æmulationē alterius vendere partem ſuā. Et vide latè eūdē in l. quò minus in v. co. de flu mi. & aliquid ad declarationē in vij. col. ibidem in prin.

litis conteſtatio. Et videtur quod ſic: ſicut ad interrumpendam præſcriptionem long. tempo. vt s. titul. ij. l. moræ. E contra videtur quod ſufficit ſola citatio: vt l. ſicut & l. cū notiſsimi. j. de præſcrip. xxx. an. Rñ. ſiquidē iuuatur præſcribēs ex titulo, puto q̄ requiratur litis conteſtatio: vt d. l. more. Si verò ſine titulo, tunc per ſolam citationem, quia eadem eſt ratio quæ in præſcriptione triginta anno. quia currit ſolum ex negligentia non petentis. &c.

LEX III.

Et in prouinciali. Prædio tributario poteſt imponi ſeruitus, & res trāſit cū oneroſo.

☞ *Conceſſo aquæductu uni, quod poſsit alteri concedi, ſi non nocet primo.*

Aquam quæ. Ex fundo alieno non pōt duci aqua niſi dño volente. h. d. Quærit glo. hic. ſi dñs cōceſsit aquæductūvni an poſsit poſtea cōcedi alteri[1]. Videtur q̄ non: vt l. in cōcedēdo, cū l. ſeq. ff. de aqua plu. arcē. & ff. de ſer. ruſt. præ. l. per quē. In contrariū ff. de aqua quoti. & æſti. l. Lucio. de ſer. ruſti. præd. l. ij. §. ſi aquæductus. Sol. Aut ex eo q̄ cōcedit ſecundo, nocet priori: & nō valet cōceſsio: vt in primis allegationibus. Aut priori nō nocet: & valet cōceſsio: vt in ſecundis allegationibus. Et ita fuit determinatū Bononiæ, in quæſtione inter fratres. Prædicatores & Minores, cùm cōmune prius cōceſsit aquā fratribus Minoribus, & poſtea cōceſsit prædicatoribus, vel econtra: quod potuerūt facere, ex quo aqua ſufficiebat vtriq̄. Quæro vtrū ille, cui cōceſſa eſt ſeruitus poſsit alij concedere? Dic vt in gl. & bene.

Si quid pars. In confeſſoria venit, vt res in priſtinum ſtatū deducatur & dannum reſarciatur. h. d.

Præſes prouinciæ. Omnis charitas bene ordinata incipit à ſeipſo. Ad hoc allegat iſta lex. &c.

Si manifeſte. In aquæductu antiqua cōſuetudo ſeruāda eſt. h. d. Gl. inducit iſtā legē in arg. ad q̄ſtionē de molēdino, de quo nō tangit niſi hic, & in l. ſi qs ex argentarijs. §. ſi inítiū. de edendo. & l. quò minus. ff. de flumi. & ibi hæc oīa & multas alias q̄ſtiones, & quicqd pōt in illa materia occurrere, intendo tractare in repetitione l. quò minus.

Altius. Solum eſt[b] liberū cuiq̄ ad cœlū, niſi ſeruitus ſit impoſita. & in parietē alterius nemo poteſt feneſtram facere, hoc dicit iſta lex &c.

☞ *Dicens ſeruitutem non deberi, habet intentionem fundatam de iure communi.*

Si in ædibus. Qui ædificauit cōtra debitā ſeruitutē cogitur tollere: aliās non poteſt prohiberi altius ædificare. h. d. No. ex hac lege, & l. præcedē ti† q̄ fundata eſt intētio de iure cōi eius, q̄ dicit ſeruitutē non deberi, ſiue ſit actor, ſiue rens: vnde aduerſario incumbit onus probādi: vt in iſtis duabus legibus. De quo in l. ſicuti. §. ſed ſi quæratur. ſi ſeruitus ven. & plenè dixi in l. ſi prius. ff. de no. ope. nūc.

Si tibi. Quilibet in ſuo pōt facere q̄ vult, niſi faciat cōtra debitam ſeruitutem. hoc dicit.

Per agrum. Nō pōt quis ire per agrū alienū, ſi per viā publicā ire pōt. h. d. Vide gl. quę facit ad quęſtionē: Tu ab initio duxiſti aquā ex flumine publico ad domum, in qua habes vnum molendinū. Et ego ex alia parte duco ex eodem flumine aquā ad aliud molendū, cùm tanta ſit aqua quæ ſufficit vtriq̄: tu vis me impedire dicens q̄ in domo tua vis ponere plura molēdina; certè nō potes. Debet em̄ inſpici modus ab initio ſumptus: qa tantū pro vno molendino ducebas: nec debes curare q̄ poſtea debeat augeri. &c.

Sicut vſumfructum. Seruitutes reales non vtēdo perduntur ſpatio longi temporis.

☞ *Epiſcopus qui habet viſitationem una die cuiuſlibet anni in monaſterio, iſtud ius non utendo perdit tempore duplicato.*

Cum talis. Iſta eſt ſingularis lex. Breuiter dicit: Seruitus, quæ habet vſum diſcontinuū, perditur tpe duplicato.[d] h. d. not. lex ad multa. Op. ff. quēad. ſerui. amí. l. ſi ſic. Gl. ſoluit. tene ſolutionem Io. hic poſitā.† Iſta lex facit ad q̄ſtionē de epō, qui debet habere viſitationem vna die cuiuſlibet anni in monaſterio: vt iſtud ius non vtendo pereat tēpore duplicato. &c.

Cum autē apertiſsimi. Et fortè iſte §. nō eſt alibi ſecundum vnam lect. quæ dicit: Si arca non poteſt habere ventum, niſi ex vna parte. prædio vicino ipſo iure ſeruitus eſt impoſita ne altius tollatur & ventum impediat. hoc dicit.

De lege Aquilia. *Rubrica.*

LEX III.

Ex morte. Ex morte ſerui poteſt agi ciuiliter & criminaliter. hoc dicit. Tractat gloſſ. hic materiam l. j. j. quando ciui. act. cri. præiu. & ibi etiam dixi. & dic vt ibi, & l. ij. §. j. ff. de vi bo. rap.

Contra negantem. [f] Actio legis Aquiliæ creſcit contra inficiantem. hoc dicit.

De pecoribus. Vide gloſ. Iſta glo. nihil dicit, quia ad hoc vt competat directa actio legis Aquiliæ, oportet q̄ detur dānū de corpore in corpus, quia verba legis Aquiliæ in primo capite dicūt: Si qs hoīem quadrupedē vel pecudē occiderit. In ſecundo dicit, ſi qs arſerit, fregerit, ruperit, &c. & ſic loquit̄ quādo daē dānū de corpore in corpus: & tūc daē directa: aliās aūtvtilis: qa nō haberēt locū hæc verba. hoc dicunt oēs leges allegatæ.

Familiæ erciſcundæ. *Rubrica.*

LEX I.

Si non omnem. Si qd hæreditatis nō eſt diuiſū, hoc iudicio agit vt diuidat. h. d. Op. ff. e. l. ſi filia. §. familiæ. Tene vltimā ſolutionēq̄ hic p̄ma diuiſio fuit fctāextra ius

LEX II.

Vxor tua. [g] In hoc iudicio filius deducit præcipuam dotem vxoris ſuæ viuentis, vel poſt mortē patris

a ¶Iure diuiſa. Vide aliquid per glo. in l. bona. Ieo.

b ¶Diuidere. Sed nūqd p̄ poſsit feuda vel caſtra diuidere inter filios. p̄ſertim pupillos. Bal. in c. j. ī prin. de. phi. feu. alie. p. Fede. dicit q̄ nō: tñ ſi filiꝰ eſt eius hæres, niſi ſeruet voluntatem patris, tenetur præſtare intereſſe. de leg. j. l. vnū ex familia. §. ſed ſi vno.

c ¶Certū. Vide l. frater. iiij. cta gl. ī ver. ſecutus. de cōdi. inde. An aūt peculiū p̄fectiū veniat cōſerēdū Bar. q̄ nō in l. filiæ licet. j. de coll. vbi tex.

✠POMATES.

d ¶Sol. dicit gl. Limiſtā gl. vt p Alex. ſi. q Romæ. §. duo fratres. verſi. ſi ea. ibi: niſi fuerim ſciens. de verb. oblig.

e. ¶Q. d̄ eſt not. Tene mēti ſingl̄r gl. vide Bar. in l. q Romæ. §. duo frēs. in xj. q. j. de ver. obl. latiꝰ ivlti. q.

f ¶No. q. No. pulchra q. gl. ī materia feudi. Adde tñ q̄ dicit Bal. in c. j. §. preterea ducatꝰ. de. phi. feu. alie. p. Fede. q̄ duo fratres marchiões diuiduntē. Sed hoc qualiter intelligi debeat. vide ſ. c. imperator Lothari viſib. feud.

✠P. PAV. P.

f ¶Notabilis q̄ſtio. vi de Ale. cōſi. xxj. vo. v. Vide Aret. cō. iij. vbi etiā dicit q̄ ſi eſſet feudū antiquum, nō. phibereſ frater, q̄ iſto modo diuidēdo p̄miſiſſet nō cōtrauenire & renūciaſſet cuicūq̄ iuri q̄ haberet. vel habere poſſet, vel ſperaret ſuccederealteri fratri. Se quit̄ do. Iac. de ſan. Georg. in ſua inueſtitura feudali. charta xxxvj. col. ij. circa q̄ vide Alex. cōſil. xiij vol. v.

g ¶Filiæ cuius. Et vi de Bald. in l. q̄ dotis. ff. ſo. mat. & ibi vide Ale. poſt Imol referētē duos alios intellectuꝰ ad iſtam legē. ſed hāc l. limita & ītellige vt hic p̄ Bal. in v. co. et adde Bar. in l. fi. de pe. leg. et cōtra bar. hic tenet Bal. hic, in ij. q. in iiij. col. Adde ad q. Bar. Ro. conſi. cxlv. Bal. cōſi. cxiij. j. lib.

g ¶Pro cōcordia aduerte, qñ rē aliquā emit pr̄ noīe filij cōſtituti ī eius poteſtate, quā ſibi nō tradidit, p̄ſumit ſolū pr̄ no mē filij. accōmodaſſe ī iſtro. ita Bar. hic in hac l. filiæ cuiꝰ. & in l. iij. C. ſi qs alteri vel ſibi. q̄ ipſe legit p p̄ria. Contrariꝰ tñ allegat̄ ī l. ſi pater. ff. de don. & ī l. fi. de pecul. leg. Tu dic q̄ corruptè allegat̄ cōtrariꝰ ī d. l. ſi p̄. imò idē tenet q̄ ī hac l. filiæ. & in d. l. fi. bñ videt contrariꝰ p̄ria facie, ſed nō eſt: qa ibi logtur quātū ad cōſtitutionē peculij. q̄ aliud eſt dicere, q̄ qñ emit

patris defunctæ. h. d. Quæro quid ſi vxor filij decedit in vita patris. Cy. tangit hic, & bene: vt dixi tibi in l. j. de bo. ma. Dic vt ibi.

LEX III.

Aduerſus. Hoc iudicium excludit crimen expilatæ hæreditatis.

Si filius. Caſtrenſia in diuiſione de ducuntur præcipua: ſecus ſi non ſunt caſtrenſia.

Nipſius. Voluntas vltima poteſt mutari tacitè & expreſsè. hoc dicit.

1 ☞ *Nomina debitorum non diuiduntur, ſed aßignantur.*

2 *Res immobiles quod per diuiſionem demonſtrantur.*

3 *In nominibus fit diuiſio ſecundùm legem xij. tabu.*

Ea quæ. †Nomina per hoc iudicium nonveniūt diuidenda, cùm ſint ipſo iure diuiſa[a] hoc dicit. Opp. de l. planè. ff. eo. Sol. Nomina nonveniunt diuidenda, vt hic: ſed veniunt aſsignanda, vt ibi. Oppon. q̄ idem videtur in rebus immobilibus, cū ipſo iure ſint diuiſa. quoniā quilibet ibi habet partem ſuam. Reſpondeo.† Illę portiones, quæ ſunt pro indiuiſo, non poſſunt ad oculum demonſtrari: vt l. Męuius. §. duobus de lega. ſecundo. Sed per diuiſionē poſtea poterunt demonſtrari, non antea: ſed† in nominibus non poteſt fieri aliter diuiſio, quàm facta ſit per legem. xij. tabu. h. d.

Iqua. In hoc iudicio habetur ratio fideicommiſſorum & prælegatorum.

Bona. Pro pluribus hæreditatibus diuidendis poteſt vnum familiæ erciſcundæ iudicium intentari. h. d. ſecundum lect. magis notabilem. &c.

Non eſt. Hæc actio eſt bonæ fidei, & in ea habetur ratio fructuum. hoc dicit. Vide gloſſ. quæ dicit quot modis accipiatur ti. quam not. & ſign. Doc. ponūt in l. cogi. §. de pęti. hęre. qñ repetūt illā. &c.

b **Quoties.** Teſtator poteſt inter ſuos hæredes diuidere[b] & ſalua Falcidia: & clauſula generalis determinatur per ſpecialem clauſulam præcedentem. h. d.

i **Nter filios.** Hæreditas patris debet diuidi æqualiter inter filios.

Non ideo. In diuiſione non eſt neceſſaria ſcriptura. hoc dicit.

c **Certum.** [c] Profectitia veniunt diuidenda, & debitum vnius fratris non onerat alios, niſi de eius peculio profectitio. hoc dicit.

1 ☞ *Socius ſcienter accipiens rem alienam pro ſua parte in diuiſione, re euicta quod nō agat contra ſocium.*

2 *Si uni ex duobus fratribus eueniant in partem bona emphyteutica, uel feudalia, alteri allodialia & ſi emphyteutica reuertantur ad dominum ex diſpoſitione contractus, quando contra habentem allodialia poſsit legi de euictione.*

Si familiæ. Ex contractu diuiſionis obligatus qs de euictione, quatenus ſocius habet de parte conſocij. h. d. Opp. j. cōmu. vtri. iudi. l. ſi fratres. Sol. Ibi ſcienter vnus accepit pro parte ſua rem alienam: hic ignoranter. &c. Contra hoc opp. & videtur q̄ etiam quando vnus ſocius accepit rem alienam ſcienter, alter ſocius teneatur de euictione, ſaltem vt reddat quod ad eum peruenit de parte ſocij. ſicut dicimus in venditore, qui ſaltem tenetur ad reſtituendū pretium, etiam eo caſu quo conuenit vt de euictione non agatur: vt l. emptorē. §. fi. de actio. empt. Sol. Dicit gloſ[d] ſa quod aliud eſt in diuiſione, quo caſu vterq̄ videtur† in ſe ſuſcipere periculum ſuæ partis. quod eſt notandum[e]. Facit ad hoc arg. §. de tranſac. l. de fideicommiſſo. vide hanc glo. & nota quia eſt ſingularis, & tene menti. Oppo. ff. de leg. j. l. ſi domus. §. j. Sol. Ibi loquitur in re legata: hic in re, quæ ex diuiſione obuenit: & ſic eſt ſeparata materia. Item oppo. de l. cùm pater. §. euict. ff. de leg. ij. Sol. ibi diuiſio fuit facta à teſtatore: hic à iudice, vel à partibus. Quæro, & eſt no. quæſtio[f]. Ponamus † quod in diuiſione vni ex fratribus obuenit vnum podere totum proprium, quod in quibuſdam partibus vocatur allodium: alteri verò fratri obuenit podere, vel fundus emphyteuticus: contigit quod ille frater, cui obuenerunt res emphyteuticæ eſt mortuus, relicta filia fœmina; vnde dominus ſecundùm legem contractus auocat illas res. Quæro an poſsit agi contra fratrem de euictione. Gloſſ. determinat quod de euictione agi non poſsit, niſi ſtipulatus eſſet expreſsè. Vide iſtam gloſſ. & tene menti:

nomine filij ſui, ſine traditione.

a ¶ In familiæ. Vide ſing. dictũ Barto. ad hãc l. in l. ſi fun. ũ p fideicõmiſsũ. in prĩc. de le. j. vbi allegat q ſi dico, vẽdo tibi iſtã domũ Titij, videar a vendere noĩe ipſius Titij: & ſic etiã re nõ præſtita, nec perẽpta poterit habere ratũ. Facit q nq. per gl. & doc. in l. ſciẽdũ. §. tutores. fin. q fatiſ. cog. & in l. qua ratiõe. de pcu. vide tñ q ſi qs aſſerit ſe, pcuratorem & aliqd faciat, q in dubio intelligit̃ dicto noĩe facere, licet nõ dicat pcuratorio noĩe: ſed ſi fuiſſet preſens in tali mandato rei meæ, cõſentiendo dareẽ mihi actio mã dati. l. q patiẽ. ff. mã. Sed ſi ex poſt facto cõſentiẽdo, dabiẽ negotiorũ geſtorũ. qđ ſingr nota: qa fortè alibi clarius nõ reperitur, ſecũdũ Imo. ibi & adde Bar. in l. iter. hic alle. et ibi Bal ifi.

ADDE princip. apoſtillæ Paul. de Caſt. conſil. cxxxvij.

↦ P. PAV. P.

b ¶ Inter oẽs. Andiſpoſitio huius legis habeat locũ i filio teſtãte inter parẽtes, vide Barb. in repetitiõe legis, cũ acutiſsimi. in xxvij. col. C. de fidei cõ. Itẽ an pceḍat qñ aliquis teſtaretur, & loqui non poſſet ſed ſibi diceretur. Si vis talẽ inſtituere, ſtrige mihi manũ. Vide eũ dẽ vbi ſ. in xlij. col. & ſeq. Itẽ q qualiſcunq; nominatio & diſpoſitio pñs, etiã in actib⁹ inter viuos nominãtis filiũ hæredẽ, valeat. Idẽ in pia cauſa, vide Iaſ. in l. ta le pactũ. §. fi. in ij. iij. & iiij. col. C. de pac. Itẽ an diſpoſitio huius legis pceḍat in patre teſtãte inter filios naturales in caſu, in quo eos poſſet inſtituere, vide Aret. in l. nec furioſus. in iij. co. & ſeq. de teſta. c Vide quæ habes ad Bar. in l. hac cõſultiſſima. §. ex ſperfecto.

↦ POMATES. 3

c ¶ Teſtamẽtũ, pbari. Vide Alex. cõſi. clx. in pe. dub. in ij. co. vo ij. & lxx. vol. iiij. vbi pulchra circa hoc dicit maximè in j. col.

d ¶ Intelligit gloſ. Eſt ſingularis & not. qa indiciũ eſt minus, qã ſemiplena probatio glo. no. i l. cũ pbatio. ff. de proba. & vide pulchrè i d. l. fidebitori. de iudic. & dũ hæc gl. dicit q vn⁹ teſtis facit indiciũ. intelligo ſi eſt. pbatæ vitæ, & bonæ opinionis, nec põt haberi ſuſpe

vellet: quia eſt quaſi caſtrẽſe. Dixi plenius in d. l. j. §. nec caſtrenſe. ff. de colla. bono.

INcerti iuris. In hoc iudicio habetur ratio rerum ſubtractarum, & etiam deterioratarum. h. d.

IN familiæ. [a] Iſta lex eſt ſubtilis, & allegaui tibi eã multũ notabilẽ in l. mater. ſ. de rei vend. nec poteſt ſummari: quia non poſſet eſſe magis breuis. Hanc legẽ allegaui tibi in l. mater. ſ. de rei vendic. q qñ vendo rẽ vt alienam, ego videor vẽdere noĩe alieno: ita q põt haberi ratũ: vt hic tex. clarè dicit. Glo. q̃ eſt hic, ponit vnã diſtinctionẽ valde pulchã: quã vide & nota: quia eſt ſubtilis pulchra & notabilis, & iam pluries cõſuluì ſecũdũ eam.

SI cogitatione. Iudex in hoc iudicio debet ſequi pñs volũtatẽ. h. d.

ERuum cõmunẽ. Error cohæredis non facit alteri acquiri dominium. hoc intendit.

ICet. Pactũ cohæredũ nõ p̃iu dicat creditoribus, ſed inter ipſos hæredes ſeruatur, & ſuũ operatur effectum. hoc dicit.

EX cauſa donatiõis. Qui non vult ſuccedere, non tenetur vel corrigitur cõferre. h. d.

☞ *Voluntas teſtatoris imperfecta probat inter liberos, quando eſt imperfecta ratione ſolennitatis.*

1 *Teſtamentum poteſt probari indicijs, dum tamen per duas teſtes probetur.*

2 *Vnus teſtis deponẽs directè ſuper maleficio, facit indiciũ.*

3 *Indiciũ in maleficijs, debet legitimè, pbari per duos teſtes.*

b INter omnes. [b] Volunta ſpatris minus ſolennis, in diuiſione inter liberos eſt ſeruãda: ſecus quo ad extraneos. h. d. † Nota q volũtas imperfecta probat inter liberos: quod intelligitur de voluntate imperfecta ratione ſolẽnitatis fuit tamẽ perfecta ratione voluntatis: ſed ſi eſſet imperfecta ratione voluntatis, nihil probaret: vt l. ſi is qui. ff. de teſta. Dixi vobis in l. hac conſultiſsima. §. ex imperfecto. j. de teſta. Hoc vult dicere quædam gloſſella ſuper verbo, imperfectum: licet nihil alleget. quam vide & not. † Item habes hic q ſufficit teſtamentum pbari [b] quibuſcunq; indiciſs: intelligit gl. multùm notabiliter q nũ q̃ exeat de mente tua; dumtamen legitimè probetur, ſaltẽ duobus teſtibus, & vide gl. & no. & ppetuo tene mẽti. † quod ergo dicitur, vnus teſtis facit indiciũ, & facit ſemiplenam probationem, vt l. in bonæ fidei. & ibi no. j. de iureiu. & ff. e. l. admonẽdi. & no. j. ad l. Iul. ma. l. ſi quis eſt verum, qñ vnus teſtis deponit directè ſuper vno maleficio: ſed ſi deponeret † ſuper aliquo iudicio ad maleficium: tunc illud iudiciũ debet legitimè probari per duos teſtes, vt hic.

SImodo. Iſta authẽtica determinat authen. quod ſine. j. de teſtamen.

☞ *Fundus conceſſus in peculium profectitium filio, uenit in reſtitutionem fideicommiſſi.*

1 *Datum in cauſa conditionis implendæ, uenit in reſtitutionem fideicommiſſi.*

5 *Trebellianica poteſt deduci in vna re conceſſa filio in peculio profectitio. & nu. 5.*

4 *Lectura antiquorum ad hanc legem eſt uera. & nu. 7.*

6 *Quarta, licet reſpiciat quamlibet rem patrimonij, debet tamen fieri diuiſio in una re, prout cohæredes fuerunt concordes, & iudex æſtimauerit.*

ctus familiaritate, et alia de cauſa iudicis arbitrio committendi: vt refert Bald. in c. j. §. ſacramentum. de cõſue. recti feu. & ita à fortiori debet intelligi regula, q̃ dicit q vnus teſtis facit ſemiplenã probationẽ & q no. in l. maritus. ff. de q̃ſtio. & Bar. in l. fi. & ibi dixi. de q̃ſtio. Rayn. in l. j. §. idẽ e. tit. & cũ Bar. tenet Bal. i c. ſicut de ſimo. Itẽ vnus teſtis facit ſ diciũ ad torturã, niſi aliæ circũſtantiæ exiſtãt. Bal. ſ l. ij. C. quorũ appel. in princ. & & hic vide do. Alex. de Imo. in cõſil. xxxvj. & cõſil. xxxix. in v. vo. & adde q etiã vnũquodq; admiculum faciẽs ad cauſam debet legitimè probari per duos teſtes. Ita no. in c. ſicut de ſimo. & Ange. in in auẽ. de teſt. imperfec. Bal. in l. j. in prĩ. ff. de excu. tut. & Ale in cõſi. cl. col. fin. & in cõſ. clj. col. ij. in v. vo. Bal. in l. cũ circa. l. de iure dot. & Ang.

1 SIliũ quem habẽtẽ. Fama & re difficilis eſt hæc lex, ſcdm gl. Et huius difficultas ſurgit ex variatione lecturarũ, & ex intrincatione gl. Et legitur hæc l. in gl. noſtra, tribus modis. quarto modo legitur ſcdm lac. de Are. ſecundũ cõmunẽ lect. hæc lex diuidit̃ur in duas partes. In prima ponitur thema, & quæſtiones, & oſtẽdit q̃ſtiones ex themate. Scdò ponit decilio quæſtionũ. Scda ibi: hæreditaria parte prædij, &c. Et prima gl. huius l. proſequit̃ tantũ lecturã antiquorũ, ſcdm quã lect. hæc lex breuiter hoc intẽdit. Datũ cauſa cõditionis implẽdæ, cõputatur ĩ quartã Trebellianicã. Tertiò † no. q Trebellianica põt deduci in vna re cõceſſa filio in peculio profectitio. Et pone caſum vt dixi, q in hæreditate erãt trecenta: & erant tres filij: fundus datus in peculio valebat xxx. Si enim poneres q fundus datus in peculio valet xij. vt quidã antiqui poſuerũt, de quibus fecit mẽtionẽ gl. j. in prin. tũc facta deductione Trebellianicæ, nihil remanet in eodẽ fundo. Contra, dicit tex. tuus in fi. l. ideo pone fundũ valere xxx. & caſus eſt planus. Opp. & videtur, q datũ cauſa cõditionis implẽdæ, non cõputetur in Falcidiã: vt ſ. de inoffi. teſta. l. ſancimus. §. repletionẽ. Sol. Ibi in quarta debita iure naturæ: hic ĩ quarta Trebellianica. Opp. ſecũdò q ſecundũ hoc hæc lex nõ facit ad tit. q eſt cõtra primã cõſtitutionẽ. ſ. §. quibus. Sol. Dicit gl. q hæc lex facit ad titulũ in hoc: quia ſicut per hãc actionẽ prælegata deducũtur, vt ſ. e. l. ſi qua. & ff. eo. l. inter cohæredes. §. j. ita hæc reſtitutio ſit cohæredibus hoc iudicio. Vel dicas, cũ per iſtũ rogatũ debeat retineri quarta, & ſic fieri diuiſio huius portionis: hoc fiet p iudiciũ familiæ erciſcundæ. Opp. tertiò, q ſecũdũ hoc eſt mala grãmatica. nã hic dicitur, filiũ quẽ habentẽ. & iſta dictio filiũ, nõ habet verbũ à quo rogatur: q eſt cõtra. l. Plautius. ff. de auro & argẽto lega. Huius timore aliqui antiqui exponũt filiũ, id eſt filius, vt ſic ponaẽ caſus pro caſu. Alij dicũt filiũ quẽ, id eſt aliquẽ. Vel potes dicere q hic ſubauditur vnus nominatiuus: id eſt filius: vt dicamus: filius, quẽ filiũ habentẽ fundũ &c. & procedit iſta lectura clarè: & eſt clara gl. quã vide. Venio ſecundã gloſsã, & opponitur: quarta diminuit quãlibet rẽ patrimonij æqualiter: vt l. Plautius. & l. lineã margaritarũ. fi. ad leg. Falci. & l. ſ j. eo. tit. hic dicit̃ q detrahitur in vna re: ſcilicet conceſſa filio in peculiũ profectitiũ: quare malè. Sol. Dicũt quidã hoc ideo: quia teſtator hoc expreſsè hic dicit, q de illa re detraheret. Hoc eſt diuinare: ideo non placet. Alij, vt Lotharius, dicunt q hoc fit ex præſumpta voluntate defuncti, qui hunc fundum prædixit filio in concedendo in vita concedenda ſibi in peculium profectitiũ: vnde etiã poſt mortem lex imitatur iſtam voluntatẽ. Gloſ. non placet hæc ſolutio: quia talia peculia non ſunt præcipua, ſed cõmunia: vt ſ. eo. l. certum. Vnde alij dicunt. q cõtraria loquuntur in Falcidia, quæ non detrahitur in vna re: hic in Trebellianica, q̃ in vna re poteſt deduci. Gloſ. hic non dicit plus. Certè hæc ſolutio non eſt vera: quia nulla eſt ratio, quare magis Falcidia detrahatur de ſingulis rebus, quàm Trebellianica. Vnde alij dicunt, quod ſit hic ſpeciale in filio, ea ratione: quia iſtud eſt contra eum. Nam datum cauſa conditionis implendæ, computatur in Trebellianicam: ergo fit pro eo vt in vna re poſſit deducere; vide gloſſ. hucuſq;. Iſtam ſolutionem gloſſ. reprehendit duabus

durabus rationibus Prima eſt iſta: Tu dicis, qđ regulariter à cohærede percipitur extra quartã: iſtud eſt falſum: quia aut illud, ſoluitur à cohærede, aſt pecunia hæreditaria: & tũc à ſeipſo, & quaſi iure hæreditario, videtur habere: ideo cõputatur in quartam: vt ff. de lega. ij. l. cùm pater. in prin. & l. deducta. §. numis. ad l. Falcid. Nec obſtat. l. in quartam. ff. ad l. Falc. quia ibi loquitur cùm eſt hæreditariũ corpus, quod à cohærede percipitur. Vnde non poteſt diuerſis iuribus cẽſeri: vt l. eum qui ædes. ff. de vſucapioni. Vel ſi non fuerit pecunia, fuit corpus non hæreditariũ: vnde non pteſt dici q ideo fuerit vnum ſpeciale pro eo qđ aliud eſt ſpeciale contra eum: quia nihil eſt ſpeciale cõtra eum. Item alta ratione dicit, q non procedit dicta ſolutio: quia ſi duo ſumus cohæredes. & à me tibi, & à te mihi legatũ relinquitur, vt eſt in caſu noſtro. Item & alijs à nobis relinquitur: illud, quod à cohærede meo ꝓcipio, computabo mihi in quartam. vt tãtò mi minus ab ipſo cohærede detrahã, propter illud, quod ab eo recepi: licet quo ad alios datũ à cohærede non computetur in quartã: vt l. Neſennius. ff. ad l. Falci. & l. in quartam. in prin. eo. titu. Si ergo in Falcidia hoc eſt multò magis in Trebellianica, in qua plura computantur, quã in falcidia. Vnde gl. habet dictam ſolu. ad l. Plautius. & ad l. lineã margaritarũ. pro nõ vera. Solue ergo alio modo, q hic detrahitur in vna re ab hærede volente, & volentibus cohæredibus. In hoc reſidet gloſ. Sed hęc opin. non eſt vera, per text. in fi. legis, qui dicit, reddere cõpellitur: non ergo à volente fit. Habes ergo recitatã iſtam ſecundam gl. vſq; ibi: alij, vt Io. quam vide. Iſtud quod ſequitur in hac glo. non recito adhuc: quia intrat in opi. Io. quæ ponit̃ in ſequẽ. glo. Ad quã ſequẽtem glo. venio, & opp. ad lect. antiquorũ. Hic dicit̃ q hæreditaria portio fundi computatur in Trebellianicã. Cõtra, imò quarta hæreditariæ portionis, nõ tota hæreditaria portio: vt l. Titia. ff. ad l. Falci. Dicũt quidã q hoc ideo, quia teſtator dixit. Sed certè hoc eſt diuinare, & refugium miſerorum, vt gl. dicit. ideo gl. habẽs iſtã lect. antiquorũ pro declarata, intrat ad lectu. Ioã. ibi:

4 Dic ergo ſecundũ Io. & etiam vſq; ibi recitaui. † Nos quid dicemus? Dico lectu. antiquorũ eſſe veriſsimam, & notabilem vltra

5 alias. † Ex qua habes iſtud ſingulare in hac lege q Trebellianica poteſt deduci in vna re cõceſſa filio in peculio ꝓfectitio: nec habes alibi iſtũ caſſum. Huius ratio eſt: quia Ioan. dicebat, q pater eũ prædilexit in vita, Hanc volũtatẽ debet imitari iudex in hoc

6 iudicio diuiſorio poſt mortẽ: nã vos debetis ſcire † q licet quarta reſpiciat quãlibet rem patrimonij: non tamen debet fieri diuiſio cuiuslibet rei patrimonij: vt l. ij. j. quibus quarta pars debeat. li. x. Sed debet deduci in vna re, de qua cohæredes fuerunt in cõcordia, & iudex æſtimauerit: vt ff. de leg. j. leg. pen. Debet ergo iudex iſtã rem eligere, quã pater filio cõceſſerat in peculiũ in vita: et ſic preſumatur dilexiſſe in morte: vt l. pen. de ali. & cibaria. lega. & ne auferatur filio, ſ. quod ſuis ſumptibus laborauit, & laboribus ampliauit: vt j. de alluuio. & pal. l. fi. & ne ab eo fiat ſeparatio rei ita ſibi cohærẽtis: arg. j. commu. vtri. iudi. l. poſſeſſionum. Nec obſtat glo. quę dicit q iſta peculia non ſunt præcipua: vt l. certũ. ſ. eo. quia hoc concedo, q filius nõ habet hic iſtũ fundum præcipuũ, cũ pro habẽdo iſto det tantũdẽ. Quartã enim, quã in alijs rebus debebat detrahere habet in iſtis, & in alijs dimittet: & hæc eſt veritas. Non obſtat l. Titia. ad leg. Falcid. quia ibi loquitur quãdo detrahit quartã ſecundũ volũtatẽ defuncti: hic aũt quãdo præter voluntatẽ. Sumus expediti de lectu. antiquorum: veniamus ad lect. Io. ſecũdũ quam hæc lex breuiter dicit, & intendit: Datũ cauſa conditionis implendæ, cõputatur in quartã Trebellianicã: & hæreditaria portio fundi filio prælegati, & de eo reſtituendo grauato. hoc dicit ſecundũ lect. Io. Et eſt differentia inter lect. Io. & antiquorũ: quia antiqui dicebant fundũ conceſſum in peculio: & ſic inter viuos: ſed Io. dicit fundum prælegatum in morte. Item antiqui dicebant, q illud, qđ deerat de quarta, ſuppleatur de eo fundo. Io. q ſuppletur de eo, quod datur pro eo fundo. Item antiqui dicebant filio rogato reſtituere totam partẽ ſuam. Io. verò dicit filio rogato reſtituere ſpecialem illum fundum. Pone ergo caſum ſecundùm lect. Io. procedere, vt ex prædictis colligitur. Opp. ad iſtam lect. de l. Titia. ff. ad l. Falc. Sol. Ibi detrahebat Trebellianicam ſecundùm voluntatem teſtatoris: vnde computatur ibi in ea quarta hereditariæ portionis; hic verò detrahebat præter voluntatem defuncti. Rationem dic plenè vt dixi in d. l. Titia. Item opp. quia tex. hoc nõ

dicit de eo quod datur pro fundo: ſed in eo fundo. Sol. ſecundum ioã. expone in eo fundo, ſcilicet pro eo fundo. Sed quia hæc lect. videtur aliqualiter deſtruere text. ideo dixit glo. ſolue vt dixi in glo. ſuperiori. Vide ergo iſtam gloſ. quatenus proſequitur gloſſ. lect. Io. vſque ibi: vel ſi vis ſecundùm Azo. & Hugo. & c. vt ibi: vel dic vt in glo. alia inferiori: melius ſtaret in ſuperiori. Rideo enim ad pręcedentem gloſ. vbi dimiſi. b Alij, vt io. & c. quia iſta expoſitio, vt exponitur in eo fundo. i. pro eo, videtur nimis extranea ad tex. ideo io. dicit tex. ſtare propriè, tamẽ legit eũ tranſponendo hoc modo: ſoluitur à cęteris facta detractione de ſingulis, & ſuprà quartã habens in eodem c fundo &c. Et ſic tex. iſte non dicit, q in eo fundo aliquid habeatur nomine quartę, ni ſi hæreditaria portio ſecundum Ioã. habes ergo expeditam illam particulam præcedẽtis gloſſ. Alij, vt ioã. & c. vſque ibi: & vt hęc d clareant, vide eam. Hæc lect. io. non eſt vera. Primò, quia tex. dicit, filium quem habẽtem. nam habentem eſt participium preſentis temporis: ergo ſignificat ſecundum tempus: vt ibi, & l. in diſſẽtis. §. ſi extraneus. ff. de noxali. Innuit ergo quòd tempore, quo teſtator diſpoſuit, filius habebat fundum. Sed ſecundùm lectu. Ioan. tunc non habebat: quia ſibi prælegatur. ergo &c. Præterea hæc lectu. Ioan. deſtruit literam, vt videtis. Præterea hæc lectu. Ioan. præſuponit eum grauatum reſtituere iſtum fundùm. Sed ſi hoc eſt verum, de iſto fundo toto non detraheret quartam: ſed detraheret quartam portionis hæreditariæ. Nam in eo quod ipſe habet vltra portionem hæreditariam, eſt legatarius: ergo in eo quod habet iure legati, non detraheret Falcidiam: vt leg. in lege Falcid. ff. ad legem Falcidiam. Vnde reprobata lect. Ioan. venia

b mus ad lectu. Azo. & Hugo. [b] ſecũdùm quam breuiter hoc intendit: Datum cauſa conditionis implendæ, computatur in Trebellianicã, & hereditaria portio rei filio donatę, & donatio morte confirmatur. hoc dicit. Differt hęc à lectu. antiquorum: quia antiqui dicebant fundum eſſe cõceſſum filio in peculium. Azo & Hugo dicebant fundum eſſe donatum filio item antiqui dicebant quòd illud, quod deerat de quarta, ſupplebatur in eodem fundo. Azo & Hugolinus dicebant quod ſupplebatur in alijs rebus. Item differt à lectu. Ioan. quia ideo dicebat fundum prælegatum. Azo & Hugo dicebant fundum in vita donatum. Item dicebat Ioan. filium expreſsè grauatum in fundo. Azo & Hugo hoc non dicunt. Ponamus ergo caſum in terminis ſecundùm Azonem & Hugo. vt iacet in gloſſ. & clarè. Opponi. quod iſta res donata non veniat in fideicommiſſum: vnde videtur obſtare infra, ad legẽ Falcidi. l. in donationibus. coniuncta l. Marcellus. in §. quidam. l. ad Trebilliani. Solu. dicunt ipſi quod hic fuerit rogatus reſtituere portionem ſimpliciter, non dixit portionem hæredetatis; vt plenè habuiſtis not. infrà, de fideicommiſsis. l. cùm virum. Oppon. de leg. primo,

c lege, qui filiabus. Solu. vt in gloſſ. Item opponi. de leg. in fideicommiſ. in fin. ff. ad Trebelliani. Solue vt in gloſſ. Item opponi. de l. iubemus. §. fiuą. ad Trebellianí. vbi dicitur quòd id. ud quod extrinſecus obuenit. non computatur filio in Trebellianicam. Solutio, Dicit gloſſ. hæc lex corrigitur per illam. Sed poſſumus dicere quòd illa loquitur in ſuis caſibus tantùm: ſcilicet vt fructus non computentur in Trebellianicam: ſecus in alijs rebus, quæ obuenirent filio extrinſecus. Vide gloſſ.

d Videamus an lectu. Azo. ſit vera. [a] Dyn. dicit quod non quod probat. Donatio facta inter viuos, non venit in fideicommiſſum: vt l. ſequens quæſtio. ff. de leg. ij. ergo non computatur. nec computabitur in quartam: vt le. fideicommiſſariam. ff. ad Trebellianí. Dominus Franciſcus reſpondebat quod lex ſequens quæſtio, loquitur in donatione facta à viro vxori, quæ retro trahitur: meritò in fideicommiſſo non venit. ſecus in donatione, quę fit à patre filio. Iſtud nõ videẽ eſſe verũ: nam eodẽ modo retro trahitur in vna, ſicut in alia: vt donatio. j. de donat. inter vir. et vxor. & l. ij. de inoffic. don. & ibi not. Propter hoc docto-

a l. fi. ff. q met. cauſa. §. ff. de vſucapion. Et ſcripto exẽplari, poſt hęc verba ita lego. Pecunia aũt quã habuit hic à cohęrede nõ fuit hæreditaria: ideo de iure cõi cõputaretur ſibi in quartã. vel ſi nõ fuit pecunia, &c. Alexã. Loſæus Auil.

¶ Azo. & Hug. Lec. Hugoli. & Azo. expedit hic Bal. in vij. col. in ver. et ideo pcedo ad tertium. de qua lec. Bal. aliqd in l. iubemus. in j. col. j. ad Trebel.

c ¶ Qui filiabus. Bal. hic in viij. col. videt tenere cõtrarij. & vide Bar. in l. in quartam. ff. ad l. Falci. in ver. quintò oppo.

d ¶ Azo. ſit vera. Vide Bar. in l. Marcell⁹. §. quidã. ad Trebel. & Bal. in d. l. cũ virũ. in iij. col. de fideicom.

a ¶Discurtio principalis. Nota ꝑpetuò & vide Insti. de acti. §. itē si quis. & vide ff. de app. l. j. sed Bal. hic ponit practicā, scilicet ꝙ postlitē contestatā necesse sit actori vel excussionē facere, vel aliter de inopia debitoris docere.

b ¶Formādus sit libellus. Forma libelli in hoc iudicio: & nota ꝙ ad hoc vt habeat locum hoc iudiciū, requiritur vel quòd agēs nō negetſocius: vel ꝙ sit in possessione rei, quā petit diuidi: vt ꝑ Bar. in l. in ꝑ uinciali. §. j. ff. deope. no. nuncia.

c ¶Fructus. Adde ꝙ res non pōt cōmodè diuidi, ꝓferēqui habet maiorēpartem. l. sancimus. & ibi Bal. in ꝟ. co. de don. & ibi quādo res dicitur cō modè diuidi.

d ↦P. P A V. P. ¶Si maior. Vide Alexan. in consi. xcij. incip. viso & discusso. in ꝟ. volu. vbi istud vult, etiā si possessiones possessę pro indiuiso essent inequales multū, vt per eū. Itē ex quibus ꝓsumatē diuisio vide Alexā. cccxxiiij. Paul. consi. xciij. Et inquātū Bar to. limitat procedere in his quæ sunt leuis prædicij, prout est diuisio: secus in alijs. Adde Bartolum me lius & clarius istud volentem in disputatione, mulier hñs amplū patrimoniū in fi. Alex. cōsi. xij. inci. viso ꝓcessu. in iiij. vol. in cōsi. cxiij. e. li. inci. viso & diligēter cōsiderato. et Bal. hic clarè. Et ita ītelligе Bal. cōsi. cccl xxxix. ad fi. in iij parte. Et sic ꝓsumitē diuisio ex possessiōe lōga ꝑ indiuiso: ita præsumitur recōmunicatio ex possessione ꝑ indiuiso secuta post diuisionē vide Ro. cōsi. cccxxviij. & vide de materia practicum Papi. in forma libelli quo agit ꝑ hæreditate vl re singulari diuidēda in ꝟ. &c. in seq. vi de ad Bart. in l. cū de in rē verso. de vsu. in vl. col. Et no. modificationē Bart. hic, & ita ītelligendū dicit Bald. cōsi. cccl xix. ad fi. de quo ē. inci. quædam puella.

e ¶Haberi rata. Itē facit, ꝙ si sint duo fratres, quorū vnus administrat oīa bona paterna, scīēte & patiente altero, per longū tēpus: vtrū ꝑ hāc patiētiam excludat, maxime vigere cuiusdā tacitæ renūciationis. Ifta faciunt ꝙ sic: sed Bal. firmat cō

1 volentem in disputatione, mulier hñs amplū patrimoniū in fi.

2 Alex. cōsi. xij. inci. viso ꝓcessu. in iiij. vol. in cōsi. cxiij. e. li. inci. viso & diligēter cōsiderato. et Bal. hic clarè. Et ita ītelligе Bal. cōsi. cccl xxxix. ad fi. in iij parte. Et sic ꝓsumitē diuisio ex possessiōe lōga ꝑ indiuiso: ita præsumitur recōmunicatio ex possessione ꝑ indiuiso secuta post diuisionē

3 vide Ro. cōsi. cccxxviij. & vide de materia practicum Papi. in forma libelli quo agit ꝑ hæreditate vl re singulari diuidēda in ꝟ. &c. in seq. vi de ad Bart. in l. cū de in rē verso. de vsu. in vl. col. Et no. modificationē Bart. hic, & ita ītelligendū dicit Bald. cōsi. cccl xix. ad fi. de quo ē. inci. quædam puella.

4 ¶Haberi rata. Itē facit, ꝙ si sint duo fratres, quorū vnus administrat oīa bona paterna, scīēte & patiente altero, per longū tēpus: vtrū ꝑ hāc patiētiam excludat, maxime vigere cuiusdā tacitæ renūciationis. Ifta faciunt ꝙ sic: sed Bal. firmat cō

5 volentem in disputatione, mulier hñs amplū patrimoniū in fi.

6 Alex. cōsi. xij. inci. viso ꝓcessu. in iiij. vol. in cōsi. cxiij. e. li. inci. viso & diligēter cōsiderato. et Bal. hic clarè. Et ita ītelligе Bal. cōsi. cccl xxxix. ad fi. in iij parte. Et sic ꝓsumitē diuisio ex possessiōe lōga ꝑ indiuiso: ita præsumitur recōmunicatio ex possessione ꝑ indiuiso secuta post diuisionē

7 vide Ro. cōsi. cccxxviij. & vide de materia practicum Papi. in forma libelli quo agit ꝑ hæreditate vl re singulari diuidēda in ꝟ. &c. in seq. vi de ad Bart. in l. cū de in rē verso. de vsu. in vl. col. Et no. modificationē Bart. hic, & ita ītelligendū dicit Bald. cōsi. cccl xix. ad fi. de quo ē. inci. quædam puella.

res Moderni recedunt à lect. Azo. quía circa intellectū huius l. sequens quæstio. dicit ibi dixi. tamen lectu. Axo. mihi non placet: nā cùm à cohæredibus videat habere illum fundū, quatenus excedit hereditariā portionē, saltem quo ad ipsos cohæredes, debet in trebellianicā imputari: vt l. Nesennius. ff. ad l. Falc. †Tene ergo lect. antiquorum, tanꝙ verā, & verisimā. Iac. de Ra. legit alio modo, & in parte tenet lectu. antiquorū. & in parte lectu. Ioan. quā recitare non curo. Restat vt videamus finē præcedentis glossæ, quę intrat materiā nostræ legis explicatis lectu. Et pro ista gl. determinanda habemus videre quid cōputetur in debita iuræ naturæ: quid in debita iure institutionis: & quid cōputetur in Trebellianica: & an possit in vna re deduci. Itē habemus videre de alijs quartis, quæ omnia plenè examinaui in repetitiōe, quā tibi feci in l. in quartā. ff. ad l. Fal. & ibi plenè vide &c. Hæc lex est de titulo præcedēti post l. licet.

Communi diuidundo. Rubrica.

☞*Res fit litigiosa per litis contestationem, & in quo iudicio. nume. 4.*

Conclusio libelli in iudicio communi diuidundo.

Fundus debet totus æstimari.

Iudicium communi diuidundo est mistum.

LEX I.

1 Frater tuus. Iudicium cōmuni diuidūdo, datur cōtra emptorē, & post litem super eo cōtestatā, res tanꝙ litigiosa, non pōt alienari. h. d. Nota finē huius legis, ꝙ solùm †per litis contestationē fit res litigiosa. Habes hic duo notare. Primò quale sit officiū iudicis in cōi diuidundo. † Ex quo debes colligere conclusionē libelli: sci licet fundū certis finibus, & regionibus terminari: vel & cōmodà fieri nō posset alteri adiudicari, secundū quod iudici videbitur. De hoc dicam plenius j. eo. l. ad officium.

3 †Itē nota, ꝙ fundus æstimari debet totus: nō debet æstimari quælibet pars. Nā qnꝙ est maior æstimatio totius, cꝑ si fieret ꝑ partes. Hoc tenet hic gl. quā tene menti: & nota & vide eam. Quidā tamen tenent cōtrarium j. l. proxi. † Nota tertiò ꝙ in hoc iudicio res sit litigiosa per litis contestationē: secus esset in iudicio vniuersali familiæ erciscundæ vel petitiōe hæreditatis: vt ŝ. de peti. hære. l. ij. & ibi no. & fa. ercisc. l. alienationes. † Item hoc est verū: quia istud iudiciū non est merè reale, sed mistum: nam in rei vendicatione per solam citationē efficeret hodie res litigiosa: vt j. de litig. aut. litigi. & sic hodie hic finis non corrigitur.

☞*Actio communi diuidundo, quando competat non possidenti.*

Si ex duobus iudicijs, unum debet præcedere aliud, processus tenet, si non opponatur.

Iudicium in hypothecaria non facta executione procedit si non opponatur.

LEX II.

1 Si probatum. Cōtra eū, ad quē trā sit possessio iure pignoris, potest hoc iudicium intētari, hoc dicit. Oppo. dicitur hic, æstimata parte; imò vi detur quòd debeat æstimari totum: vt ŝ. l. proxima. Solu. Quod hic dicitur, æstimata parte: intelligatis sub vniuerso. non autē particulariter fit æstimatio, vt vidistis ŝ. l. proxima. † Quæro circa hanc legem vtrū debeant esse duo iudicia: vnū, in quo ego vendico partem meā: aliud, in quo peto diuisionē: an verò sit vnū, scilicet cōmuni diuidūdo, & in eo incidenter cognoscatur de dominio. Respondeo, qñ ille, qui agit communi diuidundo, nō possidet, & negat cōmunio: tunc debet ante omnia agi rei vendicatione: nec potest agi cōmuni diuidūdo prius: vt ff. fam. ercis. l. j. quod est verū si opponatur: sed si nō opponeret hęc exceptio præcederet hoc iudicium: & in isto iudicio cōmuni diuidundo incidēter cognosceret de dñio. Ita dicit gl. hic, quā signa. & no. in l. si mancipiū. §. j. ff. de euic. Vide gl. tuā notabilē, & nota eā. † Ad istud quod dicit expresse nota etiā vniuersaliter eā, ꝙ duo sūt iudicia, quorū vnū debet præcedere aliud. hoc est verū si opponat. alias nō vitiat processus: vt hic vides. † Et est vtile, si ageretur cōtra bonorū possessorē hypothecaria, vel ageretur cōtra fideiussorē: licet nō sit facta discutio principalis[a], procederet iudicium si non opponatur: & vide in l. prolatam. de senten. hoc dicit.

a

1 ☞*Libellus in iudicio communi diuidundo.*

2 *Iudex quomodo æstimabit rem.*

LEX III.

A Dofficium. In hoc iudicio veniunt ꝙ sunt cōia, & per iudicē est facīēda diuisio certis regiōibus, vel adiudicationibus possessionū diuersarum, vel etiā vnius alteri æstimatione refusa. h. d. Circa legē nostrā ḡro, qualiter formādus sit libellus[b] in cōi diuidūdo iudicio.

b

1 † Rndeo, ꝙ libellus habet duas partes. Primò narrationem. Secundò conclusionē. In narratione debet ille, qui agit, dicere ꝙ cū aduersario habet talē rem cōem, & pro tanta parte, & ꝙ non placet sibi: nec expedit amplius in cōione ꝑsistere. Istud probatur hac lege in ij. rñ. In cōclusione verò debet dicere. Quare peto dictū fundū, si est fundus vnus, partiri & terminari debet, & dictam partē mihi pro diuiso peto assignari, vel alteri ex eis dictū fundū iusto pretio ad iudicari, put vestrę equitati videbit. Verū

c quia in hoc iudicio veniunt qñꝙ fructus[c]: habetur etiā rō dānorum datorū in re: vt j. proxi. tūc in natione debet fieri mētio fructuum, & dānī dati, & in cōclusione petere aduersariū in hoc condemnari: vt j. l. proxi.

2 Quęro, † qñ iudex debet ęstimare: qualiter fiat æstimatio. Rndeo, ipse pōt facere suo arbitrio si vult, etiam nullā partē interrogādo: vt ŝ. l. j. proxi. Item hoc facere potest licitando, interrogādo quamlibet partem pro quanto pretio vis tu ibi retinere: vt hic, & ŝ. l. j. quo casu poterit etiam extraneus ad licitationem admitti: vt hac lege,

1 ☞*Ex diuturnitate temporis præsumitur diuisio.*

2 *Ex possessione rei per decem annos non præsumitur emptio,*

d

e

S I maior. [d]Diuisio facta inter fratres debet haberi rata, [e] nisi beneficio restitutionis rescindat: nō diuisa debēt diuidi

trarium, & bene secundū alios doct. & hoc dicit in l. licet. C. de iure deli. per suas rationes. Itē qa scientia, & patientia non habetur ꝑ consensu, in his q̄ sunt magni præiudicij. vt plenè per Bar. in l. cū de in rē verso. de vsur. & in l. quæ dotis. §. matri. In his autē q̄ sunt parui præiudicij inducit consensus. Et ita intellige gl. hic. & adde qđ no. ŝ. e. in l. ꝟ. & hoc tenet Paul. de Ca. in d. l. licet. & adde ꝑ Bar. in dispu tatiōe sua: q̄dā mulier hñs magnū pri moniū. sed Bal. i cōsi. inci. quędā puella. dixit ꝙ diuisio ꝓsumit ex ꝓcedēti possessio ne facta ꝑ diuiso, & inducit diuisio. Alle. gl. ordi. & his subdit ꝙ aliqui nō intelligētes dicūt cōtrariū: qa ex sola patiētia contractus nō ꝓsumit. vñ considerantes, ꝙ facta relatione de patiētia, ad patientiā, resultat quædā permutatio, cui est diuisio. Ang. in l. fi. ff. ꝑ dote refert hāc gl. cui dicit in hęrede. Bar. et bal. in l. q in aliena. de acqr. hęre. sed vlterius latē refert ꝙ Pet. & cy. hic tenēt cōtrariū. & sic transit Bal. hic optimè loquit: & ad de Bal. in l. j. in v. colum. C. de fideicommissis.

A D D E: an diuisio ꝓsumat ex longinqta te tpis: Bal. cōsi. ciiij. vo. j. ꝑ eū. cōsi. cccl xix. li. j. An diuisio facta ꝑ minorē, in quē perseuerauit est ꝑ xl. ann. possit infringi ꝑ eūdē cōsi. cl. Et an valeat diuisio, cū vnus signanſ oīa stabilia. alteri verò instabilia. s. noīa debitorū fœneratitia, eūdē cōsi. xij. & an valeat diuisio fratrū aliquo eorum absente, ꝑ quo vnus ꝓmittit de rato pro ipso, ꝑ eūdē cōsi. cccxxiij. j. li. Et cū diuisio est facta per sortē an possit rescindi si aliqs fuit læsus, ꝑ eū dem cōsi. cxxxviij. Et qualiter inter eos qui ferunt fraternitatem, sit fienda diuisio, per eundem cō si. lxiij. ꝟ. lib. Et quis debeat facere diuisiones, cum fratres diuidunt, per Roma. consi. cccclxxj. Et qualiter plures filij diuersorum fratrum, qui longo tēpore simul habitauerunt, debeāt diuidere, cùm aliqui sunt laboratores, alij qui non, & alij maiores, alij non: consi. xxiij. ꝟ. lib. Et qualiter rustici diuidāt aſalia, ꝑ eūdē cōsi. cccc-

lxvj. Et qualiter diuidatur inter patruos, & nepotes, per eundem consil. ecce. ciij. co l. j. lib. Et quid veniat compensandum inter consangineos diuidendi. co l. j. lib. Et quid veniat compensandum inter consangineos diuidendi. co l. j. lib.

a ¶Præsumatur diuisio. Vide Bar. in l. qui in aliena. in prin. de acqui. Bart.

b ☞POMATES. ¶Dicit ꝙ sic. Ex separata possessione rei cōmunis præsumitur diuisio vide Cepol. cōsi. xxij. co. ꝟ. Rom. cōsil. ccv. & Alex. xcij. vol. ij. & Paul. de ca. cōs. xciij. secūdū impressionē antiquā. & Barba. in c. & sup. co. iij. de rescc. nō alie. & Alex. a cōsi. iij. in fi. vo. iij. & b xxv. vol. v. col. iiij. vbi pulchrè declarat hanc gl. nisi alia præsumptio esset in contrariū. Idē dicit ecōtra, quòd ex possessione mutua rei cō munis, nō solū induc itur societas, sed & si priꝰ fuisset dissoluta induceretur. ita Ro. consi. ccccxviij. & vide etiā ad hoc Soci. consi. clxiij. co. fin.

1 ↦P. P A V P. ¶In cōmunione. Vide ad regulā huius l. qđ nemo cogit stare in cōmunione, quæ habes in Bertachino, in verbo, diuisio. i ij. col Et ad Bart. in l. si cōteniat. ŝ. in hoc. ff. cōi. diuidundo. Vide Ias. in ŝ. quædam. in xj. col. Insti. de actio.

c ¶Casibus. No. ꝙ qli bet pōt ꝓuocare ad diuisionem: fallit in d casibus hic notatis. Adde prædictā regulam etiam fallere in duobus alijs casib⁹, de quibus habes sin. tex. in l. fi. & ibi Bar. ff. de ali. iud. mu. cau. fa. & ad in. tellectū, vide Bart. in l. si non fortem. ŝ. si centū. ff. de condi. inde. in l. filium quē habentē in versi. venio ad secūdā gl. vide Bar. i l. in quarta. ad legē Fal.

e ¶Diuisio. Et de his quæ hic habentē, bene facīūt no. ꝑ Bart. in l. cum solus. ff. de vsu. Sed vtrū tit. diuisionis excludat petitionē hæreditatis, vide Bald. in lege. Pōponius. ff. de rei vēdicatio.

f ¶Etiam si is. Hæc est lex ita singularis, sicut aliqua quę sit in mūdo, secundū Bal. hic. de qno vide ꝙ dixi in l. j. qui pro sua iurisd. & vide Bar. in l. obseruare, circa fi. de offic. procō. & ꝙ not. Moder. in l. si expresim. ff. de appel. & Bald. in l. si diuersa. C. de trāsac. Et an sententia nulla valeat vt cōtractus, & an possit ratificari ꝑ gl. & doc. in c. significasti. de foro cōpe. Adde & ītellige no. hāc legē nō habere locum quando partes stant in vi simplicis. Glo. est singu. quā Bal. ad hoc ponderat in l. si diuersa. in princ. ŝ. de transact. Item non habet locum, quando scienter coram iudice incompetenti litigarent: cuius iurisdictionem prorogare non poterāt. Ita docto. in c. significasti. de foro cōpe. & Bald. l. unica. C. q ꝑ sua iurisd. & ponit Frā. de Are. in c. at si clerici. co. v. de iu. Stra.

g ☞POMATES. ¶Non intelligatis. Vide Feli. in c. cū ex officij. col. xv. & seq. de præscrip. & aliquid in c. j. col. iiij. in fi. & seq. de re iudi. Vide aliter per Roma. consi. cxiij. in fi. & in consi. clxxv. & Cardi. lxxiiij. col. pe. & Bolog. in addi. ad sextum contrarium. Bar. in l. j. col. iij. j. quando prouoc. & vide Alex. consi. cxiij. col. iiij. in versi. ergo bene. vol. j. & Are. lvj. col. ij. & Bar. vbi limitat in c. ex parte Decani. col. iij. de rescrip. vide etiam Bal. vbi limitat in rub. de offi. deleg. ad finē. de foro compe. & Bal. in c. de causis. col. vj. de offi. deleg. & Alex. in l. quod iussit. col. fin. ff. de re iudic. & consi. xxxij. col. ij. vol. ij. & Card. lxxj. & plenè Feli. in c. significasti. de foro cōp. col. iij. & seq. & Panor. consi. vj. vol. ij. & cxj. vol. j. & aliqd per Fel. in c. inter monasterium. col. ix. de re iudi. & Panor. in c. examinata. in iij. notabili, de confir. vtil. vel inutil. & Soci. consi. cxx. col. iij.

h ↦P. P A V. P. Approbatur. Vide Alex. consil. cxxij. incip. redemptoris &c. vbi limitat singulariter ꝙ tamen sententia. est nulla, quia in ea est ex expressus error, tūc nō potest consensu partium confirmari, etiam vt valeat in vim consensus. Et hoc quando consensus est taliter præstitus ꝙ transit in cōtractum de legatorium, puta stipulationis. Secus si in vim simplicis cōsensus & emolagationis quia cum nulla sit, non potest consensus tāquam sententia validari. Vide etiam Abb. in c. significasti. in pe. col. extra, de foro cōpe. demū in c. prouidentia. col. iij. de offi. & latius Fel. ibidē. Et vide ibi do. Maria. Soci.

LEX II.

f Tiam si is. [f]Diuisio facta à iudice incōpetenti, potest consensu partium validari hoc dicit. Non intelligatis[g] hic, quod hæc diuisio cōprobetur per consensum, tanquam ex sententia: sed approbatur[h] tanquam ex diuisione consensu facta: vt dixi tibi in l. j. ŝ. quí pro sua iurisdictione. & ibi declaraui istam l. quia ibi gloss. allegat eam.

g

h

1 ☞*Quod l. ij. ꝟ. de rescin. uendi. habeat locum in omnibus contractibus bonæ fidei.*

LEX III.

M Aioribus. Hæc est bona l. In diuisioni bus subuenitur ei, qui est deceptus dolo aduersarij, vel re ipsa vltra dimidiam insti pretij. hoc d. † Not. hanc. l. valde, quo generaliter extendit. l. ij. ŝ. de rescind. vend. ad omnes contractus bonæ fidei i. & ideo bene not. & vide glo. super verbo perperam &c.

1

i

1 ☞*Res empta ex pecunia cōmuni cum minore, efficitur communis cum minore: idem in ecclesia & marito. nu. 2.*

2 *Pecunia redempta ex bonis communibus, non efficitur cōmunis. & nu. 7*

3 *Res empta per socium ex pecunia communi, quando æt cōmunis.*

4 *Si unus ex fratribus cum pecunia hæreditaria mercator, et lucretur: quando debeat tale lucrum cum alijs communicare.*

5 *Libri mercantiæ probant cuius nomine mercatura exercetur.*

6 *Tutor negotians cum pecunia hæreditaria, in dubio præsumitur, quod nomine communi. remissiuè.*

7 *Fratres stantes simul in communione, quando uideantur societatem contrahere: & quæ societas dicatur, contracta nume. 10.*

k

S I patruus. [k]Hæc est subtilis lex & docto. nullum hic bonum verbum dicunt. breuiter dicit: Res empta ex pecunia communi, vel redacta ex rebus communibus non est communis, sed est ementis cui tradita est: sed pecunia petidebet. hoc dicit multum nota. & sæpe cōtingit de facto iste casus. Opponitur. ff. pro socio. l. si quis societatem. Sol. Ibi con

8 *Communia utriusque iudicij. Rubri.*

☞*Diuisio in quibus sit dissimilis emptioni.*

LEX I.

D Iuisionem. [e]Diuisio est similis emptioni. hoc d. Quęro quomodo hoc procedat. dic vt in gloss. tamen † in hoc est dissimilis: quia vnus est contractus nominatus. alius non. Et ex hoc sequitur, qđ in vno habet locum condictio ob causam. in alio non &c.

e

1

in vim consensus. Et ita vide ibi Bal. in l. si quis maior C. de transac. Moder. in l. si causa cognita. eo. titu. Sed vbi non adesset iuramentum, sis cautus, vt facias promitti per stipulationem de obseruando contenta in laudo ex causa noui consensus & nouæ transactionis quantum expediat, quasi tunc partes videantur in illam conuentionem deuenire: quia vbi esset simplex emologatio & consensus. & tanquā consensus esset sufficiēs ad producendum actionem. nō produceret etiam actionem tanquā laudū vel sententia prædicta. Vide de materia Feli. latè in c. significasti. col. iij. & seq. de foro compet. Et quod laudum nullū nō conualidetur per emologationem in vim laudi, ponit multa Barb. in Ioānina sua in iiij. vel v. charta, si malè non memini, vide per eum. Item ꝙ emologatio simplex non obliget nec actionem producat, nisi transeat in solennem stipulationem vel alium contractum habilem ad producendū actionem. vide Paul. de Cast. qui bene declarat Bal. consi. ccccxxvij. vol. j. Item vide de præpositum latè in materia in c. dilecto. in vlti. charta. in versicu. sexta est quæstio de appella. & ibidem Perusin. Item videtur etiam quod in vim sententiæ valeat, quando conuentum esset non opponere de tali nullitate, vide ad Bart. in autthen. offeratur. in vlti. col. C. de litis contesta.

ii ↦P. P A V. P. ¶Bonæ fidei. Vide Ro. consil. ccccxxvij. Aret. in ŝ. si quis agens. in viij. col. in fine de actio. Scripsi in l. ñ. j. de rescind. vendi. Ad idem gl. in l. si olei per illum textum C. locati. in glos. finali Panor. post alios in c. pen. extra, de empt. & vend. Bart. in l. item si pretio. ff. locati. Salic. & communiter docto. in d. l. ij. j. de rescind. vend.

k ¶Si patruus. Et in materia huius legis vide egregiū textū in l. ñ. j. pro socio. & qđ in vltimis verbis tractat Bar. Et ad materiā huius legis, & no. ꝑ Bart. hic adde do. Alex. de Imo. in cōsil. xxx. col. ij. vers. circa secūdū. in ꝟ. vol. Stra.

a ¶Nego.gest.De ista materia vide p Bal. in l.ij.j. qui testa.fac. pos.& Bald. in c.j.de beneficio fratris. & Bal. in l. si fratres.ff. pro socio. Ibidē, & si habēs bona cum fratrib⁹ aliqd acquirat, an p̄sumat acqsitū de bonis cōibus. Dic q̄ nō: vt in glos. in l. quintus Mutius. de do. inter vi. & vxo. & vide no. Bart. in l. cū oportet.j. de bon. quæ lib. & in trac. de duobus fratribus.
↠P. P A V. P.

b ¶Cōmuni. Vide ali quid per Coīn. cōsil. viij. inci. duo erāt socij. & aliqd in cōsil. xvij. incip. Hieronymus. in vlti. col.

c ¶Pecunia emerit. Hic est casus quē do. Lu. allegat p sing. in ti. de emp. & vēdi. in xvij. sing. in l. ij. j. pro socio. vbi vide Bart.
↠P. P A V. P.

c ¶Emerit. Vide Comē. consi. lxxxvij. Et extēdevt scripsi in d. l. si defunctus. C. arb. tute. Et de ista materia qūo qs p̄sumat ex ppria pecunia emisse vel aliter acq- a siuisse, vide quæ scripsi in l. ij. j. p socio. vbi positi tres singulares limitatiōes bar to. in l. Titiū & Mæuium. §. altero. de administra. tuto.

d ¶ Dubio præsumit. Bal. hic dicit esse recurrēdū ad cōcordātias alias cōiecturas quas ponit hic aliter b loquitur in l. pen. j. si quis alteri vel sibi.
☞ POMATES.

e ¶Socij omniū bonorum. Vide Alex. cōs. cliij. in ij. col. vol. ij. & vide etiā Pa. cōsi. lxxxvij. volu. ij. & Ana. lxv. & ibi i addi. & cxvij. & Alex. xlviij. volu. ij. & ibi inter cætera ponit, q̄ feudū quod acqsiuit vnus ex fratribus habentibus in cōi, tenetur alteri cōicare: & c quod tales tenentur cōferre solū acqsita ex actis queſtuarijs, & negotiationibus: nō aūt quæ ex legatu & c. nisi esset expōsa cōtracta societas. d & q̄ per cōmunionē fructuū proueniētiū ex tali re, nō infertur communio.

f ¶ Clarius dico sic. 5 Bal. hic in omnibus tenet cōtra Bar. dicēs q̄ siue nullus negotietur, siue vnus tātū siue ambo, & diuerso modo: si tamē oīa quæ acquirit, cōicat inducit̄ societas. Adde videndum Pet. de Ancha. consi. cxliij. 6

g ¶Non potest intelligi. Fallit, nisi tutorē haberet, sc̄d'm Bald. hic. & hoc verū esset tracta erat socictas omnium bonorum, hic non. Op. secundò de l. curator. j. arbi. tute. ff. quando ex fac. tu. l. ij. Sol. Dicit glos. hæc lex debet intelligi † quando ille filius factus, erat maior: nā si fuisset minor, res empta ex pecunia cōmuni cum minore esset cōmunis. † Idē in ecclesia & marito: vt habuistis no. in l. si vt proponis. ff. de rei vendicatio. Pro declarando hanc legem debetis aduertere q̄ lex ista intelligitur duobus modis. Vno modo q̄ res fuit empta ex pecunia cōmuni, in hæreditate reperta. Alio modo ex pecunia redacta ex cōmunibus bonis, vt puta ex venditione fructuum: vt dicit prima gl. quam vide. & no. Prout intelligitur primo modo si quidem ponimus istum patruum esse tutorem, vel curatorē nepotis, non posset hæc lex intelligi in minori: vt d. l. cura. & l. ij. quando ex fac. tuto. Sed si ponimus, q̄ non est tutor, nec curator, tunc non est aliud in minore quam in maiore: vt l. filiæ. ff. de solu. & dixi s. de rei vendica. l. si vt proponis. Sed prout intelligimus secundo modo, tunc pecunia † reda cta ex bonis communibus, non est cōmunis: vt l. qui vas. §. fi. ff. de fur. meritō res empta ex illa pecunia, non est communis: sed ista lex procederet tam in maiore quam in minore. Ad hoc facit l. Titium. & Mæuiū. §. altero. ff. de admi. tut. Contra hoc op. de l. si ego. ff. de neg. gest. [a] Sol. Ibi emit nomine communi: hic verò nomine proprio: vt dixit tex. † Et ideo pro declaratione huius l. dic aut. emit quis nomine communi, aut nomine proprio, aut dubitatur. Primo casu res est communis, altero habente ratum vt d. l. si ego. de nego. gest. & l. actione. §. si in rem: & §. morte. ff. pro socio. aut emit nomine proprio, tunc distingue: aut emit de pecunia propria, aut de pecunia cōmuni[f]: aut dubitatur. Primò casu non est dubium q̄ res non est communis: vt hic, secundùm vnum modum legēdi. Aut de pecunia cōmuni: & tunc aut ille, qui in re cōmuni vēdicat partem, erat maior, aut minor. Primo casu, nil potest repetere in re: vt hic. Secundo casu, aut ille qui emit, nō erat tutor, vel curator: & tunc idem: vt l. filiæ. ff. de sol. aut erat tutor, vel curator, & emit: & tūc res efficitur commnnis: vt l. ij. quando ex facto tuto. l. curator. j. arbit. tut. aut dubitatur ex qua pecunia emerit[c]: & præsumit ex ppria: vt l. si defunctus. arb. tu. nec est ibi recurrē dum ad cōiecturas, cuius cōditiōis hic fuerit artifex, vel nō: vt dixi in l. cū oportet. in prin. de bo. quæ lib. Tertio casu, quādo dubitatur cuius nomine emerit, in dubio præsumitur[d] emisse proprio nomine: vt l. & magis. ff. de solu. nec alia persona subintelligit extrinsecus: vt in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. de ver. obli. † Ex prædictis apparet soluta quæstio, quę tota die occurrit de facto, si vnus ex fratribus cū pecunia hæreditaria facit mercātias, & ex illis lucratur, vtrum debeat alteri fratri cōmunicare. Nā primò videndum est, an hoc fecerit nomine cōmuni, an nomine proprio? Et hoc anno cū hoc de facto occurrisset mihi; feci mihi ostendi librum rationum, in quo continebatur: hic erat liber mercantię, mei talis, et mei fratris. Et hoc ego dico probari, q̄ cōmuni nomine faciebat ar. l. Nesennius. de neg. gest. vnde lucrum erat cōmunicandū. Sed si hoc nō apparet: tunc si ille frater nō erat tutor, neq̄ curator, lucrum debet esse suum proprium: vt d. l. Titiū & Mæuiū. §. altero. de admi. tu. & hac l. Sed si esset tutor, vel curator: tūc lucrū quod fecit ex prima mercantia empta, debet esse cōmune: qa in mercantia illa fuit cōis, tanq̄ empta de pecunia communi: secus ex lucro quod fit ex reiteratione emptionū. † Nā pecunia redacta ex mercātijs cōibus, nō est cōmunis: vt hic dicit in j. gl. Et prædicta quę dico de tutore, sunt vera, quando cōstat mercantiam fecisse nomine proprio: † nā in eo fortè in dubio præsumeret nomine communi: vt l. post mortem. §. j. & quod ibi no. ff. cā ex facto tu. quod hic non examino. Sed quæro, hic dicitur, si non sunt socij omnium bonorum[e]: quæro, †an stando simul fratres videantur societatem contrahere? Reperitur quædam additio originaliter ex dictis do. Iac. de Are. Primò, aliqualiter extensa per do. Ray. & do. Oldra. qui dicunt q̄ fratres stando simul, communicando simul lucra, videntur tacitè habere, & contrahere societatem re ipsa, arg. l. coiri. ff. pro socio. Item, sicut tacito consensu dissoluitur, sic tacito consensu contrahitur: vt l. itaq; iff. pro socio. Ego verò clarius dico[f] sic, quādo plures fratres stant simul, aut nullus negotiat, aut alter negotiatur, alter non, aut omnes negotiantur. Si neuter, nō potest intelligi contracta societas, licet hæreditatem insimul teneant indiuisam: vt l. ex parte. §. filius. ff. famil. ercis. facit l. cū duobus. §. Papinianus. aliàs est l. si fratres. ff. pro socio. Si verò vnus negotiatur, alter non: tunc idem, q̄ non potest intelligi societas contracta: quia ex hoc ille qui negotiaretur, magis videret donare, q̄ societatem contrahere: ergo &c. in l. v. in fi. ff. pro socio. Si verò vterq; negotiatur, siquidem alter eorum est pupillus, non potest intelligi[g] cū eo contracta societas: quia hoc non posset expresse: vt l. vt in cōditionibus. ff. pro socio. Si verò vterq; est maior, tūc puto, q̄ si quidē lucra posuerūt in cōmuni, ex hoc inter eos præsumat̄ cōtracta societas. Non † dico societas oīm bonorū sc̄d'm quod quidā vident̄ velle: sed societas q̄stus illius mercātię tantū. Primū, q̄ societas sit cōtracta, probat̄ p rōnes s. factas p dictos doc. Itē ar. l. in libere. ff. de ritu nup. & l. in cōcubinatu. ff. de cōcubi. Itē qa talis cōiectatio quæstus nō potest intelligi aliter fieri citra ius & nomen societatis: ergo præsumenda est societas. ar. l. pro hærede. §. Papinianus. ff. de ac. her. sc̄d'm q̄ p̄sumeret̄ societas q̄stus istius negotiatiōis tm̄.[h] Probat̄: qa actus nr̄i voluntarij, nō extēdunt̄ vltra quā gerāt̄: vt l. si. ne vxor p̄ marito. Facit ff. de iti. actuq; pri. l. j. §. ij. Teneatis mēti ista, q̄ quotidie occurrūt, &c.

SI fratres. Ex cōtractu diuisionis, qs de euictione tenetur: nisi sciens res alienas, vel obligatas accipit: tunc quis non tenetur, nisi promiserit. hoc dicit. & c.

i POssessionum. [i] Sic est faciēda diuisio, vt agnationes ascriptitiorum non separentur. h. d. & c.

1 ☞ Quādo pater stipulatur dotē d'filia, actio est ppria patris & an trāseat ad hæredes.

k ILlud. [k] Ista est singul. lex nec scio eā alibi. & in re petitione quam feci de. l. post dotem. solut. matr. feci de hac lege magnum festum Breuiter, dos vel donatio ante nupti. ad patrem reuersa, debet esse præcipua illius filiæ, pro qua data fuit extraneis institutis. Si verò aliį filij fuerunt instituti, debet ad eum: pro quo data fuerit, redire eatenus, quatenus apud alios ex his causis datū perieuerat. 1 hoc dicit. † Not. ex hac lege q̄ qñ patet stipulatur dotem, quam dat pro filia actio est propria patris. Sed an transeat ad hæredes, distingue: aut sunt extranei aut filij: & si filij, aut ipsis est data dos, vel donatio, aut non. Et per hoc soluitur quæstio, quæ ponitur in l. j. §. videamus. j. de rei vxo. actio. &c.

Finium regundorum. *Rubrica.*

1 ☞ Differunt uerbum quærimonia, & uerbum quæstio, remissiue. & nu. 3.

Quando si talis societas vtilis fuisset, secundū Bal. in l. cū oportet. in iij. col. de bo. quæ lib.

¶Negotiatiōis tātū. Hoc verū intelligit hic Bald. in actibus vniformibus. secus si essent dissormes, et ꝓmiscui. qa tūc societas inducit̄ oīm bonorū. Adde videndū Pe. de Anc. cōsi. ccciij. vbi dicit, q̄ si vn⁹ fit doctor, alter mercator, alter iuri intēdat. & vide q̄ posui in l. si maior. ff. ti. px.

¶Possessionū. Facit l. antepe. ff. fa. erci. & ideo dicit Bal. q̄ hæredes huic legi non possunt renūciare: qa est introducta in fauorem familiæ, non hæredum.

¶Illud. Hæc lex non est alibi. De eius intellectu vide alicd p Bald. in l. j. §. videamus. C. de rei vxo. actio. in fi. l. & vide q̄ p no. Bar. l. si emācipati. ad fi. de colla.

Quando est quæstio definibus, & non de proprietate, lite non contestata peruenitur ad diffinitiuam.

LEX III.

a SIquis super. 'Primò de possessione. Secundò de proprietatè debet iudicari. Tertiò per agrimensores fines ponūtur etiam parte absente per contumaciam. h. d. vide gl. super verbo, huiusmodi quæstio. † quam nota quę notat 1 b differentiam inter quæstionem & querimoniam [b]: sed ego puto 2 quod quando quæstio est solum de finibus, † & non de proprietate, lite nō cōtestata posit ad diffinitum tuam sententiam peruenire: quia non cadit hic missio ex primo, vel secūdo decreto: vt dixi vobis in authen. si omnes. s. si min. se ab hære. absti. Et de hoc 3 verbo quæstionis † quod glo. dicit, an sit verum: dic vt l. amplius non peti. ff. rē rat. habe. & gl. tangit in l. qui fidem. ff. de transact.

SIconstituerit. Hanc constitutionem cōmē dat Rof. inter constitutiones quæ puniunt violentias. qui post litis contest. super fi nibus aliquid innouādit indebitè, hac lege punitur. hoc dicit. Vide Rofr. super hac lege. hoc dicit. &c.

c *De consortibus eiusdem litis*[c]. *Rubrica.*

LEX I

EXplosis. Licet plures sint consortes eiusdem rei: tamen quilibet potest pro sua parte a gere, & defendere. hoc dicit.

1 ☞ Consors pro consorte, quando possit sine mandato agere, & defendere.
2 Cautio rati, quod etiam præstetur post litis contestationem.
3 Si quis post litis contestationem patiatur procuratorem interuenire[e], & merita causæ tractare: antequam petat cautionem rati, talem cautionem petere non potest.

LEX II.

d COmmune. Hæc est bona, & subtilis lex. Pro consorte post litis contest. absente potest quis agere, & defendere, sine mandato[d], præstitis legitimis satisdationibus hoc dicit. Opp. quando certum est quē non habere mandatum, non est locus cautioni, de rato: vt l. j. s. de proco. Sol. Fallit hic in consorte eiusdem litis, 1 absente alio post lit. contest. Circa quod dic. † Aut plures consortes habent eandem litem circa rem diuiduam. Primo casu potest vnus solus agere, & defendre: vt l. antepe. quæ incipit, si cū vno. ff. si ex noxa. cau. aga. & si seruit. ven. l. locci corpus. §. si fundus. Aut est res diuidua: & tunc aut ante litem contestatam ab est, & non potest agere, nisi pro parte: vt suprà, l. proxi. Defendere verò posset in totum, sicut quilibet extraneus: per l. soluēdo. ff. de neg. gest. & l. solutio. de sol. Aut post lit. contest. & tunc aut vult agere aliįs inuitis & contradicentibus: & non potest: vt l. si petitor. ff. de iudic. Aut aliįs ignorantibus: & tunc potest agere præsti 2 ta cautione de rato, vt hic. de defensione non est dubium. † Sed contra hoc opp. & videtur q̄ cautio de rato non debeat interponi post lit. contest. vt l. Pomponius. §. rati. ff. de procu. Sol. Illud est verū in eo qui intercessit ante lit. conte. secus in eo qui intercessit post litem contest. vt hic. quod est notandum. Dicunt tamen doct. q̄ si post litis contestationem † quis paterctur procu 3 e ratorem interuenire, & tractare causæ merita[e], antequā peteret cautionem de rato, quod petere non posset. arg. d. §. rati. &c.

De noxalibus actionibus. *Rubrica.*

1 ☞ Statuta recipiunt interpretationem restrictiuam, ne quis indebitè dānū patiatur.

LEX II.

f SI serui. 'Tota die allegatur hæc lex & est no 1 tabilis lex. Breuiter dicit: † Ne aliquis indebitè damnum patiatur, verba statuti recipiunt interpretationem restrictiuam. hoc dicit. Vide gl. super verbo saltem. circa finem. quam nota & tene menti. Et de hoc dic vt in l. omnes populi. de iusti. & iur. Et ibi allego tibi hanc legem notabiliter.

LEX III.

SIue seruum. Actio criminalis contra seruum, actio verò noxalis contra dominū proponitur. hoc dicit.

a ¶Si quis sup. Ad intellectū huius legis vide per Ange. Iusti. de actio. §. quædam actio. in iij. char. ibidem paulò post. & hic alleg. Bart. in l. qui bona. §. fi de dam. infect. & in l. Theopompus. circa fi. de dote præleg.

b ¶Querimoniā. Et de q̄stiōe, & q̄rimonia, vide Bal. in l. j. de præscript. lō. tēpo-
c ↠P. P A V. P. ¶Biusdē litis. Limitationes ad regulā q̄ consors posit agere siue mādato ꝓ consorte, vide p Fel. in c. cū M. Ferrarien sis. in iij. col. & seq. extra. de cōsti. & De cīū ibi i ij. co. et seq.

e ¶Sine mādato. Et p ista dico q̄ gl. not. in l. nemo ex socijs. ff. pro socio. volens videre tacitū mandatū esse inter socios, etiā ad licita: & ad vidēdū partē cōsocij, non est vera nec i licitis, nec illicitis. Primo casus contra ipsā est bo. gl. cū tex. in l. de pupillo. §. si pluriū. i verbo, alter. de ope. no. nū. & ibi per Ro. Pro hoc etiā facit text. in l. ꝑpriū cōia prædio. licet ibi posit respōderi speciale esse in seruitutibus, in quo casu requirit singularis cōsensus l. fina. cōia prædio. Itē pro hoc tex. in l. qui aliena. in fin. de neg. gest. vbi actio negotiorū gestorū datur: si directum haberet mādatum, cōpeteret mādati igitur &c. Sed etiam forte hoc non obstat: quia sequeretur q̄ si etiā timeo socio mādo expræsē aliqd in societate, V nūquā posit habere locum actio, vel cōmuni diuidūdo. q̄ credo verū. Itē pro ista parte multū stringit iste tex. nam si diceretur nō habere mādatū. cū haberet administratiōnē posset mouere actionem l. sed & si vni⁹. §. procurator. de iniu rijs. Item si esset cōta istū tex. vnde putarē sic distinguendū prout hic distinguit Bar. & videtur Bar. 1 fensisse in d. l. nemo ex socijs. & ibi vide Bal. Aduerte tn̄: q̄ gl. in d. §. si pluriū in verbo, nocere. in fi. dū allegat. l. si qs putās. vī omnino velle q̄ socius posit facere ea quæ tēdū ad vtilitatem sociorum: & sic etiam ad hoc habere mādatum. Ita videtur velle glo. ibi & ibi omnino nota.

e ¶Et tractare causæ merita. Adde quod no. per do. ff. in l. nihil. & in l. nula. l. s. de procu. & istud dicium ponit, Cy. hic: aliter tamen videtur loqui.

f ↠P. P A V. P. ¶Si serui, Circa istā legē q̄ statuta recipiāt interpretationē passiuā à iure cōi, vide Ang. i quæstiōe Ioānis. ad fi. no. tū q̄ statuta magis trahūt ad aliud ius municipale q̄ ad ius cōe, sc̄d'm Ang. sing^r cōs. cccxj. incip. qdā ciui Florē tin⁹. ad finē. Itē limitatiōes dictę regulę, vide p Panor. in c. cām. in iij. co. extra. de dolo & cōtu. Vide etiā de cōfirmatiōe regule, Alex. cōsi. cclxxiij. Itē limita nisi sit expresē correctū. Vide Pau. cōsi. cccxlviij. in antepe. co. Vide Ias. in l. oēs populi. in vlti. ff. de iusti. & iur. Itē ad intellectū regulæ vide oīno Cō. cōs. clxxvj. sci. statuto papiēsi cauet. i iij. co. ad fi. & ibi etiā Pau. q̄ nō ita facilitè recipit interpretationē à iure cōi statutū, sicut recipit aliud ius cōe à iure cōi. Itēdū solet limitari q̄ nō recipit limitationē ab illo iure. ad q̄ corrigēdū venit, vide oīno i cōtrariū Ias. i aūt. ꝓterea. in vj. co. C. vnde vir & vxor. Itē q̄ statuta recipiāt interpretationē à iure, qñ loquūtur i materia iuris. Secus si i materia noua & separata. Vide An. de Bu. cōsilio lxxix. ad fi. & post prī. Itē q̄ vnū statutum habet ad aliud, sed nō vnū ius cōe ad aliud, & p ipsum declaratur. Vide Pe. de Anc cōs. xciij. sci. ista do. Io. appe fi. Quā aūt statutū debeat intelligi vt aliqd operet, pōt restrīgi ad ius cōe, vide ale. i l. iij. § ꝓtor. i iij. & v. col. ff. de dā. infec. Itē q̄ statuta nō recipiāt interpretationē à iure cōi i co. i quo cōe introducit aliqd ex traordinarió. vel per fictionem, vide Iaso. vbi habes exemplum in l. omnes populi. in ij, lect. ad si. ff. de iure. fisci.

g ¶Si Dominium. In actione ad exhibendum, qualiter procedatur, & quales probationes requirantur, not. plenè Specu. de summa cog. § postremo. versi. sext̄ quærendum. an in eodem libello possit attentari cum rei vendicatione, no. in ri. de act. & pet. § sequitur. versi. & no. q̄ dicit. & in ti. de iud. § vlti. vidē dū. & no. q̄ dicta actio est arbitraria. & not. Bal. in l. nō ignorabit. j. co.

a ¶ §. nō solū. Et per ea quæ habētur in d. §. nō solū. dicit Bal. in l. fi. j. de cōdi. fur. q̄ si fur rē pignoratitiam abstulerit, nō, pdest sibi: q̄m si res postea pereat, etiā absq; sui culpa, nō teneat, nisi dominus rē scīēter et sponte recuperet.

b ¶ Rem deterioratā. per Bar. in l. qui sibi. §. j. de solu.

c ¶ Monumentorum. Adde Bal. hic, et Barto. in l. j. in fi. prin. de secun. tab. & glo. singu. in ij. q. vj. c. pulsatus. in prima glos. vbi sententia valet scripta in parietib⁹.

Libellus qualiter formatur, quando agitur actione pr ima ad illud quod deficit.

7 *Recipiens rem deterioratam in solutione à soluente, quando præiudicet sibi in æstimatione deteriorationis.*

EXhibitiōis. Omissis trufis, aduerte, vt declarē tibi istam materiam difficilem. & hanc l. in tex. quæ multū iam dedit mihi, de labore. breuiter dicit: Qui rem deterioratam culpa exhibet, in factū actione tenet. h. d. Diuide. Primò ponit dictū suū sub nube. Secūdò illud determinat, & declarat. Secūdo ibi: ita vt q rē. Ad euidētiam præmitte, †q̄ actio ad exhibendū est personalis scripta in rē: vt l. de eo. §. fi. ff. eo. & differt à mere reali: quia psonalis in rē scripta datur contra possidentē, tanq̄ contra obligatum. Sed actio in rē, nō præsupponit obligationem: hoc præmisso pone casum. Ille contra quem fuit actum ad exhibendum, fuit condemnatus vt exhiberet: qui exhibuit, & in exhibendo dolum, vel culpam commisit. Quæro vtrū ipse teneatur aliqua obligatione propter dolum, vel culpā in exhibendo commissam? Respondet Imperator, & dicit quòd sic. Hic primò vide literam super verbo, necessitate tenetur, scilicet obligatione, qua quis tenetur exhibere. Sequitur secunda pars, domine Imperator, ille qui exhibendo commisit culpam, licet ob hoc sit obligatus, conuenietur actione ad exhibendum prima, an aliqua noua actione? Respondet Imperator, & dicit, conuenitur actione in factum noua, quæ descendit ex æquitate. ibi super verbo, exhibuit sed culpa. Oppon. dicitur hic, quòd † qui exhibet rem deterioratam, tenetur actione in factum contra. ff. ad legem Aquiliam. l. qui tabulas. Solutio. Dicit glossa debet ibi intelligi de vtili Aquiliana. quæ concurrit cum actione in factum subsidiaria in locum legis Aquiliæ. Ista solutio non placet. Non enim loquitur hic de actione in factum subsidiaria legis Aquilliæ. quia illa domino datur sicut actio legis Aquiliæ. sed loquitur hic de generali actione in factum: quia hic prætendebat aliud interesse quàm dominij: vt infrà dicam. Oppo. ff. depositi. l. j. §. si res deposita. & ff. commodati. l. iij. §. si reddita. vbi videtur quòd debeat agi prima actione nō actione in factum. Sol. Ib i qñ soluitur res deteriorata ab eo qui tenebatur actione bonæ fidei: hic in eo qui tenebatur actione stricti iuris. Contra hoc op. ff. de solu. l. etiam. & l. Iulianus. §. fi. ff. de verb. oblig. Solu. Hic loquit quādo soluitur res deteriorata ibi qñ soluitur res perfecta respectu rei, licet deficiat aliquod ius: vt puta cautionis, vel aliud: ideo agitur actione prima. Contra hoc etiā op. de l. nō solū. ff. de rei vē. Solu. Licet ibi agat actione stricti iuris: tamen ibi petitur quod est meū. Igitur agit actione prima: hic verò prætendebat aliud interesse ēj dominij. Con-

a tra hoc op. de l. & eleganter. §. nō solū[a]. ff. de dolo. Sol. Ibi loquitur quando quis exhibet rē deterioratā dolo: hic qñ exhibet eam deterioratā culpa: ideo hic nō pōt agi de dolo: sed agit in factū. Contra hoc op. ff. de leg. j. l. huiusmodi. §. si hæredes. alia s res. vbi

3 etiā in stricti iuris iudicio agitur actione prima. Sol. Ibi † est actio ex testamento, quæ habet instar bonæ fidei: vt l. in minorum. s. in quib. cau. in inte. rest. nō est necesse. Vltimò op. de l. qui sibi aut Titio. §. j. ff. de sol. Ista est vera omissis truffis. ibi loquit in debitore in genere, qui soluit rem deterioratam: ideo non liberatur, sed agitur actio prima: hic verò loquitur in debitore speciei. Iux-

4 ta prædicta † distingue breuiter: Aut quis soluit partem rei perfectè, & pro illa parte liberatur: vt l. si stipulatus. §. j. ff. de solutio. Aut soluit totam rem perfectè, & in totum liberatur: quia solutione eius quod debetur &c. Aut soluit eam minus perfectè. &

5 tunc † aut fuit defectus extra eandem rem in aliquo iure ipsius rei, aut fuit defectus in ipsa: vt puta, quia soluta deteriorata. Primo casu agitur actione prima. Secundo casu subdistingue: Aut est actio bonæ fidei: et agitur actione prima. Aut est actio stricti iuris; & tunc aut habet instar bonæ fidei, & idem. Aut nō: & tūc aut peto quod meum est: & idem. Aut quod est mihi debitum; & tunc aut erat debitum in genere; & idem. aut in specie: et tunc aut traditur deteriorata dolo: & agitur actione de dolo: vt ff. de dolo. l. & eleganter. §. non solum. Aut deteriorata culpa: & agit in factum. hic est casus hic. Præterea probatur ex solutionibus dictorum contrariorum. Quæro, vidistis suprà, q̄ licet res non sit soluta, tamen propter illud, quod deficit, adhuc agitur prima actione: qualiter † formabitur libellus. Respon. narrabitur totum factum, & in conclusione dicet, quare peto dictam rem, & vt mihi de euictione caueatur: vel vt mihi interesse pro æstimatione deteriorationis præstetur. Iste libellus probatur in d. l. Iulianus. §. j. ff. de verb. obli. & ibi de hoc plenè dixi. Ratio horum est: quia cum cautio, vel deteriorationis æstimatio, in casibus prædictis non veniat iure actionis, non potest per se peti principaliter: sed venit iudicis officio: ideo principalis actio debet proponi &c.

b Quærit glossa in d. l. & eleganter. §. non solum. Quid si aliquis soluerit tibi rem deterioratam[b], & tu recepisti: an tu præiudices

7 tibi in æstimatione deteriorationis. Respond. dicas sic: Aut ille, qui recepit, ignorauit: & sibi non præiudicat: vt puta, quia vitiū erat latens. Ita not. glo. in l. hac actione. circa princip. ff. de tritica. Si verò sciuit: aut enim loquitur in casibus, in quibus æstimatio deteriorationis venit iure actionis: & sibi non præiudicat: vt l. centum Capuæ. & l. fi. de eo quod cer. loco. Aut venit officio iudicis: & tunc secus: vt dictis legibus, & lege quarta. infrà, de positi.

SI res tuas. Ex pacto alterius appositio in traditiōe rei meæ, quæritur mihi actio vtilis. h. d.

SI ex quocunque. Debitor qui soluit, potest petere instrumentum cancellatum sibi reddi. h. d.

De religiosis & sumptibus funerum. Rubrica.

1 ☞ *Scripturæ in lapidibus monumentorum quòd inducant quoddam notorium.*

2 *Scripturæ antiquæ in muris, & lapidibus, quæ continent aliquam dispositionem possibilem, quòd faciant fidem.*

LEX VI.

c MOnumentorum. [c] Scripturæ, quæ fiunt in lapide monumenti, non faciunt fidem secundùm vnum intellectum. Sed lex nostra loquitur in casu certo: † sed in casu fortè incerto stando est ipsis scripturis, non tanquam propriis, sed tanquam inducentibus quoddā notorium: vt de condictio. & demonstration. l. in testamento. la prima. & tangitur per me in l. prima. ff. de alb. scrib. Quæro, vtrum istæ scripturæ, quæ reperiuntur † in muris, & in lapidibus, faciant fidem. Hic videtur casus quòd non. In contrarium videtur casus in l. j. ff. de alb. scrib. & per Speculatorem de probationibus. §. videndum. versiculo xj. Et istud puto verum, si sunt scripturæ antiquæ, quę continent aliquam denunciationem vel dispositionem possibilem: sed hic istę inscriptiones continebant aliquam dispositionem, quæ non erat possibilis fieri per illa verba: vt dicit glossa,

Explicit liber Tertius.

Incipit liber Quartus.

De rebus creditis, & iureiurando. Rubrica.

1 ☞ *Verbum credere, est generale ad omnes personales actiones*

Continua vt in glossa. Dicit est suprà, de actionibus in rem: sequitur videre de actionibus personalibus: verùm quia

1 hoc † verbum credere est generale ad omnes personales actiones: ideo præmittit de rebus creditis. Item quia per iusiurandum aliquis efficitur debitor, vel creditor: ideo connectitur de iureiurando. licet in hoc titulo, de rebus creditis nihil ponatur: sed in sequenti titulo, specialius. Quærit glossa quare non dixit de rebus debitis. Dic vt in glossa & bene &c.

1 ☞ *Iuramentum decisorium litis, quando retractetur ratione periurij.*

2 *Iuramentum ueritatis retractatur ratione periurij.*

3 *Item iuramentum purgationis.*

4 *Quòd ex iuramento non oriatur actio.*

LEX

a ¶ Punit. Et hic vide Bal. ponētē octo pœnas diuersimodē p iura sponēdas. & vide q̄ habeē vj. q. vj. qcūq;. & gl. or. i c. j. de fal. & q̄ no. gl. i c. q̄relā. de iureiu.

b ¶ In bonæ fidei. Adde singu. q̄ in pactis extraneis, q̄ nō p̄sumunē. nō defertur iuramētū. c. j. §. fi. q̄ sit inuesti. Itē nō deferē iuramētū qñ actor bene probat & reꝰ semiplenè, nō deferī reo ad reprobationē actoris. Ita sing. dicit Tā. i suo cōpen. in vj. rub. in j. allega. Insti. de inuti. stipul. §. itē verborū. & vide sing. Bal. in l. qui accusare. de cōdē. vbi q̄ reprobat à testimonio, reprobat à iuramēto. An. Bar.

c ¶ Quatuor modos. Et adde q̄ ad hoc vt deferat, iuramentū in defectum semiplenæ pbatiōis, est necesse q̄ ps quę petit deferri iuramētū, dicat verisimilia: vt dixit ele gāter Bal. i l. j. i fi. co. ō. q. et aduersus quos ꝰ POMATES.

d ¶ Item p vnū limita multis modis: vbi ēt latè de materia: & p Ias. in l. admonēdi. in lectura in gl. in verbo, exacto. in vers. in eadem gl. vbi vel p vnū testē. ff. d iureiu.

e ¶ Oriē actio. Vtrum aūt ex iuramēto taxatiōis expēsārū, vel in litē oriat actio, vi de Bal. in aut. nouo iure. C. de iu. & Bar. in l. i actionib⁹. in fi. de i li. iurā. & ad hoc vide plenè no. in l. j. j. eo. p Bart. i l. nā postea. §. fi. & in l. sed et si possessori. §. fi q̄s. ff. de iureiu. Ex ista tñ formiter lata dat actio ex cōtractu, sc cūdū Bar. sing. i l. Iulian⁹ verū debitorē. ff. de cōdict. inde.

f ¶ Delata. De huius legis intellectu, vide Bar. i l. iusiurādū. §. præter ait. ff. eo. tit.

g ¶ Bona lex. Hāc lege no. & Bar. alle. i l. fi. de prēto. stipu. & noētiā i le. post legatū. in iij. col. de his qb. vt indi. q̄ positio nō pōt nisi semel reuocari. adde quæ dixi i l. reb⁹. rerū amo. & vide oīno Bald. per istū tex. no. alle. i authē. habita. i iij. co. in vers. iij. i fi. j. ne filiꝰ. p pat. q̄ nouatio nō permittit nisi semel. & p hoc qđ no. Moder. in l. si ex toto. §. j. de le. j. in ea. l. & allegat quędā gl. huiꝰ l. qđ diffinitiua sniā dicit etiā illa, quę diffinit articulū causæ. & ita alle. Paul. de ca. i cōsi. clxv. q̄ incipit, i christi noīe amē. facio isto pōt lōgā disceptatio no. i pri. ij. co. et vide bar. i l. si post excep. §. hęc aūt actio. ff. q̄ metus cā. ꝰ POMATES.

h ¶ Nota qđ aliud. Si defunctꝰ ergo debebat iurare, nō poterat hęres iurare nec declarare, id q̄ defunctꝰ habebat declarare: vt p ale. cōsi. liij. vol. j. in j. dubio.

i ¶ Iuramētū defuncti. Iuramentū est psonale, vide in aut. q̄ obtinet. de pba. & Bar. i l. cū qs. §. codici. de leg. iij. i eo. vers. ad gl. i l. pe. §. fin. ff. ne qs eū q. dicit q̄ facultas iurādi in litē trāsit ad hęredē. De quo omnino adde Ale. ibi post doct.

k ¶ Iuretur. Vide Bar. in l. admonendi. in fi. & in d. l. cùm iudex.

LEX I

CAusa iureiurādo. Causa iuramento decisa, non retractatur pretextu periurij. h. d. Opp. de l. admonē di. ff. eodē. et j. de pœ. iu. q̄ malè iudicauit. in authē. nouo iure. Solu. Quoddā † est iuramētū decisorium litis: & istud nō retractatur pretextu piurij, nisi in casibus expressis in lege vt hic. Quoddam † est iuramentū veritatis: vt illud, qđ præstat testis, & istud potest retractari p̄textu piurij: vt l. Lucius ff. de his qui, no. infa. Quoddā † est iuramētum purgationis: & istud etiā potest retractari. in aut. nouo iure. j. de pœ. iud. qui male iud. Sed cōtra p̄dicta opp. de d. l. admonēdi. ff. eo. Sol. Ibi est iuramentū necessariū: hic verò voluntarium, vel iudiciale, quod nō retractatur. Fallit in casu l. fi. j. eo. tit. Quærit gl. vtrū † ex iuramento oriatur actio. Dic vt in glo. & tene menti. opp. Io. vt semper ex iuramento oriatur actio.

LEX II

IVrisiurandi. Periurus non à lege sed à solo Deo punitur.[a] hoc dicit. Diuiditur: primò loquitur de eo, q̄ iurauit per Deū. Secundò de eo, qui iurauit per principē. Secūdo ibi: periculum auten. Oppon. suprà, de sum. trī. lege, prima, in fi. So. Ibi continēt fidem Christianam alio modo quam deierando. Secundò oppon. ff. eo. l. si duo patroni. in fi. Solue vt glos. Tu tene tertiam sol. q̄ quādo iurat per principē, non punitur pœna corporali vt hic, sed alia pœna vt legibus contrarijs. Oppon. s. de transac. l. si qs maior. Sol. Hic loquitur in iuramento de præterito litis decisorio: ibi verò loquitur in iuramento de futuro, quod apponitur super contractu, in quo deierans punitur. h. d.

1 ☞ *Hæc lex, quòd habeat locum in omnibus causis ciuilibus, & criminalibus.*

2 *Per domesticos, comparationem literarum, uel per fugam rei, ita per unum testem semiplenè probatur. & nu. 3. de fuga re missiue.*

4 *Iuramentum suppletorium, cui deferatur.*

b ¶ N bonæfidei. [b] Ista lex solēnizabitur anno futuro, in l. admonēdi. ff. eo. In defectū probationis iudex defert alteri partiū iuramentum. hoc intēdit. Oppo. q̄ actore non probāte reus absoluitur: vt §. de eden. l. qui accusare. Sol. Quādoq; actor plenè probat, & vincit: quandoque nihil probat, & succumbit in contrario. quandoque probat semiplenè: tunc recurritur ad hanc legē, vt causa decidatur iureiurādo. Quęro, in quibus causis habet locū hęc lex.

1 Glo. videt † velle q̄ in omnibus causis ciuilibus & criminalibus. Vide glo. super ver. causis. dū loquūtur in actionibus descendē tibus ex delicto, ciusliter intētatis, sine dubio ista gl. diceret verū: in criminalibus fortè non dicit verū. quod dic vt tangit Gul. de Cug. in l. iij. §. j. ff. e. & ibi dicā, vt dixi plenissimè i l. maritus.

2 ff. de quæsti. vbi gl. tāgit. † Quęro, quādo qs dicat semiplenè, pba-

c re. Gl. ponit hic tres, vel quatuor modos. [c] Primò p domesticos. Secūdò per cōparationē literarum. Tertiò per fugā rei. Itē per

d vnū testem[d]. quę omnia no. Et no. specialiter † illud, q̄ dicit de fu-

3 ga: q̄ fuga facit semiplenā probationē. Tex. alibi videt velle qđ faciat plenā. l. cōsiliarios. §. de assesso. idē q̄ hic gl. not. in. d. l. admonendi. ff. eo. & ibi dicemus. De hac fuga plenè dixi in l. lege Cor. in prin. ff. ad Sylla. Quęrit hic, cui debet iuramentū deferri.

4 † Hic tex. non aperit: sed dicit causa cognita. In causę aūt cognitiōe, vertit vt deferat ei qui melius scit veritatē: & si vterq; æqualiter scit, deferatur ei, q̄ est dignior. Si vterq; est equaliter dignus in hoc sunt opi. Quidam dicunt deferendum potius actori quā reo: quidam econtra, vt potius reo quā actori. Et istud vltimum consueuerunt tenere gl. nostrę: licet Vlrramō. teneāt cōtra &c.

Ad excludendam. Pupillus nō potest iusiurādum deferre. hoc dicit.

CVm etiam à pupillorum. Relictū videtur relictum à pupillo: & in causa pupilli potest iusiurandum deferri tutori. h. d. &c.

c VM proponas. Super causas status potest iusiurandum deferri.

NEc filius. Iuramētum, vel delatio vnius, alteri non debet obesse. hoc dicit.

1 ☞ *Actio in factum oritur ex iuramento, quando informiter iuratur, & formiter utilis ex contractu.*

2 *Actio quæritur ex sententia, an dicatur in factum, uel iudicati. remissiue.*

1 ACtori. † Ex iuramento præstito, vel remisso, oritur actio[e] in factum: sicut ex sententia. h. d. Oppo. quòd oritur alia actio quę in factum: vt ff. eo. l. si duo. §. si quis iurauerit. Sol. hic loquitur, quando iurauit formiter, super aliquo contractu: vnde oritur actio vtilis ex eo contractu. Quæritur,

2 † vtrum actio, quæ oritur ex sententia, vocetur actio in factum, vel actio iudicati. Gloss. dicunt quod vocatur actio in factū[d] per hanc legem. Doct. vltramon. dicunt q̄ vocatur actio iudicati: vt hic tractatur per do. Cy. Ego plenè dixi in l. miles. §. iudicati. ff. de re iudi. vbi glo. tangit &c.

f DElata. [f] Reus, cui defertur iuramentum, debet iurare, referre, vel soluere. h. d. Vides ergo ex hac lege practicam, qđ iudex rectè præcipit parti, quòd non recedat à bācho q̄n iuret, soluat, vl deferat &c.

TN actione. Super actione depositi, potest iusiurandum deferri. h. d. &c.

g SIquis. [g] Ista est bona lex ꝰ. De latio iuramenti ante quā præstetur, potest reuocari do nec iuretur, præstetur, vel sententietur hoc dicit. Oppo. Hic innuit quòd præstatur iuramentum post diffinitiuam sententiam. Contra infrà. l. proxi. Solue vt

f ibi dicam &c.

1 ☞ *Ante sententiam, uel in ipsa sententia, est iurandum: uel modicum post. nu. 4.*

2 *Iuramentum defuncti, quòd sit aliud à iuramento hæredis.*

3 *Hæres non est periurus, si non impleuerit iuramentum defuncti.*

GEneraliter. Primò loquitur qui debet iurare. Secundo loquitur de effectu iurumenti, partibus præsentibus. Tertio loquitur de effectu iuramenti partibus absentibus. Quarto confirmat iura antiqua. Secūda ibi: sed iuramento. Tertia ibi: his de præsentibus. Quarta ibi: in omnibus autem. & hoc sit

1 pro summario. Nota † quod ante sententiam, vel in ipsa sententia est iurandum.

2 Nota † quod aliud[h] est iuramentum defuncti: [i] aliud est iuramentum hæredum: & sic iuramentum est merè personale

3 Si † ergo defunctus iurauerit aliquid facere vel dare, & non facit, nec dat ipse, nec hæres eius: non est periurus hæres propter iuramentum defuncti. Oppon. & vide-

k tur quod post sententiam iuretur, [k] vt suprà, lege proxi. & infrà, de sentent. cùm iudex. Solutio. Dicunt quidam quod illa iura corriguntur. Hoc videtur

Vbi. Dum loquit' præstes de hijs a duby videnda sunt que impo sue. &c. hic: vbi ue za Ales. ponit.

a ¶Locus appellationi. Vide Bart. in l. in actionibus. in fin. q. de in lit. iuran.

b ¶Appellare. Ex isto tex. dicas q̄ si causa cōmittit ex partium cōsensu, cōsilio sapiētis, & sententia fuerit iata vigore cōsilij, q̄ pars non poterit appellare. Sed cōtrariū tenet Bal. in l. j. §. j. in fi. & in l. ex cōsensu. de ap. et dicebat Bal. q̄ hic erat tex. melior de iure. vide omnino Bar. in l. si cōuenerit. de re iudi.

c ¶Manifestæ. Per Cano. extra eo. c. fina.

d ¶Tex. ibi. Et hic no. tex. secūdū Bal. q̄ iudex non pōt cogere quē iurare: sed dicit habere ipsum p cōfiteto. Ibidem. Adde Bar. in d. §. fiue aūt alte. Adde pulchrū dictum Bart. in l. si pignore. de pact. pign.

e ¶In expensis. Quid aūt si fuerit iterlocutoria sua cōdēnatus in expēsis, & in diffinitiua obtinuit, vide no. Bar. l. si pignore. in fi. ff. de pig. act. Et vide no. Bal. in auē. gñaliter. in v. col. ff. de epi. & cle. de eo q̄ habet iustā causam litigādi in vno articulo, & obtinet in aliis iō dicit Bal. in §. pxi. q̄ si qs dicit in vno c. in expēsis, sta tim debeat refici nō expectata diffinitiua. adde gl. hic. Vide Bal. in l. j. ſ. de senten. quæ sine cer. quanti.

f ¶His de p̄sentibus. Et per hūc text. dicit hic Bal. p̄bari q̄ iuramētū veritatis delatū dño, nō pōt per procuratorē p̄stari de iure ciuili, etiā si haberet speciale māda tū. De quo oīno vide Alex. in l. q̄ bona. §. si alieno. ff. de dā. in fe. in xj. colū. in fi. & vide Sali. hic, quid si dominus esset in loco adeò longè, q̄ ad eū mitti nō poterit.

g ¶Fide gestorū. Vide Bar. in l. ad egregias ff. e. tex. cū gl. c. cōstitutus. de fideiuſ. & ibi gl. q̄ in causa criminali testes debēt remitti ad iudicē cause. & gl. in c. testes. in q. ix. Cōtrariū sensit gl. in c. Romana. §. cōtrahētes. post Io. mo der. de for. cōp. li. vj. per do. Abb. in c. cū causam. de testib. & quod no. in l. si quando. C. de testi.

h ¶Remittantur acta. Vide Bar. in l. si postulauerit. ff. de adul.

i ¶Cuius expensis. In hoc cuius expēsis debeant fieri, vide quæ dixi post Bar. in l. ad egregias. de iureiur. & Bald. hic. & Sali. ibi etiā quærit, quid

contra hanc l. in fi. quæ confirmat iura anti
4 qua. Sol. † Ego dico, q̄ debet iurari in ipsa sententia, vel modicum ante, vel modicum post: vt hic. Et licet à sententia appelletur, nihilominus statim iurabitur, non obstante appellatione. hic est casus hic &c.

1 ☞ *Deferens iuramentū, siue iuretur, siue non, nō appellat.*
2 *Ille, cui iuramentum defertur, potest illud ex causa recusare. & nunc. s.*
3 *Recusans iuramentum sine causa, potest à iudice pro confecto haberi.*
4 *Recusans iuramentum, licet causas non allegauerit, potest tamen illas in causa appellationis allegare.*
5 *Qui non vult iurare, non cogitur causam dicere.*
6 *Hæc lex loquitur de iuramento iudiciali, uel uoluntario.*
7 *Qui dicit in prima causa, si perdat in causa appellationis, ex nouis probationibus, non condemnatur in expensis: aliàs secus.*

Sed iuramento.

Si causa decidi̇ sacramēto delato præstito, vel recusato, non est locus appellationi[a]: sed q̄n pōt prouocari, procedi tur eo ordine, qui hac lege inseri̇t. h. d. & est notabilis iste casus & alij in hac l. positi, qui nō sunt alibi. No. primò † q̄ ille, qui defert iuramentū, siue iuretur, siue referat, non pōt appellare[b]. No. secūdò q̄ ille, cui defert, cogit̄ iurare, vel referre: vel † si vult, potest recusare ex causa. Ita debet intelligi iste tex. & sic nō corrigit̄ l. manifeste. ff. eo. † No. tertiò, q̄ qn̄ qs recusat iuramētū absque legitima causa, iudex pōt habere cū p cōuicto: quasi ipse alteri parti retulerit iura mentū, & ei remiserit: & hoc habet locū siue sit iuramentū decisiuum totius: siue sit iuramentū decisiuum alius partis: vt puta super aliquali positione, vide tex. qui dicit ibi: & ita cætera sententiæ capitula. No. ex hac l. q̄ † ille, qui recusat iurare, licet causa quare noluerit iurare non allegauerit corā primo iudice: tñ eas poterit allegare coram iudice appellationis, secūdū quod gl. intellexit. vide tex. in ver. ipse aūt. & vide gl. super ver. attesteſ. & gl. super verbo, auxiliū. Op. ff. eo. l. manifestæ[c]. Dicūt quidā, q̄ illa lex hodie corrigitur: quia indistinctè hodie pōt iuramentū recusari sine causa. Alij dicūt cōtra, † & veritas est: quia sine causa nō pōt recusari: vt hic dicit tex. Hoc etiā apparet: quia si sine causa recusat, pōt haberi p cōuicto. † In hoc tamen est aduertendum: quia non cogitur causam dicere, quando non vult iurare. Quæro de quo iuramento loquitur lex ista. Respond. quædā glosella dicit q̄ refertur ad iuramentum necessariū tantū. Hoc est falsum; † quia tex. in ver. sin autē is &c. expressè loquit̄ de iuramēto voluntario, vel iudiciali. Quæro, qd vult dicere tex. ibi[d]: neq̄ periurij, neq̄ iusti dispendij. Glo. dicit multum notabiliter, q̄ neuter neutri condemnatur in expensis. Vide glo. super ver. dispendij. quā no, † ex hac gl. dicunt quidam q̄ ille, qui vicit in prima causa, si in causa appellationis succumbit, nun quam damnatur in expensis[e]. quod debes intelligere verum, quando in causa appellationis succumbit ex nouis p̄bationibus, ita loquitur hic. secus si ex primis actis succumbit, vel apparet prima sententia manifestè iniqua. Ita no. Ioan. Andre. in c. iuris ignorantia. de regu. iu. lib. vj. per Innocen. extra, de dolo & contuma. c. finem. Dixi tibi, vt videtur mihi, ff. de iudic. l. properandum. §. sinautem alter &c.

1 ☞ *Iudex potest statuere procuratori terminum ad faciendum comparere principalem, quòd ueniat ad iurandum, uel respondendum positionibus.*
2 *Iuramentum, quando in absentia committitur, iudex, in cuius iurisdictione pars degit: si coram eo iuratur, remittit acta ad iudicem causæ.*
3 *Quando iuramentum committitur in absentia, debet statui terminus parti, ut compareat ad uidendum iurare.*
4 *In arbitrio iudicis est, declarare cuius expensis fiat iuramētum in absentia.*
5 *Pendente iudicio super uno capitulo, non impeditur iudicis officium super alijs.*

f His de præsentibus.

f Iste est notabilis §. & ponit valde pulcherrimam pra
1 ctícam. Nota primò † q̄ iudex potest procuratori statuere terminum ad faciendum comparere principalem quòd veniat ad iurandum, vel respōdēdū positionibus. Not.
2 secundò † q̄ quando iuramētū cōmittit̄ in absentia, hoc oportet fieri sub fide gestorum[g]. hoc est, q̄ iudex, coram quo causa agit̄, scribat iudici illius loci, vbi pars degit vt si corā eo iuretur, remittant acta[h] ad iu
3 dicē causæ principalis. No. tertiò † q̄ quando iuramentū cōmittit̄ in absentia, debet statui terminus parti, vt ad illū locū cōpa
4 reat ad videndū iurare partē, vel testes &c. Nota quartò † q̄ cuius expensis[i] † hoc debeat fieri, hoc est in arbitrio iudicis. Nota
5 quintò † q̄ pendente dilatione super vno capitulo, non impeditur[k] iudicis officium super alijs capitulis, non præiudicialibus. quod perpetuò tene menti &c.

de respondente positionibus, q̄ est dominus: & de materia vi de quæ dixi post Bar. to. in l. qm̄. & in l. si qñ. ff. de test. & Ro. in l. accusare. §. fin. ff. ad Trebel. & vide oīno gl. & ibi Bart. in l. ij. §. de sendi. ff. q. ex causis in pos. ea. et Ioan. And. in rub. extra, de iur. calum.

k ¶Nō ipedit̄. Et not. Bar. in l. fi. in ij. col. ff. de feriis. & in l. ij. de re iu. & in l. siue pars C. de dil. & qd̄ not. Bar. l. iij. de ap. reci.

☞ POMATES.

l ¶Quæro qūo. Vide Soc. cōsi. clix. col. ma xime iiij. vbi sequit̄, inducēdo ad pulchrū casum.

m ¶Per testes. Et ex hoc cōcludit Pau. de Ca. in cōsi. ij. qd̄ incipit, in Christi noīe amē. p euidētia eius qd̄ quærit̄ &c. q̄ acta pñt per testes p̄bari, etiā si nulla scriptura reperiatur.

n ¶Probaret̄ negatiua. De modo p̄bādi negatiuā, adde quod no. gl. & Bar. ff. de erro. aduo. l. errores. & qd̄ no. gl. in l. eos. de of. magist. tex. & ibi Bart. in l. cū qs. C. de vsuf. & hic no. & ad de Bar. in l. Titiæ textores. de legat. j. & Bal. in l. iustū. C. de edē. & tex. & Bar. in l. cū testa. j. de testa. manu. & Bal. in l. hi q̄ ad ciuilia. de appe.

1 ☞ *Negatiua probatur per scripturam.*
2 *Scholaris quòd non sit in matricula, probatur in inspectione matriculæ.*
3 *Quem non soluisse collectam, probatur si in libro soluentium non reperitur.*

Vm quis.

Iuramentū retractat̄ prætextu testamē
1 ti de nouo reperti. h. d. vide tex. ibi: circa p̄incipiū ibi postea aūt manifestū nihil ei &c. quæro, qūo[l] pōt ista negatiua p̄bari, nihil fuisse ei relictū. Glo. dicit, p̄ scriptu
m ram testamenti, non per testes. Alij dicunt etiam per testes[m]. & istud puto verū. No. ergo † primò, q̄ per scripturam probarctur
1 negatiua[n] hoc modo: inspecto testamento non reperitur ibi Ti
2 tio legatum: ergo non est legatum. Facit † ad probādum q̄ scho
3 laris nō sit in matricula, probatur per inspectionem † matriculæ. facit etiam ad probandū, q̄ aliquis nō soluit collectā: quia inspecto libro soluentiū collectā, non reperitur ibi. & valet ad multa. Simile potest probari per testes, qui dicunt se interfuisse testamēto: & tunc non fuisse relictum.

Si certum petatur. *Rubrica.*

LEX I.

Neque æquam.

Hæredes tenentur ad debita pro portionibus hereditarijs, nullo respectu habito ad prælegata. hoc dicit ista lex, &c.

LEX II.

Vamuis.

Ex mutuo rei alienę, nascitur nobis actio, si fuerimus stipulati: quæ poterit cedi domino. h. d. Oppo. de l. ij. §. appellata. ff. eodem. Sol. Hic mutuum fuit reconciliatū stipulatione. Quę rit glo. an ista stipulatio impediat actionem oriri ex numeratione. Glos. plenè examinat in l. certi condictio. §. quoniam. ff. eod. Cy. refert hic. Tetigi in l. si ita fuero stipulatus. & in l. cùm enim. ff. de noua. Quæro, quid si pecuniam alienam, quam dedi mutuo, & sum stipulatus, dominus repetat. Item quid si dominus non repetat, nec ego fui stipulatus, & ille non vult consumere? Istas quæstiones format hic glo. & de verbo ad verbum eas ponit in l. nā & si fur. ff. e. Dic vt in gl. & ibi plenè examinabimus.

LEX

LEX III.

Os qui.

Vbi quis exercet officium, non potest exercere fœnus. h. d. Videbitis in l. principalibus. ff. eo. &c.

1 ☞ *Alteri per alterum in mutuo, & in debito propter pecuniam quæritur.*
2 *Expressa reprobatio actus facti nomine meo, quando requiratur.*
3 *Ex cōtractu alterius meo nomine celebrato, si ratū nō habeo gerēti q̄ritur actio utilis.*

Si absentis.

Subtilis lex est ista. Si pecunia aliena absentis dñi nomine mutuetur, ei quæ ritur actio: q̄ si ratum nō habet, mutuāti cedere cogitur aliàs vtilis ei cōpetit. h. d. Opp. alteri per alterū non pōt quæri actio: vt l. stipulatio ista. §. alteri. de verb. obli. Sol. Fallit in mu
1 tuo, † & etiā in debito, propter singularia præcepta pecuniæ: vt hic, & l. certi cōdictio. §. si numos. & l. singularia. ff. eo. j. de cōdi. indeb. l. si per ignorantiā. Itē opp. q̄ huic nō poterit q̄ri actio, cū ratū non habuerit: ergo negotiū ad eum nō pertinet: vt l. si pupilli. §. vnde quæritur. ff. de neg. gest. Sol. Dicūt quidā, q̄ hic primò habuit ratū, postea nō vult habere ratū, per restitutionem in integrū vnde actio iam erat sibi quęsita. Istud licet in se sit verū tamen est diuinare. Dicas ergo q̄ ei absenti, & ignoranti, & ratū non habenti, quæritur actio ipso iure, vt hic. Nec obstat. §. vnde quęrit̄. qa hic est negotiū suū quodāmodo ipso gestu, vel re ipsa ideo pertinet ad eum nō expectata ratihabitione. Vel verius dicas, hoc est speciale propter singularia præcepta pecuniæ mutuatę, vt s. dixi. Quæro, dicitur hic, reprobato nomine: qualiter reprobauit istud nomen? Dicunt quidā, petendo restitui in integrū sed, vt dixi. istud est diuinare. Alij dicūt, q̄ reprobat expresse dicendo, nolo agere. & ista est vera, vt statim dicā tibi. Alij dicunt q̄ tacēdo eo ipso q̄ non habet ratū, videtur reprobare. qd̄ gl. nostræ non placet. Et sic remanet vera præcedēs, q̄ requirit̄ reprobatio expressa. Pro hoc facit l. si filius. ff. ad Macedo. & qd̄ no. in l. quo enim. §. j. ff. rem ratā ha. secundū glossellā Rogerij, qui dicit non reprobare ratihabitioni par est. Sed contra istā gl. facit l. procurator ad exhibendū. §. fi. & l. quo enim. §. j. ff. rem ra
2 tam hab. Sol. † Quādoq̄ aliquid est factū nomine meo, per qd̄ mihi quæritur, vel alius mihi obligatur: tunc non improbare est approbare. Requirit̄ ergo expressa reprobatio ita debet intelligi hæc lex cū iua gl. ideo enim dixit reprobato nomine, quasi expressa reprobatio requiratur. Si verò est factum aliquid meo nomine per quod mihi præiudicatur tunc non est necessaria expressa reprobatio: sed qui nō approbat, reprobat: vt legibus contrarijs. Fallit in casu d. l. si filius. ad Mace. Dixi plenè in d. l. quo enim. §. j. Glo. format vnam quæstionem, quam dic vt in ea. &
3 tene vltimā solu. Vltimò nota † & tene menti tex. q̄ ex contractu alterius nomine celebrato, si ille ratū non haberet, gerenti competit vtilis[a] in eo quod ad illum contrahentem peruenit. Concordantiæ sunt in glossa.

a ¶Competit vtilis. Et intellige cū oībus qualitatibus, & conditionib⁹ cohærētib⁹ psonæ tertij: vt sing. declarat Bar. l. fundū. ff. de act. emptio.

b ¶In priuata scriptura. Et istud idē tenet Pau. de Cast. in cōsi. j. quē vide. qa Bar. recitat̄ cōtrarium &c.

c ¶Simulatiōis. Adde bal. ff. ad postu. l. si sub specie. & vide bar. late in cōsi. Pet. Nicolę & qd̄ no. Bar. l. Lucius. ff. depositi. et bar. in l. emptor. de aqua plu. arcē. & Bal. post Bar. l. d. l. si sub specie an exceptio non numeratæ pecuniæ sit exceptio simulationis. de pactis.

☞ POMATES.

d ¶Eo qd̄. Vide simile tex. & ibi Bald. & Pau. de Cast. & doc. in l. licet. ff.

1 ☞ *Exceptio simulationis dicitur, quando obligatio est facta ob causam nō ueram uel fictam.*
2 *Si debitum est ex una causa, & in instrumento confiteatur ex alia causa, non dicitur instrumentum simulatum.*
3 *Debitum ex una causa, potest conuerti in debitum ex alia causa.*

I ex pretio.

Ista est bona lex. Debitum ex cā potest conuerti in aliam stipulationem, non pacto nudo, ex iteruallo apposito: secus si incontinenti. h. d. hæc l. & l. si pro mutua. j. eo. Opp. ad l. si ex pretio. de l. singularia. ff. eo. Sol. Ibi pecunia debita ex vna cā erat solutioni parata. vñ nuda conuentione in causam mutui pōt conuerti, vt ibi no. Sed si nō esset parata solutioni: distingue aut vis cōuertere in cām mutui p̄ stipulationē, aut pacto nudo. Et si pacto nudo: aut incōtinenti, aut ex iteruallo: vt istis ll. Ex hoc habes: statuto ciuitatis huius caueť q̄ cōtra instrūm confessionatum, seu guarentigionatum, posit opponi exceptio simulationis[c]. Dico, & ita de facto obtinui, † q̄ illa dicitur exceptio simulationis, qn̄ promissio est facta simulatè ob causam nō verā, vel non iustā. Ita loquitur ti. plus valere qd̄ agitur. l. j. & j. de con
1 dic. ob cau. quasi † dicat, qn̄ debitū in veritate est ex vna cā, licet in instrō cōfiteať vt debitū ex alia cā: non dicit̄ instrūm simulatū: quia obligatiōis substātia nō deficit: vt hic dicit tex. Et debitum
2 † ex vna cā, pōt conuerti in debitū ex alia cā. Tene menti &c.

N On vnde.

Vtrum ille, q̄ agit certi cōdictione ex mutuo, debeat probare pecuniam mutuatā fuisse suam propriam. Hic tex. videť qd̄ sic. Certè si pecunia cōsumpta est, non est dubium q̄ non debet probare: quia etiam si fuisset aliena, mutuum esset reconciliatum cōsumptione. Sed si non esset consumpta: de hoc sunt opi. tangitur in l. nam & si fur. ff. eo. & ibi. Deo duce dicemus, &c.

1 ☞ *Vnus ex pluribus socijs unius mercantiæ, non potest agere insolidum pro rebus societatis sine mandato.*

Vm te.

Si plures simul mutuant, quilibet agit pro parte, nisi actū fuerit, vt essent duo rei credendi, vel alteri ab altero esset mandatum. hoc dicit.

No. q̄ duo rei credendi possunt constitui. de duo. reis debendi non est dubium, vt vidistis in l. si non singuli. §. eo. & l. penul. j. de duo. re. & l. eandem. ff. de duobus reis. Facit ista lex quòd
1 † si plures sunt socij vnius mercantiæ, quòd vnus non potest agere insolidum pro rebus societatis, nisi habeat mandatum ab alijs. dixi plenè in materia de duobus reis. optimè facit. ff. de exerci. l. j. in fi. cum legibus sequentibus.

O quòd.

d Plures vno instrumento possunt obligari. Item vnum debitū in aliud, potest per stipulationem conuerti. hoc dicit. An autē plures debitores vno libello possint conueniri, dixi etiam in materia de duobus reis. l. iij. in fi. Tetigi in l. supra iter. §. Cassius. ff. de aqua plu. arcen.

t

a ✠ P. P A V. P. ¶Incēdiū. Limita istā regulā nisi casus fortuitus cōtingeret ,ppter pers'onā creditoris & eius respectu. Vide Com.cōsi.clxxxv.incl.ter Laurentius.in ij.col.in prin.& alia quæ ad Bar.in l.creditor.ff.de solutionib.

b ¶Non liberat. Vide per Ang.& Moder.in l.si ex legati.de verbo.oblig.

c ✠ POMATES. ¶Quod hic dicit. Limita istū tex.no.quē ex clamat Paul. de cas.in l.Titius.de præscrip.ver.Rationē attigit ibi ad Bart. & sequit in l.si ex legati causa.ff.de ver. oblī.ad fi.& Jas.in l. Titius.in ij.notabili. ff.de præscrip.verb.

d ¶Sed nouo iure. Ista auc.de consuetudine

Vbi. fallu- cum mus ff. si- mque habes. sup eadem mihiuid temba ff. sicet pea.

nō seruat in publico instrumento,in quo sufficiūt duo testes: sed solū seruabitur ī chirographo,& priuata scriptura:secundū Jac.de Bel.in l.fi. facit quod idē no.in l.neque.ad Velleia.

e ¶Correcta. Vide gl. magistrā in corpore de fide instru.ş.fi.

f ¶In l.j.Sed quando debet solui salarium aduocato,vide ī l.archiatri. alias Antioch'.& ibi Bar.C.de ,pfes.et medi.li.x.quamdonec lis pēdet,non debet solui.ş Bar.latē ī l.j.ş.diu'. & ¦var. & extraor.cog.

g ¶Quoties. Adde Ludo.Rom.cōsi.cccxx. ī materia sequestrationis. Andr.Barba.

g ¶Quoties. Et adde ꝙ sicut rerū mobilium fit sequestratio qñq; vt hic.ita etiam ritis casib' poterit interdici alienatio immobilium.in l.de pollicitationib'.ff.de pollici. et adde sed'm Bar.ī l. fi.de edi.diui Adria. tol. ꝙ tenet sequestratio possessionis, cū duo veniūt ad arma,& mādat' utriq; ne accedāt ad possessionē sine licētia iudicis. Et de materia vide Ant.de But.ī c. ij.de eo q; mitī poss. causa rei ser.& adde qd' dixi ş.adde Bar. ī l.sed & si vsusfructus.ş.si inter duos. de vsufruct.& gl.in c.dilectus.de sequestra.possess.& Specul. tit.de expē.ş.postremo.per totū.& dicit Bar.per gl.in l.j.ī fer. qd' semper valet sequestratio cōmissa ,ppter sequestrationē, nisi satisfaret: ꝙ tenet Bal.in l.fi.ş. vbi ī rē actio.et ī loco vbi qs fortiē forū.

h ✠ P. P A V. P. ¶Sequestratio. Regulariter non debet fieri seq̄stratio fructuū,nisi teneat rixa vel alia iusta cā subdit.Vide Com.cōsil. clxvij.ad finē.& circa istā materiā seq̄stri,an regrat' ꝙ cōstet de debito p instrūm vt possit fieri: & an requiratur citatio partis,& multa alia,vide per Jas.in l.si fideiussor.ş.fin.per totum.ff.qui satisda.cogantur.

i ✠ P. P A V. P. ¶Permittitur. Descriptio semper sit permissa.licet enim non deberet fieri inuentarium,vide Bald.& Sali.hic.Bar.in l.j.ş.pe.ff.de ven.

INcendium.[a] Casus fortuitus non liberat debitorē quātitatis,vel generis. hoc dicit. Oppo.de l.quòd te.ff.e.Sol.Ibi loquitur in debitore speciei: secus in debitore quantitatis. Item quòd hic dicit de debitore quantitatis, fallit quando quantitas debetur respectu certæ speciei: vt ff. de noxali.in l.electio.ş.si is.de pen.l.quæsitum.in prin.j.de iur.emphy.l.j.&c.

s I in rem. Qui pro alio soluit,pōt ab eo repetere,& c.h.d.

EVm qui. Inspicitur cuius contemplatione quis mutuet: non cuius contemplatione quis accipiat.hoc dicit. Materia huius legis est plenè in l.sī pupilli.ş.j.de nego.gest.

MVtuæ. Subscriptio vt testis non obligat eum,qui nec ꝙ accipit,nec ꝙ stipulanti promisit.hoc dicit.

NOn aduersus. Creditor nō potest cogi à debitore,vt eo dimisso agat contra debitorem debitoris,hoc dicit.

QVisquis Iudices ī prouincia,in qua iudicat,fœnus excrescere non possunt, & qui pecuniam pro honore dat,exilij pœna punitur.h.d.

VPer chirographa rijs.Si contractus excedit summā quinquaginta librarum auri,tres testes debent adhiberi in instrumēto obligationis,vel liberationis.hoc dicit. Opp. j.de test.l.testium. Dic vt ibi. Ista lex recipit limitationem authen.sed nouo iure. quam vide &c.

☞ *Quot testes requirantur in instrumentis.*

1 *Notarius,q; cōnumeretur in numero trium testium.*

2 *Comparatio instrumenti, ad quod instrumentum fiat remissiuè.*

3 *Contractus in scriptis celebratur quando hoc agitur.*

4 SEd nouo iure[a] legē nostrā sunt quærenda tria,quæ tanguntur hic per gl.† Primò quæritur,quot testes requirātur in instrumentis. Gl.tua distinguit vtrū cōtractus fiat super minori summa libræ auri, vel maiori. Primo casu sufficiūt duo testes,ad plenā probationē,non distincto vtrū in scriptis, vel sine scriptis,in ciuitate,vel extra ab imperito literarū,vel non:vt in auc.de fide instru. ş.fi.Secūdo casu,aut cōtrahit imperitus literarum in scriptis, & in ciuitate,& requirūtur quinq; testes,qui oēs debent subiscribere cū ipso cōtrahente,vel alius pro contrahēte subscribere,vt in hac auc.Dices tu: quomodo pōt contrahens se subscribere, cum ponas eū imperitum literatū? Rñ.imperitum literatū intellige secūdum Odof. illum,qui nullas scit literas, vel scit modicum:vt isti mercatores,qui nesciunt scribere,nisi in vulgari. Si verò contractus celebratur sine scriptis tunc requiruntur tres testes. Idem si contractus celebratur à perito literarum. Ita dicit gloss.vt in authen.de fid.instru.ş.ij.& ş.sed & si instrumenta.quod est multum notandum, vt semper aduertatis,si instrumētum excedit,summā centū florenorū: requirātur in eo tres testes,secūdū gl.Hoc etiam tenebat Odof. Alij dicunt,ꝙ isto casu sufficiunt duo testes.& hoc tenebat Iac. de Bel.& hoc si instrumentum est publicum.Nec obstat d.ş.ij. & ş.sed & si instrumenta.quia ibi loquitur,quando erat priuata scriptura,& quis volebat ad eam facere comparationem.& domi.Cy.hic hoc non firmat:licet tangat Specu.in titu.de teste. ş.restat de numero.videtur tenere ꝙ duo testes † sufficiant.do. Joā.And.in c.pluralis locutio.de reg.iur.lib.vj.videtur ponere idē.Dicit enim ꝙ regulariter duo testes sufficiūt;excipit,quādo contractus fit in scriptis ab imperito literarū in ciuitate &c.Sed quod sit sine scriptis,nullā exceptionē facit.Tu dicas,vt saluemus instrumēta,quæ quotidie fiūt,ꝙ † in numero dictorū trium testiū cōnumeretur tabellio,secūdū quòd gl.dicit in præcedēti mēbro,vbi requirūtur qnq; testes.Si verò cōtractus fiat in rure, remanet in eo incorrecta' l.C. † Quæro,de cōparatione instrumentorū,ad ꝙ instrumētum fiat cōparatio:de quo dicemus in l. cōparationes.& auc.ibi posita.j.de fi.instru. Quæro,† quando contractus dicatur celebrari in scriptis.Rñ.quando hoc agitur vt in scriptis celebrētur:vt dicit gloss.

1 2 3 4

De suffragio. *Rubrica.*

Continua vt in glossa.

LEX vnica.

I qui desideria.[f] Salarium aduocato[f] ,pmissum cōdictione ex hac lege petit, & si res mobiles pro salario tradātur,traditio sola sufficiet. Sed si immobiles,debet cōtractus in scriptis celebrari,& vera traditio sequi.Et si aduocatus inuaserit,restituet:& actione priuabitur.h.d. Diuiditur in quatuor partes. Primò,qñ salariū promittitur. Secūdò,qñ traditur ,p salario res mobilis. Tertiò,quādo res immobilis. Quartè,quādo aduocatus fuit adhibitè. Secūda ibi:sed si quid eo nomine.Tertia ibi;ꝙ si prædia.Quarta ibi:quod si quis. propter hanc vltimam partem,quæ punit aduocatum violentum,Rof.ponit istā constitutionem inter constitutiones,quæ puniunt violentos: & ibi eam totam commentatur. Oppo.quòd imò petendum sit certi condictione ex stipulatu:vt Instit.de verbo.oblig.in prin.Sol. Distingue vt hic in prima glo.Circa hanc legem gloss.quærit multas quæstiones,& omnes melius determinat pro aduocato. & c.licet in quibusdam.reprobetur per doct.in quo non curo multùm insistere: ideo dic vt in gloss.& per Cyn.& per Roffre. in suis libel.&c.

De prohibita sequestratione pecuniæ. *Rubrica.*

LEX vnica.

g VOties.[g] Sequestratio regulariter est prohibita.hoc dicit. Oppo.de l.si fideiussor.ş.fi.ff.qui satisd.cogan. Ista est regula,quòd sequestratio[h] est prohibita: fallit in casibus qui hic not.in gloss.quam vide, & signa. Quæro, video quòd est prohibita sequestratio:sed pone quòd ego volo quòd non sequestretur,ex quo non potest fieri: sed volo quòd scribantur qui res sint in domo, & qui fructus percipiantur in domo: vt possint res facilius probari.Certè ista descriptio permittitur,[i] licet non sequestratio. Text.est no.in l.j.ş.penult.ff.de ven.in possess.mit.licet in contrarium faciat l.defensionis facultas j.de iure fis.dic vt dixi in d.ş.penult. Quærit gloss.vtrum quando res sequestrantur, perdatur possessio. Gloss.dicit quòd sic: vt in l.interesse.ff.de acquiren.possess. Examina hoc, vt ibi plenè dixi.& per Cyn.hic &c.

g h i

De condictione indebiti. *Rubrica.*

1 ☞ *Sententia quando faciat cessare repetitionem.*

Lex

in possess.mit.Bartol. in l.fi.ī prī.ff. de acqreis.ī l. Imperatores. ş.fi.vbi Mod.& cæteri.ff.de app.in l.facultas.C.de iur. fis.li. x.in l. post cōtractū. ad fi.de don. Ant. de But.in c.ij.de sequest. pos.& fruc.bon' tex. in l.cū dñi horreorū. in y' ş ibi sunt describere.ff.locat.quē alle. Ang. in d.l. Imperatores.etiā si non esset aliqua suspicio fraudis.Ita Bar.in l. fi fideiussor.ş. fi.ff. q fatisd.cogan.circa fi.alle gans ad hoc Andreā de Baru. in d.l. facultas.C.de iure fisci.In cōtrarium vide oino Ang.ī l.fi.C. de anno. & tribu. Et ꝙ discussio sit semper permissa,etiam vbi quis nō tenetur facere inuentariū,vide no. Com. consi.lxxxviij.De q habes ad Bar.in l. cū apponas.ş.nō aūt.C. de bo. q̄ lib. ad Bart. & ideo Bal. ī quodā suo cōsilio incipiē.in Christi noīe amē. petit' tutor à matre volut ꝙ licet testator remiserit inuentarij confectionē tutori ta men pati debet tutor scriptionē bonorū fieri, ne bona baratentē. Et ideo Pau. de Cast. cōsi.cxcj.ici.antequā ventū ad dicta dubia in prin.voluit ꝙ si testator remittat vxori cōfectionē inuētarij vxore vsufructuaria relicta ꝙ nō obstāte tali remissiōe poterit cogi ad cōficiēdū fieri iuētariū vel ad patiēdū fieri,descriptionē bonorū,ne trāseat ī fraudē. Idē ale.cōsi. lviij.in ij. vol. Vide Cur.ī ista l.j. ī v.seu xvj.col. g allegat illud cōsi. Pau.de Cast. cōsi.cxcj.ad illud qd' dictū est ş. ꝙ etiā cessante omni suspitiōe potest fieri descriptio bonorū. In cōtrariū, vide Ang.ꝙ illū tex. in l. fi.C. de anno.& & tribu. li.x. Quod si fiat fine causa dicit pars grauari, dicēdo ibi esse textū de hoc. Et pondera Paul. de Cast. in l. si dñi horreorū.ff.locati. Et vi de Bal.ī l.facultas.in ij.col.C.de iure fisci. ꝙ petens eā debet docere de suo interesse & vide Jas.ī d.l.si fideiussor.ş. si satisdatū.ad finē ff. q satisd. cog. Itē qñ descriptio non sit fienda, nisi cū aliqua causæ cognitiōe,& ,ppter aliquā suspicionē,vid' Ang. in apostil.ad Bart. in l.j.C. de apoch.pub. libr.x. Quòd autem fieri pōt descriptio, vide Imo.in d.l. Imperatores.ş.fi.colū.j. de appel.

LEX I.

REcuniæ.[a] Indebitū ex causa iudicati solutū nō repetitur:& in actionibus strictī iuris nō veniūt vsuræ,etiā post litis cōtestationē.h.d.ista bona lex.Opp.ꝙ & ex alia causa solutū nō repetit:vt j. eo.l. ea q̄.Sol.Glo.fatet † ꝙ sententia facit cessare repetitionē,[b] Cōtra.ff.de iu.l.si prætor.ş. Marcellus.& l.in cōmodato.in fi.& l.rem mihi. ff.cōmo.de cōdi.sine causa.l.si fullo. Dicit glo.ꝙ illud,qd' hic dicitur, ꝙ sententia inhibet repetitionē,fallit in casibus dictarū legū. Alibi videtur dicere gl. quod verū est, ꝙ non pōt repeti per cōdictionem indebiti,vt hic:sed per condictionem sine causa. Ita no.ī l.si fideiussor.ş.in omnibus.ff. mā. Ita etiā no.in l.si sine.ş.quod si,pcurator.ff. rē ra.ha. Doc.nostri reprobāt illas gl.& merito.[c] Nā solutū indebitū p sententiā, nullo modo pōt repeti:nisi esset causa,,ppter quā daret restitutio in integrū. Et qd' dico,non pōt repeti,intellige p actionē, per quā veniatur cōtra sniam.Sed si esset alīqua actio quæ cōtra sniam non repugnat: sed asserit eā esse verā:tūc datur repetitio.Hic est casus in d.l.i cōmodato.ī fi.& l.si fullo. cū si.

1 a b c d

LEX II.

SIcitra. Delegatus indebitè repetit à delegante, non ab eo,cui est delegatus.h.d.

LEX III.

VM & soluta. Solutū, & etiā ,pmissum potest condici.h.d.

EA quæ. In his quæ crescūt per inficiationē solutū,vel promissum indebitè, nō condicit.h.d. Quæro, q̄ est ratio huius legis. Respon. ga in istis quæ crescunt per inficiationē,soluēs,licet indebitè videbitur transigere.[d] Ita tāgit gl.in l.error ş.de iur.& fac.ign. Oppo.de l. inde Neratius.ş.fi.ff. ad l. Aquil. sed ibi à nemine erat debitū: hic verò erat debitū ab aliquo.

SIà patre. Qui non est hæres, & soluit, cùm se putat hæredem repetit.h.d.

SI per ignorantiam. In indebito soluto alteri,per alterum q̄ritur actio,sicut in mutuo.

EIdeicommissum. Idem dicit,quod l.cùm quis.ş.de iur.& fact.ign.&c.

CReditoris. Indebitū solutū tanq̄ procuratori in rem suā,ab eo repetitur. Vidistis de hac materia ī l.falsus.j.de fur. &c.

ENdebitum.[e] Soluens scienter indebitū, non repetit:& solutio in dubio præsumitur.h.d.

1 ☞ *ş. si decem.in l.si non sortem.per hanc legē corrigitur.*

SIquis. Cuius est electio in soluēdo, eiusdem est electio in repetendo.h.d. Opp. de l.si non sortem.ş.fi decem.circa fi.ff.eo.Sol.Dicūt quidam quòd ibi erat electio creditoris ab initio. Sed istud, licet sit verum in se,est tñ diuinare. Veritas † est, ꝙ ibi Vlpiani opi.ponit quæ hic per hāc l. corrigitur. Oppo.de l.planè.ff.eo.Sol.Ibi loquit' qñ erat duo rei debēdi:tūc ipsi non hñt electionē in repetēdo,ne forte in eligē do sint discordes. Opp.tertiò de l.is cui. ff.de leg.ij.Sol.Ibi soluit vnā rem de debitis alternatiuè:hic soluit vtrunq;. Itē opp. de l.si nō sortē.ş.si decē.in primo casu.ff.e. Sol.Ibi nō soluit perfectè vtrūq; : sed cum deberet Stichum aut x.soluit Stichū & v. vnde illa v.debēt repeti præcisè; quoniam illa v.apparent indebitè soluta. Ex prædictis potes distinguere per teipsum.

1 ☞ *Dubitans, & ignorans,quando æquiparentur.*

PRo dubietate. Hęc est notabilis lex.Dubitās † & ignorās,quātum ad repetitionē indebiti ęquiparantur.[f] Prædicta vera sunt,quantum ad repetitionē indebiti,vt dixi: quātū ad alios cōtractus qñq; inter dubitantē,& ignorātē reperitur differentia,vt no.ff.de iur.& fac. igno.in glos.super rubri.& ff.de testa.l.de statu.Et habuistis hoc anno j.de fur.l.manifestissimi.ş.sinautem nescius & dubitās.

De condictione ob causam. Rubrica.

LEX I.

PEcuniam. Quod dat ob causam dotalē pro matrimonio illicito,per cōdictionē ob causam repetitur[g] ş.h.d. Oppo. de l. qui contra.j.de inceſt.nupt.vbi dicitur,qd' dos debet duplicari.Sol.Ibi qñ sciēter contraxerunt matrimoniū illicitum:hic quādo ignoranter.Et circa hoc dic vt habes in l. cum dotem.ş.fi.cum l.seq.ff.sol.matrimo.

Quæro,quid est hoc dictum iure condictionis.Glo.dicit id est,transitiuè lege.q.d. de eo iure,quod est condictio.Idem not.ş. titu.j.& quid velit dicere transitiuè,vel intransitiuè, quære grammaticos &c.

1 ☞ *Donatio inter patrem,& filium,quando consistat.*

2 *Donatio morte confirmata, quasi per omnia, habet Vim relicti.*

3 *Actio præscriptis uerbis datur,ut impleatur id quod conuenit.*

4 *Condictio ob causam ad resoluendum contractum, & sic ad repetendum datur.*

5 *Actio præscriptis uerbis,& cōdictio ob causam,quomodo simul concurrant.*

6 *Condictio ob causam,concurrit cum actione utili in rem.*

7 *In contractibus nominatis non agitur ad contractum resoluendum.*

8 *Donatio simplex est contractus innominatus.*

9 *Donatio ob causam,est contractus innominatus.*

10 *Condictio ob causam,an habeat locum in contractibus nominatis remissiuè.*

11 *Stipulatio est contractus.*

LEX II.

SIvt proponis. Si donatarius sibi non impleuit pactū in donatione appositū, ad reddēdū qd' accepit hac condictione tenetur.h.d. Oppo.inter patrem & filium non consistit donatio: vt l.ij.ş.de inoffi.dona.Sol.† Quod hic dicit, sororituæ:intelligas emācipatæ,vel ex alio patre nata: vt dicit glosella.& istæ solutiones sunt claræ, & veræ,vel fictæ dic: licet

a b c d e f g

¶Permittitur.Adde Bar.ī l.Imperatores. ş.fi.de appel.q̄ ibi ꝙ mod. & de materia ꝙ Io.And.in regula, locupletari.ī mercu. lib.vj.& Bal.hic.

✠ P. P A V. P. ¶Pecunię.Istam regulā ꝙ solutū ex cā iudicati,nō possit tā quā indebitē solutū repeti,limita non ,pcedere qñ esset lata ,p eo q̄ aduersarius ,phibere‡ donare.Casus est singularis ī l. fi ş ponsus.ş.fi vxor. ff.de dona.iter vir.et vxor.ex clamat Roma.sing.cccviij.inci. tu scis qd' donatio. Adde tñ ꝙ licet latè indebitū solū nō repetat cōdictiōe indebiti,repetat ꝙ cōdictionē sine cā, vide Ale.no.cō.ccccxxxvj.ī iij.col.Vide latè Feli.ī c suborta.colū. vj.& seq.de re iudi. Jas.ī l.Iulianus verū debitorē col. viij. ff. de condic.indeb.

¶Cessare repetitionē.Addē tñ ꝙ solutio indebiti vigore p̄cepti facta, sine causæ cognitione repetiē vt legit & nota ij.q.j.in summa.Vid' Bar.ī l. ij.ş.graui. de admi. rerū ad ciui.ptinē.& hāc legē limita egregiē ,p Bar.in l.j.ş.denicis.in fi.ff.quod vi aut clam.

§ ¶Illas gl.ex scripto exemplari lego clarius, & meritò: nam solutum indebitè per sententiam, nullo modo potest repeti:nisi esset causa propter quam daretur restitutio in integrum, quod dico nō pōt repeti: ītelligē ,p quā veniaē contra sententiam.Sed si &c.Alexā. Lofxus.

¶Trāsigere.De hac ratione. Adde Bart. post glo.in l.eleganter.ş. fin. eodē.aliter tamen ponitur per Bald. in l.j.in fin. ş. eod.

¶Indebitum. Et primā partem huius l.limita vt dixi in l.cui ,p errorē.ff.de reg.iu.

¶Æquiparātur.An dubius, & ignorans, æquiparentur, vide in l.manifestissimi.ş.j.de fur.& no. Barto.in l.ij.ī ij.col. ff.si quis in ius voc. non ierit.

¶Repetitur.Et materiam huius legis, vide latè examinatam per Barto.post. glo.in l.fin.ff.de condic.sine cau.& folet limitari hęc lex cum materia per casum l. pe.ff. quod fal.tuto. autho. videlicet nisi tradens in dotē fuerit in dolo. & vide Bald.hic.

¶ Cõcurrãt. Nota q̃ vtilis rei vendicatio cõcurrit cũ cõdictione ob cãm. & firmat Bal. ĩ l. j. pxi. in v. col. in versi. iam venio.

¶ Debet dari. Adde an donatio sit cõtractus innominatꝰ, vide Bar. in l. fi. ff. eo. & in l. iurisgentium. in prin. de pac. et ĩ l. Arist. de do. Bal. hic tenet, q̃ sit cõtractꝰ nominatus ẽt hodie.

P. PAV. P.

¶ Stipulatio. Vide no. Alex. cõsil. xvj. in ij. vol. ĩcĩ. dicto themate. Alex. & Imo. ĩ l. j. ff. de pac. vbi Ale. distinguit q̃ ad finẽ repetẽdi casu quo aliquis nõ impleat seruat naturã contractuũ innominatorũ, vt ibi per eũ. quẽ vide. Sed eũ reprobat illa sua distinctiõe in ru. ff. de ver. ob. vbi latissimè tãgit, an stipulatio apposita sup cõtractu innominato reguletur secũdũ eius naturã. qd' etiã ipse latissimè tetigit in l. cum mota. C. de trãsac. vbi refert contrarietatẽ bar. in hoc. Sed vltimo loco i d. ꝛu. aliter cõcludit. Vide etiã Ale. de Aret. ĩ d. rub. & Pau. de Ca. & alia allegata per Ias. vbiq; ga iste est passus ambiguꝰ. Et bene põdera tex. ĩ l. precibus. in aduersatiua. si verò. J. de rer. permu. qa ĩ illo textu ꝓbat q̃ ad finẽ repetendi data ex capite causæ non secutæ nõ seruat naturã cõtractus innominati, super quo interponitur. Quẽ textũ põderat Ias. in d. rub. & in d. l. j. de pact. Et allegat Ro. in l. sciendũ. de ver. ob. prout etiã allegabat in d. l. cum mota. Vide etiã aliquid per Fel. ĩ c. j. extra, de pact. in vij. declaratione. & alios Mod. in d. l. cũ mota. & in l. j. ff. de pact. & in rub. ff. de verb. ob. Bal. sed'm do. Barto linum. in j. col. trãsit cũ Bar. hic, etiam inquantum ad hoc vt nõ habeat locũ repetitio cõtra nõ implẽtem. Et sic cõtra Alex. in d. l. j. ff. de pac. ideo bene nota. Vide etiam Soci. in d. rub. in pe. & vlti. charta.

¶ Stipulatio. Adde tu ad Bart. hic, & vide Alex. in cõsi. xv. co. j. in ij. vol. & in cõsil. lxxvj. in princi. in v. vol. & not. Bar. in l. cũ mota. ff. de trãsac. intellige vt per Ale. in d. consilio. lxxvj. Strab.

POMATES.

¶ Innominatũ. Vide Ale. & ibi Mod. in l. filiusfa. §. diui. ĩ j. co.

donatio ab initio non valuerit, tñ quia cõfirmatur morte, si non implet quod conuenit cõuenitur condictione ob causam. hoc quidã reprehẽdunt: quia illa donatio morte confirmata assumit vim relicti: & in vltimis volũtatibus trãsfertur dñium ipso iure: vnde nõ posset agi condictione ob cãm. Si ꝓ volumus sustinere gl. possumus dicere, q̃ quasi p̃ oĩa habet vim relicti, vt vidistis. j. de do. inter vi. & vxo. l. res. & l. donatiões.

Itẽ opp. & vr̃ q̃ debeat dari actio prẽscriptis verbis ad implendũ promissa, nõ cõdictio ob cau. vt l. naturalis. §. j. de prẽscr. ver. l. hæreditatẽ. ff. de do. & j. de don. l. cum res. Solu. Fateor q̃ vtraq; datur, sed ad diuersa. ꝓ Nam actio prẽscr. verb. dat' vt impleatur qd' conuenit, vt in cõtrariꝰ. Cõdictio ꝓ ob causam datur ad resoluendũ contractũ: & sic ad repetendũ qd' est datũ: oritur eñ extra id qd' agitur: vt l. si is qui. in fin. ff. cõmo. Et ideo qñ in cõuẽtiõe fuit dictũ, vt si hoc non obseruares, redderes: prout fuit ĩ casu legis nostræ, posset etiã agi actiõe prẽscri. verb. vt reddatur; quia hoc fuit cõuentũ: & sic agitur ad obseruationẽ promissorũ. hoc nota. in l. j. ff. de do. & ibi plenè dixi. ꝓ Sed tũc opp. qñ act. prẽscrip. verb. & cõdictio ob causam cõcurrãt [a] simul, cõtra l. quoties. ff. de prẽsc. ver. Rñ. quia habent originẽ ex diuersis fontibus: nã cõdictio ob cau. datur ga ꝓmissa nõ obseruãt, & actio p̃sc. ꝙb. datur, ga ꝓmisisti reddere. Itẽ oppo. q̃ non posset agi cõdictione ob causam, cũ dat' in remut. l. quoties ĩ de dona. quæ sub modo. & nemo cõdicit rem suã: vt l. fi. vsufr. quẽadmo. ca. Sol. ꝓ Ibi datur in rẽ vtilis, quę cõcurrit cũ cõdictione: secus in rem directa.

Itẽ opp. de l. aliàs vendit. j. de act. emp. s. de rei ven. ꝓ vbi nõ põt agi ad resoluẽdum cõtractũ: sed vt impleat qd' cõuenit. Solu. Illud est verũ in cõtractibus noiatis: secus in cõtractibus innominatis: ita loquit̃ hic.

Sed tũc opp. donatio est hodie cõtractus noiatus, cũ cõtrahitur pacto nudo: vt l. si qs argentum. §. j. de do. ergo nõ debet dari [b] cõdictio ob causam in casu nostræ legis. Sol. Dicit gl. speciale est hodie in cõtractu donationis. Vltramõ. dicũt q̃ cõtractus donatiõis olim, & hodie, fuit cõtractus noiatus: habet cñ elegãs nomen, sicut cæteri cõtractus: ergo &c. vt l. iuris gentiũ. circa prin. ff. de pac. ꝓ Quid dicemus? Breuiter dico, & puto qd' donatio simplex olim & hodie fuit cõtractus noiatus: donatio ꝓ verò, quæ fit ob causam, non est propriè donatio, sed magis ob causam datio: vt l. j. ff. de donatio. meritò dicitur contractus innominatus & olim & hodie. Opp. de rescin. vend. l. ea. Solue vt ibi. Item oppo. de l. cum te. j. de pact. inter empto. Solue vt ibi clarius dicã: ꝓ tan in contractibus nominatis habeat locum condictio ob causam: [c] Vnum ꝓ tamen scias, quòd stipulatio [c] est contractus nominatus, vt l. j. in fine. ff. de pact. Vnde cum in omni publico instrumento notarij apponant stipulationem, raro reperies contractum innominatum [d] probari per publicum instrumentum: ideo est recurrendum ad materiam contractuum nominatorum. Tangãvobis [e] l. ex placito. j. de re. pmu. &c.

[a] Pactum de non faciendo rem sacram uel religiosam ualet.
[b] Si res datur minori cum pacto de non alienando tale pactũ impedit alienationem ab eo faciendam.
[c] Bar. & Franc. Accursij miserunt Pisas ad uidendum Panda. tas, in l. cum creditor. §. fi. de distrac. pig.
[d] Alienans quòd sibi datum est cum pacto de non alienando, quando teneatur ad interesse.
[e] Alienatio quando posit prohiberi per iudicẽ uel arbitros. remissiuè.

LEX III.

A lege. Pactum de non alienãdo rem donatam opera tur vt eius metu quis non alienet, vel si alienabit condictione ob causam tenebit. [f] h. d. Anteq̃ veniam ad cõtraria: quia ista lex loquitur alternatiuè; quęro huius alternatiuę quæ pars sit vera. In hoc sunt opi. Vna gloest quæ dicit q̃ vltima pars est vera: nã per istud pactum nõ impeditur translatio dñij in aliũ. Sed si alienaretur cõpetit condictio ob cãm. hoc probat gl. per duas rõnes. Primò: quia nemo potest condicere rem suam præter quã à fure, sed cũ detur condictio: ergo dñium erat translatum in aliũ. secũdò per l. traditionibus. §. de pac. quia per nudã conuentionẽ à traditione rei dominiũ non potest trãsferri: & ista est vera. Alij vt Rof. & Iac. de Ra. dicebant q̃ prima pars est vera, per l. fina. j. de re. alie. non alie. sed statim soluam. habes ergo sec'm gl. quã tene mẽti: ꝓ pactum de non alienando non impedit te alienare, quin in alium transferas dñium licet tu tenearis cõditione ob causam. Hoc etiam ꝓbatur in l. si ita quis. §. ea l. de verb. ob. de hoc dixi ibi. Cõtra hoc opp. de l. fi. de reb. alie. non alie. Sol. Fateor q̃ alienatio ne prohibita omnia quæ illa lege ponũtur, intelligũtur esse prohibita, adeo q̃ contra faciens incidat in pœnã, vel ad interesse teneatur: non tamen q̃ dominij translatio impediatur. Item opp. de l. ea quidẽ. j. si mã. ita fue. alie. quæ lex obstat in duobus. Primò in eo qd' ibi dicit q̃ pactũ de nõ manu mittẽdo impedit libertatem. Ad hoc rñ. q̃ speciale est ibi in libertate quæ sicut difficilius reuocatur: ita difficilius impedit. Eadem ꝓ rõne dicerẽ q̃ pactũ appositũ de non faciendo rem sacrã vel religiosam, valeret [g] & impedit illud fieri, sicut impedit libertatem. Secundò modo oppo. qa ibi veniendo contra de facto nõ incidit in pœnã: hic sequs. Sol. ibi fuit cogitatum de effectu. vt ibi plenè dicetur. Tertiò opp. j. de bo. q̃ lib. aut. excipit. Sol. Dicũt quidã ibi in vltima voluntate. Certè etiã ibi loquit̃ inter viuos. Dic ergo q̃ ibi pactum impedit quandam alienationẽ legalẽ: qa per l. in patrẽ trãsibat vsusfructus: alienatio verò ordinaria, quæ fit ab homine per traditionẽ nõ impeditur, vt ibi. Item opp. in aut. de alie. & emphy. §. sanctissimas aliàs sancimus. Sol. Ibi concurrunt duo, scilicet pactum & conditio personę, cui à lege prohibetur alienatio hic vnum tantum [h]. Et eadem ratione dicerem h ꝓ quòd si quid detur minori sub pacto non alienandi, illud pactum impediret alienationem faciendam ab eo. Item opponi. de l. si creditor. §. fi. ff. de distract. pigno. Solu. Ibi duplex est litera: vna quæ dicit nullam esse pactionem: & tunc cõcordat cum ista. Alia q̃ dicit nullã esse vẽditionẽ: & illa est vera litera ꝓ. Semel eñ cũ hoc dubiũ hic haberemus missimus vsq; ad Pisas do. Frã. Acc. & ego ad vidẽdũ Pandectas, & erat ibi de le. j. & Barb. cõsil. suo xlvij. incip. clarè scribit col. xvij. in j. vo. & in cõ. lxij. ĩcĩ. p̃clarè scribit in iiij. col. in ij. vol. vbi tenẽt q̃ vbicũq; res est prohibita alienari de iure cõi, q̃ phibitio facta de nõ alienãdo ẽt sine cã valet: adeò q̃ postea impedit alienatio ĩ casib' als à iure. Pro quo sacit q̃ vult Bal. in c. j. §. prætereà. de cap. Conta. vbi vult q̃ pactũ de nõ alienãdo ẽt sine cã valeat: adeò q̃ postea impedit alienatio in casibus aliàs iure permissis. Pro q̃ facit qd' vult Bal. in c. ꝓterea. vbi vult qd' pactũ de nõ alienan do appositũ in fuesti tura feudali operat ẽt vt nõ posit aliena ri in casib' aliàs permissis. Facit l. tutelã. iuncta gl. j. de admi. tu. Cõtrariũ tñ videt tenere Ant. in cõ cxlvij. ĩcĩ. And. Pe. Monaldi. & ad hęc vide Ale. Are. cõ. cxxij. in ci. diligẽter & mature discussis. vide etiã Ang. ĩ l. qdã testõ. §. si qs filio in ij. col. ff. ad tre. & Abb. cõ. iij. col. xviij. q. xix. in ij. vo. ĩ q. xxvj. col. xxiiij. & Fel. in c. venerabilis. de offi. deleg.

¶ Tangã vobis. Vide Bar. in l. fi. ff. eo. & cõtra istud qd' dicit hic Bar. facit qd' no. Bart. in l. cũ mota. ff. de trãsa. dũ all. l. si stipulatus de vsur. & Imo. ĩ l. stipulatiões nõ diuiduné. in x. co. de ver. ob. sed ꝓ hoc facit l. ex placito. de re. permu. & cũ Bar. trãsit Pau. de Cast. in ru. de ver. obli.

¶ Tenebit. Sed si loco tibi rem, an valeat pactũ q̃ alteri nõ loces, tex. est et ibi bal. in l. nemo. j. loca.

¶ Religiosam valeret. In contrariũ vr̃ tex. cũ gl. & ibi dicĩ l. fin. C. de pac. inter emp. & ven. ibi: humano iuri. cũ & forte melius. & vide et Bar. in d. §. ea lege. & l. ea qdẽ. C. si mã. ita fue. alie. Posses pluribus modis rñdere vt p gl. hic, vel aliter, vt p Bal. hic in fi. & vt per bal. in d. l. ea qdẽ & idẽ q̃ hic vr̃ sentire bar. ĩ l. filiusfa. §. diui. in iij. col. ff. de le. j.

¶ Vnũtñ. Scriptum exẽplar perfectè habet. Itẽ op. in aut. de alie. & emphy. §. sanctissimas. Solut. Ibi concurrunt duo: pactum & condictio personæ, hic vnum tñ. Alex. Lof. Aud.

[a] Pactum de non alienando non impedit dominij translationem & quando. nu. s. & c.

---

[1] Pecuniam. Si causa ꝓ non impleꝰ fortuito, cessat cõdictio. h. d. cũ l. sequẽ. Ad l. pecuniã. op. ff. eo. l. si pecuniam. in prin. & l. iij. §. j. gl. nõ dicit bene. hic veritas est ista, vt dicit gl. in cõtrario: & ibi dicemus latius. breuiter aut volo repetere quasi causa non secuta: & nõ possum: vt [2] hic. Aut quasi pœniteat: ga ꝓ pœnitentiæ est locus in contractibus innominatis & possum. Ita loquitur lex contraria sic.

De cõdictione ob turpẽ causam. Rub.

[1] Exceptio contra promissionem, quando fuit facta ob turpem causam, intra quantum tempus posit opponi.
[2] Exceptio turpis causæ quomodo opponatur remissiuè.

LEX I.

Iex cautione. [d] Promissionis ex cã turpi, in veritate licet in cautione cã ex primaꝝ honesta, põt condici liberatio. h. d. Istã l. habuistis in l. si sub specie. §. de postu. dic vt ibi. Oppo. q̃ imò aduersarius debet ꝓbare: nõ ille, q̃ excipit, vt l. si ex cautiõe. j. de nõ nu. pe. So. Dic illud est verũ intra biẽniũ: hic post bienniũ.

[1] Veritas, vt mihi vr̃ est: ga ibi ꝓ loq̃ in exceptione nõ nu. pec. q̃ habet locũ, qñ aliqd est ꝓmissum spe futuræ numeratiõis: hic verò nõ sub spe futuræ numeratiõis, sed ob certã cãm turpẽ: ideo nõ est ꝓpriè exceptio nõ numeratæ pecuniæ, sed doli, vel causę iniustæ, vel simulationis. ꝓ Quæro pro declaratiõe huius l. si ꝓcedit ista exceptio. dico q̃ in dicta ꝓmissiõe nulla ĩteruenit numerata pecunia: sed dicta ꝓmissio fuit ob causam turpem, & nõ exprimo cãm: vtrũ præcedat ista exceptio si non exprimo ob quã cãm. hic vr̃ tex. q̃ sic: sed tu cogitabis qñ habebis opponere exceptionẽ. Non dico modò: sed vide notata per me in l. j. j. de test.

LEX II.

Vmte. In pari casu turpitudinis potior est conditio possidentis. h. d. Gl. tangit quasdam quæstiones. qd de pignore. dic vt l. iiij. §. sed quòd meretrici. ff. eo. &c.

LEX III.

Vòd euitandi. Quando turpitudo versatur ex parte recipientis tantũ: quòd datum est repetitur & turpitudo punitur [e]. hoc dicit.

Voties. In actione stricti iuris non veniunt vsuræ. [f] hoc dicit.

Mercalem. Promissum ob turpem causam, ex parte vtriusq; non potest peti. h. d. &c.

Brestituenda. Qui recipit pecuniam vt faciat qd' facere tenebatur: cõdictione ob turpem causam tenetur. h. d. cum legibus seq.

De condictione furtiua. *Rubrica.*

LEX I.

Ræses prouinciæ. Actiones pœnales cõtra plures dantur in solidum: & vnius solutione alter nõ liberatur. secus in persecutorijs. hoc dicit.

LEX II.

Nte oblationem. Periculum rei furtiuæ spectat ad furem.

De condictione ex lege. *Rubrica.*

¶ Reseruat. Intelligevt quia bona sunt hypothecata pro tali non alienatione Itado. Ale. in cõsil. lviij. col. j. in v. vol. & ad Bar. hic adde no. in l. q absenti. §. j. ff. de acqui. posi.

¶ Si repetẽdi. Vide p gl. plene in l. j. §. sed si parẽdi. de cõdi. ob. cau. & qd' no. bar. & q̃ ibi dixi ĩ l. cũ te. §. q̃ met. cã & no. gl. in l. q̃ qs de cõd. indeb.

P. PAV. P.

¶ Si repetendi. Ista lex nõ ꝓceditvbi aliqd est tacite cõsiderandũ ab vtraq; pte, licet nõ ex ꝓcessu, vide Ro. cõs. ccccxvij. ĩ prin. Vide ad istã legẽ pulchrũ ꝙbũ bal. in l. j. ij. q. C. q adm. vbi æquiparat deliberationẽ cũ posthumo. Et Ias. in l. j. in ij. col. ff. de cõd. ob cau. Itẽ nõ, ꝓcedit ista lex vbi sup̃ tali tacito p̃sum. lex aliqd dispo nit, vt declarat Cyn. hic ad qd' est bonus tex. in l. tale pactum §. fi. ff. de pact.

POMATES.

¶ In mẽte retẽta. Limita nisi cã à iure p̃sumeret. Ita d. Præp. ĩ c. veritate. co. ij. diffiij. & nisi ẽt cã ab vtraq; pte tacitè sub intelligat. Ita Ro. cõ. ccccxvij. & Ias. ĩ l. de di. §. fi liber. co. ij. ĩ vj. no. ff. de cõd. ob cau.

¶ Si ex cautiõe. Vide ad hanc legẽ Bar. ĩ l. pe. ĩ fi. ff. eo & qd' ibi dixi et ista lex habet locũ in quacũq; parte versẽt turpitudo: vt hic in gl. et ita intellexit Bar. in l. ij. & j. ff. eo.

¶ Punitur. Vide q̃ no. Bar. in l. cũ ea. & ibi omnino Bal. j. q̃ metus cau.

¶ Vsuræ. Adde tñ q̃ qñ rescindit cõtractꝰ habitus ꝙ generatoris fructus extenuãt tor tẽ. no. glo. in c. ad nostrã. de emp. & ven.

---

[5] ibi litera, nullã esse venditionẽ. Solue ergo ꝓ sic: quando ille qui [a] dat sub pacto de non alienando reseruat [a] sibi aliquod ius in re pro conseruatione illius cõuentionis: tũc illa cõuentio valet, & impediť translatio dñij, vt d. l. si creditor. §. fi. de dis. pig. & l. fi. de iure emphy. & ideo si pro obseruatiõe conuentionis de nõ alienãdo volo rẽ alienare prohibitam mihi esse obligatã: non potest fieri alienatio, vt d. l. Item opp. ff. de act. emp. l. si tibi liberũ. Sol. Quidã distinguũt, an istud pactũ apponat̃ in traditione an non: sic dicit in d. l. si tibi liber. & l. si binarũ. de ser. vrb. prę. sed sic est truffa. illæ eñ leges loquunt̃ qñ de præsenti volo mihi reseruare aliquod ius in re, materia nostra loquit̃ qñ volo mihi reseruare aliquod ius in futurũ. Itẽ opp. de l. fi. j. de pac. inter emp. Sol. Quidam distinguũt hic, aut interest paciscentis aut nõ: quę distinctio est bona quãtũ ad actionẽ personalẽ, nõ quãtũ ad im [6] pediendã trãslationẽ dñij. Habes ꝓ ergo summariè, vtrũ p pactũ impediat huius dñij trãslatio: distinguæ aut qris an possit impe dirĩ alienatio extraordinaria, q̃ fit à lege. & impedit, vt in aut. excipit. Aut de alienatiõe ordinaria: & tũc aut cõditio psonę, pmittentis est talis q̃ de iure cõi nõ põt alienare: & istud pactũ impedit, vt in §. sanctissimas. de alie. em. Aut de iure cõi põt alienare: & tũc aut ille cui promissum est de nõ alienãdo, reseruauit sibi aliquod ius in re hypothecæ, vel dñij. & impedit alienatio, vt l. si creditor. in fi. de distra. pig. Aut nullũ ius sibi reseruauit: & tũc dñij translatio nõ impedit, vt hic, & l. si ita quis. §. ea. de ver. ob.

[7] Sed ꝓ an ille qui facit contra cõuentionẽ ad interesse teneat? distinguæ aut interest eius cui fit pactũ. vel nõ: vt l. fi. de pac. inter emp. & ff. de pac. l. nemo. Modò habes, qñ est prohibita alienatio per pactũ. Opp. §. de legi. l. non dubium. Sol. ibi fuit pro hibita per legẽ: hic ꝓ hominẽ. Circa hoc, qñ est prohibita per legẽ, essent videnda multa. Item esset vidẽdum qualiter statutũ põt impedire alienationẽ. Itẽ opp. de l. filius. §. diui. de le. j. Sol. ibi fuit alienatio prohibita à testatore: hic à contrahentibus. Et quando ꝓhibetur à testatore, dic plenè per Dy. in l. pater. §. lul. [8] Agrippa. de lega. iij. Sed ꝓ an per iudicem possit alienatio prohiberi, & an per arbitros. Gl. & Inno. tangunt hoc extra, de testa. c. Raynaldus. Ego omnia plenè examinaui in d. l. filius. §. diui. de leg. j. hic pro nunc, non tunt alia digna relatu &c.

Icũ exiguã. Per hanc condictionem cõdicitur liberatio, si nõ est secuta causa propter quam facta est oblatio. h. d.

Imilitẽ. Si causa, propter quã est datum, nõ impletur ꝓpter iuris impossibilitatẽ, quod datũ est reperit. h. d. Opp. impossibilis conditio impedit actionẽ oriri ex cõtractu: vt l. impossibilis. ff. de ver. obli. Sol. quicquid dicat gl. concedo q̃ impedit act. oriri ex contractu facto ad obseruandũ quod venit in cõtractu: sed con dic. ob cau. dat' ad resoluendũ cõtractũ, nõ ad implendũ qd' in contractu deuenit. Ad idẽ vide quod plenissimè dixi in l. j. de cõdi. inst. Quæro, an hoc sit verum, quod dicitur, siue fuerit sciens, siue ignoratus. Glo. tangit hic statim j. eo. l. dictam.

Vm ancillã. Donatio simplex non reuocatur: donatio ob causam reuocatur cum causa non secuta. hoc dicit.

b c s Irepetẽdi. [b] Causa dandi in mente retenta [c] non expressa, si non impleatur, hanc condictionem non inducit. hoc dicit.

1 *Datum ob causam impossibilem, quando repetatur.*

Dictam. Si causa non impletur ex facto recipientis, hac condictione tenetur. hoc dicit. Opp. dicitur hic, si non impossibilẽ &c. Contra: imò etiam quando propter impossibilitatem impediť impleri. habet locũ [1] condictio: vt §. eo. si militem. Solu. ꝓ multæ ponuntur hic in glo. Veritas est ista, quãdo aliquis dat ob causam impossibilem: aut ignoranter: & habet locũ hęc condictio: vt l. si militẽ. aut sciẽter: & tunc aut dedit adijciendo conditionem: & tunc repetitur: vt d. l. si militem. aut non adijciendo conditionem, sed per modum causæ aut modo & tunc non repetitur. ita loquitur hæc lex &c.

s Iliber. Datum, causa non secuta repetitur: nisi cùm seruus domino dederit. hoc dicit. Not. quod dicit, salua reuerentia &c.

1 *Causa si impleatur casu fortuito an tunc cesset condictio.*
2 *In contractibus innominatis est locus pœnitentiæ.*

a ¶ Bona. Vide in l.ij.C.quando fiscus vel pri.& qđ notat Bar.in l.iij.§.multa. ff.de iure fisci.

b ¶ Dissolutæ. Et hãc legẽ extende vt p̃ gl.& doct.in c.accedẽs. el j. vt lite non cõreſt.& vide in materia p d. Ant.in c.eccleſia.vt lite pen.ſed an debeat in ca ſit huius l.debitor reſicere expenſas inſtr̃i ipſi creditori, vide Bal.in l.ſi.j.eo.et melius in l.eos.§.ſup his.j.de vſu.& not.p Bal.in l.nec ignorãs. de fru.& lit.expẽ.& hic adde Bal.in l.huiuſmodi. §. ſi ita de lega.j.

✠ P. PAV. P.

b ¶ Dissolutæ. Vide de hac materia late Fel. in c.accedẽs.el.j.extra, vt lite nõ cõte.i pri.

b Vbi etiã ponit an obtinens in cã poſsit petere ab aduerſario vti ſibi iſtra ſua reddat.

c ¶ Sine ceſsione. Ex cõtractu innominato nõ tranſeũt actiones ſine mãdato: vide plene hic per Bal. in v.col. Vide et Lud. i l. mortis cã. §. Titia. de do.cã mor. q alle. iſtã legẽ.p ſing. Et in materia ceſsiõis dic q̃ officio iudicis cedi põt l.i minoris.ff. de admi.tu.et ibi eſt ex.no. idẽ in inſtãtia l. in cauſæ.§.pe.de.p cu.& ibi gl. fi. volẽs ceſsionem fieri poſſe abſente ceſsionario qđ forte verũ eſt in mãdato, ſed in ceſsione q̃ eſt q̃dã q̃ſi traditio, forte nõ eſt ve rũ: niſi iterueniat nũ cius, vel epla. Itẽ põt cedi ius ſuũ, vel in iudicio familiæ erciſcũdæ. & hoc caſu ſi cedẽs habet ius ex cutiõis paratæ, habebit eodẽ mõ ceſsio narius et idẽ legata rio. qđ no. p petuo. p qbus oĩbus vide Bal. in l. ex legato. j. de legi. i materia vide q̃ dixi poſt Bar. i l. ſi ſtipulatus fuerim illud aut illud. de v. ob. latius, pbaẽ in l. Modeſtinus. de ſol. ſaltẽ circa fi. et q̃ dixi poſt bar. i l. p diuerſas. J. man. & latiſsime de hac materia in l.j.ff.eo.et addẽ i Spe. de cæſ.act.

✠ P. PAV. P.

c ¶ Sine ceſsiõe. Circa hãc materiã ceſsiõis actionis vide Ro. late cõſi. lxxxvj. Item circa materiã hui⁹ legis q̃ clauſula guarẽtigiæ in inſtrõ appoſita vt iurẽ operaẽ vt acquiraẽ actio ſine ceſsiõe, vidẽ Ro. conſi. lxxvj.

d ¶ Quæro vtrũ. Adde Bar. in l. ſi vrbana in fi. de cõdi. inde. Et adde q̃ vbi dñs conueniẽs i iudicio ex cõtractu pcuratoris p̃t ex eodẽ cõtractu uerſa vice petere ſine ceſsione qa aliter nõ eẽt ſibi ſaluũ intereſſe, p pter naturã relationis. Ita nota: voluit Bar. i l.pe. j. de exer. & adde qđ dicit bal. qđ vbi dicit lex ex cautiõe, vel ex con-

LEX I.

Licet. Hæc eſt bona[a] lex, & habet hoc vnũ caſum ſingularẽ. Fiſcus debitorẽ purè vel in diem debitoris ſui ex cã principali põt cõuenire etiam ante diem, condictione ex hac lege. hoc dicit.

LEX II.

Dissolutæ. [b] Debitor liberatus ſolutione põt debiti inſtr̃m in condõne ex hac lege cõdicere. h.d. Breuiter dic: Aut inſtr̃m erat debitoris: & põt agere actione ad exhibẽdũ vel rei vẽdicatiõe, vt ſ. ad exhi. l. fi. Aut erat creditoris: & tunc põt agere conditione ſine cauſa, vt reddatur ſibi inſtrumentum cãcellatum: dum tñ faciat aliud in inſtrumẽtum creditori ſe debitum exoluiſſe, vt l. plures. j. de fid. inſtr. ff. de fur. l. qui tabulas.

Si non est. Numeratum ĩtra ipſs intra qđ põt opponi exceptio non numeratæ pecuniæ põt cõdici liberatio. h.d.

De actionibus & obligatiõibus. Rub.

☞ *Species continetur appellatione quantitatis.*

Actio utilis ſine ceſsione non tranſit ex contractu innominato: niſi in ſubſidium. & nu.14.

Ex datione in ſolutum, quando tranſeat utilis ſine ceſsione.

Mandatum procuratoris in rem ſuam, quando finiatur morte.

Actio utilis quando tranſeat ſine ceſsione. & nu.15.

Titulus contractus non requiritur in ceſsione, quãdo creditor cedit fideiuſſori, uel correo, uel ſimilibus. et nu.24.

Cedere, & mandare, quomodo differunt. & nu. 21.

Quòd operatur traditio in rebus corporalibus operatur ceſsio in incorporalibus.

Cedere & concedere, quomodo differant. & nu.23.

Notarij apponunt in inſtrumentis, dedit ceſsit & conceſsit &c. ut cõpetãt actiones utiles. & directæ, & nu.25.

Actio uilis unde oriatur, & an ſit datiua. & nu.16. et 19.

Agens actione utili, an poſsit dicere aduerſarium obligatum. & nu.22.

Quando ceſsionarius agit ex ceſsione, an de ceſsione debeat diſcuti ante litem conteſt. & nu.18.

Actio dicitur utilis quadrupliciter.

Actio utilis in actionibus realibus, an dicatur natiua, an uerò datiua.

Verbum tranſtulit quòd importet idem quòd mandauit.

LEX I.

Data. Legitur duobus modis. Vno modo ĩ gl. Alio modo per Azo. ĩ ſum. ſcđm lect. gl. breuiter hoc intendit. Ex contractu innoĩato non competũt vtiles actiones ſine ceſsio ne[c] niſi in ſubſidium. h.d. Opp. ex cõtractu emptionis tranſeunt vtiles actiones ſine mandato, vt l. emptor. j. de hær. vẽ. & j. l. proxi. in fi. ſed hic fuit cõtractus emptionis. qđ apparet: qa fuit data pecunia pro illa actione: ergo cõpetit vtilis: nec eſt neceſſe q̃ ex pectet q̃ creditor ſine hærede decedat. hic dicitur cõtra: ergo malè. Huius timore dixerunt antiqui q̃ hic nõ fuit cõtractus emptionis, ſed fuit q̃dã cõtractus ĩnominatus ſcilicet do vt facias: & intelligunt q̃ hic nõ fuit data pecunia numerata, ſed in facculo ſignata tanq̃ ſpecies. †Nec obſtat tex. q dicit quantitate: quia etiã appellatione quantitatis continẽt ſpecies, vt l. quiſquis. de leg. iij. & ſcđm hoc fuit do vt facias. Poſſumus etiã dicere, q̃ fuit facio vt facias: & tũc exponemus tex. qui dicit, data, i. tradita. Iſta lec. licet ſit vera in ſe: tñ diuinare eſt: ideo

2 veniamus ſtatim ad aliã lec. †No. tñ ex ea illud qđ dixi tibi ĩ ſummario, q̃ ex cõtractu innominato non tranſit vtilis actio ſine ceſsione, niſi in ſubſidiũ q̃n non ſupereſt ille q̃ debet cedere. qđ eſt notandũ. Probaẽ in l.j. in fi. cũ l. ſeq. ff. de inſti. de dã. infe. l. dãni. §. fi. et ibi no. Secundò modo legiẽ ſecundũ Azo. ĩ ſumma, licet gl. hic de eo non faciant mentionẽ: & ſcđm eũ hoc breuiter intẽdit. Mandatũ directarũ actionũ ex cauſa emptionis expirat mandatore mortuo ſine hærede: & vtiles ſolẽ remanẽt. h.d.

Opp. ad iſtã lec. q̃ cõpetit vtilis ex cõtractu emptionis, ẽt ante mortẽ mandantis, vt j.l. pxi. & l. emptor. de hære. ven. Sol. Fateor cõtrariũ: nec hæc lex hoc negat ſed dicit q̃ directæ actiões q̃ non ſunt mãdatæ nõ poſſunt exerceri p̃ mortem mandãtis. nã ante poterat exercere directas, & habebat vtiles: poſt mortẽ vtiles tm̃. Iſta eſt lec. Azo. iſta lec. eſt vera in ſe: tñ iudicio meo non bene congruit literæ: quia hic nõ dicit q̃ ex cã emptionis fuerũt mandatæ actiones: nec pecunia fuerit data ex cã pretij, ſed inuicem debiti. Vnde puto q̃ caſus debeat aliter poni: & ſcđm hanc lec. quã pono, breuiter dicit. Q̃n creditor mandat ſoluenti debitum actionis, tale mandatũ morte finiẽ, ſed in ſubſidiũ vtilis datur, ſi non eſt q̃ cedat. h.d. Eſt ergo ponendus caſus, q̃n creditor cedit actiones fideiuſſori ſoluẽti vel mãdatori, vel correo, vel pignorũ poſſeſſori, vel etiã in ſimilibus caſibus. Sed cõtra hoc opp. q̃ ſoluenti debitũ nõ poſsint cedi actiones vel mãdari: quia ſolutione tollitur obligatio, vt l. Modeſtinus. ff. de ſol. Sol. Intelligẽ hic q̃ fuit actũ tpe ſolutionis q̃ actio cederetur, vt d. l. Modeſtinus. & ita dicit hic gl. in prin. & bene. Opp. ſcđ'o qđ cõpetat vtilis nõ expectata morte cedẽtis, vt j.l. pxi. cum ſi. Sol. Illud eſt verũ in cõtractu emptiõis & vẽditionis, & ſimilium, vt ſtatim dicã, ſed hic nõ fuit ille contractus, ſed fuerunt mandatæ actiones inuicẽ debiti ſoluti, vt dicit tex. Sed contra hoc opp. qa iſto caſu: q̃n fideiuſſor ſoluit pro reo, & ſimilibus vĩ fieri emptio noĩs, vt l. ſi dubitatur. ff. de fideiuſ. ergo cõpeteret vtilis ſine ceſsione. Rñ. dico q̃ nõ eſt emptio ꝓpriè, ſed emptio largo mõ aſſumẽdo, put cõtinet oẽm alienationẽ, vt. ff. de ſtatuli. l. ſtatuliberi à cæteris. §. fi. vbi dicit q̃ creditor recipit pro debito ſuo, & ſoluens ſoluit de neceſsitate: & ſic propriè nõ fuit emptio. Item cõtra iſtam lec. op. ex datione in ſolutũ tranſeunt vtiles ſine ceſsione, vt j. q̃n fiſc. vel priua. l. fi. in fi. Sed in caſibus prædictis creditor tenebatur cedere fideiuſſori & ſimilibus: ergo cedẽdo ſoluit qđ debebat: meritò vtiles trãſeunt ſine ceſsione. Sol. illud qđ

3 dicit̃ †q̃ ex datione in ſolutũ trãſit vtilis ſine ceſsione: eſt verum quando datur in ſolutũ nomẽ pro pecunia debita: tũc eñ videt emptio, ſed q̃n nomẽ ipſum principaliter debetur ex alia cã vel ex alia æquitate: nõ tranſeũt vtiles ſine ceſsione, niſi in ſubſidiũ, vt hic, & d.l.j. in fi. cũ l. ſe. ff. de inſti. & qđ no. in d.l. dãni. §. fin. de dam. infe. Et iſta vĩ verior lec. Cõtra oẽs iſtas lec. op. mandatum ꝓcuratoris in rem ſuam nõ finitur morte mandantis, vt j. de do. l. illã. ſed in omnibus prædictis caſibus fuit mãdatum in rem ſuam: ergo &c. So. dicũt quidã q̃ hæc lex hodie corrigitur p illã. Alij dicunt qđ ibi fuit ceſſa: hic mandata. Alij dicunt qđ ſpecia

4 le eſt in donatione. Mihi videtur quòd debemus ſic dicere †qđ aut ille qui fecit aliquem procuratorem in rem ſuam, deceſsit cum hærede: & tunc mandatum directarum actionum non extinguitur: cùm enim ille qui intendat directas intentat eas nomine cedentis, ſeu mandantis, vt. ff. fami. her. l. planè. Dixi vobis in l. qui ſtipendia. ſ. de procura. ſicut viuo mandante poterat agere nomine eius: ita tunc nomine hæredis, ſed quando deceſsit ſine hærede: tunc extinguitur mandatum, vt hic. Ratio: quia non eſt cuius nomine agatur; ideo datur vtilis in ſubſidium. Circa legẽ

5 noſtram † quæro, vtrum[d] vtilis tranſeat ſine ceſsione. Breuiter reſpondeo: Aut ille qui debet cedere nõ reperitur: quia eſt mortuus vel abſens: & tunc non tranſeunt ſine ceſsione, vt hic cum concor. alleg. ſ. quòd eſt multum notandum. & habuiſtis pridie ad Treb. l. pe. ſ. fi. Si verò reperitur: tunc aut loquimur in cõtractu innominato: & non tranſeunt vtiles ſine ceſsione, vt ſcđm lect. antiquorum aut ex cõtractu nominato: & tunc regula eſt q̃ vtilis ſine ceſsione non tranſibit, vt probatur. ff. pro ſo. l.j. in fi. & l.ij. & iij. & de pec. l. quis ergo fallit ergo in emptiõe, vt j. l. proxi. &l.

&l. emptor. de hær. ven. fallit in dote, vt j. l. pxi. fallit in donatione in ſolutum, vt l. fin. j. quando ſi. vel priuat. quod intellige quando datio in ſolutum facit ius emptionis, vt dixi ſ. fallit in legato nominis, vt j. de leg. l. ex legato nomnis. ſed iſtud fallit, non cadit propriè hic, quoniam regulam poſui ſ. in contractibus nominatis, ſed legatũ non eſt contractus: vnde magis cadet j. vt videbitis. Item fallit in donatione. vt j. de donatio. l. illam. ſed certè hoc nõ placebat do. Iac. bu. & bñ: nã ibi nõ fuerũt actiones mãdatæ, ſed fuerũt ceſſæ, vt ibi patet. Q̃n q̃ nõ eſt cõtractus innoãtus neq̃ noãtus, ſed eſt alia æqtas ꝓpter quã debet fieri ceſsio actionũ, vel alia obligatio: tũc nõ trãſeũt vtiles ſine ceſsione, vt hic, ſecundũ tertiã lec. quã dedi vobis, fallit in legato noĩs

6 vt d. l. ex legato. Et ſcđm hãc tertiã lec. no. †ex hac l. vnũ q̃ licet titulus cõtractus debeat apponi in initio ceſsionis, ſecundũ gl. noſtrã, vt l. p diuerſas. & l. ab Anaſtaſio. j. mã. & habuiſtis not. ſ. ne li. potẽ. l.j. & ſ. depoſi. l.j. de litig. l.ij. tñ q̃n creditor cedit fideiuſſori vel conreo & ſimilibus, ſufficit q̃ cauſa ceſsionis inſeraẽ: quia ſoluiſti tale debitũ &c. nec eſt neceſſe q̃ dicaẽ titulo vendi

7 tionis vel donationis vel alio ſimili. Hoc probaẽ ex hac lege. ſuficit q̃ in vicem debiti ceſsio ſit facta. †Quæro quæ differentia eſt inter cedere actionem & mandare. & hoc tractat hic gl. ij. Tu dicas breuiter q̃ reſpectu cedentis inter cedere & mandare non videtur differentia. nam ſemper directæ remanent penes cedentẽ, quæ non poſſunt ab eius oſsibus ſeparari, vt l. quis ergo caſus. ff. de pecu. & p ſocio. l.iij. ſed reſpectu eius cui fit ceſsio bene eſt differentia. Nam quãdo mandantur actiones, tranſfertur ſolũ exercitium directarũ quas debet exercere noĩe mandantis, ſed quando ceduntur, tranſfertur vtilis quã exercebit no

8 mine ſuo. Illud †enim quod operatur traditio in rebus corporalibus, vt l. traditionibus. ſ. de pac. illud operatur ceſsio in incorporalibus, vt no. in l. fi. q̃n fiſ. vel priua. ff. de don. l. fi. in

9 prin. Quæ†autem differentia ſit inter cedere & cõcedere, dic vt

10 dixi in d.l. fi. de dona. vbi gl. ponit: & ſic†notariĩ in inſtrumento ceſsionum apponunt omnia iſta verba: dedit, ceſsit, & conceſsit & tranſtulit, atq̃ mandauit, vt ex hoc cõpetãt vtiles & directæ.

11 †Quæro vnde oriatur actio[a] vtilis. Glo. videt velle q̃ actio

a vtilis ſit data à lege: nec naſcatur ex matre obligatione. Ita ſentit hic glo. in fi. & ff. eo. l.j. in prin. in glo. mag. j. de leg. l. ex legato nominis. qđ eſt verũ indubitãter in vtili quæ cõpetit ex ceſsione. Nam inter eũ cui cedit̃r, & debitorem nullũ negotiũ eſt geſtũ ex quo actio poſsit oriri: meritò dicitur datiua, nõ natiua: qa nõ habet præ exiſtentẽ materiã ex qua oriatur, vt l. iuris gentiũ. §. j. & ibi no. ff. de pac. Aliæ verò vtiles ſcđm quod dicit Pe. & bene poſſunt dici datiuæ habito reſpectu ad edictũ prætoris. de neg. geſt. quod loquiẽ in eo q̃ ſpõte gerit ſed habito reſpectu ad extenſionem Iuriſconſulti: tunc dicitur natiua: habet enim præexiſtentẽ materiam ex qua oritur, ſ. negotiorũ geſto. producẽs obligationem ex extẽtione Iuriſconſultorũ. Idem in l. pe. ſi quadrupau. fe. di. Nã habito reſpectu ad legẽ xij. tabu. quæ loquitur de dãno dato à quadrupede, nõ põt oriri actio pro dato à bipede, ſed ex identitate rationis Iuriſconſulti extenderũt ad bipedem: & illo reſpectu dicitur natiua: habet enim præexiſtentem materiam, ex qua oritur. Idem in actione vtili ex lege Aquia. Idem in vtili petitione hære. ſeu bonorum poſſeſſore hæreditatis peti

12 tione. †Hoc præmiſſo quærit glo. vtrum ille qui intentat vtiles debeat dicere aduerſarium ſibi obligatum. Gloſ. dicit quòd non. Non enim iſta actio vtilis competit ſibi ex obligatione, ſed datur à lege. vide glo. quæ loquitur notabiliter. Tu dicas breuiter, q̃ ſi quidem intentatur vtilis ex ceſsione, non poſſum eum dicere fuiſſe obligatum mihi, ſed habeo eum dicere fuiſſe obligatum cedenti quare debet condẽnari mihi, vt vidiſtis in l. qui ſtipendia. ſ. de procur. Sed ſi intento alias vtiles de quibus feci mentionem ſ. rectè eum potero mihi dicere obligatum, vt ſ. patet. Et ſic vides quòd illa difficultas vtrum vtilis ſit datiua vel natiua, reducitur ad hoc, vtrum poſsim dicere eum mihi obliga

13 tum vel non. † Vltimò quæro quando ille cui ſunt ceſſæ actiones agit: vtrum ante lit. conteſtatam. debeat diſcuti de ſua

b ceſsione. Specu.[b] ponit iſtam quæſtionem, neſcio in quo titu. domi. Iaco. diſpurauit, & finaliter determinauit, aut intentat directas: & tunc nomine alieno agit, vt l. planè. fami. erciſcun. debet eius perſona ante omnia legitimari. ſed intentat vtiles ſuo nomi

c ne: tunc ſecus.[c] hoc dicit.

Additur de nouo.

d Data.[d] Hæc lex legiẽ quinque modis quorũ duo ſunt in gl. alij extra gl. ſcđm primum h.d. Ex cõtractu innominato nõ

a trãſeunt actiones vtiles ſine ceſsione, niſi in ſubſidium. Nota qđ dixi in ſummario.

Opp. qđ antecẽ creditor decedat ſine hẽ rede, ex ſolo contractu cõpetãt actiones vtiles, vt l. pxi. & de hær. vel ac. ven. l. emptor. Sol. Dicit gl. ſcđm hanc lect. Contrariũ loquiẽ q̃n fuit cõtractus emptionis & vendi

a tionis, in quo ſtatim trãſit vtilis ſine ceſsione hic verò fuit cõtractus ĩnominatus. Ad hoc opp. q̃a vĩ q̃ hic fuit emptio, ex quo in teruenit pretiũ. Dicit eñ data certa quãtita te pecuniæ: ecce prætium. Huius timore dicit gloſſ. q̃ hic quãtitas fuit data vt ſpecies.

b ☞ Spe. Credo q̃ dictũ Spe. de cui⁹ loco non meminit bar. ſit ĩ tit. de ꝓcu. §. ſeq̃ videre. i prin. Ale. Loſæ.

c ¶ Tũc ſecꝰ. Et iõ cautè facias ſemp vtiles tuo noie intẽtari. plenè p Bar. in d.l. q̃ ſtipẽdia. & cũ Bal. hic trãſit bar. i. iij. q. quã vide. Vtile tñ eſt i ca ſu agere directa: qa tũc non regriẽ ceſsio bonorũ: ſecꝰ ſi agereẽ vtili, vt no. bal. i l. ij. & iij. col. C. q̃n fiſ. vĩ priua. & i l. hrẽditatis actio. & qđ no. in l. nomẽ. C. q̃ res pign. ob. poſ. ad fi. vbi cũq̃ agit de priuilegijs, melius eſt agere directa, vt no. Bar. in l.j. i v. col. C. de priuil. fiſ. adde Spe. ĩ ti. de act. & peti. §. iuxta. ver. antepe. vbi ponit de his vltimis verbis.

d ¶ Data. Adde q̃ hãc repetitionẽ aſſerit eẽ Bar. do. Iaſ. may. noſtra tẽpeſtate doctor excellẽtiſsimus in. §. j. col. iij. ver. ſecundò limita. Inſtit. de act. & in §. rurſus. colũ. xvij. verſic. nunquid Inſti. eo. ti.

tractu talis aliꝰ agere poſsit, ꝓpter dictionẽ, ex nunc̃ requiriẽ ceſsio. & ita dicit Bal. in l. fi. in prin. de teſta. manu.

a ¶Quintò fallit. Ad de ꝓ hāc fallentiā tenet Io.Fab.hic.& ad de alitū caſum ī quo vtilis ſine ceſſiōe trā ſit,ſ.qñ notarius ſtipulat ſup reſtitutiōe vſurarū.Ita Bal.in l. executorē.col.iiij. v. modo,ego quæro de exe.rei iu. Item alio caſu acqrit ſine ceſſione,ſ.vbicūq; notari⁹, vel alia publica ꝑſona ſtipulatur. ita Bar et ibi Ale.ī apo. ī l.ij.ff.rē pu. ſaluā fore.& de quo in l.Caius.ff.de vul.& pup. & in l.ij.& ibi Bald. ē.de adop. & qđ non tantus acqrat ſine ceſſione.tenet Bal.ī cōſ. ccxxviij.in v. vo.& adde qđ vbicūq; eſt apposita ſtipulatio ſup numeratiōe nomine abſentis dūmō ratificet numerationē ei⁹noīe factā, acqrit ſibi actiovtilis ſine ceſſione. Ita Bal.ī l.certi cōdictio.§. ſi sumos.ff.ſi cer.peta. Et ēt adde qđ Ang.ī cō.cxxxvij.ſci.ꝑmitto ad euidētiā. col.ij. ver.ſup hoc dicit ꝙ actio vtilis transferī in eccleſiā ſine ceſſione,ſi ex ſolo titulo in ea trāsferē dūium. Et ī ꝓpoſito facit q̄ ponit bar.in repet.l.j.ē. de ſa.ſan.ec.co. antepenul. ver. in cōtrari.& refert Alex. de Imo.in cō.iiij.co.vij. ver.vñ eſt.in ij. vol.

b ¶Ad declarationē. Adde tu, & vide eū dē bar.in.l.j.ff.eo.tit. vbi etiam prædicta ponit, & quaſi de verbo ad verbum.

c ☞Materia. De hac duplici materia vid' clarius per Paſi.in c. dilecti.col. v.de iud. & per Iaſ.in §.j.colū. xix.verſi.vnum etiā perpetuò nota.Inſti. de actio.Alexā. Loſæus.

no.ſed ex cōtractu emptionis nō transferē dñium ſine traditiōe,vt ŝ.de pac.l.traditiōnibus vt l.ſi ager.ff.de rei vē.ergo nec vtilis. Pro hoc adducit j.de hær.vel ac.vē.l.q tibi, & l.ex noīs.in qbus dicit expreſſum eſſe,& leges q̄ dicūt ꝙ cōpetit vtilis ſpecie, intelligebāt facta ceſſiōe:& ſic iſtā legē legit plane,& ſcd'm eū hoc intēdit.Ex cōtractu emptionis nō trāſeunt vtiles ſine ceſſione:niſi in ſubſidiū. Iſta opi.nō placet mihi: nā tex. loquit directè ꝙ cōpetit vtilis ex cōtractu emptionis,ſine traditione aliqua: vt oſtēdā hoc aliquātulū deuiare à regula iuris cōis. Aſſignat' rō quare ſic receptū eſt vel qa ſic placuit,vt l.ꝑxi.& d.l.emptor.& l.poſtquā de hær.vel act.vē.Si em̄ intellexiſſet Imperator facta ceſſione:tunc nō diceret:quia ſi placuit,ſed qa facta eſt ceſſio q̄ operat' idē ꝙ traditio in rebus corporalibus:ꝑ quā traditionē dñium transferē de iure gentiū, vt Inſt.de re.diui.§.per traditionem.non quia ſic placuit prīcipi.Quid ergo dicemus? puto qđ licet aliæ lect.ſint veræ in ſe, præter illā Pet.tñ hæc litera nō pōt loqui in cōtractu innoīato:nec in cōtractu emptionis ꝓpriè,ſed vbi aliqs adducīt ad cedēdū ex aliqua æquitates quæ nō cadit in formā alicuius cōtractus noīati,vel inominati.et ſcd'm hāc lect.hoc breuiter dicit. Mandatū directarū expirat morte mandantis,& ſoluenti debitū alienū, licet actiones debeāt cedi,nō tñ cōpetit vtilis ſine ceſſione, niſi in ſubſidiū.h.d. Differt hæc lectura à prima:qa hic nō ponit' ꝙ fuerit cōtractus innominatus, nec aliqs cōtractus, ſed ſolutio debiti ꝓ alio,vt in fideiuſſore pro reo,& ſimilibus.& probat' in l.parua,ſup verbo, debitor. Differt ab aliis:qa illæ præſupponebāt contractum emptionis:hic nō. Ad iſtā lec.opp. ei q ſoluit pro alio nō poſſunt cedi actiōes, vt d.l. Modeſtinus.ff.de ſo.& l.cū his de fiiuſ.So. Dicas ꝙ hic ꝑceſſit pactū de cedendo,vt in gl.vel dic ꝙ ſoluit pro obligatione ſua,non eius ꝓ quo fideiuſſit l.Papinianus ff.man.& qđ ibi not. Cōtra hoc facit tex.q dicit pro quo ſoluiſti.Sol.expone pro quo: id eſt cuius occaſione:qa ad iſtū principaliter ſpectabat debitum. Secundò opp.qđ hoc caſu ſoluens vī emere,vt ff. de fideiuſſ. l.ſi dubiteē.ergo tanq̄ ex cōtractu emptionis tranſeūt vtiles,ſine ceſſione. Sol. Ibi nomē emptionis ponit impropriè.nā vere ſoluit:qa debet,nō vt actiones emat. Vel ibi non loquit' in emptione quadā neceſſaria, ſed ſolū in volūtaria: ideo placuit vt oēs actiones denē ſine ceſſiōe:ergo nō obſtat. &
15 hic eſt caſus no.in hac lege. †Iſtis lecturis ſic explicatis quæro,vtrū actiones vtiles cōpetant ſine ceſſione. Rñ. Aut aliqs teneē cedere ex vltima volūtate ſi qdē ex titulo ſingulari, & ex cā legati:& trāſeunt vtiles ſine ceſſione,vt l.ex legato.j.de lega.Ratio:qa etiā in rebus corporalibus trāſit dñium ſine traditione.l.à Titio.ff.de fur. Aut titulo gñali:& nō tranſeunt niſi facta reſtitutione,vt l.facta.& l.reſtituta.ff.ad Tre.Fallit qñ nō reperit' quis cedat,vt l.pe.§.fi.j.ad Treb.Si ex cōtractu:aut ex cōtractu innominato,& nō trāſeunt ſine ceſſione,vt hic ſcd'm lec.Mart. Aut ex cōtractu nominato:& regula eſt ꝙ nō trāſeūt ſine ceſſiōe l. j. ij.& iij.ff.pro ſoc.Fallit dicta gl.in cōtractu emptiōis,vt j.l. ꝑxi. & de hęr.vel act.ven.l.emptor.Ratio.qa ſic placuit qđ intellige in actione voluntaria, vt ŝ.dixi.Scd'ò fallit in dote,vt l.ꝑxi.hæc pōt eſſe rō fauore dotis,vt.l.j.ff.ſol.ma.Tertiò fallit in noīe dato in ſolutū,vt j.qñ fiſ.vel priua.l.fi. qđ intellige qñ datū in ſolutū facit emptionē.al's ſecus. Ita loquunt' dictæ leges. Fallit quartò in nomine dato pignori,vt ff.de pig.act.l.ſi conuenerit.vt j.de hę
2 re.vel act.ven.l.poſtq̄. Quintò fallit[a] in donatione,vt l.illa.j. de dona.Hæc non placet domin.Iacob. Butr. nam ibi actiones fuerunt ceſſæ:aliàs non competerent ſecundùm regulam prædictam.facit ff.de dona.l.ad eum.in prin.& quòd ibi not. Tertiò caſu quando actio debet cedi ex aliqua æquitate,nunquam tranſit vtilis,niſi in ſubſidium,quando cedens non reperitur,vt hic,& d.l.j.in fi.& l.ſeq.ff.de inſtitu.& l.damni.§.fin. ff. de dam. infec. Ad idem ff.de eui.l.in creditore. Eſt & alius caſus qñ trāſit vtilis ſine ceſſione,vt ff.de admi.tut.l.quoties.in princi.ſcd'm
16 do.Iac.& Dy. †Quæro vnde oritur iſta vtilis actio. Gl.remittit ſe ad notata j.de leg.l.ex legato noīs.vbi nota.qđ iſtæ actiōes vtiles ſunt datiuæ,nō natiuæ. Ita no.ff.eo.l.j.ī prin.in gl.magna. & l.ex maleficiŷs.§.hæres.ff.eo.ſed in l.pater.j.de pac.conuē.dici
b tur qđ quandoq; naſcitur:quandoq; datur. Ad declarationē huius primò videamus quid ſit dicere natiua & datiua. Pro ſuenibus pono exemplū in hominibus:poſſumus dicere,qđ quidam eſt homo datiuus,nō natiuus,ſed à Deo immediatè factus, vt Adam.Aliī dicunt' natiui:naſcuntur enim ex patre & matre, ſcd'm qđ communiter videmus:ſic quædā eſt actio quæ habet patrē & matrem:& hæc dicitur natiua.ſed qñ non habet matrē, ſed immediatè à lege ꝓcedit,dicīt datiua.Tex.eſt quē Vltramō. non allegant,ſed d.la.bu.allegat in l.iuris gētiū.§.j.ff.de pac.Dicit em̄ ꝙ tūc dicīt natiua qñ habet præexiſtentē materiam ſufficientē,ex qua oriat':aliàs dicīt datiua.Hoc præmiſſo ſciendū eſt
c ꝙ duplex eſt materia.' Quædā eſt materia remota : quædā ꝓxima.Exemplū in perſonalibus cōtractus eſt materia remota:obligatio eſt materia ꝓxima ex qua oritur actio quæ dicitur natiua in realibus poſſeſsio & eius traditio eſt cauſa remota : dominium' poſſeſsionis ſeu detentio aduerſarij eſt cauſa proxima quæ parit actionem in rem, vt ŝ.de alie.iudi.mu.cau. fac.l. prima. & ff.de rei vendicat.l.in rem. & l.officium. & ideo dicit ipſe : Aut tu quæris vtrum actio vtilis dicatur reſpectu cauſæ proximæ: & tunc ſi quidem inſpicias principia l.xij.tab.quę iſtam vtilē nō introducebāt,diceē datiua,vt in vtili poſſeſſ.bonorum,quę datur cognatis,vt in caſu l.pe.ff.ſi quadr.pau.fe.dic.Si verò inſpicis leges quas vtiles introduxerūt,dicēt actio natiua:qa lex ītroducit obligationē,ex qua hæc actio oriī:vñ obligatio bene poſſet dici datiua,ſed actio nō.Si verò inſpicis cām remotā:tūc fateor dictū gl.q eſt datiua.nā cū p̄ceſſerit cōtractus ex quo oriat' & hoc in iſtis vtilibus ſit obligatio,ꝓbat ipſe,obligatio eſt iuris vinculum quo qs adſtringiī &c.vt inſti.de ob.in prin.ſed iſte cui danē iſtę
17 vtiles adſtringitur ſcd'm noſtræ ciuitatis iura: ergo &c. † Ad examinandā iſtam quæſtionē oportet me primò præmittere qđ actio vtilis dicīt quadrupliciter. Primò vtilis reſpectu directæ cōpetentis ad idē,vt in caſu legis noſtræ cū ſimilibus. nam directa cōpetit cedēti.vtilis ceſſionario.Scd'ò dicitur reſpectu directæ quæ iam cōpetijt.ad idē nunc nō cōpetit, vt in vtili q̄ reſtituīt minori,vel abſenti poſt peremptā directā,vt.ff.de act.& ob. l.in honorarijs.ver.ſed cū reciſſa.& ŝ.ſi aduer.trāſact.l.j.&.ij.Tertiò dicīt vtilis reſpectu directæ quæ nunq̄ cōpetijt, nec cōpetit ad idē,ſed eſt poſsibile cōpetere,vt l.quoties.j.de do. q̄ ſub modo.& ad exhibendū l.ſi res.Quartò dicīt vtilis reſpectu directæ quæ cōpetit ad aliud,vt in l.pe.ff.ſi quad.pau.ſe.di.& l.curatoris ŝ.de neg.geſt.& de bo.poſ.hære.pe.l.j. Scd'ò eſt videndū, an per ceſſionem transferatur obligatio vtilis,ſicut vtilis actio. Et
18 videtur quòd non.Glo.pe.hic dicit †quòd habēs vtiles,non poteſt dicere illum ſibi obligatum. In contrarium videtur tex.j.eodem.l.ſi inſolutum.prout eſt in litera,habes pro hoc: quia video quòd quando alicui reſtituitur hæreditas, non ſolum tranſeunt vtiles actiones,ſed etiam vtiliter dicitur hæres, vt ff. quòd eam eodem.l.ſi filius.& lege.ſi poſtulante.ff.ad Trebellia. Præterea, ego video quòd ſpes obligationis poteſt transferri per ceſſionem,vt infrà.de donatio.l.ſpecie. eadem ratione ipſa obligatio. Præterea obligatio quę non parit actionem,poteſt cedi, vt lege. ſi eius.ff.ad Trebellia.eadem ratione etiam quæ actionem parit. Præterea:inſtantia iudicij quæ non eſt actio,ſed per eam obſtatur inſtantiæ poteſt cedi.l.j.in principio. j. ad Trebellia. & lege. cum hæreditas.eod.titu.Facit l.nam ex contractibus.ff.de iudicijs.hic puto quòd competat vtilis obligatio. Tertiò eſt videndum,quando actio oritur ex obligatione, vtrum ſemel naſcatur,an ab initio tantum. Sunt enim quædam quæ naſcuntur ex aliqua re indeſinenter, vt lumen à ſole, & ſimilia: quædam quæ oriuntur in puncto, vt filius à matre. Reſpondeo, ſemel tantùm

tantùm ab initio oritur actio , nec vlterius poſtea. Ad idem. l.ſi quis ſtipuletur.&.l.ſi ſic.ff.de ver.oblig.l.cùm quærebatur.ff.de
19 iudi.ſol.†His præmiſsis venio ad quæſtionem,vtrum actio vtilis dicatur datiua. Iuriſconſulti appellauerūt eam datiuam, quæ non habet præexiſtentem materiam ſufficientem remotam,hoc eſt contractum ex quo oriatur,vt.d.l.iuris gentium.§.j.ff. de pactis.Strictius videamus & dicamus eam eſſe datiuam,quæ non habet obligationem aliquam,nec natiuam,nec datiuam ex contractu.Aſſumo actionem vtilem,prout primo modo dicitur,reſpectu directæ competentis ad idem,vt in cedente & ceſſionario.Diceret aliquis:natiua eſt:quia ſupra tenuiſti ꝙ ceſſionario competit obligatio vtilis: ergo habet vtiles ex qua oritur actio. Contrarium dico in reſsionarium cōfertur vtilis obligatio,quæ apud cedentem erat directa , ſed apud cedentem erat obligatio tunc quæ vterius non pareret actionem.iam enim parturierat illam,vt ſupra dixi.Iam enim ergo hæc vtilis non parit actionem vtilem mere.ergo iſta vtilis eſt datiua. Et hoc modo verum dicit gloſ.Sed ſi poneres quòd obligatio vtilis transferretur in aliquem, anteq̄ actionem pareret,vt in hoc caſu.&.l. ſpē.j. de dona.tunc puto veram opi.Pet.quòd illa actio vtilis oriatur ab obligatione vtili quæ eſt datiua,& non natiua.Si verò capias vtilē actionem ſecundo modo,prout dicīt reſpectu directæ,quę iam competijt ad idem:nunc non competit:& tunc idem:quia eſt datiua , non natiua iam enim euacuata erat poteſtas generandi in obligatione illa directa :eo ꝙ iam actionem perpererat. Si verò accipis actionem vtilem tertio caſu,ſcilicet quæ nunquam competijt nec competit ad idem,ſed poſsibile eſt competere,vt in caſu.l.quoties.j.de don.quæ ſub modo.&.l.pen.ad exhib.tunc fateor quòd lex ab initio producit obligationem vtilem,& actionē q̄ oriī ex ea:& tūc diceē actio natiua : nō autē obligatio datiua:nec obſtat tex.in.d.l.pe.ad exhib.qui dicit, vtilis dabiē.Et ſic innuit quòd eſt datiua:quia illud dicit: ideo quia obligatio non datur:niſi habeat contractum præcedentem,ex quo oriat'.Et ſic Iuriſcōſultus appellat illam datiuā,vt dixi , ſed ego hic ſtrictius accipio.Si verò accipis actionem vtilem quarto modo , ſcilicet quando reſpectu directæ quæ cōpetit ad aliud:tunc fateor opi. Petri verā.Aut reſpicis principalia leg.xij.tab.vel alterius iuris introducentis directam in alio caſu:tunc non poteſt dici datiua: quia illa vtilem non inducit:nec ex ea habet ortum. Aut reſpicis alia iura introducentia directam vtilem:& tunc fateor quod illa vtilis non eſt natiua reſpectu obligationis , & reſpectu alterius materiæ,ſcilicet contractus vel directi vel quaſi,vt.d.l.curatoris ŝ.de nego.geſt.l.hæc actio.ſi qua.pau.fe.di. & in multis legibus
20 in tit.ad.l.Aquil.Et prædicta vera in perſonalibus.† Quid dicemus in realibus,vtrum vtilis ſit natiua, vel datiua ? Gloſſ.in.l.j. in princip.ff.eod.iam gl.magna dicit quòd reales actiones nunq̄ oriuntur ex obligatione,vt Inſt.de actio.in princi.& dicit verū. Sed dixi vobis quòd materia ex qua oritur actio in rem eſt dominium & poſſeſsio aduerſarij. Videndum eſt ergo vtrum vtilis in rem oritur,vel detur:Et eſt hic aduertendum: quia vtilis in rē quandoq; dicitur vtilis reſpectu directę quę competebat ad idē quæ deſijt competere aduerſario deſinenti dolo poſsidere: tunc puto quòd hæc actio non ſit natiua:non enim habet ſufficientē materiam ex qua oriatur:quia deficit poſſeſsio aduerſarij,vt.d.l. j.ſupra de alie.iudi.mu.cauſa.& not.ŝ. de rei vendi. in ru. Q̄ñq̄ dicitur vtilis reſpectu directæ competētis ad diuerſa,vt vtilis in rem,quæ competit emphyteutę,feudatario,& ſimilibus. Iſta eſt natiua:oritur enim ex vtili dominio,quod habet emphyteuta,et feudatarius,& ex poſſeſsione aduerſari. Sic loquitur titulus.ff.ſi aget vec.vel emphy.pe.Q̄ñq̄ datur vtilis reſpectu directæ, cui cōtrariatur,vt in vtili quæ competit p̄ſcribenti,q̄ vtilis venit ad perimendū directā ei contra quem p̄ſcribitur ſm opi.gl.ī auc. niſi triennale.j.de bo.ma.& iſta ſimiliter eſt natiua:oriī enim ex dominio vtili quæſito per p̄ſcri.& poſ.aduerſarij.facit.l.j.in fi. & quod no.per Dy.ff.de aqua plu.arcen.vbi dicitur ꝙ ex p̄ſcriptione oriī vtile ius.Quandoq; datur vtilis reſpectu directæ cōpetentis ad idem voluntate eius cui competit directa vera , vel præſumpta,vt qñ dominus qui habet directam rei vēdicationē mihi cedit illā,vel vēdit,vel recepit eſtimationē rei: tūc enim cōpetit vtilis in rem,quæ eſt datiua: non natiua : non enim habeo dominiū:quia non fuit mihi res tradita:nec directa nec vtilis ſe-

a ¶Quæro quę eſt. Ad de ad iſtā differētiam gl.& ibi Bar.& Ale. in apoſt.in l.ſi.in prī. ff.de do.& eūdē Bar. in l.p diuerſas.j. mā. & in d.l.ſi.de ſequenti differentia.

cundū Dyn.in.c.pro poſſeſſore.de reg.iur. a in vj.gl. in.l.ſi culpa.de rei vē. licet Pet.dicat ꝙ tūc cōpetat vtilis.qđ eſt falſum, vt l. hoc ſi res.ff.de rei vē.& hæc ſunt multū neceſſaria ꝓpter formationē libelli,vt dixi in
21 d.l.ſi culpa.† Quęrit gl.vtrū in vtili poſsim dicere debitorē mihi obligatū.Glo.pe.dicit ꝙ non.Tu dic,vt patet ex his quæ iam dixi.nā in caſibus,in quibus perſonalis vtilis eſt natiua,tūc poſſum dicere debitorē mihi obligatū,licet cōtractus ſit celebratus cū altero:vt ŝ.de ꝑcur.l. q ſtipēdia.Sed qñ actio ſit datiua,tūc idē:qa poſſum dicere debitorē mihi obligatū,vt dictū eſt:nō tñ poſſum dicere,vel cōcludere vt virtute illius obligatiōis cōdēnetur:qa illa obligatio non pōt actionē ꝓducere:vt ŝ.latè dictū eſt.& hoc voluit dicere gl.Quę
a ro,quæ eſt [a] differētia inter cedere,& mādare.Glo.ij.recitat opi.
22 Nā quidā dicunt †ꝙ qñ actio cediī,nil remanet penes cedentē: quando mandaē,tunc remanet penes eū directa.Iſta eſt falſa:qa per ceſſionē quis nō amittit directā,quia ab oſsibus ſeparari nō pōt:vt l.quid ergo.ff.de peculio.& ꝓ ſocio.l.iij.Vnde alii, vt Io. dicunt ꝙ qui cedit,retinet directā,ſed vtilē transfert,ſed q mandat,tātū cōmitti exercitiū:& nō trāſfert, niſi in caſibus, vt in gl. Illud quod dicit ꝙ q cedit,retinet directā,eſt verū:ſed qđ poſtea dicit vtilē trāsferri,nō eſt verū directè loquēdo:quia vtilē nō habet,ſed à lege conceditur propter illā ceſſionē ſed impropria locutio eſt.ſed quod poſtea ſubdit,qui mādat ſolùm, committit exercitium:iſtud eſt verū, vt hic,& d.l.planè . quod poſtea ſubdit,niſi in caſibus hic no.eſt falſum.nūq̄ enim per mādatū trāſit vtilis actio:vt l.ſi.j.qñ fiī.vel priua.& hac lege,quę loquit' in procuratore in rē ſuā, vt videtis: qa vtilis cōpetit in ſubſidiū ex illa ęquitate:quia non eſt qui cedat:nō propter mandatum:vt hic in tex.Item competit vtilis ſine ceſſione in caſibus prædictis, propter ipſum contractum,non propter mādatū exercēdarē actionum.Vnde Azo & Hu.dicunt,ſi tu loqueris reſpectu cedentis: & dic ꝙ intercedere,& mandare nulla eſt differentia:quia ſemp apud cedentem.vel mandātē,remanet directa:ſed reſpectu eius cui ceditur,bene eſt differentia.nā per mandatum non tranſeūt vtiles:ſed per ceſsionem ſic.& hoc ſatis verū.Sed dubito,an per
23 ceſſionē actionis finiri videaē mādatū.videē ꝙ nō:vt l.fi.j.quando fiſ.vel priua.Sed certè ibi nō fuit facta ceſsio:licet vtilis competeret ſine ceſsione.In cōtrariū videtur l.j.in fin.ff.de ope.nouinun.vbi eoipſo ꝙ te facio fructuarium,videor te facere procuratorem in rem tuam:vt ſic in illam rē procuratorio nomine poſſis experiri.Ad idem vſufru.quemadmo.caue.l.iij.in fi.cum l.ſequen.& hoc puto verum.Glo.in prima l.tenet ꝙ videatur man
24 datum directarū.& ita facta ceſsione actionum.†Vidimus differentiam inter cedere & mandare:ſed quæro,quæ eſt differentia inter cedere & concedere.Glo.in l.penul.in princip.ff. de dona. dicit quòd qui concedit,non cedit.& ſic per conceſsionem non tranſeunt vtiles: quod eſt verum vt ibi patet. ſed ibi hoc videndum.Reſpon.verbum concedo,eſt ſignificatiuum actus cōtrahendi:ſed per contractum non transfertur vtilis niſi in caſibus, vt dictum eſt.ergo cū dico cōcedo,nō transfero vtilem,niſi concederem ex aliqua cauſa,quæ caderet in aliquem contractum, ex quo trāsferretur vtilis ſine ceſsione:ſed verbum , cedo nō eſt ſignificatiuum actus cōtrahendi:ſed executionis cōtractus, vel obligationis præcedentis.vnde cedere eſt idem quod abdicare à ſe,vt in titulo de ceſsio.bo.ff.& j.e.ti. vnde poſtq̄ præceſsit cōtractus vel obliga.iſtud cedere tibi actionem eſt abdicare à me, inquantum poſſum:& habet vim cuiuſdam traditionis: & transfertur vtilis:ſeu à lege conceditur.& ideo lex,quę dicit ꝙ ceſsio non valet niſi appareat titulus contractus in ceſsione:vt l.per diuerſas & l.ab Anaſtaſio.j.man.& l.j.in fi.mag.glo.ſuprà, ne licet. poten.ſecundùm punctum rationis procedit.nam ſicut in rebus corpo.nuda traditio nunq̄ trāſfert dominium vt l. nunq̄ nuda. ff.de acquir.re.do. Ita nunq̄ nuda ceſsio transfert vtilem in ceſ-
24 ſionarium.d.l.per diuerſas.† Et aduertendum eſt ad id,quod dicit,ꝙ titulus contractus debet inſeri,verum eſt quādo cauſa ceſſionis cadit in aliquem contractum:tunc enim poteſt exprimi titulus:quia quando non eſt nominatus tunc ſufficit dicere titulū ex cauſa infra ſcripta,vt hic eſt caſus.non enim hic expreſsit vtrum ex cauſa empto.vel alia;ſed dixit,in vicem debiti:& tamen

a ¶ Et iō. adꝺ Bar. met in. l. fi. ff. de do. ī prin. & vide ſupra.

b ¶ Quero vtrū. Adde eūdē Bar. in. l. j. ff. e. ti.

c ¶ Quæro ex forma ſtatutorū. De hac. q. & ſeq. vide p eūdem Bar. ī. l. j. col. pe. ỽ. q̄. 26 ro ergo. ff. e. & ibi la ꝑp d. Alex. ī apoſt. Adde tſi q. ī. j. q. con tra Bar. tenet Bal. ī. l. p diuerſas. j̄. man. & ibi Sal. et tenet etiam Pau. de Caſt. ī. l. poſtulante. in. ỽj. col. ad Treb. & clarè ponit Alex. de Imol. ī cōſi. xcv. col. iij. ỽ. vnū eſt q̄ debitor. vbi q̄ nō potuit capi ad inſtantiam ceſſionarij, niſi priꝰ citato ipſo debitore, & diſcuſſo de citatiōe. de q̄ vide ēt p eūdē Alex. ī. l. ſi ſic. ī fin. ff. de le. j. & ī. d. l. poſtulante. ī. ỽj. col. circa fi. & ī col. fi. & ibi cōcordātes allegat, et ponit magis cōem opin.

ſufficit. quod eſt notandum. Et ideo[a] ꝓpter tollendas iſtas† dubitationes notarij appo nunt in inſtrumento omnia iſta verba, dedit, ceſsit, conceſsit, trāſtulit, atq̄ mādauit. Sed de ſignificatione verbi tranſtulit, quid importet: dubitatur an ſit idem q̄ ceſsit vel cōceſsit. Tex. in. l. ij. j. de do. dicit† q̄ important idem q̄ mandauit. nō em̄ pōt importare idē q̄ cedit. nam per ceſsionem nō trāſfertur propriè vtilis. ſed poſt ceſsionē à lege concedit. Sumus expediti de gloſsis oībus: q̄dā alia dicā ī materia. ī. l. ꝓxima. Bar.

LEX II.

NOminibus. Ex contractu dotis, & emptionis, tranſeunt vtiles ſine ceſsione. hoc dicit. &c.

1 ☞ Actio utilis, & directa, an ſint eædem in ſubſtantia.
2 Actio directa, & utilis, an poſſint competere eidem ad idem.
3 Habens utile ex inſtrumẽto habente executionẽ paratã, ex forma ſtatutorum, an poterit petere executionem talis inſtrumenti.
4 Agens directa, & probans in utili an debeat obtinere.

NOminibus. Ex contractu dotis & ẽptionis tranſeunt vtiles ſine ceſsiõe. hic vī caſus cōtra opi. Pet. qui dicit, q̄ nunq̄ trāſit vtilis ſine ceſsiõe Sed ipſe rñ. intelligo hoc facta ceſsione. & iſta lex voluit concludere q̄ delegatio facta per ſtipulationē, vel lit. cōteſt. non eſt neceſsaria. voluit tñ cōcludere per ceſsionē. Sed noſtri doc. cōiter intelligunt ſine ceſsione. & videt de mente huius. l. in eo. qđ dicit, ad ſimilitudinem eius, qui nomen emerit. Si enim idem eſſet in omni contractu: iſta exceptio in emp. & dote fuiſſet ſuperflua fruſtra enim à principe impetrat, q̄ de iure cōceditur. l. j. a d mu

b ni. Quero vtrū[b] actio vtilis, & directa ſint eędem ſubſtantia. Io.

1 An dicit q̄ ſic. Glo. ſignat† argu. contra. & ſic dimittit, & q̄ ſint eædem ſic probat: Contra gerētē ex neceſsitate dat vtilis: contra gerētē ex voluntate datur directa: vt. l. curatoris. ſ. de neg. ge. ſed iſtæ duæ dicuntur eædem: q̄a dicit lex, hęc actio &c. vt. l. iij. §. hac act. ff. de neg. geſt. Videt caſus in. l. actio. ff. e. tit. ſecundum vnam lect. Præterea tutor tenet directa tutelę. magiſtratus vtili: vt. l. j. de magi. cōue. ſed iſtæ duæ dicunt eædē: vt. l. fi. ff. de magi. cōue. ergo &c. In cōtrarium q̄ ſint duæ, probat: In actione directa quis fundat intentionē ſuam ex perſona ſua in actione vti li ex perſona alterius: vt. l. qui ſtipēdia. ſ. de pcu. q̄ intellige quātum ad facti narrationem: ergo ſunt diuerſa. Præterea, videmus q̄ q̄nq̄ directa eſt ciuilis, vtilis eſt prætoria: vt. ff. de bo. poſſ. hære. pet. l. j. ſed prætoriæ, & ciuiles, ſunt differentes ſpecie: ergo nō ſunt eædem. Breuiter Petr. dicit, q̄ quantū ad effectum vtilis & directa, eſt eadē, quia habet eundem effectum: vt. d. l. actio. Item eſt eadem in genere: quia ſicut vna eſt actio, ita alia eſt actio. Itē ſunt eædem ſpecie: quia de qualibet ſpecie actionis poſſumus. dicere: alia directa, alia vtilis. Sed ſi q̄ris, an ſint eadē numero: tūc dicendū eſt q̄ non ſecundū eū quod apparet: q̄a multæ ſunt differētiæ, fingūtur tñ eadē quādoq̄: vt puta q̄ vnus loco alterius reſtituit: vt. ſ. ſi aduer. tranſac. l. j. & ij. Et iſta ſunt verba ſua, quę examinemus. Dicit ipſe q̄ quantū ad effectum, vtilis & directa ſunt eædem, quia habent eundē effectū. hoc non eſt verum ſimpliciter. nam vtilis petitio hęreditatis; quæ cōpetit fideicommiſſario, nō eſt effectus eiuſdē cum directa, per notata in. l. quia per inde. ff. ad Treb. Item iudicijs particularibus poteſt eſſe q̄ cōtra vtilem competit exceptio, quæ non cōpetit contra directā: vt. l. quoties. in prin. ff. de admini. tut. Dy. in. c. pro poſſeſſore. de reg. iur. in. vj. Item directa infamat: quod non reperitur in vtili: vt. ff. de his qui no. infa. l. j. Expedit enim magis, habere directam, quā vtilem, propter probationes. Nam in vtili quandoq̄ debeo plus probare. ſ. contractum, & ceſsionem: ſed in directa, quam habeꝛem ex contractu meo, ſolùm contractum. Hoc vltimum Pe. fatetur: de aliis non facit mentionem. Ad ſecundū dicit ipſe q̄ actio vtilis & directa ſunt eædem genere quod eſt verū ſecundū cōem opi. quæ eſt vt ſit actio in genere: vt. ſ. de nego. geſt. l. iij. &

ibi dixi. l. iij. §. genera. ff. de acqui. poſ. l. ſi ſeruus cōmunis Męuij. ff. de ſtipula. ſeruo. §. fina. ſed ipſe Petr. dicit quòd non reperitur actio in genere: vt referunt doctor. in dicta. l. iij. ſupra. de negot. geſt. ergo non poteſt dici quòd ſit actio in genere; cum non reperiatur iſtud genus. Tertiò dicit ipſe quòd iſtę actiões ſunt eędem in ſpecie. Circa quòd eſt ſciendum quòd differentiæ quæ ſumuntur ex aliquibus qualitatibus, non faciunt differentiam ſpecificam: ſed differentiæ ſubſtantiales faciunt aliquos differre ſpecie. Vnde ſi diceremus: hominum, quidam magni, quidam paruí. iſta differentia eſt ſecundùm qualitates. & ſic non differunt ſpecie: vt. l. finali. de fundo. inſtru. Sed differentię ſecundùm ſubſtantiam: vt homo & aſinus, faciunt differentiam ſpecificam. Facit quod not. in. l. ij. in princip. ff. ſi certū peta. Modò ad ꝓpoſitū: vtilis & directa ſunt quædā qualitates: ergo non faciunt differentiam ſpecificam. Iſtud concedo: ſed poteſt eſſe qđ ex alijs differentijs differunt ſpeciæ: vt puta ſi vna eſt ciuilis, alia prætoria: quia ciuiles, & prætoriæ, differunt ſpecie: vt patet ex diuiſione, quam facit Imperator Iuſtinianus Inſtitu. de actio §. ſed iſtæ. & Ioan. in arbore. Quartò dicit ipſe quòd vtilis & directa non ſunt eædem numero. Iſtud eſt verum probo. Idem numero, non poteſt differre à ſeipſo: vt. l. proponebatur. ff. de iu di. & infra. de codicillis. l. ſi idem. ſed inter vtilem & directam, ſunt multæ differentiæ, vt ſupra. probaui. ergo &c. & probant leges hic allegatæ per gloſſ. contra Petr. quæ videntur ſibi inuicem contradicere: & tamen ſoluit, quòd vna loquitur de vtili, alia de directa. & ſic cum habeant ſe vt alia & alia, non ſunt eædem numero. Item dicit Petr. quòd licet non ſint eędem, tamen finguntur eædem quandoq̄: vt quando reſtituitur vtilis loco directę vt. l. j. & ij. ſupra. ſi aduer. tranſac. iſtud quòd fingantur eędem, non reperio. nam vtilis reſtituta eſt annalis, cū aliàs eſſet perpetua: vt. l. in honorarijs. verſic. ſed cum reſciſſa. ff. eodem. & omnes leges, quę dicunt eadem eſſe actionem, intelligas cādem nomine vel genere, vel ſpecie, vt. ſupra. dixi. non autem eadem eſt ſubſtantia. Facit ad hoc quòd dixi in. l. Męuius. ff. de legatis ij. §. duobus. vbi actio ſemel extincta reuiuiſcit: vtrum reuiuiſcat eadem, vel alia, ibi tradit. Quærit gl. vtrū qñ cedūtur actiones, videat mandari exercitium directarū. Et tenet q̄ ſic. Dixi. ſ. l. ꝓxi. † Quæro, vtrū directa & vtilis, poſſint cōpetere eidē ad idē Rñ. nō. Cùm enim vtilis inducat à lege ex æquitate, vt dixi. ſ. l. ꝓxi. quādo aliquis habet directam, ceſſat æquitas, quare vtilis inducī debeat. hoc probatur. ff. ad Ttreb. l. ſi hæres. in princ. & ideo ſi ceſsionarius, qui habet vtilem illam iterum cederet ei, qui ſibi ceſſaret non transfertur in eum vtilis: vt illam poſsit ſuo nomine

c intentare: vt. d. l. ſi heres. Quæro, ex forma ſtatutorum inſtrumẽta guarentigionata, ſeu confeſsionata habent executionem paratam: † vtrum hoc erit verum in eo, cui competit vtilis, vigore

3 illius inſtrumenti? Reſpond. ſic. quod apparet. nam domino lata ſententia pro procutatore ſuo, vel procuratore iurante cōpetit vtilis: & tamen dominus poteſt petere executionem, ſicut ſi haberet directam: vt. l. ſi procura. ff. de procurato. & de re iudi. l. iij.

4 §. j. & ij. de iureiuran. l. nam poſtea. §. iuſiurandum. † Quæro, ali quis propoſuit directam, & probauit in vtili: vtrum debeat obtinere: iſtam quęſtionem format Pe. ſ. l. proxi. Veritas eſt, quòd aut pendente iudicio, ei, cui competebat directa, cœpit competere vtilis facto rei: & tunc ex eadem iuſtantia poteſt actor obtinere. l. quamq̄. §. Iulianus. de aqua pluuia. arcen. ff. de rei vendica. l. poſt acceptam. ſed ſi ab initio competebat directa tantùm & propoſuit vtilem: vel competebat vtilis tantùm, & propoſuit directam: tunc nullo modo poteſt obtinere: quia actionem ineptam propoſuit: vt. l. j. in princip. ff. ſi menſ. fal. mo. dixe. Bene tamen poſſet eſſe quandoque, quòd verba libelli eſſent ita generalia, quod poſſent referri ad directam, & vtilem: maximè in actionibus realibus, vbi quis nō cogitur exprimere ī libello cauſam remotam: nam ſi dicit ad ſe pertinere iure dominij, poteſt intelligi de directo & vtili: tunc ſi probaret in vtili, obtinere: vt. l. ſed & ſi. §. item ſi iurauero. ff. de iureiuran. licet glo. videatur aliter dicere in. l. minor. §. j. ff. de euict. & I. ſi mater. §. eandem. in fin. ff. de excep. rei iudi. ſed id, quod ibi dicit non videri proponi de vtili dominio, eſt exponendum: id eſt, de quali dominio, pro quo competeret Publiciana, vt ex ipſis glo. apparet. & in quali bet earum dixi. Barto.

Lex

LEX III.

OB cauſam. Coloni non poſſunt conueniri pro dominis. hoc dicit.

Nouiter apposita.

OB cauſam. Coloni, qui ſoluerunt penſionem, non poſſunt pro dominis conueniri. Quærit gl. quid ſi non ſatis fecerunt? Certè tunc facta condemnatione de dominio, poterit fieri executio in colonos, ſicut in alios debitores: vt infra quando fiſ. vel priua. l. j. & ij. Quæro vtrum locator poſsit conueniri pro debito coloni. Reſponde vt dicam. ꝯ. l. nimia. Bart.

1 ☞ Iſta lex habet locum in omnibus contractibus.
2 Item habet locum in contractu libarationis.

1 BOnam fidem. † Quæro, vtrum hæc lex debeat intelligi in contractibus bonę fidei tantùm: vel de omnibus. Reſpō. de omnibus. In omnibus enim bona fides conſideratur, tamen diuerſimodè. Sciendum eſt enim, ſi dolus dat cauſam contractui bonę fidei, reddit cōtractum nullum ipſo iure: in contractu ſtricti iuris, ope exceptionis: vt. ff. de dolo. l. & eleganter. in prin. Et quantū ad officium iudicis actioni deſeruiens. nam in contractibus bonæfidei veniunt ea de qui

2 bus non eſt actum, nec cogitatum, ſi bona fides exiſtat: ſecus in ſtricti iuris: vt Inſtit. de act. §. in bonæfidei. † Sed quæro, quid in liberationibus: vtrum conſideretur bona fides eodem modo, vt in contractibus. Reſpondeo quòd ſic per omnia. Sicut enim dolus dans cauſam contractui bonæfidei, reddit contractum ipſo iure nullum: ita dans cauſam liberationi à contractu bonæfidei, reddit liberationem ipſo iure nullam: vt not. ſ. de in integ. reſtit. l. de tutela. & d. l. & eleganter. §. non ſolùm. Item ſicut in contractibus bonæfidei officium iudicis multùm poteſt in conſiderando ea, quæ ex bona fide ſunt: ita in pactis liberatorijs ſuper contractu bonæfidei. & hoc eſt quod not. ff. de pact. l. ab emptione. Barto.

a SIcut. [a] Boues ligantur per cornua, & homines per verba. h. d. Opp. de. l. ſi pecunia. ff. de condi. ob cau. Sol. Ibi loquitur in contractibus innominatis: hic loquitur in cōtractibus nominatis: & ideo in contractibus innominatis non oritur obligatio, niſi completo cōtractu rei interuentu: ideo locus eſt pœnitētiæ: quia adhuc nō ſum ligatus: ſed in contractibus nominatis eſt quis ligatus in continenti: ideo non licet diſcedere. Opp. de contractu mandati, qui reſoluitur volente mandante, & de contractu depoſiti. nam depoſitum reſoluitur cùm vult deponens. Idem de contractu precarij, & ſimilibus. fallit, dicit gl. ſed non eſt verum: imò regula ſuperior remanet firma. Nam in omnibus iſtis contractibus, in eo, in quo contracta eſt obligatio, nunquam licet reſilire altera parte inuita: ſed quando apud te depoſui, non fuit contracta obligatio, vt permitterem apud te rem eſſe ſemper, ſed ad mei beneplacitum. Idem in contractibus mādati, precarij, & ſimilibus. & ſic

b regula remanet firma & viua. Et iſta eſt vera ratio: [b] licet glo. aſſignet quaſdam rationes deluſorias &c.

Nouiter apposita.

c SIcut ab initio. [c] Ab initio contrahere, eſt voluntatis: poſt contractum ei ſtare, eſt neceſsitatis. Primò nota quòd à principio cōtrahere, eſt voluntatis. hoc examinat gl. in. l. nec emere infra de iure deliber. Secundò nota quòd poſt contractum celebratum ei ſtare, eſt neceſsitatis. hoc examinatur hic. Ad hoc oppo. ff. de cond. ob cau. l. dedi. §. j. gl. in prin. ſoluit ſecundum quoſdam, quòd ibi loquitur in contractibus innominatis, celebratis gratia petentis tantùm: ſecus ſi alterius, vel vtriuſq̄. Iſtam opi. reprehendit Azo in. l. ſi pecuniam. in gloſſ. magn. in princip. ff. de condi. ob cau. & veram ſolutionem ponit gl. hic in fi. Nam poſt contractum non licet venire contra id ad quod quis eſt obligatus. ita loquitur hic. Sed in contractibus innominatis, non eſt quis perfectè obligatus, antequam aduerſarius impleat contractum ex parte ſua: ergo poteſt pœnitere. Secundò oppo. ff. manda. l. ſi mandauero. §. fi. & I. inter cauſas. §. mandatum. Sol. quidā dicunt quòd ibi fallit: non eſt verum; iſta regula nunquam fallit. In mandato non obligatur mandans, ad non reuocandum mādatum, cùm mandatum ſit gratuitum. Dicunt doc. q̄ ille qui ſuſcepit mādatum, poteſt pœnitere: ſicut ille, qui ſuſcepit precarium: ſed ſi pœnitētia affert domino dānū, vel malè exercuiſſet mandatum, & ſic iam eſſet domino obligatus ad intereſſe: tūc ab iſta obligatione nō poſſet diſcedere. Opp. de l. verum. §. fin. ff. pro ſocio. Dicunt quidam, fallit & hoc videtur dicere Dyn. in c. quod ſemel. extra, de reg. iur. in vj. ſed non eſt verū. nam cōtrahens ſocietatem, nō obligatur ad perſiſtendum in illa obligatiōe ſocietatis. & ideo poteſt illi renunciare. nō enim contra obligationem venit: q̄ ſi eſſet obligatus ad aliquid communicandū, tūc

b illi obligationi nō poſſet renunciare per regulam hic poſitam. Op. ff. depo. l. j. §. pe. Dicunt quidā, ibi fallit. Nihil eſt dicere: ideo eodem modo ſolue. Deponens non eſt obligatus vt nō petat depoſitum: ideo poteſt repetere quando vult. ſed ſi eſſet obligatus actione depoſiti, non poſſet pœnitere, per regulam hic poſitā: vt ff. cōmo. l. in cōmodato. §. ſicut. Op. ff. de precario. l. cū præcario. Sol. eo modo. quidā tamen ſoluunt dictas ll. q̄a non eſt nata actio: vnde ante natiuitatem actionis locus eſt pœnitentiæ. quorum opinionem reprobat hic glo. & bene. Barto.

c ¶ Sicut. Iſtam allegat Bal. in ar. l. Gallus. §. eius. de libe. & poſthu. quod licet alias cōfeſsio facta q̄ partē poſsit reuocari, vt no. per Bar. in l. quicqd adſtringēdę. in fi. de ver. obl. iſtud eſt verū, niſi per tem fuerit acceptata, qm̄ illa amplius reuocari non pōt ſine probatiōe erroris. & iuxta hanc l. adde gl. magiſtrā in c. diuerſis fallatijs. de cle. cōiug. vñ qs poſsit venire cōtra factū ſuū.

b ¶ Vera ratio. Et de ratione huius vide quod not. Bar. in l. ſi pecunia. de condi. ob cauſam.

c ¶ Sicut. Adde & intellige hanc legē non habere locum in feudis. Ita Io. Faber hic alle. tex. in c. j. de feu. guar.

1 IN ſolutum. Cui ceduntur actiones perſonales, videtur cedi, hypothecaria pro illo debito cum ſua cauſa: vt ei creditor potior præferatur. h. d. cum l. ſeq. Facit l. emptori. & quod ibi no. de hære. vendi. in fi. & quod no. per Azo. in ſumma, de hęre. vendi. in fi. In contrarium videtur caſus in l. ſi hæres pecuniam. ff. ad Trebel. & l. hæres à debitore. in prin. ff. de fideiuſſ. & dic vt ibi dixi &c.

Nouiter addita.

1 SI in ſolutum. Cui ceditur actio perſonalis, in conſequentiam ei copetit hypothecaria, cum ſua cauſa: & ei prior creditor prefertur. h. d. cum l. ſeq. No. quod dixi in ſummario. Itē no. q̄ ceſſa pſonali, trāſit poteſtas vēdicādi pignora. Quæro, qd differt l. j. & ij. Gl. rñ. hęc loquit de datione in ſolutū: ſequēs loquit de vēditiōe. Itē hic fuit ſpecialiter ceſſa hypothecaria. Certè hoc nō dicit tex. Itē in l. ij. additur plus: q̄a addit de vēditione pignorum, qđ hic nō dicit. Quæro, quæ ſit forma vendicādi pignora. Dic vt in gloſ. Quæro quāto tpe p̄ſcribat hypothecaria. Dic vt in gl. Extra gl. op. de l. ſi hæres pecuniā. ff. ad Trebel. & l. hæres à debitore. in prin. ff. de fideiuſ. Sol. Ibi nō trāſit hypothecaria, vel obligatio cōtra fideiuſſorē per Trebel. q̄a nō fuerāt iſtæ obligationes per teſtatorem contractæ, ſed per hæredē & Trebellianū ſolū diſpoſuit de actionibus hæreditarijs, quæ defuncto cōpetebāt: ſed hic loquit de ceſsiõe, quā qs facit ſpōte, quo caſu ceſſante pſonali ſeu principali, ceſſant acceſſoria, vt hic. Op. de l. hæredē. in prin. ff. mā. So. quæ nō cœperūt, aliàs q̄ cōpetierūt trāſeunt ſine noua ceſsiõe: vt ibi in gl. no. Op. de l. ſi pignori. ver. cōtra. ff. fa. erci. So. hic loquitur quādo ceſſa eſt principalis: ibi ecōtra qñ ceſſa eſt hypothecaria. Aut enim cedit ex neceſsitate: et tūc videtur cedi pſonalis. Aut ex voluntate: & tunc ſecus. Quomodo autem ſit poſsibile, q̄ hypothecaria cedat ſine principali: dicā in l. vl. j. de hæredi. vel actio. ven. vel in l. vſucapio. j. de pigno. Barto.

1 SI quidem dona. Donatio pfecta nō reuocat: mādatū verò mādātis morte finitur. h. d. Op. q̄ mādatū hic nō finiat morte: quia eſt mādatū in rē ſuā: ergo &c. vt l. illa. j. de dona. Breuiter poſt multas ſolutiones dic q̄ hic nō fuit procurator in rē ſuā. nō enim ei fuit mādatū, vt exigeret à procuratore: ſed fuit mādatū ꝓcuratori q̄ ei daret &c. Nouiter apposita.

1 SI quidem. Mādatū morte mādātis finit: ſed pfecta donatio morte nō infirmatur. Op. qñ mādatū fit ī rē ſuā, morte nō extinguit: vt l. illā. j. de do. hic dr̄ cōtrariū: ergo malè. Gl. ponit duas ſolu. quas reprobat, & bñ. Tertia ſo. eſt q̄ hic nō mādauit: nec aliquid

a ¶ Et ibi dixi. Per Ang.in repe.l.nemo carcerē.C.de exa.tri. li.x.& Bal.& Imo.ī d.§.eleganter.

b ¶ C.debitores. Et.c. ex rescript.eod.tit.& not. Bal.ī.l.ob.æs.ē. eo.vbi dicit,q̄ p̄ publicadari pōt,nō pōt p̄ priuata. Et de istis obsidib⁹ vide ī.l.diu⁹ de iu.fisc.latē,&Bal. ī.d.l.fi.de pa.q fi.disc. & ī l.obsides,de test.

c ¶ Non valet. Adde, & intellige hoc verū in carcere priuato p̄ debitorē:sec⁹ autē in carcere publico: qa tale pactū tenet. Ita Ange.in.l.nemo carcerē.j.de exa.tri. col. iiij.ver.& ex p̄dictis vide Alex.ī.d.l.alia. §.eleganter.& in.d.l. Titio centum.§. Titio centum.el.ij.ff.de condit.& demon. & vide do.Maria.Soci. in rub.de dila.l.argu. iiij.prin.quæst.ij.

d ¶ Beneficio cessionis. Et q̄ non possit renunciari. adde Cañ. in.c.ij. de pig.& in.c. Odoar.de solu. Imo. in.c. cū contingat. de iureiur. Fede.in consi.lxij .&.d. de Ro.cō clu.clj. & consil.ccv. adde nī quòd firmat iuramento. Ita Abb. in consi.xlij.in.ij.vo. de quo per doc. in.§. fi.Inst.de actī. & do. Maria.Soci.in.c.ſi diligenti.de foro cōpe.

e ¶ Nūqd valeat statutū. Adde Ange.ī. d.l. nemo carcerē.do.ī.l.j. j.q̄bo.cc.pos.& in.d. §.elegāter & ī.d.§.Tītio cētū, et ale.d Imo. ī cō.clxv.co.j.ī.v.vo.

f ¶ Vide auē. Hāc auē. vna cū auē. hoc ſi debitor.hic alle. Paul.de Castr.ī consil.clxxiij. q̄ incipit,ī Christi nomine amē. ad primū q̄sitū clarē ē rnīsum. ↛P. P A V. P.

f ¶ Vide auē. Vidē duos casus, in q̄b⁹ non est necessaria ista excussio bonorū.p d.Frāc. cōs.xxxvij.ad fi. Vide Bar. & ibi scripsi ī p̄secutione ad auē.hoc si debitor. j. de pign. ↛P. P A V. P.

g ¶ Cū &. Inquātum dicit Bal.& Sal.hic p̄ istū text. q̄ si grauat hæredē suū dare aliq̄d post mortē Titij, cēsēt̄ reliqsse hērdib⁹ Titij:vide ī cōtrariū. Soc.ī.l. Paul. de teb. dub. Quo ād pcedat materia huj⁹ titu. qa vbi fit mētio de morte,ītelligīt̄ dom̄. causa mor.q̄ p̄t revocarī,vi de Alex. cōsil.lxxxj. ī.j.vo.Alleg. Bal.ī.l. nā si cū moriar. ff.de cōd.ideb.vbi vide:et Iaso.eā legit cū.l.sub cōditione. vide Soci. latē cōs.cxxxvij,vidē Alexā.consi.lxxvij. volu.iij.

mihi volebat donare:sed mādauit procuratori suo vt daret.Ad idem retulit iiij.sol.& hanc tenet gl.& est vera in se. Casus est in.l.ij.§.sed si quis donaturus.ff.de do.& pro hoc facit text.hic dū dicit,nec qd̄ tibi dari mandauerat.Et sic innuit q̄ nō mādauerat tibi vt accipias:sed procuratori vt daret. Sed in contrarium facit tex.in prin.ibi:te à procuratore suo aliā pecuniā sumere præceperat:& sic mādatū vī directū ad eū cui donare volebat. Volēdo sustinere gl.oportet dicere q̄ præcepit per quādā cōsequentiā.Nā ex eo q̄ præcepit ꝓcuratori vel soluat,vī præcipere q̄ ego recipiā.Sed si volumus tenere q̄ mandatū fuerit directū ad eū cui donabatur:tūc habemus tenere vltimam solutionē gl.q̄ de iure antiquo donatio nō perficiebatur pacto nudo,sed requirebatur traditio vel stipulatio,sed quid interuenit cessio,quæ habet vim traditionis: nec interuenit stipulatio. & sic nō possunt conueniri hæredes. Prior tamen lectura plus placet. Bar.

NEgantes. Qui negat, debet de iure cōueniri,nō per vim exigi.hoc dicit.

ADuersus. Per electionem hypothecariæ,nō per ditur personalis.hoc dicit.

NImia. Dominus nō potest cōuenīri pro debito coloni.h.d. Nouiter apposita.

NImia. Locator non pōt cōuenīri pro debito conductoris. Vel sic;dn̄s nō potest conuenīri pro debito coloni. Quærit gl.hic dicitur q̄ colonus accipiebat mutuo in rem suā.quid si acciperet, quod conueniret in rem dn̄i? Dicit gl.tunc tenetur dn̄s:vt j.quod cū eo.l.ei qui. Aduerte:si colonus esset ī potestate locatoris,quia filius vel seruus:tunc pater,vel dn̄s tenerētur de in rem verso. Et nō est dubiū q̄ si est liber homo:tunc si aliquid mutuat contēplatione dn̄i,& vertatur ī rem domini,potest habere dn̄m obligatū: vt d.l.ei qui.j.quod cū eo.Sed si mutuat simpliciter, vel contemplatione coloni:tunc licet vertat colonus in rem domini,non tenetur dominus:vt supra si cer.pe l.eum qui Bart.

OBæs alienū. Ob æs alienū non ꝑ potest q̄s effici seruus alterius. hoc d. Intelligatis seruire: hoc est,q̄ sit seruus.Item q̄ nec faciat aliqua seruitia: quia potest liberari præstando interesse:cū in obligationibus facti succedat obligatio ad interesse. Habuistis not.in.l. antiquas.§. de vsufru.& dixi ī l.stipula.ff.de ver.obli. Quæro,vtrum valeat pactum quòd debitor posit capi pro debito. Dyn.tangit istā q.in l.alia.§.eleganter.ff.sol.ma.& ibi dixi.[a] tangitur etiam in l.Titio.§.ij.de condi.& demon.&c.

De nouo addita.

OBæs. Duobus modis principaliter legitur hæc lex. Primò vt exprobaī,liberos,scilicet homines.Scd̄ò vt exponaī.i.filios.Itē secūdū primā subdiuidit ī tres.Prima hoc dicit, q̄ ꝑ debito hoīes liberi nō pñt seruī cōstituī. Scd̄a lec.hoc dicit.Seruus,q̄ ad libertatem debet ꝑuenire,ꝓpter debitū nō p̄t ī seruitutē retineri.Scd̄m hoc exponit,seruire,id est,ī seruitutē durare.& q̄ dicit liberos.ſ.futuros.hoc tñ fallit in casu j.de ca.l.fi.Tertiò hoc dicit.Propter debitum quis nō cogitur ad seruiendum præcisè. Et secundum hoc si ego promitto tibi seruire ad certum tēpus,: vel aliās promitto operas meas,non cogor præcisè,sed liberor præstando interesse; vt no.in.l.ij.de vsufruc.le.&.§.de vsufruc.l.antiquitas. Istæ tres lect.tanguntur in gl.vide eam.Secundùm secundam lect.principalem.h.d.Filij nō possunt obligarī:vel in seruitutem redigī ꝑ debito patris.Et secundùm hoc expone liberos, id est filios.hoc tamen fallit in casu.l.ij.j.de pat.qui filios distra.Bar.

IMo. An autem possint dari obsides:tangit gl.in.l. fi.j.de pat.qui filī.distra.& extra de iureiur.c. debitores.[b]&c.

1 §☞ *Dispositioni huius authenti.an renuncietur.*
2 *Pactum quòd quis pro debito carcerari possit,quòd non ualeat.*
3 *Beneficio cessionis bonorum,an quis postit renunciare:remissiuè.*
4 *Statutum quòd quis pro debito posit carcerari,an ualeat.*

IMo. Hæc authē.addit ad legem Codicis. & punit eum,qui liberum hominē pro debito retinuerit:sed non dicit qua pœna.Posset fortè dici.ſ. relegat. argumento imo casus.j.quę res pig.obli.possunt.l.qui filios.Gl.quærit de tribus quæstioni.primò quo iure debetur parentibus.dic vt in gl.†Secundò quærit vtrum isti legi possit renunciari.& dicit q̄ nō:vt in auē.vt sine prohib.ma.§.j.vide gl.& signa.Rō est:quia homo non est dominus membrorum suorū: vt.l.liber homo.ff.ad.l.Aqui.Est enim homo imperij vel ciuitatis,non suijpsius.ff.de iust.& iur.l.veluti.& l.postliminium.§.j.ff de cap.Item non potest facere pacto,q̄ efficiatur seruus:nec pōt renunciare istis legibus:quia non pertinet ad vtilitatem eorum: vt.j.de app.l.addictos.&.ff.de lib.cau.l.j. Et sic habes hic casum

2 †q̄ pactum factum quòd quis pro debito posit capi & incarcerarī,non valet:quia quem in carceribus detineri,est species seruitutis,vt.ff.de lib.ho.exhi.l.j.&.ij. †Et istam gl. inducunt quidā

d ad quæstionem illam,an possit renunciari beneficio cessionis[d] bonorum.de quo per doct.j.quī bo.ce.pos.l.j.& per gl.& Dy.in

4 l.alia.§.eleganter.ff.sol.ma.†Sed quæro,nunquid valeat statutū

e q̄ quis pro debito possit incarcerarī?Rñ.non: vt.ff.de condit.& demon.l.Titio.§.ij.& reperiuntur aliquę allegationes Dyn.quę videntur inclinare quòd non valeat:tamen ego ibi reprobaui in d.§.ij.vbi videtur casus,q̄ patronus facere potest quòd libertus non recedat de certo loco.sic & ciuitas potest legem condere,q̄ faciat aliquem incarcerari.Possunt enim ista fieri per legem publicam,licet non per pactum priuatorum:vt.l.nec ex prætorio. &.l.nec⁹ pignus.ff.de reg.iur.An autem possint dari obsides:tangit gl.j.de pat.po.l.ij.extra de iureiur.c.debitores

VUm cui. Debitor est conueniendus, non ille qui à debitore pretium rerum quas sibi vendidit:recepit,&c.

ESt in arbitrio. Creditor potest agere personali,vel hypothecaria.hoc dicit.Hoc est hodie correctum:quia prius debet fieri ex

f cussio bonorum:ideo vide authenti [f]& habuistis.j.de pig.authen.hoc ita.& authen.hoc si debitor &c.

De nouo addita.

ESt in arbitrio. Potest quis eligere an agat in personali, vel hypothecaria contra possessores.hoc dicit.Not.hic, q̄ dicit vtroslibet.& sic possum agere personali,& hypothecaria. Secundū ista tempora clarius est expeditum in authen. de fidei.§.nec⁹ hodie.Hæc lex corrigitur.& ideo vide authen.sed hodie.Materia huius authen.declarabitur plenius.j.de pig.authent. Hoc ita & authen.hoc si debitor.Barto.

Vt actiones ab hæredibus, & contra hæredes, Rubrica.

1 §☞ *Actio an sit nata ante diem in obligationibus in diem?remissiuè.*

LEX Vnica.

g VUm &. [g]Actiones possunt incipere ab hærede,& cōtra hæredes, sublata antiqua regula,quę contrarium dicebat.h.d.Opp.& videt̄ q̄ isto casu nata sit actio viuente creditore. Vnde videtur obstare.ff.de ✗.obli.l.eū qui. §.ita. & lege, ad diem .&. leg.interdum. in principio. & q̄n

& quando dī.vsufru.leg.ced.l.j.§.j.Gl.dicit fateor hoc esse verū in contractibus.Sed pro tanto hic dicitur incipere contra hæredem:quia ante non habebat effectum.Tenet ergo gl.quòd in ob

1 liga.in diem, ante diem sit nata actio†& obligatio.Petr.de Bel. perti.& Iac.de Rau.determinauerunt cōtrarium.Posteà do.Bar

a to.de pratis.disputauit istam.q.Cuius disputa.Cy.posuit hic,& tenuit gl.Posteà do.And.de Pisis in repe.l.insulam.ff.de ver.obll. ponit eam multum latè.Et do.Gul. de Cu.tractat eam in.l.certi condi.in prin.ſi cert.peta.Ego tracto eam,& reduco eos ad concor.sub quadam distinctione,in repetiōe.l.ita stipulatus.de ver. obligationi.in illa quæstione, quando committitur obligatio in diem,&c.

Super addita de nouo.

VUm &. Actiones possunt incipere ab heredibus, & contra hæredes sublata veteri regula, quæ contrarium suadebat.h.d.Quæro exempla huius leg.gl.ij.ponit:dic vt in ea.Contra instī.de verb.obli.§. ex conditionali.Sol.fallit,dicit glo.in conditionali stipulatione. Contra hoc op.de.l.pœnales.vel.nec contrarium.ff.ad.l. fal.sol. Azo.& nos dicimus q̄ hæc lex facit mentionem de quodam iure forum antiquissimo.& hoc sentit gl.inst.de inuti.stipu.§.post mortem.Secundo modo ponit exemplum gl.ſi.de stipu.quę ponit committi post mortem.sed stipulatio pœnalis est stipulatio conditionalis,in qua omni tempore fuit idem:vt dicit præcedēs glo.Oppo.in stipulatione in diem,statim est nata actio, & obligatio:licet non cum effectu:vt.l.cedere diem.ff.de verb.signi.l.j. §.fi.quando vies vsufru.legat.ced.Sed hic dicitur,q̄ actio incipit ab hærede,& contra hæredem:ergo malè imò à defuncto incipit.Glo.fatetur contrarium dicēs quòd in legatis incipit ab hęredæ,in stipulationibus à defuncto.sed dicitur incipere ab hæredæ:quia incipit ab eo nunc,cùm habet effectum,& sic iumus in ista.q.an in obligatiōe in diem,añ diē sit nata actio.Glossatores nostri dicunt,q̄ sic.Pet.disputauit contrarium per multas leges dominus Bartolucius de pratis,dicit contrarium respondens ad rationes Petr.quem vide hic,per Cyn.Domi.And.de Pisis in repetitione.l.insulam.ff.de verb.obligationi.reassumit hæc omnia de verbo ad verbum.Ego verò aliter,quam prædicti, soluo per vnam distinctionem,quam pono in.l.ita stipulatus.ff.de verbo. obligat.in illa quæstione,de stipulatione in diem. Tamen quantum ad propositum teneo contra glo.& contra Azo.in summa huius tituli. Nam licet obligatio in diem certam pariat actionē in continenti,Casus est hic,& glo.hic tenent in.l.in omnibus.ff. de regu.iur.Dyn.in.l.si pupillus.§.qui sub conditione. ff.de nou.a.Rationem assignat:nam in obligatione in diem certam, interusurium medij temporis est certum,& sic est certum quid sit in obligatione.meritò possemus dicere actionem natam.Sed q̄n promittitur in diem incertam, interusurium est incertum & sic est incertum quid sit in obligatione:sicut cùm promittuntur partus nasciturī,vel fructus futuri:& sic actio non est nata: vt.l.interdum.ff.de verb.oblig.Dixi plenè in.d.l.ita stipulatus.

b *Ne uxor pro marito.*[b] *Rubrica.*

LEX I.

ERustra. Rubrica summat totum istum titulum: ideo non ponam tibi alium summariū.

LEX II.

c OBmaritorū. [c]Hæc est bona lex.Hoc quod dicitur,quod vxor debet ꝓbare res esse suas,& sic de dominio:est verum, si maritus possibat:secus si ipsa vxor possideret, cui sufficeret solùm quod probaret se possidere: nec esset necesse ꝓbare de dominio. hoc vult ista glo.hic,super verbo occupatæ sunt.quā perpetuò tene menti.secus si non possideret maritus,sed vxor.Ita not.per glo,in.l.à diuo.§.si super rebus .ff.de re iudicat.& ibi plenè dixi.& habuistis hoc anno à me.j.de priui. fisci.l.j.

Nouiter inuenta.

1 §☞ *Bona uxoris occupata cum bonis uiri,quo iure petantur,*
2 *Qui petit ut bona occupata sibi reddantur, quid habeat probare,*

OBmaritorum. Publicatis bonis viri non debent capi bona vxoris, sed capta restituī. hoc dicit.†Primò quæro quando bona sunt

1 isto modo occupata,q̄ iure petantur,& reddunt? Rñd. imploratur officium iudicis: vt summatim cognito de hoc,ea faciat reddī:vt l.à diuo Pio.§. si super rebus.ff.de re iud.l.si quis post hac. in prin.j.de bon.dam.l.res quæ.ff.de iure fi

2 ici.†Secundò quęro:iste,qui petit vt bona occupata sibi reddantur,quid habet probare.tex. dicit q̄ dominium. Glos. distinguit notabiliter,q̄ aut sunt occupata bona mea à me possessa:tunc sufficit probare possessionem meam:vt d.§.si super rebus . dic vt ibi per do.Fran. Aut possidebantur ab aliquo,contra quem fiebat executio:tunc debet probari dominium.Ita sentit gl.j. super verbo,occupatæ.& j.de priuil.fisc.l.j.Item quod hic dicitur,q̄ vxor debet probare res esse suas & sic de dominio:est verū, si maritus possidebat. sed si ipsa vxor possideret,sufficeret q̄ probaret possessionem, licet non probaret de dominio. Sic dicit gl. not.super verbo, occupatæ. secus si maritus,non ipsa,possideret;vt ſ. dixī Bar.

LEX III.

c VUm te. [c]Hæc est bona lex. Qui soluit debitum vnum pro alio, non cogitur alia soluere,hoc dicit.&c.

Nouiter apposita.

VUm te. Vxor pro marito, mater pro filio, & maritus pro vxore non tenētur. h.d.in prin. Ista lex ponit vnum alium casum,quem non dixi:ideo vide eā. Opp.glo.& ista oppositio est ſ.l.proxi.melius tamen cadit hic.& videtur quòd maritus teneatur pro vxore: vt l. obseruare.§. proficisci.ff.de offic.procon. Solue vt in l. proxima.Bar.

Nouiter inuenta.

VUm te. Qui vni ex creditoris filijs satisfacit,alijs satisfacere non tenetur.h.d.vel sic:Qui soluit vnum debitum pro alio,alia debita soluere non cogitur. h.d. Nota quòd ea quæ voluntariè gerimus,non extenduntur vltra quàm gerantur.Facit ſ.de neg.gest.l.tutori. Oppo.j.ad l. Falc.auē.sed cùm testator.Solue vt in glo.Bar.

a ¶ Posuit. Vide Bart. in l. hæres meus in prin. de cōd.& dem. ↛P. P A V. P.

b ¶ Pro marito. An valeat statutū q̄ vxor teneaī ꝓ marito, vide Ale.cōs.xlij.in ix. col.et gñaliter an valeat statutū q̄ vnus teneaī pro alio, vide Fel. ī c. cognoscētes. in j.col.extra, de cōsti. Aliā vide quę scribo in rubri.j. tit.j. ad hoc.Item q̄ ex facto vel delicto mariti nō præiudicet vxori, ni si ī vna causa,de qua vide Antoniū de Butri.in consil.lxj. post mediū. Itē an valeat statutū vel cōsuetudo q̄ vnus pro alio teneaī,vide latē Ias. de quo scripsi ad Bart.to.in rub.tituli sequētis.

c ¶ Ob maritorum. Et ad istū tex.vide Bal. in l.bona mariti.j.de priuile. fisci. & adde casum ertā q̄ maritꝰ teneī pro vxore tutrice,in l.pen.j.qui.cau. pig.ta.cōrahi.& sic nota ex possessione quę præsumit factū dominū. adde no. in l.ij.j.de ꝓba.no.Bar. Latè in l. quidā in fuo ff.de cōdi.isti.&Spe. in tit.de primo & secundo decreto. §. restat.ver. sed nūquid per Bar.not.in l. admonendi.in ver. quęro cui incumbit.ff.de iureiuran.

a ¶ Et ibi dixi. Per Ang.in repe.l.nemo carcerē.C.de exa.tri. li.x.& Bal.& Imo.ī d.§.eleganter.

b ¶ C.debitores. Et.c. ex rescript.eod.tit.& not. Bal.ī.l.ob.æs.ē. eo.vbi dicit,q̄ p̄ publicadari pōt,nō pōt p̄ priuata. Et de istis obsidib⁹ vide ī.l.diu⁹ de iu.fisc.latē,&Bal. ī.d.l.fi.de pa.q fi.disc. & ī l.obsides,de test.

c ¶ Non valet. Adde, & intellige hoc verū in carcere priuato p̄ debitorē:sec⁹ autē in carcere publico: qa tale pactū tenet. Ita Ange.in.l.nemo carcerē.j.de exa.tri. col. iiij.ver.& ex p̄dictis vide Alex.ī.d.l.alia. §.eleganter.& in.d.l. Titio centum.§. Titio centum.el.ij.ff.de condit.& demon. & vide do.Maria.Soci. in rub.de dila.l.argu. iiij.prin.quæst.ij.

d ¶ Beneficio cessionis. Et q̄ non possit renunciari. adde Cañ. in.c.ij. de pig.& in.c. Odoar.de solu. Imo. in.c. cū contingat. de iureiur. Fede.in consi.lxij .&.d. de Ro.cō clu.clj. & consil.ccv. adde nī quòd firmat iuramento. Ita Abb. in consi.xlij.in.ij.vo. de quo per doc. in.§. fi.Inst.de actī. & do. Maria.Soci.in.c.ſi diligenti.de foro cōpe.

e ¶ Nūqd valeat statutū. Adde Ange.ī. d.l. nemo carcerē.do.ī.l.j. j.q̄bo.cc.pos.& in.d. §.elegāter & ī.d.§.Tītio cētū, et ale.d Imo. ī cō.clxv.co.j.ī.v.vo.

f ¶ Vide auē. Hāc auē. vna cū auē. hoc si debitor.hic alle. Paul.de Castr.ī consil.clxxiij. q̄ incipit,ī Christi nomine amē. ad primū q̄sitū clarē ē rnīsum. ↛P. P A V. P.

f ¶ Vide auē. Vidē duos casus, in q̄b⁹ non est necessaria ista excussio bonorū.p d.Frāc. cōs.xxxvij.ad fi. Vide Bar. & ibi scripsi ī p̄secutione ad auē.hoc si debitor. j. de pign. ↛P. P A V. P.

g ¶ Cū &. Inquātum dicit Bal.& Sal.hic p̄ istū text. q̄ si grauat hæredē suū dare aliq̄d post mortē Titij, cēsēt̄ reliqsse hērdib⁹ Titij:vide ī cōtrariū. Soc.ī.l. Paul. de teb. dub. Quo ād pcedat materia huj⁹ titu. qa vbi fit mētio de morte,ītelligīt̄ dom̄. causa mor.q̄ p̄t revocarī,vi de Alex. cōs.lxxxj. ī.j.vo.Alleg. Bal.ī.l. nā si cū moriar. ff.de cōd.ideb.vbi vide:et Iaso.eā legit cū.l.sub cōditione. vide Soci. latē cōs.cxxxvij,vidē Alexā.consi.lxxvij. volu.iij.

✠P.P AV. P. ¶Pro patre. Pro disposítione hui⁹ rubricæ limita primò, vt p Alex. in l. quãuis in prin. ff. sol. mat. Et bñ nota. Itẽ, p singulari limitatione vi de Alex. cõsi. xxiij. post princ. vbi singulariter vult q̃ vbicũq; delictũ patris noceret filio, cõmodũ reuertereť ad partẽ, tunc nocet nunqd autẽ ísto casu possit pater renũciare vsumfructũ, vide Cepol. cautela. lxv. Itẽ aliũ modũ facien di q̃ filius teneať pro patre, vide cepolam cautela. cclxvj. Item q̃ domini non teneãť p debito famuli nec pater, p filio, nec em phyteuta pro delicto rustici sui, vide Iaſ. i l. j. in. ij. notabil. ff. ne qs eum qui. vbi etiã quædã alia. Nũquid autẽ valeat statutum q̃ filius teneať, p patre, & ecõtra, & qd in alio, vide Alex. cõ si. xlij. in. viij. colũ. de quo ẽt scripsi i rub. s̃. tit. j. Vide domi. Frã. Cur. cõsi. x cij. circa fi nẽ. Bar. in. l. Sthic⁹ de pe. lega. Bar. in. l. iure puisũ. & ibi Ale. de Fab. lib. xj. Vide Decium in. c. ij. de cõsti. co. ij. vbi ẽt an valeat q̃ ad ỹponendã pœnã corporalẽ. Itẽ q̃ non valeat statutũ q̃ coloni possint cõuenire, p dñis vide Bar. i l. his pœnis. C. de agr. & cẽsi. Nũqd' aũt ciues teneãtur supplere onus deficientium collectarũ p aliquẽ, vide Bal. & Alex. ibi in additio. i. l. j. C. de oĩ agro deser. li. x. Itẽ q̃ vbi lex obligat patrẽ, p filio, stelligit̃ ſeper si pr̃ facit factum ex quo obligatur. Et idẽ in alijs personis. Vide. d. Frãc. cõsi. xc. vide Soc. i. l. Mode. in j. notab. ff. de except. Itẽ stãte statuto q̃ in cr̃ialibus pr̃ teneatur p filio si filij? cõdẽneť ex cõtumacia, nõ tenebit̃: vide Bar. cõsi. cxiij. Itẽ q̃ statutũ obligãs aliũ ex facto alterius sit odiosum & restringẽdũ vide Comen. cõsi. cxl. in. ij. dubio. Item gñaliter an valeat statutũ vel cõsuetudo q̃ vn⁹ teneatur, p alio: & q̃ plurima exẽpla circa hoc vide latè Iaſo. in. l. de qbus. in. xv. col. cum duab⁹ seq. ff. de legi. Fel. de quo scripsi in rub. in tit. p̃cedẽti. Itẽ qũo delictũ pr̃is noceat filio, vide bar. & q̃ ibi habes ad eum in. l. j. in fi. ff. de interdi. & releg. Itẽ gñaliter q̃ ex facto alicuius nõ aliter grauari siue in ciuilib⁹, siue i cr̃ialib⁹, vide Iaſ. latè l. si qs. in fi. §. legis. C. de inoff. test. vbi ponit de validitate plurium statutor̃, de quibus ẽt. s̃. Itẽ q̃ statutũ obligãdi aliũ pro alio fuit cõtra ius cõmune & naturalẽ æquitatẽ, & inquantũ possit fit concordandũ cũ iure cõi, vide nota. Io. de Ana. cõsi. lxxij. & ibi ẽt q̃ sunt strictè intelligenda.

a

Ne filius pro patre. Rubrica.

LEX I.

b Rubricasit sũmarium totius tituli &c.

☞ *Scholares possunt uenire, & stare securè ad studium.*

1 *Qualiter probabitur quem uenisse causa studij, si in aliquo capiatur.*

2 *Data licentia ueniendi, & standi, an uideatur data licentia redeundi: remissiuè.*

3 *Nuncij scholarium habent eadem licentiam, & securitatẽ, quam habent scholares.*

4 *Potestas loci q̃ sit iudex scholarium: & q̃ habẽt tres iudices.*

5 *Si à sententia rectoris uel doctoris appelletur, ad quem appellabitur.*

6 *Scholaris usq; ad quãtũ tempus uariare posit in electione iudicis.*

7 *Si iudex inuito scholare pronunciat se iudicem à tali pronunciá, appellatur.*

8 *Verbum priuetur, q̃ intelligatur per sententiam.*

9 *Scholares, eius nuncij, salisia, & equi non possunt capi pro represalijs, & nu. 14.*

10

HAbita. 'Not. †in principio, q̃ scholares pñt venire & stare securè ad studia. a Sed qualiter †probabitur, q̃ ipsi veniunt causa studij si i aliquo loco capiant. Probabitur certè ex coniecturis: vt qa veniebant cũ libris, vel erant solíti aliàs stare in studio: vel ex qualitate itineris: vt. l. si fugitiui. j. de ser. fugi. & l. nõ oẽs. §. à barbaris. de re mili. †Sed ad vnũ aduertẽdũ est, q̃ ista lex dicit, q̃ veniãt & morent̃ securi: nõ dicit aliqd qñ recedũt. & sic incidit i illam quæstionẽ, vtrũ ille, cui data est licẽtia veniẽdi, videať data licentia redeũdi. dixi plenè in. l. vtimur. ff. de sepul. vio. Itẽ nota † q̃ eandẽ securitatẽ habẽt ipsi, & eorũ nuncij. qd' est no. ad multa. Eadẽ ergo rõne nõ poterit capi, nec nũcius suus, nec valisia sua, & similia. Gl. format hic aliquas q. in ista materia: que dic vt in glo. quia nõ possunt hic stare. hic non sunt alia &c.

1

2

3

4

5

HAbita. Hæc auť diuidiť in tres partes, sicut̃ tria priuilegia indulget. Primũ est, q̃ scholares vadãt, & morent̃ securi: & sic non teneant̃ ad soluendas gabellas vel pedagia. Secundũ est, q̃ nõ patiant̃ iniuriã: & non capiantur ꝓpter repræsalias. Tertiũ est, qd' dat eis: q̃a dat eis iudices & facultatẽ eligendi sub quo cõueniatur. Secũda ibi hac igiť,. Tertia ibi: verumtñ. Primò quæro: qd reuelet istud priuilegium, q̃ scholares vadant securi: nõne de iure cõi quilibet debet ire securus per loca? Nã scitis q̃ grassatores puniunť. Respõ. dicit glo. vadant securi, q̃ nõ teneanť soluere pedagia: aliàs hęc cõstitutio nihil releuaret. arg. l. si qñ de leg. j. Et ita tenent omnes docto. Dicitur hic, q̃ vadãt se curi ad loca, quæ liberarum exercẽt studia. Vtrũ hoc sit verũ, si vadant ad ciuitates nõ priuilegiatas. Respon. si quidem loquamur in alijs facultatibus, excepto iure ciuili, videtur q̃ habeant priuilegium. Nam illæ scientiæ possunt in qualibet ciuitate legi de iure cõmuni: vt l. si Item in criminalibus an valeat statutũ q̃ alius pro alio teneať, vide Feli. in. c. ius generale in pen. & vlt. col. j. distin. Item quomodo statutum possit inducere q̃ snĩa lata cõtra vnũ executiõi mãdeť contra aliũ, vide Alex. in. l. sæpe. in col. iiij. de re iud. vbi ẽt de dictis statutis. Itẽ qũo valeat statutũ q̃ pr̃ teneať, p delicto filij vsq; ad legitimã vel vltra. & qd de pœna ifamię vel corporali, vide Soci. latè i. l. filiusfami. i prin. ff. de ỹb. obli. per duas chartas.

duas. §. est autem. ff. de excu. tu. Sed leges iste non possunt legi, nisi in ciuitatibus priuilegiatis: vt in prima cõsti. Digestorum. §. b pe. Et ideo qui vadit ad alia studia adulterina, nõ habet priuilegia. & hoc verũ: tamẽ quidam dicunt, quòd illi constitutioni est derogatum per consuetudinẽ. Tertiò quæro quando aliquis transit, si dicet se scholarem, quomodo ꝓbabit? Respõ. ex cõiecturis cõsiderata qualitate personæ, & rerum, quas portat in itinere. Ad quod facit ff. de re mil. non oẽs. §. à barbaris. j. de ser. fug. l. si fugitiui. Quæro: istud est priuilegiũ eũdi, q̃ morãdi: sed de recedentibus nihil dicitur: & sic sumus in illa quæstione, si datur alicui securitas eundi, an videatur data securitas redeundi. Et dico q̃ sic. ff. de sepul. vio. l. vtimur. Veniamus ad secũdũ priuilegiũ, & istud priuilegiũ habet tria capita. Primò, q̃ nullus faciat scholaribus iniuriã. Secundò, q̃ non capiantur pro repręsalijs, quæ conceduntur ex priuata cõsuetudine. q̃ nota. Tertiò, q̃ rectores debent iudicare. quod intelligo quando ex inquisitione, & officio suo. aliàs nullum esset priuilegium: & si nõ faciunt, puniũtur. Venio ad tertium priuilegium: & quæro vtrum hoc sit verũ in qualibet lite etiã in criminali. Gl. dicit q̃ sic. sed quantũ ad criminalẽ scholares Boñ. renũciauerũt. Perusini nõ: sed eis non seruareť clericis exceptis. †Quæro, vtrũ habeãt iudicẽ Potestatẽ ciuitatis. Gl. dicit q̃ sic: quia de iure cõi erat: & sic habẽt tres iudices, potestatẽ, Episcopũ, & doctorẽ: vt in prœmio digestorũ. §. pe. sed an rectorẽ? Rñ. sic de iure cõi: quia ita scholares, sicut quælibet alia vniuersitas possunt sibi facere rectorẽ: vt l. vltima. ś. de iurisdi. om. iudi. Iaco. Butr. ideo dicit, q̃ si eligeret rectorẽ, bene audiretur: sed si quemuis alium alibi trahat, non incideret in pœnam huius legis. Quæro extra † glos. à sententia doctoris vel rectoris, ad quẽ appellabiť. Breuiter appellabitur ad proximum superiorẽ: vnde si doctor, vel rector, est secularis, appellabitur ad potestatem: si clericus ad episcopũ. Sed in vniuersitate ista & Boñ. doc. subsunt rectori: nec posset appellari à rectore ad doctorem: sed si non subessent rectori, tunc appellaretur ad eos. Sed quæro, † dicitur hic quod scholaris habet potest eligendi: vsq; ad quod tempus? Gloss. dicit, quod vsq; ad litem contestatam doctores omnes reprehendunt eam: quia si hoc esset semper variarent: q̃ esset absurdũ. ar. l. iij. §. j. ff. de eo qd' certo loc. Prẽterea stãtim cum acceptauit, est quæsitum ius alteri. vt. l. apud. ff. de opt. leg. pro ista opi. vide tur gl. in. l. si conuenerit. ff. de iur. omni. iud. Quæro, vtrum scholaris possit priuilegio renunciare. Dic vt supra de pact. si quis. & l. j. si quis in ius vo. non ie. †Quęro, quid si iudex inuito scholari pronunciauit se iudicem? Respon. appellabitur ab ista pronunciatione. Dicit gl. & bene not. q̃ super istis appellabitur. Ratio, quia habent præiudicium facere i toto. de quo per me in. d. l. in

7

8

c

d

6

tit.

¶Neq; ex eiº. Fallit iste tit. & eiº materia in parte, q̃ accepit pe cuniã mutuo, & consumpsit. i alimẽta filiorũ, & posteа filij adultitij efficiunť dutires: q̃a tũc tenẽtur soluere illud debitũ pro patre. Dictũ fuit not. Bal. in. l. his solis j. de reuo. do. & not. Lud. in suis singul. in ti. de mãdato. in. viij. singu.

✠P. PAV. P. ¶Habita. An ista auť hẽat locum i clericis scholaribº, vide Ab. in c. si diligẽti. de foro cõpe. i xj. col. Itẽ cuiº sit electio circa istos iudices & qd si de iure cõi q̃s hñet plures iudices, vide Ro. cõsi. ccccxij. in princ. Itẽ not. q̃ si statutũ dicat q̃ scholaris nõ possit corã alio pulsari, itel ligiť nõ solũ i ciuili, sed etiã in criminali: vide Bar. i. l. fina. C. de agẽ. in reb. lib. xij. Et ibi etiã q̃ itelligiť dictũ statutũ, donec est in ciuitate i qua legit, ratione studij: sed si extra ciuitatẽ de legat, poterit corã ordinario cõueniri. Itẽ an rector possit exequi snĩa cõtra scholares ẽt i captura, vide feli. in c. significasti. i fine de offici. dele. Barba. ibidem in vltima columna.

¶Studia. Circa hanc materiã vide Ioan. And. i. c. si diligẽti. de foro cõpe. in. fi. & ibi plene declarat eã: & dicit ibi, q̃ aliqd studẽtes in studijs adulterinis. nõ gaudẽt priuilegio hui⁹ auť. reliqua hic vide per Bal. & q̃ notat. Bar. in. l. fi. de colleg. illi. & vi ad hãc authẽ. i. c. tua. de cleri. nõ resi. Et ad istud q̃. s̃. dixi sed'm Bal. vide eudẽ i præ. Digest. in. §. hoc autẽ & ibi eũa Bart. dicit ista authen. nõ seruari de consuetu. in criminalib⁹ secundũ glo. in authen. de manda. prin. §. nõ permittas. ang. sequitur in. l. si vacantia. post medi. de bo. vacã. & q̃ no. Bar. in. l. fin. de cõsti. princ. & hic per Bal. i. x. col. & ista authẽ. habet locũ i famulis scholarium, secundũ Bal. in. l. j. C. de epis. & cleri. & q̃ nota. in l. si plures. de sacrosa. eccle. & hic per Bal. & glos. & Bart. in. l. ij. §. legatis. ff. de. iud.

tia.

tra vtile. ff. de mino. & l. ait prætor. §. permittitur. eodem titulo. Appallatur enim ab his pronunciationibus: quæ iudicẽ esse, vel nõ: vel cognoscẽdi, vel nõ: licet sit interlocutoria. † Quæro, hic dicit, priuetur: an ipso iure vel per sentẽtiam. Gl. dicit per snĩam quia dicit, priuetur. quæ verba referunť ad iudicẽ: vt dixi in. l. extat. ff. quod met. cau. hic non. secus si diceret, priuatus sit: vel præterituũ apponeret: vel dicto mox, vel statim: vt no. s̃. de iurisdict. omn. iud. l. in criminali. & in authen. de inceſt. nup. §. j. Quæro, à quo iudice priuetur. Respon. possum hoc petere fieri per officiũ iudicis à quo, & coram quo est citatus. possum etiam hoc petere principaliter per condictionẽ ex ista auth. Vltimò nota † q̃ ista securitas eũdi, & redeundi, dať scholaribus nuncijs, & rebus eorũ: & sic, p repręsalijs, valisia, & equi capi non possunt. &c.

9

10

An seruus ex suo facto. Rubrica.

LEX J.

¶Vamuis. Seruus ex contractu, vel quasi, facto in seruitute non tenetur factus liber: nisi: pro libertate promisit: ex debito verò factus liber tenetur extraneo, non domino suo. h. d. lex ista &c.

Addit̃ de nouo cum seq. legibus huius tituli.

1 ☞ *Seruus factus liber quando teneatur pro contractu facto per eum in libertate, ubi regula cum fallentijs.*

¶Vamuis. Statuliber de eo quod gessit factus liber, non tenetur. h. d. specialiter quantum ad se. Quæro, quæ fuit ratio dubitandi in hac. l. Gl. dicit: quia interim videtur liber: sed hoc non est verum simpliciter, nisi quo ad quædam. Item posset esse dubitandi ratio: quia existens conditio retrotrahitur. & retro fingitur fuisse liber. arg. l. potior. ff. qui potio. in pig. habe. & l. qui balneum. eo. titu. & de pericu. rei ven. l. necessario. §. quod si pendẽte. sed hoc non est verum in relictis conditionalibus factis in testõ: vt. ff. ad

1 Syllania. l. j. §. ij. Opp. gl. † de. l. & eleganter. §. seruus pactionis. ff. de dolo. dicit glo. regula posita in hoc tit. fallit in casibus. primò in. d. §. seruus. Ratio est ibi in eo quod dicit. j. eo. l. promisse. vt statim dicam. Secundò fallit. ff. de fideicom. liber. l. si pure. de liber. lega. l. Aurelius. §. Sticho. Istud non est verum: nam hæc lex loquitur quòd non tenetur factus liber ciuili obligatione: sed naturali tenetur: vt. l. si id quod. ff. de condi. indeb. & l. naturaliter. e. titu. sed illæ duæ leges non dicunt quòd seruus possit conueniri, sed quòd possit de periculo retineri, tanquam naturaliter debitum. Item fallit, quarum rerum actio non datur. l. j. §. iiij. ratio ibi patet. Item fallit. j. eolum. l. promisse. Ratio est ibi: quia promisit pro libertate propria, & confertur in tempus libertatis. & eodem modo loquitur. §. seruus pactionis. ś. allegatus. Item fallit. ff. de nego. gest. l. eum actum. & eo. titu. l. at qui natura. §. sæuola. Certè domini ibi non conuenitur ex ante gesto, vt condẽnetur, sed vt deducatur propter cõnexitatem enim in iudicium de necessitate debet deduci, vt ibi notatur. Item fallit. ff. depo. l. si apud filium. sed glo. dicit. quod illud fallere non est verum: qa

a ex posteriori detentatione conuenitur. Item fallit a secundùm legem in maleficijs, de quibus dicam in. l. vltima.

LEX II.

¶Reditoribus. Factus liber non tenetur ex antè gesto: & maximè si non habet peculium. hoc dicit Differt hæc lex à præcedenti: quia supra loquitur de statulibero: hic in mero seruo. l. Innuit per hoc quod dicit maximè, idem esse si peculium esset legatum. Contra de lega. ij. §. per contrarium. ff. de dot. præleg. Solue vt in glo. & bene.

LEX III.

¶Romissæ. Promissum ex causa libertatis à seruo, debetur à facto libero. hoc dicit. Opp. ff. de ope. liber. l. vt iusiurandũ. §. j. & de libe. cau. fina. Sol. Hic loquiť in pecunia promissa pro libertate: ibi in operis promissis. Oppo. ff. de dolo. l. & eleganter. §. seruus pactionis. Sol. Ibi seruus non promisit, sed alium subiecit qui promitteret. vnde non tenetur in factum, sed de dolo.

¶Licet. Ex delicto commisso in alium, factus liber tenetur: quia noxa caput sequitur. Ad euidentiam debetis scire quod licet per mutationem status quis dicatur esse alter homo: hoc est verum in actionibus ciuilibus ex contractu tecus in actionibus descendentibus ex delicto: vt ff. de ca. dimi. l. ij. §. pe. Quæra rit glo. quando oritur hæc actio? Dic vt in ea. & bene nota.

¶Item fallit. Adde tu vltra has fallen. gl. quod fallit qñ seruus tanquã liber cõtraxit matrimonium qa id qd' recepit ab vxore, tenetur restituere, & ad id obligatur. l. si seruº. ff. de iure do. & ibi gl. no. & dicit do. Argen. in l. j. ff. sol. mat. q̃ est speciale fauore dotis.

¶Ratio huius est. Adde eundem Bart. in l. ita stipulatº. col. xv. in j. q. ij. q. principalis. ff. de verb. obl.

¶Si in causa. Dixi in l. p officio. j. de ad mi. tut. & Bal. hic.

¶Ivt allegas. Factus liber, ex antè gesto non potest inquietari in persona, nec in eo quod lucratus est. Bar.

¶Slue serui. Seruus ex delicto commisso in dominũ, nõ tenetur in seruitute. vel postea: secus si factus liber de b liquerit. h. d. Opp. ś. e. l. licet Sol. Ibi deliqt in extraneum, quo casu ab initio nascitur actio noxalis contra dñm: quæ postea est directa contra ipsum manumissum: sed si c deliquit in dñm ab initio, nulla nascitur actio: ideo postea nõ tenetur. Opp. ff. si quis test. lib. essẽ iuſſ. fu. l. j. Sol. Ibi fallit. & ratio ibi patet. Vltimò distinguẽ: quia aut seruus contrahit, vel quasi. Primo casu regula est, q̃ nõ teneatur: vt l. j. ś. eo. Fallit in casibus, vt ibi. Aut delinquit: & tunc aut in dñm, aut in extraneũ. primo casu nõ tenetur: secũdo sic: vt l. licet. ś. eo. Fallit in d. l. j. si quis testa. lib. &c. Bart.

Quando fiscus uel priuatus. Rubrica.

LEX I.

¶Propter æs alienum. Res tutoris, nõ potest inquietari pro pupillo.

Nouiter inuenta & apposita.

1 ☞ *Tutor debitor pupilli, ex mala administratione, quando possit pro pupillo conueniri.*

2 *Lex potest impedire ortum actionis per appositionem dici.*

¶Propter æs alienum. Res tutoris nõ potest inquietari ꝓpter debitum pupilli. h. d. Quæro quid si tutor tenet aliquid de bonis pupilli. dic vt in glo. Quæro, quid

1 si tutor non tenetur, † sed est debitor pupilli: quia malè administrauit? Glo. dicit idem: quia etiam ab ipso pupillo non conueniretur, nisi finita tutela: vt l. ij. j. de admi. tu. & l. rationes. Istud quod dicit tutorem durante tutela non cõueniri: intelligas nõ teneri, ita q̃ possit agi: nam statim obligatio, sed nõ statim actio nascitur, nisi finita tutela: vt l. si tutor. Reipublicæ. §. fi. cũ l. seq. ff. de tute. & rati. distr. & tangitur per gl. in l. si rem. §. omnis. ff. de pigno. actio. Ex quo colligo vnum membrum contra nostros doct. in quæstione quam dixi ś. vt acti. ab hære. & contra hæred. l. j. scilicet quòd ex obligatione in diem certam, quando dies adiicitur à lege, non nascitur statim actio: vt dixi modò in tutore. Nam obligatio eius est in diem certam, scilicet pubertatis, licet antè possit finiri. Ratio huius est: † quia lex potest impedire ortum

b possit finiri. Ratio huius est: † quia lex potest impedire ortum

2 actionis per appositionem dici, non autem homo: vt l. nemo potest. ff. de leg. j. & de act. & obl. l. obligationum fere. §. placet.

LEX II.

c ¶Si in causa. 'Si alia non reperiuntur, vltimo loco fit executio in nominibus debitorum, hoc dicit. Quæro, vtrum hoc sit verum; siue debitor confiteatur: siue neget debitum. Pla. distinguit, aut negat malitiosè aut non. Glo. istatores nostri indistinctè dicunt contra debitorem negantem non posse fieri executionẽ: vt ff. de re iudi. l. à diuo Pio. §. sic quoq; versic. sed vtrum. sed eo casu quo malitiosè negat, dabitur curator bonis, qui ordinariè conueniat debitorem.

Addita nouiter.

1 ☞ *Debitor ex causa quæ paratam executionem habet, si negat se debitorem, fiet tamẽ executio.*

2 *Ad nomina debitorum quando perueniatur, etiam non lata sententia.*

3 *Executio contra nomina debitorum quomodo fiet.*

4 *Pignora quomodo capientur.*

¶Si in causa. Vbi aliæ res non reperiuntur, fit executio contra nomina debitorum hoc dicit. Nota vltimò deueniri ad nomina debi-

a ¶Nam si neget malitiosè. Adde Spe. in ti. de primo & secundo decre. §. restat. ỹ si. qd ergo & aliqd p Bal. in l. ēt col. j. ff. de exec. rei iu. de quo vide late per Alex. ī. d. l. à diuo pio. §. sic quoq; ff de re iudic. vbi ponit alias limitationes.

b ¶Quo capiētur. Pro hac practica adde eūdem Bart. in l. fin. in princ. de do.

c ¶Sūt alia. Vide Bar. in l. iij. §. multa. ff. de iur. fis. adde in l. j. C. de conue. fis. debit. li. xj. secūdum. ij. & iij. Iect. vbi dī, q̄ fiscus pōt cōuenire debitorē debitoris sui, ex cuius tī prius suo debitore principali. Facit l. Moschis. aīs scipit quedā. ff. de iur. fisci.

d ¶No. Adde no. ī. l. fi. in prin. ff. de dona. & Bar. in l. j. §. de act. & ob. in vlti. colum.

e ¶Pro hæreditariis. Et vide oīno Bart. in l. ij. j. de debi. ci. lib. xj vbi vī bonus casus & in hac. l. habes gl. not. iuncto textu. & p istū tex. hic no. per Bal. in l. debitori. ī. ij. col. C. de pac. q̄ si qs petat sibi antequā ad eat, nō vī hæreditati renūciare. vide tamē Bald. hic.

f ¶Pro hereditariis. de effectu huius diuisionis, qñ vnus efficitur non soluēdo, vide singulariter Are. ī. l. ij. §. & horū. in. ij. colū. ff. de verb. oblig. Ite q̄ ita diuidit hypothecaria sicut personalis vide eūdem. in. d. l. ij.

torū: vt. à diuo pio. §. vēd. ff. de re iud. Opp. de. l. à diuo Pio. §. sed vtrum. ff. de re iu. gl. dicit: itelligo hęc secūdū distinctionē illi. §. q̄ hæc lex habet locū in debitore confitente. & hoc verum, nam si neget malitiosè [a] p mendacium: tunc non potest fieri executio sed Pla. dixit cōtrariū. & male. Sed quę est ratio huius? Rñ. in executiōe adhibet̄ lumaria cognitio. d. l. à diuo. §. si super rebus. sed in exigēdo à debitore negāte exigit̄ plena causę cognitio: qa debet dari libellus, & similia: vt. §. de act. & obli. l. negātes. meritò non potest fieri executio. Sed qualiter consuletur actori? Dicit gl. dabitur curator bonis, q̄ porriget libellū, & litē p̄sequet̄. Ex p̄dictis colligę† quòd si debitor negans se eī se debitorē, essēt debitor ex tali causa, quæ habet paratam executionē: q̄ tūc posset fieri executio contra eum q̄a cessat ratio p̄dicta. Preterea ad quid expectamus casum cuius nil operat̄ euentus imò q̄ iam euenit nā si negat, cōdēnaret̄ & postea fiet executio: sed si reperiat̄ in eo statu, q̄ est cōdēnādus vel pro cōdemnato habendus: quid impedit quin cōtraeū fiat executio, nō video. Op. †dī, si in cā iudicati, cōtra imò & si non est lata sn̄ia, pōt peruenire ad nomina debitorū: vt. ff. de pig. act. l. si conuenerit. & j. quęres pign. oblig. pos. l. nomen Sol. Ibi si vult agere hypothecaria propter nomina debitorū. seu vtili, potest: sed si non habet nomina obligata, tunc secus. fallit in fisco: vt. j. l. pxi. & seq. †Quæro, qualiter fiet hæc executio contra nomina debitorum. Tex. hic vī velle q̄ authoriate iudicis debitores soluere compellantur: sed dubito, cum de iure communi res prius debeat capi pignori & post aliquod tempus distrahi: vt. l. debitoribus. de re iud. Quæro† quomodo capientur [b] pignora. Certè istam practicam tā git gl. melius quam alibi. j. de præto. pig. l. j. & in. d. l. à diuo Pio. §. sic quoq;. Sed prædictis videtur contrariari. nam non debēt capi ipsa nomina pignori, sed pecunia: vt. d. l. à diuo Pio. §. sed & si pecuniam. &. §. seq. &. l. cōmodis. ff. de re iu. Rñ. si quidē debitor habebat pecuniam solutioni paratā: ipsa pecunia capieī, non nomina: vi. d. l. cōmodis. §. sed & si pecuniā. licet gl. in. d. §. intelligat aliter sed destribuit tex. Sed qñ nō est parata solutiōi tūc ipsum nomen capietur: vt hic. Et aduerte q̄ quando pecunia capit̄, est necesse quòd debitor confiteatur, sicut quando capit̄ ipsum nomen: vt. d. sed & si pecuniam. in eo quod dicit, eque, quasi dicat, eodē modo quo qñ ipsum nomē capitur. Habes ergo quomodo ipsum nomen capitur in causa iudicati.

LEX III.

SI debitum. Debitor debitoris fisci cogitur soluere fisco. h dicit. Hoc fit in priuato demum condemnato debitore principali: in fisco etiam eo nomine non condemnaro per condictionem ex. l. j. de condi. ex lege. Hic non sunt alia. [c]

NOn prius. Ad debitorem debitoris non peruenit̄ nisi debitore primo discusso. hoc dicit.

1 ☞ *Dominium sicut in corporalibus nō transfertur, nisi traditione secuta: ita in corporalibus ex solo contractu non transfertur actio directa. & nu. 4.*
2 *Actio utilis regulariter non transfertur, nisi cedatur.*
3 *Libellus in actione directa competenti cedenti, quo formetur, & qñ in actione utili.*
5 *Actio utilis ex datione in solutum transfertur sine cessione.*
6 *Actio directa non competit, nisi sit cessa, uel mandata.*

SIN solutum. Ex datione insolutū trāseūt vtiles sine cessiōe: directę verò nō pōt exerceri nisi mādent̄. h. d. De hac materia dixi vobis in. l. j. §. de act. & obl. Vnum tñ no. [d] q̄ ponit ista gl. quòd sicut in corporalibus † non transfertur dominiū nisi secuta traditione: ita in incorporalibus ex solo contractu non transfertur actio directa nisi mandetur. vt hic. neq; † vtilis regulariter nisi cedatur: vt. d. l. j. §. de act. & obli. vide istam æquiparationem quæ est bona ad multa argumenta, &c.

Additio noua.

IN solutum. Nomine dato in solutum, nō cōpetit exercitiū directæ, nisi mandetur: sed competit vtilis. h. d. Vel sic. Ex datione in solutum transeunt vtiles sine cessione. directæ verò nō possunt exerceri, nisi mandent̄. De hac materia dixi vobis in. l. j. §. de act. & oblig. Nota q̄ † quando formatur libellus in actione directa competenti cedenti formaī procuratorio nomine cedentis, vt hic, &. l. plane, famī. ercīſ. sed quando, formatur in vtili: formatur nomine eius, cui est facta cessio: vt hic, &. §. de procura. l. qui stipēdia. & quod ibi videbitis. Itē no. vnū† qđ posuit ista gl. sicut in corporalibus nō trāsfert dominiū nisi traditione secuta ita in incorporalibus ex solo contractu non trāsfertur actio directa nisi mādetur, & vtilis nisi cedatur: vt in. d. l. j. §. de act. & obl.

Quæro† vtrū hęc vtilis cōpetat sine cessione? Respondeo: sic in casu isto: vt no. in. l. j. §. de act. & oblig. & ibi plenè dixi. Sed tunc opp. facta cessione videntur mandatæ actiones directę: vt. l. ij. §. de act. & obl. & ibi no. sed hic est facta cessio saltē à lege. ergo &c. Respondeo: aliud est cessionē fieri ab homine, aliud à lege: quia istud, quod fit à lege, limitatur vt sola vtilis cōpetat: sed homo cedēdo transfert quicquid potest: pōt autē trāsferre mandatum directarum: ergo &c. Vltimò nota quandā gl. quæ est hic, quę dicit, id † quod operat̄ traditio &c. quod intellige quantūad exercitiū directarum indistinctè: quia nullo casu competit, nisi actiones sint cessæ vel mandatæ: sed quo ad vtiles in aliquibus casibus non est necessaria cessio: vt. §. de actio. & oblig. l. j.

De hæreditariis actionibus. *Rubrica.*

LEX I.

PEcuniam. Cohæredes possunt conuenirī personaliter pro hæreditaria portione, hypothecaria insolidum hoc dicit. Gl. quærit, quid si defunctus erat obligatus ad aliqd dandum indiuiduum? Dic vt in glossa.

Additio noua.

PEcuniam. Contra hæredes pro portionibus hę reditarijs potest agi personali, & hypothecaria insolidum. h. d. Oppo. dicitur hic, pro parte tibi competēte. contra; qa pro illa parte actio est extincta: vt. l. si adulta. j. eo. Solu. expone vt in gloss. Quærit gl. quid si mater debeat rem indiuiduam. Dic vt in glossa.

LEX II.

PRo hæreditariis. [e] Actiones personales dantur contra hæredes pro hęreditarijs portionibus: reales: quatenus possidēt hoc dicit. Vide gl. quæ ponit casus, in quibus dicitur fallere. quam no. Domini: ista est materia. ff. de verb. oblig. l. iiij. §. Cato. & ibi plenissimè examinaui qualiter diuiduæ, transeunt contra hæredes. & Cy. hic multa ponit, & dicit.

Additio noua.

1 ☞ *Actio in rem, quando detur contra hæredes pro pte quā possidēt, regula cū fallētijs.*
2 *Rem restituere est quoddam indiuiduum, & quando dicta obligatio sit indiuidua.*

PRo hæreditariis. [f] Duas regulas ponit hæc lex prima actio personalis datur contra hæredes pro hæreditarijs portionibus.

1 †Actio in rem datur contra hæredes pro parte quam possident. hoc dicit. Op. ff. de verb. obl. l. ij. §. ex his. &. l. in executione. §. secunda spēs. Sol. dicit gl. prima regula huius. l. fallit in sex vel septem casibus, quos enumerat per ordinem. Examinemus singulariter. & primò dicit, fallit quando indiuiduum esset in obligatione, quo casu quilibet hæredem tenetur insolidum: vt in legibus contrarijs. ita dicit glos. & bene. Quod intellige, quando ad ipsum indiuiduū: secus si ad interesse deuenitur: vt. d. l. ij. §. item si in facto. Præterea dicit gl. fallit quando res, quæ debet restitui possidetur ab vno: vt. ff. commo. l. iij. §. hæres. & depos. l. si duo.

2 In hoc aduerte: iste non videtur nouus casus à præcedenti: † nā rem restituere est quoddam indiuiduum, cùm pro parte nō possit restitui. dicta. l. si duo. Et sic videtur idem casus cum præcedēti: quia indiuiduum est in obligatione. Sed aduerte. §. dixi de indiuiduo diuiduo quò ad obligationem. Item aduerte: quia istud non est verum in qualibet obligatione rem restituī: sed ita demum si in obligatione rem restituī est obligatio bonæ fidei. Istud probatex. in l. in §. hæres. ff. commo. Item habet locum in actione stricti iuris, quando competit pro aliqua re, pro qua posset competere actio in rem. Casus est in l. qui fundum. §. si tu ex parte. ff. ad legem fal. aliās extra hos casus staremus regulæ huius legis, vt quilibet teneatur pro portione hæreditaria. Pro hoc alle. de leg. j. l. si tibi homo. §. penul. Tertiò fallit in pollicitatione. quod dic vt in glos. & bene: & est ratio, fauor fisci. Quartò fallit in l. iij. in prin. & §. j. ff. de alimen. & ciba. lega. Certè istud non est propriè fallere. Nam hæc regula loquitur de actionibus hæreditarijs, quæ competunt contra defunctum: ibi de actione, quæ nunquā competit defuncto. Præterea, ibi actio pro hereditarijs partibus competit antequam iudex se interponat: sed dicit imminente fauore alimentorum concedi sibi vt decernat vtrum soluatur ab vno, an à pluribus. Quintò fallit, si testator legauit ab vno hæredum, creditori hæreditario causa compensandi debitum: vt l. cùm ab vno. ff. de legatis secundo. Aduerte, illa lex habet duplicem intellectum. Primò quòd loquatur in actione hæreditaria, scilicet de dote: & tunc verum dicit glo. & tunc fallit: non enim esset idem, si legaretur alteri, quàm ei, quæ debet habere dotem: non enim potest facere testator, quin quilibet hæredum teneatur pro parte hæreditaria: vt §. si certum petatur. l. j. Alio modo intelligitur in actione ex testamento: & tunc non propriè fallit: quia non est actio illa hæreditaria, quæ non competeret contra testatorem. Sed primus intellectus communiter approbatur: vt ibi per do. Fran. Sextus casus est in summaria cognitione, seu actione. Glo. dicit verum: tamen nec illa cœpit contra defunctum competere. Septimus casus in casu mirabili. dicit glos. in l. qui fundum. §. si tu ex parte. ff. ad leg. falc. Certè nec ibi dicitur de actione hæreditaria: quæ contra defunctum competeret: tūc enim actio daretur pro portionibus, sed loquitur de actione ex testamento: quæ licet sit personalis, tamen quando agitur ad speciem, agitur contra illum qui possidet pro modo quo possidet. Ratio: quia pro ea etiam competit actio in rem: vnde propter concomitantiam quam habet cum ea, datur insolidum contra partem: vt ibi patet. sed si esset res hæredis, ita q̄ actio in rem nō competeret: tunc actio daretur pro portionibus hæreditarijs, nō in plus: etiam si vnus totā haberet: vt l. si tibi homo. §. si fundus. ff. de lega. j. Sumus expediti de prima regula. Ad secundam regulam opponi. ff. de præto. stipulatio. l. ij. in fine. Solu. Ibi loquitur quando aliquis decessit post litem contestatam: hic ante. Et dic vt ibi plenè per glos. & ff. de rei vendica. l. si possessor. & de conditio. furti. l. in conditione.

1 ☞ *In obligatione seu actione tacita, quòd detur actio utilis contra debitorem debitoris. contra glos.*
2 *Forma libelli quando quis intentat actionem personalem prohibitam per hanc legem: uel utilem propter hypothecariam.*

LEX III.

MAeredem. Contra debitorem debitoris non cōpetit actio personalis. hoc dicit. Oppo. quòd posit agere hypothecaria contra debitorē debitoris: vt ff. de pigno. actio. l. si cōuenerit. j. quæ res pignori obliga. pos. l. nomen. Solu. Dicit glo. illud est verum in expressa obligatione: secus in tacita. Notabile dictum † esset, si esset verum, quòd in actione seu in obligatione tacita non detur actio vtilis contra debitorem debitoris, glo. ponit hic, quam vide. Ista glos. communiter non tenetur: quia quòd non posit agi vtili ex tacita obligatione, nō reperitur in lege cautum. Nec obstat lex ista: quia hic denegatur actio personalis: nō autem vtilis, quæ datur propter hypothecariam: vt dicit glo. Sed quæro, † quomodo cognoscam vtrum quis intentet personalem actionem prohibitam per hanc legem: an verò intentet vtilem propter hypothecam: & sic est necesse, quòd sciamus formationem libelli. Glos. hic mirabiliter dicit, quando ego intentarem personalem, ego dicerem quòd debitor est mihi obligatus obligatione personali, quando intento vtilem propter hypothecam, non dico eum mihi obligatum. sed dico quòd nomen eius, vel ius obligationis est mihi obligatum. vide istam glos. quam nota: quia est vtilis propter formationem libelli &c.

Additio noua.

a **AEredem.** Actio personalis datur contra hæredes, non contra debitores. Oppo. pro dote reddenda sunt omnia bona tacitè hypothecata: vt l. assiduis. j. qui po. in pign. habe. & de rei vxo. actio. l. j. §. sed & vt plenius. ergo ista domina habet obligata nomina debitorum: potest ergo vtili agere: vt ff. de pigno. actio. l. si conuenerit. Solu. Dicit Azo, & mirabiliter: in obligatione generali expressa veniunt nomina debitorum: vt in contrarijs. Secus in tacita: vt hic, secundùm eum. quod est multum singulare. Hanc solu. tenet Pe. contrarium tenet Cy. & arguit sic: in tacita obligatione veniunt bona, vt l. hac edictali. §. omnibus. j. de secun. nup. sed appellatione bonorum veniunt nomina debitorum: ergo &c. Dubito in isto passu. Pro Azo. tamen arguo sic, fiscus habet omnia bona tacitè obligata: vt l. infertur. §. fiscus. ff. de iure fisci. tamē ego video, quòd fiscus non potest conuenire debitorem debitoris sui, nisi in tribus casibus, qui ponuntur in l. iij. §. multa. ff. de iure fisci. & no. §. titu. j. l. iij. §. nam si verum esset quòd tacita hypotheca porrigeretur ad nomina, indistinctè posset fiscus agere cōtra debitorem debitoris sui. quod est falsum. Qui tamen voluerūt tenere contrarium, intelligunt hanc legem, scilicet quòd mulier non potest intentare actionem personalem contra debitores mariti: sed hypothecariam. Et qualiter hoc cognoscatur, vtrum intentetur personalis an hypothecaria, per glos. not. ex qua habes formam libelli hic. vide eam, & signa. Hęc non videtur vera. nā cōtra debitores debitoris nō datur hypothecaria, sed vtilis, quæ ipso primo debitori competit directa: vt l. nomen. j. quæ res pig, obli. pos. sed sustinendo glo. potest dici quod intellexit quòd nō datur personalis actio, iure personalis actionis, sed iure hypothecæ. Deinde subdit glos. sed & personali potest eum &c. vt §. tit. j. l. ij. Istud non est verum: sed illud fit officio iudicis exequentis: vt ibi patet. & l. à diuo Pio. §. sic quoq;. ff. de re iudica. Barto.

b ¶Contrari⁹. De hoc qñ act⁹ cōtrari⁹ pterstatiōi tollat, ptestationē, vide aliqd per Bal. in suo trac. schīma. quē ponit sup rubri. j. si qs ali. testa. phi. & per Alex. de Imo. in l. iuris gētiū. §. qđ fere. ff. de pact. per Imo. & ibi latè p do. Fed. in c. cum M. Ferrariensis, extra, de constitu.

++P. P A V. P.

¶Vt debitū. per istū tex. vide Bal. in l. debitori. in ij. col. C. de pac. vbi dicit q̄ non pōt hīs cōsequi debitū sibi añēs adeat hēditatē. Sequit Ale. ibi, & Ias. in ij. col. licet Pau. de Ca. ibi in fi. aliter referat. Bal. in l. fi. §. in cōputatione. in ij. col. versic. ex hoc sequit. C. de iur. deli. q̄ aliter loquit.

VT debitum. [a] Donec hæreditatis quæstio terminetur, alter ex litigantibus nō potest sibi petere debitum. hoc dicit.

Noua additio.

1 ☞ *Petens debitum quando uideatur renunciare petitioni hæreditatis.*
2 *Actus factus contrarius protestationi quando tollit protestationem.*
3 *Donec petitio hæreditatis terminetur, non potest alter ex litigantibus petere debitum.*

VT debitum. Petitio hereditatis sub protestatione alterius actionis præiudicialis ad illam non admittitur. Quærit gloss. vtrum 1 †petendo debitum videatur renunciare petitioni hæreditatis. Et dic q̄ non: quando expresse reseruat sibi petitionem hæreditatis. Si ergo non reseruaret, videretur hæreditatem repudiare. Quod probo sic. Actus, qui non potest gerī citra ius & nomen hæredis, inducit aditionem: vt l. pro hærede. §. Papinianus. ff. de acqui. hæred. ita actio, quæ nō pōt gerī absq; repudiatione: 2 ergo &c. Contra hoc oppo. † Actus protestationi contrarius [b] tollit protestationem. extra, de appel. solicitudinē. sed petere debitum contrariatur illi protestationi, per quam reseruat sibi petitionem hæredi. ergo illa protestatio videtur nulla. & per consequens videtur renunciatum petitioni hæreditatis. Solu. quando id, qđ protestatur, est præiudiciale ad id, quod petitur, in tantùm q̄ ei est præferendum ratione maioritatis: & tunc protestatio annullat actum magis quam actus protestationem, vt hic. Si verò essent inuicem præiudiciales paris potentiæ, procedit contrarium tene menti. No. quòd donec † petitio hæreditatis terminetur, 3 alter ex litigantibus non potest petere sibi debitum. Barto.

SVb prætextu. Quæstio pecuniaria propter pupillarem ætatem non differtur.

SI adulta. Contra cohæredes potest quis agere pro hæreditaria portione; & si sit non soluendo, potest impetrari separatio.

Noua additio.

a ¶Post litis. Hāc legē hic no. limitat Bal. in ij. col. in quātū dicit, ꝙ actio ex delicto nō trāsit in heredē, nisi i quātū ad eū puenit. tū si resex delicto q̄sita sit per delinquētē cōsumpta, ideo ꝙ ex illa cōsumptione seruata est. aliàs res q̄ delicto nō cōmisso cōsumpta fuisset, ꝙ illa re hæres cōueniri poterit. alle. text. no. in l. ipsa. ꝙ me. cā tene mēti. Iterē limita & intellige hāc legē pur no. in l. iij. §. qd' aūt. ff. ꝙ aūt ait. ff. qd' q̄sq; iu. ꝙ ex illa cōsumptione seruata. est. aliàs res q̄ delicto nō cōmisso cōsumpta fuisset, ꝙ illa re hæres cōueniri poterit. alle. text. no. in l. ipsa. ꝙ me. cā tene mēti. Iterē limita & intellige hāc legē pur no. in l. iij. §. qd' aūt. ff. ꝙ aūt ait. ff. qd' q̄sq; iu. ꝙ ibi late. Iterē limita, & intellige, nisi p p̄sentes, etiā lit. cōte. re cederet ab ist̄ria: vt etiā voluit Bar. p illū tex. i l. cū mota §. de trāsac. Et ad hāc l. vide Spe. & Io. And. in tit. de accu. §. j. v. si. quid sit latro. & hic Bal. in j. & ij. col. & hæc lex etiā facit de iure canonico: vt hic ꝙ Bald. ad ꝙ adduco qd' no. voluit d. Ant. 1 in c. si diligēti. de p̄sc.

↠P. PAV. P.

2 ¶Post litis. Ista distinctio vtrū sit lis cōtestata vel nō, & vtrū aliqd peruenerit ad hæredes vel ne: non ꝙcedit de iure cano. ꝙa hæres indistinctē tenet: vide Ias. in l. si eū. §. q intuiarū. i ij. notabili. ff. si qs cautioni. Vide bar. i tracta. differt in pe. col. Barb. in trac. de Tabel. in iij. ꝑte. in pen. col. ibi etiā in p̄cedēti col. vltra alia pōit in materia q̄ oīno vide. Itē ꝙ cōfessio faciat actionē de delicto transire ad hæredes vide in d. trac. in iij. ꝑte vij. partis pricipalis. Itē de ista regula & duabus limitationibus, vide Ias. post alios in l. iij. §. ꝙ aūt ait. ff. qd' q̄sq; iuris. Vide ea q̄ habes ad Bar. in l. fin. C. de reuo. do. vide & magistraliter bar. i l. j. ff. de priua. delic. Vide & declara vt p Ias. i l. si eū. §. q iuriarū. in ij. & iij. notabi. & ēt in vlti. notabi. ff. si qs cautio. itē q̄o p 1 na trāseat cōtra hæredes q̄n delinquēs erat cōuictus vl cōfessus vid' Are. i l. q á latronib⁹. §. j. co. v. d' testa. Et ibi ēt d' effectu cō seruatiōis bonorū itē 2 circa illud q̄dictū est ꝙd iure hæres teneat' vltra vires hēditarias vide Aret. in ru. ff. de acq. hær. in iij. & v. co. in l. furti. C. d' fur.

b ¶Post li. ad māmhuius l. victu eūdē bar. & ibi Alex. i Apost. in l. j. ff. de priua. deli.

c ¶Quod sic. Adde eū dē Spe. in ti. de interro. in iudi. fa. §. nunc

SI adulta. Si creditor debitoris succedit, pro hereditaria parte actio extinguitur ꝓ residuo cohæredes possunt cōuenīri: & sic bonorū separatio poterit impetrari. h. d. Vel sic: Potest quis agere cōtra cohæredes pro hæreditaria portione: & si nō sunt soluendo, potest separatio bonorū impetrari. h. d. Ad euidentiā præmitte, dicit glo. de separatione bonorum. Bar.

CReditores. Creditores debent conuenire hæredes, non legatarios. h. d. &c.

Additio noua.

CReditores. Legatarij non possunt à creditoribus cōueniri. h. d. Vel sic. creditores debet cōuenire hæredes, nō legatarios. Vides ergo ꝙ legatarij nō dicuntur creditores hæreditarij. Quod est verū, qñ est cōtrouersia inter creditores vt d't gl. i casibus tñ dat' actio cōtra legatarios: vt j. de iu. deli. scimus. §. licētia. el j. bar.

Ex delictis defunctorum quantum hæredes conueniantur. *Rubrica.*

☞ *Actio descendentes de delicto defuncti, quando detur contra hæredes remissiuè. & nu. 6. & nu. 9*

Litis contestatio quando detur contra hæredes remissiuè

Actio descendens ex contractu pro dolo cōmisso in cōtractu per defunctum, quando detur contra hæredes. & nume. 13.

Actiones descendentes ex delicto, quando dentur hæredibus. & nu. 17.

Actio de calumniatoribus datur ad quadruplum eius quod recipit, non quod est damnificatus.

Condictio furtiua est ex delicto.

Quando pœna imponitur ipso iure, non est necessaria litis contestatio.

Si defunctus fuit confessus delictum, an dabitur actio contra hæredes.

Ex delicto unius prælati, an detur actio in successorem: remissiuè.

Hæredes de iure canonico an teneantur pro delicto defuncti ultra id quod ad eos peruenit.

Hæredes usurariorū an teneātur ad restitutionē usurarū.

Hæres defuncti quando teneantur actionibus prouenientibus ex contractu defuncti.

Ex contractu nullo non potest actio oriri.

Actiones descendentes ex quasi contractu, quando dentur contra hæredes.

Actio ex contractu quando detur hæredibus.

LEX vnica.

POst litis. *Hæc lex sumat seipsam, & a totā materiā breuiter dicit: actiones descendētes ex delicto post lit. contest. dant' contra hæredes insolidum aliās quātū ad eos peruenit. h. d. Op. & vide ꝓ ista actionesnō dantur cōtra hæredes: vt ff. vi bo. rap. l. ij. §. fi. Sol. Dicit glos. hæc est regula. fallit hic in casibus, q hic ponunt' in gl. Breuiter circa hoc dic vt dixi tibi plenè in l. j. ff. de priua. deli. Opp. secūdò* ꝓ etiam post litis contesta. non detur contra hæredes regulariter: vt l. ex iudiciorum. ff. de accu. Solu. Hic loquitur in actionibus ciuilibus descēdentibus ex delicto leges cōtrariæ loquunt' in actionibus criminalibus: quæ an dantur contra hæredes, siue descendant ex legibus publicorum iudiciorum, siue ex legibus priuatorum iudiciorum, dic vt ibi plenè dixi vobis. & glos. hic tangit' in fi. Op. iij. de l. ex contractibus. & l. ex depositi. ff. de ac. et ob. et l. si hominē §. datur. ff. depo. Dicit glo. ꝓ regula istius legis hab et locum qñ delictum cōmittitur extra contractum: sed quādo committitur in contractu, regulariter datur cōtra hæredes, sicut contra defunctum. Fallit tamen in casibus quos glos. hic ponit. Breuiter

3 † quando dolus commissus in contractu purgatur, per actionē descendentem ex contractu, datur contra hæredem sicut cōtra defunctum, non distincto an lis sit contesta. vel nō peruenit vel non: vt in legibus allega. in contra. §. Sed qñ dolus cōmissus circa contractū, non purgat' per actionē descendentē ex contractu tunc nō datur cōtra hæredes insolidū nisi sit lis cōtes. vel quatenus ad eos peruenit: vt in casibus, in quibus glo. dicit, fallit: & vide glo. ibi: si aūt sit ex cōtractu vel quasi. &c. Si eos bene aduertas, qñ ꝙ dolus cōmittitur in quasi contractu: tunc quid iuris sit, habuistis in l. curatoris. §. de nego. gest. j. de in li. iur. per totū. hic dicitur qualiter hæc actio detur contra hæredes. Sed quæro, vtrū actiones ex delicto dentur hæredibus. Hic glos. in princi. exami nat. Tu dic vt dixi in dicta l. j. ff. de priua. deli. &c.

Additio noua.

b POst litis. b Actiones descendētes ex delictis dantur contra hæredes insolidum post litem cōte. aliās quantū ad eos peruenit. hoc dicit. Glo. est multum plana: & ideo pro eius declaratione eam diuido in quatuor partes: quas recitabo per quatuor quæstiones

4 & aliqua dicam vltra. Et primò † an actiones descendentes ex delicto dentur hæredibus. Breuiter dic clarius quàm glos. Aut actiones competebant defuncto, vt cuilibet de populo, aut iure proprio. Primo casu non transeunt, nisi lite contest. vt l. si cui. ff. de verb. signi. Secundo casu, si quidem competunt ad vindictā, non transeunt ad hæredes, nisi lite contest. vt l. iniuriarum. ff. de iniu. l. cum emancipati. §. emancipatus. ff. de col. bo. de in ius vo. l. pe. Aut prosequitur rem familiarem: & tunc regula est, ꝙ competit hæredibus. Fallit in actione in factū de calumnia: vt l. hęc

5 actio. ff. de calum. secundùm vnam lec. Sed possumus dicere † ꝙ illa actio competat ad vindictā: dat' enim in quadruplū eius, quod quis recepit, non ad quadruplum eius, quod quis est dānificatus: vt l. j. in prin. eo. ti. Sed quæro, & assumo glo. ibi ecōtra:

6 vtrū † actiones dentur cōtra hæredes. Dicit glo. regula est ꝙ sic: quatenus ad eos peruenit, nō vltra. Fallit in actione vi bon. rap. Item in interdicto vnde vi: vt ff. vi bo. rap. l. ij. in fi. & ff. de vi & vi arma. l. j. in fi. Certè puto, ꝙ illæ leges faciant regulam pro se: quod vbicunq; actio prætoria denominatur ab ipso delicto: vt vnde vi, vi bo. rap. & simi. talis non datur cōtra hæredē, sed datur in factū loco ipsius pro alia, si qua cōpetit, per rōnem posita in dictis legibus. Item fallit, dicit glo. in cōdictione furtiua: vt l. si pro fure. ff. de condi. fur. Sed ista nō est ex delicto: sed ex variis signis causarū. Domini, istud est verū dictū: ratio est falsa. nam

7 † cōdictio furtiua est ex delicto: vt ff. re. amo. l. si mulier. §. pe. & ff. de cōpen. l. si ambo. & per Gul. quē recitat do. Bartolocius in d. l. si pro fure. Est ergo ratio, frequentia huius delicti: propter quā cōstitutū est hęredē teneri insolidū. Itē fallit, dicit glo. ff. qd' quisq; iur. l. iij. §. quod autē ratio: quia priuilegiū transit ad hæredes: ergo & pœna. Ita dicit glos. Tu dic, & melius, ibi † loquitur

8 in pœna à iure imposita ipso iure vnde nō est ibi necessaria litis conte. cū ipsa lex ibi faciat executionē. Simile est in l. cōmissa. ff. de publi. Et pro hoc soluo vnū contrariū de l. Caius. ff. ad Syllania. vbi etiā lite nō conte. conuenitur hæres insolidum. Nam dicunt quidam, ꝙ ibi loquitur in delicto commisso in non faciendo. qd' nihil est dicere. Dic ergo ꝙ ibi erat facta executio ipso iure. Nam propter inultam mortem defuncti, ipso iure priuabitur hæres hæreditate. Quod apparet: quia cōuenitur hęreditatis petitione nō autē accusatur, vt priuetur hęreditate: vt no. in l. j. j. de his qui. vt indi. ff. ad Sylla. l. in cognitione. Item fallit si lis est cō

9 testata. istud est verum. Sed iuxta hoc quæro, † quid si est confessus. & vt augeam dubiū, pono eum cōfessum in causa criminali: vtrū dabitur actio cōtra hæredes. Spec. dicit ꝙ sic' in titu. de

c accu. §. j. ver. quid si latro. dixi in l. j. ff. de priua. deli. Itē fallit, dicit glo. in l. ij. ff. ad leg. Iul. repe. quod est verū secundū vnā lect. secundū aliā non fallit, sed est aliud speciale. Dic ergo breuiter: aut ex maleficio imponitur pœna ipso iure: & transit cōtra hæredes. Aut venit imponēda ab homine: & tūc aut lis est contestata contra defunctum: & datur insolidum contra hęredes, vt hic. Fallit in casu l. ij. ff. ad legem Iulia. repe. secundùm vnam lectu. Aut lis

Aut lis non est contestata, & datur contra hæredem, inquātum ad eum peruenit regulariter: vt hic. Fallit in condictione furtiua quæ datur insolidum contra furem. d. l. si pro fure. In vno tamē est differentia, ꝙ quando datur cōtra hæredem in eo quod peruenit: si est actio ciuilis, datur eadem. si prætoria tunc aut deno-

10 minatur à delicto: & tunc non datur eadem. Quæro, † vtrum detur actio in successorem ex delicto vnius prælati. Dic vt per

11 Inno. in c. cùm dilectus. extra, de ord. cog. Quęro, † vtrum hoc sit verum de iure canonico, ꝙ hæredes nō teneantur, nisi inquātum ad eos peruenit. Videtur ꝙ sic: cùm idem sit de iure naturali, secundū glo. in l. j. ff. de priua. deli. In cōtrarium videtur casus in c. j. de rapto. sed ibi loquitur in actione, quæ non est pœnalis ex vtraq; parte: secus puto in actionibus ex vtraq; parte pœnali

12 bus: vt d. l. de priua. deli. Quæro, † vtrum de iure ciuili hęredes vsurariorū possint compelli ad restitutionē vsurarum. Videtur ꝙ non, nisi quantū ad eos peruenit: in cōtrarium est veritas. Nā vsurarij tenentur ad restituendum vsuras, non ex delicto, sed ex condictione indebiti, quæ est ex quasi contractu: vt ff. de condi. inde. l. si non sortem. in prin. & per Inno. in c. Michael. extra, de vsu. Prædicta vera in actionibus descendentibus ex delicto. qd in actione descēdente ex quasi delicto? Glo. hic in prin. videtur

13 dicere idem. Pro hoc habemus l. si filius. in fi. cum l. seq. ff. de tute. & ratio. Venio ad tertiā partē glo. & quæro, † quid de actionibus descendētibus ex contractu. Dicit glo. istæ regulariter dātur contra hæredes: fallit in casibus. Tu dic, & examina bene to tam glo. Si quidem actio oritur ex contractu, nō est dubium ꝙ datur hæredibus. & contra hæredes: vt ś. titu. j. per totum, & per totum titu. de acqui. hære. Si verò datur ex contractu propter delictum: tunc aut purgatur dolus per actionem descendentem ex eo contractu: & datur contra hæredes: siue sit contractus bonæ fidei: vt l. ex depositi. & l. ex contractibus. ff. de actio. & obli. & l. si hominem. §. datur. ff. depositi. & ff. commu. diui. l. item quāuis. & ibi no. siue sit stricti iuris: vt l. ex ea parte. §. fi. ff. de ver. ob. Aut non purgatur per actionem descendentem ex cōtractu: & non datur contra hæredes nisi inquantū ad eos peruenit. Et ita loquuntur omnes leges, in quibus glos. dicit, fallit. nam in §. alij quando. insti. de perpe. & tēpo. actio. dolus ibi dedit causam cō-

14 tractui: vnde est ipso iure nullus: † vnde ex eo nō pōt oriri actio. in casu l. iij. §. pe. & fi. ff. si men. fal. mo. dixe. nō oritur actio ex cō tractu, sed ex delicto. & in l. illud. §. fi. ff. de tribu. quia ibi tenetur dominus propter dolum cōmissum, in malè distribuendo. simi liter fallit in l. fi. ff. de eden. & ff. de preca. l. quęsitum. §. fi. de quo dic vt in §. datur. d. l. si hominem. ff. depo. Item fallit in l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cau. & dicit verū: quia ibi actio subro

15 gatur in locum actionis descēdentis ex delicto. Quæro, † quid in actionibus ex quasi cōtractu. Glo. in prin. videtur dicere idē, cùm æquiparet contractus vel quasi. quod nō est verum. sed est dicendum, ꝙ aut delictum purgatur per actionē descendentem ex quasi cōtractu necessario: & tunc nō est verū: vt in ti. de hære. tut. & de in litem iuran. per totum. Aut oritur ex quasi cōtractu inito voluntariè: & tunc datur in totum secundū verā opi. vt l. curatoris. ś. de neg. gest. & d. l. iij. §. hæc autē actio. Quæro,

16 † an actio ex contractu detur hæredibus. Glos. dicit ꝙ regulariter sic fallit in l. j. §. videamus. j. de rei vxo. actio. & de ope. lib. l. si operatū. Ratio in primo est ius consolidorum: aliās cōsolidationis, quæ cōpetit filiæ. Ratio in secūdo est, quia illud, ad qd' competebat actio, est merè personale: & idē vbicūq; hoc contigerit.

17 Venio ad vltimā partē glo. quæro, nūquid actiones criminales transeant † ad hæredes vel cōtra hæredes. Glo. dicit ꝙ nō regulariter. fallit in quinq; casibus, in l. ex iudiciorū. ff. de accu. Prædicta vera, siue reus decedat ante litē conte. siue post. Sed si decedat post sententiam, tamen appellatione suspensam, distinguevt in l. fina. j. si reus vel accusa. mor. fue. & l. j. ff. si penden. appellamors interue. Bar.

De constituta pecunia. *Rubrica.*

1 ☞ *Actio de constituta ut detur, non requiritur, quòd debitum præcedat, quando quis constituit se soluturum per stipulationem.*

2 *Ex pacto nudo oritur actio, quando quis pacto se constituit soluturum debitum à se, uel ab alio.*

LEX I.

SI pro alieno. actio de cō stituta, est perpetua, & trāsitoria ad hæredes, & contra hæredes. h. d. Aduerte, ad hoc vt habeat locū actio de cōstituta, requiritur ꝙ præcedat debitū: quod est verū, qñ quis se soluturū constituit pacto nudo: sed

1 † si per stipulationē: tunc etiam si debitum in veritate non præcesit, tenetur cum effectu. Probatur insti. de actio. §. de cōstituta. & ff. de ꝓ. ob. l. si diuortio. qd' tene mēti &c.

Noua additio.

SI pro alieno. Pro d' bito a lieno tenetur constituens, & eius hæres. Debes scire ad euidentiam, ꝙ fundamentū

2 istius actiōis est: quia regulariter † ex nudo pacto non oritur actio: sed in hoc casu speciali introductum est per prætorem, quando quis constituit se soluturum, quod erat debitum à se vel ab alio: vt insti. de actio. §. de cōstituta. Si em̄ per stipulationē ꝓmitte a reī, hēret locū certi condictio ex stipulatu.

1 ☞ *Dictio aut, constituit duos reos insolidum.*

2 *Impersonalitas ex parte promittentis, uitiat obligationem.*

3 *Idem qñ ect in uerbo obligatiuo, seu obligatiōis inductiuo.*

4 *Quando prosertur uerbum primæ personæ, suppositum subintelligitur ego.*

a SI quando. a Hęc est bona au then. Nota de di b ctione aut, de qua facio magnū festum in materia de duo. reis. ꝙ licet non dicatur ꝙ sint duo rei insolidum: tamen si ponatur † dictio aut, duos reos cōstituit in

1 solidū: vt de hoc habes in l. si ex toto. §. fi. de leg. j. No. secundò † ꝙ impersonalitas vi c tiat obligationē. quod intellige, quando im

b personalitas est ex parte promittētis: secus si est impersonalitas ex parte stipulantis: vt l. stipulatio ista. §. si quis ita. ff. de ver. ob. Itē

3 hoc verum, quando † impersonalitas est in verbo obligatiuo, seu in verbo obligationis inductiuo. Secus si esset impersonalitas in verbo obligationis executiuo: vt l. fi. §. fi. ff. si cer. peta. & l. illa. §. j. ff. de verbo. obliga.

Additio noua aut'.

4 SI quando. Ex ista aut'. † no. ꝙ q̄n profertur verbū primæ personæ intelligitur suppositū ego, vel nos. Secundò no. ꝙ impersonalitas ex parte promissoris vitiat obligationē. Tertiò no. ꝙ si plures sunt promittētes alternatiuè, quilibet tenetur insolidū. Simile in l. si ex toto. §. fi. ff. de leg. j. & de leg. ij. l. si quis

c Titio aut Seio. Vltimò no. ꝙ impersonalitas' vitiat obligationē. intellige q̄n impersonalitas est ex parte promittentis: secus si ex parte stipulantis. l. stipulatio ista. §. si quis ita. ff. de ver. obli. Item hoc est verū, quādo impersonalitas est in verbo obligatiuo, seu obligationis inductiuo. secus si esset in verbo obligationis executiuo. l. fina. §. fina. ff. si cer. peta. l. illa. §. j. ff. de verbo. obligatio.

LEX II.

REceptitia. Receptitia actio est sublata: & oīs actio de constituta est personalis & perpetua. hoc dicit. tota ista lex. Vide glo. quæ est hic in fine. Nota casum expressum: quia negotiatores possunt facere statuta inter se. quod tene menti &c.

Additio noua.

1 ☞ *Actiones personales durant triginta annis.*

2 *Actio de constituta habet duo priuilegia.*

de interrogatorijs. ꝓ ficu. quid si is. & ad de quę no. in c. in literis. de rap. & ibi vid' do. Abb. & eundē in c. fin. de sepul. & ibi q̄n hæres teneat' ex delicto defuncti de quo etiā vid' per Pe. de An. in cōsi. ccccxiij. & adde Ioā. Fab. hic, ꝙ vbi esset inūcta pœnitētia, semp hæres teneē. & idem Inno. & ibi Abb. in d. c. fi. de sepul. & sic facit secūdū Io. Fab. hic, ꝙ hīs non teneē ad emēdas nō taxatas, licet defunct⁹ gaiauerit. Et etiā adē ꝙ vbi ꝙ delicto esset imponēda pœna partim pecuniaria, partim corporalis, ꝙ pe cuniaria nō extingui tur morte. l. dfuncto. ff. de pub. iudi. Ita Io an. Fab. hic alle. no. i §. nō aūt. insti. de per pe. & tempo. actio.

↠P. PAV. P.

¶ Si q̄n. Inquātū dē hic ꝙ terti⁹ nō obligaē, ītellige etiā si di cereē ꝙ ipse extrane⁹ ꝓmisit, dūm nō sint ꝓ ba partis licet notari⁹ faciat instrumētū vide Cō. cōsi. xl. sci. cuiusdā filio. in j. co. ad fi. in ꝓfi. ad fcē'm.

¶ Promittētis. Idē di cas ex parte libellātis: vt si qs dicat, dñe iudex, petit' à vobis. fcē'm Bal. in l. edita. in iij. col. C. de eden. per Bar. l. cōpetit. §. i fūma. qd' vi aut clā.

¶ Impsonalitas. Ad de tu qñ impsonalitas vitiat: & vide ꝙ Alex. de Imo. in l. fi. & ibi Mo. ff. si cer. peta. ꝙ nō vitiet libellū adde eūdē Alex. i l. stipulatio ista. §. si qs ita. ff. de ꝓ. obli. & ibi ēt de materia. & in §. sicut. & in l. quoties. & in l. in illa. §. j. ff. eo. ti. & in libello. Adde Bal. in l. licet. ff. nautę, caupo. stabu. & Ro. in cōsi. clxxxvij. incipien. in casu proposito resecatis superfluis.

2 ¶Inter cāpsores. Ad 3 de q̄ idē cēt, si cēt inter cāpsorē, & nō cāpsorē, & statuta fuissent approbata à superiore. Ita Sali. hic, & in l. fin. ff. de iurisdom. iudi. refert, & sequitur do Io. Bap. Cacialup⁹ in repe. l. oēs populi. char. iij. colū. ij. versicu. deinde. ff. iustitia & iure.

b ¶Præsumptionem. Et qñ re⁹ recipiēs videat fateri intētionē agētis, vide latè per do. Feli. in c. cū venerabilis. de exce. & ibi ponit regulā cū sex fallētijs. & vide aliqd per Lāfrā. de Brixia in repe. c. qñ cōtra falsam. in versic. excē. colū. ij. de. pba. 1

c ¶Falsum est. Cōtra Placē. est casus rectè intuēti, in l. qui vas. 2 ff. de furtis.

d ¶In p̄teritū. qui nūc est soluēdo, p̄sumit̄ ita fuisse in p̄teritū, & cōtra: vide etiā p Bal. i l. nō ignorabit. ē. ad exhi. & p Bar. i l. si pri⁹ de oper. no. nū. & in l. si is cui. §. ij. sdē. de acc. & in l. si qs & ibi Bar. & adul. vide tū qd habet i l. matrē. j. e. Et add qd 4 si, pbo te nō eē soluēdo præsumitur etiā in futurū, sed m Bal. i l. iij. C. si vē. pi. aga.

Pecuniæ nomen quandoque strictè, quandoque largè & quandoque largissimè accipitur.

Campsores, & Alij negotiatores possunt facere statuta.

Statuta campsorum, inter eos in decisorijs, seruantur in curia aliorum.

REceptitia. Actio receptitia est sublata & omne debitum, & omnes res possunt in constitutum deduci. hæc actio est perpetua, & competit heredibus, & contra hæredes. h. d. Primò tollit actionem receptitiam. Secundò ponit tria vitia circa actionē de cōstituta, quæ per ordinē tollit. Tertiò statuit eam trāsire ad hæredes, & contra hæredes. Quartò ponit quæ impediūt cōstitutū. Quintò rndet cuidam obiectioni. Vltimò cōfirmat statuta campsorū. Secunda ibi cū igitur. Tertia ibi: sed & hęredibus. Quarta ibi: ita tñ. Quinta ibi: & neminē. Vltima ibi: in his. No. † q̄ actiones personales durāt triginta annis. fallit in casibus, vt dicit glo. No. † q̄ actio de cōstituta habet sua priuilegia, quæ sunt duo secundū glo. Primò, q̄ ex nudo pacto oritur actio. Secundò de spatio decē dierū: vt l. p missor. §. j. ff. eo. Postea dicit glo. q̄ illud est de iure cōi: vt l. qd dicimus. ff. de soluti. qd nō est verum: quia in l. quod dicimus. tempus est arbitrio iudicis: sed in cōstituto est limitatū. No. † q̄ nomen pecuniæ accipit largissimè, quandoq; largè, qñq; strictè: vt in glo. Vltimò no. † q̄ cāpsores, & alij negotiatores possunt facere statuta, quę seruātur, & valida sunt: vt hic, & §. de iurisdom. iudi. l. fi. & plenè dixi in l. omnes populi. ff. de iusti. & iu. quę statuta seruabuntur inter 5 eos tantùm: vt glo. dicit. ¶Sed an seruarētur in curia aliorū. Glo. hic videtur dicere q̄ non. Docto. dicunt cōtrarium. Nam in his quæ pertinent ad litis decisionem, si litigium esset inter campso- 6 a res, seruantur eorum iura coram omni iudice. l. si fundus. ff. de euictio. Barto.

LEX III.

DIui Adriani. Exceptio diuisionis, quę oritur ex epistola diui Adriani, habet locum etiam inter plures constituentes. hoc dicit. &c.

Additur de nouo.

DIui Adriani. Beneficium diuisionis, ex epistola diui Adriani habet locū inter plures, alienum debitum constituentes. hoc dicit. Oppo. ff. rem pupil. sal. fo. l. fina. Solu. Speciale est ibi: quòd est casus, in quo plures fideiussores non habent beneficium diuisionis.

De probationibus. *Rubrica.*

1 ☞ *Probatio est rei dubiæ per argumentum ostensio.*

2 *Quando animus iudicis ad fidem, uel credulitatem deducitur dicitur fieri ostensio.*

3 *Argumentorum appellatione ueniunt testes & instrumenta.*

1 Continua vt in glos. † Quærit glos. quid est probatio & respondet. quòd est rei dubiæ per argumentum ostensio. Et aduer 2 te, ostensio ista dicitur fieri † quando animus iudicis ad fidem & credulitatem deducitur: vt lege, quinquaginta. & ibi nota. ff. de probatio. & l. cùm de ætate. eo. titu. Item quod dicit argumenta, 3 † non intelligas de argumentis tantùm, & rationibus syllogisticis: quia etiam de testibus, & instrumentis, ad inducendum iudicem ad fidem: vt per totum hunc titulum. & sequē. Quærit glo. vnde dicitur probatio. Et dicitur à verbo probo. Barto.

LEX I.

VT creditor. Actor suam intentionem, & reus suam exceptionem, debet probare. hoc dicit. Quæro vtrum eo ipso quòd debitor dicit se soluisse, fundata sit intentio creditoris, quasi videatur ille confiteri debitum. dominus Dynus videtur dicere quòd sic in c. nullus pluribus. de regu. iuris. lib. vj. Ego dico contrarium in l. non vtiq; ff. de excep. Videtex. in l. cū de indebito. ff. de ꝓba.

Additur de nouo.

1 ☞ *Quando aduersarius negat, uel dubitat respondendo onus probationis transfertur in alium.*

2 *Intentio actoris an sit fundata ex eo, quod reus opponit solutionem.*

VT creditor. Sicut actor debet probare suam intentionem, ita reus suam exceptionem. h. d. Quęro, † quādo alicui inferē onus probandi. Rndet glo. quando aduersarius negat siue dubitat: Si ergo petitioni per aduersariū responsum est, q̄ dubitat: ita nihil onus probationis incūbit ac si negaret. An autē admittatur responsio sic. Ista videbitis. j. de iur. calū. l. ij. §. q̄ obseruari. no. ff. de peti. hær. l. si debitor. & de iureiur. l. iusiurandū. & ad pecunias. in prin. Quæro, quæ est ratio huius l. q̄ creditor debet probare numerationē, debitor solutionem: Dic vt in gl. Quę 2 ro circa l. istā, † vtrū eo ipso q̄ reus opponit exceptionē solutionis, sit fundata intētio actoris ita q̄ nihil habeat actor probare. Quidā dicunt q̄ casus est hic, q̄ reo incumbit onus probandi. Certè in contrarium est veritas: nā si reus negat sol. illa sol. allegat præsumptionē debiti, nō inducit Casus est in l. cū de inde. b ff. eo. Vnde iudex debet dare terminum ad probandum vtrique parti. Casus est secundū vnam lec. ff. de condi. inde. l. Iulia. licet Dy. dixerit cōtrarium, & malè, in c. nullus pluribus. extra, de re. iu. in vj. & idē Cy. & ita debet intelligi hæc lex, licet vtriq; partidetur terminus ad probandū. Dixi latè. in l. nō vtiq. ff. de excep.

1 ☞ *Possessor non præsumitur dominus.*

2 *Actor succumbens in rei uendicatione, agit Publiciana.*

LEX II.

POssessiones. In re possessa debet probare petitor, non possessor. h. d. Istā l. inducebat Placent. † q̄ possessor dominus præsumatur. qd falsum est: vt in gl. videbitis. j. eo. l. cū res &c. 1 c

Additur de nouo.

POssessiones. Actori incumbit onus probandi dominium: alias possessor absoluitur. h. d. Vel sic: In reali debet probare petitor, nō possessor. No. actore non probante possessor absoluitur: vt l. qui accusare. §. de eden. Opp. q̄ apud rcū absolutū non remanet dominium: vt ff. de iureiu. l. sed & si possessori. & ff. eo. l. circa. de excep. rei iudi. l. excepti. Huius timore exponit glo. & Io. hic dominium. id est possessio. Simile in l. interdum. ff. de verb. sign. & hæc est vera. aliæ non sunt veræ. Dic vt in glo. & dicam in l. cū 2 res. j. eo. Quæro, † si actor succumbit in rei vendicatione: an possit agere publiciana. Docto. & glo. dicunt q̄ sic. ff. de euictio. l. minor. §. j. dic vt tibi plene dixi.

LEX III.

EX persona. Ex persona tutoris, qui fuit soluēdo tempore depositi officij, nō potest alius conueniri. h. d. Et materiam huius l. habuistis. §. de transac. l. j. & ibi dixi. et j. ar. tute. l. j. videtur ergo q̄ ego debeā probare ipsum tunc non fuisse soluendo, quasi de iure præsumatur contrarium. Respon. hic est de casibus, in qui d bus ex præsenti præsumimus in præteritum.ª Qui enim modò soluendo, non est, retro præsumitur non soluendo, nisi probetur contrarium: & econuerso. in iudicijs. Et de hoc consueui dare quādam distinctionem domi. Oldra. quam ipse ponit in l. j. §. si magistratus. de magi. conue. Non sunt alia hic, &c.

Additio noua.

1 ☞ *Qui non est modò soluendo, præsumitur retro non fuisse soluendo. & nu. 5.*

2 *Tutor quando conueniatur ex persona alterius.*

3 *Tutor excusatur, si contutor tempore finitæ tutelæ erat soluendo.*

4 *Dicens se fuisse diuitem debet probare.*

6 *Ex præsenti quomodo præsumatur in præteritum.*

EX persona. Qui aliquid dicit certo tēpore fuisse, illud debet probare. h. d. Vel alio 1 ter. † Nō præsumitur quem diuitem fuisse, nisi probet. Vel sic. Ex persona contutoris, qui fuit soluēdo tēpore depositi 2 officij, non potest alius conueniri. Not. tria. Primò † q̄ quandoq; vnus tutor conuenitur ex persona alterius. de quo in l. j. §. de transac. Glo. hic tangit: tamen non curo referre. Secundò 3 nota † q̄ excusatur tutor, si contutor erat soluendo tempore finitæ tutelæ. Tertiò nota † q̄ ille, qui dicit se fuisse diuitē, & soluendo, debet

do, debet probare. Ad secundùm not. oppo. & videtur q̄ sufficiat quem non esse soluendo tempore quo agitur: vt l. inter fideiussores. ff. de fideiuss. Solu. secundùm Pet. ibi in fideiussore qui sponte intercedit, & ideo plus grauatur: hic in tutoribus, quorū officium est necessarium: ideo ad eorum excusationem sufficit tempore finitæ tutelæ quem esse soluendo. Ad aliud oppo. & videtur q̄ actori incumbat, onus probandi, non reo: vt in l. frustra. j. eo. & §. l. proxi. Solu. Actori incumbit onus probandi suā intētionem, reo suam exceptionē: vt §. l. j. sed hic reus dicit: ideo probat. Contra hoc oppo. quilibet præsumitur idoneus, & bonus, nisi probetur cōtrarium: vt j. de testa. l. omni. ergo debemus præsumere istum fuisse diuitem: nisi probetur contrarium Solu. Dicit glo. hoc ideo: † quia ex præsenti præsumitur in præteritū. 5 Vult ergo, q̄ qui hodie non est soluendo, retro præsumatur nō soluendo. Idem no. in l. eum qui. ff. eo. & in l. non est necesse. de 6 magi. conue. l. j. §. si magistratus. Istud examinemus, † quomodo ex præsenti præsumatur in præteritū. & oppo. de l. iiij. ff. eo. vbi qui hodie fugit, non præsumitur retro fugisse. Sed Oldra. in sua quadam disputatione dicit: quandoq; præsens status rei, est connexus tempori præterito: & tunc de præsenti præsumitur in præteritum: vt in aut. de testi. & ea quæ parit. in §. vnum si quidem. Qñq; non est connexus: & tunc aut præsens status habet in præteritum contrariam necessariam veritatem. Exemplum: licet seruus fugerit, tamen in præteritū ponitur de necessitate tēporis, quo verum est ipsum non fugisse, qñ erat puer: & tunc de præsenti non præsumimus in præteritum: vt d. l. iiij. ff. eo. Qñq; non habet in præteritum necessariam veritatem contrariam: vt in paupertate, & diuitijs. Potest enim esse, q̄ quis semper fuit diues, vel semper fuit pauper. & tunc de præsenti præsumitur in præteritum: vt hic, cum simi. Et pro hoc dicit ipse, contrariū dixi in l. j. §. si magistratus. Et est in argumentum, q̄ qui hodie conde mnatur vt hæreticus, præsumitur heri hęreticus: quia hoc est falsum, cùm hoc habeat in præteritum necessariam veritatem contrariam. Ista verba non sunt perfecta, neq; in omni parte sui vera, vt j. videbitis. Ideo aduertendum: nam quandoq; ex eo quod est in præsenti, volumus præsumere in præteritum illud idem: quādoq; ex eo quod est in præsenti, volumus præsumere aliud. Primo casu, aut præsens tempus se habet ad præteritum, ad qd volo præsumere sicut finis ad initium: tunc de præsenti præsumimus in præteritum: vt l. sed Iulia. §. proinde. ff. ad Maced. vbi si filius vertit in rē patris, præsumitur à principio illo animo accepisse: vt j. de agri. & censi. l. litibus. vbi si colonus mihi respondet de fructibus præsumitur retro meo nomine coluisse. & idē in similibus. Quandoq; præsens status non habet se ad præteritum eo modo: & tunc aut illud, qd est in præsenti, habet in præteritum necessariam contrariam veritatem: & non præsumimus in præteritum: vt d. l. iiij. ff. eo. Aut nō habet: & tunc aut præsens status habet se ad non esse, aut ad esse. Primo casu ex præsenti præsumimus in præteritum: vt d. l. non est necesse. & l. j. §. si magistratus. ff. de magi. cōue. Secundò casu: & tunc ex præsenti nō præsumimus in præteritum. Exemplū: si hodie possideo, in præteritum non præsumor possedisse: vt j. de præscri. lon. temp. l. superlongi. Et si hodie sum dominus non præsumor retro fuisse dominus: vt l. si mater. §. eadem. ff. de excep. rei iudi. cum simi. Et quod §. dixi, quando se habet ad non esse: intellige simpliciter. Nam si haberet se ad nō esse per modum priuationis: vt si dicerem me liberatum: non præsumeretur in præteritum: imò inferē contrarium: quia ad positionē priuationis sequitur rescisio habitus. l. decem. de verbo. obli. Secundò quando ex præsenti volo aliud præsumere in præteritum: & tunc quandoq; præsens infertur in præteritum de necessitate: vt aliqua peperit hodie: ex hoc infertur, q̄ intra vndecim mensium præteritorum tempus ipsa cognouit hominem: vt in aut. de restī. & ea quæ parit. §. vnde si quidē. & idem in similibus: quia si fructus industriales sunt recollecti, industria fuit adhibita tempore congruo. Eadem ratione si vinea facit fructus: de necessitate sequitur, q̄ vinea fuit tribus annis in præteritum laborata. Quandoq; præsens non infert in præteritum de necessitate: & tunc de præsenti non præsumitur in præteritum regulariter, vt faciat plenam probationē: vt j. l. matrem. & l. neq; natales. Fallit in l. si hi qui adulterij. j. de adulte. Potest tamen quandoq; contingere, quòd facit aliquam præsumptionem in præteritum: vt l. in ciuilem. j. de furtis.

1 ☞ *Probationes legitimæ quæ dicantur.*

2 *Fama non probat dominium, sed probationem coadiuuat.*

3 *Fama inducit iusta causam credendi, & sic titulū putatiuū.*

4 *Titulus putatiuus sufficit ad præscriptionem.*

a PRoprietatis.ª Dominium potest probari per instrumenta, & per aliās legitimas probatiōes.ᵇ hoc dicit. Quæro, † quę sunt alię legitimę probationes. Dicit glo. ᶜper famam consentienti, vel testes, vel per alia: nō intelligatis 2 † q̄. per famam probetur dominiū sed probationem coadiuuat. l. iij. §. eiusdem quoq; principis. ff. de testa. Vel possumus dicere 3 † q̄ fama operetur ᵈ hoc, q̄ inducat iustam causam credendi: & sic induceret titulum 4 † putatiuum, qui sufficit ad præscriptionē: vt l. Celsus. de vsusca. Et hoc modo fortè debet intelligi gloss. quæ est in l. sed an vltro. ᵉcirca princi. ff. de nego. gest. &c.

Additur de nouo.

PRoprietatis. Dominiū potest probari quolibet genere probatiōis. hoc dicit. No. hic istud quod dicit proprietatis dominium &c. Nota etiam hic cùm glo. sua, q̄ quicunq; habet aliquod ius, dominiū illius iuris dicitur habere. De hoc tangitur in l. naturaliter. ff. de acquiren. pos. Quæro, quæ sunt legitimę probationes. Glos. dicit, per famam consequentem, vel testes, vel alia: nō intelligas q̄ per famā probetur dominiū: sed quoadiuuat probatiōnē de domīio: vt ff. de test. l. iiij. §. eiusdē quoq;. in prin. Dico etiam q̄ fama facit ad probationem dominij: nam ad vsucapionem, & præscriptionem sufficit titulus putatiuus errore ꝓbabili: vt l. Celsus. ff. de vsucapi. Vnde si esset fama q̄ pater meus acquisiuisset aliqd aliquo titulo: hæc fama induceret iustum errorem. & illo titulo præscriberē. & hoc fortè voluit sentire glo. de neg. gest. l. at qui natura. §. cū me absente. in gl. mag. Possunt etiam alię probationes de dominio esse. Ideo potest esse in rebus mobilibus probatio multum clara: vt si inueni lapillum in litore maris: vel feci vnam speciē ex multis rebus bona fide: vt ff. de acquirē. rerum domīio. l. adeo. §. cùm quis.

1 ☞ *Scriptura priuata quando probet.*

2 *Quæ sunt adminicula, quæ adiuuant scripturam priuatam ut probet.*

3 *Quæ non prosunt singula, quando multa iuuant.*

f INstrumenta. ᶠLegitur duobus modis: vno modo secundùm gl. secundùm quam breuiter. hoc dicit. Priuata † scriptura nō inducit probatio- 1 nem. si ibi non est causa. hoc dicit. Vides ergo secundū glo. q̄ illa priuata scriptura facit fidem, quātum est in se: sed non sufficit propter defectum eorum, quæ in ea continentur: sed ipsa de se probat illud quod dicit: sed non sufficit: quia non continet causam. Hæc lec. videtur contra tex. qui dicit, q̄ non facit probationem. Vnde Vltramō. e legunt aliter & secundùm eos breuiter dicit. Priuata scriptura nō facit fidem, nisi cū aliis adminiculis: vt puta literarum comparationibus adiuuetur. hoc dicit. Lectu. glo. f procedit quando priuata scriptura sit confessata, quòd sit facta eius manu, contra quem producitur lectu. Vltramonta. pro-

a ¶Proprietatis. Debuit allegare l. at q. §. cū me absente. ff. de ne. ge. vide Ang. in d. §. cū me abīte. A. B.

b ¶Probationes. Not. q̄ si testis deponat q̄ talis tenebat ꝓ suo, & tanquā rē suā, nō per hoc, pbat dīnium nisi ostēdat titulū. ita dixit. d. Abb. in c. cū ad sedē. de resti. spo. i iij. charta. alle. dictū Inn. in c. illud. de prę sum. & dñi de Ro. in decisi. cccxxv. Adde Alex. & ibi plenè in l. j. ff. ꝓ suo. post Bar. & Ange. vbi ad hoc allega. aliās concor.

c ¶Dicit gl. an ista gl. sit vera, vide Bar. in l. de minore. §. tormēta. de q̄. & ista soluit Bar. in l. cùm super. de rei vendicati.

d ¶Fama operet. Pos ses dicere in hoc articulo. aut est fama recedēs, & tūc nō plenè ꝓbat, sed adminiculat. Ita ꝓcedat ista gl. hic. per quā dicūt Cy. & Bar. & oēs q̄ qñ ꝓcuratores articulanē, q̄ de hoc est publica vox & fama: hoc ideo faciūt, qa si ꝓbatiōes erunt hincinde pares, defertur iuramentū semiplenè ꝓbāti, ꝓpter famā. aut prima est antiqua: & tūc plenè ꝓbat dīnium. Ita dicit Ange. i l. Titi⁹. ff. qb. mo. pig. vel hyp. sol. & l. at qui natura. §. cū me absīte. ff. d ne. ge. licet gl. ibi tenuerit cōtrariū. & no. dicit ibi Ang. q̄ ita fuit de facto obtētū i ciuitate Paduana. Idem Bal. i aut. quas actiones. C. de ss. san. eccl. & in l. cōtēcticula. de epi. & cle. & i l. cū sup. de rei vē. & hic. & Imo. i c. veniēs. de yb. sig. iuxta hoc no. q̄ fama antiqua est illa, quæ excedit hominū memoriā. Excedere eā dī memoria, si ꝓ xl. an. viguit. Dictū est sin. do. Anto. in c. veniens. el j. de testi. Qualiter ꝓbatur stare memoria vide Alex. post Bar. in l. ij. §. idem Labeo. ff. de aqua plu. arcē. Adde quid operetur fama antiqua. Bald. consi. lxxiij. iij. lib. & consi. ccccxliij. eo dem lib. Et qualiter probetur possessio, & qualiter dominiū vide Bald. consi. cccxxvj. cū duobus sequen. iij. lib.

e ¶Sed an vltro. volui allegare l. at qui natura. §. cùm me absente. ita glos. de negoti. gestis.

f ¶Instrumenta. Alle gaui tibi in l. nuda. in j. col. ff. de donati. adde quæ posui post Alexan. in d. l. nuda

a ¶Et bene. Adde Bar. in l.si cũ dos. in prin. rerũ amot.& sic no. hic gl.q̃in ſnia affirmatiuè cõcepta,non ſubintelligit dictio taxatiua tãtũ,q̃ hoc vr̃ tex. ĩ l.cũ furti. ff. de in litẽ iurã. vbi ſi ſubintelligeret,iurãs futſſet periturus: q̃tũ ibi negat. Et de iſta dictione tantũ, vide Bald. in l.cũ mulier. in vlti.col.ff. ſo.mat.

b ¶Iura. Qũ iuramẽtũ trãſit ad hæredes, dixi in auẽ. ſacramẽta. & q̃ ibi Bal.no.C.ſi aduer. vẽ.& Bald.in l.ſi.C.de pac. & in l. ſi.qñ. C.de inof.teſt. & Bal.in auẽ. principales C.de iureiuiu. ob cal.& Bar.& ange.in l.generaliter.in prin.de reb.credit.& no.Bal.in l.iij. j.plus va.qd̃ agi.Car.Flo. in cle.Ro.§.porro. in vj.q.de iureiu.Fede. cõſi.cclj.gl.lx iij.diſ. tibi domino. Inn. in c.veritatis.de iureiuran.Hoſ.& Io. And. in c.ſi.de ſepul.

c ¶Hæredes Adde q̃ licet non poſsit adiri iudex eccleſiaſticus principaliter cõtra hęredẽ pro obſeruantia iuramenti defuncti, prout tenet Io. And. in c.ſi.de iureiu. ĩ vj. & ſequitur Bald. in l.j. de iureiur.tũ poterit p̃ indirectũ adiri,vel vt cõpellat hęredem ad trãſferendũ,& ad exonerandũ ꝛanimã defuncti.arg. no. ĩ c. à nobis. de ſen.excõ. Ita Abb.& ibi dom. Maria.Soc.in c. cum ſit gñale.de ſo. cõpe.

d ¶Exẽplo. Iſte tex po teſt allegari q̃ſimpli ci.præſtationi alicui⁹ credi nõ debet.pro q̃ tũ vide Bar. & ĩ ibi dixi poſt eũ in l.ſi qs inficiatus. ff. depoſi.

cedit quando ſcriptura priuata negatur.

Additur nouiter.

INſtrumenta. Legitur duobus modis. Primò ſecundũ gl.ſcriptura priuata nõ facit fidẽ ſine cauſa. †Quæroquæ ſunt iſta alia admĩcula. Dicit gl.cã, vt. nuda l. ratio.ff.de dona.& de acq.re.do.l.nũquã nuda.videte,priuata ſcriptura ſi nõ habet cauſam,probat ſicut cũ cã:ſed probatũ nõ reluat,& ideo iſta lectu.nõ videẽvera:qa tex. quærit vtrũ ſufficiat ad probationem: Ideo Vltramontani legũt iſtã legẽ alio modo:& ſecũdũ eos breuiter.h.d. Priuata ſcriptura nõ ꝓbat,niſi teſtibus, vel cõparatione adiuuetur.h.d.Secundũ hoc quæro,quæ ſint admĩcula,de quibus loquit̃ hic? Reſpõdeo:cõparatio, & teſtes ſecundũ formã l. cõparationes.j.ti.iij.& in auẽ.ibi poſita. lec. gl.poteſt eſſe vera in priuata ſcriptura confeſſata,quæ nõ ſufficit ad probationẽ eius, q̃ in ea cõtinetur,niſi adiuuẽt aliꝭ admiculis.ſ.dictis. Vltimò glo.colligit,†quę nõ proſunt ſingula multa iuuant. Op. glo. j.qui nume.tut.l.j.in fi. Solu. in vno verbo. Quandoq̃ plura,quæ nõ proſunt, ſingula tendũt ad perficiendũ vnũ tantũ:tunc quæ nõ proſunt ſingula,multa iuuant:vt hic,cũ ſimi. Omnia enim iſta tendũt ad faciendũ iudici fidem.Siverò tendũt ad diuerſa tota tunc quæ non proſunt ſingula, nec multa iuuant:vt in l.contraria.ibi enim tendebãt ad diuerſas ſpecies excuſationum.

RAtiones. Duas partes habet.Prima loquitur in ratione.Secũda in vlti. volũtate.Prima pars.h.d.Rationes defuncti nõ probãt aliũ fuiſſe debitorẽ defuncti.h.d.Secũda pars ſecũdùm gl. breuiter dicit:Verba enũciatiua defuncti in vltima volũtate,debitores nõ liberant.h. d.ſecundũ glo.Vel aliter.Debitoribus nõ prę iudicat̃ ſecundũ alios. Secũda pars incipit ibi,eiuſdẽ iuris eſt. Videẽ q̃ in reſiduo debitor libereẽ. Vnde opp.de l.j. j.de fal. cau. adiec.Sol.ibi aſſeruit ſibi ſolutũ:hicverò dicit certã quãtitatẽ ſibi deberi,licet enim dixerit de minori, nõ propter hoc negabit, quin deberetur maior quantitas.Sed ſi dixiſſet ſibi deberi centũ tantũ per hoc q̃ dixit tantũ,videtur negare q̃ plus debeatur:& a tñc ſufficeret debitoribus,ſecundũ Azo.& bene. a Probatur in l.iij.§.cum Titio. ff.de adimen.legat. Tetigi vobis. ſuprà de trãſactioni.l.ſi quidem.

1 ☞ *Rationes defuncti,quando faciant præſumptionem,uel iudicium.*
2 *Enunciatiua uerba defuncti,quam probationem faciant.*
3 *Iuramentum erroneum an noceat,ſicut nec confeſſio.*
4 *Iuramentum habet in ſe clauſulam,ſi non uadet q̃ ago ut ago,ualeat ut ualere poteſt.*
5 *Enunciatiua uerba defuncti,quando inducant diſpoſitionem.*

RAtiones. Rationes defuncti non probant cõtra extraneos. Item per aſſertionem minoris quantitatis,non inducitur liberatio à maiori h.d. Circa primam partem quæro† vtrũ rationes defuncti faciant aliqualẽ præſumptionẽ,ſeu indicium. Et glo. aliquãdo tenet q̃ ex ea debet deferri iuſiurandũ,vt dixi in l.admonendi.ff.de iureiu.& hoc probat cũ dicit:ſolã ſufficere non poſſe,&c.quaſi dicat,egeret aliqbus admiculis:ipſa ſola nõ ſufficit,ſed admiculatur,ſicut non probare teſtis vnicus. Ratio eſt:nam tunc dicitur fieri probatio. & communis ſit præſumptio,cùm iudex adducitur ad fidem,& credulitatem:vt dixi ſuper rubrica.Sed cũ iudex vidit librum rationũ,aliqualiter incipit ſuſpicari quia nõ eſt veriſimile q̃ defunctus ſcripſerit ibi falſum. Ad ſecundã partem quæro pro declaratione tex.† qd ſi teſtator vſus eſſet verbo taxatiuo tantùm, vel ſolummodo, vel duntaxat:vt puta.Titius debet mihi centum tantùm. Azo dicit tunc eſſe aliud.Hugo dicit idem.Iſtæ opi.non contradicunt ſibi.Nam quod Azo.dixit tunc eſſe aliud, verum eſt ex ſignificatione verborum.Caſus eſt no.ff.de adi.lega.l.iij.§.cum Titio.& quod Hugo dixit q̃ idem non negat dictum Azo.eſſe verũ:ſed dicit,licet verba hoc importent,tamẽ non præiudicat, ſi per hęredem cõtrarium probetur: niſi in duobus caſibus, quos ſtatim examinabo.Poteſt ergo probari contrarium ſecundùm Hugo. & bene:vt l.j.de fal.cau.adie.Fallit in duobus caſibus. Primò ſi 3 iurauit:vt in auẽ.hic poſita.Hoc non videtur verum: quia† iuramentum erroneum nõ debet nocere ſicut nec confeſsio: vt l.ſi. ff.qui ſatiſ.cog.& l.ſi.de non nu.pec.Suſtinendo dico hoc ideo: 4 † quia iuramentum importat in ſe,vt ſi non valet quod ago,valeat vt &c.vt l.cùm pater.§.filius matrem. de le.ij.Valebit ergo tunc iure liberationis relictæ.Item fallit ſi fuit ſciens, quia tunc non errauit. & dictum hoc eſt, quando per hæredem probatur 5 error. Vlt. glo.ſumit hic ar.q̃† verba enunciatiua non inducũt diſpoſitionem.Poſtea in cõtrarium arguit.Breuiter ad ſol.l.quę hic alle.& ad declarationẽ huius, ſcias q̃ verba enunciatiua nũquam inducunt diſpoſitionem,poſtea vltra id, quod eorũ ſignificatio importat.Hic eſt caſus,& in l.Titia.§.Caius.ff.de lega.ij. Item enunciatiua non inducunt diſpoſitionem contra eum,quẽ teſtator non potuit grauare.Hic eſt caſus,& in l.iij.§.j. ad Sylla. & j.de teſta.l.verba.Item verba enunciatiua non inducunt diſpoſitionem eius,quod per teſtatorem non poteſt induci: vt j.arbitri.tute.l.j.§. commu. vtriuſq̃ iudi.l. ſcriptura.Alia regula eſt. Verba enunciatiua eius,quod per teſtatorem poteſt induci, diſponunt contra eum,quẽ teſtator grauare poteſt:vt l.ex hac ſcriptura.de donatio.ff.ad Syllaniã.l.j.in fi.& l.ij.& l.Lucius.§.quiſquis.de lega.ij.& j.de fal.cau.adie.leg.l.j.in prin.cum ſimi. Bar.

VOd obtinet. Verba enunciatiua teſtatoris nõ præiudicant hæredibus: niſi teſta b tor iurauerit. b hoc dicit. De materia huius dic plenè vt in l.ex hac ſcriptura.ff.de donatio.

Additur noua aut.

1 ☞ *Hæredes tenentur ſeruare iuramentum defuncti.*
2 *Hæres non ſeruans iuramentum defuncti,non efficitur periurus.*
3 *Iuramentum non tranſit ad hæredes.*
4 *Teſtator iurando non poteſt extraneis præiudicare,prodeſſe ſic.nume.5.*

VOd obtinet. Verba enunciatiua teſtatoris non præiudicant hæredibus,niſi teſtator iurauerit. Vel pone caſum ſecundũ quod colligitur ex lec. Hugolini poſita ſuper l. C. † Nota quòd hæres 1 tenetur ſeruare iuramentum defuncti:non tamen eſſet periurus ſi non ſeruaret: quia iuramentum non ligat niſi animam iuran- 2 tis:† nec tranſit ad hæredes:ut ſ.de rebus credi.l.generaliter.in c prin.& extra,de iureiuran.c. veritatis. Secundò nota quòd teſtator† etiam iurando non poteſt præiudicare extraneis. Quæ- 4 rit gloſ.an † poſsit prodeſſe extraneis.Et determinat† quòd ſic, 5 & bene.De materia huius aut.dic plenè vt dixi in l. ex hac ſcriptura.ff.de dona.Barto.

d **EXemplo.** d Scriptura propria non facit fidem pro producente.hoc dicit.

Additio.

1 ☞ *Quod eſt cauſa mali exempli,non debet permitti.*
2 *Liber rationum non probat pro ſcribente,ſed contra ſcribentem.*

EXemplo. Scriptura propria ſcribenti nõ pro 1 deſt. Nota † quòd non debet permitti id,quod eſt mali exempli cauſa:vt ff. de pœnis. l.ſi quis aliquid.§.qui abortionis. Secundò no. quòd 2 † liber rationum non probat pro ſcribente:vt hic. vel pro hærede eius:vt ſ.l.proxi.ſed contra ſcribentem ſic:vt l.quędam.§.numularios.ff.de eden.& contra hæredes eius:vt l.inter chartulas. & ibi no.j.de conue.fiſ.debi.Barto.

RUſtra. Reus non debet probare,ſed actor. Hoc dicit.

VM te minorem. Ei,qui ætatem allegat,incumbit onus probãdi cã. h.d.De hoc habuiſtis ſ.de in inte.reſti.l. ſi minorem &c.

Additio.

1 ☞ *An poſsim adire iudicem,ut probetur de ætate mea.remiſſiuè.*
2 *Ætas per quem probetur: & quis debet eam probare.*

Ætas

Ætas qualiter probetur.
4 *Quod ſemel fuit tale,quando præſumatur ipſum fuiſſe tale.*

VM te minorem. Qui ætatem dicit,eam p bare debet. Hic eſſet vi- 1 dendum principaliter† an poſſum adire iudicem, ad hoc vt probem de ætate mea: quod hæc lex velle videtur quod examinaui plenè in l.de ætate.ff.de mino. Secundò eſſet videndũ. 2 † cui incumbit onus probandi ætatem. Et iſte tex.dixit, quòd ei,qui dicit.Clarius ei,cui ætas eſt fundamentum intentionis:vt d.l.de ætate.ff.de mino.& ſ.de in integ.reſti.l.ſi minorem. & ibi 3 melius quàm alibi.Item eſſet videndum† qualiter probetur ætas. Dic vt d.l.de ætate.& de probationis effectu ibi plenè dixi. Op 4 poni.† quòd ſemel fuit tale,ſemper præſumitur tale,niſi probetur contrarium:vt j.eo.l.ſiue.Solu. Illud eſt verum in his,quę ſolo curſu temporis non mutantur: ſed ætas ſolo curſu temporis mutatur:ergo &c.vide gloſ.& eam nota.Barto.

1 ☞ *Articulus,qui de neceſsitate concludit,quando debeat admitti.*

NEque natales. Nõ probat hoc eſſe, quod ab hoc contingit abeſſe. hoc dicit.Vel aliter. Articulus a impertinens nõ debet admitti.hoc dicit. Oppo. de l.matrem. & de l.ſiue poſſidetis.j.eo.vbi† articulus,qui nõ concludit de neceſsitate,debet admitti.Solu.quidam eſt articulus,qui de neceſsitate concludit:& de iſto non eſt dubium.Quidam eſt articulus,qui præſumptiuè concludit:& tunc quandoq̃ inducit talem præſumptionẽ, quæ transfert onus probandi in aliam partem:& tunc debet admitti: vt lege cõtraria.Quandoq̃ inducit talem præſumptionem,quæ facit ſemiplenam probationem:& tunc idem:vt l.in bonæ fideiſ.de iureiuran.Quandoq̃ neutrum iſtorum facit, nec aliam probationẽ coadiuuat: & tũc nõ debet admitti.ita loquitur hic &c.

SIſcriptum. In iudicio præſumitur pro teſtamento niſi probetur contrarium.hoc dicit.

Additio.

1 ☞ *Qui dicit teſtamentum ſolenne,quando debet id probare.*
2 *Teſtamentum an poſsit dici nullum principaliter agendo.*

SIſcriptum. De conditione alterius non poteſt alius agere principaliter,ſed inciden ter ſic.Vel aliter,ad hoc ſemper allegatur.Teſtamentum præſumitur ſolenne,niſi probetur contrarium. † Oppo. quòd 1 ille,qui dicit teſtamentum ſolenne , debet probare.l. quæcunq̃. in fi.ff.de publi.Solu.breuiter. Quædam eſt ſolennitas quæ requ ritur ad teſtamẽtum ſimpliciter:vt numerus teſtium, & ſimilia. & tunc qui teſtamẽtum allegat,debet hoc probare: vt ſic in propria eius figura appareat:vt j.de edicto diui Adri.tol.l.ſi. Quædam requiruntur in teſtamento ad effectum,nõ ſimpliciter, ſed aliquo præſuppoſito: vt inſtitutio vel exhæredatio filij requirit in teſtamento q̃ præſupponatur q̃ filius ſit. Idem & in ſimili in inſtitutione:& pro teſtamento præſumitur,niſi probetur contrarium:vt hic,& ſ.de iure & fac.igno.l.ſi poſt diuiſionem.j.de codicil.l.non codicillos.& ff.eo.l.quidam.licet glo.alleget hic aliãs pro contrarijs:tamen ſunt pro. Oppo.q̃ quis poſsit dicere hæ- 2 redem non capacem Principaliter: vt ſ.eodẽ.l.cùm te. Solu. Ibi quis volebat agere de conditione perſonæ ſuæ, hic de conditio ne alterius.† An autem quis poſsit dicere teſtamentum nullum principaliter agendo.Videtur hic tex.q̃ non: vt in l.j.ſ. de ordi. iudic.Dixi in l.& eleganter.in princip. de dona.& in l. quæ ſub conditione.§.fina.ff.de conditio.inſtitu.

1 ☞ *Dominium ut transferatur , an requiratur quòd fiat miſsio in poſſeſsionem rei uacuæ.& nume.15.*
2 *An requiratur in publiciana quòd fiat miſsio in poſſeſsionem rei uacuæ. & numero 7.*
3 *Dominium ut probetur,quid requiratur.& nume.5.& nume.10.& nume.12.*
4 *Dominium non transfertur per uidentem & tradentem non dominum.*
6 *Ille,à quo cauſam habeo,non poteſt mihi obijcere quòd non fuerit dominus. & nu.16.*
8 *Poſſeſsio non uacua dicitur duobus modis.*
9 *Venditor non liberatur,niſi tradat poſſeſsionem uacuam omnimodo.*
11 *Venditorem fuiſſe dominum,qualiter probabitur.*
13 *Practica articuli ad probandum præſcriptionem.*
14 *Poſſeſſor quando præſumetur dominus.*

VM res. Res per inſtrumenta non geretur, ſed inſtrumenta probatur. poteſt aliꝭ modis etiam legitimis comprobari.hoc dicit. Contra primũ oppo.de l.cõtractus.j.de fide inſtru. Solu. Quod hic dicitur,fallit quando hoc agitur, quòd cõtractus celebretur b in ſcriptis. Circa ſecundam partem quæruntur aliqua.b Primò

a ¶Articulus. Articulus. non concludens an debeat admitti in petitione , vide Bal.in l.ſiue poſſidetis.in princi. Et ad Barto.hic vide quod no.Innocen. in c. ex parte Abbatiſſæ.de priui.vide per Ioan.Andre.in c.literas.de præſumpti.

b ¶Aliqua. Adde Bal.hic,& in l.ij.j.de acqui.poſ. & ibi gloſ. & Bar.in l.Celſus.in iij.colum.ff.de vſufcapio.

c ¶Dñũ.vide in l.rẽ q̃ nobis. de acqui. poſ.

d ¶Dñm.q̃ nõ poteſt melioris conditionis eſſe ille,q̃ habet cãm ab aliquo quã fuiſſet ille à quo cãm habet & ꝓbat hoc not.ff.l.j. §.j.ad Tre.& Pau.de Caſt. hic tractat alle gãdo hic no. & cõſi. xvij.qd̃inci.in Chriſti noſie amẽ. ĩ cã q̃.v tiſ.pmę &c.ĩ iiij.co.

e ¶Suppleẽ. Hũc §. & hãc glo.not.ſequitur Bal.in iij.colũ.& hic adde Bal.in l.rẽ alienã.ff.de pig.actio.& vide Pau.de Caſt.in cõſi.iij.quod incipit, in Chriſti noſie amẽ. ĩ facto iſto quatuor ſunt videnda,&c.vbi alle.no.per gl. hic & doct. & Par. in l.ita & ſi fur.ff.cõ.hic all. ℣ P. PAV. P.

f ¶A me. An ille, qui emit à me , vel aliàs cãm habuit videatur fateri rem ad me ſpectare taliter q̃ nõ poſſit poſtea negare, vide Ang.ſingu. dicentem q̃ nõ,in l.j. poſt prin.ff. de publi. Sed cõtrarium dicit Bal.in l.ſiue aũt.ſ.ij. eo. tit. vbi etiã idẽ Ange. in prin.tenet & idẽvide turvelle Pau.de Ca. hic.Itẽ vide in materia Pau. de Ca. cõſi. iij.& cõſi. xciij. qui vult q̃ vbi deducerẽt poſtea dñiũ principaliter ab eo,à quo cãm habent,nõ probareẽ etiã cõtra me ex ipſo cõtractu,vide Pau.de Caſt.in l. pe.ff.de cõdi. inſer.q̃ in hoc vr̃ velle cõtrariũ,vide ad Barb. in l. legara. de adimen. lega. Itẽ q̃ deciſione Pau.de Caſt.in d.l.j. Sal. qui loquit̃ in ſortib⁹ terminis in l. maurẽ. in ij. col.ſ.eo. Et vult q̃ licet fateaẽ reꝰ cõuent⁹ hypothecatã rẽ fuiſſe debitoris, ſed negat fuiſſe ſuã tpe hypothecæ factæ,q̃ debet hoc ꝓbare. Et dictũ Ange. in d.l.j. ſequit̃ ſimpliciter Alexã. in conſi. xcij.in j.col.in j.vol. & cõſi.clxxxv.in ij. vo. vide & pondera Bald. in c.ij.de noua for. fideli. vide latẽ in ſecꝺo repertorio in verbo , emptor vbi habes quatuor limitatiões ad dictũ Ange.&alios cõcordat. Itẽ q̃ nõ videaẽ fateri q̃ dicit ſe emiſſeꝝ permutaſſe,vid Alex. ĩ apo.ad Bar.ĩ l. Iuli. verũ debitorẽ. col.v. de cõdi.inde. in apoſup ver.l.cũ de indebito. facit qd̃ ſcripſi ad Bar.ĩ l.ab empto-

pe.ff.de pac.q per cō stitutū, pbaē possessio cō ra illū, q cōstituit pro eo versus quem constituit.

a ¶ Et ergo. Adde eūdem Bar. & ibi late Alex. in l. Celsus. co. pen. de vsucapio. & eūdē Alex. in cōsi. lxxviij. in fi. & consi. xcvj. in fi. in v. volu.

b ¶ Inducit. No. q pro bat epistola, p Bar. i l. nuda. ad fi. ff. de do. & hic p Bal. & Bar. i l. admonēdi. de iure iur. & qd no. Bal. in rub. C. de fi. instru. in xix co. in ver. quęro qd de literis. & Bar. in auē. cōtractū. de fi. instru. & do. Bar. hic approbata sequitur Pe. de Anc. i cle. si fumus. de sentē. excōi.

natura liter: tunc verum dicunt prędicti docto. sed aliquis possidet naturaliter tantùm & tradeas ciuiliter tantū: tunc licet fiat missio in possessionem non vacuam, tamen acquiritur publiciana: quia missione acquiritur ciuilis, quæ erat apu l mittentem, quæ sola sufficit ad vsucapionē: vt l. j. §. per seruum qui in fuga. ff. de acq. pos. & l. qui fundum. in princi. pro emp. Quando q dicitur possessio non vacua, quādo quis est in possessione rei seruandæ: vendēs verò, seu tradens possidet ciuiliter, & naturaliter: tunc etiam sufficit ad publicianā: vt ff. pro emp. l. misso pro herede. l. qui legatorum. §. j. licet tamē prædicta sufficiat ad publicianā: † nō tamen liberatur venditor, nisi tradat possessionem vacuam omnimodo: vt dicit l. ij. §. j. & l. iij. in prin. ff. de actio. emp. Quæro, & 9 10 sum in glo. in secunda parte, † vtrum sufficiat probare ista tria ad probandum dominium. Placen. dicit q sic, per hanc legē glo. dicit contra: quia ista tria de necessitate non inferunt emptorem dominum: quia potest esse q venditor non fuit dominus: vt l. traditio. de acqui. re. do. Dico q non infert de necessitate, neq; probabiliter, secundū dicta š. eo. l. neq; natales. Vnde oportet q probet q venditor fuerit hic dominus. & illud communiter tenetur 11 per omnes. Quærit glo. † qualiter probabitur venditorem fuisse dominum. Glo. dicit hic in rebus mobilibus multum clarè, vt quia cepit feram bestiam, vel aliquam speciem specificauit. Sed in re immobili qualiter probabo venditorem fuisse dominum? Certè per prescriptionem: quia possederat tanto tempore, iusto titulo, & bona fide q prescripserat. Sed tunc secundum glos. nō probatur directum dominium, sed vtile: vt in auē. nisi. & ibi no. j. 12 de bonis mater. Qualiter autem † potest probari directum? Dubium est. finaliter aliās ego dixi, & credo dicere verū: regula iuris gentium est, quod in nullius bonis est, occupanti cōceditur: & ideo puto q si facta solenni inuestigatione & discussione, nō reperiatur aliquis qui dicat se dominum illius fundi, quē author meus possidebat: dico probari ipsum directum dominium: vt l. 13 rem quæ nobis. ff. de acqui. pos. & ibi dixi. † Quæro, quia modus probandi per prescriptionem est cæteris communior, qualiter sit formandus articulus ad probandum prescriptionem lōgi temporis. Quidam formabant sic: dico q possedit à decē annis citra. & iste articulus nō cōcludit: quia potuit possidere vna die à decem annis citra: vt l. j. §. quod autem. ff. de aqua quoti. & æstiua. Sed si diceret, q possedit à decem annis, & citra: tunc adiectio ipsius dictionis, &, operatur vt dicta oratio verificetur, q initium possessionis fuerit iam sunt decem anni, & postea semp possedit: vt extra, eo. c. licet causam. & ibi per Hosti. & Ioā. An.

a Est ergo modus cōmunis & magis clarus hodie, vt dicatur, possedit à decē annis, & citra, & per ipsum tēpus. Item aduerte, q si tu facis articulū de decem annis tantū, vel de illo tēpore tantū, q requiritur ad prescriptionē, debes dicere à decē annis, & citra, finitis tali tēpore. Et est ratio: quia testis examinatur post litē cōtestatā: vnde diceret testis: verū est q cōtinetur in articulo, q possedit à decē annis & citra: & intelligeret dictum testis citra, vsq; ad diē lati testimonij: & sic nō esset probata prescriptio: quia tēpus, quo currit post litē contesta. non sufficit ad præsumptionē: 14 vt l. more litis. š. de rei vendi. Quæro † vtrum ille, qui possidet, presumatur dominus? Placen. dicit q sic. Glo. hic videtur dicere contrariū. No. in l. ij. š. eo. opi. Placen. videtur tenere glo. in l. quidā in suo. ff. de condi. insti. lac. de Are. ibi distinguit duo vel tria mēbra. Ego latius dico sic. Qñq; dominiū deducitur in iudicium, per modum actionis. Quandoq; per modū exceptionis. Primò casu, aut dñium deducit in iudiciū principaliter: & tunc possessor nō presumit dominus regulariter: imò debet probare dominiū: vt l. in rē. ff. de rei ven. no. in l. ita vt si fur. ff. cōmo. & j. de nō nu. pe. l. j. & de pig. actī. l. nec creditores. Fallit in l. si qs emptiōis. §. sed hęc cōtra sup illis. j. de presc. xxx. an. qd examinabo in l. vis eius. j. eo. Qñq; dñium deducit in iudiciū incidenter: & tūc aut quis alle. possessionē presentē, aut preteritā. Si presentē, presumit dñs: vt l. ij. ff. fa. er. No. gl. in l. sicuti. §. sed si quęrat. ff. si ser. ven. Facit quod no. doc. in l. cōsuetudinis. j. quæ sit lon. cōsue. in iiij. q. principali. & probatur in l. non nudis. prout. j. dicā. & ideo puto, q qui agit actione legis Aquiliæ eo ipso q possidet, præsumitur dominus, nisi probetur cōtrarium. Et ita intelligo ad legem Aquiliam. l. item Mela. §. pe. quia ibi constabat q non erat dominus. & hoc casu puto esse verā opi. Placen. Si autem allegat possessionem præteritam, tunc nō sufficit ad probationem dominij: vt l. & quæ nondum sunt. §. quod dicitur. ff. de pig. no. j. de Saluia. interdi. l. j. Si verò dominiū deducitur in iudicium per modum exceptionis: & tunc aut quis allegat possessionem, post fundatam intentionem aduersarij: & tunc nō præsumitur dominus: vt l. si de possessione. j. eo. Aut ante fundatam intentionem aduersarij: & tunc presumitur dominus: vt l. eb matritorum. š. ne vxor pro mari. & facit quod no. in l. j. j. de priuile. 15 fii. & l. Titia. ff. de solu. Sed quæro, † quæ requirantur ad trālationem dominij. Placen. dixit tria: scilicet venditio, & traditio, & pretium numeratum, quod glo. non placet. Quid enim si ille qui vendidit, & tradidit, non erat dominus: nā non poterat trāsferre dominium. l. traditio. ff. de acquir. rerum do. ideo addit glo. q debet probare tradentem fuisse dominum. Sed qualiter probabitur? Dicit glo. per modos traditos Insti. de re. diui. §. singulorum. Posset etiam probari q præscripsit, & vsucepit. Sed qualiter respondebis ad istam l. quæ videtur velle quod tria sufficiāt? Gl. respondet, q ista suppletur per illas. Vel dic: & istud est no. q agebatur contra venditorem, vel eius hæredem, qui nō negabit venditorem esse dominum: quia sic suam turpitudinem al- 16 legaret, quod non potest. quod no. quia secundū hoc † ille, à quo causam habeo, non potest mihi obijcere q ipse non fuerit dominus: an autem econtra, ille, qui habet causam à me, possit mihi referre quæstionem dominij? Dic vt ff. commo. l. ita vt si fur. Tangetur aliquantulum. j. eodē. l. siue possidetis. & l. si quis conductionis infrà locati.

1 §☞ *Epistola quando probationem inducat. & nu. 4.*
2 *Practica ad probandum filiationem.*
3 *Consanguinitas quòd probetur per auditum.*

NOn epistolis. Per verba enunciatiua in epistolis, vel libellis prolata consanguinitas non probatur. h. d. Oppo. de l. quidam. in fi. ff. e. Sol. Ibi fratres erant in possessione filiationis. Item oppo. de l. fi. ff. e. Sol. Dico q epistolæ non probant plenè, vt hic, sed adminiculantur aliqualiter, vt ibi. Quęro ergo, & reuoco in dubium vtrum epistola probet. Et intelligo de epi 1 stola quam pars confitetur à se emissam. Circa quod dic, † Aut in epistola continentur verba dispositiua, aut verba enūciatiua. si verba dispositiua: si quidem super eo, quod poterat per epistolam introduci, vt in contractibus, qui contrahunt consensu, tūc b epistola probat & inducit: b vt l. consensu. š. de act. & ob. l. j. in fi. j. de contrahen. emp. & Insti. de ob. quæ ex consen. Si verò illud non poterat induci per epistolam: tūc nō probat: vt l. j. ff. de verbo. obli. Si verò epistola cōtinet verba enunciatiua: tunc si quidem fit enunciatio super eo, quod partes facere potuissent: et inducit probationem: vt l. j. j. de contrahen. & commit. stip. Si verò super eo, quod partes inducere nō potuissent, vt fraternitatē: tūc d. epistola nihil ꝓbat vt hic: adminiculat tñ aliqualit, vt dixi.

Additio noua.

NOn epistolis. Verba enunciatiua in iudicijs vel epistolis prolata, ius sanguinis nō inducunt, sed potest probari contrarium. Opp. quòd ex epistola inducatur illud, quod continetur in epistola: vt l. j. in fin. de contrahen. empt. de act. & oblig. l. consensu. Sol. Hic in his, quæ per epistolā induci nō possunt: ibi in his quæ possunt per epistolam induci, vt cōtractus qui celebrantur cōsensu. † Cōtra hoc 1 opp. q saltem per epistolam inducatur probatio: vt j. de cōtrah. stip. l. j. ff. deposi. l. Publia. in fi. Quidā, vt Iac. antiquus glossator hoc fatebatur. Glo. videtur dicere contrarium. Hæc est veritas, q per istas epistolas inducitur quasi possessio fraternitatis: & ideo quando ius fraternitatis venit in iudicio incidēter: vt puta quia principaliter agitur de diuidenda hæreditate: vt in lege no- 2 stra: tūc presumit frater, donec probet cōtrariū: vt hic, & l. proxima debet intelligi ff. e. l. fi. Quæro, qualiter † probet filiatio vel fraternitas. Dñi, circa filiationē sunt faciēdi duo articu. Primus de filiatione directò. secūdus de q̄i possessione filiationis. In primo dicam

dicam q talis est natus ex tali vxore, in eius domo, vicinis sciētibus, secū dū formā. l. filiū. ff. de his q sunt sui vel alie. iur. & j. de nup. l. si vicinis. Secūdò ponā, qūo aliqs pater, & mater tractaue runt eū vt filiū. Ista est quasi possessio filiationis, de qua hic, & in l. proxi. & ff. de quæstio. l. j. §. j. adijcīēdū est in dicto articulo: & sic habitus. & reputatus, est à vicinis, & alijs ipsum cognoscentibus: per d. l. filium. & l. si vicinis. Sed moueo vnum dubium. Id, quod non est, possideri non potest: sed post mortem patris nulla est filiatio, qđ apparet: qa filiatio est quædā correlatio. & remoto vno de correlatiuis, remouet aliud: vt ff. de rescin. ven. l. cū emptor. quo modo ergo post mortē patris potest ꝓbari cū esse in quasi possessione filiationis? Quæro: filiatio & fra- 3 ternitas, qa sunt de propinquo, possunt ꝓbari de facili: † sed consanguinitas in gradu remotiori quomodo pōt probari, cū non viuant homines, q cognouerint istos antiquos? Respondeo, q habemus decretalē quæ dicit, q sufficit hoc ꝓbari p testes, qui dicāt se audiuisse à maioribus, scilicet fide dignis: vt extra de te- 4 stib. c. licet. ex quadā. Sed quæro † vtrū epistola probet. Et intelligo de epistola, quā quis confitet à se missam. Circa qđ dic, aut in epistola continent verba enūciatiua, aut dispositiua: si positiua, tunc si quidē sup eo, qđ per epistolā poterat induci, vt in cōtractibus qui consensu contrahunt: tunc epistola ꝓbat. l. consensu. de act. & obli. & de cōtrahē. emp. l. j. in fi. & Insti. de obli. quæ ex consensu. Si verò id nō poterat per epistolā induci: tūc non probat. l. j. ff. de verbo. obli. Si verò epistola continet verba enunciatiua: tunc si quidē fit enūciatio super eo qđ partes face- 5 re potuissent: & probat. l. j. de contrahē. stip. Si verò super eo qđ partes inducere nō possunt, vt fraternitas: tunc epistola non probat: sed adminiculatur aliqualiter, vt š. dixi. Bar.

1 §☞ *Qui est in possessione consanguinitatis, præsumitur consanguineus.*
2 *Filiationis probatio.*

NOn nudis. Asseueratio fraternitatē nō probat: & qui est in possessione fraternitatis, præsumitur frater. nisi probetur cōtrariū. h. d. Vide glo. quæ incipit, cū ille quasi possideat. Nota † quòd ille, qui est in quasi possessione consanguinitatis, præsumitur cō a sanguineus, nisi ꝓbetur contrariū. & ideo est cautela q tu sem- 2 per † facias duos articulos: vnum de veritate: alium de quasi possessione, hoc modo: dico q talis est filius natus ex vxore eius, suis vicinis sciētibus. Item quòd habitus fuit, & reputatus à patre, & à matre. & à vicinis cognoscentibus eū tanq̄ filius, & pro filio. Hoc probato satis erit probatum pro te, nisi probetur contrarium. Facit. ff. de quæstionibus. l. j. circa prin. § j. & idē in qualibet consanguinitate: vt dixi ibi.

Nouiter addita.

NOn nudis. Asseueratione non est constituitur filiatio, sed filiationis quasi possessio, & admittitur probatio in cōtrarium. Oppo. qui est in possessione alicuius iuris non ideo præsumitur illud ius habere: vt not. in l. cū res. š. eo. Si ergo hic filius dicebat se filium: videtur q sibi non sufficiat esse, in quasi possessione filiationis. Respōdeo, debes intelligere q hic filiatio nō veniebat in iudicio principaliter, sed incidenter: & ideo sufficit quasi possessio, donec contrariū probetur: vt dixi. co. l. cū res. & hoc sentit gl. j. hic posita. Et sic habes q sufficit quē esse in possessione filiationis, vt hic: vel fraternitatis, vt š. l. proxi. Intellige, donec probetur cōtrarium. Nota q est quasi possessio fraternitatis, & cuiuslibet alterius consanguinitatis, licut filiationis. Probatur in l. iij. in fi. ff. de lib. agno. Dixi in l. vbicunq; §. interdum. ff. de ven. in poss. mit. Bar.

1 §☞ *Detentus iniustè à Potestate, si fugit, non tenetur.*
2 *Violenta possessio, non releuat possidentem.*
3 *Quandoq; quis agenti non potest referre quæstionem dominij. sententia non obstante poterit sententiam uendicare contra primum agentem.*

b VIs eius. b Violenta possessio non releuat, possidentem ab onere probandi. h. d. Nota quod tibi dixi in summario. Nota † etiam argumē- 1 tum, q si aliquis detinet à Potestate, vel à capitaneo iniustè, quod ipse aufugiens non tenetur.

Addita nouiter.

2 VIs eius. † Violenta possessio non releuat, possessorem ab onere probandi. No. argumentum q si

a ¶ Cautela. Istā eandē cautelā dedit Ang. in l. j. ff. de ꝓb. & sibi attribuit: & vide etiā qūo ꝓbet filiatio. in l. iij. ff. de lib. & post. & qūo, & qt modis ꝓbabit filiatio, p Bal. in l. j. in pe. co. j. q accu. & in l. nō ignorat. i. j. co. e. tit. Adde gl. & Inn. in c. Michael. de fil. presb. Inn. in c. qm̄. de ꝓb. q dicit q nō pōt ꝓbari, nisi præsumptiue. gl. i l. j. C. de Carb. edi. gl. & Ant. in c. trā smissæ. q fi. sint legi. Io. And. in c. affertæ. de præsump. Et quid si probatur matrē cum alio, quā cum marito se miscuisse, vide Bal. in d. l. si vicinis. C. de nup. Et ad Bar. hic adde Angel. in auē. de trie. & semis. §. cōsobrinus. & ibi qūo ꝓbet fraternitas vxoratę, vel cōcubinatus, adde no. hic p Bar. i l. j. §. pcōtrariū. ff. d lib. agn. vbi vid.

b ¶ Vis eius. vide q refert Alex. in l. sed existimandi. vbi tex. ne qs eum qui in ius.

☞ P. PAV. P.

c ¶ Sine possidetis. De materia qūo ex præterito ꝓsumat in tps præsens, vide Felin. in c. scribā. in ij. col. extra de ꝓsump. refert Bal. in l. ex personas. š. eo. ponere sex ꝓdtcamēta in ista materia. Itē nota q qñ ista tus ipsens concordaret cū origine rei, ex præsenti præsumit in præteritum, vide do. Fran. cōsil. xv. in ij. col. Itē q ille, qui est dñus nūc, nō præsumit retro fuisse, vide Alex. cōsi. xvj. vol. v. col. j. Itē no. q in qualitate q causat in sola volūtate, & si requirit, p forma, ꝓsumit de ꝓterito in ipsens, vide do. Fran. Cur. cōsi. lj. Itē q circa diuitias nō possitargui de ista tu ipsentia ad ꝓteritū vide d. Frā. cōsi. lxvj. in x. col. Itē q ex diu turnitate tps pre sumat de ipsenti in ꝓteritū, vide do. Frāc. cōsi. lxxxiij. i iij. co. Itē an ista ꝓsumptio procedat in reb mobilib. & an ea, q fuerūt in bonis defuncti presumanturle penes hæredē. vide do. Frā. Cur. cōsil. cxx. vide Paul. de cas. in l. j. C. de testa. post Ange. Itē q infirmitate nō præsumit de ipsenti in præteritum vide do. Fran. cōsil. cxliij. in x. col. Itē not. q ex præterita minoritate non ꝓsumat in ipsenti, nisi ips præteritū sit cōtinuū præsenti, vide Bald. in pace Constan. in versi. in

1 anno decimo. Item quòd ille qui percepit fructus alicuius agri præsumatur toto illo anno possedisse, vide Com. singulari cxxxiij. Item quòd ista præsumptio de præterito ad præsens, nō habeat locū, vbi agitur de probando aliqua vniuersalia, vide Alex. cōsi. ccxlvj. in ij. col. Itē qui semel fuit dūs, præsumatur semper durare nisi probetur contrarium dñium, vide Com. cōsi. clvij. in ij. col. circa finē. Itē in materia, vide Aret. in l. nec furiosus in j. col. de test. Itē circa paupertatē q nō præsumatur ex præterito in præsens, vide Are. in l. decem. in iiij. col. de verb. obli. Et de Anch. in cōsi. v. in ij. col. Bal. in l. confirmā do. de cōfir. tuto. Et ibi etiā idē in diuitijs. Aduerte tñ q licet illud quod fuit meum præsumatur etiā nūc esse meū: tñ si quis dicat in libro rem fuisse suam & non addat eā esse, malè petit. vide Bar. in l. centū. § j. ff. de confes. Itē an ista præsumptio sufficiat agenti petitione hæreditatis, si probet defunctū aliquo tēpore ante mortē possedisse, vide Aret. cōsi. cij. col. iij. Allegat Ant. de But. in c. cum ad sedem. de rest. spolia. quem vide in viij. col. vbi latè tangit etiam de materia ista. Allegat etiam Aret. Rom. & Imo. quos vide.

¶ POMATES. a ¶ Semper præsumit. b Circa primū no. præscriptionē iuris trāsferre onus probandi 2 in aduersariū. Et vid Alex. cōs. cxix. co. fi. vo. v. semp limita vt nō procedas qñ qs sundaret se ex possessione aliena, ad eludēdā intentionē aduersarij 3 gā tūc debet illā limitare. p &c. Ita Anch. cōs. ccxcvj. in versi. nō obstat si dicatur, ꝓbat ipsam præsumptionē & ad istā legē vide vnū verbū Fely. in c. ꝓsentia. co. xij. de ꝓba. & Oldr. cōs. xcj. in fi. & cōs. ccxxxix. in fi.

¶ POMATES. b ¶ Quod dixi. Vide nō abre aliqd p Fe. in c. mādata. in prin. de ꝓsum. & pulchrè in c. scribā. co. ij. e. tit. & seq. & Alex. cōs. xlvij. col. iij. volu. j. & no. in fi. e. & Aret. d in cōs. xv. colū. ij. & cōs. lxvj. col. vij. & 5 seq. ad fi. & cōs. lxxxiij. col. iij. & lj. & e ꝙ. p possessore presumēdū sit, vide Soci. cōs. clxiij. col. iij. vi de Bar. cōs. xij. co. v. vol. iij. vbi dicit, ꝙ si probo me alias possedisse, & nūc ꝙ presumit ꝙ etiā modico tēpore possederim.

¶ POMATES. c Qui semel. Nō tamē ꝙ si hodie ꝓbo me dominū, ꝙ ꝓ hoc nō inferr ꝙ in ꝓteritum fuerim dñs vt ꝓ Ale. cons. xvj. col. j. vo. v.

¶ P. PAV. P. f ¶ Possessione. Vide Alex. cōs. cxxxiij. in ij. col. ad fi. & ibi sub ꝓcit fortius ꝙ talis possessio presumit si non fuerit allegata à parte. Contrariū tñ in hoc concludit ipse Alexā cōs. ccl. xxx. in ij. col. & ibi etiā in v. col. dicit ꝙ ista ꝓsumptio solū ꝓcedit ad vtilitatē ipsi⁹ rei, nō autē contra eū. Et ideo si negaret se possidere, actor autē diceret ꝙ possidet, nō sufficeret, vt ibi latè ꝓ eū, vide etiā Feli. in c. cū ordinē. in pe. cō. extra, de rescript. Et ista ꝓsumptio habet locū saltē vsq; ad 6 decēniū secū dū Bal. in l. si minorē. ꝓpe fi. C. de in. inte. rest. minorū. Alex. in d. cōs. cxxxiij. Itē dū dicit simpliciter ꝙ ista presumptio militat cōtra possidētē in cōtrariū pondera ꝙ vult Bar. in l. ꝙ te si certū pe. in vl. col. & Iaso. 7 ibi. qui allegat in cōsi. lj. & tex ꝓ eū alle. Itē an hæc ꝓsumptio possit allegari p successorē vniuersalē vl singularē vide Aret. in l. Pōponius. §. assumitur[a] esse meum, nisi probetur contrarium. hoc dicit. No. quòd dixi[b] in summario. No. ꝙ q semel[c] est dñs, semper presumitur esse dñs. † Cōtra §. l. cū te. Sol. Aliud in etate que solo cursu tēporis mutat aliud in dño. Itē opp. & videt hic in secūda parte, ꝙ reus cogat docere de titulo suæ possessionis. Cōtra. §. de peti, hære. l. cogi. Sol. † vt dixi, hic nō cogit docere de titulo suæ possessionis ad cōmodū actoris: sed cogit docere causatiuè ad actoris incōmodum, si vult eū repellere. † Itē op. & videtur quòd cōtra talē præsumptionē nō debet admitti probatio in contrariū; sicut non admittit in l. retro. ff. de cap. & §. de rei vxo. act. l. j. in prin. Solu. dicit glo. debes scire ꝙ quædam est fictio, quæ fingit super certo facto: vt fictio Cornelię, vel postliminij, & similes: & in istis nō admittit probatio in contrariū. Quædā est præsumptio, quæ sit super aliquo facto dubio: & in hoc bene admittitur probatio in cōtrariū; cū distinctione tamē, quā tangit glo. hic, & in l. nō est verisimile. ff. qđ me. cā. Quæro, quid est de possessione,[d] vtrū ille[e] qui semel possedit, præsumat hodie possidere; Inter nostras glo. fuit opi. postea fuit hic facta quædā additio ex dictis domini Odof. vide gl. ᵉ Aduerte: ista distinctio ponit veritatē. Tu tamē dic clarius aut ille, quē cōstat semel possedisse. allegat se hodie possidere; & tūc præsumit possidere. Ratio: quia possessio retinet & continuatur animo: vt l. licet. j. de ac. possess. non enim perditur sine animo; vt l. iij. §. in amittenda. de acquiren. possess. vnde debet probari contrarium ab aduersa parte. Aut ipse negat hodie se possidere; & tunc nō presumit possidere, licet iam possederit: quia solo animo perdit. Fallit in duobus casibus, qñ habet causā ab actore: & qñ possidebat ab initio litis,[f] vt habetis in gl. Additio.

Siue possidetis. Qui semel est dominus, semper presumit dominus ipse, & hæres eius, donec probetur cōtrariū. No. ꝙ semel fuit tale, semper presumitur tale: nisi probet contrariū. Opp. §. de in integ. resti. mino. l. si minorē. & §. eo. l. cū te. Sol. Ibi in his, quæ solo cursu tēporis mutātur. Op. ꝙ actori incūbit onus probandi: vt §. eo. l. j. & l. fruſtra. Sol. Hoc ideo: quia iam fundata erat intentio actoris iuris presumptione. Opp. & videtur ꝙ exceptio rei sit fundata. Nā ex eo ꝙ debita sunt ei soluta, presumit ꝙ debitè sint soluta: vt ff. eo. l. cū de indebito. Sol. gl. in fi. ꝙ hic nō sunt soluta: sed alio modo ad eos peruenerūt predia. Veniamus ad quæstiones. Quærit † gl. vtrū verū sit in posse. vt qui semel possedit, semper possidere præsumatur. Et recitat opiniones, vt in ea patet. Postea ad gl. fuit facta quædā additio ex dictis dñi Odofre. q distinguit mirabiliter. Aut q. semel[g] possedit, adhuc asserit se possidere: & est vera opi. Pla. & Hug. & est verū ꝙ possidere ꝓsumitur quia animo possessi. retinetur: vt l. licet. j. de acq. possess. qui animus † probatur per assertionem suam: vt Institu. de actio. §. aliæ. in glos. magna. ad quæ facit. ff. de reli. & sumpti. fune. l. at si quis. §. sed interdum. Aut negat se possidere: tunc vera est opinion. eadem ratione; quia solo animo perditur Not. ex hac glo. quòd probato † inirio. præsumptione iuris præsumitur continuatio ex sola assertione partis: nisi probetur interruptio. De hoc per docto. in l. longi. j. de præscripti. long. tempo. & dixi in l. Celsus. de vsucapi. Tamen pro declaratione istius glo. est aduertendum. nam si quæris vtrum sit idem in possessione, quod in dominio in persona hæredum: tunc indistinctè verum est non esse idem: quia licet defunctus possederit, hæres non præsumitur possidere, nisi probetur; vt l. cum hæredes. ff. de acquiren. possess. sed secus in dominio: vt ibi patet, & hic. Aut quærimus in persona eiusdem; & tunc aut loquimur de possessione naturali eo casu, quo non retinetur animo: & tunc non est idem: cum eo ꝙ ipso quod exijt de conspectu fundi amittatur: vt l. clam possidere. §. qui ad nundinas. ff. de acquiren. possess. & nota. in l. j. in glos. magna. ff. de acquir. possess. Si verò loqmur de possessione ciuili, vel de naturali, quæ retinetur animo: tunc procedit opi. Odoff. est tamen hic differentia: quia qui semel est dominus, semper præsumit dominus ipse & eius hæredes, etiam si steterit per mille annos donec probetur contrarium; sed in pos. non præsumitur possidere nisi vsque ad decem annos. nam eis elapsis à iure prę sumitur obliuio; ex qua inducitur amissio possessionis. quod nō est in dominio: vt in l. iij. §. id quod. in princip. & quod ibi no. ff. de acquiren. possess. Quæro vtrum distinctio Odof. quæ fit in possessione fiat in dominio: scilicet aut negat, aut confitetur.

† Respon. qui semel est dominus, si hodie negat se dominum, non præsumitur dominus, si non possidet rem: quia potest eā habere pro derelicto, & perdere solo animo, sicut possessio: vt in toto titulo pro derelicto. Sed si possideretur, non posset haberi pro derelicto animo solo, vt l. si quis vi. §. differentia. ff. de acqui. pos. vt ibi no. & tūc indistinctè semel dominus, semper præsumitur dominus. Quærit glo. quid ecōtra, vtrum qui semel non possedit, præsumat hodie non possidere. Dicit glos. quòd non & dicit verum, quia qui semel nō possedit, hodie non presumitur etiam nō possidere. sed stādum est probationi, quā debet facere ille qui dicit. vt in legibus allegatis in gl. ideo hodie fiunt interrogationes, an quis possideat, vt ff. de rei ven. l. fi. Vltimò glos. aliās Cy. in fi. intrat materiā de præsumptio hic, & in l. fi. ff. ꝙ met. cā. & dicit, † ꝙ quandoque super facto certo lex aliquid statuit cōtra veritatē facti. & ista est fictio, de qua latè dixi in l. si is qui pro emptore. ff. de vsuc. Quādoq; lex † aliquid præsumit sup facto dubio et est propriè presumptio. et ista diuidit in multas ipe cies, de quibus doc. aliquātulum tractant hic plenius quā alibi, per Host. in summa de præsump. per Spec. in tractatu præsumptionū. Quātū ad propositū, vt declaremus tex. & gl. dic, quędā † est præsumptio iuris, & de iure: vt quando lex præsumit aliquid, & super præsumptio dispōnit: tunc nō admittitur probatio in contrarium: vt j. arbi. tut. l. fi. de do. ante nup. auf. sed iam. & j. ad Macedo. l. fi. in fi. de adul. l. si quis adulterij. Quędam est † præsumptio iuris tantū, vt quādo lex simpliciter aliquid presumit & tūc admittit probatio in cōtrariū: vt in omnibus legibus hic alleg. in gl. & in l. nostra. Verū, quia lex nostra dicit, ꝙ quicquid fuit in præteritū, præsumitur in presens: ideo examinemus qualiter procedūt prædicta. Ad ꝙ sciendū est ꝙ quædam sunt, ex quibus aliqd necessariò sequitur: si fuit in præteritū: ergo est in præ

sessores. in vlt. co. de acqui. pos.

[c] ¶ Vide gl. addē gl. in l. si minorē. §. de in integ. rest. & vide Bal. in §. si sic itaq; instit. de ac. et pro Io. And. in c. cū ad sedē. de restit. spo. & Bart. in l. quidā in suo. ff. de cōdi. instit. & ad ꝓdicta adde Cy. in l. q lōgi. C. de ꝓscri. lō. rēp. d. Anto. in ca. licet cām de ꝓba. Bal. in l. indicia. j. de rei vēd. & in l. nō ignorat §. ad ex hi. Soci. in cōs. cxlv. col. vij. & per d. Ale. in cōsi. cvij. col. pen. in v. vol.

[f] ¶ Ab initio litis. facit l. si mater. & qđ ibi no. de exce. rei iudic. & l. nō ignorabit. §. ad exhiben.

[g] ¶ Aut q semel Adde Alex. de Imo. in cōs. cxxxiij. col. ij. versic. nec ob. in j. vo. & ibi cōcor. & in cōsi. lxxx. circa prin. & col. pe. ver. & si q sunt. f ij. vo. Frā. cur. in cōs. xxiij. co. ij. & domi. Phi. Corne. in consi. xxiij. col. & in cons. cxxx. col. iij. f j. parte & ꝙ ille q possidet & si probat se hodie possidere. ꝓsumatur olim possedisse, ꝺdē Sali. in l. ex persona §. e. quē refert, & sequitur d. meus So. in cōsi. lxxxix. col. fi. in j. pte, vbi hoc ſtelligit verū, si cū possessione dī ꝓsenti cōcurrat aliqua rō vel ꝓsumptio q quā possum⁹ cōiecturare. ꝙ in ꝓteritum possederit.

[h] ¶ Probatio in cōtrariū. Adde & ſtelligе vt hic p Bal. & Paul. de Cast. in ea. l. in co. fi. et iux. ea q̄ ibi po.

[i] ¶ Præsumit i ꝓsens. De hoc qñ ex ꝓterito ꝓsumat in ꝓs, vt in futurū, vel ecōtra vide latè p d. Ale. in cōsi. xlvij. coll. iiij. versi. ex his. in j. vol. duplicatū. in ij. volu. cōsi. cij. & vide §. in prima addi. in versi. vlti. & ad ibi dicta adde Alex. de Imol. in consi. cviij. col. pe. in v. volumine.

¶ POMATES. d ¶ Possessione. Vide Alex. cōs. cxxxiij. in ij. col. ad fi. & ibi sub ꝓcit fortius ꝙ talis possessio presumit si non fuerit allegata à parte. Contrariū tñ in hoc concludit ipse Alexā cōsi. cclxxx. in ij. col. & ibi etiā in v. col. dicit ꝙ ista ꝓsumptio solū ꝓcedit ad vtilitatē ipsi⁹ rei, nō autē contra eū. Et ideo si negaret se possidere, actor autē diceret ꝙ possidet, nō sufficeret, vt ibi latè ꝓ eū, vide etiā Feli. in c. cū ordinē. in pe. cō. extra, de rescript. Et ista ꝓsumptio habet locū saltē vsq; ad decēniū secū dū Bal. in l. si minorē. ꝓpe fi. C. de in. inte. rest. minorū. Alex. in d. cōsi. cxxxiij. Itē dū dicit simpliciter ꝙ ista presumptio militat cōtra possidētē in cōtrariū pondera ꝙ vult Bar. in l. ꝙ te si certū pe. in vl. col. & Iaso. ibi. qui allegat in cōsi. lj. & tex ꝓ eū alle. Itē an hæc ꝓsumptio possit allegari p successorē vniuersalē vl singularē vide Aret. in l. Pōponius. §. assumitur esse meum, nisi probetur contrarium. hoc dicit. No. quòd dixi in summario. No. ꝙ semel est dñs, semper presumitur esse dñs. † Cōtra §. l. cū te. Sol. Aliud in etate que solo cursu tēporis mutat aliud in dño. Itē opp. & videt hic in secūda parte, ꝙ reus cogat docere de titulo suæ possessionis. Cōtra. §. de peti, hære. l. cogi. Sol. † vt dixi, hic nō cogit docere de titulo suæ possessionis ad cōmodū actoris: sed cogit docere causatiuè ad actoris incōmodum, si vult eū repellere. † Itē op. & videtur quòd cōtra talē præsumptionē nō debet admitti probatio in contrariū; sicut non admittit in l. retro. ff. de cap. & §. de rei vxo. act. l. j. in prin. Solu. dicit glo. debes scire ꝙ quædam est fictio, quæ fingit super certo facto: vt fictio Cornelię, vel postliminij, & similes: & in istis nō admittit probatio in contrariū. Quædā est præsumptio, quæ sit super aliquo facto dubio: & in hoc bene admittitur probatio in cōtrariū; cū distinctione tamē, quā tangit glo. hic, & in l. nō est verisimile. ff. qđ me. cā. Quæro, quid est de possessione,[d] vtrū ille[e] qui semel possedit, præsumat hodie possidere; Inter nostras glo. fuit opi. postea fuit hic facta quædā additio ex dictis dñi Odofre. q distinguit mirabiliter. Aut q. semel[g] possedit, adhuc asserit se possidere: & est vera opi. Pla. & Hug. & est verū ꝙ possidere ꝓsumitur quia animo possessi. retinetur: vt l. licet. j. de acq. possess. qui animus † probatur per assertionem suam: vt Institu. de actio. §. aliæ. in glos. magna. ad quæ facit. ff. de reli. & sumpti. fune. l. at si quis. §. sed interdum. Aut negat se possidere: tunc vera est opinion. eadem ratione; quia solo animo perditur Not. ex hac glo. quòd probato † inirio. præsumptione iuris præsumitur continuatio ex sola assertione partis: nisi probetur interruptio. De hoc per docto. in l. longi. j. de præscripti. long. tempo. & dixi in l. Celsus. de vsucapi. Tamen pro declaratione istius glo. est aduertendum. nam si quæris vtrum sit idem in possessione, quod in dominio in persona hæredum: tunc indistinctè verum est non esse idem: quia licet defunctus possederit, hæres non præsumitur possidere, nisi probetur; vt l. cum hæredes. ff. de acquiren. possess. sed secus in dominio: vt ibi patet, & hic. Aut quærimus in persona eiusdem; & tunc aut loquimur de possessione naturali eo casu, quo non retinetur animo: & tunc non est idem: cum eo ꝙ ipso quod exijt de conspectu fundi amittatur: vt l. clam possidere. §. qui ad nundinas. ff. de acquiren. possess. & nota. in l. j. in glos. magna. ff. de acquir. possess. Si verò loqmur de possessione ciuili, vel de naturali, quæ retinetur animo: tunc procedit opi. Odoff. est tamen hic differentia: quia qui semel est dominus, semper præsumit dominus ipse & eius hæredes, etiam si steterit per mille annos donec probetur contrarium; sed in pos. non præsumitur possidere nisi vsque ad decem annos. nam eis elapsis à iure prę sumitur obliuio; ex qua inducitur amissio possessionis. quod nō est in dominio: vt in l. iij. §. id quod. in princip. & quod ibi no. ff. de acquiren. possess. Quæro vtrum distinctio Odof. quæ fit in possessione fiat in dominio: scilicet aut negat, aut confitetur.

† Respon. qui semel est dominus, si hodie negat se dominum, non præsumitur dominus, si non possidet rem: quia potest eā habere pro derelicto, & perdere solo animo, sicut possessio: vt in toto titulo pro derelicto. Sed si possideretur, non posset haberi pro derelicto animo solo, vt l. si quis vi. §. differentia. ff. de acqui. pos. vt ibi no. & tūc indistinctè semel dominus, semper præsumitur dominus. Quærit glo. quid ecōtra, vtrum qui semel non possedit, præsumat hodie non possidere. Dicit glos. quòd non & dicit verum, quia qui semel nō possedit, hodie non presumitur etiam nō possidere. sed stādum est probationi, quā debet facere ille qui dicit. vt in legibus allegatis in gl. ideo hodie fiunt interrogationes, an quis possideat, vt ff. de rei ven. l. fi. Vltimò glos. aliās Cy. in fi. intrat materiā de præsumptio hic, & in l. fi. ff. ꝙ met. cā. & dicit, † ꝙ quandoque super facto certo lex aliquid statuit cōtra veritatē facti. & ista est fictio, de qua latè dixi in l. si is qui pro emptore. ff. de vsuc. Quādoq; lex † aliquid præsumit sup facto dubio et est propriè presumptio. et ista diuidit in multas ipe cies, de quibus doc. aliquātulum tractant hic plenius quā alibi, per Host. in summa de præsump. per Spec. in tractatu præsumptionū. Quātū ad propositū, vt declaremus tex. & gl. dic, quędā † est præsumptio iuris, & de iure: vt quando lex præsumit aliquid, & super præsumptio dispōnit: tunc nō admittitur probatio in contrarium: vt j. arbi. tut. l. fi. de do. ante nup. auf. sed iam. & j. ad Macedo. l. fi. in fi. de adul. l. si quis adulterij. Quędam est † præsumptio iuris tantū, vt quādo lex simpliciter aliquid presumit & tūc admittit probatio in cōtrariū: vt in omnibus legibus hic alleg. in gl. & in l. nostra. Verū, quia lex nostra dicit, ꝙ quicquid fuit in præteritū, præsumitur in presens: ideo examinemus qualiter procedūt prædicta. Ad ꝙ sciendū est ꝙ quædam sunt, ex quibus aliqd necessariò sequitur: si fuit in præteritū: ergo est in præ

in præsenti: vt in partela, quæ nō pōt tolli: & ideo ex necessitate olim probatur, partela hodie: vt l. nō epistolis. & l. nō nudis. §. eo. & multa alia. Si semel est verū, quē esse mortuum in perpetuū, erit verū in futurū ipsum esse mortuū: nisi miraculosè resuscitatur. l. nam ad ea. ff. de legi. & in istis non solū præsumit, sed necessariò probatur. Quædā sunt, quæ cursu temporis necessariò mutantur, vt ætas: & tunc qđ semel fuit hodie non presumitur esse: vt l. cū te. §. eo. in fructibus, qui necessariò corrūpuntur: vt l. j. de glāde legēda. Quædā sunt q̄ mutarī contingēter & cōtingēter durant. & hic est dubiū. Aut enim mutarī cōtingēter, absq; facto nostro: & tunc ex præterito lex nihil præsumit: scilicet nec durare, nec mutatū esse. Exēplū i numero filiorū: & ideo ei, qui dicit incūbit probatio. Si enim dicis modo esse, ꝓbare debes: vt l. spadonē. §. qui absolutus. ff. de exec. tu. Si dicis eos defecisse, debes probare: vt ff. ad Treb. l. ex facto. §. pe. Facit ad hoc qđ dixi modo de eo, qui olim nō possidebat. Quædā sunt, quæ mutarī incōtingēter: tñ facto nostro interueniēte: & tūc ꝓcedit hæc lex: ꝙa qđ semel fuit tale, semper ꝓsumit tale, secūdū distinctionē quā dedi §. f. aut qs confiteť, aut negat. Quædā sunt quæ cōtingenter mutarī facto alterius. exēplū, Titius habet te obligatū: qđ Titius liberet te, nō pōt cōtingere facto tuo, nec meo, sed Titij: & ideo isto casu lex nihil præsumit, sed ei cui dicit, incūbit onus probādi: vt l. hoc iure. ff. de sol. & ibi dixi. no. ꝙ Cyn. l. j. j. de iur. emp. & per Inn. in c. super his. extra, de accu. & ideo in proposito si esset cōtētio inter nos de dñio tertij, vel possessio ne tertij, debet probari dñiū: vel possessio ꝓsentis tēporis, de qua agitur: nec esset omnino valida præsumptio huius legis. Vlti mò q̄ro: ago cōtra te rei vēdicatione ad fundū. Tu dicis me tibi donasse: vtrū ex hoc sit fundata mea intētio, adeò ꝙ te nō probāte donationē, cōdemneris? Vī casus ꝙ sic. & hoc videtur, dicere Dy. in c. nullus pluribus. extra de reg. iur. in vj. In cōtrariū est tex. ad literā extra de excep. c. cū inter. & melius in c. cū venerabilis. & extra, de re. iur. in vj. c. exceptionē obijciēs. Dixi in l. nō vtiq;. ff. de excep. Facit quod dixi vobis §. e. l. j. & secūdum hoc oportet nos pōere aduersariū hic defunctū, fuisse dñm. bar.

1 ¶ *Quem esse natum in seruitute, vel libertate, probat qui asserit.*
2 *Ingenuitas, quibus modis probetur.*
3 *Prioritas, vel posterioritas temporis, quando est fundamentum intentionis, illud ab eo debet probari, nisi contineret delictum. & nu. 4.*
5 *Si excipio Titium occisum per me, de mense Maij fuisse bannitū, & id probo, delictum præsumitur commissum tempore, quo poterat impune commicti.*
6 *Titulus rei de quo excipit, quando præsumatur ante litem contestatam.*
7 *Cautela, ut articuletur de titulo quæsito ante litem contestatam.*
8 *Pars loci limitati, debet probari, quando probatio loci non sufficit.*

Matrem. Qui est in possessione seruitutis, debet liquidò ꝓbare se ex libera esse natū. h. d. Ex hac lege sumūt quidā, ꝙ q est natus ex ea, quæ semel fuit ancilla, præsumit natus ex ancilla, nisi probetur cōtrariū. qđ gl. nostra non approbat, & bene. Nulla est enim ratio, quare magis quis præsumat natus tempore seruitutis 1 quā tpe libertatis. Sed † veritas est ista: ꝙa vtrū qs fuerit natus ante manumissionē, vel post, ei incūbit onus probādi, ꝙ dicit, siue sit actor, siue reus. Aut ergo actor agit cōtra eū qui est in possessione libertatis, dicēs ipsum seruū esse: & tunc incumbit ei onus probandi, ꝙ mater eius fuerit ancilla: & iste natus tpe seruitutis. aut ecōtra, cū aliquis sit in seruitutis possessione, & vult dicere se liberū: tunc debet dicere se natū post manumissionem: vt hic clarè tex. dicit. Idē no. in l. eū actū. in fi. ff. de neg. gest. & l. non solum. §. sed vt probari. a ff. de no. ope. nun. Facit ꝙ habuistis. §. de petitio. hære. l. ij. Facit extra, de reſcri. c. fi. in Cle. & quod ibi plenè no. quod tene menti ad infinitas res. Tetigi in l. de pupillo. §. qui nunciat. ff. de no. ope. nun. &c.

Additur nouiter.

1 **Matrem.** † Quando non sufficit factum esse qua 2 libet parte tēporis, debet probari factū tēpore cōperti. h. d. Oppo. ꝙ † aliįs modis probetur ingenuitas, s. per restōnē natalium, per sententiam, & similia. glo. dicit, fateor. Secundò opp. in dubio debemus præsumere pro libertate: vt l. inter pares. ff. de re iudi. Sed hic innuit ꝙ si probaret se natā ex illa matre simpliciter, ꝙ non sufficeret, quasi præsumeretur nata ante manumissionē: sic præsumeretur in deterius cōtra libertatē. Glo. hic videtur velle ꝙ non præsumatur, nec pro, nec contra: sed quia ista erat in quasi possessio ne seruitutis, debuit probare se ingenuam a clarè: & quia non probauit, ideo succubuit 3 vide gl. ex hac lege cū gl. habes ꝙ † quando cūq; prioritas vel posterioritas tpis petinet ad fundandā intentionē actoris, ipse actor debet hic probare limitatū tps: vt hic, & j. de do. ante nup. l. de rebus. & l. eū actū. & ibi not. in fi. gl. ff. de ne. ge. de incē. rui. nau. l. j. §. fi. & l. ij. Sed qñ prioritas, vel posteriori tas tēporis, est causa alicuius exceptionis tūc excipiens debet ꝓbare. Ita innuit gl. & expressius no. extra, de reſcri. c. fi. in cle. qđ b 4 intelligo, † nisi cōtineret delictū. quo casu sufficit per reū probari: tñ qñ reuocat in du 5 biū an sit delictū: verbi † gra, accusas me ꝙ occidi Titiū de mēse Maij: & ego excipio ꝙ Titius erat exbānitus, & ꝓduco quo fuit exbānitus medio mense Maij. Certè puto ꝙ præsumat delictū cōmissum tpe quo im punè poterat cōmitti. primò p regulā l. merito. ff. pro so. secundò per l. ij. §. de pe. hære. 6 Si verò reus † excipit de suo titulo: certè in dubio præsumitur ꝙ titulus præcesit litē, etiā si nō probetur: vt ibi patet in tex. & gl. Ratio, quia si præsumeremus ipsum emisse post litē, præsumeremus delictū. † Et ex prę 7 dictis sit cautus aduocatus. nā si do libellū petens centū quæ mutuaui, formet articulos, qui cōcludant tam ipsi articuli, quā ipsorū testiū dicta cōtractū præcesisse d. lit. contest. aliās succūberet: quia mutuū contractū posit, nō pōt venire in iudicium: vt l. 8 non potest. ff. de iudi. Quæ dixi † de tempore: idem de loco. Nam si quælibet pars loci non est sufficiēs, debet probari de parte loci limitati: vt l. non solū. §. sed vt probari. ff. de oper. no. nun. & ibi dixi. & l. de pupillo. c §. qui nunciat. co. ti. Barto.

b **Vm precibus.** [b] Præsumit ve rum quod cōtinetur in instrumē c to, [c] nisi probetur cōtrarium. h. d. Additur de nouo.

Vm precibus. Stat in strumē to, donec ꝓbet cōtrariū. h. d. qđ dixi in summario. Opp. & vī ꝙ non admittat ꝓbatio in cōtrariū: vt j. arbi. tut. l. fi. §. j. ff. de vsuf. leg. l. si alij. Gl. dicit ꝙ illa sunt spālia. Tu dic ꝙ in l. fi. arb. tute. cōstabat scriptū volūtate tutoris: iō nō admittit ꝓbatio in cōtrariū. & est ibi spāle: al's posset ꝓbari cōtrariū, s. ꝙ licet mea volūtate sit scriptū: tñ ficte fuit factū, & simulatè: vt l. Labeo. de sup. leg. & l. si alij. §. alleg. q̄ cōcordat cū ista: ꝙa statur scripturæ: donec cōtrariū ꝓbet. Circa hāc legē q̄ro, in quo iudicio hoc ꝓbabit. Rñ. dupliciter pōt intelligi. Primò si ponas aduersariū illū fundū possidere, dabit libellus in rei vēdica. & si excipiat de donatione, & ꝓducat instrm, tūc iste ꝓbabit contra tenorē instri. Alio mō, si ponas istum possidere, ꝙ principaliter adeatur iudex, vt pronūciet illud instrm errore, vel falsitate scriptū. Et hoc vī velle hęc litera, q̄ permittit principaliter iudicē ob hoc adiri. Sed quo iure hoc fiat? Vī per iudicis officiū: vt l. j. §. j. ff. de feriis. & ff q̄ ien. sine app. reſcin. l. j. in prin. & qđ ibi no. facit qđ no. Inn. in c. fi. extra de offic. iudi. Sed cōtra hoc opp. imò vī ꝙ hoc debeat fieri actiōe de dolo: vt l. & elegāter. in prin. ff. de dolo. vel actiōe ex eo cōtractu: vt l. ex empto. §. his q vina. ff. de ac. emp. Sol. hic Imperator soluit cōtrariū, dū dicit, nec ad nomē factæ donationis puenit. Scias ēn ꝙ qñq; saltē cōtractus celebat, q est nullus, vel qa dolus dat cām cōtractui, vel ex cā: & tūc petit ꝙ reſcindat quatenus de facto processit: allegatis legibus in cōtrariū. Qñq; nullo mō contractus interuenit nomine: & tūc non hnt locū illę leges. sic loquit hic. Quæro quis citabitur in hoc iudicio? Rñ. aduersarius etiā notarius, aliās sīa lata cōtra vnū, nō faceret ꝑiudiciū alteri: vt j.

¶ Sed vt probari. Et vide qđ legit & no. in l. circa. ff. eo. & oīno Bar. ī l. si prius. in ij. op. j. partis, de no. oper. nun. & vide ad quasi possessionē ser uitutis qđ no. Bal. in l. ad ꝓbationē. la. ij. j. e. & p Inn. ī c. ex tras missa. aliās accepta. de rest. spo. An qs ꝑsumat possessor liber tatis, vide p Bal. in l. ij. in ij. col. C. de sent.

¶ Cū precib⁹. Vide Barb. cōs. xlij. co. vj. vol. j. & cōsi. lj. col. j. vol. j. & Ro. cōs. ccxcvij. colū. iij. & Imo. cōsi. iiij. col. j. & ī cō. xxviij. in fi. & cōsil. lxxxiij. & cōs. cxiij. col. iij. & xxiij. aliās cxxiij. col. j. & col. iiij cōsi. cxxxviij. & Anna. cōs. iij. & lxxxv. & xciij. colū. iij. & xcvij. & Alex. cxxx iiij. vol. ij. & col. fi. & xxxiij. col. ij. vol. iij. & liij. colū. vj. eo. & cxvj. eo. in fi. Itē ī dubio sustinēdus est cō tractꝰ l. cū hic stat⁹. §. j. in fi. ff. de do. inter vir. & vx. & bal. cō. xxxviij. in fi. & seq. in j. colū. iij. parte. & Cur. in repe. l. admonēdi. de iureiur. colū. xxxix. ad fi. & Ale. cōsi. cij. vol. v. & Soc. cclxvij. colū. iij. vbi ponit an sit verū ꝙ instrm sit ꝓbatio ꝓbata: & facit rō liqđa

¶ Instrumento. Not. præsumptionē ꝙ instro. limita vt not. Bart. in l. j. C. de iur. cal. & ibi an ꝑsumat pro illa scriptura, ad de l. si scriptū. §. e. Idē limita hic in minore p l. minor xxv. ann. omissam. ff. ē mino. & vid q̄ materia no. l. ille à q. §. j. ad Tre.

a ¶Exceptionē. Limita tamē primò in exceptione excōiectionis vel banni. c. pia. de exce. ī vj. c. exceptionē. de excep. bar. in l. eleganter. §. ſi qs poſt. de cōd. inde. Itē limita niſi perrorē facti eſſet omiſſa. l. j. §. de iu. & fact. ignor. Itē limita niſi dat⁹ eſſet termin⁹ ad opponendū de nouo, qm̄ trāſacto termino opponi poterit: qm̄ dicit opponens ſibi de nouo ad notitiā peruenisse c. paſtoralis. de excep. no. Bar. ī l. mācipiorū. de op. leg. & de hoc vltimo qm̄ talis exceptio ſupueniens pēdēte iudic. &c. vide Bart. in l. j. ff. de excep. & ibi dix.

✠ P. PAV. P.

a ¶Exceptionē. an aūt exceptio declaratoria ſuperueniēs poſt cōclusionē ī cā poſsit oppōi, Vide ro. ſing. ccclij. inci. tu ſcis.

b ¶Dilatoria ſolutionis. Adde Bar. ī l. lecta. in v. col. vbi vidē ſi cet. pe. & oīno in l. eū qui ita. circa fi. de verbo oblig.

c ¶Itē dilatoriæ. Adde quādo poſsit vel debeat oppōi exceptio dilatoria ornatiſsimē, & plenē per Fel. in c. exceptionē. col. iiij. ver. prima regula. de exce. & qm̄ exceptio dilatoria poſsit oppōi poſt termi nū & etiā poſt li. cōteſta. p eūdē Fel. ī ca. paſtoralis. e. ti. co. vj. ver. dū dicit. Et adde q̄ ſi exceptio dilatoria eſt oppoſita poſt terminū, & p iudicē admiſſa, pte nō opponēte q̄ tenet oppoſitio. Ita Frā. de Are. vī ſentire in c. de cauſis. de teſti. de quo p Fel. in d. c. paſto. col. pe. ver. vl. examino.

d ¶Aut exceptio. Adē videndū de hoc etiā p eundē Barto. & ibi Imo. & doct. in l. eū q. §. q ita. ff. de verb. ob. & doc. in l. lecta. ff. ſi certum. petaē. & dominus meus Soci. in cōſi. mihi clxviij. in iij. vo. col. x. ſequit hic dicta Barto.

e ¶Teſtificata Hoe habet locū ſiue qs didicerit teſtificata teſtiū ſuorū, ſiue aduerſarij vt no. gl. ī corpore vñ ſumit. & hic: & Bar. ea. authent. in penul. columna.

de fide inſtru. l. ij. Ad præcedentem lectu. q̄ hic requiratur incidēter, facit. ſ. e. l. ſi ſcriptum. & de ordi. iud. l. j. & ibi dicam Bart.

☞ *Exceptio peremptoria debet opponi, & probari poſt litem conteſt. & nu. 9.*

1 *Exceptio dilatoria reſpiciens iudiciū proponitur, & probatur ante lit. conteſt. & nu. 7.*

2 *Exceptio dilatoria, ſcilicet ſolutiōis, debet ab initio proponi, & probari poſtquam actor demonſtrauit ſuā intētionem. & nume. 8.*

3 *Quando exceptio dilatoria ſolutionis fuit omiſſa, quid habebit iudicare iudex. & nu. 12.*

4 *Quando iudex in lit. conteſt. reſeruat exceptiones, q̄ talis reſeruatio intelligitur tam de peremptorijs, quam dilatorijs.*

5 *Terminus ad probandum, primo eſt dandus actori, & poſt reo: licet communiter utrique detur. & nu. 10.*

6 *Teſtes quando admittuntur publicatis teſtibus.*

EXceptionem. ª Exceptio dilatoria ſolutionis pōt ꝓponi ab initio, ſed debet probari poſt intentionē actoris fundatā. h. d. Op. de l. fin. j. de excep. Sol. dicit gl. & bñ, quædā eſt exceptio perēptoria: & hæc duplex eſt. nā quędā reſpicit † iudiciū tantū: vt qa opponit cōtra perſonā actoris, vel iudicis: & iſta ſimiliter debet oppōi, & probari ante li. conte. vt d. l. fi. j. de excepti. Quędam eſt † exceptio dilatoria, ſ. pacti de nō petendo vſq; ad certū tēpus ſolutionis: & iſta debet ab initio proponi: ꝓbari autē poſtquā actor demōſtrauit intentionē ſuā, vt hic dicit. Hoc aūt q̄ hic dicit, q̄ ab initio proponaī, nō eſt neceſsitatis, ſed eſt voluntatis. Sed quęro, † qd ſi exceptio dilatoria ſolutionis fuit omiſſa: qd habebit iudicare iudex? Dico quędā eſt exceptio dilatoria ſolutionis, q̄ ineſt ipſi obligatiōi: vt qñ pactū de nō petēdo vſq; ad diē, opponitur incōtinenti, puta in inſtro: tūc iudex nō poterit aliter cōdēnare, niſi quatenus natura obligationis patiaī: hoc mō, cōdenno te ad cētū dāda in Paſchate. & hoc eſt q̄ dicebat Paulus iuriſcōſul. pœnā incōtinēti apposita ineſſe obligationi: vt l. lecta. ff. ſi cert. pet. Sed ſi illa exceptio fuiſſet oppoſita, iudex abſoluit reū, quaſi actor ante diē malè ageret: vt l. itē qa. ff. de pac. l. j. in fi. qñ di. v. ſuſ. le. ced. Si verò exceptio dilatoria ſolutionis nō ineſt obligatiōi, vt in pacto facto ex interuallo, tūc ſi nō opponaī, ſimpliciter reus cōdēnatur vera actione vel obligatione, quæ nō eſt elilā per oppoſitionē exceptiōis. Facit ad hoc q̄ not. Inn. extra, de excep. c. paſtora. Opp. q̄ poſtquā ſunt teſtes publicati, reus nō pōt ꝓducere teſtes: vt ī auī. at q̄ ſemel. hic poſita. Dicunt quidā, q̄ hæc lex hodie corrigitur. ſed ibi dicemus, quam vide &c. Additio noua.

EXceptionem. Hæc lex intelligiī, de exceptione dilatoria ſolutionis: & ſic omnino nota q̄ hæc exceptio debet opp. in initio. q̄ intelligе ante li. cōteſt. vel in ipſa li. cōte. qa dicit q̄ debet ꝓbari poſt. Item not. q̄ exceptio debet reſeruari poſt. & ſic no. pro practica † cōmuni: qñ iudex iubet litē cōteſtari reſeruatis exceptionibus q̄ intelligiī de perēptorijs, & dilatorijs ſolutionis, nō de alijs: vt j. dicā. Facit. j. de præſcrip. long. tempo. l. empror. No. † q̄ primò dandus eſt terminus actori ad probandū intētionē ſuā, quā reo ad probandū exceptionē: licet cōiter deī vtriq; ſimul. quod ſic j. dicā. Oppo. de l. fi. j. de excep. Huius timore gloſ. hic diſtinguit plenius quā gl. dic: Quędā eſt exceptio dilatoria, quędā perēptoria. Itē dilatoriæ quędā † eſt iudicij, quæ opponiī cōtra perſonā iudicis, vel iuriſdictionis: & hæc debet opponi in initio: vt l. fi. j. de excep. & intelligo in initio, antequā alia proponaī. nā ſi quā aliā opponeret dilatoriā, vl perēptoriā, videreī in iudicē cōſentire: vt l. ſed & ſi ſuſceperit. in prin. ff. de iu. extra, de re iud. c. inter monaſteriū. & ibi no. Inn. & Ber. Nō obſtat l. nō vī ff. de iu di. vt ibi dixi. ſi verò eſt dilatoria, quæ opponiī cōtra ꝓſonā actoris, vel cōtra libellū, & ſimilia: tūc debet opponi, & probari ante li. cōte. vt l. ita demū. ſ. de. ꝓcu. ff. de ꝓc. l. pōponius. §. rati. q̄ intelligе, niſi terminus ſit ſtatutus: quia tūc vltrà nō poterit ſecundū doct. noſtros: vt p Dy. in c. indultū. de reg. iur. in vj. & p Cy. in l. iudices. ſ. de iudi. & extra, de excep. c. paſtora. Si verò † eſt exceptio dilatoria ſolutionis: tūc debet opponi in initio: vt hac lege. & hoc vī ex neceſsitate: qa litera dicit, oportet. Quædā ſunt † perēptoriæ: & iſtæ poſſunt opponi, & probari poſt li. cōteſ. vſq; ad ſniam: vt j. ſen. reſcin. nō poſ. l. perēptorias. Proponit etiā poſsēt añ li. cōteſ. & reſeruari poſtea: vt j. de p̄ſc. lōg. tēp. l. emptor. tamē hoc nō eſt ex neceſsitate. Fallit in aliqbus caſibus, q̄ poſsūt opponi, & impediūt lite cōteſtari, ſi opponanī in declinatiōe: aliās ſecus: vt ibi p lac. But. & l. elegāter. §. ſi qs poſt. ff. de cōd. ind. Fallit in alijs, q̄ poſsūt opponi poſt ſniam: vt no. ſ. de iu. & fac. ig. l. j. Fallit ſi certus terminus eſſet ſtatutus: vt d. c. paſto. Op. dicit hic q̄ reus debet probare exceptionē poſtq̄ actor nō probauit intētionē ſuā. Cōtra nōne ſtatim eſt fundata intētio actoris, cū reus opponit exceptionē pacti de nō petēdo ad tēpus? Gl. dicit, intelligе ipſam eſſe propoſitā ſub cōditiōe. Tu dic idē, ſi oppoſita eſſet ſimpliciter, vt dixi ſ. e. l. pxi. & ſ. e. l. j. Opp. ſi reus ꝓbat exceptionē poſt actorē: ergo admittiī teſtis poſt didicita teſtificata. cōtra de auī. q̄ ſemel ſ. e. quā q̄dā habēt in ti. de teſtib. Glo. dicit intellige q̄ teſtificata nō didicerūt. Et † ex hoc iſurgit hodie practica cōis, q̄ daī vtriq; parti terminus ſimul inſtrumēta ꝓducēdi, vel aliās ꝓbationes: nā per teſtes nō admitteret, ſi vellet ꝓbare poſt didicita teſtificata: vt no. in auī. de teſti. §. illud. colla. vij. in gl. ſup ꝟbo nō habebit. Videte † publicatis teſtib. nō admittiī ſup eiſdē articulis ſuis. Ita loquiī auī. at q̄ ſemel. ſed ſup nouis nihil eſt q̄ ipediat: ſed articuli rei ad ꝓbādū exceptionē ſunt noui, cōtinētes aliud quā id, ſup q̄ depoſuerāt teſtes actoris: ideo etiā poſt publicationē admitteret talis ꝓbatio per teſtes. Et ſecundū hoc ſi reus vellet nō deberet dari ſibi terminus, qñ daī actori. q̄ verū eſt ad ꝓbandū exceptionē, vt dixi. ſed ſi reus vellet ꝓbare aliud, cōtra intētionē actoris directo: tūc nō poſſet poſt publicationē, & ideo dādus eſt terminus. Dicā plenè in auī. at q̄ ſemel.

Facit c. duo. extra de reſcri. in vj. Quęro † qd ſi hæc exceptio nō fuit oppoſita, qualiter ꝓnūciabit iudex? Rñdeo, aut exceptio di latoria ineſt obligationi: vt puta exceptio incōtinēti apposita, vt l. lecta. ff. ſi cer. pe. tūc iudex cōdēnabit reū ad ſoluēdū in tpe ſtatuto, & nō vltra. qa natura actionis et obligatio. nō patiī: qa ſibi ineſt hęc dilatio. ſed ſi fuiſſet oppoſita hęc exceptio iudex abſoluere, qa añ diē malè agit, vt l. j. in fi. ff. qñ di. leg. ced. Si verò hęc exceptio, nō ineſt ſi ñ opponaī iudex cōdēnaret ſimpliciter vt iſti. de exce. §. tēporales. de hoc ꝓ Inn. in c. paſto. extra de exce. Bart.

AT qui ſemel. Iſta eſt optima mā: ſed tēpus nō patiī examinari. Opp. de l. exceptionē. ſ. e. Sol, Dicūt q̄dā q̄ illa lex corrigiī. Canoniſtę dicūt cōtra. & bñ nā hęc auī. debet intelligi q̄ poſt didicita teſtificata nō poſſunt teſtes ꝓduci ſup eiſdē articulis: ſup alijs ſic: qa in alijs nō ſubeſt timor ſubornationis. Op. de l. ſi qs teſtib. j. tit. j. So. ad reprobationē teſtiū bñ poſſunt ꝓduci teſtes, poſt didicita teſtificata: nō aliàs. Quęrit gl. nūqd in cā appellatio. poterūt de nouo teſtes ꝓduci. Dicvt dixi in l. ꝓ hāc. j. de tēp. ap. Quæro q̄ dicaī quarta ꝓductio. Dicūt q̄dā q̄ ex vna dilatione poſſunt fieri plures productiones. Canoniſtæ dicunt, q̄ vna productio dicitur vna dilatio, & duæ dilationes dicuntur duæ productiones, & ſic de ſingulis. Hoc no. per tex. in c. cauſis & c. vltra tertiā. extra, de teſti. & ibi per glo. & Inno. &c.

1 ☞ *Quando certum eſt quem didiciſſe teſtificata, non admittitur ad producēdum teſtes de nouo.*

2 *Quot productiones teſtiū admittantur. & nu. 4. & nu. 7.*

3 *Diſpoſitio huius authen. an corrigat legem Codicis.*

5 *Quis an poſsit producere teſtem de nouo poſt lapſum dilationis. remiſſiuè.*

Multitu

2 ✠ P. PAV. P. ¶Qui ſemel. Circa iſtā materiā an & qñ poſt publicata & didicita dicta teſtiū poſsint ſup eiſdē capitulis ꝓduci de nouo teſtes, vide latiſsimè Fel. in c. fraternitatis. extra de teſti. poſt alios ibi habes infinitas limitationes: & qd etiā in cā appellationis qualiter ſuccurraī aduerſus publicationē teſtiū p reſtitutionē in integrū ex clauſula gñali, vide Feli. in c. intimatio in ij. col. de teſtib.

Et in iſta materia vi de oīno Alexā. cōſi. ccccclxxiij. vbi pōit multas limitationes ad iſtā auī. maximè vt nō ꝓcedat vbi ꝓcedit ſimpliciter ſum marie, & de plano. Itē circa iſtā auī. videat cautela, qua me diāte poſsit ꝓducere teſtes poſt didicita teſtificata, vide Ale. in l. iiij. §. hoc aūt in diciū. ff. de dam. infe. in iiij. & v. col. vt ꝓs exhibeat teſtes, & iudex recipiat ex officio alīū caſum, q̄ uo poſſunt ꝓduci teſtes poſt didicita teſtificata, vide ꝓ Alex. in l. veluti. §. hæc vox. ff. de ed. circa fi. Itē an iſta auī. ꝓcedat in turtorib⁹ & curatorib⁹, vidē Alex. poſt alios in l. vbi exigiē. ff. de eden. vide etiā ſingulare diēū circa iſtā. auī. d. Ant. relatū per Alex. in l. j. in ij. colū. C. vt q̄ defunt aduoca. part. iud. ſup. vide Ro. ſingulari lxxxij. & ſingulari cccl xix. inci. an valeat cōſuetudo vbi ponit an cō ſuetudo poſsit hoc inducere, vide Fel. in d. c. fraternitatis. Ivij. col. & Pan. ī c. ſeries. ad fi. extra, de teſtib. Vide Fel. ī c. licet cauſam. in v. col. extra, de prob. & in c. ij. ad fi. extra, de teſti. vbi ſingulariter vult q̄ teſtes examinati parte non citata poſsint repeti nō obſtāte publicatione. Itē an teſtes examinati poſt didicitā teſtificata facīāt ſaltē ꝓſumptionē, ponit Imo. quē refert Roma. ſingulari cccccclxxxviij. inci. teſtes. Item vide Ro. ſingulari cccccccxx. inci. ille qui. Item ad dē, q̄ vbi proceditur ex officio, poſſunt repeti poſt didicita teſtificata. c. cum clamor. & ibi notatur extra, de teſtib. Pan. in c. qualiter & eñ. el grande. in iij. colū. ad fin. extra, de accu. Item adde q̄ poſt didicita teſtificata poſſunt produci ad confirmationem atteſtationum publicatarū. Imo. in cum clamor. de teſtib. Roma. in l. admonendi. in xliij. colū. ff. de iureiur. & ibi Iaſ. in xiij. colū. Itē ſi quis vidit dicta teſtiū, dicaī facta publicatio, vt nō poſsint ampliꝰ ꝓduci. Tex. eſt q̄ nō in l. fi. ff. quēad. te. aperi vbi Bal. ita allegat Ro. in ſingulari xxxiij. licet nō firmet. Et an ſola publicatio ſufficiat, & de quibuſdā alijs, vide Alex. oīno cōſi. lxxxiij. in iiij. vol. Cu. adde Ang. in §. qa verò. in auī. de teſtib. in vlt. col. & in fi. ij. Bar. in auī. de teſtib. §. qñ. in iij. col. v. pono q̄ dicta teſtiū. d. l. Anfrā. in repertorio. c. qm̄ cōtra falſam. in ꝟbo, teſtiū. ꝓductiones. in xxj. col. v. q̄ro de ſecundo. vbi approbat op. Bar. hic. & vbi res ꝑ mittiī ēt actori, & gl. in c. ex tenore. extra, de teſti. Itē vide in materia Nellū ī tractatu de teſti. ī ✠. debet iudex Itē vide Ale. in materia cōſ. ccxiij. vbi declarat q̄ ſint eadē & q̄ diuerſa quæſtiua. De quo vide omnino Ro. cōſ. cxcviij. in prin. & cōſi. ccc. ad fi. & Alexā. in d. conſi. cciij. ponit ſingularē limitationē ad illā legē, q̄ ſup nouis capitulis poſſunt produci poſt didicita teſtificata. Item q̄ iſta diſpō habeat locum etiam vbi ꝓbatio eſt ſiēda p peritos ī arte: vide Alex. cōſil. ccxcj. Itē poſt didicita teſtificata pñt ꝓduci teſtes cū iſtrumēts. Itē qd in criminalib⁹ poſsit iudex teſtes inducere ad innocētiā inculpati, vide do. Franc. cōſi. lxxx. in ij. colū. Nunqd aūt in ſummariis reqraī publicatio, vide Matheſi. nota. xxxvj. Itē cautela ad faciēdū q̄ adij ciaī poſt didicita teſtificata, vide ꝓ Cepolā cautela clxxxj. Item q̄ poſt didicita poſsit iudex ex officio teſtes repetere, vi de Cepolam cautela cclxxiij. Vide latiſsi me Decīū Bertach. ī ✠. poſt publicatū. ceſsū. Itē q̄ ēt in cauſis, ī qb⁹ ꝓcedit ſum marię, & c. nō poſsit repeti didicita teſtificata, vide Ro. cōſi. cccclxxiij. vbi ſingulariter dicit q̄ vbi iudex fuit culpa ī exactiōe primorum, ēt ſi pars fuiſſet aliqua et obſcura, debet iudex repetere poſt publicationē ex officio. Et ibi ēt ponit in gl. ap pellationis poſt didicita teſtificata ī principali cā poſsit repeti teſtes ſup eiſdē capitulis. Itē q̄ admitta tur ꝓbatio ꝑ teſtes et inſtra ſimul vidē Ro. ſingulari lxxij. Ale. in l. certi condictio. §. qñ. ff. ſi cer. pet. c. ſeries. vbi Imol. extra, de teſti. & alij qd̄ in caſib⁹, in q̄b⁹ recipiunī li. cōte. nō nocet dixiſſe teſtificata, vide Nel. ī trac. de teſt. in iiij. char. & eūdē ī vj. char. vbi late ponit d̄ materia publicatiōis & an poſsint recipi poſt didicita teſtific. An aūt ſi teſtes iurauerint eis nō examinatis poſsit fieri publicatio, vidē Bar. cōſi. xxvj. vide ēt q̄ habes ad bar. ī l. dā. §. Sabini. ff. de dā. infe. Itē not. ī materia qd̄ ille q̄ ꝓduxit teſtes, non petere eos publicari licet ſua interſit, vidē Bal. in rub. de cōtro. inuelſ. vl col. Itē no. qd̄ publicatio nec di diciſſe teſtificata nocet vbi vltimæ ꝓbationes nō concludūt ꝓ veritate p̄cedētiū ꝓbationū aduerſarij vide Bal. ī c. j. §. itē ſi vaſall? nō fuit ad ꝓbandū, ſed cōſenſu ptiū vel iuris diſpōne admiſs⁹ fuit actor, ſuſpēſis iterū ꝓbationib⁹ rei tūc nō obſtat reo didiciſſe teſtificata actoris ēt ſup directō cōtrarijs. Et ibi ēt qd ſi iudex tulit ſniam aliquib⁹ nō & vtrū publicatio teſtiū det aliquas vires atteſtatiōib⁹. Itē q̄ teſtes publicati ſup capitulis nō pñt de nouo examinari. ſcēm Bal. ī c. j. §. j. Itē ſi vaſall⁹. Itē & an qñ ī publicatis teſtib⁹ poſsit opponi contra perſonas, vide Feli. in c. præſentiū. in principio. extra de teſti. Itē an publicatis teſtib⁹ pñt examinari teſtes ſup negatiua puta qd̄ nō ſit poſ

1 ✠ Qui ſemel. ª Aliās, at quiſe mel. Iſta auī. poſita eſt in hoc titulo: & ſumiī ex corpore multum præciſè. legitur per glo. in l. exceptionem hic poſitam. Quidam legunt eam ſuper l. ſi. C. de teſti. & habet materiam valde ſingularem: nec eam habemus alibi, quàm hic, & in corpore vn de ſumitur. Et diuidiī in duas partes. Primò loquiī tur quando quis didicit teſtificata. Secundò quando hoc non apparet, ſed dubitatur propter pluralitatem productionum. Secunda pars ſumitur ex corpore de teſtibus. §. quia verò vſq; ad ver. illud tamē. Ex illo ver. illud tamen. ſumitur prima pars huius auī. & ſic hic tranſumptiuè poſita eſt. Et breuiter hoc dicit: Diſcere teſtificata, impedit quē b teſtes de nouo ꝓducere. b Prima verò ꝓdu

ctio nō impedit de nouo, vſq; ad tertiā ꝓductionē ꝓduci. Quarta aūt ſine ſolēnitate hic adhibita, nullatenus ꝓmittiī. h. d. No.

1 q̄ † vbi eſt certū quē dicit iſſe teſtificata, nō admittitur ad producendū teſtes de nouo.

2 Scdò not. q̄ † vbi eſt dubiū ex prima ſcda & tertia ꝓductiōe, nō ꝑſumiī cōtra producētē: ſed ex quarta ꝑſumiī cōtra eū: iō non admittiī, niſi cū iuramēto hic ꝑſtito. Opp. ad primā partē de l. exceptione. hic poſita, & de l. ſi qdē. j. de exce. & l. officiū. ff. de rei ven. dicūt quidā q̄ in illis ll. fit ꝓbatio exce

c ptiōis ꝓ inſtrm. c Sinaūt quis velit facere ꝓ

3 teſtes, nō poſſet hodie, per iſtā auī. & † ideo hic pōit quaſi lex Codicis corrigaī, & hoc tenet gl. hic, & in corpore vnde ſumiī circa prin. ij. gl. mag. & in d. l. officiū. Iac. de Are. dicit q̄ illæ leges in nullo corriguntē: qa hic loquiī qñ ꝓductio fit de nouo ſup eodē articulo: leges cōtrariæ qñ ꝓductio fit ſuper alio. Alius em̄ eſt articulus exceptionis ab articulo intentionis actoris. & iſtud ꝓbat per c. cām. extra de teſti. in gl. mag. & c. fraternitatis. & in c. intimauiſt. & iſtud tenetur cōiter. hoc ꝓbat ex tex. huius auī. & in corpore vnde iumiī. Dicit em̄ qui ſemel, aut bis ꝓduxerit: teſtificata didicerit. loquiī ergo de his, q̄ teſtificata ſunt ſup his ad q̄ teſtes ꝓducti ſunt. Sed ſuper articulis nouis nūq; ſunt teſtes ꝓducti nec fuerūt ergo tex. huius auī. nō pōt hīe locū. Et ꝓ hoc facit text. multū in corpore in §. qa verò ibi: aut nō teſtificata. Ex quo apparet, nō pōt addi ad ea q̄ iam teſtificata ſunt p nouā ꝓductionē: ſed illū tex. itelliges, vt infra dicā. Opp. ſcdò, ſi hæc auī. eſt vera: ergo teſtes nūquā poterūt reprobari. Cōtra. l. ſi qs teſtibus. & l. ſi. j. tit. j. Sol. dicit gl. q̄ teſtes nō pñt de nouo ꝓduci: niſi ad reprobationē priorū: vt in cōtrarijs. Hoc intelligo verū, qñ ſit reprobatio reſpectu perſonæ: & ſic eſt nouus articulus. ſed ſi vellet improbate reſpectu dicī, dicam. j. in q̄ſtionibus. Ad ſecundam

4 partē opp. † & vī, q̄ non admittaī, niſi vna ꝓductio: qa vna tantū dilatio eſt cōcēdēda vt l. ſi. ff. de fer. & ſ. de dilatio. l. j. Huius timore fuerūt opi. gl. noſtrorū. q̄dā dicunt, q̄ iſtæ leges corrigāt: & ſic hodie plures dari pōt dilationes. Aliī cōtra: qa hic loqtur de pluribus ꝓductionibus facīs infra eādē dilationē. Et in hac opi. eſt gl. noſtra hic. & in d. l. ſi. de ferijs. & in corpore vnde ſumiī. in prin. primæ gl. mag. Canoniſtæ extra. e. de teſti. c. in cauſis. dicūt, ꝓductionē vnā. id eſt vnā dilationē. & ita dicūt obſeruari de cōſuetudine. Mihi vī, q̄ opi. glo. noſtrorū ſit verior, rectè intelligēdo. Ad cuius declara

5 tionē ſciēdū eſt, q̄ † qñq; quis vult impedire aliquē teſtē de nouo ꝓducere, ꝓpter lapſū dilatiōis. & illa nō eſt nra materia. Dic vt d. le. fi. de ferijs. & ſ. de dil. l. j. & ibi ꝓ doc. et

ſibile ꝙ tali die fecerim tale quid in tali loco, quia fui in alio loco, vide Felin. in c.ex tenore extra de teſt. Et ibi etiã quãdo audiãtur teſtes probatorij re ꝓbatorũ. Itẽ qñ dicat̃ didiciſſe teſtificata ad hoc vt impediat̃ noua productio, vide latè Feli. in c. vltra tertiã extra, de teſt. & ibi etiã in j. col. ad fi. quę ſit pœna notarij pãdentis dicta teſtiũ ante publicationẽ. quæ autẽ dicãtur eadẽ vł diuerſa vel cõtraria vide canoni. in c. fra. & Fe. ibi col. pen. & generaliter latè ꝺ iſta materia qũo poſt publicata dicta teſtiũ poſſint de nouo produci & cõplures fallẽtias vide ꝓ Ma. Soc. in d. c. fraternitatis. & ibi etiã habes q̃ dicãtur noua capitula & q̃ cõnexa, & multa alia. Et vide diſtictas q̃ſtiones iſtius materiæ ꝓ eũ in prin. ſuæ repetitionis poſt notabilia. Itẽ ī materia vide ſingulare dictũ Card. quẽ ſequit̃ Fe. in c. cũ Io. in iij. co. de fide inſtru. volẽtes ꝙ ſup articulis contrarijs nõ poſſint teſtes de nouo recipi, quãdo ſemel fuerunt ſup primis receptis ſecus tñ eſt ſi ſup petitiõe fuiſſent recepti, poſtea fierẽt capitula cõtraria. vide ibi ꝓ eos cõtrariũ. vide Imol. in d. ca. fraternitatis. col. pen. de teſti. Itẽ ſi teſtes nulliter depoſuerũt. an poſſint iterũ examinari nõ obſtãte publicatione vide Ias. in l. q ꝓ ſalutẽ. in j. col. ff. de iureiur.

b ¶Producere. An aũt minor poſſit reſtitui ad producẽdũ nouos teſtes poſt dicta teſtificata, vide plenè per Bar. cũ cõcor. l. 1. j. ſ. nũciatio. ī pe. col. 8 ff. de ope. no. nũc. vbi ſubdit an ſimiliter ruſticus, & mulier reſtitui poſſint, de q̃ dicit ibi per Ale. in pe. col. ſubdit ẽt ibi Bar. an reſtõ in caſu p̃dicto minore: reſtituat̃ etiã maior ſuus aduerſarius.

c ¶Per inſtrumẽtũ. an poſt didicita teſtificata poſſint produci inſtrumẽta, & etiã teſtes ſub nouis capitulis: & teneẽ ꝙ ſic. & hic vide Bal. in verſ. ſequit̃ videre. & addẽ Bar. poſt gl. in l. perẽptorias. j. ſen. reſcin. nõ poſ. & no. in ij. colũ. & in materia, nũqd ſi teſtes reperiũt̃ eſſe penes partẽ, & eorũ atteſtationes, et tota cã: nũquid illorũ præſumit̃ habuiſſe notitiã. vide Pau. de Caſt. in conſi. j. ꝙ incipit, in chriſti, no mine amẽ. clericꝰ eſt minor &c. vide qd̃ dixi in iij. col.

a ¶Quod ſatis placet. 9 Adde qd̃ no. in c. veniẽs de teſti. & ꝙdo. Bart. in l. j. ff. de teſti.

b ¶Cauſæ concluſionẽ. Poſt cõcluſum in cã nõ põt teſtis produci. Recolo tamen me vidiſſe Ang. in l. tale pactum. ſ. qui prouocauit. ff. de pact. ꝙ iudex tamẽ poterit ex officio interrogatoria facere. Alle. do. Inno. Imo. dicit do. Anto. in c. j. de iudi. quod cõfuluit, quod iudex etiã poſt cõcluſum in cauſa poſſit interrogare nedũ ad finẽ declarandi dubiam probationem iuxta c. cùm Ioan. de fide inſtru. & c. pertuas de teſtib. ſed etiã ad fundandam intentionem aduerſarij, per l. vbicunq;, de interrog. act. & ꝓ l. generaliter. ſ. j. de rebus credi. & adde Bal. in l. amplioriẽ. in iij. col. de appel. l. per hanc. in prin. de tẽpo. app. & glo. expreſsè in verbo, interrogat in c. quoniã. cõtra. de proba. & adde quod no. in l. j. ff. de iterro. acti. & hoc ſequit̃ in l. j. ſ. j. non tamẽ cogitur: vt etiam videnſ velle docto. in l. non quicquid. de iud. ad hoc tamen vide Inno. in d. c. cũ Ioannes qd̃ refert Bal. ad hoc in l. bonæ fidei. ſ. de rebus credi. & Lud. in ſ. hoc autẽ. & ibi Alex. circa vij. colũ. ad hoc ꝙ notat Bal. in l. ij. ſ. ſed qa ſ. de iuramen. calum. imò ſi actor nõ poteſt ꝓbare, põt iudex deferre iuramentũ. & an ſic arbitri, vide Bal. in l. actor. in pri. j. e. & in Specula. in tit. de poſitio. ſ. ij. in prin. Adde tamẽ no. ſecundũ Inno. in c. cũ veniſſent. extra, de teſt. ꝙ partes licet renuncient generaliter teſtibus hinc inde, tñ poſſunt produci exceptiones, & ſuper illis teſtes. ſecus ſi renũciatio eſſet ſpecialis ſuper vno articulo. ſubdit tamen qd̃ etiam iudex aliquãdo mot⁹, maximè p̃ſtito iuramẽto partibus ꝙ malitiosè non petunt, poterit ſuper codẽ articulo reo p̃mittere quoſdam teſtes produci, ar. aut. de teſti. ſ. quia verò multi. ad quod bene facit quod dixi poſt Bartol. in authen. de iudi. ſed id, quod vltimo retuli, ſecundũ Inno. intelligit verũ do. Pau. in l. oratiõe. ff. de ferijs quando ꝓbationes de nouo ſu peruenient.

¶Et in c. conſtitutis. Vtrum poſt renunciationem & cõcluſionẽ poſſunt teſtes produci: addẽ Inn. in l. cuſtodias. ſ. j. de pubblic. iud. Bal. in aut. iubemus. ſ. de iudi.

¶Vnde ſumitur. Ad de Bald. in aut. iubemus. ſ. de iudi. Sic videtur terminus præfixus ad opponẽdũ ſeu ad probandũ in cauſa p̃cipali nec extẽditur ad cãm appellationis: nec concluſio ſ cã facta ſ ea eſt &c. Habes hic ex no. per Bar. & idẽ Inn. in ca. cũ veniſſet. de teſtib. & c. cum dilectus de fide inſtru. & Spe. de inſtr. edi. ſ. nun dicamus in principio.

2 ¶Communiter dicit qd̃ ſic. Hoc limita niſi ad declarationẽ retro agitatorũ: vt eſt tex. in c. cũ Ioannes. de fide inſtr. ſecundũ Bal. in l. in bonæ fidei. de reb. cred. Itẽ fallit niſi producerent teſtes cũ inſtrõ: qa ceſſat timor ſubornationis. c. ſeries. de teſtib. Itẽ fortè ſi admittanẽ ſuper nouis capitulis, ꝙ c. fraternitatis. de teſtib. Et vide q̃ dixi in l. officiũ de rei vendi. Itẽ fallit in cauſa matrimonii d. c. ſeries. Et vide gl. in c. iurauit. de ꝓbatio. & no. Bar. in l. j. ſ. nũciantis. de ope. no. nun. Et iſta volunt do. Ant. & Imo. in d. c. ſeries. Et ad ſecũdã limitationẽ bñ faciũt q̃ no. Bart. in l. a certi cõdictio. ſ. qm̃. ſi cer. pet. & ex vltima limitatione vnà cũ Io. And. ī c. ſeries. de teſti. ſumite regulam ꝙ illud etiã erit verũ in, oĩbus cauſis in quibus ſnĩa trãſit in rẽ iudicatã: qđ tñ no. & dicit Io. And. & d. Ant. ī c. qualiter el j. de accu. ꝙ vbi iudex ꝓcedit ex offo, publicatis atteſtationibus, poterit meritò alios teſtes producere, per c. cũ clamor. de teſti. ad hoc quod no. Bar. in l. ij. ſ. ſi publicc. ff. de adult. cũ ſi. Et vide alias limitationes ꝓ Rofre. ī rub. c de arbi. ī vij. q. & idẽ dicit gl. in d. c. cõſtitutus. de teſtib. ꝙ antequã didicerit teſtificata, põt teſtes ꝓducere, etiã ſi ſint publicate atteſtatiões. Sed põt notari ex dictis Bart. hic in ỹ. quædã eſt publicatio. i. manifeſtatio & c. ſcilicet niſi parte p̃ſente, & nõ contradicente, publicatio facta ſit. Et adde qa Bald. alleg. hic Io. And. dicit, qñ licet ſint publicatæ atteſtatiões: ſi tũ dicta d teſtiũ non puenerint ad notitiã partis, põt teſtes ꝓduci. Itẽ fallit hæc regula in teſte, q e põt examinari ad confirmationẽ ſui inſtrumenti, ſecundũ Bal. in d. l. amplioriẽ. in ij. col. C. de appel. Itẽ adde qd̃ Bal. in d. l. amplioriẽ. dat cautelã, vt teſtes poſt publicationem poſſint examinari, de q̃ vide h Lud. in d. l. iij. ſ. hoc aũt iudicũ. de dam. infe. & ibi Alex. ī v. colũ. & adde qd̃ qñ ſunt perditæ atteſtatiões, vel acta videt ꝙ poſſunt teſtes produci: vt antiqua repetitione c. ſi. de proba. Itẽ adde ꝙ publicatis atteſtationib⁹, poſt didicita teſtificata, poſſunt produci teſtes ad præſumptionem aliqualem, non ad plenã probationem, ſecundũ Inn. in c. cũ dilectus. de acc. & apud Legiſtas refert Rom. in l. ſi verò. ſ. de viro. & in pe. & vlti. fallen. & dum ſ. allegaui dictum Bart. in d. l. ij. ſ. ſi publico. adde etiã Bal. hic, circa fi. & in j. col. & Bal. in l. ea quidẽ. in x v. col. de accu. & an poſt didicita teſtificata inquiſitione poſſint teſtes produci, vide Ang. in l. ſi vacantia. de bo. vac. lib. x. circa medium. & Spec. in tit. de accuſa. ſ. nunc tractemus. ver. ſed nunquid publi. & Barto. in l. iij. ſ. hoc autem iudicium. de dam. infect. & vide omnino Inn. poſt Bar. in l. inter accuſatorem. de pub. iudi. & Bar. in extraua. ad reprimẽdum. in verſ. neglexerunt. & vide Bar. hic circa iij. colũ. & vide Bar. & quæ ſcripſi in l. j. ſ. ſi quis vltro de quæſtio. & quod habes in c. fi. de colluſion. detegen. vide in fi. huius l.

de renun. & conclu. ſ. j. in j. col. & per Inn. extra e. c. intimauit. & ín c. cũ veniſſet. & c. conſtitutus. Et hoc de ſecũdo. Circa tertiũ, ſ. quãdo vult impedire nouã productio
17 nem, propter† publicationẽ: an poſſit? Cõmuniter dicitur ꝙ ſic. a Et ꝓ hac parte vide tex. in l. admonendi. ff. de iureiurã. ſecundũ ſecũdã lec. Pilei ibi poſitã. & vide Io. And. ín d. c. de teſti. extra, de teſti. & c. conſtitutus. & ín Spec. de teſte. ſ. ſatis. aliàs, ſi qs. ver. ſed nũquid ante publicationẽ. In contrariũ videtur tex. in corpore & vnde ſumitur. dicit enim ꝙ etiã poſt publicationẽ admittit̃ noua productio cũ iuramẽto & ſolẽ
b nitate hic poſita. b Breuiter ſciendum eſt, ꝙ quædã eſt publicatio, quę fit ad hoc, vt ſcripturа facta de dictis teſtiũ, ſit publicata, & fidẽ faciat: de quo in l. geſta. j. de re iudic. & ín l. ſolam. j. de teſti. Quædã eſt publicatio, i. manifeſtatio ſeu notificatio facta ꝓtibus, de dictis teſtiũ: & de hac loquit̃ tex. in corpore, dũ gl. exponit edictũ. i. aperturã. Iſti enim duo actus c cõiter fiunt ſimul & ſemel. Nã iudex pronunciat dicta teſtiũ eſſe publicata & aperta: & publicatis & apertis haberi vult & mandat. quod enim dicit publicata, refertur ad publicationẽ primã. qd̃ enim dicit aperta, refertur ad ſecundã. Et ſi la publicatio & apertura, ſi quidẽ fiat parte volente & petente: tunc eſſet impedimẽto, ſicut ſi didiciſſet teſtificata: qa iam videtur attentaſſe ſe didiciſſe teſtificata, & dicta teſtiũ eſſe aperta ſibi. Si verò fieret parte abſente, vel non volente: tunc poſſet admitti noua productio, cũ ſolẽnitate hic poſita; & ita loquitur tex. in corpore. Facit qd̃ tangit Io. And. & d. c. cõſtitutus, in fi. d Quæro
18 quid† ſi publicatio iſta de iure non valuit, quia parte nõ citata vel die feriata, vel propter aliũ defectũ? e Rñ. talis publicatio nõ
f eſt impedimento: e vt l. non putauit. ſ. non quæuis. ff. de contratab. Sed ſi propter iſtã publicationem, q̃ eſt nulla, ſecutum eſſet ꝙ pars teſtificata didiciſſet: f tunc eſſet impedimẽto hoc: qa didicit teſtificata, nõ publicatio. Ad hoc facit prin. huius aut. & qd̃ j. dicã. Venio ad quartũ, videlicet qñ quis vult impedire nouã productionẽ ideò, qa teſtificata didicit ille, qui vult ꝓducere: in
g quo dubitat̃ de pluribus. g Primò qualiter
19 dicat̃ qs† didiciſſe teſtificata. Rñd. primò ſi liber teſtiũ fuerit apud eũ. Hoc ꝓbat̃ ex tex. hic, ꝙ ponit formã iuramenti, dũ dicit, neq; ſubtraxerit. Si enim ſubtraxiſſet, & habuiſſet librum, præſumeretur didiciſſe teſtificata. Secundò ſi viderit legi, & examinari perfectè, & punctualiter, nec ſufficerent ſi ipſe interrogaret teſtes quid ipſi di-

b ¶Hic poſita. Vide Bal. in l. per hanc. in vlti col. de temp. ap. & hic.

c ☞POMATES. ¶Duos actus. Adde ꝙ iſtam diſtinctionem ſequitur Anc. in conſi. ſuo ccxxiiij. inci. ad euidentiam.

d ¶Cap. cõſtitutus. in fi. Vide Bar. in l. j. ſ. ſufficit. de ſecun. tab. & adde Bal. in l. peremptorias. in ij. col. C. ſen. reſcin. non poſ.

xerint: vel ſi dictũ eorũ, vel librum trãſcurſoriè viderit: vt innuit tex. hic, & in corpore dum dicit, neq; percunctatus eſt atteſtationes. Not. ꝙ dicit percunctatus, quaſi puncta cuncta viderit diligenter. No. † qd̃ dicit atteſtationes, quaſi viderit ſcripturã. nõ enim ſufficit audiuiſſe à teſtibus. Idem ſi procurator, ſeu aduocatus, vel actor eius vidiſſet: vt apparet hic & in corpore. Quæ
22 ro† quid ſi aliquis non didicit teſtificata à teſtibus ꝓductis à ſe: ſed teſtificata à teſtibus ꝓductis ab aduerſario: an hoc impediat eũ de nouo ꝓducere. Gl. mirabiliter dicit ꝙ ſic in corpore vnde ſumitur, in gl. magna alleg. ſ. hæc oĩa. & ſ. qm̃. eo. tí. qd̃ verũ eſt & eſt expreſſum in corpore vnde hæc ſumitur, in verſi. illud. ibi: & teſtificationes tractauerit, aut aduerſario hoc faciente impetrauerit. & expreſsius in nouel. eod. titu. g
23 Tertiò quæro † vtrum quis ſuper nouis articulis poſt didicita teſtificata poſſit teſtes producere. Rñ. ſic. & hoc tetigi ſ. in pri
24 mo contrario. Quæro† vtrum teſtes ſuper eo quod nõ dixerunt, tamen poteſt cõprehendi ſuper primo c. an ſup eo poſſint h de nouo produci ſubtilis quæſtio eſt. Tu ſic dicas, ꝙ quædam ſunt quæ ſub præcedenti capitulo continent̃ expreſsè: & ſuper illis licet teſtes non dixerũt non eſt dubiũ ꝙ teſtes nõ poſſunt de nouo produci: vt in corpore ſ. qa vero. ibi. prioribus addi tamẽto, &c. Quædã ſunt, q̃ in præcedẽti capi. nõ cõtinent̃ expreſsè, ſed continebant̃ vel cõprehendebant̃ de neceſsitate eorum quæ petebãtur, aliàs ponebantur. Hoc poteſt eſſe dupliciter: quia vel comprehendebantur quantum ad neceſsitatẽ facti, & neceſsitatem probationis vel quãtũ ad neceſsitatẽ facti tantũ. Exemplum, articulus dicebat quòd Titius præſcripſit decẽ vel viginti annis: de neceſsitate includit̃ titulus & poſſeſsio, ſine quibus præſcriptio nõ ꝓcedit, & iſtud includit̃ de neceſsitate eius, quod ponitur & de neceſsitate ꝓbationis: quia aliter præſcriptio nõ ꝓcedit: neq; probaret: vt l. ſine poſſeſsione. de vſuca. l. nullo. ſ. de rei vend. & iſto caſu. ſi teſtis omiſit dicere ſuper aliquo: nõ poterit de nouo ꝓduci idẽ teſtis, vel alius, ne prioribus addatur: vt d. ſ. quia verò. ibi: additamento &c. Ita intelligo qd̃ no. per Io. An. in c. fraterni
k tatis. de teſt. Sed o caſu, qñ comprehendit̃ k de neceſsitate facti tm̃, nõ probationis: verbi gratia, articulus cõtinet ꝙ ego mutuaui tibi centũ: de neceſsitate facti ineſt tempus quia mutuũ oportet ꝙ ſit factũ in tẽpore: nõ tñ cõprehendit̃ de neceſsitate probatio
l nis. põt eũ probari mutuũ abſq; tpe: vt l. te-

☞POMATES. ¶Aliũ defectũ. Vide Fel. in eo. c. col. iij. ỹ. v. & vlti. declara. de teſti. & in c. fraternitatis. col. ij. ỹ. eſt aũt regulare. de teſti. cũ duabus ſeq. col. & ferè per totũ. de teſti. vbi tãgit pulchrè de hac materia. & Bar. conſi. ccxx. in c. literis. colũ. ij. de officio. delega.

f ¶Impedimento. Et quid ſi teſtes iam ꝓducti, i. erũ. ꝓducanẽ an debeant iterũ iurare? Tex. eſt no. in c. fraternitatis. in fi. extra, de teſt. & quod dixi in l. per hãc. j. de tẽp. app. & vide Ale. in l. qui bona. ſ. ſi qs poſt. de dam. infect.

g ¶Teſtificata didiciſſet. Vide oĩno Bar. j. eo. ad fi. & Bal. hic in iij. col. in verſi. vñ. vbi ſequit̃ qđ dicit Bart. j. & Bald. in l. ſi quis teſtibus. j. eo. in iiij. colum.

h ¶Dubitatur de pluribꝰ. Vide in rubrica de arbi. in iiij. charta. Et an ſit atteſtatiões teſtium penes partes deponanẽ, deceat ſuper illis vlteriꝰ teſtes producere, vide qd̃ dixi ſ. in j. col. in apoſtil. mag. Dic ꝙ non. quaſi timor ſit ꝙ teſtificata didicerint. vide Inn. in c. conſtitutus. de teſti. & Bal. hic in v. col. & multi caſus, in quibus iſtæ regulæ fallunt, vide per Io. And. in d. c. cõſtitue⁹. in fi. adde qd̃ Ia. de Pel. multũ no. in c. j. quid ſit inueſtitura. dixit ꝙ regulariter poſt didicita teſtificata, non admittitur productio teſtium. Fallit vbi teſtes nihil depoſuerũt vt quia dixerunt ſe neſcire vel non recordari, per illum text. & item not. in cauſa appellationis quòd tamen dixit Bal. ſibi non placere, de iure Canonico, niſi ī vno caſu: de quo ibi per eũ. & ibi ſubdit Bal. hanc regulam fallere vbicunq; teſtes fuerint malè examinati quia ineſt dolus verus malè examinantis qui præponderat dolo ſubornationis. l. veluti. ff. de edend.

quod not. Et prædictis adde quod not. Specu. de teſtib. ſ. ſatis vtiliter. verſic. ſed nunquid. Item vltra alias limitationes hoc limitat̃ notab. Bald. ſi iudex indiſcretè odio vel iniuria publicauerit citò teſtes vt impediretur productio nes teſtium.

i ☞POMATES. ¶Atteſtationes. Vide plenè Felin. in c. vltra tertiam. de teſt. & pulchram limitationem ad iſtam materiam vide per Aluarot. in titu. qui ſit inueſti. col. xiij.

k ¶Quando comprehenditur. Ad hoc vide Bartol. in l. per hanc de tempo. appellatio. in j. q. quòd dicatur nouum capitulum. & quod not. Bartol. j. proxi. verſicu. ex prædictis apparet. Vbi quid ſi deponunt teſtes ſuper non contentis in capitulis.

a ¶Deneceſsita. Everſi poſt didicita teſtificata poſsit cõtra teſtes opponi vid Inn. in c. ꝓſentiũ de teſti. & qd no. in authẽ. ſi teſtis dicatur.j.titu.j.

b ¶Produci. & vid hic Bal. in verſi. ſequitur dicere. & latius in d. l. ſi quis teſtibus. C. de teſti. in ij. & iij. co. & in l. per hanc. de tẽpo. appel. in pe. col. ☞ POMATES.

c ¶Exẽplũ. Vide Ale. cõſ. lxj. co. ij. vbi ſeqẽ ſta duo dicta Bart. hic & limitat ſecundũ, niſi teſtis ſimplicit̃ iuraſſet dicere veritatẽ ſup tota cã. & vide Ro. cõſ. cccclxxix. vbi q̃rit an ſi ea inſtãtia, vel alia pars q̃ articulauit de tpe i materia ꝓſumptionis, ſed obſcure, poſſit poſt dedicita teſtificata articulũ tẽporis declaratiuũ dare: & ibi etiã loquit̃ in cã ſummaria, & an iudex ex officio poſſit ipſe ſaltẽ teſtes recipere, vel alios examinare, & nõ ab re, Are. in c. cũ cãm col. ij. ad fi. de teſtib.

d ¶Conſenſu remitti. No. Bar. nõ poſſe cõſenſu ptiũ adhiberi fidẽ teſti nõ probãti. q no. ad ea q̃no. bar. in l. j. ff. de fer. & in l. fi. de ꝓto. ſtip. & hoc etiã ſubditur ſtatim.

e ¶Sit inductũ. Adde ad hoc Ale. in d. l. diuus. in fi. ij. col.

✠ P. PAV. P.

f ¶Fraternitatis. vbi vide Fe. ſ ij. col. In cõtrariũ tũ q etiã in cã appellatiõis admittãtur ſup eiſdẽ v̄ directo cõtrarijs, vide Curt. in l. admonẽdi. in xj. col. ī ver. iij. no. ex tex. iſto. vbi dicit opi. cõtrariã eſſe erroneã, & q in practica ſeruaẽ: an admittaẽ in cã ap. Et dicit iſta cõmuniter teneri. tñ Fe. in c. fraternitatis. & latius Maria. Soc. ibi firmat cõtrariam ſnĩam. ideo bñ no. in practica, qa de iure cano. eſt clarũ, cle. ij. de teſti. Sed iure ciuili .pcedat dubitatio ꝑdicta opi. tñ Barto. hic in l. ꝓ hãc. j. de tẽpo. ap. firmat d. Baptiſta Caccialup. in repet. l. admonẽdi. in ij. charta ſup text. in ver. nouis inſtrumẽtis. tñ contraria ſnĩa cõiter v̄ obſeruari, licet opi. Bar. de iure ſit cõior, & magis rationib⁹ ſuffulta propter eãdẽ rõnẽ timoris ſubornatiõis quã Papa aſsignat in d. cle. ij. de teſt. Et qa vbi d iure ciuili aliqd eſt dubiũ, & de iure canonico clarè deciſum, ſtãdũ eſt iuri canonico. vide etiã an ſtiũ. j. de teſti. & ibi no. iſto caſu admittitur nouus articulus et noua probatio. nõ enim eſt addere aliqd ad pręcedẽtia: qa prima ꝓbatio potuit fieri abſq; hoc. & ſic nõ obſtat tex. incorpore ibi: additamẽto pro hoc etiã optimè facit extra de teſti. c. ex tenore. quẽdã ſunt q̃ de neceſsitate[a] ſub pręcedẽtibus nõ cõtineẽ ſeu cõprehendunt̃: & habẽt ſe tamẽ qa poterãt cõprehẽdi vel nõ cõprehẽdi: vt aliquę qualitates, q̃ poſſunt adeſſe & abeſſe circa pactũ: vt l. pacta. ff. de cõtrahẽ. emp. Et ſuper iſtis poterit fieri noua productio ſi in pręcedẽtibus facta nõ eſt. arg. extra, de teſti. c. veniẽs. & ita intelligo not. per Io. an. in d. c. fraternitatis. nec enim his obſtat tex. in corpore, vt ſ. dixi. Quæro vtrũ †ad reprobationẽ priorũ poſt didicita teſtificata poſſunt teſtes produci[b] Gl. hic: & in corpore vnde ſumit̃. videtur dicere q ſic. In cõtrariũ eſt caſus, extra de te. c. fi. in cle. & probatur per rationẽ. Diſcere teſtificata aduerſarij, eſt impedimẽtũ, ne teſtes producãtur ſuper e. Sed ad reprobationẽ priorũ. de neceſsitate habeo producere ſuper eod. De reprobatione teſtiũ vide Cyn. in l. ſi qs teſtibus. C. de teſti. per totã legẽ & de reprobatione inſtrumẽtorũ vide in lege prędicta & in l. in exercẽdis. C. de fide. inſtr. & l. optimã. C. de cõtrahen. & cõmi. ſtip. Et ideo vide in d. c. fi. in Cle. Itẽ quãdo ſit obijciendũ cõtra teſtes, vide p Cy. in d. l. ſi qs de teſtib. Itẽ qd requiraẽ vt teſtis dicatur falſus: vide gl. ff. de re iu. l. diuus. Itẽ vide. ff. de falſis. l. j. in prin. in gl. Breuiter quadoq; teſtes ꝓducunt̃ ad reprobationẽ priorũ circa ꝑſonas: & hoc poteſt fieri adhibita diſtinctione poſita in auth. ſi dicaẽ. j. de teſti. Eſt em̃ nouus articulus. Quadoq; producunt̃ teſtes ad reprobationẽ priorũ, circa ꝑſonas & dicta ſimul. Exẽplũ, teſtis teſtificaẽ q Titius poſſidebat bene ĩa ſunt xxx. anni: ego ad eius reprobationẽ propono q ipſe non eſt xxv. an. Ex hoc reddã ꝑſonã eius inhabilẽ: quia nõ põt ſcire q factũ fuit ĩa ſunt xxx. anni. Itẽ reddo dictũ eius falſum. Iſto caſu poſſunt teſtes de nouo produci ſecundũ Nic. de mat. ga cũ teſtis debeat facere fidẽ iudici de eo q ipſe ſcit: ſi poterit probari. q ĩ eo nõ potuit cadere ſciẽtia: dictũ eius redditur nullũ: & ſup his teſtes q̃cq; de nouo poſſũt produci, ſicut ſup nullitate ſentẽtiæ. & ſimiliũ. Præterea deficit fides: q ſubſtantiale eſt in teſtibus, vt l. ij. ff. de teſti. Et hoc cõſenſu partiũ tolli nõ poteſt. Nõ† enim fauore eorũ eſt introductũ, q in teſtẽ debeat cadere ſciẽtia, ſed in fauorẽ publice vtilitatis. Si verò redarguitur dictũ tãtũ, & nõ perſona. & hic aduerte, aut redarguit̃ tantũ dictũ falſum cũ corruptiõe: & tũc poſſunt teſtes ꝓduci: vt l. diuus. ff. de re iudi. Ita tetigit Inn. de ꝓba. c. in præſentia. Hoc idẽ tenuit Nic. Ma. dicẽs, † q ſicut ſentẽtia eſt nulla ꝓpter corruptionẽ, vt l. venales. j. quãdo ꝓuo. nõ eſt neceſ. ita dictũ teſtis: vt l. j. poſt princ. de falſis. nec hoc poteſt partiũ cõſenſu remitti,[d] cũ hoc propter publicã vtilitatẽ ſit inductũ. [e] Si verò volo dicere falſum abſq; corruptione, tũc aut hoc volo ꝓbare indirectè: quia probare volo cõtra illud quod in articulo nõ continebaẽ expreſsè: ſed per teſtes fuit dictũ incidenter, puta circa locũ & tẽpus. & poſſum: vt in ca. ex tenore. extra, de teſti. & ar. eorũ quæ dixi in præcedẽti q̃õ. Si verò volo probare faciẽdo directò articulũ cõtrariũ. ad primũ nõ poſſunt poſt didicita teſtificata aduerſarij. & eſt expreſsũ in d. c. fi. de teſti. in cle. Ex prædictis appa-
28 ret† q ſi teſtis dixit aliqd ſuper quibuſdam circunſtãtijs, quæ in articulo nõ cõtinebãtur, ad neceſsitatẽ ꝓbationis: q ſup eo. poſſunt teſtes produci poſt didicita teſtificata, ſicut ſ. prox. dixi. in directò cõtrarijs. Ft qa ſuper illo teſtes nõ fuerũt producti. & tex. in corpore, hoc requirit q fuerũt teſtes ꝓducti & didicita teſtificata: vñ nõ nocet. ſi depoſuerũt ſup eo qd̃ nõ fuerũt producti.
29 Quæro, † vtrũ in cã appel. teſtes poſsint ꝓduci poſt didicita teſtificata ſup eo. Dic vt in c. fraternitatis.[f] extra, de teſtib. & l. ꝓ hãc. j. de tẽp. ap. Quęro† an in illa inſtãtia[g] circa id̃ poſsint teſtes produci, poſt didicita teſtificata. Breuiter aut alia inſtãtia eſt diuerſa,[h] vel ratione cauſæ vel ratione rei, vel ꝓſonæ: ita q nõ obſtat exceptio rei iudicatæ & tunc ſine dubio poſſunt de nouo produci. ar. l. cũ quæritur. ff. de exc. rei iu. aliàs obſtaret ꝓceſſus & ſnĩa. qd̃ eſſet abſurdũ. Et
31 ideo cauti† aduocati cũ de ꝓbationibus dubitãt de vna magna quãtitate, vel repetunt modicũ, vt videant. vtrũ teſtes ſup illa teſtificẽtur plenè. et ſup illo modico poſsint informari an habeãt legitimas probatiões vl̃ nõ: vt probare melius poſsint ſup reſiduo. Si verò eſt alia inſtãtia circa idem: tunc aut fuerunt teſtes examinati corã arbitris, aut corã iudice. Primo caſu poſſunt teſtes produci vel nõ ſecũdũ diſtinctionẽ l. ſi. j. titu. j. Si verò fuerũt examinati corã iudice, tunc
33 glo. in l. properandũ. in fi. de iud. videtur dicere idẽ. Inn. cõtra in c. cũ cãm. extra, de teſti. Et iſtud tenui vobis in l. ſi. j. de teſti. per l. geſta. j. de re iudic.
32 Quæro† vtrũ in cauſa inquiſitionis poſsint teſtes de nouo produci poſt didicita teſtificata. Dic aut producũtur per iudicẽ: & poſſunt; quia in eo nõ eſt timor ſubornationis. Sẽper enim ipſe habuit nota teſtificata: & ſic ceſſat ratio huius authẽ. & in corpore: et eſt expreſſum extra, de teſtibus c. cũ clamor. & ibi ſecundũ Inn. aut producunt̃ per partẽ, & tũc idẽ qd̃ in alia cauſa: qa tũc
33 eadẽ eſt ratio. Quęro, † nũquid in cauſa criminali, poſſunt teſtes produci poſt didicita teſtificata. Puto q nõ, ꝓ partẽ, ſed per iudicẽ ſic, ꝓ ea quæ ſ. dixi. & ff. de qõ. l. j. in fi. & de pœ. l. ſi nõ deſendantur. Quęro† qd ſi prior examinatio[i] de iure nõ valuit.
34 Reſpõ. nõ impedit ſecundã examinationẽ, licet qs talia teſtificata didicerit. ar. l. nõ putauit. ſ. nõ quæuis. ff. de cõtra tab. & quod no. extra, de teſt. c. cũ cãm. & in cle. de teſti. c. fi. vbi hoc videtur
35 expreſſum. Quęro† quid ſi prior examinatio non reperit. Rñ. poſſunt de nouo teſtes produci: qa paria ſunt, nõ eſſe, & nõ apparere. Et videt expreſſum extra, de prob. c. fi. j. de fide inſtr. l. ſi.
36 & l. publicati. de teſtib. Quæro† quid ſi teſtes productos iudex omiſit interrogare: vel qd ſi eos nõ interrogauit ſecundũ interrogatoria data? Rñ. poterũt de nouo examinari, etiã poſt didicita teſtificata. Et eſt expreſſum in c. per tuas. extra, de teſtib. quia
37 nõ eſt qd̃ imputeẽ parti. † Quæro nunquid ad declarationem corũ, quæ prius dixerãt, poſsint teſtes admitti poſt didicita teſti-
38 ficata. Dic vt in glo. & in corpore eodẽ. Quæro, † nunquid de partiũ voluntate poſsint teſte admitti poſt didicita teſtificata?
k Dic vt per c. fraternitatis. extra, de teſt. per Io. And. in vl. q̃ſ.[k] qui dicit q ſic: quia illud eſt introductum in fauorem ipſarum partium. argumen. l. quod fauore. ſ. de leg. & l. ſi quis in conſcribendo. ſ. de pac. & hæc ſufficiant in hac auẽ. ſecundo modo lec.

sit differẽtia inter iꝰ ciuile & canonicũ, ſ hoc oĩno Ang. cõſil. cxlviij. incip. qõ. vertẽte in ij. col.

g ¶In illa inſtantia. vide in l. fi. j. tit. j.

h ¶Diuerſa. Vide qd̃ no. Bar. in l. Iul. verũ debitorẽ. in ij. col. de cõdi. inde. & ꝓ eũdẽ latè in ij. col. j. vi bo. rapt. & qd̃ ibi dixi.

i ¶Prior examinatio. Adde Bar. in l. q per ſalutẽ in fi. ff. de iure & Bal. in l. j. et in l. ꝓ hãc. de tẽpo. appe. & Bar. oĩno. ſ. in ea. au thẽ. verſic. quæro qd ſi publicatis.

k ¶In vl. qõ. Adde qd̃ no. Bar. in l. ꝓ hãc. in fi. de tẽpo. app. q & ibi dixi poſt Bart. in l. mariꝰ. de qõ. & q̃ dixi ī l. qdã. ſ. mulier de edẽ. Itẽ adde q̃ dixi poſt Bar. in l. ſi qs j. tit. j. Bal. hic in j. col. adde ꝓ Bart. hic ꝓſentata. de teſtibꝰ. & dicit Bar. ꝓ illũ tex. ī aud. gñaliter. in j. col. de epi. & cle. q cõſenſus partiũ facit ritẽ. p cedere vbi aliàs non poſſet. et q cõſenſus talis excuſat iudicẽ à pœna. & dicit Bald. in l. certi condictio. ſ. j. ſi cer. petat. qd̃ vbi vigore ſtatuti nõ poteſt probari, niſi p inſtrumentũ, & parte nõ cõtradicẽte fuerit probatum per teſtes valebit probatio.

1 ☞ *Subtrahenti inſtrumentum, non prodeſt habere illud cancellatum.*
2 *Qui probat inſtrumentum ſubtraxiſſe, facit contra ipſum plenam fidem. & num. 4*
3 *Qui habet inſtrumentum cancellatum quando præſumatur liberatus.*
4 *Probatio quod inſtrumentum furto ſit ſubtractum, an ſit neceſſe quod probetur tenor inſtrumenti.*

5 *Ad probationem ſeruitutis, an ſufficiat probare inſtrumentum furto ſubtractum.*

a ¶Si de poſſeſsione. De materia vide in l. Labeo. ff. de pac.

b ¶Inſtrumentum cancellatum. Vide in l. in fraudẽ. ſ. quoties. de iu. fiſ. Idẽ in lacerante inſtrumẽtũ ſcd̃m Bal. in l. in fraudẽ. j. ti. ij. & ibi ſingulariter per eum. De pœna lacerantis inſtrumẽtũ, vide Bal. in l. ij. & in aut. ibi poſita. ſ. de edẽn.

c ¶POMATES. ¶Ad ꝓbationem. Vide aliquid, ad qd allegeẽ iſta lex per Bar. cõſ. lviij. col. iiij. vol. ij. & cõſ. inſerto. in cõſi. Ale. lij. in iij. col. vol. iiij. & in cõſ. lvj. in vl. col. e. vo. & ꝓ Barb. cõſ. xj. col. x. vo. ij. & cõſ. xiiij. co. xij. vo. ij. & cõſi. xxvj. col. j. e. vo. & cõſ. xxxiij. co. ij. e. vo. & cõſ. xxxvj. col. xvij. e. vo. et cõſ. xxxvij. co. xij. e. vo. & conſil. iiij. col. j. & ſe. e. vol. et cõſ. l. col. vij. e. vo.

1 *Practica probandi negatiuam.*
4 *Negatiua quando poſsit probari.*
5 *Negatiua quando poteſt probari, an directè, an verò indirectè probetur.*
6 *Negatiua, quando eſt probabilis, quis debet eam probare.*
7 *Si reus aſſumpſit in ſe onus probandi, & non probauit, an condemnetur.*
8 *Clauſula non ſe adſtringens, quid operetur.*
9 *Quãdo quis uideatur ſe adſtringere ad omnia probãdum.*

Actor quod aſſeue.

d ¶Actor canonizata. vj. q. vl. actor. q ſem pervbi eſt ꝓſumptio cõtra negãtẽ, negans debet ꝓbare: vt not. In. ī c. cũ i iure. de of. de. et vide bal. hic ī fi.

e ¶Quę dicaẽ. Adde q negatiua eſt triplex. Vna dicaẽ q̃ cadit in plenã notionẽ teſtis: & iſta eſt negatiua facti inſtãtanei: vt q ego nõ ſum in tali loco: qa teſtis videt in tuitiuè locũ vacuũ, & q hoc intelligit q nõ ſum ibi ſemp. tñ intelligẽtia opus eſt: qa, vt dicit Philoſo. intellectus videt intellectus audit. Alia eſt negatiua, q̃ cadit ī ꝓſumptiuã notitiã: vt negatiua facti cõtinuꝰ: vt qa teſtis negat Titiũ hoc anno poſſediſſe: qa vidit ſolũ Seiũ hoc anno intrare, & exire, & fructus ꝓcipere: ꝓſumitur nõ habeat cõpoſſeſſorẽ. Itẽ in negatiua memoria nõ errat. Alia eſt negatiua, quæ non cadit in ſenſum teſtis: vt eſt negatiua, quæ nõ habet cõcomitãtiã certi loci, & tẽporis. In pria negatiua teſtes negãtes probãt vt affirmãtes. In ſecunda negatiua credit magis duobus affirmantibus, q̃ duobus vel decẽ negãtib⁹. In tertia negãtibus nõ credit̃. Primũ probaẽ in l. optimã. C. de cõtrahen. & cõmit. ſti. ſecundũ in l. diẽ proferre. ſ. ſi plures. ff. de arbi. & in c. j. de pœ. li. vj. Tertium probatur hic in iſto tex. & ſic vna eſt facili. ꝓbari teſtibus, alia impoſsibilis, alia difficilis. Et ita Inn. in c. cũ eccleſia Sutrina. de cauſa poſ. et propriẽ. & ꝓ Bal. in ſua margarita. ī v. negatiua.

f ¶Itẽ q hoc eſt. Adde q iſta eſt practi. Lõbardo. ſecũdũ Ang. ī ſ. hoc nobis. col. ij. cir ca fi. in auẽ. de her. & fal. quã ipſe ẽt ibi dãnat. et de d. prac. vide ꝓ Fel. in c. q̃ſi cõtra. co. v. v. ꝓbo. j. de ꝓb.

g ¶Poſsit ꝓbari. Adde

1 ☞ *Ad probandum quod probatum non releuat quis non admittitur.*

c ## Ad probationem.

[c] Inſtrumenta proſunt perfecta, nõ extraneis. Item articulus impertinens, nõ
1 eſt admittendus. h. d. Not. ex fi. q non debet probari, quod probatum non releuat† probantẽ vt hic contra ſ. de rei vẽ. l. ſi vt proponis. So. Illud eſt verum in milite minore, et eccleſia, vt ibi dixi: & ideo ſi fierent duo articuli. vnus, q emptor numerauit pro pretio pecuniam meam, alius q ego miles ſum, iſte articulus admittitur: quia adminiculatur ad cauſam &c.

Ad probationem.

Articulus, qui nõ adminiculatur ad cauſam, non eſt admittendus. h. d. in ſumma &c.

d ## Ctor.

[d] Ei, qui dicit, incumbit onus probandi, nõ ei qui negat. hoc dicit. Oppo. de l. nec codi cillos. infrà, de codi. Solu. Regula eſt quòd ei qui negat, non incumbit onus probandi. Fallit ibi. & caſus, in quibus fallit, glo. tua enumerat plenè in l. ij. ff. eo. &c.

Nouiter addita.

1 ☞ *Onus probandi incumbit ei, qui dicit.*
2 *Negatiua quæ dicatur.*

de hoc latè per eũdẽ Bar.& ibi Alexã.& mod.in l.in illa.ff.de verbo.obligatio.

a ¶Nõ se adstringens. &c.adde de hac clausula eũdẽ Bar.in l.circa.eo.tit.& in l.diu⁹. & ibi latè Ale.ff. de re iu. Ang. & Aret. & mod.in §.j.Instit. de hac.& Practi. Papi.in forma libelli.in rei ven.& in verbo, nõ se adstringẽs. per Ale.in l.is q reus. ff. de pub.iudi.et adde: q dicta clausula operaẽ,q si vnus istis deponit devno tpe, & ali⁹ de alio, q nõ dicunt singulares, et probant. Ita Do. de sanc.Gemi.in c.Abbate sanè.post gl.ibi de re iud.lib.vj.Item secundũ Ang.in l.in causis.C.de accu.& Alex.in l. libellorũ. ff.eo.tit.operaẽ q si i inquisitiõe,vel accusatione sit appositus locus,& tps,& non necessariè.si nõ pbãtur,nõ vitiaẽ.Itè operaẽ dicta clausula, secundũ Imo.in l.sicut nulla.ff.de re iud.qd si in libello actor petat decẽ,quę mutuauit iã sunt anni quinque,si postea testes deponant de mutuo facto iam sunt anni tres q actor obtinebit.& hoc refert & sequit̃ do.Mari.Soc. in c.significatib⁹ art. xij.versi.quarto q̃ro de lib.ob.quæ no. p practica.

☞POMATES.

b ¶Iubem⁹.Vide pulchrũ dictũ Ale.cõsil. lxxvij.col.ij.vol.j.in prin.& in ver corroborantur.& seq. & lxij.col.vij.eo.

☞POMABES.

c ¶Sciãt.Vide ad istã l.g.Ro.in cõsil.liij. in fin.& Cep.consi.vj. col.iij.& vide Fel.in c.prudẽtiã.§.vj. col. ij.& sequẽ.de off.dele.& pulchrè Ale. in l.iij.colũ.j. ad fi.J.de testa. Et dic q nõ so 7
lũ in criminalib⁹,sed etiã vbi petit pœna. reqrit̃ liqda ,pbatio eorũ,q̃ adducunt ad cõmissonẽ pœnę.Ita 8
ale.cõsi.xxxiij.co.ij. a
vol.ij'. & vide pulchra exẽpla ad hãc l. p ale.cõsi.xv.co.pe. in fi.vo.ij.et cõsil.lx xxix. colũ.ij. vol.ij Pau.de ca.cxcvij.& Alex.ccxj.vo.ij. vbi colligi põt ampliatio. & Ful. clxxiij. vbi loquit̃ in crimine falsi.

☞P. PAV.P.

d ¶Sciãt. Vide q pro ista regula cõsuluit Cõ.cõsi.cxxxiij.i.cs. visis denũcia. Et q i criminalib⁹ vnus testis nõ facit semiplenã ,pbationem, vide Ale.cõsi.cccclvj.i ij.

nec tẽpore,vel alia re nõ põt ,pbari, vt hic, nõ numeratũ,nẽ mutuatũ & similia.Sed si coarctareẽ:tunc probari posset:vt l. optimã j.de cõtrahẽ.et cõmit.stip.& ibi ostendam. Sed quęro†qñ põt ,pbari vtrũ probeẽ direcrè,vel indirectè. De hoc fuit semel Bononiæ vna magna cõtẽtio iter canonistas,quã ponit Io.An.in c.bonę memoriæ.extra de elec.in nouella. Breuiter dico,q si qdẽ negatiua est multũ coarctata,q põt ,pbari directò:qa cadit in sensum nostrũ, absq; alio medio. Directò eñ possum dicere. ostensa mihi manu tua video q nõ habes pecuniã in manu.vel possum dicere nõ video q habes nec possum ibi esse quin viderim:& eo dẽ modo nõ audio pulsare cãpanã, & hæc res nõ fœtet:& hęc res non est dura .& idẽ in similibus.secũdũ Dy.& Cy.hic & Ioan. And.in d.c.bonæ memoriæ. pro hoc optimè facit ff.de aur.& arg.leg.l.cùm aurum. & l.pediculis.Facit l.j.de eroga mili.anno. lib.xij. Facit pro hoc ff.de verb. signi.l.hæc verba.ille aut ille.vbi posito vno cõtrariorũ,de necessitate sequit̃ remotio alterius. Vñ de nocte rectè possum dicere, non est dies.& sensu percipit.Si verò nõ est coarctata loco,vel tẽpore;tunc nõ põt probari nisi per indirectũ:vt puta q tali die nõ fuisti in ciuitate Perusii, q ,pbabit̃ probando quòd illa die eras Romæ:vt j.de cõtrahen. & commi.stipu .l . optimam . Nunc quæro,quãdo† negatiua est probabilis, cui incumbit onus probãdi. Breuiter dico idem q in affirmatiua p omnia.Nã aut præsumptio est cõtra negãtẽ : & ei incumbit onus probãdi:vt j.de cõditionibus l. nec codicillos. Aut est præsumptio pro negãte,& ipse non debet probare,sed aduersarius:vt ŝ. de inoffic.testa.l.omnimodo.Aut lex nõ præsumit̃ nec pro,nec cõtra:& tũc onus ,pbandi incũbit ei,cui negatiua est cã intentionis suæ.Exẽplũ in ętate:vt l.si minorẽ. ŝ. de in inte.restit.& ŝ.eo.l.cũ te.lit̃ in pauptate , & diuitijs,vt l.si verò.§.q ,prei.ff.q satisd.cog. & idẽ in similibus.Vltimo quæro.quid est hoc dictum,q negatiua facti per rerum naturã ,pbari nõ põt.glo.dat duas solutiones , seu expositiões.Do. tenẽt primam. Cano. multũ laborãt circa positionẽ dictorũ verborum in d.c.donę memorię.Vltimo gl.remittit se ad no.in l.ij ff.e.& in l.cirea.eo.tit. vbi inter cætera†quærit de vna quęstione. quid si reus assumpsit in se onus probandi, & deficit,vtrum condemnetur actori. Gl. determinat quòd non , vt ibi patet . tamen †aduocati volentes effugere dubitationẽ dicunt in fine articulorum:non adstringẽs* sed ad omnia probanda;sed ad ea tantum, quæ facit̃ ad victoriam suæ causæ Sed cõtra prædictã determinationẽ opp.Imputat ei,q astringit se ad ,pbadũ,& nõ ,pbauit: vt ff.de instit.l.qui habebat.& extra,eo in c. licet causam. Aduerte,& nota, licet astrigẽs se ad probãdũ aliqd,eo non probato, sibi noceat in eo qđ intendebat probare nõ tñ sibi nocet in eo qđ qs nõ intendebat.Sed in quæstione ,ppolita in gl.d.l.circa reus,q pe tebat in seruitutẽ,astringit se ad probãdum ad hoc,vt ,pnũciet ingenuus.si nõ probet , nocebit ei in hoc: qa nõ ,pnunciabit̃ ingenuus:nõ tñ pronunciabit̃ seruus: & in hoc nõ nocet.Sed quęro, qñ qs videatur se ad-

st̃ ringere.Rñ.qñ qs proponit in vno articulo plura,quorũ vnũ venit ad qualificã dũ aliud:tunc videtur se adstringere ad oĩa probãda:vt d.c.licet causã. & d.l. habebat. in prĩ.Facit optime tex.in l.Fulcinius.§. ij. ff.qui.ex cau.in pos.eatur.Quãdoq; in vno articulo ponuntur plura, quorum quilibet per se subsistit, nec vnum per se qualificat aliud:& tũc si qđ istorũ probaẽ sufficit. nec videor me adstringere ad alia probãda:vi deor tñ accumulare plures causas, in qbus sufficit si vnã probo:vt l.edita.ŝ.de edẽ.Facit ff.de excu.tu.l.scire obortet.& no.p glo. extra,de renun.c.j.Et propter hoc,ne qs videatur se adstringere,est vtilis illa clausula,non adstringens se ad probandũ: vt dixi in l.diuus.ff.de re iud.Bar.

b VBemus. [b]Qui producit scripturas suspectas,debet ,pbare esse veras:aliàs vt falsarius puniet̃ iudicis officio hoc dicit &c. Additio noua.

1 §☞*De delicto corã iudice commisso quis punitur sine accusatione,ex officio iudicis.*
2 *Iudex causarũ ciuiliũ põt punire testẽ dicẽtẽ falsũ corã se uel falsa ĩstrumẽta ,plucẽtem.*
3 *Producens scripturã suspectam,non punitur ut falsarius.*

VBemus. Legitur duobus modis:Secũdũ primũ hoc d.Qui accusat scripturã vt falsam, & nõ probat,vt falsarius punit̃. h.d.secũdũ aliũ qui scripturas falsas producit p inquisitionẽ vt falsarius punit̃.h.d. Do casum in quo†qs sine acculatore punit̃;& idẽ intelligo de omni 1
delicto q corã iudice cõmittit̃:vt j.ti.j.l.nullũ. Dixi plenè in l.ij. §.si publico.ff.de adult. Et intelligo q punit̃ ex inqsitiõe,ex officio illius iudicis corã quo delingt:licet aliàs iurisdictionẽ nõ ha- 2
beret.†Vnde iudex causarum ciuiliũ potest punire testẽ dicẽtẽ falsum corã se,vel producẽtẽ falsa instrumẽta.vel acta falsificata:vt j.tit.j.l.nullũ. †Quæro,vtrũ ille q producit scripturã suspectã,puniat vt falsarius,eo ipso q nõ ,pbat eã verã.Tex.hic secũdũ istam lec.videtur dicere q sic.Sed intelligo q de falsitate debet cõuinci,aliter non posset puniti:vt j.proxi.Quæ autem dicatur scriptura suspecta,dic vt hic in prima glossa. 3

c SCiant. 'In criminalibus exiguntur ,pbatiões luce clariores.h.d.Facit iste tex.ibi:instructa apertissimis documẽtis.q maleficia possunt ,pbari p instrumẽta. Iac.de Are hoc disputauit,cuius disputationẽ hic refert Cy.Ego plenè nixi ff.ad Tur.in l.in senatus.ĩ prin. & habuisti gl.ŝ.ad leg.Aquil.l.contra negantem.

Additio noua. 1

☞*Maleficium quando posit probari per instrumenta.*

SCiant Cuncti. In criminalibus requirunt̃ probationes luce clariores. h.d.Opp.& videt̃ q quis condẽneẽ ex presumptionibus:vt l.si qs adulterij.j.de adult.dicit glos.q hic fallit. Tu dic q illud indiciũ facit ,pbationẽ luce clariorẽ:qa iudicem reddit certũ de adulterio.Secũdo op.qa dolus semp ,pbat̃ ex indicijs:vt ŝ.de dolo.l.dolũ.et sic nõ sunt ,pbationes luce clariores. Solu. eodẽ modo dico.ibi debet intelligi de indicijs indubitatis, ita q animũ iudicis reddãt certũ. Vltimò opp.dũ hic dicit,apertissimis documẽtis.& sic innuit†q maleficiũ posit probari per instrumẽta.cõtra l.iij.itẽ diuus.ff.de test.ibi:testibus : & nõ testimonijs esse credẽdũ.q apparet:qa debet examinari corã iudice: vt j.tit.j.aut.apud eloquẽtissimũ.Iac.de Are.disputauit istã q.q̃ etiã ponit Cy.hic.Dic Breuiter:Quãdoq; delictũ cõmittit̃ contrahẽdo;& tũc põt ,pbari p instrumẽtũ cõtinẽs cõtractũ:vt ff.de his q no.infa.l.quoniã.& ff.ad Turp.l.in senatus.[3]in prin. Dixi latè ŝ.de sacr.eccl. l. nemo martyres.& l.iubemus.Qñq; delictũ cõmittit̃ extra cõtractũ:& tũc aut volo ,pducere instrumẽtum ad ,pbandũ circũstãtiã delicti puta in accusatione de adulterio probãdũ matrimoniũ.in l.Aquilia ad ,pbãdũ dãnũ:& tũc potest produci instrumẽtũ, vt hic,& l.ex morte ŝ.ad l.Aquilią.& q ibi ibi notaẽ.& j.quorũ appel.nõ reci.l.ij. Aut volo probare ipsum maleficium principale,per instrumentum,& non possum:vnde si aliquis notarius rogatus à percusso quod scriberet quod Tius

col.Itẽ q didicita nõ ,pbent̃ p testes singulares,vide Pan.cõsi. xxxiij.in ij.co.Itẽ ad regulã q testes debẽt esse omni exceptione maiores,vide Io. de Anna.cõsi. xlix. Itẽ vide q ,p ista regula dicit Bar.i l. fi. ff.de i litẽ iurã Et habes vbi facit differẽtiã in agaẽ,p delicto criminaliter.Itẽ vide p regula istã⁹ legis, Ioã.de Anna.consil. lix.in j.col. vbi etiã an ,ppter p̃sumptionẽ i criminalibus qs possit cõdẽnari sup primo,vide latè are. in c.iij.loco in ij. col. et sequẽ.de ,pbatiõi. ¶In senatus. vide eũ dẽ Bar.& ibi Alex.i apo.& Bal.i l. cõtra negantẽ.ŝ.ad l.Aql. Oldr .in cõsi. cxciij.

Bal.& Abb.in c.cùm in ecclesijs.de maio.& obedien.

2 ¶Si tibi.Vnum no.de facili litigãtes repellunt̃ à testimonio,& ab accusando. Tex.est no.iij.q.v.suspectos.& coniurator,seu cõspirator, licet cõuratio sit laudabilis,secundùm Inn.in c.cum I.& A.de re iudica.quod dictum reassumpsit Bal.in c.j.§.conuenticula.de pa.iur.fir.

☞POMATES.

b ¶Etiã.Vide Ale.cõsi. cxxij.i iij.col.vo.iiij. & in cõsi.v.col.ij.vo. j.Ro.cõsi.vij.Feli.i c. j.de test.& in c.insup p totũ.e.tit.& in c.in literis.& Barb.i cõsi. a
l.col.viij.vo.j.et cõsi. iij.co.vj.vo.ij.& col. xiij.cõsi.xvij.et cõsi. xxxvj.col.xij.e.vol. ij.et Cepo.xiiij.Imo. cõsi.xxxv.co.v.et se. et cõsi.cl.co.iij.et cõsi. vj.co.ij.et cõsi.cxxxv.et anna.liij.in addi. ad eũ i cõsi.lv. col.ij. & se.& Ale.lxxviij. co.ij.vo.j.et cõsi.xciij.col.iij.vol.j. & v. col.ij.e. & Are.xiij. §.j.dub.col.vij.et xlj. & Pan.in d.c.in lris. & ibi ẽt Bal. & Ale. cxj.co.pe.iiij.vo.vbi ponit de teste affine. & Ang.cõsi. cxciiij. vbi loquit̃ in affine. & Ro.cõsi.cccc. vbi loquit̃ i familiari,& amico.& ccccl. vbi loqt̃ i teste cõsanguinei, q deponit super adulterio vxoris cõsanguinei.& Soc.xvij. vbi ẽt loqt̃ i materia adulteri,et qũo accipiat hoc ,vbũ domestici.& no. q tres testes domestici faciũt plenã fidem. Ita Ale.cõsi.v.inc.redẽptoris inuocato suffragio.in iij.col.in v. scdò rñdeo.vol.j.no. p gl.i l.iij.i ,vb.mris. in §.eiusdẽ.ff.de testi.

☞P. PAV. P.

b ¶Etiã.Limita istã l. qñ testis deponeret sup aliquo inseparabili, vt p Barb. cõsi. xxxvj.col.xj.vol.ij. Alb.in tract.de testi. in ij.q.principali. Hipo.de Mar. in singulari v. & in l.j.§. j. ff. de quæst.vide Com. cõsi.xxvij.inci.i Christi noĩe amẽ. Cũ adeo plenè. Et ibi ponũt q illi dicant̃ domestici,q in eadẽ domo habitãt, et ẽt operarij illius ,p quo deponũt.Et vide plenè de ista materia an domestici possint eẽ testes : & q dicant̃ esse testes, quæ habes in Bertac. in verbo,domesticus.col.ij.

c ¶Domesticæ.Quid in vxore, & viro,an posit vnus eẽ testis ,p alio,vide Imol.i l. si cũ dotẽ.§.fi. fi. marit⁹. ff.sol.mat. & dicit q dicunt̃ suspecti ad de ferẽdũ testimoniũ, et ad iudicãdũ in cã l.alterius p̃senti.§. fi. hic alle.et qđ habeẽ in c. gaudemus.de diuor. & adde Bar.in l. q te stiũ.§.j. in fi. de testi. & adde q ille q stat cũ illo, pro quo testi

tius percussit talem:tale instrumẽtum non probaret.d.§.item diuus.

De testibus. Rubrica.

LEX I.

Stibi. [a]Status alicuius non solùm per testes,sed etiam per instrumẽta probatur.h.d.super verbo non sufficiunt.s.legi. quę vo luit probationes fieri p omnia genera &c. Additio noua.

Stibi. Non solũ testibus , sed alijs probationibus potest probari ingenuitas.Opp.ista litera innuit,q Imperator loquebatur reo,dum dicit:defende. ergo rei non incũbit onus:vt l.actor.ŝ.ti.j. hic dicit contrariũ:quare malè. Huius timore est facta gl.j.quę legit hanc l.duobus modis.Primò vt loquatur in reo,qui sponte onus probãdi in se assumpsit. vel erat in quasi possessione libertatis mala fide. Secũdo modo legitur in actore:& tunc exponit̃ tex.defende.i.age eo quod controuersia fit.s.resistendo.Simile in l.nõ solũ.§.si status.ff.de procu.& si pars hære.pet.l.permittendũ.Opp. dicitur hic soli.cõtra:imò p testes põt ,pbari ingenuitas:vt ŝ.ti.j. Sol.expone soli.i.solummodo. Vel dic secundò soli testes non sufficiunt.Vel dic tertiò secũdũ glo.& hoc no.soli testes nõ sufficiunt,nisi reddant sufficientẽ causam sui dicti.dicam j.l.iij.Contra hoc op.gl.in aut.vt liceat ma.& auiæ.§. quod autẽ nobis.de cõdi.& demon.l. cũ tale.§.falsam.in aut.de san.epi.in prin.So.Te neẽ reddere rationẽ sui dicti, si interrogat̃: aliàs non,vt in contrarijs.præterea aliquæ ex illis ll.nõ loquunt̃ in teste:sed in testatore,in quo est probatio voluntatis.d. §. falsam. & ff.ad Trebel.l. quia poterat. Barto.

LEX II.

Tiam. [b]Testimoniũ p̃sonę domesticæ [c]nõ valet. h. d. Quæro,quæ dicantur personę domesticæ.Quidam dicunt,personæ quæ alijs sunt subiectæ:vt filius,seruus adscripti tius:& similes.de qbus habuistis in l. præsenti.§.fi.ŝ.de his q ad ec.cõfu.Alij dicũt aliter,q domestici dicũẽ,de qbus habemus in l.respiciẽdũ.§.furta domestica.ff.de pœ. Sol.Tu dic de hoc vt no.extra,eo.c.in literis.per gl.& Inno. Addita nouiter.

§☞*Domestica persona quæ dicatur.*
Officio iudicis relinquitur,quando persona domestica admittitur in testem.
Vir & uxor dicuntur personæ domesticæ.
Domestica persona contra aliam domesticam,quãdo admittitur in testem.
Familiaris si desinit esse familiaris,quando testificetur.
Mutatio conditionis testi,quando attendatur.
Si ex duobus testibus contra me procurauit ut unus accusaretur,mihi non proderit.
Idem si alterum percussit.

Etiam. Domestica persona nõ est idoneus testis. Gl.quærit quæ dicatur† domestica persona.Dicit glo.q ponit ŝ.de his qui ad eccl.confu.l.fi.§.fi.Certè ibi

ponuntur quędã personæ conditionate,& obligatę:vt sunt adscriptitij,& similes.Sub dit gl.& ff.de pœn.l.respiciendũ.§.furta.de quæst.l.pridẽ.j.qui accu. non posl.l. pe. Ex istis probaẽ q domestici dicuntur omnes habitantes in eadem domo,& familia: verũtamen hoc determinatur per c. in literis. 2
extra eo.q posset†esse persona domestica d
tantæ authoritatis,& dignitatis , q eius fides non reprobareẽ.quod satis placet.Hoc relinquendũ est officio iudicis,qui inuestigabit de conditione personæ & qualitate: vt ff.e.l.j.in fi.& ff.de quæst.l.j.§.j.& ibi no. 3
†Quid in viro & vxore?Gl. determinat q sunt domesticę personæ.Pro qua facit tex. in l.quicunq;.j.de re mili.li.xij.ita tenent omnes.†Quærit gl.vtrum persona domesti 4
ca admittatur contra aliam personã domesticam,altero contradicente.Glos. respondet & bene,quod sic:quia hoc est inductũ in fauorẽ extraneorum:ideo non debet in eorum lęsionem retorqueri.quod intellige si erat sola ratio domesticitatis: quia si erat alia,secus:puta si erat filius vel alia persona infra gradus posita.facit j.eo.l. parentes.& j de quæstio.l.seruos.& ff.eod.l. lege Julia.
5 †Quęro[d] ,si aliquis erat [e]meus familiaris, d
tempore celebrati contractus: & tunc non e
est,vel econtra tunc non erat , & nunc est: an poterit esse testis. Pro declaratiõe istius quæstionis dic:Quandoq; cõditio,seu qualitas testis mutatur absq; aliquo facto partium:tunc inspicitur conditio testis,qualis est quando deponit l.notionẽ.§.instrumentorum.ff.de verb. sig. Quandoq; conditio testis mutatur facto partiũ: & tũc ei, cuius facto cõtingit mutatio,talis mutatio nõ potest prodesse.ff.de quæst.l.j.§.si seruus.quã tũ verò ad aliud est idẽ:vt ŝ.dixi q inspicit tẽpus,quo testis deponit.Nunc ad propositum,si ille,qui erat meus familiaris,nũc desinit esse facto meo ad hoc destinato , non posset esse testis pro me:hoc aũt probaẽ ex 6
cõiecturis.†Itẽ dico,si ego videns q cõtra me erant duo testes tãtũ,q sciebant veritatem:procurauì q accusarenẽ de eodẽ delicto:& sic participes criminis nõ admittent̃ vt testes:vt j.e.l.qm̃ liberi. Et certè hoc mihi nõ ,pderit, si facto, & opa mea cõtingit, argumẽto,imò quia si casus ff.de quę.l.j.§. 7
cũ qs.†Idẽ dico,si ego pcusi vnũ testẽ, ad hoc vt tanc̃ inimicus nõ posset contra me testificari:vt extra eo.c.directo.Si verò mutatio contingit absq; aliquo facto meo ad hoc destinato , vt qa famulus recesit à me sua sponte:tunc poterit testificari:quia desinit esse domesticus.Casus est in l.j.§.idẽ numio.ff.de quæst.prædicta vera,nisi remanere alia causa impediẽs,vt si manumisi seruũ meũ:certè licet desinat esse domesticus remanet ratio iurispa.quę eũ repellit à testimonio,vt j.de quæst.l.seruos non solũ.Bar. e

§☞*Sola attestatio quæ dicatur.*
Testes non publicati non tenent,nec probant.& nu.9.
Testis quando teneatur reddere causam dicti sui,& nu.14.
Testis debet deponere per alterum ex censibus corporeis.
Dictum testis sine iuramento quando non potest imputari parti cui nõ iurauit,facit semiplenam probationem.

a ☞ POMATES. ¶Reddit rõnẽ. An & qñ testes teneantur reddere rationẽ dicti sui, & qualis esse debet, vide Feli. in c. causam. in ij. col. & seq. p ix. col. j. & maximè in iij. col. ver. fallit ij. vbi ponit de hoc dicto ī rub. de test. & Ale. cxxxvj. co. iij. vo. j. & co. v. & pe. co. & vide Ale. cõ. lxxx. col. ij. vo. ij. & cviij. co. iij. eo. & cliij. co. ij. eo. & ccl. co. ij. eo. xviij. co. iiij. vo. v. vbi ponens pulchrũ exẽplũ dicit q testis deponẽs sup eo q est iuris, vel ſ quo multũ laboret rario intellectꝰ, nõ ꝓbat nisi etiã nõ interrogatus reddat rõnẽ dicti sui. & aliquid per Bal. cõsi. clxxxj. in iiij. parte. et Fel. in c. ſicut. col. iiij. de re iu. & col. xx. & seq. & Barb. cõsil. iij. col. x. ad fi. vol. ij. & col. xij. ad fi. cũ seq. et col. xvj. & Car. ſlo. in cõſ. xxv. & illud qđ dicit Bartol. hic post Inn. q testis de domi nio debet reddere rõnẽ dicti sui, etiã nõ ī rrogatus, extẽde, vt ꝓcedat, q nõ ꝓbabit ſi deponat reddẽdo rationẽ qa vidit, & audiuit: ſecũdum Imol. maiorẽ in l. ſciẽdũ. in x. colũ. ff. de ver. obl. quẽ ſequit Imol. minor. Ale. cõſi. ccxcix. Ici. excellẽtiſſime dñe vicarie. in ij. vo. Vide etiã ad hęc eũdẽ Ale. cõſi. x. pen. colũ. in ij. vol. cõſi. cxlviij. in j. col. & cõſi. ij. in ij. co. vol. ij. & vide etiã in c. q tuas. col. ij. de test. et Cep. cõſ. xxviij. colũ. penul. de testibꝰ. et vide Bar. cõſ. xc. co. j. & ī cõſi. c. col. ij. ad fi. & cõſil. cviij. & ſe. & Barb. cõſ. viij. vo. j. et cõſ. xxix. co. xviij. e. vol. Not. etiã q testis in crminalibꝰ tenetur reddere rõnẽ dicti sui etiã nõ interrogatus. aliàsnõ valet. Ita. ale. cõ. xv. co. iiij. vo. j. Et vide Ale. cõſ. xlv. co. ij. vo. ij. & Pan. in ca. consuluit. de appella Vide Are. cõ. lxxj. colũ. ij. ad fi. & xxxviij. col. fin. & Alex. in l. j. in prin. ff. de ope. not. nũ. & Car. cõ. cxxiij. colum. j. & cxxvj. aliàs xxv.

b ¶Et signa glo. Similis gloſſ. in c. cũ causam. in iiij. glo. eod. ti. ↠P. PAV. P.

b ¶Et signa Gl. Iſtam regulã q non teneat testis aſsignare rationẽ nõ interrogatus, limita duodecim modis, vt per Iaſ. in l. cũ hi. ſ. vult igitur. ff. de tranſactio. quem vide omnino. Vide de materia Alexan. in l. prima in princip. in vltima colum. ff. de ope. not. nunci. ſed ſi interrogatus non aſsignat rationẽ nullam præſumptionem facit. Vide pro limitatione materiæ Bart. conſil. cx. Item quòd ratio ſit illa quæ dic. ſuſtinet, quãdo eſt bona, licet dictũ ſit ſcriptum & contra. Et quod non debeat eſſe eadem cum dicto. vide Iaſ. in l. fin. ff. de offic. procu. Cæſar. in ij. notab. vide quæ habes in verbo, teſtes deponunt & qualiter. in vlt. char.

6 *Dictum religioſi ſine iuramento, facit præſumptionem.*
7 *Dictum teſtis non examinati coram iudice, facit fidem, quãdo parti non poteſt imputari.*
8 *Dictuum teſtis etiam ſi non ſequatur ſententia. valet.*
10 *In actis non requiruntur teſtes.*
11 *In publicatione teſtium, non requiruntur teſtes.*
12 *Notarij quando reſtituunt libros officialibus communis, ut aſsignent ſucceſſoribus debent cartas, ubi ſunt teſtes nõ publicati, ſigillare.*
13 *Teſtes quãdo poſsint per alium iudicem publicari.*

LEX III

SOlam. Atteſtatio ſola legitimis admíniculis nõ fulcita nõ ꝓbat. h. d. Quęro, quę dicat ſola atteſtatio. Gloſ. ponit hic multas expoſitiones. Prima eſt ſolã: qa teſtis nõ iurauit. vel ſolã: qa non interfuit iudex. Iſtas duas no. vel ſolã qa iudex poſtea nõ dedit ſententiã. vel ſolam: qa nõ eſt ſecuta publicatio. † quod tene menti qa teſtes nõ publicati nõ tenent, nec ꝓbant, vt vidiſtis: vt l. ſi. j. de re iu. vel ſolam: qa non reddit rationem[a]. Dicit gl. ſi fuit iterrogatus: † qa ſi non eſt ínterrogatus de ratione, nõ tenetur reddere. No. & ſigna glo. [b] Inn. hoc pertractans multũ ſubtiliter extra, eo. c. eum cauſam. dicit q iſtud eſt verũ quãdo teſtis depoſuit aliqd quod poterat percipi ſenſu. Verbi gratia, teſtis depoſuit qđ Titius numeraverat Sempronio cẽtum. ſi nõ interrogatur de cauſa ſcientiæ, ſufficit: qa numeratio poteſt percipi ſenſu, vt per viſum. Sed ſi depoſuit ſuper eo quod ſenſu non percipitur, dictũ eius nihil valet: niſi reddat rationẽ dicti per ſenſũ corporeum. Exemplum: teſtis dicit q Titius eſt dñs talis fundi, niſi reddat rationem, nihil ꝓbat. Nã dñium eſt quoddam ius, quod nõ percipitur ſenſu. Debet ergo dicere: quía vidi q ipſe emit: [d] vel vidi eum poſsidere à tempore dictæ emptionis per decem annos: vel vidi eum ſpecificare talem rem, vel lapillũ, vel denarium in litore maris inuenire, & ſimília, quæ per ſenſum percipiuntur. Ad q cõſueui inducere † quod teſtis debet deponere per ſenſum. j. eo. l. teſtium. ff. de teſt. l. q teſtamento. §. fi. de his quę in teſt. delen. l. j. in prin. aliàs enim ſi per ſenſum corporeũ non deponeret, eſſet magis iudicare quam teſtificari. &c.

Additio noua.

SOlam. Dictũ teſtis ſine iuramento nullius eſt momenti. h. d. Hic videtur caſus, † q dictum teſtis ſine iuramẽto nõ facit ſemiplenam probationẽ, ita quòd ex eo poſsit deferri iuramentum. Quod apparet: quia dicit, nullius eſt momẽti hoc eſt verum, ſi parti poteſt imputari cur eum nõ facit iurare: alias ſecus, vt dixi vobis in l. ad monendi. ff. de iureiuran. † Dicit etiã Inn. q dictũ religioſi facit præſumptionẽ, etiã ſi ne iuramento: vt in c. nuper. extra, eo. & hęc de prima lectura. Secundũ ſecundam hoc dicit. Dictum teſtis non examinati corã iudice, nullius, eſt momenti. Ex hac lectura habes † quod examinatio facta ab alio quã à iudice, nõ facit ſemiplenam probationẽ. quod apparet, quia dicit nullius momenti. Quod itellige, ſi poteſt parti imputari, cur eos non fecit examinari coram iudice: vt dixi in d. l. admonendi. Tertio modo legit, dictum teſtis, ſi non ſequatur ſententia nullius eſt momẽti. hoc intellige vt habeat paratam executionem, ſicut ſentẽtia vel vim ſententiæ: ſed bene † valet: quia etiã in alio iudicio probat, vt l. cùm antea. ſ. de arbi. j. eo. l. ſi. Secundùm quartã lect. hic ſola partis atteſtatio nullius eſt momẽti. Differ hęc lectu. à ſecunda: quia hæc loquitur de atteſtatione partis illa de atteſtatione teſtis. Quinto modo legitur, & hæc ſolennis lectu. breuiter hoc dicit. ¶Dictum teſtium publicatum, non ſecuta ſentẽtia, nullus eſt momenti. Quæ eſt ratio huius? Dicit gloſ. quia licet tabellio ſcripſerit: tamen illa ſcriptura non habet teſtes: ideo non facit fidẽ. donec coram teſtibus recipiatur. Iſta ratio non videtur vera: quia † in actis non requiruntur teſtes. l. in donationibus. de dona. & exta, de prob. c. quoniã cõtra falſam. ſed j. dicam. Secundò opp. gl. ad ſeipſam, nonne eo ipſo quod notarius ſcripſit dicta teſtium ſunt publica. Dicit glo. quod non, niſi ſcribatur coram iudice, & teſtibus. l. iij. §. idem. ff. eo. In eo quod dicit, coram iudice, dicit verum: vt ſ. in ij. lect. & probatur j. eo. titu. authen. apud eloquentiſsimum. In eo verò † quod dicit coram teſtibus, non videtur verum quia in actis teſtes nõ requiruntur vt ſ. dixi. Intellige glo. quod hoc debet fieri coram teſtibus, nõ tamẽ eſt neceſſe quòd ſcribatur in actis: vt iuribus in contrarium allegatis: ſed examinatio ſit in ſecreto: ideo requiritur publicatio. [e] Contra hoc opponi. iuramentum teſtium accipitur in puplico: & tunc teſtis videtur deponere. j. eod. l. ſi quando. Ad quid ergo alia publicatio eſt neceſſaria. Reſpon. quando teſtis iurat: tũc videtur deponere, l. in ſecreto iudici. d. l. ſi quãdo. & l. nullum. & aliud eſt nam ſi proderet iudex tale ſecretum, incideret in crimen falſi. l. j. §. is q. ff. de fal. vnde licet inſtrumẽtum ſit publicũ, & faciat fidem, q teſtes hęc dixerũt, illud inſtrumẽtũ eſt ſecretum, nec poteſt manifeſtari. De neceſsitate ergo requiriẽ nouus actus publicatiõis, per quẽ actus, qui erat ſecretus, fiat publicatus. & notorius. & ideo tex. in auẽ. eo. § . quia verò. illam publicationẽ appellat aperturam, vel manifeſtationem. Et ideo † notariꝰ quãdo reſtituũt libros officialibus communes: vt aſsignẽt ſucceſſoribus ſuis illas chartas, vbi ſunt dicta teſtium non publicata, claudunt illas chartas, vel cũ filo, vel cũ cera, quaſi illud debeat eſſe ſecretum. Quæro, † nunquid per alium iudicem poſsit publicari: vel debeant iterum examinari. Gloſſ. dicit quod non. Vide gloſſ. puto quod ab alio iudice coram quo dicta teſtium fidem facerẽt, illa dicta nõ publicata poſsint publicari. hoc videtur expreſſum extra eo. c. cõſtitutus. in prin. Pro hoc l. ſi. j. eod. vbi facit mentionẽ de dictis teſtium, etiam abſq; publicatiõe. & quod hic gl. dicit, nõ facit fidẽ corã alio iudice: intellige anteq̃ publicetur. Sexta lec. eſt ſecũdum quam. h. d. Dictũ † teſtis non reddentis ſufficientẽ rationẽ ſuæ cauſæ, nullius eſt momẽti. Op. gl. de l. cùm tale. §. falſam. ff. de eõdi. & demõ. Non ſoluit. Dic ibi loquitur in teſtatore deponente, in quo eſt pro rationevolũtas: ideo falſitas cauſę non attẽditur. quæ ratio ceſſat in teſte. Quærit gl. quid ſi teſtis nõ reddit cauſam, quia nõ fuit interrogatus. Gl. dicit, valet dictũ ſuũ. Inn. extra eo. c. cũ cauſam. dicit, q hoc verũ in his, quæ poſſunt ſenſu percipi: vt ſi teſtes deponeret, q Titius percuſsit Seiũ: licet nõ dicat ſe vidiſſe, vel nõ reddat aliam cauſam, valet. Sed in his[a], quę ſenſu nõ percipiunt, vt ſi teſtis deponat Titiũ eſſe dominũ, non ſtatur dicto eius, niſi reddat ſufficientem rationẽ, quæ ſenſu percipiat. Idem dicit Spe. in tí. de teſte. Qualiter autem debet intelligi, q dictum teſtis, debet cõcludere per aliquod, quod percipiat ſenſu. dixi vobis in l. de ætate. ff. de mino. Tetigi etiam aliquas pulchras quæſtiones in l. j. ff. ſi cer. peta.

Additio noua.

1 ☞ *Amicus pro amico an poſsit teſtificari, ſtatur arbitrio iudicis.*
2 *Subditus quando admittatur pro domino ad teſtificandum.*

EOs. Teſtis debet eſſe remotus à gratia, & timore. h. d. No. quod dicit, fidẽ religioni iudiciariæ. & ſic fides eſt facienda iudici: vt l. lecta. in fi. ff. ſi cer. pet. Et iſta eſt probatio ad fidẽ, qua iudex adducitur ad credẽdum. Circa primũ dicit hic, quod teſtis debet eſſe remotus à gratia & timore. Quęro vtrũ amicus poſsit eſſe teſtis pro amico. Et videtur q nõ: vt l. iij. in prin. ff. e. Pro hoc facit hic tex. qa eſt dubium ne gratificaret amico. Breuiter puto † q poſſet eſſe tãta amicitia, & talis perſonarũ cõditio, q amicus à teſtimonio repellere: tur, vel ſaltẽ eius fides minueret. hoc aũt ſtabit in officio iudicis vt l. iij. §. j. ff. e. Secundò quæro, dicitur hic, potentiæ. vtrũ † ſubditus vni cõmunitati, poſsit eſſe pro ea idoneus teſtis? Gl. in l. idonei. ff. eo. tenet q nõ. Pe. hic contrariũ dicit. Veritas eſt q nos debemus inſpicere iſtũ teſtẽ: oportet eñ q cõditio teſtis ſit talis, q poſsit præponere veritatẽ potẽtiæ. modò eſſet poſsibile, q perſona cõitatis eſſet ita iuſta, q nollet q diceret aliud cõ veritatẽ: tunc ſtatim putarẽ ſubditum admittendum. Ita intellígo dictũ Pet. quod probatur hic. poteſt enim liberè dícere veritatẽ. Sed ſi dñs eſſet malus homo, putarẽ eũ admittendũ nõ eſſe. Iuſtus eſt enim metus tyrãni, & cuiuslíbet, q alteri præeſt, ratione alicuius iuriſdictionis. Poteſt enim eſſe terribilis: vt j. ſi rector prouinciæ. l. j. et ff. ex q. cau. in poſ. e. l. Fulcínius. §. qd ſit. In dubio dícerẽ ſubditũ nõ eẽ admittẽdũ: vt l. idonei. ff. e. cũ ſua gl. Bar. illuminator iuris.

PArentes. Quid de fratre ꝓ fratre, pleniſsimè examinaui hoc, & eius materiam in l. qui teſtamento. §. j. ff. de teſta. &c.

Additio noua.

1 ☞ *Parentes dicuntur in infinitum.*
2 *Parentes, & liberi, an poſsint inuicem eſſe teſtes pro ſe.*
3 *Si filius procurator alterius agat, an pater poterit teſtificari pro eo.*
4 *Frater quando admittatur pro fratre, vel contra fratrem in teſtem.*
5 *Coniunctus poteſt teſtificari inter pariter coniunctos.*

PArentes. Op. de l. etiã. ff. de prob. Gl. j. dicit ſpeciale in ætate ꝓbãda. nec tñ ei facit plenam fidẽ: vt j. no. Itẽ eſt ſpeciale in ꝓbãda cõſanguínitate, & cauſa matrimoníj: vt extra eo. c. ſuper. Secũdò op. ff. de teſta. l. qui teſta. §. per cõtrarium. Solue vt in fi. gl. † Pro declaratione l. & gl. primò quæro, quomodo accipiantur parentes. Gl. dicit ſuprà à patre in infinitum, & infra liberi. Quæro vtrum ſit differentia, ſi ſint liberi in poteſtate, vel non? Glo. hic dícit q non. Contra hoc videtur. ff. de fal. l. de eo. & l. impuberem. §. j. Difficile contrariũ eſt: ſed dícit gl. ibi loquiẽ in notario adhíbito ad ſcríbẽdũ, in quo diſtínguit. aut eſt in ptãte, aut non: vt ibi patet. Ratío: qa aſſumíẽ vt publica ꝑſona, cuius fides eſt iam approbata: vt l. j. ff. de offi. præſe. præto. Itẽ, qa ſcríptura non probat per ſe ſine teſtíbus. vt in auẽ. de inſtru. cau. & fide. §. oportet. hic verò loquítur in teſtificante. Quæro † vtrum parentes, & liberi, poſsint ínuícem eſſe teſtes pro ſe. Glo. dícit q nõ: vt ff. eo. l. teſtis ídoneus. & l. ij. ſ. eo. Circa hoc eſt aduertendum. nã gl. ff. de teſta. l. qui teſtamento. §. j. vídetur facere alíquam differentíam ínter parentes & líberos. nam líberi nõ poſſunt eſſe teſtes pro paręti a bus, vbi alíquid eis quæreretur: ín alíjs caſíbus ſic, vt j. díceẽ in príma gl. quod intellígit Ia. de Are. vt puta, ſi alíeno nómine eſſent in iudício. Parẽtes verò nõ pñt eſſe teſtes pro líberís, vllo modo. & ibi ſubíungíẽ in gl. cũ pater plus díligat fíliũ, cp̃ fílíus patrẽ. & ſecundum hoc non eſt mírandũ, q ſi fílíus eſſet procurator alícuíus, pater non poſſet eſſe teſtís, vt ibí ínnuíẽ. Quod intellígo verũ, ſi ínſtrumentũ eſſet fiendũ ſuper alíquo facto, vel dícto fílíj: aliàs ſecus arg. l. quæſítum. ff. de ín ius vo. & quod ibí not. & ff. de obſequíjs. l. licet. §. honor. aliàs fin. Quæro, dícítur híc, volẽtes. ad quos refera 4 tur. Dic vt in gl. † Quæro, quíd in fratre: vtrum admíttatur pro fratre, vel contra fratrem? Gl. híc dícít q ſic ín cíuílí, nõ autem ín crímínalí: vt l. lege Iul. ff. eo. Contrarium íbí vídetur notarí. Breuíter tenenda eſt opí. gl. quía omnes tenent q ín cíuílí admít b tatur. Quod íntellígo, níſi repellatur ratíone domeſticítatís: vt l. ij. ſ. eo. vel nímís íntẽſæ benívolentíę, vel amícítíæ. vt ſ. proxí. díxí quod eſt ídícís arbítrío relínquendum. Pet. intellígít, níſi ſit ín eíuſdẽ poteſtate, ſecundũ gl. híc. Et eſt ratío: nã cũ vídeatur eſſe eadẽ perſona cũ patre, q eí ímperare põt ſícut perſona patrís eſt ſuſpecta, íta perſona fílíj. In crímínalí verò frater nõ poſſet eſſe teſtís pro fratre: quía requíruntur probatíones luce clarióres: vt ſupra tít. j. l. fi. Item, quía vídetur cauſa propría, cùm íníuría facta vní fratrí, reſpícíat etíam alterum fratrem: vt l. lege Cornelía. ff. de íníu. & ídem puto ín cauſa ſtatus: vt l. j. cum ſequen. ff. de líbe. cauſa. Quæro, quíd ín ſocero & genero? Glo. dícít, ídem: vt ff. eodẽ. l. teſtís ídoneus. Quęro, vtrum † vnus coníunctus poſsit eſſe teſtís ídoneus 5 ínter duos pariter coníunctos. Certè ſic: vt l. non ſolum. §. j. ff. de rítu nupt. Et ſic pater poteſt eſſe teſtís ínter duos fílíos. Pro quo ff. de quæſtío. l. extraneo. & j. de quæſtío. l. hoc quod placet. ín fi. vbí ſeruus torquetur ínter duos domínos. Barto.

NImis graue. Non debet ínítium probatíonís aſſumí de domo aduerſarij. h. d.

Additio noua.

1 ☞ *Exhibeo quad modis accipiatur.*

NImis graue. Non cogítur quís contra ſe de domo ſua producere. h. d. Op. perſonæ domeſticæ ad petítionem aduerſarij coguntur ferre teſtímonium: vt ſ. eo. l. ij. & quod ibí no. Et ſic quís cogíẽ ínuítus exhíbere teſtes de domo ſua. Huíus tímore dico q hæc lex poteſt 1 intellígí pluríbus modís. Primò debes ſcíre, † quòd hoc verbum exhíbeo[b], quandoq; aſſumítur pro alímentorum præſtatíone: vt ínfra eod. l. quoníam líberí. ſecundo reſpon. Et ſí velles íta aſſumere híc, díceretur quod quís cogítur exhíbere. í. alímentare teſtes. quí contra ſe producuntur ílle, quí producít. ſed hoc non placet. Secundo modo accípítur exhíbeo pro manifeſtatíone: vt ín toto título ad exhíbendum. & ſecundùm hunc modum debet hæc lex intellígí duobus modís. Primò ín hís, quí admíttuntur ad teſtímonium volentes, non ínuíti. de quíbus loquítur l. Iulía. ff. eod. Nam ſi ego dícerem aduerſarío, facías quòd tales conſanguíneí veníant, quòd poteſt hoc facere. & ſic exhíbeas míhí probatíones: certè ad hoc non cogítur, ſed ípſemet debet hoc ſíbí procurare. Secundo modo poteſt intellígí de quíbuſdam teſtíbus: & quía dícebat fortè actor de eís ſe non recordarí bene, petebat cogí eum vt exhíberet nomína eorum: certè hoc fieri non debet: quía nímís graue eſt. faceret tamen quòd ſi peteret exhíberí quaſí totam famílíam, vt recognoſceret ípſe quos vel- let ín teſtes producere, quòd audíretur: vt l. cùm ſi exhibuíſſem. §. íj. ff. de pub. Oppo. ſuprà, de aſſeſſo. l. ſi poſt. Dícit glo. il-

a ☞ nẽ. Ita Bal. in l. in bonę fidei. col. iij. verſi. itẽ ſ̃ri ſ̃. de reb. cred.
¶Sed in his. Qñ teſtis, ẽt nõ interrogatus, teneaẽ reddere rationẽ dicti ſui, vltra al. ꝓ Ale. ſ̃. in ꝓcedẽti lec. vide ꝓ Are. et Feli. in d. c. licet cãm. & p eũdẽ Ale. ī cõſ. xv. co. iiij. ver. & nõ ſunt duo. ī j. vo. et ibi q te ſtis depoñs in crimínalibus nõ interrogatus, teneẽ reddere rõnẽ ſui dicti. alle. Salí. in l. ſi. ſ̃. ti. pxi. Et alios caſus in qb⁹ teſtis ẽt nõ interrogatꝰ tenẽ reddere rõnẽ dicti, vide p eũdẽ Ale. in cõſi. lxxij. col. fi. in fi. in e. vol. & in cõſi. cxxxvj. col. iiij. et ſe. & in cõſ. cxlj. col. pe. verſi. Gaſparlañ. eo. vol. & in ij. vol. conſi. x. colum. fina.

b ¶Verbum exhibeo. Adde exhibere propriè ſecretũ habere. & vide ff. ad exhi. l. ij. & de líb. ho. exhí. l. iij. & de tab. exhi. l. locũ. ſ. qd ſit. Itẽ exhíbere, idẽ eſt qđ cedere. ff. de lega. j. l. ſi res obligata. ſ. pe. Itẽ aliqñ exhíbere, idẽ eſt quod reducere. ff. mã. l creditor. ſ. ſi inter maritũ. Itẽ accípitur aliqñ ꝓ probare. l. j. C. de ædi. ac. in gl. & ibi Azo in ſum. ſ. itẽ repellíẽ emptor.

c ¶Cauſa ſcientiæ. Adde Bar. in l. j. ff. ſi certum peta. & adde ſingu. Barto. in cõſi. incip. Maſiolus. aliàs quidam nobilis Maſiolus. el. 1. Qualis autem debeat eſſe cauſa, vide per Bart. in l. ſi. de offi. procu. cæſ. Et de prædicta vide in cap. ſi quando. de reſcrip. & Bar. in l. j. in princip. & ibi per doct. de no. oper. nunci. Et adde pro hoc quod alleg. Barto. hic, dicit Innocen. in cap. cùm oporteat. de accuſa. quòd ſi teſtis de ponat quem eſſe infamem, debet etiam non interrogatus, allegare rationẽ, vel cauſam: quia in famiam non percipitur ſenſu, ſen iuris intellectu. Et in materia dicit Bald. in l. præsbyteri. ſuprà de epiſco. et cler. quid ſi ſint duo teſtes, quorum vnus reddit cauſam ſui dicti, & alius etiam non interrogatus, non reddit, q magis creditur teddenti cauſam. Vnũ aliud dixit in ca. j. de controuer. inueſti. q id quod dicimus vnũ teſtem facere ſemiplenam proba nem. l. admonendi. de iureiur. illud eſt verum, ſi cauſam allegat, etiam non interrogat. Adde qđ no. Bald. in l. ſi non ſpeciali. C. de teſta. & no. Barto. hic. adde quæ not. Bald. in l. couenticulam ſuprà de epiſc. & elec. & maximè in fin. pen. col. licet hoc in probatione famę, vt dixi in ſ. tormenta. & de materia vide Bald. & Ange. poſt. gloſſ. in l. cùm hi. ſ. vult ergo. de trãſac. & plenè inno. in d. c. cauſam. & vide etiã Bal. in l. edita. ſ̃. de edẽ. in xxxij. col. vbi Bal. ipſe ponit in ma teria vnum bonum dictum de teſte, vbi etiam dicitur q pars interrogata de rõne et cauſa, non tenetur reſpondere. Et iſtis adde Bar. in l. ſtipulatio iſta. ſ. hi quo que. de ver. obli. & ad Bar. hic adde Bal. in l. pe. ad fi. j. de ſen. quę ſine cer. quãt. Itẽ ad probãdum intereſſe requiriẽ cã, ſecũdùm Bald. in l. j. per illum tex. in x. colũ. de ſen. quæ pro eo quod intereſt. Et adde tu Bar. in l. j. ſ̃. tit. j. & in d. l. eum qui. Et quod quando teſtis deponit ſup his, quæ non percipiuntur ſenſu, qđ teneat reddere rationẽ, etiã nõ interrogatus. adde do. Alex. in conſi. cxxxvj. colũ. iij. ver. debeẽ enim. in j. vol. & ibi etiã qđ tenet reddere, qñ deponit ſuper negatiua non coarctata. item tenet reddere, qñ deponit ſup cõſtitutudine. Ita Alex. in d. cõ. ij. co. ij. ver. ij. reſpondeo. & ibi quod etiam tene tur reddere, quando deponit ſuper fama, vel ſuper notorio.

d ¶Vide q ipſe emit. Adde Bar. in l. j. ſ̃. tit. j. & in l. cùm res.

e ¶Publicatio. Adde q teſtis non publicatus non facit ſemiplenam probatio

a ¶Iurisiurandi. Quomodo ista lex procedat, vide Bar. in l. admonēdi. ff. de iureiur. ver. quæro quid si reperiantur. & ibi Lud. Adde tñ q̄ informatio potest sumi etiā à teste non iurato. Glo. est singu. secūdū Bal. ibi. facit prætualere ꝓbationē eius, qui eū produxit, si ꝓbationes litigantiū essent pares, & vnus habet pro se testem non iuratum. & vide latè de materia huius. l. per Spe. de teste. §. restat.

↦P. AV. P.

a ¶Iurisiurandi. Et an præsumat testis iuratus, si dicat in actis testis iuratus, vide Bart. in l. Theopompus. in princ. de dote prælcg. & Ale. in apost. et etiam addidi de ista materia generaliter an & qñ dicat testis sine iuramēto, vide Feli. in c. tuis. extra, de test. vbi etiā an posit remitti. Et quæ sint illa quę debet testis iurare, vide Felin. oīno in c. fraternitatis. pe. col. extra, de testib. Et ibi etiam an sit necesse q̄ tāgatur scripturę ad esse iuramēti, ponit etiam Felin. in d. c. tuis. in pen. & vlt. co. An in dubijs. præsumat testis, iurasse: & qd si notarius scripsit, testis iuratus, & c. Et ibi etiā qd si pars petijt à iudice vt de ferret iuramentum testi, & testis obtulit se velle iurare, & iudex non detulit. Et an notari[9] sine iudice posit deferre: & qd si deferret iudice presente et q̄ ad hoc vt valeat testibus non iuratis, non sufficit partem non contradicere, sed opus sit vt ex presse cōsentiat: vide Fel. in c. nuper. ad finē, extra, de testi. Et q̄ pars posit remittere iuramentū testi, vide Ias. in l. j. in pri. in ij. col. ff. de ser. Qđ autem informatiōes possint capi sine iuramēto, Bal. in c. j. §. si duo. de pace tenen. in ij. col. Fel. in c. pro positis. in pen. colū. extra, de proba. An autē testis, qui semel iurauit, si iterum ꝓducatur in eadē causa, debeat iterū iurare, vide Feli. in c. fraternitatis. in j. co. extra, de testi. Et ibi ēt quid si primò dicat, postea iuret. De quo etiam per eūdē in c. de testibus. extra, eo. titu. Item an & quādo posit iuramentū remitti & quid in causa matrimoniali, vide quæ habes per Moder. in l. reprehēdendo. C. de insti. & substi. Quid autem si testis iurauit post depositionem, vide do. Nellum in tractatu de teste. in iij. charta. & ibi. & ad finem illius ca. quid si in actis dicatur, testis iuratus, &c. Item q̄ iuramentum testis posit remitti, dicit Bal. in l. quoties. C. de priuil. scholar. circa finem. lib. xij. Et circa iuramentum testis & prædicta vide multa similia per Ias. in repe. l. admonendi. in xxiiij. charta. Item limita q̄ non creditur testi cū iuramento non procedere quādo persona sanctæ vitæ & poneret. Est doctrina Imolæ in c. nuper. extra, de testib. Bar. in Bonoñ. lectura in l. sola. j. eo. do. Anto. in c. cum olim. in vj. co. de dolo & contuma. Bene facit dictum do. Anto. in c. cū opporteat. in pe. col. de accus. vbi voluit credi consanguineo, qui sit bonæ famæ, licet alàs repellere tur. Vide aliter super his. in pe. & vlt. col. extra, de accus. Item no. quod existentibus probationibus hinc inde paribus iudex debet iudicare in fauorem illius pro quo depositū plus quam pro aduersaria parte, vnius testis non iurati: vide per Aret. cons. lxxx. ad finem. Item circa istam legem in ij. dubio, quod dicto vnius non debet credi, limita vt per Rom. singulari dcxlvj. incip. dictū vnius. Itē adde quod etiam Papa non potest facere vt credatur dicto vnius cō tra partē. Textus est in c. indicas Hermanū. iij. q. ix. quē allegat Ro. sing. dcc-xxxiij. inci. an papa. Vide alia de isto proposito quæ scripsi in l. Theopompus, ff. de dote præleg. quia ibi est casus specialis, in quo testator potest disponere stari debere. Item de alia singulari limitatione q̄ dicto vnius credatur. & alia in materia, vide in Bert. in verbo testis quot & quales Item de eo quod dictū est ſ. q̄ papa non potest facere q̄ soli testi credatur: vide Fe. in c. veniens. el. j. extra, de testi. & in canup. eo. ti. vbi oīno. qa tex. in d. c. iudicas Hermanū. & Rom. de quo §. loquūtur i parte, nō in tertio, q̄ velit esse testis. Et de pte sequit etiā Ale. in l. fi. ff. de prœto. stipul. in addi. i ver. qd dicemus. Et circa istud. an credaē soli testi, & qd in papa vel alio supremo à prīcipe, an & qño ei soli atteſtāti aliqd creda tur, & qd de eo, vi de Feli. post alios in c. cū à nobis. extra, de testi. vbi pulchre ponit in j. ij. & iij. co. de intellectu clē. j. de proba. in criminalibus tamen cōtra inculpatū nō creditur. Bal. in l. ij. §. si is pro quo. ff. quod qsque tur. Et an ꝓcdat in alijs inferioribus, ad q̄ ponit Ioā. de Ana. qđ sic consil. xiij. de quo etiā qño credaē principi aliqd atteſtati in literis vel rescripto suo: vide d. Fran. consi. clxvj. in iij. colum. & seq. & in ca. de quo ij. Paul. de Cast. cōsil. xxxv. in ij. colum. & cōsil. clxxxiiij. inci. in facto præsenti. in ij. co. Item an illa cle. j. ꝓcedat solum in clericis, vide Pau. de Castr. cōsil. clviij. i pen. col. Vide in materia Aret in consil. xxiij. incip. in præsenti. in iiij. col. & viij. Vide quæ habes ad Part. i l. ex hac scriptura. ff. de dona. De verbis enunciatiuis principis, vbi omnino vide alia in materia ista. Itē quid si esset vnus cardinalis, an ei soli credatur, vide Feli. de quo scripsi in Bertach. latè in verbo, Cardinalis.

Iurisiurandi. [a]Hæc lpo nit tria dicta. Testes debēt iurare: & honestioribus debet adhiberi fides: & dicto vnius nō creditur. h. d. inter, & vt: sub audi præcipimus. Quærit glos. vtrū testes debeant iurare corporaliter tactis scripturis. Item quę sit forma iuramenti testis. Dic vt in gl. † Item an posit remitti iuramentū de consensu partium. Glo. dicit q̄ sic. Idem not. in l. j. circa princi. ff. de feriis. Item quę oritur, qđ in istis inspectoribus, qui mittuntur à iudice ad inspiciendum ventrem, ad nunciandum iudici qđ sibi videtur. Et idē in similibus †, qui mittuntur ad inspicien dum seu videndum fines agrorum, vel ad inspiciendum vulnus, vtrum sit remāsura cicatrix, vel similia; an isti debeant referre cum iuramento. Glo. dicit q̄ non in l. j. §. j. ff. de ven. inspi. Sed istæ glo.[b] videntur cō tra tex. l. hac edictali. §. his illud. j. de sec. nup. & l. comparationes. j. ti. j. Vide istam glo. & eam nota. Addita nouiter.

Iurisiurandi. Testes debent iura re, & honestioribus pius credit: & vnus testis ad probandum nō sufficit. h. dicit. Not. q̄ testes prius debent iurare quam deponant: & si prius deponerem, & postea iurarent verum esse qđ dixerunt, non valeret eorum dictum, vt hic. dū dicit prius. Examinemus istā primam partem. Quæro, vtrum testes debeāt iurare de veritate. hoc non habemus bene expressū. facit quòd sic ff. de dote prœleg. l. Theopōpus. † Quæro, qualiter debeat iurare testis.

3 c Glo. dicit corporaliter[c]: & bene. Fallit in episcopo: vt in auc. sed iudices. ſ. de epis. & cle. Secundò quærit glo. quid debet contineri iuramēto testis. Dic vt in ea. & habes tex. extra, eodem. c. quoties. Quæro, vtrum iuramētū testis posit remitti. Glo. dicit q̄ sic hic, & ff. de fer. l. j. & est casus extra, eo. c. tuas[d]. Quæro, si alijquis adhibeatur, nō † ad

d 4 testificandum propriè, sed ad iudicandum secūdum peritiam artis suæ: puta medicus ad iudicandum ex vulnere, an sit remāsura cicatrix, vel debilitetur membrum, & similia. Item obstetrices ad dicēdum vtrū mulier sit prægnans. Glo. dicit q̄ isti iurare nō

e debent[e]. quam no. In cōtrariū dicibat Richar. Mal. quòd videbatur casus in l. com paratiōes. j. ti. j. & l. hac edictali. §. his illud.

5 j. de secun. nup. † Quærit gloss. quando debet iurare. Certè præsentibus partibus, vel citatis: vt l. si quando. j. eo. Item antequam

6 recipiantur, vt dixi. † Extra glo. opp. vtrū testes debeant citari: & si nō apparēt citati, vtrum valeat dictum eorum. Pet. de Bella perti. in auc. de testi. §. si verò ignoti. dicit q̄ non per tex. ibi festinantes &c. Pro hoc facit: quia ex eo quòd se ingerit, videtur suspectus: vt l. quæ omnia. §. j. ff. de proc. Pro hoc videtur verus casus ibi iamdudum arctari præcipimus. Not. quòd dicit arctari. & sic testes debent esse coacti, non sponanei. In contrarium, quia multi sunt, qui admittuntur volentes: vt ff. e. l. lege Iulia. Præterea: plures glossæ distinguunt: tulerunt testimonium sponte, aut coacti: vt l. post legatum. §. his verò. ff. de his quib. vt indig. Quid dicemus? Forte posset dici quòd testes dicuntur coacti. quando spectat ad graduationem: quia post primam citationē graduantur pignoribus, & multis. Et ita videtur velle Inno. extra, de testi. cog. capit. primo. secundum hoc semper citatio deberet præ

b cedere: & hoc est contra casum l. lege Iuli. ff. eo. ibi: ne inuitus denuncietur. Ergo, apparet quòd ista prima citatio sit quādoque

de veritate, quo casu non creditur sine iuramento. vide Bart. in l. creditores. in fi. de pig. in repe. per Barto. in prœmio Digestorum.

c ¶Corporaliter. Tactis. l. scripturis, vt per Inno. in c. si Christus. de iureiur. & in cap. quoties. de iura. cla. habetur in cle. j. in verbo, tact. de hære. per glos. in capit. vt circa. de elec. lib. vj. & de quo per Spec. & post eum per Ioann. And. in ti. de teste. §. sequitur. & adde quod no ipsemet Barto. in d. l. Theopompus. Adde tamen quòd quando defertur iuramentum testi quod testis potest petere terminū, circa quod posit deliberare an velit iurare: vt per Alex. in l. iusiurandum. de testi.

d ¶C. tuas. Et ibi vide glos. & doct. & adde q̄ iuramentum non est de substantia testimonij: nam testis non iuratus deponēs fallum, ita punitur de falso ac si iurasset. Ita Bar. in l. si quis. ff. de fal.

e ¶Iurare non debent. Adde quando isti periti debeant iurare, per eūdē Bart. in prœmio Digest. col. iiij. do. Abb. & mod. in ca. proposuisti. de prob. Ang. de Are. & ibi addita in tracta. maleſi. in verbo, cicatrix. Et vide aliquid per Ale. in l. j. §. fi. ff. de verb. obl. & aliquid per ipsum in consil. xv. in j. vo, & in consi. clxvij. col ij. in ij. volu.

teste

teste volēte: quia aliter fieri nō potest. Dicendum est igitur q̄ te

f stis quandoq̄ à parte non producitur, nec à iudice citat, sed ipō te se ingerit: & tunc non valet dictū eius. d. §. si verò. & ff. de procu. l. quæ omnia. §. j. Si verò à parte producit, licet à iudice non citetur: puto q̄ valeat dictum eius. d. l. lege Iul. et l. post legatum. §. is verò &c. Tutius tñ est q̄ semper citetur. Venio ad secundā particulam: dicitur, et vt honestioribus, &c. quid determinat ista dictio vt respon. potest intelligi vt determinet præcedētia, & po natur hic ratio præcedentis dicti, quasi dicat. Ideo dicunt vt eis postea fides adhibeatur. & secundū hoc innuit q̄ iurarent, si tamen aliàs essent personæ honestæ eis, adhiberet fides. quod nō est verum, vt est expresse tex. extra e. c. nuper. vbi loquit de fra-

7 tribus minoribus. † faceret tamen semiplenam, vt ibi notat. Secundo modo potest intelligi, vt hic subaudiatur verbum, & præcipimus vt honestioribus, &c. q. d. si inter testes est discordia, honestioribus credit. & ita intellige. Op. de l. scripturæ. & l. in exercendis. j. tit. j. Sol. Aliud in instrumentis: quia pōt per partē proui deri, vt est ibi: aliud in testibus, vt hic, secundùm glo. & bene.

8 † Quæro, vna pars habet plures testes numero, alia digniores: qs præferetur? Gl. in l. ob carmen. ff. eo. vacillat. Gl. in auc. e. §. si verò. determinat q̄ prius debet inspici numerus, & vbi esset paritas in numero, tunc inspicitur dignitas. Sed tex. extra eo. in c. in nostra. determinat, & melius, q̄ dignitas est prœferenda numero testium: nisi in numero esset magnus excessus: vt ibi per glo. vbi simili modo no. q̄ vox vnius, vox nullius. Quod intellige quantum ad plenam probationem: aliàs secus: vt in l. admonēdi. ff. de iureiu. & in l. in bonæ fidei. ſ. eo. Quæro, quare dicit hic facile. Dic vt in glo. Vel potes dicere facile. i. sine iuramento, qđ qñq̄ defertur sine causæ cognitione: vt plenè dictum est in l. admo-

9 nendi. ff. de iureiu. † Quæro, aliquis produxit vnum testem: petit ipsum examinari: vtrū sit audiendus. Hic videtur tex. q̄ non, ibi: non audiat, &c. Quod intellige verum de facili: sed debet videre iudex prius, an dictum illius testis cum alijs esset sufficiēs ad probandum. Barto.

1 ¶Venditor q. non posit esse testis, pro emptore, & nu. 4.
2 Negotium dicitur gestum alieno nomine. altero ex quatuor modis.
3 Vnus de uniuersitate quando posit esse testis in causa uniuersitatis remissiuè.
5 Legatarius non potest esse testis pro hærede, quando testamentum potest probari per duos testes.
6 Fideiussor an sit idoneus testis pro principali.
7 Tutor, curator, procurator, & similes, an finito officio poterint testificari.

a Mnibus. [a]In re propria nullus [b]est idoneus testis. h. d. † An hoc sit verum, q̄ vēditor

b 1 non posit esse testis pro suo emptore? Gl. hic dubitat Quidam distinguunt: aut venditor tenetur de euictione, aut nō. Alij indistinctè[c] dicunt venditorē nō esse idoneū testem, propter actionē quā habet, vt valeat, et sortiat effectum

d cōtractus ab eo celebratus: sicut dicimus in ꝓxeneta: vt in auc.[d] e. §. pe. cum gl. fin. Op. insti. de testa. §. legatarijs. Sol. Ibi non testificatur in causa propria: sed in causa testamenti &c.

Additio noua.

Mnibus. Nota, quòd in re propria non solùm testimonium non valet, sed etiam nō debet examinari. Dixit enim tex. summotā esse facultatem, &c. ergo apparet q̄ nō debet examinari. Quæro exempla huius l. gl. si bene aduertatur, legit tribus modis. Nam

2 debes scire † q̄ negotium dicitur nostrum altero de quatuor modis. primò reipsa, ipso gestu cura, vel solicitudine, ratihabitione: vt l. si pupilli. §. item quæritur. ff. de nego. gest. Potest ergo poni exemplum in negotijs, quæ ad nos pertinēt re ipsa: quia verè est nostrum principaliter. Pone exēplum, si procurator induceret dominum in testem, vt hic, in glo. dum dicit, omnibus principa-

3 litet. Contra hoc op. j. de fideicom. l. vlti. Sol. Ibi non est propriè testis: vt hic, circa fi. gl. Quæro, quid si causa erat cōmunis testis cum alio. Dic vt dicam j. l. proxi. vbi gl. tangit. † Quæro quid in

e vniuersitate: vtrum vnus de vniuersitate[e] posit esse testis. Cy. ponit istam quæstionem in l. parentes. ſ. eo. Glo. tangit in l. non tantùm. §. vniuersitatis. ff. de rerum diui. & ibi per Gul. & ibi resident in vnam sententiam: tamen Guli. magis intelligibiliter loquitur, ideo dic vt ibi. Secundo modo potest intelligi, quando res pertinent ad nos ipso gestu, hoc est, per quandam consequen

4 tiam, vel secundario. Ponit gl. exemplum in venditore, qui † nō

f potest esse testis pro emptore. Sed glo. in l. nullus. ff. eod. distinguit, aut venditor tenetur de euictione: & non potest esse testis, aliàs secus. De hoc videbis Cy. hic & Guili. in l. & hæredi. in prin. ff. de pac. tenent contrarium per rationem. Dicunt enim q̄ pro

b xeneta non est idoneus testis in negotio, in quo fuit proxeneta, vt auc. eod. §. penul. primo respon. propter affectionem, quam habet ad illud negotium. Eadem ratione nec venditor, nec donans, nec colonus erit idoneus testis, propter affectionem quam habet. Non obstat l. eos. ff. finium reg. quia illam intellige, quando per quæstionem finium non rescindebatur cōtractus, nec vē

c ditor de euictione tenebatur, quæcunq̄ se queretur sententia: aliàs non posset probari pervenditorem, sed per testes extraneos. Contra hoc op. ff. de testa. l. qui testamēto. Insti. de testa. §. legatarijs. dixit gl. q̄ legata rius non est testis in causa propria, sed in causa testamenti: quia non sequitur, si testamentum valet: ergo legatum domini. Verum est q̄ nō sequitur, si testamentū valet, ergo legatum sed bene sequitur, si non valet testamētum: ergo nec legatum in eo relictum: vt l. j. j. de codicil. & de his quæ in testa. delē. l. proxi. ergo legatarijs interest saltem secundario. Præterea legatarij possunt appellare, & causam agitare: vt l. à sententia. §. j. ff. de ap. ff. de inof. testa. l. si suspecta. in princ. ergo videtur q̄ nō admittantur vt

5 e in causa propria: vt ſ. dictum est de venditione durum est contrarium. Dico finaliter, q̄ illud ideo in testamentis est, propter magnum numerum testium, qui ibi requiritur, illud admittitur, & toleratur ille, cuius interest secundariò. Et ideo † si esset testamentū, q̄ probaret ꝑ duos testes tñ, non putarē legatarios admittēdos: vt puta in testamento facto inter liberos: vt l. hac cōsulti-

f silima. §. ex imperfecto. C. de testa. aliàs posset de facili magna fraus excogitari. Possent enim duo ex liberis vlterioribus probare testatorem instituisse primos liberos. & eis testibus magna legata reliquisse. qđ

6 est inconueniens. † Quæro, vtrū fideiussor sit idoneus testis in causa principalis? Videtur q̄ non: quia ad eū spectat secundariò commodum: ergo &c. secūdùm istā lect. Præterea potest appellare: vt l. à sententia. §. j. ff. de ap. Dy. tangit istā quæstio. in l. si cui legetur. ff. de leg. j. §. fi. & Spe. in ti. de teste. §. j. ver. sed nunquid fideiussor. & determinat, aut principalis est iol uendo, aut nō: per l. itaq̄ fullo. ff. de fur. Dubito in isto passu: qa semper interest sua potius non soluere, q̄ solutum repetere: vt l. iij. de compensa. Præterea d. l. à sententia. multum vrget contra istam decisionem. Tertio modo legitur ista lex, quando negotiū sit nostrū cura, & solicitudine: sed hoc nullum patitur cōtrariū, secūdū gl. Vnde si alius agit causam tanq̄ curator, tutor, procurator, vel alius, nūq̄ ille debet audiri testis in causa quā ipse agit. Probatur hoc in l. qui testamento. §. j. ff. de testa. & ibi tangit per gl. & Iac. de Are. Si enim intelligeremus de causa, quā quis agit per seipsum, nullū haberet dubium. Vt igitur sit vtilior lectura,

7 pone casum prout dixi. † Sed quęro, vtrū finito officio tutor, procurator, curator & similes, possint esse testes. Gl. in l. vl. ff. testi. dicit q̄ sic. Contrariū videt dicere in l. deferre. §. itē decreuerūt. ff. de iu. fis. Cy. tangit in l. proxi. vbi nullo modo cadit, & nihil boni dicit. Tu dic breuiter, q̄ durante officio non potest esse testis in causa, quam agit, vt dixi. Finito verò officio, aut producitur in testem ad aliquid, ex quo spectaret ad eum commodum, vel incommodum. Exemplum. Ego feci te procuratorem, & nunciū ad portandum centum Titio. Certè tu non es idoneus testis, ad testificandum te dedisse: quia si est verum, es liberatus. si non: es

a ¶Omnibus. Adde gl. in l. nullus. ff. e. tit. per Bar. sup l. ab executore. §. j. ff. de ap. vide ibi de eūdē in l. q̄ testamēto. i. prī. ff. de testa. ☞POMATES.

b ¶Nullus est. Fallit in casu notabili, quē posui in c. ois vtriusque sextus. de pœni. & re. vide ad istā l. Cep. cōs. xxxiiij. col. iij. et Imo. cōs. cxj. ad fi. & Ale. cxxiiij. col. fi. vol. j. & cxxxvj. col. fi. e. vol. & Alex. cōsi. lxij. col. j. vo. iij. ☞POMATES.

c ¶Indistinctè. Et ita ꝓ Alex. cōsi. sup incip. ex his q̄ in the mate. i vij. col. i prin. in ver. alia ratiōe nō ꝓbat in j. vol. vbi ēt dicit de ꝓxeneta, seu de mediatore. vide ēt Fel. in c. insup. co. vj. ver. tertiò quæritur. extra, de testi. ☞POMATES.

d ¶In auc. Idem est in aduocato, & in illo q̄ vellet testificari super receptione alicuius rei quā receperat vt alicui daret, secūm Bar. in l. deferre. circa fi. ff. de iu. fisc. vbi scripsi de ista materia latè.

e ¶Vnus de vniuersitate. De hoc quando testis de vniuersitate testificet, vide latè ꝑ do. Feli. in c. insuper. de testi. et per Are. in c. cū nuncius. e. tit. & vltra ibi per eos adducta, vide quæ posuit Alex. de Imo. in cōs. xcix. col. iij. in fi. & col. seq. in v. lib.

f ¶Aut venditor. Qñ vēditor legatarius, fideiussor, & similes possint testificari, vide latè ꝑ Abba. Imo. et Moder. in c. insup. col. vj. extra, de testi.

a ¶Quoniam nota istam l. q testis p ductus per te habere debet expensas & oia alia. Lud. i l. restituere. §. fi. cũ l. seq. ff. ad Treb. & vide q ibi dixt j. e. l. seq.

b ¶Participes criminis. Vtrum socius criminis admittatur in testem: per Bart. in l. j. §. fi seruus. ff. de quæstio. & per Innoc. in c. qualiter. el ij. extra, de accusa. An in causa ciuili, per Baldum omnino in l. omnibus. ã. eod.

↠P. PAV. P.

c ¶Alimẽtari debeat. Circa istam legẽ inquãtum loquitur de sumptibus soluẽdis testibus, vide Fel. in c. j. extra, de testi. vbi etiã ponit an aliquid possit vel debeat dari in recõpẽsationem operũ. Itẽ si testis eũ do ad testificãdũ spolietur à latronibus. Itẽ an istis omnibus regrat iudicis declaratio. Itẽ si minatus à teste q nõ teneatur producens ad expẽsas notarij vel alteri? missi vide glos. in c. iiij. de iu. in vj. in verbo, producendis. 1

↠P. PAV. P.

d ¶Testis nõ est. circa 2 istã legẽ dũ loquitur de socio criminis, an possit esse testis, vide quę addidi, i Bertach. in ver. testes q 6 esse possunt. in iiij. co. vbi multa addidi 7

e ¶Socius admittatur. An socius possit in cã sui socij esse testis 8 a vide remissiue Ale. i l. serui. §. j. de lega. j.

f ¶Per denunciatorẽ. Adde q etiã sit p viã inquisitionis, pcederẽ, q satisfacit pro expẽsis Reip. de mãdato iudicis. Ita Bal. et ibi Moder. post eũ in c. j. extra, eo tit. & intellige de expensis in eũdo, & redeũdo, per ca. statutũ. de rescript. lib. vj. & ẽt q debet dari aliquid, in b recõpensationẽ operũ, secundũ Bal. in d. c c. j., & ibi Moder. & 1 vltra eos vide quę late ponũtur in tract. de testib. parte iij. in principali. col. x. ver. est aduertendum. d

g ¶Si dicatur testis. Et ad glo. hic vide quæ dixi post Barto. in l. 2 post legatũ. §. his ve e rõ. de his quibus vt indig.

h ¶Non impediunt. Quãdo impediatur examinatio testium ipso iure: adde q no. Bar. in l. si duo patroni, §. idẽ in fi. ff. de iureiur. ista sunt vera quando sine tortura possunt examinari: secus si cũ tortura. l. j. §. si quis. ff. de quæstioni. an tñ si nõ opponat exceptio, cõtra testamentum iudex habeat supplere: vide Bald. in l. ij. ã. eod. & quod ibi dixi post Barto. & In- 3 nocẽ. in c. intimauit. de testi. & ad hoc vide singu. Bald. in l. si quis testibus. in penul. colum. j. eo. facit quod no. Bal. in l. laudabilem. C. de aduo. diuer. iudi.

Ad idem oppo. de leg. diuus. ff. de custo. reo. & l. j. de falsa mo. Sol. Illud est verum regulariter. Fallit in casibus prædictis: & in aliis, quí tanguntur in glos. hic. & plenius ponuntur j. de accu. l. fina. in fine. in quibus socius communis pro socio examinat ad præsumptionem. idest, non plenam probationem. & facit ff. de pœ. l. j. §. vlt. per casum in d. §. quoniam. Quęro, quomodo opp. hæc exceptio: †tu non potes esse testis contra me, quia pariceps est criminis: quia secundum hoc videtur confiteri, se esse criminosum. Gl. fi. in l. si filium. j. de lib. cau dicit, q opponitur sub cõditione: puta, dico me non deliquisse: sed si apparet, dico te socium esse. Alia glos. extra, eo. c. j. in vj. dicit q dicẽdo simpliciter te esse socium criminis, non videor intentionem aduersarij confiteri. Tu dic quòd non est necesse quòd dicam te socium criminis: sufficit quòd dicam quòd es diffamatus de crimine. sicut ergo text. est hic, ibi dum dicit. sufficit quòd dicantur, licet non sint. & ista dubitatio est necessaria, quando reus vult contra testem excipere. Sed si reus produceret aliquem ad sui defensionem, accusator posset clarè dicere: tu es particeps criminis. hæc enim cõsonant intentioni suæ. Quærit glos. nunquid in ciuili socius admittatur pro socio ad testificandum. Gl. †distinguit: dic in ea. & ita dicunt Canonistæ. Iac. de Are. dicit, & melius, iudicio meo: etiam si societas incideret in re diuidua, si vtriusque sociorũ est eadem causa defensionis: & tunc vnus pro alio non est idoneus testis: vt ff. de appel. l. si qui separatim. in fi. & j. si vnus ex plu. appel. l. j. & ij. Venio ad ver. in exibitione. dicitur hic q per accusatorem, aut ab his, per quos fuerint postulati. quid vult dicere. Gloss. exponit duobus modis, per accusatorem aut per denun- f ciatorem f in notorijs criminibus: vel dic per accusatorẽ, aut per 6 accusatum. † Not. secundum primam expositionem, quòd denunciator debet facere expensas testibus, sicut accusator. Facit 7 leg. ab accusatione. §. nunciatores. ff. ad Tur. † Quęro, vtrũ istæ expensæ quæ sunt faciendæ testibus, debeant ei dari primo: an restituendę sint postquam sunt factæ? Certè debẽt primò dari. Tex. est hic, venturis. & sic antequam veniãt. Facit ff. mand. l. si verò non remunerandi. §. fi. Vltimò gloss. inducit istum text. ad quæstionem, q laboratores debent recipere expensas à condu- 8 cente, non autem † debent emendari eorum instrumenta: vt ff. ad le. Rhod. de iac. l. ij. §. j. Ista glo. dicit verum, quod laboratores, quí gratis laborant, debent ali: vt hic, & ff. cõmod. l. in rebus. §. possunt. Si verò non gratis, intelliguntur operari victu suo: vt l. suo victu. ff. de ope lib. nisi consuetudo aliter se haberet: vt j. locat. l. excepto. Dixi in l. si non sortem. §. libertus ff. de condi. inde. & ibi glo. tangit.

1 ☞ *Ad positionem priuationis, sequitur positio habitus. & nu. 6.*
2 *Dicens se absolutum ab excommunicatione, præsumitur excommunicatus, nisi doceat de excommunicatione.*
3 *Exceptiones, quæ proponuntur contra testes, non impediunt, eorum examinationem, & nume. 7. & 9.*
4 *Testis interrogatus, ad quas interrogationes respondere tenetur. & nume. 5.*
8 *Protestationes, quæ fiunt in genere, nihil releuant.*
10 *Inimicitiæ ortæ post litem impediunt examinationem.*

g Si dicatur testis. § Alias Si testis productus dicatur. Ista est bona authẽ No. q ille, quí confitetur se liberum, videtur confiteri se fuisse seruum: nisi probet manumissionem. Nam ad 1 positionem † priuationis sequitur positio habitus. non enim po- 2 tuit manumitti, nisi fuerit serus. Et sic facit † q ille, q dicit se absolutum ab excommunicatione, nisi probet absolutionem, præsumitur excommunicatus, quod tamen nõ est verum simpliciter: 3 vt plenè dixi in l. decem. de verb. obli. † Not. secundò quòd istę exceptiones, quæ opponuntur contra personam testium nõ impediunt h examinationem, sed reseruantur. Idem tenet Spec. in titu. de teste. §. j. versi. quid si dicitur. Fallit si dicatur, odiosus ex lite criminis. Item de hac protestatione contra personas testium vide quod no. extra, eod. c. prælentiũ. & ibi vide per Inno.

Additio noua authen.

Si dicatur testis. Breuiter litera hoc d. Quãdo exceptio, quæ obijcitur contra personam testis, requirit altiorem indaginem, debet ab initio protestari, & in discursu tẽporis reseruari. secus si potest incontinenti: qa tunc examinatur antequam 4 testes recipiantur. † Primò not. q qñ obijcit aliquid in personã testis

a ¶An reseruẽtur. Ad de tamẽ q exceptio excommunicationis propter periculũ cõmunis, impedit examinationẽ testis. capia. de except. in vj. & debet incontinẽti probari. ita Ioã. An. in d. ex parte. de test. et refert Lanfrã. in c. qñ cõtra. in ver. testiũ depositiones. co. xxj. de proba. & formã protestatiõis fidæ de reprobãdis testibus, vide in Spec. in ti. eo. §. fæpe. in princip. & in materia vi de per te. Abba. & latissimè per Feli. in d. ca. præsentium.

↠P. PAV. P.

b ¶Citatus. Quod autẽ sufficiat monitio iudicis sine illa citatione, vide do. Nellũ in tracta. de testib. in versic. si testes citati nõ veniãt. Quòd autẽ citatio testis non sit de substantia, dixit Bal. in c. j. §. porrò. in ij. col. q fuer. prima causa amit. Vide de hoc an testis nõ citatus deponens repella tur, tãquã se ingerẽs, vide Feli. in c. ij. in x. co. de testi. Et alia q habes ad Bart. in d. l. post legatũ, §. his vero. ff. de his quib. vt indig. ad quã Bar. se remittit hic.

↠POMATES.

c ¶Cõtra patronum. 7 vide Ale. cõs. cxcix. col. iij. vol. ij. & cxj. eo. & lxiiij. colũ. iij. vo. iij. vbi dicit, q omnes scripturæ. vel instrumenta, debent pduci etiã parte citata, vel præsente. & ibi loquitur in capitulis, sup quibus testes examinari debẽt. Vide etiã Fel. in c. ij. co. fi. in fi. de test. cog. & i c. suspiciõis. 8 co. j. de offi. deleg.

d ¶Dicere coactũ. Qñ testis dicat coactus ad testificandũ, 9 adde Bal. in l. parentes. ã. eo. & Bar. in d. l. post legatũ. et Bal. a hic, & Bal. in l. ij. j. de bo. auct. iud. pos.

e ¶Tãgatur. vide q no. Bar. in l. si qs legatũ. in fi. in pri. ff. d fal.

f ¶Nullũ cessantej. Et ad hoc vt nõ obstet contrariũ auth. co. ti. §. fi vero ignoti. dixit Inn. in c. dilectus. de pœ. q ista l. loquit in ordinario. quod no.

↠P. PAV. P.

g ¶Puniri. Circa intellectũ istius testis in hoc an pcedat etiam in iudice delegato, vt de Ias. latè in l. j. §. qui mandatũ. ff. de offi. eius. in pe. & vlt. col. & Fel. in c. præterea. in ij. col. de offic. delegã. & Fel. in c. verũ. col. iij. de foro cõpe. vbi etiã quid si testis esset clericus Deciũ testis, ipse testis debet de hoc interrogari q patet, quia interrogabit an sit seruus: & si cat se liberũ, qualiter est liber. Et pro hoc vides, q tota die fiũt interrogationes ab ipso teste, an ad eũ pertineat cõmodũ, vel incõmodũ: vel an sit minor, vel maior: vel an sit consanguineus producentis, vel similia. Si verò illud, qđ obijcitur contra personam testis, cõtineret eius delictũ, nõ cogeretur rñdere: vt no. Spe. de teste. §. iam de interroga. ver. sed nunqd quæratur. Secũdo nota † q interrogatur de cõditione personæ suę si dicat cõtra se, hoc est, aliqd q eũ repellat statur. Sed si dicit pro se, nõ statur ei: vt hic patet. Nã si dicat se fuisse seruum, & manumissum: statur ei, in eo quod dicit se fuisse seruũ, non in eo qđ dicit se manumissum: qa p̃sumptio est in cõtrariũ: vt ff. tit. j. l. siue aliãs exigitur probatio ab aduersario. Ter- tiò nota † q ad positionẽ priuationis seqtur positio habitus. Nã eo ipso q dicit se liberũ, sequitur q fuerit seruus. Et sic videtur cõtra ea q̃ dixi vobis. ff. ti. j. l. j. & l. siue, vbi q dicit se liberatũ, nõ videt intentionem aduersarij cõfiteri. Sed rñdeo, illud est verũ in dictis legibus: quia ad positionẽ liberationis, nõ sequit positio obligationis, p actore q ipsam liberationẽ negat. nec ponit esse: vt l. cũ de indebito. ff. de pb. sed in teste solum dictũ eius inspicitur, nec attẽditur qd pars dicat: & sic ad positionẽ priuationis seqtur positio habitus cõtra ipsum testẽ. Hoc tibi dico in l. decẽ. ff. de ver. obli. facit l. si mihi & tibi. & ibi not. ff. de leg. j. Quartò nota q post publicationẽ admittuntur testes ad re probandã personã testiũ. † Quintò nota q excipiẽs cõtra personã testiũ, debet protestari priùs: reseruatur aũt postea: vt hic in fi. Sed fortè iste tex. habet aliũ intellectũ vt dicat, pcedat qdẽ, & c. id est, recipiat testimoniũ eius: tñ priùs dictũ de ptestatiõe videt hodie declaratũ extra, eo. in c. præsentiũ. Et aduerte q hic tex. tetigit, q exceptiões, quę debẽt obijci cõtra testẽ, nõ impediunt examinatiõnẽ: sed protestãtur saluas sibi fore exceptiões. Vide tex. ibi: si verò ex lite. ibi: pcedat &c. Et secũdũ hoc protestatiões † q̃ fiũt ita in gñe, modicũ releuant, nisi iudex eas expresè admisisset. Ita dicit Inn. in d. c. p̃sentiũ. Quęro, qd de alijs † exceptionibus q̃ obijciũtur cõtra personas testiũ: vtrũ ipe- 9 diãt examinationẽ, an reseruentur a posteà: Ioan. An. in c. ex parte. extra eo. dicit q extra hos casus hic expressos, est i arbitrio iudicis, an ꝓbationes dictæ exceptiõis admittat, vel differat: sed exceptionẽ debet recipere ab ipso initio. Breuiter tex. videt velle q istæ exceptiones impediant examinationẽ vt l. omnibus. ã. eo. vbi denegat facultatẽ dicẽdi: vt l. iurisiurandi. ã. eo. ibi: nõ audiatur, &c. & ff. e. l. iij. §. lege Iul. ibi: testimoniũ dicere. q intelligendũ est q ꝓbatio dictæ exceptiõis, posset fieri incõtinẽti: vt i hac aut. nam in prima parte huius aut. hoc apparet 10 expresè. † Itẽ in secũda parte dicit inimicitias, post litẽ motas criminis impedire examinationẽ, & potest probari statim: vt expresè dicit text. in corpore, & idem esset propter motã litem status vel maioris partis bonorũ: vt dicit glo. Quæro, quid de sta tuliberis, adscriptitijs, monachis, vel conuersis? Dic vt in glo. & eam bñ signa. Quæ

ro, quid de exceptione, quæ obijcitur cõtra dictã? Respondeo: pro illa non debet necesg sariò quís protestari antę publicationẽ: qa nescit quid dicturus sit testis. & ideo potest opponi postea: vt j. eo. l. si quis testibus.

1 ☞ *Dictum testis, qui non fuit citatus, an uale. et.*

Libertorum. Liberti nõ debẽt examinari cõtra patronos. h. d. Quęro, vtrũ va
1 leat dictũ testis, † q nõ est citatus. b Hic vr casus q sic: ga ſpeciale est in liberto, vt spõte nõ possit dicere testimoniũ cõtra patro- c nũ: ergo aliãs posset. Simile i l. lege Iu. ff. e. vbi sunt quædã personæ, quę sponte testi- h ficari possunt, sed non coguntur inuitæ. In contrariũ videt tex. in aut. e. §. si verò igno- ti. in ver., pperantes, seu festinãtes. & quod ibi no. p do. Iac. de bel. Sol. Quidã intelligũt testẽ dicere spõte qñ spõte cõparuit in d prima citatione: & testem dicere coactũ, quando expectat aliãs coactiones, s. q capiantur pignora, & indicatur mulcta. Et ita videtur intelligendus tit. extra, de testi. cogen. Ego tamẽ dico vobis aliter in l. post legatum. §. his verò. ff. de his quib. vt indig. Et de hac quæstio. nescio q aliquid tangae tur e ab aliquo, nisi à p̃dicto. d. Iac. in d. aut.

1 ☞ *Testes debent deponere in secreto, sed in publico iuare. nu. 6.*
2 *Iudex qui etiã de crimine cognoscere non potest, quòd possit punire testem falsum coram se producentem.*
3 *Dicens falsum coram iudice, uel producens, qua pœna puniatur. & nu. 6.*
4 *Puntus à iudice: quia dixit falsum, uel produxit, an potuerit lege Cornelia de falsis accusari.*
5 *Priuilegium fori quis amittit propter testimoniũ falsum.*
7 *Iudex ordinarius potest torquere testem uacillantem.*
8 *Iudex delinquentem coram se punit.*
9 *Damnatus à iudice, quia dixit coram se falsum, q non sit infamis.*

Nullum. Testis debet fere te- 1
f stimoniũ omni fo- ri præscriptiõe cessante. Et si falg sum dixerit poterit iudicis officio puniri h. d. Not. quod testes debent de- h bent deponere in secreto b per istam l. † Ego 1 credo quod licet iudex causarum ciuilium non possit de crimine cognoscere: tamẽ cõ tra eum i, qui coram eo committit falsum, k vel dicendo testimonium, vel producendo falsam chartam, potest punire l: cum in † hoc 2 sit ei data iurisdictio, subinota omni prescriptione fori: vt hic ti. j. l. pe. Quærit gl. de duabus quæstionibus difficilibus: Pri- 3 mò † quæro, qua pœna puniatur hic iste testis, contra quem inquiritur per iudicis officium: vtrum puniatur pœna l. Corneliæ. Et glos. determinat quod non: sed alia 4 pœna minori arbitrio iudicis †. Itẽ an si est punitus iudicis officio, poterit lege Cornelia accusari. Glos. dicit quod sic, & malè, per l. senatus. ff. de accus. de hoc per do. Dy in l. ij. §. si publico. ff. de adul. & ibi dixi. & m vide glo. in fi. m &c.

Additio noua.

Nullum. Testis efficitur de iurisd. examinantis vt eh causa pro testimonio torqueri possit: & si testificando deliquerit, puniri potest. hoc dicit. Primò loquitur de potestate concessa iudicibus in torquẽdo. Secũdò in puniẽdo. Secunda ibi:

in d. c. præterea. col- iij. & seq.

¶Puniri. Sed an hęc pœna fiat ex eodem processu: dic q non. no. per Bal. in l. mercalẽ. & in l. qđ eustã di. de condi. ob tur. cau. & hic in ver. tertio. no. tenet q cõtrariũ Bal. per Bar. in l. Athelas. §. j. de his q not. insa. & de hac l. & l. omnibus. not. in glos. & vide Ange. in l. si vacantia. post medium. de bo. vacan. lib. x.

h ¶In secreto. Et adde no. i c. i noſe dñi. de testi. et i c. venerabili extra. e. et no. Bal. i l. ꝑfbyteri. in iij. col. de epis. & clericis. & limita per Bal. xic.

↠POMABES.

i ¶Cõtra eũ. Imo. cõ. cxxxix. Pan. i c. verũ. co. v. & fo. cõp. ibi vide q̃ addidi. & vid Ang. de Are. i tract. maleficiorũ gl. i ver. falsario. co. iij. i fi. ver q̃ro: testis dixit. i vj. & i fi. ver. & Pa. i c. ecclesia sctẽ Marię. i ij. no. hoc tũ nõ haberet locũ i clerico coraiaico. Io. An. i d. c. verũ. & do. Fe. in c. at si clerici. i prĩ. de iud. et Pan. i c. ꝑterea. đ offi. ordi. & i d. c. verũ.

↠POMATES.

k ¶Cõmittit falsũ. Et hoc ꝓcedit ẽt in arbitris, de qb9 in c. suspitiõis. de offi. dele. vt illi possũt punire testescorã sedeponẽtes falsũ. Ita Pan. ibi i. ij. no. & oẽs. & Barba. ibi i vj. co. i fi. et seq.

l ¶Põt punire. Cõtrariũ tenet Bar. q non possit: vt l. diuus. la ij. ff. de fal. & vid bar i l. hoc iure. §. à quo. ff. de aqua quoti. & æsti. & pro ista ꝓte facit tex. in l. si liberti C. de admi. tu. Et au hoc sit verũ in clerico testificante, vide J co. & in c. verũ. extra, de fo. cõpe. & gl. hic, & Bal. Adde an iudex, corã quo per errorẽ litigantiũ possit testem corã ipso ipso falsum deponẽtẽ punire. Io. An. i ad di. ad Spe. in tit. de teste. §. j. ver. sed qd in delegato. Et an cum Parmensis & Boñi. litigãt Mutinæ, & ꝓducãt testes Cremonẽses, q examinãtur Cremonæ, & accusãtur de falsõ: quis debeat punire vide Spe in tit. de teste. §. j. ver. quid si aliquis.

m ¶Gl. in fi. Et gl. hic sentit q cũ clericus i casu isto possit puniri à iudice laico, corã quo deponit: adde q i cõtrariũ facit, q voluit Inn. i c. verũ. de fo. cõp. adde Pet. de Anc. i repe. c. q̃ i xix. q. de reg. iur. in vj.

a ¶Quid in clerico. Adde de hoc vt per Abb.'& doc. in c.postulasti . extra de fo.cõpe.& ibi latè do. Mari.in xviij.q.& ibi intelligit,q̃ poterit puniri,reseruata tñ executione epõ.Quinimo secundũ enndẽ,iudex laicus poterit etiam facere executionẽ in bonis ipsius clerici,& eius fideiussores cõpellere. arg.huius l.& alle.no.per Archi.in c.præbyteri.v.q.vj.&Abb.in c.vero de fo.cõpe. Adde tu eũdem do. Maria.in c.j.de fo.cõpe.in fal.xxij.& Pe. de Ancha.in repe. c. ea q̃.q.xxij . circa fi. de reg.iur.lib.vj.

5 data.†No.primo q̃ propter testimoniũ qs amittit priuilegiũ fori,qd in clerico[a] dicvt in l.p̃sbyteri.ŝ.de epi.& cler.Itẽ no.q̃ testis debet examinari in secreto,sed iurare in publico†vt j.e.l.si qñ.† Itẽ no.q̃ iudex põt torquere testem vacillantẽ,q̃ intelligo in iudice ordinario:vt ī auẽ.de testi.§.si verò ignoti.†Itẽ not.q̃ quando delictũ coram iudice committitur,q̃ ipse iudex per inquisitionẽ potest procedere,& punire: licet aliàs non sit iudex maleficiorũ,vt:ibi:data cunctis iudicibus,&c.ŝ.ti.j.l.iubemus.Et q̃ hic dicit in teste:idem in producente testem: idẽ in notario scribente,procuratore,vel aduocato delinquente coram iudice: quia eadem ratio est.& no.per Inn.extra,de pœ.c. dile.

Quærit gl. de duabus quæstionibus . Primò.†an iudex puniat eum pœna legis Cornelię.Secundò si sit punitus ex officio, an postea possit accusari.Ad primum respondet negatiuè ,ad secũdum affirmatiuè.Ad primum dum dicit,quod punitur alia minori pœna:dico q̃ posset dicere verũ.& secundũ hoc in casu isto dãnatus ex officio iudicis,non erit infamis quia illud officiũ, de quo hic dicitur,non succedit in locum accusationis legis Corne.& ideo non esset damnatus publico iudicio:ergo non. infamis.vt ff.de his qui no.infa.l.j.Sic intelligo quod no.ff.de suspe.tuto.l.fin. secus si in locum accusatiõis succederet:vt dixi in l.infamen.ff.de publ.iud.Ad secundùm scilicet:qñ dicit,q̃ adhuc poterit accusari:intelligo adhuc.i.præter istã legẽ. Sed si intelligeremus adhuc.i.postq̃ est punitus officio iudicis:tunc maledíceret glo. Nam cũ istæ pœnæ caderẽt ad vindictã,si primò est electa vna,licet minor,non potest ad aliã redire.vt ff.de iniurijs.l.p̃tor edixit.§.j.&c.Bar.

b ¶Si quis testib⁹,vide Bald.in l.j.§ . bestias. de postu. Bart. cõsi.xc.co.ij.& Ro. cõsi.cccxxxj . & ad istã legẽ loquentem de teste effecto inimico, vide vnũ verbũ Ale.in l. præscriptione.C.si cõtra ius vel vti.publi . & limita hãc legẽ vt p̃ Bal. cõsi.xlj.col.ij. in v.pte.

b ¶Si quis testib⁹. Et dũ hic dicitur, q̃ testis inimicus, & maleuolus à testimonio põt repelli:intellige, nisi sit parum maleuolus :& sic econtra de amico,nisi sit aliquis beneuol⁹: vt dicit no.Ang.in auẽ.de nup.§.fi.arg.illi⁹ tex. & hãc l.limita vt per Inn.in c.cũ venerab. de excep . Sed qd si quis producat testes tũc,& non est vsus: an intelligat p̃sonã eius approbasse ,iadeo q̃ aliqd nõ possit opponere si ,producatur ab aduersario: per Spe.de teste.§. fæpe.ver.sed tũc dic q̃ sic, in l.j. §. latius. aliàs in §.bestiàs. ver. ergo de postu. Vide gl.in c.p̃sentiũ.extra,eo.& vide q̃ no. Bal.in l. ad testiũ. §. cõditiones.ff.de test. & in l.ea.in xxxiij. co.& adde ī materia q̃ clericus põt testificari in cã ecclæ suæ, nec debet repelli : vt in c.cũ nũcius extra, de test.sed nũqd cõpellaẽ ferre testimoniũ cõtra ecclesiam suã.Glo.q̃ sic in d. c. cũ nũcius, qa nõ est ꝓprie sua cã,& taeet veritatẽ est peccatũ.Idẽ tenet Inno.qñ non sunt aliꝫ testes. idem ibi Hostiẽ. dũmodo clericus nõ sit libertus ecclesiæ. per d.l.libertorũ. Idẽ tene- Abb. Sicu . quia testificando, ꝓ ecclesia tenetur testificari & contra . cum quis debet testificari pro vtraq̃ parte.xiij. q. v.c.nõ sane.& est gl. in c. fraternitatis . de test.Sed dic q̃ qñq̃ testificatur pro ecclesia,& reperiuntur aliꝫ testes:tũc non coguntur:vt not. gl. in d.c.cũ nũcius.sed vbi nõ sunt aliꝫ,cessat omne priuilegiũ in defectum probationis.no.in c.ŝ qui testium.de testi.& in c.j.de testi.co.& h.d.Abb.nisi clericus ipse moueret causam ecclesiæ tunc enim non posset esse ,testis ecclesiæ, c, ĩsuper.de testi.nec etiam cogi:quia procurator non potest cogi testificari cõtra dominũ suũ in eadem causa:licet possit interrogare:& adde q̃ monachus põt esse testis,secundũ Spec.in ti.de teste.§.item excipitur.ver.quid de mona. Idẽ tenet Abb.in c.cum nuncius.& adde q̃ fratres minores p̃n testificari,secũ dũ Spe.in ti.de teste.§.itẽ excipitur.Et idem de conuersis religiosis ,& similibus.quia non reperiuntur ,phibiti,imò potius permissi.c.nuper.de testi . & d. c.cum nuncius,& ibi Abb,& in c.& si Christus,de iureiur.cũ si.Idem no. gl.

SI quis testibus.

[b]Contra p̃sonam testis[c] quem quis semel produxit , non poterit opponere nisi causa de nouo de hoc emerserit: sed cõtra dicta sic.hoc dicit.iste bonus tex. quem perpetuo tene menti.&c.

1 ☞*Testis productus per me , non poterit in eadem causa super eodem articulo produci.*

Vsus testibus quando quis dicatur.

Testes ad reprobandum dicta priorum testium:quando possint produci publicatis testibus.

Sufficit probare testem fuisse pecunia corruptum: vt dictum eius ualeat.

Additio noua .

SI quis testibus.

Cõtra persõnam testis,quem quis semel produxit,non potest quis excipere; nisi ex noua causa;sed contra dicta semper

in auẽ.de mona.§.cogitandum.& Bal.in auẽ.ingressi.C.de sacrosanc.ecc.& dicit Abb.q̃ à prin.debet habere licentiam sui prælati,cũ literas nõ debeant legere sine licẽtia prælati.xij.q.j.nõ dicatis.Sed ſi teſtificati ſunt,non valere teſtimonium. Ad .prædicta alle.tex.quẽ dicit nouũ in c.veritatis.de do.&,contũ.

b ✠P. P. A. V. P. ¶Si quis testibus. Vide,materia latè Fel.in c.præsentium extra,, de testib. Et q̃ procedat ista dispositio in nominatã solutionem , vide Bal . in l.j.ŝ.bestias. ff.de postu. Et idẽ est in eo.q̃ apponiẽ pro teste in instrumẽto, q̃ cẽseẽ eius persona à partibus approbata,& nõ põt amplius repelli.vide Ale.cõsil.lxx.in j.vol.ī iij. seu.v.col.do.l.Anfrã.qm̃ cõtra falsam in ver testiũ depositiones in verbo ; Itẽ frater.extra,de probationibus bonã cautelã vt semper accipiant de suis affinibus, licet tñ non posset reprobari in dicto,nisi esset approbatus ũt in dicto Vide Fel.in c.veniens.in vlt.co. extra , de testib.Vide Fel.in c . cũ inter. in vij.col . extra , de except.vbi facit mẽtionẽ de ista cautela, vt adhibeãtur testes affines & domestici.& q̃ etiã põt probari cõtra dicta reseẽs etiã se dixisse in c.cãm.extra,de re iudi.post Abbatẽ ibi. Itẽ intellige illud q̃ dictũ est ŝ.q̃ habẽs aliquẽ pro teste,censeẽ eum approbasse. verum eſt reſpectu eius q̃ ſciebat ille q̃ adhibuit.Secꝰ ſi defectũ ignorasset , secundum Ange.in l.j. C.de testa.& clarius Cepo. ĩ cautelis suis cauthela xxiij.incipit . licet regulariter . Et idem tenet Are.licet eos nõ alleget in l.q testõ.§.j.in iij. col.ff. de testa.vbi refert tenentes in primo dicto contrariũ.Itẽ qd̃ si qs producat aliquem in testẽ , licet postea nõ vtat eo ne faciat eũ iurare nec deponere , procedat ista lex. vide Feli.in l.,pduci.ff.testa.Allegat Spe.vt per eum vide Bal.de quo ŝ. vide in repertorio,in verbo testis . in ix. charta.in ij. & in iij. col. Itẽ q̃ producens testẽ,nõ videtur per hoc reprobare dictũ omnibus,Alex.cõsil. lxvj.colũ.pen. vo.j.

✠POMATES. ¶Testis. Vide Bar. cõsi.xc col.ij. & Ro. cccxxxj.& vide etiã Io.An,in addi.ad Spe.in ti.de teste,§.fæpe.in j.addi.& in simili Paul.de Ca.ſi. l.qcũq̃.ad fi.j.de ser.fug.vide Ale.cõsi.cxj.co.ij.ad fi.vol.iij.vbi dicit, q̃ ,producẽs ĩstrumẽtũ,vr̃q̃ illud approbare,ita q̃ nõ poterit postea dicere illud ineficax.& limita istam l.vt per Are.in l. si quæramus alias nec furiosus.col.ij. in ver.in glo.vlt.ff.de testa.

d ¶Corruptum. Adde q̃ corrumpens testem,punitur eadem pœna,qua corruptus.Ita Spe.in tit.de teste.§.j.ver.item not.

e ✠POMATES.¶Põt.phati.Pro limitatiõe huiꝰ l.& similiũ,q̃ regrãt scripturã,vidẽ Are.cõsi.lxviij.ĩ fi.vo.iiij.vidẽ Fe.ĩ c.ij.co.v.de.pba ĩ ver.ītellige secũdò.et seq.ĩ c.qm̃ cõtra.co.x.ĩ prĩ.de.pba.& in c.licet ex quadã.ĩ j.co.de test. & vide ad hęc Barb.cõsi.xix.col.ij.& col.v.vol.).& Fel.ĩ c.sicut.col.j.cũ sex

stes debent deponere de eo quod ipsi sciũt,& quod ipsi percepe-
4 runt eorũ sensu corporeo.Dixivobis in l.solam.ŝ.eo.†No.tertiò illũ ver.hic scilicet facit q̃ licet debitum fuerit contractũ de prescripto:tamen quia solutio est faciendа in futuro:lex noua prolata pro solutione,trahitur ad solutionẽ præteriti debiti:vid tur enim dare formã futuris negotijs:vt l.leges.ŝ.de legi.vbi de hoc p
5 do.Cy.Dixi de hoc in repeti.l.oẽs populi.ff.de iust.& iure.†Vmò tene menti finem huius l.q̃ qñ scriptura est de substantia,& quis non potest habere scripturã,debet probare tria[a] scilicet actum esse celebratum,& scripturam esse inde confectã,& de p-
a b ditam. Videbitis.j.tit.j.l.sicut.& l.emancipatione. Quærit glos.[b]
6 vtrũ valeat testimoniũ de auditu[c]:Glo.dicit†q̃ non nisi in casu. ff.de aqua plu.ar.l.ij.§.antepe.& de proba.l.si arbiter. Quod intellige vernim in his quæ percipiuntur vsu: ea verò quæ percipiuntur auditu,vt obligatio verborũ,& prolatio facta à testatore,bene possunt probari per auditum scilicet propriũ non alie-
7 nũ:vt l.j.in princi.ff.de ver.ob.de testa.l.iubemus.† Quærit glo.
c virũ quis debeat interrogari de loco,& tempore[c],& de præsentibus.Dic vt in gl.& extra,eo.titu.c.cùm cautam. Vide auẽ.rogati quam notabis bene.&c.

Additio noua .

ESTium.

Sí promíſsio fuit facta ín ſcríptís , ſolutio debet ín ſcríptís probarí,vel per quí q̃ testes:nisi scriptura casu perierit.h.d.Not. q̃ à debito cõtracto inscriptis nõ potest probari liberatio , nisi per scripturam,vel testes. Iuxta hoc quæro,qualiter intelligatur in scriptis.Glo.ponit duas opiniones,dicã in l.gñaliter.j.de nouatione.pecu.Secundò no.q̃ testes debent deponere de visu, qa præsentes fuerunt.Et hoc est quod dicimus,q̃ testis debet reddere rationẽ sui dicti per aliquẽ sensum corporeũ:vt ff.de test.l. qui testa.§.fi.& ff.de his quæ in testa.delen.l.j.in prin.plenè dixi in l.solam.No.q̃ lex loquens de liberatione ad futurã liberationẽ porrigitur,licet debitũ præcesserit.quod dic plenè vt no.per Cy.ŝ.de leg.l.leges. Dixi plenè in repe.l.omnes populi. de iust. & iur.Itẽ no.q̃ in casibus,in quibus est necessaria scriptura, potest fieri probatio per testes,probando tria.scilicet factũ, scripturã,& casum,quod est not.Oppo.ŝ.si cer.pe.l.fi.& in auẽ.ibi posita.Solue vt in gl.Oppo.q̃ plures testes requirantur:vt j.de test. l.hac cõsultissima.Solue vt in glo.magna post mediũ:quia qñq̃ requiruntur plures,qñq̃ pauciores,secundũ occurrentia . Opp.
d q̃ valeat testimoniũ de auditu[d].ff.de proba.l.si arbiter. de aqua plu.arc.l.ij.§.idem Labeo.Dicit gl.fallit ibi.Tu dic q̃ ibi quærit vtrũ aliquis actus extet memoriæ:quo casu semper sufficit testimoniũ auditus.Opp.de l.hæredes palã.ff.de testa. Sol. Illud qđ dicitur,q̃ testis debet testificari de visu,intelligitur secũdũ doct. visu pro quolibet sensu corporeo:& sic de his que percipiuntur gustu:vt.ff.de peri.& cõmo.rei vendi.l.j. Item de his quæ perci-
8 pimus per odoratum:vt.ff.de dona.l.j.§.j,cũ simi.†Quæro,vtrũ testis debeat interrogari de circunstantijs scilicet de loco tempore,& similibus.Glo.dicit q̃ sic , vt posit cõprehendi vtrũ dicat verũ,vel falsum.Ita dicit Inn.in c.cũ causam.extra, eo. vbi latè examinat istam materiã.& Spe.post eũ in ti.de teste.§.nunc tractandũ.Quid si testis dicat solutionem factam,& non adijciat,
9 †quia vidit:an valeat dictũ eius,si non fuit interrogatus . Facit quòd no.per gl.C.eo.l.solam. Item si interrogatus testis de tempore:per hoc non vitiatur eius dictũ,quia memoria temporis citò perditur,nisi ad certum tempus probandum producatur:vt l.
10 ob carmen.in fi.ff.codẽ.† Item quæro,an valeat testimoniũ de credulitate.Gl.dicit quod non,nisi in casu l.j.in prin.de ven. inspi.Sed certè ibi non adhibentur vt testes:sed magis vt iudicent secundum actus peritiam. Dicunt tamen doc . quod testis suæ credulitatis potest reddere rationem ita propinquam sensui , q̃ crederetur ei:vt puta,si dicat:vidi Titiũ & Seiã in camera osculantes se.Certè sufficeret ad probãdũ adulteriũ de credulitate. Vento ad vltimũ dictum,& oppo.& videtur quod sufficiat indi-
11 care casum tantùm:vt l.si de possessione.ŝ.ti.j. Quandoq̃ † casus instrumenti occurrit dolo aduersarij:& tunc sufficit probare casum tantum:vt in contrario. Quandoq̃ casus aliter occurrit : & tunc aut ego volo probare factum,& scripturam , & casum: & hoc possum per testes communes. i. per duos alios idoneos : vt hic. Aut solùm scripturam & casum:& non sufficeret,nisi ,pbarem per testes valde idoneos:vt extra,de priuile.c.cùm olim per

seq.de re iud.& no.q̃ si iudex reciperet aliam probationẽ quã hic parte cõtradicente,& protestante &c.q̃ si non valet talis probatio:etiã si pars nõ appellasset.Ita colligit ex dictis per Fel.in c.cũ cõtingat.co.ij.de offi.deleg.ĩ ver.no. ad hoc. & vide etiam pro ampliatione.Ancha.cons.cccl.& Fel.in c.inter monasteriũ.col.xiiij.de re iud.& seq.co.Et ad.de ad Panor.in c.fi.in iij. col. in v. not.de succes . ab intest.& Ale.cõ.lxviij. vol.iij. vbi dicit istũ tex.cũ similibus præstare arg.q̃ valet statutũ q̃ cõtractus nõ possit probari,nisi p testes,&c.& pulchrè vbi dicit citra tale statutum.& xxxvj. vo.ij.& l.eo. vj. vbi ponit an valeat statutũ q̃ solutio debiti nõ probeẽ,nisi per instrumẽtũ: & an hoc possit fieri per pactũ

a ¶Probare tria. Quid debet probari,quando scriptura est de substãtia , nec scriptura potest haberi, qa perẽpta,vide Bar. in auẽ.si quis ŝ. de edẽ. vbi limitat istũ text. per c.cum olim . & Barto.j.tit.j.l.sicut.

b ¶Quærit glos. Contrariũ videẽ tenuisse Bar.in l.ij. ŝ. idẽ Labeo.de aqua plu. arcẽ.Idẽ tenet Bal.in c. j. de cõtrouer . inter domi.& vasal.q̃ cõcor.cũ Bar.hic.Quid tñ si testis addit causam sui dicti hoc modo. scio qa fuit præsens an,pbet Bar. p istũ tex. tenet q̃ sic, in l.j.ff. de admi. tut. sed Bald. hic contra. Vide quæ ibi dixi.

c ¶Loco & tempore. Adde tex.in l.de modo.de cõdi.& demõ. & quod notat Bart. in l.ſi librarius. ff. de reiiur.& in l.ij. de aqua.plu.arcen.

d ¶De auditu. Intellige de auditu auditus quia in factis antiquis.in his probatio admittitur . vt per Bartol.in d.l.ij. ŝ. idẽ Labeo.& per Cano. maximè Felin. in c. licet ex quadam in princ.& in c.tam literis.col.fina.extra,eodem titu.& ibi quãdo testis de auditu probat.& vide eundem Fel.in c.practica.col.j.& col. fi. eo. tit.Et quando testes de auditu probẽt.vide per Alex.de Imo. in cons.lxxij.col. pe. & in consil . lxxvij, co.j.in fi.j.vol.& ibi q̃ facit aliqualẽ præsumptionẽ . & eodẽ vol.consil.lxxxij.co ij.verſi. pro hoc .& ibi quando super cõ sanguinitate probẽt. Et adde etiam etindẽ Ale.in cons.xlv.col. fi.& in cõs. xciij. in vlti.col.in ij. vo. & ĩ iij.vo.cõsi.lxxxviij. co.viij.& iiij.vo.cõ si.xxv.co.ij. in pri.et eo. pe.in fi. & seque.

e ¶Esse rogati . Adde quod etiam in matrimonio debent rogati. c. nostrates.

xxx.q.v.& idē in de posito.l.j.§. si quis tabulas.& §.si pecuniā ff.depo.ita Io.Fa.hic & in materia latē p Spe.in tit.de teste.§.j ver.itē q si rogati.

¶Si qñ.Et facit ista lex q si quis habuit terminū ad producē dū testes & fecit eos citari intra terminū, pluries,& ipsi nō venerūt,q sit imputandū producerī:& sibi noceat lapsus termini:nisi appareat q fecit q potuit: quia instetit vt pignorentur iuxta posse suū:vt tr nunt Bal.per illū tex. & Imol. in l. qui de rebus.in prin. & demū facit q habetur ī d.§.Sabini.& glo.in d.clemen. j. de offic. deleg.vt scripsi post Bar.in l.j.§.si seruus. ff.de quæstio.

¶P.P.A.V.P.

¶Si qñ. Ad istā materiā q.sint citādę pres in‹ productione testiū,vide Ro.singulari cccl.xiij. incip. fuit vnus ex vobis. cum quatuor sequ.vbi pnit ad hoc limitationē.Itē q ex cōsuetudi ne posit ista citatio remitti,vide Ale.cō. lvj.ad finē. Et de materia hac in criminalibus vide Ale.cōl.ccc xxiij.in ij.col. Itē an presens & scies sit citādus,vide do. Fran. cōl.xiij.in xiij.co. vi de etiā ad cōfirmatiōnē regulæ do.Fr.cōl. clxiij.in ij.col.Itē vnū casū, in quo posſūt examinari parte nō citata & absente, vide p gl.in l.laudabile.C.de adu.diuer. iudi.Et q pars nō debeat citari,qñ est talis testis,cuius dicto debet stari,vide Ale. cōl.cxxx. Itē vbi pcedit p inq̄sitionem. an pars sit citanda in examinatiōe testiū, vide Nellū in tractatu de teste.in vj.charta.in ij.co.Itē latissimē de materia an & qñ ī examinatiōe testiū pars sit citādavi de Fel.in c.ij.in ij.co. & duabus sequ. extra de testi.Et ibi etiā an in publicatiōe regratur citatio. Itē an ipse testis sit citādus & an sufficiat citare dñm,& nō ꝓcurato rē.Et qd si parsfuit citata die feriata et alia die testis deposuit:et quædā alia.Itē an requiriē citatio peremptoria,vide latē Deciū in c.cōsuluit.col. j.& seq. de offi. dele. Itē qñ testes producūt indirectē quadā via extraordinaria, an pars sit citāda, & qualis debeat esse citatio, an personalis, an ad domum, vide Felin. in capitu, rit quot testes debeāt esse isti rogati.Tex.in corpe nō aperit.vñ gl.ponit tres opi.Pet. tenet opi.Azo.qđ debeāt esse quīq̄:quia hec aut.ad huius legis īterp̄tationē est facta, & in his ꝑ casibus,in quibus loquit lex interp̄tata, loquit etiā lex interpretans:vt in aut. de filijs ante dota. instru. natis.§.j. Quærit gl.ꝑan cōtra istā cōfessionē posit opponi exceptio nō nu.pec.itra xxx.dies gl. ponit primò q sic.postea ponit distinctionē quorundā,quæ est nulla.Et istā gl.not.quia tenet q cōtra cōfessionē sine scriptis habitā, pōt opponi exceptio nō nu.pecu.secūdum formā l.in cōtractibus.j.de nō nu.pe.cōtra riū videtur tenere,& male.s.i cer. pe. & l. si nō singuli.in gl.q̄ incipit, qualiter fuistis cōfessi.&c. Dicā in d.l. in cōtractibus. §.j. Quæro ꝑan cōfessio fctā extra iudiciū p̄ dicet.Hic vī casus q sic:hoc ideo.qa ad liberādū. Materia huius cōfessiōis extraiudi ciū diceī j.de nō nu.pe.l.gñaliter.deo duce.

☞*Testes debent iurare partibus præsentibus, uel absentibus,per contumaciam.& nu.8.*

Si testis iurauit die iuridico', licet deposuerit tempore feriato,ualet eius testimonium,& num.10.

Si testis iurauit in termino & deposuerit extra terminū, ualet depositio.& nu.11.

Cautela & practica pro examinandis testibus.

Testes trahuntur inuiti ad testimonium ferendum, & in quibus casibus cogantur uenire.nu.6.

Testes an eodem modo cogantur uenire in ciuilibus, sicut in criminalibus.

Testes examinantur in secreto.

Quando testis examinatur altera parte contumace : est tñ sibi reseruatum posse contra ipsos opponere.

Aduersarius potest instare,ut testes partis examinentur.

Iudex negligens tenetur parti ad interesse,& qua actione nume.15.

Testes quando examinentur,

Si quando. ª Est in electio ne testis satisfare,vel iurare de non recedendo. & debet examinari intra xv.dies nec vltra expectare tenetur:& iudex negligens alterī partī ad interesse tenetur.h.d.

Nota istum finem.quod ꝑtestes debent iurare præsentibus partibus,vel per cōtumaciam absentibus.Ad idem.j.de st.instr.l.iudices,& ita hodie seruatur: & idem not. in l.si postulauerit.§.quæstioni.ff.de adu.Pro quo vide no.per gl.in aut. de testi.§. pe. & intellige iurare debent.aut deponere in secreto:vt ŝ.eo.l.nullum. & in aut. at qui semel.ŝ.tit.j.Si enim didicerit testificata, non potest postea testes producere.Nec ob.iste text.qui dicit testimonia eorum capere: qa tunc videtur testis deponere cum iurat.Et pro hoc facit,ꝑquod si testis iurauerit tēpore iuridico,& deposuit tempore feriato ᵇ q valet testimonium eius. Idem si iurauit in loco congruo, & deposuit in loco incongruo.De hoc extra,de offi. dele.c. j. in cle. Facit ꝑquod si pars fecit iurare testes intra terminum,qui deponunt post terminumᶜ: quod valeat eorum dictum. De hoc plenè dixi in l.damni.§.Sabini.de dā.infec. Quidam tamen practicant hoc modo, ꝑ quod nunc̄ faciūt scribi diē ꝫ locū in quo examinātˉ testes:sed solūmodo diē & locū iurameti & hoc mihi placet:& ita practicatˉ[d] &.

Additio noua.

Si quādo. Est ī arbitrio testis dare vel iurare,de nō recedēdo,nec vltra xv.dies cogeī expectare:& iudex negligēs parti læsæ teneī.h.d.No.ex prima parte,q ꝑtestes trahunt inuiti ad testimoniū ferēdū. Secūdo not.q nō debēt inuiti fideiussores dare,vel detineri: sed eorū statur iuramēto.Expediamus primā partē.quærit glo.qño testes coganī dic vt in ea.ꝑQuæro,vtrū in omni cā testes cogātur venire ad testimoniū perhibēdū. Dicit gl.cogāturvenire indistinctē in cā criminali.In causa autem ciuili,aut sunt præsentes.aut longinqui: & si præsentes,aut sunt honestæ personę.vt sunt doctores & milites:pōt em̄ his mitti ad domum iuramētū: alij coganī venire: vt in l.ad egregias personas.ff.de iureiur.Vide gl.ex qua ista colligunt inuti.Quæro vtrū oēs testes cogantur inuiti.Dicit gl.q non,& bene:quia qui de volūtate admittunt,nō coganī inuiti:vt l.lege Iul.ff.eo.Quærit gl.hic dicit, in causis ciuilibus.quid ꝑ in criminalibus?Glo. ij. dicit idē.gl.dicit verū quātū ad hoc,q eodē modo coganī inuiti in criminalibus, sicut in ciuilibus:sed q̄ꝫt ad id q principaliter statuit hac lege,videlicet q testes detineātur,& q nō cogātur stare vltra xv.dies: puto q sit aliud in criminalibus:q̄ in ciuilibus qa in illis debet fieri diligēs inquisitio vt l. fi.ŝ.tit.j.& l.fi.j.de acc.& ita obseruat cōsuetudo,q̄ est optima legum interpres. Venio ad versic.sed cū oportet.ex quo no.q ad p uisionē,& solicitudinē iudicis spectat testes examinare,& etiā partes reqrere. Et p hoc sis cautus,ꝑq qñ scribiī iuramentū testis,semp scribat præsente parte q̄ eos introduxit,& petēte:et absente altera parte contumace,vel præsente. No. tex. videtur cm̄ innuere q testes debent examinari præsente parteᵉ. Vide tex.ad aliud oppo.de l.nullum.ŝ.co.& ŝ.tit.j.aut.atqui semel. vbi patet q pars non potest audire testificata, nisi post publicationē. Quidā antiqui fatebantur,q si partes vellent adesse examinationi possent.Glo.dicit,& melius,ꝑq partes debēt adesse iuramēto, nō aūt examinationi: qa fit in secreto.vt in contrarijs:& ita obseruat consuetudo.Nec obst.hic tex.Nā tunc videtur iudex recipere dicta, cū recipit iuramētū.quod est valde not.Pro hoc ꝑ dico q si testis iurat tempore congruo.& in loco congruo:licet postea deponat tempore feriato,vel loco incongruo,quia non ad bancum iuris,valet testimoniū:quia tunc videtur deposuisse cū iurat.Hæc no.hodie in c.j.de offic.deleg.in cle. & ideo quidā obseruant q dies,vel locus examinationis nūquā scribaī:& illud ego obseruo. Hoc etiā facit ad quæstionē:ꝑstatutus est terminus partī ad probandum:facit pars q intra terminum testes iurant, non autē deponunt: vtrum posint post terminū examinariᶠ?

Iste tex.cū gl.facit q sic:quia tunc videtur deposuisse cū iurat: do.Iac.But.diſputauit istā quæstionē,& tenuit idem. Nam terminus datus partī,intelligit de eo,quod pertinet ad partem:nec potest referri ad id,quod pertinet ad iudicem:quia non trāsgreditur personam.arg.l.si vnus §.ante omnia.ff.de pac.sed ad partē pertinet solicitare q faciat eos iurare:ad iudicē verò eos examinare:ergo &c.De hoc in Spe.de dilatio.§.j.ver.sed quid si infrà.Dixi plenè ff.de dā.infe.l.damni infecti.§. Sabini.Quæro, ꝑquando testes examinantur altera parte absente, licet per contumaciam : vtrum illi contumaci remaneat ius opponendi cōtra dicta & personas?Gl.dicit q sic,ar.l.ꝑ xi.j.eo.Quæro.ꝑdicitur hic præsente eo qui eos introduxit:ergo si vna pars produxit testes,& abest:vtrū pars cōtra quā sunt producti,possit instare vt examinētur.Gl.q sic:quia tūc eos introducere videtur.qđ no.Item,quid si vtraque pars abest?Certè iudex se non impedit vide gl.Nunc venio ad ver.his autem:ex ꝑquo no.q iudex tenetur parti ad‹interesse,si est negligens.Quæro,qua ꝑactione? Dicit glo.actione d‹scēdente ex quasi maleficio , quasi fecerit litē suā:vt insti.de obli.quæ est quasi delic.in prin. Idem no.in l. argentarius.§.fi.ff.de eden.q non placet.Nā actio descendens datur inquantū religioni iudicis videtur:ista verò datur ad totale interesse:vt hic patet. Præterea,hic loquitur in iudice negligēte: ibi in iudice,qui malè iudicauit dic ergo q hic agitur cōdictiōe ex hac l.dixi in l.nō quicquid.§.j.ff.de iud.ꝑQuæro,quādo debet fieri ista examinatio testium.Glo.dicit hic post litē contestata:tunc cū tractantur merita causæ:vt l.j.de lit.cōtest.Nam ideo peremptoriè examinantur testes post lit.cōtestata.quia pertinet ad merita causæ:sed quia sunt aliqui casus.in quibus testes examinantur ante lit.contesta.ideo sequitur hæc aut.&c.

1 ☞*Hæc authenti.potest intelligi in actore,& reo.*

2 *Testes examinati ad perpetuam rei memoriam,q non publicentur.*

3 *In omni casu,an testes posint examinari ad æternam rei memoriam,& quando.*

4 *Quando aliquid fit ex necessitate,fit eatenus,quatenus necessitas imminet.*

5 *Testes super uiribus testamenti possunt examinari ante lit.contest.*

6 *Scriptura continens dicta testium,licet non faciat fidem absque iudicis publicatione, tamen probat quando testes sunt examinati ad perpetuam rei memoriam.*

7 *Citatio partis personaliter,an requiratur quando testes examinantur ad perpetuā rei memoriam.*

8 *Secundum decretum in causa celeritatem requirente,& causis fauorabilibus interponitur etiam contra non latitantem.*

9 *Examinatio ad æternam rei memoriam potest fieri in omnibus causis,in quibus ad secūdum decretum peruenitur contra non latitantem.*

Si quis ab aliquo. Aliās,Sed & si quis ab aliquo. Ista aut.continuat hoc modo:Dicitur in C.q testes examinantur post lit. contest.ideo sequitur nostra aut.Quæro, hic loquitur
1 de eo,qui patitur aliquid contra leges : an ꝑintelligatur in actore,vel reo?Gl.dicit q potest loqui in vtroque.Vide gl.j. & eam
2 notaꝑQuæro,qñ isti testes sunt examinati ad æternā rei memoriam,an examinabuntur & publicabuntur?Glo.dicit q fiet examinatio tantū.& quod dicit hic,publicentur,intellige manu notarij:non autē publicantur parti:quia non posset postea produce
3 re testes.Quæro,ꝑan in omni casu posint produci, & examinari,testes ad æternam rei memoriā ante lit.cōte.Gl.dicit q nō,nisi cū dubitatur de morte,vel absentia diuturna testiū . Et ad hoc videamus qualiter dicta per glos.debeant intelligi.Dic quādoq̄ vult producere testes ad æternam rei memoriā ille, qui debet esse actor:quandoq̄ ille,qui debet esse reus:quandoq̄ ille,qui vult producere est actor,& reus.Primo casu,aut illi qui debet esse actor,cōpetit de præsenti ius agendi:& tūc non debet fieri examinatio testiū[a] nisi cùm dubitatur de morte,vel absentia diuturna testium:vt hic in glos.& in l.in lege Aquil.ff.ad l.Aquil. extra,vt lite,non contestat.c.quoniam frequenter. Dicitur autē dubitari
b de eorum morte,in casibus[b] qui no.in l. iij.cum sequen.ff.de donat.causa mortis.Et prædicto casu fiet examinatio tantū,& publicatio manu notarij:nō autē in aperto publicatio. Et probo p
4 rationē.Quādoꝑaliquid fit propter necessitatē,fit eatenus,quatenus necessitas imminet:& non vltra:vt l.j.ŝ.j. de fer. l. senatus de offi.prę.sed in proposito non imminet necessitas,nisi in examinatione:ideo publicatio reseruatur post lit.cōtesta. Quādoq̄ nō competit statim ius agendi : & tunc aut tale ius est possibile competere absque testium examinatione:vt puta, si debetur aliquid sub cōditione:potest enim existere conditio,licet testes nō
c examinentur:& tunc idem:quia non fit examinatio[c] ad ęternam rei memoriam,nisi cùm dubitatur de morte,vel absentia diuturna:vt d.l.in Aquilia.ff.ad l.Aquiliā.& secundum hanc lec. non fit examinatio,nec publicatio:vt ŝ.dixi.Qñq̄ ius agendi non potest competere,nisi examinentur testes,& publicentur : tunc ad æternam rei memoriam examinabuntur:vt l.ij. j. de bono. possecun.tab.& l.ij.ff.quemad.testa.ape.& l.publicati.j.de testa.Nā hæreditas nō potest adiri non cognito testamento:vt l.sed & si
5 de sua.& l.cùm falsum.ff.de acquiren.hæredi.ideoꝑtestes super viribus testamenti examinabūtur,& publicabūtur ante li. cōte. & sic potest intelligi l.de ætate.ff.de min.Non enim quis potest esse in iudicio,nisi sit certus q sit maior.Vn
a de similiter pōt petere q examinentur ante lit.contest.vt d.l.de ætate . & ibi dixi. ff. de mino.Secundo casu principali qñ hāc examinationē petit ille,qui debet esse reus: tūc indistinctè pōt petere vt examinētur,& publicent:vt in c.Albericus.extra,de testi.secundū vnā lecturā.& in hac aut. prout loquitur in reo[d].Ratio qa nō est in ptāte eius
d qñ agat actor:sed imputet sibi actor, q non agit.Tertio casu loquiī in parte eius , q pōt esse reus,& actor:& tunc idē: quia poterūt ante lit.cōtest.examinari,& publicari:vt dicto.c.significauit.& c.Albericus . loquitur em̄ ibi in iuribus incorporalibus,in quibus pōt quis esse actor & reus:vt d.l.& si fortè. §.j.ff.si seruiven.Ratio,quia nō debet cogi iste ad agendū,& imputet sibi aduersarius si pōt agere,& nō agit.Nunc ad propositū in oibus casibus,in quibus dixi ante litē cōtest.posse fieri examinationē & publicationē,procedit ista aut.sine scrupulo, vt litera facet:in casibus verò,vt dixi posse fieri examinationē nō aūt publicationē,procedit ista aut.secundū lecturā gl.vt intelligāt publicata per notariū:nō aūt à partibus.Et secū-
6 dū hoc,insurgit mirabile:ꝑqa licet aliās scriptura cōtinens dicta testiū,nō faciat fidem absq̄ publicatione iudicis:vt l.solā.ŝ.e.& l. gesta.de re iudi.tñ hęc oīa faciūt fidē.Quę
7 ro circa primā partē aut.ꝑ vtrū sit necesse, q ille,contra quē testes examinātˉ ad æternam rei memoriā,citetur personaliter . Dicit Dy.q sic.& no.in l.iiij.§.abesse.ff.de dā. infec.& ibi per eū.& Cy.recitat eū.Do. Io. And.disputauit istā q.& ponit eā in mercurialibus suis,& determinauit eā cōtra Dy. distinguendo:tamen distinctio sua nō placet mihi:vt d.l.iiij.§.abesse.de dā.infec.Tamē ꝑ modo dico q sentio.& p̄mitto istud, quod de iure est, q primum decretum , & secundum interponatur contra partem , etiam lite non contestata:tamen quia primū decretum non parat plenum præiudicium
8 nō requiritur quòd pars latitet.Scdm ꝑ autem decretum,quia parat plenum præiudicium,non potest interponi,nisi contra latitātem irregulariter:vt l.Fulcinius. ff. quib. ex cau.in possess.eat.Fallit in causa,quæ celeritatē desiderat:vt l,finita.§.si fortè. ff. de damno infecto.Et quia in casibus fauorabilibus:vt l.necꝑ infantes.ff.de fideicomm̄is.lib.Hoc præmisso distingue,aut examinatio[e] ad æternam rei memoriam fit ad aliquem effectum pleni præiudicij:tunc non
e requiritur latitatio eadē ratione,quæ est in
f primo decreto:vt si examinētˉ super actione ad exhibendū.aut fit ad effectū pleni ꝑiudicij:& tunc non dico,q debeat citari personaliter: sicut dicit Dyn.sed dico quòd non potest fieri examinatio,nisi pars latitet sicut dixi in secundo decreto. Nam, vt scitis, secundum decretum non interponitur , nisi de debito constet: vt l. finali. infrà,de bonis autho.iudi.posiden.Et sic apparet quòd parte latitante examinabuntur testes super debito:licet lis non sit contestata. Idem in l.cùm verò.§.subuentum.de fideicom.liber.Sed
9 in‹casu,in quo ad secundum decretum potest peruenirī absque latitatione , potest fieri examinatio testium absque citatione : vt d.l.cum verò.& l. neque infantes.Vnde sitis cauti, quando
f examinationes istæ fiunt. Et not.istaᶠ:quia vtilia sunt , & quotidiana &c.

1 ☞*Testes ad æternam rei memoriam quando examinentur.*

2 *De morte testium quando dicatur dubitari.*

¶Examiatio testiū. Quæro vtrū de consensu partis,talis ordo possit peruerti:& testes ante litis cōtestationē,produci . Dic q sic. Gl.est multum no.in c.cum olim.de causa poss.& ppriē. & oēs casus , in quibus testes recipiūtur lite nō cōtestata, vide per Spec. in tit. de testi.§.nunc per Bar. in l.ne quid de incē. rui.nau.

¶In casibᵍ. Idē Inn. in c.qñ in ver. ratio nabilis.vt lite nō cōtest. sed iterim debēt alī expēsis ,producētis, scdm gl.in l.iij.§.Sabini.ff.eo.& in l. qñ §.fi.Qualis citatio requiraī,dixi in l. si finita.§. Iul.de dā. infec. & ad hāc legē adde extra,eo.in c.in; noie dñi.& in c.significauit.cū seq.vide q̄ dixi.ŝ.eo.l.quoniam.

¶Nō fit examinatio.Et patet q hāc regulā,q ꝑbatiōes nō possit fieri regˡariter nisi lite cōtestata. & no.do.Ant.ī c.j.de pba.& Bal.in l.ij.j. sē. rescin.non posse.

¶Logē in reo. Et ad intellectū horū, quæ hic habēt,essent videda q̄ no.in l.si. finita. §.elegāter. de dā. infec.vnde qñ qs ageret &c.& de materia hac videī Spe. de testē.§.ij.p totū. & ī c. qñ frequēter. in prī. vt lite non cōtestat.

¶Aut examinatio. Et vide in materia q si notario cōmittat examinatio testiū,ei dē cēsetur cōmissa re probatio eorū:vt col ligit Ang.ī l.cui iuris ff.de iurisd.om.iu.Et in materia, qñ testis posit examinari ad ꝑpetuā rei memoriā Sed an index posset esse in militijs , & in cōtractibᵍ, vide q̄ dixi post Bar.in j.cōst. Digestorū.in ij.col.ī ꝑludijs. Et vtrū publicatio testiū sit de substātia,vide Bar.ī l.solā.ŝ.eo. quæ dixi post Bar. in l. ꝑlatā. in vlti.col. de senten.

¶Et nota ista. Vide qūo testis deponit ī-

tereſſe certificandus 3 in l.j.in vlt.colū. per Bar.j.de sent. quæ p eo q̄ intereſt,&vtrū in publicatiōe teſtiū requiratur præſentia partium, vide quæ dixi poſt Bar.in l. geſta.in fin.de re iudic. 1 Sed nunquid teſtes, & tabelliōes debeāt cognoſcere teſtes, & partes, & an etiā contenta in inſtrumēto.vide quæ dixi in l.ſcimus,aliās ſeruus in fi.de iur.deliber.

4 ¶Examinari. Bald. hic contra,cū quadā limitatione & vide Bal.in l.ij.in vij. q.j. de teſta.

2 ¶Examinari. Vtrū 2 ſit ſententia iuſta, cū petuntur examinari teſtes ad perpetuam rei memoriā,eo quia ſuper quo recipiūtur de facili obliuiſcitur vide Bar.ī l.iij.ſ.dug cauſæ.circa medi. ff. ad Carbo. & in materia vide gl.in c.cauſam quæ.de dolo & cōtu.ad Bar.hicviđ Bar.in l.de ætate . in ij.colū.de mino. Sed vtrū iſta regula,quę habet q̄ teſtis nō poteſt pduci niſi lite cō teſtata,ſemp̄ pcēdat dixi poſt Bar. in l. ij. in prin. ſ. qñ in rem actio.& alios caſus, per quos limitaē dicta regula, vltra numeratos per glo. & 3 Inn.in c.qm̄.vt lit.nō cōteſt.Item in interlocutoria pduci poſſunt ante litē cōteſt. a quia non requiritur litis cōteſtatio,ſecundū Bal.in l. prolatā. in iij.col.j.de ſen.Sed pone q̄ duo petunt ſuos teſtes examinari: vtrius teſtes debeāt Examinādi ſūt illius,pro quo magis præſumitur,qa præſumptio eſt res fauorabilis. Text. eſt ibi Bal.in c.ſi duo.de pace tenenda,

b ¶Cùm apud.Ad intellectum huius tex. vide Innō. in c. cum inter.de teſtib.& q̄d pulchrè ipſe dixit in c.præterea.in ver.ſimilis.extra, eod.tit. Et adde q̄ tales teſtes producti coram talibus arbitris, debēt compelli ad deponendum,per Potestatem illius terræ in c.j.in prin.ſi de inueſt. inter do.&vaſſ.lis oriat.Et quid in iudice delegato:an poſſit coram ſe productos cogere, & torquere ſi nolūt.no.q̄ ſic in l. ij.de iudi.& Bald. in loco præalleg.

t P. P. A. V. P.

b ¶Cū apud. De materia huius legis vide latè p Bertach. in verbo. Attestatiōes. Itē an & qñ teſtes & acta coram arbitro

In cauſa bonorum poſſeſſionis ſecundùm tabulas examinā tur teſtes ad perpetuam rei memoriam.

SIquis. Teſtes ex cauſa poſſunt recipi ante lit.cōteſt,ad perpetuā rei memoriā. h.d. Aduerte:qa intendo examinare hāc †materiā,de teſtibus examinandis, ad perpetuā rei memoriā: Qñq̄ petūt examinari teſtes ad perpetuā rei ¶memoriā, ex parte actoris,aliqñ ex parte rei: qñq̄ petūt examinari in tali cauſa,in qua quis pōt eſſe actor & reus,primo caſu aut actor pōt ſtatim agere:qa ſtati habet actionē: & tūc nō pōt petere teſtes examinari ad eternam rei memoriā ante lit.cōte.niſi dubiteē de morte teſtiū,vel eorū abſentia diuturna:vt l.ī l. Aql.ſi deletū ff.ad l.Aql. Et dicīt de eorū morte †dubitari,qñ īminet aliqs de illis casibus q ponūt ī l.iij.in fi.cū l.ſeq.de do.cau. mor.q̄ ſunt notabiles caſus multū. dico aūt q̄ tūc petūt teſtes examinari, nō publicari: ſed publicatio reſeruabit poſtea: vt extra, vt lit.nō cōt.c.qm̄ frequēter.Si verò ſtatim uō pōt agere:tūc aut facultas agēdi pōt ſupuenire,etiā teſtibus nō examinatis:vt puta nō poterit agere:qa pēdebat obligatiōis cōditio,q̄ pōt ſupuenire teſtibus nō examinatis:& tūc idē q̄ ſupra qa nō examinabūt niſi cū dubitat de morte,vel abſētia diutur na:vt d l.ī l.ad l. Aquil . fm aliā lect . Si vō nō pōt ſupuenire facultas agēdi,niſi examinatis teſtibus,tūc examīabūt et publicabūt ante lit.cōt.ēt ſi nō dubiteē de morte teſtiū, vel eorū abſētia:vt j.de teſt.l.publicati.j. de bo.poſ.fm ta.l.j.& ij.quēad.teſ.ape.l.ij.cū ſimi.Scitis†eā q̄ bo.poſ.fm tab.vel fm nuncupationē,nō dareē,niſi oſtēdat iudici qualiter ille fecit teſtm:meritò ante oīa debent teſtes examinari: a vt d.l.ij.de bo.poſ. fm ta. Itē ſcitis,q̄ nō pōt aditi hrēditas : niſi qs ſit certus ſit viribus teſtī:vt l.ſed & ſi de iuaet l.cū falſū.ff.de acq.her.Sed qs certus eē nō pt,niſi publicatis teſtibus ergo āte oīapetet teſtes examinari & publicari.Siverò petūt examinari ex pte rei:tūc īdiſtictè examinabūt,et publicabūt ad eternā rei memoriāvt j.de vſu.pupi.l.pupillus.fm vnā lec.Siverò petūt examīari ī caſu,ī quo qs pōt eē actor & reus:tūc idē:qa īdiſtictè poterit petiq̄ examinēē,& publicēt:vt extra de teſt.c.albe ric.& c.ſignificauit.vbi logt in iuribus īcorporalibus.Et ſcitis,q̄ ī his ille,q̄ eſt ī quaſi poſſeſſiōe iuris,pōt agere,ſicut ſi nō poſſideret,& pōt nō agere:vt l.ſi fortè.ſ.ſciēdū. ſi ſer.vē.Rō p̄dictorū eſt:qa qñ pōt agere, imputeē ſibi cur nō agit,& litē cōteſtat : & ſic teſtes examinēē poſt lit.cōte. Sed ſi non pōt agere,nō eſt qd ſibi imputeē.Rō, quia pbatiōes poſſēt deficere.permittit em̄ examinatio,& publicatio. Itē eo caſu quo pōt agere,& excipere,nō eſt cogēdus ad agendū:cū in ptāte ſui aduerſarij ſit agere. In oībus aūt caſibus,in qbus ſ.dixi teſtes examinādos,& publicādos ante lit,cōteſt,intelligi pōt hæc aut. Sed ſi intellígeres eo caſu, quo dixi q̄ permittitur examinatio,& non publicatio,debes exponere tex,ibi cū dicit, teſtimonia publicari, id eſt publica manu authorizari:nō tn̄ aperiri:vt gl.dicit.Et iſto caſu authorizatur ſcriptura,in qua cōtinet dictū teſtis facere fidē:etiā ſi nō ſit facta publicatio p iudicē;licet regulariter ſit cōtra vt ſ.e.l.ſolā.Vide gl.vñ ant. hęc ſumit,&c.

5 ☞*Poſt publicationem teſtium poſſunt ſuper eodē teſtes in alia inſtantia produci. & nu.7.ubi plenè.*

2 *Atteſtationes factæ corā arbitris,faciūt fidem corā iudice.*

3 *Qui facit teſtes examinare,poteſt ipſis ſtare , uel petere q̄ de nouo examinentur.* c

4 *Dicta in hac lege de examinatione teſtium,coram arbitro, habent etiam locum in arbitratore.*

5 *Diſpoſitio huius legis quòd non habeat locum,quādo teſtes fuerūt examinati,& publicati coram iudice.& nu.8 .*

6 *Si teſtis iteratò examinatus dicat,dico prout aliàs dixi:quid agendum.& nu.12*

9 *Legibus loquentibus de examinatione teſtium,poſt didicita teſtificata poteſt renunciari.*

10 *Qui non oppoſuit contra perſonas teſtium,quòd poterit in alia inſtantia opponere.*

11 *Quando producitur ſcriptura,continens atteſtationes,quæritur de duplici fide.*

13 *Teſtes examinati coram arbitro,& non publicati,poſſunt per ordinarium publicari.*

b ¶Vm apud. bHæc eſt ſign. lex.Si teſtes examinati corā arbitris c viuūt: eſt in eius electione,cōtra quē atteſtationes producūtur,vel eis ſtare,vel pe- d tere quòd de nouo examinētur. Sed ſi ſunt mortui, atteſtationibus de neceſsitate eſt e ſtādum.hoc dicit.Nota quia poſt † publicationē teſtium, ſuper eodem poſſunt de nouo produci teſtes in alia inſtātia:vt vidiſtis ī l.per hanc. de tempo. appel. Secūdo 2 nota † q̄ depoſitiones teſtiū , corā arbitris, faciunt fidem etiā corā iudice:vt vidiſtis ſ. de arbi.l.cùm antea.circa finē.Nota tertiò, f 3 †& perpetuò tene mēti,qd̄ eſt in electione eius cōtra quē atteſtationes producūt,ſta- d re eis,vel petere q̄ de nouo examinentur.d 4 quod eſt notabile.Sed quæro.†an illud,qd̄ hic dicitur in arbitro,habeat locum in teſtibus examinatis ab arbitratore.do.Iaco . di- g cebat q̄ ſic e ,ſi arbitrator eos examinauerit e in forma iudicij.arg.ff.pro ſocio.l.ſocietatē. f §.arbitrorū. Quæro quid f ſi teſtes fuerunt examinati,& publicati,corā iudice: vtrum 5 †habeat locū hæc lex? Glo.in l.probādum. circa fi.ſ.de iud.videtur dicere q̄ ſic.do.Ia. Bu.dicebat contra:quia poſtquā examinati,& publicati ſunt,corā iudice,habent perpetuam firmitatem vt l.fi.j.de re iudi. Itē.tenet Innocen.extra,de teſtib.c . ſignificauit.& hoc puto verū.g Quęro , quid ſi teſtis iterum examinatus g 6 †dicit dico vt dixi in alio meo dicto,coram arbitris manu talis notarij:vel quid ſi dicat:non recordor,niſi viderē illud quod dixi alia vice:vtrum debeat ſibi oſtendi? Tetigi in l.eos.ff. de falſis.& ibi vide, &c. Additio noua.

¶Vm apud. Dicta teſtium coram arbitris, faciunt fidem coram iudice ordinario:ſi teſtes ſunt mortui,vel viuentes , & pars,contra quam producuntur,eos examinari prohibeat ſaluis ſemper exceptionibus contra dicta,& perſonas.hoc dicit. Primò ponit quæſtionem.Secundò reſponſionem poni,quę habet quatuor membra.& ſic ſecunda pars diuiditur in quatuor partes.Secunda pars principalis incipit ibi : ſanctimus.Item iſtius ſecundæ . ſecunda ibi : ſinautem nihil . Tertia ibi: ſinautem omnes . Quarta ibi : ſin verò res . Nota quòd diem † teſtis ſu 7 per eiſdem articulis poteſt produci in alia inſtantia , nō obſtante prima publicatione.quod recipit plures limitationes . Primò hoc verum , quando alia inſtantia tendit ad eundem finem cum prima : ſed ſi ad alium finem tenderet, tunc poſſunt iidem teſtes , & alij examinari indiſtinctè,non obſtante prima publicatione. Caſus eſt ſecundū lect.glo in l.Julianus. ff. de condict. inde.in princ.text.eſt in cap.veniens.extra,eod.& in c.cū in tua. Secūda limitatio eſt:qa hoc verū in teſtibus receptis:vt in pri.hu 8 ius legis,Sed ſi eſsēt recepti corā iudice:†tūc i alia iſtātia tēdēte ad eūdē finē,nō poſsūt pduci ijdē teſtes de nouo:ſed cogereē qs ſtare

vel arbitratore , faciāt fidem corā iudice, vide Fel.in c.præſentatæ.extra.de teſt. ☞POMATES.

¶C corā arbitris. Vide in l.ij.C. de eden. & Bar.etiā pe.vel fi. l.dū vult atteſtationes factas corā arbitro,nō facere fidē corā ordinario , ſi pars cōtra quā productæ ſunt velit eas iterū pduci: & ſic eſt ī potestate ipſius , q̄ iterū pducant,& vide latè circa iſtā materiā practicā Papien. in forma opp.cōtra teſtes poſt publicationē.in gl.in verſ.ſūt q̄ publicatis iā teſtib, aliis receptis . circa med.in ver. patroni. queri ſolet an teſtes pducti & publicati, in vna cauſa faciant fidem in alia.

¶Nouo examinent. Per Spe.de probat.ſ. j.verſi.hoc q̄q̄ ſcias.

¶Quod ſic. Et cum hac lege tenēt docto. ī l.præſentata.extra, de teſtib.ſed Bal.ī d. l.quæ omnia.ad finē. videē dicere contrariū.& hic in ij.col. p do.Ant.ī c.præterea. de teſt.

¶Quæro qd.Et qñ acta in vno iudicio valeant,& poſsūt pduci in alio iudicio. videtur in v.rubri.in xiiij.q.& in l.ij.ſ. de edē.c.fi.de pb.l.geſt. j.de re iud.An.Barb.

¶Puto verum.Vide Inn.in c.cū in tua.eo. tit.et Bar.in authē.at q̄ ſemel.in vlti. co.ſ. ti.j.& in l.ij.iudicatū ſolui.& idē tenet Ange.in d.l. pperandū.

ADDE quòd hic dicit Pau.de Caſt.

De fide inſtrumentorum. Rubrica.

LEX I.

b ¶Debitores. bSi aliæ probationes ſuperſunt, non nocet inſtrumentorum amiſsio.hoc dicit.&c. Additio noua.

1 ☞*Si procurator,uel teſtes ſint condemnati de falſo,non nocet dño,nec producenti.*

2 *Producens falſum inſtrumentum,uel teſtes,punitur de falſo,ſi eis utitur.*

3 *Accuſans an debeat ſe inſcribere.remiſſiuè.*

¶Debitores. Non obſtat in ſtrumentorum amiſsio,ſi aliæ probationes ſuperſunt. h.d. Si inſtrumentum pronunciatum eſt falſum cōtra vnum,non nocet alij eo inſtrumēto vtenti:ſed de no- 1 uo accuſari,& cōuinci debebit.h.d.Nota q̄ licet †procurator ſit condemnatus de falſo,non nocet domino producenti inſtrumētum.Item licet condemnati ſint teſtes,non nocet producenti at teſtationes.Facit j.de fal.l.j.& q̄ ibi no.ff.de adul.l.denunciaſſe. in fi.Contra hoc opp.gl.de l.Papinianus.§.fi.ff. de inoffic.teſta. Breuiter ſententia lata contra vnū,ad quē negotiū non principaliter ſpectat,ſed per cōſequentiā ei præiudicat:vt lege cōtraria, ſed ſententia lata contra vnum,non p̄iudicar alteri,ad quem negotium ſpectat æque principaliter:vel plus:vt hic,& l.j.ff.de ex 2 excep.rei iud.Quærit gl.†vtrum iſte,qui produxit inſtrumētū falſum,teneatur de falſo? Certè ſic:ex eo q̄ vtiē,nō ex eo q̄ ſe 3 cerit:& ideo ſi ab vſu deſiſteret,nō teneretur:vt j.proxi.† Quærit gl.vtrum ille,qui accuſat,debeat ſe inſcribere ad pœnam talionis , & qualiter? Gl.dicit quod non neceſſario. Dicam in l.ſi.j de accuſ.de eo quod dixi ſ.q̄ licet teſtis ſit condemnatus , non præiudicat producenti,vt no.per Cy.j.qui accu.non poſ.l.j.Bar.

1 ☞*Si teſtes fuerunt accuſati & condemnati de falſo,dicta falſitas non nocet alteri.*

2 *Modus ſubſcribendi accuſationem.*

3 *Sententia lata contra unum,non nocet alteri cuius princi paliter intereſt.* a

4 *Teſtis,qui dixit falſum,quando poſsit iterum teſtificari.*

LEX II.

¶Iuteris. bHic eſt bonus caſus: Qui licet inſtrumētum ſit pronūciatum falſum cōtra vnum,non nocet alteri eo vtenti:ſed debebit accuſari de nouo.h.d.Nota bene hunc text . quod ſi† vnus eſt condemnatus de falſo,illa ſententia nō obeſt c alteri ſuper eadē falſitate . Et per hoc dicimus,q̄ licet teſtes fuerint de falſo accuſati & cōdemnati,q̄ talis ſententia nō præiudicat alij eos producēti:niſi iterū ipſi accuſentur:per hanc l.Facit j.ad l.Cor. de fal.l.j. & q̄ ibi no.& l.denūciaſſe.§.fi.de adul.do. Richar.Mal.diſputauit hāc q.quā refert Cy.ī l.j.qui accu.nō poſ.Itē ex hac lege ſumitur d quidā modus †ſubcriptionis in accuſatiōe, 2 q̄ debeat quis ſubſcribere ſe paratū ſubire eandē pœnā:licet hic gl.noſtrę dicant:q̄ nō ſit neceſſe.De hoc l.ſi cui.poſt prin.ff.de accu.& l.fi.j.eo.Opp.de inoffi.teſt.l. Papinianus.§.fi.Sol.Ibi†ſententia fuit lata cōtra hæ d 3 redē,cuius principaliter intererat:ideo p̄iudicat aliįs legatarijs:nō aūt prejudicaret hęredi,cuius intereſſet æqualiter:vt eo.ti.l. etiā.& eodē modo nō p̄iudicat hic alteri, cuius principaliter intereſt . Vltimò quærit 4 gl.†an teſtis,qui ſemel dixit falſum,iterum poſsit teſtificari.Gl.diſtinguit aut fuit nota tus,aut nō.Idē no.in l.Lucius.ff.de his qui no.infa.& ibi plenè vide.

1 ☞*Qui dicit ſe non uſurum inſtrumento quod produxit quando uideatur confiteri inſtrumentum,non uerum, & illo inſtrumento uti.*

2 *Productioni inſtrumentorum renunciatur.*

3 *Qui dicit ſe uſurū inſtrumento,an poterit de falſo puniri.*

4 *Cautela,ut emittet falſi pœnam, qui produxit falſos teſtes,uel inſtrumentum.*

LEX III.

d ¶Iaduerſarius. dHic eſt bonus caſus:Qui inſtrumento,q̄d reuocat ſuſpectum,ſ: non vſurū profiteē, videtur confiteri illud nō eſſe verum. h. d. hic no.l.Quærit gl.†quid ſi inſtrumentum 1 non reuocabatur ſuſpectum,tamen ipſe dixit ſe non vſurū? Gl. videē dicere q̄d tunc eſſet aliud. Vide gl.quæ dicit q̄ aliud eſt: quia tūc nō videtur confiteri inſtrumentū nō eſſe verū:ſed in illo inſtrumento , in illo iudicioviti nō poterit ſecūdū Canoniſtas,q 2 †dicūt poſſe renūciari,pductiōi inſtrumētorū:vt dixi vobis in auē.iubemus.ſ.de iu. 3 & ibi no.Quærit†gl.an poſsit accuſari de falſo iſte,qui dicit ſe non vſurum.Rñ.accuſari de falſo,pōt intelligi duplici de cauſa. Vno modo:quia quis fabricauit falſum in e ſtrumētū & hoc caſu poſſet accuſari,etiā ſi nō vteretur eo. Alio modo,qa eo vtitur, & tūc accuſari nō poſſet vt l.ſi ſalſos. j. de 4 fal.Et†,ppter hoc eſt cautela aduocatorum qñ apertis teſtibus reperitur q̄ aliqs ex teſtibus à parte ſua productus,dixit falſum: ſtatim ,teſtetur ſe nō vſurū dicto illius teſtis:vt nō teneatur de falſo,tanē vtēs dicto falſi teſtis.hoc eſt verū niſi ipſe ſciens falſū teſtem produxerit:quia tunc non ſufficit.

f ¶Llatæ. fPecunia fiſco ſoluta, probatur per libros fiſcales.hoc intendit.&c f

¶Item puto ; Adde de hoc, & de ſupra ſcriptis Abb. & do. Ant.& ibi Feli. in c. cū ī tua.extra de teſt.

¶Debitores. Et quot & quibus modis,& qualitet puniaē tabellio cōficiens inſtrumētū falſum , & de multis aliįs modis p gl.& ibi dixi poſt Bar.in auē. ſed nouo iure.j.de ſer.fugit.

c ¶Nō obeſt alteri. Ad de q̄ no.Bal. in l.j. in fi.de aduo. diuer. iu. & cōcordat Inno. in c.cauſā. qui filij ſint legi. poſt Cardin. & Bar.in l.Lucius.ff.de dā.infe.& l.ſuaricatiōis.de præuarica.

d ¶Si aduerſarius. Vide Bar.in l.j ſ.edēda ff.de edē.& pGui.de Suza.in auē. ſi q̄s in aliquo.de edē.&bal. hic & Bart.in l. pen. ff.de fal.

☞POMATES.

¶Si aduerſarius.Iſtū tex.allegāt Bald. & Sali.Decius,& Moder. Papi. in l. poſt quā liti.ſ.de pact. q̄ ſicut renuncians liti nō poteſt illā iterum inſtaurare, vt ibi dicit tex. ita etiam renūcians vni tantum articulo litis, nō pōt poſtea illū inſtaurare iterū: vt ,pbat hic tex.Iſtā legē diuerſimodē allegauit Bal. in illo articulo, an renūciās inſtrō videat iuri ſuo, & debito renūciare, ſed tātū ,pbationi,quę ex illo ſurgit.Nā Bal.ī l.Labeo.ſ.j.ff.de pac. tenet,q̄ nō.cōtrariū dixit p iſtāmet legē, in l.vlt.ſ. ille aūt ad fi. op.C.de Lati. li. tol. poti°cōcordare:vt p Deciū in l.poſtq̄ liti.ff.de pac.Pro concordia pores dicere q̄ aut inſtrm reſtringaē in dubiū, & tūc rēnūciās,vē renūciare.& iuri . & debito ſuo.arg.ei° q̄ habeē in d.l.Labeo.Aut nō reſtringatur in dubiū:& tūc tātum videtur renūciare probationi. quæ ex illo inſurgit:quæ cōcordia videtur ,pbari in iſto text.à contrario ſenſu:& eſt Deciį.

t P. P. A. V. P.

¶Inſtrumentū. Quādo inſtrumentum reperitur falſum, pars, in cuius vtilitatē cōfectum eſt, an præſumatur participare de falſitate & dolo, vide Comen.q̄ nō,per iſtum text& & prędentē in cōſi. clxxv. incip.ad primum.in prin.qui videē velle cōtrarium,q̄ eo ipſo q̄ quis vtitur inſtrumēto falſo, præſumptio eſt contra eum.

¶Illatæ. Et hanc legem nota.Bald. in l.

pretor ait.§.fin.in fl. ff.eod.de eden.

a ¶Semiplenam. Limita nota, vt p Bal. in l.j.ſ.eod.

☞POMATES.

b ¶Ita tenet. Vide in l. admonēdi rep. colū. xiiij.in verſi.iiij.ff.de iureiur. & Bal.in l.j. ſ.eo.vbi limitat, niſi amiſiſſes culpa tua. quia concremaſſes, vel iracundia lacerataſſes.

c ¶Deponerēt. Adde ꝙ no.Bar.in l.j.§. ſufficit.de ſecun. tab.& no.Bal.in c.j.qui teſtes ſint neceſſarij ad probandum. Allegat tex. iuncta gloſ. in l. qm̄.ſ.de hære. ꝙ ſententia,q̄ eſt lata ī ſcriptis,prout ſolet fieri, ſi amiſſa caſu ſententia,tm̄ probari poteſt ei⁹ tenor, & amiſsio ꝑ teſtes & ſufficit. Si mile dicit in priuilegijs, dūmodo teſtes ſint literati, vt ſcholares. de priuil. c. cū olim. Adde Bar. hic & in l.ij.§.j. ff.de iur. fiſc.& Ang.ſequitur dictū Bar.hic ꝑ val de no.Ang.hic loquitur de iure peritis. Et ad dicta Bal.in d.c.j. adde per eūdē in l.geſta.in ij.colum. de re gul.iur.

d ¶Tenē menti. Vide Bal. in l. ſi de poſſeſ. de proba.

e ¶Tunc facerēt. Adde de hoc etiā plenē per do.Alex. in cōſi. cxcvj.in ij.col. verſi. nō obſtat ꝙ de priuilegio:in:ij.vol. & ad de quod dicta Bart: hic ſequitur Lāfrāc. de Brixi. in c. quoniam contra falſam. colum. quæro vtrum inſtrumentum, de proba.

f ¶Doctores dicunt cōtrariū. Adde Inno. in cōſi.cxxxviij.col: iiij. ver. confirmatur in j.vol.

g ¶Emancipatione. An poſsit probari ꝑ teſtes, adde quæ not: Bart. in l. quæſitum: ff.de teſti.& quę ibi dixit Bar. & Bald. in l. ne in arbitris. ſ. de arbi.& Bald. hic, & Bart. in l.j.ſ.ſufficit.de ſecun. tabu. & plenē not. Bald. in l. geſt.in ij.col. de re iudica. in verſi. quæro ſiunquid.& in l. litigatoribus. ſ. de app. & Bal. in l. ij. in iiij. col.C. de alea. Inno. in c.quoniam contra in fi.de prob.error actoris ſemper probatur per teſtes, ſecundūm Cyn. in l. error. C.de teſta.

h ¶Scriptura. Vtrum emancipatio requirat ſcripturam? Et Bartolus hic tenet quod ſic.& Bal. in l. actus j.de fal. & hic per glo.

Additio nona.

Allatę. Attestatiões publicæ probāt inter priuatos h.d.Nota bene ꝙ dixi in ſumma rio. Secūdò no. ꝙ dicit inſpectio rationū;ex quo intellige,ꝙ pars pōt petere à iudice,vt vadat,vel mittat ad archiuū publicū,vt iſpiciat illa acta,ſi inde extrahi nō poſſūt vt ibi,dū dicit,iſpectio.et.j.e.l. iudices

☞ *Amiſsio inſtrumentorum ſi probetur, quam probationem facit.*

Homines valde experti, magni aduocati, uel notarij experti, deponentes ſuper tenore inſtrumēti plenē probant.

Sicut iniquum. Hęc eſt bōa lex Amiſsio inſtrumētorū nō nocet aliās probanti legitimē. h.d. Pro declaratione huius legis dic tria verba. † Quandoq; probātur inſtrumenta perdita tātū:& nihil probat de inſtrumētorū tenore,vel de veritate eorū,q̄ continebantur in inſtrumēto:& tūc talis probatio nihil releuat,niſi probētur iuſtrumēta perdita dolo aduerſarij:vt ſ.tī.ij.l.ſi de poſſeſsione,ꝙ intellige prout dixi in l.ij.§.j. ff.de iur.fiſ. Qñꝙ probatur inſtrumentorū amiſsio, & tenor inſtrumenti, de veritate aūt eius, quod ibi cōtinebatur,nihil probatur:tñ talis ꝓbatio nō facit plenā fidē,ſicut nec exēplū inſtrumenti:vt in aut.ſi qs in aliquo.ſ.de edē. facit tamē ſemiplenā probationē,vt deueniatur ad delationē iuramēti. Ita tenet b hic iſta notabilis gl.ꝙ intellige verū † niſi illi, ꝙ de tenore inſtrumenti deponerent, c eſſent homines valde experti:vt magni aduocati magni doctores,vel notabiles notarij:vt extra de priuile.c.cū olim. Dixi tibi in d. aut. ſi quis in aliquo. Quādoq; ꝓbatur inſtrumētorum amiſsio & de tenore eius, & de veritate eorū,q̄ ibi cōtinentur: & tūc ſufficit,& facit plenā fidē perinde,acſi inſtrumētū produceretur in caſibus, in quibus ſcriptura requirit:vt l.teſtiū.ī fi.ſ.ti.j.& j.e.l. emā cipatione. Vide iſtā gl.& eam tene menti. d

Additio noua.

Sicut iniquum. Ei, qui inſtrumēta amiſit,nō ſufficit ꝓbare caſum:& aliȝ probationibus atteſtantibus non nocet amiſsio.h.d.Oppon.ſ. ti.ij.l.ſi de poſſeſsiōe.Sol, Ibi probat caſus dolo aduerſarij:aliās non ſufficit ꝓbare caſum:vt hic,& ſ.tit.j.l.teſtiū in fi.Quærit gl. hic:quid ſi ꝓbo caſum,& tenorē inſtrumēti,nō tamē cōtractū:an ſufficit? Gl. dicit ꝙ nō,ad plenā probationē:ſed ad ſemiplenā probationē ꝙ ſic:vt locus ſit delationi iuramēti.quā vide & not. Verūtamē ſi teſtes,ꝙ de hoc deponerent,eſſent multūm idonei, quia valentes doctores.vel notarij; tunc faceremt plenā fidem:vt extra de priuil.c. cū olim.& dixi.ſ.tit.j.l.teſtiū. Doct. in aut. ſi qs in aliquo documēto.ſ.de edē.ita dicunt.

Tatum. Perdito inſtrumento natalium,non mutatur ſtatus:hoc dicit.

Si ſolennibus. Idem dicit ꝙ ſuperior idem in l.ſi conſtiterit.&c.

☞ *Exiſtens in quaſi poſſeſsione priuilegij, quòd debeat priuilegium probare.*

Additio noua.

Si ſolennibus. Qui allegat priuilegiū, debet illud ꝓbare, ꝙ eſt cauſa priuilegij.h.d.Opp.qlibet preſumit bonus,niſi probetur contrariū:vt ff.de le.ij.l.cùm quidā.de manu. teſt.l.ſeruos.ergo ille nō habet neceſſe ꝓbare,ſe honeſtiſsimum, cū preſumat.Gl.dicit ꝙ nō erat in quaſi poſſeſsione priuilegij: ergo innuit ꝙ † quaſi poſſeſsio priuilegij quē excuſat ab onere ꝓbādi.Doctores dicūt cōtrariū:ſicut enim in ſeruitutibus ille, q̄ eſt in quaſi poſſeſsiōe ſeruitutis,nō releuat ab onere ꝓbandi, qa ius cōmune ei reſiſtit:cū naturaliter oēs res ſint liberæ: vt ſ. de ſeruī.l.j.& ij.no.in l.ſicuti.§.ſi q̄rat.ff.ſi ſer.ven.Et ita hic cū ius cōmune repugnet huic,q̄ eſt in quaſi poſſeſsione priuilegij. Ita dicit Cyn.& Pe.Pro hoc videt caſus in c.cū pſonæ.extra,de priuile.lib.vj. Debet ergo ꝓbare indiſtinctè id qd eſt cauſa ſui priuilegij:aliās dicit gl.intellige,ꝙ hic negabat ꝙ fuiſſet miles: vnde hoc ꝓbato præſumit ꝙ honeſtè fuiſſet miles miſſus: vt ff. de teſta.mil.l.nō oēs.ſ.à barbaris.Pet.cōtra, ꝙ illud ad aliud:qa quantum ad proſequendū priuilegium debet hoc expreſsè probari,vt ſ.dictum eſt.

Additio noua.

Si coſtiterit. Licet proprietarius inſtrumenta perdiderit,non poteſt ei aliquod præiudicium generari.h.d.Bal.

Additio noua.

Inſtrumentis. Valet diuiſio ſine inſtrumento,& etiam venditio:& ideo eorum amiſsio non nocet.h.d.cum ſeq. Quærit gl.qd ſi actū fuerit,vt venditio fieret in ſcriptis:& fuit amiſſum inſtrumentum. Reſpon.ꝙ debet probari ſecundū formam l.teſtium.ſ.tit.j.Secundò quærit gl.quid ſi teſtamentum in ſcriptis celebratum ſit perditū? Glo.dicit,ꝙ tūc nō poteſt probari, niſi ſit perditū poſt publicationē. Iſta glo.dicit bene. Nam amiſſo inſtrumento debet probari factum,& ſcriptura inde cōfecta, & caſus:vt d.l.teſtiū.ī fi. Sed in teſtamento in ſcriptis ante publicationem,nō poteſt probari factum:quia teſtes ignorant qd in eo ſit:ideo amiſſo eo deficit probatio. Secus eſſet poſt apertionem.& publicationem eo amiſſo. Bart.

1 ☞ *Amiſsio inſtrumenti, quòd per iuramentum probabitur. & infrà, in l. apud eos.*

g Emancipatione. Acta poſſunt probari per teſtes,ſi ſcriptura inde cōfecta probetur amiſſa.h.d.Op.quòd acta debent probari per ſcripturam:vt ſ.de arbit.l.ne in arbitris.extra, de probat.c.quoniam cōtra falſam. Sol. Dicūt quidam,ꝙ acta emancipationis cùm ſint iuriſdictionis voluntariæ, non requirunt ſcripturam de neceſsitate,per hāc l.& j. de emancipa.lib.l. ij. Alij.dicunt,ꝙ iſta magis tuta eſt opinio,qd hic ab initio ſcriptura h interuenerit. Vnde debent probari tria:ſcilicet rem eſſe taliter geſtā,& ſcripturā inde confectam:& iſta duo qualiter ꝓbentur ſatis liquet. Item debet probari ſcripturam non reperiri: vt hic,& l.teſtium.in fi.ſ.tit.j.quod probabitur † per iuramentū: ar.l.fi.j.eo. Quod eſt generale in oībus de qbus ſcriptura eſt de neceſsitate. Facit quòd dicit ſ.eo.l.ſicut.quòd tene menti,&c.

Additio noua.

Emancipatione. Si liber actorum eſt peritus, acta poſſunt probari per teſtes,vel per ſcripturas,inde legitime ſumptas. Oppo quod acta debeant probari per ſcripturam: vt ſ.dixi de arbitris,l.ne in arbitris.extra,de proba.c. quoniam contra falſam,Solu.Fateor,niſi ſint amiſſa:vt l.teſtium.in fi.ſ.titu.j. Alij dicunt quod in his,quæ ſunt iuriſdictionis voluntariæ, nō requiritur ſcriptura,vt hic.Sed prius dictū,plus placet.& probatur per tex.hic in fi.dum dicit,actorum interitu. Quæro,quid vellit dicere text.vel ex fide inſtrumentorum, &c. Gloſſ.exponit,quòd inde ſit ſumpta quædam priuata ſcriptura per aduerſarium:nam priuata ſcriptura ipſius producentis non ſufficeret vt.ſ.tit.ij.l.inſtrumenta. Vel dic,quòd loquatur in inſtrumentis legitimè inde ſcriptis,ſecundùm formam authen. ad hæc infrà, eod.vel in quadā ſcriptura enunciatiua,alia inter partes enunc. in qua fiebat mentio de hac emācipatione. Facit j. de contrahē. & commit.ſtipu.l.optimam.Bar.

Apud

Apudeos. Proteſtatio omiſsionis inſtrumentorum, nihil releuat.hoc dicit in ſumma.

Additio noua.

Apudeos. Proteſtatio omiſsionis nō probat amiſſionem.hoc dicit.Facit adhoc.ſ.de trāſact.l.ſi maior.& quod met.cau.l.metum. Quęro,hic dicitur,apud eos,de quibus loquitur? Breuiter poteſt intelligi,eos.ſ.iudices:vel eos.ſ.teſtes,ſeu vicinos. Quæro qualiter probatur amiſsio inſtrumenti. Reſpondeo, fortè poterit probari per inſtrumenta: vt.l.fi.j.eo.vel alio modo poterit probari per

a iuramentum: a vt.l.fi.j.eo. Poterit & alio modo probari: vt dicam in.l.ſi creditor.j.de pig.act.Bar.

1 ☞ *Contrarietas in inſtrumēti, quando tollat probationē eius, & quibus ſtetur, & nu.5.*

2 *Contrarietas in teſtibus, quando attendatur, & quibus credatur? & nu.6.*

3 *Si producantur ſcriptura publica, & priuata, & ſint contrariæ neutri creditur.*

4 *Teſtes diſcordantes, reducuntur ad concordiam uerisimilem.*

b Scripturę. b Hæc eſt bona lex. Iſta lex legitur duobus modis. Vno modo in ſcripturis diuerſis,ita ꝙ non cōtrarijs. Alio modo in ſcripturis contrarijs.† ideo ad declarationē gl.& materię,

1 c quandoq; reperitur contrarietas,ſeu repugnantia d,in vno & eo

d dem inſtrumēto:& tunc non valet inſtrumentum,niſi poſſet cō

e trarietas illa adiuuari per aliquē ſubdiuiſionē: e vt.l. vbi repugnātia.de reg.iur.& in prima conſtitu.C.ſ.quibus. Quandoq; reperitur iſta talis diuerſitas,inter plura inſtrumenta:& tunc aut iſta plura inſtrumenta producuntur ab vna eademq; parte,aut à diuerſis.primò caſu neutri ſtatur,ſiue ſint diuerſæ ſiue ſint contrariæ,vt hac.l.ſecundū diuerſas lect. Et ſemper intellige,niſi contrarietas poſsit aliqua ſubdiuiſione adiuuari, vt.ſ.dixi. Si verò producuntur à diuerſis partibus:tunc ſtatur ſcripturæ digniori:

2 vt.l.optimam.j.de contrahen.& commit.ſtipu. Quandoq; † reperitur contrarietas,ſeu diuerſitas inter teſtes:& tūc ſiue iter teſtes eiuſdem partis,ſiue inter teſtes diuerſarū partium,ſemp tūc ſtatur digrioribus:vt.ob carmen.in fin.de teſti. Ratio, quia non eſt ita in poteſtate producentis teſtes,deliberare ꝙ producat.qa neſcit qd dicturi ſint:ſicut eſt in ptāte eorū, de producendis inſtrumentis,&c.

Additio noua.

3 Cripturæ. Breuis eſt: ſeipſam ſummat. Primò quæro,de quibus ſcripturis loquitur hic. Gl. dicit,de publicis,& priuatis:ſed † ſi vna eſſet publica,alia priuata:preſertur publica. Ia. de Are. reprobat gl.in hoc.nam priuata ſcriptura quantū eſt contra producentē,facit plenā fidem,ſicut publica. Cùm igitur producanē publica,& priuata ſimul,ſibi repugnantia, neutri fides adhibeē. Facit.j.de lib.cau.l.cū precū.& hoc tenent doc. Secundò quæro exempla noſtræ legis. Huius gratia,debetis ſcire ꝙ ſcripturæ q̄dam ſunt diuerſæ,quędam cōtrariæ. & cōtrariarū,quædā ꝓindi rectū,quædam directò & ſic tribus modis principaliter legitur hęc lex. Primò de diuerſis:qa dicit tex.ſcripturę diuerſę. Secūdò de cōtrarijs:quia tex.ſubiungit, & fidem ſibi inuicem denegantes. Primò ergo videamus exmpla de diuerſis ſcripturis. Dicit gl.pone ꝙ vnum inſtrumentū dicebat me fructuariū,aliud pro prietariū. Videndum eſt qualiter inſtrumētū poteſt cōtinere me proprietariū,vel fructuariū,cū hoc ſit merum ius:& notarius debeat ſcire factū,ex quo reſultat ius:vt.l.cū res.ſ.de ꝓba.& l.contrahitur.ff.de pig.debet intelligi ꝙ inſtrumentū continet cōtractum,ex quo conſtituit fructuarius vl proprietarius. Et ad hoc ſequitur reprehenſio gl. quę dicit ꝙ hoc exemplū non placet. Si diuerſis tpibus obueniat proprietas & vſusfructus: iſta ſunt ſatis cōpatibilia. Sed ꝙ eodem tēpore poſsim eſſe fructuarius,& ꝓprietarius,non:& ꝙ eodē tpe aſſumam vſumfructū,& proprietatē,mihi repugnat:vt.ff.ſol.mat.l.vſufructu. Quod erit igit exē

4 glū in lege noſtra: Pone ꝙ ego profero vnum inſtrumentū,in q̄ emi ſolus:alius,in quo emi cū vxore mea eadē die, & corā aliȝ teſtibus:et iſtud exemplū ſatis placet. Secundū exemplū eſt:pro duco inſtrumenta duo eadē die confecta: in vno cōtinetur emptio.in alio donatio. Opp.ad iſtud: quia iſtæ duæ ſcripturæ ſibi adinuicem nō derogant,quod requirit tex.nihil enim repugnat ꝙ eadem rem habeā ex cauſa donationis,& emptionis:vt.l.iij.§. ex pluribus.ff.de acqui.poſ.& l.ſi qs ante.e.ti.Sol. Si iſta duo inſtrumenta,vel alterū ipſorū cōtineret traditionē, tunc ſibi inuicem repugnāt:qa ſi ſum factus dñs ex vno contractu,ſequēs cō

a ¶Per iuramentum. Adde Bal.in rub.ē.eo.& in l.fi.ſ.de eden. Alex.de Imol. late in l.publicati.j.de teſtib.& in l.ij.§.duus.ff.de iur.fiſ.

b ¶Scripturę. Vide i.c.ſputari.extra,e.ti.& p Bal.hic,& i.l.exercēdis.ī.j. co.j.c.

b ↦P. P A V. P. ¶Scripturę. Vide latiſsimē Felin. ampliantem iſtam regulam in cap.imputari.de fide inſtrumento.

c ¶Qñꝙ reperiē. Vide Alex. cōſi.cxlj.ī.iiij. col. volu.ij. & conſi. xxix.ad fi.vo.iiij.& lv.ī.j.col. ī fi.eo.vol. & ī cōſi. xciij.ī fi.eo. vol.& cōſi.ſeq.ad fi. & cōſ.xcviij.ī.iiij.colū.eo.vol. Vide quæ ſcripſi ab Bar.ī.l. oēs populi. ī vlt.q.iij. q. principalis.ff.de iuſt. & iur.& Alex. cōſi. xiiij.co.ij.vol.j.Pan. cōſi.xcix.ī fi.volu.j. ro.cō.xl.alſ.ccccxl. in.ij.dubio.Bar.conſi.xlj.col.ccxl. vol.j. et quę ſcripſi ad Bar. ī.l.Stichus.ę.idē quęſijt.ī.ij.col.ff.de cōdi. īde.& Alex.xl. ad fi. vol.j.&.xlj.co.ij. eo. vol.&.xlij.co.vj.eo. vol.j. &.lxx.ī princ. eo.vol.j.& col.iij. & Are.vij.colū.j.&.ix. & Pan.ī.c.ex ore. de priuileg.& Aret.cōſi.lxxvj.col.fi.vol.ij. &.xliij. col. peñ.eo. vbi dicit ꝙ reſpōdēt poſitionib⁹, ita debet itelligi, ne ſit cōtrar.⁹.&. lvj.colū. ij. vol.ij.vbi idē dicit in teſte.vt intelligat,ne ſit ſibi contrari⁹. vbi ponit late ex duabus ſcripturis, cui magis ſit ſtādū,& aliqd nō abs re p Alex. conſi. cvj.vol.ij.colū.iij.& cxc.eo.vbi loqt ī priuata ſcriptura.& Fe. in.c.iter.col. xvj.ī ij. limita.xv.de re iudi. vbi loqt ī duab⁹ ſen tētijs.& lxxxij.colū. iiij.vol.iij.& colū.v. & Ang.ī.l.itē videndū.ff.de pet.hære. & Alex.cōſi.cij.col.fin. vol.v. vbi loqt ī pluribꝰ cōfeſsionib⁹, & rñſionib⁹,vni⁹ et eiuſdē factis, ēt ad rñſionē poſitionū. Et vide oīno eū ēt cōſi. cxxj. col.j.vol.v. vbi loqt etiam in inſtrumento ꝙ continet clauſulas contrarias, vt ſaluet ſub diſtinctiōe aliq. & Soc.ccxcv.col.pe. vbi ponit,qd in iſtris diuerſimodē cōfectis è duobus notarijs, de eod cōtractu rogatis.& aliquid. ccccij. et ſeq.eadē patre.vbi ponit an qñ duo inſtrumēta eiuſdē nota rij ſup eadē re ſunt diuerſa:an vnū debeat ꝓ aliud ſupplerī&c. & aliqd etiam conſi. ccccxc. eadem parte.

d ¶Repugnātia. Quid aūt ſi ſint duę ſcripturę originales ſup eodē. Dixit Bal. et Imo.in.l.cum ꝓponebat.de leg.ij.ad fi.ꝙ neutri credit,niſi vna.poſsit adaptari ad aliā:qa ſuppleret alteri:ꝙ no.ī.l.Sēproni⁹.de le.ij.& hic. Si ỹ̄ eſt varietas inter teſtes,& inſtrumenta,vide in.l.j.ſ.fin.ff.quemad.teſt. aperi. vide gloſſ.in authen.de teſti.ſ.ſi verò quidam.

e ¶Subdiuiſionem. Ad hoc,vide quod ſingulariter voluit Bald.in.l. prima.ne quis eum qui in ius voc.de quo Alexand.ibi in.ij.colum.

f ¶Scriptura. Hāc legē limita nō hr̄e locū,qñ ꝓducerētur à muliere iſtā cōtraria,ī cām dotis,& vnū eēt dotale,aliud nō:qa tūc dotale attēderet:nec fides ei per aliud non dotale derogaretur,ex quo dotale eſt fauorabilius: argu.l.j.& ibi no.ff.ſoluto matrimo.& ita Ange.in.d.l.j.

a ¶Vbicunq; aũt. Ad de Cy.l.i.ī exercēdis j.e.doc.ī.c.ſputari.extra.e.tit.& Alexā.de Imo.ē cōſi.cxxj. col. j.ī.v.volu. Et adde q̄ nō ſolū ſcripturę & inſtrumēta p̄tis, debēt cōcordari: ſed ēt eius cōfeſsio. Ita Bal.in.l. falſam.ā.de iur.et fa. igno.& idē ī rīſione facta poſitionib⁹ legis. ſcd'm Sali.ī.l.cū p̄cū.ī fi.j. de lib.cau. & idem in rīſione facta libello ſecundum Per.de Anch. in cōſ. Iviij.& adde q̄ prædicta refert Alex. de Imo.in cōſi.cij.co. ij. circa mediū.ī.v. vol. ↠P. P A V. P.

b ¶In exercendis. Circa iſtam materiā an probatio viuę vocis ſit dignior & efficacior voci mortuæ,& ſic iſtſo, vide latiſsimè Barb.ī repe.rubr. d̄ fide iſtru.in.j.co.& multis ſeq. Vide Fe. ī.d. rub.ī prī.& ibi ēt q̄ q̄dā .pbanē per teſtes q̄ nō .pbaē p inſtrāltē limita regulā huius l. vt p glo. & Pan.in.c.ad audiētiā extra,d̄ p̄ſc.Itē circa materiā reprobatiōis iſtrī teſtes, vide Ro. ſing.clxxxix. incip. dubitaē per q̄t teſtes. vbi ponit caſū,ī quo re.pbaē iſtrm̄ p duos teſtes.:Et vide latiſsimè de materia Fel.in c.cū Io.in pen.& vlt. char.de fide inſtr. Itē vide ſingulare dictū Card. Flor.in.d.c. cū Io. in verſi. ſed extra glo.quæro.vbi dicit, Si ī inſtrumēto deſcribantur duo p teſtib⁹ puta Ant.de Barataria & Pet. de Curte, demū d̄ inſtrumētū falſum & producaē duo teſtes, q̄bus conueniūt nomina & cognomina,de quibus. ſ.dicentes ſe nunquā interfuiſſe tali inſtrumento. q̄ per hoc nō non reddit ipſum inſtrm̄ētū falſum. Poſſunt.eñ eſſe alij duo, q̄ ita nominent:poſſ⁹ debet p̄ſumi pluralitas quā falſitas. Et q̄ oīno teſtes debeāt cōcludēter .pbare falſitatē, & q̄ non poſsit aliter eē,ad hoc vt re probet inſtrm̄, & q̄ debeāt eſſe oī exceptione maiores, vide ēt ea. q̄ habes ad bar. in.l.j.ſi qs neget. ff. quēadmo. teſt. aper.

b ¶In exercēdis. Adde q̄ñ teſtes cōtradicūt inſtro. & Io.de Ana. cōſi.xcvij. Et q̄ñ dicūt q̄ nō fuerūt p̄ſentes vł q̄ aliud eſt ſcriptū q̄ dictū:vide Bal.cōſi.lxxxvij. iij. lib.& cōſi.clvj.Ang. cōſi.clxvij.& q̄t teſtiū vim obtineat inſtrumētū:vide Paul. de Caſtr.cōſi.cv.

ſit idem in teſtibus diuerſa ſibi inuicem dicentibus? Reſpon.non,dicit gl.ſed ſtatur dignioribus:vt.ff.de teſti.l.ob carmen.§. ſi teſtes. Ratio eſt:quia in inſtrumentis poteſt pars ſibi prouidere ne producat inſtrumēta diuerſa:quæ ratio ceſſat in teſtibus:vt dicit gl.& bene. Ex p̄dictis ergo colligę, aut eſt repugnantia in teſtibus, aut ī inſtrumētis:& ſi in inſtrumentis,aut in vno & eodē aut inter diuerſa. & ſi inter diuerſa: aut eſt contractus directò aut per obliquum:vt ex prædictis patet. Vbicunq; autem[a] dixi cōtrarietatem vitiare: intellige:niſi poſſent reduci ad concordiam per aliquem modum veriſimilem:vt in prima conſtitu.C.ſ.quibus.Facit.l.nō ſolum.ff.de vſucapio.extra, de teſtib.c.cùm in tua.Bar.

1 IN exercendis. Quęrit glo. per quot teſtes reprobetur inſtrumentum.quod dic plenè vt not. not.per Innocen.extra,eo.capī.cùm Ioannes.

☞ *Inſtrumentum fuiſſe ſcriptum manu alicius, probatur eius dicto,vel per comparationem literarum.*

2 *In dubio ſtatur inſtrumento.*

3 *Si omnes teſtes inſtrumenti,dicunt non fuiſſe præſentes in inſtrumento:reprobant inſtrumentum.*

4 *Dictum unius teſtis in inſtrumēto adſcripti,quòd uacillare faciat inſtrumentum. & nume.7.*

5 *Si omnes teſtes inſtrumenti dicant ſe non fuiſſe præſentes inſtrumento,quòd non dicantur ſingulares.*

6 *Omnis teſtis de ratione proxima, & immediata ſui dicti eſt ſingularis.*

8 *Si duo teſtes inſtrumentarij dicunt ſe non interfuiſſe in inſtrumento, inſtrumentum reprobatur.*

9 *Cautela in articulando falſitatem inſtrumenti.*

10 *Si teſtes inſtrumenti dicunt ſe nō recordari an fuerint præſentes: ſtatur inſtrumento.*

11 *Si teſtis dicat aliter dictum quàm fuerit ſcriptum, cui ſtetur.remiſſiuè.*

12 *Si aliter ſit actum quàm ſcriptum,inſtrumentum redditur falſum.*

13 *Subſcribens inſtrumentum.quando poſsit illud reprobare.*

14 *Quot teſtes requirantur ad reprobandum inſtrumentum.*

15 *Cautela ut fiant articuli de bonitate,& legalitate notarij in probatione, uel reprobatione inſtrumenti.*

16 *Teſtes deponentes contra inſtrumentum,quomodo debeāt concludenter deponere.*

b IN exercendis.[b] Quęro pro declaratiōe huius legis,per quot teſtes reprobetur inſtrumētum. Gl.dicit q̄ inſtrumentū priuatum reprobatur per duos teſtes : ſed inſtrumentum publicum reprobatur per tres vel quatuor:cū ipſum inſtrumentum habeat vim duorum teſtium, vt hic:ideo ad eius reprobationem requiruntur plures. Fallit in caſu,vbi iſtrumētū nō poteſt reprobari: vt no.gl.in.l.ſi.j. arbit.tut. & ad Velleia.l. antiquæ. Et dico quòd Inno.tractauit melius iſtam materiā quàm alius extra,cod.capit. cùm Ioannes. & tamen ea,quæ dicit ibi,dicit multum obſcurè , & in multis verbis videtur ſibiipſi contradicere. Ioann.Andr. ibi tractauit ad literam.& Specu.remittit ad not.per Iaco. de Areti.qui ſuper hoc facit vnam diſtinctionem,quam Cyn.hic tractat, ſumptam tamen ex dictis Innocen.tamen clarè non loquitur , nec perfectè omnia examinauit. Ideo dicamus ſic: Quandoq; reuocatur in dubium † vtrum inſtrumentum ſit ſcriptū manu eius, de quo dicitur:& tunc ſi tabellio viuit,an ſit manus eius ſtabit eius dicto: aliàs per comparationem literarum approbatur,& facit plenā fidem:vt l.ſi quis decurio.j.de fal.& in auē.eo. §. ſi verò moriatur. & §.ſeq.& no.in auē.at ſi cōtractus.j. e. Quandoq; reuocatur in dubiū veritas inſtrumēti:hoc eſt,verū ſi ſit in eo aliquid ſcriptū, vel non.Et hic eſt aduertendū,† quia aut cōtra inſtrumētū nihil probatur:& in dubio ſtatur inſtrumēto:vt l.cū precibus.ſ.de proba.Aut cōtra inſtrumētū aliquid probaē:& hic eſt aduertēdum. 3 Quādoq; † inſtrumēto cōtradicūt oēs teſtes inſtrumēti,dicendo nō fuiſſe præſentes:& tunc dicti teſtes,ſingulares ſunt in ſuo dicto:ergo non faciunt inſtrumētū reprobatū:vt ſ.de teſti.l.iuriſiurandi.extra,de elec.c.cùm dilectus. In† contrariū videtur q̄ dictum vnius teſtis adſcripti in inſtrumēto,faciat vacillare inſtrumentum ſiue eius fidē:vt l.j.in fi.ff.quemad.teſta. ape. ergo magis ſi omnes contradicunt. Præterea teſtes adhibentur inſtrumētо,vt p eos imponaē fides inſtro.in auē.e.§.ſed & ſi inſtra. & §.ſi verò.Sed nūc p teſtes ei fides nō imponiē:ergo &c. Pro hoc videtur caſus extra,de proba.c.tertio loco.& extra,de teſta.c. tam literis.in fi.& iſta eſt veritas.Ad contrariū † reſpondetur,quando vnus teſtis dicit ſe non interfuiſſe,nō videtur dicere de aliis, qui ſi præſens fuiſſet,nō poſſet eſſe quin vidiſſet. Iſta nō eſt bona ratio:ga imò potuiſſent,alij interfuiſſe , quos iſte nō vidiſſet: fortè ſubtiliter & diligēter nō aduertebat: ſicut hic ī ſcholis multi ſunt,de quibus nō aduertimus an ſint.Alij rndēt q̄ ſi teſtes cōcordent in dicto,licet ſint diuerſi in rōne,probāt:vt nota.in l.ob carmē.in fi.ff.de teſti.Sed hic q̄libet cōcordat q̄ inſtrumentū ſit falſum:licet in rōne ſint ſingulares. Hæc rnſio non videē bona. Nam gl.in d.l.ob carmē.loquit q̄ñ tractatur de probādo aliquid q̄d habet longū tractatū:vt in poſſeſsiōe,quæ habet cauſam ſuccеſsiuā.ſed hic loquit de actu momētaneo probādo vel improbādo.Dico ergo ſic,q̄ illi teſtes nō ſunt ſingulares:imò ſunt cō 6 teſtes.Et ad huius declaratiōē p̄mitto,q̄ † de neceſsitate oīs teſtis de rōne p̄xima & immediata ſui dicti eſt ſingularis: cū quilibet reddat cām ſui dicti ex eo qd' p̄cepit ſenſu:vt l. teſtiū.ſ.de teſtibus:& q̄libet dicti de ſenſu ſuo,nō de alterius ſenſu.Sicut eñ affirmatiua probaē p ſenſum,q̄ adeſt ad ſenſatū : ita & negatiua probaē p ſubtractionē ſeu priuationē ſenſus. Vñ ſi q̄libet dictorum teſtiū dicat inſtrm̄ eſſe falſum,ga nūq̄ interfuit: & ſic ſubtrahit ſenſum ſuū:illi dicunt cōteſtes,ſicut oſtenſum eſt in .pbatione affirmatiua . Et hoc eſt verū,ſi volo probare iſtud inſtrm̄ eſſe falſum:qd' eſt vnum totū cōtinens inſtrumētum celebratū præſentibus iſtis teſtibus:nā illis ſubtractis à præſentia remanet inſtrm falſum.Sed ſi dicerē ſimpliciter cōtractum celebratū:& nō diceret p̄ſentibus talibus:tūc ſi eſſent mille qui dicerēt,ego non interfui,nihil probarēt:ga potuerūt alij interfuiſſe . Quæro 7 ſecūdò † quid ſi vnus ex teſtibus adſcriptis in inſtrumēto ad præſens dicit:ego nō interfui,ſeu ſe nō interfuiſſe . Rñ. aut eſt,vnus ex teſtibus neceſſarijs in illo inſtro:& tūc faciat vacillare fidē inſtrumēti,adeo q̄ ei nō credit:vt l.j.in fi.ff.quēad. teſta. ape. licet Ioā.dixerit ibi q̄ eſt ſpeciale ī teſtō: ſed eadē eſt rō in oībus alijs inſtrumētis,ſcd'm Ia.de Are.hic,& Inn.in d.c.cùm Ioannes. Si verò illi teſtes eſſent ſuper numero , a primo termino tunc non faciunt vacillare fidem inſtrumēti , cùm inſtrumentum habeat vim duorum teſtium , vt hic : ergo per vnum non reprobatur. Quidam tamen dicunt quòd ſi illi eſſent adſcripti in inſtrumento,vnus faceret vacillare fidem eius , donec per alios approbetur:vt in auē.eo.§.ſi verò moriantur.Sed certè ibi loquitur quāndo dubitatur de fide ſcripturæ , hoc eſt,vtrum ſit ſcripta per eū, de quo dicitur:quæſtio noſtra lequitur,quando eſt certum,per 8 quem eſt ſcripta : ſed dubitatur de veritate facti.† Quæro,quid ſi duo de teſtibus ſcriptis in inſtrumēto contradicūt, dicentes ſe nunq̄ interfuiſſe.Dicunt quidā eodē modo , aut in inſtrumēto remanet legitimus numerus teſtiū:& ſtaē inſtrumēto:ga illi duo ſunt ſingulares in dicto ſuo.Aut nō remanet ſufficiēs numerus: & vacillat fides inſtrī:vt d.l.j.in fi.quēad.teſta.ape.Sed hoc non eſt verum,ga illi duo teſtes non ſunt ſingulares,imò conteſtes: & ideo puto q̄ inſtrumentū reddaē falſum:niſi p alios teſtes idoneos approbeē : vt.l.optimam.j.de contrah.& cōmit.ſtip.& hoc ſtatim.j.dicam. Vt tamen iſtæ duæ dubitationes ceſſent cōſulo 9 † q̄ fiat articulus iſto modo,q̄ tali loco & tp̄e,tales teſtes nō fuerunt p̄ſentes tali contractuī:& q̄ vnus non fuit cū alio in dicto loco:nec potuiſſent eſſe,ga ſe ſuicem vidiſſent.† Quęro,qd 10 ſi teſtes dicunt ſe non recordari vtrū fuerint p̄ſentes,vel nō? Dicit Inno.q̄ inſtrumentū remanet vidū,ga contra eū nihil probatur:vt.l.cū precibus.ſ.ti.ij.Facit q̄ no.per gl.in.d.l.j. in fi.quēad. teſt.ape.† Quæro an debeat credi teſti,vel tabellioni,q̄ñ teſtis dicit aliter dixiſſe quam ſit ſcriptum,vide.c. ad audientiam.ex 12 tra,de p̄ſcr.& in.l.ſi quis decurio.j.de fal.† Quęro qd ſi teſtes dicunt ſe interfuiſſe cōtractui,tamen dicunt aliter ſcriptum,quam fuerit actum.Rñ.inſtrumentum redderē falſum : vt.ſ.de prob. 13 l.cum precibus.Quęro quid † ſi in īſtrumēto eſt ſubſcriptio eius qui vult impugnare illud,an poſſet:Rñ.ſic: tamen oportet eum probare q̄ in ſubſcriptione fuit deceptus:quia fuit ſibi dictū qd' in inſtrumento cōtinebaē vnum:& in veritate continebaē aliud 14 & ipſe nō legit:vt.j.ti.l.ſi.& de reb.alie.nō alie.l.ij.† Quæro qd ſi inſtro contradicunt teſtes nō adſcripti in eo.Gloſ.dicit hic q̄ requiritur probatio trium vel quatuor teſtium.Et in hoc concordant quidam,quia inſtrumentum habet vim duorum teſtiū, & eſt authenticus notarius:& ſic adminus tres requiruntur ad impugnandum.Omnes doct.reprobant iſtud:quia ſic dicendo aſſumitur bis idem.Ita dicit Iacob.de Are.Inno.Io.An.& omnes Sed glo.alia ratione nititur ad dicendum hoc:quia inſtrumentū habet vim duorum teſtium:ergo ad eum reprobandum requiritur maior numerus & potentior reprobatio : ſed ſi eſſent duo teſtes,eſſet probatio paris potentiæ: ergo inſtrumētum non reprobatur.Et hoc dicunt quidam,vt Nic.de Ma.& Iac.But.diſputādo q̄ quando teſtes contradicunt inſtrumento,eſt in arbitrio iudicis quod prævaleat,& videbit an perſona notarij ſit ſuſpecta, & vtrum ſcriptura habeat aliquam ſuſpicionem extrinſecus: & tunc credatur potius teſtibus quam inſtrumento.Sed ſi perſona notarij eſſet honeſta , & teſtes illi eſſet aliqualiter ſuſpecti: tunc plus creditur inſtrumento quam teſtibus:quia.l.optimam. in fi. requirit quòd reprobatio fiat per teſtes multum idoneos , & oī exceptione maiores.aliās in dubio præſumendum eſt pro inſtru 15 mento:vt.d.l.cum precibus.ſ.ti.ij.& ideo † debent aduocati multum eſſe cauti,vt faciant probationes de bonitate notarij , & de legalitate,& fidelitate teſtium. Alij verò dicunt quòd duo teſtes reprobant inſtrumentum.nam inſtrumentum habet vim duorū teſtium,propter authoritatem notarij:& ideo duo teſtes vel tres ſunt maioris authoritatis quam authoritas notarij.Sed præcedēs dictum puto verius,per præalleg.l.optimam.de contrahend. & 16 commit.ſtipu. Aduentendum † tamen eſt quando teſtes non ad ſcripti in inſtrumento deponunt contra inſtrumentum, debent deponere ſe fuiſſe preſentes dicto loco & tempore, quo contractus fuit celebratus : aliās non congrueret eorum probatio:quia alio loco & alio tempore potuerunt fieri diuerſi contractus , & diuerſi tenoris:ſed ſi teſtes non bene recordarentur de tempore, conſilium eſt quod faciat verificari,quomodo ille cōtractus fuit ſemel celebratus inter partes,& non plus:& ſi partes hoc confitentur,dictum teſtis reprobantis concludit de neceſsitate , licet de tempore non recordentur:vt.d.c.cùm Ioānes. Prædicta vera quando volo probare inſtrumentum falſum.Sed quid ſi dico in ſtrumentum verum,tamen fictè contractum:qualiter iſta fictio probabitur? Dicitur.j.tit.j.l.j.

1 ☞ *Ille contractus dicitur in ſcriptis celebrari,qñ hoc agitur,& quòd aliter non ualeat.*

2 *Quando actus celebratur in ſcriptis,debet primò totus ſcribi,& poſtea legi.*

3 *Notarij qui dicunt ſe rogatos de appellatione, & poſtea dicunt parti, dictabis eam, & dabis mihi : malè agunt.*

4 *Si in inſtrumento ſunt plura pacta,ex primo pacto prius apposito nō poteſt dicere pars ſibi primò ius quæſitum.*

5 *Pacta facta ante contractum perfectum , dicuntur fieri incontinenti.*

6 *Lex non trahitur ad præterita imperfecta.*

7 *Dominum transfertur ex traditione antequam contractus ſit habitus pro perfecto.*

Contractus. Hęc eſt bona lex & ſingularis caſus Contractus,quī celebrantur in ſcriptis,debent prius in totum ſcribi:nec habēt vllam firmitatem, niſi à partibus fuerint habiti pro perfectis & abſolutis.h. 1 d.vſq; ad.§.illud.No.primò † q̄ ille contractus dicitur celebrari in ſcriptis,quando hoc agitur:vt non aliter valeat,niſi ſcriptura a fiat:° vt hic colligitur eſt tex.[b] & gl.& habuiſtis no.ſ.tit.j.l.teſtiū. b & ſupra ſi cer.pet.l.fi.& auē.ibi poſita.Nota ſecundò † q̄ ea quę 2 celebranē in ſcriptis,debent primò tota ſcribi[c],& poſtea legi.Ex c hoc ego † dico q̄ notarius poſtquam eſt rogatus de appellatione 3 quæ debet interponi in ſcriptis,vel de ſententia quæ debet proferri in ſcriptis,non poteſt ibi aliqd addere vł detrahere,per hāc legem.Vñ errāt notarij,quī dicunt ſe rogatos de appellatione in

a ¶Scriptura fiat. In dubio nō p̄ſumit ī ſcriptis. Bal.ī.l.cū res.de .pbat. adē pau. de caſt.hic an mod. cōtracti⁹,q̄ fiūt de rebus īmobilib⁹, dicātur fieri ī ſcriptis.

b ¶Tex. Et vide Bar.ī.l.actorū ỹba.al's,arbitrorū ỹba.de re iud.vbi dicit q̄ p̄tēmēdare.q̄eſt multū notabile ad declarationē huī⁹.et vide Bar.ī.l.ī ſacris.al's cū ſtat⁹.de .pxi.ſac.ſcr.lib.xj.& Bal.hic ī.vj.col.& Bal.ī.l.ſtatutis.j.de ſen.ex breui reci.

c ¶Primò tota ſcribi. De hoc vide p Bal. ī l.Gallus.§.idē creden dū.de lib.& poſth.& bal.ī.l.errore.C.de teſta.& ī auē. ſed nouo iure.Bar.ī pe.col.l.j. ff.ſi cert.pet.& Ang. & Imo.ī.l. qcqd adſtringende.de ỹ.obl. ↠POMATES.

d ¶Quòd añq̄. Vide Ro.cōſi. cccclxj. vbi p iſtū tex.dicit q̄ reductio volētis vēdere ad min⁹ p̄tiū, non includit perfectā eſſe emptionem. ↠POMATES.

e ¶Et iō.Vide Bar. cō ſi.xlv.et nota q̄ iſtē qd' dī,qd' accuſatus &c. .pcedit ī abſolutis⁹ ptātē īnouādi et reuocādi actū.Ita ale.cōſ. xc.col.ij.ī fi. vol.j.& Aret.ī.c.quaſr & qñ co.iiij.ī prin.de ac. & vide ipſum ēt conſil. cxxviij.col.fi.vbi dicit q̄ vna ps nō p̄t ſola recedere à cōuentiōe iſta: ga conuentus eſt.

↠P. P A V. P.

f ¶Aliud poſt. Et iſtud idē habet locū ī ſnīa & qualibet diſpōne: ga tota ſimul ſumit vno iſtāte effectu ſententię, & imò licet .pcederet diſpō vno mō, poſtea qualificeē & declareē alio mō,nūquā diceē eē dictū nī ſi cū illa q̄litate:vide oīno Are ī.l.ſi ita ſcripſi.ī.iiij.col. ī prin.in fin.p̄cedētis.ff.de le.j. vbi allegat Bal. in.l. qd ergo.§. pœna gratior. de iſa. Et p hoc re.pbat vnā rōnē ad deciſ.Bart.in.l.iudex poſteaq̄.ī ỹ.vl.q̄ro. vbi vide. de re iu. & Iaſ.ī. j. ſi ita ſcriptū.ī ij.col.Ite ad hic dicta p Bar.& alios,q̄ñ dicaē cōtract⁹ perfect⁹ vide alex.cōſi.x.circa fi.De materia ēt vi de Bart.cōſi.xlv.adde tñ q̄ ſi iudex primò cōdēnaret,poſtea abſolueret,q̄ attēdaē vltimū ỹbū ſnīæ:ga iſta ſunt cōtraria:vide Ro.cōſi. cxiij. Et circa iſtā materiā aduerte ad vnū q̄ dicit ſingulariter Paul. de Caſt.hic,ī.iij.col.q̄ ſi partes cōcluſerūt aliquē cōtractū, puta ad re et p̄tio,hoc actovt vocareē notari⁹,q̄ cō ficeret inſtrm̄ de ipo q̄ ſi alt celebraē niſi notarius fuerit rogatus.imò licita eēt pœnittēcia. Sed cōtrariū tenet are.ī.l.q bis idē in.ī.col.de ver.obl.Vide eundē conſi.cxxviij.col.vlt.& in.d.l.q bis.idē repobat Pau.de Caſt.ibi idem ſententię:ſed non allegat eum hic,vbi iſtius expreſſe vult.Imò bene conſidera.& vide Paul.hic , & quod ei addidi.

g ¶Fieri incontinenti. Vide Bar.in.l.in bonæ fidei.C.de pactis.

h ¶Transferatur dominium.Bar.in.l.j.§.ſi.vir.ff.de acquir.poſſeſ.

a ¶ Arrhas. Et de materia arrharū vide plenè per Sal. de cōtrab. empt. & Bal. in l. ĩ. ff. 6 qñ liceat ab ēp. discē.

b ¶ Sit contractus. Ad de Bart. & ibi Alex. ĩ l. ex empto. ff. is q vina. ĩ vlt. op. ff. de act. emp. & Bal. ĩ. l. ĩ. ff. ĩ. q. ff. qñ liceat ab emp. discē. 7

c ¶ Procedit. Adde & vide p Bart. ĩ. d. ff. vñ grif. col. vers. facit ad q. p gl. & doct. ĩ. ff. ita tñ. ff. ĩ. de cōtrāh. ēpt.

d ¶ Iudices. Vide no. p gl. et Bar. ĩ. l. cū ab initio. ff. quēad. test. ape. ✠ P. P A V. P.

d ¶ Iudices. Nota circa istā materiā & auth. seq. q. si iudex parte p̄sente & nō cōtradicēte iterlocut⁹ fuerit testes in alia ciuitate a accipiēdos itra certū terminū lris missis, vt fieri solet, nō exigit alia citatio partis vide Com. cōsi. vj. incipi. credit liberis. ad fi. An aūt si testes remittūtur ñ clausi nec sigillati p hoc nō vitiarētur. Albe. ĩ. l. ff. de offi. assel. tenet qđ nō ibi Iaſi vlti. colū. 1 istđ nō firmat, sed recte inquit cogitādū. Vide tñ ro. sing. dcclix. 2 sci. litigabāt. vbi dicit q̄ non debet committi examinatio testiū i loco vbi p̄ metus eis iferri, puta si habitāt ĩ loco subdito inducere volenti. 3

e ¶ Apud eloquētissimū. Vide bal. ĩ. l. à iudice. C. de iu. & quæ habenē ĩ. l. iudices. ff. eo. & ibi Bal. & addē q̄ not. Io. andr. ĩ. c. cū cām. extra, de test. Et ad materiā huj⁹ aut. vide Bar. post gl. ĩ. l. cū ab initio. cū seq. ff. b quēad. testi. aper. De 2 eōdē vide de offic. de leg. c. cū olim. & Inn. in c. cū Berthold. de se iudi. per Bart. ĩ. l. ij. ff. quem ad. test. aper. Et an ĩ cā crīali testium examinatio possit cōmitti, vide q̄ habes ĩ I. fi. j. de collu. deteg. 3 ✠ POMATES.

f ¶ Voluntate partiū. Vide circa hoc oīno alex. cōsi. ciij. col. pe. ĩ fi. & seq. vol. v. vbi dicit q̄ iudex nō p̄t cōmittere examē testium notario, nisi de volūtate partiū. & q̄ si cōmittit ĩa recusato p̄ sus̄pecto, q̄ exame erit nullū, et si nō probata foret aliqua causa sus̄picionis. ✠ P. P A V. P.

f ¶ Volūtate partium. c vide alex. cōsi. cccclvj. in. iij. col. p Alexā. & Mod. ĩ. l. hac cōsultissima. ĩ. si qs autē. ĩ gl. ĩ verbo, depositionis C. de testa. Vide ad ista Feli. ĩ. c. cū cām. pen. & vlti. col. de testib. post Ab. ibi vid

mo verbo. s. cum partes habent contractū pro perfecto & absoluto. Vltimò nota qđ lex † non trahitur ad præterita, quæ sunt im perfecta. De quo dixi plenè in. l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. Quęro, † quid si fundus tradatur antequam contractus sit habitus pro perfecto. Breuiter trāsfertur dominium, & vsucapiendi conditio, non titulo pro emptore, quia contractus ille non fuit perfectus: sed titulo pro suo: vt. l. j. & ij. ff. p donato. ff. solu. matri. l. dotis fructus. Et de hoc an ex tali contractu transferatur dominium, dixi plenè in. l. non dubium. ŝ. de legi. & j. si quis alteri vel sibi. l. multum. Vltimo nota vnum, quòd licet simus tu & ego in concordia de venditione, & inter nos agatur quod inde fiat scriptura, quòd antequàm fiat scriptura, pœnitere possum. qđ intellige, nisi contractus sine scriptis sit habitus pro perfecto. Barto.

Illud. Qui credit à contractu arrhas [a] quas dedit, perdit: quas recepit. reddit duplicitas. hoc dicit. Gl. quærit duas quæstiones. Prima, qua actione repetuntur arrhæ: secuna, vtrum non obstante quòd habeat arrhas, possit petere interesse. Istam q̄stionem ij. tangit Dyn. in. l. j. §. dixerit aliqs versi. vnde quæritur. ff. de publi. & Cy. hic recitat, &c. Additio.

☞ *Arrhæ quo iure repetantur.*
Contractus arrharum est contractus ciuilis innominatus.
Si dans arrhas non seruat, q̃u etiam teneatur ad interesse.

Illud. Qui non perficit contractum, arrhas, quas dedit perdit: quas recepit, reddit duplicitas. hoc dicit. † Quæro, q̃ iure repetantur arrhæ. Dicit gl. q̄ ex hac. l. si fuerit contractus, pro quo dabantur arrhæ, vt perficeretur contractus, vel actio ex eo contractu, si fuerit contractus perfectus, & postea à partibus resolutus, als nō posset volūtas vnius resoluere: vt supra de actio. & obliga. l. sicut. Ita intelligitur. ff. de actio. empt. l. ex empto. ŝ. is qui vina. Quæro, vtrum contractus arrharum sit contractus [b] per se. Gl. dicit † quòd est contractus innominatus. Petr. dicit contrarium: & est verum quòd nō est de his quatuor, qui ponuntur. ff. de præscriptis verbis. l. naturalis, & l. dedi. ff. de condi. ob causam. Sed est q̄dam contractus innominatus ciuilis. Sicut aliàs dicimus, non est propriè pignus, sed loco pignoris datur: vt. j. si rector, quinqe. l. j. Quærit gl. † quid si alius patitur damnū arrharum, vtrum teneatur ad interesse? In glos. sunt opiniones. Dic breuiter, quando contractus: pro quo datæ sunt arrhæ, non perficitur: non est actio ad interesse; & ideo non procedit quęstio: solummodo enim arrhæ perduntur: vt hic. Sed quando contractus perficitur: tunc ab eo non receditur, nisi voluntate partium; & ideo ibi non cadit actio ad interesse. Sed si diceres arrhas esse datas pro implemento cōtractus de facto, hoc est per traditionem rei vel pretij: tunc procedit quæstio. & Dy. ff. de public. l. j. §. vnde quæritur. tenet opi. illam q̄ perdat arrhas. & potest conueniri pro eo quod plus est: vt. ff. pro socio. l. si quis pro socio. & l. prædia. ff. de act. emp. & videbitis j. qñ liceat ab empt. discede. l. ij.

Iudices. [d] Iudex potest committere examinatio nem testium iudici illius terræ, vbi sunt testes, & partes ad illū locum destinare. idē si de fide instrumentorum quæraſ. h. d. Simílem practicam habuistis in l. generaliter. ŝ. de iureiu. Quæro qualiter intelligatur iste ver. etiam in illis obseruari volumus hic, q̄ probatis instrumentis &c. Gl. dicit q̄ loquitur quādo super aliquo instrumēto producto debent examinari testes. Tu posses aliter ponere exēplum, pone q̄ instrm faciēs pro me est archiuo publico huius ciuitatis & inde extrahi non p̄t authenticū. Certè iudex loci, vbi causa versatur, cōmittet iudici illius ciuitatis, vt videat si illud instrumentum est ibi authenticum. Canonistæ habent de hoc casum, extra, de priui. c. cum olim. el j.

in repertorio. in verbo, testis. ad finem.
g ¶ Q. d' examinatio. Adde, et vide de hoc aliquid per Are. in c. q̃m cōtra. in not. extra, de proba. & ibi per Lanfr. in repe. in ver. testiū depositiones. q. xij. latè ponit Feli. vbi ponit cōclusio. cū fallen. in c. cū causam. col. xiij. ver. extra gl. de testibus.

1 ☞ *Receptio testium q, possit committi notario, & etiam non habenti iurisdictionem de partium uoluntate.*
2 *Quando egregiæ personæ examinantur, receptio per iudicem committitur notario.*

e **Apud eloquentissimum.** [e] Op. de autent. vt de func. seu funera. ŝ. illud. vbi dicit non demādari testiū receptionē. Sol. Dicit gl. q̄ nō p̄t demandari testiū receptio alij non habenti iurisdictionē: aliàs sic: vt no. per Inn. extra, de proba. c. quoniā cōtra falsam. in ij gl. & extra, de offi. dele. c. j. in cle. crederem † de iure nostro non posse demandari non habenti iurisdictionem, nisi de voluntate partium [f] hoc modo faciunt iudices, quando committunt notario de voluntate partiū, & quod voluntas partium sufficit, probatur: quia valet examinatio facta ab arbitris: vt vidistis ŝ. ti. j. l. fi. &c.

Additio.

Apud eloquentissimum. Tex. in l. cōdicis nō bene declarat, cui personæ committatur examinatio testiū: ideo hæc aut. est facta. Op. in aut. vt defun. seu func. ŝ. illud. Sol. Receptio testiū p̄t demādari habēti iurisdictionē, vt hic: nō aūt nō habēti, vt in cōtrario. & hic videtur casus de iure ciuili. Canonistę autē videnē dicere, q̄ examinatio [g] testium possit cōmitti, etiam nō habenti iurisdictionē: si tamē iuramētū recipiaē à iudice, & interrogatorię examinenē, ita q̄ examinator habeat nudū ministeriū examinatoris, seu interrogatoris: de hoc per Inno. in c. quoniam contra falsam. extra, de pb. in ij. gl. de of. dele. c. j. in cle. contrariū tñ videē ipse Inn. notare in c. cū Bertol. dus. extra, de re iudi. in fi. Tñ pro sua opi. videtur casus in c. ij. extra, de test. Tu tñ vt ista effugias, facias q̄ commissio fiat de consensu partium. tūc enim p̄t indubitanter fieri, etiā nō habēti iurisdictionē: vt ŝ. ti. j. l. vl. & in c. præsentata. extra, de testi. & in l. cū antea. ŝ. de arbi. nam arbiter nullam habet iurisdictionē, & tñ examinat: vt d. ll. patet. Fallit † in psonis egregijs, in qbus lex simpliciter dicit, iudicē mittere vnū de notorijs suis: vt in aut. sed iudex. ŝ. de epis. & cle. & sic videē simplr, q̄ iudex possit cōmittere taliū testiū examinationē, etiā nō habēti iurisdictionē. Pro hoc videē casus in c. ij. de testi. secūdū vnā lecturā, ibi: vel nūcio, quē de hoc miserit, &c. put ibi loquit in egregijs psonis, vel alijs quæ ad iudicē venire nō possunt. Ad idē extra, de testi. in c. si q testiū. Quòd

1 ☞ *Quod instrumentū solutionis, ita pertineat ad creditorē, sicut ad debitorē. & nu. 6.*
2 *Creditor quando reddit instrumentum debiti debitori, potest petere ab eo, ut sibi faciat instrumentum, quod soluit, erat sibi debitum.*
3 *Res fit dubia per negationem.*
4 *Introductum in fauorem, non debet in odium retorqueri.*
5 *Qui soluit, potest petere à creditore ut sibi faciat instrumentum.*
7 *Annuæ præstationi an præscribatur? remissiuè.*

a **Lures.** Qui recepit apocham, cogitur reddere antipocham. hoc dicit. † Nota primò, q̄ instrumē
1 tum solutionis non pertinet solùm ad debitorem, sed etiā ad creditorem: ideo potest petere creditor antipocham: & etiam à notario, quod sibi reddatur instrumentum. Facit ad hoc. ff. de furtis. l. qui tabulas. † Nota secundò ex hac lege illud, quod ego dixi tibi in. l. dissolutæ. ŝ. de condi. sine causa. quòd quando creditor reddit debitori instrumentum cancellatum, potest dicere debitori, facias mihi istrumētū, q̄ hoc, quod soluisti, fuit mihi
2 debitum. Item hæc. l. facit ad hoc q̄ ille, qui soluit, potest petere
b ab eo, cui soluit, vt de hoc sibi faciat publicum instrm [b], &c.

Additio noua.

Lures apochis. Qui recipit apocham tenetur reddere antipocham.
3 † Nota tu iuuenis, duo notabilia multū leuia. Primò, q̄ per negationem sit res dubia. quod dic vt. l. j. ŝ. de p
4 cura. † Secundò nota quod in fauorem alicuius introductū est, non debet in eius læsionem retorqueri. † Tertiò nota, & hic aduerte, q̄ ille qui soluit, petere potest vt fiat sibi instrumentū. Facit ad hoc. j. de libera. cau. l. sicut data. & l. si pupillus. in prī. ff. de nouatio. & sol. matr. l. ij. ŝ. j. de liber. leg. l. iiij. ŝ. nunc de effectu. &
6 ibi plenè dixi. † Item nota q̄ instrumentum solutionis non solū pertinet ad debitorē, sed etiam ad creditorem: vt hic patet. Facit ff. de fur. l. qui tabulas. & l. fullo, vel sarcinator. ŝ. fi. eo. ti. Et ideo q̃ñ notarius debet dare ita instrm solutionis creditori, sicut de
7 bitori soluēti. † Gl. inducit istā legem ad argumētū: an annuę prę stationi præscribatur spatio. xxx. anno. quod plenè dicemus. j. de præscrip. xxx. ann. l. cū notissimi. ŝ. illud. Bar.

c **Omparationes.** [c] Scriptura, de qua fit cōparatio literarū, debet esse scriptura priuata, approbata, forensis, vel publica. & hi, qui eas faciunt, debent solēniter iurare. h. d. Diuiditur in tres partes. Primò ponit proœmium. Secundò ponit statutum. Tertiò statutum suum declarat, & limitat. Secūda ibi: ideoq̄ sancimus. Tertia ibi: his omnibus. Iterum secunda diuiditur in tres partes. Primò ponit ex quibus scripturis debeat fieri comparatio. Secūdò ponit per quas debeat fieri comparatio. Tertiò ponit, apud quos Secunda ibi: omnes autem. Tertia ibi: & hoc obseruari. Ad euidentiam huius legis & totius materiæ, debes scire quòd quādo
d fit comparatio [d] literarum, requiritur duplex scriptura. vna ex qua fit comparatio. alia, ad quam. De prima loquitur hæc. l. & authen. ad hæc. de secunda loquitur authen. at si contractus. Casum in terminis pone per te.

1 ☞ *Comparatio literarum quando fit, requiritur duplex scriptura.*
2 *Quando in iudicio dubitatur de aliquo, quod consistit in peritia, iudex committit peritis in arte.*
3 *Pluribus peritis fit commissio, quando plures possunt haberi.*
4 *Periti debent iurare.*

Additio noua.

Omparationes. Cōparatio debet fieri ex scriptura priuata, approbata, forēsi, vel publica: & qui comparationem faciūt, debent solenniter iurare: quod locum habet coram oī iudice, & in omni suo tempore. h. dicit. Primò ponit proœmiū. Secundò statutum. Secunda ibi: ideoq̄. Itē secunda subdiuidit: quia primò ponit ex quibus scripturis fiat comparatio. Secūdò per quos, & qualiter fiat. Tertiò in quibus iudicijs. Quartò quo tempore habeat locum ista lex. Secunda ibi, omnes autem. Tertia ibi: & hoc obseruari. Quarta ibi: his omnibus. Ad euidētiam
1 præmitte, quòd † cùm tractatur de comparatione [e], requiritur du
e plex scriptura: vna, ex qua fit comparatio. alia, ad quam fit comparatio scripturæ. De prima, ex qua, loquitur ista lex. de secunda, loquitur authenti. at si contractus. j. eodem. Opponi. dicitur hic quòd scriptura debet esse subscripta. contra. de authent. at si contractus. infra eodem Solu. Dicunt quidam quòd hæc. l. com parationes. corrigitur. aliį dicunt, quod est veritas, quòd lex ista

a ¶ Plures. Adde Barto. in. l. j. ff. de eden.
b ¶ Publicū istrm. Vide Bar. ĩ. d. l. j. & ĩ. l. q tabulas. ff. de fur. & adde q̄ sicut ille q̄ soluit, p̄t petere apochā de sol. l. j. ff. de apo. pub. et hic: sic ēt q nō soluit, sed obtulit eo casu, q̄ p oblationē cōtingit liberatio: vt secuta cōmissiōe post missionē, possit petere apochā. de solutio. vt no. dixit Bar. p ea, q̄ ibi hñtur ĩ. l. j. C. de suscep. & arc. li. x.

loquitur de scriptura, ex qua: authentica loquitur de scriptura, ad quam. Opponi. in lege Codicis dicitur quòd per comparationem fit plena fides. contra. de authentic. at si contractus. Solu. in hoc lex Codicis cor- c rigitur. & hoc est verum. quod intellige vt statim dicam. Tertiò oppon. dicitur in lege Codicis quòd licet quis producat charulam contra se, non potest ex ea fieri comparatio. contra. in authent. ad hæc. Solu. Dicunt quidam, quòd lex Codicis in hoc corrigitur. Alij dicunt, & melius, quòd lex Codicis loquitur, quando ab eadem parte producebantur ambæ scripturæ: licet vna, ex qua petebat fieri comparationem, contra se aquid contineret: authenti. ad hæc. loquitur quando volo vti scriptura, vt ex ea cōparatio fieret, quam aduersarius meus cōtra me producit. Oppon. dicitur in lege Codicis quòd illi, qui facit comparationem, debent iurare. contra. sufficit si semel iuretur vt supra de errore calculi. l. j. Solu. à parte iuratur semel tantùm. hîc loquitur de iuramento, quod præstatur ab illis, qui sunt adhibiti ad comparationem. Ex quo nota
2 duo, vel tria. Primò † quòd quando in iudicio de aliquo dubitatur, quod, consistat in artis peritia, iudex committit peritis in arte vt hic, & infra de re mili. l. semel. in authē. de non alie. ŝ. quod autem. & de ven. inspi. l. j. ŝ. j. Secundò nota † quòd debet committi peritis [f] in arte pluribus, nec sufficeret vni vt hic, ibi: aliįs, &c. & dicta. l. prima. ŝ. j. ff. de vent. inspicien. si tamen scis in ciuitate non esse nisi vnus peritus tantùm, illi committeretur, & sufficeret. d. ŝ. quod autem.
4 Tertiò nota † quòd isti quibus tanquam peritis committitur, debent iurare secundùm formam hic positam. licet aliter dixerit gloss. & malè in. l. iusiurandi. supra titul. primo. dic vt ibi.

Ad hæc. In hac authentica addūtur duo genera scripturarum. hoc dicit.

Additio.

Ad hæc. Opponi. quòd ista authen. In secundo dicto nihil addit ad legem Codicis. nam ibi fiebat mentio de publico iustrumento. Solutio Dicit gloss. intelligas hic quòd instrumentum, quod pro ducebatur ex archiuo publico, non erat publicum hoc est, manu notarij publicatum:

d ¶ Cōparatio. Et vtrū possit fieri cōparatio ad stylum solū, ad scripturā, dicit Bal. no. q̄ sic. ŝ. de emē. Iu. Co. ĩ fi. & Bal. hic ĩ vlt. col. ĩ. vj. q. & vtrū istū actū cōparatiōis possit iudex alteri cōmittere: dic q̄ nō. Gl. est ĩ aut. de fide istr. ŝ. si verò. in v̄bo, abstinere. segt Bal. ĩ aut. ĩ v̄bo. si cer. pe. & ibi plenè de materia cōparatiōis. & vide ĩ aut. si cōtract⁹. j. e. vbi p Bar. & q̃ hñtur ĩ. l. nuda. de do. Adde, an qs possit cogi ad scribēdū, vt fiat cōparatio ĩa. text. ĩ. ŝ. si qs igit. in aut. eo. tit. & ad materiā vide Ro. cōsi. xx. Pau. de Cast, cōsi. xcvij. & cccxxx.

e ¶ De cōparatione. Adde qūo, & qñ fieri debeat cōparatio ĩ Farū, & vide latè per Alex. de Imo. in cōsi. lxxvj. col. ij. & iij. ĩ. iij. vol. & ĩ cōsi. cxviij. per totū. in iiij. li. & qūo fiat cōparatio, vide ēt p. Pau. de Ca. ĩ cōsi. cccl xxj. col. ij. circa fi.

f ¶ Committi peritis. De hoc latè per Bar. & Alexan. in. l. j. ŝ. j. de ventr. inspic. & per Alexand. in consi. xv. colum. pen. ver. bene facit. in. j. volu.

a ¶ Tamen adhibetur. Intellige hoc procedere ī illo territorio, vbi est archiuū. Ita Bal. in l. exemplo. s̄. de proba. vel si produceretur extra territorium, faceret fidem contra subditum illius ciuitatis, vel ratione, contractus vel alia ratione secundùm Bald. vbi. s̄. & refert & sequitur Alexand. de Imol. in consil. cxxxvij. colum. iij. in princip. ver. nec obst. in. j. volumi. quem vide.

b ¶ At si contractus. Vide bar. in l. scripturas. in princ. j. qui po. in pigno. habe.

☞ POMATES.

c ¶ Ex hoc sequitur. vi de Alexan. in authē. si quis. colum. ij. ver. sextò fallit. s̄. de edē. & aliquas remissiones per Felin. in capi. cùm causam. colum. iij. ver. in eadem glo. ibi de proba. & plenè per eum ī. c. ad audientiam. col. iiij. seq. de præscript. & Imo. consi. xxxvij. col. ij. in fi. & Card. lxxxij. colū. iij. & seq. & do. Alex. consi. cxxxviij col. ij. vol. j. & xcij. col. pe. vol. ij. vbi ponit de libris æstimi. et omnino Iaso. in. l. admonendi. in repe. co. xlviij. in verbo, decimus casus est. de iure iurā. vbi ponit quid iuristi tales scripturę priuatę non sunt sub scriptæ p partes, nec testes, vide etiā Alexand. consil. xvj. vol. v. colū. j. &. ij. vbi dicit, q scripturæ ex archiuo publico, faciūt fidem in illo loco, in q erat illud archiuū: alibi non, etiam si ibi extaret statutum, qđ talibus scripturis fides adhibeat. Et idē dicit consil. xxiij. col. ij. vol. v. vbi dicit, q etiam non facit fidē contra non subditos. & Felin. in. c. fin. col. penult. in versicu. fallit sextò. extra, eo. & bal. ccxxix. in prima parte. vbi ponit. quæ requirantur quòd tales scripturæ faciant fidem.

d ¶ Cogere partem. Vtrum iudex possit cogere aliquem, ad scribendum sua manu, ad hoc vt fiat cōparatio. Barto. hic q non: sed Bald. in. l. cōparationes supra eo. in. vj. colum. tenuit contrarium & bene per tex. singu. in auē. de instru. cau. & fide s̄. si quis igitur inscribere coactus est. Et quid si litera erit diuersa ab ista scriptura, ponit, & vult bal. in. l. fina. in. iij. colū. j. de secund. tabu. Adde, quod idem tenet Paul. de Castro in. l. comparationes. supra proximè.

e ¶ Argumentum. Ad de Barto. & quæ ibi dixi in. l. nuda ratio. de donatio. & vide Barto. in. l. scripturas infra qui potiores in pigno. habe.

f ¶ Quod tene menti. Adde Bald. in authē. sed nouo iure. in. iij. colū. ff. si certum petatur.

tamen adhibetur[a] fides ei, si habet testimonium eius, qui præest archiuo publico. Pro declaratione huius glo. quęro vtrum sit necesse, q saltem sit scriptum manu publica: licet nō habet testimonium publicum? Gl. super l. comparationes. super verbo, forensibus, de hoc dubitat. Veritas est, quòd manu publica scriptum esse debet: nec sufficeret manu priuati, nisi essent duo: vt ī. c. qm̄ contra falsam. extra, de proba. & hoc sentit glo. Sed tunc vlterius quęro, quare dictum instrumentum non dicitur publicum, si est manu publica scriptum? Respondeo qđ licet non habeat omnes solennitates instrumenti publici: vt puta, si in eo deficit dies vel consul, vel indictio, nō vitiatur: vt. l. cū tabernam. ff. de pigno. sed in instrumento illa requiruntur: & idem si non haberet notarij publicationē, & subscriptionem, si tamen apparet aliter manu publica factum. quod est notandum.

1 ☞ *Scripturis archiui publici, creditur: licet non sint publice, & non habeant annos Domini, indictionem, & similia, nume. 2.*

3 *Iudex quòd non possit cogere partes ad scribendum, ut inde fiat comparatio.*

4 *Per comparationem literarum, quòd fiat plena fides, & qñ.*

5 *Comparatio literarum, quòd possit fieri ad librum rationum alicuius.*

6 *Quando fit comparatio, an sola depositio testiū sufficiat.*

7 *Scripturæ priuatæ est triplex genus.*

8 *Apodissa quam probationem faciat.*

9 *Liber rationum alicuius, quam probationem faciat.*

10 *Literæ seu epistolæ alicuius quando probant.*

b AT si contractus.[b] Hæc authē. loquitur de scripturis, ad quas fit comparatio. dicitur in. l. comparationes. q requiritur quòd scriptura sit subscripta tribus testibus. Contra imò non requiritur subscriptio: vt in ista authentic. at si contractus. quam modo vidisti. Solu. dicunt quidam, quòd ista corrigit legem Codicis. Tu dicas quòd ista est vera, quòd lex Codicis loquitur de scriptura priata, ex qua fit comparatio: illa enim debet esse subscripta. authentic. at si contractus. loquitur ad quam fit comparatio. Secundò oppo. dicitur in. l. comparationes. quòd per comparationem literarum inducitur plena probatio. Con in authent. at si contractus. vbi non indicit plenam probationem, sine adminiculis testium. Solu. lex Codicis in hoc hodie corrigitur, quòd soli comparationi non statur. Opponi. tertiò, dicitur in. l. comparationes quòd non fit probatio ex scriptura, quam pars profert contra seipsam. Contra in authenti. ad hęc. Solu. Glos. dicit quod. l. comparationes. in hoc corrigitur, non est verū secundùm docto. nam. l. comparationes. loquitur quando duæ scripturæ producuntur ab vna, eademq; parte, vna pro se, ad quam petit fieri comparationem: alia contra se, ex qua petit fieri comparationem, authen. ad hæc. loquitur, quando quis vnam scripturam producit pro se, & ad eam probādam vtitur scriptura, quam aduersarius producit contra se: & ista plus placet. Venio ad auē. ad hæc. videtur q dicta authen. nihil addat ad l. comparationes. de eo quod dicit de his, quæ sumūtur ex archiuo publico. nam l. comparationes. permittit fieri ex publicis scripturis. & hæc authen. etiam in publicis loquitur: quare malè. Solu. Dicit glo. † & bene intellige hic, de scripturis quæ sumuntur ex archiuo publico, nō tamen sunt publicę. Et q tex. dicit, q testimonium habet publicum: intelligatis q habet testimonium publicum illius officialis, qui præest armario, seu archiuo: non quòd sint manu notarij publicata. quod est notādū: qa illis scripturis creditur: licet nō sint publicę scripturę. Ex hoc sequitur † aliud, quod iam notabiliter allegauit, q licet in scripturis armarij, non sint anni Domini, indictio, & similia: tamen probant. Est enim quædam priuata scriptura authentica, in qua dicæ solennitates non requiruntur: vt l. cùm tabernam. §. j. ff. de pign. Habes ergo hic, q comparatio fit ex quinque generibus scripturarum, & nō ex alijs adeò secundùm glo. q si esset alia scriptura, quam pars. contra quam petitur fieri comparatio, confiteretur esse suam: nō posset ex ea cōparatio fieri. Ita videtur sentire glos. super l. comparationes. in glos. super verbo, semetipsum. & sic † videtur q si iudex vellet cogere partem[d] ad scribendum aliquid sua manu, non posset fieri comparatio: & hoc facere non posset. text. enim simpliciter dicit, non aliter fieri: nisi sicut ista lex mandat. Modò habes de scriptura per comparationem. ex quo venio ad authēt. at si contractus. Oppo. & videtur † q scriptura per comparationem approbata, faciat plenam fidem: vt l. scripturas. j. qui pot. in pigno. ha. Solu. Dicunt quidam, q illa corrigitur per hanc legē. Alij vt Franci. Accur. & do. Jaco. de Bel. dicunt q ibi loquitur, quando priuata scriptura habet subscriptionem testium vtriusque partis: & tunc non potest circa comparationē cius errari de facili: ideo per solam comparationem inducitur plena fides. Sed quando non habet tot subscriptiones: tunc circa comparationem de facili erratur: ideo requiritur aliud argumentum. ita loquitur hic. & satis placet. Item opponi. ad istam authenticam. de l. comparationes. Solue vt dixi, illa lex hodie corrigitur in hoc, vt dixi: quia hodie per comparationem non fit plena probatio: aliàs plena fides. Sed aduerte: quia hoc intellige verum in apodissis, quæ dantur à parte parti. de his enim loquitur textus in corpore vnde sumitur. Sed si † quis vellet facere comparationes ad librum rationum eius, contra quem producitur: tunc credo iura antiqua esse incorrecta: quia non reperitur mutatum: ergo &c. vt l. præcipimus. in fine. infrà, de appellationibus. Ratio est: quia magis de facili ego possum contrà facere vnam apodissam, dicendo eam manu tua factam: ita quòd per comparationem approbaretur, quàm possim facere de libro rationum tuarum: maximè cùm liber rationum retineatur apud confitentem, & iple alijs edidit. Oppo. dicitur hic, quòd cùm fiunt comparationes, requiritur argumentum[e]. contra. probatio per testes sola sufficit: vt l. vbi numerus. ff. de testibus. & suprà, de testibus. l. iurisiurandi. Ad quid ergo egenus comparatione? Respondeo, quando † testes testificantur de veritate contractus: & tunc non esset necessaria scriptura, dum tamen sint tot testes quot sufficiant: vel nisi esset de casibus, in quibus requiritur quod fiat in scriptis. Ita loquitur in materia de testibus. Quandoque testes non testificantur aliquid de contractu, sed de scriptura: quia testificantur talem esse scripturam talis: tunc nec testibus solis creditur ad plenam fidem sine comparatione, nec soli comparationi sine testibus: sed facit semiplenam probationem: ex vtraque autem collīgitur plena fides: vt hac authentica. Ratio, quia qui testificantur de scriptura, de facili possent decipi, propter similitudinem literarum: & quia potest quis literas alicuius de facili contra facere. Ita videtur sentire quædam glossa parua in authentica eodem. circa principium. quod tene menti[f]. Vt igitur liqueat ista materia, sciendum est quòd nos habemus † triplex genus priuatæ scripturæ. Primum est apocha, quæ vulgariter dicitur apodissa, quæ datur à parte parti. Secundum est liber rationum. Tertium est epistola, seu litera, quæ mittitur. Circa primum, scilicet, † apodissam dic, aut à parte, contra quam producitur, confessatur, quòd est sua manu facta: & facit fidem: vt l. cùm de indebito. in fine. ff. de probationibus. Aut negatur: & tūc aut habet subscriptionem trium testium, & contrahentium: & tunc ex comparatione sola, & ex sola probatione fidem facit plenam: vt l. scripturas. infrà, qui potiores in pigno.

pignor. habe. nam propter tot subscriptiones, non potest errari de facili. Si verò nō habet tot subscriptiones: tunc habet locum hæc auē. quia ipsa non habet plenam fidem, si approbetur per cōparationem tantū, sed facit semiplenā. Item non facit fidem plenam, si approbetur testibus tantùm: sed facit semiplenam. Item si approbeē vtroq; modo: tunc facit plenā fidem, vt hic: debent tamen adesse tot testes. quot vidistis no. in. l. fi. in fi. & auē. ibi posita. s̄. si cert. pet. & gl. hic repetit. Circa † secundū. s. circa librum rationum, debes aduertere: si quidem est confessatum, quòd sit liberationum eius, cuius dicitur, & eius manu scriptus: si quidē continetur aliquid pro se, facit fidem in his quæ dependent ex mera eius voluntate: vt. l. Nesennius. ff. de nego. gest. secus in his alijs, quæ ex mera eius voluntate non dependent: vt. l. exemplo. & rationes. s̄. de probatio. Si verò continetur aliquid contra se: tunc facit fidem: vt. d. l. rationes. in fi. de probat. & l. quædam. §. numularios. & ibi no. ff. de eden. Si verò, ibi contineatur aliquid quod non est pro se, neq; contra se, sed pro alio, & contra alium & tunc si quidem ille liber est confectus ex necessitate officij de publico inuenti: tunc facit fidem: vt. d. l. quædam. §. numularios. & s̄. eo. l. illatæ. Facit de admi. tuto. l. Lucius. §. tutelę. Si verò nō est liber sic confectus: tunc non faceret plenam fidem, sed faceret fortè semiplenam, secundùm qualitatem personarum: vt no. in. d. §. numularios. Facit quod nota. in. l. in bonæ fidei. s̄. de iureiurand. & l. admonendi. ff. de iureiurand. Si verò dictus liber rationum negatur: tunc puto, quòd possit approbari per solam cō parationem, sine alio argumento, secundū formam. l. cōparationes. quia hoc non reperitur correctum, vt. s̄. dixi. † Circa tertium s. circa literas, seu epistolas: dico q quādoq; quæritur de effectu eius q̄ ī lris cōtinet: & de hoc dixi. s̄. de. pba. l. nō epīis. & l. nō nudis. Quandoq; quæritur vtrum faciat probationem: tunc aut est epistola confessata, & probat: vt. l. Publia. in fine. ff. depositi. Aut epistola non confessata: tunc si quidem habet sigillum publicū, & probat. quod dic vt no. per doct. in. l. si qua per calumniā. s̄. de epis. & cleric. & Gul. in. l. si procuratorem. ff. de procurato. & dixi vobis in. l. si publicanus. §. j. ff. de publica. Aut non habet sigillum authenticum: & tunc debet probari, sicut aliæ apodissæ: vt supra dixi. Non habetis hic alia. De publicis scripturis nihil dico, &c.

Additio authenti.

AT si contractus. Opponitur, & videtur q sola cōparatio faciat plenam fidem: vt. l. scripturas. j. qui po. in pig. hab. So. Dicunt quidam quòd ista per illam corrigat. Dy. & Iac. de Belui. dicunt q ibi loquit quādo scriptura priuata habet subscriptionem testium, & non partium, tunc enim nec testibus solis crederet, nec cōparationi, q̄ ad plenā fidē: sed ex vtroq; colligit plena fides: vt hic. Cōtra op. nā si testes: sunt soli testes tūc em probare possunt regulariter duo, licet quādoq; plures: vt. l. testiū s̄. de testibus. & l. fi. cum auē. ibi posita. s̄. si cert. pet. Ad quid ergo requiritur comparatio? Respondeo: hæc auē. loquitur quando testes non deponunt aliquid de contractu, sed de scriptura. s. an sit scriptura illius vel non: tunc enim nec testibus solis creditur: quia de facili errare possent, nec cōparatiōi soli, sed vtriq; sed si testes deponerent de veritate contractus, tunc eis solis crederetur. Ita videtur sentire quædam gl. paruula in auē. e. §. j. Op. & videtur q huic scripturæ nullo modo credatur: vt in auē. eod. §. si verò tale. Sol. Ibi ab vna parte erat instrumentū. & vox viua ab alia, comparatio sola. hic loquitur quādo ab vna parte est cōparatio, & vox viua: ab alia nil concurrit. Nunc ad declarationē huius materiæ veniamus. Et gl. hic intrat materiam, tam de publica scriptura, quàm de priuata. Ego de publica nihil dicā: sed dixi in. l. ī exercēdis. s̄. eo. sed dicā de priuata. Et pro eius euidentia est sciendū, q habemus triplex genus priuatę scripturę. Quędam est quæ dicitur apodissa, quæ datur à parte parti. Quædam est priuata, vt liber rationum, quem quis sibi conficit. Quædam est priuata scriptura: vt literæ, seu epistolæ, quas homines sibi inuicem transmittūt. Circa primum dic aut illa priuata est confessata ab vtraq; parte; & sine dubio probat contra scribentem: vt. l. Publia. in fine. ff. depo. Aut est negata; & tunc aut habet subscriptionem testium, & vtriusq; partis, & ad probationem facit plenam fidem: vt. l. scripturas. j. qui po. in pigno. habe. Ratio, quia p pter tot scriptutas, in ea de facili errari non potest. Aut non habet dicta scriptura subscriptiomem partiū: & tunc aut est approbata per comparationes tantū, vel per testes tantū adscriptos, vel non adscriptos: & tunc non facit plenam fidem, sed semiplenam: & hæc notantur de iureiurando. l. admonendi. & ibi dixi. Aut per comparationem, & per solennē numerum testium: & tunc faceret plenam fidem: vt hic, & in corpore vnde sumitur. Sed quæro, quis est solennis numerus testium, qui requiruntur in scriptura, ad quā fit comparatio? Gl. ponit hic, & gl. in. l. finacum authenti. ibi posita. s̄. si cert. petaē. non recito. Secunda scriptura priuata, est liber rationum. & in isto dico, Aut est confessatus: & tunc contra scribentem probat: vt. l. quædam. alias, argentarius. §. numularios. & ibi glo. ff. de edendo. l. inter chartulas. & ibi notatur. j. de iure fisci. lib. x. quod intelligę secundū ea quę plenè notātur. ff. de do. l. nuda ratio. Quod autem continetur aliquid, neq; pro scribente, neq; contra scribētem: & tunc aut ille liber scribitur de necessitate officij de publico iniuncti: & tunc fidem facit. d. l. quędam. §. numularios. Facit tex. in. l. Lucius. §. tutelę. ff. de admi. tu. Aut non fit ex necessitate talis officij: & tūc nō facit plenam fidem, sed fortè semiplenam: vt notatur in. d. §. numularios. & in. l. admonendi. In his tamen quæ dependent ex mera voluntate scribentis, liber rationum faceret fidem: vt. l. Nesennius. ff. de neg. gest. Si verò scriptura contenta in libro rationū negatur: tunc si sit approbata per comparationem literę factam secūdū formam. l. cōparationes. s̄. eo. puto quòd faciat plenam fidem. nam auē. at si contractus. quæ requirit scripturam, ad quam cum depositione testium: loquitur de apodissa: in libro rationū nil immutatur. & sic remanet dispositio l. comparationes. vt. l. præcipimus. in fin. j. de appel. Et est ratio quia facilius posset fabricari falsa vna apodissa, quā vnus liber rationum. Item, quia apodissa vt plurimùm scribatur præsente parte: ideo imputet sibi pars, si non fecit adhiberi solennem numerum testium. Quæ ratio cessat in libro rationum. Tertia priuata scriptura est epistola: & ista si quidem faciat parte presente & dī sibi, dicas idē qđ in libro rationum: de hoc plenè dixi in. d. l. nuda. Quęro, pone q produco contra te quandā priuatā scripturam, quę dico manu tua scriptam; & ad eam probandam nō habeo aliās scripturas. ad quas fiat comparatio. videtur quòd nō probet: per text. in. l. C. ibi non aliter fieri comparationem: ergo ibi dicit, quòd etiam ex consensu partium, non potest fieri comparatio aliter quàm in. l. Codicis dicatur. In contrarium videtur tex. in authen. e. §. si quis igitur. Ad. l. C. respōdeo quòd ibi loquitur, quando dubitabatur de alicuius scriptura, qui non est, nec haberi potest, vt scribat: vel si poterat haberi, pars nolebat quòd scriberet, ne literarum formam mutaret. Et hæc sufficiant circa scripturam priuatam.

1 ☞ *Scriptura semel in iudicio producta, & in actis copiata, facit plenam fidem.*

2 *Quando aliquis produxit instrumentum solenniter publicatum, non cogitur protocollum exhibere, nisi uelit illud de falso redarguere.*

3 *Quæ requirantur ad hoc, ut quis cogitur ad exhibendum protocollum.*

4 *Amissio instrumenti, & sic casus, probatur iuramento. & nu. 8.*

5 *Practica ad hoc ut quis non possit amplius producere instrumentum.*

6 *Chartula non producta non facit fidem.*

7 *De falso, qñ possit, & per uiam exceptionis, & per uiam accusationis cognosci.*

9 *Sententia lata per instrumenta falsa potest retractari.*

a QVm quidam.[a] Hęc est bona & singularis lex instrumentum, cuius fides est semel approbata, debet iterum produci, si aduersarius velit redarguere de falso: & si non producatur, pro falso habetur, nisi ille q semel produxit, se perdidisse

¶ Cū qdā. Et ista. l. alle. Bar. ī extraua. ad reprimēdū ỳ. de plano. q ex his q̄. producitur corā iudice, nō fit pbatio, nisi defcopia pti. Et vide ad hāc. l. Guid. de Suza. ī auē. si qs ī aliq. de edēdo. Et vtrū semp pbetur amissio istri p iurm vide. l. si qs ex argētarijs. §. pe. de edēdo. & q̄ icūbat pbāti, vi de Inn. ī. c. cū olim. de priuile. & vide Bal. ī. l. fi. ī fi. de edē. & istū tex. no. alle. Bar. in. l. j. ff. si tab. test. adde q scriptura exēplata in iudicio faciat fidē licet nō reperiat origi nale: Pe. de Anch. cō si. xl. & qđ dicit bar. editionē fidā nō esse cū qs vult redargue re de falso nisi subscri bat se, intellīgit Bal. qñ vellet crialiter ac cusare. sed si vellet ci uiliter excipere, nō requireret subscriptio. & hoc seq̄t Paul. de Castr.

☞ P. PAV. P.

a ¶ Cū qdā. Circa materiā huiꝰ. l. vide Cepol. cautela. clxij. Itē vide Fel. ī. c. cōtingit in prin. extra, de fide instr. vbi habes q p ducēs istrm nō teneē ipsum origīalr apud acia dimittere, sed satis est. p̄sente pte ostē dere & dare copiā eiꝰ de q̄ dispuraē. Et ibi ēt ī vlti. col. q volens redarguere debet se iscribere ad pœnā talioīs, vt ēt Bart. hic.

a ¶ Exhibēdū ptocollū. Dixi ī l.ſi legatarius. Adde Bar.ī l.j.§. editiões.ī. ij.col. vbi latè,de eden.

b ¶ Latitis reddactū. Adde Pet.de Anch.ī cōſ.clxxiij.ſcip.circa primū dubiū.ỹ.ꝑter ea licet iſtrm.ibi qđ inſtrm .productū licet nōincorporatū,dr̄ de actis,qñ aliquisvult eū redarguere de falſo:& ſatis ī ꝓpoſito. hic qñ inſtrm exēplatū faciat fidē, vide p Inn.ī.c.qñ cōtra extra, de probatio.

c ¶ Per inſrm. Adde de hoc vt.s̄.eo.ī l. apud eos.

d ¶ G.ppetuꝰ. Adde & vide Inno.ibi q dicit ꝙ taliter rñdenti ſuccurrereſ, ſi ſatisfecit aduerſario de ſuo intereſſe.alleg.l.de æta te.§.ſi ex cā.ff. de iter o.act.de q ꝙ eūdem Bar.& ibi doct.ī l.ij. s̄.de edē.ꝙ bal.ī repe. l.ij.ff.de iureiur.& latiſsimè vide amplia tiões p Feli.ī d. c.G. perpetuus.

e ¶ In cōtractibꝰ. Vide bar.ī l.Lucī.ff.depoſitio.idē ī d.l.ſi qs.Et qñ ꝓbat inſtrm ſimulationis,vide ī l.ſi ex ꝓtio.ſi cer.pe.Ita bal. cōtra ad Velleia. Et qñ inſtrm dicat falſū & qñ ſimulatū,vide Bal.ī l.ſi ex cautione ī.j.q.de nō nu.pe.& ſ ī.multū.ī.j.col.j.ſi qs alteri,vł ſibi.vbi ſingu.vide de mō.ꝓbandi ſimulationē. & ꝙ ipe no.ī l.ij. de ñ nu.pec. Adde Bar.ī cōſi. ſcip. Pet.Nic.Pau.de Caſt.ī cōſ.cclxxviij. & cōſil. ccxxviij. cū ſeq.& cōſ. ccccxxxj. & āteriori cōſ.an exceptio ſimulatiōis impediat executionē,p Petr.de Ancha. conſ. ccclviij.Ange. conſi. cclxxij. Bald. conſil. ccxviij.iij. lib. Alex. cōſi.lxiij.& cxix. & ſeq.iij.lib.Bald. cōſi. cxlvj.v.lib.

↠ P. PAV. P.

e ¶ In cōtractibꝰ. Circa hāc legē inquātū loqr̄ de ſimulatione mariti ad vxorē: qd ī ſororem:et de qbuſdā cōiecturis,vide pau. cōſi.lvj.& Bar.conſ. lxvj.vol.iiij.ī.j. dub.

s ↠ POMATES.

f ¶ Qñ ꝙ vnū. Et no.ꝙ cū plures ſint ſpecies ſimulationis,vt colligi pōt ex dictis Bar. hic ꝙ volens ꝓbare contractū ſimulatū, ad hoc vt poſſit obtinere,debet probare modum,& ſpeciē ſimulationis.

1 ſolēniter iurauerit.h.d.No. †ꝙ ſcriptura ſemel in iudicio producta.&copiata in actis facit plenam fidem licet authēticū non reperiat:niſi de falſo redarguatur.No.ſecundum caſum, quod quando aliquis †producit inſtrumētū ſolēniter publicatum,nō cogitur ad exhibendum protocollū vel oſtēdēdum,niſi aliquis velit redarguere de falſo,ex inſpectione protocolli.No.iij.†quòd non ſufficit,ꝙ quis dicat ſe paratum redarguere de falſo:ſed eſt neceſſe ꝙ ſe inſcribat ad pœnā talionis, antequā aduerſarius cogatur ad exhibēdum vel ad exhibitionem eorum quæ exhibere nō tenetur. quod nō maximè pro his,quę petunt ſibi fieri copiā inſtrumenti,cū die & conſule,cū intendāt redarguere illud de falſo:vt no.ín.l.j.§.editiones.ff.de eden.vt non debeat fieri exhibitio niſi prius inſcriptionis pagina præceſſerit.quod not.Gl.tangit hic quædam alia, de quibus non curo, quæ per voſmetipſos videbitis. Additio.

2 Vm quidam. Inſtrm cuius ſi des ſemel eſt approbata,non debet iterum produci niſi parte volēte de falſo accuſare,ſed ſi ꝓducens ſe per didiſſe iurauerit,excuſatur, & hoc vſq; ad ſententiā locū habet.h.d.Not.ꝙ qñ inſtrm ſemel productū in actis exemplat, ꝙ illud exemplū in actis redactū facit fidē de cætero:licet originale nō ꝓducatur. ꝙ intelligę ſi fides eius approbata,vt hic,in prin. Intelligo autem fidē approbatā, ſi datus eſt terminus parti ad probandū, & nil ſufficiēter eſt probatū.Secundò no.ꝙ ei ꝙ dicit ſe vel le accuſare de falſo,debet exhiberi inſtrm: dummodo iuret, & ſe inſcribat prius quā exhibeat:vt hic.ꝙ multū no.vt ſi illie, cōtra quē producitur inſtrumentum , petat ſibi protocollum exhiberi, vel ſibi fieri inſtrumenti copiam cum die & conſule quia intēdit redarguere de falſo protocollū vel ex dię & conſule:ꝙ non debeat fieri talis editio niſi prius iuret,& ſe inſcribat:vt hic dicitur.ſic intelligas ꝙ not.ín.l.j.§.editiones.ff. de edendo.No.ꝙ quidā intelligūt hic,ꝙ in ſcriptio & accuſatio fiat cōtra notariū ſcribētē vt.j.dicā.Ex quo habes ꝙ ſi volo accuſare notariū, poſſum petere inſtrm ab alio q̄ ab ipſo notario: quia inſtrumentū nō poteſt bene regarguí,niſi videatur. Item not. 4 †quod perditum eſſe inſtrumētum probatur per iuramentum: & ſic caſus probatur per iuramentum. quod eſt notandum. ſtatim aliqualiter dicā,No.ex hac.l.† practicā ſolēnem.ꝙ ſi volo dicere nullū,vel falſum inſtrumentum ſententiam vel præceptum quod tu habes contra me,fortè in mei contumaciam,poſſum petere à iudice ꝙ faciat exhiberi,ſi,quidem dicas te nō habere, nec vis producere,nec ſufficientes rationes allegas quare nō producas,de cætero producere non poteris.Caſus eſt hic in.§.quod ſi prædictum.Inno.ponit, licet nil alleget,in 6 in.c.G.perpetuus.ᵈextra eo.vide text.iſtū. Item †not.qđ licet non producta chartula non faciat fidem hoc eſt intelligendum cōtra eū,qui iam petiit eam ſibi exhiberi,& exhibita nō eſt,ſed cōtra alios remanet in ſuo robore:vt hic, &.d.§. quod ſi prædictū. Vltimò nota ꝙ petitio exhibitionis chartulæ,nō poteſt fieri,niſi vſq; ad ſententiā.Opp.ꝙ nō debeat iterū iurare.l. ij. de iura.cal. 7 Dicunt quidam ꝙ hic corrigit.Tu dic ꝙ hic loquitur de alio iuramento.Secundò op.& videt ꝙ †qui vult dicere falſum, nō habet neceſſe ſe inſcribere:ſed poſsit de falſo excipiēdo cognoſci: vt l.damus.& l.præbemus.j.de fal.Sol.Dicūt quidā, hic loquit quādo mortuus eſt principalis delinquens,falſum cōmittēs:donec enim ille viuit,nō pōt de falſo cognoſci:niſi prius ille accuſetur criminaliter:vt hic.glo.tñ cōtradicit.ad leges in cōtrariū allegatas nō reſpondet;& ideo diſtingue multū notabiliter ſecundùm Iac.de Are.& Cy.hic,qui recitat eum multū ſolēniter: Aut quis vult dicere falſum contra ipſum criminoſum:& pōt ciuiliter,vel criminaliter agendo,vel excipiēdo,prout vult:vt d.l.damus.& l.ſi. Aut cōtra aliū,tñ redundaret in præiudiciū criminoſi:& tunc aut criminoſus principalis viuit: & non poteſt de hoc principaliter ciuiliter cognoſci,niſi prius criminoſus accuſetur, & conuincat:vt hic. Aut eſt mortuus principalis criminoſus:& tūc ſecus:vt l.j.j.vbi cauſæ fiſcales.quæ probat hāc diſtinctionē: 8 vide gloſ.iſtam,& eam no.Oppo.ꝙ caſus aliter† debet probari quam per iuramentum:vt l.ſi creditor.infrà,de pignorati.actio. Solu. Glo.notabiliter dicit.Quandoque allegat quis caſum circa id,ad quod non erat obligatus: tunc ſufficit iuramentum: vt hic.Quandoque allegat circa id, ad quod erat obligatus: tunc non ſufficit iuramentum:vt lege contraria.nota glo. Vltimò ad finem oppo.infrà,ſi ex falſis inſtrumentis.l.j.& ij. Solutio.Quidam dicunt quòd hic in prima cauſa de falſo diſcuſſum fuerat: & iſta eſt vera in ſe:& ei aliqualiter applaudit litera, quæ dicit 9 in princip.fides approbata.Vel dicas†quòd ſemper poſt ſententiam poteſt ſententia irritari prætextu falſorum inſtrumentorū, ſi aliquis eſt paratus ꝓbare illa inſtrumenta falſa:ſed illud,quod in hac lege eſt dictum,ꝙ pars debet iurare, & ſimilia , illud non habet locum,niſi vſque ad ſententiam.Non ſunt hic alia.Barto.

Plus ualere quod agitur, quàm quod ſimulate concipitur. *Rubrica.*

1 ☞ *Quando agitur unum,& aliud per errorem ſcribitur,præualet quod agitur.*
2 *Quando ſcribitur per fallaciam aliud,quàm agatur,præualet quod agitur.*
3 *Si unum agatur,& aliud ſimulatè de partium uoluntate ſcribitur,quod præualeat.*
4 *Inſtrumento quando poſsit per partes contradici.*
5 *Contra præſumptionem iuris,& de iure,admittitur probatio,ex uoluntate utriuſque partis,& etiam per partis confeſſionem.nu.6.*
7 *Contractum fuiſſe fictitium,quomodo probabitur.*

LEX I.

e IN contractibus. ᵍGlo. allegat quaſdam concordātias, ex quibus percepi talē doctrinam in hac materia. breuiter dicit.Quādoq; agitur†vnū,& aliud ſcribitur per errorē:tūc ſine dubio præualet quod agitur:vt l.ſi quis in fundi vocabulo. de leg.j. & l. 2 qui quartā.e.ti.& l.quoties.de hæ.inſti.j.de teſt.l.errore. † Qñq; vnū ſ agit,& aliud ſcribit,per fallaciā vnius partis:& tūc idē,qđ 3 plus valet qđ agit:vt j.e.l.ſi. Qñq;†vnū agit,& aliud ſcribitur ſimulatè,de partiū volūtate:& tūc aut illud,qđ in veritate agitur, nullius eſt momenti,& non valet quod agitur,nec quod ſimulatur:ſed obſtat exceptio.s̄.de condi.ob turp.cau.l.j.& l. ſi ſub ſpecie.s̄.de poſtu.Aut illud quod in veritate agitur,erat aliquod in effectu;et tunc aut illud quod ſcribitur,fit per modum habilem, ad transferendum vnam obligationem in aliam : & valet illud quod ſcribitur magis,quàm illud,quod in veritate fuit actum: vt ſuprà,ſi cer.peta.l.ſi ex pretio. & l. ſi pro mutua. Aut non fit per modum contrahibilē ſiue habilem ad hoc:& tunc valet plus quod agitur quàm quod ſimulatè cōcipitur: vt per totum hunc titulum.

Additio.

IN contractibus. Quia breuis eſt,nō ſum matur : & ideo pro eius declaratione dic ꝙ quando vnum agitur,& aliud ſcribitur per errorem,præualet id,quod agitur ſine dubio vt l.ſi quis in fundi vocabulo.ff.de lega.j.infrà,de teſtamen.l.errore.ff.de hæredi.inſti.l.quoties.circa principium. Quandoque vnum agitur,& aliud ſcribitur ex dolo,ſeu fallacia partis:& tūc ratio illius quod ſcribit,nihil valet:ſed illud quod agit, ſi actum eſt:vt j.e l.ſi falſum.l.cū precibus.s̄.de prob.Quādoq; vnū agit, & aliud ſcribitur de voluntate partium ; & tūc valet illud quod in veri

in veritate agitur,nec illud qđ ſimulatè:vt l.j.s̄.de condi.ob tur. cau.de poſtu.l.ſi ſub ſpecie.Quandoq; illud qđ inveritate agit, valere pōt:& tunc ſi quidem aliud ſcribatur per modū habilem, & ad transferendum vnū contractum in aliū : & tunc illud, qđ ſimulat,prætualet,& euacuat qđ in veritate fuit actū:vt s̄. ſi cer. pe.l.ſi ex ꝓtio.& ff.ſi cer.pe.l.ſingularia.& iſto caſu opponi non poſſet exceptio ſimulationis.Si verò non fit per modū habilem ad transferendū vnum cōtractū in ſubſidium alterius tūc id,qđ agit,prætualet.& loquit totus iſte titulus. Opp.j. arbitrium tu 4 te.l.ſi.†Sol.Dicit gl.ibi ſpāle, vt dixi in l.in exercendis.s̄.ti.j.Aduerte,quantū eſt ad materiā d.l.in exercēdis.nō eſt verū, qđ ibi ſit ſpāle:quia inuentariū ita poſſet reprobari de falſo, ſicut aliud inſtrm,ſcīm oēs.Quantum ad materiā legis noſtræ dicas qđ ſi inſpicio verba teſtatoris intelligunt vt iacent.fallit ibi:qa ibi ſcriptura prætualet veritati:ſed hæc lex voluit aliud, ſcilicet ꝙ rei veritas hæc eſt.Illud qđ actum eſt inter partes,prætualet ei, qđ dictū eſt:hoc colligitur ex tex.qui dicit in contractibus & in rubrica:tunc ad contrarium reſpondeo. Quandoq; inſtrm ſcribit de voluntate vnius partis tm:& contra eum tunc contradici nō po 2 teſt,rōne ſimulationis:ᵃvt lege contraria,niſi ex magna cauſa,& prædecente proteſtatione:vt l.q in aliena.in fi.ff.de acqui. hære.

Contra hoc op.j.ad Velleia.l.antiquæ.vbi inſtrm agitur inter duos,& tñ contradici non poteſt gl.dicit fallit ibi. Pet.dicit, ibi loquitur in inſtro publico.hic tex.debet intelligi in inſtrumento priuato.qđ non placet:quia de omni inſtrumento loquitur.Dic ergo quòd qñ aliquis confitetur inſtrumentū publicum ſcriptū de ſua voluntate,non pōt venire cōtra,dicendo non eſſe verum quia ibi eſt ſcriptum:vt in contrario.ſed ſi vult dicere illud eſſe ſimulatè conceptum,de voluntatevtriuſq; partis,poſſet probari 5 contrarium:nam contra†preſumptionē iuris & de iure admittit probatio ex voluntate vtriuſq; partis:vt dixi in auc. ſed iam ne 6 ceſſe.j.de do.ante nup.& gl.in corpore vnde ſumitur:ſed †ꝑſumptio,de qua loquitur l.antiqua,eſt iuris,& de iure:ergo poſſet ꝓbari contrariū per confeſsionē partis præcedentē,vel ſubſequentem:non curo.facit l.generaliter.de non num.pec.& ideo poſſet fortè dici,ſi in inſtro eſt ſcriptum de voluntate partium,ꝙ illam pecuniā habuit,& recepit:& etiam poſito qđ in veritate nō receperit:inſtrm non poſſet dici falſum ſed fictitiū:non tñ dicat, notarius habuit,& recepit,in preſentia mei notarij & teſtium:quia illud fortè eſſet falſum. Opp.ff.de vſufr.leg.l.ſi alij.Solu.vt in gl.& tene ſolutionem Ro. glo.ꝙ ibi non conſtabat contrarium.

Opp.de omnibus legibus,quæ dicunt,ꝙ res iudicata habetur pro veritate.Dicit gl.fallit in illis legibus.& vbi vis ſit in ſententia:verū eſt,ꝙ ibi ſcriptura præualet veritati:tamen non cōtradicit huic legi.Hæc em̄ lex loquit in contractibus:& idem putarē in ſententijs,ſi ſnia daretur ficta:& hoc agereť inter partes, & iu dicem,ſnia veritati non præiudicaret.ff.de appel.l.ſi perluſorio.

7 Quæro qualiter ꝓbabitur iſta fictiò.†Reſpondeo ſi poſſet ꝓbari ꝑ teſtes adſcriptos,qui interfuerunt tpe contractus celebrati:hoc eſſet multū facile.Sed ſi tūc fuerūt adhibiti teſtes, ꝙ ignorabant id,qđ agebatur inter partes: puto, ꝙ ſi ꝓbareť per teſtes, ꝙ in ꝑſationibus,hoc eſt,ī tractatu habito de cōtractu fiēdo: hic in veritate agebat qđ eſſet pignus:puta ſi fieret inſtrm venditionis,coram aliįs teſtibus abſq; longo interuallo,ꝓbaretur fictitiū per illos teſtes,qui interfuerunt in tractatu,licet non in cōtractu ff.de pac.l.item qa.§.fi.& de ver.ob.l.Titia.§.idem rñdit.Bar.

Additio.

LEX II.

ACta. Quando ſimulatio adhibeť de perſona ad perſonam,prætualet veritas ſimulationi.h.d.Barto.

LEX III.

b MPtione. ᵇContractus emptionis,intelligitur eſſe factus cauſa pignoris : maximè quando apponit pactū de retrouendendo.Cy.hic tangit.Dic vt extra,de pig.c. illo vos.de emp.& ven. ad noſtram.

Additio.

MPtione. In ſimulatione de contractu ad contractum,prætualet veritas.h.d. quæro ad quid eſt hoc vtile.Rñdeo:quia pignore percepto fructus extenuāt debitum:vt j.ti.ij.l.j. qđ in emptione non eſt,quærunt doctores,vtrū ex eo qđ in contractu emptionis,apponitur pactum de retrouendendo, præſumatur contractus pignoris.de hoc habemus duas decretales extra,de pig.c.illo vos.de emp.& venc.ad noſtram.dic vt ibi.Bar. a

Additio.

SI falſum. Inſtrumentū etiā à ſubſcribente pōt dici falſum.h.d.Facit l.iij.j.ſi qs alteri,vel ſibi.& iſta lex facit ad quæſtionē de eo qui dedit notario exiſtenti ad banchum quandā ſcripturam,nō vt eā mittat in quaterno:nunquid teneatur de falſo. & iſta lex tenet ꝙ ſic.& facit hæc l.ad id quod dixi in c l.ſi quis obrepſerit.s̄.de falſis.

De commodato. *Rubrica.* b

LEX I.

LA quidem. Nota, ꝙ b qñ qs ſuſcipit periculum caſus fortuiti in ſe,tenetur. De quo plenè dicemus in l. ſed & ſi quis §.quæſitum.ff.ſi quis cautio.&c.

Additio.

LEX II.

VM eum. Opp.in exceptione,reus debet probare.l.ij.& l.in exceptionibus. ff. de ꝓba.ſed hic reus in excipiēdo dicit nō eſſe finitū tēpus:ergo ipſe debet ꝓbare. Huius timore gl.vacillat. Tu dic ꝙ ꝙ agit actione ex cōtractu,debet ꝓbare ſubſtātialia cōtractus:ſed ꝙ agit cōmodati,ad hoc vt probet cōmodatū,debet ꝓbare rem cōmodatā ad vſum,certo tpe limitatū:aľs nō eſſet cōmodatū,ſed p̄cariū:vt no.ff.eo.l.ſi qs in cōmodato.§.ſicut.ideo hoc caſu negans commodatum,debet probare ea,quæ commodato incumbunt.Barto.

Additio.

LEX III.

DE reſtituendis. Qui cōmodat res cā pignoris,pōt agere cōmodati,vt reſtituant finito tēpore pignoris.h.d.no.gl.q̄ hic eſt, quæ tractat materiā,qua actione debeat agi, qñ cōmodatur res,vt pignoreť, & plenius quā alibi. c

PRætextu. Hæc eſt bona lex: ideo eam tene menti perpetuò,&c.

Additio.

1 ☞ *Res commodata,quando poſsit retineri prætextu impenſarum.*
2 *Si actione commodati petitur quantitas,an poſsit cum debito compenſari.* d

d PRætextu. ᵈNon eget ſummario. Oppoñ. & videtur quòd 1 poſsit retineri:vt l.in rebus §. poſſunt. ff. eodem. Solut. e ibi propter impenſas ᵉ retinetur : & iſtam materiam quando retentioni ſit locus, ponunt hic docto.& in lege. ſi non ſortem. §. ſi centum.ff.de conditio. indebi. dic vt ibi.

2 Quærit glo.†quid ſi in actione commodati petatur quantitas , vtrum poſsit cum debito compenſari.Glo.dicit quod ſic:ſiue actio commodati detur ad intereſſe,ſiue ab initio cōmodata ſit quātitas:& ſic itellige l. fi.de compenſa,Vide glo.iſtam , quæ tenet

a ¶ Ratione ſimulationis.Adde qñ contractꝰ pōt dici ſimulatus per cōtrahentē &vide ꝓ Bar.in l.filios.j.de his q ī frau. cre.& in l.ſicut.§.ſuperuacuū.quib. modo pig.vel hypo. ꝓ Ioā. & alex.de Imo.in l. nemo pōt.ff.de leg.j. & per eundē Imo.in ca.ad noſtrā.de emp. & vendi . & in cap. cum contingat.de iureiur. & in dictis locis,etiam quando appoſitum fuiſſet iuramentum.

b ¶ Emptione. Vide q̄ dixi in l.fi.C.de pac. pigno.

↠ P. PAV. P.

¶ Emptione. In iſta lege eſt vna gl.ſingularis ꝙ cōtractꝰ ſimulatus nō firmat iuſto. Idē Bar.in l.ſi qs proeo.de fide inſtru.Pa. ī c.ad nr̄am. de emp. & vē.Bar.in cō.inci. ſ̄ro dicit ſi taiutū bal. & Ang.in l.fi.qui ſatiſf.cog.& Bal. hic in l.j. j. de oper.lib.ī ru. de iureiur. Ang. ī l.j. de dote cau. non nu. Imo.in l.nemo pt.de leg. j. in c.cū contingat.in xvj. charta.de iureiur. Pau.cōſi. cclxxx.ī j.col. Si tñ eēt iuratū in inſtro oſa ī eo cōtenta eſſe vera, & attēdere & obſeruare,nō poſſet tūc dici ꝙ ſit ſimulatū. Ita Ale.in d l. nemo pōt in v.col.niſi prꝰpetet limitatio à tali iuramēto,vt ibi ipſe intelligit vide eūdē cō. cxxxij.in ij. volu.& cō.xvij.in iij. vol.Itē ꝓ declaratiōe gl.vidē cōcordā.per Iaſ.in l. cū ea.circa medium. C.de tranſa. vide & declara vt ꝓ eundem in l.ij.ad finem.ff. de iureiur.

c ¶ L.ſi quis obrepſerit. Adde Alexan.de Imo.ibi;& in cō.lxxiiij.iij.vol. & Bar.in cō.cxix.inci.Tudertinus.& eundē alex. in cōſi.lxx.& in cōſ. lxvij.colum. ij. eod. volu.

↠ P. PAV. P.

d ¶ Prætextu. Circa iſtam legem finalem & circa materiā retētionis, vide omnino Romanum ſing cix. & quæ ſcripſi ſ. ob chirog.pec.in l.j.

e ¶ Propter impēſas. Adde ꝙ quando contra maritum , vel eiꝰ hæredes agitur pro reſtitutione dotis,nō poteſt fieri retentio prætextu expenſarū in re dotali factarū. lege.vnica. §. taceat. verſi.ſed nec ob impenſas infrà. de rei vxo.actio. & eſt ſpeciale fauore dotis,ſecundùm Angel. in l. prima.ff.ſolu.matrimonio.

POMATES. ¶Quod ex operis. Vide alc.cōſ.cxviij. in j.col.vol.iij.Imo. cōſ.xviij. & ad hanc legem oīno videas Alex. cōſil.j.volu.ij.

¶Compẽſat ſibi fructus. Adde q̄ qñ mulier ageret hypothecaria, conſtante matrimonio viro ad inopiã vergẽte, & fructꝰ percipiat, q̄ nō tenebit cōpẽſare. & eſt in dote ſpeciale contra Raph.in l. ſi cōſtãte. in prin.ff.ſol.mat. Itẽ nō extenuãt ſortẽ fructus, qñ vir cōſtante matrimonio percepit fructus ex re ſibi pignorata p̄ dote p̄ ſocerũ. Caſus eſt in ca. ſalubriter. & ibi Hoſt. & doct. extra, de vſur. & p̄ eũdem habes alias duas limitationes ad iſtum tex. & ad l.cred.ſeq.

¶Creditor. Iſtas leges cũ materia limita no.vt p̄ Bar.in l.diuortio.ſ. ob donationes.ſo.ma. Pro q̄bus facit q̄d habet in l.j. & j.j.de pac.pig. Itẽ & ſecũdã regulã huius legis limita, niſi dñs dñũ direcꝰ ĩ pignus accipiat ab habẽte vtile. Facit tex. in c.j.extra, de feu. Et an idẽ iudicãdũ ſit in enfyteuta, & vſurario vide no. p̄ Ho. in ſumma de vſu.ſ. in aliquo. verſ. Itẽ fallit in no.caſu.c.j. extra, de vſur in eo q̄ rẽ ſuã ab aliquo accepit, cũ eã aliter recuperare nõ potuerit. Itẽ fallit in marito recipiẽte rem aliquã in pignus pro dote.c. ſalubriter. de vſur. Itẽ fallit in eo q̄ in rẽ pignorata labo randa gubernãdo laborꝰ, aut opas, adhibet: q̄a iſto caſu fructus cũ laboribꝰ cõpẽſant, ſcdm Hoſt. in d.ſ. in aliquo. ỹ ſi. iiij. & Io. an. in c. cõque ſtus. de vſur. vide de materia ĩ c. ad noſtrã de rebꝰ eccle. nõ alie. Itẽ põt limitari hæc lex, niſi iuratũ eſſet de ſoluendo pecuniã creditori: nec in aliq̄ eũ moleſtare, p̄ text. no. in c. ad noſtrã. de iureiu. & q̄d no. bar. in l. amplꝰ. ff. rẽ rat. hab. & adde q̄d not. Imo. in l.j.ſ. p̄ ſeruũ. ff. de acq.poſ. & materiã vide in c. ad noſtrã de iureiur. & in c. cõqueſtus. & in c. cãm q̃. de pig. & ĩ c. ex literis. de iureiur. Quid autẽ in vẽditis ſocietate, an fructus cõputent in ſorte vide Bal. in hac l. & ad iſtã materiã vide q̃ hic dixi poſt Bal. Et qñ fructus extenuãt ſortẽ vide no.q. Bal. in rub. C. de cõtrahẽ. emp. in xv.q.

q̄ qñ pecunia debetur vt ſpecies, põt compẽſari. Cõtrarium notatur in l. cũ fundus. §. ſeruũ tuũ imprudens. ff. ſi cer.peta. & ibi dixi. Quatenus ad p̄poſitũ, dico q̄ contraria glo. loquit̄ qñ illa ſpecies petebatur rei vẽdicatione: hic qñ petebat actione p̄ſonali. Vltramõtani tenent ſimplicitercõtra illã gl. Videbitis in d.l.fi.j. de cõpenſationibus.

De pignoratitia actione. Rubrica.

Additio.

☞ *Fructus extenuant debitum. & nu.3.*
Creditor compenſat ſibi fructus, quos ſi percipere potuit.
Creditor an teneatur fructus conſeruare, & vendere tempore caristiæ.

LEX I.

QVod ex operis. Reditus, qui percipiunt̄ ex pignore, extenuãt debitum, & creditor tenet̄ ſi pignus per eum deterioret̄. hoc dicit, cũ l.ſeq. Not. q̄ fructus extenuant debitũ. Secundò nota † q̄ creditor compenſat ſibi ᵇ fructus quos percipere potuit. Opp. ad † primũ, q̄ fructus non cõpenſentur. de l. ſi conuenerit. ff. eo. Sol. Intelligunt doc. hic, quãdo fructus ſunt conſumpti: aliàs ipſi fructus eſſent pignori, ſicut ipſum prædiũ, vt l.j.j. de pac. pigno. & l. quãuis. j. in quibus cau. pig. taci. contraha. Sed iuxta hoc moueo dubium, † vtrum creditor teneatur fructus cõſeruare, & vendere tẽpore caristiæ. Breuiter, quidã ſunt fructus, qui debent vendi primo tpe: ga ſtatim corrumpunt̄: vt poma & ſimilia: & illa conſeruari nõ debẽt: vt ff. vt in poſ. leg. l. is cui. §. g legatorũ. Quidam ſunt q̄ conſeruari poſſunt; & illi ſunt conſeruandi: vt d.§. qui legatorũ. non tamẽ tenetur eos cõſeruare vltra annũ: vt l. ſi. §. pe. ff. de requi. reis. Intra annũ ergo alienet tẽpore cõpetenti, ad modũ diligentis patrifamilias, & cũ intra annũ alienare teneat̄: vt d.l. nõ eſt præſumendũ q̄ ea ſeruauerit de anno in annũ: & ſic fecerit cõtra id q̄d lex vult. arg. ff. pro ſocio. l. merito.

LEX II.

CReditor. ᶜNota text. ibi: quos percipere debuit: qa p̄bare quod percepit eſt difficile: ſed probare q̄d percipere debuit, eſt facile: quia põt dici q̄ cõi æſtimatione potuiſſet tantũ locari, ſeu lucrari in anno. Tene menti: quia vtilia ſunt.

Additio. LEX III.

PActum. Licet creditor poſſet vẽdere pignus ex pacto, non prohibetur debitor agere contra eum, ſi malè vendidit. Bar.

SI creditor. Quis debeat probare caſus fortuitos. Gl. ponit hic: & etiam hoc ponit glo. in l. ſi quis ex argẽtarijs. §. an nec hæredi. ff. de eden. & ibi dicemus.

Additio.

☞ *Creditor debet probare caſu, manifeſtis probationibus rem perditam. & nu.4.*
Culpam probat, qui illam allegat. & nu.4. & nu.6.
Res dicitur amiſſa, quando facta diligenti inquiſitione, re cuperari non poteſt.
Manifeſtæ probationes quæ dicantur.
Caſus contingẽs circa perſonam probatur iuramento.

SI creditor. Si pignus peat, abſq̄ culpa creditoris, periculũ eſt debitoris. h.d.cũ l. ſeq. & l. ſi nulla. & l. pignus. Nota q̄ † creditor debet probare caſum. l. rem perditam. No. q̄ debet p̄bare manifeſtis p̄bationibus: et ſic non ſtaretur iuramento ſuo.

Not. q̄ p̄bata amiſſione, debitor debet p̄bare culpã: vt innuit tex. ibi: ſed ſi culpæ reus deprehẽdatur: quaſi dicat, creditor debet deprehendi reus culpę à debitore: & ſic debitor debet p̄bare culpã, quòd qualiter intelligatur, dicã j. quia in glo. dubitatur de hoc. Pro declarãda lege iſta, ſunt examinãda duo. Primò, quia hic dicitur, quòd creditor debet p̄bare ſe perdidiſſe, qualiter p̄babit hoc: & de hoc nihil in gl. Secundò qs debet p̄bare culpã amiſſione p̄bata. In gl. ſunt opi. finaliter dicit † q̄ qui culpam dicit, illã probet. Ita tenet hic. & Inſtit. quib. mo. re contrahi. oblig. in fi. ſed in l. ſi quis ex argẽtarijs. §. fi. ff. de edendo. videtur dicere, q̄ ante oĩa debet ille, qui agit, dolum p̄bare, vel culpã: poſtea reus probare caſum. Doc. circa hoc parum dicunt. Breuiter ante oĩa eſt ſciendum, q̄ res † amiſſa dicitur, quãdo adhibita diligenti inquiſitione recuperari non poteſt. Facit. ff. de pet. hære. l. deperditum. Nunc † ad p̄poſitum, quandoq̄ rẽ amiſſam abſq̄ culpa eſt cauſa defenſionis: quãdoq̄ eſt cauſa actionis. Primò caſu, aut probatur res nõ perueniſſe ad manus eius, qui cõuenitur: & tunc ipſe p̄bat rem amiſſam eo ipſo, q̄d adhibita diligenti inquiſitione eã non reperit: & ſe non reperire dicit, niſi per aduerſarium probetur eius dolus, vel culpa: vt l. cùm ita. §. ſpecies. de leg. j. quod no. ff. de p̄ba. l, cum de lege. & j. de iure delib. l. fi. §. licentia danda. Quãdoq̄ apparet rem peruenire ad manus eius, q̄ conuenitur: & tunc ſi dicit rem amiſſam, debet probare indubitanter: ſed aduertendum eſt, q̄ ſi ad illã rem reſtituendam tenebatur iuris obligatione, amiſsionem debet p̄bare manifeſtis probationibus: dicã ſtatim. Si verò tenebat̄ iudicis officio, põt per iuramẽtũ probare: vt §. de fide. inſtr. l. fi. Quæ autem ſint iſtæ manifeſtæ probationes, dicam ſtatim. Si verò rem amiſſam eſſe, eſt cauſa actionis alicuius, ille debet p̄bare: vt l. ſi quis ex argentarijs. §. fi. ff. de edendo. Quæro, quæ ſunt † iſtę manifeſtæ probationes? Reſpondeo: quidam ſunt caſus fortuiti multùm patentes, vt mors, incurſus hoſtium, & ſimilia: et tũc nõ eſt dubium de p̄batione. Quidam ſunt caſus fortuiti, q̄ clandeſtinè occurrunt: vt ſunt furta; & iſtis nõ eſt ſtandũ ſimplici aſſertioni cõuenti: vt l. ſi nulla. j. eo. ſed debet p̄bari aliįs præſumptionibus: vt puta, quia reperit oſtium fractum, vel q̄ famulus auſugit, & ſimilibus. Ad hæc l. non oẽs. §. à barbaris. ff. de re mili. ſecũdum doct. & hæc diceretur manifeſta probatio. Manifeſtum eſt enim quod ex legitimis præſumptionibus apparet: vt l. licet. ff. de leg. j. In eo quod dicit, euidens. & l. ſi quis locuplex. ff. de teſtamento. † Quæro, quis probabit culpã. Veritas eſt iſta: quędã ſunt caſus, qui regulariter non eueniunt ſine culpa: vt furtũ: vt l. cũ duobus. §. dãna. & ibi no. ff. pro ſoc. Incendium: vt l. ſi vẽdita. ff. de per. & commo. rei ven. l. iij. de offi. præ. vig. Item fuga carcerati, & hoĩm, qui cuſtodiri debuerũt: vt l. ſi à bonæ fidei. ff. de rei ven. & in iſtis caſibus nõ ſufficit conuentũ p̄bare caſum, niſi p̄bet illũ ſine ſui culpa accidiſſe: vt l. ſi qs fundũ. §. Imperator. ff. locati. Intellige eũ ibi abigeos clã ſubripuiſſe. & ff. de cuſt. reo. l. fi. j. e. l. pignus. & ibi ſtatim dicã. Ratio, qa p̄ſumptio eſt cõtra eũ, q̄ dictũ allegat. Quędã ſunt caſus, q̄ regulariter cõtingũt ſine culpa, vt incurſus hoſtium, & latronum, impetus aquarũ, & mors animalium, & ſimilia: vt no. in l. cũ duobus. §. damna. ff. pro ſoc.

& probatur

↠P. PAV. P.
¶Creditor. Ad apoſtillã præcedentẽ ibi. Itẽ fallit in eo, qui in re pignorata. Adde Com. cõſil. xix. inci. quidã nobilis. vir. in vltimo dubio, dũ lo quit̄ de recipiente caſtrum pignori cã, pacto q̄ fructus efficiãtur ſui, & debeãt cuſtodire caſtrũ quia ſi expẽſe aſcẽdant tantũ, quãtũ fructꝰ, eos nõ cõputat in ſortẽ, licet alꝰ pactũ de lucrãdo fructus rei pignoratæ non valeat, vt ibi p̄ eũ. Itẽ circa apoſti. quã ponit hic Alex. ſ. in habẽte dire ctũ dñium et accipiẽte pignus ab habẽte vtile &c. vide Roñ. ſingulari cccxxv. incip. creditor. Itẽ circa aliã limitationẽ, quã ponit etiã hic ale. de ſuſtinẽte magnos laborꝰ in re pignorata, Adde etiã Ro. ſingulari ccccclxix. ſci. regula eſt. Item vide aliã ſimilẽ deciſionẽ de p̄curatore, q̄ emit rem nõe domini, & ſoluit ipſe p̄curator p̄tium, & poſtea res fuit ſibi tradita, quã tanto tpe poſsidet q̄ fructus aſcendũt ad quãtitatẽ p̄cij, q̄ tenetur tradere rẽ dño ſine aliquo p̄tio. Habes in ru.ff. man. Ad hoc bar. Quid autẽ ſi fructus extarent, & creditor vellet reſtituere, vide Iaſ. poſt alios in le. diuortio. §. ob do.col.ij.fo.ma.

1 † creditor debet probare caſum. l. rem perditam.
2 *Succeſſor vniuerſalis non poteſt præſcribere, quod non poterat defunctus.*
3 *Actio pignoratitia non præſcribitur longo tempore.*
4 *Probare obligationem, & rem traditam loco pignoris, ad quid ſit utile.*
5 *Practica ſingularis in actione pignoratitia.*
6 *Si debitor agit rei vendicatione contra creditorem, an tunc poſſit referri quæſtio dominij.*

& probatur. ff. de regu. iur. l. contractus. In iſtis ſufficit conuento p̄bare caſum: qui dicit culpam, illam p̄bet: quia præſumptio eſt, q̄ abſq̄ culpa accid crit. Ita debet intelligi hic cum gl. hic poſita.

7 Prædicta vera, † qñ allegatur caſus circa res. ſed ſi allegaretur caſus circa perſonas, puta impedimentum infirmitatis, vel alterius caſus, propter q̄d̄ dico me non poſſe venire, vel aliud facere: tũc dicit Gul. de Cu. conſiderata qualitate perſonæ, ſtandum eſt iuramento ſuo: vt l. ſcire oportet. §. ſufficit. de excuſa. tuto. j. de rep. & diuortijs. auf. hodie. Idem videtur tenere Specu. in tit. de app. §. nunc breuiter. ver. quid ergo.

Additio.

a QVæ fortuitis. ᵃCreditor non tenetur de caſu, niſi ſit actum. Nota quòd caſus fortuitus eſt ille, cui reſiſti nõ poteſt, vt hic, & l. cõtractus. de reg. iur.

Additio.

CReditor. Creditor tenetur de culpa adhibita ĩ deteriorãdo rem pignoratam, & ſumptus recuperat. hoc dicit.

PIgnus. No. hic maiorem, quẽ facit iſtæ tex. in prin. & eſt in barbara. Item no. q̄d̄ dicit in horreis in quibus aliį ſolebant vti, pro iſtis qui deponunt pecuniam penes campſores, penes quos ſolet deponi per alios, vt exculentur.

Additio.

PIgnus. Nota regulam, q̄ res perit ei, cuius eſt qui allegat rem amiſſam furto, debet p̄bare, q̄d̄ culpa eius ceſſet: quod apparet hic dũ dicit, in horreis, quibus aliį ſolebant publicè vti. Ratio eſt: quia caſus in furto includit in ſe culpam regulariter. ſecus in aggreſſura latronum: vt ſ. eo. l. quæ fortuitis. dixi in l. ſi creditor. ſ. eo.

1 ☞ *Titulus pignoris, non eſt ſufficiens ad præſcriptionem.*
2 *Succeſſor vniuerſalis, non poteſt præſcribere, quod non poterat defunctus.*
3 *Actio pignoratitia non præſcribitur longo tempore.*
4 *Probare obligationem, & rem traditam loco pignoris, ad quid ſit utile.*
5 *Practica ſingularis in actione pignoratitia.*
6 *Si debitor agit rei vendicatione contra creditorem, an tunc poſſit referri quæſtio dominij.*

Additio.

NEque credito. Titulus pignoris non eſt ſufficiens ad præſcriptionem, & exceptio pig. excludit vendicantem iure dominij. & ſolutio debiti excludit vendicantem per hypothecã. h.d.

1 Nota quòd † titulus pignoris nõ eſt ſufficiens ad præſcriptionem. Nota † q̄ ſucceſſores vniuerſales non poſſunt præſcribere illud, quod non poterat præſcribere defunctus. Nota etiã

3 quòd pignoratitia † actio non præſcribit longo tpe: quia eſt actio p̄ſonalis: & hoc pro prima parte. Quærit gl. qñ naſcat̄ pignoratitia, & qñ poſſit præſcribi iuri offerẽdi. Dic vt in ea. Venio

4 ad ver. vnde intelligis. Quæro, ad quid eſt vtile † p̄bare originẽ rei. Dicit gl. intellige hic originem ſ. obligationem factam eſſe, & rem traditam eſſe loco pignoris. quod ſufficit ad hoc: quia qui ſemel poſſedit, præſumitur hodie poſsidere. no. vbi dixi in l. ſiue poſsidetis. ſ. de p̄ba. quia habuit cautam ab actore. Iſtud dictũ, licet ſit verum in ſe: tñ non congruit huic literæ: q̄a præſupponit tex. p̄ cõſtanti, q̄d̄ aduerſarius tenet rem: ergo aduerſario tenẽte p̄cario, ſi p̄barem originem rei, hoc eſt, rem obligatam: tñ confiteor debitũ: & ſic creditor poſsidens nõ haberet neceſſe p̄bare. cuius contrariũ ſubdit tex. Aliį dicunt, q̄ p̄bare originẽ rei, ſufficit ad hoc q̄d̄ creditor poſsidens nõ p̄ſcribat: quia habet ſcientiam alienæ rei. Certè hoc eſt etiam verũ in ſe: ſed huic literæ nõ congruit, p̄ rationem quam dixi. Aliį, & iſta opinio ponit̄ in glo. dicunt, q̄ hic vendicatur res pignoratitia actione. Certè nec hoc placet: quia tunc non haberet neceſſe creditor p̄bare debitum. Vnde potes eam legere ſic, ſcilicet originẽ rei: hoc eſt, cãm quare res ad te puenit iure dñij: & tunc hæc lex ſine ſcrupulo p̄cedit.

5 Vel ſi volumus ſuſtinere gl. & habemus vnũ † caſum ſingularẽ, & no. vt debitor, vel eius hæres, agat pignoratitia, vel reivẽdicatione dicens rem fuiſſe ipſi creditori obligatã: & traditam: neſcit tñ pro quanta pecunia: ſed paratus eſt ſoluere debitum q̄d̄ oſtẽderit. Certè tunc creditor cogẽt̄ ad reſtitutionem rei. Principale enim, eſt q̄d̄ p̄bem rem obligatam, & traditam, ſed nõ pro quã-

to: quia teſtes non recordant̄: & ſecundùm hoc eſt hic caſus no. Circa vltimam partem huius legis quæro, vtrũ ſi agatur, rei vẽdicatione contra creditorem, poſsit referre quæſtionem dñij? Quidam q̄ nõ. gl. q̄ ſic, & bene. Dic vt ff. commo. l. ita vt ſi fur. Vel pone caſum, q̄ dicebat aliquis ſe pignoraſſe fundũ, ſpe futuræ numerationis, quo caſu debet creditor p̄bare debitum, hoc eſt, pecuniam numeratã: vt j. ſi pig. conuen. nuſc. non fu. l. j. & j. de non nume. pecu. l. j.

a ↠P. PAV. P.
¶Quæ fortuitis. Circa hãc legẽ, quã Bar. nõ legit, & generaliter qñ qs teneatur de caſu fortuito, vide q̃ habes in Bertach. in verbo, caſus. & circa iſtã legẽ quæ vult q̄ res percat dño, adde etiã q̄ omne emolumentũ ſuperueniens cedit dño, vide Pau. cõ. ccxviij. ad finem. Item limitat iſtã regulam qñ dño vtilitas ſpectaret: ſecus ſi vtilitas rei ad alium ſpectaret in totũ vel in parte, vide Iaſo. in l. ſi paſcẽda. in j. colũ. C. de pact. Itẽ limita nõ p̄cederet vbi aliqs remaneret dñs ex aliquo iure ſpãli inducto in eius fauorẽ, vi de Iaſ. in l. ſi pupillus per gl. ibi in vlu. col. ſi cer. pet.

Additio.

PIgnoris. Debitor repetit à creditore pignus p̄ hanc actionẽ. Itẽ creditor non poteſt pignus occupare ſua authoritate, abſq̄ pacto vel iudice. h.d. Nota q̄ ex pacto licet alicui rem debitoris capere ſua authoritate: aliàs non: vide bitis j. de pigno. l. creditores. Opp. gl. de dam. infe. l. vtiq̄. Solue vt ĩ ea.

Additio.

b QVò minus. ᵇSoluto debito repetit̄ pignus, non obſtante præſcriptione longi temporis.

↠POMATES.
¶Quò minus. Nota facientẽ cõſueta fieri excuſari à culpa. Et videas idẽ ecõtra, q̄ qui nõ facit cõſueta fieri, ſi curritur culpam. ita Arct. cõ. xxxviij, col. ij. & vide Ale. cõ fi. ciij. vol. ij. col. ij. & penul.

De exercitoria, uel inſtitoria actione. Rubrica.

Additio. LEX I.

SI ſeruus cõtrahat in negotiatione permiſſa obligat dominũ inſtitoria: aliàs de peculio vel de in rem verſo. Quæro, quo modo probabitur nullam rem mutuã eſſe acceptam? Dic vt in gl. & plenè in l.j. §.j. & §. non aũt. & l. fi. ff. de exercitoria.

Additio.

IMutuam. Præpoſitus ad vnum actum, obligat dominum vtili inſtitoria. hoc dicit cũ lege ſequenti.

Quod cum eo, qui in aliena eſt poteſtate &c. Rubrica.

Additio.

1 ☞ *Pater conſentiens contractui filij, quando inſolidum obligetur.*
2 *Pater conſentiens decurionatui filij, quando obligetur etiam priuato.*
3 *Iſta nomina de peculio, de in rem uerſo, quod iuſſu, & ſimilia, non ſunt nomina actionum, ſed adiectiones.*

LEX I.

CVm filiusfa. Pater pro filio tutore nõ tenetur, niſi de peculio, vel de in remverſo: niſi cõſenſerit, vel eũ decurionẽ creari permiſerit. h.d. Opp. ff. de tu. l. ſi filius. So. dicit gl. no. Aut filius datur tutor in teſtamẽto: & pater nõ tenet̄, niſi de peculio, ſiue cõſentiat, ſiue nõ: vt in l. Lucius Titius Caium Seiũ. ff. de admi. tuto. Aut datur à iudice: & pater

1 nõ cõſentit, & non tenetur inſolidũ. d.l. ſi filius. Nota q̄ † licet pater conſentiat contractui filij: non per hoc in ſolidum obligat̄: vt. ff. q̄d̄ iuſſu. l. j. §. j. Breuiter iſtam materiam ego poſui in l. ſi cũ dotem. §. tranſgrediamur. ff. ſol. matri. Quantùm ad p̄poſitum dic, quòd quidam ſunt actus, vel cõtractus, qui pertinẽt ad nos: tunc conſenſus, ſeu voluntas noſtra, inducit mandatum ſeu rati habitionem: vt l.j. in prin. ff. man. & l. qui patitur. eo. titu. Si verò ad nos non pertinet, tunc ſiquidem ille, q̄ cõſentit poterat cogi conſentire, & ſe obligare: cũ conſentit, ſe obligat: vt l. ſi filius. de tute. & l. fi. de ſuſpec. tut. l. ſi qs inter. §. imper. ff. de excu. tut. Aut nõ poterat cogi conſentire, vel ſe obligare: & tunc cõſentiendo nõ obligat̄. l. Lucius. ff. de admi. tut. ibi eũ erat datus tutor in teſtamento: & ideo non cogebat̄ fideiubere: nec pater cogebat̄ ſe pro eo obligare. Idem ſi poterat cogi conſentire tunc nõ obligatur: vt l. cùm non ſolùm. §. neceſsitate. C. de bo. quæ li. Oppo.

2 † & videtur q̄ pater, qui conſentit decurionatui, non obligetur

a ¶Et p Cy. ll. si creditor. s̄. si tutor vel curator. latè p̄ Bar. post gl. in l. si pupilli. §. j. de nego. gest.
b Dños. Vide Bar. & q̄ ibi dixi p eū in l. Lucī Titi⁹. ff. de fideiu.

priuatis, sed solū Reipublicæ: vt l. j. in fi. de ma. cōue. Sol. qñ pater non consentit decurionatui, obligat Reipublicę, & obligat p officio qđ ipsi filio dat: dico ea actione, q̄ oritur ex ipso officio: & ex ea administratione, vt hic. non si oriat ex aliquo particulari actu, vel delicto cōmisso in officio: vt

3 lege contraria. Vltimò not. †ex hac l. q̄ ista noīa de peculio, de in rem verso, qđ iussu, & similia, non sunt noīa actionū, sed sunt adiectiones. qđ apparet hic dum dicit, tutelæ vel negociorum: &c. Facit ff. de pec. l. iij. §. cui cōgruit. in prin. & l. si filius. in fi. de in rem verso. de exerci. l. si tamen plures. §. fin. & de instit. l. cuicunq̄. §. non tamen. Bar.

Additio.

LEX II.

EIus. Filius sui iuris effectus, nō tenetur ex antè gesto nisi inquantū facere pōt, si paternā hęreditatem non habet. h. d. Quære in glo. & expone ibi, p priꝰ edicti impetratione &c. & per edictū quod cum eo qđ est factum ad interpretationē & limitationē edicti de capi. dimin. id est, per qđ actio in filiū restituebat insolidū: qa per mutationē status erat liberatus. Quærit glo. quomodo intelligatur inquantum facere potest? Dic vt in ea. Non sunt hic alia.

Additio noua.

LEX III.

ETiam. Actio de in rē verso, cōpetit ex eo qđ versū est, nec aliter voluntas dñi requiritꝰ. h. d. Glo. colligit differentiam esse inter iussum & mandatū. Dic vt in ea.

Additio noua.

SI ex cōtractu. Qui contrahit, vt nuncius, non obligatur. hoc dicit.

Additio noua.

NVllares. Filiusfamilias pōt fideiubēdo obligari, & patrē obligat de peculio. h. d. Gl. primò notat hic differentiā inter filiumfamiliās, & seruum in contrahendo. Secundò ponit lecturam, super secundo responso. Tu tene primam glo. & not.

SI seruus. Not. ex hac l. & ex eo qđ dicitur in gl. qđ qui locat rem tuā te inuito, & ignorante, tibi non præiudicat quin cōductorem possis tua authoritate repellere

Additio noua.

SI seruus. Dominus pōt sua authoritate repellere inquilinū qui cū seruo non habēte mādatū contraxerat. Tene menti casum istū, pro locationibus factis ab his, qui mandatū non habent: vt possit expelli inquilinus, vel colonus à domino propria authoritate. Opp. vt in glo. & tene duas vltimas solutiones.

SI qui seruo. Hæc est bona lex, not. istud: quia notabile de eo q̄ mutuat factori

a alterius. de quo per gl. magnam in l. si pupilli. §. j. ff. de neg. gest. & per Cy.ª hic.

Additio noua.

1 ☞ *Gestum nomine meo ignorante eo, cum quo geritur, possum habere ratum.*
2 *Ex contractu gesto per alium nomine meo, quando tenear.*

EI qui. Duas partes habet. Prima in seruo. Secūda in libero. Secūda ibi, alioquin. & ista secunda pars est singularis. Breuiter hoc intendit: Actio de peculio, cōpetit durāte potestate, & ea finita intra annum. Item ex contractu liberi nego. gestorum tenetur dñs si in rem suam vertat, vel ratum habeat. h. d. Ad primam partem opponi. de l. j. §. annus. ff. quando actio de peculio est anna. Sol. vt in glo. Venio ad vltimā partē: & primò quæro, dicitur hic, cū libero rem agēte, &c. de quo loquit. Dicit glo. intellige de procuratore, gestore, & tutore, vel curatore. Inquantū dicit de gestore, dicit verū: & est no. & singulare, & intelligit glo. in l. si pupilli. §. j. de nego. gest. Inquantum dicit de procuratore, verum dicit in se, tamen non congruit literæ: quia tunc ratihabitio non requiritur quod hic dicitur in litera. Opp. s̄. si tutor vel curator interue. l. si creditor. & si cer. pe. l. eum qui. Solu. dicit glo. illa secundū istam: quia non tenetur dominus, nisi in duobus casibus hic expresis: postea glo. in fin. soluit aliter. & illa est vera, secundum Pet. in contrarijs qui contraxit cum gestore, habuit respectum ad personam gestoris, vt text. dicit: tamen de domino nil fuit dictum, nec sic, nec non: & tunc tenetur in duobus casibus hic expresis. est no. casus. Oppon. & videtur quòd dominus posit habere ratum, quòd suo nomine non est gestum: vt

1 l. si pupilli. §. sed si ego. ff. de nego. gesto. Sol. Dicit †gl. nota. licet non fuerit gestum nomine domini à mutuante: fuit tamen gestū ab ipso recipiente: & ideo pōt ratum habere. not. tex. & gl. istam.

Vltimò gl. remittit ad no. in l. eum qui. s̄. si certum peta. sed in l. eum qui. nil dicit, sed se remittit ad no. in l. si pupilli. §. j. de neg.

2 gest. Sed quia ibi elapso anno non examinaui: ideo dic, †Aut qs contrahit cum tutore, vel curatore: & dic vt l. post mortem. ff. qñ ex fac. tuto. Aut quis contrahit cum ꝓcuratore: & dic vt l. si literas. j. mandati. Quandoque quis contrahit cum eo, qui nullū habet mandatum: & ista est secunda materia nostræ legis quo casu dic, Aut quis contrahit cum aliquo penitus extraneo, non gerente negotia alterius: tunc ille, ad quem pecunia aduenit, nullo modo tenetur. vt l. non aduersus. s̄. si certum pe. Aut quis contrahit cum negotiorum gestore alicuius sine mandato: & tunc aut contrahit cum eo contemplatione seruī tantùm, ita quòd non domini: & tunc ipse tenetur, non dominus: vt s̄. si tutor vel curator interue. l. si creditor. & d. l. eum qui. s̄. si certum pet. & hoc not. in fi. gl. Aut contraxit cùm eo, contemplatione domini, ita q̄ non gestoris: & tunc videor gerere negotium domini, & ipse dominus tenetur negotiorum gestorum actione, si negotium est gestū vtiliter: vt l. quæ vtiliter. &. §. sed an vltro. ff. de nego. gest. &. l. si pupilli. §. j. eo. tit. Aut contraxi contemplatione vtriusq̄, & vterque tenetur: arg. d. l. si pupilli. §. j. Aut contraxi cum gestore contemplatione sui: de domino autem nihil agitatum fuit: tūc dominus regulariter non tenetur, nisi in duobus casibus hic expresis. Et prædicta fortè vera sunt in eo, qui gerit negotia absentis, sed in eo qui gerit negotia domini, vel scholaris, eo presente, vel patiēte: tūc tenetur dominus institoria: si accepit in eam causam, quā dominus sibi erat solitus committere: vt l. fi. quod cum eo.

Additio.

SI ex alio. Filius sui iuris effectus, ex antè gesto vtili cōtractu tenetur insolidum, si patris est hæres: aliàs inquantum facere potest. hoc dicit. Bar.

Additio.

1 ☞ *Pater pro filio insolidum quando teneatur.*
2 *Actio mandati, cum actione quod iussu, quando concurrat.*

1 SImandator. Pater † tenetur pro filio insolidum, si mādauit, iusserit, vel fideiusserit. h. d. Nota tres casus: quòd in summario dicit, vt glos. dicit.

2 Quæro, † vtrum concurrat actio mādati, cum actione qđ iussu. Glo. hic recitat vno modo: alio modo recitat ff. qđ iussu. l. j. §. j. & ista tene menti.

Additio.

GVm ancilla. Ex contractu habito cum serua, nō tenetur dominus, nisi quatenus peculium est locupletatum. hoc dicit. Vide glo. quę est hic, quæ ponit tres casus, in quibus actio de peculio datur inquantū est locupletatum peculium.

Additio.

DOminum. Ex cōtractu serui tenetur dominus de peculio, & de in rem verso: & est natiua, & non datiua, quod plenè dixi in l. frater à fratre in j. gl. magna. ff. de condi. inde. & ibi dixi tenendo q̄ sit natiua, non datiua. contra Cy. hic. Bar.

1 ☞ *Mandans accipere pecuniam incertam mutuo, ita obligatur, sicut si mandaret de certa.*
2 *Literæ commendatitiæ quando obligent remissiuè.*
3 *Mandatum generale quando sufficiat ad actionem quod iussu.*
4 *Expressè dicitur illud, quod specialiter exprimitur.*

b DOminos. ᵇIsta est bona lex. Primus & vltimus casus istius legis notabiles sunt. Vide

1 glo. super verbo, mentiatur. Ex quo not. † si mando tibi de mutuāda pecunia incerta, qđ ita obligatur mandans, sicut si mandaret de pecunia certa. No, secūdò † qđ istæ

2 literæ commodatariæ non obligant: vt hic. Idem habetur in l. si verò non remunerandi. §. cùm quidam. ff. manda. de quo plenè dixi in l. Lucius. ff. de fideiusso. & nota bene hunc vltimum, & primum casum &c.

Additio.

Additio.

DOminos. Dominus obligatur qđ iussu, si spāli ter mandauit: secus si generaliter, vel

a literas commendatorias misit: tunc tantùm de peculio obligatur. h. d. Nota q̄ literæ commendatoriæ non debent trahi ad hoc, qđ pecunia mutuetur l. si verò non remune

3 randi. §. cū quidam. ff. mand. Secundò † nota q̄ gñale mandatum non sufficit ad actionem qđ iussu. d. l. j. §. j. dicit, expone hic spāliter, id est, expresim sufficit tamen si generaliter exprimat. Opp. cōtra hoc de eo qđ dicitur hac lege de procuratore generali. Sol. Intelligit gñali de eo, q̄ liberā non habet, aliàs secus. Idē si dictum esset per dñm, q̄ haberet ratum quodcunq̄ gestū esset: vt l. j. §. j. qđ iussu. Requiritur enim q̄ dñs sciat speciē contractus: vnde non est necesse, q̄ iubeam seruo qđ cōtrahat cum Titio: sed sufficit q̄ iubeā ei qđ emat, nō dico à quo, & quā rem. hoc sufficit ad actionem quod iussu. d. l. j. §. qđ iussu. Sed si facerem eum procuratorē generalem oīm bonorū meorū, quantunc̄q̄ haberet liberā, quia non exprimo speciē contractus, non haberet locum qđ iussu. hoc qđ hic etiam ꝓbatur in īstitoria, & exercitoria actione, in quibus licet seruus volente domino contrahat: tñ competit institoria, & non qđ iussu: quia certa species contractus non esset demandata. Vltimò tene menti illam ex

4 positionem specialiter, id est expresim: quia † expresè dicitur illud, quòd specialiter exprimitur. de quo in l. Lucius. ff. de vul. & pupil. Bar.

Per quas personas nobis acquiritur. *Rubrica.*

1 *Possessio, & dominium, quando quæratur per procuratorem.*

LEX I.

b EXcepta. ᵇSecundum veram lec. breuiter dicit Per liberam personam acquiritꝰ nobis possessio, non dominium actu ciuili interueniente. h. d. Opp. & vī q̄ possessio, & dominiū, quæratur per ꝓcuratorē, vt j. de acq. pos. l. per ꝓcuratorem. Hic aūt dicitur q̄ sola possessio quæritur, quare malè. Solue vt in prima gl. Contra hoc opp. p̄ pactum legis cōmissoriæ transfertur dñium ipso iure ergo p̄ pactum ꝓcuratoris quæritur dñium domino. cuius cōtrariū hic dicitur Gl. videtur dicere q̄ hic per ꝓcuratorem non quæritur actio personalis, sed do-

1 minium bene transfertur. sic loquit contrarium. Docto. † nostri dicunt, & bene, qđ tunc est verum, qđ possessio, & dominium, quæruntur per ꝓcuratorē: qñ agitur per actū naturalem, vt per traditionē possessionis: secus per actum ciuilem, vt per pactum legis commissoriæ vel actionis in diem: & est secus hic. Et pro-

c batur hæc dist. ff. de acqui. re. do. l. ea quæ ciuiliter. & dixi plenè in l. qui mihi donatum. ff. de do.

Additio.

EXcepta. Per liberam personam potest nobis q̄ri possessio, & qđ causatur ab ea per acq̄sitionē naturalem: secus si per ciuilem. h. d. secundùm veram lecturam. Opp. ex pacto legis commissoriæ transfertur dñium ipso iure. j. de pac. inter emp. & ven. l. cōmissoriæ. sed dñium potest quæri per ꝓcuratorē: ergo dñs hic pōt agere ex isto pacto. Huius timore dicūt qdam qđ dñs non potest agere personali actione: sed bene rei vendicatione. Tu dic sc̄'m Mod. q̄ ista lex declarat per l. ea quæ ciuiliter. de acq. re. do. Nā ea quæ acquirunt per actū naturalem, acquiruntꝰ nobis per liberam p̄sonā: secus in his, quæ acquiruntꝰ p̄ actū ciuilē. Ita hic quā do dño quęritur per actū naturalē, hoc est p̄ traditionē possessionis: tunc per liberā personā nobis quæritꝰ: vt in princ. huius legis: sed qñ per actum ciuilem, vt p̄ actum legis cōmissoriæ, nō quæritur nobis: vt in sc̄'o responsio. Opp. ff. de vsuris. l. si qs solutioni. §. j. Dicunt quidam, non quæritur dño directo iure: sed de æquitate. Sed tu dic q̄ regulariter nō quęritur. Fallit in casibus, qui ponunt Insti. de inuti. stip. §. si qs alij tangam in l. multum. j. si quis alte. vel sibi. Quæro, quomodo fuit hic conceptū. quidam dicunt, in personam domini. qđ est falsum: vt l. eum qui. §. si actori. de constitu. pec. Notatur in l. stipulatio ista. §. si quis in fulam. de verborum obligat. Dic ergo quòd fuit conceptum in personam procuratoris. Quæro, quæ est differentia inter dominium & obligationem. Glo. dicit, quia iura incorporalia sunt ita infixa ossibus q̄ separari non possunt. Tu dic quòd ratio est

a ¶Literæ. & q̄ literæ commendatitiæ non obligent, adde Spec. in titu. de cle. peregr. §. j. & glo. in cle. j. de iure patr. & Bal. in l. si literas. j. man. Barto. & ibi Alex. in l. Lucius Titius. ff. de fide.

b ¶Excepta. De intellectu huius legis vide plenè per Imol. post Bar. in l. stipulatio ista. §. si stipuletur. aliàs in §. si stipuler. & §. si quis. de ver. oblig.

c ¶Mihi donatum. Et ibi dixi in l. qđ mihi donatum. ī fi. & Bal. hic contra. in ij. & iij. colum.

LEX II.

d d Vm per liberam. ¶Cùm per liberam personā quęritur nobis actio principalis. quæ-

e ritur etiam accessoria. hoc dicit.

LEX III.

SI duo vel plures. Hæc l. dicit breuiter. Simplici iussui prævalet nominatio: sed iussus specialis prævalet nominationi.

e *Ad senatusc̄ōsul. Macedonia. Rub.*

LEX III.

SI filiusfa. Nota hāc legem qđ f non valet mutuum, si simpliciter credebat filiumfamiliās: nisi ductus iustis rationibus credat &c.

Additio.

1 ☞ *Filiusfamilias asserens se emancipatum à patre, perdit beneficium Macedoniani.*
2 *Quis punitur propter mendacium.*
3 *Credens assertioni aduersarij, quando excusetur.*

f SI filiusfamilias. ᶠSi filiusfamilias se patrē famī. dixerit, beneficiū Macedoniani amittit. hoc dí-

1 cit. †No. q̄ per hanc legē sæpe apponūt notariꝰ in cōtractibus clausulā: talis offerēs se emancipatū à tali suo patre. & per hoc p̄-

g dit beneficium Macedoniani. Secundò

2 no. † q̄ propter mendaciū qs punit. Quę rit gl. quō possum me ostendere credidisse nōvana simplicitate ductus. Rñdet, eo ipso

3 q̄ cōtrariū nō ꝓbat. Vide gl. & no. † ex hoc q̄ iusta cā est, si qs dicat se credidisse assertioni aduersarij. Ad idē ff. qñ actio de peculio est annalis. l. j. §. fi. al's est l. ij. Sed q̄ro, qualiter poterit p̄bari contrariū, vt qđ ipse sciebat sic nō esse. Dic q̄ multi modi eē possunt, iter quos est, si erat ita coniuncta p̄sona, q̄ verisimiliter ignorare non deberet: vt l. de tutela. ff. de in integrum restitu. Barto.

Additio.

1 ☞ *Testis qui deponit super publica uoce, & fama, si dicit se scire, quia sic dicitur, non probat.*

ENodorus. Exceptio senatusconsulti cessat in quinque casibus hic expresis. hoc dicit. Quæro, testis interrogatus si de hoc est pu-

tam habeat. Vide Com. cōsi. clxxviij. in ij. dubio. inci. thesaurarius. Itē æquiparatur mandato priuato, non publico, nec in his. quæ sunt authoritatis, vide Feli. in c. prudentiam. in rin. in vlti. col. extra, de offic. deleg. Item pro limitatione ad regulam, vide per Feli. in c. sicut tuis. extra de mino. Vide tres limitationes per Alex. consi. lxxxviij. in v. volu. in v. & vj. colum. Item qđ' non trahatur retro, quando quis ratificat actum qui non fuit gestus nomine suo nec in ꝓiudiciū tertij, vide Imolā in l. si hoīes. §. si fideiussor. ff. de solu. Itē sicut ratihabitio trahit retro, & mādato cōparat: eodē mō reprobatio ac̄ trahit retro, & ꝓhibitioni à principio cōparat vide Bar. in l. P ōp. la j. col. vj. ff. de neg. gest.

g ¶Beneficium Macedoniani. Adde Bal. in l. ij. §. si aduersarium iud. vbi dicit hoc verum, si gessit se pro libero per x. an. & refert, & sequitur Alex. de Imol. in l. j. §. si quis patrem. ff. eo. tit. in apostil. ad Barto.

Lugduni, Apud Iacobum Myt. 1542.

a ¶Quòd in dubio. ad de Alexã. de Imo. in cõs. xlvj. circa fi. ĩ v. vol. & phoc facit: qa qñ res geriẽ, vel actꝰ factus reperiẽ, in dubio ꝑsumiẽ factꝰ secũdũ cõsuetudinẽ. l. vel vniuersorũ. ff. de pig. act. & l. q ẽ si no lit. §. qa assidua. ff. de ædil. edic.

b ¶Expẽdisse. Modũ ꝓbãdi pecuniã in tale cãm expẽsam, vidẽ q not. Bart. in l. q̃ sub cõditione. ff. de cõd. insti. & qđ ipse not. ĩ l. fi. §. & si. C. de iu. de lib. & dictũ Bart. hic alle. Bar. ĩ l. Macedoniani. ff. eo. per istum §. cꝰ mater nõ præsumiẽ expendisse pecunias mutuatas, ĩ mercimoniꝫ. & in mercatore, filiosa. cessat hoc senatusco. secundũ Bal. & ibi. et vide Bal. ibi si statutũ dicit cꝰ nõ possit cõtrahi cum filiosa. nisi sit mercator. põt cꝰ mercaẽ & nõ cõtrahit in causa mercãtię: & ad Bart. hic adde q̃ not. Bar. in l. si ꝑdiũ. j. de præd. min. Bar. in l. si vẽtri. §. fi. Adde qualiter, pheẽ, cꝰ pecunia fuerit expẽsa in cã in qua fuit recepta: Pe. de Anch. cõs. vlt. & inquãtũ in apostilla ponitur de statuto cꝰ nõ possit cõtrahi cũ filiosa. nisi in cã mercantiæ. vide Petr. de Anch. cõs. cccj.

1 ✠P. PAV. P.

c ¶Velleianũ. Circa hãc materiã Velleiani vide Ro. singulari cccxxiij. inci. tu say. vbi ponit an si conseruo mulierẽ indẽne tũc iuueẽ Velleiano. Itẽ nõ ꝓcedit ꝓhibitio Velleiani qñ cã sua intercedit, Vide exẽplũ per tex. & ibi Ias. in l. de diẽ. §. j. ff. q satisf. cog. An aũt possit renũciare velleiano. & an credaẽ notario dicẽti se certioraſſe mulierem vide ad Bar. in l. fi. ff. e. Itẽ an valeat renũciatio, & an regraẽ certioratio vide Alex. in l. in repudiãda. ff. de acqui. hæredi.

blica fama & vox: dicit cꝰ sic. interrogatus quo sciret: dicit cꝰ sic publicè dicit: vtrum probet. Hic vꝫ tex. cꝰ sic. In contrariũ est veritas: qa põt publicè dici ꝑ vnũ. ergo ratio ista nõ probat: vt l. nõ nudis. & l. nõ epistolis. §. de probatio. Nõ obstat hic tex. qa hic ponit iuris ministeriũ: vñ ad ꝓbandũ illud quia sic publicè dicit: requirit ea quæ agebat: quæ cõtrahebat publicè: vt sic videaẽ ab omnibus: vt ff. e. l. iij. Bar.

s **I filiusfa.** Ratihabitio retro trahitur, & mandato cõ comparatur. hoc dicit.

Additio.

I filiusfa. Origo actiõis inspicitur qñ mutatione factí ratio nõ mutatur. h. d. Opp. gl. de l. licet. §. sed si filius. & §. seq. ff. de pec. Glo. nõ soluit. Tu dic, cꝰ hic ex mutatiõe tituli nõ cõtingit mutatio rationis: secus in lege cõtraria. Ista lex facit ad quæstionem, si ego emerẽ, & feci̇sti refutationẽ de pretio: deinde istud statim promisi ex alia causa, cꝰ non debeat solui, nisi vna gabella.

Additio.

I permittente. Volutas partis tollit exceptionem Macedoniani, contra personalem, & hypothecariam. h. d. Bar. Additio.

☞ *Pater quando teneatur emere libros filio studenti.*

Macedoniani. Inmutuo ad vsus necessarios cessat Macedoniani: & actio de peculio finita patria potestate est annalis, actio quod iussu petua. h. d. Opp. hæc lex videẽ sibi contrariari. in principio innuit patrẽ teneri in solidũ: in secundo respõso ipsum teneri de peculio. So. Dicit gl. Aut quis expendit ꝓ filio in talem causam, quam pater habet necesse facere, vt emeret filio libros, postquã misit eum ad studium: & loquit istud principium. alias secus: & ita loquitur secundũ responsum. Nota gl. † q̃ innuit cꝰ ex quo pater mittit filium ad studium, pater habet necesse emere libros. In cõtrariũ videẽ quod hoc procedat ex mera voluntate: vt l. quæ pater. ff. fami. ercis. Puto cꝰ quędã est disciplina cõis: vt quis addiscat legere, & scribere: & ad istud pater tenetur: vt l. qui filium. ff. vbi pup. educa. debe. Quædã est disciplina nõ cõis, vt addiscat leges, vel alias scientias: & ad istud nõ teneẽ pater. d. l. quæ pater. Nec obstat gl. ista, quia intelligo, cꝰ pater habeat necesse emere libros, stante illa voluntate cꝰ studeat, cũ sine libris studere nõ possit: nam si velet mutare voluntatem, posset. Dic vt ff. fami. ercis. l. si filia. §. idẽ aliàs l. si vna. Vltimò materiam huius legis declarat glo. in l. sed Iulianus. §. quod. ff. eo. Bar.

Additio.

1 ☞ *Filij appellatione facta à lege venit nepos ex interpretatione extensiua.*

I filius. Hæc exceptio tuetur patrem cõuentum actione de peculio. Item appellatio † filij facta à lege porrigitur ad nepotes. hoc dicit. Simile habes in l. filium habeo. ff. eo. Et aduerte, quia lex dicit, porrigitur. quasi dicat cꝰ hoc est ex interpretatione extensiua, non quòd comprehendatur ex propria significatione. Dixi in l. liberorum. ff. de verb. signi. & ff. de lib. & posthu. l. Gallus. §. j.

Additio.

1 ☞ *Ratihabitio quòd retro trahitur, & mandato comparatur*

2 *Artifex accipiens pecuniam mutuo, in dubio uidetur accipere occasione suæ artis.*

3 *Si pater familiàs accipit pecuniam mutuo, quando in dubio uidetur accepisse pro familia nutrienda. & nu. 7. & nu. 8.*

4 *Exceptioni Macedoniani, excommunicationis, uel banni, quòd non possit renunciari.*

5 *Filius effectus sui iuris, renunciat exceptioni Macedoniani.*

6 *Si scholaris existens in studio accipiat pecuniam, quòd in dubio uideatur expendisse causa studij.*

I filiusfa. Ratihabitio sequens sicut voluntas precedens, impedit exceptionem Macedoniani. Item præsumiẽ, militem mutuum, qđ accepit, in causa militiæ accipere. h. d. †Not. ratihabitionem retro trahi, & mandato æquiparari. Contra de acqui. hære. l. si quis mihi bona. §. iussum. fol. breuiter vt intelligas ll. in gl. alle. Quan doꝯ consensus alicuius requiriẽ certo tpe limitato: & tunc ratihabitio sequẽs nil operaẽ. d. §. iussum. & l. obligari §. tutor. ff. de auth. tut. & l. quid ergo in prin. ff. de his qui no. infa. Qñꝯ cõsensus alicuius requiriẽ certus, intra certum tempus: & tunc ratihabitio sequens sufficit: dum tñ aduenìat intra illud tempus: vt d. l. bonorũ. rem ra. ha. & l. j. de app. reci. Qñꝯ cõsensus alicuius requiritur nullo tpe limitato, tũc habẽt locũ ratihabitionẽ retro trahi, & mandato cõparari. de quo, per Dy. in c. ratihabitio. de reg. iur. in vj. Multa dixi in d. l. bonorũ. rem ra. ha. Quæro, an pater possit habere ratum inuito filio. Dic vt in gl. Venio ad fi. ex quo nota anteꝯ intrem gl. † cꝰ si artifex accipit pecuniã mutuo, in dubio vꝫ accipere causa artis suæ. quòd est multum no.

3 Item facit, paterfamil. † accipit pecuniam mutuo, postea reperitur emere frumẽta pro nutriẽda familia sua, cꝰ in dubio[a] videẽ recepisse mutuum pro illa amptione faciẽda. Ad hoc optimè j. de pig. l. fi. & ibi dicam aliquid. Quærit gl. vtrum † exceptioni Macedoniani possit renunciari. Et determinat cꝰ non, quando exceptio non inducitur principaliter in fauorem alicuius: sed in alicuius odium non põt ei renunciari: & ideo exceptioni excõcationis, vel banni, renunciari nõ posset, & similiũ. Itẽ aduerte, † quia gl. loquit multũ obscurè. inquit enim, an ipse filius posset renunciare: nam ipse idẽ factus sui iuris renũciare posset: vt l. ij. §. eo. Item & pater eius potest renunciare: vt hac l. & §. l. proxi.

Sinautem miles. In filio militante cessat senatusconsultum Nacedonianum. Nota

6 hunc finem valde: & facit † ad hoc in dubio, cꝰ quando scholaris

b acceperit pecuniam, videtur eam expendisse in causas scholasti-

7 cas necessarias. Et per hoc † possumus dicere cꝰ quando pater accepit pecuniam mutuò tpe charistię, cꝰ in dubio præsumatur expendisse in alimentis suæ familiæ, & suis. †Et cꝰ in dubio si a-

8 liquid emit pro se, vel pro suis, intelligatur illam pecuniam in illam causam expendisse, arg. optimum, imò quasi casus j. de pigno. l. fi. in prin. &c.

c *Ad senatusconsultum Velleianum.* Rubrica.

LEX I.

Mulieribus. Ad euidentiam totius tituli debes scire cꝰ senatusconsultum Velleianum habet tria remedia. Vnum remedium excludens habet tria remedia. Vnum remedium exclusorium, per quòd mulieres intercedentes ab obligationibus eximuntur. Aliud est remedium restitutorium, per qđ mulieri subducta de medio actio restituitur in veterem debitorem. Tertium remedium est institutorium, ꝑ quòd actio instituitur de nouo in eũ, qui debet esse debitor, pro quo mulier obligationem suscepit. De primo remedio loquunt quasi omnes leges huius tit. de duobus vltimis fit mentio in l. si pater nam. & in aliquibus aliꝫ. j. eodem titu. &c.

Additio.

1 ☞ *Senatusconsultum Velleianum habet tria remedia.*

2 *In contrabente cum muliere, an requiratur scientia.*

3 *Statutum puniens contrahentem cum forensi, an requirat scientiam.*

4 *Velleiano renunciatur.*

Mulieribus, non donantibus, succurritur Velleiano † hoc dicit. Ex hoc princi. cum duabus gl. hic positis no, quinꝯ modos intercedendi, vide tex. & gl. Secundò no. quòd † requiritur scientia eius, qui cum muliere contraxit. Ad istud oppo. de lege. vir vxori. circa princip. ff. eodem. Huius timore gloss. hic distinguit. vide eam. Et in istis duobus vltimis, scilicet quando vterꝯ

vterꝯ ignorat, vel qñ mulier scit, & creditor ignorat: intellige si creditori potest aliquid ꝑutari: quia magis solicitus esse debuit:

3 d. l. vir vxori. in prin. Et no. materiam † istam ad infinita. dicit sta tutum, si quis contrahit cum forensi: certè debet intelligi de eo q scit, vel scire debet se contrahere cum forensi. facit. §. ti. j. l. j. Quæ

4 rit gl. † vtrum velleiano possit renunciari: & determinat qđ sic. dicam in l. fi. j. eo. Barto.

Frustra. Velleianum non subuenit mulieri, quæ se obligat principaliter, vel in effectu. hoc dicit.

I cùm tu ipse. Mater intercedens pro filio, iuuatur Velleiano: siue se, siue res suas obliget: pro alio non, cùm pecuniam soluit ab initio. h. d. Glo. opponit & soluit.

1 ☞ *Patiens rem suam obligari: quando uideatur consentire.*

I sine. Tres casus ponit. Primò qñ non cõsentit. Secundò qñ consentit. Tertiò qñ decipit Et breuiter hoc intẽdit. Si mulier pignori nõ cõsentit, iuuatur ipso iure. si decipit, nullo modo. No. secm gl. cꝰ qui patiẽ rem suam obligari, vꝫ

1 consentire. Contra ff. de pig. act. l. Caius. † Dicit gl. aliud in vẽditione: aliud in pignore: qa res mea obligari non põt me inuito: sed vendi sic: vnde in obligatione cõtradicendo poterã impedire. secus in venditione. doc. nostri hoc reprobãt: & dicũt idẽ esse in obligatione qđ in venditione. Nam ille q est præsens, & patiẽ non vꝫ cõsentire. nec ob. hęc lex: qa hic volebat decipere, vt tex. dicit & ratio ꝑ gl. assignata non est bona: qa ita põt cõstituì obligatio in personã, ex cõtractu pignoris, sup re aliena: vt l. tutor. §. contraria. de pig. act. sic in venditione, quatenus ad ius reale in præiudicium domini, non potest aliquid fieri: neꝯ pervenditionem, neꝯ per pignus.

s **I mater.** Si ꝑmittatur indẽni̇as debitori cessat velleianũ: secus si creditori. h. d.

I sciens. Velleianum iuuat mulierem, & hæredẽ eius ab hypothecaria: & vẽditionem pignoris facit non valere. Barto.

I paternam. Hæc est bona l. No. ex isto principio, cꝰ licet plures fideiussores fideiubendo simplr teneant in solidũ, vt §. si plures. iſtit. de fideiuss. l. non rectè. j. eo. tit. tñ quando alio modo intercedunt obligationem suscipiendo in se: quilibet teneẽ in viri lem: nisi aliud sit actum. hic est casus hic &c.

a **I paternam.** [a] Plures suscipientes in se obligationem alterius, obligantur in viriles: & quatenus mulier p velleianũ iuuatur, eatenus ad pristinũ debitorem actio restituitur. h. d. Ad euidentiam est sciendũ, qđ velleianum habet tria remedia. Exclusorium, restitutorium & institutorium hæc lex, dicit de duobus primis. De tertio videbitis in l. si vxor. Oppo. ad istam hic innuit, cꝰ isti filij tenebantur in viriles. Contra institut. de fideiusso. §. si plures. j. de fideiuss. l. non rectè. Sol. & hæc est vera ibi qñ fideiubent: hic qñ in se obligationẽ suscipiũt principaliter. Bart.

Vamuis. Mulier soluens per errorem, ꝑ velleianum repetit. hoc dicit.

I aduersarius. Mulier principaliter cõtrahẽs, non iuuatur velleiano: secus si pro alio contrahendo ab initio se obligauit. h. d.

Tiam. Remittere pignora, non est intercedere. hoc dicit.

I fœnebris. Quando fit intercessio, inspicitur initium non euentus. Opp. de lege, Seia. §. fi. ff. eo. Gl. soluit multis modis. Tene vltimam quam tenent omnes doctores. Additio.

Mulierem. Hæc exceptio transit ad fideiussorem & etiam ad mandatorem. hoc dicit. cum l. se quen.

Additio.

s **I mulier.** Mulier subducta de medio, ꝑ Velleianũ in veterem debitorẽ actio restituitur. hoc dicit.

Additio.

Foeminis. Mulier intercedens, nõ iuuatur si decpit. hoc dicit. Additio.

Dum ad eas. Si mulier ab initio debitricem se cõstituit, Velle. iuuatur. h. d. Additio.

1 ☞ *Priuilegium personale; trahitur ad hæredes, pro tempore præterito, pro quo est facta executio.*

Haeredes. Beneficiũ personale trãsit ad hæredes. h. d. Opp. vt l. in omnibus. de reg. iur. Sol. Dicit Dy. in c. priuilegiũ personale. de reg. iur. in vj. cꝰ hic persona non est causa proxima priuilegij: ibi

b secus. Vel potes dicere, [b] & melius: † priuile

1 gium personale non transit ad hęredes pro futuro tempore: sed pro præterito, quo facta est executio, transit ad hæredes: vt dicemus in l. quia ff. tale. sol. mat. sed Velleianũ ab ipso initio trahit secum executionem, vt faciat mulierem tutam: vt l. si vxor. s. eo. me ritò transit ad hæredes.

I cum pater. Vbi est locus exceptioni fictionis, non habet locũ Velleianum. h. d.

s **I dotare.** Nota quòd in dote mulier non iuuatur Velleiano. hoc dicit.

1 ☞ *Mulier quando possit renunciare iuri hypothecæ.*

2 *Renunciatio facta per mulierem iuri hypothecæ, nõ extẽditur ad alias personas. & nu. 4.*

3 *Mulier agens contra tertios possessores, an excludatur a-* d *ctione cedendarum. & nu. 7.*

4 *Si mulier renunciauit iuri hypothecarum, & fuit confessa quòd pretium ad eam peruenit: quòd non habeat locum hæc lex.*

5 *Consentire & renunciare quòd sit idem. s. nu. 1.*

Vbemus. Mulier potest renunciare iuri hypothecarum: quia renũciatio nõ extenditur ad

c aliàs res, vel personas [c], quã ad cas, quibus est facta renunciatio. h. d. hæc l. not. Nota qđ

1 † mulier potest renunciare iuri hypothecæ. Contra. ff. eo. l. vir vxori. §. j. Soluit gl. multipliciter. Tu dic secundũ Iac. de Are. cꝰ illa est vera solutio: quia hic renũciauit iuri hy- e

pothecarũ: ibi verò nõ renũciauit: sed mari

d tò obligãti, res sibi obligatas cõsensit. [d] à si-

mili, sicut mulier potest propriã rem vẽdere, non aũt vendẽti consentire, ita põt iuribus hypothecæ renunciare, non autem ob

2 ligationi consentire. Opp. cꝰ † ista renunciatio facta iuri hypothecæ ꝓiudicet quo ad omnes: vt ff. qui. mo. pig. vel hypo. fol. l. Paulus in prin. l. creditor. §. si recũ. ff. qui potio. in pig. hab. Sol. Speciale est in muliere, vt eius renunciatio non extẽdatur ad alias personas, vt hic vides. Opp. quando mu-

e lier [e] agit contra possessores, † aliarum rerũ,

3 hypothecaria cogit eis cedere actionẽ ꝓsonalẽ, & hypothecariã in bonis viri. l. mulier. ff. cꝰ po. in pig. ha. & d. l. Pau. §. j. qb. mo. pig. f

vel hypo. fol. Sed ista mulier nõ põt cedere qa in qbusdã rebus renũciauit: ergo repellit exceptiõe cedẽdarũ actio. l. Stichũ. §. si mãdato. ff. de fol. Sol. dicũt doct. qđ ista exceptione mulier nõ repellit: qa ille, cõtra quẽ mulier agit, nõ cõtraxit ꝑ textu obligatiõis mulieris. Ista opinio ꝓbatur in simili, scm in vnam lecturam in l. si stipulatus. §. j. de si-

f deiusso. & l. si Titius & Seia. eo. titu. Vlti f

4 mò scias [f], & perpetuò tene menti, cꝰ † doc-

a ¶Si paternã. Not. gl. ibi Bar. in l. fi Titi⁹. de fid. & Bar. in l. nõ rectè plenè in l. eãdẽ ĩ v. qõne. de duo. reis.

b ¶Vel potes dicere. Adde & vide Bart. met. aliter & copiosius loquẽtẽ in l. j. ff. de consti. Pinc. & ĩ ff. quia tale. ff. sol. mat. & vtrobique vide latissimè ꝑ do. Ale. & Moder.

☞ ¶Pro cõcordia. Aduerte, cꝰ Bar. vult in hac. l. iubemus qđ si mulier cõsentit alicui, sibi ꝓiudicat in iuribus hypothecarũ. Cõtrarius vꝫ si bi in l. ij. §. voluntatẽ in fi. ff. so. ma. Sol. do. Alex. hic, in apostil. cꝰ debẽt intelligi, & declarari hic scm determinationẽ. in d. §. volũtatẽ, vt loquatur patre mortuo: secus qñ esset viuus. & ita intelligaẽ in d. §. voluntatem.

c ¶Res, vel personas. Adde bonum tex. se cũdum vnã lect. in l. si actione. & ibi bal. pulchrè. ſ. de pactis.

d ¶Consensit. De hac lege intellige in muliere sui iuris: secꝰ si esset filiafam. qa tũc nõ faceret ꝓiudiciũ patri, nec sibi donec fuerit sui iuris. per id qđ legit. & no. l. ij. §. qđ si in patris. fol. ma. vbi Imo. & bar. in §. volũtatem. ea. l. Adde qñ mulier renũciauit hypothecæ & iurauit qualiter ei succurraẽ, Abb. pulchrè cõ. viij. lib. ij. Et an repellaẽ exceptione cedendarum, cum cõsensit viro alienanti, vide Fed. cõs. ccxliij. vide etiam Ro. consi. cxl.

e ¶Oppo. qñ mulier. Et adde istis not. per Bal. in l. ẽt. ſ. e. g quæ rit, qđ in generali renũciatione hypothecarũ suorũ iurium: qa illa sunt extẽdẽda ad oẽs cõtractꝰ, & ibi ẽt qrit, an valeat pactũ à muliere dãte dotẽ, cꝰ res viri nõ sint obligatæ. & ibi tenet post Pet. & Cy. cꝰ in reb⁹ spãliter obligatis ꝓ dote, nõ valeat renũciatio, nisi seruata forma auẽ. siue à me. j. eo. qđ limitaẽ, nisi sit oĩm. Ad qđ vide eũdem Bal. ea. auẽ. siue à me.

f ¶Vltimò scias. Et ibi vide bar. ĩ l. maritus. de intellectu huius l. no. ĩ c. puenit ad emp. & vẽ. Hoc mõ ĩtelligẽ hic gl. dũ mõ non interueniat iurm: vt no. in c cũ cõtingat. cũ si. de iureiur. & omnino per Bart. in l. fi. ff. eo. & ĩ. pxi. auẽ.

✠P. PAV. P.

f ¶Vltimò scias. vide Pau. cõ. ccxxix. post

mediū. al's xxj. Vide oīno practicā pap. ī forma rīsionis libelli in actiōe hypothecaria. in verbo, excipere. ad fin. & circa prin. huiꝰ l. vide Ro. clxxxvij. & cōs. cxl.
↦P. PAV. P.

a ¶ Nō agere. Idē seqt Practicā Papiē. ī forma libelli, q̄ agit pro donatione. in ver. ex cā ad fi. vide Alex. ī l. Mæuia. §. fundꝰ. ff. sol. mat. & ibi ēt dicit ꝙ nō ꝓcedit hæc l. vbi esset iuramētū & ibi etiā aliam per Imo. & Pau. de Ca.

b ¶ Vltimò ne posses. Et ista faciūt ꝙ licet tradat res æstimata in dotē, si aliàs maritus nō est soluendo, nō posset alienare: secūdum bal. in l. minister. ff. de vsufr. ad ꝙ vide no. ī l. si æstimaris. sol. mat. & an, & quō fit ꝓuisio, vide etiā Bal. hic & Bal. ī l. pe. in vlt. col. j. qui bo. ce. pos. Adde an mulier sibi ꝓiudicet, q̄ ꝓtiū dicit ad eam ꝓuenisse, Pau. de ca. consi. ccxix. Bar. cōs. cxxiij. Io. An. in addi. Spe. in ti. de so. §. j. ver. sed pone vir.
↦P. PAV. P.

c ¶ Siue à me. Vide circa materiā huiꝰ auc. Barb. in c. peruenit. ī pe. & vlt. col. de emptio. & vend.

d ¶ Alij dicunt. Adde no. in c. peruenit. ē do. & ista limita nisi sit iuramentum ' scd'm Bal. in l. etiā. §. eo. & hic etiā per Bald. & qūo donata res propter nuptias posīt a lienare, vide per Im. in c. cū contingat. de iureiuran. 6

e ¶ Iaco. de Bel. Vide Bar. in l. si æstimatis & in l. si cōstante. ff. sol. mat. & not. Bal. ī l. ex lapidicinis. ff. de iure do. & Bal. in l. j. in prin. C. de iure dotium.

nostri intelligunt hanc leg. quādo maritus in alijs rebus remanet soluendo. si aūt non remaneret soluēdo, talis renunciatio mulieris non præiudicaret. Ratio: quia qn̄ maritus remanet soluēdo, renunciatio hypothecæ nō continet donationē, vt. §. eo. l. etiam ff. quę in frau. cre. l. si pignus. sed quādo maritus non esset aliàs soluendo, cōtineret donationē. Præterea, qn̄ maritus non esset aļs soluendo, mulier per hanc renūciationem esset obligata nō agere[a]. Nam ex pacto liberatorio quis obligatur ad nō agendum: vt l. vbi pactū. §. de trāſ. & l. si vnus. §. pactū ne peteret & ibi no. ff. de pact. sed mulier ꝓ viro nullo mō pōt obligari, vt in auc. si qua mulier. j. eo. ergo talis renūciatio non valet. hoc tenet Ia. de Are. in l. mæuia. §. fi. ff. solu. mat. & Dy. ff. quæ in frau. cre. l. si pignus. et Ia. de bel. in auc. vt immobilia ante nup. do. col. v. Vltimò ne posses[b] errare, intellige istam l. quādo mulier† renunciauit iuri hypothecæ simpliciter: secus si renunciauit iuri hypothecarū, & fuit cōfessa, qd' pretium ad eam peruenit, tunc em̄ tanc̄ si esset solutum, fortè præiudicaret quo ad oēs: vt l. vir vxori. §. j. ff. eo. qd' tamen non intelligo verum simpliciter, sed cum distinctione illa, quā gl. tangit, & ego dixi vobis. ff. so. mat. l. ij. circa prin. quæ gl. dicit, an per solutionē factam solu. matr. contingat liberatio viro. Non sunt alia hic &c.

a IVbemus. Mulier pōt renūciare iuri hypothecæ, q̄ renunciatio nō porrigitur vltra res, vel personas, qbus fuit renunciatum. h. d. Oppo. ff. eod. l. vir vxori. §. j. gl. illa multipliciter soluit. vna qd' ibi consensit: hic renunciauit hæc nō est vera: quia† cōsentire, & renunciare hypothecæ est idē: vt j. de remiſ. pig. l. cū te. dicit ergo. Ia. de Are. ibi res obligata obligabat', & mulier consensit. vnde videtur intercedere hic vendebatur, vel aliter contrahebatur, sed per ea, seu alienabatur & ideo sicut mulier pōt rem suā alienare: & pecuniā ꝓ alio soluere: ita pōt consentire venditioni, nō obligationi scd'm eū. & in hoc resident docto.

Secundò opp. qui consentit alienationi, remittit pignus indistinctè quo ad oēs. ff. q̄ po. in pign. l. creditor. §. si tecū. l. Paulus. §. j. ff. quib. mod. pig. vel hyp. sol. Solu. speciale est in muliere, vt eius renunciatio non porrigatur vltra psonas, res & contractus, quibus renunciatum est: qd' est no. Tertiò oppo. ille qui agit hypothecaria tenetur cedere actiones priori, vt l. mulier. qui po. in pig. ha. & l. paulus. §. j. ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. Sed ista domina, quando agit hypothecaria contra alios, non poterit cedere iuri hypothecarum, quibus renunciauit: & sic repelletur exceptione cedendarum: vt l. Stichum. §. si manda 7
to. ff. de sol. Sol. dicunt doctores. Contraria† loquuntur quòd ille qui agit hypothecaria, tenetur cedere actiones suas priori, quas habet: secus si eas perdiderit. vt hic. Non obstat. §. si mandato. qa iste prior conuentus non contraxit contemplatione illius iuris, qd' mulier habebat: ideo sibi imputari non potest, si nō cedit hypothecam, cui renunciauit: ibi secus. Ista solutio probatur in l. si stipulatus. §. j. ff. de fideiuſ. secundùm vnam lecturam expressius eod. tit. l. si Titius. Specu. tangit istam quæstionem in titu. de renuncia. §. primo & ibi dicit allegando dicta quorūdam antiquorum. Aut mulier agit contra aliquem, qui emerat à marito priusquam ipsa renunciaret: & tunc obstat exceptio cedendarū. Aut agit contra eum, qui emit post renunciationem: & videtur emisse contemplatione ipsius mulieris, dicens si ipsa euinceret, cedat mihi iura sua, per quæ recuperabo. Secus in eo qui emit, postea qui non potest habere respectum ad iura hypothecarum, qbus est iam renunciatum. ar. d. l. si Titius. ff. de fideiuſ. & l. si stipulatus. §. j. scd'm vnā lec. ff. de fideiuſ. Item aduertendum: quia doc. intelligunt legem istam, quando in bonis viri supereſt tantum, ꝙ sufficiat ad dotem. aliàs ista renunciatio non præiudicaret mulieri. Istam tenet Dy. in l. si pignus. ff. de his quæ in frau. cre. Idē Iac. de Are. in l. Mæuia. §. fi. ff. sol. mat. hoc videtur velle gl. §. eo. l. etiam in j. glos. dum dicit, exceptis his quæ specialiter pro dote obligantur: de quo videtur casus in auc. siue à me. j. eo. quam sta tim legam. De hoc videtur casus in auc. si qua mulier. quæ cadit super l. seq. & ibi tangam.

1 ☞ *Res mobilis dotalis, quando posīt alienari. & nu. 6.*
2 *Res donata uxori propter nuptias, ꝙ etiam sit ei obligata.*
3 *Mulier per donationem propter nuptias, habet actionem in rem.*
4 *Si mulier iuri hypothecæ renunciauit, & confessa fuerit pecuniam ad eam peruenisse an tunc tollatur actio de dote.*
5 *Res inæstimatæ in dotem datæ, si alienantur, quando competat mulieri actio utilis.*

c Siue à me. b Opp. de rei vxo. ac. l. j. §. & cū lex. Sol. Quòd dicit hic: de secundò cōsensu post biennium, quòd ꝓiudicat donationi propter nuptias, non debet intelligi repetitum in dote: qa sundus dotalis non potest alienari: & ista est bona solutio. Alij di-
d cunt, d qd' intelligatur de rebus æstimatis datis in dotem: qd' pōt esse verum, qn̄ maritus non esset soluendo: quo casu daretur vtilis actio ad illas res: vt. j. de iure dotium. in l. in rebus. Alij intelligunt hanc legem in rebus mobilibus, quæ seruando seruari possunt: & tunc non deberet esse in tex. ne quid īmobile. aliàs si hoc habetis in donatione propter nuptias, non intelligatis hoc repetitum in dote: & secundùm hanc vltimam solutionem vos habe
1 tis hic notare. & no. †gl. ad illud qd' consueuit quæri: vtrū res do talis mobilis posīt alienari? quoniam l. Iul. non loquitur nisi de fundo dotali. Et de hoc consueui vobis dicere in l. j. ff. sol. ma. tā gitur per Azo. in Sum. de fun. do. & per gl. de rei vxoriæ act. §. & cum lex. Veritas est ista, scd'm ista iura nouavt distinguamus aut sunt res mobiles quæ possunt seruari, vel non per hāc auc. & gl. hic positam. Idem no. in corpore vnde hæc sumitur. & ibi te
e net hoc Iac. de Bel. 'hoc enim verbum immobile, hic positū, non est in corpore. &c. Additio.

Siue à me. Duas partes habet. Prima loquitur in donatione propter nuptias: secūda in dote. Secunda ibi: & multòmagis idem in dote. Primò quæro qūo se habeat hæc auc. ad legem Codicis. Quidam dicunt addendo: quidam dicūt corrigendo: quia in lege Codicis permittitur ꝙ quis renunciet iuri hypothecarū: hic verò prohibetur in isto casu donatio propter nuptias. Secundò opp. cum mulier habeat actionem in rem pro donatione nō potest esse sibi obligata. l. nec ꝙ pignus. ff. de reg. iur. Sol. sustinendo dico secundū doct. †ꝙ licet sit mulieris, non tamen est eius
2 irreuocabiliter. Potest enim redire ad virum, sicut dos ad mulierem: vt l. si liberis. j. de dona. ante nup. Ergo potest esse nobis obligata: vt l. in bello. §. si quis seruum. de cap. & l. ex sextante. §. Latinus. ff. de exce. rei iud. Opponuntur dicitur hic, soluto matrimonio dari actionem mulieri. Contra quia solu. matrimonio donatio propter nuptias reuertitur ad virum, vel hæredes eius dicta. l. si liberis. Sol. intellige si pactum esset appositum de lucrā da dote, secundum gloss. Vltimò. nota bene ex isto principio.
3 †ꝙ per dona. propter nup. habet mulier actionem in rem, sicut vir pro dote: vt l. doce. §, de rei vendi. Nota etiam diligenter, quòd renunciatio non nocet mulieri, quando non supereſt viro tantum, quòd sufficiat ad dotem: & sic intellexi lege. iubemus. §. eodem. quòd intellige, quando mulier renunciauit simpliciter
4 secus si fuerit† confessa se partem dotis recepisse: tunc enim pro ea parte esset facta solutio partis: vt l. vir vxori. §. primo. ff. eod. hoc tamen non intelligo simpliciter. sed si inueniretur aliquis de casibus, in quibus dos posset restitui constante matrimonio: aliàs licet pecunia ad mulierem perueniret: non tolleretur actio de dote, nisi quatenus appareret mulierem esse locupletatam: vt not. in l. secunda. circa princ. ff. solu. matrimo. Dicam infrà. si cōstan, matri. dos solu. fue. l. prima. Vnde ad secundam partem oppo. de l. prima. §. sed cum lex. j. de rei vxo. actio, Solu. Dicunt quidam, quòd iste versic. & multò magis. refertur ad alienationem prohibitam, non permissam. vnde fundus dotalis alienari non

non posset, secundum formam præcedentis dicti. & ista est bo-
5 na, & vera. Alij dicunt ꝙ† ista clausula loquitur de rebus datis in dotem æstimatis: contraria quæ prohibent alienationem rei dotalis, loquuntur quando fuit data inæstimata. Vide glo. istam & not. hoc intelligit verum Iac. de Are. quando de rebus viri nō potest satisfieri mulieri: & sic competit ei vtilis actio pro re alienata: vt l. in rebus. j. de iure do. Ego etiam puto, ꝙ ista lec. locum habeat, quando res esset æstimata, hoc acto ꝙ reddatur res, vel æstimatio quo casu poterat olim alienari consentiente muliere: vt l. si æstimatis. sol. matri. Hodie verò requiruntur solennitates
6 positæ in hac auth. secundum istam lec. ꝙ no. Alij† verò intelligunt istam legem in rebus mobilibus datis in dotem, quæ seruādo seruari possunt: quod est no. nam de iure Digestorum & Codicis solummodo alienatio fundi est prohibita, nō autem aliena tio rei mobilis quantuncunq; seruari &c. secūdū Azo. in Sum. de fundo do. & gl. tāgit in l. j. §. & cū lex. j. de rei vxo. act. probat' j. de iure do. l. iij. hodie verò per hāc auc. res dotales quę seruari possunt, non possunt alienari, nisi cum solēnitate hic posita. De hoc plenè dicebam in l. j. sol. matri. vbi glo. videtur dicere simpli citer, ꝙ res dotalis alienari non possit, non tamē dicit de qua re dotali: huic authen. contradicit tex. qui dicit, si aliquid immobile &c. Sed certè verbum illud non est in corpore: vt dicit glo. su per verbo, immobile. & verum dicit. tene menti. Barto.

a I mulier. 'Mulier, quæ secūdo cauit post biēnium non iuuatur Velleiano. h. d.

No. tex. ibi: nihil sibi præiudicare &c. No. tex ibi: ad aliud quod quæritur, an mulier possit renunciare Velleiano. De quo dicam statim infrà. eod. l. fina. Sequitur authenti. si qua mulier. quam bene nota &c.

Additio Authentica.

1 ☞ *Mulier an uiro contrahente posīt hodie renunciare iuri hypothecæ.*
2 *Si maritus & uxor in eodem instrumento se obligant tanquam duo rei an ualeat.*
3 *Si mulier in instrumento confiteatur pecuniam in sui utilitatem cōuersam: an probetur hoc uerum, & quid si iurauit. & nu. 4.*

I qua mulier. Quæro primò, quomodo se habeat hęc auth. ad l. C. quidā dicebant ꝙ corrigit totam materiam Velleiani, scilicet ꝙ mulier sit hodie indistinctè ipso iure tuta Velleiano, li peruenit in eius vtilitatem, effectualiter tenetur. Glos. nostra & doc. dicebant contrarium: sed ista auc. corrigit tantum quando contrahit cum vno suo, vel pro eo sese obligat. Quæro dicitur hic, Crediti instrumento quomodo intelligatur. Respondе de omni contractu: vt l. j. ff. si cer. pet. Ita sentit glo. nostra
1 in corpore. Quæro, †dicitur, hic consentiat, vtrum hodie vi ro contrahente mulier possit renunciare iuri hypothecæ. hic videtur tex. ꝙ nō, & sic erit correcta lex, iubemus. indistinctè ꝙ videtur tenere Ia. de Are. si maritus obligat res suas, & illi obligationi consentiat, & renūciat iuri hypothecarū. Nam per tale pactum, seu renunciationem obligatur mulier nō petere: quia etiā pacta liberatoria habēt in se obligationem: vt ff. de pac. l. si vnus. §. pactus ne peteret. et l. vbi pactum. de transactioni. Sed mulier indistinctè non potest obligari pro viro. ergo &c. Et si vir non obligaret bona sua, sed mulier renunciaret iuri hypothecarum, valeret: & remaneret l. iubemus. incorrecta, secundum eum.
2 †Quæro maritus & vxor in eodem instrumento obligant se tanquam duo rei, an valeat? Doct. nostri dicunt ꝙ non, per hāc auc. nisi quatenus appareat pecuniam conuersam in vtilitatem
3 mulieris. Quæro vtrum† ad hoc probandum sufficiat cōfessio mulieris facta in instrumento, qua confitetur pecuniam in sui vtilitatem conuersam. puto ꝙ non: quia eadem facilitate hoc confiteretur, qua renūciat. & hoc voluit iste tex. q̄ dicit, manifeste probetur, &c. †Quæro, quid si fuerit iuratum de iure nostro? non valet: vt l. non dubium. §. de legibus. De iure canonico secus: vt extra, de iureiurando capitulo cùm cōtingat. Hic non sunt alia.

A Ntiquæ. Mulier quæ pretium confessa est recepisse, in instrumento publico, vt intercedat, vel in veritate recepit, Velleiano non iuuatur hoc dicit.

Additio.

1 ☞ *Casus in quo quis non potest uenire contra contenta in instrumento.*
2 *Confessionis mulieris in instrumento appositæ, quod non stetur, nisi instrumentum haberet solennitates, de quibus hic.*

3 *Creditor quando uideatur excludi Velleiano, si mulier excluditur.* a

A Ntiquæ. Si mulier ꝓ interpositione pretium receperit, cessat beneficiū Velleiani, quo ipsa iuuatur non autē beneficiū, quo creditori actio restituit h. d. Nota primum casum, in quo cessat
1 Velleianum. †Secundò not. casum, in quo quis nō potest venire cōtra contenta in instrumēto publico. hic enim est ꝓsumptio iuris, & de iure, cōtra quam nō admittitur probatio in cōtrariū. q̄ apparet ex text. qui dicit, omnimodo. quasi dicat, nō obstante aliquo, quare posset in contrariū probare, nisi probaret per confessionē partis: vt in auc. sed iā necesse. C. de donatio. ante nup. Et hoc declarauí tibi š. plus val. ꝙ ag. l. j. Et quæ sit ratio in hoc casu. Gl. assignat duas rationes. Vide eā & not. quia potest valere c
ad multa, nō tamē putarē istas rationes extendēdas vltra casum istius l. secundū doc. No. ꝙ si instrumentū non sit ita solenniter
2 factū† vt hic dicitur, cōfessioni mulieris nō statur: nisi aliter probaē ipsam recepisse pecuniā. ꝙ est notandum. Facit ad ea, quę dixi in auc. si qua mulier. š. eo. †Not. ꝙ in o
3 mnibus casibus, in quibus mulier excludit à Velleiano, non per hoc videtur excludi creditor, quin habeat remediū Velleiani in ☞ ſ statutorū vel restitutorium: vt hic in versi. sed si minus. & ideo licet mulier Velleiano renūciet, nō tamen videtur renunciare creditor: & ideo sis cautus, ꝙ si mulier promittit animo nouandi, sicut mulier renunciat Valleiano, ita & creditor.

b Ne autem. b Iste est singularis casus, quę perpetuo tenementi. breuiter dicit: Mulier intercedēdo, ipso iure nō obligat', nisi contractus in scri
c ptis celebretur, & â tribus testibus ' subsignetur. h. d. Additio.

Ne autem. Iste. §. est singularis, & breuiter h. d. Mulier intercedendo ipso iure non obligatur: nisi interueniat instrumentū publicum tribus testibus signatū, quo casu Velleiano nō iuuatur. no. casum mirabilē: quia si mulier intercederet extra istam solēnitatem, non tenetur, etiā si renunciasset Velleiano: quia hoc casu Velleianū non habet locum, nisi iurasset: & hoc de iure canonico: vt c. cum cō tingat. extra, de iureiu. Vltimò scias ꝙ pro intellectu istius auth. fuerunt duæ opi. in
d ter Bul. & Mar. tene primam Barto.

V Eterum. Mulier intercedēdo pro liberta te, non iuuatur Velleiano. h. d.

1 ☞ *Casus, in quibus cessat Velleianum.*
2 *Mulier quando posīt uelleiano renunciare*
3 *Mulier ea fragilitate, qua inducitur ad obligandum eadem inducitur ad renunciandum,*
4 *Mulier renuncians debet certiorari.*

d Eneraliter. d Mulier intercedēdo ꝓ dote Velleiano nō iuuatur. h. d. †Quærit gl. in quibus casibus
1 cessat Velleianū. Glos. ponit sex. & de his ponit versus addit glos. duos alios casus.
2 Quæro circa istā glo. vtrū hoc sit verū† ꝙ
e mulier posīt renunciare Velleiano. 'Glos. hic simpliciter tenet ꝙ sic, per l. fi. §. pe. ff. e.

a ¶ Si mulier. Et ad hāc l. vide no. per Bal. in auc. si qua mulier. in fi. j. eod.
↦P. PAV. P.

a ¶ Si mulier. circa istā materiā vide Ale. in aposti. in l. si liqueat C. de inof. dona. Itē limita dispotionē huius auc. in casu legis, de die. §. q mulierē. et ibi ponit Ale. ff. q fatisda. cogā. Itē an posit huic auc renūciari, & de qbusdā aliꝭ ī materia, vide Pau. de Cast. consi. ccxix.
↦P. PAV. P.

b ¶ Ne aūt. vide Iaſ. in l. sciēdū. col. ix. ad fi. & seq. ff. de verb. oblig. an locū habeat vbi est iuramentum. Et tene quod non.

¶ Tribus testib⁹. Dicit tū singulariē Bal. in l. j. §. e. ꝙ a hoc ē cōsuetudine est, q̄ fa cit valere, & satis est ꝙ tabellio scribat nomine testiū: dicit ēt ꝙ de cōsuetudine est ꝙ sufficiāt duo testes ꝙ idē no. ī auc. sed no uo iure. ī fi. si cer. pet. & ꝙ dixi in l. de quibus de leg.

Pro cōcordia. Aduerte ꝙ Velleiano renūciari nō pōt, ꝓ mulierē cui cōpetit illā bñficiū. ita bar. ī l. si mulier. §. si mulier. ff. ad Velleia. Cōtrariū videt voluisse in hac l. gñaliter. Tu dic, debet itelligi in alijs locis secūdū distinctionē, de qua p eū ī hac l. gñaliter. Ita videt soluere Panor in c. si diligēti. de fo. cōp. colū. iij. q etiā dat aliā solutionē ā fuerit certiorata, & valet aļs nō, vel ēt cū iuramēto: vt in c. cū cōtigat de iureiur. Adde aļs limitationes, de qbꝰ p d. Ale. in l. sciendū. ff. de verb. obli. co. x. Itē ꝙ post iuramētū renūciet bñficio nouæ cōstitutiōis, quo tuta est ipso iure, vt ꝓ Bal. post gl. in l. j. ī fine. C. ne vxor pro marito.
↦P. PAV. P.

d ¶ Generaliter. Vide oīno de materia huiꝰ l. Ale. in l. repudiādū. ff. de acq. hæ. Et īquā tū dicit tex. ꝙ mulier pōt expelli, ꝓpter nō solutā dotē, vide Ale. cōsi. ccccxlv. col. ij. vbi etiā dicit ꝙ si iniustè expellat' debet sibi recōsignari dos.

e ¶ Renūciare Velleiano. Vtrū mulier posīt renūciare Velleiano, vide no per doct. in l. sciēdū. de verbo. obliga. Adde ꝙ dixi post Bar. in l. ff. ꝙ. pe. ff. eo. & no. d. Ant. in c. si diligenti. de foro cōpe. & Barto. in l. si quis in conscribēdo. in iij. col. š. de pact. Adde tamē singul. ꝙ

licet mulier renunciauerit cũ iuramẽto Velleiano:nihilò minus nõ intelligit renũciasse nouæ cõstitutiõi,q̃ mulierem ipso iure releuat. de quo in auẽ. vt nul.iudi.§.sed illud.v̄.ita not.voluit Bar.in l.j.ne vxor ꝓ ma.Et de hoc an valeat renũciatio,vide Bal.in l.j.ſ̃.eo.Et an requirat certioratio. Bal. ꝙ nõ in l. si mulier.ſ̃.e.sed Io. An.in c.cũ cãm.de emp.& ven.tenet ꝙ requiratˢ alleg. gl. in l.fi.§.pe.ff.e.& ibi per gl.an p̃sumat certioratio.Ad qđ vide qđ scripsi in l. ij.j. de rescin.vẽd.Et p̃dicta intelligit Io.An. etiã si iurauerit. sed do. Ant.in d.c.cũ cõtingat.dicit ꝙ si interueniat iurm, tñ præsumit certioratio: vide Bar.in l.si qs,ꝓ eo.in v.mẽbro. de fideius. Adde ꝙ Bald. ferè in oĩb⁹ suis cõsiliis,vbi de hoc loquit, tenet ꝙ requiratˢ certioratio: de quo vide in auẽ. sacramẽta pubertum.ſ̃. si aduer. ven.

a ¶ Ipso iure. vid Pan. cõl.xliij.in prin. volu.j. & Bal. cxciij. in v.pte sẽdm impressionẽ. Medio. & Soc. lxviij.ĩ v̄. ꝓbaţ auẽ. Bar.& seq.col.

↦P. PAV. P.

b ¶ Subscriptione. Sed hodie nõ requirit talis subscriptio testiũ, pter gñalẽ cõsuetudinẽ q̃ habet ꝙ in talibus instris nõ ponũtur nisi duo testes: ex quo talis cõsuetudo est notoria, nõ est ꝙ probet, sed sufficit eã allegare. Ista tria singulariter dicit Bal.in l.j.ante finẽ in v̄.sed hic q̃ro.ſ̃.e. Et primũ sequit etiam Pau.de Castr. in l. antiquæ. post mediũ.ſ̃.eo. An aũt posit renunciari beneficio dictarũ cõstitutionũ cũ iuramẽto, Bal.ĩ l. decurionatus. C.de decur. li.x. tenet ꝙ nõ, sed Paul. de Castr. in istis legibus tenet contrariũ.

c ¶ ff.de mino. Per Ange.& Imo.in l.in repudianda.ff. de acq. hæredi.

d ¶ Valet. Adde ꝙ cõtra dictum v̄ tenere Are. in c.si diligenti. colũ.j. extra de foro cõpet. quẽ vide p te.

e ¶ Certiorari. Adde ꝙ qñ interuenit iurm, præsumit̃ certiorata. Ita Arch.ĩ c.ĩj. de iureiu.lib. vj. refert & sequitur do. Fran.d: Are.in d.c.si diligẽti. ſ̃. in alia apostil. deducto.col.j.de fo.cõ.

↦P. PAV. P.

f ¶ Pecunia. Circa materiã huius exceptionis,an intra biennĩũ sit orta naturalis, & ciuilis an ciuilis sola & an de iure canonico idẽ sit qđ de iure ciuili, vt solũ posit intra biennĩũ opponi, vide Ias.latè in l.cũ quis.in pe.& antepe.col.C. de iur. & fac.ignor. Itẽ nota ꝙ de æquitate canonica ista exceptio põt perpetuò opponi Dy.in c.locupletari.de reg.iur.in vj. Innoc.in c.qa pleriq;.de immu.ecc. Ang.consi.lvj.& Ro.consi.xlv.alias xliij.melius Ang.cõsi.cxlix.incip. dña Angela & con.cl.Bolog.in addit.ad cõsi.xcvij.Io.de Anna. Itẽ circa istã materiã,si cõstiterer me habuisse & habere à Titio centũ mutuo ꝓpter verbũ homine,an posit opp.exceptio nõ nu.pec.vide Ro.sing.dcxviij. inci. tu scis ꝙ cõfessiõi.Itẽ an posit renũciari huic exceptioni vide bar.& qđ ibi addidi ĩ l. si ex cautione.ĩ fi.j.e.Itẽ qđ ista exceptio nõ nu.pec.nõ habeat locũ nisi in cõtractu mutui & dotis,vide Alex.cõsi.cccxxxiij. Itẽ qđ post biẽniũ creditor agere possit ex capite vere numerationis vide d.Frã.Curt.cõsi.lxxxvj. in ij. col.No.tñ q si post biennĩũ debitor vellet assumere in se onus,pbãdi pecu.nõ fuisse nume.debet admitti.Gl.est Insti.de liter. obli. in prin.in ver. obligeť & Ange.circa fi.Bal.in l.illicitas.p̃illũ text. ff.de offi.p̃si. Et licet ipse Bal.in l. si nõ singulari. in ij.op.C. si cer.pet. videaţ velle contrariũ & in l. sub specie.C.de postu.tñ non est sibi contrarius prout ipsemet se declarat in l.j.in ij.col. in princ.C.de confes. eandem sniam sentit Bar.in d.l. si ex cautione.ĩ discursu.Pan. in c. si cautio. & clarius in c.fi.de solu. in vlti.q.Ange. cõsi.cl. aliàs cxlviij.inci.dña Angela Ro.cõ.xliij. inci.ex ſ̃.narrato themare.Et prædictã cõcordã Bal. ponit Bolog.in addi. ad consi. do.Ioan.Anna consi. xcvij. incip. iudicio meo presens cõsultatio. & illã negatiuã, pecuniã nõ fuisse numeratã poterit ꝓbari duobus modis.primò si ꝓbeť tpe cõtractus nõ fuisse pecunia. ꝙ illa cõfessio habuisse & recepisse intelligit̃ tpe cõtract⁹. alĩs sequereť q.d. negatiuncꝫ posset ꝓbari cũ nõ sit cõcartata. Doctrina est Bar.in l. certi condi.ſ̃. si numos.ff.si cer.pe.& in l.ita stipulat⁹.§.chrysogonus.de v̄b.obli. & in l. post dotẽ. in j.q.sol.mat.Secũdus mod⁹ est ꝙ cõfessionẽ partis.secundũ gl. in l.in cõtractibus in prin.j.eo.Pan.in d.c. si cautio.ĩ vltima opositione.Ang. in d. cõs.cl. Itẽ ad idẽ ꝙ la pso biẽnio possit debitor confessus assumere in se onus ꝓbãdi: vide Ale.cõsi.cccj. in ij.co.Itẽ limita de ista exceptione non numeratæ pecuniæ in mutuo & in alijs contractib⁹,& qđ la pso biẽnio possit succurrere debitori, & plura notabilia, vide per Feli.in d.c. si cautio.ĩ iiij.char. cũ duabus se q.de fide instr. vbi ponit sex limitationes ad regulã huius titu. Itẽ qño post biennĩũ possit opponi, vide Bolog. in additionib.cõsil.xcvij. Ioã.de Ana. Itẽ quid si fieret confessio ex causa mutui tã facti aliquo certo tpe elapso vide Soc.no.in l. ij.§.appellata.ĩ ij.co. ff.si cer.peta. Barba. in c.fi.extra,de solu.col.pe.& ibi in præcedẽti col.an posit biennĩũ possit opponi exceptio doli,& quędã alia ibi in materia. Itẽ qđ in duobus casibus possit perpetuò opponi, vide Soc.in l.q pecuniã.in j.notab.ff.si cer.pe. Itẽ de regula sex limitationes vide p Ias.in d.l.q pecuniã.in j.& ij.colũ. Aliqua p eundẽ in l.ij.§.fi.in iij.col.eo.tit.& in d.l.qui pecuniã.in vlt.col.ponit etiã q̃ exceptio cõpetit,qñ confessio fuit sine scriptis & qñ vltra confessionẽ adest promissio. Itẽ inquantũ Ias.in d.l.qui pecuniã.ponit illam limitationẽ, qñ confessio est geminata. vide etiã Abb.in d.c.si cautio.ad finẽ,licet Feli.ibi videatur imputoris

f De non numerata pecunia.ꝛ Rubric.

LEX I.

SI pecuniam. Etiam si inciderenter quæriť, de debito creditori,incumbit onus ꝓbãdi pecuniã numeratam.h.d.Prima loquiť quãdo agiť pignoratitia,per debitorẽ contra creditorẽ.Secunda loquitur, quando agiť hypothecaria per creditorem cõtra debitorem.Secunda ibi,eadẽq;. Item prima subdiuiditur : ꝙ prima loquiť quid habet facere actor tam in formãdo petitionẽ quã in probãdo.Secũda loquiť quid habet facere reus tam in formãdo exceptionem,q̃ etiã in ꝓbãdo.Secũda ibi:nã intentio.Ista leg. habetis de verbo ad verbũ.j. si pig.cõ.nu.secu. non fue.l.j. Quæro qua actione agebatur hic.dic vt in gl.ſ.pig. propter rẽ.Quæro , quid si agaţ actio. in rẽ an possit obiici exceptio dominij?gl.tãgit hic & ſ̃.de pig.actio.l.nec creditores.& ff.commoda.l.ita vt si fur &c.

Additio.

SI pecuniam. Sive inciderter, sive principaliter, quæraţ de debito, debet probare pecuniã numeratam creditor.Primò loquitur qñ agitur pignoratitia cõtra creditorẽ.Secundò qñ creditor agit hypothecaria cõtra debitorẽ,vel in rem.Secũda ibi:eadẽq;. Itẽ prima subdiuidit̃:ꝙ prima loquiť qualiter debeat formari libellus,& quid sit probãdũ ex parte rei de pignore incipiente.Secũda ibi:nã intentio.In terminis pone casum in debitore agente pignoratitia:ꝙ debet in libello narrare se promisisse Titio centũ, sub spe futurę numerationis,& numerationẽ secutam non esse.& se ob hoc pignus tradidisse, qđ petit sibi restitui:& si quæratur quid debet probare iste actor.respondetur ꝙ sufficit si probet se pignus tradidisse.h.d.primò.

Sequitur versi.

1 *Pignoratitia competit etiam habẽti exceptionem peremptoriam.*

2 *Actor in libello potest facere mentionem de exceptione adversarij,& sua repletione.*

Nam intẽtio. In quo sic formarens,si solũ pignus datũ probabo, creditor obtinebit illud tanq̃ sibi obligatũ. Respondet Imperator,si creditor vult excipere, debet narrare rem sibi obligatã pro certa pecunia:& pecuniã nõ esse redditã.& de istis duobus debet probare.primũ.l.pecuniam, pro qua pignus fuit transcriptũ, numeratã esse:qđ si nõ probet,succũberet.h.d. expone ibi,dum dicit,intentio.ſ.exceptio credi-

gnare. & cõtrariũ tenet Pe.de Bella pert. & videt trãsire Sali. in d.l.in cõtractibus ſ̃.sed quoniã. j.isto titulo vbi gl.tenet istã fallentiã. Et cũ ea tenet Bald. & trãseunt alij. Et dicit Salice.ꝙ ista est cõis. Pau. tñ de Ca. ibi dicit ꝙ prima solutio glo.super qua fundaţ hæc limitatio est trufa,& aliter intelligit illũ text. Vide Felin. in d.ca.si cautio.in xiij. co.ver fi.fallit vltimo q tenet prędictã falentiã licet postea ĩ.in materia exceptionis non numeratę pecuniæ, ĩ v.fallentia, videatur impugnare: & cum p̃dicta fallẽtia videť tenere Ale. ĩ l. si duo patroni. ſ. Marcell⁹. post principiũ. ff. de iureiurã.Curt. in ver bo.geminato. in rep torio suo vide ad intellectũ d.l.in cõtractibus. & dictas limitatiões Soci. in l.j.ff so.ma.in pe.charta. ĩ viij.fallẽtia. & aliqd ibi in antepe. col. Itẽ dictã limitationẽ tenet etiã Are.post roma.in l.gerit.ĩ v. co. de acq.hæ.in l.ita stipulatus.§.Chrysogonus.in viij. col. Itẽ ꝙ exceptio nõ numeratæ pecuniæ posit opponi post conclusionẽ in cã,vide p bal.ď Vbal.in trac. de pac. col.iij.ad finẽ. vbi ẽt alia ĩ materia.an aũt post biẽniũ succurraţ p iudicis officiũ,vid Curt.in singula. suis ꝓpresis,nu. xxix. cũ recollectis suis super prima Codicis.

a ¶ Si ex cautione. Et circa materiã hui⁹ l. vide Ange. in l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus.de verb. obli. & q̃ no.Bar. et Imo. in l. si debitorẽ. ff. de noua.& qđ no. Bal. in l.fi.in vj.co.C.cõ. vtri.iud.& Bart.in l. post dotẽ. sol.mat.in versic. ex prædictis.

Aduerte,ꝙ Bar. allegaţ sibi cõtrari⁹ hac l.si ex cautiõe. Sed p salutando Bar. dic vt ĩ cõcordãtia. quã posui in l.p̃dia.ff.de. ac qui.possef.

b ¶ Recepisse pecuniã. An si maritus cõfessus sit dotẽ, vel mutuũ recepisse : hæres eius possit opponere exceptionẽ nõ numeratæ pecuniæ.dic, ꝙ nõ.Ita dixit glo. fin. in l.j.de fal.cau.adie. Ie.secundũ Bal. in c. j.de pa.Cõstã.in v̄.si. vasallus el.j.et fi.per Bal.in l.fi.in vlt.col. j.e. & ꝙ ipse not.ĩ l. gñaliter.in v.q. j.eo. post antiquos. Item hũc tit.elegãtissimis dictis limita, de qb⁹ vide Lud. Ro. in l.si

toris conuenti in quo duo intẽdit.ſ.pignus datũ pro pecunia,et pecuniã nõ redditam. & expone tenebit.i.naturaliter habebit effectũ ad expellendũ agentẽ. Sequitur secunda pars:& ista est clara. No. ꝙ pignoratitia † non solũ habet locũ pecunia soluta, sed etiã opposita quæcũq; exceptione peremptoria. Alia notabi.patẽt ex summario, & casus in terminis. Ad l. istã opp.dicitur hic,ꝙ agit in rẽ:sed ille,qui agit in rẽ, debet probare sed dominũ:vt l.in rẽ.ff.de rei vẽd. hic dicitur cõtrariũ,quare malè.So.Huius timore hæc lex legitur duobus modis. Primò qđ agebatur pignoratitia:& tũc expone text. q dicit in rẽ. i.pignoratitia propter rẽ:ex qua lec.not. qđ modo dixi, ꝙ si quis asserat se habere aliq̃ exceptionẽ peremptoriã, habet pignoratiã.vnde filiusf.et mulier possunt agere pignoratitia, dicendo se dedisse pignus propter pecuniã,ad cuius petitionẽ poterãt se tueri per Maced.& Velleianũ. Secundo modo legitur hic,ꝙ agaţ in rẽ. Ad contrariũ respondebat quidã,ꝙ hic nõ potest referre quæstio.dñij: quia habet cãm ab actore.hęc nõ est vera:vt habuistis not.ſ.de pig.acſ.l.nec creditores.plenè. ff.cõmo.l.ita vt si fur.Vñ alij dicunt, ꝙ hic creditor nõ referebat quæstionẽ de dñio, sed solũ de pignore. & ista põt esse bona. Ex qua no.ꝙ † actor in libello potest suo nomine facere mẽtionẽ de exceptione aduersarij,& replicatione sua:nã secũdũ hoc dic, agebat rei vendicatione dicẽs se dñm,& si creditor opponeret de re pignorata,cautio nẽ frustra emisisã,ꝙ pecunia numerata nõ fuit.& hoc totũ ponit in libello: vt in prin. huius l.dicit. Oppo.si probat pignus datũ ergo nõ potest recuperare,nisi soluat. Rñ. glo.probet pignus datũ pro pecunia , quã dicit indebitã:ꝙ numerata nõ fuit. Simile vidistis in l.nec creditores.ſ.de pign.actio.

LEX II.

MInorem. Exceptio nõ numeratæ pecuniæ potest obiici in toto,vel in parte h.d. Opp.hic innuit,ꝙ ille q̃ excipit,probet nõ numeratã pecuniã. Cõtra j.e.l.proxi.& l.asseueratio.Sol.vt in glos.& tene illam quod hoc probatur eo ipso, ꝙ non probatur contrarium.

Additio.

MInorem. Exceptio nõ numeratæ pecuniæ põt opponi etiã pro parte.Opp. hic innuit,ꝙ ille q̃ dicit non numera.pecu.debet probare.contra.j.l.proxi. Sol.Dicũt quidã,ibi negabaţ totũ.hic pars vñ ratione partis prę̃sumit totũ debitũ,nisi cõtrariũ probeť.facit ff.de prob.l.cũ de indebito.Ista nõ est vera,vt dicã in l.cũ fidẽ. aliâs fideicõmiſ.j.eo. sed posito ꝙ sit vera, qualiter probabiť ista negatiua? Dicit glo. per cõfessionẽ:itẽ per numerationes diuersis tẽporibus factas.Ista duo intellige coniunctim.Primò oportet ꝙ actor cõfiteaţ ipsum nõ numerasse pecuniã verbis:probet reus per testes,ꝙ prima vice fuit tantũ : secunda tantũ:& sic nõ ascendebat totã summã.Aduerte ad illud qđ gl.dicit p confessiones.& no.ad illud qđ dicã j.l.proxi.Alia sol.est,ꝙ hic ꝓbat nõ numeratã eo ipso ꝙ non probatur contrariũ, vt sit idẽ iuris de

parte,quod de toto.l.quæ de tota.de rei vẽdi.& ista est vera.Barto.

1 *Per instrumentum,quando probetur pecuniã fuisse numeratam.*

2 *Verba ista,non ſpe futuræ numerationis,nõ impediũt exceptionem non nu.pecu.*

3 *Si in instrumento in scriptis confecto,quis confitetur se recepisse pecuniam,quod etiam poterit apponere exceptionem non nume.pecuniæ.*

4 *Exceptioni nõ numeratæ pecuniæ an posit quis renũciare.*

5 *In obligatione contracta literis intra biennium,non est nata ciuilis obligatio:tamen præsumitur nata.& nume.6.*

7 *Fragilitas debitoris est tanta,ꝙ facit instrumentum credi tori qualiter uult.*

8 *Pactũ legis cõmissoriæ in pignoribus ab initio nõ valet : ex post facto si fiat,valet.*

9 *Verba habuit,& recepit,referuntur ad tempus celebrati contractus.*

10 *Aduocati tenent opi.glo.*

11 *Pecuniam nõ fuisse numeratam, quomodo probabitur.*

a LEX cautione. Hæc lex consueuit esse clauis totius materię. & ideo intendo vobis illã bene legere.Si contra creditorẽ agentẽ opponaţ exceptio nõ numeratæ pecuniæ : creditor debet numerationẽ probare: aliàs reus absoluitur.h.d. Opp.de l.in cõtractibus. j. e. Sol.intellige hanc l.secundũ illam , scilicet ꝙ intra biennĩũ obiiciatur exceptio. Secũdò oppo.à diuisione. † aut tu intelligis hãc l.in instrumẽto publico;& tunc numeratio videtur probata per illud:qa ei stat, donec probetur cõtrariũ:vt ſ. de prob.l.cũ precibus.& ſ.ti.j.l.antiquæ.in princi. Aut intelligis de priuato:& tũc aut instrumentũ priuatum nõ est subscriptũ à testibus, & nullã facit fidẽ:vnde nõ est opus exceptione nõ numeratæ pecuniæ,vt ſ.de proba. l.instrumẽta. Aut est subscriptũ & approbatũ: & tũc est idẽ ꝙ in publico:vt l. scripturas j. ꝙ po.in pig.hab.Quid dicemus? So.dico ꝙ hoc potest intelligi in instrumẽto publico: dicit glo.in quo cõtinetur ꝙ talis cõfessus est se recepisse pecuniã.ᵇnõ autẽ dicit ꝙ recepit:& ideo per instrumẽtũ tale nõ probatur numeratio:sed cõfessio ꝙ satis placet, & est verũ.Tu aduerteᶜ ꝙ verba instrumẽti,in quo continetur pecuniam numeratã esse,debent hoc importare de necessitate: aliàs nõ probaretur hæc,cùm probatio debeat de necessitate cõcludere:vt l. neq; naturales.ſ.de prob.& l.nõ nudis.& ibi no. j.vn de cog.l.nõ hoc.Si ergo notarius dicit. Titius fuit confessus se habuisse, & recepisse decem,quæ in veritate habuit,& recepit in præsentia mei notarij,& testium: & tũc instrumẽtum cõcludit de necessitate. Sed si dicat notarius sic:Titius fuit confessus habuisse & recepisse cẽtum,quæ habuit,& recepit:nec additur,in præsentia mei notarij, & testium:tunc hoc instrumentum de necessitate non concluderet numerationem. Nam totum illud potest esse de confessione partis.quæ dicit, confiteor me habuisse & recepisse centum, quæ habui & recepi. notarius hoc scribens scripsit in tertia persona illud,quod ipse dixit in prima persona:& sic notarius non testificatur de numeratione,sed de confessione illius.sed instrumentum diceret sic,quòd fuit confessus se habuisse & recepisse decem , & habuit & recepit in præsentia mei notarij, & testium infrà scriptorum:tunc illud instrumentum

mãdato. cũ ſe. de fideiu. Et an locũ hẽat hęc exceptio in alio cõtractu quã in mutuo Bal.& Cy.Iaco. de Are.ĩ l. si ex ꝓtio. ſ.fi cer.pet.ꝙ fic.Tu verò vide gl. hic & bal.in iij.op.in l gñaliter.& in prima op. ſ.e.& gl.& Bal.in l. j.in cõtractib⁹. ĩ prin. ſ.e.et vide j.e.ſ.j.v̄.ſ. et no.Sed an cõtra ĩstrumẽtũ guarẽtigię possit opponi exceptio nõ nu.pecu.vid Bal.in addi. Spe.ĩ ti. de exec.sen.& ꝙ no. Bar.et Bal.in l.si sub specie.ſ.de postu. & melius Bald.ĩ l.si ob cãm.C.de execu. rei iudi.& in l. in cõtractib⁹. in prĩ.j.e.& bi etiã qđ si factũ fuit ꝓceptũ ĩ cõfessũ bal. in l.pecu.j.de so. Et li bellũ in hac mã vide p Bal.in l.j.C.de cõdi.ob tur.cãm.vbi dicit duo debere narrari.ſ.pecunia ñ numerată,& cõfessionẽ facta sub spe futurę numerationis:qa solũ debet ponere verba cõtrahentiũ nõ mẽtẽ. Et addeqđ dixi secundũ Inn.in d.c.fraternitatis.vide latè p Bal.ĩ rub.C.de fide instr.ĩ v.& vj.col. Quid si notarius dicit , talis fuit cõfessus habuisse à Titio numerate, vide Bal.in l.j. C. de cõfeſ. Adde Bal. cõs. cclxxviij.li.ij.

↦P. PAV. P.

c ¶ Confessione. Imò vbi notarius refert verba partis,& ipse nõ,attestatur, nõ ꝓbat tale instrumentũ

plus quã si esset simplex scriptura. Vide Cõ.cõsi.xl.incip.cui dã filio.in j.co. ad fi. in prin.seq.Item q si notari⁹ diceret, confessus est habuisse & etiã habere,q hoc nõ probet, numeratio. vide Cre.&c.singulari xlv. incip. pone dicitur.Et ad ista vide Ias.in l. singula.in pe.& vl.charta.post alios.ff.si cer.peta.

a ¶Celebret ẽ scriptis. Et adde qđ Iud.in l. si mãdato.de fideiuss. tenet eũ Guid. cõtra Bar. vtrũ distinctio, de qua hic p glo.habeat locũ in priuata scriptura,vide gl. i l. si nõ singuli.ff. si cer. pet.& gl.& Bar.in l. si ex prẽtio.eo.tit. & hic adde Imo.in l.j.§. si quis ita.& i l.si ita stipulatus.§. Chrysogonus.de ver.obl.& Bar.hic i x.q.al's col.

b ¶Renunciari excepti oni. Adde q̃ not.p Mod. Insti. de act.§. fuerat. Sed an possit tolli p statutũ, vide per Bald. hic in fi.& no.p Bal.i l. in cõtra ctibus. in ij. & iij.q. j.e.Quid i exceptione nõ numeratæ dotis,vide Bald.in rub. C.de priuile.do.i iij. col.& glo.& do.in l. j.j.de do.cau.

✠ P. PAV. P.

b ¶Renunciari exceptiõi. Vide Alex.cõ si.xxxv.do.Frã.cõsi. Ixxxvj.in ij.col.

c ¶Sed si aliquis ageret. Et est aduertẽdũ, an notari⁹ debeat vi disse integram solutionem illã:& tũc in scriptis ponat asserti ue totã pecuniam numeratã, aliàs autẽ nõ debet scribere sim pliciter pecuniã numeratam:sed scribat partẽ asserere pecuniã numeratã,& tantũ est ſcdm Io. And. in addi.Spec.§.fi. sed si quis cõfiteꝫ se habuisse , & recepisse certa debita, ex tali causa & liberauit de bitorẽ suũ p acceptilationẽ, & Aquilianã stipulationẽ, per ista verba non probat nũeratio : ſcdm Bar.in l.j.de his q̃ in frau.cre. & in l. si ex pluribus.ff. de sol.& no. qa dicit Bal. in l. si quis.C.de instit. & substi.qđ si notarius nõ intelligit ea,q̃ po nit in instrumẽto nõ puniet aliàs de falso, dũmodo seruauerit formã.qđ no. & adde gl.in l.generaliter C.de tabu. li.x. facit etiã qđ no.Bar.in l.fi q̃sobrepserit.ff.dfal.

✠ POMATES.

d ¶Renũciari.Idem tenet Alex.in cõsi. suo xxx v.inci.visa scriptura.j.col. in j. vol.

de necessitate numerationem concludit. nec illa verba possunt referri ad partis confessionem. nam si debitor diceret, confiteor me habuisse, & recepisse: & habui & recepi, notarius debet dicere,fuit cõfessus se habuisse, & recepisse: & dixit q habuit & recepit:aliàs illud habuit,& recepit, nõ potest referri ad istud participium confessus,secundum naturam recti sermonis, & grammaticę:vt l.Plautius.ff.de aur. & arg. leg. Item potest intelligi hæc lex in instrumento priuato:tũc siue in eo dicatur q fuit confessus se habuisse,& recepisse,seu in eo dicat q habuit & recepit : potest obiici exceptio nõ numerate pecuniæ: qa totum illud est confessio partis: & non est testificatio alterius.Istud videtur hic sentire glo.& l.si non singuli.si cer.pet. & j. de dote cau. non nu.l.fi.in prin. Et per hoc dico, † si in instrumẽto contineꝫ,talis nõ spe futuræ numerationis , fuit confessus &c. q per illa verba nõ impeditur opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ : nam verba quæcũq; proferãtur ab ipso debitore tempore contractus, non habẽt eum impedire vt patet ex prædictis. Vt ergo impediretur dicta exceptio,esset necesse q appareret q fuerit alia causa,propter quã ipse fuit confessus:vt videbitis j.eo.l.generaliter.† Quero, vtrũ ad hoc vt habeat locum exceptio non numeratæ pecuniæ,sit necesse q celebretur in scriptis " instrumentum.Gl.videtur velle q sic.ŝ.si cer.pet.l. si nõ singuli.ff. eo.l.qui pecuniam.& ibi per Gul.cõtrariũ videtur velle ŝ.de testi.aut.rogati.& istam puto verã. Quocũq; ergo modo quis cõfitetur,siue in scriptis,siue sine scriptis, habet hæc exceptio locum:vt j.e.l.cum vltra. Et sic intelligatur etiam l. in cõtractibus.j. eo.Redeo ad gl.& q̃ro† vtrũ possit renunciari exceptioni nõ numeratæ pecuniæ. Gl. dicit q sic,quãtũ ad hoc qđ per oppositionem dictæ exceptionis . nõ grauabit actor in onere probãdi , sed si vult reus in se subire onus,p bãdi pecuniã non esse numeratã pot opponere exceptionẽ doli,vel in factũ sicut dicimus post biennũ:vt ŝ.de cõdi.obtur.cau.l.j.& j.eo.l.in cõtractibus. do. Nic. de Mata.dũputauit istam q.& inter cætera dicit ipse. Q̃nq; obligatio† est contracta literis:& tũc intra biennũ nõ est nata ciuilis obligatio,ſcpm opi.gl.nostrarũ, & habuistis not.in l.cũ quis.ŝ.de iur.& fac. igno.ergo nõ est nata actio,q̃ oritur ex obligatione ciuili,& naturali:vt Insti.de oblig.in princ. l.licet.§.ea obligatio.ff.de procur. Si autem actio non est nata , renunciatio ista non est modus inducendæ obligationis,vel producendæ actionis : ergo talis renunciatio nihil operatur. Idẽ si obligatio esset contracta verbis per stipulationẽ.arg.j.eo. l. cũ vltra. Sed si aliquis ageret ex obligatione cõtracta re per numerationẽ,& ad eam probandam induceret confessionẽ:tunc ista renũciatio posset aliquid operari,ſcdm gl. Ita dicit do.Nico.Hæc opi.non placet.quia licet intra biennium non sit nata ciuilis:in veritate† tñ nata q̃iumĩ, donec opponat exceptio:ideo hæc lex requirit q opponat exceptio:vt Insti.de excep.p totũ.Si enim actio nõ esset nata, exceptioni nõ esset locus : & ideo puto ſcdm qđ docto. nostri dicũt qđ

d huic exceptioni nõ possit renũciari.[d] eadẽ enim fragilitate qua inducí ad promittendũ,eadẽ fragilitate inducí ad renũciandũ.

7 Tanta† est enim fragilitas debitoris quærẽtis pecuniã , q facit instrumentũ creditori qualiter vult.ergo &c.ar.l.si mulier.ŝ. tit. j.& l.doli exceptio.§.diuersum.de noua. Ad idẽ facit j. de pac. pig.l.fi.nõ ob.j.l.proxi.qa ibi ex pòst facto videt approbare cõtractũ,& renunciare exceptioni:sed in ipso contractu nõ posset

8 vt dixi.Simile† videmus in pacto cõmissoria in pignoribus,qđ ab ipso initio nõ valet:sed valet,si fieret ex pòstfacto:vt l.Titius ff.de pig.act.& dixi plenè i l.quãuis.aliàs incipit l. Callipodius. ff.de solu. Quæro,& reuoco in dubium vtrum renunciando huic exceptioni , & iurando,sibi præiudicet? & dicam vobis j. eo.l.fi.&c.

SI ex cantione. Si opponitur exceptio nõ numeratæ pecuniæ creditor debet ꝓbare numeratã.h.d. Opp.j.eo.l.in cõtractibus. Sol.intellige hic intra biennũ.vt ibi. Secundò opp. j.eo.generaliter.Sol.Intelligas hic promissionẽ factam ex causa mutui,aliàs secus:vt in l.contraria.& j.dicemus.Tertiò oppo. à diuisione.Aut enim hic loquimur de cautione emissa per scripturam priuatã & nõ nocet:qa fidẽ nõ facit vt l. instrumenta.ŝ. de prob.Aut loquimur de publica.& ei omnino standũ est:vt ŝ.tit. j.l.antiquæ.in prin.& j.arbi.tut.l.fi.Huius timore dicit glo.q potelt loqui de scriptura,tam priuata q̃ publica. Primò examino de publica.Et dicit gl.q hic continebatur,q debitor confitebat se recepisse secus si diceret q eam recepit:tũc contrariũ probari nõ posset:& esset ꝓbata intentio aduersarij. per instrumentũ tñ notarius non debet ponere hoc instrumẽto,nisi pecunia sit præsens.ita dicit gl.quam no.Examinemus istud,ad cuius declarationem debes scire,q probatio debet de necessitate cõcludere, vt l.non nudis & l.neq; natales.ŝ.de proba. Vnde si instrumentum diceret,cõfessus fuit se habuisse centũ quæ habuit, & recepit. Istud nõ probat de necessitate:nam potest esse q omnia ista sunt verba partis confitẽtis,quæ dicit,confiteor me habuisse,& recepisse cętum quæ habui.& illa verba quæ dicta sunt per partem in prima persona,scribãtur per notarium in tertia. sed puto si diceret q̃ habuit,& recepit in præsentia mei notarij & testiũ: certè adhuc non videtur concludere de necessitate: qa illa verba in presentia mei notarij,possunt venire ad determinationem illius participij confessus:& ideo tutius est q apponatur copula:& dicat,fuit confessus se habuisse & recepisse,& verè habuit & recepit in præsentia mei notarij : tunc illa verba non possunt referri ad confessionem,præsentẽ &c.sed solùm ad dictum notarij.Sequitur in glo.nisi pecunia sit in præsentia. Istud nõ sufficit ad executionẽ notarij,q pecunia sit in presentia:qa posset dicere q pars habuit & recepit:licet in veritate tuis manibus non tetigerit.Probatur in l.singularia.ff.si cer.peta.& ibi plene dixi.

9 Item ex prædictis nota† q licet notarius dicat,habuit & recepit quæ sunt verba præteriti temporis.tamen referũtur ad tempus celebrati contractus.facit l.prædia.ff.de acqui. posi.ii. de verbo. obli.l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus.dixi in l.dotem.ff.sol.ma. Sequitur in glo.nõ obstat.l.antiquæ.& l.fi.arbi.tu. quia illa sunt specialia.Dic vt dixi in l.j.ŝ.pius vale.quod agitur. Sed iuxta hoc quærit glo.j.quid si instrumentum dicat,habuit & recepit: vtrum possit probari contrarium.Et dicit q sic.sed tunc dicerẽ instrumentũ falsum:& esset recurrendum ad ea , quæ dixi in l. in exercendis.ŝ.de fi.instru. Secundò dicit gl.q hæc lex potest intelligi in scriptura priuata:intellige tali,quæ fidem faciat:quia est scriptura ipsius conuenti confessata,vel signata testibus . Itẽ dicit glo.q scriptura priuata non refert an dicat , confessus fuit se recepisse:an dicat q recepit.semper enim poterit opponi exceptio:& creditor debet probare numeratã pecuniam.quam glos. vide,& bene nota differentiam istam. Idem no.ŝ.si cer.pe.l.si expretio.& de dote cau.non numera.l.j. Et huius ratio est:qa scriptura priuata tota pendet ex facto debitoris,qui cõfitetur sic se recepisse:& ita scribit sibi datũ fuisse.Ex quo no. q siue debitor dicat,& promittat non spe futuræ numerationis, vel quæcunq; alia verba per eum dicantur hæc exceptio non tollitur.tene mẽti.statim declarabo in quæstionibus. Opp.q reus probat suã intentionem,aliàs exceptionem.l.in exceptio.ff.de proba.Solu. hic reus ideo non probat exceptionem non nume. pecu.quia reus excipiendo nil ponit videbitis.j. eo.l.assegueratio. Quærit glo.

glo.vtrum exceptioni non numeratæ pecuniæ possit renũciari. determinat q sic:quia renunciatio prodest quantum ad hoc , q ei,qui asserit,de cætero non incumbat onus probandi numerationem,vide glo.istam no. Extra istam glo.not.quòd licet sit renunciatum exceptioni,potest actor interrogari vtrum renuerit:secus autem si biennium esset elapsum:vt j. eo.l.in contractibus.§.illo.An autem ista glo.dicat veritatem: Ricar. Malum disputauit,& determinauit q sic. In obligatione literarum , vel stipulatione facta sub spe futuræ numerationis ante biennium, non oritur ciuilis: & ideo renunciare huic exceptioni non est modus inducendæ obligationis,nec illa inutilis obligatio confirmari potest.secus esset si promissio fieret ad probationem cõtractus,seu mutui iam celebrati.Breuiter istud dictum non placet mihi:quia obligatio ciuilis,quę est in obligatione literarum, est efficax ad inducẽdam actionem.& ideo introducetur exceptio:vt hic,& j.eo.l.in contractibus.Vnde Iac.de Are.& Pet. dicunt,& melius,videre meo : q exceptioni huic renunciari non potest.Ratio:quia non est facta in fauorẽ debitoris , sed in odiũ creditoris.Nã debitor auidus pecuniæ , faceret creditori omne instrumentum quod vellet:vt tota die videtur:& eadẽ facilitate qua inducitur ad promittendũ illud,quod non est numeratum: eadem facilitate induceretur ad renunciãdum exceptioni: vt ŝ. tit.j.l.si mulier. Præterea hoc probatur ex eo q ŝ.proxi.dixi:quia si in priuata scriptura dicit debitor numerationem sibi verè factã esse,non nocet:quod plus est quã renunciare exceptioni,ergo &c. Præterea glo.hic dicit,q renunciatio etiam fit spe futuræ numerationis:ergo nõ nocet ei,nisi numeratione secuta.et istud putarem verum de iure communi:tamẽ† aduocati tenent opin.

10 glos.vnde esset durum recedere:quia minime mutãda sunt &c.

Quærit gl.vtrum post biennium possit opponi exceptio doli.In gl.sunt opiniones.& determinat q sic,si ipse reus vult probare pecuniam numeratam non esse.vide glo.Fran.!Azo tenebat opi.contra glo.videlicet q post elapsum biennium,vlterius non audiatur.Hoc probatur per l.si intra.in fi.j.eo.& l.in contractibus.in prin.ibi:vt eo elapso &c.& eadem l. §.illo.vbi dicitur q creditori non potest deferri iuramentum.& eadem l.§.super. vbi dicitur q post lapsum tẽporis nullo modo potest dici pecunia non soluta.Sed ad istas omnes leges respondetur , verum si vult onus probationis transferre in creditorẽ:secus si ipse excipiens probare vellet.hæc est veritas.Probatur j.eo.l.asseueratio.& ibi dicã statim. Sed tunc† quæro quomodo possit debitor probare nõ numeratam,cum sit merè negatiua. Respõdeo, poterit probare per confessiones,& numerationes,diuersis temporibus factas:vt no.ŝ.eo.l.ij.& ibi hoc declarauí. Nec obstat j. eo.l.in contractibus.§.illo.quia licet non posset deferri iusiurãdum super toto,annumerauit:tamẽ interrogatio poterit fieri super aliqua parte,quæ adminiculetur ad eius probationem : vt si ponit debitor,q vna tantum numeratio fuerit,& nõ plures: vel q duæ fuerũt,vel quod si qua numeratio facta fuit:fuit facta tali loco,& tẽpore.quod est no.potest etiã probari per testes , qui interfuerunt,quando actũ fuit q instrumẽtum fieret , & postea fieret numeratio:et sic facta fuit spe futuræ numerationis:potest etiam probari per aliud instrumentum:vt tota die videmus specialiter in contractibus dotis,& venditionis,vbi quis confitetur dotem,vel pretium,sibi solutum:& statim sequitur aliud instrumentum,q̃ non obstante confessione prædicta promittit solvere:& sic apparet.q factum fuit spe futuræ numerationis. Vltimò quæro an ad hoc,q ista exceptio habeat locum: requiritur quod contractus fuerit confectus in scriptis. dicam. j. eodem l. fina. Vltimò de huiusmodi renunciatione tangit Spe. in titu. de renun.& in titu. de actio.& obligatione.Barto.

a VM fidem. ¶Qui post primam promissionẽ, eam aliquo modo approbat , ab excexptione non numeratæ pecuniæ cadit.hoc intendit &c.

Additio.

1 ☞ *Soluens partem,an præsumatur debitor totius.*

2 *Debitor ex post facto,q. posśit sibi præiudicare in exceptione non numeratæ pecuniæ.*

VM fidem. Post cautionem per futuram solutionem approbatam, non habet locum hæc exceptio.h.d.Quæro,vtrum hæc lex habeat locum siue scienter,siue ignoranter iste soluerit partem:glo. ponit opiniones.Quidam q loquatur in scięte.Alij quòd loquatur etiam in ignorante.

a ¶Cũ fidẽ. Adde etiã q si gs acceptat dilationẽ, videt agnoscere debitũ. l. ad solutionem de re iudi.

✠ P. PAV. P.

a ¶Cum fidem. Vide Ro. consi.ccxxxij.

b ¶Cõtra q ꝓpriã. Et hãc auẽ. sic intellige, & limita vt singula. Dixit Bar.in l.id qđ seruo. ŝ. j.ff.de pecu. leg.et de pœna negãtis, & de eius materia no.p Bal.in c. vasallus.fi de feu.fu.cõtro.& p Bar.hic per d.Ant.in c. pe.extra, de iura. calũ. & per Bal.hic. ADDE ad hãc auẽ.q̃ voluit Pe. de ancha.cõsil.cx cij. istæ Simõ. Sed qd si tẽpore solutiõis fiendæ debitor deponit pecuniã, & petat pignꝰ:& creditor dicat se ꝑ muntasse:nec habuisse pignus,qualiter cõsulet debitor? ꝑ se & istud putarem verum. nota in ti.de exce.ŝ.vsque ad cumbas: fenent Anchie ver.sed qd si debitor n 12. Sal. n 17. Bellem. c. dicit q adhuc fub iu si cautio n 48. & dest mi dice lis est.

✠ P. PAV. P. muneꝛ alex cons 179: usl 2

b ¶Cõtra q ꝓpriã. nũ- & sic sunt anne S. idem iuris. 2 qd ista auẽ.habeat locũ, vide Bal. in l. si cum in negãte pacta alicui ius. l. 2. & cod. lib. 4. 23 ff tius libri rationũ , & sic erit pcta. & alia mi pabi nũqd habeat locũ? scripturę priuatæ de cõ- tractu tã inito aũ di- cẽtũ scriptũ. vide Pau. consil. ccxxxij. zabarella. de tabe. q. quæri. fol. 327. ✠ POMATES.

c ¶Nõ habet locũ. Vide Pau.de Cas.cõsil. ccxxxij. vbi pulchrè declarat materiam huius authenti. ¶Formandi libellũ. Et vide hic Bal. i fin. & qđ no.Bart.in l.si cũ excepi. ŝ.hæc aũt actio.ff.qđ met cã.et vidẽ no.p Bar.& ray nu.& Imo.in l. titio. ŝ. fi post de cõditione & demon.

1 ☞ *Negans scripturam propriam.si postea conuincitur,cõuenitur ad duplum.*

2 *Dispositio huius authen.non habet locum,quando scriptura fit ad probationem.*

3 *Hæc authen.quod non habeat locum , quando negatur instrumentum publicum.*

4 *Duplum,de quo in hac authenti.petitur condictione huius legis.*

5 *Libellus in remedio huius authen.*

6 *Allegare contraria in exceptionibus quando possit.*

7 *Negans se fecisse homicidium,& convictus postea si dicit se fecisse ad sui defensionem, auditur quantum ad pœnam principalis delicti ,non quantum ad pœnã negationis.*

b ONtra qui propriam. ᵇEx ista† auth. nota quod ille, qui negat scripturam suam propriam, postea conuictus conuenitur in duplum. Tamen vnum aduerte:

2 † quia hic loquitur quando quis obligatur scriptura.secus si scriptura fieret ad probationem:quia tunc ista auẽ.non habet locũ

c

3 vt patet in prin.sui.& hoc tenet glo.tua ij. Quæro,† quid si aliquis neget instrumẽtum publicum esse publicũ. Gl.dicit hic, q ista a uth.non habet locũ , & bene:quia solũ loquitur in eo, qui abnegat scripturã suam propriam,ex qua est obligatus.Quæro, qua actione conuenitur quis ad istud duplum? Dicit glo.actione ex eo contractu.puto† q agatur condictione ex hac lege, &

4 erit modus formandi libellum[d] hic agẽ† contra te dicens q tu es

5 mihi in tuis literis obligatus ad tantam quãtitatem , vt patet ex scriptura tua manu facta.quare peto te cõdemnari ad dicta.et si dictã scripturã tuã esse negaueris,peto te cõdemnari in duplũ: vt vidistis in simi.in l.nõ ab re.j.vnde vi.& videbitis.j.loca. l.cõductores.Vlti.scias,q Dy.in c.nullus pluribus.de re.iu.in vl.al.

6 leg.† istã auẽ.q nõ admittit quis allegans cõtraria in exceptio.p hãc auẽ.Ego semp dixi cõtrariũ, & adhuc dico.& ista auẽ. nihil

a ¶Defensionē. Adde Bal. C. de app. Liubemus. Adde Bart. in l. quicquid. de iureiur. & p̄ ista parte facit text. in l. ij. in ꝓ fi. falsi. & ibi hoc no. doc. ff. si ex noxa. cau. aga. licet Dy. videaē cōtrariū tenere in regula, nullꝰ pluribus. lib. lib. vj. & in l. electio. §. neq; de noxa.

b ¶Si intra tempꝰ. Vide hāc l. alleg. p̄ pau. de Cast. cōs. xvij. qđ inci. in xp̄i nōie amē. in causa quę venitur in vj. col. &c.
↦P. PAV. P.

b ¶Si intra tēpus. An istud p̄cedat in alijs præscriptionibus q̄ tempus defuncti noceat hęredi, vid̄ pau. de cast. cons. xvij. in iij. col.

c ¶Tam mandatori. l. Titius. & ibi Bar. & Bar. l. si fideiussor.

facit p̄ eo: imò facit cōtra eū. Nā vides hic, q̄ aliqs primò negauit scripturā, l. esse suā: postea cōuictus cōfitetur eā esse suam: sed dicit soluisse, certè nō auditur quantum ad euitādum pœnam negationis: sed bene auditur vt illa solutio facta proficiat in eo qđ soluit. Et per hoc dico, q̄ ille, qui negauit se fecisse homicidiū, vel percussisse aliquē postea conuictus, dicit se fecisse ad sui defensionem.[a] Certè quantum ad pœnam negationis, si per negationem imponeretur aliqua pœna, nō audiret postea hoc alleg. sed quantū ad pœnā principalis delicti, bñ audit. Ad hoc bene plenè ff. de excep. l. nemo. facit ad p̄dicta ff. de ꝓba. l. cū de indeb.

7 Duersus. Exceptio nō nu-
meratæ pecunię non habet locum in confessione quā qs nō facit ipe futurę numerationis: sed ex cā de præterito. h. d. Idē dicit l. frustra. q̄ sequitur post istā. Additio.

Duersus. Exceptio non nu-
meratę pecunię habet locum, quādo promissio fit ipe futuræ numerationis. aliās secus. h. d. & legit̄ hæc lex tribus modis principaliter. Primò, quando debitum ex alia causa, puta emptionis, vel simili promittitur ex causa mutui. Secundò quando debitū ex causa emptionis, vel simili, p̄mittitur ex alia causa: vel locationis, vel simili, ita quòd non mutui. Tertio modo, quādo debitum ex vna causa non mutui, ex eadem causa promittitur. q̄ vtrique lecturæ conuenit præcedens summariū. Pone ergo in terminis casum, secundū primā lecturam quę est magis nota. & magis congruit literæ. Et iecundū istā not. q̄ sicut quando opponitur exceptio non numeratæ pecuniæ. debet creditor probare numeratam: si cautio fuit apposita ipe futuræ numerationis. ita quando fuit facta ipe præteriti debiti, debet probare debitū præcessisse. Oppo. §. si cer. pet. l. si non singuli. & l. si ex pretio Glo. soluit mirabiliter. dic vt in ea. Secunda & tertia lectu. sunt claræ. tamen ista iecunda lectura non videtur vera: quia tunc talis confessio statim præiudicat nec requiritur an præcessit iusta causa debiti. d. l. generaliter. Potes dicere, q̄ hæc cautio continet factum nudum. & ideo habet vim constitutionis: in quo quæritur. an iusta causa præcesserit debiti. Si verò diceres, q̄ continet stipulationem: tunc statim præiudicat. & quod hic dicit, si quid intellige, nisi probetur cōtrarium: statim videtur probatum per ipsum instrumentum: vt l. generaliter. &c.

Additio.

Ruſtra. Pecunia non numerata debet habere cautionem, condictionem, & exceptionem. Quæro, an isto casu quando competit ad idē actio, & exceptio, possint peti testes examinari ad æternam rei memoriam. Dixi tibi in authent. si quis ab aliquo. §. de testibus.

l quaſi. Ab eo, qui nō numerauit potest condici libe-
ratio: & ei opponitur exceptio. hoc dicit.

1 *Protestatio defuncti quando transeat ad hæredem remittitur.*

b l intra tempus. [b] Tempus quod quis habet ad opponendum exceptio
nem, transmittit ad hæredē: & oppositio facta per defunctum prodest hæredi. h. d. Oppo. fortiter, q̄ protestatio defuncti ad hæredem non transeat: vt l. non solum. §. ff. de no. opē. nun. Sol. dic vt ibi &c.

Additio.

l intra. Ad hæredes transit hæc exceptio cū tem-
pore, quod supererat defuncto. Item hæc exceptio proposita perpetuatur. Item elapso tempore ad hæredes nihil trāsit. h. d. & sic habet partes tres Gl. quærit primò qualiter debet fieri ista querela. Dic vt j. eod. auf. hanc aūt. Secūdò quærit quando tempus istud contra hæredes currat. Dic q̄ statim non expectato tempore maioris ætatis quia cœpit contra defunctum: plenè de hoc in l. Aemilius. ff. de mino. & ff. si aduer. ven. pig. l. ij. Moueo vnū dubium: videtur q̄ effectus protestationis, iam perfectus. & consummatus, non transit ad hæredes. l. nō solū. §. fi. de ope. no. nun. Hic dicitur contrarium. quare malè. Sol. Quantū ad propositum talis effectus protestationis, bene transit ad hæredes, vt hic: nā proposita quę rela, exceptio est perpetua, vt hic. Sed quantum ad futura, tunc secus, vt lege contraria. quod tamen dic vt aliàs plenè dixi in d. l. non solùm. §. fi.

Vm vltra. Qui obligaē verbis spe futuræ nume-
rationis, habet hāc exceptionem. h. d.

Additio.

Vm vltra. Si vltra quā sit numeratum est pro-
missum, habet locum exceptio non numeratæ pecuniæ, vel in factum. h. d. Opp. quòd reus possit obligari, vltra q̄ perueniat ad eum: vt l. si non singuli. §. si cer. peta. & l. si vt certo. §. si duobus. ff. cōmoda. Intellige q̄ peruenit verè vel fictæ. Dicam in d. l. si non singuli.

Quæro quare hic dicit exceptionem in factum. Glo. variat, finaliter videtur dicere q̄ idem sit in factum & non numeratæ pecuniæ secundū quoidam. Vel dic, quòd quando sine stipulatione habet locum exceptio nō numeratæ pecuniæ quando interuenit stipulatio, habet locū exceptio in factū, & ista est vera. Quod sic declara: quādo non interuenit stipulatio, agitur ex numeratione interueniente. Recte ergo possum excipere pecuniā non esse numeratam. quādo stipulatio interuenit, agitur ex stipulatione. vnde medium, per quod in exceptione concluditur, non est: quia pecu. nō est nume. quia ex stipulatione posset deberi nulla numeratione interueniēte. Sed mediū, quo concluditur, est q̄ sic fuit actū: ga promittebā ipe futuræ numerationis. Vnde excipitur in factum: hoc est quia factū ita se habuit. Hæc subtilitas periculosa est tamen doctores tenent eam.

Sſeueratio. Hic est pulcher text. Ei, qui excipit, incumbit onus probandi, quando excipiendo aliquid ponit: aliàs secus hoc dicit.

Stranſactionis. Quando non fit p̄missio spe
futuræ numerationis, habet locum hæc exceptio hoc dicit.

Am mandatori. Hæc exceptio transit ad
obligatos accessoriè. h. d. Quæro quid si fideiussor ante op. exceptionem nō nu. pecu. & postea creditor numerauit. Ista fuit quæstio sabatina. dicet gl. hic non dicat. Gul. ponit eam in l. Titius [c]. ff. de procura. & l. si fideiuss. de fideiusso. dic vt ibi &c.

Additio.

1 ☞ *Fideiussor an poterit opponere post biennium exceptionem nō numeratæ pecuniæ.*
2 *Numeratio postea facta per creditorem, an tollat exceptionem fideiussori.*
3 *Si fideiussor protestatus fuit creditori, ne pecuniā numeraret, q̄ posset tamē numerare.*

Am mandatori. Hæc exceptio transit ad fi-
deiussorem, & mandatorē. h. d. Opp. de l. ex persona. ff. de fideiuss. Intelligo hic de exceptionibus, rei cohærentibus, sicut est ista: vt l. oēs exceptiones. ff. de excep. Quæro, †vtrū post biennium posset oppone re fideiussor. Glo. dicit q̄ non, & bene: & probatur hoc in text. ibi dum dicit, exemplo rei principalis. Quærit gl. † nunquid numeratio postea facta, tollat fideiussori exceptionem. Videtur q̄ non: vt l. fi. ff. de pac. Contrarium dicitur in glo. quia fingitur hanc exceptionē non cōpetijsse. hoc videtur falsum: quia à die numerationis incipit obligatio, ne retro fingeretur exceptio: vt ff. quí po. in pig. ha. l. j. Sustinendo glos. dicas q̄ verum est quòd quo ad extraneorum præiudicium non fingitur retro: sed quo ad ipsos contrahētes sic: vel verius vt cesset dicta oppositio, dic q̄ numeratio postea secuta videtur facta de volūtate fideiussoris, non ergo mirum si sua tollitur exceptio: vt d. l. fi. Videl enim voluisse ab initio, q̄ numeratio sequeretur. Sed nunc quæro, quid † si fideiussor mutauit voluntatem, & prohibuit ne mutuaretur, vel exceptionem opposuit: an tunc fideiussori nō noceat: quia licuit ei mutare voluntatem, sicut reuocare mandatum? Glos. dicit contrarium, & bene, non tamen bene declarat. Ideo dic, q̄ mutare volūtatem licet, an tequā quis alteri sit obligatus, alias non: vt l. si quis prohibuerit. aliās incipit, Papinianus. ff. de publ. Sed creditor est quodā modo debitori obligatus ad numerandum. ergo &c. Dices tu, hoc esse casum. l. j. ff. si cer. peta. & l. j. ff. quí po. in pig. hab. Sol. Non intelligas obligatū adeò, quòd posſit

posſit cogi in iudicio: sed taliter est obligatus, q̄ esset sibi verecūdia non numerare: quæ causa est sufficiens, vt possit illi denunciationi non parere: vt ff. manda. l. Quintus. & l. pecuniæ. ff. de alimen. & ciba. leg. Sic debēt intelligi not. per glo. in l. Titius. ff. de procu. & de fideiusso. l. fideiussor. Bart.

Eneraliter. [a] Promissio facta ex certa cā de
præterito, & in scriptis, est valida: nisi contrarium per aliam scripturā probetur. hoc dicit. In hac l. debemus tractare tria principaliter. Primò de obligatione literarum, vnde oriatur, qua actione agatur, & qualiter tollatur, & quo iure fuerit inducta. Secundò habemus videre de confessione, quam quis facit in testamento. Tertiò de confessione, quam quis facit inter viuos. Doct. omnia ista tractant hic, & repilogant quædam, quæ fuerunt dicta in l. si ex cautione. §. e. & ego iam dixi ibi. No. tamen ex hac l. duo principaliter. Primò, ex isto tex. qui dicit ea, quæ causam specialiter edixerit. Glo. exponit ex vēditione, locatione, vel maleficio. Et puto debere intelligi ex vēditione vel locatione eius rei, vel ex quo maleficio: aliās non esset exprimere causam specialiter. Itē illud quod hic dicitur, q̄ debet probari contrariū, per aliam scripturam debes sic intelligere. [b] Aut ille contra quē scriptura profertur, eam negat, & eam dicit esse falsam: & tunc potest probare contrarium testibus, & quocunq; modo vult: vt l. vbi. j. de fal. & §. de fide instru. l. in exercendis. Aut illam scripturam confitetur factam esse de contrahentium voluntate: sed dicit in veritate aliter negotium esse gestum: tunc aut ille vult probare contra solennitatem præsumptam in instrumento: & potest probare per testes: vt l. iurisgentium. §. quod ferè. ff. de pact. Aut vult probare contra illud quod expresse continetur in instrumento & tunc aut est instrumentum celebratum in scriptis, & non potest probare cōtrarium: nisi per aliam scripturam, vt hic. Aut est contractus sine scriptis sed scriptura est facta ad probationem: & tunc potest probari contrarium quocunq; modo: vt §. plus valere quod agitur. l. ij. & iij. Vltimò nota hunc finem, q̄ quis non potest venire contra illud, quod confessus est. Et per hoc dicimus, q̄ si testis est aliquid testificatus, & postea extra iudicium confitetur se dixisse falsum: quòd per hoc dictum eius nō vitiatur, nisi aliter de falsitate constet: vt extra, de testi. ca. sicut. Cætera dic vt in glo. hic per docto.

1 ☞ *Confessio extraiudicialis an requirat expressionem causæ.*
2 *Expressio causæ generalis, an sufficiat in confessione extraiudiciali.*
3 *Quælibet causa in confessione extraiudiciali, an sufficiat.*
4 *Promissio facta de non arctando quem criminaliter, an valeat. remissiuè.*
5 *Confessio extraiudicialis quando requirat partis præsentiam.*
6 *Confessio testatoris facta in testamento, non probat debitum subesse uel fuisse. & numero 13.*
7 *Confessio etiam ad liberandum requirit partis præsentiam.*
8 *Confessio extraiudicialis facta parte præsente, & cum causa, quando inducat probationem, liberationem, uel obligationem.*
9 *Contra confessionem in instrumento, uel extra instrumentum factam, quādo quis possit uenire: & quæ probatio requiratur.*
10 *Contractus dicitur in scriptis celebratus, quando agitur inter partes, quòd aliter non ualeat, nisi fiat scriptura*
11 *Contra instrumenta, & contenta in eis, quæ hodie fiunt, potest contrarium probari, etiā per testes.*
12 *Cautela, ut contra instrumētum non posit probari, etiam de fictione nisi per scripturā.*
14 *Confessio facta per testatorem in eius testamento reuocatur.*
15 *Causa an requiratur in stipulatione.*
16 *Testis si confiteatur extra iudicium se falsum testificasse, an dicta confessio præiudicet.*

Eneraliter. Contra confessionem propriam
in scriptis factā ex causa de præterito, non potest aliquis venire, nisi per aliam scripturā probetur contrarium. h. d. Hęc lex diuiditur in tres partes. Primò enim ponit dictum. Secūdò exceptiones. Tertiò exceptionem dicti. Secunda ibi: nisi. Tertia ibi: nimis. Notabilia patent ex summario. No. tex. in fi. & dísce eum menti. Oppo. §. eo. l. si ex cautione. & j. eo. l. proxi. Sol. Hic loquitur in aliis causis, præterquā in causa mutui, & dotis, in quibus potest opponi exceptio non numeratæ pecuniæ. quod examinaui in contrarijs. Oppo. ad secundam partem de l. in exercendis. §. de fide instru. Sol. fallit hic quando quis vult venire contra confessionem suam propriam quod intellige, vt statim dicam. & quia hæc lex tractat de confessione. sciendū est, quod confessio alicuius quandoque emittitur in iudicio: & de hoc in l. j. j. de confes. & hæc non est materia nostra. Quādoque emittitur extra iudicium: & tunc vel in actibus inter viuos, vel in vltima voluntate: & de istis tractat hęc glo. quam examinemus. Circa primum quæro, quid debeat continere confessio, vt præiudicet. Et circa hoc dubitatur primò de causa. s. an cōfessio † extraiudicialis requirat causæ expressionem. quod tangit glo. in l. j. j. de confessis. Veritas est ista, aut concessio tendit ad liberandum, & non requirit causam: vt l. tale pactum. ff. de pact. Quandoque confessio tendit ad obligandum obligatione personali: & tunc requirit causam aliās nō obligat: vt l. cùm de indebito. in fine. ff. de probatio. Quandoq; tendit ad parandum præiudicium super iure reali: tunc quia ius reale est vniforme, nō requiritur causæ expressio: vt l. & an eādem. §. exceptiones. ff. de excep. rei iud. Hoc tenent doc. hic, & in l. cum falsa. §. de iur. & fac. ignorā. Sed cùm cōfessio requirat causam, an sufficiat expримere aliquam causam generaliter: vt puta ex causa emptionis talis libri, vel talis equi specialiter: videtur tex. hic dicere quod sic: ibi specialiter promissor edixerit. Et pro hoc quod dicunt docto. §. etiam per procuratorem causam in integ. restit. agi posse l. j. & l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acquære. In contrarium dicitur, q̄ sicut dicunt Logici, q̄ est genus, species, & individuū, vt no. in l. ij. in prin. si cert. petat. & in l. cum post. §. gener. de iure doti. Ita aduerbialiter quędam possunt exprimi generaliter, quędam specialiter, quędam singulariter & individuè: vnde si dicerē me debere ex causa debiti, istud esset generaliter: si ex cā emptionis talis libri, istud esset specialiter, seu singulariter, & individuè. Istud videt probari. §. quod cū eo. l. fi. Pro hoc facit l. filiusfami. ff. de donatio. circa finem. vbi requiritur speciale mandatum, seu specialis confessio, vt possit filius causa mortis donare: non tamē requiritur quod singulariter nominetur donatio fienda: & illud fortè verum est: vt declarauí latiùs in d. l. fi. Quæro †vtrum sufficit exprimi quālibet causam. Glo. dicit q̄ sic ex contractu ex maleficio, vel quasi: vt hic in ij. & iij. gl. & sic innuit q̄ §. dixi, q̄ species obligationis exprimatur, licet nō singulariter. Aduerte tamē quia illud q̄ gl. dicit, ex maleficio, i. ex obligatione quia pars teneē ciuiliter ex maleficio parti. Si verò † aliquis promitteret, nec criminaliter accusareē, vel in accusatione instituta insisteret: tūc an valeat habes tex. & gl. in l. accusationis. §. q̄ me. cā. Quæro, vtrū cōfessio † extraiudicialis requirat partis præsentiā. quicquid dicāt doc. ista est veritas. Quā doq; cōfessio emanat super eo, q̄ dependet ex mera volūtate cōfitētis, vt ratihabitio, & hæreditatis aditio: tūc nō requirit partis præsentia: vt j. de iure delibe. l. potuit. & no. in l. Poponius scribit ff. de neg. gest. Quādoq; emanat super eo, q̄ nō depēdet ex mera volūtate cōfitētis: tūc aut fit ad obligādum, aut liberandū. si ad obligandū: quicquid dicat Pe. dico q̄ requirit partis præsentiā, vel organū mediū, s. nunciū vel epistolā: aliās nihil operaē: vt l. Publia. in fi. ff. depositi. & l. certū. §. si quis absente. ff. de cōfes. de interro. act. l. fi. & probatur per iura quę dicūt † q̄ cōfessio testatoris facta in vlti. volūtate, nō probat debitū fuisse seu subesse vt l. Lucius. §. quísquis. el ij. ff. de le. ij. & l. cū quis. §. codicil. ff. de le. iij. & l. Aurelio. §. fi. ff. de li. leg. Si verò fit ad liberandum † & tūc quędā gl. est in l. nō solū. §. si liberationis. de li. leg. quæ videt dicere, q̄ nō requirit partis præsentia, quo ad inducendā doli ex-

a ¶Generaliter. No. in hac l. qđ Bart. videt sentire, q̄ si scriptura sit de substātia, non pōt. p̄bari simulatio p̄ testes. & ita tenet gl. hic in versi. quęcūq; sed gl. fecūdū aliqđs, l. illicitas §. veritas. de offi. p̄si. tenet contra. gl. sed hui⁹i. gl. re probat Ia. Bu. et bal. & l. j. C. pl⁹ va. q̄ ag. & est opi. egor. Sed p̄ opi. Bar. facit text. iste nō cauillādo eū. & gl. in d. §. veritas. videt sinuere, qñ p̄ testes probaē falsitas ñ notarij, vel error. Et istā ptē meliorē putat d. Io. de Imo. in c. cū Ioan. de fi. instru. licet opi. Bu. sit eqor et tāgit i c. ad nostrā. d. ēp. & vē. & c. cū cō tigat de iureiu. i charta xliij. qñ stipulatio pōt. probari p̄ testes.

Bu: sed cum. not. al' meo ap probari. s'm Sali. m. s. mea. mpp. ff. C. de rei vxo. ad An. Bar. Et add Cep. & mpr. opposito. vsticum. nulla in tract. de simul. cōtra. spec. mēt. de confes. 8. tractatum. col. viij. nine videndum in §.

b ¶Generaliter. Sic intelligere p̄ Imo. in c. cū cōtingat in xlvj. char. de iureiu. & dicto. in l. scīēdū. de vb. obl. Et add etiā q̄ habenē p̄ gl. & Bart. l. qcūq; j. de apo. pub. & qualiē hęc lex intelligi debeat, adde tex. i l. testiū. §. de testib. vid̄ Bal. ibi q̄ tenet cōtra bar. hoc est etiā in ꝓposito. vide no. p Cy. i l. error. C. de test. & Ang. i l. q̄ties. in prin. ff. de vē. issi. et q̄ no. Bar. in l. cū ꝓponebaē. de leg. ij. & Bald. hic.

c ¶Testificatus. Adde qđ i parte cōfitēte se habuisse sentētiā falsam, & qđ in iudice, & arbitro, vide not. in aue. sed iā necesse. de do. añ nupt. Et de hoc dicto Bar. vid̄ q̄ notāt gl. & doc. in c. cū cām. de testi. & oī no qcqd no. Bar. in l. qcqd astrīgēdæ. ff. de verb. obli. circa fi. & in l. inter stipulātē. §. facram. in fi. de verb. obli. & latè Bar. in l. eos. §. fi. de fal. & in l. si qs in graui. in pri. ff. ad Syllani. & Bal. hic in vlt. col.

✠P. PAV. P.
a ¶Fictitium. In cõtra riũ in hoc q̃stiõ si cõ tractus sit in scriptis celebratus, posset p̃bari simulatio per te stes, vide Com. cõsi. clv. in iij. vol. in pri.
✠P. PAV. P. 8
b ¶Instrumẽta. Cõtra hoc vr̃ velle Com. cõsi. clx. inci. Ioã. & Gerardus. in prin. Itẽ generaliʳ istud intelligaẽ qđ dicit Bart. q̃ non dicit̃ contractus inscriptis, nisi hoc agaẽ, vide do. Frã. cõsi. clx. in iiij. col. Ro. cõ. clxxiij. ad fi. vbi singulariter dicit q̃ qñ in scriptis cõtractus est celebratus, nõ creditʳ instrumẽto parte requirente, nisi, p̃tocollũ exhibeaẽ, vide etiã Bart. & alios in l. cõtractus. ff. de fide instru. & in l. testiũ. C. de testib.
✠P. PAV. P.
c ¶Probari. vidẽ Ang. consi. cliij. incip. dña Catherina col. v. 9
d ¶Nil operet. Adde quæ consuluit Bald. consi. xxv. v. lib.
e ¶Intra biennĩũ. Sed adde casum in quo post biẽniũ excludiʳ: vt dixi post Bart. in l. p diuersas. & l. ab Anastasi. mandati.
✠P. PAV. P.
e ¶Intra biennĩũ. An de iure canonico excludaʳ biennio, vide Ang. cõsi. clxix. inci. dña Angela. & qđ habes ff. in prin. huius tit. ĩ apostil. magna.

ceptionẽ. Ego semper contrarium tenui: & glo. idem in l. idem in duobus. ff. de pactis. vt l. Pomponius scribit. ff. de negotijs gestis. ibi in glossa magna. Facit l. & hæredi. §. nos autẽ. ff. de pac. & ibi videtur text. examinaui plenè in d. §. si liberatiõis. Quęro, pone † q̃ ista confessio sit solennizata cum causa, & partis præsentia, vt requirit, quid inducet hæc confessio? Respon. Confessio quãdo habet connexũ aliquẽ actũ, qui habet inducere obligationẽ: vt puta stipulatio, vel pactũ de constituta: tunc nõ esset dubiũ q̃ oritur obligatio in hac lege, nõ ex confessione, sed ex alio adiuncto: vt l. j. de consti. pe. Vide Cyn. in l. si ex pretio. §. si cer. pet. Quandoq̃ hoc non habet annexũ, sed est confessio simplex: tũc si quidẽ sit ad deliberãdũ, habet vim pacti: vt l. tale pactũ in prin. ff. de pac. & sic obligat quẽ naturaliter non petere: & inducit exceptionẽ pacti: vt l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. Si verò non continet liberationẽ: tunc non inducit liberationẽ, sed solã probationẽ: vt l. Publia. in fi. ff. depositi. & hoc est vtile scire, propter formationẽ libellorũ. Quęro, circa † istã cõfessionem: si quis vult venire contra, qualiter poterit, & quæ probatio requiratur? Respon. quãdoq̃ quis vult venire cõtra confessionẽ ex causa erroris: & tũc loquitur titulus de iur. & facti igno. maximè l. error. & l. cũ falsa. §. de iur. & facti ign. de cõfes. l. non fatetur. Quandoq̃ quis venit ex alia causa: & tũc aut contractus, seu cautio, in qua emanauit cõfessio fuit in scriptis: & tũc qui negat illã cautionẽ sua volũtate factam, admittitur ad probandũ contrariũ per cõem modum probãdi: vt l. optimam. de cõtrahen. & cõmit. stipu. & de fal.

Vbi autẽ cõfitetur eã factam sua volũtate: tunc si quidem vult venire cõtra tenorem instrumẽti, nõ admittitur ad probãdũ, nisi per scripturã: vt hic, & l. cũ de indebito. de probatio. in fi. & si vellet probare instru-
a mentũ fictitium.ª Si verò non venit contra instrumentum, seu cõtra tenorẽ instrumẽti, sed cõtra solẽnitatem: & tũc admittitur probatio etiã per testes: vt l. iuris gentiũ. §. quod ferè. ff. de pac. & ibi no. per gl. Sed si vellet probare cõtra tenorẽ, vel solennitatẽ, vel vellet solutionẽ probare: tũc admittitur qs ad probandũ, secũdũ modũ traditũ in l. testiũ ff. de test. Si verò confessio emanaʳ sine scriptis: tũc admittiʳ qs ad p̃bãdum cõtrariũ, p̃ omnẽ modũ probãdi: vt ff. plus valere qđ agitur. p̃ totũ. & in l. in exer-
10 cendis. de fi. instr. Intellige † autẽ in scriptis celebrari cõtractũ, qñ cõtrahentes agũt, vt nõ aliter valeat, nisi inde fiat scriptura.
11 Vnde † cõtra instrumẽta,ª quæ hodie fiũt circa cõtinentia cõtra
b ctum, poterit fieri probatio etiã per testes: qa non sunt celebrati cõtractus in scriptis: tñ sunt redacti. Hoc probat ff. de fide instr. l. cõtractus. & de p̃batio. l. cũ res. ff. de pig. l. cõtrahitur. Et ideo,
12 est cautela, † q̃ quãdo qs dubitat, ne per testes, p̃bariª fictio cõ-
c tractus, dicat cõtrahens corã testibus, q̃ testes interfuerũt prẽce dentibus, q̃ contractus celebretur in scriptis, ne possit probari de fictione cõtrariũ, nisi p̃ scripturã: vt hac l. & l. cũ de indebito. in fi. ff. de p̃ba. Venio ad secũdũ, scil. ad cõfessionẽ in vltima volũtate factã. Gl. hic in fine tractat qđ operet̃ illa cõfessio, relpectu hæredis, vtrũ inducat legatũ, vel fideicõmissum. idẽ tractat in l. j. & ij. de fal. cau. adiec. leg. hoc omitto. De duobus tñ quæro. Primò an inducat probationem, etiam contra ipsum testatorẽ. Secundò an possit reuocari per testatorẽ. Ad primũ quicquid
13 dicat Pet. dico † q̃ nõ inducit probationẽ, nisi sit iuratũ. Tex. est in l. cũ quis. §. codicillis. ff. de lega. iij. ff. de proba. aut. qđ obtinet. Quod p̃bat: qa si induceret p̃bationẽ, nunquã induceret fideicõmissum. qđ est falsum: vt d. l. Lucius. §. quisquis. ff. de leg. ij. & l. si creditori. ff. de leg. j. & l. Aurelius. §. eũ. de libe. lega. Et ex hoc
14 solui̇ secunda quæstio: qa † per testatorẽ põt reuocari, cũ non inducat probationẽ, nec obligationẽ. ergo &c. vt l. j. §. de sacro sanc. eccl. cum si. Et hoc tenet Iac. de Bel. in aut. de iureiuran. à
15 mo. præsti. in prin. licet Pet. hic dicat cõtrariũ, & malè. † Vltimò quæro, an in stipulatione requiratur causa. Gl. tangit hic, & plenius in l. j. §. circa. de doli excep. & l. hactenus. ff. de cõsti. pecu. & in qualibet earũ dixi. Insuper hic text. facit ad quæstionẽ:
16 si † testis aliqua testificatus sit, & postea extra iudicium cõfessus
d est se falsum dixisse: q̃ talis confessio contra primũ dictũ suum nil operet:ª vt in fi. huius legis. De hoc extra de testi. c. sicut. &c.

IN contractibus. Exceptio non nume. pe
e cuniæ potest obijci intra biennium ª ab eo, qui confitetur sibi numeratam pecuniam, exceptis quibusdã casibus hic expressis. Ab eo verò, qui cõfitetur sibi solutum, potest obijci intra xxx. dies. hoc dicit vsq̃ ad §. illo. Additio noua.

1 ☞ *An obligetur literis per scripturam quæ sola confessionem continet.*
2 *Ex obligatione literarum quæ actio oriatur.*
3 *Exceptio non numeratæ pecuniæ an habeat locum quando quis confessus est se recepisse, & scriptura non sit facta.*
4 *Fiscus, quando eius procurator fuit confessus recepisse, an habeat exceptionem non numeratæ pecuniæ vel quando agat contra debitorem.*
5 *Exceptio non numeratæ pecuniæ datur in mutuo, propter frequentiam contractus. Contractus mutui quòd sit frequens.*
6 *Debitor qui quærit pecuniam, de facili fatetur omne instrumentum quod creditor vult.*
7 *Exceptio non nu. pecu. quare sit q̃, non habeat locum in mutuo.*
8 *Exactor pecuniæ publicæ cõfitens se recepisse, q̃ nõ hẽat exceptionẽ nõ numeratæ pec.*
9 *Confitenti sibi solutum post dotalia instrumenta, nõ datur exceptio nõ numeratæ pecu.*
10 *Confessio geminata facta per debitorem se habuisse centum mutuo, probat numerationem, & tollit exceptionem non numeratæ pecuniæ.*
11 *Debitor an creditor qui replicat de non numerata pecunia, sit qui probare debet.*
12 *Positioni factæ per debitorem creditori quòd non numerauit, quòd creditor teneatur respondere, si non habet iustam causam recusandi.*
13 *Positioni negatiuæ, quando sit respondendum.*
14 *Protestatio satis ẽ q̃ fiat corã iudice, qñ nõ põt fieri præsenti & p̃ iudicẽ ei notificetur.*
15 *Paria sunt, quem non esse præsentem, vel esse, sed cum difficultate posse adiri.*

IN contractibus. Exceptio non nu. pecuniæ potest opponi intra biennium, vbi quis asserit sibi datum, vel numeratũ, exceptis quibusdãcasibus. Vbi verò quis asserit sibi solutum, põt opponi intra xxx. dies. h. d. vsq̃ ad §. illo. diuide in tres partes. Primò ponit, quando hæc exceptio potest opponi intra biennium. Secundò, quando nullo modo. Tertiò, qñ intra xxx. dies. Secunda ibi: sed quoniã. Tertia ibi: semper. Opp. dicitur hic, pecuniæ, vel aliæ res. & sic innuit q̃ hęc exceptio locum habeat in alijs contractibus q̃ mutuo. cõtra s. l. proxi. Solu. expone hic, aliæ res. s. quæ pondere, numero, vel mensura consistunt: ne contradicat l. præcedẽs secundũ glo. Opp. s. e. l. aduersus. & l. frustra. Sol. Intellige, qñ cõfessio fuit facta ipe futurę numerationis: aliàs secus, secundũ gl. Opp. adhuc de l. si non singuli. s. si cer. pe. l. si sub specie. s. de postu. Ad l. si non singuli. dicas q̃ ibi fuit facta confessio ipe futuræ numerationis: si obijciatur exceptio non numeratæ pecuniæ debet probare creditor iustã causam debiti præcessisse: & sic apparet non ipe futuræ numerationis contractũ esse: vt l. aduerius. s. eo. in fi. & ibi no. secundũ primã lecturã. Sed si biennĩũ esset elapsum: istã iustam causam præcessisse: creditor nõ haberet necesse probare. Ita loquitur l. si sub specie. s. de postulando. Venio ad secũdã glo. dicit hic data esse cõscribunt̃. cõtra ergo instrumentũ probat numerationẽ: & sic creditor non habet necesse probare. Sol. Dicit gl. intelige hoc scriptũ in instrumento priuato: secus si in instrumento publico. qđ no. idẽ no. s. e. l. iij. & ibi dixi rationẽ. & in l. si ex pretio. s. si cer. pe. l. j. de dote cau. Item opp. obligatio non contrahitur per verba præteriti tẽporis: vt l. v. §. stipu. ff. de verbo. obli. sed hic dicit, numeratæ, vel datæ esse conscribuntur. Sol. sub audit glossa, & sic me soluturũ promitto. vide gl. & no. Alij dicunt, q̃ hic contrahitur per verba præsentis temporis. Doc. te
1 nent communiter opi. Ioan. ex qua nota † q̃ per scripturam, quę solam confessionem continet, quis non obligatur, literis, sed solum inducitur probatio: vt l. Publia. in fi. ff. depositi. Sed si continet promissionem de dando, vel faciendo, licet per pactũ nudum: tamẽ scriptura tunc dicitur obligare: & vestit illud pactũ, sicut vestitur solennitate verborum per stipulationem. Ita loquitur Insti. de liter. obliga. sed ipsa forma vnà cũ consensu, qui in literis continetur: vt l. nõ figura. ff. de actio. & obli. Quæro, dicitur

dicitur hic, elapso biẽnio nullo modo auditur. quid si reus vult assumere in se onus probãdi? In hoc sunt opiniones hic, & in l. ij. §. e. & ibi dixi. & casus est j. eo. l. asseueratio. Quæro, quid si renunciauit huic exceptioni. dic vt in d. l. si ex cautione. Quæ-
2 ro, † quæ actio oritur ex ista obligatione literarũ. Quidã dicunt, condictio ex hac lege. & Insti. de lite. obli. Tu dic, quando certũ venit in obligatione, oritur certi cõdictio ex literarũ obligatione: & sic certi condictio ex stipulatione. aliàs erat quędam actio quæ vocabat actio ex literarũ obligatiõe, sicut dicimus de actione ex stipulatu. & hãc doctrinã dedi anno pfectissimè ĩ l. j. ff. de
3 cõdi. ex lege. † Quæro, qd si aliàs cõfessus est corã testibus se recepisse, nec inde facta est scriptura, vtrũ habeat locũ hæc exceptio sic limitata biẽnioʳ vr̃ q̃ nõ: qa loquit̃ solũ hic, vbi iteruenit scriptura: ibi: cõscribunt̃ &c. Et istud tenet gl. s. si cer. peta. l. si nõ singuli. Idẽ tenuit Gul. in l. q pecuniã ff. si cer. pe. Cõtrariũ tenet glo. s. de testi. authen. rogati. Additio noua.

Sed quoniam. Oppo. q̃ possit opponi exceptio non numeratę dotis: vt j. ead. l. in fi. de dote
cau. non nu. l. fin. Solu. Dcit glos. hic sunt duæ confessiones: ibi vna tantùm, & hoc fatis placet postea declarabo. Quęrit gl. vtrum sint alij casus, in quibus cesset hæc exceptio. Glos. ponit
4 duos. vide eam. Glo. quærit † quid si procurator fisci confitetur sibi pecuniam numeratam, & ipse non est soluendo. Glo. arguit pro & contra. Doctor. istam contrarietatem determinant: sic: Aut procurator fisci fuit confessus cum solennitate debita: & tunc non potest fiscus agere contra debitorem: & ita loquuntur iura allegata pro alia parte. Quærit gl. quæ est ratio differentiæ inter istos casus, & illos, qui ponuntur in principio legis. Dicit glo. principium legis loquitur de eo, qui cõfitetur sibi datum, vel numeratum ex cã mutui: hic de eo qui confitetur ex
5 alijs causis. † Sed quæro, quare hoc in mutuo. Dicit gl. ex frequentia contractus. arg. ad hoc. j. de vsu. l. j. Docto. dicunt aliter,
6 et melius. In mutuo debitor † qui querit pecuniam, de facili fatetur omne instrumentum quod creditor vult: ideo fuit ei magis prouidendum. quæ ratio cessat in alijs cõtractibus. Simile videtis in mãdatario. Simile notatur. s. si aduersus credi. l. j. quę ratio est multũ attendenda ad ea, quæ j. dicã. Quęro, quid in alijs casibus à prędictis quinq̃. Breuiter idẽ q̃ in mutuo, quantũ ad hoc q̃ exceptio possit obijci tantũ intra pauciora tẽpora: quia intra xxx. dies: vt j. prox. §. nõ habemus alia in gl. Extra gl. examine-
7 mus particulariter istos tres casus hic positos. Primò, quę † est ratio in deposito. Dicũt quidã, quia depositarius nõ iusticiet nisi in cõmodũ ex re deposita. Vnde non est verisimile, q̃ confiteaʳ sibi depositũ, nisi reciperet. Ista ratio multũ placet. & hic ista lex nõ loquitur nisi in depositario, qui scripsit se recepisse nec habet locũ in deponente, quando scriberet sibi reditũ. licet glo. hic aliter dicat. Dicit enim q̃ hæc lex nõ distinguit, ergo nec nos. Sed certè imò distinguit. Dicit enim in instrumẽto depositionis &c. Item ratione prædicta concluditur, q̃ hoc, quod hic dicitur, nõ habet locũ, nisi qñ deponit̃ species, vel pecunia signata: secus si pecunia numerata: qa tũc eẽt eadẽ rõ quę in mutuo, s. auctoritas recipiẽdi in debitore: vt l. Lucius. ff. depo. & semp intellige hoc qñ instrumẽtũ depositi p̃ferʳ ita soleniter, qđ fidẽ faciat: qa subscriptũ tribus testibus: vt j. qui po. in pig. hab. in aut. si quis vult cau-
8 tè deponere. Venio ad icd'm: hic dr̃ q̃ ex actor publicus, † q̃ scribit se recepisse, nõ põt opponere exceptionẽ nõ numeratæ pecunię. Rõ est: qa nulla necessitas sibi imminet. quare hoc facere debeat. nõ em̃ illud ad sui vtilitatẽ recipit. & sic fortè vr̃ idẽ in quo libet administratore noĩe alieno, qui scriberet sibi solutũ esse: vt
9 nõ possit hãc exceptionẽ oppo. Tertius † casus est in eo, qui cõsi tet sibi solutũ post dotalia instra cõfecta. Rõ est icd'm glo. quia sunt duæ cõfessiões qđ mihi placet. In prima em̃ auiditas debitoris quærẽtis pecuniã vr̃ sicut in mutuo. & maior: ideo alia tpa statuunt̃: vt in aut. posita in l. fi. j. de dote cau. nõ nume. sed in secũda cõfessiõe ista rõ cessat. Prẽterea nisi sed'a cõfessio p̃baret, esset quodãmõ abire in infinitũ. cadẽrõne nec tertia. & sic de sin
10 gulis. Et ideo † idẽ putarẽ in quolibet cõtractu: quia si fuisses cõfessus ex causa mutui te habere à me cẽtũ, & postea ex interual lo iterũ cõfiteris te habere illa cẽtum: dico q̃ illa secũda cõfessio probat numerationem illius pecuniæ. Bar. Additio noua.

Super cæteris. Summatũ est cũ p̃cedẽtibus. † Quærit
11 glo. si opponaẽ hęc exceptio intra xxx.
dies, quis probabit. sunt opin. Veritas est q̃, a
sicut qñ creditor agit, si cõtra eũ opponat̃, intra biẽniũ ipse debet probare: vt in l. si ex cautiõe. s. eo. Idẽ qñ cõtra debitorẽ excipiẽtẽ de soluto, creditor replicat de nõ nu. pec. ipse debet debitor probare. ar. l. anpen. s. de proba. Circa istã l. dubito cũ regula iuris sit q̃ fauorabiliores sunt rei quã actores. l. fauorabiliores. de re. iu. l. arrianus. de actio. & obli. qño est q̃ si creditor cõueniẽ actiõe ex alio cõtractu quàm mutui & de alijs rebus quã his quæ cõsistũt põdere, numero, vel mẽsura: nõ põt ei obijci exceptio nõ nu. pe. vt s. l. proxi. & tñ no. glo. huius l. si à debito re opponitur cautio de soluto creditori põt contra eum obijci hæc exceptio intra xxx. dies, non habita distinctione cõtractuũ vel rerũ. Pro modo dubito: sed declarabo in l. generaliter. pro nunc cogita.

Illo. Post lapsum biennij non põt quis
a creditori deferre iusiurandum ª an b
12 numerauerit. hoc dicit. Vnde † no. hic, q̃ si ego faciam tibi hanc positionem, quòd tu nõ numerasti mihi q̃ tu nõ tenearis huic re spõdere. Gl. tua vr̃ velle cõtra l. ij. ff. e. Ad istũ tex. rñ. q̃ nõ cogit̃ iurare, s. si habet iustã cãm recusandi. aliàs secus: vt habuisti in
b l. gñaliter. s. de re. cre. ᵇ Et ita vr̃ sentire gl. hęc, sup. v̄b. offerri. &c.

Additio noua.

Illo. qñ hęc exceptio nõ põt obijci sup numeratiõe, non põt
13 iuramẽtũ deferi. h. d. Per istũ tex. dicũt qđã, † q̃ positiõi negatiuę rñdẽdũ nõ est. Sed falsum est: vt l. qđã. in iure. ff. de do. & ita p̃ Dy. exp̃ssum est hodie extra, de cõfes. c. statuimus. li. vj. De hoc ẽt p̃ gl. s. de iu. cal. l. fi. §. qđ obseruari. ĩ fi. ma. gl. Et rõ huius tex. est alʃ vt j. dicit. sed ex hac l. vr̃ distingui opi. posita in l. si ex cautiõe. & hac l. in prĩ. q̃ dicit, q̃ põt oppo. hęc exceptio post biẽniũ, reo assumẽte in se onus p̃bãdi. nõ cñ poterat reus, p̃bare cũ actor, seu is cõtra quẽ excipiẽ, hęc exceptio nõ teneaʳ ĩterrogatiõibus sup hoc factis rñdere: vt hic dicit gl. põt dici q̃ hęc lex cõtinet ius nouũ. cõe tñ sed'm qđ põt oẽ iusiurãdũ licitè recusari. l. gñaliter. s. de iureiu. §. finaũt. vide gl. Certè in d. l. gñaliter. nihil de iure antiquo mutatʳ: vt ea. l. in fi. & in d. §. finaũt. Si rectè intelligaʳ, dr̃ q̃ iuramẽtũ põt recusari ex iusta cã, siue nõ: sed de iure antiq̃ licitè poterat qs recusare iusiurãdũ, si dicebat se p̃bare: & nollebat se à p̃batiõibus relcuari p̃ iuramẽtũ: vt l. cũ q. in prĩ. ff. de iureiu. Sunt em̃ qđã adeò timidi, q̃ nõ iurarẽt p̃ magno facto: vt l. fi. circa fi. s. de fi. instr. ita hic ille, q̃ habet cautionẽ de soluto, post elapsum tp̃s posset dicere, nolo iurare: qa plenè p̃bo. & idẽ puto q̃ eẽt in oĩ cautiõe. hic est casus, & hoc ĩ summa. ille, q̃ plenè p̃bat, nõ cogit̃ iurare. h. d. Sed si reus vellet facere positiones, p̃ quas p̃baret cõtrariũ, licet p̃ mediũ cogiʳ rñdere. & sic dicerẽ, pono q̃ semel mutuasti mihi tñ. Itẽ q̃ illa vice fuerũt numerata decẽ, & nõ plura: vt vidistis no. s. eo. l. ij. vel si ponerẽ, q̃ si qua numeratio fuit facta, fuit facta tali tpe, & loco, & non erã pñs, vel nulla numeratio facta fuit. Simile videtis: mã licet qs tpe litis cõte. neget ẏa eẽ, quę in libello cõtinent̃: tñ postea particularibus positionibus, ex qbus veritas libelli cõcludiʳ, quis teneʳ respõdere, vel iurare, super hoc toto numerasti, vel non: tñ semper positionibus, per quas ad p̃bationẽ deueniʳ. recipiendere tenetur.

In omni enim. Hæc exceptio põt opponi qñcunq̃, & denũciari ei, cõtra quẽ oppo. si est
præsens: si est absens, coram iudice: & si ipse est officialis, coram episcopo, vel alio iudice incõpetẽti. h. d. &c. Additio noua.

In omni verò. Sufficit q̃ hæc exceptio manifestetʳ oĩ tpe ei, cõtra quẽ opponiʳ, siue præsens,
14 siue absens: vel in dignitate sufficit si cerũ alio ordinario vel epõ p̃ponaʳ. idẽ in exceptiõe nõ numeratę dotis. h. d. vsq̃ ad fi. † no. q̃ qñ p̃sona, cui debet fieri p̃testatio nõ põt bñ hẽri, sufficit q̃ fiat
15 corã iudice, & p̃ iudicẽ notificetʳ ei. † No. q̃ paria sunt, quẽ nõ eẽ præsentẽ, vel esse sed cũ difficultate posse adiri. Sup hoc in fi. est posita q̃dã aut. q̃ quasi nihil adiẽit legi Codicis: sed eã declarat.

1 ☞ *Protestatio quando succedit loco actionis, debet in scriptis fieri: si loco exceptionis, potest fieri sine scriptis.*

a ↦P. PAV. P. ¶Si cui. vide circa istam legem, quæ latè ponit Bulga. in l.j.ff.so.ma. in pe.col. & præce. & seq. post Alex. ibi. & an tertius possessor, q̃ cām nō haberet à marito, possit opponere hāc exceptionē, vide Bal. nouel. in trac. doris. charta 1iij. est in x. parte. Pau. de Ca. hic quod nō. In cōtrariū, vide Bul. vbi ş. pro opi. Pau. de Ca. & Bal. nouel. optimè facit qd̃ dicit Bal. in l.iij. C. qd̃ me. cā. co. ij. versi. ex prædictis concludo. qd̃ sequit̃ Pau. de Ca. cōsi. cccxxvj. col. v. versi. ad vnum tñ aduerte. & idē qd̃ Bal. in d.l. tenet etiā Cy. ibi in iij. q. post Pe. sed Sali. in d.l. iij. quā legit. p l.j. colū. ij. alitter dicit, vt p eū. Pau. de Ca. ibi sequit̃ Bal. & idē cō cludit Ale. ibi col. iij. 1

b ¶Indubitati. vide Bal. in l.j.ş.j. de sacro sanc. eccle. alle. hanc legē ad pulchrā qō. ☞POMATES.

b ¶Indubitati. Circa materiā hui⁹ tex. vide de apostil. quā feci i l. quæro. ş. inter locatorē. ff. loc. & intellige q̃ iuramētū sapit naturā act⁹, sup quo interponit̃, s. primo dialē, non accidētalē. Ita Are. i c.j. col. xiij. extra, de iudi. per totū. p gl. in l. certi cōdictio. i ver. ex oī. in fi. ff. si cer. pe. i c.j. extra, de iudi. i xiij. co. qd̃ no. & per regulā ist⁹ tex. bñ facit tex. i l. sed si possessori. ş. itē si iuratero. ff. de iureiurā. & qd̃ dicit Ang. in cōsi. cccxiij. f. q̃ iuramētū nō est a maioris potētię, quā sit ipsa virt⁹. pmissio nis. vidē et ad hoc ali qd per Barb. in cōsi. xliij. in iij. dub. vo. ij. & Alex. xxxvij. co. v. vo. ij. Et aliqua ad hæc per Soc. cōsi. xl. 1 co. pe. ad fi. limita tñ istā regulā q̃ iuramētū sequit̃ naturā rerū vt nō ꝓcedat q̃n eēt ꝓstitū per viā cōtētiosę iurisdictiōis, p no. p Sali. post gl. secūdā in l.j. i iij. op. C. de cōfes. vbi gl. vult q̃ exceptio nō nu. pecu. nō cōperat q̃n cō fessio eēt facta in iudicio & Sali. intelligit fieri, ſ. p via cōtētiosę iurisdictiōis, in iij. oppo. ibi: cū iuramētū iudicio eq̃pareē. l. q iuraſſe. i fi. ff. de iureiu. æq̃pareē et li. cō. l. nā & postea. ş. si is qui t̃pali. ff. de iureiu. & ad istā l. vi de Bar. in l. si qs pro eo. in vl. col. in prin. ff. de fideiuſ. & Alex. i l. nemo pōt. i iij. q. Bar. ff. de leg. j. & ibi Mod. & aliqd p Fe. i c. tertio loco. co. iij. de ꝓsum. & in rub. extra, de præscri. col. vij. & Are. cōsi. xxiij. co. iij. & Ang. Are. in ş. idē iuris. in sti. de exce. col. xvj. in versi. capio quintū principale. & Panor. in c. si. col. j. de eccle. ædi. & Alex. cōsi. lxxxix. col. iij. vo. iij. vbi tāgit, quid iuris qñ esset iuratū re vera numeratā eē pecuniā & Fel. in c. inter monasteriū. co. xiij. de re iu. limita ēt hāc l. vt p Ialꝰ i. singularia. col. xvij. ff. si cer. pe. vt nō hēat locū i mercatore cōsitēte se habuisse pecunias mutuo ab aliq̃. vide tñ Ialꝰ & Alex. i l. si cōuenerit. i iij. col. i ver. quatro moueor nouo fundamēto. ff. de iurisdictione. vbi facit regula i cōtrariū. & idē facit i l. si pecuniā. i gl. i ver. necesse. in ver. secūdò strīgit. ff. de cō di. ob causam. vbi declarat istā legē nō procedere, scilicet vbi deficit cōsensus.

Anc autem quere-

lam. Nota† ex hac authen. argumētum q̃ protestatio sit facienda in ſcriptis. Vidistis in l. fi. ş. de nego. gest.

Additio noua.

Anc autem quere-

lam. Nota† q̃ hic videtur casus, q̃ protestatio debet fieri in ſcriptis. Idem in l. C. proxi. in §. in omni. idem in l. vt perfectius. C. de anna. exce. In contrariū videtur casus ş. de nego. gest. l. fi. & l. scire oportet. §. oportet. ff. de excu. tuto. Breuiter, quædam est protestatio, quę succedit in locum actionis: & illa debet fieri in ſcriptis: vt d. l. vt perfectius. Quædam quæ succedit loco exceptionis, vel alterius defensionis: & tūc regulariter potest fieri in ſcriptis & sine. d. l. scire oportet. & in d. l. fin. ş. de nego. gest. Fallit in exceptione non numeratæ dotis: vt hac authen. & §. in omni. hic posito. Bar.

Si cui.

Qui habet obligata bona debitori, pōt ex persona debitoris exceptionem propōnere. h. d. Tene mēti hāc legē.

Additio noua.

☞ *Fideiussor an accedat ciuili actioni.*

Si cui.

[a]Hæc exceptio ex persona debitoris, trāsit ad creditores, siue agant, siue conueniantur hypothecaria, & ad fideiussores: sententia lata contra vnum, alteri non præiudicat. hoc dicit. Ex isto sine dicit glos. notari† q̃ fideiussor accedat ciuili actioni. Hoc tangit in l. j. ff. de fideiusso. & in l. si stipulatus. prima. eo. titu. Pet. videtur circa hoc dicere multa verba. Dy. ibi breuiter dicit sic. Quoddam est debitum ciuile, quod est efficax, vt in eo quod debetur ex sententia: tunc fine dubio accedit fideiussor. in toto titu. iudi. solui. coniuncta l. Iulia. in prin. ff. de condi. inde. Quoddam est debitum ciuile, cui obstat exceptio: & tunc fideiussor ei accedere non potest. d. l. si stipulatus. §. j. & glo. ibi posita. quod intellige cum effectu. Nam eadem exceptione tutus est fideiussor, qua principalis: vt hic, & in l. tam mandatori. ş. eod. Sed prædicta intelligo in fideiussore, qui se obligat constituendo. Cū enim constitutum teneat de æquitate prætoria, quando præcedit debitum ciuile tantùm: cui obstat exceptio prætoria, non patitur eum aliquo modo obligari: vt l. iij. §. j. ff. de constitu. pecu.

☞ *Iuramentum appositum in contractu, post renunciationem pecuniæ, quòd tollat illam exceptionem: licet iurans soluens possit postea repetere.*

b ↦P. PAV. P. ¶Indubitati. Iuramētū adeò regulat̃ sec̃m naturā cōtractus, super quo opponit̃, q̃ si apponat̃ sup cōtractu nullo, nō pōt illū valida re, vt per Barb. cōsi. xxviij. vo. j. Et limita regulā hui⁹ legis si. in iuramēto implicito: sec⁹ in explicito & specifico. Bal. in c. quæ in ecclesiarū. in ix. col. alias xij. de cōsti. Simile habes in c. ex rescripto. cū ibi nota. extra, de iureiur. Itē limita vt per Bar. in l. si qs. p eo. ff. de fideiuſ. Itē limita istā legē in terminis, pprijs exceptiōis nō numeratæ pecuniæ nō ꝓcedere, qñ iuramētū esset appositū super cōtractu secūdū formā Bar. de qua in l. ij. ff. de iureiu. Itē vide Crem. singulari cliij. Item qūo ista regula procedit. Et q̃ imò iuramētū nō intelligit secūdū naturā act⁹, sup quo interponit. vide oīno latè Ialꝰ in l. si cōuenerit. in ij. col & seq. ff. de iurisdictione. iudic. Itē q̃ qñ deficit cōsensus, vt in ista lege, iuramētū nihil operat. vi de Ialꝰ qui latè hoc limitat in l. sancimus. in ij. colū. C. de testa.

Indubitati.

[b]Hæc est bona lex. In iuramento intelligitur illa tacita cōditio, [c]quæ intelligitur in obligatione principali. hoc dicit. tene menti hunc casum. Facit ff. de operis liber. l. si libertus.

† Quæro, quid si in instrumento renuncia uit exceptioni non numeratæ pecuniæ, & [d]postea iurauit se non contrauenire: certè tunc videtur q̃ non possit istam exceptionem opponere: quia veniret contra iuramētum suum. Puto tamen, q̃ si soluerit, poterit repetere. Sicut dicimus in debitore, qui iurauit soluere vsuras: vt extra, de iureiur. [e]c. debitores. & c.

Additio noua.

☞ *Iuramentum appositum in contractu, quas exceptiones tollat.*

Exceptio non numeratæ pecuniæ quòd non tollatur, licet confiteatur se recepisse, non spe futuræ numerationis.

Indubitati.

Conditio q̃ tacitè ineſt, intelligitur in iuramento super illo contractu interposito. h. d. Vides hic q̃ ex modo præstationis iuramēti inducitur differentia. nonne hoc est contra casum in aut. sacramenta puberum. ş. si aduer. vendi. & in c. cùm contingat. extra, de iureiur. Respondeo. Quædam† sunt exceptiones, seu defensiones, quæ competūt de præsenti, vel de præterito: & iſte possunt tolli iureiurando: non simpliciter: sed secundùm ea quæ plenè tractaui in l. si quis pro eo. in prin. ff. de fideiuſ. Quędam sunt exceptiones, quæ competūt: quia promissa post contractum non seruantur: & istæ iureiurā do nō tollunt: quia in iuramēto ineſt illa conditio, si promissa seruātur, sicut in principali obligatione: vt hic. Idem si aliquis casus obuenīret, ex quo de nouo pararet exceptio: vt l. si. qui satis. cogan. & ad mu. l. si. in prin. † Sed quæro, quid si in instrumento continetur, q̃ Titius fuit confessus non spe futuræ numerationis? Certè si iuramentum non interueniſſet, non tolleretur hæc exceptio: vt dixi in l. si ex cautione. ş. e. sed si interuenit iuramentum, dubito. Barto.

f De compensationibus. Rubrica.

Additio noua.

Continua vt in gloſſ. Dictum est suprà de quibusdam exceptionibus: hic annectit Rubricam de compensationibus.

LEX I.

Tſenatus.

[g]In causis fiscalibus potest obiici compensatio, quando debitum, & creditum ex eadem statione procedit. hoc dicit.

c ¶Tacita conditio. Hoc limita vt refert Alex. in l. si cōuenerit. in prin. ff. de iurisdictio. omnium iud.

d ¶Iurauit. Et vide Bal. i l. si ex cautiōe. ş. eo. & not. Insti. de actio. §. fuerat. & vide qd̃ not. Imo. in l. nemo pōt. de le. j. & de ista clausula hui⁹ legis, quæ semp alle gat̃, vide Bar. in l. si quis pro eo. in versi. o. tauo. phibeē &c. & qd̃ dixi post Bar. in l. si pecuniā. de cōdic. ob cām. & vide Pau. de Caſt. in cōsi. xj. qd̃ incipit. i Christi noīe amen: visis oibus. &c. & vide Bar. in l. ij. col. C. de rescin. venditio.

¶c. debitores. Et ad ſtelle. ſtū huius ti. de his vide latè Bal. in l. nō dubiū. in xv. col. ş. de legi. & ibi Bal. alle. hāc l. per no. plenè in c. cū cōtingat. i xlviij. charta. de iure iuran. vbi quærit de effectu verborum. ↦P. PAV. P. ¶De cōpēsationib⁹. No. circa istā materiā q̃ in decimis nō est locus cōpēsatiōi, Glo. sing. i c. decimę. xvj. q. iij. Itē an ſtāte ſtatuto q̃ cōtra ſtrumētū nulla posſit opponi exceptio, nisi ſolutiōis, an poterit opponi exceptio cōpēſatiōis, vide Ang. cōſi. cxxv. incip. quidā noīe Nico. Alex. latè in apostil. ad Bar. in l. j. ş. de iure & facti ignoran. in j. colum. in apostil. magna. Item adde circa materiam compensationis, an ista posſit opponi contra cessionerium sicut contra cedentem, vide Angel. consil. cclxxxviij. incipiente, quædam domina Antonia. in j. dubio. ponit etiam quid si cessio fiat ex necessitate, & in vltimo quid si opponatur extra iudicium. Item quòd licet fiat compensatio ipso iure parte opponente, tamen ſit ſuper ea pronunciandum, quando est in iudicium deducta, vide Barba. consi. xxxvj. volumi. xlvij. ij. dubio.

g ¶Et senatus. Hanc legem limita ex his quę dicit Barto. in l. ideo. ff. eodem. & vide infrà eodem l. iij. & l. si ex venditione. & Bal. ibi.

Additio

Additio noua.

Tſenatus.

Debitum ab vna statione fiscali, cum debito alterius non compensatur. hoc dicit. Oppo. j. de solu. l. ij. Solu. Ibi in confessione, quæ fit per successionem: hic in compensatione. Secundò oppo. de admini. tuto. l. inter tutores. Solu. Propter magnitudinem patrimonij, vel ex alia causa, habet diuersas stationes, & diuersa officia: tamen admittitur compensatio. hic in fisco est speciale. Tene menti istam solutio. Additio noua.

1 ☞ *Compensationis exceptio potest opponi post sententiam.*
2 *Quod debitum possit in compensationem deduci.*
3 *Compensatio est unius debiti, ad aliud creditum facta contributio.*

LEX II.

Xcausa.

De eo quod est solutum, sicut non potest repeti: ita nec compensari. Item in executione potest obiici compensatio. hoc dicit. No. ex isto fine q̃ exceptio cōpensationis, est de his, quę possunt opponi post sententiam. Ad principium nostræ legis oppo. ff. eo. l. etiam. vbi dicitur q̃ debitum naturale, quod nō potest peti, potest in compensationem deduci. Solu. Quoddā est 2 †debitum naturale, pro quo actio non competit, nec vnquā cōpetijt: & per consequens contra eum nulla datur exceptio, & illud potest in compensationem deduci: vt lege contraria. Quoddam est debitum naturaliter: tamen habet aliquam repugnantiā iuris ciuilis, vt in casu nostræ legis, vbi sententia, quę est de iure ciuili declarat istud solutum esse debitum, licet verò non fuerit: & hic ille, qui accepit, tenetur naturaliter reddere: & tunc cōpensatio obiici non potest, vt hic. Idem si verus debitor fuisset absolutus per sententiam. Natura enim debitor manet: tamen ei contradicit sententia, quæ est de iure ciuili: & tunc etiam de tali nō potest obiici compensatio: vt l. quęcunq̃. ff. eo. & ibi no. per glo.

Sed contra istud vltimum videtur casus ff. rem rat. habe. l. procurator ad exhibendum. §. j. Glo. in d. l. quęcunq̃. dicit q̃ hinc in de petitur, vt compensetur, ex eodem fonte est. quæ solutio vera est, si bene intelligatur. Nam† compēsatio est vnius debiti ad 3 aliud creditum, facta cōtributio. Sed in d. l. procurator. §. j. istud quod petitur illud idem compensatur. & sic non est compensatio propriè loquendo: sed magis est doli exceptio. Barto.

Additio noua.

LEX III.

INea.

Contra Rempublicam potest opponi compensatio, nisi in casibus, hic expressis. hoc dicit. Quæro, de qua republica loquitur hic. Quidam dicunt de Republica Romanorum. Veritas est, q̃ id̃ in qualibet alia ciuitate. Ita videē sentire gl. hic, & in fi. legis. Bar.

2 ☞ *Compensatio quòd fiat ipso iure ad impediendum cursum usurarum.*

Iconstat.

[a]Quantum ad impediēdum cursum vsurarum, fit compensatio ipso iure vsq̃ ad concurrentem quantitatem. hoc dicit. Et sicvi 1 des, † q̃ quantum ad impediēdum cursum vsurarum [b] b fit compensatio, etiam si non opponatur ab homine: quia ipso iure aliās aūt secus: quia nō obstat nisi ab homine opponatur &c.

Additio noua.

1 ☞ *Quæ sint illæ exceptiones, quæ tollunt actionem ipso iure, postquam sunt oppositæ.*
3 *Iudex absoluit reum opponentem de compensatione, ab obseruantia iudicij: sicut quando soluit iudicio pendente.*
4 *Compensatio, an habeat locum quando aliquid debetur causa conditionis implendæ. & numero 2.*
5 *Practica opponendi compensationem extra iudicium est, quòd fiat instrumentum, sicut talis opponit compensationem tali, de tali debito.*
6 *Compensatio quòd fiat ipso iure ad exitationem pœnæ.*

Iconstat.

†Quantum ad impediēdum cursum vsurarum, hinc inde ipso iure fit compensatio. hoc dicit. Circa istam legem quęrit glo. vtrū hoc sit verum, quòd compensatio fiat ipso iure, absq̃ aliquo facto hominis? Marti. dicit quòd sic. Ioan. dicit quòd nō: nisi opponatur. Ea ibi in casibus in glos. positis. Vide glos. Istam opi. Ioan. tenet Dy. instit. de actio. in §. in bonæ fidei. & est ipsa 2 veritas, quicquid Per. dicat. Pro huius † tamen declaratione est sciendum, quòd certæ exceptiones etiam postquam sunt oppositæ per hominē, nō tollūt actionē ipso iure, nisi sequuta victoria: vt l. si plures. §. j. ff. de fideiuſ. Dixi plenè in l. Iulianus verum debitorē ff. de cōd. ind. Sed hęc cōpēsatiōis exceptio, stati cū est opposita ab homine, tolli actionē ipso iure: vnde † iudex, absoluens reū, deberet eū absoluere ad obseruātia iudicij: sicuti quādo 3 a soluit pēdente iudicio, valet. Insti. de ppet. & tēp. actio. §. fi. & l. iusiurandū & ad pecuniar. §. fi. & q̃ ibi no. per glo. paruā. ff. de iureiur. Sed circa hoc insurgit dubiū. ego vi deo q̃ si iudex non admittit cōpensationē nec eā reprobet, q̃ interim peti poteri: vt l. quod in diem. §. fi rationē. ff. e. Ergo videē q̃ nō fiat cōpensatio ipso iure: quia tunc in iudicijs potestate non esset eam admittere. Sol. Fateor q̃ nō est in potestate iudicis: & sic grauat partē, non admittēdo cōpensatio nē: tamē quia iudex de ea nō cognouit, stā dū est sententię, & prę̄sumit̃ q̃ fuerit de casibus, in quibus cōpensatio nō poterat obijci: & sic petitio remaneret integra: nec ille, cōtra quē fuerit sententia lata, & cōpensatio nō admissa, poterit dicere cōtrarium: 4 vt l. si seruus plurū. §. j. ff. de leg. j. † Quæro, vtrū si aliquid debeat solui causa conditionis implendę, illud possit solui cōpēsando. Tex. est de hoc in l. Iulianus. de cōdi. inde. & l. si peculium. §. j. ff. de statuliber. Vltimo ex hac l. cū gl. sua habes notare tria. Primò ex eo q̃ dicit̃, q̃ cōpensatio sit ipso iure, vt hic, & j. eo. l. vlti. & Insti. de act. §. in bonę fidei. & sic non est opus ministerio iudicis, quando potest opponi cōpensatio extra iu 5 dicium. fiat ergo † instrumētū, quomodo debitor opponit cōpensationē tali, de tali debito. Facit d. l. si peculiū. §. j. de statulib. & l. iij. §. j. e. ti. Secundò no. illud, quod hic dicitur, q̃ quantū † ad pœnę cōmissionem ipso 6 iure fit cōpensatio: sæpe enim accidit, q̃ in codē laudo, vel instrumento laudi, vna pars condēnatur alteri, & altera alteri in quantitate pecuniæ. Nā vbicunq̃ ad concurrē tē quantitatē fit cōpensatio, licet nō opponatur ab homine. Vltimò legē istā cū gl. allegabā ad aliā quæstionē: maritus promisit restituere dotē. vsq̃ ad annū, à die soluti matrimonij sub certa pœna: decessit vxor superstitibus filijs & marito. Dicebā q̃ si maritus stetit per annum, quod dotem non restituit: quod istud non restituere erat nomine filiorum. Cum enim non restituēdo incideret in pœnam, præsumitur eum non restituisse, propter istam causam quam habebat: propter quam restituere nō cogebatur. Probatur in l. pen. vel antepen. ff. de pen. hęredi. Barto.

1 ☞ *Compensari quòd potest etiam id, quod debetur ex officio iudicis.*

Tiam.

De debito ex fideicommiſſ. potest obiici cōpensatio. h. d. Dubitatur, quia fideicommissum olim nō petebatur per modū actionis, sed p iudicis officium. Et sic no. q̃ † eius, quod per iudicis officium debetur, potest obiici compensatio &c.

1 ☞ *Iudicis officium est in mutuis petitionibus, super utroque iudicare, licet antè plus constat de una quam de alia. & nu. 3.*
2 *Compensatio quòd admittatur de quantitate ad quantitatem, licet diuersi generis.*
4 *Compensatio an habeat locum in causa dotis, respectu rerum amotarum. Dos confessa an habeat priuilegia dotis.*
5 *Compensatio de re ad quantitatem, & sic de frumento, ad pecuniam, an habeat locum. & nume. 6.*
6 *Fructus consumpti quod extenuant sortem, secus si non sunt consumpti.*

Neque scriptura.

Hæc lex non recipit cōgruum summarium. nā legitur duobus modis principaliter. Primo vt petatur debitum ex alia causa quam dotis. & hæc lectura subdiuiditur in tres partes. Secundò vt petatur debitum ex causa dotis. & hæc lectura diuiditur in alias tres. Nota quod natura officij iudicis super mutuis petitionibus, est vt debeat de vtroque simul pronunciare: licet ante constet de vna quam alia: vt l. prima in fine. ff. quæ sententia sine appellatio. rescind. & de iudic. l. qui prior. & dicam vobis in authentica. & consequenter. 2 de sente. Vltimo no. fin. glo. quæ est hic, quæ dicit, † quando

b ↦P. PAV. P, ¶Si constat. No. circa materiā huius l. q̃ ad hoc vt ꝓpter euitandā pœnā admitta tur cōpēsatio ipso iure, sequit̃ q̃ vtrunq̃ sit debitū eodē tempore, vide Roma. cōsi. cclxij. in ij. colū. Itē no. q̃ compēsatio sit ipso iure, etiā ad euitandā ſscriptionē, q̃ ꝓponit̃ negligēti. vi de Fe. in c. ex trāsmiſſa. circa fin. extra, de ſscri. Soci. in l. Iulia. in v. col. ff. de cōdi. et demon. Vide etiā in materia cōpēsat. ois aliqua ad Bar. in ru. ff. eo. tit. & in alijs legibus allę ti. Et similiē ad euitādā caduci tatē fit cōpēsatio, vide Barb. i c. ij. de deposito in vl. col. Modern. in l. ij. C. de iure emphy. Vid etiā. Alex. cōsi. lxxiij. in v. vol. in ij. col.

a ¶Si cōstat. Et dū hic exponit̃ ipso iure. i. sine spe exceptiōis, adde tex. & ibi Bar. i l. pe j. de suis et leg. & glo. vtit secundū vnā expositionē, i l. lecta. in ver. ipso iure. ff. si cer. pet.

b ¶Vsurarū. Idē ad ꝓpediēdū pœnę cōmissionē p glo. & Bald. in l. j. & Bart. in l. inter. de conditione indebiti.

¶P. PAV. P. a ¶Hincinde. Quid si vn⁹ debeat pecuniã in specie, ali⁹ in grãe. vide Soci. in l.cũ sundus. §. seruũ tuũ imprudẽs. post alios in vltã. co. ff. si cer. peta.

b ¶Ali⁹ frumẽtũ. Qñ admittat cõpensatio de quãtitate fructuũ ad quãtitatẽ pecuniæ no. Bal. j. eo. l. fi. ivlt. col. & Innoc. in c. ad nostrã. d iureiu. Bal. in l. pe. ff. tit. j. & not. hic glos. q cõpẽsatio est quedã recõuẽtio. no. Bal. in l. j. ff. de arbi. add qđ dixi post Bar. in auẽ. & cõsequẽter. i pri. j. de sen.

debetur quantitas hincinde: licet aliquando quantitates sint diuersi generis: vt puta debet vnus pecuniam, alius frumentum, b q admittitur cõpensatio. Facit j. eo. l. proxi. Glo. videtur tenere contrarium in l. diuortio. §. ob donationes. so. ma. & ibi examinaui. & vide fi. huius glo. quẽ no. & tene mẽti.

Additio noua.

NEque scriptura. Pro ea parte, p qua non est facta numeratio, potest opponi pecuniæ non numeratæ exceptio: pro re siduo potest obijci compensatio. hoc dicit. 1
Ista lex legitur duobus modis. Primò principaliter, vt loquatur in pecunia debita, ex alia causa quàm dotis. Secundò, vt loquat in debita ex causa dotis. Item prima lec. diuersificatur in tres. Prima est q principium & finis loquantur in debito diuersarum specierum. Secundò, q loquantur de eodem debito ab eodem: & idem, sed principium loquitur ante bicnium: finis post. Tertiò, q loquatur de eodem debito, partim non numerato: & de hoc loquitur principium. & partim numerato: vt in fi. Ista lect. prima est bona: tamen in eo quod ponitur in diuersis psonis, videtur includere in se aliquã incongruitatem. Ideo tene duas sequen. Contra prędicta omnia oppo. j. de rei vxo. actio. l. j. §. sed nec ob res. Solu. Ibi in actione de dote: hic cõueniebatur alijs actionibus secundùm prædictas tres lectu. Alij legunt istam legem q mulier ista, quæ diuerterat dotem repetebat. & ista est magis no. lectura. & tunc obstat d. §. sed nec ob res. Et pro solutione illius ponuntur hic in glossa tres opiniones. Prima, quòd ibi loquatur de retentione ob res amotas. sed hic non opponebatur ísto modo: sed dicebatur, non teneor tibi respondere, donec mihi respondeas in causa reconuentionis: & tunc si in causa reconuentionis debitum apparebit, fiet compensatio. Est ergo aduertendum, quomodo oppo- 3
natur exceptio. vide glos. Et nota bene † ex hac lege materiam reconuentionis & conuentionis, quòd non debet prius pronunciari super vna petitione, quàm sit cognitum super alia: & si iudex secus faciat, possет appellari: vt ff. quæ sententiæ sine appellatione rescin. l. j. in fi. no. in l. qui prior. ff. de iudicijs. Item † secũdùm hanc lecturam est casus, contra quandam glos. positam in l. j. ff. solu. matri. vbi dicit q causa dotis est priuilegiata: quia in ea summariè agitur. Si enim hoc esset verum, non esset locus reconuentioni, cuius contrarium hic dicitur. Sed sustinẽdo potes dicere q hic dicitur, q qui hic agebat rerum amotarum, paratus erat incontinenti probare. Tangam in l. fi. j. eo. Secundo modo soluitur istud contrarium notabiliùs, videlicet q lex prima. §. sed nec ob res. j. de rei vxo. actione. & in omnibus casibus ibi positis, habet locum in dote, quæ verè numerata apparet. Secus si non apparet numerata: sed elapsa sunt tempora opponendæ exceptionis non numeratæ dotis. Tunc enim illa priuilegia nõ habent locum. & sic potest opponi compensatio, & fieri reconuentio, vt hic. Vide glos. in l. assiduis. C. qui po. in pigno. hab. ibi dum dicit, re ipsa &c. l. si quis post hac. in princi. j. de bo. dam. & 5
dicam in d. l. assiduis. Item oppo. † speciei ad quantitatem non potest fieri compensatio: vt l. si cõuenerit. de pig. actio. Quomodo ergo hic, pro rebus amotis, poterit fieri compensatio? Dicit glossa not. dic q hic dos erat in pecunia. & illud, quod fuit amotum, consistebat in numero, pondere, vel mensura: vt pecunia, frumentum. & similia. Vides hic q de pecunia ad frumẽtum fit compensatio, secundùm glossam Iaco. de Are. tangit in l. diuortio. §. ob donationes. ff. solu. matri. & dicit q ista glo. non est vera. Breuiter teneas aliàs opiniones ibi positas. Et breuiter puto q Iaco. dicat veritatem, per ea quæ dixi vobis in l. j. §. de pigno. actio. vbi dixi q fructus extenuant debitum, postquam sunt cõsumpti. donec extant, sunt loco pignoris: vnde intelligas hic frumentum consumptum fuisse: quanto tempore præsumatur cõ- 6
sumptum. ibi dixi. † Et prædicta sunt vera, quando plures sunt debitores, diuersarum quantitatum diuersæ materiæ: vt frumẽtum, pecunia, & similia. Sed si vnus pecuniam argenteam deberet, vel auream: alius deberet materiam argenti, vel auri ad pondus: tunc posset obijci compensatio: vt l. prima. §. fina. & l. Titię amicæ. de auro & argento legato.

SI ex venditione. Etiam in causa venditionis potest obijci compensatio, præterquam in causa fisci. hoc dicit. &c.

Additio noua.

1 ☞ Compensatio quòd possit opponi contra eum, qui petit legatum.
2 Compensatio de fructibus ad pecuniam, quando sunt consumpti, & ad æstimationem redacti.

SI propter fructus. Petenti legatum obijcitur compensatio de debito occasione fructuum perceptorum. hoc dicit. 1
† Nota q petitio legati non est adeò priuilegiata, quin 2
contra eam compensatio obijciatur. † Secundò nota pro glos. quam habuisti §. l. neq. q de fructibus ad pecuniam fit compensatio. quod intellige quando fructus sunt consumpti, & ad æstimationem redacti: vt patet hic, dum dicit: mutuo debitæ quantitatis. & sic hincinde quantitas debebatur.

EIus. Vide glos. circa hoc, de procuratore in rem suã &c. Quæro quid econuerso, an ei potest obijci compensatio de eo quod domino debet. Istam qõ. format glo. in l. si quis in rem. ff. de procu. & nõ soluit. Dic vt plenè nota per Dyn. in c. is qui in ius. de regu. iur. lib. vj.

Additio noua.

1 ☞ Compensatio non obijcitur de eo, quod alteri debetur.
2 Compensatio quòd non opponitur procuratori in rem suam.
3 Compensationis exceptio, quòd hodie respiciat maximè ipsam actionem.
4 Exceptio compensationis quòd sit in rem.

EIus. † De eo quod alteri debetur, non obijcitur compensatio. hoc dicit. Istud, quod hic dicitur, fallit in glos. in casibus ibi positis. Et sic videtur casus hic, q condemnatus non possit petere, quòd fiat compensatio, aliàs computatio eius, qđ alteri debetur, per publicas apodissas, siue apochas, etiam illo volente: quod intellige nisi condemnato fuerint cessa iura, vel factus sit procurator in rem suam: vel sit aliàs ex casibus in glo. positis. Glo. in l. seruum quoq;. §. fi. & l. seq. ff. de procu. quærit vtrum † procuratori in rem suam possit obijci cõpensatio. & non respondet. & in d. l. videtur casus q non possit obijci, sic inducendo: procurator in rem suam non ex causa lucratiua, nõ tenet defendere in causa reconuentionis, vt ibi. ergo non potest ei obijci compensatio. Ita dicunt doct. Istam consequentiam probo sic: reconuentio fit vt perueniatur ad compensationem: vt §. eo. l. neq; & l. j. ff. rerum amotarum. Si ergo prohibetur reconuentio, igitur compensatio. Et in hoc resident Martí. Silly. Sed contrarium determinat Iac. de Are. & Pe. hic, & Dy. in c. is qui in ius. extra, de regu. iur. lib. vj. Ratio Vltramon. est: 3
quia exceptio † compensationis hodie maximè respicit ipsam actionem: vt l. fina. j. eo. & Instit. de actio. §. in bonæ fidei. Vnde oportet q actio ista transeat ad aliũ cum onere suo. Ratio Dyni 4
est: † quia exceptio compẽsationis est in rem, quod apparet: quia fideiussori competit, vt hic videtur nota. coniuncta l. exceptiones. ff. de exceptio. Igitur profequitur actionem quocunq; vadat. & ita semel consultum fuit Bononiæ per domi. Iaco. Butri. & multos alios aduocatos. Non obstat ratio præcedens: quia licet quis non teneatur quem defendere, tamen patitur compensationem. Nec est verum, quòd semper fiat reconuentio ad finẽ compensationis: imò fit ad alios fines: vt dicam in authentica, & consequenter. infrà de senten. Vnde si quis vult opponere exceptionem compensationis per modum reconuentionis, debet audiri. Bartolus.

Additio noua.

VOniam liberum. Petenti pecuniã obijcitur compensatio de debito pòst contracto. hoc dicit.

Additio noua.

NIuicem. Sicut solutio, ita compensatio pignoratitiam actionem inducit. hoc dicit.

Additio noua.

SI tutores. In subsidium conuenti potest obijci compensatio pupilli. hoc dicit.

Additio noua.

SI velut. Vbi compensatio non tenuit, pacti debiti integra petitio permanet. hoc dicit.

Compen-

a ¶Compensationes. Et adde Bar. in l. compensatio. ff. eo. & no. in l. bona fides. ff. depositi. nota hanc l. quia compensatio debet opponi per modum exceptionis: secus si per modum conuentionis. l. cum Papinianus. & in authen. ibi posita. infrà de senten. Et de ratione huius legis in fine. per Barto. in l. cùm his. in fine. de condictione indebiti.

2 COmpensationes. a Debiti liquidi ad liquidũ põt obijci cõpẽsatio: si requirit altiorẽ indaginẽ, debet in alio iudicio reseruari: excepta cã depositi, & inuasionis possessionum. hoc dicit. No. tex. ibi: reseruent. Pro istis refutationibus quæ quotidie fiunt in iudicijs, modò veniret tractanda materia b de compensationibus, sed tempus non patitur.

Additio noua.

1 ☞ Compensatio de quibus rebus opponatur.
2 Debitum officio iudicis, quòd possit deduci in compensationem.
3 Fideiussor quòd accedat debito officio iudicis.
4 Debitum quando dicatur requirere altiorem indaginem. & nu. 8. an sit arbitrium.
5 Compensatio de debito non liquido ad debitum, per confessionẽ partis in iudico quando opponatur.
6 Compensatio ad debitum liquidum per testes, vel instrumenta, ad debitum non liquidũ quando fieri possit.
7 Compensatio quòd opponatur contra executionem, & quando.
8 Hodie constat, hodie agatur: qualiter intelligatur.
9 Compensatio quòd non habeat locum in depositio.
10 Reconuentio quòd non habeat locum, quando agitur actione depositi.
11 Compensatio an habeat locum, ubi prohibetur reconuentio.
12 Reconuentio, quòd non habet locum in causa spolij, nisi super simili spoliatione.
13 Actio præiudicialis tollit aliam, ut super ea non procedatur, si intentatur ante, quàm sit conclusum in causa.

COmpensationes. In omnibus actionibus vbi hincinde quantitas debetur, cõpensatio potest obijci debiti liquidi ad liq dũ. fallit in actione depositi, & in cã spoliationis. h. d. Primò ponit dictũ. Secũdò limitat illud. Tertiò ponit practicã. Quartò ponit duas exceptiones. Secũda ibi: ita tamẽ. Tertia ibi: 1
hoc itaq;. Quarta ibi: excepta. † Quæro primò, de quibus debitis possit obijci cõpensatio. Gl. j. declarat illud optimè. Primò enim oportet q hincinde quantitas debeatur, vel genus: ita q in suo genere functionem recipiant. Ita videtur sentire gl. in prin. & in fi. Item oportet q debitum, de quo opponitur cõpensatio, sit debitum ciuiliter & naturaliter, & q nulla obstet exceptio: vt ff. eo. l. quæcunq;. vel sit debitum naturaliter tantum. is, cui ius ciuile nõ contradicat: vt dixi l. ex causa suprà eodem. idem si esset debitum ciuiliter tantum, cui nulla obstaret exceptio. aliàs secus: vt l. iij. §. j. ff. de consti. pe. Facit quod dixi vobis §. tit. j. l. pe. Circa hoc dubitatur de isto textu, qui dicit de actione in rem: ergo videtur q licet hincinde non debeatur quãtitas, potest obijci compensatio. Dicit glos. lego credo q si per actionem in rem peteretur quantitas vt species, non posset obijci compensatio: vt l. si creditor. §. primo. ff. de pecu. & quod hic dicitur, intellige quando deuenitur ad æstimationẽ, propter fructus, vel quia res perempta, vel propter aliud interesse. Circa hoc quod glo. dicit, q quando pecunia petitur vt species, nõ potest obijci compensatio: videtur notari contrarium in l. fi. suprà commo. & l. si creditor. §. j. quam glo. allegat, nil facit: nam ideo ibi non potest compensari, quia non est liquidum: nescitur enim quatenus vires peculij patiantur. Sed si esset liquidum: tunc secus, secundũ Vltramõtanos. Dixi in l. fi. §. commo. plenius in i. cum fundus. §. 2
j. si cer. peta. Secũdò no. ex hac glo. † q eius, quod debetur officio iudicis potest obijci compensatio. quod patet, quando de debito specie peruenitur ad æstimationem, per iudicis officium Glo. tua notabiliter dicit, q hoc facit, q debitum ex officio iudicis potest nouari: vt l. & vno. ff. de accep. in §. j. & Institu. quibus mod. tol. obliga. §. præterea. Item tali debito officio iudicis potest accedere fideiussor: vt l. cùm quis. §. si quis pro reo. ff. de sol. & l. centũ Capuæ. ff. de eo quod certo loco. & ff. locati. l. quæro.
3 Extra glo. quæro, † quando ex vna parte debeatur quantitas simpliciter, ex alia debeatur quantitas vel species alternatiuè: vtrum possit obijci compensatio. Breuiter textus, habes quòd sic, non simpliciter. Solu. sed quòd altera pars cogitur eligere, quod vellet dare: & si elegerit dare quantitatem, tunc admittetur compensatio: vt infrà si maior factus. l. prima. ff. eodẽ. si debeas. facit. ff. de furtis. l. si seruus. §. primo. & ibi plenè dixi.

Quæro, dicitur hic, ipso iure. quomodo intelligitur hoc, dic vt in l. si constat suprà eodem. Quæro, dicitur hic quod potest obijci compensatio de debito, quod non requiritur altio- 4
rem indaginem: † quando dicitur altiorem indaginem requirere? Quidam dicunt, si non potest probari intra duos menses: vt l. aufertur. §. qui compensationem. ff. de iure fisci. Alij dicunt hoc esse arbitrio iudicis relinquendum: vt hic videtur textus de hoc: & glos. & docto. videntur in 5
hoc residere. † Dic tu breuiter, qñq; debitum, cõtra quod opponit cõpensatio, est li c
quidũ per cõfessionẽ partis in iudicio factã: & tunc põt ei obijci cõpensatio: de alio debito, etiã nõ liquido: & debet pars equanimiter sustinere, donec liquideť, cùm eũ à probatione releuauerit: vt l. eũ qui. in prin. de iureiur. Hoc notabiliter dicit glo. ij. parua hic, & in l. nemo ex his. de reg. iur. in prima glos. magna. Quãdoq; debitum primũ 6
est liquidum † per probationẽ, vt puta per testes, vel instrumẽta: tunc si opponatur cõpẽsatio de debito nõ liquido: hic est aduertendum, q compensare est soluere: vt l. inuicem. §. eo. & l. amplius. rem ratam habe. aut ergo illi debitori conuicto daretur aliquis terminus ad soluendũ: & intra illũ terminũ potest liquidare cõpensationẽ quã obijcit. Ita loquitur l. aufertur. §. qui cõpẽsationẽ. ff. de iure fisci, vbi admittitur liquidatio, in tra duos menses: quia tantũ tempus sibi daretur ad soluendũ: vt l. debitoribus. ff. de re iudi. & l. in fraudem. §. fiscalibus. ff. de iure fisci. Sed vbi ad soluendũ nullũ tempus daretur: tunc nullo modo cõpensatio admitteretur, quæ requirat aliqualem indaginẽ: & quãuis protestetur q interim in causa nulla fiat nouitas cõtra eũ, talis protestatio nõ releuat: quia si sibi non daretur dilatio vlla ad soluẽdum: multò minus ad liquidandũ 7
debitum. † Sed contra hoc videtur §. eo. l. ex causa. in fi. vbi cõtra executionem obijcitur cõpensatio. Sol. Dicas q in executione est adhibẽda aliqualis causæ cognitio: vt l. à diuo Pio. §. in vẽditione. ff. de re iudi. & ideo si intra illud tẽpus, intra quod expedi retur illa causæ cognitio, vellet opponere cõpensationem, & debitum liquidare, audiretur. d. l. ex causa. Et illud est quod dicitur 8
† hodie constat, hodie agatur: hoc est, intra tantũ tẽpus, intra quãtũ tu probabis illud quod dicũ qđ habes, probare in executiõe: intra tm opponã exceptionẽ meã: vt l. si is à quo. in prin. ff. vt in pos. leg. Itẽ obijcit de isto tex. quia videtur hoc reponere in arbitrio iudicis. Ad hoc rñdeo, & dico, q qñ exceptio cõpensationis opponit ante lnam: tũc nõ habet locũ regula præcedẽs, si daret tibi terminus ad soluẽdũ, vel nõ: sed est in arbitrio iudicis, vt vel eã admittat, vel eã reseruet, b
ad hoc vt lnia super prima cã nõ impediat. Ita loquit hic. Fateor tm q si aliquid restat de cognitiõe super causa, & pars offerat se liquidatura cõpensationẽ intra illud tẽpus, quo illa cognitio expediret, iudex debet eã audire: aliàs grauaret eũ: p ea q̃ dixi. Ex prę dictis habes tria: qñq; obijcit cõpẽsatio post lniam, & post expeditam omnẽ cognitio-

¶P. PAV. P. a ¶Compensationes. Ad faciendam compensationem de non liquido ad liquidũ, vide per Cepol. cautela xcvij. Quare autem dicatur requirere altiorem indaginem, vide Alex. consi. cccccxxviij. in ver. vj. in iij. vol. Panor. consi. xij. in vlti. col. Iaf. in §. i bonæ fidei. post alios Institu. de actio. in pen. charta. Alex. consi. cccclxxxij. in consi. lxj. in iij. vo. & idem Alex. consi. xciij. in iiij. vo. qui cõcludit cũ Bar. in d. §. compensationem. in l. aufertur. de iure fisci. prout etiã tenet in d. consil. lxj. q debeat attendi tẽpus. quod daret ad soluendum. & an intra illud tempus possit liquidari: & licet esset arbitrarium, deberet iudex ita arbitrari. Istã tñ mordet Feli. in c. suborta. in ij. col. extra, de re iu. & Barba. in c. ij. de depositio. dicit esse arbitrariũ. Et dicit istã esse cõem Iaf. in d. §. in bonæ fidei. vide aliquid per Feli. in c. cum Ioannes. de fide instru. circa prin. vbi loquitur qñ ponitur cõpẽsatio in executione sententiæ q debet liquidari posse intra breue tẽpus. Et aliqđ per Iaf. in l. cũ fundus. §. seruum. in x. colũ. ff. si cer. peta. Quomodo de liquido ad non liquidum possit fieri compẽsatio. & quando pecunia debeť vt species & qñ vnus est liquidus ex cõfessiõe partis. Item adde q ibi opponit compẽsatio debuit naturalis tantùm põt opponi etiã si requireret altiorẽ indaginẽ. vide Bart. singulariter in extravagan. ad reprimendum. in verbo, summariè. col. vlti. Abb. in c. ij. col pen. de depositi. Bal. hic in iij. q. & Sali. in vij. oppo. ¶Patitur. vide Bal. in l. penul. j. depositi. c ¶Per confessionem partis in iudicio. Ad de Cyn. hic, & Pan. in c. fi. colum. penul. extra. depositi. & hoc idem sequitur domi. mes domi. Fran. Pe. in l. cũ fundus §. seruum tuum. ff. si certũ peta. & datur cautela reo: vt quando aliquid habere prætendit ab actore: q confiteatur debitum, & obijciat compẽsationem eius crediti, etiam non liquidi: quia præcedet compensatio. & hãc eandem cautelam ponit etiam Cepo. Vero in caute. suis nu. lxxxiiij. incip. tu scis q vulgariter. & adde q hanc decisionem Bar. hic alle. & sequitur domi. Iaf. in §. in bonæ fidei. col. xv. insti. de actio. & ibi sequẽ dicta Bar in hac dist.

a ¶Recõuentio. Et ꝙ ille qui recõuenit nõ dicatur compensare, adde Bal.in l.cũ Papinianus.j.de senten. ↠P. PAV. P.

b ¶Si interrogatione. Circa materiam vsurarũ, quid importẽt centesimæ vsuræ,& similiter besses,semisses & trientes, vide oĩno Soci. in repet.l. iij.§.itẽ si reipublicę. ff.ad leg. Falci. Item not.circa istam materiã ꝙ de hora ad horã promissa est vsura,secundũ Ro.sing. cclxviij. inci. an extra. allegat.xiiij. qõ. iiij.c.ab illo. Item an ꝓxeneta contractus vsurarij teneat ad restitutionẽ vsurarũ,vide Ro.singu. cclxxiiij.inci.fui interrogatus. Itẽ an vsuræ de iure authẽticorũ sint prohibitæ, vide Panor. in c. cũ sit generale.in viij.col. de foro cõpe. Et de materia qñ cõtractus censeat vsurarius, vide in Bertach.in verbo, cõtractus vsurarius: & quod ibi addidi verbo, vsura. Item ꝙ vsuræ sint hodie permissæ qñ pro instrumento promittit ali quod factũ vide Ias. in l.petens.in vj.col. in fi.& seq.C.de pactis. etiam si illud factũ nõ equialeret totũ vsuris, vt ꝓ eũ.

c ¶Oppo. Insti. de fideiuss. Adde Bar. & doct.in l.sciẽdũ.ff.de ver.obli.vide omnino Alex.in ĵ.charta. & no.Barto.ibi,ꝙ si notarius dicitur peritus literarũ, & mercator imperitus. Ad de Bar.in auẽ.sed no uo iure.s̃.si cer.peta.

d ¶Testes. Quod dicitur hic de testi. adde glos. no.& quod ibi Bart.in l.quod si nepotes.de testa.tut.& fa.quid si testis dicat vidi talẽ præscripsisse.de quoBal.in l.iij. s̃.de testib.concludit dictũ testis nõ valere,dixerit Bar. quicquid voluerit in tractatu de teste.Ad qđ tu vide Imo. in c. cũ causam. de testibus. ↠P. PAV. P.

e ¶Testimonium. Sequitur do.Franci. de Are.consi.xxxvij.in ĵ.colũ. Vide Ancha. cõs.cccxxxj.i vl.col.

f ¶Dixi plenè. Vide quod nota Bald. in l.si ex pretio.suprà si certum petatur. vbi voluit ꝙ intelligitur semper solennis stipulatio non pactum nudum. & adde qđ notat Bar.ĩl.lecta. si cer.petaẽ. & quæ ibi dixi. & limita vt dixi postBar.per l.j.cũ glo.& ibi Cynus & Bal.j.de dot.promiss.

nem super executione. quandoq; opponit compensatio post sententiam:quandoq; ante sententiam, vt ex prædictis patet. Venia mus ad quartã partẽ huius legis,s.ad versiculũ excepta.vbi ponunt duæ exceptiões. Prima est † ꝙ fallit in deposito.cõtra.s.com mo.l.fi.Sol.Dicit glo.ibi nõ loquit de compensatione,sed de retẽtione.quasi dicat ibi, hincinde nõ debebat res,quę res cõpensari posset:hîc sic. Cõtra hoc oppo.ei, qui dicit se spoliatũ,nõ põt obĵci cõpensatio : vt vt j.proxi.Sed qñ denegat restitutio debiti spoliat creditor: ergo eodẽ modo nõ poterit obĵci cõpensatio.Sol.Credo ꝙ si agetur cõdictione ex l.si quis cõductio.j.loca.non posset opponi cõpensatio agẽti de cõmodato,sicut nec agenti de depósito: quia quælibet cõtinet spoliationẽ.Sed si ageret personali:tunc actio depositi est priuilegiata.qđ nõ est in actione cõmodati,vt hîc. Quęro, vtrũ,hoc sit verũ,siue agatur depositi directa,siue cõtraria.Hic sunt opinio,videbitis j.depositi.l.fi.vbi hoc declarat. Item ex hac lege dicũt doc. ꝙ † qñ agitur depositi,non est locus recõuentioni,per hanc l. Ita tenet Spec.in materia recõuentionis.& ego dicã in auẽ.& cõsequenter.j.de sen.aliás quomodo & qñ iudex.Et aduerte,vt intelligas: licet illa regula nõ sit vera, † ꝙ vbicunq; recõuentio prohibetur, ibi prohibetur cõpensatio:vt dixi s.eo.l.neq;. regula cõtraria tamẽ est vera, ꝙ vbicunq; prohibetur cõpensatio qñ debitum est hincinde cõpensabile:tunc prohibetur reconuentio.tunc vide rõnem: quia debitũ liquidũ non impedit exactionem alterius debiti liquidi,vel non liquidi, vel multò magis debitũ non liquidũ,quod nõ proponeret per modũ recõuẽtionis:deficit primũ iudicũ. Et aduerte illud qđ dico, ꝙ nõ est locus recõuentioni:intellige vt sic procedat in vtraq; causa pariter,& non sentẽtiatur prius in vna causa quã in alia,secundũ necessitatẽ recõuẽtionis : vt vidistis in l.neq;.s.eo.Secus si vellẽ aliquẽ reconuenire,ita ꝙ per meum processum non impediretur primum;hoc non reperitur prohibitum:cur ergo non permissum?Bartolus.

Additio noua.

Possessionem. Hîc dicit, quòd spoliato non põt obĵci cõpẽsatio. quod intelligit glo.de spoliato quocunq; modo. Et ex hoc dicunt Canonistæ, † ꝙ spoliatus non potest recõuenirí, nisi super simili spoliatione.hoc est etiam quod dicitur,ꝙ spoliatus añ omnia restituendus est:vt j. ad leg. Iuli.de vi.l.si quis ad se fundũ.hoc est,non põt alia actione iterũ reconueniri,secundũ Canonistas.licet glo. in l.si quis ad se fundũ.aliter intelligat. Vltimò no.ex isto † tex.in ver. satis enim ꝙ illud quod dicitur,proposita vna actiõe prætudicíali,debere sileri super alia:verum est, si proponatur ante quàm sit in causa cõclusum.& hoc est,quod dicitur ꝙ prius debet cognosci,& pronunciari super possessorio, quàm super petitorio:vt l.incerti.j.de inter.dic.Et intelligendum est,si possessoriũ fuerit propositum ante , quã probationes fuerint factę in petitorio.Ita dicunt Canonistę extra, de rescríp.in c. super literis. de causa possessio.& proprieta.c.pastoralis. vbi ipsi habent casum. quod tene menti. Vltimò

gloſ. hic ponit casus , in quibus non potest obĵci compensatio. vide eam & signa.Bartolus.

De usuris. *Rubrica.*

1 ☞*Verbum,promitto,prolatum à teste,non intelligitur per stipulationem, nisi probetur interrogationem præcessisse:secus per scripturam.& ibi rationem uide nume. 7.& nume.15.*

2 *Testis debet deponere,& reddere rationem per sensum corporeum.*

3 *Stipulatio est quid iuris.*

4 *Testis dicens quem promisisse per stipulationem, indicat,& non testificatur.*

5 *Solennitatem alleganti incumbit onus probandi.*

6 *Solennitas quando præsumatur quòd interuenerit.& nume.8.*

9 *Ratio quare solennitas intrinseca præsumatur,sed extrinseca non.*

10 *Ex instrumento uenditionis,in quo continetur quòd Titius uendidit fundum,sed non dicitur de pretio,quòd agi non posit.*

Instrumentum uenditionis repertum in protocollis notarij sine pretio , non potest publicari.

11 *Testes nunquid præsumantur rogati,remissiuè.*

12 *Notarius præsumitur rogatus.*

13 *Instrumentum scriptum à notario,sed non publicatum coram testibus,non præsumitur instrumentum.*

14 *Sententia,si dicit,uiso libello:& an præsumatur pro processu.quòd non.*

16 *Verbum,rectè,denotat iustitiam:sed rectè,ordinem.*

LEX I.

b **Si interrogatione.** [b]Hîc est bonus casus, quando stipulatio probatur per testes,debet probari,interrogationem præcessisse,& responsionem secutam esse.hoc dicit. Oppo. Insti.de fideiusso.ᶜ§.fin.ff.de

c verbo.obli.l.1.ciendum.j.de contrahen.stipu.l.j.Sol.Aut verbũ promissionis,profertur in instrumento,vel alia scriptura : & intelligitur solenniter cum stipulatione:vt in contrario. Aut † profertur à teste:tũc nõ intelligitur per stipulationem,nisi expresse probetur interrogationem præcessisse, & responsionem esse secutam. Ita loquitur hæc lex,& ita intelligit glo. licet Hugo contra glo. Quæ est ratio huius? Dicunt nostri doc. Moder. ꝙ ratio est:quia illi,qui conficiunt instrumenta, sunt periti. & nõ est verisimile ꝙ faceret notarius publicum instrumentum sine stipulatione,quæ præsumptio cessat in testibus.Ista ratio displicet mihi.nam pone ꝙ fit scriptura priuata ab homine imperito, vt à quodam mercatore:& tamẽ si ibi dicitur: promisit: intelligit per stipulationem:vt l.j.j.de contrahen.& commit. stipula. Vel pone,testes,[d]qui deponunt,esse aduocatos: certè non reperimus ꝙ propter hoc debeat præsumi stipulatio. Rationem ergo vobis

2 do aliam,vt aliâs dixi.Testis debet † deponere, & reddere rationem per sensum corporeum.Dixi vobis in l.solam.s. de testi.& l.testium.eo.titu.Modò stipulatio † est quid iuris:quia est verborum obligatio,quę resultat ex interrogatione,& responsione.Si ergo testis diceret expresse, promisit in instrumento per stipulationem,non concluderet dictum eius:quia stipulatio non videtur,nec; auditur,sed intelligitur. Vnde testis debet dicere, promisit præcedente interrogatione tali:& tunc iudex ex hoc colligit stipulationem.non enim pertinet ad testes iudicare,an sit stipulatio vel non.nam hoc ad iudicem spectat.Et ideo † quando

4 testis dicit,per stipulationem:iudicat,non testificatur: sed ad iu

e dicandum non est adhibitus:ideo non valeret eius testimoniũ.[e] Sed instrumento est aliud: quia cùm conficiatur de cõsensu partium,potest notarius illud, quod est gestum , scribere per quæ

f cunq; verba, vt sibi videtur, quæ hoc importent : vt dixi plenè[f] in l.sciendum.ff.de verbo.obliga.

Additio noua.

Si interrogatione. Ex stipulatione rectè facta possunt vsuræ peti,dũ

5 modo aliâs probetur.hoc dicit. Nota quòd † qui solennitatem allegat,eam probare debet.Simile in l.quæcunq;.§.fi.ff. de publi. Contra hoc opponitur , & videtur ꝙ solennitas præsumatur:vt insti.de fideiusso.§.fi.& ff.de verbo.obli.l.sciendum.

6 Solu.Dicit glo.Quandoq; † præsumuntur omnia solẽniter acta, vt in contrarijs.Quandoq; non,vt hîc.Ista est truffa. Vnde glo. transiuit ad aliam solutionem,& facit differentiam inter instrumenta,& testes:vt primo casu præsumatur solẽnitas:secũdo nõ. Sed contra prædictam solutionem oppo.de l.in exercendis.s.de fide instru.Timore huius,dicit Hugolinus in cõtraria opinione ꝙ idem sit in testibus,& instrumẽtis.Et assignat rationem per l. quoties.

quoties.ff.de rebus dubijs.Hanc opinionem tenet Pe.& Cy.hîc,

7 hoc addito † ꝙ hęc sit vera,vbi testes interrogantur de causa sui dicti,& certam & bonam causam reddant:vt puta, si deponant super stipulatione:& interrogati de causa scientiæ respondeant se audiuisse interrogationem præcedere,& responsionem sequi. Certè domini,ista opinio nõ videtur vera.Nam secundùm hoc nulla esset præsumptio,sed recta probatio.Vnde plus placet opinio Mar. de fano , qui concordat vtraq; opinionem per hunc modum , quòd aut testis dicit aliquam fuisse stipulationem : & tunc præsumitur solẽnitas,eo quòd verbum stipulatio, ex significatione ipsius,de necessitate includit solennitatem,id est interrogationem præcedere,& responsionem sequi. Aut testis depo

2 nit aliquem promisisse:[a]& tunc aut testis est iurisperitus: & iuhoc verbo promissio,à tali teste prolata, continetur stipulatio:si cut si proferretur à notario in instrumento,propter identitatem rationis:& ita intelligit opi.Ioan.hîc positam.Si verò non est iurisperitus , videtur testis deponere de nuda promissione. Nam verbum promitto, posset adaptari ad stipulationem , & nudam

8 promissionem:vt in l.sciendum.§.dictum.ff. de ædi. edi. † Sed contra prædicta oppo.ff. de pact.l.iuris gentium.§.quod fere.solu.In instrumentis præsumitur, vt s. dixi , probari tamen potest contrarium , vt ibi probatur. Sed tamen contra prædicta oppo. de l.quæcunq;. in fi. de publi. Solu. Ibi loquitur de solennitate extrinseca,vt no.per Dy.in l.sciendum.ff.de verbo. obli. Item oppo.& videtur ꝙ in instrumentis non præsumatur solennitas: vt s.de edendo.auẽ.si quis in aliquo.Solu.Ibi loquitur de solennitate,quæ respicit ipsum principale in specie. Sed contra prædicta omnia oppo.& videtur ꝙ etiam intrinseca solennitas nullo modo præsumatur:vt insti.de contrahen.emptio.§. pretium. Solu.Debetis scire ꝙ est quædam solennitas formalis , quæ dat esse rei:vt puta,in stipulatione interrogatio,& responsio:in emptione & venditione consensus : & de hoc s.dixi. Quædam est solennitas materialis:& de hac loquitur contrarium. Vnde pro declaratione horum,si quæras nunquid solennitas præsumatur. Glo.dicit,aut loquimur de solennitate formali, aut materiali.& primo casu aut loquimur de intrinseca , aut de extrinseca.Si de intrinseca:aut de ea,quam significatio verbi includit de necessitate:& ista semper præsumitur.d.l.sciendum.de ver.obli.& d.§. fi.insti.de fideiuss.Aut de ea,quam significatio verbi non includit:& tunc recurritur ad glo.nostrã,quæ distinguit inter instrumenta & testes . Si verò loquimur de extrinseca : & tunc dic ꝙ hæc non præsumitur : vt l.quæcunq;.§.fi. de publi. Vel dic ꝙ si loquimur in instrumento : aut fuit possibile ĩ.lam tunc interuenisse in instrumento solennitatem:& tunc præsumitur.Ita intelligitur auẽ.si quis in aliquo.s.de eden. Si verò quærimus de solennitate materiali: dic ꝙ nunquam præsumitur. Ita loquitur d. §.pretium.Et est ratio huius:quia solennitas materialis,puta pretium in emptione,non est vniformis:ideo non præsumitur : sed

9 solennitas formalis semp est vniformis:ideo præsumitur.† Quęro,quæ est ratio ꝙ intrinseca præsumitur,extrinseca non, secundùm distinctionem,quam s. dixi.Respondeo:quia solennitas extrinseca denotat factum,& ad positionem vnius facti,nõ sequitur aliud:quia non probat hoc esse,& c.l.non hoc.C.vnde legi.l. neq; natales.s.de proba.sed solennitas intrinseca denotat ius:& ideo ponendo vnum factum,bene potest sequi conclusio, ꝙ ibi fuit solennitas iuris,nisi probetur abesse:vt in l.ab ea parte.ff. de proba.Ex prædictis potes arguere ad multas qõnes. Primò po

10 ne † ꝙ cõtinetur in instrumẽto, ꝙ Titius vẽdidit tibi fundũ:non dicitur de pretio aliquid. Põt ne agere ex illo instrumẽto? Certè nõ:quia pretiũ non præsumit, cùm sit solẽnitas materialis, & nõ sit vniformis.Eodẽ modo, si in protocollo tabellionis reperiret instrumẽtum vẽditionis,nõ faciẽs mentionẽ de pretio : illud in

11 strumẽtum nõ põt publicari.† Itẽ potes arguere ad qõnem vulgarẽ,nunqd testes præsumant rogati. Dic vt no. per Dy. in d.l.

12 sciẽdum.de ver.ob.& ibi dixi.† Sed quid de notario? Glo.est in auẽ.de tabellio.§.j.col.iiij. quę determinat ꝙ præsumat rogatus:

13 vt insti.de inuti.stip.§.si scriptũ.Sed iuxta prædicta quęro:† ponę,notarius rogatus scripsit,sed nõ legit instrumẽtũ coram testib. præsumeret ne illud instrumẽtũ. Dico ꝙ nõ:vt l.fideic.§.j.ff. de

14 le.ij.Itẽ potes † arguere ad aliud. Dicit iudex in sniã:nos talis viso libello exce.li.cõte.sacramẽto calũnię,talẽ proferimus sniam. nec apparet de ꝓcessu,nunqd præsumat processus rectè factus.

Decretistæ cõmuniter tenẽt ꝙ nõ:vt in ca. a quoniã cõtra falsam.de prob. Dic vt ibi.& vide Cy.in l.emãcipatiõe.s.de fide. instru.

15 †Sed iuxta p̃dicta quęro:dicit glo. ꝙ in instrumẽtis præsumitur solẽnitas, & dicit de publicis.quęro qd de priuatis:nũquid verbũ promissio,cõtinebit stipulationẽ.Text. cũ glo. videtur dicere ꝙ sic,j.de cõtrahẽ.& cõmit.stipu.l.j.vide qđ not. in l. tutor.§. ab Aulo.ff.eo. † uxta prędicta quęro:qa text. hic dicit rectè facta:qualiter intelligatur rectè facta.Glo.dicit ꝙ debet intelligi,vt innuat vsuras licitas esse deductas in stipulatione,secundũ formam. l.eos.j.eo. Ex hac b

16 †glo.habes notare ꝙ verbũ rectè,[b] denotat

b iustitiã:sed ritè,ordinẽ iuris:vt l.ij. ff.de in offic.testa.sed quæro,quid velit dicere iure optimo. Dic vt in glo. fina.Bar. c

LEX II.

c **Vsuras.** [c]Emptor, q̃ percipit fructus rei emptę, tenetur ad vsuras pretĩ,etiã depositi non legitimè.h.d.Iste vsuræ sunt etiã licitæ de iure Canonico:quia magis tanquam interesse petuntur, quã quasi vsura. Ita tenet hic glo.& j.de act.emp.l.curabit.vbi glo.hoc etiam tenet &c.

Additio noua.

1 ☞*Emptor deponendo pretium,quãdo teneatur ad usuras.*

2 *Vsuræ an possint peti de iure Canonico per nenditorem, propter pretium non solutum.*

Vsuras. Emptor , cui res est d [d]tradita,pretiũ non solues tenetur ad vsuras ex tẽpore traditionis:cõtra imò videt ꝙ à tẽpore cõtractus:qa ex illo tẽpore põt fructus percipere:vt in l.fructus.de acti.emp. Sol.Dicit gl.& bene,ꝙ vẽditor non potest opponere hoc emptori,cũ rẽ nõ tradidit,[a] secundũ regulã,quã habetis in l.cũ in fundo.§.j.ff.de iure do. Itẽ opp.dicit hîc † ꝙ li

1 cet emptor deposuerit pecuniã,ꝙ tenet ad vsuras cõtra imo videt liberatus:vt l.acceptã.j.e.Gl.dat tres sol.Breuiter illa videt vera,ꝙ hîc nõ dicit liberatus:qa pretiũ nõ obtulit vẽditori,licet illud deposuerit. dicã in d.l.acceptã.Itẽ pro declaratione huius l. q̃ro,† nunqd vsuræ possint peti isto casu de

2 iure Canonico.Glo. dicit ꝙ sic.Simile in l. curabit j.de ac.emp.& in l.iociũ q̃ in eo. ff. p̃ socio.& in l.j.s.de sum.tri.& fide catho.

Et alius casus est,in quo vsurę sunt licitæ.l.insulã.§.vsuras.ff.solu.matri.& no.in c.salubriter.extra,de vsuris.ꝙ bene no. Barto.

LEX III.

e **Vamuis.** [e]Vsurę nõ debẽtur ciuiliter nisi ex stipulatione:ex pacto nudo debentur naturaliter hoc dicit.

Additio noua.

1 ☞*Vsuræ quando ex nudo pacto solui possint.*

2 *Pactum nudum incontinenti appositum,quod non pariat actionem.*

3 *Vsuræ in contractibus bonæ fidei ueniunt ex mora:& ideo sine pacto debentur.*

4 *Vsuræ solutæ quando imputentur in sortem.*

Vamuis. Vsuræ ex nudo pacto non possunt peti:& solutę non repetuntur,nec in

1 sortem imputantur hoc dicit. Opponi. † videtur quòd etiam ex nudo pacto possint peti:vt in l.frumẽti.j.eod.Solu differentia est,vtrũ mutetur pecunia numera stricte sumpto vocabulo , vt hic:an alia quantitas , vt in contrario. Sed contra hãc sol.oppo.& videtur ꝙ etiã ex nudo pacto in pecunia numerata debeãtur vsuræ,vt in l.etiã.ff.e.Sol.ĩ speciale ibi in ciuitate. Itẽ opp.de l.periculi.ff.de nautico fœnore. So.ibi speciale:& rationẽ specialitatis dic vt ibi. Item oppo. & videtur qđ debeat distinguí vtrũ pactũ sit incontinenti appositũ an nõ:

c ¶Aliquẽ promisisse. Adde, & vide circa hoc eundẽ Bar.& docto.in d.l.sciẽdũ.et vtra ibi dicta adde ꝙ dicit Paul.de Cast.in cõs.ccccxxx.in ĵ.pte cõsiliorũ antiquorũ Papię impressorũ inci.in cã Sylueştri, col.iij.vbi ꝙ verbũ, promitto, in teste, importat ꝙ stipulationẽ. qñ ille,cõtra quẽ deponunt, fuit circa alia cõuictus de mẽdacio.

b ¶Verbũ rectè. Adde de hoc. & dic,vt per eundẽ Bar.in l.lecta. & ibi docto.ff.di cer. petatur.

c ¶Vsuras. Adde glo. & Bal.in l.cũ. alleg. in pe.col.j.eo.& Cy. in auẽ.ad hęc j.e.iiij. col.& ibi Bal.j.eo.et ideo isto casu qñ petunt vt interesse,petunt etiã corã iudice seculari prout quodlibet aliud interesse, secundũ Lapũ alleg. lv.qđ ea q̃ no.Bar. in l.Titia sol.mat.& in l. omni inouatione.de sacro san.eccl. adde dũ Bal.limitat hic dictũ Innoc.Roma.consi.xcj.

d ¶Cũ rẽ nõ tradidit. Adde de hoc vt hic p Pau de Cas. & Sali. & p eundẽ Pau. in l. curabit.j.de acti.ẽpt. et latè qñ emptor ob rẽ nõ traditã, vt vẽditor ob pretiũ nõ solutũ,possit agere ad vsuras:vide latè domeũ do.Soc.in cõsil. cix.quasi per totũ.et latè eũdẽ in suo cõsi. clxxvj.per totum. ↠P. PAV. P.

e ¶Quãuis. Istud ꝙ pactũ nudũ vsurarium nõ vestiat coherẽtia cõtractus stricti iuris si similis ,contractui bonę fidei: Gl.singu. in l. Titius.in verbo, debiti.ff.de p̃scri.vb, Ro. sing. ccccxlvij. incip.tu habes.

☞ POMATES.

a ¶Præcedētib⁹. vide iſtā l. in hoc alle. per Ro. cōſi. clv. & cccclix. in ij. colū. vbi dicit etiā per iſtā legē & ſimiles, q̄ ſubſequēs diſpoſitio ex intellectu, non inducit repetitionē eorū quę in prima dicta ſunt.

b ¶In cauſis publicis. Sed aliter intelligit iſtum tex. Bar. in l. præſes. §. de tranſac.

vt primò poſsint peti vſuræ: ſecundò non: vt in l. in bonę fidei. §. de pac. l. lecta. ff. ſi cer. pe. l. iuris gentium. §. quinimo. ff. pac. Solu. Dicit gloſ. & bene, q̄ ſpeciale eſt in vſuris earum. Dico † q̄ pactum nudū non pariat actionem, etiam incōtinenti appoſitum. & idem in præſentia. hic eſt tex. cum glo. in l. ſeruus ea lege. ff. de ſer. expor. Item oppo. & videtur q̄ etiam ſine pacto poſsint peti vſuræ: vt in l. Publia. in fi. ff. depoſi. & mandati. l. qui negotia. Solu. †Contraria loquūtur in cōtractibus bonæ fidei, in quibus ve niunt vſuræ ſine pacto ex mora: vnde vſuræ quandoq; debētur ex mora propter moram: quandoq; ex ſtipulatione propter ſtipulationem: quandoq; ex ſtipulatione propter moram. De quo dic vt no. in l. lecta. per glo. & doc. ff. ſi cer. peta. Item oppo. † & dicitur q̄ vſuræ ſolutæ non imputantur in ſortem. contra de l. in his. §. pe. ff. de ſolu. Solu. Quandoq; vſuræ ſoluuntur tanquàm vſuræ: & hoc exprimitur à debitore ſoluente: & loquitur lex noſtra. Quandoq; ſimpliciter ſoluuntur: & habet locum lex contraria: quia imputantur in ſortem. Item oppo. j. e. l. ſi vſuras. Sol. Ibi vſurę debenť ēt ciuiliter. Vel dic vt ibi no.

1 ☞ *Adminiſtrator ciuitatis, quòd expreſsè non poſsit remittere uſuras: ſed tacitè ſic, recipiendo minores.*
2 *Adminiſtrator ciuitatis quando poſsit præiudicare ciuitati.*
3 *Conſilium ciuitatis quòd habeat illam poteſtatem, quam habet totus populus.*
4 *Poteſtas uel Capitaneus ciuitatis quam poteſtatem habeant.*

PEr retentionem. Hæc eſt bona lex. Pignora poſſunt retineri pro vſuris naturaliter tantùm debitis. Item quæ dicta
a ſunt in præcedentibus, & in ſequentibus factis ex interuallo repetita intelliguntur. hoc dicit. Tene menti. Et de hoc vide in l. Titia. §. idem reſpondi. de verbo. obliga. &c.

Additio noua.

1 ☞ *Dicta in præcedentibus, propter odium non cenſentur repetita in ſequentibus: & quando cenſeantur repetita. nume. 3.*
2 *Stante ſtatuto quòd contra magnates ad executionem pœnarum poteſtas procedat capiendo perſonaliter, domos diſcooperiendo, uſque ad quartum gradum: quòd tales conſortes non tenentur ad membri mutilationem.*
4 *Clauſula, quando ponitur in medio plurium capitulorum, trahitur ad omnia, ſi non eſt ratio. quòd magis ad unum quàm ad aliud.*

PEr retentionem. Pignus poteſt retineri pro vſuris, etiam nudo pacto debitis. Item obligatio pignoris non videtur repetita in ſequenti promiſsione vſurarum. hoc dicit. Primò ponit vnum dictum in genere. Secundò infert ad ſpeciē.
1 ſecunda ibi: ſi enim. Nota † q̄ dicta in præcedentibus, propter odium non intelliguntur repetita in ſequentibus. contra hoc oppo. iſte §. pe. inſti. ad leg. Aquil. & l. Titia. §. idem reſpōdi. de verbo. obli. & ff. de pac. l. item quia. in fi. glo. dat duas ſolutiones: dic vt in prima. Notabiliór ſolutio eſt, q̄ repe. de præcedētibus pro-
2 pter odium eſt euitando. †Et poteſt valere ad qōnem. pone, ſtatuto cauetur q̄ contra magnates ad executionem pœnarum poteſtas teneatur procedere perſonaliter capiendo, domos diſcooperiendo: & in defectum ad membri mutilationem, ſi ſibi videtur: poſtea ſequitur in ſtatuto, q̄ ad ſolutionem pœnarum dictarum poſſunt cogi conſortes, vſq; ad quartum gradum. nunquid contra conſortes non ſoluentes poſsit procedi ad membri mutilationem? Certè non: & repetitio dictæ clauſulæ non debet fieri propter odium euitandum, vt non conueniatur ex facto alterius. Aliam ſolutionem dat glo. ſcilicet q̄ iura contraria loquūtur quando ſequentia ſequuntur incontinenti: ſecus ſi ex interuallo, vt hic. Item oppo. de l. talis ſcriptura. ff. de leg. j. Dic vt ibi
ex verbis teſtatoris comprehenditur teſtatorem habuiſſe reſpectum tam ad præcedentia, quàm ad ſequentia: & ideo habet locum repe. vel quod ibi etiam incōtinenti ſequentia fuerunt appoſita. Sed contra primam ſolutionem oppo. de l. licet. de lega. j. Solu. Ibi ex coniectura apparet contrarium teſtatorem voluiſſe. Item oppo. de l. iij. §. item ſi ipſe. ff. ſi cui plus quàm per l. fal. Sol.
3 †Quando ſequentia ſunt per ſe omnino ſeparata à præcedentibus: & de præcedentibus ad ſequentia non fit repetitio. ſecus ſi non eſſent omnino ſeparata. & ita habent locum quę §. dixi. Pro quorum declaratione colligevnum verbum, q̄ quandoq; præcedentia & ſequentia habent ſe vt omnino ſeparata: & nō fit repetitio, vt modò dixi. & probatur in d. §. item ſi ipſe. Quādoq; nō ſunt omnino ſeparata: & tunc aut ſi repetitio fieret, ampliaretur odium: & tunc aut ſequentia ſunt appoſita ex interuallo, & non fit repetitio, ſecundū ſecundam ſolutionem hic poſitam: ſi incō-
tinenti tunc regulariter repetitio præcedentium fit in ſeq. vt d. l. talis ſcriptura. & d. l. itē quia. in fi. Fallit vbi repetitio vitiat actū d. l. Titia. §. item reſpōdi. ff. de ver. obli. Fallit vbi apparet voluiſſe teſtatorem aliter, vel legiſlatorem. d. l. licet. de lega. j. Sed contra prædicta oppo. de l. qui concubinam. §. cùm in teſtamento. ff. de lega. iij. Solu. Quandoq; quæritur, nunquid præcedentia intelligantur repetita in ſequentibus: & habent locum ſupràdicta. Quandoq; quæritur vtrum ſequentia trahantur ad præcedentia: & tunc aut præcedentia poſſunt valere ſine repetitione
4 ſequentium: & tunc non fit repetitio. Ita loquitur l. qui concubinam. §. cùm in teſtamento. ff. de leg. iij. Vel poſſes dicere † quòd vbi clauſula ponitur in medio inter plura capitula: & tunc trahitur ad omnia, ſi non eſt ratio quare trahatur ad vnū magis quā ad aliud. ar. l. & ſi pepercerit. §. ante heredis. ff. de libe. & poſthu. & argu. l. j. de libe. præte. Si verò clauſula apponatur in fi. ſi pōt referri ad omnia ſine repugnantia, ad omnia refertur. aliàs ad proxima tantùm: vt in l. ſi idem cum eo. ff. de iuriſ. omnium iudi cum. in fine. Dic vt ibi per Iaco. Bu. Oppo. j. etiam ob chirographiam pe. l. j. Solue vt in gloſ.

Duerſus. Ex perceptione minorum vſurarum, inducitur tacitum pactum de non pe-
b tendis maioribus, etiam in cauſis publicis. b hoc dicit. Nota ex hac l. cum gloſ. Primò, quod dixi in ſumma-
1 rio. Secundò, † q̄ licet adminiſtratores ciuitatis non poſsint facere expreſsè pactum de non petendis vſuris: tamē hoc poſſunt facere recipiendo tacitè minores, &c.

Additio noua.

Duerſus. Creditor minores vſuras recipiendo, quàm quæ fuerunt promiſſæ, præiudicat ſibi. quod eſt verum, etiam in adminiſtratore ciuitatis creditore. hoc dicit. & idem in l. quanuis. j. eodem. Opponi. & videtur quòd ſicut debitor ſoluendo maiores, ſibi non præiudicat: ita creditor recipiendo minores ſibi non videtur præiudicare: vt in l. creditor. §. fina. de ſolu. Dicit gloſ. alia eſt ratio in debitore, fauore liberationis: vt l. Arrianus. de actio. & obli. Item oppo. contra ſecundum dictum: & videtur q̄ adminiſtrator ciuitatis non poſsit præiudicare ciuitati minus recipiendo: vt l. Imperatores. ff. de pac. Glo. dat quatuor, ſeu quinq; ſolutiones Doc. communiter approbant primam, quę probatur per §. ſi verò liberi. in auť. vt cùm de appel. cogan. col. viij. Nam idem eſt in adminiſtratore eccleſiæ: vt ibi patet. Item oppo. de l. præſes. §. de tranſac. Solue vt §. proxi. Item oppo. & videtur q̄ nullo modo adminiſtrator poſsit præiudicare ciuitati: vt in l. pro
2 hibere. §. planè. ff. quod vi aut clam. Vos debetis ſcire † q̄ ciuitates cōmuniter habent plures adminiſtratores, quandoq; habent ancianos, vel priores: & tunc quam ballìam habeant iſti: & nunquid factum eorum præiudicet ciuitati? Dic vt in l. item magiſtri. ff. de pac. & quod no. in l. aliud §. refertur. ff. de reg. iu. Q̄ñq; ciuitas habet conſilia: & tunc q̄ conſilium habet illam ballìam, quam habet totus populus: quia eius vice conſilium repræſentat: vt no. in rub. j. quę ſit lon. con. in medio magnę glo. Et aduer
3 tatis, † quia conſilium ciuitatis æquiparatur ordini decurionum & conſiliarij decurionibus: vt no. in rub. de decu. lib. x. & quod no. in l. nulli. ff. quod cuiuſq; vni. no. Qua autem ballìam habeat ordo decurionum: dic vt no. j. de decr. decu. in rubri. lib. x. Q̄ñq;
4 ciuitas habet † Poteſtatem vel Capitaneum: & tunc quam poteſtatem habeant iſti: dic vt in d. l. prohibere. §. planè. quod vi aut clam. & de his adminiſtratoribus loquitur contrarium. Item oppo. & vī q̄ lex iſta ſit ſupflua. per l. quāuis. j. e. Dic vt ibi no. Bar.

I creditrici. A tempore obſignationis, & depoſitionis non currunt vſuræ. h. d.

Additio.

1 ☞ *Depoſitum, quando impediat curſum uſurarum.*
2 *Offerens, conſignans, & deponens, an liberetur ipſo iure.*

I creditrici. Oblatio, conſignatio, & depoſitio re-
1 ctè factæ impediunt curſum vſurarū † etiam quæ ceperunt currere. hoc dicit. Oppo. dicitur hic, q̄ ſi obtulit

obtulit pecuniam, non currunt vſuræ. contra. j. eo. l. acceptū. in fi. Sol. Dicit gl. quandoq; quis offert debitum, & deponit, & depoſitū durat: & loquitur hæc lex. Quandoq; debitor recipit depoſitum: & tunc tale depoſitum nihil releuat. Item oppo. de l. ſi per te. j. eo. Dic vt ibi no. & videbitis j. eo. l. acceptā.
2 Pro declaratione legis quæritur † vtrum offerens, conſignans, & deponens, liberetur ipſo iure? Glo. tenet quod liberatur ipſo iure. Dicam in l. acceptam. j. eo. Barto.

Reditor. Ex diuturna præſtatione non inducitur vſurarum obligatio. h. d.

Additio.

1 ☞ *Diuturna ſolutio, & longum tempus, quando inducat ius.*
2 *Præſumptio l. cum de in rem uerſo. ff. de uſur. an habeat locum, quando debitor ſoluit pro pluribus annis.*

Reditor. Diuturna ſolutio non inducit obligationem. h. d. Oppo. de l. cum de in rem verſo. ff. eo. Sol. Ibi aſsignabatur cauſa ſufficiens, licet non probaretur: quia allegabatur promiſsio: hic ſola longa præſtatio. Item oppo. de l. j. j. de fideicom. Solue vt in glo. Item oppo. de l. cum fidem. §. de nō nu. pecu. Solu. Ibi erat debitum quod ſoluebatur: licet non obſtaret exceptio. Item oppo. &
1 videtur, † q̄ diuturna ſolutio, & lōgum tempus inducat ius: vt l. ſi quis diuturno. ff. ſi ſer. ven. Sol. Ibi loquitur in iure ciuili, ſi cī licet ſeruitutis, quæ ſeruitus tempore acquiritur. & vtrum cum titulo vel ſine: dic vt per Dy. in c. malę fidei poſ. de reg. iur. in vj. no. per doct. in l. j. §. de ſer. & aqua. hic loquiť in iure perſonali, putà in obligatione, quæ ſolo tempore non quæritur: quia tempus nō eſt modus. &c. vt l. obligationum ferè. §. placet. ff. de act.
2 & oblig. Quæro: † vos vidiſtis hic, q̄ longa præſtatio ſimul cum cauſa, licet cauſa non probetur, facit præſumi obligationē. quid ſi debitor præſtitit vno anno pro pluribus annis, habétne locum hæc præſumptio? Doct. communiter dicunt quod non. Nam vbi fit ſæpius ſolutio, vt puta ſingulis annis eſt maior præſumptio contra debitorem ſoluentem: quaſi potuerit melius delibe rare, quàm quando ſoluit vna vice: vt §. ad Velleia. l. ſi mulier. Bartol.

Vamuis. Iſta lex idem dicit, quod lex aduerſus. §. eo titu.

Iper te. Sola oblatio impedit curſum vſurarum, q̄ currere non inceperunt. h. d.

Additio.

1 ☞ *Vſuræ, quòd non currant, ſi non reperitur cui ſoluatur capitale. idem in pœna.*

Iper te. Sola oblatio impedit curſum vſurarum, quæ nondum cœperunt currere. hoc dicit. Oppon. & videtur quod etiam impediatur curſus vſurarum cœptarum: vt in l. ſi creditrici. §. eo. & l. acceptam. j. eo. Solue vt in glo. & nota eam. Quæro: pone quod debeo dare decem creditori: vel aliquid aliud ſub pœna: creditor moritur: non remanent hæredes: nunquid committatur pœ-
1 na, & currant vſuræ: cùm † non reperiatur aliquis cui ſoluatur. Dic vt in gloſ. & nota. Item aduerte quod illud, quod dicitur hic in vſura, idem in pœna: vt l. qui ſine vſuris. ff. de nego. geſt. & hic in gloſſ. ſuper verbo, maioris. & facit l. ad diem, ſub pœna pecunia promiſſa. ff. de verb. obliga. & l. fi. ff. de nau. fœno. Bart.

Suræ. Quod dicitur, vſuras non debere excedere duplum, intelligitur de vſuris vnius anni.

Additio.

Rumenti. Quæro quid continetur appellatione frumenti? Dic vt in l. frugē. ff. de ver. ſignifi. Oppo. de l. quamuis. §. eo. Sol. hic ſpeciale. Itē opp. de l. iuris gentium. §. quinimo. ff. de pact. Dic vt in glo. ex qua nota quod duo ſpecialia concurrunt, circa idem, contrariū not. in l. j. de do. promiſ. C. Ad hoc contrarium poteſt reſponderi, quod per ea. quæ gl. not. hic, quòd hic detur condictio ex lege. Vel fortè meliùs: quia habet locum condictio triticaria, quæ eſt generalis: vt ff. de tritic. l. j. in fin. Barto.

Additio.

EX prædiis. Fructus percepti à creditore, poſt oblationem extenuant debitum, hoc dicit. Opponit. & videtur quod per oblationem, & depoſitionem ſit liberatus iſto iure: & non a ſit neceſsaria exoneratio debiti: vt §. eo. leg. ſi creditrici. & j. eod. l. acceptam. Dic vt in gloſ. & tene ſecundam ſolutionem.

IN bonæ fidei. Poſt latam ſententiam de ſorte, non poteſt agi per ſe de vſuris officio iudicis de bitis. hoc dicit.

Additio.

1 ☞ *Vſure quòd ueniant in actione ex teſtamento.*
2 *Actio ex teſtamento, licet ſit ſtricti iuris: tamen ſapit naturam bonæ fidei.*

IN bonæ fidei. In bonę fidei iu- a dicijs veniunt vſuræ ex mora. Itē lata ſententia, iudicis officiū circa vſuras expirat. h. d. Oppo. & videtur quòd etiam in ſtricti iuris iudicijs veniant vſu-
1 ræ ex mora. Certum eſt enim † q̄ actio ex teſtamēto eſt ſtricti iuris, vel aliàs incerta: vt l. in actionibus. ff. de in li. iurā. Vnde oppo. de l. ij. & quaſi per totū. j. de vſur. rei iudi. & l. fin. vbi veniunt vſuræ ex mora. Solu. quamuis † ſit ſtricti iuris: tamen ſapit na-
2 turam bonæ fidei: vt in l. ſi ſeruus legatus. §. cū quid aliàs, quod tamen. ff. de leg. j. & ideo eſt idē quod in bonæ fidei. arg. l. in minorum. §. qb. cau. in inte. reſtit. nō eſt neceſ. Itē opp. de. l. j. §. de iudi. Dic vt ibi per gl. & doct. & de materia huius l. dic vt in l. iiij. de poſiti. & ibi dicetur.

¶Cùm allegas. Vide Bar. in le. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de ver. obliga. & quod dixit Bar. in l. cū ſtipulati. eo. titul. & q̄ no Canoni. in c. illo vos. de pigno. & ī c. ad audiētiā. de ēptio. & vē. & q̄ dixi poſt Bar. in l. cū ſeruus. de cōdi. & demonſtra. & ad iſtā gl cum hic no. vide Angel. in q. ſua, Aſtēſis miles. an valeat cōpoſitio cū dicœſano originis. ✠ P. A. V. P.

¶Cū allegas. Vide circahāc legē & q̄nō habeat locū, ī pœna appoſita ī trāſactione caſu quo nō tenēť promiſſa, Cō. cōſil. clxxix. incip. facta fuit quędā trāſactio. ī ij. co. ī pri. Itē in materia vide latè Are. ī §. oēs. ī pē. & vlt char ta. Inſtitu. de actio. Alex. poſt alios in l. ſtipulatio iſta. §. alteri in iiij. & v. co. ff. de ver. obliga. Et qđ de pœna appoſita ī laudo ſeu ſententia, caſu quo ītra certū tp̄s vna pars nō daret alteri, vide Are. ī l. v. §. fi. in ij. co. & ſeq. de ver. obliga. Et vide quę dicit Socin. in l. iiij. §. Cato. ſ. vj. charta. in j. col. differentiā eſſe an petatur pœna quæ à condēnato nō ſoluiť, licet comprehēſa in laudo, an qa nō paruit laudo, vt per eū. Itē an pœna cōuētionalis poſſit exigi ī foro cōſciētiæ, vide Barba. latè cōſ. xlv. vol. iiij. vbi etiā qd in foro cōſētioſo, qñ eſt adiecta quātitati vel facto.

Iea pactione. Si habitatio loco vſurarum conceditur, non inſpicitur quantum res locari potuerit niſi per creditorem locata fuerit. hoc dicit.

1 ☞ *Habitatio ſi cedatur creditori loco uſurarum, non dicitur uſura illicita: licet habitatio poſsit ualere plus quā uſura legitima.*
2 *Reditus uineæ annuus, an licitè retineatur, licet plus ualeat, quàm ſibi conſtiterit.*

Iea pactione. Non dicitur illicita † vſura, ſi creditori cedatur ha-
1 bitatio loco vſurarum: quantuncunque habitationis præſtatio poſſet valere plus quā aſcendat
2 vſura legitima. hoc dicit. Hæc lex inducitur † in argu. vtrū aliqs licitè, & cum bona conſcientia poſsit pro vita ſua tenere vnum reditum vnius vineæ: quantuncunq; reditus valeat plus quàm ille ſibi conſtitit. poteſt argui ex hac lege quòd ſit licitum.

Vmallegas. a Quādo pœna adiecta ſolutioni quātitatis, nō pōt legitimū modū vſurarū excedere. h. d. De hoc habes ī l. Iulianus. §. idem Papinianus reſpōdit. ff. de act. empt. Et vide hoc de vſuris. c. conqueſtus. & de iureiuran. c. debitores. & dicam tibi anno ſequenti in l. rogaſti. ff. ſi cer. peta. &c.

Additio.

1 ☞ *Pœna adiecta facto, quando uideatur adiecta in fraudem uſurarum.*
2 *Factum, quòd non poſsit apponi ſolutioni per modum pœnæ.*
3 *Pœna adiecta ſolutioni quantitatis, quando uideatur adiecta in fraudem uſurarum.*
4 *Intereſſe qualiter hic conſideretur.*
5 *Cautela aliqua, an inducatur, uel induci poſsit, contra præſumptionem huius legis.*
6 *Stante ſtatuto, quòd ſi debitor, qui mutuum recepit, non reſtituat quantitatē intra annum, teneatur reſtituere, & duplum, quòd illud duplum non poſsit exigi.*
7 *Argumentum de pacto ad ſtatutum de pacto ad ſtatutum, quòd ualeat.*

Vmallegas. Pœna adiecta ſolutioni quantitatis, videtur eſſe adiecta in fraudem vſurarum; & nō poteſt legitimum modum excedere. h. dicit. Oppo. de l. qui ſemiſſes. §. fi. ff. eo. Sol. Dicū quidam q̄ hæc lex diſtinguitur per illam. Iſta ſol. videtur cōtra tex. huius legis, quę loquitur indiſtinctē: vnde gloſ. ſecundùm Ioan. intelligit hanc legem, ſiue creditor fuerit ſolitus fœnerari, ſiue nō. Non obſtat cōtrariū: qa loquitur in vſuris, quæ propter negligentiā petunť

a ¶Sed quæro. De veritate huius cautelæ, vide latè per eūdem Bar. & ibi Ale. in apposti. in d.l. cū seruꝰ. ff. de condi. et demō. & adde aliā cautelā. qua mediāte, pœna adiecta quātitati potest peti. & non cēsetur adiecta in fraudē vsurarū, videlicet vt adiiciatur fors in per I sonā tertij, & pœna apposita in persona propria: vt puta, pmittis mihi. xx. nomine pœnæ. Ita probat tex. iū ctis not. ibi per eundē Bar. in l. qui res. §. qui stipulatur. ff. de fol. & ibi seqē Ang. et segtur. Io. de Imo. & Raph. in d.l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de ver. obli. & no. in d.l. sed & si quis. §. fi. ff. si qs cau. licet Bar. hic contra. sed primā tenet Ias. Insti. de ac. §. omnes col. vij.
*Deutero. xxiij. a Matthei. xix. a.

b ¶Hoc tū est verum Adde eundē Bart. in d. §. sanè. & latè in l. in criminali. j. de iurisdi. om. iudi. Et adde q̄ q̄n lex vtitur verbo præteriti tem 2 poris, veniret ad interpretationem legis veteris, q̄ similē pœnā imponeret, sed nō ipso iure: tūc tale verbū modificaretur à lege veteri: & sic nō imponeretur ipso iure. Ita Aret. in c. nullus. col. j. de foro cōpe. q̄ dicit perpetuò notandū. Ex quo habes aliā limitationē ad Bar. hic, & in d. §. œconomus. aliàs, sanè. Et addeq̄ quæ verba imponat pœna ipso iure, p eūdē Aret. in c. si diligēti. col. iij. de foro competē. & per Barb. in cōsi. xij. col. x. in j. volu.

De iure tamē canonico est vera prima sol. huius glo. & probatur in c. illo vos. de pig. & ibi per Bar. Itē oppo. de l. Lucius. ff. de act. emp. Solue, vt in gl. Sed cōtra sol. glos. opp. & videtur q̄ sit idē in obligatione facti. Nam qui stipulatur factū, videtur stipulari interesse: & quia interesse est in obligatione: & per consequens quātitas: vt in l. stipulationes nō diuiduntur. ver. Celsus. ff. de verb. obli. Sicut ergo pœna † adiecta quantitati, reprobatur vltra legitimū modū vsurarum: vt hic: ita adiecta facto, quasi videatur adiecta facto, i. interesse. Ista opi. fatetur gl. no. in l. stipulatio ista. post prin. ff. de verbo. obli. in gl. in ver. in pœnali enim stipulatione. Certè domini, illa gl. falsa videtur: quia in obligatione facti pōt pœna quandocūq̄ cōuenit, peti. Ita no. in l. si dictū. ff. de euic. in prin. Verū est q̄ gl. cōmuniter faciūt differentiam vtrū apponatur pœna per verba multiplicatiua vt duplū vel quadruplū, an per alia verba. & ista opi. tenet Dyn. in §. omnes. Insti. de acti. Doc. nri reprobant istā opi. Vide quod no. plenè per Cy. j. de sen. quæ pro eo quod interest. l. j. Et ad cōtrariū dū dicitur q̄ ibi videtur esse in obligatione facti, in qua interesse succedit in obligatione, & per consequens quātitas: dico q̄ debet inspici origo ipsius obligationis, i. ipsū factū. arg. l. qui id quod. ff. de do. Nam ibi est maior præsumptio fraudis circa quatitatem, cui solent accedere vsuræ q̄q̄ circa obligationē facti. Sed nūqd † factū posit apponi per modū pœnæ solutioni licitæ? dic vt l. si tibi decē milia. ff. de pac. & in l. rogasti. ff. si cer. peta. vbi determinatur q̄ nō detrahitur: quia quicquid accedit sorti, dicit vsura. Itē opp. de l. in fideicō. §. fi. ff. eo. Sol. Quādoq̄ † pœna adiicitur solutioni quātitatis: & tūc secundū opi. glo. hic videtur adiecta in fraudē vsurarū, & nō potest legitimū modū excedere, vt hic, & l. Iulianus. §. Papinianus. aliàs §. idem. ff. de act. empt. & maximè in cōtractu mutui, de quo loquit lex nostra. Quādoq̄ pœna adiicitur solutioni speciei: & tūc nō videtur adiecta in fraudē vsurarū. Ita loquitur d. l. in fideicōmisi. Quādoq̄ pœna est adiecta facto; & tunc nunq̄ videtur esse adiecta in fraudē vsurarū. Ita loqtur l. Lucius. ff. de act. emp. Sed cōtra hæc opp. & videt q̄ ex his resultet magna absurditas. Nā creditor non poterit exigere pœnā quantitati adiectā vt pœnā, vt s. dixi: nec vt vsuram q̄a vsura est prohibita, vt no. ī auc. ad hæc. j. e. & sic creditor omni auxilio erit destitutus, quod est absurdū. Sol. Dicit glo. remedium erit q̄ debitor cōdemnabitur creditori nomine pœnæ in tantam quantitatem, quantū ascēderet debita vsura. Sed hoc male est: quia insurgeret statim fraus. Vnde glos. dicit, & melius, q̄ succurretur creditori in eo q̄ à creditore probabitur interesse. q̄ intellige secūdū doc. ex natura contractus posse interuenire in 4 teresse, & subesse causam quare præstaretur interesse. † Sed q̄ro: nunquid interesse cōsideretur hoc respectu? Hic videtur q̄ sic: vt in l. j. j. de sen. quæ pro eo quod interest, pfe. & l. iij. §. nunc. ff. de eo quod cer. lo. Veritas est in contrariū, vt no. in l. j. s. de sum. a tri. & fi. cath. Sed quæroª nunquid contra præsumptionē huius legis posit induci aliqua cautela. Dixerunt quidam q̄ sic: nam 5 † debitor pmittit quātitatē restituere: & ad petitionē creditoris compatere in iudicio, & q̄ceptū iudicis in se suscipere, & parere mandatis iudicis: & inde non recedere, donec soluat sub pœna. Nam si omnia ista promittat, valebit pœna, quia videtur adiecta facto. Istā cautelā reprobat Dy. p l. cū seruus. Et dic vt ibi not. per eū. ff. de cōdi. & demōst. Posses tū p̄ dictā cautelā defendere cōtra opi. Dy. per ea, q̄ no. gl. in l. sed & si quis. §. fi. ff. si quis caut. Quæro, statuto † cauetur q̄ si debitor, qui mutuū accipit, nō restituat quātitatē intra annū, teneatur restituere mutuū, & duplū vel triplū, nūquid vigore statuti posit exigi triplū, vel illud duplū? Breuiter videt posse dici q̄ nō, nisi creditor ostēderet de interesse suo propter morā debitoris nō soluentis, vt patet ex s. dictis, aliter nō. Nā vbi reprobat pactū, reprobat & statutū: q̄ hæc æquiparantur: vt no. in rub. j. de decre. Decur. lib. x. Barto.

Vm non. Etiam in frumēto non potest permitti vsura vltra modum legitimum. h. d. &c.

Additio.

Vm non frumentum. Etiā in alijs cōtractibus q̄ pecunia nō pōt fieri exactio per modū vsuræ vltra modum legitimum. h. d. Oppon. & videtur q̄ secundùm aliam formā posit exigi quātitas frumenti per modū vsuræ. Vnde opp. de auc. ad hæc. Solue vt ibi dicam statim.

1 ¶Vsuræ quod de iure ciuili sint permisse, & nu. 5.
2 Diuortium ab initio seculi quòd sit prohibitum.
3 Rustici magis indigent frumento quàm alijs fructibus liquidis.
4 Pœna, de qua in hac authenti. an ipso iure uel ope exceptionis committatur.
5 Verbum, cadat, quando importet ipso iure, uel ope exceptionis. Idem de uerbo, amittat & priuetur.
6 Frumentū si uenditur carius, ut post tempora emptor soluat, an liceat, remissiuè.

Adhæc. Aduerte gl. hīc, quæ distinguit quo iure vsuræ petātur, & vtrū sint pmissæ vel nō: 1 tū † verè nō possumus negare, quin vsuræ de iure ciuili sint permissę, licet pmitti nō poterūt: nec propterea hæreticus fuit Imperator: q̄a * Moyses, ppter duritiē populi pmisit diuortiū, q̄ † ab initio scī est, phibitū: ita impator pmisit vsuras.

Additio, authen.

Adhæc. Creditor agricolæ nō possunt exigere vsura, nisi secūdū formam huius legis pœna cōtrà facientibus imminēte. Oppo. de l. oleo. j. e. Sol. Dicunt quidā q̄ illa corrigit. Veritas est q̄ ista auc. loquit spāliter in agricolis: sed illa in alijs hominibus. Op. de l. si ea lege. j. eo. Huius timore distinguit gl. vide eā, & signa. Pro declaratiōe huius auc. q̄ro qd de fructibus liquidis, cū auc. loquat de aridis. veritas est q̄ aliud in liquidis, vbi seruat ius cōe: vt l. oleo. j. eo. Rō, † q̄a rustici magis indigēt frumēto q̄ liquidis fructibus. Quęro q̄ sunt liq̄da. Dicvt no. in auc. sed hodie. s. de epis. & cler. Quęrit gl. † vtrū cadat ipso iure vel ope exceptiōis. Glo. dicit, & bñ, q̄ ope exceptionis. Simile no. gl. in verbo, amittat in l. si qs in tantā. C. vñ vi. Simile in verbo, priuet: vt l. iubemus. §. œconomus. aliàs sane. s. de sacrosan. eccl. Simile ī l. in crīali. s. de b iurisd. om. iu. Hoc tū est verū, nisi post ista verba veniat dictio statim, vel mox: q̄a tūc ipso iure est priuatus, nō āt ope exceptionis. Quærit gl. vtrū vsuræ hodie sint q̄phibitæ de iure nro ciuili. Et cōcludit q̄ sunt q̄phibitæ, maximè per §. j. in auc. de eccle. titu. colla. ix. & maximè dicit gl. quia prohibitæ sunt de iure diuino: vt in exēplo Matthęi, mutuū dātes, nihil inde sperātes. Breuiter veritas est ista, † q̄ de volūtate iuris ciuilis fuit, q̄ etiā vsuræ possint exigi: q̄a etiā de iure Auc. post tit. de eccle. tit. vbi Imperator p̄cipit seruari quatuor cōciliа: idē Iustinianus posuit tit. de nauticis vsuris. Vnde de volūtate sua fuit, tū de potestate non: vt l. nā magistratus. ff. de arb. q̄a nō potuit Impator tollere legē maioris. 6 Sed nūqd si vēdo † frumētū, carius: q̄a expecto q̄ post tpa ēptor soluat: vl q̄d ī mercatore pānorū: dic vt extr. de vsu. c. nauigāti. B.

Ea lege. Hęc est bona lex, & quotidie de facto cōtingit: nō debet inspici q̄ tū cōtingat fructus valere, sed quantū communiter valere solent. h. d.

Additiō.

Ndebitas. Vsuræ nullo iure debitæ possunt repeti. h. d. Op. de l. si nō sortē. de cōdi ctio. ind. Sol. vt ī gl. hic & ibi. Opp. de l. q̄uis. s. eo. Sol. hic nullo iure debitę erāt: ibi āt erāt debitę, saltē nāliter.

1 Oblatio sola q̄ sufficiat ad purgationem moræ, ut hoc operetur ubi debet fieri oblatio. nu. 12.
2 Oblatio uerbalis quem effectum producat.
3 Oblatio absque consignatione & depositione quem effectum habeat.
4 Oblatio, consignatio, & depositio, quid operentur. & nu. 8. 9. & 10.
5 Depositarius penes quem deponit per debitorem pecuniam, propter defectum creditoris nolētis recipere, quòd possit illum deponi ei reddere ante, quam ab ipso peratur.

¶ Oblatio

2 ¶Receptā. Limitat per Ang. in l. si mora §. fi. ff. solu. matri.

b ¶Oppo. quòd obla tio. Adde Barto. in l. creditor. ī fi. de distra pig. intellige tamē secundū Bar. in l. sed et si alia. ff. de cōsti. pe.

c ¶Venio ad quæstiones. Adde in hac materia singularia verba Bar. in l. pe. de distra. pig. & quod no. in c. cupientes. §. si verò. de elect. lib. vj. per Imo. in l. si mora. sol. matri. & in l. si seruꝰ cōis. de vulg. & pupil. Item sufficit sola cautio ad vitandum iudicium, vt per Bald. & ibi dixi in l. si reꝰ. de seruit.

d ¶POMATES. ¶Equus, & tūc habet vim. Contrariū tamē in equo. s. q̄ requiratur etiā dispositio, tenet Ale. q̄ Ang. & Ro. ibi in l. si mora. in v. col. circa fi. ff. sol. ma. volentem q̄ imò ī equo vltra obligationē etiā requirat depositio. Et ad hæc vide quæ scripsi ad Bar. in l. prætor. §. si quis paratus. ff. de ope. no. nun. in versic. c quæro qd si fiat. in 2 versicu. de solu. Vide Imo. cōsi. xxv. Vide etiam ad hoc Panor. consi. lvj. volu. j.

e ¶Vltimis voluntatibus. Contrarium videtur tenere Bart. in l. iij. de condi. & demonstra. & hic per Bald. in vj. q. Adde tamen quod dixit Bald. in l. j. C. ne lic. tert. prouoc. quod vbi non est, dies, nec hora apposita, sufficit quod quis sit paratus solu- 3 uere, & non efficiat. Secus si sit apposita proxima homa hora, vel nūc ad d talem horam. Et ibi etiam dicebat quod si creditor obstat recipere, sufficit verbalis oblatio, vt in iuribus ibi per eum allegatis. Aliàs requiritur realis. l. si rem. §. omnis. de pign. act. Et vide omnino Bald. qui e ponit doctrinam q̄ sufficit verbalis oblatio. An in contractibus innominatis sola oblatio sit satis, vide Bald. in l. ex placito. in xviij. q. j. de rerum permuta.

ADDE an oblatio verbalis sufficiat, Petrus. de Ancharra. consil. clxxiij. Et ad materiam vide Alexand. consilio cxxx. cum duobus seq. iij. lib. & consil. f xcvij. & cv.

Oblatio, depositio, & consignatio, facta extrà iudicium in casu huius legis q̄ non relevat. & nu. 14.
7 Depositio facta in saculo an ualeat.
11 Oblatio an operetur, ut pœna non committatur.
13 Quæ actio competat creditori contra illum, contra quem pecunia est deposita.

Cceptam. ªHæc est singularis lex. Oblatio & depositio totius debiti legitimè facta tollit cursum vsurarū. liberat de pignorati. &c. parat, & creditori contra depositariū datur actio: cōtra debitorē non, nisi debitor id receperit. h. d. Diuiditur in duas partes. Primò consulit debitori. Secundò creditori. Itē prima subdiuiditur. Primò dicit pecuniā obsignādā in loco publico. Secundò declarat quis sit locus publicus. Tertiò ponit effectū consignationis. Quartò hoc extēdit ad pecuniā traiectitiā: Secunda ibi: in hoc. Tertia ibi: quo subsecuto. Quarta ibi: q̄detiā. Oppo. q̄ non requiritur consignatio, vt auc. dos data. j. de do. ante nup. Solu. Ibi in rebus, quæ non possunt cōsignari. Oppo. de l. si solutu rus. ff. de solu. Solu. Ista intelligitur secundū illam q̄ oblatio fuit facta cōgruo loco & tēpore. Oppo. q̄ oblatio b sola sufficit: vt illud. ff. de peri. & cō. rei vendi. & l. si seruū §. sequitur. & §. de illo. de ver. obli. solutio. Sola † oblatio sufficit quātum ad morę purgationem, non quo ad alia. Venio ad quæstiones & circa primā partem pro eius declaratione quæro quę effectū habet si † aliquis nō offert, neq̄ deponit, sed solo verbo se paratū soluere asserit. Respon. In rebus, quæ offerri nō possunt, vt in immobilibus dicta verba videnē habere vim oblationis: vt in auc. dos data. j. de do. ante nupt. & ita vī hoc intelligere glo. j. ed si pōt offerri, nō video q̄ habeat aliquę effectū nisi vnū: q̄a si creditor postea venderet pignus, potest debitor petere venditionē rescindi. j. de distra. pig. l. si residuū. & ibi not. & l. pe. ff. de rescin. ven. Et tetigi de hoc in l. prætor. §. si quis paratus. de oper. no. nūci. Quęro secū dò † quis si aliquis obtulit tū non consignauit, neq̄ deposuit. quę effectū habet. Respō Aut est res, quæ nō pōt cōsignari: vt fūdus vel equus. d & tūc habet vim oblationis & depositionis: vt in d. auc. dos data. Facit ff. sol. ma. l. si mora. & qd ibi not. Siverò est res quæ poterat cōsignari & deponi: tūc qnq̄ ista oblatio fit ex parte actoris ad actionem consequendam: qnq̄ ex parte rei. Primo casu aut loquimur in cōtractibus: & non sufficit oblatio, nisi sequatur depositio & cōsignatio: vt l. si à te. j. de pact. inter emp. si verò in vltimis voluntatibus: f tūc oblatio sola operatur vt actio nascatur, & legatū ad hæredem trāsmittatur, tamen pecunia, quę fuit oblata, adhuc debet solui: vt in l. cū seruus. aliàs, cui fundus. §. fi. de cōd. & demō. strā. subtiliter intelligēdo illū tex. q̄ ille, qui debebat recipere causa conditionis implendæ, cùm pecunia esset sibi oblata, recipere noluit. Fallit fauore libertatis, vbi q̄ obtulit, nō debeo iterū soluere: vt l. si. j. de condinser. Vel dic in hoc vltimo aliter. Qnq̄ista oblatio fit ex parte rei: tūc quātū ad impediēdū cursum vsurarū, quæ currere nō cœperūt, sufficit: vt s. eo. l. si p te. f Si aūt curre re cœperīt, nō sufficit sola oblatio sola, si de positio non sequatur, vt hic. Itē prodest de- f bitori ad impediendā moram g & ad purgādam eam: vt l. illud. de peri. & cō. rei vēd. & l. si seruum. §. de illo. de veb. oblig. Item prodest debitori ad liberandum eum à debito pricipali secuto interitu rei oblatæ: tamē in hoc aduerte, quia si ex natura primi contractus debebatur & tenebatur de casu fortui 8 to, quia fortè erat debitor generalis. l. incendium. s. si cert. peta. propter oblationem tenetur solùm de dolo, lata & leui culpa tantum. Si verò ex natura primi contractus tenebatur de dolo, lata & leui: tūc per oblationem liberat à leui: & tenetur solū de lata, vt h probatur in l. qui decem. in prin. j. de so. & l. si mora. ff. sol. ma. & ibi vide. Quęro qd si 4 fiat oblatio, † depositio & consignatio, quę effectum habet? Respō. ex parte debitoris habet effectum plenæ liberationis, secūdū veram opi. & cōiter approbatā: vt l. obsi- i gnatiōe. j. de sol. licet gl. hic dubitet. Ex hoc sequitur q̄ impeditur cursus vsurarum, & paratur pignoratitia actio, vt hic videtis in tex. Sed contra hoc opp. q̄o p oblationem & depositionem liberat debitor, cum pecunia non efficiatur creditoris? Glo. dicit qd non est mirum, quia hoc contingit alias in tribus casibus. Primò in eo, qui cedit actionem, quæ à cedente nō potest separari, sed transferetur vtilis. In hoc glo. bene dicit, q̄a directa non potest separari, sed transfertur vtilis. Secundò in muliere soluente dotem. sed hic casus non est verus secundū opi. cōmunē: quia dominium transfertur in virū. Tertiò in eum, qui soluit falso procuratori h reuocato. h Dicit glo. licet Bul. dixerit tunc trāferri dominium in dominum. & ista est 1 vera quam glo. tenet in l. cum quis. §. si debitorem. ff. de so. Item contra hoc opp. si est verum, quòd debitor liberetur q̄o potest actio reiuscitari ipso recipiēte pecuniā: cū actio semel extincta nō reuiuiscit: vt l. qui res. §. areā. ff. de sol. Respō. q̄ in debitore recipiēte depositū fingit depositio retro ei nō facta. & sic nihil prodest dicta depositio. Nota ista sol. Cū enim dicat, fingitur retro nō facta: patet quòd perinde est, ac si non esset facta. & huius opi. tangit hic in gl. pe. 5 Et no. † q̄ licet pecunia deponat apud aliq̄ę, ppter defectū creditoris nolētis recipe- i re: tamē ille depositarius j potest licite mihi reddere deponēti anteq̄ petat ab eo, p quo est depositū. quod est notādū. Ex fine nostræ legis, quęro † qd si obtulit, cōsignauit, & deposuit, nō tū in loco publico secundū formā huius legis. Rñ. nihil releuat: vt no. s. e. l. ij. & ibi est casus secūdū vnā lect. Quę- 7 ro quid si obtulit † pecuniā sigillatā in sac- k culo, & eā nō numerauit? Dic vt colligit k in auc. vt exacti. instā. do. §. illud qđ ibi no. l in gl. mag. l Vltimò quęro qua actione agit creditor contra depositarum. Dic vt in gl. Non habetis hic alia.

Cceptam. Oblatio, depositio, & consignatio impediūt cursum vsurarū etiā cœptarū. dūmō sint legitimè factę, & de toto debito cū vsuris: et tūc liberat debitor, & liberanē pignora, & creditori dat vtilis actio cōtra depositariū. h. d. tota lex. et diuidit in v. ptes. Primò ponit vnū dictū, in quo Imperator cōsuluit debitori.

¶Suprà, eo. l. si per te. Fortè impediret pœnam committi. argu. l. qui sine. de nego. gest. & vide hic Bald. in v. colū. & glos. in l. pe. de nau. fœ. &c.
*P. P. A. V. P.
¶Impediēdam moram. Vide Bartol. in l. interdum. §. fin. ff. de verborum obligatio. vbi dicit qđ post litem contestatam non sufficiat sola oblatio, etiā vbi alias sufficeret.
¶Qui soluit falso procuratori. Vide Bald. in l. si procuratori falso. de condi. ob cau. et in l. falsus. §. fi. j. de fur.
*P. P. A. V. P.
¶Depositarius. Intellige, nisi esset facta depositio authoritate iudicis, secundum Paul. de Cast. & Rom. consil. cc-lxxxij. in contrariū vide Sali. in leg. j. C. qui pot. in pig. hab. Vide pro opi. Paul. de Cast. quod dicit Bal. in l. fi. in vlt. co. C. de bo. autho. iudi. posīd.
*POMATES.
¶Colligitur. Quod limita vt per Bar. in l. cū seruus. ff. de cōdi. & demonstr. quę sequitur Alexā. in l. si mora. in vj. col. ff. solu. matri.
¶In glo. ma. Sequitur ergo hic Bal. hāc gl. q̄ sufficiat offerri pecuniā in saccu lo. quod intelligitur vt no. Bar. in l. cū seruus. ff. de condi. & demonstr. si fuerit nunciata corā testibus, vt ibi. & hic nota, Imol. in d. l. si mora. Et vide text. in l. fi. de lege commisso. Pro quo facit, quia quis non tenetur recipere solutionē hoc modo, ne decipiatur secundum Angel. in l. more. ff. de fer. quia eo casu quod non potest fortè ex iusta causa, excusat à mora. l. sciēdum. ff. eod. Bene, facit qđ not. glo. in l. consensu. ff. de act. & obli. Et tō dicit q̄ si ferret talis pecunia in sacculo, nec prætenderet numerationem coram testibus, parabit effectū suū ex futuro euētu: vt quia si tot pecuniæ reperirentē liberabit debitorem alias non. Et ita intelligitur d. l. fi. de lege commiſ. Adde q̄ no. Bart. in d. auc. vt exact. instan. do. hic alleg. & quod not. in l. j. §. si esset. ff. de posi. & vide Bald. hic in vj. col. & xvj. qō. & Imol. in l. si feruus communis. j. de vulg. & pupil.

a ¶Purgatione moræ Adde q̃ si esset oblatio verbalis.nõ liberaret quem a mora l. qui decẽ. §. idem responsum.ff. de solu. & ponit Ale.de Imo in consi.vij. col. penul.in ij.volu.

In secũdo illud dictũ declarat.Tertiò enumerat effectus obligatiõis,cõsignatiõis, & depositiõis.Quartò ponit quædã extẽsio dicti ad traiectitiã pecuniã.Quintò cõsulitur creditori.Scda ibi:in hoc aũt casu. Tertia ibi:quo subsecuto.Quarta ibi:q̃ ẽt.Qui
8 ta ibi:creditori.No.ex hac lege†effectus depositionis & cõsignatiõis.Primò qa impediũt cursũ vsurarũ cœptarũ:& qa liberaẽ debitor:& nõ ptinet ad eũ periculũ,& liberaẽ pignus.Opp. cõtra primũ dictũ huius legis,& vr̃ q̃ nõ requiraẽ cõsignatio,& depositio:vt in auc.dos data.j.de do.ante nup.Sol.vt in gl.Itẽ oppo.& videt q̃ oblatio nil operat:vt l.si soluturus.ff.de solu.Sol. Aut fit legitimè congruo loco & tpe:& tũc habet multos effectus,vt hic.aliãs secus,vt ibi Itẽ opp.& videt q̃ sola oblatio sufficiat:vt l.pe.aliãs si.j.de cõdi. inser.Sol.Ibi spãle fauore libertatis.Itẽ op.de l.j.j.de suisce. & arca.lib.x.Sol. Ibi spãle.Et rõnẽ dic vt in tex.ibi.Et ista duo cõtraria,qa respiciũt primũ dictũ,ideo hic signauí,licet sint in glo. si. Itẽ opp.de l.falsus.j.de fur.& l.si ꝓcuratori.ff.de cõdi.ob causã. Sol.vt in gl.Nã & aliãs cõtingit in pluribus:quorũ tres enumerat gl.q̃ incipit,q̃ miri.Et aduerte,qa ponit vnũ casum in muliere dãte dotẽ,q̃ remanet dña,& tñ liberaẽ.hoc est falsum,& cõtra l. doce.ſ.de rei vẽ.qa maritus est dñs. Itẽ opp. dicit hic q̃ creditor põt agere cõtra debitorẽ,qa recipit pecuniã depositã. cõtra, qa debitor fuit liberatus.vnde opp.de l.obsignatiõe.j.de sol.Sol.vt in gl.& sol.etiã ponit in l.si creditrici.ſ.eo.Sed q̃ro nũqd si aliquis offert,cõtingat liberatio:Gl.in d.l.obsignatiõe.videt varia
9 re:tñ dicit q̃ cõtingat.ff.de sol.l.qui decẽ.§.j.in fi.Sed†pone debitor offert,cõsignat & deponit:nũquid creditor cõpellatur facere instrumẽtũ quietationis:Casus q̃ sic,secundũ Iac.de Aret.in
10 l.j.j.de suisce.& arca.lib.x.Sed†quæro,nũquid per oblationẽ,& depositionẽ,debitor sit liberatus ipso iure,vel ope exceptionis: Videt q̃ ipso iure:vt in l.obsignatione.j.de sol.In cõtrariũ videt tex.hic in fi.Nã videtis hic q̃ debitor põt recipere depositũ.Sed si fuisset liberatus ipso iure,nõ posset recipere:qa vna solutio nõ põt parere liberationem & repetitionẽ:vt l.cũ is.§.j.ff.de cõdict. inde.Gl.in hac lege nõ firmat pedes:sed alibi,& melius, secũdũ Iac.de Are.dicit q̃ ipso iure:vt no.in d.l.obsignatione.& ſ.e.l. si creditrici.Nõ obst.hic tex.in fi.qa postq̃ debitor deponit debitũ ad petitionẽ creditoris, cũ per hanc depositionẽ sit liberatus ipso iure,nõ cõpetit ei aliqua actio. Et hoc dicit Iac.de Aret.qđ hoc habuit de facto.Sit igit cautus depositarius,q̃ recipit depo-
11 sitũ ad petitionẽ alterius:qa nõ põt reddere deponẽti. †Quæro nunqd oblatio operet vt nõ cõmittatur pœna.Glo.per modum cuiusdã summæ ponit quatuor effectus oblationis . Tu plenius secũdũ Iaco.de Are.dic q̃ qñq̃ quæritur quid operetur oblatio circa liberationẽ debiti;& tũc videtur q̃ oblatio sola nil operaẽ, sed requiritur depositio & cõsignatio d.l.obsignatiõe , sed operatur tñ aliud q̃ aut creditor habet iustã causam recusãdi: & hoc casu oblatio non operatur:vt l.si soluturus.j.de sol.Si verò nõ habet iustã causam recusandí,aut res oblata extat;& tũc oblatio sola regulariter nõ operatur.fallit in duobus casibus hic in gl.fin. Si verò nõ extat,quia cessante culpa debitoris periit: tũc si erit debitor speciei,liberatur ipso iure:si quantitatis,vel generis, ope 1 exceptionis.Ita probatur hic in prima gl,& in l.q decẽ.in prin.ff. de sol.Qñq̃ quæritur nunquid operetur aliqd circa liberationẽ pignoris.Dic q̃ aut oblatio est facta in iudicio;& liberaẽ pignus vt l.si rem.§.fi.de pig.act.Aut oblatio fit extra iudicium;& tunc quæritur nunquid prosit quo ad actionẽ parãdã:& dico q̃ nõ:vt 1
in l.aliena.§.si p creditorẽ.ff.de pig. act. & ibi no. Aut nunquid prosit quãtũ ad exceptionẽ:& dic q̃ sic.Ita debet intellig,l.liberatur.§.j.ff.quib.mod.pig,vel hyp.sol.Qñq̃ quæritur qđ operet oblatio circa cursum vsurarum.De hoc dic vt.ſ. eo.l.si per te.& hic.Qñq̃ quæritur,nunqd oblatio operetur circa commissionẽ pœnæ euitandã.Et dic q̃ sic:vt in l.Celsus.in fi.ff.de arbi.& ſ.e. l.si per te.& quod no.in l.qui sinevsuris.ff.de neg.gest.Quãdoq̃ 2
quæritur nunquid oblatio operetur circa purgationẽ moræ vt periculum interitus:& dic q̃ operatur: vt l.si seruum.§. fi. ff. de verb.oblig.& l.illud.de pe.& com.rei vend.Volo tamen q̃ aduertas q̃ aut ex natura cõtractus quis tenetur de dolo & lata culpa,& leui,& leuissima,& etiã in casu fortuito : & per oblationẽ tenetur solũ de dolo,lata,& leui culpa.Si aũt de lata culpa & leui,liberaẽ à leui per oblationẽ.Ita no.in l.si mora.ff.sol.ma. Sed
12 q̃ro,†aliqs vult purgare morã offerẽdo debitũ, vbi debet offerre:Vos habetis vnã glo.q̃ debitor debet portare debitũ ad domũ creditoris:vt l.itẽ illa.in prin.ff.de cõsti.pe.qđ est verũ,si debitor & creditor sunt eiusdẽ fori:vt ibi no.Cõtra hoc dictũ videtur tex.in l.fi.de cõdi.inser. De quo dic vt plenè no.per Gul. de Cu.in d.l.itẽ illa.Sed quæro q̃ actio detur creditori cõtra depositariũ:Respõdeo vtilis depositi:vt l.pe.ſ.ad exhi.Sed quæro quę
13 actio cõpetat†creditori cõtra tenentẽ pecuniã.Gl. cõcludit hic q̃ detur vtilis in rẽ.Ista gl.videtur cõcludere q̃ in creditorẽ sit trãslatũ dñiũ.Sed hoc videtur falsum,quia dñiũ nõ põt acquiri nobis per nosmetipsos vel per administratorẽ vel negotiorum gestorẽ secũdũ ea ratihabitione,secũdũ ea quę habentur in l.qui mihi dona.de dona.& in l.si ego.ff.neg.gest.Huius timore dicunt quidã qđ hęc lex in fi.debet intelligi de actione in factũ vtili sub fidiaria:de qua loquit.l.quoties.ff.de præscrip.verb.Istud dictũ non est bonũ:quia ista præsupponit obligationẽ præcedere: vt patet ex tex.d.l.quod nõ est in casu nostræ legis.Breuiter possũ
14 mus saluare gl.& dicere,q̃ sit speciale in depositio:arg.l. Publia. in prin.ff.depositi.Sed†quæro,quid si depositio nõ est facta in publico loco:Dic q̃ nil releuat:vt no.in d.l.ij.ſ.eo.secundũ vnũ intellectũ.Quærit glos.quæ est ratio,quòd sola oblatio non operatur circa cursum vsurarum iam cœptarum , sed circa purga-
a tionem moræ: Dic vt in ea.Barto.

Additio.

1 ☞ *Fideiussor,qui soluit usuras,quando possit illas repetere.*

¶Onstitutionibus. Exceptio cõpetẽs principali,cõpetit fideiussori.h.d.Quærit hic Cy.scitis qđ vsuræ sunt hodie prohibitæ de iure ciuili,vt in auc.ad hæc.ſ. eo. Modò pone
1 †quod fideiussor soluit vsuras pro reo:nũquid poterit repetere: Dic q̃ aut scienter soluit:& videt donare:vt l.j. ff. de cõdi.inde. Aut ignoranter:& tũc si propter ignorantiã omisisset exceptionẽ imputetur sibi:vt l.fi fideiussor.§.nõ malè.ff.man.Possumus dicere q̃ si fideiussor iurauerat vel ꝓmiserat,si soluit.põt agere mãdati:qa debet ꝑcere pudori:vt in l.quitus.ff.mã.De hoc dic vt ꝑ Bar.in c.j.extra,eo.tit.sed plenius extra,de fideiuſ.c.puenit.Bar

Additio.

Si vsuras. Vbi quis est obligatus ex pluribus causis quarũ vna est accessoria alterius,& soluit simpliciter creditor potest eligere in quã causam velit sibi esse solutum.h.d.Oppo.de l.in his.ff.de so.Glo. dat duas sol. Secunda est vera.

Additio.

Ignoribus. Vbi pignus fuit obligatum ꝑ forte & vsuris,potest retinere ꝑ vsuris licet nudo pacto promissis. Quæro,quid in dubio nunquid præsumit obligatũ pro vsuris:Doct. cõiter tenẽt q̃ sic:sicut dicimus in fideiussore,q̃ simpliciter accedit:vt l.q̃ro.in prin.ff.loca.& l.cẽtũ Capuæ.ff.de eo qđ cer.loc.Bart.

Additio.

Leo. Ratione incertitudinis,permittitur,quod aliãs non permitteretur.h.d.in summa.Barto.

Additio.

1 ☞ *Administrator an teneatur fœnerari,si dominus erat solitus fœnerari.*
2 *Administrator quòd poterit usuras restituere domino inuito.*

Mater. In actione neg. gest. veniunt vsuræ ex mora.h.d.Oppo.de l.qui semisses.§.j.ff. eo.Sol.Hæc debet distingui vt per illã indistinctè: vt
1 in l.cum allegas.ſ.eo.tit.†Sed quæro nunquid quod hæc lex dicit posse stare hodie vt administrator teneatur fœnerari,si dñs erat solitus fœnerari,si dñs erat solitus fœnerari:Certè dic quod non,Nam nullus nomine alieno,& propter factum alienũ debet incurrere peccatũ,nec periuriũ:arg.l. videamus.in prin.ff.de in litem iu.Sed quæro, pone qđ quidã administrator alicuius mulieris vsuras recepit:modo spiritu bono captus vult restituere;dominus impedit;†nunquid possit restituere domino
2 contradicente.Breuiter dic quod sic:quia quilibet tenetur ad restitutionem vsurarũ:vt in c.j.& per totum extra, eo. nec poterit eum molestare dominus actione mandati.Bar.

Os. Sublata obligatione principali tollitur obligatio vsurarũ,Itẽ modus vsurarũ secũdũ diuersitatem personarum vel temporum est hac lege taxatus.h.d.&c.

Addi-

Additio.

Omnis actio regulariter tollitur spatio.xxx.annorum.
Hypothecaria quanto tempore tollatur.
Actio personalis licet sit sublata per præscriptionem,tamen durat hypothecaria.
Creditor soluit pro instrumento.
Lex sequens quando deroget consuetudini præcedenti.remissiue.
Accessorium quando dicatur sublatum sublato principali.

Os. Hæc lex principaliter diuiditur in duas. In prima Imperator prohibet peti vsuras post certũ tempus,soluta principali obligatione:& assignat rationẽ sui dicti.In secunda ponit statutũ suum , vbi taxat legitimũ modũ vsurarum,distinguẽdo qualitatẽ personarũ . Et hæc secda diuidit ĩ tres partes:qa Imperator primò ponit vnũ dictum.Secũdò ponit pœnã contra facientibus . Tertiò remouet quasdam machinationes hæreticorũ.Secũda principalis incipit ibi:In ver.si quis aũt.Tertia in ver.interdicta. & breuiter hoc dicit.Sublata principali obligatione per præscriptionem,vsurę nõ possunt peti.h.d.primò. Item q̃ nullus potest exigere vsuras vl
b tra modum hic limitatum,pœna cõtrà facientibus imminente.
1 h.d.Et ad euidentiã scias q̃ †omnis actio regulariter tollitur spatio.xxx.ann.vt in l.omnes.& l.sicut.de præscri.xxx.an.Item te-
2 nementi†quodqñq̃ hypothecaria soluitur spatio.x.an.qñq̃.xx. quandoq̃ xxx.quãdoq̃ xl.vt no.in l.cùm notissimi. in princi. j.
3 de præscrip.hxx.an.& in l.j.ſ.si aduer.cred.Itẽ scias†quòd licet sit sublata actio personalis per præscriptionẽ, põt durare hypothecaria:vt l.intelligere.j.de luitio.pign.& ibi plenè per Cy.his præmissis pone casum.Nota ex glo.iuncta cum text.quia credi-
4 tor†debet soluere pro instrumento.In gl.super verbo, iportularum.Nota qđ lex sequens derogat†consuetudini præcedenti:vt hic,& in l.iij.§.diuus.ff.de sepul.viola. Verum enim est , quod Decretistæ dicũt aliter:vt extra, de cõsti.c.j.in vj.Tangit Dy.in c.generi per speciẽ.extra, de reg.iur.in vj.Oppo.de l.intelligere.
6 j.de lui.pig.Glo.se inuoluit.†Breuiter hæc vera:quia quoddam est accessorium,quod totaliter dependet à suo principali,& sine eo nõ potest subsistere:& tunc sublato principali,tollitur accessorium:quia tollitur officium mercenariũ deseruiens actioni: & ideo vsuræ non possunt peti:vt in l.iij. ff. depo. Quoddam est accessoriũ,quod põt se subsistere,& nititur sua æquitate,& alia ratione quàm ratione principali:& tunc illud accessorium non tollitur,licet principale sit sublatum. Item oppo.de l. cum notissimi.§.in his.j.de præscrip.xxx.an. Solue vt ibi.Item oppo. de l. centum Capuæ.ff.de eo quod cer.loc.Solue vt in glo.

De vsuris. Lex nouа trahitur a d præterita quatenus tractum habuit pro tempore futuro.hoc dicit.Quam legem allego tibi in l.omnes populi.ff.de iusti.& iur.&c.

Additio.

De vsuris. Lex sequens porrigit effectum suũ ad negotia præterita, siue pendentia pro tempore sequenti post legem.h.d. De materia huiusle gis dic vt no.per Cy.in l.leges.ſ.de legi.Potest hęc lex induci in arg.debebas mihi dare annuatim decem nomine census:non petij aliquibus temporibus: interim mutatur per statutum vel consuetudinem valor monetæ vel florenorum:cuius tẽporis debes præstare pecuniam.Distingue tempora : dic vt extra,de verb.signi.c.cùm olim.& no.in l.ij.§.j.ff.si cer.pet.

Vt nullum. Vsurę vsurarum nullo modo possunt exigi,ne vsurę computentur in sortẽ. hoc dicit.

De nautico fœnore. *Rubrica.*

Additio.

LEX I.

Traiectitiam. Donec periculum speret ad creditorem, debitor est liber ab vsura communi:sed tenetur in cẽtesimam.si autem creditor non susciperet periculum in se,debitor non tenetur ad centesimã . hoc dicit.cum l.seq.

1 ☞ *Vecturales,qui iter consuetum non seruant,tenentur,si res perdatur.& nu.3.*
2 *Propter res illicitas existentes in salma cum rebus licitis , an tota salma perdatur.& nam.4.*

5 *Si frumentũ non potest extrahi de territorio,si mulio onerauit mulum frumento, & cœpit itinerari,sed nõdũ exuit:an incidat in pœnam,*
6 *Dominus mercium tenetur pro mercibus ad uectigal: & dominus nauis pro naui.*

LEX III.

Vm proponas. Qui suscipit in se periculum , tenetur de dolo , nisi ex culpa alterius partis contingat.h.d.No.
a casum huius legis [a] ad id,quod communi-
1 ter†accidit de vecturalibus,qui causa fraudadi vectigalia iter cõsuetũ nõ seruant, vt
2 eorũ sit periculũ.Secũdò hæc lex †inducitur in arg.q̃ licet quis habeat apodissam de quibusdam rebus,quas portat licitè , si aliquas alias portet illicitè:propter illas res ilb licitas tota salma debet confiscari.[b] De hoc dicas in l.cotem ferro.§.dominus.ff.de publica.& hic per docto.&c.

Additio.

Vm proponas. Vbi aliqs pecuniã traiectitiã assumit, & susceperit periculũ in se,non tenetur de periculũ in se,nõ tenetur de periculo contingente culpa debitoris. Not. hanc legem.Namvos vidistis q̃ si in nave apponãtur merces illicitę,põt nauis de iure occupari,vt hic.
3 Idem si mulio portat merces contra ordinẽ gabellæ. Itẽ no.†hãc legem,q̃ si mulio, qui debebat portare merces per vnum iter ; & arripuit vnum aliud iter inconsuetũ : casus periculi pertinet ad eum,vt hic.& facit l.j.§.igitur.alias exigitur. ff. de exerci.Itẽ
4 pone†statuto cauetur q̃ nullus possit extrahere frumentum de ciuitate. Contingit q̃ quidam mulio onerauit mulos frumẽto, & aliis rebus,nunquid propter frumẽtũ quod illicitè portat, publicabuntur aliæ merces secũdũ ordinẽ statuti:Text.facit q̃ sic hic.In cõtrarium videt tex.in l.si.publicanus.§.j.ibi, vt si quid amplius &c.ff.de publi.Quid dicemus:Dic secũdùm Iaco. de Aret.q̃ aut omnes merces erãt ipsius mulionis:& omnes publicabunt:vt hic.Aut nõ erãt suæ:& tunc publicanẽ tantũ merces, quę illicitè portant:vt in cõtrario.Pro hac distinctione facit id quod no.l.cotẽ ferro.§.dominus.ff.de pub.Et predicta vera,nisi dominus,qui locauit mulioni merces portãdas,hoc sciuisset.vt
5 probaẽ in d.§.dominus. Item pone†q̃ secũdũ formã statuti, frumẽtum nõ põt extrahi extra territorium.modo quidã onerauit
c mulum suũ frumento,& cœperat itinerari [c],sed nondum exiuerat territoriũ:nunquid incidat in pœnã statuti:Videt q̃ sic:per l.si fugitiui serui.& quod ibi not.j.de ser.fug. In cõtrarium facit id,quod no.per gl.in l.si quis nõ dicã.ſ.de epiſ.& cle.melius de
6 extraor.crimi.l.j.in prin.Vltimò†tene menti vnũ quòd ꝑ mercibus in naui missis teneẽ soluere vectigal vel pedagium dominus mercĩũ:pro naui dominus nauis.Item in mulione,quia ipse soluit pro mulo:vt in l.cùm in plures.§.vehiculum.ff.locati.

a ¶Huius legis.Vide l. Imperatores.de appel.Bar. in l.j. de his q̃ dei.vel effu.
b ¶Debet confiscari. Not.cõtra illos, qui portãt aliquas res fine gabella:qa nõ solùm debent eas amittere,sed etiam alias, quas portant cũ gabella.Cõtrarium tenuit Bart. in l. cotẽ. §.dominus.& Bart. in l.si publicanus.§. j.de publi.Et ꝑ isto est text.in l.j.§.Trebatius.de aqua quoti. & æsti. & vide Bal.hic,in j.co.& in x.q̃o. scripsi post Imol.in l. seruus. cõmunis.de vulga. & pupil.
c ¶Cœperat itinerari. De hac q.& similibus vide latissimè per do.Bar.Cep.Vero.in l.si fugitiui. co. xj.ver.quæro sextò. cum duabus colũ. seq.j.de ser.fugi.

Depositi. *Rubrica.*

LEX I.

Si in cursu. Depositarius tenetur de dolo & lata culpa,non de casu. hoc dicit.
Tene menti quod dicit de casu & lata culpa : quod in multis locis nõ reperies:quia nescio alibi quã hic, quia l.quod Nerua.ff.eo.dicit de culpa latiori,& l.cõtractus. de re. iuris.dicit dedolo dũtaxat.Exponit gl.j.de dolo & lata culpa.Hic non sunt alia.

Additio.

1 ☞ *Inter leuissimam culpam & casum fortuitum non datur medium.*
2 *An quis possit promittere se non opponere de casu fortuito.*
3 *Casus fortuitus qualiter probetur.*
4 *Dolus quibus casibus inducat condemnationem.*
5 *Lata culpa in quibus æquiparetur dolo.*

Si incursu. Depositarius vel eius hæres tenetur de dolo & lata culpa tantùm , non de casu fortuito:& potest conueniri depositi & rei vendicatio.hoc dicit.In secundo casu solue vt in glossę.di.

a ¶ Si depoſita. Vide Bald: in l.j.ff. de iud. per moder. in l. cũ in vna. de app. & q̃ no. in l.fi.ſ.fi. de condic. ind. Et hãc lege limita in caſu ſingulari i l.ij.ſ.idẽ Iul.ff. de eo quod cer. lo. & dic tamẽ vt ibi dixi poſt Bart. Et adde quod dicitur hic q̃ vſura venit officio iudicis, & non ex contractu ideo nõ ꝓteſt peti. Illud aũt in fructib⁹ contractus bonæ fidei non erit, quia cõ petit. Alia gl. eſt no. in l. actionum in glo. mag. Inſtitu. de act. vide Imo. in c. grauis de reſtitu. ſpol. Limita etiam iſtam legẽ vt per Bartol. in l. ſi domus. ſ. de euict. ff. de legat. j.

ſtinguendo de latrocinio à furto. Ratio præ dictorum: quia vbi nulla culpa adeſt, etiam leuiſſima, ſtatim q̃ dicitur caſus fortuitus. Iſtud †eſt quod gl. voluit dicere q̃ inter leuiſſimã culpã & caſum fortuitũ nil eſt me diũ: vt no. in l.iij. ſ. ex hoc edicto. ff. de nau. caupo. ſta. Item opp. de l. ſi in Aſia. ſ. fi. ff. e. Solue vt in gl. & dic q̃ſi culpa præcedit caſum: vt in l. ſi in prin. ſ. j. ff. ad l. Rho. de ia. Item oppo. de l. j. ſ. ſæpe. ff. eo. Sol. Glo. ſu mit hic vnam regulã, q̃ regulariter depoſi tarius non tenetur de caſu. fallit in caſibus hic in glo. not. Oppo. ille, †qui promittit ſe nõ opponere exceptionẽ caſus fortuiti, vi detur promittere rem impoſsibilem, cũ ad uerſus caſum fortuitum non poſsit quis, ꝓ uidere: & ſic impoſsibilitas vitiatur: vt Inſti. de inuti. ſtipu. ſ. j. & ff. de ver. obli. l. im poſsibilis. Solu. Verum eſt q̃ impoſsibilitas vitiat, vt in cõtrarijs: tamen in caſu noſtro nõ eſt impoſsibilitas neceſſariò cõtingens: quia caſum fortuitũ euenire nõ eſt neceſſa rium: ſed cõtingens ratione huius pactũ valet. Ita loquitur hæc lex. Sed oppo. de l. ſed & ſi quis. ſ. quæſitũ. ff. ſi quis cau. Sol. Nõ poteſt ſuſcipi generaliter, vt in cõtrario: ſed ſpecialiter ſic, vt hic. Sed cõtra prædicta oppo. tantum operari debet prohibitio aliãs prouiſio generalis quo ad genus, quãtum ſpecialis quo ad ſpe cie: vt ff. de admi. tuto. l. ſi duo. Sol. Fateor contrariũ, niſi eſſet ve riſimile promittentẽ de hoc non ſenſiſſe: quod non põt intelligi de caſu fortuito. & hæc eſt ratio illius. ſ. quæſitũ. Quæro † quali ter probetur caſus fortuitus? Guliel. de Cug. videt dicere q̃ ſufficit ſacramentũ. Allegat l. ſcire oportet. ſ. ſufficit. ibi, cuius fidẽ ff. de excu. tut. Iac. de Are. ibidem tenet contrarium & dicit q̃ debet plenè probari per legitimas probationes: vt in l. in excep tionibus. ſ. j. ff. de proba. Quid dicemus? Breuiter putoverã opi. Ia. & cõtra Gul. videt tex. in l. quoties. j. de naufr. lib. xj. Vel poſ ſum concordare vtramq; q̃ aut caſus fortuitus contingit in lo co, vbi nullus erat teſtis: & tũc ſufficit ſacramentũ, vt dicit Gul. & idẽ inſpecta conditione perſonæ, arg. præalle. l. quoties. Secus ſi caſus fortuitus cõtingeret in loco, vbi eſſent multi teſtes: quia tũc debet legitimè probari, vt dicit Iac. de Are. Quæro in q̃bus †æquiparatur lata culpa dolo? Quidã eſt dolus probatus: & hic cõdemnationẽ inducit: vt in l. dolũ. de dolo. Quidã eſt dolus p̃ ſumptus, vt regulariter in quolibet crimine: & iſte etiam inducit condemnationẽ, niſi probetur contrariũ: vt l. j. j. ad le. Cornel. de ſica. & l. ſi quis fumo. ff. ad l. Aquil. Quidam eſt dolus ſuſpectus & iſte rationabiliter non inducit condẽnationẽ: vt in l. abſentẽ. ff. de pœ. Fallit in l. quãuis. & aut. ibi poſita. j. ad l. Iul. de adul. Si quæris, †in quibus æquiparet dolo: dic q̃ dolo præſumpto vel probato æquiparatur: quia vbi cunq; lex diſponit venire dolum, per cõſequens latam culpã: vt hic, & in l. q̃ Nerua. ff. depoſi. Itẽ æquiparatur in effectu: quia ſicut ratione doli oritur obligatio, & ſequitur condẽnatio: ita ratiõe culpæ. Fallit in crimínibus no. in l. in actionibus ff. de in lit. iur. Item æquiparatur dolo ſuſpecto quia ſicut diſſoluta negligentia eſt cauſa latæ culpæ: ita doli, de quo habetur ſuſpicio. l. ſi fideiuſſor. in prin. ff. mandati.

1 ¶ Si depoſita. Conuertens pecuniã depoſitam in vſus ſuos, tenetur ad vſuras, & põt conueniri actione furti. Opp. de l. die ſponſaliorum. §. j. ff. e. Solue vt in gl. & no. ex ea q̃ vbi alia cõiectura nõ apparet, videtur mutuata pecunia. Pet. & Cy. in l. incendiũ. ſ. ſi cer. pet. dicũt q̃ in dubio p̃ſumitur depoſitũ: qa in depoſito non trãſfertur dominiũ: ſed in mutuo ſic: & in dubio quis nõ videtur dominiũ trãſferre, arg. l. cùm de indebito. ff. de proba. poſt princ.

Additio.

1 ☞ Vſuræ an poſſint peti poſt ſententiam.
2 Officium iudicis quotuplex ſit.
3 Libellus in officio iudicis quando offeratur. & nu. 5. & q. iudici concludatur. num. 4. & nu. 8.
6 Iudex poteſt ſine libello in uſuris condemnare.
7 Quomodo quis poſſit compelli ut mihi indicet furem.
9 In his, quæ uenũt officio iudicis, non cõtrahitur mora per interpellationẽ factã parti.
10 Officium iudicis non præſupponit obligationem.
11 Officium iudicis imploratur à non uolente agere.

LEX II.

Vſuræ. Iſta actio eſt bonæ fidei, ideo vſuræ in ea ve niunt. h.d. in ſumma, &c.

Additio.

Vſuræ. In actione depoſiti veniunt vſurę ex mora, h.d. Opp. & videtur q̃ veniant etiam partus & fructus: vt l. j. ſ. hanc actionem. ff. eo. Solue vt in gl. Oppo. de l. ſi ſacculum. ff. eo, & l. Lucius. Solu. Vſuræ in depoſito poſſunt venire pluribus modis. Quandoque ex mo ra, vt hic. Quandoque quia ipſe idem depoſitarius vſuras perce perat: quandoque in vſus ſuos conuerterat pecuniam. & de his caſibus loquitur lex contraria.

a Si depoſita. Quod venit i officio iudicis mer cenario, non poteſt peti lite ſuper principali finita. h.d. Nota tex. ibi: non enim. ibi: quæ enim ſunt actiones, &c.

Additio.

1 ☞ P. PAV. P. ¶ Cum hæreditas. Cũ gl. dicit hic q̃ non datur mediũ, vide Bart. in l. j. ſ. ſi pater. el. j. ff. ad Sylla. vbi dicit hoc procedere de iure ciuili. Se cus de iure canonico: vide latiſsimè Bar. in l. ſi. co. vlti. ff. de condict. indebi.

b ☞ P. PAV. P. ¶ Si quis. Dum dicitur hic q̃ nõ poteſt obijci cõpenſatio cõtra depoſitũ, limita primò non procedere, quando depoſitũ deſcẽderet à cau ſã mutui, vel alia, q̃ eſſet cõuerſa in cau ſam depoſiti. Item in ſecundo, q̃n cõſtat de actuali numeratione, ſed de ſola confeſſione, vide Bar. cõſil. cclxxxiiij. in j. vol. in vlti. col. Et ad primam limitationem vide j. ad Bart.

☞ P. PAV. P.

c ¶ Proteſtationem. Circa illud quod dicitur hic, & in auẽ. hic poſita de ſeqſtra tiõe rei depoſitæ an ꝓcedat, ſi fiat iudicis authoritate ſeqſtrũ vide Iaſi. l. ſi fideiuſſor. ſ. fin. co. iij. qui ſa tiſd. cogan.

☞ P. PAV. P.

d ¶ Cognitionẽ: Vide Alex. cõſil. xlij. in j. colũ. in iiij. volu. qui dicit contra illud q̃ dicit Bart. in ſequen ti dicto. Ad quod vi de etiã Areti. in l. cũ res. ſ. j. in iij. notab. de lega. j. vbi arguit in cõtrariũ. Vide quę dicit Fel. in c. ſanè ad finẽ. de offic. delega. Vide Ancha. conſil. cecliij. in prince.

e ¶ Nam verbũ illico. De hoc verbo illico, vide in l. j. ſ. cũ adijci tur. de verb. oblig. & ibi quid de dictione mox, vide Bart. in l. fructus. & ibi. Alex. ff. ſol. ma. Et q̃ſq; im portat decem dies. l. Labeo. & ibi glo. & Bald. quomodo & quãdo iud. j. & adde tex. & glo. extra, de elect. quia propter.

f ¶ Executionẽ paratã. Hoc verũ ſecundum Ang. in l. ſi depoſita. ſi cõſtat per publicã ſcripturã: aliàs ſecus ſi eſſet opus proba tione per teſtes, cũ te ſtes nõ poſſent niſi li te conteſtata recipi. Bar. in l. iij. col. iiij. q. princip. C. de pig. & q̃ no. i fi. C. de pig.

m. hic not. quę habes m. l. ſi domus. ſ. fin. de euict. & Bell. ibi.

ADDE quòd depoſitum debeat habere executionẽ paratã, debet intelligi de de poſito vero nõ con feſsionato, p ea quæ voluit Bal. conſil. clxxxj. iij. lib. & vide hic per Paul. de Caſt.

f ☞ P. PAV. P. ¶ Executionẽ paratã. Vide ad declarationẽ Ale. in l. intra diẽ. ff. de re iudi. ad finẽ. Itẽ q̃ depoſitũ ſine nu meratiõe dicat verũ depoſitũ, vide Barb. in tractatu de Gabel lis. in iij. pte octauæ ꝑtis principalis. i viij. col. Itẽ notaynũ caſũ in quo põt opponi exceptio cõpenſatio nis, vide per Paul. de Caſt. cõſi. ix. Itẽ vide ad iſtã regulã q̃ depo ſitum ſit priuilegiatum, Iaſ. in l. j. in col. C. de eden. Et q̃ verior ſit opinio q̃d habeat executionẽ paratã, vide Barb. in c. ſi. in iij. co. de depoſito. Itẽ circa illud q̃ dicit in teſte de cõpẽſatiõe q̃ opponi nõ poſſit, declara & limita vt p Barb. in d. c. ſi. i ij. co. Itẽ nõ procederet, quãdo depoſitũ deſcẽderet ex alio cõtractu, qui cõuertereť in cauſam depoſiti, vide Soci. cõſ. clxxj. in ij. vol. colũ. antepe li cet Paul. de Caſt. i di cto cõſ. ix. aliter vi deatur velle.

s ☞ POMATES. ¶ Adde ad prin. huius apoſtil. ibi: aliàs ſec⁹. q̃ idẽ tenet Mathe. notabili ſuo v. incip. q̃ contractus.

s ☞ POMATES. ¶ Vltimò nota tũ q̃ licet cã depoſiti ſit multũ fauorabilis, tũ nõ eſt ita fauora bilis, vt actor poſsit accipere arma de do mo rei. Ita ꝓbat in l. j. & ibi not. p quoſ dã Peruſi. Moder. re latos ibi p Decĩ. C. de edẽ. Notãdũ tũ q̃ depoſitarius nõ te neť edere depoſitionẽ ad fundãdã inten tionem eius. l. j. ſ. de edẽ. q̃ not. p extẽſio ne in omnibus bonę fidei actionib⁹. Et vi de ad iſtã authẽ. vnũ verbũ Ro. cõſ. cxlj. & Ale. in l. heres. cũ debuerat. ff. ad Trebel. & Anch. conſil. cxcij.

h ¶ Proteſtatiõe. Et vi de Ludo. in ſuis ſingul. in ti. cõmo. i vlti. fig. q allegat iſtũ caſum p ſingulari. Et de hac ꝓteſtatiõe de qua hic, & in au then. hic poſita, vide omnino Bar. Ange. & Imol. iſta limitãtes in l. Hæres. ff. ad Trebel. nota q̃ ꝓteſtatio ſibi facta, etiã ꝓbat per iuramẽtũ, q̃ eſt no. Et facit ad hãc l. et materiã quę not. Bar. in l. ſi alienã. aliàs in l. alia. ſ. ff. fol. mat. Sed Bal. hic tenet cõtra Bart. cũ diſtinctiõe. Ad q̃ vi de c. ex inſinuatiõe. de procu. et Bal. hic, cõtra quẽ ſimpliciter tenet: hoc ſequitur Lud. ro. in l. nõ ſolũ. ſ. morte. de no. oper. nũcia. Adde gl. et ibi plenè p Ang. et alios de hac materia ꝓteſtationis in c. cũ M. extra, de conſtit.

☞ P. PAV. P. ¶ Si p ea. Adde vnũ caſum, i quo põt pe tere fideiuſſor vt libereť: vltra caſus hic in d. l. Luci⁹. expreſſe in ſcholari volẽte ire ad ſtudiũ, Ro. ſin gulari ciꝰ. Itẽ ad ſtel lionũ iſtiꝰ legis q̃o ſi telligať q̃ poſsit fi deiuſſor peterevt li bereť: et q̃dtũ tenea tur debitor facere, an ſoluere creditori, an p̃ſtare ipſi. fideiuſſo rẽ. idẽnitatis, vidt Ale. o. ino i l. facere poſ ſe. ff. ſo. ma. vbi et̃ po nit limitationẽ ad i ſtã regulã q̃ fideiuſ ſor, q̃ diuiſſet i obligatiõe, põ agere vt

mília. & de hoc loquit auẽ. gñaliter. ſ. de e piſc. & cle. Idẽ in officio per q̃ ſiũt interro gationes in iudicio. & in hoc nõ eſt neceſſa rius libellus: vt no. in rubr. ff. de interrog. a ctio. Quoddam eſt litis deciſorium, vt hic. Quoddã eſt cõmune, q̃ habet ſe indifferen ter circa quãlibet actionẽ: vt puta in cogno ſcẽdo de cauſa & de inſtrumẽtis emptiõis: & vbi repetit partẽ condemnandã cõdemnat: ſi abſoluendã abſoluat: vt in l. qui accu ſare. ſ. de edendo. quoddã eſt officium non cõmune, ſed cõſiſtens circa certas actiões: & iſtud q̃n̄ venit ex natura actiõis: q̃n̄ vltra naturã: vt in arbitrarijs, quæ ſunt ſtri cti iuris: & de hoc dic vt in d. ſ. præterea. ꝓ glo. & Dy. Sed †quæro, nũquid officio, de quo loquit̃ lex noſtra, ſit neceſſarius libel lus? Cy. not. hic. Sed in l. j. ſ. de iurit. om. iu. dicit q̃ aut loquimur de vſuris quæ currũt ante lit. cõteſt. & tũc debet porrigi libellus: ſecus in currẽtibus poſt lit. cõteſt. vt in l. æ diles. ſ. itẽ ſciendũ. ff. de ædil. edic. alleg. gl. in l. ſi quis miſſum. ſ. fi. ff. de dam. infec. Sed fortè poſſet dici cõtrariũ probatur ex his q̃ not. in d. ſ. præterea. & in l. cũ in vna. ff. de appel. & ibi no. quòd nõ ferũtur duæ ſentẽ 6 tiæ, ſed vna tutũ. Ex his cõcludo, †q̃ iudex ſine porrectione libelli, poſsit facere cõdẽ nationẽ in vſuris. Ita ſi diuerſi libelli requi rãtur: diuerſæ ſentẽtiæ ferrẽtur: quia de qua re. &c. l. de quare. ff. de iudi. q̃ tñ eſt falſum, vt no. in vtraq; earũ. Et aduerte ad vnũ: qa per differẽtiã, quã feci inter officiũ reſidẽs i ſona iudicis & ptis: cõcordať gl. † q̃ dicit q̃ nec̃ iure actiõis nec̃ officio iudicis poſ ſum cõpellere, quẽ vt indicet mihi furẽ. Po ſtea ſeq̃ in eadẽ, q̃ põt cõpelli offo iudicis vt ff. de cõdi. ob tur. cau. l. iij. ſ. fi. qa officio iudicis reſidẽtis in ꝑſona ptis nõ põt qs cõ pelli ad indicãdũ furẽ. ſed de reſidẽte in ꝑ ſona iudicis. Ita debet intelligi gl. hic. Simi libus ꝙbis vtiť gl. in auť. de teſtibus. ſ. qa ve rò. col. vij. Itẽ ſcias, q̃ ꝑ ea, q̃ ſ. dixi: qa† in of ficio iudicis nõ cõcludiť i libello parti ſed iudici, reſultat vnũ verbũ, ſ. in his, †q̃ venſiť officio iudicis, nõ cõtrahiť mora ꝑ interpel lationẽ factã ptí: vt l. cũ poſtulaſſe. ff. de dã. infec. & licet actio p̃ſupponat obligationẽ 10 p̃cederet: vt in l. licet. ſ. ea. ff. de ꝓcu. tñ † of ficiũ iudicis nõ: vt i l. q̃ collusionẽ. ſ. j. ff. d actio. empt. & l. quitus. de annu. leg. & va let: †q̃ licet non poſsit quis agere in iudicio poteſt tamen implorare iudicis officium: vt not. per Cy. in d. l. quintus. Bartol.

a ¶ Vm hæreditas. No. hic pricipali ter q̃ hr̃ditas ſuſtinet ꝑſonã defũcti Itẽ no. q̃ dicit cõmẽdatas, q̃ idẽ eſt cõmẽda re, q̃ deponere. q̃ tene mẽti. Additio.

¶ Propter. Obſeruata forma ſeq̃ ſtratiõis, p̃t agere cõtra ſeq̃ſtriũ ad rẽ depoſitã. h.d. ꝓmò. Itẽ ſeq̃ſtra tor debet ſeruare legẽ i ſeq̃ſtratiõe dictã. h. d. cũ ſequẽti. Querit gl. qua actiõe cõuenia tur? Dic vt i ea. Tu dic, & melius, q̃ aut de poſitio fit à pluribus, rei, de qua fit cõtrouer ſia; & tũc cõpetit depoſiti actio ſeq̃ſtraria

Additio.

¶ Vi depoſitũ. Actio depo ſiti directa g infamat. h.d. in ſumma tota iſta lex.

1 ☞ Actio depoſiti quòd requirat ſummariam cognitionem quo ad ordinem iudicij.
2 Dictio illico, quã celerrimè, & quã citius, quid operẽtur.
3 Inſtrumentum depoſiti quòd habeat executionem paratam de iure communi, ſicut res iudicata.
4 Exceptio dominij q̃ non habeat locum in actione depoſiti.
5 Quis poteſt per iuramẽtum probare de denunciatione uel proteſtatione ſibi facta.

b ¶ Si quis. b Depoſitarius ſine dila tione cõpellẽdus eſt ad reſtitutionẽ: nec poteſt obijcere cõ penſationẽ, vel dicere ſibi in cõtrariũ factã c proteſtationẽ. h.d. hęc ſingularis lex. Et per 1 iſtam legẽ videtur dicendũ † q̃ actio depo ſiti ſit de his, quæ requirunt ſummariã co d gnitionẽ. d ſummariã dico q̃ ab ordine iu 2 diciorum, nõ à probatione. † nam verbum e illico e, & verbum quã celerrimè, & verbũ quã citius, quæ in hac lege ponuntur hoc inducunt: vt habuiſtis not. in ſimili j. vn 3 de vi. l. momentaneæ. Dico etiam † per hãc legem q̃ de iure communi inſtrumẽtũ de f poſiti habet executionem paratã † licut res iudicata. dicit enim tex. illico reddere omni bus modis compellatur. nõ ergo compelle tur illico, ſi deberet præcedere condemna tio antequã peruenireťur ad cõpuſionẽ: vt no. in ſimili, in authẽ. de inceſt. nup. §. j. col la. ij. quod apparet ex eo quod exceꝓiones quæ requirunt altiorem indaginẽ, non poſ ſunt opponi hic: ſed in ordinario iudicio re ſeruãtur: hoc enim innuit tex. ibi: quã celer rimè reſtituantur. & ibi: quã citius: vt dixi. 4 † Nota tertiò quòd contra agentẽ depoſiti non põt obijci exceptio dominij: vt patet in tex. ibi: vel in rem &c. Nota quartò de iſta reſeruatione. facit quod habuiſtis ſ. de cõpẽſa. l. fin. & l. Bebius. in fi. ff. de pact. do. & l. ille à quo. ſ. ſi de teſtamẽto. ff. ad Treb. & ff. de dã. infec. l. prętor. circa prin. ibi: ſal 5 g ua exceptione, &c. l. qui vias ſ. j. e. ti. † Vltimò e nota & ꝓpetuò tene menti q̃ de denũ h ciatione, vel proteſtatione h ſibi facta, põt facere quis denũciationẽ, aliàs probationẽ i per ſuũ, ꝓpriũ iuramentum: vt hic in fin. q̃ perpetuò tene mẽti. Sequitur auť. ſed iam.

¶ Vperuacuam. In his, q̃ in põde re, numero, vel menſura conſiſtũt, vni ex hæredibus depoſitarius pro hæredi taria parte ſoluit, reſiduí periculum ad cæ teros pertinebit. h.d.

Mandati. *Rubrica.*

i ¶ Si pro ea. i Iſtam legẽ ha betis de verbo ad verbum melius in l. Lucius ff. eod. titu. ſ. fideiſſor. & iſta eſt notabilis l. vide Rof. & Specu. qui formãt libellum.

libereť. Iteť vide aliqđ per Barb. in c. ñ. de fideiuſſ. in j. co. & in c. ff. e. tit. Vide etiã Aie. in l. ſi pater. C. de coll. Adde etiã in materia, licet ille, qui fideiuſſit, nõ poſſit repetere anteq̃ ſoluat, ſecus tñ eſt in eo, qui ſe pro alio obligauit tanq̃ negotiorũ geſtor ſuus. Vide Paul. de Caſt. no. in l. j. ff. de neg. geſt. vbi aſsignãt rationem diuerſitatis. De quo etiam vide Barto. in l. fin. ff. eo. poſt gloſ.

✠ P. PAV. P.

a ¶ Mandatũ. Circa iſtã materiã, an et qñ mãdatũ finiať morte vide oĩo Bar. in tractatu de iuriſdi. i vñ. q. Iteť adde q̃ etiam ſi dñs expreſsè diceret q̃ duraret poſt mortẽ, adhuc morte finireť ipſo decedẽte ſine hærede. Et idẽ in procuratore in rẽ ſuã. Vide Ang. cõſ. cexlñ. Ro. cõſ. ccclxxiiij. Quòd ãt poſsit cõſtitui procurator poſt mortẽ, vide do. Fracíſ. cõſil. lxvj. in j. col. ad finẽ. Iteť q̃ iſta regula non ꝓcedat in ꝓcuratore in rẽ ſuã, vide do. Fr. cõ. cxxiiij. ſiue xxiij & ſeq. Quid aũt i tutore et exẽcutore mãdatibus, vide Ro. cõ. cxix. Iteť tres vel quatuor limitationes ad hãc regulã, vide per Ro. cõſ. ccij. Iteť de eo q̃ dictũ eſt ã. q̃ trãſeat ad hæredes, & moriẽ q̃s ſine hærede & etiã an poſsit reuocari q̃ hæredẽ tũc vide Deciũ in c. relatũ. co. j. & ſeq. ff. de offi. deleg. Et an poſsit p hæredẽ reuocari mãdatũ collatum poſt mortẽ vide Bal. i l. id q̃ pauperibus. co. vl. q. xxiij. de epiſc. & cler. ad Bar. i l. j. §. ſi. pe. ff. de dona. Iteť quõ di cať definere res eſſe integra tã i iudiciali bus q̃ extraiudicialibus, vide Gemi. & Peruſ. in c. ſeq. in fine. princi. de ꝓcura. in vj.

b ¶ Ceſsio actionũ. In materia ceſsiõis de qua latè ꝑ Bart. in l. Modeſtinus. ff. de ſolu. Et vnũ ſcias, q̃ ſi aliq̃s ꝓmittat cedere meliùs ius, liberať trãſferẽdo tale ius, ex quo cauſatur iudicis officiũ. Si verò ꝓmittit cedere ius optimũ nõ liberať, niſi cedat actionẽ. & trãſferat i cedẽtẽ. Gl. eſt multũ no. in l. j. C. qñ & q̃b⁹ quarta pars. q̃. hic Ang. alle. Adde gl. i l. j. y. de vſur. Et q̃ no. gl. in l. ſi fideiuſſor. §. j. de pig. i ver. poſsit.

✠ P. PAV. P.

b ¶ Ceſsio actionum. Circa materiã huius legis vide do. Franc. cõ. cxxxvj. Bar. cõſ. lxxxviij. in j. co. Ro. cõſil. lxxxvj. Iteť qd ſi ceſsio fiat ꝑ parte tituli veri & ꝑ parte falſi, vide Ro. conſil. cccl. Iteť q̃ in pretio ceſsiõis habeť ratio ſumptuũ feudorũ in lite exercẽda. vidť Io. de Anna. cõſi. ciij. vi de materia latè Pan. in c. ff. de alien. iudic. mut. cau. fac. Are. in l. j. C. ne lic. poťe. Iteť adde q̃ vbi ceſsio ſit de volũtate debitoris, nõ põt allegari ceſsio ſimulata: vide Ang. in l. cũ eſſet. de ſeruit. ruſtic. prædi. & Bar. ibi. Iteť q̃ nõ, ꝓcedat iſta lex, qñ ceſsio tendit ad tuitionẽ bonorũ quæ trahũtur ꝓcedẽte ceſsionario, vide Bar. cõſ. lxxxviij, co. j. prope finẽ. aliã eſt conſi. cxc. incip. dilecto. Iteť q̃ vbi eſt prohibita ceſsio, nõ põt ceſsionarius agere etiã tanq̃ ꝓcurator in rẽ ſuam noſe tradentis: quia fieret fraus legi. vide Ale. in l. iuris gẽtiũ §. ꝓtor ait. ad ſ. ff. de pac. poſt gl. Bar. et altos.

c ¶ Ponitur. limita vt per Bar. ẽ. l. j. C. de ac. et oblig. in ij. co. §. vt lit. pendẽ. vbi ponit multos caſus, in qb⁹ ceſsio præſumit, plenè Bart. & quod ceſsio poſsit intelligi: et dicit Bal. no. in l. eius §. de cõpen. per gl. j. q̃ ſolus cõſenſus nõ inducit ceſsionẽ, ſed requiriť titulus, & ceſsio. q̃ reputať no. & vide quèd reqrat titulum, exponit in princi. tenet Inno. in cap. ex parte. de alie. iudi. mut. cau. fac.

d ¶ Titulus ceſsionis ponatur. Bal. in l. facta. §. j. ff. ad Treb. tenet q̃ requirať titul⁹, nec attendatur in pri cip. vel in fine.

✠ P. PAV. P.

e ¶ Cẽtũ. Vide Barb. in rub. extra. de ẽpt. & vendi. poſt princ.

f ¶ Vnde cum ex inſtrumento. Et cum Barto. & Cy. hic tenet Bald. ſed contrariũm tenet Ioan. Andre. in addit. Specul. in titu. de ceſ. §. j. verſicu. ſed nunquid ratione conſang. allega. l. generaliter. de non nume. pec. ſed dicit, quòd non obſt. l. vlti. C. de præd. curia. lib. x. quæ vult, quòd in interuentu prætij, præſumatur vendita: quia in caſu nõ ſufficit præſũptio vbi requiritur expreſsio, nec plus dicit, quòd bene nota, & vide Bald. in d. l. ij ẽ. ne lice. poten.

g ¶ Quæro quid. Et præſumitur ceſsio ſi mulata, ſi non apparet de vera numeratione. Vide Bal. in l. ij. C. ne li. poten. vbi tenet contra Bartolum & nunc cõſulo apud Rhegium. & vide bald. in l. qui ſtipendia. ẽ. de procur. vbi plura de materia ceſsiõis. Et quot modis inſtrumentũ ceſsionis poſsit impugnari, & defendi, vide bartolum. in l. ij. ne liceat pote. Andr. barba.

h ¶ Solutũ probareť. Adde bar. in l. deo nobis. in ij. colum. C. de epi. & cle. ſed cõtra bar. tenet ipſe bal. in l. ij. ẽ. ne li. po. & no. ꝑ eũ & Inn. in c. ſi. de alie. iud. mu. cau. fac.

✠ P. PAV. P.

i ¶ Cedẽtẽ. Segũ Ale. cõ. xxxvj. vo. ij. co. j.

his legibus continentur. Primò ex paruita te pretij, ſi actio magnæ quantitatis q̃ modico ceditur. & ideo non valet ceſsio, niſi vſq̃ ad quantitatem ſolutã: vt l. per diuerſas. Secundò præſumitur ſimulata, ſi tit- c
3 lus †cõtractus nõ appareat interceſsiſſe: vt colligitur ex hac lege ibi: licet in inſtrumẽto ceſsionis, vẽditionis, nomẽ incertũ ſit. Et ideo iſti, qui faciũt contractũ, dicũr: talis titulo vẽditionis dedit, ceſsit. & trãſtulit &c. & ſemp apponũt titulũ, vel donatiõis, vel
c vẽditiõis, vel aliũ. Iſta duo ponũť hic i gl.
4 Tertiò †regriť, q̃ titulus ceſsiõis[d] ponať in
d prĩ. inſtrumẽti. Ita tenet gl. ſ. ne li. po. l. j. gl. ma. & Inn. ponit i materia de ali. iu. mu. cau fa. vt mihi vĩ Cy. & Dy. refert in d. l. j. ne li. po. & tenet q̃ hic nõ eſt neceſſe q̃ in prĩ. ponať. qa hoc nulla l. reperiť cautũ. & hoc iam fuit obtẽtũ, & iudicatũ hic: q̃ mihi placet.
5 Et†iſtis caſibus licet ceſsio p̃ſumať ſimula d
ta, tñ actio nõ pdiť. Quartò p̃ſumiť ſimula ta, ſi partim vẽdiť, & partim donať: vt l. ab Anaſtaſio & in iſto caſu pdiť actio in ea pte, q̃ donať, ꝓtracꝑ parte. Iuxta p̃dicta dixi
6 q̃ ex paruitate p̃tij p̃ſumiť ſimulatio. †Que e
ro, qualiter dicať paruũ pretiũ. Gl. ponit o pi. & reputo illã eſſe verã: & eſt no. p̃tiũ cõ- f
petẽs, dicit deductis expẽſis & labore, q̃ de neceſsitate debet fieri in exactiõe illius rei. Tene mẽti: & hoc valet ad multa. Et ſemp
7 †actio debet ęſtimari: deducto eo q̃ cõiter expẽderet in exactiõe. Sc̃dò dixi, q̃ ſi titulus cõtractus nõ appareat. Tertio ſi in prĩ. inſtrumẽti nõ apponiť: p̃ſumitur ſimulata.
8 Quæro, †quõ p̃ſumať titulus. Huius gẽa formo talẽ q̃ſtionẽ: Titius ceſsit mihi actiones, quas habet cõtra Sẽproniũ. ad cẽtũ. & e
hoc facit ꝑ p̃tio cẽtũ: †tñ in inſtrumẽto non apponiť expreſsè, q̃ hoc fecerit titulo ven ditiõis, an valeat ꝑm eos, q̃ dicũt q̃ titulus debet poni. in prĩci. nõ valet: qa hic titulus nõ valet. nec apparet ex prĩcipio: ſ. ex toto inſtrumẽto, ſed ſecũdũ nos, q̃ hoc nõ tenemus, puto q̃ ceſsio valeat. Nã nil aliud eſt
9 titulus cõtractus†q̃ cauſa cõtractus: vt l. iij g
§. ex pluribus cauſis. ff. de acq. poſ. vñ cũ ex f
inſtrumẽto[f] apparet titulus, hoc eſt, cauſa vẽditiõis, ſatis apparet iudicio meo. Tertiò dixi q̃ p̃ſumiť ſimulata, ſi ꝑ pte vẽdiť, & ꝑ parte donať, eidẽ ꝓnæ intelligo: qd ſi diuerſis: hoc hac lege nõ diciť: ideo remanet
g q̃ valet, niſi ſimulatio ꝓbareť. Quæro,[g] qd
10 ſi ꝑ parte vẽdiť, & ꝑ pte ꝓmittaťr Rñ. † nõ puto q̃ valeat. Nã in eo q̃ dicitur de vendi tione: intelligo idẽ de quolibet cõtractu, ex cauſa oneroſa: vt l. ſtatuliberi à cæteris. §. ff. ff. de ſtatuli. Preſumiť etiã ſimulata ceſsio,
11 †q̃n p̃tiũ, ꝑ quo facta eſt ceſsio, nõ appet i h
veritate ſolutũ. Et hoc licet nõ dicať in hac gl. mag. q̃ ſũmat materiã ceſsionũ: tñ innuiť hic in tex. & in gl. ſuper verbo, ſolutarũ. q̃ etiã probatur in l. ab Anaſtaſio ibi: in cõtra
12 ctu re ipſa perſoluiť. Ex quo†cõcluditur q̃ nõ ſufficit in inſtrumẽto ceſsiõis. q̃ cedẽs cõfiteať ſibi ſolutũ eſſe: niſi re vera ſibi ſolu h
tũ ꝓbareť. [h] Et hoc verũ, quantũ ad eũ, con i
tra quẽ ceditur, ſed quantũ ad ipſũ cedẽtẽ[i] noceret illa ceſsio. Hoc tenet do. Iac. de Bel. in auť. de æqua. do. §. j. Hoc tenebat: quidã Lõbardus, qui cõpoſuit vnũ tractatum de ceſsionibus, qui intituląť Iac. de Aret. ſed in veritate nõ fuit ſuus. Hoc etiã tenuit Ia. Bu. do. Ray. de Forl. Et ego iã plures conſului. & do. Frã. de Pepu. & multi alij doct. de ciuitate iſta.
13 †Sed iuxta hoc quæro, quid ſi de alijs cauſis fiat ceſsio: vtrũ de
a beat apparere de veritate cauſæ, vel ſufficiat cõ ceſsio partis[a] puto, quòd debeat apparere[a] eadẽ ratione: qa, vt dixi quod hic dicitur, de vẽditione, intelligo in quolibet cotractu ex cauſa onero-
14 ſa. †Iuxta hoc quæro, quãdo ceſsio fit titulo donationis. [b] & ibi
b apponiť q̃ hoc facit pro bonis meritis, & ſeruitijs, quæ ab eo habuit, & recepit: vtrum ſit neceſſe q̃ merita, & ſeruitia, præceſſiſſe probentur. dubito, in hac quæſtione videtur q̃ ſic: quia talis ceſsio nihil releuat: vt l. ſi forte. ff. de caſt. pecu. & habuiſti not. j. de collat. l. ſi donatione. Prætera, cauſa talis mutat titulũ contractus. Nã ſi fiat pro bonis meritis, & ſeruitijs, nõ eſt ſimplex donatio: ſed vocatur remuneratio, ſeu donatio ob cauſam: vt l. Aquilius. ff. de dona. & l. ſi remunerandi. ff. eod. Incontrariũ videtur, quod non ſit neceſſe probari. nam ſi bene totam iſtam Inſpicias, ſolũmodo litium redemptores condẽnat. Sed quando donatio fit propter ſeruitia, & merita non poteſt dici redemptor litis: non enim hæc merita, & ſeruitia fecit, vt ſil ia ćio cederetur: ſed ideo ceditur, qa cedenti placet, ſiue cauſa ſit vera, ſiue nõ ſit vera: ex quo apparet. q̃ non eſt litis redẽptor. Du-
15 bito tamen†propter tollẽdũ illud dubiũ, aliquãdo in quibuſdã ceſsionibus, ego feci leuare illã clauſulã, videlicet hoc fecit pro bene meritis, & ſeruitijs. ſed dicatur q̃ hoc fecit ex ſua pura, mera, & ſimplici, & ſpõtanea volũtate, & liberalitate: qa ſibi ſic pla
16 cuit, & ſic voluit. & ceſſabit iſta dubitatio. † Iuxta prædicta quæro. pone q̃ in inſtrumento emptionis nõ apponitur q̃ in veritate numerauit. Quæro, quid ſi poſtea numeret, ita q̃ in veritate apparet de numeratione: vtrũ ſufficiat. Certè ſic. Caſus eſt in lab Anaſtaſio. vbi ſufficit ad exactionẽ, q̃ ex hoc pòſt facto clã
17 ſoluerit pecuniã, ſi bene aduertis. † Quæro. qd ſi ſibi in veritate
c ſoluit, & poſtea recepit & ſic ex vna manu dat, & ex alia recipit Reſpon. q̃ nõ valet aliq̃d: imò perderet actionẽ, per l. ab Anaſtaſio. propter hãc fraudẽ, & ſimulationẽ. nõ enim videť ſolutũ, q̃ ſtatim ſoluẽs eſt recepturus: vt l. qui ſic. ff. de ſolu. Venio ad exceptiões primò, excipit, ceſsiões q̃ fiũt iter coheredes, qñ diuidũt
18 † Quero qd ſi fiat ceſsio inter ſocios, ex alia cã diuidẽtes, vel ſocietatẽ cõtrahentes? Reſpõ. ſ. qñ ſocieratẽ contrahũt, dico valere propter ſocietatẽ ceſsionis: vt l. j. & ij. & iij. ff. pro ſocio. tamẽ poſſet præſumi ſimulata, ſicut ſ. dixi de vẽditione, quando vnus ex vna parte ponit modicũ, alius multũ. Sed quãdo fit diuiſio: vtrũ valeat ceſsio? Videť q̃ nõ: quia hic caſus nõ eſt hic exceptuatus. Cõtrariũ puto, & hoc teneas pro fundamẽto omniũ iſtarum exceptionũ, quod illud, q̃ hic dicitur in iſtis caſibus exceptuatis, habet locũ in omnibus caſibus eandẽ rationẽ habẽtibus. Et hoc dicit tex. hic expreſsè, nõ violãdo cum ibi: nulla enim tali ratiõe intercedẽte redẽptor, ſicuti ſ. declaratũ, magis extitit &c. Et licet gl. exponat, nulla ratione: id eſt, nõ intercedẽte aliquo prædictorũ caſuũ exceptorum: dico q̃ nõ bene exponit. nõ enim hic Imperator ſe reſtrinxit ad illos caſus, ſed ad rationẽ illorũ caſuũ vt ibicũq̃ apparet, q̃ nõ ſit redẽptor litiũ ex cauſa, ex qua fit ceſsio, q̃ tũc ceſsio valeat: ſicut in iſtis caſibus exceptuatis, vt j. videbitis. Secũdò excipit tex. creditorem, qui pro debito recipit ceſ-
19 ſionẽ. †Quæro: qd vult dicere tex. Gl. exponit multis modis: primò, quando creditor pro debito ſuo accepit nomen in ſolutum. quod ſatis placet: tunc enim non poteſt videri redemptor litiũ. Ideo enim hoc recepit, vt ſuum conſequatur, Sed ſi poneres q̃ debitũ fingeretur, vt ceſsio poſſet fieri: tunc haberet locũ l. ab Anaſtaſio. quia ceſsio nõ valeret imò perderetur debitũ, ꝓpter talem fraudẽ. Secũdo modo exponit glo. in creditore, qui cedit actionem contra principalem fidiuſſorẽ ſoluentẽ. Sed iſta expoſitio videtur contra text. nam text. hic loquitur in creditorẽ, qui accepit ceſsionem. Illud exemplũ eſt in creditore, qui cedit alteri: quare malè Sol. exponit hic accipit, id eſt, cedit alteri. Truffa eſt: vel dic quòd tunc creditor diceretur fideiuſſor ſoluens. nam ſibi debetur hoc vt ſibi cedatur actio. Vnde hunc text. generaliter intellige, quòd in omni caſu, in quo ceſsio debet fieri de neceſsitate, non habet locum lex iſta. & ideo quãdo creditor agẽs hypothecaria. cedit poſſeſſori ſoluenti actionem contra debito-
rẽ: per l. mulier. ff. q̃ pot. in pig. & l. Pau. §. a
fi. ff. g. mo. pig. q̃ põt fieri ceſsio: ita etiã modico dato. Hoc etiã ſentit hic gl. in tertio exemplo. Idem in omnibus alijs exceptionibus, in quibus ceſsio debet fieri de neceſsi- b
tate, vt dixi. Tertiò excipit tex, quando qs
d recipit ceſsionẽ, ꝑ tuitione rerũ[d] apud ſe, cõ
ſtitutarum. Glo. ponit exemplũ: puta quã- c
do quis pro ea re, quã poſsidet, accipit ius emphyteuticũ fructuarij, vel ſuperficiarij, vel ſimile, vt tueatur ſe à domino, valet ceſsio, licet minus dederit cedenti, quã valeat. Secundò ponit exẽplũ, cũ timuerim ruinã ex domo tua, domui meæ noſcituraꝫ accepi à te ius q̃ habes ĩ domo tua & dedi minus quã valet. Gloſ. reprobat iſtud vltimũ exẽplum: quia hæc expoſitio fit magis verbis, quã re: ideo ponit exemplum tertio modo: Si poſsideo aliquam rem pro qua tu habes Publicianam. Si enim à domino vero impetro ius dominij. modico dato, vt poſsim me tueri aduerſus te: valet, vt hic. Iſtud exemplum tertium, & etiam primum, eſt bonum. Impetro enim ceſsionem ab alio quo alio, vt poſsim me tueri in re, quã poſsideo. Verumtamen ambo illa exempla loquuntur in iure merè reali, vel inhærente rei, vt ꝓprius loquar: ſed ego intelligo etiã generaliter: vt puta pro tuitione rei, q̃ poſsideo facio mihi ab alio cedi actionẽ ꝓpter alẽ pro qua illa res eſt obligata. Dico ergo, q̃ illa exceptio quatenus, reſpicit defenſionẽ iſtius rei poſſeſſæ, valet, nec p̃ſumiť fictitia, ex cauſis ſ. dictis. Ratio eſt hic: nam quatenus iſta ceſsio reſpicit tuitionẽ rei poſſeſſæ, non diciť qs litiũ redẽptor. nec, eñ vt agat cõtra aliũ: ſed vt ſe, defendat hoc facit. Et iſtud eſt nota: qa ſit tota die. Secundum exemplũ q̃ glo. ponit: ideo dic nõ eſſe ad ꝓpſitum: quia poſſeſſor habet aliquod ius ceſſum ab aliquo, non contra aliquem. Text. propriè loquitur, & prohibet ceſsiones, quæ fiunt contra aliquem. Quartò excipit text. illas ceſsiones, quas faciunt legatarij, ſeu fideicommiſſarij, quibus eſtť debita actio, vel res aliæ relictæ ſunt. Circa primum, de legata- d
rijs gloſſa, ponit exemplum, quando pluribus legatum eſt nomen: tunc enim ipſi cedunt actionem inter ſe minimo dato, & petunt etiam ſibi mandari ab hærede directas. Iſta expoſitio
20 eſt notabilis: ex qua not. quòd †omnes, inter quos aliqua res eſt communis, poſſunt ſibi inuicem eam cedere modico dato: nec præſumeretur ficticia, ex cauſis hac lege expreſsis. & ſic videtur caſus pro eo quod ſuprà, dixi, quando fit diuiſio inter ſocios. Secundò dixit gloſſ. in eo quod dicit text. quibus debita: exponit, id eſt, actiones perſonales. in eo quod ſubdit, vel actiones: intelligit, ſcilicet in rem. Vide gloſſ. ſuper verbo debita. & vide etiam gloſſ. ſequentem. in eo quod dicit de actione in rem, intellige quando alius poſsidet rem, non ille qui cedit, nec ille cui ceditur. nam tunc abſque aliquo dubio valeret ceſsio, cùm contra neminem fieret: ſed inter ipſos contrahentes: vt dixi ſuprà, proxi. ſuper tertia exceptione. Quæro, in eo quod textus ſubdit, ſeu res aliæ. intelligit gloſſ. ſi hæredis. nam ſi teſtatoris eſſent, non eſſet neceſſe cedere legatario rei vendicationem: cùm ſtatim adita hæreditate ſit dominus: vt lege, prima. infrà, commu. de lega. Cotrarium tenuit gloſſ. in lege, ſecunda, infrà, communia, de legatis quod etiam de re hæredis tranſfertur dominimm. Sed iſta gloſſa eſt verior, vt ibi dixi, & pleniusin lege, ſi hæredis ſeruus. ff. delegatis primo. Ex hac quare-
21 ta †exceptione, & his quæ circa ea dicta ſunt, colligo indiſtinctè, quòd quandoque vendo, tibi aliquam rem à me poſſeſſam: ego poſſem tibi cedere omnem meam actionem perſona-
22 lem, competentem pro tuitione ipſius rei. Et ideo †hodie in omnibus contractibus venditionis, apponũtur talia verba: q̃ q̃ tales res vẽdidit. tradidit omne ius, & omnẽ actionẽ realẽ & ꝓnalẽ, ſibi cõpetẽtẽ in dictas rei: & eius occaſiõe facies eũ ꝓcuratorẽ q̃ in rẽ ſuã &c. quę ceſsio valet: vt hic patet, & l. ſi res. ff. de
23 euic. †Vltimò circa hanc legem quæro, an hæc lex habeat locũ, quãdo vendiť hæreditas, et ſic per hanc legem ſit correctus ti. de

a ¶Ab Anastasio. Et tene mẽti vnũ secũdũ Bal. hic, cp si qs fuit cõfessus se recepisse à Titio centũ, quæ, pmisit restituere sol. mat. & post confessionẽ recepit quinquaginta: præcedẽs cõfessio ꝓsumit simulata, vñ non põt peti nisi illud, qđ fuit solutũ. Tex. est no. hoc secũdũ ipsum. circa fi. maximè. s. in d. l. ab Anastasio. Vide qđ in simili dicit tex. i l. minor xxv. an. cui fideicõmissum. de mino. vbi si post cõfessionẽ de recepto supuenit ista cõfessio, de illis aliꝭ ꝓsumitur cõfessio prima fuisse simulata. quẽ text. ad hoc alle. Bal. in l. si absentis. si cer. pe. li eet ille tex. nõ ꝓbet. Vide Bald. aliter loquẽtẽ in l. legem. s. de pac. & vide qđ not. Bart. s. l. pxi. & in l. pe. s. si vir. so. ma. Ad de ad materiã huius l. Ro. cõsi. lxxxvij. et eccl. & Bal. xxv. iij. lib. & ecclxxxvij.

b ¶Donauit. Adde Bal. in l. ij. in vlt. col. s. ne li. po.

c ¶Ad q. adde Bal. in l. non dubiũ. C. de legi. in vj. col.

d ¶Nota fi. hic sequit Cy. s. in iij. q. & vide Bar. ibi in ver. tertiò requiritur. et ver. sequen.

e ↦P. PAV. P. ¶Si societatẽ. Circa istã l. qñ vnus ponit pecuniã totã, vł maiorem partẽ, aliꝰ operã: si ille, q ponit operam, fuit interfectus dum iret ad locũ destinatũ, et amissa est pecunia: an ille q ponebat pecuniã, teneat in ali quo heredibus occisi vide Com. cõsi. inci. vnus ex socijs. Itẽ circa materiã huius l. vi de Alex. cõf. xvij. ad fi. Itẽ qñ ille, q ponit pecuniã cõueniret vt certũ qđ sibi ꝑstetur, puta decẽ pro cẽtenario, non sit societas, imò vsura, vide Ioã. de Ana. & Bologin addi. cõf. xcix. ẽt si cõueniret ꝙ casu q̃ pecunia ꝑdaꝫ, ipse ꝑdat decẽ ꝑ cẽtenario, secũdũ Abb. in quo cõsilio. & ibi Soci. in l. ij. in fi. princi. ff. si certa. Et ad primũ dictũ vide Alex. cõsil. lxxx. vol. iij. Item de hoc & pluribus aliꝭs in ista materia vide Ange. in tractatu societatem.

f ¶In lucro. Et quãdo daꝫ pecunia mercatoribus, ad partẽ lucri, & dãni, solũ in fi. anni possum petere rationẽ. l. neminẽ. et ibi Bar. de fusce. & arca. lib. x. & vide qđ dixi in l. videamus. aꝰ fl. nũmis. de in lit. iu.

g ¶Consuetudine. Et ad istã glo. vide quæ no. Bal. fl. si patruus. in vlti. q. & vide per Bar. in l. j. s. castrẽsis. aliàs in s. nec castrense. ff. de col. bo. Alexand.

h ¶Cùm proponas. Secundò est not. Vide not. per Bart. in l. si patruus, communia. vtrj. iu. & Bald. in l. penu. j. si quis alteri vel sibi.

h ↦P. P A V. P. ¶Cùm proponas. Circa istud princ. dic & limita vt per Alexand. in apostil. ad l. ij. ff. communi diuid. vbi limitat hoc procedere quando emunt simul animo contrahendæ societatis si paulò post emptionem diuiserint. Allegat ad hoc Com. in l. res. de duobus reis. Dic vt ibi per eum & per Moder. in s. quædam in ij. notabi. Institu. de actio. Et de materia huius legis, vide etiam Bal. hic.

hæredi. vel ac. vendi. dubium est. Finaliter mihi videt dicendũ: Aut quis nõ possidet hæreditatẽ: & tũc si iste vendidit hereditatẽ, habet locũ hęc lex. Est enim vẽditor iuris, & actiõis, cõtra aliũ: & emẽs ex casibus hic insertis posset videri redemptor litiũ. Si verò ipse hæreditatẽ possidet: tunc dico, ꝙ põt vẽdere eã, sicut quilibet põt vẽdere rẽ à se possessam: & emens nõ põt dici litium redemptor, etiã si in dicta hæreditate essent nomina debitorũ, cõtra quos deberet agere. non enim principaliter emit nomen, vel actionẽ cõtra alium: sed principaliter emit hæreditatem, de qua controuersia non est: quia ille est hæres, qui vendidit: vnde in cõsequẽtiã possunt venire noꝛa, sicut s. proximè dixi, qñ vẽditur res in cõsequẽtiã ꝙ illa re possunt venire actiões ꝓsonales. Sumus expediti de l. ꝙ diuersas. & in l. ab Anastasio. nihil est quasi dicẽdũ, oĩa enim sunt s. expedita. Tñ ibi no. duo. Primò not. quãdã gl. quæ est super verbo, coloratã, quæ facit ad multa. Facit enim ad q. † quã dicã vobis in l. ij. j. de rescin. vendi. s. ad illa verba, quæ apponunt in instrumentis venditionũ, videlicet ad illud, quod si plus valet, dedit, & donauit, tanq̃ amico. Item † facit ad quæstionẽ: statutũ ad modum Perusinum est hic, ꝙ folieta vini nõ posset vendi vltra octo denarios. modò quidam vendidit vinũ ad illam rationẽ, tamẽ non dedisset tibi, nisi emisses ab eo vnã castaneã pro quatuor denarijs. Certè, iste videtur incidere in statutum: nec debet excusari per illam coloratã vẽditionem. ar. huius l. cũ hac gl. Ad quod optimè facit s. de vsu. l. eos. ne sit interdicta licentia creditoribus. & j. de agri. & censi. l. quemadmodũ. lib. xj. † Vltimò no. finẽ huius l. quæ generaliter loquit in omni eo, q aliquid excogitaret in fraudẽ: vt l. ꝓ diuersas. qđ est multũ aduertẽdũ: qa si posset ꝓbari, perditur actio, tam per cedentem, quã per cessionarium: vt vidistis, &c.

Si seruus extero se emi mãdauerit. Rub.

1 ☞*Differentia inter ex, & propter. remissiuè.*
2 *Mandatum de re propria emenda non valet.*
3 *Si salma tua incidit in commissum, & venditur à fisco, potes alteri mandare ut eam emat.*

LEX vnica.

SI seruus extero. Si seruus se emi mã dauerit, nõ valet mãdatũ emptione nõ secuta sed ea secuta valet de æquitate, & si emptor venditori soluit nummos pro pretio, nõ liberatur. & nõ põt qs cõtrarias actiones intendere. h. d. † Not. hic differentiã inter ex, & propter. Et de hoc tetigi tibi s. de legi. l. non dubium. † No. secundò ꝙ nõ valet mãdatum de re propria emẽda. & sic facit ad quæstionem, quãdo salma † tua incidit in cõmissum, & venditur à fisco: tu mãdas alicui ꝙ eam emat, an valet mandatũ? Dic vt tangitur hic per Cy. Cætera dic vt in glos.

Prosocio. Rubrica.

1 ☞*Quando filius lucratur cum pecunia patris: medietas lucri est patris, altera filij: & sic medietas est pecuniæ alterius operæ.*

LEX I.

SI societatem. Vide gl. hic, quæ gl. dicit ꝙ æquales partes intelligunt in lucro. Facit ad illud quod dixi in l. cùm oportet. in prin. j. de bo. quæ lib. cũ filius † lucrat ex pecunia patris: medietas lucri attribuitur pecuniæ, medietas operæ. h. d. glo. quod est de cõsuetudine. Dicit Ia co. de Are. quòd est de iure: vt l. cum duobus. s. si in coeunda. & s. dãna. ff. eod. Et totam hanc glo. tene menti: quia est multum communis.

1 ☞*Eo ipso q; fundus communis emitur, uidetur contracta societas in illo fundo.*
2 *Emptio facta à fratre quando dicatur facta nomine proprio, & pecunia de proprio uel commun soluta.*
3 *Cautela ponenda in instrumẽto emptionis ut appareat pretium fuisse solutum de iure communi.*

LEX II.

VM proponas. Tu habes hic notare duo. Primò † quòd eo ipso quòd emitur fundus communis, videtur cõtracta societas in illo fundo. Secundò est multùm notandum ꝙ licet vnus ex fratribus emat pro se fundum † & pro fratre suo: tamen si in instrumento continetur pretium. quod dictus venditor fuit confessus habuisse & recepisse à dicto tali emente nomine suo & nomine fratris sui: nec dicit de eius propria vel communi pecunia: quia tunc in dubio intelligitur de pecunia propria soluẽtis, ita ꝙ ab alio fratre potest repetere partem pecuniæ, si vult partem prædij. Ita est tex. hic. † Et ideo sitis cauti ꝙ ponatur in instrumento ꝙ pretium soluit de cõmuni pecunia. quod perpetuò tene menti: quod valebit tibi ad mille aureos &c.

De contrahen. emptio. & uendi. Rub.

LEX V.

VM ipse. Nota hanc legem quòd tutor titulo & bona fide potest emere de rebus pupilli. quod dic vt in glo. &c.

¶Est notandũ. Vide Lu. Ro. in consi. cclxx. pro dicto Bar. hic. And. Barba.
↦P. PAV. P. ¶Notandũ. Istud sequit & exclamat Roma pro singulari, sing. ccxcj. inci cũ isti fratres. in ij. col. & in cõsi. iij. circa medium. & in singulari cccxxxvj. incip. quid si emeram. Abb. cõsi. xlvj. inci. omnipotentis Dei postulato suffragio, tua mihi. circa fi. Cepo. cautela cxlj. Inci. si vnus ex fratribus. et est i xvij. charta. Co. cõsi. lxxxvij. post princ. vide Bal. in l. in restituẽda. C. de petit. hære. Cõtra riũ dicit Pau. de cas. cõsi. clxxxv. circa fi. limita singulare istud prìò qñ res esset quæsita ꝓ aliquẽ nomine suo & fratris vel cõiunctì sicut ꝓ extraneo: quia tunc præsumitur empta de pecunia illius extranei. Itẽ singulariter roma. in d. cõsi. iij. vbi allegat tex. singularẽ ad hoc quod dicit Bart. in l. si vẽtri. s. fin. in fi. de priui. credi. Secũdò limita non procedere in negotiorũ gestore vel administratore hæreditatis cõmunis & constaret aliquã rẽ vẽditã, & non cõstaret. vbi expẽsa esset talis pecunia: vi de signãter rom. cõsi. cclxxvj. in ij. col. ad fi. inc. visis dubitatiuibus. Tertiò limita, nisi. ꝓbet ꝙ añ societatẽ erat paup. & nõ cõstaret ꝙ post societatẽ aliã negotiationẽ egerit cõtra hãc talẽ societatẽ: Vide signãter roma. cõsi. cccxlvj. in iij. col. versicu. quæro ad tertium, in ci. in hac causa. licet in hoc de paupertate contrarium velit Comen. consil. lxxxvij. post princi. vt scripsi in l. defunctus. j. arbitrate. Sed posset saluari quando constabat anteꝙ fuisse pauperẽ, sed non in totum se exercebat circa istã societatem, sed aliqd negotiabat, ex quo potuit talẽ pecuniã acqrere, & ita ꝓsumit. Sed vbi nihil aliꝺ negotiari ꝓbaret, et ex aduerso ante ꝓbaret fuisse pauper ꝑsumere de pecunia, cõmuni. Ita declarat roma. ibi. & ita intelligit il lã l. si defunctus. On aũt, ꝓbãdi ꝙ añ esset paup, incũbit dicẽti quæsiuisse de pecunia cõi: & hoc ꝓbato tenetur ipse ex aduerso ꝓbare ꝙ aliud negotiat fuit, ex q̃ potuit illã pecuniã lucrari, vt colligit ex ỹbis roma. f. d. cõsi. cccxlvj. Ad quẽ ẽt vide Bal. in l. si restituenda. C. de pet. hæredi.

k ↦POMA. ¶Pecunia ꝓpria. Contrarium videtur tenere Anc. iu. cõsi. pulchro. f. ccciij. inci. materia, de qua quærit.

l ↦POMATES. ¶Ideo sitis. Vide Pan. cõsi. xlvj. in ij. dubio. vol. j. & roma. consi. iiij. & Barba. cõsi. xxxiij. col. j. vol. j. ꝑ totũ, & totã. cõsi. lij. & Bar. xxxiij. & cõf. eclxxiij. & cõf. lxxvij. & cõf. ccxcj. et cccxlviij. co. ij. & Bal. idẽ tenẽtẽ qđ Bar. i l. cũ ꝑ. C. si qs al. vł si, Ale. i cõf. lxxviij. vo. ij. et Car, cxl. col. v. et xij. col. ij. in iij. dubio.

m ↦P. PAV. P. ¶Cùm ipse. An autem si fiat talis cõtractus durãte tutela possit peti eius executio vide omnino Ange. consi. xc. inci. Io. &c. Et de materia vide et declara vt per Soci. in l. j. s. fuit quæstum in j. notabi. ad Trebel.

In emen

a ¶NEmentis. Alias, In vendentis Materiã quã hic ponit glos. f. etiam ponit in leg. in personã. §. generaliter. ff. de regu. iur. &c.

☞*Statutum quòd non possit uendi forensibus, ualet.*
Statutum quòd non possit uendi clericis, non ualet.

b VDum. b Istam l. inducit do. Ol. in quadam sua disputatione, † quòd statutum factum hic in ciuitate ista c quòd forensibus non licet vẽdere, valet, & tenet. Facit ff. de pig. l. in quorum. Non † autem valeret statutum quòd non liceat vendere clericis. Dixi vobis in auc. cassa, & l. fin. de sacrosanc. eccle.

d s. VPer rebus. d Materiam huius legis dic vt dixi in l. si quis arbitratu. ff. de verb. obl.

De hære. uel actione uend. Rubrica.

e ☞*Actiones utiles intentantur nomine cessionarij: derectæ uerò nomine mandantis.*
Si habens utiles alteri illas cedat, apud ipsum nihil remanet.

LEX V.

EMptor. e Not. tex. ibi, q. clare dicit ꝙ † actiones directæ intentantur nomine cedentis seu mandantis: vtiles nomine cessionarij. Dixi vobis in leg. qui stipendia. s. de procuratori. † Quærit glo. quid si ille, qui habet vtiles, cedat alteri. Certè glo. dicit quòd apud primum cedẽtem nihil remanet: quia vtiles, quas habet, transtulit. Vide & no. glo. Idem no. in le. ex asse. ff. ad Treb. & est tex. in l. j. §. de, illo. eo. titu. &c.

☞*Actio in rem quòd possit cedi, & cessionario competit utilis actio.*
Dominium utile sine traditione quæri non potest.
Libellus in actione utili.
Hypothecaria an possit cedi. remissiuè.
Actio iniuriarum an possit cedi, remissiu è.

I Erti & indubitati f Iuris. Hæc est bona & actio in rem f potest cedi: & ex cessione competit cessionario vtilis actio. Sed intelligit quòd licet competat vtilis actio in rem: non tamen competit vtile † dominium: g quia sine traditione non potest mihi quæri: vt leg. traditionibus. s. de pactis. Et ita tenet Dy. in cap. pro possessore. circa finem de reg. in. lib. vj. Et ex hoc debes scire qualiter libellus † formetur h in actione vtili. h Debes enim dicere quòd talis res pertinet ad. Titium iure dominij vel quasi. Item quòd dictus Titius cessit mihi omnem actionem, quã habebat pro dicta re vẽdita: quare peto te condẽnari, &c. Si enim diceres rem ad te pertinere iure 4 dominij, succumberes. † Quærit glo. nunquid hypothecaria possit cedi. Cyn. examinat hic. Ego dixi in leg. fideiussor obligari. 5 in prin. ff. de fideiuss. vbi Dy. tangit. † Quærit glos. vtrum actio iniuriarum possit cedi. dixi in l. iniuriarum. ff. de iniu. &c.

De eunuchis. Rubrica.

1 ☞*Ciuitas potest statuere contra ciuem aliquid, extra territorium facientem.*

LEX II.

ROmanæ. i Not. casum in hac leg. in princi. qđ ciuitas † potest statuere legem contra ciuem suum facientem aliquid extra territorium. Dixi plenè de hoc in l. cunctos populos. s. de summa trinitate & fide catholica.

De patribus qui filios distraxerunt. Rubrica.

LEX II.

SI quis propter. Hæc notabilis, & singularis lex. An pro alia causa simili posset filius vendi, vide Dyn. in ca. in argumentum. de regu. iur. lib. vj. An filius posset dari pro obside. glo. tangit hic. Dic vt extra, de iureiuran. cap. ex rescripto. &c.

De rescidenda uenditione. Rubrica.

1 ☞*Contrahentes quando possint se inuicem decipere.*
2 *Rescissio uenditionis factæ extra dimidiã iusti prætij, qua actione fieri petatur.*
3 *Hæc lex habet etiã locum in emptore decepto.*
4 *Dispositio huius legis quod locum habeat in omnibus contractibus bonæ fidei.*
5 *Et an habeat locum in contractibus stricti iuris.*

a ¶In ementis: Hanc l. no. limita & intellige vt dixi post Bar. in l. Titia. §. fi. de verb. obli. & ad hoc no. vide Barto. in l. ſerui electione. §. j. de leg. j. & omnino Bar. in l. si fundus. §. pe. de pigno. vbi not.

a ↦POMATES. ¶In emẽtis. Limita istã l. pulchrè, vt procedat in potestate expressa: secus in relata. Ita Bal. ꝓ illũ tex. in l. certi cõdictio. §. fi. ff. si cer. pet. a ↦P. PAV. P. ¶In ementis. Limita vno modo vt ꝓ Soc. in l. certi cõdictio. §. fi. in vlt. notab. si cer. pe. Et an resolutio cõ ferri possit in volũtate vniꝰ, Vide Aret. in l. si quis. i antepe. col. de acqrẽd. posses.

6 *Si cõtractus bonæ fidei deducitur in stipulationẽ habet locum hæc lex.*
7 *In contractu transactionis, an habeat locum hæc lex.*
8 *Practica probandi, quãdo petitur arbitramẽtum reduci ad arbitrium boni uiri.*
9 *Si maior, qui uendidit, est læsus, sed iurauit nõ cõtrauenire, quando. perdat beneficium huius legis.*
10 *Minor iurans in contractu non uenire contra rationẽ minoris ætatis: an perdat beneficium huius legis & restitutionis in integrũ.*
11 *Qui iurat super facto, uidetur iurare super omni iure descẽdente ex eo.*
12 *Iuramẽtum repræsentat minorem iurantem, maiorem.*
13 *Remedium huius legis quod competat etiam quãdo emptor alteri uendidit.*
14 *Si in instrumẽto uẽditionis dicatur ꝙ illud, ꝙ plus ualet, donat tãquã bene merito: an tollatur bũficiũ huius legis.*
15 *Clausula, & si plus ualet, donat, ꝙ refertur ad modicum.*
16 *Libellus in remedio huius legis qualiter formetur.*
17 *Practica articulandi in hoc iudicio, & quomodo debeãt deponere testes. & nu. 20. & nu. 23.*
18 *Testes quando cõcordent in cõmuni æstimatione licet quilibet de sua deponat, probant.*
19 *Remedium probãdi æstimationem rei.*
21 *Iudex in omnibus, in quibus magis requiritur iudiciũ, quã testimonium, debet mittere aliquos bonos uiros ad æstimandum.*
22 *Quantum res ualeat, mittuntur periti in arte sua.*
24 *Rerum mobilium consistentium pondere, numero, uel mẽsura. qualiter fiet æstimatio.*
15 *Res mobiles non facientes fructum, tantum æstimantur, quantum uendi possunt.*

LEX II.

REm maioris. k Hæc est solennis. l. Si aliqs i vẽditione decipit vltra

c ¶Emptor. In l. j. de hær. vel act. ven. habes hic in gl. no. in vno, quã tamen reprobat Bar. l. j. post princi. de oper. no. nuncia.
f ¶Actio in rem. Istis adde quæ no. Bal. in j. col. C. de alie. iu. mu. causa fac.
g ¶Vtile dominiũ. Adde Bal. ẽ. proxi. gl. & ff. fa. er. l. plane ẽt Ang. in l. j. ꝓ emp.
h ¶In actione vti. Adde Bal. in l. si culpa. de rei vendi. Adde vt per Spec. & Io. And. in ti. de cessio. acti. §. j. vers. quid si mihi cedis. & ver. sed nunquid.
i ↦POMATES. ¶Romanæ. in fin. Bal. & Sali. hic põderãt istã l. ad quæstionẽ de statuto, ꝙ &c. quibus adde Alex. cõf. suo xxxvj. col. iij. vol. iiij.
k ↦POMATES. ¶Rẽ maioris. Pro limitatione huius tex. vide tex. in l. si fideiussor. §. fin. & ibi do. ff. de lega. j. Alex. xviij. in j. col. vol. iij. & vtrũ ista lex habeat locũ in donatione in solutũ, vide Oldra. cõsil. xxxvij. in vltima q. Et ad hãc l. vide etiã aliquid per Alex. cõsi. cix. in ij. col. in fi. vol. iiij. & Feli. in c. cũ causam. in principi. de testi. Bar. cõsi. lxxxviij. Barba consil. xxv. colum. viij. vol. j. & cõsil. xlj. col. xxv. eo. & cõsi. lxij. co. iij. & seq. eo. & consi. lv. col. xvij. volu. ij. & Imol. cõsi. xcix. in fi. & Alex. in l. j. §. si hæres. ff. ad tre. & Ale. consi. xlij. vol. j. Et aliquid per Ancha. in c. peccatũ. col. xvj. de regu. iur. in vj. Panor. in c. in aliquibus. in ij. notabili. de deci. Barb. in c. ad nostrã i primo nota bili. de re. eccle. non alie. & in c. j. de emptio. & Aret, cõsi. cxxvj. vbi quærit an habeat locũ in locatione, & an & quãdo procurator alicuius fuisset deceptus in minori summa cp dimidia. & Ias. in l. nõ hoc. col. vj. j. vnde legit. in versicu. quintò limita vbi ponit, an sufficiat, ꝓbare rem valere decẽ & plus, si fuit vẽdita pro quinq; & an habeat locũ in locatione ponit etiã Christophorus Porcus Insti. de iustit. & iur. in prin. & Bal. in c. j. quali. domi. propri. feu. priuetur. vbi ponit, an si emptor renunciat huic legi, videat & vẽditor renũciare ei. Ro. cõf. ccccxxiij. in j. co. vbi quærit, a habeat locũ in locatione. Vide etiã Ias. in l. cũ furti. col. fi. ff. de in lit. iur. vbi tangit illud, ꝙ tãgit in d. l. nõ hoc. & Feli. vbi tãgit de hoc, & ipse in c. licet causam. col. vj. ad fi. de ꝓba. & Soci. cõsi. lxxxv. col. iij. vbi ponit, an remediũ huius legis cõpeteret, vbi interuenisset geminatus cõsensus: & an habeat locum in solutũ datio: vide etiã. Bal. cõsi. ccccxxiij. in vlti. parte. & Barba. consi. xxj. vol. iiij.

k ↦P. PAV. P. ¶Rẽ maioris. Ista lex procedit in omnibus cõtractibus. Vide Bar. & ibi addidi in l. ij. ff. com. vtriuſ. iu. Itẽ an dispositio huius legis habeat locũ in feudalib⁹, vide gl. & Barb. in c. ad nostrã. de reb. eccle. nõ alien. Itẽ an habeat locũ i pignore secũdo subrogato loco primi pignoris, seu i alia cautiõe subrogata loco pignoris, vide Ro. sing. dlxxv. incip. ego legi. Item aduerte, qa in quocunq; cõtractu deceptio est in pretio, debet attẽdi ipse cõtractus: vide Ang. cõsi. clxxxviij. in cip. put pater ex themate. in v. co. Quid aũt si decipiat procurator vẽdẽs an requirat deceptio in dimidia, an sufficiat in sexta. vide singulariter Panor. in c. Quintaualliis. in xvij. co. extra de iureiur. Et circa materiã huius legis vide q̃ scripsi in l. scirẽdum. & in l. si qs cũ aliter. ff. de ver. obli. vide Bar. omninò i l. j. C de pred. curial. i. x. Ang. i l. j. C. de ꝑscri. xxx. Itẽ an habeat locũ i cõtractib⁹ stricti iuris, et i trãſactiõib⁹, vide Ale. cõf. ccxcj. in pe. co. Et de trãſactiõib⁹ vidẽ Iaſ. i l. fratris. C. de trãſac. Itẽ vide de materia Ale. consi. cclxx. Aret. latè in l. si quis cùm aliter. de verbo. obligationi. Item quod ſufficiat eſſe plus vel minus dimidia in modico, vide Alexan. consil. dviij. in iij. colũ. Item quod non habeat locum in remissione facta ex mera liberalita-

te, vide Bar. consi. lxxx. in j. col. Item q̄ illud dicitur esse licitum decipere vsq; ad dimidiam, nō habet locum in ecclesia, vide Bar. in trac. differē. in ix. col. Itē an habent locū ista lex, si res, quæ valebat cētū, fuit vēdita pro decē eo pacto, si in paschate nō soluerē simpliciter iustū pretiū, vide Bal. in c. j. qual. do. feu. proprie. priue. Et ibi ēt emptor renūciaret huic l. an videat renūciasse etiā vēdi-

tor. Itē q̄n vēditio est facta citra dimidiam iusti pretij, si res empta sit perempta sine culpa emptoris, an

1 posit vēditor hoc nō obstāte agere ad iustū pretiū vide Cre. sing lxxxvj. Itē si res

fuit vēdita quinquaginta, & testes dicūt q̄ valet cētū et vltra, an pōt intētari bñficiū huius l. vide Fel.

2 in c. cū causa. in prin. extra, de testi. Et ibi etiā circa fi. declarat qūo liceat cōtrahētibus se inuicē decipere. Quid aūt in minore, q̄ fuit deceptus vltra dimidiam, q̄ tū iurauit nō cōtrauenire aliqua ratione vel causa, & qui renunciauit omni bñficio, posit dicere nullū, vel petere vt rescīdatur enormissimi, ad triginta annos. Et ibi etiā ponit an decretū iudicis appo situ ei obstet, & an sit necessaria absolutio iuramēto, et alia vide per eū. Pro quo vide etiā latē Ant. de Barba. in c. cū eā. col. pen. & prece. de empt. & vē. Itē an bñficiū huius l. habeat locū i cōtra ctu, i quo interuenit decretū iudicis, vide Ale. in l. prætia rerū. in ij. et iiij. co. ad leg. Fal. Barb. in c. cū dile cti. in ij. col. de empt. & vēdi. vbi ponit alias quatuor limitat. Itē qd si testes deponūt de dimidia iusti pretij et plus, an sufficiat ad rescindēdum, vide Ias. in l. cū furti. ad fi. ff. de in lit. itrā. An aūt remedū huius l. habeat locū in feudo & emphyteusi, vide Ias. in l. de q̄bus. col. viij. circa fi. cū seq. & habeat locū in feudo, vide Bar

3 ba. in c. ad nr̄am. in j. not. de reb. eccle. non alie. p illū tex. Itē an remedū huius l. habeat locū, q̄n vendi-

4 tio est facta cū subhastatiōe. Et de aliis limitationibus vide Barba. in c. cū dilecti. in j. & ij. col. de emp. & ven. Et vide etiā ibi in pe. & vlti. col. & multa etiā ponit in c. cū causa. e. ti. in materia huius l. Et ibi in ij. col. ponit si vēditio fieret per procuratorē, an dominus posset petere cessionē, licet nō esset læsus vltra dimidiā. Et postea in col. iiij. & seq. ponit qd si interueniret iuramētū, vel vēdes donaret ſ. plus & multa alia & ibi etiā in vlt. col. ponit q̄ si in re vēdita reperiat thesaurus, an posit rescindi vēditio remedio huius l. & an illud quod dictū est ſ. an habeat locum ista lex in cōtractu emphyteutico, vide Paul. de Cast. cōsi. cccl xxxv. in noua impressione nouorum. An autem posit renunciari beneficio huius l, & quid si adesset iuramentum, & quid de alia, vide latē per Barb. in consi. xxj. vol. iiij.

a dimidiam iusti pretij, potest agere vt res reddatur, vel iustum pretium suppleatur. h. d. No. quod dixi in summario. † Op. et vi detur q̄ liceat contrahentibus inuicē se decipere: vt ff. de mino. l. in causa. la iij. §. pe. et j. eo. l. si voluntate. Sol. Illa lex si voluntate determinatur per istam: dumtamen nō decipiatur quis vltra dimidiā iusti pretij. Circa legem nostram procedā per ordinē glo.

1 † Quæro, qua actione petatur rescisio vē-

ditionis, secundū formam huius legis. Quidam dicunt, per officium iudicis, & sic per modum restitutionis in integrum ex clausula generali, si qua mihi iusta causa esse videbitur: vt ſ. quib. ex causis maio. l. in contractibus. Glo. dicit, q̄ imò petitur actione ex eo contractu: quia in bonæ fidei iudicio venit ea, de quibus non est cogitatū: vt in frā, de actioni. empti & vendi. l. secunda. Effectus istarum opinio. est magnus. Nam si agitur officio iudicis, finietur quadriennio. Si agitur actione, durat xxx. an. & ideo pro eius declaratione dic, quandoque contractus emptionis & venditionis est ab initio ipso iure nullus: quandoq; venit rescindendus. Primo casu aut hoc contingit ex contrahentium dispositiōe: & agitur ad resoluendum contractum, quatenus de facto processit actio ex eo contractu: vt ff. de contrahen. emptione. l. sed Celsus. §. si fundus annua. & l. ex empto. §. is qui vna. de actio. empti. Si verò hoc cōtingit absq; dispositione contrahentium: tunc non agitur actione ex eo contractu: sed de dolo, vel alia: vt l. & eleganter. in princ. ff. de dolo. Ita debet intelligi infrà eodem. l. si dolo. licet glo. ibi aliter sentiat, & malè. Secundo casu quando ab initio valuit, sed ex post facto petitur rescindi: aut ad istā rescisisionem est prodita specialiter aliqua actio: vt si facta esset metu: & nō est dubium q̄ illa agitur: vt ſ. lege proxima. Item si modus rescindēdi esset introductus aliquo speciali fauore: vt per restitutionem in integrum quæ conceditur minoribus per titu. si aduer. vendi-

tionem. Si verò petitur rescindi de iure cōmuni, non ex aliquo singulari fauore: tunc agitur actione ex eo contractu: vt l. ex empto. §. si quis virginem. ff. de actio. empti. Ita debet intelligi j. de actio. empt. l. vendi. Nunc ad propositum: cùm hic petatur rescindi de iure communi, quod non datur aliquo speciali fauore, debet peti actione ex eo cōtractu. & sic est vera opi. gl. † Quæ-

2 ro secundò quid econuerso, si est deceptus emptor, quia emit rem vltra dimidiam iusti pretij? Glos. quæ est infrà idem dicit, &

4 bene eadem ratione. † Quæro quid in aliis contractibus bonæ fidei, si aliquis est deceptus vltra dimidiā iusti pretij? Respō. licet gl. non tangat, idem in omnibus contractibus: vt ſ. ex quibus causis ma. l. in cōtractibus. & quod ibi no. et ſ. cōmu. vtriusq; iud.

5 l. maioribus. † Quæro tertiò, quid in cōtra-

b ctibus stricti iuris [b]. Dicit gl. q̄ tūc obstat exceptio doli: vt ſ. si quis cum aliter. ff. de verbo. oblig. dicit Cy. q̄ in hoc est vis: quia cùm exceptio doli sit odiosa, ergo si soluisset, non posset repetere, sed in contractibus bonæ fidei etiā post solutionem factam potest agi, vt rescindatur, vt hic: quod nō placet. nam illa exceptio doli dicitur odiosa, quæ oritur ab initio ipso, non illa, quæ oritur ex post facto, vbi non est cōmissus dolus in contrahendo: sed dolum facit in eo, quod petit. Ita not. in l. qui se debere. ff. de cōdic. ob causam. & clarius in l. qui excep-

tionem. ff. de cōdi. inde. Sed ista exceptio doli est huiusmodi: vt d. l. si quis cùm alter. ergo &c: Est ergo differentia [c] inter cōtractus bonæ fidei & stricti iuris. Nā in cōtractibus bonæ fidei, anteqū soluat, habet exceptionē: vt ſ. de hæ. vēdi. l. q̄ nondū. Itē post rē traditā habet actionē, quæ est bonæ fidei, vt hic: ideo in ea venit vsuræ, & aliæ actiones. Sed in cōtractibus stricti iuris, anteqū soluat, habet exceptionē: postq̄ soluit, habet cōdictionē indebiti, quę est stricti iuris. & in ea vsuræ nō veniūt: vt l. j. ſ. de cōd.

6 inde. † Quæro, quid si cōtractus bonæ fi-

d dei deductus sit in stipulatione [d], vt quotidie fit in quolibet instrumēto? Rnd. idē, qd̄ in cōtractibus bonæ fidei. Hoc videt sentire gl. in d. l. si qs cū aliter. & ibi plenè dixi. & hoc etiā videt sentire hic, si diligēter in-

7 spiciat. † Quæro, vtrū hęc lex habeat locū

c in cōtractu trālactiōis [e]? Tex. vt q̄ no in l. Lucius. §. fi. ff. ad Treb. cōtrariū dixi vobis in l. si qs cū aliter. Tn est aduertēdū, q̄ si in trālactiōe aliquis est deceptus vltra dimidiam valoris rei: tunc nō haberet locū ista materia: vt d. l. Lucius. §. fi. sed tūc habet locum quādo est deceptus vltra dimidiā illius, quod valebat ille dubius euentus litis. ar. ad hoc quod habuistis no. in l. per diuersas. in gl. magna. ſ. man. Et † per hoc ego cō-

8 sueui dare talē doctrinā [f]: qn̄ arbitramētū

f petitur reduci ad arbitriū boni viri, ad dete gendā iniquitatē arbitramēti, cū arbitramētū sit trālactio, vt dixi vobis in aut. si verò contigerit. ſ. de iudi. & no. in corpore vnde sumitur: & non sufficeret probari q̄ arbitrator arbitratus est aliter, q̄ ius esset: sed debet probari q̄ arbitratus est ipse minus vel plus q̄ valeret dubius litis euētus. et ista est

9 solēnis practi. Quæro, qd si maior, q̄ vēdi-

6 di. Et hāc l. singulariter ampliauit Bar. in l. si societatē. ſ. arbitrorū. in fi. vj. col. ff. pro socio. sed sub dubio, forte. Itē limita, qn̄ qs dānatus est vēdere rē ex vltima volūtate, secūdū Bal. in l. Imperator. ſ. si centū. de leg. ij. per illū tex. quod intellige si taxauit certū pretiū: aliàs secus. l. si fideiussor. ſ. meminisse. de leg. j. Ad quod bene facit gl. in l. ait prætor. ſ. permittit. in verbo, auditurū. de mino. Adde qd̄ nota. dixit Bart. p. l. si fundū sub cōditione. 9. fi. libertus. de leg. j. Sed pone q̄ res valebat centū: vēdita fuit p decē cū pactō q̄ si in pascha tē soluent, adimpleat instū pretiū: an habeat locū remedium huius l. dic q̄ nō, secundū Bal. in c. j. qualiter dñs. ppri. pri. & ibi subdit, q̄ si emptor renūciauit huic legi, nō videtur renūciare venditor: arg. l. iubemus. ſ. ad Velle. & l. si vnus. ſ. in fi. ma. de pac. Sed an ratione læsionis posit rescindi pactum, vel trāfactio vel renūciatio eius qd̄ pēdebat ex futuro euēnit, vide Bal. in l. j. ſ. de pact. Limita etiā hāc materiā, nisi decretū iudicis interuenisset, secundū Barto. Bal. & Ang. in l. j. ſ. de prædijs curialiū. quę sequitur do. Abb. in c. cū dilecti. sed bal. hic cōtra. & Ioā. de Imo. in l. si qs cū aliter. de ỹho. obl. Sed idē Abb. in c. cum causam. de emp. & vēd. tenet cōtra Bart. qa licet decretū excludat ſ̄ptiōnē deceptiōis nō-tū excludit ꝓbatiō-in cōtrariū: sicut minor vēdēs cū decreto tū audit in restitutione. l. magis. ſ. pen. de reb. eo. c. j. de reb. ecc. nō alie. in vj. secūdū eum. & cōtra Bar. tenet ēt hic Bal. i repe. Quid aūt si res esset subhastata, vide Ang. Bal. & Ang. in l. j. ſ. p empto. & in l. ſ. tia rerū. ad l. Falc. Et no. q̄ licet Bal. hic teneat, q̄ eccl̄ia nō possit petere in cōtractu vēditionis restōnē in integrū, si sit decepta vltra dimidiā iusti p tij: tū Abb. Sicu. in c. cū dilecti. prælle. tenet cōtrariū, licet nō faciat mētionē de bal do. Moueā per illum tex. ibi in fi. dū dicit, reseruata, &c. Item quia remedium extraordinariū est pingue, &c. iuxta not. in c. ex parte. de restrip. & in c. j. de restitu. in integ. lib. vj. Posset tamen dici, q̄ tex. in d. c. cùm dilecti. non posit intelligi in re-

seruatione restitutionis: quia ibi erat ecclesia contra ecclesiam: ergo non habet locum restitutio l. verum. ff. de mino.

a ¶ Iurauit. Quid autem si simpliciter renūciauit omnibus beneficijs, vide Bal. hic in vij. col.

a ¶ P., P. A. V. P. ¶ Iurauit. Vide do. Ant. consil. lij. qui dicit secus esse, si nō interueniret iuramētū. Itē q̄ etiā nō est ex toto verū, qn̄ iuramentū interuenit.

b ¶ Minor iurauit. Vide gloss. in cùm causam. de emp. & vend. quam sequitur Host. in c. cùm contingat. de iureiuran. Io. And. in d. c. cū causam. sequit opi. Dy. in consi. quod ibi refert de verbo ad verbum. & idē Fed. de Se. in cōsi. cxxiij. sed Archi. in ca. q̄uis. de pac. in vj. conformat se cum opi. Barto. & vide Bar. in l. sciēdū. & quod ibi dixi, de verbo. obli. Et Adde q̄ Pet. de bella pati. tenet minorē excludi ab omni beneficio quia qui omne dicit, nihil excludit. xix. dist. c. si Romanorū. c. solitæ. de maior. & obe. & Io. An. vbi ſ. alle. per Dy. id quod voluit gl. no. in l. fin. ſ. pinde. ff. ad Vellei. q̄ mulier non posit renunciare Velleiano, nisi certiorata. Ꝑ dicit Fede. in cōsiliū. cxciij. & refert. do. Abb. in d. c. cum causam q̄ etiā si in instrumento minor fuerit certiorat̄ à notario, non per hoc fit fides de certiora-

11 tione: qa notario creditur in his, quæ gesta sunt contra se, nō à se. arg. l. omnib⁹. C. de testā. quod est valde not. subdit tamen ipse do. Abb. in hoc videndum esse quod no. Inn. in ca. quoniā contra. de proba. & q̄ communis practica habet in se cōtrariū. & opi. Dyn, etiā sentit Cy. hic do. Anto. in c. cū causam. dicit, q̄ in dubio ſ̄timenda est certiora-

13 tio. quia non est verisimile se venire ad actum iuramenti sine certioratione: seu vbi cōstaret non interesse. tenet opinio. Dy. quia emens non consentit. Et approbat etiā hāc opi. secundùm do. Abb. Io. An. in c. j. de cōmo. Et de hoc an prę sumatur certioratio, vide gl. in d. l. fi. ſ. pe. ad Velleia. & domi. Abb. sequitur opin. Bar. & communem quia, vt dici Arch. in d. c. j. de pac. in vj. ita in illa parte requirūt certiorationē. Itē quia iuramētū est de

14 iure diuino, & inniti tur iuri naturali, à cuius ignorātia nemo excusat. xxxvij. distinctione. q̄a ea & l. ij. cū similibus. ſ. de in ius voc. Si tamē minor esset læsus, posset petere absolutionē à iuramento, arg. no. in c. cū cōtingat. de iure iurā. & in c. ij. de pac. in vj. & refert do. Ant. in d. c. cū cōtingat. se consuluisse q̄ etiā si interueniāt verba magis specificata, vt qa minor dicat se velle donare totū, q̄ plus valebit etiā in magna quātitate, q̄ in minore præsumit deceptio. ar. l. si quis cū sciret, ff. pro empt. & ideo dicit do. Abb. in d. c. cū causam. Et credēdū in minore. vbi posset petere, absolutionē à iuramēto, propter enormissimā læsionem, intellgēdo q̄ nō donauerit qd̄ plus valebat: qa nō præsumitur cōsensisse in tāta deceptione. Itē qa iuramentū videtur illicitū ex parte recipientis, cū interueneris ex parte sua dol⁹ ex ꝓposito vel re ipsa: quo casu, petit absolutionē à iuramēto, iuxta no. i c. j. & c. debitores. de iureiurā. Alex. aduerte: qa, ratio ſ. posita, vi delicet q̄ iuramētū sit de iure diuino, nō valet. qa nō trahit ad incognita, iuxta

dit, iurauit[a] non venire contra; an † per iuramentum perdat beneficium huius. Glo. tenet q̄ sic. Facit ſ. si aduer. vend. l. j. & aut. sacramenta. Quod intelligē nisi fuerit dolo vel metu inductus: quia tunc etiam de iure canonico non tenetur ad obseruantiam iu-

10 ramēti. † Quæro, quid si minor iurauit nō

b venire cōtra ratione minoris ætatis. Et tūc non est dubium, quod nō perdit beneficiū huius legis. Non enim cōpetit ratione minoris ætatis. Sed an perdat beneficium restitutionis in integrum. Dy. dicit quòd non, nisi de hoc fuisset certificatus: quia iuramētum non extenditur ad ea, de quibus nō est cogitatum: vt l. fin. ſ. de non nume. pecu. & l. fi. qui satisf. cogan. ad munici. l. fi. in prī. Sed illud, q̄ quis ignorabat, nō videtur cognitatū: vt l. mater. de inoffi. testa. ergo &c. Contrarium determinaui vobis per tex. in l. j. ſ. fi. ad uer. vend. & in aut. sacramēta. vbi sufficit quòd iuret non retractare cōtractū. Nec obstat quod dicit Dy. nam fateor q̄d iurametum nō extenditur ad illud, de quo nō est cognitatum, subaudi specialiter, vel generaliter. Simile habuistis in l. iub pretextu. ſ. de transac. sed hic saltem generali-

11 ter est cognitatum. Nam † eo quòd iurat su

per factò, videtur iurare super omni iure descendente ex eo contractu: vt le. duobus. §. fi quis iurauerit. ff. de iureiuran. Si verò iurat non venire contra ratione minoris ætatis, vel alia quacunque causa: tunc non est dubium quòd non poterit venire cotra, per remedium huius legis: quia etiā de hoc est iuratū. Si verò iurat simpliciter nō venire

12 contra, tunc iuramētum † repræsentat eum maiorem, & non facit plus: vt in aut. sacramenta. secundū glo. hic posita: & sic in dubio minor videtur iurare, non venire cōtra,

13 ratione minoris ætatis. † Quero, quid si

emptor istam rem alteri vendiderat, & tradiderat: an contra eū posit agi actione ista. Glo. determinat quòd sic: & bene. Secus si

14 fortuito casu perisset. q̄ dic vt in gl. † Que-

ro, quid si dictum est in instrumento, quòd illud quod plus valeat, dedit, & donauit, tā-

c quam benemerito: an per hoc videatur recessum à beneficio huius legis? Azo in su-

g ma huius ti. videtur dicere quòd sic. Facit pro hoc ff. de contrahen. emp. l. cum in venditione. & l. si quis donationis. & quod no. ſ. de contrahen. emp. l. si donationis. hoc nō placet mihi, primò per leg. ab Anastasio. ſ. man. d. Sed posses dicere quòd est speciale in odium redimentis litē. Probo ergo alia

15 ratione, & hic aduerte, quia est veritas. Et p

mhoc ar. p. com. bar. contra appzobatū. i. si quis cum aliter ff. de prescrip. 30 bis. n. 7.

no. p Bar. in l. si qs p eo. cū simul. de fideiu. Bar. hic in x. q. loquēdo in simplici renunciatione sine iuramēto, dicit q̄ in muliere, minore, & rustico requiritur certioratio. Vide eum etiā hic in x. q. Adde an hęc lex h beat locū in locatiōe Bal. consi. xcij. iij. li. & cōsi. cccxxiij. & an habeat locū in scītē valorē rei: vide Alex. cōsi. cxxvij. iij. lib. & an in minore iurāte, vide per eūdē cōsi. lxxxvij.

hoc respondeo ad leges, quæ faciunt in cōtrarium. Aut enim quis scit valorem rei, & iste bene potest pretio viliori vēdere: & sic partem donare. Ita loquitur l. si quis donationis. ff. de contrahen. emp. etiam si illa verba non essent apposita in cōtractu: hæc lex non haberet locum in sciente valorem rei, vt j. dicam. Sed si aliquis valorem rei ignorat,[d] per hæc verba: † & quod plus valet, &c. vī velle donare, si valet plus modico: & ad modicum tantum refertur hęc adiectio: vt l. hæc adiectio. de ver. signi. et de in litem iura. l. cum furti. Vnde habebit beneficium huius legis dedūcto illo modico, q̄d videt donare. Preterea, saltem in illo cōtractu donationis est deceptus vltra dimidiū illus pretij, quod donare intēdebat: & sic arbitror q̄ pōt venire contra: id est, tāquā deceptus in vēditione. q̄ plus placet. vel saltē tanquā deceptus in illo contractu donationis. Vidimus perfectè theoricā huius legis videamus nūc practicā. Et primò habe-

16 mus † videre qualiter debeat formari peti-

tio in lege nostra. Circa q̄ debes videre primò, qd debeat narrari. secūdò, qd cōcludi. narrari debet q̄ tpe vēditiōis res valebat tātū: & q̄ vēditor errore ductus vēdidit eā pro viliori pretio, seu p tāta quātitate: & sic est ceptus vltra dimidiā iusti pretij. Ista debet esse narratio. Primò q̄ resvalebat tūn tpe vēditionis, nō tēpore petitionis. Probatur j.

17 e. l. si volūtate † si fi. Et sic bñ aduertas, q̄ peti-

tio & articuli referat ad tps vēditiōis. Secūdò, q̄ errore ductus vēdidit ꝓtio viliori. Probat j. si maior factus. l. j. & ſ. cōia vtriusq; iu-

12 dī. l. maioribus. i eo q̄ dicit ꝑpē Tertiò q̄ vltra dimidiā iusti ꝓtij. Hoc ſ. ꝓbat j hac l. Debet ēt in narratiōe poni, q̄ paratus est vēditor restituere ꝓtiū q̄ recepit: vt hac l. Cōclusio verò qualr debet fieri, pōt esse huius varietas. Prio pōt fieri vno mō, q̄ i cōclusiōe solū petā mihi rē restitui, & istud veniat iure actiōis: sed p officiū iudicis dabit empto-

14 ri facultas retinēdi rē, et supplēdi iustū ꝓtiū vt hic. sicut dicimus i actiōe noxali: vt l. mi-

les. §. q̄ decē. ff. de re iud. Vel aliter, & istud magis laudo, q̄ libellus cōcludat alternatiuè, s. peto eū mihi cōdēnari. vt dicta rē reddat, vel iustū ꝓtiū soluat, vel suppleat: vt q̄ bat hic in d. l. j. ſ. li maior fac. rat. alie. habue. q̄ dixi, qn̄ vēditor est deceptus, & agit cōtra emptorē: totū cōueniō debet dici, qn̄ cēset deceptus ēptor, & ageret cōtra vēditorē tā in narratiōe quā in cōclusiōe, vt de facili

17 p te potes ꝑpēdere †. Vidimus de mō petē-

h di. Videamus de modo probandi. [h] Et hic

[a] Quero vtrum. Nota mhac q̄. contra approbatū dit, iuxta dicendi. in tali de minori Rec. hispa. 2. n. 19 & fabi. de monte in tali de empt. & vendi. 3 q̄. principali n. 10. vbi quantum cumq; communis contrarium sit tenendum in iudicando, & Leon Sulcendo sm ea quę in scripsi q̄ restituere. c. cū q̄ ¶. de empt & vendi quam communis videas pro expeditione huius dicti. Secus

¶ Vltra dimidiam. Materiam huius legis vide in c. cùm dilecti. de emp. & vē-

b ¶ Stricti iuris. Ioan. And. in c. dilecti. de emp. & vend. tenet q̄ ista lex habeat locum in promittente. de loca. de aliis nihil dicit. Tu dic de omnibus. vidē.

c ¶ Differētia. Bal. hic dixit ī cōtractib⁹ stricti iuris, habet locū cōdictio incerti.

d ¶ In stipulatione. Abb. in d. c. cū causam. post gl. tenet opi. Bar. hic cōtra Bal.

e ¶ Transactionis. Contra Bart. Flo. alleg. tex. in l. quod si deferente. ff. de dolo. quam partem videtur tenere Inno. in c. cum causam. de empto. & vendi. Pro quo vide ibi Io. And. in nouella.

f ¶ Doctrinam. Vide Bar. in d. l. si quis cum aliter. hic alleg. & in ſ. arbitror. um. sed Bal. hic in vij. q. tenet contrarium.

g ¶ Cōcludat alternatiue. Adde text. & doc. in cap. ad nostram, de empt. & ven. & Bal. in leg. maioribus. & hic, in xj. q. qui reprobat illam formam conclusionis libelli. de qua hic per eum in x v. q.

h ¶ Probandi. Quid aūt si testis dicat rem valere tātū, an ꝓbet: vide Bar. in l. fi. C. de ꝑdijs, & omnibus rebus naui. lib. xj. & ibi omnino vide. Et an testis deponens super ęstimatione debeat reddere causam, etiam nō interrogat⁹: tetigit Bar. i tracta. de testi. quem reassumpsit Bal. i l. solā. in iij. co. de test. & hic in repet. & Bal. in l. j. d. de sent. q̄. p eo qđ interest. in vij. co. Et de hac materia, & quomodo ꝓbet valor rei, vide Mod. er. Insti. de actī. ſ. si quis agēs, Sed an per instrumētum veterū emptionū probetur valor rei ad presens, vide secūdùm Bal. in l. j. in vlt. col. j. de sent. quę pro eo quod interest. ibi: quid si instrumentā sint singularia. & vide hic Bal. in pe. col. Et ad hoc not. vide Imo.

in l.qui Rome.§. cohæredes.in vlt.col.de verb.obl.& do.Ant. & Inn.in c.pe.de empto.& ven.& valor a rei probatur ex quãtitate reditũ:vt vult hic Bar.in fi.vide bonũ text. in l. si fundũ p fideicõmissum. in prin.de lega.j. & qd' ibi no.in l. si quos. j. e.Facit tex.no.in l. q bonis.de cess.bon. & quod no.Imo.in l.a- pud Iul.§.heres.de lega.j.& Bar.in l.societatẽ.§.arbitrorũ. pro socio & qd' no. Bar. l.si fundũ. de rei vẽ. Itẽ nõ habet locũ remediũ huius l.in iudicio, puta si res adiudicẽt p minori pretio,secũdũ Bal.singulariter ĩ Lordo.C. de exec.rei iudi.in d.l.si qs cũ aliter.de verb. obli. vbi de materia. Et adde, q materia huius l.habet locũ in oĩbus cõtractib⁹ bonæ fidei.Text. est & ibi gl.no.in l.in maioribus.cõmunia vtri. iu. & ibi per Bart.& Bal.ibi vide formã libelli.& ẽt hic p Bar. ↠P. P A V. P.

a ¶Ponit quędã.Vide circa hoc do. Ant.cõ fi.lij. incip. tota etgo difficultas.circa mediũ. Et quid si testes dicãt de diuersis, an cõcordẽt saltẽ in minori: vide Sali.hic colum.pen.Aret.consi. lxv. col.j.

SPOMATES.

b ¶Primò dicit. Vide ad hoc plenas remissiones p Feli. in c.cũ causa.j.col. cum seq. in ver.ĩ gl.ij. de testi. & aliquid per Anto. de Bu.in cõs.liij. col. ij. & Maria.in c.dilecti filij.col.ij. de foro cõp.et Are.cõs.cxxxvj.et Ale.cõs. clxxx. col.j.vol.ij.vbi gñaliter dicit q ad grauandum tertiũ nõ attenditur id, qd' vnus vel duo fecerunt:sed id, quod communiter fieri solet.

↠P. P A V. P.

c ¶Reditus.Quia secũdum reditũ daẽ prætiũ.l.si fundum per fideicõmissum.in prinçi.cum glo.de lega.j. vbi vide.

d ¶Ad rescindẽdã. Ad hãc l. vide oĩno Cy. hic, & qd' no. Bar.in l. iij. §. hæc pœna. ff. quod quisq; iur.

SPOMATES.

e ¶Si voluntate.Not. ex isto tex. q multa tractantur, quæ non ꝓficiunt.De quo vide Ale.cõs.lxix. col. iiij-vol.iiij. & consi. xiij.col.vj.volu.j.& consi.xxviij.col.ij. & vide aliquid per Fel. in c.fi.col.ij. ver.not. vlti. de proba. Vide etiam ad istum text, Bart.consi.viij.col.j. sunt duo,in quibus est dubiũ.Primò qualiter probabitur valor rei. Secundò qualiter. probabitur error.Circa primum,gl.hic ponit quædam[a],quæ videntur mihi multum dubia.Primò dicit[b],q non sufficeret,si testis in causa scientiæ diceret interrogatus qũo scit q res valebat tũ dicto tẽpore, rñdet q ipse tantũ dedisset.si xx.testes hoc dicerent,non sufficeret:nã qlibet est singularis ĩ dicto suo et nõ habet cõtestẽ.ergo &c. vt l.iurisiurandi.ff. de test.licet gl. non assignet istam rationẽ. Præterea istud, qd' hic dicit,requiritur q sit deceptus vltra dimidiã iusti pretij.hoc est,cõmunis pretij: sed hic qlibet testis testificat de singulari pretio,nõ de cõmuni pretio:ergo &c.vt l.prætia rerum.ff.ad l.falc.Vel possumus dicere q si dicti testes adderẽt in eorum dicto: & ego tantum dedissem pro communi æstimatione : q ibi testes probent . Et licet dicas q quilibet testificatur de seipso , & sic videntur singulares:tamen ꝓquia testificatur circa idem,in quo sunt æqualiter periti,vt communi æstimatione, videntur esse contestes:& quilibet idem deponeret:vt l. nemo est qui nesciat. de duob. reis. & not. per doct.in simili in l.j.j. de ſentẽ. quæ pro eo quod interest profe.in probatione inter esse singularis.Est ergo ꝓaliud remedium, scilicet q inspiciantur venditiones factę in illo loco,& in illa contrata , & quantitates fructuum,& rei qualitates.Et ex hoc colligitur æstimatio.vide glos.quæ bene dicit. Sed propter ꝓhoc hic aduerte.Practica vera,& clara,& indubitabilis esset ista , q iudex ipse hoc inspiceret , vel mitteret duos bonos æstimatores , qui hoc inuestigarent & referrẽt.De primo,scilicet de iudice, est tex.in l.fi.j. de iure dot.impe. De secundo, scilicet de æstimatoribus,habuistis text. in l.hac edictali.§.his illud.de secun.nup.Dico igitur ꝓq in omnibus istis,in quibus est magis iudicium q̃ testimonium,iudex debet ponere aliquos bonos homines ad faciendum illam æstimationem, & ad profe rendum illud iudicium:vt l.j.de ventre inspi.de fidẽ instru.l.cõparationes.Sed ꝓ quã tum resvaleat,nõ potest videri per oculũ; sed intelligitur per intellectum. Et ideo debent mitti periti in arte sua ad hoc faciẽdũ; vt in auẽ.de alie.& emphy. §. si verò quis, & de nõ alie.§.quia verò Leonis.& §.si verò alicuius.Et sic videtur voluisse intellige re glo.j.j.eo.l.si posita.per leges, quas allegat.Sed si ꝓquis vellet probare per testes, istud esset difficile:posset tamen sic probari vno modo leui:si de hoc essent testes,qui dicerent q tunc temporis ante & post viderunt quàm plurimos homines volentes ea emere pro tanto pretio communi æstimatione vbi de hoc non essent testes,esset necesse q de hoc fierẽt multi articuli. Primò, q prædium illud est tanti reditus[c]. Item q in contrata ista prædia, quæ sunt tanti reditus dicto tempore,& ante & post, consueuerunt tantùm vendi. Et hoc est verũ in rebus immobilibus. In rebus ꝓ verò mobilibus,quæ consistunt in numero, pondere,vel mensura,qualiter debet fieri probatio,dixi in l.pretia rerũ.§.nonnunq̃.ff.ad l. falci.In alijs rebus ꝓmobilibus, vt in libro, & similibus,quæ non faciunt fructũ, æstimabuntur res quantum vendi possunt: vt l.si seruus.ff.de condi fur.&c.

d ¶Rescindẽdam. [d] Hic est bonus casus.quem tene mẽti ꝓpetuò.

¶Atas. Ad propositionẽ vnius inconuenientis, sequitur positio alterius.& hoc allegatur.

¶Si voluntate. [e] Not. hunc text.in fi. q ad hoc vt possit rescindi vẽditio ratione deceptionis partis dimidiæ iusti pretij oportet probari tãtũ in tẽpore venditionis rem cõmuniter valuisse vel valere,& nõ sit tpe vẽditiõis dolus.No.& f vide j. gl.[f] q̃ est optima ad probandũ dolũ in materia venditionis.& no.istos modos.

¶Imaior. Protestatio facta ab eo,qui non habet ius protestandi,nihil releuat: vidistis in l.si fundũ.de rei vẽdi.

1 ☞*Quòd quis præsumitur scire uires sui patrimonij.*

¶Visquis. No.ꝓq quis scire ꝓsumitur facultatem sui patrimonij:vt dixi vobis in aut.sed cũ testator.ad l.falci.Gl.intelligit hãc l.in eo , q est deceptus vltra dimidiã iusti pretij. Nam in eo , q est deceptus vltra dimidiã partẽ, immediatè. h g præsumitur error[g] : nec est præsumptio q sciuerit.Vide gl.q̃ est sup verbo paulò vlioris.Idẽ etiã tenẽt doc. quod tene menti.

1 ☞ *Aestimatio quòd fiat secundùm rei qualitatem reditumque quantitatem.*

2 *Quòd res tantum ualeat,& non plus:quia facta subhastatione tantum reperitur,non est sufficiens probatio.*

¶Siquos. No.ꝓ estimationẽ fieri secũdũ rei qualitatẽ,& redituũ quantitatẽ:vt vidistis ŝ.e.l.ij.Tene mẽti hãc l. quæ est bona.ꝓ No. q nõ est sufficiẽs probatio, 2 h q res tm̃ valet,& non plus: facta[h] subhastatione tantũ reperitur , & non plus. Debet ergo fieri æstimatio secundũ rei qualitatem,& redituum quãtitatem, per bonos homines ad hoc ponendos, vt dixi ŝ.e.l. ij. quod tene menti,&c.

Additio.

Quando liceat ab emp. discedere. Rub.

LEX I.

¶Re quidem. Gl. non tractat materiã huius l.hic,sed in l.ab emp.ff.de pac.& idẽ dicã in l.seq.cũ ti.seq.

Additio.

i Sine sensu uel reliquis. [i] *Rubrica.*

1 ☞*Emens fundum à rustico,tenetur ad illas collectas tantum,ad quas tenebatur rusticus pro illo fundo.*

LEX II.

¶Rei annonariæ. No.ꝓ ille, qui emit ꝓ aliquam possessionem ab aliquo rustico,non tenetur ad collectas, ad quas tenebatur ille maledictus rusticus , nisi pro illa possessione,non pro alijs,quod est not.

LEX IIII.

¶Omnes. Not.q ille, qui possidet fundũ,debet pro eo soluere collectam,licet sibi non sit adscripta in catastro , sed sit adscripta alteri. Bartolus.

De pericu. & commo.rei uenditæ. *Rubrica.*

1 ☞*Si res euincitur ex causa antecedentis contractus, q uenditor teneatur de euictione.*

Quomodo

vol.ij.No. tñ q licet multa tractentẽ, quæ nõ perficiuntur,q tñ ex tractatu præcedẽti sumit̃ coniectura ad sequẽtia:vt ꝓ Alexãdrũ.cõsi.j.col.vj. vol. iij. Et ad primũ not. Bar.hic, vide Barba. cõsi.xvij.col.iij.vol. ij.& Alex.in l. vinũ. in v.no.ff. si cer. per. Tide etiã non abre. Alex.cõsi.lxviij.col. fi.volu.iij.& xxxvj. vbi ponit pulchrum exẽplũ vol.v.et cxlviij.col.ij.eo.& Bal. ccxliij.j.par. vbi dicit q aliud est tractatus , aliud conclusio. ↠P. P A V. P.

e ¶Si voluntate. Ad declarationẽ huius l. q licet cõtrahẽtibus se inuicẽ decipere,vide Feli.in c.cũ causa.circa fi.extra, de testi.

f ¶Primã glo.Imò gl. hic non dicit hoc: sed in l.dolus.j. eod.

g ¶Præsumitur error. Adde Bar. in l.ij.ŝ.e. in q. & adde qd' no. gl.& Ang.et Imo in l.si qs cũ aliter. in ij. col.de verb.obli.

h ¶Facta subhastatione. Adde Bar.& qd' ibi dixi in l.j.j. de ẽscri.xxx. ann. Dicit tũ ibi Bal.& Ang.q subhastatio tollit remediũ.l. ij.ŝ.e. Et ad gl. hic, q ponit quot requrunt ad celebrandum venditionẽ p fiscũ de re priuati, vide gl.& ibi Bar.in d. l.de præscr.xxx.ann. cum concordan. ibi positis.

↠P. P A V. P.

i ¶Vel reliquis. Circa istã rub.quã Bar.non legit,vide do.Fran.cõsil.cv. Itẽ q emẽs teneat ad onera.etiã si res nõ sit descripta ĩ estimo suo:vide bar to.latẽ cãsu.lxxxiij. vol.iij.dũmodo fuerit res vẽdita:ideo onera subite teneñ , vt ibi.et ẽt p Bar. in l.in colla.in prin.ad munici. Vide Alex.cõsi. cxlij . vol.ij. ad fi. q emẽs rẽ descriptã in estimo teneat̃ ad nouа & vetera:sed loqtur qñ emẽs sit subditus collectis:aliàs nõ posset collectari, vt ꝓ Alex.cõsi.lij.vo.v.

Quomodo sit denunciandum uenditori litem motam.

Venditori scienti litem motam,an sit denunciandum.

LEX I.

¶Post perfectam. Hec lex habet tria dicta.Primum dictum est latis cõmune. Duo sunt singularia.Primũ est latis commune.Secundum est, ꝓq si res euincitur ex causa antecedẽtis contractus,vẽditor tenetur de euictione: secus si est causa,quę sequitur post contractum. Tertiò dicit , q emptor debet denunciare venditori,vt adsit causæ agẽdæ.Et per hoc ꝓ ego dico in materia de protestatione, qd' nõ sufficeret ,si ego dicerem,denuncio tibi quòd mihi est mota lis à tali:sed debeo addere,ideo denuncio tibi,vt adsis causę agẽdæ:vt venias ad defendendum.non autem sufficit simpliciter denunciare.No .ꝓistum finem,propter quem dico in l.denunciasse. §.quid tamen.de adult.quòd Dy.in c. eum qui certus.non intellexit verbum in illa q. qua quæritur,vtrum si vẽditor scit, debeat denũciari ei.& ibi distinguit sua verba. Veritas est ista,quando denunciatio fit solum ad certificandum te:tunc procedit regula, q ille,qui certus est,nõ debet amplius certificari:vt d.c.eũ qui certus.& leg.j.in fi.de act.empt.sed quando denũciatio fit ad incitãdum te ad aliquid : certè ille,qui est certus,debet incitari.Vnde lex dicit hic, quòd venditori debet denunciari, vt adsit causæ agendæ:vnde licet sciat totaliter,non tamẽ fuit ĩcitatus ad hoc, vt veniat ad defendẽdũ.

Si uenditio est facta ad mensuram,an dicatur uenditio perfecta,antequam fundus mensuretur.

LEX II.

¶Vm conuenit. Quęro, vẽditur fundus ꝓ ad mẽsuram,vtrũ antequam mensuretur,sit perfecta venditio.Cogitabitis.[a] Habui iam de facto q.hanc,quã facio tibi propter hunc tex. ibi:quæ omnia locum habent,&c.Et hanc q.habui de facto,cũ quidam ageret rei vendicatione,& fundus fuerit vẽditus ad mensuram,nec apparebat de mẽsuratione, &c.

De acti. empti & uenditi. *Rubri.*

LEX III.

¶Xarrhali. Glos.legit istam legẽ multis modis.Tene quem vis &c.

☞*Quis an possit præcisè cogi ad tradendum remissiuè.*

Interesse licet pro parte non probetur, iudex arbitrabitur ex officio suo.

¶Traditio. An ꝓ authen quis possit præcisè cõpelli ad tradendum.[a] Dic vt plenè no.in le. j.in prin.ff.eo.Et ego plenè dixi in le.stipulationes non diuiduntur de ver.ob.ꝓ No.q hic videtur casus eius,quòd dixi vobis in l. j.j.de sen.quæ pro eo quòd interest.q licet per partem non probetur interesse , iudex debet arbitrari ex officio suo.

1 ☞*Implens contractũ in ex parte sua,ultro citroque obligatorium,constituit alium in mora.*

2 *Vsuræ ratiõe prætij nõ soluti,possunt peti etiãde iure Can.*

1 b ¶Vrabit. [b] Notabitis , ꝓ quòd in contractibus , in quibus vltro citroq; aliquid additur,si vnus implet cõtractum [c] ex parte sua c d alius est in mora[d]re ipsa sine interpellatiõe. ꝓNo.etiam quòd istæ vsurę debentur de iure Canonico:vt vidistis no.de vsur.l.ij.& e extra,de vsur.c.conquestus[e].quod no.

¶Venditi. No.illum tex.dum dicit,Si non ab initio aliud conuenit. Quãdo ergo venditio resoluitur ex pacto con trahentium,agetur ad resoluendum cõtractum actione ex eo cõtractu. Quod dic vt dixi plenè in l.ij.in j.q.ŝ.de rescind.vẽd.&c.

1 ☞*Per solutionem tributi non probatur rei possessio.*

f, ¶Si pater tuus. [f] Hęc lex habet vnũ bonum casum.Ex eo quòd quis pro 1 re soluit tributa,ꝓnõ probatur rei possessio hoc intendit in summario, &c. c

¶Expulsos. Venditor non teneẽ defendere emptorem à violentia, quæ si g ꝓ infertur[g] de facto.h.d.Sed quid si in instrumento cõtineatur,quòd vẽditor promisit eum defendere de iure , & de facto.Dic plenè vt dixi in l.stipulatio ista. in d prin.de ver.ob.&c.

Si quis alteri uel sibi alterius &c. Ru.

LEX II.

h ¶Semancipatis. [h] Not.istum tex.ad id, q dixi tibi ŝ.fami.ercì.l.filię. q non sufficit q pater emat nomine filij nisi sequat̃ traditio.q est notãdũ &c.

LEX III.

¶Mancipia. Not. q licet pretiũ sit solutum de ꝓpecunia aliena,non impeditur trãslatio dominij in emptorem.

1 ☞*Quando quis emit nomine proprio,& de aliena pecunia,quando efficiatur dominus.*

2 *Procurator si facit actum tanquam nuncius q non ualeat, nisi in mandato adijciatur,factorẽ & nunciũ ꝓcialem.*

3 *Dominiũ quãdo transferatur ex inutili cõtractu,remissiuè*

4 ☞*Gestum denuncio,quãdo possit per dominum ratificari.*

¶Conquestus . Et Bal. in rub . de vsur. & in l.ij.eod.titu. & ibi Bart.

f ¶Si pater tuus.In hac l.Bald.dicet no. vt si peto rem quam emisse probo,nec probo pretium solutũ,ex officio iudicis potero repelli absque eo q̃ petatur. Vide tamen eundem in l.j.in fi.de his quæ sub modo.Et ad istũ tex.hic ponderatum per Bar.adde l.si fundus.& ibi Bar.& doct.de fun.dot.

g ↠P . P A V . P .¶Infertur.Tenetur tamen prohibere eos,quos potest ne inferant molestiam.Vide Anto.de but.consil.xxij.ad finem.

h ¶Si emancipatis.Adde bonũ.tex.in l.j.j.de castrẽ.pec.li.xij . Vide tamẽ in d.l. filio.post Bar.& adde Bar.in l.filij.de dena.inter vir.& vxo. & Bart.in l.donationes in cõcubinã.§.pater.de do.tenet Bal.in l.ij.ŝ.de condi.ob cau.& Bal. in l.pe.in x.colũ.j.de exe.rei iud.Et quid in donatione cã mortis, vel remuneratoria inter patrẽ & filiũ,an regrat̃ traditio? & Bal.in l.& si mortis.ad l. Fal.

a ¶Multùm. Faciunt ad hanc l.ea, quæ habentur in l.si filij.de dona.inter vir.& vxorem.vbi vide Bar. & glo.
b ↠P. PAV. P. ¶Nomen vxoris. Vide quod habes ad Bart.in l.j.C.plus valere quod agitur.
c ¶Si verò. Vide Bar.in l.quæ aũt.ş.fi.de consti. pe.& qđ no.Bar.in l.qui mihi donatũ. Vide de hac glo.de do.& ibi melius. & facit optimè gl.in l.huius.in prin. de leg.j.& no.ꝙ nũcius nõ põt cõdẽnari secundũ Bal.in l.j. in ij.col.J.de sent. Et de practica constituendi procuratorem, vel nunciũ, vide hic Bar. & de eius effectu, vi de Bar. in l. si Titio. de vsufru.lega.
d ¶Distrahente. Vide Bart. in l. quæ dotis. in fi.fol. matri.
e ¶Sãcimus. Vide Barto.in l.q habebat. de le.iij.l.alienatiõis.de verb.sig. gl.no.fi.l.fi. de prædi.curia.lib.x.
1 ↠P. PAV. P.
e ¶Sancimus. Nunqd aũt,phibita alienatio ne dicaẽ,phibita hęredis institutio, vide Ale.cõsi. ccxcviij.vi de de materia Alex. cõsi.j.vol.iiij.in aũp. colũ. Quid instituto phibẽte, vide domi. Frãci cõsi.cxxv.circa fi. Nũquid aũt,phibita alienatione intelligiẽ,phibita ꝓmutatio ad meliorationẽ, vide Pau.de Cas. latè & notabiliter cõ
c si. xvj. Nũquid autẽ pignus & cõstitutio
2 seruitutis dicaẽ alienatio, vide Bal. in c. j.ş.j. per quos fiat in uest. Nũquid aũt locatio ad nouẽnij cũ pacto renouandi de nouẽnio in nouẽniũ,
3 dicaẽ alienatio, vide quę scripsi ad Bar.in l.codicillis.ş.institutio.de leg.ij. Itẽ ꝙ pignorare ꝓ tãta summa ꝙ verisimiliter nõ luet postea, an dicatur alienatio, vide ad Bart. in l.q habebat.ff.de leg.iij.
f ↠P. PAV. P. ¶Si fundũ. Circa decisio. huiꝰ l.loquẽte de pacto de retrouendẽdo, an facta oblatiõe ꝓtij trãsferaẽ retro aliquod dñium. Et qđ
1 si res esset in aliũ trãslata oblatione, Pau. de Ca.tenuitꝙ sic nõ
d obstãte alienatiõe in aliũ facta. in l. si cùm
1 vẽderet.ff.de pig. ac. Sed in cõtrariũ vide oĩno Ale. latè in cõsi. x. inci. videt fortaſſe. ꝓ totũ. in j. parte. Et vide oĩno Frãcisc. Cur. cõsi. lxij. inci. Lucius Titius. vbi i
1 prin.alia allegat pro
e opi.Pau. de Caſt.sęcus tamen esset in pa
f cto le. cõmissorię & adiectionis in diẽ, vt per Ale.in cõsi. &ẽt Cur. Itẽ vide Alex. in apostil.in l.j. ff. de dona. in versi. & tene menti.ad fi. qui dicit ꝙ dictũ Pau. est periculo[*] m. Item vide eundem Pau. qui apertè sensit cõtrariũ in ista l.ij. quã legit cũ prima in summario & declaratione tex.ad l.si cũ venderet. vide solutionẽ per Alex. & Cur.in dictis cõsiliis. Et alio modo respondet Sali. in d.l. si cũ vẽderet. quẽ vide. Tu potes aliter & subtiliter respondere, ꝙ ibi sit pactum iniectionis manuũ, dum dicit recipere liceret: quo casu bene operatur translatio dominij l. si quis sub hoc.ff.de cõtrah. empt. vbi simile pactũ ponit glo. & alij de hoc in l.traditioni bus.C.de pact.in l.si absente.ş.j. in vl.col. ff.de ac.pos. Et istud est fortè qđ voluit Sali.in d.l. si cũ vẽderet.in ij.fol. Sup quo tñ aduerte qũo pactum tale id operet, vt habeẽ in dictis locis. Et cõtra Pau. de Ca.in d.l.si cũ vẽderet.tenet ẽt Iaſ. i l.ab emptiõe.ff.de pac. in iiij.col. Itẽ circa intel lectũ huius l.vide omnino Are.i cõsi. vi. in j.col.& in iij.Item cõtra opi.Pau.de ca. in d.l.si cũ vẽderet.et opi.Alex.in d.cõs.x. sequunt mod.Bono. in l. filiusfamilias. ş. diui.in ix.charta.ver si. quintò fallit.ff. de lega.j.Quid aũt si emẽs sciret de pacto, an tũc valeret, vide quę dicit Iaſ.in l.quo ties.C. de rei vẽdi.in ix. fallẽtia. ꝓ quẽ videtur idẽ in casu isto quod in illo. Itẽ quid erit i fructibus, si vẽditor velit redimere fructibus pẽdẽtibus, an in totũ sint sui, an debeant diuidi cum emptore, vide Alex. post Com. in l.q Romæ.ad finẽ princi.de verb.oblig. Et ibi vi de Soci.col.pe. & vl. latè cõcludentẽ cõtra Alex. sequẽdo opin. Cõm. cũ quadã distinctione. Itẽ quod secus sit in hypotheca cõtracta sup tali re, ꝙ secuta postea retro vẽditiõe in exe cutiõe pacti resoluit hypotheca. vide Barto.in l. vbi aũt.ş. sed Marcellus. ff.de i diẽ addict. in l. si res. ff. quibus mod. pigno. vel hypotheca. solu. Item quid si in termi nis huius legis esset statuta dies solutioni pretij, an ea elapsa & non soluto pretio teneretur promissor postea vendere, vide Aretinum in l. si ita quis.ş. Seia. columna vltima. de verbo rum obligatio.
ş. POMATES. ¶Commissoriæ. Vide Romanũ consilio xxvij. in iiij. dubio, in ij. colum. & vide Alexandrum consil. ex.volumine v. vbi per hãc l. dicit, quòd qui post rem sibi in solutum datam, petit sibi solui creditũ, propter quod sibi facta fuerit insolutum datio, videtur ipsi in solutum dationi renunciare.

LEX II.

Multùm. Ratione partis, sicus potest vendere totũ: secus in priuato.h.d.&c.

Rem alienã gerenti.nõ interdici. Rub.

LEX vnica.

Non est. Not. ꝙ licet dominus alienare rẽ suã, cum onere tamen suo.hoc dicit.

De pac.inter emp.& uendi. Rubri.

1 ☞ *Verbum pertinere,est uerbum obliquum.*

LEX I.

Sicea lege. Not.verbũ, pertinere.& vide gl. sup hoc verbo. de quo facio magnum festum in materia substitutionum. Not. ꝙ
1 †verbũ, ptinere, est verbũ obliquũ. nã exponit ptinere.i. restituere. De hoc in l.j.ff. de dona.ego tamen teneo ꝙ sit verbum cõmune: vt plenè dixi.in l.centurio.devul.& pu.

1 ☞ *Actio præscriptis uerbis,potest cum alia concurrere, quando ex diuersis fontibus habet originem.*
2 *Pactum incontinenti appositum actionem ueterem informat,& nouam parit præscripti uerbis.*
3 *Ius implendi conditionem in contractu,an transeat ad hæredes.*

LEX II.

f **Si fundum.** [f]Hęc est bona lex. Actio † ꝑscriptis verbis potest concurrere cum alia, quando ex diuersis fontibus habent originem.h.d. Vide glo.super verbo, sic ergo. Et primò nota quod dixi tibi in summario. Ex quo habes expresè †quod pactum incontinenti appositum, actionem veterem informat & nouam parit præscri.ver.de quo plenè dixi in l. iurisgen.ş.quinimo.ff.de pact.& ş.de pact. l. in bonæ fidei.†Nota secundò, quod ius implendi conditionem in contractu, trãsit ad hæredes, secundùm glos. hic positam quæ dicit, hoc non fuit necesse dici. In contrarium videtur tex.in l. si decem cum petiero.de verbo.obligati.& quod dixi in l. qui Romæ.ş.Augerius.eo.titu.

LEX III.

Vi ea lege. Hæc est not. lex. Nota ꝙ verbum, reuerteretur, est obliquum. significat enim ꝙ res tradatur manu alterius, non quòd transferatur ipso iure.

g **Commissoriæ.** [g]No. ꝙ qui post terminum petit rem, videtur renunciare petitioni pœnæ. quod intellige, nisi esset dictum, rato manente pacto: vt ff.de transac.l.qui fidem.& istud est notabile ad multa &c.

Cvm te fundum. Ista est notabi.lex. In contractibus innominatis non est locus condictioni ob causam, si nõ seruetur pactum: quod principaliter dedit causam contractui. h.d. hæc singularis lex.
a No.hũc casum.[a] contrarium solui vobis ponẽdo casum, quòd perpetuò teneamenti.

Si à te cõparauerit. Ad actionem consequendam, nõ sufficit sola oblatio: sed requiritur depositio, & consignatio. h.d. Allegaui hanc l.in l.acceptam.ş.de vsur.

Si quis ita. Valet pactum appositum tempore venditionis, ne liceat fundum religiosum, vel sacrum facere.h.d.

Si ser.exportan.ueneat. Rubrica.

LEX I.

Lege. Nota quòd pactum valeret: vt si cõtra fiat, possit quis capere seruum suũ sua authoritate. De quo plenissimè dixi in repetitione l.creditores.j. de pig. quod intellige vt dicam j.tit.j.

m **Queor.** Talis quis esset præsumitur, in quali possessione, vel habitu reperitur.h.d.&c.

Vi exportandus. Cui interdicit ciuitas propria, videtur interdicta ciuitas Romana.h.d.

Si mancipium ita uene.ne prostitua. Rubrica.

LEX I.

Præfectus. Opp.ꝙ liceat ducere sua authoritate: vt j.tit.j.l.j.& ij.Sol. Ibi est liquidum, & manifestũ tempore ductionis, ꝙ sibi competit illud ius capiebat enim eum in loco prohibito. hic verò non erat liquidum ꝙ ancilla esset prostituta: ideo debet liquidari coram iudice: vt plenè dixi in l. creditores.j. de pignor.

Si man.ita fue.alie.ut ma.uel econ. Rubrica.

LEX I.

Si Patroclus. Opp. quod à tali pacto, non liceat recedi: vt ş.ti.j. l.j.Sol. Ibi est aliud pactũ, à quo recedi est turpe. Vltimò op.ff.de ser.expor.l.iij.So. vt ibi. & per istã l.& ea quæ no.in l.cõtraria. Ego cõsului semel in q.tali. Pactum fuit appositũ, ne liceat emptori alienare: & si alienaret, deueniret in talẽ ecclesiã. vtrum istud pactũ postmodum posset tolli de partium voluntate. Videtur ꝙ non: quia ius est acquisitũ ecclesię. In contrarium
b videtur casus hic. De hoc dic vt dixi in l.qui Romæ.ş.flauius.[b] ff.de verb.oblig.

Aquidem. Non sufficit de facto contra fieri ad pœnam committendam. h.d. Et de hac materia vidistis in l.vbi pactum.ş.de transac. & plenè in l.continuus.ş.cùm quis.de verb.obli.

1 ☞ *Ad euitandam pœnam,non refert à quo fit,dummodo fiat.*

Si puellam. †Ad euitandam pœnæ commissionem, non refert quomodo fit dummodo fiat.h.d.& hic est bonus casus. Et de hac materia materia plenè dixi in l.cùm seruus.de verb. obliga.

De ædilitijs actionibus. Rubrica.

LEX III.

Si apud priorem. Not. bonum tex. ibi antecedentis, vel incõtinenti sicuti. Quando dicatur factum pactum incõtinenti, dixi tibi in bonæfidei.ş.de pact.&c.

Si prædium. Dicit Dy.in l.j.ff. de dona. quòd ideo in pacto legis commissoriæ, & ad dictionis in diem, transfertur dominium ipso iure, per illa verba: quæ dicunt, res sit inepta. Ego dico quòd hoc non est verum: quia etiã in alio pacto illa verba operarentur, quod est falsum, vt hic.& ideo est speciale in illis duobus pactis. dic plenè. vt d.l.j.ff.de dona,

c *De monopolijs. Rubrica.*

LEX vnica.

d **Vbemus.** [a]Not. hanc legẽ contra istos artifices, qui inter se faciunt istas cõuentiones. quam vidi practicari.

e *Denundinis*[e]. *Rubrica.* b

LEX vnica.

Vi exercẽdorũ. Hæc est bona lex.& credo ꝙ hic est casus, quòd tempore c nundinarum non possit quis capi pro repræsaliis &c.

De uectigalibus. Rubrica.

LEX II.

Neque commissum. Hæc est not. lex valde: Res, quæ incidit in commissum, põt vendicari vsq; ad quinquẽnium, non post.h.d. No. pro his d qui non assignauerunt iura & actiones. q̃ licet deuenerint in fiscum ex forma statuti: tamen de hoc debet moueri quæstio intra quinquennium non post. qđ tene mẽti: qa poteris habere multum de honore &c.

Exceptis. No. ꝙ vectigal publi cum potest locari à ci e uitate, qđ satis est notabile &c.

Noua uectigalia instituì non posse. Rubrica.

LEX III.

f **Iprouincialiũ.** Nota arg. quia propter vetustam consuetudinem potest induci ius exigẽdi vectigal: vt dixi.ff.de pub.l.vectigalia &c.

De commercijs, & mercatoribus. Rubrica.

1 ☞ *Statutum potest punire ciuem egredientem territorium.*
2 *Ambasiator finita ambasiata non gaudet beneficio ambasiatoris, si differt recedere.*

LEX IIII.

1 **Mercatores.** Habes duo notare. Primò. †qđ potes imponere legem punien tem ciuem tuum egredientem territorium, vel alios terminos, prout statutum disponit. Nor. secundò †quod ambasiator finita ambasiata, qui differt recedere, nõ gaudet beneficio, seu priuilegio ambasiatoris.

f *De rerum permutatione*[f]. *Rubrica.*

1 ☞ *Permutatio,quare non dicatur contractus nominatus.*
2 *Permutare est generale ad omnem contractum.*

1 Glos.continuat rubricam. deinde quærit † quare contractus
g permutationis non dicitur contractus nominatus:[g] sicut locatio venditio,& similia. Eandem q. facit ff.de pac.l.iuris gentium. ş. j. Tamen veritas huius q. ponitur hic. Nam permutatio est nomen generale ad omnem contractum. ex quo vltro citroque aliquid datur. Permutare enim dicitur hoc est, tibi do hoc pro hoc meritò non potest dici contractus nominatus, quia habet nomẽ sui generis; non potest dici quòd habeat speciale. Nam sicut videmus in simili, quilibet nostrum vocatur homo: tamen per hoc quis non dicitur nominatus, sed per nomen proprium. & hoc te
2 nent doct. omnes. No. ergo † ex ista glos. ꝙ verbum permutare, generale est ad omnem cõtractum; quòd valet ad multa. Vide glos.& no.eam.

1 ☞ *Verbum comparere,est generale ad omnes contractus innominatos, & diuersum est à uerbo emere, seu uendere.*

↠ PIOMATES.
¶Nota hunc casum. Per istã l.limita bar. in l.fi.ff.de condi. ob cau. in l.j. in ij.col. ff. de do.& in d.l.fi. idẽ tenet.
¶ ş. Flauius. Et nũc consulo sc̃m Bart. vidẽ q̃notauì ad bar. in d. ş. Flauius Hermes.& in d.cõ.And. Barba.
↠ P. PAV. P.
¶ De mopolijs. Quid sit monopoliũ, vide Feli. in c.accedẽs in princ.extra, de pscr. Itẽ ꝙ ista materia, pcedat i pacto fraudulẽter facto. Secus si ex priuilegio vel ex consuetudine ius tale faciẽdi. Vide Inn. in c. significante. de app. vbi Abbas i fi.& hic an alij mod. & ibi etiã q̃dã alia.
¶Iubem[9]. An valeat monopoliũ iuratũ, vide Bart.ꝙ nõ, in l. si qs ad declinandã. C. de episc. & cler. & ad hãc l. vide Bar. in l.fi.in.vj.col. de collegi.illicitis.
↠ P. PAV. P.
¶De nũdinis. Vide in materia nũdinarũ aliqua per Barb.i tracta. de gabel.i ij. parte viij. partis principalis in pe.col.
↠ P. PAV. P.
¶ Permutatiõe. No. ꝙ ꝑpriè permutatio dicit de specie ad speciẽ. sec[9] i cãbio. Vide Bal.i c.j.ş. cũ aũt. de controuer.inuestit.in j.colum.
¶ Cõtract[9] nosatus. An cõtractus ꝓmutationis sit inominatus: adde Bar. in l.fi. ue apud acta. ş. de trãsac.ver. ꝙro secundò vtrũ sit cõtract[9].

¶Si cũ patruus. Alibi. iſta lex nõ eſt alibi ſcdm Bar. hic, & Bal. in l. ſi vt pponis §. de cõdict. ob cau. & ponderat eã not. Bar. in l. j. ff. eo.

☞P. PAV. P.

¶Venalis erat Vide Iaſ. in l. ſi eũ. §. q iniu riarũ. in vlti. col. ff. ſi qs cautio. ſ. l. rogaſti. & prin. ſ. ij. ff. ſi cer. pe.

¶Comparare. Vide hic Bal. & Bart. in d. l. j. de cõtrahẽd. emp. & in l. ſi qd relictũ. & prin. de leg. j.

¶Hic aduerte. Adde Bar. in d. l. ex empto in prin. & in d. l. ſi.

¶Improprie. Adde Bar. in d. l. ex empto. de act. emp.

¶Permutationẽ. Ad de Bar. in l. j. in fin. ff. eo. titu.

¶Reuoco in dubiũ. Adde Bar. & gloſ. in l. j. ff. eo.

¶Primò quæro. Adde Bar. in l. cùm mota. & l. ſiue apud acta de trãſactio. poſt gl. ibi Bart. in l. ſi qs debitorem. de iureiu. & in l. naturalis. §. pe nul. de præſcri. verb. Sed an cõtractus iſti innominati dicantur inſtituti per ſolã conſtitutionem precarij vide Bar. in l. j. j. pro donato.

¶Præſcrip. verbis. Adde gl. & ibi Bart. in rub. ff. de præſcri. verb. Alex.

Si res permutatur cum re, quæ erat venalis expoſita, quod agatur actione utili præſcriptis verbis.

Contractus permutationis in quo differat ab emptione.

Verbum, dedit, in contractu venditionis ponitur improprie.

Permutatio in quo differat à contractu innominato, do ut des.

LEX I.

Si cum patruus. Iſta lex ponit vnum ſingularem caſum, & neſcio eũ alibi. [a] Si res permutaẽ cũ re, quæ venalis erat [b] expoſita, nõ habet locũ cõdictio ob cãm. ſecus ſi venalis nõ eſſet expoſita. h. d. Opp. q vĩ q iſte ſit cõtractus emptiõis, & vẽditionis: vt §. de reſcin. vend. l. pretij cauſa. Solu. Ibi fuit taxata quantitas, pro qua fuit data ſpecies: hic verò quãtitas nõ fuit taxata, vt dicit tex, Opp. de tex. qui dicit hic comparauit. & ſic innuit, q fuit emptio. Sol. Aliud eſt cõparare: aliud eſt vendere, ſeu emere. Verbũ emẽ comparare, eſt generale, & cõprehendit etiã permutationẽ, & alios innominatos cõtractus: vt l. j. §. pe. ff. de cõtrahẽ. emp. & ven. Ita tenet gl. hic. Vide gl. quam no. & ſigna, Modò habes q verbũ permutare, eſt generale: vt in rub. Item verbũ cõparare: vt hic. Quærit quã actione agit in primo caſu l. plures ſunt opi. Veritas eſt q agitur actione vtili præſcri. ver. ad exemplum actionis ex empto. Quæro in quo differt cõtractus permutationis ab emptione, & venditione. Gl. dicit, in cõtractu venditionis datur pretium pro re. In contractu permutationis datur ſpecies p ſpecie. Hic aduerte, [d] cum dico, in contractu emptionis datur pretium: intelligat pro re, quæ tradit, ita q quis non ſit obligatus ad dandum: vt l. ex empto. in prin. & §. j. de act. emp. Sed ſi ab initio conueniſſet vt tu dares rem, ego darem pecuniam: quia de natura contractus emptionis, & venditionis, non eſt vt venditor obligetur ad rem dandam, eſſet contractus innominatus: & non eſſet emptio. Tex. eſt & gl. in l. fi. ff. de condi. ob cau. Sed ſi in contractu apponeretur vtrunque verbum, vt ſic communiter, dedit, vendidit, & tradidit pro tanta pecunia vtrum propter illa verba, quæ dicit, dedit: deſinat eſſe venditio. Certè non: ſed dedit, ibi ponitur impropriè: [e] vt l. ſi ſtipulatus. ff. de vſur. Et dicemus plenius in d. l. fina. de condi. ob cau.

Quæro, in quo differt contractus permutationis, ab alio contractu innominato, do vt des. Dic vt in gl. Et ſic communiter tenetur: licet tex. non bene declaret. Tene menti hanc legem &c.

Contractus permutationis eſt bonæ fidei.

Permutatio in quo differat ab emptione.

Dominium in venditione non transfertur niſi pretio ſoluto, vel habita fide de eo: & an idem ſit in aliis contractibus.

LEX II.

Permutationem. [f] Actio præſcriptis verbis ex permutatione eſt bonæ fidei ſicut actio ex empto. hoc dicit. Op. §. de reſcin. ven. l. ea conditione. So. Cõtractus permutationis aſſimilatur emptioni ĩ hoc, q eſt bonæ fidei. Differt tñ in aliis: quia emptio contrahit cõſenſu, permutatio nõ: vt hic dicit tex. dum dicit, re ipſa. Quæro, & reuoco in dubium, [g] in quo differt emptio à permutatione. Glo. hic aſſignat differentias, & cõcordantias, quas dic vt in gl. Inter alia dicit vnum, quod eſt notabile, & eſt vltima differentia. Dicit q in venditione nõ transfertur dñium, niſi pretio ſoluto, vel fide habita de eo. Secus in aliis cõtractibus. Vide iſtã gl. & ſigna eam. Idem vt dicere gl. in l. traditionibus. §. de pact. Contrarium vt tenere gl. in l. cum pponas. §. de dolo. in gl. ſuper verbo, remã ſit. Idem tenet glo. in l. ſi ſeruus. §. locaui. ff. de fur. & ibi dixi tibi, & j. eo. Lcũ pcibus. Gloſ. format de hoc vnam q. & eam dimittit inſolutam. Ego puto contrarias gl. eſſe veras, ſcilicet q idẽ ſit in aliis contractibus, quod in vẽditione: quia eadem eſt ratio. Pro hoc arg. in l. iij. de pig. actio.

Permutatio ſolo conſenſu perficitur.

Actio, quæ oritur ex pacto ueſtito rei interuentu, unde oriatur, an ex pacto, an ex traditione.

Natura dictionis ex.

Quoties unum uenit ad implementum alterius, non agitur ex implente, ſed ex impleto. & nu. ii.

Ex implemento contractus facto per unum, an oriatur actio non implenti.

Ex contractu permutationis, quando actio oriatur, & quæ.

Actio præſcriptis uerbis quibus caſibus locum habeat.

Ex pacto nudo incontinenti appoſito, etiam quando nullus reſultat contractus innominatus, oritur actio.

In contractu, facio ut des, quæ actio oriatur remiſſiue.

Contractus innominatus, an cognoſcatur à modo ineundi contractum, an ex modo implendi.

Contractus innominatus iudicatur ſecundum naturam cõtractuum nominatorum, quibus aſſimilatur.

LEX III.

Ex placito. Iſta lex habet materiam multũ ſubtilem, & breuiter dicit: Ex pacto permutationis non oritur actio, niſi veſtiatur. h. d: Opp. de l. conſenſu. de act. & obli. & Inſti. de obli. quæ ex cõſenſu. vbi emptio perficitur conſenſu. Sed permutatio eſt ſimilis emptioni, vt §. eo. l. j. pxi. ergo &c. Sol. Similis eſt in quibuſdã: non in hoc. Ratio, quia permutatio eſt contractus innominatus; ideo ſolo conſenſu nõ perficitur: vt l. iuris gentium. in prin. & §. j. ff. de pact. Venio ad q. Primò quæro, [h] ſi pactũ veſtiatur rei interuentu, oritur actio. Quæro, vnde oritur illa actio, an ex rei traditione, an ex pacto præambulo. Gl. dicit q oritur ex pacto præambulo. Contrariũ dicit tex. hic, dum dicit ex placito permutationis re nulla ſecuta, &c. quaſi dicat, reſoluta oritur actio ex ipſo pacto. Hoc enim ſignificat natura dictionis ex: ar. §. ſi ſeruus extero. l. j. & de legi. l. non dubiũ. de pec. l. eo. tempore. §. fi. cũ ſi. Sed ò hoc etiam, pbat gl. p multa exempla, quò oĩa examinare eſſet difficile, nec pertinet ad materiam noſtram. Hoc etiã, pbatur regula generali, quæ eſt, quoties vnum venit ad implementum alterius, non agit ex implente, ſed ex impleto: vt hic patet, & l. ſi ita fuero ſtipulatus. §. j. & l. cũ enim. ff. de noua. Secũdò quæro, quid ſi ab vna parte impletur contractus: vtrũ ex hoc veſtiatur, adeò q pariat actionem alteri parti, quæ non impleuit. Gl. vĩ dicere q hæc quæſtio ſit fatua: ad quid emi poſſit agere altera pars cũ iam ſit impletus contractus. Sed certè nõ eſt fatua. Poſſet emi eſſe, q licet cõtractus ſit impletus, fuit datũ mancipiũ vitioſum, vel morboſum: ita q expedit ei q poſſit agere. Veritas eſt, q ei ſoli impletur, qui eum implet, non alteri parti: nec contra ſe implentẽ: adeò q ſi vult, põt adhuc pœnitere: vt l. ſi pecuniã. ĩ prin. ff. de condi. ob cau. Venio ad gl. magnã. Quæro primò circa hanc legẽ, quo ſtipulatio fuit ſubiecta. Dicũt quidam primò pceſſit cõuentio nuda de pmutando: ſcd ò illud fuit deductũ in ſtipulatione. & hoc tenet gl. Alij dicũt, q ab ipſo initio vna fuit cõuentio ſtipulatiõe vallata. Vtraq põt eſſe bona: tñ in hoc põt eſſe differentia: quia qñ pceſſit nuda conuentio, & ſecuta eſt ſtipulatio: ſi quidẽ incontinẽti oritur actio ex ipſa ſtipulatione. Itẽ pactum nudum pcedens veſtitur cohærentia contractus: & ex eo oritur actio præſcr. ver. Sed qñ eſſet vna conuentio tm ſtipulatione vallata, nõ poſſet agi, niſi ex pmiſſa ſtipulatione. Quæro ergo, & reuoco in dubium, qñ ex contractu permutationis oritur actio: qua actione agetur. Sol. Aut non interuenit ſtipulatio: & tunc agit actione præſcriptis verbis: vel in factũ, quæ eſt idẽ vt impleat quod cõuenit: vel condictione ob cau. ad repetendum qd eſt datũ cũ diſtinctiõe, aut res fuit expoſita venalis, vel non: vt §. e. l.). Si verò iteruenit ſtipulatio, tũc diſtingue: aut ſtipulatio ſola pceſſit, aut pactũ: vt §. pxi. dixi. Quia ergo hic fit mentio de act. pſcr. ver. & act. in factũ, ideo gl. intrat materiã act. præſcr. ver. & act. ĩ factũ. Quæro, ĩ qbus caſibus habet locũ actio præſc. ybis & act. in fac. Glo. dicit q habet locũ primò in pactis incõtinẽti appoſitis: vt l. ij. al's iij. de pac. iter emp. & vẽd. Itẽ vbi dubitat de noie cõtractus: vt ff. de pſcr. ver. l. j. ij. iij. & l. ſi tibi rẽ. & l. j. de exerci. ac. Itẽ tertiò habet locũ ĩ tribus cõtractibus innominatis. ſ. do vt des: ſub quo eſt pmutatio, facio vt facias, & do vt facias. Sed ĩ quarto. l. facio vt des: dat actio de dolo: vt l. naturalis. §. qd ſi facia. ff. de præſcr. ver. Ita dicit gloſ. Doct. Vlr. contra:

cõtra: Imo nõ eſt niſi vna actio præſcri. ver. ſcilicet quæ oritur ex cõtractibus innominatis. Nec obſt. qd dicit de pactis incontinenti appoſitis: nã ideo ibi oritur q habita relatione pacti ad cõtractũ, reſultat quidã cõtractus innominatus. Nã ſi ego vẽdo tibi librũ pro cẽtũ, pacto appoſito, vt vadas pro me Romã: habita relatione pacti ad cõtractũ reſultat qdam cõtractus innominatus, ſ. facio vt facias: ſ. vendo vt vadas Romã. Ita dicunt ipſi. Iſtud eſt falſum per l. in bonæ fidei. §. de pac. vbi dicit tex. q oritur actio ex ipſo pacto, nõ ex cõtractu innominato, qui reſultat habita relatiõe hincinde. Idẽ in l. iuris gentiũ. §. quinimo. ff. de pac. Preterea pactũ incõtinẽti appoſitũ veſtit cohærentia cõtractus: vt d. l. in bonæ fidei. & d. §. qnimo. Sed cõtractus ſinnominatus veſtitur rei interuẽtu. Aliud eſt ergo veſtimẽtũ vnius, aliud eſt veſtimẽtũ alterius: vt dixi tibi in l. petẽs. §. de pac. Præterea, ego video q ex pacto nudo incontinẽti appoſito oritur actio, etiam quãdo nullus reſultat contractus innominatus ex illa relatione: vt §. de vſur. l. frumẽti. ff. de vſur. l. etiam. ſi bene inſpiciat. nã pone ibi illud quod eſt mutuo datũ creditori eſſe promiſſum per ſtipulationem, & appoſitũ pactũ nudũ de vſuris: certè nullus reſultat contractus innominatus. Eſt enim cui promitto, & creditor ad nihil obligat: & tñ conſtat q ex pacto illo oritur actio. teneo ergo gl. noſtrã. Itẽ in ſecũdo mẽbro, qñ dubitat de nomine contractus: verũ dicit gl. põt enim eſſe q nullus cõtractus innominatus reſultat. Exẽplũ, tu poſuiſti librũ tuũ ad vendendũ, ad ſtationem: hic nihil fuit dictũ expreſsè, quid illi venditori deberes dare. Vnde nõ põt dici q hic innominatus contractus ſit: & tñ agit actione præſcri. verb. In tertio caſu, ſ. in contractibus innominatis, & gl. & doc. Vltramon. ſunt in concordia: & remanet q gl. noſtra dicat veritatem. Quæro, circa illud quod gl. dicit, q in facio vt des, oritur actio de dolo. non præſcrip. ver. an hoc ſit verũ: & quæ eſt ratio huius. Certè hoc examinaui plenè. §. de dolo. l. cum proponas. dic vt ibi. Quæro. vtrum contractus innominati cognoſcantur per modum in eundi contractum: an cognoſcantur ex modo implendi. Glo. dicit, ex modo ineundi: vt l. cùm mota. C. de tranſac. Docto. Vltramon. dicunt econuerſo, quòd cognoſcantur ex modo implendi. & illud eſt principalius: aliàs eſſet imponere legem verbis. Do. Iac. But. tenet opi. glo. vt cognoſcatur ex modo ineundi contractũ. & hoc ipſe probat ſic: Quando vnum venit ad implementũ alterius, tũc debemus inſpicere illud quod impletur: vt in hac l. in princ. & l. ſi ita fuero ſtipulatus. §. j. & l. cum enim. de noua. Præterea: quando vnum venit tanq acceſſorium. illud inſpicimus quod eſt principale: vt l. & ſi non ſunt. §. peruenìamus. de aur. & argẽ. leg. Sed hoc implemẽtum venit vt acceſſorium ad aliud, quod impletur, ſ. ad conuentionem. ergo &c. Ego alias dixi vobis, q iſta diſputatio diſplicet mihi. Dico enim q ſicut ab initio contractus emptionis & vendi. ex parte ementis eſt emptio, & ex parte vendẽtis eſt venditio, nec inſpicitur quod præcedat: vtrũ inſpiciamus verba ab emptore, an à venditore: vt l. j. ff. de rerũ permu. ita dico in iſtis contractibus innominatis, ab ipſo principio ex parte vnius eſt do vt facias: ex parte alterius eſt facio vt des. Exemplum probatur: quia contractus innominati diſjudicantur ſecundũ naturam contractuum nominatorum, quibus aſſimilantur: vt l. j. §. ſi quis ſeruum. ff. depoſiti. & l. eum qui. §. ſi rem inſpectori. ff. commodati. & iſte contractus do vt facias, aſſimilatur locationi: vt dictis legibus: ſicut eſt in locatione non inſpecto ordine verborum ex parte locãtis eſt locatio, ex parte conducentis eſt conductio: ita hic ex vna parte eſt, do vt facias, oritur actio præſcriptis verbis. ex parte alterius, ex cuius parte eſt, do vt facias: ex alia eſt facio vt des. Ideo ex parte eius, ex cuius parte eſt facio vt des, oritur actio de dolo. & ſic ceſſant rationes, quæ fiunt in contrarium per do. Iac. cũ dicit, inſpicimus illud, quod impletur. fateor: ſed ab ipſo initio iſti contractus fuerunt variati ex perſona contrahentiũ: ergo &c. Ita debemus intelligere iſtam materiam. Veniamus ergo modò ad actionem in factum. & de hac non dico modò. ſed dicam Deo duce in l. j. ff. de condi. ex lege &c.

Actio præſcri. uerb. quæ datur ad implendum quod conuenit, an detur præcisè ad dandum: uel liberetur præſtando intereſſe.

Cum precibus. Condictio ob cauſam eſt perſonalis: ideo datur contra contrahentem, non contra tertium poſſeſſorem. h. d. Quæritur hic primò vtrum in contractu permutationis transferatur dominium alia re non tradita, vel fide habita de ea. Dic vt dixi §. eo. l. ij. Quæro ſecundò, an hæc actio præſcr. ver. quæ datur ad implendum quod cõuenit, detur precisè ad dandum, an liberetur quis præſtando intereſſe. Gl. tenet q libere tur præſtando intereſſe. Doct. Vltramon. dicunt contrarium. Dy. tenet gl. in l. ſtipulationes non diuiduntur. in diſtinctione magna. Et ego teneo gl. dic vt ibi &c.

De locato & conducto. Rubrica.

Continua vt, in gloſſa.

LEX I.

Dominus. De hac materia habetis in l. dominus horreorum. ff. eo. titu.

Conductor, uel locator operarum quis dicatur.

Conduxit, ſæpe ponitur pro locauit, & econuerſo.

Locans operas ad faciendum ædificium certa mercede conſtituta, quando poſſit mercedem petere ante opus finitum.

LEX II.

Duerſus. Primò eſt hic videndum, qs dicatur locator, & quis dicatur conductor. & dic tex. videtur velle q ille, qui præſtat operas, dicatur conductor: ille, qui dat pecuniã, dicatur locator. Itẽ in cõtrarium videtur tex. & iſta eſt veritas, q ſemper iſte, qui dat pecuniam dicitur cõductor: iſte, qui dat operas, vel patientiam, dicitur locator: vel qui præſtat patientiã habitandi, vel facultatem ducendi aquã, & ſimilia, ille dicatur locator: vt l. j. §. ſi quis ſeruum. ff. depoſiti. Non obſtat hæc lex: quia verbum hic conduxiſti, ponitur impropriè licet gl. videatur aliter exponere: tamen nihil eſt dicere. Sæpe enim ponitur conduxi., pro locauit, & ecõuerſo: vt l. veteres. de act. emp. & l. ſi domina. §. de vſufr. Quæro ſecundò, quãdo quis locat operas ſuas, vt faciat ædificium aliquod certa mercede, vtrum poſſit petere mercedẽ ante finitum opus. [a] Gl. hic videtur dicere q ſic: arg. §. de iud. l. properandũ. §. in honorarijs. Vide gl. iſtam. Certè. §. in honorarijs. nihil facit ad propoſitum: quia ſpeciale eſt in aduocato. Vnde dicunt doct, hic inſpiciendã eſſe qualitatem perſonæ, quæ locauit operas ſuas, & qualitatem operis. Quid enim ſi quidã pauper artifex promiſiſſet facere palatium communis, pro certa quantitate. Certè debet ſibi ſolui quantitas interim: arg. ad hoc ff. eo. l. qui inſulam. §. quidem. & l. ſi verò non remunerandi. §. fi. ff. mand. Quod ſatis placet. Teneatis menti iſtam glo. quia valet ad multa &c.

Penſio domus ſoluitur iuxta conſuetudinem locorum & ea ceſſante, in fine temporis.

LEX III.

Edem, quã. [b] Circa hanc legem gl. quærit, qñ debet ſolui pẽſio domus: vtrũ in initio vel ĩ medio, an in fi. Licet de hoc ſint opi. veritas tñ eſt, qd ſtandũ eſt cõſuetudini regionis in hoc: vt j. e. l. exceptio. Sed ſi cõſuetudo nõ apparet, debet ſolui in fine tpis: nec ante poteſt petere quia ante locator cõtractũ ex parte ſua nõ impleuit: vt

¶Finitum opus. Adde Bar. in l. qui inſulam. §. qui ædẽ. ff. eo. & Bar. in l. diuortio in princ. ſo. ma. Vide no. in l. pxi. & quod no. Bal. ſ. l. j. §. de var. & extraor. cog.

¶Aedem, quã. Intelige iſtũ tex. qui loqtur vt, ppter refectio nẽ neceſſariã poſsit cõductor expelli: et ea cõfectia cõductor in domo reponi debeat. & eſt no. gl. iuncto tex. ĩ verbo, teſtaq; dñm. in fi. in l. ſi duo. §. cũ inquilinus. ff. vti poſ. & ibi bar. Itẽ limita hãc l. ſecũdũ Ang. in cõductione ad lõgũ tps, qa dicetur habere ius. & ita ipſe cõſuluit ĩ cõſi. certũ eſt q in anno dñi &c. adde Inn. ĩ c. ppter ſterilitatẽ. extra eo. tit. & ibi vide ad hanc l. per Imo. in glo. pen.

☞POMATES.

¶Aedẽ quã. Ad iſtã l. vide Ale. cõ. lxxix. in ij. co. prin. in volu. iiij. & cõſ. cxxxij. ad ſi. vol. iiij. & clxxxvj. col. iiij. vol. ij. vbi ponit, an colonus dicaẽ malè verſari, ſi vendidit rẽ locatam ſibi vt ſuprià. Et pulchrè ad iſtã l. vide q ipſum cõ. cv. vol. iij. col. j. & iiij. & vj. & cxviij. vo. v. ĩ primo du. vbi ponit multa circa hoc, an conductor dicaẽ malè verſari: an requiraẽ ſmia declaratoria ſup hoc & v. etiam vol. iiij. ☞P. PAV. P.

¶Aedem quam. An iſta lex habeat locũ in emphyteuſi, vide Hippo. ſingu. xciij. Et vide omnino in materia huius legis latè per Barb. in c. ppter ſterilitatẽ. ĩ iij. col. & ſeq. de locato. Item q cõductor nõ ſoluens penſionẽ poſſit ſtatim expelli, & authoritate propria, Vide Bertach. in tract. de Gabel. ĩ ij. parte. in ix. col. Vbi etiã ponit quid ſi primus conductor alteri locauit, & ab eo recepit pẽſionem, an dominus poſsit ſecundum expellere. Vide etiam de hoc in Bertach. in ver. emphyteuta ſoluere debet. & in l. ſi quis conductionis. j. eo. Pondera tamen, quia Bal. in hac l. æden. in pe. co. tenet q dominus non poſsit expellere ſecundum conductorem, qui fuit inueſtitus à primo. Sed idẽ Bal. in l. certa ad fi. j. vt in poſſeſ. lega. retulit oppoſitum: licet in contrariũ alleget deciſionem Bar. in l. j. §. neceſſario. ff. ſi mul. ventr. nomi.

posſ.mil.fuer.Ideo bene aduerte & considera Bertac.vbi ſ.tenet ꝙ nō posſit. Et allegat Bal.in vtroq; loco ſ.allegato ad idem:ſed videtur contrarius. Limita tamen illud quod dictum eſt ꝙ proptia authoritate &c.non procedere, quando via iudiciaria eſſet ſemel adita,vt ſcripſi in Berta.in ver.emphyteuta ſoluere tenetur.de quo ſ.

↦P. PAV. P.

a ¶Certi iuris. Vide ad Bar.in l.ij.ff. in q. cau.pig.tac.cōtraha.

b ¶Licet. Vide Bar.in l.ſi merces.ſ. vis mator.ff.loca.

☞ Pro ſaluando Bar.in hac l.licet. vide con- a cor. quā poſui ad ſ. vis maior.in l.ſi mer ces.ff.eo.ti.de loc. & conduc.

↦P. PAV. P. b

b ¶Licet. De materia remiſſionis vide oīno do.Fran.cōſ.lij.Item an iſta remiſsio fiat ☞ in cōductore ad ion gum tps,vide Alex. cōſi.dxvij.no. ſingu lariter ꝙ in caſibus ī quib⁹ fit remiſsio ,p pter ſterilitatē nō ,p cedit qñ cōductor ,p ſepore ꝑterito nō ſol uit canonē:qa præſu mitur ,pter illud de cū caſum accidiſſe. Ita Io.An.in c.,pter ſterilitatē. extra, de locato.Iē ,p hoc vid Ang.ī cō.clxxxviij. 1 inci.,put patet ex the mate in vj.col.Itē vi 2 de Alex.de materia oīno cōſi.cxij.Cuius dicta poſui ad Bar.ſ l.j.circa fi.ſ.tit.j.& la c tē etiā cō. cccclxxvj. vbi ponit de remiſ ſione..Qualiter autē cōcludi debeat in li bello,in quo petit re miſsio vid' oīno Ro. cō.clxxviij.Itēno.ꝙ ſōne nō fit remiſsio, nec augmentū,ſed ra tione in ſoluti. Vide Berta.in tractatu de Gabellis, in ij. parte. 1 in xj.co.vbi ponit de d eo q cōduxerat mo lēdinum cū quatuor rotis,& addat vnam rotam. Et ibi etiā in 2 xij.colū. ponit an & qñ ,pter guerrā fit remiſsio.Et ibi & in ſeq.col.ponit qd de ꝑpe peſtis & multis & de multis alijs in materia,maximē de molendino caſmate ꝑerempto. Itē quid ſi ptium fructuū ere ſcit vel decreſcit, an debeat fieri remiſsio vel augmentum,vi- de Ang. conſi.clxxx viij.in v. col. & ſeq. Item quid de impe dimento peſtis,vide quæ habes ad Bart.ſ l.habitatores.ff.loca. vbi Bar.ponit qñ eſt parua incōmoditas ytendi non fit remiſsio. Item de guerra,& quid in emphyteuta,vide Are.late in l.interdū.in ij.col.& ſeq.de acqui.poſ.Et ibi etiā in fi. quid vbi quis condu xit tēpore guerræ.non fit remiſsio propter guerram,quia ei imputandum eſt. Vide etiā Alex.conſi.cxij.vol.j.col.vlt.Et quanta debeat eſſe læſio vide,Co. conſi.cxxviij.col.vj.& ſeq.volu.ij.

c ¶Emptorem.In prin.hæc l.fallit in fiſco,& in matricula.l.ſi.ibi Bald.J. de iu g fiſ.& te.x.& Bar.in l.negotijs.ſ.de manci.& colo.li.xj.

ſ ☞POMATES.¶Emptorem. An iſta lex habeat locum in colono partia ſ rio,vide Ro.conſi.cccix.& conſi,cccxj.& Are.clx.col.viij.& Alex.cō.cxviij vol.v in ij.dubio.vbi ponit multa ad hanc l.maximē aſsignādo eius rōnem. Et an procedat qñ emptor ſolū emiſſet fructus rei locatæ,vel qñ eſſet facta lo gatio ad longum tēpus.& cxxij.eo.vol.maximē in j.col.& in vlt.in fi.& vide

I.Iulianus.ſ.offerri.ff.de act. emp.dixi tibi. I.ſi ſeruus mæuij.ſ.fi.ff.de ſtipu.ſer.&c.

EX diui. De hac materia plenè di xi in l. dominus horreo rum.ff.eo.titu.

CErti iuris. ᵃ Iſta fuit repetita vltra mōtes. & eſt pulchra materia &c.

☞ *Sterilitas quando dicatur.*

LIcet. ᵇQuando aūt dicaſ ſteri Iſtas eſt opi. inter docto. Quidā dicunt inſpici vulgi opi nionem. Alij dicunt, qñ ſemē nō recollīgitur. Tex.hic dicit iuxta bonā fidē haberi rectè &c.quæ eſt bona fides. Certè vt aliquis non decipiatur vltra dimidiam ſuſti prætij:infrà dimidiam, bona fides hoc tolerat:vt l.ij.& l.ſi voluntate.ſ. de reſcind. ven.Si ergo ſunt recollecti ita modici fru ctus,ꝙ ſoluendo penſionem remanet dece ptus vltra dimidiam ſuſti pretij:tunc debet fieri cōputatio.Ita credo ꝙ debeat intelligi iſta materia:nec vnquā dixi niſi modò &c.

☞ *Conducēs ad non modicum tempus, dicitur habere ius in re: & non tenetur ſtare colono.*

Colonus dicitur habere ius in re , quando de locatione eſt factum inſtrumētū,& obligata omnia bona hincinde pro obſeruatione.

EMptorem. ᶜ Materiā hu ius legis dixi vobis in l.ſi filius.aliàs, ſi filio. ſ. fi.ff.ſol.mat.Sed volo vobis dare talem doctrinam:Ratio huius legis eſt hęc, quia colonus nullū ius habet ī re,ſed habet obligatam domini locantis.ſed illa obliga tio perſonalis non tenet emptorem: merito emptor non cogitur ſtare.†Sed ſi ponerem colonum habere ius in re: vt quia cōduxit ad non modicum tempus; ᵈ tunc enim em ptor tenetur ſtare. Cū enim habeat vtilem, rem & ſic actionē, multò fortius exceptio nem vt l.j.ſ.quod aūt.ff.de ſuperfi. †Et per hoc aliàs dixi,ꝙ qñ de locatione eſt inſtrūm & in ſtipulatione obligant partes hinc inde oīa bona ſua pro obſeruatione prædictorū: quòd tunc ratione prædictæ obligationis, pōt dicere colonus,vel inquilinus. Ego ha beo ius hypothecæ in re:& ſic nolo inde re cedere,donec mihi ſatisfiat de pœna,vel de intereſſe meo,cū hæc res ſam ſit mihi obli gata:& ita iam de facto dixi & obtinui. Et cū mihi occurriſſet,feci fieri proteſtationē à cōductore,vt diceret ſe detinere pro obli gatione ſibi facta:& qđ ſe nō inquietet.qđ tene etiam menti perpetuò.&c.

DAmnum. Op.gl.de l.ex cōdu cto ſ.ſivis tempeſta

etiam Soc.limitantē conſi.xv col.v.Et de materia huius l.vide Ale.& Bar.in l.ſi filiuſta.ſ.ſi vis.ff.ſol.ma. & Barba.conſi.xxxvj.col.xij.in iij.dubio.vol.ij. d ↦ P. PAV. P.¶Modicum tēpus. Idem tenet Ang.cō.xx. ad fi.Itē circa iſtā materiam vide Alex.late in l.ſi filio.ſ.j.ff.ſol.mat.vbi ponit multas limi tationes ad hanc legē, & etiā ad regulā ꝙ vniuerſalis ſucceſſor tenetur ſtare

tis.ff.eod. vbi dñs tenetur ad remittendum mercedem. Dicit gl.certè ibi vis diuina:hic humana. Certè iſtud nihil ad propoſitū:ſed veritas eſt iſta: Aut enim damnum cōtingit in fructibus,ſeu in re locata:tūc debet fieri diminutio mercedis:vt legibus contrarijs. Aut damnū contingit in rebus proprijs co loni,& nō debet fieri diminutio mercedis. hic eſt caſus,quē perpetuò tene menti,&c.

EGem. Vide plenè de hac mate ria in l.item quæritur §.ꝙ impleto.ff.eo.titu.

EXcepto. Hęc eſt bona lex ꝙ qñ nō exprimi tur certa quātitas intelligiē de ea, quæ conſueuerit præſtari. Vide gl.ſuperverbo,conſuetudinem.& apoſtilla vt habes in libro &c.

e EVi rem. ᵉPleniſsimè vide in l. ſi rem aliquam. ff. de acqui.poſ.quæ eſt de difficilioribus materijs Digeſti noui.

1 ☞ *Si locator fundus pro certa quantitate olei, uel frumē ti,an dicatur locatio.*

2 *Libelli verba impropriantur,ut ſaluetur.*

f ISolei. †Opp. locatio non cō 1 ſiſtit, niſi iteruenerit pe cunia numerata:vt l.j. §.j. ſi quis ſeruum.ff.depoſi.ergo hic nō fuit locatio,Glo.fatetur contrarium,ꝙ hic intel ligitur,locaſti,i.in vſum conceſsiſti: & ſic fuit hic contractus innominatus. Vide glo. iſtam ſi hoc eſt verum:ergo poteſt iſtū pœ nitere,cū in cōtractibus innominatis locus ſit pœnitentię:vt l.ſi pecuniam.ff.de cōdic. ob cau. Huius timore oportet te exponere, ſi olei,ſ.iam ſoluti.& ſic non erat res ītegra quia contractus erat impletus ex parte alte rius,meritò non erat locus pœnitentiæ. al's ſecus. Item inſtatur ſic : hic eſt cōtractus innominatus:ergo non eſt cōtractus bonæ fidei:quia non dicitur bonæfidei, niſi ī duo bus caſibus,ſ.de permutato & æſtimato: vt Iuſti.de act.§.actionum.ſ.ti.j.l.ij.ſed hic nō eſt de his:ergo &c.So.Oportet te dicere de neceſsitate,ꝙ res hic erat expoſita locanda: tū poſtea merces fuit conſtituta in oleo.Vn de habet ſimilitudinem cum contractu bo næfidei.arg.ſ.tit.j.l.ij.aliàs neſcio defende re iſtam legem. Vltimò nota ᵍ quòd per g hanc l.ſemel†ego defendi vnum libellum: 2 agebat enim aliquis contra colonum,dicēs ꝙ ſibi locauit fundum pro certa quātitate frumenti:opponebatur ꝙ non erat locatio iſta:ſic libellus non procedebat:ego dixi ꝙ procedit:ponitur enim locare impropriè:vt hic videtis.&c.

c ¶Qui rē. Vide Pau. conſi.cliij. & quę habes in l.ſi rem alienam.de acqui.poſſeſ,

f ↦ P. PAV. P. ¶Si olei.Circa regulam huius legis ꝙ verba cōtractus improprientur,vt conueniant ſubiectæ materiæ & mēti contrahentiū, vide Ias.late in l.ſi tibi pecuniam.in j.& ij.col.ff.ſi cer.pe.vbi idem dicit in alijs diſpoſitionibus,& limitat vno modo.

g ↦P. PAV. P. ¶Vltimò nota.Circa iſtam regulam ꝙ verba libelli im propriantur vt ſuſtineatur,vide omnino multa per Fel.in c.auditis.in j. & ij. col.extra,de præſcri.vbi etiā ponit vnam limitationem ad iſtā regulam.Vide etiā Mod.in l.ſed & ſi poſſeſſori.ſ.ſi iurauero.ff.de iureiu.vbi latiſsimè Ias. in ij.& iij.col.

g ¶Vltimò nota.Itē no.in l.iſulā.de ꝓſcr.ver.& Bar.ī d.l.ſi merces.ſ.his maior, in fi.ff.eo,& adde Bar.hic & d.aut.ꝙ cū eo trāſit in e.cōſti.de rel.do. & Bal. in

Ad

ub.de iure emphy.in verſi.v. dicit verba libelli impropriari vide ꝙ latè dixi poſt Bar.in l.Aurelius.ſ.Sticho.de li.leg.Adde tū ꝙ ſi actor dicat, ꝙ agrimē ſor locauit ſibi operas,libellus eſt ineptus.l.j.ſ.j.ff.ſi men.fal.mo.di.qđ intel lige vt ibi no.in agrimenſore à publico deputato.& ad Bart.hic vide latè do. Ma.So.in c.dilecti.arg.xxxiij.extra,de li.ob.& ibi concor.

↦P. PAV. P.

a ¶Dñiū.vide Fel.ī c. inter dilectos. in vij. col.de fide inſtru.

a ¶Dñiū.An ſola loca tio ſufficiat ad ꝓba a tionē dñi:adde ꝙ no. Bal.ī l.fi. de adi. leg. & dicit ī c.inter dile ctos. ꝑpe fi.de fid.in b ſtru.vbi vide gl.Ad de tex.ī c.cū venera bilis.de relig.do. & ī l.ſolēnib⁹.C.de reivē.

↦P. PAV. P. c

b ¶Fundū Titio.vide Ale.cōſil.cccxcxix. 1 in j.col.& cōſ. ccccj. 2 Pau.cō.ccxcv. ad fi.

c ¶Perpetuò.vid Spe. 3 limitādo ſic hāc l.ī ti. de loc.ſ. nūc aliqui, ỹ.iij.no.& vid ꝙ hic d not.Bal. adde Alex. cōſil.xij. & x.iij.lib. Bal.cōſi.cccxxvj.cū duob⁹ ſeq.cōſi.cclx xx.eo.lib.ꝑ Bal.cōſ. lv.iiij.lib.And. Sicu. conſi.l. e

↦P. PAV. P.

d ¶Si quis conductio nis. vide materia ali quid ꝑ Alex.cōſi.cc ccj. Itē regula huius legis nō ,pcedit, agit rei vendi.vide Pau. cōſi.iij.& cōſi.xciij. Itē ꝙ pōt dñs expel lere colonū vel inqui linū,ꝓpria authorita te,vide quę habes in Bertach.in ỹ.emphy teuta ſoluere debet. in ij.col.Et ibi etiam quid ſ poſſeſsio rei locatæ reperiē penes tertiū, an poſsit eā,ꝑ pria authoritate ap prehendere.Itē ꝙ re mediū & beneficiū hui⁹ legis nō habeat locū cōtra tertiū poſ I ſeſſorē,pōt etiā Ale. in d.cōſi.ccccj. in ij. col. vbi vult ꝙ iſtrū mentū,emphyteuſis & locatiōis nō ꝓbet quo ad tertiū, ꝙ lo cans ſit dñs. Idē etiā vult Ro. cōſ.cxxvij. vide etiā ꝙ non pōt 2 refricari aliqua q̄ſtio agēti cōditione ex hac lege,ꝑ Alex. cō. v.incip.puto de iure. vide etiā poſt Bar.in l.rē alienā.ff.ſol.mat. & in l.ita vt ſi fur.ff. commodati. Et vide f etiā an ꝓpria autho ritate poſsit expelle re. Et quid ſi primus conductor alteri; lo cauit, à quo recipit penſionem, quæ ha bes in l. ædem.ſ. eo. Et ꝙ contra tertium non habeat locū con dictio ex hac lege,pondera in ſimili quæ dicit Alex.conſi.xcij.in iij.colū.in j. volu.dum loquitur de condictione ex lege, ſi quis maior.C.de tranſac. Item ꝙ poſsit refricari quæſtio dominij,quando de ea conſtat notorię in caſu hui⁹ legis,vide Alex.in l.ſi rem aliquam.in vlt.colū.ff.de acqui.poſ. Sicut etiam poteſt opponi agenti interdicto ſpoliatorio.vbi etiam ꝙ diſpoſitio huius le gis non habet locum quantum ad facta,ſed ſolum per reſtitutionem rei, & ꝙ locatori competat remedium reſtitutorium tanꝙ ſpoliato, quando colo nus denegat reſtituere rem,vide Alex.in conſi.ix.in j.col.ad finem,in v.vol. Paul.de Caſtr.in l.qui rem.ff.depoſiti.Barto.in l.fi.ff.de præca.in l. non,adde C.vnde vi.in l.ſi et,à quo.ff.de vſucap. glo.& doc. in c. inter dilectos de fide

AD probationem. Ex contractu locationis nō pro batur dominium. ᵃ h.d. Hoc eſt verum,ꝙ locatio non ſufficit ad probatio nem dominij,ſ.ſola,ſed cum alijs ſic. Pone enim ꝙ ego locaui fundū Titio:ᵇ & ꝙ ipſe tanquam mens colonus laborauit lōgo tē pore:& probo titulum. Certè ex hoc pro babitur poſſeſsio : & per conſequens præ ſcriptio. quod tene menti perpetuò, ' &c.

☞ *Poſſeſsio ꝙ poſsit quæri ſine cauſa.*

Exceptio,dolo facis,non habet locum in poſſeſſorijs recu perandæ:quia ſpoliatus ante omnia eſt reſtituendus.

Conuentus actione locati,quādo poſsit opponere exceptio nem dominij.

QUi quis cōductiōis. ᵈ Iſta eſt ſingularis lex.Conductor conuentus ex hac lege debet ante omnia reſtituere rem , nec quæſtionē pōt referre dominij.ᵉ hoc dicit ſecūdū lec. quā puto verā. Et legitur duobus modis prin cipaliter,qui tanguntur in prima glo. Item ſecunda lectu.diuiditur in alios duos mo dos,& tanguntur in ſecunda glo.Pono ca ſum in terminis ſecundū qđ poſuiſti ſum marium:poſtea examinabo lec. lex iſta pri mò igitur quando quis locauit alteri rem, quam ipſe conductor habebat, tenebat,& poſsidebat:& hic caſus ponitur in prin.gl.

Cōtra quem caſum op.primò,ex ſola lo catione non poteſt queri poſſeſsio locanti: quia ſicut dominiū nō pot quæri ſine cau ſa:vt l. nunc̄ nuda. de acqui. re.do. ita nec poſſeſsio ſine cauſa poteſt quæri:vt not.in l.quod meo.in prin.ff.de acqui.poſſ. Solu. Dico ꝙ iſta lectu.non procederet, ſi tene remus illā opi.quam tenet Iac.de Are.Sed docto.†omnes communiter tenent contra riū : quia poſſeſsio non pōt quæri ex cauſa nulla,vel iniuſta:vt l.j.§.ſi vir.de acqr.poſ. procedit ergo iſta lec. Sed contra iſtam opi.op. de doli exceptione.l. de dolo. & de regu.iur.in l.dolo.Sol. Dicunt quidā iſtud eſſe ideo,quia iſta lex ſic expreisè ordinat. Tu† Dic,regula dolo facis non habet locū in poſſeſſorijs recuperandæ poſſeſsionis: quia ſpoliatus ante omnia eſt reſtituēdus: vt l.momentanea.j.vnde vi. & l. ſi quis ad ſe fundum.j.ad legē Iul.de vi. ſed iſtud eſt indicium recuperandæ poſſeſsionis , cùm eo ipſo ꝙ colonus denegat mihi reſtituere poſſeſsionem,ſpoliat me: ergo ante omnia debeo reſtitui:nec poteſt opponi illa regu la,dolo facis,quia petis. Iſta eſt vera lectu. Alio modo gl.legit iſtam legem ſimpliciter in quolibet,qui locauit rem,non diſtin guendo quis poſsideret. Ad iſtam lect.

op.locatio rei propriæ non valet:vt l.qui rē ſ.eo.& l.ad probationem.&.ff.depoſi.l.qui rem.ergo nō poteſt agi ex locato.Hic dicit contrarium,quare malè.Huius timore lect. huius legis variat duobus modis. Vno mo do ꝙ hic agatur actione ex locato.Non ob ſtant iura cōtraria:quia licet locatio nō va leat:tñ lex imponit tibi ſilentium,ꝙ nō poſ ſis hic opponere quòd locatio non valeat ratione dominij. Iſta lec.non placet, ꝙ l.ad probationē.ſ.eo.Præterea.per oppoſitionē iſtius exceptionis detegitur ꝙ agēs ſine cā, & ſine actione experitur:ergo nō debet au dirī:vt l.ſi pupilli.ſ. videamus. ff. de nego. geſt.Quid ergo dicendum eſt ſecūdò mo do,quòd hic agat condictione ex lege iſta, & ceſſant omnia contraria. & iſta eſt vera.

3 Contra hoc op.ego videor tenere † ꝙ a genti ex locato poſsit opponi exceptio do minij.Cōtra.ff.commo.l.ita ſi fur.ſ. de pig. act.l.nec creditores.cū ſi.Sol.Agenti ex lo cato,vel alia actione perſonali,non pōt ob ijci exceptio de dominio tertij.Ratio, quia per hoc nō improbatur cōtractus. Pōt em quis mihi locare,commodare,& tradere pi gnori rem alienā:ſed ſi opponitur exceptio de dñio ipſius conſuenti,bene pōt hoc fieri: qa per hanc detegit contractus nullus: vt l. qui rem.& l.ad ꝓbationem.ſ.eo. Contra hoc op.& vī,ꝙ de dominio tertij poſsit op poni:vt l.bona fides.ff.depoſi. ☞Sol.Ibi nō ſolū ego opponebā de dominio tertij:ſed ēt ipſe tertius agebat contra me, & aſsiſtebat mihi. Vltimò opp.j.de agri.& cenſi. l.iiij bus.Sol.Hic conſtabat de locatione:ibi nō, ſed'm verā lec.Ex his diſtingue tria ỹba: ᵍ aut de locatione eſt dubium : & poteſt op poni exceptio dominij: vt d. l. iiij bus. Aut de locatione conſtat:& tunc aut agitur cō dictione ex hac lege,aut actione ex eo con tractu.Primò caſu non pōt obiici exceptio dominij:vt hic.Secundò aūt caſu ſubdiſtin gue.Aut obiicit conductor de dñio ꝓprio, aut de dominio alieno, ſ.tertij: & hoc ſc'd'o caſu aut ille tertius agit,& aſsiſtit ſibi, aut non:vt patet ex prædictis &c.

SI tibi. Allegauī tibi iſtam le gem ſ.de pac. ꝙ pactū veſtitum non veſtit pactum nu dum inter aliàs perſonas: licet in ter eaſdem ſic.

CONductores. Iſtā con ſtitutio ᵉ nem habuiſtis de verbo ad ver bum j.vnde vi. l. non ab re . ideo hic nihil de ea dicemus.Sed dic vt dixi ti bi,&c.

*h De iure emphyteutico*ʰ. *Rubrica.*

f ¶Denegat.Vide hic Bal.& tex.& Bar.in l.ſi is qui.ff.de præſcr.ver. Et cōtra vide per Alex.de Imo.in conſi.xc.in fi.prin.in v.volu.

g ☞POMATES.¶Tria ỹba.Vide Ale.cōſi.xij.vol.iiij.& cōſi.xliij.in ij. col.eo.vo,& in l.ſi aliquā rem maximè in vlt.col.ff.de acqui.poſ.& vide etiam aliquid ꝑ Barb.conſi.xij.col.iiij.vol.ij.

h ↦P. PAV, P.¶De iure emphyteutico.Circa materiam iuris emphy teutici,no.ꝙ ſi conceditur alicui fundus ſterilis in emphyteuſim, & emphy teuta ſuo opere & induſtria efficit eū fructuoſū,durabis in perpetuum , licet eſſet actum qđ duraret vſq; ad tertiā ġnationem.Ita ſingulariter Bar.ī l.cui cūq;.la ij.C.de omni agro deſerto.li.xj.declarat Ro.ſing cclxxiij. ĩci,fundus,

Quid aũt importẽt vba; ad renouandũ posita in instrõ, vide Ang. cõs. clxxxvij. incl. ex forma & serie. circa fi. & ibi ponit in princ. quid si aliquis accipiat emphyteusim p se & suis filijs & vna fœmina, an fœmina simul veniat cum masculis, vide etiã in consl. seq. Nunquid aũt si pretijũ fructuum crescat vel decrescat, debeat fieri augmẽtum vel diminutio, vide Ang. cõs. clxxxvij. in v. col. ad fi. & seq. Item no. qd' fisc⁹ vel eccle- 1
sia possunt dare fundũ in emphyteusim cũ pacto vt non incidat in cõmissum secũdum Bar. in l. fund⁹. 3
C. de fund. patrimo. li. xj. Itẽ an pater pos- 4
sit præiudicare descẽdentibus nõ soluẽdo canonẽ, qñ tranſit ad filios vt filios, vide Ale. cõs. viij. in ij. co. 7
in ij. vo. & ibi i pri. 8
dixit qd' bona emphyteutica ecclesiæ 9
transeunt ad filios vt filios. De hoc vide etiã q̃ habes ad Bar. 11
in l. vt iurisiurãdi. §. si liberi. de oper. lib. 12
an possit pũdicare filijs. Itẽ quid si res emphyteutica augeatur per alluuionẽ, an incremẽtũ cedat emphyteutæ, vide Iaſi l. de quibus. in vij. & viij. co. ff. de legi. vbi a
etiã ponit de feudatario. Debet ẽt posuisse in l. j. huius tituli: b
quia Sal. tãgit hic. Itẽ no. qd' si habeã rem in emphyteusim, & illa puenit ad tertiũ possessorẽ, q̃ fuit inuestit⁹ à dño, & sẽper soluit canonem, ego aũt antecẽ soluí res nõ incidit in cõmissum. De quo vide j. in l. ij. in princi. ad Bar. Et dicit alex. in d. cõs. q̃ hæres nõ soluẽs põt petere restitutionẽ in integrũ ex clausula. Itẽ circa ꝓbationẽ iuris emphyteutici vide Ro. consl. cxxvij. vbi dicit qd' quoad tertiũ 2
nõ bene ꝓbat ista emphyteusis. Nunquid autẽ finita emphyteusi possit dñs alium inuestire, sine citatione emphyteutæ, vide Ro. cõ. ccxij.

↦P. PAV. P. 3
¶Est contract⁹. Ad
dẽ qd' est etiam stricti iuris, vide Com. consl. clxvj. in prin.

↦P. PAV. P.
¶Valent. Idem est i
omnibus contractibus l. j. §. si conuenerit. ff. depo. sed præcipuè in emphyteusi, vt hic. Idẽ in feudo. Vide Co. consl. clxj. in ij. co. ad fin. versic. ad generale quæsitũ. Et in feudis idẽ dicit no. Io. de Anna. cõsi. e
viij. inci. visis & ponderatis. in ij. colum. versicu. secundò præmitto.

c ¶Ius emphyteuticarium. Ad euidentiã. vide in §. adeo. Insti. de loc. & Bar. ff. liberti. in vl. co. de oper. lib. & Spe. de loc. §. nunc aliqua. & Bald. hic in rub. Et pro dicto bar. hic est gl. no. in c. potuit. de loc. Vide Bar. in ij. opposi. & Cy. hic in vlt. col. & Bar. in l. si mihi & Titio. de verb. oblig.

d ¶Ad rem. Vide no. per Bar. in l. si vno. §. item cum quidam. ff. loc. & no. q̃ in hoc contractu feudi, & locationis habet locum vtilis redhibitoria, quãto minoris: vt sing. no. Bar. in l. ij. de ædil. act. Quid autem si emphyteuta scidit arbores fructiferas, an dñs possit ipsum expellere vide Bar. & Bal. & Imo. in l. diuortio. §. si fundũ. ff. so. ma. & in aut. qui rẽ. de sac. san. ecc. Et an habeat locũ

Illa dicuntur differre specie, quæ habent diuersas diffinitiones.

Ratio quare in emphyteusi re perempta pensio non soluatur.

Qui locat, uel concedit in emphyteusim, tenetur ad patientiam.

Ratio quare perempta parte rei pensio debeatur.

Contractus emphyteuticus in quo differat à cõtractu emptionis, & uenditionis, & locationis.

Contractus emphyteuticus an debeat fieri in scriptis.

Emphyteusis in quo differat à contractu liuelli

Quid à contractu precarij.

Diminutio magna quæ dicatur, ad hoc ut fiat diminutio mercedis.

Si res in emphyteusim concessa augetur, an augeatur pensio.

Qua actione agatur ex isto contractu.

Si res in emphyteusim concessa est in loco guerræ, uel pestis, quod non possit laborari: quod pensio nõ debeatur.

LEX I.

IVs emphyteuticarij. Contractus emphyteuticus est contractus[a] per se, & pacta apposita in eo valent[b]: & si perit res tota: liberatur emphyteuta. Secus si pro parte. h. d. Ad euidentiam[c] debes scire, qualiter fiat contractus emphyteuticus: nam ab initio datur certa quantitas, vt vt puta centũ, & postea annuatim pacisciť aliud modicum dare. Modò quæro, vtrum iste sit contractus emptionis, & vẽditionis, vel locationis. Ad quod respõdet Imperator. †No. ex prima parte, q̃ illa dicunť differre specie, quæ habẽt diuersas diffinitiones. Ex vltima parte no. illam distinctionẽ: aut tota res periť, aut pars. Ad vltimã partẽ opp. & vr̃ q̃ à die celebrati contractus, periculum spectet ad emphyteutam: sicut dicimus i emptore: vt l. j. §. de peric. & commo. rei ven. Sol. Aliud est in emptione, aliud in locatione, & in cõtractu emphyteutico. Ratio, †quia in cõtractu emptionis, venditor obligatur ad rem,[d] & sic ad speciem certam vt ad officiũ aliquod. s. ad traditionẽ quod officiũ est mometaneũ. Vnde solutiõe eius qd' debeť, liberatur: & perẽpta illa certa specie, liberat: qa ad ipsam certã specieˉ teneb atur. Sed ille, †q̃ locat, vel dat in emphyteusim, nõ teneť ad certã specieˉ, sed tenetur ad patientiã vt patiat colonũ, vel emphyteutæ cariũ vti fruiť: vt l. ex cõducto. in prin. ff. loc. quæ patientia cũ habeat tractũ, nec sit certa & limitata, non põt postea pstari qñ res est perempta: & ideo nõ pt peti pensio. Ista sit vna ratio. Vel aliter dic p l. pignus. de pign. act. res periť ei, cuius est, sed in cõtractu locationis, & emphyteutico res eius remanet & remanet etiã post contractũ pfectũ, ideo ei periť. Secundò op. & vr̃ q̃ qñ periť pars rei, debeat fieri diminutio mercedis[e]: vt l. liin emphyteuta priuati, in ea parte, dũ dicit, qd' ꝓpter deteriorationẽ põt expelli, vide Bal. & Imo. in d. §. si fundũ. Et istud adde ad ea q̃ not. in l. pxi. j. vbi quæro vtrũ dominus & facit ad l. ædem. s. loc. Adde q̃ posui in d. §. si fundũ. vbi alle. Bal. tenere q̃ incidẽs arbores fructiferas possit expelli: & ad id qd' dicit Bar. qd' ementi fructus clusi debeat fieri remissio, vide Pet. de Anc. consl. ccclxij.

cet. s. ti. j. Sol. Aliud est in locatione, aliud 4
est in emphyteusi. †Ratio, qa emphyteusis datur sub quadã pensione modica, q̃ percipitur magis ad ostendendũ recognitionem dñij, quã recompẽsationem fructuum, qui percipiunť: meritò licet pareat pars rei, non tñ fit diminutio mercedis: qa semper remanent fructus sufficientes ad pensionem, seu canonẽ, quæ annuatim pstantur: qd' nõ cõtingit in locatione & cõductione. †Quæ 5
ro, in quo differt[f] iste contractus, à cõtractu emptionis, & venditionis, & locationis, & cõductionis? Sol. vt colligiť ex secunda & tertia gl. quas no. Inter alias habes vnã differentiã, quã multũ notaui vobis in quadã disputatione quã feci: dicit hic, q̃ i emptione & vẽditione, soluiť ptiũ ab initio: hic aũt soluiť canon annuatim. & vide gl. Et p hoc ego dicebã, qñ quis emit à cõi Peruſij fructus, reditus, & ꝓductus clusi, ꝓ certis ãnis, & pro certo ptio soluẽdo annuatim pro rata: vtrũ debeat fieri diminutio ptij propter sterilitatẽ, sicut in locatione, & cõductione: an verò nõ debeat fieri sicut in emptiõe & venditione. Dicvt dixi in q̃stio. illa quæ incipit: publicanus. & inter alia q̃ ibi dico, nõ curo vtrũ dicat, rẽ vendidit. aut dicat, locauit. Sed dico inspiciendũ, vtrũ sit venditio seu locatio. Inter alia est, vtrũ præstatio sit annua vel nõ: qd' est vnũ de his, ꝓpter quę discernitur vtrum sit emptio vel locatio.

Quæro, vtrũ †cõtractus[g] emphyteuticus 6
debeat fieri in scriptis[h]. Dicũt qdã q̃ sic, ꝓ
tex. in ver. in quo cũcta. & hocvr̃ tenere gl. ista, quã modò legi. Alia gl. sup verbo, scriptura, vr̃ dicere aliter. q̃ licet ꝓmittať q̃ fiat in scriptis, nõ tñ ꝓhibet quin possit fieri sine scriptis. & istud approbat consuetudo[i].

†Quæro, in quo differt iste contractus à 7
cõtractu liuelli[k]. Dicũt qdã, q̃ emphyteusis dať ꝓpetuò, vel vsq; ad certas gnationes: liuellus dať vsq; ad xxx. annos. De hoc cõtractu liuelli tangiť in gl. §. de sac. san. eccle. auť. igressi. & l. si finita. §. si de vectigalibus ff. de dam. ife. Breuiter puto q̃ nulla sit differentia inter emphyteusim & liuellũ. Item vr̃ tex. x. col. qualiter feudũ poterat alienari c. j. †Quæro, qd differt iste contractus à 8
cõtractu precarij.[l] Quidã canonisteˉ ponũt inter hæc aliquas differẽtias, vt extra, de ꝓcarijs. c. j. Breuiter scd'm nos ꝓcariũ differt absq; dubio: qa in cõtractu ꝓcarij nõ iterum nit ptium. & põt dñs reuocare qñ vult: sed in qbusdã partibus de cõsuetudine, possessiones emphyteuticæ diuersis nominibus nuncupanť. Quidã appellãt eã precariam: qdã appellãt eã liuellũ: qdã appellãt eã adfirmã: qdã eã appellant ad pensionem: non

nent opi. Bart. hic.

ADDE qd' non requiratur scriptura Alex. consl. xxvij. iiij. lib. And. Sic. consl. xiij. In quo aũt differat libellus ab emphyteusi, vide Ang. consl. clxxxiij.

i ↦P. PAV. P. ¶Consuetudo. De hac consuetudine approbata vide Ro. consl. ciij. ad finem.

k ¶Contractu liuelli. Vide Bal. in d. §. si de vectiga. & Bald. s. in rub. Et quid si dico. vendo tibi dñium talis rei. Dicit Bal. hic in ij. col. qd' non est emphyteusis, sed contractus superficiarius.

l ¶Contractu precarij. Vide Bar. in l. si finita §. si de vectigalibus. ff. de dã. ifec. & Bal. s. co. ti. in rub. vide Bal. in l. liberti libertę in vlt. co. j. de oper. lib.

tamen curo, quomodocunq; nuncupetur, emphyteusis est. Quæro, dicit hic si fuerit facta diminutio, †qñ dicatur diminutio gna: ita q̃ fiat diminutio mercedis. Dicunt quidã, si petit vltra dimidiã rei, glo. nostræ bene indistinctè, q̃ si aliquid remanet, debet prẽstari tota pẽsio. Ego intelligo illud si tantũ remanet, ex quo percipiunť sufficientes fructus[b] ad pensionẽ. †Quæro, quid econuerso, si res augeatur, an augeat pensio.[c] Glo. distinguit, aut fit augmentũ latens, aut fit augmentũ patens. quod non placet: imò puto q̃ omne augmentum indistinctè pertineat ad ipsum emphyteutã. j. de allu. & palu. l. iij. & ar. huius l. per locũ à contrarijs: vt qd' iuris est in diminutione, idẽ in augmento.

†Quęro, qua actione[d] agať ex isto cõtractu? Dicunt quidã cõdictione ex lege ista. Alij dicũt, vt Pet. & Cy. sequẽdo eũ, q̃ hic agiť actiõe præscri. verbis. qd' apparet: qa hac lege non indistinctè inducit obligationẽ nouã, sed illa, q̃ erat, in nouã speciẽ reducitur. Præterea, dicunt ipsi q̃ qñ lex inducit obligationẽ nouã, habendo respectum ad principia legis xij. tabula. agitur præscrip. verb. ḷta loquitur in materia contractuum innominatorũ. Hoc nõ placet per hoc Pet. & vltramon. cõtradicũt sibimet. nã ipsi dicunt, q̃ actio præscriptis verbis nunq̃ oritur, nisi ex contractibus innominatis. Sed secundũ eos hic est contractus innominatus, scilicet cõtractus emphyteuticus, & ex eo oritur actio præscri. verbis quod nõ est dicendũ. Dicẽdũ est ergo q̃ oriť condictio ex legẽ ista. Nec obstat qd' dicunt q̃ non inducit obligationẽ: imò inducitur obligatio noua: nã de iure antiquo posito q̃ nõ esset locatio nec; cõductio, sicut nõ erat in veritate: nõ oriebat actio nec; obligatio efficax ex illo cõtractu, nisi rei interuẽtu vestireť: & vestire hũc cõtractũ perfectè erat difficile: quoniã incertũ ex parte dñi, ẽt⁹ tempore debet pati emphyteutam: & ex parte emphyteutæ erat incertũ quãtã pẽsionem soluere deberet. Ad illud quod ipse dicit, qñ lex noua inducit obligationẽ per respectũ ad legẽ xij. tabularũ: dico q̃ hoc falsum est, vt dicam tibi in l. j. ff. de condi. ex l. &c.

Quæro, †quid si res non periť: sed est in 12
loco, in quo propter guerram nõ põt laborari[e]: vtrũ debeat solui pẽsio. la. de Are. determinat q̃ non: sicut in totũ esset damnificata. ar. l. interdũ. §. j. ff. de acq. pos. & l. cum

a ↦P. PAV. P. ¶Intelligo. Vide Alex. oĩno cõsi. cxij. & ibi etiã latè ponit an ꝓpter inundationẽ debeat fieri remissio, & q̃ in emphyteuta, vbi pstatur pẽsio correspõdens fructib⁹ nõ habet locũ qd' hic dicit si perit tota &c. vide Barb. in rub. extra, de locato. i fi. Et de inũdatione vide etiã Ro. cõsil. cccl xix. in viij. col. vide ẽt do. Frã. cõ. lv. vbi gñaliter ponit an & qñ dicta in emphyteusi habeãt locũ in locatione ad lõgũ tẽpus. & latè etiã eundẽ consl. cxj. Iaso. in aue. q. rem. in prin. de sac. san. ecc. Habes in d. rub. ad Bar. si ager vectig. Barba. in d. rub. in vlt. col.

b ¶Sufficiẽtes fructꝰ. a
Abbas Sicu. i d. c. potuit. dicit q̃ non putat hanc limitationẽ b
esse verã iter emphyteutã & colonũ. vide Spe. de locato. §. nũc aliqua. ẏ. licet & hic secundũ Inn. est differẽtia, vt patet ex not. per Bar. s. ea. l. in pri. & in ij. oppo.

ADDE qñ p diminutionẽ rei emphyteuticæ fit fienda remissio. and. Sicu. cõ. xiij. ij. lib. Alex. cõsi. cxij. j. lib. & vnũ verbũ p Pet. de Anch. cõsi. l. Augeať pensio. An ꝓpter argumẽtũ rei emphyteuticæ augeať pensio. Bal. in l. ea. j. dalluuio. Faciũt no. per gl. & Bal. in l. si merces. §. vis maior. ff. loc. q̃ doc. in c. potuit, extra de loca. & ibi Inn. i xxxij. co. c

d ¶Qua actione. Idẽ tenet Bar. in l. j. de public. iudi. Sed contrariũ tenet in l. j. de cõdi. ex lege. & q̃ sit cõtractus innominat⁹ emphyteusis venditio, tenet Bald. in l. fi. qñ liceat. ab em. disce. & in rub. s. de rerũ permu. Contrariũ tenet Bart. in l. iurisgentiũ. §. quinimo. ẽ pac. vide Innoc. in c. potuit. extra, de loc. xxxiij. col.

e ¶Laborari. Abbas. Siculus in c. potuit ẽ loca. refert do. Card. cõsuluisse contrariũ Paduæ. & idem collegium Paduanum per istum tex. & istã opi. putat veriorem: nisi fundus esset totus captus ab hostibus, nec esset spes recuperationis: & ita procedat communis opinio Legistarum hic. & vide Bal. hic in ij. col. & vide Bar. in l. cum plures. in princi. ff. locati. & in l. interdũ. §. q̃ ex naufragio. ff. de acq. pos. adde l. ex cõducto. & qẽ ibi Bar. loca. quid de hac. q. Tertius pscripsit cõtra emphyteutã: tandẽ dñs agit rei vẽdicatiõe directa ꝓ recuperatione emphyteuta agit cõtra dñm, & vult eã recuperare: q̃riť an possitẽ Ego reperio q̃ Bal. in simili in feudo loquẽdo. ponit opi. in c. j. §. j. & c. fi. de ꝓhib. feu. alie. p Fed. determinat tñ q̃ nõ possit. Facit ad no. i l. ij. de exc. rei iud.

ADDE primę parti, qẽ cõsuluit Ro. cõ. ccccxxxij. Et an cũ presbytero obiciẽ q̃ nõ sit dñs rei emphyteuticæ, sufficiat ꝓbare ꝓ libros cẽnsuales ecclesię & est deferendũ iuramẽtũ in supplementũ probationis. Ro. q̃ sic, eius consil. cxxvij.

e ↦P. PAV. P. ¶Laborari. vide Ale. latè cõ. cxij. Barb. in c. potuit. in viij. col. & se. Are. latè i l. interdũ. §. j. de acq. pos. Iaſ. latissimè in ista l. j. i ij. co. & se.

f ↦POMATES. ¶In emphyteuticarijs. Ad istam l. vide vnum verbum Barb. consl. suo lj. col. ccij. cum duabus seq. vol. j. & consl. lxiij. col. lxx. & seq. eo. vol. Adde etiã Alex. consl. lxxj. col. iij. ad fi. vol. j. & Barb. consl. l. co. x. vo. j. & Alex. xl. vol. ij. & clxxj. col. j. vol. ij. & ix. vol. iij. vbi ponit, an vasallus, q̃ debet certam pensionem pro feudo, cadat à iure suo, si illã non soluat. & xliij. vol. iij. vbi ponit, ad quem spectent melioramenta facta in re emphyteutica, finito iure emphyteutico. & ibi etiam ponit quid in vasallo. &. ciij. alias. cv col. v. vol. iij. vbi ponit an emphyteuta. vel simplex conductor possint expelli, si cessauerint in vno numo, vel vtantur male. & ibi ponit exemplum, qñ dicatur malè vti, in. vj. colum.

f ↦P. P. AV. P. ¶In emphyteuticarijs. Not. circa istam materiam q̃ solutio canonicis facta ꝓ quęcunq;, etiam si eã faciat nomine suo, perdet verè emphyteuta etiam si ille terti⁹ crederet se emphyteutã & non erat. vide Moder. hic in. xlviij. col. Quibus; adde Paul. de Cast. cõsi. ccxv. in cip. fi nõ intrasset. ad finem. Alex. in cõsil. lxxj. ad finem. Et fuit decisio Bald. in. l. solennibus. de rei vendica. Vide ẽt no. oĩno Ro. consl. ccccxcj. ubi ca medium. & consl. ciij. et omnino i sing. dlxx. incip. si emphyteuta. Bal. & Gul. in l. arboribus. ff. de vsu fruct. §. quod tñ. Sal. in. l. cũ proponas. C. pro socio. Ange. in. l. legato vectigali. ff. de pigno. Pet. de Anch. consl. xliij. Specu. in titu. de locato. §. nunc aliqua. versic. lxxxj. cũ seq. vbi ẽt Io. An. & Bal. in addi. limitat istam conclusionẽ singulariter Paul. de Castr. in consilio. clviij. in. j. colum. incip. visо & examinato. quomodo emphyteuta fecisset omnem suam diligentiam in auocãdo ipsam à manibus possessoris, & non potuisset. Secus si fuisset negligens. Quod consilium sequitur Felin. in. c. ex transmissa. in. j. colũ. extra, de præscrip. licet corruptè alleget. Sed aduerte, quia nõ loquitur Pau. in terminis decisionis præmissę videlicet quando aliquis soluisset canonẽ: sed loquitur de eo, qui non petijt se inuestiri ita annũ quando esset nouus successor. Ideo videť subesse alia ratio. illã enim rationẽ allegat simpliciter pro limitatione dictæ clausulę conclusionis Frãc. Curt. in quibusdam notabilib. suis in pẽcharta, licet non ponat eam pro cõstãte.

¶Opp. s. de sacrosanctis eccl. Et de materia vide per docto. in c. fi. de cau. possess. plenius in. c. peruenit. de

censi. & vide gl. hic vtrũ ꝓpter cessationẽ solutionis pẽsionis ecclesiæ, res erat in cõmissum. No. Spe. in ti. de loc. §. fi. ẏ. vj. Vtrũ aũt ipsa regula, si nõ soluat canonẽ, cadat à iure suo, sit vera: vide glo. q̃ sic, in aut. q. rẽ s. de sac. san. ecc. & Bal. i l. placet. eo. tit. Adde an canone soluto, emphyteuta possit expelli. Paul. de Cast. cõ. cxxxv. & ccxv. Pet. de Anc. cõsi. xliij. Abb. cõsil. iij. ij. li. in vj. q. Ro. cõsi. cxij. Bal. cõsi. xxj. & ccclxxvj. & an si ecclesia nõ soluit res, incidat in cõmissum: vide Bal. q̃ sic, cõsi. cxxxiij. inci. Reuerẽdissime pater. & ccccvj. iiij. li. An res reuertať ad ecclesiã cũ melioramẽtis. An aũt si elapso triẽnio, dñs recipiat pẽsionẽ, sibi ꝓiudicet: Ale. cõ. cv. ij. lib. & cõ. xxiij. ij. li. vbi etiã, an ꝓtestans possit recipere in ꝓiudiciũ ecclesiæ ꝓ Abb. cõ. lxvij. ij. lib. Et qs debeat ꝓbare q̃ soluit, vel non soluit: vide Bal. cõ. cxlij. ij. lib. Et qualiter succurrať, quando emphyteuta facit alium emphyteutam: vide Ro. cõ. cccxj. Et an ignorãs heres restituitur vide Abb. consl. lxxiij.

h ↦POMATES. ¶Dicit gl. Intellige, & nouiter istud biennium, siue triennium, qualiter accipiť, in l. diuortio. §. qd' in anno. ff. so. ma. & maximè per Bal. i l. fi. dum refert ad possessionẽ nostrarũ partiũ. & Ale. ibi in fi. pe. col. in ẏ. vnũ

LEX II.

IN emphyteutica- f
riijs[f]. Diuidit in duas partes principales. In prima parte, ꝓuidet dño. In scd'a emphyteutæ. Scd'a ibi: ne autẽ. Itẽ iterũ prima iubdiuiditur. nam primò statuit pactiones appositas in hoc cõtractu esse validas. Secũdò statuit ꝓ cessationẽ triẽnij omissam, rẽ redire ad dñm. Tertiò remouet tres obiectiones, quæ possent fieri ꝓ emphyteutã. Secunda ibi: sinaũ nihil. Tertia ibi: nulla. Et hæc sufficiãt ꝓ summario. Ad euidẽtiã huius legis ꝓmitte primò, qd velit dicere apocha publicarũ functionũ: vt dicit gl. sup verbo, pẽsio. Opp. s. de sac. san. [g] auť. q. rẽ. vbi sufficit cursus biẽnij. Sol. Dicit gl. [h] in emphyteuta †ecclesiæ requirit biẽniũ, vt in cõtrario: at i emphyteuta priuati trienniũ vt hic: idẽ in colono priuati qd' in emphyteusi ecclesiæ: vt ff. loc. l. q̃ro. §. iter. Cõtra istud dicũ gl. op. & vr̃ q̃ colonus statim q̃ nõ soluit pẽsionẽ, possit expelli; vt l. ædẽ. s. ti. j. So.

Hæredi ignoranti, qui non soluit, quomodo succurratur. ¶

non omitto,& generaliter ibi per alios doct.& fortassis istud in practica obtineretur,quod credo numq̄ fuisse ita practicatum.

a ✠ POMATES. ¶Cessat soluere.Vide do.Fran.de Cre.ī notabili suo lvj, & aliquid per Ale.consi.v.co.ij.vo.v.& consi.xj.col.fi.eo.vol.& Bart.consi. xv.& seq.vo.j.Ro.cōsi.ccxxij.& Ale.vj.co.pe.& fi.vo.iij.vbi ponit,an vltra volūtatē dñi declarā tis requiraī snia: & an q̄i dominus declarat requiraī citatio.

✠ POMATES. ¶Et attende. Vide Ale.cō.xliij.i iij.vo. Adde,& qd iuris sit in vasallo vel ēphyteuta alienāte irreqsito dño:vide Bal.cōf. ix.co.ij.in prima par te:& maximè qñ a- b lienatio facta cēt sub 2 cōditione,sed deuēnū fuit ad traditionē pu ram. Et vide ad hæc Ale.cō.clxxij. vo.ij. vbi dicit,qd cēt alienās irrequisito domino,nō priuatur iure suo, nisi dño volēte: & ibi dicit qd vbicūq; dicimus rem ad dominū reuerti ipso iure,,ppter aliqd de- c bet intelligi ipso volente : vide ēt ipsum consi.ciiij.vo.iij. vbi 3 ponit de alienāte, & d non solucte canonē.

✠P. PAV. P. ¶Et attende. Quid autē si emphyteuta cessauit in aliquo minimo, an cadat à tota re.Ista q̄stio duob⁹ modis itelligi debet.Primò qñ canon insistebat solū ī vno numero vel ī alio minimo: et tūc etiā cadit, nisi errore ducꝰ 4 faciat.Vide Ale.in l. in executione §.item si ita.ff.de ✠. ob.Vide de materia Iaso. post alios in aut.qui rē.C.de sac. san.ec.in vj.colū.& sic in xlij. co.et se.✠.xv.et xvj. Ale.cō.ccccl.xxiij.et est cvj.in iij. vo.icip. 5 magnifice ptor.ī vj. co.Vide oīno Soc.in l.quāuis.in iij. col.ff. de cond.et demōst.p illū tex.quē tamē bn declarat Ale.ī d.cōsi.

Et licet Iaſ.hic in d.cōsi.xlij.faciat differentiā inter colonū simplicē & inquilinum et emphyteutā,allegādo Bal.in l.ædem.in iij.co.✠.sed nunquid:pro vno nummo licet ipse aliter alleget:tū in d.auth.qui rem.vbi et allegat Bal.ad p positū emphyteutæ,& cōiter alij prædallegati non faciūt differentiā inter emphyteutā & simplicē colonū nec est ratio diuersitatis.Et folet esse communis conclusio qd ēt ex defectu solonis in vno nummo cadit an omni iure,nisi per errorē vel paupertatē talis defectus ,pcesserit d.l.quāuis.Aduerte tamē qa d.l. quāuis.loquit quādo nulla certa et determinata quātitas debebaī, sed erat obligatus reddere rōnem & reliqua.Et ita etiā loquit Bal.in l. pro hæreditarijs. in ✠fi.xj.C.de hær.actio.qui allegat illā legem,et cui ideo est hæc limitatio. Et ita etiā allegat in d.consī.ccclxxiiij.& etiā si esset determinata quātitas & ex alio ,pareī error,idē esset,licet non ita facilīer præsumatur.Nunquid autē emphyteuta cadens ,ppter canonē non solutū,cadat etiā à pacto de retro vendendo,vide Com.qd sic in cō.lxv.inci.Titius locauit.Et ibi ēt dicit qd vigore talis pacti teneī dñs solū facere se emphyteutā ipsius emphyteutę pro eadē fructus p̄statione,vt no.ibi ꝑ eum:& qd nō cadat à pacto,qū est in alio istrumento:secus si eo.Tenet Cepola in tractatu de simulatio.contract.in secunda præsumptio.circa fi.Iaſ.in 1.re.C.de iure emphy.xxviij. co. totius tractatus. refert simpliciter tenere qd nō cadat.Vide oīno Barb.cō.lv.& xxj. co.ij.vo. vbi facit fundamentū, qa pœna priuationis nunc̄ ꝑponitur,nisi à lege exꝑssa caueatur inde p eum.Ad qd etiā facit qd voluit Bal.in c.studuisti.in fi.iij.co. extra,de off.dele.De illo qui papa concessit castrū cum certis conditionibus, quib⁹ille cōuenit & sic est priuatus:quia si idem ex alio habeat cōcessionem ipsius castri à papa puta quia concessit sibi quandā ciuitatē cū suis castris cōprehendū istud,qd licet sit ex clusus ex primo capite,& à prima concessione poterit venire ex secꝺa,nec ab ista videtur ex clusus.facit Gl.in l.j.§.sciendum de succeſ.edicto.de illo,qui potest succedere vt agnatus & cognatus,si negligāt ex vno,poterit ex alio capite venire facit etiā quia p tale pactum cōperit sibi ius ad rem,non in re:& per non solutionē videtur solū priuari iure,qd habet in re,ꝑpter istam legem.ergo &c.

c ✠P. PAV. P. ¶Oportet ergo. Adde etiam no.Com.cō.cliiij.in j.dubio vbi etiā ponit idē esse & multō fortius in feudo.Et ibi etiā dicit,multos tenere qd requiraī snia,sed cōsuetudo est qd sufficiat declaratio voluntatis.in feudo aūt dicit requiri snīam.Subiūcit etiā ibi,qd si emphyteuta,qui cessauit decederet anteq̄ dñs declararet voluntatem & qd non posit amplius declarare contra heredē emphyteutę. Et similiter in feudo si decederet aī snīam latam sup non solutione, qa non posset amplꝰab hærede seu datariī aliquid habere. Ad qd vide omnino in l.fi.C. de reuo. dona. & quod ibi habes in.l.rei iudicatæ.§.j.ff.sol.mat. Itē dum Bar. dicit q cadit si dñs vellet,vi de Iaſ.i l. posthumo. in viij.co. de cōtrata. vbi ponit pro regula gñali ēt in alia materia. Itē qūo emphyteuta posit purgare morā,vid Cepo.cautela cxlviij. Itē nota qd emphyteuta non soluēs canonē, cadit à iure suo ēt si habeat priuilegiū à papa, vt ꝑpter canonē non solutū res non reuertaī ad dominū, vide Berta. in tractatu de gabel.in vij.parte.in ij. co. Et qd non valeat priuilegiū à papa ēmphyteuta nō soluēs non cadat,vide Crem. singulari cviij.valet tamē consuetudo in hoc. vide Decium in c.j.de off. dele. in prin. lectuīæ ēt in bonis ecclesiæ. An aūt caducitas sit pœna,Bal.in l.placet C.de sac. san.ecc.dixit qd non. Tamen Ale.post Ang.ī l.iſtulam.ī viij.col.de ✠b. oblig.dicit qd est pena legalis. Itē multa alia in materia ēphyteutæ nō soluētis canonē, vide ī Berta.in ✠fi.emphyteuta soluere debet vbi habes additiones.Itē an illud, qd dicit in ista lege in emphyteuta, habeat locū in liuellario.Fulgos.tenet q̄ non,consī.vij.col.iij.vide mod.hic.

d ¶Sua authoritate. Vide Inno.in c.fi.de præscr.in iij.co.& in c.fi.sup gl.extra, eo.Sed nunqd de facto possit expelli emphyteuta de possessione? dic qd nō, nisi culpa esset liquida,& nihil in delictum allegaret.Ita refert Bal.seq. Spec. in c.j.§.ad hæc.de pace iura.firman.& vide secundū eum qd no.Bar.in l.iij.de pig.& no.hic Bal.

e ¶Valeat tale pactum.Adde l.fundus.& ibi Bar.de fund.patri.lib.xj. & Bal. hic in j.col.& gl.est no.hic iuncto textu.

f ¶Elapso termino.Adde Bar.Bal.& Imo.in l.ab omnibus.§.duobus. de leg.j. & ibi hæc intelligūt,qñ hæc pēsio accipiatur stricte,aliās secus:& qd no. bal. hic in iij.col.quia cōiter aliter dixi per Imo.in c.potuit.de loca.

g ✠P. PAV. P. ¶Expellere.Communiter cōtrariū tenet: vide Iaſ.hic in lxx.co.cū multis sequētibus,nisi fuerit protestatus,vel nisi fuerit ignorās, vt nic ꝑ eū.Istud vltimum sequit ēt Ale.in cōſ.dcij.in ij.col.In quantum aūt bar. hic,in sequēti mēbro loquit in recipiēte possessionē de futuro, & vult qd' protestatio reseruet ius expellēdi.Contrariū ēt communiter tenet,vt hic ꝑ Iaſ.& sequitur Are.cō.xxxv.ad fi.Itē an dñs ꝓceptionē canonis intelligit cōcedere de nouo ius emphyteusis,ita qd' omni tpe habeat locū regula l.itē q̄rit.§.fi impleto.ff.loc.vide Ro.cō.ciij.Vide ēt ad materiā Ale.in cō.ccccl.xxiij.in v.col. Vide ēt in d.§.q emphyteuta.circa illud qd' dicit Ro.in d.cō.ciij.Vide dominū Ant.cō.xxij.de quo habes ad Bar.in l.fi.j.eo.Vide ēt oīno Iaſ.in l.iij.in prin.in tertio nota.ff.si qs cautio.qui tenet cōtra Bar.In pēsione de futuro, & de recipiēte fictē,p tpe futuro vel ꝑterito,vide Curti.cō.lxxxj.vbi etiā dicit idē esse, si dñs declarasset caducitatē.Sed in cōtrariū,vide Cor.de quo j.in vlti. col.& ponderat Iaſ.hic in fi.istius materiæ.Et qūo intelligitur qd' dicit Bart. hic de possessione de futuro.ſ.pro tpe curso post causatā caducitatem,licet esset præteritū tpe receptionis.Inn.in c.potuit.de loca.in xviij.col.Cor.cōſi.clxxvij. in j.volu.col.penu.Et sentit Abbas in d.ca.potuit.col.iiij.vide etiam de materia Soci.consi.clxvij.col.ij.vbi dicit qd' potest capi caducitas super vltimis,si non obedit tunc recepisse solutionē pro annis præcedentibus.

phyteuta

a ✠P. PAV. P. ¶Emphyteuta. Adde q̄ item tenet Cō.cōſi.lxxix.in princip.

b ¶Promisit pœnam. Vide Bart.in.l.cùm pater.§.liberti.de leg.ij.Sed an posit pensio,& pœna,hic peti: vide hic.Bart.in.iiij.col.& facit ad quæstio.Bald.in c.j.in prin.qualiter dominus possess.priuetur.Si emphyteuta promisit dominō nomine census duos denarios sub pœna centum librarum:vtrum teneat ta lis pœna,vel videtur adiecta ī fraudē vsurarum.& tenet quod valeat: quia videtur adiecta loco expulsionis. Et facit p hic not. Sed quid si dixerit si non soluam,vel simplū,vel duplum, vel triplum,quando per nomina multiplicatiua, istud non petitur nomine pœnæ: sed vt augmentum: vt.l.pecuniæ fructus ff.de vsur.ſi res digna erat tāta mercede. Et adde quæ dixi.j. de pact.pignor.l. iij. Et quid iuris, si domin⁹ veniat contra pacta, an teneatur ad similem pœnam: ſ.l.ſi de meis.in prin. ff.de arbi.& ex opposito qñ per specialem prouisionem tollatur prouisio. vide omnino Bart.in.l.ſi cùm dotē in princi.solu. matri. Adde text. Dyn. & Bart.in.l.& habet.§. cùm quis.ff.de preca. per Bart. in.l.j.§. vde quæritur. de publ.& Bal.in.l.certi. in fi.ff. loca.plenè hic per eū & in.l. vbi adhuc.in viij.col.j. de iure dot. & in.l.fin.in fi.j.de re pud. hæredi. Sed an dominus rē emphyteuticam possit legare,& emphyteutę vſ vsufructuario præiu dicare? Videtur quòd sic: vt in.c.j.§. ad hęc. de pace iura.fir. Contrariū hic tenet Bald. & ibi est est speciale in feudo:& vide per Barto.in.l.j.§. penul. ff.de superfici.&c.

phyteuta se soluisse,vel dominus eum non soluisse.glo.dicit quòd emphyteuta.[a] argu. ſ.de proba.l.j.quod faciet per testes,vl' per instrumenta,vel per confessionem,scilicet partis aduersę:vel quod soluerit tribus annis continuis vltimis.quod nota:quia verū dicit.Hoc† tamen videtur facere contra dictum Innocen.extra,de accusa.c.super his. vbi si ego dico te periurum: qa iuraſti? soluere Titio centum,& non soluisti. ego debeo probare istam negatiuam te non soluisse.Solu. Illud dictum Innocent.est verum, quando ille,qui aliquam negatiuam induc it ad probandam suam intentionem, non erat ille, cui erat debitum, & ideo si alius, quàm dominus,cui debetur pēlio, diceret emphytentam non soluisse, ipse deberet hoc probare:per no.in.d.c.super his.Et hūc passum bene examinaui in.l.hoc iure. de ✠ bo.oblig.Quęro,† quid si emphyteuta pro mīsit pœnam[b] si non soluerit pensionem: an poterit desici.Et videtur quòd non : qa per pœnam conuentionalem dominus renunciauit prouisioni legali : arg.in.l.fin.de pact.conuen.Glo.determinat contra,ne q̄ fauore eius est introductum &c. Ad† legē fin.de pact. conuen. respondet notabiliter quòd per specialem prouisionem recedit à prouisione legis, quæ est introducta in priuilegium de iure speciali.secus si prouisio esset de iure communi Nota istam solutionem valde,licet de hoc hic docto.faciāt distinctionem:& vide glos.f.tuam notabilē & determinationem huius glos.contra eos qui dicunt quòd † tunc pœnalis stipulatio nouatur per prædictam conuentionem, quando præcedit contractus iure ciuili inductus. hoc est falsum. Nam contractus emphyteuticus est contractus à iure ciuili inductus:vt ſ.l.proxi.& tamen per cōuentionem pœnalem non nouatur:vt hic vide tis. Dixi plenè in l.ita stipulatus. in vltima 14 parte.de verb.obli.Quæro,† quando ꝓmissa est pœna,vtrum vtrunq̄ posset fieri, & pœna peti, & reijci. Gl.dicit q̄ non, nisi sit dictum,rato manente pacto. & bene dicit. 15 Item si est dictum,rato† manēte pacto,pœna non posset peti nisi semel, nisi esset apposita illa clausula,q̄ toties cōmittatur pœna,quoties fuerit cōtra factum:vt l. si duo. 16 §.j.ff.de arbi.Quærit glo.† quid si emphyteutam,qualiter domino succurretur contra secundùm emphyteutam. dic vt in glo. 17 † In vltima glo. huius legis formatur vna quæstio notabilis valde:quid si ei, qui debebat soluere pensionem, succedit hæres ignarus,& propter ignorantiam nō soluit. Glos.dicit, & bene, q̄ restituitur hæres ex æquitate.! dem tenet Dy.& glo.in l.cùm fi c lius.§.in hac.ff.de verb.obli.& Dy.in c.' is qui in ius.de reg.iur.dic vt ibi &c.

1 ☞ *Emphyteuta an poterit donare domino irrequisito.*

LEX III.

d Vm dubitabatur.[d] Ista lex tractat de alienatiō e rei emphyteuticę:breuiter.h.d.Emphyteuta potest vendere domino irrequisito, † si hoc est actum.aliās debet eum requirere,& per duos mēles expectare:aliās poterit alienare quinquagesimam pretij, soluendo domino.h. d. Nos habemus videre in hac lege duas vel tres quæstiones.Dicitur hic in tex.nō licet alijs vendere. Quæ e ro,vtrū emphyteutę liceat aliquid donare[e] approbauit recipiēdo canonē,vel aliter,posit amodo reſcindere ex eadēmet alienatiōe solū.Et cōcludit q̄ nō, licet in cōtrariū arguat fortiter.Vide etiam Alex.cōſi.cxiij.vol.ij.col.ij.Itē circa istā materiā q̄ per solam alienationē sine vera traditione emphyteuta incidat in hanc pœnā, vide do. Ant.cōſi.xxxiij. Et ibi etiā signāter q̄ si emphyteuta totaliter alienans, posit ea recuperare,licet de rigore non iuuaret tamē secus est de æquitate,vt ibi p eū.quē vide ēt in cōſi. xxxvij. Vide alia in repertorio in verbo,emphyteuta. An aūt alienās simpliciter rē, & nō ttadens, priuet iure suo, vide Alex.in cōſi. clxxij. in iij.vol.col.ij.in l. ſi ante ff. ad l. Falci. in fi.vide Com.in cōſi. xlj.inci.in nōie domini nostri IesuChristi saluatoris. In instrumēto vēditiōis esset apposituꝫ constitutū. Vt ibi per eū. Et ibi ēt q̄ ī alienatiōe pars tis cadat à tota re, vide do.Ant.cōſ. xxxiij.& Com.in d.cōſ. ponit quid postea ſt recuperauit. Et qd ſi dñs ignorās posit alie nationē reuocāre emphyteutā, q̄ sibi nō præiudicat. Item an res emphyteutica possit leg. ri vel donari sine cōsensu dñi, vide Alex.cōſi.xx.in ✠.vo.in iij.& v.col. Itē an posit diuidere sine consensu dñi, & an habeat locum ius accreſcēdi in reb⁹ emphyteuticis vide bar to.cōſi.lvij.Feli.in c. quæ in' ecclesiarū. in antepe.col.extra, de cōſti. Itē limita regulā huius l. non procedere q̄ nihil aliud habeat emphyteuta, in quo satisfacere possit creditoribus,vide Ale.in l. pro hærede. § j.in vlt.col.de acq. hære. & de feud. per Bal.in c.j.col.j.de vasal.q cōtra cōſti.Lotha.Et an emphyteutę liceat donare, vide aliquid per Comen.cōſi.xj.inci.emphyteuta.Et ibi dicit ꝓ etiam si esset pactū q̄ posset donare,intelligit tū requisito dño, & quædā alia.Expresse pro habetur donatio per statutū Papiē.nisi requisito domino,vide in rub.lxvij.Itē de personis prohibitis,qbus nō pōt alienari,& an ecclesia vel hospitale sit de his,vide Alex.cōſ.cxx.in j.vol.in ij.col.Ité qñ alienatur saluo iure domini,nō cadit,vt hic per moder.in vl.char.saluo nisi induxisset eū in possessionē. vide Are.consī.xxxv.in ij.col.vide Iaſ.hic in pe.col.In cōtrariū vide omnino quo modo excuſetur emphyteuta vel vasallus alienans cū reſeruatione prædicta, Feli.in c.quæ in ecclesiarū.in vlt.char.in j.& ij.col.de consſtit.Et ibi etiā an ralis reſeruatio prosit,quādo sequit traditio.Et in hoc etiā distinguit.Sed in contrarium vide Iaſo.in l.non solū.§.morte.in xiij.col.de oper.noui nuncia.& ibi dem col.antepe.& pen.Vide ad prædicta. Curtium latè consī.viij.

e ¶Aliquid donare. Adde tex.in c.j.§.donare.& qd' ibi gl.no.qualiter olim feudū alienari poterat.ꝓ emphyteusis ecclesiæ pōt donari saluo iure ecclesiæ.Ad de q̄ Bal.in ti.de pa.Cōſtā.in verbo,libellarius.al às in verbo,libellariæ.dicit q̄ libellariæ,& emphyteusis ecclesiarū possunt ꝑ emphyteutā legari,& donari saluo iure ecclesiæ:vt no.Inn.in c.potuit.de loca.Sed ipse refert q̄ Bal .cōſuit contrariū ꝑ casū in l.vniuersas.licet ibi loquaī quādo respectu proprietatis,nō vtilis dominij,cōtractus in fraudē celebraī.& sic nō obstat. Et facit j.de hæ.instī.l.hæreditates vel legata.ver.annonæ ciuiles.Bal.& vide Bal. in aut. quas actiōes.in ix.col.de sacrosan.eccl.& ꝑ Bal.et Ang.in d.l.vniuersas.Bal, hic facit qd' no.Bar.in l.j. in iiij.col.C.de his q̄ pœ.no.& Bal. & Imo.in d.l.ſt domus.§.fi.de leg.j.& de quæſt.Bar.hic vide ꝑ Spe.in ti.de loca.§. fi. ver. cui Bal.in aut.quas actiones.Io.And.& doc.in d.c.potuit.Bar.in l.j.de feu.patri. li.xj.Sed an plures emphyteutæ possint inter se diuidere irreqsito domino,vi de Bar.in l.q Romæ.§.duo fratres.in x.q.de ver.obli.& in l. & ideo. de cōdi. fur.Et vnū no.quod Azo in summa hic in ver.fed quæri pōt.tenet q̄ secūdus emphyteuta si velit vendere ius suū,debet requirere cōsensum prioris,nō secūdi:ar.l.Lucio.ff.de aqua quo.& æſti.& in l.ſi ita.de vsuca. & vide qd' not. Bal.in ſ insuper.de phi.feu.alie.ꝓ Fed facit qd' no.gl. & Bar. & Bal.in l.ij.§. eo.in gl.mag.quod no.gl.hic in terminis.Et quæ differētia fit inter fructum et seruitiū,vide Bal.de pa.Cōſt.ī verb.ꝓ solo fructu.Et an quicūq; nō soluēs in tpe à iure statuto,cadat à dñio rei,vide Bar.ibi.Et adde no.ꝓ Bar.ī l.j.de publ.

ADDE an emphyteuta possit donare vel legare,Bal.cōſi. ccclx.lib.j. vbi dicit hāc q.habuisse cū Bar.& Abb.cōſi.lxxiij.Et an posit dare in dotē.vide Bal. cō.cccxxij.ij.li.Et an posit diuidi,idē bal.cō.ccccxlvj ij.li.et cōſ.xxxix.iiij.li.

a POMATES. ¶Donare aliqd irrequisito dño. Vide Alex. cõsi. ix. co. ij. & iiij. ñ. vol. Pan. cõsi. lxxiij. ī. ij. dub. vol. j. An aũt ista. l. īquãtũ logt̃ de gnuagesima, cõprehẽdat eccl̃ã, vide Fulg. cõsi. vj. & Alex. cxxij. vol. v. vbi ponit ap posit cõsuetudie ẽduci q̃ ali⁹ soluat̃. loco istiꝰ gnuagesimę. & vide q̃ po suit ī. l. si dñs. §. fi. ff. de le. j. & Are. cõs. xxxv. col. ij. &. xlj. & Alex. clxiij. vol. ñ. vbi põit an posit locari emphyt. vtile dñium ad lõgũ tps irrequisito dño. & an teneat̃ ad gnuagesimã soluẽdã. &. clxxij volu. ñ. vbi ponit, an posit ī dotẽ dari, vel obligari. & ẽt ponit qualiter; intelligat̃ pactum, q̃ emphyteuta posit alienare. & clxxxvj. co. iiij. e. vo. vbi ponit, an posit vendere, vel donare, & an talia faciẽdo videat malè versari. Et an; si malè ꝙfer, cadat à iure suo. Et vide q̃ posui hic ad gloss. & ciij. vo. iij. vbi ponit an emphyteuta, & si miles posint locare, & ad quod tempus. & qñ est dictum per emphyteutã, l. p intẽdit trãsferre per locationẽ, quã fecerat ad longũ tempus vtile dominiñ. &. xvij. in iiij. dubio. vol. v. vbi ponit, an posit donare, & se. co. volu. vbi ponit an vasall⁹ posit imponere seruitutem: & an posit concedere ius percipiendi de fructib⁹ feudi ir requisito dño, & in præiudicium filiorũ. Socin. cxxv. col. iiij. c vbi ponit an posit ī dotem dari.

b ¶Legato. Vide Bar. ī. l. in cõuentionalibus. de ver. sig. & in 1. si domus. §. fi. de lega. j. & in. l. j. §. q̃ ait. de superficie. & vide Bar. & Ang. in. l. ñ. j. ne rei domi. vel tẽplo. & Imo. ī. l. vsum fructũ. ff. sol. matr. & in. c. fi. extra, de donatio. Et tu vide aliqd ī materia p̃ do. Alex. de Imo. ī cõsi. ix. col. ñ. v. iij. ẽt adduco. & ī. iij. col. v. pater ẽt responsio. in. ñ. volu.

↦P. PAV. P. d

b ¶Adde tu q̃ sufficit si cõsensus dãi interueniat in traditione, licet non in actu legã di. vide do. Ant. in cõ si. xxiij. in. ñ. colum. ante finem.

↦P. PAV. P.

c ¶De sponsalib⁹. Circa hãc materiã sponsaliorũ, si consanguinei contrahũt sponsalia nomine mulieris absentis & ipsa post ea ratũ habeat admittendo ipsum in sponsum, an dicanẽ cõtracta spõsalia, & quid si sponsus diutius differat perficere matrimonium viuens luxuriosè. an sponsalia diffolui possint, & an data repeti possit vide Pan. cõsi. xlviij. Itẽ appellatione spõsę veniat vxor, & ea tra, vide Feli. in rubr. de sponsa. in. j. colum. Item quòd per sola sponsalia non contrahatur affinitas vide Bar. in. l. quod seruus. ff. de cond. ob causam.

d ¶Si pater. Nota tex. q̃ per mortẽ eorum, qui pro filia sponsalia cõtraxerũt, nõ dissoluũtur, nec pñt reuocari. q̃ limita secundũ doct. nisi spõsus efficeret malefactor. Adde no. p Bar. in. l. Titia. de ỹ. obl. vbi latè de materia & ista spõsalia de futuro non arctant, nisi causatiue: vt puta, ꝓpter pœnã, secundũ Bal. in. l. deo nobis. in. iij. colũ. de epiſc. & cle. & vide in l. j. &. ã. e. & ibi bart. & Bal. ī. d. l. Titio cẽtum. §. Titio centum. de condit. & demon.

↦P. PAV. P.

¶Mulier. An ista lex procedat in arrhis p̃ missis, & qd de spõsalibus contractis p̃ tutorem nomine pupilli, vide Bar. consi. xliij. vidẽ alia ad bar to. ī. l. Titia. ff. de ver. obligatio.

f ¶Ad quæstionẽ. Hoc est verum, si suspicio interuenit post contractum debitum, secundũ Ang. in. d. l. si ab arbitrio. ff. qui satisda. cogan. Barto. in l. si constante. & in. l. si is à q̃. ff. vt in pos. leg. & Anto. in. l. nemo carcerem. & Bal. in. l. dies festos. ã. de fer. & l. ait prætor. §. ñ debitorem. de his q̃ in frau. credi. & Bal. hic.

ADDE Roma. consi. cccxx. &. ccxl.

↦P. PAV. P.

¶Si quis. An sicut officialis non potest cõtrahere, ita nec etiam potest tenere concubinam ī ciuitate quã regit, vide Ro. consi. cccxcij. incipien. ius ciuile.

Liber quintus Codicis.

De sponsalibus.[c] *Rubric.*

Dictum est. ŝ. de contractibus, qui celebrãtur super rebus: sequitur de contractibus, celebrantur super personis: hoc est, de matrimonijs. Et quia sponsalia præcedunt, ĩõ præmittit de sponsalibus. & quia in sponsalibus dantur arrhę ideo præmittit de arrhis sponsalitijs. Item quia sunt quidam proxenetæ, q̃ faciunt hæc: ideo præmittit de proxenetis, &c. LEX III.

ARrhis. Not. q̃ casus non facit quem perdere arrhas spõsalitias nisi culpa ipsius præcedat casum. Hoc vult iste tex. quem tene menti.

SI pater. [d]Tutor, vel curator, non potest dissolvere sponsalia contracta per patrẽ pupillæ. h. d. An autem tutoris consensus requiratur in sponsalibus cõtrahendis, vel etiam curatoris voluntas: videbitis in, l. ij. &. l. in copulandis. de nup. & tene hanc legem menti.

1 ☞*Arrhæ redduntur duplicatæ: & in duplo inest simplũ.*

2 *Statutum q̃ habens debitorem suspectũ posit facere eũ capi, intelligitur si suspicio superuenit post debitum contractum.*

3 *Pœna adiecta super matrimonijs est nulla: & non firmatur iuramento.*

4 *Si pœna super matrimonio contrahendo apponitur inter extraneos, an ualeat. remissiue.*

MVlier. [e]Hæc est no. lex. Et primo loquit̃, qñ sponsalia dissoluunt̃ sine aliqua cã. Secũdò qñ dissoluuntur ex causa probabili. Tertiò remouet vnum dubium. Quartò probibet exigi pœnam. Secunda ibi: quæ ita custodiri. Tertia ibi; his illud quoq̃. Quarta ibi. quadrupli. Quinta ibi: extra diffinitionem. Not. in princ. q̃ redduntur arrhæ duplices: † & q̃ in duplo ineſt ſimplum. quod nota q̃ vbicunq̃ dicit statutum, si quis acceperit aliquid, puniatur pœna dupli: qd̃ in illo duplo continetur simplum, quod abstulit: vt hic, & l. hoc edicto. §. j. de public. Venio ad ver. hic illud quoq̃. Nota illam distinctionem: aut quis ab initio sciuit, aut ignorauit: quid facit ad quæstionem [f]statutum est hic, q̃ si creditor † habet debitorem suspectum, posit ab eo petere fideiussores, vel facere eum capi. Certè hoc statutum de bet intelligi, si causa suspicionis superuenit post debitum contractum: si autem sciebat illum esse suspectum, imputet sibi: argu. ius legis, &. l. si is, à quo. §. fi. vt in pos. leg. & l. si creditores. de priui. cred. Ex fine huius l. not. † quòd pœnæ adiectæ in contractibus sponsaliorum sunt nullæ. Quæro, an promissio pœnę super matrimonijs valide turiuramento. Docto. non tangunt. Veritas est quòd non. Nam qd̃ pœna valeat in matrimonijs, est contra bonos mores. Tex. est in. l. Titia. in princ. de verbo. obligat. sed non est obligatorium contra bonos mores prestitum iuramentum &c. vt in. c. non est obligatorium. de reg. iur. lib. vj. Vltimò no ta † quod hic gl. tenet, quòd hoc est verum quando pœna talis apponitur inter ipsos g sponsos. secus si inter extraneos. Ita dicit glo. tua. De materia huius legis, hic Cy. tãgit aliqua domi. Ioan. Andr. plenius extra, de sponsa. c. gemma. Ego plenissimè tango in. l. Titia. in princ. de verb. obligat. &c.

Si rector prouinciæ Rubrica.

1 ☞*Contractus arrharum, dicitur contractus pignorum.*

2 *Participes, seu complices alicuius, qui dicantur.*

3 *Hic titulus corrigitur de iure Canonico.*

LEX Vnica.

g SI quis. [g]Priò ponit vnũ statutum circa rectorem prouinciæ. Secundò ponit circa assistẽtes. Tertiò ponit quid iuris finito officio Innuit hic ibi: data pignora. qd̃ contractus arrharum, sit pignoris. de quo hic docto. &

1 in. l. contraria. Nota q̃ hic † cõtractus arrharum, appellatur hic pignorum. de quo hic

2 disputat Cy. † Nota secundò. quod perpetuò tene menti, quid est hoc dictum, partih cipes [h]alicuius, seu complices alicuius, qd̃ tota die ponitur instris pactis: & dr̃ pro se, suisq̃ participibus & complicibus. Et nescio tex. alibi, q̃ dicat ita clarè. Hic dr̃, quòd sint filij, nepotes, & ꝓping. Item cõsiliarij, et domestici. quod nota. † Vltim. no. quòd iste titulus est correctus de iure canonico.

De donatio. ante nuptias, uel propter nuptias. & de sponsalitiis. Rubri.

LEX I.

MVltũ. Hæc est nota lex quo ꝓcedat istud ī istis casibus qñ vir vult augere dotẽ vxoris suę: tãgam in. l. si volũtate. de do. pmiſ. vbi Cy. & Vltramontani tangunt. dixi de ver. ob. l. si diuortio. Nota hanc legem, quòd non valet sta confessio. LEX II.

1 IPręsidi. Quærit gl. cui incumbit onus probandi, alia causa redditur dic vt in glos. &c.

LEX III.

POllicitatione. Frangẽ tí fidẽ, fides frangatur eidem. hoc dicit.

☞*Paria sunt aliquid fieri tempore prohibito, uel fieri tẽpore licito, & conferri in tempus prohibitum.*

Paria sunt facere aliquid tempore permisso: uel fieri tempore illicito, & conferri tempore permisso.

a QVod. [a]Nota, aliquid fieri tẽpore prohibito[1], vel licito tempore, & conferri in tempus prohibitum, paria sunt hoc dicit. Et tota die allegatur ad hoc. & hic adueruerte ad hanc legem. Et istud est vnum generale, quod non habet contraria, & aliud generale econtra ad istud: Paria sunt [b]aliquid fieri tempore licito vel fieri tempore illicito, & cõferri in tempus licitum: vt. l. in tempus. de hære. insti. † Istud habet contraria, quæ contrarieras soluitur in text. in. l. si minor. ff. de ser. expor. quod not. q̃ ille tex. optimè soluit. Et no. perpetuò solutionem. quare &c.

2 VM in te. Hæc est notabilis lex & singularis decisio, quam tene menti.

☞*Verbum remanere, est commune, uel obliquum.*

SIcum ante. Hęc est notabilis lex ad vnum, de quo facio magnum festum, in materia substitutiõis cõpendiosæ. † Nota hic de verbo remaneret: id est, restitueret hoc dico: quia: verbum remanere est commune, vel obliquum, per hanc legem, videlicet quod dicitur, rem remaneat, id est, restituat. quod nota: quia qñ que verbũ remanere rei quæ est apud alitũ, denotat restitutionẽ, & sic est obliquũ: aliàs si est apud eũ, stat ꝓpriè, vt hic vides. Dixi in materia substitutionis compendiosæ.

☞*Rem fuisse in bonis debitoris quis debet probare.*

c DE rebus. [c]Hæc est no. lex valde. Et per hãc legẽ dicit Iac. de Aret. & Cyn. hic refert hoc, quòd illud, quod dicitur hic, † q̃ qs debet probare rem fuisse in bonis debitoris: vt. l. & quæ nondum sunt. §. quod dicitur. ff. de pĥ. & quod not. in. l. j. si res alic. pignorata fue. Est verum, nisi constet possessorem causam habere à debitore: quia si constat possessorem habere causam à debitore, tũc non deberet probare aliud, nisi rem fuisset sibi prius obligatam. quàm possessori trade retur: vt hac. l. Ita dicunt ipsi per hanc legẽ. Glo. tñ vr̃ aliud sentire. j. de iure fis. l. j. &c.

SIconsentiente. Vñ posito qd̃ mulier velit restituere pretium, nõ auditur, ex quo res est donata.

☞*Donatio facta à sponso sponsæ, qñ pdatur, uel retineatur.*

VM veterum. Aduerte quia ista lex quotidiana, & vtilis maximè, à mortalitate citra, habuimus, scilicet, in pluribus legibus: vt in. l. si filiæ. & l. si tibi. & l. si ante matri. ŝ. eo. In quibus cõtinetur, q̃ donatio facta ante matrimonium valet, nec potest repeti quod donatum est. hoc corrigitur vt habes in ea. Nota ex hac l. † q̃ donatio facta à sponso sponsæ, vel econtra, perditur, vel retinetur: si stat, vel nõ stat, per alterum ex eis. quod not. & repetitur condictione ex hac lege quod datum est. Quod nota: quia istæ materiæ non sunt in digestis.

SI à sponso. Not. hic, q̃ suprà, in l. præcedenti fuit dispositũ, quãdo per sponsam stat: hic quando casu fortuito accidit q̃ alter moritur: tunc distingue inter sponsum & sponsam: vt hic vides. Hic nõ sunt alia &c.

MInoribus. Hic incipit tractare quandam materiam, quæ postea corrigitur in fi. in auc. eò decursum &c.

SIliberis. Nota hãc l. quòd ex dote reuersa ad filiam vel donatione reuersa ad virum, non cogitur quis eorum reseruare aliquid liberis primi matrimonij: nec est correctum &c.

SI cõstante. Lex ista est not. certè primò loqt̃ qñ voluit dotẽ. vel donationẽ augere: secũdò qñ voluit dotẽ, vel donationẽ minuere. Sed a ibi. sed & si ecõtrario. Quæ libet istarũ partiũ subdiuidit: vt potestis videre p̃ vos. Habetis hic vnã auc. vel duas. Vna incipit, ne diminutio. inhibet: sed nihil mutat, & multi nõ habẽt istum tex. Habemus aliã auc. quę incipit, sed iam necesse. q̃ est valde nota. auc. quæ nõ exeat perpetuò de mente tua, & quod ponebatur in l. permittendo, hic nominatur cogendo.

1 ☞*Dispositio huius authen. an habeat locum in creditoribus præsentibus, item an ut præteritis, & futuris.*

2 *Mulier, quæ dedit dotem in rebus mobilibus, an possit assumere in se onus probandi.*

3 *Contra præsumptionem iuris, & de iure, q̃ nõ admittatur probatio, nisi per confessionem.*

d EDiam necesse. [d]Hęc est notabi. auc. & no. ex ea, qñ vir cõstãte matrimonio confitet̃ dotẽ sibi esse datã, q̃ ista cõfessio creditoribus nullo modo præiudicat, sed sibi ipsi viro sic. Quæro, vtrum habeat locum in creditoribus præsentibus[e]. Item an in præteritis & futuris. gl. videt̃ dicere q̃ ī vtriq̃. Vide gl. no. & satis singulariter, sup. ŷb. suspicio. Istud qd̃ dr̃ de creditoribus futuris, videt̃ cõtra casum l. j. de iur. fis. Præterea, videtur cõtra f istũ tex. in quo dicit[f] ibi, cõtra alios creditores nullo vtitur priuilegio: cũ ius cõe cõtra creditores mulieris verba nõ dirigat: ergo cõtra creditores sequentes est potior de iure cõmuni. Breuiter, possumus sustinere glo. qñ apparent aliqua indicia, ex quibus posit fraus præsumi: vt l. sed si maritus. ff. 1 qui & à qb. aliàs secus. † Itẽ quæro, an mulier, q̃ dedit augmentũ in rebus mobilibus, possit assumere in se onus probãdi, & ꝓbare se modicã rẽ in veritate dedisse. gl. in corpore vñ sumit̃, & Azo in summa huius tit. dicit q̃ nõ: q̃a est præsumptio iuris, & de iure, contra quã nõ admittit̃ g ꝓbatio in contrariũ. l. j. de reiuxo. act. aut sup dubio: & tũc tãtũ per cõfessionẽ, per istã l. quã intelligevt ꝓ Bal. hic, si est facta cõfessio in iudicio. q̃ etiã quærit hic, an cõtra hoc admittat̃ probatio p̃ confessionẽ? De quo vide meliorẽ gl. in cle. lris. de ꝓba. & hoc ibi no. Im. in x. col. & primã limitationẽ approbat Io. de Imol. in l. inter stipulatẽ. §. j. de verb. obli. Itẽ cõtra talem præsumptionẽ iuris et de iure, admittit̃ ẽt ꝓbatio p̃ ,præstationẽ, vt no. d. Anto. ī c. is q̃ fidẽ. de spõs. vbi ponit primã limitationẽ, de qua ã. & vide gl. in c. licet Imperator. aliàs in l. si fertius plurũ. §. j. de le. j. & ibi Im. in x. col. & ī c. ex pte. de regu. et no. ī c. j. q̃d me. cã.

↦P. PAV. P. Nõ admittit̃. Circa hoc q̃ cõtra præsumptionẽ iuris, et de iure nõ admittat̃ ꝓbatio, nisi p̃ cõfessionẽ partis, vide oĩno Alex. in l. à diuo pio. §. fi pignora. in ĩ. col. ff. de re iudi. limitãtẽ trib⁹ modis. Et adde q̃ nõ solũ p̃ vtrãq; cõfessionẽ ptis, sed ẽt p̃ fictã, & tacitã resciditꝰ præsumptio iuris, & de iure, secũdũ Bar. in l. absentẽ in iiij. q. ff. de pœnis. quẽ alleg. hic Ale. et ī §. fi pignora. Cui adde Bal. ī addi. ad Spe. ī tit. de cõfes. ī ñ. pte. in iij. col. Pan. ī c. i. in iiij. co. extra, de ꝓb. & in c. cũ M. ī v. col. in versũ. venio ad secũdũ extra, de constī. facit qd̃ vult Bal. in l. filiũ quẽ habẽtẽ. in vl. char. C. fa. ercis. vide ẽt Bar. cõsi. xcviij. Itẽ adde q̃ nõ solũ p̃ confessionẽ ptis cõtra p̃sumptionẽ iuris admittit̃ ꝓbatio; sed ẽt p̃ notoriũ; vide singulariter Ro. cõsi. cccl. in pe. colũ. Abb. ī c. fuborta. col. vl. de re iudi. Itẽ & p̃ inspectionẽ rei: vide Pau. de Cas. in l. fi. p̃ pe finẽ. C. ad Maced. Itẽ de materia vide latius Fel. ī c. quãto. de p̃sum. Itẽ vide Iaſo. ī l. cũ te. ī ñ. col. C. de trãſa. vbi ẽt ponit q̃ est potẽtior q̃cũq; alia ꝓbatio. Itẽ vide Fel. ī c. qñ cõtra falsam. ī iiij. char. ī ŷ. q̃n tò fallit. de ꝓb. dñ ponit q̃ cõtra p̃sũptionẽ iuris, & de iure q̃ resultat ꝓ fiſcam, quę trãſiuit ī rẽ iudica. admittit̃ ꝓbatio p̃ cõfessionẽ ptis. Sup q̃ vltò vide & limi. vt p Iaſ. ī rep. l. admonẽdi. ī vj. char. ī ŷ. & ñ. col. de iureiu. vide ī reptorio. in ŷbo, p̃sumptio. in j. char. q̃ in eã

matrimonij nõ admittat,pbatio p cõfessionẽ ptis cõtra ꝑsumptionẽ q̃ oriť ex copula secuta post ſponſalia. Itẽ q cõtra ꝑsumptionẽ iuris & de iure admittat,pbatio p indirectũ ,pbãdo aliquid, q facit cessare talẽ ꝑsumptionẽ, vidĕ Dec.cõſ.liij.co.ij.

ADDE q cõtra ꝑsumptionẽ iuris & de iure admittat ,pbatio ť cõtrariũ p propriam cõfessionẽ,Bal.conſ. liij.lib.i. Et adde ꝓdicti Lãfr.de Brixia.ť c,qñ cõtra falſam.in ẏbo cõfessiones.col. j.de ,pba. & ibi ẽt ponit Frãc.de Aret.col. vj. Et extẽdit ẽt locũ hñe ť cõfessione ficta alleg.Bar.ť.l. absentẽ ff.de pœn.Stra.

a ¶Insinuatio.vide ť auth.eo deeurſũ. hic posita.no.ť.l.fin.§ ſi res. de iu. dot.& ibi.Bal.

b ¶Puella. Vide oĩno bal.ť.l.ſi.de app.recť.

c ¶Nuptias turpes.ad de Bar.in.l.q rogatꝰ. de manu.vindi. vide ẽt.ť.l.humilẽ.de ſceſt. nup.& in.l. ſi qua.in prin. Et ad hanc legẽ qualiter tenere poſſit factũ cõtra legem Bal.ť.l. non dubium. in.x.colũ.ẽ.de legib.

d ¶Si vt ꝓponis.Vide ť.c.cũ cã. de rap.&.l. cũ q.ff.de ſtat. ho.& in.c.j. de deſpõ.ĩpub. lib.vj.ť glo.Sed an in executiõe matrimonij reqrit cõſensus ptis:vide q̃ dixi ť.l.iij. §. ſed vtrũ. de mino. Alexãd.de Imol.

↠P. P A V. P.

e ¶Si vicinis.Vide gl. ť.c,Micha. de fil.preſby. q̃ idẽ dicit ť cõcubina. Et adde tex. fin gu.ť.l.miles.§.defuncto.ff.de adul.et que ibi notata habes.

↠P. P A V. P.

f ¶Pœnitẽtiam .Vide Iaſ.ť.l.arenã.ť.iij.no. C.de inoffi. teſta.

trariũ,niſi per confeſsionem. Hoc etiam tenet Cy.quod not. quod contra præſumptionem iuris & de iure nõ admittitur alia probatio,niſi per confeſsionẽ. Ita dicit glo. in corpore vnde ſumitur.& hoc tenet Cy. quod perpetuò nota.

☞ *Dos non poteſt eſſe ſine matrimonio.*

Donatio propter nuptias,eſt donatio ob cauſam, ideo non inſinuatur.

VM multe. Nota hanc legem.Not. primo quòd hodie vocatur donatio propter nuptias.† Nota ſecundò,quòd dos non poteſt eſſe ſine matrimonio. Item † donatio propter nuptias non eſt donatio ſimplex,ſed ob cauſam: iõ non requiritur inſinuatio[a], vt hic.& gl.eſt in.l.Aquilius.ff.de do.& ibi vide, &c.

Ita tamen. Hic.§.vſq; ad.§. ſimiliq; modo. videtur difficilis: ideo debetis ſcire quòd eſt quædam conſtitutio Imperatoris Leonis,qua cauetur,qđ illud,quod datur,debet eſſe ęqualitas dotis vt donatio propter nuptias habeat locum, ſeu intellígitur in quantitate,hoc eſt,tertia quarta, quinta:nõ in quantitate. Super hac l.habetis tres authentic. Prima incipit: permiſſa. Alia dos data.alia,eò decurſum,&c.

☞ *Res immobiles non offeruntur,nec conſignantur.*

DOs data. No.† quòd dicit quòd res immobiles nõ egẽt obſignatiõe: vl cõ ſignatione ſed res mobiles tãtũ. Et glo.eã allegat.in.l.acceptam.de vſur. & quotidie allegatur ad hoc.

De nuptiis. *Rubrica.*

Continua vt in gloſſa.

LEX I.

CVm de nuptijs. Ego habeo iſtam legem pro notabili.Quęro:aliqua puella[b] eſt deſponſata vni legitimè: quia de conſenſu conſanguineorum, vel patris diſcordantibus opus eſt arbitrio iudicis,vt hic dr:vtrum debeat morari apud ſponſum ſuũ, & ibi alimẽtari.iſta qõ fortè erit in ciuitate iſta de facto. Et in hoc fui requiſitus: ideo omitto. & cogitabitis.

LEX II.

SI nuptijs. Hæc lex nihil valet hodie:& breuiter dicit: vbi conſenſus alicuius requiritur,non eſt neceſsaria ſubſcriptio libertatis. hoc. dicit.

☞ *Nuptiæ turpes quæ dicantur.*

LEX III

LIbertum. Hoc dicit,& eſt bona iſta lex,vna de cauſis exhæredationis, de iure antiq; eſt quando filius contrahit nuptias turpes;[c] tunc põt ex hæredari à patre. Ita habetis.l.iij.§.ſi emancipatus. ff.de bo.poſ.contra tab.Certè † dicentur nuptiæ turpes, quando acciperet ſuam famulam,vel filiam famuli ſui. Facit ad hoc.l.ſi filiam.& in authen.ibi poſita.ẽ.de inoffi.teſta.

SI vt proponis.[d] Hic eſt vnus caſus,in quo præſentia inducit conſensum.

☞ *Filius natus ex clerico & cõcubina, an legitimetur per ſubſequens matrimonium.*

ET ſi contra mandata. Quęro circa hãc legem: quid de liberis natis ante officium finitum.Gl.determinat,q nõ ſunt legitimi;& vide gl.fi.do.Rich.Malumb.diſputauit vnam,qõ.an filius† natus ex clerico in minoribus ordinibus conſtituto,& ex concubina eius legitimetur per ſequens matrimonium.Et determinanit ipſe q̃ non,pèr legem iſtam inducendo ſic.ll.quę dicunt,q nati ex concubina legitimãtur per ſequẽs matrimonium:loquuntur in coitu concubinali, qui de iure ciuili non eſt prohibitus,nec permiſſus,ſed ſtat in terminis naturæ, ſecundum quã omnes liberi & legitimi naſcebant.Vñ in eis eſt ius naturale: ius verò ciuile non ad eſt eis,neq; pro,neq; contra. Sed quando aliquis naſcitur ex aliquo coitu,per legem prohibito:per ſequens matrimonium nõ poteſt legitimari:vt hic , & no. in.d.l.Paulus. Sed quòd clericus habeat:concubinam, iſtud expreſsè eſt prohibitũ à lege:vt.ſ.de epiſ.& cle.l.eũ qui probabilẽ. & in auť.de monac.§.ſi quis autem.Concluditur ergo, q per ſequens matrimonium non legitimatur. do. Ioã. And.ponit iſtam quæſtionem in ſuis mercurialibus , & determinauit contrariũ. Et in prædictis ſtãdum eſt determinationi Canoniſtarum: vt in c.tanta.qui fil.ſint legiti. & ibi plenè notatur.

SIvt proponis. Iſta lex eſt correcta de iure canonico,&c.

INcopulandis. Nota quòd curator datur rebus, non perſonæ: ſecus in tutore:quia dicitur quòd datur pro tutela, &c.& in capite liberi,& ſic perſonæ:ſecus in curatore:vt hic vides,quod nota.

e SIvicinis.[e] Ille ergo, qui eſt natus in domo, vicinis ſcientibus,eſt filius legitimus.Habes in lege filium.ff.de his qui ſunt ſui vel alie iur.

VMte non. Nota hanc legem pro cõuicinis, vbi fiunt ſimiles quæſtiones, &c.

PAtrem qui. Nota hũc caſum ſingularem quòd alimenta repetuntur,licet non geſſerit animo gerendi alterius negotia.

i NConiunctione. Nota iſtam legem.

CAligato. Solet hic tractari de dictione quaſi,& de dictione vſq; de quo pleniſsimè dixi in.l. patronus.§.j.ff.de leg.iij.

IMperialis. Hæc eſt vna de legibus Imperatorum nouorum. Proſequere primò vſq; ad.§.ſed & ſi tales.in q̃.§.j. Imperator ponit vnũ ſum præmium ſecundò vnum ſuum dictum. verſic. ſed & ſi tales.Tene menti hunc caſum. Dicam tibi ad vnum añ multos dies.

1 ☞ *Imperator,quando dat dignitatem uidetur diſpenſare de omni infamia,& nu.4.*

2 *Delinquens emendatus,hebetur perinde ac ſi non deliquerit. Adde Barba.in conſi.iij.colum.i. & ij.in.i.uol.*

3 *Periurus pœnitentia per acta,habetur perinde,ac ſi non fuiſſet periurus*

Præſenti. Aliàs,ſi miles.Hic eſt no.verſi. & habet caſum valde not.Habes ex iſto ver.q̃ princeps dando

1 †dignitatẽ,videť diſpẽare de omni infamia.& no.,& eſt de ma-

2 teria.l.Barba.de off.ꝓto.quã tractabo domino cõcedente. † Principiũ huius legis habes notare,q̃ ille, qui deliquit, poſt peractã pœnitentiam,& habitã indulgentiam,habetur perinde,ac ſi non

3 deliquerit.† Quod facit in arg.pro teſte periurato,aliàs periuro,

f vt poſt peractam pœnitentiã[f] habeať,ac ſi non fuiſſet periurus. Ita dicit gl.quam vide:& no.& incip.nota arg.q̃ teſtis. Vide circa hoc plenè per gl.& Inno.extra, de teſtib.c.antepenult. not.in ver.ſed & ſi tales.quòd priuilegium habet ſuum effectum, etiã

4 ante impletam cauſam , propter quam conceditur.† In verſic.ſi miles.not.quòd concedendo dignitatem,videtur diſpenſare cũ infamia. Dicam in.l.Barbarius. Deo dnce.de offi.præto.

1 ☞ *Filius natus antequam pater eſſet Rex,an dicatur filius Regis.*

1 HIs illud adiungimus. aliàs illud his, † Iſtum. §.allegat gl.ad queſtionem.vtrum ille qui eſt natus,antequam pater eſſet Rex,dicatur filius regis:vel ille,qui eſt natus antequam pater eius eſſet ſacerdos,dicať filius ſacerdotis.Et iſta qõ fuit de proximo in ſuccedẽdo,in regno Franciæ:qa ibi erat vnus filius Philippi natus: añq; pater eſſet Rex,alter natus fuit poſtea;cõtendebatur quis ſuccederet.Item fuit hic de facto propter ſtatutum hic quòd nobilis, Et de hoc dixi in.l.iij.§.in filijs.ff.de decurio.Habetis glo.quæ tãgit multum bene in.l.ſenatores.la.j.ff.de ſenato.

1 ☞ *Tempus nuptiarum,an intelligatur q̃ fit deſponſatio, an uerò coniunctio carnalis.*

2 *Relictum factum pro dote,an ſit parum,an uerò conditionale.remiſsiue,*

Sancimus

a ¶Sancimus.Hanc.l. ſimita. vt no.Bart.in l.pe.de vul.& pupil.

b ¶Si furioſi. Adde q̃ not.Bar.in.l.cui eorũ §.in curatoribꝰ. ff. de poſtu.& vide Bal.in l.ij.ť.de curato. furio- & in.l. ſed & ſi milites.§.cũ aũt.de excu. tuto.

↠P. PAV. P.

b ¶Si furioſi.An furioſi & mente capti ęq- parentur, vide Iaſ.in pare furioſo in.j.col. ff.de his q̃ ſunt ſui vl alieni iuris. Itẽ q̃ diſpoſita in furioſis, lo cũ hñt ſi mẽte captis, et ecõtra vide ẽt Ale. in.l.ex facto .in.xj. &.xij.col. de vulga. pup.ſubſt.vbi ẽt ponit quid operetur declaratio Imperatoris ſacta in iſta lege,ſi oĩ no diſpoſita in furioſis habeant locum in mẽte captis ſine alia declaratiõe,& econtra.

c ¶Deſponſatis.In.l.ab ſponſatis.de inceſt.nup. hæc lex tẽdit an cum vxore patris cõmittatur inceſtus, p quã luceratus eſt centum ducatos.& q̃ clericꝰ in ſacris dicatur commettere inceſtum,no. gl.& Barto.ť.l.j.ff.de concubi.

ADDE vtrum pœna edita contra hẽres ſceſtas nuptias habeat locum ĩ eo q̃ cognouit ſepius vnã ex ſororibus , poſtea cũ alia contraxit matrimonium . Petr. de Ancha.conſi.cccxcij. Et an filij nati ex ſecunda vxore ignorãte de vita primæ ſint legitimi,per eundem conſi.cccclj. Et an filij nati ex matrimonio in gradu prohibito poſsint legitimari ratificando matrimonium altero coniugũ iam defuncto:vide p eundem cõſil. ccccx.

↠P. P A V. P.

d ¶Inceſtas.an iſta pœna locum habeat in eo, qui contrahit nuptias inceſtas de iure Canonico,quę tñ nõ eſſent inceſtæ de iure ciuili , vide Abba.in c.& ſi.extra, de don. inter vir.& vxor. In contrarium vide Gemi.in conſi.lxxj.col. vlti.Petr. de Ancha. conſil.ccc).

↠POMATES.

e ¶Pœnam contrahentium.Nota quod iſtę pœnæ non haberent locum contra illum qui accepit in vxorẽ ſororem illius,quam per fornicationẽ cognouit: quia quamuis non poſsit eã in vxorem ducere et cõmittat inceſtum , & de leui illam à ſe vult ſeparari, nihilòminꝰ nõ poteſt puniri iſtis pœnis: quia iſte tex.

SIfurioſi.[b] Not. quòd lex q̃ loquitur† de mente capto de neceſsitate non habeat locum in furioſis.† Item per hoc nos dicimus quòd furioſus & ,pdigus habent curatores legitimos.Quid de mẽte captis & aliꝭ fatuis ꝓſonis.[c] Certè habebũt datiuos, non legitimos.Ita videtur text. & gloſſ.Inſti.de cura.§.j.de epiſcop.audi.l.de creationibus.Facit.ff. de poſtulando.l. cuí eorum.cum.ll.precedentibus.

SIquis. Nota quod filiam ſpirituale nõ poſſunt ducere in vxorẽ,nec ẽt filius meus eã.

De inceſtis[c] & nepharijs nup. Rubr.

Dictum eſt ſupra de nuptijs. verum quia quædam ſunt inceſtuoſæ:ideo ſubmittit rubricam de inceſtuoſis nuptijs.

LEX III.

VMancillis. Hic venit tractãda materia.l.ſi adulterium cũ inceſtu.ff.de adul. Videas eam infra eo.l.qui contra legũ.& ibi glo.& ego pleniſsimè.& eadẽ gl. eſt ĩ corpore vnde ſumitť auť. inceſtas.&c.

5 IQuis inceſti. Impator in hac l. punit contrahentes inceſtas nuptias. Item ſuper iſta lege habetis duas auť. vna incipit:inceſtas.alia incipit,ex cõplexu.

1 ☞ *Filius tenetur alere partem exbannitum.*

2 *Pœna,de qua hic , an fiat ipſo iure uel per ſententiam.*

d INceſtas. Nota ergo pœnã contrahentium[e] nuptias inceſtas. Item † nõ.ex auť.hac & in corpore vnde ſumitur, q̃ filius tenetur alere patrẽ exbannitum. quod no.facit l.mutus.§.manente.ff. de iure dot. Quæro

2 †vtrum iſta bona publicentur fiſco ipſo iure:vel per ſententiam Textus in cor.dicit, ipſo facto:quia dicit,confeſtim. Quęrit gl. hic, de quibus nuptijs loquitur hæc auth. Quidam dicunt de inceſtuoſis , quæ ſunt inceſtuoſæ ratione ſanguinis,vt ſi erat conſanguinea. Alij dicunt q̃ de omnibus nuptijs prohibitis.& iſtam gl.tenet:licet multi doctores teneant primam.

1 ☞ *Spurij ſunt indigni omni ſubſtantia.*

2 *Filij ſpurij alendi ſunt de iure canonico.*

3 *Pater poteſt relinquere filio ſpurio pro alimentis.*

4 *Filiæ ſpuriæ poteſt pro dote legari.*

5 *Filij ſpurij q̃ legitimari poſsint p principẽ,& quo ad quid.*

f ↠P. PAV. P. ¶Excõplexu.vide cõcor. p Cor.ť c.grãdi.ĩ vñ. char. in ij.col.de ſup. neg.pl.Itẽ qd ecõtra: an talis filꝰ teneať alere patrẽ in egeſtate cõſtituti,vide Alex. in.l. ij. ad fin.ff. de in ius vocan.

f EX complexu. † Nota † q̃ iſti filij ſpurij ſunt idigni omni ſubſtantia:[g] ideo q̃ eis nihil poteſt donari,nec teſtamẽto relinqui ab eorũ patre. Ita declarat tex.in corpore & in gl.No.

2 ſecũdò † q̃ tales filij nõ ſunt alẽdi.Hoc verũ de iure ciuili:ſed de iure Cano. ſecus: vt extrà,de eo q̃ duxit ĩ matri.quã pol.p adul

3 teriũ.c.cũ haberet.Ex quo † dixi & cõſului q̃ vſq; ad quãtitatẽ ſufficientẽ pro alimentis pater põt huic filio ſpurio relinquere.Et

4 eodẽ † modo filiæ ſpuriæ[h] pro dote ſua : qa

h ſine aliqua dote nõ põt alicui nubere.Te-

5 ne mẽti.† Quærit gl.vtrũ iſti ſpurij poſsint

i legitimari[i] per principẽ. Gl. dicit hic q̃ ſic: & bene. Et gl.dicit idẽ in corpore vnde ſumitur.Et vidi iam comites,qui habebãt pri

h uilegiũ:& fiebat expreſſa mentio de illo §. vnde ſumitur auť.qđ poteſt eſſe verũ quãtum ad tẽporalia:ſed quantũ ad ſpiritualia, nõ:nec papa quantũ ad temporalia poteſt in terris Imperij: vt in c.per venerabilem. qui filij ſint legitimi.

De interdicto matrimonio. Rubrt.

LEX I.

k ENatuſcõ.[k] Prohibitio iſta nõ eſt de iure Canoni

i co:vide glo.q̃ formatꝰ q̃dã cõtraria,et nõ ſoluitibi:de ritu nuptia.l.fin. vel hic quo ad mrimoniũ irritãdũ:ſecus quo ad pœnã inceſtus,vt in cõtrario:ſed in illis requiritť verus dolus:hic non,quo ad irritandum matrimoniũ,&c.

LEX II.

PAter pupillæ. Nota. ex hoc ſequitur q̃ vitricus erat tutor pupilli ſui. Et ſic vides q̃ vitricus põt eſſe tutor ſui priuigni.ſta hic,&j.de cõtrario iudicio tutelę. l.fi.& l.ſi nõ nunq̃.de adoptionibus &c.

k ISquis. Vide gl.tuã ibi: diuersum.Rñdeo q̃ nõ habet tantam poteſtatẽ.in fin.dic q̃ hęc nõ eſt eadẽ ratio:quia pro tutor non habet eandem poteſtatem &c.

↠P. P A V. P. ¶Senatuſcõſul. Vide Areti. in l. filiꝰ à pre.§. fi.ff.de lib.et poſthu.

l ¶Si qs. Vide gl.in l. apertiſsimi.de iudi.q̃ limitat iſtũ tex.& ꝓ iſto tex. vide qđ ſcripſi in l.quia poterat. ad Trebel.

Si quacũque præditus poteſta.& c. Ru.

LEX vnica.

1 SIquis. [l] Not.iſtũ caſum q̃ ſi iudex ordinarius tibi iniuriatur:tu ꝓteſtãdo hoc, effugis eius iuriſdictionẽ facta dicta ꝓteſtatiõe:& hoc tã

¶ Si qua mulier. Quæro vtrum. Sed aduerte quia gl. in l. decreto. ff. infa. tenet ꝙ de iure Canonico non sit correcta pœna festinanter nubẽtis. & ibi vide Barto qui tenet gl. hic. Sed aduerte: quia Bart. in d. §. notanter dicit istud quid hic dicitur ꝙ pœna mulieris nubentis festinanter est correcta. Istud est verum, qñ non potest sanguis cõmisceri, vt quia mulier est senex non sciens filios vel quia maritus stetit p annum à longinquo. & postea mortu⁹ est Ita tenuit Paulus. de Lea. in suo consil. de quo in. c. fin. de secun. nup. & vide Bal. in l. decreto. Addeqꝫ ang. in cõsil. incip. marit⁹. veniens ad mortẽ, dt ꝙ si maritus istituit vxorem hæredem q̃ postea intra annum transiuit ad secunda vota, priuat hæreditate. vbi hoc concludit ꝙ tanquam ingrata, & offendens aiam defuncti, non aurẽ gaudurent pœnæ legales & idẽ consuluit Bal. in consi. inci. Christi nomine amen. proponitur in facto, &c. Item adde si nubat intra annum non pdit priuilegia dotis. Ade an pœnæ festinantiũ ad secundas nuptias sint sublatæ Petr. de Ancha. consi. c. Paul. de Cast. consi. cclxxiiij. Io. de Anna. consi. lxxxiij. An aũt si maritus leget vxori centum si nubet, nubendo ocurrat pœnas roma. qd' non, consilio. ccxix.

↠ P. PAV. P.

¶ Quæ nubit. Nota tamẽ ꝙ tẽpus currit ẽt vxore ignorãte. Ita Canonistę in. c. qa di uersitatem. de cõcesspræben. & vide glo. singularẽ i. c. statutũ de præbẽ. in. vj. & circa materiã huj⁹ legis primę vide oĩno Roling. cclj. ĩcip. tu scis. al's est. c. lvij. Cre. singul. lxxvj. vbi ponit an pœne istæ habeãt locũ qñ marit⁹ dedisset licẽtiã vxori in testamẽto nubẽdi sed o viro, vel qñ filij primi mrimonij in hoc cõsentirẽt. Et glo. est ꝙ nõ i auc. de nõ eligẽ. secũdo nub. ĩ prin. & Ange. ibi instituit aduocatos. Idem tenet Aug. & Mod. in l. mr̃. in fi. ff. ad Tertul. vide Ro. vbi melius loquit cõsi. ccxix. & consi. ccccv. in. j. & ij. colum. Barb. in repe. l. cũ acutissimi. ĩ. ix. chart. j. de fideicõ. Cepol. cautela. cccxxx. inci. doctor insignis. & Ro. in. d. consi. ccxix. declarat quas pœnas possit marit⁹ remittere: & dicit ẽt ꝙ mulier nõ põt pati pœnã iquisitiõe ex titulo oneroso. Itẽ no. ad materiã legis ꝙ pœnę impositæ mulieri trãseunti ad secunda vota habeat locũ in vidua luxuriosę viuẽte. Tex. est & ibi Pan. ĩ prin. ĩ. c. vxoratus de cõuersa. cõiug. Bar. in l. his solis. per illum tex. C. de reuo. do. vbi etiã Sal. & Bal. vide ad Bar. in l. omnem. C. ad Ter. Vide Alex. in apost. in l. libertus. §. notãtur. ff. de his qui no. infa. Item an mulier trãsiens ad secunda vota perdat legatũ vsusfruct⁹ sibi relicti in restamẽto, & substitutionẽ pupillarẽ vide do. Frãconsi. xl. Itẽ iniquãtum dictum est ꝙ maritus possit remittere vel filij primi matrimonij pœna, secũdo nubẽti. vide Ias. ĩ. l. filiũ. in. vj. col. C. fami. erci. in. ij. notab. Itẽ an & qñ mulier transiẽs ad secũda vota dicat facere iniuriã marito & hæredib⁹ suis vide do. Frã. consi. clv. in. v. & viij. co. vbi etiã ponit de luxuriosę viuente. Itẽ an istæ pœnę locũ habeãt in viro transeũte ad secunda vota ĩtra annũ luctus: & ĩqb⁹ istæ titulus sit correctus de iure Canonico, vide Ro. cõsi. clxxxij. de ꝺ vltimo an & qñ lex ciuilis possit sup mrimonio, vide Fel. in. c. ecclesia sanctæ Mariæ. in. xix. col. & seq. extra, de constitu. Item circa materiam an mulier priuetur proprietate rerum sibi donatarum contemplatione mariti, vide Roma. consi. ccccv. Crem. singula. lxxxiij. Item vide quod dicit Anto. de But. in consi. lvij. in prin. ꝙ si maritus reliquit aliquid vxori cũ nuber secundò, facit cõtra cõe votum maritorum. Item q̃ pœnę hodie sint correctę in secundò nubente. & ꝙ priuet bonis mariti quantũ ad proprietatem, nõ quo ad vsumfructũ, si forte marit⁹ reliquit filiũ, qui postea moriatur, & mater ei succedat ĩ bonis autẽ filio obuentis alĩunde succedat pleno iure. Itẽ quæ pœnæ hodie sint correctę vide Io. de ana. & Bolog. in addi. in consi. cij. Item ꝙ tempora hodie secundo nubenti sint correcta & diminuta. & ꝙ tamen sit actus laudabilis, nec sine pudore vide Bal. no. in prœmio Decre. rex pacificus. in. iiij. col. Item sicut mulier trãsiens ad secũda vota sit sit spẽcta, idem sit in viro, vide Cor. ĩ. l. iube mus. in princip. C. ad treb. co. ij. post Fulg. ibi. Itẽ an secundę nuptię licet possint cõtrahi, sint tamẽ inhonestæ, vide Socin. ĩ. l. hæc conditio. la. j. ĩ. ij, col. in. iij. nota. de cõditio. & demonstra. vbi etiã ponit propẽ hoc an matrimoniũ sit actus reiterabilis, item ꝙ pœnę impositæ secundo nubenti in fauorẽ filiorũ primi matrimonij ẽt hodie locum habeãt & procedant ita contra patrẽ sicut contra matrem, vide Deci. consi. lxxxvij. colũ. ij. & seq. Et ibi ẽt ponit an ĩ tali lucro nepos succedat ĩ locũ patris, vt cũ aliis filijs admitta tur. Et tenet ꝙ sic. an autẽ hodie sint correctę oẽs pœnę ẽt fauore filiorę ĩductę, vide Dec. ĩ. c. eccl'ia sanctę Marię. colũ. xvij. de constitu.

☞ P O M A T E S.

¶ Quę apponunt. & Fel. ĩ. c. eccl'ia sanctæ Marię. col. xvj. ad fi. cũ quatuor seq. & de cõsti. & Fede. consil. xxxvj. & Ana. cõsi. xxxvij. al's. xxxiij. et ibi addita. & . c. ij. & ibi addita. & Ancha. c. canonũ statuta. co. xij. ĩ fi. et seq. de cõst. & Pano. ĩ. d. c. eccl'ia sanctę Marię. col. vj. & ĩ. c. fi. de sponsa. & Caprã consil. lxx. & Ro. sin. ccxv. col. xxiiij. & Mod. extẽdit in tract. de statu. exclu. fœmi. à succes. & lib. cogna. in. ij. q. principal. articul. j. & ibi principaliter quærit, an valeat statutũ, phibẽs mulierẽ trãseũtẽ ad secunda vota succedere filio. & Aret. ĩ. d. c. eccl'ia. col. aĩpe. & duabus sequent. & Soci. cõ fil. xxxiij. in. iij. colum. & xxxvj. colum. v.

↠ P. PAV. P. ¶ Ista pœna. An hodie habeat locum pœna ist ius authẽ. vide latè Pau. consi. cclxiij.

¶ Fœminę. Adde Bar. in consi. incip. Ange. Mariæ. ad' quid allegauit hanc. vi ibi omnino de transitu ad secunda vota. Andreæ. Barba.

¶ Fœminę. Adde ꝙ mulier trãsiẽs ad secũda vota ĩtra annũ, nõ excusat maritũ à pœna ĩ casu. l. pe. & ibi Bal. j. ĩ qb. cau. pig. taci. cõtrahi. Et ĩ materia, vide Bal. hic ĩ. v. col. q tenet cõtra Bar. & Inn. Et an idẽ sit si matrimoniũ soluaꝫ, vide Bal. hic, & in. l. ij. & in materia appellatio. Petr. de Ancha. in. c. canonũ statuta. in. viij. charta. & Cy. & Bal. in aut. si qua illustris. j. ad Orficia. &c. Ale.

↠ P. PAV. P. ¶ Fœminæ. Ad limitationem huius legis, vide Areti. in tracta. testamen. in glos. in verbo, donec castè & honestè vixerit. in. iij. colum.

¶ Quæro scd'ò. Vide gl. no. ĩ. l. auferẽ. de his q. vt ĩdig. vide gl. ĩ. l. gñaliter. ĩ pri. j. e. & gl. & Bar. hic, & Bal. idẽ ĩ. l. j. ĩ prin. & ĩ vlt. col. s. e. Sed vtrũ habeat locũ ĩ fœminis viduis, luxuriosę tñ viuẽtib⁹: dic ꝙ sic, & dixi post Bar. ĩ. l. libero rũ. §. j. de his q notã. ifa. Et adde ꝙ dixit Bal. sæpi⁹ de facto vidisse. ꝙ licet mr̃ trãsiẽs ad scd'a vota priuet succes̃sione filij: tũ filij⁹ nat⁹ ex secũ. nup. succedit ĩ quæro

---

1 *Si qua mulier. Quæro vtrum. Sed aduerte quia gl. in. l. decreto. ff. infa. tenet ꝙ de iure Canonico non sit correcta pœna festinanter nubẽtis. & ibi vide Barto qui tenet gl. hic. Sed aduerte: quia Bart. in. d. §. notanter dicit istud quid hic dicitur ꝙ pœna mulieris nubentis festinanter est correcta. Istud est verum, qñ non potest sanguis cõmisceri, vt quia mulier est senex non sciens filios vel quia maritus stetit p annum à longinquo. & postea mortu⁹ est Ita tenuit Paulus. de Lea. in suo consil. de quo in. c. fin. de secun. nup. & vide Bal. in l. decreto. Addeqꝫ ang. in cõsil. incip. marit⁹. veniens ad mortẽ, dt ꝙ si maritus istituit vxorem hæredem q̃ postea intra annum transiuit ad secunda vota, priuat hæreditate. vbi hoc concludit ꝙ tanquam ingrata, & offendens aiam defuncti, non aurẽ gaudurent pœnæ legales & idẽ consuluit Bal. in consi. inci. Christi nomine amen. proponitur in facto, &c. Item adde si nubat intra annum non pdit priuilegia dotis. Ade an pœnæ festinantiũ ad secundas nuptias sint sublatæ Petr. de Ancha. consi. c. Paul. de Cast. consi. cclxxiiij. Io. de Anna. consi. lxxxiij. An aũt si maritus leget vxori centum si nubet, nubendo ocurrat pœnas roma. qd' non, consilio. ccxix.*

Quæ nubit. Nota tamẽ ꝙ tẽpus currit ẽt vxore ignorãte. Ita Canonistę in. c. qa di uersitatem. de cõcesspræben. & vide glo. singularẽ i. c. statutũ de præbẽ. in. vj. & circa materiã huj⁹ legis primę vide oĩno Roling. cclj. ĩcip. tu scis. al's est. c. lvij. Cre. singul. lxxvj. vbi ponit an pœne istæ habeãt locũ qñ marit⁹ dedisset licẽtiã vxori in testamẽto nubẽdi sed o viro, vel qñ filij primi mrimonij in hoc cõsentirẽt. Et glo. est ꝙ nõ i auc. de nõ eligẽ. secũdo nub. ĩ prin. & Ange. ibi instituit aduocatos. Idem tenet Aug. & Mod. in l. mr̃. in fi. ff. ad Tertul. vide Ro. vbi melius loquit cõsi. ccxix. & consi. ccccv. in. j. & ij. colum. Barb. in repe. l. cũ acutissimi. ĩ. ix. chart. j. de fideicõ. Cepol. cautela. cccxxx. inci. doctor insignis. & Ro. in. d. consi. ccxix. declarat quas pœnas possit marit⁹ remittere: & dicit ẽt ꝙ mulier nõ põt pati pœnã iquisitiõe ex titulo oneroso. Itẽ no. ad materiã legis ꝙ pœnę impositæ mulieri trãseunti ad secunda vota habeat locũ in vidua luxuriosę viuẽte. Tex. est & ibi Pan. ĩ prin. ĩ. c. vxoratus de cõuersa. cõiug. Bar. in l. his solis. per illum tex. C. de reuo. do. vbi etiã Sal. & Bal. vide ad Bar. in l. omnem. C. ad Ter. Vide Alex. in apost. in l. libertus. §. notãtur. ff. de his qui no. infa. Item an mulier trãsiens ad secunda vota perdat legatũ vsusfruct⁹ sibi relicti in restamẽto, & substitutionẽ pupillarẽ vide do. Frãconsi. xl. Itẽ iniquãtum dictum est ꝙ maritus possit remittere vel filij primi matrimonij pœna, secũdo nubẽti. vide Ias. ĩ. l. filiũ. in. vj. col. C. fami. erci. in. ij. notab. Itẽ an & qñ mulier transiẽs ad secũda vota dicat facere iniuriã marito & hæredib⁹ suis vide do. Frã. consi. clv. in. v. & viij. co. vbi etiã ponit de luxuriosę viuente. Itẽ an istæ pœnę locũ habeãt in viro transeũte ad secunda vota ĩtra annũ luctus: & ĩqb⁹ istæ titulus sit correctus de iure Canonico, vide Ro. cõsi. clxxxij. de ꝺ vltimo an & qñ lex ciuilis possit sup mrimonio, vide Fel. in. c. ecclesia sanctæ Mariæ. in. xix. col. & seq. extra, de constitu. Item circa materiam an mulier priuetur proprietate rerum sibi donatarum contemplatione mariti, vide Roma. consi. ccccv. Crem. singula. lxxxiij. Item vide quod dicit Anto. de But. in consi. lvij. in prin. ꝙ si maritus reliquit aliquid vxori cũ nuber secundò, facit cõtra cõe votum maritorum. Item q̃ pœnę hodie sint correctę in secundò nubente. & ꝙ priuet bonis mariti quantũ ad proprietatem, nõ quo ad vsumfructũ, si forte marit⁹ reliquit filiũ, qui postea moriatur, & mater ei succedat ĩ bonis autẽ filio obuentis alĩunde succedat pleno iure. Itẽ quæ pœnæ hodie sint correctę vide Io. de ana. & Bolog. in addi. in consi. cij. Item ꝙ tempora hodie secundo nubenti sint correcta & diminuta. & ꝙ tamen sit actus laudabilis, nec sine pudore vide Bal. no. in prœmio Decre. rex pacificus. in. iiij. col. Item sicut mulier trãsiens ad secũda vota sit sit spẽcta, idem sit in viro, vide Cor. ĩ. l. iube mus. in princip. C. ad treb. co. ij. post Fulg. ibi. Itẽ an secundę nuptię licet possint cõtrahi, sint tamẽ inhonestæ, vide Socin. ĩ. l. hæc conditio. la. j. ĩ. ij, col. in. iij. nota. de cõditio. & demonstra. vbi etiã ponit propẽ hoc an matrimoniũ sit actus reiterabilis, item ꝙ pœnę impositæ secundo nubenti in fauorẽ filiorũ primi matrimonij ẽt hodie locum habeãt & procedant ita contra patrẽ sicut contra matrem, vide Deci. consi. lxxxvij. colũ. ij. & seq. Et ibi ẽt ponit an ĩ tali lucro nepos succedat ĩ locũ patris, vt cũ aliis filijs admitta tur. Et tenet ꝙ sic. an autẽ hodie sint correctę oẽs pœnę ẽt fauore filiorę ĩductę, vide Dec. ĩ. c. eccl'ia sanctę Marię. colũ. xvij. de constitu.

Mulier secundò nubens post annum luctus, an habeat solũ usumfructum eorum, quæ lucratur ob mortem filiorũ præcedentium.

Vir transiens ad secunda uota, an teneatur reseruare aliis filijs quod lucratur ex hæreditate filiorum præmorientium.

De secundis nuptiis. Rubrica.

Suprà visum est de primis nuptijs, sequit̃ videre de secundis. Quærit gl. quæ dicanꝫ secundę nuptiæ. Respõdet, & bene, omnes nuptiæ post primas, dicuntur secundę nuptiæ, quod nota.

☞ *Casus, in quo mulier potest decedere pro parte testata. & pro parte intestata.*

Quæ pœna contra secundò nubentes sit de iure Canonico correcta.

LEX I.

SI qua mulier. [a] Debes̃cire ꝙ hic titulus continet duplicem tractatum primus de muliere, quæ nubit[1] secundò intra annum: & de hoc loquitur. l. j. & ij. huius tituli. quæ materia erat cognita de iure digestorum. Secunda est de materia de nubentibus secundò post tempus luctus. De hoc tractat. l. fœminæ. cum omnibus sequẽtibus vsq; ad finem: nec de iure digestorũ erant cognitę. Item scias quòd hæc. l. punit mulieres secũdò nubentes intra tps luctus qnq; pœnis hoc ordine. Pria pœna est i ipsa. Secũda in psona viri. Tertia ĩ relictis à quibuscũq; post dictas nuptias festiuatas. Quarta ĩ relictis à prio viro, ẽt post dictas nuptias. Quinta in his, q̃is deferũtur abin testato. Secũda ibi: ꝓterea. Tertia ibi: oĩm. Quarta ibi his ẽt. Quinta ibi eãdẽ q̃q̃. Opff. de infa. l. solet. Solu. ibi ĩmpetrauit à principe. Oppo. Secundò infra de. l. liberorum. §. j. de his qui notã. infa. Solutio. Ibi vir nõ erat lugendus, vt ibi declarat tex. Item oppo. quis non potest pro parte decedere testatus, & p parte ĩtestatus: vt. ff. de reg. iur. l. ius nostrum. sed hic dicitur contrarium, ꝙ mulier potest relinquere viro vsq; ad tertiam partem. Ergo si ĩstitueret eum hæredem in totum, remanet pro parte testata, & pro parte intestata. Glo. dicit quòd imò maritus erit hæres insolidum, licet partem fisco restituat: vel dic, † ꝙ hic casus est specialis, quòd mulier decedat pro parte testata, & pro parte intestata. quod satis est tolerabile, vt videmus in milite, qui habet priuilegium. ita & in muliere propter perio-

1 *Mulier secundò nubens post annum luctus, an habeat solũ usumfructum eorum, quæ lucratur ob mortem filiorũ præcedentium.*

2 *Vir transiens ad secunda uota, an teneatur reseruare aliis filijs quod lucratur ex hæreditate filiorum præmorientium.*

[c] Oeminæ. [a] Hic ĩcipit tractare de pœna secundò nubentiũ, licet post tpa luctus.

1 Circa hãc. l. q̃rit, † vtrũ mulier habeat ſm tpa vitæ suæ vsumfructum tantum, vel p prietatem, prout antiqui putabant. Hoc est hodie decisum per authenti. in donatione, quam vide incontinenti, quo ad mulierem spectat solus vsusfructus, non proprietas.

f Quæro [f] secundò vtrum hoc procedat hodie, quòd mulier possit diuidere inter liberos prout vult. Certè hoc hodie correctum est: imò ad omnes equaliter deuenit, & mulier circa hoc non potest disponere. h. d. authen. lucrum. quã vide. Venio ad ver. illud

2 *Quod filius percepit abauo, an dicatur percipi ex substantia paterna.*

3 *Auus continetur appellatione patris.*

4 *Extensio non fit in correctorijs.*

---

suo ex prio mrimonio nato. Et dt Bal. se cõsuluisse p illũ tex. in. l. adoptiuũ. §. fi. de in ius voc. Vtrũ autẽ tacita pupillaris excludat matrẽ trãseuntem ad secũda vota. Ang. ĩ. l. ij. ĩ fi. prin de vulg. & pup. dicit ꝙ sic. Sed Imo. ibi cõtra & vide ibi Bart. Sed lucrũ delatũ mulieri in bonis viri, ex forma statuti perdaꝫ, si trãseat ad secũda vota extãtibus liberis. Bal. in aut. ex testamẽto. ĩ vlt. col. j. eo. tenet ꝙ sic, q̃ ad ꝓprietatẽ, nõ quo ad vsum fructũ; sed secũdũ ꝙ dr̃ hic, ĩ. l. fœminę. in prin. p limitatiõe huius. l. vide Ang. ĩ aut. de nõ elig. secũ. nub. in prin. Et ampliatio nẽ hui⁹. l. vide p bar. ĩ. l. his solis. de reuoc. donatio. & an pr̃ trãsiens ad secũda vota, teneat reseruare &c. vide plenè disputatũ p Mathesil. in tracta. de succes. ab intest. ĩ. ij. articu. principali. Et vltra. s. allega. vide pro ista parte Azo. ĩ Sũ. C. de secun. nupt. & oĩno in aut. sed si quis. ĩ. iij. q. j. eod. & Io. And. ĩ Spec. de secund. nup. in rubr. & Iaco. de Bel. ĩ. d. aut. neq; virum. & Bart. ĩ. 5. cũ igit. de nõ esig. secun. nubẽ. Facit qd' no. Ang. ĩ. 5. qa vero. ĩ aut. de nup. et Host. in Sum. de secũ. nup. & Bar. ĩ. l. de emancipa. per illum text. & in rub. j. de legi. hęre.

ADDE an mulier trãsiens ad secũda vota post annũ luctu⁹ amittat donata cõtẽplatione viri. Roma. consi. ccccvj. Et an maritus trãseundo ad secũda vota, amittat lucrũ ei datũ per statutum: vide per eũdem consi. cxc. Et an amittat legatũ sibi factũ à viro, vide Roma., consi. ccxlix. & vide Oldr. consi. xxxij.

☞ P O M A T E S.

[e] Trãseunte. Quæritur ẽt, qd si filij renunciaꝫ sset ẽt cũ iuramẽto sue cessioni paternæ. aut maternæ, an haberet tũc locum dispositio huius legis illis ad secunda vota trãseuntibus, vide Old. consi. ccccxiij. & vide Ale xã. cõl. lxviij. col. iiij. & Ro. clxxxij. & cõ si. cxc. ad fi. & consi. ccxix. colũ. j. & An. consi. lxxiij. et ibi ad dita. & Caprã consi. xxvij. & xlvj. et seq. & lij. lxvij. & xciij. & Ro. cccv. vbi q̃rit nunqd hęc lex habeat locum in donatis vxori, contemplatione viri: & quid in donatione proter nuptias. & Alexand. cõ

---

auus ex interpretatione: vt l. iusta interpretatione. de verbo. signifi. Sed quando † tractatur de legis correctione, non est nostrũ legem extendere: vt l. si verò. §. de viro. sol. matri. Et habuistis in auc. cassa. ŝ. de sacrosan. eccle. sed ista authen. se habet pro correctione ad aut. de non eligen. secun. nubẽ. ergo &c. In contrarium videtur casus in l. dedit dotẽ. de colla. bono. Nam auus videtur velle ꝙ pertineat ad nepotes ideo, quia nolebat pertinere ad filium. Contraria loquuntur, quando constat ꝙ auus dedit cõtemplatione nepotis magis, quam contemplatione filij: ideo hic succedit nepos, quia in locum filij succedit.

Ed & si quis. Ista auc. est magis fastidiosa, quã aliqua de mundo. Tres lecturas habet ista auc. tene secundam lecturam. prima, & tertia lectura non placent doctoribus nostris: quia si non esset pactum appositum de lucrando liberis existentibus, esset tantummodo, ꝙ alius lucretur aliquo ex liberis existente. d Secunda lectura, quam posui, habet in se istam lecturam, & rationem: quia sicut lex priuat matrem propter transitum ad secunda vota illo lucro: ita in modum cuiusdam recompensationis permittit vt lucretur ali quo ex liberis præmoriẽte. Ad istam lecturam opponitur de verb. obli. l. si ita quis stipulatur. vbi stipulatio semel commissa, nõ committitur in perpetuum. Solu. Hic non redit ad mulierem ex pacto non existentium liberorum, secundùm Cynũ. Cætera dic vt in glossa.

g Vm in alijs. [g] Breuiter dicit: Mulier transiens ad secunda vota, f quæ lucrata est à primo viro, tenetur liberis primi matrimonij reseruare, quæ lucrata est à secundo, tenetur reseruare filij⁹ secũdi matrimonij, siue ad tertia vota migrauerit, siue nõ: aliũde quęsita inter filios equaliter diuidẽt. h. d. hic no. tex. &c.

h Eneraliter. [h] Breuiter hoc intẽdit: Eo modo, quo lucra debet mulier liberis reseruare, eo modo h vir: & earum rerum est eis alienatio interdicta. h. d. vsque ad §. in his autem.

In his autem. Breuiter. h. d. Prędicta lucra debent̃ i liberis, etiã parẽtũ hæreditate nõ agnita. h. d.

Lludetiam. Breuiter dicit: Illud, quod lucrata est superuiuẽs cõiunx, quæ ad secunda vota non transiuit, ĩstud pot liberè alienare. Si verò nõ est alienatũ, à liberis põt vt p ꝓprio vẽdicari. h. d. Super hac l. sunt positæ tres aut. prima incipit, hæres.

Aeres. Ista authenti. corrigit in aliquo legem Codicis. Dicitur in §. in his autem. quòd liberi lucrantur ista bona, etiam si non sunt hæredes coniugis primò decedentis: tamen requirebatur quòd essent hęredes cõiugis secundò decedentis. Secundò sequitur authenti. vxore mortua. Saquitur authen. si tamen. ista authentica determinat præcedentem authenticam, &c.

1 *Filij primi matrimonij, in quo læduntur, quando mulier transiens ad secunda uota, dat omnia sua bona in dotem.*

2 *Si mulier, quæ transiuit ad secunda uota, ex dedit omnia eius bona in dotem, decedit nullis liberis ex secundo uiro relictis, quid lucrabitur uir ex forma statuti.*

fi. cix. vol. j. vbi dicit ꝙ si maritus fuit inuestitus cõtẽplatione vxoris, de aliqua re, & ea mortua trãsierit ad secũda vota, ꝙ ille teneꝫ reseruare filijs primi matrimonij. & Soci. cõsi. cclxiij. in secũdo dubio.

↠ P. PAV. P.

¶ Ex dote. Quid au tẽ in lucro quod facit vxor virtute auc. prę terea. C. vñ vir et vxor. vide Pau. consi. clxxiij. quid ĩ lucro, qd' facit vxor virtute statuti, vide Cremo. singu. vltimo.

↠ P. PAV. P.

¶ Bononię. Vide Cepol. cautela. ccxxxv. Ang. in §. si nõ expediat. in §. neq; illud. in aut. de nupt. vide Barto. cõsi. liij. ad fi. Pau. consil. cccxij. in ij. col.

↠ P. PAV. P.

¶ Ex testamẽto. Circa materiã huius aut. then. vide Alex. in l. adoptiuũ. §. patronũ. el. in j. colũ. ff. de in ius voc. vbi ponit an filij ex secũdo matrimonio, phibeant succedere fratribus suis ex primo.

¶ Malè dicat. Vide plenè per Mathesi. in trac. de succes. ab intest. in ij. arti. prin. & contra hoc consuluit Bald. in cõsil. Petrus Carbitę. & Bald. idẽ hic. & est tex. in l. cũ alijs. & ibi Bal. in fine j. eodem.

¶ Vnde nescio. Ego cõsului pridie cõtra istã gl. vide hic Bal. & allegaui do. Pet. in suis cõsi. vbi tenet cũ Bar. cõtra istã gl. And. Barba.

g ¶ Cùm in alijs. Et no. ꝙ prius possunt damnari filij secundi matrimonij ꝙ primi in auc. vñ si parẽs. & ibi Bal. ŝ. de inof. tes.

¶ Generaliter. Vide Oldra. consi. xxij. Andreas Barba.

☞ P O M A T E S.

¶ Lucra debẽtur. Vide Ale. cõsi. cl. in pe. col. vol. ij. vbi generaliter dicit, ꝙ lucrũ quod defertur nõ vt hæreditas, transmittitur etiam nõ ad agnitum & idem dicit in legitima, & eius supplemento.

¶ Hac edictali. Adde gl. in authen. de nupt. quæ incipit, hic manifeſtè colligit, quòd ſi mulier tranſit ad ſecunda vota, & dat dotem ſecundo viro totam, & ipſa poſt mortẽ totã reliquit primo poteſt detrahere legitimam & poſtea vti beneficio huius legis de reſiduo per rationẽ ibi poſitam. Et hoc ibi videt tenere Iac. de Bel. & Bal. hic in fi. principij. Et ad id quod hic dixit Bar. adde qd dixit Bal. in. x. col. in. c. j. an marit⁹ ſuccedat vxorĩ bñficiũ in. q. an ſtãte ſtatuto, qd vxore mortua ĩ mrimonio ſine liberis eiuſdẽ mrimonij, vir lucretur totam dotẽ: nunquid p iſtud ſtatutum corrigatur hęc lex. & videtur q ſic: ſicut corrigit per. l. Iõ gobardorũ &c. quia nulla fit extẽſio, &c. & ibi latius vide per eum. Bñ facit quod not. Bart. in. l. j. de in offic. teſta. in .iij. col. & cũ Bart. hic videt tenere do. Flor. in diſputatiõe, mulier primò viduata cõſorte, &c. Ad hanc. l. adde quod ſi mulier habet duos filios ex primo matrimonio an dote data viro, filij primi matrimonij debeant duas partes habere ſecundum prouiſionẽ huius. l. Cõſuluit Andreę. de Iſernia in conſilio incipiẽte, In queſtione, qua quæritur, ſi mulier, &c. q iſto caſu hæc lex, non vẽ dicet locum imo filij primi matrimonij eę liter ſuccedãt, ſi aliud nõ impediat, per gl. in auẽ. ex ſucceſſione de ſuis & legi. Pro hoc tex. apert⁹ ĩ auẽ. de nupt. §. i. & ibi gl. hæc vero lex loquit quando mulier eſt pacta de dote lucranda à ſecundo viro: & ſic fraudabat filios ſecundi matrimonij: & ideo fuit prouiſum ne plus relinqueret viro, quã vni ex filijs. Et idem tenet gloſſ. hic. & hoc etiam tenent, docto. in quæſtio. Barto. quam dicit ſe habuiſſe de facto. Adde quòd idem tenet Nico. de Matarel. & Iacob. Butr. in. l. j. §. beſtias. de poſtu. & ita diſputando tenet Franciſ. de Alberg. Alexand.

a Hac edictali. [a]Hæc eſt bona lex, & habet quædam optima argumenta. Principiũ noſtrũ vſq; ad. §. his illud. dicit: Trãsferens ad ſecunda vota, nõ poteſt coniugi ſuo plus relinquere, vel alio modo concedere, quam vni ex liberis primi matrimonij, cui minus concedit: & quod vltra relinquitur inter liberos equaliter diuidetur. hoc dicit iſte text. quẽ perpetuò tene mẽti. Circa hanc legem format gl. vnum dubium, propter quod determinaui iſtam. q. de facto. Quærit gl. in ſ quo læduntur filij primi matrimonij: [c] licet mulier det omnia ſua bona in dotẽ ſecundo viro: dicit gl. intelligę hoc quando dat dotem appoſito pacto de lucrando; quia per iſtud pactum nõ poteſt lucrari plus, quã habeat vnus ex filijs primi matrimonij, qui minus habet. Vide gl. ſuper verbo, diuidi. circa fidẽ, q hic dicit, no. in. l. nulla. de iur. dot. Per hoc dixi ſemel, ſi mulier dat in dotem oĩa bona ſua ſecũdo viro, & decedit in matrimonio ſine liberis, vir non põt lucrari ex forma ſtatuti vltra quã reliquit vni ex liberis primi matrimonij. Tene menti hoc: qa mĩlies cõtingit. Hoc anno dixi plenius in illa. q. quã diſputaui, quę incipit, mulier habens magnũ patrimonium, &c. Not. ibi: oĩ circũſcriptione, &c. No. illum ver. q ſi maritus donans renunciaret huic legi, vel iura ret, nihil valeret: quia non põt renunciare fauori, qui non eſt inductus in eius fauorẽ ſed alterius, &c.

1 ☞ Aeſtimatio quomodo fieri debeat.
2 Aeſtimatores debent iurare.
3 Vſufructuarius an faciat fructus ſuos, non præſtita cautione de utendo, fruendo.

His illud. Hic eſt no. §. cum ſequẽ. 1 No. primò, q qñ † debet fieri eſtimatio rerũ, debet fieri per duos ab vtraq; parte poſitos: tamẽ in. l. iij. de iur. domi. impe. in princ. videt dicere q eſtimatio fiet à iudice. qualiter intelligat, dixi in re- 2 petitiõe. l. creditores. j. de pig. Not. ij. † q iſti æſtimatores debent iurare. Facit ad hoc. ſ. de fide inſtru. l. cõparationes. Contrariũ dicit gl. in. l. j. §. j. de ven. in ſpi. & ſ. de teſt. l. iuriſiurandi. ſed dicit malè contra iſtum tex. 3 Nota † tertiò q habetis multas gl. quę dicũt q vſufructuarius nõ facit fructus ſuos, niſi præſtita cautione de vtendo, fruendo, arbitrio boni viri. Habetis hic vnam gl. ſuper verbo, fideiuſſionem. tamen glo. d. l. vxori. de vſufru. leg. De hoc dubitat qd tetigit. l. d vſufruct. ſ. de vſufruct. Ego dico [d] q caſus eſt in hac. l. quod ſi vſufructuarius detinet res, ſciente, & patiente domino, & diſſimulante, quòd facit fructus ſuos. Caſus eſt in verſi. finaute vtraq. Sed quando dominus ignoraret, vel contradiceret, nõ faceret fructus ſuos. Ita loquuntur omnes tex. & glo. tum fuit contra ipſum & obſeruatum: & ſi, vis videre prædicta conſilia Bal. Franc. de Rampo. & Richar. de Sali. necnon Ioan. de Ligna. quia etiam conſuluit contra Bal. vide in conſi. Pau. de Caſt. conſi. cccxlvij. cum tribus ſequentibus. & vide etiam Bald. conſi. cclxxxvij. iiij. lib. & xlj. & conſi. clxj. iiij. lib. & conſi. ccccl v.ij. lib. & conſi. xij. & cccclvij. ij. lib. & qualiter filij ſunt reducẽdi ad æqualitatem, cùm mater reliquit plus vni quam alij: vide Ange. conſi. cclxxxiij. & an ſtante ſtatuto quòd mulier poſſit teſtari de quarta parte dotis, & illa fecerit pactum cum marito ſecundo quòd lucraretur certam partẽ: an illa pars ſit detrahẽda de omnibus bonis, an de bonis, de quibus ipſa teſtari poteſt, vide Roma. conſi. ccccxcviij. Et an ſit ſtatutum, q mater teneatur relinquere duas partes dotis filio, teneatur computare id quod cõſequitur beneficio huius legis: vide Ancha. conſi. c. Et an filij ſecundi matrimonij ſuccedant cum filijs primi in his, quæ donata ſunt contẽplatione primi matrimonij, vide Roma. conſil. ccccvj. Et ad materiam vide Paul. de Caſt. conſi. clxxij. & per Ioã. de Ana. conſi. lxxvij. An autem mulier repetens dotem à filijs teneatur cauere de reſtituendo in caſibus à lege depoſitis, vide Bald. conſilio. xxv. v. lib.

a ☞ P. PAV. P. ¶ Hac edictali. De iure tamen Digeſtorum ſecus, vt eſt tex. in. l. mulier. ff. qui pot. in pigno. habe. quod not. Bald. ibi.

b ¶ Ex liberis. Et hoc verum de filijs legitimis: ſecus in naturalibus & ſpurijs. Tex. eſt nota. multum ſecundùm Baldum & Imol. in. l. cùm pater. §. mater. de leg. ij. quæ no. in. l. ex facto. §. ſi qs rogatus. ad Treb. & Bar. in. l. j. de inoff. doñ.

c ☞ POMATES. ¶ Matrimonij. Tene menti: & vide Cremẽ. notabili ſuo lxxxvij. & Roma. conſilio. ccxix in. j. colum. q Alexand. in. l. mulier quæ. colum. j. ff. ad Trebel. & Anto. conſilio. lxvij. & ibi addita. & Feli. in. c. j. colũ. viij. de ſponſ. & Roma. conſilio. ccccxlvij. & ſequent. vbi quærit, ſi ſtatutum prohibet coniuges aliquid lucrari exiſtentibus filijs, ex vtroq; matrimonio: an tunc valebit pactum inter coniuges initum, de aliquid lucrando; maximè ſi mulier non poterat diſponere, niſi de certa parte: vide in omni iſta materia eundem conſilio ſuo. cix. in. ij. dubio. Panormit. conſilio. xliij. volumi. j. vide etiam docto. in authen præterea infra vnde vir & vxor. Ange. in. §. quia vero in authen. de nup. Roma. conſilio. xliij. & conſil. ccccxlviij. Petr. de Ancha. cõſilio. ccclxxx. & Pau. de Caſt. conſilio. ccxxxvij. Panormita. conſilio. ix. vol. j. & conſilio. cxvij. ad fin. eod. volu. & vide Franciſ. Cur. conſi. lxxvij. vbi ſequitur Bar. hic, & melius quam alibi, reperies iſtud diſputatum, & pulchrè & clarè, per Iaſ. in dicta authent. præterea. in fi. v. colum. & ij. ſequen. C. vnde vir & vxor. & Ana. conſilio. xxiij & ibi addita. Vide etiam Capram conſil. lj. & lxiij. & lxxxj. & Bald. in. l. cum pater. §. mater. ff. de legat. ij. vbi quærit an hęc lex habeat locum in filijs naturalibus, & ſpurijs natis ex antecedẽti cõplexu. & Roma. conſilio. cxlvij. ad fin. vbi dicit quòd ſi mulier non poterat aliquo modo diſponere de dote ſua ſed tantum de quarta parte: & maritus poterat aliquid lucrari de dote vigore ſtatuti: quod illud lucrum debet deduci de illa quarta parte: & poterit maritus aliquid lucrari. & idem vult Soci. conſilio. lxxxv. colum. antepenultima & ſequent. vide de omni iſta materia Curt. conſi. ſuo. clx. in. ij. dubio. Fulg. conſi. ſuo. xcvj. in primo dubio.

d ¶ Ego dico. Vide Bald. in. l. prima. C. de vſu. & in. l. iiij. eodem titulo. Andrę. Barbatias.

allegatæ

allegatæ in contrarium. Dixi plenius in l. vxori. &c.

Omnibus. Iſtum §. allegat domi. Iaco. de Aret. pro caſu in quæſtione difficili, quæſtio eſt iſta, quę ponitur per docto. in l. ij. qui potio. in pigno. haben. &c.

In quibus. Lucra, quæ quis debet ſeruare filijs, debet ſeruare nepotibus, ex eis procedentibus ſalua electione. hoc dicit.

Si quis prioris. Iſtud principium dicit, quaſi ſ. l. proxima dixit Imperator de filijs primi matrimonij, quando alter de filijs deceſsit ante ſecundum matrimonium: ſed lex ſuperior loquitur quando poſt ſecundum matrimonium alter ex filijs deceſsit. idem quòd præcedens: quia

Illud etiam. Quod dicitur hic, dictum eſt §. in l. generaliter. & l. hac edictali. in fi. & glo. ita dicit.

Certum eſſe. Hic eſt talis §. licet difficilis, & ideo nõ lego modo: quia non prejudi. &c.

Talem. Hic eſt difficilis §. & vtilis.

a In illo. [a]Nota quòd ſi pater habet omnia bona filij vel quę debẽt reſtitui filijs, ſi diſcipat iſta bona, poteſt filius interdicere patri: ne iſta bona alienet, nec faciet illud quod placet ſibi. Certè hic eſt tex. quod not. & j. de bo. mater. l. j. & in auẽ. de nup. §. ſed quod ſancitum. Hoc intelligẽ ſecundùm determinationem l. fina. de ſenten. paſ. & l. Imperator. ff. ad Trebel.

b Quoniam. [b]Hæc lex breuiter dicit. Quod vltra debitum coniugi ſecundæ relinquitur, debet inter filios vtriuſq; matrimonij in capita diuidi. hoc dicit. Quod hic in hac l. dicitur, corrigitur per authen. de nup. §. optime. & §. nec illud. & redit ad l. generaliter. & ideo hic ponitur authen. ad eos ſolos. &c.

Vm apertiſſimæ. Iſta lex tota determinat vnam dubietatem, quæ oriebatur ex l. hac edictali. j. eod. quæ dicit, q ſecundo coniugi non debet plus relinqui, quã vni ex filijs. qui minus habet: & quod vltra relinquitur, applicatur liberis primi matrimonij, &c. Sed iſta determinat quandam dubitationem. breuiter dicit. Liberi ingrati non admittunt ad partẽ lucri eius, qd vltra debitũ ſcd'o cõiugi eſt relictum. h. d. & nihil aliud, &c.

Si ſecundo nupſerit mulier. *Rubrica.*

LEX vnica.

Si vſumfructum. Iſta lex corrigitur & limitatur per authen. hoc locum &c.

c Hoc locum. Vides q mulier nõ priuatur vſufructu per tranſitum ad ſecunda vota, niſi priuetur à teſtatore expreſsè: vt hic vides. quod nota. quia oportet q teſtator dicat, donec honeſtè, & caſtè vixerit, & vidualem vitam ſeruauerit. Si enim diceret, donec honeſtè, & caſtè viueret, vel diceret: honeſtè, &c. certè non amittit vſumfructum: quia honeſtè & caſtè viuit, licet

1 tranſeat ſ ad ſecunda vota: vt l. mulier. §. cùm proponeretur. ff. ad
2 Trebel. Glo. format hic † vnam quæſtionem de teſtatore, qui reliquit vxorem dominam, & vſufructuariam omnium ſuorũ bonorum: quid verba iſta important de iure, & quid de conſuetudine: de conſuetudine ita obſeruatur, q extãtibus liberis habeat alimenta tantùm: extraneis inſtitutis habet vſumfructum integrum. Vide glo. & de hoc in Spec. qui filij ſint legi. §. j. verſicu. ſi quis ita. & per Dyn. in l. Titia cum teſtamento. §. fina. ff. de legat. ij. & ibi plenè dixi &c.

1 ☞ Mulier tranſiens ad ſecunda nota, dicitur caſtè, & honeſte viuere.
2 Si vxor eſt relicta domina & vſufructuaria omnium bonorum, quid contineat hoc legatum. & nume. 3. & ibi an hoc legatum ualeat. & nume. 8.
4 Si eligitur unum ex contrarijs, tacitè videtur alteri renunciatum.
5 Hæredes poſſunt inſtitui ad incertum, ſicut poſt tempus incertum.
6 Oratio ſoluta. in dubio æquipollet copulæ.
7 Vſusfructus eſt pars dominij.
9 Legatum factum uxori, quòd ſit domina, & uſufructuaria, extraneis inſtitutis, quid operetur, & contineat.
10 Si factum fuit legatum uxori de mille, donec uixerit ſine uiro, & poſt eius uitam dicta mille deueniant in Titium, ſi mulier ſecundò nubit, an Titius ſtatim habeat mille. & nume. 14. ſoluit.
11 Verba, poſt uitam, intelliguntur de morte naturali.
12 Verba ambigua in teſtamentis pro hæredibus interpretantur.

a ☞ POMATES. ¶ In illo. vide Roma. conſi. cccev. colũ. ij. in prin. in iij. dubio. vbi per iſtum tex. dicit quòd licet prouenientia à marito in vxorem tranſeuntem ad ſecunda vota, ea mortua integrè remanere debeant penes filios primi mariti, ad vxorem contemplatione viri: quia illa erunt omnibus filijs communia, tam ſecundi, quàm primi mariti. & idem in iiij. dubio.

b ¶ Quoniã. Iſta lex eſt deciſio quæſtionis, de qua per Bal. in l. j. in vlti. colũ. de inofficio. dona. &c.

13 *Proximus defuncti, & uxor in dubijs parificantur.*
14 *Si uxor eſt legata domina maſſaria, & uſufructuaria, donec honeſtè cuſtodierit lectum teſtatoris, & non exiget dotes: ſi ceſſit iura dotalia fratribus perdit legatũ.*

☞ POMATES.

15 *Verbum exigere, aliquando largius accipitur.*

c ¶ Vſufructu. Vide Are. conſi. xl. in ij. dubio. vbi ampliat etiã in relicto, qd partici pat de nãv uſufructi⁹.

☞ P. PAV. P.

d Hoc locum. [d]Hæc auẽ. ſuper de corpore de nuptijs. §. auiæ. verſi. ſi verò ſoluũ. & vide quod ibi no. & addit ad legẽ Codicis quæ loquebatur tantũ in vltima voluntate: hæc loquitur etiam inter viuos: & etiam quo ad vltimam voluntatẽ. & legẽ Codicis corrigit: & determinat in tex. ibi: alioquin id eſt, ſi nõ ea. l. datus, ſed ſimpliciter eſt relictis per maritũ vxori vſu fru. ibi permiſſus: vt cum tranſit ad ſecũda vota: † vt §. ti. proxi. l. fœminæ. Odof. & hęc auẽ. continuè habetur in practica propter glo. ibi poſitam pro quæſtione, quæ cõtigit
2 de facto, videlicet ſi maritus relinquat † ſuã vxorem dominam maſſariã, vſufructuariã
3 † an tale legatum valeat, an non: & ſi nõ valeat, quid habere debeat ex hoc legato. & quomodo fit iudicium in prædictis, ſi teſtator inſtituit hæredes ſuos, vel extraneos: & quia iſta ſunt cõtraria. latius quã glo. dicã. & do. Odof. in effectu dicit illud, quod gl. ordinaria: licet aliquid plenius dicat: Cuius opi. recitat Spec. & ſequitur in titu. qui filij ſint legi. §. j. ver. quid ſi quis ita dixerit. De hoc etiam no. per Hoſti. in Summa de pig. §. qualiter cõſtituitur. verſi. ſi quis dicat. & ver. ſeq. Et de hoc no. in margarita Alberti Galeoti de actio. circa. finẽ. verſ. qd ſi dico. Itẽ facit ad hãc materiã j. de indi. vidui. l. ij. & auẽ. cui relictũ. in gl. & in corpore vnde ſumitur. & ff. de auro & argẽ. leg. l. ſpecies. Et pro diſcuſsione primæ quæſtionis, ſcilicet an valeat tale legatum, intẽdo ſubijcere

e quandam quæſtionẽ [e] Dy. in qua ipſe Dy. cõſuluit, videlicet quidã fecit teſtũ, in quo

caſu extrane⁹ faciat partẽ in vſufructu legato, vide Pau. cõſi. cccxlj. incipi. q vxor quõdã dicti. in vlti. col. Quid aũt ſi teſtator mãdat vxorem honorifice tractari, prout ipſe faciebat tẽpore vitæ ſuæ: quid importẽt hæc verba, & qd poſsit petere vxor eorũ vigore, vide Iaſ. & Alex. in l. j. C. de legi. Itẽ q põt pe tere mulier dotẽ ſuã, poſtea etiã alimẽta, vide Ioã. de Ana. cõſi. xlij. qui tñ vr Ioqui qñ doserat etiã ſibi legata à teſtatore. Quid autem ſi teſtator relinquat vxorem dominam, maſſariã, &c. & ipſa moriatur, & aliã ducat, an ſecũda cẽ ſeatur relicto eodẽ modo: vide Decij in c. quoniã. Abb. co. pe. de offi. dele. Itẽ q põt p̃dia locare, licet hẽat ſolũ vſumfructũ, dt Bal. c. qa. de cõſti. co. xj. ſ fi.

e ☞ P. PAV, P. ¶ Quæſtionẽ. videtur q legatũ taliter cõceptũ debet ope rari legatũ plenæ ꝓprietatis per tex. & quẽ ibi ſcripſi in l. Paul⁹. ff. de vſufru. cũ ſint verba incõpatibilia cũ ſolo vſufructu. Itẽ circa iſtã materiã adde q da tus eſt ſubſtitutus filio & relictus vxori vſusfructus, qui reducit ad alimẽta, ſi eueniat caſus ſubſtitutionis, an tũc vxor debeat hẽre plenũ vſumfructũ cõtra ſubſtitutũ, vide Alex. in l. ſi cõtra. in vj. co. de vul. & pu. Bar. cõſi. clxvj. Itẽ an ſi teſtator relinquat vxorẽ vſufructuariã in teſtamẽto oĩm bonorũ, & poſt mortẽ vxoris inſtituat Titiũ hæredẽ vniuerſalẽ, valet legatũ vſusfructus: vide Mod. latè in l. extraneũ. C. de hæ. inſti. Alex. in cõſi. ccccxxv. circa fi. Et an iſto caſu poſsit vxor aecipere vſumfructũ, ꝓpria authoritate aũ adita hæreditatẽ, & quædã alia vide latè per Are. in l. filius à patre. col. iiij. & ſeq. ff. de li be. & poſthu. Itẽ q ſi tẽpore mortis teſtatoris extẽt filij, quo caſu mater non debet hẽre niſi alimẽta, poſtea moriant filij, an debeat hẽre integrũ vſumfructũ vide Ang. in cõſi. xcj. inci. in Dei noĩe ad finẽ. eundẽ cõſi. ciij. inci. quidã patronus. ad finẽ. Itẽ in materia huius auẽ. vide Ang. in cõſi. cxxxvij. incip. revocat ſi dubiũ, vbi aũt iſtud priuilegiũ cõceſſum filij træſeat ad eorũ ſubſtitutos extraneos, vide Bal. in fi. C. de indi. vi. tol. ad fi. Itẽ materia huj⁹ auẽ. vide Alexã. cõſi. ccccxxiij, vbi limitat hãc diſpoſitionẽ nõ, pcedere q̃ teſtator in teſtamẽ to reliquiſſet alimẽta vxori, poſtea in codicillis reliquiſſet eã maſſariã & vſufructuariã & quædã alia in materia in duob⁹ cõſilijs ſequẽtib⁹. Quid aũt ſi teſtator ſolũ dixit vſufructuariã, vel ei reliquit vſumfructũ, vide Pau. Picũ in repe. l. Titia. §. Titi⁹. in v. q. in ver. limita. vbi alle. Are. & Iaſ. de quib⁹ l. ff. de le. ij. vide do. Frã. cõſi. xl. vide Iaſ. in l. cũ hi. §. ſi in annos. ff. de trãſ. vbi multa alle. pro, & cõtra: tandẽ idẽ tenet qd Are. Itẽ no. q ſi teſtator reliquit vxori

vſumfructū omniū bonorū, poſtea ī ſubſtitutiõe pupillari ī-pubes deceſsit, ei reliquit p̄dictū quo ad p̄prietatē ꝙ vxor ī eo p̄dio ante mortē pupilli nõ poterit petere vſumfructū, vide d. Fracī. cõſi. lxxiij. in vlt. co. vide etiam de materia Bar. conſ. ix. Quid aũt ſi filius ſit inſtitutus ꝓ parte & extraneus ꝓ parte & vxor ſit domina & vſufructuaria, vide Bar. cõſi. clxv. qd aũt ſi teſtator p̄legat certas poſſeſsiões vni ex heredibus, poſtea legat gñaliter vſumfructū omniam bonorū, an etiã habere debeat vſumfructū in bonis prelegatis, vide Paul. cõſil. ccxl. An aũt ſi vxor ſterit in bõis, ipſis vẽdo & frudo bonis triginta annos, qbus nõ petit dotẽ ſuã, an ei obſit aliqua p̄ſcriptio, vide Paul. cõſil. ccxlij. circa fi. Quid aũt ſi teſtator reliqueret vxori alimẽta & vſumfructũ ſi filius eius vixerit, an videatur velle ꝙ quouſq; receperit alimẽta, nõ poſsit dotes repetere vide Paul. cõſi. ccxlviij. Et ibi etiã ponit qd iuris qñ teſtator dicit ꝙ percipiat alimenta, donec dotem ſuã nõ repetet: qd ſi eã recuperat à ſpõte ſoluẽte, an ꝑdat legatũ alimẽtorũ, vid Iaſo. in l. j. C. de legib. Bar. in l. amplius nõ peti. ante fin. ff. rẽ rahabe. Quid aũt ſi vxor ſit relicta domina et gubernatrix. vide Paul. cõſil. cccviij. ad fin. qd aũt ſi in teſtamẽto ſunt relicta ſolũ alimẽta, poſtea ī codicillis ſit relicta domina, maſſaria et vſufructuaria, vide Paul. conſil. cccxcj. Quid aũt ſi eã reliquereꝛ dominam & poſtea in eo. teſtamẽto dicat: & vltra p̄dicta legat victũ & veſtitũ, ꝙ omnino habere nõ debeat niſi alimẽta. vide Ioan. de Ana. conſili. xxxv. j. cum addit. de leg.

a ¶ Repugnãtia. Adde vt per Roma. conſil. lxx. Paul. de Caſt. cõ ſili. ccccxc.

↦P. PAV. P.

b ¶ Vſumfructũ. Idẽ in hoc mẽbro tenet Abbas. et Salice. hic. Bal. in l. ſi. C. de indicta vid. tol. Io. And. in addi. Spe. in tit. de pigno. ſ. fi. col. pe. ange. conſi. cxxxviij. in cipien. retocaſ in dubiũ. & conſil. cclvij. incipi. ſer. Simon de Regio. in verſic. hoc præmiſſo. in vlti. col. maximè quando teſtator liberaſſet eã à cõfectione inuẽtarij & à rõne reddẽda, & ꝙ poſsit capere ꝓpria authoritate, vt per Ro. in ſingularib⁹ ſuis in cccclxiij. charta, in ſingu. incip. tu habes tex. in l. ſpecies. facit qđ no. Bar. in l. cotẽ ferro. ſ. maximos. in v. col. de publi. idẽ Bal. in l. ſi peti. in j. no. C. de vſufru. Spe. in tr. qui filij ſint legi. ſ. j. ver. ſed quid ſi qs ita dixerit. facit quia cõſuetudo eſt ſtricti iuris & nõ debet ſuos terminos excedere. l. j. ſ. ſi quis hoc interdicto. ff. de itinere actuq; priua. cum ſimi. cõtrariam tenet opi. ꝙ non habeat niſi alimẽta etiã iſto caſu extantibus filijs, tenet Bar. in l. Titia. ff. de lega. ij. & conſi. clxxj. inci. Nicoletus ſer Amati. & l. ſicut in omnes. ff. quib. mod. vſufru. amitta. Pau. de Ca. conſi. cccxcj. incip. ꝙ vxor quõdam recto ris. Idem Ioan. And. in addi. Spe. in tit. de pig. ſ. ſequitur in addi tio. quæ eſt añ ver ſic. alia quoq; actio. vbi refert Vbertum de bobio ita tenuiſſe. Idem tenet Practicus Papi. in forma libelli, quo vxor petit dotem, & vſumfructum. in verſi. donec vitã duxerit viduam. Idẽ formauit ex cellẽs modernus dominus Cõſtãtius de Barcijs in tra. ſuo de dote. Non obſt. adiectio dictorum verborum, ꝙ poſsit capere ſua propria authoritate: quia etiã ſi non fuiſſet appoſitæ iſtæ potuiſſet ſecundum Ang. in l. j. rerũ amo. & vltra Bar. hic Pau. infert. Nõ obſtãt authoritates in contrariũ allegate: quia loquunt & procedere poſſunt in terminis iuris cõis, ſed attenta cõſuetudine vulgari ſecus eſt, nõ obſtãte ꝙ cõſuetudo ſit ſtricti iuris: qa non põt reddi rõ diuerſitatis ĩter prædictos caſus. Et ita ꝓ hac vltima parte cõſuluerũt do. Iac. de Cliuo, & do. Ioã. de Beſu Medio. vide alia, quę habes ſ. in ij. apoſtil. mag. Et ꝓ iſta pte, vid latè Are. cõ. fi. Iaſ. ī l. cũ hi. ſ. ſi ī oẽs. ff. de trãſ.

¶ Teſtõ dicit. vide Alexã. poſt Pau. de Ca. in l. ſi mater. C. de inſti. & ſubſt. ſub cõdit. fac. & conſi. c. vo. iij. & Are. & ibi doct. gl. in d. l. ſi qs ita hæres. ff. de ac. hæ. vide etiã Alex. in cõſi. cxxx. in ij. co. in ver. fortiſſimè. ī ij. vo. & Iaſ. in l. ſi extrane⁹. ī ij. colũ. in ver. ſecũdò ad prædictũ notabile. ff. de cõ. ob cau. vbi per hãc l. dicit ꝙ vba enũciatiua: etiã inter alios, fauore dotis ꝓbãt. Et Prepo. ī c. fi. de ſpõ. & addidi ad Pau. ī c. fig. col. ij. in addi. quę inci. duę fictiões. de reſcri. & Do. ī c. cũ oẽs. ij. q. viij. vbi dicit ꝙ cõcurrere poſſunt duo ſpãlia, vbi vnũ venit ab altero. & Are. clxij. co. iij. & v. & ſe. & clx iij. co. ij. Ale. cõſ. cvij. vo. v. vidẽ et Fe. ī c. cũ te. co. vij. de re iu. & d. Ale. ī l. ſi ali quam rem. in vij. colũ. in verſi. non obſt. ff. de acqui. poſ. & colum. ix. in verſi. & dicit Imo. & Soci. conſi. cxij. col penul. & Bar. in l. gerit. col. pe. ff. de ac. hæ.

a ↦P, PAV. P. ¶ Teſtamento dixit. vide do. Alex. cõſi. cclxxiij. poſt me dicũ, vide latè Iaſ. in l. ij. In ij. & iij. colum. C. de inſti. & ſubſti. in l gallus. ſ. & quid ſi tantũ. in iiij. col. de lib. & poſthu. Are. in l. ſi qs hæres. col. pe. de ac. hæ.

b ¶ An Titius. Adde vt per Bal. conſi. ccccclj. iiij. libro.

inter alia vxorẽ ſuã maſſariã, vel vſufructuariã reliquit, & quoſdã alios ſibi hęredes inſtituit: finito vſufructu, & dominio vxoris ſuę prædicto modo vult iſta vxor habere vſumfructũ prædictũ: mariti hęredes oppo. ꝙ nõ debet habere: ęa dies vſufructus legati cedit ab adita hæreditate: ſed hęreditas nõ poteſt adiri ꝑ hæredes, cũ ſint inſtituti demũ finito vſufructu vxoris: ergo &c. Et ꝙ dña ſit in totũ expellenda, põt euidenter oſtẽdi: qa ibi in teſtamẽto repugnãtia a cõtinetur ergo deſcripta in teſtamẽto nõ valent: vt ff. de reg. iur. l. vbi repugnãtia. & de cõdi. inſti. l. ſi Titius. Sed cõſtat ꝙ eſſe fructuariã & eſſe dominã, repugnantia ſunt, cũ non poſsit habere vſumfructũ, vel aliã ſeruitutis ſpẽciẽ in ea re, in qua habet dominiũ. ff. ſi vſusfruc. pet. l. vti frui. de ſerui. vrba. prędi. l. in re cõmuni. & de iure dotiũ. l. cũ in fundo. circa prin. Igit negari nõ poteſt, ꝙ in teſtamẽto prædicto cõtrarietas nõ ſit: & per cõſequẽs ratione cõtrarietatis, tota diſpoſitio ſit inutilis. Et ad huius cõfirmationẽ accedit ꝙ ſi vnũ contrariorũ eligitur, tacitè videtur alteri renũciari: vt j. de codicil. l. ſi. ff. de fur. l. j. ff. de inſtit. l. ſed ſi pupillus. ſ. ſi inſtituto tia. & de verb. fig. l. hęc verba. Cũ ergo dominiũ, & vſufructus ſint cõtraria, vt ꝓbatũ eſt: ergo ſequit ꝙ ad poſitionẽ dñij remouet poſitio vſufructus, & ecõtra: & ita ratione perplexitatis, tota diſpoſitio ſit inutilis. Præterea, cõſtat ꝙ relicta in teſtamẽto, nõ debent antequã hæreditas adeat. j. de fideic. l. eã quã. ff. de reg. iu. l. ſi nemo. Itẽ cõſtat, ꝙ ex inſtitutione cõcepta in diẽ incertũ vel ſub cõdic. nõ põt adiri hẽditas antequã dies incertus, vel cõditio exiſtat: vt ff. de hę. inſti. l. in tps. in prin. l. ſi qs inſtituat. & l. q filio. Ex q̃ ſequitur, ꝙ cũ hẽditas adiri nõ poſsit, añ aduẽtũ diei incerti, inſtitutiõis adiectę, q nec legatũ in teſtõ relictũ poſsit deberi. Igit relictũ vxori non debeꝛ, cũ nõ cedat antecꝙ adeat hereditas: vt j. de cad. tol. l. j. ſ. in nouiſsimo. & ff. qñ vſusfr. leg. ced. l. j. ſ. fi. Præterea, cõſtat ꝙ vſumfructũ, & dominiũ, nõ põt eligere, cũ ſint oppoſita, vt ſ. ꝓbatũ eſt. Igit licet legatũ ſit abſolutè relictũ, pinde debet haberi, ac ſi legatũ eſſet relictũ diſiũctiuè: vt ff. de reg. iu. l. in eo. §. vbi verba. Sed vbi duo legata diſiũctiuè relinquunt: quorum vnũ poſsibile eſt cedere à morte teſtatoris: & aliud ab adita hẽditate, vtrũq; tẽpus expectat: & tũc legatũ cedit: vt ff. qñ dies leg. cedat. l. ſi vſusfructus. in prin. cũ ita. & l. cũ illud. ſed vſumfructũ legatũ eſt impoſsibile cedere añ aditã hær. vt ſ. oſtẽſum eſt: igit legatum dñij, & ſi nõ eſt poſsibile ꝙ cedat, eius electio nulla foret, dato ꝙ dña alterũ eorũ eligeret: vt ff. de op. lega. l. optiõe. & l. Iuli. de le. j. Præterea, certũ eſt ꝙ teſtator nõ potuit duos inſtituere hẽdes, ita ꝙ q̃libet eſſet hęres inſolidũ: vt ff. de reg. iu. l. q cõtra. §. vni duo. Igit p̃dicta dña hęres exiſtere nõ põt, cũ alij ſcripti eſſẽt hęredes vniuerſales et ſi nõ tẽporis certi, tñ incerti, cũ diſtin. Ex quo ſequit ꝙ alij ſint hęredes, & nõ dña. ꝙ ita probat: lege cauet ꝙ particularitas tẽporis æqpollet particularitati rerũ: vt ff. de teſt. mili. l. miles ita. §. & qa diximus. ſed inſtitutus in re certa habet ꝙ legatario, & nõ pro hærede. vt j. de hæred. inſtituen. l. quoties. ff. de hære. inſtituen. l. his verbis. & ibi glo. Ergo ſi concedamus eam inſtitutam: videtur inſtituta pro parte temporis, donec viueret. Sequitur ergo ꝙ alij inſtituti hæredes ſine temporis prę finitione non habentur loco legatarij: ideo non eſt poſsibile legatum deberi cum effectu, niſi poſt aditionem hæreditatis: vt ſ. oſtenſum eſt. Sed certum eſt, hæreditatem non poſſe adiri ante quam dies certa exiſtat: ergo non eſt poſsibile legatum peti. Itẽ ſi iudex conſiderationem prædictam debetur poſt aditam hęre ditatem: ſequitur ꝙ vſusfructus videtur dominæ relictus domini cum morietur: & ſic videtur legatum inutile: vt ff. de vſufructu leg. l. vſumfructũ & de vſufru. l. Titio. E contra videtur ꝙ domina ſit hęres & domina pleno iure vicꝙ ad tẽpus mortis ſuę. 5 quod ſic probatur. Certum eſt, † hæredes inſtituí poſſe poſt tempus incertũ: ergo ad incertum, cũ æquipollere videatur: vt ff. de hær. inſti. l. in tempus & l. ſi quis inſtituatur. & l. qui filio. ſ. de hę 6 redi. inſti. l. extraneũ. Præterea, in dubio ſoluta † oratio equipollet copulæ: vt ff. de verbo. ſigni. l. triplici. §. videamus. & co. titu. l. alienationis. §. fi. Sed conſtat ꝙ vbi plenũ dominiũ, & vſusfructus collectiuè relinquitur, eſt in electione eius, cui relinquitur vtrum petat. de vſufru. leg. l. ſi Titio. Igitur & vbi abſolutè relinquitur. Sic etiam in propoſito, debet eſſe in electione dominæ, vtrum velit vſumfructum, vel dominium plenum. Sed ad hæc omnia poteſt faciliter reſponderi, ꝙ locum habere poſſunt, vbi eſſet aliquis hæres: & ꝙ eius aditione relicta cõfirmarẽtur. quæ patent non eſſe in quæſtione prædicta viuẽte vxore. Ideò quæſtio remanet in hoc ſolũ, an hæres inſtitui poſſet ad tempus incertum: ſicut ex tẽpore incerto. quod puto verum: vt j. de hære. inſti. l. extraneum. & ibi dicetur. Sic igitur ex prædictis videtur concludere do. Dy. ꝙ exiſtente hærede qui adeat, tale legatum vxori relictum valeat, non obſtante contrarietate vel perplexitate: & quod ſit in electione vxoris, vtrum velit ea viuẽte vſum fructum vel dominium plenum. Circa quod dico ꝙ gloſ. hic & prædicti alij doct. & alij, quos audiui, & communiter aduocati in iudicio tenent, ꝙ tale legatum valeat non obſtante repugnãtia: quia dico poſſe reduci ad concordiam. Dixi enim ꝙ ille, qui habet vſumfructũ vel vſum, dominus dicatur, licet impropriè: & ad hoc inducunt in argu. aut. de non eligen. ſecundò nuben. §. aliud verò. circa finẽ. ibi: vſum quidem exiſtentibus dominis. de nup. §. & quia parum. ibi: vſum dominis conſtituit: vt ff. rerũ 7 amota. l. j. & quia † vſusfructus eſt pars dominij: vt ff. de lega. ij. l. cùm filius. §. dominus. & de vſufru. l. iiij. & de leg. ij. l. Titia cùm teſtamẽto. §. fi. per quas do. Oldra. doctor meus tenebat opinionem prædictam, ſcilicet tale legatum vxori relictum tenere, nõ obſtante contrarietate, vel perplexitate, quæ videbatur in eo. cũ Azo etiam tenebat idem, ꝙ dicatur dominus, ſolũ ratione præeminentiæ, licet ad eam non ſpectet proprietas. & allegat de pecu. l. ſi ſeruus meus ordinarius. ibi: id quidem quod dominus eorũ vbi loquitur de ordinario domino vicarij: & pro eo. ff. de publi. l. cùm ſi adhibuiſſent. hoc tenet Iaco. de Are. & allegat ff. de ſolu. l. Titia. & de verbo. ſigni. l. pronunciatio. §. j. ibi parum ante finẽ. Et pro hac autẽ. Bene facit ff. ad Sylla. l. j. §. ſi vir. Cõcludo ergo ſecundũ omnium communem opi. tale legatum valere, nõ obſtante contrarietate, vel perplexitate prędicta, per dicta iura. 8 Ad ſecundũ † ergo quid cõſequi debeat ex tali legato? Puto dicendum ꝙ eligere poſsit plenũ dominium, vel vſumfructum in vita ſua: tamẽ de cõſuetudine, & ex mente teſtatoris, opi. glo. & aliorũ doc. cõiter ſeruatur. dominus aũt Odof. hic, & ſ. de inoffi. teſta. l. cũ quæritur, cuius opi. ſequitur Spec. vt prædixi, latè diſtinguit: & dixit ꝙ vis eſt fictio in verbis teſtatoris: nam aut teſtator dixit, reliquo vxori meæ vſumfructum omnium bonorum. aut dixit reliquo vſumfructum talis domus, vel talis prę dij. Primo caſu ſi maritus non habet liberos: tunc vxor habebit b vſumfructũ omniũ bonorũ mariti: dummodo iſte vſusfructus nõ excedat dodrantẽ, cũ alijs legatis: quia tũc detrahit Falcidia, etiã per hęredẽ extraneũ: vt ff. de vſufru. l. omniũ. & ibi glo. ff. de vſufru. lega. l. vxori. in tex. & glo. & æſtimatur talis vſusfructus ſecundũ l. ff. ad l. Fal. l. hæreditatũ. Si aũt habebat liberos: & tũc vxor habebit vſumfructũ omniũ bonorũ mariti excepto debito bonorũ ſubſidio. in quo liberis nõ põt aliquod grauamẽ imponi: vt ſ. de inoffi. teſta. l. quoniam in prioribus. ſi ipſi filij velint ipſo debito eſſe cõtenti, & hæreditatem patris amplecti nolunt tunc vxor gaudebit vſufructu omnium bonorum. Et ita loquit prædicti. præalleg. l. vxori. de vſufru. leg. & glo. ibi poſita. & cõcor. in auẽ. de trien. & ſemiſ. §. prohibemus. & ibi gloſ. Si autem maritus reliquat vſumfructum alicuius certæ rei: tũc indiſtinctè habebit vſumfructũ certæ rei illius. ff. ad l. Fal. l. j. §. ſi vſufru. Si aũt reliquit vxorẽ dominã, maſſariã, & vſufructuariã: & tunc poſt mortem mariti habebit nomen dominæ & pręeminentiã, ſicut habebat in vita viri: & habebit vſumfructum omnium bonorũ quatenus ſufficiat ſibi ad alimenta ſecundũ dignitatem, & facultatem. Et ita ſecundũ Odof. ſunt interpretata iſta legata per collegiũ Bononiẽſe, & ita ſeruaꝛ cõmuniter, & pronunciatur in iudicijs: & iſta alimenta percipiet à ſe ipſa, nõ de manu filiorum, vel aliorum hęredũ. argu. ff. de vſufru. lega. l. fundi. Trebatiani. in fi. & ibi no. in glo. In hac opi. erat d. Placen. quæ ſatis placet. De iure autẽ Longobardo. pro quo ad hoc ſeruatur prærogatiua, maritus non habens liberos, poteſt dimittere vxori ad libitum, pro prietatẽ, & vſumfructũ: ſi autẽ habet liberos ex ea, põt ei dimittere dimidiã vſusfru. & nõ vltra. Si autem habet liberos ex alio matrimonio poteſt ſibi relinquere vtilẽ vſumfru. pro numero liberorum: & illud perdit per tranſitũ ad alia vota vt in Lombarda de his quæ à viro vxori dantur, vel relinquuntur. l. fi. Tertia 9 † quæſtio eſt quid operaꝛ illud legatũ, quo maritus dimittit maſſariam & vſufructuariã vxorẽ, & extraneos hæredes inſtituit. Et in hoc arguit glo. ſatis obſcurè, arguit enim primò ꝙ nõ habeat locũ prędicta cõſuetudo: quia alia eſt ratio ſuorũ, & alia ex traneorũ: quia ſuis eſt magis debita hæreditas quã extraneis: & nõ eſt par eadẽq; ratio, vt j. de codi. l. fi. In cõtrariũ facit, quia ſi hoc admiſit conſuetudo exiſtentibus ſuis liberis, ꝙ vxor habere debeat ex tali legato ſola alimẽta, vt ſ. tactũ eſt eadẽ cõſuetudo videt trahi debere ad caſum quo ſunt inſtituti extranei. Ad hoc alle. glo. in l. de quibus. ij. rñ. ff. de ali. lega. Oldra. ſequebaꝛ primã opi. quia nõ eſt par eadẽq; rõ. & ideo nõ debet idem ius eadẽq; conſuetudo ſtatui in ſuis, & in extraneis inſtitutis. Vñ hoc caſu vẽdicare poſſet ſibi locũ opi. Dy. ꝙ inſtitutis extraneis eſſet electio mulieris, an vellet habere omniũ bonorũ vſumfructum an plenũ dominiũ in ſui vita: & pro hoc etiã facit mens teſtatoris. quæ nõ videt etiã in tãtũ grauare ſuos, ſicut extraneos. Sed quę ſit rõ diuerſitatis, ꝙ ſi mulier habeat plenã ꝓprietatẽ, & trãſit ad ſecũda vota ꝙ perdit ꝓprietatẽ, & retinet vſumfructũ. ſi aũt habet vſumfructũ tantũ: illũ nõ perdit, niſi relictũ ſit illud ſub cõditione, ſi nõ nubat vt hac aut. Hãc queſtionẽ quęrit hic Odof. & ſoluit, vt in glo. in corpore vnde ſumitur. quæ incipit ſed qua re ſecus. Circa materiã prædictã ſubijcio vnã aliam quæſtionẽ, 10 quam diſputauit Ray. doctor mens. Quidam in ſuo teſtamẽto a dicit ſic. Itẽ volo, & præcipio. ꝙ Berta vxor mea habeat mille de bonis meis in gaudimento toto tempore vitæ ſuæ, donec honeſtè vixerit ſine viro. & poſt vitã ſuã dicta mille ſuperueniant in Titiũ cõſobrinũ meũ. Accidit ꝙ Berta trãſiuit ad ſecũda vota: b & ſic expirauit legatũ. Quærit ur, an Titius cõſobrinus meus, ſtatim ad dicta mille admittatur, an demũ poſt mortẽ naturalẽ Bertæ prædictæ, & interim penes hæredẽ prædicta mille debeant remanere. Et ꝙ Titius admittaꝛ poſt mortẽ naturalẽ Bertæ ꝓbatur. Cùm in verbis nulla eſt dubitatio, nõ debet admitti voluntatis queſtio. ff. de leg. iij. l. ille aut ille. §. cùm in verbis. cũ ſimi. 11 Itẽ cũ teſtatores loquunt poſt vitã, intelligit poſt † mortẽ naturalem, nõ ciuilẽ. ff. de leg. ij. l. cũ pater. §. hæreditatẽ. de verbo. obli. l. ex ea parte. §. in inſulã. cũ ſimi. Sed in verbis ꝓpoſitæ quæſtionis, ſunt iſta verba, poſt vitã ſuam: quæ ſignificãt mortẽ naturalẽ, vt probatum eſt. Ergo Titius per tranſitũ ad ſecũda vota per fideicõmiſſum non habebit: ſed demũ poſt mortẽ Bertæ, & interim penes hæredẽ manebit. Secundò idẽ probaꝛ ſic. Certũ eſt, ꝙ 12 ambiguitates † teſtamẽtorũ pro hæredibus interpretanꝛ. Vñ ſta tulibero dare iuſſus, heredi dare debet: vt ff. de ſtatuli. l. qui pecuniã. & l. ita liber. & l. Labeo. cum ſimi. Item, ſi Titius hæc verba, poſt vitã ſuam, vult interpretari, ea non trãſeunte ad ſecũda vota: nõ minus poſsit cõmodè interpretari, etiã ea ad ſecunda vota trãſeunte, per l. ex his verbis. j. quãdo di. leg. ced. & de fideicõ. liber. l. fideicom. Cũ oratio talis ſit ambigua, pro hærede eſt interpretanda, vt probatũ eſt: ergo ea viuente remanebit penes hæredem: & maximè ſi hæres eſt de liberis: vt ff. de annu. leg. l. Quintus. §. vtrũ. Tertiò probatur. Certum eſt ꝙ ex intẽtionibus petẽtium metimur ius ex perſona actoris, non ex perſona rei: vt ſ. de eden. l. qui accuſare. de rei vẽdi. l. ſi. ff. ſi pars hære. pet. l. j. §. j. Idẽ

↦P. PAV. P.
a ¶ Frustra. vide do. Frā.cōsi.clxiij.ī viij. col. Itē limita vt per Eel.in c.cū M.in vij. col.extra,de cōstitu.
↦POMATES.
b ¶Hoc dicit tex. Limita nisi illa duo specialia sint introducta de iure cōi. Bal. ī l.j. circa fi.C. qñ lice.ab emp.dis.qđ dictum cōmēdat Fel.in c. cū M.ī vij.col.de cōsti.
c ¶ Duo specialia.vide Bar.ī l.ita stipulatus.in v.col.& in l.j. fo.ma.qñ intelligit duas fictiōes cōcurrere non posse: vide Bal. in l. cōuēticula. in fi.v.col.de epis.& cle.vide etiā in l.si is q.p ēptore.de vsufc.
d ¶Si p. dote. Per hāc legē dicit no. Bar. in l.legata.đ le.j & hic no.in gl.q ỹba enūciatiua,p dote,pbāt plenè,vt dixi in l.ex hac scriptura. de do. sed'm gl.& doc. hic, & ī l.cū de in rē vso. & nota bñ,q hoc sit speciale ī dote sit ius cōmune in casu illo.
ADDE Bal.cōsi.cxx iij. Ro. no.ccccxcix.

probatur. Legata & fideicommissa quædā donationes causa mortis dici possunt:vt ff. de leg.ij.l.legatum.j.de do. cau.mor.l.fi.ad fi. Item,qui tales donationes faciunt magis volunt vxores habere,quā eum,cui relīqt: sed magis illū,cui reliquit quā hæredē suū: vt ff.de do.cau.mor.l.j.& l.senatus.§.j. Igitur Berta nubēte,& sic eius legato deficiēte,magis admittit Titius consobrinus,quā hęres. Et pro hoc ff.de condi.& demon.l.si quis eum.& si vsusfru.pet.l. fundus detracto. Ad idē probaī sic. Cessante causa, cessat effectus.ŝ.de epis.& cle.l. gñaliter cū si. Itē gaudimentū vxoris, est causa quare differtur fideicōmissum Titij cōsobrini. Tertiò sic.In testamēto pro fauore relictorū,interpretādæ sunt voluntates defunctorū:vt ff.de re.iu.l.in testamētis.cū simi.Item in re præsentatione fideicōmissi soluendi Titio cōsobrino plenior est interpretatio quā in retardatione:vt Instī.de actio.§. plus. & §. tēpore.& instī.de fideiuf.§.nō solū.cū simi. Itē gaudimentū vxoris,est causa quare differtur fideicōmissum,cū Berta nupsit interpretabimur: nō aūt demū post mortē Bertæ prædictę:quia sic in dubijs semper interpretamur,q res magis valeat quā pereat.ff. de reb.dub.l.quoties.j.ad Sylla.l.pe.cum si mi.Item si interpretamur Titiū,demū post mortē naturalē Bertæ prædictæ ad fideicō missa admitti res periclitari,& perire pōt: qa præmoriēte Titio,nil ad eius hæredē trāsmittit.ff.de cōdi.& demō.l.dies incertus.l.hæres meus.qñ di.leg.ced.l.Titio. Si aūt interpretamur,q ea statim ad secūda vota transeūte admittat: res valet,& in tuto ponēda est.& ad hæredē vt puta purificatā trāsmittet.ff.de cōdi.& demō.l.legata sub cōditiōe.l.& quibus.§.fi. ergo satis admittit Titius , non expectata morte naturali dictæ Bertę.Quinto & vltimo sic. Volūtates testatoris cōiecturamus ex præcedētibus,& sequētibus.ff.de leg.j.l. si seruus pluriū.§.fi.
13 cū si. Itē aliās in dubijs†parificat proximus, & vxor defuncti.j. de leg.l.cū rē alienā.& ar.ff.de iudi.l.interdū. Qua ergo ratione vxor præferī,eadē rōne Titius cōsobrinus prælatus esse intelligitur hæredi cius.Facit qđ no.in l.cū acutissimi.j.de fideic.ideo maiori rōne:quia cōsobrinus præferī vxori ab intestato:vt j.vñ vir & vxor.l.j.& sic rō cōsanguinitatis aliquid operabit: vt d.l. si seruus pluriū.ad fi.ff.de leg.j.cū simi.Nec videt curandū,quales essent hæredes testatoris huiusmodi extranei,an filij:vt pote cū vidimus ex volūtate testātis hunc Titiū præferri hæredi:quę volūtas prędualet etiā,si hæres sit filius.ar.ff.de li.le.l. Aurelius.§. Titius.de lib. prete.l.iij.§.fi. Soluēdo qōnē prædictā tenuit ipse Ray.q Titius cōsobrinus admittit,nō expectata morte prædicta,per transitum ad secūda vota,per rōnes pro hac parte adductas,& dras aliās speciales.Prima per tex.ff.quādo dī. leg. ced. l.si ita. ad Trebel.l.mulier.in princip. vbi fideicommissum relictum filijs per matrem,si morte patris sui iuris efficiantur:idem erit si sui iuris efficiuntur per emancipationem.Et redditur rō: quia pro tantò dixit matrem,& sui iuris effecti fuissent per mortem patris: quia nō credidit eorum patrem emancipaturum.nā immortalitatem non restrinxisset , si eum emancipaturum speraſſet. Non obstat l.fideicommissum.§.si cui.de iega.iij.quia intellīgitur secundùm illas,vt ibi not.Ita in proposito dici potest, quòd pro tanto dixit testator de morte Bertę:quia credidit eam non transituram ad secunda vota: non enim in mortem distulisset,si eam transire ad secunda vota credidisset. Item ad hoc idē facit ff.de annuis legatis.l.codicillis.§.fina. vbi ostenditur quòd cùm testator legato Bertam honorauit , amplius de ea loquendo,videtur loqui de ea vt legataria: vnde cùm dicit, post vitam suam,intelligitur eius legatariæ. Pro hoc ff.de fideicommiss. lib. l.Lucius. & l.Thais.§. Stichus. & ideo dilatio fideicommiss. Titio consobrino opposita videtur fauore Bertæ: vt apud eam legatariam nullæ permaneant: cùm igitur desinit esse legataria, per transitū ad scd'a vota , statim Titius admittetur , sicut in d.l. codicillis.§.fi. Ad rationem in contrariū respōdeo: & primo ad primā:quia non dico Titiū admitti per mortē Bertæ: sed per transitū ad secunda vota.quo casu etiā testatorvidetur reliquisse fideicōmissum Titio.vt ŝ.probatū est. Ad secundam dico,q voluntas testatoris dubia dici nō debet, cū per euidentes coniecturas constet de eius volūtate,vt ŝ.probatū est . Ad tertium, q ius metimur ex voluntate:aliās ex persona actoris cōcedatur. Et ita hic fit:quia pro actore est ius,vt ŝ.probatū est. Ad quartū respondeo,q non concedo:quia etiā in casu ante mortē Bertæ videt relictū fideicōmissum Titio,scilicet finito vsufructu, per secūda vota:& eo modo ad quintum.q ad idē tendere videtur.

Ad sextū respondeo,qđ in l.qbus diebus.§.quidā.super quo sextū argumentū fundatur,qđ ibi solū in casu mortis erat legatū:& ideo nō prius cedit,nec venit dies.At in casu nostro videt fuisse testatoris intentio. etiam si Berta transiret ad secūda vota q Titius admittitur:vt ŝ.probaī. Et eodē modo potest respōderi ad l.ij.j.de his quæ sub.mod.& de vsufr.leg.l.vxori vsumfruc-
14 tū.& de cōd.& demon.l.iij.ad fi. †Vltimò venio ad quæsti. quā sæpe vidi de facto: Martinus in testamēto suo ordinauit vxorē suā dominā,massariā,& vsufructuariā:donec honestè custodierit lectū suū:& nō exiget dotes,& donationes sibi per eū cōstitutas:illa vxor ceisit iura,& actiones fratri suo, vel cuidā alteri in dote,vel donatione:quæriť an ceciderit à legato per talē ceisionē.& primò videť q tali legato priuetur,quasi extiterit conditio exactionis dotis,& donationis eo ipso qđ ceſsit,& vēdidit ius suū,& pretiū accepit.ff.de peti.hærc.l.si rē & pretium. & de leg.ij.l.Imperator.§.fi.& l.seq.cū simi.Et pro hoc.ff.de hære.vel act.vend.l.ij.§.peruenisse. Itē pro hoc facit coniectura volūtatis testatoris,q videť voluisse q ista dos, & donatio,remanere debeat penes vxorē:vt ex fructibus possent filij sustētari.Itaq videť cōsyderare effectū exactionis,nō modū exigēdi:et nō refert qd ex æquipollētibus fiat j.de instī.& substit.l.iij.cū simi. & ibi in gl.nostra.& pro hoc j.de leg.l.cū quæstio.in fi.cū simi. Et pro ista opinione rectè intuēti videť facere.j.de bo.autho. iudi. posſi.l.si vxor.cū gl.ibi posita.& de cond.instī.l.mulier.in prin.
15 quæ satis videť innuere †verbū,exigere sic largū:vt extendatur ad omnē petitionē,& receptionē:nā licet in stricta significatione exigere,sit ab inuito extorquere.ff.de le.iij.l.fideicō.§.si rē. tñ quādoq largius sumit:vt ibi,& j.de fur.l.falsus. Ecōtra videtur q legatū vxoris non pereat per talē ceisionē:quia nō extitit cōditio exactionis.qđ patet ex proprio significato huius verbi, exigere.ff.de verb.sig.l.debitoris.intelligitur.& l.verbū, exactæ pecuniæ.licet gl.ibi posita adduci possit in oppositū.& videtur pro hac parte tex.expressus.ff.qb.mo.pig.vel hypo. fol. l.soluit. §.si conuenerit.ibi:tūc enim manēt omnes obligationes. Verba enim cū effectu debēt intelligi:vt ff.qđ quisq iur.l.j.§.hæc autē verba cū simi.Nec enim est reperire verbū exigere,trahi ad cessionē. Circa materiā prædictā,vidi peritos dubitare, & in diuersis opinionibus exiſtētes. Vltimā tamē credoveriorē:& ideo cauti testatores,cōsilio aduocatorū,ad omne dubiū præscindēdum adijciūt,q etiā nō possit cedere actiones in aliā personam. Aliās plures quæstio.de legatis vxori relictis inuenietis in margarita in d.tī.de alimē.& in Spe.qui filij sint legi.& j.de rei vxo. ac.l.j.§.exactio.& §.illud.Ex hoc opere nescio si aliquid hic deficit,vsq ad finē huius præsentis repetitionis.Tñ credo q ipsam habeas cōpletam &c. Repetita per do.Bar.de Saxoferrato.

De dotis promiſſ. & nuda pollici. *Rubrica.*

LEX I.

a ¶ Frustra. [a]Duo specialia non possunt circa
b idē cōcurrere.h.d.tex.[b]cū glo.Op. de l.cū post.§.gener.ff.de iur.dot.Plures solutiones dant in gl.ista.Cōmuniter tenetur,& est magis no.q hic ideo nō cōcurrant duo specialia,[c] ī. c quando agatur ex pacto nudo & stipulatione incerta. & vide tuam glos.quæ hoc nota.dicit,& tene menti perpetuo &c.

LEX II.

d ¶ Si pro dote. [d]Hæc lex habet secundum glo.vnū ita notabile, & singulare dictū,quod necio alibi inuenire: breuiter dicit:quod inducitur prestatione vsurarū longi tēporis,illud inducit vnica promissione.hoc dicit. Tene menti perpetuo,&c.

Arbitrium boni viri,qualiter intelligatur.

Qui commisit se in manibus inimici , videtur se commisisse arbitrio boni viri.

LEX III.

a ¶ Licum ea. [a]Breuiter dicit: promissio dotis incertavalet,& intelligit arbitrio boni viri. h.d. ista lex. Simile habes in l.cū post.§.gener.de iu.do. Quærit gl.†qualiter intelligit arbitrio boni viri.gl. dicit q bñ,inspecta personarū qualitate, & diuitijs.Et inducit in ar.ad q.de eo,quí†cō misit se in manibus inimici , vt videatur se commisisse arbitrio boni viri. Idem dicit glos.in l.penul.ff. de arbi. & dic vt ibi , &c.

Instrumentum, in quo quis confitetur se recepisse, qđ non recepit, probat quòd ille promisit dare, cui est facta confessio.

Popularis diues,qui accipit in uxorem nobilem pauperem, an obligetur quādo confitetur se plus accepisse ab uxore,quam habuit in dotem.

¶ Si voluntate. Breuiter dicit, q si qs in dotē cōfessus est recepisse, quod nō recepit,ideo pōt peti.h.d.hæc lex no. Et no.† q ex isto instrumēto,in quo qs cōfitet se recepisse qđ nō recepit,pbaī q ille q misit dare cui est facta cōfessio.& vide tex. Cōtra hoc oppo.glo.de l.q pecuniā.ff.si cer.pet.gl.nō soluit.Dic q dos debet solui de necessitate qa est accessoria ad matrimoniū:mutuū verò fit ex volūtate.Hoc pbaī in l.j.ff. q pot. in pig.hab. Vltimò dicit glo.q istud est verū,nisi sit factū aīo simulādi: vt faciūt igno
b biles,[b]quādo accipiūt nobiles in vxores.& vide gl.†Aduerte:[c] quidā popularis diues, c accepit vnā dominā nobilē pauperē: obligatur ne popularis,qñ cōfitetur se habuisse ab vxore in dotē plusquā recepit,tex.videt q nō.ŝ.de dona.ante nu.l.j.Sed illud est verū inter cōiuges æquales. Si tñ qñ inter eos est inæqualitas,qa minus nobilis, vel multū bñ meriti : tūc puto q valeat, & obligeť: nam simplex donatio est ꝓhibita inter virū & vxorē:sed remuneratio est permissa:vt l. qđ aūt.§.idē ait,si vir.de dona. inter vir. & vxo.Sed qñ illa dña nobilis nubit mercenario,certè ipsa facit minus: ideo cōdecēs est q remuneret,& vir obligeť. qđ no.bñ &c.

Pater dotans filiam,quando uideatur de bonis proprijs uel filiæ.

An quod dicitur hic in patre,sit idem in auo.

Extraneus quando uidcatur dotare de proprio , uel de bonis mulieris.

¶ Si pater. [d]Hāc legē, quæ vult patrē cogi ad dotandā filiam, limita nisi filia habeat vnde se dotet,secundū Bar.in l.si mulier. §. cū ꝓponeretur. ad Trebel. Sed vtrū filius teneatur dotare matrē volentē secundò nubere:Bal.cōnō, ī l.j.ī fi.ŝ.de inof. do.
↦P. PAV. P.
d ¶ Si pr̄. Ad apostil. primā Alexā.ibi nisi filia habeat: vide de hoc latissimè in l. obligamur.§.j de actio. & obli.quæ ibi scripsi, & in materia huius le.vide per Mod. Instī.de actio.§. fuerat.in glo.fi.post Angel.& alios. Et idem f dare de proprio mulieris,an de suo. glo.dicit,& bene:si iste extraneus erat gestor negotiorum mulieris , videtur dare de bonis mulieris:aliās secus.vide istā gl.super ỹbo, officiū.& no.hāc legē.cū glo.perpetuò &c.

De iure dotium. *Rubrica.*

LEX I.

¶ Victa. Hæc est not.l.& si etiā glos. signa
2 res millies eā:& breuiter dicit.Si dos incipiat a promissione , dans de euictione tenetur : secus si à traditione, nisi promissio,vel dantis dolus intercedat. hoc dicit. No.hanc legem sing.glo. nō habetis,nisi illud qđ dixi vobis super tex.&c.

LEX II.

d ¶ Si pr̄. Ex opposito.an frater teneatur dotare sororem vide tex.cū gl.in l.cū plures.ŝ.pe.de admi. tu. Et an si ipsa perdat dotē teneaī iterū dotare.Bal. hic allegat. tex.in l si socius pro filia.ff.p soci.qui nō multū.pbat qd in filio naturali: vide l. vxorē.ŝ. pater naturalis.de le.iij.& Bar. ī l.fi.de his qb.vt ĩdi.
↦POMATES.
d ¶ Si pater.vide quid per istā l.si pater.iūcta l.j.ff.de donā.cōsuluit Alex.cōsi.xij. in iij.colū.volu.ij.& Caprā xxix. & vide Alex.plenè ad materiā huī[o] legis in l.j. colū.v.ff.solu.matri. & Caprā etiā cōsil. xxxix. col.ij.in j du bio.& lxxij. colū.fi. & Ias.in d.l.j.ff.solu. ma.col.vj.ī vſ.adde.
↦P. PAV. P.
¶ Est idē.Quo istud ꝓcedat,vide quæ habes in l.dedit dotē.in in apostil. Alexā. & ibi addidi de col. bo.
e ¶ In extraneo. vide glos.& Bar.in l.Nesennius. ff. de negot. gest. & in l.vxorē.ŝ. pater naturalis. de le ga.iij.& ibi Bar. & ī l.j.fo.ma. Sed Bal.in q.prout Ioā. And.& Pe.fratres dotauerī cōmuniter filias. Io. dicit q Pe.nonvidet ꝓ parte sua donare: quia Pe. videtur gessisse negotium Ioan.
↦P. PAV. P.
f ¶ Quoties. Adde singulariter in ista materia q casu,in quo æstimatio fundi dotalis facit emptionē, licet res nō dicaī dotalis , sed in domino mariti vt eam possit vēdere: tū si maritus reperiret nō esse soluēdo,diceret dotalia & ita æstimatio nō præiudicaret . vide Crem.cōsi.xix. allegat Bal.in l.interesse. ad fi.C.de vsufru.vi de Imo.in l.si æstimatis.ff.so.ma. quē habes ad Bald.Ias.in ŝ. actionū.ī gl. in ỹbo,

si pater esset grauatus cū patre suo aliqd filiæ post mortē noīe dotis dare quia ettā q ipse in testō relinquat filiæ pro dote, vī de suo relinquere nō illud qđ erat grauatus. vide Com.cōsil.c. in ij.volu. Itē limita istud solū ꝓcedere in dote & donatione ꝓpter nuptias. Secus si pr̄ aliqd tra deret filiæ,puta iocalia vel similia , vide do. Anto. cōsi.xxxviij.post prin. Itēlatissimè in materia & pro limitatiōe , vide Soci.in l j. solu.mar. in vij.colum. & seq. & Ias.ibi in vj.colū.

De iure dotium. 203

dare de proprio mulieris,an de suo. glo.dicit,& bene:si iste extraneus erat gestor negotiorum mulieris , videtur dare de bonis mulieris:aliās secus.vide istā gl.super ỹbo, officiū.& no.hāc legē.cū glo.perpetuò &c.

De iure dotium. *Rubrica.*

LEX I.

¶ Victa. Hæc est not.l.& si etiā glos. signa
2 res millies eā:& breuiter dicit.Si dos incipiat a promissione , dans de euictione tenetur : secus si à traditione, nisi promissio,vel dantis dolus intercedat. hoc dicit. No.hanc legem sing.glo. nō habetis,nisi illud qđ dixi vobis super tex.&c.

LEX II.

d ¶ Si pr̄. Ex opposito.an frater teneatur dotare sororem vide tex.cū gl.in l.cū plures.ŝ.pe.de admi. tu. Et an si ipsa perdat dotē teneaī iterū dotare.Bal. hic allegat. tex.in l si socius pro filia.ff.p soci.qui nō multū.pbat qd in filio naturali: vide l. vxorē.ŝ. pater naturalis.de le.iij.& Bar. ī l.fi.de his qb.vt ĩdi.
↦POMATES.
d ¶ Si pater.vide quid per istā l.si pater.iūcta l.j.ff.de donā.cōsuluit Alex.cōsi.xij. in iij.colū.volu.ij.& Caprā xxix. & vide Alex.plenè ad materiā huī[o] legis in l.j. colū.v.ff.solu.matri. & Caprā etiā cōsil. xxxix. col.ij.in j du bio.& lxxij. colū.fi. & Ias.in d.l.j.ff.solu. ma.col.vj.ī vſ.adde.
↦P. PAV. P.
¶ Est idē.Quo istud ꝓcedat,vide quæ habes in l.dedit dotē.in in apostil. Alexā. & ibi addidi de col. bo.
e ¶ In extraneo. vide glos.& Bar.in l.Nesennius. ff. de negot. gest. & in l.vxorē.ŝ. pater naturalis. de le ga.iij.& ibi Bar. & ī l.j.fo.ma. Sed Bal.in q.prout Ioā. And.& Pe.fratres dotauerī cōmuniter filias. Io. dicit q Pe.nonvidet ꝓ parte sua donare: quia Pe. videtur gessisse negotium Ioan.
↦P. PAV. P.
f ¶ Quoties. Adde singulariter in ista materia q casu,in quo æstimatio fundi dotalis facit emptionē, licet res nō dicaī dotalis , sed in domino mariti vt eam possit vēdere: tū si maritus reperiret nō esse soluēdo,diceret dotalia & ita æstimatio nō præiudicaret . vide Crem.cōsi.xix. allegat Bal.in l.interesse. ad fi.C.de vsufru.vi de Imo.in l.si æstimatis.ff.so.ma. quē habes ad Bald.Ias.in ŝ. actionū.ī gl. in ỹbo,

LEX III.

1 ¶ Tf si dotis. Glos.† ex hac
l. not. q maritus est dñs rei dotalis.de quo vide
bitis j. eo.l. in rebus. Itē no. q res
2 quæ subiacet restōni ex cōtractu, pōt† aliēnari inter viuos.at in vltima voluntate secus est:vt hic:quia licet res, quæ subiacēt restitutioni,maritus pōt remittere seruo.&c.se- e
cus si ex vltima voluntate : vt j.commu.de
3 leg.auf.res quæ.Item no.† de isto iure an tequā esset facta l.in rebus.j.eo.fol.ma.non reuertebaī ipso iure dominiū ad mulierem f,
vel hæredes eius.quod apparet:quia si hoc esset , non posset vir relinquere libertatem directam : quia lex relinqueret casum , in quo non esset dominus,&c.

¶ Vlla lege. No.fallit in quibusdam casibus,quí po
nuntur in glo. inter quos enumerat vnum, quem feci ubi notare in l.hac edictali.de se cun.nu.& vide eam,quā no.perpetuò,&c.

g ¶ Voties. [g]No. q æstimatio facit emptionem in dote. Vi g
debitis in l.cùm dotem.& quod ibi no.&c.

¶ Via. No.hanc l.no. q pater dā
do dotem sibi actionem non quærit,nisi sibi stipu. prospiciat.secus in quolibet alio,qui dā do dotē per solū pactū quærit sibi actionē.

¶ Vm à socero. Nota q ex
interuallo, non potest pater paciscendo præiudicare filiæ. De hoc habetis plenè ff. soluto matrimonio. l. ij. §. quod si in patris. & sequentibus.

Verba ista,ad me pertineant: quòd importent restitutionem.

Illud,quod est in dote,est & in eius augmento.

pro æstimato. Insti. de actio. Item de prædictis & tribus alijs limitationibus ad istam regulam, vide Ias. in l. ex conuentione. C. de pact. Et ad primum dictum vide etiam Ias. in l.j. post princi. ff. de æstima. actio.

a ¶ Emptionē. Et quando æstimatio facit emptionē in qualibet materia, ponit plenè per Bar. post Cy. in l.j. §. cōmo. & in l. quoties. & in l. cū dotē. §. cod. & in l. ex cōuentione. §. de pac. & quod not. Bar. in l. si vt certo. §. nūc videdū. ff. cōmo. & Bal. in l. si pascen da. in fi. ff. de pac. dicit tū Bal. no. in l. interest. §. de vsufru. p licet prædictū æstimatū deatur in dotē: si tū maritus nō est soluē do: alios fundus remanet dotalis, nec pōt alienari. l. vxor marito. de don. inter vir. & vxo. in l. in rebus. j. cod. Adde q si res æstimata tradit in dotē cū hoc pacto q dominiū nō trāsferatur: tūc æstimatio nō facit cōtra ēptionē rei, sed possessio, secundū Bal. in l.j. in penul. colum. §. cod. ¶ Itē adde de materia in l. si æstimatis. ff. solu. mat. in rebus tamē æstimatis datis in dotem, habet mulier rei vendicationē vtilem sed directam nō, vt est tex. no. iuncta l. in verb. æstimate. in l. in rebus. in principio. j. eodem.

b ¶ Mulier iurat. Facit hoc ad cautelā, q si mulier iurat non alienare, deinde alie net, & iuret super cōtractu, q contractus sit nullus, & primū iuramentū est seruādū. Contrariū tenet Inno. in c. dilecto filio. extra, de præben. & vide quæ dixi in l. si qs pro eo. de fide iuss. Sed prædictā gl. sequit Hostī. in c. cū cōtingat. Archi. Ioā. de Imo. in c. licet. eo. tit. lib. vj. Spec. in tit. de emp. & vendi. §. iij. Sed dicta cautela nō videt vera, maxi mè quo ad animam, nec etiā in iure: quia esset in fraudē creditoris. vide no. per Io. Fab. insti. qui. alie. li. & adde Barto. in l. si quis pro eo. de fideiuss. vers. iij. dixi, &c. Adde Bar. cō. cxviij. ij. li. vbi limitat gl. si d. cap. licet mulieres.

c ¶ Irrita. Iste est casus nota. pro fideiussore, quē allegat not. Bar. in l. legitimos. de legit. tuto. & in l. iij. de tuto. & cur. da. ab lus. & in l.j. §. ideneis. ff. ad Tertul. & Baldus in l. penulti. in v. volu. j. de executio. rei iudica. versic. item cautio, &c.

d ↠P. PAV. P. ¶ Vbi adhuc Circa istam legem q vxor nō possit exercituē petere dotem &c. tanquā iste nō sit casus cōprehensus in dicta pmissione: & etiam quæ & qualis sit ista restitutio: & q quando mulier in alium transtulit iura dotalia cum iuramēto, non possit vti beneficio huius legis, & etiam non possit vti, quando eius culpa diuertit à viro. vide etiam nota. Petrus de Anchara. consi. cxix. Item quòd non sit propria restitutio dotis, vide Alexan. consi. cxlij. in v. volumi. Barto. in l. si constante. in vij. quæstio. ij. partis principalis. In contrarium tamen q restitutio dotis, quæ fit propter inopiam, dicatur propriè restitutio, & veniat sub conditione restituendi dotem. vide omnino Ioan. de Imo. in consi. c. Roma. consi. cccx cij. in j. colū. Pro prima tamē opin. vide Bar. & Pau. de Cast. & alios in l. si sic stipulatur. ff. solu. matri. & Imo. in d. cōsi. videtur concordare. Sed Pau. de Cas. in d. l. si quis stipulatus. tenet primā opin. Et idem Pau. de Cas. consi. ccxxiij. in noua impressione antiquorum. Vide quę habetis in repertorio in verbo dos. Vide ad materiā huius legis Com. consi. xcij. incipit. in nomine dñi nostri vbi consuluit q si tēpore talis versionis maritus alienaret aliquā rē, et emptor post sideret eam decē annis vel viginti, etiam constante matrimonio, q nō possit soluto matrimonio vxor vēdicare nā sit sibi īputandū q cōstante matrimonio nō petierit. Et ibi etiā pro ista solutione, quę fit cōstante matrimonio, quæ est plenaria satisfactio. Ideo si post ea maritus efficeret dies, nō teneē vxor sibi postea reddere dotē semel solutā, circa q vide Areti. in l. pluribus. §.j. deverb. oblig. col.j. Itē quęre quirantur ad hoc vt possit hoc modo agi cōtra tertios possessores, vide Pau. cōsi. cexix. ad fi. & in l.j. in princ. in iij. col. ff. solu. mat. de quo ad Bart. in l. si cōstante. eod. tit.

e ¶ In rebus dotalibus An hæc lex locū habeat in dote profecti tia: vide Bal & Imo. in l. iij. fol. mat. res dotalis. & dominiū ei⁹, trāsferē in vxorē: gnimo text. vult q cum semp durauerit dominiū etiā si cōstāte matrimonio, mulier potuisset vēdere: sed dic q tex. soluit dubiū ibi, cū ea res. iūcto tex. ibi, nō crit ve rū. & vide Bar. in l. si mora. fol. ma. & in l. vxor. de iure do. §. j. De ratiōe huius text. vide p Bal. in l. traditionibus in pe. col. §. de pac. & in l. j. §. de fer. pig da. ma. Et an & qñ dominiū, & possessio transferant in mulierē: vide in l. & si dotis. §. e. & in l. j. §. ex actio. j. tit. j. per Bar. & Bal. in l. obres pillū tex. ff. re. amo. & in d. l. & si do. nō tamē hoc habet locū in hæredibus mulieris, secundū Bal. in d. l. vxor. §. j. Prædictis adde Bal. in l. si filio. §. fin. solu. matri.

¶ Circa fin. not. singu. q licet constante matrimonio, nō p̄scribaē ad reb⁹ dotalibus: vt hic: tamen præscribitur reb⁹ donatis ppter nuptias: quia illarum rerum constante matrimonio vxor est domina. Ita valde singu. dixit do. Ant. in c. peruenit de empt. & ven. Sed do. Abb. ibi tenet contrariū. glo. in auth. vt immu. col. iij. in ver. matre. & glos. in auē. de non elig. secund. nub. in verb. præcepit. & de intellectu huius. §. vide Bald. hic.

e ↠P. PAV. P. ¶ In rebus dotalibus. De materia huius legis, vide Alexand in l. Nesennius. §. fundus. ff. de re iudi. Item quod non habeat locum in dote profecticia, vide Socinū. in l. ij. & iij. in prin. ff. fol. mat. Item an hoc priuilegium competat hæredibus mulieris extraneis, vide Ias. in l.j. in ij. colū. soluto matrimonio.

ipso

Tiā si non dotem.

Hęc est no. l. & habet vnū casum singularē. Et breuiter hoc intēdit tex. iacet. No. q † verba ista ad me pertineāt vel me sequantur, licet prima facie factū aduersarij nō includāt, tū interpretant q⁹ ipse mihi restituat. facit q⁹ habuistis not. §. de do. añ nup. l. si cōstāte. Secūdò no. q † illud quod est in dote, est in eius augmento: nec potest vltra grauari quā sibi fit relictū.

c **Vm dotē.** Istam legē habuistis §. eod. l. quoties. &c.

Ex pecunia. Hanc legē intelligē nisi i subsidiū: vt §. de rei ven. l. si vt pponis. melius facit l. vxor marito. ff. de do. inter. Itē intellige verū, nisi hoc esset actū ab vtraq; parte: vt l. ita cōstante. & l. res in dotē dare. ff. eo. tit. &c.

s **Ià matre.** No. hāc legē quā vidi de facto hoc āno.

Vm patrem. Not. hic vnū bonū casum illius q. quę formaē in l.j. ff. de pact. promittis mihi quòd dabis illi. hoc pactum nō valet, vt illi quæratur aliquid, simile habes in l. si eum &c.

☞ *Maritus habet dotem pro oneribus matrimonij.*
Titulus dotis dicitur onerosus.

Pro oneribus. No. † q maritus habet dotem pro sustinēdis oneribus matrimonij. No. † q titulus dotis dicitur onerosus, non lucratiuus: vt hic, & l. ex pmissione. ff. de ac. & ob. &c.

Si inter virum. Sic agitq; res æstimata reddat, æstimatio non facit ēptionē. h.d. Quærit gl. qd in dubio. Gl. determinat q facit ēptionē i dubio. quā vide & no. ibi in l. cū fundus. & est casus expressus §. eo. l. q̄ties. si bñ aduertaē. &c.

☞ *Alienatio facta per mulierem, de fundo dotali cum iuramento, quòd teneat.*
Alienatio rei dotalis æquiparatur alienationi rei factæ.
Prædium esse dotale, est vitium reale.

I prædium. No. hāc l. & eius materiā vide in l. cū lex. ff. de fideiuss. Quæro, qd si mulier iurat non alienare fundū dotalē. Certè q̄q̄d † dicat gl. casus est in c. cū cōtingat. de iureiu. c. licet. c. ti. li. vj. vbi dicit, q valet alienatio. tū dicit ibi gl. q si mulier primò iurauit nō alienare, postea alienat, & iurat, sibi nō præiudicat. & dic vt ibi. Secūdò no. † gl. quę est hic, quę videē equiparare alienatio nē rei dotalis rei sacræ, & hominis liberi: & sic innuit, † q prædiū esse dotale, est vitiū reale. Facit quod no. in l. dotalē. de test. mil. dixi plenè i d. l. cū lex. & dic vt ibi dixi, &c.

Imulier.

Quādo cā appositā in instipulatione cōtinet cōmodū stipulātis: nō dicit cā finalis, sed impulsiua. h.d. quod tene menti valde. Dixi i n l. iiij. de ali. & ciba. lega. &c.

Mulier. No. hanc legē. No. q licet curator, & eius fideiussores sint minus diuites, quā sit ipe pupillus: tū cura nō est ipso iure irrita.

c ☞ *Mulier uiro uergente ad inopiam, potest dotē repetere.*
Repetitio dotis, quæ fit cōstante matrimonio, quem effectū operetur.
Exactio quæ non impedit pactum de dote lucranda.
Virum uergere ad inopiam, qualiter probetur.

Vbi adhuc. d Marito vergēte ad inopiam, mulier p rebus obligatis p dote habet exceptionē, & actionē, potestate alienādi penitus interdicta, et pactis dotalibus in suo robore pmanentibus. h.d.

d

No. q † marito vergēte ad inopiā, mulier potest repetere dotē. Sed aduerte: qa hæc lex nihil disponit sup actiōe ptionali de dote, sed solū super hypothecaria. No. † q ista repetitio quę fit cōstāte matrimonio, operatur suū effectū solū ad cōmodū mulieris, ita q viri cōditio in fructibus dotis nō incōmodeē. No. tertiò, † q p hanc exactionē, pacta et alia iura de lucrādo nō ipediunt. Ego istā materiā in l. si cōstante. ff. so. matr. diuidoin quatuor partes. Primò, quæro de persona repetētis, & multa circa hoc. Itē de psona eius à quo repetitur. Tertiò de mō repetēdi. Quartò de repetitiōis effectu. aduerte ad oīa quæ ibi dixi: quia modicas leges habemus. † Quæro, qualiter probaē virū vergere ad inopiā. Glo. hic dicit notabiliter, & bñ: est j. gl. quę dicit aliqualiter, aut modicū. & no. eā: & est lōga materia. Dico in d. l. si constante. quod aliud est dicere, q ad dotem non sufficiunt bona: aliud est dicere, maritum vergere ad inopiam, &c.

1 ☞ *Mulier solu. matrimonio, an possit uēdicare res dotales.*
2 *Hypothecaria, & uendicatio, pro eadem re diuersis respectibus competunt.*
3 *Dos constante matrimonio dicitur esse in bonis uiri.*
4 *Actio de dote incipit competere solu. matri. uel uiro ad inopiam uergente.*

e

In rebus dotalib.

Hæc est bona lex. Breuiter dicit solu. matrimo. mulier pro rebus dotalibus, etiā æstimatis, habet rei vendicationē: & cōtra eā nō currit præscriptio nisi matrimonio soluto, vel viro vergente ad inopiā. h.d. Not. † q mulier soluto matrimonio habet vendicationē rerū dotaliū. & puto hoc nouiter hac lege inductū: quoniā ante hanc legē nō reuertebatur dominium ipso iure ad mulierem: vt dixi in l. & si dotis. §. eo. tit. Sed contra hoc oppo. de eo quod hic dicitur, de rebus æstimatis, quod videtur contra l. quoties. & l. cùm dotem. §. eo. Glo. circa hoc ponit opi. hęc est veritas, q fauore dotis vendicatio vtilis competit in his rebus. Et ex hoc habes vnum argumētum, imò quasi casum ad quæstionem a quam disputauit Iaco. de Are. de bonis postea emptis per eum, cui primò mulier omnia bona sua obligauerat. Nam primus creditor præfertur alijs in postea acquisitis: nam, vt hic vides, speciale est hic in muliere, vt in rebus per eam datis in dotem præferatur alijs creditoribus anterioribus: ergo in contrarium est ius commune: in alijs præfertur primus creditor. Dixiplenè in l. si is qui. ff. de iure fis. Secundò no. q † pro eadem re diuersis respectibus competit hypothecaria & vendicatio: nam si inspicimus ius ciuile, secundùm quod res dotalis est in patrimonio viri, competit hypothecaria: sed si inspicimus ius naturale, secundùm quod est in patrimonio mulieris, habet locum vendicatio. Qualiter pro eadem re competat rei vendicatio, & hypothecaria: dixi in l. fi. §. de fac. san. eccle. & tex. in l. ex sextāte. §. Latinus. de exce. rei iudi. glo. in §. sed nostra. insti. de leg. dicam in l.j. commn. de lega. Vltimò glo. hic dispūtat, vtrum constante matrimonio † dos sit in bonis viri, vel mulieris? Et non est dubium quòd constante matrimonio est in bonis viri. Sed omitto pro modo hanc disputationem. &c.

1 a 2 3 4 5 6

b 4 **Omnis autem.** b No. † ex hoc §. q actio de dote incipit cōpetere, soluto matrimonio, vel viro vergente ad inopiam. Ideo dico q est argumentum non casus: quia hic dicit tex. mouere. & sic non includit quin sit nata ante. De hoc sunt opi. variæ, & diuersæ inter glo. & doc. & ideo dico duas Accur. quarum vna est in l. sed si alia. de bon. damna. Alia in l.j.j. de repu. Item no. tex. qui dicit, declarauerit &c. & c sic nō sufficit ipsum vergere ad inopiam, nisi probetur hoc esse manifestum ipsum vergere ad inopiam.

1 ☞ *Titulus dotis ex parte uiri est onerosus: ex parte uxoris, lucratiuus.*
2 *Actio, quæ est inutilis penes cedentem, efficitur utilis penes cessionarium.*
3 *Ficta donatio indiget insinuatione.*
4 *Insinuatio facta pro uno, quòd prosit alij, qui uenit in consequentiam.*
5 *Mulier nō dans dotē incontinenti, cōstituitur in mora, & tenetur ad fructus, & usuras.*
6 *Extraneus in dote danda non constituitur in mora, nisi post biennium.*

Vm quidam. Ista est tota singularis lex, & habet tres partes principales. Secūda ibi: simili quoq;. Tertia ibi: præterea sancimus. Prima pars breuiter. hoc dicit. Cùm dos datur ab extraneo marito, quantum ad cum est datio ob causam: quantum ad mulierem est donatio simplex: tamen insinuatione non indiget. hoc dicit. Istud notabile princi. Nota † q titulus dotis ex parte mariti est onerosus, licet appareat q ob cām accepit: ex parte mulieris est lucratiuus, secundùm Azo. quod apparet, quia est simplex donatio: vt l. fi. §. si à socero. ff. de his quæ in frau. credi. quod facit ad multa. Secundò † nota q actio, quæ est inutilis penes cedentem, efficitur utilis penes eum, cui ceditur, vt apparet ex isto prin. Quomodo autem istud procedat, est longum dicere. Nota † & istud tene menti, q ficta donatio eget insinuatione sicut vera. quod apparet hic à speciali: nam qui dat dotem marito, fingitur donare mulieri, & de iure communi mulier debebat insinuare: nisi ei esset prouisum per hanc legem. q no. tu Perusine. Et istum passum examinaui in l.j. ff. de do. vbi tangit glo. vbi ille, qui soluit scienter, videtur donare, vtrum requirat ista ficta donatio insinuationem? ibi dixi. quod nota tu Perusine, vbi fiūt insinuationes donationis: ibi allegaui tibi illum tex.

1 2 3

d **Simili quoque modo.** d Breuiter dicit: Donatio ppter nuptias eget insinuatiōe, & insinuatio facta à muliere porrigitur ad eum cui per consequentiam videtur esse donatum. hoc dicit. hic nota tu

4 Perusine. vides hic † quòd insinuatio facta ab vno prodest ei, ad quem donatio porrigitur per consequentiam. Et pro hoc video, q insinuatio testamēti facta ab herede, porrigitur ad legatarios: quia testamentum respicit principaliter hæredes, & legatarios per consequentiam. quod patet: quia possunt esse testes in testamento. hæredes autem volentes huic prouidere, insinuant quantum pro se facit: vtrum autem hoc possint, cogitabitis, &c.

Præterea sancimus. Hic est magis subtilis §. q sit in hac lege. Promissor dotis per cursum biennij cōstituitur in mora, vt ad fructus & vsuras

hac lege expressas teneatur: nec prohibetur maritus intra biennium dotē petere. h. d. Tu habes q post biennium promissor dotis tenetur ad vsuras, & fructus. Glo. in l. de diuisione. solu. ma. dicit q † mulier, quæ dotē p̄mittit, teneē ad vsuras, & fructus incōtinenti à die cōtracti matrimonij. Et assignat rōnem verissimā: quia sicut emptor postquā recipit rē, lucrat fructus rei, statim cū est in mora soluēdi pretiū, ipse teneē ad vsuras: vt §. de actio. emp. l. curabit. ita & mulier cū vir alimētat eam, & sustinet onera matrimonij statim est in mora. oēs doc. dicunt q illa gl. nō dicit bene per hāc legem: quia nō cōstituit in mora, nisi post biennium. Sed glos. dicit melius quā omnes ipsi. Glos. quæ est in l. de diuisione. loquitur, qñ mulier ipsa dat dotem: vnde quia ipsa recepit aliquid: quia vir alimētat eā, & sustinet onera matrimonij respectu eius: meritò cōstituitur in mora incōtinenti, sicut in cōtractu emptionis & vēditionis: lex ista loquitur † in extraneo dāte dotē: nam extraneus ipse nihil recipit: ideo nulla est mora quo ad eum: quia ideo glo. dicit, si quis, scilicet extraneus. & quod sic intelligat, apparet ex præcedēti §. posito q hoc intellīgeret de muliere promittente dotē. tamē illa glo. l. de diuisione. dicit verū: nam fateor q ante biennium teneē mulier ad vsuras, & fructus, ad similitudinē emptoris, & venditoris: post biennium tenetur ad maiores. & hoc est quod hæc lex dicit in fi. ibi: sed siue ante biennium, &c. Et sic apparet quòd post biennium tenetur ad maiores secundùm tenorem huius legis, &c.

a ↠P. PAV. P. ¶ Ad qōnē. vide do. Francis. consi. xxxij. in iij. & iiij. colum.

b ↠P. PAV. P. ¶ Ois aūt. an aūt ista p̄sumptio noceat solū quo ad effectū cō signationis, iuxta l. vbi adhuc. §. eo. an ēt solu. mat. quo ad effectū exigēdi dotē, vi. Com. tenētē q sic, cōsil. xcij. incipi. in nōie dñi nostri. i j. dubio. Itē q iste §. nō p̄cedat in rebus æstimatis, vide Bal. hic. Itē qñ incipiat currere p̄scriptio cōtra mulierē negligentē petere dotem, vide Pau. de Ca. cōsi. ccxciiij. incipiē. ego Pau. de Ca.

↠P. PAV. P. ¶ Nō sufficit. Refert & sequit Alex. in l. si cōstāte. in princi. in xij. col. ff. solu. matri:

c ¶ Simili quoq; mō. Et vtrū insinuatio facta per vnū, p̄sit, adde tex. in auē. eo decursum. in vers. siue aliius &c. de dona ante nu. & quod ibi notat Bal. Sed iste tex. probat pro & cōtra. Bal. hic in iij. colum. non firmat. Alexan.

↠P. PAV. P. ¶ Rei vxoriæ. Circa hui⁹ §. q vbi aliquid non requiriē necessariò si exprimatur & ineptè q non veniat actum: vide Feli. cumulatim p & cōtra, & declarantē in c. cū ordinē. in j. col. & sequē. extra, de restri. aliquid per Ro. sing. decxcj. inci. in Christi nōie. quē non allegat Feli. & in consil. ccxxlij. in ij. col. Dicit tamē Bal. in c. j. in ij. col. de mi. vasal. q cōtra. est. quot & quę possunt fieri sine citatione, si nō rectè fiāt, ipso iure nulla sint. Itē vide ad regulam multa per Iaso. in l.j. in prin. in vlti. col. ff. de edē. qui rūdet ad istum tex. & dicit q probat cōtrariū, secundū Ang. Itē vide quæ dicit Ias. in l. edita. in ij. col. in fi. C. de edē. & vide quæ dicit Feli. in c. examinata. in vij. col. & sequē. de iudi. an actio inepta vitiet libellū, cū nō regrat expressio actionis. Itē limita regulāvno modo, vt per Soci. in l. non dubitamus. post prī. de cōdi. & demō. Itē ad regulāvide Ias. in l. vinū. in xvj. col. & seq. si cer. pet. vide q̄ dt Alex. i l. fi. ff. de li. & posth. qñ i aliqua cā nō requiē libell⁹ vt i summariis, si libellet ieptè, an vitiet. vide de tñ i cōtrariū, q̄ dt Decius in cōsi. xxxvij. col. iij. vbi quando non requiritur cā

C 4

Rei vxoriæ.

e Iste §. vsq; ad §.j. ita q. breuiter dicit. Dos

LEX I.

Rem in præsenti. Imperator primò ponit suū procœmiū. Secūdò illud exequit. Secūda ibi: rei vxoriæ ita q;, &c. Procœmiū nō indiget summario. No. q⁹ dicit in prin. q † dicitur corpus iuris, in quo cōtinent articuli iuris. Sicut corpus humanū dicit, vbi cōtinēntur membra humana. Sic ēt vnū † collegiū vocat vnū corpus: qa membra illius corporis cō tinenē: vt ff. de colle. illi. sup ru. & ēt sup l.j.

1 ☞ *Corpus iuris dicitur id, in quo articuli iuris cōtinētur.*
2 *Collegium dicitur unum corpus.*
3 *Dos petitur, & repetitur actione ex stipulatu.*
4 *Stipulatio ficta non requirit solennitatem uerborum.*
5 *Facilius cōfirmatur inualidum, quā inualeatur quod nō est.*
6 *Actio de dote habet tacitam hypothecam.*
7 *Tacita hypotheca competens mulieri in actione de dote est priuilegiata.*
8 *Rebus dotalibus cuicūq; ista actio habet locū pro cuicūq;.*
9 *Actio ex stipulatu pro dote, est actio bonæ fidei.*
10 *Legatum factum per debitorem creditori, quòd in dubio non intelligatur animo compensandi.*
11 *Retentio, quādo habeat locum ob res donatas, uel amotas.*
12 *Soluto matrimonio liberis existentibus: an dos redeat ad patrem.*
13 *Impensæ necessariæ, quando minuant dotem.*
14 *Cautio de defendendo inuicem inter fratres præstatur tempore diuisionis.*
15 *Actio de dote filiæ sui iuris effecta in quartam imputatur, & in collationem uenit.*
16 *Mulier quòd uideatur dotem stipulata extraneo, pro ea dotem dante.*

dicto testis, si exprimat, & ineptevitiet.

a ¶ Hypothecam. Sed vtrū ista tacita hypotheca debeat hīe executionē paratā. saltē stāte statutovidē bar. q̄ nō, in l.j. versi. ij de his q̄ ī test. del. & idē Bal. hic in prī. Adde quod Roma. voluit q̄ sic consilio cxlvij.

☞ Pro cōcordia aduerte, q̄ iter doctores q̄ri solet, an dos dēat redire ad patrem mulieris. mortua filia relictis liberis an verā dēat remanere apud liberos ipsi⁹ mulieris et Bar. ī hoc §. taceat. alīs, maneat. qđ indistrictē reuertit ad patrē mulieris. et ī l. dos à patre. j. so. ma. cōtrari⁹ tñ allegat ī l. post dotē. ī q̄ōni. ff. de iur. do. tu dic, si hōvidetur bar. nō est sibi cōtrari⁹ qa cōcludit primā opi. de iure pcedere, maximē ī dote p̄fectitia: & maximē q̄n stipulatur. sed de cōsuetudine sec⁹: & ita procedat secūda opi. vt ipse Bar. voluit in d.l. post dotē. & in d.l. dos à patre.

b ¶ Exactio. Et nota q̄ ista dilatio cōpetit marito etiā cōtra extraneū, qui dotē dedit secundū glo. in l.j. in prin. ff. solu. matri. Et in materia dic vt hic, per glo. videlicet quō & q̄n mulier debeat ali post mortē viri. vide Bar. & doc. in l. diuortio. §. j. solu. matri. Et de intellectu huius §. vi de Bar. in l. si cōstante. §. quoties. fol. ma. Et quæ fuit causa, & ratio huius dilationis, vide Bar. & Bal. in l. diuortio. §. interdum. solu. matrimo.

↠ P, PAV. P.

b ¶ Exactio. Adde tamen q̄ si dos constabat primò in rebus mobilibus, quæ sunt alienata, vt ex prætio sint emptæ res mobiles, debet fieri restitutio, nō statim sed post annum casus est singularis in l. cum in fundo. §. si fundus. de iure dotium. quem Roma. exclamat singu. cc xxij. inci. tu habes. Itē q̄n maritus legat vxori dotē, pōt statim repeti. vide practicam Papiē. in forma libelli quo agitur ad restitutionem dotis in versi. dict. colū. ij. Bar. in l. si diuortio. ff. de verbo. obliga. & tex. in l. j. ff. de dote prælega.

↠ P. PAV. P.

c ¶ Videamus igitur. Circa istam materiā quando actio competat patri & quando filio. & quibus modis consuletur in petitī actiōe ex stipulatu, etiā si nō fuerit interposita, & ex vtraq; pte ineſt tacita hypotheca: & est actio bōę fidei. h.d. No. ↑ q̄ dos petitī, & repetitī p actionē ex stipulatu. No. q̄ stipulatio fingitī eē facta vbi nō est: & ex hoc habes ↑ q̄ stipulatio ficta nō requirit solēnitatē verborū. No. q̄ ↑ facilius cōfirmat inualidū, quā inducat q̄ nō est. Hic habes vnā glo. quæ signat quædā cōtraria, & non soluit super verbo, fortitudinem. ibi: vtile. imò vbi vitiatur vtilis, scilicet propter defectum voluntatis testatoris ibi ademptum. sed illud ideo: quia esset contra suī naturā.

Et vt plenius. No. ↑ actionē de dote esse priuilegiatā in hoc q̄ habet tacitā hypothecā. [a] Ad hoc opp. & videt q̄ hoc priuilegiū cōpetat mulieri, nō actioni. Insti. de actio. §. fuerat. & j. qui po. in pig. ha. l. assiduis. Solu. Priuilegiū tacitæ hypothecæ cōpetit actioni: & habet locū invtraq; parte. vt hic. & trāsit ad hæredes, & ad quoscūq; vt j. ea. l. §. illo, pcul dubio. ↑ No. q̄ ista tacita hypotheca sit priuilegiata, vt cæteris præferat, nō cōpetit nisi ipsi mulieri, vt legibus cōtrariis. Et p hoc apparet nihil ad q. quā hic facit super verbo, latere. qa tacita hypotheca, quæ cōpetit viro. nō est priuilegiata. Secūdò no. ↑ q̄ rebus dotalibus euictis ista actio habet locū pro euictione cōtra. §. eo. tī. l. j. Solu. l. Illa in telligitur secundū distinctionē huius legis.

Sed & si nō. No. hic tertiū priuilegiū actiōis ex stip. qa est bonæ fidei. No. q̄ ↑ actio ex stip. p dote est actio bonæ fidei. Sed an hoc sit verū in actione ex stipulatu, quā habet vir pro dote petēda an verò intelligat de ea quæ competit mulieri. Glo. tāgit in l. ij. in prin. ff. sol. ma. & etiā in l. de diuisione. Mihi autē videtur q̄ ex vtraq; parte sit bonę fidei, per istū tex. cōiunctū cū pręcedēti §. q̄ apparet: qa hic loquitī de actiōe ex sti. ex vtraq; pte, &c.

Primū itaq; stip. p dote nō minuitur ꝓpter legatū factū vxori: nisi exprimat. & hęc actio trāsit ad hęredes sine mora nec patitī retētiōes ob mores, ob res amotas, ob liberos, vel impēsas, sed prędictis actiōibus cōpetētibus repetunt. h.d. vsq; ad §. illo. no. ↑ q̄ si debitor legat creditori, ī dubio nō intelligitī aīo cōpēsandi, nisi exprimat. qđ plenè dic p Iac. de Are. ī l. si cū dotē. §. si pr̄. soma. facit ar. cōtra. j. vñ vir & vx. aut. ꝓterea. sed ibi dicā. & plenè dixi ī p̄alle. §. si pr̄. &c.

☞ Taceat. Op. & videt, q̄ ꝓpter mores retineat dos: vt l. consensus. j. de repudijs. Solu. intellige hic, q̄ erāt tales mores, qui pudorē matrimonij nō lędebāt. Op. secūdò & videt, q̄ ↑ ob res donatas, vel amotas posit fieri retentio: vt l. diuortio. §. ob do. so. ma. Solu. cōpēsatio bñ pōt fieri, si vtriq; debeat pecunia: sed si ex altera debeat species, nō est locus retētio. Ita loquitī hic. Vltimò. ↑ Iste versi. sileat. facit ad illam q̄ō. antiquam, vtrum soluat. existentibus liberis dos ad patrem redeat hæc l. facit quòd sic. in hoc q̄ dicit sileat, ob liberos retentio.

Sed nec ob impēsas. ↑ q̄m pēsę necessariæ nō minuāt dotē: vt l. q̄ dē de ipē. in re. do. sup hoc passū fuerūt opi. interiurīs. & dī ff. de iu. do. l. si is. §. q̄ dī. & in d.l. q̄ sunt etiā opi. inter nostros mod. Ego teneo opi. Vlp. q̄ dic vt in d. l. q̄ dicitur. ff. de impen. do. &c.

Illo procul. Mortua vxore in matrimonio, hæc actio se cūdū sui naturā ad hæredes trāsmittit. h.d.

Cum autem. Breuiter dicit qđ hæc actio cōtra virum datur, inquantum facere potest: & rerum mobilium restitutio debet fieri intra annum, & rerum immobilium incontinenti: & vsuræ debentur à tempore moræ: fructus à tępore sol. ma. h.d. vsq; ad §. igit. &c.

b Exactio. [b] Gl. in hoc §. format mulctas quęs. & pulchras: & in terceteras primò no. illā q. de re data in dotem æstimata, vt electio sit viri. Secūdò no. illam aliam qō. intra annū vnde debeat alī vxor, quia debeat alī ex bonis viri, si aliunde non habet &c.

Igitur & in sequenti. In ratione l. Falcidiæ, mulier instituta dotem, tanquā æs alienum, deducit. h.d. &c.

Cumque. Imperator incipit tractare quod attribuitī actioni ex stipulatu, ex natura actionis rei vxoriæ. Et quid erat vtriusq; cōmune. Breuiter dicit: partus ancillarum pertinet ad mulierem, fœtus pecorum ad virum: reditus vltimi anni diuiditur pro rata, ↑ & cautio de defendendo inuicem inter fratres tępore diuisionis præstatur. hoc dicit. Circa hoc de disione fructuum vltimi anni, glo. ponit distinctionem in l. fructus. & l. diuortio. & l. si ante. ff. sol. mat. & dic vt in ea &c.

c Videamus igitur. ‘ ↑ Filia sui iuris effecta morte vel emancipatione dotis, actio consolidatur in ea, quæ computatur in quartā, & venit in collationem. h.d. Not. quod dixi in summario. Istud procedit sine scrupulo aliquo, in actione ex stipulatione tacitè inducta per hanc l. Sed quęro, quid si pater expresse fuit stipulatus? Glo. valde no. tenet q̄ idem. quam vide: quæ incipit, nunquid quam tene menti perpetuo. Multi doctor. sunt in contraria opinione. quasi communis opinio est in contrarium. Ego tamen teneo istam glo. & istam materiam cum quibusdā diuisionibus, & distinctionibus. quam sic examinaui in l. post dotē. ff. solu. matri.

d Accedit. [d] Si extraneus dat dotē pro muliere, mulieri quæritur

e actio integra, nisi dans incontinenti fuerit

f stipulatus. [f] Et extraneus intelligitur quicunq; non habet mulierem in potestate. h.

16 d. Vides, ↑ q̄ quando extraneus dat dotem pro muliere, mulier videtur stipulata: nisi vir incontinenti fuerit stipulatus. Glo. format [g] q. & multum notabilem, quid si extraneus promisit dotem pro muliere, & tępore promissionis nihil dicitur, q̄ dos promittatur si restituitur: an postea poterit stipulatio præiudicare mulieri? Gl. determinat, & bene, quod non: vt l. ex morte. infrà titu. primo quam tene menti. Vide glossam primā post princip. no. ver. extraneum &c.

Et hoc ex rei. Viuo patre, hæc actio est communis patris & filiæ: sed patre mortuo etiā post contestationem ad mulierem integrè pertinet. hoc dicit &c.

Et cum

vno vel alio, vide q̄ habes ad Barto. in l. post dotē. in princ. ff. solu. matri.

↠ P. PAV. P.

d ¶ Accedit. Istud procedit etiā in muliere absente. Et qd si matrimoniū illud nō sequatī vide Decū cōsil. xxxv. cū duobus sequēntibus vbi etiāq; diuersum sit in patre & in extraneo. Et dū dicit hic q̄ extraneꝰ videt donare, limita nisi extaret paterfamilāis, q̄ teneē eā dotare. qa videt dedisse animo repetēdi à patre. Pau. de Cast. cōsil. cxx. inci. si dicto. ꝓpe fin. In cōtrariū vide Soc. in cōsi. ccxcj. col. ix. Sed opi. Pauli tenet Bal. in tractatu dotis. charta viij. col. vlti. licet eū nō allegat. vide q̄ dicit Ianpeg. in e. tractatu in j. parte. q. xx. & xxtiij. Et q̄n est debitor vel gerit negotia, nō cēsetur donare. Ale. cōsilio c. volu. ij. vide q̄ scripsit Decius cons. lxvj. & duobus seq. quando vnus de fratribus dotauit suam filiā de bonis cōmunibus sciētibus aliis an videat cōsentire animo donandi. Pro prima opi. vid Cor. no. cōsi. cxxiiij. vo. j. q̄ loquitur de patruo dotāte neptē ex fratre exclusam à statuto, vt possit repetere à fratrib⁹ dotē maxime si patruus haberet bona cōmunia vide eūdē ad idem consi. cccxvj. vo. iiij.

e ¶ Quæritī actio. istud intellige, si sequatur matrimoniū. aliās secus l. si meo. in princ. de iure doti. & in l. si donaturus. de condi. ob caus.

↠ POMATES.

f ¶ Stipulatus. Limita vt nō procedat ī fratre, qui esset hęres patris, qd si stipulat dotē sibi reddi, nō teneē illā stipulationē remittere filio. Ita Ancha. consi. suo cccxxxv. inci. ex narratis superius. licet videat cōtra istū tex. loquētē de qualibet extraneo: & hoc casu mulier nō potest aliquo modo de ipsa dote disponere, vt p Alc. consi. cj. col. ij. vol. ij. & limita etiā istum tex. vt per Soci. cōsi. cxxxv.

g ¶ Glo. format. Vide latius per Bar. in l. quoties. solu. ma. Vide Bar. in l. j. in prin. solu. mat.

a ↠ P. PAV. P. ¶ Et cū lex. Circa auē. sed quāuis q̄ sequit istū. §. dū dicit in ea q̄ pr̄ pōt minuere dotē filiæ mortuo primo viro, vide latè Dec. cōsi. xxxv. & seq. vbi an locū habeat in dote promissa, & quid in hęredibus pr̄is.

b ↠ POMATES. ¶ Quāuis. Nota q̄ ista l. quāuis. quæ vult quod pactū factū à patre, q̄ filia superueniēte sol. mat. hæredes mariti lucrenē dotem, vel parteē, non prętidicet filiæ, habere locū & in extraneo, secundū Bar. consi. cxxij. inci. Titi⁹ maritauit. vbi vult istud, pcedere etiam si stipulatio interueniſſet licet ī hoc contrariū teneat, & sentiat glo. hic. propter quā ita expressē tenuit Roma. in l. j. ff. solut. matri. licet ibi & in §. seq. cum Bart. teneat etiā hic Salic. & Aret. in ista autē quæstione ego crederem q̄ opinio Bartol. in patre per istum text. sit vera. quam etiam sequitur hic Sali. & maximē, quia cùm dos restituitur patri, cum hoc vt iterum dotet filiam nubere volentem illa dote, & non minori. l. j. & authē. ibi posita. C. de rei vxo. actio. sequeretur ex hoc, quòd fieret præiudicium filiæ: quia cùm valeret pactum, diminueretur de facultatibus patris. vnde ipse non dare teneretur summam prioris dotis, sed eam, quæ faculta tibus nunc conueniret, iuxta l. quæro. ff. de iure dotium. Sed hæc ratio non videtur bona: quia dicta auē. ibi posita, vult quòd pater nullo modo possit diminuere de summa prioris dotis: nisi clare aliqua fortuita decreuerit eius substantia. Sed certē tale pactū non est casus fortuitus: & sic non prætiudicabit filiæ: quia imò pater tenebitur illā summā prioris dotis dare & sibi imputet quòd tali conuentioni se adstrinxerit, cùm sibi ab initio liberum fuit se tali legi non submittere.

c ¶ Pacto matris. an ex pacto matris acquiratur filio, vide etiam quod dicitur de verbo. obligatio. l. stipulatio ista. §. alteri. vbi per doctores: & hic etiā quid in parte, vide Barto. in l. si patri. ff. eo.

d ¶ Hęreditas. Et facit. l. verba contrahentū ff. de verbo. signi. In contrarium videtur tex. in l. tale pactum §. j. ff. de pact. & ibi Barto. licet Ang. ibi contra Bartol. posset dici quòd ista l. & l. si mulier. loquerentur in extraneo, secus in coniuncta persona, vel ab intestato successura. Et de huius intellectu vide Bart. in l. fin. §. de pact. in

a Et cùm lex. [a] Fundus dotalis vbi cunq; positus, nō pōt alienari, nec; obligari, impedīte lege Iul. dotalis fundi p hāc cōfirmata, & declarata h.d. Hoc est verū in fundo dotali, & sic in re immobili: sed quid in re mobili? Et circa hoc dic vt not. per glos. in auē. siue. §. ad Velleia. & ego dixi in l. j. sol. matri. &c.

Illud. Omnia pacta dotalia, quæ non sunt contra legē seruentē intacta. & hæ lex in præteritis locum habet. h.d.

De pactis cōuētis tā super dote. Ru.

Continuatio patet de se, &c.

LEX I.

Legem quam. Istā legē habuistis de verbo ad verbū §. de pac. l. legē. Breuiterdicit Pactū appositū iuxta cōtractum, vel iuxta rei traditionē, rei cohærentia vestitur. h.d. LEX II.

Fructus prædiorū. Glo. legit hanc l. duobus modis: vt patet ex ea secundū vtraq; breuiter dicit. Pactū de fructibus rei dotalis est seruādū. h.d. secundū vnā lec. loquitur vxori: secūdū aliā loquitur viro, &c. LEX III.

b Vamuis. [b] Pactū patris non nocet filiæ, in actionibus dotis. hoc dicit.

☞ *Actio, quando quæratur filijs, ex pacto matris.*

Hodie inter patrem & filium in aduentitijs consistit obligatio ciuilis.

Pactum dotale. Filijs p matrē non quæritī actio: & inter patrē & filiū familiās cōsistit obligatio ciuilis in aduentitijs. h.d. Hic est bonus casus. Duo habes notare, q̄ dixi in summario. ↑ Ad primū

1 opp. & vī q̄ ex pacto matris [c] quæritī actio filijs: vt ff. sol. mat. l. Caius. So. Casus ispecialis est ibi in dote fauore eius, p q̄ dos datī. Hic emī licet pactū interponatī, super dote tñ qđ acquiratī filio, relpicit fauorē filij, nō eius, p quā dos datī. Opp. ij. de l. pater. j. eo. Sol. Ibi loquitī in patre: hic in matre. Similе habetis in l. debitor. ff. ad Treb. Dices tu, q̄ est cōtra casum l. Publia. in prin. ff. de positi. vbi ex pacto matris q̄ritī actio filio. Rñ. nō: qa pactū interponitī super re ꝓpria. Vñ idē iuris est, si mater pacisceat, vt reddat filio, sicut cuilibet extraneo: vt §. ad exhib. l. pe. Ad secundū opp. ↑ inter patrē, & filiū nō cōsistit obligatio ciuilis: vt l. frater à fratre. ff. de cōdi. inde. Sol. Illud est verū olim: hodie secus in aduentitijs: vt hic, & l. iubemus. j. ad Treb. no. in auē. vñ & si parens. §. de inof. test. l. si quis pro eo. §. j. ff. de fideiuss. & no. in d.l. frater à fratre &c.

Hæreditas. [d] Pactū de dote mulieris post mortē reddēda, vim testamenti nō obtinet. h.d. Hæc lex legit duobus modis. Vno modo in mario: alio modo in extraneo: & ista de extraneo est vera. Probatī ex prin. l. dum dicit: hæreditas extraneis.

penul. colum.

e ¶ Paraphernalibus. Et quid si ista bona paraphernalia sint consumpta per virum, vide l. de his. vbi est tex. no. de don. inter vi. & vxo.

f ¶ Ab extraneo. Quando extraneus dotando videatur donare, vide in l. fi. & ibi dixi. §. de dotis. promiss.

g ¶ Accedit. Et latius per Bartol. in l. quoties. solu. matr. Fallit in fructibus. glos. est in versi. perrexerint. in auē. de non elig. & Bald. in auth. siue à me. §. ad Velleia.

↠ P. PAV. P.

h ¶ Aequalitas. Vide circa istā authen. Roma. singu. ccccclxij. incip. constante matrimonio circa non faciendo pacta inæqualia vide Cepol. caute. lxxv. Item circa istam æqualitatem vide Com. cōsi. xxvj. incipien. cùm statutum paduæ sit in j. colū. circa finem vbi ponit qđ licet ex consuetudine toleretur inæqualitas: si tamē fiat pactum de lucranda dimidia dotis, & econtra, pro pter inæqualitatem seruandam in quota licet non in quantitate seruetur. Et ibi ad finē pōt q̄ valeret pactū in cōtrariū initum.

h ¶ Aequalitas. Ad istā auē. vid Bal. post gl. in auē. dos data et fallit ī l. qđ scimus. j. de bo. q̄ lib. secūdū vnā lec. in fi. & tenet Bal. in auē. siue à me. §. ad velleianum.

g ¶ Si mulier. Vide q̄ dixi ī l. pe. j. ad l. Fal. & q̄ūo cognoscatur res esse paraphernalis, vide Bart. in l. ob maritorū. §. ne vxor pro marito.

h ¶ Glo. dat. Adde qđ no. Bart. ī l. vulgo. ff. de admini. tu. & not. Bar. & doc. in l. maritus. §. de pcu. & sing. alleg. l. si qua p calūnia. §. fi. de epi. & cle. & tñ est gl. in contrariū secūdū Bal. no. in l. j. C. de ꝓcu. & vide etiā Bart. in l. ij. ff. de Car. edi. & in l. Mæuia. in prin. ff. sol. ma. vbi ꝓ Bal. & ꝓ Imo.

↠ P. PAV. P.

i ¶ Instrumēta. Circa hoc vide oīno Rom. sing. ccccclxix. inci. nungd. & in iiij. cōsi. ccccxlvj. ad finem.

↠ P. PAV. P.

m ¶ In vsuris. Vid cō. in cō. ciij. cū suis subscriptionib⁹, vbi ponit q̄ dicant, ꝓpriè paraphernalia: & qđ ex fructibus naturalib⁹ vel industrialib⁹ ponit, vide ibidem.

↠ P. PAV. P.

n ¶ Nota. Vide in l. maritus. C. de procura.

1 recitaui tibi istā gl. & q. in d.l. pe. ff. ad l. Fal. No. [n] vltimò ↑ q̄ ꝓ

& quæ ibi scripsi. Itē vide Alex. circa istam materiā, & consi. lxiij. in ij. volu. incip. super dubio quo quæritur. aliàs est consi. ccv. Et vide eundē cōsi. xliij. in j. volu. in j. viij. & ix. col. in quibus locis habes quæ dicantur paraphernalia. Et vide etiā omnino in l. maritus. in vlti. col. Alex. in l. j. ff. ad leg. Falcid. post Barto. Et ꝙ sint etiā restituendi, vide omnino Bar. consi. cxxv. inci. quæstio talis est. & latissimè omnino pau. de Ca. cōsi. clxxxvj. incip. super primo. Itē a inquantū dicitur in distinctione doctorē in ista materia ꝙ si fructꝰ sint cōsumpti nō teneanē hæredes veri, licet tenerenē si nō essent cōsumpti: an in dubio præsumā tur cōsumpti. Flo. de sanc. Petro i subscri. ad cōsi. ciiij. Com. de quo s. tenet ꝙ sic. cō trariū tenet Paul. de Cast. in d. cōsi. clxxxvj. Sali. in ista l. fin. dicit ꝙ credit marito asserēti se cētū petijsse in vsus cōmunes. Quod intelligit Anto. in d. cōsi. clx. i iij. col. si dicat verisimilia. Secus si quātitas esset magna, vt p eū. Vide etiā econtra Salic. Alex. in l. maritꝰ. quæ est lex pe. in co. 1 fi. ff. ad le. Falci. vide in materia qūo maritus teneaē ad fructus bonorū paraphernaliū, et qd de pensionibus, Ale. cōsi. clxiij. in v. vol. in ij. & iij. col. vide i tabula sua & ibi in d. consi. clx. iiij. patet qūo constituanē paraphenalia. 2

a ¶Legis. vide Bar. in l. si cū dotē. in princ. sol. ma. Spe. in tit. de cōiūcta persona. qd' limita vt per Bal. Insti. de act. §. item seruiana. Alex.

↠ P. PAV. P.

a ¶Legis. circa hoc an & qñ cēseaē recessū à generali vel speciali in casu isto. & qd' si specialis esset apposita per aliū, nō p vxorē, vide do. Ant. consi. xxxv. ante fin.

b ¶Confessata. Circa confessionē factā de dote, vide aliqua q̄ no. spe. in ti. de cōfes. §. ij. in fi.

↠ P. PAV. P.

c ¶Confessione. Circa materiā exceptionis nō numeratæ dotis, vide latè Fel. in c. si cautio. in vij. char. & seq. extra, de fide instr. Et an & quādo confessio sola dotis, vbi nō constat de actuali numeratione, præiudicat marito, vel alijs creditoribꝰ, vide latè Soci. in l. j. so. matri. in v. charta & sequt. vsq; ad finē. vbi ponit quādo est facta post contractū matrimoniū vidē etiā latè Ale. consil. cxlij. in v. vo. vide Barb. consil. xxxvij. volu. iiij. in ij. dubio.

d ¶Vide hanc gl. vide Bal. in rub. de priui. do. in iij. colum. & Barto. in l. assiduis. qui potiores in pignore habe.

e ¶Quod de suo. adde ꝙ si depono, vel mutuo nomine tuo, istud habetur loco traditionis, per istam glos. secundum Bal. in authentica. ex testamento. in vj. colum. C. de colla.

f ¶In dotibus. Opp. hic dicitur. Sed tu adde casum, in quo no. vtrum isto tēpore erit tutus vt dixi in l. per diuersas. et l. ab Anastasio. ē. mā. Adde Ang. in l. prædia. ff. de acq. possess. per glo. & doc. in l. si ex cautione. de non nu. pecu.

¶Fideiussor. vide no ta Bar. in l. si cōstāte. §. quoties. fo. mat. Et istū text. cū hic no. ꝙ Bar. in l. fi. ītelligē vt per eū in d. l. si cōstāte. in vij. q. j. partis. fol. ma. Et cū Barto. hic trāsit Bal. simpliciter. & Bald. in l. j. j. ne fideiuss. do. dentur, & Bart. in l. si quidē. ḋ duo. reis. et ibi qua tenus nō possūt restituti duo rei credēdi in dote: sed debendi sic. & Imo. in l. si cōstāte. in versi. contra rē. & Spe. de dona. inter vi. & vxo. §. pe. vers. illud & §. fin. vers. itē no. ꝙ alius. vbi tenet indistinctē qd' sic, p tex. in auē. qd' locū. vide Bal. in l. in contractibus. §. j. de non nu. pecu. Ale. adde q̄ consuluit Pau. de Castro consi. clxx.

↠ P. PAV. P.

¶Inter. Adde quod scripsi post Bart. ff. e. in j. col.

↠ P. PAV. P.

¶Inter. ad validitatē siue ad validādā donationē inter vir. & vxo. vide Cepo. cau te. cxxv. & in materia huius tit. vide omnino quę habes ad Bar. in rub. ff. eo.

¶Bona. Not. quid in donatione cā mortis vide latè Lud. Ro. in l. in mortis. ff. don. cā mortis. And. Bar.

¶Bona. Adde l. sequē tem: & quod ibi no. Bar. ff. de le. ij. & Bal. hic. & vide quę dixi post Barto. in l. j. in l. mortis cā. ff. de dona. cau. mor. & ibi quid in do. causa mortis.

¶Si ancillā. Vide bar to. in l. affectionis. ff. de do. Adde de clerico Pe. de Anc. consi. ccxlviij. ḋ milite bal. consi. ccxxvij. & ccIxxvij. iij. libro.

¶Etiā si. vidē hic apostillas in l. j. ꝙ Bal. in l. si vxor jC. ḋ cōd. insert. & Bar. in l. facultas. de iure fisci. li. x. i fi. qd aūt in concubinis: dic idē secūdum Bal. per istā. l. j. j. de natu. libe. & vide in c. significauit. extra. de titu.

¶Itē no. sing. ꝙ licet Titius rē suā meo nomine donat. nō videtur mihi donare. Pau. de Cas. cōtra. in l. Publia. in princip. ff. depositio. & ibi vide.

Etsi

---

a ¶No. perpetuò. & dixi in l. iij. §. si credi. de leg. iij. vide omnino Bart. in l. rem legatam in fi. de adimend. lega.

b ¶Declaratione. Adde Bal. in l. si quando. de leg. j.

c ¶Examinata. vide etiam quę dixi no. in apost. in l. impuberē. §. q̄ codicillos. ff. de fal. & Bal. hic.

d ¶Si filij. Ad hoc no. vide Bal. post gl. in l. & si instrumēta. C. ḋ fi. inst. & in. hast. fis. li. x. & Bal. i c. j. ḋ feu. post l. vxor marito. ff. e. vbi gl. ad not. facit l. si tibi. §. is cui. ff. man. & q̄ habē in l. multū. ē. si quis alteri vel sibi. & dū dixi ex cōtractu vxoris, q̄ erat viro, add ple ne Bal. i l. si vxor. C. de condi. insert.

e ¶Itē adde gl. in l. scripturæ. & ibi Bal. in iij. co. C. de fi. instr. ꝙ valet instrūm quo cauet, qd marit⁹ emit p se, & vxore sua. & etiā gl. hic & bal. hic alle. tex. in auē. de non ali. §. ēphyusim.

¶Res vxoris. Circa mediū facit, vtrū do. cau. mor. fortiat effectū post mortē ciuilē vide gl. in decretis te nētē q̄ sic, p istū tex. in l. placuit. el ij. xvj. q. & hic adde Bal. in l. mors. & glo. ponit hic &c.

¶Tene menti. Adde Bar. & doc. in l. si is qui. §. j. ff. de testa. & in l. qvltimo. ff. ḋpœ.

¶Donationes. I imita non ꝓcedere i ma rito & vxore putati tus: qa tūc mōs nō cōfirmat secūdū bal. no. i l. tanē. j. de fide iuss. p tex. vnicum in l. cū hic status. §. si qs spōsam. ff. eo. facit in simili. l. j. de cōdi. ob cau. Adde l. si ex vo lūtate. & ibi Bal. ē. e.

↠ P. PAV. P.

¶Impedimētum. Et imo si nō vallet rōne omissa in insinuationis nō cōfirmat mortē: vide Cō. cō. xxviij. incip. defuncto dato post prī. Itē adde singulariter q̄ si dōatio fiat p patrē filio propter bōmerita: si nō p benē benemerita, nō cōfirmat mortē: vid Cre. singulari cxxx. Itē qñ nō valet rōne omissa insinuationis, an cōfirmetur morte, saltē vsq;, ad q̄ntitatē pmissam. vi de Soc. in l. si inter virū. in j. notab. §. sed si mihi. in iij. col. dey. b. obli. Sali. hic.

↠ POMATES.

¶Donatiōes. Ad istā l. vide aliqd p Fel. in c. cū nō liceat. co. titi. de ꝓcu. & bar. i c. licet ex suscepto. i x. casu. Pan. ibi de for. cōpetē. vbi dicit, q̄ ista lex habet etiā locum inter Regē, & Reginā. & Alex. i l. q̄. q̄. j. de test. mi. & bar. i c.

De donatio. inter virum & vxo. 206

Est si de tua. Dominiū rerum emptarū de pecunia viri, pertinet ad vxorē, si ei sunt traditæ: sed pecunia repetetur. h. d. in summa &c.

Si maritus. Expoliatus ante omnia est restituēdus & separatorum separata habenda est ratio. hoc dicit.

s Sicut cessat. Donatio annua valet traditione secuta: sed ex ea non datur petitio. h. d. &c.

Si maritus. Per specialem hypothecam videtur reuocari donatio facta coniugi. h. d. Nota hanc l. Opp. Instī. de le. §. si rem. & §. idē reseri pserunt. Sol. Facilius præsumitur reuocatio istius donatioōs, quā legati. Habes notabiliter clarè hic, & in l. fi. §. j. ff. de do. & sic facit hæc l. in ar. ꝙ si marītus impignoraret aduentitia, aliàs arrhesia siue iocalia aduentitia mulieris. quę si bi donauerat videtur donatio reuocata, nec confirmatur morte. Et hoc si ponemus res illas donatas esse. quod not. perpetuò a &c.

Si quidem ante. Donatio non tollit ius hypothecæ competens creditori: & hypotheca non porrigitur ad res perfecte donatas. hoc dicit.

Ex verbis. Qui confirmat illud, qd' pōt per se stare non videt de nouo concedere. h. d. Aduerte, quia hæc est notabilis lex valde. Circa hāc l. reuoco in dubiū, an ista donatio petatur vt legatum & fideicōmissum, an tanq̄ donatio morte cōfirmata. Gl. in hac l. variant. nam alibi videtur dicere, ꝙ inducit legatū. Alibi videtur dicere contrariū. Veritas est ꝙ nō inducit legatū vel fideicōmissum, vt ex tex. manifestè colligitur. Et ideo pro huius b declaratione b dicas: aut est certū quid voluerit testator per verba ista: & stamus certo: vt hic, in principio. Aut est debitū: & tūc aut donatio erat per se valida, nec exigebat confirmationē morte: & ista verba ad eam non porrigunt: vt l. si quando. in prin. ff. de leg. j. Aut requirebat confirmationē morte: & tūc aut morte sola confirmatur tanq̄ donatio: & ista verba ad eam non porrigunturt, vt inducant legatū, vel fideicommissum: vt hic l. sed vt ostendatur, donationē voluntariè confirmatā. aut fortè nō confirmatur: qa excedebat legitimā summā: vt j. e. l. donationes. tūc ad illā porrigunt, vt inducat legatum, vel fideicōmissum. Ita debetis intelligere hic. Vltimò dicit gl. ꝙ hæc lex est argumentum ad confirmationem priuilegiorū: vt in fine glo. Dic de hoc c vt extra de confirma. vti. vel inuti. examinata. c

Si non verum. Simulata venditio ius creditoris non impedit & donatio reuocata non impedit dominium ad hæredem transire. h. d.

s Emptum nomine uxoris quando præsumatur donatum.

Si filij. a Hæc est not. lex valde. Ex emptione facta nomine alicuius, donatio nō præsumitur, si cuius nomē emitur, non tractatur: aliās præsumat. n. d. Et reuoco in dubium † quomodo quis pōt ꝓbare fecisse animo non donandi. In glo. hic iunt opi. breuiter glo. nec hic nec alibi ponit veritatem eius. Veritas est hæc, ꝙ licet nomē vxoris inseratur in instrumento, si tamē ipsi marito traditur, nō vxori, præsumitur non animo donandi. Hic est text. hic, si diligenter inspicias. & vide tex. Simile habes §. si quis alteri vel sibi l. ij. probat j de castren. pec. l. j. lib. xij. Sic debet intelligi. §. fami. ercisc. l. filiæ cuius. & quod ibi dixi. Sed si alicuius nomine emitur, & sibi traditur, præsumitur donatio. Ita intelligo hic in fin. Facit ff. de do. l. antepe. in prin. & quod ibi dixi in l. j. nec castrense. ff. de colla. &c.

De his. Si maritus res vxoris consumit, ea patiēte, præsumit dōatio: ideo tenet quatenus est locupletior. si ea inuita, totum repetitur. h. d. hæc not. lex quotidiana. &c.

A Marito. Rei donatæ inter coniuges nō transfert dīiū: nec confirmat secuto diuortio, vel si prius donatarius moriatur, vel si fuerit reuocata &c.

s Constante. Inter socerum & generū, valet donatio. hoc dicit. &c.

Reditor. Mulieri facta vēditio, per creditorē viri, de pignore liberato, nullius est momenti. hoc dicit.

LEX I.

Dotem. b Dos confessata nō numerata, effectualiter nō potest repeti. h. d. Cōtra istud opposit & videtur: quia instrumētū probat: vt l. fi. arbi. tute. Dicunt quidam, ꝙ hic fuit scriptura priuata, non publica. Vel aliter dic: dicit glo. & melius: † Scripturæ publicæ statur in eo quod ibi continet: vnde si in instrumento contineretur numeratio: quia notarius dicit, dedit, & numerauit, in præsentia mei notarij: & sufficeret. Sed hic continebatur confessio tantū, non numeratio: ideo pōt obijci exceptio nō numeratæ dotis intra tempus statutum infrà l. vlt. & auē. ibi posita. Itē opp. † quia secundū hoc omnes errant: qa instrumentū dotale fit de sola cōfessione. c Solu. In instrumentis hodiernis renunciatur exceptioni non numeratæ pecuniæ: & ideo illa instrumenta sufficiunt. Item intelligo glo. & bene: de quo videbitis in l. si ex cautione. de non nume. pecu. & vide hanc glo. d quā nota & perpetuò tene menti &c.

LEX II.

Quod de suo. e Dos confessata aiō donandi, morte cōfirmatur. h. d. Opp. §. de l. px. & j. l. pxi. Sol. Ibi fuit cōfessus ipe futurę numerationis hic animo donādi. Secundò opp. de dona. ante nup. l. j. Solu. Ibi matrimoniū fuit solutum diuortio, & sic donatio tacitè reuocata: hic fuit solutum morte: & sic donatio fuit tacitè confirmata. Opp. quando in donatione non interuenit traditio, nō confirmatur morte: vt l. Papi. ff. de dona. inter virum & vxo. Sed hic nulla interuenit traditio: ergo &c. Sol. Mirabiliter hic non interuenit tradītio vera: sed aliquid loco traditionis. Vide istam glo. quam nota. &c.

g Exceptio non numeratæ pecuniæ, opponi potest cōtra scripturam priuatam continentem, pecuniam numeratam.

Duo rei possunt in dotibus constitui.

LEX III.

In dotibus. Marito, & cuilibet, qui dotē recepisse confessus est licet exceptionē non numeratæ dotis proponere intra tempora hic constituta hoc dicit. Opponi. hic dicitur, in dotibus f quas datas esse &c. si in instrumento dicit dotem datam, ergo non potest dici non numeratam esse, vt suprà

LEX I.

Bona. i Donatio inter cōiuges morte donātis cōfirmatur etiā si sine hęrede decesserit. h. d. No. l. licet legata, quę relinquunt ex testamēto, vel abintestato non valeant, nisi adeat hæreditas, tamen h donatio, quæ fit inter coniuges, confirmat hæreditate non adita. Quid de donatione cā mortis, vtrū ad eius confirmationem requirat hæreditatis aditio? Cogitabis, &c.

LEX II.

Iancillam. k Milites nō possunt donare suis ancillis cōcubinis. h. d. Per hanc l. dicebat do. Richard. Ma. ꝙ clericus nō pōt donare cōcubinæ: qa est miles cœlestis militiæ. sicut hic dicit de militæ armatæ militiæ, vt no. in l. miles. ff. de re iudica. LEX III.

Donatio. Donatio facta ab vxo. viro, eius morte cōfirmat. Et post mortē vxoris donat socero in generū statim perficit. h. d.

Si ut proponis. Morte soceri donatio facta ab ipso genero: nō cōfirmatur, si filia superuiuit. h. d. hæc notabilis lex &c.

Etiam si. l Licet quis suum alterius nōie deponat donare nō videt. & quod vxor quærit, in dubio præsumit de bonis viri sui. h. d. No. bene istud princ. Et vide glo. j. quam no. multum singulariter. Et sic no. ꝙ ex his verbis non præsumit donatio. Hoc tenet glo. & tex. in l. donatione s. §. pen. ff. de dona. & ibi dixi. Habui de facto. & sis memor huius &c.

Si ex voluntate. Donatio inter cōiuges veros non valet, nec etiam inter putatiuos. hoc dicit.

Si fructus. Breuiter dicit. Fructuum nō valet donatio inter coniuges. hoc dicit.

Etsi

a ¶Donationes.doc.vide Bar.in l.fin.post §.fi.de contra tabu.
b ¶Dignitatem.Per hanc l.Bal.sing.in c.j.§.item sacramenta.de pact.iur.fir.di cit valere donationem facta à Rege filio suo in potestate.Alex.Adde Oldra. consilio cclxxviij.
c ✠P. PAV. P.¶Habet vim legis.Vide quæ habes ad Bartol.in l. Cæsar. ff.de public.
d ¶Dubiū.Vide Bart. in l.ciuitas.in prin.ff. si cer.pe.& dixi post Bart.in l.Cæsar.ff.de publi. Bal.hic videt tenere cōtra Bart. & refert & ibi etiā sequ tur Bal. i l.ea lege §. de cōd.ob cau. in bis rone vel alio nō subiacente alterius territorio.
e ¶Matrimonium.gl. hic.vide Bart. in l.si cōstante.ff.sol.matr. ☞ POMATES.
f ¶Cōtra si filij.p istū text. decidunt cōiter doc.in l.j.§.q̄ si i patris.ff.sol.mat.q̄ per adulteriū nō lucrabi tur maritus dotē i p̄iudiciū patris. vide ibi latè p Ale.cir.prī. in ver.ex quo aliud.
g ¶Hodie fama cū iuramēto officialis facit fidē.& ita p istud cōsuluit Bar.in cōsi. incip.omissis gl.quę dicuntur &c.
h ¶Cōsensu.perdit dotē.& dū in hac lege dicitur,q̄ pœna adulteræ est q̄ perdat dotē ante nupt.& dotē. Quid de bonis paraphernalibus, vi de in l. j.de adult. Itē qd si vnus stipulat? est dotē sibi reddi,vī etiā pater sine stipulatione dedit dotem, an præiudicet sibi vi de gl.in lege, si dotē. vbi Bar.§.de iure dotī.& gl. §. e.l.dubiū. & hic. Et an isto casu mulier debeat alio viro nubere vidē bar. in l.vbi in ix.co.C.d̄ iu.do.& vide gl.hic. ☞ POMATES.
h ¶Cōsensu. & no.singulariter q̄ hæc l. cōsensu.nō solū habet locū.vt mulier committēs adulteriū dote & donatione, ꝓpter nup.priuet̄,si mulier viuo marito adulteriū cōmittat, sed etiā habeat locū invidua quę mortuo marito stuprū cōmiserit, vt similiter & ipsa.qa tūc dotē & donationē propter nup.amittit vt' egregie vult Paul.de Ca.cōsi. cxxj.inci.reuocaī in dubiū.& cōsi.cxxviij.ī lege,sororē. j. de his, quibus vt indig. per gl.ibi,et ī lege,fideicōmiss.post glo.ibi j. de fideicō.licet cōtra riū teneat Ale.in d. l. sororē vnico fundamento.cui respondet Paul.de Ca.in d.cōsi.cxxj. q̄ credo ipse non viderat,& not.præterea q̄ hæc lex non solum habet locū in dote & do. propter nuptias:sed etiam in rebus paraphernalibus,secundū gl.in c.plerūq̄. extra de donationibus inter virū & vxorē de qua facit festū Ro.singu.cccxj. Et an hæc lex procedat in ea quæ est adultera per vim,vide Panor.consi.iiij. vol.j.Considera autē,numquid habeat locum in,sponsis,si quid dedissent,vel altero ipsorum committente fornicationem:vt illa amittant, per ea quæ habentur in c.quemadmodū.& de iureiurando & vide de illa opi.Pau.aliquid per Feli.consi.clxvij. & ad hæc etiam vide Panor.in c.gaudemus. colum.ij, de conuer.coniuga.
i ✠P. PAV. P.¶Dotem reddit.vide Com.consi.clxxv.in ij.dubio incipi.do.Andriola.vbi dicit,q̄ vxor dicitur ciuiliter agere ad separationem tori: & restitutionē dotis. Itē dū dicit hic q̄ mulier cōmittens adulteriū,perdit dotē, qd in vidua, vide Iaso. cōtra Pau. de Ca. in l.fideicōmissum. C. de fideic. In cōtrariū vide eum in l. ij. in prin.col.ij.so. matri. vide Feli.in c.pasto. in pe.co.
✠P. PAV. P. ¶Familiares.Cōtra tamē hic notata vide tur tex.in c.literis.& ibi vide d.Frā. consi. xiij.maximè in x.& xj.col.Itē q̄ in casib⁹ prædictis plus creda tur domesticis, quā alijs vide Feli. in ca. quoties.extra de testibus.eundē in d.c.literis in ij.col.in ver si.iij. fallit.Itē ad declarationē huius regulæ, q̄ in ijs quæ sunt difficilis probationis admittēdus testes,& aliàs nō admitterent, vide oīno do.Ant.cōsi. xxiiij.ī vlti co.prope.fi.q̄ declarat qualiter istud debeat itelligi, & q̄ nō bene probāt.Itē limita vt per Feli.in d. c.in literis co.ij.& in c.veniens.in ij.& antepe.co.in gl.fi.extra de testi.in c.de cæteris.in j.col.eo.ti. & in c.tertio loco.extra de proba. vbi ponit limitationē & declarationē,quā ponit Ant. de But.in d.cōsil. de quo.§. Itē.p istā regula multa cumulat Ias.in l.si qs ex argē tarijs.§. pretor ait. in pe.col ff. de edē. vbi etiā habes q̄ sufficit leuior ꝓbatio. Itē sin gulariē limitationē & declarationē, quā ponit Ant.de but. in d. consil.de quo §.adde Ias.q̄ eū sequit & cōmēdat in l.ff.in fi.col. ff.de his qb. vt indi. in l.j.in fi.C. de sum. trini.in j.lecīu.in xij. col. Itē ad regulā vide Alex.cōsil.xxiiij. in ij. col.in ij.vol. & cōsi.cxcv.& ccxj.& per eundē in l.pupillo.§.fi qs ipsi prætori.in vij.colū.de ope. no.nun.vide Mathe. omnino notab. exc. limita dupliciter per Ias.in l.cū ea quę.C. de trāslact.in ij.col.in l.in illa.ad finem. de verbo.obliga.
¶Familiares. Adde pleni⁹ in c. veniēs. el ij.de test. & in c. tertio loco. de proba.& in c.cū dilecti. de ele.

& qd' no.Cy.ī l.parētes. de test.& Bar.ī l.in tm̄.ff.de re.diui.& qd' habet ī l. terrogari.§.de qō. & Bal.ī l.parētes.ī ij.col.et Bar.ī l.fi qñ.j. vñ vi. dicit etiā Bar.ī l.ex q̄ tutores.p illū tex.j.de admi.tu.q̄ qs masſaritias habuerim ī domo.possum ꝓbare p̄ domesticos,& familiares.Et qualiter ꝓcedat hoc. q̄ testes nō itegre ꝓbēt, vbi alia ꝓbatio haberi nō pōt:declarauī ī apostilla post Imo.ī tepe.c. Quitauallis.ī vj.char.de iureiur. Alex.adde q̄ testes admittant.

†Vtrum maritus doctor, [a] vel miles teneatur vocare vxorē suam dominam. hic tex.facit q̄ sic.Consueui determinare contrarium:quia quandocunq; quis habet privilegium propter me,eo non vtitur contra me, inuito:vt l.si iudex circunuento. ff. de mino.& l.amicissimos. ff.de excu. tut. Sed vxor habet dignitatem [b] propter virum : vt l.fœminæ.de senat.ergo illa dignitate seu priuilegio non vtitur contra virum eo inuito. Item facit hic tex.ibi:vt pote imperialibus cōtractibus legis vicem obtinētibus.

Nota †quòd contractus celebratus ab eo qui habet potestatem condēdi legem, habet vim legis.[c] Probatur hic & in l.Cęsar. de pub.Et ex hoc dico† q̄ si ciuitas ista facit aliqua pacta cū aliquo publicano, vel alio,vel cum alia ciuitate q̄ iudex huius ciuitatis debet pacta illa seruare,sicut statuta communis. Licet enim aliàs pactum non nocet nec prodest de se,nisi pacisentibus vt d.l.si vnus. §.ante omnia.ff.de pactis.tamen pactum ciuitatis poterat nocere omnibus,qbus ipsa ciuitas poterat imponere legem.Et per hoc ego determino vnum dubium [d] in l.iiij.§.si actor.de re iud. scilicet quæstionē talem:si dicitur in instrumento syndicatorio ciuitatis,quòd aliquis constituitur syndicus ad obligandum ciuitatē,& bona ciuitatis,& singularū personarum,vel ad obligandum ciuitatem, & singulas personas:vtrum ex hoc poterunt cō uenīri singulæ personæ, & eorum bona. Ego determino sic,† q̄ si syndicatus fuit celebratus in concilio habente authoritatem faciendi statutum in ciuitate: syndicatus ille habetur pro lege,vt hic,& d.l.cęsar.Ideo facit,q̄ bona ciuium singulorum poterūt capi:quia obligati sunt: quia sicut per proprium concilium possent bona ciuium obligari:& per talē syndicum constitutum. No.bene ista quæ dicta sunt.

SIvnus. Breuiter dicit si donator capiatur ab hostibus & ibi decedat:vel si donatarius capiatur,& post mortē donatoris redeat,donatio cōfirmatur. h. d.

De repud.& iud.de mo.subla. Rub.

LEX I.

Continuat vt in glo.&c.

MAtrimonium. Per amissionē ciuitatis nō tollitur matrimoniū:dos tamē ex æquitate repetitur.h.d.No.hic videtur casus q̄ marito ex bānito qui perdit ciuitatem suam, vxor posit repetere dotē gl.hic dicit quędā alia nō multū ptinētia ad l. hāc.& dic vt in ea.

LEX II.

IBerum. Mulier non tenetur sponsum vltra triennium expectare hoc dicit.

DIssentientis. Diuortiū fiīa nō est in potestate patris,nisi ex causa ; si filia fuerit emancipata nullo modo. h.d.

f Contra si filij. [f] In lege. Cō dicis dicitur.q̄ non potest solue re matrimonium pater sine filia in authen.dicitur contrarium.h.d. [k]

☞ *Factum filij non debet nocere patri.*

Cuius cōsensus in trahēdo requiritur:ita & in dissoluēdo.

1 2 Contra. No.† q̄ factū filij nō debet nocere patri.& sic facit ad quęstionem, quā videbitis in l.consensu.j.eo.

1 Seqūdò not.† q̄ cuius consensus in contrahendo requiritur,eiusdem requiritur in dissoluendo.Non habetis hic alia.

t ☞ *Citatio facta ad domum ualet,etiam si ad notitiam citati peruenerit.*

2 *Protestatio fieri potest ad domum.*

1 Licet repudij. †Vide gl. tuā hic; & sic valet citatio facta ad domū, licet in citati notitiam nō peruenerit.Vidistis in l.ab eo.j.quomodo& quādo iudex.Facit† q̄ sufficit protestationem fieri ad domum.& vt plenè dixi in l. iiij. §. prætor.§.de dam.infect.

VXor. Vxor quę per quadriennium de marito noua nō habuit, palā nubēs adulteriį cuitat periculum h. d.

g HOdie. [g] Hic videtur esse casus, q̄ fama cum iuramēto officialis facit fidem.h.d.

1 ☞ *Probatio quādo fieri possit per domesticos familiares.*

CONsensu. Matrimoniū nō potest dissoluī sine cā legitima hac l. expressa.Mulier cōtra faciēs perdit dotē,[h] & donationē propter nuptias, & intra quinquennium nō nubet: vir contra faciēs dotē reddit [i], & donationē perdit: & ad probationē eorū domestici admittunt: & q̄ ex his causis alter cōiugū lucrat, filijs ex eo.matrimonio reseruat.h.d.Not.hic q̄ †per familiares [k], & domesticos admittatur probatio:†sed aliās nō admittitur talis probatio.Primò habes.aut.sed nouo. Secundò habes authenticā.quod hodie.

SI cōstāte. Diuortium pōt fieri vtriusq; cōsensu.h.d.

NI causis. Si vir intra biēnīū nō pōt vxorē cognoscere,eā iustè p̄t dimittere.h.d.

VBemus. Qui mulierē accipit sine dote, & eā sine cā repudiauerit,ī tertia parte bonorū punitur: ita tamen q̄ centum aureos non excedit: quæ pœna applicabit filijs, si extant. Idem cōtra in muliere,& iudicium de minoribus est sublatum [a].

Soluto matri.quēad.dos petatur. Ru.

LEX I.

DVbium. Æstimatio ancillæ mulieri reseruata facit sibi partum ancillæ deberi.h.d.

LEX II.

SEcundum. Nec contrahendo , nec quasi pater,potest filiæ in dotem præiudicare.hoc dicit.

LEX III.

SI ignorans. Dos data seruo pro matrimonio putatiuo,ab ignorante re perit,& filij sunt liberi, licet spurij.hoc dicit.

DOs à patre. Sūmat se ipsam.Hic sunt opi.vtrum ista lex debeat intelligi muliere decedēte in matrimonio sine liberis,vel cum liberis : & consuetudo approbauit q̄ intelligitur muliere decedente [b] in matrimonio sine liberis. Hoc examinabo plenè in l.post dotem.ff. solut. matri.Et quis sit effectus:ibi plenè dixi.

1 ☞ *Quem esse mortuum qualiter probetur, & cui incumbat onus probandi.*

2 *Mors qualiter probetur.*

SIquidem. Captiuitas vxoris non facit locū repetitioni dotis, sed mors. h.d. †Quæro,qualiter probat', [c] alique esse mortuū. Glo.ī. quæ est hic dicit, per publicā famā.Alij dicunt contrariū.Et vide istam gl.quā nota alibi, in l.ij.§. si dubitetur.ff.quēadmo.testa.ape. videt dicere q̄ requirat̄ semiplena probatio.Alibi dicit q̄ debet aliter ꝓbari:vt l.sed & si de sua.de acquī.hære.Quantū est pro modo , primò habemus videre cui incūbat onus,ꝓbandi, an ei:qui dicit aliquē mortuū:an alij,qui dicit viuū.Breuiter prout dicit text. in simili in l.si minorem.de in integ.restī. q̄q; quis fundat intētionē suā ex vita alicuius:& tūc debet probare ipsum viuere:non aūt sufficit probare ipsum iam fuisse viuū : vt l.qui spadonē.§.q absolutus.ff.de exc.tut. Q̄q; quis fundat intentionē suam ex morte alicuius:& tūc debet probare, mortē. Hic casus est hic,& d.l.ij.§.si dubitet.ff. quemad.

b ¶Muliere decedente. De materia vide Alexā.consil.ccv. & consil. ccccxlv. in j. col. Ant. in consi.cx. in iiij.col.prope fin. vide Soci.in l.ad iur. ff.de cōdi. & demonstra.q̄ ista constitutio procedit , si stent in terminis iuris cōmunis: aliās secus vi de latè Bart. & alios in l.post dotem.in v. q.ff.sol ut.matri.

c ¶Qualiter probat'. Cui incumbat onus probandi, &c. vide qđ no.Imol. in d.§.si dubitet.& in l.sed & si de fūa.de acq..her.

d ¶Quæro secundo. Vide hic , & Barto. in l.ij.§. si dubitetur. ff.quēad. testa. aper. ꝑ Barto. in l.genero, in fin. & ibi Bald.ff. de his qui not. infa. & Bart.in l.is q̄ pōt. de acqui.here.& in l. cū qdā.§.qđ dicit.eo. tit.& Nico. Math.& Bal.in l. ex personā.in ij.col.de ꝓba.& Gili. aliās Guliel. in l. ab hostibus .ff. ex quibus cau.maio.

☞ P. PAV. P.

d ¶Quæro secundò. e Vide ad Bart. in l.ij.

glo.istæ probationes videntur probare directò,prout possibile est tñ ista ꝓbatio deberet adhiberi , qñ ponit q̄ est mortuus de recenti,& in loco ꝓpinquo . Sinautē esset mortuus ab antiquo,vel in loco lōginquo vt in bello:tūc sufficit,ꝓbare p famā: [f] vt hic dicit gl.& bene.Itē posset etiā ꝓbari,mors, si esset elapsum tps annorū centū,ex quo ille nō fuit visus:qđ' est lōgissimū, vitæ tps: vt l.fi.§.de fac.san.ec. Si non esset mortuus de ꝓpinquo,sed de partibus remotis : tunc gl.vī velle,q̄ sufficit ,ꝓbatio p famā ciuitatis suę.qđ' satis placet.argumēto l.cū quidā §.qđ' dicit'.& ibi no.ff.de acq.hærc.Tutior tñ,& magis ꝓpria ,ꝓbatio esset per famā [g] illius loci,in quo dicit' esse mortuus:vt vidi stis in aut.hodie.§.tit.proximò.

SI circunscripta. Si maritus vel vxor in rei æstimatione sunt decepti : cuilibet succurret. h.d. Distinctio quam ponit hic glo.in tex.de iure dotiū.l.fi res.§.j.

ELiæ. Breuiter dicit.Ex causa deposití , pater potest filio auferre profectitiam.nisi sit dos.hoc dicit.

NEc maritus. Breuiter dicit exceptio ex illo iure, ne qs cōueniat' vltra cp facere possit,nō ꝑdest ei,qpost ea diues efficit' : & ad hr̄des nō transit.h.d.

DOtis. Actione sibi competenti debet qs agere, nō sua authoritate possessionem intrare.h.d.

SI socero. Socer, q̄ dotē receꝑit ꝓ filio,ꝓ ea conuenit insolidū,non de peculio.h.d.

Si dos cōstante matrimonio soluta fuit.

Rubrica.

LEX vnica.

SI constante. [h] Si dos constante matrimonio soluatur sine causa, potest repeti à muliere, & etiā ab hæredibus eius h.d. Oppo. de iure dotium.l.vbi. de reꝑud.l.j. Huius timore dicit glossa notabiliter,super rubrica , q̄ dos soluitur quandoq; ex causa necessaria:quandoq; exprobabili:quandoq; ex voluntaria sine aliqua causa.Et isto tertio modo loquitur lex nostra:& vide glossam tuam. Oppo. secundò soluto matrimonio debet dos reddi mulieri,vel cius hæredi: vt §. tit.j.l. si quidem. ff.solu.matri.l.ij.in prin.Vnde si vir repetit soluto matrimonio,dolo facit : qa petit qđ' restituturus est:vt regula,dolo facit.hic dicitur contrarium:quare malè. Huius timore dicit glossa hic , ideo repetit vt retineat fructus,& lucretur fructus intermedij tēporis.Vel dic , q̄ hic vir pactus erat de lucrando.Ita dicit glo.quam vide. Aduerte:quia q̄ vir repetat,vt retineat per annū, videtur contra l.si donatarius.in fi.ff.de cō dictio.ob cau.& contra l.nupta.§.j.ff. solu. mat.Solu.Illæ leges loquuntur cùm peteret:hæc lex loquitur in repetendo. Repetit enim quod soluit deceptus amore maritali:& ideo facilius cōcedit repetitio , cp ipsa petitio principalis. De hoc habemus regu-

§.si dubitet.ff. quēadmo.test.ope.add Fe. in c.porro.ad fid.extra, vt lite nō contesta.Ex forma aūt sta tuti pap. disponit vt ꝓbet ꝓ vocē & famā vide in statuto xxx. in statutis ciuilibus.

e ¶Sepeliri. Quod sufficit ad probandum mortem q̄n dicunt, ego vidi eum sepeliri.Est tex. ꝓ istā glo. in l.conditionum. de condi.& demon.ibi: exequias.Alex.

f ¶Per famā. Et dixit Bart. illā in tali casu haberi ꝓ plena veritate. Et isto casu ista ꝓbatio per famā habet ꝓ plena veritate, secundū Bal.in l.bonæfidei.§.de reb.cre. Vide Old.cōsil.cj.in fi.j.col. & vide Ale. cōsi.in vl.col.in iiij. vol.Vide ad hoc etiā Alex.cōsi.xxv. in ij. col.vol.iiij. & consi. lxxv.in j.col. in fi.e. vol.& cōsi.cxv.in ij. col.e.vol.& cōsi.clxxij.,al's ccxxvij.e. & cōsi.xv.in prin. vol. v. & vide Fe.in c.cū cām.col.ij.de ꝓba.& in c.veniēs.col.iij. de testi. & colū.v.in ỹ. xlix.& seq.& in co. fi.ver.qntō vltra ipsos & in c.series.col. iiij.eo.titu. & Cepo. consi.xxij.colū.ij. & Fel.in c.cū nobis.col. iij.ad fi. de ꝑscrip. & Barb. consi.viij.vol. j.& cōsi.xlj. col.ij.e. vol.& cōsi. lx. colū. xvj.eo.vo. & cōsi.v. colū. vj.& seq.vo.ij. & cō.xviij.co.xxv. & seq.vo.ij. & Are. xxxvij.col.j. & xlij. & gl. in c. & ibi addidi.de p̄scri.in vj.& Bal. in l. cōuēticula. C.de epis. & cleri.& Alex.cōsi, iiij.vol.ij. vbi ponit quō intelligat̄ antiquū,& q̄ in reb⁹ de antiq̄, & sic q̄ sunt difficilioris ꝓbatiōis,admittanť le uiores,ꝓbatiões,vidē et Ale.cōsi.clxxxvj. col.v.vol.ij. & ibi ēt ponit quō intelligat̄ antiquū.& q̄ ī his q̄ sunt difficilioris ꝓbatiōis nō.vide ēt Ale. cōsi.lxvj. col.ij. vol. iij.vbi ponit pulchrū casum & q̄ in his q̄ sunt difficilioris ꝓbatiōis,nō. Vide ēt ale. cōsi.xcviij.& se.vol. ij.Et q̄ imò in his , q̄ sunt de antiquo admittat̄ ꝓbatio ꝓ solā famā, vide do.Alex. cōsi.xvj.col.vj. vol. v.& cxvj. col.fi. eo. Et q̄ ī his q̄ sunt difficilis ꝓbatiōis,vide bal.cō.cclxiij.ī ij.pte.

g ¶Famā.Per Bar.ī l. de minore.§. tormenta.ff.de quæstio.

✠P. PAV. P.

h ¶Si cōstāte.m ñionio aūt soluto p̄t solui vxori.vidē Ro.cō.cxc.

a ¶Ad euidẽtiã. Vide qđ no. Bal. in auđ. si qua. ad Velleia. maximè in ver. pone. & sequiẽ etiã Bald. in l. fi. in prin. ff. fol. mat. ☞P. PAV. P.

b ¶Ne fideiussores. Pro ampliatione huius tituli vide Ale. in l. si dotẽ. §. si mulier. ĩ iiij. col. ff. sol. ma. pro limitatione autẽ & cautela cõtra hãc dispositionẽ vide latè Pau. de Ca. cõsi. clxix. & se. circa quã & & de multis alijs limitationibus vide latè Ale. in l. si cõstãte. §. quoties. ff. fol. mat. Itẽ q̃ legivel statuto prohibẽti ne aliqs recipiaẽ q̃ fideiussor, nõ possit renũciari ẽt cũ iuramẽto qñ fauore publico est factũ, vide Barba. consilio lxiiij. volu. iij.

c ¶De pignore. Adde Cy. & Bar. in l. si cõstãte. §. quoties. fol. mat. Pro hoc alleg. l. quãuis. alias incipit, Calipodius ff. de sol. & ibi Bar. sed tu istũ tex. limita, q̃ nõ põt 1 præstari cautio si ma- 2 trimoniũ nõ sequit. l. Titio. §. titio genero. de cõdi. & demõ. in fi. & ibi gl. Bal. & Imo. & vide quę dixi. in fin. seq. apostil.

d ¶Qñ statutũ. Bal. dicit q̃ tale statutũ nõ valet. Adde qđ sing. no. Bald in l. fi. C. de sen. ex breuic. reci. Et de hoc qđ dicit Bar. hic est casus not. in l. nõ dubiũ. C. de legi. 1 ibi: prohibuisse sufficiat & ibi: nec specialiter. qđ not. qa facit ad id q̃ not. Bar. in l. mutari. alias nũciari. in prin. de pcu. Et ad prædicta adde Bart. in l. si quis pro eo. in prin. in ver. dixit etiã ff. de fideiuss. et quod ipse multũ no. dixit ĩ l. de his. de transac. Et addẽ cautelã circa istũ tit. vt no. Spe. in ti. de do. inter vir. & vxo. §. j. versi. illud quoq; videlicet vt fideiusso- 2 res cũ periculo dotẽ recipiant, & iambo sint rei debẽdi in solidũ. Et ibi etiã ponit formã instrumẽti. ad qđ vide supradicta. Et q̃ istis legibus p̃cipitibus, & annullantibus, nõ possit iure renũciari sine iurameẽto tenet Bal. in autẽ. si qua. ad Velleia nũ. & l. antiquæ. §. fi. in fi. e. ti. Ad idẽ glo. no. in c. vlt. de prebẽ. & Bal. hic ad istã gl. vide quę scripsi post Imo. in l. si constante 3 de liberis. l. & m hoc articulo §. quoties. fol. matri. suite Roderi. Suarez. 1. & cũ dicto huius l. 4 de lite arrab. & fo. cõcordat glo. in auđ. d vt sine phi. ma. §. j. et in auđ. imo. C. de ac. & obl. & Pau. de ca. in cõsil. clj. & seq. &

Ibi & secundo precepto: nota qđ hic cõtra Lentz Approbat. Imp. Bapa. nil nemp. in hoc art. cõ de lite arrab. & fo. 40 de lite arrab. lib. 4 fo. ii. §. 3.

lam iuris quę dicit. magis fauendũ est repetitioni, quã aduẽtitio lucro viri: vt in regu. non debet. §. primo. de regu. iur. Et de ista materia plenè dixi in l. si socer. §. Lucius. ff. sol. matrimo. Ad euidẽtiam dicit hęc lex, q̃ vir non potest soluere dotem constãte matrimonio, suo fauore: quia videtur donare. Sed quæro, si non vult vti isto fauore, an sit liberatus solutione, itaq; mulier non possit repetere ab eo. Iaco. de Are. hic tractat istam materiam multum latè: & Cynus recitat eam. Finaliter determinant q̃ li beretur. Et credo q̃ malè: quia glo. tua determinat contrarium. ff. solu. matri. l. ij. in fi. ij. glo. Et est tex. in l. fi. ff. de iure dot. in auđ. de nupt. §. dotes. Fateor tamen, quòd si ex illa solutione mulier esset effecta locupletior, vir liberaretur magis iure compensationis quam solutionis.

Ne fideiussores, b uel mandatores dotium dentur. Rubrica.

LEX I.

Iuex iure. Rubrica ponit summarium text. &c. Hic non sunt alia pro nunc dicenda.

☞ *Pignus pro dote quando possit dari.*
1 *Fideiussor pro dote restituenda an possit dari.*
2 *Decisioni huius legis an quis renunciare possit.*
3 *Iuramentum inter positum per minorem prohibitum cõtra here per statutum quod nihil operetur.*

LEX II.

Generali. Hic imperator ampliat constitutionem præcedentem. Oppo. de iu. do. l. cũ dotis. Sol. Vir bene accipit fideiussorem ab vxore: vt l. cõtraria: nõ vxor à viro. Et ideo ratio satis apparet.

†Quæro, quid de pignore? c Certè potest pignus dari: vt infrà, qui potio. in pign. ha. l. alsiduis. licet quidam contra dixerint. Ratio, quia in datione pignorum non generaẽ in matrimonio causa perfidiæ. quod intelligo, quãdo vir dat pignori bona sua: secus si daret pignori bona extranei: quia tũc esset eadẽ ratio, quę in datione fideiussoris.

Quæro, an ante annum possit vir dare fideiussorem. Dic vt in glo. Quæro, an soluto matrimonio possit dari. Glo. dicit q̃ sic: & bene. Dic vt in eadem. Quæro, an alius potest pro viro dotem accipere, & se obligare. Dic vt in glo. †Quæro, an possit dari fideiussor pro dote restituenda: cũ hic tex. prohibeat solum pro dote cõseruãda. Glo. determinat q̃ non. Dy. tenet contra. in d. l. si cõstante. §. quoties. ff. soluto matrimonio. Innocen. videtur tenere glo. in c. per vestras. de donat. inter virum & vxorẽ. Et istam opinionem ego teneo. Ad rationes Dy. plenè respondeo in d. l. si constante. §. quoties. †Vltimò quæro, an huic legi possit renunciari. Breuiter glo. tua determinat q̃ non, quia istis legibus præcipientibus nõ potest renunciari: quod prohibet Imperator. & sic precepto legis nõ potest renunciari. †Et hoc est quod dicebã tibi in authen. sacramenta. suprà si aduer. vend. q̃ quando statutum d dicit † q̃ minor non possit cõtrahere sine cõsensu duorũ cõsanguineorum. etiam si iuret ipse incontrarium non venire: quod tale iuramentum nihil

proficit &c.

De actione rerum amotarum. Rubri.

LEX I.

Ompensationis. Contra actionem de dote, obijcitur compensatio de rebus amotis. h. d. Vel aliter. Mutuę compẽsationes aliãs petitiones, debent eodem tempore determinari hoc dicit.

LEX II.

Iuortij. Hæc actio competit sol. matri. eo constante agitur in factum. hoc dicit.

LEX III.

Erebus. Hęc actio datur cõtra hætedes. quatenus ad eos peruenerit. hoc dicit in summa.

De fundo dotali. Rubrica.

LEX. I.

Iæstimata. Fundi dotalis alienatio volũtaria est prohibita: non necessaria. hoc dicit.

Diuortio facto, apud quem liberi morari, uel educari debeant. Rubrica.

LEX vnica.

Icet. Apud quem liberi alãtur facto diuortio, in arbitrio iudicis est. hoc dicit.

Ipater. Ista authentica nouit nouum modum apud quẽ libeti debeant educari. Et vide eã: quia clara est &c.

De liberis alendis. Rubrica.

LEX I.

Arentum. Quærit gl. vtrũ filius debeat debita parris soluere. Dicit q̃ non. & bene: vt ff. de lib. agnos. l. si qs à liberis. §. parens. Quæ- c rit glossa. an fr͂a ter teneatur alere fratrem e. Certè sic: vt l. qui filiũ. ff. vbi pub. edu. deb.

Icompetenti. Mater potest agere contra patrem, vt filium alat. hoc dicit.

1 ☞ *Filius ingratus non debet habere alimenta.*
2 *Si constat filium non tamen legitimum, an ali debeat: & quid de spurio.*

Ipatrem. Pater officio iudicis cogitur alere filium non ingratum: & debet prius de filiatione constare. hoc dicit. 1 †Nota ex principio, quòd filius ingratus non debet habere alimenta. Causæ autem ingratitudinis, quæ repellũt à successione, illæ repellunt ab alimentis. Quærit gloss. † quid si constat esse filium, non tamen legitimum. Et vide glo. fina. ibi: & si constiterit. Hoc intellige de filio spurio. Nam naturalis debet ali: vt infrà titulo secundo. authentica licet. Item spurius debet ali de iure Canonico: extra, de eo qui duxit in matri. quam polluit per adulte. c. cùm haberet. &c

f *De naturalibus liberis.* f *Rubrica.*

Dictum est suprà de concubinis, nunc de his qui ex eis nascuntur.

1 ☞ *Pater an possit uendere filio spurio.*

cõsuluit. cõtra Bart. hic, & in d. l. fi. qs pro eo. Sed q̃ ista fideiussio firmeẽ iuramẽto, facit, qa. phibitio nõ dirigit nisi in fideiussores. facit. etiã id qđ qñ põt saluari, sine interitu salutis eternæ &c. dat etiam ibi cautelã cõtra istũ tit. vt in instrumento de per se, aliqs vt princi palis promittit: quia de hoc nõ loquit iste ti. et cessat ratio legis Caue tñ: qa si fieret instrumẽtũ indẽnitatis p̃ virũ, esset suspicio fraudis. Sed Bal. cõtra, in l. j. §. ad Velleia. Adde Ro. consi. cccl xxxij. & cccclxxvij.

¶Fratrẽ: Adde glo. Bar. ĩ l. si quis. §. vtrũ de lib. agnoscen. ☞ P. PAV. P. e

f ¶De naturalibus liberis. No. q̃ naturalis et bastardus idem sunt. vide Ale. consil. cxxvij. in pen. colũ. Quæ aũt dicaẽ cõcubina, vide do. Frã. cõsi. xlvij. in prĩ. oĩno aũt succedant naturales, spurij, mãzeres incestuosi et similes, siue ascendentes, siue descẽdẽtes, siue trãsuersales vidẽ latè bar. in tract. de succes. ab intest. Latius Ange. in §. fi. in auđ. qui. modis natu. effic. sui. Itẽ q̃ dicaẽ spurij, & q̃ naturales, & qualiter succedãt, & qualiter cõitas puniatur, & multa alia ĩ materia bastardorũ, vide per d. Baptistã cacialup. in repetitiõe l. si qua illustris. C. ad orsic. & vide per eundẽ in eius tabula. Itẽ an de iure Digestorũ prohiberetur filius naturalis ĩstitui plus quã in vna vncia, vide Are. in l. si is qui in j. col. ff. de vulg. & pupill. in l. Lucius. in ij. col. in prin. e. ti. Itẽ q̃ nati ex coitu punibili non succedãt. Et q̃ si aliquis nasceretur ex cõiugato, sed ex soluta, licet cõmittat adulteriũ ex parte vi ri, tamẽ succedit, vidẽ Soc. in l. Pau. §. q̃ si is in pen. col. de libe. & posthu.

Legatum

2 ¶Donationis. Dũ hic dicit, nõ posse donari filio spurio dicas secus ĩ naturali: quia oĩa pñt donari. Tex. ĩ cit not. & ideo doc. in l. oẽs. §. Luci[9]. de his quæ in frau. cre. adde Roma. ĩ cons. cccxcvij. & cccclxxxvij. & xlij.

b ¶Siue itaq̃. Adde Bar. in d. l. qui rei tñ. Aduerte tñ: quia ista lex. secũdũ Bal. nõ excludit verã venditionẽ, si probaẽ veram esse imò fortius non põt emere ab eo, qui emit à patre, secundũ Bar. in l. 2 fi. s. q. devulg. & pu. Quid aũt si frater instituat istũ spurũ, etiã in bõis paternis, an possit. Bal. hic q̃ sic. & in l. eã quã. in prin. C. de fidei. Et ad istã materiã, vide, Ia. de bel. ĩ quadã disputatione, &c. Addẽ Ia. de Bel. hic. adđ q̃ frater fratrẽ spurium instituere possit. Bal. cõsi. a v. j. lib.

c ¶Nota ex fi. Adde sing. modũ relinquẽdi filio spurio positũ per Bar. per illũ not. text. in l. si is q. duos. de libe. lega. & vide Bar. in l. qđ conditionis. ff. de dona. causa mor. & Ang. post alios in l. j. de hære. in fin. vbi dicit: q̃ instituat filiũ, & grauet eũ de restituendo Regi Franciæ: qa verisimile est, q̃ Rex non peteret hereditatẽ restitui. Bal. cõtra l. hac edictali. §. oĩb[9]. de se cũ nup. Vtrũ aũt id, b qđ relinquit spurio, 1 reuertaẽ ad hæredes scriptos vel ad quos vide Bar. in l. hæredi tates. §. fi. de his q. ut indig. Idẽ Bal. hic. & quid in relicto facto filio naturali vltra q̃s capere possit, vide Domi. in l. si is q. soli dũ de vul. & pu. Ad c de modũ relinquẽdi 2 spurio. Bal. cõsi. xxx. Ro. consi. xliij. in fi. d ☞ P. PAV. P.

d ¶Ad reuocandum. Not. q̃ isti duo mens 3 fes, qui danẽ ad retractandũ alienata vel relicta spurijs al's ad mittaẽ, secus, pcedit si fiscus auferat al's ppetuò admittunt' veniẽtes ab ĩtestato, vi de Bal. ĩ c. naturalis. in iij. co. si de feu fue. controuer.

e ¶Matre. In hac l. est gl. multũ peregrina. Illud qđ dicit hic, in vna vncia: disputaẽ in glo. Hoc an sit verũ, vide glo. in l. fi. de reg. Cato. & l. Plauti[9]. & ibi vidẽ q̃ Imo. de cõdi. & demõ. & in l. ex facto. §. Iulianus. ff. de vul. & pup. circa fi. Addẽ qũo succedãt naturales, Bal. consi. lv. ij. lib.

f ¶Ex villa. Vide Bar. in l. j. de verb. sig. Et 1 sic nota q̃ nõ licet filios spurios vel naturales adoptare: hic & 2 in auđ. q̃ mo. effic. legi. §. fi. Et de hoc non licuit, ne hoc, qđ est 3 vna via prohibitum, alia concedatur.

g ☞ POMATES. ¶Licet patri. Vide ad istã auđ. Ro. cõsi. xliij. in iij. dubio. & aliqđ q̃ Are. in l. si is q. col. iij. & seq. ff. de vul. & pup. & collige ex ea q̃ põt ex testo totã suã hæreditatẽ filio naturali relinquere: qđ sentit Bart. in l. j. ad fi. ff. de bo. pos. cõtra tab. & Alex. cõsi. suo lx xix. vol. ij. in ij fi. Præterea. & est

tex. de hoc quẽ ibi ponderat Bal. in l. fi. j. eo. & ponit etiã Bal. in l. ff. quo. bono. ☞ P. PAV. P. ¶Licet patri. Circa istã auđ. adde si extarẽt legitimi & naturales: q̃ repudiarẽt, an succederẽt naturales exclusa cõiuge. vidẽ pulchrè ale. in l. Luci[9]. in ij. col. de vul. & pu. Ro. cõsi. xliij. Et q̃ naturalis contra volũtatẽ pñs nõ succedat, vide q̃ scripsi ĩ l. j. ff. de bo. pos. cõtra tab. ad Bar. Nũquid pater succedat filio spurio, vide Alex. consi. cccxciij. Nũqđ aũt spuri[9] possit petere alimẽta in foro seculari vide latè do. Franc. Cur. cõsi. xlviij. vide ẽt Imo. in l. Luci[9]. ad fi. de leg. j. qđ not. In cõtrariũ vidẽ Ang. & Are in §. legari. Instri. de leg. & Insti. de iure natu. in prin. & in trac. suo tert. ĩ v. pr̃e ligt filio suo spurio. ad fi. Et p̃ ista op. vi de ẽt oĩno Soci. cõsil. clxj. in ij. pte. p̃ totũ. vide ẽt Bal. in auđ. ex cõplexu. j. dicẽt. nu. dicẽs hoc nõ p̃cedere ĩ filio ĩcestuoso. Et ibi Ale. in apost. qđ de filio clerici: q̃ dicẽt incestuos[9], vt ipse no. ĩ l. si qs incestu[9]. e. ti. Vide ẽt Sal. in d. auđ. ex cõplexu. qđ pungit vnũ, videlicet qđ in hęrede, vel filio nacer dotis: vide Bar. ĩ cõ. cxix. Itẽ dũ cõsuluit Are. q̃nõ possit coraẽ iudice seculari, cõtra riũ cõsuluit d. maria. Socin. vt refert cacialup. ĩ l. fi. q̃ ff. ad orfic. ĩ pe. col. Item adđ q̃ opi. Imo. tenet Alex. in l. j. fol. ma. in ij. col. in prin. & ibi ẽt tenet Sec[9] eẽ i dote. Itẽ circa illud qđ dictũ est de filio clerici, vide i cõtrariũ Bar. ĩ l. fi. §. j. ff. de his q̃i frau. cre. An aũt dicaẽ incestuos[9] fili[9] clerici, vide gl. Sali. & alios in l. j. C. de episco. & cleri. cacialup. vbi ã. Et de eo qđ dictum est an in foro ciuili, vidẽ Iaso. in auđ. res quæ in pe. colũ. cõmunia de leg. Feli. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de cõstitu. col. xv. vers. ex quibus resultare possunt. Alex. consi. liij. colũ. ij. in iij. volumi. vbi tenet q̃ non habet locum in terris imperij: licet contrarium teneant alij. de quib[9] ã. vidẽ ẽt barb. in c. q̃ tibi. de test. co. xiij. & alia opi. vide Corsi. ĩ c. gradi ẽt sup plen. negli. ẽpla. in vj. col. xxvj. Sed cõis opinio est q̃ seruẽt ẽt in terris Imperij. vidẽ Deciũ. in c. clerici. de iud. vbi tñ dicit q̃ de bent peti coram iudice ecclesiastico. Vide eundem in c. ecclesia sanctæ Mariæ cõsi. xvj. de constitu. Et ibi etiam ponitur an valeat statutũ q̃ filij[9] spurius non possit in stituì. De quo vide Paul. consi. cccxxvij. in ij. colũ. Item de materia vide Barto. consil. ccv. & seq. Vide Abb. in consi. cc v. in ij. volumi. Nunquid autem pater possit donare filio naturali: vide cõsi. xliij. & cõsi. xcviij. Item q̃ pater naturalis non tenẽatur dotare filiam, vide Bald. in c. j. §. donare. qual. oĩm feud. pot. alien. Item q̃ spurij non possint præscribere, vide Bal. in c. naturalis. in vlti. colũ. si de feu-

LEX III.

Iquis. Si pater suos naturalescuriæ propriæ ciuitatis tradiderit: vel si sit natus ex Regijs vrbibus alicui ciuitati, q̃ prouinciæ caput obtineat: põt eos in solidũ instituere: q̃ dictã conditionẽ non poterat recusare, si bona paterna reperti fuerint possidere: idẽ si naturalẽ filiam curiali tra- 1 diderit. h. d. No. † q̃ qui oriẽ ex villa, f vel vico, fortitur originẽ ex illa ciuitate, cui vil la, vel vicus ille subest: vt in glo. de epis. & cle. l. nulli. §. qđ si in vico. ff. ad muni. l. qui ex vico. Secundò nota † q̃ patria, & ciui- 2 tas idẽ important, ibi: qđ si alteruträ regaliũ ciuitatũ patriã, &c. Ad qđ facit ff. de le. ij. l. vxorẽ. §. legauerat. & dixi plenè in l. ij. de verb. sig. Tertiò nota † q̃ præsumitur 3 repudiatio fraudulenta ex hoc: qa bona repudiata postea quis incapax repertus est possidere: de hoc in l. j. & ij. infrà de repu. hære. & ibi per Cy. & ff. de acq. hære. l. si is qui bonis. Facit ad illud quod dixi in lege post contractum. de dona. Vltimò glo. signat hic quædã argu. contraria, & nõ solũit, vide eã ibi, arg. contra. de ope. publ. l. fi. Solu. Quando vtrunq̃ põt pariter fieri est laudabilius fouere antiquos, vt tibi: sed si vnũ tantũ põt facere, laudaẽ vnum sicut aliud: vt hic. Sequiẽ in gl. arg. cõtra. de decur. l. nullus. sed hic per se mulier non põt seruire curiæ. sufficit ergo q̃ nubat curiali.

Voniam. Naturalis curiæ deputatus, si onus agnoscit, bona patris repudiare nõ põt. h. d.

Iui Constantini. Cùm lex in præteritum quid indulget, in futurum vetat & ex hoc sumitur exemplum ff. de leg. l. cùm lex, &c.

Ibemus. Hac lege p̃mittit naturalibus, quolibet titulo dari, & reliqui: & possunt per sequẽs matrimoniũ, & per adoptionem legitimari. h. d.

Egem. Per hãc l. declaratur qđ præcedẽs lex nõ habet locũ ĩ natis ex coitu reprobato: & habet effectum vsq̃ ad diem præsentis, s. ab hinc in antea non licet naturales legitimari per adoptionem, vel arrogationem. h. d.

Vmanitatis. Naturales matres legitimis liberis non extantibus ex volũtate expressa, inter viuos vel vltima voluntate, vsq̃ ad sex vncias succedere possunt ab intestato in nihilo.

g **Icet patri.** Ista auđ. hoturis hodie disponatur in relinquẽdo filijs naturalibus. Not.

do fuer. controuer. Et ibi etiam q̃ lex duodecim tabularum nihil diſponit circa naturalem vel ſpurium, vide Alex. conſil. cccclxij. ad fi. Nunquid autẽ ſpurius dicatur indignus vel incapax, vide Bar. in l. j. C. de debito. lib. x. Qui aũt dicantur ſpurij, vide ꝛ. in ru. iſtius tit. ad Bar. Itẽ nunqd pater naturalis ita ſuccedit filio naturali ſicut econtrario, vide in Bertach. in verſi. pater naturalis.

Itẽ q̃ nõ poſſit relinqui filio ſpurio, niſi aliqd pro alimẽtis, et quaſdã coniecturas ad interpretandũ & cognoſcẽdũ fuiſſe inſtitutũ, accõmodatã fidẽ tacitã de reſtituẽdo ſpurio cui nõ potuit relinqui fiſco, anveniẽtib⁹ ab inteſtato, & de cautelis ad faciẽdũ q̃ nõ applicenẽ aliis, vide Iaſ. in l. ij. ad finẽ. C. de hęre dib⁹. inſti. An aũt valeat ſtatutũ quod petit ſpurijs, vide Are. in l. iij. ff. d teſta. poſt Bar. & alios. An aũt poſſit relinq ſpurio ſub cõditione ſi legitimabiẽ, vide Are. in l. ſi filius fami. ff. de teſta. Itẽ qũo poſſit relinqui ſpurijs, vidẽ omnino ad Bart. in l. ſi. ff. de his qb. vt idig.

¶ Cõmunium. Vide Bal. hic, & quæ dixi poſt eũ. & Bald. in l. cum adoptiuis. C. de adoptio.

b ¶ Ea verò. Et de hac legitimatione vide quę dixi j. l. prox. Et qualiter hæc legitimatio fiat, vide Ange. in ſ. fi. in auẽ. qut. mo. na. effi. ſui. & ibi ponit oẽs modos legitimãdi. & oẽs modi no. p gl. ſ. c. p tuas. q filij ſint legi. Alex.

↠ P. PAV. P.

c ¶ Cum quis. Limita ſingulariẽ niſi deſpõſatio fieret in articulo mortis: qa videret facta in fraudẽ aliorũ, & nõ valeret, vidẽ Fel. in c. in preſentia. in xv. col. extra de p bat. vbi alle. Ang. in auẽ. ſeq. vide Ale. in l. ſi qs poſthumos. in prin. ff. de li. et poſth. vt hic in apoſtil.

d ¶ Legitimantur. An & qñ p ſequẽs matrimoniũ fit legitima tio requiranẽ inſtrumenta dotalia, vide etiã q̃ hic dixi poſt Bal. & no. q̃ ita ſpurius legitimaẽ p ingreſſũ monaſterij, ſi cutp oblationẽ curię dictũ eſt Bal. ſing. in l. j. C. de ſacroſanctis eccleſ. Adde q̃ Bald. cõſ. cccxxx. j. lib. videtur tenere q̃ nõ requranẽ dotalia inſtrumẽta p c. tãta. & Ange. conſi. xxviij.

e ¶ Nup legẽ. Et vide hic Cy. an exiſtẽs in articulo mortis poſſit cõtrahere matrimoniũẽ & tenet q̃ſic quo ad legitimandũ filios: ſi aũt filios nõ haberet, non teneret matrimonium. Pro quo videtur tex. in l. Iulianus. Alex. Adde Ang. conſi. alleg. Bal. conſi. ccxxviij. iiij. lib.

¶ Et Adde Bal. in c naturales. ſi de feu. fue. contro. vbi dicit q̃ ſi quis accepit concubinam in vxorem in articulo mortis ſciens ſe euadere non poſſe. tenet matrimonium. Nam hic eſt bonum prolis ex eo: quia legitimatur: qui legitimatus habetur loco poſthumi, vt in regula ſine culpa. in mercu. in vj. Adde Barto. & Imo. in l. cũ tale. ſ. Mæuius. de condi. & demon. per Bal, & Imol. in l. ſi quis poſthumos. in fi. princip. de libe. & poſthu. & Bald. in rubr. C. de pri ui. do. in ij. col. in ver. conſuevit quæri: de fideicom. Imo. in l. Gallus. in princi. in vlt. col. de libe. & poſthu. per Io. And. in c. in tanta. qui fi. ſint legiti.

↠ P. PAV. P.

f ¶ Si quis liberos. Vide quot requirantur ad hoc vt locũ hẽat, Vide Ange. conſilio. xvij. col. vlti.

g ¶ Itẽ ſi quis ſine. Qualiter intelligaẽ plenè p Bar. ſ. diſpu. ſua habens filiũ naturalẽ. & in cõſi. Neratius. cõradini recitat bal. in l. ij. q̃ res vẽ. ſi poſ. & Ang. in ſ. j. in auẽ. vt lic. matri. & auię.

↠ P. PAV. P.

g ¶ Itẽ ſi qs ſine. Circa materiã hui⁹ auẽ. vide oĩno Bar. in xj. q. inci. habens filiũ naturalẽ. Itẽ q̃ nõ procedat in matre, tenet Ang. hic Cremo. ſin gu. clxij. Itẽ de intellectu hui⁹ anẽ. vide Ang. ſ. l. ſæpe. in xxj. col. aliàs xv. ff. de re iu. vide oĩno Mod. ſ. l. neq; profeſſio. C. d teſta. latè Pau. de ca. in conſi. lxxxv. vide Ang. conſi. xvij. inci. Comes Brandufius. circa fi. vide latè Cepo. cautela clxx. vidẽ Iaſ. latiſſimè duobus modis ſ. l. tale pactũ. ſ. fi. in iij. colũ. ff. de pact. & de canonico non põt locũ habere hæc auẽ. ſecũdũ bar. in dicto conſil. cxvij. ad finem.

↠ POMATES.

¶ Itẽ ſi quis ſine. Ad iſtam auẽ. vide Bal. in l. ij. col. ij. verſi. no no opp. in quib⁹ res. Vide Inn. in c. innotuit. de elect. & quæ requiranẽ ad hoc vt procedat diſpoſitio huius auẽ. vide do. Frãcif. Curt. in l. neq; profeſsio. ſ. de teſta. & vide Alex. conſil. pe. co. j. vo. v. & bar. conſi. lxx. & Alexã. conſi. xciij. co. iij. vo Iu. j.

h ¶ Legitimis. Vide Bal. in auth. prętera ſ. eod.

i ¶ Cuidã. Iſta lex hodie manet ſcorrecta, vt in anth. q. mo. na. effi. ſui ſ. de nepotib. vide tamẽ ibi glo. & Dy. in trac. de ſucceſ. ab inteſtato. & plenius per Matheſi. in ſuo tracta. de ſucceſ. ab inteſtato.

↠ P. PAV. P.

i ¶ Cuidã. De materia huiꝰ ſingularis legis, vide latè Ale. conſil. ccccxlj. vbi etiã põt qd' in nepote & filio deportato & hæreti co & ibi etiã dicit q̃ frater ſpurius poteſt ſuccedere fratri etiã ex diſpoſitiõe patris

Et ibi etiam ad finem ponit quod tales naturales & ſpurij nõ poſſint præſcribere. Nunquid autem iſta lex dicens nepotem legitimum ex filio naturali poſſe inſtitui, habeat locum in nepote ex filio ſpurio, vide Barto. concludentem quod ſic, in conſilio cxv. & quod non ſuccedant ab inteſtato nepotes legitimi ex filio ſpurio, etiam matri, vide Alexand. conſilio clxxiij. volu. v.

tione

hunc tex. ibi: hi ergo & parentibus parem præſtant pietatem, &c. q̃ ſicut ipſe pater tenetur alere filium, ita filius patrem: vt dicit hic Azo in Summa. & in auhen. vnde hęc ſumitur &c.

Communium. 'Filius legitimatus per oblationem curię, ſoli patri efficitur legitimus, nõ aliis agnatis, nec agnati ſibi. h. d. vſq; ad verſ. ſed ſi quidẽ. Simílem tex. habetis in auẽ. q. mo. na. effi. ſui. ſ. filium. Idẽ fortè in eo qui legitimaẽ per formã alicuius ſtatuti, vt non intelligatur legitimatus quo ad eos qui ſunt extra illam ciuitatem quæ fecit ſtatutum: aliud in eis qui eſſent legitimati per reſcriptum principis. quod vide. & dico in l. cũctos populos. de ſumma trin. & fide catho.

Sed ſi quidem. Filio legitimato per oblationem curię ſuccedunt liberi eius ſalua quarta p portione curię. Si verò facti curiales, & nati poſt oblationem, oĩno curiales ſunt. h. d.

Si verò. Oblatus curiæ ſi ſine liberis deceſſerit, ſuccedit mater ſua in tertia in reliqua curia, matre nõ ſubſiſtẽte curia in paternis: in reliquo cognati ſuccedunt. Sed ſi cognatus curiæ ſe offerat omnia paterna occupat, vel ad ea matrem facit admitti. hoc dicit.

Ea verò. b Huius legis ſtatuta habẽt locùm in his qui poſt hanc legem deceſſerunt.

Et quoniam. Etiam exiſtẽtibus legitimis, poteſt qs naturalem curiæ deputare: dummodo non amplius eĩ, quã vni legitimo relinquat. h. d.

Vm quis. c Per ſequens matrimonium cum concubina factum naturales legitimantur: & poſtea cum legitimè natis pariter admittuntur. hoc dicit. Tene menti q̃ ad hoc vt nati ex concubina per ſequens matrimonium legitimentur, videtur velle iſta lex q̃ requirantur inſtrumenta dotalia aliàs bene teneret matrimonium, ſed non fieret legitimatio liberorum. Ita tenet gloſ. Inſti. de nup. ſ. fi. Cano. dicunt contrarium quod dotalia inſtrumenta non exiguntur, ſed ſufficit quòd matrimonium contrahatur, vt extra qui filij ſint legi. capitulo tãta.

Nver legẽ. d Per ſequens matrimoniũ liberi nati ex cõcubina legitimã tur: etiã ſi alij poſtea procreẽtur. et tẽpus natiuitatis. vel cõceptiõis inſpiciẽ: p vt filio vtilius repiẽ. h. d. iſta bõa lex Ale.

Si quis liberos. e auẽ. alle gauí tibi in l. Gallus. ſ. forſitã. ff. de lib. & poſthu. Nũquid legitimatio poſſit fieri per procuratorem, hic vide

Ibi aliud. iſtam. Vſq; mam partem dict. appellabat. Telly Herna. et alij. dic. ad hoc addunt. m. l. 12. n. 7. mll. tra uia

---

4 tione qua teſtamentaria. Facit ff. de legi. tu. l. iij. ſ. q̃ri põt. † Quæro quæ eſt ratio quare teſtamẽtaria cõcurrit cũ datiua, & non cũ legitima. Rñ. tutelæ deferũtur ſecundũ quod hæreditas, vt inſti. de legi. agna. ſuc. et ff. de le. tu. l. j. Sed donec eſt locus ſucceſsioni teſtamentariæ, ceſſat legitima, vt l. c. diu. de acqui. hær. de reg. iu. l. c. diu. & cõmunia. de ſuc. l. antec. Sed ſucceſsio datiua, vt ita loquar, põt cõcurrere cum teſtamentaria: nã prætor dat bonorum poſſ. ſecundũ tab. pendente cõditione inſtitutionis, vt l. ij. ſ. ſi ſub
5 conditione. ff. de bo. poſ. ſecundùm tabu. † Quęro quãdo aliquis
a ex teſtamẽtarijs: vel legitimis remouetur ', vel excuſaẽ, vtrũ ſit locus datiuo, vel ſequẽti legitimo. gl. diſtinguit ſic: aut remouet morte aut remouet tanq̃ ſuſpectus. dic vt in gl. Quæro quæ eſt
b ratio huius gl. q̃ circa fi. ſui dicit q̃ qñ excuſaẽ vel remouet vt ſuſpectus, remanent reliquiæ. Dicit gl. ſecus quando decidit. vide gl. Iſtã rationẽ cõmuniter tenent omnes doc. & Dy. ſequiẽ in l. ſi quis ſub cõditione. ff. eo. Quæ ratio mihi nõ placet: quia nihil eſt dicere: quæ enim reliquiæ remanent, ſi aliqs eſt remotus, vel excuſatus, cùm omnino ſecundum cõmunem conſenſum deſinat eſſe tutor: nõ video. Ratio ergo eſt iſta, quando aliquis remouetur iudice hoc agente vel cogitante principaliter vt eũ remoueat. ſuccedet datiuus: quia iudex videt eũ remouere, vt aliũ ipſe
c det, ſed qũando remouetur morte ' vel alio caſu, iudice hoc non agente, vel cogitante vt eum remoueret, ſuccedit legitimus. Illud dicit tex. in l. ſi quis ſub conditione. ff. eo. Et ſimile obſeruãt
6 Canoniſtæ, † quãdo eccleſia vacat in curia, nõ ſuccedit in collatione epiſcopus qui eſt legitimus, ſed remanet apud Papam. q̃ vacabat in curia, ſed quãdo aliter vacat, ſuccedit epiſcopus. Ve-
7 nio ad glo. nouam. † Quærit glo. quare tutor à iudice non poteſt dari ſub conditione à teſtatore ſic. Gl. ponit plures rationes. Iſta eſt vera: quia quando teſtator dat ſub cõditione, remanet iudex qui põt prouidere pupillo conditione pendente. Sed ſi iudex daret ſub conditione non eſſet alius qui prouideret. vnde lex vult quod ipſe iudex prouideat incontinenti. Secũdò format gl. vnã queſtionem ex qua reſultat indiſſolubile. Tutor eſt datus filio in teſtamẽto, vtrum facto inuentario ante aditam hęreditatem poſſit adminiſtrare? Et oſtenditur q̃ non: quia videtur perplexitas, vt in glo. Glo. dat duo remedia contra hanc perplexitatem. Dic
8 vt in ea. Veritas eſt iſta: † quia exiſtentia ſui hæredis confirmat teſtamentum, quantum ad dationem tuteiæ: ideo quia pupillo eſt vtile quod habeat tutorẽ: & dixi tibi in l. j. ſ. ſi vt ſe ab hær. abſti. Quærit gl. an tutor datus in teſtamẽto ſi cõfirmeẽ dicaẽ teſtamẽtarius vel datiuus, & an datus in teſtamẽto minus perfecto valeat inter liberos? dicam j. tit. j. l. ij.

LEX II.

Et ſi a patre. Iu his quæ eodem tẽpore cõfirmantur ſi poſſunt ſimul cõcurrere cõpoſitionis ordo non inſpicitur. Tene mẽti hanc l. perpetuo: quia hoc anno habuit de facto. Op. faciẽdo ſecundũ procurato-
d rẽ reuocaẽ d primus, vt l. ſi quis cũ procu. ſ. fi. de procu. Solue vt in gl. hic no. licet diuerſo tpe denẽ: eodẽ tñ tpe cõfirmanẽ, ibi ſtatim cũ daẽ, recipit ſuã cõfirmationẽ. qd' facit ad q. de duobus ſtatutis contrarijs in eodẽ volumine repertis, eodem tempore confirmatis. De quo hic p Cy. & ego in l. oẽs populi. de iuſti. & iure.

LEX III.

Si tutores. Licet vnus ex pupillis ad ætatem adultam peruenerit, alterius tutela nõ finitur. hoc dicit.

De confirmando tutore. *Rubrica.*

LEX I.

Teſtamento. Tutor datus à matre non habet neceſſe ſe excuſare, niſi confirmetur. hoc dicit.

1 ☞ *Diſpoſitio huius l. quod nõ corrigatur per ſ. ex imperfecto. in l. hac conſultiſſima.*
2 *Tutor teſtamentarius confirmatus, an ſit datiuus, vel teſtamentarius.*

LEX II.

Neque per epiſtolam. Tutor non poteſt dari à patre in voluntatę imperfecta: ſed datus debet legitimè cõfirmari. h. d. In hac l. veniũt quærẽda duo. † Primò an hæc lex ſit correcta per l. hac cõ
1 ſultiſſima. ſ. ex imperfecto. j. de teſta. Glo. hic videtur velle q̃ ſic: quam vide. Idem videẽ tenere glo. ſ. titu. j. l. j. in gl. noua quã vide. Gl. etiã tangit in d. ſ. ex imperfecto. & ff. eo. l. q à patre. Iſtã opi. teneo q̃ non valeat datio: quia priuilegiũ datũ filijs non debet retorqueri in alterius p̃iudiciũ, vt l. impuberi. de admini. tuto. Sed ſi teſtamentũ eſſet nullũ, nõ valeret tutoris datio. Hoc verũ, niſi teſtm eſſet nullum ex cauſa p̃teritionis: qa tũc indubitãter valeret
a datio tutelæ, per auẽ. ex cã. de lib. præte. & in corpore vnde ſumitur, vbi expreſsè dicit
2 tur. † Secundo quæro, an ille vel iſte ſit cõ
e firmatus tutor ſit datiuus vel teſtamẽtarius.

Gloſſa dicit eũ datiuũ: et ſecundũ hoc dicit d legitimũ p̃ferẽdũ, vide gloſſ. Dy. ponit iſtã q. in l. ij. ff. eo. Et dicit eũ eſſe datiuũ, ſed ha
e bere vires teſtamentarij. Marti. Silimanus d diſputauit iſtam q. & determinauit eũ eſſe teſtamentariũ. & p̃ferendũ legitimo & datiuo. Er ratio magis vera quã facit, fuit ex ordine titulorũ: qa primò Imperator ſeu Iuriſconſultus præmittit de teſtamẽtaria tutela: & poſtea de cõfirmãdo tutore q̃ præce-
f dit, legitimos, poſtea de legitimis tutori bus, q̃ p̃cedũt datiuũ: & poſtea de datiuo.

LEX III.

Siut proponis. Ante quã tutor inutiliter datus cõfirmetur, ſi
h alius detur a iudice valet. hoc dicit.

Naturalibus. f Pater non poteſt dare tutorem filijs naturalibus, ſed datus a iudice confirmabitur. h. d.

De legitima tutela. *Rubrica.*

LEX I.

Dauunculos. g Ad euidentiam huius tituli, debẽs ſic ſcire quòd tutela legitima defertur per eum modum per quẽ defertur hæreditas. Poſt ea ſcias q̃ de iure agnati p̃ferebatur cognatis in hęreditate: ita etiã erat in tutela. Iſta lex eſt hodie correcta: quia hæreditas hodie pariter defertur agnatis & cognatis: ita tutela pariter: ideo omnes admittuntur exiſtentes in eodem gradu. & vide authen. ſicut.

LEX II

Onſtitutione. Hic facit mentionẽ de quadam lege antiqua, quam nõ habemus. Nam quædam lex erat quæ dicebat q̃ defe
rebatur agnatis, & alijs, ſed tutela fœminarum alijs.

1 ☞ *Frater emancipatus tutor fratris legitimi in poteſtate retenti eſt legitimus, ſed frater in poteſtate tutor fratris emancipati eſt fiduciarius.*
2 *Tutela legitima quotuplex.*

Rater. Hæc bona lex breuiter dicit. Sicut frater emancipatur ad hæreditatem fratris vocatur: ita ad tutelam legitimam. h. d. Aduerte: quia facit
h multùm ſcire de materia tutelę legitimæ. Oppo. Inſti. de fidu. tute. h per totũ tit. vbi appellatur tutor fiduciarius nõ le-
1 gitimus. Solo. gl. † q̃ frater emãcipatus eſt legitimus tutor fratris in poteſtate retenti, vt hic. Sed frater in poteſtate retẽtus erit fiduciarius tutor fratris emãcipati, vt l. cõtra. & vide glo. ſed quæ eſt ratio diuerſitatis. Gloſſ. non reddit, quinimo nõ põt reddi: & ideo nõ eſt bona ſolutio. † Aduerte ergo quædam eſt tutela legi
2 tima ex verbis, & ex mente legis xij. tab. vt illa quæ deferẽ inter agnatos: & de hac loquiẽ tit. de legi. agna. ſucceſ. Inſt. Quædam eſt tutela ex mẽte legis xij. tab non verbis, vt illa quę deferẽ patrono: nã de tutela nihil in lege xij. tabu. erat cautũ, ſed de hæreditate ſic. Sed de mẽte legis eſt q̃ deferatur tutela ſecũdũ q̃ deferẽ hæreditas: ergo &c. Et de hac loquiẽ titu. Inſti. de legi. patro
tute. Quędã eſt tutela legitima quæ nõ eſt ex mẽte, nec ex verbis legis xij. tab. ſed ex extẽſione propter idẽtitatẽ rationis, vt tutela parentum, de qua loquitur ti. Inſti. de legi. paren. tute. Nam per legem duodecim tabu. non fuit dictum, neque de tutela ne-

Itẽ an auus mortuo filio naturali, ſi deſpõſet concubinã legitimãẽ quo ad ipſũ auũ nepotes priuſnati ex filio, vide nota. Alex. in l. gallus. ſ. ſi eius. col. vlt. delib. & poſthu.

¶ Remouetur. Et vide plenè in l. ſub cõditione. ff. eo.

¶ Eſt rõ. Sed Bald. hic tenet cõtra Bart.

¶ Morte. Vide Ang. cõſi. xcvij.

¶ Reuocatur. Adde qđ no. in l. ſi hæreditas. ſ. in tutelis. ff. eo. & in l. fi. ff. eo.

¶ Sedo quæro. Adde Gul. Bald. in rub. ff. de eo p quẽ fa. erit & adde gl. et Bal. in l. ij. ff. de teſt. tut. Ale. & vide tu Ale. in cõ ſi. cxl. col. ij. in j. vol. vbi dicit opi. Barto. hic cõmunẽ. Stra.

¶ Naturalibus. Et hãc l. no. Bal. in l. fi. i prin. ſ. fami. her.

¶ Ad auũculos. Adde bar. in l. j. ff. eo. & in l. fi. in fi. j. eodem.

¶ De fidu. tute. Adde bart. in l. ij. ſ. ſi parens. ff. eo.

a ¶ Perfectæ. Sed qd si statutū dicat ꝙ ad tutelā nō admittatur minor annorū xxv. & aliud statutū dicat ꝙ legitima ætas xviij. annorū an minor xxv. poterit esse tutor: vide Bal. cōsi. cij. lib.

b ¶ Procuratoris. Vide C. qui pe. tuto. & in l. si plures. aliàs si procurator. in j. col. de condi. in ser. & vide in l. deniq. §. si tutor. ff. mand.

c ¶ Ego in relligo. Cōtrariū tenet Barto. in l. ij. circa princip. ff. e. & itelligevt no. Bar. in l. quid ergo. §. j. ff. de his qui no. infa. Et vide gl. q̄ ponit̄ his, cui applicet hæreditas ꝓ exclusa matre, quā no. Bald. in l. ij. §. si aduer. ven. & vide ad istam glo. Bal. qui eā not. sequit̄ cū limitatione in l. præcibus. C. de impu. & aliꝭ substi. & istā gl. not. Bal. ꝓ singulari.

↦ P. PAV. P.

d ¶ Putarē. Idem tenet Ang. cōsi. cij. incipit̄. in Dei noīe. ista quæstio haberet principaliter duo pūcta. Licet cōtrarium teneat idēmet cō. xx. incip. xxx viij. incip. quidā puer. Adde q̄ dicit Bar. latè in l. ij. ff. qui pet. tuto. vel curat.

d ¶ An dicta Bart. hic sint vera, Archi. con. xviij. Pet. de Anc. cō. ciij. Bal. cōsi. xcij. j. li.

e ¶ Hic duas. per Spe. in tit. de tut. §. gñaliter. ver. item aūt no.

f ¶ Originis. Vide Bal. in d. l. pupillo. et Bar. in l. ij. j. de excu. tuto.

↦ P. PAV. P.

g ¶ De tutoribus. Vide de istis curatoribꝰ q̄ scripsi in Bertach. in ver. curator regi. vbi habes dequalitatibus quas hr̄e debēt et cū licet aliꝭ tutoribus nō teneantur p̄stare alimēta & victus de bonis pupilli nisi vt scripsi. Et an posset dari tutor regi vel principi. & fiuita tutela sit postea curator, vide Cō. in repe. c. grādi. in pen. & vl. col. de supplen. neg. præla. in vj.

↦ P. PAV. P.

h ¶ Curator. Vide super hoc an possit esse tutor ad litē, in reperto. in ver. maritꝰ.

h ¶ Curator. Adde ꝙ licet maritꝰ nō possit esse curator gñalis vxoris: pōt tñ esse curator ad lites, scdm Bal. & Sal. in l. j. §. de p̄cur. alleg: Odof. hic & dixi in l. maritus. §. de p̄cu. & no. Bar. in l. si qs cū p̄curatorio. §. fi. ff. de proc. & Bal. hic: & in l. j. insti. de excu. tuto.

ℙ Domicilium quando possit pupillus constituere.

ℙ Domicilium duobus modis constituitur.

ℙ Quādo pupillus habet facultates in duobus locis iudex uniusc uiusque loci debit tutorē.

ℙ Iudex originis quomodo det tutorem, qui præsit bonis quæ non sunt in suo territorio.

ꝙ de hæreditate ꝙ pater filio succedat. Vñ mens sua non fuit de eo ꝙ nō cogitauit, ne ꝙ directo, neq; per consequentiam, sed qa pro senatusconsultū Tertullianū inducitur qđ pater succedebat filio: ideo patri deferēt tutela legitima ex senatuscōsulto, nō ex lege xij. tabu. sed ex rōne eius extensa per Iurisconsultum. Ita loquitur ff. eo. l. j. ij. & iij. q̄ ponūt istos tres modos. Quædam est tutela quæ nō defertur ratione successionis legitimæ, sed propter confidentiam personarum, quam habet lex: vt qđ frater erat tutor fratris emācipati, anteq̄ esset facta lex, quæ vocat eos inuicem ad successionē. Et ista vocatur fiduciaria tutela, q̄ propter datur fiduciā quam habet de persona: non respectu successionis. Ita loquitur titu. Instit. de fidu. tute. Sed postq̄ fuit facta, lex quæ vocat eos inuicē ad successionem illa eadē tutela olim dicebatur fiduciaria hodie dicitur legitima, per hāc legem. Eodemmodo dico de tutela, quæ defertur cognatis, vt ila dicatur legitima per auf. de hære. ab intesta. §. ex his posita in l. j. §. eo. &c.

Qui pe. tuto. uel curatores. Rubrica.

Visō. §. de tutela testamētaria, & legitima vidēdū est de datiua, verū qa videndū est primò q petāt: postea vbi: tertiò qs petatur: ideo p̄mittit q petāt tutores vel curatores.

LEX I.

ADmone ados cētē. Matres, & liberti. & amitæ, & etiā creditores, possunt pupillis postulare tutores. hoc d. totus iste titulus.

☞ *Mater petit tutorem per procuratorem.*

Casus euenies in persona procuratoris, excusat dominum.

CVm à matribus. Cessuu perueniens in persona eius qui missus est ad tutores petēdos, excusat matrē. h. d. hîc no. casus. No. †qđ mater potest petere tutorem filio per procuratorem. Not. †quod casus eueniens in persona ꝓcuratoris excusat dominū. Dixi tibi in l. præses. ff. de appell. & allegaui tibi istā l. & dic vt tibi dixi. &c.

NEpotibus, Vide glo. sin. quam nota. Videte domini. Ego intelligo istam legem, si huic non potest imputari negligentia: nam si mater fuit negligēs per annum, ita quòd certum erat, eam à successione excludi. argumen. j. de legiti. hæredi. l. sciant. coniuncta l. fin. qui admit. ad bo. possessio. pos.

Vbi pe. tuto. uel curatores. Rubrica.

☞ *Domicilium quando possit pupillus constituere.*

LEX I.

ADmone adolescētē. Matres, & liberti. & amitæ, & etiā creditores, possunt pupillis postulare tutores. hoc d. totus iste titulus.

☞ *Mater petit tutorem per procuratorem.*

Casus euenies in persona procuratoris, excusat dominum.

CVm à matribus. Cessuu perueniens in persona eius qui missus est ad tutores petēdos, excusat matrē. h. d. hîc no. casus. No. †qđ mater potest petere tutorem filio per procuratorem. Not. †quod casus eueniens in persona ꝓcuratoris excusat dominū. Dixi tibi in l. præses. ff. de appell. & allegaui tibi istā l. & dic vt tibi dixi. &c.

NEpotibus, Vide glo. sin. quam nota. Videte domini. Ego intelligo istam legem, si huic non potest imputari negligentia: nam si mater fuit negligēs per annum, ita quòd certum erat, eam à successione excludi. argumen. j. de legiti. hæredi. l. sciant. coniuncta l. fin. qui admit. ad bo. possessio. pos.

Vbi pe. tuto. uel curatores. Rubrica.

Visō. §. de tutela testamētaria, & legitima vidēdū est de datiua, verū qa videndū est primò q petāt: postea vbi: tertiò qs petatur: ideo p̄mittit q petāt tutores vel curatores.

LEX I.

ADmone adolescētē. Matres, & liberti. & amitæ, & etiā creditores, possunt pupillis postulare tutores. hoc d. totus iste titulus.

☞ *Mater petit tutorem per procuratorem.*

Casus euenies in persona procuratoris, excusat dominum.

CVm à matribus. Cessuu perueniens in persona eius qui missus est ad tutores petēdos, excusat matrē. h. d. hîc no. casus. No. †qđ mater potest petere tutorem filio per procuratorem. Not. †quod casus eueniens in persona ꝓcuratoris excusat dominū. Dixi tibi in l. præses. ff. de appell. & allegaui tibi istā l. & dic vt tibi dixi. &c.

NEpotibus, Vide glo. sin. quam nota. Videte domini. Ego intelligo istam legem, si huic non potest imputari negligentia: nam si mater fuit negligēs per annum, ita quòd certum erat, eam à successione excludi. argumen. j. de legiti. hæredi. l. sciant. coniuncta l. fin. qui admit. ad bo. possessio. pos.

Domicilium duobus modis constituitur.

Quādo pupillus habet facultates in duobus locis iudex uniusc uiusque loci debit tutorē.

Iudex originis quomodo det tutorem, qui præsit bonus quæ non sunt in suo territorio.

LEX vnica.

MAgistratus. Vbi quis sortitur domicilium ratione originis, vel maioris partis bonorum, ibi potest ei tutor constitui. hoc dicit hæc lex notabilis valde. Inquantum dicit de iudice loci originis, non habet dubium: inquantū dicit de iudice loci, vbi habet facultates, est dubium. nam iudex non potest dare tutorem: nisi ei qui habet domicilium in loco suæ iurisdictionis, vt l. j. in fi. de tut. & cu. da. ab his. †Sed pupillus videt ꝙ nō possit habere domicilium: nā paternū domicilium cōstituit tutū nō habet, vt l. assumptio. cica fi. ff. ad municip. Ipsemet non potest cōstituere sine tutore: quia non pōt se obligare: ergo videtur ꝙ ei non possit dari tutor. †Sol. domicilium potest constitui duobus modis. Vno modo volūtate: & hoc modo nō pōt cōstituere pupillus: quia tūc cōtinet obligationē. Alio modo re ipsa, stando in loco vbi habet maiorem partem fortunarum suarum: hoc modo pōt pupillus sine tutore. Et hic est casus notabilis in hac lege. Ratio potest esse: quia obligationes quæ re ipsa cōtrahuntur cadunt in pupillo, sicut in maiore, vt l. operis. de ope. nouun. de neg. gest. l. iij. §. & si furiosi. Gl. quærit hic duas quæstiones primò †quid si habet facultates in diuersis locis. Dicit glos. iudex cuiusque loci dabit, vt l. pupillo. ff. de tut. & cur. da. ab his. †Quæro vtrū iudex originis possit dare tutorem, qui præsit bonis, quæ non sunt in territorio suo. Azo ꝙ sic. Hugo. cōtra. vt hic habes in gloss. quàm vide. Dyn. ponit istam quæstionem in l. j. de tu. & cu. da. ab his. Cyn. ponit hic: & facit vnam longam filateriam. Gloss. in l. nō solùm. §. & qui in testamento. de excu. tu. videtur tenere opi. Hugo. opi. Azo. est verior. Cùm enim tutor detur personæ ille qui habet iurisdictionem in personā potest dare tutorem, cuius iurisdictio se extendit ad omnes facultates, vt d. l. j. in fin. de tu. & cu. da. ab his. arg. ad hoc in l. si fideicommissum. §. tractatū. de iudi. Hoc etiam probatur per hanc legē, si bene aduertatur. Non ob. l. de pupillo. de tu. & cura. da. ab his. quia fateor ꝙ potest dare tutorē de bonis quæ sunt in territorio suo: quia cùm sit certæ vniuersitatis bonorum, & alius dabit quo ad bona quæ sunt in territorio alio. Sed si vnus & idem vellet dare omnibus bonis posset. Et eodem modo respondeo ad l. iurisperitos. §. cùm oriundus. de excu. tut. Et pro prædicta determinatione allegat Dyn. l. magis puto. §. illud. ff. de rebus eo.

De tutoribus uel curatoribus illustriū personarū Ru.

LEX I.

ILlustribus. Breuiter dicit: Illustribus datur tutor vel curator, in vrbe per præfectum & prætorem, & decem viros senatores, & eis decreto prætoris conceditur administratio in prouincijs verò nominantur à curialibus. hoc dicit in summa.

LEX II.

GEnerali. Hic prohibet Imperator ne ille qui est curialis vel obligatus curiæ possit esse tutor illustrium personarum. & hoc vult. Non habetis hic alia &c.

Qui dare tutores uel curatores, & qui dari possunt Ru.

LEX I

CVm tibi. Et de cuius statu dubitatur, potest dari tutor, vel curator lite pendente. h. d.

LEX II.

MAritus. Maritus non potest esse curator vel tutor vxoris. hoc dicit. Quærit gloss. quæ est ratio. Respōdeo: quia si malè gereret propter affectionem, vxor ei remitteret. Ita dicit glos. hic, quæ est ratio quod potest esse procurator, & non curator, vt l. marītus, §. de procurato. Respondeo: quia curator habet maiorē potestatē quam procurator Preterea ꝓcurator vel cōstitur à maiore, & sic ab habente plenum intellectum, vel cōstituitur à minore: & constituitur cum authoritate tutoris vel curatoris vt l. neque supra, de procu.

Militiæ.

MIlitiæ. Qui militia occupatur, non potest esse tutor, seu curator. hoc dicit.

NEque à præside. Non potest quis dare tutorem eum qui suæ iurisdictioni non subest. h. d. No. hanc legem ꝙ oportet ꝙ ille qui datur tutor, et cui dat̄ sit de iurisdictione dantis, ratione originis vel domicilij. Casus est in l. j. de tuto. & curato. da. ab his. Dixi tibi in l. vnica. §. titu. ij.

QVod dicis. Matre negligente alij coniuncti possunt tutores petere. h. d. No. hāc l. & tene menti. quam faciam te notare in authen. matri & auiæ. quam habebimus j. tit. proxi.

NSeruili. Seruus non potest dari tutor neq; cura tor. hoc dicit.

REditorem. Creditor non potest dari tutor debitori. h. d. Super hanc l. habes authen. minoris. quam legam tibi in sequenti lectura.

1 ☞ *Debitor uel creditor prohibetur à tutela.*
2 *Filius debitor uel creditor patris potest esse curator furiosi.*
3 *Frater an possit esse tutor fratris, cuius est debitor.*
4 *Inter fratres multoties est inuidia magna.*
5 *Creditor uel debitor in modica quantitate non prohibetur à tutela.*
6 *Quæ dicatur magna uel parua quantitas.*
7 *Possidens res minoris non potest esse tutor.*
8 *Dispositio huius authen. habet locum quando est contentio inter pupillum & tutorem super iure reali.*
9 *Habens res communes cum pupillo quando possit esse eius tutor.*
10 *Debitor naturaliter, quando possit esse curator.*
11 *Dispositio huius authen. an habeat locum in omni tutela etiam testamentaria.*
12 *Voluntas testatoris tollit omnem suspitionem fraudis.*
13 *Creditor pupilli ex testamento in quo est datus tutor potest esse tutor.*
14 *Creditor si nult amittere debitum, an possit esse tutor.*
15 *Debitor ex tutela, uel qui paratus est soluere debitum, an possit esse tutor.*
16 *Creditor sub conditione uel annuatim an possit esse tutor.*
17 *Si creditor uel debitor prohibitur esse tutor: an tunc sit locus datiuo, uel debeat deuenire ad legitimum.*

2 MInoris. a Primò ponit vnum dictum trimembre in curatore cōstituendo. Secundò in iam constituto. Tertiò illud dictum declarat, & imponit pœnam. Quartò ponit aliud dictū, seu statutū, & pœnam imponit. Quintò prædicta extēdit. Secunda ibi, nam & ante. Tertia ibi, hic autē. Quarta ibi, sed et si actionis cessionē. Quinta ibi, in his habētibus. Summariū nō do vobis: qa in ista aut. est

1 summarium bene quatuor colūnarū. † No. ꝙ debitor vel creditor

b tor prohibetur à tutela vel cura. Oppo. in authē. vt sine prohi.

c ma. debi. & cred. in prin. posita j. tit. j. authen. ad hæc. Sol. est speciale in matre & auia. Ita dicit gl. tua. Iuxta istud antequā intremus glo. quæro quid in auo & patre. Glo. dicit idē, vt in d. auth.

2 ad hæc. j. titu. j. & videbitis. † Quæro, quid in filio: cū possit filius dari curator patri furioso, vt l. is. de tuto. & cura. datis ab his. videtur ꝙ prohibeatur: quia non reperit iure expressum: ergo &c. Præterea non videtur eadem ratio: qa maior est amor ascendentis ad descendentē ꝙ econtra, vt l. isti quidē. quod me. cau. Cōtrarium determinat Guli. de Cu. l. cū in eo. ff. de pac. Nā cū spes sit ꝙ bona patris deueniant in filiū secūdū votū patris, vt l. scripto. ff. vnde lib. videt quasi administrator propriorū bonorū. Ad qđ facit de lib. & posth. l. in suis. j. pro hære. l. nihil. & qđ ibi no. propter quod cessat omnis ratio suspitionis: ideo ꝓpter debitū vel

3 creditum non remouebitur. † Secūdò: quæro, quid in fratre. Videt idē qđ in matre & auia: quia ad successionē pariter admittūtur, vt j. ad Tertu. authē. defuncto. Et ergo eadem ratione ad tutelam. Contrarium determinat idē do. Gul. in dicta l. cùm in eo. Primò per rationem, quia non est tātus amor inter fratres, sicut

4 † inter ascendentes & descendentes, imò inter eos est multoties inuidia magna: vt l. cùm oportet. §. j. de bo. quæ lib. & ea. l. §. sin autem res. & l. cùm pater. §. euictis. de lega. ij. j. de col. l. illud. §. fi. Pro hoc inducit ipse tex. in l. iij. circa prin. ff. de leg. præstan. contra tabu. bono. pos. quæ l. facit optimè. Modò intro glo. per ordi-

5 nem. † Quæro primò d quid si est creditor in modica quantitate.

d Dicit glo. ꝙ non prohibetur esse tutor: arg. ff. de excu. tuto. l. non

6 tantū. in prin. de ven. inspi. l. j. in fi. cum simi. † Sed quæro quæ dicatur quantitas parua vel magna. Gl. non dicit hic, sed in corpore. vnde sumitur, dicit hoc relinqui arbitrio iudicātis. Simile vidi

stis in aut. nisi breuiores. j. de sent. ex breui. reci. & l. sed & si susceperit. §. j. de iudi. et de iure dot. l. quero. et facit ff. de dolo. l. si oleū. §. fi. cū l. se. Et ista teneatis mēti: quia ex his facio magnū fundamentū ad sequētia, vt j.

7 videbitis. † Item quæro quid si aliquis possideat rem minoris. Videtur ꝙ nō prohibe tur: quia non est debitor vel creditor, vt instī. de actio. §. j. Contrarium determinat gl.

8 ꝓ hūc tex. ibi, antiquiores minoris. Ex † quo colligit ꝙ quādo est cōtentio sup iure realī inter tutorem & pupillū, habet locū ista

9 authen. & ita communiter tenetur † Quæ-

e rit glo. quid si habet res cōmunes cū minore. non videt prohiberi, vt j. de exc. tu. l. qđ res. Glo. tua determinat contra, per hāc authent. Sed glo. in d. l. quod res. tenet contra istam. Doc. cōmuniter approbant istam gl. quia ex cōmunione orit quidā quasi contractus producens obligationem & actionē cōmuni diuidundo. & sic potest dici debitor & creditor. A duertatis rogo vos: dicerem sic. Quædā est cōmunio in cōtrouersia: quia vnus asserit, alter negat cōmunionem: & tunc non potest esse tutor per hanc

b aut. Nam habent locū omnes rationes quę fiunt in corpore, scilicet timor ne subtrahā tur instrumenta: & quia hostis est minoris. Quandoq; est cōmunio sine cōtrouersia. & hic aduerte. Quandoq; est cōmunio tanta ꝙ inuicem sunt imputationes, & reputationes magnæ, vt si habent hæreditatē, vel maiorem partē bonorū cōmunē: tūc idem c ꝙ prohibeat̄ à tutela & cura, per hanc aut. Quādoq; habet communē vnū fundū tantum: tunc dico ꝙ nō ꝓhibetur esse tutor vel

d curator, licet enim ex cōmunione oriatur quidam quasi contractus: dico ꝙ ista obligatio est modicæ quantitatis, licet fundus e est magnus. Teneor enim diuidere tecum istud est modicum, quod patet: quia ex tē pore præsumitur cōmunio, vt no. in l. pe. §. cōmuni diuid. & ibi dixi vobis. quod appa ret ad oculū: quia istud teneri tecū est diuidere quando cōmunio nō est in cōtrouersia modicā æstimationē recīperet, possent tamen esse tot debita inuicē occasione cōmunionis illius fundi, propter expensas & fructus, & propter alia: quod tunc dicerem aliud inspiciendum, per arbitrium iudicis, vtrum dicta communio inducat magnum debitum, vel modicum, vt §. dixi: quia in modico debito non habet locum ista au-

10 then. † Quæro quid si est debitum naturaliter tm̄ iter eos. Vī ꝓhiberi: qa naturale debitū inducit cōpēsationē, vt l. etiā. de cōpē. Et qa pōt deduci, vt l. at q natura. de ne. ges. & impedit donatiōes, vt l. hoc iure. §. pe. ff. de don. sed cōtra qđ nō habet locū ista aut. qa nō dī ꝓpriè creditor ff. de verb. sig. l. creditor. & hoc tenet gl. nec deducere poterit, vt ff. de peti. hære. l. si qđ possessor. §. sed & si. facit de admi. tuto. l. fi. Doc. qdā determinat cōtra. Nā possibile erit debitū naturale solui, & sic impediret repetitio, & induceretur compēsatio. d. l. etiā. vnde subest timor, ne instrumenta subtrahant. sicut in ciuili debito, ꝓ istorū opi. īduco: qa ista aut. est fauorabilis īducta ī fauorē minorū: ergo est extēdēda: et sic extēdit ad debitū naturale tm̄, licet ipropriè sit debitū. In cōtrariū facit: qa debitū naturale quā tūcūq; sit ī magna quātitate, ꝓpter illā spē: qa poterit cōtigere ꝙ soluet, vel de eo cōpēsatio opponet: dī paruū debitū: qa ꝓ modica quātitate ista spes vēderet: vñ tanq̄ sit debitū modicū, nō habet locū ista aut. qđ satis mihi placet. Hoc tm̄ totū puto relinquē-

f dum arbitrio iudicis, vt §. dixi. Venio ad sequen. glo. f dicit hic,

↦ P. PAV. P.

a ¶ Minoris. Dispositio huius aut. nō habet locū in curatore q̄ dat̄ hæreditati iacēti, secūdū Ro. singu. cxxxij. ꝓ tex. in l. debitor. ff. de neg. gest. Itē de materia huius aut. vide Bart. consi. cxliij. Itē inquātū solet allegari gl. in ista aut. qđe stricta signi ficatiōe &c. vide Alexā. multa allegātē cōsi. xxxiij. in vl. col. in ij. vo. & cōsi. cccxl. in prin. et in fi. vbi dicit solū. ꝓcedere, vbi est eadē rō. vide Ale. in l. filiusfamilias. §. diui. in pen. char. col. circa fi. de leg. j. Item ꝙ nō habeat locū in curatore ad litē, vide Sal. hic in fi. Pro quo vide quod dicit hic Bar. no. l. ij. §. cōtrariū. ff. de curat. bonis dādo. & ibidē Ange.

b ¶ Debitor vel creditor hæreditarius. An prohibitus sit esse curator hæreditarius. Dic ꝙ non. Text. est singu. in l. debitor. in prin. ff. de ne. gest. ibi non tñ erat creditor, sed ex cōtractu præcedenti inter viuos; & vide tex. in l. ij. ff. de cura. bo. dan.

¶ Opp. in aut. Adde Bal. post Gul. in d. l. cū in eo. ff. de pac. & ibi qđ in filio natura li & spurio.

¶ Quæro prīò. Adde Bal. in l. cū ī eo. ff. de pac. vide tñ Bal. hic.

¶ Res cōmunes. Per Bal. hic in fi. Alexan.

¶ Venio ad seq. glos. Ista aut. extendit̄ ad tutorē: facit ēt qđ no. gl. & doc. j. eo. auth. matri & auiæ. limita nisi debitū fuisset cōtractū post testū. ar. l. libertus. §. largi. & ibi no. ff. de an. le. et ita cōsuluit Bal. in cōsi. inci. secūdū opi. gl. & adde Bal. in l. j. de cōfir. tut. Et qđ in cōtinēti cū tutor desijt esse debitor, vel creditor, tutela reuertitur ad eū. Ita not. dicit Bar. in l. si ꝑuberi. de tut. & cu. da. ab his. & Bal. in l. cū in eo. ff. de pac. & Bald. hic, iuxta fi. in versi. vltimo. extra glos.

a ¶Old. De ista materia vide Bart.in leg. post legatum.§.amittere.ff. de his quib. vt indig.

b ¶Tutor.Bar. in l.pr. in prin.ff.de proc. & ibi p Bald. Adde qđ Ioā.and.in addit. ad Spe.in tit.de tu.§.fin. ver.item q̄ est tutor. dicit opin.Hug. strictissimā. & illā sequtur. An autē hęc authen. habeat locū in debitore obligato re ali sicut prędiali, Bal. consil. celviij. tenet qđ non.ff.lib.

c ¶Debitū annuū. Vide circa hoc omnio Bal. in leg. inter stipulātem.§.sacrā.de verb. ob.in pe.colū.

d ¶Vltimò. Facit qđ no.Bar.in ti.j.in auc. sacramentū.Alexan.

e ¶Cogitabitis. Adde Barto.in l.imputeri. ff.de tu.cu.da.ab his. Alexand.

f ¶Si fororis. Limita a p Bal.in l.j.§.de test. tut.Secus in tutore ĩ utiliter dato, et confirmato.in l.iij.& ibi Bald.§.de confir.tu. Alexand.

g ¶Curatorē. Limita ĩ curatore ad lites. qa añ litem cōtestatam semper ēt alter adiūgi pōt,vt no.in l.qui cum procuratore.§.j. ff.de procu.

h ¶Curator. Limita vt dixi §.ĩ l.curatorē.

i ¶Matres. Et an lex ista §. finautē tutela. in auc.de nupt. habeat locum in matre quę non erat tutrix, sed simplr administratrix, vide Bal.in l. cum oportet.§.fin. ad fi.C.de bo.q̄ libe.

prohibetur à cura:quid de tutela? Dicit gl. idem quia eadem ratio est,& colligitur ex corpo.vnde sumitur.§.sed & si quis.ibi,sed cōiungi tutorem &c.& in auth. vt sine phi.matr.debi.& credi.§.j. & hoc omnes tenent. † Quæro,an ista auc.habeat locum in omni tutela? Dicunt quidā q̄ nō habeat locum in testamentaria:quia eius fides est electa à testatore,vt instit.de satisda.tut.ij.j.ff. de cura.furio.l.si furiosō.in fin.de epis.au.l. de creationibus.Gl.determinat cōtra: quia eadē ratione nō prohiberetur datus ex inquisitione:quia eius fides est approbata per iudicē.Nec obstat quod dicitur approbata fides:quia illud verū quantū ad satisdationem:non quantū ad alia.Et hoc apparet:qa mater & auia tm excipiunt:ergo nulli alteri tutela pmittitur.Et ita tenet gl.& in corp. vnde sumit.& l.pater.in prin.ff.de pcu.Idē consuluit Dy.& dicit hoc colligi ex text. vnde sumit.§.& hæc diximus.Sed certè idē tex.dicit tātùm de his q̄ dātur à lege:nō aūt de his q̄ dātur in testamēto.Gul.de cu.in d. l.cū in eo.ff.de pact.Cōtrariū tenet p rationes quas ibi alle.& j.dicā.Do. Old. in ista materia distinguit cuius opi.mihi placat:& sic cōsulēdo respōdit.Aut testator q̄ dedit talē tutorē sciebat ipsum esse creditorē vel debitorē:& tunc potest tutor.& non obstat ista auc.quia eius fides est electa per testatorem.Probatur per leg.tres tutores.§.fin. de admi.tu.de confir.tu.l.in cōfirmādo.† Prę- 12 terea voluntas testatoris tollit omnē suspicionem fraudis,vt l.quia autem.in prin.ff. si quis omis.cau.test.Hoc probatur §.de interdi.mat.l.si patris & ibi est opp.text.de rinup.l.si quis tutor.Præterea,mater & auia possunt esse tutrices,non obstante qđ sint creditrices vel debitrices,vt dictum est,sed testamentarij prę feruntur matri & auiæ:qa lex magis confidit de eis:vt in auc.matri & auiæ.j.tit.j.ergo &c. Istę sunt rationes Gul. quantum est in isto membro. Nec obstat q̄ glo.dicit quod eadem ratione posset etiam esse datus ex inquisitione:quia credo q̄ si iudex de hoc inquisierit,an esset debitor vel creditor,q̄ valeret datio:qa an sit tale debitum quod eum à tutela remoueat stat in arbitrio iudicis:secūdum qđ dictum est etiam secūdū opi.gl.Si verò testator ignorauit ipsum esse creditorem vel debitorem:tunc est vera opi.gloss. quia non potest videri approbasse fidem eius,quā talem ignorabat.ar.l.mater.ff.de inofficio.test.& hāc puto verā. Facit j de re mi. l.sicut certi.& l.si cùm vel in vtero.& ff.de test.tut.l.si quis ita.§. 13 pe.† Ex prædictis apparet q̄ si aliquis est creditor pupilli,ex testamēto,in quo datus est tutor:puta quia aliquid est sibi relictū propter hoc nō prohibetur à tutela vel cura.Ita intelligo istā materiam.Venio ad aliam glo.dicitur hic à quo omnino prohi- 14 betur.† Quæro an ipso iure non possit esse tutor.[b] an verò possit esse si vult amittere debitum.Gloss.hic ponit opi.quam vide. De hoc fuerunt opi.inter Azo.& Hugo.quas recitat glo.in l.propter litem ff. de excu.tuto.l. pater.in prin.ff.de procu gl. firmat opi.Hug.s.quod non possit esse tutor,perdēdo debitum. domi. Richard.disputauit istam q.& determinauit secundum quod videtur determinare ista glos.videlicet aut constat ab initio quod sit debitor vel creditor: & ipso iure remouetur. Aut non constat: & tunc admittitur ad tutelam, sed perdit debitum. Et hoc probatur ex corpore vnde sumitur ista auc. ibi,si verò tacuerit &c.vbi dicit q̄ debitum perdit.& nullam aliam pœnam imponit,sed interpretatione legum pœnæ sunt moliendæ.vt l.si præses.& l.interpretatione.ff.de pœnis.ergo &c. Præterea in ipso pūcto quo tacet,perdit debitū:ergo tanquā nō creditor potest esse tutor. Ita dicebat ipse:quod satis placet. Venio ad aliam gloss. 15 Quæro,† quid si efficitur creditor vel debitor ex tutela. Dic.vt

in glo.& bene. Quærò,quid si ab initio paratus est soluere. vel 16 debitum remittere. Dic vt in glo.& bene.† Quid si erat debitum c annuum, vel debitum sub conditione. Dicet glos. prohibetur à tutela vel cura:quia ratio eadem est scilicet timor,ne subtrahantur instrumenta:tamen in debito annuo non admittit totum debitum,sed pro eo tempore quo tutela durat. Quidam dicunt q̄ imò amittit pro toto tempore,sicut in debito conditionali. Mihi videtur dicendum q̄ debitum annuum,seu conditionale æstimatur,secundum quod illa species vendi potest,vt l.in quantitate.§.magna.ad l.falcī. Facit ad treb.l.j.§.si hæres Et ideo si æstimatio illius debiti conditionalis esset modica,non repelleret eū ab administratione:quia in debito modico nō habet locum ista auth.secus si æstimatio esset magna. Eodem modo intelligo de eo qui habet hypothecata bona minoris,vt debēat æstimari quātum est deterior conditio propter illam hypothecam,vt d.l.j.§. si hæres.ad Trebel.vt sic videamus vtrum sit quantitas magna vel parua. Quęro quid si post tutelam suscipiat cessionē. Dic vt d in gl.& in corpore vnde sumitur. Vltimò[c] extra gl. quæro vnam quæstionem, dicitur hic,quòd quis prohibetur esse tutor:quia 17 debitor vel creditor. Quæro † vtrum deueniatur ad sequentem legitimum,vel ad datiuum. Non insisto. Breuiter credo sic dicē dum:Aut debito nō constat apertè:& sic iste habuit necesse in iudicio debitum allegare:& tunc quia in modico desinit esse tutor,locus est sequenti datiuo.vt l.si quis sub conditione.de testa tutel. Dixi in l.j.§.de testa.tut. Aut erat debitum manifestū:puta communio bonorum vel aliud debitum:tunc si quidem certū esse illud debitum non finiri durante pupillari ætate:vt puta qa erat debitum annuum & perpetuum:& deueniretur ad sequētē legitimum:quia istius primi spes omnino deficit:argumen.de legiti.tut.leg.j.§.penul.& leg.non solum.§.si libertus.de excu.tut. & de tute. & ra.distra.l.si tutor. §.j. Si verò debitum illud ptest dissolui intra pupillarem ętatem:q̄ tunc locus erit datiuo:& debito dissoluto cessabit ille datiuus. & reassumet ille legitimus, argu.dictorum iurium §.proximè allegatorum.& est expressum in l.his qui de tut.& cur.dat.ab his. Quæro vtrū ꝓpter debitū patris,phibeat filius esse tutor,vel econuerso. De hoc cogitabitis.[e]

f s **Fororis.** [f]Habenti tutorem legitimum, alius dari nō potest.hoc,dicit.in summario.

g **Curatorem** [g]Habenti curatorem non potest alius dari:nisi causa cognita, vel priore remoto.

Nvniuersis. Minor sine curatore generali ad lites non habet legitimam personam in iudicio.hoc,dicit.

h **Curator.** [h]Generalis curator non debet à lite desistere. propter specialē curatorem datū ad litē. h.d.

Emagistratuum. Colonus Principis,vl alius priuilegiatus tutor dari, non potest.h.d.

Quando mulier tutelæ officio fungi potest Rubrica.

LEX I.

Vtelam. Mulier iure communi tutrix esse non potest.h.d.in summario.

LEX II.

i **Matres.** [i]Si matres tutelas filiorum impetrāt à principe,debent iurare se ad secunda nuptias non venire;& si contra fecerint,bona matrum pupillis obligantur;& testamentarius:& legitimus matrem precedit.h.d. Ista lex corrigitur per auc.matri & auię.in multis: quam legam tibi in sequenti lectione.

LEX III.

s **Ipater.** Mulier potest petere tutelam filiorum suorum naturalium, si pater testamento eius non dedit.h.d.&c.

1 §¶ *Renunciatio Velleiani quæ fit per matrem tutricem,quid operetur.*
2 *Factum in iudicio parte absente,an prosit alijs.*
3 *Dispositio,huius authen.an habeat locum in matre,& auia naturali tantum.*
4 *Pater quando præferatur in tutela,& quando mater.*
5 *Quando auus præferatur,& quando auia.*
6 *Si mater & auus concurrunt in tutela,quis præferatur.*

Mater

7 *Mater quòd possit esse curatrix filiorum.*
8 *Mater & auia non coguntur tutelam suscipere.*
9 *Tutela quæ defertur matri,quòd sit legitima.*
10 *Mater si est data in testamento tutrix,q̄ sit testamentaria.*
11 *Tutela q̄ uitietur si mater non renunciauit secundis nuptijs & Velleiano.*
12 *Si renunciauit Velleiano secundis nuptijs,& omni alij auxilio, quid operetur.*
13 *Mulier tutrix secundum dispositionem huius authen.potest capi & carcerari.*
14 *Si non est renunciatum secundis nuptijs,nec Velleiano, sed generaliter omni beneficio, an ualeat.*
15 *Tutela q̄ uitietur si generaliter non obligauit omnia bona sua &c.*
16 *Si mater & extraneus sint dati tutores in testamento,an mater erit tutrix.*
17 *Mater datur tutrix in testamento non confirmatur,sed coram indice agnoscit tutelam & renunciat.*
18 *Si fuit datus tutor à iudice matre ignorante,an teneat datio.*

a **Matri & auiæ.** [a]Hæc auc.se habet ad legē Co dicis corrigēdo in pluribus. Primò:quia de iure Codicis requirebatur q̄ impetraret à principe:& corrigitur per istā auc. Secundò: quia per legem Codicis requirebatur q̄ cū iuramento renunciaret secundis nuptijs:quod iuramentū per hāc auc.& sequentē tollit. Tertiò per legem Codicis legitimi præferebātur matri. quod p hāc auth.corrigit.Quartò p auc.minoris.quā modò videtis debitor vel creditor prohibebatur à tutela vel cura. Istud determinatur per aut.ad hæc. positam hic, q̄ in matre & auia non habet locū. Quintò in l.Codicis dicebatur solum de matre: hoc extenditur etiā ad auiā.& sic istæ auc.habēt se nō solū corrigēdo,sed etiā addendo.Notabilia collige per teipsum. Multa dicenda sunt circa hanc auc.Et ego tractaui istam materiam in l.si quis sub conditione.de test.tu.Et hoc anno etiam propter quædam cōsilia superuenerunt mihi quædā dubia in ista materia.& gl.nostræ vbi non sunt dubia instāt:& vbi sunt dubia intacta relinquūt.Opp. 1 q̄ † nihil releuet renūciare Velleiano: quia mulier nō intercedit: ergo &c.cū Velleianum intercedentibus tantum subueniat, vt ff.ad Velle.l.ij.§.j.& l.tutori.§.ad velle.l.j.Solu. Quidā dicunt q̄ ista renunciatio proderit q̄n mulier promitteret creditoribus p pupillo.Nescio qd hoc sit dictū:nā ista renūciatio fit ĩ fauorē pupilli,nō in fauorē illorū creditorū.Vñ Cy. hic videtur dicere q̄ ista renūciatio valet ad modicū. Ego dico q̄ imò est necessaria, b vt j.dicā in quęstionibus. Item op.[b] id qđ fit in iudicio parte ab- 2 sente,† alij non prodest,vt.l.certū.§.si quis absente.de confes.ergo ista renūciatio nō potest p desse creditoribus absentibus.Sol. Intellige q̄ hic iudex recipiat hāc renūciationē noīe oīm quorū intererit:& sic vī agi in dubio p̄sumptiōe huius auc.in isto casu. Op.§.de pc.l.alienā.Sol.Spāle est hic.Habetis expeditā gl.q̄ est c sup ver.velleiani.Venio ad qōnem & p̄sequor scd'm ordinē gl. 3 nō variādo ordinē aliquo modo.† Quæro primò, dicit hic, matri & auię,vtrū hoc habet locū in matre & auia naturali tantum. Gl.dicit q̄ sic,& bn̄,vt.l.fi.huius tituli.& in auc. vt sine phi.ma. 4 §.j.in fi. Quæro secūdò† quid si est pater & mater? Sol. Si est pater legitimus,ipse p̄ferē,vt.l.ij.huius tit.in fi. Nā tex. in corpo. vbi dicit matrē p̄ferri legitimis: intelligit de legitimis collateralibus nō de ascēdentibus,vel descendentibus. Si verò esset pater naturalis tm̄:puto matrē præferēdā,vt.l.fi.huius titu. sicut ēt præferē d in successione,vt in.§.vulgo.l.fi.de succes.agna. Quæro[d] tertiò, 5 quid † si est auus & auia? Quidā dicunt ambos admittēdos:cùm nō sit iure cautū,q̄ auia per legitimos repellatur. Aduerte si est auia paternus & paterna de successione sequitur qđ illa auia est nupta si eam ponimus legitimam,& per consequens ipsa repellitur à tutela:quia nupta & p̄ferē auus. Idē si ponimus auum & auiam paternū et maternam.sed si ponimus auum paternum & auiam maternam æquæ legitimos:tunc procedit gl. Posset forte dici contra.quod tex.in corpre dicit quòd ipsa præponitur legitimis scilicet ex latere transuersali,non ex ascendentibus. Et si tu dicis lex Codicis, quæ dicit legitimos præferri,solū in matre loquitur:concedo,cū eadem ratione qua pater præfertur matri, eadem ratiōe auus auiæ.Et hoc dicit de mēte auc.vt faciat ęqua lē cōditionē auię ad matrē,non meliorem:imò quo ad auiā deteriorē:qa mater p̄ferē:hoc tamen non pono pro cōstanti.Pro hoc facit; quia cum auth.veniat ad interpretationē huius legis loquētis de matre in quibus casibus admittebatur mater in illis admittatur auia,vt in authen.de fi.ante do.instr.na.§.j.Sed si poneremus auū & auiā naturales.tūc p̄ferē auia sicut in successio- 6 ne. Quæro,quid † si est mater & auus? Glos. dicit q̄ præponitur

a ↦P. P A V. P. ¶Matri & auiæ. No.circa istā materiā q̄ mater nō admittit ad tutelā cōtra volūtatē patris,vide Ale.in cōsi.cxl.in ij.col. Nūqd aūt mater p trāsitū ad secūda vota perdat tutelā,cōsi.cxl.Quid aūt si pater dicat in testamento relinquo filiū in manibus matris suæ,an videat eā reliquisse tutricē,vide Ias.no.q̄ sic in l.manumissiones.in j.col.ff.de iusti.et iu. Et repetit vnū verbum idē Ias. in l.j. in ij.col.in fi.ff.de iurisdi. vide in repertorio secūdo. in verbo,tutor. Itē an mater possit esse tutrix viuēte patre,si forte sit bānitus vel cōdēnatus taliter q̄ filijs sit dādus tutor vel curator, vide Bar. in l. quæ sub cōditione. ad fi.ff.de test.tute.Item q̄ mater iudęa possit esse tutrix filiorū suorū, vide latè Barba.cōsi. xv.vo.j col.j.& seq. vide eūdē Barb. cōsi. xj. vol.iij. vbi ponit q̄ licet nō teneat iurare,teneat tū renūciare secūdis nuptijs:aliter nō valeret tutela. Et q̄ mater p̄ferē ēt agnatis, q̄ eā excluderēt à successiōe: & similiter auo materno vel pr̄no. Et q̄ licet sit in potestate patris pōt esse tutrix. Et quædā alia maxime an teneat præstare fideiussorē ĩ nō habet nisi dotes suas.

b ¶Itē op. Id qđ' plenè in l.si pupillus.cū seq. pu.fal.fo. & gl.hic ĩ ver.Velleia. Sed dubitat an ista auc. habeat locū in pauia. Bar.ĩ l.cui eorū.§.affinitates, p illū text. de postu. dicit q̄ sic. Sed cōtrarium tenet Ang.in l.Gallus.§.in stitues.de lib.& post hu. de quo ibi vide latè p Im. post Ang. & Ang.in l.fœming. ff.de reg.iu.et Bal.in l.si qs sub cōditione. de test. tut. Ange. & Bald.in d.l. cui eorū. Ad ista vide qđ' not. Bar. & qđ' ibi dixi ĩ l.liberorū ĩ vl. col.de ỹ.sig.& vide qđ no. Bal.in l.j.de succ.edi.

c ¶Venio ad quæstionem. Vide Bald.hic.

d ¶Quæro. Latius in l.si sub cōditiōe.ff.de test.tut. Adde Bal.cō fi.clxxxiij.iij.lib.

e ¶POMATES. ¶Defuncto. Venio ad gl.vide Barb. cōsi.xj.col.ij.in iij.dub. vol.iij.vbi loq̄t ēt in pte mr̄is; & sic ēt in auo mr̄no. & ibi in iij.dubio ponit qđ si mr̄ ēt ĩ p̄tate p̄ris.et qđ si adesset statutū qđ filius fa.nō possit se obligare sine patris consensu, vide ēt ad hæc Bald. consil. ccxxiij.in j. parte.

f ¶Vtrū tutela. Et ibi ego all. tex.&c.sed ille tex. habes allegatū p Odo.post Az. ĩ l.ij.ff.de fideicō. lib.

g ¶Vltrius quæro. Et vide Bal.hic,& Bar. j.próxi. col.

h ¶Procedo vlterius. Idem Salicetus hic.

a ↦P. P A V P. ¶Non renunciauit. No. ſi iſta materia cp ſi mẽ vt alia nõ facit ſibi dceni tutelam cum renunciationibus, de qbus hic dicit, negligẽtes ſunt & eis incumbit onus ꝓbandi cp prędicta. fecerint, vbi ſi hoc dubitaretur vide Io. de Anna. conſil. c.

b ¶Velleia no. Et ad de q̃ no. Bal. & do. in auẽ. ſacramentum. & in l. fi. §. pe. de cõdi. & vide p Bar. & quod no. in l. iij. §. queſitum. ff. ſi quis cau. & ibi dicit Bal. qđ intelligitur renũciatũ ſtatuto, de quo vide in rub. de arbi. ſ. iij. q. per Ludo. & q̃ not. Bu. in l. ij. in pe. col. de reſcin. ven.

c ¶Auxilio. Et de hac cautela vide Bald. in l. antique. §. fin. ad Velle. et Bal. in l. j. in v. q. C. de rei vxo. ac. & talis non conparatur, cp intelligatur renunciatum beneficio cedendarum vel alteri, cp non cõperebat rpe renũciationis. Bald. in l. ſi diuiſa. C. loc. & q̃ hic ſequntur in fi. huius auẽ. et hic adde Bart. in l. ſi ſub conditione de teſt. tute. etiam vi de hoc in ſeq. q. & Spe. de renun. & cõcluſione. §. j. ver. & quia. & ver. quid ſi quis. ver. regulariter renunciauit conſuetudini. vbi omnino videas & ibi Ioan. And. in addi. quam poſuit ſi renun. ſtat.

↦P. P A V P.

c ¶Alij auxilio. De iſta gñali renũciatione quid operetur, ſicut ſi eſſet facta generaliter de omni beneficio. videaliquid. in conſiliis Com. in conſi. vij. incip. viſis cõpromiſſo. in vlti. col. in ſubſcriptione domini Floria. vbi inducit iſtã deciſionem ad aliud ſimile de quo ibi per eum. Vide cp iſtã clauſulam, omni legũ auxilio, quod decidit Iaſon in l. fin. in princi. iit iij. col. ſi cer. pera. & quæ ſcribit Soci. in conſil. cc. in vlti. col. de quo habes in repertorio in verbo, exceptio.

d ¶Mulier pro debito. Not. caſum, cp mulier poteſt carcerari. adde Bar. in l. ſi quis ſub conditione. de teſtamen. tute. Itẽ fallit dicta authen. vbi mulier eſſet meretrix, quo caſu poſſet talis carcerari ſecundũ Bal. in lege conſentaneũ. C. quomodo & quãdo iudex. Et bene facit in argumen. l. quæ in adulteriũ in fi. j. de adulte. Vide not. Bart. in l. cõſentaneum. Et de hoc an in ciuili, vel in criminali poſſit mulier carcerari, vide Bal. in l. j. ff. qui ſatiſda. cogã. & in l. quoniam. de cuſto. reo. & qđ ibi habetur. & quãdo mulier poſſit capi, etiã pro debito, vide Bal. in l. j. in iij. col. j. de exceptione rei iudica. & in l. j. in iij. col. qui bonis cedere poſſunt. & do. Franciſ. Tigri. in conſi. incipiẽte, factũ ſic ſe habet. uuidã nomine Burgũdus &c. cui ſcripſit ſe Bar. qđ cũ mulier dicit ſe trãſiturã ad ſecunda vota, ſtatim deſinit eſſe tutrix, vt dari

da. ab his l. tutor ſi fuerit petitus. Præterea iſta ſolennitas poteſt eſſe multum prejudicialis: ergo preſumitur neceſſaria, quę omiſſa vitiat: vt l. diuus. de in inte. reſti. & l. cum hi. §. ſi prætor. de tranſac. & quod poſſit eſſe præiudicialis, oſtendo primò de renunciatione, quæ fit de ſecundis nuptijs: certũ eſt, quòd ea, quæ habet ſecundũ virum, eſt ſuſpecta legi: quia lex præſumit quòd excoriaret filios pro viro: vt ſ. de admi. tuto. l. lex quæ tutores. & hic in authen. ad hæc. & qđ ibi not. Sed eadẽ præſumptio eſt de ea. quę habet animũ & conſilium nubendi quę eſt de ea quę nubit: ſicut dicimus de ea quę habet cõſiliũ diuertendi. vt l. ſi concubina. §. j. re. amo. & l. ſed ſi marítus. in fi. qui & à qui. Pro hoc optimè facit tex. ſ. de nup. l. imperialis. §. ſed & ſi tales. Præterea hoc probatur ex text. in d. §. quia verò. vt ſine prohi. mat. tn ver. mox tamen. ibi dum dicit, ſecũdas concupiſcentias, &c. Ex quo apparet cp concupiſcentia nuptiarũ reddit eam inhabilem, ſicut ipſæ nuptiæ. Præterea, de iure antiquo cogebatur hoc iurare. aliàs non valeret: vt l. iij. & l. ſi. huius tit. hodie verò remouetur iuramentum, ſed renunciatio requiritur. ergo remanet in alijs idem effectus ſcilicet cp renunciatio omiſſa vitiat. Præterea, iudex qui dedit eam tutricem cũ non renũciauit ſecun. nup. facit hoc ignorans an haberet animũ nubendi. & ſic errauit in iure præiudiciali, ſeu magni præiudicij: merito tutelæ aſſumptio nõ valet: vt d. l. tutor ſi petitus. de tuto. & cura. da. ab his. Secundò videamus, quid ſi non renũciauit[a] velleiano. d. Cy. in hoc vult dicere, cp hęc renunciatio modicũ releuat. & ſic iſtius omiſsio non viciaret. & cũ haberemus ſuper hoc cõſulere, fuit mihi oſtenſum cõſilium, ſeu determinatio cuiuſdam docto. Bonoñ. qui vocatus eſt dominus Federicus de Senis qui idem determinabat, cp iſta renũciatio ſit modici præiudicij, & omiſſa non vitiet. Cõtrarium ego puto verũ. & ſic conſului quatuor vicibus in ciuitate iſta, cp iſta renunciatio omiſſa vitiet: quia, omittitur res magni præiudicij, vt hic videtur velle glo. Præterea, ſi mulier non exigeret debitores pupilli, vel haberet cõtutores, vel conſtitueret actorem, poſſet teneri pro eis: & ſic eſſet interceſsio, & iuuaretur Velleiano omnino: ideo opus eſt renunciatione. Et ideo concludo, quòd ſi vnũ iſtorũ omittatur, ipſa nõ eſt legitima
12 tutrix. Sed quæro, † quid ſi renũciauit Velleiano[b] & ſecundis nuptijs, nec fuit dictũ, omni alij auxilio:[c] an valeat? Et videtur cp ſic: quia tex. hic non requirit quòd renuncietur, niſi iſtis duobus. Præterea, non videtur cp habeat aliud beneficiũ: ergo adiectio illius generalitatis nõ releuat. Quare dico, cp mulier in multis iuuatur. Primò in ignorantia iuris, mulier in multis caſibus habet

poſsit alius, ſi legitimi nõ ſuperſit. alleg. pro caſu §. finaut tutelã. in authen. de nup. in ver. ſui. in fi. & Bald. in l. omnẽ. C. ad Tertul. Adde cp mulier meretrix poſsit carcerari, videtur limitari niſi eſſet cõiugata: quia tunc propter honorẽ matrimonij, nõ videtur cp poſsit carcerari, per ea, quæ voluit Ioan. And. in ad di. ad Specu. ſcilicet cp ſtatutũ permittit meretricẽ percuti, nõ habet locum in cõiugata, per prædictam rationẽ: & poteſt talis meretrix ac cuſari de adulterio ſecundùm ipſum.

↦POMATES.

beneficiũ vltra quã vir: vt vidiſtis in l. fin. ſ. de iur. & fact. igno. & ideo per hãc renunciationẽ illa beneficia tollũtur: & mulier in eũ caſum redigit, quo eſſet, ſi eſſet tutor maſculus: & ſic non habebit beneficiũ in caſibus illis poſitis in l. fi. ſ. de iur. & fact. igno. dico etiã cp ſi eſſet beneficiũ ſibi cõpetens. tanquã mulieri, licet ſit tale qđ aliàs per renunciationẽ tolli non poſsit, tamẽ iſtius auctẽ. autoritate, per renũciationẽ tolleretur. quod patet hic in Velleiano, cui ſecundùm verã opi. renũciari non põt, vt vidiſtis ſ. ad Velleia. l. fi. & ibi per doct. probatur in l. doli exceptio. ver. diuerſum. ff. de noua. & ibi dixi. & tamen in iſto caſu valet authoritate
13 huius authẽ. Ex hoc etiã dico, † q̃ licet aliàs
d mulier pro debito[d] capi nõ poſsit, vt l. j.[e] & authẽ. ibi poſita. de offi. diuer. iudi. & l. ij. de exac. tribu. lib. x. & in authẽ. vt nulli iudi. §. neceſſariũ. colla. ix. tñ in caſu præſentis authen. pro omni debito cõtracto ratione tutelæ poterit capi: qa videtur ſublatũ per hanc renũciationẽ beneficiũ illius authẽ. poſitũ. ſ. de offi. diuer. iudi. & perinde habet, ac ſi eſſet maſculus: ſed beneficiũ cp iſta mulier habet, eſt quia parẽs, nõ quia mulier, huic nõ videtur renunciatũ. Et ideo puto cp haberet beneficiũ, ne cõueniatur, niſi in quantum facere poteſt, & ſimilia beneficia parẽ-
14 tibus data. † Quæro, quid ſi nõ renunciauit ſecundis nuptijs neq; Velleiano ſpecialiter ſed generaliter renũciauit omni beneficio. an valeat. Reſpon. nõ eſt neceſſe, q̃ exprimatur de Velleiano: quia illud eſt beneficiũ mulieris. Et ideo includitur ſub illa generali renunciatione: ſed eſt neceſſe cp exprimatur de ſecũdis nuptijs. nã cp poſsit trãſire ad ſecũdas nuptias, nõ eſt beneficium, ſed eſt quædã facultas. Ideo ſub illa generali renũciatione nõ cõprehenderetur: ſed tũc eſt neceſſe, cp illud declaretur, vt ſ. dictũ eſt. Que
15 ro, † quid ſi in tutela nõ obligauit[f] expreſsè
f omnia bona ſua, qđ requiritur: vt d. authen. vt ſine prohi. ma. Dicũt quidã, hoc non viciat. Ratio: quia bona ſunt tacitè obligata pro adminiſtratione tutelæ: vt l. pro officio, j. de admi. tuto. Cõtra, primò cp ſit legitima tutrix, niſi expreſsè obliget: quia multi ſunt effectus hypothecę expreſſæ, vltraq̃ tacitę. maximè in caſu l. aſsiduis. j. qui po. in pigha. De hoc eſt tex. expreſsè in l. de creatio-
16 nibus. in fi. ſ. de epi. au. † Venio ad ſequen-
g tem glo. ſuper ver teſtamentarijs.[g] Quæro, pone cp duo ſunt dati tutores in teſtamẽto, mater, & extraneus: an mater erit tutrix? Quidã dicũt cp non: quia teſtamentarij prę-
17 feruntur ei. qđ dic latius vt in glo. Quæro, † quid ſi mater eſt data tutrix in teſtamẽto, an egeat cõfirmatione? Quidã cp ſic, per l. qui in aliena. §. q̃cq̃. de neg. geſt. Sed tu dic, cp illa loquit de iure antiquo, Hodie verò non eget confirmatione: ſed neceſſe eſt vt

nubere. etiam quando nubit, & poſtea reſtat vidua. vide Mo. bene in l. etiam ſi. col. iij. ff. de quæſtio. referẽtem ſimpliciter Bald. in l. varijs locis. ponit quod dicit Bartol. in authen. ſeq. ver. quæro an ſtatim.

g ¶Teſtamentarijs. Habetur per Odof. poſt Azo. in l. iij. ff. de fideicom. libe. & melius Bar. in l. ſi quis ſub conditione. de teſta. tutę.

tutelam

tutelam agnoſcat corã iudice, & renunciet illis beneficijs, de qui
18 bus dictum eſt in hac auẽ. † Quæro, quid ſi datur tutor à iudice
a matre ignorãte[a], an valeat. Et videt cp datio nõ teneat, quaſi per eã ſit interpoſitum decretũ. ar. ff. de reb. eo. l. magis puto. ſ. ſi ęs alienũ. & ff. de tu. & cu. da. ab his. l. ſcire oportet. & ſ. q̃ da. tu. poſ. l. ſi ſororis. Sed gl. determinat cõtra. per l. ſi vt ꝓponis. ſ. de cõfir. tu. Ita dicit gl. hic. Cõtraria gl. habemus ff. de tu. & cu. da. ab his. l. tutor ſi petitus. & illã gl. tenet Dy. & allegat rationẽ: qa mater eſt tutrix legitima, vel teſtamẽtaria vt dictũ eſt ſ. qñ vult ipa: ſed ſuperueniente legitimo ceſſat datiuus: vt l. ſi tutor. ſ. j. ff. de tute. & ra. diſtra. & l. nõ ſolũ. ſ. ſi libertus. ff. de excu. tuto. Ad l. ſi vt ꝓponis. ſ. de cõfir. tu. rñdeo cp ibi loquit in tutore cõfirmato, q̃ ſapit naturã teſtamẽtarij: meritò p̃ferẽ matri. ſecus in tutore, q̃ eſt datiuus ſimpliciter. Ita dicit Dy. Odo. verò diſtinguit aliter: aut
b mater fuit in mora petendi[b] tutorẽ: & tunc præfertur datiuus. Aut nõ fuit, nec eſt quid ſibi imputet: & præferẽ ipſa, ar. l. ſi maiorus. §. ſi ante. extra. ff. de adul. Pro hoc optimè facit ff. de iu. fiſ. l. edicto. in iij. §. facit ff. de admi. tu. l. tutor q̃ repertoriũ. circa prin ci. Facit optimè j. de his q. vt indig. l. ſororẽ. Et hãc opi. tenet Pe. Ia. de Ra. & Cy. hic. Pro quo etiã optimè facit ff. ad Tertu. l. iij. §. ſi mater. ver. qđ ergo. et ver. ſed ſi fortè. Facit etiã ſ. de epi. & cle. auẽ. præsbyteros. vbi innuit cp ſi ſtat p quatuor mẽſes, videat in mora cõſtituta. Mihi videt, & aduerte quod dicti doc. dicũt verũ in iure, tñ hoc bene nõ practicãt. nã fateor cp qñ mater fuit in mora, p̃ferẽ datus à iudice: ſed eſt neceſſe, cp de iſtius matris mora, iudex cognouerit bene. Vnde puto, cp mater debeat citari: & ſi apparebit eã eſſe negligẽtẽ, iudex dabit alterũ: aliàs nõ valeret datus à iudice. Et credo, cp hoc ſit ęquum. ſ. ti. j. l. qđ dicis. Et prędicta vera qñ matre excluſa nõ ſupereſt legitimus: ideo eſt deue niendũ ad datiuum. Si enim legitimus aliàs ſupereſſet, locus nõ eſſet datiuo. Nam cùm mater per moram ſuam deſinat eſſe tutrix ex legis diſpoſitione, non ex facto iudicis, debet deueníri ad legitimum, non ad datiuum, vt j. dicam &c.

1 ☞ *Mater, quæ luxuriatur, perdit tutelam, ſicut quando tranſit ad ſecunda uota.*
2 *Mater ſi tranſuit ad ſecunda uota, ad quos tutela redibit.*
3 *Si mater uadit ad iudicem, & dicit ſe uelle tranſire ad ſecunda uota, cp ſtatim deſinat eſſe tutrix.*
4 *Iudex non dat tutorem illum, quem mater petijt.*
5 *Si mater eſt minor annorũ xxv. an ſuccedat alius legitimus, uel peruenìatur ad datiũ.*

Sacramentum. Quæro primò hic loquit, quando tranſit ad ſecũdas
1 nuptias. Quæro † quid ſi aliter luxuriata[c] eſt. Gl. dicit
c idẽ, ar. in auẽ. de reſti. & ea quę parit. §. fi. De hoc videtur caſus in l. fi. huius ti. nam debet pudicitiã ſuã intactã ſeruare.
2 Sed quæro. † matre excluſa propter tranſitũ ad ſecũda vota, ad quos rediбit tutela, an ad datiuum, an ad legitimũ? Gl. ſe expedit vno verbo, & dicit cp ad datiuum ad inſtar eius, qui tanq̃ ſuſpectus remouet. vide gl. iſtã. Aduerte, iſta quęſtio eſt magis difficilis q̃ alia, quæ ſit in iſta materia. Semel fuit iſta quęſtio in hac
d ciuitate ꝓ tutela filiæ Bertrãdi Comitis de Marſano. Et iſta quæſtio fuit cõmiſſa Bononię[d] quatuor doctoribus. ſ. do. Rich. Mal. do. Ia. de Bel. do. Iac. Bu. & do. Ray. de For. et erãt diſcordes do. Rich. Mal. & do. Iac. de Bel. erãt ꝓ vna parte. ſ. cp eſſet locus datiuo: vt hac gl. do. Ia. de Bu. & do. Ray. de For. erãt in cõtraria opi. cp eſſet locus legitimo. Hoc probãt, & probabãt ipſi ſic: Regula eſt, cp donec eſt legitimus, non peruenit ad datiuũ, imo legitimus excludit datiuum: vt l. ſi tutor reipu. §. j. de tu. & ra. diſtra. & l. non ſolùm. §. ſi libertus. de excu. tuto. Probatur ex ordine titulorum ff. eo. & inſti. Habemus ergo reſpondere ad iura, quæ faciunt in cõtrariũ. quæ videnẽ velle, cp ſit locus datiuo. Primò de hoc videtur tex. in l. iij. huius ti. in fi. Reſpon. Iſta lex loquitur ſecundùm ſua tempora, ſecundùm quæ mater non poterat eſſe tutrix, exiſtente aliquo legitimo: meritò ea excluſa veniebatur ad datiuum: quia nullus erat legitimus. Item cp ſit locus datiuo, videtur tex. in l. omnem. j. ad Tertu. & l. matres. eo. tit. & l. pe. j. in q. cau. pig. taci. cõtrahi. & in auẽ. de nup. §. ſi autẽ tutelã. & ſ. qui petu. l. matris. Sed ad omnes iſtas reſpõdebat Iac. Butr. cp loquũtur quando legitimi nõ ſuperſunt. Si autẽ legitimi ſupereſſent: tunc remanet regula, cp exiſtente legitimo datiuus repellitur. Pro hoc
e facit l. ij. & l. diuus. ff. qui pe. tu. Contra hoc dictum[e] ſuum facit multùm fortiter iſta authen. & quod hic notatur, cui ipſe non re
ſpondet in illo conſilio, quando mater tranſiuit ad ſecunda vo-

a ¶Matre ignorãte. Vide gl. hic, & Bal. poſt eã in v. ſi. q̃ro ſi deſ tutor ſi petiẽ. circa fi. ibi Ia. de Ra. & Cy. hic, &c. & cũ doc. trãſit hic Frã. Tig. in cõſi. inci. factũ ſic ſe habet: gdã noie Burgũdus &c. cui ſcripſit Bar. et maximè vbi mẽ fuit rutrix, & poſtea trãſiuit ad ſcda vota: qa incõtinẽti auia ꝓferẽ oib⁹ datiuis nõ tẽ ſtamẽtarijs, & no. Bar. ſi l. ſi qs ſub cõditiõe. in fi. ff. de teſt. tut. & in d. l. tutor ſi petiẽ⁹. vbi oĩnovide.

b ↦P. P A V P. ¶In mora petendi. Vide Ale. cõſ. cccclxxviij. vide Deci. cõſi. xvj. col. vlti. vbi ẽt cp mẽ debeat citari ad cognoſcẽdũ an fuerit ĩ mora, et ꝓ quãtũ tps lapſũ dicat cõſtitui ĩ mora, vidẽ latè ale. cõ ſi. clxxxj. vo. v. co. ij.

c ¶Luxuriata eſt. Et adde gl. & Bal. ſi auẽ. ijſdẽ. ſ. de ſec. nup. & ſi l. his ſolis. et ibi bal. j. de reuo. do. & Bal. ſi l. ſi qs ſub cõditione. ff. de teſta. tuto.

↦P. P A V. P. ¶Luxuriata. vide ad bar. in l. oĩno. C. ad Tert.

d ¶Cõmiſſa bononię. vide Bal. ſi auẽ. ijſdẽ. ſi iij. col. ſ. de ſec. nup. & in l. omnino. in j. col. j. ad Tertu.

d ¶Quid adit ſi mẽ eſt excluſa ꝓ morã vide Bar. ſi auẽ. matri. in fi. Et iſtis adde Bart. ſi l. ſi qs ſub cõditiõe. de teſ. tu. Et an iſta auẽ. habeat locũ ĩ mẽe tutrice teſtamẽtaria, cp priuet tutela ꝓ trãſitũ ad ſcda vota, vide ſi auẽ. ijſdẽ. ſ. de ſecũ. nup. & de ꝓdictis oĩbus hic tactis ꝓ bar. vide no. ꝓ Spe. ſi ti. de tu. §. nũc dicẽdũ. & ſi c. ex pte. el ij. de app.

e ¶Contra hoc dictũ. vide Spe. de tu. §. nũc dicendum eſt. de tut.

↦P. P A V. P. ¶Cõtra hoc dictum vide Comen. conſil. xciij.

f An ſtatim. Vide Bal. ſi d. l. imperialis. §. ſed ſi tales. ſ. de nup. & ſi auẽ. ijſdã. ſi iij. co. ſ. de ſec. nup. & in l. oĩm. ad Ter. C. et vide qđ dixi ſ. proxi. auẽ. & Bal. ſi l. ſi qs ſub cõditiõe. de teſ. tu. et bar. ſi d. auẽ. mẽi & auię. ſi iij. q. i v ſ. qđ ſi mẽ nõ renũciauit. ſ. de nup. et Bal. hic. Adde bar. cõſ. cxv. ſci. factũ ſic ſe habet. an aũt ſi mẽ trãſit ad ſcdã vota, tñ an cõſummationem carnalis copulæ petat tutorẽ, debeat ſuc ceſsiõe priuari. vide Bal. cõſ. ccxvj, li. iiij. Pe. de Anc. cõſ. cccxviij. v bi multa de mutieribꝰ trãſeũtibꝰ ad ſcda vo. relictis filijs & an iudex illũ dare dẽat, qui ẽ ipa petierit vidẽ eũdẽ cõ. clv. li. ij.

g ¶Tãgit Spe. Vult allegare Spe. ſi ti. de tut. §. nũc dicẽdũ. v. ſed nõdũ &c. ꝓ ang. ſi l. vxor. & ſi l. ſi focer. §. q̃ virũ. j. de ifa. & addẽ bar. ſi l. mẽes. ff. ad ter. et bar. ſi l. ſi qs ſub cõdõne. de te. tu. et bal. ſi l. ꝓcibꝰ. ſi viij. co. v. et ſcias. C. de ip. et bal. ſi l. j. j. ſi cõ. ius vl vti. pu.

h ↦P. P A V. P. ¶Dare pretium. Sequitur Com. conſi. xciij. vide latè Curtiũ

cōſil.xlvj.vbi ponit alia ſ materia dādi tutorē qſ̄ mater trāſit ad ſecūda vota.

a ¶Propoſitum. Vide Bal.in l.ſi. & Bar.in l.ſi quis ſub conditione.ff.de teſta. tute.& Bar.in authen.minoris.ad finem.ſ̄.tit.j.

b ¶Propter. Vide quod ibi dixi poſt Barto.in l.iij.§.ſi pupillus.ff.de tute.& eſt gl.not.& ibi Bar.in l.curatorē.ff.de iut.& cur.da.ab his.vbi omnino vide qſ̄ habenti tutorē̄ tutor dari poſsit. Et adde gl.Inſti.de cu.§.interdum.& Spe.in titu. de tu.§.fi. verſ.item quod habenti.

↦POMATES.

c ¶Licet tutorē. Ergo habēti datur regulariter curator.& vide Ro. conſil. cccclxiij. col.iiij. vbi limitat, & ibi etiā ponit qua liter curator ſit dāndus pupillo cōuēto.

d ¶Aduerſus. Per bar. in l.j.in pen.colū. C. vt act.ab hære.& vi de j.eod.l. rationes.

e ¶Non eſt ignotum. Not.pariter iſtū caſum,& vide Bart.l. edita.in fin.ſ̄.de cdē. & in l.j.§.ſi procur.ſi quis ius di.nō obtē. a

in ij.col.& vide tex. & ibi Bar.& Nic.de Neap.in l.j.§.ſi pupil Ius.ff.de tut.& ra.di.

f ¶Non omni titulo. Adde text. & quod ibi not.in l.cum plures.§.pen.ff.eod.not. per Bal.in l.ſi pater. C. de dotis promiſ. & Bald.in l.qui liberos.de ritu nup.& in l.j.ff.ſol.matrimo. & Angel.& Imo.in l.à filio in princip.ff. ad Trebel.

↦P. PAV. P.

g ¶Pro officio. Adde ꝙ tamen bona hæredum tutoris nō ſunt tacitè obligata pro ratione reddēda, vide de Comē.cōſi. xxxviij. incip. quæritur an bona eſſent quæſite ex rebus tutoris. vide ibi.

h ¶Obligata. Et intelige,ꝙ bona tutoris, & curatoris, & etiā eorū fideiuſſorum, ſunt tacitè obligata, etiā ad lites.l.properādū.§.fi.ꝙ alibi expreſsius non reperitur, ſecundū Bal.ibi C.de iudic. Secus in procuratoribus, & actoribus eorum:vt ibi,creditor verò nō poteſt bona,nec perſonam tutorum impedire.l. cum etiam. & ibi Bald. poſt gl. ſ̄.de rebus credi. & l.iij.& ibi hoc not.limitat Bald. quando fiſco.vel priuat. Ad quod vide not. per Bald. in l.ſub prætextu .ſ̄. de hæredi. act. Quid in rectore eccleſię dixi in l.reſpublica .ſ̄. ex quib. cau.ma.Et adde hic Bar.in l.actor.ff.rem ratam habe.& in authen. ſicut. de legiti. tutel.Adde, quando tutor,vſ̄ adminiſtrator,& eorū hæredes teneantur de mala admini. Ro, conſil. cccviij.

tibus q.Iſtud etiam tenuit Iacob.de Aret. vt hic Cyn.refert,& ſcripta ſua cōmuniter dicunt.Tamen do.Richard. Mal.qui fuit ſcholaris Iacob.de Are.dicebat in illa q.de qua ſ̄.dixi,ꝙ do.Iac.de Aret.nunquam dixit,ſed ita dicūt communiter ſcripta ſua.& hoc puto verū. Quæro, quid † ſi mater eſt minor xxv.annis.ſed ſperatur quòd efficiatur maior,vnde ipſa interim nō poteſt eſſe tutrix: vtrum ſit locus ſequenti legitimo, vel ſequenti datiuo. Videtur ꝙ ſequēti dati uo:quia quādo proximior legitimus ſperatur,ſequēs legitimus ceſſat,& eſt locus datiuo:& l.non ſolū.§.ſi libertus.de excuſati. tuto.l.ſi tutor reipubli.§.j.ff.de tu. & ra.diſtra. In contrariū facit,quia mater nō eſt tutrix legitima,niſi quando vult:nūc ad propoſitum[a] nos dicimus in teſtamento,quòd primum tollitur perſequens,quando ex eo eſt poſsibile hæreditatē adiri:& tamen intelligitur quādo ſequēs teſtamentū eſt valid dum de ſe,nec expectat confirmationē ex voluntate alterius:vt puta ſi filius eſſet preteritus in eo:vt l.cū in ſecūdo.& ibi not.de iniu.rup.& irri.teſta.Ita videtur in propoſito,ꝙ tutela legitima,quæ dependet ex voluntate alterius,aliam legitimam non impediat.Hoc tamen non pono pro conſtanti.

In quibus caſibus habenti tutorem, tutor uel curator dari poteſt. Rub.

LEX I.

Iinlocum. Curator datus ob abſentiam tutoris,deſinit eſſe finita abſentia. hoc dicit.

LEX II.

Rotuit. In locum excuſati, ſeu remoti, eſt alius dandus:& curator datus in locū tutoris,deſinit pubertate.

LEX III.

Propter. [b] Diffuſum patrimonium eſt cauſa,vt habenti tutorē,tutor vel curator conſtituatur.h.d.Vide glo. ſuper ver.curatores. & nota eā, quæ ponit caſus,quando habenti tutorem tutor dari poſsit. &c.

b

Licet. [c] In locum tutoris excuſati, ſiue remoti,alius eſt dādus hoc dicit.

c

Vm ob augmen- tum.Augmētum facultatum eſt cauſa,vt tutori adiungatur curator.Item non gerens non tenetur, niſi tempore adminiſtratiōis depoſitæ,ille,qui geſſit, fuit tutor non ſoluendo. hoc dicit in ſumma.

De adminiſtratione tutorum,& curatorum. Rub.

Super iſta rubrica in eo quod dicit de pecunia,eſt poſita authentica,nouiſſimè cautum eſt.quam vide.

LEX I.

Truſtra. Curator adulti non tenetur pro tutoribus præcedentibus,niſi ſibi poſsit negligentia imputari. hoc dicit.

LEX II.

d

Aduerſus. [d] Actor pro vniuerſali adminiſtratione non poteſt conuenīri durante tutela,vel cura.hoc dicit. Vos hic habetis glo.quæ materiā iſtam tractat,quæ non eget ſuppletione.

LEX III.

Vmptus. Expenſæ factæ in pupillum poſſunt ſibi imputari à iudice, licet non fuerint taxatæ.hoc dicit.

Iſi eam. Libertus negligens in exigendo à ſeipſo, poteſt remoueri,& etiam puniri.hoc dicit.

Truſtra. Non eſt iuſta cauſa recuſandi ſolutionem, ſi debitor dicat,quòd ſibi nō liquet, in quā cauſam pupillo ſoluere habeat.

e

On eſt ignotum. [e] Habeo iſtam l.pro notabili.breuiter dicit: Adminiſtratores,qui iuſtam cauſam litigandi non habuerint,proprio nomine in expenſis legitimis condemnantur.

Vtelam. Tutor non debet rem alienare,cōtra formam datam ab eo,qui rem prædictam legauit.hoc dicit.

Tſi ſciſſes. Ignorās ſe tutorem,nullo modo tenetur.Sciens verò de neglectis tenetur, ſi gerens non ſit ſoluendo.hoc dicit.

s **Icuratores.** Poteſt adulta iudicis officium intentare,vt curatores eam dotent.h.d.

s **Iliberti.** Liberti male adminiſtrantes,remouentur, & criminaliter puniuntur.

Sibonam. Qui non appellat,vel appellationem non eſt proſecutus,cùm bonam cauſam habuit,pupillo ob hoc condemnabitur.hoc dicit; & eſt bona lex.

Ehis. Numerus liberorum non ſupplet ætatem, nec propter hoc ad agendum quis admittitur.

Vtores. Tutoees non tenentur ſatiſdare rem ratam haberi.hoc dicit.

Rationes. Idem dicit quod l ij.ſ̄.eod,Pro vniuerſali adminiſtratione, non poteſt durante officio ratio poſtulari.hoc dicit.

Sinon ſubſcripſiſti. De eo quod quis fecit vt tutor,nō poteſt preprio nomine cōueniri,niſi ſe proprio nomine obligauerit.hoc dicit.

f

On omni titulo. [f] Alienatio tutoris non præſtat iuſtum titulum poſsidenti,niſi fiat ex cauſa,& modis à iure permiſsis. hoc dicit. Vos habetis hic vnam gl.quæ firmat,ꝙ frater tenetur dotare ſororem. Vide glo.& hoc hic not. ſecunda gl. & in l.j.ff. de tut.& ra.diſtra.&c.

Desucceſſione. Adminiſtrare tutelam,non aufert ius teſtandi, vel donandi. hoc dicit.

Debitoribus. Adminiſtrator debet debitores monere,& eis ceſſantibus pignora vendere.hoc dicit.

t **Vtor.** Abſentia non excuſat tutorem ſcientem,& nō gerentem.

g

Ro officio. [g] Pro mala adminiſtratiōe,& pro neglectis bona adminiſtratoris ſunt tacitè obligata [h].hoc dicit hæc l.& tota hic allegatur.de adminiſtra.tuto.l.pro officio,

h

Vpillorum. Tutor tenetur de adminiſtratione tutelæ,ſi conditionem pupillo vtilem implere neglexerit.hoc dicit.

1 ☞ *Bona quæ ſeruando ſeruari poſſunt,non poſſunt per tutorem alienari ſine decreto.*

2 *Minor non poteſt dare in dotem,uel donationē,propter nuptias immobilia ſine decreto.*

Quod

1 *Quod quis habuerit in domo maſſaritias,& ſupellectilia,poteſt probari per domeſticos & familiares.*

4 *Mulier tranſiens ad ſecunda uota,eſt filijs primi matrimonij multùm ſuſpecta.*

5 *Res,quæ ſeruando ſeruari poſſunt,non alienantur ſine decreto.*

2 **Lex quæ tutores.** [a] Breuiter hoc intendit: immobilia † & mobilia, quæ ſeruando ſeruari poſſunt: non poſſunt alienari ſine decreto. Secus in his quæ ſeruando ſeruari non
2 poſſunt.h.d. Primò no.quod dixi in ſummario. Secundò no.† ꝙ
b minor non poteſt dare in dotem vel donationem propter nup.[b]
3 immobilia ſine decreto. Tertiò no.& tene menti ꝙ † quicquid habuiſtis in domo,ſ.quas maſſaritias,ſeu ſupellectilia, poteſt probari
c per domeſticos[c],hoc eſt,per ſuos familiares. Facit quod habuiſtis in l.conſenſu.ſ̄.de rep.& l.de ſubmerſis.C.de naufragijs.lib.
4 xj. Quartò no.illud ꝙ † mulier tranſiens ad ſecunda vota, eſt filijs primi matrimonij multùm ſuſpecta. No.quintò † quòd res,
5 quæ ſeruando ſeruari poſſunt,non poſſunt alienari ſine iudicis
d decreto[d].

1 ☞ *Si res emphyteutica minoris propter non ſolutionem canonis reuertitur ad dominum,tutori imputatur.*

2 *Pœna Lij.C.de iure emphy.habet locum in minore.*

1 **Itutores.** Imputatur † tutori res emphyteutica propter canonem non ſolutum, redit
2 ad dominū.h.d. No.quod dixi in ſummario. Not.† ꝙ tempus triennij vel biennij,de quo loquitur.l. ij. ſ̄. de iure emphy.currit minori.

1 ☞ *Tutor tenetur facere inuentarium quàm primum poteſt.*

2 *Inuentarium ſi fiat coram uno notario,ſufficit.*

3 *Creditores non citantur,quando tutor facit inuentarium,& debet fieri in iudicio.*

1 **Vtores.** Tutor † quàm primum poteſt,facere debet inuentarium de rebus & inſtrumentis:& res,quę poſſunt ſeruari,debet in tuto collocare, vel prædia idonea emere. h. d. Quæro quando tutor debeat facere inuentarium. Glo.ponit opi.illa eſt vera ꝙ debeat facere cùm primum poteſt:vt l.tutor qui repertorium.in princi.
2 de admi.tuto. Secundò † quæro,an debeat fieri coram pluribus notarijs vel vno. Gloſ. dicit quòd ſufficit vnus. Dic vt habes in
3 glo.† Item an ad hoc debeant citari[e] creditores. Glo.dicit ꝙ non
e licet:ſecus eſt in inuentario,quod facit hæres. Item an debeat fieri in iudicio. Glo.dicit ꝙ ſic. Et vide glo.&c.

Sancimus. [f] Qui ſoluit tutori ex præcepto iudicis,pleniſsimam conſequitur liberationem. Item reditus & penſiones ſolutæ tutori ſine decreto,liberationem præſtant.

f

Vm quædam. Quod quis facit vt tutor,ſibi non præiudicat vt priuato[f].

Onſtitutionem. Hæc lex gloſſat legem, ſancimus. ſuprà eodem. quia factum illius non habet locum in vſuris quæ faciunt magnam ſummam,vel in penſionibus biennalibus.hoc dicit.

1 ☞ *Tutor & curator non defendens minorem,remouetur à tutela.*

2 *Officium tutelæ & curæ eſt neceſſarium.*

3 *Curator liti datur per iudicem, qui præeſt liti.*

4 *Ad officiū matris etiā pertinet ꝙ tutores legitimè adminiſtrent: & in quibus tutoribus.*

5 *Legitimi adminiſtratores non ſatiſdant.*

6 *Tutor pro defenſione pupilli, poteſt bona pupilli obligare.*

7 *Tutor debet in tutela promittere ꝙ defenſionem ſubibit pro pupillo.*

8 *Tutor poteſt uendere frumentum & uinum,nec tenetur mittere illud ad alium locum.*

g **Sancimus.** [g] Iſta eſt vna bona & notabilis lex,
1 & habet caſus multùm notabiles & ſingulares. Breuiter dicit: Tutor & curator † debent defendere minorem:quòd ſi recuſauerint, à tutela remoueantur. hoc dicit. Nota quòd dixi in ſummario. & habuiſtis hoc idem ſupra,de procuratoribus.l.eum qui res. Nota,
2 quòd † officium tutelæ & curæ eſt neceſſarium.

Sed & ſi quis. Hic eſt nouus caſus: Lite cœpta ſi perſona indigeat curatore ad litem, ille dabitur officio iudicis,qui illi liti præeſt. hoc dicit. & eſt caſus no-
3 uus & ſingularis & menti tenendus. Sed per † quem iudicem de
h tutore & curator,eſt dubium,[h] vt habuiſtis ſupra,qui pe.tut.l. j. Tamen de curatore dando liti,non videtur dubium quod poteſt dari authoritate iudicis qui præeſt illi liti &c.

a ¶Lex quæ tutores. Et qualiter iſtud dictum intelligatur, vide quod dixi in l. j.ff. de prædi.min.

a ↦POMATES. ¶Lex quæ. Vide aliter per Panor.conſi.x.volu.ij.& Arc. xxij.in prin.& limita vt per Ias.in l.ſi frater.in fi.j.qui teſta. fac. poſ.

a ↦P. PAV. P. ¶Lex quę tutores. Circa materiā huius l. vide oīno Bar.cōſi. lxix. & ea q̄ habes ad Bar.ī l.magis puto. §. nec paſsim. de re.eo. vbi habet qua liter q̄ poſsit tutor vl̄ curator de bonis minorum diſpenſare.

Perſonis. Ad curam eius, qui tenetur pupillis poſtulare tutores,pertinet vt tutores defenſiones ſuſcipiant:vel ſi fuerunt remoti, alij idonei con
4 ſtituantur.hoc dicit. No.quòd ad officium b matris ſpectat non ſolùm quòd dentur tutores:ſed quòd legitimè adminiſtrent, hoc eſt,ꝙ inuentarium faciant, & iurent, & ſi c mīlia. Facit l.ij.§.ſi mater.ff. ad Tertu. Item no.& iſtud eſt verum quòd ſpectat ad ſolicitudinem matris in his tutoribus, quos ipſa mater petiſt. In teſtamentarijs autem vel legitimis quòd hoc ad ſolicitudinem
i matris ſpectet,non reperio[i].

b ¶Propter nupt. vide Bart. in l.ſi ante nuptias.ff.ſolu.matri.

↦P. PAV. P.

c ¶Per domeſticos. vide Feli.in c.quoties.I j.col.extra, de teſtib. Et magis credit̄ domeſticis iſtis. Et vide quę dicit Bar.ī l.quoties.C.de naufr.li.xj. p illū tex.q exponit, reiiciat in domo vel nauī probatur p veriſimilitudinem.

Defenſionem. [k] Tutores & curatores non debent ſatiſdare, ſed poſſunt pro defenſione d
5 pupilli bona obligare. Not.ꝙ † legitimi ad-
6 miniſtratores non tenentur ſatiſdare. † Nota caſum, in quo per tutorem poſſunt immobilia obligari.

k ¶Sine iudicis decreto. Vide ad hāc l.bar. cōſi.lxix.et vide Fel. in c venerabili.ad fi. de offi.dele.& Alex. cōſi.xxxij.col.ij. vol. ij. vbi dicit, ꝙ p iura mētū derogarē huic ſolutioni & decreto iudicis.

1 **Omnem autem.** [l] Hic eſt nouus & ſingu-
7 laris, & multæ tutelæ ceſſant per hoc. † Tutores & curatores debent ſpecialiter & exe preſsè tempore,quo creantur, promittere quòd defenſionem ſubibunt. hoc dicit.
m Nota & tene menti[m] iſtum caſum. Et ſi ſic non reperies,opponas exceptionem cōtra inſtrumentum tutelæ. Nota quòd iſtud additur ad alia quæ requiruntur in tutela, in l.legitimos.ff.de legi.tuto.&c.

His quæ. Licet tutoribus & curatoribus fructus vendere,ſub
ea æſtimatione,qua à maiori parte commu
8 niter venduntur. Nota ergo † quòd non
habeat neceſſe tutor vel curator frumen- f
tum vel vinum reſeruare: ſed poteſt ven-

l ↦P. PAV. P. ¶Omnem autem. Idem Bal.& Ange.hic. Vide Pau.de Caſt. conſi.ccclxiij.in ij.col. Aduerte tamen ꝙ licet ipſe text. videatur requirere exprimi iſta verba pro forma,tamen ſatis eſt ſi tutor promittit vtilia facere, inutilia prætermittere,& pupillum indefenſum nō relinquere q̄a iſtud eſt æquū pollens. vide Alex.in l.prætor.ff.de ope.no.nun. Et melius cōſil. cxxxj.incip. ponderatis his aliās cxxix.ad illud tamen ad quod iſte tex.allegatur ꝙ nō ſufficit verbis generalibus exprimi, quod ſpecialibus eſt exprimendum. Facit tex.in l.ſi quando.§.& generaliter.in ver.& ſpecialiter.& ibi Ange. & Bald. C.de inof.teſt. facit tex.in l.ſi quis in principio teſtamēti.in verbo,ſpecialiter. de leg.iij.& in l.generaliter.C.de non num.pec.& in auē.de hære.& fal.in §.ſi verò expreſsim. facit glo.in cle.j.in verbo,ſpecialiter.de iudi. Facit tex.in c.ij. de præben.in vj. Vide remiſsionem Feli.quam habes ad Bar.in l.j.in ij.col.& vtl.& pupil. Quomodo & quot modis dicatur aliquid expreſſum, vide etiā multa per Ias.in l.j.in penul.& vlti colum.ff.ſi quis in ius voca.non ier.ponem tem multos caſus,in quibus requiratur aliquid ſpecialiter exprimi, taliter ꝙ ſufficeret exprimere verbis generalibus:& ſic in quibus plus operatur expreſſio ſpecialis,ꝙ generalis. Et ibi etiam ponit duas limitationes ad omnes illos caſus. Item vide multas deciſiones per eundem, vbi requiritur ꝙ expreſsio aliquid faciat.& vnam limitationem in l.actione.in iij.colū.C. de tranſactio. in iij.notabi.de offi.deleg.dum vult quòd etiam reſeruata principi in ſignum ſupremæ poteſtatis veniunt in commiſsione:quia de eis facta fuit ſpecialis mentio,licet non in indiuiduo. Item an iſta deciſio procedat in curatore dato ad actum vel contractum fiendum tantūm,vide Alexan.quòd ſic conſi.clxiij. volu.v.

m ¶Tene menti.& vide Barto.in l.prætor.in princi.ff.de ope.no.nun.& Bar.in d.l.legitimos.videtur quod per iuramentum hoc ſuppletur, per id quod voluit Bald.in l.j.C. commo.

¶ Si res. Qualiter teneatur tutor de casu fortuito, & an furtū dicatur casus fortuitus, vide Roma. consi. ccccxxv.

↦P. P. A. V. P.

b ¶ Si tutor. Dum dicitur hic ꝙ presumptio legis est liquidissima probatio, vide & declara vt per Iaſ. in l. sciēdū. col. viij. ff. de verb. obli.

c ¶ Vide gl. Et istam glo. pro sing. allegat Ioā. de Imo. in l. quę situm. ff. de re iud. & in l. in tēpus. §. j. & in l. si ita quis hęres. ff. de hæredi. instit.

↦P. P. A. V. P.

d ¶ Si erat publicè notū. Vide. Com cōsil. clxij. invlt. col. & ibi etiam ꝙ illud. quod est nūciatū procuratori, præsumitur dominus scire, vide etiā ad hoc quæ habes in l. si publicanus. §. fin. post Bar. ff. de publica. Dicit etiā Com. in dicto consi. ꝙ ratione vicinitatis pręsumitur scientia, vt etiam habetur in l. j. ff. si cert. pet. Item illud, quod hic dicitur ꝙ erat publicè notū intellige ꝙ requiratur quòd sit publica vox & fama, vt declarat Aret. cōsi. cx. in v. colū. Vide latè Feli. in c. cū contingat. in conclusione, vsq; ad finē. extra, de rescrip. Itē ꝙ publica fama faciat præsumi scientiā. & de quibusdā aliis vide Bar. in l. is potest. in v. col. ff. de acq. hęrē. Et quod etiā ibi habes. Itē præsumitur scientia eorum, quæ fiunt in ciuitate vel prouincia, & quomodo, vide Barb. in c. j. in j. notab. extra, de offic. deleg.

e ¶ Et vide gl. Et istā glosſ. vide alleg. per Bar. not. in l. si cui. §. ijsdem. de accuſ. Et ad hanc glosſ. vide plenius per Bald. in l. is potest. de acquir. hęre. & est singula. glo. & ibi Bar. in l. j. ff. de recepta. & est text. not. in authenti. quomodo oport. epi scop. ad fin. vbi dicit quod propositum in poste. eccle. quis non potest ignorare. Facit c. j. de postu. prælat. c. fin. qui ma. accusa. post. l. sed si pupillus. §. proscribere. ff. de instit. glosſ. not. in cle. ij. & quod habetur in cle. j. de iud.

f ¶ Ad domum. Idem not. glosſ. in l. ita. j. de excusa. tut.

g ¶ Et si tutores. Vide Barto. in l. si vrbana. in fi. de cōdictio. indebi. & Bald. in l. iij. in xxiiij. colū. cum seq. de ſerui.

dere cùm vult: pro pretio tamen, pro quo ibi communiter venditur. Item videtur quòd non habeat necesse frumentum, vel vinum mittere ad alium locum: sed potest vendere in illo loco vbi habet pro pretio, quo ibi communiter venditur &c.

De periculo tuto. & curato. Rub.

LEX I.

ET qui notitiæ. Tutor datus causa notitię tenetur, si vtilia pupillo tacuit, vel fraudem commisit, vel participauit solus. cùm tutores ſuſpectos facere cesſauit. hoc dicit. Ad euidentiam scias quòd quidam sunt tutores dati causa notitiæ, qui nō administrāt, sed informant vel instruūt alios administratores quid facere vel gerere debeant.

LEX II.

a DEos qui. Cùm administratio est diuiſa per prouincias, vnus tutor de facto alterius nō tenetur. h. d.

LEX III.

IRes pupillares. Tenet tutor si culpa p̄cesſit casum: aliàs non tenetur de casu fortuito. hoc dicit cum l. seq.

Quis præſumitur scire illud, quod publicè scitur.

Quis præſumitur scire illud, quod est ſibi denunciatum ad domum.

b ITutor. Ad eū, qui se ignorat tutorem periculum administrationis non pertinet. hoc dicit. Aduerte, & oppo. quòd ignorantia non præſumatur: vt l. verius. ff. de probat. Dicūt quidam quòd hoc ostendit admiſſus nō iuſſus. Vide gl. Istud est facilè dicere. Vel melius dicit glosſ. & ista sunt tria notabilia dicta, ꝙ quòd hic erat præſumptio ſciētiæ: ideo qui vult probare ignorantiam, probet eam. ista autem scientiæ præſumptio contingit ex tribus. Primò si interfuit testamento, si erat publicè notum d: vel si fuit denunciatum ad domum. & vide glo. e Nota ergo † quòd quis præſumitur illud scire quod publicè scitur: vt l. sed & si pupillus. §. proscribere. de instit. Item nota † quòd quis præſumitur illud scire, quod est ſibi denunciatum ad domū f. Tene mēti, quia ad hoc iam millies allegaui hanc legem.

c d e 1 2 f

TEmporis. Post tutelam finitam periculum nō pertinet ad tutorem. hoc dicit.

Quando ex facto tuto. uel curato. minor. agere uel conueniri poſſunt. Rub.

LEX. I.

g HVlia. Ex sententia non datur actio in tutorē vel curatorem officio finito, sed in ipſum principalem. hoc dicit.

LEX II.

ET si tutores. g Ex stipulatiōe tutoris ſuper re pupilli quęritur actio pupillo. hoc dicit. Distingue vt in glosſ. quam vide & nota.

LEX III.

h ISi in rem. Ex contractu tutoris in vtilitatem pupilli tenetur pupillus. Et differt hæc l. à prima: quia prima loquitur de sententia: hæc de contractu. hoc dicit.

SIhi qui. Tutores & curatores ex administratione tenentur pupillo ex eorum facto: aliàs ei pupillo quæritur actio.

PEr tutorem. Per tutorem non quæritur actio pupillo extra rem pupilli.

Si ex pluribus tutoribus uel curatoribus omnes uel unus agere pro minore uel conuenire poſſint. Rubrica.

LEX I.

AB vno. Vnus ex pluribus tutoribus potest insolidum pupillum defendere. hoc dicit.

LEX II.

SI diuiſum. Si administratio diuiſa est p prouincias, tutores illius prouinciæ tantùm conueniendi sunt. h. dicit. Opp. de lege inter. in fin. ff. de admi. tut. Solue vt ibi nota per Dyn.

Ne tutor uel curator uectigalia conducat. Rubrica.

LEX vnica.

COmpetens. Qui tutelam gerit, vel eius rationem non reddit, ad cōducenda vectigalia non admittitur: & si accesserit, pœna falsi tenetur, niſi vtrięq; idonè satisfecerit. hoc dicit. Quidam dicunt quod hic est vnus casus, in quo in delictis admittitur pœnitentia. Sed certè hic quando fi. co h & pupillo satis facit, cesſat doli præſumptio in præteritum: vt plenè dixi in lege qui ea mente. ff. de fur. Quæritur vtrum ille, qui conduxit vectigalia publica, iuſtam excusationem habeat à tutela. Quidam dicunt quòd non. Dic vt dicimus j. de excusa. tuto. l. coloni. &c.

h

De tuto. & cura. qui ſatis non ded. Rubrica.

LEX I.

SInondum. Minores possunt à suis administratoribus satisdationē exigere: qui si ceſſauerint, prohibentur administrare. hoc dicit. Oppo. j. eod. l. iij. & Instit. de satisda. tut. §. j. Sol. Distingue: Tutores quidā sunt testamentarij, vel dati in testamento à iudice confirmati: & isti nullo mōdo satisdant. Quidam sunt dati ex inquiſitione, & isti non tenebantur olim satisdare: hodie verò omnis datiuus tenetur satisdare i: vt Instit. de satisd. tut. §. pen. Ita dicit glo. hic. alibi distinguit, & melius, in authen. vt hi qui ob. se perhi. habere res mino. §. penul. & illam glo. tene menti, &c.

i

LEX II.

CVm tutorem. Qui non satisdat, remouetur à tutela cū infamia, si dolo fecerit aliàs sine infamia. & in locum defunctorum alij debent dari, qui rationes præteritorum exposcent.

LEX III.

NDubium. Tutores non testamentarij debent satisdare, aliàs facta p eos nō valēt. h. d.

NOn omnium. Testamentarius & confirmatus non satisdant k. Item ex pluribus testamētarijs ille in administratione præfertur, qui aliàs satisdederit. hoc dicit. Habetis ff. de testamenta

h ¶ Quando fiſco. Ad istam vide not in l. in confirmando de confir. tuto.

¶ Satisdare. Sed Frā sci. Tigri. in consilio incipien. factum sic se habet: quidam nomine Burgūdus cui subscripsit Bartol. renet quòd in datione tutoris non requiritur inquiſitio, niſi. quoad hoc: quia si fuerit datus cùm inquiſitione, non satisdat, aliàs sic. & per hoc not. vide Barto. in l. si patronus. ff. de confirmando tutore aliàs est l. si tutores. & Bart. in l. j. ff. rem pupilli sal. fo. Sed tene dictam glosſ. in dicta authentica vt hi qui obliga. se habe. perhi. in versic. agit. ad fi. quam sequitur Cyn. hic in rubri. & Barto. l. si patronus.

k ¶ Nō satisdant. Sed quid si erat tutor testamētarius, qui erat malæ famæ, & erat ignotus testatori: an hoc poterit obijci, vt teneatur satisdare? Videtur quòd sic, in l. liberto. §. Largius. ff. de annuis lega. & in l. testamento. ad finem de administratio. tuto. & quod notat. Bald. in d. l. j. de confirman. tuto.

menta. tu te. l. testamento datos. & de administra. tuto. l. iij. in glo.

1 *Scientia tutoris inducit pupillo ius deliberandi, quod transmittit ad ſuos.*

2 *Scientia tutoris etiam qui non seruauit ſolennia, inducit pupillo ius deliberandi, ubi pupillus educari debeat.*

IVtor. Hæc est nota. l. & eam hoc anno allegaui. Qui non satisfecerit, non potest administrare, nec gerere, niſi ea, quæ sunt tempore peritura, vel nullum præiudicium paritura. hoc dicit. Vide gl. fina. & dic ſuper verbo, bonorum. Pro hoc videtur casus in l. impuberi. de tut. & cu. da ab his. Nota multùm quod dixi in sumario. Ex quo habes argu. imò casum ad quæſtionem, quam a liās pluries consului. Primò consului quod † ſcientia tutoris inducit pupillo ius deliberandi, quod transmittit ad suos hæredes ſecundùm formam. l. cùm antiquioribus. de iur. delibe. argu. pro hoc in l. ſequitur. §. ſi pupilli. de vſuca. Item consului ſecundo ꝙ † ſufficit ſcientia tutoris, quanquam non satisfecerit vel inuentarium non fecerit, & nihil de ſolennitatibus obſeruauerit. Casus est hic. Nam ius deliberandi est tempore periturum: quia durat anno: vt d. l. cùm antiquioribus. Item quia hoc nō potest esſe damnoſum pupillo: ergo non requiritur quod tutor impleuerit ſolennitatem. Facit l. tutor qui repertorium. post princ. de admi. tu. quod nota multùm bene. Et nota quòd meum motiuū fuit & in hac ciuitate fuit hoc anno pluries consultum: ſed à princip. meum motiuum fuit, & tetigi de hoc in l. qui duos. de reb. dub. Reducam tibi ad memoriam in l. cùm antiquioribus.

a

1

2

De ſuſpectis tuto. & cura. Rubrica.

LEX I.

LIbertum. Tutor potest postulari ſuſpectus durāte tutela, non ea finita. &c.

LEX II.

b VRatores. b Si curatores gerere ceſſant, possunt remoueri vt ſuſpecti. hoc dicit. cū l. ſeq. Vide hunc tex. ibi: ad eos tutela transfertur. Facit ad quæſt. de eo qui promiſit dare ſcachum matum cū pedona, ex quo dat matum cū ea facta forſa ſeu regina. De qua hic per Cy. in qua posita sunt puncta ſubtilia, &c.

e TIam. Tutor testamentarius potest postulari vt ſuſpectus. hoc dicit.

i NPostulandis. Mores potius, quàm diuitiæ in tutoribus ſpectantur.

PIetatis. Quilibet potest tutorem postulare ſuſpectum: & paupertas nō est iuſta causa ſuſpicionis: ſed est causa, proper quam potest curator adiungi. hoc dicit. Nota ibi quòd paupertas est causa, quare alius adiungatur. &c.

EVm quem. Pendente causa ſuſpecti non potest tutor administrare: ſed loco eius debet curator conſtitui. hoc dicit. Hæc notabilis lex, ſeu casus. De hoc habes instit. eo. §. ſi quis autem. & l. quod ſi fortè. §. j. ff. de ſolu. Et dic vt dixi ibi. In contrarium facit extra, de offic. & pote. iud. delega. c. venerabili. Dic vt dixi in d. l. quòd ſi fortè.

SInon ſuſpectū. Tutela pendente tutore nō remoto, non potest ratio administrationis exposci. h. d.

SVſpectos. Remotus ob dolum est infamis, aliās ſecus. hoc dicit. Vide glosſ. ſuper ver. negligentiam. Et no. ex ea, vtrum lata culpa equiparetur dolo, dic de hoc in l. in actionibus. ff. de in litem iuran. Item not. ibi quòd ex officio remouebatur non accuſatus. Nota argu. quòd condemnatus ex inquiſitione non accuſatus non infamatur: vt not. in l. iij. §. præterea. ff. eod. & ibi per Dyn. quod Cyn. videtur hic; & ego dixi aliàs in l. infamem. ff. de public. iudic. & ibi vide.

De eo qui pro tutore negotia geſsit. Rubrica.

LEX I.

ETiam. Mulier, quæ gerit vt tutrix, pro tutela tenetur. hoc dicit.

LEX II.

a ¶ Ex quo habes. Et vide etiam Bart. in l. tutor qui repertorium. in fi. princ. ff. de admi. tut. Et cum hoc trāsit Bart. hic.

b ¶ Curatores. Per Bar. in l. senatores. ff. de senato.

c ¶ Educatio. Vide glosſ. in c. ij. de conuer. infid. facit glosſ. in c. cum haberet. de eo qui duxit in matr. quam polluit. hic per Ioan. de Bel.

↦P. P. A. V. P.

¶ Vtrū nepos. In ista materia, penes quē pupillus ali debeat, vide Bal. consi. cccc. lxxxvij. in v. parte. vbi libere loquitur. Vide Pau. cōsi. cccl. iiij. ad finē. & eūdem in l. si paterno. circa finem. C. de neg. geſ. Et ꝙ interdū pupillus potest dimitti penes vitricū quando mater trāsiuit ad ſecunda vota, ſi sit persona honesta & probatæ fidei: licet in dubio videatur præſumptio cōtra eum vide in materia Bart. in q. xvj. incipiē. quæritur an iudex vbi examinat an ſpōſa pupilla posſit & debeat ali penes ſpōſum, & qñ debeat penes matrē, vide dom. Bādiſtū Peruſ. in consi. lxxij. in ij. col. De vitrico ꝙ apud cū ali nō debeat, vide Spec. ti. de tutore. §. nunc dicendum. in ij. col. Bar. in l. nonnunquam. ff. de adopt. Itē qñ quæſtio est apud quē ſtari debeat, vt interim deponi debeat, quòd omnia iſta ſint ſatis arbitraria iudici, vidē Alex. in consi. clxj. in vlti. col. in vj. vol. Itē ꝙ non sit educādum apud illū, qui succederet ſibi, & pōderādum sit an ſit perſona ſuſpecta, ponit gl. in c. grandi. in verbo' itē. de ſupplen. negli' prælat. in vj. Pau. cōſi. cccliiij. in fine. Vide Cor. consi. cxcviij in j. parte. in vj. colū. Et de ſubſtitutione vel ſucceſsione. vide Socin. cōſil. cxciij. in ſecūdo dubio. Et vbi affines oēs eſſent ſuſpecti, iudex eligit ex traneū, vide Albe. de Roſa. in l. ij. §. Iulianus. ff. de lib. exhib. Item ꝙ illud, qđ dicitur hic in pupillo, locū habeat in furioſo & mēte capto, vide gl. in c. grandi. in verbo, fratrē. de ſupplē. negli. prælat. in vj. vide Cardin. in Clemen. j. de homicid. in j. notab. quod veniēs ab inteſtato debeat cuſtodire furioſum, quòd videtur contra textum. in l. ij. huius tituli. Item quèd licet ſubſtitutus poſsit decerni tutor pupilli, apud eum non debet educari vide Bartol. in l. amiciſſimos. in princip. ff. de excuſa. tuto. vide textum. in l. j. ff. vbi pupil. educ. deb. in princip. vbi etiam Bartol. & alij. Poſſet tamen ſubſtitutus adeò legaliſ, quòd apud eum educaretur. vide Paulum de Caſtro. conſilio. cccliiij. ad finem. Sequitur Socin. in d. conſilio. cxciij. Et iſte titulus loquitur mortuo patre, vt per Alexand. in l. j. fina. ff. eodem titul. vide autem an debeat educari penes eum vel matrem, vide in l. j. & ij. C. diuor. fac. apud quem, &c. vide text. in l. finali. de conuerſi. in fide. circa finem. Exemplum vbi non deat educari penes patrem ſi ſit ſuſpectus, vide text. in l. j. §. j. ff. de liber. exhib.

c

ECducatio. Vide glosſ. in c. ij. de conuer. infid. facit glosſ. in c. cum haberet. de eo qui duxit in matr. quam polluit. hic per Ioan. de Bel.

d

ONon vtiliter. Exceptio qđ quis nō ſit tutor potest opponi in quacunque parte iudicij. h. d. Hoc intelige vt dixi §. de procura. l. nō eominus. &c

Si mater indemnitatē promiſerit. Ru.

LEX I

VOpotius. Mater, quæ tutorem petijt, ex facto illius tutoris non tenetur. h. d.

LEX II.

QVædam. Licet mater indemnitatem promiſerit pupillo, actio contra tutorem decerni tur. hoc dicit.

LEX III.

OBtutorem. Hæc lex quaſi idem dicit quod prima: Mater, quę petit tutorem, ex eius officio non tenetur, niſi hoc sit actum.

Si contra matris uoluntatem tutor datus ſit. Rubrica.

IContra ma. Ex eo qđ quis creatus sit tutor contra matris voluntatem, poterit remoueri. h. d.

Vt cauſæ poſt puber. adſit tutor. Ru.

LEX vnica.

TVtores. Cauſæ iam cœptæ debet adeſſe tutor etiam post tutelam finitam ante rationem & inſtrumenta reddita. hoc dicit.

Vbi pupilli educari debeāt. Rubrica.

LEX I.

EDucatio. c Pupillus educandus est apud matrem ad ſecūda vota non tranſeuntem: & quando de hoc est contentio, iudicis determinetur arbitrio, & onus alimentandi pupillum est neceſſarium. hoc dicit.

LEX II.

VTrumnepos. d Vbi pupillus educetur, est iudicis arbitrio: & de eo qui debet pupillo ſuccedere, est iuſta ſuſpicio.

De alimentis pupil. præſtan. Rubrica.

LEX I.

PVpillus. Tutor debet pupillo alimenta p̄ſtare: & si negligat, pōt cogi, etiā si quæſtio ſtatus pendeat. h. d.

a ¶Quod plerũque. Et hũc tex. no. alleg. Bar. in l. antepen. ff. de cõdi. & demõ.
a ↦P. PAV. P. ¶Quod plerũque. Circa materiã legis huius, vide Comen. cõsi. lxxxvij. incipit casus talis est circa mediũ vsque ad finẽ. vbi tamen vult ꝙ operæ pupilli, si quæ sunt, debeant cõpensari cũ alimentis & ꝙ illud habeat locũ etiã in patrono: quia nõ præsumitur alere de suo, si pupillus habeat in bonis, &c. Et

Consilium, quod quis faciat taxari alimenta pupillo.
Interest pupilli, ne secreta sui patrimonij pandantur.
Tutor an teneatur dare copiam inuentarij, aduersario pupilli.

alimẽta in pupillo et quolibet alio prestãda sunt secũdũ facultatem & proportionẽ fructuũ et qualitatẽ personę. Vide Cortesiũ. in c. grãdi. in pe nul. charta vers. nota ibi secundũ ꝙ dicit de supplẽ. negligen. prælat. & ibi etiã dicit ꝙ taliter debeat præstari, vt aliquid semper in fine anni superſit, non vt oĩa cõsumantur. Et de re ditibus, vide etiã q̃ scripsi in l. q bonis. ff. de cess. bonorum.

LEX II.

QVod plerũque. [a]Alimẽta si à iudice taxata non sunt, tamen idoneè facta à tutore imputantur pupillo: & in dubio præsumitur pupillus alitus à tutore. hoc dicit hæc bona & not. lex. Dico quòd tu notes istam l. primò consilium est †quòd quis faciat taxari alimenta præstanda pupillo, ne postea de hoc incidat in controuersiam. Secundò nota †quòd interest pupilli ne secreta sui patrimonij pandantur. quod nota & tene mẽti. Quod est multum vtile ad q. †vtrum tutor agens vel defendens debeat facere aduersario copiam inuentarij [b]. Et videtur quòd sic: quia si non facit inuentarium, non potest agere vel defendere. j. tit. proxi. l. fin. ſ. de admini. tuto. l. tutor. In contrarium videtur hæc l. quia non debet pandere alteri secreta, patrimonium pupilli, vt hic, & j. quãdo & à quibus quarta pars debe. l. iij. Breuiter aliàs dixi. Et dico quòd debeat dari copia inuentarij, quatenus sufficit parti: vt p hoc sibi sit cautum, & ille habeat legitimã personam standi in iudicio. Dabitur ergo sibi copia inuentarij, & omittetur apponi in copia res ex præcepto iudicis: totum aliud parti dabitur: vt arg. huius l. & de edẽ. l. argentarius. §. j. & l. j. ſ. tit. j. in fin.

Arbitrium tutelæ. Rubrica.

LEX I.

CVm tutelæ. [c]Verba enũciatiua testatoris alteri, quàm hæredi nõ possunt esse damnosa. hoc dicit.

Pupillus in dubio præsumitur alitus à tutore.
Facta, in quibus requiritur sumptus, præsumuntur facta per eum, qui debebat facere.
Figura facta in loco, præsumitur facta ab hærede qui eam facere tenebatur.

LEX II.

NOmina. [d]In exigendis nominibus debitoris tutor de dolo & lata culpa tenetur. hoc dicit. Nota quòd † in dubio pupillus præsumitur alitus à tutore. Contrà ad actionem consequendam non sufficit esse factum, nisi probetur à quo: vt l. ij. de condi. & demon. & l. cum seruus. de ver. obli. & ibi per Cy. Sed respõdeo in his, quæ aliquis tenetur facere, & nõ possũt fieri sine sumptu, factũ in dubio p̃sumitur ab eo, qui tenebatur facere, vt hic. In his verò, in quibus non requiruntur sumptus, proceduntcõtraria. Et per hoc dixi semel in quæstiõe de facto: Testator †iniunxit quòd faceret hæres depingi quandam figuram in aliquo loco sub certa pœna: reperitur depicta, non apparet per quem. Respondeo ꝙ in dubito præsumitur facta ab hærede, qui tenetur facere. arg. huius l. in fin.

LEX III.

VRator. Curator potest eligere an petat emptũ ex pecunia sua, an petat pecuniã. h. d.

VVumqui. Ex eo quod minor cõsequitur à tutore indiscretè à paterna hereditate abstinẽte, non potest à creditoribus cõueniri. hoc dicit.

MNes tutores. Si plures habent vnam causam, omnes apud eundem iudicem sunt vocandi. hoc dicit.

VM interdictæ. Est in electione minoris approbare venditionem indebitè factam: & pretium iustum à tutoribus petere: & potest prius conuenire tutorem vendentẽ, & postea alios conuenire: nec est hoc à principe impetrandum, quia à iure communi conceditur. hoc dicit. Nota quòd prece frustra petitur, quod iure communi conceditur &c.

QVicquid. In actione tutelæ & vtili negesto. venit dolus, lata culpa, & leuis. hoc dicit. Habes hic vnam quæstionem, quam vide, quã habes hic, & habuistis ſ. de admini. tuto. l. pupillorũ. Et ibi etiam glo. hic tamen tractatur per Cyn.

TVtores. Actio tutelę nõ præscribitur longo tẽpore. h. d.

TVtorem. Actio tutelæ cõpetit cõtra tutorẽ non contra eum, cui tutor indẽnitatem promisit. hoc dicit.

SI defunctus. [e]Quę tutor quæsiuit, in dubio ex bonis pupilli quæsiuisse non præsumitur. hoc dicit.

TVtor. Cõtracta administratio post finitam tutelã venit in actionem tutelæ.

VEteris iuris. [f]Hæc est bona lex, breuiter. hoc dicit. Cõfessio tutoris erronea circa patrimonium pupilli, sibi non præiudicat, nisi in inuentario scribi fecerit; [g] tunc enim

f ¶Veteris iuris. Ad intellectũ huius l. vi de quod no. Bal. in l. testiũ. in j. colũ. ſ. de testib. & hoc est speciale fauore minoris secundũ Bald. in Prin. plus val. quod agi. Dic tamen, ꝙ si Prætor vidit dãnosam esse remissionẽ inuẽtarij, non sequit voluntatẽ, vt l. fi. cõ firmãdo. de cõfir. tuto. & an inuẽtarũ hę redis possit remitti p testatorẽ, vide latè p Bal. in l. fi. ſ. cũ igitur. j. de iure deli. Adde ad hãc legẽ videndũ Bal. consi. cclxxiij. ij. Ii. And. Sicul. consi. lxix. Io. And. in addi. ad Spe. in ti. de iſtru. editiõe. ſ. dicto. circa prin. Quo verò ad apostillã, vide Aug. consil. clxxv.

↦POMATES. ¶Adde huic apostil. ibi ꝙ notat Bal. & ita vult glos. hic, cui addo gl. in l. cõficiũtur. ff. de iure codicil. à me põderatã. circa quod vide Bar. cõsi. ccxxxij. Rom. cõsil. cij. & Imol. consi. lxxv.

↦P. PAV. P. ¶Veteris iuris. Dũ dicitur ista lege ꝙ inuentariũ probat cõtra tutorẽ, vt nõ admittatur probatio in cõtrariũ Iac. de Are. & Alber. & Bal. hic intelligũt procedere in rebus mobilibus secus in immobilibus. Et sequitur Bal. consi. lxxxv. vol. iij. Contrariũ tenet Salice. hic, & ita vult Bar. consil. ccxxxvj. aliàs ccxxvij. de q̃ J. Itẽ istam legem limitat Ioã. Andre. in addit. Specu. titu. de instru. editio. ſ. fi. in princ. Itẽ in additione incip. Vbertus de Bobio. nisi esset error acerrimus, quia cõstaret defunctum prius alteri vendidisse. qui dicit ista velle Vbertum de Bobio in hac l. fin. & Ioan. And. refert simpliciter Alexã. in apostil. ad Bald. in hac lege. Et bene facit ꝙ hoc, quia ideo non potest probari contrarium in casu huius legis oritur præsumptio iuris & de iure. Sed cõtra talem præsumptionem admittitur probatio per notata per Feli. in c. quanto. in vlti. col. de præsumpt. Habes in authen. sed iam nec esse. ad Bar. C. de dona. ante nup. per instrumentum autem fit notorium, vt per Bart. & alios in l. j. ſ. item solent. de offic. præfect. vrb. dicit ꝙ non iuuat protestatio tutoris. Contrarium vult Odofred. hic in fine. Sed Bald. hic tenet idem quod Barto. Vide Alexand. in apostil. ad Bart. hic. Sed Bal. in d. ſ. item solent aliter loquitur. Et si possidet rem alienam iam ipse teneatur pupillo cõsignare rem, vide Bar. de quo ſ., & Bald. in d. consi. & hic & Bal. & Alex. post Iaco. de Aretio & Salic. hic.

g ↦P. PAVP. ¶Scribi fecerit. Vide & declara vt per Bartolum consil. ccxxvij. aliàs ccxxxiij. incip. proponitur, & amplia vt per Bart. in l. j. ſ. item solent. in fine. ff. de offic. præfecti vrbi.

probatio

c ¶Cum tutelæ. De materia huius legis vide latè Paul. de Castro consilio. cccl xix.
↦POMATES.
d ¶Nota. Vide Imo. cõsi. lxxv. col. j. in fi. & seq. & Ro. cccc xiij. co. pen. in vij. dubio. vbi loquitur etiã in neg. gest. & ibi ponit quid iuris, quãdo tales haberent rem communem cũ pupillo. Et ad declarationem huius l. & similium vide plenè Ang. consi. cccxj. vbi plenè ponit, quando alicui possit imputari, ꝙ nõ exegerit nomina debitorum.
e ¶Si defunctus. Ad istum text. adde l. si creditores. in fi. de separa. bo. facit ad eą quæ dixi in l. diuus, de bo. damna. & vide per Bal. in c. j. de contro. inter do. & vasal. in vsib. feu.
↦POMATES.
e ¶Si defunctus. Vide ad istam l. si defunctus. allega. per Felin. in c. scribam. colũ. ij. de præsump. & vide Aret. consil. xxxj. col. j. in fin. & Alex. consil. lxxxij. col. fina. volu. ij. vbi dicit regulariter, quòd licet aliquis administret bona alicuius, quod tamen non præsumitur ex bonis eius acquisiuisse. & const. xiiij. in fin. vol. iij. & xl. col. fin. eodem. vol. vide etiam Præpo. in tit. de feu. guar. in princ. col. ij.
e ↦P. PAV. P. ¶Si defunctus. Sed expone etiam si probaretur ipsum tutorem à principio, quando cœpit administrare, nihil habuisse, etiam si emeret nomine pupilli, vide Com. cõsi. lxxviij. incip. casus talis est post princ. tamen in hoc ꝙ probetur ante fuisse pauperẽ, contrarium tenet latè Ro. consil. cc cxlvj. Vide quomodo debeat cõcordari quæ scripsi in l. j. ſ. pro socio. Contra tamẽ decisionẽ hic positã facitũ quæ dicit Bar. post gl. in l. si verò. in pri. ff. qui satisf. cog. ꝙ in dubio quis nõ præsumatur idoneus facultatibus, licet alio modo p̃sumatur idoneus & habilis. Item quòd dispositio huius legis habeat locũ etiã

probatio in contrarium non admittitur. hoc dicit. Nota hunc casum, quando tutor ponit in inuentario, quod sibi præiudicat.

ILLo etiam. Tutor non potest administrare, nisi facto inuentario sibi decernatur administratio: nisi
a per testatorem fuerit remissum: [a] & tutor qui non fecit inuentarium, remouetur vt suspectus. De quo dic vt l. si tutor. ff. de suspec. tuto. hoc dicit.

De diuidenda tutela, & pro qua parte quilibet tutor. &c. Rubrica.

LEX I.

SI post. Tutor non tenetur ex facto contutoris ido nei tempore tutelæ finitæ. h. d.

LEX II.

SI diuisio. Administratione non diuisa, vel diuisa à se ipsis, quilibet tenetur insolidũ.
b Ea diuisa à testatore vel iudice [b] quilibet tenetur pro parte sua, nisi in casibus his expressis. h. d. Materiam istam plenam examinaui. ſ. de transact. l. j. & ibi dixi.

LEX III.

LIcet conuentione. Prius conueniendus est gerens, quàm is, qui non gessit.

De in litem iurando. Rubrica.

LEX I.

ADuersus. Aduersus hæredes tutoris iuratur in litem ob dolum suum tantùm. Item ob dolum tutoris verum non præsumptum nisi cum tutore lis fuerit contestata. hoc dicit totus titulus.

De hæredibus tutorum. Rubrica.

LEX I.

HAeredes tutoris. Hæredes tutoris tenentur de dolo & lata culpa, etiam non gerentis, vel à se non exigentis, & de dolo suo proprio. h. d. totus titulus.

Si tutor uel cura. non gesserit. Rubrica.

LEX I.

c CErtum est. [c]Tenetur gerens, si ei potest negligentia imputari, cur cõtutorem suspectum non fecit: & libertus non potest patronum accusare: sed iudicis officium implorare. hoc dicit. Per istam legem dicunt glo. nostri quòd licet accusatus & damnatus sit infamis tamen inquisitus condemnatus non est infamis per hanc legem vbi vides quòd libertus non potest accusare: quia patronus infamaretur, tamen potest implorare quòd iudex inquirat. Et sic patet quòd non infamat. Ita dicit glos. in l. iij. ſ. præterea. ff. de supec. tuto. Tetigit glo. ſ. de suspec. tuto. l. fi. quod dic vt dixi in l. infamẽ. ff. de publi. iudi. facit ꝙ notatur in l. j. ſ. de mo. mulc.

De usuris pupillorum. Rubrica.

LEX I.

VTorem. Qui pecuniam pupilli in suos vsus conuertit, ad vsuras tenetur. h. d.

LEX II.

ILus. In actione tutelæ etiam pro eo quod quis debet pro contutore veniunt vsuræ.

LEX III.

d SI pecuniam pupillarem. [d]Si tutori non potest imputari culpa, non debentur vsuræ pecuniæ. h. d.

RVpillus. Hæc est bona lex, & legitur duobus modis. Et secundum vnam lect. breuiter & notabiliter dicit: Reus non potest cogere actorem agere: sed potest petere vt super suis defensionibus testes ad perpetuam rei memoriam examinentur. hoc dicit. secundùm aliam lectu. breuiter hoc intendit. Actor, non potest cogi agere, sed ex causa potest sibi statui tempus intra quod agat, vt postea non audiatur. hoc dicit. Nota secundùm primam lectu. & non exeat de mente tua, quod ex parte tutoris vel actoris non põt peti vt examinentur testes ad perpetuam rei memoriam, nisi cùm dubitatur de morte testium, vel eorum absentia diuturna: vt l. in Aquilia si deletum. ff. ad legem Aquili. & est text. extra, vt lite non contest. cap. quoniam frequenter. Ex parte verò rei, quia non est in sui potestate quando agat, potest peti vt examinentur testes ad æternam rei memoriam quandocunque. Hic est casus hic, & ſ. de testib. authentica. sed & si quis. & ibi plenius dicam.

De fideiussoribus tutorum, seu curatorum. Rubrica.

LEX I.

ELigere. Simul & semel non potest agi cõtra plures in solidum. hoc dicit. hæc not. l. Vide glo. super verb. agi. quam not. quæ dicit, ago ita quod exigatur: quia hic per quod daretur libellus contra duos reos insolidum, protestando ꝙ vna exactio sufficiat, quod iste libellus valdè bene procedat: quia non est meæ intentionis exigere in solidum à duobus. Et ita tenet gl. ff. mandati. l. si mandato Titij. ſ. Paulus respondit vnum. Pro quo facit. ff. de verborum oblig. l. in executione, ſ. insolidum. & j. de duob. reis authen. hoc ita.

LEX II.

NOn est. Solutio tutoris liberat fideiussorem. Et si principalis soluit partem, fideiussor in residuo potest cõueniri.

De contrario iudicio tutelæ. Rub.

LEX I.

SI pro cõtu. Iudicato. Post solutionem non potes peti cessio: nisi ideo fuerit solutũ vt cedat.

LEX II.

SI non ex propria. Quando quis non ex propria culpa damnatur, contra tutorem habet beneficium cessionis, & vtilis actiõis.

LEX III.

b SI pater. [b]Succesio non confundit actionem, nisi pro ea parte pro qua succedit. Nota quod potest quis esse tutor sui priuigni. Simile habes. ff. de adopt. l. nõ nunquam. Et vide l. certum. ſ. sed an & ipsos. de cõfes. & l. ij. ſ. quod obseruari. ſ. de iuram. calũ. vbi habuistis bonã gl. & no. hanc legem tu. qui sedes ad banchum maleficiorum.

De authoritate præstanda. Rubrica.

LEX V.

VEterem. Si sunt plures tutores, in quolibet actu vnius authoritas sufficit, nisi in eo, per quem finitur tutela hoc dicit. Nota hunc text. vnde sumitur regula iuris, quod omnes tangit. &c.

↦P. PAV. P. ¶Fuerit remissum. Pro limitatione huius legis ꝙ posit permisi cõfectio inuẽtarij, vide omnino Ange. cõsi. cxxxviij. incip. reuocatur in dubiũ. ad fi. Itẽ nota ꝙ licet in p̃iudiciũ legatariorũ possit testator remittere. nõ põt tamẽ remittere in præiudiciũ creditorũ. Vide Alex. consi. ccxxxiij. ad finem. Item de hac materia an possit remitti cõfectio inuentarij, vide Ale. cõsi. clij. in princ. Are consil. xxij. in ij. col. per Bar. & alios in l. nemo potest. in ij. colũ. de leg. j. vbi cõcludit ꝙ licet possit remitti, si tamen iudici videat vtile filijs nõ seruare talẽ remissionẽ, faciat inuentariũ conficere. Et sequit Aret. in d. cõsi. xxij. & Ale. in d. clij. Et ad Bar. in l. in confirmãdo. ff. de cõfir. tut. ponit alia circa confectionẽ inuẽtarij, habes. in l. fi. C. de iure delibe. ad Bar. Et ꝙ licet possit remitticõfectio inuẽtarij tutori, secus tamen sit in vxore vsufructuaria. Vide q̃ habes in Bertach. in verbo, vxor vsufructuaria. in ij, col. Et ꝙ nõ attendat talis remissio, quãdo aliqua causa fuisset & quid in hærede. vide Ias. in l. cũ necessitatẽ. C. de fideicõmi. Alex. cõsi. xl. in ij. volu. in vlti. co. vide Bolog. in repetitione huius legis fi. qui vult inter alia ꝙ quãdo testator nedũ remisit, sed expresse prohibuit cõfectionẽ inuẽtarij, tunc non possit recedi ab eius voluntate. De quo vide latè do. Ant. de Monteferrato. in l. nemo põt charta vj. vbi etiam declara an & ex qua causa discedatur à voluntate testatoris.

↦P. PAV. P. ¶Vel iudice, Vide Ang. consi. xxj. incipiens Ioannes.

c ¶Certum est. De materia huius legis vide Barto. in l. j. ſ. de transact. vbi hanc l. allegat.

d ¶Si pecuniã pupillarem. Vide latè Roma. consil. cxxxix.

Quãdo tut.uel cur.esse desinãt. Rub.

LEX I.

SI curatores. Tũc finitur officium adiuncti, quando finitur officium eius, cui adiunguitur. hoc dicit. Nota beneficij casum. Facit ad hoc. ff.de tutel .l. solent.& quod habuistis not.per glos. in l. neque.ś.de procurat.hoc dicit.

LEX II.

TVtoris. Voluntate pupilli nõ finitur tutela.h.d.

LEX III.

IN decoram. Aetate, non aspectu corporis finitur tutela.hoc dicit.

De actore tutore seu curatore. Ru.

LEX vnica.

SI sui iuris. Tutor potest administrare tutelam per actorem, non per procuratorem.hoc dicit.De hoc vt habuistis.ś.de procu.l.neque,&c.

De excusationibus tuto.& cura.& temporibus eorum. Rubrica.

LEX I.

a EAlsa. ☞Spado non excusatur à tutela.hoc dicit.

LEX II.

SI curatores. Curator generaliter datus, tenetur etiam de bonis, quæ sunt extra prouinciam: nisi de his fuerit excusatus. hoc d. Oppo. ꝙ quis non possit dare curatorem bonis, quæ sunt extra prouinciam suam: vt l. pupillo. ff. de tut.& cur.da.ab his.Huius timore dicit gl. intellige ꝙ hic fuit datus à principe, vel ab alio eius mandato:& sic fuit datus ab eo, q habet iurisdictionem in prouincia. Tu potes dicere,fortè & melius:sufficit ꝙ quis habeat iurisdictionem in persona adulti:sicut dicimus de tutore,ꝙ sufficiat, ꝙ iudex habeat iurisdictionẽ in personã pupilli,vt possit dare tutorem & curatorem pupillo cuius administratio porrigit ad oia bona, etiã alterius prouinciæ:vt habuistis no.ś.vbi pe tu.l.j.& ff.de tuto.& cura.da ab his.l.j.§.fi.

LEX III.

EXcusationis. Si ingenuus detur tutor liberto.potest excusari.Item sententię,qua excusatio reprobat, debet acquiesci nisi fuerit apellatum.h.d.

AMplissimi. Si aligs creatur curator, vxor ignorans debet excusari,vt in pœnam senatus non incidat. hoc dicit.

LIbertos. Liberti à tutela,vel cura filiorum patroni nullam habent excusationem.

1 ☞Respublica an habeatur loco pupilli.
2 Tempus excusationis est duplex.
3 Tempus anni,quod datur executoribus iuxta Episcopi constitutionem., intelligitur à die scientiæ.

b VInquaginta. Tempus excusationis currit à tempore scientiæ: b & iniurioſa ſententia nocet, niſi fuerit prouocatum. hoc dicit. Vide gloſſ.in l.præcedenti.ſuper verbo, adminiſtrauerunt. Itẽ not.hãc gl.in eo quod dicit not.ar.ꝙ clericus, qui habet beneficiũ,&c.ſiue in eo quod dicit gl.& ipſa loco pupilli.Et

1 ſic videtur dicere † ꝙ Reſpublica habetur loco pupilli:licet dixerim in l.Reſpublica.ś.ex qui.cau.ma.quod habetur loco mi-

2 noris.Et dic vt ibi dixi vobis.& adde iſtã.† Item opp.de l.quinquaginta.ff.eo.Sol.duplex eſt tẽpus.Quodã eſt tempus,quod datur ad proponendũ excuſationẽ:& iſtud currit à tẽpore ſcientiæ:vt hic.Quoddã,quod datur ad proſequendũ:& iſtud à tempore nominationis:vt l.cõtraria.Contra hoc oppo.gl.quia ſecũdùm hoc poſsibile erit,ꝙ primò curreret tẽpus ad proſequẽdũ, quam tẽpus ad proponendũ.Quare dicit glo.ſubaudiẽdũ eſt:in l.cõtra.ad proponendũ à die nominationis.ſcilicet. & ſcientiæ.

3 † Et vide gl.quã not.propter conſtitutiones Epiſcoporũ, c quæ

c dicunt ꝙ fideicõmiſ.& executores teneãtur exequi intra annũ, à die mortis teſtatoris debet intelligi:& ſubaudi,& ſcięt̃ię,vnde ſi ignorant,non currit tempus anni,per hanc glo.quod bene nota.hoc dicit.

NEque à tutela. Debitum,vel creditum, nõ eſt cauſa excuſationis tutelæ. Tamen hoc corrigitur per authenti.minoris.ś.qui da.tutori. poſ.hoc dicit.

COloni. Coloni fiſci non habent excuſationem à muneribus.

RAter. Monoculus non excuſatur à tutela, vel cura. hoc dicit.

EXactores. Ex actor tributorum durante tempore exactionis à tutela, vel cura excuſatur.

TEſtamento. Tutor teſtamentarius adſtringitur ad gerenda bona,etiam extra prouinciam conſtituta,niſi ob hoc ſe excuſauerit:potẽrit tamen ex cauſa curator ſibi adiungi. hoc dicit.

d VOluntaria. d Iſta eſt notabi.l.& fuit repetita vltra montes.Cy.hic ponit repetitionẽ Pe. breuiter.h.d.Per vnum actum contrariũ non perdit quis priuilegium in aliis.hoc dicit.

NE ſenatorum. Liberti non habent excuſationem à tutela ideo quia gerunt negotia patronorum,niſi in vno liberto ſenatorum negotia gerente.hoc dicit.

e SEueriter. e Qui nominat aliquem ad iniuriam,vt eũ redimi faciat, criminaliter punitur: qui nominat vt vexet,ad expenſas ciuiliter tenetur.hoc dicit.

QVanquam. Licet illud,ſuper quo 'principaliter litigatur,intereat,tamen lis debet propter acceſſoria terminari.hoc dicit.

s IVt allegas. Propter litem maioris partis bonorum,poteſt quis à tutela excuſari. hoc dicit.

LIcet orationis. Licet ſi aligs datur curator vxori, poteſt & debet excuſari. hoc dicit.

TVtores. A creatione tutelæ,vel curæ,nõ appelatur,ſed excuſatio proponitur.Itẽ debitum vxoris,vtrum à tutela non excuſat.h.d. Summarium prædictũ procedit prout habes in tex.tuæ. Si habes in tex.ſuæ.debes dicere in ſecũda parte ſummarij,& inopia pupilli non excuſat tutorem.h. d.

NUſitatam. Debitum à matre pupilli, tutori eius non præſtaret excuſationem. hoc dicit.

c VRator. Si creatur curator, qui prius fuit tutor, iuſtè excuſatur.hoc dicit.

QVod res. Communio rerum non præſtat excuſationem à tutela. Dic vt dixi in authenti. minoris.qui dare tu.poſ.

s ITutor. Ad tutorem excuſatum non pertinet pericu-lum.hoc dicit.

FVmanitatis. Per magnam litem cum ſorore tutoris,poteſt tutor excuſari.hoc dicit.

Viros

VIros. Conſiliarij principis excuſatur à tutela, vel cura. a hoc dicit.

Si exfalſ.alleg.tutor fuerit excu. Rubrica.

LEX I.

SI absentibus. Excuſatio conceſſa ob falſas allegationes,tutorem non relea uat.hoc dicit.Not. quod eſt ſpeciale in minore, quòd ententia lata ex falſis allegationibus eſt nullo ipſo

2 iure. In aliis reſcinditur per reſtitutionem:vt vidiſtis.j. ſi ex fal. inſtru.quaſi per omnes illas leges.

LEX II.

TVtores. Poſt cœptam adminiſtrationem, fruſtra proponitur excuſatio.hoc dicit.

LEX III.

SIvt proponis. Iſta lex dicit idẽ quod prima. Excuſatio habita ambitione nõ prodeſt.

Si tutor uel cu.reipu.cauſa abie. Rubrica.

LEX I.

QVi tutores. Qui abeſt cauſa Reipubl. excuſatur à tutela,& non poſtea h.d.

De excuſationibus ueteranorum. Rubrica.

LEX I.

QVi. Veterani excuſantur à tutela,niſi filiorum commilitonum,ſeu conueteranorum.h.d.

Qui numero liberorum. Rubrica.

LEX I.

QVi ad tutelam. Numerus liberorum,ſecũdum diuerſitatem locorũ à tutela excuſat:& filij defuncti non computantur in numero.hoc dicit.

Qui ætate ſe excuſant. Rubrica.

PAter. Aetas ſeptuaginta annorum excuſat à tutela. hoc dicit.

1

Qui numero tutelarum. Rubrica.

LEX vnica.

STres. Tria onera tutelarum non affectata,præſtant excuſationẽ ab his,& in his,quæ ſunt diuerſi generis,& quæ non poſſunt ſingula,multa iuuãt. h. dicit.Not.hunc text.& ſigna tibi ibi: ſed imperfectè. &c.qui facit ad multa:maximè ſi habeo teſtem vnum & famam quòd non ſit plena probatio,& ſimilia. Dicam tibi fortè in l. in bonæ fidei.ś.de iureiuran.& ff.eo.l.admonendi.dante Deo.

2

b *De curatore furioſi b ſeu prodigia. Rubri.*

LEX I.

VRatores. Cauſa accidentalis inſpicitur:demũ cauſa naturali finita.h.d.

LEX II.

c QRationis. c Quod conſtitutum eſt in prohibendis alienationibus rerum minorum,extenditur ad res furioſorum.hoc dicit.Nota hanc l.a quod

d leges loquentibus de minoribus,& eorum fauore extenduntur ad furioſos,& mente captos.h.d.

LEX III

SI pater. Filij poſſunt petere patribus mente capitis curatorem, qui habebit le gitimam adminiſtrationem. hoc intendit in ſumma.

VM repudiante. Mater filiæ furioſæ,concedere curatorem non poteſt. hoc dicit.

NE lucrum. Emancipatus poteſt eſſe curator legitimus fratris ſui.hoc dicit.

a ¶Eſt nulla. Fallit in ſententia lata pro liberrate:quia illa valet l.ſi duo. ff. de dolo.Sed quid ſi lata ſententia ſit aduerſus eccleſiam. Dixi in l.reſpu. ex quibus cau.ma.& not.do.Abb.in c.licet de proba.& vide Imol.in l.ſi is ad quẽ. de acquir.hæred.& per eũdẽ in c.cũ Bertoldus in ver.quartus caſus de re iudi.

b ☞P. PAV. P. ¶De curatore furioſi.In datione curatoris furioſi,quorum citatio requiratur & an poſsit dari ſine requiſitione,vid̃ Alex.cõſi. cęxviij. Bulg.conſ.lxxx.

c ¶Orationis. Sed in ſurdo, & mente capto,vtrum ſemper egeãt curatore, vide Bar.in l.cui eorũ.ś.ſi. ff.de poſtul.& ibi dixi qd in mente capto & furioſo.Ex oppoſito ex hac l.limita glo.not.ꝙ priuilegia competẽtia pupillo extendũtur ad furioſum,& prodigũ. cui bonis eſt interdictũ. & alibi nõ reperitur Simile in priuilegijs tñ põt induci pro ſimili id,quod not. in l.Marcellus. de fideiuſſ.& in l. interdum in fine gl.magnæ, de cond.inde.Et ita dicit Bald.in c ij. de beneficio fratris.Et iſtã glo.etiã ſequitur Bal in l.iubemus.in ij. q. de ſacroſan.eccle.& ideo per gl.dicit Bal. in l.ſi.circa prin.ś. in qb.cau.in inte. reſti. ꝙ beneficiũ illius l. videlicet,ꝙ in minoribus non currit præſcriptio.extẽditur ad furioſos & prodigos.Et hoc expreſsè tenet gl.& Bal.hicet adde Bald.in l.ij. §. ſi a pupil.in fin. & ibi eſt tex. ff. pro empt. & Bal. in l. infantis. in iiij.q.j. qui admit. & ibi dixi,ꝙ reſtitui tur in inte. ſicut minor.de quo per Bar, in d.l. Marcellus. & adde hic l. qui neq. & ibi Bald. de reb. eorum.vbi etiam de prodigoprobatur.& & idẽ tenet Bart. & Imo.ibi in princ.vbi dicit hanc glo.ſing.

☞POMATES

d ¶Not. hanc l. Vide Barb.conſi.xlij . col. vij. vol.j. & Ancha. v.col. fi. vbi per no. hic dicit,ꝙ ſicut pupillis & minoribus, nõ currit præſcriptio durãte pupillari ætate & minori , ita etiã non currit furioſis durante furore.

☞POMATES.

e ¶Cũ furioſus. Filio ergo famil. nõ datur curator: ꝙ intẽllige qñ datur pſonæ : ſed vbi daret rebus, vel ad certũ actũ,tũc bñ põt cõſtitui.Irã dicit gl.in verbo.hgredita ti.in l.ſi.ś.ſinaũt ſecũ da.j.de bo.que liber. de qua Alc. cõſ. lix. in ij.col.volu. ij.

☞P. PAV. P.

e ¶Cùm furioſus. Cũ ça regulã huius legis ꝙ nullus amor vſcit paternum,vide Alc. conſil.ccccxlj.

Deprædijs & aliis rebus mino. ſine decreto non alienan. Rubrica.

LEX I.

VEnditio. Prohibitio alienationis rerum minorũ non extenditur ad alienationem necessariam.h.d.

LEX II.

NOn est vobis. Quod ipso iure non tenet,non potest rescindi per restitutionem.Secus si tenet, & pupillus decipiatur.h.d.

CVm emancipatis. Etiam pater curator, non potest bona filiorum alienare sine decreto.

NOn solum. Nullo titulo possunt immobilia minoris alienari sine decreto:& minor reuocatus, debet reddere quod accepit.

ET si præses. Decretum interpositum ex falsa causa,nullius est momenti.

MInorum. Nõ suffícit causam allegare per libellũ: sed debet coram iudice perfectè probari.

☞ *Actiones iudicantur inter mobilia,& immobilia respectu illius quod uenit in obligatione.*

SIad resoluendam. Sicut minor non potest alienare immobília:ita nec obligari de alienando.hoc dícit secundùm lect.glo. bonam,& veram. Secundùm hoc habes hic casum clarum,†quòd actiones iudicantur inter mobilia seu immobília respectu illius quod in obligatione venit:& nõ ipsa actione:vt hic vides text.quia minor non potest alienare,ita nec promittere aliquid immobile. De hoc vidistis.s.si aduer. transac.l. j. & l.ij.l.iubemus.§.j.s.de sacrosanctis. eccle sijs.

Immobilia minoris,etiam ex causa dotis non alienantur sine decreto.

PRædia. Ex causa donatiõis propter nuptias, immobilia non possunt alienari sine decreto.hoc dícit.† Nota.ergo ꝙ ex causa dotis,vel donationis propter nuptias,immobilia sine decreto non possunt alienari. Vidistis in l.lex quæ tutores.§. de admini.tuto.h.d.

ET si is quem. Licet alienatio sit prohibita fauore minoris:alij tamen possunt obligari, & eorũ res obligare.h. dícit. Opp.si non valet principale,non valet accessorium:vt ij.de leg.l.non dubiũ.Sol. Ibi dixi,& plenius dixi in l.cũ lex.ff.de fideiu.

☞ *Minor qui uẽdicat alienata,qñ & quid habeat,phare.*

PRædiorum. Minor vendicans iure alienata,tenetur restituere pretium, quatenus probatur in eius vtilitatem conuersum.hoc dícit. Videtur ergo†quod iste qui vult consequi pretium,debeat probare in pupilli vtilitatem esse cõuersum. Sed cõtra:imò minor debet probare se pecuniam pdidisse,& se lęsũ esse vt l.nã postea.§.si minor.ff.de iureiu.So.gl.valde notabilit.qñq ꝙ idem esset † minore:vt est gl.in l.mali datũ.§. si tutores.ff. de offic.eius cui mã. est iurisd.& ibi per docto.& Bar.i l.ij.j. de agri.& censi.libr. xj. Adde glosl.& ibi Bar.in l. cũ hi.§.cum transac.& quod habetur i l.fi.§.finau tẽ C.de bo.q̃ li. Add. de taxatiua Paul de Cast. cõsil.ccxcviij. Old.cõsil.cclxiij.

CEt not.Itẽ not.ex ista gl.ꝙ dos & alimẽta equiparantur Vide Bar.in aut.res q̃.j.cõmu.de leg.Cy. põt gl.i l.nõ omni.s. de admi.tu.& Bar. to.& Imol.in l.Męuius.§.duob⁹.i iij.q. de le.ij.p Bar. & ꝙ ibi dixi i l.fi.ff.de his quibus vt indig.

CTerritorio. Quid si iudex interponat decretum super alienatione, vide etiam Bal.hic, & in l.si prg diũ.in lege. j. suprà.

SIquidem. Hęc est notabilis l.Si alienatio est nulla non est necessaria restitutio:aliàs potest peti per restitutionẽ rescíndi.h.d.Tene menti:quia iam feci de facto. † Quæro ad quid dabitur restitutio? Videte domini:restitutio illud reddit,quod abstulit læsio:vt l.j.ff. de mino.& l.quod si minor.§.restitutio.eo.tit.Nunc ad propositum quãdo minor est deceptus in eo quod vendídit,quia nõ expediebat sibi vendere:tunc restituitur aduersus venditionem, vt rescíndatur vẽditio:vt ipse habeat rem,sicut si nõ esset facta venditio,per tit.s.si aduer.ven. Quãdoq̃ est læsus in eo quod malè vẽdidit:quia bene expediebat sibi bene vendere:sed debebat vẽdere pretio cariori:tunc restituitur in integrũ,vt prætiũ suppleatur:nõ vt venditio rescíndatur. Ita põt probari hic,& probatur in l.si res.§.j.ff.de iur.do. Quandoq̃ minor est læsus,non in eo qd vẽdidit:nec in eo ꝙ malè vẽdidit sed in eo ꝙ pecuniã acceptã consumpsit: tunc restituetur aduersus solutionem,per titu.si aduer.vendi. Et per hoc habes quomodo debes formare libellum,& positiones,& ad quid petas restitui:vt ex prædictis colligatur satis bene.

OBæs alienum. Ob æs alienũ,vel similẽ causam,possunt immobília cum decreto alienari.h.d.Opp.s.e.l.prædia.Sol.qd hic dícit,ob æs alienũ tantũ. subaudias, vel similẽ causam. † Not.ergo ꝙ licet in lege sit dictio taxatiua tamẽ extenditur ad alios casus símiles,virtute aliarũ legum. Facit qd habuistis in l illud.s.de sacrosanc.eccle.in l.serui nomine.ff.de vsufc.de reg.iur. l.contractus. No.vlt.gl.quę est hic:quæ enumerat casus,ex quibus potest alienari:quam vide.& ibi not.† Itẽ ob famẽ &c.símiles casus habes quos glo.ponit hic:quem vide& not.&c.

ETiam. Prædium emphyteuticum non potest alienari sine decreto.hoc dícit.

VTere. Minor vendicans alienata iniustè doli exceptione repellitur:nisi pretiũ in eius vtilitatem conuersum restituat.h.d.

SIminor. Non possunt pro alio debito immobília in solutum dari,sine decreto.h.d.

Quando alienantur res minorum, quis iudex interponet decretum:an ubi res est: uel ubi est pupillus,si maior factus suam alienationem factam ratam habuit.

SIprædium. Immobília alienata sine decreto iudicis,in cuius territorio res est possunt vendicari:sed pretium in eius vtilitatem conuersum restitui debet Signa ibi tex.in qua situm est &c. †Not.quòd sufficit decretum illius iudicis in cuius territorio res est:sufficeret etiam decretum illius iudicis,qui habet pupillum sub se:licet non habeat rem sub se:vt l.magis puto.§. Iud.ff.de reb.eorum.

INter omnes. Minor diuidendo,nõ potest alienare, nisi prouocetur à maiore.h. d, De hoc dic vt habuistis in l.Iubemus.in principio de sacrosanctis ecclesijs.

SIminor. Propter debita non possunt immobília alienari:nisi causa probata,& interuẽiente decreto.

Quando

Quando decreto opus est. Rubrica.

LEX I

SIprobare. Ex voluntate parentis pupilli adhibita in contractu,possunt immobília aliena ri sine decreto.hoc dícit.

LEX II.

ILlud requirendum. Si venditio fit ex licentia Principis non requiritur decretum iudicis.hoc dícit.

LEX III.

RÆdium. Ex voluntate defuncti manifesta, possunt immobília alienari sine decreto.h.d. Vide glo.quæ hic est:& ibi eam signa. De materia istius glo.scilicet qualiter executores vltimarum voluntatum possunt vendere: dixi in repetitione l. alio. ff. de all.& cib.lega.vbi tractaui solùm de materia huius gl. Et fuit pulchra,vtilis,& noua repetitio. Et vide per Cy.in l.id quod pauperibus.s.de epis.& cleri.

ET sine interpositione. Res quę vsu consumũtur,possunt alienari sine decreto.hoc dícit.

Si quis ignorans rem minoris esse sine decreto comparatam. Rubrica.

LEX I.

SIea quæ. Emptor malæ fidei non præscríbit. Emptor bonæ fidei longo tempore præscríbit.hoc dicit.

LEX II.

IContra. Minor rem alienatam iniustè vendicat cũ fructibus,nisi emptor habuerit bonã fidẽ.

LEX III.

OSsessiones. Iniustè alienata etiam à secundo emptore vendicantur:nisi præscripserit.

QVoniam. Possessor bonæ fidei præscríbit contra minorem,spatio longi temporis, à die qua factus est maior.

Si maior factus, suam alienationem factam sine decreto ratam habuerit. Rubrica.

Quando in alternatiua obligatione est species,& quantitas,an possit fieri compensatio.

LEX I.

CVm proponas. Ratihabitio maioris præiudicat in iure, ꝙ sibi competit ratione præcedentis minoris ætatis,non in eo quod competit cuilibet maiori.hoc primò. Item quãdo in solutione,seu in obligatione,est species,& quantitas alternatiuè:ratione quãtitatis potest fieri compensatio.h.d. † De hoc quando in alternatiua obligatione est species & quantitas,an possit fieri compensatio,vide l. si debeas decem.ff.de compen.& vide quod plenè dixi in l.si seruus.§.ij.ff.de furtis.

LEX II.

ISine. Indebitè alienata possunt vendicari, nisi ratihabitio,vel præscríptio,vendicantem repellat. hoc dícit.

LEX III.

SIquando. Si immobília sunt sine decreto alienata titulo oneroso à minore.vel eo sciente:taciturnitas quinquennij eo effecto maiore ratihabitionem inducit. si titulo lucratiuo requiritur taciturnitas longi temporis.hoc dícit. Nota.l. & est singularis valde. Tene menti istam legem quanto plus potes rogo te. Oppon.s.titu.j.l.fin.vbi requiritur præscríptio longi temporis. Solu.Quando ipse minor vendidit, vel alius eo sciente: statuta sunt tempora hac lege diffinita.Sed quando vendidit alius,ignorante minore: tunc haberet locum l.contraria. Ad vnum tamen aduerte: quia illud:quod hac lege dícitur, non est propriè ꝓscriptio:sed inducitur quædã ratihabitio tacitè, Et ideo quocũ de contrah.emp.

P. PAV. P. CQuando decreto. An consuetudine induci possit qđ res minoris alienari possit sine decreto, vide quod sic, Iaso. in l. de quibus. in xviij.col.in princ.ff.de legib.vbi alle.Bal.& Ang.

P. PAV. P. CPrædium. Vide Alexan.consil.lxij.vol.ij.in j.colũ. Vide Rom.consi.cccxciij. quem sequitur Ias.in l.si vnus.§. præsens. columna.ix . versic. secundo principaliter.ff.de postul.

P. PAV. P CCũ proponas. Limita nisi minor fuisset dolo inductus ad contrahendum, licet postea ratificaret factus maior,nõ rehaberet,nisi esset certo ratus de tali dolo. vi de Roma.consi. liij. in ij.col.

POMATES. CSi quando. Et nota quòd taciturnitas huius tẽporis , inducit ratihabitionem, non solũ circa gestũ principaliter, sed etiam circa consequẽtiam , & dependentiam ab eo. Ita dicit do. Alexan. consi.cxvij.volu.v.

P. PAV. P. CSi quando. Aduerte signanter quod dispositio huius legis non procedit hodie , attenta dispositione iuris Canonici: quia iste qui contrahit sine decreto, contra iura mercatur, imò presumitur in mala fide c.qui contra de reg. iuris.l. quemadmodum.vbi Bartol.C. de agricol.& censib. lib. xj . ergo &c.& in cap. final.de præscri. Ita dicit do. Ant. de But.in consi. xlv. incip.domina Orabilis.in ij.col. ante fin. vbi etiam dicit quòd nõ procederet quando tutor vel curator cõtraheret cum ipso minore. Et vide qđ per istam legem dicit Roma . idem esse in pdigo , qui tacuit per quinque annos post quam effectus est sanæ mẽtis, in singularibus suis.in vlti. charta.singul.inci. iudex Bononiensis.

CQuinquennij. Per istam legem fuit constitutum , quod si iudex interdicit administrationem bonorum alicui, intra certum tempus, qui durante prohibitione alienat demum vult alienationem reuocare, an possit. Dictum,fuit quod si intra quinquennium non fuerit reuocata, vlteriùs non poterit reuocari. Casus est hic, & in lege prima, suprà de contractibus iudicum . per hoc limita l. quæ ab initio. ff. de regul. iur. vbi vide gloss.& dum hic dicitur , quod minor non potest donare sine decreto , ludo. in l.si ante.solu.matrimo.dicit,quòd forte hoc non procederet in donatione . Et licet non alleget aliquem text. mihi videtur text.in l.cum plures. §. fi tutor.de admini.tuto.

POMATES . CAdde huic apostill.ibi : casus est hic , & in l.j.& idem in verbo , aduerte. motus per istam l.sic voluit Ludo.Roma. in singul . suo incip.iudex Bononiensis.

CSi magistratus . Iste textus est singularis ad vnum nota . quod ponit Baldus . in l.constitit. in penultima quæstione de pœna iudica. qui malè iudicauit.

P. PAV. P. CCum sit adiecta. Nota singulariter circa regulam huius legis quod notarius in quibus tenetur solum de dolo, lata culpa, vide Alexand . per illum text. in princip . in l . vbi exigitur. ff. de edend. Ad istam materiam vide latius per Iasonem in l. oratione.in ij. columna. C.de testamen.

LEX I

SImagistratus. Minores in subsidium habent regressum;contra magistratus qui tutores dederunt: & etiã contra fideiussores,quos pro indemnitate receperunt.

LEX II.

INhæredes. Contra hæredes magistratus non datur actio , ex leui culpa.hoc dícit.

LEX III.

ITu Collegæ, & plures magistratus,si sunt soluendo, habent inter se beneficium diuisionis.h.d.

ADuersus. Datur actio in solidum exclusis tutoribus fideiussoribus & collegis.

INmagistratus. Ista lex idem dicit,quod precedens:ideo non eget summario.

Notarius si omisit scribere,& pars ex eo damnificetur datur in ipsum actio.

Inuentarium quando fit,debet describi æstimatio rerum.

Datio tutoris,non inualidatur,licet inuentarium non fuerit confectum legitimè à tutore.

Tutor uendens rem æstimatam publica authoritate : licet plus ualeat excusatur:& quando.

GVm sit adiecta. Hæc est singularis lex.In eo †ꝙ quis damnificatur ex eo quod

Prima Bartoli ſuper Codice.

a ¶Notarius. Et vide q dixi in l. qui nomine. ff. de fal. & adde q probato dolo notarij de intereſſe, ſtatur iuramẽto partis, ſecundũ Bal. in l. qui accuſare. ſ. de edẽ. ſecus ſi proprer culpã notarij: quia tunc debet plenè probari, ſecũdum Bal. in l. fi. in pe. co. de edendo. & qua pœna puniatur

a notarius ſcribere omiſit, datur actio contra notarium. hoc dicit. Primò ex hac l. no. quod dixi in ſummario. De quo vides in l. pe. ff. de tabu. exhiben. Secundò † no. q inuentarium eſt faciendum ſcribendo æſtimationem rerum. †Tertiò nota. quod licet inuentarium non ſit bene confectum à tutore, vel qa minus eſt ſcriptũ, vel minor æſtimatio: non propter hoc datio ipſius tutoris inualida efficitur. Quartò nota. †& non exeat de mente tua in perpetuũ, quod

excuſatur tutor, vel curator ſi vendit rem prout æſtimata eſt authoritate publica, licet plus valeat. Vide gloſſ. ſuper verbo, læſio. Hoc tamen intellige, niſi manifeſtum eſſet illam æſtimationem eſſe iniuſtam. Et de hoc eſſet publica fama in vicinia, & locis circunſtantibus: tunc enim tutor non poſſet dicere ſe credere illam æſtimationem eſſe iuſtam. arg. ſ. de peri. tu. l. ſi tutor petitus. Nota ergo, & in perpetuum non obliuiſceris, &c.

tabellio qui protocollũ perdidit, licet inſtrumentum indè ſumptum reperiatur vide Bal. in rubri. ſ. de fide inſtru. in iij. co. ver. quero, dixi ſit perius. & ibi in ſeq. q. An poſsit cãcellare protocollũ: & addito inſtrumento. & q no. Bar. in l. pluribus. de his quæ in teſta. delentur.

Hæc Partis primæ codicis commentaria præclariſſimi. I. conſulti Domini Bartoli à ſaxo ferrato.
Excudebat Dionyſius harcæus cùm
fideliſſima Caſtigatione.

Quaternionum Index. a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z A B C.
Omnes ſunt quaterniones: D verò quinternus connumeratur.

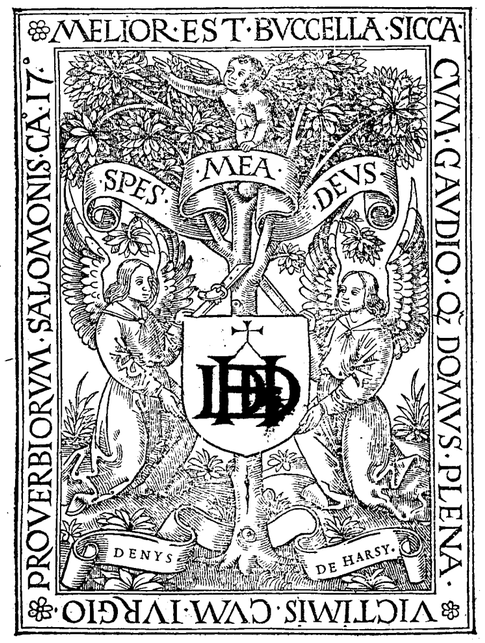

LVGDVNI.

4. Differentia est quod exceptio competens personam vel habilitatem persone
vsq; adeo tis non possent opponi q̃ personam intentantis utilem actionem quam ponit
bal. n̊ 2 & ibi paul. n̊ 4 m̃l. qui stipendia. C. de procura Unde by excommunicato
non possit agere in iudicio, nec aliquem convenire & sic excommunicatq̃ habens actionej dize.
dum vt not̃ gla fl. 1. C de fu. & fact ignor. c. intelleximg. q̃ de fid. Tñ q̃ habentem utilez
idest cessam a bullo excommunicato non possent Repelli a iudicio ita bal. n̊ 2 paul. n̊ 4 mdl.
qui extraordia. quos sequit ibi Jaſs. n̊ 3. q̃ conducit Quoslimitatione d. c. intelleximg
q̃ declarat vt bal. md n̊ 2. nibi s.
5. differentia q̃ agens actione utili prefert agenti actione directa. quam possunt hac. 1 no
men. n̊ 20. Cqđ by ꝛ̃ pos. ablig possit quem sequit Jaſs. 1. em fm d. 8. secum tum inprincipio ens.
n̊ 18. ff sicert petit. aſſ. tt. l 18 qui superficie ff de superficieb. tt. ff ex prefig l. procuator
mem. ubi bonagla. ff de procura. q̃ fenet forcatu. m suam eccliam. dialog. 65 n̊ 2 impñ. & facu
Pose. l. 3 C de nabato. h̃ salubrem concordiam ponit hac. quem d. l procurator m rem suam
ff de procurat. ex q̃. m fert ad illam q̃em. am procurator m rem suam possit revocari p dominu.
post by est constitutq̃ & dic fm bar l. 18 pro curatori n̊. 2. ff de com. ca dat ubi dicit q̃ non pot
quia fenet sal. l stipater n̊. 1. C mandat sequit getq̃ cons. 521 n̊ 9. usq;. azo tt. l. illam C de do
na. sed hoc intellege pecun. m tribq̃ casibq̃ tantum dequibq̃ l 3 C denobat h̃ extenditur ad casu pro
curator m rem propriam. bene bat revocari p dominu. glo sicut & procurator Abbas hanc distinc
tionem ff quibq̃ mo. pig. quam sequit & dicens notabile xal. l. 1. n̊ ii. C de act & ob:
& non obstabit fm tamen tum bar. dec̃ 5. q̃ cessionarius non est propie facta donatio.
q̃. by transeam utiles actiones. non h̃ directas. que rem ancillę non dominus l.
6. differentia q̃ actio directa dicit actio naturalis. h̃ actio utilis datur ymagi
nl. ff de act & obligq̃. quam sequit bar. l. 1. n̊. 4. & latq̃ n̊ 20. ff eo. Jacob. de sancto ge
lio l. cum mota. n̊ 5. C de transact eadem. Quia gentium. n̊ 13 ff de pact Sfanc di Xil Com
munes. albe. l actio. n̊ 3 ff de neg gest. effectq̃ huiq̃ clos. 2ª q̃. actiones date naturę tum
sem̃ adhibere debeq̃ secq̃ m dahuys. glo fin l cum precario. ff de precari. quam sequit ibi bar
idem s̃ si homines. & dat ff. si pater dec sequit Jaſs dicens pauci b notam. l Turis gentium
mpñ. n̊ 5 edz & mesq̃ declarat andre. alphonsus mad dict ad bar. l certi condictio supra
sub. litera. C. ff sicert petit. est communis hñ cdz sub. Regul possessor. 3. parte 8. 1 n̊ 4
& ita est tenendum by fatli certi md l Turis gentium 8. 1 n̊ 7. & ibi ſ. 2 m fere cl 18. dicat
q̃ illa glo. sequit sine fundamento. & dictq̃ dl cum mota n̊ 7. dicat abbas mmbq̃ m probari emtq̃
ferreq̃ md l Turis gentium n̊ 50. Alias differentiae. ut quas dictas vidcas p Socin. m sua recolecta
tia fu. dialog. 65. n̊ 2. que observabis perpetuo q̃ pro integralit exposit one litere
bar l. si creditorem C de neg gest.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA